PATRUM
NOVA BIBLIOTHECA
A
ANGELO MAIO
EDITA

TOMUS VIII.

PATRUM
NOVA BIBLIOTHECA

NOVAE PATRUM BIBLIOTHECAE

AB

ANGELO CARD. MAIO EDITAE

TOMUS OCTAVUS

A IOSEPHO COZZA MONACHO BASILIANO ABSOLUTUS

CONTINENS IN PARTE I.

S. THEODORI STUDITAE

EPISTOLAS ET FRAGMENTA

IN PARTE II.

GEORGII METOCHITAE DIACONI

HISTORIAE DOGMATICAE LIBRUM I ET II

IN PARTE III.

SS. SYMEONUM STYLITARUM

SERMONES

ET S. ISAACI SYRI

EPISTOLAM

ROMAE
APUD IOSEPHUM SPITHOEVER
M·DCCC·LXXI·

Typis S. C. de Propag. Fide soc. eq. Petro Marietti admin.
Praesidibus adnuentibus

PIO IX.

PONTIFICI MAXIMO

IOSEPH COZZA MONACHUS BASILIANUS

Auspice Te, Pater Beatissime, *Novam Patrum Bibliothecam* Angelus S. R. E. Cardinalis Maius tanto cum Ecclesiae et litterarum emolumento in lucem edere aggressus est: et auspice, imo iubente Te, hic veluti posthumus eiusdem operis exoptatusque Tomus VIII iure nunc prodeat.

Nihil certe potest esse honorabilius memoriae tanti viri, quam eius suprema opera inscribi Nomini Tuo: nihil nunc Tibi gratius hoc volumine: nihilque opportunius huic tempori. Siquidem vetusta sunt ac pretiosa, quibus rursus per Cardinalem Maium gaudet Ecclesia, documenta et exempla tum de summa Pontificia auctoritate, tum de strenua inter asperrimas persecutiones constantia, deque sanctissimis informandis moribus, quae hac nostra praecipue aetate omnibus profutura auguramur.

Faxit votis nostris Deus; qui cuncta, etsi modo humanis oculis tristia videantur, attamen ad communem veramque felicitatem disposuit, ut tandem ad maiorem gloriam suam, et bonum Ecclesiae cedant. Hic ipsemet liber sit TIBI et DEO testis votorum nostrorum; quae iuxta preces fidelium omnium et TUAS certe plenissima consequemur.

Praeterea dum nobile hoc Maianum opus, iam TUUM, denuo TUO NOMINE dignaris, ne despicias prorsus illud, si quid tamen est, quod et nos in eodem absolvendo praestitimus. Hoc etiam enim totum TUUM est; nam vere paternam charitatem TUAM erga nos et Ordinem nostrum benignissimis quoque Litteris TUIS cumulasti, quibus ingenii nostri tenuitatem ad huiusmodi studia maxime excitabas, viresque addebas et animum.

Quapropter nos humili ac grata mente fidentius a Te, Pater Beatissime, Apostolicam imploramus Benedictionem, qua nobis in obsequium Dei et Ecclesiae caelestem opem obtineas usque maiorem.

PRAEFATIO

1. Septimus ac decimus iam elabitur annus, ex quo v. c. Angelus Maius supremum obivit diem, et aliquot ex operibus ab eo coeptis longa adhuc urgentur nocte, et ni protinus curentur, edax facile absumet aetas. Ex his ea prae caeteris desiderium eruditorum hominum accendebant scripta pretiosissima, quae iam in fronte *Novae Patrum Bibliothecae* an. 1852 ipsius Maii epistola ad Pium IX. P. M. operis fautorem, utpote edenda, enumerabat. Revera magni sunt pretii tum ea quae nunc prodeunt ab eo quidem parata, sed nondum absoluta, tum etiam quae ad collectionem suam explendam tantum adnotaverat. Ac sane quidem ad litteras et res sacras illustrandas maxime conferunt novae fere tercentum Epistolae S. Theodori Studitae, historico-dogmatici libri Georgii Metochitae et SS. Symeonum Stylitarum, nec non Isaaci Episcopi Ninives scripta exoptatissima, quae hoc volumen complectitur. Insuper nemo non videt quam opportune nunc prodeant vetustatis testimonia, in quibus vir magnus Theodorus Studita saeculo VIII, et strenuus fidei athleta Georgius Metochita saeculo XIV e Byzantinis oris proclamant apertissime iura summa in Ecclesia Christi Romano Pontifici propria esse et unica, dum hac nostra infelici tempestate nonnulli contra christianam doctrinam nuper in Vaticano Concilio dogmate firmatam insurgant adversarii. Haud sine providentiae consilio hoc factum esse videtur, ut veteres testes veritatis ab ipso Oriente, veluti e sepulchris vocem elevantes suam, succrescentes hostes Ecclesiae et novatores adoriantur et ad silentium compellant.

2. Alia multa praetereo, quae ex his nunc vulgatis accedent rei tum christianae tum litterariae emolumenta; et cum modo de iisdem singulatim dicturus sim, specialia quaedam, quae ad opus impellunt, liceat adiungere. Et sane nescio cur reverentia erga memoriam Ang. Maii ut ad caetera studia, ita et ad hoc opus aggrediendum tantopere incitabat. Haud absque praecipua ratione mihi gratulandum est, quod quasi vel inscio me factum sit, ut in curriculo studiorum meorum observantiam hanc non modo publicis possem declarare testimoniis, sed cum eumdem meritis efferre laudibus, cum ab eo accusationes adversariorum propulsare, et quod mihi vel augurari ausus non essem, Pontificis summi mandato cum cl. v. C. Vercellone suscipere ac dein prosequi novam editionem famosi Codicis graeci Vaticani Sacrorum Bibliorum, quam primus Maius curavit. Praeterea ipsius quoque Caroli Vercellone, quem auctorem magistrumque meum semper colui, adhortationes ad haec adigebant. Grata recordatione commemoro eum saepe lamentatum esse huiusmodi infelix fatum laborum Maii; et aliquando de istis excitandis operibus consilium initum est. Sed ille morbis curisque oppressus ac morte praeventus desiderium hoc suum explere nequivit.

b

3. Quominus vero Maiana haec exoptatissima in lucem iam emitterentur, obstabant eorundem operum defectus; nam fere omnia imperfecta ipso editor reliquerat. Cui rei remedium certe fuisset, si adessent adversaria et schedulae eius omnes, quae typis erant parandae; sed cum neque doctis peritisque viris illas reperire datum sit, et post multas inquisitiones et nos quoque hucusque lateant; ideo, ut opus editionis explendae ad effectum perduceretur, alia etsi ardua incedendum erat via: videlicet omnia quae in impressis foliis desiderarentur denuo marte nostro curare, codices, quibus ille usus est, conquirere, investigare, exscribere, adnotare, in latinum vertere, et ea denique omnia praestare, quae ad absolvendam huiuscemodi coeptorum Maii editionem conferrent; ita ut ex quibusdam eius imperfectis operibus tomus octavus Novae Patrum Bibliothecae, quam ipse instituerat, conderetur.

4. Hic nos non deterruit labor, maior fortasse quam principio videbatur; statimque manus admovimus, ea spe recreati, quod opus utile ecclesiasticis studiis litterisque aggrederemur, nec non quibusdam obsequeremur specialibus stimulis, qui apud nos maxime valere deberent. Ac nuper, cum rem hanc et consilia aperuissem sollerti viro Whillelmo Haass, in cuius manus devenere omnia opera Maiana impressa una cum locupletissima apotheca libraria Iosephi Spithœver librorum negotiatoris, is operis labores et curas mihi ipsi proposuit; qui haud abnui, libens volensque onus suscepi. Et omni ope schedularum Maii destitutus, statim codices ipsos adii Vaticanos, et quod in impressis deerat, rursum comparandum studui atque exornandum.

5. Qua in re etsi hoc anno 1871 politicae perturbationes Romanae studiis maiores difficultates ingererent; et Bibliothecae Vaticanae aditus si nobis haud difficilis, tamen haud ita facilis patebat; tamen maiori usi in opere contentione assiduoque labore, atque impetrata per cl. v. Pium Martinucci custodem alterum facultate adeundi volumina, in quibus aliqua Maius manu sua adnotarat, secundo tertiove mense ab opere incoepto, quae absolvendae editioni erant necessaria comparavimus.

6. Interea, cum et vir Emus I. B. Pitra S. R. E. Bibliothecarius decessoris sui Angeli Maii memoriam merito illustrandam meditaretur, accidit ut novus operi nostro stimulus adiungeretur. Etenim Pio IX Pontifice in Aedibus Vaticanis aulas Bibliothecae ut solet, perambulante, ubi ventum est ad locum, in quo thesauri Maiani adservantur, de eiusdem absolvendis operibus sermo factus est. Tunc Pontifex consilium valde probans, haud patiens tanti viri de Ecclesia et litteris meritissimi aliquot opera imperfecta adhuc latere, suasor atque impulsor exstitit, ne diutius protraherentur consilia, sed statim longum expleretur desiderium. Tunc vir Emus me accivit, rem aperuit, mihique committendum quicquid ad graeca scripta absolvenda requireretur, declaravit. Haud sine admiratione factum est, ut tunc non modo in idem consilia nostra recidere sese proderent; sed et opus ipsum iam esse paratum. Equidem fateor auctoritas Pontificis summi stimulos addidisse currenti; animum sumpsi alacriorem; nihilque praetermittendum censui, ut opus

non modo exoptatum, sed auctoritate maxima mihi velnti impositum, quam primum expleretur.

7. Huius resumptae editionis historia declarata, convenit ut de huius voluminis scriptis aliquid dicatur praeter ea, quae ipse Maius singulis locis pro rei opportunitate adnotaverat. Ad hunc itaque VIII tomum *Novae Patrum Bibliothecae* perficiendum tres accepimus imperfectos fasciculos foliorum typis impressos, quorum alter novas Epistolas S. Theodori Studitae, alter libros quosdam historico-polemicos Georgii Metochitae, tertius vero sermones SS. Symeonum et magnam epistolam S. Isaaci Syri complectebantur. Et sicut alios tomos in partes varias ipse Maius partiri solet, veluti e re nata volumen istud in tres partes nobis fuit distribuendum; ita ut priorem locum magnus obtineret Studita, quem alter sequeretur Byzantinus religionis strenuus adsertor Georgius, atque illi asceticae vitae magistri magni et heroes haec sanctissima scripta veluti concluderent. Quicquid adhuc ex his scriptis imprimendum reliquum erat, curavimus e suis fontibus haurire, suis locis notulas et versiones adiungere et omnia denique facere eadem ratione, qua ipse Maius opus suum incohaverat. Ut vero de praedictis operibus, quod opportunum videtur hic animadvertatur; singillatim aliqua heic adiicere constituimus, in quibus quae Maius praestitit, quaeque a nobis fuerunt adiungenda, tum etiam auctorum et operum et codicum notitias et criticas quasdam animadversiones brevi sermone complectamur.

PARS I.

1. *De novis Epistolis S. Theodori Studitae.*

8. Vehementi ferebatur A. Maius desiderio, ut inter plurima ἀνέκδοτα etiam illius magni Ecclesiae magistri S. Theodori Studitae scripta, quae superessent, in lucem emitteret. Post Sirmondi editionem in cuius operum volumine V. varia studitana sunt evulgata, vix aliquis alius minora de tanti viri operibus in vulgus protraxit; inter quos veluti domesticum editorem non praeterimus Philippum Vitali, qui sacra cantica huius hymnographi saeculo XVIII edenda curavit. Verumenimvero ad aures nostras rumor pervenit monachos Maurinos in Galliis conquisiisse et comparasse messem non modicam, ut inter insignes suas SS. Patrum editiones nobilem et proprium locum Theodori scripta obtinerent; attamen sive hominum desidia, sive aliis curis, sive, ut potius videtur, perturbationibus politicis, quas saeculo superiore labente Galliae perpessae sunt, accidit, ut ex illorum inceptis fructum nullum colligeretur.

9. Interea multa restabant occulta et quaedam cognita, sed in codicibus tantum servata. Neutra fugerunt diligentiam Maii, qui multa in voluminibus suis edidit, unde praecipue in volumen creverunt Theodori scripta collecta in Patrologia Parisina a Petro Migne nuper magno ausu congesta typisque commissa. Sed in his non reperitur pars nobilissima Epistolarum Studitae, quarum impressionem Maius non absolvit. Hae notae erant praecipue ex Montfaucon, Fabricio (*Bibl. Gr.*) utpote in codicibus Coislinianis 94 et 259 servatae una cum aliis a Sirmondo editis. Ex

bis codicibus epistolas 282 ineditas ille avidissime exquisivit, obtinuit, latinis litteris reddidit typisque consignavit, de quibus non modo litteraria respublica gaudere debuerat, sed et christiana res praecipue, cum multa ad historiam et dogmata sacra illustranda et ad pietatem fovendam haberent. Et revera ut aliquo utar opportunissimo hac tempestate exemplo, videsis praecipue in Ep. 192 et alibi quo pacto supremam ac *a Deo acceptam* Romani Pontificis in sacris definiendis negociis auctoritatem antiquus iste veritatis testis confirmet. Tum ex actis Theodori, ubi quinque libros Epistolarum eius collectos fuisse legimus, cum ex notis numeralibus quae Epistolis sunt adscriptae, coniicere possumus ordinem Epistolarum fuisse postea permixtum, et aliquas adhuc desiderari.

2. De lacunis editionis Sirmondianae expletis.

10. Defectu codicis olim Columnensis nunc Vaticani 1432 a nobis explorati, contigit, ut in Epistolis apud Sirmond, pleraeque adessent lacunae, ut in codice sunt, ubi paginae saepe visuntur ad excipiendam scripturam unius folii exemplaris codicis purae relictae. Huic defectui et Maius occurere studuit, atque ope codicis Coisliniani 259 nonnulla fragmenta typis commisit; sed cum veluti fastigium operi imponeret, nescio qua de causa ab opere cessavit, nihilque vel de apographo suo graeco vel de versione inveniendum reliquit.

11. Nos vero cum hanc de Maianis imperfectis scriptis edendis provinciam simus ingressi, partes nostras esse censuimus nihil intentatum ad illorum absolutionem relinquere. Sed hac in re omnino ad Parisienses codices recurrendum erat. Verum obsidio Borussorum, qua Lutetia tunc graviter claudebatur, et postea lacrymabile bellum civile, vicesque politicae, quibus princeps Galliarum urbs fuit oppressa et tot damna subito reparanda, id minime concedebant. Tandem exoptata pax affulsit, studiosisque viris facultatem adeundi libros dedit; et cum tomus iste VIII ultimum hoc cimelion, ut in vulgus prodiret, praestolaretur, Parisiis studiose per cl. v. Renier Sorbonici Collegii bibliothecarium obtinuimus ut cl. v. Wescher alter a Manuscriptis Bibliothecae Gallicae custos fragmenta exoptata e codicibus compararet. Quod tanta diligentia et peritia perfectum est, ut indicationibus, lineis nexibus, variis lectionibus sedulo ex utroque codice servatis et notatis, veluti codices ipsi nostris oculis subiicerentur. Hoc optimo usi apographo coronidem imponimus operi maiano.

PARS II.

De libris historico-dogmaticis Georgii Metochitae diaconi.

12. Nova prodeunt testimonia veritatis a Georgio Diacono Metochita teste fideli olim descripta, ex quibus nobilis fit aliis eiusdem editis operibus accessio. Vir iste haud ignotus eruditis viris, zelo fidei, exantlatis laboribus, vulgatisque libris inter graecos saeculo XIV claruit, et sanam doctrinam coniunctionemque catho-

licam Ecclesiae sub unius Romani Pontificis regimine una cum patriarcha suo fortissimo Iohanne Vecco propugnavit. De eiusdem vita et scriptis notitias legimus non modo in libris historicorum aetatis eius ac praesertim apud Nicepborum et Georgium Pachymorem, sed et de illius operibus post Leonem Allatium (Diatriba De Georgiis - De consensu) alii quoque disseruerunt, uti Fabricius (Bibl. Gr. t. IX, p. 214.). Cave (Hist. Litter. t. II, p. 328). Inter omnes vero eminet Allatius, qui non modo illius libros recensuit, sed operam suam contulit in iisdem colligendis ac describendis, ut nos oculis nostris certiores facti sumus, dum ipsius Allatii scripturas versare concessum est in Bibliotbeca Vallicellana Urbis, quae tanti viri litterariis gaudet thesauris. Ex his Allatius quaedam tantum excerpta protulit in operibus suis, cum et alia plura vulganda pararet. Dedit enim in lucem cum interpretatione sua *Refutationem trium capitum a Maximo Planude editorum* nec non aliam *Refutationem Manuelis Cretensis;* quae extant in tomo II *Graeciae Orthodoxae;* et in aliis tomis alia quoque Metochitae inedita scripta se daturum constituerat. Hugo Laemmer, qui novam Graeciae Orthodoxae bibliothecam ex huiuscemodi scriptis instruendam instituit, huius Motochitae nostri tantum librum contra Planudem recudendum sibi proposuit (Script. Graecae orth. bibl. selecta 1864, I, 93, et ibid. Schediasma de Allatii scriptis XXXI). Omnia autem horum quae iam sparsim impressa fuerunt, in tomo CXLI Patrologiae Graecae Parisinae an. 1865 edito a Petro Migne collecta conspiciuntur.

13. Maior vero pars operum Metochitae adbuc iacebat inedita, et veterum scriptorum excitator Angelus Maius ad haec etiam manus protendebat, inspectisque codicibus Vaticanis et collatis apograpbis in suam Novam Patrum Bibliothecam, quae restabant, Georgii huius scripta curabat inserere; sed cum liber secundus typis committeretur, opus universum eius morte abrumpitur. Tamen ex quibusdam schedulis quas vidimus, apparet Maium octo novos Metochitae libros se fore editurum. Hi libri duobus vaticanis codicibus totidemque Allatianis apographis continebantur; sed labor eius ultra codicem Vaticanum graec. 1583 non processit, ex quo libros tres historico-polemicos edendos est aggressus. Codex iste minoris formae folia chartae bombycinae 187 numerat minutis pallidisque litteris descripta, aetate auctori fere suppari, ut ex palaeographia coniici potest; nullum enim adest amanuensis mnemosynon. Ex hoc eodem codice hausimus argumentum ab Iohanno Chamete descriptum, quod pagina 228 typis commisimus.

14. Horum librorum, quos Maius *Historiam dogmaticam* voluit appellare, primus revera agit de vicissitudinibus, quas praecipue Byzantina ecclesia Metochitae aetate perpessa est; ex quo plurimas notitias peculiares habemus, praeter demonstrationem doctrina et zelo plenam de unitate cum Romano Pontifice servanda, quam graecis hominibus vir graecus praebet apprime commendabilem. Liber autem secundus totus apologeticus est adversus tomum, quem Georgius vel Gregorius Cyprius intrusus patriarcha contra catholicos edidit, cui titulus erat Ἔκθεσις τοῦ τόμου τῆς πίστεως κατὰ τοῦ Βέκκου... Cyprius iste prius veri sanctique patriarchae Iohannis Vecci assecla pro veritate catbolica laboravit; postea vero ad aliena castra

apostata transgressus, patriarchalem sedem invadit et adversus commilitones iam suos Constantinum Melitiniotam et Georgium Metochitam, ut ipse ibidem ait, et una contra patriarcham pugnat; sed paulo post et schismaticis exosus e throno non suo pulsus in monasterio vitam finivit. Typis commissus est, sed graece tantum (Migne Patrol. Graec. t. CXLII, p. 234) Cyprii huius tomus schismaticus, quem heic singulis capitibus recitatis membratim Georgius noster copiosissime refutat. Huiusmodi opportunissima apologia valde optandum est, ut latino quoque sermone edatur, et viri rerum dogmaticarum studiosi prae manibus nova habeant documenta, unde facilius et latius eiusdem operis notitia et utilitas possit dimanare.

15. Ut iam innuimus nobis tantum extrema pars libri secundi hic imprimenda fuit, nempe a pagella 201 ad finem. Qua in re si Maiana adversaria nobis praesto essent, haud opus difficile proponeretur; sed his irrepertis aliud quoque damnum accedebat. Praeter codicem vaticanum Maius adhibebat apographon Allatianum, et aliud apographon Raphaelis Vernazza, viri maiori fama digni, qui scripta Allatiana scriptis suis auxit atque illustravit. Cum vero nobis manus operi admoventibus, nullum esset indicium ad huiusmodi apographa investiganda; Maius enim fontes studiorum et thesaurorum suorum celare potius quam vulgare satagebat; necesse omnino fuit ad codicem praefatum confugere, etsi illius lectio valde difficilis propter tenuissimam scriptionis formam, atramenti pallorem, et lucis diebus hyemalibus squalorem, nonnullaque alia incommoda adessent; tamen manibus nostris longo labore comparavimus apographon typothetae tradendum. Postquam omnia haec paraverimus, ex insperato contigit ut in Bibliotheca Vallicellana apographon horum librorum a Raphaele Vernazza descriptum nobis occurreret. Valde laetari coepimus; sed cum illud ibi deficeret, ubi erat nobis incohandum, ab omni spe huius adiumenti cecidimus. Nonnullis vero post diebus vota nostra expleta sunt, cum praeter spem repertum est apographon ab Allatio confectum in quo praedicti tres libri integre perpoliteque descripti continebantur; quo novo instrumento critico in editione nostra uti constituimus. Haec autem voluimus commonere, ut norint eruditi quid hinc etiam hoc in opere debeant Allatio, nec non Philippianis Bibliothecae custodibus ac praecipue Generoso Calenzio, a quibus facilis ac benevolus manuscripti libri nobis concessus est usus.

16. Tertius restaret ex his Metochitae liber edendus ab Allatio descriptus et a Maio promissus, quem equidem exscribere coepi et typis committere sategissem, nisi praeter voluminis molem et desiderium evulgandi operis usque adeo tenebris oppressi, et ipsa obstaret latina interpretatio, quam Maius mutato consilio, describere coeperat. Is enim, etsi pag. 178 adnotasset se non daturum latinam versionem secundi et tertii libri; tamen cum in hoc tertio libro tantam videret reperiri notitiarum segetem, atque insuper quanto non modo cum emolumento, sed et oblectamento ab eruditis perlegeretur, si ex graeco et difficili stylo Metochitae, latino politoque sermone praeberetur; ipse ad elucubrandum interpretationem manus admovit; sed infelici fato, ut saepius diximus, et haec quoque intercepta est, imo nec multum progressa. Itaque cum ad manus nostras

pretiosae istae venissent interpretationis reliquiae, baud omnino negligendae visae sunt; sed cum bas quoque edere constituerimus, necessarium erat ut versio totius prolixi libri absolveretur; quod quidem requirebat maius tum temporis, tum voluminis spatium, quod modo non conceditur. Iccirco si desideriis nostris eruditorum favor et nobis vires non deerunt, speramus fore ut in alio volumine huius Novae Patrum Bibliothecae non modo tertius dogmaticae bistoriae liber, sed et etiam alia opera Metochitac, ut Maius sibi proposuerat, appareant. Ex hoc autem tertio libro non modo ecclesiastica bistoria, sed et gesta et scripta ipsius Georgii aliorumque, qui eius fuerunt in laboribus pro fide tuenda socii, magis magisque illustrata conspicientur.

17. Haec quae de Georgio Metocbita, ad rem nostram quod attinet, recensenda iudicavimus, oppido produnt quam bene de Ecclesia iste promeruerit; quem praeterea scimus et Romam ad Pontificem venisse legatum, bonorifice exceptum cum eodem sacra faciente comunicasse; qua de caussa et acerbius quoque in eum schismatici bomines saevierunt, ab ecclesiastico gradu exturbare conati sunt, innumerisque vexationibus aerumnis et carccribus ob fidei defensionem subiecerunt. De eo Allatius sermonem suum bis verbis merito concludit (Diatr. De Georgiis XXXII). *Quonam vitae fine diem clauserit strenuus iste ac multis nominibus dignus qui semper celebretur athleta, nondum comperi; in carceribus tamen vitam obiisse verisimile est.*

PARS III.

De sermone Symeonis Mesopotamii.

18. De oratione Symeonis qui beic Mesopotamiensis appellatur, iam satis (pag. 1 in adnotatione) monitum esse videretur; attamen quae ibidem de huius sermonis auctore leguntur, haud omnia certe extra dubitationis aleam posita esse viris eruditis erit persuasum. Eteuim ex actis illius Symeonis, qui Stylita primus nuncupatur, id minime posset confirmari; quin imo ex stylo orationis is auctor in dubium revocatur; ac etiam illud *Mesopotamii* cognomen adiunctum minime convenit viro apud Antiocbiam in oppido Sisam nato, teste Theodoreto, et in illis regionibus versato. Sed quidquid bac de re sit, peritiorum iudicio relinquimus. Graecum textum dedit codex Basilianus XXXVI, nunc Basil.-Vat. 1997.

De Symeonis II. Stylitae sermonibus.

19. Iam a pluribus annis, cum vix codices mann versare occeperimus, Symeon iste ad codices studia nostra revocavit. Nam in Mss. membranaceo B. a. V. saeculo circ. XI descripto et in Bibliotheca Cryptoferratensi asservato, duos nanciscebamur Stylitae huius sermones (XI et XII); quos cum inter ἀνέκδοτα recensenda esse cognoverimus, statim exscripsimus, in latinum idioma transtulimus, occasionem vulgandi praestolantes: sed modo Maianis laboribus cognitis, sermones illos iam in hac collectione receptos vidimus; proindeque dum Maiana nunc prodeunt, iure nostra iaceant in tenebris.

20. De nobili autem Vaticano codice Gr. 2021, unde hos sermones Maius hausit, nonnulla hic et alias ipse adnotaverat (pag. 13); imo mnemosynon scriptoris Barptolemaei monachi ad similitudinem in tabula expressit (N. PP. Bibl. t. VII tabula num. 4). Sed qui prius Barptolemaeum illum fuisse celebrem Abbatem IV Cryptoferratensem dixerat, postea ex annorum supputatione sphalma emendavit (pag. 156); nam S. Barptolomaeus noster Abbas medio saeculo XI vita functus est. Iam et nos manu nostra in voluminibus Maianis, et cl. Theodorus Toscani (Ad typica Graecorum p. 40) haec animadvertenda curavimus. Codex tamen, etsi tantum non habeat scriptorem, nobillimus est, anno 1105 a praedicto monacho exaratus optima arte et membrana, quamquam valde deploranda sit iactura libri, cuius duo priores scapi periere et cum eis sermones priores quatuor, quorum unum tantummodo aliunde Maius habuit. Liber hic olim adservatus fuerat in Bibliotheca Conlegii nostri S. Basilii de Urbe (Codex Basil. LX); ubi praecipue e Calabris provinciis Petrus Menniti aliique ordinis Basiliani moderatores congesserunt pretiosissimas scripturas (Montfaucon, Palaeogr.; Piacentini Epit. palaeogr.; Bona ep. etc.). Ad novem autem ex his sermonibus edendis et alius codex praesto fuit (p. 49) nempe Basilianus CXXXVIII nunc Basiliano-Vat. 2089 membranaceus optimae notae, cuius actas ex palaeographia circa saec. XI potest definiri. Codex isto acephalus nunc cum aliis eiusdem formae compactus habet tantum sermones quosdam excerptos: inter quos etiam adest (pag. 89) sermo ille *De vita ascetica*, qui nunc prodit in serie quartus, tribus primis deficientibus. Quando Maius hunc sermonem ex editione Clausenii excepit, eum latuerat in hoc codice servari (adn. pag. 4). Qua in re ut pateat quanti olim habiti fuerint Symeonis sermones, praetereundum non est quod in fronte dicti sermonis adnotatio liturgica habeatur: ἀνάγνωθι αὐτὸν τῷ σαββάτῳ τῆς ἀποκρέου. *Hunc lege in Sabbato (hebdomadis) Apocrei;* unde constat has homilias in ecclesiis legi solere. En itaque ex duobus vetustis codicibus Bibliothecae Basilianae sermones Symeonis Studitae publico iuri restituti. Basilianae vero Bibliothecae MSS. libri per Pium VI. P. M. in Bibliothecam Vaticanam illati, adhuc Basiliano-vaticani appellantur; et in eo ordine sunt collocati, in quo iam disposuerat monachus eruditissimus I. Chrysostomus Scarfò, qui de iis librum indicem optimum confecerat adhuc in usum Bibliothecae Vaticanae servatum. Heic occasione arrepta adnotare haud negligimus saepe a Maio aliisque haud recte Cryptoferratenses appellari Codices Basiliano-vaticanos; siquidem Bibliothecae tum Cryptoferratae tum S. Basilii Urbis omnino distinctae sunt, et ex Cryptensi in Vaticanam nobiles et copiosi codices nonnullis ante saeculis transierunt.

21. Sed ad Symeonem redeamus; de quo cum aliqua adnotanda esse viderentur, nos et sententiam rogavimus conlegam nostrum in Monasterio p. Antonium Rocchi, qui in studiis haghiographicis orientalibus sollerter versatur, quique facilem hac in re, ut in aliis studiis nostris, sese exhibuit; rogatuque nostro scite eruditeque scripsit *animadversiones*, quas nos heic adiungere laetamur, dum una cum doctis viris eidem gratias debitas et agimus et habemus.

De authenticis sermonibus S. Symeonis Stylitae in Monte Admirabili Animadversiones Antonii Rocchi Mon. Basiliani

« Cum paucos ante menses p. Iosephus Cozza synasceta sodalisque meus « Novae Bibliothecae Patrum » Maianae VIII volumen compingere statuisset, in eoque sermones S. Symeonis Iunioris Stylitae essent comprehendendi, sedulo ex me quaesivit, utrum ad illorum *αὐθεντίαν* firmam magis ratamque faciendam aliquid ex actis beati viri, in promptu esset mihi, qui in illis tum forte versabar, vel quacumque probatio aliqua hauriri posset. Ad quam investigationem diligentissimus Editor movebatur, non quia esset aliquis, qui illos vere Symeonis esse negaret; sed quod ipse non magnopere acquiescere soleat quibusdam vetustorum operum inscriptionibus pro lubitu librariorum magis, quam pro eruditorum hominum sententia appositis: atque id eo magis, quod sibi in hac ipsa scriptorum collectione non semel in huiusmodi epigraphas (uti in monitis diluendum erit) offendere contigisset. Itaque eadem ego ipse caussa permotus in munus, quantum in me esset, incubui, atque ad inquisitionem sedulo agendam animum applicui. Sed mox venit in mentem de his sermonibus mentionem quamdam fieri in vita S. P. N. Nili Iunioris ab eius contubernali discipulo (D. Bartholomaeo videlicet) graece scripta, posteaque, uti norunt literati homines, latinitati donata a Matthaeo Cariophylo Arch. Iconiensi. Quamobrem hac nixus auctoritate, quod olim sermones b. Symeonis extitissent, omnem in illud contuli diligentiam, nempe ut viderem, an omnes hi mihi prae manibus sermones, nedum unus qui in actis illis aperte indicabatur, opus Symeonis vere essent dicendi. Qua in re nulli peperci labori atque industriae, tum ut compararetur rerum copia, cum ut dispositione aliqua donaretur. Itaque huic studens ordini demonstrationem triplici argumentationis genere ducendam esse censui, scilicet primo pro universis ab auctoritate extrinseca ex vita S. Nili comparata testimoniis aliorumque Patrum: secundo ab mutua collatione sermonum cum Actis eiusdem Symeonis suscepta: postremo ab intrinseca inter se eorumdem comparatione sermonum instituta.

» Primum igitur sermonibus S. Symeonis fidem faciendam esse arbitror ex auctoritate praedicta actorum S. Nili Abbatis. Iam vero in his actis (Edit. Rom. 1624. p. 82, 83) narratur quod, cum die quadam metropolita Calabriae et Leo quidam Domesticus aulae imperialis cum aliis b. Patrem inviserent, ipse continuo, vanam aestimationem devitans, quin honores laudesque admitteret, aperto libro, quem prae manibus habebat, inciderit forte *in narrationem de iis, quae revelata fuerant b. Symeoni cognomento Montis Admirabilis*. Quae cum revelationes perlegerentur, ventum est ad quamdam sententiam, quae ita se habebat « *De decies » mille vix unam reperiri animam his temporibus, quae in manus SS. Angelorum » de corpore exiret.* » Porro ista sententia iisdem fere verbis profertur in XXII horum sermonum (num. 2. p. 112.) quam Maius noster interpretatur. « *Ex decem » millibus vix unam reperiri animam per illa tempora, quae in SS. Angelorum ma- » nibus egrederetur.* »

» Nunc ad recitata verba *in narrationem de iis, quae beato Symeoni revelata fuerant* si mentem, lector adiicias, istis non modo prohari de praedicto XXII. sermone, sed etiam de eorum collectione universa videbis. Etenim revera non illa certe epigraphe sermo iste XXII inscribitur, cui titulus inest: *De exitu animae ex corpore* etc., sed potius per illam inscriptionem notari diceres vel sermonem XXX, vel si mavis XXVI, quorum epigraphae minime differunt a sententia praedictae inscriptionis. Ex quo praeterea coniicies, iam tum a saeculo X, quo floruit b. Nilus, eos innotuisse sermones, qui simul excepti meruerunt *liber* potissimum appellari.

» At vero, quod a saeculo octavo hi sermones iam inde extiterint, testimonium habemus S. Ioannis Damasceni, qui in Oratione III, quam scripsit « *De cultu SS. Imaginum* inseruit partem excerptam e sermone VIII quae incipit Ἴσος δέ τις τῶν ἀπίστων desinit vero ὡς δεομένοις αὐτῶν, et in hac nostra editione sub numero undecimo continetur. Porro hunc locum inscripsit S. Doctor bis verbis « Magni Symeonis a Monte Admirabili *De Imaginibus :* quae vox, cum per haec secula sermones isti omnino laterent, eruditos homines in opinionem adduxit fragmentum illud partem esse cuiuspiam literae h. Viri ad Iustinum Imperatorem.

» Sed tandem, quantum mihi comperire licuit, Nicepborus monachus Athonita (Migne Bibl. Patrum Graecor. t. 147 col. 945.) qui paullo ante ᴍcccxʟ annum floruit, in libro, quem composuit περὶ νήψεως καὶ φυλακῆς καρδίας scilicet « de munditia et custodia cordis » quoddam affert testimonium « Συμεὼν τοῦ Θεολόγου » quem titulum Possinus interpretatur « *Symeonis iunioris Theologi.* » Hic autem locus, ut qui asceticus sit, neque omnino reperiatur inter bos sermones, nedum in vita S. Patris, videtur mihi habendus esse fragmentum transumptum ex quoquam trium sermonum, qui desunt in codice Vaticano.

» Sed ad alterum demonstrationis genus veniamus, quo invicem hos ipsos cum actis eiusdem S. Symeonis conferendo profecto sane conspicietur nonnullos illius esse sermones, ut qui cum iis in eius vita narratis rebus maxime cohaereant atque concordent. In sermone igitur IX qui inscribitur « *Doctrinalis ad monachos* » ac re vera versatur circa phantasias a daemone illis iniectas, (numero sexto) formae imaginesque peccandi repraesentantur plurimae, quibus ille nequam affligere ascetas conatur, virtutemque labefactare. Quae porro, ista pene cuncta tentaminum diabolicorum repraesentatio summam babet similitudinem iis, quae per visum eidem Symeoni offerri solita in eius vita narrantur (Cap. III. 9. 10). Eo vero magis quod cum in praedicto sermone (num. 7) sanctus quidam de coelo advenisse refertur, qui illum agone ereptum corroboraret, in isto autem hunc virum sanctum « *Pa-* » *triarcharum quempiam fuisse* » in aperte dicitur.

» Quin sic attende: quippe, cum etiam sermo XXI de iisdem tentationibus quin etiam peculiari ratione agat, ad quem caput ipsum actorum IV conformatum esse videatur, illud nimirum consequens est, hunc sermonem non secus atque nonum B. Symeoni esse tribuendos.

» Sed pro quibusdam aliis probandis sic eadem comparatione consistens inferre possum. Vitae caput XXII (num. 169) exhibet, olim ad S. Patrem viros quosdam Antiochia advenisse, qui libidinum nullam rationem in extremo iudicio reposcendam esse contenderent; immo neque corpora ad illam diem in vitam esse revocanda, sed per diversos animos perpetuo permutari dicerent, unde corporum animarumque transmutationem assererent, quam graeci *metensomatosin* et *metempsychosin* dicunt: ac proinde nullam potius operum inquisitionem, examenque hominum fieri, aut retributionem nullam haberi consequenter inferrent. Erant praeterea ex eo numero, qui arbitrarentur, homines imperio astrorum regi ac gubernari; quae proinde continenter essent dispicienda, quoniam simul astrologiam ac superstitionem pro vero Dei cultu et religione adstruerent. Cum igitur isti tot impia atque absurda contra divinitatem rerumque naturam coram Symeone virus incredulitatis suae evomissent; ille continuo cuncta singillatim refellere aggressus est: nisi quod, ut vera doctrina penitus animis inhaereret, perennibus scriptis mandavit. Hinc illud est quod Symeon in serm. VIII « *De superbis et secure peccantibus* » maxime vero in sermone XII « *De secundo Dei Verbi adventu et de iusta retributione* » deliramenta eorum sedulo doctissimeque confutavit, simulque mortuorum resurrectionem adseruit. Quod quidem religionis christianae dogma potissimum adstruit in sermone XXVII, uti ex ipsa patet epigraphe: « *Adhortatio ad eos qui vesana desperatione sunt, et cum carne vitam suam finiri autumant* » quippe qui propterea corpora resurrectura esse negarent, quod sibi, se post mortem in nihilum redigendos fore suasissent. Itemque cum b. Pater in sermone XIX veritatem affirmasset tum iudicii extremi, cum singulatim reddendae de rebus turpibus rationis, sermonem XX totum adhibet in novissimo die, terribili iudicio, ne dicam tantum menti, sed quasi ante oculos proponendo.

» Quapropter ex hoc altero testimonio ab actis usurpato quinque omnino sermones Symeoni vindicantur: VIII videlicet, XII et XIX cum XX et XXVII; in quibus nimirum tot absurdissimi haereticorum, ethnicorumque errores in praedicta vitae capite vicesimo secundo narrati refelluntur.

» At sigillatim parumper sermonem XXVIII consideremus. In huius tertio numero plura Dei contra impios flagella memorantur, quae per id temporis contigisse referuntur ab historicis viris Evagrio, Procopio, atque Theophane; quae dicuntur fuisse *terraemotus in urbibus ac territoriis, incendia ac ruinae*, *signa per caelos, populorum rebelliones*, *sanguinis effusiones* aliasque huiuscemodi plurima. At in capitibus VIII et X vitae Symeonis haec omnia fusius et graphice narrantur aetate sanctissimi viri evenisse; sicut et alia plura, quae ipse Simeon est expertus supra montem Tiberinae regionis, ex quo coactus est in illum montem, qui per eum Mirabilis dictus est, transmigrare remotiorem. Patet ergo ex iis hunc quoque sermonem XXVIII optimo iure illi esse adiudicandum.

» Sed si praedictis probatisque sermonibus caeteros etiam conferamus, facile eveniet, ut omnes aut plerique certe quidem elucubrationes b. Viri liquido appareant. Porro si XXVIII paullo superius relatus S. Patris stylo est attributus; non sine caussa

censerem complectendum esse illi XXIX; quippe cum ambo aliqua habeant de agone ac laudibus Martyrum, maxima inest inter eos similitudo pene verborum, ut non dubites, quin ex una mente, eodemque calamo uterque egressi fuerint. Deinde haud absimiles progenie credideris hunc ipsum XXIX sermonem atque XXVI, qui uterque continent invocationem quamdam b. Virgini et Sanctis iisdem fere verbis enunciatam. Praeterea nonne eadem mente atque ratione disseritur de virginitate apud sermonem superius dictum XIX atque XXIV, ut eiusdem ingenii partus esse putes? Nonne sermo X et XI super mortem iusti atque iniqui hominis ita pertractant, ut alter post mortem iniqui absolvatur cum requie iustorum *pretiosa*, alter vero post transitum iusti incohetur per *mortem peccatorum pessimam*, quo manifeste unam significent ex eodem auctore originem? Quid autem dicam, quod sane septem, et quidem non continuati, sermones eadem glorificatione SS. Trinitati persolvantur? Quid, quod octo quoque humili ac supplici deprecatione pro auctore ipso finem faciant? Quid, quod in cunctis ubique perspiciatur eadem scribendi ratio quoad periodorum, figurarum, ac sententiarum usum continenter praeseferens fidem certam, spem inconcussam, charitatem flagrantissimam, maxime vero in proximum dilectionem praecipuam? Quibus omnibus si parum attendas, nil erit quod quis dubitet sermonum hanc seriem cunctam illi adiudicandam esse mirabili viro Symeoni, cui olim saeculo X et XI Monasterii Cryptaeferratae abbates Nilum, et Bartholomaeum, et quod magis refert Ioannem ipsum Damascenum saec. VIII tribuisse comperimus.

» Quae cum ita sint, metam suscepti muneris equidem contigisse videor; sed tamen liceat pauca paulisper de huius operis lucubratione considerare. Sane ipse Symeon aperte satis sermones sua manu scripsisse testatur inquiens (Serm. XXX et postr.) *Haec o patres, scribens nihil novi egi. Manifesto enim vobis* etc. Neque mirandum sit de hoc opere mentionem nullam fieri in actis, quae quidem plures alias elucubrationes omnino silent, quas Allatius quidem aliique eruditi viri eidem tribuunt; quamquam *traditiones, regulae, constitutiones* in extremo Capite ita in monachorum mentem revocentur, ut quondam literis credita fuisse videantur.

» Sed tamen equidem arbitror epigraphas sermonibus appactas aliena manu fuisse, nempe ut fieri mos est ad haec vetusta opera nullatenus inscripta, stylo cuiusquam librarii: atque potiori iure arbitror quod inscriptiones illae nec belle scriptis saepe cohaereant, quandoque vero cedant in laudem eiusdem auctoris, qui certe id nunquam fecisset. Nihilominus tituli illi extant vetustissimi, iam inde saltem a saeculo XI, ut ex codicibus patet; nam de aetate Damasceni nihil ausim adfirmare, qui fragmentum illud non ex ipso sermone, cui superest epigraphe « *De superbis et secure peccantibus* » verum ex re tractanda, « *De Imaginibus* » videlicet nuncupavit.

» Caeterum satis compertum habeo Symeonem adhuc puerum praedictas orationes dixisse, literisque mandasse; ut qui septennis monachum induerit, octennis columnae basim conscenderit, post annos autem fere septem columnam quoque ascenderit cubitorum plus minusve quadraginta. Atque a pueritia sermones monachis habuisse certum est ex eius Actis, ut apertissime colligo e capite V. n. 45, in quo post paraenesim quamdam Patribus suis habitam, pueri (παιδὸς) mox nomine

vocatur. Quod etiam in sermone X innuitur in quo puellulus (παιδίον) dicitur, quamquam ad monachos nuper concionatus esset. Confirmatur autem in sermone XVII, ubi se non *iuveniliter* illa dixisse profitetur, sed *cum charitate potius et in spiritu bonitatis:* tum in praedicto actorum paragrapho sese excusans exhibetur apud Patres, quod in ea aetate senes esset alloquutus. Ex quo recte coniicies illud verisimile admodum esse, praeterquam quod Maio visum fuerat, eum, cum undecimum aetatis annum ageret, quamquam non omnes sermones illos habuisset, tamen concionari primum certe coepisse

» Hic igitur finem dicendi facio, forte diutius quam ab initio pollicitus essem, at non sane frustra, tum quod hoc pacto quaedam necessaria enucleaverim, tum quod quasi imprudens in admirationem b. Viri desideriumque eius sermones perlegendi alios excitaverim. Quibus profecto sermonibus si quid tandem deesse potest, illud denique est, quod pro maiori communique utilitate notis, commentariisque ab aliquo sapienti eruditoque viro illustrentur.»

3. *De Epistola S. Isaaci Syri*

22. Ad ea, quae Maius iam de hac epistola Isaaci monuit (par. III, p. 156.), et nobis aliqua sunt heic breviter adiungenda; atque imprimis quod huiusmodi epistola, quae potius amplissima ascetica tractatio esset dicenda, merito solet in quibusdam codicibus ἐπιστολὴ μεγάλη *Epistola magna* appellari; ut nos in Cod. Vaticano Regio 23 et in Codice quodam Vindobon. apud Lambecium (Bibl. Caesar. tom. IV.) legimus; ubi et insignis locus Isaaci de Baptismate recensetur, quem hic editum habes pag. 187 § 41. Et alii sunt codices qui alia fragmenta insignia quidem sparsim referunt, quae recensere minime expedit, cum universam elucubrationem prae oculis eruditi nunc habeant. Hac autem in re illud praecipue esset nobis considerandum, num revera Symeon ille, ad quem data est epistola, sit celeber Stylita seu Cionita Antiochenus Montis admirabilis, de quo multa habent ecclesiasticae historiae, et paulo ante fuit sermo.

23. Maius noster testimonio confisus bibliographorum Symeonem istum non esse Cionitam ll ne parum quidem est suspicatus. Qua in opinione et alii viri docti fuere, qui ex hoc praecipue capite aetatem Isaaci, utpote contemporalis huius Symeonis Cionitae, certo certius definitam tradiderunt. Quinimo Assemannus rerum Syriacarum peritus non praeterit dubium illud, quod ex quibusdam codicibus oriebatur, ubi Symeon iste non quidem Cionita, sed Caesariensis appellatur. Haec iste habet (Bibl. Orient. tom. I, p. 460). *Extat* (Ep.) *etiam in codice Vat. Regio Alexandrino* 23, *p.* 147 *sub hoc titulo* ἐπιστολὴ μεγάλη πρὸς τὸν ἀββᾶν Συμεὼν τὸν ἀπὸ Καισαρείας: Epistola magna ad abbatem Symeonem Caesareensem – *Sed haud dubium quin* τὸν ἀπὸ Καισαρείας *pro* τὸν ἐν τῷ θαυμαστῷ ὄρει obrepsit; *ut habent emendatiores codices.* – Qua in re confer et Fabricium *Bibl. Graec.* in editione Harlesii, nec non Cave *Hist. litterar.* ubi de Isaaco loquuntur.

24. Sed tantorum hominum pace dicam mihi magis arridere sententiam illam, quae negat omnino hanc Isaaci magnam Epistolam datam fuisse Symeoni illi Stylitae. Atque in primis praetereundum non est, quod inter multa, quae Symeoni isti tribuuntur scripta etiam deperdita, neque vidimus innui epistolam hanc Symeonis ad Isaacum, cui iste amplissima elucubratione respondit. Praeterea nomini Symeonis istius haud levis saltem ignorantiae nota inureretur, si quis crederet isti viro perfectionis asceticae et mysticae peritissimo, imo et magistro atque exemplari, tot illos errores tribui posse, quos merito in responsione sua carpit Isaacus. Vix hanc epistolam typi stradendam perlegit conlega noster p. A. Rocchi, cuius superius scripta leguntur, asserere non dubitavit, haud omnino esse credibile hanc epistolam Symeoni isti datam fuisse; cum ex illius scriptis et actis sincerissimis aperte pateat sententias illas, quae scriptori epistolae ad Isaacum tribuuntur, minime posse tribui illi Stylitae.

25. Huic capitali animadversioni accedit codicum quoque auctoritas. Nonnulli sunt, quos scimus, Symeonis tantum nomen praeseferentes; qui etsi minori subsidio sint sententiae nostrae, tamen nil adversae prodesse possunt; ita Cod. Barberinus V, 5 fol. 183 ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἀββᾶ Συμεῶνα et fol. 190 τὸ ὑπόλειπον τῆς ἐπιστολῆς πρὸς ἀββᾶ Συμεῶνα. Ita et codex Taurinensis 351 ut legimus apud Pasini (Codd. Gr. p. 480) habet. Ad adversam labefactandam sententiam valent non modo, qui incertum hunc Symeonem tradunt; sed eam prorsus propulsant codices, qui hunc Symeonem asserunt esse abbatem Caesareensem, uti iam vidimus in Codice Vaticano Reginae 23; atque etiam legimus in codice Vallicellano C. 72, fol. 108. ἐπιστολὴ πρός τινα Συμεὼν τὸν ἀπὸ Καισαρείας *Epistola ad quemdam Symeonem e Caesarea* - et Codex Parisiensis Coislinianus 268 teste Montfauconio (Bibl. Coisl. p. 312) *Epistola ad Symeonem Abbatem e Caesarea*. Hoc idem vidimus in codice graeco Neapolitano II, B, 9, ubi est et antiqua ac prolixa de eadem epistola adnotatio; quae tamen parum habet novi, etsi multum prima fronte polliceri videatur; leges hanc editam a Cyrillo (Cod. gr. Bibl. Borbon. Neapoli 1836. t. I. p. 145). In duobus codicibus Vaticanis nempe 391 quo usus est ad hanc editionem Maius, et Vat. 605 etiam ab Assemanno notato vidimus tantum hunc Symeonem dici θαυματουργὸν, non vero *Stylilen*; quod idem in Cod. Ambrosiano *R*. 8. *sup*. chartaceo legi cl. vir Ceriani perhumaniter nobis indicavit. Fortasse tum Maius, tum Assemannus arbitrati sunt hoc vocabulo innui celeberrimum illum in Monte mirabili Symeonem Stylitem. Sed cum prorsus in codicibus sex, quos nos ipsi inspeximus, et in aliis quatuor, quorum a Montfauconio, Lambecio, Pasinio et Ceriani notitiam habemus, huiusmodi nomen Stylitae non appareat, ac insuper nullum apud eruditos videamus innui codicem, ubi Symeon iste appelletur Stylites, haud sine admiratione conspicimus, eruditos nulla fretos codicum vel argumentorum auctoritate asseruisse epistolam Isaaci nostri ad Stylitem potius datam fuisse, quam ad alium Symeonem Caesareensem, uti codices indicant. Ac praecipue nescimus, undenam Assemannus hauserit, quae dixit in recitatis verbis: *emendatiores codices* habere Stylitae τοῦ ἐν τῷ θαυμαστῷ ὄρει nomen. Attamen thesim de Symeone hoc vel Caesareensi vel alio nos demonstrandam non

aggredimur; praesertim cum de hoc homine nullam habeamus notitiam. Vidimus quidem inter Euchitas quemdam Symeonem nominari; sed et ad eum hoc pacto scribi ab Isaaco nostro haud quidem credibile opinamur.

26. Originem hucusque incognitam istorum haereticorum Euchitarum hic prodit Isaacus noster, qui circa finem epistolae suae historiam narrat auctoris huius sectae nomine Malpat, atque eiusdem sectae damnationem per Episcopum iam a primordiis datam nos docet. A sacris scriptoribus et historia ecclesiastica accepimus huius sectae dogmata iam sub Sisinnio patriarcha Constantinopolitano anathemati fuisse subiecta; quod postea in Concilio Ephesino (Act. VII) solemni decreto est confirmatum. Ibidem appellati sunt *Messaliani* seu *Euchitae* vel *Enthusiastae*. Nomen illud *Messaliani* vel *Massaliani* syrum est, et haereseos patriam demonstrat: idem est ac graece εὐχῆται videlicet *precatores*. Sed ut rectius syrum nomen nostris reddatur litteris, scribendum esset *Msalliani*; undo magis probanda est lectio huius nominis, quae est apud S. Augustinum (De haeres. LVII) *Psallianorum haeresin postremam ponit Epiphanius, quod nomen ex lingua syra est; graece autem dicuntur* εὐχῖται *ab orando sic appellati*. Nomen vero istud graece quoque corruptionem in codicibus saepe patitur, ita ut modo εὐχῖται, modo vero εὐκτῖται, quandoque etiam εὐτυχῖται (apud Balsam. Const. Eccl. p. 1285); quod et nos quoque in huius epistolae exemplaribus sumus experti; sed re hic notata mendum amanuensium minime erat repetendum. Apud Theodoretum non modo Messaliani, sed et Enthusiastae appellantur (Hist. Eccl. l. IV, c. X); qui huius sectae naturam describens cum Isaaco nostro adamussim convenit. Dicit enim ἐκ τοῦ πράγματος Ἐνθουσιασταὶ καλοῦνται δαίμονός τινος ἐνεργείαν εἰσδεχόμενοι, καὶ πνεύματος ἁγίου παρουσίαν ταύτην ὑπολαμβάνοντες. *Ex rei ipsius natura appellantur Enthusiastae, propterea quod daemonis cuiusdam vim recipiant, quam Spiritus sancti praesentiam esse putant*. Hac eadem de causa, ut narrat S. Epiphanius (Haeres. 80) *Sataniani* quoque dicti sunt; de quibus et ipse et S. Iohannes Damascenus aliique plura habent.

27. Sed ad notitiam detectae originis Euchitarum haec adnotasse ex instituto nostro haud alienum esse iudicavimus, eruditis viris maiora prosequi ominantes. Si quis vero maiora de hac secta ac praecipue de eorum dogmatibus ac praesertim de operatione daemoniaca nosse desiderat; adeat codicem Bibliothecae Casanatensis, in quo non sine aliquo oblectamento nos legimus dialogum inter quosdam Thracem et Timotheum *de Euchitis*. De istorum vero auctore Malpat haec adnotata vidimus in margine Codicis Graeci Vaticani 605, fol. 278 Μαλπὰτ γάρ τις ὀνομαζόμενος, ὅς καὶ πρῶτος ἦν τῶν προσκυνητῶν, καὶ παρὰ τῶν πλειόνων μελίτων ἐκαλεῖτο· οὕτως γὰρ τὸ Μαλπὰτ ἑρμηνεύεται ἐν καιρῷ τινί. *Nam quidam Malpat vocabatur, qui princeps Adoratorum (scilicet Euchitarum) fuit, et nomen a multo melle accepit; sic enim aliquando interpretatur nomen Malpat*.

28. In hac eadem Isaaci epistola alterius viri narratur historia, sed male quoque in codicibus eius nomen multatur. Vaticani Codices 391, 605 illum appellant Ἀσινᾶς, Vaticanus Reg. 23 ὄνομα τοῦ Ἄσων ἤτοι Ἀσινᾶς, Barberinus vero modo Ἰωάσωνα, modo vero tantum Ἄσωνα; unde quis non immerito suspicari posset legendum esse

Ἰωάννης Ἄσων vel aliquod simile cognomentum; nos tamen hic varietate codicum notata, nomen istud Ἄσων scribimus. Ex historiis quoque Syrorum aliae essent conquirendae de hoc viro notitiae, nobis enim investigantibus praecipue de *trilexiis* ab eo concinnatis, quae sacrae cautiones fortasse sunt versibus, seu numeris ternariis descriptae, nihil inveniro datum est.

29. In hac edenda epistola seu tractatione ascetica, quam usque ad pag. 168 typis impresserat Maius, cum nihil paratum invenissemus, reliqua ex codice Vaticano 391 quo usus erat Maius, excripsimus, adhibito quoque Barberinianae Bibliothecae Codice graeco V, 5 optimae notae, etsi chartaceo, qui scriptus est *διὰ χειρὸς ἐμοῦ Γεωργίου τζαγγαροπούλου ἐλαχίστου ἱερέως εἰς ͵ϛ ̅π ̅ος ἔτος manu mei Georgii Ciangaropuli humillimi sacerdotis anno* 6976 (*Christi* 1468) et postea fuit Neophyti Rhodinò monachi Cyprii ordinis S. Basilii M. ut ibidem legimus; attamen vetustior est codex Vaticanus 391 bombycinus optimae notae; qui etsi mnemosynon non habeat, tamen ex calligraphia videtur descriptus saeculo circ. XIII. Chartacei sunt et alii duo Vaticani 605, et Vat. Reg. 23 nec non Neapolitanus; omnes et praedicto aetate minores. Aliqui ex his varia scripta Isaaci nostri complectuntur; plurimi autem sunt variis in locis codices, qui ex asceticis Isaaci operibus multa habent, inter quos recensemus vetustum anni 1063 membranaceum in Bibliotheca nostra Cryptoferratensi (B. α. VIII) adservatum, ubi tamen deest magna Epistola.

30. Postquam itaque huius epistolae absolutum apographon confecerimus, versio latina, quam non reperimus, nobis fuit adiungenda, et quicquid opus esset ad operis totius impressionem praestandum, ut novum hoc litterariis et patrologicis thesauris cimelium adderetur. Cum vero in extrema pagina codicis Barberiniani versus quosdam de operibus Isaaci invenissemus, eos in novissima quoque libri huius pagina apposuimus; qui quidem haud ingrati erunt litterarum studiosis hominibus, qui de hoc eodem Isaaco iam ab Amadutio minora libenter exceperunt.

31. Postremo sic ex praedictis scriptis compacto vulgatoque volumine, ut faciles nobiscum sese praebeant eruditi viri exposcimus, si quid in iis adornandis, quae nos curavimus, minus idonee praestiterimus; sicut praeclaris summi viri Angeli Maii coeptis plane congruebat. Cum autem penitus tenuitatem nostram sciamus, ne opus istud audaciae temeritatique tribuant petimus; cum revera nonnisi argumentum esse volumus venerationis nostrae erga tanti viri memoriam, et curae studiique nostri circa intercepta illius opera, quibus non absolutis iacentibus publicaeque luci negatis, sacrae litterae et scientiae pretiosis certe quidem monumentis, reique christianae nobilibus privarentur ornamentis.

E Monasterio S. Mariae Cryptaeferratae IV. Kal. Aug. an. MDCCCLXXI.

PARS I.

S. THEODORI STUDITAE

EPISTOLAE ET FRAGMENTA.

SANCTI THEODORI STUDITAE

EPISTOLAE.

1. Iosepho fratri et archiepiscopo.

Recepi litteras sanctitatis tuae, ex quibus comperta tua cum imperatore disceptatione, cuius exitus fuit beatum tuum exilium, ingemui quidem miser ego; quid ui enim? glorificavi tamen Deum, qui te in hoc glorificavit. Gaudeo igitur et congaudeo tibi, carissime frater, de adepto honore, et tuis prosperitatibus, id est exiliis, tam glorior quam diadematibus reges. Quis vero mihi concederet spectare tuum carum caput? Sane insatiabili cupiditate complecterer, cum iam tertio exilium carceremque patiaris propter veritatem Dei. Iniuria quodammodo fiebat virtuti tuae, et quasi sub modio erat, dum tu in monasterio sederes: nunc ea in candelabrum ascendit, et toti ecclesiae relucet. Sic illi qui videbantur occulere, splendorem potius virtuti tuae addiderunt. Pulchrum est ceterorum quoque sanctissimorum episcoporum exilium, neque laudibus indiget, nondum tamen tuo aequiperatur. Cur? Quia illorum, tamquam unum ex radice caudicem habet, non autem ex virtute in virtutem procedit, nec aeque ac tuum tergeminus et triceps labor. Propterea laudabile nomen tuum, et admirabile facinus tuum, aeternum gaudium tuum. Separati invicem fuimus et abalienati, sed valet Deus coniungere nos, et contubernales aeternos facere. Fortasse heic quoque fieri ab eo poterit, ut mutuo rursus conspectu fruamur.

Praemisimus sanctos patres fratresque, et quidem egregium Calogerum in manibus tuis immortuum, qui veluti Dei iussu, non autem perituri principis, Thessalonica relicta, in Saccudionem venerat.

α'. Ἰωσὴφ ἀδελφῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ.

Ἐδεξάμην τὰ γράμματα τῆς σῆς ἁγιωσύνης· ἐν οἷς μαθὼν τὴν πρὸς τὸν κρατοῦντα διάλεξιν αὐτῆς, καὶ τέλος εἰπεῖν τὴν εὐλογημένην αὐτῆς ἐξορίαν, ἐστέναξα μὲν ὁ ταπεινός, πῶς γὰρ οὔ; ἐδόξασα δὲ τὸν θεὸν τὸν δοξάσαντα αὐτὴν ἐν τούτῳ· χαίρω οὖν καὶ συγχαίρω σου ἀδελφὲ ἠγαπημένε τῇ εὐδοκιμήσει, καὶ ἐγκαλλωπίζομαί σου ταῖς εὐπραγίαις, εἴτ' οὖν ἐξορίαις, ὅσον οἱ βασιλεύοντες τοῖς διαδήμασι· καὶ τίς ἄν μοι ἔδωκεν ἰδεῖν σου τὸ ποθούμενον πρόσωπον; περιεπτυξάμην γὰρ ἂν ἀπλήστως, τρὶς ἄρτι ἐξοριζόμενον καὶ φυλακιζόμενον ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ· ἠδικεῖτο ὄντως ἡ ἀρετή σου, καὶ οἱονεὶ ὑπὸ μόδιον ἦν, ἐν τῷ μοναστηρίῳ καθημένου σου· νῦν ἄνεισιν ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λάμπει πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ· οὕτως οἱ δοκοῦντες κατακρύπτειν, ἐξέλαμψάν σου τὴν ἀρετήν· καλὴ μὲν καὶ ἡ τῶν ἄλλων ἁγιωτάτων ἐπισκόπων ἐξορία, καὶ οὐκ ἀπολείπουσα ἐγκωμίων, οὔπω δὲ τῆς σῆς ἰσοστάσιος· διὰ τί· ὅτι μονοσέλεχός τις ἐστὶν, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν προϊοῦσα κατὰ τὴν σὴν τρισέλεχόν τε καὶ τρικόρυφον· διὰ τοῦτο αἰνετὸν τὸ ὄνομά σου, περίβλεπτον τὸ κατόρθωμά σου, αἰώνιον τὸ ἀγαλλίαμά σου· ἐξενώθημεν ἀλλήλων καὶ ἀπῳκίσθημεν, ἀλλὰ ἀγαθὸς ὁ θεὸς ἑνῶσαι ἡμᾶς καὶ συνοικῆσαι ἀϊδίως· τάχα δὲ κἀνταῦθα οὐκ ἀδυνατήσει αὐτῷ πάλιν κατ' ὀφθαλμοὺς ἰδεῖν ἀλλήλους.

Cod. paris. CCLXIX. f. 98. b.

Προεπέμψαμεν τοὺς ἁγίους πατέρας καὶ ἀδελφούς, καί γε τὸν καλὸν Καλόγηρον οὗ ἐν ταῖς χερσί σου ἡ ἐναπόψυξις· ὥσπερ ἐκ προστάγματος θεοῦ καὶ οὐκ ἐκ βασιλέως φθαρτοῦ, μεταστάντος Θεσσαλονίκης καὶ

ἐξελθόντος ἐν τῷ Σακκουδίωνι· ἐναπελείφθημεν δυεῖν λάλημα οὐκ οἶδ' ὁποῖον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' οὖν τοῖς εὐσεβέσιν ἀγαθόν, κἂν ἀγέραστός εἰμι ταῖς ἁμαρτίαις ἐγώ· σὺ δὲ ὦ μακαριώτατε προβαίνοις ἀεὶ τῷ καλῷ, εὐχόμενός μοι ἀενάως τὴν σωτηρίαν, ὅτι δὲ κἀγὼ μνημονεύω σου· καὶ τί γὰρ ἂν ἄλλο μετὰ θεόν, ἢ τὸ σὲ ἀναπνέειν; διέσπασαν ἀπὸ τῆς πλευρᾶς σου τὸν ἀδελφὸν Ἀθανάσιον· προσθήκη πόνου, ἀλλὰ καὶ στεφάνου· ὡς οὕτως καὶ τὸν Νεκτάριον· ἀλλ' εἰ μὲν ἄκοντα, οὐ πολὺ τὸ λυπηρόν· εἰ δὲ ἐκ συνθήματος, φεῦ τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας· πλὴν ὁποτέρως ἤρθη, δείξειν ὁ καιρός· ἐμονώθης σχεδὸν ἔχων τὸν καλόν μου Ἄνθον καὶ Ἐπιφάνιον· χαριτώσειεν αὐτοὺς ὁ κύριος ἐπὶ τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ὁσιότητός σου, οὓς καὶ προσαγορεύω πλεῖστα καὶ εὔχομαι φανῆναι μέχρι θανάτου συνεπομένους σοι· τί τἆλλα; θεὸς ἐπίδοι τὴν ἑαυτοῦ κληρονομίαν, καὶ βραβεύσειεν εἰρήνην ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ· ἀσπάζονταί σε δουλοπρεπῶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί.

Relicti sumus bipartitis nescio quale loquendi argumentum hominibus, sed piis certe bonum; quamquam ego peccatorum meorum causa praemio indignus. At tu, beatissime, semper bono augearis, et mihi aeternam impreceris salutem; nam et ego tui memor sum. Quid enim aliud post Deum, quam te desiderem? Avulserunt a latere tuo fratrem Athanasium; aerumnae hoc utique additamentum, sed et coronae: Nectarium pariter; et si quidem hunc invitum, non valde doleo; sin compecto, heu meam miseriam! Verumtamen, quanam ex causa discesserit, tempus demonstrabit. Solus propemodum es cum bono Antho meo atque Epiphanio. Remuneretur illos Dominus ob id quod praebent sanctitati tuae ministerium: quos et plurimum saluto, optoque ut usque ad mortem stipatores tui sint. Quid demum superest? Deus hereditatem suam respiciat, et pacem tribuat ecclesiae suae. Salutant te reverenter qui mecum sunt fratres.

β'. Τοῦ αὐτοῦ.

2. Eidem.

Cod. f. 98 b. Δὶς ἄρτι ἐπιστέλλω μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου ἄφιξιν τῆς ἁγιωσύνης σου· ἐγὼ δὲ καθ' ἑκάστην ἐβουλόμην τοῦτο ποιεῖν, εἰ οἷόν τε ἦν· ὅμως χάριν τῷ θεῷ ἀναθετέον ὅτι ἐν τοσούτῳ διαστήματι, ἔδωκεν ὁ ἀγαθὸς ἐντὸς ὀλίγου χρόνου τῇ τοῦ γράμματος μεσιτείᾳ ὁμιλῆσαι ἡμᾶς ἀλλήλοις, ἠγαπημένε· ἡ μὲν οὖν τῆς ποντοπορίας μέριμνα κατέληξεν ἡμῖν· πιστεύομεν γὰρ τῷ θεῷ ἀποσεσῶσθαί σε ἀκινδύνως μέχρις οὗ προωρίσθης τόπου ὑπὲρ ἀληθείας ὁ τῆς ὀρθοδοξίας στῦλος καὶ τὸ τῆς ἐκκλησίας ἑδραίωμα· ὁποῖος δὲ ὁ χῶρος καὶ ἡ ὑποδεξαμένη σε ἑστία, οἵ τε κτήτορες, ἐνστρέφεται ἡμῖν ἐν τῇ κατὰ νοῦν θεωρίᾳ ποικίλαις μορφαῖς διαζωγραφούμενα, μήπως δύσχρηστα· ὅλως ὁποῖα ποτ' ἂν εἶεν, οἶδ' ὅτι ἐνέγκοι ἡ θεοφιλία σου ἐνεθισμένη ταλαιπωρεῖσθαι ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίοις· περὶ γὰρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, οὐδὲν τι καινότερον τῶν προεγνωσμένων σοι· ἢ ὅτι

Secundo nunc scribo, post sanctitatis tuae Byzantio discessum. Profecto quotidie ego id agere voluissem, si copia fuisset! Sed tamen Deo gratias, quod in tanta longinquitate, benigne concessit, ut tam brevi temporis intervallo, scripturae commercio confabularemur, o carissime. Navigationis itaque cura iam nobis exempta est; nam Deo confidimus, te a periculo incolumem pervenisse ad destinatum tibi exilii locum, veritatis causa, o orthodoxiae columna, et ecclesiae basis. Cuiusmodi vero sit regio, et quodnam praesens habitaculum eiusque domini, nos quidem varia mentis phantasia nobismet depingimus, haud haec esse incommoda. Sed cuicuimodi sint, novi equidem religiositatem tuam aerumnis assuetam, patienter laturam, dum pro Christo martyrium obit. Ad nos quidem peccatores quod attinet, praeter ea quae iam nosti, nihil novi accidit; nisi quod ru-

mor diditur, nos aliò rursus translatum iri. Sed Domini prorsus est terra, in quamcumque demum proiiciemur: ita tamen, ut tu ne desinas orare, quò in virtute versemur mente corde et anima. Fatemur enim innumeris nos defectibus laborare.

Iam vero haereseos negotium quotidie ob nostra peccata augetur, et quodammodo fervet cruciatuum et exiliorum aestu; resistentibus eum Dei gratia plurimis praesertim praepositis, ut de subditis sileam. Et quidem ille Christi aliquando persecutor, nunc pro illo patiens, Iosephus pientissimus praepositus. Animadverte igitur Dei benignitatem, frater, quomodo omnes salvare vult. Sed vicissim vide, quomodo fraudulentus hostis sibi vindicaverit illum numquam fidelem, sed saepe proditorem, Nectarium olim nostrum, nunc autem in impiorum partibus versantem: quodque acerbius est, unus is est de numero illorum qui impietatis chirographa ab exterae regionis praepositis expostularunt. Ne itaque mireris, o homo Dei, neque valde tristeris; siquidem haud prorsus dolendum est, si de sinu nostro impius excedat; namque et ex apostolis Iudas. Inveniant porro misericordiam qui tecum commoriuntur fideles fratres nostri, quibus etiam plurimam salutem dico; praecipueque egregio meo Antho, si tecum est, et congrui nominis Athanasio meo. Qui mecum sunt, pedes tuos reverenter osculantur.

λόγος ἐρρύη μεθιζεῖσθαι ἡμᾶς ἀλλαχοῦ πάλιν· τοῦ κυρίου δὲ ἡ γῆ πάντως, ἐφ' ἣν ἂν περιῤῥιφῶμεν· εἴπερ μὴ διαλείποις προσευχόμενος ἐν ἀγαθοῖς ἡμᾶς ἀναστρέφεσθαι διανοίᾳ καὶ καρδίᾳ καὶ ψυχῇ· ὁμολογοῦμεν γὰρ μυρίοις σφάλμασιν ὑποκεῖσθαι.

Τὰ δὲ τῆς αἱρέσεως αὔξει καθ' ἑκάστην κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ οἱονεὶ παφλάζει τῇ πυρᾷ τῶν βασάνων καὶ ἐξοριῶν, ἐνισταμένων χάριτι Χριστοῦ πλείστων ὅτι μάλιστα ἡγουμένων, ἐῶ λέγειν ὑποτακτικῶν· καί γε ὁ ποτὲ διώκτης Χριστοῦ, νῦν ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχων, Ἰωσὴφ ὁ εὐλαβέστατος ἡγούμενος· ἴδε οὖν θεοῦ φιλανθρωπίαν, ἀδελφέ, πῶς σώζειν ἐθέλει πάντας· ἀλλὰ ἄθρει πάλιν τὸν δόλιον ἐχθρόν· ἧρεν τὸν οὐδέποτε πιστόν, ἀλλὰ πολλαχῶς προδότην, Νεκτάριον τόν ποτε ἡμέτερον, νῦν δὲ μετὰ τῶν ἀσεβῶν· καὶ τό γε σχετλιώτερον, ὅτι εἷς ἐστι τῶν τὰ τῆς ἀσεβείας χειρόγραφα ἀπαιτησάντων παρὰ τῶν καθηγουμένων τῆς ἔξω χώρας· μὴ οὖν θαυμάσῃς, ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, μηδὲ λυπήσῃ σε πολύ, ἐπεὶ οὐδὲ ἄλυπον πάντως τὸ ἐκ τοῦ κόλπου ἡμῶν ἐξελθεῖν τὸν ἄνομον· ἐπεὶ καὶ ἐξ ἀποστόλων Ἰούδας· εὕροιεν δὲ ἔλεος οἱ συναποθνήσκοντές σοι πιστοὶ ἀδελφοὶ ἡμῶν, οὓς καὶ προσαγορεύω πλεῖστα· ἐξαιρέτως τὸν καλόν μου Ἄνθην, εἰ σύνεστι, καὶ τὸν φερώνυμον Ἀθανάσιόν μου· οἱ σὺν ἐμοί, μετ' αἰδοῦς κατασπάζονταί σου τὰ ἴχνη.

3. Euthymio Sardium.

Sanctitas tua a potestate, propter eum cui est omnium potestas, procul nobis peccatoribus submota fuit; haud tamen spiritu, quo nos invicem potius copulari placet Deo; quoniam multi corporaliter coniuncti, spiritu tamen defectu non cohaerent. Quamobrem etiamsi usque ad mundi fines nos dispergere imperator conaretur, nequaquam nos separaret; praesertim quia Deus sinit per litteras invicem cernere et fabulari. Haec mihi prima sermocinatio

γʹ. Εὐθυμίῳ Σάρδης.

Ἐμακρύνθη σου ἡ ὁσιότης ὑπὸ ἐξουσίας, διὰ τὸν ἁπάντων ἐξουσίαν, ἀφ' ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν· ἀλλ' οὐ τῷ πνεύματι, ᾧ μᾶλλον ἑνοῦσθαι φίλον θεῷ· ἐπεὶ πολλοὶ τῶν σωματικῶς ἑνουμένων, οὐ σὺν ἀλλήλοις διὰ τὴν τοῦ πνεύματος στέρησιν· ὥστε κἂν εἰς αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης φιλονεικήσοι διάραι ἡμᾶς ὁ κρατῶν, χωρίσειεν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ μάλιστα εὐδοκοῦντος θεοῦ γράμμασιν ὁρᾷν ἡμᾶς καὶ ὁμιλεῖν ἀλλήλοις· ἔστω δή μοι ὁ πρῶτος λόγος· δεύτερος, ἡ ἐχα- Cod. f. 99. a.

πὰ εἰς τὴν περιωρίσθης, μέριμναν ἐμποιοῦσα τῆς διαφυλάξεώς σου διὰ τὴν ἐγγύθεν βαρβαρικὴν χώραν· πλὴν ἐν χειρὶ Κυρίου τὰ σὰ, ὅς σε περιέπων διαφυλάξειεν ἀπὸ παντὸς κακοῦ. Τάχα δὲ βουλόμενος ὁ Θεὸς διαστεῖλαι ὥσπερ τινὰς ἀστέρας τοὺς ἑαυτοῦ ἐκλεκτοὺς ἐν τῷ στερεώματι τῆς πίστεως, ἄλλον ἀλλαχοῦ τῶν ὡς σὺ ἀνδρικῶν ἀνδρῶν διεπέμψατο· ὡς ἂν, μὴ περὶ ἕνα χῶρον ἡ τῆς ὀρθοδοξίας λαμπηδὼν διαβαίνῃ, πολλοὺς δὲ φωτίζῃ τῶν ἀμυήτων. Τοιγαροῦν ἀνάτελλον ὡς ὁ λαμπρὸς ἑωσφόρος τὰς ἡλιακάς σου διδασκαλίας, καὶ δημιούργησον ἡμέραν σωτηρίας τοῖς νυκτομαχοῦσιν, ἢ καὶ ἐπίῤῥωσον τοὺς ἐκ φωτολειψίας ἀσθενοῦντας· γνήσιος Παύλῳ σύνδεσμος· εἰ δ' οὖν ἀλλὰ γὰρ Ἀθανασίῳ συναθλος· ἐκ δύσεως γὰρ αὐτῷ τὸ πολὺ κλέος.

Οὕτως ἡμεῖς φιλοπαθοῦντες τῷ καλῷ πατρὶ, υἱικῶς διαλεγόμεθα, τοὺς ἐν τῇ θεοφιλίᾳ σου ἱεροὺς σπινθῆρας ἀνασκαλεύειν πειρώμενοι, ὡς ἂν πλέον ὁ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς πυρσὸς ἀναλάμψειεν· ἐπειδὴ ὡς οἶδας νὺξ χαλεπὴ καὶ σκότος βαθὺ, πολὺ τοῦ κατ' Αἴγυπτον ἐννάτης πληγῆς ὀλεθριώτερον· συμφέρουσα καὶ συγχέουσα καὶ ζοφοῦσα, οὐ σώματα, ἀλλὰ ψυχὰς αὐτὰς τὸ ἐλεεινότατον· βρέμει ὁ κρατῶν, ἀπειλαὶ, φυλακαὶ, πληγαὶ, κακώσεις, δοκιμασίαι, ἐξελέγξεις, κολάσεις, ἐξορίαι, πᾶν ὁποῖον εἶδος φόβου καὶ ἀπάτης· διαλάμπουσι δὲ καὶ κραταιοῦνται τινὲς ἄλλοι, ἢ οἱ καθ' ἡμᾶς ναζηραῖοι, τὰ νεῦρα τῆς ἐκκλησίας, τὰ ἀκροθίνια τῆς ὁσιότητος, ὧν οὐκ ἄξιος ὁ κόσμος; σὺν πολλοῖς τοῖς ἀριθμουμένοις, καὶ ὁ εὐλαβέστατος ἡγούμενος τῶν Κεραμέων· οὕτω γὰρ κλητέον τὸν ἧτταν ἀναμαχησάμενον· καὶ εὐλογητὸς Κύριος ὁ πολλοὺς ἔχων μάρτυρας ἐν τῷ νῦν διωγμῷ εἰς στηριγμὸν τῆς πίστεως τῆς ἀμωμήτου. Μὴ οὖν παρασιωπησάτω σου ἡ ἁγία ψυχὴ δεομένη, ὑπὲρ τοῦ λωφῆσαι τὰ κακὰ, ἐπιλάμψαι θείας προμηθείας· ἀλλά γε καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἵνα κατ' ἴχνος ὑμῶν τῶν ἁγίων πατέρων πορεύσωμαι.

est. Sequitur, ob istum extremum locum ad quem relegatus es, sollicitudo mea de salute tua propter barbaricae regionis viciniam. Verumtamen in manu Domini res tuae sunt, qui te tutela sua ab omni malo custodiet. Fortasse vero volens Deus emicare quasi astra quaedam electos suos in firmamento fidei, alium aliò fortium aeque ac tu virorum dimisit, ne uno loco orthodoxiae lampas pertranseat, sed multos fide nondum imbutos illuminet. Attolle igitur tamquam splendidus phosphorus solares tuas doctrinas, et diem salutis proeliantibus in nocte effice, vel etiam ob lucis defectum infirmos corrobora. Esto cum Paulo vinculis alligatus, vel etiam Athanasii socius decerta: namque huic ab occasu multa gloria accessit.

Sic nos amore erga bonum parentem perciti, tamquam filii loquimur, sacras pietatis tuae scintillas exsuscitare conantes, ut eo magis doctrinae tuae fax resplendeat: quia, ut scis, nox dira altaeque tenebrae sunt, nona Aegyptiorum plaga noxiores, quae occupant, confundunt, et obscurant non corpora, sed quod luctuosissimum est ipsas animas. Fremit imperator: minae, carceres, verbera, cruciatus, tentationes, redargutiones, poenae, exilia, omne terroris genus ac fraudis. Porro quinam splendide fortiterque se gerunt, nisi nazareni nostri, ecclesiae nervi, sanctitatis apices, quibus mundus non est dignus? In quorum magno numero est religiosissimus praepositus Cerameorum. Sic enim appellandus est, qui post cladem pugnam instauravit. Et benedictus Dominus qui multos habet martyres in praesente persecutione, ad immaculatae fidei firmamentum. Ne desinat itaque sancta anima tua precari, ut mala deferveant, et divina providentia affulgeat. Sed et pro me misero oret, ut vestigiis vestris, o sancti patres, insistam.

4. Ignatio Mileti episcopo.

Praeclarum inventum venatus sum, tabellario comperto, per quem hanc sanctitati tuae epistolam exaro; nullius eam quidem per se pretii, sed tamen plurimae erga te caritatis plenam. Amamus enim te, pater optime, singulariter; non modo ceu pastorem Deo gratissimum, quatenus pro fide periculum in primis adire non detrectans, quidlibet pati decrevisti, exilium scilicet et omnium spoliationem; sed quia consors nobis monasticae vestis es, et iam inde ab initio notus ac dilectus: addam etiam, propter religiositatem, quam cum continentia in tuo animo imprimere connisus es. Laetamur ergo, quod talem tantumque habemus patrem, atque ob id potissimum quod Dei ecclesia columnam basimque habet in hac terribili impietatis commotione. Nam vere terrae motus quidam est, in quo impii pondere carentes corruunt; pii vero, alii quidem concutiuntur, alii autem nihil patiuntur eiusmodi, propter eximiam cordis sui constantiam. Propterea quanto plures columnae sunt spiritalesque bases, tanto magis circummunimur nos remissiores.

Benedictus Deus, qui virtutem tuam, hoc praesertim tempore splendidiorem ostendit. Probatio enim est, vel ut accuratius dicam, conflatorium tentatio haec, ut electi appareant, qui vero aliter se habent coarguantur: neque enim ignoras, o Deo carissime, quales quantique in utraque parte consistant. Idcirco tristes dolemus membrorum avulsione: quomodo qui pretiosi erant et auri instar, ceu vasa lutea reputati sunt! Atque ita cum illis actum est. Te vero magna Dei manus conservet desiderabilem nobis patrem, sanum, doctrina splendidum, fortudine inclytum, precibus pro Christi ecclesia instantem, et pro me simul indigno; ut tua vestigia sequens, a malo liberer.

δ΄. Ἰγνατίῳ ἐπισκόπῳ Μιλήτου.

Εὕρεμα καλὸν ἐθήρασα ἐπιτυχὼν γραμ- Cod. f. 100. a
ματηφόρου, δι᾽ οὗ χαράττω σου τῇ ἁγιωσύνῃ τὴν ἐν χερσὶν ἐπιστολήν· οὐδενὸς μὲν ἀξίαν λόγου ὡς ἄλλως, πλείστην δὲ ὅτι μάλιστα τὴν ἀγαπητικὴν διάθεσιν ἔχουσαν· φιλοῦμεν γάρ σε ὦ πατέρων ἄριστε διαφερόντως, οὐ μόνον ὡς ποιμένα θεομακάριστον καθ᾽ ὅτι προκινδυνεύων ὤφθης τῆς πίστεως ἑλόμενος πᾶσαν κακοπάθειαν, ἐξορίαν τε ἀφαίρεσιν πάντων, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ὁμόσχημος ἡμῖν ὑπάρχεις, καὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς γνωρίμων τε καὶ φίλων· προσθείην δ᾽ ἄν, καὶ διὰ τὴν εὐλάβειαν ἣν ἐν ἐγκρατείᾳ χαρακτηρίσαι ἑαυτῷ ἠγωνίσω· χαίρομεν οὖν ὅτι τοιοῦτον καὶ τηλικοῦτον ἔχομεν πατέρα, μᾶλλον δὲ ἔχει ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία στῦλον καὶ ἑδραίωμα ἐν τούτῳ τῷ χαλεπῷ σεισμῷ τῆς ἀσεβείας· σεισμὸς γὰρ τῷ ὄντι, ἐν ᾧ ἀσεβεῖς μὲν καταπίπτουσιν ἀνερμάτιστοι ὄντες· εὐσεβεῖς δὲ οἱ μὲν σαλεύονται, οἱ δὲ οὐδ᾽ ὁποιοῦν πάσχουσιν ἐκ τῆς ἄγαν στερροκαρδίας· διὰ τοῦτο ὅσον πολλοὶ οἱ στῦλοι καὶ τὰ νοητὰ ἑδραιώματα, τοσοῦτον ὀχυρούμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ ὑφειμένεστεροι.

Εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ ὑποδείξας σου τὴν ἀρετὴν ἐν τῷ παρόντι καιρῷ μάλα τηλαυγέστερον· δοκίμιον γάρ ἐστιν, ἢ ἵν᾽ οἰκειότερον εἴπω, χωνευτήριον ἡ πεῖρα αὕτη, ὡς ἂν οἱ ἐκλεκτοὶ φανῶσι, καὶ οἱ ἄλλως ἔχοντες διελεγχθῶσιν· οὐ γὰρ ἀνήκοος εἶ πάντως θεοτίμητε, οἷοι καὶ ὅσοι τῶν ἐξ ἑκατέρου μέρους· διὸ καὶ λυπούμενοι στένομεν τῷ διασπασμῷ τῶν μελῶν· καὶ πῶς οἱ τίμιοι καὶ ἀντιτιθέμενοι χρυσίῳ, ὡς ἀγγεῖα ὀστράκινα ἐλογίσθησαν· ἐκεῖνοι μὲν οὕτως· σὲ δὲ ἡ μεγάλη τοῦ θεοῦ χεὶρ διαφυλάξειεν τὸν ποθητὸν ἡμῶν πατέρα· ὑγιαίνοντα, διαλάμποντα τῇ διδασκαλίᾳ, διαβοώμενον τῇ παρρησίᾳ, προσευχόμενόν τε ὑπέρ τε τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ περὶ ἡμῶν τῶν ἀναξίων· ἵνα κατακολουθῶν ἔσομαι τοῖς ἴχνεσιν ὑμῶν ῥυόμενος ἐκ τοῦ πονηροῦ.

ε΄. Ἰωάννῃ ἡγουμένῳ.

Cod. f. 100. b.

Ἐβουλόμην διακόνῳ χρήσασθαι τῷ παρόντι γραμματείου Σιλουανῷ τῷ πνευματικῷ ἡμῶν τέκνῳ, παρ' οὗ καὶ προσηγορίαν ἐδεξάμην ὑπὸ τῆς ἁγιωσύνης σου πεμφθεῖσάν μοι καθ' ὃν καιρὸν ἐστέλλετο τὴν διὰ τὸν κύριον ἐξορίαν· ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ἐξεγένετό μοι ἐν τῷ τέως, δι' ὧν εὗρον ἄρτι ἀποκρισιαρίων, ἁρμόζον ἡγησάμην προσφθέγξασθαι τὴν τιμιότητά σου· χαίροις ὦ καλὲ ἀδελφὲ, μᾶλλον δέ μοι πάτερ ποθεινότατε· συνεξορίζεις Χριστῷ, συμπάσχεις τῷ παθόντι ὑπὲρ σοῦ· εὖγε ὅτι ἦρες ἅρμα πνευματικόν· εὖγε ὅτι ἡγήσω πάντα σκύβαλα διὰ Χριστόν· καλὸν τὸ μοναστήριον ὃ συνεστήσω διὰ πολλῶν κόπων καὶ ἱδρώτων, καὶ τῶν κυκλόθεν νήσων ὑπέρλαμπρον τῇ τε θέσει τοῦ τόπου, καὶ οὐκ ὀλίγοις ἑτέροις γνωρίσμασιν· ἀλλ' ὅρα ὅτι τὸ ζωηρὸν χωρίον τοῦ παραδείσου σοὶ προεξένισεν· καὶ τάχα καὶ αὐτὸ οὐκ ἀδυνατήσει θεὸς ἀπολαῦσαι σοι εἴπερ βούλεται· ἐξέλαμψας ἐν τοῖς ὁμοταγέσιν ἡλίου τηλαυγέστερον· ἔργῳ τὸ μοναχὸς εἶναι ἐξεπλήρωσας, μονωθεὶς ἁπάντων, καὶ πνευματικῶν τέκνων, καὶ συγγενῶν, καὶ φίλων, καὶ πατρίδος, καὶ εἰ τινοσοῦν ἄλλου διὰ τὴν ἀλήθειαν· εἴπω τι καὶ παρρησιαστικώτερον· ἔχω γὰρ τὸ παρὰ σοῦ θαρρεῖν, ἐξεπλήρωσας τὰς ὑποσχέσεις.

Ἥττημαι τὴν καλὴν ἧτταν, καὶ χαίρω νενικημένος μάλα, ἐμὸν ποιούμενος τὸν σὸν στέφανον· τοιαῦτα γὰρ τὰ κατὰ θεὸν φίλτρα· οἶδας ὃ λέγω, ἡνίκα ὠνείδιζον ἐγὼ πρὸς τὴν τότε σύμπτωσιν εἰ καὶ οὐκ ἐνομίζετο· ἐζήτει δὲ ἡ σὴ εὐλάβεια τὰ τελεώτερα· ἔχεις με ὦ φιλότης· ἀλλ' ὡς εὐγνωμονῶν ἐγὼ ἐνταῦθα φαίνοιμι, ὅπως καὐτὸς ἐκεῖσε παρακαλῶ συντίθεσο· τί τοῦτο; ὅτι καὶ τότε ὑπὲρ ἀληθείας ἡ φυλακὴ, καὶ οὐχ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ τοῦτο λέγοιμι ἄπαγε, ἀλλ' ἵνα σε ὁ θεὸς διὰ τῆς ὁμολογίας ἐκείνης κρατύνειεν κἀν ταύτῃ, ὡς ἂν ἀθλήσῃς νομίμως· ταῦτα ἐξ ὑπερβαλλούσης ἀγάπης εἴρηταί μοι· ἐπεὶ πρὸς ἄλλον, οὐκ ἂν ἐθάρρησα λέγειν· καὶ σοί γε εὔχομαι πάντας ὅπως φερ-

5. Iohanni praeposito.

Volebam latore uti praesentis epistolii Silvano spiritali filio nostro, a quo etiam salutationem sanctitatis vestrae nomine receperam, quo tempore in exilium propter Dominum proficiscebatur. Sed quia tunc mihi non licuit; per eos quos nunc sum nactus apocrisiarios, congruum existimavi alloqui spectabilitatem tuam. Hilaris esto, praeclare frater vel potius mihi pater desideratissime: exulas cum Christo, pateris cum eo qui pro te passus est. Gaude, quod currum spiritalem inscenderis: gaude, quod omnia existimaveris stercora propter Christum. Pulchrum sane est monasterium, quod multis laboribus sudoribusque construxeras, et prae circumstantibus insulis excellens loci delectu, et non paucis aliis praerogativis; sed vides quomodo id perpetuam tibi paradisi regionem comparavit. Fortasse tamen illud ipsum tibi Deus reddet, siquidem voluerit. Splenduisti inter vitae sodales sole lucidius. Re nunc vera monachus plene effectus es, segregatus a cunctis, et spiritalibus filiis, et affinibus, et amicis, et patria, et qualibet alia re, propter veritatem. Dicam et aliud paulo audacius, nam tu mihi fiduciam concedis, nunc demum promissa tua plenissime exsecutus es.

Victus sum ego a te grandi victoria, et apprime gaudeo quod victus, meam scilicet reputans coronam tuam: qui est amoris secundum Deum genius. Scis quod aio, cum ego stomachans improbarem lapsum illum, etsi minime fore credebatur. Tua vero religio meliora exquirebat. Habes me victum, o carissime. Sed quomodo bona heic tecum fide agere videbor, tu quoque istic, rogo, consenti. Quid hoc rei est? Nempe quod et tunc cura veritatis erat; neque hoc pro me aio, absit; sed ut te Deus per confessionem illam in hac pariter solidet, ut legitime decertes. Haec ob nimiam caritatem a me dicta sunt: etenim cum alio sic loqui non auderem. Quam-

quam opto hac omnes ab imo ad verticem sententia imbutos. Nunc enim extra omne suppositum et obliquitatem nostra sunt; etsi aliunde in peccatis versamur. Significa porro mihi tu quoque, o pater, quid agas, ubinam resideas. Neque animum despondeas, neque de Domini misericordia desperes. Nam si dixerit: sile, obmutesce, cessabit confractio. Sed et pro me, quaeso, indesinenter, ut a malo liberer, ora.

6. Irenae patriciae.

Te decet hymnus vere, non a me tantum peccatore, sed et ab universa propemodum ecclesia Dei. Cur? quia in praesenti impietatis concussione, cum sacerdotes prolabuntur, episcopi pereunt, monachi atteruntur, principes franguntur, subditi dissiliunt, viri deficiunt, mulieres expavescunt, sola apparuisti mulierum invicta, inconcussa, immobilis, interrita, inflexibilis, infrangibilis. Unde hoc? quia super intellectualem petram, spiritalem domum tuam fundamento nixam habebas, ex praecedentibus multis variisque bonis operibus, ceu spiritalibus lapidibus compactam et bene aedificatam; contra quam leves debilesque, ob Dei virtutem, daemoniaci venti, et adgressionum nimbi comperti sunt. Benedicta tu inter mulieres, beata tu inter principes matronas, gloriosa tu inter coniugatas. Vere erexisti salutis cornu in ecclesia Dei: laetificasti angelos, pudefecisti daemones, vicisti haereticos, percussisti populi seductores, firmasti nutantes, vulnerasti desertores, compunxisti carnales; Christum in sacra eius imagine confessa es, teque confessoribus eius connumerasti. Euge, virilis anima! euge cor martyriale! euge mihi veneranda mater! Nam dum Christi fecisti ac facis voluntatem, multo quam ego indignus magis, ita te Deus gloria ornavit atque exaltavit, immo et ulterius glorificabit, si certe usque ad finem in pulcherrima confessione nostra perseverabimus. Quod vero emolumen-

ναν ἀπὸ κορυφῆς ἕως ποδῶν· ἄρτι γὰρ ἔξω ὑπολήψεων καὶ σκαιότητος τὰ ἡμέτερα, κἂν ὡς ἄλλως ἐν ἁμαρτίαις ἐσμέν· γνώρισον δὲ ἡμῖν ὦ πάτερ καὐτὸς ἐν οἷς εἶ καὶ ὅπως καθέζῃ, μὴ ἀθυμῶν, μηδὲ ἀπελπίζων τὰ ἐλέη κυρίου· εἰ γὰρ εἴποι σιώπα πεφίμωσο, ἐκόπασεν ἡ θραῦσις· ἀλλὰ καὶ προσεύχου μοι ἀδιαλείπτως, παρακαλῶ, ἵνα ῥυσθῶ ἐκ τοῦ πονηροῦ.

ϛʹ. Εἰρήνῃ πατρικίᾳ.

Σοὶ πρέπει ὕμνος ἀληθῶς, οὐ παρ' ἐμοῦ μόνου τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ παρὰ πάσης τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ· τίνος χάριν; ὅτι ἐν τῷ παρόντι σεισμῷ τῆς ἀσεβείας, ὁπηνίκα ἱερεῖς πίπτουσιν, ἀρχιερεῖς ὄλλυνται, μονάζοντες συντρίβονται, ἄρχοντες καταῤῥήσσονται, ἀρχόμενοι καταλύονται, ἄνδρες ἐκλύονται, γυναῖκες δεδίασιν, μόνη ἐφάνης γυναικῶν ἀδιάπτωτος, ἀσάλευτος, ἀκράδαντος, ἄφοβος, ἀμάθαλκτος, ἀδιάῤῥηκτος· πόθεν τοῦτο; ὅτι ἐπὶ τὴν νοητὴν πέτραν τὴν σεαυτῆς ψυχικὴν οἰκίαν τεθεμελιωμένην ἔχεις, ἐκ προλαβουσῶν πολλῶν καὶ διαφόρων ἀγαθοεργειῶν καὶ λίθων οἱονεὶ πνευματικῶν συσφιγχθεῖσαν τε καὶ καλλιεργηθεῖσαν, ἐφ' οἷς ἕωλοι καὶ ἀνίσχυροι, δυνάμει θεοῦ, οἱ δαιμονικοὶ ἄνεμοι, καὶ οἱ τῶν προσβολῶν νιφετοὶ ἐναπεδείχθησαν· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί· μεμακαρισμένη σὺ ἐν ἀρχούσαις· δεδοξασμένη σὺ ἐν τοῖς ὑποζυγίοις· ἤγειρας ὄντως κέρας σωτηρίας τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ· ηὔφρανας ἀγγέλους, ᾔσχυνας δαίμονας, ἐνίκησας κακοδόξους, ἔπληξας λαοπλάνους, ἐστερέωσας σαλευομένους, ἐτραυμάτισας λειποτακτοῦντας, ἐδρίμυξας φιλοσαρκοῦντας· ὁμολογήσας Χριστὸν διὰ τῆς ἱερᾶς εἰκόνος αὐτοῦ, συνηριθμήθης τοῖς αὐτοῦ ὁμολογηταῖς· εὖγε ἀνδριόφρον ψυχή· εὖγε μαρτυρόνους καρδία· εὖγε ἐμοὶ μήτηρ προσκυνουμένη· εἰ γὰρ Χριστοῦ ποιήσασά τε καὶ ποιοῦσα τὸ θέλημα, πολλοῦ γε εἰπεῖν ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου, οὕτω σε θεὸς ἐδόξασέν τε ὕψωσεν, ἀλλὰ καὶ ἔτι δοξάσειεν, ἐάν περ μέχρι τέλους ἐπιμένωμεν τῇ καλλίστῃ ἡμῶν ὁμο- Col. f. 101. b.

λογία· καὶ τί τὸ ἀπ' αὐτῆς κέρδος; βασιλεία οὐρανῶν ἐν ᾗ ἐκλάμψεις ὡς ὁ ἥλιος μετὰ πάντων τῶν ἁγίων· τῇ συνάθλῳ σου καὶ ὡς ἀληθῶς ὄρπηκι, προσφωνῶ τὰ εἰκότα.

tum eius? regnum nempe caelorum, in quo tamquam sol splendebis cum omnibus sanctis. Certaminis tui sodali, tuo vere surculo, condigne plaudo.

ζ'. Ζαχαρίᾳ ὑπάτῳ.

Cod. f. 102. a. Ἀσπάζομαί σε ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, κάλλιστε φίλων, ἐργάτα Χριστοῦ· τί παρ' ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν παθὼν ἀγαθὸν, ἀνταποδίδως ἡμῖν χάριτας; καὶ χάριτας οὐκ ἐξ ὧν σὰρξ εὐφραίνεται, οὐδ' ἀφ' ὧν ἐπίκαιρος ἡ εὐεργεσία, ἀλλὰ τὰς ὄντως εἰς ψυχὴν διαβαινούσας καὶ οὐ κενουμένας εἰς αἰῶνας· οἶδας ἃς λέγω, ἐπί τε τοῦ θεοφιλεστάτου φημὶ ἀρχιεπισκόπου καὶ ἀδελφοῦ ἡμῶν, ἐπί τε τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου, ἡμῶν τε αὐτῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ οὑτινοσοῦν ἄλλου τῶν ἡμετέρων τέκνων, ἢ τὸ μὲν εὖ παθεῖν οὐδὲν οὐδαμῶς· πόθεν γὰρ καὶ πότε; ἐξ ἀγαθῆς δὲ καρδίας καὶ προθέσεως φιλοθέου, καθ' ἣν καὶ πρότερον εὐηργέτησας ὅτε βασιλεὺς ἐμαίνετο καθ' ἡμῶν ἡρωδιανίζων, οὕτω γὰρ εἰπεῖν σεμνοπρεπέστερον· δώη σοι τοιγαροῦν χάριν ἀντὶ χάριτος ὁ εἰς ἑαυτὸν τὰς χάριτας ἃς πεποίηκας ἐν ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς, διὰ φιλανθρωπίαν ἀναδεχόμενος, καὶ ῥύσεταί σε πανοικεὶ ἐκ παντὸς κακοῦ, καὶ μάλιστά γε τῆς λυττώσης αἱρέσεως κατὰ Χριστοῦ.

7. Zachariae consuli.

Saluto te, homo Dei, amicorum optime, Christe famule. Quonam a nobis peccatoribus beneficio affectus, gratiam refers? gratiam, inquam, non qua caro oblectatur, nec cuius fructus est temporaneus, sed quae vere ad animam penetrat, neque ullo aevo evacuatur. Scis quam dico, nempe circa religiosissimum archiepiscopum fratremque nostrum, et circa archipresbyterum, nosque ipsos peccatores, et alium quemlibet filium nostrum, a quibus nullum umquam beneficium receperas. Quomodo enim vel quando? Sed tu cordis tui bonitate, ac religioso proposito, antea quoque iuvisti, cum imperator adversus nos furebat, Herodis ritu; sic enim decentius loqui placet. Reddat ergo tibi gratiam pro gratia ille, qui gratiam nobis misellis a te impertitam, sibi ob suam benignitatem accepit: idemque te cum universa domo ab omni malo tueatur, praecipueque a debacchante adversus Christum haeresi.

η'. Ἀθανασίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 102. b. Ἔγνω ὁ Θεὸς τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται· διὰ τοῦτο τέκνον μου ἀπεριπόθητον οὐκ ἠβουλήθη ἐν παραβύστῳ σε παρεξελθεῖν ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἀλλ' οἷόν τινα μαργαρίτην εὐσεβείας εἰς προὖπτον φανερωθῆναι, ἵν' ὅτι μάλιστα δοξασθῇ ὡς ἔν τισι τῶν προεχόντων ἀδελφῶν σου καὶ ἐπὶ τῇ σῇ στερροκαρδίᾳ· λυπηρὸν μὲν οὖν, πῶς γὰρ οὔ; τὸ διαζευχθῆναί σε τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου, οὐκ ἔχοντος ἰσοστάσιον τῆς ἀρετῆς σου εἰς παρηγορίαν καὶ συμβουλίαν· πλὴν οἶδεν οἰκονομεῖν θεὸς τὰ συμφέροντα, ἵν' ἀμφοτέρων ἡ βάσανος τῆς ἀρετῆς διαδειχθῇ· χαίρω ἐπὶ σοὶ τέκνον μου καὶ ἐναβρύνομαι· Ἀθανάσιος εἶ, ἀλλὰ καὶ εἴης ἔργῳ καὶ λόγῳ εὐδοκίᾳ τοῦ δυναμοῦντος τὰ πάντα Θεοῦ·

8. Athanasio filio.

Scit Deus qui sunt ipsius, sicuti scriptum est. Propterea noluit te Deus incognitum his diebus praetergredi, sed veluti quandam religionis margaritam palam manifestari, ut ipse quam maxime glorificetur, sicut a nonnullis aliis te prioribus fratribus, ita etiam a constantia tua. Triste quidem (quid ni enim?) separari a religiosissimo archiepiscopo, quo nemo est aptior ad virtutis tuae solatium atque consilium: attamen scit Deus quae sunt utilia disponere, ut amborum virtus experimento demonstretur. Gaudeo propter te, fili mi, et glorior. Athanasius es; et utique sis opere ac verbis, per Dei qui omnia confirmat beneplacitum. Carcerem, fili mi,

propter Christum et cum Christo tolera; et si quid alind tibi inferri contigerit, libenter excipito. Non enim pati, sed propter Christum dolores non snfferre, molestissimum damnosumque est cordatis viris. Dominus cum spiritu tno. Adsint tibi patris nostri et sanctorum fratrum preces; praesertim vero sanctae Deiparae cum omnibus sanctis intercessio. Memento mei peccatoris patris tui.

ἔνεγκον τέκνον μου τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ μετὰ Χριστοῦ φυλακήν· εἰ καί τι εὐδοκεῖ ἄλλο, δέξαιο ἀσπασίως· οὐ γὰρ τὸ παθεῖν, ἀλλὰ τὸ μὴ ὑποῖσαι διὰ Χριστὸν πάθη, δυσφορώτατον καὶ ἐπιζήμιον τοῖς ἔχουσι νοῦν· ὁ κύριος μετὰ τοῦ πνεύματός σου· καταλάβοι σε ἡ εὐχὴ τοῦ μακαρίου πατρὸς ἡμῶν καὶ τῶν ὁσίων ἀδελφῶν· προηγουμένως ἡ πρεσβεία τῆς ἁγίας θεοτόκου σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις· μιμνήσκου μου τοῦ σοῦ ἁμαρτωλοῦ πατρός.

9. Timotheo filio.

O praeclare Timothee, per omnia video te religiosum, patris amantem, benivolum, unanimem, absque dolo; providum ministrum erga beatum patrem nostrum, erga me peccatorem, erga religiosissimum archiepiscopum. Ostende nunc igitur opera virtutis tuae, amicitiae, fidelitatis, religionis, divini zeli. Cur haec aio? Nempe ne des somnum oculis tuis, neque ullam requiem tibi impertiaris, donec ad Deo carissimum archiepiscopum pervenias. Adiuva illum, fili mi dilecte, certa cum ipso, confirma praeterita his novis supervenientibus. Sic enim placebis Deo: sic me quoque peccatorem officio promereberis. Tantum provide cauteque pergas, ut illum assequaris, et meas eidem litteras reddas. Ora pro me semper, desiderate fili.

θ'. Τιμοθέῳ τέκνῳ.

Ὦ καλὲ Τιμόθεε, πάντοτέ σε οἶδα φι- Cod. f. 102. b.
λόθεον, φιλοπάτορα, εὔνουν, σύμψυχον, ἄδολον, οἰκεῖον, εὐσυμπάθητον, πρὸς τὸν μακάριον πατέρα ἡμῶν, πρὸς μὲ τὸν ἁμαρτωλόν, πρὸς τὸν θεοφιλέστατον ἀρχιεπίσκοπον· δεῖξον οὖν τὸ παρὸν ἔργα δυνάμεώς σου, φιλίας, εὐπιστίας, θεοσεβείας, θεοζηλίας· τί ταῦτα; ἵνα μὴ δῷς ὕπνον σοῖς ὀφθαλμοῖς, μηδ' ὁπωσοῦν λαμβάνων ἄνεσιν ἕως ἂν καταλάβῃς τὸν θεοφιλέστατον ἀρχιεπίσκοπον· συμπόνησον αὐτῷ τέκνον μου ἠγαπημένον, συνάθλησον, σφράγισον τὰ παρελθόντα τοῖς ἤδη φθάσασιν· οὕτω γὰρ εὐαρεστήσεις κυρίῳ, οὕτω καὶ μὲ τὸν ἁμαρτωλὸν θεραπεύσεις· μόνον εὐσκόπως καὶ τετηρημένως ἀπιὼν καὶ καταλαμβάνων αὐτόν, διδοὺς καὶ τὰ γράμματά μου· εὔχου μοι ἀεὶ τέκνον ποθεινόν.

10. Anatolio et Sabatio filiis.

Tertiam hanc recepi epistolam vestram, desiderati filii mei atque dilectissimi, ex qua multam vestram erga Denm caritatem, et erga me quoqu3 peccatorem cognovi benivolentiam. Nam quod crebrius scripsistis ac res vestras significastis, itemque fratrum istic dispersorum, et ubinam et quomodo degatis, quae erat superioris epistolae continentia, satis id vestrum demonstrat fervens erga parentem studium, et inflammatum Dei zelum. Perseverate, o egregii filii, fervorem de fervore sumentes, et succensi spiritu ad omne opus bonum. Tempus patientiae est, fratres, et af-

ι'. Ἀνατολίῳ καὶ Σαβατίῳ τέκνοις.

Τρίτην ταύτην ἐπιστολὴν ὑμῶν ἐδεξά- Cod. f. 103. a.
μην ἐπιπόθητά μου τέκνα καὶ λίαν ἠγαπημένα· ἀφ' ἧς πολλὴν ὑμῶν κατέμαθον τὴν ἀγαθὴν πρὸς θεὸν διάθεσιν, καὶ πρός με τὸν ἁμαρτωλὸν σχέσιν· τὸ γὰρ πυκνοτέρως γράφειν, καὶ γνωρίζειν τὰ οἰκεῖα, καὶ μὴν καὶ τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐν τοῖς αὐτόθι διεσπαρμένων, ποῦ καὶ πῶς αὐτοὺς καθέζεσθε, ὅπερ ἐδήλου ἡ προγενεστέρα συλλαβή, ἀπόδειξιν ἔχει τῆς θερμῆς ὑμῶν φιλοπατορίας καὶ τῆς διακαοῦς θεοζηλίας· ἐν αἷς φυλαχθείητέ μοι ὦ καλοὶ παῖδες, θερμὴν ἐκ θερμῆς προσλαμβάνοντες καὶ ζωπυρούμενοι τῷ πνεύματι εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· ὑπομονῆς ὁ καιρὸς ἀδελφοί,

κακοπαθείας ὦ στρατιῶται Χριστοῦ· ταλαιπωρήσατε· οὐκ ἄξια τὰ παθήματα πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν, ὑπὲρ ἧς πολλὰ ἐνιδρώσαντες ἐπέτυχον οἱ πατέρες ἡμῶν τῶν στεφάνων· οἴδατε τοῦτο ὅτι Νεκτάριος ἀρχαῖος προδότης ἀπεστάτησεν, χείρω τοῦ Ἰούδα πράττων· ὅτι ὁ μὲν ἔξαρνος γενόμενος καὶ προδοὺς τὸν κύριον τῆς δόξης, ἀπήγξατο μεταμελείᾳ· ὁ δὲ αὐτομόλως καὶ τὸν Χριστὸν ἠθέτησεν διὰ τῆς ἀρνήσεως τῆς ἁγίας αὐτοῦ εἰκόνος, καὶ ἀμεταμελήτως μετὰ τῆς οἰκείας ψυχῆς ἀπώλεσε (1) καὶ ἄλλων πολλῶν, ἀπαιτῶν τὰ τῆς ἀσεβείας χειρόγραφα· καί γε Ὀρέστης λειποτακτήσας ἐκ τῶν ἑπτὰ διὰ τὰ μυσαρὰ πάθη, ἀπέδωκεν ἑαυτὸν τῷ βαλανείῳ (2) τῆς ἀποστασίας.

Διὸ τέκνα μου φυλαττοίμεθα· ἀσεβῶν γὰρ καταπιπτόντων, οἱ δίκαιοί φησιν ἔμφοβοι ἔσονται· προσέχετε ἑαυτοῖς, παρακαλῶ, καὶ μὴ δότε τόπον τῷ διαβόλῳ· ἀλλ' ἔστω ὁ φόβος τοῦ θεοῦ φρουρῶν ὑμᾶς ἐν πᾶσι· ζηλῶ ἐφ' ὑμᾶς τοῦ εἶναι πεπαιδευμένους, ἀλλὰ βλέπετε ὅτι ἡ γνῶσις φυσιοῖ τοὺς ἀπροσέκτους, καὶ ἡ φυσίωσις καταρράσσει· ὑμῖν οὖν καὶ ἡ γνῶσις προστεθείη, καὶ ἡ ταπείνωσις ὑψωθείη· μεθορίζουσίν με ἐκ τῆς Μετόπης εἰς Βονήτης τὸ κάστρον εἰς ἀνατολικούς· καὶ χαίρω λίαν ὅτι διὰ τὸν κύριόν μου καὶ θεὸν μεταβιβάζομαι· εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ τέκνα μου, ἵνα σώζωμαι, παρακαλῶ· ὀρέγοιτε χεῖρα τοῖς ἀδελφοῖς ὑμῶν καὶ μάλιστα τοῖς δέκα, λόγῳ, ἔργῳ, κατὰ τὸ δυνατὸν, ἵνα ἀναπληρῶντες ἦτε τὸ ὑστέρημά μου· οἱ ἀδελφοὶ ὑμῶν Ὑπάτιος καὶ Νικόλαος θερμῶς προσαγορεύουσιν· ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν· ἀμήν.

ια'. Πέτρῳ Νικαίας.

Cod. I 104. b. Πολλάκις προθέμενος ἐπιστεῖλαι τῇ ἐμοὶ ποθητῇ καὶ πατρικῇ ἁγιωσύνῃ σου, ἐκωλύθην ὑπὸ τῶν ἁμαρτιῶν μου· οὐ γὰρ ἄλλό τι αἰτιάσομαι μέχρι τῆς δεῦρο· νῦν δὲ ἐπιτυχὼν καιροῦ καὶ γραμματοφόρου, ἡδέως ἤδη προσφθέγγομαι καὶ προσαγορεύω τὴν ἐμοὶ σεβασμίαν

afflictionis, o Christi milites. Tolerate: non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, pro qua valde desudantes, coronas patres nostri adepti sunt. Non ignoratis, Nectarium antiquum proditorem apostasiam fecisse, et Iuda peiorem se praebuisse: quia ille, negato ac prodito gloriae Domino, laqueo paenitens sibi gulam fregit: hic autem perfuga Christum delevit per sanctae eius imaginis negationem, et absque paenitentia animam suam multorumque aliorum perdidit, postulatis impietatis chirographis. Item Orestes, de septeno numero deficiens, ob abominandas passiones, coniecit se in apostasiae balineum.

Quamobrem, filii mei, cauti simus; nam corruentibus impiis, iusti ut dictum est fient timorati. Attendite vobis, oro, et ne detis locum diabolo, sed Dei timor vos in cunctis custodiat. Cupio vos esse eruditos, sed videte quoniam scientia inflat incautos, et inflatio disrumpit. Vobis itaque et scientia augeatur, et humilitas cumuletur. Transferunt me de Metope in Bonetae castrum ad partes orientales: et valde laetor, quod ob dominum meum ac Deum aliò abducor. Orate quaeso pro me, filii mei, ut salvus fiam. Tendite manus ad fratres vestros, maxime ad illos decem, verbis, opere, quantum poteritis, ut defectum meum suppleatis. Fratres vestri Hypatius et Nicolaus ferventer salutem dicunt. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum spiritu vestro. Amen.

11. Petro Nicaeae.

Cum non semel statuissem scribere ad desideratam mihi et paternam sanctitatem tuam, prohibitus fui a peccatis meis. Neque enim aliam causam allegem usque ad hodiernam diem. Nunc vero nactus occasionem et tabellarium, libenter denique

(1) Apographum ἀπώλλυ.
(2) Apographum βαλανίῳ, cum aliqua litura. Num pro βαράθρῳ?

alloquor et saluto venerandum mihi sacrumque caput tuum. Nam etsi omnis pro religione certans mihi miserabili carus est, peculiari tamen veneratione teneor erga paternitatem tuam. Cum enim a te indignus licet diligar, non sine causa te prae multis amo. Quod autem diligar, maxima fuit ea demonstratio, quod explorandorum negotiorum tempore, me tamquam rei alicui in publico utilem demiratus es atque commendasti: neque id privatim aut clam, sed apud ipsas episcopales aures praedicasti: quae fuit sane amoris tui, atque ut ita dicam externi delectus nota perinsignis. Certe meae indignitatis peregrinitas veretur adhuc profectam a tua sublimi mente laudem. Hactenus quodam excusationis genere usus sum.

Quid postea? Ablatus fuisti, pater, et translatus, circumscriptus, et migrare iussus: rumor ex rumore adventans turbavit terruitque nos filios tuos, rei modum nescientes, et conditionum ignaros. Etenim nos miselli tamquam cuidam ancorae, in praesenti haereseos tempestate ac naufragio, confidimus magnitudini tuae, clavum tenenti, nosque dirigenti divina constantiae tuae fortitudine in tutam ac prosperam navigationem. Significa ergo nobis summatim saltem, quo res tuae sint, ut tibi innitentes virtute accingamur. Insuper robora nos orationibus, conforta adhortationibus: persuade nobis, haud fore ut in finem usque sinat Dominus ab iniquorum virga percuti ecclesiam suam: denique ut constanter tarditatem eius feramus, quam arcanis sapientiae suae iudiciis scit utiliter nobis omnino misellis adhiberi.

12. Iosepho praeposito.

Tulit tempus, ut amicalem hanc epistolam ad sanctitatem tuam scribere possim. Etenim antea, dum tristia decreta a principibus propter peccata mea Dei ecclesiae obtruderentur, adeo invicem dissidebamus, ut orienti simul et occidenti innotue-

καὶ ἱερὰν κεφαλήν· εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα ἅπας ἐναθλῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἐραστὸς τῇ ἐμῇ οἰκτρότητι, ἀλλ' ὅμως ἐξαίρετόν μοι τὶ σέβας ἐπὶ τῇ σῇ πατρότητι πρόσεστιν· ἐπεὶ γὰρ φιλοῦμαι ἀναξίως παρ' αὐτῆς, οὐκ ἀπεικότως καὶ φιλῶ παρὰ τῶν πολλούς· ὅτι δὲ στέργομαι, δεῖγμα μέγιστον τὸ ἐν καιρῷ τῆς τῶν πραγμάτων κωδωνήσεως ὡς εἰς τι χρήσιμον ὄντα με τῷ κοινῷ συμφέρον ἐκθειάζεσθαι πρὸς αὐτῆς καὶ ἐπαινεῖσθαι· καὶ ταῦτα οὐκ ἰδίᾳ πως καὶ ἐν παραβύστῳ, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπ' αὐτὰς τὰς ἀρχιερατικὰς ἀκοὰς ἀναφερούσης· ὃ τῆς σῆς μὲν φιλίας καὶ ἵν' οὕτως εἴπω ξενολογίας ἐπίσημον· τῆς δ' αὖ ἐμῆς ἀναξιότητος ἔκφυλον, ὑποφριττούσης εἰσέτι καὶ νῦν τὸν τῆς θεοφροσύνης σου ἔπαινον· τοσαῦτα μὲν περὶ τούτου εἶδος ἀπολογίας μοι ποιουμένῳ.

Τί δ' ἂν τὰ ἑξῆς; ἤρθης ὁ πατὴρ καὶ μετήρθης· περιωρίσθης καὶ μεθωρίσθης· ἀκοὴ ἐξ ἀκοῆς προσαπελάζουσα, ἐθρόησεν, ἐπτόησεν ἡμᾶς τὰ τέκνα σου οὐκ εἰδότας τὸν τρόπον, ἀγνοοῦντας τὰς διαθέσεις· ἡμεῖς γὰρ οἱ ταπεινοὶ ὡς ἔν τινι ἀγκύρᾳ ἐν τῇ νῦν κλυδωνιζούσῃ καὶ καταποντιζούσῃ αἱρέσει, πεποιθότες ἐσμὲν ἐπὶ τῇ μεγαλωσύνῃ σου, πηδαλιουχούσῃ καὶ ἀπευθυνούσῃ ἡμᾶς ταῖς θεοσθενέσιν ἐνστάσεσιν εἰς ἀκίνδυνον εὐπλοΐαν· γνώρισον οὖν ἡμῖν ὦ μάκαρ ἀκροθιγῶς ὅπως τὰ κατὰ σέ, ἵνα σου τῷ ἐρείσματι περιζωννύμεθα δύναμιν· καὶ πρὸς τούτοις, σθένοις ταῖς προσευχαῖς, ἀλείφοις ἡμᾶς ταῖς παραινέσεσι· πείθοις ὡς οὐκ εἰς τέλος ἀφήσει κύριος τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν παίουσαν τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίαν· εἶτ' οὖν καρτερῶς ἡμᾶς φέρειν τὴν βραδυτῆτα, ἣν τοῖς ἀθεωρήτοις αὐτοῦ κρίμασιν τῆς σοφίας οἶδεν συμφερόντως ἐπάγειν ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς πάντως.

ιβ'. Ἰωσὴφ ἡγουμένῳ.

Ἤνεγκεν ὁ καιρὸς χρήσασθαί με φιλικῷ γράμματι τῇ ἁγιωσύνῃ σου· πρότερον μὲν γὰρ ἡνίκα σκυθρωπαὶ ὑποθέσεις ὑπὸ τῶν κρατούντων εἰσφθάρησαν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου, τοσοῦτον ἀπεσχοινίσθημεν ἐξ ἀλλήλων, ὡς ἀνατολῇ καὶ Cod. f. 101. b.

δυοῖν ἀκουστὸν γενέσθαι τὸ δρᾶμα τῆς διαστάσεως· φεῦ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων· φεῦ τῆς δραματουργίας ἐκείνης· εὐαγγελίου Θεοῦ γὰρ ἦν παράβασις, δι' ἣν ἐδονήθη τὰ πέρατα, καὶ οὐρανὸς ἐπεστέναξεν· νυνὶ δὲ ἐπὰν ἐκ ποδῶν γέγονε τὰ τηνικαῦτα τυρβασθέντα νεύσει τῆς προνοίας, εἰ καὶ τὰ χείρονα παραχωρήσει ταύτης ἐξεκαύθη τὰ νῦν, δῆλον ὅτι ἐκ τῶν προλαβόντων ὡρμημένα· φεῦ μέντοιγε καὶ τῶν τῆσδε ἡμερῶν, ἃς οὐδὲν ἄλλο ὑποληπτέον, ἢ τῆς τοῦ ἀντιχρίστου παρουσίας προεισόδια· ὅμως ἐπειδὴ χάριτι τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ εἰς ταυτὸν ἡμῖν, μᾶλλον δὲ τῇ ἀληθείᾳ συμφωνοῦσα ὤφθη, καὶ τὴν αὐτὴν ἔνστασιν τῆς εὐσεβείας τοῖς πᾶσιν ὀρθοδόξοις αἱρησαμένη· καὶ ταῦτα ἐν γήρει καὶ προθυμίᾳ ζεούσῃ, ὃ καὶ παράδοξον καὶ αἰνούμενον, ἐπαναστρέχων εἰμὶ ὁ ταπεινὸς εἰς τὴν πάλαι ἀγάπην καὶ συνάφειαν· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἰσχυρὸν εἰς ὁμόνοιαν, ὥς φησι τὸ θεῖον στόμα, ὡς ἡ περὶ Θεοῦ συμφωνία· καὶ οὐδὲν οὕτως εἰς διάστασιν, ὡς ἡ περὶ αὐτὸν διαφωνία.

Διὰ τοῦτο ἐπεκδυσάμενος ὥσπερ τι νέφος πονηρὸν τὰ προλαβόντα, μετὰ χαρᾶς μεγάλης αἴθριόν σοι τὸ τῆς ὁμονοίας φάος ἀνατέλλω πρὸς τὰ παρόντα, καὶ ὡς πατρί μου ἀγαπητῷ προσφθέγγομαι· καὶ ὡς δεδιωγμένῳ καὶ περιωρισμένῳ ἕνεκεν δικαιοσύνης πρόσειμι· στεφανῶν σε τοῖς ἐπαίνοις καὶ μεγαλύνων τοῖς ἐγκωμίοις τὴν πολιὰν τὴν αἰδέσιμον, τὴν ἄσκησιν τὴν μακροχρόνιον· καὶ ὢ τῆς μεγαλοδωρεᾶς τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐασάσης ὑπὸ τὸν σκοτεινὸν μόδιον τὸν πρὶν καλυφθῆναί σου τὰ φωτοειδῆ ἀριστεύματα· ὁμολογητήν σε νῦν Χριστοῦ προσκυνῶ, φύλακα ὀρθοδοξίας αἰνῶ, συγχαίρων καὶ συναγαλλόμενός σοι ἐν τοῖς ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ ἀγωνίσμασιν· εἴπερ τῶν χαρισμάτων τὸ μέγιστον κατὰ τὸν ἀπόστολον τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχειν· πλὴν ὅτι τὸ τίμιόν σου γῆρας κατελεῶν εἰμι, κακοπαθεῖν οὐκ εὐχερῶς ἔχον· ἀλλ' ὅμως πέποιθα ὅτι πάντα ἰσχύσεις ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί σε Χριστῷ, εἰς νῖκος ὀρθοδοξίας· εἰς καύχημα ἐμοῦ τε τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τῶν ἐξ ἴσου φιλούντων σε· μᾶλλον δὲ

rit dissidii drama. Heu dies illos! heu tragoediam illam! quae sane fuit contra Dei evangelium, qua mundi fines concussi fuerunt, et caelum ingemuit. Nunc denique providentiae nutu turbae illae depulsae fuerunt; quamquam peiores etiam, huius permissu, nunc excitatae sunt, de prioribus nimirum manantes. Heu hos quoque dies, quos nihil aliud existimare debemus nisi adventantis antichristi praelusiones! Nihilo tamen minus, quoniam Dei optimi beneficio, nobiscum, immo potius cum veritate, consentientem te praebuisti, et candem quam cuncti orthodoxi constantiam in vera religione suscepisti; idque in senectute cum fervida alacritate, quod permirum fuit et commendabile; revertor ego misellus homo in pristinam amicitiam et coniunctionem. Nihil enim aeque valet, ad concordiam, ut divinum os ait, quam circa Deum consensio: nihilque vicissim ad dissidium, quam sententiae circa Deum discrepantia.

Quapropter exuens, ceu malam quandam nebulam res praeteritas, ingenti cum gaudio serenum tibi concordiae lumen in praesentiarum exhibeo, teque tamquam dilectum patrem alloquor, et ad te tamquam persecutionem passum et iustitiae causa relegatum accedo, ut laudibus te coronem, et venerandam tuam canitiem diuturnumque vitae asceticae cursum encomiis prosequar. O magna Dei munificentia quae non sivit sub tenebroso priore modio splendida tua facta celari! Nunc te Christi confessorem veneror, custodem orthodoxiae laudo, et gratulor tibique congaudeo de tuis pro recta sententia certaminibus. Quandoquidem maximum charisma est, iuxta apostolum, pro Christo pati. Ceteroqui venerandae tuae senectutis misereor, cuius causa haud leviter aerumnas te pati par est. Confido nihilominus omnia te posse cum roborante te Christo, ad orthodoxiae triumphum, ad mei peccatoris, et aeque te amantium cunctorum exultationem, im-

mo et universae ecclesiae Dei; denique ad iustitiae coronam sempiternam. Si mihi rescribere haud potis eris, saltem mihi quod optimum habes largitor, sacras preces tuas. Plenus enim peccatorum sunt, et omnium hominum miserrimus.

13. Gregorae laico.

Multum tnum ac fervidum ministerium et sedulitas erga inclusos carceribus fratres, fecit te, o homo Dei, extorrem, exulem, vagum. At bono animo sis, namque in Dei caelorum tabernaculo habitabis, et superna Hierusalem erit tibi incolatus. Revera decertasti, aerumnas atque impendia pertulisti, pugnis contusus es, quaesitus et quidem etiam comprehensus, etsi non omnino. Magna te manet merces, haud minor illà inclusorum, immo et maior. Frater noster es, unanimis, consors, si quid boni habemus etiam in corporalibus. Deus te servet! Ora pro nobis; et abhinc atque diu, prout poteris, carceribus propter Deum detentos iuva; quicumque sint, viros ac mulieres. Cuncti enim in Christo fratres.

14. Annae praepositae.

Quid ego de spectabilitate tua audiens laetanter magis excipere poteram, quam quod cognovi inclusam nunc te carcere propter dominum nostrum ac Deum? O sapiens inter mulieres! O sanguis beatae Theoctistae, carnalis simul et spiritalis! Haec tibi est peractorum antea asceticorum certaminum corona: hoc tuae probatissimae obedientiae germen. Quam eximia est gloria tua! quam splendidissimum factum! Ex nobilibus nobilis es, tum carne tum spiritu. Quae oratio in tuis laudibus non est occupanda? Quae tibi lingua encomia non debet? Quid vero iam superest, nisi ut certamen tuum perficias? Etiamsi solitaria in inclusione es, nihilomiuus cum Christo et angelis: etiamsi corporaliter doles, at spi-

καὶ τῆς ὅλης ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, εἰς στέφανον δικαιοσύνης σου αἰώνιον· ἀντιγράψαι δὲ εἰ οὐχ οἷόν τε, ἀλλ' οὖν χαρίζου μοι τὸ κράτιστον ὧν ἔχεις τὰς ἱερὰς προσευχάς σου· πλήρης γάρ εἰμι ἁμαρτημάτων, καὶ πάντων ἀνθρώπων οἰκτρότερος.

ιγ'. Γρηγορᾷ λαϊκῷ.

Πολλή σου καὶ θερμὴ διακονία καὶ προσεδρία τῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς ἀδελφῶν, πεποίηκέν σε ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἄποικον, φυγάδα, ἀλήτην· ἀλλὰ θάρσει· ἐν σκηνῇ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσῃ· ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ σοι εἰς κατοικητήριον· τῷ ὄντι ἐνήθλησας, ἐταλαιπώρησας, ἐδαπανήθης, ἐκονδυλίσθης, καὶ μέντοι καὶ κατεκρατήθης κἂν οὐ τέλεον· ὁ μισθός σοι μέγας ἐφ' ἴσον τῶν φρουρουμένων· ἐπεὶ καὶ μείζων· ἀδελφὸς ἡμῶν εἶ, σύμψυχος, συγκοινωνός, εἴ γε καὶ ἔχοιμεν τι ἀγαθὸν, κἂν τοῖς σωματικοῖς ὡσαύτως· ὁ Θεός σε σώζειν, προσεύχου περὶ ἡμῶν· καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν δὲ καὶ πόῤῥωθεν ὡς ἂν δυνῇ τοῖς ὑπὲρ Θεοῦ φρουρουμένοις βοήθει, εἴ τινες ἂν εἶεν ἄνδρες καὶ γυναῖκες· πάντες γὰρ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί. Cod. f. 106. a.

ιδ'. Ἄννῃ ἡγουμένῃ (1).

Τί ἄν, ἀκούσας περὶ τῆς τιμιότητός σου περιχαρῶς ἐδεξάμην, ὡς ἐπὶ τὸ μαθεῖν με ἐγκεκλεῖσθαι αὐτὴν νῦν διὰ τὸν κύριον ἡμῶν καὶ Θεόν· ὢ σοφὴ γυναικῶν· ὢ αἷμα Θεοκτίστης τῆς μεμακαρισμένης σαρκικὸν ὁμοῦ καὶ πνευματικόν· τοῦτό σοι τῶν προηνυσμένων ἀσκητικῶν ἀγώνων τὸ διάδημα· τοῦτο τῆς δεδοκιμασμένης σου ὑποταγῆς τὸ ἀνάβλαστημα· ὡς μέγιστόν σου τὸ κλέος· ὡς ὑπέρλαμπρόν σου τὸ κατόρθωμα· ἐξ εὐγενῶν εὐγενὴς τὸ κατὰ σάρκα καὶ τὸ κατὰ πνεῦμα· ποῖος σου λόγος οὐκ ἄξιος ἐπαίνου; ποία σοι γλῶσσα οὐκ ἐγκωμίων χρεώστις; ἀλλὰ τί τὸ ζητούμενον; ἵνα σου τελειώσῃς τὸν ἀγῶνα· εἰ καὶ μόνη ἡ ἐγκεκλεισμένη, ἀλλὰ μετὰ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων· εἰ καὶ σωματικῶς ὀδυνηρὸν, ἀλλὰ Cod. f. 105. b.

(1) Hanc innuebat ac desiderabat epistolam Sirmondus ed. ven. p. 268.

πνευματικῶς ἀγαλλιαστόν· μὴ ὁρώσης σου πρὸς τὰ βλεπόμενα πρόσκαιρα, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἀόρατα καὶ οὐράνια· ἐάν σου τελειωθείη τὸ ἔργον, οἷον σοι χορεῦσαι μετὰ ὁμολογητῶν Χριστοῦ· στῆθι παρακαλῶ κυρία· δυναμώθητι ἄνωθεν· μὴ πτοηθῇς βασιλέα, ἐὰν δεῇ σε κατ᾽ ὄψιν ἐλθεῖν, ὡς οὐκ ἐπτοήθησαν αἱ μάρτυρες· μὴ γύμνωσιν σώματος, καὶ πληγὰς ἂν καὶ τοῦτο ἔλθῃ· ὁ Χριστὸς γὰρ περιστολή σου, βοήθεια, ἰσχῦσαί σε πάντα, ὡς Φεβρωνία καὶ αἱ ἐφάμιλλοι αὐτῆς· ταῦτά σοι παρ᾽ ἐμοῦ ἐκ πολλῆς φροντίδος καὶ τῆς κατὰ Κύριον ἀγάπης, ἵνα μὴ ἔξαρνος γένῃ Χριστοῦ.

ritaliter iubilas; dum non temporalia spectas, sed invisibilia atque caelestia. Si opus tnum compleatur, quantopere cum Christi confessoribus exultabis! Persta, oro, domina; roborare superius; ne formides principem, etiamsi opus fuerit in conspectum eius venire, veluti martyres non expaverunt; non corporis nuditatem, non verbera, quamvis hoc forte tibi contingat. Christus enim indumentnm tuum est, et auxilium nt ad omnia valeas, sicut Febronia eiusque certaminum sociae. Haec a me tibi dicta sunt, ob multam quam gero tni sollicitudinem, et ob Domini caritatem, ne umquam Christi negatrix fias.

ιε'. Λέοντι Πατρικίῳ.

Cod. f. 106. a. Εἰ αὐτὸς οὐκ ἀπονεῖς εὖ ποιεῖν τῇ ἐμῇ ταπεινώσει δι᾽ οἶκτον φιλανθρωπίας, μή τι ἄρα ἐγὼ ὑποίσω τοῦ μὴ ἀπολογεῖσθαι τῇ ἀγαθῇ σου ψυχῇ κἂν διὰ λόγου; ὢ τῆς συμπαθοῦς σου διαθέσεως· ὢ καρδίας φιλελεήμονος· ὢ ψυχῆς φιλοικτίρμονος· ἔοικάς μοι ὦ δέσποτα πηγῇ ἀῤῥύτῳ ἀναψυχούσῃ με ἐκ δίψους αἰσθητοῦ τε καὶ νοητοῦ· ἢ μᾶλλον παραδείσῳ παντοίων ὡραίων καρπῶν πεπληρωμένῳ, ἐξ οὗ πάρεστίν μοι ἀπολαύειν τῶν ἐπιθυμουμένων· καὶ ὄντως φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα τῶν ὄντων οὐδέν· ἐγὼ δὲ πατέρα σε προσαγορεύειν ἀξιῶ, φιλοτεκνίας ἰδιώματα ἐπιδεδειγμένῳ μοι ἔκπαλαι τῶν χρόνων μέχρι τοῦ δεῦρο· ὃ καὶ θαυμάζειν ἄξιον, ὅτι οὔτε χρόνος, οὔτε τρόπος θλίψεως, οὐ πειρασμοῦ ὑπόθεσις, οὐχ ὑπαρχόντων ἐξ ἐπηρείας ἀφαίρεσις, οὐκ ἄλλο τι οὐ μικρὸν οὐ μέγα ἠμβλυνέν σου τὸ πλῆρες τῆς ἀγαθοσύνης· καί τοι γε ὁρῶμεν ἐπὶ γονέων οὐ πάντη διασεσωσμένον τὸ φυσικὸν φίλτρον, ἀλλ᾽ ἔστιν ὅτε ὑπολῆγον, ἢ καὶ εἰς ἔχθραν μεθιστάμενον καθ᾽ οἱανοῦν σύμβασιν· ἐπὶ δὲ τῆς σῆς μεγαλοφυΐας οὐχ οὕτως· ὁ αὐτὸς γὰρ εἶ καὶ ἀναλλοίωτος, ἐπειδὴ θεοῦ τοῦ ἀναλλοιώτου καὶ ὡσαύτως ἔχοντος τὸν ἔρωτα κέκτησαι· σοὶ μὲν οὖν τοιοῦτον ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ τὸ κλέος· ἐγὼ δὲ δέδοικα μήποτε εἰς κρίμα μοι εἴη ἡ τῆς

15. Leoni patricio.

Dum tu non desinis humilitati meae bene facere propter tuam misericordem benignitatem, ego ne a commendando saltem animam tuam verba contineam? O compatientem naturam tuam! o cor indulgens! o anima miserando proclivis! Videris mihi, domine, fons perennis qno ego a siti corporali pariter et intellectuali recreor; vel potius hortulus pulchrorum omnis generis fructuum plenus, unde mihi copia fit quae cupio fruendi. Vere amico fideli nullum par pretium. Immo ego, te patrem appellare volo, quia tamquam filio argumenta mihi caritatis exhibuisti, a prisco tempore usque ad praesens: quod et admiratione dignum est, siquidem neque tempus, neque tribulationis ratio, neque tentationis occasio, neque bonorum hostilis ereptio, nec aliud quicquam exiguum vel magnum bonitatis tuae amplitudinem imminuit. Atqui in parentibus cernimus haud semper incolumem naturae affectum, sed quandoque cedentem, vel etiam in odinm conversum ob quamlibet occasionem. Non ita se tamen tua magnanimitas ac religio gessit: idem enim semper es et immutabilis, quoniam Dei immutabilis semperque in suo statu manentis amorem possides. Et tibi quidem, homo Dei, eiuscemodi gloria inest; ego ve-

ro timeo ne mihi damnationi sit bonitatis tuae ubertas. Qnid enim ego pauperculus retribuam, nisi abiectas preces meas? Oro itaque benignum Denm meum, nt tibi loco meae humilitatis prospiciat, omnimodae quidem salutis gratia, praecipue tamen adversus rabidam Christi inimicam haeresim.

ἀγαθότητός σου περιουσία· τί γὰρ καὶ ἀποδώσοιμι ὁ πτωχὸς ἢ παρερριμμένην μου προσευχήν; αἰτῶ τὸν ἀγαθόν μου Θεὸν ἐπισκοπὴν ἀντὶ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως ποιεῖσθαί σοι, πρὸς πᾶσαν μὲν σωτηρίαν, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν λυττῶσαν χριστομάχον αἵρεσιν.

16. Irenae patriciae.

Ego etiamsi litteras non accipio spectahilitatis tnae, o domina, non desinam quotiescnmque fidelem tabellarium nactus fuero, scribere tibi matri meae spiritali. Quid ni enim te ita appellem, talia pro Christo patientem, divulsam a coniuge tuo, domo expulsam, civitate, propinquis, amicis, et in extremo quodam confinio relegatam? Et nondum dixi aliorum tuorum recte factorum decora iam inde a prisco tempore edita; nec non illa quae in me peccatorem contnlisti et adhuc confers beneficia. Haec sunt fortissimae spiritu mulieris officia, haec animae martyrialis, haec cordis Deum totis viribus qnaerentis. Audiant mansueti et laetentur, quod femina senatoria tulit confessionis pro Christo coronam: audiant oriens et occidens, nunc quoque superesse aureum genus beatarum feminarum, nnde Thecla et Febronia exortae sunt. Quid enim? Quamvis non es interfecta, at mentis proposito et subsequenhus factis passionem obivisti. Beata es inter mulieres, beatissima inter matres. Quaelibet ubicumque sint matres, et in quibuslibet maximis dignitatibus, tu sola ex omnibus et ante omnes palmam tulisti. Tu peremptorium inflixisti vulnus diabolo. At enim, quoniam non qui bonum inceperit beatus dicendus est, sed qui ad finem susceptum bonum perduxerit, oro te domina mea veneranda, obdnra spiritum tnum ad certaminum consummationem, gloriosae vitae historiam posteris relinquens mores tuos. Hoc tamen oro et admoneo, ut corporis tui valetudini parcas. Etenim alacritatis tuae impetum novi. Utere rebus quae

ις'. Εἰρήνῃ πατρικίᾳ.

Ἐγὼ κἂν οὐ δέχομαι γράμματα παρὰ Cod. f. 106. b.
τῆς τιμιότητός σου, ὦ κυρία, οὐ διαλείψω ὁπόταν τύχοιμι ἐπιστοληφόρου πιστοῦ ἐπιστέλλειν σοι ὡς μητρί μου πνευματικῇ· πῶς γὰρ ἢ μὴ καλέσαιμί σε οὕτως, διὰ Χριστὸν πάσχουσαν, διασπασθεῖσαν τῆς κεφαλῆς, ἐκβληθεῖσαν οἰκίας, πόλεως, συγγενῶν, φίλων, καὶ ἐν ἐσχατιᾷ τινὶ περιωρισμένην; ἢ οὔπω λέγω τῶν ἄλλων σου ἀγαθοεργιῶν τὰ ἐπίσημα ἔκπαλαι τῶν χρόνων διηνυσμένα· ἐπεὶ καὶ τὰ εἰς ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν γεγενημένα ἢ ἔτι γινόμενα· ταῦτα γυναικὸς ἀνδρικωτάτης τῷ πνεύματι· ταῦτα ψυχῆς μαρτυρόφρονος· ταῦτα καρδίας ζητούσης τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης δυνάμεως· ἀκουσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν, ὅτι γυνὴ συγκλητικὴ ἦρεν ὁμολογίας Χριστοῦ στέφανον· ἀκουέτω ἀνατολὴ καὶ δύσις, ὅτι καὶ νῦν τὸ χρυσοῦν γένος τῶν μακαρίων θηλειῶν ἐξ ὧν Θέκλα καὶ Φεβρωνία ἀνατέταλκε· τί γάρ; εἰ καὶ μὴ ἐσφάγης, ἀλλὰ τῇ προθέσει ἢ τοῖς παρακολουθήμασιν εἵλου τὸ πάθος· μακαρία εἶ ἐν γυναιξί· τρισμακαρία εἶ ἐν μητράσι· ποῦ ποτ' ἂν εἶεν αἱ λοιπαὶ μητέρες· ποῦ ποτ' ἂν αἱ ἐν τοῖς μεγίστοις ἀξιώμασι τελοῦσαι· μία ἐκ πασῶν ἢ παρὰ πασῶν σὺ ἠρίστευσας· σὺ δέδωκας καιρίαν πληγὴν τῷ διαβόλῳ· ἀλλ' ἐπεὶ οὐχ ὁ ἐναρξάμενος ἤδη τοῦ καλοῦ μακαριστός, ἀλλὰ ὁ εἰς πέρας ἀγαγὼν καλὴν ἐγχείρησιν, δέομαί σου δέσποινά μου αἰδεσίμη, τόνωσόν σου τὸ πνεῦμα ἐπὶ τέλει τῶν ἀγώνων, βίου εὐκλεοῦς συγγραφὴν τοῖς μεταγενεστέροις τὴν σαυτῆς ζωὴν ἐγκαταλιμπάνουσα· τοῦτο δὲ παρακαλῶ ἢ ὑπομιμνήσκω, πεφεισμένως ἔχειν σε τοῦ σώματός σου τῆς ὑγείας· οἶδα γάρ σου τὸ ἀκρατὲς τῆς προθυμίας· χρῶ τοῖς

ῥωννύειν σε δυναμένοις· παρηγορῶ ἑαυτήν· ἱκανὸν τὸ ἆθλον τῆς στερήσεως πάντων· σοὶ μὲν τῇ μητρὶ ταῦτα ὡς ἐν βραχέσι.

Τί δὲ φαμὲν τῇ κυρίᾳ θυγατρὶ παρομαρτούσῃ σου τῇ ἀρετῇ; ἐξ ἀγαθῆς ῥίζης, ἀγαθὸς ἐβλάστησας καρπός· μὴ λυποῦ ὅτι ἐστερήθης τοῦ ὁμοζύγου· εἰ γὰρ παρῆν, οὐκ ἂν ἐν οἷς εἶ νῦν κατελαμβάνου· μετὰ μητρὸς μὲν, ἀλλὰ καὶ μάρτυρος· μετὰ πατρὸς, ἀλλὰ πλέον μετὰ τοῦ ἄνω καὶ ἀθανάτου· οὐκέτι ὡς ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ὑπὲρ σάρκα· ἄλειφε τὴν τεκοῦσάν σε μάρτυρα παρακαλῶ· συνδιάμειβε τὸ τῆς ἐξορίας ἆθλον, καθὰ καὶ ποιεῖς· ὑπηρέτει ὁμολογητρίᾳ Χριστοῦ· ἀρκεῖ σοι εἰς εὐδοξίαν καὶ σωτηρίαν ἡ συνείδησις καὶ συνάθλησις· ταῦτα ἐξ ἀγάπης πνευματικῆς, ἐκ φροντίδος μοι περιπονητικῆς· ἐπεὶ, ὡς εἴρηται, ἴσμεν σοφὴν σε οὖσαν πάντα ποιεῖν ὅσα ὁ λόγος ἀπαιτοίη· ἀπεδεξάμην καὶ νῦν τὰ προσφορά σου, καὶ ἕως πότε ἄρτι ἐν ἐξορίᾳ· ἀλλὰ παντὶ ὁ πόθος πρᾶγμα εὐάνυστον· ἀνενεχθείησαν πάντα εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῷ Χριστῷ· εὔχεσθε καὶ αὐταὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

te roborare valent: medere tibi: satis tibi certamen sit, omnium privatio. Et haec tibi quidem matri pauca.

Quid vero dicemus dominae filiae, quae tuae virtutis comes est? Ex bona radice, bonus pullulasti fructus. Ne doleas quod coniuge privata es: si enim adfuisset, nequaquam ubi nunc es versareris. Cum matre es, sed martyre: cum patre, sed quod pluris est superno et immortali: haud iam in carne, sed supra carnem. Conforta, quaeso, matrem tuam martyrem: esto in exilio certaminis cum illa particeps: subservi Christum confessae: satis tibi est ad gloriam atque salutem, conscientiae testimonium et certandi societas. Haec aio spiritali caritate impulsus, et gravi sollicitudine. Quoniam, ut dixi, satis in te sapientiae esse scio ad omnia agenda quae ratio expetiverit; in me nunc quoque recepi quae tibi utilia sunt, donec perseveret exilium: namque amor unicuique res digestu facilis. Offerantur omnia in odorem suavitatis Christo. Vos pariter pro me peccatore orate.

ιζ'. Μόσχῳ λαϊκῷ.

Cod. f. 107. b. Πολλά σου τὰ ἀγαθὰ, θεοφιλέστατε δέσποτα, ἃ ἐφ' ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς οὐ μόνον εἰργάσω, ἀλλὰ καὶ ἔτι ἐργάζῃ· τί οὐ παρηγορούμενος; τί οὐκ ἀποστέλλων; μεθ' ὧν καὶ τὰ νῦν πλεῖστα καὶ ἡδυτερπῆ· καὶ τίς ὁ ἀνταποδιδοὺς, ἀλλ' ἢ ὁ ἀγαθὸς θεός; δι' ὧν ποιεῖς ἔδειξάς σου τὴν ἀγάπην ἀναλλοίωτον· ἐφανέρωσάς σου τὰς ἀστραπὰς τῆς προθέσεως διαστιλβούσας· ἐκ πόσου γὰρ τόπου διεκτοπισμένος, καὶ ὅμως ἀπολαύω σου τῶν ἀγαθῶν, μετὰ τὸ καὶ τοὺς εἰσιόντας ἀδελφοὺς κόπους σοι παρέχειν· τοὺς μὲν ὡς ἀκήκοα καὶ νοσηλευθέντας ἐν τῇ ἀβρααμιαίᾳ σου καὶ εὐλογημένῃ ἑστίᾳ, διὰ τὸ καταγώγιον αὐτὴν εἶναι πολλῶν μοναχῶν, καὶ τροφοδοτήριον ὀρφανῶν· ὁ τῶν ὀρφανῶν σε πατὴρ θεὸς διαθρέψειεν εἰς αἰῶνας· ὁ Ἀβραὰμ σε περιθάλψειεν ἐν κόλποις ὡς ὁμόζηλον σὺν ταῖς κυρίαις σαῖς ἀδελφαῖς, μεθ' ὧν θεραπεύεις Χριστόν· ἰδοὺ δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνὸν, ἀλλ' ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελ-

17. Moscho laico.

Multa tua sunt beneficia, religiosissime domine, quae nobis misellis non modo contulisti sed confers. Quando non solatus es? quando non aliquid misisti? inter quae nunc etiam plurima et sane iucunda. Quis vero te remunerabitur, nisi bonus Deus? Per ea quae facis tuam constantem demonstrasti caritatem: voluntatis tuae micantes radios ostendisti. Tanto enim licet intervallo remotus, adhuc tamen tuis beneficiis fruor; praeter quam quod adeuntes te fratres gravamen exhibent; quorum nonnullos audivi aegrotasse etiam in abramitica benedicta domo tua, quoniam hospitium est monachorum multorum, et orphanotrophium. Orphanorum te Deus pater in aeternum nutriat! Abrahamus te sinu foveat tamquam moris eius socium, cum dominis tuis sororibus, quibuscum Christo famularis. Ecce vero illud, quam

bonum et quam iucundum habitare fratres in unum, apud vos quoque completur. Usus sum beneficiis tuis dum proficiscerer in exilium per benedictum tuum Prusae suburbanum. Ecce nunc quoque absentes benignitate prosequeris. Cumulentur tibi omnia spiritaliter et corporaliter! Servêris mihi et corpore sanus, et animo a communione cum Christi hostibus prorsus alieno!

18. Euschemoni Lampsaci.

Cognovi sanctitatem tuam a persecutoribus captam; et hoc fuit providentiae opus, ut per tuam quoque confessionem sustentetur solideturque Dei ecclesia adversus hanc qua correpta est impietatis concussionem. Quot enim vides, o carissime, casus! quam pauci in omni gradu invulnerati! Omnes resupinati. O exardescens *Dei* ira! O in antiquum malum reversio! Facti sumus iidem qui antea, cum omnis ecclesiae honor ablatus erat, et Dei lex dissipata. Haec sunt praesentis temporia miseranda et tetrica: altaria dehonestata ob negatum imaginibus sanctis honorem: templa a sacrilegis sacerdotibus profanata. Quid opus est plura dicere? Christus inhonoratus et persecutioni obnoxius per suae sacrae figurae abolitionem. Quod si ita de Christo, quid de Deipara, et alio quolibet Dei famulo? Haec threnorum et ululatnum dignissima. Haec a patribus nostis narrata audiveramus; nunc vero experimento cognovimus quae tunc erant acta; nunc nobis quoque misellis non sine gravi dolore ingruunt. Sed agesis, pater, manus tuas ad caelum extolle, Deum propitia, et mihi quoque dexteram deprecativam porrige imbecillo et peccatori, ut omnia cum gaudio perferamus quae nobis Christus largietur pro ipso pati; non timentes, prout Deus iussit, eos qui occidere possunt corpus; sed illum potius qui corpus simul et animam potestatem habet mittendi in inextinguibilem gehennae ignem.

φῶς ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐφ' ὑμῖν πεπλήρωται· ἀπήλαυσά σου τῶν ἀγαθῶν διαπορευόμενος τὴν ἐξορίαν ἐκ τῆς εὐλογημένης σου προαστείου τῆς Προύσης· ἰδοὺ καὶ πόρρωθεν ὤν, δεξιοῦσαι ἡμᾶς· πληθυνθείη σου πάντα τὰ καλὰ πνευματικῶς τε καὶ σωματικῶς· φυλαχθείης μοι ἀσινὴς κατὰ σώματος ὑγείαν· καί γε κατὰ ψυχὴν ἐξ ἀκοινωνησίας τῶν χριστομάχων αἱρετικῶν.

ιη'. Εὐσχήμονι Λαμψάκου.

Ἔγνων ὡς ἡ ὁσιότης σου εἴληπται ὑπὸ τῶν διωκτῶν· καὶ τοῦτο τῆς προνοίας, ἵνα καὶ διὰ τῆς σῆς ὁμολογίας ὑπερεισθῇ καὶ ἑδραιωθῇ ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία ἐκ τοῦ καταλαβόντος αὐτὴν ἐξ ἀσεβείας σεισμοῦ· οἷα γὰρ ὁρᾷς ὦ φιλότης τὰ πτώματα· πῶς εὐαρίθμητοι σχεδὸν οἱ ἀκατάβλητοι ἐξ ἁπάντων βαθμῶν· πάντες δὲ ὕπτιοι· ὢ τῆς ἐξαφθείσης ὀργῆς· ὢ τῆς ἐπὶ τὰ πάλαι ἀναδρομῆς· ἐγενήθημεν ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε ἀφῄρητο ὁ τῆς ἐκκλησίας κόσμος, καὶ διεσκέδαστο νόμος θεοῦ· τοιαῦτα τὰ παρόντα, ἐλεεινά, σκυθρωπά· θυσιαστήρια καθυβρισμένα δι' ἀτιμίας τῶν εἰκόνων· ναοὶ βεβηλούμενοι διὰ τῶν ἐναγῶν ἱερέων· τί πολυλογεῖν δεῖ; Χριστὸς ἀτιμούμενος καὶ διωκόμενος διὰ τῆς ἀθετήσεως τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος· εἰ δὲ Χριστοῦ οὕτως, τί τῆς θεοτόκου ἢ οὑτινοσοῦν τῶν θεοῦ θεραπόντων; ταῦτα θρήνων καὶ ὀδυρμῶν· ταῦτα ἠκουτίζετο μὲν ἡμῖν παρὰ τῶν οἰκείων πατέρων, πεῖραν εἰδότων τὰ τότε συμβεβηκότα, νῦν δὲ καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς παρίσταται ἄγαν ἀνιῶντα· ἀλλὰ ἆρον ὦ πάτερ πρὸς τὸν οὐρανόν σου τὰς παλάμας· δι' ἱλέωσαι θεόν· ἀλλὰ ὄρεξον δεξιὰν πρεσβευτικὴν κἀμοὶ τῷ ἀδρανεῖ καὶ ἁμαρτωλῷ, ἐνεγκεῖν ἡμᾶς πάντα μετὰ χαρᾶς ὅσα καὶ χαρίσοιτο Χριστὸς δι' αὐτὸν παθεῖν, μὴ φοβουμένους θεοκελεύστως * τῶν ἀποκταίνειν δυναμένους τὸ σῶμα· ἀλλὰ καὶ τὸν τοῦτο καὶ τὴν ψυχὴν ἐμβαλεῖν ἔχοντα ἐξουσίαν ἐν τῷ ἀσβέστῳ πυρὶ τῆς γεέννης.

Cod. f. 108. a.

* Matth. X. 28.

ιθ'. Ἱλαρίωνι ἀρχιμανδρίτῃ.

Cod. f. 108. a. Εὗρον ὀψὲ τοῦ καιροῦ ἀσπάσασθαι τὸν ἐμὸν ἅγιον πατέρα διὰ γράμματος· ὡς γὰρ γινώσκει σου ἡ τιμιότης, τῆς αἱρέσεως μαινομένης καὶ μακρὰν ἡμῶν ἀπῳκισθέντων διὰ τῆς ἐξορίας, σπάνιον εὑρεῖν γραμματηφόρον καὶ μάλιστα πιστόν· γλίχομαι οὖν μαθεῖν τὰ τῆς πατρότητός σου, ποῦ καὶ πῶς, καὶ ἔνεστι, καὶ περιενέχθη ὑπὸ τῶν ἀνομούντων· πάντως δὲ ὡς τῶν πολλῶν κατ' ἀρετὴν προύχοντα, πολλά σε παθεῖν ὑποτοπάζω θλιπτικὰ καὶ στενωτικά· οὗ γὰρ ἡ κατὰ Θεὸν ἰσχὺς βαθεῖα, ἐκεῖ καὶ ὁ τῶν ἐναντίων πόλεμος πικρός· ἀλλ' ὅμως καὶ σοῦ ἐστιν ὦ πάτερ λέγειν, πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ· οἶδας δὲ πῶς ἡμᾶς ἐγκατέλειπον οἱ πολλοὶ τῶν ὁμοταγῶν, ὧν τὰ ὀνόματα ἑκὼν ὑπερβήσομαι, ἀγαπήσαντες τὸν νῦν αἰῶνα· φεῦ τῆς
* Matth. V. 13. συμφορᾶς, φεῦ τῆς ἥττης· ἐὰν τὸ φῶς, φησι *, τὸ ἐν σοὶ σκότος, τὸ σκότος πόσον; καὶ ἐὰν τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; ποτνιώμενος καὶ σφαδάζων φημί· ταῦτα πάτερ ἐπὶ σὲ οὐκ ἔστι διδάξαι· ἐξέλειπεν φυσητὴρ,
* Hierem. VI. 29. ὁ προφήτης φησίν· * εἰς μάτην ἀργυροκόπος ἀργυροκοπεῖ· πόσα ὁ ἱεράρχης ἡμῶν καὶ ἀληθινὸς ποιμήν· πόσα ἡ ἀδελφότης πρὸς ἑαυτήν· καὶ ἕωλα πάντα· μικρὰ προσβολὴ ἐναντίου πνεύματος, καὶ αὔτανδρος ἡ ναῦς τῶν ψυχῶν βυθῷ τῆς ἀσεβείας· ἐκείνοις μὲν δοθείη ὀψέ ποτε ἀνανήξασθαί τε καὶ ἀναμαχήσασθαι τὴν ἧτταν· σὲ δὲ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς φυλάξειεν ἐναθλοῦντα, κοπιῶντα· εἰς μέγα ὄφελος τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, εἰς αὔχημα τῆς Βυζαντίδος, εἰς κλέος τῶν μοναστῶν· ἀλλά γὰρ καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ τέκνου αὐτοῦ προσευχόμενον, ἵνα σῶος διαμένοιμι, ἑπόμενος ὑμῖν τοῖς ἁγίοις μου πατράσι.

κ'. Τοῖς γραμματικοῖς τοῖς δυσὶν ἀδελφοῖς.

Cod. f. 109. a. Οὐδὲν ἰσχύει τὸ γράμμα τὸ ἐμὸν πρὸς παράκλησιν ὀδυνωμένης ψυχῆς, οἷα ἡ ὑμετέρα τῶν ἐμῶν σεβασμίων πατέρων ἐκ τῆς πείρας καὶ φρικτικῆς βασάνου τῶν κακούντων· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ῥαστώνην τινὰ φέρει τὸ ἐξει-

19. Hilarioni archimandritae.

Sero occasionem nactus sum sanctum patrem meum per litteras salutandi. Namque ut reverentia tua scit, debacchante haeresi, nobisque procul in exilium relegatis, rarum est invenire tabellarium praesertim fidelem. Aveo igitur scire paternitatis tuae res, ubinam et qua conditione sit, vel circumacta ab impiis fuerit. Prorsus autem, ceu prae multis virtute praeditum, multas te passum suspicor vexationes atque angustias. Ubi enim secundum Deum magnae vires sunt, ibi etiam adversariorum bellum acerbius. Attamen tuum est, o pater, dicere: omnia possum in Christo qui me confortat. Nosti quomodo nos deseruerint de ordine nostro multi (quorum nomina sponte omittam) ob praesentis saeculi amorem. Heu calamitatem! heu detrimentum! Si lumen, inquit scriptura, quod in te est, tenebrae sunt; tenebrae quantae erunt? Et si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? Plorans indignansque dico. Haec te, pater, edocere non est opus: defecit ventilator, ait propheta: frustra aurifex argentum cudit. Quanta pontifex noster, verusque pastor! Quanta fratres vicissim! Sed erant marcida omnia: levis contrarii spiritus flatua, et en navis cum universa animarum sarcina in profundum mergitur. Illis utinam sero aliquando contingat enatare, et cladem certando reparare! Te vero bonus Deus custodiat pugnantem, laborantem, ad magnum ecclesiae suae emolumentum, ad Byzantii decus, ad gloriam monachorum: ceteroqui pro me quoque peccatore ac filio tuo orantem, ut salvus maneam, vos patres meos sanctos consectando.

20. Grammaticis duobus fratribus.

Nihil valet epistola mea consolandae afflictae animae, cuiusmodi vestra est, venerandi patres mei, propter eorum qui vos carcere tenent vexationem. Nihilominns quia requiem quandam loquendo au-

diendoque nanciscimur, utramque ob causam rectum esse existimavi, nunc quoque epistolam scribere, ut ostendam vobis, haerentem mihi animi sensum, qui a meo erga reverentiam vestram amore concreatus est. Sum enim non parum sollicitus de vestra circumscriptione, reputans quam ob causam vos soli prae ceteris istic detineamini sub improbi hominis manu, qui aerumnosam vitam sanctis Domini efficit. O Dei patientiam talia ideo prorsus uon prohibentem, ut fidei erga ipsum probatio lucidius auro agnoscatur, persecutores autem ad rectam paeniteutiae viam iuvitentur, vel certe criminum fiat damnatio! Patimiui, scio, patres mei, acerba et gravissima; quid ni enim? cum habeatis saevum punitorem, talem tantumque qui omnes impietate superet; non habeatis autem sicut multi alii afflicti, necessarios ac notos, qui solatio plurimo calamitosis esse solent. Quid ergo ad haec dicimus? nisi illud quod ab apostolicis labiis vobis clare occentatur: non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis. Propterea nobis quoque infirmis impertimiui, o venerandi, virilis vestrae constantiae partem: nostras roborate nutautes animas sacris precibus vestris: Deum propitiate, ut citius misericorditer commoveatur erga eos qui patientiam amiserunt, et praesentis temporis non animarum curam gerunt. Utinam nos exaudiat Deus, cito et non sero respiciens!

21. Stephano consobrino.

Intellexi te quoque captum ab iufamibus baereticis, o carissime mihi et honorandissime. Et doluissem quidem si ob aliam causam, nunc valde gaudeo quod propter Christum carceri es traditus: cuncta enim gratificantur hodierni impii, dummodo quod petunt obtineant. Sed gratiae sint Christo, qui tibi ut omnia sperneres vires tribuit, ob id unum ne peccares; quae res tibi ad animae decus, ad humanam glo-

πεῖν καὶ ἀκοῦσαι, κατ' ἀμφότερα καλῶς ἔχειν ἔδοξα καὶ νῦν ἐπιστεῖλαι, ὑποδεικνὺς ὑμῖν τὴν ἐνοῦσάν μοι διάθεσιν τῇ πρὸς τὴν σεμνότητα ὑμῶν ἀγάπῃ ἄκρως κεχαρακτηρεῖσθαι· ἐμμέριμνόν τε εἶναι οὐκ ὀλίγως εἰς τὴν περιφύλαξιν ὑμῶν, ὑπολογιζομένην δι' ἣν αἰτίαν τῶν ἄλλων μόνον ὑμᾶς κατέχεσθαι ἐν τοῖς αὐτόθι ὑπὸ χεῖρον ἀνόμου, δεινὰ ζῆν ποιοῦντος τοὺς τοῦ κυρίου ὁσίους. ὢ τῆς τοῦ θεοῦ μακροθυμίας (μὴ) ἀνεχομένης τῶν πραττομένων πάντως, ἵνα τῶν πασχόντων τὸ δοκίμιον τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως χρυσίου τιμαλφέστερον γνωρισθῇ· τῶν δὲ δρώντων ἔκκλησις ὁδοποιηθῇ πρὸς μετάνοιαν, εἴτουν ἀναπληρωθῇ τὸ τῶν ἁμαρτιῶν ἀπόκριμα· πάσχοιτε οἶδ' ὅτι πατέρες μου πικρὰ καὶ δύσοιστα, πῶς γὰρ οὔ; ἔχοντες μὲν δεινὸν τὸν κακοῦντα, καὶ τοσοῦτον, ὅσον τῶν πάντων ὑπερβάλλοντα τῇ ἀσεβείᾳ· οὐκ ἔχοντες δὲ ὡς οἱ πολλοὶ τῶν ἀθλούντων τοὺς ἡμεδαποὺς καὶ γνωρίμους, ὅπερ οἶδεν πλεῖστα παραμυθεῖσθαι τοὺς ταλαιπωρουμένους· τί οὖν πρὸς ταῦτα ἐροῦμεν; τὸ ὑμῖν ᾀδόμενον ἐξ ἀποστολικῶν χειλέων ἐναργῶς· * « οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀποκαλύπτεσθαι δόξαν εἰς ἡμᾶς. » Διὸ μετάδοτε ἡμῖν ὦ σεβαστοὶ τοῖς ἀστηρίκτοις τῆς ἀνδρικῆς ὑμῶν καρτερίας· τονώσατε ἡμῶν τὰς εὐσαλεύτους ψυχὰς ταῖς ἱεραῖς προσευχαῖς· ἱλεώσασθε θεὸν ἐπιταχῦναι εἰς συμπάθειαν τῶν ἀπολελωκότων τὴν ὑπομονήν, καὶ τοῦ καιροῦ φροντιζόντων ἀλλ' οὐ ψυχῶν· καί γε ὑπακούσειεν ὁ κύριος ταχεῖαν καὶ μὴ βραδύνουσαν ποιούμενος τὴν ἐπισκοπήν.

* Rom. VIII. 18.

κα'. Στεφάνῳ ἀνεψιῷ.

Ἔμαθον ὡς κρατῆσαι καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν δυσωνύμων αἱρετικῶν, ὦ γνησιώτατέ μοι καὶ τιμιώτατε· καὶ ἐλυπήθην μὲν ὅτι ἐξ ἀφορμῆς ἄλλης· ἐχάρην δὲ λίαν ὅτι διὰ Χριστὸν ἡ φυλακή σου· πάντα γὰρ χαρίζονται οἱ νῦν ἀσεβοῦντες, ἀντιλαμβάνοντες ὃ ζητοῦσιν· ἀλλὰ χάρις τῷ ἐνδυναμώσαντί σε Χριστῷ πάντα παριδεῖν ὑπὲρ ἑνὸς μόνου τοῦ μὴ ἀσεβῆσαι, ὃ γενήσεταί σοι εἰς κλέος ψυχῆς, εἰς δόξαν ἀνθρωπίνην, εἰς ἀρετῆς αὔχημα, εἰς

Cod. f. 109. b.

πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀγαθῶν· ἐνέγκωμεν οὖν ἀδελφὲ τὴν διὰ τὸν κύριον φρουρὰν, τὴν θλίψιν, τὴν στενοχωρίαν· ἀνθ' ὧν ἀνατελεῖ σοι εὐφροσύνη αἰώνιος, ζωὴ ἀτελεύτητος· καὶ τὰ νῦν δὲ ἄγγελός ἐστιν ὁ περιέπων σε, ὑφέστιός σοι γενόμενος, αἰνοῦσίν σε οἱ γνώριμοι, εὐφημοῦσιν οἱ ὀρθόδοξοι· πάντα σοι εἰς καλὸν συντρέχει καὶ συνδραμεῖται τελειοῦντι ἰσχύϊ Χριστοῦ τὸν δρόμον· σήμανόν μοι εἰ δυνῇ καὶ αὐτὸς τὰ σεαυτοῦ διὰ γραμμάτων· προσευχόμενός μοι ἀδελφὲ ἀνεπιλήστως· ὅτι ἁμαρτωλός εἰμι ὑπὲρ πάντα ἄνδρα.

riam, ad virtutis ornamentum, ad omne denique bonum redundabit. Feramus ergo, frater, propter Dominum carcerem, tribulationem, angustias, pro quibus oborietur tibi aeternum gaudium, vita immortalis. Et nunc angelus tuus custos contubernalis tibi est, laudant noti, praedicant orthodoxi. Omnia tibi in bonum conferunt atque concurrunt perficienti cum Christi viribus cursum. Significa tu quoque mihi res tuas per litteras, si poteris: numquam obliviscens orandi pro me, frater; quoniam prae quovis homine peccator sum.

κβ'. Κηροπράτῃ.

Cod. f. 109. b. Ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις μέγα φιλίας καὶ εὐσεβείας δεῖγμα χαιρετισμὸς καὶ προσηγορία ψιλὴ εἰς τοὺς διὰ Χριστὸν ἐξωρισμένους· τὸ δὲ καὶ δωρεὰς ἀποστέλλεσθαι, πολλοῦ ὅτι μάλιστα τοῦ πόθου καὶ τοῦ θείου ζήλου· τοιοῦτος ὁ ἠγαπημένος μου δεσπότης πρὸς τὴν ταπείνωσίν μου· καὶ αἱ ἀποστολαί σου ἡδεῖαι φωτὸς ὑπεκκαύματα· σύμβολα ταῦτα τῆς κατὰ ψυχήν σου καθαρότητος, καὶ τοῦ κατὰ τὸ φρόνημα ὀρθοδόξου τηλαυγήσεως· νῦν γὰρ ὡς ὁρᾷς ἐν νυκτὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ζάλη καταποντίζουσα οὐ σώματα, οὔπω γὰρ τὸ δεινὸν, ὅσον τὸ ψυχὰς εἶναι τὰς ἀθανάτους τὰς ναυαγούσας· καὶ ὢ τῆς δεινῆς συμφορᾶς· πυρσοῦ μὴ φαινομένου, μὴ δ' αὖ λιμένος ἐν τοῖς αὐτόθι· φυλάττου τοιγαροῦν, ἀγαπητὲ, κυβερνώμενος ὀρθοδόξως, ἀκαταβαπτίστως ταῖς αἱρετικαῖς τρικυμίαις, εἰς οὐρανὸν ἀνατείνων τὸ ὄμμα, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα τὸν κύριον τῆς δόξης, ὃν ἀτιμάζειν τολμῶσι δι' ἀτιμίας τῆς αὐτοῦ εἰκόνος οἱ τὰ Ἰουδαίων ἴσα πράττοντες· αὕτη ἡμῶν ἡ μικρὰ προσφώνησις εἰς ἀντίδοσιν ἀγάπης τῇ φιλουμένῃ σου τιμιότητι, μετὰ καὶ προσευχῆς ἡμῶν ἁμαρτωλῆς, μὴ ἐχόντων ἄλλο ἀμοιβαῖον δῶρον.

22. Venditori cerae.

Diebus his magna amicitiae ac religionis demonstratio est, salutatio vel quodlibet leve alloquium ad exules pro Christo: mittere autem etiam munera, multum sane amorem divinumque zelum testatur. Talem se gessit dilectus dominus meus, erga humilem personam meam; et missa a te iucunda dona sunt, lucis accensiones: symbola nimirum haec sunt puritatis animae tuae, et orthodoxi mentis luminis. Nunc enim, ut vides, in nocte versantur res ecclesiae, et tempestate quae non corpora, quod nondum satis grave esset, sed immortales animas naufragio mergit. Hem horrenda calamitas! nulla face apparente neque portu isthic degentibus. Cave igitur, carissime, navimque guberna orthodoxe, ut ne haereticis fluctibus obruaris: in caelum oculum intende, unde servatorem expectamus dominum gloriae, quem dehonestare audent, imaginem eius dehonestando, hi qui Iudaeis paria faciunt. Nostra haec brevis allocutio sit utique amans remuneratio erga dilectam reverentiam tuam; cum peccatrice prece nostra, quoniam aliud retributionis donum non suppetit.

κγ'. Λέοντι ἀρωματοπράτῃ.

Cod. f. 110. a. Ἐπιστέλλω σοι καὶ ὡς ἀνθρώπῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ὡς φίλῳ γνησίῳ, καὶ ὡς εὐσεβεῖ ἀνδρὶ, καὶ ὡς ζηλωτῇ διαπύρῳ· ὁρᾷς οἷα τὰ παρόν-

23. Leoni aromatum venditori.

Scribo tibi et tamquam homini Dei, et tamquam sincero amico, et ut religioso viro, itemque ut ardenti zelatori. Vides qui

sit rerum status, carissime; qualis ignis Dei ecclesiam amburat, ex prioribus scilicet incendiis conflatus. Devoravit nos moecbiae flamma: consumpsit nos adulterini coniugii sagitta: nimirum huius causa persecutiones et carceres, poenae et exilia et iactationes. His non immerito addam et ea quae ante fuerunt sub Simonianis et propter Simonianos. Atqui Dei ecclesia verberibus, exiliisque et carceribus, ius suum non solet vindicare. Deinde insuper, res Paulicianorum et contra Paulicianos: non enim gladium et ensem ac lora lex ecclesiastica cuiquam impingit. Omnes enim, inquit scriptura, qui gladium acceperint, gladio peribunt. Nihilominus his omnibus iam peractis, supervenit malorum culmen, tamquam ex inferorum antris, haec Christo adversaria haeresis cunctis exitiosa. Heu heu rem horrendam! Nobis quoque hoc tempore dicere licet: non est sacrificium, neque oblatio, neque locus primitiarum coram te, ut misericordiam inveniamus. Quamobrem deprecor religiositatem tuam, ut ab impia haereticorum communione caveas, manumque quantum poteris pereuntibus porrigas: immo etiam orthodoxis, prout tu semper facere soles, opere ac sermone; quoniam de immortalis animae periculo agitur. Si ita te gesseris, non dubito quin tibi vicissim Deus vitandi periculi sit adiutor. Mihi quoque preces tuas largieris, quarum utpote peccator indigeo. Quod si servaturae sunt secretum sorores, meo nomine eas salutabis.

τα, ὦ φιλότης· οἷον πῦρ ἐμπνεῖζον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, δῆλον ὅτι ἐκ τῶν προλαβόντων ὑπεκκαυμάτων ἐξηρτυμένον· ἔφαγεν ἡμᾶς ἡ φλὸξ τῆς μοιχείας (1)· ἐδαπάνησεν ἡμᾶς ἡ βολὶς τῆς μοιχοζευξίας, αἱ δι' αὐτὰς φημὶ διώξεις καὶ φυλακαὶ, ποιναί τε καὶ ἐξορίαι καὶ ἀναβρασμοὶ, προσθείην δ' ἂν οὐκ ἀπεικότως καὶ τὰ περὶ τούτων ἐπὶ τῶν Σιμωνιανῶν καὶ διὰ τοὺς Σιμωνιανούς· οὐ γὰρ ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ μάστιξιν ἐξορίαις τε καὶ φυλακαῖς τὰ ἑαυτῆς οἶδεν ἐκδικεῖν· εἶτα πρὸς τούτοις, τὰ διὰ τοὺς Παυλικιάνους, καὶ κατὰ τῶν Παυλικιάνων· οὐ γὰρ μάχαιραν καὶ ξίφος καὶ μάστιγας ὁ νόμος ὁ ἐκκλησιαστικὸς φέρει κατά τινος· πάντες γάρ φησιν * οἱ λαβόντες μάχαιραν, μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ταῦτα πάντα ἐνηργήθη, συνεξελήλυθε καὶ ὁ τῶν κακῶν κολοφὼν ὡς ἐκ μυχῶν τοῦ ᾅδου, ἤδη ἡ χριστομάχος αἵρεσις πάντας ὀλοθρεύουσα· ὦ ὢ τῶν δεινῶν· καὶ ἡμῖν ἔξεστι λέγειν *, οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ οὔτε θυσία οὔτε προσφορὰ οὔτε θυμίαμα· οὐ τόπος τοῦ καρπῶσαι ἐνώπιόν σου καὶ εὑρεῖν ἔλεος· διὸ παρακαλῶ σου τὴν θεοφιλίαν φυλάττεσθαι τῆς ἀθέου κοινωνίας τῶν αἱρετιζόντων, χεῖρας τε ὀρέγειν καθ' ὅσον οἷόν τε τοῖς ἀπολλυμένοις· ἅμα γὰρ καὶ τοῖς εὐσεβέσιν, ὅπερ σοὶ καὶ συνήθης ποιεῖν πάντοτε, ἔργῳ, λόγῳ· ὅτι περὶ ψυχῆς ἀθανάτου τὸ κινδυνευόμενον· ἂν οὕτω ποιῇς, οἶδ' ὅτι καὶ θεός σοι εἰς ἀσφάλειαν κινδύνου ἔσται ἐπίκουρος· ἀποδιδοὺς μοι τὴν εὐχήν σου, χρῄζω γὰρ ἁμαρτωλὸς τυγχάνων· εἰ δὲ σώζοιεν μυστήριον αἱ ἀδελφαὶ, περὶ ἡμῶν αὐτὰς προσαγόρευσον.

* Matth. XXVI. 52.

* Dan. III. 38.

24. Politiano domestico.

Vere opere et sermone amicus sincerus es humilis personae meae, ob ea quae fratrum meorum causa fecisti, domine mi. Quid enim non egisti, et quantum temet non impendisti! miserans illos, compatiens, deducens, confortans, animos addens, hoc et illud revelans, iuvans, invi-

κδ'. Πολιτιανῷ δομεστίκῳ (2).

Ὄντως ἔργῳ καὶ λόγῳ φίλος εἶ γνήσιος τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, ἀφ' ὧν ἔδρασας πραγμάτων ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν, κύριέ μου· τί γὰρ οὐκ ἐποίησας, καὶ πόσον οὐκ ἐπέδωκας ἑαυτὸν, ἐλεῶν αὐτοὺς, συμπαθῶν, ὑπεξάγων, ὑπαλείφων, προθυμοποιούμενος, διάδηλον ποιῶν τοῦτο κἀκεῖνο, συμφέρον, Cod. f. 110. b.

(1) Loquitur de adulterino coniugio imperatoris Constantini Irenae filii, unde initium persecutionis.

(2) Titulus dignitatis in graeco imperio, ut mox *consul*.

συμψίζων, ὑποκρινόμενος, μικροῦ δὲ προκινδυνεύων· ἀλλὰ μή τις τῶν ἄλλων γειτόνων; οὐδαμῶς· φίλοι γὰρ τραπεζῶν ἐκεῖνοι, οὐ φίλοι Χριστοῦ· ἐπειδὴ καὶ αἱρετίζοντες ἢ δὲ αἱρετικοῖς συνεπόμενοι φιλικῶς. σὺ δὲ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, φίλος καὶ τῶν διὰ Χριστὸν διωκομένων· διὰ τοῦτο ὡς μανθάνω καὶ φυλάττεις ἑαυτὸν ἐκ τῆς κοινωνίας τῶν ἀνόμων· δὲ φυλαχθείης ἔτι ὑπὸ κυρίου σὺν τῇ καλλίστῃ σου ὁμοζύγῳ, καὶ τέκνοις εὐγενεστάτοις· τῶν γὰρ εὐγενῶν σὺ, Χριστὸν φιλῶν, δὲ ὑπὸ Χριστοῦ καταγόμενος· πολλὰ σοὶ χρεωστῶ· ἀλλ᾽ ἔχεις τὸν κύριον ὑπὲρ ἐμοῦ σοι ἀμειβόμενον τὰ ἀντιχάριτα· σωθείης πανοικὶ, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ καὶ φίλε καλέ.

sens, respondens, ac propemodum primipilum te gerens. Sed num quis alius de propinquis? Nemo; namque illi mensae amici, non Christi; quia et haeresim sapiunt, et haereticis amicabiliter sociantur. Tu vero, homo Dei, persecutionem quoque propter Christum patientium amicus es. Propterea, ut audio, ab impiorum quoque eaves communione. Tueatur te utinam semper Dominus cum tua optima coniuge et nobilissimis liberis! Nam tu ex nobilibus es, et Christum amans, et a Christo proveniens. Multa tibi debeo; sed habes Dominum, qui tibi pro me referet gratiam. Vale cum universa domo, homo Dei, et amice praeclare.

κε΄. Ἄννῃ μοναζούσῃ.

Cod. f. 111. a. Καὶ μὴ δεχόμενος ἀντίγραφα, ποθῶ ἐπιστέλλειν τῇ ἐμῇ κυρίᾳ· χρεωστῶ γὰρ εἰ καί τις ἄλλος τὰς εὐχαριστείας σοι προσάγειν ὑπὲρ πολλῶν καὶ μεγάλων ὧν ἀπήλαυσά σου ἀγαθῶν, καὶ μέντοι δὲ ἀπολαύω· εἴθε ἠδυνάμην καὶ σωματικῶς ἐν ἔργοις ταύτην ἀποδιδόναι· ἀλλ᾽ οἶδα με ἄπορον εἶναι, πρὸς ἔτι δὲ ἁμαρτωλόν· ἐκ δυοῖν τοίνυν ἀπορῶν, πόθεν ἀμείψοιμί σοι τὸ χρέος; οὐδαμόθεν ἢ ἐκ Θεοῦ τοῦ εἰς ἑαυτὸν ἀναλαμβάνοντος τὰς εἰς τὸν πλησίον εὐεργεσίας· ταῦτα ἐπὶ πολλοῖς τοῖς προλαβοῦσι· τί δὲ ὅτι καὶ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἐξ ἀνοίας ὀφλησάντων σοι, οὐκ ἠτόνησας ἀγαθύνεσθαι ἐν τοῖς ἀδελφοῖς; εἰσῆλθον οἱ περὶ τὸν ἀββᾶν Ὑπάτιον, καὶ προέφθασας αὐτοὺς εἰς ἔλεος· ἔξω ἐν ἑνὶ τῶν προαστείων σιτηρετούμενοί εἰσιν οἱ περὶ τὸν ἀββᾶν Θεόκτιστον· ἐῶ λέγειν τὰ ἐμὰ, δὲ μέντοι καὶ τὰ τοῦ ἀδελφοῦ Σιλουανοῦ, εἴ τινος ἄλλου τῶν ἐπιτυχόντων σου τῆς δεξιᾶς· ἔστω σου οὖν ἡ μερὶς μετὰ ἁγίων· εἰ δὲ καὶ μεθ᾽ ἡμῶν, ἐὰν οὐ φεύγῃς, γενηθείη σοι· εἰ γὰρ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργεῖς ἡμῖν, οὐκ ἀπεικότως δὲ ἐν τοῖς πνευματικοῖς κοινωνῆσαί σε κατὰ τὴν ἀποστολικὴν διδασκαλίαν· * ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως, μεριμνῶ καὶ περὶ τῆς κατὰ ψυχὴν διαφυλάξεώς σου διὰ τὴν αἵρεσιν μάλιστα· ἀλλά σε ὁ Θεὸς ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτοῦ χεῖρα διαφυλάξειεν ἀσινῆ καὶ ἀπρόσκοπον.

* Rom. XV. 27.

25. Annae moniali.

Quamquam responsum non acceperim, aveo nihilominus scribere ad dominam meam. Debeo enim, si quis alius, gratias tibi agere de multis magnisque, quibus usus sum, beneficiis tuis, et adhue fruor. Utinam potuissem materiali quoque opera te remunerari! Sed nosti me inopem esse, et insuper peccatorem. Ergo hoc duplici defectu laborans, unde tibi debitum persolvam? Non aliunde certe, quam ex Deo, qui in se recipit quae fiunt proximis beneficia. Haec de praeteritis multis dixi. Quid porro, quod etiam post tribulationem eorum qui te insipienter laeserant, non desivisti fratribus benefacere? Adiit te Hypatius abbas, atque ei cum misericordia occurristi. Extra in uno suburbanorum alimenta praebentur abbati Theoctisto. Mitto mea dicere, et quidem etiam fratris Silvani, et alterius cuiuslibet, qui dextera tua adiuti sunt. Esto tibi igitur portio cum sanctis! et utique etiam nobiscum tibi sit, nisi renueris! Nam si in corporalibus ministras nobis, non immerito spiritalia etiam nostra participabis, iuxta apostolicam doctrinam. Quae cum ita sint, sollicitus sum de tuae quoque animae custodia, praesertim propter haeresim. Deus utique potenti manu sua te indemnem conservet et inoffensam!

26. Zachariae consuli.

Scribendi denuo ad religiosam nobilitatem tuam, domine mi, debitor sum ego misellus. Cur? quia semper noster benefactor es, amicus constans, amicus fidelis. Quodnam vero fidelis amici officium est? nempe ut animam pro dilecto suo ponat amicus. Te igitur ipsum respice, et animadverte, quod hoc plane modulo erga nostram humilitatem egeris, erga religiosissimum archiepiscopum, et in obviis quibusque fratribus auxilio iuvandis. Quae nos singula bene facta tua considerantes, et te diligimus et benedicimus, precamur et obsecramus, retributionum datorem Christum tibi exhibentes, qui promisit pro frigidae etiam aquae calice mercedem rependere, nedum pro tot tantisque. Maneas itaque nobis diu incolumis, vigens, alacer, et quidem etiam rectam circa immaculatam fidem sententiam retinens.

κϛ'. Ζαχαρίᾳ ὑπάτῳ.

Καὶ πάλιν γράψαι τῇ θεοφιλεῖ εὐκλείᾳ σου, κύριέ μου, ὀφειλέτης εἰμὶ ὁ ταπεινός· διὰ τί; ὅτι εὐεργέτης ἡμῶν καθέστηκας ἀεὶ, φίλος κραταιὸς, φίλος πιστός· τί δὲ φίλου πιστοῦ ἰδίωμα; τὸ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ ἀγαπωμένου θεῖναι τὸν φιλοῦντα· ἴδε σαυτὸν οὖν καὶ κατανόησον εἰ μὴ ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἐγένου πρὸς τὴν ἡμετέραν ταπείνωσιν, πρὸς τὴν τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου, πρὸς τὴν τῶν παρατυγχανόντων σοι ἀδελφῶν ἡμῶν ὠφέλειαν· ὧν ἕκαστον ἀναθεωροῦντες σου τὴν εὐεργεσίαν, καὶ φιλοῦμεν καὶ εὐλογοῦμεν σε, εὐχόμεθα καὶ ὑπερευχόμεθα, τὴν ἀμοιβὴν ἀποδότην Χριστόν σοι παριστῶντες, τὸν ἐπαγγειλάμενον καὶ ὑπὲρ ψυχροῦ ποτηρίου μισθοὺς ἀποδιδόναι *, μὴ ὅτι γε ὑπὲρ τηλικούτων· φυλαχθείης οὖν ἡμῖν ἐπὶ πολὺ ὑγιαίνων, εὐθηνούμενος, εὔθυμος, καὶ μέντοι γε καὶ ὀρθοφρονῶν περὶ τὴν ἀμώμητον πίστιν.

Cod. f. 111. b.

* Matth. X. 42.

27. Leoni amico.

Non sum immemor amoris tui, egregie amice, misellus ego; quod nempe omni tempore amicitiae erga nos officia exprompsisti, ne veritus quidem horam ipsam tentationis nostrae. Novi enim novi, inquam, cum amici omnes et propinqui a nobis discederent, te ob Dei timorem amoremque, noctu adfuisse et adstitisse, munerando, valedicendo, plorando, compatiendo, pretiosae quoque animae tuae phylacteria poscendo, summo cum studio. Ob haec, parvam epistolam exaro gratias amplissimas agens etiam propter exhibita fratribus accedentibus hospitia, dum ibi in ministeriis adhuc essent, cum undique terrores intentarentur. Deus te donis suis remunerabitur, eximetque te a detestanda iconomachorum communione, atque in caelesti regno suo salvum constituet.

κζ'. Λέοντι φίλῳ.

Οὐκ ἐπιλέλησμαί σου, ὦ φίλε καλὲ, τῆς ἀγάπης ἐγὼ ὁ ταπεινός· ὅτι ἐν καιρῷ παντὶ τὰ τῆς φιλίας ἐπιδέδειξαι πρὸς ἡμᾶς, μὴ εὐλαβηθεὶς μηδ' αὐτὴν ὥραν τοῦ πειρασμοῦ ἡμῶν· οἶδα γάρ σε οἶδα πῶς ὅτι πάντες οἱ πλησίον ἡμῶν ὑπεξέστησαν, φόβῳ θεοῦ αὐτὸς καὶ πόθῳ, νύκτωρ παρὼν παρῆς δωροφορῶν, συνταττόμενος, ποτνιώμενος, συλλυπούμενος, ἐπερωτῶν τὰ τῆς τιμίας σου ψυχῆς φυλακτήρια, προθυμούμενος· διὰ ταῦτα μικρὰν συλλαβὴν χαράττω ἀπευχαριστῶν πάνυ καὶ ὑπὲρ τῆς ξενοδοχίας τῶν εἰσερχομένων ἀδελφῶν ἐν ταῖς αὐτόθι διακονίαις ἄρτι ὅτε φόβητρα πάντοθεν· ἀλλ' ὁ θεός σε ἀμείψεται τοῖς παρ' ἑαυτοῦ χαρίσμασι, καὶ ἐξελεῖταί σε τῆς μυσαρᾶς κοινωνίας τῶν εἰκονομάχων, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον.

Cod. f. 112. b.

28. Consuli.

Accepi, frater, codicillum tuum, et quo-

κη'. Ὑπάτῳ.

Ἐδεξάμην σου ἀδελφὲ τὸ πιττάκιον, καὶ

Cod. f. 112. a.

ἐπειδὴ ἐκβεβίακάς μου τὴν ταπείνωσιν, ἐν τῷ ἐλέει τοῦ θεοῦ τοῦ παρορῶντος πᾶν ἁμάρτημα συγχωρηθείη σοι ἐπιτίμιον· κοινώνησον οὖν ἀπὸ τοῦ δεῦρο τῶν ἁγιασμάτων, ἀσφαλιζόμενος ἑαυτὸν μηκέτι ἐμπεπτωκέναι ἐν τοῖς αὐτοῖς παραπτώμασιν, ἵνα μὴ ἀνίλεως ἡμῖν γένηται ἡ κρίσις εἰς αἰῶνας, μηδὲ μετὰ ἰατρείαν καὶ ταχεῖαν ἄφεσιν συμφρονήσασιν· ὁ θεὸς συγχωρήσει σοι ἀδελφὲ τὰ ἁμαρτήματα· εὔχου περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν.

niam humili personae meae vim facis, per misericordiam Dei, qui omni peccato indulget, remittatur tibi imposita poena. Ergo abhinc res sacras participa, cavens tamen ne ulterius in eadem errata incidas, ne inexorabilis nobis sententia in aeternum eveniat, si post medelam et tam facilem remissionem, frugi non fuerimus. Deus tibi peccata, frater, condonet! Pro nobis peccatoribus ora.

κθ'. Ἀνεπίγραφος.

Cod. f. 112. b. Οὐκ ἔδει τὸν τῆς εὐσεβείας θησαυρὸν εἰς προὔπτον κεῖσθαι· ἐλυμαίνετο γὰρ ἂν ἐκ τῶν τῆς ἀσεβείας λωποδυτῶν καὶ μὴ βουλόμενος· εἰκότως οὖν λοιπὸν ὑπὸ θεοῦ περιώρισται εἰς εὐπορίαν ὀρθοδοξίας τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ· τοιοῦτόν σοι τὸ κλέος, ὦ μοι πάτερ ἄριστε καὶ ὀρθοφρόνων κράτιστε καὶ ἐπιποθητότατε· λυπηρὰ τὰ ἐπαχθέντα, πῶς γὰρ οὔ; οἴκου ἀφαίρεσις, φίλων στέρησις, τέκνων διάζευξις, ἕτερα ὅτι μάλιστα οὐκ ὀλίγων τῶν ἐμποιούντων τὰ ἀλγεινά, καθ' ἣν μάλιστα ἔχεις καὶ ὑπεροχὴν προσώπου· ἀλλὰ θάρσει, ὦ πανσύνετε, ὅτι πρόβολος ἐγνωρίσθης εὐσεβείας, μέγας ἐν τῇ περιγείῳ ἀξίᾳ, μείζων ἐν τῷ οὐρανίῳ ἀξιώματι, περιβόητος ἐν τῇ κοσμικῇ χρησιμεύσει, περιβοητότερος ἐν τῇ μοναδικῇ θεωρίᾳ· ἔχω σε ἀεὶ κατ' ὀφθαλμοὺς ψυχῆς μου, περιπτύσσομαι ἀπὸ φιλημάτων μου καρδίας· προσεύχομαι, ὡς ἁμαρτωλὸς, ὑγιαίνειν σε τῷ σώματι, περιέπεσθαί τε ἐν χειρὶ θεοῦ κατὰ πάντα· ὃ καὶ ὁ δεσπότης μου ὑπὲρ τέκνου σου ποιεῖν μὴ διαλείποις, προσαγορεύων εἰ οἷόν τε τὸν Καλόγηρον· εἰ δ' οὖν κἂν τὸν κύριόν μου τὸν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον τὸν Σπαθάριον λέγω.

29. Anepigrapha.

Non oportebat religionis thesaurum in propatulo esse, etenim ab impietatis latronibus direptus fuisset, etiamsi tu noluisses. Merito is deinceps a Deo claustris addictus fuit, ad ecclesiae suae orthodoxiaeque utilem usum. Haec est gloria tua, o mi pater optime, et bene credentium praestantissime ac desideratissime. Molesta sane ingeruntur, quis dubitet? larium ereptio, amicorum privatio, a filiis separatio, et non pauca alia cruciantia, eo magis quia tu personae nobilitate excellis. Sed forti animo sis, o prudentissime, quandoquidem orthodoxiae antesignanus apparuisti; magnus in terrena dignitate, maior in caelesti gradu; celeber in mundanis officiis, celebrior in monastica contemplatione. Habeo te semper prae animae meae oculis, et cum cordis osculis amplector. Oro, utcumque peccator, valere te corpore, et a Dei manu in cunctis protegi; quod et tu, domine mi, pro me filio tuo facere numquam desines. Salutabis si fieri poterit Calogerum; nec non dominum meum, Dei hominem, id est Spatharium.

λ'. Ἰσιδώρῳ βυζαντίῳ.

Cod. f. 113. a. Μνημονεύεις μου ἀεὶ, ὦ φίλε καλὲ, ἀλλὰ ἀντιμνημονεύσει σοι ὁ θεός μου· μικρὸν ἡγοῦμαι παρὰ τῶν μεγάλων ἐν δυνάμει λαβεῖν ἁδρὸν βαλάντιον, ὡς παρὰ τῆς θεοφιλοῦς σου τιμιότητος τὸ πεμπόμενον, κἂν ἑνὸς ὀβολοῦ τυγχάνῃ· καίτοι γε μεγάλα καὶ ὑπὲρ ἐμὲ καὶ αὐτὰ τὰ πεμφθέν-

30. Isidoro byzantino.

Tu quidem, amice optime, mei semper recordaris; at tui recordabitur vicissim Deus meus. Exiguum quid reputo, a magna potestate pollentibus accipere confertam crumenam, qualem a religiosa spectabilitate tua missam auscepi, etiamsi unico obolo onerata fuisset: et quidem magna sunt,

et merito meo maiora, quae misisti. Pro quibus det tibi Dominus cuncta vitae adiumenta, immunem Christi inimicorum haeresi te servans. Vale in Domino, o mihi in cunctis colende.

ται· ἀνθ' ὧν δώη σοι κύριος πᾶσαν αὐτάρκειαν βίου, ἀμέτοχον τῆς τῶν χριστομάχων αἱρέσεως διαφυλάττων σε· ἔρρωσο ἐν κυρίῳ τὰ πάντα μοι σεβάσμιε.

31. Georgio hospiti.

Diversorium esse audio fratrum nostrorum benedictam domum tuam: et grande sane beneficium id est nunc maxime cum omnis nobis propemodum obstruitur amicorum domus ob humanos timores. Sed tamen Dei timor ianuam nobis tuam patefacit, in quam ingressi, quamvis peccatores, pacem Domini tibi nunciamus, benedicentes tibi et fausta precantes, tamquam domui Dei. Sit portio tua cum Abraham qui hospitio angelos excepit! cumuletur tibi omne bonum intellectuale et visibile! gaudeas et in hoc saeculo et in futuro! Verumtamen cum hac tanta virtute tua, caveas etiam ab illorum communione, qui faciunt haeresim contra Christum, Deiparam, et sanctos omnes.

λα'. Γεωργίῳ ξενοδόχῳ.

Καταγώγιόν σου μανθάνω εἶναι τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν τὸ εὐλογημένον οἴκημα· καὶ μεγάλη ἡ χάρις πάντοτε μὲν, ἄρτι δὲ μάλιστα ὅτε ἀποκέκλεισται ἡμῖν σχεδὸν πᾶς οἶκος φίλων φόβῳ ἀνθρωπίνῳ· ἀλλ' ὁ τοῦ θεοῦ φόβος τὴν σὴν θύραν ἀνεῳγμένην ἡμῖν παρίστησιν, ἐφ' ἣν εἰσερχόμενοι, ὡς ἁμαρτωλοὶ τὴν παρὰ κυρίου εἰρήνην σοι προσφωνοῦμεν, εὐλογοῦντες καὶ εὐφημοῦντές σε ὡς οἰκίαν θεοῦ ὑπάρχοντα· εἴη τὸ μέρος σου μετὰ Ἀβραὰμ τοῦ ξενοδοχοῦντος ἀγγέλους· πληθυνθείη σοι πᾶν ἀγαθὸν νοούμενον καὶ ὁρώμενον· εὐφρανθείης καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· ἀλλ' οὖν μετὰ ταύτης σου τῆς ἀρετῆς ἔστω φυλάττουσά σε καὶ ἡ ἀποχὴ τῆς κοινωνίας τῶν αἱρετιζόντων κατὰ Χριστοῦ, τῆς θεοτόκου, καὶ παντὸς ἁγίου. Cod. f. 113. a.

32. Naucratio filio.

Quoniam Dei benignitati placuit, ut Hadrianum fratrem aspiceremus, opportunum duximus te, fili mi carissime, salutare, et per te fratres reliquos ac filios nostros. Nostri autem status rationem orationibus vestris tribuimus: nam et habitatio bona, et quotidiana vita suavis, et Deus propinquus. Attamen hostis noster diabolus, unicuique tentator adest. Oro vos ne obliviscamini mei in precibus vestris, quò salvus fiam cum contubernalibus fratribus, qui tibi etiam salutem dicunt. Insuper rogo vos ut in fide perseveretis atque spe, et nullatenus animum in praesentibus aerumnis despondeatis. Prope est enim Dominus expectantibus eum. Tuque, fili mi, quasi anima mea roburque meum, impende te omnibus qui quaquaversus sunt fratribus, quomodocumque potueris, et quotiescumque neces-

λβ'. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Ἐπειδὴ εὐδόκησεν ὁ ἀγαθὸς θεὸς ἰδεῖν ἡμᾶς τὸν ἀδελφὸν Ἀδριανὸν, εὔκαιρον ἡγησάμεθα τέκνον μου ἠγαπημένον προσαγορεῦσαί σε, καὶ διὰ σοῦ τοὺς λοιποὺς ἀδελφούς σου καὶ τέκνα ἡμῶν· πῶς δὲ τὰ καθ' ἡμᾶς, εὐχαῖς ὑμῶν ἀποκατέστημεν· καὶ ἡ οἴκησις καλὴ, καὶ ἡ εὐτυχία τερπνὴ, καὶ ὁ θεὸς ἐγγύς· ἀλλὰ καὶ ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος, ὃς παντὶ πάρεστιν εἰς τὸ πειράζειν· δέομαι ὑμῶν μὴ ἐπιλάθῃς σε μνημονεύειν μου ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑμῶν ἵνα διασώζωμαι μεθ' ὧν εἰμι ἀδελφῶν, οἳ καὶ προσαγορεύουσιν· ἀλλὰ γὰρ καὶ παρακαλῶ ἐμμένειν ὑμᾶς ἐν τῇ πίστει καὶ ἐλπίδι, καὶ μηδαμῶς ἐκκακεῖν ἐν ταῖς παρούσαις θλίψεσιν· ἐγγὺς γὰρ κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν· * σύ τε ὦ τέκνον μου, ὡς ψυχή μου καὶ δύναμις, κιχρᾶς αὐτὸν τοῖς ὁπουδηποτοῦν εὑρισκομένοις ἀδελφοῖς ἡμῶν ἐν ᾧ δ' ἂν ἰσχύῃς καὶ ἐφ' ὅτῳ ἡ χρεία καλοίη· διὰ τοῦτο Cod. f. 113. a.

* Ps. CXLIV. 18

γὰρ πάντως καὶ ᾠκονομήθη παρὰ Θεοῦ ἀναπόκλειστόν σε εἶναι· γίνωσκε γὰρ ὅτι εὔθετόν ἐστι καὶ πέμπειν ὑμᾶς ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ σεαυτὸν ἐλθεῖν καιρῷ τινὶ, μόνον εὐσκόπως πρὸς τὸ μὴ ἐν διαγνώσει γενέσθαι ὑπό τινων ἀφελεστέρων ἀδελφῶν· οἶδεν δὲ ὁ Ἀδριανὸς πότε εἰσῆλθεν καὶ πῶς· οὐ χρειαζόμεθα τι πλὴν βιβλίων· καὶ ἐὰν ἔστιν ἡ ἑρμηνεία τοῦ κατὰ Ἰωάννην, τοῦ κατὰ σάρκα πατρός μου (1), διάπεμψόν μοι μεθ' ἑτέρων ὧν εἶπον· ὁ Θεός σε τέκνον μου φυλάξοι ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ.

sitas postulaverit. Prorsus enim Dei providentia ideo curatum est, ut tu inclusus non fueris. Scito enim commodum fore ut aliquem huc mittatis, atque ut tu ipse certo tempore venias; modo fiat caute, ne id simplicioribus quibusdam fratribus divulgetur. Scit vero Hadrianus quando et quomodo hnc sit ingressus. Nulla re egemus, praeterqnam libris. Et si apud te sit in Iohannem interpretatio patris mei carnalis, mitte mihi cum aliis quae dixi. Deus te, fili mi, tamquam oculi pupillam custodiat!

λγ'. Τῷ αὐτῷ.

Cod. f. 113. b. Ηὐχαρίστησα τῷ κυρίῳ ὁ ταπεινὸς ἰδὼν τὸν ἀδελφὸν Προτήριον, μεμεριμνημένος ὢν περὶ τῆς διασώσεως αὐτοῦ· οἶδα ὅτι παρὰ κυρίου αὕτη τοῦ παρορῶντος τὴν ἁμαρτίαν μου, πρὸς τὸ τῶν ἀδελφῶν ὄφελος εὐοδοῦντος τὴν εἴσοδον καὶ τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, καὶ οἷον ἐκ μέσου πυρὸς ἀφλέκτως αὐτὸν διαβαίνειν παρασκευάζοντος· οἷα δὲ καὶ τὰ νῦν ἀναγγελθέντα εὖ τε καὶ ὡς ἑτέρως ἔχοντα· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς προτέροις χαρὰ, εὐχαριστία· μάλιστα ὅτι καὶ γυναῖκες ἀνδρίζονται κατὰ τοῦ διαβόλου· ἐν δὲ τοῖς δευτέροις λύπη καὶ στεναγμός· πῶς γὰρ οὐκ ἀνιᾶσιν ἡμᾶς πτώσεις ἀδελφῶν, καὶ τοσοῦτον ὅσον εὐοδοῦται καὶ ἡ λαοπλάνος αἵρεσις; ἀλλ' ὅμως φέρειν ἀναγκαῖον, ἀτρέπτους ἡμᾶς διαμένοντας ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ· κἂν ἔτι καὶ ἔτι, ὅπερ καὶ τὸ εἰκὸς ἔχει, χαλεπώτερα εἴη τὰ τῶν χριστιανῶν, καλῶς ἡμᾶς ἀσφαλίζῃ· ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως τὸ φυλάξαι ἀπὸ τῆς συγκοίτου σου παρήγαγες· συγγνῶθι ἄρτι ἀδελφὲ τὸ λαλεῖν καὶ μὴ σιωπήσῃς, ὅτι λαός μοι πολύς ἐστιν χρεία· ἐκεῖνο, πρὸς τοὺς ἀλλοτρίους τῆς πίστεως, τοῦτο πρὸς τοὺς ὁμογνώμονας· ἐγὼ δὲ ὁ τάλας σχετλιάζω ἑκάστοτε φόβῳ συνεχόμενος κρίματος Θεοῦ, ὅτι οὐκ ἐπιστέλλω καὶ μὴ δεχόμενος γράμμα· ἀγάπης γὰρ Θεοῦ ἔργον τοῦτο· τὸ δὲ σιωπᾶν καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστον σκοπεῖν, ἀκίνδυνον· οὐ μόνον οὐκ ἔχει

33. Eidem.

Gratias egi Domino misellus ego viso fratre Proterio, quia sollicitus eram de salute eius. Et scio hoc esse a Deo beneficium, qui indulgens peccatis meis, fratrum utilitati ingressum eius et egressum concessit, eumque tamquam de medio igne incombustum evadere curavit. Quod vero ad nunciatas res adtinet, sive quae bene sive quae aliter se habent; de prioribus quidem gaudium extitit, et gratias egimus, praesertim quia feminae quoque viriliter adversus diabolum se gerunt: de posterioribus autem moeror et gemitus. Quid ni enim nos affligerent fratrum lapsus, et qnod tantopere proficiat populi deceptrix haeresis? Nihilominus perferre necesse est, immobilesque manere ob Christi amorem. Et si forte magis magisque, quod verisimile est, res christianorum pessum eant, eae nos egregie confirmabunt. Sed nescio quomodo ab uxore tua cavere potueris. Ignosce, frater, quod aio, et ne reticeas, quia mnlto mihi populo opus est, partim contra adversarios fidei, partim contra nobiscum sentientes. Ego vero infelix quotidie conqueror, metu correptus iudicii Dei, quia non scribam etiamsi litteras non acceperim. Namque hoc divini amoris opus est: silere autem, et unumquemque suamet spectare, periculo vacat: neque solum amori

(1) Ergone Studitae nostri genitor scripseral in Iohannem? an potius possessor codicis fuit opus illud continentis?

erga proximum non favet, sed animum sic agentis marcidum facit. Quapropter medius quodammodo incedo, idque cum consilio et indicio eorum qui mecum versantur: hoc tantum curans ne Dei iram commoveam, et a veritate excidam, ante inimicorum Dei conatum: illud quoque spectans, quantum me oporteat cum aliis dimicare; qua in re comperio me tripliciter nedum simpliciter versatum: etenim scriptum quoque est: cui multum appositum fuerit, abundantius ab eo exigent. Verumtamen scribe, fili mi, et cautus esto: non enim aegre fero, sed aliàs quod oportuerit tibi significabo. Deus autem patris mei aspiciat omnia quae aggredimur et facimus, ut ei bene placita sint. Vale et salvus esto, fili dederatissime.

τὸ τὸν πλησίον ἀγαπᾶν, ἀλλὰ καὶ σάθρωσιν ἐργάζεται ψυχῆς τῷ οὕτω ποιοῦντι· διὰ τοῦτο μέσως πως χωρῶ· καὶ τοῦτο μετὰ βουλῆς καὶ συγκρίσεως τῶν συνόντων μοι· τοσοῦτον ἀκριβαζόμενος, ὅσον μὴ παροργῆσαί με τὸν θεὸν καὶ ἐκπεσεῖν ἀληθείας περὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν τοῦ θεοῦ ἐπιχειρήσεως· σκοπῶν κἀκεῖνο, ὁπόσον με δεῖ πρὸς τούτους ἄλλοις διαγωνίζεσθαι· καὶ εὑρίσκων τριπλοῦν καὶ μηδὲ τὸ ἁπλοῦν ἴσως ἀποπληρῶν· ἐπεὶ καὶ γέγραπται ὅτι ᾧ παρέθετο πολύ, περισσότερον ἀπαιτήσουσιν· πλὴν γράφε, τέκνον μου, καὶ ἀσφαλίζου· οὐ γὰρ βαρέως φέρω, ἀλλὰ πάλιν τὸ δέον ὑποφαίνοιμί σοι· ὁ δὲ θεὸς τοῦ πατρός μου ἐπίδοι ἐπὶ πᾶσιν οἷς ποιοῦμεν καὶ πράττοιμεν εἰς εὐαρέστησιν αὐτοῦ εἶναι· ἔρρωσο καὶ σώζοιο, τέκνον πολυπόθητον.

34. Eidem.

In meis ad fratrem archiepiscopum litteris cum abunde mortem eluxerim beati mei Calogeri, carissime fili, nihil nunc habeo dicere, nisi quod vas electum tulit Deus a nobis, cuius virtutem enarrare mihi in votis est, sed nequaquam hoc tempore; et tabellarius properat, et ego moerore confectus sum. Volo enim te scire, fili, valde meum cor tristitia repletum, et lacrymis consumptum amaris, cum nondum illius obitum comperissem. Sed denuo statim resumpsi animum, multasque bono Deo gratias egi, quia beneficio eius ab illo beate moriente abfuerim et a vobis. Et ille quidem bono decertato certamine, ut omnes sciunt, et usque ad finem patienter tolerata pro Christo persecutione, beatam divinitusque contextam coronam referens (mitto enim plura dicere) rebus humanis excessit, abiens ad beatum patrem nostrum inclytosque fratres, statione angelorum ac requie, audeo dicere, dignus habitus. Nunc noster conatus sit, fili, egregiorum patrum non fieri degeneres. Ideo fortiter consista-

λδʹ. Τῷ αὐτῷ.

Ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀρχιεπίσκοπον γράμμασιν, ἱκανῶς ἀποκλαυσάμενος τὸν θάνατον τοῦ μακαρίου μου Καλογήρου (1), τέκνον, ἠγαπημένον, οὐκ ἔχω νῦν τί λέγειν ἢ ὅτι σκεῦος ἐκλεκτὸν ἦρεν ὁ θεὸς ἀφ' ἡμῶν· οὗ τὴν ἀρετὴν διηγεῖσθαι, ἔργον ἐμοὶ εὐχῆς καὶ οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ ἄλλως τε, τοῦ τε γραμματοφόρου σπεύδοντος, κἀμοῦ ὄντος τῷ πάθει τετρυχωμένου· γινώσκειν σε γὰρ βούλομαι, τέκνον, ὅτι λίαν ἥψατό μου ἡ λύπη τῆς καρδίας, καὶ κεκένωκα δάκρυα ὀδυνηρά, μήπω θεασάμενος αὐτοῦ τὴν κοίμησιν· ἀλλὰ πάλιν θᾶττον εὐθύμησα πολλὰ εὐχαριστήσας τῷ ἀγαθῷ μου θεῷ, ὅτι δι' αὐτὸν κεχωρισμένος ἔτυχον, αὐτοῦ τε τοῦ μακαρίως κοιμηθέντος καὶ ὑμῶν· ὁ μὲν οὖν τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνισάμενος ὡς ἴσασι πάντες, καὶ ἐπὶ τέλει τὸν τοῦ διὰ κύριον διωγμοῦ, μακαρισμοῦ οἷα θεόπλοκον στέφανον κομισάμενος, ἐῶ γὰρ τὰ πολλὰ λέγειν, ἐξεδήμησε καταλαβὼν τὸν μακάριον ἡμῶν πατέρα (2), σὺν τοῖς ἀοιδίμοις ἀδελφοῖς, στάσεως καὶ ἀναπαύσεως ἀγγελικῆς θαρρῶ λέγειν καταξιωθείς· ἡμῖν δὲ ἄρτι ἀγών, τέκνον, μὴ ἀπολειφθῆναι τοῦ κα- Cod. f. 114. b.

(1) Huius monachi mentio est etiam in epistolis a Sirmondo editis lib. I. 15. 41. 48. II. 57.

(2) Platonem abbatem, ut puto, quem spiritalis patris sui titulo passim appellat Theodorus.

λαῖν πατέρων· διὸ σώμεν κραταιῶς ποδηλατούμενοι ταῖς εὐχαῖς αὐτῶν· καὶ ἀγαθὸς ὁ Θεὸς κατευθυνεῖ ἡμᾶς εἰς τὸν ἐκείνων λιμένα. εἶδον τὸν καλὸν Γαϊανὸν, καὶ ἀνεπάην ἐρωτήσας καὶ ἀκούσας ὅσα ἐζήτουν μαθεῖν· ἐλυπήθην μαθὼν ὅτι τῇ λύπῃ τοῦ θανάτου πάλιν ἐνωιάνθης· καὶ πρόσχες τῇ περιποιήσει ἑαυτοῦ λίαν· περὶ τῶν ἄλλων ἐσήμανας καλῶς.

mus precibus illorum directi; nosque bonus Deus ad eorumdem portum deducat! Vidi bonum Gaianum, et recreatus sum sciscitans atque andiens quae scire avebam. Dolui rursus intelligens, te ob praedictum obitum pariter conturbatum. At tu curam tui diligentem gere. Cetera egregie significasti.

λε'. Τῷ αὐτῷ.

35. Eidem.

Cod. f. 115. a. Παντὶ περιλαμβάνεις, τέκνον μου, πάντως Θεοῦ εὐοδοῦντος· ἅμα γὰρ τὸ πιτάκιον, καὶ ὁ βασιλικὸς ἐπέστη ἀναγγείλας ἡμῖν ὅσα ἠρωτήθη· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἐπετράπη παρὰ τοῦ βασιλέως· ἦν δὲ ταῦτα· ἐὰν εὕρῃς ὅτι ἐδίδαξέν τινας, ἢ ὅτι λέγει διδάσκειν ἔχω, δεῖρον αὐτὸν, ρ', κορδάτα· ὁ μὲν ἄνθρωπος καὶ ταῦτα μετ' αἰδοῦς ἔφη, ἐξαιτῶν καὶ συγγνώμην τῆς λαλιᾶς· ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην· ὅτι ὧδε ὅπου περιώρισμαι, οὐκ ἔχω τινὶ διαλέγεσθαι πλὴν κἂν τοῖς ὀρνέοις· καὶ ἁπλῶς ὡς ἐδήλωσα διὰ τοῦ ἐξορίσαντός με, ταῦτα καὶ διὰ τοῦ κυροῦ Λέοντος· ὁ δὲ παρῃτήσατο οὕτως εἰπεῖν· εἶπον οὖν αὐτῷ, ὅτι ἐγὼ μὲν ἕτοιμος καὶ ἑτοίμως ἔχω ἐκδύσασθαι· αὐτὸς δὲ, ὡς οἶδας· ἐν τούτοις καὶ ἀπέλυσα τὸν ἄνδρα.

Ἔχαιρον δὲ διὰ τὸ ἀπολυθῆναι τὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ σὺν ἀδελφούς· εἶχον ἐπιστεῖλαι αὐτῷ, ἀλλὰ διὰ τὸν πειρασμὸν παρῃτησάμην· τοῦτο οὖν ἀπολόγησαι αὐτῷ· καὶ γὰρ ὡς ἐν πειρασμῷ, αὐτὸν περιώρισεν ἐν τοῖς αὐτόθι· καὶ οἶδα ὅτι λυπεῖται καθώς μοι καὶ ὁ βασιλικὸς εἶπεν, ἀλλὰ ὡς ᾠκονόμησεν ὁ κύριος· προσαγόρευσον αὐτὸν γνησίως, καὶ παρακάλεσον εὔχεσθαι περὶ τῆς ταπεινώσεώς μου· ὁμοίως τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀδελφούς μου καὶ τέκνα, ἐξαιρέτως τὸν πρωτοπρεσβύτερον καὶ τὸν ἀββᾶν Τιμόθεον· μόχθησον καὶ αὐτὸς τὸ εἰς δύναμιν, καὶ οἱ περὶ τὸν ἀββᾶν Τιθοΐν, ἀναπαῦσαι αὐτὸν, ὁρῶντες αὐτὸν ὡς ἐμέ· ἵνα δὲ ἔχῃς τὴν εἴδησιν ὅτι τῷ κυρῷ Ἰσαακίῳ οὐδὲν ἕτερον ἔγραψα, ἢ ὅτι τὸν μισθόν τῆς ἐπισκέψεως ὁ Θεὸς δῴη σοι, ὅτι μόνος αὐτός μοι ἔγραψας, καὶ εὔχου ἵνα κἂν μίαν ἡμέραν εὐαρεστήσω τῷ Θεῷ· εἰπὲ οὖν

Neminem non praeverteris, fili mi, Deo prorsus favente. Una enim cum tuo codicillo, en adfuit regius minister, nobis significans, quidquid est rogatus, immo quae illi ab imperatore mandata fuissent, quae huiusmodi erant: si compereris eum aliquos docuisse, aut dicentem se habere quos doceat, impone ei centum plagas. Et is homo quidem haec cum pudore aiebat, et veniam dictorum petebat. Ego autem respondi: me in hoc exilii loco neminem habere quicum colloquar, exceptis avibus: et hoc significavi per exilii mei auctorem, itemque per dominum Leonem. At ille excusavit se, quominus ita diceret. Dixi ergo ei me esse paratum vestem detrahere; ille vero, ut scis. Sic hominem dimisi.

Gavisus autem sum quod archiepiscopus fuerit dimissus cum fratribus. Volnissem aliquid ei scribere, sed habita tentationis ratione renui. Hanc igitur ei excusationem meam facito: namque et ipse quasi adhuc in tentatione ad ista relegatus est loca. Et scio illum moerere, prout idem homo regius mihi narravit; verum, ut Dominus ordinavit. Saluta eum amanter, et hortare ut pro mea humili persona oret; similiter, qui cum ipso sunt, fratres meos oro filiosque; praecipue archipresbyterum, et abbatem Timotheum. Conare et ipse pro virili parte, cum abbate Tithoë, consolari illum, et loco mei habere. Velim autem tibi suadeas me nihil aliud ad dominum Isaacium scripsisse, nisi quod mercedem tibi visitationis Deus det, quoniam solus mihi scripsisti; et ora ut uno saltem die Deo pla-

ceam. Sive ergo ob hanc sive ob aliam causam, me propter Christum hoc habeo dicere paratum esse ad verbera. Et si omnino hanc tentationem vitavero, meae infirmitatis ratione, vobisque satagentibus. Sic ergo et tu mihi sedulam operam da, scribendo ac mittendo, quaecumque ex Dei voluntate fore cognoveris. Cum Deo omnia mihi optabilia, etiamsi ignem imperator comminetur, vel gladium, vel bestias, vel aliud quodlibet. Non quod viribus polleam, sum enim araneo debilior; sed quia vult Deus ita omnem christianum esse animo comparatum. Attamen haec non improvide acta fuerunt: nam et custodes cautiores facti sunt, nec non qui heic est senex, et monachus. Ceterum habemus Deum vestrasque preces. Tempore idoneo significes velim ubinam dispersi sint fratres, et si decem illi litteras receperint, itemque alii septem; et si mitti litterae possint ad illos decem, ut diximus. Qui mecum sunt valde te salutant.

36. Eidem.

Profecto, fili, tarditas moestum me habebat; sed quia hiems incumbebat, non indignabar. Nunc tua simul epistola cum fratre recepta, et utrimque edoctus ea quae sciscitatus fueram, Domino gratias egi, cui placuit, veritatis causa egregium fratrem meum et patrem, archiepiscopum inquam, in exilium pelli cum reliquis fratribus patribusque. Aegro animo estis vos propter expectatam rerum conversionem; sed nihil absque mercede erit. Contenti estote in Domino, quicquid ille mandaverit. Bene factum, quod ad urbem tranquillo mari solus frater Proterius adnavigaverit; ut, si nemo alius, certe ii ad quos nuper scripsi, litteras recipiant. Et si forte huc non perveniat, habet humiles a me preces; quippe mandavi ei de omnibus, nempe ut sibi caveat, quomodo portam introëat, quomodo epistolas tradat, et ne forte confidenter obambulet. Dominus eum protegat ob patris nostri preces. De suboeconomo si ve-

διὰ τοῦτο εἴτε διὰ ἄλλο ἕνεκεν Χριστοῦ, ἐκεῖνο ἔχω λέγειν, ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἕτοιμος· κἂν παντὶ τρόπῳ φεύγω τὸν πειρασμὸν φειδοῖ τῆς ἐμαυτοῦ ἀσθενείας, ὑμῶν τε καὶ αὐτῶν τῶν φροντιζόντων· τούτῳ οὖν τῷ τρόπῳ καὶ αὐτὸς διαγίνου ἐν τῇ πρὸς ἐμὲ μάλιστα διακονίᾳ καὶ γράφων καὶ πέμπων, ὅσον σκοπεῖς ὅτι θέλημα Θεοῦ ἐστιν· μετὰ τούτου πάντα μοι ἐφετά, κἂν πῦρ ἀπειλῇ ὁ κρατῶν, κἂν ξίφος, κἂν θῆρας, κἂν ὁποιονοῦν· οὐχ ὅτι δυνατῶς ἔχω· εἰμὶ γὰρ ἀράχνης ἀδρανέστερος· ἀλλ' ὅτι βούλεται Θεὸς, οὕτω πάντα χριστιανὸν διατίθεσθαι· ὅμως ὅτι οἰκονομικῶς ἐγένετο τὸ γεγονός· ἠσφαλίσαντο γὰρ οἱ φύλακες, καὶ ὁ γέρων ὁ ὢν ἐνταῦθα καὶ ὁ μοναχός· ἔχομεν τὸν Θεὸν καὶ τὰς εὐχὰς ὑμῶν· καιρῷ εὐθέτῳ δήλωσον ποῦ διεσπάρησαν οἱ ἀδελφοί· καὶ εἰ ἐδέξαντο τὰ γράμματα οἱ δέκα καὶ οἱ ἑπτά· καὶ εἰ ἔστι δυνατὸν πέμψαι εἰς τοὺς δέκα ὡς εἴπαμεν· πολλὰ οἱ συνόντες μοι ἀσπάζονται.

λϛʹ. Τῷ αὐτῷ.

Τῷ ὄντι, τέκνον, ἤσχαλλον ἐν τῇ βραδύτητι· ἀλλ' ὅτι ὁ χειμὼν ἐπέκειτο, οὐκ ἠγανάκτουν· νῦν δὲ καὶ ὁμοῦ μὲν τὴν ἐπιστολήν σου, ὁμοῦ δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν ἀπολαβὼν, καὶ ἀμφοτέρωθεν μεμαθηκὼς τὰ ζητούμενα, ηὐχαρίστησα τῷ κυρίῳ τῷ εὐδοκήσαντι ὑπὲρ ἀληθείας ἐξορισθῆναι τὸν καλὸν ἡμῶν ἀδελφὸν καὶ πατέρα, τὸν ἀρχιεπίσκοπον δὴ λέγω, σὺν τοῖς λοιποῖς ἀδελφοῖς καὶ πατράσι· κάμνετε ὑμεῖς ἀδολεσχοῦντες ἐπὶ τῇ προσδοκωμένῃ μεταστάσει, ἀλλ' οὐδὲν ἄμισθον· στέργετε ἐν κυρίῳ, καὶ ὅτι κελεύει· καλὸν δέ ἐστιν ἀποπλεῦσαι ἐν τῇ πόλει ἐν εὐδίᾳ μόνον τὸν ἀδελφὸν Προτέριον· ἵνα εἰ καὶ μή τις ἄλλος, ἀλλὰ οἱ πρὸς οὓς ἄρτι ἐπέστειλα δέξωνται τὰ γράμματα· κἂν μὴ ἔλθῃ ἐνταῦθα, ἔχει τὴν ταπεινὴν εὐχὴν ἡμῶν· διεταξάμεθα αὐτῷ περὶ πάντων· ἐπιτετηρημένως ἔστω πῶς εἰσίῃ ἐν τῇ πόρτῃ, πῶς ἀποδίδοι τὰ γράμματα· μὴ ὡς ἔτυχεν παῤῥησίᾳ περιπατείτω· ἔστω οὖν ὁ κύριος σκέπων αὐτὸν δι' εὐχῆς τοῦ πατρὸς ἡμῶν· περὶ τοῦ παροικονόμου ἐὰν ἔλθῃ ὑπεμνήσας, τέκνον, Cod. f. 115. b.

ὡς συνορῶμεν καὶ ἡμεῖς καλὸν εἶναι ποιοῦμεν, εἴ τι πάλιν μάθοις διὰ τοὺς πατέρας, καιρῷ εὐθέτῳ γράφοις ἡμῖν· καὶ τέως μὴ κατεπειχθῇς μὴ ἀναγκαῖόν τι πέμψαι διὰ τὸ χειμέριον εἶναι τὸν καιρόν· ὁπότε ὁ ἀδελφὸς Τιμόθεος ἀποκινεῖ, μάθοιμι ἵνα ἄρῃ γράμματα· ὁ Θεός σε τέκνον σκεπάσει ἐν πᾶσιν· οἱ ἀδελφοὶ προσαγορεύουσιν, τὸ Δ καὶ τὸ Λ (1) ἐξ ἡμῶν.

nerit admonebis, fili, consideremus et nos quid factu opus sit. Si quid deuuo per patres cognoveris, tempore idoneo scribes nobis: nunc vero ne festines, quicquam minime necessarium mittere propter tempus hibernum. Cum frater Timotheus in procinctu erit, fac sciam ut epistolas sumat. Deus te, fili, in cuuctis protegat. Fratres uostri salutant, scilicet Δ et Λ.

λζʹ. Τῷ αὐτῷ.

37. Eidem.

Cod. f. 116. a. Καλῶς ἐποίησας, τέκνον μου θεοπόθητον, τὸν ἀδελφὸν ἀποστείλας ἄγγελον ἀγαθόν· οὗ τῇ θέᾳ ὁμοῦ τε καὶ τῇ ἀγγελίᾳ εὐθυμήσαντες εὐχαριστήσαμεν τῷ κυρίῳ· ἔδοξας δὲ ἀρκεῖσθαι ζώσῃ φωνῇ μαθόντας ἡμᾶς, μὴ χρήζειν ἐπιστολιμαίου λόγου· καὶ οὐχ οὕτως ἔχει· καίτοι οὐδὲ διὰ στόματος ἔδωκας ἡμῖν ἀπόκρισιν περὶ ὧν ἐρωτήσαμεν· τοῦ τε εἰ δυνατὸν ἐπιστεῖλαι τοῖς ἐξορισθεῖσιν ἐπισκόποις, καὶ τοῦ εἰ καλὸν διὰ ἰαμβικῶν μέτρων ποιῆσαι κατὰ εἰκονομάχων· οὐ τοσοῦτον δι' ἄλλων ὠφέλειαν, ὅσον δι' οἰκείαν, εἰς τὸ ἀντιπεριισπᾶσθαι τὸν νοῦν μου ἐξελκόμενον ἐκ τῶν ἀτόπων· γράφε τοιγαροῦν ὁσάκις παραγένηταί τις, κἂν μὴ ἄλλο τι, ὅτι ἔρρωσαι καὶ σώζονται οἱ ἀδελφοί· θέλω γὰρ τὴν μικράν σου προσηγορίαν, ὡς οὐκ ἄλλων τοὺς μακροὺς λόγους· ποῦ γὰρ καὶ ἀναπνέω, ἀλλ' ἢ πλὴν σοῦ τῆς καρδίας μου; ἀναγκαῖον δέ ἐστιν αὖθις ἀποσταλῆναι τὸν Πρωτέριόν μου ἐν τοῖς ἐν ἄστει, ἐπὶ διαγνώσει τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν· κομιζόμενον ὡς δοκῶ εἶναι καλὸν καὶ γραμματεῖον σου πρὸς τὸν περὶ τὸν ἀββᾶν Γρηγόριον, ἐπαλείφων αὐτοὺς εἰς εὐσθένειαν· δέον γὰρ καὶ ἄλλους τοῦτο ποιῆσαι, μή τι γε ἡμᾶς· ἐγὼ δὲ τέως ὑπεστάλην, δέει τῆς διαγνώσεως· πρὸς δὲ τοὺς εἰς τὰ Στουδίου ὄντας λόγους παρακλητικοὺς διὰ στόματος· καὶ ὡς εὐχόμενος εἰμὶ ἐγὼ περὶ αὐτῶν καὶ ἀγωνιῶν· μὴ δείσῃς, τέκνον· ὁ Χριστὸς μεθ' ἡμῶν ἐὰν καὶ πορευθῶμεν ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου· ἔρχεσθαι ὧδε τινὰς ἐμοί τί δηλοῖς; οὓς

Beue fecisti, fili mi desideratissime, quod fratrem misisti bouum uuncium, cuius aspectu simul rebusque nuuciatis laetati gratias Domiuo egimus. Existimasti autem viva voce audita, haud indigere nos epistolari sermone. Atqui uon ita se res habet. Quamquam ne orctenus quidem ad ea quae sciscitati sumus respoudisti; nempe an possibile sit scribere ad episcopos exules, et utrum expediat iambico metro componere aliquid adversos Iconomachos, quod non tam alienae utilitati quam propriae profuturum sit, dum mentem scilicet meam ab importunis cogitationibus abstrahet. Scribe itaque quoticscumque aliquis huc veuerit, si nihil aliud, saltem quod valeas, et incolumes fratres sint. Tuam enim malo aliquam brevem salutationem, quam aliorum longos sermones. Quid enim spiro uisi te cor meum? Necesse rursus est, ut mittatur Proterius meus in urbem ob invisendos fratres nostros; ferentem, ut rectum fore censeo, tuum quoque epistolium ad abbatem Gregorium, quo illnm ad constantiam cohorteris. Id enim ab aliis quoque fieri oportet, uedum a nobis: nam ego hactenus abstiuui timens, quominus id innotesceret. Ad Studitas autem verba consolatoria ipse facies, et quod ego pro ipsis oro et decerto. Ne metuas, fili; Christus nobiscum est, etiamsi in medio nmbrae mortis ambulemus. Venturos huc aliquos cur significas? quos mittis, video; quem-

(1) Legatur apud Sirmondum epistola 41. libri I. ubi litterarum elementis quosnam significet homines Studita declarat. Est igitur Δ *Athanasius*, Λ *oeconomus*.

nam, non quaero: etenim tu egregie cautus esse soles. Videsis quemnam per fratrem Hadrianum et Chelandium mittas, et quando; videlicet hominem necessarium ac necessario. Tu interim quiesce: deinde prout Deus successum dederit. Lege, occupare re aliqua, ora ferventer. Dominus te servabit. Saluto Callistum meum. Salutant te qui mecum sunt.

πέμπεις, ὅρα· τίνα, οὐ ζητῶ· καλῶς γὰρ ἀσφαλίζῃ· ὅρα δέ τι τοῦ ἀδελφοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τοῦ Χελανδίου τίνα πέμποις καὶ πότε· δῆλον ὅτι καὶ ἀναγκαῖον καὶ ἀναγκαίως· περὶ σοῦ γὰρ τέως στέρξον, καὶ ὡς ὁ κύριος εὐοδοῖ· ἀναγίνωσκε, ἔχε ἔργον, εὔχου θερμῶς· ὁ κύριος σε σώσει· προσαγορεύω τὸν Κάλλιστόν μου· προσαγορεύουσίν σε οἱ σὺν ἐμοί.

38. Eidem.

Propter tuam priorem alteramque epistolam gavisus sum, fili mi, et supergavisus, nempe ob animi tui constantiam, fidem tuam indubitabilem, et quod contra omnia sis obfirmatus et alacer. Domino gratias, qui te roboravit confirmavitque in timore suo. Provide sic consuluit Dominus, ut usque in hodiernum diem liber fueris, quò necessaria ministeria conficerent. Vidi etiam egregium Gaianum, pavique animam meam narratione eius circa decem illos. Unum dolui, quod duo fratres, lignorum olim caesores, haud tamquam membra nostra fratresque tractati sint. Verum, quatenus fieri possit, et Dei caritas postulat, tractentur. Recepi omnia quae nunc pariter missa fuerunt. Delectatus sum membranis, at aliis quibuslibet. Retribuat tibi requiem Dominus, fili mi, in regno suo! Excipiendis haereticis laboratis, sed et hoc ad experimentum vestrum fit. Adiuva fratrem Tithoëm, sensu tenero sis; scriptum est enim: fratres in necessitatibus sint nobis utiles. Huic a me quoque salutem dices. Oro autem hunc et ceteros, ut quemadmodum cunctis operam impenditis, ita fratri etiam nostro abbati Petro convenientem exhibeatis caritatem, eique necessaria pro viribus suppeditetis. Etenim mihi significavit, sibi a vobis non fuisse consultum. Prae ceteris, atque ut libuerit, meo nomine fratri Domitiano et suboeconomo salutem dic; eique disertis verbis denuncia, me epistolam eius recepisse. Deus tibi in cunctis indulgeat! Christus sit cum omnibus vobis!

λη'. Τῷ αὐτῷ.

Ἀπό τε τῆς προτέρας καὶ δευτέρας σου ἐπιστολῆς, ἥσθην τέκνον μου καὶ ὑπερήσθην καὶ τὸ σταθερὸν τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὸ ἀνενδοίαστον τῆς πίστεώς σου, καὶ τὸ πρὸς πᾶν ὁποιοῦν καρτερικὸν καὶ εὐπρόθυμόν σου· καὶ χάρις κυρίῳ τῷ ὀχυρώσαντι καὶ βεβαιώσαντί σε εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ· οἰκονομῶν ᾠκονόμησεν ὁ κύριος ἕως τοῦ παρόντος ἀφύλακτόν σε εἶναι, ἵνα αἱ δέουσαι διακονίαι τελεσθῶσιν· ἴδον καὶ τὸν καλὸν Γαϊανόν, καὶ ἐξέφηνα τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς περὶ τῶν δέκα ἐξηγήσεως· ἓν ἐλυπήθην περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ τῆς πελεκητῆς ποτὲ, ὅτι οὐχ ὡς μέλη ἡμῶν καὶ ἀδελφοὶ ἐδιοικήθησαν· ἀλλ' εἰ δυνατὸν καὶ ὅσον ἀπαιτεῖ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ διοικηθήτωσαν. Ἀπεδεξάμην πάντα καὶ τὰ νῦν σταλέντα· ἀνεπάην εἰς τὰς μεμβράνας, εἰς πᾶν ὁτιοῦν· ἀνταναπαύσειέν σε ὁ κύριος, τέκνον μου, ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ· ἐκδεχόμενοι τοὺς αἱρετικοὺς κάμνετε, ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἰς δοκιμὴν ὑμῶν· συναντιλαβοῦ τῷ ἀδελφῷ Τιθοΐῳ, κατανύγηθι· ἐπειδὴ γέγραπται, ἀδελφοὶ ἐν ἀνάγκαις ἔστωσαν ἡμῖν χρήσιμοι· ὃν καὶ ἐξ ἐμοῦ προσαγόρευσον· παρακαλῶ δὲ καὶ αὐτὸν κἀκεῖνον, ἵνα ὡς ἐν πᾶσιν κοπιᾶτε, ἔτι καὶ εἰς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν τὸν ἀββᾶν Πέτρον ἐνδείξησθε διάθεσιν ἁρμόζουσαν, καὶ δοίητε αὐτῷ τὰ πρὸς χρείαν κατὰ τὸ δυνατόν· ἐδήλωσε γάρ μοι ὅτι ἀπρονόητον αὐτὸν ἐάσατε· ὑπὲρ πάντας καὶ ὡς κελεύετε ἐξ ἡμῶν τὸν ἀδελφὸν Δομετιανὸν καὶ τὸν παροικονόμον προσαγόρευσον· ὃν καὶ εἰπὲ ὅτι ἐδεξάμην σου τὰ γράμματα· ὁ θεὸς συγχωρήσει σοι ἐν πᾶσιν· ὁ Χριστὸς μετὰ πάντων ὑμῶν. Cod. f. 116. a.

λθʹ. Τῷ αὐτῷ.

Cod. f. 117. a. Τὸν ἀδελφὸν Σιλβανὸν ἅμα τῷ Δωροθέῳ εὐδοκίᾳ Χριστοῦ, τέκνον μου ἠγαπημένον, εἶδον· εἶπον δὲ εὐδοκίᾳ, ἐπειδὴ οὐκ εἰς κακὸν οὐδ' εἰς ἄκαιρον ἐληλύθασι, κἂν ἐγὼ κακός, πρὸς πατέρα αὐτῶν παραγενόμενοι καὶ ἐν καιρῷ τοιούτῳ· εἶδον μετὰ ἀσφαλείας ὥσπερ καὶ ἦλθον, ἀσυμφανῶς πως συνοψισθέντες μοι· οἷς καὶ παρήγγειλα μηδαμοῦ ὡς ἔτυχεν ἐκφερομυθῆσαι τὴν συνόψησιν· ἐν οἷς καὶ ἀπέστειλα αὐτοὺς μετ' εἰρήνης, εὑρὼν τὸν Σιλουανὸν ὡς ἐπόθουν· ὃν καὶ αὐτὸς ἐρχόμενον πρὸς σὲ μετὰ τοῦ καλοῦ Δωροθέου, ἐξ οἰκείας ὁρμῆς καὶ προθέσεως ἀδελφικῶς πρόσδεξαι φιλοῦντα σε λίαν καὶ σεβόμενον· οὐδὲ γὰρ ὡς ἤκουσας παρεποιήσατο τὴν πρὸς σὲ πρώτην ἄφιξιν· πλὴν στόματι ἀπολογεῖται· ἐτύπωσα δὲ αὐτὸν κατὰ τὸ κάθισμα αὐτοῦ, καὶ ἁπλῶς ἀμεριμνίαν ἔσχον, ἐν πάσῃ ταπεινώσει ὄντος αὐτοῦ· ὅπως δὲ ἀπεκίνησεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ δι' αὐτοῦ μαθὼν ἀνέσθην, περί τε τῶν ἔτι κρατουμένων ἀδελφῶν ἡμῶν· τὰ αὐτὰ ἄρτι ζητῶ μαθεῖν καὶ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ Προτερίου, εἰ ἄρα γε ἀπεκίνησε· δέδοικα διὰ τὸν χειμῶνα· τοίνυν ἐρχομένου τινὸς κατὰ τὸ ὡρισμένον φανέρωσόν μοι περὶ πάντων· καὶ ὁ κύριος ἔστω μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

39. Eidem.

Fratrem Silvanum unaque Dorotheum, Christi beneplacito, fili mi carissime, conspexi: dixi autem Christi beneplacito, quia sine damno et importunitate venerunt ad me patrem suum licet pravum, tali tempore. Vidi tuto, quemadmodum et venerant, quasi clanculum me invisentes: eisque maudavi, quominus uemini umquam mutuum hunc conspectum revelarent: tumque eos dimisi in pace, cum Silvanum qualem optabam esse comperissem. Hunc ad te venientem cum egregio Dorotheo, proprio instinctu et voluntate, fraterne recipe, tui nimirum amantissimum atque observantissimum. Non enim, ut audisti, simulaverat ad te primum adventum suum. Verum Ipsemet ore proprio sibi patrocinabitur. Assignavi eum cellae suae, et extra omnem sollicitudinem sum propter eius veram humilitatem. Iam et quomodo discesserit archiepiscopus ab ipso audiens, cura levatus sum, item circa ceteros carcere tentos fratres nostros. Nunc pariter aveo intelligere num frater Proterius abierit; metuo enim propter hiemem. Ergo cum aliquis huc venerit, prout constituimus, fac me certiorem de omnibus. Et Dominus sit cum spiritu tuo!

μʹ. Ἰωσὴφ ἀδελφῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ.

Cod. f. 117. b. Ἐγὼ εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ὅτι ὑγιαίνων διατελεῖς· τοῦτο γὰρ εὐηγγελίσθην διὰ τῶν τιμίων σου γραμμάτων· ἐπεὶ τίς εἰμι ὁ τάλας τοιαῦτα ἀκούειν παρὰ τῆς θεοφιλοῦς σου ὁσιότητος, ἃ σοι μᾶλλον ἐπᾴδειν ἐμὲ δέον διὰ τὴν ἀξιάγαστόν σου ἀρετήν; ὅτι ἐν ἐπισκόποις ᾔνεσας ἀληθῶς τὸν κύριον· οὐκ ἄρτι μόνον ὅτε καί τινες συνανέστησάν σοι πρὸς τὰ μετέωρα τῆς ἀληθείας τῶν ὁμοταγῶν· ἀλλὰ γὰρ καὶ πάλαι καὶ οἷον εἰπεῖν ἐξ αὐτῆς βαλβῖδος τῆς προεδρίας, ἡνίκα ποιμένες πολλοί εἰ καὶ θρασὺς ὁ λόγος ἠφρονεύσαντο μὴ ἐζητηκότες τὸν κύριον καὶ ταῦτα ἐν φυλακαῖς, ἐν μονώσεσιν, ἐν ἀνάγκαις,

40. Iosepho fratri et archiepiscopo.

Ego Deo meo gratias ago quod vales, quam rem ex honorabilibus litteris tuis cognovi. Iam quis ego sum miser homo, ut talia audiam a religiosa sanctitate tua, quae me potius de te praedicare decet, qui tanta virtute fulges? Quia videlicet inter episcopos vere Dominum laudasti; neque nunc solum, cum et alii nonnulli tecum consurrexerunt de nostri ordinis sociis ad veritatis sublimitatem; sed et olim, atque ut ita dicam a cancellis id est limine pontificatus, cum pastores multi, etsi audacter hoc dico, insanierunt, Dominum non exquirentes; tu in carceribus fuisti, in

solitudinibus, in necessitatibus, in angustiis, in laboribus, in lacrymis, in anxietatibus, et quotquot dici queunt aerumnis. Apostolica haec sunt tua decora, aemula maioribus nostris certamina. Quod si et ego aliquid horum, attamen gradus mei parvitas, peccatorumque obscuritas, obruit neque apparere sinit. Verum enimvero gloria tua, mea est, desideratissime frater, patrum apex. Ora ergo potius, omissis praeconiis, ut humilis persona mea firmetur in timore Dei contra omnes invisibiles visibilesque hostes, adiuvante etiam beati patris nostri intercessione. Etenim de me timeo, frater, quamdiu sum in corpore hoc. Quod si et aliquam fiduciam foveo, ea spes est in Deo, qui etiam desperatum ad lucem protrahit infinita sua bonitate. Valde autem laetor, quod tecum sit egregius Athanasius, qui iucundus tibi erit hospes in exilio tuo. Quomodo vero heic nostra se habeant, bonus Silvanus, qui praesens cognovit, narrabit; neque haec tantum, sed et quaecumque epistolae adscribere omisi. Si ergo nobis reservat Dominus, ut in carne adhuc mutuo conspectu fruamur, id erit voluntatis eius opus. Si minus, certe tu, o pater, ora ut invicem videamus cum patre, immo vero cum patribus fratribusque in beata visione, ubi a Deo benigne aspiciamur, cuius causa separationem hanc bellumque perpetimur. Serviliter te veneratur frater Nicolaus, qui solus mihi relictus est. Salutare digneris qui sunt cum sanctitate tua, praesertim egregium Athanasium.

41. Euthymio Sardium.

Secundo iam scribo ad beatitudinem tuam, sed hem peccata mea! lacrymans dico, tabellarii duo ad exilii tui locum venientes, naufragium passi sunt; quae res non mediocriter misellam animam meam contrivit. Attamen quia filii obedientiae, et quia in tale ministerium missi, et tertio denique quia sola illa deplorabilis mors est, quae cum peccato, etiamsi in lecto

ἐν στενοχωρίαις, ἐν πόνοις, ἐν δάκρυσιν, ἐν πνιγμοῖς, ὡς ἄν τις φαίη τῆς κακώσεως. Ἀποστολικά σου τὰ αὐχήματα, ἰσοπάτρια τὰ ἀθλήματα· εἰ δὲ καὶ ἐγώ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἡ σμικρότης τοῦ βαθμοῦ καὶ ἡ ἀδρότης τῶν ἁμαρτιῶν, καλύπτει καὶ φαίνειν οὐκ ἐᾷ. πλὴν τὰ σὰ ἐμὰ καυχήματα, τριπόθητε ἀδελφὲ, πατέρων κορωνίς· προσεύχου τοίνυν μᾶλλον ἀφέμενος τοῦ ἐπαινεῖν, ἵνα μου ἑδραιοῦται ἡ ταπεινὴ ψυχὴ ἐν φόβῳ θεοῦ, καὶ πρὸς τοὺς ἀοράτους καὶ ὁρωμένους ἐχθρούς, συμπαρομαρτούσης καὶ τῆς τοῦ μακαρίου ἡμῶν πατρὸς ἱκετηρίας· καὶ γὰρ δεδοικὼς εἰμὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν, ἀδελφὲ, μέχρις ἂν ὦ ἐν τῷ σκήνει τούτῳ· εἰ δὲ καί τι θαρρῶ, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐλπίδι θεοῦ τοῦ τὸν ἀπεγνωσμένον εἰς φῶς φέροντος δι' ἄπειρον ἀγαθότητα· εὐθύμησα δὲ πάνυ ὅτι συνεστί σοι ὁ καλὸς Ἀθανάσιος ἐπί τε τῇ εὐπαρηγορήτῳ ξενίᾳ τῆς ἐξορίας σου· οἷα δὲ τὰ ἐνταῦθα, ὁ χρηστὸς Σιλουανὸς ὄψει ὑπολαβὼν διηγήσοιτο· καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ὅσα δι' ἐπιστολῆς παρέλιπον γράφειν· εἰ μὲν οὖν ταμιεύεται ἡμῖν κύριος ἔτι ἐν σαρκὶ ἰδεῖν ἀλλήλους, τῆς αὐτοῦ κελεύσεως ἔργον· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ σύ γε ὦ πάτερ πρεσβεύοις ὀφθῆναι ἡμᾶς σὺν πατρὶ, μᾶλλον δὲ πατράσι καὶ ἀδελφοῖς ὁμοῦ ἀλλήλοις ἐν μακαρίᾳ θέᾳ· καὶ ὀφθήσεσθαι ὑπὸ θεοῦ εὐμενῶς, δι' ὃν ὁ παρὼν χωρισμὸς καὶ πόλεμος· προσκυνεῖ δουλικῶς ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος μόνος ἐγκαταλειφθείς μοι· προσαγορεῦσαι ἀξίωσον τοὺς συνόντας τῇ ἁγιωσύνῃ σου, ἐξαιρέτως τὸν καλὸν Ἀθανάσιον.

μα'. Εὐθυμίῳ Σάρδης.

Δὶς ἄρτι ἐπιστέλλω τῇ μακαριότητί σου, ἀλλὰ φεῦ τῆς ἐμῆς ἁμαρτίας, ἐν δάκρυσι γὰρ ὁ λόγος, ὅτι δυὰς τῶν πρὶν ἐπιστολη-φόρων ἀφικομένη πρὸς τὴν ἐξορίαν σου ὑποβρύχιος γέγονεν· ὅμου συνέτριψεν οὐ μετρίως τὴν ταπεινὴν ψυχήν· ὅμως ἐπειδὴ υἱοὶ ὑπακοῆς, καὶ τοιαύτης διακονίας ἀπόστολοι, καὶ τρίτον ὅτι εἷς μόνος θάνατος οἴκτιστος ὁ τῆς ἁμαρτίας κἂν ἐπὶ κλίνης Cod. f. 117. b.

φθάσοι, ἤνεγκα εὐχαρίστως ἀφέμενος τὸ λυπηρόν· τοίνυν καὶ ἐν τοῖς προτέροις γράμμασι τὸν ὀφείλοντα μακαρισμὸν ἀνῆψα τῇ θεοφιλείᾳ σου· καὶ γάρ ἐστιν ἀξία μακαρίζεσθαι, προήκειτο πάντων ἀγωνισαμένη καὶ παῤῥησιασαμένη ἐν ἱεράρχαις· καὶ ταῦτα μηδὲ τὸν καιρὸν τοῦ θαῤῥεῖν ἔχουσα διὰ τὴν σχολὴν τοῦ θρόνου· ὅμως ἐν τῷ τῆς ἀληθείας κράτει τὸν θρόνον ἔχων, τῶν ὑποθρόνοις σχεδὸν πάντας ὑπερῆρας ὁμολογίας στέφανον ἀπενεγκάμενος· τὰ αὐτὰ καὶ νῦν σου τῇ ἱερᾷ κορυφῇ προσφθέγγομαι· στέφων οὐ χρυσοκολλήτῳ διαδήματι ἐπεὶ μηδὲ κατὰ σάρκα τὸ νῖκος, ἀλλὰ θεοπλόκοις λόγοις, οὐράνιον γὰρ τὸ ἐκνίκημα· χαῖρε τοίνυν καὶ θυμηδία θαυμάσιε φέρων ἔτι καὶ διανύων τὸν δίαυλον τῆς ὑπερορίας, ἵνα ἐπὶ σκάμματος (1) τῆς ἐκδημίας, ἐπαναδραμοις ἐστεμμένος εἰς οὐρανούς· καὶ πρό γε ταύτης, εἴη μέ σε θεάσασθαι ἐν καιρῷ εἰρήνης λελαμπρυμμένον ἐπὶ τῆς προεδρίας.

Τὰ γὰρ νῦν ὅπως τετάρακται, καὶ ἐμπεπύρισται ἡ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησία, πολλοῦ τὸ λέγειν διὰ τὸ πολυειδὲς τῆς ἀσεβείας· θυσιαστήρια θεῖα ἀφανίζονται· αἰρομένων τῶν σεπτῶν εἰκόνων ναοὶ ἱεροὶ τὴν εὐπρέπειαν ἀπολώλασιν· πᾶσα ψυχὴ σχεδὸν ὤκλασε χειρόγραφα τοῖς ἀσεβέσι δέδωσασα· ὀλίγοι οἱ ἀντεχόμενοι, καὶ οὗτοι ὡς ἐν πυρὶ δοκιμαζόμενοι ταῖς κακώσεσιν· ὠλίσθησεν ὁ Σμυρναῖος ἐν ἐπισκόποις, καὶ ὁ Χερσόνος· ἐν ἡγουμένοις, ὁ Χρυσοπολίτης, ὁ τῆς Δίου, ὁ τῆς Χώρας, καὶ μικροῦ δεῖν πάντες οἱ ἐν ἄστει· ἐνίστανται οἱ τῆς Βιθυνίας χάριτι Χριστοῦ· προσεύχου, πάτερ, κραταιοῦσθαι αὐτοὺς σὺν ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ἕως τέλους· οὐδεὶς ἐκ τοῦ λαϊκοῦ τάγματος ἔστηκεν, πλὴν τοῦ Πηξιμενίτου, ὃς καὶ δαρεὶς ἐξώρισται· ἐν κληρικοῖς, ὁ θαυμαστὸς Γρηγόριος, οὗ ἐπίκλην Κεντροκούκουρος· καί γε ἐν ἡγουμενίαις μέχρι τῶν ἕξ, ἐν μοναστηρίοις φρουρούμεναι.

nos occupet; patienter tuli, et omisso maerore gratias egi. Itaque et in prioribus litteris beatam ut oportuit appellaveram religiositatem tuam. Nam digna reapse est quae beata dicatur quoniam ante omnes certaverit, et inter hierarchas fiduciam prae se tulerit: et quidem nondum nacta audendi occasionem propter sedis vacationem. Quum tamen in veritatis robore sedem teneres, supra cunctos ferme tibi subiectos thronos temet extollens, confessionis coronam adeptus es. Atque eadem etiam nunc sublimitati tuae dico, haud aureo te diademate ornans, quia carnalis non est haec victoria, sed divinitus contextis verbis; nam caelestis triumphus est. Gaude itaque et iucundare, o admirande, qui toleras adhuc et perficis exilii cursum, ut in scammate peregrinationis constitutus, decurras coronatus ad caelos. Sed et ante haec, utinam te aspiciam pacificatis temporibus in pontificatu fulgentem!

Nam in praesenti quidem quantopere turbata sit et exusta ecclesia nostra, longi sermonis argumentum est ob varias impietatis species: divina altaria destruuntur: ablatis venerandis imaginibus sacra templa decorem suum amiserunt: omnis anima propemodum in genua procumbit, chirographa impiis tradens: pauci resistunt, et hi quidem tamquam igne probati afflictionibus. Lapsi sunt smyrnensis inter episcopos nec non chersonensis: inter monasteriorum praepositos ille Chrysopoleos, Dii, et Chorae, et prope omnes qui in urbe versantur. Resistunt qui sunt in Bithynia per Christi gratiam. Ora, pater, ut hi fortes sint nobiscum misellis ad finem usque. Nemo de laicorum ordine constantiam retinuit, excepto Peximenite, qui post verbera in exilium est pulsus. De clericis perstat admirabilis Gregorius cognomento Centrocucurus: de abbatissis autem sex, quae in monasteriis custodiuntur.

(1) Cod. στάματος. Correxi σκάμματος, ut in re notissima. Ceteroqui et στάμα tamquam suspectum vocabulum video recitari ex Herodiano in novo lexico stephaniano.

Venio nunc ad illud quod tu districte mandasti. Cur, o pater, imperasti quae supra me sunt, sive quod ad ordinem attinet, sive etiam ad ingruentem necessitatem? Vix secreto genuinos quoque amicos salutare queo. Metus impendet omnibus, mihi vero peccatori praecipue, ne quid imperatori innotescat: namque ad partes orientales relegatus fui, et iram non modicam fovet adversus me miserum Caesar, a delationibus potissime incensa. Ille tacere et neminem docere iubet; ego vero infelix renuo, et contraria clamo. Hinc verbera; quamquam haec subterfugi pudore et religione lictoris. Hinc mihi erepti etiam ministri, et ipsi quos habui libri. Quomodo itaque in his rerum adiunctis, ea quae praecepisti exsequi possim, ambigo. Ignosce humili personae meae, etsi id mihi beatum negotium fuisset. Neque adhuc dixeram, heic quoque ut apud vos, famis esse calamitatem. Attamen uni certo homini fidens, scripsi: utrum vero aliquid epistola profectura sit, declarabit eius missio. Reliquum est ut pro filio tuo ores, quò sanctitatis tuae vestigiis insistam.

Ἔλθοιμι ἐπὶ τὸ ἀναγκαῖον τῆς ἐντολῆς σου· τί ὦ πάτερ ἐπιτέταχας τὰ ὑπὲρ ἐμέ, καὶ κατὰ βαθμὸν, καὶ κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην; κρύβδην πῶς καὶ τὸ εἰς τοὺς γνησίους φίλους προσαγορεύειν με· δέος ἐπὶ πάντας, καί γε μάλιστα ἐπ' ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ, μήπου τι διάδηλον γένοιτο τῷ κρατοῦντι· καὶ γὰρ μετεξωρίσθην ἐν ἀνατολικοῖς, καὶ θυμὸς περὶ ἐμὲ τὸν δείλαιον οὐκ ὀλίγος τῷ Καίσαρι, ἐκ δηλωμάτων μᾶλλον ἀναφθείς· τοῦ μὲν, σιγᾷν μοι καὶ μὴ διδάσκειν προστάττοντος, κἀμοῦ τοῦ δυστήνου ἀναινομένου καὶ προσαντίστερα ἀντιφωνοῦντος· διὰ ταῦτα πληγαί, κἂν ἔλαθον ταύτας αἰδοῖ καὶ εὐσεβείᾳ τοῦ πλήκτορος· ἁρπαγαὶ τῶν ὑπηρετούντων μοι, βιβλιδίων αὐτῶν ὧν εἶχον· πῶς οὖν ἐν τούτοις τι τῶν ἐνταλθέντων ἐγχειρῆσαι, ἀπορῶ· σύγγνωθι τῇ ταπεινώσει μου εἰ καὶ μακάριον τὸ πρᾶγμα· καὶ οὔπω λέγω ὅτι ἐφ' ἴσον τῶν αὐτόθι κἀνταῦθα ἡ τοῦ λιμοῦ συντριβή· πλὴν ἐφ' ἑνὶ προσώπῳ θαῤῥήσας, ἐπέσταλκα· εἰ ἀνοίσει τι τὸ γράμμα, δηλώσει ἡ ἀποστολή· τὸ λοιπὸν προσεύχου ὑπὲρ τοῦ τέκνου σου, κατόπιν βαδίζειν τῆς ἁγιωσύνης σου.

42. Patricio.

Debitorem me existimans inclytae magnificentiae tuae, censui nunc haud mera voce, sed epistola te esse salutandum, o mi carissime. Quamquam enim aliis patefacere mysterium tempus non sinit, ad vos tamen quod attinet necessarios meos, impedire me nequit. Vos enim mei estis et domini et consanguinei. Hinc amor, non tamen potius ex genere quam ex virtute spiritûs natus. Alioqui enim sunt alii quoque propinqui, neque tamen adeo amabiles, ut pariter ad eos scribam. Adprecor vobis, etsi peccator, salutaria, id est animae et corporis sanitatem. Sic autem aio propter ingruentem haeresim et exitialem animabus errorem, ut illaesus permaneas, o mi Dei timorate domine, et quidem cum tota domo. Incepit enim ira Domini a con-

μβʹ. Πατρικίῳ.

Ὀφειλέτην ἐμαυτὸν λογιζόμενος τῆς περιδόξου μεγαλοψυχίας σου, κέκρικα νῦν μὴ ψιλῇ φωνῇ, ἀλλὰ γράμμασι προσαγορεῦσαί σε τὸν ποθούμενον· εἰ γὰρ καὶ ἄλλοις οὐκ ἐκφερομυθεῖν μυστήριον παραχωρεῖ ὁ καιρὸς, ἀλλά γε ὑμῖν τοῖς ἐμοῖς οὐ κωλύειν ἔχει· ἐμοῦ γὰρ ὑμεῖς καὶ δεσπόται καὶ ἀφ' αἵματος, διὸ καὶ τὸ φίλτρον· καὶ οὐ τοσοῦτον ἐκ γένους, ὅσον ἐκ πνεύματος ἐναρέτου· ἐπεὶ καὶ ἄλλοι ἀγχιστεῖς, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐραστοί, ὥστε με τὰ ἴσα ἐπιστέλλειν· ἐπεύχομαι ὑμῖν κἂν ἁμαρτωλὸς τὰ σωτήρια, καί γε τὰ ὑγιαστήρια ψυχῆς καὶ σώματος· τοῦτο δὲ φημὶ διὰ τὴν ἐνεστῶσαν αἵρεσιν καὶ ψυχοφθόρον πλάνησιν· ὡς ἂν ἀπήμαντος διαφυλαχθείης ὁ θεόφοβός μου δεσπότης, καί γε πανέστιος· ἦρκται γὰρ ἡ ὀργὴ παρὰ κυρίου ἀπὸ Βυζαν- Cod. f. 119. b.

τίδος τῆς ὑβριστρίας, καθ' ὅσον ἀποδοκιμάζειν εἴωθεν τὰ πρὸς κύριον ἔκπαλαι· καὶ ἤδη κατέδεται τὸ πῦρ τὰ ἑκασταχοῦ· μακάριος ὁ συνιῶν, καὶ μένων ἄφλεκτος· εἰ γὰρ πτωχὸς καὶ πένης Χριστὸς δι' ἡμᾶς, πῶς οὐ τὰ τῆς πτωχείας ἰδιώματα ἐν αὐτῷ, ἤτοι χρόα, ἁφὴ, σῶμα, ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς ἡ περιγραφή· ἀποσκευάζουσι τοίνυν, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, τὴν σωτήριον οἰκονομίαν τοῦ λόγου, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες αὐτὸν περιγεγράφθαι· καὶ τῆς τοῦ ἀντιχρίστου παρουσίας προεισόδια τὰ παρόντα· ἀλλ' οὐαί σοι Βυζαντὶς, ὅτι καὶ ἀπὸ σοῦ τὸ κρῖμα ἤρκται, καὶ ἐν σοὶ τελευτήσειεν τὰ κακὰ, ὅταν ἀναπληρωθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι σου· ταῦτά μοι ἐκ πόθου καὶ πόνου τῇ μεγαλονοίᾳ σου εἰδυίᾳ τὰ μείζονα.

tumeliosa urbe Byzantio, quae iamdiu rem dominicam pessum dare solet: et iam ignis omnia quaqueversua absumit. Beatus qui bene sapit, et minime ustus manet! Utique si pauper egenusque fuit propter nos Christua, quid ni in eo fuerint paupertatis proprietates, sive color, tactua, corpus, unde et in quibus circumscriptio consistit? Isti ergo destruunt, o homo Dei, salutarem Verbi incarnationem, qui eius circumscriptionem non confitentur. Profecto Antichristi adventantis aunt haec praeludia. Et vae tibi, Byzantium, quoniam a te incepit iudicium, et in te conaummabuntur mala, postquam completa fuerint peccata tua! Haec ego ex intimo amore ac dolore ad magnificentiam tuam, quae tamen maiora cognoscit.

μγ'. Ἀθανασίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 120. a. Γράφω σοι τὰ, νῦν τέκνον, μου ὡς οὐκ ἐβουλόμην, καὶ τὸν τρόπον οἶδας· φεῦ μοι τῷ ἀθλίῳ· οἴμοι τῷ ταλαιπώρῳ οἷον συμβέβηκεν τοῖς δυσὶν ἀδελφοῖς ἡμῶν· ἐμοὶ δὲ εἰ καὶ ἄμφω ποθητοὶ, τέκνα γὰρ ἀληθινὰ, ἀλλ' ὅμως ὁ σφέτερος ἐρασμιώτερος· διὰ τί; ὅτι ἄνθρωπος Θεοῦ, πλήρης πίστεως καὶ ἀληθείας, υἱὸς ὑπακοῆς, τέκνον φωτὸς, ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν, ὑποτακτίτης ἀψευδὴς, δαμαστὴς παθῶν, καί γε ζηλωτὴς, καί γε πρόθυμος ὁδοιπόρος τῶν κατ' ἐντολὴν, φιλῶν σφόδρα τὸν ἐν πνεύματι πατέρα καὶ φιλούμενος ἴσα, ἄσχετος σαρκὸς καὶ Θεῷ συνημμένος· χρήσιμος πᾶσιν καὶ ὑπὸ πάντων αἱρετιζόμενος· δοκεῖς με χαρίζεσθαι τῷ ἀνδρί; καὶ πλέον ἔχει τὰ τῆς ἀληθείας· ἥψατό μου τὸ περὶ αὐτὸν πάθος κραταιῶς, ἐκλόνησέν μου τὸν νοῦν, συνέτριψέν μου τὴν καρδίαν, ἐδάκρυσα πικρὰ, συνεχύθην τῷ ὀδυρμῷ ὡς οὐδέποτε οἶδα, οὐχ εἵνεκα τῆς κοιμήσεως αὐτῶν, ἀλλ' ὅτι ἐν τοιούτῳ τόπῳ, δεδοικὼς μὴ ἡ προσταγή μου αἰτία· καὶ γὰρ ἐπειθάρχει χαίρων εἰς πῦρ βαίνειν ἐκ πίστεως καὶ μηδὲν βλάπτεσθαι, ὅμως ὅτι οὐ προαιρούμην πάντως ἐξορμᾶν αὐτοὺς ἐν τῷ χειμῶνι· πέπεικα δὲ προητοιμακότος τοῦ οἰκονόμου τὴν πορείαν αὐτῶν· τοιαῦτα τὰ συμ-

43. Athanasio filio.

Scribo tibi nunc, fili mi, invitus, reique rationem non ignoras. Heu me miserum, heu me calamitosum! qualis fratribus nostris duobus casus obtigit! Mihi quidem etsi ambo cari, veri enim filii erant, tamen ille noster amabilior. Cur? quia homo Dei erat, fide plenus et veritate, obedientiae filius, lucis filius, vir desideriorum, subditus minime fictus, cupiditatum domitor, fervidus alacerque viator in mandatorum curriculo, amantissimus sui in apiritu patris, et aeque redamatus, a carne alicnissimus et Deo coniunctus, utilis omnibua et ab omnibus exoptatus. Putas me largius homini indulgere? immo rerum veritas latius patet. Valde me dolor de eo pulsavit, mentemque meam commovit: cor mihi contritum est, amare flevi, acio me quam qui umquam lamentis obrutum, haud equidem quia mortui sunt, sed quia tali in loco; veritus ne mandatum meum causa rei fuerit. Etenim ille obtemperavit cum gaudio, ut vel in ignem pergeret, fide fretua quod nihil esset passurus. Ceterum haud omnino maluissem ipsos navim inscendere hiemali tempore; sed animum in id induxi, quia discessum illorum iam pa-

raverat oeconomus. Hic igitur eventus fuit. Neque tamen perseveravi, fili mi, in luctu; sed mentem extollens, cogitansque solam illam esse malam mortem quae cum peccato est; neque locum mortis sed modum esse requirendum, gratias egi Domino in hoc quoque casu, arcanis providentiae eius iudiciis omnia commendans; qui ante mundi constitutionem congruum tempus locumque finì uniuscuiusque adsignavit. Sic tu pariter, frater mi semper desiderate, bono animo sis, ponens post Zosimum et Gaianum egregium, fratres spiritu aeque et corporibus pares: quorum utinam ego indignus sortem consequar! Ora pro me semper, ut salver, fili carissime.

βεβηκότα· οὐ μὴν ἐναπέμεινα, τέκνον μου, ἐν τῷ πένθει· ἀνενέγκας δὲ τὸν λογισμὸν, καὶ συλλογισάμενος ὅτι εἷς θάνατος μόνος πονηρὸς ὁ τῆς ἁμαρτίας, καὶ οὐχ ὁ τόπος ἀλλ' ὁ τρόπος τοῦ θανάτου ὁ ζητούμενος, ηὐχαρίστησα ἐν τῷ συμβάντι τῷ κυρίῳ, τοῖς ἀθεωρήτοις αὐτοῦ κρίμασι τῆς οἰκονομίας παραχωρήσας τὸ πᾶν· ὃς πρὸ καταβολῆς κόσμου συμφερόντως καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον τοῦ τέλους ἀπένειμεν ἑνὶ ἑκάστῳ (1). ἐν τούτοις εὐθύμει καὶ αὐτὸς ἀδελφέ μου ἀειπόθητε, τάττων μετὰ Ζωσιμᾶ καὶ Γαϊανὸν τὸν θαυμάσιον, σὺν ἴσοις ἀδελφοὺς τῷ πνεύματι ὡς καὶ τὰ σώματα· ὧν, εἴην τῆς μερίδος ὁ ἀνάξιος· προσεύχου μοι ἀεννάως ἵνα σώζωμαι, τέκνον ἠγαπημένον.

44. Naucratio filio.

Etiamsi nulla inciderit mittendarum epistolarum occasio, cupio te alloqui, quanto magis eam nactus! Bonum nuncium ex tuis litteris accepi, fili; nam mihi boni instar nuncii est, meum vere fratrem et archiepiscopum exulem Christi causa fieri, ceterosque patres meos ac fratres. Quis vero mihi vires ingereret exclamandi ad ipsos cum voce exultationis! Verumtamen hoc aliquando mihi eventurum confido. Nam cum imperatori videbitur vocem meam omnino praecidere, tunc clamabo spiritalibus alis elatus, et exitum consecutus. Tu ergo, fili mi carissime, confortare in Domino, neque ullatenus expavescas in deportationis expectatione. Sta firmiter: confitere interrogatus praeclaram confessionem; et si verberari oportuerit, verberator sane cum Christo, carcere includitor, bibe aerumnosi temporis fel, sponte in crucem conscende. Sic enim reputabit quisquis cruciatus pati decreverit: nonne tibi satis est filium Dei fieri? nonne tibi sufficit coheredem esse Christi? Quos gloriari, quos laetari, gestire, et iucundari decet? nonne eos qui propter Christum patiun-

μδ΄. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Καὶ μὴ παρεμπιπτούσης ἀφορμῆς γραμμάτων, φιλῶ σοι διαλέγεσθαι, πόσῳ γε μᾶλλον ἐξευρισκομένης; εὐηγγελίσθην οὖν διὰ τῶν γραμμάτων σου τέκνον τὰ ἀγαθὰ, εὐαγγέλια γὰρ ἐμοὶ, τὸ τὸν ὄντως ἐμὸν ἀδελφὸν καὶ ἀρχιεπίσκοπον ἐξορίζεσθαι διὰ Χριστὸν καὶ σὺν λοιποὺς πατέρας μου καὶ ἀδελφούς· καὶ τίς ἄν μοι ἔδωκεν ἰσχὺν ῥῆξαι πρὸς αὐτοὺς φωνὴν ἀλαλαγμοῦ; πλὴν πιστεύω λήψεσθαί ποτε· ὅτε γὰρ δόξειεν ὁ βασιλεὺς πανταχόθεν περικόψαι μου τὴν φωνὴν, τηνικαῦτα βοήσομαι πνεύματι πτερούμενος καὶ εὑρίσκων τὰς διεξόδους· σὺ οὖν, τέκνον μου ἀγαπητὸν, ἐνδυναμοῦ ἐν κυρίῳ, μηδόλως καταπίπτων ἐν τῇ ἐκδοχῇ τῆς μεταστάσεως· στῆθι κραταιῶς· ὁμολόγησον ἐρωτώμενος τὴν καλὴν ὁμολογίαν· ἐὰν δέῃ ῥαπισθῆναι, ῥαπίσθητι μετὰ Χριστοῦ, φυλακίσθητι, πίε χολὴν θλιβερῶν περιστάσεων, ἄνιθι ἐπὶ τὸν σταυρὸν τῇ προαιρέσει· οὕτω γὰρ λογισθήσεται παντὶ τῷ προαιρουμένῳ οἶσαι τὰ πάθη· οὐκ ἀρκεῖ σοι υἱὸν θεοῦ γενέσθαι; οὐκ ἱκανοῖ σοι συγκληρονόμον γενέσθαι Χριστοῦ; τίνων τὸ αὐχεῖν, τίνων τὸ χαίρειν καὶ ἀγάλλεσθαι καὶ εὐπαθεῖν, ἀλλ' οὐχὶ τῶν διὰ Χριστὸν παθόντων καὶ περιοριζομένων; Cod. f. 120. b.

(1) De vitae praedestinato termino grandem nos dissertationem S. Germani patriarchae constantinopolitani edidimus inter Photii amphilochianas.

εἴθε καὶ ἄλλα παθεῖν ὁμοίως τῷ δεσπότῃ· καὶ τίς ἄξιος; ἀλλὰ χάρις ὁμοίως καὶ τοῖς φθάσασιν· ἐγὼ ὁ τάλας οὔποτε ἐχάρην τοσοῦτον, οὐδὲ εὐπαθῶν διετέλεσα· ναὶ καὶ ἐν ταῖς προλαβούσαις ἐξορίαις, καὶ οὐκ ἐπιλέλησμαι τῆς τοῦ κυρίου μου εὐεργεσίας· ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ ἄρτι διὰ τὸ προπέμψαι τὸν μακάριόν μου πατέρα σὺν τῷ ἁγίῳ μου Καλογήρῳ, βασιλεύω, δεσπόζω, γήθω, χορεύω· οὕτως ἐκδέχομαι τὰς περὶ τοῦ κόσμου κακώσεις ὡς τρυφάς· ἄφοβος, ἀπτόητος, τολμῶ λέγειν μετὰ τοῦ ἁγίου Δαβὶδ ἐὰν παρατάξηται ἐπ' ἐμὲ παρεμ-
* Ps. XXVI. 3. βολὴ οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου· * ὁ θάνατός μοι ἐπιθυμητὸς διὰ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον· καί γε οὕτως καὶ τηλικοῦτος διατεθειμένος, ὁμολογῶ βδέλυγμα εἶναι πάντων ἀνθρώπων, καὶ ἀπερριμμένος ἀπὸ θεοῦ διὰ τὰ ἄμετρά μου ἁμαρτήματα· οὕτως ταῦτα, ἴσως γὰρ καὶ τελευταία φωνή· ἐξοριζόμενος θεοῦ κελεύσει αἴρεις πάντως τὸν Κάλλιστον καὶ ὃν ἄλλον βούλει ἀδελφὸν, ἢ εὐθὺς ἢ ὕστερον· ἔασον δέ μοι τὸν Πρωτέριον ὧδέ που περικρυβόμενον καὶ διακονοῦντά μοι, εἴπερ εὐοδοῖ θεός· ὁ Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

tur, et exulant? Utinam et alia aeque ac Dominus patiamur! Quis vero dignus? Sed par gratia etiam praecedentibus. Ego autem infelix nondum tantopere gavisus sum, neque tam bene mecum actum est. Nae ego sane in prioribus exiliis, neque Domini mei beneficiorum sum immemor. Sed omnino nunc etiam, quoniam praemisi beatum patrem meum, cum sancto meo Calogero, regno, dominor, laetitiis incedo, exsilio. Mundi tribulationes ceu delicias excipio. Securus, intrepidus, audeo cum sancto Davide dicere: si consistant adversus me castra, non timebit cor meum. Mors mihi in votis est propter vitam aeternam. Quamquam vero sic affectus sum, fateor me esse omnium hominum abominatione dignum, et a Deo abiectum propter innumera peccata mea. Haec hactenus, et voce fortasse suprema. Si Dei nutu pulsus in exilium fueris, sumes omnino tecum Callistum, et quemlibet alium volueris fratrem, vel statim vel postea. Sine vero esse mecum Proterium, qui heic alicubi latet, mihique inservit, si Deo placuerit. Christus cum spiritu tuo!

με'. Τῷ αὐτῷ.

Cod. f. 121. b. Ὁπόταν μάθω τὸν Χελανδάριον ἐπιστῆναι μόνον, ἕως ἂν ἀναγνῶ τὴν ἐπιστολὴν, σφαδάζων εἰμὶ καὶ ἀδολεσχῶν τί τὰ σημαινόμενα, ὃ καὶ νῦν πέπονθα· ἔγνων οὖν τὰ γεγραμμένα, ἃ πῶς οὐκ ἔστιν ἀκούοντα στενάζειν; ὅτι γε μάλιστα καὶ Νεκτάριος ὁ ἀρχαῖος προδότης εἷς ἐστι τῶν τὰ τῆς ἀσεβείας χειρόγραφα ἀπαιτούντων· ὃν ὁ κρατῶν οὐ τοσοῦτον διὰ τὴν χρείαν, ὅσον διὰ τὸ ἐκ τοῦ πληρώματος τῆς καθ' ἡμᾶς ἀδελφότητος χρηματίσαι, ἀπόστολον αὐτοῦ πεποίηκεν· λυπηρὰ μὲν οὖν ὡς ἀληθῶς, ἀλλὰ καὶ χαρᾶς ἀνάπλεα, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν ἀχείρωτοι τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν ἐναντίων διαμένουσι διὰ θεοῦ ἀγάπην· πλὴν τί τὸ τῆς Νικαίας δράμα; καὶ πάντως γε ἵνα μαθὼν διδάξῃς, ἐπεὶ καὶ περὶ τῶν ἐγγύθεν ἡγουμένων· ἵνα τί δὲ περὶ ἡμῶν ἐλυπήθης; εἰς

45. Eidem.

Quando intellexi Chelandarium advenisse solum, donec epistolam legerem, anxius sollicitusque eram quid novi significaretur, quod nunc etiam mihi usuvenit. Scripta igitur legi, quae quis audiens non ingemiscat? praesertim quia et priscus proditor Nectarius unus est eorum qui impietatis chirographa postularunt: quem hominem imperator non quia idoneum, sed quia est de fraternitatis nostrae corpore, legatum suum fecit. Molesta haec enimvero sunt, sed simul gaudio plena, quia patres nostri perseverant invicti contra adversariorum conatum propter Dei amorem. Verumtamen quid agit nicaenus episcopus? Velim prorsus id a te me edoceri, deinde et quid proximi monasteriorum praepositi. Cur autem de duobus tibi proximis anxius

sis? nihil id est: fratres sunt, et fraterne saepe dissident inter se. Ora igitur, fili mi, ut manus Dei protegat utrosque, et haec vana sint. A fratre Cledonio accepi brevem epistolam, et recreatus sum. Idoneo tempore rescribam. Oro te, quandoquidem ipse oravit me, ut eum retineas et curam eius geras. Significa ei quod ego te oraverim, eumque saluta nec non fratrem Tithoëm; ad quem item aliam do epistolam. Fratres salutant.

46. Eidem.

Festinasti, fili mi, conferre mihi exiguam curarum vacationem. Utique Deus patris mei misereatur tui, tibique quietem largiatur! Nam cognitis quae nunciasti, gratias egi Domino. Cuncta gaudii nuncia sunt: sanctissimorum episcoporum propter Christum exilia, bonorum fratrum nostrorum constantia; de quibus multa erat sollicitudo et cogitatio mihi misello, quorsum res illorum evasura esset reputanti: namque hi prae cunctis in agone decertant; sed Deus ipsos quoque tuebitur; itemque monasteriorum praepositos praesertim in provincia. Tu vero, fili, tamquam a Deo adiutus et protectus, ne parcas scribendo, invisendo, confirmando, admonendo, consolando, excitando, docendo, exacuendo externos internosque, segniores et alacriores: neque eatenus tantum, sed et illos qui sub nostra potestate sunt: oportet enim te propter Christum longius provehi prudentia et opportunitate utentem. Nunc enim opus est discipulos quoque magistrorum vices sumere. Ego certe inutilis homo, si occasionem nactus fuero et fidelem tabellarium sive domesticum sive externum, statui cunctis exulibus patribus scribere. Valde enim id tum scribenti tum accipienti prodest; nam et in more sanctorum positum est, et ecclesiae utile: sed vel usque ad mundi terminos clamare ego canis pulexque paratus sum. Quis vero ad hoc mihi adiutor sit, nisi tu qui prae cunctis fra-

οὐδέν ἐστιν· ἀδελφοί εἰσι καὶ ἀδελφικῶς πολλάκις διαφέρονται εἰς ἀλλήλους· εὔχου οὖν τέκνον μου ἵνα ἡ χεὶρ τοῦ θεοῦ σκέπῃ ἀμφοτέρους, καὶ ταῦτα κενά· παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ Κληδονίου ἐδεξάμην γραμματεῖον καὶ ἀνεπάην· ἐν καιρῷ ἀντιγράφω· παρακαλῶ σε δὲ ὅτι παρεκάλεσέ με ἵνα αὐτὸν ἐπιτηρῇς καὶ περιέπῃς· καὶ δεῖξον ὅτι παρεκάλεσα· ὃν καὶ προσαγόρευσον ὥσπερ καὶ τὸν ἀδελφὸν Τιθόϊν, κἀκείνῳ δι' ἄλλης ἐπιστέλλω· οἱ ἀδελφοὶ προσαγορεύουσιν.

μϛ'. Τοῦ αὐτοῦ.

Ἐγρηγόρησας, τέκνον μου, δοῦναί μοι μικρὰν ἀμεριμνίαν· καί γε ὁ θεὸς τοῦ πατρός μου ἐλεήσαι σε καὶ ἀναπαύσαι σε· γνοὺς δὲ τὰ δηλωθέντα, εὐχαρίστησα τῷ κυρίῳ· πάντα χαρᾶς εὐαγγέλια· αἵ τε τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων ἐξορίαι ὑπὲρ Χριστοῦ οὖσαι, αἵ τε τῶν ἀγαθῶν ἡμῶν ἀδελφῶν ἐνστάσεις· ἐφ' οἷς καὶ πολλή μοι μέριμνα καὶ ἀδολεσχία τῷ ταπεινῷ, πῶς ἀποβήσεται τὰ κατ' αὐτοὺς σκοποῦντι· τῶν γὰρ πάντων ἀγωνιστικώτερον ἀθλοῦσιν· ἀλλ' ἔσται Χριστὸς ἐπαμύνων κ' αὐτοῖς· ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν ἡγουμένων, πολλοῦ γε εἰπεῖν τῶν τῆς χώρας· σὺ δὲ ὦ τέκνον ὡς ὑπὸ θεοῦ βοηθούμενός τε καὶ σκεπόμενος, μὴ φείσῃ ἐπιστέλλειν, ἐπιδημεῖν, στηρίζειν, νουθετεῖν, παραμυθεῖσθαι, διϋπνίζειν, ἐκδιδάσκειν, ἐπαλείφειν τοὺς ἔσω, τοὺς κακουμένους, τοὺς εὐδρομοῦντας· οὐ μὴν μέχρι τούτου· ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα ἡμῶν τελοῦντας· δεῖ γάρ σε περαιτέρω χωρῆσαι διὰ Χριστόν, δηλονότι οἰκονομίᾳ καὶ εὐκαιρίᾳ χρώμενον· ἄρτι γὰρ δεῖ καὶ τοὺς μαθητὰς διδασκάλους γενέσθαι· ἐγὼ γοῦν ὁ ἀχρεῖος, εἰ καιρὸν λάβοιμι καὶ πιστὸν γραμματηφόρον, εἴτε οἴκοθεν εἴτε ἔξωθεν, προτεθύμημαι πᾶσι τοῖς ἐξορίστοις πατράσιν ἐπιστεῖλαι· πολὺ γὰρ ὀνίνησι καὶ τὸν γράφοντα καὶ τὸν δεχόμενον τοῦτο· ἐπεὶ καὶ τοῖς ἁγίοις συνήθες καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ χρήσιμον· ἀλλὰ γὰρ καὶ μέχρι τερμάτων τῆς οἰκουμένης βοῆσαι ὁ κύων καὶ ὁ ψύλλος παρασκευάζομαι· τίς δὲ τούτου εἴη μοι συνεργός, πλὴν σοῦ τοῦ ὑπὲρ πάντας τῶν ἀδελφῶν θερ- Cod. f. 122. a.

μου φιλητοῦ καὶ Χριστοῦ καὶ ἐμοῦ τοῦ ταλαίνου; ζῶμεν δὲ χάριτι Χριστοῦ καὶ εὐχαῖς ὑμῶν ἐνταῦθα, καθὼς προγέγραφα διὰ τοῦ Ἀδριανοῦ, ἐν οὐδενὶ λειπόμενοι πλὴν βιβλίων, ἥξει δὲ καὶ ταῦτα ὁπόταν εὐοδοῖ κύριος· προσεύχου περὶ ἐμοῦ τέκνον θερμότερον ἵνα σώζωμαι.

tribus fervidus Christi amator es meique miseri? Vivimus per Christi gratiam vestrasque preces hoc loco, sicut antea scripsi per Hadrianum, nullius rei indigi praeterquam librorum. Sed et hi venient, cum Dominus faverit. Ora ferventius pro me, fili, ut salutem consequar.

μζʹ. Τῷ αὐτῷ.

Cod. f. 122. b. Ὡς καλά σου τὰ γράμματα, τέκνον ἠγαπημένον, πάντα ἡμῖν εὐκταῖα εὐαγγελιζόμενα· πρῶτον μὲν, τὴν κυρίαν ἡμέραν τῆς κυρίας Θεοτόκου· δεύτερον, τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον εὐεξίαν σου, εἶτα τὴν ὑγείαν τῶν ἀδελφῶν, καὶ μὴν καὶ τῶν ἑπτά· εἶτα τὴν θαυματουργίαν τῆς Χριστοῦ σεπτῆς εἰκόνος· εἰ γὰρ καὶ στενακτὸς ὁ τοῦ τολμητίου θάνατος, πῶς γὰρ οὔ; ἀλλὰ δοξαστὸς ὁ κύριος καὶ θεὸς ἡμῶν κἂν τῇ αὐτοῦ εἰκόνι θαυματουργησάσῃ, κἂν οὐκ ἐπιστρέφωνται οἱ ἀσεβοῦντες μυθοδεύοντες ἄλλως τὸν θάνατον, ἐπεὶ καὶ Ἰουδαῖοι τὴν ἀληθῆ τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν· ἡμῖν δὲ πιστὰ ἀμφότερα· εὖ δὲ ποιήσαι ὁ θεὸς τῷ καλῷ Γαϊανῷ· ἄγγελος ἀγαθὸς ἧκεν, ἄγγελος τοιοῦτος, καὶ ἀπείτω καθὰ εἴρηκας· εἴη εὐλογημένος καὶ ὁ Νεῖλος εἰ τοὺς ἑπτὰ ἐπεσκέψατο, μετὰ τῶν πεμψάντων αὐτόν· καλῶς φρονῶν ἐλήλυθεν καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἰγνάτιος· ὁ Προτέριος πορευέσθω· ἵνα τί δὲ κόπους ὑμῖν παρέχω τῇ συχνῇ ἐπισκέψει; ὅμως ἐπεὶ ἡ ἑορτὴ, τὸν μισθὸν ὑμῖν δοίη κύριος· τὸ Α, τὸ Β ἐξ ἡμῶν προσαγόρευσον.

47. Eidem.

Quam pulchrae sunt tuae litterae, carissime fili, quae optata omnia nobis annunciant! primo quidem festum diem dominae Deiparae: valetudinis tuae meliorem statum: deinde fratrum incolumitatem, et quidem etiam illorum septem: postremo venerandae Christi imaginis miraculum. Quamquam enim sine dubio dolenda est audacis illius mors, nibilominus glorificandus est dominus Deus noster etiam cum in sua imagine miraculum fecit, quamvis non convertantur impii, qui alioqui negant Christi mortem, sicuti Iudaei veram eiusdem resurrectionem. Atqui a nobis utraque creditur. Bene faciat Deus egregio Gaiano! bonus nuncius venit, nuncius huiusmodi et abeat prout dixisti. Benedictus sit et Nilus, si septem illos visitavit, cum mittentibus eum! Egregio consilio venit etiam frater Ignatius. Proterius proficiscatur. Cur vobis molestiam creo crebra visitatione? Attamen quoniam sollemnitas est, mercedem vobis retribuat Dominus! Saluta meis verbis A et B.

μηʹ. Τῷ αὐτῷ.

Cod. f. 123. a. Ἱκανῶς ἡμᾶς ἐξεδίδαξας, ὦ τέκνον ἠγαπημένον, τὰ γεγονότα καὶ ἤδη παριστάμενα, καὶ μέντοι ἀπὸ στόματος τὸ Χ· ἐπὶ πᾶσιν οὖν εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ κυρίῳ, καὶ τὰ κατὰ δύναμιν εἰσοίσειν τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν· διὰ τοῦτο ὅσον ἐπεφέρετο χρυσίον τὸ Χ ἐξ ἀγαθοποιῶν, καὶ εἶχον κἀγὼ ἐνταῦθα, πλὴν μικρᾶς χρείας, ἀπέσταλκά σοι· καὶ γενοῦ βοηθὸς τῶν βοηθείας ἐνδεῶν καθὰ διεταξάμην τῷ Χ· εἰς τοῦτο γάρ σε εἴασεν ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν θεός· γράμ-

48. Eidem.

Satis nos docuisti, o dilecte fili, res actas itemque iam instantes, et quidem ore X. De omnibus itaque gratias agere Domino debemus, et reddere quantum possumus fratribus nostris. Quapropter quicquid auri a benefactoribus attulit X, et ego etiam heic habui, exceptis paucis necessitatibus, misi tibi. Adiuva igitur qui adiutorio egent, prout illi X in mandatis dedi. Idcirco enim te Deus liberum voluit bonus Deus noster. Epistolam ad decem illos, si

fidelem fratrem inveneris, mitte. Ego enim iam misi, et nunc minime necesse est. Si minus, mitte saltem eulogiam. Ad Δ scripsi. Sed et sub alia persona, vel ex nostris vel alienis, cum utile fore putaveris, significa; et si ego quoque rectum fore iudicavero, scribam. Non enim silendum est, metu principum, si quando officium postulat. Si enim te retraxeris, inquit scriptura, non placet animae meae in te. Cui dicto adversans imperator, ne doceamus neque omnino loquamur vetat. Atqui, etiamsi peccatores sumus, novimus nos illorum esse discipulos qui aiebant: vos iudicate, utrum iustum sit, vos potius audire quam Deum nostrum: non possumus ergo quae audivimus et vidimus, non loqui. Caveamus itaque etiam a fortuitis rumoribus. Et siquidem necessarium non fuerit, haud cogitabimus ne unde quidem transmiseris: transmittes autem denuo cum idoneum fuerit. Et si ultra duas hebdomadas miseris, temporis supputatione conflictabimur; si vero intra, nequaquam. Christus cum spiritu tuo, frater. Ora pro me ferventer, sicut ego pro te vicissim.

μα εἰς τοῦ δέκα εὑρίσκων πιστὸν ἀδελφὸν πέμψον· ἐγὼ γὰρ πέπομφα, καὶ τέως οὐκ ἀναγκαῖον· εἰ δὲ μή, κἂν εὐλογίαν· τὸ Δ ἐπέστειλα· ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἑτέρου προσώπου ἢ τῶν ἡμετέρων ἢ τῶν ἄλλων, ἐὰν ἐπινοεῖς χρήσιμον εἶναι, δήλου· καὶ εἰ δοκιμάσω κἀγὼ εὖ ἔχειν, ἐπιστέλλω· οὐ γὰρ καθήκει σιωπᾶν, δέει τῶν κρατούντων, ὁπόταν δέοι· ἐὰν γὰρ ὑποστείλῃ *, φησίν, οὐκ * Hab. II. 4.
εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν σοί· ᾧ ἀντιτασσόμενος ὁ βασιλεύς, τὸ μὴ διδάσκειν μηδὲ λαλεῖν καθ' ὅλου ἐγκελεύεται· ἀλλ' εἰ καὶ ἁμαρτωλοί ἐσμεν, οἴδαμεν ἐκείνων εἶναι μαθηταὶ τῶν λεγόντων *, ὑμεῖς κρί- * Act. IV. 19.
νατε εἰ δίκαιόν ἐστιν ὑμῶν ἀκούειν ἢ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· οὐ δυνάμεθα οὖν ἃ ἠκούσαμεν καὶ οἴδαμεν μὴ λαλεῖν· ἀσφαλιζόμεθα οὖν καὶ περὶ τῶν ἐκβαινόντων ἀκοῶν· καί γε εἰ οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον, οὐ θεωρήσομεν οὐδὲ ἐκ τῶν παραπέμπτης· παραπέμψοις δὲ πάλιν ὅταν καθήκῃ· εἰ ὑπερβῇς τὰς δύο ἑβδομάδας μὴ πέμπων λογισμομαχήσομεν· εἰ δὲ ἔνδον, οὐδαμῶς· ὁ Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου τέκνον· εὔχου μοι ζεόντως ὡς κἀγὼ σοί.

49. Eidem.

Valde me commovit res nunciata, fili; neque habeo quod dicam, nisi Deo impellente accidisse, ut ausi sint egregii fratres nostri, contempto periculo, in impii Antonii negotio animose se gerere. Martyrum itaque adepti sunt gloriam, qui per se ipsi provocarunt sacros agones; nec porro quispiam contra dicet. Sed benedictus Deus noster qui vires roburque indidit, et ipsius gestandi stigmata dignos praestitit. Orent pro me misello, ut illorum vestigia sequar. Euge etiam H et Θ, quia necessario; immo quia ipsi martyrico zelo impenderunt se, subveniendo illis de monasterio qui capi timebant. Benedicat et sit misericors Dominus etiam egregio meo Prote-

μθ'. Τῷ αὐτῷ.

Ἐξέπληξέν με λίαν ἡ ἀγγελία, τέκνον· Cod. f. 123. b.
καὶ εἰπεῖν οὐκ ἔχω, ἢ ὅτι Θεοῦ κίνησις ἐγένετο θαρσυνθῆναι τοὺς γενναίους ἀδελφοὺς ἡμῶν τὰ κατὰ τὸν ἀσεβῆ Ἀντώνιον πρᾶξαι ῥιψοκινδύνως· μαρτύρων οὖν ἀπηνέγκαντο κλέος, τῶν ἐκκαλεσαμένων ἀφ' ἑαυτῶν τὰ ἱερὰ σκάμματα· καὶ ὁ ἀντιλέγων οὐδείς· ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἀνδρειώσας καὶ κρατύνας, καὶ τὰ αὐτοῦ στίγματα φορέσαι αὐτοὺς καταξιώσας· εὔξαιντο περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ κατόπιν αὐτῶν βαδίσαι· εὖγε καὶ τὸ Η, καὶ τὸ, Θ (1) ὅτι ἀναγκαίως· μᾶλλον δὲ καίτοι μαρτυρικῶς ἐπέδωκαν ἑαυτοὺς πρὸς βοήθειαν τῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ κακουμένων κρατηθῆναι· εὐλογήσαι κύριος καὶ ἐλεήσαι τὸν καλόν μου Πρωτέριον ἔν τε ταῖς εἰσόδοις αὐτοῦ καὶ

(1) Monuimus iam p. 30. ex epistola sirmondiana Studitae, quos homines hae litterae denotent.

ἐξόδοις· καὶ πάλιν, τέκνον μου, ἀπόστειλον αὐτὸν εἰ καὶ τολμηρὸν, καὶ κύριος εὐοδώσειεν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ· ὅτι δι' αὐτὸν ὁ λόγος καὶ ὁ τρόπος· καὶ ὁ πονῶν, φησι, θήσει μηρόν· καὶ πῶς ἄλλως δοξασθήσεται ὁ θεὸς, ἢ ἐν ταῖς ἀμηχανίαις δεικνὺς εὐμηχανίας· ἄρτι τῶν φιλαδέλφων τὰ γνωρίσματα· ἄρτι τῶν φιλοτέκνων τὰ ἰδιώματα· διὰ τοῦτο κἀγὼ ὁ τάλας προθυμοῦμαι· ἀπαιτοῦμαι γράφειν, παρακαλεῖν, ὑποστηρίζειν ὅσον ἐνδέχεται· δεύτερα τιθέμενος τὰ ἀνθρώπινα· ὑποδειγματιζόμενος τῷ ἔργῳ τοῦ ἁγίου Κυπριανοῦ
* G. Naz. or. XXVI. 15. ὁ ἀνάξιος· φησὶ γὰρ ὁ θεολόγος *, ὅτι καὶ ἐξορισθεὶς, οὐ διέλειπεν ταῖς ἐπιστολαῖς ἀλείφων καὶ κρατύνων τοὺς ὑπὸ χεῖρα, ἐξ ὧν πολλοὺς ἀπετέλεσε μάρτυρας· δεῦρο δὴ οὖν, τέκνον μου, ἀπόστειλον πάλιν τὸν Χ κομίζοντα τὰς ἐπιστολὰς, τρακταϊζόμενον αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἀγχινοίας σου· καὶ ἴδοι κύριος τὸ ἔργον, καὶ εὐμαρίσοι τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· πίστις ἡ τὰ μεγάλα κατορθοῦσα· πίστις ἡ καὶ ἐκ θανάτου ῥυομένη· ταύτῃ ἐπερειδόμενοι πράττομεν ἃ πράττομεν οἱ ἀνάξιοι· περὶ τοῦ Μ ἡνίκα ὁ Εὐθάλιος ὑποστρέψῃ, τότε παράπεμψον αὐτὸν θεοῦ εὐοδοῦντος· εἰς τὸν λογισμὸν ὃν ἐλάλησά σοι, εὐχαῖς σου ἐρραΐσθημεν· πλὴν χρεία τοῦ Μ· τὰ λοιπὰ ὡς ὁ κύριος εὐοδοῖ σοι πράττε· ἐπίστειλον δὲ καὶ τὸ Η καὶ τὸ Θ· ὁ κύριος σε σώσει, τέκνον· προσαγόρευσον τοὺς ἀδελφούς· οἱ σὺν ἐμοὶ ἀσπάζονταί σε.

ν'. Τῷ αὐτῷ.

Cod. f. 124. a. Κόπος ἐστὶ τέκνον ἐν τῷ τηλικούτῳ χειμῶνι παραγένεσθαί τινα ἐνταῦθα, περῶντα μάλιστα τὸν βαρβαρωθέντα ποταμὸν, πλὴν ὅτι ἀνέθημεν ἰδόντες τὸν ἀδελφὸν καὶ ἐντυχόντες τοῖς γράμμασί σου· ἓν λυπηρῶς δεξάμενοι, τὴν πτῶσιν τοῦ ἐλεεινοῦ Νεκταρίου· ὅμως ὅτι ἀκόλουθα τοῦ ὅλου βίου αὐτοῦ καὶ τὰ παρόντα· ἓν ζητεῖ μόνον, ποιῆσαι τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ τὰ τῆς πίστεως αὔραις φέρειν· ἐκεῖνος μὲν οὕτως ἔχων, οὕτω καὶ ὠλίσθησεν· σὲ δὲ ὁ θεὸς τοῦ πατρός μου καὶ τοὺς πάντας ἀδελφοὺς ἡμῶν τούς τε κρατουμένους καὶ μὴ, στηρίξειεν, σθενώσειεν, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ

rio in ingressibus eius et in exitibus. Et denuo, fili mi, mitte illum, etsi ea res non caret audacia; et Dominus vias eius prosperabit, quia propter ipsum et loquimur et agimus. Et qui laboraverit, ut dicitur, in latere requiescet. Et quomodo aliter glorificabitur Deus, quam in difficultatibus ostendendo facilitates? Nunc benivolorum fratrum fiunt indicia, nunc amoris in filios demonstrationes. Propterea ego quoque miser audeo, urgeor ad scribendum, exhortandum, confirmandum, quantum fieri potest, rebus humanis postpositis; exemplum capiens a beato Cypriano ego indignus. Narrat enim theologus, illum et in exilio non cessasse epistolia excitare et roborare subditos suos, ex quibus multos effecit martyres. Agesis itaque, fili mi, mitte rursus X qui litteras ferat, bene commonitum dexteritate tua. Videat rem Dominus, et iter eius secundet! Grandia patrat fides; a morte quoque eripit fides. Huic innixi agimus quae agimus nos indigni. Ad M quod attinet, cum redierit Euthalius, tunc eum mitte, favente Deo. Circa illam curam, de qua tecum eram locutus, te orante melius habemus. Verumtamen opus est homine M. Reliqua prout tibi Dominus prosperaverit, ages. Mitte etiam H et Θ. Dominus te servabit, fili. Saluta fratres. Qui mecum sunt, te salutant.

50. Eidem.

Labor est, fili, in tali hieme, quemquam huc venire, transantem maxime barbaricum flumen: attamen recreati sumus viso fratre et lectis litteris tuis. Unum dolenter intelleximus, lapsum videlicet miserandi Nectarii: verumtamen toti vitae eius consentanea sunt etiam praesentia. Unum tantummodo quaerit, nempe ut carnis suae libita faciat, et res fidei ventis transferri sinit. Hoc ille animo affectus, ita lapsus est. Te vero Deus patris mei, et fratres nostros omnes sive iam captos sive secus, solidet, roboret, confirmet in

dies, ad martyrium confessionis vestrae consummandum! Non enim bene incipere laudabile prorsus, sed ad finem perducere. Intende igitur lectioni, rem quoque grammaticam attingens prout fieri poterit. Tutare cellam tuam, ne ex improviso haeretici irrumpant. Deum time, in quo possumus purificari, et puri manere. De suboeconomo, frater nunciabit tibi. Quis iturus est ad archiepiscopum, ut rursus ei scribam? Salutant fratres, teque optant videre nobiscum. Saluta Δ, et Λ, et Θ. Christus nos adiuvet!

51. Gregorio filio.

Nunc tempus est, ut ad te quoque solitatim litteras dem, fili mi carissime, et frater unanimis, quoniam solitarius es, et custodia tenêris ob Christi nomen. Quid pulchrius, quid beatius quam quod propter Christum pateris? propter sanctam eius imaginem, propter Deiparam, propter singulos sanctos, quoniam prototypa a suis formis non dividuntur. Vere, mi frater, magnis beneficiis dignus es habitus. Episcopi ceciderunt, praepositi lapsi sunt, tu vero inter subditos connumeratus, aeque ac insignes hierarchae ac duces carceri pro veritate tuenda addictus es. Nemo subditus tantopere honoratus est, praeter tuos coenobii sodales. Exulta in hoc, laudem confessionemque Deo extolle, qui te vocavit in suarum passionum societatem. Excidit a vobis miserandus Orestes cum Aphrate; non enim erant ex nobis; alioqui vobiscum mansissent. Quorum vita prior obedientiae reluctabat, quid ni erga Christum futura erat inconstans? Ego potius miror, quod paululum restiterint. Tu ergo, fili mi, confortare in robore fidei tuae; ferena fortiter praesentia, paratus ad paria alia propter Dei amorem; de die in diem expectans Deum, qui te servabit a pusillanimitate et tempestate. Prope enim est Dominus expectantibus eum. Ora etiam pro me peccatore, ut in Domino salvus

μαρτύριον τῆς ὁμολογίας αὐτῶν ἀποπληρῶσαι· οὐ γὰρ τὸ ἐνάρξασθαι τὰ καλὰ, ἐπαινετὸν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ εἰς πέρας ἀγαγεῖν. πρόσεχε οὖν τῇ ἀναγνώσει, ἁπτόμενος καὶ τῆς γραμματικῆς ὅσον ἐνδέχεται· ἀσφαλοῦ τὸ κάθισμά σου, μὴ ἐξαπίνης οἱ αἱρετικοί· τὸν θεὸν φοβοῦ ἐν ᾧ ἔξεστι τὸ καθαίρεσθαι, ἢ μένειν καθαρόν· περὶ τοῦ παροικονόμου ἀπαγγελεῖ σοι ὁ ἀδελφός· τίς ἄπεισιν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον, ἵνα δῶ γράμματα πάλιν; προσαγορεύουσιν οἱ ἀδελφοὶ, καὶ ἐπιθυμοῦσι σε ἰδεῖν μεθ' ἡμῶν· προσαγόρευσον τὸ Δ, τὸ Λ, τὸ Θ· ὁ Χριστὸς βοηθὸς ἡμῶν εἴη.

να'. Γρηγορίῳ τέκνῳ.

Νῦν καιρὸς καὶ μονομερῶς σοι ἐπιστεῖλαι, υἱέ μου ἠγαπημένε καὶ ἀδελφὲ ὁμόψυχε, διὰ τὸ μεμονῶσθαί σε καὶ εἶναι ἐν φρουρᾷ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ· τί καλλιώτερον, τί δὲ μακαριώτερον ὅτι διὰ Χριστὸν πάσχεις; ὑπὲρ τῆς ἁγίας αὐτοῦ εἰκόνος, διὰ τὴν θεοτόκον, ὑπὲρ ἑκάστου τῶν ἁγίων, οὐ μεριζομένων τῶν πρωτοτύπων ἀπὸ τῶν παραγώγων· ὄντως, ἀδελφέ μου, μεγάλων δωρεῶν ἠξιώθης· ἐπίσκοποι ἐκπεπτώκασιν, ἡγούμενοι ὠλίσθησαν, καὶ σὺ ἐν ὑποτακτικοῖς τελῶν, ἴσα τῶν ἐκλεκτῶν ἱεραρχῶν τε καὶ καθηγητῶν, τὴν ὑπὲρ ἀληθείας φυλακὴν κατεκλείσθης· οὐδεὶς ὑπηκόων τοιοῦτον ἐδοξάσθη, πλὴν τῶν συγκοινοβιωτῶν σου· σκίρτησον ἐν τούτοις· δόξασον ἀνθομολογούμενος τῷ θεῷ τῷ καλέσαντί σε εἰς κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ· ἐξέπεσεν ἐξ ὑμῶν ὁ ἐλεεινὸς Ὀρέστης σὺν τῷ Ἀφράτῃ· οὐ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν· εἰ γὰρ ἦσαν, μεμενήκεισαν μεθ' ὑμῶν· ὧν, ὁ πρότερος βίος ἄπιστος εἰς ὑποταγὴν, τοῦτον πῶς ἂν ἦν ἕωλος εἰς Χριστόν; ἐγὼ ἐξενιζόμην καὶ εἰς ὃ μικρὸν ὑπέστησαν· σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῷ κράτει τῆς πίστεώς σου· φέρων γενναίως τὰ παρόντα, προθυμούμενος καὶ ἕτερα δι' ἀγάπην θεοῦ· ἡμέραν ἐξ ἡμέρας προσδεχόμενος τὸν θεὸν τὸν σώζοντά σε ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ ἀπὸ καταιγίδος, καὶ ἐγγὺς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν· * προσεύχου καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἵνα σώζωμαι ἐν κυρίῳ· προσαγορεύει σε ὁ ἀδελ-

Cod. f. 124. b.

* Ps. CXLIV. 18.

φὸς Νικόλαος· ἡ χάρις τοῦ κυρίου μετὰ σοῦ, ἀδελφὲ στεφανῖτα.

fiam. Salutat te frater Nicolaus. Gratia Domini tecum, frater coronate!

νβʹ. Θεοκτίστῳ τέκνῳ.

Cod. f. 125. a. Εἰ καὶ τῷ σώματι ἐχωρίσθην σου, τέκνον μου Θεόκτιστε, ἀλλ' οὐ τῷ πνεύματι· ἀεὶ γάρ σε ὁρῶ κατὰ νοῦν περιπονούμενός σε ἐν τῇ διοικήσει σου, πῶς τὰ κατὰ ψυχὴν, πῶς τὰ κατὰ σῶμα· καί γε σημεῖον ὧν λαλῶ ἀληθὲς, τὸ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐν τῇ ἁμαρτωλῇ μου εὐχῇ μνημονεύειν σου ἐξ ὀνόματος μετὰ τῆς συνοδίας σου· τοιοῦτος μοι ὁ πόνος καὶ περὶ σέ· καὶ οἶδα ὅτι ὑστερούμενος εἶ, στενοχωρούμενός τε καὶ θλιβόμενος· ἀλλ' ὁ μακαρισμός σοι τοῦ διωγμοῦ παρὰ Χριστοῦ· διὸ χαῖρε ἐν τῇ ἐλπίδι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, κουφίζων ἐντεῦθεν τὰ λυπηρά· πόσον γὰρ καὶ ἐνταῦθα χαρείσῃ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν πειρασμῶν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι σκιρτήσεις; ἄρτι τρίτον διώκεσαι διὰ κύριον, τρίπλοκον ἕξεις τὸν στέφανον· μὴ καταπέσῃς τέκνον μου ἀγαπητὸν τῇ ῥᾳθυμίᾳ· ἀλλὰ στῆθι ἔτι γενναίως· κἂν δέῃ ἀποθανεῖν, ἀποθάνωμεν σὺν τῷ Χριστῷ, ἵνα καὶ συζήσωμεν εἰς αἰῶνας· πάντως γὰρ ἀποθανούμεθα κἂν μὴ βουλώμεθα· ναὶ παρακαλῶ τέκνον ἐμόν· χαίρω δὲ ὅτι σύνεστί σοι καὶ ὁ καλὸς Μεθόδιός μου· ἔστω ὁ Χριστὸς μέσον ὑμῶν, σκέπων, εὐψυχῶν ὑμᾶς καὶ προνοῶν ἐπὶ πᾶσι· προσεύχου καὶ αὐτὸς περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἵνα σωθῶ σὺν ὑμῖν· ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος προσαγορεύει.

52. Theoctisto filio.

Quamquam corpore a te segregatus sum, fili mi Theocliste, spiritu tamen nequaquam. Te enim semper specto, mente sollicitus de vitae tuae ratione, quomodo anima quomodo corpore comparatus sis; verumque est eorum quae dico indicium, quod septies quotidie in peccatrice oratione mea tui nominatim sum memor cum sodalitio tuo. Tanta est mea de te sollicitudo! Scio equidem te inopem esse, anxium, atque afflictum; sed beatum te iam dixit Christus propter persecutionem. Quamobrem gaude, atque aeternorum bonorum spe praesentes molestias leva. Quantopere enim et heic post tentationum depulsionem laetaberis, et in futuro saeculo gaudio exultabis! Nunc iam tertio propter Dominum persecutionem pateris, triplicem posthinc habebis coronam. Ne animo, fili mi carissime, segniter concidas, sed fortiter persta; et si mori opus sit, moriamur cum Christo, ut et convivamus per saecula. Namque omnino moriemur, etiamsi nolimus. Utique quaeso, fili mi. Gaudeo autem tecum esse praeclarum quoque Methodium meum. Sit Christus in medio vestri, protegens, recreans vos, et in cunctis providens! Ora et tu pro me misero, ut vobiscum salvus sim. Frater Nicolaus salutat.

νγʹ. Δωροθέῳ τέκνῳ.

Cod. f. 125. b. Καιρός μοι μονοπροσώπως σοι ἐπιστεῖλαι, τέκνον ἠγαπημένον, ἐπὰν ἐμονώθης διὰ τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν σου· ὢ τῆς καλῆς σου ὁμολογίας· ὢ τῆς διὰ κύριόν σου φυλακῆς· ὃ ἐζήτεις ἔκπαλαι φιλῶν τὸν Χριστὸν, νῦν ἐπιτυχὼν ἀγάλλου, τέρπου· καὶ τί γὰρ εἴη ἄλλο τερπνότερον τοῦ μετὰ Χριστοῦ συμπάσχειν; ἐξέλαμψας ἐν τοῖς ἀδελφοῖς σου· ἀγωνίζῃ ἴσα τῶν ἀληθῶς ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων· ὃ οὐδεὶς ὑποτακτικῶν ἠξίωται, πλὴν τῶν συγκοινοβιωτῶν σου, σὺ δεδόξασαι· ἐξ-

53. Dorotheo filio.

Tempus mihi adest singulariter ad te scribendi, frater carissime, quoniam a singulis segregatus fuisti fratribus tuis propter Deum. O praeclaram confessionem tuam! Vah propter Dominum carcer! Quod iamdiu optabas Christi amore, nunc consecutus, exulta, delectare. Nam quid iucundius, quam cum Christo pati? Inter fratres tuos splenduisti: proeliaris aeque enimvero ut episcopi ac praepositi. Quo nemo subditus dignus fuit, exceptis tuis

coenobii sodalibus, id tibi ad gloriam contigit. Exciderunt a vobis miserandus Orestes et Aphrates; nec mirum, quandoquidem infideles iamdiu ambo erant; et quidem secundus etiam negator. Tu ergo, fili mi, confortare in Domino: sicut coepisti vocante Deo, et cursum tuum consumma. Tolera alacriter carceris molestias, de die in diem salutare Dei expectans: et si oportuerit pro Christo mori, moriamur ut vivamus. O egregie Dorothee persta fortiter, iuxta nomen tuum (Dei donum.) Ora etiam pro me misero, ut salvus fiam in Domino. Salutem tibi dicit frater Nicolaus. Gratia Dei sit cum spiritu tuo!

54. Bassiano filio.

Tempus mihi adest scribendi ad te solitatim, fili mi carissime, quandoquidem fratrum solitudinem pateris. Gratias egi agoque Deo meo tui causa, quia supra spem meam comperi te praesenti tempore fidelem in Domino, virum fortem, sincerae obedientiae tenacem, Christi agnum, pro eo mori praeoptantem. Ego vel primis tuis acceptis litteris laudavi te, et gratum habui quia tanta cum alacritate patefecisti mihi quae vobis acciderunt. Euge, praeclare fili mi Bassiane! Fortasse providente Deo accidit, ut ego mecum te in exilium non duxerim, quo tuae nunc virtutis probatio appareret. Confessor es, in custodiam coniectus, quasi aurum igne tribulationis et infirmitatis examinatus es. Adhuc, fili mi, permane cum patientia diutina, ut solis instar resplendeas. Etenim Orestes quidem et Aphrates breviter non tolerarunt affligi; ideo facti sunt filii tenebrarum. Tu quidlibet patere ceu Christi miles, superna spectans, futura meditans; nam praesentia tamquam somnia avolant. Quantopere gavisurus es paulo post, non in futuro tantum saeculo, verum etiam in praesenti! Propterea bono animo esto, horas transmitte, ab interioribus quoque hostibus cavens, ut omnino liberi simus. Et

ἔπεσαν ἀφ' ὑμῶν ὁ ἐλεεινὸς Ὀρέστης καὶ Ἀφράτης, καὶ οὐ θαῦμα, ἐπειδὴ ἀρχαῖοι ἄπιστοι ἀμφότεροι· καί γε ἀρνητὴς ὁ δεύτερος. σὺ οὖν τέκνον μου ἐνδυναμοῦ ἐν κυρίῳ, καθὼς ἤρξω κλήσει θεοῦ, καὶ τελείωσόν σου τὸν δρόμον· φέρε εὐψύχως τὰ τῆς φυλακῆς δυσχερῆ, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας προσδεχόμενος τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ· ἂν δέῃ καὶ ἀποθανεῖν διὰ Χριστὸν, ἀποθάνωμεν ἵνα ζήσωμεν· ὦ καλὲ Δωρόθεε στῆθι γενναίως ὡς δῶρον θεοῦ· προσεύχου καὶ περὶ ἐμοῦ ταπεινοῦ ἵνα σώζωμαι ἐν κυρίῳ· προσαγορεύει σε ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος· ἡ χάρις τοῦ κυρίου εἴη μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

νδʹ. Βασιανῷ τέκνῳ.

Καιρός μοι μονομερῶς σοι ἐπιστεῖλαι, τέκνον μου ἠγαπημένον, ἐπὰν τῶν ἀδελφῶν σου ἀπεμονώθης· εὐχαρίστησα καὶ εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ σοὶ, ὅτι ὑπὲρ ὃ ἤλπιζον εὗρόν σε τὰ νῦν πιστὸν ἐν κυρίῳ· ἄνδρα γενναῖον, φύλακα ἀνόθευτον ὑποταγῆς, ἄρνα Χριστοῦ, ὑπὲρ αὐτοῦ προαιρούμενον ἀποθνήσκειν· ἐγὼ καὶ ἐκ τῶν προτέρων γραμμάτων σου, ἤνεσά σε καὶ ἀπεδεξάμην φανερώσαντά μοι τὰ συμβεβηκότα ὑμῖν καὶ μετὰ τοσαύτης εὐψυχίας· εὖγε καλόν μου τέκνον Βασιανέ· τάχα οἰκονομία γέγονεν θεοῦ μὴ ἆραί σε με ἐν τῇ ἐξορίᾳ μου, ἵνα τὸ δοκίμιόν σου τῆς ἀρετῆς φανῇ· ὡμολόγησας, ἐφρουρίσθης, ἐπυρώθης ὡς χρυσὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ τῇ ἀσθενείᾳ· ἔτι τέκνον μου ἐπίμεινον μακροθύμως ὅπως ἐκλάμψοις ὡς ὁ ἥλιος· ὁ γὰρ Ὀρέστης καὶ Ἀφράτης, μικρὸν οὐκ ἠνέγκαν λυπηθῆναι· διὸ γεγόνασιν υἱοὶ σκότους· κακοπάθησον ὅσον ὅσον ὡς στρατιώτης Χριστοῦ· τὰ ἄνω φρονῶν, τὰ μέλλοντα σκοπῶν· τὰ γὰρ παρόντα ὡς ὄνειρα ἀφίπταται· οἷον μέλλεις σκιρτᾶν μικρὸν ὕστερον, οὐ μόνον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα· διὸ εὐψύχει· διαβίβαζε ὥραν ἐξ ὥρας, σκοπῶν τοὺς ἔνδοθεν ἐχθρούς, ἵνα πάντοθεν ἀκυρίευτοι ὦμεν· κἂν δὲ μικρόν τι παραπίπτωμεν, θᾶττον διανιστάμεθα· προσδεχόμεθα, κλαίομεν, αἴρομεν τὴν

Cod. f. 125 b.

καρδίαν πρὸς θεὸν καὶ παραυτίκα ἡ βοήθεια· ναὶ τέκνον μου παρακαλῶ· ναὶ δέομαί σου τῆς ἀγάπης· τελείωσόν σου τὸν ἀγῶνα, προσευχόμενος καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἵνα σώζωμαι· ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος προσαγορεύει σε.

si aliquando breviter prolabimur, ilico consurgimus. Oremus, fleamus: cor ad Deum extollamus, statimque adintorium aderit. Nae te, fili mi, oro quaesoque! Nae, oro dilectionem tuam. Perfice agonem tuum: ora pro me peccatore ut salutem consequar. Nicolaus frater te salutat.

νε'. Θαδδαίῳ τέκνῳ καὶ ὁμολογητῇ.

Cod. f. 126. a. Ὦ Θαδδαῖε στρατιῶτα Χριστοῦ· τέκνον μου ποθητὸν, ἀνὴρ στερροκάρδιε, προσπτύσσομαί σε διὰ τοῦ γράμματος ὡς ἀπὸ στόματος· περιπλέκομαί σε ἀπὸ ἀγκαλῶν καρδίας μου· ἥσθην καὶ ὑπερήσθην τῇ εὐτολμίας σου, τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν εὐκλεέστερε, τῶν εὐδιαλέκτων ῥητόρων εὐλαλέστερε καὶ σοφώτερε· τί γάρ; εἰ οἱ μὲν ἀπεμωράνθησαν ἀλογώτερον κτηνῶν, ἔξαρνοι Χριστοῦ γενάμενοι Ὀρέστης καὶ Ἀφράτης υἱοὶ τοῦ σκότους, σὺ δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν φρουρᾷ καὶ κακώσει καὶ ταῦτα παρρησιαζόμενος καὶ διαθερμαινόμενος· ὦ τῆς καλῆς σου ὑποταγῆς ἥ σε ἤγαγεν ἐν τοῖς μέτροις τούτοις· ἔτι τέκνον μου ὑπένεγκαι, ἐνάθλησον, ὑπόμεινον, ἵνα στεφανωθῇς· συνετῶς ἀποκρινόμενος, ταπεινοφρόνως διεξερχόμενος, μετ' ἐλπίδος διαβιβαζόμενος, προαιρήμενος καὶ τὸ αἷμα κενῶσαι διὰ σφαγῆς ὑπὲρ θεοῦ, ὅπερ καὶ προαιρεῖ ὡς ἐγώ σε οἶδα· προσεύχου καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἵνα σώζωμαι· ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος προσαγορεύει σε.

55. Thaddaeo filio et confessori.

O Thaddaee Christi miles, fili mi desiderate, forti animo vir, compello te hac epistola haud secus quam ore: cordis mei ulnis amplector te. Mirifice delectatus sum confidentia tua, o omnium ab ortu solis inclyte, et eloquentissimis oratoribus facundior atque sapientior. Quid enim? Si isti quidem insanius omni belua infatuati sunt, dum Christum negaverunt, veluti Orestes et Aphrates tenebrarum filii; tu vero propter illum in carcere versaris atque aerumna; et quidem alacer ac fervore aestuans. O praeclara obedientia tua, quae te ad hunc gradum provexit! Adhuc, fili mi, tolera, decerta, sustine, ut coroneris; sapienter respondens, humiliter pergens, cum spe ambulans, paratus sanguinem quoque profundere propter Deum caesus; quod et optas, ut ego non dubito. Ora etiam pro me peccatore, ut salvus fiam. Frater Nicolaus te salutat.

νς'. Λητωΐῳ τέκνῳ.

Cod. f. 126. b. Οὐ διὰ μακρᾶς περιόδου μοι ὁ λόγος, οὐδὲ γὰρ ἐᾷ τὸ πάθος τῆς περιχαρείας ὦ τέκνον ἀναβάλλεσθαι τὴν φωνήν· ἐπεὶ οὖν εἴρηκας ἥμαρτον, παρεβίβασε κύριος τὸ ἁμάρτημά σου, ὁ βραδὺς εἰς ὀργὴν καὶ ταχὺς εἰς οἰκτιρμούς· ἀλλὰ τί ἀνταποδώσω μου τῷ κυρίῳ, ὅτι οὐκ εἰς τέλος παρεῖδέν μου τὴν ταπείνωσιν, ἀπολέσαι με πρόβατον ὃ πόνῳ πολλῷ καὶ πόθῳ περιεποιησάμην, ὃ εἶχον ἐν ἀγέλῃ μου ἐν ἐπισήμοις, οὗ φωνὴ ἠκούετο καὶ ἀντηκούετο ἡδύνους μάλα, στάσις ἐπεφαίνετο εὔκοσμος ἄγαν; καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγειν; εὗρον ὃ ἀπώλεσα·

56. Letoio filio.

Haud longo ambitu verba faciam; etenim dolor non sinit, o fili, gaudii vocem emittere. Quoniam itaque dixisti, peccavi, transtulit Dominus peccatum tuum, qui tardus est ad iram, et celer ad misericordiam. At enim quid retribuam Domino, qui non usque ad finem sprevit humilitatem meam, ne ovem perderem, quam labore multo atque affectu adquisiveram, quam habebam in ovili meo inter praeclaras, cuius vox vicissim iucunda admodum audiebatur, cuius status omnino egregius cognoscebatur? Quid enim plura dicere

opus est? Inveni quod perdideram, complector quo spoliatus fueram. Gratulantur mihi praesides nostri angeli: congaudent ordinis sodales: laetantur piae mentis homines: solus tristatur Belial, animabus exitialis lupus. Quod si multi morsus fuerunt, at benigna atque efficacia remedia sunt. Ne itaque aegro animo sis, fili optime; ego misellus, tecum sum: ego pro anima tua cervicem meam obiicio: tantum bono animo sis: tantum in Dei nostri mandatis deinceps consistas. Quid porro hoc est? Nempe ut cum eo verseris, quicum vivere elegisti, fratre tuo: ut sanctis regulis adhaereas, noxios locos vites, et mortiferum haereseos laqueum: si quid bonum est, si quid utile, amplectens; molestias patienter ferens hac illac vagandi propter instantem necessitatem: orans etiam pro me peccatore. Incolumis esto, fili mi carissime, a praesenti usque in aeternum tempus.

57. Besarioni filio.

Gaudeo tui causa, fili mi Besarion carissime, quia electio Dei factus es inter fratres tuos. Omnino optimum propositum suscepisti, et pro veritate fiducialiter te gessisti: ingressus es tamquam aurum in caminum carceris: viriliter egisti, in vincula es coniectus, confessus es, retulit in tabulas Dominus testimonium tuum. Quid enim aliud egerunt martyres? scilicet propter Christum mori. Hoc tu quoque proposito certe tuo peragis: semper enim moreris carcere clausus. Gloria sit glorificanti te Deo! Gratiae sint ei qui te ad tantam gloriam vocavit! Heu negatoribus infelici Oresti et Aphrati! Hi propter brevem felicitatem exciderunt a Christo; ignominiosi nunc, et in futuro iudicio negationem passuri, propterea quod Christum negaverint. Et isti quidem sic, velut antiqua zizania. Tu vero, fili mi, perfice cursum tuum, aerumnas tolerans, paratus cruento etiam fine consummari, ut cum martyribus exultes, ut tui causa ego quoque in gloria sim.

ἐστερησάμην ὃ ἀφηρπάγην· συγχαίρουσί μοι οἱ ἔφοροι ἡμῶν ἄγγελοι, συνήδονται οἱ σύννομοι, εὐφραίνονται οἱ θεόφρονες, στυγνάζει μόνος ὁ Βελίαρ, ὁ ψυχοφθόρος λύκος· κἂν πολλὰ τὰ δήγματα, φιλάνθρωπα καὶ ἰάσιμα τὰ φάρμακα· μὴ δὴ σὺ βαρυθῇς, ὦ καλλίτεκνον· ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μετὰ σοῦ· ἐγώ σου ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τὸν ἐμαυτοῦ τράχηλον ὑποτίθημι· μόνον εὐθύμει· μόνον στῆθι ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐκ τοῦ δεῦρο· τί τοῦτο; τοῦ συνεῖναί σε μεθ' οὗ ᾑρετίσω βιοῦν ἄρτι ἀδελφοῦ σου, προσέχειν ἐντολαῖς ἁγίαις, φεύγειν τοὺς τῆς βλάβης χώρους, τὸν τῆς αἱρέσεως θανάσιμον βρόχον· εἴ τι καλὸν, εἴ τι ὀνησιφόρον καρπούμενος, φέρων τὰ θλιπτικὰ ὑπομονητικῶς, τῆς ὧδε κἀκεῖσε περιφορᾶς διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην· προσευχόμενος καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· σώζοιο τέκνον μου ἠγαπημένον ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.

νζ΄. Βησαρίωνι τέκνῳ.

Cod. f. 127. a.

Χαρά μοι ἐπὶ σοὶ, τέκνον μου ἠγαπημένον Βησαρίων, ὅτι ἐκλογὴ θεοῦ ἐγένου ἐν τοῖς ἀδελφοῖς σου· πάντως ὡς τὰ κάλλιστα προαιρούμενος, καὶ ὑπὲρ ἀληθείας παρρησιαζόμενος· εἰσῆλθες ὡς χρυσοῦς ἐν καμίνῳ διὰ τῆς φρουρᾶς· περιηνδρίσω, περιεφυλακίσθης, ὡμολόγησας, ἀπεγράψατο κύριος τὴν μαρτυρίαν σου· τί γὰρ ἄλλο οἱ μάρτυρες ἐποίησαν; τὸ ἀποθανεῖν δηλονότι ὑπὲρ Χριστοῦ· τοῦτο καὶ σὺ τῇ προαιρέσει· ἀεὶ γὰρ ἀποθνήσκεις ἐν τῇ φυλακῇ· δόξα τῷ δοξάσαντί σε εἰς τηλικαύτην δόξαν· χάρις τῷ καλέσαντί σε εἰς τηλικαύτην δόξαν· φεῦ τοῖς ἐξαρνησαμένοις Ὀρέστῃ τῷ ἀθλίῳ καὶ Ἀφρατίῳ· διὰ μικρὰν εὐπάθειαν ἐξέπεσαν Χριστοῦ, ἀσχημονοῦντες τὰ νῦν, κἂν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀπαρνηθησόμενοι ἐφ' οὗ Χριστὸν ἠρνήσαντο· ἐκεῖνοι μὲν οὕτως ὡς ἀρχαῖα ζιζάνια· σὺ δὲ τέκνον μου τελείωσόν σου τὸν δρόμον, ὑποφέρων τὰ θλιπτικὰ, προαιρούμενος καὶ τὸ δι' αἵματος τελειωθῆναι, ἵνα σὺν μάρτυσι χορεύσῃς· ἵνα διὰ σοῦ κἀγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς εὐδοξήσω· ναὶ τέκνον μου, ἀεί-

στεῦσον ὡς ἐνήρξω ἕως τέλους, προσευχόμενος καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος προσαγορεύει σε.

Utique, fili mi, fortiter age, ut coepisti; perfer usque ad finem, orans etiam pro me peccatore. Frater Nicolaus salutat te.

νη'. Τίτῳ καὶ Φίλωνι τέκνοις.

Cod. f. 127. b. Ἐπισκέπτομαι ὑμᾶς τέκνα μου ἠγαπημένα καὶ νῦν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, πῶς ἔχετε φιλῶν μαθεῖν, πῶς ὑπομένετε τὴν ἐν κυρίῳ φυλακήν· χάρις τῷ θεῷ ὅτι ἀνεδείχθητε ὁμολογηταὶ Χριστοῦ, στῦλοι καὶ ἑδραιώματα τῆς ἐκκλησίας· κἂν γὰρ μικροὶ ἐστὲ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ὑμῶν, καὶ μηδαμινοὶ λογίζεσθε τοῖς εὐσεβέσιν, ἀλλὰ παρὰ τῷ θεῷ μεγάλοι ὑμεῖς καὶ ἁγίοις συναρίθμιοι· λοιπὸν βλέπετε ἀδελφοὶ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, οἷον τὸ ὕψος, ποταπὸν τὸ χάρισμα· ὑπομένοντες ὑπομείνατε τὸν κύριον ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἀπεκδεχόμενοι τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ὡς ἀδελφοὶ μετ' ἀλλήλων ἀναστρεφόμενοι· βλέπε σὺ Τίτε ἀδελφέ μου, βλέπε φίλον τέκνον μου, διὰ θεὸν καὶ μετὰ θεοῦ ἡ φυλακὴ ὑμῶν· Χριστὸν ἔχοντες μὴ ῥαθυμεῖτε· ἐξέλθετε ἀπὸ τῆς φυλακῆς ὅτε βούλεται Χριστὸς, ὡς χρυσὸς ἀπὸ χωνευτηρίου, ὅλως καθαροὶ, τετιμημένοι, δεδοξασμένοι, στεφανῖται· τοῦτο τὸ πέρας ἐνθυμούμενοι, στέργετε, φέρετε, χαίρετε, ἐγγὺς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν· προσεύχεσθε καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ πατρὸς ὑμῶν, ἵνα σώζωμαι· ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος προσαγορεύει.

58. Tito et Philoni filiis.

Inviso vos, filii mei carissimi, nunc quoque per epistolam, quomodo vosmet habeatis scire cupiens, quomodo carcerem Christi causa toleretis. Deo gratias, quod palam extitistis confessores Christi, columnae ac bases ecclesiae. Quamvis enim parvi estis inter fratres vestros, et minimi aestimamini inter religiosos, attamen coram Deo magni vos, et sanctis connumerati. Quod superest, videte fratres vocationem vestram, quanta sit eius excelsitas, quantum munus. Patienter sustinete Dominum de die in diem, expectantes misericordiam eius, et tamquam fratres inter vos conversemini. Videsis tu, Tite frater mi, videsis fili mi carissime: propter Deum et cum Deo carcer vester est. Christum habentes, animo ne concidatis. Carcere egrediemini cum Christus voluerit, tamquam aurum ex fornace prorsus defaecati, pretiosi, splendidi, coronati. Finem hunc cogitantes, contenti estote, tolerate, gaudete, prope est Dominus sustinentibus eum. Orate etiam pro me peccatore patre vestro, ut salvus fiam. Frater Nicolaus salutat.

νθ'. Ἰγνατίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 128. a. Κἂν οὐκ ἠδυνήθην τὸ πρότερον ἰδίᾳ σοι ἐπιστεῖλαι, νῦν τέκνον μου ἠγαπημένον δεξάμενός σου τὸ γράμμα, εὐθύμως ἐπιστέλλω· ὑγιαίνων ἴσθι ψυχῇ τε καὶ σώματι πραγματευόμενος τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὑπὲρ ἧς καὶ ὁ δρώμενος διωγμὸς παρὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας· καλῶς οὖν ἐποίησας γεγονὼς ἐν τοῖς αὐτόθι ὄντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τοῦ οἰκονόμου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν, τῶν τε παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποσταλέντων· εἴτε οὖν ἐν τῷ Βοσκυτίῳ, εἴτε ἐν τῷ ἁγίῳ Γεωργίῳ, καθὼς διεταξάμην τῷ ἀδελφῷ Τιθοΐῳ ἐπίμενον· ἄνθρωπος εἶ τοῦ θεοῦ, ἐγγεγυμνασμένος παρὰ τῆς τα-

59. Ignatio filio.

Quamquam antea non potui peculiariter ad te litteras dare, nunc fili mi carissime, accepta epistola tua, libenter scribo. Valeas anima et corpore, comparans tibi regnum caelorum, propter quod praesens quoque persecutio ab hostibus veritatis suscitata est. Bene ergo a te actum est, quod istuc venisti, ubi sunt archiepiscopus, et oeconomus, et reliqui fratres, et quicumque ab imperatore relegati fuerunt, et ii qui ab initio monasterium administrabant. Vel in Boscytio igitur, vel ad sanctum Georgium, sicut mandavi fratri Tithoio, remane. Homo Dei es, ab humili

persona mea ad monasticum statum exercitus, provectus virtute, ideoque ad sacerdotium promotus, et ad gradum epistemonarchae, ne dicam etiam protocalligraphi et chrysophylacis. Haec omnia ad decus tuum pertinent et gloriam meam. Appareas igitur abhinc, fili mi, fratribus tuis, maioribus, et aequalibus, et infirmis, velut Ignatius deifer, cuius et nomen geris, gratiam sermone tuo fundens, spirans bonorum operum unguenta; ut bonus odor tuus ad fratrum tuorum coetum deveniat, ut in regno caelorum fulgeas solis instar paulo post. Etenim mors continuo grassatur, ut in ipsis fratribus nostris agnoscimus. Et beatus qui se mundat, atque ita decedit, sanctam relinquens aestimationem apud adhuc superstites! Talia tibi, fili mi, finia contingat! Fratres te etiam atque etiam salutant.

60. Eidem.

O praeclare mi Ignati, scito me hinc tolli, atque illuc deportari ubi Dominus locum mihi quietis paravit. Ne itaque moereas, sed gaude quod ego peccator dignus habeor propter Christum exilium et carcerem pati. Quid enim iucundius aliud est in terra vel delectabilius, quam propter Deum pati? Novi equidem te forti spiritu esse, Dominoque fidelem. Serva te immaculatum a Christi inimica haeresi. Heu proditori Nectario, qui priscae apostaseos non est oblitus! Heu misero Oresti quia ne pateretur, passum pro ipso Christum negavit, adversarium se illius imaginis subscribens. Si me persecuti sunt, inquit Christus, et vos persequentur. Quid ergo mirum si propter ipsum patimur persecutionem? Utinam et moriamur! Hae tibi sint tamquam supremae tabulae a me misello. Tu vero, fili egregie, cum fide omne quoque bonum opus sectare: tene germanam caritatem cum cunctis fratribus, praecipue

πεπονηκώς μου τὰ τῆς μοναδικῆς καταστάσεως, προβεβηκὼς ἐν ἀρετῇ, κἀντεῦθεν ἀχθεὶς εἰς ἱερωσύνην, εἰς βαθμὸν ἐπιστημονάρχου· ἀφῶ λέγειν πρωτοκαλλιγράφου καὶ χρυσοφύλακος (1)· ταῦτα πάντα εἰς κλέος σου, εἰς δόξαν μου· φάνηθι οὖν καὶ ἀπὸ τοῦ δεῦρο τέκνον μου τοῖς ἀδελφοῖς σου, τοῖς τε προέχουσι καὶ ἴσοις καὶ ὑφειμένοις, ὡς Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος ἐξ οὗ καὶ καλέσαι· * χάριν διδοὺς ἐν τῷ λόγῳ σου, * Ita cod. ἀποπνέων τὰ μύρα τῶν ἀγαθῶν πράξεων· ἵνα ἡ εὐωδία σου διαδράμοι εἰς τὸ πλήρωμα τῆς ἀδελφότητός σου, ἵνα ἐκλάμψοις ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ὡς ἥλιος μικρὸν ὕστερον· ὁ γὰρ θάνατος ἐνεργεῖται ἀεὶ ὡς ὁρῶμεν ἐξ αὐτῶν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν· καὶ μακάριος ὁ καθάρας ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἀποδημῶν, ὄνομά τι ἐγκαταλιμπάνων ὅσιον τοῖς ἔτι ζῶσιν· οὕτως εἴη σοι τέκνον μου τηρηθῆναι· οἱ ἀδελφοὶ ἀσπάζονταί σε θερμῶς.

ξʹ. Τῷ αὐτῷ.

Ὦ καλέ μου Ἰγνάτιε, γίνωσκε ὅτι με Cod. f. 129 b.
αἴρουσι τῶν ἐνταῦθα, καὶ μετεξορίζουσιν ὅπου ὁ κύριός μου ἡτοίμασέ μοι τόπον καταπαύσεως· μὴ οὖν λυποῦ, ἀλλὰ χαῖρε ὅτι κατηξίωμαι ὁ ἁμαρτωλὸς διὰ Χριστὸν μετοικίζεσθαι καὶ φυλακίζεσθαι· καὶ τί γὰρ χαριέστερον ἄλλο ἐπὶ τῆς γῆς ἢ τερπνότερον, ἀλλ᾽ ἢ διὰ θεὸν πάσχειν; οἶδα σε οὖν ὀχυρὸν τῷ πνεύματι, πιστὸν τῷ κυρίῳ· φύλαξον σεαυτὸν ἄσπιλον τῆς χριστομάχου αἱρέσεως· φεῦ τῷ προδότῃ Νεκταρίῳ ὅτι τὴν ἀρχαίαν ἀποστασίαν οὐκ ἐπελάθετο· φεῦ τῷ ἀθλίῳ Ὀρέστῃ ὅτι διὰ τὰ πάθη, τὸν παθόντα ὑπὲρ αὐτοῦ Χριστὸν ἠρνήσατο ὑπογράψας κατὰ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ· εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, φησὶν ὁ Χριστὸς καὶ ὑμᾶς διώξουσι· * τί οὖν θαυ- * Ioh. XV. 20.
μαστὸν εἰ διωκόμεθα δι᾽ αὐτόν; εἴθε καὶ ἀποθάνομεν· ταῦτα σοι ὡς ἐν διαθήκῃ παρ᾽ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ· σὺ δὲ ὦ καλὸν τέκνον μετὰ τῆς πίστεως καὶ πάσης ἀγαθοεργίας ἐπιμελοῦ· ἔχε φιλίαν γνησίαν μετὰ πάντων τῶν ἀδελφῶν, ἐξαιρέτως μετὰ τοῦ οἰ-

(1) De his officiis videndus est ipse Theodorus studita in epitimiis, biblioth. nov. PP. T. V.

κονόμου, διὰ τὸ τῇ ὁμονοίᾳ τῶν προεστώτων, συνομονοεῖν καὶ τοὺς ὑφειμένους· ἔπεχε τῇ ἀναγνώσει· σοφίζου τὰ θεῖα· προσεύχου καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἵνα σωθῶ· εἴη Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν φυλακή σοι ἐν ἅπασιν· ἀμήν.

cum oeconomo; quia si maiores concordiam servant, minores pariter concordes sunt. Incumbe ad lectionem, divina disce, ora etiam pro me peccatore ut salvus fiam. Christus Deus te in cunctis custodiat! Amen.

ξα'. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 129. b. Πεπονημένως ἀπεσκόπουν τὴν τῶν γραμμάτων σου ἀπαγγελίαν, τέκνον μου ποθητόν· οὐ μόνον διὰ τὰ προγεγραμμένα μοι παρὰ σοῦ ὅπως ἀπέκβοι, ἀλλὰ γὰρ καὶ διὰ τὰ θρυλλούμενα ἐνταῦθα περὶ τοῦ σεισμοῦ· καὶ ὡς δεξάμενός σου τὴν ἐπιστολὴν ἀνέγνων, ἐξέστην ἔκστασιν ἱκανήν, στενάξας ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι, κατελεήσας τοὺς τεθνεώτας· εἶτα ὅτι καὶ τούτων γενομένων, μένει ἀμείλικτος ἡ καρδία τῶν ἀσεβούντων, ἀνδριζομένη μᾶλλον μὲν οὖν ἐπὶ τῇ κακίᾳ· ἅπαξ γὰρ ζωγρηθέντες ἐν τῷ τοῦ διαβόλου θελήματι, ἀνανήξασθαι οὐ βούλονται, ἢ οὐδὲ βουλόμενοι δύνανται (1)· τίς κοπάσει τὸν χειμῶνα; τίς ἰάσεται τὸ σύντριμμα τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας; τίς ἄλλος, ἢ ὃς ἔφη τῇ θαλάσσῃ πεφίμωσο *; ἀλλ' οὐκ ἂν γένοιτο, εἰ μὴ μαθητεύοντες εἶεν Χριστῷ κατ' ἀλήθειαν τινές, ὧν ὑπακούσειεν τῆς κραυγῆς ὁ θελητὴς τοῦ ἐλέους κύριος· γενοῦ οὖν εἷς τῶν τοιούτων, τέκνον, διὰ καθαρᾶς καρδίας, καὶ ἐξιλέωσαι ἵνα μὴ ἔτι ὀργιζόμενος ὁ Θεὸς συναπολέσῃ δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς κατὰ τὸ γεγραμμένον· * στήριζε τοὺς ἑπτὰ διὰ γραμμάτων καί τινων ἀποστόλων· εὖ σε ποιήσει ὁ Θεὸς ὅτι ἐχρηστεύσω πρὸς τὸν κληρικὸν Στέφανον, καὶ ἔτι χρηστεῦσαι δυνάμενος· ἀνάγνωθι τὴν μητροπολίτου τὴν ἐπιστολήν, καὶ δός μοι λόγον τῆς ἐρωτήσεως· λάβε δὲ καὶ παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἀποκαλύπτων αὐτῷ τὴν γνώμην ὡς παρ' ἐμοῦ, μὴ μέντοι ὅτι γέγραφα τῷ μητροπολίτῃ· κοπιᾷς, τέκνον, τρέφων ἡμᾶς, τρέφεις δὲ ἕξ· ἐργόχειρον ἔλειψέν μοι τὸ γράφειν, ὃ ἔχω εἰς πολλὴν παρηγορίαν καὶ βοήθειαν ψυχῆς· διὸ φρόντιζέ μοι ἀπάρτι ἐργόχειρα οἷα θέλεις συρμαιόγραφα (2)· μόνον μὴ ζη-

* Marc. IV. 39.

* Gen. XVIII. 23.

61. Naucratio filio.

Anxie expectabam litterarum tuarum nuncium, fili mi desiderate; non solum propter eorum quae antea ad me scripseras cognoscendum exitum, verum etiam propter terrae motus famam heic diffusam. Cum vero acceptam epistolam tuam legi, magnopere sum commotus, deplorans eventum, extinctos miserans: deinde, quod post cladem huiusmodi, manet obduratum impiorum cor, immo magis in nequitia roboratum. Quippe semel irretiti voluntate diaboli, nolunt evadere, nec si forte velint queunt. Quis tempestatem sedabit? quis sanabit contritionem ecclesiae nostrae? quis, inquam, alius quam ille qui mari dixit, tace; At enim id non continget, nisi Christi esse vere discipuli nonnulli velint, quorum clamorem exaudiet pronus ad misericordiam Dominus. Esto igitur unus horum tu, fili, cordis puritate; et Deum propitiato, ne ulterius irascens perdat iustum cum impio, uti scriptum est. Conforta illos septem per litteras, et aliquos nuncios. Bene tibi faciat Deus, quia benignus fuisti erga clericum Stephanum, et adhuc benigniorem te praebeas si potueris. Legesis metropolitae epistolam, et redde mihi rationem interrogationis. Accipe etiam ab archiepiscopo, revelans ei quod sententia a me sit; non tamen quod scripserim ad metropolitam. Laboras, fili, nutriens nos, nutris enim sex. Manuale scribendi opus mihi deest, quae me occupatio valde solatur, et animae prodest. Propterea cura mihi abhinc manualia quantum vis elegantis scripturae pensa;

(1) Hoc morali potius latoque modo quam theologico strictoque dici credimus, ne libertas humana laedatur.
(2) De hoc vocabulo Cangius cum novo lexico stephaniano.

tantum me ne multes in pretiis. Dixi autem fratri quid mihi a te mitti velim actutum. Saluta, qui tecum versantur, fratres meos. Qui heic sunt, te etiam atque etiam salutant. Nuntiatum mihi est de vita functis. Beatus est etiam metropolita. Sit cum sanctis spiritus eius!

62. Eidem.

Rerum occasiones augent animae vires; ideo oportet, fili, consistere fortiter in occurrentibus tentationibus, Deo has permittente ob fidei nostrae experimentum. Scriptum est enim: quem diligit Dominus corripit. Unde ergo agnoscetur impietatis excessus, nisi persecutiones et verbera multiplicaret? Undenam orthodoxorum firmitas, nisi vestigia praecedentium patrum premerent? Numera tentationes, totidemque invenies coronas. Beati morientes propter Dominum, quoniam temporis momento aeterna saecula lucrabuntur. Captus est archiepiscopus, quod iam animo praeceperam. Christus cum eo sit! orate valde pro eo. Verberatus fuit Euprepianus. Videsis Dei bonitatem, quod ei placuerit pro orthodoxia illum verberari. Orate item pro eo. Cum eodem septem quoque illos observate. Mitte aliquid homini Dei, ob utriusque subsidium. Non puto autem vos monasterium adhuc tenere, nec archiepiscopum discedere. Deo gratias quod adhuc liberi sitis. Unica nostra est vera mansio, superna Hierusalem. Laetamini fratres mei laetamini, quia Christus in nostra pro eo persecutione laetatur. Angeli plaudunt, sancti dilaudant, daemones cum iconomachis concidunt, quamvis furunt. Quamdiu istic versamini, significate mihi, et quomodo res domesticae se habeant. Cum digrediemini, discedentibus haereticis, ubinam tibi fili Dominus reclinare caput concesserit, si fieri poterit me fac certiorem. Si minus, iam scio ubinam sis, in Christo sci-

μιοῖς με εἰς τὰς τιμάς· εἶπον δὲ τῷ ἀδελφῷ τὸ τί πέμψοις συντόμως· προσαγόρευσον τοὺς σὺν σοὶ ἀδελφούς μου· οἱ ἐνταῦθα ἀσπάζονταί σε θερμῶς· ἀπηγγέλη μοι περὶ τῶν ἀποθανόντων· καὶ μακάριος (1) ὁ μητροπολίτης· εἴη τὸ πνεῦμα αὐτοῦ μετὰ ἁγίων.

ξβ΄. Τοῦ αὐτοῦ.

Αἱ περιστάσεις, τὰς τῆς ψυχῆς ὑποστάσεις αὔξουσι, διὸ χρὴ τέκνον στῆναι γενναίως ἐν τοῖς συμβαίνουσι πειρασμοῖς, ὑπὸ θεοῦ παραχωρουμένοις εἰς δοκίμιον τῆς πίστεως ἡμῶν· γέγραπται γάρ, ὃν ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει· * πόθεν οὖν γνωσθήσεται τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀσεβείας, εἰ μὴ διωγμοὺς καὶ κολαφισμοὺς ἐξυφάνῃ; πόθεν δὲ τῶν ὀρθοδόξων τὸ ὀχύρωμα, εἰ μὴ κατ᾽ ἴχνος βαδίσειεν τῶν προωδευκότων πατέρων, ἀρίθμει τοὺς πειρασμούς, καὶ τοσούτους εὑρήσεις τοὺς στεφάνους· μακάριοι οἱ ἀποθανόντες διὰ κύριον, ὅτι ἐν ἀκαριαίῳ χρόνῳ, αἰῶνας ἀτελευτήτους κερδήσουσιν· ἤρθη ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ὃ καὶ προεμελέτων· ὁ Χριστὸς σὺν αὐτῷ· ὑπερεύχεσθε αὐτοῦ· ἐδάρη ὁ Εὐπρεπιανός· ἴδε θεοῦ ἀγαθότητα, ὅτι ηὐδόκησεν ὑπὲρ ὀρθοδοξίας αὐτὸν τυφθῆναι· προσεύχεσθε καὶ περὶ αὐτοῦ· σὺν αὐτῷ, καὶ τοὺς ἑπτὰ φυλάττεσθε· πέμψον τι τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ θεοῦ εἰς βοήθειαν ἀμφοτέρων· οὐ δοκῶ δὲ ἔτι τὸ μοναστήριον κρατεῖν ὑμᾶς, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἐξέρχεσθαι· ἐστι χάρις τῷ θεῷ ἀδέτους ὑμᾶς εἶναι· μία μονὴ ἡμῶν ἀληθινὴ ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ· χαίρετε ἀδελφοί μου χαίρετε, ὅτι Χριστὸς χαίρεται διωκομένων ἡμῶν ὑπὲρ αὐτοῦ· ἄγγελοι κροτοῦσιν· ἅγιοι εὐλογοῦσι· δαίμονες σὺν εἰκονομάχοις πίπτουσιν, εἰ καὶ μαίνονται· ἕως δ᾽ ἂν ἐστὲ ἐν τοῖς αὐτόθι δηλοποιεῖτε ἡμῖν, καὶ ὅπως τὰ τῶν ἔσω συμβαίνει· ἐπὰν μεταστείητε, ἐξερχομένων αἱρετικῶν, ὅπου δοίη κύριος κλῖναι σε κεφαλὴν τέκνον, εἰ δυνατῶς χρῇς, φανερώσεις· εἰ δὲ μή, οἶδα σε ποῦ εἶ, ἐν Χριστῷ γὰρ καὶ μετὰ Χριστοῦ· εἴη δὲ ἐστι

Cod. f. 188. b

* Prov. III. 12.

(1) Id est *mortuus*, sensu euphemico, ut saepe apud veteres.

ἡμᾶς ὁμοίως σε διαγινώσκειν· ἀπαρασκεύαστος μὴ καθέζου, μὴ θᾶττον ἢ ἀρθεὶς ἢ διωχθείς· προσειπὲ τοῖς ἀδελφοῖς μου πᾶσιν, ἐξαιρέτως Πέτρῳ, Τιθοΐῳ, Ἰγνατίῳ, Τιμοθέῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς· ὁ Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου διὰ τῆς πρεσβείας τοῦ πατρός μου· ἐμὲ οὐ δοκῶ ὅτι μεθιστῶ, εἰ μὴ ἄρα πρὸς τὸ δῆραι, ἢ ἄλλῃ ἐξορίσαι· εὔχεσθε ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεώς μου, ἵνα ἰσχύς μου γένοιτο Χριστὸς δωρεὰν τοῦ ὡς ἀληθῶς ἐκτρώματι· προσαγορεύουσιν οἱ ἀδελφοὶ γνησίως.

licet et cum Christo. Utiuam vero contingat nos quoque tibi innotescere! Noli imparatus consistere, ne forte subito capiaris aut conquiraris. Saluta meis verbis fratres meos omnes, praecipue Petrum, Tithoium, Ignatium, Timotheum, et reliquos. Christus sit cum spiritu tuo patris mei precibus! Me non puto translatum iri, nisi ut verberer, aut aliorsum expellar. Orate pro humili persona mea, ut vires mihi gratis suppeditet Christus tamquam vero abortivo. Salutaut ex animo fratres.

ξγʹ. Τοῦ αὐτοῦ.

Cod. f. 130. a. Ὅσον ἠθύμησεν ἡμᾶς ἡ ἀκοὴ τῆς ἀσθενείας σου, τοσοῦτον εὐθύμησεν ἡ ἀπαγγελία τῆς ἀναῤῥώσεώς σου, τέκνον ἠγαπημένον· εἴ γε καὶ διαμένει σοι, ἀλλὰ μὴ ἐξ ὀχλήσεως τῶν ἀδελφῶν, εἰς ὑποστροφὴν σε ἕξει· ἐκεῖθεν γὰρ φημὶ καὶ νοσῆσαι σε, χρησαμένῳ καὶ πολλῇ ὑδροποσίᾳ, τῇ τε ἀλλαγῇ τοῦ τόπου· εὖ δὲ γέγονεν ὅτι ἀφαιμάξας· πρὸς γὰρ τὴν κάκωσιν τῶν σπλάγχνων σου, πῶς ἂν ἄλλως διεφορήθης, ὅπου γε καὶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν εἰ μὴ συντόνῳ χρήσῃ ἀλειφῇ, οὐκ ἂν εὐεκτήσειας ἐπὶ μακρόν· διὸ ἐπιμελήθητι ἐν πᾶσιν, ἵνα δουλεύσῃς καὶ Θεῷ, κἀμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ διακονῇς· ἐγὼ δὲ μᾶλλον ἔτι καὶ ἔτι ἀποκαθαίρομαι τῆς νόσου, εἴη δὲ καὶ τῆς ψυχῆς· περὶ γὰρ ταύτης πᾶς ὁ λόγος παντὶ ἀνθρώπῳ· τὸ γὰρ σῶμα οὐδέν ἐστι καθὼς ὁ κύριος εἶπεν * [* Ioh. VI. 64.]. Τὸ Χ ἐφοδίασον καὶ ἀπόστειλον πρὸς τὰ ἐν ἄστει· ἀσφαλιζόμενος αὐτὸν σοφίᾳ καὶ φρονήσει τὰ διατεταγμένα αὐτοῦ ποιεῖν· μέσον δύο παθῶν ἐν μεταιχμίῳ κεῖμαι ὁ τάλας, φόβου τε τοῦ προσήκοντος, καὶ ἀφοβίας διὰ τὴν ἐντολὴν * [* Matth. X. 28.], ὡς πολλάκις σοι λέγω· οὐ γὰρ ἀρκεῖ μοι ἡ φρουρὰ πρὸς ἀπολογίαν, δυναμένῳ μοι λαλεῖν· εἰ γὰρ οἱ ἐχθροὶ τοῦ κυρίου τὸν Καίσαρα ἔχοντες βοηθὸν παῤῥησιάζονται τὴν ἀσέβειαν, ἐκκλίνοντες τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐμπιπρῶσι πᾶσαν ἐκκλησίαν, τί ἡμεῖς οἱ τὸν ἁπάντων βασιλέα ἔχοντες, πεισόμεθα μηδὲ κρύβδην λαλοῦντες τοῖς ὁμο-

63. Eidem.

Quantum contristavit nos notitia infirmitatis tuae, tantundem solatus est nuncius recuperatae a te salutis, carissime fili: si tamen haec tibi permanserit, et non potius fratrum interpellatione iu contrarium tibi vertet. Inde enim te iucidisse in aegritudinem puto, et ex multo aquae potu, et loci mutatione. Bene autem est quod sanguinem elicueris. Nam malam viscerum tuorum affectionem quomodo aliter depulisses, siquidem etiam post deminutum sanguinem, nisi assidua unctioue ntaris, haud diu bene valebis? Quamobrem omnimodam tui curam gere, ut et Deo servias, et mihi peccatori ministres. Ego autem potius magis magisque morbo purgor, utiuam etiam anima! nam de hac omne negotium omni homini est. Corpus enim nihil est, ut dixit Dominus. Illum X viatico instructum, mitte ad res in urbe curandas, commendans ei ut sapienter prudenterque imperata sibi exsequatur. Infelix ego inter duos contrarios animi motus versor, timorem scilicet ut par est, et animi fiduciam propter mandatum, ut saepe tibi aio. Non enim me satis excusat carcer, cum possim loqui. Nam si hostes, Domini, auxiliarem habentes Caesarem, audent impie se gerere, populum Dei subvertentes, atque nniversam ecclesiam exurentes; qnid nobis fiet, regem universalem habentibus, si ne clam quidem alloque-

mur dogmatis socios? Propterea dixit theologus: silent ora piorum; id loco magnae reprehensionis ponens. Vicissim tamen tentationem fugere iubemur. Ergo via media incedendum est, ut dicitur: quo facto, in aerumnam quoque incidere, beatum est. Nemo itaque resciat, quibusnam ego scribam, ne archiepiscopus quidem; et Deus prospere faveat! Etiamsi a metropolita discedant A et B, tu tamen fili clam ei amore adhaere, meum quoque eidem significans affectum. Magnifice enim pro Deo inter episcopos decertavit. Necessariis plane non caremus; ne si sollicitus. Deus te servet! Plurimum te salutant fratres; tu nostris verbis Callistum.

64. Eidem.

Et audivi quae acta sunt, et miratus sum haud ita apostatam Nectarium, ut impium oeco . . . quem Dominus mirabilem reddiderat; si certe verus fuit rumor diditus his diebus malis. Nunc de illis septem laboro, quorsum res eorum evasurae sint, pariterque omnium quicumque amant visibilem apparitionem eius, quae manifesto spectatur atque adoratur in humanae formae imagine ipsius. Recte egisti rem auditam nobis nuncians. Porro est illa spiritalis nostra mater: nam et quicumque similiter patitur, pater mater fraterque est. Nunc solliciti sumus de X, quem Deus incolumem prosperumque deducat! Accepimus quae misisti. Ei, quae nostri memor fuit, eulogiae causa da fiscellam; tu vero quae intra sunt habe. Neque enim aliud ad manus erat. Qui heic sunt, te salutant. Saluta verbis nostris contubernales tuos.

65. Eidem.

Uno temporis puncto quot eveniunt! Captus est Euprepianus, cuius causa moereo, finem praevidens. Captus antea fuerat

ζήλοις; διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Θεολόγος· σιγᾷ τῶν εὐσεβούντων τὰ στόματα· ἀντὶ μεγάλης κατηγορίας τιθεὶς αὐτό· πάλιν δὲ φεύγειν τὸν πειρασμὸν προστετάγμεθα· μέσῳ οὖν χωρητέον, καθὼς εἴρηται· καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐμπεσεῖν, μακάριον· μηδεὶς οὖν νοείτω οἷς γράφω, μηδ᾿ αὐτὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος, καὶ ὡς ὁ κύριος εὐοδοῖ· τὸν μητροπολίτην εἰ καὶ φεύγουσι τὸ Α καὶ τὸ Β, ἀλλὰ σὺ τέκνον λεληθότως ἑνοῦ αὐτοῦ φιλίᾳ, δηλαδὴ καὶ τὴν ἐμὴν πρὸς αὐτὸν διάθεσιν· μεγάλως γὰρ ἠγωνίσατο ὑπὲρ Θεοῦ ἐν τοῖς ἐπισκόποις· ἔχομεν τὰς χρείας πάνυ, μὴ ἀδολέσχῃ· ὁ Θεός σε σώσει· πλεῖστα σε ἀσπάζονται οἱ ἀδελφοί, ἐξ ἡμῶν τὸν Κάλλιστον.

ξδʹ. Τῷ αὐτῷ.

Καὶ ἀκήκοα τὰ γεγονότα καὶ τεθαύμακα, οὐκ εἰς τὸν ἀποστάτην Νεκτάριον τοσοῦτον, ὅσον εἰς τὸν ἀσεβῆ οἰκο (1) ὃν ὁ κύριος ἐθαυμάστωσεν· εἴπερ ἀληθινὴ τέλειον ἡ ἀκοὴ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ταῖς πονηραῖς· ἀγὼν δέ μοι ὑπεστὶ περὶ τῶν ἑπτά, ὅπως ἀποβῇ τὰ κατ᾿ αὐτούς, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἠγαπηκότας τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, ἥτις ἐστὶν ὁρωμένη καὶ προσκυνουμένη ἐναργῶς ἐν τῇ ἀνθρωπομόρφῳ αὐτοῦ εἰκόνι· καλῶς ἐποίησας ἀναγγείλας ἡμῖν τὸ ἀκουσθέν· μήτηρ ἡμῶν γὰρ χρηματίζει πνευματική· ἐπεὶ καὶ πᾶς ὡσαύτως πάσχων, πατὴρ καὶ μήτηρ καὶ ἀδελφός· μεριμνῶμεν περὶ τοῦ Χ ἄρτι, ὃν ἀγάγοι κύριος ὑγιῶς καὶ ἀσείως· ἀπελάβομεν ἃ ἀπέστειλας· τῇ μνημονευσάσῃ ἡμῶν δὸς εὐλογίαν τὸ μαλάκιον, καὶ ἔχε αὐτὸς τὰ ἐντός· οὐ γὰρ εἴχομεν τι ἄλλο ἐξ ἑτοίμου· οἱ ἐνταῦθα ἀσπάζονταί σε· προσαγόρευσον τοὺς σὺν σοὶ περὶ (2) ἡμῶν. Cod. f. 130. b.

ξεʹ. Τῷ αὐτῷ.

Μία καιροῦ ῥοπῇ πόσα γίνεται; ἤρθη ὁ Εὐπρεπιανός, ἐφ᾿ ᾧ καὶ λυποῦμαι ἀποσκοπῶν τὸ τέλος· προεπήρθη ὁ Μιλήτου· με- Cod. f. 131. a.

(1) Ita cod. οἰκο. Num οἰκονόμον? Atqui de oeconomo non male loquebatur alibi Studita.
(2) Num παρὰ? Etenim compendia vocabulorum περὶ et παρὰ valde sunt similia in codicibus.

ρειμαι κἀν τούτῳ· οἱ ἑπτὰ ποῦ καὶ πῶς εἰσιν καὶ διηγῶντο, καὶ λίαν κάμνω· ἀλλὰ ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τὰ σκολιὰ εὐθυνῆσαι· ἐπεὶ καὶ διὰ τοὺς Ἀγρινήτας στένω· ποῖον ὁ πονηρὸς ἔκαμεν; οἶδεν δὲ ὁ κύριος καὶ τὰς τῶν κακῶν αἰτίας ἀγαθοποιοὺς δυνάμεις ἀποφαίνειν· λύπη ἐν τούτοις, χαρὰ ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς, εἴπερ (1) εἰσὶν οὓς ἐδήλωσας· καὶ ἐκπληρώσειεν ὁ κύριος τὸν δρόμον αὐτῶν· εὖγε καὶ τὸν Μηδικιώτην καλῶς ἀποκριθέντα, ὃν καὶ ἄσπασαι περὶ (2) ἐμοῦ· περὶ τῆς βουλῆς γέγραπται· πολλαὶ συμβουλίαι παρὰ τοῦ πέλας· ἑκάστῳ δὲ οὐδὲν τῆς οἰκείας βουλῆς ἁρμοδιώτερον· τοῦτο δὴ καὶ κρατήσωμεν, μὴ λαμβάνοντες τι παρὰ τῶν ὑπογραψάντων, ἂν ἄρα καὶ πέμψωσι· τελείως δὲ ἐμάθομεν ὅτι ὑπέγραψαν· τοὺς δὲ φόβους τέκνον χαίρειν ἔα, ἀποσκοπῶν μόνον εἰς τὸ Θεῷ φίλον· ὁ γὰρ μὴ τοῦτο ζητῶν, οὐδὲ τὰ ἐνταῦθα ἕξει· τοὺς ἀδελφοὺς ἄσπασαι· οἱ μεθ' ἡμῶν προσαγορεύουσιν.

Mileti episcopus: de hoc quoque doleo. Septem illi ubinam et quemadmodum sint, sc se habuerint, valde item laboro. Sed valet Deus obstacula complanare. Deinde et ob Agrinetas ingemisco. Quantopere improbus ille laboravit? Sed Deus scit improborum quoque efficaciam ad beneficam vim transferre. Dolor de his; at gaudium de confessoribus, si tales sunt quales significasti. Compleat Dominus cursum eorum! Plaudo etiam Mediciotae, qui bene respondit, quem etiam meis verbis saluta. De habito consilio scriptum fuit. Multae consultationes ab illo proximo. Unicuique autem nihil propria sententia accommodatius. Hoc firmum sit, ne quid a subscriptoribus accipiamus, etiamsi miserint. Postremo autem cognovimus eos subscripsisse. Timores autem omitte, fili, id unum spectans quod Deo placet: nam qui hoc non quaerit, ne terrena quidem habebit. Fratres saluta. Qui nobiscum sunt salutant.

ξϛ'. Τῷ αὐτῷ.

Cod. f. 131. b. Τὴν πρώτην περιοχὴν τῆς ἐπιστολῆς σου, τέκνον, μετὰ μειδιασμοῦ ἀνέγνων· ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν ἔξωθεν συνεστάλην ἀπειδὼν (3) τὸ μέγεθος τοῦ κακοῦ· πλὴν εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομῶν· ἑτοιμασθῶμεν ὡς Χριστοῦ στρατιῶται, κἂν ἁμαρτωλοὶ ἐσμέν· γλυκεῖς οἱ ἧλοι τοῦ δεσπότου, εἰ καὶ λίαν ὀδυνηροί· ἐπεὶ πάντως δεῖ ἡμᾶς τὸν κοινὸν θάνατον ἀποθανεῖν, ἀποθάνωμεν τὸν προαιρετικὸν ὑπὲρ Χριστοῦ, ἵνα μὴ φεύγοντες τὸ παθεῖν δι' αὐτὸν πρὸς ὥραν τὰ ἀνθρώπινα, κολασθῶμεν αἰωνίως τὰ ἀθάνατα· βλέπε δὲ ὅτι ὁ ξενοδόχος τοῦ Λυπαδίου (4) οὕτω προείρηκεν ἀπὸ χρόνου, καθὼς καὶ δεδήλωκά σοι διὰ στόματος· καὶ λοιπὸν, ἀληθές ἐστιν ὃ ἤκουσας· ἐπείχθητι, τέκνον μου, στηρίζειν ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀδελφούς· ὁ κύριός σε διαφυλάξειεν· εὔχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ἀσθενοῦς.

66. Eidem.

Primam epistolae tuae periodum cum hilaritate legi; mox lecta parte postica, perstrictus sum, magnitudinem mali considerans. Sed benedictus Deus, qui omnia ad nostram utilitatem confert. Parati simus tamquam Christi milites, quamvis sumus peccatores: dulces sunt clavi Domini etiamsi valde molesti. Quoniam omnino oportet nos communi morte obire, moriamur ea quam praeoptavimus propter Christum; ne dum humana pati propter eum una hora renuimus, aeternam poenam incurramus. Considera autem quod hospes Lupadii sic ante annum praedixerat, veluti tibi coram significavi; et de cetero, verum est quod audisti. Satage, fili mi, ut temet fratresque corrobores. Dominus te custodiat! Pro me infirmo ora.

(1) Cod. οἶπερ. — (2) Num παρὰ? — (3) Cod. ἀφειδῶν. — (4) Hospitem suum in loco Lupadii memorat noster Studita etiam in epistola tertia libri I. ed. Sirmond.

67. Iohanni monacho orientali.

Quoniam rursus litteras ad me dedisti, carissime fili fraterque, rursus ego quoque stilum tui causa commoveo, salutans simul et commonens; quia bonum semper est et Deo gratum, ut unusquisque se in cunctis accuset, non vero proximum suum. Hinc enim, et quod est solet imminui; et quod non est, non provenit. Sed de hoc satis. Da enim sapienti occasionem, et fiet sapientior: et prudenti, ab exiguis seminibus, intellectualis tritici cumulus confit. Quid deinde? Aguntur a me peccatore gratiae et laudatio, propter carissimi filii mei Meletii receptionem. Non enim tantummodo exaudio precem tuam, sed et plurimam profiteor o desiderate gratiam pro re oblata, quam tua concinna et recta oratio transtulit a zelo gubernatore carente ad portum iusti ordinis ac veritatis. O providentia, quae non sinit usquequaque vagari illos qui propriam salutem humiliter quaerunt! Recepi itaque hominem tuae vocis monitu, et propriis membris concorporavi. Et gaudeo huius causa magis, quam illorum quibuscum ab initio coniunctus eram. Quod si mihi etiam scribet, quid agendum sit, congruum responsum accipiet. Quem tu, quaeso, salutes; simul pro salute mea orandi semper memor.

68. Nicetae mandatori.

Certior factus, quod cum fratribus, Byzantium usque dilectus meus dominus salvus pervenerit, et quod conspexerit conspectusque fuerit ab imperatore, quod denique omnia praeter omne periculum ipsi obtigerint ex Dei beneplacito, Deum meum collaudavi, qui procul insidiis et conatu caiphaicо eum servavit, interponente operam praeclaro viro qui publico cursui praeest. Scito, domine, non modicum amoris stimulum te pauperculae animae meae subiecisse. Multis enim varias ob causas receptis, nullo ex magistratibus re-

ξζ'. Ἰωάννῃ μοναχῷ ἀνατολικῷ.

Ἐπειδὴ καὶ αὖθις ἐπέστειλας, ὦ φίλτατε παίδων καὶ ἀδελφῶν, καὶ πάλιν κἀγὼ κινῶ σοι γραφίδα, ὁμοῦ μὲν προσαγορευτικήν, ὁμοῦ δὲ ὑπομιμνησκτικήν, ὅτι καλὸν ἀεὶ καὶ θεῷ φίλον αἰτιάζειν ἑαυτὸν ἕκαστον ἐφ' ἅπασιν, ἀλλ' οὐ τὸν πέλας· ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄν, μειοῦσθαι πέφυκε· καὶ τὸ μὴ ὄν, οὐ προσγίνεσθαι· καὶ γοῦν περὶ τούτου ἅλις· δίδου γὰρ σοφῷ ἀφορμὴν καὶ σοφώτερος ἔσται· * καὶ τῷ ἔμφρονι ἐκ βραχέων σπερμάτων, πολλὴ ἡ τοῦ νοητοῦ σίτου συγκομιδή· τί δὲ τὸ ἑξῆς; εὐχαριστία μοι τῷ ἁμαρτωλῷ καὶ αἴνεσις ὑπὲρ τῆς τοῦ ἐμοῦ ἀγαπητοῦ τέκνου Μελετίου προσλήψεως· οὐ μόνον γάρ σου εἰσακούω τῆς δεήσεως, ἀλλὰ γὰρ καὶ χάριν σοι ὁμολογῶ, ὦ ποθητέ, μεγίστην τῆς προσενέξεως ἐξ ἐμμελοῦς σου εὐθυλογίας μετενηνεγμένην * ἐξ ἀκυβερνήτου ζήλου εἰς ὅρμον εὐταξίας καὶ ἀληθείας· καὶ ὢ τῆς προνοίας μὴ ἐώσης παντάπασιν ἀποπεπλανᾶσθαι τοὺς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν τεταπεινωμένως ἐκζητοῦντας· προσείλημμαι οὖν αὐτὸν διὰ φωνῆς σου, καὶ συσσωμάτωκα τοῖς οἰκείοις μέλεσι· καί γε χαίρω ἐπὶ αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐφ' οἷς ἤμην ἐξ ἀρχῆς συμπεπηγμένος· ἐὰν δέ μοι καὶ ἐπιστείλῃ ὃ δεῖ καὶ γενέσθαι, καὶ ἀντιδέξεται τὰ εἰκότα· ὃν προσαγορεῦσαι παρακαλῶ σε, προσευχόμενον ὑπὲρ σωτηρίας μου ἀνεπιλήστως.

Cod. f. 131. b.

* Prov. IX. 9.

* Ita cod.

ξη'. Νικήτᾳ μανδάτωρι.

Διαγνοὺς τὴν μετὰ τῶν ἀδελφῶν μέχρι τοῦ Βυζαντίου διάσωσιν τοῦ ἠγαπημένου μοι δεσπότου, ὅπως τε ἀπεσκιώψισε καὶ ἀπεσκιωψίσθη τῷ βασιλεῖ, καὶ ὡς πάντα ἀκινδύνως αὐτῷ παρηκολούθησεν εὐδοκίᾳ θεοῦ, τὸν θεόν μου ἐδόξασα τὸν ἔξω ἐνέδρων σε καὶ πείρας καϊαφαϊκῆς διατηρήσαντι, μεσιτείᾳ τοῦ καλοῦ ἀνδρὸς καὶ δρομαρχοῦντος· γίνωσκε δὲ δέσποτα ὅτι κέντρον ἀγάπης οὐ τὸ τυχὸν ἡμῖν ἐνέθηκας ἐν τῇ ταπεινῇ ψυχῇ· πολλοὺς γὰρ κατὰ πολλὰς προφάσεις παραλαβὼν, ἐν οὐδενὶ οὕτως ἠγάσθην καὶ ἐπέρφθην ἄρχοντι βασιλικῷ, ὡς ἐπὶ σοί, κατά τε σύνεσιν φι-

Cod. f. 132. a.

μὲ, φρόνησίν τε καὶ μειλιχιότητα, εὐθύτητα καὶ περιδεξιότητα, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν εἰς ἀρετὴν φερόντων· τὴν γὰρ εὐσέβειάν σου ποῦ θήσω, τὸ φιλόλογόν τε καὶ φιλομαθὲς, τότε εὐσημείωτον καὶ εὐνέστατον; ἀλλὰ ποῦ παροίσω τὸ θεοταπείνωτον καὶ εὐσυγκατάβατον; κάμνοι ἂν ἡμῖν ὁ λόγος καὶ ἐπιστολῆς ἐκβαίνοιμι μέτρον, εἰ πάντα καταριθμοίμην τὰ ἐνόντα σοι εἰς καλοκἀγαθίαν· ὡς ἔγωγε ἀδικεῖσθαι φαίην ἂν τὴν ἀλήθειαν, μὴ τῆς συγκλήτου σε τὰ πρῶτα ἔχειν· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τὰ δευτεροβαθμιαῖα· ὅμως ἡ ἀρετὴ κἂν οὐχ ὑπό τινος ὑψοῦται, φύσει καὶ πρὸς αὐτῆς ἔχει τὸ βασιλικόν τε καὶ ἄναντες· οὕτως ἐγὼ τὰ περὶ τῆς εὐγενείας σου φρονῶ· καὶ ὡς ἐμαυτὸν πείθω ἀκλέπτως ἐξ ἀγάπης· τοίνυν ἔχου τῆς ἀρετῆς σου, καὶ μή τινα φθονήσῃς τῶν παραδυναστευόντων τοῖς βασιλεῦσιν· ἀλλὰ γὰρ καὶ μνημονεύειν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν μὴ διαλείπῃς, ἐπικουρῶν τοῖς περὶ τὸν ἀββᾶν Ὑπάτιον, ἕως ἐνδέχεται· τοῦτο παρακαλοῦμεν, ὁμοῦ τε καὶ προσαγορεῦσαί σε τοὺς διαφέροντάς σοι, καὶ ἐμὲ διὰ σοῦ εὖ ποιήσαντας.

ξθ'. Λογοθετίσῃ.

Cod. f. 132. b. Καιρὸς χαλεπὸς τοῦ διακομίζεσθαι γράμμα τῆς ταπεινώσεώς μου ἐν τοῖς αὐτόθι· ἀλλ' ὅμως ἡ κατὰ θεὸν ἀγάπη τῆς κυριότητός σου ἔπεισεν ἡμᾶς ἐπιστεῖλαι, καὶ γνωρίσαι σοι ὅτι ἀνεπίληστος ἡμῖν ἐστιν ἡ θεοσέβειά σου καὶ ἡ πλουσία πεποίθησις ἣν περὶ ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους ἔχεις, οὐδὲν ἔχοντας ἐπαγωγὸν ἐφελκύσασθαι τινὰ εἰς πίστιν· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐζημιώθης ἐν τῇ ἀχρηστότητι ἡμῶν τὸν μισθόν σου, θεοῦ μετροῦντος καὶ δεχομένου τὸ ἔργον τῆς πεποιθήσεώς σου· διὸ καὶ εὐχόμεθα ὑγιαίνειν σε καὶ ἀτάραχον εἶναι ἐν εἰρήνῃ κυρίου κατὰ ψυχήν· οὐκ ἔστιν δὲ ἄνευ θλίψεων εἶναι ἄνθρωπον, παιδευτήριον ἡμῖν παρακεχωρημένων ὑπὸ θεοῦ, ἵνα τὸ δοκίμιον ἡμῶν τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ πίστεως ἐντεῦθεν φανερωθῇ· φέρε οὖν τὰ συμβαίνοντα, καὶ χαῖρε ἐν τῇ ὑπομονῇ, ὅτι τὴν ἐλπίδα σοι τῆς σωτηρίας προξενεῖ· φύλαττε δέ σου καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν

giis ita delectatus sum et iucundatus, acque ac te, propter tuam inquam sapientiam, prudentiam atque suavitatem, rectitudinem, dexteritatem, et si quid aliud ad virtutem confert. Iam pietatem tuam quo loco habebo, philologiam, eruditionem, candorem, benivolentiam? Quomodo praeteream piam humilitatem, et indulgentiam? Deficient mihi verba, et epistolae modulum excedam, si omnia enumerem quae tibi insunt animi bona. Iniurius veritati sim, nisi te principem senatus adfirmem: si minus, certe secundo subsellio dignum. Quamquam virtus etiamsi a nemine extollatur, suapte natura regiam sublimemque dignitatem tenet. Sic ego de tua nobilitate iudico, mihique haud amore deceptus ita persuasi. Tu itaque virtuti tuae inhaere, nec cuiquam apud reges potenti invideas. Sed neque mei peccatoris memoriam omittas, opem ferendo abbati Hypatio, prout fieri poterit. Hoc rogamus, simulque ut salutem dicas necessariis tuis, qui mihi bene tui causa fecerunt.

69. Logothetae uxori.

Tempus hoc difficile deferendi humilitatis meae ad ista loca litteras; sed tamen quae secundum Deum est caritas dominationis tuae, ad scribendum impulit, et significandum numquam nos oblivisci pietatis tuae, plenaeque eius fiduciae quam in nobis indignis collocasti, etsi nihil habentibus quod cuiusquam fidem nobis conciliet. Nihilominus inutilitas nostra nulli detrimento tibi fuit ad mercedem tuam; Deo videlicet dimetiente et recipiente fiduciae tuae operam. Quamobrem oramus, ut valeas, et imperturbata fruaris animae pace secundum Dominum. Carere tribulationibus homo non potest, quae nobis exercitii causa datae sunt a Deo, ut probatio nostri erga illum amoris ac fidei hinc appareat. Perfer itaque quae eveniunt, et gaude in illarum patientia, quia tibi spem salutis conciliant. Custodi autem tuam quo-

que, oro, orthodoxiam, quominus ab iis abripiatur qui a veritate discedunt, contumeliam inferendo sanctae Christi imagini, vel Deiparae vel sanctorum cuiuslibet. Novi tuam in omnibus rectitudinem. Deus te, domina mea, in cunctis tueatur tamquam sanctum thesaurum suum.

70. Feminis canonicis.

Quod non sim immemor vestrae secundum Deum caritatis, puto vos quoque scire: neque enim vestri commemorationem non facio in precibus; non quod boni aliquid in me peccatore sit; sed, ut dixi, propter caritatem in Domino et notitiam mutuam; addam quoque, propter monasticae vestis paritatem. Ego certe multis nominibus vobis memoriam debeo, quia nempe recti dogmatis estis, ac religiosae, insuperque erga humilem personam nostram misericordes. Sane haud obliviscor beneficiorum donorumque vestrorum, nec non angoris ut ita dicam ac lacrymarum ob exilium nostrum, et huius causa nostram absentiam. Propterea et tui meminimus, et te colimus, atque in matris spiritalis loco habemus; unaque tecum illam quae secundum a te gradum tenet: vobisque precamur bonam valetudinem, atque a Deo benedictionem et felicitatem in ascetico vestro vitae genere. Scimus enim vos Deum timere, et amare amabilem et redamantem vos Christum. Quare et de vobis anxii valde sumus, ob impendentem violentiam inimicae Christi haereseos. Haec vitanda est, o mater, omnimode: nam cum ea communio, a Christo nos separat. Confido igitur de vobis, et gaudeo vos esse Dei cultrices et famulas. Rogo denique impensius, ut vos pro humili persona mea preces Deo attollatis, quô per omnia ab inimici laqueis expediar.

71. Praepositae.

Nota erat nobis venerabilis persona tua ex narratione filii nostri spiritalis Hypatii,

περικαλῶ μὴ συναπαχθεῖσαι τοῖς ἀπειθοῦσι τῇ ἀληθείᾳ διὰ τῆς ὕβρεως τῆς ἁγίας εἰκόνος Χριστοῦ, ἢ τῆς θεοτόκου, ἢ οἱουποσοῦν τῶν ἁγίων· οἶδα γάρ σου τὴν ἐν ἅπασιν ὀρθότητα· ὁ θεός σε κυρία μου φυλάξειεν κατὰ πάντα ὡς κειμήλιον αὐτοῦ ἅγιον.

ο'. Κανονικαῖς.

Ὅτι οὐκ ἐπιλέλησμαι τῆς κατὰ θεὸν ὑμῶν ἀγάπης, λογίζομαι καὶ αὐτὰς ὑμᾶς εἰδέναι· οὐ γὰρ ἂν ἀμνημόνευτος ὑμῖν διεξέρχομαι ἐπὶ τῶν προσευχῶν· οὐχ ὅτι ἀγαθὸν ἐν ἐμοὶ ἁμαρτωλῷ τυγχάνοντι, ἀλλ' ὡς εἴρηται διὰ τὴν ἐν κυρίῳ ἀγάπην καὶ γνωριμίαν, προσθείην δ' ἂν καὶ ὁμοσχημίαν· ἐγὼ δὲ διὰ πολλὰ ἔχω τοῦ μεμνῆσθαι ὑμῶν, ὅτι καὶ εὐσεβεῖς, καὶ εὐλαβεῖς, καὶ μέντοι γε καὶ συμπαθεῖς πρὸς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν· οὐ γάρ τοι ἀμνημονῶ τῶν εὐποιϊῶν καὶ χαρίτων ὑμῶν, τῶν ὀδυνῶν ἵν' οὕτως εἴπω καὶ δακρύων ἐκ τῆς περὶ τὴν ἐξορίαν καὶ διὰ τὴν ἐξορίαν διαστάσεως ἡμῶν· διὰ ταῦτά τοι καὶ μνημονεύομεν καὶ περιέπομεν καὶ ἔχομέν σε ὡς μητέρα πνευματικήν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν μετὰ σὲ τὰ δευτερεῖα διέπουσαν· προσευχόμενοι ὑμῖν τὴν ὑγείαν καὶ ἀπὸ θεοῦ εὐλογίαν καὶ εὐπραγίαν ἐν τῇ ἀσκητικῇ ὑμῶν διαβιώσει· ἴσμεν γὰρ ὑμᾶς τὸν θεὸν φοβεῖσθαι, καὶ ἀγαπᾶν τὸν ἐρώμενον καὶ ἀντερῶντα ὑμᾶς Χριστόν· διὸ καὶ ἀγωνιῶμεν ἐφ' ὑμῖν διὰ τὴν ἐνστᾶσαν ἀνάγκην τῆς χριστομάχου αἱρέσεως· φευκτέον γὰρ ταύτην, ὦ μῆτερ, ἐκ παντὸς τρόπου· ἡ γὰρ κοινωνία αὐτῆς διΐστησιν ἡμᾶς ἀπὸ Χριστοῦ· πέπεισμαι οὖν τὸ καθ' ὑμᾶς, καὶ χαίρω ὅτι Χριστοῦ ἐστὲ θεραπεύτριαι καὶ ὑπηρέτριαι· δέομαι δὲ ἐνεργέστερον τὰς ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεώς μου ποιεῖσθαι ὑμᾶς ἐντεύξεις πρὸς θεὸν, ὅπως ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν παγίδων τοῦ ἐχθροῦ κατὰ πάντα. Cod. f. 133. a.

οα'. Ἡγουμένῃ.

Γνώριμος ἡμῖν ἐστιν ἡ σεμνοπρέπειά σου ἀπὸ διηγήσεως Ὑπατίου τοῦ πνευματικοῦ Cod. f. 133. b.

ἡμῶν τέκνου, οὐκ ἀπὸ τῆς κατ' ὀφθαλμοὺς θεωρίας· ἄρτι δὲ καὶ μάλα ἐγνώσθη ἡμῖν ἡ θεοσέβειά σου ἐκ τῆς κατὰ θεὸν ἐνστάσεως, ἑλομένης σου ἐκπεσεῖν καὶ μονῆς καὶ προστασίας ἀδελφῶν· καί γε ὑποστῆναι φυλακὴν τὴν κατακλεισθῆναι, ἢ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐκπεσεῖν· ἔκπτωσις γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς Χριστοῦ, ἡ τῆς αὐτοῦ ἁγίας εἰκόνος ἄρνησις, ἣν οἱ νέοι ἰουδαῖοι ἀπαιτοῦντες, τοὺς μὴ πειθομένους φυλακίζουσι, δέρουσι, πνίγουσι, θλίβουσι, πειράζουσιν, ἐξορίζουσι, σιδηροδεσμοῦσι, πᾶν ὁποιοῦν κακωτικὸν ἐπινοοῦντες· διὰ τοῦτο ὦ ἀμμὰς ἀγαθὴ ἀκηκοότες σου τὴν τοιαύτην καλὴν ὁμολογίαν, δίκαιον ἡγησάμεθα διὰ τοῦ παρόντος γράμματος ἐπισκέψασθαί σε, προσφωνοῦντες σοι τὰ εἰς εἰρήνην· ὁ Χριστὸς μετὰ σοῦ, ὃν ἐπόθησας καὶ ὑπὲρ οὗ πάσχεις· εὐθύμει, κραταιοῦ, ἴσχυε ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί σε Χριστῷ· μὴ τὰ ἐν οἷς εἶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅσα μέλλει συγχωρεῖν ἐπαχθῆναι εἰς δοκιμὴν τῆς ἀνυποκρίτου σου πίστεως Χριστός· μὴ εἴποις ἐξώκειλαν ἱεράρχαι, ἱερεῖς, ἡγούμενοι· κἀγὼ γυνὴ τὴν φύσιν ἔχουσα ἀσθενῆ, τί πράξω; πῶς ὑποίσω; μηδαμῶς, ὦ μῆτερ· ἕκαστος ἡμῶν εἴληφεν δύναμιν παρὰ θεοῦ, ἀνήρ τε καὶ γυνή, νέος καὶ πρεσβύτης τῆς μέχρις αἵματος ὑπερμαχήσεως τοῦ θείου νόμου καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἡμῶν· καὶ οὐκ ἀρκέσει εἰς ἀπολογίαν ἡμῖν ἡ τοῦ πέλας πτῶσις· πόσοι καὶ πόσαι ἐν τοῖς ἄνω ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίοις; καὶ ὀλίγοι καὶ ὀλίγαι, ἵνα μὴ κατονομάζω, αἳ τὸν τῆς ἀθλήσεως στέφανον κομισάμεναι· αὐταῖς οὖν ἐοικυῖα, στῆθι καὶ αὐτὴ ἀνδρείως παρακαλῶ· ὑπὲρ Χριστοῦ γάρ φησι πρεσβεύομεν ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· * (* II. Cor. V. 20.) δίδου δὲ ἡμῖν καὶ αὐτὴ ἀντὶ λόγου τὰς ἱκετηρίας σου, ὅπως καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ κατόπιν που τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων τῶν ἐναθλησάντων καταντήσωμεν.

sed ex oculi intuitu nequaquam. Nuper vero praecipue nobis innotuit pietas tua ob constantiam Dei causa, quae maluisti et monasterium amittere et sororum praesidatum: immo et carceri addici, potius quam a Christi fide excidere. Re enim vera a Christo excidit, qui sanctam illius imaginem negat, quam novi Iudaei sibi tradi exigentes, eos qui obsistunt, carceribus tradunt, verberant, suffocant, vexant, tentant, in exilium pellunt, catenis devinciunt, cruciatuum omne genus excogitantes. Quamobrem, o bona mater, audita tua tam praeclara confessione, aequum putavimus his litteris te invisere, pacem tibi acclamantes. Christus tecum sit, quem amasti, propter quem pateris. Bono animo validoque esto, fortiter age cum roborante te Christo. Neque in praesentibus tantum, sed in quibusvis eo permittente tibi postea infligendis, ob sincerae fidei tuae probationem. Ne dicas: impegerunt episcopi, sacerdotes, hegumeni: ego vero infirmae naturae mulier, quid agam? quomodo perferam? Minime gentium, o mater. Unusquisque nostrum vires a Deo accepit, vir ac mulier, iuvenis et senex, pugnandi usque ad sanguinem pro divina lege et fide nostra orthodoxa: neque sufficiet nobis defendendis proximi lapsus. Quot quantaeque in antiquioribus pro Christo martyriis versati sunt? Pauci tamen paucaeque, ne quemquam nominatim appellem, certaminis coronam retulerunt. Hos itaque aemulata, persta tu quoque, oro, fortiter. Pro Christo enim, inquit, legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos. Da tu quoque nobis loco verborum preces tuas, ut et nos miseri sanctorum patrum nostrorum qui decertarunt vestigia prementes, ad scopum perveniamus.

οβ'. Ὑπατίσσῃ.

Cod. f. 134. a. Χρεώστην ἐμαυτὸν λογισάμενος τῆς κατὰ θεόν σου τιμιότητος διὰ τὸ ἀπολελαυκέναι με δωρεῶν σου εὐσεβείας, ἐπέστειλα τὸ πα-

72. Hypatissae.

Debitorem me reputans reverendae tuae secundum Deum personae, quia pietatis tuae donis usus sum, hoc epistolium misi,

ut dominationi tuae officium persolvam. Cur? quia tantopere commota est misericors anima tua, primum, ut a Deo custoditae domus tuae ianuam Proterio fratri panderes ad omnimodam quietem hoc tempore, quo multi amici cognative humano timore obserant domos suas iis qui pro Christo persecutionem patiuntur. Deinde et nobis pauperculis misisti, quae requiei essent ac solatio. Multae igitur misericordiae tuae bonitatisque hoc opus est: multae item erga religionem et divina mandata observantiae demonstratio; dum videlicet bene facis homini ignoto et peccatori. Neque hoc porro tamquam ex pupillari subsidio, sed ex lauto thesauro aliorum plurimorum beneficiorum fideique tuae orthodoxae dimanans, ceu nobis tabellio nunciat. Laudamus itaque Deum tui causa, quandoquidem ad Dei gloriam excellens viduitatis tuae vita redundat. Deinde etiam oramus ut haec tibi bona firma maneant, ut illustrius semper vivens ad perfectionis mensuram devenias, et caelorum regnum consequaris, cuius opera utinam cumules!

73. Sergio hypato et nepoti.

Quae ad me scripsisti, dilectissime et desideratissime, legi; tuamque egregiam voluntatem probavi, quod et scribere audes tempore tali, et consolaris verbis de tua multa compassione scatentibus et erga nos pauperculos misericordia. Nihilominus meis aerumnis omissis (neque enim per Christi gratiam molestae sunt, quantumlibet videantur, ob premii spem) ad vicissitudines tuas ego peccator convertor, quomodo nempe aliae ex aliis calamitates tibi oboriantur, externae, domesticae, et ab ipsis liberis, a quibus potissimum domus cura et incrementum expectandum foret, et directio ac sustentatio, et quicquid aliud parentibus iucundum est. Hem mea miseria, ad quae vita haec tibi superest! Crede mihi, nepos egregie, res tuae meam tangunt animam, haud secus quam beatum

ρὸν γραμματεῖον, ἀπολογίαν ποιούμενος τῇ κυριότητί σου· τί γάρ; ὅτι οὕτως κατηνύγη σου ἡ εὐσυμπάθητος ψυχή, πρῶτον μὲν ἀνοῖξαι θύραν τῆς θεοφυλάκτου σου οἰκίας τῷ ἀδελφῷ Προτερίῳ εἰς πᾶσαν ἀνάπαυσιν, καὶ ἐν τοιούτῳ καιρῷ, ὁπότε κλείουσιν οἱ πολλοὶ τῶν φίλων καὶ ἰδίων ἀπὸ προσώπου τῶν διὰ Χριστὸν διωκομένων φόβῳ ἀνθρωπίνῳ τὰς οἰκίας· ἔπειτα καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς παραπέμπειν ἃ ἐστὶν εἰς ἀνάπαυσιν καὶ παρηγορίαν· πολλῆς οὖν κατανύξεώς σου καὶ ἀγαθότητος ἔργον, πολλῆς φιλευσεβείας καὶ φιλεντολίας δεῖγμα, εὐεργετεῖν ἀνθρώπῳ μὴ γνωριζομένῳ, ἀλλὰ καὶ ἁμαρτωλῷ τυγχάνοντι· ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ὀρφανικόν, ἐξ ἀγαθοῦ δὲ θησαυροῦ ἑτέρων πλείστων ἀγαθοεργιῶν καὶ πίστεως ὀρθοδόξου σου ἀνίσχον, καθὼς ἡμῖν καὶ ὁ γραμματηφόρος ἀπαγγέλλει· δοξάζομεν οὖν τὸν θεὸν ἐπὶ σοί· ἐπείπερ εἰς δόξαν θεοῦ ὁ ἐνάρετός σου τῆς χηρείας βίος· εἶτα καὶ προσευχόμεθα διαμένειν σοι τὰ ἀγαθὰ ἀναφαίρετα, ὡς ἂν εὐκλεέστερον ἀεὶ διαβιοῦσα φθάσοις εἰς μέτρον τελειότητος, καὶ τύχοις τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἧς τὰ ἔργα ἐξανύοις γένοιτο.

ογʹ. Σεργίῳ ὑπάτῳ καὶ ἐξαδέλφῳ.

Ἃ ἐπέστειλάς μοι γνησιώτατε καὶ ποθεινότατε ἐπέγνων, ἀποδεξάμενός σου τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν· ὅτι καὶ εὐτολμᾷς γράφειν ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, καὶ παρηγορεῖς λόγοις ἐκ πολλῆς σου προσποιήσεως καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς ἐλεημοσύνης· ἐγὼ δὲ ἀφεὶς τὰ ἐμαυτοῦ (οὐδὲ γάρ εἰσι χάριτι Χριστοῦ λυπηρὰ κἂν δοκῇ διὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἐλπίδα) ἐπὶ τοῖς σοῖς συμβάμασι τρέπομαι ὁ ἁμαρτωλός, πῶς οὕτως ἀλληπάλληλοί σου αἱ συμφοραί, ἔξωθεν, οἴκοθεν, ἐξ αὐτῶν τῶν τέκνων, ἀφ' ὧν ἔτι μάλιστα ἔδει καὶ τὴν αὔξησιν τῆς οἰκίας, τήν τε χειραγωγίαν καὶ βακτηρίαν, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν πατράσι φίλον εἶναι· φεῦ τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας, εἰς οἷα περιέστη σου ἡ ζωή· πίστευσόν μοι ὦ καλὲ ἐξάδελφε, ἅπτεταί μου τῆς ψυχῆς τὰ κατὰ σέ, ὡς τοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ μάκαρος αἰσθανομένου· ἠνιᾶτο γὰρ εἰ

Cod. f. 131. b.

καί τις ἄλλος ἐπὶ ταῖς δυσπραγίαις σου· μὴ οὖν ἀθυμήσῃ· μᾶλλον μὲν οὖν εὐχαρίστως οἶσον, φέρε· οἶδεν γὰρ ἡμῖν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς καὶ διὰ τῶν ἐναντίων καὶ θλιπτικῶν οἰκονομεῖν τὰ συμφέροντα· μετὰ δὲ πάντα, ἔργον τὸ φυγεῖν τὴν κοινωνίαν τῆς χριστομάχου αἱρέσεως, ἧς ἡ μέθεξις μιαίνει τὴν ψυχὴν καὶ ἀπόλλυσιν· ὅσον οὖν δύνῃ, φρόντιζε σαυτοῦ, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα κἂν ἀφῃρήμεθα, οὐδὲν μέγα· κἂν μὴ βουλόμεθα γὰρ πάντες πάντα καταλείψομεν, γυμνοὶ πρὸς τὸν κριτὴν μεταχωροῦντες ὡς ἐγεννήθημεν· τὴν δὲ πίστιν ζημιούμενοι, τὸ μέγιστον καὶ μόνον τῶν κινδύνων· μετὰ ταύτης γὰρ ἐξελευσόμεθα, καὶ αὕτη ἡμῖν παρασταίη μόνη μετὰ τῶν ἔργων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως αἰωνίως· μακαρία ἡ ἡγουμένη εἰ τελειώσειεν τὸν δρόμον αὐτῆς· καὶ αὖθις προσαγόρευσον τοὺς ἡμετέρους, οἷς καὶ εὔχομαι ἀεὶ ὡς ἁμαρτωλὸς τὴν σωτηρίαν.

patrem uostrum commovebant; qui quam qui maxime calamitates tuas aegre ferebat. Ne tamen animo concidas, immo potius cum gratiaoum actione tolera. Scit enim bonus Deus per contraria etiam et molesta utilitatem nobis conferre. Post omnia denique curae tibi sit communionem inimicae Christi haereseos fugere, cuius participatio animam inficit et interimit. Quantum igitur potes, sollicitus tui esto: etenim si alia auferantur, haud magnopere interest: namque inviti licet, cuncti cuncta derelinquemus, nudi ad iudicem abeuntes prout nati sumus: et quidem amissa fide, quod est maximum unicumque periculum. Cum hac itaque rebus humanis excedamus, quae uobis patrocinabitur, comitantibus operibus in die iudicii per omne aevum. Beata erit praeposita si cursum suum consummaverit. Rursus nostros saluta, quibus adprecor semper, quamquam peccator, salutem.

οδ΄. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 136. a. Τὸ σπουδαῖον σου, τέκνον μου, τό τε πρὸς Θεὸν ἀγάπης, καὶ τῆς περὶ ἐμὲ τὸν ταπεινὸν ἀναπαύσεως, οὐ διαλιμπάνεις ἐπιδεικνύμενος, ὡς καὶ τὰ νῦν ἀποστείλας τὸν ἀδελφὸν Κάλλιστον ἐν ἄστει πρὸς τὰ ἀναγκαίως ὀφειλόμενα, ὃν δεξάμενοι μετὰ τῶν γραμμάτων σοῦ τε καὶ τῶν ἐπιδοσάντων, ἐμάθομεν καὶ λυπηρὰ καὶ περιχαρῆ· τὸ μὲν διὰ τὸν λειποτακτήσαντα ἄθλιον Ὀρέστην, ὃς οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν θλίψιν ἐνεγκὼν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἀπηυτομόλησε πρὸς τοὺς ἐναντίους, ἐπίχαρμα γενόμενος καὶ δαίμοσι καὶ ἀσεβέσι, τὸ δὲ διὰ τοὺς σωζομένους ἀδελφοὺς ἡμῶν καὶ φέροντας τὰς κακώσεις ὑπὲρ Θεοῦ· καί γε διὰ τοὺς πατέρας ἡμῶν τοὺς κοινούς· εἰ δὲ ὅτι ὠλίσθησεν ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, μὴ θαυμάσῃς, ἀλλ᾽ εἴ γέ τις διασωθείη τέλειον, περὶ τούτου δόξασον· πολλὰ δεῖ καμεῖν, ἵνα κτήσηταί τις τὴν ἀθανασίαν· διὸ θάρσει, καὶ παραθαρρύνειν ἄλλους κατὰ τὸ ἐφικτόν σοι μὴ ἐκκακήσῃς· ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ ἡμῶν λόγος μεταστάσεως, λυπηρόν σοι τέκνον, οἶδα, ὥσπερ καὶ τοῖς

74. Naucratio filio.

Studium tuum, fili mi, tum amoris erga Deum, tum etiam quietis mei miselli, non desinis demonstrare; veluti nunc etiam cum in urbem fratrem Callistum misisti ob ea quae necessario curanda erant; quem cum litteris tuis et aliorum pariter tradentinm suscepimus, et tristia ac laeta cognovimus: illa quidem, propter desertorem infelicem Orestem, qui ne tantilla quidem tolerata molestia pro Dei nomine, ad adversarios profugit, gaudium factus daemonibus atque impiis: laeta vero propter salvos fratres nostros, aerumnarum simul propter Deum patientes; et qnidem etiam propter communes patres nostros. Quod si hic vel ille lapsus est, ne mireris; sed si quis demum incolumis manserit, de hoc (Deum) lauda. Multum debet quisque laborare, nt immortalitatem consequatur. Quare confide, et alios etiam conforta, quoad fieri poterit, ue negligas. Nam et rumorem, qui de nostra translatione diditur, tibi, fili, fratribusque tuis scio esse ingra-

tum. Sed Deo gratias; cuncta nauci facio, etsi peccator sum, ob Christi gloriam, propter quem misera Graecia valde turbatur. Cur vero? nempe ut electi appareant, cum res probata minime igne absumatur. Intra fines verberantur patres et fame necantur; cur magnum quid videatur, si et nos inutiles forte aliò transferant? Domini est terra, in quam proiiciar vel solus vel comitantibus aliis. Quem vero sim electurus, si facultas fuerit, itineris comitem, ignoro; quia inter singulos miserum cor meum dispescitur. Verumtamen prout signifirabit frater, ita facere constitui. Quod si Dominus concesserit, ut ante translationem coram loquamur, tutius et de hac et de aliis rebus disponemus. Sin aliter, Christus sit cum spiritu tuo. Ora pro me misero.

75. Eidem.

En incolumes fuimus, fili mi carissime, usque ad lorum, cui bono nostro Deo placuit propter nomen eius, nos destinari; emenso itinere dierum quindecim, haud cum magno labore, propter sudum tempus et viam minime lutosam, nec non quia nostrae dux deportationis benigne admodum, clementer, atque honorifice, humilem personam nostram trartavit. Habitavimus in pago Bonetae aedes feminae patriciae Tyrci uxoris, amice admodum et benivole ab ea excepti, nec non a proceribus proximis. Lacus huius salsa aqua est et piscibua carens; nobis tamen propter Christum et salsitas dulcia est, et piscium inopia quasi copia est. Largire itaque mihi preces tuas, ut Deo placentes heic vitam degamus, a potenti manu eius protecti; atque ut omnem nostram operam atque verba secundum illius voluntatem exseramus. Frater Archippus heic substitit; nescio utrum sit istuc venturus, sed huic litteras committere veremur. Longa est via, nec scio utrum libere sia alios missurus fratres, etiamsi nonnulli ausuri sint. Verum etiamsi inveniantur, difficile est ferri

ἀδελφοῖς σου· ἀλλὰ χάρις κυρίῳ, οὐδενὸς λόγον ποιοῦμαι, κἂν ἁμαρτωλός εἰμι, χάριν τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ οὗ δονεῖται ἡ ταπεινὴ Γραικία μάλα· ἀλλὰ πῶς; ἵνα οἱ ἐκλεκτοὶ φανῶσι, μὴ πυρπολουμένης τῆς δοκιμασίας· ἔσω οἱ πατέρες τύπτονται καὶ λιμαγχονοῦνται, τί μέγα κἂν ἡμᾶς τοὺς ἀχρείους μεθορίσωσιν ἀλλαχοῦ; τοῦ κυρίου ἡ γῆ ὅπου ἂν ῥιφῶ ἢ μόνος ἢ καὶ μεθ' ἑτέρων· τίνα δὲ αἱρήσομαι παραχωρούμενος συνοδίτην τῶν ἀδελφῶν οὐκ οἶδα· διὰ τὸ ἐφ' ἑνὶ ἑκάστῳ διαμερίζεσθαί μου τὴν ταπεινὴν καρδίαν· πλὴν ὡς ἀπαγγιλᾷ ὁ ἀδελφός, ἔστιν ἡ βουλή· εἰ δὲ εὐοδώσειεν κύριος πρὸ ἐπάρσεως ἰδεῖν ἡμᾶς ἀλλήλους, ἀσφαλίστερον διαθώμεθα καὶ περὶ τούτου καὶ περὶ ἑτέρων· εἰ δὲ μή, εἴη ὁ Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου· εὔχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ.

οε'. Τῷ αὐτῷ.

Ἤδη ἀπεσώθημεν, τέκνον μου ἀγαπητόν, ἕως τοῦ τόπου οὗ εὐδόκησεν ὁ ἀγαθὸς θεὸς ἡμῶν διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τὸ ἅγιον περιορισθῆναι ἡμᾶς, διανύσαντες τὴν ὁδὸν διὰ πέντε καὶ δέκα ἡμερῶν, οὐ πολλοῦ μετὰ κόπου, διά τε τὴν ἄβρεχον καὶ ἄπηλον τρίβον, καὶ διὰ τὸ ⊕ ἀπάγοντα ἡμᾶς εὐσπλάγχνως πάνυ καὶ συμπαθῶς καὶ τιμητικῶς πρὸς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν διατεθῆναι· παρῳκήσαμεν οὖν ἐν τῇ Βονίτῃ ἐν τῇ ἑστίᾳ τῆς πατρικίας τῆς τοῦ Τύρκου, φιλοφρονηθέντες ὑπ' αὐτῆς εὐμενῶς ἄγαν, καὶ μέν τοί γε καὶ ὑπὸ τῶν γειτνιαζόντων ἀρχόντων· ἔστι δὲ τὸ τῆς λίμνης ὕδωρ ἁλμάδες, ἄϊχθυ· ἀλλ' ὅμως ἡμῖν διὰ Χριστὸν καὶ τὸ ἁλμυρὸν γλυκύ, καὶ ἡ ἀΐχθυς ἰχθυοφοροῦσα· δίδου οὖν ἡμῖν τὰς προσευχάς, ὅπως εἰς ἀρέσκειαν θεοῦ βιωτεύσωμεν ἐνθάδε, ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτοῦ χεῖρα σκεπόμενοι· καὶ πρὸς πᾶν ἡμῶν ἔργον καὶ λόγον κατὰ θέλησιν αὐτοῦ κινεῖσθαι· οἱ περὶ ⊕ Ἄρχιππον ἀδελφοὶ ἐναπέμειναν· οὐκ οἶδα εἰ φθάσωσιν ἐλθεῖν, δι' αὐτῶν δὲ οὐ πάντως ἐπιστέλλομεν δεδιότες· πολλὴ ἐστὶν ἡ ὁδὸς καὶ οὐκ οἴδαμεν εἰ ἐλευθερίας ἔχεις ἑτέρους αὖθις ἀποστεῖλαι ἀδελφούς, εἴ γε

Cod. f. 126. b.

καὶ προθυμοῦνται τινές· πλὴν εἰ καὶ εὑρίσκονται, χαλεπὸν ἐπιφέρειν αὐτοὺς τινὰς χρείας, οὐκ οἶδα εἰ μὴ βιβλία ἢ εἴ τι ἄλλο ἀναγκαῖον ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐν τῷδε τῷ τόπῳ, καὶ κατὰ μικρόν· ἔστι καὶ πλοΐμους ἐλθεῖν· ἀπὸ γὰρ Λυκίας τῆς κατὰ παρὰ θάλασσαν μέχρι τοῦ ὧδε, ἑκατὸν μίλια τυγχάνει· χρήζω καὶ ἐργοχείρου τοῦ γράφειν· στέργω δὲ πρὸς πάντα τὰ κατὰ δύναμιν ὑμῶν· ὥστε κἂν ἴσως δέξομαι ἀπόκρισιν παρ' ὑμῶν ἐξ ἀποκλεισμοῦ τυχὸν, ἢ ἐξ ἄλλης τινὸς δυσκολίας, φέρω εὐχαριστῶν τῷ κυρίῳ· τὸ γὰρ κατὰ πρόθεσιν ὑμῶν οἶδα, ὅτι καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν εἰ χρεία καλεῖ, ἐξορύξαντες ἂν, ἐδώκατέ μοι, πεποθημένα μου σπλάγχνα· ἕως τέκνον μου ἰσχύεις, μὴ δὸς ἑαυτῷ ἄνεσιν ἐπικουρεῖν τοῖς ἀδελφοῖς σου, στηρίζων, νουθετῶν, ἀλείφων· δεῖ γὰρ ἡμᾶς ἀγρυπνεῖν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ὡς ἀποδώσοντας τῷ κυρίῳ, καὶ μάλιστα τοῖς κεκρατημένοις κίχρα ἑαυτόν· Χριστὸς μεθ' ἡμῶν ὁ νικήσας τὸν κόσμον, ὃ καὶ ἡμῖν παρεγγυῶν νικᾷν· διὸ μηδαμῶς ἀθυμῶμεν; κἂν σωματικῶς ὑπὸ τοῦ κόσμου χωριζόμεθα, κἂν εἰς ἐρήμους τόπους καὶ ἀοικήτους περιοριζόμεθα, κἂν θλιβόμεθα, κἂν ὑστερούμεθα, κἂν κατακλειώμεθα· ὅσον τὰ πάθη καταλέγονται, τόσον οἱ στέφανοι πληθύνονται· τίς ἄρα ἄξιος καὶ μελοκοπηθῆναι ὑπὲρ θεοῦ καὶ ἀποθανεῖν; συμμορφωθήσεται γὰρ περισσοτέρως τῷ Χριστῷ· ταῦτα ἴσθι, ἐν τούτοις σου ἡ μελέτη, ἡ εὐθυμία, ἡ χαρὰ καὶ ὁ στέφανος· τὰς ἔνδον τῆς ἐπιστολῆς σου ἐπιστολὰς, ἀπόδος κατ' ὄνομα· ἄσπασαι τὸ Δ τὸ Λ, τὸν Ἰγνάτιον, τὴν ποθητήν μοι συνοδίαν σου, πάντας τοὺς φυλάττοντας μυστήριον· οἱ σὺν ἐμοὶ τρεῖς πλεῖστά σε προσαγορεύουσι σὺν τοῖς τῆς συνοδίας σου· ὁ κύριος μετὰ τοῦ πνεύματός σου τέκνον μου ὑπεραγαπώμενον.

ος'. Ἡγουμένῃ.

Cod. f. 136. b. Ἐπειδὴν τὴν δύναμιν τῶν τιμίων σου γραμμάτων ὅση καὶ ἡλίκη πρὸς τὴν ἐμὴν ταπείνωσιν, ἐξ ἄκρας σου ταπεινοφροσύνης καὶ κατανύξεως, ἐκεῖνό μοι ἐπῆλθεν εἰπεῖν

ab ipsis usualia aliquā, nisi forte libros, aut si quid aliud hoc in loco necessarium est, et quidem paulatim. Licet etiam maritimo itinere huc venire; namque a Lyciae litore usque huc passuum milia centum sunt. Indigeo etiam manuali scribendi penso. Volo autem cuncta fieri pro copia quae vobis fuerit. Itaque etiamsi forte non accipiam responsum vestrum, ob clausuram puta, vel aliam quamlibet difficultatem, fero cum gratiarum actione ad Dominum. Etenim voluntatem vestram novi, quod nempe etiam oculos vestros, si opus foret, eruentes mihi daretis, o desiderata viscera mea. Quamdiu, fili mi, vales, ne cesses auxiliari fratribus tuis, confirmans, monens, confortans. Oportet enim nos vigilare pro animabus eorum, tamquam rationem reddituros Domino: et praecipue his qui sunt in vinculis impende te ipsum. Christus nobiscum est, qui vicit mundum, idemque nobis ut vincamus mandat. Propterea minime animum, depondeamus, etiamsi corporaliter a mundo separemur, etiamsi in desertos locos desolatosque deportemur, etiamsi tribulemur, etiamsi deprimamur, etiamsi includamur. Quantum aerumnae multiplicantur, tantumdem coronae augentur. Quisnam dignus sit membris quoque mutilari propter Deum ac mori! Conformabitur hic enim abundantius Christo. Haec scito, in his esto meditatio tua, alacritas, gaudium et corona. Epistolas in ea, quae ad te est, conclusas distribue nominatim. Saluta Δ et Λ, Ignatium desideratum, sodalitium tuum, cunctos qui arcanum custodiunt. Qui mecum sunt tres, plurimum te salutant nec non contubernales tuos. Dominus cum spiritu tuo, fili mi carissime.

76. Praepositae.

Venerabilium litterarum tuarum considerans qualis quantaque virtus sit erga humilem personam meam, ob summam tuam animi demissionem et compunctionis affe-

ctum, illud mihi subest dicere, etiamsi sit audax, quod Christus dixit: o mulier, magna est fides tua! fiat tibi sicut credidisti. Etenim orantis fides probata est apud Deum, atque ob eam postulata quoque concedit, etiamsi ab indigno fiant. Hanc igitur tuam plenam contritione dictionem et prostrationem, merito quisque collaudet et iustificet: iustus enim, inquit scriptura, prior ipse est accusator sui. Itemque Christus: qui se humiliat exaltabitur. Quoniam vero vitam quoque monasticam elegisti, aeterna cum caducis commutans, gaude hac tua praeclara voluntate, quae semper premis ambisque illas quae ad regnum caelorum ducunt vias, per divinarum exercitium virtutum, quibus subnixi sancti patres ad Deum perrexerunt. Possumus autem quotidie meliores fieri, nosque ad potiora convertere. Haec igitur primo dicta sint. Nos autem quid tibi dignum reponamus, pro tua fiducia studioque nimio erga vilitatem meam, in tantum ut nos peregrinos, beatos facias, temet vero infelicem. Nemo ex hospitibus plus quam tu benemerens. Nam qui prope sunt, de paratis alimoniam praebent; tu vero longissime absens, compassionis quasi alis antevertis, alens, opimans, fovens: modo ex Laodicea provisionibus; accepi enim: modo ex Bithynia submissionibus. Adeo nos in summam prorsus admirationem extulisti. Sunamitidem vicisti, prope dicam, his tuis beneficiis: quamquam illa prophetam, tu vero peccatorem muneribus cumulas. Quod si oportet comparationem verbis augere, habebis in mentis utero utique timorem Dei, divinum amorem concipies, et paries spiritum plenissimae salutis tuae. Viden' quas voces longe petitas proferam, quia non suppetit quomodo dona tua remunerer? Cur autem dictionem nostram miraris, subagrestem scilicet nec nisi amoris affectibus contextam? Longe nos absumus peo-

εἰ καὶ τολμηρὸν ὃ φησιν ὁ Χριστός, ὦ γύναι μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς ἐπίστευσας· * καὶ γὰρ ἡ τῶν δεομένων * πίστις ἐστὶ δοκιμαζομένη παρὰ θεῷ, καθ' ἣν καὶ δίδωσι τὰ αἰτήματα, κἂν πρὸς ἀνάξιον ἀναφέρωνται· αὐτὴν μὲν οὖν ταύτην τὴν συντετριμμένην σου προσφώνησίν τε καὶ πρόσπτωσιν, δικαίως ἄν τις ἐπαινέσειέν τε καὶ δικαιώσειεν· δίκαιος γάρ φησιν ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογίαις· * καὶ αὖθις ὁ Χριστός, ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται· * ἐπειδὴ δὲ καὶ βίον εἵλου μοναδικόν, ἀντιλλάξασα τῶν φθειρομένων τὰ ἀΐδια, χαῖρε ἐπὶ τῇ καλῇ εὐβουλίᾳ σου, ἰχνηλατοῦσα καὶ ὀρεγομένη ἀεὶ τὰς εἰς βασιλείαν οὐρανῶν φερούσας τρίβους, διὰ τῆς ἀναλήψεως τῶν θεοποιῶν ἀρετῶν, δι' ὧν προσεγγίγνεται τοῖς ἁγίοις πατράσιν ἡ εἰς θεὸν ἄνοδος· δυνατὸν δὲ πᾶσαν ἡμέραν ἡμᾶς βελτιοῦσθαι καὶ μεταστοιχειοῦν ἑαυτοὺς εἰς τὰ κρείττονα· ἐπὶ τούτοις οὖν μοι ὁ πρῶτος λόγος· ἡμεῖς δὲ τί σοι προσαγάγοιμεν ἐπάξιον ἀνθ' ὧν ἐκ πεποιθήσεως ὑπερεπόνως λίαν ἔχεις πρὸς τὴν εὐτέλειαν ἡμῶν, ὥστε μακαρίζειν τοὺς ξενίζοντας ἡμᾶς καὶ σαυτὴν ταλανίζειν· οὔπω μέγα τῶν ὑποδεξαμένων οἷον τὸ σόν· οἱ μὲν γὰρ ἀγχοῦ καὶ ἐξ ἑτοίμου τροφοδοτοῦσι· σὺ δὲ πόρρωθεν ὅτι μάλιστα διϊσταμένη, τῷ τῆς συμπαθείας πτερῷ προφθάνοις, τρέφουσα, πιαίνουσα, θάλπουσα· τῇ μὲν ἀπὸ Λαοδικείας τῶν προσαγωγαῖς· εἴληφα γάρ· τῇ δὲ ἀπὸ Βιθυνίας τῶν ἀποστολαῖς· οὕτως ἡμᾶς κατὰ κράτος ἐξέστησας πᾶσαν τὴν ἔκστασιν ταύτην· τὴν Σουναμῖτιν πλεονάζουσα μικροῦ δεῖν κατὰ χάριν· κἂν ἡ μὲν προφήτην, ἡ δὲ ἀνομίτην (1) ξενίζουσα· εἰ δὲ δεῖ προσθεῖναι τῇ ἐξακοντίσει καὶ λόγον, ἕξεις ἐν γαστρὶ διανοίας μάλα [illegible] τοῦ θεοῦ φόβον, καὶ ὠδινήσειας τὸν οὐράνιον ἔρωτα καὶ τέξειας πνεῦμα σωτηρίας σου πληρεστάτης· ὁρᾷς οἵας φωνὰς ἀναλέγομαι μὴ ἔχων ὅπως ἀμείψομαί σοι τὰ γέρα; τί δὲ ἡμῶν ἀποθαυμάζεις τὸν λόγον, ἠγροικισμένον ὄντα καὶ ἐρραψῳδημένον τῷ τῆς ἀγάπης πάθει; μακρὰν ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ οἷς παραβάλ-

* Matth. XV. 28.
* cod. δεχομένου.
* Prov. XVIII. 17.
* Matth. XXIII. 12.

(1) Ἀνομίτης dicitur ob consonantiam cum σουναμίτης.

λεις, ἢ ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, ἔργῳ καὶ λόγῳ· εἰ δὲ τὰ λογίδρια ἡμῶν ἀρεστά σοι, χρῶ αὐτοῖς, εἰς δ' ἄλλους μὴ ὕψου. τὸν κύριόν μου τὸν Σπαθάριον καλῶς ἐκθειάζεις, κάλλιστος γάρ ἐστιν, ὃν καὶ προσαγορεύω πλεῖστα· ἐπεὶ καὶ τοὺς αὐτοῦ κλάδους ἐκ ῥίζης ἀγαθῆς ἀναπεφηνότας· ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔστω μετὰ σοῦ.

catores ab iis quibus nos comparas, quantum a terra caelum, tum sermone tum opere. Quod si dictiunculae nostrae iucundae sunt tibi, utere illis, sed apud alios ne extollas. Dominum meum Spatharium merito admiraris; optimus enim est, quem etiam saluto, nec non propagines eius bona de radice pullulantes. Deus pacis tecum sit!

οζ'. Θεοδώρῳ σπαθαρίῳ.

Cod. f. 137. b. Τὴν ἐπιστολὴν ἄρτι εἰμὶ χαράττων τῇ εὐσεβείᾳ σου, ὅτε τὴν φάσιν ἐδεξάμην παρὰ τοῦ ἐπιφοιτήσαντος βασιλικοῦ τῆς μεθορίσεως ἤγουν ἐξορίας ἡμῶν τῆς ταπεινῆς· καὶ ὅσον μὲν πρὸς τὴν ἐπίτασιν ὤκνουν τοῦ γράφειν, ὅσον δὲ πρὸς τὸν πόθον, ἐκίνουν τὴν γραφίδα· καί γε νενίκηκεν ὁ πόθος τὸν τρόπον· ἔχει γὰρ ἐπὶ χεῖρας ἡ μεγαλοπρέπειά σου τὸ γραμματεῖον, ὁμοῦ μὲν προσηγορίαν φιλικὴν ἔχον, ὁμοῦ δὲ ἀπολογίαν εὐχαριστίας φέρον, χάριν τῶν δωρεῶν ὧν εἴληφα παρὰ τῆς φιλοθέου ὑμῶν δεξιᾶς· συλλαμβάνω γὰρ καὶ τὸ τίμιον πρόσωπον τῆς κυρίας τῆς πενθερᾶς, ἧς πολλὴν ἔγνων τὴν εἰς ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν προαίρεσιν· ἀμφοτέρους οὖν διαφυλάξειεν ὁ κύριος ἀσινεῖς καὶ εὐθυμουμένους εἰς τὰ πρὸς κύριον· τὰ γὰρ κατὰ βίον κεχάρισται ὑμῖν· ἤσθην δὲ μαθὼν τόν τε εὐσεβῆ ζῆλόν σου, δέσποτα, καὶ τὸ περὶ τὴν ἀλήθειαν φιλομαθές σου, καὶ μὴν καὶ τὸ περὶ τοὺς μονάζοντας φιλόξενόν σου· ἀλλ' εἰ καὶ οἱ καρποὶ ὡραῖοι εἰς ὅρασιν τοῦ δένδρου, ὅμως ἐκ τῆς ῥίζης ἡ αἰτία· τίς δ' ἂν εἴη αὕτη, ἢ ὁ ἁγιώτατος μητροπολίτης καὶ πατὴρ ἡμῶν πνευματικός; οὗ ταῖς εὐχαῖς σωθείημεν ἀμφότεροι πανέστιοι· ἔρρωσο ἐν κυρίῳ τὰ πάντα μοι ποθεινότατε καὶ πανευκλεέστατε.

77. Theodoro spathario.

Scribebam hanc ad tuam pietatem epistolam, cum nuncium accepi a superveniente homine regio translationis sive exilii misellae personae nostrae. Simul igitur ad continuandam scriptionem torpebam, simulque amore impulsus stilum commovebam. Vicit tamen amor animi distractionem. Habet ergo in manibus magnitudo tua epistolium, amantem simul adlocutionem continens, et gratiarum debitam actionem, ob ea quae a tua religiosa manu munera accepi. Idem dico etiam de veneranda quoque domina socru, cuius multam cognovi erga me peccatorem benivolentiam. Amboa itaque conservet vos Dominus incolumes, et in officiis erga ipsum sedulos: nam res mundana vobis affatim est. Cum gaudio quoque intellexi pium zelum tuum, domine, et veritatis studium, nec non erga monachos etiam hospitalitatem. Sed quamquam fructus in arbore pulchri cernuntur, causa tamen in radice est. Quaenam porro haec, nisi sanctissimus metropolita parensque noster spiritalis? cuius precibus salvi ambo simus cum tota domo! Vale in Domino, per omnia mihi desideratissime et gloriosissime.

οη'. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 139. a. Γίνωσκε, τέκνον μου, ὅτι πάλιν κατέλαβεν ὁ ἐξορίσας ἡμᾶς ἀγαθὸς ἀνὴρ μετὰ ἀπειλῆς τοῦ βασιλέως, διὰ τὰ δηλωθέντα αὐτῷ παρ' ἡμῶν, καίπερ οὐ πάντα εἰπόντος τοῦ βασιλικοῦ, πρὸς τὸ δῆραι με ἑκατὸν μάστιγας, καὶ ἐπᾶραι τοὺς δύο ἀδελφοὺς Λουκιανὸν καὶ Ὑπάτιον, τά τε βιβλία

78. Naucratio filio.

Scito, fili, denuo advenisse bonum illum qui me in exilium duxit virum, cum minis ab imperatore ob ea quae ipsi nos significanda curavimus, quamquam non omnia vir iste regius dixit. Venit, inquam, ad imponendas mihi centum plagas, et abducendos fratres duos Lucianum et Hypa-

tium, librosque omnes, et ipsum tropologium: item imaginem quandam inventam, et encolpium ipsum, una cum auro, relictis mihi decem tantum nummis. Ob haec gratias egi bono Deo, qnae nobis prosunt scienti, atque ita nostra omnia gubernanti. Respondi ei, me non solum verberari verum etiam mori paratum pro Dei nomine. Id autem prout ipse voluit egit. Fratres quoque ei a me abducere adsentiebar, et ipsum Nicolaum, verum ipse hunc noluit: libros abstulit, scalam (Iohannis Climaci) et tropologium. De auro, dixi ei: si huic ego confiderem, quomodo haec paterer? Ergo ab his separatus, cum Nicolao sum, custodem habens perpetuo nobis adsidentem. Ora itaque et admodum ora, ut patienter et cum gratiarum actione tempus transigamus, et bene ad molesta omnia ipsamqne mortem parati; et insuper invicem inoffensi, Deum in medio nostri habentes: etenim ubi ille est, ibi tolerabilia omnia. Quamobrem tu quoqne virili animo sis. Sine dubio enim ad vos pariter tentatio perveniet, cuius nempe vi me ad hunc alium exilii locum translatum existimo. Sed habes Dominum adiutorem, propter quem etiam patimur. Ne timeatis, filii mei, consuetas minas, et ne flagra quidem, ad Christum aspicientes propter nos vulneratum: sed ne ipsam quidem mortem: est enim haec aeternae vitae viaticum. Ego infirmus sum et moerens, sed habens preces vestras simulque beati patris nostri et omnium fratrum, gaudio efferor, quidquid aliud passurus sim. Tantum vigilate orantes, et spiritu roborati ad omnia pie excipienda. Hoc ipsum, secreto salutans, dic illi Δ et illi Λ, Ignatio, et siquis est alius fidelis. Deus precibus patris mei sit tibi defensor in omnibus atque custos!

πάντα μέχρι καὶ τροπολογίου· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰκόνα εὑρισκομένην, ἕως ἐγκολπίου (1), χρυσίου τε ἅμα, καὶ ἐάσας μοι δέκα νομίσματα· πρὸς ταῦτα ηὐχαρίστησα τῷ ἀγαθῷ μου Θεῷ εἰδότι τὸ συμφέρον· καὶ οὕτω τὰ καθ' ἡμᾶς πάντως οἰκονομοῦντι· ἀπεκρίθην αὐτῷ, ὅτι ἐγὼ οὐ μόνον δαρῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ· τοῦτο μὲν οὖν ὡς ἠβουλήθη πεποίηκεν· ἐγὼ δὲ τοὺς ἀδελφοὺς περιαιρούμην καὶ τὸν Νικόλαον αὐτὸν συναπάρας, ἀλλ' οὐ κατεδέξατο· βιβλία ἦρεν τὴν κλίμακα καὶ τροπολόγιον· περὶ χρυσίου εἶπον αὐτῷ, ὅτι εἰ ἐπ' αὐτῷ ἤμην πεποιθὼς, τί καὶ ὑπομένω ταῦτα; διαχωρισθεὶς οὖν αὐτῶν, εἰμὶ μετὰ Νικολάου, φύλακα ἔχων ἀεὶ συγκαθεζόμενον ἡμῖν· εὔχου οὖν καὶ ὑπερεύχου ὑπομονητικῶς ἡμᾶς καὶ εὐχαρίστως διαζῆσαι· εὖ τε παρατεταγμένους πρὸς πάντα τὰ θλιβερὰ μέχρι θανάτου· καὶ μέντοι γε καὶ ἀβλαβεῖς εἶναι μετ' ἀλλήλων, ἔχοντας τὸν Θεὸν ἐν μέσῳ· οὐ γάρ ἐστιν ἐκεῖνος, ἐκεῖ πάντα οἰστά· διὸ ἀνδρίζου καὶ αὐτὸς, ἥξει γὰρ πάντως καὶ πρὸς ὑμᾶς ἡ πεῖρα δι' ἣν οἴομαι καὶ μετεξωρίσθαι ἐνταῦθα· ἀλλ' ἔχεις τὸν κύριον βοηθοῦντά σοι ὑπὲρ οὗ καὶ τὸ πάσχειν· μὴ πτοηθῆτε τέκνα μου ἀπειλὰς ὡς εἰθισμένας, μηδ' αὖ πληγὰς, ἀφορῶντες εἰς Χριστὸν, ὃς δι' ἡμᾶς ἐτραυματίσθη· ἀλλὰ μὴν μηδὲ θάνατον· ζωῆς γάρ ἐστιν αἰωνίου ἐφόδιον· ἐγὼ ἀσθενὴς, περιπαθὴς, ἀλλ' ἔχων τὰς εὐχὰς ὑμῶν σὺν τῇ μακαρίου πατρὸς ἡμῶν καὶ τῶν πάντων ἀδελφῶν, χαίρω ὅ τι ἂν καὶ πάθω ἕτερον· μόνον γρηγορεῖτε προσευχόμενοι, δυναμούμενοι τῷ πνεύματι, εἰς τὸ θαῤῥαλέως ὑπαντῆσαι πρὸς πάντα· αὐτὸ τοῦτο μυστικῶς προσαγορεύων πρόσειπε τὸ Δ καὶ τὸ Λ, τὸν Ἰγνάτιον, εἴ τι ἄλλον πιστόν· ὁ Θεὸς εἴη σοι εὐχαῖς τοῦ πατρὸς μου ὑπερασπιστὴς καὶ περιφύλαξ περὶ πάντα.

(1) Encolpium, crucem scilicet ornamentariam de collo in pectus pendentem, gestat archimandrita in graecae missae picturis (tab. 2.) quas nos edidimus T. VI. Quin adeo multa ibi sunt alia, quae graecae ecclesiae ritum oculis subiiciunt. Ibi forma templorum, et praesertim pictorum bematum seu altarium, vestes monasticae, diaconales, sacerdotales, episcopales, throni, pompae, sacrosanctae missae caerimoniae, ecclesiastica vasa, ss. eucharistiae et eulogiarum distributio etc. Nihil enim negligendum sive in pictis sive in sculptis monumentis est quod religionis historiam possit illustrare.

οθ'. Τῷ αὐτῷ.

Cod. f. 140. a. Ὅσα ἐπέστειλας τέκνον ἠγαπημένον ἥσθην, ἀγαθὰ καὶ οὐκ ἀγαθά, περιχαρῆ καὶ λυπηρά, εὔελπιστα καὶ δυσέλπιστα, γινωσκόμενα καὶ ἀγνοούμενα· ἐῶ γὰρ λέγειν τοὺς περὶ τῆς ἀθλιότητός μου ἐπαίνους οὐ ποιοῦντος οὐδ' οὐ μὴν ποιήσαντος ἀγαθὸν ἐπὶ τῆς γῆς, κἂν σοὶ συνήθες ἐπαίρειν τὰ κατ' ἐμέ, ἐκ τοῦ ἀγάπης καὶ πίστεως, αἷς κεχαρακτηρισμένον ὁρῶν σου τὸ τῆς ψυχῆς πρόσωπον, δοξάζω μου τὸν θεὸν τὸν βεβαιοῦντά σε ἐν τῇ πεποιθήσει τοῦ φόβου αὐτοῦ· τὰ ἡμέτερα μὲν οὕτως ἐν ταπεινώσει καὶ ἀθλιότητι· τί γὰρ καὶ πεπόνθαμεν; οὐδ' ὡς οἱ πατέρες μου καὶ ὁμοταγεῖς· κατόπιν δὲ πολύ, ἐπειδὴ καὶ τῆς κατ' ἀρετὴν αὐτῶν ἀξίας· ὅμως ὅτι ἐλέει θεοῦ καὶ ἱκεσίᾳ πατρικῇ, ἐπεὶ καὶ ἀδελφικῇ, εὔφορος ἡμῖν ἡ ἐξορία καὶ ἡ μόνωσις· ἄλλως τῆς ἀγαθότητος τοῦ θεοῦ ὑπαγαγόντος τὴν τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν διάθεσιν· ἧς οὐκ ἂν ἐπέτυχον, εἰ μὴ ἐμονώθην· ἣν ἠσπασάμην βελτιώτερον μέλιτος. καὶ ὦ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ πρὸς τὸ συμφέρον μικρὸν λυποῦντος, εἶθ' ὕστερον δεικνύοντος τὸ ἐκ τῆς θλίψεως κέρδος, καὶ τὸ ἐκ τῆς πικρότητος γλυκύ· οὐ μὴ οὖν ἔτι ὁ τάλας δυσχερανῶ ἐφ' οἷς με ἄξει Χριστὸς ἡ πάντων χαρά· ἐπιφωνῶν δέ εἰμι· « κτηνώδης ἐγενήθην

Ps. LXXII. 23. „ παρὰ σοί, κἀγὼ διὰ παντὸς μετὰ σοῦ· * „ διὸ οὐ φροντίσω περί τινος, ὥσπερ οὐδὲ περὶ τῆς σκαιωρίας τοῦ βασιλέως, εἰ καὶ σχοινίοις διέτεινε παγίδα τοῖς ποσί μου· ἐχόμενα

Ps. XC. 13. τρίβου σκάνδαλα ἔθεντό μοι· * « γέγραπται γάρ· ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ καὶ καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα· „ εἴη μοι, ὦ καλὸν τέκνον, δι' εὐχῶν ὑμῶν ἐξ ἄκρας φιλανθρωπίας θεοῦ καλυπτούσης μου ἄβυσσον ἁμαρτιῶν, ἐνεργὴς ἡ προσταγὴ αὕτη πρὸς πᾶσαν μου τὴν ζωήν, κατὰ πάσης ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου δυνάμεως· ὅπως δὲ καθέζομαι, μαθὲ πως καὶ ἀνάγγειλαι· καὶ δι' οἰκείας φωνῆς διηγήσοιτο εὖ μάλα ὁ γραμματηφόρος, τίς τε ἐστιν προστάτης τῆς ξενίας μου, κατὰ πολλοὺς τοὺς τρόπους, ὡς καὶ λαμβάνειν ἐν τῇ προσ-

79. Eidem.

Quaecumque scripsisti, dilecte fili, cum incunditate excepi, bona et non bona, laeta et tristia, sperabilia et desperata, nota et incognita. Mitto enim dicere datas miseriae meae laudes, qui nihil boni ago vel egi in terra; quamvis tu mea soles extollere propter insitum sibi amorem ac fidem, quibus quasi characteribus animae tuae faciem notatam aspiciens, Deum laudo qui te confirmat in fiducia timoris sui. Et res quidem nostrae in huiusmodi prostratione miseriaque sunt. Sed quid demum passi sumus? ne quantum quidem patres mei et ordinis sodales. Nos multo inferiores sumus, uti etiam virtutis eorum spectabilitate. Nihilominus, misericordia Dei, paternis fraternisque precibus, utile nobis fit exilium hoc et solitudo; quoniam bonitatis Deus aliò avertit humilitatis meae attentionem, quod mihi non contingeret si solus non essem: quam rem melle dulciorem habeo. Atque o benignitas illius, qui nostrae utilitatis causa breviter affligit, et mox tribulationis emolumentum, et ex amaritudine dulcedinem ostendit! Haud ego miser lam deinceps aegre feram, quicquid mihi ingesserit Christus omnium laetitia; atque exclamo: « iumentum ego sum apud te; » et ego semper tecum. » Quare omnia insuper habeo, et quidem ipsam iniquitatem principis: quamvis hic funiculis laqueum tetenderit pedibus meis, et in via scandala mihi collocaverit. Scriptum est enim: « super aspidem et basiliscum ambulabis, » conculcabis leonem et draconem. » Sit mihi, o egregie fili, per preces vestras summamque Dei clementiam, quae peccatorum meorum abyssum operit, sit inquam mihi efficax auctoritas haec in omni vita mea, contra omnem visibilem atque invisibilem potestatem. Ubinam vero sim positus, cognosce et aliis nuncia: quandoquidem propria voce accurate narrabit epistolae lator, et quisnam sit hospitii mei

praeses secundum varias rationes, quas vos in precibus commendatas habere rogo. Cur autem te defatigasti, o philopater, rebus illis multis variisque quas misisti? Retribuet tibi Deus meus et heic spiritalibus donis, et illic aeternis. Laboras, scio, tractus et retractus, pressus et distentus, cum praesentibus et cum absentibus, verbis et opere, monens, concilians, cum superioribus et inferioribus, et contra omnem praesentem aut contingentem rerum casum. Et haec cum expectatione capturae atque periculi. Sed confide, multa tua merces est, martyrii nimirum corona. Atque o providentia, quae principis iniquitate ad multorum salutem utitur! Nihilominus valde vigila tu cum ceteris: non enim frustra tenduntur retia alitibus; sed vobis Dominus concedet supervolare usque ad finem. Vere prorsus miserabilem animam meam tetigit chrysopolitani episcopi lapsus. Sed Dominus adiutor fiat et grammaticorum, et domni Iosephi, et alterius cuiuslibet a novo Ianne tentati; quibus etiam scripsi, si tamen feliciter tradentur litterae, quas tu prior leges. Impende te, etiam praepositae sancti Phocae secundum Dominum, pro viribus: deinde etiam aliis in custodiam traditis monialibus: sunt enim Dei famulae, et confessionis opus exsequuntur. Gratia Domini sit tibi phylacterium in cunctis, o carissime. Salutat domnus Iohannes cum fratre Nicolao.

εὐχαῖς παρακαλῶ· ἵνα τί δὲ κεκοπίακας φιλοπάτωρ ἐν οἷς ἀπέσταλας πολλοῖς καὶ ποικίλοις εἴδεσιν; ἀνταμείψεταί σε ὁ Θεός μου τοῖς ἐντεῦθεν πνευματικοῖς καὶ τοῖς ἐκεῖθεν ἀϊδίοις· κάμνεις οἶδ᾽ ὅτι ἑλκόμενος καὶ ἀνθελκόμενος, πιεζόμενος καὶ παρατεινόμενος, πρὸς τοὺς κατ᾽ ὄψιν, πρὸς τοὺς ἀπόντας, πρὸς λόγον, πρὸς ἔργον, πρὸς νουθέτησιν καὶ συμβίβασιν πρὸς ὑπερέχοντας καὶ ὑπέχοντας, πρὸς πᾶν ὁτιοῦν τῶν παρισταμένων καὶ συμπιπτόντων· καὶ ταῦτα μετὰ καὶ παρασκευῆς ἄρσεως, ἢ καὶ κινδύνου· ἀλλὰ θάρσει, πολύς σου ὁ μισθός, μαρτυρίου σοι στέφανος· καὶ ὢ τῆς προνοίας τῇ τοῦ κρατοῦντος σκαιωρίᾳ ἀποχρησαμένης εἰς πολλῶν σωτηρίαν· πλὴν γρηγόρει λίαν σὺν τοῖς λοιποῖς· οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἐκτείνεται δίκτυα πτερωτοῖς· * ἀλλ᾽ ὑμῖν ὁ Κύριος ὑπερπτῆναι ποιήσειεν μέχρι τέλους· ὡς ἀληθῶς ἥψατό μου τῆς ἐλεεινῆς ψυχῆς ἡ πτῶσις τοῦ Χρυσοπολίτου· ἀλλ᾽ ὁ Κύριος εἴη βοηθὸς τῶν τε γραμματικῶν καὶ τοῦ κυρίου Ἰωσὴφ καὶ οὑτινοσοῦν ἄλλου πειραζομένου ὑπὸ τοῦ νέου Ἰαννοῦ, οἷς περ καὶ ἐπέσταλα, εἴπερ εὐοδωθείη ἡ ἀπόδοσις αὐτῶν, πρότερον ἀναγινώσκοντός σου τὰς ἐπιστολάς· κίχρα σεαυτὸν καὶ τῇ τοῦ ἁγίου Φωκᾶ κατὰ Κύριον καὶ διὰ Κύριον τὰ δυνατά, ἔπειτα καὶ ἄλλαις φρουρουμέναις, Θεοῦ γὰρ διάκονοί εἰσιν, ὁμολογίας ἔργον πληροῦσαι· ἡ χάρις τοῦ Κυρίου εἴη σοι φυλακτήριον ἐν πᾶσιν ἠγαπημένε· προσαγορεύει ὁ κύρις Ἰωάννης σὺν τῷ ἀδελφῷ Νικολάῳ. * Prov. 1. 17. gr.

80. Eidem.

Quarto iam scribo, ex quo a te sum seiunctus, mi carissime fili, videlicet significans res meas, simulque fratrum abductionem, et quod solus cum fratre Nicolao relictus sim. Quamobrem neque longo sermone mihi opus est, nisi ut nuntiem (quandoquidem epistolae latorem comperi fratrem nostrum atque fidelem) nos corpore sano uti, expectantes in dies salutare Dei. Nam quorsum circumspiciemus aut spectabimus, aut quo aspirabimus ob

π΄. Τῷ αὐτῷ.

Τετράκις ἄρτι γράφων εἰμὶ ἐξ ὅτου ἀπεχωρίσθην σου, τέκνον μου ἠγαπημένον· δηλῶν τὰ καθ᾽ ἡμᾶς, ὁμοῦ τε καὶ τὴν τῶν ἀδελφῶν ἔπαρσιν, καὶ ὡς μόνος κατελείφθην μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Νικολάου· διὸ οὐδὲ πολλοῦ μοι λόγου χρεία, ἢ μόνον ἐπισημᾶναι (εὑρόντι τὸν γραμματηφόρον ἀδελφόν τε ὄντα καὶ πιστὸν) ὅτι ὑγιαίνομεν σώματι, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας προσαναμένοντες τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ· ποῦ γὰρ ἄρ᾽ ἢ περιβλεψόμεθα ἢ ἀποσκοπήσομεν ἢ τίνα καὶ ἀναπνεύσομεν Cod. f. 141. a.

εἰς ἑτοίμην βοήθειαν καὶ παράκλησιν θλίψεως; ὅθεν οὐδὲ γέγονεν ἡμῖν δυσχερὲς τὸ τῶν ἀδελφοὺς ἀρθῆναι· τοὐναντίον παρ' ἐλπίδα ἀναπαυστικόν, σφιγχθεῖσιν εἰς θεὸν καὶ μόνον, καθάπερ σωλῆνος θλιβομένου ἀναπέμποντος τὸ ὕδωρ ὑψοῦ· διὸ αἱρούμεθα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Νικολάου διαιρεθῆναι· ὅμως στέργομεν ἐν τοῖς φθάσασιν· οὐκέτι ἡμέτερον θέλημα, ἀλλὰ θεοῦ οἰκονομίαν, τοῦ συμφερόντως πάντως οἰκονομήσαντος τὸ ταπεινὸν ἡμῶν καθισμάτιον· ἔχω τοίνυν ἀεὶ συνόντα μοι ἐκ διαδοχῆς ἑβδοματαίου, καὶ ἕνα τῶν πορταρίων· σὺν αὐτοῖς ἐσθίομεν, ψάλλομεν, κοιμώμεθα· οὕτω διαμείβομεν τὴν ἡμέραν, ὡς ἂν οἶδεν ὁ ἔφορος θεός, ἐργαζόμενοι, ἀναγινώσκοντες, ἡσυχάζοντες, ἐν καιρῷ καὶ τὰ συμπίπτοντα ὁμιλοῦντες, πρός τε ἡμᾶς αὐτούς, καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους ἄνδρας ἀγαθούς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μονάζοντας· ἐκίνησεν γὰρ ὁ θεὸς οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐγχωρίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑπερορίων, καὶ ἔτι πορρωτέρω παρακαλοῦντας ἡμᾶς καὶ σωματικῶς καὶ ψυχικῶς αὐταρκῶς· καὶ εἰς τοσοῦτον τινὰς ὁμοψυχοῦντας, ὡς καὶ δεξιὰς δοῦναι μέχρι θανάτου ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνίσμασι· κἂν γὰρ ἡμεῖς ἀνάξιοι καὶ τοῦ ἀναπνεῖν, ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς κύριος ἐν παντὶ τοὺς δι' αὐτὸν ὑπερορίζομένους προφθάζει, φυλάττει, προνοεῖται, φροντίζει ὑπὲρ ὃ ἐλπίζει τις· οὕτως τὸν Ἡλίαν ὑπὸ κόρακος πεινῶντα ἔθρεψεν· οὕτως τὸν Δανιὴλ διὰ τοῦ Ἀμβακοὺμ ἀεροπορήσας, καὶ ὅν τινα ἄλλον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ· μὴ δὴ οὖν ὦ τέκνα λυπεῖσθε ἐφ' ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς, ὡς ἐγκαταλειφθεῖσιν· ὅταν καὶ τοῦ δυστήνου τοῦδε σώματος διαιρεθῶ ὑπὸ χριστοδιωκτῶν (καὶ τοῦτο γὰρ κἂν ἀνάξιός εἰμι παρασκευάζομαι παθεῖν) τότε σωθήσομαι· τότε προσληφθήσομαι εἰς ζωήν· τότε τὸν ἐμὸν διώκτην καὶ τὸν ἔσωθεν καὶ τὸν ἔξωθεν, νικήσω εἰς αἰῶνα· διὸ τέκνον μου θερμῶς μοι προσεύχου μετὰ τῶν ἀδελφῶν σου, πάντα πάντοτε ὑπὸ ἐφόρῳ θεῷ καὶ διανοεῖσθαι καὶ διαλέγεσθαι καὶ ἐργάζεσθαι· ὅπερ κἀγὼ ὑπέρ τε σοῦ τοῦ ποθητοῦ μου καὶ ὁμοκαρδίου παρὰ τοὺς ἄλλους σου ἀδελφούς, καὶ αὐτὸν παρακαλεῖν μετὰ δακρύων νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν

promptam opem et solatium tribulationis? Quamobrem ne molesta quidem nobis fuit fratrum abductio, immo vero spem tranquillam iniecit, fore ut Deo uni adstricti, fistulae instar simus, quae compressa aquam sublimius eructat. Quare praeoptamus ab ipso fratre Nicolao dividi. Attamen facto contenti sumus; neque enim voluntas nostra fuit, sed Dei providentia, quae utiliter omnino consulit humili nostrae cellulae. Habeo igitur semper contubernalem vice hebdomadaria, unum quoque ostiarium: cum eo comedimus, psallimus, dormimus. Sic autem diurnum tempus alternamus, operantes, legentes, silentes, pro data occasione de rerum quoque eventibus sermocinantes, tum inter nos, tum etiam cum invisentibus nos bonis viris, itemque monachis. Excitavit enim Deus non solum incolas, verum etiam extraneos, immo et longinquiores, ad consolandum nos corporaliter affatim et spiritaliter: eisque tam concordem inspiravit sententiam, ut spondeant se usque ad mortem pro vera religione proelia pugnaturos. Quamquam enim nos vel respirare sumus indigni, bonus tamen Dominus omni in re propter eum extorres praevenit, custodit, curam eorum ac sollicitudinem gerit, ultra etiam cuiusque spem. Sic Eliam famelicum corvi ministerio aluit: sic Danihelem per Habacucum aëre vectum, et alium quemvis famulorum suorum. Ne itaque, filii, de nobis pauperculis tristemini quasi derelictis. Cum autem hoc aerumnoso corpore separabor Christi persecutorum operâ (nam et hoc, quamvis indignus, pati paratus sum) tunc salvus ero, tunc ad vitam adsumar, tunc persecutorem meum interiorem atque exteriorem vicero in aeternum. Ideo, fili mi, ferventer pro me cum fratribus tuis ora; ut omnia semper sub Dei conspectu et cogitentur, et dicantur, et fiant. Quod et ego probe, mi desiderate atque unanimis, prae tuis ceteris fratribus, abs Deo deposcere cum lacrymis noctu diuque non

desino; ut omnes ad Domini beneplacitum, fortiter et martyrialiter sustineamus praeclarum hoc etiam certamen, praesentibus haud dedecorantes praeterita. Idcirco labora tu quoque loco mei apud fratres, alios viva voce trahens atque confirmans, alios atramento etiam compellans: prorsus totum te impende quocumque rei usus vocaverit. Iam de qualibet corporali necessitate, ne labores: habemus quod sufficit providente Deo. Sed ne libros quidem mittas; ni forte lexicon et quaternionem in quo notis tachygraphicis sermonem exaravi, quem Hypatius Callisto ostenderat ut transcriberet. Deinceps prout Dominus providerit, significabimus. Namque per amicos heic quoque librum aliquem ad legendum habere possumus. Bene tibi Deus faciat, quod misisti ad O; sed et aliam scripsi epistolam, quam ubi latorem inveneris mittes. De illis duobus fratribus sollicitor, quid illis factum sit; quod ubi compereris, mihi significa. Idem de illis XIX. Deus te, fili, valida manu sua protegat! Saluta eos qui caute verba retinent, praecipue Δ, et Λ, et I.

81. Eidem.

Festinasti, fili, humilitatem meam visitare; sed res impatiens amor dies tamquam horas, annos tamquam temporis articulos supputat. Deo gratias itaque, quod indignus tantopere a vobis diligor atque color. Misisti egregium Hadrianum ad confortandum consolandumque me; non absque labore videlicet propter sive coniunctionem sive separationem comitum eius. Gratias ago ob hunc etiam, quem retinui exterius alicubi vagantem. Silvanum fratrem remisi rursus postquam ab eo sum recreatus. « Quam speciosi pedes evangeli- » zantium pacem, evangelizantium bona! » Hi demum viri sunt, ut summatim res illorum dicam. Nobis autem misellis corporis sanitas adest; sit utinam etiam animae per vestras preces! Quaecumque scripto et

οὐ διαλαμπάνω, ὡς ἂν οἱ πάντες εὐαρέστως κυρίῳ, ἀνδρικῶς τε μαρτυρικῶς διενέγκοιμεν καὶ τόνδε τὸν καλὸν ἀγῶνα, μὴ καταισχύνοντες τοῖς ἤδη παρισταμένοις τὰ προϋπηργμένα· διὰ τοῦτο μόχθει καὶ αὐτὸς ὑπὲρ ἐμοῦ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς· τοὺς μὲν ἕλκων διὰ ζώσης φωνῆς καὶ στηρίζων· τοὺς δὲ καὶ ἀπὸ μέλανος ἀνακαλούμενος, καὶ ἁπαξαπλῶς ὅλον ἐπιδίδου σεαυτὸν εἰς ὅ τι ἂν ἡ χρεία καλοίη· περὶ τῆς οἱασοῦν σωματικῆς χρείας, μὴ καταπονοῦ· ἔχομεν τὴν αὐτάρκειαν Θεοῦ προνοίᾳ· ἀλλὰ μηδὲ τὰς βίβλους πέμψῃς, οὐκ οἶδα ἐὰν τὸ λεξικὸν, καὶ τὸ τετράδιον ἐν ᾧ διὰ σημείων λόγον ἐποίησα, ὅπερ καὶ ὑπέδειξεν ὁ Ὑπάτιος τῷ Καλλίστῳ πρὸς τὸ μεταγράψαι αὐτόν· καὶ πάλιν ὡς οἰκονομεῖ ὁ κύριος δηλοῦμεν· διὰ γὰρ φίλων ἠδυνήθημεν καὶ ὧδε ἔχειν τινὰ πρὸς ἀνάγνωσιν· εὖ σε ποιήσαι ὁ Θεὸς ὅτι ἔπεμψας εἰς τὸ Ο, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπίστειλα· καὶ ὅτε εὑρεθῇ τις, ἀποστελεῖς· μεριμνῶ δὲ περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν πῶς τὰ κατ' αὐτούς, διὸ εὑρίσκων σημαινόν μοι· ὡσαύτως περὶ τῶν ἐννέα καὶ δέκα· ὁ Θεὸς σε τέκνον ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτοῦ χεῖρα σκεπάσοιτο· προσαγόρευσον τοὺς φυλάσσοντας λόγον, ἐξαιρέτως τὸ Δ τὸ Λ τὸ Ι.

πα΄. Τῷ αὐτῷ.

Ἐτάχυνας τέκνον τοῦ ἐπισκέψασθαι ἡμῶν Cod. f. 142. b.
τὴν ταπείνωσιν, ἀλλ' ὁ πόθος πρᾶγμα ἄστεκτον, τὰς ἡμέρας ὡς ὥρας, καὶ ἐνιαυτοὺς ὡς καιροὺς λογιζόμενος· εὐχαριστῶ οὖν τῷ Θεῷ μου ὅτι ἀνάξιος ὤν, οὕτως ὑφ' ὑμῶν στέργομαι καὶ περιέπομαι· πέπομφας τὸν καλὸν Ἀδριανὸν εἰς ἀνδρείαν καὶ παρηγορίαν μου· οὐκ ἀκόπως δηλονότι διὰ τὴν σύζευξιν καὶ ἀποσύζευξιν τῶν μετ' αὐτοῦ· εὐχαριστῶ κἀν τούτῳ, ὅνπερ καὶ ἐκράτησα ἔξωθεν που περιάγοντα· τοὺς δὲ περὶ τὸν ἀδελφὸν Σιλουανὸν ἀνέπεμψα πάλιν παρακληθεὶς ἐν αὐτοῖς· « ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελι- » ζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ » ἀγαθά·* » τοιοῦτοι οἱ ἄνδρες ἵν' ἐν συν- * Rom. X. 15.
τόμῳ τὸ κατ' αὐτοὺς παραστήσω· ἡμῖν δὲ τοῖς ταπεινοῖς ὑγίεια πάρεστι σώματος, εἴη δὲ καὶ ψυχῆς διὰ τῶν ὑμετέρων προσευχῶν·

ὅσα καὶ διὰ γράμματος καὶ στόματος ἀπήγγελλές μοι, ἔγνων· καὶ δέομαι ὡς ἁμαρτωλὸς ἔτι βεβαιωθῆναι ἐν τῇ ἀμετακινήτῳ πίστει ἡμῶν τῆς ἀληθείας, πάντας σὺν πατέρας ἡμῶν καὶ ἀδελφοὺς, σὺν τοῦ ἡμετέρου σώματος καὶ σὺν τοῦ κοινοῦ πληρώματος· μακάριος ὁ πλεονάζων ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ παθήμασι, καὶ τέλος ἀγῶνος ἀποδιδούς· ἰδοὺ νῦν καιρὸς μαρτυρίου, τῷ νικῶντι παρὰ Θεοῦ ὁ στέφανος· ἥσθαι τοίνυν καὶ ἀγωνίζου καλὲ Ναυκράτιε, νοὸς κράτος φερωνύμως γινόμενος· πάντοτε νήφων· πάντα κατὰ θείαν βουλὴν διαπραττόμενος· “ μηδεμίαν γάρ ,, φησιν ἐν μηδενὶ προσκοπὴν διδόντες ἵνα ,, μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία ἡμῶν, ἀλλ᾽ ἐν ,, παντὶ συνιστάντες ἑαυτοὺς ὡς Θεοῦ διά-
* II. Cor. VI. 3. ,, κονοι *. ,, Τέως ἄρτι μηδεὶς διέλθῃ εἰς ἡμᾶς διὰ τὴν ἐξέλευσιν τοῦ ἔθνους, ἢ ὅταν ὑποστραφῇ· ὁπόσα ἀπεκλαυσάμην διὰ τὸ πάθος τῶν δύο ἀδελφῶν, δηλοῖ καὶ ἡ πρὸς τὸν ἀββᾶν Ἀθανάσιον ἐπιστολὴ μετ᾽ εὐχαριστίας· ἀπίτω ὁ χρηστὸς Σιλουανὸς τὴν ἐν κυρίῳ πορείαν αὐτοῦ, ἐφοδιασθεὶς καὶ παρ᾽ ὑμῶν γράμμασι· τὸν λόγον ὃν ἔπεμψα μεταγραφείτω καὶ ἐν ἑτέροις ἵνα διασώζηται· ἐτόλμησα αὐτὸν ποιῆσαι ἐκ πόθου, εἰ ἄρα μὴ πολὺ ἐστὶν ἀπόπτυστος τοῖς ἀναγινώσκουσιν, καὶ τῇ μητρὶ τοῦ κυρίου εἰς ὕβριν (1)· ἀλλ᾽ ἱλεώσασθαι αὐτὴν παρακληθέντι ὑπὲρ ἐμοῦ· ἄσπασαι τὸ Δ, τὸ Θ· ἄσπασαι τοὺς συγκελλίτας· ἄσπασαι τοὺς μυστηριοφύλακας· ἀσπάζονταί σε οἱ σὺν ἐμοί· ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματός σου, ἀμήν.

oretenus nunciasti mihi, iam noveram, et ut peccator oro ut adhuc confirmentur in immutabili nostra veritatis fide cuncti nostri patres atque fratres, qui sunt de conventu nostro, et de universali ecclesiae coetu. Beatus cui abundaverint pro Christo passiones, et qui suo certamini finem imposuerit! Ecce nunc martyrii tempus, victori a Deo parata corona. Gaude igitur et decerta, praeclare Naucrati, idest mentis robur, prout tui nominis etymologia est: semper vigilans, cuncta ex divinae voluntatis norma agens: « nullam quippe, in» quit scriptura, dantes offensionem, ut » non vituperetur ministerium nostrum: » sed in omnibus exhibeamus nosmet ipsos » sicut Dei ministros. » Nemo nunc ad nos veniat, propter gentis egressum, vel cum redierit. Quantum eluxerim duorum fratrum aerumnam demonstrat epistola mea ad abbatem Athanasium, non sine tamen gratiarum actione. Peragat bonus Silvanus in Domino iter suum, litteris quoque nostris instructus. Sermo quem misi transcribatur in aliis exemplaribus, ut salvus sit. Ausus sum illum componere stimulante amore; nisi plane fuerit legentibus despectui, et matri Domini in contumeliam. Sed ipsam vos mihi precibus propitiate. Saluta Δ et Θ. Saluta cellae sodales. Saluta arcani custodes. Salutant te qui mecum sunt. Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu tuo! Amen.

πβ΄. Λητοΐῳ τέκνῳ.

Cod. I. 112. a. Διὰ τῶν ἀμφοτέρων σου ἐπιστολῶν τέκνον ἠγαπημένον, ἔγνων καὶ νῦν τὴν ὁλικήν σου μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφήν· μάλιστα ὅτι ἐξέφυγες τὰς ἐν ἄστει τὰς διατριβάς, προσφυεὶς τῷ οἰκονόμῳ· τοῦτό με πέπεικεν ἐξολοκλήρου σε φιλεῖν· μᾶλλον δὲ Θεὸν δι᾽ ὃν στέργω καὶ στέργομαι· ἐν ᾧ καὶ γεγέννηκά σε, υἱέ μου ἀγαπητὲ Λητόϊε· μὴ δὴ οὖν ἐν τοῖς προλαβοῦσι καταπέσοις, ἐφ᾽

82. Letoio filio.

Ex utraque epistola tua, carissime fili, nunc quoque cognovi plenam paenitentiam tuam et conversionem; praecipue quia vitasti moras in urbe trahere, et oeconomo adhaeres. Hoc mihi suasit ut et toto animo te amem, immo potius Deum, propter quem diligo et diligor; in quo etiam te genui, fili mi carissime Letoi. Cave itaque ne in priores incidas occasiones, quibus sub-

(1) Loquitur sic modeste de suo aliquo in Deiparam panegyrico, et quidem de illo credibiliter, quem nos in tomo quinto edidimus, magnis certe cum affectuum effusione dictatum.

versus fuisti ob peccata mea. « Numquid » resina, inqnit scriptura, non est in Galaad? Vel qui se avertit, non revertetur? » Convertimini ad me, clamat Deus. » Miles qui pugnam redintegrat, denuo miles est; item gubernator. Nam nec si forte mortale peccatum incurrerimus, idcirco amplius vivere non licet. Vivimus rursus per paenitentiam. Nec enim mendax qui dixit: « vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem » peccatoris, sed nt convertatur et vivat. » Possumus ergo post peccati mortem, vivere, non tamen postquam hinc discesserimus; conclusit enim adversus illum, dicit scriptura. Agesis iam, frater « prae» occupemus faciem eius in confessione. » Prope est Dominus invocantibus eum. » Acquiesce, fili, in oeconomo, si certe meum consilium amplecteris. Nam qui te pridem subverterunt ut discederes, inimici sunt non amici vel tui vel Dei. Labora parumper, quaeso: fac initium serii studii de salute tua: qua enim hora non expectamua, Dominus venit. Memento, frater, abrenunciationis tuae atque obedientiae, abnegationis voluntatis propriae, et reliquorum laborum certaminumque tuorum. Peccator ego sponsor tibi salutis sum. Ego te genui, ego tibi medebor: modo tu consistas; modo de profundo desperationis enates; modo tni curam capias; modo solua ne ampliua sia, etiamsi forte contingat te neque societate neque convictu oeconomi uti. Haec in praesentiarum; nam ubi latorem nanciscar epistolae, non me pigebit scribenti tibi rescribere. Ipse salutis nostrae Dominus cor tuum tangens, lumen animae tuae ingerat, adhortationem, excitationem, efficaciam quam maximam, et in caeleste regnum sunm deducat incolumem. Fili mi, pro me ora, ut salvns pariter aim. Fratres tui te salutant.

ὅσοις τε ὑπεσκελίσθης συμβάμασιν ἐξ ἁμαρτιῶν μου· « μὴ γὰρ οὐκ ἔστι ῥητίνη φησὶν » ἐν Γαλαάδ *; ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; ἐπιστράφητε πρός με, βοᾷ ὁ Θεός. » [* Hier. VIII. 22.] Ἀναπαλαίσας στρατιώτης, καὶ πάλιν στρατιώτης, ὡσαύτως καὶ κυβερνήτης· οὐ γὰρ εἰ καὶ τὴν πρὸς θάνατον ἁμαρτίαν ἡμάρτομεν, οὐκ ἔτι ἔστι ζῆν· ζῶμεν πάλιν διὰ μετανοίας· ἀψευδὴς γὰρ ὁ εἰπών· * « ζῶ ἐγὼ » λέγει κύριος, οὐ θέλω τὸν θάνατον τοῦ » ἁμαρτωλοῦ ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐ» τόν· » [* Ezech. XXXIII. 11.] ὥστε ἔστι μετὰ θάνατον ἁμαρτίας, ζῆσαι· οὐκέτι δὲ μετὰ τὸ ἐνθένδε ἀποβιῶσαι· συνέκλεισεν γὰρ κατ' αὐτοῦ φησιν· * [* Ps. XXXIV. 3.] δεῦρο λοιπὸν ἀδελφὲ, « προφθάσωμεν τὸ » πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει· * ἐγ» γὺς κύριος τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν *. » [* Ps. XCIV. 2.] [* Ps. CXLIV. 18.] Στέρξον, τέκνον μου, ἐν τῷ οἰκονόμῳ ἐὰν ἐμοὶ πεισθῇ· οἱ γὰρ ἀναστρέποντές σε πάλαι τὴν ἔξοδον, ἐχθροὶ καὶ οὐ φίλοι, οὔτε σοῦ οὔτε θεοῦ· κοπίασον μικρὸν, δέομαι· ἐπιλαβοῦ ἀρχῆς ἕξεως φροντιστικῆς τῆς σωτηρίας· ὅτι ἡ ὥρα οὐ προσδοκῶμεν, ὁ κύριος ἔρχεται· μνήσθητι, τέκνον, τῆς ἀποταγῆς σου, τῆς ὑποταγῆς, τῆς κοπῆς τοῦ θελήματός σου, τῶν λοιπῶν κόπων καὶ ἀγώνων σου· ἐγὼ ἐγγυητής σου τῆς σωτηρίας ὁ ἁμαρτωλός· ἐγὼ ἔτεκον, ἐγὼ ἰατρεύσω· μόνον αὐτὸς στῆθι· μόνον ἀνάνηψον τοῦ βάρους τῆς ἀθυμίας· μόνον ἔπεχε σεαυτῷ· μόνον μὴ μονωθῇς ἔτι, κἂν συμβῇ μὴ συμποιεῖν, μηδ' αὖ πῶς συνεῖναί σε τῷ οἰκονόμῳ· ταῦτα τὸ νῦν, ἐπεὶ καὶ ἡνίκα τύχοι γραμματηφόρος, οὐ κατοκνήσω γράφοντί σοι, ἀντιγράφειν· αὐτὸς ὁ κύριος τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐφαψάμενός σου τῆς καρδίας, ἐμποιήσειεν φῶς ἐν τῇ ψυχῇ σου, παράκλησιν, διέγερσιν, ἐργασίαν καθ' ὅσον οἷόν τε, καὶ σώσειεν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον· τέκνον μου προσεύχου μοι ἵνα σωθῶ κἀγώ· οἱ ἀδελφοί σου προσαγορεύουσίν σε.

83. Eidem.

O quantopere laetor misellns ego, tuo accepto sermone, fili, quem in corde ha-

πγ'. Τοῦ αὐτοῦ.

Οἷα χαίρω ὁ ταπεινὸς δεξάμενός σου [Cod. f. 144. a.] λόγον τέκνον, καὶ ἔχων ἐν καρδίᾳ ὃν πά-

λαι ἀπώλεσα· ἀλλὰ χάρις τῷ συνάψαντι Θεῷ· εἴθε καὶ τὸ πρόσωπον εἶδον· ὤφελον καὶ ζώσης σου φωνῆς ἐπαϊέναι· οὕτω σε ποθῶ καὶ χαίρω ἀνακληθέντα. μὴ δὴ οὖν ῥαθυμήσῃς υἱέ μου· εὐθυμῶν δὲ πορεύου τὴν ἐν Κυρίῳ πορείαν τῆς ψυχῆς· τὰ ὑποβληθέντα παρὰ τοῦ ἐμποδιστοῦ τῆς σωτηρίας σκῶλα καὶ ἐμπτώματα, πόρρω βάλλων, καὶ ὁδοποιῶν ἑαυτῷ τὴν πρὸς Θεὸν εἴσοδον· ἤνοικται γάρ τοι ἤδη, τῶν κλείθρων τῆς ἁμαρτίας ἀρθέντων· ἄλειψαί σου τοὺς νοητοὺς πόδας, καὶ κατὰ μικρὸν κινούμενος, πέποιθα ὅτι καὶ ὀξυποδίσοις καὶ φθάσοις εἰσελθεῖν εἰς τὰ ποθούμενα· ἤδη πρόκειται καὶ ἀγών· τί οὖν παράδοξον καὶ εἰς κατάλογόν σε μαρτύρων φθάσαι; ναὶ τέκνον Λητωΐε στῆθι, σώθητι, εὐδόξησον· εὖ δὲ πάνυ ὅτι ἀπορίᾳ μετὰ τοῦ οἰκονόμου σε εἶναι ᾠκονομήθη· συνεζεύχθης τῷ Προτερίῳ ἀδελφῷ, τῆς ταπεινώσεως ἔργον· ταπείνωσις δὲ τὸ καθαρτικὸν φάρμακον τοῦ ἀντικειμένου· εἰρήνη σοι καὶ ἰσχὺς ἐκ Θεοῦ· προσεύχου περὶ ἐμοῦ· οἱ σὺν ἐμοὶ ἀσπάζονταί σε.

πδ'. Εἰρήνῃ πατρικίᾳ.

Cod. f. 144. a.

Καὶ γράφοντες καὶ μὴ γράφοντες, ἔργον ἔχομεν ἀνεπιλήστως * μνημονεύειν σου τῆς τιμιότητος· οὐ μόνον κατὰ τὸν τῆς εὐεργεσίας λόγον, ὃν ἐνεδείξω ἔκπαλαι πρὸς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ κατὰ τὸν τῆς ὁμολογίας Χριστοῦ τρόπον· συντάσσοντές σε τοῖς ὧδε κἀκεῖσε διὰ Χριστὸν περιωρισμένοις καὶ ἐναθλοῦσι· μὴ γὰρ καὶ αὐτὴ οὐ δεδιωγμένη, οὐκ ἄποικος, οὐκ ἄπολις, οὐ περιωρισμένη, οὐκ ἐνπαράσκευος ἀεὶ πρὸς κινδύνους; ναὶ ἀληθῶς, καὶ διὰ τοῦτο μακαρία ὅτι σοί ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· τίς οὐκ οἶδεν τῶν ὁμολογητῶν ὅτι συνωμολόγησας; ποῦ οὐκ ἠκούσθη ὅτι καὶ συγκλητικὴ ἐν μάρτυσιν; ἐθαύμασάν σε μοναστῶν τάγματα· ᾔνεσάν σε λαϊκῶν συνεδρεύματα· τί δὲ ταῦτα; αὐτὰ τὰ τῶν ἀγγέλων καὶ ἁγίων τάγματα εὐφράνθησαν ἐπὶ σοί· καὶ μὴ δοκήσῃς κολακείαν εἶναι τὸν λόγον· βλέπε οὖν ὦ μάρτυς Χριστοῦ οἷον τετίμησαι, οἷον ὕψωσαι· σύγκρινόν

* cod. ἀνεπιλήπτως.

beo, quem pridem amiseram. Sed Deo gratias, qui nos copulavit. Utinam vultum quoque tuum aspexissem! Utinam vivam pariter vocem audissem! Adeo te discupio, et reducem gratulor! Ne itaque ignavus sis, fili mi, sed alacriter animae iter in Domino prosequere; obiecta ab adversario salutis obstacula et offendicula longe propellens, tibique aditum ad Deum sternens, qui tibi nunc patet, ablatis peccatorum cancellis. Corrobora intellectuales pedes tuos, quos paulatim commovens, cito celer, ut non dubito, fies, et in desiderata loca pervenies. Adhuc certamen agitur; quid mirum si tu quoque in martyrum numerum venias? Utique, fili mi Letoi, tibi consta, saluti bonaeque existimationi tuae consule. Praeclare fit, quod ob egestatem cum oeconomo esse debueris. Quod cum fratre Proterio te coniunxeris hoc fuit humilitatis opus: humilitas autem purgativum contrarii vitii pharmacum est. Pax tibi et fortitudo a Deo! Ora pro me. Qui mecum sunt te salutant.

84. Ireni patriciae.

Sive scribimus, sive secus, incumbit nobis sine intermissione meminisse reverentiae tuae; non modo beneficentiae tuae causa, quam iampridem humilitati meae exhibuisti, verum etiam propter eum quo Christum confessa es modum. Nos quidem te cum iis collocamus, qui hac illac propter Christum extorres sunt et decertant. Nonne enim tu quoque persecutionem passa es, nonne domo et urbe pulsa, nonne circumscripta, nonne ad pericula semper parata? Vero, inquam, ideoque beata, quia regnum caelorum tuum est. Quis confessor nescit, te simul esse confessam? Ubinam auditum non est, senatoriam quoque matronam inter martyres esse? Mirata sunt te monachorum agmina; laudaverunt laicorum consessus. Sed quid haec? Ipsi angelorum ordines atque sanctorum tui causa laetati sunt. Neque putes assentationem es-

se ea quae dico. Cerne igitur, o Christi martyr, quantopere honorata atque exaltata sis. Compara lutum eum auro; tantundem, immo multo magis, terrenae quam deseruisti dignitati praestat donata tibi a Deo caelestis dignitas, ut martyr Christi dicaris, veritatis confessor. Quare te admoneo ut a constantia omnino non discedas, qnia super immobili orthodoxiae petra fundata consistis: neque facile territa ambigas propter lapsus sive laicorum, sive monachorum, sive eorum qui videntur esse aliqnid, sive cuiuslibet. Sunt enim falsi apostoli, habentes speciem pietatis, sed virtutem eius abnegantes. Multi pridem putati sapientes, et specie episcopi, immo et sancti habiti, victi sunt. Splenduerunt autem ceu luminaria in mundo pauci verique sapientes, qui in timore Dei vivunt, quoniam initium sapientiae timere Dominum, quamquam prope nauci aestimarentur: qnia homo faciem, Deus cor videt. Hortor insuper ut exacuas te ardente divini amoris carbone, praecisa omni animi cupiditate: sic enim futuras intercides oppugnationes. Cave enim putes te omnino tentationibus carituram sive rei sive verborum. Quippe tibi invidet diabolus post acceptam in te gravem plagam: ecce, inquit, femina quoque mihi resistit, et quidem coniugio addicta et nobilis. Aitque haec fere: non patiar; moliar adversus eam complures machinas meas, virum, filium, cognationem universam, patriciatus socias et familiares, famulos famulasque, opes, insuperque flexanimas lacrymas, preces, promissiones. Quod si haec mihi cassa evaserint, veniam ad aliud tentationum genus: admovebo regales minas, invidiam paris dignitatis hominum dicentium: vah illa sola cunctis eminet! qualis quantaque est! convicia simul et cavillationes, subsannationes, irrisiones quandoque et sputa, et tantum non verbera et colaphos atque necem. Cave, soror in Domino, ne cedas. Haec sunt Christi stigmata, hae caelestes coronae, quae no-

μοι πηλὸν καὶ χρυσὸν, τοσοῦτον καὶ πολλῷ πλέον οὗ κατέλιπες ἐπιγείου ἀξιώματος, τὸ νῦν δωρηθέν σοι ὑπὸ θεοῦ ἀξίωμα ἐπουράνιον, μάρτυρα καλεῖσθαι Χριστοῦ, ὁμολογητὴν ἀληθείας· διὸ ὑπομιμνήσκω μὴ τεραπλῶσαι τὸ καθόλου τῆς ἐνστάσεως ἐπὶ τὴν ἀσάλευτον πέτραν τῆς ὀρθοδοξίας ἐρηρεισμένην σε· μηδὲ εὐπτόητον ἀμφοτερίζουσαν γενέσθαι ταῖς τινῶν καταπτώσεσιν, εἴτε μοναστῶν καὶ δοκούντων εἶναί τι, εἴ τε ἁπλῶς οὑτινοσοῦν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδάδελφοι, ψευδαπόστολοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι· πολλοὶ δοκησίσοφοι καὶ ἀρχιεροφανεῖς καὶ ἁγιόδοκοι ἐν τοῖς πάλαι ἑαλώκεισαν· ἔλαμψαν δὲ ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ ὀλίγοι καὶ ἀληθινοὶ σοφοὶ, οἵτινες εἰσὶ φόβῳ θεοῦ διαζῶντες, ἐπείπερ ἀρχὴ σοφίας φοβεῖσθαι τὸν κύριον *, καὶ μὴ οἰηθέντες εἶναι πολλοῦ ἄξιοι· ἐπειδὴ ἄνθρωπος εἰς πρόσωπον, θεὸς δὲ εἰς καρδίαν ὁρᾷ· παρακαλῶ ἔτι, στόμωσον ἑαυτὴν τῷ ἄνθρακι τῆς θείας ἀγάπης, κόπτουσα πᾶσαν προσπάθειαν· οὕτω γὰρ συγκόψοις τὰς προσβολὰς τὰς μελλούσας· μὴ γὰρ πάντως οἴου ἀβασάνιστος διαμένειν εἴτε λόγῳ ἢ καὶ ἔργῳ· φθονεῖ σε γὰρ ὁ διάβολος λαβὼν καιρίαν πληγὴν ἐπὶ σοί· ὅτι καὶ γυνή μου κατεξανίσταταί φησι, καὶ ταύτη ὑπὸ ζυγὸν, καί γε ἐν περιφανείᾳ· τοιαῦτα πῶς λέγων· οὐ φέρω, κινῶ κατ' αὐτῆς ἔτι μου πολλὰς μηχανὰς, τὸν ἄνδρα, τὸ τέκνον, τὸ αἷμα ὅλον, τὰς ὁμοσυγκλήτους, τὰς γνωρίμους, τοὺς παῖδας, τὰς παιδίσκας, τὴν περιουσίαν, πρὸς τούτοις ἐλεεινὰ δάκρυα, παρακλήσεις, ὑποσχέσεις· εἰ δέ γε ἐντεῦθεν ἀποτύχω, μετέρχομαι ἐπὶ τὸ ἕτερον εἶδος· προσάγω βασιλικὰς ἀπειλὰς, φθόνους τῶν ὁμοαξίων, οὐαὶ λεγόντων ἐκείνη μόνη ὑπερέξει πάντων; ὅστις καὶ ποία; ὕβρεις ἔτι, χλευασμοὺς, μυκτηρισμοὺς, καταγέλωτας· ἐνίοτε καὶ ἐμπτυσμοὺς, μὴ καὶ ῥαπίσματα, μὴ καὶ κολαφίσματα, μὴ καὶ θάνατον· ὅρα ἀδελφὴ ἐν κυρίῳ μὴ ἐνδώσῃς· ταῦτα Χριστοῦ στίγματα· ταῦτα στέφανοι οὐράνιοι, νέαν σε μάρτυρα ποιοῦντα· μὴ γὰρ κἀκεῖναι οὐχ ὁμοιόσαρκοι; εὐγενίδες; πολύολβοι;

* Ps. CX. 10.

ἐξ ἀνδρὸς τμηθεῖσαι μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος· οὕτως σε ὁ λόγος παρασκευάζεσθαι ὑποτίθεται ἀδελφομῆτορ· μή σε δελεάσῃ ἔκ τινος ὁ πειραστὴς διάβολος· ἵνα πολλοὺς τῷ οἰκείῳ ὑποδείγματι στερεώσῃς καὶ σώσῃς, ὅπως χορεύσῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ αἰωνίᾳ· προσεύχου ὑπὲρ ὑπὲρ ἐμοῦ· ἀσπάζομαι ἐν κυρίῳ τὴν ὄρπηκά σου καὶ συνάθλον.

vam martyrem faciunt. Nonne et illae acque carneae? nobiles? divites? a viro suo praecisae gladio spiritus? Sic te sermo noster monet esse paratam o amita. Ne ulla te re illiciat tentator diabolus; ut etiam multos proprio exemplo confirmes ac salves, et in aeterno regno Dei choreas ducas. Ora pro me. Saluto in Domino filiam tuam certaminis sociam.

πε'. Ἰωάννῃ ἐπισκόπῳ Σάρδης.

Cod. f. 116. a. δογματική, dogmatica.

Οὔπω μοι μέχρι τοῦ δεῦρο ἤκουσται, ποῦ ποτ' ἂν εἴη περιωρισμένη ἡ πατρική σου ἁγιωσύνη· διὸ ὑπέμενα συνέχων τὴν χεῖρα καὶ οὐχ εὑρίσκων πληρῶσαι μου τὴν ἐπιθυμίαν· ἐλπίδι σὺν πτερωθεὶς ἐπιτεύξασθαι τοῦ ποθουμένου, ἐπέσταλα τὸ παρὸν, καὶ οἶδ' ὅτι οὐ διαψευσθήσομαι τῆς ἐλπίδος ἐν κυρίῳ· ἀλλά γε δεῦρο φράσον, ὦ μεγαλοπάτορ, πῶς ἡ ἐξορία, καὶ ποῦ, καὶ ὁ ὑποδεξάμενός σε χῶρος, οἵ τε αὐτόχθονες καὶ οἱ πλησιάζοντες; ἆρα δεξιοὶ καὶ τῆς ἐκλεκτῆς μερίδος ἑκάτερα, ἢ ἄμφω τὰ ἐναντία καὶ σκολιάζοντα; πλὴν ὅτι διὰ Χριστὸν καὶ τὰ δυσχερῆ εὐχερῆ, καὶ τὰ λυπηρὰ περιχαρῆ· μακάριος εἶ, ὑπὲρ ἀληθείας διωγμένος τῆς οἰκείας ἐκκλησίας, καὶ ἐξωρισμένος πορρωτέρω τῆς ἐνεγκαμένης· μακάριος εἶ διὰ κύριον ἐμπαιχθεὶς καὶ κονδυλισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν ἔμπροσθεν τοῦ καϊαφαϊκοῦ συνεδρίου· μετὰ Χριστοῦ ἐθεατρίσθης σὺν τοῖς ὁμάθλοις, σὺν Χριστῷ καὶ ἐδικάσθης, καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μὲν οὐκ ἀνῆλθες ὅτι μὴ καιρὸς, σταυροφόρον δὲ ἐξῆλθες προπηλακισθεὶς καὶ διασυρθεὶς παρὰ τῶν παρανόμων· ἐξ οὗ καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης σοι στέφανος οὐρανόθεν ἀγγελόπλοκος.

Ἄγε δὴ πατέρων κορυφὴ εἰς μέσον τοὺς θείους σου ἀγῶνας· συνάψον αὐτοῖς καὶ τὸν ἑξῆς, ἔτι γὰρ καιρὸς μαρτυρίου εἰς κόσμον τῇ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ· ἀπαράτρεπτος ἔσο (μετ' αἰδοῦς ὑπομιμνήσκω, λαβὼν ἔκπαλαι ἐπιτροπὴν τοῦ λέγειν ἐξ ἄκρας σου ταπεινοφροσύνης) τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἧς ἔλαβες ὡς ἔπαθλα τὰς ἐντίμους ἀτιμίας,

85. Iohanni Sardium episcopo.

Nondum mihi hactenus auditum est, quonam deportata fuerit paterna tua sanctitas. Ideo expectavi, manum cohibens, neque rationem inveniens explendi cupiditatem meam. Attamen spei alis instructus rem optatam consequendi, praesentem scripsi epistolam; meamque spem haud irritam fore in Domino scio. Sed agesis dic, magne pater, cuinsmodi exilium tibi obtigerit, et ubi, et quia se receperit locus, quinam indigenae, et quinam finitimi? Num propitii, et bonae utrique partis, an ambo contrarii atque hostiles? Verumtamen propter Christum et molesta sunt iucunda, et tristia laeta sunt. Beatus es quia pro veritate pulsus ecclesia tua, et procul exulans patria. Beatus es, quia propter Dominum illusus, pugnisque caesus ab impiis coram caiphaico synedrio. Cum Christo publice traductus es una cum certaminis sociis, cum Christo iudicatus es; et in crucem quidem haud actus, quia nondum erat tempus, sed tamen crucem bajulans egressus es, ignominia affectus conviciisque a scelestis appetitus: unde tibi iustitiae corona caelitus angelorum manu contexta.

Produc, o patrum apex, in medium praeclara certamina tua: his posteriora quoque addes: adhuc enim tempus martyrii ad Christi ecclesiae decus. Immotus maneas (moneo hoc cum pudore, qui sumpsi iamdiu ita loquendi fiduciam a summa modestia sua) maneas inquam in praeclara confessione, cuius praemium retulisti de-

cora dedecora, quamque tu coram Deo et hominibus professus es: nempe perinde esse pro Christo pati, ac pro sancta illius imagine decertare. Non enim, inquit magnus Basilius, potentia in ambobus scinditur, neque gloria in partes dividitur. At Christi hostes non solum dividunt, sed et ignominiose violantes, alterum in altero negant, oblique iudaizantes, et incarnationis mysterium pessum dantes. Si enim apud nos non effigiatur Christus, incircumscriptus est, quasi extra corpus: nam quidquid corporeum est, circumscriptum est. Et ubinam illud: et Verbum caro factum est? Vel quomodo dignoscetur incarnationis ratio, si sicut ante corporationem, ita etiam post corporationem incircumscriptus est, sive typo nostro non effigiatus mansit Christus? Oportet enim differentiam esse duarum diversae naturae rerum, velut aquae et ignis, materiae et non materiae, compositionis et simplicitatis, et omnium quae differunt inter se. Sic itaque etiam incorporalitatis et corporalitatis, quae refertur ad circumscriptum et incircumscriptum, et secundum quam Christus mediator Dei et hominum, ambobus in una persona propria idiomata incorrupta tribuens, fit simul materialis et immaterialis, simplex et compositus, non carneus et carneus, ille qui neque assimulari neque effigiari per se potest, factus est per omnia nobis similis. Atqui si non effigiatur, differentia nulla adhuc est, nondum copulatio contrariorum habetur, quae divino beneplacito et virtute facta est. Propterea nec incarnatio. Mentitur autem qui dicit: Deus apparuit in carne. Et, quod aeque ac nos ipse quoque participaverit carnem et sanguinem. Ita concluditur iudaizare in dogmatibus iconomachos, et praecursores Antichristi semet ostendere. Quorum impietatem, o pater, fugiamus haud secus quam iudaismum, neque aerumnis, neque haereseos diuturnitate victi; sed sanctos imitemur, qui longanimitate sua multisque

καὶ ἣν ὡμολόγησας ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· διὰ Χριστὸν ἔτι παθεῖν τὸ ὑπὲρ τῆς ἁγίας αὐτοῦ εἰκόνος ἀθλῆσαι· οὔτε γάρ, φησιν ὁ μέγας Βασίλειος * τὸ κράτος ἐπ' ἀμφοῖν σχίζεται, οὔτε ἡ δόξα μερίζεται· οἱ δὲ χριστομάχοι οὐ μόνον μερίζουσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀτίμως καθυβρίζοντες, διὰ θατέρου θάτερον ἀπαρνοῦνται, ἰουδαΐζοντες πλαγίως, καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον ἀνασκευάζοντες· εἰ γὰρ μὴ εἰκονίζεται Χριστὸς καθ' ἡμᾶς, ἔστιν ἀπερίγραπτος ὡς ἔξω σώματος· πᾶν γὰρ τὸ ἐνσώματον περιγραφόμενον· καί που, ὅτι ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο; ἢ πῶς διαγνωσθείη ὁ τῆς σαρκώσεως λόγος, εἰ ὡς πρὶν σωματώσεως, οὕτω καὶ μετὰ σωμάτωσιν ἀπερίγραπτος, ἤτοι ἀνεικόνιστος χαρακτῆρι τῷ καθ' ἡμᾶς μεμένηκεν Χριστός; δεῖ γὰρ διαφορὰν εἶναι δυοῖν πραγμάτων ἑτεροφυῶν, οἷον ὕδατος καὶ πυρός, ὕλης καὶ ἀϋλίας, συνθέσεως καὶ ἁπλότητος, καὶ τῶν ἐξ ἐναντίας ἁπάντων ἀφεστηκότων ἀλλήλοις· οὕτω τοιγαροῦν καὶ ἀσωματότητος καὶ σωματώσεως, ἥ τις ἐστὶ διαφορουμένη πρὸς τὸ περιγραπτὸν καὶ ἀπερίγραπτον, καθ' ἣν Χριστὸς μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, τοῖν δυοῖν τὰ ἰδιώματα ἐν μιᾷ ὑποστάσει ἀδιάφθαρτα φέρων· καὶ γέγονεν ὁ ἄϋλος, ἔνυλος· ὁ ἁπλοῦς, σύνθετος· ὁ ἄσαρκος, ἔνσαρκος· ὁ ἀνεμφερὴς καὶ ἀνεικόνιστος, ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα· εἰ δὲ οὐκ εἰκονίζεται, οὔπω διαφορά, οὔπω σύνοδος τῶν ἐναντίων ἐκ θείας εὐδοκίας τε καὶ δυνάμεως· διὰ τοῦτο οὐδὲ σάρκωσις· ψεύδεται δὲ καὶ ὁ λέγων, Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, καὶ ὅτι παραπλησίως ἡμῖν καὶ αὐτὸς μετέσχε σαρκὸς καὶ αἵματος· οὕτω συνῆκται τοῖς δόγμασιν ἰουδαΐζειν τοὺς εἰκονομάχους, καὶ προδρόμους πεφηνέναι τοῦ ἀντιχρίστου· ὧν φύγοιμεν, ὦ πάτερ, τὴν ἀσέβειαν ἴσα ἰουδαϊσμοῦ, μὴ ἀτονοῦντας πρὸς τὰ πάθη, μηδ' αὖ πρὸς τὸ μακροημερὲς τῆς αἱρέσεως, μιμούμενοι τοὺς ἁγίους τοὺς διὰ μακροθυμίας καὶ πολλῶν παθημάτων κληρονομήσαντας τὰς θείας ἐπαγγελίας· συγ-

* De Spir. S. cap. 18.

γνωμονήσεις δέ μοι πάντως, ὦ ἱερὰ κεφαλή, ἐφ' οἷς διελέχθην τὰ προστεταγμένα ποιοῦντι· ἀλλ' οὖν καὶ ὑπερεύξαι ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν καὶ ἀπταισίᾳ λόγου καὶ ἔργου παρελθεῖν με τὸν τῇδε βίον.

doloribus promissam diviuitus hereditatem ceperunt. Ignosces autem mihi omnino, o sacrum caput, quae disserui iussibus obtemperans. Age iam vehementer ora, ut cum venia peccatorum, et siue culpa verborum aut operum, hanc vitam transigam.

πς'. Πέτρῳ Νικαίας.

Cod. f. 145. b. Κελεύει με ἐπιστέλλειν ἡ ἁγιωσύνη σου καὶ ἔχειν τοῦτο ἐρασμίως· ὅτου χάριν πυνθάνομαι ὁσιώτατε, καὶ δι' ἥν τινα αἰτίαν, ἢ πάντως ἐφέλκειν θέλων πρὸς ἀγάπην, ὅπερ σοι δῶρον θεοῦ ὑπὲρ τῶν πολλοὺς ἐχαρίσατο, δημιουργεῖν φιλίας, καὶ διὰ τοῦτο στέργεσθαι ἀντιπεπονθότως· ἥκω τῷ πατρικῷ προστάγματι ὡς υἱὸς ἐλάχιστος. ἀλλὰ τίς ὁ παρ' ἐμοῦ λόγος τοῦ ἀσυφήλου, ὀνήσασθαι δυνάμενος τὸν πολλοὺς ὠφελοῦντα; μάλιστα τὰ νῦν αὐτοῖς ἔργοις ὑπὲρ ἀληθείας πάσχοντα, καὶ μηδὲν ὑπὲρ αὐτῆς προκρίνοντα; ἥλιος ἔλαμψας ἐν τῇ αἱρετικῇ νυκτομαχίᾳ· στῦλος ἠγέρσω ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὑπερείδων τῶν σαθρουμένων· ἀντιβολῶ, ὦ Πέτρου τοῦ μεγάλου συνώνυμε Πέτρε, πέτραν σε σχοίη ἀσάλευτον εὐσεβείας ὁ παρὼν σεισμὸς τῆς ἀσεβείας· ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς οἱ εὐκαταγώνιστοι ἐρηρείμεθα ἐν σοί· διάνυε τὸν διαύλους τῆς ὁμολογίας, οὐκ ἀνιδρωτὶ πάντως, ἐν τούτῳ γὰρ καὶ οἱ στέφανοι· εἰ ἐν ἑπτὰ περιόδοις τὸν δρόμον τελοῦντες οἱ ἐπὶ γῆς ἁρματηλατοῦντες καταστέφονται, τί θαυμαστὸν εἰ τοῖς τὴν ἄνω νύσσαν θέουσι, μηκυνεῖ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς ἀθλοθέτης, ὥσπερ εἴωθεν ἔκπαλαι, τοὺς χρόνους; ἐμοὶ δοκεῖν τῷ ἀμαθεῖ, ἵνα καὶ τῶν τρεχόντων τὸ ἀνολίγωρον δοκιμάσοι, καὶ τῶν ἐλαυνόντων τὴν μανίαν ἐπίσχῃ, εἰ δ' οὖν κολάσῃ· σοὶ μὲν τὰ παρ' ἐμοῦ τοσαῦτα παρεγγυῶντι ὁ μακάριε· ἐμοὶ δὲ ἀρκέσειεν ἱερῶν εὐχῶν σου ἀποστολή, κἂν ἐπιστολῆς ἀποτύχοιμι.

86. Petro Niceae.

Iubet me scribere sanctitas tua, et huic rei amanter studium impendere. Quam ob rem, rogo, o sanctissime, et qua de causa? nisi quia prorsus ad amorem vis pertrahere, quod tibi Dei donum prae multis obtigit, nempe amicitias creandi, ideoque vicissim diligi. Paterno mandato obsequor filius minimus. Sed quinam a me homine abiecto prodibit sermo, qui illum iuvare queat a quo multi iuvantur? et qui nunc praecipue re ipsa pro veritate patitur, nihilque ei antevertit. Tu quasi sol splenduisti in haeretica nocturna pugna: columnam te extulisti in ecclesia, collabentes partes sustinentem. Oro o magni Petri synonyme Petre! petram habeat te rectae religionis immobilem praesens impietatis concussio, ut et nos, facile alioquin superandi, in te innitamur. Absolve confessionis stadium, non absque sudore certe, inde enim coronae sunt. Si qui septem cursus periodos absolvunt hac in terra currus agentes coronantur, quid mirum si his qui supernum stadium decurrunt, Christus certaminis verus munerarius, tempora more suo prisco protrahit? nimirum, prout mihi insipienti videtur, ut currentium sedulitatem experiatur, et instantium rabiem coërceat vel certe puniat. Haec a me tibi iubenti, o beate. Mihi vero sufficiet sacrorum precum tuarum missio, quamvis epistolam non mittas.

πζ'. Μακαρίῳ ἡγουμένῳ.

Cod. f. 146. a. Ἐμοὶ χαρὰ παντὶ μὲν ἄλλῳ ὁμιλεῖν διὰ γράμματος εὐσεβοῦντι· πόσῳ γε μᾶλλον πατρὶ τοιούτῳ καὶ τηλικούτῳ, οὗ ἡ ἀγάπη ἐν ἐμοὶ κραταιά, καὶ ἡ εὐχὴ ἀπαστὴ ὡς

87. Macario praeposito.

Iucundum mihi est cum alio quolibet pio per litteras colloqui, quanto vero magis tali tantoque cum patre, cuius erga me amor tam validus, et preces velut imber

gramini gratae? Profecto tuis, o mi sanctissime, frui precibus semper indigeo, qui adeo sum imperfectus tamque facile superabilis; ut ex invisibili evadam et visibili persecutione, cuius vides quanti sint tumultus atque tormenta, publice quidem incruenta fortasse, ob invidiam ne qui patiuntur, martyres esse videantur: quamvis non ex illorum opinione, sed veritatis calculo de rebus iudicat Deus; quia lenta pressura et vexatio, veram sanguinis effusionem aequiperat. Ubi enim fames, et sitis, exilia, carceres, ferreae compedes, vita solitaria, rapinae bonorum, persecutiones, eremorum incolatus in montibus atque speluncis, ut scriptum est; et nondum dixi sanguinis per flagra effusiones; quid ni haec martyria sint? Quot, inquam, coronati sunt? Circumspice mentis oculis, o beatissime, et videsis omnia, et his plura; immo et certamen tuum verborum meorum tibi fidem faciat. Simul tamen victor vince, o desideratissime, impacta tibi quaelibet et impingenda, ut in te coronidem nanciscatur professio monastica, et universa Christi ecclesia coronatum confessorem agnoscat, et nos minimi denique honorificum ornamentum capiamus.

ὄμβρος ἐπ' ἄγρωστιν; καὶ γὰρ ὁσιώτατέ μου χρῄζω σου τῆς ἱκεσίας μετέχειν ἀεί, διὰ τὸ ἀκατάρτιστόν με εἶναι καὶ εὐκαταγώνιστον· ὡς ἂν διαδράσοιμι καὶ τὸν ἀόρατον διωγμὸν καὶ τὸν ὁρώμενον, οὗ ὁρᾷς οἷα τὰ τυρβάσματα, τὰ κολαστήρια, αἵματα μὲν τυχὸν οὐκ ἐνόντα αἰσθητῶς, φθόνῳ δὲ μὴ δοκεῖν τοὺς πάσχοντας εἶναι μάρτυρας· εἰ καὶ ὅτι οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτῶν γνώμης, ἀλλὰ τῇ τῆς ἀληθείας ψήφῳ κρίνει θεὸς τὰ πράγματα· ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν γὰρ ὑποπιασμοῦ καὶ ἐκθλιμμοῦ, αἱματεκχυσίαν ἐργαζόμενα ἀψευδῶς· ὁπόταν γὰρ ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν ἐξορίαις καὶ εἱρκταῖς, ἐν σιδήροις ἐπὶ ποδὸς καὶ μονώσεσιν, ἐν ἁρπαγαῖς ὑπαρξέων καὶ ἐκδιώξεσιν, ἐν διατριβαῖς ἐρήμων οἰκήσεων, ἐν ὄρεσί τε καὶ σπηλαίοις κατὰ τὸ γεγραμμένον· * καὶ οὔπω λέγω καὶ αἱμάτων διὰ μαστίγων κενώσεσι, πῶς οὐ ταῦτα μαρτύρια; πόσοι οἱ στεφανῖται; ἆρον κύκλῳ τοὺς τοῦ νοῦ ὀφθαλμούς, ὦ μακαριώτατε, καὶ ἴδε ἅπαντα καὶ πέρα τούτων, καὶ ἐξ ἑαυτοῦ ἀθλήσεως τὸν λόγον πιστούμενος· ἀλλ' ὅμως νικῶν νίκα τρισπόθητε, οἷα καὶ εἶεν τὰ ἐπαγόμενα καὶ ἐπαχθησόμενα· ἵνα σε κορωνίδα ἡ μοναχικὴ πολιτεία ἔχοι· ἥ τε ὅλη τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία ὁμολογίας στεφανίτην γνωρίσοι· ἡμεῖς τε οἱ ἐλάχιστοι ἐγκαλλώπισμα λάβοιμεν εὐπρεπείας.

* Hebr. XI. 38.

88. Amico amicus.

Nunc mihi scribendi tempus adest; sed recordandi praeclari amoris tui, nullum non est tempus. Hoc autem haud donum est, sed debitum, propter discriminis mei gestam a te curam, quam si quis audierit, nonne admirabitur ceu praecepti illius observantem: ut aliquis ponat animam suam pro amico suo? Sed et propter egregios mores tuos ita sum affectus: nam sicut unguentum sequitur bonus odor, sic reverentiam tuam sectatur gratia et amabilitas. Neque hic vanus sermo. Quis enim te viso non delectatur? Quis te expertus, non vulneratur amore? Audio te vel sola fama cuiusdam animum ita cepisse, ut velit tecum cognationem contrahere: quodque mi-

πη'. Τῷ φίλῳ ὁ φίλος.

Καιρός μοι τοῦ γράφειν, τοῦ δὲ μνημονεύειν σου τῆς καλῆς ἀγάπης, ἅπας· καὶ τοῦτο οὐ δῶρον ἀλλὰ κατὰ χρέος, οὐ μόνον διὰ τὴν φασίαν ἣν ἐνεδείξω ἐν ἡμῖν, ἣν τίς μαθὼν οὐκ ἂν ἀγάσαιτο πληρωτὴν οὖσαν τῆς ἐντολῆς ἐκείνης, ἵνα τις θήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ φίλου αὐτοῦ; ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν καλοτροπίαν σου· ὡς γὰρ ἕπεται τῷ μύρῳ τὸ εὐωδεῖν, οὕτω καὶ τῇ σῇ τιμιότητι τὸ χαρίεν καὶ ἀγαπητόν· καὶ τοῦτο οὐ λόγος διάκενος· τίς γάρ σε ἰδὼν οὐχ ἥσθη; τίς δέ σου πειραθεὶς οὐκ ἐτρώθη εἰς φιλίαν; πυνθάνομαι ὅτι καὶ ἐξ ἀκοῆς εἷλές τινα, ὥστε σε ἀγχιστεῦσαι θέλειν· καί γε τὸ παραδοξότερον· φασὶ γὰρ γυμνὸν ἐν βαλανείῳ εἰσαχθέντα ἐπιγαμβρεύσασθαι· οὐδενὸς ἄλλου

Cod. f. 144. b.

ἐπιζητουμένου διὰ τὸ πολύολβον τοῦ ἐκκαλουμένου, καὶ εἰκότως· ὁ γάρ τοι τὴν ἀρετὴν ἠμφιεσμένος, πλουσιώτερος πάντων· ὡς πού τὸν Ὀδυσσέα ἱστορεῖ ὅτι ἐκ ναυαγίου γυμνὸν προσαχθέντα φάναι τάδε· ἰδὲ οὐ διέψευσμαι ἐν τοῖς ἀν' ὅπιν (1)· ἀλλ' ὡς ἔμαθον καὶ εἰς ἀρχὴν κομητάτου προήχθαι σε, ἐχάρην μὲν οὐ πολύ· μικρὸν γὰρ τῇ εὐσεβείᾳ σου καὶ ἀμφοτεροδεξιώσει τουρμάρχατον (2)· ἐλυπήθην δὲ ὅτι ἀπομακρύνεις· ὅμως τοῖς πτεροῖς τοῦ γράμματος δυνατὸν πέτασθαι καὶ συνάπτεσθαι ἀλλήλοις· φύλαξαί μοι οὖν, ὦ παῖ καλὲ, εἰ οὐ δυσχεραίνοις ἀκούων, τὴν παρακαταθήκην τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ κοινωνίας, μνημονεύων με ἐξ ἴσου, σώζοιο ἐν κυρίῳ πάντοτε.

rabilius est, aiunt te nudum in balneum ingredientem ab eo generum electum, nihil aliud requirente propter insitas electo opes. Et merito: nam virtute indutus: cunctis est ditior. Velut alicubi narratur, Ulyxem ex naufragio nudum evadentem dixisse: ecce non sum mentitus in facie. Attamen cum cognovi te ad comitis quoque dignitatem promotum, non magnopere sum gavisus: etenim pietati suae variaeque dexteritati parum esset et turmarchatus. Doleo denique, quod procul abis; sed tamen epistolae alis volare, et invicem iungi possumus. Serva mihi igitur, o adolescens egregie, nisi tibi molestum est audire, orthodoxae fidei communionis depositum: et mei pariter memor, salvus semper sis in Domino.

πθ'. Εἰρήνῃ καὶ Καλῇ ἀδελφαῖς.

Cod. f. 116. b. Ὅτι παρεκλήθη ἡ τιμία ὑμῶν δυὰς ἀπὸ τοῦ ἀδελφικοῦ πάθους, χάρις τῷ παρακαλέσαντι θεῷ· τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν ὁ γραμματηφόρος, ὃς καὶ ἤγαγεν (πρὸς) ἡμᾶς τὰ ἀποσταλέντα παρ' ὑμῶν· ἃ ἰδόντες, ἐδόξαμεν ἐκεῖνον τὸν μακάριον θεωρεῖν καὶ προσφθέγγεσθαι· καὶ γοῦν ἔχομεν αὐτὰ εἰς ὑπόμνημα αὐτοῦ ἀνεπίληστον· ἀναπαύσειεν ὁ θεὸς κἀκεῖνον μετὰ ἁγίων, ὧν εἵλετο ζῶν τὴν μερίδα· δοίη καὶ ὑμῖν τὸν μισθὸν ὑπὲρ ἀδελφοῦ ἀληθινοῦ ἀγωνιζομέναις διὰ τῆς τοιαύτης εὐποιΐας, ἀναπεμπούσαις τὰ ἀπόμοιρα αὐτῷ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· ὃς καὶ ἔτι ζῶν προαπέθετο τὴν ἄσυλον κληρονομίαν· ἀλλὰ τί ὅτι καὶ αὐταὶ τὸν αὐτὸν τῆς παρθενίας εἰλάμεναι βίον, οὐδὲν ἀπολείπεσθε κόσμῳ, πάντα θεῷ θησαυρίζουσαι, ἐχόμεναι καί γε τῆς ὀρθοδοξίας; εὐλογηθείη ἡ ξυνωρὶς ὑμῶν· εὐλογημένη καὶ ἡ δυὰς ἡ ἐνεγκοῦσα ὑμᾶς εἰς φῶς· καλὴ ἡ φρόνησις ὑμῶν, μακαρία ἡ πρᾶξις ὑμῶν· εὔχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ ἅγιαι γυναῖκες.

89. Ireni et Bonae sororibus.

Quod vos ambae, o reverendae, consolationem admiseritis de fraterno casu, gratiae sint consolatori Deo: sic enim mihi significavit epistolae lator, qui et missa a vobis munera attulit; quae cernens, videbar beatum illum spectare et alloqui. Itaque haec habemus, ad memoriam illius numquam delendam. Donet et ipsi Deus requiem cum sanctis, quorum partem vivens elegit! Det vobis quoque mercedem, quae pro vero fratre decertatis, propter beneficentiam hanc mittentes ei quasi portionem in futuro saeculo; qui quidem adhuc vivens securam sibi hereditatem seposuerat. Sed quid est, quod vos quoque idem virginitatis institutum amplexae, nihil mundo relinquitis, sed Deo omnia congeritis, tenaces simul orthodoxiae? Benedicta sit trinitas vestra! Sed et illi duo benedicti qui vos in lucem ediderunt! Pulchra prudentia vestra! beata actio! Orate pro me sanctae feminae.

(1) Codex, vel certe apographum, ἀνόπιν, quod vocabulum unus propemodum videbatur agnoscere Hesychius, ex quo ceteri lexicographi et ipse Stephanus. Explicat autem Hesychius εἰς τοὐπίσω *retrorsum*. Mihi tamen magis placet Phavorini lectio ἀν' ὅπιν eiusdemque explicatio *in facie*, id est ἀν' ὅπιν, εἰς πρόσωπον· κατόπιν δὲ, εἰς τοὐπίσω. Ceteroquin adnotent hoc Studitae rarum exemplum lexicographi.

(2) Mendum erat in ms. τρου pro τουρ. Nam τουρμάρχης vel τούρμαρχος in glossario Meursii est *turmae praefectus*. Tum ad turmarchissam (turmarchi uxorem) scribit noster Studita epistolam 145. lib. II.

90. Sergio consuli et consobrino.

Non cum scribo tunc memor sum tuae caritatis, o verissime sanguis meus; sed te semper admiscere peccatrici me orationi, non mentior. Aio enim te non modo propinquum sed unanimem, et per omnia cognatum intimum humilitatis meae, insuper et conversandi studiosum, ut ipse ex temet ipso potes coniicere. Etenim quasi speculum suae erga proximum caritatis habet unusquisque intra se. Separavit autem nos tempus, ut scis. Sed sicut ego precor, ut tu immunis atque alienus ab inimica Christi haeresi maneas; ita tu quoque, carissime, valde ora, ut ego usquequaque peccator indemnis conserver. Quid porro tu vides Byzantii? num ibi orthodoxum remansit semen? an omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt? Luget ne aliquis hoc excidium, an potius uti sub Noë impassibilis indifferentia, quos tamen caelestis aqua diluvio obruit? Num ex Nazarenis qui subversi fuerunt flent? an quasi nihil passi in haereseos fluctibus natant? Et quidem ille etiam noster Maximenites? Doce me haec, custodiens simul integrum fidei depositum; ut si nihil aliud, certe hoc purum Deo exhibeamus.

ϟ'. Σεργίῳ ὑπάτῳ καὶ ἐξαδέλφῳ.

Οὐχ ὅτε γράφω τότε μνημονεύω σου τῆς ἀγάπης, γνησιώτατόν μου αἷμα· ἀλλὰ καὶ πάντοτε λαμβάνων σε ἐν τῇ ἁμαρτωλῇ μου εὐχῇ οὐ διαψεύδομαι· ἐρῶ γάρ σε οὐ μόνον ὡς ἀγχιστέα, ἀλλὰ καὶ ὡς ὁμογνώμονα· καὶ ὑπὲρ πάντα συγγενῆ οἰκειούμενον τῇ ταπεινώσει μου· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὡς φιλοσυνόμιλον, ὡς αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ εἰκάζειν ἔχεις· ἐπειδή πως ἔσοπτρον τῆς ἀγάπης τῆς πρὸς τὸν πλησίον, ἐν ἑαυτῷ ἕκαστος κέκτηται· διέστησε δὲ ἡμᾶς ὁ καιρὸς ὡς οἶδας· ἀλλ' ὥσπερ ἐγὼ εὔχομαί σε φυλάττεσθαι ἀσινῆ καὶ ἀμέτοχον τῆς χριστομάχου αἱρέσεως, οὕτω καὶ αὐτὸς ὑπερεύχου φίλτατε διασώζεσθαί με κατὰ πάντα τὸν ἁμαρτωλὸν ἀπήμονα· τί δὲ ὁρᾶταί σοι τὰ κατὰ τὴν Βυζαντίδα; ἐγκαταλέλειπται σπέρμα ὀρθόδοξον; ἢ πάντες ἐξέκλιναν ἅμα ἠχρειώθησαν; στενάζει τις τὴν ἅλωσιν, ἢ ὡς ἐπὶ Νῶε ἡ ἀναίσθητος ἀδιαφορεία, οὓς ὕδωρ οὐράνιον κατέκλυσεν; ἆρα δὲ κἂν ἐκ τῶν ναζιραίων οἱ ἑαλωκότες κλαίουσιν, ἢ ὡς μηδὲν πεπονθότες νήχονται τοῖς τῆς αἱρέσεως κύμασι; καί γε ὁ ἡμέτερος Μαξιμενίτης (1); δίδαξον, φρουρῶν τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως ἄσυλον· εἰ μή τι ἄλλο, ταύτην εἰλικρινῆ τῷ θεῷ παριστῶντες. Cod. f. 147. a.

91. Gregorio clerico.

Gaude Christi miles, exul propter eum es. Postquam enim tamquam aurum in fornace quodammodo purgatus fueris flagris, carceribus, vexationibus, despectionibus, et aliis sive prioribus sive posterioribus; neque enim omnia enumerare fas est; accepisti etiam, ceu diadema quoddam exilii gloriam. Habet te insula dotale donum orthodoxiae; gloriatur patria tua, vim fortitudinis tuae concelebrans. O rem miram! Solus tu ex regiae urbis clero divina victima. Ubi presbyterium? ubi minores ordines? O perditio! Omnes tempori ser-

ϟα'. Γρηγορίῳ κληρικῷ.

Χαῖρε στρατιῶτα Χριστοῦ· γέγονας ἐξόριστος δι' αὐτόν· ἐπειδὴ γὰρ ὥσπερ τις χρυσὸς ἐχωνεύθης οἱονεὶ καὶ ἐπυρώθης ταῖς μάστιξι, ταῖς φυλακαῖς, τοῖς προπηλακισμοῖς, τοῖς ἐμπτυσμοῖς, οἷς τισιν ἄλλοις ἑπομένοις τοῖς προηγουμένοις, οὐδὲ γὰρ ἀπαριθμεῖν πάντα δυνατόν, εἴληφας καὶ τὸ τῆς ὑπερορίας κλέος ὥσπερ τι διάδημα· ἔχει σε ἡ νῆσος προῖκα ὀρθοδοξίας· αὐχεῖ σε ἡ ἐνεγκαμένη περιθρυλλοῦσα σου τὸ κράτος τῆς ἀνδρείας· ὢ τοῦ θαύματος· μόνος ἐκ τοῦ κλήρου τῆς βασιλίδος, θεῖον σὺ ἀνάθημα· ποῦ δὴ τὸ πρεσβυτέριον; ποῦ δὲ Cod. f. 117. b.

(1) Idem hic homo est, qui Maximinus monachus, reus communionis cum iconomachis, apud nostrum Studitam ep. ed. 164. lib. II.

τὰ ὑφειμένα πράγματα; ὦ τῆς ἀπωλείας· πάντες τοῦ καιροῦ, πάντες τῶν τῇδε, πάντες τῆς σαρκὸς, πάντες τῶν φόβων· ἀλλ' οὐχ ὁ ἱερὸς καὶ ἱερουργὸς τοῦ Χριστοῦ Γρηγόριος· καλὸν γάρ σου καὶ τὸ ὄνομα ὥσπερ τι θεῖον ἄκουσμα ὑπομνηματίσαι· τοῖς μεγάλοις Γρηγορίοις σὺ συναρίθμιος, φερωνύμως γρηγορήσας τὰ θεῖα, καὶ ὑπὲρ θεοῦ ἀνατλὰς πόνους καὶ ἱδρῶτας, προσθείην δ' ἂν καὶ αἱματεκχυσίας· χαίρετε ἀπόστολοι κυρίου, ὁ θεῖος ναὸς καὶ περιβόητος (1)· ἀφ' ὑμῶν γὰρ ὁ κήρυξ τῆς ἀληθείας· ὑμεῖς τὸν γενναῖον ἄνδρα καὶ ἱερουργὸν ὑμῶν οἱ καρποφορήσαντες· χαίρετε μάρτυρες Χριστοῦ οἷς ἡ εὐλάλος γλῶσσα πολλαχῶς παννυχίως ἐμελῴδησεν· οὗ ἡ ἀρετὴ διαπρύσιος, καὶ ἡ γνῶσις περίδοξος, καὶ ἡ εὐμίλια ἀξιέραστος· δεῦρό μοι μύστα, μύησον κἀντόθι τὰ μυήσεως ἄξια, δίδαξον τοὺς ἀμαθεῖς, φώτισον τοὺς ἐσκοτισμένους, δι' οὓς ηὐδόκησεν τὴν ἐξορίαν σου θεός· ἔχεις τοὺς τὸ ἀσθενές σου σαρκίον ὑπερείδοντας, ἢ πάντων ἀφῃρέθης διὰ Χριστόν; πλὴν Χριστός σοι ἑστία, Χριστὸς ἐπαρωγός, Χριστὸς στεφανίτης· ᾧ μὴ ἐλλείπῃς προσεύχεσθαι κἀμὲ σῶον καὶ ἀπήμονα διαφυλαχθῆναι τοῦ ὠρυομένου ἀεὶ δράκοντος.

viunt, omnes terrenis inhaerent, omnes carnei, omnes timidi. Non ita tamen excellens Christi sacerdos Gregorius: namque et tuum nomen appello tamquam egregium incundumque quoddam vocabulum ad commonefaciendum. Tu in magnorum Gregoriorum numero es, vere iuxta tuum nomen divinis rebus invigilans, pro Deo labores audoresque tolerans, addam etiam sanguinis effusiones. Gaudete, o apostoli Domini, divinum templum et famigeratum: a vobis enim praeco veritatis prodiit. Vos generosum virum ac sacerdotem vestrum produxistis. Gaudete Christi martyres, quorum harmonica lingua saepe tota nocte cantavit. Virtus tua immensa, scientia gloriosa, eloquium amabile. Adesto huc mysteriorum doctor, heic quoque dignas initiationes perage, doce indoctos, illumina tenebrosos, quorum causa Deo placuit tibi exilium infligi. Habes ne qui infirmum tuum corpusculum sustentent, an omnia propter Christum tibi erepta fuerunt? Sed Christus tibi domus, Christus auxiliator, Christus coronator: quem ne desinas exorare, ut ego quoque salvus indemnisque custodiar adversus frementem semper draconem.

ϙβ'. Ἀνατολίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 148. a. Χαίρω ὁσάκις δέχομαι ὑμῶν γράμματα τέκνα μου ἀγαπητὰ καὶ ἐπιπόθητα· ἀκούω γὰρ ὑμῶν τῆς φωνῆς καὶ ἥδομαι· βλέπω κατὰ νοῦν ὑμῶν τὸν χαρακτῆρα καὶ γάννυμαι· πότε γὰρ καὶ ἐπιλαθέσθαι ὑμῶν δυνηθείην τῶν ἐμῶν σπλάγχνων, τῶν ἐμῶν μελῶν; περισσοτέρως δὲ χαίρω ἀκούων καὶ μανθάνων ὅτι μένετε ὁμοῦ ἀδιάσπαστοι καθὼς καὶ συνήφθητε ἐν κυρίῳ κατὰ προστάτῃ μου· τοῦτο δὲ τῆς σῆς ἐπιχάριτος πρῶτον, ἠγαπημένον μου τέκνον Ἀνατόλιε· ὁ τῶν ὀφθαλμῶν μου φωτισμὸς ἐν πνεύματι· ἔπειτα καὶ σοῦ, τέκνον μου καλὸν Σαβάτιε, τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ σου διὰ κύριον φιλοῦντος προτάττεσθαι, ὅπερ ἐστὶν ἀποστολικόν· καὶ γὰρ ἀνὰ δύο ἀποστέλ-

92. Anatolio filio.

Gaudeo quotiescumque vestras recipio litteras o dilecti desiderati que filii: vestram quippe audio vocem, et recreor: specto mente speciem vestram, et exhilaror. Quando enim vestri oblivisci queam, meorum viscerum, meorum membrorum? Abundantius autem laetor audiens atque cognoscens vos indivulsos manere, quomodo et copulati fuistis in Domino praesente me. Hoc vero in primis suavitatis tuae est, carissime fili mi Anatoli, oculorum meorum lux in spiritu. Deinde tui quoque meriti, fili mi praeclare Sabati, qui primas fratri tuo partes tribuis, ceu mos est apostolicus. Nam et Dominus duos mittens ad praedi-

(1) Loqui videtur Studita de byzantino apostolorum templo, cuius erat alumnus Gregorius clericus.

cationem discipulos, de duobus unum voluit subesse: quoniam et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt, ut ait apostolus. Haec est lex optima, haec vita egregia. Conservate igitur hanc voluntatem, carissimi, protrahentes diem ex die cum patientia et longanimitate. Hac enim utentes, consecuti sunt promissiones sancti homines: qui enim sustinuerit usque in finem, inquit Dominus, hic salvus erit. Cavete ne quid contra mandatum fiat, ne quid per fiduciam nocuam, ne quid per animi socordiam. Scitis enim, fratres mei, implacabile intra nos esse inimici bellum, omnimodis semper machinis nos prosternere, pessumdare, devorare cupientis. Sed non dabit et Dominus vires adversus nos, si vigilaverimus, si sobrii fuerimus, si purus eius timor carnes nostras configet, et quandoque rebellantes et commotas deprimet. Namque eiusmodi bellum est: caro concupiscit adversus spiritum, inquit apostolus; spiritus autem adversus carnem, ut non quae volumus faciamus, sed quae spiritus. Sit Christus adiutor noster, in quo Satanam vincere iussi sumus, tum agendi ratione tum fide, de qua nunc maxime fervet certamen. Cavete, filioli, ne terreamini ab iis occidunt corpus: martyrii tempus est: omnia toleremus, quaeso, pro Christo ut coronemur. Orate pro me peccatore, ut in cunctis salvus sim. Salutate contubernales vestros, praesertim fratrem Simonem si vobiscum est. Qui mecum sunt fratres vestri, plurimam salutem dicunt. Dominus vobiscum! Amen.

λων ὁ κύριος τῶν μαθητῶν εἰς τὸ κήρυγμα, τοῖν δυοῖν τὸν ἕνα ὑπέταξεν· ἐπεὶ καὶ πνεύματα προφητῶν, προφήταις ὑποτάσσεται ὥς φησιν ὁ ἀπόστολος· * καὶ οὗτος ἄριστος νόμος, καὶ αὕτη ἀρίστη ζωή· στέργετε οὖν οὕτως ἀγαπητοί, ἕλκοντες ἡμέραν ἐξ ἡμέρας μεθ' ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας· ἐν ταύτῃ γὰρ ἐκομίσαντο τὰς ἐπαγγελίας οἱ ἅγιοι· ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος φησὶν οὗτος σωθήσεται· * ἐπιτηροῦντες μή τι παρ' ἐντολὴν τὸ γινόμενον· μή τι κατὰ παῤῥησίαν ὀλέθριον· μή τι κατὰ ψυχικὸν νυσταγμόν· ἴστε γὰρ ἀδελφοί μου ὅτι ἀκήρυκτος ὁ ἐν ἡμῖν πόλεμος τοῦ ἐχθροῦ· παντοίαις μηχαναῖς πάντοτε γλιχομένου ἡμᾶς πτῶσαι, ὀλέσαι, καταπιεῖν· ἀλλ' οὐ δώη αὐτῷ κύριος δύναμιν καθ' ἡμῶν ἐάν περ γρηγορῶμεν, ἐάν περ νήφωμεν, ἐάν περ ὁ ἁγνὸς αὐτοῦ φόβος καθηλοῖ τὰς σάρκας ἡμῶν καὶ καταπατῇ ἔσθ' ὅτε ἐρεθιζομένας καὶ κινουμένας· πολέμου γὰρ ταῦτα· ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος φησὶν ὁ ἀπόστολος *, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλωμεν ταῦτα ποιῶμεν, ἀλλ' ἅπερ τὸ πνεῦμα· εἴη Χριστὸς βοηθὸς ἡμῶν ἐν ᾧ νικᾶν τὸν σατανᾶν προστετάγμεθα, κατά τι τὸν τῆς πράξεως λόγον καὶ τὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾗ μάλιστα καὶ ὁ ἀγὼν τὰ νῦν ἀκμάζων· βλέπετε, τεκνία, μὴ δειλανθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα· μαρτυρίου καιρὸς, πάντα ὑποίσωμεν παρακαλῶ ὑπὲρ Χριστοῦ, ἵνα στεφανωθῶμεν· προσεύχεσθε περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἵνα σώζωμαι ἐν πᾶσιν· ἀσπάσασθε τοὺς σὺν ὑμῖν, μάλιστα τὸν ἀδελφὸν Σίμωνα ἐὰν ἔστι σὺν ὑμῖν· οἱ μετ' ἐμοῦ ἀδελφοὶ ὑμῶν πλεῖστα ἀσπάζονται· ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν· ἀμήν.

* 1. Cor. XIV. 32
* Matth. X. 22.
* Gal. V 17.

93. Simeoni filio.

Non nunc solum tui sum memor cum scribo, carissime fili, haud enim id magnum foret, sed iugem tui memoriam gero nec non contubernalis tui, filii mei, abbatis Antonii; orans ut ambo sitis incolumes, veluti duae oculorum pupillae, immaculati fide et caritate in Christo Iesu domino nostro. Magis autem laudo pruden-

ϙγ'. Συμεῶνι τέκνῳ.

Οὐχ ὅτι γράφω μνημονεύω σου μόνον, τέκνον ἠγαπημένον, ἐπεὶ οὐδὲν μέγα, ἀλλὰ σοῦ πάντοτε τὴν ἀγαθὴν μνήμην ἔχω μετὰ τοῦ συνόντος σοι τέκνου μου ἀββᾶ Ἀντωνίου, εὐχόμενος φυλάττεσθαι ἀμφοτέρους, ὡς δύο κόρας ὀφθαλμῶν ἀθολώτους, κατὰ πίστιν τε καὶ ἀγάπην τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· περισσοτέρως δὲ ἐπαινῶν εἰμὶ τὴν φρό- Cod. f. 140. a.

νησίν σου, τέκνον μου, ὅτι ἐμάκρυνας φυγαδεύων ἀπὸ τῆς ἐνεγκαμένης σε, παροικῶν ἐπὶ τῆς ξενείας· τί γὰρ ὠφέλησεν τῷ ἀναπαυομένῳ Δανιὴλ ἡ ἐγκάθησις; διὸ λυποῦμαι ὅτι τῷ ὄντι ἀθέσμως καὶ σκανδαλιστικῶς ἐναπέμεινεν ὁ πρῶτος ἀδελφὸς μεθ' ὧν ἔχει· σὺ μὲν οὖν θεῖα φρονῶν καλῶς ἐξενιτεύσας καὶ πορεύῃ· καί γε κύριος καταρτίσαι ὑμᾶς εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν, ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ· βοηθεῖτε δὲ ὅπως οὖν δύνασθε καὶ ἀδελφοῖς ὑμῶν οὐ καλῶς καθεζομένοις, εἴτε διὰ γράμματος εἴτε διὰ παρουσίας, εἴς τε τὸν προειρημένον καὶ εἰς τοὺς ἐν τοῖς αὐτόθι· τοῦτο δὲ λέγω διὰ τὸν Θεωνᾶν καὶ τὸν Θεόφιλον τὸν τέκτονα· ἀκούω γὰρ τὸν μὲν πάντη ἀπαυθαδισάσαντα, τὸν δὲ μετὰ τῆς ἀδελφῆς καταμένοντα· εἰς μὲν τοῦτον ἀπέσταλα· καὶ διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ κοπιάσατε ἀπελθεῖν μέχρις αὐτοῦ καὶ ἐπιδοῦναι αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀναγνῶναι, ἥτις καὶ ἐμφέρεται ἔνδον τῆς ἐπιστολῆς σου· καὶ ἴσως ὁ θεὸς ὁρῶν τὸν κόπον ὑμῶν εὐθυνήσει τὴν ζωὴν αὐτοῦ· εἰς δὲ τὸν Θεωνᾶν ὑπεστάλην τέως γράψαι, μὴ καὶ προδότης γένηται· ἀλλὰ δέομαί σου καὶ ἐπ' ἐκείνου ἢ αὐτοπροσώπως, ἢ διὰ γραμμάτων μαθεῖν τὴν δύναμιν αὐτοῦ λέγων αὐτῷ· ὅτι λυπεῖται σφόδρα ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀκούσας οὐκ ἀγαθὰ περὶ σοῦ· καὶ γράψον αὐτῷ, κἀγὼ δύναμαι ἵνα ἀποσταλῇ ἡ ἐπιστολή σου πρὸς αὐτὸν καὶ ἀντιγράψει σοι· καὶ ἴσως οὕτως ἕλκεται καὶ γράφει· ἢ παντελῶς μανθάνομεν τὴν ἀποστασίαν αὐτοῦ· ναὶ τέκνα μου παρακαλῶ κοπιάσατε ἐν τούτῳ· ὁ δὲ θεὸς τοῦ πατρός μου ἀναδείξει ὑμᾶς στύλους καὶ ἑδραιώματα τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας, ἐν τῷ ὑπενεγκεῖν ὑμᾶς οὐ μόνον τὰ τῆς ἐξορίας θλιπτικὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ μέχρις αἵματος ἀγωνιστικὰ ὑπὲρ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, προσευχόμενος καὶ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ταπεινώσεως ἵνα σωζόμεθα ἐν πᾶσιν· οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοὶ ὑμῶν ἀσπάζονται ὑμᾶς πόθῳ· ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν· ἀμήν.

ϟδʹ. Θεοφίλῳ τέκνῳ.

Cod. f. 149 b. Ἀδελφὲ Θεόφιλε ὑγιαίνων ἔσῃ· τί τοῦτο, ὃ ἀκήκοα περὶ σοῦ τοῦ ἀγαπητοῦ μου υἱοῦ; τοῦ πιστοῦ μου τέκνου, τοῦ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς τῶν

tiam tuam, fili mi, quod te longius subtraxeris, patriam tuam fugiens, et alienam incolens. Quid enim profuit quiescenti Danieli commoratio sua? Idcirco doleo, quod plane nequiter et cum scandalo, manserit illic primus frater, cum illis quos apud se habet. Tu igitur divinitus instinctus praeclare migrans abscedis. Utinam Dominus confirmet vos ad omne opus bonum, efficiens in vobis evangelium suum! Auxilismini ergo pro viribus etiam fratribus vestris, qui indecore resident, sive per litteras, sive coram, tum praedicto, inqnam, tum reliquis ibidem. Hoc aio propter Theonam et Theophilum fabrum: audio enim alterum quidem arroganter omnino se gerere, alterum vero cum sorore manere. Ad hunc scripsi; vosque per caritatem Dei conamini abire usque ad illum, eique epistolam tradere ac legere, quae intra epistolam ad te est. Fortasse Deus apectsto labore vestro, vitam illius corriget. Ad Theonam autem cohibui me interim quominus scriberem, ne proditor quoque fiat. Attamen rogo te pro illo quoque, ut vel coram vel per litteras explores sensum animi eius, ei videlicet dicendo: gravi moerore occupatur pater noster, non bona de te audiens: quamobrem ad eum scribe; possum enim tuto tuam epistolam ad eum mittere, qui tibi rescribet. Fortasse ita trahetur ac scribet: si minus, certam eius apostasiam cognoscemus. Nae, filii mei, oro quaesoque, hoc satagite. Deus autem patris mei faciet vos columnas et fundamenta ecclesiae suae, non patiendo tantum exilii serumnas, sed et ad sanguinem usque certamina propter caritatem eius. Ora simul pro nostra humilitate, ut in omnibus salvi simus. Qui mecum sunt fratres vestri vos salutant. Gratia vobiscum! Amen.

94. Theophilo filio.

Frater Theophile, sanus esto. Quid est hoc quod audio de te, fili mi dilecte ac fidelis? qui multis fratribus pietate praesta-

bas, qui fabris cunctis tamquam bonum exemplar ab initio proponebaris? qui ceteris ferventior eras ad pietatis defensionem, ardentemque Dei zelum. Sed cur plura de eo qui debet vi ipsa sui nominis lux mundi esse et sal non infatuatum? Tu ne in mundano habitaculo diversari decrevisti? Tu ne habitare elegisti cum saeculari sorore? Tu ne cum dedecore evangelici schematis ambulas ocreatus? Tu ne contra venerandas regulas peccas? Tu ne adversus laudabilem nostram fraternitatem impudenter te geris? Dum alii fratres tui custodiuntur solitarii, alii verberantur et in exilium pelluntur, alii hac illac in eremis, in montibus, et abditis locis desunt, prout cuique bonus Deus aditum aperuit; tu solus, invito qui te salvavit vocavitque Deo, istic remanes? O horror miserae animae meae! O divini iudicii despectio! Non fero Domine mi: Domine intimum dolorem non tolero: uror inflammatis visceribus. Ex luce filius meus factus est tenebrosus; pro gloria, dedecus; pro benedictione, blasphemia; pro iuvamine, scandalum. Audi, frater, Dominum de te dicentem: expediebat ei ut mola asinaria alligaretur circa collum eius, et in mare proiceretur, potius quam unum fratrem scandalizaret. Tu vero omnium scandalizator, superbe incedis? O me miserum, cur sensu non tangeris, frater? Miserere mei, fili mi, cum hanc epistolam accipies a fratribus: recede, fuge a maledictione Domini, ab aeterno inquam vae! Iunge te fratri tuo, ut tibi reconcilietur Christus; ut sedes dolorem mei peccatoris, ut de medio tollas scandalum Satanae, cuius te amicitiae adiunxisti. Ne Deo non obtemperes, est enim Deus noster ignis consumens. Quia haec ipsa ad te pertinet dictio, quam magnus Basilius adversus quendam similiter cohabitantem mulieri effatus est: anathema eris universo populo; et qui te recipient, excommunicati erunt. Quod absit de te, fili mi, dici umquam vel cogitari.

ἀδελφῶν εὐλαβεστέρων, τοῦ προκειμένου τοῖς τέκτοσι πᾶσιν ἐξ ἀρχῆς εἰς ὑπόδειγμα καλόν· τοῦ θερμοτέρου τῶν ἄλλων εἰς ἀπολογίαν εὐσεβῆ καὶ ζῆλον θεοῦ διάπυρον· καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγω τοῦ ὀφείλοντος εἶναι καὶ κατὰ τὸ ὄνομα φῶς τῶν ἐν βίῳ, καὶ ἅλας τῶν μεμωρασμένων; σὺ συνοικεῖν εἵλου μετὰ τῆς κοσμικῆς ἀδελφῆς; σὺ εἰς χωρίον κοσμικῶν ἀναστρέφῃ; σὺ κατ᾽ ὀνειδισμὸν τοῦ εὐαγγελικοῦ σχήματος ποδοβολεῖς; σὺ κατὰ τῶν θείων νομοθεσιῶν παρανομεῖς; σὺ κατὰ τῆς ἐπαινουμένης ἡμῶν ἀδελφότητος ἀνασχημονεῖς; ἄλλων ἀδελφῶν σου τῶν μὲν φρουρουμένων κατὰ μόνας, τῶν δὲ δαρέντων καὶ ἐξορισθέντων, τῶν δὲ ὧδε τε κἀκεῖσε ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ ἀποκρύφοις τόποις ἐναυλιζομένων, καὶ ὅπως ἁπλῶς ἑκάστῳ ἤνοιξεν θύραν ὁ ἀγαθὸς θεός, σὺ μόνος κατὰ θεοῦ τοῦ σώσαντός σε καὶ καλέσαντος καθέζῃ; ὢ φρίκη τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς· ὢ καταφρονήσεως κριτηρίου θεοῦ· οὐ φέρω κύριέ μου, κύριε οὐ καρτερῶ τὰ ἐντός· καίομαι φλεγόμενος τὰ σπλάγχνα· ἀντὶ φωτὸς ὁ υἱός μου γέγονε σκότος· ἀντὶ δόξης, ἀτιμία· ἀντὶ εὐφημίας, βλασφημία· ἀντὶ ὠφελείας, σκάνδαλον· ἄκουε, ἀδελφέ, τοῦ κυρίου λέγοντος περὶ σοῦ· συμφέρει αὐτῷ ἵνα μύλος ὀνικὸς κρεμασθῇ περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ῥιφῇ εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· σὺ δὲ σκανδαλίζων πάντας, πομπεύεις; οἴμμοι τῷ ἀθλίῳ, πῶς οὐκ αἰσθάνῃ ἀδελφέ· ἐλέησόν με τέκνον μου ἵνα δέξῃ τὴν ἐπιστολὴν παρὰ τῶν ἀδελφῶν σου· ἀποπήδησον, ἀναχώρησον ἐκ τῆς κατάρας τοῦ κυρίου, ἐκ τοῦ αἰωνίου οὐαί· σύμμιξον σεαυτὸν ἀδελφῷ σου, ἵνα διαλλαγῇ Χριστὸς ἐπὶ σοί· ὅπως παύσῃς τὸ ἄλγος μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἵνα καταλύσῃς τὸ σκάνδαλον τοῦ σατανᾶ ᾧ τινι ἐφιλιώθης· μὴ παρακούσῃς θεοῦ, πῦρ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν καταναλίσκον· ἐπεὶ αὕτη ἡ φωνή σοι, ἣν ὁ μέγας Βασίλειος πρός τινα ὁμοίως σοι συνοικοῦντα γυναικὶ εἴρηκεν· ἀνάθεμα ἔσῃ παντὶ τῷ λαῷ, καὶ οἱ δεχόμενοί σε ἀκήρυκτοι ἔσονται· ὅπερ ἀπείη ἐν σοὶ τέκνον μου Θεόφιλε καὶ λέγειν καὶ ἐννοεῖν.

ϟε'. Πασαρίωνι τέκνῳ.

Cod. f. 150, a. Μαθὼν ὅτι ἀπέστης ἐξ οὗ ἦς, ἕως τοῦ παρόντος τόπου, καὶ κατῆλθες πρὸς τὸν οἰκονόμον, τέκνον, ζητῶν τὸ καλῶς πορεύεσθαι, ἐδόξασα τὸν ἀγαθόν μου Θεὸν, ἀποβαλὼν τὸ λυπηρόν· καὶ γὰρ οὐ μικρὸν ἐλυπούμην ὅτι ἐνέμεινες παρὰ τὴν ἐντολὴν ἐκεῖσε, μὴ συνελθὼν ἐν καιρῷ τοῦ διωγμοῦ καὶ τῆς περιστάσεως ἡμῶν ἕνεκεν τῆς ἀληθινῆς ἡμῶν λατρείας, καίπερ ὢν ἐκ τῶν κεφαλαίων καὶ δυναμένων βοηθεῖν ἔργῳ καὶ λόγῳ· ἀλλ' ὅμως ἐγένετο, καὶ ὁ Θεὸς συγχωρήσει σοι· νῦν οὖν τέκνον μου ἀγαπητὸν, περιπάτησον εὐαγῶς ἀνοικοδομῶν τὴν βραδυτῆτά σου εἰς τὴν τῶν ἀδελφῶν σου καὶ ἑτέρων ὠφέλειαν, μέχρι θανάτου ἐγκαρτερῶν, καὶ μὴ προδιδοὺς τὸν Χριστόν· μόνος μὴ εἶ, ἀλλὰ μεθ' ἑνὸς ἢ καὶ πρός· μετ' ἐκείνου δὲ πάντως τοῦ αἱρουμένου εἴ τις ἂν εἴη· ὁριστικῶς γὰρ οὐχ οἷόν τε ἐπιδεῖξαι μεμνημονεύων μου μὴ διαλείπῃς· ἀσπάζονταί σε οἱ ἀδελφοί σου.

95. Pasarioni filio.

Cum audissem te discessisse a loco in quo hactenus fueras, o fili, atque ad oeconomum bonam viam quaerens transisse, meum laudavi bonum Deum, abiecta tristitia. Neque enim mediocriter dolebam, quod illic contra mandatum remansisses, neque te nobis adiunxisses hoc persecutionis et adversitatis nostrae tempore propter verum cultum nostrum; quamvis tu ex principalibus esses, et qui opere ac verbo auxiliari poteras. Atqui ita demum actum est, et Deus utinam tibi parcat! Nunc igitur, fili mi dilecte, perge sancte corrigere traditatem tuam, ob fratrum tuorum aliorumque utilitatem ad necem usque perseverans, et Christum prodere noli. Solus ne sis, sed cum uno aut etiam altero; sed cum illo prorsus a te electo, quicumque demum sit. Nam definite tibi designare non queo. Memoriam mei ne omittas. Salutant te fratres tui.

ϟϛ' Λαυρεντίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 150. b. Τίς ἐστιν ἡ τοσαύτη χάρις σοι, τέκνον, ἵνα ἐκκαλεῖταί με ὁ οἰκονόμος ὑπὲρ αὐτοῦ εὐχαριστίας σοι προσφέρειν; ὅλως οὐχ ὑπὲρ ἐκείνου μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ καὶ γράφω καὶ ἐπαινῶ καὶ εὔχομαί σοι, ὅτι ὡς ἀληθῶς πιστὸς υἱὸς εἶ, φιλοπάτωρ, φιλάδελφος, δεικνύων αὐτοῖς ἔργοις· τίς γὰρ πρῶτον σου ἐπεσκέψατό με τὸν ἁμαρτωλὸν ἐνταῦθα; τίς δὲ τὸν οἰκονόμον ἢ ἐθεώρησεν, ἢ ἐπέδωκεν διάθεσιν ἀγάπης ἔμπρακτον; καὶ γάρ ἐστι πρῶτος ἀδελφός· καὶ ὁ ἐκείνῳ ποιῶν τι, ἐμοὶ ποιεῖ· οὐχ ὅτι καὶ αὐτοὶ πάντες οὐκ ἐστὲ σπλάγχνα μου, ἐστὲ γὰρ, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος τιμιώτερος, τὸ πρόσωπον τῆς ταπεινώσεώς μου φέρων κατὰ τὸ δίκαιον· εὐλογημένος εἶ υἱέ μου ποθητὲ, καὶ εὐλογημένη ἡ ὑποταγὴ καὶ ὑπακοή σου· πρόσευχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἵνα σώζωμαι ἐν πᾶσιν· ἐξ ἐμοῦ προσαγόρευσον τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἀγαπητὸν υἱὸν Διονύσιον· καὶ εἴ τις ἐστιν ἄλλος φυλάττων μυστήριον τῶν τέ-

96. Laurentio filio.

Quodnam tantum fuit, fili, beneficium tuum, ut me illius causa ad agendas tibi pro se gratias invitarit oeconomus? Omnino non pro illo tantum, sed et pro me ipso tibi scribo, et laudo, et tibi bene precor, qui ceu vere fidelis filius, philopatrem, philadelphum operibus ipsis te demonstras. Quis enim ante te invisit me peccatorem hoc in loco? Quis oeconomum aut inspexit, aut efficacem amoris affectum exhibuit? Reapse enim primus ille frater est; et qui ei quicquam bene facit, mihi facit. Non quod vos omnes viscera mea non sitis; estis enim; sed quia ille honorabilior, personam meae humilitatis gerens prout fas est. Benedictus es, fili mi desiderate, et benedicta subiectio atque obedientia tua! Ora pro me misero, ut in cunctis salvus sim. Verbis meis saluta fratrem meum dilectumque filium Dionysium, et si quis est alius filiorum meorum arcano ob-

servando par, illum quoque saluta. Oro autem ut Arcadium, si forte ubi degit extra societatem sit, adsumas tibi tamquam a me, eiusque saluti consulas. Mercedem habes.

κνων μου, κἀκεῖνον ἄσπασαι· παρακαλῶ δὲ, τὸν Ἀρκάδιον ἐὰν οὐ συμποιοίη ὅπου ἐστι, παράλαβε αὐτὸν ὡς ἀπ' ἐμοῦ καὶ περίσωσον αὐτόν· μισθὸν ἔχεις.

97. Athanasio hegumeno.

Haec quoque epistola tua divinitus exarata, exhilarans quidem me misellum ob tuam valetudinem et animi strenuitatem, simul tamen moestificans ob laudes atque encomia quibus ornas me obscurum et contemptibilem, et nihil boni in terris agentem. Ita quidem loquuntur ex animi demissione sancti viri, ego tamen peccator sic vere aio. Sed tuae paternae sanctitatis amicitia, quae nulla sunt nobis affingit, plane ut meliores facias, quoniam saepe et laus iuvat. Deo itaque sancto gratias, quod alacriter vincula carceremque toleras, o generose Christi miles. Nam tua egregia alacritas atque caritas, ceu scintillae quaedam in tuis honorabilibus verbis micant; quodque est pulcherrimum, cum scientia et comitatu contemplationis, quam tibi suppeditavit tuus de media turba recessus, et in apicem confessionis Christi adscensus: in qua utinam ad finem usque perstes, ceu matutinum sidus resplendens illis qui in haereseos caeca pugna versantur; tum etiam ceu columna veritatis ac fundamentum, firmans leves atque labantes: immo etiam ceu brachium excelsum deciduis et prolapsis manum porrigas. Et hoc ostendit nobis etiam tuus contra Photinidii praepositum libellus. Bene egisti, si tamen aliquid efficiet: interim tu officio tuo defunctus es. Videndum tamen ne hic conatus nullius sit utilitatis, immo detrimentum afferat, si ille qui scriptum accepit in vulgus proferat: atque ita perturbatio deveniat ad omnes Christi confessores. Omnia igitur probantes, ait apostolus, quod bonum est tenete. Ne ergo obliviscaris pro

ϟζ'. Ἀθανασίῳ ἡγουμένῳ.

Καὶ αὕτη σου ἡ ἐπιστολὴ θεοχάρακτος, εὐφράνασα μὲν τὸν ταπεινοὺς ἡμᾶς ἐπὶ τῇ ὑγιείᾳ καὶ εὐανδρίᾳ σου, λυπήσασα δὲ ἐπὶ τοῖς ἐπαίνοις καὶ ἐγκωμίοις οἷς κατασεμνύνεις ἡμᾶς τοὺς ἀσέμνους καὶ ἀτιμελεῖς * καὶ μηδὲν ποιοῦ πεποιηκότας ἀγαθὸν ἐπὶ γῆς· λέγουσι μὲν γὰρ τοῦτο ἐκ ταπεινώσεως οἱ ἅγιοι, ἐγὼ δὲ ὁ ἁμαρτωλὸς ἐξ ἀληθείας· ἀλλ' ἡ φιλία τῆς πατρικῆς σου ἁγιωσύνης τὰ οὐκ ὄντα περιάπτει ἡμῖν, ἵνα πάντως βελτίους ποιήσῃ, ἐπειδὴ πολλάκις καὶ ἔπαινος ὀνίνησι· χάρις οὖν τῷ ἁγίῳ θεῷ ὅτι εὐψύχως φέρεις τὰ δεσμὰ καὶ τὴν φρουρὰν, γενναῖε Χριστοῦ στρατιῶτα· τὰς γὰρ θείας προθυμίας καὶ ἀγάπας σου, οἱονεὶ πυρσοβολεῖς διὰ τῶν τιμίων λόγων σου· καὶ τὸ κάλλιστον, ὅτι μετὰ γνώσεως καὶ ἀνηγμένης θεωρίας, ἣν σοι παρέσχεν ἡ ἐκ μέσου ἀποπήδησις καὶ ἐφ' ὕψους ἀναδρομὴ τῆς Χριστοῦ ὁμολογίας· ἐν ᾗ καὶ διαφυλαχθείης τέλεον φρυκτωρῶν ὡς ἑῷος ἀστὴρ τοῖς ἐν νυκτομαχίᾳ τῆς αἱρέσεως· τάχα δὲ καὶ ὡς στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας ὑποστηρίζων τοὺς χαύνους καὶ ὀκλάζοντας· ἀλλὰ μὴν καὶ βραχίων ὑψηλὸς χεῖρα ὀρέγοις (πρὸς) τοὺς ὑποπεπτωκότας καὶ ὀλισθήσαντας· καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν ἡμῖν τὸ πρὸς τὸν Φωτεινουδίου γραμματεῖον (1)· εὖ ἔπραξας, εἴπερ καὶ ἀνύσειέν τι· πῶς δ' οὖν αὐτὸς τὸ δέον ἐπλήρωσας· σκεπτέον δὲ τὸ ἐγχείρημα μή πως πρὸς τὸ μηδὲν ὀνήσαι, ἔτι καὶ βλάβης αἴτιον εἴη ἐκφερομυθευθέντος τὸ γράμμα τοῦ δεχομένου· κἀντεῦθεν ἀναβρυχούσης ταραχῆς ἐπὶ πάντας τοὺς ὁμολογητὰς Χριστοῦ· πάντα οὖν δοκιμάζοντες φησὶν ὁ ἀπόστολος * τὸ καλὸν κατέχετε· μὴ ἐπιλάθῃ τοιγαροῦν τῆς

Cod. f. 161. a.

* Num ἀτιμαλφεῖς?

* I. Thess. V. 21.

(1) De Photinidii praeposito praevaricatore in causa ss. imaginum, Studita noster ep. ed. 9. lib. II. Idem ad Photinidii monachos scribit ep. ed. 126. eiusdem libri.

ταπεινώσεώς μου, ἠγαπημένε, καὶ τοῦ πολυάθλου συνώνυμε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι ὅπως ῥυσθείην ἐκ τῶν παγίδων τοῦ διαβόλου, καὶ κατὰ τὸν ἔνδον καὶ ἔξωθεν ἄνθρωπον.

ϙη΄. Ἡγουμένῳ Πανάγρου.

Cod. f. 151. b. Ἡ ἀγάπη οὐκ ἀνεκτὸν πρᾶγμα· οὔτε γὰρ τόπῳ περιορίζεται, οὔτε χρόνῳ πειρασμοῦ ἀποσβέννυται, οἷα τῶν ἐπιπολαίως καὶ σαρκικῶς φιλεῖν εἰωθότων, οἳ, ὁπηνίκα περιφορά τις εἴη δυσχερείας, πόῤῥωθεν καὶ ἐξ ἐναντίας γίνονται τῶν φιλουμένων· οὐκ οὖν τοιοῦτοι ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ, εἰ καὶ τὰ ἄλλα στεναγμοῦ ἄξιοι διὰ τὰς ἁμαρτίας· ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἐπιτείνειν ἠθίσμεθα τὸ τῆς ἀγάπης φίλτρον· οὐ χάριν τοσούτῳ μήκει διῳκισμένοι, οὐκ ἠνεγκάμεθα καὶ ταῦτα ἐν φρουρᾷ ὄντες, μὴ τὸ καθῆκον τῆς ἀγάπης πληρῶσαι, καὶ γράμμασιν ἐπισκέψασθαι τὴν ὁσιότητα ὑμῶν, ὦ πατέρες τίμιοι· μεμαθήκαμεν γὰρ ἐγκαταλεῖπειν ὑμᾶς τὸ μοναστήριον καὶ ἐν ὄρει προσυποκρυβῆναι, πειθαρχίᾳ τῆς κελευούσης ἐντολῆς διὰ τοὺς χριστομάχους διώκτας· καί γε μακάριοι ὑμεῖς πάντα δεύτερα ἡγησάμενοι διὰ Χριστὸν, καὶ ἀποστο-
* Hebr. XI. 38. λικῶς εἰπεῖν * ἐν ὄρεσι πλανώμενοι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς· ἀλλ᾽ εἰ καὶ θλιβερὰ ἡ τοιαύτη ζωὴ τῇ σαρκὶ, ὅμως ἀδελφοὶ ὅτι πρόξενός ἐστι τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἐφάμιλλός τε τῆς τῶν ἁγίων πολιτείας· τίς γὰρ τῶν ἀπ᾽ αἰῶνος ἄτερ πειρασμοῦ εὐηρεστηκέναι Θεῷ πεφανέρωται; μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ ἀπό-
* II. Tim. III. 12. στολος λέγων· * καὶ πάντες οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται· πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι· οἷοί εἰσιν οἱ νῦν αἱρετίζοντες, καὶ τὸν Χριστὸν διὰ τῆς ἁγίας αὐτοῦ εἰκόνος, σὺν τῇ αὐτοῦ ἁγίᾳ μητρὶ καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων διώκοντες, καὶ ἐξουδενώσει ἐξουδενοῦντες ἐν πάσαις πόλεσι καὶ χώραις· « αὕτη γὰρ εἰκόνος φύσις, μίμημα εἶναι τοῦ ἀρχετύπου, καὶ οὗ λέγεται, φησὶν ὁ Θεολόγος Γρηγόριος· » καὶ αὖθις ὁ μέγας Βασίλειος· « ἡ γὰρ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει· »

humilitate mea, dilecte, et illius patientissimi (Athanasii alex.) synonyme, indesinenter orare ut ex diaboli laqueis, tam quod attinet ad interiorem quam quod ad exteriorem hominem eripiar.

98. Praeposito Panagri.

Infrenis res est amor; neque enim loco cohibetur, neque tempore tentationis extinguitur, velut ille vane et carnaliter amantium, qui ubi aliquid molestum evenerit rerum adiunctum, procul abeunt, et suis contrarii fiunt amasiis. Non ita tamen nos miselli, quamquam aliunde propter peccata fletu digni; sed vehementius in tentationibus intendere solemus amoris vim; cuius causa tanto intervallo dissiti, et quidem carcere clausi, non tulimus omittere cousuetum amoris officium, vestramque sanctitatem per litteras invisere, o venerandi patres. Intelleximus enim vos deserto monasterio, in vicino monte latitare, praecepto evangelico obtemperantes, propter persecutores christomachos. Vere beati vos omnia Christo postponentes, atque ut cum apostolo loquar, errantes in montibus et speluncis et terrae cavernis. At enim quamvis molesta carni est huiusmodi vita, nihilominus conciliatrix aeternae vitae est, o fratres, et aemula moris sanctorum. Quis enim a saeculo absque tentatione placere Deo visus est? Testatur etiam apostolus dicens: et omnes qui pie volunt vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Improbi autem homines et praestigiatores in peius proficient, seducentes et seducti; veluti hodierni haeretici, qui Christum in sancta eius imagine, cum sancta eiusdem matre, et omnibus simul sanctis insectantur, et contemptim pessumdant in urbibus cunctis atque regionibus. « Haec quippe natura imaginis, ut sit archetypi imitatio, et illius cuius esse dicitur, inquit Gregorius theologus. » Rursusque magnus Basilius: « namque imaginis honor ad prototypum transit. » Neque

am verba multiplicare opus est, quoniam vestra quoque peritia satis exploratam habet veritatem, et epistolae limites res excedit. Rogo itaque vos, patres sancti, ut fidei inconcussam confessionem ad finem usque retineatis, neque ullatenus relaxemini ob nonnullorum mente captorum fratrum subversionem. Nam re vera decepti sunt valde adversus Christum conspirantes. Sed orate, ut nos etiam propositum nobis agonem consummemus in Christo, qui infirmos quoque viribus accingit.

καὶ οὔπω καιρὸς μακρηγορεῖν, διὰ τὸ καὶ τὴν ὑμετέραν ἐμμέλειαν ἱκανῶς πεπεῖρασθαι τὰ τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ τῆς ἐπιστολῆς μέτρον ὑπερβεβηκέναι· παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, πατέρες ἅγιοι, κατέχειν τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ἀκλινῆ μέχρι τέλους, μηδ᾽ ὅλως τι ὑποχαυνῶσαι ἐκ τῆς ὑποσκελίσεως τῶν φρεναπατηθέντων ψευδαδέλφων· ἠπάτηνται γὰρ λίαν κοινωνήσαντες κατὰ τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ᾽ εὔχεσθε καὶ ἡμᾶς σὺν ἀμέμπτως τελέσαι τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα ἐν Χριστῷ, τῷ περιζωννύντι καὶ τοὺς ἀσθενεῖς δύναμιν.

99. Parthenio filio.

O egregie Partheni, Dei miles, fili mi verissime, tu quoque inter Christi athletas? tu quoque orthodoxiae propugnator, aetate parvus, magnus fortitudine? Age narra mihi, fili mi desiderate, quomodo pati pro Christo elegisti? quomodo verbera pertulisti cum senioribus, Christi iuvenculus, ephebus aspectu, agnellus rationalis? Gloria sit roboranti te Deo! Laus eligenti te Christo, ut unus e decem fratribus verae religionis sidus appareres! Decertasti ante rem gestam meam, prout auditum est; et festinasti beatus appellari ab iis pariter qui audierunt, et qui non audierunt. Post primum te collocaveram, tu vero primorum primus virtute tua factus es. Gaude fili mi, Deum lauda qui te magnificavit, et magis adhuc magnificabit, si agonem consummaveris. Idcirco te oro quaesoque, persta, confortare patientià, memor tuorum praeclare actorum certaminum. Adhuc modicum aliquantulum, qui venturus est veniet, et non tardabit. Quantam laetitiam experturus es, quando corpore dissolvêris, immo et ante dissolutionem! Fili, attende tibi, quia et intra nos est tyrannus diabolus cupiditatibus sollicitans. Certa etiam in tua conscientia, ne a peccato subvertaris. Vigila attente quotidie, et tamquam postremum vitae tuae diem semper existima illum qui adest; ut sic in timore ac pavore placeas Deo; nunc manibus operans, nunc

ϙθ'. Παρθενίῳ τέκνῳ.

Ὦ καλὲ Παρθένιε, θεοῦ στρατιῶτα, ἐμὸν γνήσιον τέκνον, καὶ σὺ ἐν ἀθληταῖς Χριστοῦ; καὶ σὺ ὑπέρμαχος ὀρθοδοξίας, μικρὸς ἐν ἡλικίᾳ, καὶ μέγας ἐν εὐψυχίᾳ; δεῦρο φράσον μοι, υἱέ μου ποθητέ, πῶς προείλου παθεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ; πῶς ἠνέγκας μαστιχθῆναι σὺν τοῖς πολυχρονίοις, ὁ νεανίσκος Χριστοῦ, ὁ ἴουλος τὴν ὄψιν; ὁ ἀρνιὸς ὁ λογικός· δόξα τῷ δυναμώσαντί σε θεῷ· αἶνος τῷ ἐκλεξαμένῳ σε Χριστῷ ἕνα τῆς δεκαδικῆς σου ἀδελφότητος ἀστέρα εὐσεβείας διαδειχθῆναι· διηγωνίζου πρὸ πράγματος, ὡς ἤκουσταί μοι· καὶ ἔφθασας μακαρισθῆναι ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων σε, καὶ μὴ ἀκηκοότων· ὑποπρῶτόν σε ἐνέταξα, καὶ τῶν πρώτων πρῶτος ἐν ἀρετῇ ἐγένου· υἱέ μου χαῖρε, αἴνει τὸν θεὸν τὸν μεγαλύναντά σε, μεγαλυνεῖ σε γὰρ ἔτι μάλα, ἐὰν τελειώσῃς σου τὸν ἀγῶνα· διὸ ἐρωτῶ καὶ παρακαλῶ σε στῆθι, κραταιοῦ ἐν ὑπομονῇ, μεμνημένος σου τῶν καλῶς διηνυσμένων ἀγώνων· ἔτι μικρὸν ὅσον ὅσον ὁ ἐρχόμενος ἥξει καὶ οὐ χρονιεῖ· οἵαν χαρὰν μέλλεις κτᾶσθαι ἐν καιρῷ ἀναλύσεως τοῦ σώματος, ἢ καὶ πρὸ τῆς διαζεύξεως; τέκνον πρόσεχε σεαυτῷ ὅτι καὶ ἔνδον ἀεὶ ὁ τύραννος διάβολος ἐρεθίζων ἐστὶ διὰ τῶν παθῶν· ἄθλησον καὶ κατὰ συνείδησιν, μὴ ὑποσκελιζόμενος τῇ ἁμαρτίᾳ· νῆφε γρηγόρως καθ᾽ ἡμέραν, καὶ ὡς τελευταίαν τοῦ βίου σου τὴν φθάσασαν πάντοτε ὑποτίθεσο· ἵνα οὕτως ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ εὐαρεστήσῃς θεῷ, τὸ μὲν ἐργαζόμενος ταῖς χερσί, τὸ δὲ ψαλμολογῶν,

Cod. f. 153. b.

τὸ δὲ προσευχόμενος· εἴτι ἄλλο εἰς παραβίβασιν τῆς ἡμέρας· ναὶ τέκνον μου, πλήρωσόν μου τὴν χαρὰν, ἵνα ἀκούων τὰ περὶ σοῦ, χαίρω καὶ ἐγκαυχῶμαι· προσεύχου δὲ καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ πατρός σου· οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί σου ἀσπάζονταί σε.

psalmos recitans, nunc orans, et si quid est aliud quo diem transigas. Utique, fili, comple gaudium meum, ut res tuas audiens laetitiis incedam et glorier. Ora etiam pro me misello patre tuo. Qui mecum sunt fratres tui, salutant te.

ρ'. Ἡγησίμῳ τέκνῳ.

Cod. f. 152. a. Εὖγε τέκνον Ἡγήσιμε, ἡγοῦμαί σε ὁμολογητὴν Χριστοῦ· ἠγήθης (1) γὰρ καλῶς εἰσελθεῖν εἰς τὸ στάδιον σὺν τοῖς ἀδελφοῖς σου τῆς σωτηρίας· ἐξεδύθης σὺν Χριστῷ· ἐμαστιγώθης σὺν αὐτῷ· σύμμορφος ἐγένου τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ· οὐ χαίρεις; οὐ σκιρτᾷς; πόσοι τῷ πλήθει οἱ ἀδελφοί σου, καὶ ὅμως σὺ κατηξιώθης σὺν τοῖς ἐννέα ἀθλοφορῆσαι· πόθεν σοι τοῦτο ὦ τέκνον; δόξασον, ὕμνησον, αἴνεσον, τὸν δωρεάν σε μεγαλύναντα κύριον· μὴ μέντοι ἀναπέσῃς καὶ θερμῶς δουλεύων αὐτῷ διὰ πάσης ἐντολῆς· ἔτι γὰρ ἐνέστηκε τὸ μαρτύριον, ἕως ἂν ὁ θάνατος παρῇ· μὴ ἀπονυστάξῃς κατὰ ψυχήν· ἐργάζου ταῖς χερσί· ψάλλε τῷ πνεύματι, ψάλλε καὶ τῷ νοΐ· κάθαιρε τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν κοινούντων τὴν καρδίαν λογισμῶν πονηρῶν· χαῖρε τῇ ἐλπίδι, ὑπόμενε τῇ θλίψει, μνημόνευε τὴν ἔξοδον, μιμνήσκου τῆς ἡμέρας τῆς φοβερᾶς τῆς ἀνταποδόσεως· προθυμοῦ ἂν δέῃ καὶ πάλιν μαστιγωθῆναι, τυχὸν καὶ θανεῖν διὰ Χριστὸν, ὅπως εἴη σοι λέγειν ἐν χαρᾷ, ὅτι ἕνεκα „σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς· * „προσεύχου δὲ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἵνα σώζωμαι ἐν πᾶσιν· προσαγορεύουσίν σε οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί σου· ἡ χάρις μετὰ σοῦ· ἀμήν.

* Ps. XLIII. 22.

100. Hegesimo filio.

Euge, fili Hegesime! existimo te Christi confessorem: coepisti egregie enim ingredi cum fratribus tuis salutis stadium: nudatus es cum Christo, cum eo flagellatus, conformis factus es corpori gloriae eius. Non gaudes? non exultas? Quot numero sunt fratres tui? et tamen tu cum novem decertare dignus es habitus. Unde hoc tibi, fili? Glorifica Deum, dic hymnos, landa qui te gratis magnificavit Dominum. Ne umquam torpeas quominus ferventer illi per omne mandatum servias. Adhuc enim imminet martyrinm, donec mors interveniat. Ne dormites animo, operare manibus, psalle spiritu, psalle et mente: expurga mentem a maculantibus cor cogitationibus malis. Gaude spe, sustine tribulationem, recordare vitae exitum, memento diei tremendae qua fiet retributio; paratus esto, si opus fuerit, denuo etiam flagellari, fortasse etiam mori propter Christum; ut tibi contingat cum gaudio dicere: « propter te mortificamur tota die; » aestimati sumus sicut oves occisionis. » Ora etiam pro me peccatore, ut in omnibus salvus sim. Salutant te qui mecum sunt fratres tui. Gratia tecum! Amen.

ρα'. Στεφάνῳ τέκνῳ.

Cod. f. 152. b. Χάρις σοι ἀδελφὲ Στέφανε, τέκνον μου ἠγαπημένον, ἀθλητὰ Χριστοῦ· ἐπισκέπτομαί σε διὰ τοῦ γράμματος, ἀσπάζομαί σε ἀπὸ καρδίας· καλή σου ἡ διὰ Χριστὸν ἄθλησις καὶ ἐξορία· εἵλου ἐνεγκεῖν πληγὰς ἵνα σύμμορφος γένῃ τοῖς παθήμασι Χριστοῦ, φερωνύμως στεφανωθεὶς τῷ μαρτυρίῳ Χριστοῦ· χαῖρε

101. Stephano filio.

Bene sit tibi, frater Stephane fili mi carissime, athleta Christi! Inviso te per epistolam, saluto te ex corde. Pulchrum tuum est propter Christum certamen et exilium. Volnisti plagas perferre, ut conformis fieres passionibus Christi, vere iuxta tuum nomen coronatus martyrio Chri-

(1) Ludit in verbis Ἡγήσιμος et ἠγήθης, quod latine fieri non potest.

sti. Gaude et laetare, quia multa tibi in caelis merces. Sed quia nunc maxime agon impendet, patientia opus est, ut sic usque in finem promissionem Dei obtineas. Para te rursus, si evenerit verberationi, immo et neci martyriali. Ecquis hoc pati dignus? Equidem novi tua in monasterio certamina, ascetica videlicet et martyrio inhiantia, alacritatem fervoremque cordis; quibus factum est, ut ad ingrediendum confessionis Christi stadium perductus sis. Adhuc fortiter viriliterque te gere patiendo, ut choream posthinc cum martyribus confessoribus ducas. De animae tuae custodia superfluum est me ad te scribere, qui scio accurationem tuam, fiduciam, vigilantiam, animi alacritatem. In his versare, ut profectus tui fama discurrat. Memento diei mortis, et nihil umquam negliges. Ora enixe pro humilitate mea, ut in omnibus salvus sim. Qui mecum sunt fratres tui, plurimam tibi salutem dicunt. Gratia tecum! Amen.

102. Ephraemo filio.

Gaude Ephraeme fili, praeclare Christi miles. Quomodo te habes? quale tibi videtur exilium? quae est patientia tua? Agis ne Deo gratias, quod dignus fueris nominis eius causa pati quae passus es? Glorificas eum et laudas, quod ex universa fraternitate unus de decem fueris, secundus in verberatione, schemate religioso primus? Cantas Deo hymnos, tibique places, quia ecce sanguis tuus humi fusus, et carnes tuae laceratae propter sanctam Christi imaginem? Deo gratias, frater mi, qui te vocavit ad sui confessionem cum reliquis. Eluxisti inter fratres tuos, immo potius in ecclesia Dei. Specta igitur vocationem tuam, specta gloriam tuam: quomodo deorsum fueris, et quônam te extulerit Christus: considera te ipsum et res tuas, et da gloriam bono Deo, quia neque volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Ergo adhuc persta, fili mi, ferens labo-

καὶ εὐφραίνου ὅτι πολύς σου ὁ μισθὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκμὴν ὁ ἀγὼν ἐνέστηκεν, χρεία ὑπομονῆς, ἵνα οὕτως μέχρι τέλους κομίσῃ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ· ἑτοιμάζου τυχὸν καὶ αὖθις μαστιγωθῆναι· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν μαρτυρικῶς· καὶ τίς ἄξιος τοῦτο ὑπομεῖναι; ἐγὼ οἶδα σου τοὺς ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀγῶνας, τοὺς ἀσκητικούς τε καὶ φιλομαρτυρικούς· τὸ πρόθυμον καὶ ζέον τῆς καρδίας, ἐξ ὧν καὶ ὑπήχθης εἰσελθεῖν εἰς στάδιον τῆς μαρτυρίας Χριστοῦ· ἔτι ἀρίστευσον, ἔτι ἀνδραγάθησον δι' ὑπομονῆς, ἵνα χορεύσῃς σὺν ὁμολογηταῖς συμμάρτυσιν· περὶ τῆς φυλακῆς τῆς ψυχῆς σου, περιττόν μοι ἐστὶ τὸ γράφειν σοι, εἰδὼς τὴν ἀκρίβειάν σου, τὸ εὐπαρρησίαστον, τὸ νηφάλαιον, τὸ διεγερτικόν· ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ διαλαλῆται· μνημόνευε τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου, καὶ ἀνολίγωρος ἔσῃ πάντοτε· εὔχου καὶ ὑπερεύχου τῆς ταπεινώσεώς μου ἵνα σώζωμαι ἐν πᾶσιν· οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί σου ἀσπάζονταί σε πλεῖστα· ἡ χάρις μετὰ σοῦ· ἀμήν.

ρβ'. Ἐφραὶμ τέκνῳ.

Χαῖρε τέκνον Ἐφραὶμ ὁ καλὸς στρατιώτης Χριστοῦ· πῶς ἔχεις; πῶς ἡ ἐξορία; πῶς ἡ ὑπομονή; εὐχαριστεῖς τῷ θεῷ ὅτι ἠξίωσαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ παθεῖν ἅπερ πέπονθας; δοξάζεις αὐτὸν καὶ αἰνεῖς ὅτι ἐκ πάσης τῆς ἀδελφότητος εἷς τῶν δέκα ἐγένου; δευτερεύων ἐν τῷ δέρεσθαι, καὶ πρωτεύων ἐν τῷ σχήματι; ὑμνεῖς αὐτὸν καὶ στέργεις, ὅτι ἴδε τὸ αἷμά σου χυθὲν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τὰς σάρκας σου ἐξεσμένας διὰ τὴν ἁγίαν εἰκόνα Χριστοῦ; χάρις κυρίῳ ἀδελφέ μου τῷ καλέσαντί σε εἰς τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ σὺν τοῖς λοιποῖς· ἔλαμψας ἐν τοῖς ἀδελφοῖς σου, μᾶλλον δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ· βλέπε οὖν τὴν κλῆσίν σου, βλέπε τὴν δόξαν σου· ποῦ ἦς κάτω, καὶ ποῦ σε ὕψωσε Χριστός· ἀναλόγισαι γὰρ σαυτὸν καὶ τὰ σαυτοῦ, καὶ δὸς δόξαν τῷ ἀγαθῷ θεῷ, ὅτι οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ· στῆθι οὖν ἔτι τέκνον μου ὑποφέρων τὸν κόπον τῆς ἔνδον

Cod. f. 153. b.

λογισμῶν· μέγας γὰρ οὗτος ὁ πόλεμος καὶ ἀκατάληκτος μέχρι τέλους ζωῆς· ὡς ἠρίστευσας ἔξωθεν ἐνεγκὼν τὰς πληγὰς καὶ φυλακάς, ἀρίστευσον καὶ πρὸς τοὺς ἀοράτους πολεμοῦντας, τοὺς πικροτέρους τῶν σωματικῶν τυράννων, ἵνα κομίσῃ τὸν μισθὸν τοῦ στεφανώσεώς σου· ἔτι ἀγὼν κεῖται, μὴ ἀτονήσῃς ὅσα ἂν καὶ παραχωρεῖ Θεὸς ἢ εὐδοκεῖ ἐπαχθῆναι, μὴ παρατραπῇς ὑπό τινος μέχρις ἀγγέλου ἕτερόν τι φρονῆσαι, ἢ ὃ παρελάβετε ἐκ Θεοῦ προσκυνεῖν τὰς τῶν ἁγίων εἰκόνας σὺν Χριστῷ καὶ τῆς παναγίας Θεοτόκου· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ βραβευέτω τὴν καρδίαν σου ἐν πάσῃ ὑπομονῇ καὶ παρακλήσει· προσεύχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ ἵνα περισώζωμαι· οἱ μετ' ἐμοῦ ἀδελφοὶ προσαγορεύουσί σε· ἡ χάρις μετὰ σοῦ· ἀμήν.

ργ'. Ἐπιφανίῳ ἡγουμένῳ.

Cod. f. 156. a. Παρὰ τὸ διδαχθῆναί με μεθορισθῆναί σου τὴν ἁγιωσύνην τῆς διὰ κύριον φυλακῆς ἐν ᾗ τὰ νῦν κατέχῃ, οὐκ ἐξεγένετό μοι μέχρι τοῦ δεῦρο ἐπιστεῖλαι, καίπερ ἔχων πόθον· ἐπεὶ δὲ ἔμαθον ἀσφαλῶς ὅτι νικαΐζεις καὶ τόπῳ καὶ τρόπῳ, σὺν τάχει καὶ πόθῳ μοι τὸ γράμμα· δι' οὗ καὶ φιλῶ σε τὴν ἱερὰν κεφαλήν, καὶ ἀσπάζομαι, καὶ χαίρω καὶ συγχαίρω· πῶς γὰρ οὐ χαρᾶς τὰ καθ' ἡμᾶς, ὅτι διὰ τὴν χαρὰν ἣν ἐγέννησεν ἡ Θεοτόκος, ἐν ἐξορίαις καὶ φυλακαῖς εἷς ἕκαστος ἡμῶν; συναριθμεῖν γὰρ τολμῶ ἑαυτὸν ὁ ἀνάξιος τοῖς ὁμολογηταῖς Χριστοῦ, ὑπὲρ οὗ καὶ δι' ὃν κακοπαθεῖν ἠξιώμεθα· εὐφροσύνης τὰ ἡμέτερα, ὦ ἄνερ ἐπιθυμιῶν, θυμηδίας, αὐχήσεως· οὐκ ἀκούεις Παύλου φάσκοντος *; « νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασιν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία· » ὑπὲρ ταύτης καὶ νῦν τὰ παθήματα, ὁ θλιμμός, ἡ στενοχωρία, ὁ διωγμός, ὁ δαρμός, ὁποῖον ἄλλο· εἰς ἔνδειξιν μὲν ἀπωλείας τοῖς ἰουδαΐζουσιν, εἰς ἀμοιβὴν δὲ σωτηρίας τοῖς σὺν σοὶ ὑπομένουσι τὰ τοῦ Χριστοῦ στίγματα· ἀλλὰ ταῦτα μὲν

* Coloss. I. 24.

rem interiorum cogitationum. Grande enim hoc bellum est et indesinens usque ad vitae finem. Sicut extrinsecus strenue egisti flagra tolerans et carceres, fortis esto etiam contra invisibiles hostes, corporalibus tyrannis acerbiores, ut mercedem referas coronationis tuae. Adhuc agon patet, ne elangueas quidquid Dei beneplacitum permiserit admoveri. Nemo te a vera fide avertat, ne angelus quidem, ut diversum aliquid sentias, praeter id quod a Deo traditum accepistis circa colendas sanctorum imagines, cum illis Christi et sanctissimae Deiparae. Et pax Dei muneretur cor tnum in omni patientia et consolatione. Ora pro me misello ut salvus fiam. Qui mecum sunt fratres salutant te. Gratia tecum! Amen.

103. Epiphanio praeposito.

Ex quo cognovi deportatam fuisse sanctitatem tuam in eum quo nunc tenetur propter Christum carcerem, non contigit usque ad hunc diem me litteras mittere, quamquam valde optabam. Sed postea quam rescivi te esse Nicaeae, in urbe victoriis tuis conformi, ilico et libenter epistolam exaravi, qua sacrum caput tuum exosculor, et salutem dico, et gratulor et congratulor. Cur enim non sint laetae res nostrae, propter eam quam nobis peperit Deipara laetitiam, cuius causa in exiliis et carceribus unusquisque nostrûm est? Namque indignus ego connumerare memet audeo inter Christi confessores, pro quo et propter quem affligi digni fuimus. Laetae sunt res nostrae, o vir, desiderabilis, suaves, gloriosae. Nonne audis Paulum dicentem? « nunc gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea quae desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. » Huius rei causa nunc etiam passiones, tribulatio, angustiae, persecutio, vapulatio, et aliud quodlibet; ad ostensionem quidem perditionis iudaizantibus, retributionem antem salutis his qui tecum sustinent Christi stigmata.

Sed haec hactenus. Nunc age, quisnam carcer tuus, et quisnam carcerarius? Sunt ne aliqui orthodoxi, quamquam nicodemico more inter monachos laicosve? an omnes declinaverunt et inutiles facti sunt? Quomodo se habet contemplatio tua? quandoquidem purus cum sis, nitidas accipis a Deo revelationes. Flectitur ne precibus Christus, ad increpandam haereticam tempestatem? An ob explorandum aliorum quidem erga se amorem, aliorum autem totam exhauriendam nequitiam, ut iuste puniat, ideo differt increpationem? Tu me singula doce, et tuis maxime precibus firma, ut contra interiorum exteriorumque tentationum impetum immotus maneat tuus, quamvis peccator, amator tamen ac laudator.

104. Naucratio filio.

Qui cogitatione praeveniunt aerumnas, non mirantur tristes nuncios: ideo non sumus territi, o fili, litterarum tuarum narrationibus. Sunt quidem miserandae plurimum res; quid ni enim? Adhuc perseverante sacrorum Dei templorum ruina, et piorum persecutione gravius furente intrinsecus extrinsecusque. Attamen oportet explorari omnem animam, et omnem locum ventilari, ut a paleis triticum secernatur, quantumvis exiguum; quoniam pauci sunt, ut ait Dominus, electi. Moestificavit nos haud mediocriter demetriadensis episcopi lapsus. Profecto ne laudes hominem, inquit scriptura, ante vitae eius exitum. Quid porro hactenus passi sumus? Nondum usque ad sanguinem restitimus, adversus impietatem repugnantes, et obliti sumus, ut apostolice loquar, consolationis. Anxietas mihi est de captis simul fratribus, quorsum res illorum evadat speculans: quamquam assueti sumus, velut fabriles artifices ad mallei percussiones, non mirari in gravibus calamitatum auditionibus. Oro itaque, quamvis peccator, ut bene illi rem gerant. Pro Christo certamen est, neque huius rei parvam rationem

οὕτως· πῶς δὲ καὶ οἵα ἡ φρουρὰ ἐστὶ ὁ φρούραρχος; εἰ ἄρα εἰσί τινες εὐσεβοῦντες κἂν νικοδημικῶς ἐν τοῖς στρατιωμονάχοις καὶ λαΐζουσιν, ἢ πάντες ἐκκεκλικότες ἠχρείωνται; πῶς δέ σοι τὰ τῆς θεωρίας· ἐπειδὴ καθαρὸς ὤν, εἰλικρινεῖς τὰς ἐμφάσεις πρὸς θεὸν δέχῃ· κάμπτεται Χριστὸς λιτανιζόμενος πρὸς τὸ ἐπιτιμῆσαι τῇ αἱρετικῇ πολυκυμίᾳ; ἢ ἔτι εἰς τὸ δοκιμάσαι, ὧν μὲν τὸν πρὸς αὐτὸν πόθον, ὧν δὲ κενῶσαι τὴν ὅλην κακίαν εἰς τὸ καὶ κολάσαι ἐνδίκως, ἀναβάλλεται τὴν ἐπιτίμησιν· δίδαξον ἕκαστα, καὶ στηρίζοις με εὐχαῖς ὅτι μάλιστα, ἀσαλεύτως τῶν ἔνδοθεν τῶν παθῶν καὶ ἔξωθεν πειρασμῶν προσβολαῖς διαμένειν, τὸν σὸν εἰ καὶ ἁμαρτωλὸν, ἀλλ' ὅμως ἐραστὴν καὶ ἐπαινέτην.

ρδʹ. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Οἱ προμεμελετηκότες ἀκούειν τὰ θλιπτικὰ, οὐ ξενοπαθοῦσιν ἐν ταῖς ἀπευκταῖς ἀγγελίαις· διὸ οὔτ' ἐθροήμεθα τέκνον ἐν ταῖς τῶν γραμμάτων σου ἀπαγγελίαις· ἐλεεινὰ δὲ ὅτι μάλιστα, πῶς γὰρ οὔ; ἔτι ἀφανιζομένων τῶν ἱερῶν ναῶν τοῦ θεοῦ, τοῦ τε κύκλῳ τῶν εὐσεβούντων διωγμοῦ μᾶλλον κορυβαντιῶντος ἔσω τε καὶ ἔξω· δεῖ ὅμως καθδοκιμασθῆναι πᾶσαν ψυχὴν, καὶ κοσκινισθῆναι πάντα τόπον, ἵνα τῶν ἀχύρων ὁ σῖτος διαχωρισθῇ εἰ καὶ ὀλιγοστὸς, ἐπείπερ ὀλίγοι ὡς ὁ κύριος ἔφη οἱ ἐκλεκτοί· * ἐλύπησεν ἡμᾶς οὐ μικρὸν ἡ τοῦ Δημητριάδος καταπτώσις· καί γε μὴ ἐπαινέσῃς ἄνδρα φησὶν ἕως ἐξόδου αὐτοῦ· * τί γὰρ καὶ πεπόνθαμεν; οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστημεν πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἀνταγωνιζόμενοι· καὶ ἐκλελήσμεθα ἀποστολικῶς εἰπεῖν τῆς παρακλήσεως· * ἀγωνία μοι περὶ τῶν συλληφθέντων ὁμοῦ ἀδελφῶν, πῶς τὰ κατ' αὐτοὺς ἀποβῇ σκοποῦντι· πλὴν ὅτι ἠθίσμεθα, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς χαλκείοις τῇ σφυροκοπίᾳ, μὴ παραξενίζεσθαι ἐν ταῖς βαρείαις τῶν συμφορῶν ἀκοαῖς· εὔχομαι τοίνυν ὡς ἁμαρτωλὸς εὖ πρᾶξαι αὐτούς· διὰ Χριστὸν γὰρ ὁ ἀγὼν, καὶ οὐ μικρολογούμενος ὡς μὲν τῆς

Cod. I. 155. b.

* Matth. XX. 16.

* Eccli. XI. 30.

* Hebr. XI. 5.

μοιχείας (1) παρά τισι τῶν ἀσυνέτων· Χριστὸς ἐμφανῶς ὁ τὰ νῦν ἀθετούμενος, σὺν μητρὶ καὶ θεράπουσιν.

Ὦ ἄνδρες, ὦ στρατιῶται Χριστοῦ, στῆτε γενναίως· ἄρατε δυνατὰ ὅπλα οἷς πεφράχθαι ἡμᾶς πρὸς καθαίρεσιν τῶν τοῦ διαβόλου
* Ephes. VI. 11. ὀχυρωμάτων Παῦλος διακελεύεται· * ἰδοὺ ὁ πόλεμος, ἰδοὺ ἡ νίκη, Χριστὸς γὰρ ἐπίκουρος· ἰδοὺ οἱ στέφανοι τῆς δικαιοσύνης οἱ ἀμαράντινοι· ἰδοὺ ὁ παράδεισος· ἰδοὺ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὁρῶσιν οἱ ἄγγελοι· συνεφάπτονται τῇ πάλῃ ἡμῶν κατὰ τῶν ἐναντίων· συναγωνιῶσιν οἱ ἅγιοι ἐξ οὐρανοῦ ἐποπτεύοντες τὰ σκάμματα ἡμῶν· μὴ ἐκκλίνωμεν, ὦ συνάθλοι καλοί, μὴ ὑποπτήξωμεν τὰς φυλακὰς καὶ ταλαιπωρίας, ἔσθ' ὅτε καὶ ποινάς· μὴ καταισχύνωμεν Χριστὸν ἐν τῇ ἥττῃ ἡμῶν, ὅπερ ἀπείη· μὴ ἐντρέψωμεν τοὺς συναγωνιστὰς ἡμῶν ἀγγέλους· μὴ λυπήσωμεν τοὺς ὁμοταγεῖς ἡμῶν προδρόμους καὶ νικητάς· ἔστιν οὖν τῆς πρώτης διαύλου ὁ ἀγών, ἐν ᾧ τὰ πολλὰ ἔπαθλα ὡς ἴστε κατὰ τὸν κάτω δρόμον· ἀλλά γε κἂν τοῦ δευτέρου ἡμεῖς τύχοιμεν· εἰ δέ γε διαμαρτοίημεν καὶ τοῦδε, κἂν τεταρτοβαήσωμεν· μὴ δὴ μόνον λειφθῶμεν κατῃσχυμμένοι εὑρισκόμενοι ἐν τῷ φοβερῷ βήματι Χριστοῦ, μὴ εὑρίσκοντες δευτέραν ἀναπάλαισιν· ναί, δέομαι, νικήσωμεν· ἐπειδὴ δὲ στάδιον ὁ παρὼν καιρός, πῶς οὐκ ἔστι χαίρειν με τὸν ταπεινὸν ἀκούσαντα καὶ νῦν ὅτι γε νενικήκασιν οἱ ἐκδημήσαντες ἀδελφοὶ ἡμῶν καλῶς πολιτευσάμενοι· ἥσθην ἐν τῷ Μηδικιώτῃ ὅτι κάλλιστα ἀνεπαλαίσατο (2), καί γε ἐπὶ τῇ ἐξορίᾳ τοῦ τῆς Νικαίας, ὧν εὐχαῖς στηριχθείην κἀγὼ ὁ ἀχρεῖος· εἰ ἐφιστῶσιν ὑμῖν εἰκονομάχοι, θύραν ἀφ' ἑαυτῶν μὴ ἀνοίξητε· ἂν δὲ λῃστρικῶς κατὰ τὸ σύνηθες αὐτοῖς ποιήσωσιν, ἀθῷοι ὑμεῖς· μὴ ὑποχωρήσητε, ἀλλ' ἔτι μένετε ἕως διωγμοῦ ἢ ἐπάρσεως· ὁ ἀφανισμὸς ἐπὶ κεφαλὰς αὐτῶν· ὑμεῖς δὲ τοῦ ναοῦ μὴ ἀποστῆτε καὶ ψάλλειν καὶ λειτουργεῖν· οὐκ οἶδα εἰ μὴ κοινώσουσι τὸν ναὸν διὰ τῆς οἰκείας μυσαρίας, ἤγουν λειτουργίας.

habeo, prout fit in adulterino negotio a quibusdam insipientibus. Christus nunc publice destruitur, cum matre et famulis.

O viri, o milites Christi, state fortiter, sumite arma potentia, quibus praecingi nos ad destruendas diaboli munitiones Paulus iubet. Ecce bellum, en et victoria, Christus enim adiutor: ecce immarcescibiles iustitiae coronae: ecce paradisus, ecce regnum caelorum. Spectant angeli, adstant proelio nostro contra adversarios: concertant nobiscum de caelo sancti, curriculum nostrum intuentes. Ne declinemus, o praeclari pugnae socii; ne horreamus carceres et angustias, fortasse etiam cruciatus. Ne dedecus inferamus Christo clade nostra; quod absit! Ne pudore afficiamus concertantes nobiscum angelos. Ne moerori simus sodalibus nostris et praecursoribus victoribusque. Nunc est primus circumactus curriculi, cui sunt reposita praemia multa, ut scitis in terreno cursu. Sed et in secundo, nos ea consequemur. Quod si et in hoc labemur, vel quartam palmam quaeramus: tantum non deficiamus, cum dedecore inventi apud tremendum Christi tribunal, sine redintegrandae pugnae spe. Hem, quaeso, vincamus. Et quoniam praesens tempus stadium est, cur ego miser non gaudeam audiens nunc etiam, quod victores excesserint fratres nostri post vitam praeclaram. Gavisus sum de Mediciota, quia pulcherrime denuo certavit, et quidem exsule iam nicaeno episcopo: quorum precibus utinam et ego inutilis roborer! Si aggrediantur vos iconomachi, ianuas ultro ne pandatis: sin latrocinaliter, ut solent, egerint, insontes vos eritis: ne loco cedatis, sed permanete usque ad persecutionem ac deportationem. Ruina in caput illorum; vos templo ne absistatis, et psallendo, ac sacris mysteriis fungendo. Nescio utrum profanaturi sint templum propria nequitia, id est liturgia.

(1) Videtur dicere de adulterinis nuptiis Constantini Irenis filii, unde persecutionis initium. Conferatur epistola ed. 131. lib. II.

(2) De Medicii monasterii praepositi lapsu et resipiscentia, noster ep. ed. 31, et 89. lib. II.

Quod de nonnullis indulgentiam petis, ea tibi plenaria sit a Deo. Quod attinet ad duos epistolarum latores, quoniam extra sodalitium sunt, recepi omnino eos in ministerium verbi veritatis. Quid est hoc? Nempe ad evangelizandum in itinere hac illac fratribus salutis nuncium. Utinam et alios selegissemus viros virtute potentes, qui terram et mare peragrarent! Nunc ego hic versor: deinceps quid Deus consulturus sit, nescimus; neque nostra tantummodo, sed et tua, et archiepiscopi, et cuiuslibet alterius decertantium fratrum. Quoniam nonnulli sunt etiam Thessalonicae, pront scripsisti, oportet nos quaqueversus circumire per litteras fratrumque missiones. Ita Christus vult, ita nobis incumbit cura: si forte quidem Domino placuerit aditum nobis aperire in hoc mundo; nihil enim ille non potest. Quod si quis abit auxiliaturus iis qui sunt Thessalonicae, nos certe Deo placita conamur, ipse vero prosperum dabit successum. Etsi forte omnes carcere includamur, suscitare ex lapidibus ministros potest. Ideo ne animis concidamus, sed fidem acuamus. Ausus sum componere laudationem in theologum, et quaedam capitula adversus iconomachos; illam quidem ut debitum, ex fratrum voluntate; haec autem, quia mentem meam permovere valent. Si quid in his pulchrum, vestris pastorisque precibus tribuo; siquid deforme, peccatis meis. Ideo transcribentes, caute tenete; tempore quo fieri poterit visitandi ab abbate Iohanne. Salutant fratres. Saluto qui tecum sunt, itemque Δ et Θ, et te Letoi fili. Gratia cum omnibus vobis!

Περὶ ὧν ᾔτησας συγχώρησιν, εἴη σοι ἀπὸ Θεοῦ ἐπὶ πᾶσι· τὴν δυάδα τῶν γραμματηφόρων ἐπειδὴ ἀσυνόδιος, ἔλαβον αὐτὴν εἰς ὑπηρεσίαν ὁλοτελῶς τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας· τί τοῦτο; εὐαγγελίζεσθαι διὰ τῆς ὁδοιπορίας ὧδε κἀκεῖσε τοῖς ἀδελφοῖς τὰ σωτήρια· εἴθε καὶ ἄλλους ἐξελεξάμεθα ἄνδρας δυνάμεως, γῆν καὶ θάλασσαν περιερχομένους· ὧδε τὰ νῦν ἐγώ· πρὸς τὸ ἑξῆς οὐκ ἴσμεν ποῦ καὶ πῶς οἰκονομήσει ὁ κύριος, οὐ μόνον τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ σέ· τοῦ τε ἀρχιεπισκόπου καὶ οὗτινος ἄλλου τῶν ἐναθλούντων ἀδελφῶν· ἐπεὶ καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ τινὲς ὡς γέγραφας, δεῖ ἡμᾶς πανταχοῦ περιϊέναι γράμμασι καὶ ἀδελφοῖς· οὕτω φιλεῖ Χριστός, οὕτω χρεὼς ἡμῖν φροντίζειν· καὶ εἰ οὕτως εὐδοκήσειεν κύριος ἀνοῖξαι ἡμῖν θύραν ἐν τῇ ὑπ' οὐρανόν, οὐδὲν γὰρ αὐτῷ ἀδυνατεῖ· εἰ δὲ ἄπεισι τίς, βοηθήσων τοῖς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἡμεῖς προθυμούμεθα τὰ Θεῷ φίλα, καὶ αὐτὸς τὰ εὔοδα παρέχει· κἂν πάντες φρουρηθῶμεν, δύναται ἐκ τῶν λίθων ἐγεῖραι διακονητάς· διὸ μὴ καταπίπτωμεν, ἀλλὰ πιστεύωμεν· ἐτόλμησα ποιῆσαι ἐγκώμιον εἰς τὸν θεολόγον (1)· καὶ κεφάλαια τινὰ κατὰ τῶν εἰκονομάχων· τὸ μὲν ὡς χρέος κινούμενος καὶ παρὰ τῶν ἀδελφῶν· τὰ δὲ ὡς ἐπισείοντά μου τὸν νοῦν· εἴ τι ἐν αὐτοῖς καλόν, ὑμῶν εὐχαῖς καὶ τοῦ ποιμένος· εἰ δέ τι σαπρόν, ἐξ ἐμῶν ἁμαρτιῶν· διὸ μεταγράψαντες ἔχετε ἀσφαλῶς, καιρῷ δυνάμεως ἐπισκεπτομένων παρὰ τοῦ ἀββᾶ Ἰωάννου· προσαγορεύουσιν οἱ ἀδελφοί, ἀσπάζομαι τοὺς σὺν σοὶ καί γε τὸ Δ τὸ Θ, καί γε σὲ τέκνον μου ποθητὸν Λητώϊε· ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν.

105. Titoio filio.

Exigua est epistola tua, fili, sed magnae afflictionis vim habens. Et scio quidem me tibi moerorem creasse, invite tamen, neque sine animi mei commotione, sed ut pa-

ρε'. Τιθοΐῳ τέκνῳ.

Μικρὰ ἡ ἐπιστολή σου, τέκνον, ἀλλὰ μεγάλης θλίψεως ἔχουσα δύναμιν· καὶ οἶδ' ὅτι ἐλύπησά σε τὸν υἱόν μου, ἀλλ' οὐ βουλόμενος, ἀλλ' οὐκ ἀσυμπαθῶς φερόμε- Cod. f. 167. a.

(1) Graecum huius panegyrici de divo Ioh. ev., cognomento theologo, contextum, edidimus nos T. V. part. II. p. 62. seqq. Et quidem in eius calce luget pariter Studita iconomachicam calamitatem.

νος· ἵνα δὲ γνοίης ὅτι πατέρα ἔχεις, κἂν
ἁμαρτωλὸν, ὅμως φιλότεκνον· ἐκ γὰρ πολ-
λῆς μου ἀγάπης ἧς ἔχω περὶ σὲ, πρὸς
τὸ τέλειόν σε εἶναι καὶ ἐν μηδενὶ λειπό-
μενον, ἔπληξα, ἐλύπησα, ὠνείδισα, ἐβά-
ρυνα τὴν ἀγανάκτησιν, ὅπως οἷον ζητεῖ
ἡ ἀλήθεια ἀπεργάσοιμί σε· καί γε χά-
ριτι Χριστοῦ εὗρον ὡς ἐν πυρὶ τῇ θλίψει
δοκιμασθέντα, καὶ χρυσίου τιμιώτερόν μοι
ὀφθέντα, δι' ὧν ἀπελογήσω, δι' ὧν κατ-
ενύγης, δι' ὧν ἐβραχυλόγησας· τὸ γὰρ μι-
κρὰς φωνὰς ἀφεῖναι ἀπολογίας τὸν ἐπιτι-
μούμενον, μεγάλης ταπεινώσεως καὶ ἀρε-
τῆς μέτρον· ἴδες πῶς σου ἀνεσκάλευσα τῷ
ὀρυκτῆρι τῆς ἐπιτιμίας, τοὺς τῆς ἀρετῆς
θησαυροὺς τέκνον· καὶ ἀγνοουμένους εἰς προῦ-
πτον ἤγαγον τοῖς ἀδελφοῖς σου, ἄλλον
ἐξ ἄλλου σε φανερώσας· ὥστε καὶ χάριν
ὀφείλεις μοι ὁμολογεῖν ἐπὶ τῇ ὑψώσει τῆς
δόξης σου· ἔστρεψάς μου τὴν θλίψιν ἣν
ἄκων ἐποίησα εἰς χαρὰν μεγάλην· ἐκαρ-
δίωσάς με μεῖζον πολὺ, ἐν τῇ θερμῇ
σου φιλίᾳ ὡς μάρτυς θεός· ὥστε οὐ μετα-
μεμέλημαι πλήξας, ἤνοιξα γὰρ πηγὴν
ἀγάπης· ὥστε οὐκ εὐκαταφρόνητος ὁ ἀπο-
στολικὸς νόμος· « ἔλεγξόν φησιν, παρα-
» κάλεσον, ἐπιτίμησον, εὐκαίρως ἀκαί-
II. Tim. IV. 2. » ρως * » οὕτω, τέκνον μου ποθητὸν, εἰς
καλὸν ἐν πᾶσι γέγονε τὸ γράμμα ἐκεῖνο·
οἶδα ὅτι ἀγαπᾷς με, ἐπεὶ κἀγὼ σέ· οἶδα
ὅτι καὶ τοὺς ὀφθαλμούς σου εἰ δυνατὸν ἐξο-
Gal. IV. 15. ρυχθῆναι ἔδωκές μοι ἂν *, ἐπεὶ κἀγὼ σοί·
χάρις τῷ θεῷ τῷ οὕτως οἰκονομήσαντι·
ἔχου τέκνον μου ποθητὸν τῆς διακονίας σου
τελεώτερον· συγχωρηθείη σοι πᾶν ἁμάρ-
τημα ὡς καὶ τοῖς πᾶσιν· ἵνα δέ σοι δείξω
καὶ ἐν ὑποδείγματι τὸ πλεονάζον τῆς πρὸς
σέ μου ἀγάπης ἐν κυρίῳ, δέξαι τὸ ἐγκώ-
μιον τοῦ δεσπότου ἡμῶν (1) τοῦ Θεολόγου,
ὃ ἐπὶ σοῦ, καὶ διὰ σοῦ πλέον κινηθεὶς ἐτόλ-
μησα ὁ ἀνάξιος ποιῆσαι· μετάγραψον οὖν
αὐτὸ καθαρείως, καὶ εὔξασθε καταπεμφθῆ-
ναί μοι ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ἐν οἷς καὶ ἐν τῷ
ἐγκωμίῳ ἔσφαλα καὶ ἐνέλειπον ὁ τάλας,

rentem te habere cognosceres, etiamsi peccatorem, attamen filiorum suorum amantem. Nam propter multam caritatem qua te complector, ut perfectus sis nullaque in re claudicans, percussi, afflixi, increpui, obiurgationem intendi, ut quomodo veritas poscit, te efficerem. Reapse per Christi gratiam comperi te afflictione quasi igne probatum, et auro pretiosiorem effectum; quia excusationem fecisti, quia contritum te ostendisti, quia breviter locutus es. Nam pauca excusantia verba proferre cum qui fuit increpitus, magnae humilitatis atque virtutis mensura est. Vides quomodo effoderim obiurgationis sarculo virtutis thesauros, fili, eosque incognitos palam fratribus tuis fecerim, alium te ex alio demonstrans. Quare et gratiam mihi debes profiteri, ob gloriae tuae exaltationem. Vertisti moerorem quem ego invitus intuli, in magnum gaudium. Vulnerasti magis cor meum fervido erga te amore, cuius testis est Deus. Quamobrem te percussisse non paenitet, quia fontem amoris aperui, ita ut non sit parvi faciendum apostolicum praeceptum: « argue, obsecra, increpa opportune, importune. » Adeo, fili mi desiderate, in bonum usquequaque epistola illa reduudavit! Scio me a te amari, quoniam et ego te. Scio te propter me vivere, nam et ego propter te. Scio, quod si fieri posset oculos tuos eruisses, et mihi dedisses, quoniam et ego tibi. Deo gratias, qui rem ita transegit. Impende te, fili mi desiderate, ministerio tuo cumulatius. Sit tibi venia peccati cuiuslibet, ut et ceteris omnibus. Ut autem tibi demonstrem, re quoque visibili, abundantiam amoris erga te mei, accipe laudationem patroni nostri Theologi, quam tui causa, et a te praecipue permotus ausus sum componere indignus ego. Pure itaque transcribe, et orate mihi fieri remissionem peccatorum, etiam illorum quae in laudatione commisi, minusve re-

(1) Dicit hoc, quia in Saccudionis monasterio pervetustum oratorium huic divo aedificaverat noster. Vit. cap. 7. apud nos T. VI. part. II.

cte feci ego miser et per omnem semper vitam meam peccator. Eximie autem adhortor ut quotidie vos comparetis imminenti propter Christum persecutioni, ut nemo ex nobis, Deo favente, turpiter se gerat. Cura, fili, ut adhortemini et moneamini invicem ad subeunda pro recta fide certamina. Saluta egregium meum Domitianum. Saluta Euprepianum, carcerem mecum expertum, et unanimem, et aerumnarum socium. Saluta Theodulum fidelem filium meum. Saluta Metrophanem desideratum pariter filium meum. Saluta secreto Cassianum et Nilum, antea quidem mihi doloris causas, nunc propter factam excusationem dilectos filios. Christus vobiscum! Caritas mea in Domino cum omnibus vobis! Amen.

106. Eidem.

Longo mihi sermone hac in epistola, fili carissime, non est opus; quia iam in priore, ea quae tu nunc dicis in litteris tuis, nnnciata fuerant responsumque retulerant. Tuum nihilominus novum rescriptum gratum mihi valde fuit. Oro itaque, quamqnam indignus, ut cursum tuum consummes, non eum solum qui de tota vita intelligitur, sed praesentem potissimum. En quid passi sint fratres tui, alii ob cruciatuum patientiam coronati, alii ob ignaviam turpiter lapsi. Robora, inquam, robora te ipsum, fili mi, cum illis quos habes in ministerio subditos; et estote parati, quaeso, quotidie ad paria toleranda. Quod si quis ob infirmam fidem torpet, peccatorum meorum causa, recedat; ne praeter propriam perniciem, aliis quoque fiat occasio lapsùs. Quam utiliter hoc fecisset Lucianus, ne dum se fortem videri vellet, in ruinam incideret! Heu peccata mea! propter me enim haec omnia mala. Accepi nunc quoque munera vestra, quae multa sunt, et gravis vobis sum; ignoscite: et tamen omni bono cumulemini. Saluta oeconomum, et suboeconomum, et reliquos;

καὶ ἐνέλειπον ὁ τάλας, καὶ ἐν παντὶ πάντοτε τοῦ ἁμαρτωλοῦ μου βίου· περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ παρασκευάσθαι ὑμᾶς καθ' ἑκάστην ἐν τῷ προκειμένῳ διωγμῷ ὑπὲρ Χριστοῦ, ἵνα μηδεὶς ἡμῶν θεοῦ εὐδοκίᾳ καταισχυνθῇ· βλέπε ἀδελφὲ πῶς παρακαλεῖτε καὶ ὑπομνηματίζετε ἀλλήλους ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἄθλοις· ἄσπασαι τὸν καλόν μου Δομετιανόν· ἄσπασαι Εὐπρεπιανὸν τὸν σύγκλειστον καὶ σύμψυχον καὶ συνταλαιπωρήτην μου· ἄσπασαι Θεόδουλον τὸ πιστόν μου τέκνον· ἄσπασαι Μητροφάνην τὸν ποθητόν μου υἱόν· ἄσπασαι μυστηρείως Κασιανὸν καὶ Νεῖλον τοὺς πρὶν μὲν λυπήσαντας, ἄρτι δὲ διὰ τῆς ἀπολογίας φιλητούς μου παῖδας· ὁ Χριστὸς μεθ' ὑμῶν· ἡ ἀγάπη μου ἐν κυρίῳ μετὰ πάντων ὑμῶν· ἀμήν.

ϱϛʹ. Τοῦ αὐτοῦ.

Οὐ πολλοῦ μοι λόγου χρεία ἐν τῇδε τῇ ἐπιστολῇ, τέκνον ἠγαπημένον, διὰ τὸ ἐν τῇ προπεμφθείσῃ τὰ νῦν δηλωθέντα μοι διὰ τῶν γραμμάτων σου καὶ ἀποδέξασθαι καὶ ἀποκελευθῶσαι· ὅμως καὶ ἡ ἐπιδευτέρωσίς σου ἀποδεκτέα μοι πάνυ· εὔχομαι οὖν ὡς ἁμαρτωλὸς τελειῶσαι σου τὸν δρόμον, οὐ μόνον τὸν διὰ παντὸς τοῦ βίου, ἀλλ' ἤδη μάλιστα τὸν ἐνιστάμενον· ἴδε γὰρ τί ἔπαθον οἱ ἀδελφοί σου, οἱ μὲν διὰ τῆς ὑπομονῆς τῶν ὀδυνῶν στεφανωθέντες, οἱ δὲ διὰ τῆς ὀλιγωρείας καταισχυνθέντες· κράτυνον ἔτι κράτυνον σαυτὸν τέκνον μου σὺν τοῖς ὑπὸ χεῖρα τῆς διακονίας σου· καὶ ἐμπαράσκευοι ἐστὲ παρακαλῶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν πρὸς τὸ τὰ ἴσα παθεῖν· εἰ δέ τις ἐξ ἀπιστίας ὀκλάζει κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου, ὑποχωρείτω, ἵνα μὴ πρὸς τῇ οἰκείᾳ ἀπωλείᾳ καὶ ἄλλοις γένοιτο αἴτιος ἥττης· πόσῳ γὰρ συνέφερεν τὸν περὶ Λουκιανὸν τοῦτο πρᾶξαι, καὶ μὴ τὸ δοκεῖν φερεπόνους ὑπάρχειν καὶ εἰς πτῶσιν ἐνεχθεῖναι· ὢ τῶν ἁμαρτιῶν μου, δι' ἐμὲ γὰρ πάντα τὰ κακά· ἐδεξάμην καὶ νῦν τὰς εὐλογίας ὑμῶν, καὶ πολλαί εἰσιν καὶ καταβαρῶ ὑμᾶς, συγχωρήσατε· πλὴν πληρωθείητε παντὸς ἀγαθοῦ· ἄσπασαι τὸν οἰκονόμον καὶ παροικονό- Cod. f. 126. a.

μον καὶ τοὺς λοιπούς· λέγων τῷ οἰκονόμῳ ὅτι πάνυ ἀπεδεξάμην τὰ γράμματά σου· οἱ σὺν ἐμοὶ προσαγορεύουσί σε.

dicesque oeconomo, quod omnino receperim litteras tuas. Qui mecum sunt salutant te.

ρζʹ. Δομετιανῷ τέκνῳ.

Cod. f. 168. b. Εἴωθας πάντοτε, τέκνον μου, ἀνακαλεῖσθαί με ἐν ταῖς ἐξορίαις, ὡς παῖς γνήσιος τὴν οἰκείαν μητέρα· καίπερ οὐ γάλακτος δεόμενος ἀλλὰ στερεοτροφῶν ἐν κυρίῳ· τί οὖν; τῆς πολλῆς σου ἀγάπης τὸ αἴτιον οὐκ ἀνεκτῶς φερούσης τὸν χωρισμόν· ἀλλὰ δώῃ σοι κύριος τὸ ἑαυτοῦ φίλημα, καὶ στερεώσειέν σε τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγῶνα ἤδη προκείμενον ἄριστα διανύσαι· οἶδα σε γὰρ τίς εἶ, ὅτι θερμῶς ζητεῖς τὸν Χριστόν· ἰδοὺ καιρὸς σύντομος εὑρέσεως· διάθου σεαυτὸν κράτιστα· πίωμεν τέκνον μου τὸ ποτήριον ὃ ἔπιεν ὁ κύριος ἡμῶν, ἵνα γλυκανθῶμεν σὺν αὐτῷ εἰς αἰῶνας· ζέσωμεν μάλα τῷ πυρὶ τῆς θείας ἀγάπης, καὶ τὸν χειμῶνα τῆς ἀπιστίας οὐ δείσωμεν· οἱ γὰρ χλιαροὶ ἀδελφοὶ τί πεπόνθασιν, οἶδα· ἡμεῖς τῶν ζεόντων ἐσόμεθα ὧν τὰ στέφη ἰσομάρτυρα· εἴη ταῦτα καὶ ἐφ' ἡμῖν· ἐδεξάμην σου καὶ νῦν τὰς προσφορὰς, καὶ μάλιστα τὴν καμψάκην τοῦ ἐλαίου· καὶ ἵνα τί αὐτὸ ὃ εἶχες ἔπεμψες; πλὴν ὁ θεός μου ἀντιδώῃ σοι τὰ αἰώνια· προσεύχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ θερμότερον· οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοὶ ἀσπάζονται.

107. Domitiano filio.

Semper soles, fili mi, compellare me in exilio, ceu genuinus filius propriam matrem. Atqui tu non lacte eges, sed solidis cibis in Domino. Quid igitur? Videlicet multus amor tuus in causa est, ne patienter separationem feras. Sed det tibi Dominus osculum suum, roboretque te ad imminentem iam pro ipso agonem peragendum. Novi enim te qui sis, et quod ferventer Christum quaeras: en inveniendi breve tempus est. Compara te praeclare: bibamus, fili mi, calicem quem Dominus noster iam bibit, ut cum eo iucundemur per saecula. Ferveamus admodum divini amoris igne, et incredulitatis hiemem non formidabimus. Nam tepidi fratres quid passi sint, nosti. Nos in numero ferventium simus, quorum coronae aemulantur martyrium. Hae nobis pariter contingant! Accepi nunc quoque oblationes tuas, nominatimque olei campsacem. Cur vero quod tibi erat misisti? Verumtamen Deus tibi aeterna retribuat! Ora pro me misello ferventius. Fratres qui mecum sunt salutant.

ρηʹ. Εὐθυμίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀδελφοῖς.

Cod. f. 169. a. Τίς ἡ ἀκοὴ ἡ τὰ ὦτα τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως περιηχήσασα; τίς ἡ ἀγγελία ἡ τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν ἐξάπινα ἐκθαμβήσασα; καὶ Εὐθύμιος ὁ ἐμὸς γνήσιος υἱὸς ἐν μάρτυσι μεθ' ἑτέρων ἐννέα, ὧν τὰ ὀνόματα Ἐφραὶμ, Ἀφροδίσιος, Ἀμωνᾶς, Ὑπερέχιος, Στέφανος, Παρθένιος, Ἡγήσιμος, Συμεὼν καὶ Δωρόθεος· μικροῦ καὶ ἀπιστῶ· μικροῦ καὶ τοῦ γράφειν ἐγκόπτομαι δάκρυσιν ὁμοῦ καὶ χαρᾷ περιεχόμενος· δόξα σοι ὁ θεὸς ὁ μαρτυρικοῖς ἀγῶσι περιαστράψας ὑμᾶς· ἐβαστάξατε τέκνα ἀγαθὰ αὐτοὶ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς τιμίοις ὑμῶν μέλεσιν· ἐδώκατε ὡσαύτως τὸν νῶτον ὑμῶν εἰς τοσαύτας μάστιγας· ἡγιάσθη ἡ γῆ ἐν τοῖς αἵμασιν

108. Euthymio et reliquis fratribus.

Quis humilitatis meae aures rumor circumsonuit? Quis nuncius aerumnosam animam meam repente stupore affecit? Euthymius filius meus genuinus inter martyres cum aliis novem est, quorum nomina, Ephraemus, Aphrodisius, Ammonas, Hyperechius, Stephanus, Parthenius, Hegesimus, Simeon, Dorotheus? Vix credo: parum abest quin scribere nequeam, lacrymis simul et gaudio obrutus. Gloria Deo, qui martyrialibus certaminibus vos fecit illustres! Portastis, o boni filii, ipsi quoque Christi stigmata in venerabilibus membris vestris: obtulistis pariter dorsum vestrum tot flagria: sanctificata est humus sangui-

nibus vestris. Unde et quomodo vos ex omnibus gloriam banc sortiti estis? Multa fuit vestra fiducia, triumphalis Christi hosti Antonio responsio vestra. Benedicti vos a Domino, primitiae sanctae, columna fortitudinis in Christi ecclesia, admiratio et complementum monastici ordinis: unius horae cruciatus est, merces autem aeterna: brevis dolor, infinitum gaudium. Pergite et vos aurei filii, collocate vos in acie cum pari numero martyrum fortissimorum. Orate deinde, ut ego quoque indignus parens vester, cum Dei beneplacito, subsequar. Audivit, et laetata est Sion, exultaverunt Byzantii filiae, immo vero oriens et occidens vestram a Deo coronatam decadem dicunt beatam. Haec ego breviter de vobis disserui, quis multis digni estis encomiis, quorum memoriam subsequens tempus celebrabit ad orthodoxorum decus, ad inimici ignominiam. Interim ego male simul habens, et vobiscum excruciatus, etenim membra mea sunt quae dolent a flagris, compello vos, oro, saluto, complector, manus ad vos tendo; state, domini mei, state: adhuc Christus proponit certamina, adhuc vult coronas vestras augere. Quorum initium fuit admirabile, eorum sit condignus exitus. Ne metuamus futura: qui antea roboravit, nunc quoque adest, magisque fovebit, et dolores levabit, vestrumque cornu extollet. Dicite vos quoque: sagittae parvulorum factae nobis sunt plagae eorum. Vos estis semen illorum qui in igne rorem experti sunt, qui leonum ora obturaverunt. Ne, quaeso, pulchre orsi, et martyriali sanguine aspersi, deinde ignavi simus. Horrendum est enim, o filii, incidere in manus Dei viventis. Culicibus comparandi sunt humani dolores. Sic et confido et glorior ego quoque miser propter vos, et quidem etiam me salvum fore. Ut finem dicendi faciam, cogitate quantum in

ὑμῶν· πόθεν καὶ πῶς ἐκ πάντων αὐτοὶ τόδε τὸ κλέος ἐκληρώσασθε; πολλὴ ἡ παῤῥησία· ἀθλοφορικὴ ἡ πρὸς τὸν χριστομάχον Ἀντώνιον (1) ὑπόκρισις ὑμῶν· εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ κυρίῳ, ἀπαρχὴ ἁγία, στήλη ἀνδρείας τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, εὐζηλία καὶ ἀναπλήρωσις τοῦ μοναδικοῦ τάγματος· μία ὥρα ἡ ποινὴ, διαιωνίζουσα ἡ μισθαποδοσία· ἐπ' ὀλίγον τὰ ἀλγεινὰ, καὶ ἀπλήρωτα τὰ ἀγαθά· ἄπιτε καὶ αὐτοὶ χρυσότεκνοι, τάττοισθε μετὰ τῶν ἰσαρίθμων ὑμῶν κρατιαίων (2) μαρτύρων, προσεύξασθε ἑπομένως ὑμῖν κἀμὲ τὸν ἀνάξιον ὑμῶν πατέρα θεοῦ εὐδοκίᾳ ἐπιβῆναι· ἤκουσεν καὶ ηὐφράνθη Σιὼν, καὶ ἠγαλλιάσαντο αἱ θυγατέρες τῆς Βυζαντίδος, εἴτ' οὖν ἀνατολὴ καὶ δύσις μακαρίζουσα ὑμῶν τὴν θεοστεφάνωτον δεκάδα. Οὕτως ὑμῖν ἐν βραχέσι διελέχθην, πολλοῖς ἐγκωμίοις οὖσιν ἀξίοις· ὧν τὴν μνήμην ὁ ἑξῆς δηλώσει χρόνος εἰς καύχημα ὀρθοδόξων, εἰς αἰσχύνην τῶν ἐχθρῶν· τὰ δὲ νῦν συγκακουχούμενος καὶ συναγωνιώμενος ὑμῖν τῇ διαθέσει, ἐπεὶ ἐμὰ μέλη τὰ ἀλγυνόμενα ταῖς πληγαῖς, παρακαλῶ καὶ ἀντιβολῶ, ἀσπάζομαι καὶ περιπτύσσομαι, προτείνω ὑμῖν τὰς χεῖρας· στῆτε κύριοί μου στῆτε· ἔτι ὁ Χριστὸς ἀγωνοθετεῖ· ἔτι βούλεται πολυπλασιάσαι ὑμῶν τοὺς στεφάνους· ὧν ἡ ἀρχὴ θαυμαστὴ, τούτων εἴη καὶ τὸ τέλος ἐπάξιον· μὴ δείσωμεν τὰ μέλλοντα· ὁ τότε δυναμώσας, καὶ αὐτίκα πάρεστιν· καὶ μᾶλλον ἀσπάσῃ τε καὶ κουφίσει τὰ ἄλγη, καὶ ὑψώσει τὸ κέρας ὑμῶν· εἴπατε καὶ αὐτοὶ βέλη νηπίων ἐγενήθησαν ἡμῖν αἱ πληγαὶ αὐτῶν· * ἐκείνων ἐστὲ σπέρμα τῶν ἐν πυρὶ δροσισθέντων *, καὶ λέοντας φιμωσάντων· * μὴ δὴ καλῶς ἐναρξάμενοι, καὶ μαρτυρικοῖς αἵμασιν ἀλειψάμενοι, ἔπειτα κατολιγωρήσωμεν· φοβερὸν γὰρ ὦ τέκνα τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος· * κώνωψιν παραβλητέα τὰ ἀνθρώπινα ἄλγη· οὕτω τοιγαροῦν καὶ πιστεύω καὶ ἐγκαλλωπίσομαι κἀγὼ ὁ τάλας δι' ὑμᾶς, ἀλλὰ μὴν καὶ σωθήσομαι· τέλος τοῦ λόγου

* Ps. LXIII. 8. * Dan. III. 50. * Hebr. XI. 33. * Hebr. X. 31.

(1) Hunc Antonium ponit inter iconomachos Nicephorus patriarcha apud nos T. V. p. gr. 142. lat. 265. Nominatur etiam in epistola ed. 166. lib. II. a nostro Theodoro.

(2) Ita cod. vel apogr. Num pro κρατaιῶν?

σκοπήσατε ὅτι ὅσον ἐξεφημίσθητε εἰς τὴν οἰκουμένην, τοσοῦτος καὶ ὁ ἀγὼν ὑμῖν τῆς καλῆς τελειώσεως, Θεοῦ δηλαδὴ ἐπιχύοντος. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ· οἱ σὺν ἐμοὶ ἤδη φιλοῦντες φιλοῦσιν ὑμᾶς.

ρθʹ. Γενναδίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 160. a. Βραδὺ μὲν, ὅμως ἐδεξάμην σου γράμμα, ἐπιπόθητόν μου τέκνον· καὶ τοῦτο ἐμμελές· ἀλλ' ἵνα τί ὀψίσθης; οὐκ οἶδας ὅτι ἐν τῇ ἀπουσίᾳ, εἰ μὴ ἐγγράμματος συνοψισμὸς γένοιτο, κινδυνεύει τὸ τῆς ἀγάπης καλὸν, καὶ τὸ τῆς πίστεως ὁμονοητικόν; καὶ εἰ μὲν οὐχ οἷός τε ἦς ἐπιστέλλειν ἀπειρίᾳ γραμμάτων, ἦν ἂν τὸ συγγνωστόν· ὅπου γε, καὶ οὕτω οὐκ ἔξω μομφῆς * διὰ τὸ χειρὶ ἑτέρου ἐκτελέσαι τὸ καθῆκον· ἐπεὶ δὲ χάριτι Χριστοῦ ἰσχύεις καὶ ἄλλοις κιχρᾶν ἑαυτὸν, οὐκ ἐπαινετὴ ἡ βραδυτής· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἔστω σοι συγχωρητόν· ἵνα τί δὲ περισσάπτεις μοι ἐπαίνους ὧν ἀμοιρῶ; εὔχου τοίνυν ἐπιτυχεῖν με Θεοῦ διὰ τῆς ἐν παντὶ τρόπῳ δεξιοπραγίας· καί γε τοῦτο κἀγὼ ἐπὶ σοὶ αἰτῶ, ὡς ἂν διασωθείης, μήτε ὑπὸ ἀοράτων ἐχθρῶν, μήτε ὑπὸ τῶν νῦν ὁρωμένων ἁλούς· σῶαν σου δὲ τὴν παρακαταθήκην προσαγάγοις τῷ δεδωκότι Θεῷ. Εἶεν.

* ita cod. pro μέμψεως.

ριʹ. Θαδδαίῳ τέκνῳ καὶ ὁμολογητῇ.

Cod. f. 160. b. Τί καλὰ τὰ γράμματά σου, τέκνον μου, ἠγαπημένον Θαδδαῖε; τί τοῦτο; ὅτι καὶ ταπείνωσιν ἔχουσιν, καὶ πίστιν εἰλικρινῆ, καὶ ἀγάπην θερμήν· τὸ θαυμαστὸν, ὅτι καὶ γνῶσιν ἀψευδῆ· ἥψατο γὰρ ἀληθῶς, τέκνον, τῆς περὶ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ ἀληθείας ὁ νοῦς σου· καὶ κράτει ὡς ἐδράξω καὶ ἐφώτισεν ὁ Θεός· καὶ γὰρ ἀχώριστός ἐστιν ἀπὸ Χριστοῦ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ὅπου περ ἂν εἴη ἐν ὕλῃ ἐκτετυπωμένη, ὡς ἔξω τῆς ὕλης μένουσα τῇ ἐπινοίᾳ· καθ' ὃ καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις μία ἐν ἀμφοτέροις· ὥστε τῇ τῆς εἰκόνος ἀρνήσει, ἀρνεῖσθαί ἐστι Χριστόν· ὡς καὶ ἔμπαλιν τῇ ὁμολογίᾳ ὁμολογεῖσθαι· καὶ μακάριος εἶ ὅτι ἐπέγνως τὴν ἀλήθειαν, ἣν ἀπέκρυψεν τοῖς σοφοῖς, μᾶλλον

universo orbe diffamati estis, tantundem interesse ut certamen vestrum pulchro fine utatur, Deo videlicet vires suppeditante. Salutate invicem in osculo sancto. Qui mecum sunt amici, amant vos.

109. Gennadio filio.

Sero quidem, accepi tamen epistolam tuam, carissime fili; et eam sane concinnam. Sed cur diu distulisti? Nescis, nisi absentes per litteras inter se videant, periclitari amoris bonum, et fidei concordiam? Et si forte non potuisses scribere, ob litteraturae imperitiam, venia foret; quamquam ne sic quidem reprehendendus non esses, quia manu aliena hoc officium peragere potuisses. Nunc quia Christi beneficio aliis quoque locare tuam operam vales, non fuit haec tarditas laudabilis. Verumtamen hoc tibi indultum sit. Cur autem laudibus me ornas, quarum particeps esse nequeo? Ora igitur ut Deum consequar per omnimodam actuum rectitudinem: quod ipsum ego quoque tibi imprecor, ut salvus sis, et neque ab invisibilibus, neque a praesentis temporis visibilibus hostibus capiaris: sed incolume depositum tuum Deo qui dedit reddas. Fiat!

110. Thaddaeo filio et confessori.

Cur pulchra haec tua epistola, fili mi carissime Thaddaee? Cur id inquam? Nempe quia et humilitatem prae se fert, et puram fidem, et fervidam caritatem; quodque mirum est, veram quoque scientiam. Attigit enimvero, fili, veritatem, quod attinet ad Christi imaginem, mens tua: tene illam, prout ipsam complexus es, et te Deus illuminavit. Quippe est inseparabilis a Christo imago eius, quae ubilibet in materia effigiata fuerit, quasi extra materiam manens intelligitur: sicut etiam adoratio una est in utroque; ita ut negata imagine, negetur Christus; vicissimque confitendo imaginem, Christum confitemur. Et beatus es, quia veritatem agnovisti, quam

celavit sapientes, vel potius insipientes, huius saeculi, Deus; revelavit autem parvulis, id est innocentibus, cuiusmodi tu es. Hic est verus noster orthodoxorum cultus, et pro hoc usque ad sanguinem decertemus, fili, nullatenus terrefacti ab adversariis neque debilitati. Gaudeo de alacritate tua, et quod in carcere tibimet places, instans operi tuo. Nos autem digni non fuimus propter Christum aliquid pati. Ora fili, ut et ego peragam vobiscum propositum certamen. Salutant te fratres tui. Dominus cum spiritu tuo!

111. Ignatio filio.

Cognovi nunc etiam ex litteris tuis, esse te filium meum et viscera. Utinam conserveris, ubicumque fueris! Quamquam ne vituperandus quidem es si forte te subtraxeris; praesertim quia a principe haud missus fuisti in Saccudionem. Verumtamen eiice animo, fili mi, timorem atque formidinem, audiendo credendoque dicenti: « nolite timere eos qui occidunt corpus, » animam autem non possunt occidere; » sed potius timete eum qui potest et animam et corpus coniicere in gehennam » ignis. » Quare ubi Dei timor, illinc humanus exulat: ambo enim in eodem consistere nequeunt, sicut ne lux quidem simul et tenebrae. « Quis enim potest duobus » dominis servire? Aut enim unum odio » habebit, et alterum diliget; aut unum » sustinebit, et alterum contemnet. » Quinam ergo dicti huius sensus? scilicet qui hominum timorem habet, hunc Dei non habere. Nempe si ab inimico subiugetur, a ceteris pariter perturbationibus omnino possidebitur. Vincat igitur ille qui mundum devicit. Paranda propterea sunt adiumenta contra humanum timorem, quae sunt fides, spes, caritas. « Caritas, inquit, » benigna est et longanimis, caritas non » aemulatur, caritas non inflatur, non agit » arroganter aut indecore, non quaerit » quae sua sunt, non irritatur, non cogi-

ἢ μωρανθεῖς τοῦ αἰῶνος τοῦδε ὁ θεός· καὶ ἀπεκάλυψεν αὐτὴν νηπίοις εἴτουν ἀκάκοις καθάπερ σύ· αὕτη ἡ ἀληθὴς ἡμῶν λατρεία τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ὑπὲρ ταύτης μέχρις αἵματος ἀγωνισώμεθα τέκνον· μηδαμῶς πτυρόμενοι ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, μηδὲ ὑποχαυνούμενοι· χαίρω ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ σου, καὶ ὅτι ἐν φυλακῇ ὤν, ἐναβρύνῃ ἐχόμενος τοῦ ἔργου σου· ἡμεῖς δὲ οὐκ ἠξιώθημεν διὰ Χριστὸν παθεῖν τι· εὔχου δὲ τέκνον διανύσαι θεοπρεπῶς σὺν ὑμῖν τὸν προκείμενον ἀγῶνα· προσαγορεύουσίν σε οἱ ἀδελφοί σου· ὁ κύριος μετὰ τοῦ πνεύματός σου.

ρια'. Ἰγνατίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 100. b.

Ἐπέγνων σε καὶ νῦν διὰ τῶν γραμμάτων ὅτι ἐμὸν τέκνον εἶ καὶ σπλάγχνον· ἀλλὰ φυλαχθείης ὅπου περ ἂν καὶ εἴης· οὐδὲ γὰρ τὸ ὑποχωρῆσαί σε μεμπτέον, ἡνίκα μάλιστα οὐδὲ παρεπέμφθης πρὸς τοῦ βασιλέως ἐν Σακκουδίωνι· πλὴν ἄφελε τέκνον μου τὴν δειλίαν καὶ πτόησιν ἐκ ψυχῆς σου, ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ λέγοντι· * “ μὴ φοβηθῆτε „ ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ „ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι· φο- „ βήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ „ ψυχὴν καὶ σῶμα ἐμβαλεῖν εἰς γέενναν „ τοῦ πυρός· „ ὥστε ὅπου ὁ τοῦ θεοῦ φόβος, ὁ ἀνθρώπινος ἐξώρισται· οἱ δύο γὰρ ἐπὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἐγχωροῦσιν εἶναι· ὡς οὐδὲ φῶς ὁμοῦ καὶ σκότος· “ τίς γάρ, φησιν, δύναται „ δύο κυρίοις δουλεύειν; ἢ γὰρ τὸν ἕνα μι- „ σήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ τοῦ ἑνὸς „ ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει· * „ τί οὖν τὸ λεγόμενον; ὅτι ὁ τὸν ἀνθρώπινον φόβον ἔχων, τὸν τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχει· εἰ οὖν ὑποβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων παθῶν καὶ πάντως γίνεται· ἀλλ' οὖν νικάτω ὁ νενικηκὼς τὸν κόσμον· σπουδαστέον τοίνυν τὰ ἐφόδια προπαρασκευάζειν τῆς ἀνθρωπίνης ἀφοβίας, ἅτινά ἐστι, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· “ ἡ ἀγάπη „ φησὶ * χρηστεύεται, μακροθυμεῖ· ἡ ἀγά- „ πη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ φυσιοῦται, οὐ „ περπερεύεται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ „ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὰ

* Matth. X. 28.

* Matth. VI. 24.

* 1. Cor. XIII. 4.

„ τὸ κακὸν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγ-
„ χαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει (1),
„ πάντα πιστεύει, πάντα ὑπομένει, πάντα
„ ἐλπίζει· ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει· „
ἐν τούτοις διατηρηθείης σὺν ἐμοὶ καὶ πᾶσιν
ἀδελφοῖς.

» tat malum, non gaudet super iniquitate,
» congaudet autem veritati: omnia operit,
» omnia credit, omnia sustinet, omnia spe-
» rat. Caritas numquam excidit. » In his utinam conserveris mecum et cum omnibus fratribus!

ριβ'. Σεργίῳ νοταρίῳ.

Cod. f. 161. a. Ἀκούων ὅτι φυλάττει ἑαυτὴν ἡ θεοφιλία σου ἀμέτοχον τῆς τῶν αἱρετικῶν κοινωνίας, καὶ ὅτι ζηλοῦσά ἐστι τοῦ κυρίου ἀποδεχομένη τοὺς ὀρθόφρονας ἀνδρικῶς μέχρις αἵματος· ἐπαναινομένη δὲ ἐν τοῖς ἀνερματίστοις καὶ προδόταις τῆς ἀληθείας· χαίρω ὁ ταπεινὸς εὐχαριστῶν τοῦ θεοῦ, ὅτι ὁ ἀρχαῖος φίλος καὶ ἴδιος, τὰ τοῦ θεοῦ φίλα τε καὶ ἴδια ὀρέγεται καὶ προαιρεῖται· βλέπεις γὰρ ὡς κορυφοῦται ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὁ διωγμὸς ἀποτελῶν ἤδη καὶ μάρτυρας· ὧν εἷς ὁ ἡμέτερος Θαδδαῖος καὶ τῶν ἁγίων σύσκηνος· ὅτι δὲ φιλεῖς ἡμᾶς τοὺς ἀποθήτους διὰ τὰς ἁμαρτίας, ἴσμεν· στεργόμεθα γάρ σε καὶ ἡμεῖς· οὐκ ἔστι δὲ φιλοῦντα μὴ ὑπὸ τοῦ φιλουμένου ἀντιστέργεσθαι· ἀλλ' ἵνα καὶ προσεύχῃ παρακαλοῦμεν τελειῶσαι ἡμᾶς τὸν προκείμενον ἀγῶνα ἐλέει θεοῦ.

112. Sergio notario.

Quum audiam pietatem tuam semet custodire haereticorum communione immunem, zeloque Domini commotam partes sectari recte sentientium ac fortium usque ad sanguinem, reiectis instabilibus ac proditoribus veritatis; gaudeo ego misellus gratias Deo agens, quod amicus vetus et peculiaris, Deo placita ac debita vult et amplectitur. Vides enim, magis magisque intumescere persecutionem quae iam facit et martyres; quorum unus noster Thaddaeus, sanctorum nunc contubernalis. Nos autem a te amari, etsi propter peccata inamabiles, scimus: namque et nos te diligimus: impossibile est enim amantem ab amato non redamari. Verumtamen ut etiam ores rogamus, quò nos propositum certamen, Deo miserente, perficiamus.

ριγ'. Κληδονίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 163. a. Ἐναγώνιος τῇ τῶν ἀδελφῶν σου ἀθλήσει γέγονας τέκνον, καὶ οὐ θαυμαστόν· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς τοῦ αὐτοῦ πεπόνθαμεν· ἀλλὰ μὴ
* Ps. CXVII. 6. δείσῃς· γέγραπται γὰρ * « κύριος ἐμοὶ
„ βοηθὸς, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι
„ ἄνθρωπος· „ ὥστε θαῤῥεῖν ἡμᾶς χρὴ καὶ οὐδὲ δεδοικέναι· τούτῳ τοῦ θάρσει νενικήκασιν οἱ ἀθλήσαντες· καί γε τοῦ οἰκείῳ αἵματι τελειωθεὶς Θαδδαῖος ὁ ἅγιος ἐνεδήμησεν πρὸς κύριον· οὐκ ἔστιν οὖν πραγματειῶν ἡ μεγίστη, ἑκατὸν μάστιξιν ἢ καὶ πρὸς, ὅσον ἂν καὶ ὑποβάλλῃ ὁ λογισμὸς, ἢ οἴκοθεν ἢ ἐκ διαβολικῆς ὑποσπορᾶς, δειλανδρίσαι ἐμποιούσης, ἀντισχεῖν βασιλείαν οὐρανῶν, καὶ τὴν ἐν ἀπείροις αἰῶσιν ἀγαλλίασιν; καὶ οὐκ ἔστι χαλεπὸν σφό-

113. Cledonio filio.

Anxium te fecit fratrum certamen, o fili; neque id mirum; namque et nos eundem sensum experti sumus. Sed parce metui; scriptum est enim: « Dominus mihi
» adiutor, non timebo quid faciat mihi
» homo. » Quare confidere nos oportet, et non formidare. Hac animi fiducia vicerunt pugiles; et quidem in proprio sanguine consummatus sanctus Thaddaeus ad Dominum migravit. Nonne est ergo negotium maximum, centum flagris aut etiam quantumlibet pluribus (sive id mens nostra sive diabolica suggestio, ob incutiendum timorem repraesentaverit) mercari regnum caelorum, et per infinita saecula gaudium? Nonne vicissim valde dirum est, ob vitan-

(1) Non est varia lectio graeca στέγει pro vulgata στέγει; quamquam et illa prior vulgatum sensum habere potest.

dum plagarum dolorem, abiicere fidem, et ne heic quidem consequi solatium, propter lapsus ignominiam, et conscientiam exulceratam; ac deinde per saecula sine fine puniri? Sic itaque, fili carissime, cor tuum corrobora; et sic vere Christum adiutorem habebis. Quod si te cogitatio subeat, quod etiam post negationem, paenitenti salus supersit, ut est reapse; quis tamen spondet, nos sine dubio paenitentiam habituros, et non potius vita subito ereptum iri, aut certe a peccato aegre recessuros? Quomodo item adsumemus luctum et alias paenitentiae medelas, ut iudicem nobis reconciliemus? interim mortem timentes, et pudore semper et consternatione occupati. Interroga miserandum Lucianum, deinde Dorotheum beatum, quodnam sit utriusque cor; comperiesque et audies in priore quidem dolorem, tenebras, pudorem, in tantum ut dehiscere terram optet seque haurire: in altero autem gaudium eximium, lucem, confidentiam, Christum ipsum; adeo ut numquam a sua nativitate habuerit parem voluptatem. Quis ergo tam amens, quis tam lapideo corde praeditus, quis tam insanus, ut non cognoscat pulchrum esse propter Christum pati? Sic te Deus perficiat, fili mi! precantem simul pro me, ut sicut loquor, ita et agam in Domino.

114. Dorotheo filio.

Gaudeo et congaudeo tecum, o Dorothee, qui vere es Dei donum. Nomen tuum in rem vertit, appellatio in actum. Verberatus fuisti, fili mi venerande, propter Christum. Euge firmo corde athleta, caro aurea, sapphiro pretiosior, purpura speciosior! Utinam osculari possem carnium tuarum lacerationem! Sacra membra tua fecisti Christi membra, cuius sanguinem cum tuo miscuisti. Euge, Christo conformis, quod non haesitaveris stadium ingredi, quod praesentem vitam non antetuleris aeternae ac immortali. Iam enim tuo suscepto proposito ad Dominum demigra-

δρα φαιδοῖ τὴν ἐκ μαστίγων ὀδύνην προΐεσθαι τὴν πίστιν, καὶ μήτε ὧδε ἔχειν ἄνεσιν αἰσχύνῃ τῆς πτώσεως, καὶ συνειδότι ζωμαλιοῦντι, καὶ εἰς αἰῶνας ἀτελευτήτους κολάζεσθαι; οὕτω, τέκνον μου ἠγαπημένον, στόμωσον τὴν καρδίαν σου· καὶ οὕτω φρονῶν, χρήσῃ τὸν Χριστὸν ἐπίκουρον, ὡς ἀληθῶς ἔχει· εἰ δὲ καὶ ὑποτίθεται ὁ λογισμὸς, καὶ μετὰ ἄρνησιν εἶναι πάλιν διὰ μετανοίας σωτηρίαν ὥσπερ καὶ ἔστιν, ἀλλὰ τίς ὁ ὑπισχνούμενος ὅτι πάντως εὕρομεν μετάνοιαν, ἢ ἁρπαζομένων ἡμῶν θᾶττον, ἢ δυσχερῶς ἀνακλινομένων τοῦ πτώματος; πόσον δὲ καὶ εἰσοίσομεν δάκρυον καὶ τὰ ἄλλα τῆς μετανοίας φάρμακα, ἵνα διαλλάξωμεν τὸν κριτήν; καὶ οὕτω τρεμόντων τὸν θάνατον, καὶ ἀεὶ κατηχυμμένων ὄντων καὶ ἀπαρρησιάστων· ἐρώτησον σὺ πρὸς τὸν ἐλεεινὸν Λουκιανόν, εἶτα σὺ πρὸς Δωρόθεον τὸν μακάριον, ποταπὴ καρδία ἐν ἀμφοτέροις· καὶ εὑρήσεις καὶ ἀκούσεις, ἐν μὲν τοῖς προτέροις, ὀδύνην, σκότος, αἰσχύνην, ῥαγῆναι τὴν γῆν εὐχομένοις εἰς τὸ καταπιεῖν αὐτούς· ἐν δὲ τοῖς δευτέροις χαρὰν ἀβάστακτον, φῶς, εὐπροσωπίαν, αὐτὸν τὸν Χριστόν, ὡς μήποτε ἐσχηκόσιν ἀπὸ γεννήσεως τοιαύτην ἡδονήν· τίς οὖν ἄφρων, τίς λιθοκάρδιος, τίς μεμηνὼς, μὴ γνῶναι ὅτι καλὸν τὸ παθεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ; οὕτως σε θεὸς τελειώσειεν, τέκνον μου, εὐχόμενον ὑπὲρ ἐμοῦ, καθὰ λέγω καὶ πρᾶξαι ἐν κυρίῳ.

ριδʹ. Δωροθέῳ τέκνῳ.

Χαίρω καὶ συγχαίρω σοι Δωρόθεε τὸ ὡς ἀληθῶς δῶρον θεοῦ· ἐγένετό σοι τοὔνομα πρᾶγμα, ἡ κλῆσις πρᾶξις· ἐδάρης τέκνον μου σεβαστὸν ὑπὲρ Χριστοῦ· εὖγε ἀθλητὰ στερροκάρδιε, χρυσόσαρκε, σαπφείρου τιμιώτερε, πορφύρας ὡραιότερε· εἴθε μοι ἀσπάσασθαι τὸν τῶν σαρκῶν σου ξεσμόν· τὰ ἱερὰ μέλη σου ἀπειργάσω μέλη Χριστοῦ, οὗ τῷ αἵματι τὸ αἷμά σου κέραμα· εὖγε σύμμορφε τοῦ Χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐδίστασας εἰσελθεῖν εἰς τὸ στάδιον, οὐδὲ προείλου τὴν παροῦσαν ζωὴν τῆς αἰωνίου καὶ ἀθανάτου· ἤδη γὰρ τῇ προθέσει ἐξεδήμησας πρὸς κύριον ὃν κατείληφεν ὁ σὸς συνάθλος καὶ μάρτυς Θαδδαῖος· τάχα

Cod. f. 163. b.

γὰρ διὰ τοῦτο ἰάθης ἔτι ἐν σαρκὶ, ὡς ἂν πλειοτέρως δοξάσοις τὸν Θεὸν ἐν τοῖς μέλεσί σου· οὐᾶ χαρὰ μεγάλη ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὅτι μάρτυρες Χριστοῦ ἐγενήθητε· οἷ, ποῖον καλὸν, ὅτι στῦλοι καὶ ἕδραι, ὄμματα τῆς ἀληθείας ὤφθητε· ἡλίου λαμπρότερον ἐξελάμψατε· μαργάρων τιμαλφέστερον ἀπηυγάσατε· ὢ τοῦ μεγαλοδωρεᾶς· ὢ τῆς αἰνέσεως· οὐ φέρω τὴν ἡδονήν· ἔκδημος γέγονα τῷ πνεύματι· κατέλαβόν σε τέκνον ἱερὸν, κατασπάζομαι, στεφανῶ, αἰνῶ· ἐρωτῶ, πῶς τὰ ἆθλα, πῶς ἤνεγκας τὰς ἀλγηδόνας; πῶς ἦν ἡ τιμία σου ψυχὴ ἐν τούτοις καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς εἰσόδου; καί μοι δοκεῖ ἀνταποκρίνεσθαί σε τοιαῦτα· ὅπου Θεοῦ φόβος, ἐκεῖ καταφρόνησις θανάτου, παρόρασις σαρκὸς, ἔκστασις τῆς πρὸς τὰ μέλη σχέσεως, νικώσης τὴν δριμύτητα τῶν ἀλγεινῶν τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ ἐλπίδος Χριστοῦ· οὕτως ἔχει, ἐμὸν σπλάγχνον, Χριστοῦ ἀρνίον· ἀλλὰ δέομαί σου μὴ με καταισχύνῃς· μᾶλλον δὲ εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν Χριστόν· ἀλλὰ τέλεσόν σου τὸν ἀγῶνα τοῖς προλαβοῦσιν ἐπισφραγίζων τὰ μέλλοντα· ἤδη ὡς σίδηρος πυρὶ ἐστομώθης ἀδελφὲ τῷ καυστῆρι τῶν μαστίγων· βούλεταί σε Χριστὸς ὡς σκεῦος ἐκλογῆς ἔτι τυχὸν χαλκευθῆναι· σὺν Παύλῳ χόρευσον· μὴ δειλιάσοις γενναῖέ μου ἀθλητά· ὁ σώσας καὶ διαβιβάσας σε ἐν τοῖς φθάσασιν, ἤδη πλειόνως συνέσται σοι, καὶ ῥύσεταί σε ἐκ στόματος λέοντος καὶ νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ, στεφανῶν σε μετὰ μαρτύρων· ἄρτι ἀκουστόν σου τὸ ὄνομα· ἄρτι μάλα ἤρξατό σε ὑψοῦν Θεὸς, ὑπὲρ ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, ὑπὲρ στυλίτας καὶ καθηγητὰς, ὑπὲρ πατριάρχας καὶ βοτανικοὺς (1), ὀρθοδόξους δηλονότι· μὴ πέσῃς ὁ στῦλος, μὴ λιποτακτήσῃς ὁ ὁμολογητὴς, ἄνω ἡ καρδία· Χριστός σοι ἀναπνοή· ταπείνωσις κραταιὰ, ἐν ᾗ ἐνίκησεν ὁ ταπεινώσας ἑαυτὸν μέχρι θανάτου τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου, καὶ νικᾶν αὐτὸν καὶ ἡμῖν ἐν ἑαυτῷ ἐδωρήσατο δύναμιν· προσεύχου περὶ ἐμοῦ παρακαλῶ σε ὡς φιλοπάτορα, ἵνα συνεπομένως ὑμῖν ἐκβιώσω.

sti, quem assecutus est par tibi athleta martyr Thaddaeus. Tu vero ideo fortasse in carne sanatus es, ut pluries Deum glorifices in membris tuis. Vah gaudium magnum in caelo et in terra, quia Christi martyres facti estis! Item quam pulchrum, quia columnae et bases, oculique veritatis paruistis! sole splendidius radiastis, margaritis lucidius micastis! O magnum donum! o praeconium! non fero voluptatem, extasim spiritus meus patitur. Teneo te, fili mi sacrate, amplector, corono, dilaudo. Interrogo quomodo pugnam, quomodo dolores pertulisti? quomodo se habuit pretiosa anima tua in his, et ex ipso initio? Mihi vero videris ita respondere: ubi Dei timor, ibi mortis contemptus, neglectus carnis, quidam extaticus membrorum habitus, dum dolorum acerbitatem vincunt fides, caritas, et Christi spes. Ita reapse est, o viscera mea, o Christi agnelle! Sed oro te, cave ne me pudore afficias, immo ut audacius dicam, Christum. Sed perfice certamen tuum, et his prioribus obsigna futura. Iam quasi ferrum igne, ita tu, frater, exacutus fuisti cauterio flagrorum: vult te Christus, ut vas electum, adhuc fortasse elaborare. Cum Paulo exulta, ne formides generose athleta mi. Qui te servavit et per priora traduxit, deinceps multo magis tibi aderit, et ex ore leonis te eripiet, tum intellectualis tum sensibilis, cum martyribus te coronans. Nunc tuum nomen famigeratur, nunc valde te Deus exaltare coepit, supra pontifices et sacerdotes, supra stylitas et abbates, supra patriarchas, et herbarios, id est orthodoxos. Ne cadas, o columna; ne desertor fias o confessor. Sursum cor. Christus recreatio tua. Fortis est humilitas, qua is qui se humiliavit usque ad mortem vicit principem mundi huius, eumque ipsum, se adiuvante, vincendi vires nobis donavit. Ora, quaeso, pro me, fili amantissime, ut in comitatu vestro vita excedam.

(1) Considerent alii, cur heic orthodoxi dicantur βοτανικοί, *herbarii*.

115. Iacobo filio.

Euge Iacobe fili mi venerande! Quandonam ego sperassem, te inter martyres Christi fore, qui ordine postremus eras inter fratres tuos? Immo et mirabilius est, quod primus ex sociis athletis in stadium propter Christum ingressus es. Existimavit impius persecutor de te ceu dolorum intolerante, et nulla re bona digno, victoriam tutam reportare: sed victus est infelix, dum in virum incidit animam suam pro Dei nomine tradentem, et inflictis ab eo flagris validiorem. O virilem tuam, fili, animam, qui tamquam adamas tot ac talia pertulisti verbera in tergo et pectore, pariterque brachiis! O crudelitas efferatorum hominum! O caro tua benedicta! Undique plagis notatus, humo levatus es, mortui pondus habens: vili panniculo ab impiis involutus, additis simul renovandae poenae minis: nec tamen es debellatus, sed te magis praeparasti, funebribus etiam indictis. Deo sit gloria et laudatio! Exemplar tu ac stimulus pugnantibus simul fratribus, quorum unus ad Dominum migravit, ceteri tecum sunt in agone. Quanta tibi merces! Tu iam mihi non filius sed pater, qui Deo famulatus es. Sed considera, finem requiri, non autem sufficere praeclarum initium; quamquam id ad pulchrum finem viam sternit. Morere fili propter Christum, ne grande ac divinitus datum pessumdes certamen tuum. Heu quam doleo de lapsis, quia non erant de spiritu vestro: alioquin mansissent vobiscum in Domino: facti sunt in gaudium diabolo, quem Christi loco admiserunt: mihi autem peccatori luctui sunt, et universae fraternitati deiectioni. Sed det illis Dominus paenitentiam et reditum! tibi vero finem initio dignum! Ora, fili mi, pro me misello, ut vobiscum Christum inveniam.

ριε΄. Ἰακώβῳ τέκνῳ.

Εὖγε Ἰάκωβε τέκνον ἐμὸν σεβαστόν· πῶς ποτὲ ἐγὼ ἤλπιζον ὅτι ἐν μάρτυσι Χριστοῦ σύ, ὁ ἐσχατίζων ἐν τοῖς ἀδελφοῖς σου τῷ βαθμῷ; καί γε τὸ θαυμασιώτερον, ὅτι καὶ τῶν συνάθλων σου πρῶτος εἰσῆλθες εἰς τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ στάδιον· ἐνόμισεν ὁ ἄνομος διώκτης διὰ σοῦ ὡς ἀφερεπόνου καὶ οὐδενὸς ἀξίου τὰ νικητήρια ἔχειν· ἀλλ' ἥττηται ὁ δείλαιος ἐντυχὼν ἀνδρὶ ἐκδεδωκότι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, καὶ ἰσχυροτέρῳ τῶν ἑαυτοῦ πληγῶν εὑρεθέντι· ὦ τέκνον, τῆς εὐάνδρου σου ψυχῆς ἤνεγκας ὡς ἀδάμας τοσαύτας καὶ τηλικαύτας μάστιγας ἐν τῷ νώτῳ καὶ τῷ στέρνῳ, καὶ ἐν τοῖς βραχίοσιν ὡσαύτως· ὦ τῆς ἀπηνείας τῶν θηριογνωμόνων· καὶ ὦ τῆς εὐλογημένης σου σαρκός· πάντοθεν ἐστίχθης· ἤρθης ὡς νεκρὸς φόρτος γεγονώς· ἐμπεριειλημμένος ῥάκκει τοῖς ἀθέοις, εἶτα καὶ ἀπειληθεὶς πάλιν κόλασιν, οὐ κατηγωνίσθης, ἀλλ' ἐπαρεσκευάσθης διαθέμενος τὰ ἐπιτάφια· δόξα θεῷ καὶ αἴνεσις· ὑπόθεσις καὶ ὑπαλειφὴ σύ, καὶ τοῖς συνάθλοις σου ἀδελφοῖς, ὧν ὁ εἷς, ἐξεδήμησε πρὸς κύριον· οἱ δέ, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σοι ἀγῶνος· πόσος σοι ὁ μισθός· σύ μου οὐ τέκνον, ἀλλὰ πατήρ, θεὸν θεραπεύσας· ἀλλὰ βλέπε ὅτι τὰ τέλη ἐπιζητεῖται, καὶ οὐκ ἀρκεῖ τὸ καλῶς ἐνάρξασθαι εἰ καὶ ἐφόδιόν ἐστι τοῦ καὶ καλῶς τελειῶσαι· ἀπόθανον τέκνον ὑπὲρ Χριστοῦ, μὴ ἀπολέσῃς τὸν θεοπάροχον καὶ μέγαν ἀγῶνά σου· ὤμμοι ἐπὶ τοῖς ὀλισθηκόσιν, ὅτι οὐκ ἦσαν ἐκ τοῦ πνεύματος ὑμῶν· ἦ γὰρ ἄν, μεμενήκασι σὺν ὑμῖν ἐν κυρίῳ· ἐγένοντο ἐπίχαρμα τῷ διαβόλῳ ὃν προσήκαντο ἀντὶ Χριστοῦ· ἐμοὶ τε τῷ ἁμαρτωλῷ πένθος, καὶ πάσῃ τῇ ἀδελφότητι ὄκλασις· ἀλλὰ δῴη κύριος αὐτοῖς μετάνοιαν εἰς ἀνάκλησιν· σοὶ δὲ πέρας ἄξιον τῆς ἀρχῆς· προσεύχου τέκνον μου ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ σὺν ὑμῖν εὑρεῖν τὸν Χριστόν. Cod. f. 164. b.

116. Theodulo filio.

En ut transisti de loco in locum, fili

ρις΄. Θεοδούλῳ τέκνῳ.

Ἴδε πῶς περιῆλθες τόπον ἐκ τόπου μετ- Cod. f. 165. a.

ἐρχόμενος τέκνον μου Θεόδουλε· καὶ ὁ μὲν διωγμὸς οὐ θαυμαστὸς, θαυμαστὸν δὲ ἄγαν ὅτι ἐνήθλησας ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὸ τοῦ ἀνιέρου τυφθεὶς ἐν μάστιξι διακοσίαις· ταῦτα ἀκούσας ἐδόξασα τὸν Θεόν· ἠράσθην σου πλέον τῆς ψυχῆς· ἀλλ' οὖν γε καὶ ἠγωνίασα ἀναλογιζόμενος τί τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ τὸ οὕτως σε προσαχθῆναι ἐν τοῖς αὐτόθι· ἆρα ἀβουλία, ἢ θεία οἰκονομία, τὰ μὲν οὖν φθάσαντα, εὐδοκία Θεοῦ, ὑπὲρ οὗ ἐτραυματίσθης, δοὺς τὸν νῶτον σου εἰς μάστιγας, καὶ φρουρούμενος ὡς θησαυρὸς ἀληθείας· καί γε μακάριος σὺ τέκνον μου μὴ ἐλεήσας καὶ φεισάμενος σάρκας, ἀλλὰ δοξάσας Χριστὸν ἐν τοῖς μέλεσί σου, ὁμολογίας τὸ ἆθλον ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἀπενεγκάμενος, καὶ μὴ προδοὺς τὴν πίστιν· καί γε Θεσσαλονίκη ἐπὶ σοὶ φερώνυμος, θεῖσα σοι ἄλλῳ παρὰ τοὺς ὄντας αὐτόχθονας τὴν νίκην (1)· βλέπε δὲ, ὦ σπλάγχνον μου, ὅτι μέχρι τέλους δεῖ ἡμᾶς μαρτυρῆσαι· μὴ οὖν ὀλιγοψυχήσῃς, μηδὲ ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης Θεοῦ· ὑπόμεινον αὐτόν· μετὰ σοῦ ἐστιν ἐν φυλακῇ· μετὰ σοῦ ἐν δαρμῷ εἰ τύχοι πάλιν, ἐξαιρούμενός σε παντὸς κακοῦ· μιμοῦ τοὺς ἀδελφούς σου, οἵτινες ἐμαστίχθησαν ὡσαύτως· Βησαρίωνα φημὶ, Δωρόθεον, Θαδδαῖον ὁ καὶ μετὰ δευτέραν ἡμέραν πρὸς κύριον ἐκδημήσας ὡς μάρτυς· εἶτα καὶ Ἰάκωβος ὁ ἀπὸ τοῦ ἁγίου μάρτυρος χριστοφόρου μαθητὴς τοῦ Λουκιανοῦ (2)· ἀλλὰ τὸ ἐλεεινὸν ὅτι ὁ διδάσκαλος ἐξέπεσεν μὴ ἐνεγκὼν τὰς πληγάς, ὁ δὲ μαθητὴς ἠθλοφόρησεν· πεπτώκασι δὲ κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου καὶ ἄλλοι τέσσαρες τῶν ἐσχάτων, ἐν οἷς ὁ Τίτος μετὰ τοῦ Φίλωνος (3)· ὁ γὰρ Εὐόδιος καὶ Ὑπάτιος οὔτε πεπτώκασιν οὔτε ἔστησαν, ἡμιθνεῖς πως γεγονότες, διὰ τὸ λόγῳ μὲν πεσεῖν, οὐ μὴν καὶ ἔργῳ, φυγόντες τὴν αἰ-

mi Theodule. Et transitum qnidem non miror, sed valde certamen demiror tuum Thessalonicae, ubi ab illo profano dncenta flagra pertulisti. Haec audiens, Deum laudavi, animae tuae amantior sum factus. Neque tamen sine anxietate fui, quodnam fuerit Dei iudicium, ut tu in ista loca deductus sis; num scilicet inconsiderantia aliqua, an Dei providentia? Sed enim quae acta sunt non sine Dei beneplacito fuerunt, pro quo et propter quem plagatus es, oblato tuo verberibus dorso, et custodiae ceu veritatis thesaurus traditus. Profecto beatus es, fili mi, qui nec tui misertus es nec carnibus pepercisti, sed Christum in membris tuis glorificasti, et confessionis praemium coram Deo et hominibus retulisti, nec fidem prodidisti. Et quidem rei tuae gestae congruit Thessalonicae nomen, qnae tibi alienigenae prae suis indigenis victoriam contulit. Verum considera, o viscera mea, debere nos usque ad finem testimonium dicere. Ne ergo pusillo animo sis, neque te pudeat testimonium Christo praebere; sed cum eo patere, tamquam egregius Dei miles. Sustine eum; nam tecum in carcere est, tecum in verberatione, si denno contigerit, ut omni malo te eripiat. Imitare fratres tuos, qui similiter vapulaverunt: Besarionem dico, Dorotheum, Thaddaeum qui et post alteram diem ceu martyr migravit ad Dominum: deinde et Iacobum, sancti pro Christo martyria, Luciani discipulum. Sed miserandum est, quod magister sit lapsus non ferens verbera, discipulus vero triumphaverit. Quin adeo alii item quatuor, peccarum meorum causa, lapsi sunt de infimo numero, quos inter Titus cnm Philone. Namque Evodius et Hypatius neque cecidere neque steterunt, semimortui quodammodo facti, quoniam verbia quidem ceci-

(1) Ludit noster in vocabulis graecis θεῖσα, ἄλλῳ, et νίκην, quod latine fieri nequit.

(2) Iacobum martyrem, Luciani alumnum, diu dilaudat Theodorus etiam in epistola ed. 100. lib. II. Item Iacobi, Besarionis, et Dorothei, mentio est in vita ipsius Theodori ed. Sirmond. cap. 101.

(3) De Philone lib. II. ep. 49. ed.

modo facti, quoniam verbis quidem ceciderunt, facto non item, quia communionem haereticam respuerunt. Cave itaque, frater, denuo dico, cave ne cedas, ne perdas quod es adeptus, ne fias negator. Audiatur ubique certamen tuum: gaudeant de te angeli, confundantur daemones cum operariis suis iconomachis. Tunc et ego misellus cum fraternitate tua glorificabor. Gratia tecum sit, confortans te ut omnia ad mortem usque perferas. Qui mecum sunt te salutant. Ora pro me, itemque pro fratribus tuis cunctis.

117. Gregorae laico.

O homo Dei, hodie te Dominus suscitavit in adiutorium salutemque multorum, et nostrûm praesertim misellorum. Quippe audio curam quam suscepisti, tamquam a Deo missus, decertantium pro Domino; idque admiror: quamquam, si est a Deo ministerium tuum, non est peregrinum; sed certe quod sit a Deo, res ipsae demonstrant. Quomodo enim hactenus captus non fueris, nisi a divina providentia protectus? Benedictus Deus, qui te adhortatorem excitavit certantibus pro nomine eius! qui te defendit sub potente manu sua: qui tibi tribuit esse impavido, humanorum malorum periculorumque contemptori. Splendet opera tua, famigeratur res a te gesta. Quid ni? quoniam Dei te ministrum ostendisti. Certas, concertas: quodque mirabilius est, non martyr tantum es, sed multorum martyrum instar. Unicuique certanti, vulnera fovendo, alimoniam praebendo, invisendo, adhortando, animos augendo, socius martyrum a Deo reputaris. Neque unam coronam habes, sed totidem, quot tu certantibus inservis. Ecce misisti *ad Dominum* sanctum Thaddaeum: habes tres qui martyrium nunc faciunt, et unum nondum exquisitum de carcere. Parumper expecta, et alios quoque excipies. Sed hem peccata mea! Hem calamitas lapsorum,

πιστεῖν, οὐ μόνον καὶ ἔργῳ, φυγόντες τὴν αἱρετικὴν κοινωνίαν· βλέπε οὖν ἀδελφὲ καὶ πάλιν λέγω μὴ ἐνδῷς· μὴ ἀπολέσῃς ἃ ἐθησαύρισας, μὴ ἀρνητὴς γένῃ· ἀκουσθήτω σου ὁ ἀγὼν πανταχοῦ· χαιρέτωσαν ἐπὶ σοὶ ἄγγελοι· αἰσχυνθήτωσαν δαίμονες σὺν τοῖς ἐργάταις αὐτῶν εἰκονομάχοις· καί γε ἐνδοξασθήσομαι κἀγὼ μετὰ τῆς ἀδελφότητός σου ὁ ταπεινός· ἡ χάρις μετὰ σοῦ ἐνισχύουσά σε πάντα ὑπενεγκεῖν μέχρι θανάτου· οἱ σὺν ἐμοὶ ἀσπάζονταί σε· προσεύχου περὶ ἐμοῦ ὥσπερ καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν ἀδελφῶν σου.

ριζʹ. Γρηγορᾷ λαϊκῷ (1).

Ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ σήμερον ὁ κύριός σε Cod f. 106. a.
ἀνέστησεν εἰς βοήθειαν καὶ σωτηρίαν πολλῶν, μάλιστα ἡμῶν τῶν ταπεινῶν· καὶ γοῦν ἀκούω τὴν φροντίδα ἣν ἀνεδέξω ὡς ἀπὸ θεοῦ ἐν τοῖς διὰ κύριον ἀθλοῦσι καὶ ἐξίσταμαι· ἀλλ' ὅμως εἴπερ ἂν θεοπρόβλητός σου ἡ διακονία, οὐ ξένον· καὶ ὅτι ἐκ θεοῦ, δηλοῖ τὰ πράγματα· πῶς γὰρ ἂν διεσώθης μέχρι τοῦ δεῦρο μὴ κρατούμενος, εἰ μὴ ὑπὸ θείας προνοίας σκεπαζόμενος ἧς; εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ ἐξεγείρας σε ἀλείπτην τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ· ὁ φρουρῶν σε ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτοῦ χεῖρα· ὁ διδοὺς τὸ ἀνολίγωρον, τὸ ἀπερικάκητον, τὸ ῥιψοκίνδυνον· ἐκλάμπει σου τὸ ἔργον· διαβοεῖταί σου τὸ δρᾶμα· καὶ πῶς γὰρ οὔ, θεοῦ διακονίαν ἀναδεδεγμένου; ἀθλεῖς, συναθλεῖς· καί γε τὸ παραδοξότερον, ὅτι οὐ μόνον μάρτυς, ἀλλὰ πολυμάρτυς σύ· ἑνὶ γὰρ ἑκάστῳ, τῶν ἀθλούντων, διὰ τῆς ἐπισκέψεως, διὰ τῆς τῶν τραυμάτων ἀλοιφῆς, διὰ τῆς θρεπτικῆς ἐπιδόσεως, διὰ τῆς προσκοπῆς καὶ προθυμοποιήσεως, συμμαρτυρῶν λογίζῃ παρὰ θεῷ· καὶ ἔχεις οὐχ ἕνα στέφανον ἀλλὰ τοσούτους, ὅσοις καὶ ὑπηρετεῖς· ἐξέπεμψας τὸν ἅγιον Θαδδαῖον· ἔχεις τρεῖς μαρτυροῦντας καὶ ἕνα μὴ ζητηθέντα ἐκ τῆς φυλακῆς· μικρὸν ἀνάμεινον καὶ δέξῃ καὶ ἑτέρους· ἀλλὰ φεῦ τῆς ἁμαρτίας μου, φεῦ τῆς ἥττης τῶν πεπτωκότων, τῶν περὶ Λουκιανὸν λέγω καὶ

(1) Hic Gregoras aedem quoque sacram possidebat. Ep. ed. lib. 1. 40.

τῶν ἡμιθνεῖς, τῶν μὴ ἐν ἔργῳ ἀλλὰ λόγῳ ἐξάρνους· μηδ' αὐτοὺς ἀποσραφῇς ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ κλαίοντας καὶ μετανοοῦντας, κᾂν ἀναξίους ἑαυτοὺς ἐποίησαν Θεοῦ καὶ τῶν θείων· πόσα δακρύσουσι· πόσα κακοπαθήσουσιν ἵνα φθάσωσιν εἰς σωτηρίαν· ὁ Θεός σε στερεώσει ἀδαμάντινε· αὐτός σε σκεπάσει καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· εὔχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ.

Lucianum dico et illos semimortuos, qui non opere sed verbo sunt negatores. Atqui ne hos quidem repellas, o homo Dei, flentes, paenitentes, quamvis se Dei et divinarum rerum indignos effecerint. Quantopere flebunt, quantum semet affligent, ut ad salutem perveniant! Deus te confirmet, vir adamantine! ipse te protegat atque salvet in regno suo. Ora pro me misello.

ριη'. Ἄννῃ πατρικίᾳ καὶ μοναζούσῃ (1).

118. Annae patriciae et moniali.

Cod. f. 166. a. Λύπης τὰ γράμματα τῆς ἁγιωσύνης σου καὶ οἱονεὶ ἠκανθωμένα ταῖς κατ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ μέμψεσι· καὶ οὐ θαυμαστόν, φέρει γὰρ πάντως ἡ ὑπόμνησις τοιαῦτα· ἀλλ' ἐὰν κατανυγῇ σου ἡ τιμία ψυχὴ ἀνέχεσθαι τοῦ φήσαντος, ἀξιοπιστότερα τραύματα φίλου ὑπὲρ ἑκούσια φιλήματα ἐχθροῦ *, ἐπαινέσειεν μᾶλλον ὡς οὐ μόνον φίλον ἐν κυρίῳ ἐμέ, ἀλλὰ καὶ ἱκετευτήν, καὶ φειδόμενον αὐτῆς ὡς τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς· οὐ τοίνυν ἀποσραφήσομαι τῆς κατὰ Θεὸν ἀγάπης σου, οὐδ' ἂν πλείους ἀγανακτήσεις ὑποδέξομαι· οὐ γάρ εἰμι οὕτως ἀδίδακτος, ὡς ἐν ταῖς εὐεργεσίαις προστίθεσθαι· ἐν δὲ ταῖς ἀποστροφαῖς ἀφίστασθαι, ἀνθρώπινα γὰρ ταῦτα· ἀλλὰ τότε μᾶλλον περισσεύω τὴν διάθεσιν, ὁπόταν ἀποτρόπαιος γίνωμαι· ἐγὼ δὲ οὐδέ τι φορτικὸν ὡς οἶμαι ἐφθεγξάμην, ἢ μικρὸν ὑπόμνημα δόξης σου φροντίζων καὶ ἀμεμψίας· οἱ γὰρ εἰς πρόσωπον εὐλογοῦντες οὐκ ἀποδεκτέοι, ὡς κρύβδην τἀναντία λέγοντες· δέχου μοι κυρία μου παρακαλῶ σε εἰ κελεύεις ποτὲ καὶ τραχύτερον λόγον· ἔνθεν γὰρ γνώσομαι κἀγὼ ὅτι με ἔχεις ἐν μέτρῳ· οὔτε γὰρ υἱὸς πρὸς μητέρα, οὔτε ἀνὴρ πρὸς σύνευνον, οὔτε φίλος πρὸς φίλον ἀεὶ χρηστολόγος· ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ καθαπτῆς, μή πως διὰ τὰς φλόγας ἐκκλησίας, καὶ σύντομον δέξῃ μου τὴν ἐκ τῶν ἐνθένδε ἀποβίωσιν· ἡ χάρις μετὰ σοῦ, ἡ εὐλογία καὶ σωτηρία.

* Prov. XXVI. 6. gr

Dolori mihi fuerunt litterae sanctitatis tuae, et quasi spinae, propter tuas mei miseri reprehensiones. Neque id magnopere miror, fert enim haec omnia patientia mea. Verumtamen si pretiosa anima tua flectatur ad me tolerandum dum aio: fideliora sunt amici vulnera, quam oblata ab inimico oscula; laudabis potius me, ceu non tantummodo amicum in Domino, sed et pro te orantem et animae tuae non secus ae meae consulentem. Haud igitur abiiciam caritatem in Deo erga te meam, ne si plures quidem obiurgationes perpetiar. Non enim ita sum rudis, ut si beneficia sint, adhaeream; sin offensae, recedam; sunt enim hi humani mores: sed tunc magis affectu abundo, cum me alieno odio pulsatum video. Ceterum ego nihil grave, ut puto, de te dixi, neque vel leviter memoravi, gloriae tuae semper studiosus atque ut nulli reprehensioni obnoxia fieres. Nam coram laudantes vitandi sunt, utpote qui secreto contraria dicere solent. Sume erga me, domina mea quaeso, si aliquando vis, duriorem quoque sermonem: hinc enim cognoscam, quod me intra modulum habes: neque enim filius erga matrem, neque vir erga uxorem, neque amicus erga amicum mollibus semper verbis utuntur. Immo aliquando etiam lacessas, ante quam, flagrante ecclesiae incendio, subitaneum intelligas meum humanis rebus excessum. Gratia tecum sit, benedictio, et salus!

(1) Annam patriciam, quae cum marito vitam monasticam extructo monasterio amplexa fuerat, laudat sibi praemortuam Theodorus carm. 115. et 120. ed.

119. Spathariae.

Domus tua, domus pietatis, domus hospitalitatis, domus refugii tentationem vitantibus. Ideo benedicta tu et gloriosa apud Dominum. Bona opera tua apostolus iam patefecit: si filios educavit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus subministravit, si omne opus bonum subsecuta est; quibus verbis eam quae vere vidua est deformavit ac demonstravit. Talem te, domina, Dominus ostendit, in multis celebrem; sed et deinceps ostendet, custodiens ac protegens ad vidualis coetus decus, et praesentis vitae laetitiam: in futuro autem saeculo deducet te ad immortalitatis thalamum cum sanctis virginibus.

ριθʹ. Σπαθαρέᾳ.

Ὁ οἶκός σου οἶκος εὐσεβείας, οἶκος φιλοξενίας, οἶκος καταφυγῆς τῶν ὑποχωρούντων τῶν πειρασμῶν· διὰ τοῦτο εὐλογημένη καὶ δεδοξασμένη σὺ ὑπὸ κυρίου· ἀποστολικῶς σου τὰ κατορθώματα πεφανέρωται· * εἰ ἐτεκνοτρόφησεν· εἰ ἐξενοδόχησεν· εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν· εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν· εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν, τὴν ὄντως χήραν ὑποτυπῶν καὶ ὑποδεικνύς· τοιαύτην σε ὁ κύριος κυρίαν ἀνέδειξε διαβοουμένην ἐν πολλοῖς· ἀλλὰ καὶ ἀναδείξειεν φυλάττων καὶ περιέπων σε εἰς κλέος τῆς χηρικῆς ἐκκλησίας τὸ καὶ χορείας ἐνταῦθα· ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι εἰσαγάγοι σε εἰς νυμφῶνα ἀθανασίας σὺν παρθένοις ἁγίαις.

Cod. f. 167. a.

* I. Tim. V. 10.

120. Athanasio filio.

Libenter nunc quoque recepi epistolam tuam, fili mi carissime; qua lecta, abundantius adhuc delectatus sum, te compertens qualem ab initio cognovi; vel ut aptius dicam, qualem in sancto Spiritu peperi. Profecto mirum est, in diutina absentia numquam a desiderio desistere diligentem dilecti, et avidius optare discipulum faciem spectare magistri, atque ita magistro devinctum, ut inextinctum erga eum conservet amorem. Sed hoc a germana obedientia manavit, et quod invitus non autem sponte a me indigno discesseris, melioris operis causa; quod et praesens et praeteritum tempus ostendit, actum esse bene ac praeclare. Perge itaque, fili, collaborans atque concertans una cum fratre nostro et archiepiscopo: non parum enim gloriae mercedisque adsequêris. Quin adeo excerce te ad imminentem propter Christum pugnam. Vides enim quid agatur: martyrii tempus est, quemadmodum fando audisti, praeter praeterita, et praeter illa fratrum tuorum. Cave igitur, carissime mi ac desiderate frater, ne sine cura sis quantumvis longinquus a persecutoribus; sed

ρκʹ. Ἀθανασίῳ τέκνῳ.

Ἡδέως ἐδεξάμην σου καὶ νῦν τὴν ἐπιστολήν, τέκνον μου ἠγαπημένον· ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνέγνων, περισσοτέρως ἡδύνθην εὑρών σε τοιοῦτον ὄντα οἷον καὶ ἐγνώριζον ἐξ ἀρχῆς· οἰκειότερον δὲ εἰπεῖν, οἷον ἔτεκον ἐν πνεύματι ἁγίῳ· καί γε τοῦτο θαυμαστόν, τὸ ἐν ἀπουσίᾳ χρονίᾳ ἀναλλοίωτον τοῦ πόθου εἶναι τὸν στέργοντα τοῦ φιλουμένου, καὶ διψαλέως ἔχειν τὸν μαθητὴν τὸ τοῦ διδασκάλου βλέπειν πρόσωπον· οὕτω συνημμένον ὄντα τῷ διδασκάλῳ τὴν στοργὴν φυλάττειν ἄσβεστον· ἀλλὰ τῆς ἀνοθεύτου ὑποταγῆς τὸ αἴτιον, καὶ τὸ ἄκοντα καὶ μὴ βουλόμενον διαζευχθῆναί μου τοῦ ἀναξίου δι' οἰκονομίαν κρείττονα, ἣν δέδειχεν ὁ καιρὸς ὅ τε νῦν καὶ ὁ προλαβών, εὖ γε καὶ πάνυ καλῶς ἔχουσαν· στέργε οὖν τέκνον συγκοπιῶν καὶ συναθλῶν τῷ ἀδελφῷ ἡμῶν καὶ ἀρχιερεῖ· οὐ μικρὸς γάρ σοι ὁ ἔπαινος καὶ ὁ μισθός· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ γύμναζε πρὸς τὴν ἐνισταμένην ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγωνίαν· ὁρᾷς γὰρ οἷα τὰ πραττόμενα· μαρτυρίου καιρὸς καθὼς ἤκουσας, σοὶ πρὸς τοῖς προλαβοῦσι καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν σου· μὴ δὴ οὖν ἀδελφέ μου ἀγαπητὲ καὶ ἐπιπόθητε ἀμερίμνως ἔχε ὡς πορρωτέρω ὢν τῶν κολαζόντων, ἀλλὰ προσ-

Cod. f. 167. a.

σκευὴν ποιοῦ θείαν, ἑτοίμη ἡ καρδία μου ὁ θεὸς ἐπιλέγων, πρὸς ὅ τι καὶ καταξιώσῃς ἐλθεῖν με· μάρτυς Χριστοῦ ὁ ἀδελφὸς Θαδδαῖος τελειωθεὶς ἐν αἵματι ἀθλητικῷ· ἐπεὶ καὶ εἴ τις ἄλλος ἐκ τοῦ πληρώματος ἡμῶν ἢ ἔξωθεν ἔτι ἐναθλῶν, ἐξορίαις, φυλακαῖς, τυφθεὶς, οὐ μὴν ὡς Θαδδαῖος ὁ στεφανίτης· καὶ λοιπὸν δοξάσωμεν τὸν θεὸν οἷον προεκπεμψάμενοι ἐκ τοῦ χοροῦ ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς· στενακτέον ἐπὶ τοῖς ὀλισθηκόσι· καὶ εὐκτέον καὶ φυλακτέον τὸ περὶ ἡμᾶς· μή
I. Cor. IX. 27. πως ἄλλοις κηρύξας φησὶν ὁ Παῦλος *, αὐτὸς ἀδόκιμος γίνωμαι· διὸ ἀδελφὲ θερμότερον ποίει μοι τὴν προσευχήν, ἵνα στερεότητι ψυχῆς, τούς τε ἔνδοθεν καὶ ἔξωθεν ἐχθροὺς πολεμήσαιμι· περὶ γὰρ σοῦ ὅτι ἐγὼ αἰτῶ, μάρτυς κύριος ὡς ἑπτάκις τῆς ἡμέρας λαμβάνω ἐν τῇ ταπεινῇ μου εὐχῇ εἰς τὸ σώζεσθαί σε καὶ εὐδοξῆσαι μεγάλως ἐν κυρίῳ· εἰρήνη σοι, σοφία, ἰσχύς, φίλτατέ μου· οἱ σὺν ἐμοί σε ἀσπάζονται.

egregie te praepara dicens: paratum cor meum, Deus, ad quaecumque me perducere digneris. Martyr Christi frater Thaddaeus cruento pugilatu consumptus fuit. Sed et si quis alius de nostro coetu, vel etiam extraneus, adhuc decertat, exilio, carcere, vapulatione, non tamen quantum coronatus Thaddaeus. Laudemus itaque Deum, quod talem de choro nostro in caelum praemiserimus. Ingemiscendum de lapsis, orandumque est et cavendum a nobis, ne forte cum aliis praedicaverim, inquit Paulus, ipse reprobus efficiar. Quamobrem, frater, pro me ferventius ora, ut firmo animo interiores exterioresque hostes debellem. Nam quod et ego pro te orem, testis est Dominus, me nimirum septies in die per miseras preces meas dare operam ut tu incolumis valdeque inclytus sis in Domino. Pax tibi, sapientia, fortitudo, mi carissime. Qui mecum sunt, te salutant.

ρκα'. Ἰωσὴφ ἀδελφῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ.

Cod. f. 168. a. Παραμύθιον τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ τὸ τῆς ἁγιωσύνης σου γραμματεῖον, ὁσάκις ἂν καὶ ἐπιφοιτήσῃ· καί γε μάλιστα ἄρτι ὁπηνίκα ἐκπέπληγμαι ὁ ταπεινὸς ἐκ τῶν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς ἡμῶν συμβεβηκότων· ἐθανατώθη ὁ Θαδδαῖος ταῖς μάστιξιν ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ ἤρθη μετὰ μαρτύρων· ἐπεὶ καὶ Δωρόθεος σὺν Βησσαρίωνι καὶ Ἰακώβῳ κἂν ἔτι ἐπιμένωσιν ἐν σαρκί· ἥττηται Λουκιανὸς ὁ ταπεινὸς περὶ τὰ μέσα που τῶν πληγῶν ὀκλάσας καὶ προδοὺς τὴν ἀλήθειαν· ἐπεὶ καὶ ἕτεροι τέσσαρες; οἱ μὲν ὀλίγα δαρέντες, οἱ δὲ αὐτὴν τὴν ἀπειλὴν καταπλαγέντες· ὢ τῶν συμβάσεων· ἐκ μὲν τῶν προτέρων χαρὰ ἀνεκλάλητος· ἐκ δὲ τῶν δευτέρων λύπη δυσφόρητος· τί τἆλλα; ἠφάνισται θυσιαστήρια, καὶ ἀφανίζεται πᾶς ἱερὸς οἶκος, πᾶς θίασος αἱρετίζει, πᾶς τόπος ἐμπεπύρησται, πᾶσα ἀποκέκλεισται θύρα εὐσεβείας· νὺξ βαθεῖα· ὑπὲρ κεφαλῆς τὰ κακά· ὁρᾷς, ἀδελφέ, εἰς ποίας ἡμέρας τετηρήμεθα, ἑλληνισμοῦ ἢ οὐδὲν ἢ μικρόν τι διενηνοχυίας· ἀλλ' ὅμως καὶ

121. Iosepho fratri et archiepiscopo.

Solatium est miserae animae meae, quotiescumque sanctitatis tuae litterulae aliquae ad me perferuntur: nunc vero maxime cum miser ego consternatus sum propter ea quae fratribus nostris acciderunt. Interfectus est flagris propter Christum Thaddaeus, et inter martyres translatus: tum et Dorotheus cum Besarione et Iacobo, etsi adhuc in carne manent. Victus est miser Lucianus, in mediis flagris labascens, veritatemque prodens: deinde et alii quatuor, partim post levem vapulationem, partim ipsa comminatione territi. O casuum varietas! a primis, gaudium ineffabile; a secundis, maeror vix tolerabilis. Quid praeterea? Deiecta sunt altaria, sacrae omnes aedes diruuntur, coetus quilibet in haeresim ruit, locum omnem flamma corripit, verae religioni omnis porta obstruitur: nox profunda: caput mala exsuperant. Vides, frater, ad quae tempora reservati fuerimus, ethnicismo vix aut ne vix quidem differentia. Sed nihilominus

Deo bono gratias, qui nos praedestinavit ad perhibendum evangelio suo testimonium. Et quinam sumus nos inutiles, quantum certe ad me attinet? Et unde hoc nobis, ut martyres ob sanctam eius imaginem simus? Sed utinam contingat ut ad finem usque, confessionis cursum perficiamus, precibus illorum adiuti, qui iam vita migrarunt! Gaudeo audiens, venerandum tuum valere corpus aeque ac animam. Sic et ego me habeo, etsi in utroque simul, propter vetera mea peccata nihil est laude dignum, licet a tua bonitate magnificer, ut probe scis. Opto autem minimus ego, te ad finem usque inter Christi pontifices elucere, recte factorum splendore, magis etiam quam antea radiantem. Qui mecum sunt, reverenter salutant eos qui sub tua potestate istic sunt fratres meos. Ego Athanasio praecipue laborum meorum certaminumque socio plurimam salutem dico.

ἔστω χάρις τῷ προελομένῳ ἡμᾶς ἀγαθῷ Θεῷ ἡμῶν εἰς μαρτύριον τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ· καὶ τίνες ἐσμὲν οἱ ἀχρεῖοι, ὅσον τὸ κατ' ἐμέ; καὶ πόθεν ἡμῖν τοῦτο ἵνα μάρτυρες τῆς ἁγίας αὐτοῦ εἰκόνος εἴημεν; ἀλλὰ γένοιτο μέχρι τέλους τὸν τῆς ὁμολογίας δρόμον διανύσαι εὐχαῖς τῶν προεκδημησάντων· χαίρω ἀκούων ὅτι ἔρρωταί σου τὸ τίμιον σῶμα ὥσπερ καὶ ἡ ψυχή· ἔχω δὲ κἀγὼ ὡσαύτως, κἂν ἐπὶ τοῦ συναμφοτέρου διὰ τὰς ἔκ ποτε ἁμαρτίας· οὐδὲν ἐπαίνου ἐν ἐμοὶ κἂν σεμνολογῶμαι ὑπὸ τῆς δοκιμότητός σου ὡς οἶσθα· εὔχομαι δὲ ὁ ἐλάχιστος ἕως τέλους ἐκλάμπειν σε ἐν ἀρχιερεῦσι Χριστοῦ· λαμπρότητας κατορθωμάτων ἐπὶ ταῖς προλαβούσαις λαμπρότησι φρυκτορεύοντα· οἱ σὺν ἐμοὶ μετ' αἰδοῦς ἀσπάζονται τοὺς ὑπὸ τὴν ἱεράν σου χεῖρα ἀδελφούς μου· κατ' ἐξοχὴν Ἀθανάσιον τὸν σύμπονον καὶ συνάθλον πλεῖστα προσαγορεύω.

122. Eucharisto filio.

Quoniam exquivisti, fili mi carissime, litteras a me accipere, en tibi quod optas. Sed quam, oro, capies utilitatem ex hoc miserabili homine et nulla re digno? Ceterum tu pro fide tua puraque caritate agis, quibus verus obediens denotatur, et via ad potiora aperitur. Perseveranter itaque utraque in re proficias, et virtutibus inclytus evadas, ceu vere Eucharistus, id est a gaudio nomen habens: ut te videam sanctis connumeratum, et cum iustis fulgentem. Ora pro me, fili dulcissime.

ρκβ'. Εὐχαρίστῳ τέκνῳ.

Ἐπειδὴ ἐπεζήτησας, τέκνον μου ἠγαπημένον, γράμμα μου ἔχειν, ἰδού σοι τὸ ἐπιθύμιον· ἀλλὰ τί ὀνήσῃ ἐξ αὐτοῦ οἰκτροῦ ὄντος καὶ οὐδενὸς ἀξίου; πλὴν πίστεώς σου καὶ ἀγάπης εἰλικρινοῦς ἔργον, δι' ὧν ὁ ἀληθινὸς ὑπήκοος γνωρίζεται καὶ ἡ πρὸς τὰ κρείττονα πορεία ἐμφανίζεται· φυλαχθείης μοι τοίνυν ἐν ἀμφοτέροις βελτιούμενος καὶ εἰς κλέος ἀρετῶν προαγόμενος ὁ ὡς ἀληθῶς εὐχάριστος καὶ χαρᾶς ἐπώνυμος· καὶ ἴδοιμί σε ὁσίοις συναρίθμιον καὶ δικαίοις συνεκλάμποντα· προσεύχου περὶ ἐμοῦ γλυκύτατον τέκνον. Cod. f. 166. b.

123. Iohanni praeposito.

Et denuo nunc scribo ad sanctitatem tuam, et a scribendo non desinam, modo tabellionem nactus fuero: tum ut caritatis officio fungar, quod mihi prae multis cordi est, haud prioribus casibus imminutum, sed posterioribus gloriis relucens: tum etiam quia beatum te praedico propter praesentem fortitudinem, vel potius Christi confessionem, et quod tu nullam rem prae-

ρκγ'. Ἰωάννῃ ἡγουμένῳ.

Καὶ πάλιν ἐπιστέλλω τῇ ἁγιωσύνῃ σου, καὶ ἐπιστέλλων οὐ παύσοιμι μόνον εἰ γραμματηφόρου ἐπιτύχοιμι· ὁμοῦ μὲν τὸ τῆς ἀγάπης καθῆκον ἀποπληρῶν, ὃ παρὰ τοὺς πολλούς ἐστί μοι ἀναπτόμενον, μὴ τοῖς προτέροις συμβάσεσι μειούμενον, ἀλλὰ τοῖς μετέπειτα ἐκλάμψεσι φρυκτορούμενον· ὁμοῦ δὲ καὶ ἀποδεχόμενος ἐν μακαρισμῷ τὴν παροῦσάν σου εὐανδρίαν, μᾶλλον δὲ ὁμολογίαν Χριστοῦ· καὶ Cod. f. 167. b.

ὡς οὐκ ἠγάπησα τι τῶν παρόντων προτιμότερον τῆς θείας ἀγάπης, δι' ἣν ἐν ἐξορίᾳ ταλαιπαθῶν διανύεις μαρτυρικὸν ἀγῶνα· οὐδ' οὖν μὴν παρεξέβης τῆς ἐνστατικῆς προθέσεως τῇ τῶν φρεναπατηθέντων ψευδαδέλφων ὑποσκελίσει· προηγουμένως κρατούμενος τῇ τούτων ἀγαπητικῇ σχέσει· ἀλλ' οἷον πάντων ἀπορραγεὶς καθάπερ κάλων, μόνης ἐχόμενος τῆς ἐφέσεως τῶν ἄνω· διά τοι ταῦτα καὶ μακαρίζω σε ὦ πάτερ, καὶ ἀγαπῶ λίαν, καὶ αἰτῶ πάνυ προσεύχεσθαι ὡς ἐπὶ τῶν ἐγκαρδίων σου φίλων καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου· ὅπως ἐν παντὶ τρόπῳ πάντοτε εὐαρεστήσαιμι κυρίῳ, ὅτι ἕως τοῦ δεῦρο οὐκ οἶδα ἀγαθόν τι πεποιηκὼς ἐνώπιον αὐτοῦ· τὰ δὲ τῆς ἐκκλησίας ὅπως ἔχει χαλεπῶς ἀκουτίζεταί σοι πάντως· καὶ οἷα τιμωρητήρια γέγονεν ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀδελφότητος, ὧν εἷς ἴσα μαρτύρων ἐξεδήμησε πρὸς κύριον· ἵνα δὲ γινώσκῃς, ὅτι καὶ ὁ Φλυβυτὴς ὥσπερ ὁ Μηδικιώτης (1) ἀνέσφηλεν· καὶ ὁ μὲν κρατεῖται· ὁ δὲ ἀπανεχώρησε τῆς μονῆς κλαίων τὴν ἧτταν· δοίη κύριος τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· πλὴν ὅτι ὁ Ἰωσὴφ παρρησίαν εἴληφεν εἰς τὸν κρατοῦντα, καὶ διωγμῶν αἴτιος γίνεται ὡς πάλαι· προσειπεῖν ἀξίωσον τοὺς ὑπὸ τὴν ἱεράν σου πλευρὰν τελοῦντας· σὲ οἱ σὺν ἐμοὶ πλεῖστα προσφθέγγονται.

ρκδ'. Τιμοθέῳ τέκνῳ.

Cod. f. 109. a. Ὡς καλὴ ἡ ἐπιστολή σου τέκνον ἠγαπημένον, πίστει τε καὶ ἀγάπῃ τῇ πρὸς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν κατηγλαϊσμένη· καί γε δοξάζω τὸν κύριον ἐπὶ τῇ ἀμεταθέτῳ σου διαθέσει· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ εὐλαβείᾳ καὶ εὐδοκιμότητί σου, ὅτι καὶ δίχα τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου ὤν, διαβιοῖς μετὰ τῶν ἀδελφῶν σου ἀσφαλῶς, κιχρῶν ἑαυτὸν ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἅπασιν· εἰς τί δὲ οἱ ἔπαινοι οὓς μοι ἀναφέρεις, οὐκ οἶδα ὅτι ἔρημός εἰμι παντὸς ἀγαθοῦ; ὅλως καὶ τοῦτο τοῦ φιλικοῦ σου τρόπου αἴτιον· μᾶλλον οὖν ἀδελφὲ προσεύχου, ἀφέμενος τῶν λόγων, καὶ μάλιστα ἄρτι ὁπότε πῦρ ἀσεβείας κατεμπιπρῶν τὴν

sentem divino amori anteposueris, cuius gratia in aerumnoso exilio martyrialem agonem peragis. Ne igitur a constante proposito declines, propter deceptorum falsorumque fratrum subversionem; praecipue occupatus adhuc benivolo erga illos affectu: sed tamquam ab omnibus, quasi totidem rudentibus praecisus, unico adhaere supernarum rerum studio. Propterea et te dilaudo, pater, valdeque diligo, petoque admodum ut ores, tamquam pro amicis carissimis, pro me minimo, ut omni modo semper Domino placeam, quia hactenus me boni aliquid fecisse nescio in conspectu eius. Res vero ecclesiae quomodo aspere se habeant, sine dubio audisti, quodque poenae sumptae sint de nostri coetus fratribus, quorum unus par martyribus migravit ad Dominum. Volo autem te scire, Phlubutenum et Mediciotem lapsos esse; et illum teneri, hunc autem lapsum suum deflentem de monasterio fugisse. Utinam et ceteris paria concedat Deus! Ceterum Iosephus qui fiduciam erga principem sumpsit, persecutionum causa extitit, sicut et olim. Salutem dicere digneris iis qui sacrum latus tuum stipant. Qui mecum sunt plurimum te salutant.

124. Timotheo filio.

Quam pulchra est epistola tua, carissime fili, fide et caritate erga humilitatem nostram resplendens! Sane Dominum laudo de tuo constante animi habitu, immo etiam de pietate et publica aestimatione, quod etiam absque religiosissimo archiepiscopo cum fratribus tuis secure vivis, omni rei necessariae te impendens. Cur autem mihi laudes ingeris? Nescis, me omni bono esse destitutum? Prorsus hoc etiam benivolum in te affectum creat. Sed tu potius frater ora, verbis his omissis, nunc maxime cum impietatis flamma ecclesiam amburit; cum martyriales ago-

(1) Nempe praepositi monasteriorum Phlubutae et Medicii. Confer ep. ed. lib. II. 9. et 10. Ibidem de Iosepho.

nes, fortes quidem et pios faciunt Christi pugiles, veluti sanctum fratrem nostrum Thaddaeum, et siqui sunt alii; at vero timidis desertae militiae dedecus conciliant, ceu miserando Luciano fratri nostro, et siqui pari more sunt. Te ergo cohortor, fili mi carissime, ut sis paratus, neque putes te intentatum fore, quia es longinquus. Veniet cum non putamus rapina, quia Deus unumquemque tamquam igne explorat: et princeps plus ceteris fremit adversus nos, propter res praeteritas, et vehementiorem repugnantiam. Quis enim alius inter subditos nunc decertat, praeter nostros? Vel quis cruenta morte consumptus, praeter martyrem Thaddaeum? Corrobora igitur, quaeso, non te solum, sed et fratres, qui tecum sunt, filios meos: ut etiamsi forte haec non eveniant, saltem proposito martyres simus. Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo! Gratia vobiscum! Amen.

ἐκκλησίαν· ἐπείπερ μαρτυρικοὶ ἀγῶνες, τοὺς μὲν ἐρρωμένους (1) καὶ εὐσεβοῦντας ἀθλητὰς Χριστοῦ ἀπεργαζόμενοι (2) ὥσπερ Θαδδαῖον τὸν ἅγιον ἀδελφὸν ἡμῶν, εἴ τινας ἄλλους· τοὺς δὲ φυξήλιδας, λειποταξίου αἰσχύνην προξενοῦντας, ὥσπερ Λουκιανὸν τὸν ἐλεεινὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, εἴ τινας ὁμοτρόπους· παρακαλῶ σε οὖν τέκνον μου ἠγαπημένον ἐμπαράσκευον εἶναι, καὶ μὴ δοκεῖν σε ἀπείραστον διαμένειν ὡς μακράν που διϊστάμενον· ἥξει ὡς οὐ δοκοῦμεν ἡ ἁρπαγή, ἐπειδὴ καὶ θεὸς ἕκαστον δοκιμάζει ὡς ἐν πυρί· καὶ ὁ κρατῶν πλέον τῶν ἄλλων βρέμει ἐφ' ἡμῖν, διά τε τὰ προλαβόντα καὶ τὴν σφοδροτέραν ἔνστασιν· τίς γὰρ ἄλλος ἐν ὑποτακτικαῖς ἄρτι ἐναθλῶν, πλὴν τῶν ἡμετέρων; ἢ τίς ὁ ἐν αἵματι τελειωθεὶς πλὴν Θαδδαίου τοῦ μάρτυρος; στερεοῦ οὖν παρακαλῶ οὐ μόνον σεαυτόν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοὺς σὺν σοὶ ἀδελφοὺς καὶ τέκνα μου· ἵνα κἂν μὴ ἔλθῃ τὰ τοιαῦτα, μάρτυρες τῇ προαιρέσει εἴημεν· ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου· ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν· ἀμήν.

125. Bassiano filio.

Cognovi quae fratribus acciderunt, o fili; et te non fuisse in quaestionem postulatum, quod tibi non lapsu tuo sed Dei providentia contigit. Nihilominus esto paratus: nescis enim qua hora iussurus sit Dominus te ad tortorum tribunal consistere. Nec vero expavescas propter Luciani lapsum, et aliorum timidam consternationem: namque et ille et isti propter peccata mea miserandi, imparati, facilique diaboli capturae expositi, dum carni suae parcunt, amiserunt aeterna: quos utinam Christus a mortuis per dignam paenitentiam suscitet! Tu ergo ceu strenuus Christi miles mala perfer cum tuis certaminis sociis, cum quibus captus es et in album relatus. Quinam hi? Thaddaeus martyr sanctus, Dorotheus, Besarion, atque Iacobus. Egressus est, quod est dictu miserabile, et revera appellandus Iudas, vicissimque in-

ρκε'. Βασιανῷ τέκνῳ.

Ἔμαθεν οἷα συνέβη ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν ὦ τέκνον, καὶ ὡς αὐτὸς ἐναπέμεινας μὴ ἐπιζητηθείς, ὅπερ οὐκ εἰς ἧτταν σου, ἀλλ' εἰς οἰκονομίαν παρὰ θεοῦ γεγενημένον· πλὴν ἐμπαράσκευος ἔσο· οὐκ οἶδας γὰρ ποίᾳ ὥρᾳ κελεύσει σε ὁ θεὸς παραστῆναι τοῖς κολασταῖς· μὴ οὖν δειλιάσῃς τῇ περὶ τὸν Λουκιανὸν πτώσει καὶ τῇ τῶν ἄλλων δειλοκοπίᾳ· ἀμφότεροι γὰρ κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου ἐλεεινοί, ἀπαρασκεύαστοι, εὐάλωτοι τῷ διαβόλῳ, φειδοῖ τῆς σαρκὸς ἀπολέσαντες τὰ αἰώνια· οὓς ἐγείρει Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς ἀξιολόγου μετανοίας· σὺ οὖν ὡς καλὸς στρατιώτης Χριστοῦ συγκακοπάθησον τοῖς συνάθλοις σου, μεθ' ὧν καὶ ἠσφαλίσθης, μεθ' ὧν καὶ κατελογίσθης· τίνων τούτων; Θαδδαίου τοῦ ἁγίου μάρτυρος, Δωροθέου καὶ Βησσαρίωνος καὶ Ἰακώβου; τοῦ νεολέκτου στρατοῦ τοῦ Χριστοῦ· ἐξῆλθεν, ὃ καὶ ἐλεεινὸν εἰπεῖν, καὶ ἀληθῶς λέξαι Ἰούδας, ἀντεισῆλθεν Ματθίας· μὴ οὖν φοβηθῇς τὰς Cod. f. 109. b.

(1) Cod. ἐρουμένους.
(2) Cod. ἀπεργαζομένους. Grammatici iudicent.

βασάνους τῶν ἀνόμων, ὅτι Θεὸς ὁ συγκουφίζων τοὺς πόνους, ὁ συντυπτόμενος· βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν ὡς γέγραπται * (* Ps. LXIII. 8.) τοῖς ἀδελφοῖς σου· μὴ οὐκ ἰσόσαρκοί σου καὶ ὁμοιοπαθεῖς; ἀλλ' ὅτι φησὶν ἐγὼ οὐ καθαρὸς ὡς ἐκεῖνοι· ἀλλὰ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἰστέον, ἵνα διὰ τοῦ οἰκείου αἵματος καθαρισθῶμεν ὡς χιὼν, λευκανθησόμενοι καὶ σύμμορφοι Χριστῷ γενησόμενοι· ἔστω ὁ Θεὸς βοηθός σοι ὦ καλὸν τέκνον μου· μνημόνευέ μου τοῦ ταπεινοῦ ἐν τοῖς πόνοις σου.

troüt Matthias. Ne ergo timeas impiorum cruciatus, quia Deus dolores pariter mitigat, qui aeque verberatus fuit. Sagittae parvulorum factae sunt plagae eorum, uti scriptum est, fratribus tuis. Nonne aeque carnei et dolori obnoxii? At tu dices: non sum, ut isti, purus. Immo potius sciendum est, quod illius sanguine mundi fiemus quasi nix dealbandi et Christo conformandi. Adiutor sit tibi Deus, o fili mi praeclare. Memento mei miselli in passionibus tuis.

ρκϛʹ. Δυσὶν ἀδελφαῖς Εἰρήνῃ καὶ Καλῇ.

Cod. f. 116. a. Πονῶν εἰμὶ περὶ τῆς τιμιότητος ὑμῶν ἅτε ὡς ἰδιαζουσῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ ὡς εὐσεβουσῶν ἐν τῇ τῆς παρθενίας φυλακῇ καὶ τῇ τῆς ὀρθοδοξίας κατοχῇ, καὶ τρίτον ὡς εὐεργετουσῶν ἡμᾶς πάντοτε· διὰ τοῦτο μηδὲν ἔχων ἀνταπόδομα, τὸν λόγον προσφέρω· ἡλίκον ὑμῶν τὸ ἔργον, ὅτι οὔτε πλοῦτος, οὔτε νεότης, οὔτε εὐγένεια, οὔτε δόξα, οὔτε φιλία κόσμου, οὔτε συγγενικὸν αἷμα, οὔτε αἱρετισμὸς ἀνθρώπων, οὔτε τι ἄλλο τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τερπνῶν τε καὶ ὡραίων καταπείθει ὑμᾶς ἐμπαρεῖναι τοῖς τοῦ βίου τέλμασιν· ἀλλ' ἐκείνην προαιρεῖσθαι τὴν ζωὴν, τὴν ἐν ἀγαμίᾳ καὶ ἀκτησίᾳ καὶ ἀπαρνήσει πάντων· τοῦτο γὰρ τὸ θέλειν ὑμᾶς μονάσαι· εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ νυμφευσάμενος ὑμᾶς διὰ τῆς παρθενίας, καὶ τὸν οὐράνιον ὑμῖν εὐτρεπίζων νυμφῶνα· πλὴν ὅτι καὶ ἔξω τοῦ μοναδικοῦ βίου οὖσαι, τὰ τῶν ἀληθινῶν μοναζουσῶν ἐργάζεσθε, ψάλλουσαι, ὀρθρίζουσαι ταῖς τεταγμέναις ὥραις, νηστεύουσαι, προσευχόμεναι, ὀρφανοτροφοῦσαι, ἐλεημονοῦσαι, εὐτελοφοροῦσαι· εἴ τι ἄλλο ἐργαζόμεναι τῷ τὰ κρυπτὰ βλέποντι, ἅτινά ἐστιν μονήρους βίου ἔργα· πλὴν δοίη ὑμῖν Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν ὑμῶν καὶ πᾶσαν τὴν βουλὴν ὑμῶν πληρώσειεν, τῆς ἀγαθῆς ῥίζης τὰ βλαστήματα, τοῦ καλοῦ ἀδελφοῦ αἱ ὁμαίμονες, τῆς οὐρανίου παστάδος αἱ νύμφαι· προσεύχεσθε καὶ περὶ ἐμοῦ παρακαλῶ.

126. Duabus sororibus Ireni et Pulchrae.

Sollicitus sum de honorabilitate vestra, quatenus et solae estis, et pie virginitatem conservatis atque orthodoxiam retinetis, tertio denique quatenus in nos semper beneficae estis. Quamobrem nihil habens quod retribuam, verba saltem rependo. Quantum hoc vestrum opus est, quod neque opes, neque iuventus, neque nobilitas, neque gloria, neque mundi amicitia, neque consanguinea necessitudo, neque sodalitas hominum, neque aliud quicquam, quotquot sub caelo sunt iucunda atque speciosa, persuadent vobis commisceri luteis huius mundi sordibus! sed illam mavultis vitam, quae in caelibatu, inopia, et omnium abnegatione degitur. Haec enim omnia complectitur vestra monastici status voluntas. Benedictus Deus qui desponsavit vos per virginitatem, et caelestem vobis thalamum praeparat. Quamquam extra etiam monasticam vitam adhuc agentes, verarum monialium officiis fungimini, psallentes, mane constitutis horis surgentes, ieiunantes, orantes, orphanis alimoniam praebentes, eleemosynas largientes, parce victitantes, et quicquid aliud faritis coram vidente occulta Deo; qui sunt reapse monasticae vitae actus. Tribuat vobis Dominus iuxta cordis vestri vota, cunctisque voluntatibus vestris annuat, o bonae radicis germina, praeclari fratris consanguineae, caelestis thalami sponsae. Pro me quoque, quaeso, orate.

127. Antonio praeposito.

En iterum ad religiositatem tuam scribo alacer, et congratulans tuis propter Christum aerumnis atque laboribus, persecutionibus ac separationibus. Tulit hoc tempus, ut fiant coronati, athletae, confessores; et quidem ut sint etiam persecutores et Christi oppugnatores. Nam qui Christi imagini bellum indicunt, quid aliud sunt nisi veritatis persecutores et Christi adversarii? Etenim imaginis bonor aut dehonestatio ad prototypum transit. Perferamus itaque, pater venerande, inflictam nobis ab inimicis afflictionem, cuius retributio erit vita aeterna, et cum martyribus gaudium. Benedicte tu, homo Dei, quod ex omnibus propemodum urbanis et suburbanis praepositis, tu unus extitisti orthodoxiae in acie antesignanus, lumen eorum qui in tenebris sunt, peccantium commilitonum coargutio. Quid prodest paucis diebus retinere monasterium, honorem, temporalem commoditatem, et cum haereticis in aeternam ignominiam abduci? Quam bonum beatumque est, parum quid affligi, et ab omni re propria separari, vel etiam corpus tradere, sed Deum simul invenire benivolum, cnm caelorum regno! Sic ego tamquam minimus provectus dicendo sum; rogans te, sanctissime pater, ut commemorationem mei facias peccatoris, quò ex ignominiae passionibus liberer, paratusque sim ad omnia quae Deus propter eius nomen adhuc pati iusserit.

ρκζʹ. Ἀντωνίῳ ἡγουμένῳ.

Καὶ πάλιν ἐπιστέλλω τῇ θεοσεβείᾳ σου συμπροθυμούμενος καὶ συγχαιρόμενος αὐτῇ ἐπὶ τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ πόνοις τε καὶ κόποις, διωγμοῖς τε καὶ ἀφορισμοῖς· ἤνεγκεν ὁ καιρὸς στεφανίτας γενέσθαι, ἀθλητάς, ὁμολογητάς, καὶ μέν τοι διώκτας, χριστομάχους· οἱ γὰρ τῇ εἰκόνι Χριστοῦ μαχόμενοι, τί ἄλλο εἶεν, ἢ διώκται ἀληθείας καὶ Χριστοῦ ἀντάρται; ἡ γὰρ τῆς εἰκόνος τιμὴ καὶ ἀτιμία ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει· ἐνέγκωμεν δὴ οὖν, πάτερ τίμιε, τὴν παρὰ τῶν ἐχθρῶν κάκωσιν, ἧς τὸ ἀνταπόδομα ζωὴ αἰώνιος, καὶ ἡ μετὰ μαρτύρων ἀγαλλίασις· ἐπαινετὸς εἶ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ ὅτι ἐκ πάντων μικροῦ δεῖν τῶν ἐν ἄστει καὶ περὶ τοῦ ἄστεως ἡγουμένων, σὺ μόνος ἐξῆλθες προκινδυνεύων τῆς εὐσεβείας, φῶς τῶν ἐν σκότει γινόμενος, ἔλεγχος τῶν ἀσεβούντων ὁμοταγῶν· τί τὸ κέρδος μικραῖς ἡμέραις ἀντέχεσθαι μοναστηρίου, δόξης, εὐπαθείας τῆς προσκαίρου, καὶ μετὰ αἱρετικῶν ἀπενεχθῆναι εἰς αἰσχύνην αἰωνίαν; ὅσον δὲ ἀγαθὸν καὶ μακάριον βραχύ τι κοπιάσαι καὶ πάντων ἀποστερηθῆναι τῶν οἰκείων, ἢ τάχα καὶ τὸ σῶμα προΐεσθαι, καὶ εὑρεῖν θεὸν εὐμενῆ καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· οὕτως ὡς ἐλάχιστος προήχθην διαλεχθῆναι· αἰτούμενός σε ὁσιώτατε πάτερ μνήμην μου ποιεῖσθαι τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ῥυσθῆναι ἐκ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, καὶ ἕτοιμον εἶναι εἰς ὅ τι καὶ καλέσοι θεὸς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἔτι ὑποστῆναι. Cod. f. 171. a.

128. Arcadio monacho.

Audivi quomodo res tuae optime se habeant, carissime frater, Deumqne laudavi. Quid porro hoc est? Quia nempe non es passns te abduci cum veritatis proditoribus, haereticis communicando, etiamsi bi forte in ordine praepositorum sint; sed temet abscindens ex illa quae a Deo separat unione, abdidisti te in montibus et speluncis vitam cum servis degens; malensque

ρκηʹ. Ἀρκαδίῳ μοναχῷ.

Ἤκουσταί μοι πῶς ἄριστα διέθου τὰ κατὰ σέ, ἀδελφὲ ἠγαπημένε, καὶ ἐδόξασα τὸν θεόν· τί τοῦτο; ὅτι οὐ συναπήχθης τοῖς προδεδωκόσι τὴν ἀλήθειαν διὰ τῆς τῶν αἱρετικῶν κοινωνίας, κἂν εἰς καθηγητῶν εἶεν τάξιν· ἀλλ' ἑαυτὸν ἀπορρήξας τῆς θεοχωρίστου συναφείας, ἐναπεκρύβης ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις διαιτώμενος σὺν ὑπηρέταις· μᾶλλον ἑλόμενος κακουχεῖσθαι καὶ ταλαι- Cod. f. 171. a.

πυρῶσθαι, ἢ διὰ πρόσκαιρον ἡδονὴν προέσθαι τὴν αἰώνιον ζωήν· ἔχων καθηγητὴν καὶ διδάσκαλον Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν ὑπὲρ οὗ καὶ τὸ πάσχειν· χάρις οὖν τῷ δόντι σοι τελειόφρονα γενέσθαι· σοῦ ὄντως οὐκ ἄξιος ὁ κόσμος ὑπερκοσμίως βιοῦντος κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον· * σοῦ ὄντως ὁ μακαρισμὸς Χριστοῦ δεδιωγμένου ἕνεκεν δικαιοσύνης· καί γε ἔπρεπεν τὸν δι' ἀγάπην Θεοῦ καταλιπόντα τὰ μέγιστα τῶν ἐπιγείων ἀξιωμάτων καὶ τὰς βασιλείους διατριβάς, προσθεῖναι δ' ἂν καὶ τὰ σωματικὰ κάλλη τε καὶ περιουσιάσματα, μὴ ἁλῶναι ἀγεννῶς τε καὶ ἀπανθρώπως, ἀλλὰ τὰ θεῖα προκρῖναι, καὶ τὰ ἐρημικὰ καὶ ὀρεινὰ ἐδάφη καταλαβεῖν· ἐν οἷς ἐστι σοι ἀγγελικῶς ἀναστρέφεσθαι, Θεὸν ἀναπνέοντι, οὐρανὸν ὁρῶντι, ἀγγέλοις συμπεριπολοῦντι· ὑπόμεινον ἀδελφὲ τὸν καλέσαντά σε κύριον, καὶ ὑψώσει σε ἐν δόξῃ μεγίστῃ, εἰς τι ὑπόδειγμα ἀρετῆς τοῖς ἐν τῷ βίῳ καὶ εἰς κληρονομίαν τῶν ἐν ἐλπίσιν ἀποκειμένων ἀγαθῶν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· μέμνησο δὲ καὶ ἡμῶν τῶν ἀναξίων καὶ φιλούντων σε ἑκάστοτε, ὅπως εὐαρέστως Χριστῷ ἀποβιώσοιμεν ἐν τῷ παρόντι ἀγῶνι· τοὺς σὺν σοὶ πλεῖστα προσαγορεύω.

* Hebr. XI. 38.

affligi et miseriam pati, quam ob temporalem voluptatem abiicere aeternam vitam; ducem habens et magistrum Christum Deum nostrum, pro quo et pateris. Gratiae sint igitur ei, qui tibi concessit perfecte sapere. Vere tui non est dignus mundus, qui supermundialem vitam sectaris, secundum apostolum. Christi ore praedicata beatitudo vere tua fuit qui propter iustitiam pateris persecutionem. Re sane vera decebat, eum qui ob Dei amorem dereliquerat maximas terrae dignitates, regias aedes, addam etiam corporales venustates et affluentiam, non vinci turpiter et absurde, sed divina anteponere, et ad desertas ac montanas stationes commigrare, in quibus licet tibi angelice vivere, Deum spiranti, caelum contemplanti, cum angelis conversanti. Sustine, frater, vocantem te Dominum, qui in gloriam extollet maximam, in virtutis exemplum mundanis hominibus, ob hereditatem bonorum speratorum, quae diligentibus eum reposita sunt. Sed enim mei quoque indigni tuique semper amantis memento, ut Deo gratus in praesenti agone vitam consummem. Iis qui tecum sunt plurimam salutem dico.

ρκθʹ. Κώμητι.

Cod. f. 171. b.

Ἀκούων ἀκούω ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ τὰς ἀριστείας σου καὶ θεοσεβείας, ἃς περὶ τοὺς ἐν τοῖς αὐτόθι ὄντας ἢ καὶ διερχομένους ἀδελφοὺς ἡμῶν ἐργάζῃ· καὶ δοξάζω τὸν Θεόν, ὅτι ὡς ἂν πατήρ, ἢ καθηγεμών, ἢ τίς ἄγγελος ἐκ Θεοῦ ἀποσταλεὶς πρακτικεύεσαι τὰ πρὸς αὐτούς· ὃν μὲν παραινῶν, ὃν δὲ συμβιβάζων, καὶ ἄλλον μὲν τρέφων, ἄλλον δὲ παραπέμπων, ἕτερον δὲ συμμίγων μονοβιοῦντα· καὶ ἄλλον μὲν ἐνδύων, ἕτερον δὲ ἐφοδιάζων· καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγειν; αὐτὸν ἐμὲ δοκῶ εἶναι ἐν σοί, ἢ τινὰ τῶν εἰς δεξιόν μου ὀφθαλμὸν τελούντων· πόθεν σοι, ὦ δέσποτα πανσεβέστατε, ἡ φροντὶς αὕτη; πόθεν ἡ φιλία; πόθεν ἡ παράκλησις; δῆλ' ἢ ἐκ Θεοῦ, τοῦ κατὰ τόπον τε χώραν ἔχοντος τοὺς ἑαυτοῦ ἐργάτας καὶ θεράποντας· αὐτὸς τε ἐν

129. Comiti.

Audio saepe, homo Dei, tua facinora egregia et pia officia, quibus eos qui istic sunt, vel transeunt, fratres nostros prosequeris; Deumque laudo, quia tamquam pater, aut praepositus, aut angelus a Deo missus, variis eos benefactis iuvas, alium monens, alium concilians, alium nutriens, alium comitans, alium de solitario faciens coenobitam; et hunc quidem vestiens, illum viatico instruens. Quid plura dicere opus est? Me ipsum in te esse existimo, vel unum ex his qui mihi dextri instar oculi sunt. Unde tibi, o religiosissime domine, cura haec? unde amicitia? unde instinctus? nisi a Deo qui in omni loco ac regione suos habet operarios ac famulos. Idem tu, in prisco no-

stro exilio paria facere numquam omisisti, nos ipsos protegens et iuvans. Per omnia igitur habes nos precum debitores, et gratiarum actionis: vel potius Deum, qui sibi accipit collata a te fratribus beneficia. A quo tibi sit peccatorum remissio, et regnum caelorum!

130. Naucratio filio.

Valde me urgebat cura, quid fratribus foret eventurum; cum ecce ex tuae epistolae nuncio, fili, cognovi eos esse adhuc incolumes cum Hypatio: id enim satis ostendit illorum ad priores custodias remissio. Age vero quid dicam, quantopere gavisus sim, animo erectus, in gratias agendas effusus, denique laetitia gestiens? Nam quemadmodum beatus sancti mei Thaddaei finis robur iniecit non modo mihi misero, vobisque illius fratribus, sed et toti ecclesiae; ita etiam horum qui in praesente decertant, fortitudo atque constantia: sicut vice versa, quae contraria sunt. Est itaque Deus, qui illos roborabit ad praeclare etiam in posterum decertandum; et quidem nos cum illis pariter. Et illi sane cursum peregerunt victores; quamquam nondum res perpetua est, quia nescimus quid tempora futura parient: nos autem in apparatu sumus tantummodo, nondum cursu inito. Ideo commoneo, oro, genibus advolvor, et per te omnes, ut parati sint, et mente dispositi, propter subitam quae ingruere poterit rapinam. Nemo in procinctu pugnae constitutus, inconsideratus est, nemo iurgans, nemo dissolutus, nemo ridiculosus, nemo ipsos improbos odit, vel in eos invehitur. Quid vero? Vigilat, orat, communit se, pugnat ante pugnam, expellit cupiditates, sobrius est, fastidit mundum, vitam, proprium corpus, omnia secundum apostolum stercora arbitratur propter Christum. Scitis quid acciderit misero Luciano, ut de aliis dicere omittam, qui nihil insigne habebant; quomodo ceciderit, quomodo potestati subiacuerit, lugens

τῇ πάλαι ἐξορίᾳ ὡσαύτως ποιῶν οὐ διέλειπες, ἡμᾶς αὐτοὺς σκεπάσας καὶ θεραπεύσας· διὰ πάντα τοίνυν ἔχεις ἡμᾶς ὑποχρέους προσευχῶν εὐχαριστηριῶν· μᾶλλον δὲ θεὸν τὸν εἰς ἑαυτὸν ἀναδεχόμενον τὰς εἰς τοὺς ἀδελφοὺς εὐποιΐας σου· παρ' οὗ σοι ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

ρλ΄. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Ἀδολεσχίᾳ ἠδολέσχουν τί τὸ ἀποβησόμενον εἰς τοὺς ἀδελφούς· καὶ ὡς διὰ τῆς ἀπαγγελίας τοῦ γράμματός σου τέκνον, ἔγνων αὐτοὺς διασεσωσμένους ἔτι μετὰ καὶ τοῦ Ὑπατίου· τοῦτο γὰρ ἡ ἐπὶ τὴν προτέραν φρουρὰν ἀνάπεμψις· τί δεῖ καὶ λέγειν ὅσον εὐθύμησα, εὐχαρίστησα, ἠγαλλιασάμην; καὶ γὰρ ὥσπερ τὸ μακάριον τέλος τοῦ ἁγίου μου Θαδδαίου κράτος γέγονεν, οὐ μόνον ἐμοὶ τῷ ταπεινῷ, ὑμῖν τε τοῖς αὐτοῦ ἀδελφοῖς, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, οὕτω καὶ τῶν ἔτι ἀθλούντων ἡ εὐανδρία καὶ καὶ διακαρτερία· ὥσπερ καὶ τὸ ἐναντίον ἐναντίως· ἔστιν οὖν ὁ δυνάμενος θεὸς καὶ πρὸς τὸ ἑξῆς κάλλιστα αὐτοὺς διαγωνίσασθαι· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς σὺν αὐτοῖς· οἱ μὲν γὰρ ἔδραμον καὶ ἐνίκησαν, κἂν οὐκ εἰς τὸ ἀεί, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τί τέξεται τὰ μετέπειτα· ἡμεῖς δὲ ἐπὶ παρασκευῆς μένον, οὔπω δεδραμηκότες· διὸ ὑπομιμνήσκω, παρακαλῶ, κυλινδοῦμαι, καὶ διὰ σοῦ πάντας παρεσκευασμένους εἶναι, μεμελετημένους διὰ τὴν αἰφνίδιον ἁρπαγήν· οὐδεὶς ἐπὶ συμβολῇ πολέμου ἱστάμενος ἀμεριμνεῖ, οὐ φιλονεικεῖ, οὐ διακέχυται, οὐ γελωτοποιεῖ, οὐ μισοπονηρεῖ, οὐκ ἐνεμβατεῖ· ἀλλὰ τί; γρηγορεῖ, προσεύχεται, συμφράττεται, συμπλέκεται καὶ πρὸ συμπλοκῆς, διωθεῖται τὰς ἐπιθυμίας, αὐταρκοτροφεῖ, ἀχετεῖ κόσμου, ζωῆς, οἰκείου σώματος, πάντα κατὰ τὸν ἀπόστολον * σκύβαλα εἶναι νομίζει διὰ Χριστόν· οὐκ οἴδατε τί πέπονθεν ὁ ταπεινὸς Λουκιανὸς ἵνα τοὺς ἄλλους ὡς οὐ τῶν δοκούντων εἶναί τι ἐάσω λέγειν· πῶς πέπτωκεν, πῶς γέγονεν ὑπὸ χεῖρα, φεῦ μοι λέγειν τοῦ βασιλέως, μᾶλλον δὲ τοῦ διαβόλου· δέομαι ὑμῶν προσεύχεσθε περὶ ἐμοῦ ἵνα

Cod. f. 172. a.

* Phil. III. 8.

ἐπισκιάσῃ ἐπ' ἐμὲ τὸν ἄσωτον, τὸν ἀδρανῆ, τὸν ἄχρηστον ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ,
Ioh. XV. 5. ἐν ᾗ ἐστι τὸ νικᾶν· ἐπεὶ φησὶ * χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν· ταῦτα κἀγὼ περὶ ὑμῶν αἰτῶ μετὰ δακρύων καθ' ἑκάστην· ναὶ δέομαι ὑμῶν· ἑτοιμάζεσθε, θωρακίζεσθε, διανίστασθε, ἔχοντες πρόμαχον καὶ ὑπερασπιστὴν τὸν κύριον, ὃς πάντως
Matth. IX. 28. τὸν πιστεύοντα σώζει· πιστεύετέ φησιν * ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; οἱ δὲ εἶπον· ναὶ κύριε· καὶ αὐτός· ὑπάγετε, ὡς ἐπιστεύσατε, γενηθήτω ὑμῖν, καὶ ἐπέτυχον τῆς ἐπιζητήσεως· τοῦτο καὶ νῦν ἐφ' ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς· ὑπόδειξον τὸ γράμμα ἀδελφέ μου τοῖς προέχουσι· καί γε πρὸ πάντων ἀσφαλέστεροι ἦτε οἱ ἐκ τῶν ἔσω παραπεμφθέντες πρὸς τοῦ βασιλέως· καὶ ὁ κύριος ἔστω μεθ' ὑμῶν· ἀμήν.

ρλα'. Πέτρῳ τέκνῳ.

Cod. f. 173. b. Τὸ μὲν ἐπιστεῖλαι, καλῶς· φιλῶ γὰρ ἀεὶ τέκνον μου ἠγαπημένον ὁμιλεῖν σοι διὰ τοῦ γράμματος· τὸ δὲ ἀποστεῖλαι, διὰ τί; καί γε τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα· ἐξέστησάς με πᾶσαν τὴν ἔκστασιν ταύτην· οὐκ ἤρκει σοι ἡ φροντὶς τῶν ἀδελφῶν; ἀλλ' ὁ πόθος πρᾶγμα βίαιον· στῆσον ἔτι παρακαλῶ τὸ ἐκδαπανᾶσθαί σε· πλὴν ἀπεδεξάμην· πλὴν ἀπευχαρίστησα ὅτι ἀναξίου μου ὄντος ἡ τοιαύτη σου θεόθεν ἐκκέχυται προαίρεσις· τί ἀνταποδώσω ὁ τάλας; τί γὰρ ἀγαθὸν ἔχω; ἢ ἔχεις παρ' ἐμοῦ ἢ αὐτὸς ἢ ἄλλος τῶν συμφοιτητῶν σου; θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἀπ' ἐμοῦ τι ὠνήσασθαι· ὅμως ἀνθ' ὧν προαιρούμενος εἶ ἐκ πρώτης ἡμέρας ἕως δεῦρο πρὸς τὴν ταπείνωσίν μου, ὦ καλὸν τέκνον, εὕροις τὸν Χριστὸν εὐμενισμένον, τῆς πεποιθήσεώς σου χαριζόμενόν σοι τὸν μισθόν· δι' αὐτὸν γὰρ πράττεις, ἃ πράττεις· γρηγορεῖν δὲ παρακαλῶ ὑμᾶς, στήκειν ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθαι, κραταιοῦσθαι, πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γίνεσθαι· ὁ γὰρ καιρὸς ἀγώνων· σκοπεῖτε πῶς τινὲς δοκοῦντες ἵστασθαι καταπεπτώκασι, καὶ ἄλλοι ἄλλως· παραζηλοῦμεν ἐν τοῖς ἐναθλοῦσιν, ὧν Χριστὸς στερέωμα· ὧν κἀγὼ ὁ τάλας εἴθε κοινωνός·

dico, imperatori vel potius diabolo. Orate quaeso pro me, ut habitet in me luxurioso, ignavo, inutili, virtus Christi, in qua est victoria; quia dixit: sine me nihil potestis facere. Sic et ego pro vobis oro quotidie cum lacrymis. Nae vos deprecor! comparate vos, loricam induite, erecti estote, habentes antesignanum ac defensorem Dominum, qui credentem omnino servabit. Creditis, inquit, quia possum hoc facere? Illi vero dixerunt: utique Domine. Et ille: ite, et sicut credidistis fiat vobis; et reapse rem postulatam impetrarunt. Hoc nunc misellis quoque nobis contingat! Ostende epistolam, mi frater, primoribus; et ante omnia ii cauti estote qui ex interioribus locis missi ab imperatore fuistis. Et Dominus vobiscum sit! Amen.

131. Petro filio.

Quod scripseris, bene se habet: delector enim semper, fili mi carissime, tecum scriptis colloqui. Sed cur insuper misisti, et quidem tot et tanta? Stupore me adfecisti tam stupenda re. Nonne tibi satis erat impensa in fratres cura? Sed revera amor res violenta est. Siste quaeso impendia tua. Recepi tamen, gratiasque egi quod erga me indignum haec tibi divinitus immissa fuerit voluntas. Quid miser ego retribuam? Nam quid boni babeo? quidve habere posses a me sive tu sive quispiam alius contubernalium tuorum? Dei donum et hoc est, me tibi nihil utile facere posse: sed propter tuam a prima usque ad hanc diem erga humilitatem meam benivolentiam, egregie fili, Christum nanciscĕris benivolum, tuaeque fiduciae mercedem retribuentem. Namque eius causa facis quae facis. Vigilare autem vos bortor, stare in fide, viriliter agere, corroborari, et vestra omnia in caritate fieri. Tempus enim certaminum est. Videte quomodo quidam qui stare videbantur ceciderint, alii aliter. Nos aemulemur pugnantes, quorum Christus firmamentum est. Quibus et ego miser par-

ticeps accedo; vosque in eorum pariter numero per Christum Iesum, qui vitam vestram iamdiu fecit illustrem: ex qua et zelum tempore hoc exarsisse, audeo dicere. Ad quos tu monuisti me ut scriberem, scripsi. Tuum egregium sodalitium saluta. Qui mecum sunt ferventer te salutant.

132. Patriciae.

Nondum ego, ut puto, vel coram nobilitate tua fui, vel epistolari sermone sum allocutus: nunc tamen ad id sum impulsus a spiritali filio meo, Petro inquam necessario tuo. Multa qnippe tui encomia nectebat, multosque aiebat a te honorem et gratiam consecutos. Sane bonae animae proprium est bene omnibus facere, praecipueque propinquis et necessariis. Ait praeterea frater, te nequaquam pollui detestabili hostium Christi haeresi. Magna item tibi laus conficitur, quod fidem domino tuo Christo servas, haud secus quam beato coniugi tuo. Sed enim cur viri tui mentionem feci? Etiamsi honorabilitati tuae sum ego incognitus, non tamen eram illi semper memorabili. Valde enim eum amabam propter omnimodam eius pietatem et Dei timorem: puto autem me fuisse redamatum. Sed res talem exitum habuit, et requiem illi concedat Deus! Non enim mori in bello per se malum est, sed in peccato; neque hoc malum quisquam vitabit etiamsi in lecto moriatur. Ceterum alacri animo, domina, sis de capite (viro) tuo, quem paulo post videbis ut spero in gaudio, quum postrema tuba clangente resurgent omnes, ad vitae propriae capiendam retributionem. En, ex quo principio aliorsum desiverim. Processit enim mihi epistola prout debuit ad domini mei verique amici uxorem. Sis mihi benivola pieque vivas!

133. Patriciae alteri.

Ut ad dominam meam nunc scribam, in causa est spiritalis meus filius, abbas Petrus, qui et religiositati tuae affinis est.

οἷς καὶ ὑμεῖς συναρίθμιοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ λαμπρύναντι τὴν πολιτείαν ὑμῶν ἐκπάλαι· ἀφ' ὧν καὶ ὁ ζῆλος ἀνήφθη ἐν τῷ νῦν καιρῷ τολμῶ λέγειν· πρὸς οὓς εἴρηκας ἐπιστεῖλαι, γέγραφα· προσαγόρευσον τὴν καλήν σου συνοδίαν· οἱ σὺν ἐμοὶ θερμῶς σε ἀσπάζονται.

ρλβ'. Πατρικίᾳ.

Οὔπω οὔτε ἐν ὄψει ὡς οἶμαι ἦλθον τῆς Cod. f. 173. a. εὐγενείας σου, οὔτε εἰς λόγον γραμματικῆς προσφωνήσεως· ἤχθην δὲ κινηθεὶς παρὰ τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν τέκνου, Πέτρου δὴ λέγω τοῦ ἰδίου σου· πολλά σοι γὰρ τὰ ἐγκώμια συνείρει· καὶ πολλούς σου φαίη ἀπολελαυκέναι τιμῆς καὶ χάριτος· ἔστι τοῦτο ψυχῆς ἀγαθῆς ἀγαθοποιεῖν πρὸς πάντας, καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ ἀγχιστεύοντας· λέγει δὲ ὁ ἀδελφὸς καὶ μὴ χραίνεσθαί σε τῇ μυσαρᾷ αἱρέσει τῶν χριστομάχων· καί γε πάλιν μέγας σοι ὁ ἔπαινος ἐντεῦθεν, πιστὰ φυλαττούσῃ τῷ δεσπότῃ σου Χριστῷ, καθάπερ καὶ τῷ μακαρίῳ σου ὁμόζυγι· ἀλλ' ὢ πῶς ἦλθον εἰς μνήμην τοῦ ἀνδρός; κἂν γὰρ τῇ τιμιότητί σου ἀγνώριστος, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῳ τῷ ἀειμνήστῳ· ἐφίλουν γὰρ αὐτὸν πάνυ διὰ τὴν ἐν ἅπασιν εὐσέβειαν αὐτοῦ καὶ θεοφοβίαν· πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ἀντεφιλούμην· γέγονε δὲ ὡς γέγονε, καὶ θεὸς αὐτὸν ἀναπαύσειεν· οὐ γὰρ τὸ θανεῖν ἐν πολέμῳ ἁπλῶς κακόν, ἀλλὰ τὸ ἐν ἁμαρτίᾳ, οὗ δ' ἂν φθασθείη τις κἂν ἐπὶ κλίνης· λοιπὸν εὔθυμος ἔσο κυρία περὶ τῆς σῆς κεφαλῆς, ὃν ὄψῃ μικρὸν ὕστερον ἐλπίζω ἐν χαρᾷ, ὅτε τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι ἀναστήσονται πάντες εἰς ἀμοιβὴν τῶν βεβιωμένων· ἴδε πῶς ἀρξάμενος, ἑτέρως ἐτελείωσα· εὑρέθη γάρ μοι τὸ γράμμα κατὰ χρέος τῇ τοῦ ἐμοῦ κυρίου καὶ γνησίου φίλου ὁμόζυγι πεποιημένον· χαρισθείης μοι εὐσεβῶς διαβιοῦσα.

ρλγ'. Πατρικίᾳ ἄλλῃ.

Τὰ νῦν ἐπιστεῖλαι τῇ ἐμῇ κυρίᾳ, ἐκ Cod. f. 173. b. προφάσεως γέγονε τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν τέκνου ἀββᾶ Πέτρου, τοῦ καὶ τῆς σῆς θεοσεβείας

ἀγχιστείας· τί δὲ ὅτι οὐκ ἀπέλειπες καὶ αὐτοῦ ἀγαθοποιοῦσα, ὥσπερ καὶ τοῖς περὶ τὸν ἀββᾶν Εὐόδιον, ἄλλοις τε τοῖς φθάσασι τῆς ἐλαχίστης ἡμῶν μονῆς ὑπάρχειν; ὑπὲρ ὧν, ἄξιόν ἐστιν εὐχαριστεῖν σοι, ἀπολογεῖσθαι, προσεύχεσθαι τὰ ἀγαθά σοι εὐθηνῆσαι· ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν, χορηγήσαι καὶ πληθύναι τὸν πνευματικὸν σπόρον, καὶ αὐξήσαι τὰ γεννήματα τῆς δικαιοσύνης σου ἐν παντὶ, θείᾳ ἐργασίᾳ πλουτιζομένης· τοῦτο γάρ σοι ἐγκώμιον ἐν τῷδε τῷ βίῳ, ἐφόδιον αἰωνίου ζωῆς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ἀπολαύομεν πάντοθεν τῶν ἀγαθῶν σου· ἔχομεν δὲ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν μνήμης ἐμπύρευμα, καὶ τὸ προσκεφάλαιον, ἐν ᾧ ἀναπαυόμενοι χρεωστικῶς ὑπερευχόμεθά σοι· τί τὸ ἑξῆς; ὅτι καὶ τὴν πίστιν ὡς μανθάνω φυλάττεις ὡς κεφαλίδα σου, τὸ φρόνιμον τοῦ ὄφεως ἔχουσα κατὰ τὴν γραφὴν καὶ τὸ τῆς περιστερᾶς ἀκαίρεον· ὢ τῆς ἐπαινετῆς σου θεοσεβείας· οἶδας ὅτι οὐδὲν θεοῦ προτιμότερον· ὄντως πεπαίδευσαι τὰ θεῖα, ἀληθῶς γινώσκεις τὰ ἀνθρώπινα παρερχόμενα· καί γε διαφυλάξειέν σε κύριος ἕως τέλους ἀκαταγώνιστον, ἀμέτοχον τῆς τῶν αἱρετιζόντων θεοχωρίστου κοινωνίας, τὴν ἐν ἅπασιν πανεύφημον καὶ πανσύνετον.

Quid porro est, quod non desinis et huic bene facere, et abbati quoque Evodio, et alii qui minimi mei monasterii, fuere sodales? cuius rei causa, dignum est tibi gratias agi, te commendare, pro te orare, ut bene res tibi eveniant. Qui ergo ministrat semen seminanti, et panem ad escam, det tibi abundantem spiritalem sationem, augeatque genimina iustitiae tuae, quae omni divino opere exuberet. Haec enim tibi laus erit in mundo, et aeternae vitae viaticum ad regnum caelorum. Fruimur semper donis tuis: habemus prae oculis nostris incitamentum memoriae etiam pulvinar, in quo requiescentes merito tibi bene precamur. Quid praeterea? quia et fidem ut audio servas, ut capitis tegumentum, prudentiam serpentis habens, et columbae simplicitatem. O laudabilem religiositatem tuam! Exploratum tibi est, nihil esse Deo anteponendum. Vere edocta es res divinas, vere cognoscis fluxas humanas. Utinam conservet te Deus usque in finem invictam, et alienam ab haereticorum, quae a Deo separat, unione, in cunctis laudatissimam et sollertissimam!

ρλδʹ. Ἱλαρίωνι τέκνῳ.

Cod. f. 171. a. Χαῖρε τέκνον ἀββᾶ Ἱλαρίων· πυνθάνομαί σε πῶς ἔχεις· πῶς διεξάγεις τὸν τοῦ διωγμοῦ καιρὸν, κἂν ἄρτι ἀπερίοριστος· ἀλλὰ τὰ πάλαι οὐ μόνον περιωρισμένος, ἀλλὰ καὶ ἐν πληγαῖς ὑπὲρ Χριστοῦ· ὅμως καὶ τὰ νῦν δεδιωγμένος, καὶ ὁ μακαρισμὸς ἐγγύθεν· δεδέημαι καὶ πρὶν καὶ νῦν τὸ αὐτό· εὐαρέστως διεξάγειν τὴν ἐν κυρίῳ ζωὴν ὑμῶν· ἡ συνοδία σου ἔστω συνοδία Χριστοῦ· ἡ ἁλία σου, ἁλία ἀποστολικὴ, καὶ γὰρ μαθητῶν Χριστοῦ τοῦτο τὸ ἐπιτήδευμα· δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν, τέκνα μου, ἐν τῷ ἔργῳ ὑμῶν, ὅτι ἐπὶ θύραις θανάτου ἐσμέν· ἁλιεύων ἡλιεύθης ὑπὸ κυρίου εἰς τὸ ἅγιον σχῆμα· οὕτως εἰσαεὶ ἔστω σου ἡ ἄγρα ἐν τῷ ἀγρεύεσθαί σε ὑπὸ θεοῦ εἰς τὰ καλά· ὁρῶν τὸν βυθὸν, θαύμαζε τὸν

134. Hilarioni filio.

Salve fili, abbas Hilarion. Quaero, quomodo te habeas, quomodo persecutionis hoc tempus transigas, et num adhuc immunis circumscriptione sis. Etenim olim non modo circumscriptus, verum etiam verberatus propter Christum fuisti. Attamen praesenti quoque tempore persecutionem pateris, et prope abest beatitudo. Idem et antea et nunc rogavi, ut vita vestra cum Dei beneplacito sit. Sodalitas tua, sit sodalitas Christi; coetus tuus, coetus apostolicus: hic enim Christi discipulorum scopus est. Glorificate porro Deum, filii mei, opere vestro, quia in foribus mortis consistimus. Cum esses piscator, piscatus est te Dominus ad sanctum schema: ita semper tibi constet piscatio, nempe Domini ad

bonum praeda fias. Dum maris abyssum spectas, admirare creatorem tuum Deum: dum piscem capis, lauda nutritorem tuum Dominum: dum vendis ob vitae usus, fac more monastico non mundano: dum hami funiculum plicas, complica mihi bonas cogitationes: psalmum habes, hymnum habes, melodiam habes: comede sine detrimento, bibe modice, dormi quantum satis: omnia decenter et ordine fiant, ut laudetur Dominus ab iis qui nos observant. Cavete etiam tentationem, ne comprehendamini: propterea socordes esse non oportet, neque indifferenter vivere, sed cum timore ac vigilantia; et cum spe in Deo, fore ut omnia propter Christum patiamur. Utique, fili mi, obsecro te ut ita ambules. Confirma qui tecum sunt: admone ut timeant formidentque Deum, nihilque mali agant, cum omnes ante oculos eius reapse constemus. Accepi pisces tuos, benedictarum scilicet manuum tuarum laborem. Benedicat Deus piscationi tuae! Saluta fratrem Theophylactum, et si quis alius fidelis. Qui mecum sunt salutant te peramanter.

135. Nilo filio.

Saluto te, fili mi carissime Nile. Accepi pisces eulogiam tuam. Quid tibi rependam, quod denuo memorem te mei ostendisti ex labore manunm tuarum? Nihil profecto aliud quam peccatrices preces meas. Det vero Deus abundantius timorem suum cordi tuo! ut terra marique ipsum spires, ipsi servias. Scis enim, frater, mortales nos esse omnes, qui paulo post de hoc corpusculo abeuntes, rationem de universa vita nostra reddemus, usque ad verba et errorem quemlibet, usque ad mentis cogitationem. Quid dico? Involuntariorum quoque atque inscienter actorum reddituros nos Domino rationem denunciatum est. Quales igitur nos esse oportet? timoratos inquam ac trementes, et facile excusabiles. Tremendum est enim scrutinii iudicium: hinc ignis inextinguibilis, illinc regnum caelorum: ille

ποιητὴν σου Θεόν· ἀγρεύων τοὺς ἰχθύας, δόξαζε σου τὸν τροφοδότην κύριον· πιπράσκων διὰ χρείαν, μοναχικῶς ἀλλ' οὐ κοσμικῶς· πλέκων τὴν ὁρμιάν, συμπλέκοις μοι ἀγαθοὺς λογισμούς· ψαλμὸν ἔχεις· ᾠδὴν ἔχεις, μελῳδίαν ἔχεις· ἐν τῷ ἐσθίειν, τὸ ἀπερίσκοπον· ἐν τῷ πίνειν, τὸ σύμμετρον· ἐν τῷ κοιμᾶσθαι, τὸ αὔταρκες· πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω, ἵνα δοξάζηται ὁ κύριος ὑπὸ τῶν ὁρώντων ἡμᾶς· σκοπεῖτε καὶ τὸν πειρασμόν, μήπως καὶ συλληφθῆτε· διὸ οὐκ ἀμεριμνεῖν χρή, οὐδὲ ἀδιαφόρως ζῆν, ἀλλὰ σὺν φόβῳ καὶ ἐγρηγορήσει, ἐλπίδι τε Θεῷ εἰς τὸ ἐνεγκεῖν πάντα ὑπὲρ Χριστοῦ· ναὶ τέκνον μου, παρακαλῶ σε οὕτω πορεύεσθαι· στήριζε τοὺς μετὰ σοῦ· ὑπομίμνησκε φοβεῖσθαι καὶ τρέμειν Θεόν· καὶ μηδὲν ποιεῖν κακὸν ὡς κατ' ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ παρόντων ἡμῶν ἀεὶ ὅπερ ἀληθές· ἀπεδεξάμην σου τοὺς ἰχθύας, ἐκ τῶν ἔργων τῶν εὐλογημένων χειρῶν σου· εὐλογήσειεν κύριος τὴν ἄγραν σου· προσείπε τὸν ἀδελφὸν Θεοφύλακτον καὶ εἴ τινα ἄλλον πιστόν· οἱ σὺν ἐμοὶ ἀσπάζονταί σε πεποθημένως.

ρλε'. Νείλῳ τέκνῳ.

Προσαγορεύω σε ὦ τέκνον μου ἀγαπητὸν Νεῖλε· ἀπεδεξάμην σου τὴν εὐλογίαν τῶν ἰχθύας· τί σοι ἀνταποδώσω ὅτι καὶ πάλιν μου ἐμνήσθης ἐκ τοῦ κόπου τῶν χειρῶν σου; οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐχὴν μου ἁμαρτωλοῦ· καί γε παράσχοι ὁ κύριος τὸν φόβον αὐτοῦ πλουσιωτέρως ἐν καρδίᾳ σου· ἵνα κἄν τε ἐν γῇ κἄν τε ἐν θαλάσσῃ, αὐτὸν ἀναπνοῖς, αὐτῷ δουλεύοις· οἶδας γὰρ τέκνον ὅτι θνητοὶ ἐσμὲν πάντες μικρὸν ὕστερον ἐκβαίνοντες τοῦ σαρκίου, λόγον ὑφέξοντες περὶ ὅλου τοῦ βίου ἡμῶν, μέχρι καὶ λόγου καὶ παραφθέγματος, μέχρι ἐνθυμήσεως· καὶ τί λέγω; καὶ ἀκουσίων, καὶ τῶν ἐν ἀγνοίᾳ δώσειν ἡμᾶς λόγον ἐπήγγελται τῷ κυρίῳ· ποταποὺς δεῖ ἡμᾶς λοιπὸν εἶναι; ἐμφόβους καὶ ἐντρόμους, εὐαπολογήτους· φοβερὸν γὰρ τὸ κριτήριον τῆς διαγνώσεως· πῦρ ἄσβεστον ἔνθεν, κἀκεῖθεν βασιλεία οὐρανῶν· τὸ μὲν τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ παρα- Cod. f. 171. b.

κρούσασι τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου, ἢ δὲ τοῖς νομοφύλαξι· διὰ τοῦτο παρακαλῶ ὁσίως σε βιοῦν, καθαρῶς, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· κἂν δίκτυον ἀνακαθαίρῃς, κἂν ἄγκιστρον βάλλεις, κἂν ἰχθὺν ἀνέλκεις, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ, τέκνον· μὴ ὡς οἱ λαϊκοὶ ἡμεῖς οἱ σταυρόκοσμοι (1), μήτε ἀγρεύοντες, μήτε πιπράσκοντες, ἀλλὰ ἀποστολικῶς, ὧν καὶ τὸ χειροτέχνημα ὑπέμνησα ἐκ πόνου, ἐκ φόβου· ἐὰν γὰρ μὴ διαστείλωμαι, οὐαί μοι· ναὶ υἱέ μου ἠγαπημένε, μνήσθητι τοῦ εὐεργέτου σου Θεοῦ· ποῦ ἦς, ποτὲ καὶ πῶς, καὶ νῦν τίς εἶ καὶ ἐν ποίᾳ δόξῃ· δόξασον τὸν Θεὸν ἐν τῷ βίῳ σου ἵνα καὶ ὁ Θεός σε δοξάσῃ εἰς αἰῶνας· σοὶ μὲν παρ' ἐμοὶ ταῦτα· πρὸς δὲ τὴν συνοδίαν σου, αὐτὸς ἀντὶ ἐμοῦ γενοῦ στηρίζων καὶ νουθετῶν τὰ αὐτά· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ κυρίου βραβεύσειεν ὑμᾶς ἐν ὁμονοίᾳ· προσεύχου καὶ αὐτὸς περὶ τῆς ταπεινώσεώς μου· προσαγορεύουσίν σε οἱ ἀδελφοί σου.

peccatoribus et Domini mandata transgredientibus, hoc legis observantibus. Idcirco te hortor ut sancte vivas pureque, et in conspectu Dei. Sive rete purges, sive hamum iacias, sive piscem extrahas, omnia ad Dei gloriam, o fili. Haud tamquam laici simus nos cruce signati, neque piscatores, neque venditores, nisi more apostolico; quorum etiam manuum opificium fieri commendo cum labore ac timore. Nam si non monuero, vae mihi! Utique, fili mi carissime, memento benefactoris tui Dei, ubi fueris, quando et quomodo? et nunc qui sis, et quali in gloria? Glorifica Deum in vita tua, ut Deus te in aeternum glorificet. Haec a me tibi. Apud sodalitatem vero tuam esto loco mei tu, confirmans et commonens eadem haec. Et pax Domini vos in concordia stabiliat! Ora et tu pro humilitate mea. Salutant te fratres tui.

ρλϛʹ. Ἀνεπίγραφος.

Cod. f. 175. a. Μανθάνω σε, ὦ μακαριώτατέ μου πάτερ, εἱργμένον εἶναι, καὶ οἷον ὡς καμίνῳ πυρὸς δοκιμαζόμενον ὑπὸ τῶν ἀσεβούντων, καὶ εἴθε μοι ἦν δυνατὸν καταλαβεῖν τὸ κατέχον σε φρούριον, ὡς ἂν ἠσπασάμην τὴν ἐμὴν ἱερὰν καὶ σεβασμίαν κεφαλήν, ᾄσας σοι αἰνέσεως ῥήματα, ὅτι διὰ Χριστὸν βασανίζῃ, λιμώττεις, διψεῖς, στενοχωρούμενος, ὑποπιαζόμενος, ταλαιπωρούμενος· τάχα καὶ τὸν ἀέρα ἀναπνεῖν οὐκ ἐλευθερίως ἔχων· ἐῶ λέγειν ὀνειδισμούς, μυκτηρισμούς, ἀπειλάς, ὅσα ἄλλα καὶ φυλακὴ φέρει καὶ οἱ κακοῦντες εἰώθασι πράττειν· διὰ ταῦτα πάντα ἀλγύνομαι ὁ ταπεινὸς ἐπὶ τῇ σῇ ἁγιωσύνῃ· ἀγωνιῶ, σφαδάζω, στενάζω, τὴν καρτερίαν σοι προσευχόμενος ὡς ἁμαρτωλός, τὴν ἀναψυχήν, τὴν τοῦ ἀγῶνος τελείωσιν· καί γε πιστεύω ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν τὸ μαρτύριον τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ, καὶ ἐπιτελέσειεν εἰς δόξαν τοῦ κράτους αὐτοῦ, εἰς ἔπαινον τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, εἰς καύχημα ἡμῶν τῶν ἐλαχίστων καὶ ἀδρανῶν· πάντες ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς

136. Sine titulo.

Audio te, pater mi beatissime, inclusum esse, et tamquam in ignis camino exploratum ab irreligiosis. Atque utinam mihi liceret ad carcerem tuum accedere, ut sacrum venerandumque praepositum meum oscularer, canens tibi simul laudis verba, quia propter Christum torqueris, esuris, sitis, angustiatus, vexatus, afflictus, et fortasse ne aërem quidem libere respirare permissus. Mitto commemorare convicia, irrisiones, minas, et quaecumque alia carceris fert conditio, et tortores facere solent. Ob haec omnia miser ego sanctitati tuae condoleo, angor, palpito, ingemisco, constantiam tibi imprecans (etsi ego peccator sum) solatium, et certaminis consummationem. Et sane credo illum, qui coepit in vobis confessionis suae martyrium, perfecturum illud esse ad gloriam potentiae suae, ad laudem ecclesiae suae, ad mei minimi et ignavi gaudium. Nos quidem omnes ad vos respicimus, omnes vobis inni-

(1) Reapse in graecae missae picturis a nobis editis (N. B. T. VI.) monachi omnes cruce in capitis tegumento signati sunt.

timur, velut ii qui in secundo cursu stadium decurrere parati sunt; et priorum victoria vel secus animati; vel contra fracti, et a virilitatis vigore depulsi. Nobis, quaesumus, fiduciam vos inspirate; nae, inquam, paterna viscera vestra exoramus! Attollite nobis victoriae signum vestris invictis cursibus; non autem contra, quod vel cogitare absit. Estote vos corona nostra, gaudium, spes, et martyrium, in conspectu Christi: qui nobis concedet vobiscum, o Deo digni, irreprehensibiliter propositum certamen peragere confessionis suae.

ἀποβλέπομεν· πάντες ἐφ' ὑμῖν ἐπερειδόμεθα, ὥσπερ οἱ κατὰ δευτέραν ἐπιβολὴν σταδιοδρομεῖν παρεσκευασμένοι, καὶ τῇ τῶν προτέρων νίκῃ ἢ τοὐναντίον εὐθαρσοῦντες, ἢ καὶ ἀνάπαλιν καταπεπληχότες, καὶ τὸν ἀνδρείας τόνον οὐκ ἔχοντες· δεόμεθα ὑμῶν, ἀνδρειώσατε ἡμᾶς· ναὶ ναὶ παρακαλοῦμεν τὰ πατρικὰ ὑμῶν σπλάγχνα· δότε ἡμῖν νίκης σημεῖον ἐν ταῖς ἀηττήτοις εὐδρομίαις, καὶ μὴ τοὐναντίον, ὅπερ ἀπείη καὶ ἐννοεῖν· ἐστὲ ὑμεῖς ἡμῶν καὶ στέφανος, καὶ χαρά, καὶ ἐλπίς, καὶ μαρτύριον ἐν προσώπῳ Χριστοῦ· ὃς ἡμᾶς σὺν ὑμῖν τοῖς ἀξιοθέοις χαρίσεται ἀκαταγνώστως διανύσαι τὸν προκείμενον ἀγῶνα τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ.

137. Ireni et Pulchrae duabus sororibus.

O calamitatem! Namque a gemitu initium epistolae facio, condolens vobis de acerbo casu, et collacrymans, ut audacter dicam, veluti bonus Christus cum Martha et sorore in Lazari obitu. Carus erat vir, carus inquam et sanguine propinquus, bonus homo Dei, mandatorum Domini observans, vitulus (Moschus) nomine ac re propter egregiorum actuum suorum famam. Et tunc quidem propter Lazarum multi Iudaei Bethaniam venerunt, comploraturi cum sororibus ob viri virtutem. Nam si Christi amicus erat, quid ni cunctis amabilis? Nunc autem heu casum! Ne obitus quidem ante oculos fuit, quod multum solet afferre solatium, nempe suprema verba, supremum mussitatum vale. Osculari enim solemus morientem et gemitibus prosequi: ille autem innuit oculo, manum movet, exiliter loquitur, quae non modicam etiam post obitum conferunt lugentibus consolationem. Sed nihil huiusmodi in hoc casu fuit. Quamobrem luctum vestrum puto esse inconsolabilem, solis relictis absque patrocinio ac tutore. Gravis casus, profunda plaga, inconsolabilis separatio! Nam utrimque vita quaedam singularis erat, frater cum duabus sororibus, coelebs cum coelibibus, virgo cum virginibus: ostendentes nobilitatem splendore vitae, aeta-

ρλζ΄. Εἰρήνῃ καὶ Καλῇ δυσὶν ἀδελφαῖς.

Ὦ τῆς συμφορᾶς· ἀπὸ γὰρ στεναγμοῦ ἐνάρχομαι τῆς ἐπιστολῆς, συσκυθρωπάζων ὑμῖν ἐπὶ τῷ πάθει, καὶ συνδακρύων εἰ καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν ὡς ὁ Χριστὸς ὁ ἀγαθὸς ταῖς περὶ Μάρθαν δυσὶν ἀδελφαῖς ἐν τῷ θανάτῳ Λαζάρου· φίλος γὰρ ὁ ἀνήρ, φίλος ἐγγίζων ἐν αἵματι· ἀγαθὸς ἄνθρωπος θεοῦ· ἐργάτης ἐντολῶν κυρίου· μόσχος ὤν, καὶ ὀνόματι δι' εὐωδίαν τῶν δεξιῶν αὐτοῦ πράξεων· τότε τοίνυν ἐπὶ Λαζάρῳ πολλοὶ Ἰουδαίων ἧκον ἐν Βηθανίᾳ συνθρηνήσοντες ταῖς ὁμαίμοσι διὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός· εἰ γὰρ τοῦ Χριστοῦ φίλος, πῶς οὐ πᾶσιν ἐραστός; νῦν δὲ φεῦ τῆς συμβάσεως· οὐδὲ κἂν ὁ θάνατος κατ' ὀφθαλμούς, ὅπερ φέρειν οἶδε πολλὴν παραμυθίαν ἐξόδια ῥήματα καὶ συντακτήρια παραψιθυρίσματα· φιλεῖται γὰρ ὁ ἀπιὼν καὶ προσφύζεται παρὰ τῶν παρεστηκότων, καὶ νεύει ὀφθαλμόν, καὶ κινεῖ χεῖρα, καὶ φθέγγεται ἀδρανές τι, ἃ οὐκ ὀλίγην καὶ μετὰ θάνατον ἐπαφίησι παρηγορίαν τοῖς πενθοῦσιν· οὐδὲν δὲ δεῦρο τοιοῦτον· διὸ καὶ τὸ πένθος ὑμῶν ὑπολαμβάνω ἀπαράκλητον εἶναι ἀφειμένων μόνων, ἀπροστατεύτων, ἀνεπικούρων· βαρὺ τὸ πάθος, βαθεῖα ἡ πληγή, ἀπαρηγόρητος ὁ χωρισμός· καὶ γὰρ ἦτε ἀμφότεροι ξένον τι ζῶσαι ἐν βίῳ, ἀδελφὸς δυεῖν ἀδελφαῖς, ἄζυξ ἀζύξι, παρθένος παρθένοις· φέροντες τὰ τῆς εὐγενείας ἐν λαμπρότητι, Cod. f. 175. b.

τὰ τῆς ἡλικίας ἐν ἀκμῇ, τὰ τῆς θεωρίας
ἐν εὐειδίᾳ, τὰ τῆς οὐσίας ἐν εὐπορίᾳ, τὰ
τῶν προσόδων ἐν εὐθηνίᾳ· καὶ ὅμως τῆς φι-
λαλληλίας οὐδὲν προτιμότερον γέγονεν εἰς
διάζευξιν ἀναγκάζον διὰ τοῦ γάμου ἐν ὑμῖν·
« ἰδοὺ δὴ τί καλὸν ἢ τί τερπνὸν, ἀλλ'
Ps. CXXXII. 1. » ἢ τὸ κατοικεῖν ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτό· * »
καὶ οὔπω ἔφην τὴν μητρόθεν παραδεδο-
μένην ἀγαθοεργείαν ἐν ἐλεημοσύναις, ἐν
προσευχαῖς, ἐν ψαλμῳδίαις, ἐν ἐγκρα-
τείᾳ, ἐν σεμνότητι, ἐν εὐλαβείᾳ, ἐν φιλο-
ξενίᾳ· τὸ τελευταῖον καὶ πρῶτον, ἐν ὀρθο-
δοξίᾳ· ποῦ παρήσομεν τὴν ὀρφανοτροφίαν καὶ
ὅσα ἐν αὐτῇ ὁρᾶται ἐν πάσῃ ἡλικίᾳ κλη-
ροῦσαι καὶ προικίσαι καὶ εἴ τι ἄλλο; ὢ τοῦ
θαύματος· τεσσαράκοντα εἴασεν ὀρφανὰ
ἐν τῇ ἀποβιώσει, ἐν ὑμῖν τὰ ἴσα πρατ-
τούσαις· ξένον ἄκουσμα, ἔργον ἁγίων, οὗτοι
σὺν πολλοῖς ἄλλοις οἱ θρηνηταὶ τοῦ πατρὸς
ὡς ἀληθῶς τῶν ὀρφανῶν· θεομίμητον τὸ κατ-
όρθωμα· τοιαῦτα τὰ ἐκείνου καὶ ὑμῶν· τοιοῦτο
αὐτοῦ καὶ τὸ ἐντάφιον, δι' ὧν καὶ μετὰ θάνατον
ὀρφανοτροφεῖ, ἐλεεῖ, ψυχὰς πενήτων ἐμπί-
πλησιν ἀγαθῶν· ταῦτα κενούτω τὸ πάθος
τῆς λύπης ὑμῶν εἰς χαρὰν μεταβάλλοντα,
ἐν ἐλπίδι τῶν ἀποκειμένων αὐτῷ αἰωνίων
ἀμοιβῶν· ὧν καὶ ὑμεῖς μετάσχοιτε καλῶς
καὶ ὁμοτρόπως τὸν ὑπολειπόμενον ὑμῖν δια-
μείβουσαι βίον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ φυ-
λάττοντι ὑμᾶς ὡς κόρας δύο ὀφθαλμῶν
θεοσεβείας.

tem vigore, spectabilitatem formositate, patrimonium opum copia, reditus sumptuositate; simulque hoc mutuo amore nihil fuit potentius ad impediendas nuptias, quae necessariam vobis separationem effecissent. « Ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum! » Neque adhuc commemoravi vestrum bonum ex materna traditione eleemosynarum studium, precum, psalmodiae, continentiae, honestatis, pietatis, hospitalitatis, postremo autem immo apprime, orthodoxiae. Cur taceam orphanorum curam, et quidquid per eam fit vel cleris addicendo vel dotando, vel alia ratione qualibet? O rem miram! quadraginta moriens vobis reliquit orphanos idem officium prosecuturis. Rarum auditu, sanctorum opus, imitativum Dei facinus, clamant hi cum multis aliis verum orphanorum patrem elugentes. Hae sunt illius vestraeque res. Haec et funebris illius pompa, quia per vos, post obitum etiam, orphanos nutrit, miseretur, animas pauperum bonis replet. Haec inquam vestrum exhauriant luctum, moerorem in laetitiam convertant, spe repositorum illi praemiorum. Quae utinam vos quoque consequamini, dum recte parique more reliquam vitam peragetis in Christo Iesu, qui vos tamquam geminas oculorum religionis pupillas custodit.

ρλη'. Εὐσεβίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 176. b. Ἐδεξάμην σου τὸ γράμμα, τέκνον, καὶ
γνοὺς συνῆκα ὅτι φοβεῖς σὺ τὸν θεὸν διὰ τῆς
ἀγάπης καὶ πεποιθήσεώς σου ἧς ἔχεις δι'
αὐτὸν πρὸς τὴν ἐμὴν ταπείνωσιν· δεῖγμα
γὰρ ὑποταγῆς θεοθεραπεύτου, ἡ πρὸς τὸν
καθηγούμενον ἀγάπη καὶ ἐπιποθουμένη θεω-
ρία· χάρις οὖν τῷ θεῷ ὅτι ἄσβεστοί σοι οἱ
σπινθῆρες τῆς πίστεως διαμεμενήκασιν, ἀλλὰ
καὶ διαμενοῦσιν εἰς τὸ ἀεί· εὐαπόδεκτός σου
καὶ ἡ πρὸς τὰ ἐνταῦθα προαιρετικὴ ἄφι-
ξις· ἀλλ' οὖν καλῶς ἐποίησας ἐπισχὼν ἑαυ-
τόν· πειρασμὸς γάρ ἐστιν ἡ ἔλευσις τοῦ τυ-
χόντος· παρακαλῶ δέ σε, τέκνον μου, φυ-

138. Eusebio filio.

Litteras tuas, fili, recepi; teque Deum timere probe cognovi ex amore atque fiducia, quam illius causa foves erga humilitatem meam. Quippe religiosae subiectionis indicium est, tuus erga praepositum amor, eiusque spectandi cupiditas. Deo gratias igitur, quod inextinctae manserunt in te fidei scintillae, sed et semper manebunt. Grata quoque fuit tui ad haec loca adveniendi deliberatio; attamen recte egisti temet cohibendo; instar enim tentationis est cuiuslibet adventus. Rogo autem te, fili mi, ut abs quovis adverso casu caveas. Fac in

loco minime periculoso consideas; nam vitare oportet ipsarum occasiones. Cum uno prorsus vel duobus fratribus sis; scriptum est enim: « vae soli! quia si ceciderit, non » est qui allevet eum. Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Haec enim sibi invicem, inquit, adversantur. » Ne praevalenti demus carni impulsum; etenim ad imos inferos nos deducet; sed spiritui, in quo vivemus per saecula laeti. Ergo non sine mensura ac pondere comedamus, et bibamus, atque dormiamus. Victori corona. Ne itaque te ignominia aliqua adficias, fili mi, sed in omnibus praebe te irreprehensibilem, ut Dei ministrum. Zelo zeles Domino in orthodoxia, quia negatio illius in ipsius imagine fit ab hodiernis persecutoribus. Fuge quamlibet cum his communionem, ceu serpentis venenum. Sit tibi in cunctis Christus adiutor! Recepimus nunc quoque eulogias tuas, ceu priores: vicissim tibi benedicat Deus patris mei! Saluta fratrem Eleutherium, eique dic, quod nempe me valde solatus fuerit, quatenus calciamentis consuluit fratrum suorum, oeconomo obtemperans. Deus illum vicissim soletur. Quae tibi monita dedi, fac ut illi quoque innotescant. Gaudeo enim, si praesertim una versamini. Orate pro humilitate mea. Gratia Domini vobiscum. Salutant vos qui mecum sunt fratres vestri.

139. Euthymio filio.

Ex litteris tuis cognovi, fili mi carissime, tribulationem tuam, quod nempe circumeas de loco in locum, impios fugiens et in latebris degens: quid ni enim calamitosa et angustiata huiusmodi vita sit? Sed quamquam res ita se habeant, spe roboratus gaude, quod propter Christum pateris, propter eum qui tui causa mortem elegit. Vestigiis sanctorum premis, qui circuierunt in multis tribulationibus, egentes, angustiati, errantes, in cavernis latitantes, ad montana confugientes, exules,

λείπεσθαι ἀπὸ παντὸς κακοῦ· ἔστω σου τὸ κάθισμα ἐν τόπῳ ἀσκανδαλίστῳ, φεύγειν γὰρ δεῖ τοὺς τῶν πτωμάτων τόπους· μετὰ ἑνὸς πάντως ἢ δύο ἀδελφῶν σου· γέγραπται
γάρ· * « οὐαὶ τῷ ἑνί, ὅτι ἐὰν πέσῃ οὐκ ἔστιν * Eccle. IV. 10.
» ὁ ἐγείρων αὐτόν· ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ » τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς » σαρκός· ταῦτα δέ φησιν ἀντίκειται ἀλλή-
» λοις· » * μὴ τὴν νικῶσαν τῇ σαρκὶ δῶ- * Gal. V. 17.
μεν ῥοπήν, ἕξει * γὰρ ἡμᾶς εἰς πυθμένα * ἄξει?
ᾅδου, ἀλλὰ τῷ πνεύματι· ζησόμεθα γὰρ ἐν τούτῳ εἰς αἰῶνας εὐφραινόμενοι· διὸ μέτρῳ καὶ σταθμῷ ἐσθίωμεν καὶ πίνωμεν καὶ ὑπνώττωμεν· τῷ νικῶντι ὁ στέφανος· μὴ οὖν καταισχυνθῇς, τέκνον μου, ἀλλ' ἐν παντὶ σύστησον ἑαυτὸν ἄμεμπτον ὡς θεοῦ διάκονον· ζηλῶν ζῆλον τῷ κυρίῳ ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ, ὅτι ἡ ἄρνησις αὐτοῦ, ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ γίνεται τοῖς νῦν διώκταις· φεῦγε πάσης κοινωνίας αὐτῶν ὡς ἰὸν ὄφεως· εἴη σοι Χριστὸς βοηθὸς ἐν πᾶσιν· ἀπεδεξάμην καὶ τὰς νῦν εὐλογίας σου ὥσπερ τὰς πάλαι, καὶ ἀντευλογήσειέν σε ὁ θεὸς τοῦ πατρός μου· προσαγόρευσον τὸν ἀδελφὸν Ἐλευθέριον καὶ εἰπὲ αὐτῷ ὅτι ἀνέπαυσάς με λίαν ἐν οἷς εἰργάσω ὑποδήμασι τῶν ἀδελφῶν σου, ὑπακούσας τῷ οἰκονόμῳ· ἀλλ' ἀνταναπαύσειέν σε ὁ κύριος· ἃ σοὶ τέκνον ἐνουθέτησα, γνώτω κἀκεῖνος· χαίρω γὰρ εἰ μάλιστα ἐστὲ σὺν ἀλλήλοις· προσεύχεσθε ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεώς μου· ἡ χάρις τοῦ κυρίου μεθ' ὑμῶν· ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ συνόντες μοι ἀδελφοὶ ὑμῶν.

ρλθ'. Εὐθυμίῳ τέκνῳ.

Ἐκ τῶν γραμμάτων σου ἐπέγνων, τέκνον Cod. f. 177. a.
μου ἠγαπημένον, τὴν θλῖψίν σου, ὅτι περιάγεις ἐκ τόπου εἰς τόπον φεύγων τοὺς δυσσεβοῦντας καὶ ἐναποκρυβόμενος· πῶς οὐχὶ τεθλιμμένως καὶ στενοχωρητικῶς ἐστί σε διαζῆν; ἀλλ' εἰ καὶ οὕτως, τῇ ἐλπίδι νευρούμενος χαῖρε, ὅτι διὰ Χριστὸν πάσχεις, διὰ τὸν ὑπὲρ σοῦ θάνατον ἑλόμενον· ἐν ἴχνεσιν ἔφθα-
σας τῶν ἁγίων * οἳ περιῆλθον ἐν πολλαῖς * Hebr. XI. 38.
θλίψεσιν, ὑστερούμενοι, στενούμενοι, ἀλῆται γινόμενοι, πέτραις σκεπόμενοι, ὄρεσιν ἐμβατεύοντες, φυγάδες, ἀπόλιδες, ἄποικοι

ὄντες, μετὰ καὶ πληγῶν καὶ θανάτων, ἵνα Χριστὸν κερδήσωσιν· οὕτω τέκνον καὶ αὐτὸς, ὅ τι ἂν σὺ πάσχῃς, ἐκεῖ ἀπόβλεπε· ἐκεῖθεν λάμβανε παράκλησιν, καὶ στῆθι γενναίως ὡς ἀθλητὴς Χριστοῦ· μαρτυρίου γὰρ καιρός· καὶ μακάριος ὁ ὑπομείνας μικρὰς καὶ πονηρὰς ἡμέρας, ἐν αἷς στέφανος αἰώνιος, δόξα ἀνεκλάλητος· οὐαὶ δὲ τῷ ἀρνητῇ καὶ προδότῃ τῆς εἰκόνος Χριστοῦ, ὅτι μετὰ τοῦ Ἰούδα ἡ μερὶς αὐτοῦ· σὺ οὖν τέκνον ἀγώνισαι ἔτι τὸν καλὸν ἀγῶνα ἐν τῇ ὑπομονῇ τῶν συμβαινόντων· ὁρᾷ ὅτι ἄλλοι ἐν φυλακαῖς, ὥσπερ καὶ τινες τῶν ἀδελφῶν σου μαστιγωθέντες σὺν Χριστῷ· μὴ δειλιάσῃς, μὴ πτοηθῇς τὸν κρατοῦντα σαρκός· Χριστὸς μετὰ σοῦ ὁ τὰ σύμπαντα φέρων τῷ νεύματι αὐτοῦ· προσεύχου καὶ περὶ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως ἵνα σώζωμαι ἐν κυρίῳ· προσαγορεύουσίν σε οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί σου· ἡ χάρις μετὰ σοῦ.

sine civitate sine domo, verberati insuper et interfecti, ut Christum lucrifacerent. Ita et tu, fili, quicquid patiaris, illuc aspice, inde cape solatium, et viriliter persta tamquam Christi athleta; tempus enim martyrii est; et beatus qui paucos malosque dies toleraverit, quibus proposita est corona aeterna, gloria ineffabilis. Vae autem negatori proditorique imaginis Christi, quia cum Iuda portio eius. Tu ergo, fili, certa adhuc bonum certamen, quicquid evenerit patiens. Cernis alios in carceribus, nec non et aliquos fratrum tuorum verberibus affectos cum Christo. Ne timeas, ne perhorrescas carnis dominum. Christus tecum est, qui omnia portat nutu suo. Ora etiam pro humilitate mea, ut salvus sim in Domino. Salutant te qui mecum sunt fratres tui. Gratia tecum.

ρμ'. Θεοφάνει ἡγουμένῳ.

Cod. f. 177. b. Ὀψὲ τοῦ καιροῦ, ὅμως ἔμαθον συλληφθῆναί σε ὑπὸ τῶν ἰουδαιοφρόνων καὶ ψευδοχριστωνύμων, ὦ πάτερ πολυπόθητε καὶ πολυθρύλλητε· καὶ ὢ πῶς οὐκ ᾐδέσθησαν ὑποῖσαι χεῖρα εἰς ἄνθρωπον θεοῦ, εἰς ἄνδρα ὅσιον, εἰς σκῆνος κατατετρυχωμένον, ἔκ τε πολυετοῦς ἀσκήσεως, καὶ νόσου δεινοπαθοῦς λίαν; ἀλλ' οἱ εἰς αὐτὸν Χριστὸν ἐκτείναντες χεῖρας ὕβρεως καὶ διωγμοῦ, τί καὶ οὐ παρέξωσι ἀνοσίων; χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ, ὅτι σὲ τὸ σώματι νοσηλευόμενον θανάσιμα, ἐκραταίωσεν τῷ πνεύματι ὑπὲρ τῶν πολλοὺς τῶν ὑγιαινόντων, κήρυκα γενέσθαι τῆς ἀληθείας, ἀπτοήτως ἐλέγξαντα γλῶσσαν αἱρετίζουσαν, καὶ μένοντα ἀσάλευτον τὸ καθόλου ἐν τῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ· τοῦτο τῶν ἀσκητικῶν σου ἀγώνων ὁ κολοφών· αὕτη τῆς θεοσόφου σου γνώσεως ἡ κορωνίς· ηὔφρανας θεὸν τὸν σὸν ἐραστήν· ἥδυνας ἀγγέλους τοὺς σοὺς ἐφόρους τῆς αἰνετῆς ζωῆς· ἔστεψας τὴν σεαυτοῦ κάραν ὁμολογίας διαδήματι· ἐγένου σὺ τῇ ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ κἀμοὶ τῷ οἰκτρῷ καὶ ἐλαχίστῳ σου τέκνῳ στηριγμὸς σωτηρίας· διὸ χαῖρε καὶ εὐφραίνου τὸ εἰς αἰῶνα ἀμήρυτον

140. Theophani praeposito.

Sero quidem, sed tamen aliquando cognovi captum te ab hominibus mente iudaeis, mentito nomine christianis, o desideratissime et celeberrime pater. Quomodo vero hos non puduit manum iniicere in hominem Dei, in sanctum virum, in corpus tum asceticae disciplinae diuturnitate, tum etiam gravi morbo attritum? Sed enim qui Christo ipsi manus intulerunt contumeliosas et persecutrices, quid scelestum non patrent? Profecto Deo gratias, qui ineffabili suo beneficio te corpore ad mortem infirmo, roboravit spiritu prae multis incolumibus, ut fieres veritatis praeco, ut intrepide haereticam linguam coargueres, ut omnino immobilis in Christi confessione perstares. Hoc est asceticorum tuorum certaminum fastigium: hoc sapientiae secundum Deum columen. Deum amatorem tuum laetificasti, angelos laudabilis vitae tuae spectatores gaudio cumulasti: caput tuum confessionis stemmate ornasti: factus es et Christi ecclesiae, et mihi etiam miserabili ac minimo filio tuo, firmamentum salutis. Quamobrem gaude et laetare spe-

ratis tuis in perpetuum aevum retributionibus: orans simul, ut ego quoque te subsequar filius minimus. Rogo sanctissime, ut meis verbis salutem dicas certaminis tui socio, patri autem meo, Exarcho.

141. Callisto filio.

Non sum tui oblitus, fili mi carissime Calliste, sed et recordor, et te intra cor meum habeo in caritate Christi; valde te probans propter tuam cum oeconomo concordiam et exhibitum ei ministerium. Non mentiar si dicam, te mihi quoque famulari et solatium praebere. In cunctis itaque optimum te Deus efficiat, qui bene in primis deservisti beato patri nostro; deinde et perpetuae mihi recordationis Arsenio; postremo nunc oeconomo: atque in utroque horum mihi ut dixi humili obsequenter serviliterque operam navasti: praeter quam quod in officio quoque cellarii famulatus es. Gaudeo te in omnibus esse probatum, utilem, perfectum, fidelem, benivolum, patientem, philopatorem, ingeniosum, oeconomicum, constantem, legis observatorem, in fide et confessione Christi immobilem. Hoc ergo statu esto, in hoc te confirma, de hoc laetare, quoniam multa tibi merces a Deo. Vellem ego quoque te mecum esse, sed interim Deo gratias. Magis me solaris absens, solans videlicet oculum meum, animam meam, oeconomum; non domi solum, sed in cunctis fratrum ingressibus et egressibus. Sit tibi a Deo gratia uberrima! Ora pro humilitate mea. Salutant te fratres tui.

142. Cassiae candidatissae.

Quae ad me propter Dominum misisti, recepi. Quis vero ego humilis homo sum, ut mei tua religiositas memor sit? At enim bonae radicis cum sis surculus, bene facere scis. Audio autem te bene facere meo etiam spiritali filio Dorotheo, qui propter

ἀμοιβαίαις σου ἐλπίσι· προσδεχόμενος κατόπιν σου, ἵνα κἀμὲ τὸν ἐλάχιστον υἱέα· προσειπεῖν σε ἀξιῶ ἁγιώτατε τὸν συνάθλόν σου πατέρα δὲ ἐμὸν φημὶ τὸν Ἔξαρχον.

ρμα'. Καλλίστῳ τέκνῳ.

Οὐκ ἐπιλέλησμαί σου, τέκνον μου ἠγαπημένον Κάλλιστε, ἀλλὰ καὶ μέμνημαι καὶ ἔχω σε ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ· ἀποδεχόμενός σε λίαν ἐν τῇ πρὸς τὸν οἰκονόμον συναφείᾳ καὶ διακονίᾳ· καὶ οὐ ψεύδομαι ὃ λέγω· δοκῶ αὐτὸς ἐγὼ ὑπηρετεῖσθαι καὶ ἀναπαύεσθαι· ἐν πᾶσιν οὖν χρήσιμόν σε ὁ κύριός μου ἀναδείξειεν· ἐξυπηρετησάμενον πρῶτα καλῶς τῷ μακαρίῳ πατρὶ ἡμῶν, εἶτα καὶ τῷ ἀειμνήστῳ Ἀρσενίῳ μου· μετὰ ταῦτα νῦν τῷ οἰκονόμῳ· ἐν ἀμφοτέροις ἐμὲ ὡς εἴρηται τὸν ταπεινὸν θεραπευτικῶς καὶ δουλεύσας· πλὴν ὅτι καὶ ἐδούλευσας διὰ τῆς τοῦ κελλαρείου διακονίας· χαίρω ὅτι ἐν παντὶ εἶ δόκιμος, ἱκανὸς, ἀπηρτισμένος, πιστὸς, εὔνους, ὑπομονητικὸς, φιλοπάτωρ, ὀξυΐνης, οἰκονομικὸς, σταθερὸς, νομοφύλαξ, ἀπαρασάλευτος τῆς πίστεως καὶ ὁμολογίας τοῦ Χριστοῦ· ἐν τούτοις οὖν ἴσθι, ἐν τούτοις βεβαιοῦ, ἐν τούτοις χαῖρε ὅτι ὁ μισθός σοι πολὺ παρὰ θεοῦ· ἤθελον δὲ κἀγὼ ἔχειν σε ἄρτι εἰς ἐμαυτὸν, ἀλλὰ ἀπάρτι χάρις τῷ θεῷ· μειζόνως ἐν τῇ ἀπουσίᾳ ἀναπαύεις με ἀναπαύων τὸν ὀφθαλμόν μου, τὴν ψυχήν μου τὸν οἰκονόμον, οὐ μόνον ἐν τοῖς οἴκοι ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰσόδοις καὶ ἐξόδοις· εἴη σοι ἡ χάρις παρὰ θεοῦ πλεονάζουσα· προσεύχου ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως· ἀσπάζονταί σε οἱ ἀδελφοί σου. Cod. f. 178. b.

ρμβ'. Κασίᾳ κανδιδατήσῃ (1).

Ἅπερ ἀπέστειλάς μοι διὰ κύριον ἐδεξάμην· καὶ τίς εἰμι ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μνημονευθεὶς παρὰ τῆς εὐλαβείας σου; ὅμως ὅτι ἀγαθῆς ῥίζης οὖσα βλάστημα, οἶδας ἀγαθοποιεῖν· ἀκούω γὰρ εὖ ποιεῖν σε καὶ τῷ πνευματικῷ ἡμῶν τέκνῳ Δωροθέῳ ὅτι πε- Cod. f. 179. a.

(1) Ad hanc mittitur etiam epistola ed. 205. libri II; sed ibi scribitur κανδιδατίσσῃ.

φυλακισμένῳ ὑπὲρ Χριστοῦ ἐγγίστά σου οἶδας τί ποιεῖς· συμμερίζεις γὰρ ἐν τούτῳ τὸν τῆς ἀθλήσεως αὐτοῦ ἀγῶνα· δόκησον δὲ ἡμᾶς αὐτοὺς τὸν ἁμαρτωλοὺς διατρέφειν ἐν τῷ υἱῷ ἡμῶν· τί οὖν ἀνταπόδομά σοι παρ' ἡμῶν; ἡ προσευχὴ καὶ ὁ λόγος ὁ παραινετικός· καλὸν παρθένου βίον διὰ θεὸν ὡς πυνθάνομαι παιδιόθεν· νύμφη Χριστοῦ γέγονας, μηκέτι ζήτει ἄλλον μήτε φίλει· τίς γὰρ αὐτοῦ ὡραιότερος; οὗ τὸ κάλλος ἐναστράψειέν σου ἔτι ἐν τῇ καρδίᾳ, εἰς τὸ σβέσαι σε πάντα πόθον ῥέοντα καὶ φθειρόμενον· φεύγουσα φεῦγε τὰς ὄψεις τῶν ἀρρένων, εἰ θέμις καὶ σωφρόνων, μή πως πληγῇς ἢ πλήξῃς· ἐκδέχεταί σε ὁ νυμφὼν ὁ ἐπουράνιος· ἐκεῖ ὄψει, ᾧ ἡρμόσω, μεθ' οὗ χαρήσῃ αἰωνίως· μικρὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ ἀρκῶν εἰς ὑπόμνησιν τῇ τιμιότητί σου· σωθείης κόρη Χριστοῦ.

ρμγ'. Μελετίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 179. b. Καὶ ἀπὸ τῶν γραμμάτων τοῦ ἀδελφοῦ Ἰωάννου πρότερον, καὶ νῦν ἀπὸ τῆς σῆς ἐπιστολῆς, τέκνον Μελέτιε, ᾔνεσα τὸν ἀγαθόν μου θεὸν ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ καὶ ὁμολογίᾳ σου· καὶ χάρις τῷ κυρίῳ ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἐγένετό σου ἡ καλὴ ὑποταγὴ ἐν ἀρχαῖς καὶ ἕως τινός· ὁμολογῶ γὰρ καὶ μαρτυρῶ σοι ἐκ ζήλου πεπονθέναι, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι· διὰ τοῦτο τῇ ἰδίᾳ δικαιοσύνῃ καὶ φρονήσει ἐπερειδόμενοι, τῆς ὑποταγῆς ἐρράγητε τῆς ἐνθέου καὶ σωτηρίου, ἀλώμενοι καὶ κενεμβατοῦντες εἰς ἀκίχητα· καὶ ἔδειξεν καὶ δείξειεν ὁ καιρὸς καὶ τὰ πράγματα· ἀλλὰ τούτοις τὸ χαίρειν φράσας, εἰς εὐχαριστίαν πάλιν καταλήξω τὸν λόγον· ηὐφράνθην, τέκνον μου ἀγαπητόν, ἀπολαβών σε διὰ τοῦ γράμματος· καὶ χαίρω ἐπὶ σοί, ἢ ἐπὶ τοῖς μὴ πλανηθεῖσι· σὸς εἰμὶ κἂν ἁμαρτωλὸς πατήρ· τὴν ψυχήν μου τὴν ταπεινὴν ὑπὲρ σοῦ θήσω· συγχωρητά σοι πάντα· ἐκ τοῦ δεῦρο στῶμεν· δουλεύσωμεν τῷ κυρίῳ ὑποτεταγμένως· φεύγοντες τὸν αὐτάρεσκον καὶ ἀπατεῶνα δαίμονα· οὕτως γὰρ σωθείημεν ἐν κυρίῳ· οὐδέν μοι διαφέρει περὶ τοῦ εἶναί σε ἐν τοῖς αὐτόθι ἕως

Christum inclusus carcere est iuxta te. Nosti quid agas; participas nimirum sic te gerens certantis illius agonem. Puta vero me quoque peccatorem a te nutriri in filio meo. Quaenam ergo tibi a me retributio? preces videlicet et admonitiones. Bonum vitae genus propter Deum, ut audio, a pueritia suscepisti: sponsa Christi facta es: ne alium quaeras neque diligas. Quis enim illo formosior? cuius utinam pulchritudo in corde tuo resplendeat, ut omnem in te extinguat fluxum et caducum amorem! Fuge admodum masculorum aspectum, si fieri potest, etiam honestorum, ne vel feriaris vel ferias. Expectat te caelestis thalamus. Illic videbis, cui nupsisti, quicum perpetuo gaudebis. Pauca dixi, sed quae commonendae nobilitati suae sufficiunt. Salva esto Christi sponsa.

143. Meletio filio.

Et antea ob litteras fratris Iohannis, et nunc propter tuam epistolam, fili Meleti, bonum meum laudavi Deum super conversione tua et confessione. Domino gratias, quod in vacuum non recidit tua ab initio, et ad aliquantum postea tempus obedientia. Fateor enim tibique testor, te zeli causa passum aliquid esse, non re cognita, sicut et ceteri. Propterea propria iustitia et praesumptione nixi, a religiosa et salutari obedientia discessistis, deerrantes et impossibilia frustra conantes; id quod ostendit, magisque adhuc ostendet tempus ac rerum eventus. Verum his valedicens, ad gratiarum actionem rursus verba convertam. Gavisus sum, fili mi carissime, quia in tua epistola te recepi; et tibi aliisque magis, quam numquam errantibus, gratulor. Tuus sum, quamquam peccator, parens: miseram animam meam pro te ponam: cuncta tibi condonantur. Abhinc stemus, serviamus Domino cum obedientia; placentem sibimet decipientemque diabolum vitantes. Sic enim salvi in Domino erimus. Nihil mea interest, te istic esse usque

ad pacem ecclesiae Dei: tantum te absque detrimento conserves, semper orans pro humili persona mea.

εἰρήνης τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ· μόνον ἀσινὴς διαφυλάττοιο, προσευχόμενος ἀεὶ ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεώς μου.

144. Hypatio filio.

Nunc quoque quae scripsisti cognovi, fili carissime. Prorsus autem amo voluntatem tuam inflammato a fide corde conceptam, volentis nempe mecum esse etiam corporaliter. Sed non huius temporis res est: nam quod deliberasti, fiduciae quidem tuae indicium est, inutile tamen usquequaque. Nihil ergo huiusmodi audeas: etenim quam Dominus regulam praebuit, ea tenenda est. An ignoras, Deum de nostra salute esse sollicitum? Porro discipuli unanimitas non tam ex corporali praesentia dignoscitur, quam ex inseparabili spiritalis coniunctionis voluntate atque amore. Quid enim? Num carnaliter inter nos amamus, ut carnis favore fruamur? Si ita sit, miserabiliores sumus cunctis hominibus. Absque passione est noster amor, ut impassibilis Dei filii dignoscamur. Ea propter corporali coniunctione non est opus. Hoc esto contentus, fili; opem ferens pro viribus fratribus tuis cum humilitate, et pro me item misello orans. Saluta fratrem Lucianum, et fratrem Evodium. Trinitas servet vos tres, cum eo cui deservitis! Plurimam tibi salutem dicunt fratres. Hominem Dei verbis meis saluta.

ρμδʹ. Ὑπατίῳ τέκνῳ.

Καὶ νῦν ἃ γέγραφας ἐπέγνων, τέκνον ἠγαπημένον· καὶ περὶ πάντα ἀποδέχομαί σου τὴν προαίρεσιν, ἐν ζεούσῃ καρδίᾳ πίστεως ὑπάρχουσαν, αἱρουμένην τὸ συνεῖναί μοι καὶ σωματικῶς· ἀλλ' οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ, ὃ γὰρ ἐπενοήθης, τῆς μὲν πεποιθήσεώς σου γνώρισμα, ἀλυσιτελὲς δὲ πάντη· μὴ οὖν τολμήσῃς ποιῆσαί τι τοιοῦτον· ὡς γὰρ ὁ κύριος ᾠκονόμησεν, στερκτέον· ἢ οὐκ οἶδας ὅτι ὑπὲρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς τὰ περὶ ἡμῶν φροντίζοιεν σωτηρεια; καὶ τὸ ὁμόψυχον τοῦ μαθητοῦ οὐκ ἐν τῷ σωματικῶς συνεῖναι γνωρίζεται τοσοῦτον, ὅσον ἐν τῷ ἀχωρίστῳ τῆς πνευματικῆς συναφείας φρονήματι καὶ φιλήματι· τί γάρ; σαρκικῶς ἐρῶμεν ἀλλήλους, ἵνα τῇ σαρκὶ χρώμεθα συνεργῷ; εἰ οὕτω, ἐλεεινότεροι ἐσμὲν πάντων ἀνθρώπων· ἀπαθὲς ἡμῶν τὸ ἀγαπητικὸν, ὡς ἂν τοῦ ἀπαθοῦς γνωριζόμεθα (υἱοὶ) Θεοῦ· διὸ οὐ πάντως χρεία καὶ σωματικῆς συναφείας· οὕτω τέκνον στέργε, γινόμενος κατὰ τὸ δυνατὸν βοηθὸς τοῖς ἀδελφοῖς σου ἐν ταπεινώσει· εὐχόμενος καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ· ἄσπασαι τὸν ἀδελφὸν Λουκιανὸν, τὸν ἀδελφὸν Εὐόδιον· ἡ Τριὰς τοὺς τρεῖς περιφυλάξειεν μεθ' οὗ (1) ὑπηρετεῖσθε· ἀσπάζονταί σε οἱ ἀδελφοί σου πλεῖστα· ἄσπασαι τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ. Cod. f. 180. b.

145. Iosepho fratri et archiepiscopo.

Mihi ad sanctitatem tuam scribere semper iucundum est, eoque magis quo relegationis tuae locus longinquior est. Sic enim ad venerandum tuum vultum accedo, et ex allocutione solatium capio; quippe nunc quoque contristatus, ob proditam a nonnullis praepositis veritatem. Sciat enim sanctitas tua, quod prisca illa custodia, Iosephus inquam adulterinarum nuptiarum copulator, nec non Photinodites, Hera-

ρμεʹ. Ἰωσὴφ ἀδελφῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ.

Ἐμοὶ τὸ ἐπιστέλλειν τῇ ἁγιωσύνῃ σου πάντοτε ποθητὸν, καὶ τοσοῦτον ὅσον καὶ τὸ τῆς ὑπερορίσεως διάστημα μακρότερον· ἐγγὺς γάρ με ποιεῖ τοῦ τιμίου προσώπου, καὶ ῥᾳστώνην ἐμποιεῖ διὰ τῆς προσφωνήσεως, οἷα καὶ νῦν λυπηρῶς διακειμένῳ ἐν τῇ τῶν τινῶν ἡγουμένων προδοσίᾳ τῆς ἀληθείας· ἵνα γὰρ οἶδεν σου ἡ ὁσιότης, ὅτι ἡ πάλαι κουστωδία λέγω δὴ Ἰωσὴφ ὁ μοιχοζεύκτης, ὁ φωτεινοδίτης, ὁ ἡρακλειώτης, ὁ μηδικιώτης, ὁ Cod. f. 185. a.

(1) Intelligit archiepiscopum fratrem suum Iosephum, de quo mox.

μυλιανὸς, ὁ ὑπολιχνιώτης, ὁ γουλαιάτης· ἀλλὰ φεῦ τῆς ἁμαρτίας μου ὅτι καὶ ὁ Φλουβουτηνὸς συλληφθεὶς ἐξ ἄφρονος ἁπλότητος, ὁμοθυμαδὸν μικρὸν ἐνστάντες, δῆθεν οἰκονομίας ὑφορμηθέντες παρὰ τοῦ εἰωθότος κατεργάζεσθαι τὰ τοιαῦτα Ἰωσὴφ ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σατανᾶ, κοινωνήσαντες ἅπαξ καὶ δὶς τοῖς ἀσεβέσιν· ἐν ᾧ καὶ εὐμενῶς ἀπολυθέντες, ἁλίσκουσιν ἐν τῷ οἰκείῳ πτώματι τοὺς ἀστηρίκτους· ἀλλ' ὡς ἔοικε καὶ ὁ τῆς Νικαίας εἰς πτῶμα κεῖται τῶν ἐπισκόπων· ἀνακαλοῦνται γὰρ τοὺς ἐν ἐξορίαις πρὸς τὸ τὰ ὅμοια πρᾶξαι· καὶ εἰ μὴ προφθάσῃ ἡ χεὶρ τοῦ θεοῦ ὑπερείδουσα, ὀλλύμεθα καὶ οἱ ὑπολειφθέντες· τί οὖν ἐστιν; ὅτι καὶ πάλιν ὡς φαίνεται εἰς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς περιΐσταται τὸ δρᾶμα σὺν ὀλίγοις· ἀνάστα οὖν ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ ὡς ἀρχιερεὺς Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ ἀρχιποίμενος· καὶ τοσοῦτον, ὅσον τῶν ἁπάντων εἶ ὑπερέχων τῇ κεφαλίδι τῆς ἱερωσύνης, πλὴν τοῦ ἑνὸς ἐν παραβύστῳ κειμένου· δόξασον δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματί σου καὶ ἐν τῷ πνεύματί σου· οὐ πάντως ἀφεθήσῃ ἐν τῇ νήσῳ· τυχὸν πειρασθῆναί σε δεῖ κατὰ τὰ πάλαι, ἵνα καὶ στεφανίτης κἀνταῦθα λαμπρότερος χρηματίσοις· ναὶ ναὶ ἀδελφὲ εἰς οἵους καιροὺς ἐταμιεύθημεν, ἀλλὰ χάρις ὅμως τῷ ταμιευσαμένῳ· καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ φησιν ὁ ἀπόστολος *, ὅτι ἡμῖν ἐχαρίσθη ὑπὲρ Χριστοῦ οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν· οὐ παρεῖδεν κύριος τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν· ἀλλ' οὐδὲ νῦν πέποιθα ὑπερόψεται τῆς τιμιότητός σου· ἀλλ' ὡς τηνικαῦτα, οὕτως καὶ ἄρτι μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί σου, ποιῶν ὑπερεκπερισσοῦ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀρετῆς σου· διὸ ὀρέγοις κἀμοὶ χεῖρα πρεσβευτικὴν ὅσῃ, στηριχθῆναι καὶ σωθῆναι ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος χειμῶνος πικροῦ· στῆθι καὶ ἱλέωσαι μεταστραφῆναι τὴν καταιγίδα εἰς αὔραν τοῦ ἁγίου πνεύματος· γένοιτο· τοὺς ἀδελφοὺς ἀσπαζόμενος πλεῖστα, καὶ παρακαλῶ ὑπερεύχεσθαί μου τῆς ταπεινώσεως· οἱ σὺν ἐμοὶ τοῖς ποσί σου προσπίπτουσιν.

* Phil. 1. 29.

cleotes, Mediciotes, Myliauns, Hypolichniotes, Gulaeates, immo etiam (hem peccatum meum!) Phlubutenus stulta simplicitate deceptus, postquam simul brevi restiterunt, mox a sua artificiosa oeconomia depulsi ab eo qui talia facere assuevit, Iosepho post Satanam iverunt, communicantes semel et iterum cum impiis: cuius rei causa libenter dimissi, proprio lapsu decipiunt debiles. Sed ut videtur, Nicaenus quoque in numero lapsorum episcoporum est: invitant enim eos qui sunt in exiliis ad paria facienda: et nisi Dei manus sustentare properet, perimus et nos reliqui. Quid est igitur? quoniam denuo nt videtur adversus me misellum cum pancis aliis commovetur tragoedia, exsurge tu homo Dei, tamquam pontifex Christi veri pastorum principis: eoque magis, quod omnes sacerdotii gradu excedis, uno excepto qui in obtrusione est. Glorifica Deum corpore spiritnque tuo. Prorsus in insula versari non permittêris; fortasse enim tentandus es, sicut olim, ut etiam splendidior hinc triumphator evadas. Heu hen, frater, in quae tempora reservati sumus! Nihilominus gratiae sint reservanti nos. Nam et hoc tamquam ab ore Dei dicit apostolus, quod nempe nobis datum est propter Christum non solum in enm credere, sed et pro ipso pati. Non despexit Dominus humilitatem nostram in praeteritis; sed ne nunc quidem ut spero despiciet spectabilitatem tuam; sed ut antea, nunc quoque magnificabitur Christus in corpore tuo, exhibens abundantiorem misericordiam suam ad virtutis tuae ostensionem. Quamobrem mihi quoque auxiliarem, o vir sancte, manum praebeas, quae me confirmet, atque ab imminente procella acerba salvificet. Persta orans, ut tempestas in auram sancti Spiritus convertatnr. Utinam! Fratribus plurimam dico salntem, quos magnopere pro mea bnmilitate orare deprecor. Qui mecum sunt, pedibus tuis advolvuntur.

146. Naucratio filio.

Cur tanti est vita mea vel sermo, ut tantopere de me clamitetis ac laboretis, o fili; qui tamdiu talique in tentatione aerumnam quamlibet ac periculum spernitis, ut humilitatem meam invisatis? idque incessanter, et cum muneribus tantis? Fecistis proxima quae erant longinqua, difficilia facilia, deserta pedibus trita: stupore videntes complestis: aperuistis ad laudes Domini ora illorum qui considerant fidei caritatisque vestrae egregia opera. Quandonam enim aliqui tantopere provecti sunt, dum erga parentes suos genuinum amorem exprimerent? Benedictus Deus, qui vos tali virtute ornatos ostendit, contra mei miseri merita! Peccatorem enim me fateor, et omnium hominum minimum; quamvis tu amore impulsus tot me encomiis ornandum censuisti. Admitto igitur, carissime, fiduciam tuam; admitto tuam senectutis meae alendae curam. Tamquam filius, portasti; tamquam frater, me coluisti; addam etiam, tamquam pater, mei causa thesaurizasti. Quod si etiam quasi auxiliaris collaborasti, et quasi discipulus quae deerant complesti, bene tibi faciat dominus Deus patris mei, addatque spiritui tuo spiritum, vires viribus, sapientiam sapientiae, utique usque finem. De reliquo, ora pro humilitate mea, ut cum Dei beneplacito prosequar quod superest vitae meae. Valde oblectandus eram, si fratri Hadriano mecum esse fuisset concessum. Diu cessasti huc nuncios usque ad septembrem mittere, haud scio an aliqua necessitate impeditus. Cognito quorumdam praepositorum casu, infelix ego ingemui. Corroborentur reliqui patres, ut nos socordes exemplo suo corroborent. Saluta consuetos. Valde te salutant qui mecum sunt. Vale in Domino. Sed et corporis curam diligentem gere; etenim audita viscerum tuorum infirmitate, non mediocriter maestus fui.

ρμϛʹ. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Τίς ὁ ἐμὸς βίος καὶ λόγος, ὅτι οὕτω περι- Cod. f. 153. a.
τρύζετέ μου, ὦ τέκνον, καὶ περιπονεῖσθε, ἐκ τοσούτου μήκους καὶ ἐν τοσούτῳ πειρασμῷ, παραλογιζόμενοι πάντα πόνον καὶ κίνδυνον ἐν τῷ ἐπισκέπτεσθαι τὴν ταπείνωσίν μου; καὶ τοῦτο ἀδιαλείπτως, καὶ τοῦτο μετὰ τοσαύτης δωροφορίας· ἐποιήσατε τὰ μακρὰν, ἐγγύς· τὰ δυσάνυστα, εὐάνυστα· τὰ ἔρημα, εὐδιάβατα· ἐξεπλήξατε τοὺς ὁρῶντας· διηνοίξατε στόματα εἰς αἴνεσιν κυρίου κατανοούντων τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης ὑμῶν τὰ κατορθώματα· ποῦ γὰρ οὕτω προήχθησάν τινες τῶν ἄλλων ἐνδείξασθαι πρὸς τοὺς οἰκείους πατέρας τὰ τῆς εἰλικρινοῦς φιλίας; εὐλογητὸς ὁ θεὸς ὁ οὕτως ὑμᾶς ἀναδείξας, κατὰ τὴν ὑμῶν μὲν ἀρετὴν, παρ' ἀξίαν δὲ τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας· ὁμολογῶ γὰρ ἁμαρτωλὸς ὑπάρχειν, πάντων ἀνθρώπων ἐλαχιστότερος· κἂν αὐτὸς ἀγάπῃ φερόμενος, τοσούτοις ἐγκωμίοις με δοκιμάζοις καταστέφειν· ἀπέχω οὖν ὦ ἐπιπόθητε τὰ τῆς πεποιθήσεώς σου· ἀπέχω τὰ τῆς γηροκομίας σου· ὡς τέκνον ἐβάστασας, ὡς ἀδελφὸς ἐθεράπευσας, προσθήσω καὶ ὡς πατὴρ ἐθησαύρισας· εἰ δὲ καὶ ὡς συνεργὸς συνεκοπίασας, εἴτε ὡς μαθητὴς τὰ ὑστερήματα ἀνεπλήρωσας, εὖ σε ποιήσαι κύριος ὁ θεὸς τοῦ πατρός μου, καὶ προσθείη πνεῦμα σοὶ ἐπὶ πνεύματι, δύναμιν ἐπὶ δυνάμει, σύνεσιν ἐπὶ συνέσει μέχρι τέλους εἶεν· τὸ λοιπὸν προσεύχου περὶ τῆς ταπεινώσεώς μου, ἵνα εὐαρέστως κυρίῳ πορεύσωμαι κἂν πρὸς τὸ ἑξῆς τῆς ζωῆς μου· πάνυ ἀνεπάειν ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ Ἀδριανῷ εἴ γε καὶ παραχωρηθείη μοι συνεῖναι· ἐπέσχες τοῦ ἀποστεῖλαι μέχρι σεπτεμβρίου ἐνταῦθα διὰ πολλὰ, οὐκ οἶδα εἰ μήτι ἀναγκαῖον· γνοὺς τὰ τῶν τινῶν ἡγουμένων, ἐστέναξα ὁ τάλας· στηριχθείησαν οἱ λοιποὶ πατέρες, στηρίζοντες ἡμᾶς τοὺς ὀλιγώρους δι' ἑαυτῶν· πρόσειπε τοὺς συνήθεις· προσαγορεύουσί σε οἱ σὺν ἐμοὶ πάνυ· ἔρρωσο ἐν κυρίῳ· ἀλλὰ γὰρ καὶ σώματι ἐπιμελῶς ἔχε, μαθὼν γὰρ τὴν τῶν σπλάγχνων σου κάκωσιν, ἠνιάθην οὐ μετρίως.

ρμζ΄. Ἰγνατίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 191. b. Ἀπὸ τῶν γραμμάτων σου θεωρῶν εἰμὶ τὴν καρδίαν σου, ὦ καλέ μου Ἰγνάτιε· καὶ χαίρω μὲν τῇ πεποιθήσει καὶ εἰλικρινεῖ ἀγάπῃ σου· λυποῦμαι δὲ, ὅτι μὴ ἄξιος ὢν, τοιούτους ἔχω τοὺς φιλοῦντάς με υἱοὺς ἐν κυρίῳ, πάντα προαιρουμένους εἰς ἐμὲ τὸν δύστηνον· ὅτι εἰ δυνατὸν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξαντες ἂν, ἐδώκατέ μοι * τίς ὡς ἐγὼ ἐν μαθηταῖς δοξαστός; καὶ τίς ὁ ἐμοῦ ὑποδεέστερος διὰ τὰς ἁμαρτίας; οὐδείς· ἀλλ' εὔχου τέκνον καὶ ὑπερεύχου κατορθοῦντά με πορεύεσθαι, ἵνα ἐν ἐμοὶ μὴ ὄνειδος, ἀλλὰ καύχημα ἔχοιτε· κἀγὼ παρακαλῶ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡμᾶς τοὺς τῆς ἀδελφότητος ἀκρέμονας, ἑδραίους εἶναι τὰ νῦν, ἀμετακινήτους τῆς πίστεως, περισσεύοντας ἐν τῷ ἔργῳ κυρίου πάντοτε· ἀφ' ὧν γένοιτο εἰς τοὺς ὑφειμένους εὐθύτης· εἴητε ἐξεμπλάρια τοῖς πᾶσιν ἀγαθοεργείας κραταιότητος· βλέπετε τοὺς καταπίπτοντας ἐν ἀσεβείᾳ, καὶ ἔμφοβοι ἐστὲ, μᾶλλον δὲ προσευκτικοὶ, θερμοκάρδιοι, διδακτικοὶ καὶ διεγερτικοὶ πρὸς τὸν πλησίον, ἵνα καθ' ἑκάστην στεφανῶσθε· τεθεράπευκάς με τέκνον ἐν τοῖς τετράσιν, ἀλλὰ πάλιν ἀντιπέσταλκα αὐτὰς, ἵνα μοι συμπληρωθείσας ἀποστείλῃς· ἀσπάζονταί σε οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί σου.

* Gal. IV. 15.

147. Ignatio filio.

In tuis litteris cor tuum contemplor, praeclare mi Ignati. Et gaudeo quidem tua in me fiducia sinceroque amore; doleo autem quod indignus cum sim, tales habeo mei amantes filios in Domino, omnia mei miseri causa facere paratos: nam si fieri posset, vestros quoque oculos eruentes mihi dedissetis. Quis me gloriosior a discipulis? Quis me indignior propter peccata? Nemo. Sed ora, fili, etiam atque etiam ut ego bene vivere pergam, quò ex me non opprobrii sed gloriandi causa vobis contingat. Ego quoque deprecor per dominum nostrum Iesum Christum, ut nos sodalitii primates constantes simus, immoti in fide, abundantes in opere Domini semper; ut ex nobis in subditos rectitudo dimanet. Estote omnibus recte constanterque agendi exemplaria. Spectate eos qui in impietatem cadunt: pavidi estote, immo potius orationi dediti, corde fervidi, docibiles, et hortatores invicem, ut quotidie coronemini. Gratificasti mihi, fili, de quaternionibus; quos tamen remisi, ut completos mihi reddas. Salutant te qui mecum sunt fratres tui.

ρμη΄. Μαρίᾳ αὐγούστῃ (1).

Cod. f. 192. a. Νῦν δοξάζειν δεῖ τὸν θεὸν ἐπὶ παντὶ ἀνθρώπῳ τῷ ἐνισταμένῳ ὑπὲρ ἀληθείας Χριστοῦ· καθότι οὐ προτιμᾶταί τι τῶν ἐπὶ γῆς, οὐδὲ μέχρις οἰκείας σαρκὸς, χάριν τῆς ἀμωμήτου πίστεως ἡμῶν τῶν χριστιανῶν· μάλιστα δὲ δοξάζειν ἐστὶν, ὅτι σὺ ἡ δοκοῦσα διὰ τὴν βασιλικὴν ἀξίαν, προσθείην δ' ἂν καὶ διὰ τὴν γυναικείαν φύσιν, καὶ ὅσα ἐξ ἀμφοῖν δυσχερῶς ἔχει, ὑποπτήσσειν καὶ προδιδεῖν τὴν εὐσέβειαν· τοὐναντίον γενναίως ἔστης στέφανον ὁμολογίας αἱρουμένη, καὶ μηδενὶ τῶν ἐπιγείων ἥττω κρατουμένη· ὄντως βασιλικόν σου δέσποινά μου τὸ φρόνημα, ὑπερφερὲς τὸ

148. Mariae augustae.

Nunc est Deus laudandus in omni homine, qui pro Christi veritate constanter se gerit: quatenus nimirum nihil terrenum et ne propriam quidem carnem antefert immaculatae Christianorum fidei. Praecipue laudandus Deus est, quod tu cum ob regalem dignitatem, immo et ob femineam naturam, formidatura videreris ob duo praedicta, et religionem proditura; contra prorsus fortiter resistens, confessionis coronam maluisti, nullius rei terrenae amore victa. Vere tibi, domina mea, regalis mens est, eminensque animi dignitas. Bea-

(1) Nempe illi Augustae, qua eiecta, Constantinus imp. adulterinas alias nuptias appetiverat. Eidem scribitur etiam ep. ed. 181. libri II.

ta es quae certamen tuum perfecisti: extulisti his temporibus virtutis tuae religiosae signum: celebre nomen tuum in caelo et in terra evasit: visa es magis virtute in mundo regnare, quam cum aureum diadema gestares: benedicta tu inter reginas, nunc vero gloria monialium: nunc lux in mundo, ut et antea, etsi tunc non adeo resplendens. Persta, quaeso, ne formides quae Deum adiutorem habes, cuius causa timebit te ille, qui te terrefacere putat. Insanabili antea iniuria affecta fuisti a principe coniuge, cuius rei causa turbata est tota vehementer ecclesia Dei. Numquid nunc etiam? Tunc fieri potuit, diabolo per imperatorem praevalente; nunc secus est; namque in tua potestate est meliora deligere. Fidelis Deus, in quem credidisti, ad dandam tibi consummationis coronam. Modicum adhuc, oro te, impetus minasque toleres, quas tua constantia ceu marinam spumam dissolvet in Christo Iesu domino sponsoque tuo. Excipe meam epistolam spiritali caritate scriptam, et tuas mihi sacras preces mutuo retribue.

149. Spathariae.

Cum iam a multis audissem tuum secundum Deum vitae genus praecellens, nunc experientia quoque cognovi ex iis quae ad me misisti, habere te rectae pietatis semina in corde tuo, quia memor es patientium pro Christo: quamobrem, ut didici, immunem quoque te haereticorum communione servas. Deo gratias, ob id sanctum decus tuum! Egregii quidem illius viri omnibusque carissimi coniux fuisti, domina mea: vir bonus erat, et familiaris mihi olim. Vos iam a primordiis monachorum amantes, et egentium curatores sicuti et nunc: etenim hospitem in benedicta vestra domo exceptum audio Letoium filium nostrum; nam ceteros ipsa scis, quos et cura prosequeris. Bonum est opus tuum, benedicta viduitas tua: esto in cunctis incolumis, et Christo placens; et mer-

τῆς ψυχῆς ἀξίωμα· μακαρία εἶ τελειοῦσα σου τὸν ἀγῶνα· ἔδωκας σύσσημον ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ, ἀρετῆς σου θεοτιμήτου· αἰνετόν σου γέγονε τὸ ὄνομα ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· ἐφάνης μᾶλλον ἐν τῷ κόσμῳ βασιλεύουσα τῇ ἀρετῇ, ἢ ὅτε διάδημα περιετίθετό σοι χρυσοκόλλητον· εὐλογημένη σὺ ἐν βασιλίσσαις· ἄρτι κλέος μοναζουσῶν· ἄρτι φῶς ἐν κόσμῳ ἐπεὶ καὶ πρότερον, ἀλλ' οὐ τοσοῦτον· στῆθι ἔτι παρακαλῶ, μὴ πτοηθῇς ἡ θεὸν ἐπίκουρον ἔχουσα, δι' ὃν πτοηθήσεταί σε ὁ δοκῶν πτοεῖν σε· ἠδίκησαι τὸ πρὶν ἀδικίαν ἀθεράπευτον παρὰ βασιλέως τοῦ καὶ ὁμοζύγου, δι' ἣν καὶ τετάρακται πόσα καὶ πηλίκα ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ· μὴ καὶ ἄρτι; τότε ἠδυνήθη παρὰ γὰρ τοῦ κρατοῦντος ἴσχυσεν ὁ διάβολος· οὐ μὴν ἄρτι· παρὰ σοῦ γὰρ τὸ προαιρεῖσθαι τὰ κράτιστα· πιστὸς ὁ θεὸς εἰς ὃν ἤλπισας δοῦναί σοι τὸν τελειώσεως τὸν στέφανον· μόνον παρακαλῶ ἔτι μικρὸν ὅσον ὅσον ἐνεγκεῖν σε τὰς προσβολάς, τὰς ἀπειλάς, ἃς ἡ στερρότης σου ὡς ἀφρὸν θαλάσσιον διαλύσειεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ δεσπότῃ καὶ νυμφίῳ σου· δέξαιό μου τὸ γράμμα ἐξ ἀγάπης πνευματικῆς· καὶ ἀντιδοίης μοι τὴν ἱερὰν σου προσευχήν.

ρμθʹ. Σπαθαρέᾳ.

Cod. f. 102. b.

Ἐκ πολλῶν προακηκοὼς τὰ κατὰ θεόν σου πολιτείας τὰ ἐξαίρετα, ἄρτι καὶ πεῖρα ἔμαθον δι' ὧν ἀπέστειλας τῇ εὐτελείᾳ μου, ὅτι ἔχεις σπέρματα εὐσεβείας ἐν τῇ καρδίᾳ σου, μεμνημένη τῶν διὰ Χριστὸν πασχόντων· ὅθεν ὡς μανθάνω καὶ φυλάττεις ἑαυτὴν ἀμέθεκτον τῆς τῶν αἱρετικῶν κοινωνίας· χάρις τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ σεμνοπρεπείᾳ σου· τοῦ καλοῦ δὴ ἐκείνου ἀνθρώπου καὶ πᾶσιν ἐπιποθήτου, σύμβιος ἡ κυρία μου· ἀγαθὸς ἀνήρ, γνώριμος ἡμῖν πάλαι· ὑμεῖς ἐξ ἀρχῆς καὶ φιλομόναχοι, καὶ θεραπευταὶ τῶν ἐνδεῶν ὥσπερ καὶ τὰ νῦν· καὶ γὰρ ξενοδοχεῖσθαι πύθομαι παρὰ τῇ εὐλογημένῃ σου ἑστίᾳ καὶ Λητόϊον τὸν ἡμέτερον υἱόν· τοὺς γὰρ ἄλλους αὐτὴ οἶδα, οὓς καὶ περιέπεις· ἀγαθή σου ἡ ἐργασία, εὐλογημένη σου ἡ χηρεία· φυλαχθείης ἐν ἅπασιν εὐαρεστοῦσα Χριστῷ, καὶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν μισθὸν ἀμει-

βομένην ἐν τῇ αἰωνίᾳ ζωῇ, δέσποινά μου τιμιωτάτη.

ces, nostri gratia, tibi retribuatur in aeterna vita, domina mea admodum colenda.

ρν'. Ὑπατίσσῃ.

Cod. f. 193. a. Ἀνέγνων τὴν ἐπιστολὴν τῆς τιμιότητός σου· καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ὑγείᾳ σου ἐδόξασα τὸν Θεὸν ὁ ταπεινός· ὑγείαν δὲ λέγω οὐ τὴν τοῦ σώματος τοσοῦτον· ἔστι γὰρ ὅτε ποτὲ καὶ ἀλυσιτελὴς αὕτη, ὁπότε οὐ πρὸς ἀρετῆς ἐστιν ἐργασίαν· ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς, αὕτη γὰρ ἀεὶ εὐκταία· πόθεν γνωστόν; ὅτι φυλάττεις ἑαυτὴν σώαν τῆς κοινωνίας τῆς χριστομάχου αἱρέσεως φόβῳ Θεοῦ καὶ πίστει ὀρθοδόξῳ· ἐν οἷς κἀγὼ χαίρω, τοιαύτης γυναικὸς θεόφρονος ἀλείπτης ὑπάρχων· ἐπὶ δὲ τῇ θλίψει σου συνελυπήθην οὐ μετρίως, συμφορᾷ ἐπὶ συμφορᾷ δοκιμαζομένης· εὔχομαι οὖν ὡς ἐλάχιστος διασκεδασθῆναι τὰ περιπεσόντα σοι λυπηρὰ ἐλέει Θεοῦ, καὶ εἰς τὰ τέκνα καὶ εἰς τοὺς δούλους· σὺ δὲ φέρε ὦ γύναι σεβαστὴ εὐχαρίστως τὰ θλιβερά· ὅτι ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει· ἐπειδὴ διὰ θλίψεών ἐστιν ἐπιτυχεῖν ζωῆς αἰωνίου· φειδοῖ δὲ ὑπομνήσκω ἐν τοῖς ὑπὸ χεῖρα· ἀνιέντες ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος * τὴν ἀπειλήν· εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ Κύριος ἐστὶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οἶδα δὲ ὅτι φιλανθρώπως ἔχεις τὰ περὶ αὐτούς· καὶ μὴ βαρυνθῇς ἐν τῇ ὑπομνήσει τῇ ἀγαπητικῇ· ἐν πᾶσιν οὖν ὁ Κύριός μου ἄθλιπτόν σε διατηρήσοι εὐθυνουμένην ἐν τῇ τρίβῳ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ.

* Eph. VI. 9.

150. Consulari feminae.

Legi epistolam spectabilitatis tuae; et de valetudine quidem tua Deum laudavi misellus ego; valetudinem porro dico non tam corporis, quia haec nonnullis haud est interdum utilis, si qnando ad virtutis opus non confert; sed de valetudine animae loquor, quae semper optanda est. Undenam hoc fit exploratum? quia nempe immunem te servas ab inimicae Christi haereseos participatione, per timorem Dei fidemque orthodoxam. Qua de re ego quoque gaudeo, cum sim tam piae feminae hortatnr. De tribulatione autem tua doleo non mediocriter, quae aliâ post aliam aerumnâ probaris. Oro igitur ego minimus, ut tibi incurrentes molestiae dissipentur, misericordia Dei, nec non procul sint liberis tuis et famulis. Tu vero perfer, o veneranda mulier, cum gratiarum actione molesta haec: nam quem diligit Dominus corripit: quoniam per tribulationes aeternam vitam consequi datur. Porro te admoneo ut tibi subiectis parcas: remittentes, ut ait apostolus minas; scientes quia et vestri ipsorum est Dominus in caelis. Ceterum novi te esse erga illos benignam; et ne tibi sit gravis haec admonitio ex caritate. In cunctis ergo te prosperam servet Dominus meus, recte ambulantem in semita mandatorum eius.

ρνα'. Μακαρίῳ ἡγουμένῳ.

Cod. f. 193. b. Καὶ πρὸ ἀναγνώσεως, ἀπ' αὐτοῦ μόνου τοῦ ἐπὶ χεῖρας δέξασθαί με τὴν τῆς μακαριότητός σου ἁγίαν ἐπιστολήν, παρεκλήθη μου ἡ ταπεινὴ ψυχή, θεοτίμητέ μου πάτερ· ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνέγνων, ἀπελύθην πάσης ὑπονοίας ὑπολυπούσης μου τὴν ταπείνωσιν, μαθὼν τῆς βραδυγραφίας τὰς αἰτίας· καὶ ἐδόξασά μου τὸν ἀγαθὸν Θεόν, εὑρηκὼς τὴν πνευματικὴν ἀγάπην τῆς θεοφιλίας σου διαμένουσαν εἰλικρινῆ πρὸς ἡμᾶς τοὺς εὐτελεῖς· ἀλλὰ καὶ διαμένοιεν ὦ εἰ-

151. Macario praeposito.

Prius etiam quam legerem, tradita tantum manibus meis beatitudinis suae sancta epistola, recreata fuit humilis anima mea, honorate a Deo mi pater. Mox ea lecta, omni suspicione liberatus fui, quae humilitatem meam contristabat, cognitis videlicet retardati scripti causis: laudavique bonum Deum meum, postquam comperi, spiritalem caritatem religiositatis tuae permanentem sine ullo fuco erga vilitatem meam. Utinam et permaneat, o qui omnia pacifi-

cas Deus ac Domine! Scito enim, o religiosissime, amari te a nobis ex animo, atque indissolutum amoris vinculum nos conservare. Quamobrem etiam voluimus ad te primo litteras dare, quo tempore ad subeunda pro religione certamina pergebas; non quia vile nostrum scriptum tibi aliquid conferre posset, aut corroborare valeret; longe enim ab hac re absumus nos verbis et vita abiecti; sed quia ita tempus et caritas postulabat: qua de causa ad alios etiam fratres atque patres scribere coacti fuimus. Ceterum recte admodum dixit reverentia tua, tempus esse redimendum, parcendo persecutoribus, et ii qui fraterno animo non sunt; quorum lapsum quis non deploret, foedum adeo et universae ecclesiae Dei noxium? quamvis illis insipienter videtur causa prudente temporum factum esse. O pravum initium et radix! Scis, pater, quem dico, unde et reliqui in malum consilium abierunt.

Sed quomodo sine lacrymis Phlubutenum memorem? Namque in reliquis ex consueto facta manarunt, neque magnopere mirandum est. At de homine illo quid dicam? quid cogitem? Quomodo cecidit lucifer? quomodo humi procubuit quae caelum attingebat columna? Attonitum me fecit eiusmodi nuncius, diuque incredibilis visus est. Multa enim mihi experientia cognitus erat: nam et cum ego huc in exilium pellebar, vidi eum in via, et ab eo martyralia verba audivi, qui et ipsum Nicaenum exhortabatur ne cum haereticis communicaret, secus se ab eius communione dicessurum. Ecce autem hic cum Christi inimicis communicat: quodque miserabilius est, in indolentia est ut audio peccati sui, neque verbum veniae a Deo impetrandae causa proferre vult. Nonne miraris, o homo Dei? Nonne prophetica vox completur, quod sacerdos atque propheta simul exerraverunt? Quis det capiti meo aquam, et palpebris meis lacrymarum fontes, ut super hac tanta confractione plo-

ῥευστοποιητὰ τοῦ παντὸς Θεοῦ καὶ κυρίου. ἴσθι γὰρ φιλοθεώτατε γνησίως φιλεῖσθαί σε παρ' ἡμῶν, καὶ ἀῤῥαγῆ τὸν τῆς ἀγάπης σύνδεσμον ἡμᾶς διατηρεῖν· καθότι καὶ προήχθημεν τὸ πρότερον γράψαι πρὸς σὲ τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας ἐμβεβηκότι σοι· οὐχ ὡς τοῦ εὐτελοῦς ἡμῶν γράμματος ὀνήσασθαί τι δυναμένου ἢ ἀλείφειν ἐξισχύοντος· πόῤῥω γὰρ τῶν τοιούτων ἡμεῖς καὶ λόγῳ καὶ βίῳ παρεῤῥιμμένοι, ἀλλ' ὡς τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ἀγάπης ἀπαιτούσης· οὗ χάριν καὶ τὸ πρὸς ἄλλους ἀδελφοὺς καὶ πατέρας ἐπιστέλλειν ἠναγκάσθημεν· εὖ δὲ καὶ πάνυ εἰκότως λέλεχεν σου ἡ τιμιότης τὸν καιρὸν ἐξαγοράζειν, φειδοῖ τῶν διωκόντων καὶ τῶν μὴ τὰ ἀδελφὰ φρονησάντων· ὧν τίς οὐ στενάξειεν τὴν πτῶσιν, χαλεπὸν οὕτω οὖσαν, καὶ ἐπιβλαβῆ πάσῃ τῇ τοῦ ἐκκλησίᾳ; εἰ κἀκείνοις ἀλογευθεῖσιν οἰκονομίας δοκεῖ εἰργάσθαι τρόπος· ὢ τῆς κακῆς ἀρχῆς καὶ ῥίζης· οἶδας ὁ πατὴρ ὃν λέγω, ἐξ οὗ καὶ οἱ λοιποὶ ᾤχοντο τῇ δυσβουλίᾳ.

Ἀλλ' ὢ πῶς ἀδακρυτὶ τὸν Φλυβουτηνὸν εἰς μνήμην ἐνέγκω; ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων, συνήθης τὰ πραττόμενα καὶ οὐ τοσοῦτον ἐκπλήττοντα· εἰς δ' αὐτὸν τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, τί εἴπω; τί διανοηθῶ; ὢ πῶς πέπτωκεν ὁ ἑωσφόρος· ὢ πῶς κατηνέχθη ὁ οὐρανομήκης στῦλος; μικροῦ καὶ ἐξέστην τῇ ἀκοῇ, καὶ ὡς πολλοῦ ἄπιστός μοι ἔδοξεν εἶναι· εἰ ὃν ἐγὼ ἠπιστάμην ἐν πολλῇ πείρᾳ· καί γε ἐν τῷ ἐξορίζεσθαί με ἐνταῦθα, ἴδον καθ' ὁδὸν, καὶ ἔλαβον φωνὰς μαρτυρικάς· ἀναπείσαντα καὶ αὐτὸν τὸν Νικαίας μὴ συνελθεῖν εἰς κοινωνίαν ὥς φησιν, ἢ ἀποῤῥῆξαι ἑαυτὸν ἐκείνου συνελθόντος· οὗτος κοινωνὸς τοῖς χριστομάχοις γέγονεν· καὶ τό γε ἐλεεινότερον, ὅτι καὶ ἀναλγήτως ἔχει ὡς πυνθάνομαι ἐπὶ τῇ ἀσεβείᾳ· μηδὲ ῥῆμα προέσθαι εὐχῆς συγχωρητικῆς πρὸς τοῦτο εἰς Θεὸν βουλόμενος· οὐ θαυμάζεις ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ; οὐ πεπλήρωται τὸ προφητικὸν ὅτι ἱερεὺς καὶ προφήτης ἅμα ἐξέστησαν; τίς δώη τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ καὶ τοῖς βλεφάροις μου πηγὰς δακρύων καὶ κλαύσομαι ἐπὶ τῷ τηλικούτῳ συντρίμματι; οἱ τίμιοι καὶ ἰσόχρυ-

σοι ἐγενήθησαν ὡς ἀγγεῖα ὀστράκινα· ἀλλὰ τί τὰ ἄλλων καταδύρομαι; εἰς ἐμαυτὸν ἐπιστρέψω τὸν θρῆνον· πῶς σωθῶ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ; πῶς διαβιβάσοιμι τὸν ἐνεστῶτα ἀγῶνα ἀνίσχυρος ὤν, τῶν δυνατῶν ὀλισθησάντων; διὰ τοῦτο δέομαί σου τῆς ὁσιότητος, στῆθι (κἂν αὐτὸς ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ θεοῦ ἀκλινής) πάγιος, ἐρηρεισμένος ἐν τῇ ἀσαλεύτῳ πίστει Χριστοῦ· τῇ οἰκείᾳ στάσει στερεῶν καὶ βεβαιῶν σὺν πολλοῖς ἄλλοις οἷς ἐστι πνεῦμα ζωτικὸν, καὶ τὴν ἐμὴν χαυνότητα, φιλοῦσαν μὲν ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ διὰ Χριστὸν παθεῖν πάντα, ἀναξιουμένην δὲ διὰ τὰ ἄμετρα ἁμαρτήματα· ἐρρωμένόν σε καὶ ἰσχύοντα μετὰ θεοῦ κατὰ τῶν κατὰ θεοῦ ἡ μεγάλη χεὶρ τοῦ κυρίου διαφυλάξειεν τὸν ἐμὸν πατέρα καὶ δεσπότην.

rem? Pretiosi et auro pares, facti sunt vasa testacea. Sed cur aliena lugeo? Sed ad me luctum convertam; quomodo a malo liberabor? quomodo peragam impendentem agonem ego invalidus, cum potentes sint lapsi? Propterea sanctitatem tuam rogo, sta (quamvis tu utpote electus Dei, indeclinabilis es) sta inquam fixus et in immobili Christi fide fundatus: tuaque constantia firmans atque stabiliens, cum aliis multis in quibus est vivificus spiritus, meam quoque imbecillitatem, cupientem quidem omnia propter Christum pati, sed ob innumerabilia peccata indignam. Valentem te et cum Deo potentem contra Dei inimicos, magna Domini manus custodiat, pater mi ac domine!

ρνβʹ. Ἀθανασίῳ ἡγουμένῳ.

Cod. f. 191. b. Ἀδολεσχοῦντά με ἤδη ἐκ πολλοῦ χρόνου, καὶ ποθοῦντα μαθεῖν τὰ τῆς ὁσιότητός σου, ἐπιστὰν τὸ θεοφιλές σου γράμμα ὅσον εὔφρανεν καὶ ἥδυνεν, τί χρὴ καὶ λέγειν; ἀπελύθην γὰρ τῆς μερίμνης, καὶ ἐδόξασα τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν θεὸν, γνοὺς τὸ ὑγιές σου, τῆς τε τοῦ σώματος ἕξεως, καὶ τοῦ καταστήματος τῆς τιμίας σου ψυχῆς· οἵα γὰρ ἡ ἐπιστολὴ, ἀγάπης ἀδελφικῆς ἐπίμεστος, ἀνδρείας θεϊκῆς ἀνάπλεως, ζήλου διαπύρου κατάκαρπος, τῶν χαρισμάτων ὄντως τοῦ πνεύματος πεπληρωμένη· καὶ ταῦτα ἐν εἱρκτῇ ὄντος σου σιδηροδεσμίου· ὢ τῆς καλῆς σου ὁμολογίας· ὢ τῆς σταθηρᾶς σου καρδίας· ἐμαστιγώθης μετὰ Χριστοῦ, οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ δὶς, καὶ τυπτόμενος ἐγεγήθεις, καὶ τὴν ἐξορίαν εἵλου περιχαρῶς, καὶ ὡς ἐντρυφήματα τὰ ὑπὲρ θεοῦ σοι βασανίσματα γεγόνει· διὰ τοῦτο σε καλῶ πατέρα μου, καὶ πατέρα πολλῶν, ἀθλητὴν εὐσεβείας, στῦλον καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, καὶ ὁμολογουμένως ὁμολογητὴν Χριστοῦ· οὐχ ἕνα δίαυλον διανύσαντα ἐν τῷ δρόμῳ τῆς μαρτυρίας, εἶτα ἠτονηκότα καὶ εἰς τοὐπίσω τραπέντα, ὡς οἱ περὶ Ἰωσὴφ ὀλισθήσαντες· ἐν οἷς ἐκεῖνο ἂν λεχθείη εἰκότως· οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον καὶ στρα-

152. Athanasio praeposito.

Anxium me iamdiu, et res sanctitatis tuae rescire cupientem, superveniens religiosa epistola tua, quid opus est dicere quantopere exhilaraverit ac delectarit? Solutus enim cura sum laudavique bonum nostrum Deum, cognita incolumitate tua, et tum corporis habitu, tum etiam pretiosae animae tuae statu. Quanti pretii tua epistola est, fraterno amore redundans, fortitudinis divinae plena, zelo ardente scatens, vere charismatibus Spiritus cumulata et quidem te in carcere vinculis ferreis constricto! O praeclara confessio tua! O tui cordis constantia! flagellatus es cum Christo non semel sed bis; et verberatus, gestiebas; et exilium hilariter excepisti; et deliciarum loco tibi fuerunt cruciatus propter Deum. Idcirco te appello patrem meum, patremque multorum, religionis athletam, columnam ac fundamentum veritatis, atque indubium Christi confessorem. Non unum curriculum decurristi in martyrii stadio, et deinde fessus retro vertisti, quod Iosepho lapso contigit: de quibus illud merito dicetur: nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno caelorum. Quorum

maior est culpa, maior ignominia in mundo, cum imprecatione molaris lapidis propter scandalum. Sed et plura ac praeclara curricula, probe scio, conficis atque conficies, cum Dei beneplacito, usque ad finalem coronam. Gaude, optime Athanasi, grande et venerabile omnibus nomen, merito tibi impositum, et ipsi rei conveniens. Gaude surcule de bono caudice Domini, qui in te videlicet requiescit. « In quo, » inquit scriptura, corriget adolescentior » viam suam? in custodiendo sermones » tuos. » Gaude mihi, carissime fili simus et pater; illud quidem amoris causa, hoc meriti tui. O collega operae et certaminis, si fieri potest, ad tuum suffragium me quoque inutilem sume; quia nihil ego certe boni habeo, nihilque contuli ecclesiae Dei. Quod si forte aliquid sit, ipsi sint gratiae cooperantibus vobis per vitae similitudinem ac sodalitium; ut quemadmodum scriptum est, ex multorum personis, eius quae in nobis est donationis, gratiae agantur pro nobis. Haec est parva mei vilis hominis ad te allocutio. Tu vero, sacrum caput, praeclaro tuo fundamento superaedificans, perfice te domum Dei, usque ad sanguinem paratus Christum confiteri. Et mihi semper eadem imprecare, ne peccatorum causa a sacro vestro ternario separer, neque a ceteris aeque inclytis vestris patribus. Sunt enim adhuc aliqui qui genua Baali non flexerunt.

φεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετος ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· * οἷς μεγάλη μὲν ἡ ἀνομία, μείζων δὲ ἡ αἰσχύνη ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου μετὰ καὶ τῆς ἄρσεως τῆς μυλιονίτιδος (1) τοῦ σκανδάλου *, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ καλοὺς διαμείβοντα καὶ διαμείψοντα εὖ οἶδ' ὅτι εὐδοκίᾳ Θεοῦ ἐπὶ τέλει τῶν στεφάνων· χαῖρε κράτιστε Ἀθανάσιε, τὸ μέγα παρὰ πᾶσιν καὶ σεβάσμιον ὄνομα· εἰκότως σοι ἐπιτεθὲν καὶ κατὰ φερωνυμίας λόγον· χαῖρε ὅρπηξ εὐστελέχους κυρίου, οὗ πρὸς σὲ ἡ ἀνάπαυσις· « ἐν τίνι φησὶ * κατορθώσει νεώτερος τὴν » ὁδὸν αὐτοῦ; ἐν τῷ φυλάξασθαι τοὺς λό» γους σου· » χαίροις ἐμοὶ προσφιλέστατε καὶ τεκνοπάτορ· τὸ μὲν διὰ τὸν πόθον, τὸ δὲ διὰ τὸ ἀξίωμα· ὁ συνεργὸς καὶ συνάθλος, εἴπερ ἔνεστιν εἰς ψήφισμα, κἀμὲ τὸν ἀχρεῖον λαμβάνεσθαι· διότι οὐδὲν ἀγαθὸν κέκτημαι, οὐδὲ συνεισήνεγκα τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ καί ἐστιν, αὐτοῦ ἡ χάρις συνυπουργούντων ὑμῶν τῇ ὁμοζωΐᾳ διὰ τῆς ἀλληλουχίας, ἵνα καθὼς γέγραπται *, ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν· αὕτη ἡ μικρά μου προσφώνησις τοῦ εὐτελοῦς· σὺ δὲ ὦ ἱερὰ κεφαλὴ τῷ καλῷ σου θεμελίῳ ἐποικοδομῶν, τελείωσον σεαυτὸν οἶκον Θεοῦ, μέχρις αἵματος ἑτοιμαζόμενος ἐν τῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ· τὰ αὐτὰ κἀμοὶ ἀεὶ ἐπευχόμενος, ὡς ἂν μὴ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἀποσχισθείην τῆς ἱερᾶς ὑμῶν τριάδος, μὴ δ' αὖ τῶν ἄλλων ἰσοκλεῶν ὑμῶν πατέρων· εἰσὶ γὰρ ἔτι οἱ μὴ κάμψαντες γόνυ τῇ Βαάλ.

* Luc. IX. 62.
* Matth. XVIII. 6.
* Ps. CXVIII. 9.
* II. Cor. I. 11.

153. Philippo monacho.

Quae tibi evenerunt, spiritalis fili, ea nobis significata fuerunt. Quaenam porro haec sunt? Nempe quod postquam professus es coram Deo, et electis angelis, coram oeconomo et adstante fraternitate, te nostrum esse filium, et ceteris connumeratum; post haec, inquam, defuncto carnali patre tuo, adsumptus es ad praeposituram fratrum qui istic sunt, intercedente

ρνγ'. Φιλίππῳ μονάζοντι.

Τὰ συμβεβηκότα σοι, τέκνον πνευματικόν, γνωστὰ ἡμῖν ἐγένετο· τί ταῦτα; ὅτι μετὰ τὸ ὁμολογῆσαί σε ἐνώπιον Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἐν ᾧ σὺν τοῦ τε οἰκονόμου καὶ τῆς συμπαρούσης ἀδελφότητος τέκνον ἡμῶν εἶναι καὶ συναρίθμιον τοῖς ἄλλοις· ἔτυχεν κοιμηθέντος τοῦ κατὰ σάρκα σου πατρὸς, ληφθῆναί σε εἰς προστασίαν τῶν ἐν τοῖς αὐτόθι ἀδελφῶν· μεσιτείᾳ τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδούλου

Cod. I. 195. b.

(1) Animadvertamus insolitum vel rarum vocabulum.

καὶ τέκνῳ ἡμῶν, ἀποσταλέντος αὐτοῦ παρά τε τοῦ οἰκονόμου, τοῦ τε ἀντιπροσώπου μου, καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀδελφῶν, εἰς αὐτὸ τοῦτο συνεργησάντων πάντων· καί γε ἐδεξάμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ τὴν ψῆφον, σφραγισάμενοι ἐν πνεύματι ἁγίῳ τὸ γεγονός· εἶναί σε ἡγούμενον τοῦ τῆδε μοναστηρίου, ὡς ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν προβληθέντα, καὶ δοθέντα εἰς κεφαλὴν τοῦ σώματος τῆς αὐτῆς ἀδελφότητος, διὰ σοῦ προσειληφότες τοὺς ἅπαντας· χαίρομεν οὖν ἐν τούτοις, καὶ ἔχομέν σε ἐν τοῖς αὐτόθι ἑπόμενον καὶ μαθητευόμενον ἡμῖν· προηγούμενον δὲ τῶν λοιπῶν ἐν κυρίῳ. βλέπε οὖν τέκνον πῶς μέλλεις βιοῦν, θεοπρεπῶς καὶ κεκανονισμένως, τῇ κατὰ τὴν ἀδελφότητα ἡμῶν μιμήσει εὐθυνόμενος εἰς πᾶσαν ἐντολὴν θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ τὸ ζητούμενον ἄρτι ἡ τῆς ὀρθοδοξίας φυλακή, φύλαξαι τέκνον τῆς τῶν αἱρετικῶν κοινωνίας παντάπασιν ἀπεχόμενος· ἕτοιμος ἔσο εἰς πᾶσαν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν ὑπὲρ Χριστοῦ, δι' ὃν καὶ ὁ πόλεμος πανταχοῦ τοῦ διωγμοῦ· στῆθι κραταιῶς πρὸς τὰς προσβολὰς τῶν ὑπεναντίων τῆς πίστεως, μὴ πτοηθῇς μὴ προδῷς τὸν Χριστὸν προδιδοὺς τὴν ἀλήθειαν· ἐὰν δέῃ διωχθῆναι, χαίρων διώχθητι· καλὸν τὸ συμφυγαδευθῆναι Χριστῷ· ἐὰν ἀπαιτοίη καὶ ἄλλο τι ὁ καιρός, δὸς τὸ σῶμά σου εἰς μάστιγας, τὸ αἷμα εἰς μαρτύριον Χριστοῦ· συνδιεγείρων ἐν τούτῳ καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα σου τὰ αὐτὰ παθεῖν, διδάσκων, νουθετῶν, παρακαλῶν, ἀλείφων, ὁπλίζων, ὡς καλὸς πρωτοστρατιώτης Χριστοῦ, ἄρεσον τῷ στρατολογήσαντί σε θεῷ εἰς τὴν καλὴν στρατείαν ταύτην· μὴ συνδιόμενος τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν γηΐνων, ὅτι πάντα παρερχόμενα καὶ ξένα ἡμῶν· διότι πάροικοι πάντες καὶ παρεπίδημοι· ποῦ ὁ ἐνεγκών σε εἰς φῶς, οὐ παρῆλθεν; οὐ πάντα εἴασεν, ἓν μόνον ἀράμενος τὸ φορτίον τῶν ἔργων εἴτε καλὸν εἴτε ἄλλως; ἐὰν οὕτω εὐθυνθῇς πολιτεύσασθαι, ἰδοὺ μετὰ σοῦ τὸ πνεῦμα τῆς ταπεινώσεώς μου· ὁμολογῶ σε μέλος μου εἶναι τίμιον, τέκνον γνήσιον, ἐν μερίδι τῆς ἡμετέρας ἀδελφότητος· οἰκειότερον δὲ εἰπεῖν ἐν κλήρῳ ἁγίων· εἴληφας τὸ ποίμνιον Χριστοῦ, ἀγρύπνησον, ποίμανον, κο-

fratre Theodnlo filio nostro, qui missns fuerat ab oeconomo, et vicario meo, eique subditis fratribus, hac in re cunctis faventibus. Quod suffraginm nos quoque humiles probavimus, rem gestam in Spiritu sancto confirmantcs, nempe ut sis istius monasterii praepositus, tamquam a nobis ipsis electus, datusqne einsdem fraternitatis corpori caput, per te cunctos admittens. His ergo laetamur, teqne habemus istic nobis obsequentem et discipulnm, ceteris vero in Domino praepositum. Considera igitnr, fili, quomodo vivere debeas, digne Deo et regulariter, fraternitatem nostram imitans, ad omne Dei mandatnm directus. Quia vero nunc maxime orthodoxiae custodia requiritur; custodi, fili, te ab haereticorum communione prorsus abstinendo. Paratus esto cuilibet tribulationi et angustiis propter Christum, cuius causa ubique bellum fit et persecutio. Sta fortiter contra impetus adversariorum fidei: ne expavescas, ne Christum prodita veritate prodas. Si opus sit persecutionem pati, laetus patere: pulchrum est enim cum Christo in exilium pelli. Quod si et aliud insuper occasio expetiverit, trade corpus tuum verberibus, sanguinem in Christi testimonium: concitans ad hoc tuos quoque subditos, eadem pati, docens, admonens, orans, corroborans, armans, tamquam egregius Christi prima in acie miles: fac placeas ei qui te conscripsit in hanc praeclaram militiam Deo: nulla cupiditate terrenarum rerum devinctus, quoniam omnia transitoria et peregrina nobis sunt: sumus enim inqnilini omnes et advenae. Ubinam qui te in lucem edidit? nonne praeterüt? nonne omnia dereliquit, unicam tantummodo gerens operum sarcinam sive bonam sive secus? Si ita vitam recte composueris, tecum est spiritus humilitatis meae, confiteor te pretiosum esse membrum meum, fili germanissime, in parte nostrae fraternitatis, utque magis proprie dicam, in sorte sanctorum. Accepisti Christi ovile, vigila,

pasce, labora ut Iacob in intellectualis noctis gelu, interdiu in aestu: quod infirmum est roborans, quod erroneum revocans, quod contritum alligans, intellectuales beluas orationibus avertens, te ipsum in omnibus exhibens bonorum operum formam; ut ob Deo placitum regimen regno caelorum dignus fias: orans simul pro nobis, ut quemadmodum a Deo commissum nobis fuit docendi officium, sic etiam agendi studium exseramus. Vale vir fortis.

πίασον ὡς Ἰακὼβ τῷ παγετῷ τῆς νοητῆς νυκτὸς καὶ τῷ καύσωνι τῆς ἡμέρας, τὸ ἠσθενηκὸς ἐνισχύων, τὸ πλανώμενον ἐπιστρέφων, τὸ συντετριμμένον καταδεσμῶν, τοὺς νοητοὺς θῆρας εὐχαῖς ἀποσοβῶν, σεαυτὸν περὶ πάντα παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων· ἵνα βασιλείας οὐρανῶν διὰ τῆς εὐαρέστου ποιμαναρχίας ἄξιος ἔσῃ· προσευχόμενος ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὡς διδάσκειν ἐπιστεύθημεν ὑπὸ θεοῦ, καὶ πράττοντες πορευόμεθα· ἔρρωσο ἄνερ.

154. Constantino curatori.

Bona fama de spectabilitate tua ad meas aures delata, suasit mihi ut ad te, vir bone, scriberem. Quaenam haec? Quia praeter ceteram tuam virtutem, quam a Dei gratia es adeptus, adhuc innocentiam retines, custodiens orthodoxam fidem thesauri instar in arca pretiosae animae tuae, et ab haereticorum communione abstinens. Multas ideo gratias Deo meo egi, quod laici non secus quam monachi certant placere Domino, haereseos foveam vitantes: nam fovea vere est, frater, et laqueus diaboli: eorumque communio a Deo separat illum qui captus fuerit, et procul ovili Christi abigit. Nam sicuti lux a tenebris secernitur, sic orthodoxa participatio ab haeretica communione: illa illuminat, haec obtenebrat: illa Christo copulat, haec diabolo: illa animam vivificat, haec perimit. Bene ergo facis, qui ad vitae fontem accurris, neque mortiferum impietatis calicem hauris, cuius finis perditio aeterna. Beatum te valde dico: sed videsis ut quemadmodum coepisti sic et perficias in virtute Christi, qui te recepturus est in regnum suum et gloriam cum beato fine. Ora pro nobis peccatoribus, frater et in fide sodalis.

ρνδʹ. Κωνσταντίνῳ κουράτορι.

Ἀκοὴ ἀγαθὴ τῆς τιμιότητός σου ἐλθοῦσα Cod. f. 196. b.
ἐν ὠσί μου ἔπεισέν με ἐπιστεῖλαί σοι ἄνερ ἀγαθέ· τίς δὲ αὕτη, ὅτι μετὰ τῆς ἄλλης σου ἀρετῆς, ἧς ἔχεις ἀπὸ χάριτος θεοῦ, ἔτι ἔχεσαι ἀκακίας, φυλάττων τὴν ὀρθόδοξον πίστιν ὡς θησαυρὸν ἐν τῷ ταμιείῳ τῆς τιμίας σου ψυχῆς, καὶ ἀφιστάμενος τῆς κοινωνίας τῶν αἱρετικῶν· χάριν πολλὴν ἔχον ἐν τούτῳ τῷ θεῷ μου ὅτι λαϊκοὶ ἴσα μονάζουσιν ἀγωνίζονται εὐαρεστεῖν κυρίῳ, φεύγοντες τὸν βόθρον τῆς αἱρέσεως· βόθρος γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἀδελφὲ καὶ παγὶς διαβόλου· καὶ ἡ κοινωνία αὐτῶν, διΐστησι τοῦ Χριστοῦ τὸν ἁλόντα, καὶ μακρὰν τῆς ποίμνης κυρίου ἀποφέρει· ὡς γὰρ τὸ φῶς ἀπὸ τοῦ σκότους κεχώρισται, οὕτως καὶ ἡ ὀρθόδοξος μετάληψις, τῆς αἱρετικῆς κοινωνίας· ἡ μὲν γὰρ φωτίζει, ἡ δὲ σκοτίζει· καὶ ἡ μὲν, ἑνοῖ τῷ Χριστῷ, ἡ δὲ τῷ διαβόλῳ· καὶ ἡ μὲν ζωοποιεῖ τὴν ψυχὴν, ἡ δὲ θανατοῖ· καλῶς οὖν ποιεῖς ἐπὶ τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς τρέχων· καὶ οὐκ ἀρυόμενος τοῦ θανασίμου ποτηρίου τῆς ἀσεβείας, ἧς τὸ τέλος ὄλεθρος αἰώνιος· μακαρίζω σε πάνυ· ἀλλὰ βλέπε ἵνα καθὼς ἐνήρξω καὶ τελειώσῃς ἐν τῇ δυνάμει Χριστοῦ, τοῦ ἔχοντός σε προσλαβέσθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν διὰ τοῦ ἀγαθοῦ τέλους· προσεύχου περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀδελφὲ ὁμόπιστε.

155. Sisoi episcopo.

Laudavi bonum Deum meum, postquam legi litteras sanctitatis tuae, fili mi carissime, et frater, et pater; quia tibi inest

ρνεʹ. Σισοῒ ἐπισκόπῳ.

Ἤνεσα τὸν θεὸν ἡμῶν τὸν ἀγαθὸν ἐντυ- Cod. f. 197.
χὼν τοῖς γράμμασι τῆς ἁγιωσύνης σου ἠγαπημένον μου τέκνον καὶ ἀδελφὲ καὶ πάτερ·

ὅτι καὶ ταπείνωσίς σοι πρόσεστι, καὶ πίστις κραταιὰ, καὶ προθυμία ζέουσα, καὶ εὐψυχία ὑπομονῆς, καὶ σοφία λόγου ᾗ οὐκ ἠδυνήθη ὑπαντῆσαι ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας καὶ μυωξὸς τῆς ἀλογίας· καὶ χάρις Θεῷ τῷ εὐθύβολον δόντι σοι στόμα, καὶ γλῶσσαν διατέμνουσαν αἱρετικὴν γλωσσαλγίαν· νῦν οὖν υἱέ μου γνήσιε καὶ πάτερ πολυπόθητε, ἔτι ἀγώνων ἔπαθλα, ἐπείπερ ἔμαθον ὅτι μετέστης εἰς τὸ κολαστήριον· στῆθι παρακαλῶ, ἀνδρίσαι δέομαι, ἀρίστευσον ἀντιβολῶ, δεῖξον ἔργα δυνάμεως Θεοῦ ἐν τῇ ἀσθενεῖ ταύτῃ σαρκὶ, πρὸ τῶν ποδῶν σου ἱκετεύω· ἀπείποι ὁ κολάζων τῶν ἄλλων, τοῖς σοῖς ἡττηθεὶς ἀγωνίσμασιν· ἐν ἐπισκόποις φῶς μου λάμψον· ἐν μονάζουσι ζωή μου κορυφώθητι· ἐν ὁμολογηταῖς σπλάγχνον μου ὁμοῦ καὶ κορυφὴ στεφανώθητι· αἰνεσάτωσαν ἐπὶ σοὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ· δοξασάτωσαν ἱερεῖς καὶ ἱεράρχαι, ὁμοῦ τε καὶ μονασταὶ, τῶν ἑαυτῶν ἕκαστος εἰσποιούμενος εἰς ἐγκαλλώπισμα διὰ τοῦ οἰκείου ἀξιώματος· ἔστω ταλαιπωροῦμεν, λιμώττομεν, ἐκλείπομεν δίψει, ἀπορούμεθα, προσθήσω μαστιγούμεθα, ἐπὶ ξύλου ὁ πούς, ἐπὶ δεσμοῦ ὁ τράχηλος, μάχαιρα· τὸ τελευταῖον, πῦρ· τί πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; τί πρὸς τὰ ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθά; καὶ ὅτι οὐκέτι διὰ Χριστὸν πάσχοντα, μὴ Χριστὸν ἔχειν ἐπικουροῦντα, καὶ τοσοῦτον παραχωροῦντα πειρασθῆναι, ὁπόσον καὶ οἷόν τε ἐνεγκεῖν ἡμᾶς; μὴ γὰρ ἄλλος ἐστὶν ὁ θανατῶν καὶ ζωογονῶν; μὴ δὴ οὖν ἀδελφὲ ἀπονήσωμεν ἀκούοντες τοῦ λέγοντος· * « πέπεισμαι ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· » οὕτως ἐλπίζω τὰ περὶ σοῦ, οὕτω καὶ αὐτὸς προσεύχου τὰ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἐῶν οὓς ἀναξίως προσάπτεις μοι ἐπαίνους· εἰμὶ γὰρ ἐλαχιστότερος πάντων ἀνθρώπων.

* Rom. VIII. 38.

humilitas, fides firma, fervens alacritas, et animus patiendo paratus, et sapientia sermonis, cui occurrere nequivit filius perditionis et glis stultitiae. Deo gratias qui facundum tibi os dedit et linguam haereticae maledicentiae praecidendae idoneam. Nunc itaque, carissime fili mi, et pater desideratissime adhuc supersunt certaminum praemia, quoniam audivi ad poenae locum te esse translatum. Persta oro, fortiter quaeso age, excelle obsecro, ostende opera virtutis Dei in hac infirma carne; sic enim ad tuos pedes abiectus precor: abstineat ab aliis punitor, tua victus repugnantia. Inter episcopos lux mihi oborere: inter monachos vita mihi extollitor, inter confessores viscera mea simul et apex coroneris: laudent te caelum pariter et terra: glorificent sacerdotes et hierarchiae, simulque monachi, dum unusquisque te sibi vindicat ad ornamentum proprie dignitatis. Esto, aerumnosi simus, esuriamus, sitientes deficiamus, egeamus, taedio enecemur; addam etiam vapulemus, pes in eculeo sit, collum in vinculo, gladius demum et ignis; quid sunt haec cum regno caelorum comparata? quid cum promissis bonis? Nonne vero qui propter Christum patitur, Christum habet adiutorem, et eatenus permittentem tentari, quatenus et quamdiu nos ferre possumus? An vero alius est qui mortificat, et alius qui vivificat? Ne itaque concidamus animo, frater, illum audientes qui ait: « certus sum quia neque mors, neque » vita, neque angeli, neque principatus, » neque virtutes, neque praesentia, neque » futura, neque altitudo, neque profun» dum, neque creatura alia poterit nos se» parare a caritate Dei. » Sic de te spero, sic et tu ores pro me peccatore, omissis quas immerito mihi aspergis laudes; sum etenim omnium hominum minimus.

ρνς'. Βησσαρίωνι τέκνῳ.

156. Besarioni filio.

Cod. f. 197. b.

Ἡδέως ἀνέγνων σου τὴν ἐπιστολὴν τέκνον μου, ἐν τῷ εὑρεῖν με τὴν ὑγείαν σου καὶ

Legi cum voluptate tuam, fili mi, epistolam, ex qua cognovi bonam tuam va-

letudinem, alacritatem, patientiam, consolationem. Beatus es, fili mi Besarion, quia propter Christum pateris carcerem, ab impiis condemnatus, quae tua gloria et corona est. Quo animo fore putas Cretenses cum audient te esse Christi confessorem? Nobilitasti genus et patriam tuam, meque ipsum indignum, ac fratres tuos. Acue in te Dei scientiam, obtura os vexantium te haereticorum, quia Christus est Christi imago, nomine utique non natura, in qua honoratur; sicuti et vice versa. Ita Deiparae imago, ita et singulorum sanctorum. In patientia tua posside mercedem tuam, memor mei quoque peccatoris, ut sim salvus in omnibus.

157. Hypatio filio.

Delectatus sum litteris tuis, fili mi, quoniam ea tibi placent et amas, quae ego pariter in Domino diligo; adeoque probo et tuum prius propositum, et posteriorem humilitatem. Fac itaque Dei beneplacitum cum fratre Luciano: neque enim sanctum est aut absque periculo vos divisim vivere, non modo quia fratres, sed etiam quia a me peccatore remotos. Non satis id mihi est; sed separatio supervenit separationi. Hem male! Ne ita, quaeso; etiamsi diabolus concordiae vestrae invideat, ideoque simultates mutuas machinetur, ut separationem vobis suadeat. Nos tamen consiliorum eius non ignari, vim naturae faciamus, et humilitate misericordiam Dei attrahamus, ne invicem abalienemur. Sic enim vobiscum erit Christus. Quis Petro et Iohanne maior inter apostolos? Atqui Petrus abs Iohanne concionari sinitur. Percutit Petrus, et Paulus loquitur: non enim primas partes quisque sibi vindicat, sed prout quicquam utile erat, ita rei ordo ab iis spectabatur. Sic et vos imitatores estote sanctorum. Gaudeo, quia per te proficit doctrina apud eam quaerentes: verumtamen consulto id fiat, nec sine necessitate in conspectum feminarum veniatis, ne vulneremus aut vul-

προθυμίαν, τὴν ὑπομονὴν καὶ παράκλησιν· μακάριος εἶ τέκνον μου Βησσαρίων, ὅτι διὰ Χριστὸν πάσχεις φυλακὴν καταχριθεὶς παρὰ τῶν ἀσεβούντων, ἥτις ἐστὶ δόξα σοι καὶ στέφανος· τί οἴει πανθάνειν * τοὺς Κρῆτας, ἀκούοντας ὅτι ὁμολογητὴς Χριστοῦ εἶ; εὐκλείσας καὶ τὸ γένος καὶ πατρίδα σου, κἀμὲ τὸν ἀνάξιον, καὶ μέν τοι τοὺς ἀδελφούς σου· ὀξύνου εἰς γνῶσιν θεοῦ, ἐπιστόμιζε τοὺς προσβάλλοντάς σοι αἱρετικούς, ὅτι Χριστὸς ἡ Χριστοῦ εἰκών, τῇ κλήσει οὐ τῇ φύσει, ἐν ᾗ τιμᾶται· ὡς τοὐναντίον· οὕτως τῆς θεοτόκου· οὕτως ἑκάστου ἁγίων· ἐν τῇ ὑπομονῇ σου κτῆσαι τὸν μισθόν σου· μνημονεύων κἀμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἵνα διασώζωμαι ἐν πᾶσιν.

* Pro παθαίνειν?

ρνζʹ. Ὑπατίῳ τέκνῳ.

Ἠρέσθην ἐν τοῖς γράμμασί σου τέκνον μου, ὅτι ἐκεῖνα στέργεις καὶ ἀγαπᾷς, οἷα καὶ ὅσα φιλῶ ἐν κυρίῳ· ὥστε ἀποδέξασθαί με καὶ τὴν προτέραν σου πρόθεσιν καὶ τὴν ὑστεραίαν ταπείνωσιν· ἔσο τοίνυν τέκνον εὐαρεστῶν τῷ θεῷ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Λουκιανοῦ· οὐδὲ γὰρ εὐαγὲς οὔτε ἀπρόσκοπον διῃρημένους ὑμᾶς εἶναι· οὐ μόνον ἀδελφοὺς ὄντας ἀλλὰ καὶ ἀπ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ χωρισθέντας· οὐκ ἀρκεῖ μοι τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μετὰ χώρισιν πάλιν χώρισις; φεῦ τοῦ κακοῦ· μὴ παρακαλῶ· εἰ καὶ παρὰ διαβόλου βασκαίνοντος τὴν ὁμόνοιαν, καὶ διὰ τοῦτο ἢ ἀπεχθείας ἢ χέσεις παραρτύοντος, ὡς ἐξ ἀμφοτέρων τὸν χωρισμὸν ἐργάσασθαι· ἀλλ' ἡμεῖς γε τὰ νοήματα αὐτοῦ μὴ ἀγνοοῦντες, βιαζοίμεθα τὴν φύσιν, καὶ ἕλκωμεν διὰ ταπεινώσεως τὸν ἔλεον τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ μὴ διΐστασθαι ἡμᾶς· εἴη γὰρ ὁ Χριστὸς οὕτω μεθ' ὑμῶν· τίς Πέτρου καὶ Ἰωάννου μείζων ἐν ἀποστόλοις; ἀλλὰ καὶ Πέτρος παραχωρεῖται ὑπὸ Ἰωάννου δημηγορεῖν· παίει καὶ Πέτρος, Παύλου λαλοῦντος· οὐ γὰρ ὅπως τὸ πρωτεῖον τις ἁρπάσοι, ἀλλ' ὡς ἂν τὸ χρειῶδες γίνοιτο, καὶ τὸ τακτικὸν αὐτοῖς ἐσκοπεῖτο· οὕτω καὶ αὐτοὶ μιμηταὶ εἴητε τῶν ἁγίων· χαίρω ὅτι διὰ σοῦ προέρχεται λόγος εἰς τοὺς ζητοῦντας, ἀλλὰ μετὰ συμβουλίας, ἀλλὰ μὴ εἰς ὄψεις γυναικείας ἐκτὸς

Cod. f. 109. a.

ἀνάγκης ἔρχεσθαι, μή πως πλήξωμεν ἢ πληγῶμεν ὡς ἔτι ἰᾶσθαι προαιρούμεθα ἄλλους· καὶ τὰς προσόδους ἐξ ἀναγκαίου· τὸ φιλογύρευτον ἄκαρπον καὶ διαλυτικὸν ψυχῆς· ταῦτα γινώσκων φύλαξαί μοι ἑαυτὸν σῶον.

neremur, qui aliis mederi suscepimus. Sed et accessus non nisi necessarii sint. Vagandi studium infructuosum est, et animae dissolutionem creat. His admonitus, salvum te mihi conserva.

ρνη'. Βασιανῷ τέκνῳ.

Cod. f. 195. b. Ἐπισκέπτομαί σε καὶ αὖθις διὰ τοῦ γράμματος τέκνον μου Βασιανὲ, καὶ χαιρετίζω σε ἐν κυρίῳ· ζῆθι, γήθου, εὐφραίνου, ὅτι ἠξίωσαι διὰ Χριστὸν ἐν φυλακῇ εἶναι, ἐν μονώσει, ἐν θλίψει, ἐν στενοχωρίᾳ· ἀνατελεῖ σοι μικρὸν ὕστερον χαρὰ ἀνεκλάλητος ἐπὶ τέλει τῶν ἀγώνων· διὸ τέκνον στέρξον, καρτέρησον ἐν κυρίῳ, τὰς αἰωνίους ἀμοιβὰς ἀναλογιζόμενος ὅτι σκιρτήσεις αἰώνια· βλέπε ὅτι ὁ διάβολος παντί ἐστιν ἐφεδρεύων ζητῶν τὴν ἀπώλειαν ἡμῶν, ἵνα συμποδίσῃ, ἵνα σκοτώσῃ τὸν νοῦν· μὴ δῷς αὐτῷ χώραν· γρηγόρει καὶ ἐν τῇ φυλακῇ, ὅτι καὶ μᾶλλον ὧδε ἀγριώτερος καθίσταται ἡμῖν μεμονωμένοις οὖσι, καὶ οὐκ ἔχουσιν ὑπό τινων περιέλκεσθαι ὧδε κἀκεῖσε· σὺ οὖν χειρὶ ἐργοχείρει, ἀναγνώσει, στιχολογίᾳ, προσευχῇ, ἐννοίαις οὐρανίαις, ἵνα μὴ ἀργὸν καὶ ἄπρακτον εὑρίσκων σε βάλλοι· ἀλλὰ καὶ ὁσάκις τιτρώσκει, τοσαυτάκις ἀντανερείδου φόβῳ θεοῦ· καὶ μηδαμῶς κάτω ἡμᾶς ἐχέτω· μέγα τὸ σωθῆναι, μεγάλων καὶ ἀγώνων χρεία· συγχωρηθείη σοι τὰ ἕως τοῦ παρόντος· νῦν ἠρξάμην, εἰπὲ καὶ αὐτὸς, αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου· μνημονεύετε τῆς ταπεινώσεώς μου· προσαγορεύουσί σε οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί σου· ὁ κύριος μετὰ σοῦ.

158. Bassiano filio.

Inviso te rursus per litteras, fili mi Bassiane, teque in Domino saluto. Vive, gaude, laetare, quod dignus sis habitus propter Christum, carcere teneri, in solitudine, in tribulatione, in angustiis. Sed orietur tibi paulo post laetitia inenarrabilis in fine certaminum. Propterea, fili, acquiesce, tolera in Domino, aeternas retributiones cogitans cum in aeternum exultabis. Observa quia diabolus cunctis insidiatur, perditionem nostram quaerens, ut irretiat, ut obtenebret mentem: noli ei locum dare: vigila etiam in carcere, quia in hoc saevior adversus nos solitarios consurgit, neque habentes quomodo huc illuc distrahamur. Tu ergo manu labora, lege, psalle, ora, caelestia meditans, ne otiosum te et desidem compertum percutiat: sed et quoties vulnerat, toties resiste per timorem Dei: numquam omnino nos sibi subiiciat. Magna res salvari, magnis ergo certaminibus opus est. Plenaria tibi indulgentia fit usque in praesens. Nunc coepi, tu quoque dic; haec mutatio dexterae excelsi. Mementote humilitatis meae. Salutant te qui mecum sunt fratres tui. Dominus tecum.

ρνθ'. Εὐοδίῳ καὶ Ἰωάννῃ τέκνοις.

Cod. f. 199. a. Καὶ νῦν δεξάμενος τὴν ἐπιστολήν σου, τέκνον μου ἠγαπημένον, ἀπεδεξάμην ἐπιγνοὺς τὴν ἀληθινὴν πίστιν σου καὶ ἀγάπην· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εὐγενῆ καὶ ἱερὰν σου πρόθεσιν ἣν ἔχεις ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, ἕτοιμος ὢν πάντα παθεῖν ὑπὲρ αὐτῆς· εὐλογητὸς κύριος ὁ οὕτως ἑτοιμάσας καὶ παρασκευάσας· τοῦτό με μάλα εὔφρανεν, τοῦτό με εἰς φίλτρον σου περισσότερον ἤγαγεν, εἶτα κἀμὲ ἐστερέωσεν· ὑμῶν γὰρ σπενδομένων διὰ Χριστὸν, ἐγὼ ἐστερέωμαι

159. Evodio et Iohanni filiis.

Nunc quoque accepta epistola tua, fili mi carissime, commendavi cognitam veram fidem tuam et caritatem; insuper et nobile sacrumque propositum tuum quod habes circa Dei veritatem, paratus omnia pati ipsius causa. Benedictus Dominus, qui ita comparavit disposuitque te. Hoc me potissime laetificavit, hoc me ad tui amorem abundantiorem adduxit, et me simul confirmavit. Vobis enim immolatis propter Chri-

stum, ego miser consolidor. In hoc ergo animi habitu conservet vos sanctus Spiritus. Communiter loquor, quia rescivi tecum esse etiam fratrem Iohannem, aeque mihi dilectum filium. Hoc illud est: propter te mortificeamur tota die; haec est inquam praeparatio et promptitudo. Sed orate, quaeso, pro me quoque misero, ut perficiam in Domino propositum nobis certamen; neque hoc visibile tantum, sed et intellectuale. Salutant vos qui mecum sunt fratres vestri. Gratia vobiscum. Amen.

160. Dorotheo filio.

Rursus ego prior ad te scribo, fili mi carissime: quam enim accepi a te epistolam, ea prioribus litteris meis responsio fuit. Quomodo te habes, rogo? quomodo transigis dies tuos? Bene, procul dubio, scilicet secundum Deum. Quid enim suavius quam pro veritate pati? Sed ad corpus quod attinet, grandis tribulatio, in carcere videlicet et quidem pessimo: dato insuper tibi pane aegre eduli, ceu mihi relatum fuit. Sed quid haec, prae isto duro qui te servat militari custode, haud monacho certe, multoque minus praeposito? Tulit ceteroqui tempus, ut qui sunt Dei appareant, et e contrario zizania. Hi in adulterina synodo excusabant excusationes in peccatis: nune redarguti sunt, quod et tunc impie egerint. Et illi quidem sic. Tu vero, fili mi carissime, ut olim propter Christum, ita et nunc pateris, carcerem incolens eius causa, solitarius in illo, non tamen solus, quia Christus tecum est, et animae tuae custos angelus. Expectemus, quaeso, eum qui coronas nobis patientiae praeparat: et si neglectu suffocamur, at spe iucundemur: si rerum necessariarum angustiis premimur, at recreemur expectatione. Quid enim? Nonne potens est Dominus pluere invisibiliter panes, et aliud edule quodlibet? Sed expectat patientiam nostram, ut coronet, ut glorificet, ut laetificet per saecula. Utique, fili, te oro: to-

ὁ ταπεινός· ἐν τῇ τοιαύτῃ οὖν διαθέσει, συντηρήσειεν ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· κοινῶς λέγω διὰ τὸ μαθεῖν με σὺν σοὶ εἶναι καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννην, τὸ ἐξ ἴσου ἠγαπημένον μου τέκνον· τοῦτο γάρ ἐστιν ὅτι ἕνεκα σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἡ τοιαύτη λέγω παρασκευὴ καὶ ἑτοιμασία· ἀλλὰ προσεύχεσθε παρακαλῶ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, τελειῶσαί με ἐν κυρίῳ τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα· οὐ μόνον τὸν ὁρώμενον, ἀλλὰ καὶ τὸν νοούμενον· ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοὶ ὑμῶν· ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν· ἀμήν.

ρξʹ. Δωροθέῳ τέκνῳ.

Καὶ πάλιν κατάρχω τοῦ γράφειν σοι, τέκνον μου ἠγαπημένον· ἣν γὰρ ἐδεξάμην ἐπιστολήν σου, ἀπόδοσις ἦν προτέρων μου γραμμάτων· πῶς οὖν ἔχεις ἐρωτῶ· πῶς διαβιβάζοις σου τὰς ἡμέρας· καλῶς οἶδ' ὅτι, λέγω δὲ κατὰ θεόν· τί γὰρ ἡδύτερον τοῦ ὑπὲρ ἀληθείας πάσχειν; πρὸς δὲ τὸ σῶμα καὶ λίαν θλιπτικῶς, φυλακῆς οὔσης καὶ ταύτης κακίστης· ἔπειτα καὶ τοῦ διδομένου σοι ἄρτου δυσβρώτου ὄντος, καθὼς ἀπήγγελλέ μοι· ἀλλὰ τί πρὸς τὸν κατέχοντά σε ἀτεράμονα καὶ στρατοφύλακα, ἀλλ' οὐ μονάζοντα, πολλοῦ γε εἰπεῖν ἡγούμενον; ἤνεγκεν δὲ ὅμως ὁ καιρὸς ἵνα φανῶσιν οἱ τοῦ θεοῦ καὶ τὰ ζιζάνια ἐξ ἐναντίας· ἐπὶ τῇ μοιχοσυνόδῳ προεφασίζοντο προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις· ἀπηλέγχθησαν τὰ νῦν, ὅτι κἀκεῖνα ἀσεβοῦντες ἐποίουν· ἐκεῖνοι μὲν οὕτως· σὺ δὲ ὦ τέκνον μου ἠγαπημένον, ὡς τὰ πάλαι διὰ Χριστὸν, οὕτω τε καὶ τὰ νῦν πάσχεις φρουρὰν οἰκῶν δι' αὐτὸν, μόνος ὢν ἐν αὐτῇ, ἀλλ' οὐ μόνος· ὁ Χριστὸς γὰρ μετὰ σοῦ καὶ ὁ φύλαξ τῆς ζωῆς σου ἄγγελος· ὑπομένωμεν παρακαλῶ τὸν τῆς ὑπομονῆς σὺν στεφάνους ἡμῖν ἑτοιμάζοντα· εἰ καὶ πνιγόμεθα τῇ ὀλιγωρίᾳ, ἀλλὰ γλυκανθῶμεν τῇ ἐλπίδι· εἰ καὶ στενούμεθα τῶν χρείαις, ἀλλ' εὐψυχῶμεν τῇ ἀποκαραδοκίᾳ· τί γάρ; οὐ δυνατὸς ὁ κύριος ὀμβρεῖσαι ἀοράτως ἄρτους, πᾶν εἴ τι ἐδώδιμον ἄλλο; ἀλλὰ ἀναμένει τὴν ὑπομονὴν ἡμῶν, ἵνα στεφανώσῃ, ὅπως δοξάσῃ καὶ εὐφράνῃ εἰς αἰῶνας· ναὶ τέκνον δέομαι, φέρε γενναίως, ἡμέ- Cod. f. 199. b.

ραν ἐξ ἡμέρας διαβιβάζων, καὶ μὴ μακροτονίᾳ χρόνου ἀκηδίαν ἐμποιῶν ἐν τῇ ψυχῇ σου· ἰδοὺ ὡς ὄναρ ὁ κόσμος οὗτος· πάντα παρελεύσονται· ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα κυρίου ζήσεται ἀϊδίως καὶ οὐκ ἀποθανεῖται· τούτοις τοῖς ἐνθυμήμασιν νεαροποιῶν ἀεὶ τὴν ψυχήν σου, χαῖρε ὅτι πολὺς ὁ μισθός σου ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

lera fortiter, diem de die trahens, neque temporis diuturnitas taedium animae tuae creet. Ecce tamquam somnium mundus hic: omnia transibunt; qui autem facit voluntatem Domini, vivet in aeternum et non morietur. His cogitationibus animam tuam quasi ad iuventutem renovans, gaude quia merces multa tibi in caelis est.

ρξα΄. Δωροθέῳ τέκνῳ ἑτέρῳ.

Cod. f. 200. a. Καλὲ Δωρόθεε χαῖρε· εἴη σοι χάρις, ἔλεος ἀπὸ θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐνισχύσαντός σε ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκδοῦναι ἑαυτὸν εἰς μάστιγας καὶ πληγάς, εἰς φυλακὴν καὶ ἐξορίαν· πόθεν σοι τὸ ἀγαθὸν τοῦτο; ἐξ ἀφανῶν ἐμφανὴς ἐγένου· ἐξ ἀδόξων ἔνδοξος· ἐξ ὑστερήσεως τῶν ἐν κυρίῳ ἀδελφῶν σου, μέγας καὶ τίμιος· βλέπεις πῶς σοι διαλέγομαι ὁ ταπεινός; πολλοὶ τῶν προαγόντων σε ἐπιθυμοῦσι συλλαβὴν μου δέξασθαι, σοὶ δὲ μετ᾽ ἐγκωμίων τὸ γράμμα· οὕτως γὰρ ὁ θεὸς δοξάζει τοὺς δοξάζοντας αὐτόν· αἴνει τὸν θεόν, εὐχαρίστει, ὅτι ἐποίησέν σοι μεγάλα καὶ θαυμαστά, ὁμολογητὴν αὐτοῦ ὀνομάζεσθαι νῦν ἐν τοῖς χριστιανοῖς· πολλοὺς ἀπέκρυψας ἐπισκόπους, πολλοὺς ἡγουμένους, πολλοὺς ἐρημίτας ἐκλάμπων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· βλέπε τὴν κλῆσίν σου, βλέπε τὴν δόξαν σου· μὴ ἀπονυστάξῃς, μὴ ἀποπέσῃς, μέχρι θανάτου ἀγώνισαι ἐν ὑπομονῇ· ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος φησὶ σωθήσεται· φυλακῇ πάσῃ τήρει ἑαυτόν, μὴ περιρρυπωθῆναι ἐν πάθει τινὶ ἀτιμίας· καὶ τοῦτο γὰρ μαρτύριον μέγα, τὸ τηρεῖν τὸ συνειδὸς καθαρὸν ἀπὸ ἁμαρτίας· καθάριζε αὐτὸ ἀεὶ διὰ μετανοίας, διὰ δακρύων, διὰ προσευχῶν· δεόμενος καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅπως ὦ σεσωσμένος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ· ἀσπάζονταί σε οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί σου πλεῖστα· ὁ θεός σε τέκνον μου ἠγαπημένον περὶ πάντα διαφυλάξειεν ἀβλαβῆ καὶ ἀπήμονα, πληροῦντα τὸν προκείμενόν σοι ἀγῶνα ἐν κυρίῳ· ἀμήν.

161. Dorotheo alteri filio.

Salve egregie Dorothee, gratia tibi sit et misericordia a Deo et domino nostro Iesu Christo, qui roborat te, ut temet tradas pro ipso verberibus, plagis, carceri, exilio. Unde tibi boc bonum? Ex obscuris factus es illustris, ex ingloriis gloriosus, ex ultimis tuorum in Domino fratrum, magnus et honorabilis. Viden' quomodo tibi loquor ego miser? Multi te maiores optant vel unam a me syllabam accipere; tu vero cum encomiis babes epistolam. Sic enim Deus glorificantes ipsum glorificat. Lauda Deum, gratias age qui fecit tibi et mirabilia, nempe ut confessor eius nunc inter Christianos appelleris. Multos obscurasti episcopos, multos praepositos, multos eremitas, splendore tuo in ecclesia. Vide vocationem tuam, vide gloriam tuam: ne dormites, ne desinas usque ad mortem certare cum patientia. Nam qui perseveraverit usque in finem, hic, inquit, salvus erit. Omni custodia serva te ipsum, ne labaris in aliquam ignominiae passionem: nam et hoc martyrium magnum est, puram peccato servare conscientiam: purga hanc assidue paenitentia, lacrymis, orationibus; orans simul pro me peccatore, ut omni opere malo sim liber. Qui mecum sunt fratres tui plurimam tibi salutem dicunt. Deus te, fili mi carissime, in cunctis incolumem servet et indemnem, dum propositum tibi agonem in Domino perficis. Amen.

ρξβ΄. Τίτῳ καὶ Φίλωνι τέκνοις.

Cod. f. 200. b. Ὦ καλὲ Τίτε, καὶ ὦ καλέ μου Φίλων, τί τὸ ξένον θέαμα ὅτι ἐκ τῶν πολλῶν ἀδελ-

162. Tito et Philoni filiis.

O praeclare Tite, o praeclare mi Philo, quodnam hoc est peregrinum spectaculum,

ut ex fratribus vestris, vos a Deo delecti sitis qui eum confiteremini, ideoque carceri traderemini? Prorsus hoc inde accidit, quia valde amastis; prorsus, quia vere credidistis. Benedico igitur Deo meo ac Domino, qui grandia in vobis effecit. Adtendite, fratres, quemadmodum et antea scripsi vobis; state viriliter, vigilanter, fortiter, prout a Deo vocati estis. Glorificate eum in membris vestris: ne admittatis haeretici doctrinam, ne frangamini carceris molestia, auscultantes ei qui dicit: quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum caelorum. Memores estote mei quoque peccatoris. Salutant vos qui mecum sunt fratres. Dominus vobiscum. Amen.

φῶν ὑμῶν, ὑμεῖς ἐξελέχθητε παρὰ θεοῦ ὁμολογεῖν αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἐν φυλακῇ; πάντως ὅτι πολὺ ἠγαπήσατε· πάντως ὅτι ἀληθῶς ἐπιστεύσατε· εὐλογῶ οὖν τὸν θεόν μου καὶ κύριον τὸν μεγαλεῖα ποιήσαντα ἐν ὑμῖν· βλέπετε ἀδελφοὶ καθὼς καὶ προέγραψα ὑμῖν, στῆτε γενναίως, ἀνολιγώρως, κραταιῶς καθὼς ἐκλήθητε ὑπὸ θεοῦ· δοξάσατε αὐτὸν ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν, μὴ παραδέξεσθε διδασκαλίαν αἱρετικοῦ· μὴ ὀκλάσητε πρὸς τὴν κακοπάθειαν τῆς φυλακῆς, ἀκούοντες τοῦ λέγοντος *, ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· μνημονεύετε κἀμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί· ὁ κύριος μεθ' ὑμῶν· ἀμήν.

* Act. XIV. 21.

163. Nicolao pistori.

Quo me animo putas excepisse munera tua et eulogias, carissime vir? Ne auri quidem talenta adeo mihi iucundum fuisset accipere. Quia nempe haec tua sunt ab homine orthodoxo, veterem caritatem retinente, neque haereseos communione capto: meque id magis stupore afficit, quomodo in medio igne minime ustus permanseris. Sed et deinceps manebis, divinae providentiae ope, ut magnum Deo munus afferas salutis tuae. Multo quoque mihi gaudio fuit teque laudavi, quia epistolae latorem in die sollemni convivam habuisti in loco insolito et mensa ubere: cuius rei causa reclinet te Dominus in illa die cum Abrahaamo et Isaaco in gaudio aeterno!

ρξγ'. Νικολάῳ μάγκιπι.

Πῶς οἴει δέχεσθαί με τὰς ἀποστολάς σου καὶ εὐλογίας, ἠγαπημένε ἄνερ· οὐδ' ἂν χρυσίου τάλαντα τοσαῦτα ἡδύτερόν μοι εἰς ὑποδοχήν· διότι ἐξ ἀνθρώπου ὀρθοδόξου φυλάττοντος ἀρχαίαν ἀγάπην, καὶ μὴ ἑαλωκότος τῇ κοινωνίᾳ τῆς αἱρέσεως· ὃ καὶ μάλα με ξενίζει, πῶς ἐν μέσῳ πυρὸς ἄφλεκτος διαμένεις· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἔτι διαμενεῖς θείᾳ προμηθείᾳ ὡς ἂν μέγα δῶρον ἀπενέγκοις παρὰ θεοῦ τῆς οἰκείας σωτηρίας· πάνυ δὲ ἐθεραπεύθην, καί γε με μακαρίσα σε ὅτι τὸν γραμματοφόρον ἐν ἡμέρᾳ ἑορτῆς ἔλαβες συνδαιτυμόνα ἐν τόπῳ ξένῳ καὶ τραπέζῃ πληθυούσῃ· ἀνθ' οὗ ἀνακλινεῖ σε ὁ κύριος ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ εἰς εὐφροσύνην αἰώνιον. Cod. f. 200. b.

164. Isidoro laico.

Rursus adhuc pudorem mihi iniecerunt munera tua, homo Dei germaneque amice. Verumtamen Dominus caelestem mercedem tibi retribuat, quae tibi ab eo debetur, cuius gratia virginale quoque et pium vitae genus elegisti, ecclesias frequentans, pietatis operibus vacans, ceu monachorum amans, sincerus, domisedus veluti patriarcha Iacob. Insuper te rogo ut orthodoxiae adhaereas, et haereticam communio-

ρξδ'. Ἰσιδώρῳ λαϊκῷ.

Καὶ πάλιν κόπους σοι παρέσχον ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ καὶ γνήσιε φίλε ἐπὶ ταῖς ἀποστολαῖς σου· ἀλλ' ὁ κύριος ἀντιμετρήσει σοι μισθὸν ἐπουράνιον, ὃν χρήζει παρὰ κυρίου, ὑπὲρ οὗ καὶ μετέρχῃ βίον παρθενίας καὶ εὐλαβείας· σχολάζων ἐν ἐκκλησίαις, διατρίβων ἐν ἔργοις εὐσεβείας, ὡς φιλομόναχος, ὡς ἄπλαστος, οἰκῶν οἰκίαν κατὰ τὸν πατριάρχην Ἰακώβ· ἔτι παρακαλῶ ἔχεσθαί σε τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀποχῆς τῆς αἱρετικῆς κοινωνίας, Cod. f. 201. a.

δι' ἧς ἔχομεν παῤῥησίαν ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ· μιμνήσκου ἡμῶν εὐχὰς ἁγίας ποιούμενος τιμιώτατέ μου καὶ ποθεινότατε.

ρξέ. Ἡγουμένῃ.

Cod. f. 201. a. Ἀπήγγειλέν μοι ὁ ἀδελφὸς ἑωρακέναι σου τὴν τιμιότητα, καὶ ὡς ἔῤῥωται κατὰ πνεῦμα, τὴν δι' ὑπομονῆς ἐλπίδα κατέχουσα· καί γε ἐδόξασα τὸν ἀγαθὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ ἐν ἀσθενεῖ φύσει τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἐμφανίσαντα· τῷ ὄντι γὰρ μακαρία σὺ ἐν μοναζούσαις, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν γυναιξὶν πάσαις· ὅτι ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐν αἷς ἑάλωσαν οὐ μόνον γυναῖκες ὁμόσχημοι καὶ κανονικαὶ, ἀλλὰ καὶ πάντες μικροῦ δεῖν ἐν τῇ Βυζαντίδι μονασταί τε καὶ ἡγούμενοι, αὐτὴ σὺν ἄλλαις τέσσαρσιν ἢ καὶ πρὸς, εἵλου ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχειν, ἢ μετασχεῖν τῆς χωριζούσης Χριστοῦ αἱρετικῆς κοινωνίας· ὁ γὰρ μετέχων αὐτῆς, ἀπόκληρος Χριστοῦ ὡς ὁ Ἰούδας, καὶ κοινωνὸς τῶν παραλαβόντων τὸν Κύριον εἰς τὸ σταυρωθῆναι· καὶ γὰρ τοῦ Χριστοῦ διῶκται καὶ σταυρωταὶ, τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐκμειοῦντες καὶ ἀποσκορακίζοντες· ὥσπερ καὶ αὐτῆς τῆς Θεοτόκου καὶ ἑκάστου τῶν ἁγίων· βλέπε δούλη Χριστοῦ μὴ καταισχύνῃς τὸν καλέσαντά σε εἰς τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ· σπέρμα ἅγιον σύ· ἐῶ τὸ κατὰ σάρκα ὅτι καὶ τοῦτο τοιοῦτον· ἀλλὰ Θέκλης λέγω τῆς πρωτομάρτυρος, Φεβρωνίας, Εὐγενείας, Ματρώνης, καὶ τῶν ὁμοίων· εἶπον δὲ Ματρώνης (1), ὅτι καὶ ἐν ταῖς κατ' αὐτὴν ἡμέραις αἱρέσεως οὔσης, καί τινων μοναζουσῶν ἐνισταμένων ἀπέχεσθαι τῆς κοινωνίας ὡς ὑμεῖς νῦν, οἱ ἀλάστορες αἱρετικοὶ μὴ φέροντες τὴν μανίαν, βίᾳ χειρὶ ἤνοιγον τὰ στόματα καὶ ἐνέχεον τὴν κοινωνίαν αὐτῶν· ἀλλὰ τὸ χειρὶ, οὐ συνηγορεῖτο, ὥστε καὶ αὐτὴ σκοπεῖς πολλὰ διὰ Χριστὸν πειρασθῆναι· ἀλλὰ μηδαμῶς ἐκκλίνωμεν· Χριστὸς γὰρ ἡμῖν βοηθὸς, κἂν μέχρις αἵματος πειράσωσιν· προσεύχου περὶ ἡμῶν διὰ τὸν

nem vites. Sic enim cum fiducia adstabimus ante Christi tribunal. Memento nostri dnm sanctas offers preces, spectabilissime mihi et desideratissime.

165. Praepositae.

Nunciavit mihi frater vidisse reverentiam tuam, et quod spiritu valeas, spem in patientia retinens: et quidem bonum Deum nostrum laudavi, qni in infirma quoque natnra potentiam suam ostendit. Vere enim beata tn es inter moniales, immo et inter feminas omnes; quoniam his diebus, quibus victae sunt, non modo aliae tui religiosi habitus feminae et canonicae, verum etiam cuncti propemodum Byzantii monachi et praepositi, tu cum aliis quatuor aut forte plns, maluisti pro Christo pati, quam haereticam communionem, a Christo separantem participare. Nam qui hanc participat, excidit a sorte Christi tamquam Iudas, fitque sodalis eorum qni Dominnm ob crucifigendum comprehenderunt. Etenim Christi persecutores et crucifixores sunt, qui imaginem eius comminuunt et abiiciunt, sicut etiam ipsius Deiparae et singulorum sanctorum. Cave, Christi famula, ne ignominia afficias eum qui te vocavit ad ipsius confessionem. Semen sanctum es. Mitto secundum carnem, quoniam et hoc tale est, sed Theclae aio protomartyris, Phebroniae, Eugeniae, Matronae, et similium. Matronam autem dixi, quia cum et ipsa haereseos temporibus viveret, et nonnullae moniales communione abstinerent, ut vos nunc, detestandi haeretici irae impatientes, vi illarum ora manibus aperientes, communionem suam infuderunt. Sed quod manu fit, nihil proficit, ut et ipsa vides quae tantopere propter Christum tentata fuisti. Sed minime declinemus. Christus enim adiutor noster, quamvis ad sanguinem nsqne nosmet tentaverint. Ora pro nobis per Dominum,

(1) Hanc Matronam esse puto, quam Baronius die 20. martii in martyrologio scribit.

quominus ne nos quidem peccatores a Christo excidamus.

166. Iohanni Chalcedonis.

Quod iamdiu parturiebam desiderium, nunc demum pariens, gratias ago Deo meo ego humilis homo. Quodnam hoc desiderium? Nempe per litteras me paternae tuae sanctitati copulari, et dare amplexum, et ostendere quale quantumque sit meum tui desiderium. Non quod antea non esset, sed quia nunc praecipue exarsit, cum ambo paria pro veritate patimur. Ubi enim est fidei concordia, ibi scilicet et amoris vinculum: ubi autem amoris vinculum, ibi Deus apprime, pro quo et cuius causa patimur. Verumtamen res mea nauci est, quia utroque ex latere nihil sum. Verum sanctitati tuae, tuique paribus maximae gloriae res praesentes sunt, qui pro recta religione periclitari elegistis, et aerumnas exantlare. Quanta enim est afflictio religiosam pietatem tuam procul civibus relegari; et contrahere de die in diem dolores laboresque exilii et sollicitudinum, de rebus quae ad spiritum corpusque attinent! praesertim infirmis membris et talium insuetis; etiamsi forte in asceticae vitae voluntariis laboribus fueris exercitus. Sed euge patrum optime, quem sibi antehac sumpsit ecclesia de senatu, ad ornamentum suum, nunc autem habet piorum quoque dogmatum custodem, et confessionis stemmate revinctum. Quid ni enim? dum Christi causa pateris, nec Christi persecutoribus cedis, quamquam aliter videtur iis qui te expellunt. Christus enim est Christi imago, sicuti crux verae crucis est typus. Ne quid dicam de Deiparae, et cuiuslibet sanctorum imaginibus, apud te scilicet satis gnarum, et qui nos potius initias, et profanos atque insipientes erudis. Gravis igitur, o divum et sacrum caput, impietas, et adventantis Antichristi praeludium, et quasi imago; siquidem Christi imaginem oppugnat, quae a suo prototypo non di-

κύριον καὶ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὴ ἀποτυχεῖν Χριστοῦ.

ρξς'. Ἰωάννῃ Χαλκηδόνος.

Ὃν ἐκ μακροῦ χρόνου ὤδινον πόθον, Cod. f. 201. b.
νῦν ἀποτεκών, εἰκότως εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ὁ ταπεινός· τίς δὲ ὁ πόθος; τῷ γράμματι συναφθῆναί με τῇ πατρικῇ ἁγιωσύνῃ σου, καὶ δοῦναι ἀσπασμὸν καὶ γνωρίσαι τὸν πόθον ὅσος καὶ ἡλίκος· οὐχ ὅτι τὸ πρὶν οὐκ ἦν, ἀλλ' ὅτι ἄρτι μάλα ἐξῆπται τῇ ὑπὲρ ἀληθείας ταυτοπαθείᾳ· οὗ γὰρ ὁμόνοια πίστεως, ἐκεῖ δηλαδὴ καὶ ἀγάπης σύνδεσμος· οὗ δὲ ἀγάπης σύνδεσμος, ἐκεῖ θεὸς τὸ κεφάλαιον ὑπὲρ οὗ καὶ δι' ὃν, τὸ πάσχειν· ἀλλὰ τὸ μὲν ἡμέτερον οὐδενὸς λόγου διὰ τὸ ἀμφοτέρωθεν μηδαμινόν· τὸ δὲ τῆς σῆς ὁσιότητος καὶ τῶν οἷος σύ, μεγίστης εὐδοξίας τὰ παρόντα, ὑπὲρ εὐσεβείας ἑλομένων κινδυνεύειν καὶ κακοπαθείας ἀνατλᾶν· ὁπόσης γὰρ θλίψεως τὸ περιορισθῆναί σου τὴν θεοσέβειαν πόρρω που τῶν ἐν ἄστει· καὶ ἕλκειν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας πόνους καὶ ὀδύνας ἐξοριστικὰς καὶ μεριμνητικὰς τῶν διαφερόντων καὶ πνεύματι καὶ σώματι· καὶ ταῦτα ἐν ἀσθενεῖ σώματι καὶ ἀήθει τῶν τοιούτων· εἰ καὶ τοῖς ἑκουσίοις τῆς ἀσκήσεως πόνοις, ἱκανῶς προγεγυμνασμένῳ· ἀλλ' εὖγε ὦ πατέρων κράτιστε, ὅτι σὲ ἔλαβεν ἡ ἐκκλησία ἐκ τῆς συγκλήτου κόσμον ἑαυτῇ τὰ πρῶτα· νῦν δὲ καὶ φύλακα τῶν εὐσεβῶν αὐτῆς δογμάτων, ὁμολογίας στέφανον ἀναδησάμενον· πῶς γὰρ οὔ; ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχοντα, καὶ μὴ ὑπείκοντα τοῖς Χριστὸν διώκουσι, κἂν οὐ δοκῇ τοῖς ἐλαύνουσι· Χριστὸς γὰρ ἡ Χριστοῦ εἰκών, ὡς σταυρὸς ὁ σταυροῦ τύπος· καὶ οὔπω λέγω τῆς θεοτόκου καὶ οὑτινοσοῦν τῶν ἁγίων· εἰδότι σοι καὶ ἡμᾶς μᾶλλον μυοῦντι καὶ τεχνοῦντι τοὺς ἀμυήτους καὶ ἀσόφους· δεινὸν οὖν ὦ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλὴ τὸ ἀσέβημα, καὶ προεισόδιον τῆς τοῦ ἀντιχρίστου ἐλεύσεως, καὶ οἱονεὶ εἰκών, εἴπερ τῇ Χριστοῦ εἰκόνι μάχεται, μηδένα διαμερισμὸν πρὸς τὸ πρωτότυπον ἐχούσῃ· τοιαύτη γὰρ ἡ φύσις τῶν λεγομένων· διὸ ὅσον

τὸ μέγεθος τῆς ἀσεβείας ἐκείνοις, τοσοῦτον ἡμῖν τὸ αὔχημα τῆς ὁμολογίας, μὴ τὰ δευτέρεια φέρουσα τῆς πάλαι Χριστοῦ μαρτύρων· ὧν τὸν στέφανον κομίσαιο τρισόλβιε· προσευχόμενος εἰρήνην τῇ ἐκκλησίᾳ, καί γε κἀμοὶ τῷ ἐλαχίστῳ μὴ πάντη διαμαρτεῖν τῆς τῶν ἰχνῶν σου προσψαύσεως, διὰ τὸ μέγιστόν με φορτίον οἴσειν τῶν ἁμαρτιῶν.

viditur. Talis enim praedictarum rerum natura est. Quocirca quanta est illorum impietas, tanta nobis gloria confessionis, quae illi veterum Christi martyrum non est inferior. Cuius rei praemium utinam referas, o felicissime! pacem ecclesiae comprecans, simulque mihi minimo, ne a tuis vestigiis aberrem, propter onus maximum peccatorum quod gero.

ρξζʹ. Εὐθυμίῳ τέκνῳ.

Cod. l. 202. b. Ὑγίαινε τέκνον μου ἠγαπημένον Εὐθύμιε· οὐ παύομαι σοῦ μεμνῆσθαί σου ἐν ταῖς ταπειναῖς μου προσευχαῖς· ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεώς τε καὶ ἀγάπης· πῶς ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἀνεστράφης ἐν τῇ ὑποταγῇ σου χρηστῶς· πῶς τε ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ χωρισμοῦ, ἔδειξας τὸ τῆς ἀγάπης σου καὶ εὐπροθύμου γνώμης, τοῦτο μὲν ἐλθὼν καὶ ἐνεγκὼν τὰ κατὰ χρείαν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἁρπάσαντός με ἄρχοντος, τοῦτο δὲ καὶ ἐμπλοήσας καὶ συμπροθυμησάμενός με περὶ τῶν χρηστοτέρων ἐλπίδων εἰς τὴν ἀδελφότητα φρουρουμένην στρατιωτικῇ χειρὶ εἰς τὰ Στουδίου· καί γε δέδειχας ἐξ ὧν προεθύμου, μόνος καλῶς βουλευσάμενος εἰ καὶ ῥιψοκινδύνως· τί τοῦτο; ἀναθεματίσαι τὸν ἀλιτήριον Ἀντώνιον καθελόντα τὰς σεπτὰς εἰκόνας, σὺν πάσῃ τῇ ἀδελφότητι· δι᾽ ἣν αἰτίαν ἐτύφθης σὺν ἐννέα προέχουσι ἀνδρείᾳ τῶν ἄλλων· ἔργον ἐποίησας τέκνον μου μάρτυρος, στρατιώτου Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὢ τῆς μεγαλονοίας σου· ὢ τῆς στεῤῥοκαρδίας σου· πρώτου μαστιγωθέντος ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ μετὰ Χριστοῦ, καὶ ἐκβάντος ἐκ τῶν τοσούτων πληγῶν ἐξαίμου καὶ σαρκοτμήτου· μήτε γοερὰν φωνὴν ἀφεῖναι, μήτε συμπεσεῖν τῷ προσώπῳ, ἀλλ᾽ ἐκείνην ῥῆξαι τὴν ῥῆσιν ἣν ᾄδουσι πολλοί, μὴ φοβηθῆτε ἀδελφοί· οὐδέν ἐστι ταῦτα· ὢ τῆς ἁγίας σου γλώσσης· αὕτη ἡ φωνὴ καὶ τὸν τύραννον καὶ πανδιαμάτορα ᾔσχυνεν, τύψαντά σε ἔτι διὰ ταύτην, καὶ τοὺς ἀδελφούς σου παρεθάῤῥυνεν ἴσα σοι ἐνηθληκέναι· καὶ τὸ μέγιστον, τὸν θεὸν εὔφρανεν τὸν ἑτοιμάζοντά σοι τὸν στέφανον τῆς δικαιοσύνης· μόνον, τέκνον, τελείως ἀγωνισώ-

167. Euthymio filio.

Salve fili mi carissime Euthymi. Non desino tui mentionem facere in pauperculis meis orationibus, memor sincerae fidei tuae et caritatis, quomodo a prima die obedientiam optime observaveris: quomodo ipso discessus die ostenderis amorem promptamque mentem tuam, tum veniens et necessaria comportans in domum eius qui me abripiebat magistratus: tum simul navigans, et mihi animos addens spe iniecta meliore circa fraternitatem militari manu in Studio custoditam. Et quidem animi alacritate, demonstrasti te solum recte deliberare, quamquam non sine periculo. Quid hoc rei est? nempe ut cum universa fraternitate scelestum Antonium sacrarum imaginum destructorem anathematizares: quam ob causam cum aliis novem fortitudine praestantibus vapulasti. Opus fecisti, fili mi, martyre dignum et Iesu Christi milite. O magnificam mentem tuam! o constans cor! qui primus vapulasti pro Christo et cum Christo, atque ex eiusmodi flagris sanguinolentus concisisque carnibus abiisti, nullo gemitu emisso, neque mutato vultu, sed effato illo prolato, quod multi diffamaverunt: nolite timere, fratres; nihil haec sunt. O sanctam linguam tuam! Vox haec tyrannum et omnium domitorem pudore suffudit, qui te ob hanc ipsam verberabat; et fratribus tuis animos addidit, ut aeque ac tu decertarent; quodque plurimi est, Deum delectavit, qui coronam tibi iustitiae parat. Modo, fili, perfecte praeclarum certamen certemus. Con-

fido autem fore, ut qui coepit in vobis agonem hunc, idem perficiet. Fer opem etiam in exilio, frater, exilii tui comitibus, verbis et opere. Ora etiam pro me misello, ut omnia sustineam propter Christum, quem nunc in imagine sua persequuntur. Salutant te qui mecum sunt fratres tui. Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu tuo. Amen.

168. Hyperechio filio.

Euge euge, Hyperechi fili mi, praeclarum praemium referre propter Christum dignus fuisti. Verberatus fuisti, carcere inclusus, in exilium pulsus, inter Christi confessores connumeratus. Unde tibi gratia haec, et caeleste donum, ut tuum sanguinem Christi causa fluentem aspiceres, et carnes flagris laceratas? Lavisti peccata, sanctificasti te ipsum. Cave, frater, ne huius beneficii obliviscaris, ne dormites Deo: vigila ad salutem suam, quaeso, ad patientiam consummandi operis: non enim tantum incipere, sed et consummare, beatum est. Tolerasti plagarum dolores, perfer etiam, fili mi, labores asceticos, pravas cogitationes de corde tuo eiiciens, a quibus homo ad peccati opus perducitur. Tremendus Deus est, ignis contemptores consumens. Fugiamus fiduciam, peccati ianuam. Sit cella tua sine scandalo et sancta: psalmum habes, hymnum habes, precem habes. Attende lectioni, et lacrymis: cogita semper mortem, diem iudicii, cum nuda et aperta erunt omnia. Quantus illic metus et tremor ei qui aeque ac ego peccator sit! quantum gaudium et exultatio iusto! Utique, fili, custodiamus nos, ut depositum nostrum id est animam ad Deum feramus salvam puramque: quae si forte pravis maculatur cogitationibus, at paenitentiae lacrymis perpurgatur. Ora pro me peccatore, et in omnibus salvus sim. Qui mecum sunt fratres, salutant te. Gratia tecum. Amen.

μεθα τὸν καλὸν ἀγῶνα· πέποιθα δὲ, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν τὸν ἆθλον τοῦτον, καὶ τελειώσει· βοήθει καὶ ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἀδελφὲ τοῖς συνεξορίστοις σου, λόγῳ, ἔργῳ· προσεύχου καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ ἵνα ἐνέγκω πάντα διὰ Χριστὸν τὸν νῦν διωκόμενον διὰ τῆς ἁγίας εἰκόνος αὐτοῦ· προσαγορεύουσίν σε οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί σου· ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματός σου· ἀμήν.

ρξη'. Ὑπερεχίῳ τέκνῳ.

Εὖγε εὖγε Ὑπερέχιε τέκνον ἐμόν· καλὸν ἆθλον ἠξιώθης ἀπενέγκασθαι ὑπὲρ Χριστοῦ· ἐδάρης, ἐφυλακίσθης, ἐξωρίσθης, ἐλογίσθης μετὰ ὁμολογητῶν Χριστοῦ· πόθεν σοι ἡ χάρις αὕτη, τὸ δῶρον τὸ οὐράνιον, ἵνα σου τὸ αἷμα ἴδῃς διὰ Χριστὸν περιρρεόμενον, καὶ τὰς σάρκας ἐξεσμένας τῇ μάστιξιν; ἀπελούσω τὰς ἁμαρτίας, ἡγίασας σεαυτόν· βλέπε ἀδελφέ μου μή ποτε ἐπιλάθῃ τῆς εὐεργεσίας, μή ποτε ἀπονυστάξῃς ἀπὸ θεοῦ· γρηγόρει εἰς τὴν σωτηρίαν σου παρακαλῶ, εἰς ὑπομονὴν τελειώσεως· οὐ γὰρ τὸ ἄρξασθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ τελειῶσαι μακάριον. Ἤνεγκας πόνους πληγῶν, ἔνεγκον τέκνον μου καὶ κόπους ἀσκήσεως, λογισμοὺς πονηροὺς καθαίρων ἀπὸ τῆς καρδίας σου, ἐξ ὧν προάγεται ἄνθρωπος εἰς πρᾶξιν ἁμαρτίας· φοβερὸς ὁ θεός, πῦρ καταναλίσκων τοὺς καταφρονητάς· φύγωμεν τὴν παρρησίαν, τὴν θύραν τῆς ἀνομίας· ἔστω τὸ κάθισμά σου ἀσκανδάλιστον, ὅσιον· ψαλμὸν ἔχεις, ᾠδὴν ἔχεις, εὐχὴν ἔχεις· ἀνάγνωσιν ἔχε, δάκρυον· ἀναλογίζου ἀεὶ τὸν θάνατον, τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ὅτε γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα ἔσται τὰ σύμπαντα· οἷος φόβος ἐκεῖ καὶ τρόμος τῶν κατ' ἐμὲ ἁμαρτωλῶν, καὶ πηλίκη χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις τῶν δικαίων· ναὶ τέκνον φυλακῇ φυλάξωμεν ἑαυτούς, ἵνα τὴν παραθήκην ἡμῶν, τουτέστι τὴν ψυχὴν προσενέγκωμεν τῷ θεῷ σώαν, καθαράν· κἂν γὰρ ῥυποῦται διὰ τῶν σκολιῶν λογισμῶν, ἀλλὰ καθαρίζεται πάλιν διὰ τῶν ἐν μετανοίᾳ δακρύων· προσεύχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἵνα σώζωμαι ἐν πᾶσιν· οἱ μετ' ἐμοῦ ἀδελφοί σου προσαγορεύουσίν σε· ἡ χάρις μετὰ σοῦ· ἀμήν.

Cod. f. 212. a.

ρξθ'. Ἀφροδισίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 203. b. Χαίροις Ἀφροδίσιε τὸ ἐμὸν τέκνον, μᾶλλον δὲ θεοῦ ὑπὲρ οὗ ὁ προκείμενος ἀγών· τί τὸ γεγονὸς ἐν σοὶ ὅτι οὕτως αὐτομολήσας ἐκδοῦναι τὰς ἑαυτοῦ σάρκας ὑπὲρ Χριστοῦ, οὕτως ἐνεγκὼν τὰς τοσαύτας πληγὰς ὡς ἀδάμας καρτερῶς; χαῖρε τοῦ Χριστοῦ στρατιῶτα· ὅρα ποῦ σε κέκληκεν ἡ χάρις· πῶς ἀνεπήδησας εἰς ὕψος ἀρετῆς, ἀναποιησάμενος ἑαυτὸν ἀπὸ προλαβόντων ἐλαττωμάτων· ἐδόξασας τὸν θεὸν τέκνον μου ἐν τοῖς μέλεσί σου, ἐτίμησας κἀμὲ τὸν ἁμαρτωλόν· ἔλαμψας ἐν τῇ ἀδελφότητί σου μετὰ τῆς ἰσάθλου ἑταιρείας ὡς ἀστὴρ ἑωθινός· ἐγένου τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ στύλος· μακάριος εἶ καὶ καλόν σοι ἔσται· ἀλλὰ βλέπε τὸ ἔργον σου ὅτι ἀκμὴν οὐκ εἰς πέρας ἐστίν· δεῖ μέχρι τέλους ἐγκαρτερῆσαι, ἵνα οὕτως στεφανωθῇς· φέρε γενναίως τὰ τῆς ἐξορίας, ἑτοιμάζου καὶ ἀποθανεῖν διὰ Χριστοῦ τὴν ἁγίαν εἰκόνα· φύλαττε ἑαυτὸν ἀπαρρησίαστον· γρηγόρει πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθρούς· χαῖρε τῇ ἐλπίδι· ὑπόμενε τῇ θλίψει· νῆφε ταῖς προσευχαῖς· δεόμενος καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἵνα συσσώζωμαι σὺν ὑμῖν· ἀσπάζονταί σε οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί σου· ὁ κύριος μετὰ σοῦ.

169. Aphrodisio filio.

Salve Aphrodisi fili mi, vel potius Dei, propter quem praesens certamen est. Quomodo tibi contigit, ut tam sponte accurreris ad carnes tuas pro Christo tradendas, tot istas plagas adamantina constantia tolerando? Salve Christi miles: vide quo te gratia vocaverit: quomodo in virtutis apicem veneris, a prioribus defectibus temet restaurans. Glorificasti Deum, fili mi, in membris tuis, peccatorem me quoque honorasti. Resplenduisti in medio fraternitatis tuae, cum concertante sodalitio, ceu sidus matutinum: factus es ecclesiae Dei columna: beatus es et bene tibi erit. Sed considera opus tuum, quod nondum terminum suum attigerit. Ad finem usque tolerandum est, ut sic coroneris. Perfer exilium fortiter, compara te ad necem ipsam pro sancta Christi imagine subeundam: serva te humilem: vigila adversus hostes invisibiles: gaude spe: patienter sustine tribulationem: attende precibus, orans etiam pro me peccatore ut vobiscum salver. Salutant te qui mecum sunt fratres tui. Dominus tecum.

ρο'. Ἀμωνᾷ τέκνῳ.

Cod. f. 204. a. Ἀδελφὲ Ἀμωνᾶ χαῖρε ἐν κυρίῳ· ἀσπάζομαί σε ἀπὸ χειλέων καρδίας μου· στεφανῶ σε ἐπαίνοις καλῶς ἀγωνισάμενον, ὑπὲρ Χριστοῦ μαστιγωθέντα, καὶ εὐφόρως ἐνεγκόντα τὰς τοσαύτας πληγάς· εἴθε ἠσπασάμην τὰς ξανθείσας σου σάρκας διὰ Χριστόν· εἴθε ἠξιούμην κἀγὼ ὁ ταπεινὸς συγκοινωνῆσαί σου τοῖς πάθεσι, πλὴν τῇ διαθέσει συνεκοινώνησα· καὶ χαίρω ὅτι τοιοῦτον τέκνον κέκτημαι ὁ ἁμαρτωλός, οὗ τὸ αἷμα σὺν τοῖς συνάθλοις ἀδελφοῖς σου μαρτύριον ἀληθείας τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ· οὗ ἡ ἐξορία εἰς ἐξοστράκησιν τῆς ἀσεβείας· μιᾷ ῥοπῇ τετραυμάτισαι, καὶ ὁρᾷς οἵοις ἐγκωμίοις ἐπᾴδεσαι· τί λοιπὸν ἐπὶ τοῦ κριτηρίου τῶν ἁπάντων ὅτε προσληφθήσονται εἰς βασιλείαν οὐρανῶν παρ' αὐτοῦ οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· διὸ

170. Amonae filio.

Salve frater Amona in Domino. Osculor te labiis cordis mei: corono te laudibus praeclare proeliatum, pro Christo verberatum, tot alacriter flagra perpessum. Utinam lividas tuas pro Christo basiarem carnes! Utinam ego quoque misellus passionibus tuis communicarem! Sed certe animi habitu tui particeps fui. Et gaudeo quod talem filium habeo peccator, cuius sanguis cum commilitonibus fratribus testimonium dat veritatis ecclesiae Dei: cuius exilium ostracismi instar haeresi est. Unico momento vulneratus es, et nunc cernis quantis celebraris encomiis. Reliqua te manent in universali iudicio, cum ab eo adsumentur ad regnum caelorum benedicti a patre eius. Esto igitur alacer atque con-

stans: adhuc enim agon, adhuc cursus: cave quiescas, quasi iam cursum consummaveris: si opus fuerit, immolemur etiam pro sancta Christi imagine. Nae, fili, te oro quaesoque, ne torpeamus ad pium exercitium atque exilium: non enim qui tantum incepit laudabilis est, sed qui opus Dei perfecerit. Habemus quotidie intellectuales hostes, qui cogitationum iaculis nos feriunt: ab his cave, esto fide loricatus, charitate, et spe. Audio te cellulam (conscientiae tuae) cum humilitate scrutari, et gaudeo; mater enim malorum nimia fiducia. Deus te, fili, magis adhuc corroboret et confirmet atque stabiliat ad omne opus bonum. Ora etiam pro me peccatore ut salvus fiam. Si tecum est carne et spiritu frater filiusque meus, salutem ei dico. Qui mecum sunt fratres tui te salutant. Gratia tecum. Amen.

θάρσει, στῆθι· ἔτι γὰρ ὁ ἀγών, ἔτι ὁ δρόμος· μὴ ἀναπέσῃς ὡς ἤδη τελειοδρομήσας· ἐὰν δέῃ, καὶ σφαγιασθῶμεν ὑπὲρ τῆς ἁγίας εἰκόνος Χριστοῦ· ναὶ τέκνον μου παρακαλῶ, μὴ ὀλιγωρήσωμεν τὴν ἄσκησιν, τὴν ἐξορίαν· οὐ γὰρ ὁ ἐναρξάμενος μόνον ἐπαινετός, ἀλλ' ὁ τελειῶν τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ· ἔχομεν καθ' ἡμέραν τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς τιτρώσκοντας ἡμᾶς βέλεσι λογισμῶν· βλέπε τούτους, ἔσο τεθωρακισμένος τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ἐλπίδι· ἀκούω ὅτι ἀκριβολόγησαι τὸ καθισματιόν σου ἀπαρρησιάστως καὶ χαίρω· πάντων γὰρ κακῶν μήτηρ ἡ παρρησία· ὁ θεός σε τέκνον ἔτι ἀνδρειώσειεν, στερεώσειεν, καταρτίσειεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· προσεύχου καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἵνα σώζωμαι· ἐὰν σύνεστί σοι ὁ κατὰ σάρκα καὶ πνεῦμα ἀδελφὸς καὶ τέκνον μου, προσαγορεύω αὐτόν· οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί σου ἀσπάζονταί σε· ἡ χάρις μετὰ σοῦ· ἀμήν.

171. Simeoni filio.

Salve fili mi Simeon, qui per gratiam ad Christi confessionem vocatus es. Cernis quod non te pudefecerit Christus secundum priorem conversationem, sed benigne ei placuerit flagellari te causa ipsius, derideri, carceri tradi, postremo exulem fieri cum instituti tui fratribus. Quid retribues Domino? quid pro merito ei offeres? Quid aliud videlicet, nisi ut tenaciter gratiam conserves per patientiam et fidem perfectam? Quapropter vigila, intentus esto adversus artificia diaboli, ne alicunde se oggerat, ne supplantet. Fuge mulierum aspectum: domisedus esto, neque vageris. Hoc aio, quia te audivi, medicinae faciendae causa, extra cellam esse. Non huius rei nunc tempus, sed martyrii. Vis medicinam facere? Medere sermone iis qui animae infirmitate laborant. Quod si etiam corpori; utique, si tibi facile sit residenti, non autem varia loca mutanti: et quidem erga pios viros, non autem erga mulieres. Amanter te admoneo. Sit cogitatio tua semper et meditatio in lege Altissimi, cum opere

ροα'. Συμεὼν τέκνῳ.

Χαῖρε τέκνον μου Συμεὼν ὁ κληθεὶς ὑπὸ Cod. f. 402. b.
τῆς χάριτος εἰς ὁμολογίαν Χριστοῦ· ἴδε πῶς οὐκ ἐπῃσχύνθη σε Χριστὸς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφήν, ἀλλ' εὐδοκῶν μαστιγωθῆναί σε ὑπὲρ αὐτοῦ, χλευασθῆναι, φυλακισθῆναι, εἶτα καὶ ἐξορισθῆναι σὺν τοῖς ὁμοτρόποις σου ἀδελφοῖς· τί ἀνταποδώσεις τῷ κυρίῳ; τί προσενέγκοις κατ' ἀξίαν; τί ἄλλο, ἢ τὸ φυλάξαι σε ἀναφαίρετον τὴν χάριν διὰ μακροθυμίας καὶ τελείας πίστεως; ὅθεν γρηγόρει, νῆφε πρὸς τὰς μεθοδίας τοῦ διαβόλου, μή που παρεισδύσῃ, μή που ὑποσκελίσῃ· φύγε ἀπὸ ὄψεως γυναικῶν· κάθου μὴ παρακινούμενος· τοῦτο δὲ λέγω, διὰ τὸ ἀκηκοέναι με χάριν ἰατρείας ἀφίστασθαί σε τῆς κέλλης· οὐ τοιοῦτος ὁ καιρὸς τέκνον μου, ἀλλὰ μαρτυρίου· ἰατρεύειν θέλεις; ἰατρεύου κατὰ ψυχὴν νοσοῦντας διὰ λόγου· εἰ δὲ καὶ σώματι, ἄν περ εὔκολόν σοι ἐστὶ καθημένῳ καὶ μὴ μεταβαίνοντι τόπον ἐκ τόπου· καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀνδρῶν εὐσεβῶν, οὐ μέντοι γυναικῶν· φιλῶν σε ὑπομιμνήσκω· ἔστω δὲ ἀεὶ ἡ μέριμνα καὶ ἀδολεσχία σου ἐν νόμῳ ὑψίστου μετὰ ἐργοχείρου· ἡ γὰρ ἀργία, μήτηρ ἁμαρτίας·

ἐκδέχου καὶ αὖθις πληγὰς διὰ Χριστὸν, μή πως καὶ θάνατον τὸν ἀοίδιμον, ἐάν περ τοσοῦτον καταξιωθείης εἰς σύ· προσεύχου καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἵνα σώζωμαι ἐν πᾶσιν· οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοὶ προσαγορεύουσίν σε· ὁ κύριός σε διαφυλάξειεν ἀσινῆ κατὰ πάντα· ἡ χάρις μετὰ σοῦ· ἀμήν.

manuali: parens etenim peccati otium. Expecta denuo Christi causa verbera, immo et gloriosam necem, si re tanta dignus fueris. Ora etiam pro me peccatore ut salvus in cunctis sim. Qui mecum sunt fratres te salutant. Dominus te in cunctis indemnem conservet! Gratia tecum. Amen.

ροβʹ. Θεοφυλάκτῳ πρεσβυτέρῳ.

Cod. f. 206. a. Ἐξ ὧν ἐπέστειλεν ἡ τιμιότης σου, ἐφανέρωσεν ἑαυτῆς τὴν ἀρετὴν, διά τε τὸ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταπεινολογίας, καὶ διὰ τὸ ἐν τοῖς γράμμασιν ἐμφερομένης δυνάμεως· τὸ γάρ τοι τοῖς μάρτυσι συμπαρεῖναί σε, συμπροθυμούμενον καὶ συναγωνιῶντα, καὶ τὸν ἅγιον Θαδδαῖον οἰκείαις χερσὶν ἐνταφιάσαι, ἀπόδειξιν ὅτι μάλιστα μεγίστην εὐσεβείας σου ἔχει, ὦ ἱερὲ ἄνερ· ἀλγῶ δὲ ἐν σοὶ διὰ τὸ τῆς ἀσεβείας χειρόγραφον· ἀλλὰ μὴ λυποῦ· ἤδη λεαίνεται, καὶ τοῖς στεναγμοῖς σου διαρρήσσεται· φέρε τοίνυν τὸ ἄλγος, καὶ τὸν καιρὸν τῆς εἰργομένης ἱερατείας, ἕως ἂν ἐπιλάμψειεν Χριστὸς ἔαρ ὀρθοδοξίας, ἐν ᾧ καυχήσῃ ἐν οἷς διὰ Χριστὸν δρᾷς νῦν, μετὰ καὶ τῆς ἀπολήψεως τοῦ βαθμοῦ δηλονότι.

172. Theophylacto presbytero.

His quas misisti litteris demonstravit reverentia tua propriam virtutem, tum tituli humilitate, tum etiam concitato scriptarum rerum tenore. Nam quod martyribus coram adfueris, paratus aeque certare, et quod sanctum Thaddaeum propriis manibus sepeliveris, id apprime maximum est indicium religionis tuae, o sacerdos. Doleo ceteroqui de accepto a te haereseos chirographo: sed ne maerore conficiaris; iam enim ea culpa lenior fit, et gemitibus tuis dissipatur. Perfer itaque hunc dolorem, et interdicti sacerdotii tempus; donec ver orthodoxiae reducat Christus, in quo laetaberis ob ea quae propter Christum nunc agis, nec sine gradûs videlicet restitutione.

ρογʹ. Βησσαρίωνι τέκνῳ.

Cod. f. 206. b. Εἰ καὶ μὴ ἐδεξάμην ἀντίγραφα ὧν ἐπέστειλά σοι, τέκνον μου, ἠγαπημένον δι' ἣν αἰτίαν οἶδεν ὁ γραμματηφόρος, ἀλλ' ὅμως ἐμοὶ τὸ γράφειν οὐκ ὀκνηρόν· καί περ ὄντι ἐγκεκλεισμένῳ ἀσφαλῶς σὺν τῷ ἀδελφῷ Νικολάῳ· χαίροις οὖν ὁ μάρτυς τῆς ἀληθείας· χαίροις ὁ ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ· χαίροις τὸ ἐμὸν καὶ τῆς ἐκκλησίας καύχημα· ὁρᾷς οἵας φωνὰς ἀκούεις; τί σοι παρέσχεν ἡ καλὴ ὑποταγὴ, ἡ πίστις ἡ ὀρθὴ, ἡ ὑπομονὴ τῆς φυλακῆς, ἡ ἀδειλία καὶ ἀφόβητος ἔνστασις, ἡ τῶν μαστίγων ὑποδοχὴ, τῶν σαρκῶν ὁ ξεσμὸς, τοῦ αἵματος ἡ κένωσις, τῶν μωλώπων αἱ ὠτειλαί; πῶς σε ἀνύψωσαν; τί σε ἀπειργάσαντο; καὶ ἔτι ὑψωθήσῃ, καὶ ἔτι μεγαλυνθήσῃ· ἐάν περ ἱερέ μου παῖ ὑπομείνῃς τελέως ὅσα ἂν καὶ συμβαίνῃ ἐλθεῖν· ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται εἶπεν ὁ κύριος· εἰ καὶ πάλιν τύψωσιν, ὁ Χριστὸς βοηθός· ἢ οὐκ οἰ-

173. Besarioni filio.

Etsi nondum recepi exemplaria, de quibus ad te carissime fili scripseram; cuius rei causam epistolae lator scit; nihilo tamen minus nunc ad te scribere haud piget, quamquam valida custodia inclusus teneor cum fratre Nicolao. Salve itaque, veritatis martyr: salve Christi confessor: salve mea et ecclesiae gloria. Viden' quas voces audis? viden' quid tibi praebuerit egregia obedientia, recta fides, carceris patientia, animositas, constantia impavida, verberum perpessio, carnium laceratio, sanguinis effusio, livida ulcera? Quantum te extulerint! quantum effecerint, et adhuc provehent et magnificabunt, si certe o sacer mi fili, usque ad finem perferes quicquid evenire continget. Nam qui sustinuerit usque in finem, hic salvus erit, inquit Dominus. Si denuo adhuc verberabunt,

Christus adiutor. Nescis, quod quantum abundaverint passiones Christi, tantundem gloriae erit et consolationis? Tolera, fili mi, solitudinem, carcerem, angustias, angorem. Christum spira, abscinde adversariorum cogitationes. Sollicitus esto de die quo vivis, crastinum neglige. Qui hodie patientiam donat, dabit et in posterum si quidem eatenus erimus. Haec tibi a me. Haec tu quoque nobis peccatoribus imprecari ne desinas. Pax tibi a Christo.

δίας ὅτι ὅσον περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ, τοσοῦτον δὲ ἡ δόξα καὶ ἡ παράκλησις; φέρε γέ μοι τὴν μόνωσιν, τὴν φυλακήν, τὴν στενοχωρίαν, τὴν ἀθυμίαν· ἀνάπνει Χριστόν, κόπτε τοὺς λογισμοὺς τῶν ἐναντίων· τὴν ἡμέραν μερίμνησον διελθεῖν ἐν ᾗ ζῇς, καὶ περὶ τὸ αὔριον μὴ φροντίσῃς· ὁ δοὺς σήμερον ὑπομονήν, δοίη καὶ εἰς τὴν ἑξῆς ἐὰν φθάσωμεν· ταῦτά σοι παρ' ἐμοῦ· ταῦτα δὲ αὐτὸς περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν εὔχεσθαι μὴ διαλείποις· εἰρήνη σοι παρὰ Χριστοῦ.

174. Iohanni filio.

Cognovi sensum litterarum tuarum, fili mi, Deoque meo gratias egi, quia incolumis de manu persecutorum ereptus es. Videsis igitur ubi stationem habeas, ne denuo capiaris. Quod si forte evenerit, confirma animam tuam, fili mi, ad quaelibet pro Dei nomine perpetienda; praesertim quia vides fratres tuos et antea et nunc etiam certantes. Omnia potest qui credit confortanti se Christo, qui te etiam ad presbyteralem gradum vocavit ut laudes eum. Sacerdotaliter vive, pius esto, temet purgans ut purus puro appropinques. Ora etiam pro me ut salvus sim, ut verba mea factis confirmentur, quoniam homo peccator sum. Dominus cum spiritu tuo.

ροδ'. Ἰωάννῃ τέκνῳ.

Ἐπέγνων τὴν δύναμιν τῶν γραμμάτων σου τέκνον μου, δὲ ηὐχαρίστησα τῷ θεῷ μου ὅτι διεφυλάχθης ἀσινὴς ῥυσθεὶς ἐκ χειρὸς τῶν διωκτῶν· βλέπε οὖν πῶς καθίζῃ, ἵνα μὴ ἁλῷς πάλιν· εἰ δέ πως δὲ γένηται, στερέωσον τὴν ψυχήν σου, τέκνον μου, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ ὑπομεῖναι πάντα· ὁρῶν μάλιστα τοὺς ἀδελφούς σου ἀθλήσαντας δὲ ἔτι ἀθλοῦντας· πάντα ἰσχύει ὁ πιστεύων ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι Χριστῷ· ὃς καὶ ἐκάλεσέν σε ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αἰνεῖν αὐτόν· ἱερατικῶς ζῆθι, εὐλαβὴς ἴσθι καθαίρων σαυτόν, ἵνα καθαρὸς τῷ καθαρῷ προσπελάζοις· προσεύχου καὶ περὶ ἡμῶν ἵνα σωζοίμεθα, ἵνα τοὺς λόγους ἡμῶν ἡ πρᾶξις σφραγίζῃ, ἐπειδὴ ἁμαρτωλός εἰμι ἄνθρωπος· ὁ κύριος μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Cod. f. 206. a.

175. Evodio filio.

Postquam recepi tuam per litteras defensionem, carissime fili, seposui miserae animae meae tristitiam, de his quae acciderant maerentis. Ne enim existimes, frater, leve quid esse verbis labi. Quid ait Dominus? « Si quis me confitebitur » coram hominibus, confitebor ego quo» que eum coram patre meo qui in cae» lis est. » Similiter et contrarium. Sed quando id accidit, misericors est Deus ad indulgendum lapsibus nostris. Verumtamen hactenus progessus, time Deum, neque ulterius proveharis; sed parce animae tuae mihique misero, dum certantes

ροε'. Εὐοδίῳ τέκνῳ.

Ἐπεὶ ἐδεξάμην σου τὴν διὰ τοῦ γράμματος ἀπολογίαν, τέκνον ἠγαπημένον, μετέβαλον τὸ λυπηρὸν τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς, ἀλγυνομένης ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι· μὴ γὰρ οἴου ἀδελφὲ μικρὸν εἶναι τὸ ἐν λόγῳ πεσεῖν· τί λέγει ὁ κύριος *; “ εἴ τις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· ” ὁμοίως δὲ τὸ ἐναντίον· ἀλλ' ἐπεὶ γέγονεν, ὁ θεὸς ἐλεήμων συγχωρῶν τὰ ὀλισθήματα ἡμῶν· μέχρι δὲ τούτου φθάσας, φοβήθητι τὸν θεὸν καὶ μὴ προβῇς εἰς περαιτέρω· ἀλλὰ φεῖσαι σου τῆς ψυχῆς, κἀμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ὁρῶν σου τοὺς

Cod. f. 206. a.

* Matth. X. 22.

ἀδελφοὺς ἀθλοῦντας· οἱ γὰρ πεσόντες ἐλεεινοὶ καὶ ἔνθεν κἀκεῖθεν εἰ μὴ μετανοήσειαν ἀξιολόγως· τὰ δὲ καθ' ἡμᾶς ὡς ἂν ἀπαγγείλῃ ὁ γραμματηφόρος μανθάνων, προσεύχου σώζεσθαι ἡμᾶς.

ροϛʹ. Νικήτᾳ ἡγουμένῳ.

Cod. f. 206. a. Καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων διὰ φωνῆς τοῦ γραμματηφόρου πάλαι διαγνοὺς τὰ κατὰ τὴν ὁσιότητά σου, ᾔνεσα ὁ τάλας, καὶ νῦν διὰ τῆς ἀναγνώσεως, ᾔνεσα τῷ κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ὁ πατὴρ ἐν τοῖς πατράσι, καὶ ὁ λαμπτὴρ ἐν τοῖς λαμπτῆρσιν· ἔδει γὰρ ἔδει τὸν δι' ὑποταγῆς δοκίμου ἀχθέντα, καὶ διὰ νομίμου βίου καθηγησάμενον, μὴ ἐναπομεῖναι τοῖς συναπαχθεῖσι, κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου, τῷ αἰῶνι τούτῳ· ἀλλὰ θᾶττον ῥαγεῦσαι τῇ μαχαίρᾳ τοῦ πνεύματος, καὶ περιφανεστέραν ποιήσασθαι τῆς ἥττης, τὴν ἀνάκλησιν· ἀναδραμόντα ἐν τῇ περιωπῇ τῆς Χριστοῦ ὁμολογίας, καὶ φρυκτωρεῦντα ἐν κόσμῳ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας· τοιαῦτα τὰ τῆς πατρικῆς σου ἁγιωσύνης, ἃ καὶ τοὺς ὀρθοδόξους εὔφρανεν, καὶ τοὺς ὑπεναντίους ἔπληξεν, ἐν ὅπλῳ δοκοῦντι ἰδίῳ τὴν τρῶσιν δεδεγμένους· οὐ γὰρ οὕτω δάκνει ὁ ἐνιστάμενος, ὡς ὁ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀναπαλαίσας ἐν κυρίῳ· τὰ δὲ ἡμέτερα οὐχ ὡς ἐγκωμιάζει ἡ φιλία σου, ὑφ' ἧς καὶ φιλεῖ κλέπτεσθαι ὥς φασιν ἡ ἀλήθεια· πόῤῥω ἐγὼ ὁ ταπεινὸς καλοῦ παντός· τῆς σῆς δ' ἂν εἴη θεοκλινοῦς προσευχῆς χρησιμεῦσαι με εἴς τι· καὶ ἐν ᾧ νῦν πάρεσμεν ἀγῶνι, τῆς μερίδος ὑμῶν τῶν ἁγίων μὴ ἀποπεσεῖν· ὁ δὲ ἀγὼν γνωστὸς τῇ θεοσεβείᾳ σου, ὅτι ὑπὲρ Χριστοῦ ἐστι τῆς εἰκόνος αὐτοῦ εἵνεκα ἀθλεῖν· ἑκάτερον γὰρ ἐν ἑκατέρῳ ἀχώριστον καὶ ὁμολογούμενον καὶ ἀρνούμενον· καὶ οἱ ἄρτι ὁμολογηταὶ μᾶλλον τῶν πάλαι ἠξίωνται
* Ioh. XX. 29. ἐπαΐειν πρὸς τοῦ κυρίου· * μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες· ὁ σὺν ἐμοὶ προσαγορεύει τὴν ἁγιωσύνην σου, ὥσπερ κἀγὼ τὸν ἀληθῶς Ἀρσένιον, τὸν ἄρσενα τῇ φρονήσει καὶ διάπυρον τῷ ζήλῳ, τὸν σὸν μὲν ἀληθινὸν υἱὸν, ἐμὸν δὲ ἐραστὸν ἀδελφόν.

fratres tuos prae oculis habes. Nam qui cadunt, bis miserabiles sunt, si deinde prout par est non resipiscant. Ubi res nostras ex epistolae latore cognoveris, ora ut salvi simus.

176. Nicetae praeposito.

Ante etiam litteras tuas, cum a tabellario olim cognovissem res tuae sanctitatis, laudaveram ego miser, et nunc post lectam epistolam, laudavi magnopere Dominum, quod pater patrum, et lucernarum lucerna apparueris. Oportebat enim, oportebat eum qui egregiae obedientiae stadium decurrerat, et rectae vitae exemplo praeiverat, non inferiorem esse commilitonibus suis, ceu mihi peccatori accidit, in hoc saeculo; sed statim gladio spiritus confici, et illustriorem reddere lapsus emendationem; decurrendo scilicet ad speculam confessionis Christi, et veritatis lucem in mundo diffundendo. Haec sunt sanctitatis tuae, pater, facinora, quae et orthodoxos exhilaraverunt, et contrarios consternaverunt, dum a telo quod suum credebant, vulnus acceperunt. Non enim tam is mordet qui constanter restitit, quam qui semel captivus, postea bellum instaurat in Domino. Mea autem non talia sunt, qualia tua laudat amicitia, a qua ipsa veritas, ut aiunt, solet decipi. Procul ego miser omni bono absum; sed tua utinam apud Deum potens oratio, me bono alicui idoneum reddat! ne in praesenti agone a vestra sanctorum parte excidam. Qui sit porro agon, exploratum est religiositati tuae, pro Christo nempe, imaginis eius causa, decertatio: alterum enim ab altero inseparabile est, sive confessum sive negatum. Et qui nunc confessionem fecerunt, merentur magis quam veteres, audire a Domino: beati qui non viderunt et crediderunt. Qui mecum est sanctitatem tuam salutat, sicut ego ipsum vero nomine Arsenium, (ἄρσενα) mente masculum et zelo inflammatum, tuum verе filium, meum autem amabilem fratrem.

177. Antiocho silentiario.

Dignam religiositate tua misisti epistolam, quis tempore quo plurimi vel simpliciter me salutare vitant, ipse scribis, et me ad scribendum provocas, silentium reprehendens. Sane constat cuiusnam surculus sis, aurei generis, piae radicis. Idcirco et tu diligeris, et mihi fervidus amicus es, nec secus dilectus quam beatus parens. Sed et illud mirum est, quod in infidelitatis hieme flos tuae virtutis non contabuit: purus quippe haeretica communione perseveravit, ut scribis; atque ut deinceps sic permaneat, mihi orandum est. Difficile est enim evadere, praesertim hominem in dignitate constitutum, dum paene omnes vincuntur humani periculi metu, et Dei quem negant contemptu: cuius providentia utinam custodiaris, et quaqueversus salveris, homo per omnia cunctis carissime!

ροζ'. Ἀντιόχῳ σιλεντιαρίῳ.

Ἄξιον τῆς εὐσεβείας σου τὸ γράμμα, ὅτι ἐν καιρῷ ἐν ᾧ φεύγουσιν οἱ πλεῖστοι καὶ ψιλὴν προσηγορίαν ἡμῶν ποιεῖσθαι, αὐτὸς καὶ γράφεις καὶ γράφειν ἡμᾶς ἐκκαλέσαι ἐγκαλῶν τῆς σιωπῆς· φαίνῃ τίνος εἶ ὄρπηξ, τοῦ χρυσοῦ γένους, τῆς εὐσεβοῦς ῥίζης· διὰ τοῦτο καὶ φιλῇ σύ, καὶ φίλων ἐμοὶ ὁ διάπυρος, οὕτως στεργόμενος ὡς ὁ μακάριος γεννήτωρ· ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν ὅτι καὶ ἐν τῷ τῆς ἀπιστίας χειμῶνι οὐκ ἐμαράνθη σοι τὸ τῆς ἀρετῆς ἄνθος· ἄχραντον διαμένον τῆς αἱρετικῆς κοινωνίας καθὰ γράφεις, ὃ καὶ διαμεμενηκέναι ἔτι προσευκτέον μοι· τῷ ὄντι γὰρ χαλεπὸν διαφυγεῖν καὶ μάλιστα ἐν ἀξιώματι, ἑαλωκότων σχεδὸν ἁπάντων διὰ κινδύνου ἀνθρωπίνου, καταφρονήσει δὲ θεοῦ τοῦ ἀθετουμένου· οὗ τῇ προμηθείᾳ φυλάττοιο καὶ σώζοιο ἀμφοτέρωθεν ὁ κατὰ πάντα ἐρασμιώτατος ἅπασιν. Cod. f. 206. b

178. Gregorio.

Munera solent cum epistolis coniugari. Tu vero amicorum optime, immo et piorum praestantissime, muneribus quidem me recreasti, praesertim tot ac tantis; at litteris mihi gratificari invidisti, quae tamen ex intimis cordis tui thesauris abundanter scaturire poterant. Ne igitur alteram tantum iugi partem trahere videamur, addamus muneribus litteras. Viden' quomodo tecum philosopher philosophiae tempore? Est enim philosophia, perniciem haereseos vitare, cuius te Deus immunem conservet; immortalibus, eo quod nos miseros alueris, bonis remunerans.

ροη'. Γρηγορίῳ.

Αἱ ἀποστολαὶ τῶν ἐπιστολῶν σύζυγοι· σὺ δὲ ὦ φίλων ἄριστε, προσθείην δ' ἂν καὶ εὐσεβῶν κράτιστε, ταῖς μὲν εὔφρανας καὶ μάλιστα ἐπὶ τοσαύταις καὶ τηλικαύταις· τῶν δὲ ἐφθόνησας μεταδοῦναι, καὶ ταῦτα ἐκ τῶν ἀδύτων θησαυρῶν σου τῆς καρδίας δαψιλῶς δυναμένων προϊέναι· ἵν' οὖν μὴ ἑτεροζυγοῦντες φαινοίμεθα, προσθῶμεν ταῖς προτέραις καὶ τὰς δευτέρας· ὁρᾷς οἷα σοι φιλοσοφῶ ἐν καιρῷ φιλοσοφίας; φιλοσοφία γάρ ἐστι τὸ φυγεῖν τὸν ὄλεθρον τῆς αἱρέσεως, ἧς σε θεὸς ἀμέτοχον διατηρήσειεν· ἀνταμειβόμενος ὑπὲρ ὧν ἔθρεψας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς τοῖς ἀκηράτοις ἀγαθοῖς. Cod. f. 207. b.

179. Luciano filio.

Adam ubi es? vox Dei est non ad primum tantummodo parentem nostrum, sed ad quemlibet etiam divini praecepti desertorem. Ubinam ergo es, fili ac frater? quanta de gloria excidimus, ignominiae velamen nobis circumponentes? Ego quoque de te ingemo, te defleo, dum in lapsu tuo

ροθ'. Λουκιανῷ τέκνῳ.

Ἀδὰμ ποῦ εἶ; φωνή ἐστι θεοῦ, οὐ μόνον πρὸς τὸν ἀρχιπάτορα ἡμῶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς ἕκαστον τὸν ἐκπεπτωκότα τῆς θείας ἐντολῆς· ποῦ οὖν εἶ τέκνον καὶ ἀδελφέ; ἐκ ποίας δόξης ὠλισθήσαμεν, περιθέμενοι αἰσχύνης κάλυμμα; κἀγὼ ἐπὶ σοὶ στένω, κλάω, ἐν τῇ ἥττῃ σου τὸ οἰκεῖον πταῖσμα Cod. f. 207. b.

ὁρῶν· οἴμμοι τί ὑπέστης; τί πέπονθας; ἀλλ᾽ ἐπειδὴ Θεὸς τῶν μετανοούντων, ἀνάστα· τοῦτο πρῶτον καὶ τελευταῖον φάρμακον μετανοίας λαμβάνων, τὸ πᾶσιν ἐξαγορεύειν σου τὴν ἀνομίαν· ὅπως ὁ Κύριος ἀφήσει σοι τὴν τῆς ἀσεβείας κοινωνίαν· ἀρκεῖ τοσοῦτον εἰπεῖν· οἴομαι γάρ σε συντετριμμένον εἶναι καὶ λίαν λελυπημένον· ἀλλὰ ἄνες τέκνον· ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει.

meum quasi casum contemplor. Heu mihi quid tibi accidit? quid passus es? Sed quoniam paenitentium est Deus, surge; hoc primum et ultimum paenitentiae pharmacum sumeus, nempe ut omnibus confitearis peccatum tuum, quô tibi Dominus haereseos communionem condonet. Haec dicta sufficiant; arbitror enim te contritum esse graviterque dolentem. Sed iam relaxa animum, fili. Prope est Dominus contritis corde, et humiles spiritu salvabit.

ρπ'. Μύρωνι.

Cod. f. 208. a. Ὠκνήθην ἐπιστεῖλαι τῇ θεοσεβείᾳ σου δεδιὼς τοὺς πειρασμούς, καὶ ἐν πείρᾳ αὐτῆς οὔπω ὡς δοκῶ γεγονώς· ἐπεὶ δὲ ἔμαθον ἀκριβέστερον ὅστις καὶ οἷος ὁ δεσπότης μου, ὅτι ἀγαθὸς καὶ εὐσεβής, προθύμως ἐχάραξα τὴν ἐπιστολήν, δι᾽ ἧς ἀπευχαριστῶ καὶ μάλα γε εἰκότως, ὅτι περ ἐμνήσθης μου τῆς ταπεινώσεως, καίτοι γνώρισμα αὐτῆς οὕτως ἐναργὲς μὴ ἔχων· καί γε ἐν τοιούτῳ καιρῷ, ὁπότε δέει ἀνθρωπίνῳ, καὶ φίλοι τῷ δοκεῖν γνήσιοι ὀπισθοπάδην ἔστησαν, ἥκιστα φροντίζοντες Θεοῦ καὶ τῆς ἐντολῆς· ἐπειδὴ οἱ μὲν ὤλλειπον τὸ τῆς ἀγάπης φέρειν τὸν καρπόν· οἱ δὲ περὶ τὴν πίστιν τὸ χαλεπώτερον ἐναυάγησαν, τῷ κλύδωνι τῆς αἱρέσεως καταβαπτισθέντες καὶ τοὺς λογισμούς· ἀλλ᾽ εὖ γε ὅτι ὁ κύριός μου ἀμφοτέρωθεν κυβερνώμενος διασώζοις τὴν ὁλκάδα τῆς ψυχῆς ταῖς αὔραις τοῦ πνεύματος εἰς λιμένας σωτηρίας ἀπευθυνόμενος· ἐδόξασα οὖν τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν Θεὸν ὅτι ἔχει καὶ ἐν τοῖς αὐτόθι κρύβδην τοὺς μὴ παραρρυέντας, ἀλλ᾽ ὁμολογοῦντας αὐτὸν ἄνθρωπον διὰ φιλανθρωπίαν ἄπειρον γεγονέναι· οἱ γὰρ μὴ ἀνεχόμενοι εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ σωματικοῦ χαρακτῆρος ἐνορᾶν, ἀρνοῦνται αὐτὸν ἀριδήλως μορφὴν τὴν καθ᾽ ἡμᾶς εἰληφέναι· ἰουδαΐζοντες ἐντεῦθεν, κἂν προσποιοῦνται ὁμολογεῖν Χριστὸν εἴσω τῆς ἡμετέρας φύσεως γενέσθαι· ὃς γὰρ οὐκ εἰκονίζεται, οὗτος οὐδὲ ἄνθρωπος ἀλλά τι ἔκτρωμα· πῶς γὰρ πρόσωπόν τις ἔχων οὐκ εἰκονισθήσεται; εἰ οὖν Χριστὸς εἶχεν πρόσω-

180. Myroni.

Scribere distuli ad religiositatem tuam, tentationes metuens, et necdum tui satis ut credo experimentum nactus. Postquam vero accuratius didici, qualis quantusque sit dominus meus, nempe quod bonus piusque, libenter epistolam exaravi, qua tibi iustissimas gratias ago, quod humilitatis meae memor fueris, quamquam certiore mei notitia careres: et quidem tali tempore, quo metus humani causa, amici etiam qui videntur sinceri, terga verterunt, parum Dei et mandatorum solliciti. Quandoquidem alii quidem desiverunt caritatis fructum afferre; alii autem quod gravius est fidei naufragium fecerunt, mente ipsorum haereseos tempestate submersa. Sed bene est quod tu, mi domine, dextra laevaque gubernans animae navim salvabis, spiritûs aura ad salutis portum directus. Laudavi itaque bonum Deum nostrum, quia istic etiam clam nonnullos habet minime lapsos, sed confitentes illum immensa clementia sua hominem factum. Nam qui non patiuntur imaginem corporalis eius formae spectare, hi manifeste negant ipsum formam nostram adsumpsisse; propterea iudaizantes, etiamsi simulant confiteri Christum intra naturae nostrae terminos semet conclusisse. Certe qui non figuratur, hic ne homo quidem est, sed abortivum nescio quid. Quomodo enim qui habet vultum, non figurabitur? Si ergo Christus vultum habuit quem deicidae conspuerunt,

constat eum circumscribi seu figurari. Sin vero habuit quidem vultum, quin tamen figuretur, ut impii putant, prorsus phantasma est. Etenim Valentini impietatem habent, necnon Manichaeis consentiunt iconomachi. A quorum errore prorsus absis et tu, et quivis alius virtute ac pietate tibi propinquus. Parva magnorum instar, carissime, excipe loco eorum quae misisti ad humilitatem meam, nihil melius retribuere valentem.

πον, εἰς ὃ ἐνέπτυσαν οἱ θεοκτόνοι, δῆλον ὅτι περιγράφεται ἤγουν εἰκονίζεται· εἰ δὲ εἶχεν, ἀλλ' οὐκ εἰκονίζεται, ὡς τοῖς ἀσεβέσι δοκεῖ, φάντασμα σαφῶς· καὶ γὰρ τοῦ Οὐαλεντίνου τὸ ἀσέβημα ἔχουσι μανιχαΐζοντες οἱ εἰκονομάχοι· ὧν τῆς πλάνης ῥυσθείης τελέως καὶ αὐτός, καὶ εἴ τις σοι τῆς ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας παραπλήσιος· μικρὰ ὡς μεγάλα δέξαιο, φίλε, ἀνθ' ὧν ἀπέσταλας τῇ ταπεινώσει μου, μηδὲν ἐχούσῃ κρεῖττον ἀμείψασθαι.

181. Georgio Mithani.

O quam praeclara est tuae indoles animae, amice bone et fidelis, amice germane ac religiose! amice tribulationum et vicissitudinum socie! Vere scriptura dixit: eum qui talem invenit, thesaurum invenisse; non qui auro sed qui Spiritu sancto sit refertus. Huiuscemodi tu es erga nos misellos, alium quidem invisens, alium hospitio excipiens de via venientem, alium curans, alium consolans, pro alio etiam iam capto sponsor factus. Nosti quid dicam. Quid demum non egisti aut dixisti, quantum par est a pio viro, et bono corde praedito fieri? Et quidem his diebus, cum vel salutari tantum ab amico, maximum quid a nobis reputatur. Haec itaque nos peccatores a tua spectabilitate habemus. Te vero Dominus bonis suis aeternis remunerabitur. Quare ne torpeas quominus egregium opus tuum consummes coram servatore tuo Deo.

ρπα'. Γεωργίῳ Μιθανῇ.

Ὢ πῶς καλὸν τὸ πλάσμα τῆς ψυχῆς σου φίλε καλὲ καὶ πιστέ, φίλε γνήσιε καὶ φιλόθεε, φίλε κοινωνὲ θλίψεων καὶ περιστάσεων· ἀληθῶς εἴρηκεν ἡ γραφὴ * ὅτι ὁ εὑρὼν αὐτόν, εὗρεν θησαυρόν, οὐ τὸν ἐκ χρυσίου, ἀλλὰ τὸν διὰ πνεύματος ἁγίου καταπεπλουτισμένον· τοιοῦτος σὺ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινούς, τὸν μὲν ἐπισκεπτόμενος, τὸν δὲ προσδεχόμενος ἐξ ὁδοῦ ἥκοντα, καὶ ἄλλον θεραπεύων, καὶ ἕτερον παραμυθούμενος, τοῦ δὲ καὶ ἐγγυητὴς γινόμενος ἐγκρατουμένου· οἶδας ὃ φημι· καὶ τί γὰρ οὐ ποιῶν καὶ λέγων, ὅσα εἰκὸς τὸν φιλόθεον ἄνδρα καὶ ἀγαθοκάρδιον ἄνθρωπον ἐστι πράσσειν; καί γε ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ὅτε καὶ ψιλὴ προσηγορία φίλου, μέγιστόν τι χρῆμα λογίζεσθαι ἡμῖν πέφυκεν· ἔστω μὲν οὖν ταῦτα ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἔχομεν παρὰ τῆς τιμιότητός σου· σὲ δὲ ὁ κύριος ἀμείψεται τοῖς αἰωνίοις αὐτοῦ ἀγαθοῖς· διὸ μὴ ἐκκακήσοις τὸ θεῖόν σου ἔργον τελεῖν, ἐνώπιον τοῦ σώζοντός σε θεοῦ.

Cod. f. 208. b.

* Eccli. VI. 14.

182. Pardo Mithani.

Scribo ad spectabilitatem tuam pro debito officio meo, quia homo Dei es, verusque amicus et fidelis. Namque huiusmodi amicus in tentationibus comprobatur, nequaquam scilicet ab amicitia declinans, sed in sui erga Deum proximumque amoris demonstratione perseverans. Qui vero aliter se habent, hi laevi atque inhumani temporibus rebusque mutantur. Bonorum quae facis ipsemet conscius es; sed et fratres

ρπβ'. Πάρδῳ Μιθανῇ.

Ἐπιστέλλω τῇ τιμιότητί σου χρεωστικῶς, διότι ἄνθρωπος εἶ τοῦ θεοῦ καὶ φίλων ὁ ἀληθινὸς καὶ πιστός· ὁ γάρ τοι τοιοῦτος φίλος ἐν τοῖς πειρασμοῖς δοκιμάζεται μὴ ἐκτρεπόμενος τῆς φιλίας, ἀλλὰ διασώζων τὸ δοκίμιον τῆς πρὸς θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης· οἱ δὲ μὴ οὕτως, σκαιοὶ καὶ μισάνθρωποι τοῖς καιροῖς καὶ πράγμασιν ἀλλοιούμενοι· οἶδας παρὰ σεαυτοῦ, ἃ ποιεῖς ἀγαθά· μάρτυρες δὲ καὶ οἱ μετέχοντες αὐτῶν

Cod. f. 209. a.

ἀδελφοὶ ἡμῶν, πολλά σε βαροῦντες, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα εὐχαριστοῦντες, ὅτι προσφύγιον αὐτοῖς γίνῃ καὶ κουροτρόφος μάλα ἡδὺς καὶ προσδέξιος· οὐχ ὑποπτήσσων τὸν καιρὸν ὡς οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ τρέμων Θεὸν τὸν μόνον φοβερὸν, ὃν καὶ θεραπεύεις διὰ τῶν ἀδελφῶν· ὅς σε καὶ ἀνακηρύξει ἐν καιρῷ τῆς ἀνταποδόσεως ὡς εὐποιητὴν αὐτοῦ, ὡς ξεναγιστὴν αὐτοῦ, ὡς τροφοδότην αὐτοῦ· ἔχων οὖν τοιαύτας τὰς ἐλπίδας ἄνθρωπε Θεοῦ χαῖρε καὶ εὐφραίνου, καὶ νόμιζε πολὺν πλοῦτον συναθροίζειν ἐν τῇ καλλίστῃ σου πραγματείᾳ ταύτῃ· πλοῦτον οὐ φθαρτὸν, ἀλλὰ τὸν διαμένοντα εἰς αἰῶνας ἐπὶ κτήσει τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

nostri illorum participes testes sunt, qui te saepe gravant, simulque plurimas gratias agunt, quia confuginm ipsis factus es, iuvenumque nutritor valde iucundus et commodus: tempus minime metuens ut ceteri, sed Deum timens qui solus formidandus est, cui in fratribus famularis: qui et te praedicabit retributionis tempore ceu benefactorem suum, hospitem suum, nutritorem suum. Habens itaque talem spem, o homo Dei, gaude et laetare, teque multas coacervare divitias per hanc tuam optimam agendi rationem existima: divitias inquam non corruptibiles, sed aeternum mansuras in regni caelorum possessione. Vale in Domino.

ρπγʹ. Γενναδίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 209. b. Ἃ ἐπέστειλας τέκνον ἠγαπημένον ἐπέγνων· λυπῇ ὅτι ἐν τῷ διωγμῷ τόπον ἐκ τόπου ἀμείβεις ὑπὸ δέους καὶ μερίμνης συνεχόμενος· ταῦτα γὰρ ὑποβάλλει ὁ λόγος τῆς φυγαδείας, πρὸς δὲ καὶ ἐνδεῶς ἔχειν τῶν κατὰ χρείαν· ἀλλὰ ὁ μακαρισμὸς τοῦ κυρίου εὐφραινέτω σε καὶ κουφιζέτω τὰ ἄλγη· μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν *. Ἆρα οὐ πᾶσαν θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν ἱκανή ἐστι διαλῦσαι ἡ ἐπαγγελία αὕτη; ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίναι· * ὁρᾷς ὅτι θεομίμητόν σε ἐργάζεται ἡ βία; βιαστῶν οὖν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· * ἔνεγκον, τέκνον, ὡς προήνεγκας διὰ Χριστὸν, οὐ μόνον διωγμὸν, ἀλλὰ καὶ φυλακήν· ὁ προσθεὶς γνῶσιν, προσθήσει ἄλγημα φησίν· * νεωστὶ ἠρίστευσας· καὶ πρεσβυτισθεὶς ἐν τῇ γνώσει καὶ τῇ ἡλικίᾳ οὐ περισσότερος εἴης; ναὶ τέκνον παρακαλῶ· περιφρούρει ἑαυτὸν παντοίως, ἵνα σώζῃ ὥσπερ δορκὰς ἐκ βρόχων, καὶ ὥσπερ ὄρνεον ἐκ παγίδων· εὔχου ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

* Matth. V. 10.
* Matth. VIII. 20.
* Matth. XI. 12.
* Eccle. I. 18.

183. Gennadio filio.

Quae scripsisti, carissime fili, intelligo. Tristis es quia persecutionis causa loca varia mutare cogeris, metu et anxietate oppressus: haec enim demonstrat sermo tuus de fuga: insuper te rebus necessariis egere. Attamen beatitudo a Christo praedicata recreet te, et dolorem mitiget. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Num ergo maerorem atque angustiam haud potis est dispellere talis promissio? Filius hominis non habet ubi caput reclinet. Viden' quomodo Dei imitatorem te faciat violentia! Atqui violentorum est regnum caelorum. Tolera, fili, sicut hactenus tolerasti, Christi causa non modo persecutionem, sed etiam carcerem. Qui addit scientiam, addet et dolorem, inquit scriptura. Adolescens fortis fuisti; nunc senior scientia et aetate, non eris melior? Utique fili, oro te quaesoque; custodiens perquam sedulo te ipsum, ut evadas tamquam caprea de laqueo, et tamquam avis de tendicula. Ora pro me peccatore.

ρπδʹ. Κληδονίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 210. a. Ἄρτι συνέφθασα, τέκνον ἠγαπημένον, ἀντεπιστεῖλαί σοι· χαίρω οὖν ὅτι ὑγιαίνεις· εἰς

184. Cledonio filio.

Vix nunc potui, carissime fili, epistolae tuae respondere. Gaudeo itaque te bene

valere. Quod autem solus sis, non aeque libenter accipio, etiamsi id invite fiat, quia frater Nilus captus est. Cura itaque ut cum aliquo fratre sis, et quidem si fieri potest prudente. Scis enim suum cuique esse hostem, et animae opus esse tutela. Ad abbatem vero Leontium cur tibi in mentem venit abire? Profecto si eum haeresi immunem novisses, recte id egisses; sic enim et ego cogitaveram, prout beato Theodulo mandaveram. Sed quoniam ad haereticos defecit per subscriptionem et communionem, cuius causa discessit ab eo beatus ille, nihil aliud foret te ad illum abire, quam similem ei fieri, et omnia pessum dare, obedientiam scilicet et Christi confessionem. Persta, fili mi, in veritatis firmitate; neque varias sedes temere mutes absque necessitate. Sane ille Deus qui dixit, non te dimittam neque derelinquam, haud te negliget si veraci corde ambulaveris, teque proteget, nutriet, atque omnimoda providentia tuebitur. Attamen tribulationis tempus est, et pati oportet. Beati qui persecutionem propter Christum sustinent! Dictum hoc te recreet, et dolores allevet. Frater vero tuus carnalis, quia caro est, carnem te vult efficere. Cur ita mihi scribis? Specta illos qui spiritu decertant fratres tuos, eosque aemulari nititor, ut coronam consequaris. Deus te, fili mi, custodiat pro me peccatore orantem.

185. Eustratio archiatro.

Et antea cognoveram pretiosam caritatem tuam, quando salutatione tua dignatus fui; nondum tamen quanta illa quantique momenti esset. Verumtamen a spiritali filio nostro Hadriano talia bona de te audivimus, nosque tantopere is nuncius ad amorem iucendit (praesertim quia victor haereseos es, dum quasi in flamma minime ustus permanes a sectae communione); ut bono Deo nostro gratias plurimas egerim: videarque mihi in tuum venerabilem conspectum venire, teque corde amplexari.

δὲ τὸ μεμονῶσθαί σε οὐχ ἡδέως ἔχω, κἂν ἀκουσίως ἐκ τοῦ τὸν ἀδελφὸν Νεῖλον κρατηθῆναι· σπούδασον σὺν παρακαλῶ συνεῖναι ἑνὶ τῶν ἀδελφῶν, καὶ τούτῳ εἰ οἷόν τε συνετῷ· οἶδας γὰρ ὅτι παντὶ ὁ ἐχθρός, καὶ χρεία ἀσφαλείας ψυχικῆς· εἰς δὲ τὸν ἀββᾶν Λεόντιον τί σοι ὅλως ἐπῆλθεν ἀπιέναι; εἰ μὲν ἔγνως πεφυλαγμένον αὐτὸν τῆς αἱρέσεως, εὖ ἂν εἶχεν· τοῦτο γὰρ κἀγὼ προεθυμήμην, καθὰ καὶ προσενετειλάμην τῷ μακαρίῳ Θεοδούλῳ· ἐπειδὴ δὲ συναπήχθη τοῖς αἱρετικοῖς δι' ὑπογραφῆς καὶ κοινωνίας, δι' ἣν καὶ ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶ τὸ ἀπελθεῖν σε πρὸς αὐτόν, ἢ τὸ γενέσθαι ὅμοιον αὐτοῦ καὶ ἀπολέσαι τὰ πάντα, καὶ τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν Χριστοῦ ὁμολογίαν· στῆθι τέκνον μου ἐν τῷ κράτει τῆς ἀληθείας· τόπον ἐκ τόπου μὴ ὡς ἔτυχεν μετερχόμενος ἄνευ ἀνάγκης· πάντως γὰρ ὁ εἰπὼν οὐ μή σε ἀνῶ οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλείπω θεός *, οὐ παρόψεταί σε ἐν ἀληθινῇ καρδίᾳ πορευόμενον, καὶ σκέπων, καὶ τρέφων, καὶ παντοίως προνοούμενος· πλὴν ὅτι θλίψεως καιρός, καὶ ὑπομονῆς χρεία· μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν Χριστοῦ· τοῦτο εὐφραινέτω σε καὶ τὰ ἐπώδυνα κουφιζέτω· ὁ δὲ κατὰ σάρκα σου ἀδελφὸς σὰρξ ὤν, σάρκα σε θέλει γενέσθαι· τί μοι τοιαῦτα γράφεις; ἴδε τοὺς κατὰ πνεῦμα ἀδελφούς σου ἐναθλοῦντας, κἀκείνους ζηλοῦν ἐπείγου ἵνα γένῃ στεφανίτης· ὁ θεός σε τέκνον μου διαφυλάξειεν, εὐχόμενον ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

* Iosue 1. 5.

ρπε΄. Εὐστρατίῳ ἀρχιάτρῳ.

Ἐγίνωσκον μὲν τὴν τιμιότητα τῆς ἀγάπης σου καὶ πρότερον, ὁπότε τῆς προσκυνήσεώς σου ἠξιώθην, οὔπω δὲ τὸ πόση καὶ ἡλίκη· διὰ δὲ τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν υἱοῦ Ἀδριανοῦ τοσαῦτα σου καλὰ ἠκουτίσθημεν, καὶ οὕτω διέθετο ἡμᾶς ἡ ἐπαγγελία εἰς ἀγάπησιν (μάλιστα ὅτι καὶ τῆς αἱρέσεως μένεις ἀνώτερος, διαφυλαττόμενος ὡς ἐν μέσῳ φλογὸς ἄφλεκτος τῆς αἱρετικῆς κοινωνίας) ὥστε εὐχαριστῆσαι τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν θεὸν λίαν, καὶ δόξαι εἰς πρόσωπόν σου τίμιον ἐλθεῖν καὶ περιπτύξασθαί Cod. f. 210. b.

σε ἀπὸ καρδίας· χάρις σὺν τῷ Κυρίῳ τῷ ἔχοντι ἐκλεκτοὺς καὶ ἐν Βυζαντίῳ ἐν τῷ παρόντι καιρῷ χαλεπῷ, ἐφ' ᾧ Χριστὸς διώκεται σὺν μητρὶ καὶ θεράπουσι διὰ τῆς τῶν ἁγίων αὐτῶν εἰκόνων καταδρομῆς καὶ ἀτιμίας· καὶ γὰρ ἡ τῆς εἰκόνος ὕβρις, τοῦ εἰκονιζομένου ἐστὶν ἀειδήλως ἀτιμία, κἂν οὐ συνιᾶσιν οἱ χριστοδιῶκται· ἆρα οὐχ ὁ τὸν τύπον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ ὑβρίζων, τὸν ζωοποιὸν σταυρὸν ὑβρίζεται; καὶ μάλα· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου ἤτοι τῆς εἰκόνος Χριστοῦ· ἀλλ' ἐκείνοις μὲν εἴη ἐπιστροφὴ καὶ παῦλα τῆς ἀσεβείας· σὲ δὲ Κύριος ἔτι διαφυλάξειεν μετὰ τῆς κυρίας σῆς ὁμοζύγου, τῆς καὶ ἀφ' αἵματος ἡμῶν ὡς ὁ λόγος, ἀσινῆ καὶ ἀβλαβῆ ἐν πᾶσιν· παρέχων σοι καὶ ὑπὲρ τῆς τοῦ ἀδελφοῦ καὶ γραμματοφόρου ἐξ ἀρχῆς μέχρι τοῦ δεῦρο καλοποιΐας καὶ ξενοδοχίας, πολλοὺς τοὺς μισθούς, πολλά σου τὰ ἀγαθὰ ἐξαγγέλλοντος· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὧν ἐστερήθης προσόδων φυγὰς τὴν τοῦ ἀσεβάρχου συνεστίασιν· εἴη σοι θησαυρὸς οὐράνιος τῶν πνευματικῶν χαρίτων.

Christo igitur gratias, qui habet electos etiam Byzantii, praesenti tempore satis aspero, quo Christus bello petitur cum matre sua et famulis, per sanctarum ipsorummet imagiuum oppugnationem et dehonestatiouem. Etenim illata imagini contumelia, reapse est figurati iu ea dehonestatio, quamquam id non intelligunt Christi persecutores. Nonne qui typum vivificae crucis dehonestat, in ipsammet vivificam crucem contumeliosus erit? Procul, iuquam, dubio. Ita prorsus iu typo seu imagine Christi usuvenit. Sed illis utinam couversio contiugat et impietatis cessatio! Te autem Domiuus protegere pergat indemnem prorsus atque incolumem, cum tua domina coniuge, quae et consauguinea nostra est, ut dicitur. Det tibi item, ob collata in fratrem uostrum huius epistolae latorem usque ad hanc diem beneficia cum hospitalitate, det inquam mercedem uberem; qui et bona multa de te narravit, et quod etiam redituum deminutionem sis passus, dum eius, qui impietatis princeps est, devitas couvivium. Sit tibi spiritalium gratiarum caelestis thesaurus!

ρπϛʹ. Ἰωσὴφ ἀδελφῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ.

Cod. f. 211. a. Ἠξίωμαι καὶ τὰ νῦν μαθεῖν σου τὰ τῆς ὑγιείας καὶ ὁσιώσεως, οὐ μόνον ἀπὸ τιμίου γράμματος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ζώσης φωνῆς τοῦ καλοῦ Διονυσίου, ὃς ἔθρεψέν μου τὴν ταπεινὴν ψυχὴν ἕκαστα ἐξηγησάμενος, ἃ ὑπέλαβεν ὀφθαλμοῖς τῶν αὐτόθι, τὴν ξενίαν, τὴν παροικίαν, τὴν ἡσυχίαν, τὸ ὄρος, τὸ ὕδωρ· μᾶλλον δὲ παρεὶς ταῦτα, ἐξ ὧν ἐστι γνωριμώτερον λέξω, τὸν Θεὸν ᾧ λατρεύεις καὶ ὑπὲρ οὗ σοι ἡ ἐρημία καὶ ἡ τληπάθεια ἀπορφανισθέντι προσώπῳ οὐ καρδίᾳ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν, ἀλλὰ μὴν καὶ τῇ ὑπὸ χεῖρα μεγάλης τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας· ἐλεεινὰ μὲν οὖν ταῦτα, πῶς γὰρ οὔ; ἀγαπητὸς ἠγαπημένος ὑπ' ἀμφοτέρων, καὶ οἷα τομῇ μαχαίρας διῃρημένος· ὅμως ἔχεις μὲν αὐτὸς ποθεινότατε καὶ ἁγιώτατε εἰς Θεὸν μεγάλας τὰς ἐλπίδας· ἔχει δέ σου ἡ ἐκκλησία σὺν ἡμῖν, πολλὰ τὰ αὐχήματα εἰς σὲ τὴν δι' ἀλήθειαν καὶ προσπαθοῦντα τοι-

186. Iosepho fratri et archiepiscopo.

Dignus fui nunc etiam cognoscere valetudinem tuam et sacrificium; ueque id solum ex venerandis litteris tuis, verum etiam viva praeclari Diouysii voce, qui meam miseram auimam pavit singula narrans, quae oculis istic observavit, hospitium videlicet, viciuiam, silentium, montem, aquam. Immo vero his omissis quod notabilius est dicam, Deum scilicet cui servis, quem colis, et cuius causa tibi est solitudo, et aerumna, dum nou corde sed vultu mei miselli viduatus es, nec non illa quae tibi subest magna Dei ecclesia. Tristia sunt haec, quis neget? cum amanter ab ambobus diligaris, et quasi fueris gladio ab eis praecisus. Simul tamen habes, o desideratissime et sanctissime, magnam ex Deo spem. De te sane gloriatur nobiscum magnopere ecclesia, qui talia ve-

ritatis causa et antea passus fueris, et nunc pro Christo patiaris. Atque ita consummet tuum divina gratia egregium certamen, rependens iustitiae coronam, in die iustae Domini retributionis. At tu times potius, o pater, interiores invisibilesque hostes, quam visibiles; idque non immerito: sed prudens es, bellandi peritus, et cautus. Hos ego quoque infelix metuo ac perhorresco, quia simul ac spiro, en telum igneum: neque dormiens illusionibus careo, nedum vigilans. Sed unicus est auxiliator, timor Dei: ubi enim hic vigilat, ibi dormiunt passiones. Oro igitur sanctitatem tuam, ut me perpetuis adiuves precibus, ut inimici laqueo superior sim et indemnis. Nam me indignum tui semper esse memorem, quid opus est dicere? nisi quod prae etiam salute mea, tuam a Domino reposco corde coutrito gloriam et in omnibus incolumitatem. Sacrum tuum apicem reverenter salutant qui mecum sunt fratres. Plurimam dico salutem fratribus, praecipueque egregio Athanasio, qui et verbis et opere tecum pati in Domino alacriter voluit.

187. Floro filio.

Breve tuum epistolium, carissime fili, maximi mihi muneris instar fuit. Satis mihi est, quod te vivere significes atque valere, sanctissimo episcopo et patri ministrantem. Adhuc igitur valeas, fili carissime, et corpore et spiritu, ut haec audiens misellus ego exhilarer. Ora ut absque ulla noxa salvus sim; ora, inquam, ceu dilectus filius, ceu virtutum flos, ceu qui ab initio sanctitatem amplexus es. Salvus esto.

188. Ignatio Mileti episcopo.

Quia non satis cognoveram locum exilii paternae sanctitatis tuae, ideo scribendi hactenus facultas mihi defuit, quamvis id magnopere spiritus anxius optaret. Nunc vero cum isthinc advenerit frater noster Dionysius, mihique renuntiaverit se san-

αὔτα, καὶ νῦν μετὰ Χριστοῦ πάσχοντα· ἐν οἷς τελειώσειέν σε ἡ θεία χάρις τὸν καλὸν ἀγῶνα, εἰς ἄμειψιν τοῦ στεφάνου τῆς δικαιοσύνης, ἐν ἡμέρᾳ τῆς δικαίας τοῦ κυρίου ἀνταποδόσεως· δέδιας ὦ πάτερ τοὺς οἴκοθεν καὶ ἀοράτους ἐχθροὺς παρὰ τοὺς ὁρωμένους, καὶ οὐκ ἀπεικότως· ἀλλ' ὡς ἔμφρων, ἀλλ' ὡς ἐμπειροπόλεμος, ἀλλ' ὡς ἀσφαλής· τούτους κἀγὼ ὁ τάλας πτοοῦμαι καὶ δέδοικα, ὅτι ὁμοῦ τὸ ἀναπνεῖν, καὶ ἡ βολὶς πυρπολουμένη· οὔτε καθεύδοντί μοι ἀργοῦσα διὰ τῶν ἰνδαλμάτων, μὴ ὅτι γρηγοροῦντι· ἀλλ' εἷς ἐπαρωγὸς ὁ τοῦ θεοῦ φόβος· οὗ γὰρ οὗτος γρηγορεῖ, ἐκεῖ κοιμᾶται τὰ πάθη· δέομαί σου οὖν τῆς ὁσιότητος, ἐπαμῦναί μοι ταῖς προσευχαῖς ἀδιαλείπτως, περισώζεσθαι ἀνώτερον τῆς παγίδος τῶν ἐχθρῶν· πρὸς γὰρ τὸ ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους ἕλκεσθαι εἰς μνήμην σου πρὸς ἕκαστα, τί δεῖ καὶ λέγειν, εἰ μὴ ὅτι καὶ πρὸ τῆς οἰκείας σωτηρίας τὴν σὴν ἐξαιτούμεθα ἐν κυρίῳ συντετριμμένῃ καρδίᾳ εὐδοκίμησιν καὶ διάσωσιν ἐν πᾶσιν· προσαγορεύουσιν οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοὶ μετ' αἰδοῦς τὴν ἱεράν σου κορυφήν· πλεῖστα ἀσπάζομαι τοὺς ἀδελφούς, μάλιστα τὸν καλὸν Ἀθανάσιον ἔργῳ καὶ λόγῳ συμπεπονθέναι σοι ἐν κυρίῳ θερμῶς προῃρημένον.

ρπζ΄. Ἄνθῳ τέκνῳ.

Τὸ μικρὸν ἐπιστολίδιόν σου, τέκνον ἠγαπημένον, μέγιστόν μοι εἰς ἀποδοχῆς λόγον· ἀρκεῖ γάρ μοι τὸ σημαίνειν σε ὅτι ζῇς καὶ ὑγιαίνεις ὑπηρετῶν τῷ ἁγιωτάτῳ ἐπισκόπῳ καὶ πατρί· ἔτι οὖν ἔρρωσο φίλτατον τέκνον καὶ σώματι καὶ πνεύματι, ἵνα ἀκούων χαίρω ὁ ταπεινός· προσεύχου ἀνεπιλήπτως τῆς σωτηρίας μου ὡς υἱὸς ἀγαπητός, ὡς ἄνθος ἀρετῶν, ὡς ἠγαπηκὼς ἀπ' ἀρχῆς τὴν ἁγνείαν· σωθείης. Cod. f. 212. a.

ρπη΄. Ἰγνατίῳ ἐπισκόπῳ Μιλήτου.

Παρὰ τὸ μὴ εἰδέναι με ἀκριβῶς τὸν τῆς ἐξορίας τόπον τῆς πατρικῆς σου ἁγιωσύνης, οὐκ ἠξιώθην ἐπιστεῖλαι μέχρι τοῦ παρόντος· καίτοι ἐπιθυμίαν ἔχων καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγάλλων τῷ πνεύματι· ἄρτι δέ πως ἐληλυθότος Διονυσίου τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν ἐκ τῆς αὐτόθι καὶ Cod. f. 212. a.

ἀναγγείλαντος ἡμῖν ὅτι καὶ ἑώρακέν σου τὴν ὁσιότητα, καὶ προσηγορείαν αὐτὴν ἔχειν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς οὐθενότητι, πῆ τε καὶ οἷος ὁ χῶρος αὐτὴν ὁ κατέχων, καὶ χαρᾷ ἐχάρημεν οἱ ταπεινοί, καὶ εὐθύμως τὴν ἐπιστολὴν ἐχαράξαμεν· ἡμεῖς γὰρ ὦ τιμιώτατε ἔκπαλαι κάτοχοι τῆς ἀγάπης σου ἐσμέν, καὶ σέβομεν οὐ μόνον ὡς γνώριμον καὶ ὁμόσχημον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὡς ὁμολογητὴν τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ οὗ καὶ δι' ὃν ὁ διωγμὸς καὶ ὑπερορισμός· ἀλλὰ χάρις κυρίῳ τῷ γνωρίσαντί σε ἐν τῷ νῦν καιρῷ στῦλον καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, μὴ καταπεσθέντα ὑπὸ προσβολῶν τῶν ὑπεναντίων, ἀλλὰ διασώζοντα τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον ἐν τῇ κραταιότητι τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀκαπήλευτον· πάντως γὰρ ἔγνως ὅσοι καὶ πηλίκοι οἱ κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου ὠλισθηκότες· ἐφ' οἷς τίς οὐ στενάξειεν δάκρυον; καί γε ἐπὶ τῷ Μηδικιώτῃ συληθέντι ἐκ τοῦ περὶ Ἰωσὴφ οἰκονομίας χάριν ἠσεβηκέναι εἰς Χριστόν· τοῦτο δὲ ὦ θεόσοφε ἀπηχὲς πάνυ καὶ ἔκτοπον· ἐὰν γάρ τις τὸ κακὸν ἐν προσχήματι ἀγαθοῦ ποιῇ, διπλοῦν ἐργάζηται τὸ ἁμάρτημα· ὅτι αὐτός τε τὸ οὐκ ἀγαθὸν ποιεῖ, καὶ κέχρηται οἱονεὶ παραπετάσματι τῷ τοῦ ἀγαθοῦ ὀνόματι, φωνή ἐστι τοῦ θείου Βασιλείου· οὕτω μὲν ἐκεῖνοι πρὸς τῇ οἰκείᾳ πτώσει καὶ πολλοῖς ἄλλοις ὄλισθος γινόμενοι· πλὴν ὅτι ὁ Μηδικιώτης ἐπιγνοὺς τὴν ἧτταν, καὶ ὡμολόγηκεν ὠλισθηκέναι, καὶ μεταμεμέληται σφόδρα ὡς μεμάθηκα, καὶ διὰ τοῦτο φυγὰς ᾤχετο, μέγιστον δεῖγμα μετανοίας καὶ ὠφελείας ἐγκαταλείψας τοῖς τε οἰκείοις φοιτηταῖς καὶ τοῖς εὖ φρονοῦσιν· ἵστανται δὲ χάριτι Χριστοῦ ἐρηρεισμένοι ἐν ἐπισκόποις οἱ προηγωνισμένοι ἐν κυρίῳ· ἐν ἡγουμένοις, ὁ τοῦ Καθαρᾶ, τοῦ Πικριδίου, τοῦ Παυλοπετρίου, τοῦ Ἀγραῦ, ὁ τοῦ Δελμάτου, ὁ τοῦ Πελεκητῆς Μακάριος· προσεύχου τοίνυν ὦ ποθεινότατε πάτερ ὑπὲρ εἰρήνης τῆς ἐκκλησίας· εἶτα καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ ἐλαχίστου, ἵνα σὺν ὑμῖν ἁγίοις πατράσιν ἐπιτύχοιμι θεοῦ, κατόπιν ὑμῶν ἀξιούμενος βαίνειν.

ctitatem tuam vidisse, et salutem nullitati meae a te adferre, et quo qualique in loco verseris, gaudio gavisus sum miser ego, et perlibenter hanc epistolam exaravi. Ego enim, o reverendissime, iamdin famulus caritatis tuae sum, teque colo non tantummodo ut familiarem et monachatus sodalem, sed etiam ut confessorem Christi, pro quo et cuius causa persecutio tibi et exilium contigit. Sed Domino gratias, qui te ostendit praesenti tempore colnmnam veritatis ac fundamentum, nullo commotum adversariorum impetn, sed servantem rectae fidei mysterium sancti Spiritus vi purissimum. Probe enim nosti, quot quantique, peccatorum meorum merito, lapsi sint: de quibus quis non lacrymans doleat? Et quidem de Mediciota, qui a Iosepho, sub quadam dispensationis specie, ad Christum prodendum pertractus fuit. Hoc enimvero, o theosophe, enorme absurdumque est. Nam si quis malum sub boni obtentu agat, dupliciter peccat; quia et ipse bonam rem non facit, et quasi velo quodam utitur rei bonae nomine, ut divus ait Basilius. Sic enim isti, praeter lapsum suum, multis aliis labendi causa fiunt. Nihilominus Mediciotes cognito errore suo, et se lapsum fassus est, et magnopere eum paenituit, ut audio; proptereaque in exilium abiit, magnum et salutare relinquens paenitentiae documentum familiaribus suis et recti sensus hominibus. Perstant autem Christi gratia firmati, inter episcopos ii qui iam certarunt pro Domino: inter praepositos ille Catharae, ille Picridii, ille Paulopetrii, ille Agravi, ille Delmati, et Macarius Pelecetae. Ora igitur, desideratissime pater, pro ecclesiae pace: deinde et pro me peccatore et minimo; ut vobiscum patribus sanctis ad Deum perveniam, factus vestigia vestra premendi dignus.

ρπθ'. Ἰωάννῃ ἡγουμένῳ.

189. Iohanni praeposito.

Cod. f. 212. b. Δύο ἐπιστολῶν τῆς ἁγιωσύνης σου, ἔκτισις τὸ παρὸν γραμματεῖον, διὰ τὸ μὴ ἐπιτυ-

Duabus sanctitatis tuae epistolis debitum persolvit haec scriptiuncula, quia la-

torem antea non eram nactus; ut autem verius dicam, propter prodigiosum quem intelleximus casum, quemque ipse epistolae lator narravit. Deo itaque gratias, quod sanus manseris, reverendissime pater, perferens ignominiam Christi, pro quo et propter quem tibi exilium et aerumna obtigit, et rei propriae spoliatio, atque a tuis separatio. Audis ingratos rumores de illis qui res monasterii impie pessumdant; et scio te his nunciis morderi; quid ni enim? sunt quippe manuum tuarum labores, sudores certaminum, parentum substantiae, multorum aliorum oblationes et collationes. Nam tu et regiis negotiis praefuisti, et opsonia et haud levem annonam solitus eras accipere, ceu nobili genere natus, et affinium turba stipatus, et qui locuples monasterium aedificaveris. Verumtamen pati aliquid oportet, temporibus ita exigentibus. Bono igitur animo esto, o reverendissime; namque et haec paulo post recuperabis; postquam persecutione satis probaverit, tamquam ignis experimento, nostram erga eum fiduciam bonus Deus. Insuper meliorem ac permanentem in caelis substantiam tibi conservabit Christus, propterea quod nunc omnia ipsius causa dereliquisti, decus adipiscens immortale et in monastico ordine, et in ecclesia Dei universa. Ne igitur, oro, torqueat cor tuum tristium rerum memoria ac nuncius. Quippe scriptum esse, te moneo: nondum usque ad sanguinem restitimus adversus peccatum repugnantes. Potens est autem Deus facere cum tentatione proventum fidei. Fidesque nobis testimonium praebet, ut et praeterita reputemus et supervenientia. Quare patientia nobis opus est, pater, ut reportemus nunciatas a Deo promissiones. Habeo autem et abundanter accepi de quibus te rogavi fiduciam, propter veritatis confessionem et consensum: tibique reputetur ad gratiam, immo dicam ad remissionem communium debitorum: quandoquidem etiam hierarchiae coryphaeum hoc

χεῖν με γραμματηφόρῳ· ἀληθέστερον δὲ εἰπεῖν, διὰ τὸ φασματικὴν ἡμᾶς συντυχίαν δέξασθαι, ἣν ἀπήγγειλεν ὁ ἐνεγκὼν τὴν ἐπιστολήν· χάρις οὖν τῷ Θεῷ ὅτι ὑγιαίνων διατελοίης, πάτερ τιμιώτατε, φέρων τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ οὗ καὶ δι' οὗ ἡ ἐξορία καὶ ἡ κακοπάθεια, ἥ τε ἀφαίρεσις τῶν οἰκείων, καὶ ἡ ἀπαλλοτρίωσις τῶν ἰδίων· δέχῃ ἀκοὰς θλιπτικὰς τῶν εἰς τὰ τοῦ μοναστηρίου παρανομούντων, καὶ οἶδα ὅτι δριμύττει ὁ λόγος, πῶς γὰρ οὔ; ὧν ἐστι κόπος χειρῶν σου, ἱδρὼς ἀγώνων, ὕπαρξις γονέων, πολλῶν ἄλλων εἰσφοραὶ καὶ συγκομιδαί· ἐπειδὴ καὶ ἦρξας ἐν βασιλικοῖς πράγμασιν, ὀψώνια καὶ σιτηρέσια οὐκ ὀλίγα λαβὼν, καθ' ὅτι καὶ ἐξ εὐγενῶν ἔφυς, καὶ ἐκ συγγενῶν συνεκροτήθης, καὶ πολυούσιον ἐπεκτήνω ἀσκητήριον· ἀλλὰ τί δεῖ παθεῖν, οὕτως τοῦ καιροῦ ἐνεγκόντος· θάρσει οὖν ὦ τιμιώτατε, ὅτι καὶ ταῦτα ἀπολήψῃ μικρὸν ὕστερον· ἡνίκα δοκιμάσοι τῷ ἱκανῷ τοῦ πειρασμοῦ ὡς ἐν πυρὶ τὸ δοκίμιον τῆς πρὸς αὐτὸν ἡμῶν πεποιθήσεως ὁ ἀγαθὸς Θεός· καὶ ἔτι κρείττονα καὶ μένουσαν ἐν οὐρανοῖς ὕπαρξιν ταμιεύσοιτό σοι Χριστὸς, ἀνθ' ὧν νῦν κατέλειπες πάντα δι' αὐτὸν, κλέος ἀπενεγκάμενος αἰώνιον, ἔν τε τῷ μοναδικῷ τάγματι καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ· μὴ οὖν παρακαλῶ καταξαινέτω τὴν καρδίαν ἡ μνήμη καὶ ἀγγελία τῶν λυπηρῶν· γέγραπται γὰρ *, ὑπομιμνήσκω, οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστημεν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι· δυνατὸς γὰρ ὁ Θεὸς ποιῆσαι σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τῆς ἐλπίδος· καὶ πίστις ἐστὶν εἰς μαρτύριον ἡμῖν λογίσασθαι καὶ τὰ φθάσαντα καὶ φθάζοντα· διὸ ὑπομονῆς ἡμῖν χρεία ἔτι, ὦ πάτερ, ἵνα κομισώμεθα τὰς ἐπηγγελμένας παρὰ Θεοῦ ὑποσχέσεις· ἀπέχω δὲ καὶ ὑπεραπεδεξάμην τὴν, ἐφ' οἷς ᾐτησάμην σου πειθῶ, εἵνεκα τῆς ἀληθείας ὁμολογίαν καὶ συγκατάθεσιν· καὶ λογισθείη σοι εἰς χάριν εἴπω καὶ συγγνώμην τῶν ὀφληθέντων κατακοινοῦ· ἐπειδὴ τοῦτο καὶ ὁ τῆς ἱεραρχίας κορυφαῖος οὐκ ἐπῃσχύνθη ὁμολογηκέναι Θεῷ τε καί τισιν· ἀλλ' ἄγε

* Hebr. XII. 4.

λόγον ἐπὶ τῶν καθ' ἡμᾶς λογάδας· ποῦ ποτέ εἰσιν οἱ περὶ τὸν ἀββᾶν Ἰωσήφ, οἳ καὶ νῦν προσχήματι οἰκονομίας ἀσεβήσαντες καὶ ἀπορραγέντες οὐ μόνον ἡμῶν τῆς ταπεινῆς, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς κεφαλῆς; καὶ τὰ πρῶτα εἰς πρόσωπον εὐλόγουν, ἐφάνησαν οὐ συνημμένοι αὐτῷ πνεύματι ἀλλὰ κατὰ ἄνθρωπον· δεξάμενοι γὰρ καὶ κεκοινωνηκότες τῷ ἀντιθέτῳ καὶ χριστομάχῳ, ἀπώσαντο σὺν Χριστῷ καὶ τὸν ἀληθινὸν ἡμῶν πατριάρχην. Ἴδοι Κύριος καὶ ἐπισκέψοιτο τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ ἐν τάχει, λελυμασμένην συὸς ἀγρίου· δηλονότι σαῖς προσευχαῖς καὶ πάντων ἁγίων ἱλεούμενος· μνημονεύειν μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ μὴ ἐπιλάθῃ, ὦ ποθητέ, ὅπως ῥυσθείην ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, ἑπόμενος ὑμῖν κατόπιν τοῖς ὁμολογηταῖς Χριστοῦ.

non puduit confiteri Deo et nonnullis. Sed agesis de primariis aliquot loquamur. Ubinam est abbas Iosephus, qui nunc dispensationis praetextu, impie egit, seque non a mea solum humilitate, sed et a capite seinxit; quippe antea in facie laudabat, at nunc apparet non spiritu sed humano respectu fuisse copulatum: namque admittens et communicans cum adversario Christique hoste, repudiavit una cum Christo verum quoque patriarcham nostrum. Videat Dominus et visitet ecclesiam suam celcriter a silvestri apro pessumdatam; nempe precibus tuis placatus et omnium sanctorum. Neque orandi pro me peccatore obliviscaris, o carissime, ut ab omni opere malo caveam, vos sectando Christi confessores.

ρϟʹ. Γρηγορίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 214. a. Ἄρτι ἀποκρίνομαι πρὸς ἃ ἐπέστειλας πάλαι, τέκνον, καὶ ἀποκρίνομαι οὐκ ἐξ ὧν ἔγραψας ὅτι μηδὲ κατὰ λόγον ὑποταγῆς, ἀλλ' ἀφ' ὧν διήγγελμαι· ὅτι κρίμα μοι ἐπήρτηται ποιμενικόν, καὶ οὐαί μοι τῷ ἀθλίῳ εἰ μὴ ἀρκούντως ἀναγγέλλοιμι· εἰ μὲν γὰρ ἑώρων πρὸς μὴ γεγονότα ἐν ὑπακοῇ μου εἶναι τὸν λόγον, οὐδὲ ἅπαξ τυχὸν ἐδεοίμην λέγειν· ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοιοῦτον, ὡς ὑπὸ μάρτυσι θεῷ καὶ ἀγγέλοις καὶ πάλιν μοι τὸ γράμμα· ὁμοῦ μὲν παρακλητικόν, ὁμοῦ δὲ καὶ διαγγελτικόν, καὶ οἶδ' ὅτι πρὸς ἔχοντα οὖς ἀκουστικὸν διαλέξομαι· ἀδελφὲ Γρηγόριε, μνήσθητι ἡμερῶν ἀρχαίων· μνήσθητι ἀναθέσεως υἱικῆς· μνήσθητι ἀγαπήσεώς μου, ταπεινῆς μέν, ἀληθινῆς δέ, ὡς πάντες ἴσασι· μνήσθητι ὅτι βασιλεῖς καὶ ἀρχιερεῖς οὐχ εὗρον ἰσχὺν διασχίσαι ἡμᾶς ἐξ ἀλλήλων πολλοῖς τρόποις κινηθέντες, τοῦ συνδέσμου τῆς ἀγάπης οὐδαμῶς ῥηγνυμένου· εἶτα ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντες καὶ πλείους οἱ ἀγῶνες, ἀήττητοι καὶ νικηταὶ καὶ ἀδιαίρετοι· ὁπότε δὲ παῦλα, τότε ἧττα καὶ διαίρεσις· φεῦ τῆς ταλαιπωρίας μου· ἀβάλε τῆς δαιμονικῆς

190. Gregorio filio.

Nunc ad ea respondeo, quae tu lampridem scripsisti, o fili: respondeoque non secundum ea quae scripsisti, quandoquidem ad obedientiae rationem non sunt composita. sed prout ego loqui ab officio meo compellor: etenim iudicium mihi impendet tamquam pastori, et vae misero mihi, nisi prout opus est denunciavero! Nam siquidem cernerem me non ad hominem loqui obedientiae debito mihi obnoxium, ne verbum quidem fortasse proferrem. Nunc quia cum talis conditionis homine res mihi est, Deo et angelis testibus, hanc denuo epistolam do, hortando simul et praecipiendo; scioque me ad aurem auditui idoneam locuturum. Gregori frater, memento dierum antiquorum, memento tuae filii more devotionis: memento amoris mei, humilis quidem sed veri, ut omnes sciunt: memento, neque reges neque episcopos invicem nos seiungere haud valuisse, etsi multifariam conatos, amoris vinculo numquam disrupto. Memor insuper esto, quod cum multi oppugnatores essent, pluresque agones, multi extitere invicti, immo victores, et inseparabiles: cum vero quies fuit, tunc

cladem extitisse et dissidium. Hem meam miseriam! Hem diabolicam fraudem! Quantus eras tu, et quam validus, quamdiu ex obedientiae norma te gessisti! honore dignus, fide dignus, fama clarus, multaque bona adeuntibus te conferens! Quid nunc rei accidit, fili mi? quid te a me abscidit, viscera mea? Num quia tibi increpitans molestus fui, dum tuam voluntatem intercIderem? Hoc sane fateor, sed Dei animaeque causa. Quod si forte perperam, ignosce. Ceteroqui scias, me meae naturae vim fecisse, immo etiam obedientiae mihi debitae ius laesisse, dum tuae quieti consulerem. Tua quoque merita fateor, non enim ingratus sum fili mi, quod nimirum propter me Christum sequens, convicia et verbera carceremque es passus, et animam usque ad sanguinem tradidisti. Nosti regia responsa, in palatio clausuras, ad sanctum Mamantem deductiones: nosti utriusque nostrûm vitam carceralem, mutuam unanimitatem, quam etiam reges et sacerdotes et quilibet alius mirati sunt. Nunc quae causa est dissidii tui? Quia scilicet, ais, consumptis persecutoribus, et amotis scandalis, in concordiam nos cum summo praesule redivimus. O errorem! Quae tua, oro, voluntas erat? Ut fieret synodus, inquis, et mali causa tolleretur. Quis vero in synedrium veniret, et rei vindex foret? Non vides, te impossibilia dicere? Sed non debuit, dicis, consentire imperatori summus praesul. Sine dubio, veluti nec eius praecessor, quo tempore maius erat periculum: quamobrem hic etiam secundus dispensationis viam ingressus est. Omitte haec, fili. Res ita peracta fuit, et horum iudex Deus. Interim laudabiliorem et probatiorem Deo esse credo concordiam, quam contrarietatem, in homine certe prudente, et modum sciente dignitatis et oppositionis. Et quidem tempus id patefecit, cum confessionis coronam sibi cum aliis multis patriarcha imposuit;

ἐπηρείας· οἷος ἦς ὀχυρὸς ἐξ ὧν ἔδρασας ἐν ὑποταγῇ· τίμιος, ἀξιόπιστος, περιφανὴς, πολλὰ τὰ ἔδνα προσφέρων τοῖς ἐντυγχάνουσιν· τί τὸ γεγονὸς, τέκνον μου; τί τὸ διατεμόν σε σπλάγχνον μου; ὅτι ἐλύπησά σε ἐπιτιμῶν, κόπτων τὸ θέλημά σου; ὁμολογῶ, ἀλλὰ διὰ Θεὸν καὶ ψυχήν· εἰ δὲ καὶ ἀδίκως τυχὸν, σύγγνωθι· μνήσθητι δὲ ὅτι καὶ τὴν φύσιν μου ἐξεβιασάμην εἴπω καὶ τὸ τῆς ὑποταγῆς δίκαιον ἐλυμηνάμην, τὰ τῆς ἀναπαύσεώς σου διώκων· καθομολογῶ καὶ τὰ σὰ, οὐ γάρ εἰμι ἀγνώμων γέ μου, ὅτι δι' ἐμὲ Χριστοῦ ἀκολουθήσας, καὶ ὠνειδίσθης, καὶ ἐῤῥαπίσθης, καὶ ἐφρουρήθης, καὶ τὴν ψυχὴν μέχρις αἵματος προεῖσω· οἶδας τὰς βασιλικὰς ἀποκρίσεις· οἶδας τὰς ἐν τῷ παλατίῳ εἱρκτάς· τὰς ἐν τῷ Μάμαντι ἀπαγωγάς· οἶδας τὴν φυλακιστικὴν ἀμφοτέρων ζωὴν, τὴν εἰς ἀλλήλους συμφυΐαν, ἣν ἐθαύμασαν καὶ βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς καὶ πᾶς τις ἄλλος· εἶτα τί τὸ διαῤῥῆξαν; ὅτι τῶν διωξάντων καταπαυθέντων, καὶ τοῦ σκανδάλου ἐκ ποδῶν ἀρθέντος, σύμβασιν ἐποιησάμεθα μετὰ τοῦ ἀρχιερέως· ὢ τῆς ἐπηρείας· καὶ τί ἐβούλου· ἵνα φησὶν ἐγένετο σύνοδος καὶ καθῃρέθη τὸ αἴτιον· καὶ τίς ὁ συνεδρεύων ἢ καθαιρῶν· οὐχ ὁρᾷς ἀνένδεκτα λέγων; ἀλλ' ὅτι οὐκ ὤφειλεν συνελθεῖν τῷ βασιλεῖ ὁ ἱεραρχῶν· ὁμολογουμένως· ὡς οὐδὲ ὁ πρὸ αὐτοῦ ἐφ' ᾧ καὶ ὁ μείζων κίνδυνος, ἐξ οὗ καὶ συναπέρχεται δῆθεν οἰκονομίας ὁ δεύτερος (1)· ἔα ταῦτα, τέκνον· γέγονεν ὡς γέγονεν, ὁ κριτὴς Θεὸς τῶν τοιούτων· τοίνυν περιφανεστέραν καὶ ὁσιωτέραν τῷ Θεῷ μου πιστεύω ὑπάρξαι τὴν ἕνωσιν τῆς ἐνστάσεως τῷ εὖ φρονοῦντι καὶ εἰδότι μέτρον καὶ ἀξιώματος καὶ ἐνστάσεως· καί γε ἔδειξεν ὁ χρόνος, ὁμολογίας στέφανον ἀναδησαμένου τοῦ ἀρχιεράρχου σὺν πολλοῖς ἄλλοις· κἀμοῦ τοῦ ταπεινοῦ συμπαρομαρτοῦντος τῷ ἀρχιεραρχοῦντι· ὃν καὶ ἐδεξάμην καὶ δέδεγ-

(1) Loquitur de Tarasio et Nicephoro patriarchis, qui imperiali voluntati partim obsecuti fuerant, ne extrema mala fierent ecclesiae.

μαι ἐπὶ τὸν βασιλεύσαντα ἀνενεγκότα τὸ αἴτιον· καὶ μὴ οἴου με ἀδελφὲ φιλαρχοῦντα ταῦτα λέγειν, ὡς ἂν ἐναβρύνεσθαι ἢ νικᾶν ἐν τῇ ὑποταγῇ σου· μηδαμῶς· εἰ οἷόν τε γενέσθαι εὐάρεστον Θεῷ, δέχομαι οὐ μόνον εἰπεῖν σοι τὸ ἥμαρτον, ἀλλὰ καὶ ὑποταγῆναί σοι· καὶ δέομαί σου τέκνον μου ἀγαπητὸν μὴ σκληρυνθῇς, ὁ Θεός σε παρακαλεῖ δι' ἐμοῦ· ἴδε ὅτι τὸ κρῖμα καὶ τῶν ὄντων μετὰ σοῦ τέκνων μου ἔχεις· παρακαλῶ σε μὴ ἀποτύχω μου τῆς ἐλπίδος ἐπ' ἀμφοτέροις, λέγω δὴ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου Βασιλείου τοῦ ἠγαπημένου, ᾧ γράψαι ἰδίᾳ περισσότερόν τι οὐκ εἶχον· εἰ δὲ, ὅπερ μὴ γένοιτο, ἀπειθήσητε, ἐγὼ μὲν ὁ ταπεινὸς ἀθῷον ἐμαυτὸν τοῦ αἵματος ὑμῶν· ὑμεῖς δὲ ὄψεσθε, ὃ καὶ ἴστε· τί τὸ τῆς ἀπειθίας κρῖμα καὶ διέσμημα παρὰ Θεῷ.

me quoque humili homine patriarcham sectante, quem et probo et probavi, culpam rei imperatori imputantem. Neque putes me ambitiose haec dicere, ut memet iactem et de tua debita subiectione triumphem. Minime gentium, inquam: nam si Deo gratum esse posset, spondeo me non solum tibi dicturum peccavi, sed et tibi obedientiam professurum. Rogo ergo te, fili mi, ne velis exasperari, nam Deus te ore meo cohortatur. En vides tibi fieri districtum praeceptum una cum aliis tecum versantibus filiis meis. Oro te, ne spe mea frustrer; in neutro inquam vestrûm, te scilicet et dilecto fratre meo Basilio, cui nihil habeo quod abundantius scribam. Sin vos, quod absit, morem haud geretis, ego quidem misellus, sanguinis vestri innoxius sum: vos autem videbitis, quod et probe scitis, quae sit nempe inobedientiae poena et censura a Deo.

ρϙα'. Πρωτοσπαθαρείᾳ.

191. Protospathariae.

Cod. f. 216. a.

Ἐγὼ φειδόμενος καὶ εὐλαβηθεὶς μή τι διὰ τὸ γράφειν με γένηται σοι εἰς κόπον, κυρία μου, οὐκ ἐπέστειλα τὸ πρότερον· αὐτὴ δὲ οὐκ οἶδα πῶς ἰδοῦσα τὸν γραμματοφόρον ἐπλήρωσας τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἀργυρίου, ἀποστείλασα εἰς ἀνάπαυσιν τῆς ταπεινώσεώς μου· καὶ ἵνα τί ἐκενοτόμησας τὴν εὐλογημένην σου οἰκίαν; καὶ ἵνα τί πρὸς πλησμονήν σου ἐγενόμην; πλὴν ὁ πάντα ζυγοστατῶν καὶ σταθμίζων, ἀποδώῃ σοι ἀντίμισθον καὶ ἀντίξενον τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· ὑπακούων σου τῆς πεποιθήσεως καὶ τῆς προκειμένης εὐχῆς· καταρραΐζων πᾶσαν σου θλῖψιν καὶ ἀδολεσχίαν, γαληναίαν τε καὶ εἰρηναίαν παρέχων σοι διαβίωσιν· μνημόνευε δὲ ἡμῶν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ καὶ καθαρᾷ σου λατρείᾳ· μανθάνω γὰρ ὅτι ἀντέχῃ εὐσεβείας, καί γε κρατυνθείης ἔτι.

Ego cavens subveritusque, ne tibi scribendo, domina mea, gravis essem, nullam antea epistolam misi: tu tamen comperto nescio quomodo litterarum latore, manum eius argento implesti, quod ob humilis personae meae solamen misisti. Et cur tu evacuasti benedictam domum tuam? Cur ego tibi quasi ad nauseam molestus fiam? Verumtamen qui omnia ponderat libratque, reddat tibi mercedem ac remunerationem, regnum suum, habita ratione fidei tuae exhibitaeque precis; levans videlicet omnem tribulationem tuam atque curam, et tranquillam largiens atque pacificam vitam. Memor esto nostri quoque in tua orthodoxa puraque pietate. Audio enim te rectam religionem tenere, et porro esse conservaturam.

ρϙβ'. Βασιλείῳ ἀρχιμανδρίτῃ Ῥώμης (1).

192. Basilio Romae archimandritae.

Cod. f. 218. a. EPISTOLA INSIGNIS.

Καὶ τὸ πρότερον, οὐκ ἔγραψα διά τινα

Non scripsi antea propter quamdam re-

(1) Ad eundem in monasterio romano S. Sabae archimandritam scribit Theodorus epistolam 35. libri I. in Sirmondi editione; petens pariter ut, eo intercedente, Pontifex rom. opem ferat byzantinae ecclesiae sub iconomachorum oppressione laboranti.

rum revolutionem; nunc tamen per litteras dilectum meum sanctumque patrem compello. Nam quemnam alium istic alloquar, quam antiquitus et a primordiis cognitum, et amicum, et patrem, et defensorem, et unanimem, et consentientem, et eiusdem zeli participem, et adiutorem, et consiliarium, et quicquid aliud dici potest, ad familiaritatem, curam, tutelamque pertinens; haecque omnia propter Deum solum atque virtutem quam admirabili vitae genere superinduisti? Amabilis vere, et dignitate praecellens, in suprema ista Dei ecclesiarum resplendens; atque isthinc solares veluti radios emittens usque ad mundi terminos, propter divinam veluti famam, et tamquam vero nomine dictus Basilius. Talis tu tantusque es, homo Dei, admirabilis pater. Nobis autem cur scriberemus, denuoque mitteremus fidelem filium nostrum Euphemianum, nulla alia causa fuit, praeter illam quae et priorum litterarum, quas illaesas detulerunt Dionysius et ipse Euphemianus verissimi filii nostri ac dilectissimi: qui etiamsi responsa non retulerunt, attamen et ipsorum narratio, et sacerdotis Methodii, simulque religiosissimi Monombasiae episcopi litterae satis nostram humilem animam exsuscitaverunt, grata et religiosa verba dicentes, et apostolico animo vere digna, quae amanter et ex Christi exemplo prolata fuerunt, immo et exarata benigne secundum patrum traditionem a sanctissimo Apostolico. Sic enim et nos exigui optabamus, auctoritate scilicet eius qui orbi vestro dominatur nancisci auxilium per primae sedis intercessionem, et a Deo datam potestatem. Sed nondum audebamus id petere, propter rei sublimitatem; nunc quia Dei digito inspiratum fuit in illius sacrum cor, hoc petit oratio nostra,

περιπέτειαν· ἀλλά γε νῦν ἐπιστέλλω τῷ ἐμῷ ἠγαπημένῳ καὶ ἁγίῳ πατρί· καὶ πρὸς τίνα γὰρ ἄλλον ἔχω διαλέγεσθαι ἐν τοῖς αὐτόθι, ἢ πρὸς τὸν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ γνώριμον καὶ φίλον, καὶ πατέρα, καὶ προασπιστὴν, καὶ σύμψυχον, καὶ ταυτόφρονα, καὶ συζηλωτὴν, καὶ ἐπίκουρον, καὶ σύμβουλον, καὶ πᾶν ὁποῖον ἔστιν εἰπεῖν εἰς οἰκειότητα καὶ προμήθειαν καὶ ἀντίληψιν, διὰ μόνον θεὸν καὶ τὴν ἀρετὴν ἣν ἀμφιέσας ἑαυτῷ ἐνθέῳ πολιτεύματι; ἐραστὸς τῷ ὄντι καὶ προύχων τῷ ἀξιώματι ἐν τῇ πρωτίστῃ τῶν ἐκκλησιῶν (1) τοῦ θεοῦ διαλάμποις· κἀξ αὐτῆς ἡλιοβολεῖς οἱονεὶ τὰ πέρατα διὰ τῆς πανταχῇ ἐξακουομένης θεωνυμίας, καὶ ὡς ἀληθῶς Βασιλείου προσηγορίας σύ· τοιοῦτος μὲν καὶ τηλικοῦτος σὺ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος καὶ ἀξιάγαστος πατήρ· ἡμῖν δὲ τὸ ἐπιστεῖλαι καὶ αὖθις ἀποστεῖλαι Εὐφημιανὸν τὸν πιστὸν υἱὸν ἡμῶν ἡ ὑπόθεσις οὐ δι' ἄλλο τι, ἢ, δι' ἣν αἰτίαν καὶ τὰ πρότερα γράμματα, ἅπερ ἀπεσώσαντο Διονύσιος καὶ ὁ αὐτὸς Εὐφημιανὸς οἱ γνησιώτατοι ἡμῶν υἱοὶ καὶ ἠγαπημένοι· οἵ, εἰ καὶ μὴ ἀντηκόμισαν ἀντίγραφα, ἀλλ' οὖν διά τι τῆς οἰκείας ἐξηγορίας καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ Μεθοδίου, ὁμοῦ καὶ τὸ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Μονοβασίας ἐπιστολῆς, ἱκανῶς ἡμῶν ἀνεζωπύρησαν τὰς ταπεινὰς ψυχὰς, εἰπόντες εὐκταῖα καὶ θεάρεστα μάλα καὶ ὄντως ἀποστολικῆς ψυχῆς ἄξια, ἃ ἐλαλήθη συμπαθῶς καὶ χριστομιμήτως, καὶ μὴν καὶ ἐτυπώθη πνευματοκινήτως καὶ πατροπαραδότως παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἀποστολικοῦ· οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ ἐποθοῦμεν, ῥοπῇ τοῦ κρατοῦντος τῆς καθ' ὑμᾶς οἰκουμένης τὴν ἐπικουρίαν διὰ τῆς τοῦ πρωτοθρόνου μεσιτείας καὶ θεοδωρήτου ἐξουσίας γενέσθαι· ἀλλ' οὔπω ἐτολμῶμεν τοῦτο αἰτήσασθαι διὰ τὸ ὑπέρκαλον· ἐπ' ἂν δὲ ἐνεπνεύσθη δακτύλῳ θεοῦ εἰς τὴν ἱερὰν καρδίαν, τοῦτο καὶ ζητεῖ ὁ λόγος, τοῦτο καὶ

(1) En ut sanctus vir Theodorus de romana ecclesia loquitur, quam non πρώτην sed πρωτίστην appellat, et in sequente epistola πρωτοβαθροῦσαν (et in cit. ed. τῆς ὑπ' οὐρανὸν ἐκκλησίας στερίωσιν.) Graecum quoque chronicon, schismate photiano antiquius, a nobis editum (Script. vet. ed. prim. T. I. part. II. p. 21.) sic habet: ὁ πρῶτος θρόνος τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πρόεδρος. Et infra: ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων καὶ ἐξοχώτατος τῶν πατριαρχῶν. Pudeat itaque Photium et Caerularium!

παραμυθεῖσθαι εὐχόμεθα οἱ ἀνάξιοι· εἰς μὲν δόξαν Θεοῦ προηγουμένως, ἥτις εἴη λυσιτέλεια μεγίστη τῆς ἑαυτῶν ἐκκλησίας· ὡς γὰρ εἷς κύριος, μία πίστις, εἷς Θεὸς, οὕτω δῆλον ὅτι καὶ μία ἐκκλησία, κἂν κορυφιάζοι ἀφ' ὑμῶν· ὥστε τὸ ὑμέτερον ἀσφαλίζεσθε, δεσπόταί μου, τὸ ἡμέτερον φροντίζοντες· τὸ αὐτὸ γὰρ ὑπὲρ ἀλλήλων φησὶ *

* I. Cor. XII. 25. μεριμνῶσι τὰ μέλη· καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος συγχαίρει πάντα τὰ μέλη· ὑπεμνήσαμεν οἱ ἁμαρτωλοὶ, οὐκ ἐδιδάξαμεν ἄπαγε, εἰς δὲ ὑμῶν τῶν ἁγίων κλέος. Ταῦτα μὲν ὡς παρὰ τοῦ μακαριωτάτου ἀποστολικοῦ θεοκρίτως προερχόμενα· τίς δ' ἂν εἴη πλὴν σοῦ τοῦ καλοῦ προστάτου καὶ συμβούλου δεξιοῦ καὶ κατὰ πάντα ἀποστολίζοντος, συνθέσθαι καὶ συμπρᾶξαι καὶ συμπροθυμήσασθαι εἰς τελείωσιν τῶν θεοζητήτων· ὡς καὶ τὰ πάλαι ἐπὶ τοῖς πάλαι ἐνεδείξω θεάρεστα ζηλῶν τῷ κυρίῳ ὡς ὑπέρμαχος ἀληθείας καὶ προστάτης, μετὰ τὴν ἀποστολικὴν κορυφὴν τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας· δέομαί σου τῆς ἁγίας ψυχῆς ποιεῖσθαί μου μνήμην τοῦ τὰ πάντα ἁμαρτωλοῦ, εἰς τὸ σώζεσθαι ἐν παντὶ τρόπῳ.

hoc fieri precamur nos indigni; ad Dei gloriam praecipue, atque ad maximam ecclesiae suae utilitatem. Nam sicut unus Dominus, una fides, unus Deus, sic nimirum et una ecclesia, sic tamen ut vester apex ei praesideat. Quare rem vestram tuemini, o domini mei, dum nostrae curam geritis. Invicem enim, inquit, sollicita membra sunt: et sive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; sive unum membrum in gloria est, cuncta membra congaudent. Haec nos peccatores in memoriam revocamus, non vos docemus; absit; vobis hoc antem sanctis ad decus redundat. Atque haec a beatissimo Apostolico divinitus proveniunt. Quis tamen alius, praeter te, patrone egregie, idonee consiliarie, et per omnia apostolorum imitator, et conciliare et operam conferre et conspirare ad religiosorum postulatorum consecutionem potest? Qui et olim in antiquis tractatibus visus es quae Domino grata erant curare, tamquam veritatis defensor et patronus, post apostolicum apicem, ecclesiae Christi. Oro tuam sanctam animam, nt mei plane peccatoris sis memor, ut omnimode salvus fiam.

ρϟγ'. Ἰωάννῃ ἐπισκόπῳ Μονοβασίας καὶ Μεθοδίῳ ἡγουμένῳ.

193. Iohanni episcopo Monobasiae, et Methodio praeposito.

Cod. f. 219. a. Τοῖς θεοτιμήτοις καὶ πνευματικοῖς μου πατράσι Ἰωάννῃ τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ Μονοβασίας, καὶ Μεθοδίῳ τῷ εὐλαβεστάτῳ ἡγουμένῳ· Θεόδωρος ἁμαρτωλὸς μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου.

Καλὴν βουλὴν ἐβουλεύσατο ἡ ἐμμελὴς ὑμῶν ἁγιωσύνη, ἀπάρασα τοῦ τῇδε αἱρετικοῦ ψυχοφθόρου κλύδωνος, καὶ πρὸς τὸν εὔδιον λιμένα τῆς πασῶν ἐκκλησιῶν πρωτοβαθρούσης εὐθυδρομήσασα· οὐ μᾶλλον τὸ καθ' ἑαυτὴν ἀσφαλισαμένη, ἢ τὸ κοινῇ συμφέρον σκοπήσασα θεοβούλως, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀνωτάτω εὐφημίας· τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν ἥτε ἱερὰ ὑμῶν συλλαβὴ, καὶ μὴν καὶ ἡ γλῶσσα τῶν παλινοστησάντων ἀγαπητῶν ἡμῶν υἱῶν· ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ καὶ τὸν λογισμὸν ἐνσκήψας, καὶ τὸν τόπον ὑποθέ-

Venerandis admodum spiritalibus meis patribus Iohanni Deo carissimo episcopo Monobasiae, et Methodio religiosissimo praeposito, Theodorus peccator monachus et Studii praepositus.

Rectum cepit consilium prudens sanctitas vestra, ab hac haeretica et animabus exitiali tempestate discedendi, atque ad tranquillum primae cunctarum ecclesiarum basis portnm recta se conferendi; non tam ut incolumitati propriae consuleret, quam ut communem utilitatem divino consulto curaret, quae summa vestra laus est. Id enim significavit et sacra vestra epistola, insuperque eornm lingua qui isthinc reversi sunt dilectorum filiorum nostrorum. Sed benedictus Deus, qui et hanc sententiam

vobis inspiravit, et modum praebuit, et benivole vos isthic excipi curavit; quamquam alter alteri praecessit, prout illi duo ad divinum sepulcrum. Namque et ambo laeti nuncii latores, a quibus haereticae custodiae homines frustrati sunt, et mei miselli preces facilius ad Apostolici aurem pervenerunt, et per vos ambos impressa sunt Dei digito in apostolico corde consilia. Quam laudabilis navigatio vestra! quam felix agon heic certantium, qui clariorem successum reddidit! siquidem duorum hominum salus, omnium incolumitatis causa fuit. Haud vobis debetur laudativa ex oleastro, sed illa cum paeane divinitus contexta de rosis corona; Prodromi nempe sectatori, immo dicendum et homonymo; itemque vero Methodio, quoniam methodus (regula) virtutum, utilis Christi ecclesiae, res tuae gestae sunt. Quid ergo reliquum sit, vos quidem o sapientes, nobis etiam tacentibus, nostis. Qui coepit in vobis bonum opus adeoque ecclesiae suae salutare, Deus perficiet. Propterea commonemus atque oramus, quod omnino vos facere non ignoramus. Sine intermissione instate obsecrantes, donec ea compleantur quae divinitus decreta sunt a sancto primae sedis Antistite. Hanc enim ob causam misimus dilectum filium nostrum Euphemianum, ut etiam nuncius sit accuratus omnium quae heic fiunt. Universos zeli nostri socios et sanctos salutare dignemini, reverendissimum meum praecipue archimandritam: namque et nos, siquando poterimus, nunciare vobis bona et significare quae oportet non negligemus.

194. Isaaco et Arsenio in sancta civitate monachis.

Iucundum humilitati meae est quemlibet de terrae sanctae patribus alloqui, quia prospere accidit ut mitterem de meis caris fratribus qui istic sunt; et quidem vobis sanctissimis patribus, quorum brevi tempore conversatio, tam amanter in hu-

μένος, καὶ εὐμενῶς ὑμᾶς προσδεχθῆναι ἐν τοῖς αὐτόθι εὐοδώσας, εἰ καὶ θάτερος θατέρου προέδραμεν ὡς ἐπὶ τοῦ θεοδόχου μνήματος· * καὶ γὰρ χαρᾶς εὐαγγέλια ἄμφω, δι' ὧν οἵ τε τῆς αἱρετικῆς κουστωδίας ἠπράκτησαν· ἥτε ἡμετέρα δέησις τῶν ταπεινῶν, εὐμαρεστέρως εἰς τὰ ὦτα τοῦ ἀποστολικοῦ εἰσελήλυθεν, καὶ δι' ἀμφοῖν ἐτυπώθη τῷ δακτύλῳ θεοῦ ἐν τῇ ἀποστολικῇ καρδίᾳ βεβουλευμένα· ὡς γεραρὸς ὑμῶν ὁ πλοῦς, ὡς εὐκλεὴς ὁ ἀγὼν τῶν ἐνταῦθα ἐναθλούντων, τιμαλφέστερον τὸ κατόρθωμα ἐργασάμενος· εἴπερ δυοῖν ἀνδροῖν ἡ πάντων σωτηρία κατέπρακται· οὐ κότινος ὑμῖν ἐξομολογικὸς *, ἀλλ' ὑμνικὸς ἐκ ῥοδωνίας θεοπλόκου στέφανος, τῷ ἰχνηλάτῃ τοῦ προδρόμου, εἴη δὲ εἰπεῖν καὶ συνωνύμῳ· καὶ τῷ ὡς ἀληθῶς Μεθοδίῳ, εἴπερ μέθοδος ἀρετῶν ὠφέλιμος τῇ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἡ σὴ πρᾶξις· τί οὖν τὸ λειπόμενον, ἴστε οἱ σοφοί, κἂν ἡμεῖς σιγῶμεν· ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν καὶ τηλικοῦτον σωτήριον τῇ ἑαυτοῦ ἐκκλησίᾳ θεὸς τελειώσειεν· διὸ ὑπομιμνήσκομεν καὶ παρακαλοῦμεν, ὃ πάντως ποιεῖν ὑμᾶς οὐκ ἀγνοοῦμεν· μὴ ὑφεῖτε προσκείμενοι καὶ ἐκλιπαροῦντες, ἕως ἂν περαιωθῇ τὰ θεοειδῶς ἐγκεκριμένα τῷ ἁγίῳ πρωτοθρόνῳ· εἰς αὐτὸ γὰρ τοῦτο ἀπεστείλαμεν Εὐφημιανὸν τὸν ἀγαπητὸν ἡμῶν υἱόν, πρὸς τὸ καὶ ἄγγελον γενέσθαι ἀκριβῆ πάντων τῶν ἐνταῦθα πραττομένων· προσειπεῖν ἅπαντας τοὺς ὁμοζήλους καὶ ἁγίους, μάλιστα τὸν σεβασμιώτατόν μου ἀρχιμανδρίτην ἀξιώσατε· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς περὶ ὑμῶν εἴ που δυνηθείημεν, εὐαγγελίσασθαι τὰ ἀγαθὰ καὶ προσαγορεῦσαι τὰ εἰκότα σπουδάσομεν.

* Ioh. XX 4

* ms. ἐξολογικός.

ρϙδʹ. Τοῖς ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει μονάζουσιν, Ἰσαὰκ καὶ Ἀρσενίῳ.

Ἀγαπητὸν ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς παντὶ πατρὶ τῶν τῆς ἁγίας γῆς προσφθέγγεσθαι, εὐοδωθεῖσιν ἀποστεῖλαι ἕνα τῶν ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν ἐν τοῖς αὐτόθι· μὴ ὅτι γε ὑμῖν τοῖς ἁγιωτάτοις πατράσιν, ὧν ἡ ἐπ' ὀλίγον χρόνον συνουσία οὕτως ἐνεφυτεύθη φιλικῶς ἐν Cod. f. 290. b.

τῇ ταπεινῇ ἡμῶν καρδίᾳ, ὡς ἀνεπίληστον εἶναι ταῖς ἀγαθαῖς μνείαις, διὰ τὴν ἐν πᾶσι χρηστότητα τῶν τρόπων τε καὶ τῶν λόγων ὑμῶν· οὗ γὰρ ταπεινοφροσύνη, ἐκεῖ πᾶν ἀγαθὸν κατόρθωμα· ἐφ' ᾧ ἡ ἁγία ὑμῶν δυὰς μυρίζουσα, οὐ μόνον τηνικαῦτα, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἕως νῦν ὀσμὴν εὐωδίας ἡμῖν ἁγιάσματος ἐνίησι· τοιοῦτοι ὑμεῖς ὑπὲρ πάντας τοὺς ἐξ ἀνατολῆς ἐπιφοιτήσαντας ὤφθητε ἀξιεπαίνετοι· ἀγαθὰ ὑπομνήματα ἐναφήσαντες τοῖς ἀγαπῶσιν ὑμᾶς· οὗ δὲ εἵνεκα ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἀδελφοῦ, αὐτὸς διδάξει· οἶμαι δὲ οὐδὲ ὑμῖν ἀγνοούμενον, ἔτι ὄντων ἐν τῷ Βυζαντίῳ τυρβαζομένης τῆς ὑποθέσεως· ἀνῆψε τοιγαροῦν τὴν κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων αἱρετικὴν φλόγα ὁ κρατῶν ὡς ἐμπρῆσαι πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ὀλέσαι σχεδὸν πάντα ἄνθρωπον ὑπαχθέντα τῇ ἀσεβείᾳ· ἀλλ' ὥσπερ Ἀχαὰβ ἢ Ναβουχοδονόσορ γενόμενος, ὃς καθαιρέσει πάσης ἁγίας εἰκόνος, τὴν ἑαυτοῦ μόνην προεστήσατο· ἣν, οὐχ ὁ βουλόμενος προσκυνεῖν, εὐθὺς παραδίδοται τῇ φλογὶ τῶν βασάνων· τὰ καθ' ἕκαστον λέγειν, παρέλκον ἡγοῦμαι, ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἁγιώτατον ἡμῶν πατριάρχην γράμμασιν ἐμφερόμενα (1)· ἄλλως τε καὶ τοῦ ἀδελφοῦ δυναμένου ἀπαγγεῖλαι· τοῦτο δὲ παρακαλεῖ ὁ ἐλάχιστος ὑμῶν ἀδελφὸς, διὰ τὴν ἐν κυρίῳ ἀγάπην ἀνοῖξαι τῷ γραμματηφόρῳ σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, εἴς τε προσέλευσιν καὶ προσκύνησιν τῆς ἁγίας κορυφῆς (2), καὶ εἰς ὅ τι ἄλλο χρὴ τὸ φιλάδελφον ὑμῶν δοκιμάζειν· ἐπιφέρεται γὰρ καὶ ἑτέρας ἐπιστολὰς πρὸς ἕτερα πρόσωπα· καὶ μέντοι καὶ σύγγραμμα ἡμῶν τῶν ἀμαθῶν· ὡς οὖν σύσσωμοι καὶ συμμέτοχοι τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, μᾶλλον δὲ ὡς τοῦ θεοῦ θεραπευταὶ καὶ τοῦ κοινοῦ κηδεμόνες, καὶ προσβλέψαι καταξιώσατε τὸν ἀδελφὸν, καὶ εἰσδέξασθαι, καὶ τροποφορῆσαι ἐν παντὶ τρόπῳ, ὡς ἂν θεοῦ εὐδοκοῦντος, πάλιν ἀναπεμφθείη πρὸς ἡμᾶς· τὸ δὲ ἀποσταλὲν ἡμῖν γράμμα ὑμῶν ἀπεδεξάμεθα, καὶ ἔγνωμεν δι' ἣν αἰτίαν ἀπάραντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, οὐκ εὐοδώθητε ἀπελθεῖν εἰς δύσιν.

mili corde meo defixa est, ut numquam a bonis recordationibus excidat, propter vestrorum morum verborumque comitatem: ubi enim humilitas est, ibi bonum opus quodlibet. Quare beneolens vester binarius, non tunc tantummodo, sed huc usque suavem sanctitatis odorem nobis expirat. Adeo vos prae orientalibus huc venientibus visi estis laudabiles, bonam amicis vestris relinquentes memoriam. Cur autem frater sit missus, ipse vos docebit; quod ceteroqui ne vobis quidem incognitum puto, quoniam vobis adhuc Byzantii diversantibus coortus est controversiae tumultus. Succendit itaque adversus sacras imagines flammam imperator, ita ut universa ecclesia conflagraverit, cunctique paene homines impietate seducti ruinam passi sint. Ille quidem velut Achab quidam aut Nabuchodonosor sancta omni destructa imagine, suam tantummodo proposuit, quam qui venerari negat, statim cruciatuum flammae traditur. Singula dicere, superfluum existimo, quae in litteris ad sanctissimum patriarcham vestrum perscripta sunt: praeter quam quod frater quoque renunciare poterit. Hoc autem rogo minimus ego fratrum vestrorum, ut per caritatem Christi, misericordiae viscera exhibeatis epistolae latori, sive ob accessum et adorationem sancti verticis, sive alia re qualibet oportebit eum fraternam caritatem experiri. Namque et ad alios perfert litteras; et quidem epistolam quoque me insciti. Ut ergo concorporati et sodales humilitatis meae, immo vero ut Dei famuli, et rei communis curatores, observare dignemini fratrem, et excipere, eiusque mores et indolem omnimode tolerare; ut si Deus annuerit, possit ad nos remitti. Recepi quam misisti mihi epistolam, cognovique quam vos ob causam Constantinopoli digressi, haud potueritis in occidentem pergere.

(1) Theodori ad quatuor patriarchas litterae de iconomachorum haeresi et persecutione memorantur in eius vita cap. 38. apud nos T. VI. p. 335.

(2) Patriarcham hierosolymitanum intelligo.

195. Nicetae praeposito.

Auditis quae sanctitati tuae prius, peccatorum meorum causa, acciderunt, non leviter ingemui, sed et vehementer comploravi, caritatis lacrymas effundens miser, et lugubria verba clamitans. Quid enim amici calamitate tristius? Sed enim posterioribus cognitis, et quod Deus non siverit frustranea tibi fieri prisca certamina, te denno praeclare pugnante; hoc inquam nuncio accepto laetitiis incessi, Domino gratias agens, qui luctum in gaudium piis cunctis convertit. Non enim vel brevi tempore mansit dolor, quoniam de fortitudine tua sperabam, qui propter haerentem tibi virtutem, capturus eras inde profectum. Sed euge, o inclyte, qui lapsu tuo illustriorem victoriam fecisti; cuius gratia, rursus te alumnum suum agnoscit ecclesia Dei, teque confessorum suorum albo adscripsit. Tanta enim est Dei benignitas, ut et currentes remuneretur, et iterum stadium ingressos corroboret. Hem malum illum conventum sive colloquium! Inde enim te captum scio, o mi reverendissime; et quidem nugas has praedixeram, capta de prioribus coniectura. Talis enim est, qui cunctis praeest. Nam qui olim evangelicas transgressiones, dispensationis loco habuerat, et quidem in persecutionibus, idem nunc communionem quoque haereticorum perinde aestimat; et quidem palam; ex quo negationem Christi et Deiparae et cuiuslibet sancti in ipsorum imaginibus, nullatenus inter res exitiosas censet: captus ipse, et alios qui firmi erant, proprio exemplo capiens. Nec incongrue: quomodo enim, quem prioris impietatis non paenituerat, is in posterioribus certaminibus exhiberet se Deo constantem quominus a recta fide discederet? Quamobrem te oro quaesoque, mi pater, ut confitens te detestari quicquid antea multifariam actum fuit, praesentem tuam valde mirabilem confessionem consummes, pro me simul peccatore orans.

ρϟε'. Νικήτᾳ ἡγουμένῳ.

Οἷα τὰ συμβεβηκότα τῇ ἁγιωσύνῃ σου κατὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας τὸ πρὶν ἐγνωκώς, οὐ μικρὸν ἐστέναξα, ἀλλὰ καὶ μεγάλως ἀπωδυράμην, δάκρυον ἀγάπης ἀποστάξας, ἀποφθέγματά τε θρηνητικὰ μελῳδήσας ὁ τάλας· τί γὰρ φίλου συμφορᾶς ἀνιαρώτερον; ὁποῖα δὲ τὰ δεύτερα εὐδοκίᾳ θεοῦ τοῦ μὴ ἐάσαντος φροῦδα γενέσθαι σου τὰ πάλαι ἀγωνίσματα διὰ τῆς καλλίστης ἀναπαλαίσεως, αὖθις ἀκουτισθείς, ἔνθους γέγονα, εὐχαριστήσας κυρίῳ τῷ στρέψαντι τὸν κοπετὸν εἰς χαρὰν πᾶσι τοῖς εὐσεβοῦσιν· οὐδὲ γὰρ εἰς βραχὺ τὸ λυπηρόν, ἐξ οὗ ἤλπιζον κράτος διὰ τὴν ἐνοῦσαν ἀρετήν, ἐντεῦθεν πρόσκομμα εὑρηκέναι· ἀλλ' εὖγε γενναῖε, ὅτι τῆς ἥττης περιφανεστέραν ἐργάζῃ τὴν νίκην· δι' ἧς ἐγνώρισέν σε τρόφιμον αὖθις ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία, ἐγκαταριθμήσασά σε τῷ καταλόγῳ τῶν ἑαυτῆς ὁμολογητῶν· τοιαύτη γὰρ ἡ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπία, καὶ τοῖς εὐδρομοῦσι φιλοδωροῦσα, καὶ τοὺς παλινδρομοῦντας καταστηριζομένη· φεῦ τῆς κακῆς συνεδρείας εἴτουν συνοδίας· ἐντεῦθεν γὰρ οἶδ' ὅτι εἴλαο τιμιώτατέ μοι· καί γε προὔλεγον τὸν σκινδαλμὸν ἐκ τῶν προγεγονότων στοχαζόμενος· τοιοῦτος γὰρ ὁ τῶν πάντων προύχων· ὁ γὰρ πάλαι τὰς εὐαγγελικὰς παραβάσεις οἰκονομίας τιθέμενος, καὶ ταῦτα μετὰ διωγμῶν, αὐτὸς καὶ τὴν νῦν κοινωνίαν τῶν αἱρετικῶν· καί γε ἐν προὔπτῳ, ἐξ ἧς ἡ * κατ' ἄρνησιν Χριστοῦ, τῆς τε θεοτόκου, καὶ οὑτινοσοῦν ἁγίου διὰ τῶν οἰκείων εἰκόνων, ἐν οὐδενὶ τῶν ὀλεθρίων ἔθετο· συλλαβὼν καὶ συλλαμβανόμενος διὰ τοῦ κατ' αὐτὸν ὑποδείγματος ἀεὶ τοὺς ἀσυφελίκτους· καὶ εἰκότως· πῶς γὰρ ὁ ἐπὶ τοῖς προτέροις ἀσεβήμασι μὴ καταγνοὺς ἑαυτοῦ, ἐν τοῖς μεταγενεστέροις ἀγωνίσμασιν ἔμελλε θεῷ παριστᾷν ἑαυτὸν ἀκατάσειστον καὶ μὴ ἠσεβηκέναι; διὸ ἐρωτῶ σε καὶ παρακαλῶ πάτερ μου, ἐν ὁμολογίᾳ ἀθετήσεως τῶν τότε πολυτρόπως πραχθέντων, τὴν ἄρτι θείαν ὁμολογίαν διάνυε, εὐχόμενος ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ.

Cod. f. 227. b.

* Ita cod.

ρϟϛʹ. Ἀρσενίῳ μοναχῷ.

Cod. f. 228. a. Ἐδεξάμην τὰ γράμματα τῆς ἀγάπης σου, ἃ κατανοήσας ἐμμελῶς ἐστέναξα μὲν ἐπὶ τῇ γεγενημένῃ δραματουργίᾳ· μᾶλλον δὲ ὑποπτώσει τῶν δοκούντων εἶναί τι, ὑφ' ἧς εἵλω καὶ ὁ σὸς πατήρ, ἐμὸς δὲ ὁμόψυχος ἀδελφός· οὗ, καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἤλγυνέν με ἡ πρὶν ἧττα, ὡς νῦν ηὔφρανεν ἡ ἀναμάχησις μάλα· ἐπῄνεσα δὲ λίαν τὸ διαπονητικόν σου, ἀδελφέ, περὶ τὸν αὐτὸν καθηγεμόνα· ὅτι ὡς ἀληθῶς μαθητοῦ ἀληθινοῦ ἀγαπήματα, καὶ τέκνου ἀψευδοῦς ἀποκλαύματα, τὰ ἐγκάρδια καὶ ἔμπυρα ῥήματα τῆς ἐξηγορείας σου· καὶ γάρ τοι ὅτι θάνατος ψυχῆς ἡ σύμπτωσις καὶ σωματοποίησις τῆς χριστομάχου αἱρέσεως καὶ ἡ ἅπαξ κοινωνία αὐτῆς τῷ ἑαλωκότι· καὶ ταῦτα μετὰ ἔνστασιν γενναίαν, καὶ τοῦτο ἐν βαθμῷ καί γε ἱερατικῷ καὶ ἡγεμονικῷ· εἰκότως οὖν πανσοφώτατε ἀπεκλαύσω, εὐεπιγνώστως ἐλεεινολογήσω, ὡς ἡμαγμένην ἐσθῆτα ὁρῶν τὴν πατρῴαν δυσημέρειαν, μᾶλλον δὲ θηριοβρωσίαν νοητήν· ἐκεῖνα οἷον φθεγγόμενος, θηρίον πονηρὸν ἥρπασεν, οὐ τὸν
* Gen. XXXVII. 33. Ἰωσήφ, ὃν πάλαι θρηνῶν ἦν Ἰακώβ *, ἀπεμποληθέντα ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν ἐν πλάσματι τοῦ ὑποδειχθέντος χιτῶνος, ἀλλὰ τὸν ἐμὸν πατέρα θηρίον ἀνθρωπόμορφον Ἰωσήφ, ὁ εἰθισμένως θηρεύων τοὺς ὁμογνωμονοῦντας ταῖς ἐκείνου ἀσεβείαις, ἀλλ' οὐκ οἰκονομίαις· ἐκεῖνος, ἀδελφέ, ὃς τὰ πάλαι εἷλεν ἐν ταῖς τοῦ εὐαγγελίου παραβάσεσιν οὐκ ὀλίγους· ἐκεῖνος τὴν κοινωνίαν οἰκονομίαν δογματίσας, τοὺς ἀνόμως πεισθέντας συγκατέσπασε· καὶ τοιοῦτος μὲν αὐτός· σὺ δὲ μεμακαρισμένος καὶ θρηνήσας ὃς ἄμφω τὼ χεῖρε συνανελκύσας τὸν πατέρα, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν πάλιν καθιδρύσας· οὕτω γὰρ ἔχει· καὶ χαῖρε, ὅτι ζῶν ἐστιν ἐν κυρίῳ, κἂν τεθνήκει πρότερον· πατάξει γὰρ
* Os. VI. 2. φησιν * καὶ μοτώσει, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσει· τίς ταῦτα; ὁ Λάζαρον τετραή-
* Ioh. XI. μερον ἐγείρας ἐκ τάφου· * ὃς τὸν νῦν

196. Arsenio monacho.

Recepi caritatis tuae litteras, quae diligenter considerans, sane dolui actam tragoediam; praesertim ob eorum lapsum qui videbantur esse aliquid; quo turbine abreptua fuit etiam pater tuua, meusque unanimis frater; cuius ut prior clades me prae ceteris maerore affecerat, ita nunc reditus ad pugnam plurimum exhilaravit. Laudo autem magnopere laboriosas tuas, o frater, circa ipsum praepositum curas: quia verum veri discipuli amorem, et sinceri filii complorationes, et flammata ex imo corde verba, prae se tulerunt adhortationes tuae. Reapse enim mors animae est collapsio et concorporatio cum inimica Christi haeresi, et vel semel eum communicare, qui captus fuerit; et quidem postquam fortiter restiterat, et cum in gradu sacerdotali et praepositura consisteret. Merito itaque, o prudentissime, eluxisti; nec aine iusta consideratione complorasti, ceu cruentam vestem cernens paternam calamitatem, immo vero apiritalem a beluis devorationem: tantum non illa verba dicens: fera pessima rapuit, non illum Iosephum, quem olim flebat Iacob, a fratribus divenditum, cum ostensae vestis simulatione, sed parentem meum, fera in hominis forma, Iosephus; qui more auo venatur eos qui ipsius magis impietatibus, quam diapensationibus, consentiunt. Ille, o frater, olim quoque ad evangelii transgressionem non paucos impulit: ille nunc etiam, Chriati imaginem abolens, communionem nomine dispensationis indigitat; et qui sibi credunt, in praeceps secum devolvit. Talia hic homo est. Tu vero beatus qui flevisti, qui ambabus manibus patrem retraxisti, et in eadem confessione denuo constabilivisti. Sic enim revera actum est. Et gaude, quod vivit in Domino, quamquam antea mortuus fuerat. Percutiet enim, inquit scriptura, et medebitur, et tertia die suscitabit. Quis haec egit? Ille qui Lazarum quatriduanum de sepul-

cro excitavit; et tuum nunc patrem, itemque meum, ad vitam revocavit. Iubila, iubila, neque ulterius fleto, Martha. Immo pro viribus posthinc etiam ei opitulare, ad quem pariter ego dedi litteras.

δ' αὖ καὶ ἐμὸν πατέρα ζωοποιήσας· γήθει γήθει, καὶ μηκέτι κλαῖε, Μάρθα· * ἤτοι καὶ ἐφ' ὅσον οἷόν τε καὶ ἀπὸ τοῦ δεῦρο βοηθῶν αὐτῷ, ᾧ τινι καὶ ἐπέστειλα. * Ms. μαρθαντικά.

197. Sergio consuli aërici.

Iamdudum scripsissem nobilitati tuae, conscius te non desinere ab amicitiae officio. Sed enim rerum mutatio, manui meae stuporem iniecit, ne forte essem invisus etiam summis amicis, qui non bonam mutationem fecerunt; cuius effectus est, non ut ex parte retrorsa in prorsam pergat, sed contra potius in diversam partem feratur. Quia tamen non in horum numero tu es qui tanta virtute polles, suasi tandem mihi ut ad te litteras darem. Hac ergo scriptiuncula te alloquor dominum meum specialemque amicum, cuius multa sapientia est, et avita orthodoxia; cui insuper valde placet a turba semet retrahere, et cum Deo versari: parvipendere denique Caesarem, et quicquid ad Caesarem praecipue attinet. Quomodo ergo, carissime, dicam enim audacter, quomodo inquam tantus cum sis, a visibilibus rebus victus es? Sufficit enim mihi rem hanc nominare, dignitatis tuae pudore. Sed heu fragilem hominum naturam! Haec facit tempus illis, qui secundum tempus fidem mutant, non tamen firmis qui semper in eodem proposito sunt. Verumtamen ego homunculus te obsecro qui in media colluvie versaris, oro inquam ut quam minime te mundanis amaris fluctibus aspergi sinas, puramque simul et immaculatam orthodoxiae vestem conserves.

ρϙζ'. Σεργίῳ ὑπάτῳ τοῦ ἀερικοῦ (1).

Πάλαι ἂν ἀπέστειλα τῇ εὐγενείᾳ σου διηγαγμένος μὴ ἀτονεῖν τοῦ φιλικοῦ καθήκοντος· ἀλλ' ἡ τῶν πραγμάτων μεταβολή, ὑπενάρκησέ μου τὴν χεῖρα, μήπως ἀπόβλητος ὦ, καὶ ἄγαν φίλοις, ἀλλοιωθεῖσιν οὐ τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν· καὶ ἧς ἔργον οὐκ ἐκ τοῦ κατόπιν εἰς τὸ πρόσω φέρεσθαι, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν καὶ πρὸς τὸ ἐναντίως καθυπάγεσθαι· ἐπεὶ δὲ οὐ τῶν τοιούτων ὁ τοσοῦτος τὴν ἀρετήν, πέπεικα ἐμαυτὸν ἐπὶ τὸ γράφειν ἐλθεῖν· καὶ δὴ διὰ τουδὶ τοῦ γραφίδος προσφθέγγομαί σε τὸν ἐμὸν δεσπότην καὶ διαφερόντως ἐραστήν· οὗ πολλὴ μὲν ἡ γνῶσις, πατρόθεν δὲ ἠργμένη ἡ εὐσέβεια· καὶ οὗ τὸ συστέλλειν ἑαυτὸν τῶν πολλῶν, καὶ Θεῷ συγγίνεσθαι, μᾶλλον ἐράσμιον· ὀλίγα δὲ φροντίζειν Καίσαρος, καὶ τῶν περὶ Καίσαρα ἰδιώτατον· πῶς ἂν, ὦ φιλότης, παρρησιάσεται γὰρ ὁ λόγος, ὁ τηλικοῦτος ἐν τοῖς ὁρωμένοις ὑπήχθης; ἀρκετὸν γὰρ ἐν τοσούτῳ δηλῶσαι τὸ προκείμενον, αἰδοῖ τῆς πρεπούσης σε τιμιότητος· ἀλλὰ φεῦ τῆς ὀλισθηρᾶς φύσεως τῶν ἀνθρώπων· ταῦτα μὲν ὁ καιρὸς τοῖς κατὰ καιρὸν τὰς πίστεις μεταμείβουσιν, ἀλλ' οὐ παγίοις καὶ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχουσι· σὲ δὲ ὅμως εὔχομαι ὁ ταπεινὸς τοῖς ἐν μέσῳ ἐγκαλινδούμενον, ὀλίγα μὲν τοῖς ἐκ βίου κύμασιν ἁλμυροῖς ῥαντίζεσθαι· ἄσπιλον δὲ ὁμοῦ καὶ ἄμωμον τὸν τῆς ὀρθοδοξίας χιτῶνα διατηρεῖν. Cod. f. 220. a.

198. Naucratio filio.

Paucis verbis respondeo, carissime fili, tuis multis laudum praeconiis, quae non sine gravi audio metu, qui talis non sim, sed ille potius in trivio proiectus, peccatis meis intermortuus, neque verbis neque

ρϙη'. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Βραχέσι συλλαβαῖς ἀμείβομαί σου, τέκνον, ἠγαπημένον τοὺς πλείστους λόγους τῶν ἐγκωμίων, οὓς ἐπαΐω, δεδιὼς σφόδρα μὴ ὢν τοιοῦτος ἀλλ' οἷος ὁ ἐρριμμένος ἐν τριοδίᾳ διὰ νεκρότητα ἁμαρτημάτων, οὔτε Cod. f. 220. a.

(1) Aëricum, genus quoddam vectigalis, praeter commune, a Iustiniano olim excogitatum (vide Cangium); cui nunc exigendo Sergius hic praeerat.

λόγῳ ἢ ἔργῳ εὐηρεστηκὼς πώποτε τῷ Θεῷ μου· εἴη δ' ἂν τῆς ὑμετέρας εὐχῆς ἔργον, ἄρξασθαί με ἀπὸ τοῦ δεῦρο θεοσεβεῖν ἐν τῷ κτήσασθαί με καινὴν καρδίαν, μισοῦσαν καὶ βδελυττομένην τὴν ὡς ἀληθῶς μυσαρὰν ἁμαρτίαν, καὶ ἀγαπῶσαν τὴν μόνην ἐφετὴν καὶ ἐρασμιωτάτην ἀρετὴν, ἥτις ἐστὶν ὁ Θεός· σὺ δὲ, ὦ παῖ καλὲ, νῆφε, ἐν πᾶσιν ἔργον ποιῶν εὐαγγελιστοῦ διὰ τῆς καλλίστης σου διακονίας· οἶδα γάρ σε διατεινόμενον ὧδε κἀκεῖ, καὶ φροντίζοντα πολλῶν ὡς οἰκονόμον Θεοῦ· εἰ καὶ βρέμει ἀπειλῆς ὁ κρατῶν, μὴ φοβοῦ· οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ· εἰ καὶ τοῖς σημείοις οὐκ εἴκουσιν οἱ ὑπεναντίοι, μὴ θαυμάσῃς, ἀλλὰ μακροθύμει· οὔτε γὰρ ἐκεῖνοι ἄλλως εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας ἥκουσιν, ἢ οἱ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ κομίσασθαι τὴν μισθαποδοσίαν· δι' ἐλπίδος γὰρ καὶ πίστεως καὶ ὑπομονῆς, πάντες οἱ ἅγιοι εἰλήφασι τὰς ἐπαγγελίας· ὥστε μὴ ζήτει καιροὺς καὶ προθεσμίας λήξεως τῶν κακῶν· τότε λωφήσουσιν, ὁπόταν συμφέρον ἡμῖν· διὸ τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα τρέχωμεν, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Χριστόν· * ὃς πέποιθα τελειώσειν ἡμῶν τὸν δρόμον, ἱλεούμενος ἱκεσίαις πατρικαῖς συμπάσαις ἁγίων· προσειπὲ τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐξαιρέτως τὸ Δ τὸ Λ· οἱ σὺν ἐμοὶ πλεῖστα σε προσαγορεύουσιν.

* Hebr. XII. 2.

ρϟθʹ. Τῷ αὐτῷ.

Cod. f. 230. a. Εἰ καὶ οὐκ ἐδεξάμεθά σου γράμματα, τέκνον ἠγαπημένον, διὰ τοῦ ἀδελφοῦ Θεοδούλου ἀγνοίᾳ σου ἀπάραντος, καὶ ὡς ἐπ' ἄλλης ὁδοῦ, ἀλλ' οὖν ἡμεῖς καλῶς ἔχειν ἐνομίσαμεν ἐπιστεῖλαί σοι, γνωρίζοντες ὅτι χάριτι Χριστοῦ ὑγιαίνομεν σωματικῶς· εἴη δὲ καὶ κατὰ ψυχὴν ἐῤῥῶσθαι ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπικλήσεως τοῦ μακαρίου μου πατρός· ὅτι οὐκ οἴκοθεν οὐδὲ ἐξ ἔργων μου ἔχω ἰσχύν· δυνατὸς δὲ ὁ Θεὸς δι' ὑμᾶς σώζειν κἀμὲ, εἰς ὃν ἀποκρέμασθε ἐν ἀγάπῃ, ὥσπερ κἀγὼ ἐν ὑμῖν· τίς γάρ μου ἄλλη δόξα ἢ χαρὰ ἢ προθυμία πάρεξ ὑμῶν, διαφερόν-

opere Deo meo umquam acceptus. Utinam vero precibus vestris fiat, ut abhinc incipiam famulari Deo, novo corde suscepto, quod oderit atque aversetur detestabile enimvero peccatum, ametque solam desiderabilem et amabilissimam virtutem, quae est ipse Deus! Tu vero, egregie fili, vigila, faciens in omnibus evangelistae opus per tuum optimum ministerium. Scio enim te hac illac distractum, et multis curis implicitum, ut Dei oeconomum. Etiamsi minaciter fremat imperator, ne metuas: non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, amoris, ac modestiae. Quod si ne signis quidem cedunt adversarii, ne mireris, sed esto longanimis. Neque aliter, vel illi ad peccatorum suorum culmen veniunt, vel Dei electi ad mercedis perceptionem. Spe enim, et fide, atque patientia sancti omnes promissionum fructum adepti sunt. Quare ne vestiges tempora, neque definitum malorum terminum: tunc ea quiescent, cum nobis utile fuerit. Propterea propositum nobis agonisticum stadium decurramus, aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Christum; quem spero cursui nostro finem daturum, placatum precibus patrum et omnium sanctorum. Saluta fratres omnes, praecipueque Δ et Λ. Qui mecum sunt, plurimam tibi salutem dicunt.

199. Eidem.

Etsi nullas accepi litteras tuas, carissime fili, a fratre Theodulo, qui te inscio discessit, et quasi alia via iter facturus, nihilo tamen minus, rectum iudicavi me ad te scribere, significantem Christi gratia corporali me valetudine frui. Fiat autem ut anima quoque bene valeam ego miser precibus vestris et intercessione beati patris mei! quandoquidem non proprias, neque ex operibus meis, habeo vires. Potens est autem Deum propter vos me quoque servare, a quo in caritate pendetis, sicut et ego vobis innitor. Nam quaenam alia mihi gloria vel gaudium vel fiducia,

praeter vos, et te praecipue fidelem atque dilectum, qui omnia mihi post Deum in hac vita exhibes? Ideo laetor de vita tua atque profectu: obsecroque bonum Deum meum, ut maiorem tibi adhuc intellectum tribuat cum prudentia perfecta, et absolutissima humilitate, ne umquam spem meam frustreris, neque eandem de te multorum opinionem. Neque enim per paucorum ora tuae virtutis fama volitat. Videsis ergo, fili, quale sit opus tuum; quia qui scientiam addit, superaddet dolorem; et qui laudem accipit, si certe egregius et sapiens est, zeli ignem concipit in pavore multo. Serva temet etiam quod ad interiorem hominem attinet, inexpugnabilem adversus implacabilem et indesinentem diaboli luctam; quod vero ad exteriorem hominem, per bonam in cunctis conversationem et prudentiam. Iam recepimus fratrem quoque Proterium, per quem sine dubio, si Deus vos isthic demorari voluerit, litteras tuas accipiemus et rescribemus. Tamquam pacis filius, in pace contine, fili mi, fratres tuos, Christum imitans. Scias nos habere quae satis usui sunt. Hoc a te consequi velim, fili, in Domino: consolare in hoc viscera mea, ut corpore quoque valeas. Te salutant qui mecum sunt. Plurimum fratres saluto. Gratia tecum.

200. Eidem.

Quousque, fili, non desinis verbis tuis nos magnificare? Quamdiu non cessas praeconiis nos extollere? Sed arbitror, duabus ex causis te id agere; una, quia amore traheris, qui solet veritatem saepe suffurari, ut ait theologus: altera, quam pluris aestimo, quia laudibus vis solidare dissolutam mei miseri animam. Det itaque Dominus, non secundum tua praeconia, multa sunt enim et nimia, sed parum aliquid boni propter sanctas vestras preces me agere, et ne a vestigiis praeclare certantium ignavus aberrem. Non parum autem moleste tuli praeteritas tuas tribulationes,

τως δὲ σοῦ τοῦ πιστοῦ καὶ ἀγαπητοῦ, καὶ τὰ πάντα μοι μετὰ θεὸν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἀνήκοντος· διὰ τοῦτο χαίρω ἐπὶ τῇ ζωῇ καὶ προκοπῇ σου· παρακαλῶ τὸν ἀγαθόν μου θεὸν ἵνα ἐπὶ πλεῖον δώῃ σοι σύνεσιν ἐν φρονήσει τελείᾳ καὶ ταπεινώσει πληρεστάτῃ, εἰς τὸ μὴ διαψευσθῆναι τὰς ἐλπίδας μου· μηδ' αὐτὰς τῶν πολλῶν ἐπὶ σοὶ ὑπολήψεις· καὶ γὰρ ἐν οὐκ ὀλίγων στόμασι κεῖσαι ἐπ' ἀρετῇ λόγου· βλέπε οὖν τέκνον τὸ ἔργον σου ὁποῖον· ὅτι ὁ προστιθεὶς γνῶσιν, προσθήσει ἄλγημα· καὶ ὁ δεξάμενος ἔπαινον, εἴπερ θεῖος καὶ σοφὸς, συνέλαβεν πῦρ ζήλου ἐν πολλῷ τρόμῳ· τήρει σεαυτὸν καὶ πρὸς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἀκαταγώνιστον εἶναι ἐκ τῆς ἀκηρύκτου καὶ ἀνενδότου διαβολικῆς πάλης· καὶ πρὸς τὸν ἔξωθεν, διὰ τῆς ἐν ἅπασιν εὐσυστροφίας καὶ εὐβουλίας· ἤδη ἀπεκδεχόμεθα καὶ τὸν ἀδελφὸν Προτέριον· δι' οὗ πάντως εἴπερ οἰκονομεῖ θεὸς ἔτι ἐπιμένειν ὑμᾶς ἐν τοῖς αὐτόθι, καὶ δεξόμεθά σου γράμματα καὶ ἀνταποστείλωμεν· ὡς εἰρήνης υἱὸς, εἰρηνοποίει τέκνον μου τοὺς ἀδελφούς σου χριστομιμήτως· γίνωσκε αὐτάρκως ἔχειν ἡμᾶς τὰ κατὰ χρείαν· ὀναίμην σου τέκνον ἐν κυρίῳ, ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν τῷ καὶ σωματικῶς ὑγιαίνειν σε· προσαγορεύουσιν οἱ σὺν ἐμοί· τοὺς ἀδελφοὺς πλεῖστα ἀσπάζομαι· ἡ χάρις μετὰ σοῦ.

σʹ. Τῷ αὐτῷ.

Ἕως πότε τέκνον οὐ παύσῃ ἀποσεμνύνων ἡμᾶς τοῖς λόγοις; ἕως τίνος οὐ λήξεις ἐπαίρων ἡμᾶς τοῖς ἐγκωμίοις; ἀλλ' οἶμαι ἐκ δυοῖν τρόπων τοῦτό σε πράττειν· ἑνὸς μὲν, τοῦ ἕλκεσθαι ὑπὸ τῆς ἀγάπης, ὑφ' ἧς καὶ φιλεῖ συλᾶσθαι ὡς τὰ πολλὰ καθά φησιν ὁ θεολόγος ἡ ἀλήθεια· ἑτέρου δὲ ὅπερ καὶ μᾶλλον τίθημι, ὡς ἂν διὰ τῶν ἐπαίνων στερροῖς τὸ ἀνειμένον τῆς ταλαιπώρου μου ψυχῆς· δοίη τοίνυν κύριος οὐ κατὰ τὰς ὑψώσεις σου, πολλαὶ γὰρ καὶ ὑπὲρ λίαν, ἀλλὰ μικρόν τι δι' εὐχῶν ὑμῶν ἁγίων, ἐν κατορθώσει γενέσθαι με, καὶ μὴ πάντη ἔκπτωτον τῆς τῶν καλῶς ἀγωνιζομένων ἰχνηλασίας· ἐδάχθην δὲ οὐ τὸ τυχὸν Cod. f. 220. b.

ἐπὶ ταῖς περιλαβούσαις σου θλίψεσι, καί γε μάλιστα ἐπὶ ταῖς ἀνίαις τοῦ σώματός σου· ἀλλὰ τί λέγει ὁ ἀπόστολος *; « εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις· ὅταν ἀσθενῶ τότε δυνατός εἰμι· » εἰς μὲν οὖν τὴν νόσον, παρακαλῶ χρῆσαι τοῖς θεραπευτικοῖς· χρῄζουσι γάρ σε πολλοὶ ὑγιαίνειν, ἐξαιρέτως ὁ ταπεινὸς ἐγώ· περὶ γὰρ τῶν κρυπτῶν, ὁ καὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων ἰατρὸς, ῥώσειέν σε, ὥσπερ ῥώννυσιν, ὁπόταν καὶ ὑποχαυνώσοιμεν ἐν τῇ ἀνενδότῳ ταύτῃ πάλῃ τοῦ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σώματος, καὶ μηδαμῶς ὀλιγωρήσοιμεν θᾶττον ἀνιστάμενοι· στεφάνων γὰρ ἡ ἀναπάλαισις, οὐ κατακρίσεως· σώσοι σε οὖν ἐν πᾶσιν ὁ ἀγαθὸς θεὸς ἡμῶν, ἀδελφὲ τιμιώτατε.

* II Cor. XII. 10.

σα΄. Τῷ αὐτῷ.

Cod. f. 221. b.

Ἐξ ἀγώνων εἰς ἀγῶνας, καὶ ἐκ θλίψεως εἰς θλίψεις τὰ καθ' ὑμᾶς τέκνον μου Ναυκράτιε ὁ ἐπιπόθητος καὶ ἀειπόθητος· ἀλλ' ἀνθ' ὅτου ταῦτα διὰ Χριστὸν, οὐκοῦν οὐ λυπηρὰ ἀλλὰ καὶ λίαν περιχαρῆ· ἐχαρίσθη καὶ ἡμῖν ὑπὸ θεοῦ τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχειν· νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασιν ὑπὲρ ὑμῶν, φωνή ἐστι τοῦ ἀποστόλου * συμβαλλομένη καὶ ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις· ἐπειδὴ πάντα ἐγράφη πρὸς νουθεσίαν ἡμετέραν· * ἵν' ὁπόταν ἐν τοῖς ὁμοίοις καιροῖς ἐμπίπτωμεν, ἔχοιμεν τὰ φάρμακα τῆς σωτηρίας· διεῖλαν καὶ τὸ μοναστήριον ὡς ἔμαθον οἱ ἄνθρωποι κατὰ ἄμυναν, ἀλλὰ δύο ταῦτα· ἓν μὲν, ὅτι οἶδεν ὁ θεὸς τὰ κακῶς διαιρεθέντα καλῶς ἑνοῦν, ὁπόταν βούλοιτο· ἕτερον δέ, ὅτι ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ ὁ ἐν Ἐδὲμ παράδεισος ἡμῖν καταφρονητέος· πλὴν ὅτι καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ διελόμενοι καὶ πᾶς τις, ξένοι καὶ παρεπίδημοι πάσης τῆς γῆς· οὕτω μὲν ταῦτα· πῶς δὲ ἔχει τὰ καθ' ὑμᾶς ἀσχάλλω μαθεῖν· τὰ γὰρ ἡμέτερα ἤδη διέγνωσται; καὶ φέρομεν μεθ' ὑπομονῆς κυρίου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὴν κάκωσιν· ὅμως τί καὶ πεπόνθαμεν· « οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς * » ἐάν περ τελείως ἀγωνισώμεθα ἀδελφέ· διὸ προσεύχομαι ὁ τάλας στεφανίτας ὑμᾶς ἀναδει-

* Coloss. I. 24.

* I. Cor. X. 11.

* Rom. VIII. 18.

praesertim corporis tui dolores. Sed quid dicit apostolus? « Placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus: cum enim infirmor, tunc potens sum. » Infirmitati ergo fac remedium; multi enim indigent incolumitate tua, ego miser in primis. Namque in occultis, ille animarum et corporum medicus te roborabit, ut reapse roborat, si quando forte oscitabimus in hac continua lucta corporis humilitatis nostrae, ut sine ulla socordia cito resurgamus. Nam reditus ad pugnam meretur coronam, non damnationem. Sospitet ergo te bonus Deus noster in omnibus, frater pretiosissime.

201. Eidem.

De proeliis in proelia, de tribulatione in tribulationes res vestrae pergunt, fili mi Naucrati desideratissime et semper desiderate. Sed quia haec propter Christum eveniunt, non sunt molesta, sed et valde iucunda. Nobis quoque donatum est, ut pro Christo patiamur. Nunc gaudeo in passionibus pro vobis, vox est apostoli, nobis quoque indignis congrua: quia omnia ob admonitionem nostram scripta sunt; ut cum in paria tempora inciderimus, salutarem habeamus medelam. Diviserunt quoque monasterium ultores homines; sed duo supersunt; unum quod scit Deus male divisa, bene coniungere, cum voluerit: alterum, quod Christi causa paradisum quoque Edem contemnere possumus. Verumtamen et nos et ii qui diviserunt, et quilibet omnis, hospites advenaeque sumus universae terrae. Haec ita se habent. Cuiusmodi vero res vestrae sint, adhuc audire sum sollicitus. Nostra quidem iam satis explorata sunt, toleramusque molestias de die in diem in patientia Domini. Et tamen quid demum passi sumus? « Non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis » si certe usque finem decertabimus, frater. Obsecro igitur, ego miser, ut vos

coronam consequamini, Christum habentes nobis concertantem in omnibus. Precare tu quoque pro nobis Dominum, ut salvi omnimode simus a maligno. Saluta pugilatus tui socios atque fratres.

χθῆναι, Χριστὸν ἔχοντας συναθλοῦντα ἡμῖν ἐν πᾶσιν· ἐρεῖτε καὶ αὐτὸς περὶ ἡμῶν τὸν κύριον, σώζεσθαι ἡμᾶς παντὶ τρόπῳ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· προσαγόρευσον τοὺς συνάθλους σου ἀδελφούς.

202. Silvano filio.

Dignam religione tua, fili desideratissime, scripsisti mihi epistolam. Profecto recreatus sum, et bonum Deum meum laudavi, quia fiducia tua erga me peccatorem vivit, et amor tuus exardescit, et mei desiderium summum tibi est. Sic et ego erga te, partim tristor, partim sollicitor, timens videlicet, ut praedicta maneant: nam qui amat, sedulo erudit. Conserves mihi te igitur, fili mi carissime, tamquam filium lucis hoc tenebroso tempore odii adversus Christum suscepti. Quomodo autem fuerim inclusus, post imposita verbera una cum fratre Nicolao, accurate disces a X, si eum conspexeris: volo enim te eum coram videre, cum prospere ad vos pervenerit: namque et oretenus loqui necesse est. Cur hanc fecisti separationem, frater? Ne, inquam, obsecro. Convenite invicem, quod ambobus proderit, et mihi quoque misero: quem commemorare in oratione tua, minime graveris, ut Domino placeam, et a maligno liberer. Frater Nicolaus salutat te.

σβʹ. Σιλουανῷ τέκνῳ.

Ἀξίαν τῆς εὐλαβείας σου, τέκνον ἐπιπόθητον, ἐχάραξάς μοι τὴν ἐπιστολήν· καί γε ἀνέθην καὶ ἐδόξασα τὸν ἀγαθόν μου θεόν, ὅτι σου ἡ πίστις ἡ εἰς ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλὸν ζῇ, καὶ ἡ ἀγάπη πυρβολεῖ, καὶ ὁ πόθος ἀκμάζοι· οὕτω κἀγὼ πρὸς σέ, μικρὸν λυπῶ, μικρὸν καθάπτομαι, καὶ τοῦτο ἐν φόβῳ, ἵνα τὰ προειρημένα συντηρηθείη, εἴπερ ὁ ἀγαπῶν ἐπιμελῶς παιδεύει· φυλαχθείης οὖν μοι υἱέ μου ἀγαπητέ, ὡς υἱὸς φωτὸς ἐν τῷδε τῷ σκοτεινῷ χρόνῳ τῆς χριστομανίας· ὅπως δὲ ἐγκέκλεισμαι μετὰ τὸ δαρῆναί με σὺν τῷ ἀδελφῷ Νικολάῳ, ὁρῶν τὸ X ἀκριβῶς μαθήσῃ· θέλω γὰρ συνοψίζεσθαί σε αὐτὸν ὅπου εὐοδοῦται ὑμῖν· ἐπειδὴ καὶ διὰ στόματος χρεία διαλέξεως· καὶ τί ἀποσχοινίσας ἀδελφὲ οὕτως; μή, παρακαλῶ· συνέρχεσθε εἰς ταὐτόν, ἵνα λυσιτελῇ ἀμφοτέροις, καί γε ἐμοὶ τῷ ταπεινῷ· ὃν ἀεὶ λαμβάνειν ἐν τῇ προσευχῇ σου μὴ κατόκνει εἰς τὸ εὐαρεστεῖν με κυρίῳ καὶ διασώζεσθαι ἀπὸ τοῦ πονηροῦ· ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος προσαγορεύει σε. Cod. f. 232. a.

203. Annae moniali.

Matrum a filiis aversiones, momentaneae ferme sunt; statim enim natura compulsae, illos ad se revocant, amorem duplicantes, et per omnia illis gratificantes. Quorsum prooemium hoc? Quia nempe et contra me homunculum reverentia tua parumper indignata, denuo non tulit consuetae aequanimitatis in Domino viscera non demonstrare. Propterea prout matrem decuit misisti munera et vestes, cum excusatione, misericordiae affectum duplicans. Deo igitur gratias qui ex tristitia gaudium in nobis genuit peccatoribus. Quis est enim, inquit, qui me laetificat, nisi quem

σγʹ. Ἄννῃ μοναζούσῃ.

Αἱ πρὸς τὰ τέκνα τῶν μητέρων ἀποστροφαί, πρόσκαιροί πως εἰσίν· ὑπὸ γὰρ τῆς φύσεως εὐθὺς συνωθούμεναι, πρὸς ἑαυτὰς ὑποστρέφουσιν αὐτά, διπλοῦν τὸ φίλτρον αὔξουσαι, καὶ τὰ καταθύμια αὐτοῖς ἐν πᾶσι παριστῶσαι· τί δή μοι βούλοιτο δηλοῦν τὸ προοίμιον; ὅτι καὶ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς ἡ σεβασμιότης σου μικρὸν ἀγανακτήσασα, πάλιν οὐκ ἤνεγκε μὴ τὰ τῆς συνήθους ἀπαθείας ἐνδείξασθαι ἐν κυρίῳ σπλάγχνα· διὰ τοῦτο μητροπρεπῶς καὶ ἐδωροφόρησε, καὶ ἀπελογήσατο, τὸν οἶκτον διπλασιάσασα τοῦ ἐλέους· χάρις οὖν τῷ θεῷ τῷ διὰ λύπης χαρὰν γεννήσαντι καὶ ἐν ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς· τίς γάρ ἐστι φησὶν Cod. f. 232. b.

ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; εἰ καὶ μὴ ἐσμὲν ἄξιοι τοῦ λόγου ἡμεῖς· χαριεθείης μοι ἐπὶ πολὺ καὶ λυποῦσα καὶ εὐφραίνουσα, καὶ μὴν καὶ προσεπευχομένη μοι τὴν σωτηρίαν, ὡς κἀγὼ ἀεὶ περὶ τῆς ἁγιωσύνης σου.

ego moerore adfeceram? etsi his digni verbis non sumus nos. Mihi diu gratificeris, sivo tristitiam sive laetitiam inferens; insuperque mihi salutem imprecans, sicut et ego sanctitati tuae.

σδ'. Ἰγνατίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 233. a. Ὁσάκις ἂν δέξωμαί σου γράμμα, εὑρίσκων σου τὴν ἀληθινὴν πίστιν καὶ ἀγάπην ἣν ἔχεις πρός τε τὸν Θεὸν καὶ τὴν ταπείνωσίν μου, χαίρω ὁμοῦ καὶ δοξάζω τὸν κύριόν μου, τέκνον ἠγαπημένον· εὐχόμενός σε προσμένειν ἐν ταύταις, δι' ὧν καὶ ψυχὴ καθαίρεται, καὶ παρασκευὴ πάρεστιν ἀθλήσεως· μὴ γὰρ πάντως οἴου ἐκπεφευγέναι σε τοὺς διώκτας τοὺς ἀδελφούς σου ὁρῶν ἐμπαρέντας· ἑτοίμαζε οὖν λοιπὸν μὴ καταπτήσσων· Θεὸς μετὰ σοῦ· τοῦτο δὲ λέγω οὐχ ἵνα ἐπισπάσῃς ἑαυτόν, ἀλλὰ φεύγων μή πως καταληφθῇς καὶ μὴ εὑρεθῇς ἀπαρασκεύαστος· ἔστω οὖν ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ, ὅπως ἂν καὶ οἰκονομῇ σου τὴν ζωήν· δέομαί σου, τέκνον, δόξασον τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματί σου καὶ ἐν τῷ πνεύματί σου· οὗ δὲ εἵνεκα ὑπέμνησας, οὐχ οὕτως ἐγώ, ἀλλὰ ἁμαρτωλὸς σαθρός, οὐ ῥιψοκινδύνως ἄρτι λαλῶν, ἀλλὰ γὰρ καὶ μετὰ πολλῆς συνοχῆς καὶ δέους, μήτε ὑπερτείνων μήτε καθυφιέμενος· εἰ καὶ τὰ νῦν τύψαντες ἡμᾶς, ἀσφαλῶς ἐνέκλεισαν σὺν τῷ ἀδελφῷ Νικολάῳ· προσεύχου τοίνυν υἱέ μου φρουρεῖσθαί με ἐν κυρίῳ ἐν τῇ φρουρᾷ, καὶ ἕτοιμον εἶναι εἰς ὃ καὶ καλεῖ παθεῖν δι' αὐτὸν ἕτερον· προσαγορεύει ὁ ἀδελφός· πρόσειπε τῷ ἀδελφῷ συνετῷ.

204. Ignatio filio.

Quotiescumque tuas accipio litteras, veram comperiens fidem tuam et caritatem, quam erga Deum meamque humilitatem foves, gaudeo simul laudoque Dominum meum, fili mi carissime; orans pariter ut in his perseveres, quibus et anima purgatur, et pugnae apparatus fit. Cave enim omnino putes te persecutores effugisse, quamdiu fratres tuos confixos cernis. Esto igitur deinde paratus et impavidus. Deus tecum est. Hoc autem aio, non ut te offeras, sed ut caveas quominus derelinquaris, aut imparatus comperiaris. Sit ergo Deus tecum, quatenus vitam tuam dirigat. Oro te, fili, glorifica Deum in corpore tuo et in spiritu tuo. Quem tu porro commemoras, non ego is sum, sed peccator putris, haud secure nunc loquens, sed cum multa anxietate ac timore, neque praesumptiosus neque demissus: quamquam nunc verberatum me sub tuta custodia incluserunt cum fratre Nicolao. Ora igitur, fili mi, ut in hac custodia a Domino custodiar, atque ut sim paratus quidlibet aliud propter ipsum pati. Frater salutat. Fratri prudenti dic salutem.

σε'. Θεοφάνει ἡγουμένῳ καὶ ὁμολογητῇ.

Cod. f. 233. b. Φίλον παιδὶ πατρικὴ προσφώνησις, ὥσπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν· διὰ τοῦτο καὶ πάλιν μοι τὸ γράμμα, ἐπεὶ ἐγὼ σὸς υἱὸς ἐν κυρίῳ· ἀλλὰ φεῦ ὅτι οὐκ ἐοικὼς τῇ πατρῴᾳ ἀρετῇ· πλὴν ὅτι δόξα μοι τὰ παθήματα τῆς ὁμολογίας σου· ἄνθρωπος ἐν γήρει, ἐν νόσῳ χαλεπωτάτῃ, κλινήρης ὅλος, ἀλγυνόμενος σφόδρα, θανατούμενος καθ' ἑκάστην, καὶ τῆς ὁσίας μονῆς ἀποικισθῆναι, καὶ τῆς ἱερᾶς ἀδελφότητος διαιρεθῆναι, καὶ ὑπὸ φυλακὴν τηρεῖσθαι, καὶ τῆς ἀναγκαίας ὑπηρεσίας ἀμοιρεῖ-

205. Theophani praeposito et confessori.

Gratum est filio patris alloquium, sicut et versa vice. Propterea rursus litteras do, quandoquidem tuus in Domino filius sum. Sed heu mihi, quia paternae virtuti sum impar! verumtamen gloriae mihi sunt passiones confessionis tuae. Virum senem, gravi morbo laborantem, lecto prorsus defixum, doloribus valde cruciatum, quotidie morientem, sancto monasterio expelli, religiosa fraternitate avelli, sub custodia teneri, et necessario ministerio carere;

et nihilominus nullis praedictis flecti, propter Christi amorem, sed resistere et confiteri, et quaestionibus respondere; hic vere coronatus martyr est, o beate pater. Quam magna gloria tua! quantae patientiae certamen tuum! Nam quasi voluntarii imputantur tibi a Deo et a benivolis hominibus, etiam involuntarii infirmitatis dolores, propter datum Christo testimonium. Confirmasti orthodoxos, pudore adversarios obruisti; addam etiam eos qui excusationes excusant in peccatis, sive morbis praetensis, sive aliis causationibus. Sed auctor confessionis tuae Christus, idem tibi sit consummator, qui et mihi filio tuo eadem imprecaberis. Si forte pater meus et moderator adest, eum ego miser saluto.

206. Leontio patricio.

Debitor tibi sum non chartae et atramenti, sed si fieri posset, cutem et sanguinem ad sanctam animam tuam mittendi, quae se tantopere humili personae meae iampridem impendit, obsidemque praebuit non in corporalibus solum, verum etiam in spiritalibus. Neque non credas quod dicturus sum, domine. Verum quippe est, quae neque episcopi, neque sacerdotes, neque monachi, neque laici, neque alius fere quisquam familiaris et amicus beneficia curasque contulerunt, his me eximie a religiositate tua fuisse cumulatum. Et si fieri posset, ut cor meum magnificentia tua introspiceret, magnopere semet admiraretur. Quae cum ita se habeant, numquam litteras dare desinam, fortasse etiam post obitum invisibilis invisibili. Nunc ego miser te rogo, ut anima et corpore incolumem temet conserves, fugiasque si minus fumum, certe ignem haereticum. Ora etiam, domine mi, pro humili persona mea; ut quod gratis Christus in indignis nobis incepit, hoc et peragat, a visibilibus invisibilibusque nos hostibus liberans.

σθαι· καὶ πρὸς μηδὲν τῶν εἰρημένων κατακάμπτεσθαι ἕνεκα τῆς Χριστοῦ ἀγάπης, ἀλλ' ἐνίστασθαι καὶ ὁμολογεῖν, καὶ πρὸς τὰς πεύσεις τὰς ἀποκρίσεις διδόναι· * μαρτυροστεφὴς ὡς ἀληθῶς ὁ τοιοῦτος, ὦ μακάριε πάτερ· ὡς μέγα σου τὸ κλέος, ὡς πολύαθλόν σου τὸ ἀγώνισμα· ἑκούσιά σοι λογιζόμενα παρά τε θεῷ καὶ τοῖς εὐγνώμοσι, τὰ ἀκούσια τῆς ἀσθενείας ἀλγήματα διὰ τὴν Χριστοῦ μαρτυρίαν· ἐστήριξας τοὺς ὀρθοδόξους, κατῄσχυνας τοὺς ὑπεναντίους· προσθείην δ' ἂν καὶ προφασιζομένους προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις εἴτ' οὖν ἀσθενείαις, ἢ ποίαις ἄλλαις αἰτιολογίαις· ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁμολογίας σου Χριστός, καὶ τελειωτὴς εἴη σοι, προσευχομένῳ περὶ ἐμοῦ τοῦ παιδός σου τὰ αὐτά· εἰ πάρεστιν ὁ πατήρ μου καὶ ἔξαρχος, προσαγορεύω ὁ ταπεινός. * Ita ms.

σς'. Λέοντι πατρικίῳ.

Ὀφειλέτης εἰμὶ οὐ χάρτην καὶ μέλαν, ἀλλ' εἰ ἐνδέχοιτο δέρμα καὶ αἷμα ἀποστέλλειν τῇ ἁγίᾳ σου ψυχῇ, οὕτως ἐπιδούσῃ ἑαυτὴν ἔκπαλαι τῇ ταπεινώσει μου· καὶ ὁμηρευμένῃ οὐ μόνον τὰ κατὰ σῶμα, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰ κατὰ πνεῦμα· καὶ μὴ ἀπιστήσῃς ὃ μέλλω λέγειν, δέσποτα· ἔστι γὰρ ἀληθές, ὅτι ἃ μήτε ἱεράρχαι, μήτε ἱερεῖς, μήτε μὴν μοναστοὶ καὶ μιγάδες, ἢ τίς ἄλλος σχεδὸν οἰκεῖος καὶ φίλος εὐηργέτησεν ἢ ἐφρόντισεν ἐπ' ἐμοί, ταῦτα ἡ σὴ εὐσέβεια ὑπερβαλλόντως ἐνεδείξατο εἰς ἐμέ· καὶ εἰ οἷόν τε ἦν ἐπιδεῖν τὴν καρδίαν μου τὴν μεγαλωσύνην σου, ἐθαύμασεν ἑαυτὴν μεγάλως ἄν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις, καὶ οὔ τί που παύσοιμι ἐπιστέλλειν, τάχα γε καὶ μετὰ θάνατον ἀοράτως ἀοράτῳ· νῦν δὲ ἐκεῖνο ὁ τάλας εὔχομαι διαφυλαχθῆναί σε ἀσινῆ ψυχῇ τε καὶ σώματι, καὶ διαφυγεῖν εἰ καὶ μὴ τοῦ καπνοῦ, ἀλλά γε τοῦ αἱρετικοῦ πυρός· προσεύχου καὶ ὁ δεσπότης μου περὶ τῆς ταπεινώσεώς μου· ἵνα ὃ ἐνήρξατο Χριστὸς δωρεὰν ἐν ἡμῖν τοῖς ἀναξίοις, καὶ τελειώσειεν, ῥυόμενος ἐξ ὁρωμένων καὶ ἀοράτων ἡμᾶς ἐχθρῶν. Cod. f. 235. a.

σζ'. Γρηγορᾷ λαϊκῷ.

Cod. f. 236. a. Ἐπέγνων σου, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, τὴν ἐπιστολήν· ἀλλ' ἰδοὺ σοι καὶ ἕτεροι ὁμολογηταί, τὸν περὶ τὸν οἰκονόμον λέγω. Ἔχου τοῦ ἁγίου ἔργου σου, τῆς ἐν Κυρίῳ προσφορᾶς σου· ἱερούργησον ἑαυτὸν διὰ τῆς ὑπηρεσίας· εἰ καὶ ὑποκίνδυνον τὸ ἐγχείρημα, ἀλλὰ Θεὸς ὁ ἐξαιρούμενος· αὐτὸς γάρ σε κατέστησεν ὑπηρέτην τῶν μαρτύρων αὐτοῦ, ἀλείπτην τῶν ὁμολογητῶν, βοηθὸν τῶν ὀκλαζόντων· διέρχου τὴν θείαν διακονίαν σου· Χριστὸς προπορευόμενός σου, μὴ πτοοῦ. Τὰς ἰσχάδας λόγῳ ἐδεξάμην ἀλλ' οὐκ ἔργῳ διὰ τὸν ἐγκλεισμόν· ἐπέστειλα τῷ πρεσβυτέρῳ, καὶ χάρις τῷ Θεῷ ὅτι συνδιακονεῖ σοι παρὰ Θεοῦ κληθείς· πρόσευχου ὑπὲρ ἡμῶν, ἀδελφὲ καὶ κοινωνὲ τῶν παθημάτων.

207. Gregorae laico.

Cognovi, o homo Dei, epistolam tuam; sed ecce tibi alii rursus confessores, oeconomum dico. Impende te sancto operi tuo, id est tui oblationi in Domino. Immola te ipsum per ministerium: etsi enim res agenda non caret periculo, at Deus liberator aderit. Ipse enim te constituit martyrum suorum ministrum, confessorum cohortatorem, debilium adiutorem. Perage divinum ministerium tuum: Christus te antecedit, ne metuas. Ficus verbo tenus, non re, accepi propter inclusionem. Scripsi ad presbyterum, et Deo gratias, quod hic tecum comministrat a Deo vocatus. Ora pro me, frater et passionum socie.

ση'. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 236. b. Ὅτι ζῇς ἐν Κυρίῳ, καὶ διαμένεις ἄτρεπτος τῆς ἐν πίστει Θεοῦ ἀληθείας, μαθὼν διὰ τοῦ γράμματός σου, τέκνον μου καὶ ἀδελφὲ ἐπιπόθητε, ηὐχαρίστησα περιχαρὴς λίαν τῷ ἀγαθῷ Θεῷ ἡμῶν· καὶ γὰρ εἰ καὶ περὶ πάντων μοι μέριμνα τῷ ἁμαρτωλῷ, ὅμως ἐναγώνιος σὺ ὁ διαφερόντως ποθητός τε καὶ τίμιος· οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς τῶν ἁπάντων προὔχων ἐν τῇ ἀδελφότητι· καὶ ὅτι ἐν ἄρκυσι μᾶλλον ὑπάρχεις τῶν ἀσεβούντων· ἀλλ' ὅπου Θεὸς καὶ Θεοῦ ἀλήθεια, ἐκεῖ ἀσθενεῖ τὰ ἀνθρώπινα· οὐδὲν γὰρ οὐδαμῶς δύναιτ' ἂν μετακινῆσαι τὸν οὕτως βεβαιόπιστον, κἂν ἡ γῆ ταράσσοιτο, κἂν μετατίθοιντο ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν καθὼς
* Ps. XLV. 3. ᾄδει ὁ ἅγιος Δαυίδ· * διὸ διψυχίαν ἀποθέμενοι πᾶσαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν· ὃς δώῃ δύναμιν καὶ κραταίωσιν ἐνεγκεῖν ἡμᾶς τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ παθήματα μέχρις αἵματος, ἤγουν θανάτου· καὶ μακάριος ὃς πιστεύσει ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις ὑπ' αὐτοῦ· οὐκ ἐᾷ με ὁ χρόνος μακρηγορεῖν ἕτερόν τι, ἢ τοῦτο προστίθημι, τοῦ ἐπὶ πλεῖον προσκεῖσθαί σε τῷ Θεῷ ἐν θερμῇ δεήσει, τῆς αὐτῆς σοι μερίδος, καὶ τῶν

208. Naucratio filio.

Te in Domino vivere, immotumque perseverare in fide veritatis Dei, cum ex epistola tua cognoverim, fili mi fraterque desideratissime, laetabundus admodum bono Deo nostro gratias egi. Etsi enim de omnibus mihi peccatori sollicitudo est, tu tamen in agone praesertim versaris, homo desiderate in primis et pretiose; neque id tantum, sed tamquam cunctis praecellens in fraterno coetu, et impiorum laqueis praecipue obnoxius: verumtamen ubi Deus Deique veritas, ibi humana infirmantur. Nihil enim prorsus hominem sic in fide fundatum dimovere queat; quantumvis terra concutiatur, quantumvis montes in cor maris transferantur, ceu David sanctus canit. Quamobrem omni perplexitate seposita, cum patientia decurramus propositum nobis stadium, aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Iesum, qui nobis vim praebebit et fortitudinem perferendi propter ipsum passiones usque ad sanguinem, id est mortem. Et beatus qui crediderit, dicta illius exitum habitura! Non sinit me tempus prolixius sermocinari, nisi hoc unum addam, ut impensius fervidaque prece apud Deum instes, ut portionis tuae ti-

bique similium ego quoque, peccatorum causa indignus, particeps fiam. Qui mecum est frater tuus, te salutat.

209. Proterio filio.

Quam mihi gravis fuit epistola tua, fili, talia ac tanta nnncians, quae mei audientia aures exterruerunt, et dolentissimos gemitus elicuerunt! Attamen tolerandum est, vehementerque orandum, ut Deus pro sua benignitate mitescat, sanctisque ecclesiis parcat, neque suam hereditatem opprobrio tradat. Fumus certe magni ignis nuncius; qui nisi sancti Spiritus aura dissipetur, omnia comburet. Vigilate, inquit apostolus, state in fide, viriliter agite, fortes estote. Flaverunt venti, venerunt pluviae, ut est in evangelio, in domum irruentes. Beatus qui super petram Christum fundatus est! is enim non exterrebitur, sed superextabit, et cum Christo vincet, et cum martyribus perpetno exultabit. Necesse est igitur ut veniant scandala, ut qui vere sunt Christi, manifesti fiant. Ostende itaque epistolam, si possibile est, confessoribus fratribus, deinde etiam nondum inclnsis: nam beati et isti ob persecutionem qnam sub Dei protectione patinntur. De nobis vero nihil habeo dicere, nisi quod venit homo a praetore, qni custodem commutavit, voluitque nos videre; at ubi vidit, neque nobis reverentiae signum obtlnlit, licet nos de fenestra ei caput inclinaremus, neque salutavit, sed post intuitnm abiit. Si quid alind futurum sit, tempus aperiet. Homo, quem denoto littera H, accipiat epistolas, quas tabellarius fert, abeatque cum Domino in viam suam. Tu vero postquam imperator in expeditionem profectus fuerit, tunc discede, significaturus nobis quae acciderint, et de fratrum valetudinis statu. Bene quoque tibi sit in Domino, fili mi carissime, a circumstantibus tentationibus illaeso. Qui in Domino mortui sunt fratres beati orabunt pro nobis.

οἶος σύ, μέτοχόν με τὸν ἀνάξιον διὰ τὰς ἁμαρτίας γενέσθαι· ὁ σὺν ἐμοὶ ἀδελφός σου προσαγορεύει.

σθ΄. Προτερίῳ τέκνῳ.

Ὡς βαρεῖα ἡ ἐπιστολή σου τέκνον, τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα μηνύσασα, ὥστε με ἀκούσαντα καταπλαγῆναι τὰς ἀκοὰς καὶ ὀδυρμὸν στενάξαι· ἀλλ' ὅμως ἐκτέον καὶ προσευκτέον σφόδρα ἵλεω θεὸν ἐκ φιλανθρωπίας γενέσθαι, φείσασθαί τε τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, καὶ μὴ δοῦναι τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ εἰς ὄνειδος· ὁ γάρ τοι καπνὸς μεγάλου πυρὸς ἄγγελος· ὃς εἰ μὴ διασκεδασθείη πνεύματος ἁγίου αὔραις, ἐμπρήσει ἅπαντα· γρηγορεῖτε φησὶν ὁ ἀπόστολος *, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε· οἱ ἄνεμοι ἔπνευσαν, ἦλθον αἱ βροχαὶ εὐαγγελικαὶ προσρήσσοντες τῇ οἰκίᾳ· * μακάριος ὁ ἐπὶ τὴν πέτραν Χριστὸν τεθεμελιωμένος· ὃς οὐ πτοηθήσεται, ἀλλ' ὑπερέξει καὶ μετὰ Χριστοῦ νικήσει, καὶ μετὰ μαρτύρων χορεύσει αἰώνια· δεῖ οὖν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, ἵνα οἱ δόκιμοι Χριστοῦ φανεροὶ γένωνται· δεῖξον οὖν τὴν ἐπιστολήν, εἰ δυνατόν, τοῖς ὁμολογηταῖς ἀδελφοῖς, ἔπειτα καὶ τοῖς ἀναποκλείστοις· μακάριοι γὰρ κἀκεῖνοι διωκόμενοι καὶ ὑπὸ σκέπην θεοῦ διαφέροντες τὸν διωγμόν· περὶ δὲ ἡμῶν οὐδεὶς λόγος ἢ μόνον τοῦτο, ὅτι ἐλθὼν ἄνθρωπος τοῦ στρατηγοῦ καὶ ὑπαλλάξαντος παραφύλακα, ἐζήτησεν ἰδεῖν ἡμᾶς· ἐπεὶ δὲ ἴδεν, οὔτε προσεκύνησεν, ἡμῶν ποιησάντων σέβας διὰ τῆς θυρίδος, οὔτε ἐχαιρέτισεν, ἀλλ' ἅμα τῷ ἰδεῖν, ᾤχετο· ἐάν τι ἄλλο γίνοιτο, δηλώσειεν ὁ χρόνος· τὸ Η λαβέτω τὰς ἐπιστολάς, ἃς φέρει ὁ γραμματηφόρος, καὶ ἀπίτω ἐν κυρίῳ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ μετὰ τὸ ἐκστρατεῦσαι τὸν βασιλέα τότε ἴθι, φέρων ἡμῖν τὰ συμβεβηκότα καὶ τὰς τῶν ἀδελφῶν ὑγιείας· σώζοιο καὶ σὺ τέκνον μου ἀγαπητόν, ἐν κυρίῳ ἀσινὴς ἀπὸ τῶν συνεχόντων πειρασμῶν· οἱ ἐν κυρίῳ κοιμηθέντες ἀδελφοὶ μακάριοι εὔξονται ὑπὲρ ἡμῶν.

Cod. f. 236 b.

* I. Cor. XVI. 13.

* Matth. VII. 27.

σί. Ἰωάννῃ ἡγουμένῳ.

Cod. f. 236. b. Παρὰ τὸ ἀρθῆναι τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν τὸν θεοφιλέστατον ἀρχιεπίσκοπον τὸν αὐτόθι· εἶτα καὶ τὸ μὴ δέξασθαι ἡμᾶς ἀντίγραφα ὧν ἀπεστείλαμεν τῇ πατρικῇ σου ἁγιωσύνῃ, ἡ ἔλλειψις τῶν ταπεινῶν ἡμῶν γραμμάτων· καὶ τρίτον τὸ κατέχεσθαι ἡμᾶς νῦν ἀσφαλῶς, οὐκ ἔδωκεν ἡμῖν καιρὸν τῆς ἐν τοῖς γράμμασιν ἡδίστης σου ὁμιλίας· ἀλλὰ νῦν εὐοδώσαντος τοῦ κυρίου, καὶ ἐπιστέλλομεν καὶ προσαγορεύομέν σε γνησιώτατα, οἱονεὶ ἐπὶ προσώπου σε τῇ τοῦ νοῦ θεωρίᾳ λαμβάνοντες, καὶ συμπλεκόμενοι τῷ πνευματικῷ σου καὶ ἁγίῳ πόθῳ· καὶ γὰρ οὐκ ἔξω τῆς ταπεινῆς ἡμῶν ψυχῆς ἡ θεοφιλία σου, ἀλλὰ ἄγαν στεργομένη καὶ ἀγαπωμένη καὶ εἰσαεὶ ἀναστρεφομένη· ἐπαινῶ σου τὸ φιλόθεον, δοξάζω τὸ ἐγκρατὲς, τὸ πρὸς τὸν πλησίον ἀγαπητικὸν, τὸ ἁπλοῦν, τὸ εὐχαρὲς, τὸ εὐαπάντητον· ἔχεις γὰρ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ πλείω ὧν εἴρηκα χάριτι Χριστοῦ· ἄρτι δι' οὖν ὑμνῶ σου καὶ τὸ ἐνστατικὸν ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ· καί γε οὐκ ἦν δίκαιον ἄμοιρόν σε εἶναι τοῦ τηλικούτου ἐγκωμίου τὸν ὑπὸ τοσούτων κατωρθωμένον· ἀλλ' ὥσπερ κεφαλίδα τινὰ τοῖς λοιποῖς ἐγκαλλωπίζεσθαι· εἰ δὲ ὅτι ἐκτέταται ὁ διωγμὸς, μὴ θαυμάζωμεν, πάτερ· οὔπω ὡς ἐπὶ τῶν πάλαι τὰ νῦν· δεῖ ἡμᾶς ἔτι πειρασθῆναι εἴπερ ἐν ἴχνεσι τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων ἐφιέμεθα εἶναι· πλὴν πιστεύω ὅτι οὐ χρονιεῖ κύριος ἐπισκοπὴν ποιήσασθαι· μόνον εἰ ἡμεῖς τὸ εὐχάριστον ἐν τοῖς θλιβεροῖς πρὸς αὐτὸν ἀποσώζοιμεν· γράφε οὖν ἡμῖν καὶ αὐτὸς, παρακαλῶ· ὁμοῦ τε καὶ προσεύχου διασώζεσθαι ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους, ὡς ἂν ἔχωμεν ἀφορμὰς τοῦ ἀντεπιστέλλειν· τοὺς δὲ ἠξιωμένους τῇ ὁσιότητί σου ὑπηρετεῖν, πλεῖστα προσαγορεύω.

210. Iohanni praeposito.

Quia frater noster religiosissimus archiepiscopus isthinc remotus fuit; et quia non recepimus responsa ad eas epistolas, quas paternae sanctitati tuae scripsimus; hinc humilis meae personae litterarum intermissio: tertio denique, quia sub vigili custodia fuimus, occasio nobis non est oblata dulcissimae tecum per litteras collocutionis. Nunc vero, favente Domino, et epistolam scribimns, et te alloquimur perquam amanter, tamqnam praesentem te mentis contemplatione spectantes, et spiritali tuo sanctoque amori complexu inhaerentes. Non enim extranea est humili animae meae religiositas tua, sed eam et probo, et amo, et semper mente contemplor. Laudo tuam erga Deum pietatem, commendo continentiam, proximi amorem, simplicitatem, comitatem, affabilitatem. Neque haec tantummodo habes, sed beneficio Christi plura quam dixi. Nnnc te dilaudo etiam ab constantiam in Christi confessione. Sane aequum non erat fraudari te hoc encomio, qui tanta alioqui recte feceras; hac tamen velut coronide reliquorum actorum gloriari potes. Quod si adhuc protenditur persecutio, ne miremur, pater: non enim praesentia priscis paria sunt. Nos adhnc tentari oportet, si certe volumus sanctorum patrum nostrorum vestigiis insistere. Attamen credo, non diu dilaturum Dominum visitationem suam; modo nos grato in his molestiis erga eum animo simus. Scribe itaque mihi et tu, quaeso; simulque ora ut salvus sim ego quoque indignus, quo occasio sit invicem scribendi. Eos vero qui digni habiti sunt tibi ministrare, plurimum saluto.

σιά. Νικολάῳ μάγκιπι.

Cod. f. 237. a. Ὅτι μνημονεύω σου, φίλε καλὲ, ἰδοὺ τὸ γράμμα μάρτυς· πῶς δὲ σου καὶ ἔστιν ἐπιλαθέσθαι οὕτω περὶ ἡμᾶς λίαν καλῶς διακειμένου, μᾶλλον δὲ πρὸς Χριστόν; τί τοῦτο;

211. Nicolao pistori.

Quod tui sim memor, egregie amice, en testis epistola. Qui autem fieri poterat ut tui obliviscerer, qui tantopere mihi es addictus, vel potius Christo? Cur haec aio?

Quia in medio haereticorum igne haud perustus manes, redundantem habens in corde tuo orthodoxiam; in qua utinam usque ad finem conserveris! Hoc primum et maximum. Secundum est, quod fratres nostri in te comperiunt, cum isthuc ventitant, salutis portum adversus haereseos tempestatem quae omnibus negotium facessit: quo in portu a tuis benivolis semper officiis recreati, ad nos revertuntur. Quanta id ergo laetitia nos cumulat! Quanta sancti huius officii merces tibi reputabitur! Siquidem dictum est: qui vos recipit, me recipit. Christum itaque, frater, in fratrum persona suscipis, eumque reficis; et ille vicissim te in regnum caelorum recipiet, propterea quod heic ipsum in fratribus hospitio excipis. Vale in Domino.

ὅτι ἐν μέσῳ πυρὸς τῶν αἱρετικῶν διαμένεις ἄφλεκτος, πηγαζομένην ἐν τῇ σεαυτοῦ καρδίᾳ ἔχων τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐν ᾗ καὶ διαφυλαχθείης μέχρι τέλους· τοῦτο τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον. δεύτερον τὸ τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν εὑρίσκειν σε εἰσερχομένους ἐν τοῖς αὐτόθι, λιμένα σωτηρίας ἐκ τῆς κυμαινούσης αἱρέσεως τοὺς πάντας· ἐν ᾧ ἀναψύχοντες διὰ τῆς ἐν ἅπασί σου φιλόφρονος δεξιώσεως, πάλιν ἀφίκονται πρὸς ἡμᾶς· πόσης οὖν ἡμᾶς εὐφροσύνης τοῦτο ἐμπίπλησι· πόσης δὲ οὖν θείας θεραπεύσεως μισθός σοι λογισθήσεται· εἴπερ φησὶν *, ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· Χριστὸν οὖν ἀδελφὲ εἰσδέχῃ διὰ τῶν ἀδελφῶν, κἀκεῖνον ἀναπαύεις· κἀκεῖνός σε προσλήψεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἀνθ' ὧν ἐνταῦθα αὐτὸν ξενίζεις διὰ τῶν ἀδελφῶν· ἔρρωσο ἐν κυρίῳ. * Matth. X. 40.

212. Constantino laico.

Multifariam Deus vias salutis nobis aperuit omni quidem tempore, sed nunc praecipue, cum in Christi ecclesiam scandala sunt ingressa, et fideles Dei tamquam in conflatorio probantur. Alii ergo decertant in carceribus tenti propter veritatis doctrinam, alii verberati et excruciati fuerunt. Alii exilium praeoptarunt, ferendis doloribus impares. Quidam discurrunt verba adiutorii ferentes. Nonnulli clam ministrant custodia clausis. Alii hospitio praetereuntes suscipiunt, ut suasit Dominus. Haec sunt officiorum genera, cum aliis pluribus. Tu ergo, homo Dei et fidelis famule, ut audio, unus de praedictis es, qui itinerantes fratres in Christo hospites suscipis. Beatus es, et bene tibi erit; Deo gratiam commodas. Prosequere, oro, in suscepto opere, ut sic cum laborantibus certans, mercedem a Deo referas qui facta omnia iusto modulo aestimat.

σιβ'. Κωνσταντίνῳ λαϊκῷ.

Πολυτρόπως ὁ θεὸς τὰς τῆς σωτηρίας ὁδοὺς ἤνοιξεν ἡμῖν· ἐν παντὶ μὲν καιρῷ, νῦν δὲ μάλιστα ὁπότε τὰ σκάνδαλα εἰσῆλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ δοκιμάζονται οἱ πιστοὶ τοῦ θεοῦ ὡς ἐν χωνευτηρίῳ· οἱ μὲν οὖν ἀθλοῦσιν ἐν φυλακαῖς τηρούμενοι διὰ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τυφθέντες καὶ ἐπαθέντες· ἕτεροι· ἄλλοι τὴν φυγαδείαν εἵλαντο δυσφοροῦντες τοῖς παθήμασι· τινὲς μὲν διατρέχουσι λόγον ἐπιφερόμενοι βοηθείας· ἔνιοι δὲ κρύβδην διακονοῦσι τοῖς φρουρουμένοις· οἱ δὲ καθ' ὁδὸν ὑποδέχονται τοὺς διερχομένους κατὰ τὸν κύριον· * αὗται αἱ ὁδοὶ καὶ ἔτι πλείους· σὺ οὖν ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ καὶ πιστὲ θεράπων, ὡς μανθάνω, εἷς ἐκ τῶν τοιούτων ὑπάρχεις, ξεναγαγῶν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ὁδοιποροῦντας ἐν Χριστῷ· μακάριος εἶ, καὶ καλόν σοι ἔσται· θεῷ προσφέρεις τὴν χάριν· ἔχου παρακαλῶ τῆς ἐργασίας, ἧς κρατεῖς, ὅπως συναθλῶν τοῖς πονοῦσιν ἐν τούτῳ, καὶ συναπολήψῃ τοὺς μισθοὺς παρὰ τοῦ πάντα μετροῦντος θεοῦ τὰ γινόμενα. Cod. f. 237. b. * Matth. XXV. 35.

213. Proterio filio.

Turbatus fui, fili mi carissime, adventu tuo: sed cum legi epistolam tuam, nesciebam num a manu tua esset exarata: nam

σιγ'. Προτερίῳ τέκνῳ.

Ἐθροήθην τέκνον μου ἠγαπημένον ἐν τῇ παρουσίᾳ σου· ὅτε δὲ ἐπ' ἂν ἀνέγνων τὴν ἐπιστολήν σου, οὐκ οἶδα εἰ ἰδιόχειρόν σου· ταχὺ Cod. f. 242. a.

γὰρ ἐξέμαθες· καὶ χάρις κυρίῳ, τῆς θροήσεως ἀπηλλάγην εὐχαριστήσας τῷ θεῷ, καὶ ἀνεπαυσάμην ἐφ᾽ οἷς καλῶς ἐβουλεύσασθε, ὁ μὲν ἀπάραι ἐν ἄστει, ὁ δὲ πρὸ τοῦ πάσχα παραγεγονὼς καί γε μετὰ τῶν ἐφοδίων τῆς ἑορτῆς· ἀνθ᾽ ὧν θρέψειέν σε ὁ κύριος τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν οὕτω περιπονούμενον εἰς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν· ὑγιαίνομεν ὧν σωματικῶς· εἰ δὲ προσεύχεσθε, καὶ πνευματικῶς· ὥστε τὸ ἐφ᾽ ἡμῖν ἀγωνίας ἀφέμενος, μετ᾽ ἐλπίδος καὶ χαρᾶς θερμότερος ἴσο τῇ προσευχῇ· θεοῦ γὰρ χάριτι καὶ εὐχαῖς τοῦ μακαρίου μου πατρὸς, σὺν ἱκεσίᾳ καὶ ὑμῶν, διανύομεν εὐχαρίστως καὶ μακροθύμως καὶ ὑπομονητικῶς τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἕτεροι ἐξ ἑτέρων γεγονότες παρ᾽ ἐλπίδα· καὶ τοσοῦτον, ὡς οὐκ ἄν ποτε ἐγενόμεθα ἐξότε γινώσκομεν καλόν τι καὶ κακόν· θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ οἰκείων ἔργων· μόνον ἐάν περ καὶ πρὸς τὸ ἑξῆς μὴ ἐκκακήσητε παρακαλεῖν τὸν θεὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν· τὸ πρόβλημα ἐπεὶ ἄπορον εἴασεν ὁ πατὴρ (1), πῶς δυνάμεθα ἡμεῖς διαλῦσαι οἱ ἀμαθεῖς; πλὴν ἡ παροῦσα αἵρεσις, ἄρνησις Χριστοῦ ἐστιν ἀσφαλῶς· καὶ δῆλον μὲν καὶ ἐξ ἄλλων, δῆλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ λέγειν ἐν τῷ πατερικῷ πρὸς τὸν πολεμούμενον ὑπὸ τῆς πορνείας· συμφέρει σοι μηδεμιᾶς ἑταιρίδος ἀποσχέσθαι, ἢ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ μὴ προσκυνεῖν· ὥστε οὐχ ἡ τυχοῦσα αἵρεσις, ἀλλὰ ἀρνησίχριστος· καὶ τοὺς προβαλλομένους τὸ τοῦ Κλίμακος ἄπορον ἐπὶ τὸ ἐμπεσεῖν εἰς πορνείαν, ἢ αἱρέσει ἁλῶναι, ὡς θατέρου αἱρετωτέρου ὄντος μᾶλλον, φοβείτω ἡ ἐν τῷ πατερικῷ ἀπόφασις, καὶ μήτε εἰς πορνείαν, μήτε ἐν τῇ χριστομάχῳ αἱρέσει ἐμπαρείτωσαν· καθ᾽ ἑκάτερον γὰρ μοιχεία· καὶ ἔτι πλείονα εἶχον λέγειν, ἀλλ᾽ οὐ χωρεῖ τὸ γράμμα· ὑγιαίνων ὑπόστρεφε προσαγορεύων τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ πάλιν ἐρχόμενος ὅτε εὐοδώσει κύριος φθάσαι τοὺς ἀδελφούς.

statim tu rescivisses; et favente Christo timorem seposui, gratiis Deo actis, acquievique rectae deliberationi vestrae, ut alius ad urbem contenderet, alius ante pascha veniret cum viatico sollemnitatis. Quare pascat te Dominus spiritalibus donis, tantopere pro humili persona mea laborantem. Valemus itaque corporaliter; et siquidem vos oraveritis, etiam spiritaliter. Unde omissa tua de nobis anxietate, cum spe et gaudio ferventius orationi insta. Per Dei enim gratiam, beatique patris mei preces, cum vestra intercessione, prosequimur aequanimiter, longanimiter, atque patienter propositum nobis certamen, alio animo adsumpto praeter spem; in tantum nt numquam tales fuerimus, ex quo bonum a malo distinguere coepimus. Dei hoc donum est, non operum nostrorum meritum: modo vos deinceps ne pigeat Deum pro nobis obsecrare, prout nos quoque pro vobis. Quaestionem, quoniam eam pater indefinitam reliquit, quomodo nos insciti solvere possumus? Sed certe hodierna haeresis, procul dubio Christi negatio est: idque cum aliunde constat, tum etiam ex eo quod dicitur in paterico (libro) ad hominem fornicandi libidine tentatum: expedit magis tibi a nulla meretrice abstinere, quam Christi imaginem non adorare. Quamobrem non est haec quaelibet haeresis, sed Christi negatrix haeresis. Eos autem qui Climaci quaestionem obiiciunt, utrum eligendum sit in fornicationem incidere, an haeresi capi, terreat potius paterici sententia; et tamen neque fornicatione neque inimica Christi haeresi implicentur. Utrubique enim est adulterium. Plura haberem dicere, quae epistola non capit. Sanus redeas, salutatis fratribus, venturus iterum qnum Deo placuerit fratres reverti.

σιδ΄. Ζαχαρίᾳ ὑπάτῳ.

Cod. f. 212. b. Ἐγὼ καὶ γράφω πάλιν καὶ γράφειν οὐ παύσομαι, ἀπολογούμενος καὶ ὑπερευχαριστῶν τῇ

214. Zachariae consuli.

Ego scribo iterum, et a scribendo non desinam, satis faciens plurimasque gratias

(1) Iohaones Climacus serm. XV. ed. Paris. 1633. p. 225.

agens religiosae caritati tuae, propter tuum Christi causa studium, mentemque laudabilem erga me infelicem, quam iampridem et a primordiis ostendisti, gratis benefaciens, gratis miserens, gratis te ipsum quasi in pericula coniiciens, nequaquam tempus calamitatis metuens, sed caritatis regulam sequi demonstrans; non multitudine clientum gravatus, sed spe divinorum donorum elatus, quod est veri christiani proprium timentis Deum, diem mortis et iudicii ante tremendum Christi tribunal palam cogitantis. Pari virtute est tua quoque a Deo data coniux; immo et liberi; nec immerito, etenim bonae radicis boni solent esse surculi. Puto demum famulos quoque tuos huiusmodi esse. Nam qualis est rector, tales eos esse qui reguntur, saepe contingit. Quid ergo dicendum superest? nisi quod divus David: ecce sic benedicetur homo qui timet Dominum. Benedicat tibi Dominus ex Sion; et videas bona supernae Hierusalem cum universa familia, domine mi desideratissimus.

θεοφιλεῖ σου ἀγάπῃ εἵνεκα τῆς κατὰ Χριστόν σου σπουδῆς καὶ φιλαρέτου γνώμης πρὸς τὴν ἡμῶν ταλαιπωρίαν, ἣν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐνεδείξω, δωρεὰν εὐεργετῶν, δωρεὰν κατοικτείρων, δωρεὰν ὑποτιθεὶς ἑαυτὸν μικροῦ δεῖν εἰς κινδύνους· οὐ τὸν καιρὸν τῆς δυσκολίας εὐλαβούμενος, ἀλλὰ τὸν ὅρον τῆς ἀγάπης ὑποφαινόμενος· οὐ τῷ πλήθει τῶν θεραπευομένων καταβαρούμενος, ἀλλὰ τῇ ἐλπίδι τῶν θείων δωρεῶν ἀναπτερούμενος, ὅπερ ἐστὶν ἀληθινοῦ χριστιανοῦ ἰδίωμα, φοβουμένου τὸν θεόν, ἡμέραν θανάτου καὶ κρίσεως ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ δικαστηρίου Χριστοῦ ἐναργῶς διαμεριμνῶντος· τοιαύτης ἀρετῆς καὶ ἡ παρὰ θεοῦ ἁρμοσθεῖσά σοι ὁμόζυγος· ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ παῖδες· καὶ εἰκότως, ἐπειδὴ ἀγαθῆς ῥίζης, ἀγαθὰ εἶεν ἂν καὶ τὰ βλαστήματα· δοκῶ δὲ καὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα τοιούτους εἶναι· διότι οἷον τὸ ἄρχον, τοιοῦτον καὶ τὸ ἀρχόμενον ὡς τὰ πολλὰ πέφυκεν ὑπάρχειν· τί οὖν ἐστιν εἰπεῖν πρὸς ταῦτα; ἢ ὅπερ ὁ θεῖος Δαυίδ *; ἰδοὺ οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν κύριον· εὐλογήσαι σε κύριος ἐκ Σιών, καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ πανέστιος ὁ παμπόθητός μου δεσπότης. * Ps. CXXVII. 4.

215. Oeconomo.

Audivi quomodo egregie reverentia tua pro Christo certaverit, verberibus supposita, carcere tenta, egique iterum gratias vocanti te ad ipsius confessionem Christo domino; non modo quia sancto schemate indutus es, verum etiam quia de nostrorum subditorum numero, immo etiam de monasterio meo. Nam quod es de coetu unus, in quo beatus pater meus fuit, et sacro Theoctisto se subiecit, et ascetica virtute inclaruit, hinc misellus ego gloriam tuam atque martyrium mihi ipsi reputo. Euge ergo, egregie oeconome, Christi miles, multos praepositos exsuperasti, vel potius pudore affecisti, dum tu in ovis conditione positus, insuperabilis ab haeretica belua fuisti; dum illi qui videban-

σιε'. Οἰκονόμῳ.

Ἤκουσα περὶ τῆς τιμιότητός σου ὅπως καλῶς ὑπὲρ Χριστοῦ ἠγωνίσατο· μάστιξιν ὑποβληθεῖσα καὶ φυλακῇ τηρουμένη, καὶ ηὐχαρίστησα πάλιν τῷ καλέσαντί σε εἰς τὴν αὐτοῦ ὁμολογίαν δεσπότῃ Χριστῷ· οὐ μόνον διὰ τὸ εἶναί σε τοῦ ἁγίου σχήματος, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν ὑποτακτίταις τελοῦντα· προσθείην δ' ἄν, ὅτι περ καὶ τοῦ ἐμοῦ μοναστηρίου· τὸ γὰρ ἐκ συμβόλων εἶναι ἐν ᾧ ὁ μακάριός μου πατὴρ καὶ ὑπετάγη τῷ ἱερῷ Θεοκτίστῳ (2), καὶ ἀσκητικῶς ἐξέλαμψεν ἐν ἀρετῇ, ἐμοί ἐστι τῷ ταπεινῷ λογίζεσθαι τὸ σὸν κλέος καὶ μαρτύριον· εὖγε τοίνυν, ὦ καλὲ οἰκονόμε, στρατιῶτα Χριστοῦ· ἡγουμένους πολλοὺς ὑπερακοντίσας, μᾶλλον δὲ καταισχύνας· ὅ γε σὺ μὲν προβάτου τάξιν ἔχων, ἀνάλωτος τῆς τῶν αἱρετικῶν θήρας ἀνεφάνης· οἱ δὲ τὸ δο- Cod. f. 244. a.

(1) Ita sapientissime Cicero de rep. I. 31: *talis est quaeque respublica, qualis eius aut natura aut voluntas qui illam regit.*

(2) De hoc, ut puto, Theoctisto sermo est in epist. ed. lib. I. 38.

κεῖν ποιμένες ὄντες, ὑπὸ τοῦ νοητοῦ λυκωθέντες θηρὸς, ἐλεεινὸν θέαμα πρόκεινται τοῖς πᾶσιν, αἱρέσει τῶν τῇδε, καὶ φειδοῖ τῆς σαρκὸς, προδεδωκότες διὰ τῆς συμπτώσεως, εἴτε κοινωνίας εἴτε καὶ ὑπογραφῆς τῶν αἱρετιζόντων, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν τὴν μόνην ἀλήθειαν· χαῖρε λοιπὸν ποιμὴν ὡς ἀληθῶς τοῖς ἔργοις· χαῖρε μάρτυς κυρίου τὸ τελεώτερον· ἀνδρίζου πρὸς τὸ ἑξῆς· ἐμαστίχθης σὺν Χριστῷ, φυλακίζῃ ὡς αὐτός· δεῦρο δέξαι καὶ ῥαπίσματα, ἥλοις ἐμπάρθητι, λογχεύθητι, ὑψώθητι τοῦ σταυρικοῦ πάθους· μέχρι τούτου καλεῖ ἡμᾶς ὁ λόγος, καὶ ἀπαιτοίη τὸ χρέως· εἰ ἀποθάνωμεν, καὶ συζήσομεν Χριστῷ· εἰ ὑπομένωμεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· τοιαῦται αἱ ἐπαγγελίαι τοῦ ἀψευδοῦς· σὺ δέ μοι, ὦ καλὲ ἀδελφὲ καὶ πάτερ ποθητὲ, μεμνῆσθαι διὰ παντὸς μὴ ἐπιλήσῃ τυχεῖν με αἰτούμενος σὺν σοὶ Θεοῦ τοῦ κεκληκότος.

σις'. Τιμοθέῳ τέκνῳ.

Cod. f. 244. b. Τί ἀκήκοα; καὶ σὺ τέκνον Τιμόθεε μετὰ μαρτύρων ἠράσθης Θεοῦ; ζηλῶν ἐζήλωκας τῷ κυρίῳ· χαίρειν εἰπὼν τῇ φυγαδείᾳ, παραδέδωκας σεαυτὸν εἰς μαρτύριον· ὡς μακάριόν σου τὸ βούλευμα· ὡς θεόληπτόν σου τὸ τῆς καρδίας διάπυρον, ὃ καὶ πάλαι ὑπαστράπτων ἐν πολλοῖς κατορθώμασιν ἐγνωρίζου· νῦν δὲ ἀνέλαμψας τελεώτερον, μάρτυς ἀναδειχθεὶς ὡς ἀληθῶς· λέγειν ἔστιν

* Is. L. 6. καὶ σοὶ ἐν χαρᾷ *, τὸν νῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας, καὶ τὸ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων· ὡς Χριστὸς διὰ Χριστὸν, εἰ καὶ οὐχ οὕτως δοκεῖ τοῖς χριστοδιώκταις· εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ἐνισχύσας σε καταξανθῆναι ἐν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα μάστιξιν, καὶ μὴ προέσθαι τὴν σωτηρίαν· ἀλλὰ τοὐναντίον ἐλέγξαι τὸν τεκταίνοντα δυσσεβέστατον, οὗ αἱ μάστιγες μένουσιν αἰωνίζουσαι, μὴ μεταμελομένου δηλονότι· μιᾷ ῥοπῇ ἀδελφὲ καλὲ δριμυχθεὶς, οἷον αἰώνιον κλέος ηὗρας· συνεβλήθης ὡς λίθος ἅγιος τῇ ἐνδομήσει τῆς ὁμολογίας Χριστοῦ, εἰς χαρὰν τῶν ἀδελφῶν καὶ συνάθλων σου, εἰς καύχημα ἐμοὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καί γε τοῦ θεο-

tur pastores, ab intellectuali lupo correpti, miserabile spectaculum omnibus prostant; praelatione terrenarum rerum, et affectu carnis, prodentes per lapsum suum, sive communicando sive haereticis subscribendo, Christum Deum nostrum et unicam veritatem. Gaude proinde vere pastor operibus. Gaude, quod magis est, Christi martyr. In posterum quoque fortiter age. Vapulasti cum Christo, aeque ac ille carceri addictus: iam et alapas accipe, clavis transfigitor, lancea confoditor, in crucis patibulum attollitor. Eatenus nos sermo Domini vocat, et debitum exigitur. Si commoriemur, cum Christo vivemus: si compatiemur, et conregnabimus. Hae sunt eius, qui non mentitur, promissiones. Tu vero mei, o praeclare frater et desiderate pater, recordari numquam desine, petens ut et ego tecum Deo vocante potiar.

216. Timotheo filio.

Quid audivi? Tu quoque, fili Timothee, cum martyribus Dei amore exarsisti? Zelando zelatus es Domino, et omissa fuga, te martyrio tradidisti? Quam beata haec tua voluntas? Quam divinitus succensus cordis tui fervor, cuius cum et olim multis bene factis scintillas edideris, nunc plenius lumen extulisti, vere martyr effectus. Tibi quoque cum gaudio licet dicere: dedi dorsum meum in verbéra, et faciem meam ab ignominiae sputis non averti, quasi alter Christus pro Christo, etsi non ita videtur persecutoribus Christi. Benedictus Deus qui vires tibi praebuit ad centum et quinquaginta verberum lacerationem, quin salutem tuam abiiceres; immo potius et coargueres scelestissimum illorum auctorem; cuius verbera perpetuo perdurabunt, nisi videlicet eum paenituerit. Uno temporis momento, frater egregie, excruciatus quale adeptus es aeternum decus! Congestus es ceu sanctus lapis ad aedificationem confessionis Christi, ad tuorum certaminis sociorum gaudium, ad gloriam mei pecca-

toris, nec non Deo carissimi archiepiscopi, piorum denique omnium. Quis tuo certamine audito non canet? quis de notis non te dicet beatum? Coronavit te de caelo Christus, sanctorum chorus te complexus est. Sed quia non solum bona initia laudanda sunt, sed certaminis finis requiritur, perstemus, carissime fili, usque in posterum virili vigore, carceris aerumnas fortiter tolerando. Christus adest, qui non sinit supra id quod ferre possumus nos tentari, sed constantiam tibi usque ad mortem suppeditat, et luctae coronam in agonis fine largietur. O praeclare Timothee, ora etiam pro me indigno, ut sim salvus in Domino vobiscum o sancti.

217. Ignatio filio.

Quae scripsisti, carissime fili, cognovi, vocemque tuam laetanter audio. Non talia certe sunt mea, qualia praesumis, sed levia et nullius pretii. Nihilominus quoniam ais te meis iuvari sermonibus, scribe, et rescripta accipe; nulla invidia est. Intelligo te vitam procul publico trahere in praesenti persecutione, sicut et alii moris tui sodales latitant. Sed spes nos allevet. Habe res tuas tuto loco cum praeclaro Eusebio, quem pariter saluto. Haereticorum communio non est communis panis sed venenum, haud corpori nocens, sed animam inficiens et obtenebrans. Prostrari autem etiam occulte, non est meum dicere sed illorum qui cum metu agebant, de quibus illud dicere possumus: « ex principi» bus multi crediderunt in eum; sed pro» pter pharisaeos non confitebantur, ut e » synagoga non eiicierentur: dilexerunt » enim gloriam hominum magis, quam » gloriam Dei. » Atqui pro orthodoxo homine fiunt preces liturgicae; quae si apud haereticos fiant, quid prosunt? non enim eiusdem sententiae cum eas pronunciante sunt; neque ut voces sonant, ita ipsi credunt: siquidem universa mystagogia Chri-

φιλτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ, ἀλλὰ γὰρ καὶ πάντων τῶν εὐσεβούντων· τίς ἀκούσας σου τὸν ἀγῶνα οὐκ ᾄσεται; τίς τῶν γνωριζόντων οὐ μακαριεῖ σε; ἐστεφάνωσέν σε Χριστὸς οὐρανόθεν· ἠσπάσατό σε ὁ χορὸς τῶν ἁγίων· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ τὸ καλῶς ἄρξασθαι μόνον μακαριστὸν, τὸ δὲ τελειῶσαι τὸν ἀγῶνα τὸ ζητούμενον, στῶμεν τέκνον ἀγαπητὸν πρὸς τὸ ἑξῆς ἀνδρειούμενοι· φέροντες τὰ κατὰ τῆς φυλακῆς δυσχερῆ γενναίως· Χριστὸς ὁ συμπαρὼν, ὁ μὴ ἐῶν ὑπὲρ ὃ, δυνάμεθα ὑπενεγκεῖν πειρασθῆναι, ἀλλὰ διδούς σοι καρτερίαν μέχρι θανάτου, καὶ τοὺς τῆς ἀθλήσεως στεφάνους ἐπὶ τέλει τῶν ἀγώνων χορηγῶν σοι· ὦ καλὲ Τιμόθεε, προσεύχου καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου ἵνα σώζοιμι ἐν κυρίῳ σὺν ὑμῖν τοῖς ἁγίοις.

σιζ'. Ἰγνατίῳ τέκνῳ.

Ἃ γέγραφας τέκνον ἠγαπημένον ἔγνων, Cod. f. 265 b. καὶ χαίρω ἀκούων σου τῆς φωνῆς· οὐ μὴν ὡς σὺ ὑπολαμβάνεις τὰ κατ' ἐμὲ, ἔωλα γὰρ καὶ μηδαμινά· πλὴν εἰ λέγοις ὠφελεῖσθαι ἐν τοῖς λόγοις μου, γράφε καὶ δέχου, καὶ φθόνος οὐδείς· συνίημι βίον ἕλκειν σε στενοχωρητικὸν ἐν τῷ παρόντι διωγμῷ, ὥσπερ καὶ οἱ ὁμότροποί σοι κρυπτόμενοι· ἀλλ' ἡ ἐλπὶς κουφιζέτω· ἔχε τὰ κατὰ σὲ ἀσφαλῶς μετὰ τοῦ καλοῦ Εὐσεβίου, ὃν καὶ προσαγορεύω· ἡ παρὰ τῶν αἱρετικῶν κοινωνία, οὐ κοινὸς ἄρτος, ἀλλὰ φάρμακον· οὐ σῶμα βλάπτον, ἀλλὰ ψυχὴν μελαῖνον καὶ σκοτίζον· ῥίπτειν δὲ καὶ κρύβδην οὐκ ἐμοὶ τὸ λέγειν, ἀλλὰ τῶν ποιούντων φόβῳ, περὶ ὧν ἐκεῖνο λέγειν ἐστίν· * « ὅτι * Ioh. XII. 43.
» πολλοὶ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευον εἰς αὐτὸν,
» ἀλλ' οὐχ ὡμολόγουν διὰ τοὺς φαρισαίους,
» ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται· ἠγάπη-
» σαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλ-
» λον, ἢ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ· » ὅτι ὀρθοδόξῳ αἱ εὐχαὶ τῆς ἱερουργίας· τί τοῦτο εἰ παρὰ αἱρετικῶν γίνοιντο συμβάλλεται; οὐ γὰρ ὡς ὁ ποιήσας αὐτὰς φρονοῦσιν· οὐδὲ ὡς αὐταὶ αἱ φωναὶ σημαίνουσι πιστεύουσιν· ἐπείπερ πᾶσα ἡ μυσταγωγία, Χριστὸν ἄνθρωπον ἀληθῶς γεγενῆσθαι δοξάζει (1)· οἱ δὲ

(1) Est hoc argumentum commentarii liturgici Theodori andidensis, quem nos edidimus T. VI.

ἀρνοῦνται, κἂν λέγωσι, διὰ τὸ φρονεῖν, μὴ ἐξεικονίζεσθαι αὐτόν· ὡσανεὶ καὶ λέγων τις, πιστεύω εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα· φρονῶν δὲ ὅτι ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα μία ὑπόστασίς ἐστι τριώνυμος· ὅπερ ὑπάρχει δόγμα Σαβελλίου τοῦ ματαιόφρονος. τί οὖν; εἴπωμεν τὸν τοιοῦτον πιστεύειν εἰς τριάδα; οὐδαμῶς, κἂν λέγῃ· οὕτως οὖν οὐδὲ ἐνταῦθα πιστεύει ὡς λέγει, κἂν ὀρθόδοξος ἡ μυσταγωγία· ἀλλ' εἰ καὶ ὁμολογεῖ ἑκάτερος, μᾶλλον ἐνυβρίζει παίζων τὴν λειτουργίαν· ἐπεὶ καὶ γόητες καὶ ἐπαοιδοὶ χρῶνται θείαις ᾠδαῖς ἐν τοῖς δαιμονιώδεσι· συμφέρει τὸν ἀβάπτιστον, εἰ μὴ εὑρίσκοιτο ὀρθόδοξος ὁ βαπτίσων, ὑπὸ μοναχοῦ, ἢ καὶ τούτου μὴ ὄντος, ὑπὸ λαϊκοῦ βαπτισθῆναι λέγοντος· βαπτίζεται ὁ δεῖνα εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἢ ἀφώτιστον ἐκδημῆσαι· καὶ ἀληθῶς ἐβαπτίσθη· ἐξ ἀνάγκης γὰρ καὶ νόμου μετάθεσις ὡς γέγονε πάλαι καὶ ἀποδέδεικται.

stum vere hominem factum fatetur: at isti negant, quicquid verbis dicant, quia iudicant non debere eum figurari. Veluti si quis diceret; credo in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, iudicans tamen Patrem et Filium et Spiritum sanctum, nnam esse personam trinominem, quod est insani Sabellii dogma. Quid ergo? Dicemus hunc credere in Trinitatem? minime gentium, etiamsi adfirmet. Sic ergo ne nunc quidem credit, ut dicit; etiamsi mystagogia orthodoxa est. Quamobrem fateatur licet uterque, convicium potius facit, liturgiae illudens. Nam et magi atque incantatores sacris cantionibus utuntur in diabolicis. Praestat tamen non baptizatum, si forte orthodoxus baptizator non reperiatur, a monacho, vel etiam hoc deficiente, a laico baptizari dicente: baptizatur N. in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, potius quam sine baptismo decedere: nam sic vere est baptizatus. Necessitate enim lex quoque mutatur, ut olim evenisse compertum est.

σιη'. Μαρίᾳ Αὐγούστῃ.

Cod. f. 216. a. Ἐνέτυχον καὶ αὖθις τῇ ἐπιστολῇ τῆς σεμνοπρεπείας σου καὶ ἐναθλητικῆς ὑπομονῆς, καὶ εὐχαρίστησα τῷ κυρίῳ, ὅτι διαμένεις τῇ αὐτῇ προθέσει, τῇ αὐτῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ· ἔχουσα καὶ λόγον εὐπροσήγορον μετὰ γνώσεως, καὶ βίον ἐνάρετον κατηρτισμένον διὰ πίστεως· αὐτῇ τοίνυν πρέπει αἶνος καὶ ἔπαινος ὡς ἀληθῶς τῇ βασιλίσσῃ τῶν παθῶν, οὐχ ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ οὐδαμινοῖς, εἰ καὶ οὕτω καλεύεις λέγειν. ἃ δὲ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ περιέγραψα, οὐχ ὡς ἐπ' ἀτόπῳ τινὶ, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ παρ' ἄλλων γινόμενον ὑγιῶς, ἑτέροις σκανδάλου ἐστὶν αἴτιον· ἐντετάλμεθα γὰρ παρὰ τοῦ ἀπο-
* Rom. XIV. 13. στόλου * μὴ τιθέναι τῷ πλησίον πρόσκομμα ἢ σκάνδαλον· διὰ τοῦτο οὐ περιεχόμην ἐκφυλακίζεσθαι τὸν ἀδελφόν· ὅπου γε κἂν ἄφετος ἐῶ, οὐ λυσιτελὲς αὐτῷ ἐν παρθενῶσιν εἰσέρχεσθαι· καὶ τοῦτο οὐκ ὀφείλει σε λυπῆσαι, κυρία μου, εἰδυῖαν ὅτι σοῦ φροντίζω τὸ ἄψεκτον καὶ τὸ εὐκλεὲς, ὡς μητρὸς

218. Mariae Augustae.

Legi et nuperam epistolam venerabilitatis tuae, athletica patientia praeditae, egique Domino gratias, quod in eodem proposito manes, eademque Christi confessione, blando simul sermone utens cum sapientia, et bonesta vita fidei adminiculo munita. Te igitur decet laus, te praeconinm, ceu passionum reginam, non autem mihi peccatori et flocci faciendo, si ita me loqui vis. Quod autem scripsi antea de fratre illo, nullius flagitii causa dixi (quod absit); sed quia quod ab aliis fit innocue, ceteris scandalum parit. Porro iubemur ab apostolo, quominus ponamus proximo offendiculum vel scandalum. Ideo non suasi ut de custodia dimitteretur frater: tum quia si forte liber fieret, non ei expedit in parthenones introire. Neque hoc debet te contristare, domina mea, quae scis mihi curae esse famae tnae puritatem et decus, tamquam matris meae, uti omnino res se

habet: nam mater mea tu, quoniam Domini es: nisi enim te talem existimarem, ne antea quidem ad te scripsissem, neque tui causa sollicitus fuissem. His cognitis, omitte tristitiam, et perge orare pro me misero, ut et ego pro te.

219. Enodio et Iohanni filiis.

Laetatus sum utriusque vestrûm verbis, quia nempe concorditer vivitis, et ea dicitis quae vestram incolumitatem demonstrant, nec non latebras vestras subindicant, et erga me peccatorem studium aperiunt, vosque adeo paratos ad parem fratribus confessionem faciendam ostendunt, atque omnino vos discipulos esse Christi demonstrant. Quid ni igitur ego laetarer et exhilararer his auditis? Sed qui tutelâ benignae providentiae vos protegit, idem in posterum quoque fovebit, alet, deducet quo volet, sive liberos sive captos a persecutoribus. Ne ergo, si hoc alterum accidat, timore percellamini. Nam qui in aerumnam implicari permiserit, idem vires sufficiet tolerandis propter eum certaminibus. Mihi autem misero ne desinatis salutarem precem impendere. Prout postulastis, scripsi ambobus. Valete fratres desideratissimi.

220. Anatolio filio.

Epistolae tuae tarditas, o sacer fili, cogitationes mihi iniecit non bonas. Nam et translatio tua, et ipsa dimissio, et quicquid res utraque menti oggerebat, lapsus videbatur. Quid ni enim ita res se haberet, cum nemo liber esse, et abeundi quo liberit compos, in praesente persecutione soleat? Non mediocris itaque mihi maeror erat; donec ab epistola tua admonitus, recreatus sum ego miser, exultavi, Deum meum laudavi. Utique te dominus Deus meus citra lapsum providentia sua conservet, haereticae communionis expertem.

οἰκείας, ὅπερ καὶ ἔστι· μήτηρ γάρ μου σὺ, ἐπείπερ τοῦ κυρίου εἶ (1)· εἰ μὴ γὰρ οὕτως εἶχον σε, οὐκ ἂν τὰ πρότερα ἐπίστελλον, οὐκ ἂν ἐποίουν τὰ κατὰ σέ· ταῦτα γνοῦσα, ἄφες τὴν λύπην καὶ πρόσθες τοῦ προσεύχεσθαι περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ὡς κἀγὼ ὑπὲρ σοῦ.

σιθʹ. Ἐνωδίῳ καὶ Ἰωάννῃ τέκνοις.

Ἥσθην, τέκνα, ἐπὶ τῇ ἀμφοτέρων προσφωνήσει· ὅτι συνημμένοι ὄντες ὁμοῦ, καὶ ἐφθέγξασθε ἃ καὶ τὴν ὑγείαν ὑμῶν ἐδήλωσεν, καὶ τὴν ὑποκρυβὴν ὑμῶν ἐσήμανεν, καὶ τὸν περὶ ἡμᾶς τὸν ἁμαρτωλὸν πόθον ἔδειξεν, καὶ τὴν ἑτοιμασίαν ὑμῶν τῆς ὁμοτρόπου τῶν ἀδελφῶν ὁμολογίας διεσάφησεν· καὶ τὸ ὅλον μαθητὰς ὑμᾶς εἶναι Χριστοῦ κατεμήνυσε· πῶς οὖν ἡμᾶς ἔμελλεν μὴ χαίρειν καὶ γάνυσθαι ταῦτα ἀκηκοότας; ἀλλ' ὁ ἐν σκέπῃ αὐτοῦ τῆς τοῦ φιλανθρώπου προνοίας περιέχων, αὐτὸς καὶ πρὸς τὸ ἑξῆς περιθάλψοιεν, ἐκθρέψοιεν, διαγάγοι ὡς ἂν βούλοιτο, εἴτε ἀπροσλήπτους, εἴτε καὶ προσληφθέντας ὑπὸ τῶν διωκόντων· μὴ οὖν εἰ τὸ δεύτερον γένοιτο, δειλανθῆτε· ὁ γὰρ παραχωρήσας ἐμπαρῆναι, αὐτὸς παράσχειεν ἰσχὺν ὑποῖσαι τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀθλήματα· ἐμοὶ δὲ τῷ ταπεινῷ μὴ διαλείποιτε εὐχὴν σωτηρίας ποιεῖσθαι. Καθὰ ᾐτήσασθε ἐπέστειλα τοῖς δυσί· σωθείητε ἀδελφοὶ πολυπόθητοι. Cod. f. 217. a.

σκʹ. Ἀνατολίῳ τέκνῳ.

Ἡ βραδυτής σου τῶν γραμμάτων, ὦ ἱερὸν τέκνον, εἰς λογισμούς με ἤγαγεν οὐκ εὐαγεῖς· ἐπεὶ καὶ ἡ μετάστασίς σου, καὶ ἄφεσις αὕτη, καὶ ὅσον μὲν ἐξ ἀμφοτέρων ἐστιν ἐννοεῖν, πταῖσις· πῶς γὰρ ταῦτα οὕτως, οὐκ ἐχούσης φύσεως ἄφετόν τινα εἶναι καὶ ὅπη θέλοι πορεύεσθαι ἐν τῷ διωγμῷ τῷ παρόντι; ὅθεν μοι οὐχ ἡ τυχοῦσα περιωδυνία· ὅσον δὲ τῶν γραμμάτων διδαχθεὶς, ἀνέθην ὁ ταπεινὸς, ἐσκίρτησα, ἐδόξασα τὸν θεόν μου· καί γε κύριος ὁ θεός μου ἄπταιστόν σε τῇ προνοίᾳ αὐτοῦ διαφυλάξοι, ἀμέτοχον τῆς αἱρετικῆς κοινω- Cod. f. 217. a.

(1) Vel nomini Mariae alludit, vel respicit ad Matth. XII. 49.

νίας· βλέπε δὲ πῶς καθέζῃ καὶ ποῦ· καὶ δίδαξον δι' ἑτέρας ἐπιστολῆς, ἐντελέστερον τὸν τρόπον τῆς ἀφέσεως, καὶ τὸ σῶσμα τῆς τιμίας σου ψυχῆς· καὶ φρόντισον καὶ σπούδασον ἐγγίζειν Θεῷ τῷ μακρυσμῷ τῶν παθῶν· ὁ θάνατος γὰρ ἐγγύς· ἴδε τέκνον ᾤχετο καὶ ὁ τίμιος ἀνάδοχός μου μακαρίως τελειωθεὶς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ· ἄνθρωπος ἐν νόσῳ χαλεπωτάτῃ ἐξορισθεὶς καὶ μὴ ἁλοὺς ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν· τί ἡμεῖς εἴπωμεν; οὐ στερεοκαρδήσωμεν; οὐ στομωθησόμεθα φόβῳ καὶ ἀγάπῃ Θεοῦ πάντα ἐνεγκεῖν καθὰ καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν; ναὶ ἀντιβολῶ υἱέ μου ἠγαπημένε, κλέος μου καὶ αὔχημα, μὴ τοῖς ὁρωμένοις θελχθῶμεν ὅτι παρερχόμενα· ἀλλὰ τοῖς οὐρανίοις κρατηθῶμεν, ταῦτα γὰρ τὰ αἰώνια· οὕτω ταῦτα· περὶ τοῦ Σαββατίου ὅτι οὕτως ἤχθη καὶ ἠγρίωται καί γε μετὰ πτῶσιν, πῶς οὐ λυπηρόν μοι; ἀλλὰ τί ἄλλο; ἢ καὶ σὲ ὑπομεῖναι ἃ σοὶ κατεπράξατο, καὶ ἡμᾶς σὺν ταπεινοὺς προσεύχεσθαι τὴν ἀνάκλησιν αὐτοῦ.

Videsis autem quomodo habites et ubi; et me altera epistola diligentius edoce, quomodo dimissus fueris, et de salvatione pretiosae animae tuae; curaque et stude appropinquare Deo per passionum ablegationem; etenim mors in propinquo est. Vides, fili, decessisse etiam honorandum successorem meum, feliciter in Christi confessione consummatum: hominem scilicet gravissimo morbo implicitum in exilium pulsum, neque tamen impiis succumbentem. Quid nos ad haec dicimus? nonne cor confirmabimus? nonne acuemur, ut ob timorem amoremque Dei, aeque ac fratres nostri, omnia perferamus? Nae, oro quaesoque, fili mi carissime, decus meum et gloria: ne visilibus rebus molliamur, utpote transitoriis, sed caelestium amore teneamur, quae sunt aeternae. De his satis. Quod autem Sabbatius ita abactus est, et post lapsum quoque exasperatur, quid ni mihi acerbum sit? Sed quid superest? nisi ut et tu patienter feras, quae ille adversus te fecit; ego autem miser pro eius conversione orem?

σκα'. Ἰωάννῃ Καλχηδόνος (1).

Cod. f. 247. b. Καὶ ὡς πατὴρ ἠξίωσας τέκνον ἐλάχιστον προσειπεῖν, καὶ ὡς σοφὸς τὰ θεῖα ἐδίδα-

221. Iohanni Chalcedonis.

Et tamquam pater dignatus es filium minimum alloqui; et tamquam sapiens

(1) Ita codex, pro Χαλκηδόνος. Et quidem priorem lectionem Καλχ. vidi non semel in aliis quoque codicibus ac monumentis. Iam vero dominicarum homiliarum corpus quoddam extat in vaticanis codicibus, quorum in uno titulus est τοῦ ἁγ. ἀρχ. Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, τοῦ Χαλκηδόνος. In alio absque ullo nomine simpliciter τοῦ Χαλκηδόνος. In tertio denique Ἰωάννου ἀρχ. Κωνστ. τοῦ Ξιφιλίνου. In Allatii tamen scripturis videbam has homilias inscribi diserte Iohanni chalcedonensi. Atque haud scio an controversia fortasse conciliari queat, si Iohannem Xiphilinum nominis huius octavum constantinopolitanum patriarcham, Chalcedone oriundum putemus, non ut alii affirmarunt Trapezunte. Certe in his homiliis nonnulla historica sunt, quae aetatem prorsus superant Iohannis huius chalcedonensis episcopi, Studitae nostro contemporalis. Itaque de Iohanne potius Xiphilino cogitandum videtur. Profecto nos ineditum opus hoc, amplum et varium, at historica etiam utilitate commendatum, non negligemus. Nunc placet ex homilia dicta in annuo festo orthodoxiae, id est extinctae iconomachorum haereseos, recitare nobilem tractum, historiam mali illius breviter complectentem, quod demum desiit in Theodorae cum Michahele filio imperio, anno circiter 842. Porro Iohannes noster chalcedonensis anno certe 825. vivebat adhuc cum Theodoro Studita, ut apparet ex Lequinio Or. ch. T. I. col. 605. Quare et illius haereseos supremam extinctionem cernere ac narrare supervivens potuit. Verumtamen, ut dixi, alia alibi sunt in his homiliis, quae posteriorem aetatem demonstrant. Sic ergo Chalcedonensis sive potius Xiphilinus loquitur.

Ἰστέον τοίνυν ὡς ὁ λεοντώνυμος θὴρ, ὁ τοῖς τρόποις οὐχ ἧττον ἢ τῷ ὀνόματι Λέων, ὁ ἐκ Σύρων μὲν τὸ γένος ἕλκων καὶ Ἴσαυρος ἐπονομαζόμενος, πάσης γοητείας ἀνάμεστος, ἐπίθεσιν τυραννίδος μελετήσας κατὰ τοῦ τηνικαῦτα κρατοῦντος, Θεοδόσιος οὗτος ἦν ὁ ἀτραμυττηνός, ἐκεῖνον μὲν τῆς ἀρχῆς μετέστησεν, αὐτὸς δ' ἐγκρατὴς ταύτης ἐγένετο· ἐπιπηδήσας οὖν τῇ βασιλείᾳ τυραννικῶς, ἣν ἐξ ἀρχῆς ἀσέβειαν ὤδινε, μηκέτι κρύπτειν δυνάμενος, εἰς φῶς ἐξάγει τὸ τοῦ σκότους ἄξιον κύημα· καὶ συγκαλέσας τοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς, ἐν ἐπηκόῳ πάντων τὸ βλάσφημον ἐκεῖνο καὶ ἀπηχὲς ἐξηρεύξατο, εἰδωλικόν τινα τύπον ἀποσώζειν τὰς τῶν ἁγίων εἰκόνων φήσας γραφὰς, καὶ εἰδωλολάτρας ἀπο-

theologus nos insipientes docere, immeritos laudans, tamquam prudentissimus magister, amoris stimulum nobis iniiciens. Exorsus es ab humilioribus verbis, celsitudinem virtutis tuae vel invitus optime ostendens. Quod autem hortatus nos es, ut et denuo scribam epistolas sine intermissione, hoc nos summe exhilaravit, et fidem fecit, te talem inventum qualem doctrina evangelica requirit, et mos pastoralis efformat. Nemo enim ordinis tui sic locutus est vel attrahit, ut videtur: nam neque acceptis litteris rescribere dignantur: dictitantque, mandatum illis a principe, ut neque doceant, neque epistolas scribant. Et mihi o beatissime ignoscas, festucam hanc in oculum recipienti. Nam si quod facit princeps contrarium Deo, hoc oportet agere, cur non haeretici quoque cum eo simus, sed dimidia parte orthodoxi? Verum isti quidem cur ita se gerant nescio. Tu autem et illuminasti, et confirmasti et direxisti, cuncta dicens, quae verum pastorem fari decet. Porro nos, o sacrum caput, haud eiusmodi sumus quales tu dilaudas, sed miseri et peccatores, et oramus ut ne prorsus a sacro numero excidamus illorum qui in Domino constantes sunt. Quae autem dixisti de haeresi, ea reapse ita se habent. Sollerter haec bellum gerit cum veritate, nulla habens arma praeter potentatum; quo extincto, facile et ipsa

ξας σὺν ἀμαθεῖς ἡμᾶς, ἐπαινέσας σὺν ἀγεράστους, ὡς διδάσκαλος πολυειδὴς κέντρον ἀγάπης ἐνθεὶς ἡμῖν· ἤλυθας διὰ ταπεινοτέρων φωνῶν τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς σου καὶ μὴ βουλόμενος ὑποδείξας ἄριστα· ὅτι δὲ προετρέψω καὶ αὖθις ἐπιστεῖλαι ἡμᾶς καὶ μὴ ἐγκόπτειν, τοῦτο ἡμᾶς τέλειον εὔφρανεν καὶ εἰς πίστιν ἤγαγεν, εὑρηκέναι σε οἷον ὁ λόγος ζητεῖ, καὶ ὁ ποιμαντικὸς χαρακτηρίζει τρόπος· οὐδεὶς γάρ που οὕτω διαλέκεται οὐδὲ ἐφέλκεται τῶν ὁμοταγῶν σου ὡς ἔοικεν· ὅτι μηδὲ δεχόμενοι γράμματα ἀξιοῦσιν ἀντεπιστέλλειν· καὶ ὁ λόγος αὐτοῖς, τὸ παρὰ τῆς ἐξουσίας ἐντετάλθαι, μὴ χαράττειν γράμμα· καὶ συγγνώσεταί μοι μακαριώτατε σκινδαλμὸν δεξαμένῳ· εἰ γὰρ ἃ πράττει ὁ κρατῶν ἀπεναντίας Θεοῦ δεῖ φυλάττειν, τί μὴ καὶ συναιρετίζομεν αὐτῷ, ἀλλ' ἐξ ἡμισείας ὀρθοδοξοῦμεν; ἀλλ' αὐτοὶ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως οὕτω φέρονται· σὺ δὲ καὶ ἐφώτισας, καὶ ἐστερέωσας, καὶ καθωδήγησας, πάντα εἰπὼν ὅσα εἰκὸς τὸν ὡς ἀληθῶς ἱεράρχην ἐστὶν φάναι· οὐ μὴν ἡμεῖς, ἱερὰ κορυφὴ, ὡς ἐκθειάζεις· πτωχοὶ δὲ, καὶ ἁμαρτωλοὶ, καὶ εὐχόμενοι μὴ πάντη ἀποστῆναι τοῦ ἱεροῦ πληρώματος τῶν ἐνισταμένων ἐν κυρίῳ· ἃ δὲ εἴρηκας περὶ τῆς αἱρέσεως, οὕτως ἔχει· πραγματικῶς γὰρ μάχεται τῇ ἀληθείᾳ, ἓν ὅπλον κεκτημένη τὴν ἐξουσίαν· ἧς ἀναιρουμένης, ἀκαμάτως συναναιρεθήσεται καὶ αὐτή· τηνικαῦτα, ὁπόταν ἐκτριβείη ἡ ἀνομία, δι'

καλέσας τοὺς ταύταις τὴν προσκύνησιν ἀπονέμοντας, καθαίρεσιν παντελῆ τούτων κατεψηφίσατο, καὶ μηκέτι σέβειν ταύτας ἐνομοθέτησεν· ἐξ ἐκείνου τοίνυν τῆς στυγητῆς καὶ βδελυκτίας τῶν εἰκονομάχων αἱρέσεως ἀρχὴν λαβούσης, καὶ αὐξηθείσης καὶ διαρκεσάσης ἐπὶ πολὺ, συνέβαινε τοὺς μὲν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀντεχομένους μυρίοις τοῖς δεινοῖς καθυπάγεσθαι, τελευταῖον δὲ καὶ θανάτῳ παραδιδόσθαι· τὴν δὲ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν τῆς ἰδίας ἀπογυμνοῦσθαι φαιδρότητος, τῆς τῶν ἁγίων εἰκόνων φημὶ ἀναζωγραφήσεως· μέχρι τοίνυν τῆς βασιλείας Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας τῆς τούτου μητρὸς αἱ σεπταὶ εἰκόνες ἐξεφαυλίζοντο· καὶ αἱ μὲν ἀπηλείφοντο, αἱ δὲ πυρὶ παρεδίδοντο· καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία τὸν χιτῶνα συνθήρη περιεβλήθη· ἀλλ' ἡ εὐσεβεστάτη βασίλισσα, οὐχ ἧττον ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας ἢ τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις λαμπρυνομένη, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς, τοῦ δυσσεβοῦς φημὶ Θεοφίλου, ἅμα τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ ὀρθοδόξῳ ταύτης υἱῷ Μιχαὴλ θύρας παῤῥησίας τοῖς ὀρθοδόξοις ἠνέῳξεν· ὅθεν καὶ συνελθόντες ἅπαντες οἱ τῆς ὀρθοδοξίας λογάδες ἀπό τε ἀρχιερέων καὶ μονοτρόπων κελεύσματι ταύτης, περιφανῶς τὴν ὀρθοδοξίαν ἐκήρυξαν· καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία τὴν ἑαυτῆς αὖθις ἀπολαβοῦσα εὐπρέπειαν, πρὸς τὸ ὀρθότομον μετεκλίνετο, καὶ τὰς τῶν θείων εἰκόνων ἀναμορφώσεις ἐδέχετο· ἐκ τότε οὖν καὶ μέχρι τῆς δεῦρο, τῆς παρὰ τῶν θείων πατέρων ὑποτυπωθείσης καὶ παραδοθείσης ἡμῖν εὐσεβείας δυνάμει Θεοῦ φρουρουμένης, ἀκαινοτόμητον οἱ εὐσεβεῖς τὴν τῶν ἐγκαινίων ἡμέραν ἑορτάζομεν· καθ' ἣν οἱ μὲν τῶν ἁγίων ὑβρισταὶ ἀναθήματι καθυπεβλήθησαν· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία τὸν οἰκεῖον κόσμον, τὴν τῶν θείων ἐκτυπωμάτων ἀναστήλωσιν καὶ προσκύνησιν ἀπελάβετο καὶ ἠμφιέσατο· ταύτην τὴν πανήγυριν ἑορτάζομεν σήμερον· διὰ ταῦτα καὶ ἐνταυθοῖ τὰ τῶν ὀρθοδόξων συντρέχει συστήματα, εὐχαῖς καὶ λιτανείαις συνευφραινόμενα, καὶ ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις συναγαλλόμενα, καὶ τῷ Θεῷ τὰς εὐχαριστηρίους ᾠδὰς ἀναπέμποντα.

λῆν, καὶ ἡ μάστιξ· ἐμὲ δὲ λυπεῖ ὅτι ἀσθενὲς τὸ σῶμα τῆς ἁγιωσύνης σου ὑποφέρειν τὰς ἐκ τῆς περιορίσεως κακοπαθείας· ἀλλ' ἰσχύς σοι παρὰ θεοῦ ᾧ πέποιθας, καὶ δι' ὃν τὰ πάντα ἡγήσω σκύβαλα· πρότερον μὲν διὰ τῆς ἀναλήψεως τῆς μοναχικῆς τελειώσεως, νυνὶ δὲ διὰ τῆς ὁμολογητικῆς ἐνστάσεως· προσεύχεσθαι ὑπὲρ τοῦ ἐλαχίστου τέκνου σου ἁγιώτατέ μου πάτερ μὴ διαλείποις.

σκβ'. Ἄννῃ ἡγουμένῃ.

Cod. f. 249. b. Ὅτι ἐπέστειλάς μοι, εἰκότως· μᾶλλον γὰρ διὰ τῶν γραμμάτων ἐν γνώσει γέγονα τῆς διασώσεως τιμιότητός σου· καὶ ηὐχαρίστησα τῷ θεῷ ὅπως ἐπιμενούσης σου τῇ καλῇ προθέσει καὶ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ, καὶ οὐ κατανοούσης τὴν μόνωσιν, τὴν φυλακήν· μηδὲ γε ἀπονήσειας Χριστὸν ἔχουσα ὑφέστιον, ὑπὲρ οὗ καὶ δι' ὃν πάσχεις· ἔχε ἐπὶ νοῦν τῶν μακαρίων γυναικῶν τὰ ἆθλα, τῶν παρθένων τὰ σκάμματα, τὰς ὑπομονάς, τὰ πειρατήρια· ἀναθεώρει τὰ οὐράνια, τὰς ἡτοιμασμένας ἀναπαύσεις τῶν ἁγίων, τὸ φῶς τὸ ἄδυτον, τὴν χαρὰν τὴν ἀνεκλάλητον, τὴν ζωὴν τὴν ἀκήρατον· εἶτα ἀπ' ἐναντίας, τὰς τιμωρίας τῶν ἁμαρτωλῶν, τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, τὸ τῆς γεέννης πῦρ, τὸν ἰοβόλον σκώληκα, τὰ δεσμὰ τὰ ἄλυτα, τὸ χάος, τὸν τάρταρον· ταῦτα δὴ ἐνθυμουμένη, κούφιζε τὰς ὀλιγωρίας, στερεοῦ τῇ ὑπομονῇ, δίωκε τὰ πάθη, φώτιζε τὴν ψυχήν, ἑτοίμαζε πρὸς τελειοτέραν ἄθλησιν· οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς· ἐὰν οὕτω διαμένουσα διαμείνοις, θεραπεύσεις θεόν, εὐφρανεῖς ἀγγέλους, αἰσχυνεῖς δαίμονας, μέγιστον κλέος καὶ ὄνομα ἄσβεστον καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἑαυτῇ περιποιουμένη· εὔχου περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν.

σκγ'. Ἰωάννῃ ἡγουμένῳ.

Cod. f. 251. a. Αὐτὸς εἰ οὐκ ἐπιστέλλεις, οἶδ' ὅτι οὐκ ὀκνίᾳ, ἀλλ' ἀπορίᾳ τόπου καὶ τρόπου γραφίδος· ἐγὼ δὲ εἰ ἀπόσχωμαι ὁσάκις ἂν καὶ τύχοιμι γραμματηφόρου ἐπιστέλλειν τῇ ὁσιότητί σου, δικαίως ἂν ἐγκληθείην παρ' αὐ-

simul extinguetur; tunc videlicet, cum elidetur peccatum, a quo et flagellum. Sed doleo quod sanctitatis tuae corpus ferendis relegationis aerumnis debilius est: sed vigor tibi a Deo aderit, cui confidis, propter quem omnia ut stercora arbitratus es; prius quidem, cum monachalem perfectionem elegisti, nunc vero propter confessionis constantiam. Orare pro minimo filio tuo, pater mi sanctissime, ne desinas.

222. Annae praepositae.

Quod mihi scripseris, bene est; etenim ex epistola certior factus sum salvam esse reverentiam tuam: et Deo gratias egi, quod ita permanseris in praeclaro proposito et confessione Christi, neque ullam solitudinis aut carceris rationem habueris. Ne viribus deficias, Christum habens contubernalem, pro quo et propter quem pateris. Fac mente verses beatarum mulierum certamina, virginum stadia, patientiam, et tentationes. Contemplare caelestia, paratam requiem sanctorum, lucem inaccessibilem, gaudium ineffabile, vitam immortalem. Contra vero, peccatorum supplicia, tenebras exteriores, gehennae ignem, venenosum vermem, vincula insolubilia, chaos, tartarum. Haec reputans, erige socordiam, solida patientiam, cupiditates expelle, animam illumina, teque ad maius certamen praepara. Non enim sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis. Si ita perseveraveris, Deo famulatum praebueris, angelos laetificaveris, daemonas confuderis, magnum decus et inextinguibile nomen in praesenti etiam saeculo tibi comparaveris. Ora pro me peccatore.

223. Iohanni praeposito.

Si tu litteras non mittis, scio te non socordia, sed loci defectu et apti calami. Ego vero si abstineam, quotiescumque latorem invenero, ad sanctitatem tuam dare litteras, iure meritoque ab ea reprehen-

dar. Immo amore me cogente, nedum post intervallum tantum, sed quotidie ut ita dicam alloqui te velim patrem meum et confessorem Christi patientissimum. Adhuc igitur, o beate, vapula et vince, orans pro me etiam filio tuo, ut vestigia tua sequar. Quod si aliqui de confessorum numero istic adsunt, illos pariter tecum ego salutans, imploro preces ipsorum ad meae salutis viaticum.

τῆς· ἀλλ' ὥστε καὶ τῷ πόθῳ βιαζομένου, οὐχὶ διὰ τόσου γε χρόνου, ἀλλὰ σχεδὸν εἰπεῖν καθ' ἑκάστην προσφθέγγεσθαί σε τὸν ἐμὸν πατέρα καὶ ὁμολογητὴν Χριστοῦ πολύαθλον· ἔτι τοίνυν ὦ μάκαρ δέρου καὶ νίκα, προσευχόμενος καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ τέκνου σου κατόπιν ἰέναι σου· ἐὰν δέ τινες τῶν συνομολογητῶν πάρεισι, κἀκείνους σὺν σοὶ κατασπαζόμενος, αἰτῶ τὰς ἱερὰς προσευχὰς αὐτῶν εἰς σωτηρίας ἐφόδιον.

224. Nicetae praeposito.

Opto responsum a tua reverentia accipere ad eas quas nunc mitto litteras; quod si accepero, non reticebo. Propterea nunc etiam compello sanctitatem tuam, amoris debitum solvens, meamque miseram personam commemorans, nempe quod vivam sanctarum precum tuarum praesidio, quamquam quotidie multa in Deum peccans, cupiens tamen cum vobis sanctis Christo famulari, cooperante fidei caritate. Sine dubio exploratum tibi est, ad Dominum migrasse communem multorum patrem, meumque sacrum successorem vero nomine Theophanem. Beatus ille, qui post praeclare peractum stadium monasticum, pulcherrimam vitae imposuit coronidem, Christi scilicet confessionem, in tam intolerando morbo, et doloribus, atque senio! Attamen quasi iuvenili corpore decertavit, ut fieret stantium firmamentum et praesidium, coargutio autem excusantium excusationes in peccatis. Cuius utinam vestrùmque patrum meorum precibus, ego quoque peccator salvus fiam! Venerando fratri meo Arsenio plurimam salutem dico.

σκδ'. Νικήτᾳ ἡγουμένῳ.

Φιλῶ τοῦ δέχεσθαι ἀντίγραφα παρὰ τῆς τιμιότητός σου, ὧν ἐπιστέλλω· οὐ μὴν δεχόμενος σιωπήσομαι· διὸ καὶ νῦν προσφθέγγομαι τὴν ὁσιότητά σου, τὸ τῆς ἀγάπης χρέος πληρῶν· καὶ τὴν ἐμαυτοῦ ταλαιπωρίαν καταμηνύων, ὡς ζῶν εἰμὶ εὐχαῖς σου ἁγίαις, πταίων μὲν πολλὰ τῷ Θεῷ καθ' ἑκάστην, ἐπιθυμῶν δὲ σὺν ὑμῖν τοῖς ἁγίοις Χριστὸν θεραπεῦσαι πίστει δι' ἀγάπης ἐνεργουμένης· ἔγνως δὲ πάντως ὡς ἐνεδήμησε πρὸς κύριον ὁ κοινὸς πατὴρ τῶν πολλῶν, κἀμοῦ ἱερὸς ἀνάδοχος, ὁ ὡς ἀληθῶς Θεοφάνης· μακάριος ἐκεῖνος καλῶς ἐν τῇ ἀσκήσει ἀγωνισάμενος, καὶ καλλίστην κορωνίδα τῷ τέλει τοῦ βίου ἀπενεγκάμενος, τὴν ὁμολογίαν Χριστοῦ, ἐν τοιαύτῃ δυσφορωτάτῃ νόσῳ καὶ ἀνίᾳ καὶ γήρει σώματος· ἀλλ' ὅμως ὡς νεάζων τῷ σώματι ἠθλοφόρησεν, ἵνα γένοιτο στηριγμὸς μὲν τῶν ἑστηκότων καὶ ἀσφάλεια, ἔλεγχος δὲ τῶν προφασιζομένων προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις· οὗ ταῖς εὐχαῖς ἅμα καὶ ὑμῶν τῶν πατέρων μου, σωθείην κἀγὼ ὁ ἁμαρτωλός· τὸν ἐμὸν αἰδέσιμον ἀδελφὸν Ἀρσένιον πλεῖστα ἀσπάζομαι. Cod. f. 251. a.

225. Iohanni praeposito.

Libenter accepi sanctam tuam epistolam, et libentius legi, nempe a patre meo simul dilecto simulque confessore missam. Gratia, misericordia, et pax tibi a Deo patre nostro et domino Iesu Christo, o homo Dei, virili mente praedite fortique corde. Quae fuerunt ergo certamina tua? Primum

σκε'. Ἰωάννῃ ἡγουμένῳ.

Ἡδέως ἐδεξάμην σου τὴν ἁγίαν ἐπιστολήν, καὶ ἀνέγνων ἥδιστα, ἀπὸ πατρὸς ἐμοῦ ὁμοῦ μὲν ἀγαπητοῦ, ὁμοῦ δὲ ὁμολογητοῦ ἀπεσταλμένην· χάρις ἔλεος εἰρήνη σοι ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἀνδρικὲ τῷ φρονήματι, στεῤῥὲ τῇ καρδίᾳ· τί οὖν ἤθλησας; πρότε- Cod. f. 251. b.

in vicinia reliquiae religionis, vel a te nuper suscitatae, vel per se orthodoxae: num libros ad manus habeas: num aliquis Eliam alat: num benivolus sit discipulus, et num ceu Petrus atque Iohannes subsequutus te fuerit, deductum non ad Annam et Caipham sed ad homines haud minus mente iudaeos. Haec nos edoce; et insuper ora ut expergiscatur Christus, ut tranquilletur ecclesia, utque ego miserrimus salver qui te vehementer diligo.

ἔγγιστα, ἢ παρὰ σοῦ ἱεροποιηθὲν νεωστί, ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ ὀρθοδοξοῦν· εἰ ἐν ταῖς χερσί σου βίβλοι, εἰ τρέφει τις Ἠλίαν, εἰ εὐγνώμων μαθητής, εἰ ὡς Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἠκολούθηκεν αἱρομένῳ σοι οὐ πρὸς Ἄνναν καὶ Καϊάφαν, ἀλλὰ πρὸς ἴσους ἰουδαιόφρονας· ταῦτά με δίδαξον, καὶ τὸ λοιπὸν προσδόξαι διυπνισθῆναι Χριστόν, εἰρηνευθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, σωθῆναί με τὸν πανάθλιον μέν, φιλοῦντα δέ σε λίαν.

227. Basilio monacho.

σκζ'. Βασιλείῳ μονάζοντι.

Statim ac cognovi, te quoque comprehensum ab impiis decertasse pro Christo, o sacer Basili, magni nepos Basilii, gavisus sum, glorificavi, laudavi Dominum et gratias egi, qui te vocavit ad participationem passionum eius, unde et verbera pertulisti in dorso, et praesentem pateris carcerem. Oportuit omnino oportuit te tam sedulum et religiosum, non videri carentem praemio quod confessores a Dei beneplacito sunt commeriti, sed cum aliis fieri participem atque celebrem, et iis qui in tenebris iacent lumen constitui. Persta igitur, o inclyte, et futura nulla pertimescas; Christus enim tecum, qui vincit in nobis, qui fortem debellavit, nobisque conculcandum tradidit.

Ὡς ἔμαθον ὅτι καὶ αὐτὸς συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνόμων, ἐνήθλησας ὑπὲρ Χριστοῦ ἱερὲ Βασίλειε καὶ τοῦ μεγάλου ἀπόγονε Βασιλείου, ἥσθην, ἐδόξασα, ᾔνεσα, ηὐχαρίστησα τῷ κυρίῳ τῷ καλέσαντί σε εἰς κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, δι' ὧν ἤνεγκας πληγῶν ἐν τῷ νώτῳ καὶ τῆς παρούσης φυλακῆς· ἔδει τοίνυν ἔδει οὕτω φιλομαθῆ ὄντα καὶ φιλόθεον, μὴ ἀγέραστον ὀφθῆναί σε τῆς τῶν ὁμολογούντων θεοδοξίας, ἀλλὰ συμμετασχεῖν τῶν ἄλλων, καὶ ὀνομαστὸν γενέσθαι, καὶ τεθεῖναι εἰς φῶς τῶν ἐν σκότει· στῆθι οὖν ὦ γενναῖε καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα μὴ δεδοικώς τι· Χριστὸς γὰρ μετὰ σοῦ ὁ νικῶν ἐν ἡμῖν, καὶ νικήσας τὸν ἰσχυρόν, καὶ δοὺς ἡμῖν αὐτὸν ὑποπάτον. Cod. f. 252. b.

228. Gennadio filio.

σκη'. Γενναδίῳ τέκνῳ.

Quae scripsisti, fili, comperta habeo; et quidem scripta tua fiduciam amoremque demonstrant. Ceteroqui nos haud tales sumus, quales tu aestimas atque dicis; peccatores enim et lucis egentes. Verumtamen fides tua salvum te praestet ubicumque fueris, tam ab exitiali haeresi, quam a quolibet peccati opere. Recte cupis a mundi huius corruptela eripi: sed redemptio revera est, peccati fuga, cuius actus mors aeterna est; abstinentia autem, vita immortalis. Qui ita vivit, nihil timet, nihil perhorrescit. Ita ut vivas, precor. Tu pariter pro me, carissime fili mi, impense precare.

Ἃ μὲν γέγραφας τέκνον ἔγνων· καὶ ἃ γέγραφας, πεποιθήσεως καὶ προσπαθήσεως δείγματα· ἀλλ' ἡμεῖς οὐχ ὡς νομίζεις καὶ λέγεις· ἁμαρτωλοὶ γὰρ καὶ ἐνδεεῖς φωτός· πλὴν ἡ πίστις σου σωζέτω σε ὅπου περ ἂν ᾖς· τοῦτο μὲν ἐκ τῆς φονοκτονούσης αἱρέσεως, τοῦτο δὲ καὶ ἐκ πάσης ἁμαρτητικῆς ἐνεργείας· καλῶς ἐπιθυμεῖς ῥυσθῆναι τοῦ φθοροποιοῦ κόσμου· λύτρωσις δέ ἐστιν ἡ φυγὴ τῆς ἁμαρτίας, ἧς ἡ πρᾶξις θάνατος αἰώνιος, καὶ ἡ ἀποχὴ ἀΐδιος ζωή· ὁ οὕτω βιῶν, οὐδὲν δέδοικεν, οὐδένα πτοεῖται· οὕτως εὔχομαί σε διαζῆν· ταὐτὰ δὲ καὶ σὺ περὶ ἐμοῦ ἠγαπημένε υἱέ μου τὴν εὐχὴν κράτει. Cod. f. 254. a.

σκθ'. Καλλίστῳ τέκνῳ.

Cod. f. 254. a. Ἐν βραχέσι συλλαβαῖς ἡ ἐπιστολή σου τέκνον, καὶ εὖγε· ἀρκεῖ γὰρ σημᾶναί σε ὅτι ἔῤῥωσαι· ἐπειδὴ πυκνάζεις ἡμῖν τὸ γράφειν, καὶ πολλαὶ αἱ ἐπιστολαὶ τῶν προσώπων, ἔνθεν κἀμοὶ βραχὺ τὸ γράμμα· ὑγιαίνειν με ἴσθι καὶ εὔχεσθαι ὑπὲρ σοῦ.

229. Callisto filio.

Paucarum syllabarum epistola tua, fili, et euge; sufficit enim te significasse bene valere. Quia vero frequenter mihi scribis, et multae sunt diversorum epistolae; hinc et ego breviter rescribo. Valere me scito, et pro te orare.

σλ'. Κληδονίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 254. a. Τί με ἐγκωμιάζεις, ὦ τέκνον, τὸν ἀνεγκωμίαστον; τί δὲ ἐπιζητεῖς τὴν ταχεῖαν ἀπαλλαγὴν τῶν λυπηρῶν· εἰκότως μὲν τὸ δεύτερον· ἀλλ' ὅμως μακροθυμητέον ἕως ἂν ἐπίδοι Κύριος, καὶ τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἰάσηται· ὡς γὰρ οὐκ ἐνδέχεται κάμνοντα ἀναῤῥωσθῆναι, ἕως ἂν ἡ ὑποκειμένη τῷ στομάχῳ ὕλη ὑπὸ πυρετοῦ μὴ ἐκδαπανηθείη, οὕτω δὴ καὶ τὴν εἰρήνην τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ ἀμήχανον ἀναλάμψαι, μὴ τῆς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κακώσεως ἐνδίκως ὑπὸ τῆς μαστιγούσης ἡμᾶς αἱρέσεως ἐκτριβείσης· μάστιξ γάρ ἐστι τοῦ Θεοῦ μικρὸν παιδεύουσα τοὺς φιλοῦντας αὐτόν· ἔπειτα καιρῷ τῷ καθήκοντι ἰωμένη· καὶ οὕτως ἄνωθεν καὶ ἀπ' ἀρχῆς τὰ καθ' ἡμᾶς ᾠκονόμηται· εἰ δὲ τοῖς μαθητευθεῖσι τηλικαύτη ἡ μάστιξ, τί τὸ κρῖμα τῶν ἀπειθούντων καὶ διωκόντων; δῆλον ὅτι ἀπέραντον κατὰ τὴν τιμωρίαν· διὸ στῶμεν ἀδελφοὶ καὶ ὑπομείνωμεν τὸν Κύριον ἵνα συνδοξασθῶμεν αὐτῷ· ἥσθην ὅτι οὐ μεμόνωσαι· ἀλλὰ τί πρὸς τὸν Λεόντιον καὶ τοὺς δυεῖν ἀδελφούς; οἶδας ἀμφοτέρων ὡς εἶπας κακίαν, τοῦ μὲν τέλεον ἠσεβηκότος καὶ ἰουδαϊκῶς προστατεύοντος, τῶν δὲ ζητούντων ὅπως σὺν αὐτοῖς ὀλέσωσίν σε· ἀλλὰ σὺ ὦ τέκνον ἀγαπητὸν ὡς υἱὸς φωτὸς διάμενον· μὴ ὁμοιωθῇς τοῖς ἀνόμοις τοῖς ἀπὸ Θεοῦ ἀφεστηκόσι, καὶ τῷ σατανᾷ ἑαυτοὺς πεπρακόσι· φύγε ἐκ τῆς πόλεως, ἐπεὶ ἁλώσῃ· ἔχεις τὸν Χριστὸν ἐπίκουρον· αὐτός σε διασώσειεν· εὔχου μοι πλεῖστα.

230. Cledonio filio.

Cur me laudas, fili, hominem illaudabilem? Cur item quaeris celerem tristium depulsionem? Merito quidem hoc alterum; sed tamen longanimes esse oportet, donec respiciat Dominus, et aegritudini populi sui medeatur. Sicut enim fieri non potest ut aeger convalescat, ante quam congesta in stomacho materia, a febre consumatur; ita pacem quoque ecclesiae Dei illucescere impossibile est, nisi antea peccatorum nostrorum aegritudo, iuste a flagellante haeresi exteratur. Est enim revera flagellum Dei, quod aliquamdiu punit dilectos illius; mox conveniente tempore sanat. Sic olim et a primordiis rebus nostris consultum fuit. Quod si docilibus tam grave flagellum incutitur, qualis erit incredulorum et persecutorum damnatio? aeterna scilicet, haud secus quam poena. Quare perstemus, frater, et sustineamus Dominum, ut cum ipso glorificemur. Gaudeo, quod non sis solitarius. Sed quid tibi cum Leontio ac duobus fratribus? Nosti utriusque ut ipse ais improbitatem; cum ille scilicet totus in impietatem corruerit, et more Iudae dux sit, hi vero dent operam ut tu quoque cum illis pereas. At tu fili dilecte, tamquam lucis filius permane: ne iniquis assimileris, qui se a Deo averterunt, et Satanae mancipatunt. Fuge ex urbe; alioquin capiere. Habes adiutorem Christum. Hic te servet. Plurimum ora pro me.

σλα'. Μελετίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 254. b. Ἀφ' οὗ ἔμαθεν ἀπατηθῆναι τὸν ἐλεεινὸν Γρηγόριον διὰ τῆς ἀσεβοῦς ὑπογραφῆς,

231. Meletio filio.

Ex quo cognovi deceptum fuisse miserandum Gregorium per impiam subscri-

ptionem, sollicitus fui de te, fili, quomodo te haberes. Sed postquam tuam accepi epistolam qua significas tuam ab eo separationem, dolui quidem de illo quod ita perierit, et quomodo ambo religiosos se simulaverint; prorsus enim Basilius etiam ita sentit. Egi autem Deo meo gratias ob salutem tuam, et quod te draco non voraverit, sed tamquam ex marino ceto, exitiali haeresi ereptus fueris. Mane igitur, fili mi carissime, prout es servatus, trahens simul ad te ceteros quoque abductos fratres, inscitia potius quam incredulitate, a me misello vel ut verius dicam a Deo. Nam qui irrationaliter a suo se pastore seiungit, quid ni a veritate discedit? Est autem veritas Deus, qui et custodiet et confirmabit. Quod si etiam comprehendi te a Christi hostibus siverit, vires constantiamque praebebit, tolerandi omnes usque ad sanguinem propter ipsum aerumnas.

232. Iacobo filio.

Varia mihi scripsisti multis me verbis laudans, nihilominus ego nullius mihi boni conscius sum. At ego tibi imprecor ut quod coepisti perficias opus Dei, martyrium nempe confessionis Christi. Quare tolera, fili mi carissime, molestias carceris, interiorem hominem purgans per noxiarum cogitationum captivitatem. Sic enim semper paratus eris ad subeundam pro Christo necem. Beatus non qui tantummodo bene inceperit, sed qui Christi opus ad finem perduxerit! Fratrem Lucianum ego quoque lugeo, ille tamen victus est propter peccata mea, et reparare cladem difficile est. Ora perpetuo pro illo et pro me peccatore.

233. Euprepiano filio.

Ego, fili, cum tu huc ad me profectus in orientis partibus, significasti velle te persecutione concludi, tunc dissuasi. Postquam vero a fratribus discessisti, existimavi potissimum te id quietis amore fe-

ἐμμείμενον, τέκνον, τὰ κατὰ σὲ πῶς εἴη· καὶ ὡς ἐδεξάμην σου τὸ γράμμα ἀναγγέλλον τὴν ἐξ αὐτοῦ σου διάζευξιν, ἐστέναξα μὲν ἐπ' ἐκείνῳ πῶς ὄλωλεν, καὶ ὅπως ἐπιπλάστως ἐδόκουν θεοσεβεῖν οἱ ἀμφότεροι· πάντως γὰρ καὶ ὁ Βασίλειος ἴσα φρονεῖ· εὐχαρίστησα δὲ τῷ Θεῷ μου ἐπὶ τῇ σῇ διασώσει, ὅτι σὲ οὐ κατέπιεν ὁ δράκων· ἀλλ' ὡς ἐκ κήτους θαλασσίου ἀνελκύσθης τῆς φθοροποιοῦ αἱρέσεως· μένε οὖν τέκνον μου ἀγαπητὸν καθὰ διεσώθης· ὑφέλκων πρὸς ἑαυτὸν καὶ ἑτέρους τῶν ἀπαχθέντων ἀδελφῶν ἐν ἀγνοίᾳ μᾶλλον ἢ ἀπειθείᾳ ἀπ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἀληθὲς δὲ εἰπεῖν ἀπὸ Θεοῦ· ὁ γὰρ ἀλόγως τοῦ ἰδίου ποιμένος ἀπορρηγνύμενος, πῶς οὐχὶ τῆς ἀληθείας ἐστὶν ἀποσπώμενος; ἀλήθεια δὲ ἐστὶν ὁ Θεός, ὃς καὶ φυλάξειεν καὶ στηρίξειεν· καὶ εἰ εὐδοκήσειεν συλληφθῆναί σε ὑπὸ τῶν χριστομάχων, δώῃ δύναμιν καὶ κραταίωσιν ἐνεγκεῖν πάντα μέχρις αἵματος, τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ παθημάτων.

σλβʹ. Ἰακώβῳ τέκνῳ.

Γέγραφάς μοι τοῦτο κἀκεῖνο πολλοῖς ἐπαινῶν με, ἀλλ' ἐγὼ οὐδὲν ἐμαυτῷ συνεπίσταμαι ἀγαθὸν ἔχων· σοὶ δὲ ἐγὼ εὔχομαι ἐξαρξαμένῳ καὶ τελειῶσαι τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, τὸ μαρτύριον τῆς ὁμολογίας Χριστοῦ· διὸ καρτέρει τέκνον μου ἠγαπημένον τὰ τῆς φυλακῆς· τὸν ἔσω ἄνθρωπον καθαίρων, δι' αἰχμαλωσίας τῶν ἐναντίων λογισμῶν· οὕτω γὰρ ἐμπαράσκευος ἔσῃ ἀεὶ πρὸς τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον· μακάριος οὐχ ὁ ἐναρξάμενος καλῶς ἁπλῶς, ἀλλ' ὁ τελειώσας τὸ ἔργον Χριστοῦ· τὸν ἀδελφὸν Λουκιανὸν κἀγὼ πενθῶ· ἀλλ' ὅμως ἥττηται κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου· καὶ τὸ ἀνακαλέσασθαι ἧττον δυσχερές· προσεύχου ἀεί τι αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀενάως. Cod. f. 235. a.

σλγʹ. Εὐπρεπιανῷ τέκνῳ.

Ἐγὼ ὦ τέκνον ἐπειδὴ ἐλθὼν σὺ πρός με εἰς ἀνατολικούς, ὑπέμνησας φιλεῖν σε ἐγκεκλεῖσθαι μετὰ τὸν διωγμόν, ἀπέστρεψα τότε· ᾤικα δὲ διέστης τῶν ἀδελφῶν, ἐδόκουν τὸ πλεῖστον διὰ τὸ ἀγαπᾶν σε ἡσυ- Cod. f. 235. b.

χίαν τοῦτο πεποιηκέναι· καὶ οὐκ εἰς πολὺ ἐλάττωμά σου ἡγούμην αὐτὸ εἶναι· διὸ καὶ ἀνιστόρουν κατὰ νοῦν ἐπὶ τὰ Προυσινὰ ὄρη ἐνδιατρίβειν σε καὶ δουλεύειν τῷ Θεῷ, καὶ ἔχαιρον· ὡς δὲ νῦν ἤκουσα οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ κομήσαντα δῆθεν οἰκονομίας τοῦ μὴ ἁλῶναι τῇ αἱρέσει καὶ ἀσπροφοροῦντα, μόνον τε ὄντα καὶ μειζοτερικῶς ἤγουν κουρατορικῶς τῇ ἡγουμένῃ δουλεύοντα, ζῶά τε ἐπαγοράζοντα καὶ φορτοκομεῖν ἐκ τῶν ἔσω ἔξω, ἐξιόντα τε καὶ εἰσιόντα, ἐξέστην, παρείθην, ἐγενόμην ὡσεὶ νεκρός· οὐαί μοι τῷ ἀθλίῳ· ἀδελφὲ τί πεποίηκας; πῶς ἐτόλμησας τοῦτο ὅλον πρᾶξαι; ὁ πρὶν ὁμολογητὴς ἐπί τε τῶν μοιχιανῶν, καὶ νῦν τῶν εἰκονομάχων, ἄρτι χριστέμπορος, ἐμπορείαν ἡγούμενος τὰ θεῖα· ὁ πάλαι ἀκριβὴς μέχρι βλέμματος, νῦν γυναικόδουλος ἵνα μὴ τί χεῖρον εἴπω· ὁ λίαν φυγὰς τῶν ἰδίων, ἄρτι ὀπισθόρμητος, καὶ σὰρξ καὶ αἷμα ἀδελφοῖς συζῶν· ὁ φυγόπατρις, ἄρτι λωποδύτης.

Φησί που ὁ θεῖος Βασίλειος· καὶ τὸν συγκλητικὸν ἀπώλεσας καὶ μοναχὸν οὐκ ἐποίησας· καὶ ταῦτα διὰ τὸ μὴ ἀκριβῶς αὐτὸν ζῆν, ἀλλὰ παρακαταςχεῖν τινὰ τῶν αὐτοῦ χρημάτων· σὺ δέ, συγχώρησον, οὐκ ἀπώλεσας τὸν μοναχόν, ἀλλ᾽ ἤρνησαι· τί σε καλέσωμεν; μοναχόν; ἀλλὰ κομαστὴς σύ· ἀλλά, φησί, λέγεις ἔνδον φορεῖν μαῦρον, καὶ ἐν καρδίᾳ μὴ ἐξαρνήσασθαι· τοῦτο καὶ νῦν πάντες καὶ οἱ κοινωνοῦντες τῇ αἱρέσει λέγουσι· κρεῖττον σοι ἄνθρωπε ἦν, κοινωνῆσαι τῇ αἱρέσει καὶ μετανοεῖν, ἢ ῥίψαντα τὸ ἅγιον σχῆμα ἀμετανόητον εἶναι· ῥίψας γὰρ αὐτό, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγήσω, τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνύβρισας· διὸ οὐδὲ τῶν ἁγιασμάτων μετασχεῖν ἄξιος εἶ· ὤ, ὤ, τί ἔπραξας; καὶ ταῦτα ἐπιστήθιος ὤν· κατήγαγές με εἰς τὰ ᾅδου ταμιεῖα· ἐκέρασάς μοι ποτήριον θανάτου· ἔλαβέν σε ὁ διάβολος διὰ τρόπου ὅπου ἐβούλετο· ἀλλὰ ἀνάνηψον, τέκνον μου καλὸν Εὐπρεπιανέ· ἐπαίχθης ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, δοκήσας παῖξαι αὐτόν· πρὸς ἡμέρας τινὰς κατὰ πρόσωπον

cisse; diuque putavi culpae id tibi non esse vertendum. Quamobrem mente versabam in prusensibus montibus te morari, Deoque servire, eaque re laetabar. Sed cum modo intellexerim nihil huiusmodi fieri, sed comam nutrire, cauto obtentu vitandae haereseos potentiae; et candidatum incedere, atque oeconómi nomine seu procuratoris monialium praepositae inservire, et animalia coëmere, et interiora foras exportare, introeuntem egredientemque; obstupui, dissolutus animo sum, et quasi mortuus effectus. Vae mihi misero! quid egisti, frater? Cum ausus es totum hoc patrare? Qui antea confessor eras contra moechianos et contra iconomachos, nunc Christi mercator es, et res divinas in mercaturam trahis. Qui olim usque ad intuitum scrupulosus, nunc feminae famulus, ne quid peius dicam. Qui olim necessarios tuos valde vitabas, nunc retrogradus, caroque factus et sanguis, cum fratribus vitam degis. Qui patriam deseruisti, modo grassator factus es.

Ait alicubi divus Basilius: et senatorem perdidisti, et monachum non fecisti; idque aiebat, quia ille non satis accurate viveret, et nonnihil sibi opum reservasset. Tu autem, sit venia dicto, non perdidisti monachum sed negasti. Quo te nomine appellabimus? an monachum? at capillatus es. Sed ais: intro gero nigrum, et corde non sum negator. Hoc nunc omnes etiam communicantes haeresi aiunt. Melius tibi fuisset, o homo, communicare haeresi, et postea paenitere; quam sancto schemate abiecto, impaenitentem perseverare: schemate enim abiecto, filium Dei conculcasti, sanguinem testamenti profanum iudicasti, Spiritui gratiae iniuriam intulisti: quamobrem ne sanctas quidem res participare dignus es. Heu, heu, quid egisti? et quidem qui in sinu meo recumbebas. Deduxisti me ad inferni cellas, mortis calicem mihi miscuisti. Cepit te diabolus quo volebat modo. Sed agesis evigila, praeclare fili mi Euprepiane: illusus es a Satana, dum tu illi illudere putas. Per

dies aliquot, propter praesentem rerum statum, ex patris permissu, et officii debito, candidatus esto, et caput operi; ceu te gessisti, cum ad me noctu in carcerem venisti per tegulas. Utique poteris denuo abire domum, et abiecto capitis operimento et epanophorio, divino opere fungi. At enim, prout nunc tu es, haec est schematis abiectio. Miserere tui, frater, meique simul indigni patris tui: et statim ac epistolam hanc acceperis, tonde comam, candidam abiice, et cum fratre praecingitor, et ut ceteri fratres tui cellam habita, et mihi statim rescribe, ut vicissim tibi respondeam. Scio te recte agere existimasse. Sed desine; fuit enim hoc diaboli opus.

234. Spathariae Flavii.

Tentationis tempore, veri amici probantur; sicut etiam portus tempestate agitatis perfugium exhibent. Tu vero es vere feminarum nobilissima et religiosissima, iamdudum et a primordiis portus simul et munimen multis animabus tecto alimoniaque carentibus: neque est fere aliquis inter monachos, qui non tuum nomen magnificet, et hospitalitatem depraedicet, etiamsi eam forte non expertus, sed ab expertis edoctus; sicut ne ego quidem qui non modo istic non sum, sed procul valde submotus: sed rem quidam retulerunt, quos hospitio receptos benigne tractasti in hoc impiae haereseos naufragio: cui ut incolumis supernaviges, Deum meum oro, gubernante tuo sapiente orthodoxiae sensu, in qua vixisti hactenus, quamque ab antiquo habuisti plusquam contubernalem; quae denique te Deo sistet in eius de caelis apparitione, ut misericorditer aeternae vitae hereditatem consequaris. Haec tibi ego peccator imprecor per Ignatium fratrem, colendissima domina.

235. Mariae moniali.

Bona fama audita est mihi reverentiae tuae, et bonus actus, et vita virtutis plena,

ὑπακοῇ ταξικῇ καὶ διακονίᾳ, ὑποφορῆσαι ἄσπρα καὶ κατακαλύψαι τὴν κεφαλήν· ὥσπερ ἐποίησας σὺ, ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ φυλακῇ νύκτωρ ἐλθὼν διὰ τῶν κεραμιδίων· καὶ ἐνδέχεται καὶ αὖθις ἀπιέναι οἴκοι καὶ ἀποῤῥίψαι τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ ἐπανωφόριον, καὶ ἔχεσθαι τῆς θείας ἐργασίας· οὕτως δὲ ὡς σὺ ἦς, ῥιψοσχημία ἐστίν· ἐλέησον σεαυτὸν, ἀδελφὲ, κἀμὲ τὸν ἀνάξιόν σου πατέρα· καὶ ἅμα δέξῃ τὰ γράμματα, καὶ τὴν κόμην κεῖρον, καὶ τὸ λευκοφόρον ἀπόῤῥιψον, καὶ μετὰ ἀδελφοῦ συνδέθητι, καὶ ὡς οἱ λοιποί σου ἀδελφοὶ καθέσθητι, ἀντιγράφων μοι εὐθὺς, ἵνα πάλιν ἀνταποκριθῶ σοι· οἶδα ὅτι δοκῶν καλὸν ποιεῖν, τοῦτο ἔπραξας· ἀλλὰ ἀνάλυσον, τοῦ πονηροῦ ἐστι δρᾶμα.

σλδʹ. Σπαθαρέᾳ τοῦ Φλαβίου.

Ἐν καιρῷ πειρασμοῦ, οἱ ἀληθινοὶ φίλοι Cod. f. 256. b.
δοκιμάζονται· ὥσπερ καὶ οἱ λιμένες τοῖς χειμαζομένοις ἐκ καταιγίδος εἰς ὑποδρομὴν φαινόμενοι· καὶ γὰρ εἶ ὡς ἀληθῶς γυναικῶν εὐγενεστάτη, ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς λιμὴν ὁμοῦ καὶ περιοχὴ πολλῶν ψυχῶν ἀστέγων καὶ ἀτρόφων· καὶ οὐκ ἔστι σχεδόν τις ἐν τοῖς μονασταῖς, ὃ μὴ μεγαλύνων σου τὸ ὄνομα καὶ διηγούμενος τὸ φιλόξενον· κἂν αὐτὸς οὐ πέπονθεν, ἀλλ' ἐκ τῶν πεπονθότων ἀκροασάμενος, ὡς οὐκ αὐτὸς ἐγώ· οὐ μόνον ὅτι ὢν ἐν τοῖς αὐτόθι, ἀλλὰ καὶ ἀπὼν μακροτέρως· τινὲς δὲ οἱ ἀπαγγείλαντες, ὡς ὑπεδέξω καὶ ἐτροφοφόρησας ἐν τῷ παρόντι καταποντισμῷ τῆς δυσσεβοῦς αἱρέσεως· ἧς ὑπερπλέειν τε εὔχομαι τῷ θεῷ μου, πηδαλιουχουμένην τῷ ἔμφρονι λογισμῷ τῆς εὐσεβείας, ἣ συνέζησας καὶ ἣν ἐκτήσω ἄνωθεν ὑπερσύμβιον, καὶ ἥ σε παραστήσει τῷ θεῷ ἐν τῇ ἐξ οὐρανῶν ἀποκαλύψει αὐτοῦ, εὐμενῶς κληρονομοῦσαν τὴν αἰώνιον ζωήν· ταῦτά σοι εὔχομαι ὁ ἁμαρτωλὸς, διὰ τοῦ περὶ Ἰγνάτιον ἀδελφοὺς ἡμῶν τιμιωτάτη κυρία.

σλεʹ. Μαρίᾳ μοναζούσῃ.

Ἀγαθὸν ὄνομα ἠκουτίσθη μοι τῆς τιμιό- Cod. f. 256. b.
τητός σου, καὶ πρᾶξις δεξιὰ, καὶ βίος ἐνά-

ρετος, παρ' ὧν ἀδελφῶν ἡμῶν ξενίζειν καὶ περιέπειν ἀπὸ θήρας τῶν διωκόντων εἵλετο ἡ θεοφιλεία σου· καὶ χάρις τῷ θεῷ ἔχοντι πολλοὺς ἐν ἀφανείᾳ βιωτικῇ, περιφάνειαν ἔχοντας θεϊκήν· καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς παρωσάμενος τὰ ἐν κόσμῳ ἔνδοξα ἐν τῇ διὰ σαρκὸς ἐπιδημίᾳ αὐτοῦ, τὰ ἀσθενῆ καὶ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο, ἵνα καταισχύνῃ τὰ πλούσια καὶ ὑψαυχοῦντα κατὰ σάρκα· ἐχέγγυον τῆς πολιτείας σου ταύτης, ἡ τῶν ἀδελφῶν ὅτι πρόσληψις· οὓς σκέπουσα, νόμιζε Χριστὸν σκέπειν· δι' αὐτὸν γὰρ ἡ φυγαδεία· ἔχουσα καὶ τὴν οἴκοθεν ἀρετὴν εἰς κλέος σωτηρίας, ἐφ' ᾗ φυλαχθείης αὔξουσα ἔτι ἐν ἀγαθοῖς, φρουρουμένη θεοπρεπῶς, πρεσβυτικὴν ἀρετὴν προσφέρουσα κυρίῳ ὡς ἡ ἀοίδιμος Ἄννα καὶ εἴ τις ἄλλη τῶν ἐπαινετῶν ἐν γήρει πίονι λατρευσασῶν θεῷ.

a meis fratribus, quibus hospitium atque tutelam adversus persecutores praebere voluit religiositas tua. Et Deo gratias, qui habet multos in saeculi obscuritate miram habentes claritatem. Nam et Christus contempta mundana gloria, in suo cum carne adventu, infirma et contemptibilia elegit, ut ditia et secundum carnem ambitiosa confunderet. Huiusce vitae tuae arrha est, fratrum susceptio; quos dum tegis, puta a te Christum tegi; namque eius causa in fuga sumus: habens tu simul domesticam virtutem ad salutis gloriam: in qua custodiaris, opto, bonis aucta, divinitus defensa, senilem virtutem Domino offerens, velut inclyta Anna, et siqua est alia laudatarum illarum, quae in senecta uberi Deo servierunt.

σλς'. Ἀθανασίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 250. a. Χαίρω, τέκνον, δεχόμενός σου γράμματα τῆς ἐμμελείας· ἐξ ὧν οὐ μόνον τῆς φωνῆς σου ἀκούων ἥδομαι, ἀλλὰ καὶ τὴν προκοπὴν τῆς ὑπαγορείας σου ὁρῶν εὐφραίνομαι· χρῶ τοιγαροῦν τῷ γράμματι ἐπὰν κατ' ἀμφότερα λυσιτελοίη· ἐπεὶ καὶ τὰ φρέατα ἀντλούμενα εὐρύνεται τοῖς ῥείθροις· ταῦτ' ἤδη καὶ γλῶττα ἐξεργαζομένη τὰς ἐπιστολάς· ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδα τι ἐμαυτοῦ δεξιόν, κἂν πλείονα τοῖς κατ' ἐμοῦ ἐγκωμίοις διεξερχόμενος εἴης· ἀλλά με τοσοῦτον συστέλλεις, ὁπόσον καὶ ἐπαινοίης αἰσθόμενον τὰ κατ' ἐμαυτόν· εἰ δέ τι ὑμῖν φαίνοιτο εἰς ὄνησιν τῶν παρ' ἡμῶν λεγομένων, τῷ θεῷ ἀναθετέον τὸ πρᾶγμα· παρ' οὗ δι' ὑμᾶς καὶ ἐν τῷ τυφλῷ, φῶς· καὶ ἐν τῷ ἀλόγῳ, λόγος, μικρός τις καὶ πενιχρός· ὃν οὐ συσταλτέον ἀδελφέ, ἀλλ' ἐξεργαστέον διὰ τῆς ἀπειλῆς, καὶ ἐλπίδι τῆς ἀποδοχῆς· ὅτι δὲ ὧδέ τε κἀκεῖσε περιέρχῃ, τόπον ἐκ τόπου ἀμείβων φόβῳ τῶν διωκόντων, πῶς οὐ τοῦ καιροῦ ὃ καὶ τληπαθὲς καὶ στενακτικόν; ἀλλ' ὅτι διὰ Χριστόν, εἴη χαρμονικὸν καὶ διανυστικόν.

Εὖ δὲ ποιήσαι κύριος τῷ ἀγαθῷ Σπαθαρίῳ, ξεναγοῦντι καὶ περιέποντί σε διὰ Χριστόν· ὅς γε κἀμοὶ χρηστὸς ὤφθη ἐν πολλοῖς· τὰ

236. Athanasio filio.

Gavisus sum, fili, accepistis litteris gratiae tuae, ex quibus non modo vocem tuam audiens delector, sed et profectum spiritalem tuum cernens, gaudio perfundor. Utere igitur epistolari consuetudine, quae utrimque prodest: nam et putei cum exhauriuntur, aquarum incrementa accipiunt. Sic linguae usuvenit epistolis operam danti. Ego vero nihil in me boni comperio, quamquam tu plures contexis laudes meas: sed me tantundem humilias, quantum laudas, quia res meas probe agnosco. Quod siqua a me dictata videntur vobis utilia, res Deo imputanda est, a quo, vobis precantibus, in caeco etiam lux, in infante loquela, exigua sane et paupercula; quae non cohibenda est, frater, sed exercenda, poenae timore et spe remunerationis. Quod autem tu hac illac vagaris, loca varia mutans, dum a persecutoribus caves, id quidem temporis huius aerumnosi est atque lugendi. Sed quia haec propter Christum eveniunt, laetum finem nanciscentur.

Bene utique faciat Dominus bono Spathario, qui te hospitio curaque fovit, quique ipsi mihi in multis commodus fuit.

Nunc ad archiepiscopum scripsi; non autem antea, ut putabas, quia responsum ad priora non receperam. Ceterum mihi quis illo honorabilior per omnia in mundo, ut ius fasque est? Vides autem daemonis improbitatem, quod litterae deperierint: sed Deo gratias; quod illae principibus non innotuerint. Obiit meus spiritalis pater, uti significasti; sed lege sis archiepiscopi epistolam, ut inde cognoscas quantum ploraverim dixerimque de aliis quoque personis. Sit requies etiam duci illi mihi homonymo, quandoquidem mei indigni in extremis memor fuit. Quam tu laudabilis es, quia a talibus appellaris, et in negotiis talibus! Sis adhuc sanctior, et multis exoptatior, quia omnium domino unice famularis; cui magis inhaerens, magis extollêris et honoraberis; siquidem verax est qui ait: sed honorantes me honorificabo: et qui me spernit, spernetur. Cur autem, frater, triduanum ieiunium trahis? Bene quidem facis carnem domans et castigans, sed modum serva; quod potest sano corpore fieri, optimum est. De reliquo, ora pro me misero, ut salvus fiam. Qui mecum est te salutat; convictores tuos saluto.

νῦν ἐπέστειλα τῷ ἀρχιεπισκόπῳ· τὸ δὲ μὴ πρότερον, ὡς ὑπέλαβες, μὴ ἀντίδοσιν τῶν προαγόντων δεξάμενος· ἐπεὶ ἐμοί, τίς προτιμότερος ἐν κόσμῳ ἐκείνου ἐφ' ἅπασιν; ὡς τὸ εἰκὸς ἔχει καὶ δίκαιον· εἶδες δὲ σκαιωρίαν τοῦ δαίμονος ὅτι ἀπώλοντο αἱ ἐπιστολαί· ἀλλὰ δόξα θεῷ τῷ μὴ ἔκφορα ποιήσαντι τὰ γράμματα τοῖς κρατοῦσιν· κεκοίμηταί μου ὁ πνευματικὸς πατὴρ καθὰ ἐσήμανας· ἀλλὰ ἀνάγνωθι τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου κἀκεῖθεν γνοίης ὅσον ἐστέναξά τε καὶ ἐλάλησα καὶ περὶ ἑτέρων προσώπων· εἴη δὲ ἐν ἀναπαύσει καὶ ὁ στρατηγήσας ὁμώνυμός μου, καὶ δι' αὐτὸ τὸ μνημονεῦσαί μου τοῦ ἀναξίου ἐν τοῖς τελευταίοις· ὡς ἐπαινετὸς σὺ παρὰ τοιούτων προσκαλούμενος καὶ ἐπὶ τοιαύταις ὑποθέσεσιν· ὀφθείης ἔτι ὁσιώτερος καὶ αἱρετώτερος ὑπὸ πολλῶν, διὰ τὸ ἕνα σε καὶ μόνον κύριον τῶν ἁπάντων θεραπεύειν· ᾧ μάλα προσκολλώμενος μᾶλλον ὑψωθήσῃ καὶ τιμηθήσῃ, εἴπερ ἀληθεύει λέγων· ἀλλ' ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ ὁ ἐξουθενῶν με ἀτιμασθήσεται· * τί δὲ τοσαύτην ἕλκεις νηστείαν, * I. Reg. II. 30.
ἀδελφέ, τριημερεύουσαν; εὖ ποιεῖς δουλαγωγῶν τὴν σάρκα καὶ ὑπωπιάζων, ἀλλὰ τήρησον μέτρον, ὃ δύνῃ ἀποπερᾶναι μεθ' ὑγείας τοῦ σώματος, καὶ τοῦτο κράτιστον· τὸ λοιπὸν προσεύχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ εἰς τὸ σώζεσθαι· ὁ σὺν ἐμοὶ προσαγορεύει· τοὺς σὺν σοὶ ἀσπάζομαι.

237. Anatolio filio.

Sive tibi scribam, fili, sive secus, nulla deletum oblivione te habeo in humili anima mea; non solum quia frugi mente fuisti a puero, numquam puerilia aut inepta cogitans, sed senilia ac virilia, nullo occupatus infreni impetu, aut pravo actu; sed quia lateri adhaesisti mei solius fratris patrisque simul tui. Non mediocris quippe virtutis tuae est hoc indicium, quod ex omnibus electus fueris passionum eius socius, et administer. Persta in ministerio tuo, ac veluti sub oculos Domini cuncta fac et loquere. Propterea merces tua multa, et probatio tamquam auri, et fides tua exquisita, et mei homunculi amor in Christo erga te sincerior, et mea aestimatio

σλζ'. Ἀνατολίῳ τέκνῳ.

Καὶ γράφων σοι, τέκνον, καὶ μὴ γράφων, Cod. f. 260. a.
ἀληθάργητόν σε ἔχω ἐν τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ, οὐ μόνον διὰ τὴν ἐκ παιδὸς ἐπιμέλειάν σου τῆς ψυχῆς ὅτι οὐ παιδικὰ καὶ νηπιάζοντά σου τὰ φρονήματα, γεραλέα δὲ καὶ ἀνδρικά, οὐκ ἐμπαρέντος ἐν ἀκαθέκτοις ὁρμαῖς καὶ φαύλοις δράμασιν· ἀλλὰ γὰρ καὶ διὰ τὸ συνεῖναί σε τῷ ἐμῷ μόνῳ ἀδελφῷ, καὶ σοῦ πατρί· ἀρετῆς γάρ σου οὐ τῆς τυχούσης δεῖγμα, ἐκ πάντων εἰλῆφθαι αὐτῷ εἰς συγκακοπάθησιν εἴτουν ὑπηρεσίαν· ἔχου τῆς διακονίας σου, ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς κυρίου πάντα ποιῶν καὶ λέγων· ἐν ᾧ μισθός σου πολύς, καὶ ἡ δοκιμή σου χρυσῆ, καὶ ἡ πίστις σου ἀκραιφνής, καὶ ἡ ἐμὴ τοῦ ταπεινοῦ πρὸς σὲ ἀγάπη Χριστοῦ γνησιωτέρα, καὶ ἀποδοχὴ τῷ ὄντι πο-

λυτελεστέρα· βραχέα ταῦτα, ἀλλὰ δυνάμεως ἱκανῆς· προσεύχου, τέκνον ἠγαπημένον, περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ σου πατρὸς θερμῶς.

vere perfectior. Pauca dixi, sed efficaciae multae. Ora, carissime fili, ferventer pro me peccatore patre tuo.

σλη'. Εὐχαρίστῳ τέκνῳ.

Cod. f. 200. a. Καὶ πάνυ σοι χρεία ἐπιστεῖλαί με, ὦ τέκνον, κἂν αὐτὸς σὺ οὐκ ἐπεζήτησας· ἆρα γὰρ οὐκ ἐπαινετὸς καὶ ἀξιόδεκτος, ὅτι μόνος σχεδὸν ἀνατλᾷς κόποις καὶ ὁδοιπορείας, κινδύνους τε καὶ περιστάσεις, διακονῶν τῷ ἁγίῳ ἀρχιεπισκόπῳ; ὡς μακαριστόν σου τὸ ἔργον, ὡς ἀθλητικόν σου τὸ δρᾶμα· ἐν μέσῳ παγίδων εἵλω διαβαίνειν, ἐπ' ἀνθράκων πυρὸς περιπατεῖν· τοιαῦτα γὰρ τὰ τῶν δυσσεβούντων· ἀλλ' ἔτι ἴσχυε, τέκνον, καὶ ἀνδρίζου· τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον, πολυπλασίασον τὸ τάλαντον, ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μακαριζόμενος εἰς αἰῶνας· τὸ λοιπὸν προσεύχου καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ σου πατρός.

238. Eucharisto filio.

Valde mihi necesse est ad te scribere, fili, etiamsi tu non expetisti. Nonne tu laude dignus et benivolentia es, qui solus propemodum labores perfers et itinera, pericula et aerumnas, dum sancto ministras archiepiscopo? Quam beatificanda est opera tua! quam athletici actus! Mediis in laqueis elegisti incedere, et super carbones ardentes ambulare. Tales enim sunt impiorum res. Attamen adhuc fortiter viriliterque age, fili: ministerium tuum imple, talentum multiplica, ut bene sit tibi, et beatus per saecula dicaris. Reliquum est, ut pro me etiam misero patre tuo ores.

σλθ'. Λέοντι.

Cod. f. 200. b. Εὖ πεποίηκας τέκνον πνευματικὸν ἐπιστείλας ἡμῖν εἰ καὶ βραχέα· πλὴν ὅτι ἀρκοῦσαν ἔχοντα δύναμιν τῆς συνέσεώς σου, καὶ ὑποδεικνῦντα ὅτι εἰ καὶ τῷ σχήματι πρὸς ἡμᾶς πτόρθος, ἀλλ' οὐ τῷ τρόπῳ· σὺ δὲ καὶ ἄλλως δίκαιος ἂν εἴης συναπτέσθαι ἡμῖν υἱϊκῶς, τέκνον χρηματίζων τοῦ ἀδελφοῦ ἡμῶν καὶ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου, καὶ τέκνον γνησιώτατον· τὸ γὰρ ὀπαδὸν αὐτοῦ γενέσθαι ἐκ παντὸς τοῦ κληρικοῦ πληρώματος μόνον, καὶ συναθλεῖν καὶ συνδιώκεσθαι τοῖς ὑπερέχουσι τῶν ἀδελφῶν, ἀπόδειξιν πολλῆς γνησιότητος ἔχει· καὶ μὴν πρὸς θεὸν ἀγάπησιν κραταιάν· διὰ τοῦτό σε καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἀγαπῶμεν καὶ περιέπομεν· καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς ἀδελφότητος ἡμῶν ἀριθμοῦμεν.

239. Leoni.

Recte fecisti, spiritalis fili, quod mihi pauca licet, scripseris; quae tamen satis prae se ferunt prudentiam tuam, atque demonstrant te, etsi schemate non nisi noster surculus videaris, more tamen aliud quid esse. Tu vero aliunde etiam dignus es qui in filii loco a nobis habearis, cum sis fratris nostri religiosissimi archiepiscopi filius et quidem germanissimus. Nam te solum ex toto clericali numero comitem eius fuisse, et una cum praecipuis fratribus certamina et persecutionem passum, multam id habet fidelitatis eximiae demonstrationem, nec non praevalidae erga Deum caritatis. Quare et humilis persona mea te amat atque complectitur, et nostrae fraternitatis numero adscribit.

σμ'. Κωνσταντίνῳ.

Cod. f. 200. b. Τίς ἡ αἰτία τοῦ ἐπιστεῖλαί με τῇ τιμιότητί σου; ἡ καλή σου περὶ τὴν πίστιν ὀρθότης, ὅτι οὐ συναπήχθης τοῖς χριστοδιώκταις, ῥίψας τοὺς λογισμοὺς φέρεσθαι ὅποι ἄγουσιν· ἀλλ' ὡς ἐπιστήμων κυβερνήτης καθίζῃ ἐπὶ τῶν νοητῶν οἰάκων εὐθύνων τὴν

240. Constantino.

Quae est causa cur ego has ad tuam reverentiam litteras dem? Tua nimirum praeclara in fide rectitudo, quia non es passus te a Christi persecutoribus abripi, permittens cogitationibus tuis liberius vagari; sed tamquam prudens gubernator ad in-

tellectualem clavum sedes, dirigens spiritalem naviculam ad bonos orthodoxiae portus; puppim pulsans, id est haereticas tempestates, Spiritus aura. Hoc ubi edoctus fui ab eo qui tibi has litteras tradit carissimo nostro fratre, aequum censui ad te scribere, me tuo adiungens amori, quod christianus homo facere debet; praesertim cum secatur gladio haereseos a diabolo, ut nunc usuvenit, corpus Christi. Custodiaris itaque, vir bone, providentia Dei indemnis, superaedificans fundamento aurum argentum lapidesque pretiosos, ut sis Domini templum. Fiat!

241. Presbytero.

Hieme si quis rosam videat, merito ad eam accurrit ceu peregrinum visum; et demonstranti, gratiam profitetur. Talis tu, sacer homo Dei, in hac infidelitatis tempestate nobis cognitus es: et qui te nobis animatam rosam et orthodoxam ostendit, ipse est litterarum harum lator filius meus carissimus. Vidi autem te non sensibus, sed mentis cogitatione; et accurri non pedibus, sed litteris; teque odoratus sum non naribus, sed spiritu: et iucundus mihi hic fuit odor, immo potius Domino; qui et utinam te defendat, quominus haereticis manibus decerparis! ut inveniaris in intellectuali vere, praeterlapso incommodo gelu, idoneus texendae coronae gloriae illius. Fave nobis, quod habes optimum, sacris precibus.

242. Theodulo filio.

Gaudeo me tuas, fili mi, recepisse litteras; sed mihi maerori sunt isti tui dolores, praeter carceris incommoditatem. Omnia tamen propter Christum sunt toleranda. Num ergo tibi relinquet socium fratrem, ille ingratus discipulus et proditor veritatis Leontius? Ille enim occupavit etiam Boscitium, veluti Iudas laqueum sortitus fuit. Idem etiam fratres intro conclusit, et tibi quoque eadem facere puto. Ni-

ψυχικὴν ὁλκάδα εἰς καλοὺς τῆς ὀρθοδοξίας λιμένας, πρύμναν κρουσάμενος τὰς αἱρετικὰς τρικυμίας αὔραις τοῦ πνεύματος. τοῦτο ἐπεὶ ἐδιδάχθην παρὰ τοῦ ἐπιδιδοῦντός σοι τὰ γράμματα ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ, καλῶς ἔχειν ἔδοξα ἐπιστεῖλαι· συνάπτων ἐμαυτὸν τῇ ἀγάπῃ σου, ὅπερ ποιεῖν τὸν χριστιανὸν ἀναγκαῖον· μάλιστα δὲ ὅταν τέμνηται αἱρέσεως μαχαίρᾳ ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὡς νῦν, τὸ σῶμα Χριστοῦ. φυλάττοιο δὴ οὖν ὦ ἀγαθὲ ἄνερ προμηθείᾳ θεοῦ ἀπήμων, ἐποικοδομῶν τῷ θεμελίῳ χρυσὸν ἄργυρον, ἤγουν λίθους τιμίους, ὡς ἂν ναὸς κυρίου χρηματίσοις· εἶεν.

σμα'. Πρεσβυτέρῳ.

Ἐν χειμῶνι εἴ τις ἴδοιεν ῥόδον, εἰκότως προστρέχοι ὡς ξένου ὄντος θεάματος, καὶ τῷ ὑποδείξαντι, χάριν ὁμολογεῖ· τοιοῦτος σὺ, ὦ ἱερὲ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ἐν τῷ τῆς ἀπιστίας χειμῶνι ἐγνώσθης ἡμῖν, καὶ ὁ ὑποδείξας σὲ τὸ ἔμψυχον ῥόδον καὶ ὀρθόδοξον, ὁ γραμματοδότης ἐμὸς υἱὸς ἀγαπητός· ἴδον δὲ οὐκ αἰσθητῶς, τῇ τοῦ νοῦ δὲ θεωρίᾳ· καὶ προσέδραμον οὐ ποσὶν, ἀλλὰ γράμμασι· καὶ ὠσφράνθην οὐ ῥισὶν, ἀλλὰ πνεύματι· καὶ ἡδεῖα μοι ἡ ὀσμὴ μάλα, μᾶλλον δὲ κυρίῳ, ὃς καὶ διαφυλάξειέν σε ἄδρεπτον ἐξ αἱρετικῶν χειρῶν· ὡς ἂν εὑρεθείης ἐν τῷ νοητῷ παρειπαδίσῃ τοῦ τῆδε πικροῦ κρυμοῦ, εἰς πλοκὴν στεφανώσεως τῆς δόξης αὐτοῦ· χαρίζου ἡμῖν ὧν ἔχεις τὸ κάλλιστον τὰς ἱερὰς προσευχάς. Cod. f. 261. a.

σμβ'. Θεοδούλῳ τέκνῳ.

Ἡδέως ἔχω, τέκνον μου, δεχόμενός σου γράμματα· ἐλυπήθην δὲ ὅτι ἐν πόνοις εἶ τοιούτοις μετὰ καὶ τῆς φυλακῆς· ἀλλ' ὅτι διὰ Χριστὸν, ὑπομενητέον πάντα· ἆρα δὲ ἐάσει σοι τὸν συνόντα ἀδελφὸν ὁ ἀγνώμων μαθητὴς καὶ προδότης τῆς ἀληθείας Λεόντιος; αὐτὸς γὰρ παρέλαβεν καὶ τὸ Βοσκοίτιον, ὡς Ἰούδας τὴν ἀγχόνην κληρωσάμενος· ὅς γε καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἔσω ἐστενοχώρησε, καὶ σὲ τὸ αὐτὸ οἴομαι αὐτὸν ποιεῖν· διὰ στῆθι ἀδι- Cod. f. 262. a.

φὲ μου μέχρις αἵματος κατὰ τοὺς μακαρίους ἀδελφούς σου· ἵνα σὺν αὐτοῖς σωθῇς ἐν κυρίῳ· εὔχου μοι θερμῶς· προσαγόρευε τὸν ἀδελφόν.

hilominus persta, mi frater, usque ad sanguinem, haud secus quam beati fratres tui, ut cnm illis sis salvus in Domino. Ora pro me enixe. Fratrem saluta.

σμγ΄. Συμεὼν τέκνῳ.

Cod. f. 202. b. Ἄρτι ἔφθασα ἐπιστεῖλαί σοι τέκνον μου ἠγαπημένον· δι' ἣν αἰτίαν ἐβράδυνα, οἱ ἀδελφοὶ ἀπαγγελοῦσιν· ἃ μὲν οὖν προέγραψας, ἔγνων, καὶ ἀπεδεξάμην ἐν πᾶσιν ὅτι ἀγαθῆς διαθέσεως πάντα· καὶ ἐπαινετὸς εἶ ὅτι καλῶς καθίζῃ ἐπὶ σωτηρίᾳ μετὰ σαυτοῦ καὶ τῶν ὄντων μετὰ σοῦ, ἐπ' οἰκοδομῇ δὲ τῶν ἔξω, μὴ ἀστατῶν μηδὲ γυροκοπῶν, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εὐχαριστίᾳ καὶ ὑπομονῇ τὸν διωγμὸν παραπέμπων· διὰ τοῦτο καὶ ἀσπαστὸς γέγονας τοῖς ξενίζουσί σε καὶ ἀκούουσιν· ἔτι οὖν ἔχου τῆς ἐργασίας σου σοφιζόμενος τὰ θεῖα, φωτιζόμενος τοὺς νόας, φεύγων τὸν ἐχθρόν, ἐγγίζων τῷ θεῷ· ἵνα ἐπιτυχὼν αὐτοῦ, κληρονομήσῃς βασιλείαν οὐρανῶν· βοήθει καθὼς καὶ προέγραψά σοι εἴ τις τῶν ἀδελφῶν κακοτροπεῖ, γράφων αὐτῷ ἢ καὶ ἀπιὼν πρὸς αὐτόν· ὁ Ἀκάκιος ὁ κατὰ σάρκα ἀνεψιός σου, μετὰ τῶν ὑπηρετούντων μοι ἐστί, καὶ ἔγραψέν μοι· ὁ γὰρ οἰκονόμος συνελήφθη· προσεύχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ὁ σὺν ἐμοὶ ἀδελφὸς προσαγορεύει· τοὺς σὺν σοὶ ἀσπάζομαι· ὁ κύριος μετὰ σοῦ.

243. Simeoni filio.

Nunc demum scribo tibi, fili mi carissime; nam qua de causa demoratus sim, fratres nunciabunt. Quae ergo antea scripsisti, cognovi, et omnino probavi, quod bene sint omnia disposita. Tuque laude dignus quia egregie cellam incolis cum salute tua sociorumque tuorum, cum exterorum aedificatione; neque sede fixa carens, neque vagans, sed in quiete, gratiarum actione, et patientia persecutionis tempus transigens. Propterea carus es istis qui te hospitem habent et audiunt. Perge itaque cum ista tua agendi ratione, divina discens, mentem illuminans, hostem fugiens, Deo appropinquans; ut hunc adeptus, heres fias regni caelorum. Fer opem, ut iam scripsi tibi, si quis forte fratrum male se gerat, scribens illi, vel eundem conveniens. Acacius, tuus secundum carnem patruelis, cum inservientibus mihi est, mihique scripsit; etenim oeconomus comprehensus fuit. Ora pro me peccatore. Qui mecum est frater salutat. Convictores tuos saluto. Dominus tecum.

σμδ΄. Εὐθυμίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 203. a. Χαῖρε ἐν κυρίῳ καλὲ Εὐθύμιε· ἠξίωμαι καὶ αὖθις σε ἰδεῖν διὰ τοῦ γράμματος, ὁμοῦ δὲ καὶ περιπτύξασθαι, ὡς ὀφθαλμόν μου, ὡς σπλάγχνον μου, ὡς υἱὸν φωτός, ὡς ὁμολογητὴν Χριστοῦ· εἰ δὲ ὅτι βραδύ, διηγεῖται ὁ γραμματηφόρος τὰς αἰτίας· ἔτι οὖν καιρὸς ὑπομονῆς· διὸ μακροθυμήσωμεν, ἀδελφέ, ἵνα τὰς ἐπαγγελίας τοῦ θεοῦ κομισώμεθα· βιοῦντες εὐσχημόνως, εἰς δόξαν θεοῦ διὰ πάσης φυλακῆς τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ· προσεύχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ, ἵνα σώζοιμι· ὁ σὺν ἐμοὶ ἀδελφὸς προσαγορεύει σε· ὁ κύριος μετὰ σοῦ.

244. Euthymio filio.

Salve in Domino, praeclare Euthymi. Aequum censeo rursus te per epistolam aspicere, simulque amplecti, velut oculum meum, velut viscera mea, ceu filium lucis, ceu Christi confessorem. Quod si sero, causas narrabit epistolae lator. Igitur adhuc tempus patientiae est: quamobrem longanimes simus, frater, ut promissiones Domini consequamur, honeste viventes, ad Dei gloriam, cum omnimoda mandatorum eius observantia. Ora pro me fratre tuo, ut salvus fiam. Qui est mecum frater te salutat. Dominus tecum.

245. Ephraemio filio.

Gratia sit tibi a Domino, fili Ephraem. En iterum te his litteris inviso. Quomodo te habes? quomodo sustines? quomodo operaris? Scio quod egregie, quoniam propter Christum est exilium et deportatio. Visitationem hanc distuli, cuius rei causam dicent fratres. Sustinens sustine Dominum, transigens transige omnem diem, ut Christi miles, mentem purgans, animam illuminans memoria Dei et aeternorum bonorum. Mundus somnium est, virtus vivit. Hanc sectemur, ut glorificetur Deus in nobis, et salvi simus. Ora pro me peccatore. Frater Nicolaus salutat te. Dominus tecum.

σμε'. Ἐφραὶμ τέκνῳ.

Χάρις σοι παρὰ κυρίου, τέκνον Ἐφραίμ· ἰδοὺ καὶ πάλιν ὁρῶ σε τῷ γράμματι· πῶς ἔχεις; πῶς ἡ ὑπομονή; πῶς ἡ ἐργασία; οἶδα ὅτι καλῶς ἐπείπερ διὰ Χριστὸν ἡ ἐξορία καὶ ὁ περιορισμός· ἐβράδυνα ἐπισκέψασθαι, διὰ τὴν αἰτίαν ἀπαγγέλλουσιν οἱ ἀδελφοί· ὑπομένων ὑπόμενον τὸν κύριον· διαβιβάζων διαβίβαζε πᾶσαν ἡμέραν ὡς στρατιώτης Χριστοῦ· καθαίρων λογισμοὺς, φωτίζων τὴν ψυχὴν τῇ μνήμῃ θεοῦ καὶ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν· ὁ κόσμος ὄναρ· ἡ ἀρετὴ ζῶσα· ταύτην διώξωμεν ἵνα δοξασθῇ ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν, καὶ σωθῶμεν ἡμεῖς· προσεύχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος προσαγορεύει σε· ὁ κύριος μετὰ σοῦ. Cod. f. 263. a.

246. Aphrodisio filio.

Euge fili mi Aphrodisi, euge fili mi carissime. Pax tibi in Domino, in quo spes tua, propter quem est exilium et relegatio. Quam bene te habes? Sustinens sustines Dominum? qui profecto tibi attendet, et preces tuas exaudiet, custodiens protegensque te ceu pupillam oculi. Cur sera sit haec visitatio, frater narrabit. Adhuc persta, adhuc longanimis esto, adhuc ora. Prope est Dominus, festinabit visitare populum suum; modo nos cum timore et tremore serviamus illi. Ostende te videntibus et audientibus angelum in corpore, luminare divinum, ut per te glorificetur Deus. Ora etiam pro me peccatore ut salvus fiam. Salutat qui mecum est frater. Dominus tecum.

σμς'. Ἀφροδισίῳ τέκνῳ.

Εὖγε τέκνον μου Ἀφροδίσιε, εὖγε τέκνον μου ἠγαπημένον· εἰρήνη σοι ἐν κυρίῳ ἐν ᾧ ἡ ἐλπίς σου, δι' οὗ ἡ ἐξορία καὶ ὁ περιορισμός· πῶς δὴ καλῶς ἔχεις; ὑπομένων ὑπομένεις τὸν κύριον; καί γε προσέχει σοι καὶ εἰσακούσῃ τῆς δεήσεώς σου, φυλάττων καὶ σκέπων σε ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ· ὅτι βραδεῖα ἡ ἐπίσκεψις, ἀπαγγελεῖ ὁ ἀδελφός· ἔτι στῆθι, ἔτι μακροθύμησον, ἔτι δεήθητι· ἐγγιεῖ κύριος, ταχυνεῖ τοῦ ἐπισκέψασθαι τὸν λαὸν αὐτοῦ· μόνον ἡμεῖς φόβῳ καὶ τρόμῳ δουλεύσωμεν αὐτῷ· δεῖξον ἑαυτὸν τοῖς ὁρῶσί σε καὶ ἀκούουσιν, ἄγγελον ἐν σώματι, φωστῆρα θεοφανῆ, ἵνα δοξάζηται διὰ σοῦ ὁ θεός· προσεύχου καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἵνα σώζωμαι· προσαγορεύει ὁ σὺν ἐμοὶ ἀδελφός· ὁ κύριος μετὰ σοῦ. Cod. f. 263. b.

247. Hyperechio filio.

Euge euge Hyperechi fili mi; fer inquam fer molestum hoc tempus, exilium, incommoditatem. Cur visitatio haec sit retardata, docebunt te fratres. Attamen ego aliam ad te dedi epistolam, in qua indulgentiam largiebar: et nunc Deus indulgebit tibi et illud et omnia; sepone maerorem. Omnis pater et castigat, et iterum

σμζ'. Ὑπερεχίῳ τέκνῳ.

Εὖγε εὖγε Ὑπερέχιε τέκνον μου· φέρε φέρε τὸν χαλεπὸν καιρὸν, τὴν ἐξορίαν, τὴν κάκωσιν· διὰ τί βραδεῖα ἡ ἐπισκοπὴ, διδάξουσί σε οἱ ἀδελφοί· πλὴν ἐγὼ ἄλλην σοι ἐπιστολὴν ἔπεμψα ἐν ᾗ ἔδωκά σοι τὴν συγχώρησιν· καὶ νῦν ὁ θεὸς συγχωρήσει σοι καὶ ἐκεῖνο καὶ πάντα· ἀπόθες τὴν λύπην· πᾶς πατὴρ καὶ παιδεύει καὶ πάλιν παρακαλεῖ· καὶ Cod. f. 263. b.

ὁ ἀπαίδευτος καὶ ἀνεπιτίμητος, ἄχρηστος· σὺ οὖν γίνοιο χρηστὸς, δόκιμος, καθὼς καὶ ἔπαθες ὑπὲρ Χριστοῦ· βλέπε τέκνον σεαυτὸν πῶς καθέζῃ, πῶς διάγῃς, φύγε τὰς τῶν πτωμάτων ἀφορμὰς, καὶ τοὺς τρόπους καὶ τοὺς τόπους, ἵνα σώζῃ ὡς υἱὸς φωτός· ὑπόμεινον ἔτι· προσεύχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· προσαγορεύει σε ὁ σὺν ἐμοί· ὁ κύριος μετὰ σοῦ.

consolatur; nam qui non castigatur et plectitur, fit improbus. Tu ergo bonus esto et probus, utpote qui propter Christum es passus. Videsis, fili, quomodo cellam colas, quomodo vitam transigas: fuge lapsuum occasiones, et modos, et locos, ut tamquam lucis filius salveris. Sustine adhuc: ora pro me peccatore. Salutat te socius meus. Dominus tecum.

σμη'. Ἀμωνᾷ τέκνῳ.

Cod. f. 204. a. Καλὲ Ἀμωνᾶ, χαῖρε χαρᾷ μεγάλῃ ὅτι διὰ Χριστὸν ἡ ἐξορία καὶ ὁ περιορισμός σου· ἰδοὺ καὶ πάλιν γράφω· εἰ δὲ ὅτι βράδιον, ἀπαγγελοῦσιν τὴν αἰτίαν οἱ ἀδελφοί· πλὴν ὅτι ἀεὶ βλέπω σε τῷ πνεύματι, καὶ προσδέχομαι ἵνα σώζῃ· τοῦτο καὶ αὐτὸς ποίει ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· μόνος εἶ ἄρα, ἢ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ; ἀγαπῶ αὐτὸν εἶναι μετὰ σοῦ, ἐπειδὴ ὡς σὺ κἀκεῖνος τέκνον μου· μανθάνω ὅτι καλῶς καθέζῃ καὶ ἀναστρέφῃ, καὶ χαίρω· καί γε ὅπως ἔσο ἐπὶ πλέον εἰς ὑπόδειγμα καλὸν τοῖς ἀδελφοῖς σου· λάμπειν γὰρ δεῖ τὸ ἔργον ἡμῶν τοῖς πᾶσιν ὡς χριστομαρτύρων, εἰς δόξαν θεοῦ· ἰσχύς σοι παρὰ κυρίου, ἔλεος, εἰρήνη, εὐλογία, σωτηρία αἰώνιος· προσεύχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου· προσαγορεύει σε ὁ σὺν ἐμοί· ὁ κύριος μετὰ σοῦ.

248. Amonae filio.

O praeclare Amona, gaude gaudio magno, quoniam Christi causa exilium tuum et relegatio est. En denuo scribo; quod autem paulo serius, causam fratres aperient. Interim te semper spiritu aspicio, atque ut salveris oro. Idem hoc tu quoque mei peccatoris gratia facias. Solus ne es, an cum fratre? Opto illum esse tecum; quoniam sicut tu, ille quoque meus filius est. Audio te bene cellam incolere, et conversari, et gaudeo: atque ita bono magis exemplo esto fratribus tuis. Lucere enim debet opus nostrum cunctis, ut martyrum Christi, ad Dei gloriam. Fortitudo tibi sit a Domino, misericordia, pax, benedictio, salus aeterna. Ora pro me fratre tuo. Salutat te socius meus. Dominus tecum.

σμθ'. Στεφάνῳ τέκνῳ.

Cod. f. 204. a. Χαῖρε Στέφανε τέκνον μου τιμιώτατον· ἀπὸ θεοῦ σοι χάρις, ἔλεος, εἰρήνη πληθυνθείη· εἰ δὲ ἐβράδυνα ἐπισκέψασθαι, τὴν αἰτίαν ἀπαγγελοῦσιν οἱ ἀδελφοί· ἐγὼ δὲ καὶ μὴ γράφων ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔχω σε ἀεί· ἀνδρίζου οὖν ἔτι καὶ ἴσχυε ἐν κυρίῳ, φέρων γενναίως τὰ παρόντα λυπηρὰ, διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθά· ἡμέραν ἐξ ἡμέρας εὐθύμως πορεύου εἰς ὁδὸν εὐθεῖαν θεοῦ· δίωκε τὰ πάθη, κάθαιρε τὴν καρδίαν, εὐαρέστει θεῷ ᾧ ἀνέθου σεαυτὸν, δι' ὃν καὶ ἐμαστίχθης, ὑπὲρ οὗ ἐστὶν ἡ ἐξορία· αὐτὸς οὖν ἀνταποδώσει σοι ἀνταπόδομα τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐὰν μέχρι τέλους ὑπομείνῃς αὐτόν· προσεύχου περὶ ἡμῶν· ὁ ἀδελφὸς ὁ σὺν ἐμοὶ ἀσπάζεται· ὁ κύριος μετὰ σοῦ.

249. Stephano filio.

Salve Stephane fili mi honorandissime! Gratia tibi a Deo, misericordia, pax augeatur! Quod distuli visitare, causam narrabunt fratres. Ego vero, etiamsi non scribam, in corde meo semper te gero. Perge itaque viriliter fortiterque agere in Domino, praesentes aerumnas animose perferens propter futura bona. De die in diem alacriter procede in viam rectam Dei. Effuga cupiditates, cor munda, Deo place cui te dedicasti, propter quem vapulasti, cuius causa etiam exulas. Ipse tibi retribuet mercedem regnum suum, si ad finem usque eum sustinueris. Ora pro nobis. Socius meus frater salutat. Dominus tecum.

250. Simeoni filio.

Salve Simeon fili mi. En te rursus alloquor; sed cur sero, dicent fratres. Quomodo te habes? quomodo vitam degis? Cura, fili, ut opus Dei aedifices, quod ipse tibi largitus est, nempe praeclaram conversationem, patientiam, longanimitatem, et in relegatione firmitudinem. Audivi te egressiones facere, et indolui, quia haec non est Dei voluntas, nec tuae animae utilitas. Christus se ad martyrium vocavit, non ad corporum medelam: ad cellae solitudinem, et omnis iniquitatis purgationem, non ad circumitionem et inanem vexationem. Ne aegre feras quod te commonefacio; sed cautus esto abhinc, et Deo place, et ora pro me peccatore. Frater Nicolaus salutat te. Dominus tecum.

σν'. Συμεὼν τέκνῳ.

Χαίροις Συμεὼν τέκνον μου· ἰδοὺ σοι πάλιν ὁ λόγος· εἰ δὲ ὅτι βραδὺ, διηγήσονται οἱ ἀδελφοί· πῶς ἔχεις, πῶς διαζῇς· βλέπε, τέκνον, ἐποικοδόμησον ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ θεοῦ, ὃ ἐχαρίσθη σοι ὑπ' αὐτοῦ, τὴν καλὴν ἀναστροφὴν, τὴν ὑπομονὴν, τὴν μακροθυμίαν, τὴν ἐν τῷ περιορισμῷ ἀκινησίαν· ἐπειδὴ ἤκουσα ὅτι προόδους ποιεῖς καὶ ἐλυπήθην· ὅτι οὐκ ἔστι θέλημα θεοῦ, οὐδὲ συμφέρον τῇ ψυχῇ σου· ὁ Χριστός σε ἐκάλεσεν εἰς μαρτύριον αὐτοῦ, οὐκ εἰς τὸ ἰατρεύειν σώματα· εἰς τὸ καθέζεσθαι καὶ καθαίρειν ἑαυτὸν ἀπὸ παντὸς κακοῦ, οὐκ εἰς τὸ γυρεύειν καὶ φαντασιοκοπεῖσθαι· μὴ λυπηθῇς ὅτι ὑπομνήσκω, ἀλλὰ φύλαξαι τέκνον μου ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ εὐαρέστει τῷ θεῷ, καὶ εὔχου ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος προσαγορεύει σε· ὁ κύριος μετὰ σοῦ. Cod. f. 204. b.

251. Parthenio filio.

O praeclare Partheni, salve desiderate fili mi, verae lucis fili. Iterum te per litteras alloquor, denuo te amplector; et cur sero, fratres causam nunciabunt. Et tamen te numquam oblivioni traditum in corde gero, orans ut incolumis maneas, et in omni opere bono confirmatus. Quam egregius cursus tuus! est enim confessio Christi. Quam laudabilis patientia tua! nam regni caelorum adeptio est. Ne torpeas, fili mi; parumper adhuc sustine. Dominus prope est sustinentibus eum. Quanto gaudio fruiturus es in discessu sive de isto loco, sive de corpore! Sed quis nunc dignus secundo hoc bono potiri? Time Deum, attende tibi, abominare voluptatem ut valde aerumnosam. Ama Deum, ceu laetitiam unicam, qui te utinam ad finem usque illaesum servet. Ora pro me peccatore. Qui mecum est frater tuus salutat. Dominus tecum.

σνα'. Παρθενίῳ τέκνῳ.

Ὦ καλὲ Παρθένιε, χαῖρε τέκνον μου ποθητὸν, υἱὲ φωτὸς ἀληθινοῦ· πάλιν ὁμιλῶ σοι διὰ τοῦ γράμματος, αὖθις ὁρῶ σε καὶ προσπτύσσομαι· ὅτι ἐβράδυνα, ἀπαγγελοῦσιν οἱ ἀδελφοὶ τὴν αἰτίαν· ὅμως ὅτι ἀληθάργητόν σε ἔχω ἐν τῇ καρδίᾳ, εὐχόμενός σε διαμένειν σῶον, κατηρτισμένον εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· ὡς καλός σου ὁ δρόμος, ὁμολογία γὰρ Χριστοῦ· ὡς αἰνετόν σου τὸ ὑπομονητικὸν, πρόξενον γὰρ βασιλείας οὐρανῶν· μηδὲ ὀλιγωρήσῃς ὦ παῖ μου· ἔτι μικρὸν μακροθύμησον· ἐγγὺς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν· οἵαν χαρὰν μέλλεις ἔχειν ἐν τῇ ἀναλύσει, ἢ τοῦ τόπου, ἢ τοῦ σώματος· ἀλλὰ τίς ἄξιος ἄρτι τοῦ δευτέρου ἐπιτυχεῖν· φοβοῦ τὸν θεὸν, πρόσεχε σεαυτῷ, μίσει τὴν ἡδονὴν ὡς λίαν ὀδυνηράν· φίλει τὸν θεὸν ὡς μόνην χαράν· ὅς σε καὶ διατηρήσειεν μέχρι τέλους ἀσινῆ· εὔχου ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ὁ σὺν ἐμοὶ ἀδελφός σου προσαγορεύει· ὁ κύριος μετὰ σοῦ. Cod. f. 205. a.

252. Hegesimo filio.

Gratia tibi a Deo, Hegesime fili mi carissime. Sero te inviso, sed fratres cau-

σνβ'. Ἡγησίμῳ τέκνῳ.

Ἡ χάρις σοι ἀπὸ θεοῦ Ἡγήσιμε τέκνον μου ἠγαπημένον· ἐβράδυνα τοῦ ἐπισκέψασθαί Cod. f. 205. a.

σε, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν διηγοῦνται οἱ ἀδελφοί· ἐρωτῶ σε καὶ παρακαλῶ ἐπιμένειν καὶ μακροθυμεῖν τὴν ἐξορίαν τὸν περιορισμόν· ὅρα τὸν τόπον καὶ τὸν τρόπον τοῦ καθίσματός σου, ἵνα ἐν κυρίῳ ᾖ· βλέπε τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς ἵνα μὴ λάβωσι χώραν ἐν σοὶ, δι' ὑποδοχῆς τῶν πονηρῶν λογισμῶν· καθ' ἡμέραν πόλεμος, ἀλλὰ καὶ στέφανος μὴ ὑποπιπτόντων ἡμῶν· οὕτως βίωσον ὡς ἄγγελος, ὡς μάρτυς Χριστοῦ, κἂν ὑποχαυνῶσαι καὶ πτώσεισαι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ θᾶττον ἀνάστηθι, καθάρθητι, ἀσφαλίσθητι· καὶ οὕτω δεξιῶν διασώζου, προσευχόμενος καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ὁ σὺν ἐμοί σε ἀσπάζεται· ὁ κύριος μετὰ σοῦ.

sam narrabunt. Oro te quaesoque ut perstes et longanimiter feras exilium et relegationem. Cura ut modus locusque sedis tuae in Domino sit. Cave ab invisibilibus hostibus, ne apud te locum inveniant per malarum cogitationum admissionem. Quotidianum est bellum, sed et corona, non succumbentibus nobis. Vive tamquam angelus, tamquam Christi martyr, etiamsi debiliteris aut feriaris ab inimico: sed cito surge, mundare, te communito. Sic agens, salvus esto, orans etiam pro me peccatore. Socius meus te salutat. Dominus tecum.

σνγ'. Δωροθέῳ τέκνῳ.

Cod. f. 265. b. Εὐλογηθείης ὑπὸ κυρίου τέκνον, μου Δωρόθεε· χάρις σοι καὶ ἔλεος, ἰσχὺς καὶ κραταίωσις· τὴν βραδύτητα τῆς ἐπισκέψεως ἀγγελοῦσιν οἱ ἀδελφοί· βλέπε ἀδελφὲ πῶς ἀναστρέφεις, πῶς διαζῇς· μὴ ἀθύμει ἀλλὰ μακροθύμει· μὴ ὀλιγώρει, ἀλλ' ὑπόμενε· μὴ ἄνοιγε θύραν τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς, ἀλλ' ὅταν ἐπαναστῶσιν, ἀνθίστα, βρύξον πρὸς αὐτοὺς, καὶ αὐτοὶ ἐν ὀνόματι κυρίου οἰχήσονται φυγαδευθέντες· ψάλλε, οὓς οἶδας, ψαλμούς· εὔχου πλεῖστα· ἐν τῇ καρδίᾳ φόβος κυρίου, ἐν τῷ στόματι δόξα θεοῦ, ὅπως φυλαχθείης ἀσινής· τὸ λοιπὸν εὔχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ὁ σὺν ἐμοὶ ἀδελφὸς προσαγορεύει· ὁ κύριος μετὰ σοῦ.

253. Dorotheo filio.

Benedictus a Domino sis, fili mi Dorothee. Gratia tibi, et misericordia, robur, ac fortitudo. Cur sera visitatio, dicent fratres. Vide, frater, quomodo converseris, quomodo vivas. Ne animo concidas, sed esto longanimis: ne torpeas, sed sustine: ne ianuam pandas pravis cogitationibus; sed si quando consurgant, repugna, dentibus contra eas infrendens, quae in nomine Domini pulsae in fugam abibunt. Cane, quos nosti, psalmos: ora plurimum: sit in corde timor Domini, in ore laus Dei, ut indemnis conserveris. Quod superest, ora pro me peccatore. Socius meus frater salutat. Dominus tecum.

σνδ'. Πέτρῳ τέκνῳ.

Cod. f. 265. b. Αὐτὸς οὐ διαλιμπάνεις δι' ἑκάστης ἐπιστολῆς ἐγκωμιάζειν ἡμᾶς τοὺς ἀγεράστους· ἡμεῖς δὲ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἐπαισθανόμενοι, στένομεν μᾶλλον ἢ χαίρομεν, μὴ ὄντες οὕτως· πλὴν ἀποδεχόμεθά σου τέκνον ἠγαπημένον τὴν πίστιν, ἐξ ἧς καὶ οἱ λόγοι σοι τοιοῦτοι· ἃ δὲ ἐπεζήτησας ἀποκριθῆναί μοι, ἐν ἐξαιρέτῳ πιττακίῳ ἐσήμανα κοινῇ πάσῃ· πολλοὶ γάρ εἰσιν οἱ τὰ αὐτὰ ἐρωτῶντες, καὶ κόπος μοι πρὸς πάντας ἀποδιδόναι λόγον· αὐτὸς δὲ θερμοτέρως προσεύχου ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεώς μου, ἵνα σώζοιμι ἐν κυρίῳ ὁ ἁμαρτωλός· καὶ πάλιν τὰς ἀποστολάς σου ἐδε-

254. Petro filio.

Tu non desinis singulis epistolis laudare nos immeritos: nos vero nostrarum rerum conscii, ingemiscimus potius quam laetamur, quia tales non sumus. Attamen gratam habemus, carissime fili, fidem tuam, unde et hi sermones tui dimanant. Quod autem a me responsum petis, id ego in separato libello toti coetui significavi. Multi enim idem postularunt, mihique grave fuisset singulis rescribere. Tu vero ferventius ora pro humili mea persona, ut quamvis peccator in Domino salver. Et munera tua denuo accepi. Sed quo-

usque haec non omittes? Prorsus retribuat tibi Dominus quae optas. Socius meus te salutat, ego tuos.

ξάμην· καὶ ἕως πότε οὐ μὴ ἀνῇς· ὅλως ἀνταμείψεταί σοι κύριος ἃ φιλεῖς· ὁ σὺν ἐμοὶ προσαγορεύει σε· τοὺς σὺν σοὶ κἀγώ.

255. Oeconomo laurae Symboli.

Recepi caritatis tuae epistolam, legensque cognovi tuam animi demissionem, propter quam exaltat Deus diligentes se. Hinc etiam dignus fuisti particeps fieri passionum eius in praesenti testimonio. Quamquam autem Christi hostes constante tua patientia victi te dimiserunt, hoc tibi non cladi sed victoriae vertendum est. Fac itaque ut Deo placeas ubicumque sis. Martyrium enim quotidianum facit, is qui in propria conscientia decertat, seque emundat ab incurrentibus diabolicis cogitationibus. Serveris utinam mihi alacer, incolumis, cum fama optima! numquam pro me peccatore orandi oblitus. Convictoribus tuis fratribus meum testor obsequium.

σνε'. Τῷ οἰκονόμῳ τοῦ Συμβόλου.

Ἀπεδεξάμην τὴν ἐπιστολὴν τῆς ἀγάπης σου, καὶ ἀνέγνων, καὶ ἐπέγνων τὴν ταπεινοφροσύνην σου, δι᾽ ἧς ὑψοῖ θεὸς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν· ἔνθεν καὶ ἠξίωσαι κοινωνὸς τῶν παθημάτων αὐτοῦ γενέσθαι ἐν τῇ νυνὶ μαρτυρίᾳ· εἰ δὲ ὅτι ἡττηθέντες οἱ χριστομάχοι τῇ καρτερᾷ σου ὑπομονῇ ἀπέλυσάν σε, τοῦτο οὐδέν σοι ἐλάττωμα ἀλλὰ νίκη· εὐαρέστει οὖν τῷ θεῷ ἐν ᾧ τόπῳ καθίζῃ· μαρτύριον γὰρ καθ᾽ ἑκάστην ἐστὶ τὸ κατὰ συνείδησιν τοῦ ἀγωνιζομένου, καὶ καθαίροντι ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων δαιμονικῶν λογισμῶν· φυλαχθείης μοι εὔθυμος, εὔρωστος, εὐκλεής· προσευχόμενος περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνεπιλήστως· τοὺς σὺν σοὶ ἀδελφοὺς προσκυνῶ. Cod. f. 266. a.

256. Iosepho fratri et archiepiscopo.

Quia vocem tuam, o desideratissime, audivi, exultavit misellus spiritus meus, visusque sum te oculis spectare, sacramque tuam personam complecti; cuius imago numquam a me discedet, etiamsi ultra Gades te transferant ii qui nos corporaliter separare queunt: sic enim nos necessario cogit amor. Tu vero, sanctissime, ceu fratrem me amans et laudans, haud criminandus videberis, quia tibi sic natura suasit; ceteroqui cur his laudibus veritatem laedis? sum enim, ut scis, peccator, lumine carens non illuminans; neque maius aliquid, quam tu aut alius quilibet de nunc resistentibus, pro Christo egi; et utinam paria! Iam vero quò res ecclesiae nostrae devenerunt! Quomodo omnes quasi in conflatorio probantur! simulque pauci comperiuntur aurei, ceteris paene omnibus plumbi vilitatem habentibus; iuxta Domini verba: inimici hominis, domestici eius. Sume mihi inter ceteros Leontium: hic ceu saeva belua condiscipulos perse-

σνς'. Ἰωσὴφ ἀδελφῷ καὶ ἐπισκόπῳ.

Ὅτι ἤκουσα τῆς φωνῆς σου, ὦ τριπόθητε, ἐσκίρτησε τὸ ταπεινόν μου πνεῦμα, καὶ ἔδοξα ἐν ὀφθαλμοῖς σε ὁρᾶν, περιφὺς ὅλος τοῦ ἱεροῦ σου προσώπου, οὗ τὰ ἰνδάλματα, οὔ ποτε ἀπολήγει μοι, οὐδ᾽ ἂν ἀπολήξοι κἂν ἐπέκεινά σε Γαδείρων ἀποίσωσιν οἱ σώματι διατέμνειν ἡμᾶς ἐξουσιάζοντες· οὕτω τῷ πόθῳ βιαζομένου, ὡς τὸ εἰκός· σὺ δὲ ἡμᾶς, ἁγιώτατε, ὡς ἀδελφὸν μὲν ποθῶν καὶ ἐπαινῶν, οὐκ ἂν δέξαιο κατηγορίας ἔγκλημα, φέρει γὰρ ἡ φύσις· ἄλλως δὲ πῶς εὐφημῶν, τὴν ἀλήθειαν ἀδικοίης; εἰμὶ γὰρ ὡς οἶσθα ἁμαρτωλός· ἐνδεὴς φωτός, οὐ φωτίζων· οὐδέ τι μεγαλειότερον τῶν σῶν, οὔ τινος ἄλλου τῶν νῦν ἐνισταμένων, ὑπὲρ Χριστοῦ φέρων· εἴθε τὰ ἴσα· ἀλλὰ πῶς ὁ καιρὸς ἤνεγκε τὰ τῆς καθ᾽ ἡμᾶς ἐκκλησίας· πῶς δοκιμάζονται οἱ πάντες ὡς ἐν χωνείᾳ· καὶ ὅμως ὀλίγοι οἱ χρυσοειδεῖς, τῶν ἁπάντων σχεδὸν μολυβδιώντων, τοῦ κυρίου ὁ λόγος, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ· * λάβε μοι μετὰ Λεόντιον πρὸς τῶν ἄλλων· οἷα θὴρ ἀνήμερος ἐπιδιώκων τοὺς συμμαθητάς, καὶ Cod. f. 266. a.

* Matth. X. 36.

πορθῶν τὰς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ· ὃν ὁ Κύριος ἐπιστρέψειεν, καὶ ἡμᾶς ἐνισχύσειεν εἰς τὸν προκείμενον ἀγῶνα· ὃν οὐκ ἄλλο τι ἡγητέον, ἢ μαρτύριον Χριστοῦ ἰσόῤῥοπον τοῖς πάλαι. Προεδιώχθης ὑπὲρ ἀληθείας, ἐφυλακίσθης, ἐμονώθης, οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ δὶς τληπαθήσας πολλά· τελοσδίας τοῖς πάθεσι νῦν φέρων, ἃ φέρεις· τρίπλοκόν σοι παρὰ τῆς ἁγίας Τριάδος τὸ στεφάνωμα, ὁσιώτατε. Ἐχέτω ἡ Θεσσαλονίκη τοῖς προλαβοῦσι καὶ τὰ σὰ καλλωπίζεσθαι αἰωνίως· ἐχέτω καὶ Θεόδωρος ἐπ' ἀδελφῷ τοιούτῳ γάννυσθαι καὶ αὐχεῖν, μηδὲν οἴκοθεν φέρων αἰνέσιμον. Τοῦτο ἡ εὐγένεια τοῦ πνεύματος, ζῆν καὶ μετὰ θάνατον· αὕτη ἡ ζητουμένη παρὰ Θεοῦ πρᾶξις· τοῦτο ὁ ἀῤῥαβὼν τῆς ἀτελευτήτου βασιλείας· ἧς σὺν σοὶ ἀξιωθείην κἀγὼ ὁ τάλας, συνεπόμενος ὀρθοδόξως καὶ ὀρθοβίως. Ὁ σὺν ἐμοί σε καὶ μάλα δουλοπρεπῶς ἀσπάζεται, ὡς κἀγὼ τὸν ἱερὸν Ἄνθον.

quitur, et ecclesias Dei vastat: quem utinam Deus convertat, nosque roboret ad propositum agonem, qui certe haud aliter existimandus est, quam Christi martyrium priscis par. Iam antea propter veritatem exagitatus es, carcere tentus, solitudini addictus, non semel sed et iterum multa perpessus. Nunc tertio vexaris, ea patiens quae pateris. Triplex tibi a Trinitate corona paratur, o sanctissime. Habeat Thessalonica, praeter vetera, cur de te quoque aeternum glorietur. Habeat et Theodorus cur tanto fratre laetetur et se iactet, quandoquidem de suo nihil habet laudabile. Est haec spiritalis nobilitas, vivere etiam post obitum. Hic est quem Deus requirit actus: haec arrha aeterni regni: quo utinam tecum dignus sim ego quoque miser, te sequens in orthodoxia rectaque vita! Socius meus obsequenter admodum te salutat, ut ego sacrum Florum.

σνζ'. Λητοΐῳ τέκνῳ.

Cod. f. 267. a. Μετὰ τὸ ἀπαρτίσαι με τὴν ἀνατροπὴν, ἐδεξάμην πάλιν τοὺς ἰάμβους καὶ ἐγένετό μοι εἰς κόπον· πλὴν καλῶς ἐποίησας τέκνον, δήλους αὐτοὺς γνωρίσας· ἡ οὖν διὰ μέσου ἀκροστιχὶς οὐ διασώζεται (1)· οὐ γὰρ ἐπὶ πάντων τῶν στίχων, ἐκ τῆς ἑβδόμης συλλαβῆς ἄρχεται, ἀλλὰ ἐξ ἄλλης καὶ ἄλλης· διατέμνεται γὰρ καὶ τὴν ὀπίσω συλλαβὴν, καὶ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀκροστιχίς· πλὴν ἴδε πῶς ἐποίησα, καὶ γνώσῃ τὸ σαφές· δέξαι τοίνυν τὰ τετράδια καὶ ἀνάγνωθι καὶ εὐθὺς μετάγραψον ἀποδιδοὺς πάλιν ταῦτα· ἀσφαλῶς γὰρ κάτεχε, μὴ ἐκφερομυθῶν αὐτὰ εἰς τοὺς ἀσεβεῖς· θανάτου γὰρ παραίτιον. Ἐὰν δέ τις πιστὸς ἀναγνοὺς εὕροι τι ὑστεροῦν, ἢ ἀντίστοιχον ἤγουν λέξιν ἤτοι νόημα, ἢ καὶ αὐτὸς διερχόμενος ἐπανορθώσει, μᾶλλον δὲ δηλοποιήσει μοι· οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἔγραψά τι, ἀλλὰ καὶ πολὺς λόγος ῥεῖ ἀληθείας ὡς δοκῶ ἐν αὐτοῖς· μνημόνευέ μου τέκνον ἀεὶ ἐν Κυρίῳ σώζεσθαι, ὥσπερ καὶ ὑμεῖς περὶ σοῦ.

257. Letoio filio.

Postquam ego confeceram refutationem, recepi rursus iambos, eaque res mihi laborem imposuit. Bene est tamen, fili, quod eos indicaveris. Igitur acrostichis media non recte procedit; non enim in cunctis versibus a septima syllaba initium fit, sed ex alia atque alia: dissecat etiam posteriorem syllabam, atque haec non est acrostichis. Verumtamen videsis quomodo egerim, et manifeste rem nosces. Accipe itaque quaterniones et lege, statimque transcribe, reddens hos sine mora. Tuto etiam contine, neque divulges apud impios; nam causa necis fierent. Siquis vero fidelis legens, defectum comperiet, vel antistichon, verbum scilicet aut sensum, ipse percurrens corriget, vel mihi potius significabit. Neque enim perfunctorie scripsi, sed multus in his veritatis sermo, ut puto, decurrit. Memento mei, fili, semper in Domino ut salver; sicuti ego pro te oro.

(1) De suis contra iconomachos versibus loquitur Theodorus noster etiam in epistola 37. Porro in eiusdem a nobis edita vita cap. 56. (T. VI.) nonnulli saltem illius cantica reprehendisse dicuntur, ceu praeter regulas artis composita, οὐ κατὰ λόγον συντεθέντα παιδείας. Confer praedictam vitam etiam cap. 23.

258. Theodulo filio.

Quoniam ita Deus fieri disposuit, non peccasti, o fili, de medio recedens, etsi hoc opus perfectionis non est. Verumtamen contentus esto illo quicum es fratre, quem et ego saluto: et ambo salvi sitis et concordes, Dei intercedente timore: et haereticis beluis hac illac in montibus et speluncis incogniti, ac beatitudinis cursum complentes: orantes etiam pro mei peccatoris salute. Socius meus salutat.

259. Naucratio filio.

Quod convalueris, etsi non plane, ex gravissima qua conflictatus es infirmitate, edoctus ego, gratias egi Domino, o carissime. Est autem animae exercitium morbus, utiliter a Dei erga nos providentia immissus; quem nos aequi bonique debemus consulere. Cum enim infirmor, inquit apostolus, tunc potens sum. Atque haec hactenus. Quis est autem hic miserandi Leontii contra nos furor, adeo vehementer fratres vexantis, et sine sanguinis materiali effusione, sanguinem ipsis detrahentis ex afflictis carnibus? Nempe ut sermo Domini impleatur: inimici hominis domestici eius. Nonne et ipse a proprio discipulo proditus ad necem fuit? Videsis itaque quomodo ii qui decertant, Christo protomartyri similes fiunt. Cuinam item hic se carnifex similem faciat, non solum videlicet Iudae, verum etiam Pilato et Caiphae interfectoribus Dei. Ex superioribus praesentia haec consectanea proveniunt diro Leontio, ut nosti; qui ex moechiana sententia, ad iconomacham, vel potius christomacham transiit: tantumque sua impietate principi appropinquat, quantum nominis appellatione accedit. Nam leo proprium est, Leontius derivativum; ut ex igne flamma, ex ferro stimulus. Sed prope est Dominus expectantibus eum, ut stimulum frangat, ut ferrum deterat. Quare mi-

σνη'. Θεοδούλῳ τέκνῳ.

Ἐφ' ὅσον ᾠκονόμησεν ὁ Θεὸς οὕτω γενέσθαι, οὐδὲν ἥμαρτες τέκνον ὑποχωρήσας ἐκ μέσου, εἰ καὶ ὅτι τελειότητος ἔργον οὐκ ἔστι· πλὴν στέρξον μεθ' οὗ εἶ ἀδελφοῦ, ὃν καὶ προσαγορεύω· διασωζόμενοι ἀμφότεροι καὶ εἰς ἑαυτοὺς διὰ φόβου Θεοῦ μεσιτεύοντος· καὶ μὴν καὶ ἀπὸ τῶν αἱρετικῶν θηρῶν ὧδέ τε κἀκεῖσε, ἐν ὄρεσιν, ἐν σπηλαίοις κρυπταζόμενοι, καὶ τελειοῦντες τὸν μακαρισμοῦ τὸν δρόμον· εὐχόμενοί τε καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ εἰς τὸ σώζεσθαι· ὁ σὺν ἐμοὶ προσαγορεύει. Cod. f. 267. a.

σνθ'. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Ὅτι ἀνέσφηλας εἰ καὶ μὴ τελέως ἧς ἐπάλαισας δυσφορωτάτης ἀσθενείας μαθὼν, ηὐχαρίστησα τῷ κυρίῳ ἠγαπημένε· ἔστι δὲ ἡ νόσος γυμναστήριον ψυχῆς συμφερόντως παρὰ τοῦ οἰκονομοῦντος τὰ καθ' ἡμᾶς Θεοῦ ἐπαγομένη, ἐφ' ᾗ εὐδοκεῖν ἡμᾶς δεῖ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ φησιν, τότε δυνατός εἰμι· * οὕτως μὲν ἔχει ὁ λόγος· τί δὲ ἡ μανία τοῦ ἐλεεινοῦ Λεοντίου καθ' ἡμῶν, οὕτως τοὺς ἀδελφοὺς ἐκθλίβοντος λίαν, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας αἰσθητῆς, τὸ αἷμα αὐτῶν κενοῦντος τῇ τῶν σαρκῶν κατατήξει; ὅμως ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου πληρωθῇ, ὅτι καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ· * μὴ γὰρ καὶ αὐτὸς οὐ πρὸς τοῦ οἰκείου μαθητοῦ προδίδοται εἰς θάνατον; ὅρα οὖν οἱ ἀθλοῦντες τίνι ὁμοιοῦνται, ὅτι Χριστῷ τῷ πρωτομάρτυρι· καὶ τίνι ὁ κολαστὴς ἐπέοικεν, ὅτι οὐ μόνον Ἰούδᾳ τῷ δυσγνώμονι, ἀλλὰ καὶ Πιλάτῳ καὶ Καϊάφᾳ τοῖς θεοκτόνοις· ἐκ προλαβόντων ἧκεν καὶ τὰ παρόντα ἀκόλουθα τῷ δειλαίῳ Λεοντίῳ, ὡς οἶσθα, ἐκ μοιχιανισμοῦ εἰς τὸ εἰκονομαχεῖν, μᾶλλον δὲ χριστομαχεῖν· καὶ τοσοῦτον εἰς ἀσέβειαν πρὸς τὸ κρατοῦντα, ὅσον καὶ καθ' ὄνομα ἐγγίζων τῆς κλήσεως· ὁ μὲν γὰρ λέων, τὸ κύριον· ὁ δὲ Λεόντιος, τὸ παράγωγον, ὡς ἐκ πυρὸς φλὸξ, καὶ ἐκ σιδήρου κέντρον· ἀλλ' ἐγγὺς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὸν, συντρίψων τὸ κέντρον, λεπτύνων δὲ καὶ τὸν σίδηρον· διὸ μὴ ἐκκακῶμεν τοῖς πα-

Cod. f. 267. b.

* II. Cor. XII. 10.

* Matth. X. 36.

θήμασιν, ἀδελφὲ, εἰδότες ὅτι καὶ ἡ μακροπάθεια δοκιμῆς ἔργον, καὶ στεφάνων πληθυσμὸς πᾶσι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν γίνεται, καθάπερ ἄνωθεν καὶ ἀπ' ἀρχῆς τοῖς ἁγίοις· ἐπικρατείτω λοιπὸν ὁ χρόνος, πληθυνέσθωσαν οἱ μάρτυρες, δοκιμαζέσθω ὁ ἀκίβδηλος χρυσός· οὐ γὰρ εἴη ἀξιόδεκτος τοῦ χρυσοψήτη θεοῦ τις, μὴ κεκαθαρμένος ταῖς ἀρκούσαις διαπυρώσεσι, τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως ἀποδεικνύς.

Περὶ τοῦ Εὐπρεπιανοῦ ὅτι οὕτως λυπηρόν μοι τῷ ἁμαρτωλῷ· πλὴν εὐκτέον τὰ περὶ αὐτοῦ· οὐχ οὕτως δὲ ἔχει, οἶδα κἀγὼ, περὶ ὧν ἠρώτησας· ὅμως ὅτι κρυπτάγιοι οἱ τοιοῦτοι εἰς τὸ ἀεὶ λευκοφοροῦντες ἔξω, κἂν ἔνδοθεν φαιοφόροι, ὡς μονάζοντες ἢ μονάζουσαι· τοῦτο γὰρ τρόπος οἰκονομίας, ὁ παρὰ τὴν ὑπόκρισιν λεγόμενος, ἐπὶ μικρὸν καὶ χρόνον καὶ τόπον ὑπαλλάξαι καὶ σχῆμα καὶ ἕξιν καὶ ἀναστροφὴν, αὐτὸ εἰς ἀεί· καὶ τοῦ μὲν προτέρου πράκτωρ, ὁ ἅγιος Ἀβραάμιος· τοῦ δευτέρου, ὁ ἅγιος Δαυΐδ· τοῦ δὲ τρίτου, ὁ ἅγιος Πέτρος· δυεῖν οὖν προκειμένων κακῶν πτώσεως καὶ χωλεύσεως, τὸ κουφότερον αἱρετέον, ἤγουν τὸ δεύτερον· συμφέρει γὰρ κρυπτομόναχον εἶναι καὶ ἀμέθεκτον τῆς ἀσεβείας, ἐξ ἀδυναμίας προφασιζομένης, ἢ ἔκπτωτον γενέσθαι παντάπασιν· περὶ οὗ εἴρηκας διὰ στόματος τοῦ γραμματηφόρου ὀγδόου κεφαλαίου ἐλλειπῶς ἔχειν, διὰ τὸ ὑπὸ κανόνα κεῖσθαι τοῦ ἁγίου Πέτρου (1), ἠγνόουν· κρατείτω ὁ κανών· τίς γάρ εἰμι ἐγὼ ὁ τάλας ἵνα ἀντινομοθετῶ; πλὴν ὅτι συμβουλευτικῶς καὶ ἃ ἐν τοῖς ἄλλοις κεφαλαίοις, καὶ ἐν οἷς ἄρτι ἐπεζήτησας, καὶ ἐφ' οἷς παρ' ἄλλων ἐρωτηθεὶς ἀπεκρίθην, οὐ κανονικῶς, οὐ νομοθετικῶς ὅσον εἰς προὖπτον πρὸς τοὺς ἔξω· ἐπεὶ μὴ θεμιτὸν, μηδὲ ἐξουσιαστικόν· ἱερεὺς γάρ εἰμι εἰ καὶ ἀνάξιος, οὐκ ἱεράρχης· τοῦ τοιούτου γὰρ καὶ τῶν αὐτοῦ ὁμοταγῶν καθολικῶς κανονίζειν καὶ νομοθετεῖν.

nime succumbamus aerumnis, frater; scientes quod longa passio probationem operatur, et quod coronarum augetur numerus diligentibus Deum, sicut antiquitus et a primordio sanctis hominibus usuvenit. Ceteroqui praevaleat temporis potestas, augeantur martyres, exploretur non falsum aurum. Non enim erit dignus purgatore auri Deo, nisi qui satis igne examinatus, fidei experimentum ostenderit.

De Euprepiano pariter me peccatorem dolor urget; sed orandum pro eo. Non ita vero se habet res, ut ego quoque scio, circa ea quae sciscitaris. Sancti occulti sunt hi, qui semper candidati extra, atrati sunt intra, seu monachi seu moniales. Hoc enim dispensationis genus, a simulando denominatur, nempe ut brevi tempore et locum mutet et vestem corporisque habitum et vitae consuetudinem, is qui semper idem est. Prioris quidem status exemplar, sanctus Abraham; secundi, sanctus David; tertii, sanctus Petrus. Ergo duobus malis propositis, casûs et claudicationis, quod levius est eligendum, id est secundum: praestat enim occultum monachum esse et haereseos immunem, cum impotentiae excusatione, quam omnino in praeceps ruere. Quod ore tabellarii dixisti, nempe octavum capitulum esse defectivum, quia sub sancti Petri canonem cadat, ignoravi hoc, et utique servetur canon. Quis enim ego miser sum, ut contrariam legem statuam? Nam consulendo, sicut in aliis capitulis, ita et in his de quibus nuper quaesisti, aut ab aliis interrogatus fui, respondi; non quasi canonem legemve proponens palam etiam ad exteros. Neque enim licet, neque mese potestatis est, qui sum quidem indignus sacerdos, sed non episcopus, ad quem aliosque sui ordinis pertinet universales canones legesque condere.

(1) Intelligit sancti Petri alexandrini canonem VIII, qui est et de indulgentia danda lapsis in fide, cruciatuum causa, sed mox paenitentibus.

260. Timotheo filio.

Sustinens sustine Dominum, fili mi desiderate Timothee. Scriptum est enim: si sustinebimus, et conregnabimus. Quanta haec promissio est, nempe te regem in caelis fore, si martyrium confessionis eius perfeceris! Neque haec peregrina tibi videatur locutio: fecit enim nos regnum, sacerdotes Deo et patri ipsius, inquit theologus et apostolus. Cur vero hoc dico? Deum quoque voluit ex homine fieri: ego dixi dii estis, et filii Altissimi omnes. Quamobrem qui non moritur per peccatum, neque in infidelitatem delabitur, is hanc dignitatem consequitur. Stemus igitur, frater, nec umquam moriamur; ut dii nimirum et reges fiamus. Accedant carceres, tribulationes, angustiae, fames, ignis, gladius, sexcentae mortes, nihil est quod a Dei caritate separet. Intentent impii quos voluerint cruciatus; mihi quidem nulla vis inest, immo omnifarius ex peccatis defectus; sed veritatis doctrina demonstrat quod quaeritur: quod tu per Christi gratiam iam incepisti et valde alacriter urges, ut audio. Sed ora et pro me miserabili ut post te pergere aveam. Socius meus te salutat.

σξ'. Τιμοθέῳ τέκνῳ.

Ὑπομένων ὑπόμενον τὸν κύριον, τέκνον Cod. f. 269. b.
μου πεποθημένον Τιμόθεε· γέγραπται γὰρ· εἰ
ὑπομένωμεν καὶ συμβασιλεύσωμεν αὐτῷ· * * II. Tim. II. 12.
ἡλίκη ἡ ἐπαγγελία, βασιλέα σε δειχθῆναι
ἐν οὐρανοῖς, συμπληρώσαντα τὸ μαρτύριον τῆς
ὁμολογίας αὐτοῦ· καὶ μὴ ξενόφωνόν σοι εἴη τὸ
λεχθέν· βασιλείαν ἡμᾶς ἐποίησεν, ἱερεῖς τῷ
θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, φησὶν ὁ θεολόγος καὶ
ἀπόστολος· * καὶ τί λέγω τοῦτο; καὶ θεὸν τὸν * Apoc. I. 6.
ἄνθρωπον ὁ θεὸς κεκέλευκεν γίνεσθαι· ἐγὼ
εἶπα, θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες· * ὥστε * Ps. LXXXI. 6.
ὁ μὴ ἀποθνήσκων τῇ ἁμαρτίᾳ, μηδὲ πίπτων
τῇ ἀσεβείᾳ, εἴληφεν τὸ ἀξίωμα· διὸ στῶμεν, ἀδελφέ, καὶ μήποτε ἀποθάνοιμεν, ἵνα θεοὶ καὶ βασιλεῖς χρηματίσωμεν· πρὸς ταῦτα, φυλακαί, θλίψεις, στενοχωρίαι, λιμοί, πῦρ, ξίφος, μυρίοι θάνατοι, τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ οὐδὲν τὸ χωρίζον· κεχρήσθωσαν οἱ ἀσεβοῦντες οἵοις βούλοιντο κολαστηρίοις· ἐμοὶ μὲν ἰσχὺς οὐδεμία, ἀλλὰ πᾶσα ἐξ ἁμαρτιῶν ἀπορία· ὁ δὲ τῆς ἀληθείας λόγος ὑπέδειξε τὸ ζητούμενον· οὗ σύ, χάριτι Χριστοῦ, καὶ ἀπήρξω, καὶ μάλα προθυμῇ ὡς ἀκούω· ἀλλ' εὔχου καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ οἰκτροῦ, κατόπιν σου προθυμηθῆναι ἐλθεῖν· ὁ σὺν ἐμοὶ προσαγορεύει σε.

261. Basilio monacho.

Quodnam hoc ab occidente nobis se extulit sidus rectae pietatis, cuius loquelae splendor late luminosus, et vitae radius rutilantissimus? Ascensiones tuae, ascensiones solares; et confessiones tuae, confessiones martyrales. Quamquam ab eius, quem confessus es, providentia non est adhuc permissum ut excoriationis certamen subires; fortasse ut subductione doni, maiorem accipiendi cupiditatem accendendam curaret bonus Deus in pretiosa anima tua: velut erga parvos liberos se gerunt matres, dum aliis fratribus munera diribent, ut in eis qui sunt praetermissi, doni amorem

σξα'. Βασιλείῳ μονάζοντι.

Τίς οὗτος ὁ ἀπὸ δύσεως (1) ἡμῖν ἀνα- Cod. f. 270. a.
τείλας ἀστὴρ τῆς εὐσεβείας, οὗ ἡ αὐγὴ τοῦ λόγου περιφανής, καὶ ἡ ἀκτὶς τοῦ βίου διαγλαής; αἱ ἀναβάσεις σου ἀναβάσεις ἡλιακαί, καὶ αἱ ὁμολογίαι σου ὁμολογίαι μαρτυρικαί· εἰ καὶ μὴ παρεχωρήθη τῇ τοῦ ὁμολογουμένου οἰκονομίᾳ, τῆς δαρτικῆς σε ἀθλήσεως πως μετασχεῖν· τάχα ἵνα τῇ ὑποκρατήσει τοῦ δώρου, πλείονα τὸν πόθεν ἀναφθῆναι τῆς λήψεως εὐδοκήσειεν ὁ ἀγαθὸς (θεὸς) ἐν τῇ τιμίᾳ σου ψυχῇ· οἷα τὰ τῶν μητέρων πρὸς τὰ ἔγγονα ταῖς ἐφ' ἑτέροις τῶν ὁμαιμόνων διαδόσεσιν, ἐκκαίοντες τῶν ἐλλειφθέντων τὸ φιλόδωρον·

(1) Basilius archimandrita erat Romae. Recolatur in hoc volumine epistola 192, nec non in volumine quinto p. 121. alia a nobis item edita.

ἢ πάλιν ἵνα μὴ λείπῃ τὸ τῶν μαρτύρων αἷμα χεόμενον πρὸς τὸ ἑξῆς, ἀφ' οὗ καὶ χρόνος λαμπρύνεται, καὶ ἔδαφος ἁγιάζεται, καὶ ὁ τῶν ὀρθοδόξων θίασος ἐστερέωται.

Χαίρω οὖν καὶ συγχαίρω σοι τῇ συνεισφορᾷ τοῦ καταλόγου τῶν ὁμολογούντων· καὶ ὡς ἰδὼν κατ' ὀφθαλμοὺς, περιφὺς ἀσπάζομαί σε τῷ πνεύματι, καὶ ὡς ὁμογνώμονα κρίνω, καὶ ὡς πατέρα ἤτοι σὺν ἀδελφόν· οὐχ ὡς αὐτὸς ἐκ πολλῆς ταπεινώσεως φῄς· ἔχω καὶ περιέπω, καὶ δεξιὰς ὑπὸ μάρτυρι Θεῷ ἀοράτως δίδωμι τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συμφρονήσεως καὶ συνομολογήσεως μέχρις αἵματος, οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ τοῦ μὴ ἐξαρνήσασθαι ἡμᾶς τὸν ποιήσαντα ἡμᾶς Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, μήτε μὴν τὴν Θεοτόκον, μήτε τινὰ τῶν ἁγίων· δῆλον γὰρ ὅτι τῇ τῆς εἰκόνος ἑκάστου ἀρνήσει, ὁ εἰκονιζόμενος ἤρνηται ἀπαραλλάκτως· εἴπερ ταυτὸν ἀμφότερα ἀρχέτυπον καὶ εἰκὼν, τιμῇ τε καὶ τῷ κράτει· εἰ δὲ τοῦτο οὕτως, ὥς φασιν οἱ θεοφόροι, δηλαδὴ καὶ τῇ ὁμολογίᾳ καὶ ἀρνήσει· ἐπεὶ οὐδὲ ἤρνηται ὁ ζωοποιὸς σταυρὸς ἐκπτυομένου τοῦ τύπου αὐτοῦ; ἀλλ' ἤρνηται σαφῶς· οὐδὲ ἠθέτηται ἀντιῤῥητικῶς τῆς εἰκόνος αὐτοῦ; ἀλλ' ἠθέτηται ἀσφαλῶς· τί φησιν ὁ κύριος; ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ· * καί γε εἰκὼν ἄνθρωπος Θεοῦ, καὶ ἔγγιον μᾶλλον ἡ τέχνη τοῦ σωματικοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἢ ἄνθρωπος· καθ' ὅσον πλείστη ἐμφέρεια ἐπὶ θατέρας τοῦ πρωτοτύπου Χριστοῦ ἡ μίμησις ἐπὶ τῆς ἀνεμφεροῦς ἐν πᾶσι τοῖς οὖσι θεότητος· κἂν κατά τι ἐνδεχόμενον λέλεκται ὁμοιοῦσθαι· τοιγάρτοι αὐτὸς ὁ κύριος εἴρηκεν κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῆς διανοίας δυνάμει· ὁ ἀθετῶν τὴν εἰκόνα μου, ἐμὲ ἀθετεῖ, καὶ ἀλλοίως οὐκ ἔστιν, εἰ καὶ μὴ δοκοίη τοῖς ἀρνησιχρίστοις· στήτω ὁ λόγος ἐνταῦθα, μὴ ὑπεραλλόμενος τοῦ τῆς ἐπιστολῆς μέτρου· καὶ προσευχέσθω ἡ ἁγιωσύνη σου περὶ τῆς οὐθενότητός μου, ἀφεμένη τῶν κατ' ἐμοῦ ἐγκωμίων, οὐδὲν ἔχοντος ἀγαθὸν, οὔτε μὴν πράξαντος· εἰ δὲ ὅτι ὁ φοιτητὴς ἡμῶν ἀδελφὸς Ὑπάτιος ἐπαινετός σοι, χάρις τῷ ὄρπηκι οὐ τῇ ῥίζῃ· πολλοὶ γὰρ καὶ εὐθύκομοι βλαστοὶ ἐκ κακορίζων, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν προαιρετικῶν.

* Luc. X. 16.

exsuscitent. Vel etiam sic actum est, ne omnino deficiat martyrum sanguis postea fundendus, quo et tempora illustrantur, et pavimentum sanctificatur, et orthodoxorum coetus corroboratur.

Gaudeo igitur et tibi gratulor, quod in confessorum album sis illatus: et quasi oculis spectans, spiritu te complector, et dogmatis consortem, et quasi patrem fratremque iudico, non ut tu propter nimiam hulitatem dicis. Teneo te et amplector, et dexteram Deo invisibiliter teste porrigo, me tecum consensurum et confessurum usque ad sanguinem; non qualibet ex causa, sed ne Christum creatorem Deumque nostrum negemus, neque Deiparam, neque ullum sanctorum. Exploratum est enim, negata horum figura, figuratum quoque negari similiter; siquidem idem utrumque est, archetypon et imago, quod attinet ad honorem et potentiam. Quod si haec ita se habent, ut aiunt theophori, in confessione etiam vel negatione idem usuvenit. Nonne negatur vivifica crux, spreta eius effigie? manifeste negatur. Nonne spernitur hostiliter in imagine sua? sine dubio spernitur. Quid ait Dominus? Qui vos spernit, me spernit. Utique Dei imago est homo; magis tamen corporali eius figurae propinquat ars, quam homo: quatenus plurima est similitudo prototypo Christi, prae imitatione incomparabilis per omnia divinitatis; etiamsi secundum aliquam possibilitatem dicitur assimilari. Quapropter ipse Dominus dixit cum consectanea intelligentiae vi: qui spernit imaginem meam, me spernit. Neque aliter res se habet, quidquid contra videatur Christi negatoribus. Sed heic nostra oratio consistat, neque epistolae terminos praetergrediatur. Et oret sanctitas tua pro imbecillitate mea, omissis de me encomiis, quia nihil boni habeo vel egi. Quod si discipulus noster frater Hypatius videtur tibi laudabilis, debetur gratia surculo non radici: multa enim frondosa germina ex malis radicibus, praesertim in rebus voluntariis.

262. Macario praeposito.

Cum satis temporis in silentio effluxerit, necesse putavi vocem meam emittere, maestam quidem sed tamen amore informatam ad paternam sanctitatem tuam. Nam quis te mihi congruentior in iis quae ad Dominum pertinent, et sive in vita sive in doctrinae ornatu? Addam etiam quis in aerumnis ab antiquo coniunctior? Quae porro tibi, pater optime, videntur praesentes res? nonne adventantis Antichristi praeludia? Sublatus de medio est Christus pictus, cum matre et famulis suis, quod iudaismi vel paganitatis proprium est. Dominantur non pastores, sed lupi, cunctos habentes sui similes subditos: et sicubi Christi ovis comperiatur, eam studiose curant a feris dilaniandam. Ex duobus meis olim discipulis, nunc impii facti pastores, saevius quam alii furunt, condiscipulos partim vorantes per haereseos rapinam, partim vexant, quasi non diversos a vexatoribus. Cur opus sit singula persequi? Omnia perturbata sunt et pessumdata, a praecedentium malorum nexu in maiorem semper excessum elata impietate. Quorsum haec dixi? partim quidem ut stomachum levarem, eructando quae meam miseram animam maestificant mala: partim vero ut attentiorem facerem sermonis mei stimulo sanctitatem tuam, ad orandum pro instantium solutione bonum Deum nostrum. Scio enim pro sua benignitate fore eum tibi propitium qui iustus es.

σξβʹ. Μακαρίῳ ἡγουμένῳ.

Αὐταρκῶς διιππευόντος τῆς σιωπῆς χρόνος, διὸ ἀναγκαῖον ἡγησάμην ἀφῆσαι φωνήν μου οἰκτρὰν μὲν, ὅμως ἀγαπητικὴν πρὸς τὴν πατρικήν σου ὁσιότητα· τίς γὰρ καὶ ὁ συναπτικώτερός σου ἡμῖν εἰς τὰ πρὸς κύριον, ἔκ τε τοῦ βίου καὶ τοῦ λόγου κατηγλαϊσμένου; προσθείην δ' ἂν καὶ τῆς ταυτοπαθείας ἔκπαλαι συνημμένου; τί δέ σοι, πάτερ ἄριστε, δοκεῖ τὰ παρόντα, ἀλλ' οὐχὶ προεισόδια τῆς τοῦ Ἀντιχρίστου ἐλεύσεως; ἤρθη Χριστὸς ἐκ μέσου γραφόμενος, σὺν μητρὶ καὶ θεράπουσιν, ὅπερ ἐστὶν ἰουδαϊσμοῦ ἤτοι ἑλληνισμοῦ· ἄρχουσιν οὐ ποιμένες ἀλλὰ λύκοι, ὅλους τοὺς ὑπὸ χεῖρα ὁμοίους ἔχοντες· καὶ εἴ που πρόβατον Χριστοῦ εὑρεθῇ, σπεύδουσι θηριάλωτον αὐτὸ ἀπεργάσασθαι· δυοῖν τῶν ποτέ μου μαθητῶν νῦν ἀθέως ποιμενόντες, ἀγριώτερον τῶν ἄλλων μαίνονται· τοὺς συμμαθητὰς, οὓς μὲν κατεσθίοντες τῇ ὑφαρπαγῇ τῆς αἱρέσεως· οὓς δὲ κολάζοντες, ὡς οὐκ ἄλλους τῶν κολαζόντων· καὶ τί δεῖ καταλέγειν; τὰ πάντα συγκέχυται καὶ ἠφάνισται τῇ τῶν προϋπαρξάντων κακῶν συμπλοκῇ, συναπαρθέντα εἰς ὑπερβολὴν καθ' ὑπερβολὴν τὰ νῦν ἀσεβούμενα· τίνος εἵνεκα ἐξεῖπον ταῦτα; τὸ μὲν ὡς ἂν ῥαστώνην τινὰ λάβοιμι διὰ τῆς ἀναφορᾶς τῶν τὴν ταπεινήν μου ψυχὴν λυπούντων· τὸ δὲ ὅπως προσεδρευτικώτερον ποιήσαιμι τῇ νύξει τοῦ λόγου τὴν ἁγιωσύνην σου, ἐντυγχάνειν εἰς λύσιν τῶν κατεχόντων τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν θεόν· εὐϊλατεῖται γὰρ δικαίου σου ὄντος οἶδ' ὅτι ὁ φιλάνθρωπος. Cod. f. 271. a.

263. Constantino praeposito.

Priori epistolae hanc addo, ut alloquar paternam sanctitatem tuam, quam ego omni animi affectu prosequor, non solum ob veterem nostram in Christo amicitiam, sed etiam propter eorumdem pro Christo martyriorum passionem. Primo quidem te audivi in urbe versari, optime ferventerque certamen confessionis facientem. Deinde exulem in Thraciae regionem amandatum.

σξγʹ. Κωνσταντίνῳ ἡγουμένῳ.

Προστίθημι τῇ προτεραίᾳ ἐπιστολῇ καὶ τήνδε, προσαγορεύων τὴν πατρικήν σου ἁγιωσύνην, ἣν ἐγὼ ἔχω διὰ πάσης ἀγαπητικῆς διαθέσεως, οὐ μόνον διὰ τὴν ἀρχῆθεν κραθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ σχέσιν, ἀλλὰ γὰρ καὶ διὰ τὴν ταυτοπάθειαν τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίων· πρότερον μὲν ἐν ἄστει σε εἶναι ἔμαθεν διαγωνιζόμενον τὴν ὁμολογίαν κάλλιστά τε καὶ θερμότατα· εἶτα ἐξωρίσθαι ἐν τῇ Θρα- Cod. f. 271. b.

κάνων χώρᾳ· ἄρτι πάλιν ἦρθαι καὶ μεθορισθῆναι ἐν τῇ Βυζαντίδι· διαυλεῖς ὦ μάκαρ τὸν τῆς εὐσεβείας δρόμον· ἀλλὰ χαῖρε ὅτι σοι στέφανοι θεόπλοκοι, καὶ ἔπαθλα ἄφθαρτα αἰωνίως ταμιευόμενα· φθέγξαι καὶ αὐτὸς ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς ῥήματα ζωῆς· τοιαῦτα γάρ τὰ παρὰ σοῦ, εἰ καὶ βραχυλογούμενα· εἰ δὲ μή, ἀλλά γε τὸ ὑπερεύχεσθαι τῆς ἀθλιότητός μου μὴ διαλείποις εἰς τὸ σώζεσθαι.

Nuper inde amotum, et Byzantium translatum. A carceribus ad metam, et a meta ad carceres decurris, o beate, pium stadium. Sed gaude, quia tibi a Deo multiplices texuntur coronae, et immarcessibilia praemia in aeternum reservantur. Loquere tu nobis quoque misellis verba vitae: talia enim tua sunt, brevia licet alloquia. Si minus, saltem orare pro miseria mea ne cesses, ut salvus fiam.

σξδʹ. Μιχαὴλ Συνάδων.

Cod. f. 271. b. Πάλαι ἔμαθον ὅτι σὲ τὸν στύλον καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας μεθῆκαν τοῦ προτέρου περιορισμοῦ οἱ καταλύται τῆς εὐσεβείας ἐν ἄστει κατέχοντες· καὶ ἐβουλόμην ἐπιστεῖλαι τῇ μακαριότητί σου, ἐπέσχον δὲ ἐμαυτὸν ἐκ τοῦ ἅπαξ καὶ δὶς φθέγξασθαι, καὶ μὴ ἀξιωθῆναι ἀντακοῦσαι· ἀλλ᾽ ἐπεὶ ἐκεῖνα εἰς ἑαυτὸν μέγα εἶναι μοι τοῦ σμικροῦ καὶ εὐτελοῦς τὸ καὶ μόνον προσηγορίαν ἀκοῦσαι παρ᾽ αὐτῆς, ἣν νῦν ἐδεξάμην ὑπὸ τοῦ συνάθλου σου πατρὸς μου ἁγίου τῆς Καθαρᾶς διὰ γράμματος, εὐθύμως ἀφορμηθεὶς ἦλθον ἐπὶ τὸ γράφειν· οὐδεμίαν ὄνησιν φέροντος τοῦ λόγου τῇ θεοτελεῖ σου ἀρετῇ, ἐπεὶ πενιχρὸς καὶ ἀσύφηλος· ἐμοὶ δὲ τοῦ ἁμαρτωλοῦ παρρησίαν ἐμποιοῦντος, ὡς παιδί τινι πατρὶ ἀξιαγάστῳ διαλεγομένῳ· ἐναθλοῦντι γενναίως ὑπὲρ Χριστοῦ· συνίημι γὰρ τὸν τόπον ἐν ᾧ κατέχῃ, κολαστήριον εἶναι ἐκλελεγμένον, οὐ τῇ θέσει τοῦ τόπου, ἀλλὰ τῇ κακώσει τοῦ κρατοῦντος· καὶ συνῆλθεν εἰς ταυτὸν δόκιμος κολαστής, πρὸς δοκιμώτερον ἀνταγωνιστήν· καὶ τὸ θέατρον κοινόν, τοῖς μὲν ἀσεβέσι, κατ᾽ ἐλπίδα τεύξεσθαι τῶν ἐφετῶν, ἣν ὁ κύριος ἀποῤῥαπίζει, ἡμῖν δὲ ἐναγώνιον· πῶς γὰρ οὔ; ὅμως καὶ ἑδράσιμον ἐν τῇ εὐανδρίᾳ στομουμένοις πρὸς τὴν ἄθλησιν· αὕτη μου ἡ βραχεῖα προσφώνησις, ἣν συγκαταβατικῶς δεξάμενος, ἀνταμείψεταί μοι τὰς ἱερὰς προσευχὰς εἰς ψυχῆς σωτήριον ἁγιώτατε ὁμοῦ καὶ περιπόθητε.

264. Michaeli Synadoni.

Cognovi olim, te veritatis columnam ac fundamentum, ex priore relegatione translatum, ab orthodoxiae destructoribus in urbe detineri: voluissemque scribere beatitudini tuae; sed me cohibui, quoniam semel et iterum locutus, nullo responso dignus fui. Sed quoniam nunc iudicavi, grande aliquid exiguo mihi et vili contigisse, tua tantum audita salutatione, quam nunc accepi a tui certaminis socio patre meo sancto monasterii in Cathara per litteras significata, libenter hinc capta occasione ad scribendum me contuli. Et tuae perfectae divinitus virtuti nullam utilitatem conferet sermo meus, qui sum pauperculus et abiectus, mihi autem peccatori solamen creabit, ceu cuidam filio patrem admirabilem alloquenti, qui fortiter pro Christo decertat. Intelligo enim, locum in quo retineris poenalem esse sedem, non loci natura, sed principis improbitate: ita ut eödem convenerit navus punitor cum naviore antagonista: communeque id theatrum est, impiis quidem ad spem (quam Dominus irritam facit) votis suis potiendi, nobis autem ad repugnandum; quid ni enim? simul tamen fortitudinis veluti schola exacuendis ad certamen. Haec est brevis mea ad te oratio, qua indulgenter excepta, remuneraberis me sacris precibus ob animae salutem, sanctissime pariter et desideratissime.

265. Tithoi filio.

Bene convenienterque, frater, epistola tua neque multiloquium babet, neque frugi quicqnam desiderat; ita ut dum legerem laudarim te, et egregium verbis et opere te evadere precatus sim. Magis itaque convalesce, fortisque vir fias, parans temet ad subeundam pro Domino necem, exercens te ad lectionem, ad veritatis dogmatum comprehensionem, et quidem hodiernae orthodoxiae. Laetare, omissa tristitia, gratiasque age qui te adeo dilexit Christo, nt ad hunc confitendi eius gradum perveneris, in qua vita aeterna est et ineffabile gaudium; etiamsi forte membratim concidamur, nedum includamur, solitudine plectamur, frigus et penuriam victûs experiamur. Nam qui ita non est comparatus, tamquam foenum exsiccatur, id est cadit, quemadmodum lapsis usuvenit. Tu ergo fili mi sta, mala perfer ceu bonus Christi miles, confessionem tnam consumma; manum simul porrigens, prout iam antea scripsi, Studii fratribus, si adhuc in Domino salvi sunt; quia praecipue ad te pertinent, ceu concertatores et socii. Ora etiam, carissime, pro me peccatore.

σξε'. Τιθόϊ τέκνῳ.

Καλῶς καὶ προσηκόντως ἀπήρτισε τὸ γράμμα σου, οὔτε πολυλογίαν ἔχον, οὔτε ἐλλεῖπον τοῦ δέοντος· ὥστε με ἡδέως ἀναγινώσκοντα εὐλογεῖν σε, καὶ εὔχεσθαι διαπρεπῆ εἶναι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ἴσχυε οὖν ἔτι καὶ ἀνδρίζου, ἑαυτὸν ἀεὶ παρασκευάζων εἰς τὸν ὑπὲρ κυρίου θάνατον, τεχούμενος ἐν ἀναγνώσει, ἐν τῇ καταλήψει τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων, καί γε τῆς προκειμένης εὐσεβείας· χαῖρε καὶ μὴ λυποῦ, ἀλλ' εὐχαρίστει τῷ θεῷ ἠγαπηκότι σε Χριστὸν ἐν τοιούτῳ μέτρῳ φθάσαι τῆς ὁμολογίας αὐτοῦ, ἐφ' ᾗ ζωὴ αἰώνιος καὶ χαρὰ ἀνεκλάλητος· κἂν μελοκοπώμεθα, οὐχ ὅτι ἐὰν ἐγκεκλείσμεθα, καὶ μονούμεθα, καὶ ῥιγῶμεν, καὶ ὀλιγοψωμιζόμεθα· ὁ γὰρ μὴ οὕτως παρεσκευασμένος, ξηραίνεται ὡσεὶ χόρτος, ἤγουν ἐκπίπτει ὡς ἐξέπεσαν οἱ ἐκπεπτωκότες· σὺ οὖν ὦ τέκνον μου στῆθι, κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης Χριστοῦ, τὴν ὁμολογίαν σου ἐκπλήρωσον, ὀρέγων χεῖρα, καθὰ καὶ γέγραφα, πρότερον τοῖς εἰς τὰ Στουδίου ἀδελφοῖς, εἰ ἔτι σώζονται ἐν κυρίῳ· ἐπειδὴ ἐξαιρέτως ἀνήκουσί σοι, ὡς συνάθλοι καὶ συνοδοί· ὁ κύριος χρυσώσει σε τῇ καθαρότητι τῆς καρδίας· προσεύχου ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἠγαπημένε. Cod. f. 272. a.

266. Silvano filio.

Laudavi Deum meum, cognita bona tua, fili, ex litteris valetudine. Gavisus item valde sum, quod ex urbe evaseris, coniunctus fratri tuo Luciano, atque in isto vivatis loco, unde abest strepitus, tumultus et haereseos flamma; inhabitat autem silentium et quies, unde conficitur bonus animae status, tibique praecipue fraterni officii meritum conflatur in istius tristitia; quae res mihi solatio est, non mediocriter propter eum dolenti. Benedictus tu, carissime! bene deliberata sit a vobis haec conventio in Domino! Prosperum hoc sit vobis opus in sancta oratione manentibus, etiam pro me peccatore, ut per omnia salvus sim.

σξς'. Σιλουανῷ τέκνῳ.

Ἤνεσα τὸν θεόν μου μαθών σου διὰ τοῦ γράμματος τέκνον τὴν ὑγείαν· ἥσθην δὲ καὶ πάνυ ὅτι ἐξέδραμες τὴν ἐν ἄστει, συναφθεὶς τῷ ἀδελφῷ σου Λουκιανῷ, καὶ ζῇς ἐν τοιούτῳ τόπῳ, οὗ ἀπέδρα κόμπος καὶ τάραχος, καὶ ἡ τῆς αἱρέσεως φλόξ· ἐναυλίζεται δὲ ἡσυχία καὶ ἀταραξία ἀφ' ὧν ἐγγίνεται ἕξις ἀγαθὴ τῇ ψυχῇ, μάλιστα δὲ καὶ σοὶ ἔμμισθον ὁμοῦ καὶ φιλάδελφον ἐν τῇ λύπῃ τῇδε, καὶ ἐμοὶ εὐπαρήγορον οὐκ ἀπαθῶς φέροντι· εὐλογημένος εἶ ἀγαπητέ· καλῶς διανοηθείη ὑμῖν τὸ σύναγμα ἐν κυρίῳ· κατευθυνθείη ὑμῖν τὸ ἔργον ὁσίως εὐκτικῶς ἐχόντων καὶ περὶ ἡμῶν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἵνα σωζοίμεθα κατὰ πάντα. Cod. f. 272. b.

σξζ'. Ἐνωδίῳ καὶ Ἰωάννῃ τέκνοις.

Cod. f. 273. a. Μικρᾷ συλλαβῇ τὴν ὑγείαν καὶ σεσωσμένην ὑμῶν δυάδα εἴδομεν ὡς κατ' ὀφθαλμούς, καὶ χαίρομεν ὅτι ζῆτε ἐν κυρίῳ, κἂν θλιπτικῶς· πῶς γὰρ οὔ; τοῦ διωγμοῦ· ἀλλ' ἡ ἐλπὶς κουφιζέτω τὰ λυποῦντα· οὐδεὶς χαίρων τὴν τοῦ κόσμου χαρὰν, χαρήσεται εἰς οὐρανούς· καὶ οὐδεὶς θλιβόμενος διὰ κύριον ἔνθεν, ἀποτεύξεται τῆς αἰωνίου ἀγαλλιάσεως· στερροῦτε ἑαυτοὺς, παρακαλεῖτε, συμφράττεσθε, γνωσιματίζεσθε, ὡς ἂν ἔργῳ καὶ λόγῳ δοῦλοι θεοῦ χρηματίζοιτε, τοῦ τοῦ θεολέκτου μακαρισμοῦ καταξιούμενοι· ἀεὶ γράφετε, ἵνα καὶ ἀεὶ δέχησθε ἐπιστολῇ ἐπιστολήν· προσεύχεσθε καὶ περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, εἰς τὸ σώζεσθαι.

267. Enodio et Iohanni filiis.

Paucis ex verbis vestram amborum valetudinem tamqnam oculis exhibitam cognovi; et gaudeo quod in Domino vivitis, quamvis non absque tribulatione; qui enim aliter fieri potest persecutionis tempore? At enim spes molestias allevet. Nemo mundi gaudio gaudens, in caelis gaudebit: nemoque vicissim heic propter Dominum afflictus, aeternam laetitiam non consequetur. Roboramini, orate, vosmet munite, voluntati propriae repugnate, ut verbo et opere Dei servi sitis, atque illius ore pronunciata beatitudine digni evadatis. Semper scribite, ut et semper epistolam recipiatis. Orate etiam pro me peccatore, ut salvus fiam.

σξη'. Συμεὼν τέκνῳ.

Cod. f. 273. a. Ἐπειδὴ ἀνέγνων σου τὴν ἐπιστολὴν, καὶ κατέμαθον ὅπου καθέζῃ, καὶ ὅπως, καὶ μεθ' ὅσους καὶ οἵους ἀδελφούς σου, τέκνον ἠγαπημένον, πάνυ ἀνεπάην ὁ ταπεινὸς καὶ εὐλόγησα ἀμφοτέρους, καὶ πρό γε τῶν ἄλλων σὲ τὸν καλῶς προηγούμενον, καὶ ἐξ ἀγαθῆς καταστάσεως ὑφ' ἑαυτὸν ἑλόντα καὶ τοὺς λοιπούς· τοιγαροῦν φυλαχθείητέ μοι, ἐπὶ τὸ αὐτὸ συζῶντες ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ, καὶ τὸν τοῦ διωγμοῦ διανύοντες σωτηρίως καὶ μεμακαρισμένως· καὶ γὰρ μακαρίους ὑμᾶς εἴρηκεν ἐν εὐαγγελίοις ὁ κύριος· ἡ εὐφημία μεγάλη, ἡ ἐλπὶς ἀνυπέρβλητος, καὶ γὰρ βασιλεία οὐρανῶν· στῆτε οὖν παρακαλῶ ἀδελφοί μου, στῆτε ἀκαταγώνιστοι ἔκ τε τῶν ὁρωμένων ἐχθρῶν καὶ ἀοράτων· παρασκευαζόμενοι μήπως καὶ συλληφθῆτε, καὶ ἵνα ἀθλοφορήσοιτε δυνάμει θεοῦ, καθὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν· τέως δὲ ἕως ἂν οἰκονομῇ κύριος ἀσυλλήπτους μένειν, μένοιτε εὐζωοῦντες· τοῦτο μὲν ἀγαπητῶς ἔχοντες πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀπαρρησιάστως, τοῦτο δὲ ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ· δῆλον ὅτι κεφαλῆς σου ἀδελφὲ προηγουμένου· πᾶν γὰρ τὸ ἀκέφαλον καὶ ἄναρχον, ἄτακτον καὶ στασιῶδες, οὗ λυτρωθείημεν· προσεύχεσθε περὶ εἰρήνης τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, περὶ πάντων τῶν διεσπαρμένων ἀδελφῶν ὑμῶν, καὶ μάλιστα τῶν

268. Simeoni filio.

Postquam epistolam tnam legi, cognovique ubi sis, et quomodo, et inter quantos qualesque fratres, plane recreatus sum miser ego, frater carissime; laudavique ntrosque, sed te prae ceteris, qui praeclare praees, et in bene constituto statu reliquos item ad te recepisti. Sic ergo mihi conservemini, unà viventes cum pace atque concordia, et persecutionis tempus salutariter beateque transigentes. Nam beatos vos dixit in evangelio Dominus. Magna aestimatio, spes summa; etenim regnum caelorum est. State itaque, quaeso fratres mei, state invicti a visibilibus hostibus et invisibilibus; mente attenti ne comprehendamini, sed victoriam potius reportetis Dei virtute, ut fratrum vestrorum multi. Interim dum Deus providet vos esse liberos, in recta vita manete; scilicet mutua caritate devincti et cum animi demissione, invicemque subiecti in timore Christi; te videlicet, frater, praesidente; omne enim acephalum et rectore carens, inordinatum fit et seditiosum, quod a nobis absit. Orate pro pace ecclesiae Dei, pro omnibus vestris dispersis fratribus, praecipueque pro Studitis, qui ab ir-

religioso Leontio vexantur et valde atteruntur, cui tamen resistunt fortissime: deinde et pro me peccatore ut salvus in Domino sim. Frater vester Nicolaus plurimam salutem dicit.

εἰς τὰ Στουδίου ὑπὸ τοῦ ἀθέου Λεοντίου πιεζομένων καὶ λίαν πεζυχωμένων, καὶ μέντοι ἐνισταμένων κραταιότατα· ἔπειτα καὶ περὶ ἡμῶν τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἵνα σωζοίμεθα ἐν κυρίῳ· ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν Νικόλαος πλεῖστα προσαγορεύει.

269. Constantino laico.

Benedictio Domini super te sit, superque domo tua uniuersa, propter ea quae mittis humilitati meae, o homo Dei, orthodoxiae lilium, amice flagrantissime. Si amicum possides, inquit scriptura, in tentatione ipsum posside, quoniam est calamitatis socius, fidei custos, cuius rei tam praestantis non est aequa aestimatio. Talis es tu, qui operibus verbisque dictum confirmas. Sed iam quaeso desine, neque tibi ipsi incommodus sis. Quod si nolueris, ne Deus quidem tibi invisibiliter benefaciendo cessabit; qui et te illaesum tota cum domo conservet!

σξθ΄. Κωνσταντίνῳ λαϊκῷ.

Εὐλογία κυρίου ἐπὶ σὲ καὶ ἐπὶ πάντα τὸν οἶκόν σου, ἀνθ᾽ ὧν ἀποστέλλεις τῇ ταπεινώσει ἡμῶν, ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, κρίνον ὀρθοδοξίας, φίλε διάπυρε· εἰ κτᾶσαι φίλον ὥς φησιν ὁ λόγος *, ἐν πειρασμῷ αὐτὸν κτῆσαι, ἐπειδή πέρ ἐστι κοινωνὸς θλίψεως, πίστεως φύλαξ, οὗ πέρ οὐκ ἔστι σταθμὸς τῆς καλλονῆς· τοιοῦτος σὺ, ἐξ ὧν ποιεῖς καὶ λέγεις πιστούμενος τὸν λόγον· ἀλλ᾽ ἄνες παρακαλῶ, μὴ ὑποπιέζεις σεαυτόν· εἰ δὲ οὐκ ἀνέχῃ, μηδὲ σὲ ὁ ἀγαθὸς θεὸς ἀοράτως εὐεργετῶν· ὃς καὶ διαφυλάξειέν σε ἔτι ἀσινῆ πανοικί.

Cod. f. 273. b.

* Eccli. VI. 7.

270. Casiae.

Qualia nobis denuo locuta est spectabilitas tua, cordata simul atque prudentia, ita ut demirer, et gratias Domino agam! Et quidem in parva puella tantam scientiam compertens. Non sane ut in antiquis; multum infiniteque absumus et viri et mulieres ab illorum sapientia et eruditione, qui nunc vivimus: nihilominus, pro praesenti tempore, tu maxime excellis. Sermo tibi ornamentum est, omni temporali pulchritudine pulchrius. Sed quod magis requiritur, vita sermoni concors est, et in neutro claudicas: non contenta, quod olim vapulaveris, adhuc indignaris quodammodo, quasi ferre non valeas inflammatum studium pulchrae confessionis; in qua utinam tu ferventer perseveres! Vere quippe scis nihil aeque esse pulchrum atque iucundum, ut pro veritate pati, et in passionibus triumphare. Aurum, argentum, voluptas, et quicquid bonum esse videtur in terrenis, nihil est, etiamsi appelletur bonum; quia fluxa sunt et caduca et somniis

σο΄. Κασίᾳ.

Οἷα ἡμῖν καὶ αὖθις ἐφθέγξατο ἡ κοσμιότης σου, ὁμοῦ μὲν σοφὰ, ὁμοῦ δὲ καὶ συνετὰ, ὥστέ με εἰκότως ἐπὶ ξενολογεῖσθαι καὶ εὐχαριστεῖν τῷ κυρίῳ· ἐπὶ κόρῃ ἀρτιφυεῖ, τηλικαύτην γνῶσιν ἐνορῶντα· οὐ μὲν οὖν κατὰ τὰς πάλαι, πολλοῦ γὰρ ἀποδέομεν καὶ ἄπειρον, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῆς ἐκείνων σοφίας καὶ παιδεύσεως οἱ νῦν· ὅμως δ᾽ οὖν ὅτι κατὰ τὸ παρὸν ὑπερῆρας ὅτι μάλιστα· καὶ κόσμος σοι ὁ λόγος, πάσης ἐπικήρου εὐπρεπείας ὡραιότερος· ἀλλὰ τὸ ζητούμενον, ὅτι σύνδρομος καὶ ὁ βίος τῷ λόγῳ, καὶ οὐ σκάζοις περὶ θάτερον· εἴπερ οὕτω περιεῖλες ἐν τῷ νυνὶ διωγμῷ πάσχειν ὑπὲρ Χριστοῦ· οὐχ ὅτι ἐμαστιγώθης πάλαι ἀρκουμένη, ἀλλὰ γὰρ καὶ αὖθις σφαδάζουσα οἱονεὶ καὶ φέρειν οὐκ ἰσχύουσα, τὸν πυρπολούμενον ἔρωτα τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἐν ᾗ φυλαχθείης διαζῶσα· ὄντως γὰρ οἶδα τί καλὸν καὶ τί τερπνὸν, ἀλλ᾽ ἢ τὸ πάσχειν ὑπὲρ ἀληθείας καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τοῖς παθήμασι· χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος, δόξα καὶ εὐπάθεια, καὶ πᾶν ὅτι οὖν δοκοῦν εὖ ἔχειν τῶν ἐπιγείων, οὐδὲν οὐδα-

Cod. f. 274. a.

μαῖς κἂν ἐξωνόμηνται τὸ καλὸν εἶναι· ἐπείπερ ἐν ῥοῇ καὶ ἀποῤῥοῇ, ὀνειρόμοια καὶ σκιόεντα· τί τὸ ἑξῆς; ἡ φιλομόναχός σου αἵρεσις τοῦ βίου, ὡς φῄς, μετὰ τὴν παῦλαν τοῦ διωγμοῦ· ὅπερ οὐκ ἐξένισέν με, εἰ καὶ ξένον· διὰ τί; ὅτι ἐκ τῶν προηγουμένων τὰ ἑπόμενά τις τεκμαίρεται· καὶ διάλληλος ἡ δεῖξις· εἰ καπνὸς, πάντως πῦρ προελεύσεται· κἀνταῦθα ἐπεὶ ὁμολογία Χριστοῦ, δῆλον ὅτι βίος τῆς μοναχικῆς τελειότητος ἀναλάμψειεν· ὡς μακαρία σὺ κατ' ἀμφότερα· πλὴν ἐπιβολὴν ἐμῆς χειρὸς μὴ ἀποκαραδόκει, ἐπειδὴ ἁμαρτωλὸς, ἀλλ' ἐκείνης, ἧς τῇ σεπτῇ ἐπιθέσει καθαγιασθήσῃ· τὴν ἐνεγκοῦσάν σε εἰς φῶς διαπλάσει τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς, ὡς ἡμέρας μητέρα πλεῖστα προσαγορεύω· ἧς, σὺν τοῖς ἀπὸ σοῦ εἰληφὼς τὰ δῶρα, δῶρον ἀνεθέμην τῷ κυρίῳ μου τὴν εὐχαριστίαν καὶ τὴν ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἔντευξιν· πλὴν ὅτι πολὺ ὑμᾶς κατεβάρησα· ἀλλὰ κουφίσειεν ὑμᾶς νουμένου φορτίου ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

σοα'. Μακαρίῳ ἡγουμένῳ.

Cod. f. 174. b. Πάνυ ἐφιέμενος μαθεῖν ποῦ ποτ' ἂν μεθορισθεῖσα σου ἡ ὁσιότης τηρεῖται, ἐπειδὴ ἐδεξάμην αὐτῆς τὸ γράμμα καὶ κατέμαθον, χαρᾶς ἐνεπλήσθην ὁ ταπεινὸς καὶ πρὸ τῆς ἀναγνώσεως· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀνέγνων, πῶς οὐκ ἂν ἔμελλον γηθεῖν, ὅτι μοι ὁ πεφιλημένος πατὴρ ζῇς ἐν κυρίῳ, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνιζόμενος, τὸν θεοσεβῆ δρόμον διαυλίζων, καὶ τὴν πίστιν ἀποστολικῶς * τηρῶν; μακάριος εἶ φερωνύμως ὦ μακάριε, καὶ μακαριστὸς σου ὁ ἆθλος, καὶ πάλαι γνωριζόμενος, καὶ ἄρτι ἀκουτιζόμενος· ὅτι τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ οὐδὲν προέκρινας, οὐδὲ ἐθέλχθης ὑποσχέσεσι τῶν τῇδε πρὸς τοῦ κρατοῦντος εἰσποιουμέναις· οὔτε μὴν ἐχαυνώθης ἀπειλαῖς ὑπανακρουομέναις· ἀλλ' ἔμεινας ὁ αὐτὸς στρατιώτης Χριστοῦ, ὁμολογητὴς ἱερὸς, μάρτυς ἐπίζωος, μὴ καταισχύνας τὸν πάλαι βίον, τοὐναντίον δὲ λαμπρύνας τοῖς φθάσασιν ὅτι μάλιστα· τὸ δὲ ἡμέτερον, οὐχ ὡς ἐξ ἀγάπης καὶ ἄγαν ταπεινώσεως φῂς ἔχει, ὦ πάτερ ἄριστε· ἀλλ' ὡς αὐτοὶ ἡμεῖς ἐν ἑαυτοῖς

* II. Tim. IV. 7.

umbraeque similia. Quid deinceps? Electio tua vitae monachalis, ut dicis, post persecutionis finem; quod mihi mirum non est, etsi reapse mirum. Cur? Quia ex praecedentibus unusquisque coniecturam facit de posterioribus. Et alterna est demonstratio: si fumus, omnino ignis procedet: heic quoque, si Christi confessio, patet fore ut monachalis perfectio deinceps emicet. Quam tu beata ob utramque rem es! Attamen operam noli expectare manus meae, quia peccator sum; sed illius, cuius sacra impositione sanctificaberis. Illam quae te in lucem veri luminis reformabit, tamquam diei matrem plurimum saluto: *cuius*, una cum tuis, receptis donis, obtuli quasi donum Domino meo gratiarum actionem, et pro ambabus preces. Quamquam video, me vobis multo gravamini esse: sed allevet vos a spiritali pondere, qui mundi peccatum tollit.

271. Macario praeposito.

Cum valde cuperem cognoscere ubinam sanctitas tua relegata teneretur, statim ac id comperi epistola tua accepta, gaudio redundavi misellus ego, ante etiam quam legerem. Postquam vero legi, quid ni omnibus laetitiis incederem, quia carissime mi pater vivis in Domino, divini exempli stadio semel iterumque decurso, et fide, ut cum apostolo dicam, servata? Beatus (μακάριος) vere tuo nomini convenienter es, et beatificandum est certamen tuum, et olim cognitum, et nunc fama reditum! quia nihil Dei amori praetulisti, nullis mollitus fuisti terrenarum rerum promissionibus a principe tibi oblatis: neque item debilitatus minis intentatis; sed Christi miles permansisti, sacerque confessor, martyr adhuc spirans, nulla priori vitae macula inflicta, immo potius nuperis actibus valde illustrans. At vero res meae non sunt cuiusmodi tu ex amore et nimia humilitate dicis, o pater optime, sed quales ego in me esse sentio. Cur? quia ne sum dignus

quidem vocari de vestro numero, propter peccatorum meorum multitudinem. Verumtamen res praesentes magnopere deploramus. Quomodo recalcitraverunt dilecti? Quomodo et illi qui videbantur esse aliquid, in parte contraria se constituerunt? quos etiamsi nominatim non appello, probe novit sanctitas tua. Addam insuper: et inimici hominis domestici eius. Neque unus Absalomus, sed multi: nec non improbi ac impostores, proficientes in peius, seductores et seducti. Speluncae ipsae non vacant persecutoribus, et magnum religionis mysterium irridetur, et picto Christo illuditur, cum matre ac famulis. Quid ni haec permolesta et lacrymis digna? Sed o sacratissime, porrige tuarum precum manum prostratae ecclesiae, ut excitatus quasi qui dormit Dominus, intellectualem procellam increpet, et pacificam serenitatem adducat. Ora pro filio tuo, et pro socio meo fratre, qui et te salutat, ut salvi simus in Domino.

272. Ireni patriciae.

Cur tibi incommodus sum, o religiosa et monachorum amica? Munera tua meritum meum excedunt: sufficiebant prisca, immo et vetustiora plurima et quanta! Quae autem ista sunt? Par es salomonicae illi hirudini; quae ut prosis numquam satiaris, et quasi exprimis proprium sanguinem ad aliorum nutrimentum. Ceteroqui non hoc in te solum conspicitur, sed alia concurrunt multa, zelus, affectus, Dei amor. Quod si aliquantulum sublabamur, denuo resurgendum est, et via Domini terenda. Omitte tristitiam, resume spiritalem laetitiam: quia prope est Dominus sustinentibus eum; qui nobis adhuc orationis verba loquentibus, dicet ecce adsum. Dominae Ireni pax (εἰρήνη) sit a Deo, cuius etiam eulogiam suscepi; quamque spero in excelsum monasticae vitae gradum ascensuram, statim ac procellam Dominus in tranquillam auram converterit.

ἴσμεν· πῶς; ὅτι ἀνάξιοι καὶ τοῦ καλεῖσθαι ὑμῶν τῶν ἀριθμοῦ, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτιῶν· πλὴν ὅτι στένομεν ἐπὶ τοῖς προκειμένοις· πῶς ἀπελάκτισαν οἱ ἠγαπημένοι; πῶς καὶ οἱ δοκοῦντες εἶναί τι, ἐξ ἐναντίας ἔστησαν; οὓς, κἂν μὴ ἐξονοματίσοιμι, ἐπίσταταί σου ἡ ἁγιωσύνη· προσθείην δ' ἄν, καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκειακοὶ αὐτοῦ· * καὶ Ἀβεσσαλὼμ οὐχ εἷς, ἀλλὰ πολλοί· καὶ ἄνθρωποι πονηροὶ καὶ γόητες προκόπτοντες ἐπὶ τὸ χεῖρον πλανῶντες καὶ πλανώμενοι· καὶ τὰ σπήλαια τοὺς διωκομένους ἔχουσι, καὶ γελᾶται τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον, καὶ κωμῳδεῖται Χριστὸς ἐγγεγραμμένος σὺν μητρὶ καὶ θεράπουσι· ταῦτα πῶς οὐ λυπηρὰ καὶ δακρύων ἄξια; ἀλλ' ὦ ἱερώτατε, δίδου χεῖρα πρεσβευτικὴν τῇ πεπτωκυίᾳ ἐκκλησίᾳ, ὅπως ἐξεγερθεὶς ὡς ὁ ὑπνῶν κύριος, ἐπιτιμήσειεν τῇ νοητῇ λαίλαπι, καὶ καταστορέσειεν εὐδίαν εἰρηνοδώρον· προσεύχου περὶ τοῦ παιδός σου, καί γε περὶ τοῦ συνόντος μοι ἀδελφοῦ, ὃς καὶ προσαγορεύει, διασώζεσθαι ἡμᾶς ἐν κυρίῳ. * Matth. X. 36.

σοβ'. Εἰρήνῃ πατρικίᾳ.

Τί σοι κόπους παρέχω, ὦ φιλόθεε καὶ φιλομόναχε; αἱ ἀποστολαί σου ὑπὲρ τὴν ἀξίαν μου· ἤρκουν αἱ πάλαι καὶ πρόπαλαι πολλαὶ καὶ ἡλίκαι· τί καὶ αὗται; ἀλλ' ἔοικας τῇ σολομωντίῳ βδέλλῃ *, τῇ περὶ τὸ εὖ ποιεῖν οὐ κορεννυμένῃ, καὶ οἱονεὶ ἐκπιέζουσα τὸ οἰκεῖον αἷμα εἰς τροφὴν ἄλλων· καίπερ οὐ τοῦτό σοι μόνον γνώριμον, ἀλλὰ πολλὰ τὰ συντρέχοντα, ζῆλος, πόθος, ἔρως εἰς θεόν· κἂν μικρὸν ὑποπεπτώκαμεν, πάλιν ἡμῖν ἀνακλητέον, καὶ τὴν ὁδὸν κυρίου πορευτέον· πάρες τὸ λυπηρὸν, ἀνάλαβε χαρὰν πνευματικήν· ἐπείπερ ἐγγὺς κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὸν, ὃς ἔτι λαλούντων ἡμῶν τὰ τῆς προσευχῆς ῥήματα, ἐρεῖ ἰδοὺ πάρειμι· τῇ κυρίᾳ Εἰρήνῃ εἰρήνη θεοπάροχος, ἧς ἀπεδεξάμην καὶ τὴν εὐλογίαν· ἣν ἐλπίζω εἰς τὸν ὑψηλὸν βίον τῆς μοναδικῆς πολιτείας ἀναδραμήσεσθαι· ὁπότε μεταστρέψειεν κύριος τὴν καταιγίδα εἰς αὔραν.

Cod. f. 275. b.

* Prov. XXX. 15.

σογ'. Παύλῳ τέκνῳ.

Cod. f. 275. b. Ἀνέγνων σου τὴν ἐπιστολήν, τέκνον, καὶ εὑρὼν ὅτι ὑγιαίνεις καὶ σώματι καὶ πνεύματι, ηὐχαρίστησα τῷ κυρίῳ· καὶ καλῶς ἐποίησας ὅτι ἔγραψας· μάλιστα σημάνας, ὅτι σου καὶ ὁ νοῦς ἡδραίωται ἐν τῇ πίστει, ἀλλ' εἴη καὶ ἐν τῇ πράξει· διὸ πρόσεχε σεαυτῷ, φεύγων πᾶσαν παῤῥησίαν ὡς ὄλεθρον ψυχῆς· ἀπέχου καὶ τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ὡς ἐμπυρισμὸν καρδίας καὶ ἀπώλειαν· φοβοῦ τὸν θεὸν καὶ ἐν τρόμῳ δούλευε αὐτῷ, τελῶν τὰς καθηκούσας ψαλμῳδίας καὶ ἀγρυπνίας· μὴ ἔσο ἀργός, ἀλλὰ καματηρός· μὴ γελοιαστής, ἀλλὰ θρηνητής· μὴ ἀργολόγος, ἀλλὰ χρησιμορήμων· ταῦτα οὐ σοὶ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ Ἀντιπάτρῳ, καὶ τῷ ἑτέρῳ ἀδελφῷ λέγω· οὓς καὶ προσαγορεύω καὶ εὔχομαι ὡς ἁμαρτωλὸς σώζεσθαι ἀμφοτέρους.

273. Paulo filio.

Legi tuam, fili, epistolam; compertoque te valere corpore et spiritu, gratias egi Domino. Et bene est quod ad me scripseris, praesertim significans, mentem tuam iu fide esse firmatam; et sit utique etiam in opere! Propterea cave tibi, fugiens omnem fiduciam ceu animae exitium. Procul esto etiam cogitationibus pravis, ceu cordis incendio et pernicie. Time Deum, et cum tremore illi famulato, peragens debitas psalmodias atque vigilias: ne sis iners, sed laboriosus: haud risus sed fletus *amans:* haud otiosa sed utilia loquens. Haec non uni tibi, sed etiam Antipatro alterique fratri aio; quos et saluto, et precor quamquam ego sum peccator, ut ambo salventur.

σοδ'. Λητοΐῳ τέκνῳ.

Cod. f. 276. a. Χαίρω ἀκούων σου τῆς φωνῆς, τέκνον, ὡς αἱ μητέρες τῶν νεοττῶν· καὶ μάλιστα ὅτι ἐγγιώτερον μᾶλλον ἡ παροικία σου, ἤγουν ἡ φυγαδεία, τῇ φυλακῇ ἡμῶν κατέστη· ἀφ' οὗ γέγονεν οἰκονομία μεταγράψαι σε τὰς προλαβούσας ἐπιστολάς· ἀλλὰ δέξαι καὶ ἑτέρας· οἶδα γὰρ ὅτι πολὺ κεκοπίακας· ἀλλὰ καὶ ἔτι ἀγαπητὲ κοπίασον· εἰδὼς ὅτι μισθός σοι οὐχ ὁ τυχών, ἡμισεύοντί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ εἰς κέρδος ψυχῆς· εὖ δὲ ποιήσειεν κύριος τῷ ξενοδοχοῦντί σε, ὅτι ἐμνήσθη φιλίας καὶ ἔχεται εὐσεβείας· ὃν διὰ σοῦ πλεῖστα προσαγορεύω, ἀπολογουμένου ὡς ὅτι ἐμοὶ τὴν ἐλεημοσύνην ποιεῖται· τὰ κεφάλαια ὅτι ἐκστηθίζεις, καλῶς· μᾶλλον γὰρ εἴσῃ δύναμιν τῶν λεγομένων· πλὴν ὅτι παρὰ τοὺς ἄλλους, κεχορήγηταί σοι ὑπὸ κυρίου τὸ νοεῖν· ἀντίδος αὐτῷ εὐχαριστίαν ἔμπρακτον, τέκνον· προσεύχου ὑπὲρ ἡμῶν· ὁ ἀδελφὸς προσαγορεύει σε· σωθείης ἀεί.

274. Letoio filio.

Gaudeo tuam audiens vocem, fili, ut matres parvulorum; praesertim quia prope abest statio tua, sive tuum exilium a carcere meo: unde et opportunitas fuit ut priores epistolas transcriberes. Sed iam accipe et alias. Scio te multum laborasse, sed et ulterius labora, carissime, sciens futuram tibi haud modicam mercedem, qui partem mecum peccatore dimidiam habes ad animae lucrum. Bene autem faciat Dominus hospiti tuo, qui recordatur amicitiae, et pietatem retinet; quem te interprete plurimum saluto, teque item satisfaciente quod mihi eleemosynam impertitur. Quod capitula memoriter recitas, bene est; sic enim magis vim recitatorum intelliges: praeter quam quod tibi prae ceteris a Deo intellectus concessus fuit. Repende ei factis gratiam, fili; et pro me ora. Frater te salutat. Salvus sis semper.

σοε'. Κανονικαῖς.

Cod. f. 276. b. Ἐπειδὴ ὑμεῖς οὐκ ἐνδιδόναι φιλεῖτε εἰς τὸ εὖ ποιεῖν, οὐδὲ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ εἰς τὸ ἐπιστέλλειν· ἀλλὰ μικροπρεπὴς ἡ ἀντά-

275. Femiuis canonicis.

Quoniam vos baud desinere a benefaciendo vultis, ne ego quidem miser finem scribendi faciam; sed levis est remunera-

tio, verba donis: credo tamen et opera repensum iri, multoque multo his terrenis splendidiora. Quandonam, et a quo? A Deo scilicet in futuro saeculo. Nihil enim a Deo non computatur, potissime autem vestrae liberalitatis oblatio; qua nunc quoque accepta, debita vobis imprecamur, satis habentes, nihilque praeterea requirentes: satis enim est incommodorum. Vos autem matres sororesque in Domino bonum certamen monasticae vitae certantes, salvete, fortiter agite, ad meliora contendentes; quia non licet subsistere ambulanti in virtutis via; nam ne tunc quidem comprehenditur cum comprehensa est. Beatae ergo quae virginalem vitam elegistis, angelicam oppido et caelestem, quae tamen multum habet laboris nec levem violentiam, multumque sudorem; sed eius praemium est regnum caelorum. Non est prorsus despondendus animus, neque ad labores torpendum: nam si is, qui temporalia consequi studet, non infringitur, neque cedit, donec consequatur quaesitum; quod alioqui non est inamissibile, sed caducum et periturum, fortasse etiam causa aeterni supplicii; quanto magis taedere nos non debet, immo opus est exardescere ad serviendum Deo viventi, et eius filium expectare de caelis in humana forma venturum, quem nunc pictum haeretici negant. Fugite, dominae, hanc pestem. Sic veniet quomodo in assumptione ad caelos conspectus fuit. Quomodo autem apparuit? nempe in hominis figura, iudex omnium, etiam illorum qui eum in pictura negarunt. Vitam, oro, fidei adamussim consentaneam habetote. Quae sub iugo estis, inquit apostolus, date aliquid etiam Deo: virgines omnia Deo. Ne sitis ut nonnullae mala consuetudine implicitae, superfluis inhiantes: brevis vita est: in manibus vita: affectibus nuncium remittite: Deo pariter servite; quia bifariam distineri, impossibile est: carnem comprimite, spiritui subiicientes: cor mundate, ut utrimque virgines si-

μειψις, ἔργῳ λόγοι· πείθομαι δὲ καὶ ἔργα, καὶ πολὺ τῶν τῆδε ἔργων τιμαλφέστερα· πηνίκα καὶ παρὰ τίνος; παρὰ θεοῦ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· οὐδὲν γὰρ θεῷ ἀλόγιστον, καὶ μάλιστα τῆς ὑμετέρας μεγαλοψυχίας ἡ προσφορά· ἣν δεξάμενοι καὶ νῦν, τὰ εἰκότα ὑμῖν ἐπευξάμεθα, ἀρκούμενοι δὲ μὴ ἐπιζητοῦντές τι ἕτερον, ἀρκετὸς γὰρ ὁ κόπος· ὑμεῖς δὲ μητέρες καὶ ἀδελφαὶ ἐν κυρίῳ τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς μοναδικῆς πολιτείας ἀγωνιζόμεναι, χαίρετε, εὐσθενεῖτε ἐπειγόμεναι πρὸς τὰ κρείττονα· ἐπειδὴ οὐ στάσις τῷ πορευομένῳ τὴν εἰς ἀρετὴν φέρουσαν ὁδόν· ἄφθαστος γὰρ καὶ καταλαμβανομένη· μακάριαι ὧν ἐστὲ προελόμεναι τὸν ἐν παρθενίᾳ βίον, τὸν ὄντως ἀγγελικὸν καὶ οὐράνιον, ὃς κοπώδης μέν ἐστι καὶ βίαιον οὐ τὸ τυχὸν ἀλλὰ καὶ μάλα ἱδρωτικὸν ἔχει, ἀνταπόδομα δὲ βασιλείαν οὐρανῶν· οὐ μὴν ἀθυμητέον καὶ ὑποχαυνωτέον ἐν τοῖς πόνοις· εἰ γὰρ ὁ τῶν ἐπικήρων ἐφιέμενος τυχεῖν, οὐχ ὑποκλάζει οὐδὲ ἐνδίδωσιν ἕως ἂν κατάσχοι τὸ ζητούμενον, καίπερ ὂν οὐκ ἀναφαίρετον ἀλλὰ μεταπίπτον καὶ ἀπολλύμενον, τυχὸν δὲ καὶ ἐφόδιον αἰωνίου κολάσεως, πόσῳ μᾶλλον ἡμῖν οὐκ ἀποκνητέον ἀλλ' ἐμπυρευστέον, εἰς τὸ δουλεύειν θεῷ ζῶντι, καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν ἀνθρωποπρεπεῖ θέᾳ, ὃν ἀρνοῦνται ἐγγεγραμμένον οἱ νῦν αἱρετίζοντες· φύγετε κύριαι τὸν ὄλεθρον· οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ὤφθη ἀναλαμβανόμενος· πῶς δὲ ὤφθη; ὡς ἄνθρωπος εἰκονιζόμενος κρῖναι τὰ σύμπαντα, σὺν τοῖς ἠρνημένοις αὐτὸν γραφόμενον· τὸν βίον παρακαλῶ σύνδρομον τῇ πίστει ἀκριβεύσασθε· αἱ ὑπὸ ζυγόν φησιν *, δότε τι καὶ θεῷ· αἱ παρθένοι τὸ πᾶν θεῷ· μὴ γίνοισθε ὥς τινες τῇ ἀκαλλεῖ συνηθείᾳ ἐμφυρόμεναι, ὑλάζουσαι τὰ περιττά· ἐφήμερος ἡ ζωή· διὰ χειρῶν ὁ βίος· τῶν σχέσεων ἀπορράγητε, τῷ Χριστῷ συνδεόμεναι, ἐπείπερ διχοδιεσμεῖσθαι οὐχ οἷόν τε· τὴν σάρκα ὑποπιάζοιτε, δουλαγωγοῦσαι τῷ πνεύματι· τὴν καρδίαν καθαίρετε, ἵνα κατ' ἀμφότερα παρθενεύητε· τοῦτο γὰρ τὸ ὑπερ-

* 1. Cor. VII. 34.

φυὲς καὶ ζητούμενον· ἀγαπῶν ἐν κυρίῳ ὡς ἂν ἐπὶ μητρός μου ἢ ἀδελφῆς, ὑπέμνησα· αὐταὶ δὲ προσεύχεσθε, ἵνα ὧν ἄλλοις καθίσταμαι διδάσκαλος, τούτων πληρωτὴς γένοιμι· σώθητε.

σος΄. Ἐπιφανίῳ τέκνῳ.

Cod. f. 279. a. Καὶ αὖθις ἤκουσα τῆς φωνῆς σου, τέκνον ἠγαπημένον, καὶ ἔδοξα κατ' ὀφθαλμούς σε ὁρᾷν καὶ περιπτύσσεσθαι· ἀλγεῖς ὅτι ἀφέθης ἀδέσμιος· εἴη χάρις τῷ οὕτως οἰκονομήσαντι κυρίῳ· σὺ δὲ τῇ προθέσει δέσμιος, καὶ τῇ ὁμολογίᾳ μακάριος· πλὴν οὐκ οἶδας τί τέξεται ἡ αὔριον· ἔσο τοίνυν παρεσκευασμένος, καὶ ὅπη τῷ θεῷ φίλον ἀγέσθω τὰ κατὰ σέ· παντὶ φυλακῆς χρεία, ἑκασταχοῦ ὁ διώκτης ἐχθρός· ἔχου τέκνον μου τῆς σωτηρίας σου ὅπου περ ἂν εἴης, προσευχόμενος περὶ τοῦ ἁμαρτωλοῦ σου πατρός· εἰς τὸ ἀπάραι σε πρὸς τὰ δυτικὰ, ἡνίκα ὑπέστρεψαν οἱ ἀδελφοί, δι' εὐχῆς μοι μάλα πληροῦντα τὰ θεοφιλῆ καὶ ἀναγκαῖα, αἴροντα δηλονότι καὶ τὰ γράμματα. Ἃ δὲ ἐκεῖσε πέπρακται ὑπὸ τοῦ πρὶν προεδρεύσαντος μαθὼν, ἐξέστην καὶ εἰς ἐλεεινολογίαν κατέληξα· πῶς δὲ οὐκ ἐσήμανας περὶ τοῦ Φιλαγρίου, οὗ ἡ μέριμνα πιέζει μου τὴν ταπεινὴν ψυχήν;

σοζ΄. Τῷ αὐτῷ.

Cod. f. 279. b. Ἐκ παραδόξου μοι τὸ γράμμα σου, ὦ φίλτατον τέκνον· ὃν γὰρ προσεδόκουν ῥωμαΐζειν, ἐκ Βυζαντίου μοι φθέγγεται· καὶ ὃν ἐλογιζόμην ἀφειμένον εἶναι, δέσμιος ἥκει· τί τοῦτο; δῆλον ὅτι προνοίας θεοῦ τὸ ἔργον, ἵνα καὶ σὺ μετασχοίης σὺν τοῖς ἱεροῖς ἀδελφοῖς σου τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παθημάτων, οὐ μόνον ὡς τῶν προσευχόντων ὤν, ἀλλὰ καὶ τῶν πολλῶν ἐν γνώσει διαφέρων, καὶ τὸ πρωτεῖον τῶν γραφέων ἔχων· προσθείην δ' ἂν καὶ ὡς στόμα τῆς ταπεινώσεώς μου ὑπάρχων· σὺ μὲν οὖν ἐφθέγξω ἃ ἐφθέγξω ἐν τοῖς γράμμασιν ἐκθειάζων τὰ ἐμά· σὰ δὲ εἰπεῖν ἀληθὲς, ἐπειδὴ υἱοῦ τὰ πατρὸς ἀνήκει, καὶ τοῦ μέτρου διὰ τὸν πόθον ἐξιστάμενος· ἐγὼ δὲ παρακαλῶ στῆναι γενναίως ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγωνίσμασι, πάντα φέρων τὰ μέ-

tis: hoc enim est excellentissimum et caput rerum. Quia vos in Domino diligo, ceu matrem meam aut sororem commonui. Vos vero orate, ut quorum ceteris me facio magistrum, haec ipse adimpleam. Valete.

276. Epiphanio filio.

Audivi iterum vocem tuam, fili carissime, teque existimavi spectare oculis et complecti. Doles quia vinculis non es gravatus. Sed Deo gratias qui ita consuluit. Tu autem et proposito tuo es vinctus, et confessione beatus. Sed quid dies crastina feret, ignoras. Esto igitur paratus, et quomodo Deo placuerit, res tuae agantur. Unicuique cautelâ opus est; ubilibet est persecutor hostis. Attende, fili mi, saluti tuae, ubicumque fueris, orans pro peccatore patre tuo. Cum ad occidentales regiones proficiscêris, postquam fratres tui redierint, ea mihi precibus tuis curabis quae pia sunt et necessaria, simul videlicet et litteras ferens. Ubi cognovi quid illic egerit antiquus praesul, obstupui, et miserantia demum verba locutus sum. Cur vero nihil de Philagrio significasti, cuius cura meam miseram angit animam?

277. Eidem.

Inexpectata mihi accidit epistola tua, fili: nam quem Romae esse sperabam, is mihi Byzantio scribit; et quem putabam esse liberum, is vinctus venit. Quid hoc rei est? nimirum providentis Dei opus, ut tu quoque cum sacris tuis fratribus passiones pro Christo participes; non modo quia es de numero orantium, sed quia scientia multis praestas, et primatum inter scriptores tenes; addam etiam quia es veluti os humilis personae meae. Tu ergo dixisti quae dixisti in litteris, res meas magnificans; sed tuas revera, nam patris decora in filium redundant: quamquam amoris causa modulum excedis. At enim ego te adhortor perstare fortiter in certaminibus pro Christo, omnia perferens usque ad

sanguinem: quoniam non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis uti scriptum est. Ceterum iam inde a primordiis constitueras, te confessoribus accensere; teque ipsum prope dicam periculo obiecisti. Legitimum ergo martyrium tibi dispositum est, frater, nunc capto, uti rumor est. Ne igitur retro cedamus, oro; neque carnium nostrarum misereamur, sed has obiiciamus cuilibet usui Christo libuerit, ut et animam et corpus ad aeterna bona conferamus. Tu paria mihi imprecator peccatori. Socius meus frater salutat.

278. Monachis.

Tempore hoc quo Christus in imagine sua persecutionem patitur, non modo si quis gradu et scientia excellit, decertare debet, loquens et docens orthodoxiae doctrinam; sed quamvis in discipuli ordine sit, confidenter dicere veritatem tenetur, et libero ore loqui. Non est mei peccatoris hic sermo, sed divi Chrysostomi insuperque patrum aliorum. Quod autem domini praepositi a principe comprehensi, praedicta non fecerint, quamquam gradu et scientia ceteris huius terrae rectoribus praestantes, immo contra potius tacuerint; neque id solum, quod est per se grave, sed et chirographum fecerint, neque inter se convenerint, et invicem docuerint, haec enimvero proditio est veritatis, negatio propriae dignitatis, subditorum et monastici ordinis dissolutio. Apostoli certe iussi a Iudaeis ne in nomine Christi docerent, haec aiebant: vos iudicate num instum sit vobis nos magis auscultare quam Deo nostro. Et mox: obedire oportet Deo magis quam hominibus. Haec et similia oportebat praepositos dicere, ut glorificaretur per eos Deus, ut orthodoxos aedificarent, ut monasteria firmarent, ut patientes in exiliis corroborarent. Sed quid

χεῖς αἵματος· ἐπειδὴ οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι εἰς ἡμᾶς ὡς γέγραπται· * ἄλλως τε, ὅτι καὶ προῄρου κατ' ἀρ- * Rom. VIII. 18.
χὰς ὑποβληθῆναι τοῖς ὁμολογηταῖς, καὶ σαυτὸν ἐπέρριψας μικροῦ δεῖν τῷ κινδύνῳ· νόμιμον ὂν τὸ μαρτύριόν σοι ᾠκονομήθη ἀδελφὲ ἄρτι ἀχθέντι κατὰ λόγον· μὴ οὖν ἀναδυώμεθα, ἀντιβολῶ· μηδὲ ἐλεήσωμεν σάρκας, ἀλλὰ προϊσώμεθα ταύτας εἰς ὅ τι ἂν καὶ παρασκευάσοι Χριστός, ἵνα καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα εἰς ἀθάνατα ἀγαθὰ ἐμβαλώμεθα· προσεύχου καὶ αὐτὸς τὰ ἴσα περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ· ὁ σὺν ἐμοὶ ἀδελφὸς προσαγορεύει.

σοη'. Μονάζουσι.

Ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ ἐν ᾧ ὁ Χριστὸς διώ- Cod. f. 130. (*)
κεται διὰ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, οὐ μόνον εἰ βαθμῷ τις καὶ γνώσει προέχων ἐστίν, ὀφείλει διαγωνίζεσθαι, λαλῶν καὶ διδάσκων τὸν τῆς ὀρθοδοξίας λόγον· ἀλλὰ γὰρ καὶ εἰ μαθητοῦ τάξιν ἐπέχων εἴη, χρεωστεῖ παρρησιάζεσθαι τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐλευθεροστομεῖν· οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ τοῦ θείου Χρυσοστόμου, ἔτι καὶ ἄλλων πατέρων· τὸ δὲ τοὺς κυρίους τοὺς ἡγουμένους κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ βασιλέως μὴ τὰ προειρημένα πρᾶξαι, καίπερ ὄντας καὶ ἐν βαθμῷ καὶ ἐν γνώσει παρὰ πάντας τοὺς καθηγουμένους τῆς γῆς ταύτης, τοὐναντίον δὲ μᾶλλον σιωπῆσαι, καὶ οὐ τοῦτο μόνον καίπερ ὂν δεινόν, ἀλλὰ καὶ χειρόγραφον ποιῆσαι, μήτε εἰς ἀλλήλους συνέρχεσθαι, μήτε διδάσκειν, τοῦτό ἐστι προδοσία τῆς ἀληθείας, καὶ ἄρνησις τῆς προστασίας, καὶ κατάλυσις τῶν ὑποτακτικῶν, ἔτι καὶ τῶν ὁμοταγῶν· οἱ ἀπόστολοι παραγγελθέντες ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μὴ διδάσκειν ἐπὶ
τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, τάδε φασίν· * ὑμεῖς * Act. IV. 19.
κρίνατε εἰ δίκαιόν ἐστιν ὑμῶν ἀκούειν ἢ τοῦ θεοῦ ἡμῶν· καὶ πάλιν· * πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις· τοιαῦτα καὶ παρόμοια ἐχρῆν λαλῆσαι αὐτοὺς ἵνα ἐδοξάσθη ὁ θεὸς δι' αὐτῶν, ἵνα ᾠκοδόμησαν τοὺς ὀρθοδόξους, ἵνα ἐστήριξαν τὰ μοναστήρια, ἵνα ἐνεδυνάμωσαν τοὺς πάσχοντας ἐν ἐξορίαις· ἀλλὰ

(*) Sequentes septem epistolae dicuntur in parisiensi codice pars secunda libri primi.

τί ὅτι προτιμώμεθα μᾶλλον Θεοῦ τὰ μοναστήρια; καὶ τί ὑπὲρ τῆς ἀγαθοῦ κακοπαθείας τὴν ἐντεῦθεν εὐπάθειαν; ποῦ ἐστι τὸ, ἐλάλουν
* Ps. CXVIII. 46. ἐναντίον βασιλέων καὶ οὐκ ᾐσχυνόμην *; ποῦ ἐστι τὸ, ἰδοὺ τὰ χείλη μου οὐ μὴ κωλύσω,
* Ps. XXXIX. 10. κύριε σὺ ἔγνως· * ποῦ ἐστι τὸ κλέος καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ καθ' ἡμᾶς τάγματος; πῶς Σάβας καὶ Θεοδόσιος οἱ μακάριοι, τὸ τηνικαῦτα Ἀναστασίου τοῦ βασιλέως δυσσεβεῖν ἐλομένου, διέστησαν θερμοὺς προμαχοῦντες τῆς πίστεως, τοῦτο μὲν μεθ' ὧν ἀνεθεμάτισαν τοὺς κακοδόξους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τοῦτο δὲ ἐν οἷς ἐπέστειλαν τῷ βασιλεῖ διαμαρτυρόμενοι θάνατον ἑλέσθαι, ἢ τί μετακινῆσαι τῶν καθεστώτων.

Καὶ λέγουσιν ὥς φασιν οἱ κύριοι ἡγούμενοι, ἡμεῖς τίνες ἐσμέν; πρῶτον, χριστιανοὶ, οἳ ὀφείλουσιν ἄρτι λαλεῖν πάντως· ἔπειτα μονάζοντες οἱ μηδὲ τὸ τυχὸν ὑφαρπαζόμενοι ὡς ἄδετοι τῷ κόσμῳ καὶ ἀκράτητοι· ἔπειτα ἡγούμενοι οἱ καὶ τὰ τῶν ἄλλων προσκόμματα ἐκβάλλοντες, καὶ ἐν μηδενὶ προσκοπὴν διδόναι χρεωστοῦντες, ἵνα μὴ φησὶ
* II. Cor. VI. 3. μωμηθῇ ἡ διακονία· * οἵαν δὲ προσκοπὴν καὶ μώμησιν, μᾶλλον δὲ συγκατάβασιν διὰ τοῦ ἰδιοχείρου αὐτοῦ δεδώκασι· τί χρὴ καὶ λέγειν; εἰ γὰρ ἡ σιωπὴ μέρος συγκαταθέσεως, τὸ καὶ ἐγγράφως αὐτὴν κυρῶσαι ἐπὶ τῆς ὅλης ἐκκλησίας, πόσον τὸ χαλεπόν; καὶ λέγεται, ὅτι κρυπτῶς ἱερουργῶν νικηφόρον ἀναφέρειν τὸ λάθρα, καὶ πάντες οἱ πατρίκιοι ἵνα τοὺς ἄλλους ἐάσω ὀρθοδοξοῦσιν· ἀλλὰ τί λέγει ὁ
* Matth. X. 32. Χριστός *; « εἴ τις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· » ὥσπερ καὶ τὸ ἐναντίον ἐπὶ τῆς ἀρνήσεως· κἂν μόνον τὸ μὴ συνέρχεσθαι εἰς ἀλλήλους ἐποίησαν τὸ χειρόγραφον, τὸ αὐτό ἐστιν· πῶς γὰρ
* Ioh. VI. 37. φυλάξωσιν ὅ φησιν ὁ Χριστὸς *, τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω; ἔρχεταί τις περὶ ποτοῦ, ζητῶν μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, ἢ διηγούμενος ἤτε τις ἄλλος· τί ἀποκριθήσεται ὁ ἡγούμενος; δῆλον ὅτι παραγγελίαν ἔλαβον μὴ λαλεῖν· εἴθε οὕτω μόνον, ἀλλὰ μηδὲ εἰσδέξασθαί σε εἰς τὸ μοναστήριον καὶ συναλισθῆναι· ὁ Χριστὸς λέγει δέξαι καὶ δίδαξον « ἐὰν γὰρ ὑποστείλῃ, φησιν, οὐκ εὐ-

est quod Deo anteponimus monasteria? et aerumnis propter virtutem, terrenam delectationem? Ubi est illud: loquebar coram regibus, et non confundebar? Ubi item illud: labia mea non prohibebo, Domine tu scisti? Ubi denique gloria et fortitudo nostri ordinis est? Quomodo beati Sabas et Theodosius, cum Anastasius imperator impie agere voluit, semet ab eo seiunxerunt, fervide fidem propugnantes? tum anathema dicentes iis qui prave sentiebant in ecclesia, tum etiam imperatori cum contestatione scribentes, malle se mori quam aliquid iam definitum commovere.

At vero, ut dicitur, aiunt domini praepositi: quinam nos sumus? Primo, inquam, christiani, qui nunc omnino loqui debent. Secundo monachi subreptioni nulli obnoxii, utpote a mundo liberi et invicti. Tertio praepositi, qui et aliorum culpas corrigere debent, neminique scandalum exhibere, ne vituperetur, inquit apostolus, ministerium: quod certe scandalum et vituperii occasionem, immo et consensum praestiterunt cum suo chirographo. Quid opus est plura dicere? Nam si silentium, pars condescensionis est, scripto quoque rem sancire coram universa ecclesia, quam dirum est? Aiunt: qui secreto rem sacram facit, clam victoriam refert; cunctique patricii, ut ceteros omittam, orthodoxi sunt. Sed quid ait Christus? « Si quis me confitebitur coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo qui in caelis est. » Et vice versa si fiat negatio. Quod si ideo tantum, ne convenirent, scripsere chirographum, perinde est. Quomodo enim observaverint quod ait Christus: « venientem ad me non eiiciam foras? » Venit aliquis interrogaturus, quaerensque veritatem cognoscere, sive praepositus sive alius quilibet. Quid respondebit praepositus? nempe se in mandatis habere ne quid loquatur: neque id tantum, sed ne recipiam quidem te in monasterium ad cohabitandum. At Christus dicit: recipe, et doce. « Nam si se subtra-

xerit, inquit, non complacebit in eo anima mea. » Scriptum ergo concinnarunt, ut imperatori morem gererent adversus Christum. Haec sunt, fratres atque patres, quae vere scio ipsos patrasse: et quoniam me coëgistis dicere sententiam meam, eam sub Deo teste protuli: habita etiam ratione servandi secreti ob praecavendam tentationem. Servate animas vestras, pro me quoque misero orantes.

279. Theodorus dilectis fratribus, qui in diversis carceribus propter Dominum tenentur, gaudere in Domino.

dogmatica. Quinam rerum nostrarum status est? Gaudium et exultatio, quia in martyriis propter Christum decertare digni habiti sumus; quia carceribus et afflictionibus propter Dei doctrinam traditi fuimus; quia plagis contumeliisque, Christi causa pro nobis flagellati et dehonestati ac demum crucifixi, suppositi fuimus. Quis non laudes dicat? quis non glorificet? Oriens iucundatur, occasus laetatur, universa ecclesia quadrifidi orbis exultat. Et quid dico terrenum orbem? Caelum ipsum iucunditate redundat, quia non solum summus noster hierarcha, et ceteri pontifices ac sacerdotes, praepositi et subditi, sed et moniales cum suis rectricibus, ingressae sunt martyrii stadium. Indictos praetereo illos qui in solitudinibus, in montibus atque speluncis et terrae cavernis exilii aerumnam tolerant, derelicti, afflicti, patientes pro Christo persecutionem. Merito itaque fratres mei carissimi et desideratissimi, gaudium et corona mea, gaudeo congaudeoque vobis. Pauli beati verba sunt tempori congrua, quoniam ad nostram commonitionem cuncta sunt scripta; atque ut eius imitatores simus nos rogat.

Primo quidem illud vere dicendum est, nequaquam tantopere nos tradi afflictionibus et aerumnis quantum tortores nostri vellent: alioqui intolerabilis tentatio foret, sicut etiam illa daemonum qui nos invisi-

δοκῇ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ· * „ ἐγγεγράφως ἂν ἐποίησαν ἵνα τῷ βασιλεῖ πειθαρχοῦσιν ἀπεναντίας τοῦ Χριστοῦ. Τοσαῦτα εἰσὶν ὦ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἃ συνεπίσταμαι ἐξ ἀληθείας πεποιηκέναι αὐτούς· καὶ ἐπειδὴ κατηναγκάσατέ με εἰπεῖν τὸ παριστάμενόν μοι, ἀνήγγειλα ὑπὸ μάρτυρι Θεῷ· λαβὼν δὲ λόγον ὡς φυλάσσεται μυστήριον φειδοῖ τοῦ πειρασμοῦ, λοιπὸν ὑμεῖς σώζοντες· σώζετε τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, εὐχόμενοι δὲ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ. * Hebr. XVI. 38.

σοθʹ. Θεόδωρος τοῖς διὰ κύριον ἐν διαφόροις φυλακαῖς τηρουμένοις ἀδελφοῖς ἀγαπητοῖς ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Τί τὰ παρόντα; χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις, ὅτι ἐν τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρίοις ἐναθλεῖν ἠξιώμεθα· ὅτι φυλακαῖς τε καὶ θλίψεσι διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ παρεδόθημεν· ὅτι πληγαῖς τε καὶ ὕβρεσι διὰ Χριστὸν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν μαστιχθέντα καὶ ὀνειδισθέντα, εἶτα δὲ σταυρωθέντα ὑπεβλήθημεν· τίς οὐκ αἰνέσειεν; τίς οὐ δοξάσειεν; ἀνατολὴ ἥδεται, δύσις εὐφραίνεται, πᾶσα ἐκκλησία τῆς τετραπεράτου κτίσεως ἀγάλλεται· καὶ τί λέγω τὸν περίγειον κόσμον; ὁ οὐρανὸς αὐτὸς θυμηδίας πεπλήρωται, ὅτι οὐ μόνον ὁ κορυφαῖος τῶν καθ' ἡμᾶς ἱεραρχῶν, ἱεράρχαι τε καὶ ἱερεῖς, καθηγεμόνες τε καὶ φοιτηταί, ἀλλὰ καὶ μονάζουσαι σὺν προεστώσαις εἵλαντο τὰ τῆς μαρτυρίας σκάμματα· ἐῶ λέγειν τοὺς ἐν ἐρημίαις καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς ἐκ φυγαδείας θλιβομένους, ὑστερουμένους, κακουχουμένους διὰ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ διωγμόν· εἰκότως οὖν ἀδελφοί μου ἠγαπημένοι καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, χαίρω καὶ συγχαίρω ὑμῖν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαίρετέ μοι· Παύλου μὲν τοῦ μακαρίου αἱ φωναὶ *, τῷ καιρῷ δὲ πρέπουσαι· ἐπειδὴ εἰς ἡμετέραν νουθεσίαν πάντα γέγραπται· καὶ μιμητὰς αὐτοῦ ἐκλιπαρεῖ γίνεσθαι ἡμᾶς.

Cod. f. 237. b. δογματική.

* 1. Cor. X. 11. * Phil. III. 17. IV. 1.

Πρῶτον μὲν ἐκεῖνο ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι οὐχ ὅσον προαιροῦνται καὶ βούλονται οἱ κακοῦντες ἡμᾶς ταῖς θλίψεσι καὶ πειρασμοῖς παραδιδόμεθα· οὕτω γὰρ ἂν, ἀνύποιστος ἦν ἡ πεῖρα, καθὰ καὶ ἡ παρὰ τῶν

δαιμόνων ἀοράτως ἡμᾶς προσβάλλουσι· ἀλλὰ καθ' ὅσον παραχωρεῖ ὁ ἀγωνοθετῶν καὶ συναθλῶν ἡμῖν Χριστός, μέτρῳ καὶ σταθμῷ τῆς ἑκάστου δυνάμεως, ἐν κρίσει δικαίᾳ πρὸς ἀγῶνας ἐπαφεὶς, ἢ εἰς ἔκτισιν ἁμαρτιῶν εἰ καὶ εὐθαιρέτως ἥκομεν πρὸς τὸ πάσχειν, ἢ ἐπὶ στεφάνων ἀθλοφορικῶν ἀμοιβὴν ἐκ δόξης εἰς δόξαν προερχομένοις· μὴ γὰρ ὡς Πέτρος ἢ Παῦλος σὺν τοῖς ὁμοταγέσιν, ἢ Γεώργιος καὶ Θεόδωρος σὺν τοῖς ὁμοκλεέσιν, ἢ Θέκλα καὶ Φεβρωνία σὺν τοῖς ὁμοδόξοις βεβασανίσμεθα; οἷς, πολὺ ἀγαπήσασιν, ἀναλόγως περιέσσευσε καὶ τὰ Χριστοῦ παθήματα δεδωρημένα· οἷς δὲ τὸ τῆς ἀγαπήσεως ὀλίγον, ἐνδεέστερον καὶ τὸ πάσχειν· ὥστε λυπεῖσθαι καὶ δυσφορεῖν, ὅτι

* Ita cod. μὴ πολλὰ πανθάνωμεν· * οὐκ ἀλλοιοῦσθαι δεῖν, καὶ ἀποκάμνειν ἐν οἷς μετρίως ἐσμὲν τιμωρούμενοι· εἰ δὲ ἐκπέσοιμεν, ὅπερ ἀπείη καὶ ἐννοεῖν, οὐ παρὰ τὴν θεόκριτον ἐπαφὴν, παρὰ δὲ τὴν τοῦ καταμαλακισθέντος ἀτονίαν καὶ ἀκαρδίαν καὶ ἀθεΐαν· ὁ μὲν γὰρ δίδωσι τὸ ἰσχύειν κατὰ τοῦ πονηροῦ κράτους, νικηφόρον βουλόμενος τὸν ἀγωνιστὴν ἔσεσθαι· ὁ δὲ ὀλιγωρίᾳ ῥίψας τὰ τῆς ὑπομονῆς ὅπλα ὤλετο· μάρ-

* 1. Cor. X. 13. τυς τοῦ λόγου ὁ κράζων· * « πιστὸς ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. »

Ὧδε ἡ ὑπομονὴ ὦ ἀδελφοί, ὧδε οἱ θεόπλοκοι στέφανοι τῆς εὐπιστίας· μὴ οὖν ἐπαισχυνθῶμεν τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν· μηδὲ ἀπολειφθῶμεν Θαδδαίου τοῦ νεοκλήτου μάρτυρος, καὶ τῶν συνομολογησάντων καὶ συνεκδημησάντων ὀπίσω αὐτοῦ, ὧν ἴστε δὴ τὰ ὀνόματα· αἵματι μαρτύρων ἀρδεύεται καὶ νῦν ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἐπεὶ καὶ ἀρδεύεται διὰ τῶν ἔτι ἀθλούντων καὶ πολυτρόπως ἐκπιεζομένων ταῖς θλίψεσιν· αἷμα κενοῖ ὁ καθειργμένος, ὁ μεμονωμένος, ὁ στενοχωρούμενος, ὁ ἀφηρπασμένος ἐκ παντὸς προσώπου, ὁ ὑστερούμενος τῶν κατὰ χρείαν, ὁ πεινῶν, ὁ διψῶν, ὁ μὴ τὴν τοῦ ἡλίου ἀκτῖνα δι-

biliter oppugnant; sed quatenus tamen sinit certaminum praeses et nobiscum decertans Christus, mensura et pondere uniuscuiusque viribus idoneo, iusto iudicio certamina permittens, vel ad peccatorum poenam, quamquam sponte ad patiendum accedamus; vel ut athleticis coronis donati, de gloria in gloriam procedamus. Num sicut Petrus et Paulus cum suis illustribus sociis; aut Georgius et Theodorus cum suis gloriae participibus, aut denique vel Thecla atque Febronia item cum suae gloriae sodalibus, nos quoque excruciati fuimus? Multa caritate flagrantibus congrue quoque abundarunt Christi donatae passiones; leviter autem amantibus, levius vicissim pati datum fuit. Quare quod plura non patimur, tristari potius et aegre ferre debemus, quam perturbari, et quasi sub pondere gemere eorum quae nobis modice imponuntur malorum. Quod si labamur, quod absit vel cogitare, non quasi Deo impellente id accidit sed languentis animi imbecillitate, vecordia, et irreligiositate. Nam Deus quidem vires adversus diaboli potentiam suppeditat, volens agonistam suum esse victoriosum; hic autem socordia sua patientiae arma abiiciens perit. Testis sermonis huius qui clamat: « fidelis Deus, qui non permittet vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut sustinere possitis. »

Heic patientia, fratres: heic textae divinitus coronae rectae fidei. Ne igitur erubescamus Domini nostri testimonium: nec inferiores simus Thaddaeo, nuper nuncupato martyri, et aliis cum eo confessoribus et commortuis, quorum nomina noscitis. Martyrum sanguine nunc quoque irrigatur Dei ecclesia, immo et irrigabitur a decertantibus et multifariam aerumnas patientibus. Sanguinem fundit qui in carcere est, qui solitudini addictus, qui angustiis pressus, qui ab omni hominum aspectu remotus, qui rebus necessariis privatus, qui esurit, qui sitit, qui solis ra-

dium non excipit. Hi « quotidie morimur » clamant cum Paulo; et « quotidie mortificamur » canunt cum David. « Sed si morimur, et vivemus cum Christo: si patimur, et regnabimus cum illo. » Superioribus temporibus elegit gratia, quos elegit ad Christi martyrium: per aetatum seriem consurgunt martyres: necesse est enim ut veniant scandala, Christus dixit, ut electi solis instar resplendeant, et zizania appareant tamquam nox. Simus, quaeso, fratres, in hac improba perversaque aetate, ut luminaria lucentia his qui in haereseos nocte versantur; sicuti nos elegit Christus ad gloriam suam, ad orthodoxiae decus. Ut nobis maiores nostri, ita nos posteris, firmamentum et exemplar fiamus, ut in die Christi laetabundi comperiamur.

Et quidem nos manifestius quam priores martyrium habemus: non enim de Christi naturis ac voluntatibus, et de huiusmodi aliis quaestionibus agitur, quarum rerum error in cogitatione tantum consistens, nihil sensuum cognitioni exhibebat. Nunc et intra mentem et ante oculos controversia vel potius impietas obversatur. Nam Christum adversarii non solum non figurandum dicunt et prave putant, cum Deipara et quolibet sancto; sed etiam iam pictos abolent, errorem esse perniciemque animarum dogmatizantes augustas imagines. O vere iudaica et ethnica conspirans impietas! Nulla est ergo omnino substantialis differentia aut varietas, in re de qua loquimur. Dicit iudaeus aut ethnicus christiano: nega Christum, nega Mariam. Hoc et iconomachus. Nam Christi imago, sicut etiam Deiparae, cum homonymia dicitur Christus et Deipara: ita ut qui negare se imaginem dicit, illum cuius ea est imago negare manifeste convincatur. Nequaquam mei homunculi hic sermo est. Audi quid Moysi dicat omnium Deus: fac cherubim; et tamen imaginem cherubim facere iussit: non enim substantiam cherubicam sibi

χόμενος· καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκων ὡς βοᾷ ὁ Παῦλος *, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν θανατούμενος, ὡς ᾄδει Δαυΐδ· * « ἀλλ' εἰ ἀποθάνωμεν, καὶ συζήσομεν Χριστῷ· εἰ ὑπομείνωμεν, καὶ συμβασιλεύσομεν αὐτῷ. * » Ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἐξελέξατο ἡ χάρις, οὓς ἐξελέξατο εἰς τὸ Χριστοῦ μαρτύριον· κατὰ γενεὰν ἀνίσχουσι μάρτυρες· ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, Χριστὸς ἔφησεν *, ἵνα οἱ ἐκλεκτοὶ ἐκλάμψωσιν ἡλιοειδῶς, καὶ τὰ ζιζάνια φανερὰ γένηται νυκτοειδῶς· γενοίμεθα ὦ ἀδελφοὶ ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ σκολιᾷ καὶ διεστραμμένῃ ὡς φωστῆρες αὐγάζοντες τοῖς ἐν σκοτομήνῃ τῆς αἱρέσεως, καθὰ ἡμᾶς ἐξελέξατο Χριστὸς εἰς καύχημα αὐτοῦ, εἰς κλέος ὀρθοδοξίας· ὡς ἡμῖν οἱ ἀνέκαθεν, οὕτως ἡμεῖς τοῖς μετέπειτα στηριγμὸς καὶ ὑπογραμμὸς ὑποδειχθείημεν, καὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ εὑρεθείημεν χορεύοντες.

* I. Cor. XV. 31.
* Ps. XLIII. 22.
* II. Tim. II. 12.
* Matth. XVIII. 7.

Καί τοι γε τῶν προσεχῶν, ἡμεῖς μᾶλλον φανερώτερον τὸ μαρτύριον ἔχομεν· οὐδὲ γὰρ περὶ τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων ἢ θελημάτων, καὶ ὅσα πρὸς τούτοις ἀμφισβητούμενα, ὧν ἡ διαμάρτησις κατὰ τὰ νοήματα οὖσα, οὐδὲν αἰσθητῶς παρεῖχε τὴν ἀπόδειξιν· νῦν δὲ, σὺν τοῖς νοήμασι, καὶ κατ' ὀφθαλμοὺς τὸ ἀμφισβητούμενον ἤτοι ἀσεβούμενον· τὸν γὰρ Χριστὸν οἱ ἀντικείμενοι, οὐ μόνον οὐκ εἰκονίζεσθαι λέγουσί τε καὶ λοξονοοῦσι σὺν τῇ θεοτόκῳ καὶ οὑτινοσοῦν τῶν ἁγίων, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐγγεγραμμένους ἐξαφανίζουσι, πλάνην καὶ ὄλεθρον ψυχῶν τοὺς θείους χαρακτῆρας δογματίζοντες· ὦ τῆς ἰουδαϊκῆς καὶ ἑλληνικῆς ἀντιπεπονθότως ἀσεβείας· οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ καθ' ὅλου, ἢ παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον ἢ ἐξαλλαγὴ, ἐν ᾧ ὁ λόγος· φησὶν ὁ ἰουδαῖος, ἤτοι ὁ ἕλλην πρὸς χριστιανόν· ἄρνησαι τὸν Χριστὸν, τὴν Μαρίαν· τοῦτο καὶ ὁ εἰκονομάχος· ἡ γὰρ εἰκὼν Χριστοῦ ὥσπερ καὶ τῆς θεοτόκου, ὁμωνύμως Χριστὸς καὶ θεοτόκος λέγεται· ὥστε λέγων τὴν εἰκόνα ἀρνεῖσθαι, τὸν οὗ τινος ἡ εἰκὼν, ἐκεῖνον διαῤῥήδην ἐξαρνεῖσθαι ἀπαιτοίη· μὴ γὰρ ἐμοῦ τοῦ οὐδαμινοῦ ὁ λόγος· ἄκουε τί φησι πρὸς Μωϋσῆ ὁ τῶν ὅλων θεός· ποίησον χερουβίμ *, καί τοι εἰκόνα χερουβὶμ ποιῆσαι προστέταχεν· οὐ γάρ τοι

* Exod. XXV. 18.

φύσιν χερουβικὴν φρονῶν τις παραστῆσαι αὐτὸν φαίη ἄν· καὶ αὖθις· ποίησον ὄφιν χαλκοῦν· καὶ μὴν κἀνταῦθα εἰκόνα ὄφεως ποιεῖν προστάσσει· ἀλλὰ αὕτη ἡ φύσις πρωτοτύπου καὶ παραγώγου, τὸ παραχθὲν, ἤγουν τὸ εἰκονισθὲν, τῷ ἀρχετύπου τῷ ὀνόματι καλεῖσθαι· καὶ τῇ θατέρου ἀναιρέσει, θάτερον ἀναιρεῖσθαι, ὡς τῶν ἅμα ὄντων· ἦν ἄγγελος, διὰ τοῦτο καὶ εἰκὼν ἀγγέλου· ἦν ὄφις, διὰ τοῦτο καὶ εἰκὼν ὄφεως, καὶ οὑτινοσοῦν ἄλλου τῶν ὄντων· καὶ καλοῦνται πῆ μὲν εἰκόνες ὧν περ καὶ εἰσὶ, πῆ δὲ διὰ τὴν σχέσιν ὡς αὐτὰ τὰ ἀρχέτυπα ὀνομαζόμενα καὶ οὐκ εἰκόνες αὐτῶν·
* Hebr. IX. 5. οὕτω φησὶ καὶ ὁ ἱερὸς ἀπόστολος· * « ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον· » τῷ ὀνόματι τῶν πρωτοτύπων χρησάμενος ἐπὶ τῶν εἰκόνων· ἄκουε καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου· « ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης Χριστός· » μὴ γὰρ εἶπεν ἐγγραφέσθω ἡ εἰκὼν τοῦ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτου Χριστοῦ, ἀλλὰ Χριστός· ἄκουε καὶ Γρηγορίου τοῦ νυσσαέως· πρόκειται Ἰσαὰκ, τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰσαὰκ, Ἰσαὰκ ὀνομάσαντος· ἄκουε τοῦ Χρυσοστόμου, ἴδον ἄγγελον ἐν εἰκόνι· μὴ γὰρ ἀγγέλου εἰκόνα ἔφη ἐν εἰκόνι ἰδεῖν, ἀλλὰ ἄγγελον· ἐν γὰρ τῇ εἰκόνι τὸ ἀρχέτυπον ἐκφαίνεται, ὡς ἐν τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ ὁ ζωοποιὸς σταυρὸς, καθ' ὃ καὶ ἀχώριστόν ἐστι θάτερον θατέρου τῇ προσκυνήσει· διὰ τοῦτο πρωτοτύπου ἔχει τὸ εἰκόνισμα· σταυρὸς γὰρ, ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ κέκληται· οὕτω καὶ ἐπὶ βασιλέως, καὶ παντὸς ἀνθρώπου, καὶ παντὸς εἴδους ἀληθὲς ἡμῖν λέγειν· ὅτι βασιλεὺς λέγεται καὶ ἡ τοῦ βασιλέως εἰκὼν, φησιν ὁ θεῖος Βασίλειος, καὶ Πέτρος ἡ Πέτρου εἰκών· εἴπω τί καὶ ὑψηλότερον· καὶ θεὸς ὁ ἄνθρωπος ὡς θεοῦ εἰκών· τοιγαροῦν Βασίλειος ἔφη, καὶ Χριστὸς ἡ Χριστοῦ εἰκών· εἶπεν γὰρ, καὶ αὖθις λέγω, ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι οὐχ ἡ εἰκὼν Χριστοῦ, ἀλλὰ Χριστός.

Εἰ δὲ οὐκ ἀνέχονται οἱ δυσέρεις, πρῶτον μὲν ἀθετοῦσι τὰς θείας φωνάς· ἔπειτα ἐντεῦθεν μὴ ἄνθρωπον γενέσθαι τὸν Χριστὸν ἔργῳ, κἂν λόγῳ οὔ, δογματίζουσιν· εἰ γὰρ ἄνθρωπος, καὶ εἰκονίζεται δῆλον ὅτι· ἀνθρώπου γὰρ τὸ εἰκονίζεσθαι πρῶτον ἰδίω-

quisquam imaginari dicet. Et rursus: fac serpentem aeneum; nam heic quoque serpentis imaginem facere mandat. Sed haec est natura prototypi et derivativi, ut adiectivum, id est imago, nomine ipsius archetypi nuncupetur; et unius extinctione, alterum extinguatur; quippe quia coëxistunt. Erat angelus, propterea et imago angeli. Erat serpens, propterea et imago serpentis, et cuiuslibet alterius rei existentis. Et vocantur modo imagines rerum suarum; modo propter relationem, quasi ipsa archetypa, non autem quasi horum imagines. Sic ait et sacer apostolus: « superque eam cherubim gloriae umbrantia propitiatorium » utens videlicet prototyporum nomine ob denotandam imaginem. Audi etiam magnum Basilium: « pingatur in tabula etiam certaminum praeses Christus. » Non ait pingatur imago praesidis certaminum Christi, sed Christus. Audi etiam Gregorium nyssenum: coram est Isaacus; imaginem Isaaci, Isaacum nominans. Audi Chrysostomum: vidi angelum in imagine; non angeli imaginem dixit in icone vidisse, sed angelum: namque in imagine archetypum apparet; sicut in typo crucis, vivifica crux; quatenus alterum ab altero inseparabile est in adoratione. Ideo appellationem quoque prototypi habet imago: etenim crux appellatur, crucis figura. Sic vere dicere possumus de rege, de omni homine, de omni rerum genere: nam et rex dicitur, quae est imago regis, inquit divus Basilius; et Petrus, Petri imago. Dicam et aliquid altius: homo Deus est, quatenus Dei imago. Idcirco, Basilius ait: et Christus dicitur, quae est Christi imago: non ait enim (ut iterum dicam) pingatur in tabula imago Christi, sed Christus.

Id si non ferunt contentiosi isti, primo quidem delent divina vocabula; deinde hominem non esse factum Christum, si non verbis certe opere dogmatizant. Nam si homo est, patet eum habere figuram: hominis enim prima proprietas est figura.

Quod si caret figura, homo non est, sed carne carens. Ergo nondum venit Christus, ut Iudaei ludificantur. Idcirco Deiparam quoque pictam procul abigunt et sanctum quemlibet, ceu neque Dei matrem, nec Christi famulos. Clamatque Chrysostomus: verbis tuis mihi credibiliora sunt opera. Concluditur ergo iconomachos vere iudaizare. Et qui patitur pro illorum (imaginibus) propter Christum et pro Christo patitur, propter Deiparam et pro Deipara, propter quemlibet sanctum et pro quolibet sancto. Testis certissimus et confessor Christi est, qui decertat et resistit, nulliusque oratio id refutabit. Martyres Maccabaei, qui suillis carnibus contra fas vesci noluerunt. Martyr Praecursor, propter veracem reprehensionem. Item alius quia renuit obolum conferre ad idolici delubri aedificium. Alius denique ob aliud praeceptum. Quid enim opus est plura dicere? Atque hinc manifeste is qui propter Christum decertat, num non est martyr, ut aiunt infelices quidam? Martyr inquam verus est, haud minus alio quovis apud ethnicos vel iudaeos martyre. Et testis in caelo fidelis. Prorsus itaque, si is qui crucis figuram spernit, ad Christum contemptum suum refert; multo magis qui Christi imaginem spernit, ad Christum contemptum transfert. Sic et qui pro utraque martyrium facit, martyr est verissimus: et quidem magis pro imagine; quoniam alterum (id est) crux, est Christi signum; alterum (id est imago), ipsa Christi forma est.

Oro autem, fratres mei sancti, vocationis caelestis participes, primo quidem ut mei miseri memores sitis, orantes ut quae dico, opere demonstrem, nulla umquam invisibili aut visibili tentatione debilitatus: deinde ut vobismet attendatis et imminenti pugnae; neque cogitationibus succendamini, propter exiguam intelligentiam circa rerum notitiam, quae a providentia latenter geruntur, hominum menti impervia; ne forte vobis id quod psallitis, accidat:

μα· εἰ δὲ οὐκ εἰκονίζεται, οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἄσαρκος· καὶ οὔπω ἧκεν Χριστὸς, ὡς Ἰουδαῖοι φενακίζονται· διὰ τοῦτο καὶ τὴν θεοτόκον εἰκονιζομένην ἐξορίζουσι καὶ πάντα ἅγιον, ὡς οὐ μητέρα θεοῦ, οὐδὲ θεράποντας ὄντας Χριστοῦ· καὶ βοᾷ ὁ Χρυσοῤῥήμων· τῶν λόγων σου, τὰ ἔργα ἐμοὶ πιστότερα· συνῆκται οὖν ἐξ ἀληθείας ἰουδαΐζειν τοὺς εἰκονομάχους· καὶ ὁ πανθάνων ὑπὲρ αὐτῶν (εἰκόνων) διὰ Χριστὸν καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ πάσχοι, διὰ τὴν θεοτόκον καὶ ὑπὲρ τῆς θεοτόκου, διὰ πάντα ἅγιον καὶ ὑπὲρ πάντων ἁγίων· μάρτυς ἀπαράγραπτος καὶ ὁμολογητὴς Χριστοῦ ὁ ἐναθλῶν καὶ ἐνιστάμενος, καὶ οὐδεὶς ἀντερήσει λόγος· οἱ Μακκαβαῖοι μάρτυρες μὴ κρεῶν ὑείων ἀνασχόμενοι παρανόμως γεύσασθαι· ὁ Πρόδρομος μάρτυς ὑπὲρ ἐλεγμοῦ ἀληθείας· καὶ ἄλλος ὑπὲρ τοῦ μὴ καταβαλέσθαι ὀβολὸν εἰς οἰκοδομὴν εἰδωλείου· καὶ ἕτερος δι' ἕτερον ἔνταλμα· τί γὰρ δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; καὶ ἐνταῦθα περιδήλως ὁ διὰ Χριστὸν ἐναθλῶν, οὐ μάρτυς, ὥς φασί τινες τῶν δυσκλεῶν; μάρτυς ἀληθὴς μὴ δ' ὁποίου ἐνδεέων τῶν ἐφ' ἑλλήνων ἢ Ἰουδαίων μαρτυρησάντων· καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός· * ὅλως οὖν εἰ ὁ τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ ἀθετῶν, εἰς Χριστὸν ἀναφέρει τὴν ἀθέτησιν, πολλῷ μᾶλλον ὁ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ ἀρνούμενος εἰς Χριστὸν ἀναπέμπει τὴν ἄρνησιν· οὕτως καὶ ὁ ἐφ' ἑκάτερα μαρτυρῶν, μάρτυς ἀληθέστατος· καὶ μᾶλλον ἐν τῇ εἰκόνι, ὅτι ὁ μὲν σημεῖον, ὁ δὲ μορφὴ Χριστοῦ.

* Apoc. 1. 5.

Παρακαλῶ δὲ ἀδελφοί μου ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, πρῶτον μὲν μνήμην μου ποιεῖσθαι τοῦ ταπεινοῦ, οἷς λέγω, ἔργῳ ἀποδειχθῆναί με εὐχόμενοι μηδαμῶς ὑποχαυνούμενον ἔκ τε τῶν ἀοράτων καὶ ὁρωμένων προσβολῶν· ἔπειτα προσέχειν ἑαυτοῖς καὶ τῇ ἐνισταμένῃ ἀθλήσει· ἀλλὰ μὴ τοῖς λογισμοῖς ἐμπειρίζεσθαι διὰ πτωχείαν συνέσεως ἐν τῇ τῶν πραγμάτων δείξει ὑπὸ τῆς προνοίας διοικουμένων βαθέως καὶ ὡς οὐκ ἐφικτὸν ἀνθρώπου διανοίᾳ· μηδὲ ὃ ψάλλετε πάθητε· ἐμοῦ δὲ

Ps. LXXII. 2. παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες· * παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβήματά μου, ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, τὸ καὶ τὸ θεωρῶν· ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούειν τοῦ κυρίου λέγοντος· ὑπόμεινόν μοι εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου· * (Soph. III. 8.) καὶ ὅτι ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος σωθήσεται *. (Matth. X. 22.)

σπ'. Μοναζούσαις.

Cod. f. 252. b. Τὸ γράμμα ὑμῶν τίμιον, καὶ ἡ προσηγορία συνετή, ἡ δὲ ἀγγελία τί εἴπω; ὀδυνηρὰ ἢ χαροποιός; ὁ ἐμὸς πατὴρ (1) ἐξεδήμησεν, ὁ ὁμολογητὴς Χριστοῦ, ὁ δεύτερος Ἰώβ, τὸ ἐγκαλλώπισμα τῶν μοναστῶν, ὁ τῆς ἀγάπης δημιουργός, ὁ παντοφίλητος ἀνήρ, ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, ὁ πολύδακρυς ὀφθαλμός, ὁ φιλομαθὴς νοῦς, ὁ θείᾳ γνώσει πεπλουτισμένος, ὁ πολὺς ἐν ταπεινοφροσύνῃ, καὶ πολλοστὸς ἐν συνέσει, ὁ περιφανὴς πρὸ σχήματος, καὶ μετὰ τὴν μοναχικὴν τελείωσιν ὑπέρτερος· ὁ δεθεὶς ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ, κἀντεῦθεν μισήσας κόσμον, δούς τε προῖκα πάντα Χριστῷ πολύολβον οὐσίαν· εἶτα διαζευχθεὶς περιδόξου ὁμοζύγου, γνωτοῖς τε καὶ φίλων καὶ συνήθων· ὁ καταλιπὼν περίγειον ἀξίωμα, οἶκον, πόλιν, πατρίδα, καὶ ταῦτα ἐν ἀκμαζούσῃ ἡλικίᾳ, εὐπρεπείᾳ τε προσώπου, καὶ ὕψει ἡλικίας, εὐσθενείᾳ τε σώματος, καὶ ἀμφοτεροδεξιότητι τρόπων νοητῶν τε καὶ ὁρατῶν· καὶ πλεῖον τούτων ἄν τις εἰπὼν, ἐλάττω ἔλθοι τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς· οὗτος ᾤχετο, ἀνῆλθε πρὸς κύριον· ποῦ καὶ πῶς; ἀρθεὶς φόρτῳ ἐκ τῆς ποίμνης διὰ τὴν δύσοιστον νόσον· φυλακισθεὶς ἐν ἄστει ἄλλοις δύο ἔτεσι καὶ πρός· ἔπειτα ἐξωρισθεὶς ἐν νήσῳ τινὶ, κἀκεῖσε τελέσας τὸν ὁμολογητικὸν δρόμον ὑπὲρ Χριστοῦ· οὐκ ὀδυνηρόν μοι οὖν τὸ πάθος, ἀλλὰ καὶ λίαν περιχαρές· οὐ τέθνηκεν, ἀλλὰ μετέστη εἰς αἰώνιον ζωήν· οὐ γῆ αὐτὸν ἐκάλυψεν, ἀλλ' οὐρανὸς ὑπεδέξατο· ὑπέλαβεν αὐτὸν ἡ ὁμολογητῶν χορεία, ἡ ἀσκητῶν ὁμοσκηνία, ὅπου τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ἔνθα αἱ μακάριαι ἀναπαύσεις, ἀνθ' ὧν εἵλετο κόπων καὶ πόνων ἐν σαρκὶ, ἀσκητικῶς τε καὶ ὁμολογητικῶς.

mei autem paene moti sunt pedes: paene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, hoc et illud videns. Sed Dominum potius audite dicentem: expecta me in die resurrectionis meae. Et qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

280. Monialibus.

Epistola vestra honorabilis est, et salutatio sollers: sed nuncium dicam ne tristem an laetum? Pater meus decessit, Christi confessor, Iobus alter, monachorum ornamentum, caritatis parens, vir undequaque amabilis, homo Dei, oculus lacrymis abundans, mens discendi studiosa, divina scientia dives, multae humilitatis, multiplicis scientiae, ante sumptum schema illustris, et post monasticam professionem sublimior: qui amore Dei devinctus, eapropter mundum oderat, ultroque omne Christo dives suum patrimonium obtulit: deinde ab inclyta seiunctus coniuge, et cognatis et amicis et familiaribus: qui terrenam dignitatem dereliquit, domum, urbem, patriam, et haec in florente aetate, vultus decore, staturae proceritate, corporis sanitate, et morum sive intellectualium sive visibilium dexteritate. Et si quis plura his dicat, minora viri virtute narrabit. Hic abiit, ad Dominum perrexit. Ubinam, et quomodo? Ablatus aegre extra ovile ob morbum gravissimum: sub custodia in urbe ultra biennium, deinde exul pulsus in quandam insulam, ibi confessoris stadium pro Christo consummavit. Non est ergo mihi molestus hic casus, sed valde laetificus: non est mortuus, sed ad aeternam vitam migravit: non eum terra operuit, sed caelum admisit: recepit eum confessorum chorus, ascetarum convictus, ubi lumen verum, ubi beata requies propter exantlatos labores aerumnasque in carne tum rei asceticae causa tum confessionis.

(1) Habemus in sexto tomo part. 2. p. 264. sqq. Theodori nostri laudationem funebrem matris suae Theoctistae, more catecheseos ad monachos dictam; nunc religiosissimi quoque patris sui demortui laudes epistolari forma contexit.

Nunc mihi celebritas, sollemnitas, laetitia, itemque omnibus orthodoxis, qui patronum sibi futurum ad Deum miserunt, socium cursus illorum qui nunc praecesserunt martyrum. Exultet ecclesia, quia columnas adhuc habet. Iubilet sacer coetus, quia luminaria in mundo adhuc exoriuntur, luce collustrantes eos qui in haereseos tenebris sunt. Oh pater, oh pater, quam sanctus fuit cursus tuus, quam sancta est memoria tua, quam tua beata commemoratio! Totus hilaris, totus gratiosus. Quis te visum non adamavit? quis occurrens non iucundabatur? Conversatio tua desiderabilis, virtus erudiens. Quid superest? Memento ovilis tui, et mei quoque filii tui quamquam minimi et abiecti. Nosti tuum erga me amorem, ut et ego meum erga te. Clama pro tota ecclesia ad Dominum. Ora etiam pro me miserabili, ut brevi veniam ad te, eo quo tu consummatus es modo. Hae sunt meae ad communem patrem voces. Vos autem cohortor quominus fidem prodatis, sancte vivatis, quae illius estis diverso titulo affines; altera quidem coniux, altera coniugis consanguinea; ut eum illo aeterna gloria fruamini.

Νῦν μοι πανήγυρις, ἑορτή, θυμηδία, ἀλλὰ μὴν καὶ πᾶσιν ὀρθοδόξοις προστάτην εἰς θεὸν διαπέμψασιν, συνδρομὸν τῶν προδραμόντων μαρτύρων τανῦν· ἀγαλλιάσθω ἡ ἐκκλησία, ὅτι στύλους ἔτι κτᾶται· εὐφραινέσθω ὁ ἱερὸς θίασος, ὅτι φωστῆρες ἐν κόσμῳ πάλιν ἀνίσχουσι φρυκτωροῦντες τοῖς ἐν σκότει τῆς αἱρέσεως· ὦ ὦ πάτερ πάτερ ὡς καλός σου ὁ δρόμος· ὡς ὅσιον τὸ μνημόσυνόν σου· ὡς μακάριον τὸ ὑπόμνημά σου· ὅλος σὺ φαιδρός, ὅλος χαρίεις· τίς σε ἰδὼν οὐκ ἠγάπηκεν; τίς δὲ συντυχὼν οὐ γεγλύκανται; ἡ συνουσία σου, ἐφετή· ἡ ἀρετή, γνωριστική· τί τὸ λοιπόν; μέμνησο ὡς τῆς ποίμνης σου, κἀμοῦ τοῦ σοῦ υἱοῦ κἂν ἐλαχίστου καὶ ἐρριμμένου· οἶδας τὸν πόθον σου τὸν ἐν ἐμοί, ὡς κἀγὼ τὸν ἐν σοὶ ἐμοῦ· βόησον ὑπὲρ πάσης τῆς ἐκκλησίας πρὸς κύριον· δεήθητι καὶ περὶ ἐμοῦ τοῦ οἰκτροῦ τάχα ἐλθεῖν πρὸς σὲ ἐν ᾧ τρόπῳ τετελείωσαι· αὗται μὲν μοι αἱ φωναὶ πρὸς τὸν κοινὸν πατέρα· ὑμᾶς δὲ παρακαλῶ μὴ προδοῦναι τὴν πίστιν, ὁσίως βιοῦν, ὡς ἐκείνου οὖσαι * θατέρα θατέρως· ἡ μέν, ὁμόζυγος (1)· ἡ δὲ τῆς ὁμοζύγου ὁμαίμων· ὡς ἂν σὺν ἐκείνῳ δόξης τῆς ἀϊδίου ἀπολαύσοιτε.

* ms. ὄντες.

281. Leoni patricio.

σπα'. Λέοντι πατρικίῳ (2).

Quoniam tibi gratum est humilia vitae meae statum cognoscere, prout ob bonum mutuumque affectum dixisti; quantopere mihi misello satagendum fuit ut ad sublimem eminentiam tuam litteras darem, postquam cognovi de optabili valetudine tua! Et mihi videor spectare amabilem vultum tuum, et suavissimam vocem audire, propter habitum a te humanissimum cum tabellario sermonem et congressum. Admittere enim soles propter Deum perbenigne, et perfacile quemlibet alloqueris. Idem mihi retulit, te magnopere tristari ob praesentia, quae peccatorum meorum causa patrantur facinora, gementem et corde

Εἰ αὐτὸς φιλεῖς μανθάνειν τὰ τῆς ταπεινῆς ζωῆς ἡμῶν, ὡς τῇ ἀγαθῇ καὶ φιλαλλήλῳ διαθέσει χρώμενος εἴρηκας, πόσον ἐγὼ ὁ ταπεινὸς προθυμηθείην ἐπιστέλλειν τῇ ἀνυπερβλήτῳ σου ὑπεροχῇ, αὐτὸ τοῦτο μανθάνων τὰς εὐκταίας ὑγείας σου, καὶ δοκῶν ὁρᾷν σου τὸ φιλούμενον πρόσωπον, καὶ ἀκούειν σου ἡδυτάτης φωνῆς, τῇ πρὸς τὸν γραμματηφόρον συγκαταβατικῇ ὁμιλίᾳ καὶ θεωρίᾳ σου· δέχῃ γὰρ διὰ θεὸν εὐμενέστατα, καὶ ὁμιλεῖς εὐπρόσιτα τε τῷ τυχόντι· ὃς καὶ ἀπήγγειλέν μοι ὅπως ἐπιστυγνάζεις τοῖς ἤδη κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν τετολμημένοις, στένων καὶ ἀλγῶν τὴν καρδίαν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν γινομένων· καὶ εἰκό- Cod. f. 210. b.

(1) Vix hoc intelligo, nisi forte loquitur Theodorus de matre sua adhuc vivente, sed nunc moniali.
(2) In ms. adnotatur hanc esse secundi libri partem alteram.

τως· ἄνθρωπος γὰρ εἶ Θεοῦ, νοῦν ἔχων ἱερὸν, ψυχὴν χριστοφιλῆ, γνῶσιν θεοτελῆ, διάνοιαν ἐμμελῆ, δόξαν εἰλικρινῆ· ἐν οἷς σφαδάζεις μὴ δυνάμενος βοηθῆσαι τοῖς πράγμασι κατὰ τὸ εἰωθός· ἀλλ' ὁρῶν οὕτως κινδυνεύουσαν τὴν ἐκκλησίαν ἣν περιεποιήσατο κύριος διὰ τοῦ οἰκείου αἵματος· ὦ δέσποτα, εἰς οἷα δεινὰ ἐφθάσαμεν; καὶ ἡλίκα κακὰ τεθεάμεθα; ἀμοιβαὶ ταῦτα προλαβόντων ἁμαρτημάτων· ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἐδοκιμάσαμεν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, διὰ φυλακῆς τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐλύσαμεν οὐ μίαν ἀλλὰ καὶ πολλὰς, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ σχίσαντες τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· οἶσθα ὁ σοφὸς ἃ λέγω· παρέδωκεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν οἷς πάσχομεν, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν· καί γε οἱ δοκοῦντες εἶναί τι, ὥστε μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς οἱ ἀσεβοῦντες, ὡς ἄρα εὐσεβοῦντες· ἀλλὰ καὶ λίαν γινωσκέτωσαν Χριστὸν ἀρνεῖσθαι τῇ ἀθετήσει τῆς σεπτῆς αὐτοῦ εἰκόνος· ὃς ἔτι ἀναβάλλεται ἐπαφεῖναι τὴν ἐκδίκησιν, φειδοῖ καὶ ἐλέῳ φιλανθρωπίας καὶ μετανοίας· οἶδεν δὲ ἐν τέλει ἀμύνασθαι τοὺς ἀνεπιστρέφους· αὐτὸς οὖν προσεύχου ὡς θεοφιλὴς τὴν τῶν δυσχερῶν λύσιν, ἀλλὰ μὴ ἡμῖν ἐπίζητε· οἳ οὐκ ἀρκοῦμεν κἂν περὶ τῶν οἰκείων ἁμαρτιῶν ἐξιλεοῦσθαι τὸν ἀγαθὸν θεόν· ὅμως ὅτι καὶ ἡμεῖς αἰτούμεθα.

compunctum in singulis quae contingunt. Nec miror; homo enim Dei es, sancto intellectu praeditus, amante Christi anima, perfecta scientia, scita mente, sententia pura: unde etiam aegre fers non posse te more solito publicis rebus favere, dum vides ita periclitantem ecclesiam, quam acquisivit Dominus sanguine suo. O domine, in quam horrenda incidimus! quantaque mala vidimus! Sunt hae praeteritorum peccatorum punitiones. Quandoquidem noluimus de Deo cogitare per mandatorum eius observantiam, quae immo non semel sed saepe et privatim et publice violavimus, Christi evangelium scindentes (nosti, o sapiens, quae dico) tradidit nos Deus his quae patimur, ne una cum mundo condemnemur. Et quidem qui videntur esse aliquid, ne extollantur in corde suo, impie agentes quasi pie agerent: sed et apprime cognoscant negari Christum sanctae illius imaginis negatione: qui quidem adhuc differt vindictam suam depromere, parcens misericorditer et paenitentiam expectans. Sed idem scit postremo impaenitentes ulcisci. Ipse igitur fac impetres utpote pius malorum depulsionem, et noli mihi hoc officium imponere, qui ne peccatis quidem meis propitiare bonum Deum potis sum. Attamen nos quoque oramus.

σπβʹ. Μακαρίῳ μονάζοντι.

Cod. f. 430. b. Ἠκούσαμέν σου τῆς ἀδελφικῆς φωνῆς, ἥσθημεν ἠγαπημένε· οὐδὲν γὰρ φιλίας πνευματικῆς γλυκύτερον· καὶ μάλιστα ὁπηνίκα ἓν φρόνημα καὶ μία ψυχὴ ἐν τοῖς κατὰ θεὸν λόγοις καὶ πράγμασιν ἐπιτεθεώρηται· οὕτως αὐτὸς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐγνωσμένος ἡμῖν ὑπάρχεις, ἐφ' ᾧ καὶ προσευχόμεθα οἱ ταπεινοὶ ἐν τῇ αὐτῇ σε διαθέσει ἐπιμένειν· τόν τε λόγον τῆς ὀρθοδοξίας σῶον διαφυλάττοντα, καὶ τὸν βίον μὴ ἀνθιστάμενον τῷ λόγῳ· εἰ δέ τι πρὸς ἡμῶν ὁμολογεῖς ἀπώνασθαι, θεῷ ἀναθετέον τὸ πρᾶγμα, παρ' οὗ καὶ ἡμῖν καὶ ὑμῖν τὸ σωτήριον ψυχῆς τε καὶ σώματος· καὶ περὶ μὲν τούτων ἅλις, ὅτι μηδὲ

282. Macario monacho.

Fraternam tuam audivimus vocem; gavisi sumus, carissime; nihil enim spiritali amicitia dulcius, praecipue cum una sententia, una anima in sermonibus actibusque erga Deum comperitur. Talis tu ab antiquo et primordiis nobis es cognitus: et oro ego miser, ut in eodem semper animi affectu permaneas; et orthodoxiae doctrinam conservando, et vitam verbis non contrariam. Quod si aliquantum a nobis te adiutum fateris, res Deo est imputanda, a quo nobis vobisque simul salus animae corporisque. De his hactenus, quia tempus diu loquendi non suppetit, dum aliis vaco

non facile expediendis negotiis. De Chii autem episcopo cur hoc et illud scripsisti? Ego nec hominem ad meum conspectum admisi cum huc venit, suspiciones vitans; neque tamen sine responso esse volui; quia non licet quemlibet reiicere, nedum pari schemate indutum, et episcopi nomen sortitum. Gratum mihi fuit, quod tandem aliquando decessit ab episcopatu, malens huc venire . . . eique suggessimus . . . quod et fecimus propter . . . ei facientibus . . . Et Deus paenitentium est. Et haec evidens demonstratio est, eum paenituisse . . . idque exigimus nos et alii omnes sanandis animabus praepositi; nempe lapsi hominis usque ad *impertitam* pacem, recessum ab episcopatu, suspensionem a sacris, cum poena canonica. . . Si haec ergo confitetur homo, quinam nos sumus, qui accedentem repellere queamus, atque in hoc Deum exasperare? Ne tu, o egregie, moleste feras de hoc homine, etiamsi maxime quae hunc dicis patrasse, demonstrata vera fuerint: nam nos quidem neque hactenus audivimus; neque si audissemus, in his de eo iudicamus. Scriptum est enim: ne lex vestra condemnet hominem, priusquam eum audiveris, et quid egerit cognitum tibi sit. Rursusque apostolus ait: adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. Insuper ne norma quidem aut potestas de his iudicandi proposita est; sed ut potius recipiantur lapsi ad paenitentiam, servatis quas tua reverentia dicit regulis, vel hoc in tempore, vel in futuro saeculo apud omnium iudicem. Propterea auctor sum benignitati tuae, ut omisso interim sermone illo . . . hominis paenitentiae . . . Deo qui hominis vult salutem, in hoc quoque pacem teneamus . . . per dominum nostrum Iesum Christum. Et postremo . . . tempus, si hoc exigis, tunc . . . Nunc autem pro me ora ut anima et corpore salvus sim;

καιρός μοι μακρηγορεῖν, ἐν ἄλλοις ἀσχολουμένῳ πράγμασιν οὐκ εὐδιαλύτοις· περὶ δὲ τοῦ ἐπισκόπου Χίου, τί τοῦτο κἀκεῖνο γέγραφας; ἡμεῖς οὔτε τὸν ἄνδρα εἰς ὄψιν ἡμῶν ἠγάγομεν ἐληλυθότα ἐνταῦθα, τὰς ὑποψίας διαφεύγοντες, οὔτε πάντη ἀναπόκριτον εἰάσαμεν· ὅτι μηδὲ θεμιτὸν καὶ τὸν τυχόντα ἀποπέμπεσθαι, μὴ ὅτι γε ὁμόσχημον καὶ ἐπισκοπῆς ὄνομα κεκληρωμένον· ἠσμενίσαμεν οὖν ὅτι ὀψέ ποτε ἀπενόσφισε τῆς ἐπισκοπῆς εἰλόμενος ὧδέ πως (ἐλθεῖν)... ὑποβάλλοντες αὐτῷ καὶ ἐπι... κοντι· ὥσπερ πεποιήκαμεν ἐπὶ (1)... αὐτῷ δράσασι· καὶ ὁ θεὸς τῶν μετανοούντων ἐστίν· καὶ τοῦτο ἐναργὲς ὑπόδειγμα μετα... ἐπιζητεῖται καὶ παρ' ἡμῶν καὶ πρὸς ἄλλων τῶν ἰατρεύειν ἐπιτεταγμένων, ἡ τοῦ ὑποπεπτωκότος ὑποχώρησις τῆς ἐπισκοπῆς, εἶρξις τῆς ἱερουργίας σὺν ἐπιτιμίῳ, ἕως κ... ου εἰρήνης· εἰ οὖν ταῦτα ὡμολόγηται τῷ ἀνδρί, τίνες ἦμεν ἡμεῖς ἀποσείεσθαι τὸν προσιόντα, καὶ ἐχθραίνειν ἐν τούτῳ θεῷ; μὴ σύ, ὦ θαυμάσιε, βαρέως φέρου ἐπὶ τῷ ἀνδρί, κἂν ὅτι μάλιστα ἃ λέγεις πεπραχέναι αὐτὸν ἀποδέδεικται ἀληθῆ εἶναι· ἐπεὶ ἡμεῖς οὔτε ἀκηκόαμεν ἕως τοῦ παρόντος, οὔτε εἰ καὶ ἀκηκόαμεν, κρίνομεν αὐτὸν ἐν τούτοις· γέγραπται γάρ, μὴ ὁ νόμος * ὑμῶν κρίνῃ τὸν ἄνθρωπον ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον καὶ γνῷ τί ποιεῖ· καὶ πάλιν ὁ ἀπόστολος λέγει· * κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων· ἔπειτα οὐδὲ περὶ τούτων προέκειται λόγος ἢ ἐξουσία τοῦ κρίνειν· ἀλλὰ περὶ τοῦ προσίεσθαι τοὺς ὑποπεπτωκότας τὴν μετάνοιαν, ταμιευομένων τῶν ὑπὸ τῆς τιμιότητός σου λελεγμένων, ἢ ἐνταῦθα καιρῷ τῷ δέοντι τοῖς προεστῶσι τῆς ἐκκλησίας, ἢ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῷ κριτῇ τῶν ἁπάντων· διὸ συμβουλεύω τῇ χρηστότητί σου ἀφεμένῃ τὸν λόγον ἐκεῖνον ἐν τῷ τέως... τῇ τοῦ ἀνδρὸς μετανοίᾳ, ... σημεν θεῷ τῷ φιλοῦντι σώζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, κἂν τούτῳ εἰρήνην ἔχωμεν... διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ τέλος ὅταν... καιρὸν εἴπερ καὶ ζητεῖς, τότε εὐθύνη... ἴνοιο· τὸ δὲ νῦν προσ-

* Exod. Lev. etc.

* I. Tim. V 19.

(1) Mador in codice hanc et subsequentes lacunas effecit.

εὔχου περὶ ἡμῶν (σώζεσθαι) ἡμᾶς ψυχῇ τε καὶ σώματι, ὅτι ὁμολογοῦμεν πάντων ἀνθρώπων ἁμαρτωλότεροι εἶναι . . . ς ὁ ἀρχιεπίσκοπος πλεῖστα σε προσαγορεύει, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τῆς φωνῆς σου· ἐπεὶ καὶ πάντες οἱ μεθ' ἡμῶν ἀδελφοί· ἔρρωσο ἐν κυρίῳ ἀδελφέ.

nam fateor magis me quolibet homine esse peccatorem . . . (Frater meus) archiepiscopus plurimum te salutat, quem prior voce tua salutaveras. Deinde et reliqui qui nobiscum sunt omnes salutant. Vale in Domino, frater.

σπγʹ. Συμεὼν μονάζοντι.

Cod. f. 443. b. Τὸ παρὰ τῆς τιμιότητός σου προτεθὲν ἐρώτημα, ὀφείλει οἴκοθεν τὴν διασάφησιν εἰληφέναι· οὐδὲ γὰρ τῶν ἀμυήτων, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις ὠφελεῖν ἰσχυόντων ὑπάρχει· ποία
* II. Cor. VI. 14. γὰρ κοινωνία φησὶν ὁ ἀπόστολος * φωτὶ πρὸς σκότος; ἢ τίς μερὶς πιστῶν μετὰ ἀπίστου; εἰ οὖν τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν· καὶ ὁ
Cod. f. 444. a. ἄρτος ὃν κλῶμεν κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν, δῆλον . . . ποτήριον καὶ ὁ ἄρτος, κοινων . . . τι κειμένου ἐστίν· εἰ δὲ ταῦτα οὕτω προηγουμένως, φανερὸν ὅτι ἐπὶ τῶν κεκ . . . μένων ἐν τῇ ἑκατέρᾳ κοινωνίᾳ, ἐν ταύτῃ καὶ τὴν ἀποκλήρωσιν χρή· ἡμῖν δὲ φυλακτέον ἐπὶ τῶν τοιούτων τὴν ἀναφορὰν ἐγκεκριμένως ποιεῖσθαι, ἵνα μὴ ἀκούσωμεν, αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κα-
* Iac. IV. 3. κῶς αἰτεῖσθε *.

283. Simeoni monacho.

Quam reverentia tua proponit quaestionem, ea propriam quamdam postulat explanationem: non est enim quae profanis tantum, sed quae alterius quoque generis hominibus prodesse queat. Quae porro societas, inquit apostolus, luci ad tenebras? aut quae pars fidelibus cum infideli? Si ergo calix benedictionis, est communio sanguinis Christi; et panis quem frangimus, est communio corporis Christi, patet . . . calicem et panem, commun . . . positi esse. Quod si haec ita se habent . . . principaliter, exploratum est, qui sortiti sunt alterutram communionem, in hac quoque sortem habituros. Nobis autem in his curandum, ut oblationem digne peragamus, ne audiamus illud: petitis et non accipitis, eo quod male petatis.

σπδʹ. Εὐθυμίῳ . . .

Cod. f. 452. a. Σὺ μὲν ὦ μακάριε τῇ συνήθει . . . χρώμενος, οὐ διαλιμπάνεις (ἀποκηρύττειν) ἡμᾶς τοὺς ἀχρείους· ἡμεῖς δέ σε ἴσμεν . . . ἀληθῶς καὶ κρηπῖδα τοῦ λόγου, καὶ ἔρεισμα τῆς ἐκκλησίας· καὶ μάλιστά γε ἄρτι, ὁπηνίκα ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα οἱ διαφανεῖς πατέρες, τὸ κλέος τῶν ὀρθοδόξων· καὶ ὡς εἷς σχεδὸν πυρσὸς ὑπολάμπων τῶν ὑφειμένων διαθέσεις τῶν ἐν ἄστει, πολλοὺς μὲν φωτίζων μυωπάζοντας ἐκ φωτολειψίας, πλείους δὲ προσάγων τῷ θεῷ διὰ τῆς ἐπικλυζούσης οἷον ῥεύματί τινι μελισταγοῦς διδαχῆς σου· ἀλλὰ φυλαχθείης ἡμῖν ἔτι, ὦ ποθεινότατε· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ εἰς στηριγμόν τε καὶ θεῖον ἀγαλλίαμα.

Περὶ οὗ δὲ πρεσβυτέρου ἐκέλευσας σημᾶναι οὕτως καὶ οὕτως εἶναί τε, καὶ ἐκλελυτρῶσθαι τῆς βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας,

284. Euthymio . . .

Tu quidem consueta (benignitate) utens, non desinis me dilaudare, quamquam praeter meritum. Nos vero te potius vere scimus doctrinae evangelicae basim, et ecclesiae fundamentum esse; praesertim ex quo deseruerunt nos hic et ille illustres patres, et gloria orthodoxorum: tuque paene solus relucens demissioribus fax, urbem discurris, multos quidem caecutientes illuminans qui luce carebant, plures autem ad Deum adducens, per tuam fluenti instar inundantem mellifluam doctrinam. Diu utinam nobis conserveris o desideratissime, nec non toti ecclesiae, ad firmamentum summamque laetitiam!

De illo autem presbytero, circa quem iussisti tibi significari, hoc et illud esse, et a barbarica captivitate liberatum, resci-

vimus omnia ipso homine nos edocente: verumtamen non vult ipse, sive non patitur, canonum nostrorum regulae subiacere. Scis, venerande, communi decreto tum illorum qui in terris supersunt, tum etiam illorum qui confessores ad Dominum abierunt, eos qui semel haereticae communioni se implicuerint, sacro faciendo interdici, usque ad tempus visitationis quae superiore providentia fiet. Quomodo itaque canonem solvere possimus, et hoc homine recepto, legem de cunctis huiusmodi antiquare? atque in hoc ipso contrarium facere venerando nostro summo praesuli, qui ab huiusmodi hominibus ne communem quidem escam benedici sinit, nedum plus aliquid sacerdotaliter agere; simulque alios confessores scandalizare, et dissensionem eis iniicere qui summum ius tuentur. Quod si fortasse sacerdotes aliqui antea in iudicio de iis instituto, propter temporis angustias, et petentium necessitatem, post impositam poenam absoluti fuerunt; nobis hoc prorsus facere non licet sine summo praesule. Et quidem censendum est, legem suspensionis iusto iure niti: aliter enim quae distinctio esset proditorum veritatis, ab iis qui secus? ab iis qui fortiter decertarunt, et illis qui noluerunt pro honesto pati? Et ubinam Christus et Belial, lux et tenebrae, si omnia temere agerentur, et ante synodale iudicium fieret iudicium, et ante pacem pax? Aversandum hoc, o pater optime, quantum mihi videtur, vel potius veritati. Hic contentus esto poena hac quae pluribus fuit irrogata, ne forte, ut apostolus ait, abundantiore tristitia absorbeatur qui eiusmodi est; quin tamen promoveatur qui ob transgressionem est suspensus, ad gradum ante debitum tempus, ut et delicti species vehementius plectatur, et veniae ratio melius patefiat, postquam satis poenae luerit. Ceterum in peculiaribus urgentibusve casibus, cum non adest culpae immunis, suspenso permittitur nonnulla sacerdotaliter

συνείσημεν πρὸς αὐτὸν τοῦτο ἕκαστα ἐκμεμαθηκότος· ἀλλ' ὁ ἀνὴρ οὐ βούλεται εἴτ' οὖν οὐκ ἀνέχεται τῷ καθ' ἡμᾶς τύπῳ κανονίζεσθαι· οἶσθα γὰρ θεοτίμητε ὅτι κοινῇ ψήφῳ τῶν τε ἔτι ὑπὲρ γῆν ὄντων καὶ τῶν ἔναγχος ἐκδημησάντων πρὸς κύριον ὁμολογητῶν, τοὺς ἅπαξ ἑαλωκότας τῇ αἱρετικῇ κοινωνίᾳ, ἱερουργίας εἴργεσθαι, ἕως δηλονότι καιροῦ ἐπισκοπῆς τῆς ἄνωθεν προνοίας· καὶ πῶς ἂν δυνηθείημεν λῦσαι τὸν κανόνα, καὶ διὰ τῆς (τούτου) παραδοχῆς, νόμον ἐπὶ ἅπαντας τοὺς ... μίους ἀποῖσαι; κἂν τούτῳ ὑπεναντία μὲν δρᾶσαι τῷ θείῳ ἡμῶν καὶ πρωτάρχῳ καθηγεμόνι, ὅτι μηδὲ ἁπλῶς αὐτὸς τοὺς τοιούτους εὐλογεῖν κοινὴν βρῶσιν ἀνέχεται, μὴ ὅτι γε πλέον τι ἐνεργεῖν ἱερατικῶς· τοὺς ἄλλους τε τῶν ὁμολογητῶν σκανδαλίσαι, καὶ ὑποῖσαι διχόνοιαν τοὺς ἀκριβείας ἀντεχομένους· κἂν τινες ἴσως ἔφθασαν τῇ κατ' αὐτοὺς διακρίσει διὰ τὸ στενὸν τοῦ χρόνου, καὶ τὸ τῶν ἐπιζητούντων ἀναγκαστικὸν τινὰς τῶν πρεσβυτέρων μετὰ τὴν ἐπιτιμίαν ἀπολελυκέναι· ἡμῖν δὲ οὐδαμῶς τοῦτο κατεργάσασθαι ἄτερ τοῦ προέδρου· ὅτι καὶ νομιστέον εὖ ἔχειν τὸν λόγον τῆς καθείρξεως· ποῦ γὰρ φανείη τὸ διάφορον τῶν προδοσάντων τὴν ἀλήθειαν καὶ μή, τῶν γενναίως ἐνηθληκότων, καὶ μηδαμῶς ἑλομένων ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τληπαθεῖν· καὶ ποῦ ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Βελίαρ, τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, εἴπερ ἀναμὶξ τὰ πάντα καὶ πρὸ κρίσεως συνοδικῆς κρίσις, καὶ πρὸ εἰρήνης εἰρήνη· ἀπόμοτον τοῦτο ὦ πατέρων κράτιστε ὡς ἡμῖν γε δοκεῖ, εἴποιμεν δ' ἂν καὶ τῇ ἀληθείᾳ· ἀρκετὸν γε τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων, ὥς φησιν ὁ ἀπόστολος *, ὡς ἂν μὴ τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος· οὐ μὴν προακτέον εἰς τὸν ἀφ' οὗ εἴρχθη διὰ τὴν παράβασιν βαθμὸν ἕως τοῦ δέοντος καιροῦ, ἵνα καὶ τὸ τοῦ πλημμεληθέντος εἶδος ἔτι κολάζῃ τὸ παραπληκτικώτερον, καὶ ὁ τῆς ἐγ . . . ὥσπερ τρόπος ὑποφαίνοιτο διὰ . . . ως τὸ ἱκανὸν ἔχων· εἰ καὶ ὅτι ἐξαίρετα τινὰ κατ' ἀπορίαν μὴ παρόντος σεσωσμένου, συγκεχώρηται δρᾶν ἱερατικῶς, ἃ καὶ συνεπίσταται ἡ τελειότης σου, Cod. f. 153. a.

* II. Cor. II. 7.

ὁ ἤδη εἰργμένος ταύτῃ· ἀλλ' οἷον ὃς δὴ ὁ πρεσβύτερος καὶ πρὸ τῶν βαρβάρων * πεπραγμένα αὐτῷ συνειδὼς, καὶ ὡς πολλοὺς τῇδε ἐφώτισε, καὶ δεῖν φασὶ διὰ πάντα ταῦτα λελυμένον εἶναι, οὐκ ἠνείχετο ὑπελθεῖν ὁμοιοπαθῶς τοῖς ἐνταῦθα εἰρχθεῖσι· διὸ παρακεχωρήσαμεν αὐτῷ τὰ κατ' αὐτὸν ὡς ἂν διακρίνοιτο πρᾶξαι· οὔτε λύσαντες, οὔτε εἴρξαντες· ἔρρωσο ἐν κυρίῳ ὑπερεύφημε· ἡμεῖς τε καὶ οἱ μεθ' ἡμῶν ἀδελφοὶ πλεῖστα προσαγορεύομεν.

* ms. βαρβάρων.

agere, quae tua integritas non ignorat. Sed quoniam hic sacerdos ante barbaricos actus conscius sibi erat et quod multos heic baptizaverit, et quod multi ipsum absolvendum iudicant, ideo noluit eadem sub conditione huc venire cum suspensis; et propterea ego huic indulsi ut proprio iudicio ageret, neque eum absolvens neque ligans. Vale in Domino, gloriosissime. Ego et qui mecum sunt fratres plurimam tibi salutem dicimus.

Finis epistolarum. Exin subiungimus supplementa lacunarum editionis Sirmondi.

σπέ. (1) Τῇ ἡγουμένῃ τῶν Γορδίνα.

Ἀπήτησεν ἡμᾶς ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Ἀντώνιος τὸ παρὸν γραμματεῖον, λέγων ὅτι τοῦτο ὑπεσχόμην πάλαι ποιῆσαι· καὶ δι' αὐτὸ οὖν τοῦτο, καὶ διὰ τὰς ἀποστολὰς (2) ὑμῶν, ἰδοὺ προσφθέγγομαι καὶ προσαγορεύω ὑμᾶς ὡς μητέρας, ὡς ἀδελφὰς ἐν κυρίῳ· μεμνημένος τῆς ὑπαντῆς (3) ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διαφυγοῦσαι τὴν κοινωνίαν τῶν αἱρετικῶν, καὶ διατηρήσασαι ἀσπίλους ἑαυτὰς ἀπὸ τοῦ κόσμου· βλέπετε οὖν καὶ πρὸς τὸ ἑξῆς, ἅγιαι, ἐπειδὴ ἔτι ἐνίσταται ἡ (4) ἀσέβεια, τηρήσατε τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως ἄσυλον· ὡς εἰ δέοι καὶ ἀποθανεῖν, μετὰ χαρᾶς προέσθαι ἑαυτὰς, ἢ τῆς ζύμης μεταχεῖν τῶν ἑτεροδόξων· καὶ μὴν καὶ κατὰ τὸν βίον παρακαλῶ ὑμᾶς ὁσίως πολιτεύσασθαι· μὴ γίνεσθε κλέπτειαι δούλης ἡδονῆς, ἀλλὰ τῇ παρθενίᾳ ᾗ Χριστὸς ὑμᾶς ἐνυμφεύσατο· ἁγνίζετε καρδίας καὶ σώματα, φεύγουσαι ἀῤῥένων ὄψεις ὁρᾶν ὅσον δυνατόν· ἐκ γὰρ τοῦ βλέπειν, πῦρ ἀνάπτεται καὶ φλέγει ἁμαρτία· ἡ ἡγουμένη, ὡς ἡγουμένη ἔστω, ὑποτύπωσις ἀγαθοεργίας προκειμένη· αἱ μαθήτριαι, ὡς

285. Praepositae Gordiensis monasterii.

Hanc epistolam a nobis expetiit dilectus frater noster Antonius, dicens pollicitum me iampridem sic esse facturum. Et ob hanc igitur causam, et propter missa a vobis munera, ecce vos alloquor, et saluto tamquam matres, tamquam sorores in Domino, memor occursus vestri, et laboriferae caritatis, quam erga nomen eius ostendistis, communionem haereticorum aversatae, ac vosmet a mundo immaculatas servantes. Videte igitur et in posterum, o sanctae; quandoquidem adhuc imminet impietas. Servate depositum fidei indemne; et si oportuerit mori, cum gaudio vosmet tradite potius, quam heterodoxorum azymum participetis. Et quidem ceteram vitam hortor vos sanctae degere. Ne servam voluptatem sufferemini, sed virginitate qua vos Christus desponsavit, corda et corpora sanctificate; vitantes masculorum conspectum quatenus fieri poterit: namque ex visu, ignis succenditur, et peccatum amburit. Praeposita convenienter praepositae se gerat, typum boni operis semet exhi-

(1) Apud Sirmondum est epistola 93. libri secundi.

(2) Mirum est quod in Sirmondi editione vocabulum ἀποστολάς dicitur latine *missas sorores*. Atqui soror nulla heic intervenit, ἀποστολή autem in aliis Studitae litteris constanter significat missum munus; quare et luditur non semel in verbis ἐπιστολή et ἀποστολή, item in ἐπιστέλλω et ἀποστέλλω. Sirmondi autographa interpretatio epistolarum Studitae conservatur in codice lat. parisiensi 2396, quod autographum videant qui possunt.

(3) Sirmondus *periculi* nescio quomodo ex ὑπαντῆς.

(4) Hactenus Sirmondus; reliqua nunc continuat nobis feliciter codex parisiensis.

bens: discipulae tamquam discipulae unam voluntatem habentes et unum cor, non contentiosae, non loquaces, non propria possidentes, sed a magistrae ore pendentes, quae illa constituerit servantes in lege Domini. Quod si discipulis haec conveniunt, quanto magis praepositae, cuius quanta praepositurae merces, tantum est peccandi periculum. Verbum illud « meum et tuum » a coenobio exulet, utpote innumerarum rixarum causa. Item proprium arbitrium disponendi et agendi expellatur, ceu recti ordinis dissolutio. Verborum contentio et tumultus absint, ut monialibus indigna res: sed si quid est taciturnum, si quid precatorium, si quid psalmisticum, si quid laboriosum, haec agite. Et Deus pacis atque caritatis vobiscum erit. Orate pro me peccatore, ut et ego salvus sim. Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

286. Basilio praeposito.

Quanta vero sit haec, patefaciet frater Eusebius, cui cum aliis duobus fratribus, prout postulasti, concessi istuc venire, oeconomiae causa, utque simul tranquillaret variis in locis detentos; et tu pariter habeas bonum animi solatium, non in istius ubi degis monasterii sede, sed alibi in aliquo agresti loco. Cave itaque, carissime, in posterum, ut promisisti, ne umquam labaris, neque in conspectum Antonii venias, sed paratus esto nedum de monasterio sed de carne etiam excedere ob Christi caritatem.

287. Eudoconi virgini.

Honestum non est, amicitiae et beneficiorum oblivisci. Nam si bruta animalia, quamquam mente carentia, sciunt affectum erga benefactores servare, quanto magis nos convenit ad imaginem Dei creatos ami-

μαθήτριαι ἓν θέλημα ἔχουσαι, μίαν καρδίαν, μὴ ἐρεσχελοῦσαι, μὴ βαττολογοῦσαι, μὴ ἰδιοκτημονοῦσαι, ἀλλὰ τῆς διδασκάλου ἀναπνέουσαι, τὰ παρ' (1) αὐτῆς ἐγκεκειμένα φυλάττουσαι ἐν νόμῳ κυρίου· εἰ δὲ τῆς μαθητείας ταῦτα ἀνήκει, πόσῳ μᾶλλον τῇ καθηγουμένῃ, ἧς ὅσος ὁ μισθὸς τῆς προστασίας, τοσοῦτος καὶ ὁ κίνδυνος τῆς διαμαρτησίας· τὸ ἐμὸν καὶ τὸ σὸν λέγειν ἐν κοινοβίῳ, οἰχέσθω ὡς μυρίων πολέμων αἴτιον· τὸ ἰδιορυθμεῖν καὶ ἰδιοπραγεῖν, ἐξοριζέσθω ὡς διαλυτικὸν εὐταξίας· τὸ γλωσσομαχεῖν καὶ θορυβοποιεῖν, ἀπεληλάσθω ὡς ἀνόσιον μοναζούσαις· ἀλλ' εἴ τι σιωπηλὸν, εἴ τι εὐκτικὸν, εἴ τι ψαλμικὸν, εἴ τι ἐργαστικὸν, ταῦτα πράσσετε· καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης ἔσται μεθ' ὑμῶν· προσεύχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς σωζοίμεθα· ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν· ἀμήν.

σπϛʹ. Βασιλείῳ ἡγουμένῳ.

Ὁπόσης ἦν ταύτης, δηλώσει (2) ὁ ἀδελφὸς Εὐσέβιος, ὃν σὺν ἑτέροις δυσὶν ἀδελφοῖς κατὰ τὴν αἴτησίν σου εἴασα εἶναι ἐν τοῖς αὐτόθι, οἰκονομίας τρόπῳ, τῶν τε ἐκείνης καταπαῦσαι ἀλωμένοις ὧδε τε κἀκεῖσε, καὶ τὸ σὲ ἔχειν παραμύθιον εὐψυχίας· οὐ μὴν τοῦ ἐν ᾧ τόπῳ καθέζῃ μοναστηρίῳ, ἀλλαχῇ δέ που ὑποτελοῦντι τῇ μονῇ ἀγριδίῳ· φύλαξαι οὖν ἀγαπητὲ πρὸς τὸ ἑξῆς καθὰ καὶ ὑπέσχου τὸ μηδόλως ἔτι ὑποπεσεῖν· μήτε μὴν ἀπιέναι εἰς ὄψιν τοῦ Ἀντωνίου, ἀλλ' ἑτοίμως ἔχειν ἐκστῆναι οὐ μόνον μοναστηρίου, ἀλλὰ καὶ τῆς σαρκὸς εἵνεκα τῆς ἀγάπης Χριστοῦ.

σπζʹ. Εὐδοκοῖ παρθενευούσῃ (3).

Οὐκ ἔστι καλὸν φιλίας καὶ εὐεργεσίας ἐπιλανθάνεσθαι· εἰ γὰρ ἄλογα ζῶα καί περ νοῦ ἐστερημένα οἴδασιν ἀποσώζειν διάθεσιν τοῖς εὐεργέταις, πόσῳ γε μᾶλλον προσῆκον ἡμῖν τοῖς κατ' εἰκόνα θεοῦ γεγενημένοις, ἀνεπι-

(1) Num περὶ αὐτῆς, *quae de illa sunt constituta in lege Domini?*

(2) Est haec clausula epistolae 95. libri 2. apud Sirmondum mutilae.

(3) Apud Sirmondum est epistola 94. lib. 2; sed acephala, quae nunc a codice parisiensi integratur.

ληστον ἔχειν τὸ πρὸς τοὺς φίλους μνημονικόν; διὰ τοῦτο ἔργον ἐχόμεθα ἀποστεῖλαι πρὸς τὴν τιμιότητά σου τὸν ἠγαπημένον ἡμῶν υἱὸν Προτέριον, αὐτὸ τοῦτο δηλοῦντες ὅτι οὐκ ἐπιλελήσμεθα, ἀλλὰ γὰρ καὶ πάνυ μνημονεύομεν καὶ ἐπὶ γλώσσης φέρομεν καὶ ἄλλοις διηγούμεθα τὴν περὶ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς συμπάθειάν σου ὅση τε καὶ ἡλίκη αὕτη· ὅτι ἐν καιρῷ πειρασμοῦ, ἐν καιρῷ τοῦ κατὰ Χριστὸν διωγμοῦ ὁπότε ἐφυλακίσθημεν (1) κ. τ. λ.

σπη'. Νικήτᾳ κουράτωρι (2).

Cod. f. 347. b. Οὐδὲν φίλου πιστοῦ ἀξιολογώτερον· ἀλλ' ὅταν μεσολαβῇ ἐν τοῖς φιλουμένοις ἡ περὶ τὴν πίστιν διαφωνία, τότε τῇ πίστει συνδιασχίζεσθαι καὶ ἡ ἀγάπη πέφυκεν· τί οὖν ὅτι προοιμιασάμεθα, δέσποτα; πάντως οὐκ ἀγνοεῖ ἡ θαυμασιότης σου οὔτε τὴν προτέραν φιλίαν οὔτε τὴν μετέπειτα διάστασιν· διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς ὑπερφημότητός σου ἀποστολαῖς, ἰλιγγιάσαμεν εὐθὺς πρὸς τὸ δέξασθαι· ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Γλυκέριος ἀπήγγειλεν οὕτως καὶ οὕτως, ὅτι καὶ ἡ φιλία μένει, καὶ ἡ ὀρθοδοξία ἔρρωται, δέει δὲ μόνον ἀνθρωπίνῳ ἡ ὑπόπτωσις καὶ ἡ ὡς πᾶς φιλόζωος αἱρετικὴ κοινωνία, ἐπὶ τὸ φιλανθρωπότερον ῥέψαντες, καὶ τὴν προσηγορίαν καὶ τὴν προσφορὰν ἀπεδεξάμεθα, καὶ πάλιν ἠγαπήσαμεν καὶ εἰς τὸ πρότερον ἀνεδράμομεν· μάλιστα ἀκηκοότες ὅτι σοῦ παρασκευάζεται ἡ τιμιότης ἱερὰς εἰκόνας ἀναστῆσαι ἐν τῷ εὐκτηρίῳ οἴκῳ, ὅπερ ἀπόδειξις θερμοτέρου ζήλου· καί γε, τιμαλφέστατε, ἐναργὴς ἡ τῶν εἰκονομάχων πλάνη· πάλαι γὰρ ὅτε θεὸς ἄσαρκος ἦν, οὐκ ἦν ὁμοιοῦν θεόν· θεὸν γάρ
* I. Ioh. IV. 12. φησιν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· * καὶ ὁ τοῦτο ποιῶν, εἰδωλολάτρης· ὁπότε δὲ ὁ λόγος καὶ θεὸς σὰρξ ἐγένετο ὁμοιωθεὶς ἡμῖν κατὰ πάντα, τηνικαῦτα περιγράφεται, ἤγουν ἐφ' ἴσης ἡμῖν ἐξεικονίζεται, εἴπερ ἀληθεύει ὁ λέγων ἀπόστολος, θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί· (3) εἰ δὲ τοῦτο καὶ ἐξεικονίσθη ἐν σαρκί· καὶ ὅτι ἂν εἰ-

corum memoriam retinere? Propterea curavi ad tuam spectabilitatem mittere carissimum filium meum Proterium, ut id ipsum significem, me non esse oblitum sed apprime memorem, et lingua ceteris enarrantem, tuus hic erga me peccatorem compassionis affectus quantus qualisque sit, quia tempore tentationis, tempore propter Christum persecutionis, cum carcere teneremur etc.

288. Nicetae curatori.

Nihil fideli amico aestimabilius: sed cum intervenit inter amantes fidei dissensio, tunc cum fide amor quoque scindi solet. Cur hoc prooemio usi sumus, domine? Plane non ignorat claritas tua sive priorem amicitiam, sive posteriorem dissensionem. Idcirco munera nobilitatis tuae dubitavimus incunctanter recipere. Postquam vero frater meus Glycerius hoc et illud nunciavit, nempe quod et amicitia manet, et orthodoxia est incolumis, et humano tantum metu lapsus evenerit, et quod vitae amore tantummodo haereticis communicaveris, in benigniorem sententiam ego flectens, et salutationem cum oblatione admisi, et amorem resumpsi, et in pristinum restitutus sum: praesertim quia audivi spectabilitatem tuam dare operam ut sacrae imagines in oratorio sacello restituantur, quae est ferventior zeli demonstratio. Profecto, o splendidissime, evidens est iconomachorum error. Olim quippe cum absque carne erat Deus, non licebat Deum figurare. Deum enim, inquit scriptura, nemo vidit umquam; et qui hoc facit, idololatra est. Sed postquam Deus Verbum caro factum est, assimilatum nobis per omnia, tunc iam circumscribitur, et aeque ac nos figuratur; si certe apostolus vere dicit: Deus manifestatus est in

(1) Reliqua continuantur apud Sirmondum.
(2) Huius epistolae clausula tantum apud Sirmondum est sub n. 96. libri 2.
(3) Specta sis nobilissimam lectionem I. Tim. III. 16. Θεὸς etc. a Studita quoque nostro confirmatam, de qua diu in criticis adnotationibus cl. Scholzius.

carne: quod si ita se habet, figuratus quoque est in carne; et quicquid aliud humanum dixeris, comedit in carne, sudavit in carne, flevit in carne, passus est in carne. Quidquid ergo dicere voles, occurret illud in carne; et sana prorsus haec doctrina est: et eversio figurae eius in carne, praedicta omnia evertit manifeste: atque ita dicendum erit, non est manifestatus Deus in carne; quo quid esse potest iudaicum magis? Haec pro epistolae brevitate dicta sint. Quod si Deus dederit nos tandem invicem coram intueri, tunc tibi tot proferentur placita veritatis de pictura et veneratione sanctarum imaginum, quot vix aures tuae, vir reverende, capere possint.

ποις ἔπερον ἀνθρώπινον, ἔφαγεν ἐν σαρκί, ἵδρωσεν ἐν σαρκί, ἔκλαυσεν ἐν σαρκί, ἔπαθεν ἐν σαρκί· εἴ τι οὖν βούλει λέγειν, ὑπαντήσει τὸ ἐν σαρκί· καὶ ἔρρωται τηλαυγῶς ὁ λόγος· καὶ τὸ ἀνατρέψαι τὸ εἰκονίζεσθαι αὐτὸν ἐν σαρκί, συνανατρέπει πάντα τὰ προειρημένα (1) ἀρεσέστως· καὶ οὕτως ἀνάγκη λέγειν οὐκ ἐφανερώθη θεὸς ἐν σαρκί· οὗ τί ἂν γένοιτο ἰουδαϊκώτερον; ταῦτα ὡς ἐν ἐπιστολῆς μέτρῳ λέλεκται· ἐὰν δὲ δῷ θεὸς ὀψέ ποτε ἰδεῖν ἡμᾶς ἀλλήλους, τότε τοσαῦτά σοι λαληθήσεται ἀληθείας δόγματα περί τε γραφῆς καὶ προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων, ὅσα οὐδὲ τὸ τίμιόν σου δυνηθείη ἀκοῦσαι.

289.

Cum Giezi fure. Ne ita, fratres, fallamini, neque huiusmodi affectu occupati, rei comperiamini aeterni iudicii. Nam si hoc ita esset, ego quoque pariter affinibus meis carnalibus quae ad manus sunt largiar. Quod si hoc de me ne audire quidem patimini; non enim praepositi opus esset sed inimici Deo; merito ne ego quidem hoc in vobis feram: ac propterea protestor, et ius divinum annuncio, mundans me a sanguine reorum peccati. Neque vestrum aurum quaerens (nolite quaeso errare) sed animarum vestrarum salutem. Nam et gloriabor in Domino: magnarum mihi opum instar est, cum apostolorum summate dicere: argentum et aurum non est mihi. Haec tali amico in stultitia mea dico: hoc mihi datum divinitus est ut etiam taedeat accipere. Haec ut amans scribo testorque. Deus autem patris mei, pacis dator, misericordiae largitor, pastor bonus, pergat me pascere vosque simul, nulla re necessaria destituens ad spiritalem corporalemque vitam, atque aeterni quoque regni dignos efficiat.

σπθʹ (2).

Μετὰ Γιεζεῖ τοῦ κλέπτου μὴ δὴ οὕτως Cod. f. 535. b.
ἀδελφοὶ φρεναπατᾶσθε, μηδὲ τοιαύτῃ διαθέσει φθαζόμενοι, ἔνοχοι εὑρεθῆτε κρίματος αἰωνίου· ἐπεὶ εἰ τοῦτο, κἀγὼ ποιήσω οὕτως καὶ διανείμω τοῖς κατὰ σάρκα ὅσα ἐν χερσί μου· εἰ δὲ ἐν ἐμοὶ τοῦτο οὐδὲ ἀκοῦσαι ἀνέχεσθε, οὐ γὰρ ἡγουμένου τὸ ἔργον ἀλλὰ ἐχθροῦ θεοῦ, εἰκότως οὐδὲ ἐγὼ περὶ ὑμῶν· καὶ διὰ τοῦτο ἀσφαλίζομαι, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἀναγγέλλω, ἀθῷον ἑαυτὸν τοῦ αἵματος τοῦ ἐνόχου τῆς ἁμαρτίας· καὶ οὐχ ὡς ἐπιζητῶν χρυσίον μὴ πλανᾶσθε, ἀλλὰ τὸ σῶσμα τῶν ψυχῶν ὑμῶν· ἐπεὶ καυχήσομαι ἐν κυρίῳ· μέγα μοι πλούτου ὑπόθεσις μετὰ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων
λέγειν *, ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει * Act. III. 6.
μοι· καίπερ οὕτω φιλοῦντι ἐν ἀφροσύνῃ λέγω· ἐπιδίδοταί μοι τοσοῦτον ὥστε καὶ ἐκκακεῖν με λαμβάνειν· ταῦτα ὡς φιλῶν γράφω καὶ ἀσφαλίζομαι· ὁ δὲ θεὸς τοῦ πατρός μου, ὁ τῆς εἰρήνης δοτήρ, ὁ τοῦ ἐλέους χορηγός, ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ἔτι ποιμανεῖ ἡμᾶς καὶ ὑμᾶς, μηδὲν ὑστερῶν τῶν δεόντων κατά τε πνεῦμα καὶ σωματικὴν ζωήν, καὶ ἀξιώσειεν καὶ τῆς αἰωνίου βασιλείας.

(1) Abhinc prosequitur Sirmondus.

(2) Est epistola 98. lib. 1. apud Sirmondum, deestque illic clausula satis longa, quam nunc supplemus.

σϟ'. Ἀβραμίῳ ξενοδόχῳ.

Cod. f. 360. b. Φίλου γνήσιον γνώρισμα, τὸν φιλούμενον ἐπισκέπτεσθαι εἴτε δι' αὐτοψίας, εἴτε διὰ γράμματος· ὥστε ἐντεῦθεν γνώριζε ἡμᾶς ἀγαπᾷν σε τιμιώτατε καὶ περιφανέστατε· ἀγαπῶμεν δέ σε εἰκότως· καὶ τοῦτο κατ' αἰτίας διαφόρους· ἡ πρώτη διὰ τοὺς ποτὲ ὑπάρξαντας βασιλεῖς αὐθεντικοὺς ἡμῶν· ἐπείπερ ἐκεῖνοι ὡς οἶδας φιλούντων καὶ φιλουμένων· ἡ δευτέρα, διὰ τὸ πρὸς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν συμπαθητικόν σου, ὁπότε ἦμεν ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς, ἡνίκα τὴν προσηγορίαν ἡμῖν διεπέμψω, καὶ ὅσα κατὰ τὸν σμυρναῖον (1) ἀσεβέστατον πρόεδρον· ἡ τρίτη, διὰ τὴν τοῦ ὀρθοῦ φρονήματος δόξαν, ἣν περισσοτέρως ἐξηγόρευκεν ὁ πνευματικὸς ἡμῶν καὶ ἠγαπημένος ἀδελφὸς καὶ γραμματηφόρος· προσθείην δ' ἄν, καὶ διὰ τὸν κοινὸν φίλον κύριον Ἀρκάδιον τὸν σύντροφον λέγω καὶ σύμψυχον· ὃν καὶ περιέπεις ἐν τοῖς σοῖς ὡς μανθάνω· ἀλλ' ἐπειδὴ φίλου ἔργον καὶ ὑπομιμνήσκειν ἐν οἷς χρὴ τὸν ἀγαπώμενον, ὑπομιμνήσκομεν καὶ παρακαλοῦμεν τὴν μεγαλειότητά σου, πεφεισμένως καὶ προσεκτικῶς διεξέρχεσθαι αὐτὴν ἐν τῇ καταπιστευθείσῃ αὐτῇ ὑπὸ τῶν μεγάλων βασιλέων διακονίᾳ· καὶ μή μοι λεγέτω ὅτι συσκιάζεται φόβῳ (2) κ. τ. λ.

290. Abrahamio hospitalario.

Amici genuinum iudicium est, invisere amicum sive coram sive per litteras; unde hinc agnosce me tui amantem esse, o reverendissime et illustrissime. Te autem merito variis de causis amo. Prima est, propter nostros qui fuerunt cum potestate principes, quia illos scis et amantes et amatos fuisse. Altera est propter tuum erga humilem meam personam compassionis affectum, cum essemus in orientalibus partibus, quando salutationem mihi misisti; et quicquid negotii fuit cum irreligiosissimo smyrnensi episcopo. Tertia propter rectae mentis sententiam, quam copiosius mihi exposuit spiritalis meus et dilectus frater atque epistolae lator: addam etiam, propter communem amicum dominum Arcadium, collactaneum dico et unanimem, quem etiam in numero tuorum habes, ut audio. Sed quia amici officium est, commonefacere etiam circa ea quae dilecto incumbunt, admoneo obsecroque, amplitudinem tuam, ut caute accurateque te geras in commissa tibi a magnis principibus administratione. Neque mihi dicas, quod excusatur timore etc.

σϟα'. Κατηχητική (3).

Cod. f. 460. b. Καὶ μηδὲν ἀποτεταγμένως (4) ἴδιον· μήτε μὴν ἰδιοβούλως τι πράττειν, κἂν δοκῇ εὐάρεστον εἶναι, ἀλλ' ὡς ὑπὸ σοῦ διατέτακται· μήτε μεμερισμένην ἔχειν τὴν καρδίαν ἐν ταῖς κατὰ σάρκα ἰδίων σχέσεσι· σχολῇ γε εἰπεῖν ἐν ἄλλων τινῶν ἀγαπήσεσιν· ἀλλ' ὅλην δι' ὅλου τὴν ψυχὴν συνημμένην εἶναι πρὸς Θεόν, εἴς τε τὴν καθηγουμένην, καὶ πρὸς τὰς κατὰ πνεῦμα ἀδελφάς· ὡς μαρτυρεῖσθαι ἐκεῖνο ἐφ' ὑμῖν λελέχθαι, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστόλων· * ὅτι ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία

* Act. IV. 32.

291. Catechetica.

Et nihil privatim sepositum: neque tuapte voluntate quicquam agere, etsi forte videatur honestum, ideo tamen quod a te sit ita dispositum: neque divisum cor gerere, erga tuorum carne coniunctorum utilitates, nulloque inquam modo erga aliorum quorumdam affectiones; sed tota omnino anima coniunctam esse Deo, nec non praepositae et secundum spiritum sororibus: ita ut testari liceat de vobis dictum illud apostolicorum actuum, quod unum

(1) Narrantur haec ipsius Theodori a nobis edita vita cap. 44.

(2) Prosequitur apud Sirmondum, et est epistola 99. libri 2.

(3) Apud Sirmondum est epistola 135. lib. 2. quae incipit: ὅτι ἐπίζησεν, mutila in fine, quam nunc ope codicis parisiensis complemus.

(4) Hactenus Sirmondus.

cor erat et anima una omnium; nec quisqnam eorum quae possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia. Ubi itaque haec recte servantur, ibi perspecta est apostolica vivendi ratio: ibi pax Dei quae superat omnem sensum: ibi tranquilla et beata vita: ibi prudentum virginum chorus: ibi sponsus Christus conspicit et conspicitur medius: spiritualiter escam et dulcedinem dat et suscipit: diligit et diligitur; quoniam et illustrationibus suis nutrit, et nutritur iis virtutibus, per quas singuli gratiis eius respondet. Etenim ipse singulorum sitit salutem; et visitat veluti ficulneam illam, de qua evangelica loquitur historia: si fructum ibi divine productum invenit, ex ea nutritur; si vero nil reperit, illi maledicit. Satagamus igitur, o soror in Domino, et nos et vos, ut ex insitis et divinis cogitationibus dulces Domino fructus offeramus. Id quidem per totam vitam nostram, ac praecipue fiat proximo sacri ieiunii tempore, ut adventante Paschatis solemnitate escam paremus ei, qui benedicit nobis in abundantia: et ut conformes effecti passionibus eius, resurrectionis suae et gloriae nos participes efficiat in illa die magna et tremenda manifestationis suae. Quem decet gloria, honor et adoratio una cum Patre et Spiritu sancto nunc et semper et per omnia saecula saeculorum. Amen.

292. Theodoto duci.

Et dolor et gaudium illius, cui quis vere amicus est, amico solet communicari, si in ambobus eadem in iisdem rebus sese habendi ratio perspecta sit. Quoniam igitur nunc dilectissimi domini nostri dolor de heterodoxa communione nobis nunciatus sit a reverendissima domina praeposita, vere et nos humiles penitus commovit et moerore corda no-

(1) πάντων· καὶ οὐδεὶς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι· ἀλλ' αὐτοῖς πάντα κοινά. ὅπου οὖν τοῦτο κατώρθωται ἐκεῖ ὁ ἀποστολικὸς βίος τεθεώρηται· ἐκεῖ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν· ἐκεῖ ἡ ἄλυπος καὶ μακαρία ζωὴ· ἐκεῖ ἡ τῶν φρονίμων παρθένων χορεία· ἐκεῖ ὁ νυμφίος Χριστὸς μέσος ὁρῶν καὶ ὁρώμενος, κατὰ νοῦν τρέφων καὶ τρεφόμενος, γλυκαίνων καὶ γλυκαινόμενος, ἐρῶν καὶ ἀντερώμενος· ἐπειδὴ καὶ τρέφει ταῖς φωταυγίαις, καὶ τρέφεται ταῖς εἰς ἀρετὴν ἑκάστου ἐπιδόσεσι· πεινᾷ γὰρ τὴν ἑκάστου σωτηρίαν· καὶ οἱονεὶ ἐπισκέπτεται τὴν συκὴν· κἂν μὲν εὕρῃ καρπὸν ἐν αὐτῇ θεόβλαστον, ταύτῃ τρέφεται· εἰ δ' οὐ, ἐπικεκατάραται, καθάπερ ἱστορεῖ τὸ εὐαγγέλιον. σπουδάσωμεν τοίνυν, ἀδελφὴ ἐν κυρίῳ, καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς καρποὺς ἐνεγκεῖν ἐξ ἐμφύτων καὶ θείων λογισμῶν γλυκεῖς τῷ κυρίῳ. τοῦτο μὲν δι' ὅλης τῆς βιώσεως ἡμῶν, τοῦτο δὲ κἂν τῇ ἐπιούσῃ ἱερᾷ ἐγκρατείᾳ· ὡς ἂν θρέψοιμεν αὐτὸν κατὰ τὸ ἅγιον πάσχα παραγενόμενον, εὐλογοῦντά τε ἡμᾶς ἐπὶ τῇ καρποφορίᾳ, καὶ ὡς συμμόρφους τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ συναναστήσοντα καὶ συνδοξάσοντα ἡμᾶς κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν μεγάλην καὶ φοβερὰν τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ· ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν. Cod. f. 102. a.

σϟβ'. Θεοδότῳ στρατηγῷ (2).

Τοῦ ὄντως ὄντος φίλου καὶ ἡ λύπη καὶ ἡ χαρὰ μεταβαίνειν πέφυκε πρὸς τὸν φιλοῦντα, εἴπερ μία σχέσις ἐν ἀμφοτέροις κατὰ τὸν τοῦ πρός τι λόγον τεθεώρηται. ἐπεὶ οὖν καὶ ἡ τοῦ περιποθήτου ἡμῶν δεσπότου περὶ τῆς ἑτεροδόξου κοινωνίας λύπη ἀνηγγέλθη ἡμῖν παρὰ τῆς κυρίας τῆς εὐλαβεστάτης ἡγουμένης τὸ νῦν, τῷ ὄντι ἥψατο καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν τὸ Cod. f. 102. b.

(1) Hucusque A. Maius supplementa Epistolarum typis commiserat.

(2) Initium hoc est epistolae 136 lib. 2. apud Sirmond.

πάθος· καὶ ἄλγος ἐνεποίησεν ἡμῖν κατὰ καρδίαν. ἐννοοῦσι τὸ ἐναντίον ἀπάντημα. ὢ τῆς συμφορᾶς. κ. τ. λ.

σϟγ΄ Ἠλίᾳ πρεσβυτέρῳ (1).

....οὐδέπου γὰρ καὶ τήμερον ἀκηκόα-
μεν πρὸς πατρὸς ἀναγκαστικῶς καὶ οὐκ
ἐθελουσίως παῖδας ἀποκαρθῆναι. εἰ μὲν
γὰρ κομιδῇ νήπιοι· εἴτ' οὖν πρὸ τῆς ἡλι-
κίας, οὐκ ἐν αὐτοῖς τὸ θελητόν· οὐδὲ γὰρ
εἰσὶ διαγνωστικοὶ καλοῦ τε καὶ κακοῦ.
ἀλλὰ τῇ τῶν φυσάντων προαιρέσει
ἀνανεκτέον τὸ πρᾶγμα· ὡς ἐπὶ Ἄννης
τῆς τὸν Σαμουὴλ προσαγούσης Θεῷ,
καὶ τῶν ἐφαμίλλων ταύτῃ οὐκ εὐλα-
βουμένων τὸ μέλλον, καθά που φησὶν
ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος Γρηγόριος·
δοτὸς γὰρ καὐτὸς πρὸ γεννήσεως τῷ
Θεῷ· ὧν ἡ προσφορὰ οὐ πάντως ἐπι-
τευκτὴ διὰ τὸ ἡμαρτῆσθαι παρά τινων·
καὶ νοῦς ὧδε τῶν προσοισομένων προσ-
ώπου τε καὶ καιροῦ. διὰ τὰ ἀποτεύγμα-
τα· ἐπειδὴ τὰ μέν, ὡς πάλαι τε καὶ
Cod. f. 430. a νῦν διέγνωσται, εἰς καλὸν ἀπέβη, τὰ
δὲ εἰς τοὐναντίον. οὕτω δὲ ἐμφρόνων
ὄντων καὶ ἐννόμων τῇ ἡλικίᾳ τῶν παί-
δων, ἀναγκαστικῶς τὴν μοναχικὴν τε-
λειότητα τοὺς γεννήτορας ἐπιθεῖναι αὐ-
τοῖς οὔτε ἤκουσται, οὔτε φύσεως ἔχει
λόγον. καὶ ἐπεὶ περὶ τῶν ἔξω φύσεως
ἐπιτετράμμεθα δοῦναι λόγον, ὡς ἂν μὴ
καὶ αὐτοὶ ἀφύσικοί τινες, μᾶλλον δὲ
ἀσύνετοι λογισθείημεν τοῖς ἀσυφήλοις,
παραπεμποίμεθα τὴν περὶ τούτου διασά-
φησιν. σὲ δὲ τὸν πισύνιον καὶ θεοφιλῆ
ὑπομιμνήσκομεν καὶ ἀντιβολοῦμεν ὀρ-
θοτομεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ὡς
πῦρ ἔχοντα τὸν λόγον μιμήσει τοῦ ὁμω-
νύμου, καὶ τὸν μὲν πορνείαις ἑαυτὸν
ἐκδεδωκότα μονάζοντα νουθετεῖν, παρα-
καλεῖν, φωταγωγεῖν, ἀνασφῆλαι τῆς
πτώσεως· καὶ μὴ τὰ Χριστοῦ μέλη, πόρ-
νης ποιεῖν μέλη· οὐ ἴσως ἀψάμενος ὁ
λόγος, ὀψέ ποτε καθάπερ σπινθῆρα ὕλης
Cod. f. 430 b. τῆς ξηροτέρας, ἀνάψειε τὸν Χριστοῦ

stra replevit, cum hostilem impetum animo iam videamus. Ob quantam calamitatem! etc.

293. Eliae presbytero.

. . . Nunquam enim hactenus audivimus per vim et non sponte a patre filios detonsos fuisse. Nam si admodum infantes sint vel ante aetatem, non habent voluntarium, cum boni malique discretionem non attingant. Hoc vero eis tolerandum est parentum arbitrio; sicut de Anna quae Samuelem obtulit Deo et aemulabus eius haud religiose futura praecaventibus (ut ait Gregorius Theologus *ipse* ante nativitatem oblatus); quarum oblatio minime rata erat: utpote deficiens ob mentem, corporis habitum, et tempus in quibusdam eorum, qui sic sese postea erant offerendi; unde et nonnulla tristia evenere. Quandoquidem, ut iam olim et nunc etiam patet, quaedam bene, quaedam vero male successerunt. Cum autem sui compotes atque in legitima aetate constituti sint filii, neque umquam auditum neque probabile est ipsis imponi posse a parentibus monastici status perfectionem. Et quoniam in externis quoque edocti sumus servare ordinem naturae, ne et quidam e nobis a naturae alieni vel potius mente expertes rudibus hominibus videamur, huius rei declarationem reiiciamus. Tibi vero morem gerenti et Dei charo in mentem revocamus et te praevenimus, ut recte tractes verbum veritatis, habens verbum ut ignem; sicut scriptum est de eo, cuius obtines nomen: atque ascetam, qui seipsum fornicationibus tradidit, commoneas, exhorteris, illumines, e lapsu erigas; ne membra Christi fiant scorti membra. Sermo, ut sermo eiusdem, accensus tandem aliquando, veluti scintilla siccae materiae, facile accendet amorem Christi in homine interiori, qui resurgendi rationem quoque

(1) Apud Sirmond Ep. 183 lib. 2. Aliquot verba altius repetenda fuere perspicuitatis et versionis ergo.

habet ab exteriori homine iam monachum induto, sed omnino professioni suae dedecus irrogante, utpote qui crimine obnoxius est erga Spiritum sanctum, a quo gratia est. Et tu deprecare, et tecum quotusquisque pietatem colit, ne unquam condemneris veluti particeps contra praecepta divinis verbis tradita.

ἔρωτα εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον εὐμαρῆ τὴν ἀνάκλησιν ἔχοντα ἐκ τοῦ τὸν ἔξω ἄνθρωπον ἔχειν μεμοναχημένον· τὸν δὲ παντάπασι τὴν ὁμολογίαν ἠθετηκότα, ὡς εἰς αὐτὸ τὸ ἅγιον πνεῦμα, παρ' οὗ καὶ ἡ χάρις, ὀφλήσαντα. παραιτήσειας κᾳὐτὸς, καὶ πᾶς τις τῶν εὐσεβούντων, μηδὲ ἀλῶν μετασχεῖν κατὰ τὰ ἐντάλματα τῶν θεοπαραδότων λογίων.

294. Macario monacho.

Fraterna voce tua, o dilectissime, excitati sumus; nihil enim est spirituali amicitia dulcius; praesertim cum una mens et una anima est secundum Deum tum in verbis tum in operibus. Talis olim et ab initio notus es nobis; ideoque nos humiles precamur, ut in eodem statu perseveres, etiam sermonem orthodoxum et vitae rationem sermoni convenientem servans. Si vero a nobis utilitatem aliquam capis, ut ais, haec quidem referenda sunt Deo; a quo tum nobis tum vobis et animae et corpori salus est etc.

σϟδ'. Μακαρίῳ μονάζοντι(1).

Ὅτι ἠκούσαμέν σου τῆς ἀδελφικῆς φωνῆς, ἥσθημεν ἠγαπημένε· οὐδὲν γὰρ φιλίας πνευματικῆς γλυκύτερον· καὶ μάλιστα ὁπηνίκα ἓν φρόνημα καὶ μία ψυχὴ ἐν τοῖς κατὰ θεὸν λόγοις καὶ πράγμασιν ἐπιτεθεώρηται· οὕτως αὐτὸς ἄνωθεν καὶ ἐξαρχῆς ἐγνωσμένος ἡμῖν ὑπάρχεις· ἐφ' ᾧ καὶ προσευχόμεθα οἱ ταπεινοὶ ἐν τῇ αὐτῇ σε διαθέσει ἐπιμένειν, τόν τε λόγον τῆς ὀρθοδοξίας σῶον διαφυλάττοντα, καὶ τὸν βίον μὴ ἀνθιστάμενον τῷ λόγῳ. Εἰ δέ τι πρὸς ἡμῶν ὁμολογεῖς ἀπώνασθαι, θεῷ ἀναθετέον τὸ πρᾶγμα· παρ' οὗ καὶ ἡμῖν καὶ ἡμῖν τὸ σωτήριον ψυχῆς τε καὶ σώματος κ.τ.λ.

295. Petro Niceae.

. . . . (eius autem Ecclesia) similis evasit avium pullis, qui parentibus amissis crebro stridentes, et derelicti non habent, qui suppeditare possit escam, tum spiritualem tum corporalem. Hi curandi sunt ab eius amicis, quantum facultatis illis est. Tu autem quid ad haec, o beate? Adhaeres corpori; aut magis necessarium hinc discedere iudicas? Iam autem te valde defessum cognovimus. Nonne melius erat nos senio confectos, nihilque in vita utiles, et potius peccata peccatis cumulantes hanc miserrimam carnis sarcinam relinquere; il-

σϟε'. Πέτρῳ Νικαίας (2).

. . . . (ἡ δὲ κατ' αὐτὸν ἐκκλησία) οἷα εἰκὸς νεοττοὺς ἀπολωλεκότας τοὺς φύσαντας, καὶ πυκνὰ τρύζοντας, καὶ ἀλύοντας, καὶ οὐκ ἔχοντας τὸν δυνάμενον βρωματίζειν νοητῶς τε Cod. f. 443. b.
καὶ αἰσθητῶς· ἐφ' οἷς καὶ φροντιστέον τὰ κατὰ δύναμιν τοῖς ἐκείνου φίλοις. σὺ δὲ, ὦ μάκαρ, τί φῂς πρὸς ταῦτα; ἐπιμένεις τῇ σαρκὶ, ἢ ἀναγκαιότερον κρίνεις ἀπᾶραι τῶν ἐνθένδε; ἐπειδὴ κεκμηκότα σε λίαν πάλιν ἄρτι μεμαθήκαμεν· ἢ κρεῖττον μᾶλλον ἡμᾶς τοὺς γεγηρακότας καὶ μή τι χρησιμεύοντας τῷ βίῳ, μᾶλλον δὲ καὶ ἁμαρτίας ἐφ' ἁ-

(1) Initium praecedentis et finem huius epistolae sub eodem numero Ep. 183 lib. II vidimus comprehendi in editione Sirmond: sed ibi conferenda est opportuna adnotatio. Praeterea haec est, quam mutilam Maius dedit Ep. 282 ex alio codice Parisiensi.

(2) Apud Sirmond. ep. 200 lib. 2.

μαρτίαις ἐπισπωμένους ἐκχωρῆσαι τοῦ δυστήνου τοῦδε σαρκίου, αὐτὸν δὲ καὶ τοὺς οἵους αὐτὸς, ἐπειδὴ φαεινοὶ καὶ βίῳ καὶ λόγῳ, ἔτι ἐμπολιτεύεσθαι ἐν ἀνθρώποις. πρὸς ταῦτα ἀντίφθεγξαι ἡμῖν, ὦ ἐπιπόθητε· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ φωνῆς σου ἀκουσάτωσαν παραμυθητικῆς οἱ τοῦ σοῦ ὁμαδέλφου καὶ συνάθλου καὶ συμψύχου παῖδες ἱεροί· οὕτω γὰρ ῥᾴους γενοίμεθα ἀμφότεροι θεῷ τὰ χαριστήρια καὶ εὐκτήρια χαρμολύπως ἀνατιθέμενοι.

lum vero, atque alios ei similes adhuc inter homines versari, quoniam et vita et sermone sunt illustres? Ad haec responde nobis, o dilectissime; et tandem audiant vocem consolationis tuae filii spirituales confratris et commilitonis et unanimis tui. Hoc pacto enim ambo gratiarum actiones et preces tum gaudii tum doloris facilius possemus offerre.

σϟϛ'. Φιλοθέῳ κτήτορι (1).

Ὅτι μὴ πάρεστι πρόσωπον πρὸς πρόσωπον τοὺς φιλουμένους ὁμιλεῖν, οὐ μικρὸν εἰς παρηγορίαν καὶ τὸ διὰ γράμματος φθέγγεσθαι· ὅπερ ποιοῦσα ἡ φιλόθεός σου ὡς ἀληθῶς ψυχὴ φαντασίαν ἡμῖν παρέχει τοῦ ὁρᾶν καὶ περιπτύσσεσθαι αὐτήν. ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἀφοσιούμενοι τὸ φίλερον, οὐ διαλιμπάνομεν κινεῖν τὴν γραφίδα. καὶ πνευματικῶς συνάπτεσθαι αὐτῇ· χαίροντες ὅτι τοιούτου φίλου κάτοχοι ἐσμὲν, οὗ ὁ ἔπαινος διὰ πάσης Μακεδονίας κ.τ.λ.

296. Philotheo Possessori.

Quando concessum non est dilectis amicis coram colloqui, haud parum habemus solatii per litteras sermonem facere: hoc faciens anima tua Dei amans, ut tibi nomen est, imaginationem nostram excitat, quasi te videat, teque complectatur. Quamobrem et nos benevolentiae stimulis respondere studentes, scriptorium stylum manibus agitare non cessamus, et spiritualiter tecum adesse, gaudentes quod a tali detineamur amico, cuius laus est in tota Macedonia etc.

(1) Apud Sirmond Ep. 201. lib. 2.

MONITUM

En nova supplementa ad parvas quasdam lacunas huius editionis Maianae in Epistolis 282, 283, 284, ubi defecta Codicis Coisliniani CLIX quaedam exciderunt verba. Haec autem nos restituimus ope alterius Codicis Coisliniani XCIV, unde et variae lectiones in Epistolis S. Theodori Studitae essent mutuandae. Hoc pacto accipe, quae desunt et varia sunt in Ep. 282 heic a Maio edita (Sirm. II. 183) pag. 233 lin. 11, 12, 13 ἀδέ που παρέρριφθαι, ὑπεβάλλοντες αὐτὸν καὶ ἐπιτιμίῳ προσηκόντι ὥσπερ πεποιήκαμεν ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις αὐ... **lin. 14** μετανοίας ἐπεζ... **l. 18** ἕως καιροῦ εἰρήνης... **l. 39...** μόνη τῶν λόγων ἐκείνων ἐν τῷ τέως εὐχαριστεῖν τῷ κυρίῳ ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς μετανοίᾳ· ὡς ἂν συνεργοὶ εἴημεν... **l. 42** ἔχωμεν πρὸς αὐτὸν διά... **l. 43** ὅταν λάβῃς καιρόν... **l. 44** εὐθύτητας κρίνοιο... **Pag. 234 l. 3** εἶναι. ὁ κύριος. **Eadem in pagina adest Epistola 283 valde deficiens, quam integre iuxta praedictam Codicem XCIV fol. 203, et cum interpretatione dare maluimus.**

Συμεὼν μονάζοντι.

Τὸ παρὰ τῆς τιμιότητός σου προταθὲν ἐρώτημα ὤφειλεν αὐτόθεν τὴν διασάφησιν εἰληφέναι· οὐδὲ γὰρ τῶν ἀμυήτων, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ὠφελεῖν ἰσχυόντων ὑπάρχει. ποία γὰρ κοινωνία, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, φωτὶ πρὸς σκότος· ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; εἰ οὖν τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι, καὶ ὁ ἄρτος ὃν κλῶμεν κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι· δῆλον ὅτι καὶ τὸ αἱρετικὸν ποτήριον καὶ ὁ ἄρτος κοινωνία τοῦ ἀντικειμένου ἐστίν. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ὁμολογουμένως, φανερὸν ὅτι ἐπὶ τῶν κεκοιμημένων ἐν τῇ ἑκατέρᾳ κοινωνίᾳ, ἐν ταύτῃ καὶ τὴν ἀποκλήρωσιν σχοίη· ἡμῖν δὲ φυλακτέον ἐπὶ τῶν τοιούτων τὴν ἀναφορὰν ἐγκεκριμμένας ποιεῖσθαι· ἵνα μὴ ἀκούσωμεν. αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε.

Symeoni monacho.

Interrogatio reverentiae tuae extemplo declarationem accipere oportebat; non est enim profanorum, sed eorum qui et alios iuvare possunt. Apostolus autem ait: Quae est societas luci ad tenebras? Quae pars fideli cum infideli? Si igitur calix benedictionis communicatio sanguinis Christi est; et panis, quem frangimus, participatio corporis Christi est; patet haereticum calicem et panem esse participationem adversarii. Quae si in confesso omnium posita sunt, constat quod sic qui in utraque parte communione defuncti sunt, etiam in hac nostra suam sortem habere. A nobis vero curandum est pro iis sacra fieri, sicut et pro aliis probatis, ne audiamus: Petitis et non accipitis, eo quod male petatis.

Hac eadem pag. 234 l. 26-30 sic restitue « Εὐθυμίῳ Σάρδης » Σὺ μὲν ὦ μακάριε τῇ συνήθει ταπεινοφροσύνῃ χρώμενος οὐ διαλιμπάνεις ἀποσεμνύνειν ἡμᾶς τοὺς ἀγεράστους· ἡμεῖς δὲ σὲ ἴσμεν ὡς ἀληθῶς.. **et lin. 42.** Περὶ δὲ οὗ πρεσβ... **Praeterea in epigraphe epistolae S. Theodori (edita a Maio N. PP. Bibl. tom. V. p. 99)** πρὸς Σπαθαρέαν ᾗ τοὔνομα Μαχαρά *Ad spathariam cui nomen est Machara*, **iuxta Cod. Vat. gr. 633 legendum est** ᾗς τὸ ὄνομα Χαρά **cui nomen est** *Chara*; **quod rectius est, et respondet nomini proprio latino** *Laetitia*. *I. C.*

PARS II.

GEORGII METOCHITAE DIACONI

HISTORIAE DOGMATICAE

LIBER I ET II.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΤΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΤΟΧΙΤΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΔΙΑΛΑΜΒΑΝΩΝ ΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟΒΑΣΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΜΕΣΟΝ ΕΚΑΤΕΡΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΗΣ ΤΕ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΚΑΙ ΗΜΕΤΕΡΑΣ, ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΗΚΟΤΑ ΚΑΘΕΞΗΣ 1).

α'. Οὐκ οἶδα εἰ καὶ ἄλλοτέ ποτε τοσοῦτον ἐξετάθη κακίας, καὶ τηλικαύτην καταλληλίαν ἔσχεν ἑαυτῇ προσώπων τε καὶ καιρῶν, ὁποίαν νυνί· τὸ γὰρ οὕτω προβὰν ἐνεργὸν αὐτῶν καὶ δραστήριον, ὡς σχεδὸν ἄρδην ἀνατρέψαι τὸ πᾶν ἐκκλησίας τῆς καθ' ἡμᾶς, καὶ περὶ ἐλαχίστου μὲν θεῖναι θεσμοὺς καὶ νόμους αὐτῆς, κοινώσασθαι δὲ καὶ αὐτὰ τὰ φρικώδη καὶ ἄχραντα, καὶ τέλος εἰς ἀθέτησιν τῶν πατρικῶν ἀποθριάσαι δογμάτων πάντας παραβιάζεσθαι, δίδωσί μοι τοιουτοτρόπως διαπορεῖσθαι, καὶ ἑπομένως διαλογίζεσθαι, μὴ ἂν πώποτε πλημμυρῆσαι δυνηθῆναι ταύτην ἄχρι τοσούτου, καὶ μὴ ἂν πώποτε τοιούτοις ἐντυχεῖν ἐξυσχύσαι τοῖς καθυπηρετουμένοις αὐτῇ, ὁποίους ὁ νῦν καιρός ἐσχεδίασεν, οἰκείως ἔχοντας ταύτῃ καὶ προσφυῶς, οὐ μόνον ἀφ' οὗ πρώτως τὸ τῶν ἐκκλησιῶν σχίσμα ἐρράγη τῆς πρεσβυτέρας γε φημὶ Ῥώμης καὶ τῆς νέας καὶ ἡμετέρας· τότε γὰρ 2)..μένον· ἀλλὰ καὶ πολλῷ πρόσθεν, ὅσα ἐμὲ εἰδέναι οὐχ ἧττον μέν τοι καὶ μὴ ἀμφισβητοῦντι ἔπεισί μοι Cod. vat. 1583. f. 1. a.

GEORGII

METOCHITAE DIACONI

TRACTATUS CONTINENS NARRATIONEM PACIS INITAE INTER UTRAMQUE ECCLESIAM, SENIORIS VIDELICET ROMAE, ATQUE NOVAE SEU NOSTRAE, ET QUAE DEINCEPS SUBSECUTA SUNT.

1. Haud scio an aliàs aliquando tantum se malitia intenderit, tantaque fuerit personarum ac temporum vicissitudo, uti nunc est: reapse enim eiusmodi extitit acti negotii commotio atque efficacia, ut funditus propemodum universa ecclesia nostra eversa fuerit, et nauci habitae constitutiones eius ac leges, et ipsa tremenda atque immaculata mysteria profanata, et denique omnes ad patria dogmata deserenda adacti. Haec, inquam, me idcirco ambiguum faciunt, consequenterque ratiocinando concludere, haud temere potuisse procellam hanc tantopere exundare, neque tot favitoribus convalescere, quot praesens tempus repente protulit, negotio huic impense intimisque viribus studentes, non solum ex quo primitus ecclesiasticum schisma erupit inter seniorem Romam novamque nostram; tunc enim . . sed multo altius, quantum scio, atque indubitanter adfirmare iam ausim, hunc malorum cumulum, tantum-

1) Sequitur in codice τῆς πρὸς ἀνα . . . obliterato deinceps vocabulo. Nec ipse quidem Allatius legit ulterius, immo in apographo suo tria haec verba praeteriit.
2) Brevissima oblitteratio.

διϊσχυρίζεσθαι, ὡς ὁ ἐντεῦθεν κολοφὼν τῶν δεινῶν, καὶ ἡ ἐπὶ μέγα τῶν ἀτοπημάτων ἐφάπλωσις καὶ πορισμὸς οὐκ ἀγεννὴς, καὶ ὕλη παντοδαπὴ πολυάφορος πρὸς οἰκείαν ἐργασίαν τοῖς περὶ τὸ λέγειν ἐσεῖται δεινοῖς, οὖσι
cod. f. 1. b. τε καὶ γενησομένοις μεθ' ὕστερον· φαίην δ' ἂν θαῤῥαλέως ὡς καὶ τούτων αὐτῶν καθυπερτερήσειε κατὰ τὴν σφῶν ἐντελῆ πρὸς ἅπαν ὑπαγόρευσιν καὶ ἀνάπτυξιν, μὴ ὅτι τῶν οἷος ἐγὼ ἀμενηνῶς ἐχόντων πρὸς λογικὴν ἐπιστήμην καὶ μέθοδον· πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχοντι πειρατέον ἄρα μοι κατὰ τὸ ἐνὸν λόγοις οὐμενουν ἐφικέσθαι τῶν πραγμάτων δυνησομένοις, βραχέσι δὲ τὸ σύμπαν καὶ ἀμυδροῖς, τὸ προτεθὲν πᾶν εἰς δήλωσιν ἀγαγεῖν· καὶ δὴ ἀρκτέον ὅθεν ἄρξασθαι ἄμεινον.

β'. Ἦν ὅτε καλῶς εἶχε τὰ καθ' ἡμᾶς· ἦν ὅτε βαθεῖα γαλήνη τούτοις ἐπεμειδία, καὶ ἀστασίαστος εἰρήνη ἐπεχωρίαζεν· ἦν ὅτε μετὰ πολὺν καὶ διάφορον σάλον, μετὰ κλύδωνας ἀφορήτους, μετὰ πολλοὺς καὶ ἀλλεπαλλήλους ταράχους, οὓς οἱ τῶν αἱρέσεων ἀρχηγοὶ κατὰ διαφόρους καιροὺς συνεστήσαντο, νηνεμία καθαρά καὶ εἰλικρινὴς τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ φαιδρὸν καὶ χαρίεν ἔστιλβε, καὶ ὡς εἰς τελευταῖον σαββατισμὸν τὴν ἑβδοματικὴν ἁγίαν τῶν πατέρων συνέλευσιν, ἔληγεν αὐτῇ τὰ τῆς τρικυμίας, καὶ τὰ τῆς ἠρεμίας ἐπὶ μακρὸν ἐκρατύνετο, καὶ τὸ ἐντεῦθεν γαληναῖον κομιδῆ καὶ ἀκύμαντον ἀμφοῖν ἐκράτει ταῖν ἐκκλησίαιν τῆς τε πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ τῆς νέας καὶ καθ' ἡμᾶς, ὡς εἰς μίαν ὁμοφροσύνην ἄμφω συνδεῖσθαι καὶ μίαν ἐκκλησίαν ἀμφοτέρας ἀποκαθίστασθαι· ἐπεί τοιγε καὶ τοῦτο σκοπὸς τῷ ὑπὲρ ἡμᾶς ἄχρι τῆς ἡμετέρας κατελθόντι ἐσχατιᾶς, καὶ σάρκα τὴν ἡμῶν προσλαβόντι, πάσης ἁμαρτίας χωρὶς, τὸ εἰς ἓν τὰ διεστῶτα συνάψαι, καὶ μίαν τὴν ἐξ ἐθ-

que facinorum incrementum ac diffusionem, origines suas deducere: quae res multiplicem ac variam peculiaris lucubrationis materiam disertis hominibus seu hodiernis seu posteris suppeditabit. Dicam immo confidenter, fore ut huiusmodi argumentum vires etiam illorum superet, qui exquisita eloquentia et arte historica valent, nedum eorum qui, ut ego, infirma dicendi facultate et artificio sunt. Nihilo tamen minus, quamquam ita sum comparatus, conandum mihi est, prout valuero, verbis haud rem quidem aequiparare valentibus, sed brevibus atque incultis, universum hoc argumentum in lucem efferre. Inde igitur initium capiam, unde exordiri aptius videtur.

2. Fuit sane tempus quo res nostrae bene se habebant, summa quies arridebat, pax imperturbata regnabat. Post multam variamque procellam, post intolerabiles tempestates, post multos sibi succedentes tumultus quos haeresum auctores diversis temporibus concitarunt, pura tranquillitas ac serena laete atque amabiliter in ecclesia Dei splendebat, eoque quasi pleno sabbatismo, septima patrum sancta synodus tempestatem pacaverat, atque in longum tempus quietem firmaverat. Proinde pacificus plane et imperturbatus ambarum ecclesiarum status erat, senioris nimirum Romae nostraeque novae, ceu unanimi concordia colligatarum, immo in unam coëuntium ecclesiam. Quippe hic scopus fuit illius, qui usque ad nostram infimam conditionem descendit, nostramque carnem absque peccato assumpsit, nempe in unum

νῶν ἐκκλησίαν ἀποτελέσαι, ὑπὲρ ἧς αὐτὸς τὸ οἰκεῖον αἷμα ἐξέχεεν· ἦν ὅτε ταῦτα καὶ τρανῶς ἐπέλαμπε τὰ τῆς ὁμονοίας, καὶ τοῦ μέσου πᾶν τὸ εἰς διχόνοιαν ἀπελήλατο· καὶ κατὰ τὸν πνευματορήτορα μέγαν ἀπόστολον, οὐκ ἦν ἰταλὸς καὶ γραικὸς, οὐ βάρβαρος καὶ ἕλλην, ἀλλὰ τὸ ἐπίσημον ἀμφοῖν ὁ Χριστὸς, καὶ τὸ ἀπὸ Χριστοῦ εἶναι, καὶ ὀνομάζεσθαι· ἦν ἀληθῶς ταῦτα, καὶ λίαν εἶχε καλῶς.

γ'. Ἀλλ' ὁ τοῖς ἀγαθοῖς ἀεὶ βάσκανον ἐνορῶν, ὁ κοινὸς τῆς ἡμῶν σωτηρίας πολέμιος, μὴ ἀνεκτὸν ἡγούμενος τοσοῦτον, ἀγαθὸν παῤῥησιάζεσθαι τὴν ὁμόνοιαν, συγχέαι ταύτην αὖθις ἐπιχειρεῖ, καὶ θορύβους πάλιν ἀνακυκᾷ, καὶ τα- cod. f. 2. a.
ραχὰς ἑτέρας ἐπιτεχνάζεται· καὶ ὁ τρόπος οἷος οὐ κατὰ τοὺς προτέρους αὐτῷ, ἀλλ' ἑτερός τις ἐκτόπως σκαιὸς, καὶ λίαν χαλεπὸς, καὶ δυσμήχανος, ἐκπολεμῶσαι τὰ τῶν χριστωνύμων ἐθνῶν πρώτιστα μηχανᾶται ῥωμαίους δηλαδὴ καὶ γραικοὺς, ἅτε τοῦτον εἰδὼς πόλεμον ἀκαταγώνιστον καὶ ἀσύμβατον· εἴπερ ἡ πρὸς διάφορα τῶν γενῶν μάχη ἐστιν, ὅτε καὶ οἷς πέφυκεν ἀκατάλλακτος, ἡ δὲ πρὸς ὁμοφύλους ῥᾳδίαν εἶδε τάχα καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν, ἡνίκα καὶ μάλιστα γενέσι διαφόροις τὸ μὴ ἀμφιδοιάζειν ἐνὸν, ὃ πρὶν ῥωμαίοις ἐτύγχανεν ἡμῖν, τοῖς ἐθελομαχοῦσι παρὰ θατέροις ἀνθίσταται· τῷ τοι καὶ ὁ τῆς κακίας οὗτος δημιουργὸς πολλὰς ἐγείρας ὑσμίνας ἐνταῦθα κατὰ καιροὺς πρὸς ὁμοφύλων τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν, ἐπειδὴ τῷ μάχεσθαι οἴκοιτε καὶ σχεδὸν ἐξεκρούσθη, καὶ πλέον ἔτι τῷ στεῤῥῷ τῆς ὁμογνωμοσύνης ἀμυντηρίῳ τῶν ἑκατέρων φυλῶν· ἐῶ γὰρ εἰπεῖν ὡς καὶ τὸ κυριώτατον τῆς τούτου ἀποτροπῆς ἐξ ἑνὸς τῶνδε καὶ μᾶλλον τοῦ ῥωμαϊκοῦ μέρους γεγένηται· καταδη-

discordantia copulare, et unam ex gentibus conflare ecclesiam, pro qua ipse proprium sanguinem fudit. Tempus inquam aliquando fuit, cum liquida splenderet concordia, omni dissidio sublato; cum iuxta spiritalem oratorem, magnum apostolum, non erat italus, neque graecus, neque barbarus, neque ethnicus, sed unum utrique parti impressum signaculum Christus, et omnes Christi esse atque ab eo nominari. Sic vere et praeclare admodum se res habebat.

3. Sed enim qui res bonas invido semper oculo spectat, publicus nostrae salutis hostis, tantum bonum haud ferendum ratus, concordiam scilicet tute perseverare, hanc rursus perturbare adgreditur, tumultus denuo permiscet, et novas commotiones excogitat. Ceteroqui modus haud prioribus similis fuit, sed alius quidam enormiter pravus, dirusque plane et inexplicabilis: scilicet contentione inter se praecipue committit christianas gentes, id est Romanos et Graecos, quorum fore litem sciebat infinitam et implacabilem. Siquidem contentio inter diversi generis populos solet esse inconciliabilis; secus vero cum homogeneis, facile componi potest: quia natione diversis, in communi consultare non vacat, prout antea nobis cum Romanis usuveniebat: quae res utrique parti ad pugnandum incensae negotium facessit. Quamobrem hic malitiae parens postquam multas antea pugnas concitaverat inter homogeneos veritatis hostes; bellis demum domesticis propemodum prohibitus fuit, firmiore etiam vinculo utraque gente constricta. Mitto enim dicere, quod praecipua huius mali amolitio ab una ex his parte, et praesertim a romana facta fuit: nam

λον δὲ ἄρα καὶ τοῦτο, οἷς ἔργον ὑπῆρξεν αἱ συνοδικαὶ πράξεις, καὶ θεοκρότητοι· τέλος ἀμφοτέροις ἔθνεσι τούτοις προσβάλλει μετὰ πλείονος τῆς παρασκευῆς, καὶ τὸν πύργον ἀμφοῖν κατασείει τοῦ καλοῦ στερεώματος τῆς ἑνώσεως, καὶ ῥῆξιν ἐργάζεται πικρὰν καὶ ἀνηλεῆ, καὶ πολλῶν δεινῶν καὶ μεγάλων παραίτιον· ὅπως μὲν οὖν καὶ ὅθεν ἐξ ἐπηρείας τοῦ μισοκάλου τούτου τὸ τῆς διαστάσεως ἴσχυσε ταύτῃ παρεισφθαρῆναι δεινὸν, καὶ ὅπως ἐκ φιλοδοξίας ἀρξάμενον εἰς ἔχατον ἐληλάκει μανίας, πλατυκωτέρας ἢ κατὰ τὴν παροῦσαν ἐγχείρησιν δεόμενον ἀφηγήσεως, ὅμως διὰ βραχέων ἐρῶ.

δ'. Πατριαρχικῶς ἐπηδαλιούχει τὸν τῆς Κωνσταντίνου θρόνον Ἰγνάτιος ἀνὴρ πνευματικοῖς ἀγῶσιν ἐντεθραμμένος, καὶ ἀρετῆς ἐς μέγα ἐλάσας, καὶ πολὺ κλέος ἁγιωσύνης, ἀπενεγκάμενος, ᾧ καὶ τελετὴν ἐκτελεῖσθαι κατ' ἔτος ἑόρτιον ἀφιέρωται, καθ' ὃν λόγον τοῖς ὁποίῳ δή τινι τρόπῳ τὸν βίον ἁγίως διηνυκόσι ποιεῖν ἐξ ἔθους ἡ ἐκκλησία παρέλαβε· τούτῳ Φώτιος ἀνὴρ καὶ αὐτὸς τῇ κατὰ κόσμον εὐκλείᾳ περιφανὴς, καὶ λόγῳ καὶ σοφίᾳ περίβλεπτος ἔρωτι φιλαρχίας ἁλοὺς, ἐπηρεαστικῶς ἐπιφύεται· καὶ θᾶττον τόνδε τοῦ οἰ-
cod. I. 2. b. κείου θρόνου καταγαγὼν, τὴν τῶν κρατούντων ἅτε δυναστείαν σφετερισάμενος, αὐτὸς τούτῳ ἐπιπηδᾷ· ἀλλ' ὁ ἠδικημένος μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειεν, ἕν τι διανοεῖται, τὴν ἐς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὸ κρατῆσαν ἔθος 1) καταφυγὴν, καὶ δὴ τῷ ταύτης προέδρῳ, Νικόλαος οὗτος ἦν, δηλοποιεῖται τὰ κατ' αὐτόν· καὶ ὃς μελήσας μηδὲν ἐπιταχύνει τῷ καταπονουμένῳ τὴν οἰκείαν ἀντίληψιν, καὶ διὰ γραμμάτων θριαμβεύει τὴν ἀδικίαν, καὶ τὸν ἀδικοῦντα παύσασθαι παραινεῖ, καὶ κανονικοῖς ἐπιτιμίοις τάχος ἀποδοῦναι τῷ ἀδικουμένῳ

et hoc exploratum est, quod his semper curae fuerint synodorum divinitus congregatarum acta. Novissime ergo utramque gentem maioribus viribus impetit, et ambarum arcem oppugnat egregie firmatae unionis, facitque discidium acerbum et crudele, multorumque ingentium malorum fontem aperit. Igitur quomodo et unde, fraude osoris bonarum rerum diaboli, grave hoc discordiae malum grassari potuerit; et quomodo ex ambitione ducto initio, in summum furorem devenerit, haec sane latior materia est, praesentique tractatu maiorem expositionem postulans; quam ego tamen breviter delibabo.

4. Patriarchalem regebat Constantinopoleos sedem Ignatius, vir spiritalibus certaminibus innutritus, magna virtute praeditus, multaque sanctitatis gloria redundans: cui annuum quoque festum deputatum est, quemadmodum iis qui sancte vitam concluserunt, ecclesia solet decernere. Huic Photius, vir et ipse mundana gloria clarus, et litteris atque sapientia spectabilis, honoris ambitu captus, iniquus adversarius consurgit: brevique eo, per conciliatam sibi imperantium potentiam, sede sua deiecto, hanc ipse occupat. Tunc qui iniuriam passus erat, cum quod ageret aliud nihil haberet, ad romanam ecclesiam pro vigente more provocat, et Nicolao pontifici negotium suum significat; qui absque ulla mora afflicto patrocinium suum commodat, missisque litteris illatam iniuriam publice insectatur, auctoremque eius desistere hortatur, et sub canonicarum poenarum interminatione ilico red-

1) Vides confitentes Graecos antiquum morem ad s. Sedem romanam in controversiis provocandi.

τὴν ἐς τὸν οἰκεῖον θρόνον ἐνίδρυσιν ἀποτίθησι· καὶ ὁ Φώτιος ἐπείπερ ἀπολαύειν οὐ συνεχωρεῖτο τῶν ὧν ἤρα κατὰ πολλὴν ἄδειαν, ὡς ἐβούλετο, δυσαναχετεῖ πρὸς ταῦτα, καὶ χαλεπαίνει σφοδρῶς· πλὴν ἔτι τὸν θυμὸν ἐκπλῆσαι κατέχει, εὖ θέσθαι τὰ κατ' αὐτὸν ἑτέρως διανοούμενος, καὶ ταῖς κρείττοσι τῶν ἐλπίδων πτερούμενος, ἦ μὴν Νικόλαον πείσειν τὸν Ῥώμης ἀρχιερέα συνθέσθαι οἱ πρὸς τὸ ποθούμενον· εἰ δὲ μὴ τούτου ὀφθείη ἐπιτυχὴς, τό γε δεύτερον εἰς λαμπρὰν ἑκατέρων ἐθνῶν χωρῆσαι διάζευξιν· ὡς οὖν ταῦτα θέμενος κατὰ νοῦν, πρὸς τὸ πρῶτον ὁλοσχερῶς κατηπείγετο, μικροῦ καὶ ἀδυνάτοις ἐδόκει ἐπιχειρεῖν· ὁ μὲν γὰρ ῥήμασιν ἐπιστολιμαίοις πολὺ τὸ ἐπαγωγὸν αὐχοῦσι, πολυτρόπως ἔχουσι τὸ πειθήνιον, τὸ μὲν κατασκευῇ καὶ μεθόδῳ πολυειδῶν ἐπιχειρημάτων, τὸ δὲ καὶ ἀπειλαῖς ἐντεῦθεν ὑφορωμέναις, καὶ τὴν διάστασιν ὑποτεινομέναις, ὡς εἰ μὴ πείσαιεν, ὑποποιήσασθαι τὸν ἐπὶ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας πρὸς τὸ ζητούμενον ἔσπευδεν 1). Ὁ δὲ λεόντειον ἑώρα κατὰ τῆς ἀδικίας, καὶ οὐδ' ἂν ἀνασχέσθαι ταύτης ὁπωσδήποτε κατεφαίνετο· ἔτι γε μὴν καὶ βαρυτέραις ἄγχειν τοῦτον κανονικαῖς πέδαις προῄρητο· καὶ οὐκ αὐτὸς μὲν οὕτως, Ἀδριανός δὲ ὁ τούτου διάδοχος ἐπευδοκῶν ἐδείκνυτο πρὸς τὸν Φώτιον, ἢ ἀνειμένως ἔχων, ἢ ὁπωσοῦν μαλθακώτερον διακείμενος, πολλοῦ γε καὶ μᾶλλον σφοδρότερον διεγείρεται, καὶ δεσμοῖς σθεναρωτέροις ἐμπεδῶσαι τοῦτον διερεθίζεται 2)· οἷς Φώτιος τῶν πρώτων καὶ κρειττόνων ἐλπίδων σφαλεὶς, καὶ τῷ θυμῷ ὑπερζέσας, ἐπειδὴ τὸ δεύτερον κατελείπετο, ὅλως γίνεται τούτου, col. f. a. a. καὶ πρὸς διαμάχην χωρεῖ, καὶ πρὸς πόλεμον ἀκήρυκτον διανίσταται· καὶ ἡ ἐγκύκλιος δὲ παρ' αὐτοῦ λογογραφεῖται ἐπιστολὴ 3), καὶ θᾶττον οἰστοῦ παντὸς

dere laeso iubet propriae sedis possessionem. Tunc Photius, quoniam secure re optata frui non poterat, ut volebat, moleste id fert, et magnopere exasperatur: nihilominus iram statim explere differt, negotium suum aliter bene gerere cogitans: atque in spem erigitur persuadendi romano pontifici, ut voto suo faveat: quod si consequi non videretur, reliquum consilium erat, publicum utriusque gentis facere discidium. His secum deliberatis, priorem consilii partem, quamquam paene impossibilem, nisu omni adgressus est. Ergo scriptis litteris valde delenientibus, multamque ac variam suadelam habentibus, partim apparatu atque artificio multiplicium argumentorum, partim etiam minis inde emicantibus, et scissionem portendentibus, nisi consensum persuaderet apostolicae cathedrae domino, ad scopum suum properabat. Verumtamen torvo oculo pontifex iniquitatem aspexit, neque ullatenus se hanc passurum ostendit: atque insuper gravioribus Photium canonicae auctoritatis vinculis constringendum iudicavit. Tunc vero Photius prima ac meliore spe deiectus, et ira aestuans, quod secundo loco supererat toto animo arripit, in aciem prodit, ad implacabile bellum consurgit, et encyclicam scribit epistolam, quae telo quolibet ocius emissa, aligerisque avibus velocius evolans, mundum paene

1) Extat latine haec Photii epistola apud Baronium ad an. 861. n. 54; graece autem apud cl. Iagerum hist. schism. Phot. p. 439, quem graecum textum antea mutilum nuper nos complevimus ope codicis vaticani in hac PP. B. T. IV. p. 51.

2) Photii damnatio plurimis verbis fit in Nicolai PP. epistolis.

3) Inter photianas est secunda in Montacutii editione.

ἀφεθεῖσα, ἣ καὶ ταχυπτέρων ὀρνίθων ὠκύτερον διαπτᾶσα κατατρέχει τὴν οἰκουμένην σχεδὸν, καὶ οἰκουμενικὸν ἄρην ἱστᾷ, τῶν τῆς οἰκουμένης ἄτε γενῶν τὰ κράτιστα κατ' ἀλλήλων ὁπλίσασα.

ε'. Καὶ ἡ αἰτία καὶ τὰ ἐγκλήματα οὐχ ἕτερα πάντως ῥωμαίοις, ἀλλ' ἢ ἅπερ καὶ πρώην αὐτὸς Φώτιος ἐνόντα τούτοις ᾔδει καὶ ἔστεργε, καὶ τὸ τῆς συμπνοίας ἐπρέσβευεν ἀδιάῤῥηκτον· καὶ τῶν λεγομένων κῆρυξ ἀληθὴς αὐτόχρημα καὶ διάτορος, αὐτὴ ἡ ἑτέρα τούτου ἐπιστολὴ, ἣν φθάσας ἐγχαράττει πρὸς τὸν Νικόλαον, ἔτι τῶν ἐλπίδων, ὡς προέφην, ἀπαιωρούμενος· ἔξεστι γὰρ ἐκ ταύτης ἀριδήλως καταμαθεῖν τῷ βουλομένῳ παντὶ, ὡς ἔθιμα πάντα ῥωμαίοις ἐπιστολῇ τῇ ἐγκυκλίῳ διαβαλλόμενα γνωστὰ καθειστήκει Φωτίῳ καὶ ἀδιάβλητα τῷ τῆς εἰρήνης καιρῷ, καὶ ὡς ἀεὶ τὸ στεργόν ἂν εἶχε καὶ τὸ ἀνέγκλητον, εἴ γε μὴ τῶν ὧν ἐφιέμενος ἐτύγχανεν ἀμοιρῶν· ὅτι δὲ τοῦτο κἀκείνοις ἀκολούθως συμβέβηκε τὸ ὡσπερεί τινα τῶν μεγάλων αὐτῷ καὶ ἀπηγορευμένων διακηρυκευθῆναι κακῶν· ὅτι δὲ καὶ Μάξιμον τὸν πολὺν τὰ θεῖα, καὶ τὸν βίον καὶ τὴν σοφίαν οὐράνιον Φώτιος οἶδε σύμφωνον τὴν παρὰ ῥωμαίοις προσθήκην ταῖς διαφόροις χρήσεσι τῶν πατέρων ἀποφαινόμενον ἐν τῇ πρὸς Μαρῖνον πρεσβύτερον Κύπρου τούτου ἐπιστολῇ 1), τίς τῶν ἐξεταστικώτερον εἰς ταῦτα καταγομένων ἐπιδιστάσειεν; εἰ δὲ καὶ ὁ γενναῖος τῆς ἀληθείας ὑπασπιστὴς Θεόδωρος ὁ τῆς μονῆς τῶν Στουδίου καθηγησάμενος ἐν ταῖς πρὸς τὸν Ῥώμης οἰκείαις ἐπιστολαῖς, Πασχάλιος τούτῳ τὸ ὄνομα, λέγων οὕτω πως καὶ γράφων εὑρίσκεται 2). "Ὑμεῖς οὖν ὡς ἀληθῶς „ ἡ ἀθόλωτος καὶ ἀκαπήλευτος πηγὴ ἐξ ἀρχῆς τῆς ὀρθοδοξίας· ὑμεῖς ὁ πάσης

universum percurrit, et oecumenicum bellum conflat, fortissimos mundi populos in mutuam offensionem armans.

5. Age vero causa et criminationes nullae aliae omnino adversus Romanos erant, quam quas antea ipse Photius his inhaerere et sciebat et simul adquiescebat, indissolutam cum iisdem concordiam profitens. Quippe huius rei verus praeco et spontaneus atque clarisonus, illa est, diversa ab hac, epistola quam antea scripsit, spe sua, ut diximus, adhuc suspensa. Potest enim quisquis volet, ex illa perspicue cognoscere, quod omnes Romanorum consuetudines, quae in encyclica epistola improbantur, cognitae prorsus Photio fuerant, et irreprehensae pacis tempore; et quod eaedem probatae et nulli expostulationi obnoxiae mansissent, nisi ipse votis suis exclusus fuisset. Namque hinc contigit, ut eae tamquam gravia et detestanda mala ab isto diffamarentur. Atqui etiam a theologo doctissimo, vita sapientiaque caelesti praedito Maximo, cognovisse Photium, additamentum illud a Romanis factum, consonum demonstrari diversis patrum auctoritatibus, in sua ad Marinum Cypri presbyterum epistola, quis haec paulo accuratius scrutatus dubitaverit? quandoquidem etiam strenuus veritatis propugnator Theodorus monasterii Studii abbas, in suis ad romanum pontificem Paschalem litteris ita scribere comperitur. « Vos quidem vere » purus estis et sincerus iam inde ab initio fons orthodoxiae: vos in omni hae-

1) Prima haec apparet in editione Combefisii, cuius legenda est docta adnotatio T. II. p. 73.
2) In editione Sirmondi lib. II. 12.

,, αἱρετικῆς ζάλης ἀνῳκισμένος εὔδιος λιμὴν τῆς ὅλης ἐκκλησίας· ὑμεῖς ἡ θεό-
,, λεκτος πόλις τοῦ φυγαδευτηρίου τῆς σωτηρίας.,, Καὶ πολλά τούτοις ἕτερα
παραπλήσια τῷ τοιούτῳ καὶ λοιποῖς τοῖς τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας ποιμέσι προσ-
μαρτυρούμενος 1). Ἔτι τε μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ πρὸς Ναυκράτιον, περὶ
τῆς ῥωμαϊκῆς καθέδρας τάδε κατ' εἰκονομάχων ὁρᾶται φάσκων 2). "Μαρτυρῶ
,, ἄρτι κατενώπιον θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ἑαυτοὺς ἀπέῤῥηξαν τοῦ σώματος τοῦ cod. f. 3. b.
,, Χριστοῦ, τοῦ κορυφαϊκοῦ θρόνου, ἐν ᾧ Χριστὸς ἐθέτο τὰς κλεῖς τῆς πί-
,, στεως, ἧς οὐ κατισχυσαν ἀπ' αἰῶνος, οὐδ' ἂν κατισχύσωσι μέχρι σκυτε-
,, λείας πύλαι ᾅδου, τὰ τῶν αἱρετικῶν δηλαδὴ στόματα, ὡς ἡ τοῦ ἀψευ-
,, δοῦς ὑπόσχεσις.,, Καὶ αὖθις ἐν ἐπιστολῇ τῇ πρὸς βασιλέα Μιχαὴλ 3) ἐξ
ἰδίου προσώπου, καὶ πάντων τῶν συνομολογητῶν αὐτῷ καὶ καθηγουμένων οὕ-
τω διατρανῶν θεωρεῖται· "Εἰ δέ τι ἀμφιβαλλόμενον, ἢ ἀπιστούμενον τῇ
,, θείᾳ ὑμῶν μεγαλονοίᾳ διαλύεσθαι ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως εὐσεβῶς, ἡ μεγά-
,, λη καὶ θεοστήρικτος αὐτῆς χεὶρ, ὡς ζηλοτυποῦσα τὰ θεῖα ἐπ' ὠφελείᾳ
,, τοῦ παντὸς, κελευσάτω παρὰ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης δέξασθαι τὴν δια-
,, σάφησιν, ὡς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς πατροπαραδότως ἐξεδόθη· αὕτη γὰρ, χρι-
,, στομίμητε βασιλεῦ, ἡ κορυφαιοτάτη τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, ἧς Πέτρος
,, πρωτόθρονος, πρὸς ὃν ὁ κύριος φησί· σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ
,, οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.,,
Εἰ δέ καὶ οὗτος ὁ τὸν θεῖον ζῆλον πολὺς, οὕτω φαίνεται κατὰ ῥῆμα διασαφῶν,
πῶς λεληθέναι ταῦτα τὸν Φώτιον ἐρεῖν ὅλως προθυμηθείη τίς; ἐκεῖνο δέ πῶς

» retica tempestate munitus felixque ecclesiae universae portus: vos divinitus ele-
» cta civitas ad salutis perfugium. » Et alia multa his similia, ceteris quoque ec-
clesiae eiusdem pastoribus testatus est. Insuper in una epistolarum suarum ad Nau-
cratium, de romana sede haec adversus Iconomachos dicere videmus. « Testor nunc
» coram Deo et hominibus: hi se absciderunt a Christi corpore, a principali sede,
» in qua Christus fidei claves collocavit, adversus quam a saeculo non praevalue-
» runt, nec usque ad mundi consummationem praevalebunt portae inferi, id est
» haereticorum ora, secundum eius, qui non mentitur, promissionem. » Denuoque
in epistola ad Michahelem imperatorem, ex propria persona, omniumque confessio-
nis suae sociorum ac subditorum, ita disserentem cernimus. « Quod si quid est hu-
» iusmodi, de quo ambigat aut diffidat divina magnanimitas vestra pie a patriar-
» cha dissolvi posse, iubeat magna vestra et a Deo confirmata manus, divino-
» norum aemulatrix ob universalem utilitatem, a seniore Roma suscipi expla-
» nationem, velut antiquitus et ab initio traditio patrum est: haec enim, o Chri-
» sti adsecla imperator, suprema est ecclesiarum Dei, in qua primus sedit Pe-
» trus, cui Dominus dixit: tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ec-
» clesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus eam. » Iam vero si
hic homo divino zelo plenissimus, ita ad litteram adfirmare comperitur; quomodo
quispiam dicere ausit, Photium omnino haec latuisse? Vel quomodo quispiam con-

1) Huiusmodi testimonia collecta nos indicavimus in tomo quinto part. 2. p. 1.
2) In editione Sirmondi lib. II. 63. — 3) Lib. II. 86.

ἂν δοίη τίς τὸ παράπαν αὐτὸν ἀγνοεῖν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ϖατέρων μετὰ Μάξιμον, ὄντως τὸν τοῖς τῆς ὁμολογίας ἀγῶσιν ἀξιοθρύλλητον 1), εὐφήμως ἦσαν προσκείμενοι τοῖς τὴν προεδρίαν λαχοῦσι ῥωμαίων κἂν τοῖς ὑϖὲρ ἀληθείας παλαίσμασι κρησφύγετον τούτους ἀκαταμάχητον ᾔδεισαν λόγον τῆς προσθήκης 2) ἐνασμενίζοντας; ἔστι μὲν οὖν τῶν ἀναμφιλέκτων, ὡς ὁ Γεννάδας οὗτος τῶν εἰδότων ἦν ταῦτα, καὶ πολλὰ τούτοις ἕτερα σύντροχα, καὶ ὡς ἡττηθεὶς θυμοῦ καὶ ἀμύνης κατὰ τῶν στερεμνίως ἀντιβαινόντων αὐτῷ, καὶ κανονικαῖς ἀντιπαλαμωμένων ἐϖιτιμήσεσιν ἐϖὶ τῇ τῆς ἧς ἑάλω δόξης σϖουδῇ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνην συνέχεε, καὶ εἰς ἔχθος ἄσπονδον μετεποίησεν.

ς΄. Ἀλλ' εἰ δεῖ τι καὶ πρὸς βραχὺ τοῦ ἀνδρὸς τῶν εἰκότων ἐχομένους ὑπεραπολογήσασθαι, ἔπαθέ τι πάθος ἀνθρώπινον· ποῦ γὰρ εἶχε πρὸς τοσαύτην ἀντέχειν καταιγίδα καταφορῶν, κατακλυζόμενος ταῖς ἐντεῦθεν ἀραῖς, τοῖς μεγίστοις καὶ φρικώδεσι βαρυνόμενος ἀφορισμοῖς, καὶ ἀναθέμασι καθυϖοβαλλόμενος, ὡς λαϊκὸς, ὡς ἀγοραῖος, ὡς ϖατροκτόνος, ὡς Ἰούδας νέος,
cod. f. 4. a. ὡς νεός Διόσκορος 3), καὶ ὅσα λοιϖὰ τούτων ἀκούων καὶ φημιζόμενος ϖρὸς τῶν ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς καθέδρας καταπεμπομένων ἐπιστολῶν 4)· τὴν ἀρχὴν μὲν γὰρ ὅτι καὶ ὅλως εἰς τοῦτο προήχθη τὸ τὸν θεοφορούμενον ἐκεῖνον ἄνδρα τῆς ϖατριαρχικῆς ἐξῶσαι τιμῆς, ἑαυτὸν δ' ἐπὶ ταύτην ἀντεισωθῆσαι, τῶν σκαιῶν δοκεῖ μοι καὶ εἶναι τε καὶ νομίζεσθαι· τὸ δ' ἅπαξ ἁλόντα ταύτης τοσαύτην ἀγανάκτησιν φέρειν, καὶ τηλικαύτην στέγειν ἐϖιφορὰν ἀλγεινῶν,

cedat ipsum prorsus et reliquos deinceps patres eadem ignorasse, qui post illum confessionis certaminibus celebratissimum, laudabiliter romanis pontificibus adhaerebant, eosque in veritatis decertationibus invicti asyli loco habebant, quos tamen additamento faventes noverant? Est itaque indubitatum, quod praeclarus hic praedicta non ignorabat, et alia multa cum his connexa: et quod ira et vindictae studio victus, contra eos qui firmiter sibi obsistebant, et suam gloriae cupiditatem canonicis oppugnabant poenis, pacem ecclesiarum turbavit, et implacabile odium suscepit.

6. Sed si quid etiam pro hominis dignitate breviter oportet dicere, ille quidem humanum aliquid passus est. Quomodo enim perferret tantum invectivarum impetum, humanis maledictionibus obrutus, maximis tremendisque oppressus excommunicationibus, et anathematibus suppositus, ceu laicus, circumforaneus, et parricida, novusque Iudas, novusque Dioscorus, praeter cetera omnia quae audivit, et quibus diffamatus est ab epistolis ex romana cathedra missis? Sane quod initio eum excessum commiserit, ut sacratissimum illum virum patriarchali honore deiiceret, semet autem in eum obtruderet, res iniqua et esse mihi videtur et sic reputanda. Verum enim vero, crimine iam patrato, tantum indignationis pondus sustinere, tantamque dissimulare cruciantium malorum incursionem, quae insensibilem quoque

1) Scilicet praedictum Studitam, cuius pro orthodoxia certamina in eiusdem biographia late scribuntur.

2) Id est vocabuli *filioque* in symbolo. — 3) Concil. ed. Zattae T. XVI. col. 851.

4) Extant hae adversus Photium romanorum Pontificum epistolae; et quidem in illis Nicolai passim vocatur Photius *adulter*, propter occupatam ab eo byzantinam Ignatii sponsam ecclesiam.

ἃ καὶ φύσιν ἀναίσθητον ἂν εἰς ἄμυναν ἀτεχνῶς διηρέθισιν, οὔ μοι τῶν καθεκτῶν τὸ σύνολον κρίνεται· οὐκοῦν κἀκεῖνος οὐκ ἐνεγκὼν, ἐνδίδωσι τῷ θυμῷ καὶ πρὸς ἀντιλύπησιν, ἣν φθάνει λέξας ὁ λόγος, ὁρμᾷ· καὶ ἣν ἂν οὐδαμῶς τὸ πάθος ἀνθρώπινον, ἀλλὰ τὸ σύμπαν εἰπεῖν σατανικὸν καὶ δαιμονιῶδες, εἴ γε τρόπῳ τοιούτῳ προβιβασθὲν ἀδιορθώτως ἔχον ὡρᾶτο, καὶ εἰς ἀτελεύτητον παρεγείνετο· ἐπεὶ δὲ λήγει ποτὲ, καὶ λαμβάνει διόρθωσιν, καὶ παλίνστροφα γίνεται Φωτίῳ τὰ τῆς ἐριθείας πρὸς τὴν πρώτην κατάστασιν, καλῶς ἂν τοῖς ἐχέφροσι νομισθείη παθεῖν τοῦτον πάθος ἀνθρώπινον, ὡς ὁ λόγος ἔχει προειρηκὼς, ὃς δὴ καὶ αὐτὸ τὸ τῆς παλινδρομήσεως ὅπως ἔσχε τάχιστα γνωριεῖ· ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν τῆς ῥωμαϊκῆς ὁλκάδος οἰάκων κυβερνήτης δεξιὸς ἀνεφάνη ὁ Χαριτώνυμος 1) Φωτίῳ καὶ κλήσει καὶ πράγματι, καὶ πύλας τούτῳ γαληνίου πλοὸς ἀνεπέτασε, καὶ χώραν δέδωκεν εἰς καταλλαγὴν, τάχιστα Φώτιος γέγονεν ἑαυτοῦ, καὶ παλινῳδίαν ᾖσε κατὰ τὸν φάμενον, ἰθὺ πορευθεὶς τῆς ἀνοιγείσης τούτῳ κελεύθου καλῶς· ὁ γοῦν τῆς ἔχθρας ἀποσεισάμενος, τὰ τῆς ἑνωτικῆς συμφωνίας ἄριστα διατίθεται, οὐ σχεδιάσας ὡς τὰ τῆς διαμάχης ἔτυχε δεδρακὼς, οὐδὲ μόνος αὐτὸς ἐξασφαλισάμενος, ὡς ποιήσας ὤφθη πρὸς τὴν διάστασιν, οἴκοθεν καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ πᾶν αὐτῆς συστησάμενος, ἀλλὰ τάξει τινὶ καὶ ἀκολουθίᾳ κανονικῇ καὶ συνοδικῇ διαγνώσει τῶν τηνικαῦτα συνδεδραμηκότων ἀρχιερέων ἐς πολλῷ πλείους τῶν τριακοσίων ποσουμένων τὸν ἀριθμὸν διευθετήσας κάλλιστα τὰ τοῦ πράγματος, καὶ τὰ ἀρχῆθεν ἀπονενεμημένα τῷ Πάπᾳ πρεσβεῖα τηρεῖσθαι, καὶ εἰς τὸ μετέπειτα κατωχυρωσάμενος, ὡς πλέον ἔχειν κἀνταῦθα κακίας τὸ ἀντικείμε-

naturam ad ultionem utique concitasset, id ego prorsus inter possibilia ponendum non iudico. Ergo et ille impatiens, frenos irae laxat, et ad redhibendum dolorem, quem modo diximus, praeceps ruit. Porro haud haec existimanda fuisset humana passio, sed satanicum quid, ut vere dicam, et daemoniacum, si certe hoc modo procedens, insanabile se praebuisset et interminabile; sed quia res aliquando emendata quievit, resipiensque a discordia Photius ad priorem pacis statum rediit, recte a prudentibus existimabitur, fuisse hanc humanam perturbationem, ut in superioribus diximus, utque retrocessus qui mox extitit demonstrabit. Statim ac enim romanae navis clavum dexter gubernator arripuit Iohannes, qui et re et nomine Photio gratiosus fuit, et huic tranquillum navigationis cursum obtulit, et reconciliationis ansam praebuit, ilico Photius sui compos fuit, et palinodiam ut est in proverbio cecinit, rectâ pergens per sibi bene patefactam ab illo viam. Ergo inimicitia seposita, unionis concordiam optime disponit: neque id tumultuarie, ut fecerat in contentione, neque solus ipse rem firmavit, quomodo egisse in dissidio visus est, quod marte proprio et per se solus effecerat; sed non sine quodam ordine, et cum canonico ministerio, ac synodico examine episcoporum tunc convocatorum plus trecentis negotio egregie transacto; et prout antiquitus fuerat, servari iussis Papae privilegiis, eaque in posterum duratura sanciens: ita ut hac quoque in re, malo validius adhi-

1) Iohannes papa VIII. Namque *Iohannes*, vocabulum hebraicum, a gratia dici, omnes sciunt.

νον ἀγαθὸν, καὶ ἁρμοζόντως εἰρῆσθαι, ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ τοῦ μίσους παρειφθορὰ, ἡ εἰρηναία χάρις ἐμφανῶς ὑπερεπερίσσευσε.

ζ΄. Καὶ μή τις τῶν ἐθελοκάκῳ στοιχούντων ὁρμῇ πρὸς ταῦτα λεγέτω τὰ
cod f. 5. b. τῆς οἰκείας γνώμης ἐκτόκια, ὡς πᾶν Φωτίῳ καὶ τῇ συνόδῳ καὶ πέπρακται καὶ κεκύρωται, τοῦ τῆς πίστεως συμβόλου δίχα προσθήκης ἀναγνωσθέντος, ὡς τῶν ῥωμαίων δῆθεν εἰς τὴν αὐτῆς συνελθόντων καὶ συνθεμένων ἀθέτησιν· τὸ μὲν γὰρ οὕτω τὸ σύμβολον ὑπαναγνωσθῆναι, δέχομαι καὶ αὐτὸς, καὶ οὔποτε περὶ τούτου ζυγομαχήσω τινὶ, ὥστ' ἂν εἰδὼς εἴην ῥωμαίους καὶ κοινῇ μεθ' ἡμῶν καὶ ἰδίᾳ κατά τινας τῶν ἡμερῶν ὡρισμένας ἐκφωνοῦντας αὐτὸ, κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν 1)· τοῦτο δὲ βούλομαι γνῶναι, ὡς εἰ δογματικῶν λόγων κινηθέντων τῷ τότε εἰ καὶ τούτων χωρὶς ἀνεξετάστως οὕτως καὶ ὡς οἷον ὁμολογουμένου τοῦ πράγματος, ῥωμαῖοι κακῶς φρονοῦντες ἐπὶ τοῖς τῆς προσθήκης λόγοις ἠλέγχθησαν, καὶ τῇ ταύτης ἀθετήσει συνέθεντο, τοῦτο μαθεῖν ἐθέλω· καὶ οὐδέν τι τοιοῦτον εὑρίσκω γενόμενον, οὔτε μέν ἕτερός τις εἰπεῖν τι τοιοῦτον δυνήσαιτο, ταῖς περὶ τούτων διατρανούσαις βίβλοις προσεσχηκὼς, εἰ μή που νεόγραφοί τινες ἤμειψαν, ἢ καὶ ἀμείψουσιν, ὁποῖα πλεῖστα τοῖς τὸ σχίσμα κρατύνασι καὶ κρατύνουσι, καὶ νῦν καὶ πρότερον πέπρακται· τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ προδήλως γνοίη τις καὶ εὑρήσει, ὡς ὅσα καὶ οἷα Φώτιος οὗτος ὁ πολλάκις διαληφθεὶς λαλήσας ἔφθη καὶ γράψας κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἐπὶ τῇ τῆς προσθήκης φωνῇ διαβάλλων καὶ εἰς ἄτοπον ἐπάγων αὐτὴν, καὶ βλασφημιῶν ἐντεῦθεν προσεπιπλέκων σειράς,

bitum sit remedium; meritoque dictum fuerit: ubi abundavit odii effusio, ibidem pacifica gratia splendide superabundavit.

7. Nec vero quisquam ex iis, qui sponte in malignam partem declinant, heic opponat propriae mentis foetum, quod videlicet tum Photius tum synodus omnia egerint ac definiverint, lecto tamen symbolo absque additamento; ita ut hinc videantur Romani concordi suffragio in illius abolitionem consensisse. Etenim symbolum ita tunc lectum fuisse, ego quoque concedo, neque de hoc cum quolibet contendam; quippe qui compertum habeo, Romanos tum una nobiscum, tum et solos, definitis quibusdam diebus sic illud pronunciare, secundum priscam videlicet traditionem. Sed enim hoc velim scire, utrum dogmatica commota quaestione, sine ullo huius examine, quasi in re confessa, Romani de falso dogmate propter additamenti rationem, reprehensi fuerint, et illi huius deletioni consenserint. Hoc, inquam, cognoscere velim; sed nihil eiusmodi actum comperio, neque alius quisquam tale aliquid dicere poterit, quantumlibet libros hanc historiam tractantibus evolvat; nisi forte neoterici quidam scriptores id mutarunt vel etiam mutabunt; cuiusmodi alia plurima usuvenerunt in schismate atque evenient, et nunc et antea peractum fuit. Contra autem unusquisque cognoscet deprehendetque, quaecumque Photius iam saepe nominatus prius dixerat scripseratque contra romanam ecclesiam de vocabuli additamento, accusans illam et de absurdis arguens, ideoque blasphemiarum catenas ne-

1) In romana ecclesia Metochitae nostri aetate, adhuc cantatum fuisse certis anni diebus, ob antiquitatis reverentiam, absque additamento symbolum, vellem mihi certius ex historia demonstrari.

καὶ τὰ πάνδεινα ῥωμαίοις προσεπιτρίβων ἐγκλήματα, δίχα πολυπραγμοσύνης τινός, οἷα καθαρὰν καὶ ὁμολογουμένην ἐπιφερόμενα τὴν κατάγνωσιν, πυρὶ καὶ ἀναθέματι παραδέδωκεν, ἐκεῖνο ποιησαμένων πρὸς ταῦτα ῥωμαίων, ὃ καὶ νῦν οἶδα τούτους ποιεῖν, δεκτοὺς μὲν ἡγεῖσθαι καὶ ἀσπαστοὺς, καὶ ὀρθοδόξου φρονήματος κήρυκας τοὺς τὸ σύμβολον ὡς καὶ ἐῤῥέθη πρότερον καταγγέλλοντας, καὶ μετ' αὐτῶν εἰρηνεύειν αἱρεῖσθαι· ἐπειδὴ καὶ κατά τινας ὡς ἔφημεν τεταγμένας τῶν ἡμερῶν οὕτω διατρανοῦντες τουτοῖ καταφαίνονται καὶ πατρικὴν ἴσασι τὴν παράδοσιν.

η'. Εἰ δέ τις τὴν προσθήκην εἰς ἄτοπον ἀπάγειν ἐπιχειροίη, καὶ μὴ σύμφωνον εἶναι ταῖς τῶν πατέρων θεολογικαῖς ἑρμηνείαις, κἀκ τούτων συγκροτεῖσθαι διϊσχυρίζοιτο, καὶ βοήσουσι, καὶ διαγωνίσονται, καὶ οὐδ' ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο τῆς πρὸς αὐτὸν * διαμάχης ἐκστήσονται· ἃ δὴ καὶ Φώτιος συνειδὼς * ita cod. οὕτω θέσθαι τὰ κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας παρ' αὐτοῦ λαληθέντα, καὶ εἰς τοιαύτην ἀφάντωσιν παραπέμψαι καὶ διενοήθη καὶ πέπραχε· καὶ οὐκ ἄν cod. f. s. a. τις ὀρθῶς ταῦτα κρίνων, καὶ βίβλοις ἐμφανῶς ἐγκείμενα βλέπων, λόγους παραδέξαιτο τῶν ἀντιλεγόντων, ὡς ἡ γεγονυῖα τοῦ συμβόλου κατὰ τὸ μέσον ἀνάγνωσις ἀνατροπὴν δίδωσιν ἐννοεῖν παρὰ ῥωμαίοις γένεσθαι τῆς προστεθειμένης σφίσι φωνῆς· οὐδένα γὰρ τῶν ἁπάντων οἴομαι εἶναι, ὃς ἂν λόγους πραγμάτων ἀνθέλοιτο· τὸ μὲν γὰρ ἀϊστωθῆναι, καὶ ἀπωλείᾳ παραδοθῆναι πᾶν λαληθὲν καὶ γραφὲν κατὰ ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ εἰρημένῃ φωνῇ, πραγματικῶς τοῖς τότε πραχθεῖσιν εὕρηται, καὶ διήνυσται, καὶ οὐδαμῶς τὰ περὶ τούτου τὸ παράπαν ἀμφίκρημνα· τοῦτο δὲ τὸ παρὰ τῶν ἀντικαθισταμένων ἀντιτιθέμενον πραγματικῶς οὐμενουν εὑρημένον ἐστίν· ἄλλως δὲ καθέστη-

cteos, et horribilia Romanis impingens crimina, ea mox absque ulla difficultate, ceu manifeste damnari digna, igni atque anathemati ab eo tradita fuisse; quod ipsum antea Romani fecerant: qua in sententia ipsos nunc quoque perstare scio, quia admittunt carosque habent, ceu orthodoxae sententiae praecones illos qui symbolum, ut antea recitabatur, ita retinent; cumque his pacem fovere volunt: quandoquidem et Romanos ipsos certis, ut diximus, constitutis diebus ita symbolum recitare apparet, nec patrum traditionem ignorare.

8. Quod si quis additamentum dicere absurdum ausit, et theologicis patrum interpretationibus minime consonum, atque hinc bellum conflare conetur, clamabunt illi et decertabunt, et quicquid accidat, ab hac decertatione non desistent. Cuius rei probe conscius etiam Photius, dicta a se adversus romanam ecclesiam seponere, et publicae luci subducere cogitavit effecitque. Nec quisquam de his recte iudicans, et ea libris palam consignata videns, verba contradicentium admittet, quod illa in medio concilio symboli lectio suadeat factam fuisse a Romanis additamenti sui retractationem. Neminem quippe esse arbitror qui verba factis anteferat. Etenim abolitum et pessumdatum dictum omne et scriptum adversus romanam ecclesiam ob id vocabulum fuisse, reapse in illius temporis commentariis invenitur; et ita omnino actum fuit, nec ulla circa id ambiguitas superest. Hoc ne ab adversariis quidem ipsis obiectum comperitur. Alioqui vero synodalis oratio ab his habita

κεν λόγος παρ' αὐτῶν συναγόμενος· οὐκ ἀμφίβολον γοῦν ὁποτέρῳ προσθετέον ἀμφοῖν· οὐ γὰρ δὴ καὶ ἀμφότερα στέρξουσιν οἱ ἀντιπροτείνοντες· εἰ δὲ καὶ τούτου φιλονείκως ἀνθέξονται, οὐχ ὁρῶ πῶς ἂν ἄμφω συνδράμοιεν ἐναντίως φερόμενα· ἔπειτα εἰ θάτερον μὲν ἐξ ἀνάγκης προβῆναι φαῖεν, ἐριστικώτερον τὸ πρὸς ἀθέτησιν δηλαδὴ χωρῆσαι ῥωμαίους τῆς πολλάκις διαληφθείσης φωνῆς, τὸ δ' ἕτερον συμβῆναι γενέσθαι κατὰ συγχώρησιν διὰ τὸ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐθέλειν τοὺς τότε περιποιήσασθαι, πῶς ἂν τὸ δεύτερον τουτοῖ, ἐπεί τοι γε τὸ πρῶτον ἀπολελογημένον ἐστὶ, καλῶς ἔχειν ἐρεῖν τις ὅλως ἀνάσχοιτο; καὶ μὴ μέγα κραυγάσειε, τῶν αἰσχίστων καὶ ἐπισφαλῶν πεφυκέναι περιποιήσεως ἕνεκα καταπροέσθαι, καὶ πυρὶ καθυποβαλεῖν τὰ πρὸς ἀποσόβησιν καὶ ἀποτροπὴν τοῦ δεινὴν καὶ οὐ φορητὴν κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς τὴν ἀτοπίαν ἐμφαίνοντας;

θ'. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο δοίη τις κατὰ συγγνώμης περιουσίαν πολλὴν τῷ πυρὶ παρὰ τὴν ῥηθεῖσαν αἰτίαν καθυπαχθῆναι ταυτὶ, πῶς δὲ καὶ ἀναθέματι, ἐκεῖνο μὲν συγχωρήσει τὶς ἴσως, ὡς ἔφημεν, ἵν' ἐξαλειφθεῖεν, καὶ μὴ ἐναπολειφθεῖεν στήλη τις οἷον καὶ θρίαμβος τῶν ῥωμαίοις βλασφημιῶν κατ' αὐτούς; τοῦτο δὲ πῶς, οὐκ ἔχω συνιδεῖν ὁπωσοῦν, εἰ μὴ κακίαν ἦν ἀριδήλου γεννήματα· οὐ γάρ δή που τὶ ἀγαθὸν, καὶ καλὸν καὶ ἀποτρεπτικὸν σκαιοῦ καὶ ἀτόπου κρίνεται ἀναθέματος· ἀλλ' εἴ τι ἀναιρετικὸν ἀγαθοῦ καὶ ὀρθοῦ, γράφεται ἀτοπίας καὶ βλασφημίας, καὶ ἀναθέματι καθυπάγεται. Τοῦτο καὶ Φώτιος οἶδε, καὶ τὰ πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐξενεχθέντων αὐτῷ κατὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ τῆς ὀρθῶς ἐχούσης εἰρήνης
Cod. f. 6. b. ἀνθρωπίνῳ πάντως ὡς δέδεικται ὀλισθήματι, οὕτω διανοηθεὶς διεπράξατο,

extat. Non est ergo ambiguum utris adsentiendum sit. Neque enim adversarii utrumque simul volent. Quod si forte id contentiose propugnare velint, haud video quomodo ambo haec repugnantia concurrere queant. Deinde, si alterum necessitate factum dicant, quod nempe nimiam perosi contentionem, ad saepius iam nominati vocabuli deletionem Romani devenerint; alterum vero indulgenter actum fuerit, quia tunc romanam ecclesiam studebant Graeci sibi conciliare; quomodo, inquam, hoc alterum, si prius illud admissum sit, constare aliquia dicere omnino velit? neque potius magnopere clamet, turpissimum fuisse et exitiosum, benivolentiae adquirendae causa, proiicere ignique ea tradere, quae ad arcendam et averruncandam pertinebant gravem atque intolerabilem, ut ipsis videbatur, pravitatem.

9. Quod si quis forte concedat, veniae quadam exuberantia, flammis scripta illa dictam ob causam fuisse tradita; quomodo id de anathemate aeque concedat, ut diximus nempe ut deleretur, nec omnino superesset titulus veluti ac monumentum Romanis contra ipsos blasphemiarum? Hoc quomodo se habeat, nullo modo intelligere queo, nisi ii manifestae nequitiae genimina erant. Non enim quod bonum est et pulchrum, et mali pravique deletorium, id anathemate damnatur; sed si quid potius bono rectoque nocet, id pravum blasphemumque iudicatur, et anathemati subiicitur. Hoc et Photius noverat, nempe emendandas esse invectiones suas contra romanam ecclesiam rectumque pacis statum, quae humano prorsus, ut ostendimus, conti-

ῥωμαίων τῶν τότε διαπρεσβευσαμένων πρὸς αὐτὸν φιλοστόργως διατεθέντων, καὶ τὰ τοῦ ἔργου καλῶς διαιτησαμένων, καθόσον ὠφείλετο· ἡνίκα καὶ ἀλλήλους ἑκάτεροι δεξιῶς ἐφιλοφρονήσαντο, οἱ μὲν ταῖς ἀπὸ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας ἱερατικαῖς δωρεαῖς, ὁ δὲ δεξάμενος ταύτας, τὸν φελώνην φημὶ, τὸ ὠμόφορον σὺν τῷ στιχαρίῳ καὶ τὰ σανδάλια· καὶ ἡσθεὶς οὐ μικρῶς, καὶ πολλαῖς εὐφημίαις αὐτοὺς, καὶ πρό γε τούτων τὸν στείλαντα Πάπαν ἀντιδεξιωσάμενος. Εἶχε μὲν ἐς τόδε πέρας Φωτίῳ τὰ πράγματα καὶ πῆξιν ἐλάμβανεν ἀρίστην τὰ τῆς ὁμοφροσύνης ταῖν ἐκκλησίαιν ἀμφοῖν, καὶ συνοδικῷ στηρίγματι καθίστατο κρατυνόμενα· καὶ καθεκάστην ἦν μᾶλλον ἐπιδιδόντα χρόνων καὶ προσώπων ἀλληλοδιαδόχοις παραδρομαῖς· τῶν μὲν συχνῶν ἐπιμετρουμένων τῇ ἀκαθέκτῳ τούτων κινήσει καὶ τῇ ῥοῇ, τῶν δὲ καὶ αὐτῶν ἐπεκτεινομένων οὐκ εἰς βραχὺ, ὡς εἰς ἕκτον πρὸς τῷ δεκάτῳ 1) προβαίνειν αὐτοὺς ἀριθμὸν, πατριαρχικοῖς ἀξιώμασιν ἐνσεμνυνομένους μετὰ Φώτιον τὸν λόγῳ καὶ σοφίᾳ πολὺν, καὶ πολλῶν χαρισμάτων ὡραϊζομένους φαιδρότησιν, οἷς ἅπασιν ὑπῆρχε κατὰ διαδοχὴν τὸ καθημέραν ἐπὶ πλέον συνέχειν τοὺς τῆς ὁμογνωμοσύνης, καὶ συναφείας νόμους, καὶ παραπέμπειν ἐς ἀδιάλυτον.

ι'. Οὐκ ἔμελλε δὲ ἄρα μὴ οὐχὶ καὶ ταῦτα περιτραπῆναι, καὶ ἀλλοιωθῆναι κακῶς τῷ περιτρέπειν εὐμηχάνῳ καὶ ἀλλοιοῦν εἰδότι πᾶν ἡμῖν ἀγαθὸν εἰς ἐναντίαν μεταβολὴν, ὅσα καὶ φύσιν ἐκ τῆς πρὸς τὸ χεῖρον συννεύσεως εἰληχότι πονηρὰν ἀπ' ἀρχῆς καὶ μισάνθρωπον, καὶ πρὸς πᾶν ἡμῖν λυσιτελὲς δυσμενῆ καὶ ἐπίβουλον· ἔνθέν τοι καὶ πάλιν τὰ συνήθη ποιοῦν τι, κλύδων ἐπεγείρεται κοσμικὸς, καὶ σάλος ἀνατεινάσσεται τοῦ προτέρου σφοδρότερος, ὅσῳ καὶ διαρκέστερος κατ' αὐτῶν καὶ πάλιν τῶν μεγίστων τῆς οἰκου-

gerant lapsu. Haec reputans, ita se gessit, romanis eum legatis amanter tunc complectentibus et negotium bene componentibus, prout par erat. Quo tempore invicem feliciter munerabantur, illi quidem sacerdotalibus apostolicae sedis donis, quae Photius recepit, phelonio scilicet, omophorio cum stichario atque sandalibus; non parum inde exhilaratus, multisque illos laudibus cumulans, et in primis qui eos miserat Papam resalutans. Hunc habuit exitum res cum Photio, et optimam nacta est stabilitatem ambarum ecclesiarum concordia, quae synodali confirmatione solidata constabat, et per annos singulos magis convalescebat, perque successiones personarum; dum tempora incessabili cursu fluunt, personae autem ipsae non breve spatium occupant; etenim sexdecim extitere patriarchali dignitate ornati, multisque charismatum splendoribus clari, post illum praecipuum eloquentia et sapientia Photium: quibus omnibus ex ordine cordi fuit sollertius quotidie conservare concordiae atque unionis leges, et insolubiliter continuare.

10. Nihilominus futurum non erat, ut haec minime pessumdarentur atque in deterius mutarentur ab eo, qui facile evertere et pervertere nostrum omne bonum in contrarium scit; quatenus naturam sortitus est proprio instinctu ad malum proclivem perversamque ab initio, hominique infestam, atque utilitatibus nostris invidentem et insidiosam. Dum hic itaque more suo se gerit, universalis concitatur tempestas,

1) A Photio ad Cerularium sexdecim adamussim extiterunt patriarchae.

μένης φυλῶν. Καὶ ἡ ἐξ ὑποβολῆς αὐτοῦ τῆς κινήσεως ταύτης αἰτία ἔνθεν ἔσχε τὰς ἀφορμάς· τῶν τῆς βασιλείας σκήπτρων ἐπειλημμένος Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἐδείκνυτο· τούτῳ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα γνωρίσματα τῆς ἀρχῆς ἐν ὑποταγῇ δουλοσύνῳ πόλεων καὶ χωρῶν καὶ νήσων καὶ διαφόρων ἐθνῶν θεωρούμενα, καὶ κατὰ κλῆρον βασίλειον ἀφικόμενα, οἷα τὴν πασῶν ὑπερμεγέθη δυναστείαν ἀνεζωσμένῳ, καὶ τὴν ἁπασῶν ὑπερκειμένην αὐτοκρατορίαν διέποντι· πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ τῶν Σικελῶν νῆσος τῶν ζυγὸν ἑλκομένων
cod. f. 6. a. *δούλειον ἐγνωρίζετο· πλὴν οὐκ ἀνέτως ὡρᾶτο, καὶ οἷον μετ' ἀδείας ἕλκειν αὐτόν· ἀλλ' εἶχε πρὸς τοῦτο τὶ καὶ ἀντίζουν ἐκ βαρβαρικῆς ἐπιθέσεως· οἱ γὰρ ἐκ τῆς ἀντιπέραν Λιβύης Ἀγαρηνοὶ διαπόντιοι ἐπελθόντες, κατασχεῖν αὐτὴν ἐπεχείρουν καὶ δεινὰ τὰ μὲν ἤδη ἐποίουν, τὰ δὲ δράσειν ἠπείλουν, αὐτοῦ που σκηνώσαντες· ταύτῃ τοι καὶ τῷ κραταρχοῦντι ἐδέησε στεῖλαι τοὺς ἀποσκευασομένους αὐτήν· καὶ δὴ πλείστων καταπεμφθέντων, στέλλεται καὶ ὁ Μανιάκης Γεώργιος ἡγησόμενος τοῦ παντὸς ἔργου, ὅσα καὶ τῶν εὖ γεγονότων ἀνὴρ στρατηγίαις ἐνδιαπρέψας καὶ ἀρεϊκὸς φανεὶς τὴν χεῖρα καὶ περιδέξιος· τούτῳ τῇ νήσῳ προσεπιβάντι προσγίνεται καὶ στῖφος ἕτερον στρατιωτικὸν, ἐκ τῶν τῆς Ἰταλίας συνειλεγμένον μερῶν, κεκελευσμένον ὂν καὶ τοῦτο πρὸς τοῦ κρατάνακτος· οὗτοι συμφορηθέντες ἀρχηγὸν ηὔχουν ἐκ τῆς οἰκείας ἐθναρχίας τῶν Τίνα Βριτοῦ 1) καὶ γενναίων· Ῥομπέρτος ὄνομα τῷ ἀνδρὶ, Μπισκάρδος τοὐπώνυμον· καὶ τῷ Μανιάκῃ συνετετάχατο, ὑπ' αὐτὸν τελοῦντες, καὶ τοῖς ἐναντίοις διηνεκῶς συμπλεκόμενοι.*

et priore vehementior ac diuturnior commovetur procella inter easdem rursus maximas mundi nationes. Iam huius, instigante daemone, commotionis initium hanc caussam habuit. Constantino Monomacho imperii sceptrum tenenti multa alia suberant principatuum genera, servili obedientia addictorum, urbium videlicet, regionum, insularum, diversarumque gentium, in regium patrimonium adscitarum, propterea quod ipse sublimissima potentia polleret, et supremam in omnes auctoritatem teneret. In iis qui servile iugum ferebant, Siculorum quoque insula censebatur; sed ea nec libere nec tute illud gestabat: habebat enim insuper contrarium aliud a barbarica incursione iugum. Namque Agareni ex opposita Libya maritimo cursu supervenientes, ipsam occupare nitebantur; et modo saeva damna inferebant, modo se illaturos minitabantur, fixo ibidem alicubi tentorio. Propterea opus erat imperatori mittere illuc, qui eam liberarent. Post alios plurimos, mittitur etiam Maniaces Georgius, qui toti expeditioni praeesset, vir nobilis, ductandis exercitibus clarus, martiali fortitudine notus et peridoneus. Huic in insulam descendenti supervenit alius quoque militaris globus, cum collecticia ex Italiae partibus manu, qui pariter proprii regis nutibus parebant. Hi coëuntes, ducem habebant de propria Normannorum gente satis strenuum, cui Robertus nomen, Viscardus autem cognomen: initaque cum Maniace societate, eique obsequentes, manus cum hostibus perpetuo conserebant.

1) Ita legere mihi videor obscuratam in hoc vocabulo scripturam. Quid vero si legere liceat τὸν Ταγκρέτου γενναῖον? *Tancredi strenuum filium?* interim *Normanni* menti occurrebant. Allatius ipse lituram non explicuit, sed lacunam in suo apographo fecit.

ια'. Ἀλλ' ὁ Μανιάκης ὀλιγωρήσας τῶν ἐν χερσὶ . . ἑτέρου σκοποῦ, σφοδρῷ καὶ ἀκαθέκτῳ κινήματι τῆς ψυχῆς τοῦ κρατοῦντος κατεξανίσταται· τὸ μὲν ὅθεν καὶ ὅπως, οὐ δοτέον ἐστὶ τῷ παρόντι μοι ἐγχειρήματι ἔξω τοῦ λόγου φερόμενον, καὶ πλέον δὴ τῆς σεμνότητος, ἄλλως τε καὶ ἑτέρων πλατυκῶς ἱστορούντων διαγγελλόμενον 1)· κατεξανίσταται χόλῳ . . ἀμύνης ἀσχέτῳ φορᾷ, καὶ συσσημον πᾶν ἑαυτῷ περιάπτει τῆς βασιλείου περιωπῆς· κἀκεῖθεν ἀπάρας συνάμα στρατῷ παντὶ τῷ ῥωμαϊκῷ διατριβῇ . . προσεικειωσάμενος, ἐκεῖσε τὸν Ῥομπέρτον καταλιμπάνει συνάμα τῷ ὑπ' αὐτὸν ἐξ Ἰταλίας ὁπλιτικῷ, πιστὰ οἱ θέμενον ὅρκια, ἦ μὲν εὐγνωμόνως ἔχειν, καὶ τὰς βαρβαρικὰς ἐφόδους ἐκεῖθεν ἀποτειχίσαι, καὶ γενναίως τούτοις ἀνταγωνίζεσθαι· οὕτω θέμενος ταῦτα δεύτερα πάντα τῆς οἰκείας ὁρμῆς, ἔσπευδεν ὅλῳ ῥυτῆρι καταλαβέσθαι τῆς Βύζαντος, διαπεραιωσάμενος πρὸς τὴν Ἤπειρον· ἔμελλε δὲ ἄρα καὶ Μονομάχῳ τῷ βασιλεῖ τὸ πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ διαναστῆναι τάχος ὅσον ἀντιπαράταξιν· ἀμέλει τοι καὶ στρατὸν ἀξιόμαχον συναγείρας ἐκπέμπει κατὰ τοῦ Μανιάκη σπουδῇ, τῶν τινα μεγιστάνων τομίαν καταστησάμενος ἐπ' αὐτῶν, ἠσκημένον ἄριστα τὰ πολέμια· εἴς τινα γοῦν τῶν ἰθυτενῶν πεδιάδων λίμνης Ὀστρο- cod. f. 6. b βοῦ καλουμένης ἄμφω προσβάλλουσι τὰ στρατεύματα, καὶ συμπλοκὴ γίνεται τῶν πώποτε κρατερά· καὶ νίκη μὲν τῷ Μανιάκῃ τὰ πρῶτα φαιδρὰ ἐπιμειδιᾷ, τελευτᾷ δὲ ὅμως εἰς ἧτταν θανατηρὰν ὁμοῦ καὶ ἀπόπτυστον· ὡς γὰρ οἱ τοῦ βασιλέως τραπέντες κατακράτος ἔφευγον διωκόμενοι, αἴφνης ὁρῶσιν ἵππον βασιλικῶς ἐσταλμένον ἱππότου χωρὶς ἐκ τοῦ μέρους τῶν καταδιωκόντων, προδραμόντα τούτων καὶ προαλλόμενον· καὶ τῷ ἀδοκήτῳ καταπλαγέντες, θεῖον

11. Verumtamen Maniaces res praesentes parum curans, alio sibi fine proposito, vehementi infrenique animi motu adversus imperatorem rebellat. Cur id vel quomodo, non licet huic suscepto operi tradere, et extra propositum, immo et ultra argumenti nostri dignitatem, evagari: praesertim quia iam alii historiam hanc late exornarunt. Rebellat itaque iratus, ultionis immani impetu instinctus, et insignia omnia regalis maiestatis adsumit. Tum illinc cum universo romano exercitu discedens, Robertum, quem convictu sibi fecerat familiarem, relinquit ibi cum italicis quae ei parebant copiis, accepto ab eo iureiurando, fore sibi benivolum, et barbaricos inde incursus propulsaturum, strenueque obstiturum. His ordinatis, quae omnia infra eius scopum erant, properabat effusis velut habenis ad Byzantii occupationem, facto in Epirum descensu. Necesse fuit igitur ut imperator vicissim Monomachus celeriter adversus rebellantes copias consurgeret. Quamobrem forti collecto exercitu, adversus Maniacem mittit, praeposito huic de proceribus eunucho quodam, bellicae artis egregie perito. In quadam itaque oblonga planitie, prope Ostrobi lacum, ambo concurrunt exercitus, fitque pugna acerrima: et victoria quidem primum Maniaci laeta arridet; sed postremo desinit in exitialem simul cladem atque turpissimam. Etenim dum regii in fugam conversi totis viribus fugiunt, persequentibus hostibus, repente vident equum regaliter ornatum, seorsum ex fugientium parte procurrentem praecedentemque: quo insperato visu attoniti, divinum quid existi-

1) Legatur Cedrenus ed. paris. T. II. p. 756.

εἶναι τὸ πρᾶγμα ἐνόμισαν, καὶ μὴ ἂν πώποτε τῷ Μανιάκῃ χρηστόν· οὐκοῦν καὶ στρέψαντες χαλινὰ δρόμῳ πολλῷ, καὶ γενναίῳ ψυχῆς παραστήματι χωροῦσι κατὰ τῶν ὑπεναντίων νεανικῶς, καὶ θᾶττον τούτους ὤσαντες εἰς φυγὴν, ἐντυγχάνουσι τῷ Μανιάκῃ νεκρῷ κατὰ μέσον κειμένῳ τὸ ἱππήλατον ἐκεῖνο πεδίον ἐλεεινῶς, καὶ μηδὲ τὸ τυχὸν, ὥς φασιν, ἴχνος ἐπιφερομένῳ πληγῆς· τοιοῦτον μὲν τῷ Μανιάκῃ τέλος συνήντησεν.

ιβ΄. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος ὁ τῇ νήσῳ τῶν Σικελῶν ἐναπολειφθεὶς μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στίφους ἰταλικοῦ τῶν δικαίων τῆς ῥωμαϊκῆς κληρουχίας ἀντέσχεσθαι, τῶν συμβάντων ἐπεὶ κατήκοος γένοιτο, τὸν καιρὸν ἕρμαιον ἡγησάμενος, ἰταλὸς ὢν, καὶ τοιοῦτον ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν σύστημα στρατιωτικὸν, ἰδιοποιεῖται τὴν νῆσον· καὶ πᾶν ὃ τῆς βασιλείας ἐκεῖσε δικαίωμα κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν εἰς ἴδιον ἑαυτῷ κλῆρον καὶ ἀρχὴν ἰδίαν μεθίστησι, καὶ νεανικώτερον τῆς κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἀντιδικίας ἀντιλαμβάνεται, ὅσα καὶ ὑπὲρ ἰδίου τινὸς, καὶ μὴ ἀλλοτρίου, μαχόμενος. Οὐκ ἦν δὲ ἄρα πρὸς λήθης ταῦτα γενέσθαι τῷ τὴν βασίλειον σκηπτουχίαν ἰθύνοντι· τῷ τοι καὶ φροντίσιν ἑτέραις ἀσχολουμένῳ, καὶ μὴ καιρὸν ἔχοντι πρὸς ἀνάῤῥυσιν ἐπειχθῆναι τῆς Σικελῶν, τῷ καὶ πᾶσαν εἶναι ἀνάγκην, διπλοῦν οὕτω πόλεμον θεῖναι πρὸς ἄμφω τὰ γένη τοὺς ἐκ τῆς Ἄγαρ καὶ Ἰταλοὺς, τῶν δεόντων ἐλογίσθη τρόπον ἕτερον μεταχειρίσασθαι τὰ τοῦ πράγματος· καὶ δὴ στέλλει πρὸς τὸν
cod. f. 7. a. τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἀρχιερέα, τὸ δρᾶμα πᾶν ἀπαγγέλλων, τὴν ἀδικίαν ἐπεγκαλῶν, τοῦ τυραννήσαντος τὸ οἰκεῖον καταβοώμενος, καὶ παρ' αὐτοῦ τινὶ τρόπῳ τὴν ἐκδίκησιν ἐκκαλούμενος, ἅτε καὶ ἐγγειτόνων ὄντος τῷ ἀδικοῦντι, τούτῳ δὲ τὴν φυλὴν ἰταλῷ, καὶ παρὰ τοῦτο τὴν πρὸς ἅπαν ὑπακοὴν αὐτῷ πλέον τῶν ἄλλων ὀφείλοντι· ταῦτα τῶν Αὐσόνων ὁ τὰ σκῆπτρα

marunt, neque Maniaci fortasse prosperum. Itaque habenis conversis, magno cursu strenuoque animi robore adversarios fortiter invadunt; citoque illis in fugam trusis, in Maniacem mortuum incurrunt, medio in campo miserabiliter stratum, sine ullo ut aiunt vulneris accepti vestigio. Hic fuit Maniacis finis.

12. Robertus autem, qui in Sicilia relictus fuerat cum subiecto sibi italico agmine, ob romani defendenda imperii iura, auditis quae acciderant, peridoneum hoc tempus iudicans, italus princeps cum esset, talemque secum haberet militarem manum, insulam sibi vindicat, et omnia illic imperatoris iura, in multa vetantium solitudine, in sortem suam ditionemque convertit; fortiusque Agarenis repugnat, utpote qui iam pro sua, non aliena, re decertabat. Ceteroquin haec oblivioni traditurus non erat is qui imperatorium sceptrum tenebat. Cum tamen aliis curis distineretur, neque idoneum tempus haberet incumbendi ad Siciliae recuperationem, quia prorsus ei necesse fuisset duplex bellum gerere contra utramque gentem et Agarenorum et Italorum, putavit sibi oportere alio modo negotium adgredi. Mittit ergo legationem ad senioris Romae pontificem, rem actam exponens, iniquitatem criminans, de eo qui tyrannide rem suam occupaverat expostulans, et a pontifice quodammodo reparationem iniuriae exigens, utpote qui iniuriam facienti proximus esset, gente italo, et qui praeterea obedientiam ipsi prae ceteris deberet. Haec Ro-

κρατῶν· ὁ δὲ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τότε τὴν προστασίαν λαχὼν 1), περὶ τὴν αἴτησιν νωθρότερος τοῦ δέοντος γεγονὼς, καὶ ἀναβολαῖς οὐκ οἶδ᾽ ὅπως χρησάμενος· (πέπεισμαι δὲ ὡς διά τινας προηγησαμένας αἰτίας, ὁποῖα φιλεῖ συμβαίνειν μέσον ἱεραρχῶν καὶ ἀνάκτων τοιούτων, καὶ μάλιστα τὴν ἑκατέροις ἀνήκουσαν ἰσχὺν περιόπτων, καὶ πολλοῖς διειργομένων ἔθεσι, καὶ τοπικοῖς διαστήμασι) τὸν τοῦ βασιλέως ὑπανάπτει θυμὸν, τὸ σφέτερον συμβαλλομένου, καὶ μηδὲ πρὸς ὀλίγον τῆς ἀνενδοιάστως αὐτῷ προσδοκωμένης ἐπιτυγχάνοντος ἀντιλήψεως.

ιγ΄. Τοιγαροῦν μελετῶνται καὶ πάλιν κατατομαὶ τοῦ τῆς ἐκκλησίας ἑνιαίου σώματος τοῦ Χριστοῦ· συσκευάζονται καὶ αὖ χωρισμοὶ τῶν ἀπὸ Χριστοῦ κεκλημένων ἀμφοτέρων ἐθνῶν· συνεφάπτεται τοῦ ἔργου διαφερόντως ὁ τηνικαῦτα τὸν πατριαρχικὸν θρόνον κατέχων Μιχαὴλ τοὐπίκλην ὁ Κηρουλάριος, πάλαι μὲν ὠδίνων τὸ ἀπὸ τοῦ Πάπα διαῤῥαγῆναι, ὡς τὸ πρωτεῖον ἰδιαζόντως κληρώσαιτο, μὴ παραχωρούμενος τούτου καθόσον ἐφίετο συνελεύσει καὶ ἑνώσει τῇ πρὸς αὐτόν· καὶ τὸ ὁποσοῦν ἀνακρίνεσθαι, ἐν δεινῷ τιθέμενος καὶ οὐ φορητῷ· ἐπεὶ λόγος 2), καὶ λόγοις ματαίοις ἐν φαντασίᾳ γενέσθαι τοῦ κατ᾽ ἐκεῖνον ἐλλαμπρυνθῆναι τοῖς ἐρυθροβαφέσιν ἀπήχθη· τότε δὲ τὴν ὠδῖνα λύσας καὶ κυοφορήσας τὸ συλληφθὲν, τοῦ καιροῦ μονονουχὶ ἐπιστάντος τῆς εἰς φῶς τοῦ ὠδινομένου παρεισφορήσεως, ἡνίκα καὶ κατὰ τοῦ Πάπα βασίλειος ἀγανάκτησις ἔνθεν κορυφωθεῖσα καταφέρεται ῥύμῃ πολλῇ τῆς ἑνωτικῆς ἀλληλουχίας ἑκατέρων ἐκκλησιῶν, κἀκ τινῶν συμπτωμάτων κοσμικωτέρων τὰς ἀρχὰς λαβοῦσα τῶν αἰτιῶν, τὰ ἐκκλησιαστικὰ τέλεον διΐστᾷ, καὶ εἰς παντελῆ συνελαύνει διάλυσιν· καὶ ἃ σύνοδος, ὡς ἐλέχθη, τοσ-

manorum imperator. Qui vero romanae ecclesiae tunc praeerat, aequo segniorem postulatis se praebuit (puto ob aliquas praevias offensas, quae inter antistites atque reges fieri solent, praesertim propria unumquemque potentia spectabilem, et multis differentes moribus ac locorum intervallis). Ea porro res, imperatoris succendit iram, dum suam sibi rem repetit, neque tamen vel minimum auxilium impetrat, quod sibimet indubitanter expectabat.

13. Ergo rursus cogitantur unius Christi corporis, sive ecclesiae, divisiones: parantur denuo secessiones utriusque gentis de Christi nomine dictae. Urget opus in primis qui tunc patriarchalem sedem tenebat Michahel cognomento Cerularius, qui iamdiu separationem a Papa moliebatur, ut sibi primatum vindicaret, cuius voti compos fieri non poterat, manente cum Papa concordia et unione; simul quia quamlibet aliquando censuram pati, molestum sibi iudicabat et intolerabile: vano denique in sua phantasia desiderio fulgendi aeque ac ille purpureis coloribus abducebatur. Tunc utero quasi resoluto conceptum peperit, instante veluti tempore partûs in lucem effundendi; dum scilicet regia in Papam indignatio gravi tumentique impetu ferebatur adversus ambarum ecclesiarum compaginem: quod odium sumpta a mundanis causis origine, rem demum ecclesiasticam dilaceravit, et ad omnimodam

1) Erat hic S. Leo IX, qui cum Italiae certe Normannis bellum gessit usque ad suam apud Beneventum captivitatem. — 2) Ita codex, non sine quadam tamen litura.

cod. f. 7. b. οὕτων ἀρχιερέων ὁμηγύρει συγκροτηθεῖσα Φωτίου τὰ πρῶτα φέροντος ἐπερρώσει ἐποικοδομησαμένη καὶ βεβαιώσασα, καὶ πᾶν τοῦ μέσου σκάνδαλον ἀποῤῥίψασα κανονικῶν ἐκθέσεων ἀποφάσεσι, ταῦτα Κηρουλάριος ὁ διαληφθεὶς πατριαρχικῶς προϊστάμενος, καὶ τὸν καιρὸν ἁρπάσας ἀπαξαπλῶς ἐκαινοτόμησε, καὶ συνέχεεν, οὐκ ἐξετάσεως δεηθεὶς, οὐ δικαστηρίων, οὐ λόγων, οὐ συνελεύσεων, ἀλλὰ μόνης τυχὸν ἐπιταγῆς ἐγγράφου βασιλικῆς, καὶ μετ' αὐτῆς συνάμα καὶ λοιποῖς ὑπ' αὐτὸν τελοῦσι ἀρχιερεῦσιν εἰς βραχύ τι πάνυ στενουμένοις τοῦ ἀριθμοῦ, τὴν ἐκκοπὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ Πάπα παραυτὰ ποιησάμενος, καὶ τὸ πᾶν ἐντεῦθεν δραματουργήσας τοῦ σχίσματος ἔκ τοτε κραταιωθέντος ἐπὶ κακῷ τῆς ὑμετέρας ἐπικρατείας καὶ γενεᾶς καὶ τῶν ἡμετέρων οἴμοι πραγμάτων ἁπλῶς 1).

ιδ'. Τίς γὰρ τῶν ἁπάντων ἐπιστατικώτερον διελθὼν ὅσα τῶν ἀνέκαθεν ἱστορηθέντων βίβλοι διαγορεύουσιν, οὐκ εἴσεται παρευθὺς ὡς ἐξ ἐκείνου καιροῦ εἰς τοὐναντίον εὐκληρία πᾶσα ῥωμαίοις προὐχώρησεν; οὐ τοῖς ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας δή φημι Ῥώμης, ἀλλὰ τοῖς ἀπὸ τῆς νέας καὶ ἡμετέρας· μὴ γὰρ σύγχυσις ἐντεῦθεν ἐπέσθω τίς τῷ ἀκροατῇ, τοὺς λόγους εὖ εἰδότι τῆς μιᾶς ἀμφοῖν κλήσεως τῆς τε τῶν ῥημάτων ἐννοίας τοὺς ἐξ ἑκατέρων τῷ λόγῳ διαλαμβανομένους παριστώσης ἁπανταχοῦ, καὶ μὴ ἐώσης παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, αὐτόν ποτε σφάλλεσθαι 2). Τίς, ὅπερ ἔλεγον, ἐνδιατρίψας παλαιοῖς διηγήμασι τῶν ταῦτα συγγεγραφότων ἀνδρῶν οὐκ εἰδοίη διαφανῶς, ὡς ἐξ ἐκεί-

secessionem deduxit. Nam quae synodus, uti dictum est, tot episcoporum numero condensata, convocante Photio, aedificaverat, roboraverat ac stabiliverat, remoto omni per canonicarum ordinationum decreta scandalo, ea Cerularius praedictus in patriarchali culmine constitutus, captato tempore, omnino subvertit permiscuitque, nullo examine adhibito, nec iudicio, nec disceptatione, neque congressu; sed uno prolato imperatoris scripto mandato: cui fretus, una cum reliquis qui ei suberant paucis oppido episcopis, ad exiguum plane numerum redactis, Papae nomen subito delet, plenam hinc tragoediam schismatis peragens, quod ex eo tempore in detrimentum heu! nostri imperii atque nationis, nostrarumque rerum omnium, firmitatem accepit.

14. Quis enim paulo consideratius percurrens quae scripti antiquitus libri narrant, non statim agnoscat, quod ex illo tempore tota in contrarium versa sit Romanorum prosperitas, non illorum dico senioris Romae, sed nostrae novae; nolo enim confusionem aliquam audienti oboriri, qui causam sciat unius amborum populorum appellationis, et quod verborum vis ita utrosque in loquendo semper complectitur, ut homonymiae tamen causa non sinat errare. Quis, ut aiebam, in antiquis

1) Scholion. Ὅρα πῶς ἐπὶ κακῷ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς ἐγένετο ἡ ἀποκοπὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ Πάπα ὑπὸ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Cerularii schismaticum facinus legitur authenticum apud Allatium de consensu lib. II. cap. 9. Quin adeo ipsum separationis lacrymabile edictum ab eo in quatuordecim episcoporum concilio propositum, non sine aliorum qui Constantinopoli aderant praesulum, ut ibi dicitur, adstipulatione, recitatur ab eodem Allatio de libris eccl. Graecorum dissert. II. ed. paris p. 161. seqq.

2) Notissimum est, byzantini quoque imperii homines, romanorum nomen conservasse. Ipsi etiam orientales byzantinum imperium vulgo romanum in suis scriptis appellant, et Romam pro Byzantio scribunt.

νων ἄρα τῶν χρόνων, ἐν οἷς καὶ Μονομάχος ἣν τὴν βασίλειον διεξάγων ἀρχὴν, ἀνωμαλία πᾶσα τοῖς ῥωμαίων ἐπηκολούθησε πράγμασι· καὶ συνιστᾷ μοι πρὸς τοῖς ἄλλοις τὸν λόγον καὶ Πέτρος Ἀντιοχείας, πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον ἐπιστέλλων τὸν Κηρουλάριον, παθαινόμενος ἐπὶ τῷ τῶν ἐκκλησιῶν χωρισμῷ, καὶ ταῦτα που λέγων τῆς ἰδίας ἐπιστολῆς, μή ποτε διὰ τοῦτο τὰ ἡμέτερα ὡς ἐπίπαν οὐκ εὐοδοῦνται στρατεύματα 1). Καί τοιγε μικρά τινα πάνυ τῶν πολλῶν οὗτος καὶ μεγάλων καταιδεῖν ἐπεφθάκει, ἃ ῥωμαίοις ἐπεισπεπτώκασιν· αὐτίκα γὰρ τοῦ τότε καιροῦ παντελοῦς ἔργον ἀλλοτριώσεως τῆς αὐσονικῆς κραταρχίας αὐτὴ ἡ ὀνομαστοτάτη νῆσος τῶν Σικελῶν ἔκ τοτε τῷ ἀποστάτῃ Μπισκάρδῳ παγιωθεῖσα, καὶ τέλεον ἀποσχοινισθεῖσα τῶν ἡμετέρων ὁρίων, ὡς εἰ μηδ' ἦν ποτε· Καλαβρία πρὸς ταύτῃ τὸ ἡδὺ τῶν αὐσονικῶν θεμάτων καὶ χαριέστατον, καὶ πάντα φερωνύμως βρύον καλὰ 2), Γνώρισμα τῶν ἡμερῶν ἐκείνων πικρὸν καὶ ἐλεεινότατον· ἡ εὔκαρπος καὶ πίειρα γῆ, τῶν ῥωμαϊκῶν σχοινισμάτων τὸ κάλλιστον τμῆμα καὶ παμφορώτατον, ἔθνει τηνικαῦτα παραδοθεῖσα τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην μιαρῷ καὶ δυσσεβεστάτῳ, καὶ μεγάλης ἀρχῆς εἰς σύστασιν σφίσιν ἀρκέσασα, ὧν καὶ τὴν κλῆσιν ἐξιδιωσαμένη, ἀντὶ Ῥωμανίας, φεῦ μοι, Τουρκία πᾶσι πανταχοῦ διακηρυκεύεται, ἐν ᾗ καὶ τὰ τοῦ Μωάμεθ ὀργιάζεται καθεκάστην· καὶ τὸ ἑξῆς δῆλον, κᾂν ἡμεῖς μὴ λέγωμεν· ἃ καὶ τίς ἀξίως ἐκτραγῳδήσειε, θρήνων ὄντα μᾶλλον ἢ διηγήσεων ἄξια, ἢ καὶ ἀμφοτέρων καθαρῶς ὑπερκείμενα πολλῷ τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς δυνάμεως. Ἱερεμίαν ἔδει παρεῖναι κᾂν τούτοις τὸν θρηνητικώτατον ἐν τοῖς βλέπουσιν, ἤ τινα κατ' ἐκεῖνον, ἢ καὶ ὑπὲρ ἐκεῖνον, ἐξισοῦν εἰδότα τοῖς

cod. ι. π. η.

historiis versatus hominum qui haec scripserunt, non statim percipiat, quod ab aetate illa qua Monomachus imperavit, anomalia omnimoda romanas res corripuit? Confirmat sermonem meum, praeter ceteros, Petrus quoque antiochenus, ad eundem illum scribens Cerularium, dolensque ecclesiarum discidium, atque ita in sua epistola loquens: ne forte hanc ob causam nostri exercitus nullo prospero utantur successu. Et tamen pauca quaedam ex multis magnisque hic ipse viderat, quae Romanis supervenerunt. Ecce enim quo tempore universae Ausoniae abalienatio fiebat, ipsa haec celeberrima Siculorum insula iam tum rebelli Viscardo adhaesit, et denique a nostris finibus avulsa est ceu si numquam nostra fuisset. Calabria insuper ausonicorum thematum amoenissimum, et convenienter suo nomini pulchra germinans, dierum illorum acerba ac miserrima demonstratio est: fertilis enim pinguisque regio, romanarum provinciarum segmentum optimum et fructuosissimum, genti tunc tradita fuit prae omnibus quotquot in orbe sunt detestandae et scelestissimae, eique instar magni imperii est; a qua etiam nomen adepta, pro Romania, heu mihi! Turcia ab omnibus ubique nominatur'; ibique Mohamedis orgia quotidie fiunt; nam reliqua explorata sunt, etiamsi nos minime dicamus: quae merito tragica in scena agi possent, fletu magis quam narratu digna, vel utrique potius ob magnitudinem suam plane superiora. Hieremiam adesse oporteret vatum dolentissimum,

1) Apud Allatium de consensu lib. III. cap. 12. p. 1117. — 2) Calabria quasi καλὰ βρύουσα.

πράγμασι δάκρυα· οὕτω γὰρ ἂν μόλις ἐτετυχήκει τοῦ κατ' ἀξίαν ὀλοφυρμοῦ.

ιε'. Καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τοιαῦτα· καὶ τὰ πλείω παρῆκεν ὁ λόγος, ἀκροθιγῶς οἷον καὶ τῶν ἤδη λελεγμένων ἁψάμενος· τὰ δ' ἐκεῖθεν ἀλλεπαλλήλως χρονικαῖς ἐπεισφρήσαντα διαφόροις περιφοραῖς, οἷα Κύπρος βοᾷ ταῦτα νῆσος ἡ περιλάλητος, ῥηγικὴν ὅλην ἑαυτῇ δυναστείαν συστησαμένη, καὶ τῆς ἡμετέρας φυλαρχίας ἀλλοεθνῆ· ἑτέρωθεν αὖθις Ἀχαΐα μαρτύρεται τὸ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀρχῆθεν ἐθναρχίας ἀγακλεὲς καὶ περιβόητον ὄνομα· νῆσος ἔνθεν ἡ Κρήτη κηρύττει, πασῶν ἡ ὑπερμεγέθης, ἡ Εὐβοιέων, καὶ Κερκυραίων, ἄλλά τε πλεῖστα πλείσταις ἡμῶν ἐς δεῦρο καὶ ἀπεξενωμέναις ἀρχαῖς κατεχόμενα, καὶ μὴ δὲ ῥᾳδίαν τῷ βουλομένῳ τὴν ἁπλῶς ἀπαρίθμησιν παρεχόμενα, ὧν καὶ τοῖς ἤδη ποσῶν ἀπηριθμημένοις, αὐτὸς ἄκων ἐνέπεσον, τῆς ἀκολουθίας οὕτω με τοῦ λόγου βιασαμένης, καὶ τῆς μνήμης ἐντιθείσης μου περιπαθὲς ἐμπύρευμα τοῖς ἐντός· ταῦτα οὐκ ἔστιν ὅτῳ τῶν ἁπάντων
cod. f. 8. b. οὐχὶ κατάδηλα, ὡς ἐκεῖθεν ἡμῖν κατεῤῥύη ὅσα καὶ ἐκ πηγῆς ἄλλης κακῶν τῆς τῶν ἐκκλησιῶν διαιρέσεως· καὶ τούτων ἔτι πολλῷ περιπαθέστερα, καὶ βαρύτερα. Οὐκ ἔστι δ' ὡσαύτως ἀξυμφανὲς καὶ ἀθέατον ὡς οἱ πλείους τῶν μετὰ Μονομάχον τὴν αὐτοκράτορα διαδεξαμένων ἀρχὴν, ἐν δεινῷ τὰ τοῦ σχίσματος ἐποιοῦντο, φέροντες λίαν περιαλγῶς, καὶ τὴν εἰς τοῦτο προαγωγὴν ἀπαίσιον κρίνοντες, καὶ πρὸς τῷ ἀθέσμῳ τὸ ἐπισφαλὲς ἐπισυρομένην καὶ ἐπιζήμιον· εἰσὶ μὲν γάρ τινες ἀληθῶς μετὰ τὸν ῥηθέντα κρατάρχην, οἳ καὶ αὐτοὶ τοιουτοτρόπως διατεθέντες, ἀνεπίγνωστοι μεμενήκασι πρὸς ἡμᾶς, ἢ τῷ μὴ σύμβολα τῆς αὐτῶν διαθέσεως φθάσαι καταλιπεῖν ἔκ τινος ἐγγράφου

vel huic aliquem similem aut etiam superiorem, qui lacrymis res actas exaequare valeret; vix enim hae dignam deplorationem sic impetrarent.

15. Res itaque illius aetatis fuerunt eiusmodi: et quidem multa sermo noster praeteriit, nec nisi summis digitis hactenus quoque recitata tetigit. Quae vero deinde per varium temporum cursum continuatim evenerunt. Cyprus clamat famosa insula, quae sibi regiam dynastiam tota constituit, a nostra ditione alienam. En aliunde testis adest Achaia, nostri olim principatus illustre celebratumque nomen. Illinc Creta depraedicat, insularum maxima, nec non Euboea atque Corcyra, aliaque loca plurima plurimis deinceps a nostro alienis principatibus occupata; quae res ne numerari quidem, si quis velit, facile possunt, quarum nonnisi aliquantam partem invitus attigi, sic me sermonis cogente sequela, et memoriam mihi refricante doloris flamma interiore. Haec nemini evidentia non sunt: et quod eadem nobis, immo et alia his multo miserabiliora et graviora, ab ecclesiarum divisione, ceu ex fonte malorum, derivaverint. Non est item obscurum aut incognitum, plerosque eorum, qui Monomachi potentatui successerunt, calamitosum existimasse schismatis negotium, molestissime id ferentes, et huius infaustam putantes perseverantiam, ac (praeter ipsius rei nefas) periculosam pariter atque noxiam. Sunt enimvero aliqui post memoratum imperatorem, qui quamvis in praedicta opinione fuerint, tamen inexplorati manserunt; vel quia indicia sui animi non commendarunt scripto alicui, quod quaestiones

περὶ τὸ πρᾶγμα συζητήσεως φανερούμενα, ἢ καὶ τὸ καταλειφθέντα μὴ ἐναπολειφθῆναι παρὰ τὴν τοῦ χρόνου περιπέτειαν καὶ ῥοὴν, καὶ τὸ ἀφανισθῆναι παρὰ τοῦ πρὸς ταῦτα τῶν ἡμετέρων ἀνεπιμέλητον καὶ ἀντίῤῥοπον, ὡς ἐγῷμαι οὐ δυσπαράδεκτον· ὧν δὲ σημεῖα περιωδυνίας ἐσχάτης ἐναργῶς καθέστηκε καθορώμενα, τούτους ὡς ἐνὸν ὁ λόγος δηλώσει μοι.

ιϛ'. Ἄρτι μὲν ὁ φεραυγὴς αὐσονάρχης Ἀλέξιος ὁ τρισευκλεὴς τῶν Κομνηνοφυτῶν ἀνάκτων, τὸ πάμμεγα καὶ ἔξοχον ἄκουσμα, τὴν ῥωμαίων ἥκει κυβερνήσων ἀρχήν· καὶ δὴ τούτῳ συχναὶ μὲν καὶ ἄλλαι φροντίδες ἐγγίνονται, βασιλέων ὥσπερεὶ μεγαλεπηβόλῳ καὶ πολυφρόντιδι καὶ γενναίων ἔργων αὐτουργῷ τε καὶ καθηγήτορι· οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τὸ φθάσαν σύμβαμα τῶν ἐκκλησιῶν πλείονι μερίμνῃ ἐγκρίνεται· ὅθεν καὶ συννοίαις εἰς τοῦτο βαλλόμενος, καὶ πανταχόθεν μὴ καλῶς προβῆναι διανοούμενος, λόγους περὶ τούτου κινεῖ, βῆμα καθίζει, δικαστήριον συνιστᾷ, ἀρχιερέων συναθροίζει κατάλογον, τοῦ μέσου προτείνει τὰ τῆς ἐχθοποιοῦ μοίρας, σχετλιάζει πρὸς ταῦτα, ἐπιβοᾶται ὡς οὐ καλὰ, διαγγέλλει τὸ ἐκ τούτων ἀσυντελὲς καὶ ἀσύμφορον, καὶ τὴν ἐκκοπὴν τοῦ Πάπα ὀνόματος τὸ ἀκανόνιστον ἔχειν ὁλοσχερῶς διατείνεται· καὶ ἵνα συντεμὼν εἴπω τὸ πᾶν, ἔστιν ἡ ταῦτα λεπτομερῶς διηγουμένη παρασημείωσις, ἣν ἐγὼ βίβλοις ἐγκειμένην ἑώρακα 1), καὶ ὁ σκοπὸς καὶ οἱ λόγοι τούτων ἐξ αὐτῆς τῷ βουλομένῳ φανήσονται τηλαυγεῖς.

ιζ'. Εἰ δέ τις ἀντερεῖ μοι πρὸς ταῦτα, ὡς οὐχὶ καὶ πέρας ἑπόμενον ἔσχεν cod. f. 9. a.
ἡ βασίλειος αὕτη σπουδὴ, τὸ τῆς ἔχθρας δηλονότι ἀντεισαχθῆναι τὴν ἑνοποιὸν

habitas denotaret; vel quia si scriptum forte extitit, id fluxu temporis et revolutionibus sit abolitum, propter nostrorum in his rebus incuriam, et contrariam sententiam, quod haud incredibile arbitror. Qui autem signa summi ob eam rem doloris manifeste dederunt, eos oratio nostra pro viribus palam faciet.

16. En ilico illustris ausonarcha Alexius ille gloriosissimus, Comnenorum imperatorum maximum et eminentissimum nomen, romani imperii habenas capessit. Hic etsi continuis aliis distineretur curis, utpote princeps grandia moliens, et complura mente complectens, ac magnificorum operum auctor et antisignanus; nihilo tamen minus de hoc qui obrepserat ecclesiis casu sollicite admodum cogitabat: cui dum mentem intendit, et rem nusquam bene se habere cognoscit, sermonem de ea commovet, tribunal insidet, iudicium constituit, episcoporum coetum convocat, in medium producit inimicitiae causas, de his conqueritur, honestas non esse clamitat, dicit futiles atque vanas: deletionem nominis Papae prorsus contra canones factam esse contendit. Atque ut omnia summatim dicam, extat qui haec omnia particulatim narrat commentarius, quem ego inter libros vidi; ex quo rei scopus, et sermones de eo habiti perspicui volenti fient.

17. Quod si quis mihi contradicat, videlicet nullam conclusionem habuisse hanc

1) Vestigandum de hoc imp. Alexii pro ecclesiarum concordia commentario. Interim quod Alexius cum occidentali ecclesia communicaverit, dona etiam monasteriis templisque nostris largitus fuerit, et ad rom. Pontificem legationem miserit, extant authentica testimonia apud Baronium ad annum 1118. n. 28. Alexium hunc imp. dilaudat Theodorus Prodromus in carmine a nobis edito T. VI. part. II. p. 399.

εἰρηναίαν κατάστασιν, ἀκούσει πάντως, ὡς οὐχὶ κἀμοί τοῦτο προτεθειμένον ἐκ τῶν ἤδη διαλαμβανομένων συστήσασθαι· διωμολογημένον γὰρ ἅπασι πέφυκεν ὡς ἐκ τῶν τοῦ κράτορος Μονομάχου καιρῶν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἐς τὸ διεῤῥωγὸς ἄχρι τῆς δεῦρο παρέμεινε, καὶ ἀσύμβατον, ἀλλ' ὅτι τὸ τούτων διεῤῥωγὸς ἐκεῖθεν αὖθις ἐπεισκωμάσαν αἰτίαις καὶ λόγοις, οἷς προεσημηνάμεθα, καὶ μέχρις ἡμῶν διαρκέσαν, οὐ περὶ ἐλάττονος καθειστήκει τοῖς μετ' ἐκεῖνον ἀνακτορικῶς διαπρέψασιν, ὥς τι τῶν παρορᾶσθαι ἀξίων, καὶ μὴ χώραν αὐχούντων λογοπραγήσεως· εἰ καὶ ἐν ἀσφαλεῖ κεῖσθαι ἐδόκει, ὅσα καὶ βάσανον εἰληχὸς ἀποχρῶσαν, καὶ βάσιμον ἐσχηκὸς, καὶ στερεμνίαν ἀποκατάστασιν, πανταχόθεν καὶ πᾶσι τρόποις δεικνυμένην τὸ ἀμετάθετον· μενοῦν γε μάλιστα τοὐναντίον ἔχον ὡρᾶτο, καὶ περὶ πλείονος τούτοις ἐτύγχανεν ὂν, καὶ διὰ φροντίδος ἐτίθετο πλείστης, βαρυαλγούμενον ἐπὶ τῷ οὕτω κεκτῆσθαι, καὶ μὴ ἂν ἐν ἑτέρῳ τὸ δέον αὐτῷ παρεῖναι καὶ ἀσφαλὲς διαγινωσκόμενον, ὅτι μὴ ἐν τῇ εἰς τὸ πρότερον ἐπανόδῳ τῇ ἀγαθουργῷ καὶ εἰρηνικῇ· καθὰ δῆτα καὶ τῷ περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος Κομνηναυγεῖ στεφηφόρῳ, ἑνὶ τούτων γνωριζομένῳ καθαρῶς καὶ ἀναντιῤῥήτως ὑπῆρξε, περιπαθῆ λογιζομένῳ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ῥῆξιν, καὶ περισπούδαστον τὴν διόρθωσιν· κἂν μὴ καὶ τὰ τῆς προθέσεως ἔσχε πρὸς ἐντελὲς ἐκβεβηκέναι κατάντημα, ἢ τῷ προαρπασθῆναι ἐν τῷ διαπρεσβεύεσθαι πρὸς τους τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ τὰ τοῦ ἔργου οἰκονομεῖν, ἢ καί τισιν ἑτέραις περιπετείαις, ἃς οἱ καιροὶ περιπλέκουσι, καὶ ἡ τῶν πραγμάτων φορὰ, καὶ τὸ μεῖζον φάναι καὶ τελεώτερον, τῷ ἐπικρατέστερον ἁπανταχοῦ πεφυκέναι τὰ τῶν σκανδάλων συστῆσαι, ἢ ἀνατρέψαι,
cod. f. 9. b. ὥσπερ αὖ ἐξ ἀντιθέτου περιτρέψαι μᾶλλον, ἢ ἀνακαλέσασθαι τὰ τῆς ὁμο-

regiam curam, substituendi scilicet odio pacificae unionia statum; is plane sciat, haud mihi propositum esse, his quae dixi, rem confectam fuisse demonstrare (est enim in confesso apud omnes, ab imperatoris Monomachi aetate ecclesiarum discordiam atque scissionem ad praesentem usque diem permansisse) sed schisma indidem ob causas rationesque a me dictas coeptum, haud visum esse flocci faciendum iis, qui post illum caesarea dignitate fulserunt, neque neglectu dignum, nec veluti verborum nundinationis loco habitum; quasi ea res iam stabilita foret, et experimento satis probata, firmaque basi innitens, solidoque statu omnimodam quaquaversus ostendente immobilitatem. Immo vero contrarium prorsus apparebat, plurimaeque huic Principi curae ac sollicitudini erat maximae, dolenti graviter qnod ita res se haberet; neque aliud quicquam magis debitnm tutumque arbitranti, quam ad antiquae pacis beneficium redire. Ita videlicet is, de quo nunc sermo est, Comnenorum lux imperator, liquido indubitanterque censebat; luctuosam esse reputans ecclesiarum scissionem, apprime vero expetendam restaurationem: quamvis negotium haud plennm babuit exitum, sive quia ereptus vita fuit dum legationem ad seniorem Romam instrueret, et de modo rei ge rendae deliberaret; sive aliis casibus, quos tempora interserunt, vel denique negotiorum cursu: seu, quod maius efficaciusque dicendum superest, quia tenacius ubique stabiliri scandala solent, quam auferri: sicuti pari exemplo concordia promptius dis-

νοίας ἀνυσιμώτερον, οὐκ ἐν ἑτερογλώσσοις μόνον, ἀλλά γε δὴ καὶ ἐν ὁμογλώσσοις αὐτοῖς, καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς αὐτῆς καταγομένοις τοῦ γένους σειρᾶς, ἔστιν ὅτε καὶ τοῖς τὴν αὐτὴν λαχοῦσι κοινωνίαν ἐγγυτάτω τοῦ αἵματος· ὃς δὴ τρόπος τῶν ἐπηρειῶν τοῦ Σατὰν ὁ σκαιότατος· ἐμοὶ γοῦν εἴθ' οὕτως, εἴθ' ἑτέρως ἐπισυμβέβηκε, μὴ περατωθῆναι τὸ περισπερχόμενον τῷ διαληφθέντι κρατάνακτι τὸ κατὰ σκοπὸν, ὅμως οὐκ ἐν ἀδήλοις, ἀλλὰ καταφανὲς ὑπάρχει καὶ εὔοπτον, ὡς εἰ καὶ μὴ πᾶσι, τοῖς πλειόσι δ' οὖν τῶν ἐξότου τὸ σχίσμα βασιλέων ἀγακλεῶν περιζήτητος καὶ λόγου πολλοῦ ἀξία ἡ ἐς τὸ πρὶν τῆς συμφωνίας ἐνῆν ἐπανάκλησις· καὶ τὰ μὲν Ἀλεξίου τοῦ αὐτοκράτορος ἐς τοσοῦτον προεληλύθει σαφῶς.

ιη'. Ἤδη δὲ καὶ ἐπ' αὐτὸν βαδιεῖται ὁ λόγος τὸν ἐκ τοῦ θεοστεφοῦς γόνου τούτου θεοστεφῆ καὶ τρισμέγιστον γόνον τὸν τρισαριστέα μεγαλώνυμον Μανουήλ· ὃς δὴ καὶ αὐτὸς πολυτρόπως τὰ τῆς ὑποθέσεως βασανίσας, καὶ πῇ μὲν γαλήνιον πρὸς αὐτὴν ἐνιδὼν, πῇ δὲ καὶ ἀντιβλέψας ἐχθοδοπὸν, τέλος ἐνστερνίσασθαι προθυμεῖται τὰ τῆς ἑνωτικῆς μερίδος, καὶ συνδῆσαι σπεύδει πρὸς ἀδιάῤῥηκτον, πόνον ἀνατλὰς οὐκ ὀλίγον, καὶ ῥοπὴν οὐ μικρὰν τῷ πράγματι δεδωκὼς, ὡς καὶ αὐτὸ τοῦτο παραδόσεσιν ἐγγράφοις εὑρημένον ἐστὶ καὶ σεσειωμημένον τρανῶς 1). Ἀλλ' ἐνταῦθα γενομένῳ τοῦ λόγου, ἔπεισί μοι θαυμάζειν, ὅπως εἴ τι που τῆς ἐριθείας προέβη οὐ πραγματικῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ λογικῶς συγκροτούμενον διαδόσιμον πᾶσι καὶ καθωμιλημένον ἐστίν· εἴ τι δὲ ταύτης πρὸς ἀναίρεσιν ἐγεγόνει καὶ τῆς ἀντιδιῃρημένης ταύτῃ συμπνοίας κραταίωσιν, ἢ μυχοῖς ἀφανείας ἐστὶ παραπεμφθὲν, ἢ καὶ παραμεῖναν

solvitur, quam reconciliatur, inter non extraneos modo, verum etiam inter populares, et ex eodem generis stipite derivatos, immo vero et sanguine proximos; qui est videlicet deterrimus Satanae mos. Mihi igitur (sive ob hanc sive ob aliam contigit causam, quominus sedulo agitatum a praedicto imperatore negotium scopum attigerit) haud obscurum sed perspicuum apparet et evidens, nempe si non omnibus, at plerisque certe post schisma inclytis imperatoribus, expetitum plurimique aestimatum fuisse ad priorem concordiam reditum. Et sub imperatore quidem Alexio rem eatenus processisse constat.

18. Sed iam sermo noster procedat ad huius coronati principis coronatum aeque maximum filium atque fortissimum, magni nominis Manuhelem, qui pariter modo sereno vultu rem respexit, modo contra irato, postremo tamen concordiae partes optavit amplecti, et insolubili vinculo colligare, haud modicum negotio laborem impendens, nec leve tractatui pondus adiiciens: quae res pariter in exaratis historiis perspicue adnotata comperitur. Nunc quoniam huc nostra provecta est oratio, subit mihi mirari, cur si quid non factis tantummodo sed etiam verbis discordiam fovit, id diditum omnibus famigeratumque fuerit; si quid autem ob schismatis extinctionem actum fuit, et ad dissolutae concordiae redintegrationem, id ignotis angulis abditum sit; vel si forte supersit, vix ob raritatem appareat. Ecce enim

1) Manuhelis tractationes cum Alexandro III. PP., immo et legatum ad concilium tertium lateranense missum, cognoscimus ex historia.

μόλις που καὶ σπανίαν ἔχει φανέρωσιν· ἰδοὺ γὰρ ὅσα μὴν ὁ κραταιὸς οὗτος αὐτάναξ 1) ἐξ ἀντιῤῥήσεων καὶ μεθόδων διαλεκτικῶν συνεστήσατο, τὴν ἔριν κρατύνων, ἢ μᾶλλον λογικοῖς ἀγῶσι φιλοτιμούμενος, διανενεμημένα πᾶσι πέφυκε καὶ ἐπίμονα· ἃ δὲ πρὸς ἀποσόβησιν ταύτης ἐνστησάμενος ἔφθη, καὶ τῆς τῶν διεστώτων ἑνοποιήσεως σύναρσιν ἐγγράφως ἐνσημανθέντα πρὸς οὐ μικρὰν ταύτης
cod. I. 10. a. σύστασιν, καὶ ἰσχυροποίησιν, ἐς ἀφανὲς συνηλάθη καὶ αὐτοῖς τοῖς τῶν ὅτε δήποτε τελεσθέντων ἢ καὶ γραφέντων ἐξεταστικοῖς καὶ εἰδήμοσι, καὶ μόγις που τῷ πᾶν διαζητήσαντι εὕρηται· καὶ ἔστι νῦν ἐν τοῖς οὖσι, καὶ εἴη ἂν θεατὰ εἴ τις αἱρήσεται κατιδεῖν, εἰ μὴ τοῖς ἀντιδιατιθεμένοις αὖ ἀφανισμῷ παραδέδοται· κἀκ τούτων ἔχῃ ἂν διαγνῶναι πᾶς ὁ τὴν ἀλήθειαν ὑφαρπάζων, ὡς πολλὰ τῶν πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἀπεχθείας, ἔτι τε καὶ ἐν τῷ καιρῷ προαχθέντων, καὶ πράξεσιν ἐναργέσι καὶ λόγοις παντοίοις θεωρουμένων, καὶ πρὸς συνασπισμὸν ἀφορώντων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπὶ τὸ εἰρηναῖον ἐπανελεύσεως, παροραθέντα παρυπεκρύβη· ἔστι δὲ ἃ καὶ εἰς ἀλλοίωσιν μετηνέχθη τοῖς ἀπαρεσκομένοις πρὸς ταῦτα· οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ τοῖς μὴ οὖσι συγκατεφλέγησαν ἐξεπίτηδες· ὁποῖα τοιαῦτα καὶ νῦν τελεσιουργηθῆναι προσφάτως κατείδομέν τε καὶ ἔγνωμεν ταῖς ἡμετέραις ἡμέραις 2), κἂν τοῖς χθές τε καὶ πρότριτα· καὶ ταῦτα φαμὲν τὸν παντέφορον ὀφθαλμὸν αὐχοῦντες τῶν λεγομένων συνίστορα, πρὸς ὃν ἀπευθυνόμενοι καὶ τοὺς λόγους ποιούμεθα.

ιθ'. Καὶ οὐδὲ τοῦτο παραδραμούμεθα, ὅπερ ἐνοπτρίσασθαί με συνέβη ἔν τινι πόλει περὶ τὰ Ἰταλικὰ μέρη διακειμένῃ· Βενεβενδὸς ταύτῃ τὸ ἰδιαζό-

quaecumque potens hic imperator invectionibus ac dialogis ad roborandam discordiam egit, vel potius litterariis quaestionibus ambitiose commendavit, ea prodita sunt omnibus et conservata. Quae autem ob submovendum dissidium antea scripserat, et ad dissidentium unionem curandam, nec momentaneam sed praevalidam, commentariis tradiderat, ea in tenebras coniecta fuerunt, et ab ipsis rerum tunc gestarum aut scriptarum doctis quaesitoribus vix scrutando reperiuntur. Et nunc tamen supersunt, eaque studiosis fient conspicua; nisi quae forte ab adversariis exitio sunt tradita: atque ex his cognoscere poterit quisquis veritatem suffuratur, multa ante inimicitiae tempus, vel etiam ipso illo tempore acta, et sive tractatibus publicis, sive sermonibus omnigenis explicata, quae ad ecclesiasticam pacem reverti suadebant, dissimulata deinde fuisse atque abscondita. Nonnulla etiam falsata fuerunt ab iis quibus minime placebant: non pauca denique cum ipsis mortuis de industria combusta fuerunt; eiusmodi alia novissime quoque patrata videmus ac scimus, heri videlicet aut nudius tertius. Atque haec dicimus omnituentem invocantes oculum dictorum testem, ad quem conversi loquimur.

19. Neque illud etiam praetermittam, quod mihi in quadam Italiae urbe Bene-

1) Manuhelis comneni imp. infinitas laudes recitat apud nos Ephraemius chronographus, qui et eiusdem quaestiones religiosas memorat. Sed certe in duabus synodis sub eo celebratis, quas nos vulgavimus, et in Theoriani legatione ad Armenios (Scripl. vet. T. VI.) purum religionis zelum prae se fert Manuhel. Scripta tamen eius dialectica, quae Metochita nunc memorat, desiderari videntur.

2) Corruptelam innuit in Nysseni oratione fraudulenter effectam, de qua postea sermo erit.

μενον ὄνομα· αὐτοῦ γὰρ ἐν τῷ διϊέναι τὴν ἣν ἐστελλόμην ὁδοιπορίαν αὐλισαμένῳ, τῶν τινες ἀπὸ τοῦ κλήρου τῆς πόλεως εὐσταλῶν καὶ κοσμίων ἀνδρῶν κομισάμενοι χάρτας μοι ἐγχειρίζουσι· καὶ ἦσαν οὗτοι πορφύρεοι, χρυσοκολλήτοις στοιχείοις ἐγκεχαραγμένοι δι' ὅλου, καὶ πολλὴν διαύγειαν ἔκ τε τοῦ χρώματος καὶ τῆς χρυσοϋφοῦς τῶν γραμμάτων ποικιλίας ἐναποπάλλοντες 1)· ἐπιστολιμαῖον δὲ χαρακτῆρα ἐδείκνυον ἐξ αὐτοῦ διαμορφωνθέντα τοῦ προσεχῶς δηλοποιηθέντος σκηπτούχου πρὸς τὸν τηνικαῦτα ποιμενάρχην ἐκκλησίας δὴ τῆς ῥωμαϊκῆς· ὧν καὶ τὰ τῆς περιλήψεως οὐκ ἔστιν εἰπεῖν διὰ cod. f. 10. b βραχέων ὅσην καὶ οἷαν διεζωγράφουν τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπακοήν, καὶ ὡς ἐντελῆ τὴν πληροφορίαν παρεῖχον ἐπὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς πνευματικοῖς, οἷς ὁ ἀληθὴς ἄρα καὶ οἰκουμενικὸς διδάσκαλος 2) ὑπογράφεται, καὶ ὡς τελείαν ὑπισχνοῦντο γενέσθαι τὴν τῆς διαστάσεως ἀποχήν, καὶ τὴν εἰς τὸ ἀρχαῖον εἰρηνοποίησιν· καὶ ἵν' ἔτι συνελὼν ἐπὶ πλέον ἐρῶ, οὐκ ἔστιν ὃς ἂν ἐπιμελῶς διελθὼν ταῦτα, καὶ τῷ νοΐ συμπεριλαβών, οὐ παρευθὺς διέγνω τὴν τῆς βασιλικῆς ἐκείνης ψυχῆς εἰλικρινῆ περὶ τὸ κατεπειγόμενον ἔργον ἔφεσιν καὶ σπουδήν, ὅπου γε καὶ ταύτην αἰτίαν τοῦ χρυσίου καὶ κεχρωσμένου τῶν στοιχείων καὶ χαρτῶν διηγόρευον, τὸ εἰς παράστασιν ἀκραιφνῆ γεγονέναι τῆς τοῦ στείλαντος ὁλοσχεροῦς περὶ τὸ πρᾶγμα βεβαιώσεως καὶ ὁρμῆς· καὶ ἔστι μὲν

vento appellata videre obtigit: illic enim in itinere diversanti mihi, quidam de civitatis clero culti honestique homines allatas chartas tradiderunt: erantque hae purpureae, aureis elementis per totum exaratae, et splendorem multum tum ex colore tum ex aurigera litterarum varietate iaculantes. Erant autem generis epistolaris, ab ipso scriptae, quem saepe diximus imperatore ad romanae tunc temporis ecclesiae pontificem: quarum continentia paucis verbis referri nequit; nempe quam graphice scribentis erga pontificem obedientiam exprimerent; et quomodo plenum adsensum spiritalibus cunctis simpliciter exhiberent, quibus verus et universalis magister subscribit; quomodo denique fore sponderent, ut omne dissidium auferretur, et pax in pristinum revocaretur. Atque ut summatim adhuc dicere pergam, nemo est qui his accurate lectis et mente comprehensis, non statim agnoscat regii illius animi purum urgendi operis votum ac studium: siquidem et hanc fuisse causam aureorum et coloratorum elementorum chartarumque apparebat, nempe ut mittentis omnimoda stabiliendi operis voluntas pure constaret. Verumque reapse est,

1) Plane sunt hae litterae (quae utinam usque ad nos superfuissent!) quas Manuhel imp. misit cum legatis suis Beneventum ad Alexandrum III. PP. tum ibi morantem; declarans se iamdiu cupidum exaltandi et honorandi ecclesiam romanam matrem suam et Papae personam: insuper ecclesiam suam graecam eidem romanae ecclesiae uniendi; dummodo sibi vellet Pontifex sua iura restituere. Callidus videlicet ambitiosusque Manuhel, imperium sibi occidentale reddi postulabat, quandoquidem Federicus alamannus contra Papam erat. His litteris respondit Alexander, gratias agens tamquam carissimo principi, beati Petri filio; negans tamen assensum, quatenus postulabat imperii translationem, ceu rem nimis altam et valde periculosam et perplexam, quum se pacis potius auctorem esse deceret atque custodem. Itaque repudiatis graeci Caesaris donis, legatos re infecta Byzantium remisit. Sic apud Baronium ad an. 1170. n. 64. ex ipsius Alexandri actis. Ceteroquin in concil. Zattae T. XXI. col. 974. extat alia Manuhelis imp. epistola ad Francorum regem, in qua perhonorifice de Alexandro PP. loquitur, eiusque sanctitati *condignam reverentiam exhibet*; hancque epistolam beneventano episcopo se committere dicit.

2) Vides appellatum a Graecis romanum pontificem, *verum universalemque magistrum*. Conferatur ob id Constantini quoque Heraclio geniti epistola a nobis edita T. VI. part. II. p. 511.

ἀληθὲς, ὡς ἐπιστολαὶ πᾶσαι τῶν μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διαμάχην τὴν βασίλειον ἀλουργίδα κληρωσαμένων ἐκεῖσε καταπεμφθεῖσαι, αἱ μὲν μεταχειρίσεως χάριν, καθὰ τοῖς λέγουσι σύμφημι καὶ αὐτὸς, αἱ δὲ καὶ γνώμης ὑλικῇ διαθέσει, ὡς ἐστὶν ἐκ τῶν εἰρημένων συλλέξασθαι, τὸ τῆς προτέρας ἀνεκαλοῦντο διαγωγῆς ἀστασίαστον· αἱ δὲ προῤῥεθεῖσαι πασῶν καθ' ὑπεροχὴν εἰς τοῦτο, τὸ τῆς τοῦ γράψαντος διανοίας διακαὲς ὑπέφαινον καὶ ἔμπυριον· ἀπόχρη μὲν οὖν καὶ ταῦτα διευκρινῆσαι, ὅπως ἄρα περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐς τὸ ἡνωμένον διέκειντο ἐπανόρθωσιν, καὶ αὐτῶν ἐκείνων οἱ πλείους τῶν ἐν τοῖς τῆς διενέξεως χρόνοις τὸ βασιλικὸν ἠμφιεσμένων διάδημα [1]).

κ'. Ἔτι δὲ καὶ τοῦτο μοι συμπεριληφθὲν σαφηνιεῖ καθαρώτερον· τίς οὐκ οἶδε τὸ μέγα κῦδος ῥωμαίων, τὸ τρισευτυχὲς κλέος, τὸ περίκλυτον ἀγαθὸν, τὸ Δουκοφυὲς ἄνθος καὶ χαριτώνυμον, τὸ οὐ πρὸ πολλοῦ πάνυ βασιλείοις ὀδμαῖς διαφόροις ἐκ πολλῶν ἀρετῆς ποιοτήτων συγκιρναμέναις, τὴν καθ' ἡμᾶς

cunctas epistolas post ecclesiasticam controversiam a purpuratis imperatoribus scriptas et illuc missas, alias quidem negotiorum tractandorum causa, ut ego quoque dicentibus assentior, alias vero ex animi materiali habitu, prout ex dictis colligi potest, prioris tranquillitatis omnino desiderium prae se tulisse. At illae modo dictae chartae fervidam prae ceteris atque inflammatam scribentis mentem innuebant. Atque haec sufficerent demonstrando, quomodo erga ecclesiasticae unionis instaurationem affecti fuerint plerique eorum, qui dissidii temporibus regium diadema gestarunt.

20. Sed et aliud a me subiungendum, rem magis adhuc perspicuam efficiet. Quis ignorat grande illud Romanorum decus, gloriam faustissimam, bonum inclytum, Ducaenae familiae florem Iohannem, qui paulo ante nos regalibus plane variisque odoribus, ex multa virtutum varietate mixtis, mundum nostrum suavitate

1) Ad eorum complementum, quae de Manuhele dicta sunt, addam extare in codice vaticano 1059. (itemque ut olim vidi in ambrosiano) Manuhelis eiusdem non ita breve opusculum, quo arti astrologicae adversus quendam reprehensorem patrocinatur. En titulum. Πιττάκιον ἐκδοθὲν παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως τοῦ πορφυρογεννήτου κυροῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ, γνώμῃ καὶ εἰδήσει καὶ τῶν ἐλλογίμων ἀρχιερέων, καὶ συγκλητικῶν ἀρχόντων, πολλῶν γέμον ὑψηλῶν καὶ ἀναγκαίων θεωρημάτων, ἀπολογητικὸν πρὸς γραφὴν τινος μοναχοῦ Παλατίνου τῆς μονῆς τοῦ παντοκράτορος, τὰ τῆς ἀστρονομικῆς τέχνης κακίζουσαν, καὶ ἀσέβειαν ἀποκαλοῦσαν τὸ μάθημα. Ἄναξ Μανουὴλ, Κομνηνὸς βλαστὸς κλάδος. Τιμιώτατε πάτερ. Τὸ ἐγχειρισθὲν τῷ βασιλείῳ μου γράμμα σου, ὑπανεγνώσθη αὐτῷ, κατεξεσμένον περιέχον τοῦ τῆς ἀστρονομίας μαθήματος etc. Multa congerit Manuhel tum ex sacris scripturis tum ex historiis, quae ipsi suadere videbantur astrorum erga res humanas vim. In his dictum celebre Areopagitae de solis defectu in Christi obitu. Neque reticet stellam magorum ducem ad nati Iesu adorationem. Aliud sidereum indicium: κομήτης ὁ φανεὶς ἀστὴρ ὁπηνίκα διὰ τῆς χώρας τῆς Ῥωμανίας διῆλθον οἱ Ἀλαμανοί. Item: τοιοῦτος ἐφάνη ἀστὴρ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἐν βασιλεῦσιν ἀοιδίμου κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ πάππου τῆς βασιλείας μου, ὁπηνίκα καὶ τότε διελθεῖν ἔμελλον δυτικὰ ἔθνη διὰ τῆς χώρας τῆς Ῥωμανίας. Laudat mox acta vel dicta cuiusdam archiepiscopi thessalonicensis, qui famem publicam avertit, agri culturam ex astrorum indicio faciens. Item Damascenum laudat in physiologicis, et Anastasium in capitulis, Greg. nazianzenum, nec non Valentem cuius astrologiam novimus. Atque hunc Valentem consultum dicit fuisse a Constantino magno in captandis, cum Constantinopolim conderet, auspiciis sive horoscopo. Quare et huius astrologi aetas, satis hactenus controversa (apud Fabric. B. gr. ed. nov. T. IV. p. 146.) nunc liquido apparet: τῷ γὰρ σοφωτάτῳ ἐκείνῳ Οὐάλεντι θεωρῷ τῆς τοιαύτης χρησάμενος (Κωσταντῖνος) σκέψεως. Mitto plura referre de hac vanissima noxiaque arte, quae ceteroqui byzantinam aulam diu occupavit, immo et antiquiores romanos Caesares, ut tum dixi, cum Iuliani laodicensis astrologi fragmenta edidi Script. vet. T. III, et iur. civ. append. 2.

εὐωδιάσαν ὑφήλιον; οὗτος ὁ περιφανὴς ἄναξ καὶ περιβόητος, Βατάτζης ᾧ τὸ ἐπώνυμον, πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις ἀγῶσι, καὶ παντοδαποῖς ἀέθλοις κατεξειργασθῆναι διακηρύττεται, τοῦ οἰκείου λάχους προασπιζόμενος, πάντων δ' cod. f. 11. a. οὐχ ἧττον, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον, τῷ ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν φερεπόνῳ συνεισχηθῆναι διαγινώσκεται· καὶ ἃ μὲν ἐπὶ τούτῳ κατεσπουδακὼς ὦπται διαφόροις καιροῖς, ἐν ὁμιλίαις λόγων συχναῖς, ἐν πολυσόφοις μελέταις, ἐν ἐργασίαις πράξεων εὐμηχάνοις, δεξιαῖς ἐν φιλοφρονήσεσι, πρέσβεων ἐκ ῥωμαίων φοιτώντων αὐτῷ, παρ' αὐτοῦ δὲ πάλιν ἀντεπιστελλομένων ἑτέρων ἀμοιβαδὸν, λεγόντων καὶ ἱστορούντων οἱ τὸν θεῖον ἄνδρα τοῦτον ἰδόντες, καὶ τὰ ἐκείνου καλῶς ἐξακριβωσάμενοι· εἰσὶ γάρ τινες οἱ ἔκ τοτε μέχρι τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς τῶν εἰδότων ταυτὶ διαρκέσαντες· ἃ δὲ διηνεκῶς αὖθις ἐφάνη, καὶ οὐδὲ φθορᾶς παρανάλωμα θεῖναι χρόνος ὁ πανδαμάτωρ, ἤ τις ἕτερος τῶν ὧν προϋπεκρουσάμεθα τροπων κατίσχυσε, λέξων εἶμι καὶ αὐτὸς ἐν βραχεῖ. Τελευτᾷ τῷ γενναίῳ τούτῳ καὶ μεγαλοφυεῖ βασιλεῖ ἐς τόδε προαγωγῆς τὰ τοῦ πράγματος· πρεσβείαν ποιεῖται πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν τῶν πώποτε διαπρεπῆ καὶ περίδοξον· ταύτην ἐνήργουν τῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπαρχίας ἀρχιερέων οἱ προὔχοντες, καὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς ἄνδρες γεραροὶ καὶ ἐπίσημοι· καὶ ἦν ἡ πρεσβεία γνώμη κοινὴ τῶν τηνικαῦτα παρευρεθέντων ἀρχιερέων μετὰ τοῦ σφῶν πατριαρχικῶς προεξάρχοντος· Μανουὴλ οὗτος ἦν, ἀνὴρ ἁγιωσύνης παντοῖον εἶδος ἀσκήσας ἐκ τρόπων πολυειδῶν τῆς ἑνούσης αὐτῷ καλοκαγαθίας, καὶ μετέωρον ὕψος ἀναβάσεως ἐσχηκὼς τῇ κατ' ἄκρως ἐμφύτῳ τῆς ψυχῆς ταπεινοφροσύνῃ καὶ μετριότητι· σπείσασθαι τῇ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐκ μέρους τῆς ἡμετέρας· καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν πρέσβεων τὸν ἱεραρχικὸν

perfudit? Praeclarus hic imperator et laudatissimus, cognomento Vatatzes, qui certaminibus multis et laboribus exantlatis celebratur, dum proprium imperatoris officium recte tuetur, nihilo tamen minus, immo et impensius, pro ecclesiarum unione allaborasse cognoscitur. Et quidem quam studiose eam diversis temporibus curasse constet, crebris colloquiis, prudentibus consultationibus, sollertibus actibus, idoneis benivolentiae demonstrationibus, dum Roma legati ad eum veniunt, et ab eo vicissim illuc mittuntur, dicant ii narrentque qui divum hunc virum viderunt, resque eius accurate scrutati sunt: supersunt enim usque ad nostram aetatem qui illas spectare potuerunt. Quae autem continuatim mox extiterunt, eorum memoriam neque temporis umquam potentia, neque aliud quicquam adversans delere potuit; eaque breviter dicturus sum. Susceptum ab hoc magnanimo imperatore negotium eo usque perductum est, ut legationem ad romanam ecclesiam miserit splendidam quam quae maxime et pompaticam. Hanc obierunt ditionis nostrae primarii antistites, et senatorii viri spectabiles illustresque: eratque ea legatio de communi sententia tunc temporis episcoporum, cum patriarcha suo Manuhele, viro in omni sanctimoniae genere exercito, virtutum multifariarum cinno, et a sua ipsius animi demissione ac modestia in sublimem gradum elato. Hi, inquam, legati ad ineundum ex parte nostra cum romana ecclesia foedus properabant; moniti scilicet ut qui ex ipsis in sacerdotali ordine essent, cum sacrum facerent, Papae nomen in liturgia iuxta mo-

ἀποπληροῦντας κατάλογον ἱεροπρακτήσαντας, τὴν τοῦ Πάπα ὀνόματος ἀναφορὰν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος, πρώτως τοῖς ἐκεῖσε ποιήσασθαι· εἶθ' οὕτω καὶ
cod. f. 11. b. πρὸς ἡμᾶς ἐνταῦθα διαβιβάσαι, ὥστε τελεῖσθαι δι' ὅλου μετὰ τὴν αὐτῶν ἐπάναζευξιν· ὡσαύτως καὶ λοιπὸν εἴ τι προνόμιον ἀρχῆθεν ὑπῆρχεν ἀπονενεμημένον αὐτῷ, τοῦτο ἦν ἐνδεδομένον, καὶ κατησφαλισμένον ἐγγράφως αὐτοῖς· καὶ λόγος ἦν οὐδεὶς περὶ ἐκκλησιαστικοῦ οἱουδήτινος συζητήματος· ἀλλὰ τὸ πᾶν τῆς αἰτήσεως, ἡ βασιλὶς καθεισθήκει τῶν πόλεων, ὁ τῆς οἰκουμένης τερπνὸς ὀφθαλμὸς, τὸ τῶν ἐπὶ γῆς περίπυστον ἁπάντων θεαμάτων ἐντρύφημα· ἦν γὰρ τοῖς ῥηθεῖσι πρέσβεσι διακεκελευσμένον περὶ αὐτῆς, ὡς εἴπερ ὁ τῆς πρεσβυτέρας πρωτοπρόεδρος Ῥώμης τὴν ταύτης ἀπόδοσιν καθυποσχέσθαι συνέλθῃ παρὰ τῆς λαϊκῆς τῷ τότε δυναστείας κατεχομένης ἐκ τῆς ἐπεισφρησάσης τῇ ἐπικρατείᾳ ῥωμαίων ἀλληλοδιαδόχου τῶν δεινῶν ἐπελεύσεως, λόγοις οἷς προϋπεφηνάμεθα, παραυτὰ πάντα τὰ τῆς πρεσβείας ἐντελῶς ἀπαρτισαμένους ἀνακάμψαι πρὸς τὰ ὧδε· παρ' ἣν ἄρα αἰτίαν καὶ τὰ κωλύμης ἐτισυνέβη, τῶν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας μὴ παραδεξαμένων ἐς ὅσον τὰ τῆς αἰτήσεως ἐξετείνετο, ἀλλ' ἀπολογησαμένων ἄλλως θέσθαι τὰ κατ' αὐτὴν, καὶ μὴ οὕτω τομῶς κατὰ τῶν ὁμοφύλων χωρῆσαι, ὥστε τούτους ἀπηνῶς ἐξῶσαι τῆς Κωνσταντίνου, ὅσα καὶ δέον ὂν μέγαν οὕτω συγκροτηθῆναι πόλεμον καὶ ἐμφύλιον· εἰ δὲ καὶ ἕτεροι λόγοι συνετέθησαν ἐπὶ τούτῳ, τῶν μὲν τοιῶσδε τὸ ζητούμενον γενέσθαι θελόντων, τῶν δὲ μέχρι τοσοῦδε κατανευόντων, ὅμως τοιαῦτα ἦν τὰ αἰτούμενα, καὶ παρὰ ταῦτα τὸ τοῦ ἔργου γέγονε μὴ ἐκβεβηκός· καὶ γοῦν ἔχῃ ἂν εἰδέναι πᾶς ὁ τῶν παρόντων λόγων ἐξεταστὴς, ὡς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἅπαν καὶ ἐνηργήθη καὶ ἐκυρώθη τῷ τότε

rem veterem illic primo memorarent: tum et illinc digressi apud nos quoque ita recitarent: ita ut res plane constabilita haberetur post ipsorum reditum: pariterque si quod aliud priscum Papae privilegium esset, id restitueretur, ratumque scripto haberetur. Iam vero nulla per id tempus ecclesiasticae cuiusquam quaestionis facta mentio est; sed unica petitio erat, de regia urbe (recuperanda) iucundo mundi oculo, celeberrimo universae terrae miraculo ac delicioso. Datum enim dictis legatis in mandatis fuerat, ut hoc negotium curarent. Quod si senioris Romae pontifex, causis quas diximus persuasus, promitteret restitutionem fieri a laica potestate, quae rerum publicarum potita erat, ob continuas quae romano imperio evenerant calamitates; tunc universum legationis scopum adepti, huc redirent. Quam ob causam negotii quoque disturbatio contigit, romana ecclesia nequaquam admittente totius postulati latitudinem, sed rem aliter procuraturam spondente, nempe ut ne adeo severa adversus homogeneos incursio fieret, neque hi tam crudeliter Constantinopoli expellerentur; ex quo grande hoc civile bellnm conflari necesse erat. Quod si alii quoque hac in re commoti sunt sermones, nostris quidem postulata sibi concedi volentibus, illis autem illatenus tantum adsentientibus; attamen haec tantummodo postulata fuerunt, eamque ob causam nullns negotii exitus fuit. Atqui hunc totum tractatnm qui consideret, prorsus comperiet, quicquid erat rei ecclesiasticae tunc peractum fuisse ratumque habitnm ab universo sacerdotali illius temporis coetu:

παρὰ τῆς ἐνταῦθα θείας τῶν ἱεραρχῶν ὁμηγύρεως· καὶ τὸν ἐμποδισμὸν ἔσχεν οὐκ ἄλλοθεν, ἀλλ' ἢ πάντως ἀπ' αὐτῆς τῆς διειλημμένης κοσμικωτέρας αἰτήσεως καὶ διαφορᾶς· καὶ ἔστιν ἡ τηνικαῦτα γεγονυῖα τοῖς διαπρεσβευομένοις ἀνάθεσις ἔγγραφος πλατύτερον τὰ περὶ τούτων ἀστέλουσα 1)· ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ τὰ τοῦ χαριτωνύμου τοῦδε κρατάνακτος.

κα'. Ὁ λόγος δὲ βαίνων ἀπάρτι ἐπ' αὐτὸ τὸ τῆς ὑποθέσεως σκοπιμώ- cod. f. 15. a. τατον πάνυ διαπορούμενός ἐστι καὶ ἀγωνιῶν, πῶς ἄρα δυνηθείη τὰ περὶ τούτου διατρανῶσαι καθόσον εἰκὸς, τοσοῦτον ἐπαγόμενα φορυτὸν ἀλλεπαλλήλων συμβάσεων· πλὴν ἀεὶ τῶν κατὰ πρόθεσιν ἐξεχόμενος, καὶ τοῦτο πάντη δεῖξαι κατεπειγόμενος, οὕτως αὐτὸ δὴ τὸ προκείμενον πανταχόθεν τὸ ἑδραῖον ἐπιφέρεται, καὶ ἀνέγκλητον, τῶν καιρίων καὶ εἰς τοῦτο συντεινόντων μνησθεὶς, διέλθῃ ἄν τινα κατ' ἐπιτομὴν, τῶν ὅσα τῷδε συνεπεπτώκει σκαιῶς. Καὶ δὴ τῶν ἑξῆς μοι ῥηθησομένων αὐτὸς γένοιτο ἂν ἀρχὴ, ὁ τοῦ περὶ οὗ ταῦτα πρακτέου καθηγησάμενος· καὶ ἔστιν οὗτος ὁ κλεινὸς ἐν αὐτοκράτορσι Μιχαὴλ, τὸ μέγα τῆς ἑώας καὶ ἑσπερίου λήξεως ὄνομα, μᾶλλον δὲ τῆς οἰκουμενικῆς τετραμερείας τὸ φοβερὸν καὶ ἀγακλεὲς περιθρύλλημα, ὁ τὴν εὐσέβειαν ἀρραγὴς, ὁ θερμὸς τὴν πρὸς θεὸν πεποίθησιν καὶ ἀδίστακτος, ὁ παρ' ὅλον αὐτοῦ τὸ βιώσιμον πρόβλημα τὴν εἰλικρινῆ πίστιν ποιούμενος· καὶ ὅσα τῆς ἀμωμήτου πίστεως σύμβολα πρὸ παντὸς ἔργου, πρὸ παντὸς διανοήματος καὶ βουλεύματος, ἐν παντὶ τόπῳ τε καὶ καιρῷ, ἐν αὐτῷ τῷ καθεσθῆναι καὶ ἀναστῆναι, καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ τυχόντος κινήματος καὶ βαδίσματος· ἡ ἀκά-

neque aliud ullum impedimentum extitisse, nisi ab ante dicta saeculari petitione et controversia. Et quidem latiori scripto tota illa legatio extat tradita. Sic igitur res quoque abs Iohanne imperatore tractata se habuit.

21. Age vero oratio nostra hinc iam ad praecipuum suscepti argumenti scopum tendens, plane anxia est et aestuans, quomodo perspicue, ut par est, rem evolvat tanta continuorum casuum colluvie refertam: verumtamen dum propositum semper spectat, idque omnino explicare conatur, ipse quidem contextus constans videbitur et irreprehensibilis: principalibus enim aliquot et huc pertinentibus memoratis, nonnulla compendio transmittet quae incommode intercesserunt. Principium mihi dicendarum rerum ille sit, qui agendarum dux fuit, scilicet inclytus inter imperatores Michahel, magnum orientalis et occidentalis regionis nomen, immo quadripertiti mundi reverendum ac nobilissimum decus; ille pietate immobilis, fiducia in Deum fervidus et indubius, et prae omni re sua mundana, fidei puritatem in pretio habens, cuncta ipsius irreprehensibilis fidei conventa, cuilibet operi, cogitationi et consilio anteponens, omni loco ac tempore, sive sedens, sive surgens, quolibet motu vel gressu: mens indefessa, magni vir ingenii ac caelestis, magni

1) Ephraemius tamen chronographus apud nos T. III. Script. vet. etsi copiosissime scribat Iohannis Ducae Vatatzae res, nullam religiosorum cum Romanis tractatuum mentionem facit; quia nempe schismatiens auctor omnem huiusmodi aboleri memoriam volebat. Verumtamen apud nostrum Raynaldum ad an. 1233. sub Gregorio IX. praedictorum negotiorum narrationem legimus, non tamen Graecorum ad Papam legationis. Huius imperatoris res gestas variis poëmatibus extollit etiam Theodorus Prodromus apud nos T. VI. part. II.

μαῖος φρὴν, ὁ μεγαλόνους ἄνθρωπος καὶ οὐράνιος, ὁ μεγαλουργὸς, καὶ μεγαλεπήβολος, ὁ Κομνηνοφυὴς Παλαιολόγων βλαστὸς, καὶ τὸ σύμπαν ἀξιοθαύμαστος· ὁ δὴ τοιοῦτος τὰ πρῶτα τῆς ἡλικίας ὑπὸ τῷ σύνεγγυς δηλωθέντι κρατάρχῃ, καθὰ δῆτα πατρὶ σπαργανωθεὶς καὶ διαπλασθεὶς πλάσιν ἀρίστην καὶ ὄντως ἐπαινετὴν, ὅσα καὶ καθ' αἷμα γνησίως αὐτῷ προσῳκειωμένος, καὶ τὰ πρῶτα τῆς εὐγενείας αὐχῶν, καὶ ἦθος καὶ τρόπον καὶ βίον ὑπὸ τούτῳ κάλλιστα παιδευθεὶς, ἀνιμᾶται μὲν ὡσεί τις σπόγγος τὰ νάματα, πᾶν ἐν ἀριστοβουλίαις καὶ ἀριστοπραξίαις κατωρθωμένον αὐτῷ, καὶ ἐκμαγεῖον
cod. f. 12. b. *γίνεται τῶν τούτου πλεονεκτημάτων διαφανὲς, εἰ καὶ μεθ' ὕστερον ὑπερελάσας ἔχει τῇ κατ' ἐκεῖνον ἀπαραμίλλῳ τῶν οἰκείων προτερημάτων ὑπερβολῇ· ἀνιμᾶται δὲ καὶ ἃ λαληθῆναι τούτῳ καὶ διενεργηθῆναι κατεσπουδάσθη περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἐς τὸ ἐνιαῖον ἀνανεώσεως, ἐκ τῆς ἐναποκειμένς τῇ ἐκείνου ψυχῇ περὶ ταῦτα σφοδρᾶς διαθέσεως· ἐξ ὧν ἀναζωπυρούμενος τὸ ἐντὸς, ἀνερευνῶν ἦν πάνυ καὶ ἀνιχνεύων παντὶ τρόπῳ τὰ τοῦ πράγματος ὅπως ἔχει καρπώσασθαι, τοῖς τὴν ἀρχιερατικὴν ἀξίαν τότε κοσμοῦσι συγγινόμενος λογικῶς, καὶ τὰ τοῦ ζητουμένου μανθάνων ὡς λυσιτελῆ καὶ δέοντα καὶ θεάρεστα ἀρχιερεῦσιν ἐκείνοις, οὓς λόγος ἐμαιεύσατο, καὶ σοφία ἐτιθηνήσατο, καὶ τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας σύντροφον ἐγαλούχησεν, οὓς ἐξ ἔτι νηπίου νόμων ἐπιμοναὶ, καὶ κανόνων μελέται, καὶ ἱερῶν πράξεων καὶ βαθμίδων ἀναγωγαὶ, καὶ κατάστασις ἐκκλησιαστικὴ πᾶσα, καὶ λοιπὴ πεῖρα καὶ τάξις ἐξέθρεψαν, καὶ ἠνδρώσαντο κατὰ Παῦλον εἰς ἔργον τέλειον τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· οὐ τοιούτοις ὁποίους ὁ νῦν καιρὸς ἐκαινούργησεν, ἢ μᾶλλον ἡ τυραννὶς ἐπλαστούργησε τοῦ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἄρτι σκάφος καταβαπτίζοντος, οὐχ ὅπως οὐδέν τι τῶν ὧν εἰρείκειμεν κεκτημένους, ἀλλ' οὐδ'*

operis, magni ausus, Comoenorum progenies, Palaeologorum surculos, totus mirabilis. Hic primaeva aetate a propinquo suo tunc imperatore, quasi a patre in cunabulis, ad optimam formam vereque laudabilem compositus, utpote illi germano sanguioe iunctus, et summa generis nobilitate cluens, moribusque et institutionibus ab illo optime instructus, spongiae instar fluenta attraxit, nempe illius praeclarum qoodlibet opus atque consilium; fitque expressa imago et perlucida virtutum eius, etsi et illum postea superavit suarum iocomparabilium dotium cumulo. Ab eodem hausit pariter, quae ille colloquendo tractare ac peragere nisus erat, nempe de iostauraoda ecclesiarum uoitate, iuxta haerentem eius animo rei huius cupiditatem: qua medullitus inflammatus, vestigabat sedulo et scrotabatur omoimodis quomodo rei finem consequeretur, cum episcopis colloqoens; negotium quam utile, quam oecessarium Deoque gratum foret ab episcopis discens, quos litteratura pepererat, sapientia nutrierat, et ecclesiasticae discipliоae educatio quasi lacte potaverat; quos a pueris assidua legum lectio, canonum studium, et sacrorum officiorum ac graduum cursus, et universa ecclesiastica constitutio, ac reliqua omnis experientia et ordo educaverant, atque in viros, ut ait Paulus, produxerant ad omne opus bonum plenitudinis Christi: non quales praesens tempus repente peperit, vel potius tyrannidis genitura creavit, dum ecclesiastica iam scapha submergitur: qui

ὅτι εἰσι ταῦτα εἰδότας, ὅτι μὴ μέχρι ψιλοῦ μόνου ὀνόματος, τὸ στασιάζειν δὲ ὡς ἐξαίρετον ἰδιωσαμένους παρὰ τὸ τυχεῖν ὧν ἔτυχον, καὶ μεθαρμοσαμένους εἰς τὸ ζηλοῦν.

κβʹ. Ἐκεῖθεν οὖν ὅπερ ἔλεγον, καὶ παρὰ τοιοῦτον ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος οὗτος τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως ὑποδεχόμενος σπέρματα ἐνεθησαύριζε τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ ταύτης ταμείῳ εἶχεν ἐναποκείμενα· ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς τὸν βασίλειον θῶκον ἱδρύνθη, καὶ βασιλικῇ ταινίᾳ κατεστέφθη τὴν κεφαλὴν, τὴν τὸ στέφος ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ὡραΐσασαν μᾶλλον, ἢ παρ᾽ αὐτοῦ καθωραϊσθεῖσαν, ἀγχινοιῶν ἐργασίαις, καὶ τροπαίων ἀνυπερβλήτοις ἀκρότησι, καὶ τῆς πολυμερίμνου γέγονεν ὅλος φροντίδος τῶν ῥωμαϊκῶν ἐργοδοτημάτων καὶ ἐγχειρήσεων, οὐδὲ τὸ τῶν ἐκκλησιῶν εἰς ἐλάχιστον μέρος συννοίας ἐτίθετο· ἀλλ᾽ ἔχων ἐναποτεθειμένα, καθά μοι καὶ λέλεκται τὰ τούτου σπέρματα, τοῖς ἐντὸς καρποδοτῆσαι ταῦτα τὴν εἰς τέλος εἰρήνην ἐφίεται, ἅτε τοῦτον καρπὸν προηγούμενον τοῦ πνεύματος ἐπιστάμενος· καὶ πρῶτα μὲν συχναῖς πρεσβείαις πειρᾶται τὸ ταύτης κατορθῶσαι χρηστὸν, καθυπισχνούμενος καὶ παντοῖον εἶδος εὐάγωγον μετερχόμενος ἑλκύσαι ῥωμαίους πρὸς ἑαυτὸν, καὶ συνδεσμῆσαι σχέσεως συνδέσμῳ ἀπλοϊκῷ· εἶθ᾽ οὕτω καὶ πρὸς αὐτὸν χωρῆσαι τὸν καθολικὸν δεσμὸν τῆς ἑνώσεως· καὶ ἦν τοῦτο ποιῶν τὴν τοῦ cod. f. 12. a
πλήθους πρόληψιν οἷα εἰδὼς, καὶ παρὰ τοῦτο θέλων οἰκονομῆσαι τὰ τοῦ ἔργου κατὰ μικρόν· προκατειλημμένον γὰρ ἐγεγόνει τοῦτο τῇ χρονίῳ τοῦ σχίσματος παρατάσει, τῇ ἐς ὅλας ἑκατοντάδας ἐφαπλωθείσῃ ἐνιαυτῶν· μὴ ἔχον ἀναδραμεῖν εἰς τὰς ῥίζας τούτου, καὶ ἀρχὰς, καὶ αἰτίας, ἃς φθάσαντες ἡμεῖς ἐξεθέμεθα, καὶ μαθεῖν ὅθεν καὶ πῶς· ἔτι καὶ τῶν ὑπὲρ τὰ πλήθη πρὸς αὐτὸ

non solum quae diximus non habent; sed quae sint haec, ne nomine quidem tenus sciunt: tumultuandi tantummodo gnari, ut consequantur quod reapse tenent, et aemulationi toto homine dediti.

22. Inde igitur, prout aiebam, celeber hic imperatore susceptis ecclesiasticae rei seminibus, thesaurum ex his in animo fecit, et quasi in arca reposita habuit. Cum autem caesareo in throno consedit, et regia vitta caput redimivit, quod coronam magis iam inde ab initio ornavit, quam ipsum a corona ornatum fuit, prudentissimis factis, et trophaeorum summis apicibus, romano imperio administrando rerumque gerendarum sollicitudini totum se tradidit. Neque vero rem ecclesiarum in postrema curarum parte habuit; sed reposita tenens semina, ut a me dictum est, ut ea in fructum perduceret, pacis conclusionem optavit; quippe qui sciebat hunc esse Spiritus primarium fructum. Et primo quidem frequentibus legationibus bonum hoc constituere molitus est, promissionibus et omni benivoli officii genere conciliare sibi Romanos curans, et genuino sibi affectu devincire: deinde ad universale unionis vinculum devenit. Sicque agebat gnarus populi praeiudiciorum, ideoque volens pedetemptim negotium conficere. Erat enim res diuturno schismate praeiudicata ad integra saecula extenso; ne iam ad eius radicem atque initia et causas recurramus, quas pridem nos exposuimus, nec unde et quomodo ortum sit denuo scrutemur: populo item erga id proclivi propter varios propriae opinionis motus: po-

τοῦτο διατεθέντων ἐπιρρεπῶς διαφόροις γνώμης ὁρμαῖς, καὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν ἐξ ἐπηρείας σατανικῆς· ὡς οὖν ὁ κρατῶν οὕτω θέσθαι ταῦτα διανοούμενος τοὺς τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἑώρα μηδέν τι τούτων προσιεμένους, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνευματικὸν ἔργον αἰτοῦντας, αὐτὴν τὴν τούτου ἀπάρτισιν, συνορᾷ τὸ δέον τῆς ἐκείνων προθέσεως καὶ λογισάμενος ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ, καθὰ καὶ προδεδειχότες ἐσμὲν 1), ὅσον μὲν κατὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐκβεβηκότα τὰ τῆς ὑποθέσεως εἶχον, ἄλλως δὲ τὰ ταύτης ἀνήρτων ἐπὶ λήψει τινῶν σωματικωτέρων εἰς ἀμοιβὴν, οὐκ ἀπὸ λόγου καὶ τοῦτο, οἷά τινα περιποιούμενοι τῶν ὧν ἀπώλεσαν ἐντεῦθεν ἀνακαλέσασθαι, συνδιαγινώσκει ὡς ἐπεὶ τὰ κατ' αὐτὴν τοῖς πνευματικοῖς τὸ ἀσφαλές εἰσιν ἐπιφερόμενα καὶ συνοῖσον, οὐχ ὅσιον οὐδὲ δίκαιον ἀναβάλλεσθαι πρὸς αὐτὰ, σωματικῶν αἰτήσεων ἕνεκεν· πάντως γὰρ ἡ ἐκείνων γαληναία κατάστασις, καὶ τὸ τούτων κέρδος ἕξει προσεφεπόmenon·
cod. f. 12. b. μενον· ἐνθέν τοι καὶ διανίσταται τέλος ψυχῆς ὁλοσχερεῖ διαθέσει τὴν ἐκ μακροῦ γλιχομένην ἐκτερματῶσαι τῶν ἐκκλησιῶν ἑνοποίησιν.

κγ'. Καὶ ἦσαν οἱ συνδιατιθέμενοι τούτῳ πρὸς ἐντελεστάτην αὐτῆς ἀποπλήρωσιν οἱ τὰ πρῶτα τῶν τότε βουληφόρων ἀνδρῶν κατὰ πᾶσαν αὐχοῦντες ὑπεροχήν· ὧν θάτερος μὲν ὁ πολὺς τὴν σύνεσιν καὶ τὸ γέρας ἐτύγχανε Γερμανὸς, ἀνὴρ εὐγενὴς, τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν ἐκ παίδων τὸν μονήρη βίον ὑπεισελθὼν, κἀν τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις εὐαγέσι σεμνείοις, καὶ ἱεροῖς φροντιστηρίοις ἐνδιατρίψας, καὶ πνευματικοῖς ἀνδράσι, καὶ τὴν πολιτείαν οὐρανοβάμοσιν ἐφ' ἱκανὸν συνεξετασθεὶς, καὶ συναεθλεύσας πόνοις καὶ ἱδρῶσιν ἀσκητικοῖς, καὶ πολὺν τὸν ἐντεῦθεν πλοῦτον τοῦ πνεύματος συλλεξάμενος,

stremo, ut cuncta simul dicamus, satanicae fraudis operante vi. Dum haec consilia imperator revolvit, romanam ecclesiam nihil huiusmodi cernebat admittere, sed rei tantummodo spiritalis sollicitam, atque huius perficiendae cupidam: quamobrem rectum illius sensit consilium; consideransque, superiores principes, ut iam demonstravimus, ita ecclesiasticum negotium prae oculis habuisse, ut tamen eidem adnecterent reciprocam conditionem corporalium aliquot bonorum; quamquam ne id quidem absurdum erat, quia nimirum Graeci quae amiserant recuperare studebant; probe intellexit imperator, spiritalia uno eodemque itinere ad securitatem utilitatemque solere perducere; neque pium esse aut aequum spiritalia differre propter corporalium rerum petitiones: prorsus pacifico spiritalium statui, lucrum pariter corporale subsecuturum. Quamobrem toto plane animi affectu ad diu exoptatam ecclesiarum unionem conficiendam incubuit.

23. Erantque ei consentientes ad plenissimam rei confectionem primarii tunc senatores summis dignitatibus praediti, quorum unus sapientissimus et honoratissimus Germanus erat, vir nobili loco natus, in oriente a pueris monasticam vitam professus, et in Hierosolymorum sanctuariis sacrisque coenobiis versatus, et cum spiritalibus viris caelestem conversationem agentibus diu exercitatus: simulque labores sudoresque asceticos passus, multum inde spiritus thesaurum adeptus fuerat: qui de

1) Nempe Manuhel concordiae conditionem seu praemium volebat occidentale imperium, Iohannes autem Vatatzes Constantinopoleos restitutionem.

ὃς καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν προβιβασθεὶς, κατὰ βαθμοὺς καὶ κανόνας ἐκκλησιαστικοὺς, καὶ τὴν τῆς Ἀδριανοῦ πολυθρέμμονα ποίμνην ἐπὶ μακροῖς χρόνοις ποιμάνας θεοφιλῶς, ἆθλον ἀρετῆς ἐν ὑστέροις καὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ἀπηνέγκατο· καὶ τοῦτον θᾶττον ἐάσας τρόπῳ γνώμης ἀξιαγάστῳ [1]), τὸ σύμπαν οἷα εἰρηνικῷ συνὼν τῷ κυριαρχοῦντι παρακεκλημένος εἰς τοῦτο, διά τε τὸ περιὸν τῆς μεγαλονοίας αὐτοῦ, καὶ τὸ πρὸς εἰδημοσύνην θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων ἔργων πολύπειρον· ἐξ ὧν ἄρα καὶ τὴν τότε κινουμένην σύμβασιν τῶν ἐκκλησιῶν συγκροτῶν ἦν καὶ ἀποδεχόμενος· οὐχὶ τηνικαῦτα τὸ πρὸς ταύτην ἔνθερμον εἰληχὼς, ἀλλ' ὡς ἴσασι πλεῖστοι τῶν ἐκεῖνον εἰδότων, καὶ μάλιστα τῶν τῆς ἐκκλησίας λογάδων, κἂν τῇ ὑφεδρίᾳ ὢν ἔτι, κἂν τῇ πατριαρχικῇ προεδρίᾳ τὸν εἰς τοῦτο ζῆλον καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἐδείκνυεν ἐνδιάθετον, μαχόμενος ὑπὲρ τούτου καὶ παθαινόμενος, ἅτε πρὸς τῶν, οἷς ἦν ἐντετυχηκὼς καὶ μαθητεύσας, παλαιῶν καὶ θεσπεσίων ἀνδρῶν διεγηγερμένος, σφίσι τε τὴν εἰς τοῦτο γνῶσιν ἀκριβεστάτην λαβὼν, καὶ πληροφορίαν ἐναργεστάτην κτησάμενος· ὁποῖος ἐξ ἐκείνων ὁ Ἱεροσολύμων Ἀθανάσιος ἐγνωρίζετο σοφίας καὶ ἁγιωσύνης ἐληλακὼς εἰς ἀκρώ- cod. f. 16. a.
ρειαν· ὃς καὶ πᾶν εἶδος ἑνωτικῆς συμφωνίας εἰργάσατο, τῷ τοῖς χρόνοις αὐτοῦ τῶν Ἀγαρηνῶν παρὰ τῆς λατινικῆς χειρὸς θείᾳ συμμαχίᾳ καταστραφέντων τὴν Ἱερουσαλὴμ εἰσελθόντι δικαίῳ τοῦ Πάπα, λεγάτον σύνηθες τοῦτον ῥωμαίων διαλέκτῳ καλεῖν· κἂν τοῖς ὕστερον αἵματι μαρτυρίου τὸν βίον διήνυσεν, ἐν αὐτῷ τῷ κυριακῷ τάφῳ καὶ ζωηφόρῳ κατὰ τὸν ἱεροκήρυκα Ζαχαρίαν σφαγιασθεὶς, καὶ αὐτὰ θείαις ἄρα προνοίαις ἐνδεδυμένος τὰ τῆς ἱερατικῆς στολῆς ἄμφια· ὁποῖοι δὲ αὖθις καὶ ἕτεροι σὺν αὐτῷ οὐκ ὀλίγοι τὸν βίον

honore in bonorem provectus, secundum gradus canonesque ecclesiasticos, postquam Hadrianopoleos copiosum gregem diu religioseqne paverat, virtutis postremo praemium tulit patriarchalem reginae urbium sedem: quam tamen statim dimittens miro mentis consilio, totus erat cum pacis studioso principe, ad hoc vocatus propter amplificae mentis copiam, et divinarum bumanarumque rerum scientiam exercitatissimam: unde tunc suscepto concordiae ecclesiarum proposito, suffragio suo favebat. Neque tunc primum hac in re fervebat, sed ut plurimi noti eius sciunt, et praesertim in ecclesiae dignitatibus constituti, et dum adhuc in minore sede esset, et cum in fastigio patriarchali, rei huius zelum intimamque animi propensionem ostenderat, pro ea decertans ac patiens. Quippe antiquorum sanctorumque virorum, quibus familiaris discipulusve fuerat, auctoritate commotus, ab iisque plenissimam negotii notitiam adeptus, et cum summa persuasione edoctus. Hos inter Hierosolymorum patriarcha Athanasius agnoscebatur, in summo sapientiae sanctitatisque vertice constitutus; qui et omnem operam conciliandae concordiae dabat: namque aetate eius Agarenis latina manu Deo auxiliante devictis, Papae vicarius Hierosolyma ingressus dicere hunc solebat romana lingua legatum: et denique martyrico sanguine vitam finivit in ipso Domini sepulcro vivifico, haud secus quam sacer praeco

1) Quas ob causas Germanus hic patriarchatum deseruerit, disserit non indiligenter Cuperus tract. de patriarchis constantinopolitanis. Eius autem erga Latinos concordiamque studium nunc maxime elucet.

ἀγγελοπρεπεῖς καὶ τὸν λόγον, οὓς καὶ κατονομάσαι διὰ τὸ τῶν λεγομένων μῆκος παρίημι.

κδ'. Τούτοις ἀληθῶς κατ' ἴχνια βαίνων ὁ τῶν θειοτέρων καὶ καθ' ἡμᾶς πρὸς ἅπαν ἄριστος Γερμανὸς, ἄλλως τε καὶ οἴκοθεν συνιέναι τὸ δέον τὰς φρένας ὢν στιβαρὸς, θάτερος ἦν καὶ πρῶτος τῶν τὰ μεγάλα τότε συντρεχόντων τῷ βασιλεῖ ἐφ' ἧπερ ἔσπευδεν ἀπωθήσει τῆς τῶν ἐκκλησιῶν διαιρέσεως. Ὁ δὲ ἕτερος ὁ ἀκροπολίτης Γεώργιος ἦν, μέγας λογοθέτης τὴν ἀξίαν τελῶν, ἀνὴρ τὸν τρόπον εὐθὴς, τὴν γνώμην ἐπιεικής τε καὶ μέτριος, τῇ δὲ καθ' ἕξιν ἐπιστήμῃ τῶν μαθημάτων, καὶ τῇ ἐς ἄκρον τῆς σοφίας ἀφίξει, οὔτινι τῶν ἁπάντων καιροῖς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς παραχωρήσας τῶν ἴσων βραβείων αὐτῷ, ἀλλὰ πάντας ὑπεραναβηκὼς κράτει φύσεως καὶ παιδεύσεως, ὃς ἔκ τε τῆς ἐπὶ τῇ ὑποθέσει πείρας καὶ δοκιμῆς, καὶ τῆς καθυπερτερούσης τῶν λόγων ὑπεροχῆς πολλὴν αὐτῇ παρεῖχε τὴν ἀρωγήν 1). Προσθήκη γίνεται τούτοις καὶ ὁ θεοκόσμητος Θεοφάνης 2) τῆς Νικαέων ἐκκλησίας ἀληθὴς ἀρχιερεὺς καὶ διδάσκαλος, καὶ πλείστην ὅσην ἐμπειρίαν συνηθροικὼς θείων λόγων καὶ ἱερῶν ἱστοριῶν τε καὶ πράξεων, ὅσα καὶ τῆς θύραθεν παιδείας μὴ ἀμοιρῶν. Οὗτοι συλλήπτορες ὑπῆρχον τῷ κρατοῦντι πρὸς τὸ ζητούμενον· οὗ δὴ λογοπραγουμένου πάντων ἁπλῶς εἰς ἐπήκοον, καὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐκκοπὴν τῆς τοῦ Πάπα τῶν ἱερῶν διπτύχων ἀναφορᾶς, τὴν ἀρχὴν ὅπως ἔσχε παρεισφθαρεῖσα κανονικῆς ἀκριβείας ἐκτὸς, καὶ συνοδικῆς διαγνώσεως κατεξεταζομένου προβλήματος, καὶ

cod. f. 14. b

Zacharias, sacerdotalibus Deo sic providente vestimentis indutus; una cum aliis haud paucis, vita et sermone angelicis hominibus, quos narrationis prolixitatem vitans, nominare omitto.

24. Horum vestigiis vere insistens optimus undequaque inter egregios Germanus noster, aliunde etiam ad cognoscendam aequitatem mente sua praevalidus, primus in eorum numero erat qui imperatori magnis in rebus subserviebant, postquam hic de auferenda ecclesiarum divisione cogitare coepit. Alter erat Acropolita Georgius, magni logothetae dignitate praeditus, vir recti moris, piae modestaeque sententiae, solidarum autem disciplinarum notitia exquisitaque sapientia nemini temporum nostrorum palmam cedens, immo omnes ingenii et doctrinae facultate superans: qui tum argumenti huius peritia et experientia, tum summa litteraturae praestantia, multum scopo huic momentum attulit. His accedebat divinis donis ornatus Theophanes, nicaenae ecclesiae verus praesul atque magister, plurima cumulatus divinarum litterarum sacrarumque historiarum et actuum scientia, et ne profana quidem eruditione carens. Hi fuerunt imperatori in agitanda quaestione adiutores: de qua illo in publico auditorio rationem simpliciter exigente, et de Papae ex sacris missae diptychis deletione, quando et quomodo praeter canonicum ius facta fuisset; synodice demum cognitionis ventilato problemate; id firmiter princeps amplexus est, ideoque ad unionem

1) Hic est Georgius Acropolita, cuius extat historia a capta per Latinos Constantinopoli usque ad Michaelem Palaeologum: quae quidem historia nondum tum composita fuisse videtur, quandoquidem eius non meminit Metochita. Eiusdem extat in actis concilii lugdunensis II. iusiurandum, nomine Imperatoris in ipso concilio prolatum, de Michahelis consensione in omnibus fidei romanae.

2) De hoc legatur Allatius contra Hottingerum p. 475.

τούτου στεῤῥῶς τοῦ κράτορος δραττομένου, καὶ παρὰ τοῦτο πρὸς ἑνότητα συνελθεῖν τῇ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ πάντας ἐκκαλουμένου κατὰ λόγον οἰκονομίας τρισὶν ἐπὶ κεφαλαίοις, ΠΡΩΤΕΙΩ, ΚΑΙ ΤΗι ΕΚΚΛΗΤΩι, ΚΑΙ ΤΗι ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΕΡΑΙΣ ΑΓΙΣΤΕΙΑΙΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙ ΤΟΥ ΑΥΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΝΤΟΣ 1)· ἔτι καὶ τὸ ἐντεῦθεν συμβάλλον τῇ κοσμικῇ νηνεμίᾳ ποιουμένου περὶ πολλοῦ.

κε'. Ἦσαν μὲν οὐκ ὀλίγοι καὶ ἄλλοι τὸ δέον συνορῶντες τῆς πραγματείας, καὶ καλῶς τὰ περὶ τούτου συνδιασκεπτόμενοι τῷ νοΐ· οἱ δέ γε κατ' ἐξαίρετον ἐξαυτῆς καὶ διαγνόντες, καὶ τοῦ ἔργου γεγονότες ὁλοσχερῶς, δύο τῶν τοῦ εὐαγοῦς βασιλικοῦ κλήρου τὰ πρῶτα φερόντων ἐφάνησαν, ὧν ὁ μὲν εἷς ἀρχιδιάκονος 2) ὢν τὸ πρωτεῖον εἶχεν ὡς ἐπίπαν ὁλόκληρον· θάτερος δὲ τὸν τοῦ ἀναγνώστου διέπων βαθμὸν, ἦν ἄλλως συγκαταλεγόμενος τούτῳ καὶ συντιμώμενος, ἄμφω τὴν σοφίαν οὐκ ἀγεννεῖς, παιδεύσεως ὅσα τῆς ἐν διαφόροις μαθημάτων ἰδέαις θεωρουμένης ἱκανῶς μετασχόντες, καὶ γνώσεως πλοῦτον κτησάμενοι, τὴν ἐκ τῆς φύσεως ἐπιτηδειότητα δεξιοὶ, τὴν ἐκ τῶν ἐπιστημῶν ἀσφαλεῖς, τὴν ἐξ ἀμφοτέρων σθεναροὶ καὶ ἀπροσδεεῖς· πλὴν τούτῳ τῷ μέρει συμβαίνοντες τὰ πολλὰ, τό γε κατὰ γνώμην καὶ τὴν προαίρεσιν ἀσύμβατοι μάλα πεφύκασι καὶ ἀσύμφωνοι· ὁ μὲν γὰρ ὁ πρωτοδιάκονος τὸν εὐθῆ τρόπον φιλήσας βρεφόθεν, καὶ τούτῳ συναυξηθεὶς, τοῦτον ἔστερξε καὶ στέργει δι'

cum ecclesia romana redintegrandam cunctos vocavit, iuxta regulam tribus comprehensam capitibus, quae sunt PRIMATUS, APPELLATIONES, ET COMMEMORATIO ROMANI PONTIFICIS IN SACRIS MYSTERIIS; cum insuper plurimi faceret proventuram hinc mundanae quieti utilitatem.

25. Erant sane non pauci alii, qui actûs aequitatem agnoscebant, eamque egregie mentis suae acumine pervidebant. Qui tamen ilico et sic iudicarunt et operam omnimodam contulerunt, duo fuerunt ex sacro regio clero praecipui, quorum unus archidiaconus inter ceteros erat facile princeps: alter lectoris gradum tenens, priori iam aliunde devinctus et honoris socius; ambo doctrina satis instructi, quia variis disciplinis bene imbuti, scientiaeque copia abundantes, ingenii denique dexteritate pollentes, bonis artibus suffulti, utrimque validi, et nullius indigentes. Quamquam vero hac in parte plerumque consoni, mentis tamen sententia et proposito magnopere dissidebant. Namque archidiaconus recti moris a puero amans, et in eo adultus, eundem hunc omni in re firmiter retinebat, et adhuc retinet, eoque constan-

1) Haec tria diserte capita proponit Michahel imp. apud Pachymerem lib. V. 20. Sed et plura alia leguntur in authenticis actis concilii lugdunensis II, et quidem in ipsa imperatoris ad Gregorium X epistola. Iam vero de rom. Pontificis in canone commemoratione iuvat heic non aeque omnibus cognita Flori lugdunensis recitare verba ex eius missae expositione; quod egregium opusculum integritati redditum fuit ope regii codicis vaticani perveteris a Martenio vet. monum. T. IX. Ibi ergo col. 612. post alia circa candem sententiam dicta, sic Florus. *Constat, sicut beatus papa Pelagius docet, ab universi orbis communione separatos esse, qui qualibet dissensione inter sacra mysteria apostolici Pontificis memoriam secundum consuetudinem non frequentant*. Saeculi photiani homo Florus fuit; unde apparet, contra Graecos eum praecipue loqui, qui Papam e suis diptychis non semel irati expulerunt. Quamobrem, ut de re non levi, haud absque hoc articulo, pax et communio duarum ecclesiarum sub Michaële Palaeologo coaluit.

2) De hoc archidiacono, et de subsequente Cyprio, Pachymeres lib. V. 12.

ὅλου· τούτῳ χαίρει καὶ σύνεστι, πνεῦμα εὐθὲς τοῖς ἐγκάτοις ἔχων ἐγκαινιζόμενον, καὶ πνεύματι ἀληθείας γλῶσσαν καὶ διάνοιαν στηριζόμενος· οὗ καὶ τὴν ἐφεξῆς ἀρετὴν παραστῆσαι, τὸν ἄζυγα βίον ὅπως αἱρετισάμενος ἀρχῆθεν, ῥυθμίσας ἔχει τὰ κατ' αὐτὸν ἐς ἀρίστην διαγωγὴν αἰδέσιμον καὶ αὐτοῖς τοῖς τοῦ κόσμου ῥαγεῖσιν ἀπαξαπλῶς, ἄλλης ἂν εἴη λογικῆς ἐργασίας ὑπόθεσις.

cod. f. 15. a.

κϛ'. Ὁ δὲ καὶ ἔστιν οὗτος ὁ Κύπριος, ὁ νῦν τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα τυραννῶν, περὶ οὗ προϋποκρουσάμενος ἀνωτέρω, καὶ ἔτι πολλαχοῦ τῆς ἡμεδαπῆς ἐπιμνησθείην γραφῆς, καθόσον ἐστὶν ἧκον τῇ ταύτης μεταχειρίσει· οὐ τὰ τῆς αὐτοῦ κακίας ἐξακριβούμενος, τοῦτο γὰρ μείζονος ἢ τὸ παρὸν ἐγχειρήματος, δυστροπίαις ἦν κεχρημένος καὶ ὑπουλότησιν, ἀφ' οὗ τὰ ἐνταυθοῖ κατειλήφει τὴν ἀλωπεκὴν περιβεβλημένος, καὶ τὸν λύκον ἔσωθεν ὑποκρύπτων· ἔχων τὸ λανθάνειν καὶ ἄλλως, τῶν ἡμετέρων ὁρίων οἷα νόθον κυοφόρημα καὶ οὐ γνήσιον· ἑκατέρω δ' ὅμως, ἵνα καὶ αὖθις τὸν λόγον ἐπαναλήψωμαι, ἐπὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ συζητήσει συνδεδραμήκατον ἐς ταυτὸν, καὶ τὴν οἰκονομίαν ἤστην, ὑπὲρ ἅπαντας συνιστῶντες διαλεκτικαῖς ὁμιλίαις, καὶ λογογραφικῶν ἐπιχειρημάτων ἐκθέσεσιν· ὁ μέν διανοησάμενος τὸ ἔργον ὡς ἀγαθὸν εὐθύτητι συνειδήσεως, καὶ ταύτῃ τὸ παράπαν ἐξηκολουθηκὼς, καὶ παρὰ ταύτην τούτου ὑπερμαχῶν, καὶ οὐ διά τι τὸ σύνολον ἕτερον· ὅπου γε καὶ μετά τι διάστημα καιρικὸν ἀναγκασθεὶς οὔμενουν κατὰ γνώμην οἰκείαν τὸ τοῦ χαρτοφύλακος πρεσβεῖον ἐδέξατο, καὶ ἀκούσιον εἰσέδυ τοῦτο λειτούργημα, μόνην ὑπακοὴν καὶ βασιλικὸν ἀνύων ἐπίταγμα. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς οὕτω τὰ περὶ αὐτοῦ διαγνοὺς, οὐ μὴν παρὰ τὴν διάγνωσιν ταύτην ὡς ἐκεῖνος ἀντεχόμενος

ter delectatur, rectum habens in visceribus spiritum, et spiritu veritatis linguam mentemque confirmatam gerens: cuius et reliquam virtutem exponere (nam et caelibatum a primordiis adoptavit, et vitam suam venerandam etiam inter saecularia dissidia servat) alterius elaboratae orationis argumentum erit.

26. Alter vero hic est Cyprius, qui nunc patriarchalem dignitatem tyrannice tenet: de quo pauca in antecessum loquar, multo deinde plura in scripto meo memoraturus, quatenus huic suscepto argumento congruet. Nec vero nequitiam eius accurate narrabo; id enim praesente proposito maius est; sed quomodo versutiis usus sit et simulationibus, ex quo vulpina apud nos pelle sibi circumposita, lupum interius celat: tenebricosus et alioquin homo, quia regionis nostrae nothus partus non genuinus. Ambo hi videlicet, ut iam sermonem resumam, circa ecclesiasticam controversiam conspirabant, prudentemque compositionem urgebant, hanc apprime suadentes dialecticis sermonibus et scriptarum disputationum editionibus. Et prior quidem, negotium id pro suae conscientiae rectitudine bonum iudicans, et huic conscientiae prorsus adhaerens, ac idcirco rem propugnans, nullo sane alio sibi scopo proposito: etenim brevi posthinc transacto intervallo coactus, contra propriam sententiam chartophylacia munus admisit, et invitus hoc officium adiit, soli obedientiae regioque praecepto obsequens. At ille alter, etsi in eadem deliberatione socius, non tamen sub eadem ac ille consideratione his partibus adhaerebat. Quid enim habet hic commune cum con-

ὑπὲρ τούτου· τί γὰρ αὐτῷ καὶ τῇ ἐκ τοῦ συνειδότος ἀληθείᾳ κοινὸν εἰς ἐνέργειαν; ἤ τι κοινὸν αὐτῷ καὶ τῷ ὅλως ἀντέχεσθαι ὑπὲρ ἀγαθοῦ; ἀλλ' ὡς δή τινος πραγματείας ἐπὶ περιποιήσει δόξης οἰκείας, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης δεδραγμένος ἐστὶν ὑποθέσεως, ὡς ὁ χρόνος ἀπήλεγξε τοῦτον, καὶ τὰ σκαιῶς αὐτῷ τολμηθέντα, φεῦ, ἀνοσιουργήματα· τότε μὲν ἄλλως μεταχειρισαμένῳ τὰ κατ' αὐτὴν, ἡνίκα πρώτως κεκίνητο, καθὼς ἦν ὁ καιρὸς συνεργῶν εἰς τὸ σπουδαζόμενον, νῦν δ' αὖθις ἀπεναντίας ἐκείνοις, ὡς ὁ καιρός ἐστιν ἀπαιτῶν, ἵνα τὴν ἣν ἐκ τῆς πολυμόρφου καὶ ποικίλης ταύτης μεταχειρίσεως, ἐφ' ἑνὶ τῷ cod f. 15. b. ὑποκειμένῳ τυραννήσας ἔχει τιμὴν, ἐπισυστήσειεν ἑαυτῷ· ὁ διὰ ταύτην θείους νόμους τε καὶ κανόνας, καὶ μυστηρίων ἱερῶν παραδόσεις, καὶ πατρικὰ διδάγματα καὶ θεσπίσματα τῆς οἰκείας ὀπίσω θέμενος συνειδήσεως, καὶ τοῦ καταφρυάττεσθαι τούτων μηδαμῶς ὁ πάντολμος ἀφιστάμενος· τέως δ' οὖν ἀμφότεροι τηνικαῦτα κοινωνοῦντες ἐδείκνυντο πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἀλληλενδέτῳ καθωρῶντο συνδούμενοι σχέσει, καὶ τοῦ σκοποῦ τῷ αὐσονάρχῃ συνεφαπτόμενοι, καὶ τὴν εἰς τοῦτο σπουδὴν γενναίαν εἰσφέροντες.

κζ'. Ὁ δὲ τῆς Κωνσταντίνου τότε πατριαρχικῶς προστατεύων, Ἰωσὴφ οὗτος ἦν, ἀνὴρ μοναδικὴν πολιτείαν ἐπὶ πλείστοις ἔτεσιν ἐξασκήσας, καὶ τὸ πρᾶον πλουτήσας καὶ προσηνὲς, ἀντιφωνῶν πρὸς ταῦτα καὶ ἀντιφθεγγόμενος κατεφαίνετο· ὃν καὶ ἄλλα προσηκόντως ἐπαινῶν καὶ ἀποδεχόμενος, ἓν τοῦτο μόνον οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι τὸ ἄγειν λαχὼν, ἄγεσθαι μᾶλλον ᾑρεῖτο, καὶ ταῦθ' ὑπὸ γυναικὸς, τὸ κατορθοῦν τοιαῦτα διὰ βίου παντὸς τιθεμένης μελέτημα· ἥ τις αὐθομαίμων τοῦ τὴν ἁλουργίδα τότε περικειμένου τυγχάνουσα, Εὐλογία [1]) ταύτῃ τὸ ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος ὄνομα, καὶ τὸ δραστήριον κεκτημένη καὶ

scientiae veritate in suis actibus? Aut quid est eidem commune cum rei bonae prosecutione? Etenim ceu instrumentum quoddam ad gloriam sibi comparandam ecclesiasticum hoc negotium snscepit, nt tempus postea coarguit, et heu patrata ab ipso perversa opera: quippe tunc aliter rem tractavit, cum primum commota fuit, nempe prout tempus ei procurationi favebat: nunc vero contra, quia tempus postulat ut multiforme variumque suum expromat ingenium, ad hoc tantummodo incumbit ut tyrannicam sibi dignitatem adipiscatur; cuius gratia divinas leges et canones, sacrorum mysteriorum traditiones, patrum doctrinas atque statuta, infra suam recti conscientiam habet, et ea re gloriari audacissimus iste non desinit. Ergo hi duo interim videbantur inter se consentire, mutuoque affectus vinculo adstricti, et imperatoris scopo favere, et huic negotio strenuum studium impendere.

27. At vero qui tunc Constantinopoleos patriarcha erat Iosephus, vir in monastica vita plurimis annis versatus, mansuetus atque affabilis, huic tractatui contrarius repugnansque apparebat: quem ego hominem etsi merito in ceteris laudo et commendo, in hoc tamen uno non laudo, quod cum agere ex proprio officio deberet, agi potius volebat, et quidem a femina, quae rebus huiusmodi se implicare per omnem vitam studuerat: quae cum esset purpurati principis soror (Eulogiae huic nomen erat post monasticam professionem) actuosam constantemque vim tum natu-

1) Pachymeres lib. V. 14.

σταθηρὸν ἀπό τε διαθέσεως φυσικῆς, ἀπό τε τῆς εὐγενοῦς ἀναγωγῆς καὶ παιδεύσεως, δεινὰ ἐποιεῖτο, εἰ μὴ τὸ πᾶν αὐτῇ περιάγοιτο, ὡς μὲν τοῦ κυριεύοντος αὐταδέλφῃ πανθ' ὅσα κοσμικὰ καὶ τῆς βασιλείας, ὡς δὲ μοναχῇ τὰ τῆς ἐκκλησίας καὶ ὅσα πνευματικά· τῷ μέν τοι πρώτῳ τῶν ἑκατέρων συμφερομένη ἐπὶ πολὺ, καὶ τὰ κατ' αὐτὸ συνδιαιτῶσα καθόσον εἰκὸς, οἷα τῷ αὐτοκασιγνήτῳ συνοῦσα, καὶ τῶν φροντίδων συνεπιλαμβανομένη, συνέσεως ἀγχινοίᾳ, καὶ ἀνδρικῇ φρονήσεως δεξιότητι· ἐπείπερ εἰς τὸ καθόσον ἠβούλετο περιφέρειν προήχθη· καὶ μάλιστα τὰς ἐξ αὐτῆς ἐξότου βασιλείους ἀνεψιὰς ὁ κρατῶν
cod. f. 16. a. μεγάλοις καὶ εἰς ἀρχὰς ἰδίας θεωρουμένοις συνήρμοσε, καὶ παρ' αὐτοῦ πᾶν τὸ εἰς μεγαλεῖον αὐτῶν ἧκον, καὶ διανοουμένη καὶ προθυμουμένη παντοίως ἀποπληροῦν, ὡς ἴσασιν οἱ εἰδότες, οὐ παρεχωρεῖτο πέρα τοῦ δέοντος, οὐ γὰρ ἦν τοῦτο τῆς ἐκείνου μεγαλονοίας καὶ γενναιότητος, ἀφίσταται τοῦ τοιούτου παρὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς τοιαύτης ὁλικῆς προθέσεως ἑαυτῆς, καὶ μὴ ὅ τι καὶ δράσειεν ἕτερον ἔχουσα, τὴν οἰκονομουμένην τότε τῶν ἐκκλησιῶν ἑνοποιὸν συνδρομὴν λαμβάνει τοῦ αὐθομαίμου πρὸς ἐναντίωσιν, ἄλλως τε καὶ πρὸς οὐ μικρὰν ὑπόπτωσιν ἀφορῶσαν τῶν εἰρημένων παίδων αὐτῆς· ἔνθέν τοι καὶ τὰ πλήθη κατὰ τῶν Λατίνων ἐπιῤῥεπῶς ἔχειν εἰδυῖα διὰ τὴν πρόληψιν, πολλὴν ἐντεῦθεν συσκευάσαι σύγχυσιν συνορᾷ· καὶ τοῦ πρώτου δεόντως ἀπειπαμένη, διὰ τοῦ δευτέρου τῆς περιαγωγῆς φημὶ τῶν πνευματικῶν ἀνύσαι διαγινώσκει τὰ μεγάλα πρὸς τὸν σκοπόν· ἀμέλει καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ὃν ὁ λόγος ἀντικαταστῆναι πρὸς τὴν τελουμένην συνέλευσιν τῶν ἐκκλησιῶν προεσήμηνεν 1), αὐτὴ πρὸς τοῦτο στεῤῥῶς ἐνισχύσασα, πείθει τελευταῖον ἀραῖς ἐγγράφοις ἐμπεδῶσαι φρικώδεσι 2), μὴ τῆς τοιαύτης ἀποστῆναι

raliter sortita, tum etiam a nobili liberalique institutione; haec, inquam, mire excandescebat, nisi omnia ad placitum eius agerentur, ut germanae principis, mundana omnia in regno; ut monachae, res ecclesiae et spiritalia quaelibet. Et horum quidem priori (id est principi) diu fuit ut par erat concors et contubernalis, utpote fratri, et curas eius participavit, mentis acumine, et virilis ingenii dexteritate; ex quo fiebat, ut quo illa vellet, hic facile adduceretur; praesertim ex quo tempore illius regias consobrinas imperator magnis et in dignitate constitutis viris copulavit; et quidquid a principe ad illarum amplitudinem provenit, ab ipsa omnino excogitatum curatumque fuit, ut sciunt periti. Sed enim quia ipsa ab officii debito discedere non sinebatur (neque enim id principis magna ac praenobilis indoles tulisset) omisit hunc, quandoquidem se videbat universae rei obtinendae spe frustrari: nec quid praeterea ageret habens, eam quae tunc tractabatur ecclesiarum unionem, praesumit tamquam fratri adversam, nec modico fore detrimento iis qui filii eius dicebantur. Aliunde populi quoque in Latinos pronum odium sciens propter praeiudicia, magnam hinc confusionem invehere adgreditur. Et omisso ut oportuit primo, per secundum id est per spiritalium hominum seductionem, magna conficere scopi sui gratia deliberat. Scilicet patriarcham, quem fama erat coniunctioni ecclesiarum obstare, ipsa in hoc firme corroborat, postremoque ei persuadet, ut dato horrendo in scri-

1) Pachymeres lib. V. 12. — 2) Idem Pachymeres lib. V. 16.

γνώμης τὸ σύνολον, ἕως ἂν οὐδ' ἀπὸ Χριστοῦ, ὡς ἂν καί τισιν αὐτοῦ λέξεσι χρήσωμαι· παρὰ καὶ τῶν συνθηκῶν οὗτος τοὺς ὅρους τηρῶν διέμεινεν οὕτω τῆς ἐνστάσεως ἐξεχόμενος.

κη'. Καὶ ἵνά τι τῶν πολλοῖς, ἀλλ' οὐ πᾶσιν, ἀποκρύφων ἀποκαλύψω· εἴπερ ἡ πρὸς ἅπαν τὸ δοκοῦν ἑαυτῇ βαθυγνώμων αὕτη γυνή, μὴ προκατασχέσθαι τὸν τοιοῦτον τηλικαύταις ἐγγεγραμμέναις ἐξασφαλίσεσι διεμηχανήσατο, πρὸς τὸ εἰρηνικώτερον ἔνευσεν ἄν, καὶ τὴν δηλωθεῖσαν οἰκονομίαν προσήκατο, φύσει τὸ πρὸς τοῦτο συννεύειν φιλῶν, ἔτι τε οὐκ ὀλίγας ἔχων εἰς τόδε τὰς ἀφορμάς, καθὼς αὐτὸς ἑτέροις ἐν ἑτέρῳ τόπῳ καὶ καιρῷ, ἐμοὶ δὲ τῷ περιωνύμῳ τῆς Περιβλέπτου σεμνείῳ διατρίβων ἐξέφηνεν εἰωθότι· καὶ γὰρ ἐξ ἐπιλογῆς αὐτοῦ τε, καὶ τοῦ κραταρχοῦντος ἐκεῖσε σχολάζειν πρὸς ὑπηρεσίαν cod. f. 10. b. τῶν ὧν ἔτι πατριαρχικῶς οὗτος ἐνήργει τὴν ἀπόβασιν, ὅπῃ λήξει τοῦ ἔργου καραδοκῶν, ἐν μιᾷ μόνος μόνῳ μοι ἐντυγχάνων ἔκ τινος τῶν λόγων παρεμπλοκῆς εἰρηκέναι προάγεται, ὡς εἴπερ τοῖς ζῶσιν τῶν τινες ὧν οἶδα γερόντων συγκατελέγοντο, ὑπερβαλλόντως ἂν πρὸς τὸ παρὸν συνεκρότουν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως σπούδασμα, τὸν Βλεμμίδην 1) ἐκ τούτων κατ' ὄνομα ἐπειπών, τόν τε προστάντα τῆς 'Εφεσίων μητροπόλεως Νικηφόρον, καὶ τὸ πατριαρχικὸν εἰληφότα κλέος μετέπειτα 2), καὶ ἑτέρους αἰνιξάμενος ἀνωνύμως τῶν περιφανῶν, καὶ μεγάλων ἀρχιερέων, καὶ πλατὺν τούτοις ἔπαινον ἐπιμαρτυράμενος, τοῖς ἐξ ὀνόματος καὶ μᾶλλον διαγγελθεῖσι δυσίν, ἐν αὐτοῖς τε πληροφορεῖσθαι βεβαιωσάμενος· κἀμοὶ μετὰ τῆς προσηκούσης πρὸς αὐτὸν αἰδοῦς

ptis iureiurando, numquam se a sententia sua promittat haud secus quam a Christo, ut aliqua etiam ipsius verba usurpem, recessurum. Hoc pacto inito, patriarcha intra illius fines se continens, tractatui apprime resistebat.

28. Atque nt nonnulla multis quidem sed non omnibus ignota revelem; nisi certe haec, inquam, opinioni suae tuendae non levis ingenii mulier patriarcham eiusmodi scriptis promissionibus irretivisset, is quidem ad pacifica consilia spectaturus erat, et praedictum tractatum admissurus, cum suapte natura ad eum proclivis, tnm non pauca argumenta habens, sicut ipse aliis alio loco, et mihi ipsi dum in insigni Peribleptae monasterio degeret significavit, cum ibi et ego, ipsius simul et principis iussu versari solerem ob expedienda eiusdem, qui adhuc patriarcha erat, negotia. Illic igitur in operis cessatione suspensus, quadam die solus soli mihi occurrens, nescio qua sermonis connexione dnctus ad hoc devenit ut diceret, quod si in vivis adhuc numerarentur quidam sibi noti senes, hi summo utique studio ecclesiasticam unionem urgerent: et in his nominatim Blemmidem appellavit, et Ephesiorum metropoleos praesulem Nicephorum, qui deinde patriarcha fuit, et alios quosdam tacitis nominibus innuebat illustres magnosque episcopos, quibus amplissimas laudes largiebatnr; sed duobus illis potissimum nominatis, de quorum sententia non dubitare se aiebat. Ibi me, cum ea qua par erat erga eum reverentia,

1) Blemmidae pro dogmate latino extant tractatus duo in Allatii Graecia orthodoxa. Orationem eius praestantem sub titulo *qualem oporteat esse regem*, ad Theodorum Lascarim Imp. ipsius alumnum, edidimus nos olim ex codice vaticano. — 2) Hic Arsenio abdicanti successit.

ἀποκριναμένῳ· καὶ πῶς ἡ σὴ πολλὴ ἁγιότης τῇ τούτων γνώμῃ οὐ σύνεστιν, ἀλλ' ἀντιδιατίθεται παντελῶς, οὓς οὕτω καὶ ταῦτα τῇ ψυχῇ περιφέρει διὰ πολλοῦ θειασμοῦ καὶ σεβάσματος; ἐκεῖνος εὐθὺς ὡς εἰώθει μὴ τὰ πολλὰ τῇ διανοίᾳ ἐχεμυθεῖν, ἁπλοϊκῇ διαθέσει νοὸς ἀνθυπήνεγκεν, ὡς οὐ δύναμαι τὸ παράπαν συνδραμεῖν ἐκείνοις πρὸς ταῦτα παρὰ τὴν φθάσας ἐξεθέμην ὑπόσχεσιν ἔγγραφον, τῆς προλελεγμένης συνθήκης μνησθεὶς, καὶ ὅρκον κατονομάσας αὐτήν· ἐκείνου ταῦτα φιλαλήθως, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸ πάντη τῶν λέξεων ἀπαράλλακτον, ἀλλά γε δὴ κατὰ τὸ τῆς ἐννοίας ἀκριβὲς καὶ ἀπαραποίητον· κἀκ τούτων οἷον τι πόρισμα κἀκεῖνο συναναφαίνεται, ὅπερ ἀμυδρῶς ἀνωτέρω προϋπηγόρευσα, ὡς καὶ τοῖς ὑπὲρ τὰ πλήθη κατὰ διάφορον γνώμης ὁρμὴν ἐγεγόνει τὸ δυσανασχετῆσαι καὶ ἀντιπνεῦσαι πρὸς τὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης παραδοχὴν ὑποθέσεως· ἰδοὺ γὰρ ἐκ τῶν προσεχῶς διαλειφθέντων προσ-
cod. f. 17 a. ώπων ἔχῃ ἂν ὁ νουνεχὴς ἀριδήλως συναγαγεῖν ὡς καὶ ἑτέροις αὖθις παρ' ἑτέρας αἰτίας, καὶ κατὰ διάφορον κίνησιν τῆς ψυχῆς ἐπηκολούθησε τὸ ἀντίδοξον, κἂν ὁ λόγος διὰ τὸ μῆκος παραιτεῖται πάντα διαρθρῶσαι λεπτομερῶς· ἀλλ' οὗτοι μὲν οὕτω.

κθ'. Ὁ δὲ τοῦ ἔργου καὶ τῆς βασιλείας καθηγεμὼν, καθημέραν βασανιζομένου καὶ διαλευκαινομένου τρανότερον ἐκ τῶν παρηκολουθηκότων ἀρχῆθεν παρὰ πάντα κανόνα καὶ θεσμὸν ἐκκλησιαστικὸν, ὡς ἄνωθεν ἡ ἱστορία, ἣν ἡμεῖς συμπτύξαντες προδιεμορφώσαμεν τὰς ἀποδείξεις παρίστησιν ἐναργεῖς, ἐπεδίδου μᾶλλον καὶ ἀντελαμβάνετο κραταιότερον· ὡς δὲ καὶ τῶν ἀρχιερέων οἱ μὲν ἀπὸ πρώτης ὅ φασιν εἰσβολῆς ἀρίστως ἐπιβαλόντες τῷ ζητουμένῳ, οἱ δὲ μετὰ λογοπραγίαν οὐ πολλοστὴν τὰ κατ' αὐτὸ συνιέντες, οἱ δὲ καὶ πει-

respondente: cur ergo tua magna sanctitas horum sententiae non congruit, sed iis omnino contradicit, quos in animi sui penetralibus tantopere veneratur ac suspicit? Ille vero statim, ut solebat pleraque mente sua non celare, simplici animi motu respondit, haud plane se posse cum illis hac in re conspirare, propter eam, quam fecerat, scriptam promissionem: praedictum scilicet pactum memorans, quod etiam iurisiurandi vocabulo nuncupabat. Haec ille, etsi non ad litteram, sed tamen exacte ad sensum et absque nlla mutatione. Atque hinc illud quoque consequitur, quod snbobscure antea innuebam, nonnullis etiam extra plebem pro diverso animi sui motu contigisse ut huic ecclesiastici negotii conclusioni repugnarent ac resisterent. Ecce enim ex memoratis proxime hominibus prudens lector perspicue arguere poterit, alios quoque alias ob causas extitisse, qui ob varium animorum suorum instinctnm contrarias partes secuti sunt: nostra vero oratio, prolixitatem vitans, cuncta minutatim enucleare renuit. Sic se igitur isti habuerunt.

29. At enim qui operi et imperio simul praeerat, post quotidianum examen et elucidationem clariorem ex antiquis apud omnem canonem statutumque ecclesiasticum documentis (ut historia quam nos contrahentes deformavimus evidenter demonstrat) magis progrediebatur, firmiusque insistebat. Postquam vero et episcoporum alii quidem primo ut aiunt impetu huic proposito adhaeserunt; alii vero post non multam verborum disceptationem consenserunt; alii denique credentes illis qui

σθέντες τοῖς οὕτω συνετῶς ἐπικρίνασιν, ἀσπάσασθαι τὴν οἰκονομίαν προείλοντο, καὶ τοῖς ἐπ' αὐτῇ κυρωθεῖσιν ἐγγράφως συνέθεντο· καὶ ἡ πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν πρώτη πρεσβεία πέρας ἐλάμβανε, κἀκεῖθεν ἐπανελθοῦσα τὰς μετ' ἐκείνων καταλλαγὰς διεμήνυε, γίνεται τῷ αὐσοναρχοῦντι καὶ τοῖς τῷ ἱεραρχικῷ λαμπρυνομένοις σεμνώματι σκέψις βαθεῖα καὶ πεῖρα, καὶ μελέτη συχνὴ, τὸν ἀσυγκρίτῳ παραθέσει καθάπαξ ὑπερέχοντα πάντας ἐνιδρυνθῆναι θρόνῳ τῷ πατριαρχικῷ, ἐπείπερ ὁ προῤῥηθεὶς οὕτω συμφωνῆσαι προέφθη τῷ κράτορι· ὡς εἴπερ τὸ γεγονὸς οἱ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης προσδέξαιντο, καὶ τούτου τελεσθέντος οἱ πρέσβεις ἐπαναζεύξαιεν, ἰδιάσαι καθ' ἑαυτὸν, καὶ τὸν τοῦ λαοῦ λαβεῖν προστασίαν ἀνθέτερον· οὗ δὴ κινουμένου, ὁ πρὸς ἅπαν ἱερατικὸν ἀπαράμιλλλος πλεονέκτημα, καὶ χαρισμάτων διδασκαλικῶν ὡς ἐπίπαν περίπλεως, ὁ τηνικαῦτα χαριτώνυμος χαρτοφύλαξ, ὡς εἴ τις ἡλιοειδὴς ἄλλος ἀνὴρ τῶν ἡμετέρων μέσον λογάδων ἐδείκνυτο· ὃν καθιστορῆσαι μὲν κατὰ cod. f. 17. b.
τὴν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἀγωγὴν, ὅπως ἐξ αὐτῆς λόγον καὶ ἱερωσύνην ἔσχετο ἐπιτήδευμα, καὶ πνοὴν ταῦτα καὶ βίον ἄντικρυς ἔκρινε, καὶ ζηλωτὸς εἴπερ τις ἐν τούτοις τῶν κατ' ἄμφω διαπρεψάντων ἐγένετο, τοῖς ὑπερφυέσι τοῦ τῶν ἀμφοτέρων ἑνὸς προτερήμασι, κοσμήσας θάτερον ἀξιοπρεπῶς, ἱερωσύνην μὲν τοῖς τοῦ λόγου κατὰ πᾶν εἶδος αὐτοῦ, λόγον δὲ τοῖς τῆς ἱερωσύνης κατὰ πᾶν ἀκραιφνὲς ἰδίωμα ταύτης, τοῖς πολλοῖς ὡς ἀληθῶς δυσκατόρθωτον, ὧν κεφάλαιον ἡ εὐθύτης ἐστὶν, ἣν ἐνστερνισάμενος ἔχει τῶν παρ' ἡμῖν ὡς οὐδεὶς, ἄλλης ἂν εἴη λογογραφικῆς διαπλάσεως ἀποτέλεσμα· ὃ δὲ ἐπὶ τῇ προκειμένῃ τῶν ἐκκλησιῶν ὑποθέσει τετελεκὼς ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης ἐφάνη, ἣν κορωνίδα τῶν αὐτῷ προσόντων καλῶν, γεγονέναι θεὸς ᾠκονόμησε, τοῦτο δώσω τῷ λόγῳ.

sapienter ita censebant, tractatum approbare decreverunt, et cum ita definientibus subscripserunt. Cumque iam prima ad romanam ecclesiam legatio peracta fuisset, et illinc reversa factam cum Romanis reconciliationem nunciasset; tunc ab imperatore aliisque hierarchica dignitate fulgentibus, gravissima deliberatio et exploratio et continua conquisitio fit, ob imponendum patriarchali sedi hominem qui omnes incomparabiliter superaret; quandoquidem ille praedictus (Iosephus) ita cum imperatore pactus fuerat, ut si tractatum senior Roma probaret, et eo concluso legati redirent, ipse privatus fieret, et alius populi regimen acciperet. Ergo eo remoto, ille qui omni sacerdotali virtute incomparabilis erat, doctrinae donis affatim plenus, Iohannes tunc chartophylax, ceu quidam solari luce splendens vir, in praelatorum nostrorum coetu visus est. Porro huius historiam a puerili usque aetate contexere, quomodo exinde litteris et sacerdotio studuerit, ibique spiritum suum vitamque locaverit, fervidusque illorum imitator fuerit, qui utraque in parte excellebant, unius praestantià, alterius excellentiam exornans, sacerdotium scilicet litteris, vicissimque litteras eximiis sacerdotis virtutibus (quod revera multis difficile accidit; namque harum virtutum caput est accurata rectitudo, quam in suo pectore defixam prope nemo apud nos habet); haec, inquam, alterius lucubrationis materia erunt. Quod vero ad praesens ecclesiarum negotium homo hic plane natus iam inde

λ'. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ μέγας οὐ χρησταῖς ὑπονοίαις περὶ τῶν Λατίνων προειλημμένος, θερμὸς ἦν ζήλῳ τῷ κατ' αὐτῶν· καὶ δὴ τὸ κατ' ἀρχὰς τῶν εἰς σπονδὰς εἰρηνικὰς μετὰ τούτων ἱκέσθαι λόγων ἐξιχνιαζομένων ἀποδυσπετῶν ὡρᾶτο πρὸς ταῦτα σφοδρῶς, καὶ ἀναβαλλόμενος, οὔπω σκέψεσιν ὁποίαις μεθύστερον περὶ τούτων δοὺς ἑαυτὸν, καὶ παντοίαις καὶ ἀνεξισώτοις ἀνερευνήσεσιν, ἀλλὰ μόνῃ τῇ προλήψει συνυσχημένος· κἀπειδὴ πρὸ τῶν ἄλλων προσεκαλεῖτο, τὸ ὑπερέχον ὑπὲρ πάντας οἷα πλουτῶν, τὰ τῆς πολυπραγμονουμένης τότε διασαφῆσαι καταλλαγῆς, εἰ μὴ ἀπάδοντα τῷ ὀρθῷ, τὸ δοκοῦν αὐτῷ κατά τινα τρόπον, οὐκ ἀπώκνησεν ἐπὶ τοῦ μέσου διατρανῶσαι, μετὰ τῶν ἑτέρων ἐνόντων αὐτῷ πολυειδῶν πλεονεκτημάτων, καὶ τὸ παῤῥησιαστικὸν καὶ γενναῖον αὐχῶν, ἀποτρόπαιον συμβῆναι Ῥωμαίοις ἐπιβοώμενος· σφάλλεσθαί πως περὶ τὸ σέβας τούτους ὑποτοπάζων, ἐκ τῆς ἧς ἔφημεν οἱονεί πως κοινῆς ὑπολήψεως τῇ χρονίῳ διαμάχῃ ταῖς ἁπάντων σχεδὸν ἐνσκεδασθείσης ψυχαῖς· κἀπὶ τούτῳ διανιστάμενος μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ πολλὰ ὑποστῆναι τῶν ἀλγεινῶν· οὐ μὴν εἰς ὁμολογουμένην αἱρεσιωτῶν συμμορίαν ἀπάγων, εἰ καὶ τὰ κατ'
cod. I. 19. a. αὐτὸν οἱ διαβάλλοντες ἄλλως ἢ καὶ τοῦτο φθάνει λεχθὲν διεφήμισαν (ὡς οὐδὲ τῶν πρὸ ἡμῶν τινὲς ἀντικαταστάντων αὐτοῖς οὕτως ἀπαρνήσασθαι ἀπετόλμησαν, κἂν οἱ μὲν τούτων σφοδρότερα καὶ μείζω τὰ τῆς οὐκ ἀγαθῆς ὑπονοίας ἢ καὶ ἐπιτιμίας εἶχον περὶ αὐτῶν)· ἧς ἄρα μοίρας καὶ ὁ πολὺς οὗτος τὸν ζῆλον ἐτύγχανεν ὤν· οἱ δὲ μέσα καὶ πρὸς τὸ εἰρηνικὸν μᾶλλον, ἢ τὸ μάχιμον ῥέποντα· οἱ δὲ καὶ σμικρά τινα πάνυ 1), καὶ τὴν πρὸς τὸ ἑνωτικὸν ἑτοι-

a primordiis apparuerit, et quod hanc dotem tamquam corouidem haerentium illi virtutum Deus esse voluerit, id ego tradere litteris adgrediar.

30. Praeter alia hic magnus haud bonis erga Latinos opinionibus praeoccupatus, zelo adversus eos fervebat: cumque coeptum est agitari sermones de pacifico cum illis ineundo foedere, hic contra indignari vehementer videbatur, et moras nectere; necdum his pervariis ambiguisque quaestionibus considerationem impenderat; sed praeiudicio tantum occupatus manebat. Iam vero cum ante alios vocatus fuit, utpote summa prae ceteris doctrina pollens, ut laboriosam illam reconciliationem explanaret, nisi forte a recto aliena ipsi aliquatenus videretur, non est cunctatus in publico, praeter reliquas haerentes ei multifarias dotes, confidentiam quoque elatumque animum prae se ferre, piaculum clamans supervenisse Romanis; errare eos in religione suspicans, ex communi nt diximus praeconcepta opinione, quae ex dinturna contentione omnium prope animis obrepserat: atque in hoc tantopere repugnabat, ut molestias quoque multas pertulerit: non quod in manifestam illos haereticorum sectam coniiceret; (quamvis accusatores nonnulli aliter quam diximus de eo diffamaverint; prout nec ante nos quisquam Romanorum adversarius id negare ausus est; qnamquam iidem graviores atque maiores non rectae sententiae suspiciones et animadversiones circa illos gererent). Itaque in hac hominum classe noster quoque magnus zelum suum exserebat. Interim aliis moderata, et pacem magis quam bellum foventia, placebant: alii minuta quaedam esse iudicabant, et quae nnionem

1) Apud Pachymerem lib. V. 11. episcopi graeci communi suffragio declarabant, additamentum sym-

μην ἔχοντα συγκατάνευσιν· καὶ τοῦτο πάντως οὐκ ἄλλοθεν, ἢ ἐκ τοῦ μὴ τὴν ἀληθῆ περὶ αὐτῶν δόξαν τοῖς οὕτω διακειμένοις ἐνεῖναι, ἢ μίαν καὶ ἁπλῆν καὶ οὐ πολυσχιδῆ καὶ διάφορον κέκτηται τὴν διάγνωσιν· εἰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ μὴ ἀποφανθῆναι τὰ περὶ τούτων συνοδικῶς ἐρεῖν τις ἐθέλει, πειθοίμην ἂν ἔγωγε· καὶ τίνα πρὸς τοῦτο ἅπερ οἱ νῦν ἀπὸ κοιλίας ἐρεύγονται, καὶ ἀδεῶς δρᾷν ἀπαυδιάζονται· πλὴν οὕτω μὲν ὁ τοιοῦτος προδιατεθειμένος ἀπαίσια τὰ τῆς οἰκονομίας ἡγεῖτο, καὶ οὔμενουν ὅλως παραδεκτὰ, κᾂν μυρία τις ἐπάξῃ τούτῳ καὶ ἀνύποιστα τὰ δεινὰ, μὴ τῶν δογματικῶν λόγων τὸ ὀρθὸν ἐχόντων καὶ ἀκλινές.

λα΄. Ἐπεὶ δὲ μόλις ἐπῆλθεν αὐτῷ κατά τινα συγκυρίαν παλαιᾷ τινι βίβλῳ ἐγκύψαι συλλογῆς πεπληρωμένῃ πατρικῶν θεολογιῶν 1), ἐξ ὧν τελεώτερον ἑώρα τὸν ἐπὶ τῇ τῶν ἐκκλησιῶν συνελεύσει συνασπισμὸν, οὐκ ἀνῆκεν ἑαυτὸν πρὸς μικρὰν ἄνεσιν ἀπιδεῖν, οὐχ ἑτέρᾳ τινὶ συμμερισθῆναι μερίμνῃ, ἀλλὰ πᾶσαν θεολογικὴν τῶν πατέρων βίβλων συναγωγὼν, πάσας δογματικὰς τούτων παραδόσεις ἀθροίσας, ταύταις ἑαυτὸν δίδωσιν ὁλικῶς, καὶ πανημερίοις τούτων ἀνελίξεσιν ἐνσχολάσας, καὶ παννυχίοις μελέταις προστετηκὼς, εὑρίσκει μᾶλλον ἐντεῦθεν καταφανῆ, καὶ μεγάλην τὴν ἐπὶ τῇ δηλωθείσῃ πραγματείᾳ συγκρότησιν· εἶθ' οὕτω καὶ τὴν ἱστορίαν ἄνωθεν ἀκριβῶς ἀνιχνεύσας, cod. f. 18. b.
καὶ τὸ πᾶν ἐπιμελῶς κατοπτεύσας ἀπαθέσι νοὸς ὀφθαλμοῖς, ὡς ἅπερ ὁ πα-

potius suaderent: quae omnia haud aliunde eveniebant, quam quia vera de Romanis sententia animis ita affectis non inerat; quae videlicet unam simplicemque, non variam multiplicemque, habet notionem. Quod si quis mavult dicere, hanc perplexitatis causam fuisse, quia nihil adhuc synodice de ea re constitutum erat, adsentiar et ego. Quaedam denique et hodierni tamquam a ventre eructant, temereque agere audent. Interim noster hic ita affectus, detestabilem esse tractatum autumabat, et omnino non admittendum, quantumlibet quis intoleranda quoque mala ei impingeret; nisi res dogmatica recte se haberet et immobiliter.

31. Sed enim casu cum postea incidisset in veterem quendam librum, plenum sylloge theologicarum ex patribus auctoritatum, ex quibus liquidius agnoscebat concordiae ecclesiarum defensionem, non est passus vel minimum otiari, aut aliis curis distrahi, sed quicquid theologicorum librorum ex patribus erat, congerens cunctasque horum dogmaticas traditiones conglobans, harum studio se totum dedidit, totosque dies his pervolutandis insumens, et nocturnis etiam meditationibus incumbens, manifestiorem adhuc comperit erga praedictam tractationem favorem. Mox et antiquam

boli a se non reprehendi quasi falsam doctrinam aut impiam; verum tantummodo id repudiari ne quid novi, ut putabant, fieret.

1) Dicit volumen χρήσεων id est auctoritatum ex ss. bibliis, sed praecipue ex patribus, coacervatarum. Ea late collectione utuntur idem Ioh. Veccus aliique auctores apud Allatii Graeciam orthodoxam, et nunc idem paulo post faciet Metochita noster; quo fit ut eaedem saepe auctoritates, vario tamen ordine et usu, apud praedictos occurrant. Parem collectionem, falso Iecobitarum dogmati accommodatam, vidimus in codice vaticano, et pro re nata alibi recitavimus. Item et editi a nobis Anastasius presbyter *de rectis dogmatibus*, et Leontius atque Iohannes *de sacris rebus*, nobilissimi auctores, ad hoc fere collectionum genus pertinent.

τριαρχεύσας Φώτιος ἠθετήκει, τὴν ἔριν οἱ μετ' ἐκεῖνον χρόνου πολλῷ διαστήματι βουληθέντες ἀναμορφώσασθαι, λαβόντες αὖθις ἀνεκαλέσαντο, καὶ κατὰ διαδοχὰς ἕτεροι μετ' αὐτοὺς εἰληφότες ὡς ἐϖὶ ὁμολογουμένοις τοῖς ληφθεῖσιν ἐϖὶ παραδοχῇ, καὶ μὴ ϖυρὶ καθυποβληθεῖσι, τὰ τοῦ σχίσματος ἐκραταίωσαν, κἀκ τῆς καιρικῆς ὁσημέραι παραῤῥοῆς κρατυνόμενα, μετατίθησι τὸν ζῆλον ὑπὲρ τοῦ παῤῥησιάσασθαι τὴν εἰρήνην μέσον τῶν πρωτευόντων ἐν χριστωνύμοις ἀμφοτέρων ἐθνῶν, καὶ μέγα καὶ ὑψηλὸν λογίζεται καὶ οὐράνιον, εἰ μηδαμῶς τοῦ λόγου τῆς εὐσεβείας λυμαινομένου, μεταξὺ Ῥωμαίων τε καὶ ἡμῶν καταλλασσομένων, καὶ σπενδομένων ἀδελφικῶς, διδασκαλικαῖς τῶν ἐπὶ θεολογίᾳ διαλαμψάντων πατέρων εἰσηγήσεσι καὶ διαταγαῖς, κἂν τοῖς ἐθίμοις ἀπαραποιήτων μενόντων, τὸ τῆς ὁμογνωμοσύνης ἀγαθὸν ἐπιβραβευθείη, καὶ ἡ ἐπὶ κακῷ ἐνσκήψασα πάλαι διαλυθείη διχόνοια· καὶ ἦν τοῦτο τὸ ἐξῆς σϖουδὴν οἰκείαν ποιούμενος.

λβ. Ἐν ᾗ καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, τό γε νῦν ἔχον ἐκεῖνο κατιδεῖν ἄξιον, ὅπερ οἱ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς εὑρεσιλογοῦντες ὥς τι καὶ αὐτὸ τῶν ἰσχυροτάτων ἐπάγουσι φάσκοντες, πῶς ἄρα, κλεινὸς ὢν ἐπὶ σοφίᾳ καὶ περιβόητος, οὐκ ᾔδει καὶ ϖρώην, ἡνίκα τὰ τῆς ὑϖοθέσεως ἀϖωθεῖτο, τὰ ϖρὸς σύστασιν αὐτῆς ἀφορῶντα θεολογικὰ τῶν ϖατέρων ῥητὰ, ἀλλὰ τότο μὲν ϖολλῇ τῇ ϖαῤῥησίᾳ χρησάμενος, ταύτην ὡς παντελῶς ἀπόβλητον ἀπετρέπετο; μεθύστερον δὲ τὰ τοιαῦτα πατρικὰ δόγματα διερευνησάμενος εἰδέναι διαγορεύει, καὶ ἐξ αὐτῶν ἔχειν αὐτὴν τὸ εὐπαράδεκτον διατείνεται; μέν τοι γε καὶ οἱ ὥς τινα ταῦτα τῶν ἀκαταγωνίστων ἀντιτιθέντες, οὐκ ἀϖαρνήσονται ὡς καὶ τῶν ϖαρ' αὐτοῖς οἱ περὶ λόγους ϖερικλεεῖς τῶν θεολογικῶν χρήσεων οὐκ ὀλίγας ἐπὶ τῇ πολυ-

historiam accurate scrutans, imperturbatisque mentis oculis contuens, quomodo nempe quae patriarcha ipse Photius aboleverat, ea deinde illi qui discordiam post multum temporis intervallum instaurare volebant, in medium rursus detulerint; et alii aliis succedentes tamquam certa ea habuerint, neque igni tradita schismatis acta apud se retinuerint, temporumque lapsu confirmata putaverint; noster, inquam, zelum suum ad pacem inter duas primarias Christianorum gentes animose revocandam convertit: et grande ac sublime, et caeleste opus existimavit, si minime laesa religionis rectae doctrina, inter Romanos et nos reconciliatos et fraterne compectos, ex magisterio meliorum in theologia patrum, doctrinis et constitutis, ritibus ceteroqui invariatis, concordiae bonum stabiliretur, et funesta quae iamdiu obrepserat dissensio auferretur. Atque hac in re posthinc mente tota defixus erat.

32. Interim et illud observandum est, quod huius hominis calumniatores ceu validissimum quid intorquent, dicentes: quomodo hic tam sapientia inclytus et celebratus, antea nescivit, quo tempore tractatui repugnabat, theologica patrum dicta quae unionem spectabant? quomodo tunc multa fiducia utens, hanc ut omnino repudiandam aversabatur? postea vero easdem has patrum sententias scrutatus, concordiam hanc se cognovisse admittendam contendit? Atqui isti, qui hoc veluti inexpugnabile argumentum adferunt, non negabunt, homines apud ipsos quoque litteratura claros, theologicas nunc primum haud paucas auctoritates cognovisse, dum

πραγμοσύνῃ τῆς ῥηθείσης ἔγνωσαν ὑποθέσεως, ἃς οὐκ ᾔδεισαν πρὸ αὐτῆς· καὶ τί τὸ ἐξ ὧν ἀντιθέασι κέρδος, εἰ τὸ ἴσον αὐτοῖς εὑρεθήσεται; εἰ μή που cod. f. 19. b. κέρδος εἶναι νομίσαιεν τὴν τῶν φθασάντων γνωσθῆναι σφίσι θεολογικῶν διδαγμάτων παρατροπὴν ἐκ τοῦ καταφανοῦς τῆς ἐννοίας εἰς σημασιῶν ἐπιθολώσεις, καὶ ἑτερότητας, μόνον εἰ κατορθῶσαι δυνηθεῖεν τὸ σπουδαζόμενον· ἀλλ' ἡ τούτου θεωρία τοῖς ἐφεξῆς ἐντελεστέρα γενήσεται· νῦν δὲ οὐδὲν ὄφελος, ἐξ ὧν καταθρασύνονται τοῦ ἀνδρὸς οὗτοι· καὶ γὰρ ὥσπερ ἡνίκα κατὰ Ῥωμαίων ἐσφάδαζεν οὐχ ὑποτρέσας ὤφθη τὴν αὐτῷ δοκοῦσαν ἀλήθειαν μεγαληγορῆσαι διάτορον τῇ διαλειφθείσῃ προλήψει κεκρατημένος, οὕτω μετὰ τὸ διαγνῶναι τὸ τῆς προκειμένης πραγματείας ἀπαρεμπόδιστον ἐξ ὧν ὤφθη μεταλλεύσας πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ οὔμενουν ἀξίων ἀποκρυβῆς, ἰθυτενῶς ἦν κατέχων τὸ τῆς διαγνώσεως ἀκραιφνές, καὶ μὴ ὑποπτήσσων, μήτε μὴν τὰ πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ πλήθους μεταδιώκων, ἀλλ' αὐτὸ τὸ διαγνωσθὲν εἰς ἀλήθειαν φανερωθῆναι ποθῶν, ὅσα πρὸς τῷ ἀλωβήτω κεκτημένον καὶ τὸ λυσιτελές, καὶ τοῦτο τοῖς πολλοῖς λέγειν πρὸς ἀρέσκειαν προτιμώμενος, ὃ δὴ καὶ πρὸ τῆς πατριαρχείας διαγγέλλων ὑπῆρξε καὶ συνιστῶν εὐθύτητι διαθέσεως.

λγ΄. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ καιρὸς τοῦτον ἐκάλει τὸ πατριαρχικὸν ὑπερέχον ἀναλαβέσθαι λειτούργημα, καὶ τὰ τῆς ψήφου γέγονεν ἐπ' αὐτῷ, ὡς προδιειληφότες ἐνεχαράξαμεν, ἐκ κοινῆς δηλαδὴ συμφωνίας τοῦ τῶν ἀρχιερέων πληρώματος, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα προέβη, κατὰ τὴν τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων ἀκρίβειαν, ἡ χειροθεσία, ἡ τελεσιουργία, ἡ εἰς τὸν ἱερὸν θῶκον ἐνίδρυσις, καὶ ὅσα τούτων τελειωτικὰ καὶ τῆς χάριτος, διανίσταται μὲν νηφαλίως

huius negotii tractatio ferveret, quas antea non perviderant. Quid igitur hac sua obiectione lucrantur, si res eadem apud ipsos item usuvenit? Nisi forte lucrum esse arbitrantur, earum, quas nuper agnoverunt, theologicarum doctrinarum distortionem a perspicua rei notione ad significatuum obscurationes et corruptiones, dummodo scopum suum adsequi possint. Verumtamen de hac re disquisitio in sequentibus accuratior fiet. Nunc nihil proficiunt, dum haec Iohanni audacter obiiciunt. Etenim sicut antea Romanis vehementer iratus, minime timidum se praebebat, sed veritatem, quam putabat, magna voce et clamosa praedicabat, supradicto praeiudicio occupatus; sic item statim ac sensit propositae tractationis aequitatem, ex iis multis magnisque argumentis, et celari minime dignis, quae nuper scrutando cognoverat, rectà ad veri disquisitionem tendebat, nihil timens, nec plebis gratiam captans, sed rem cognitam in veritatis lumine poni desiderans, quicquid videlicet cum rei sanitate utilitatem quoque conferret; idque multis dicere omisso placendi studio malebat, prout etiam ante patriarchatum profiteri ac tueri secundum animi sui rectitudinem consueverat.

33. Postquam vero eum tempus ad patriarchale ministerium suscipiendum vocavit, et suffragia in eum convenerunt, ut in superioribus diximus, ex universali episcoporum consensu; et postquam reliqua omnia canonico rigore sunt peracta, manuum impositio, consecratio, et in sacra sede repositio, et quotquot alia sacramenti huius sunt propria; statim ille vigilanter ad omne debitum pastorale officium

*πρὸς πᾶσαν τὴν ἀνήκουσαν αὐτῷ ποιμαντικὴν ἐργασίαν καὶ διδασκαλικὴν διεξ-
αγωγήν, καὶ πνευματικὴν ἑτέραν ἐπιγωλήν· περὶ πλείστου δὲ ποιεῖται καὶ
cod. f. 19. a. τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος μέριμναν τῶν ἐκκλησιῶν ἀμφοτέρων, κυριώτερον δ' εἰ-
* II. Cor. XI. 28. πεῖν ἁπασῶν κατὰ Παῦλον τὸν θεοκήρυκα *· εἴπερ ἀμφοῖν καὶ αἱ λοιπαὶ συλ-
λαμβάνονται, καὶ εἰς καθολικωτέρας ταύτας αἱ κατὰ μέρος πᾶσαι πανταχόθεν
ἀνάγονται 1), καὶ τὸ πρὸς ἑνωτικὴν ἀλληλουχίαν ἑκατέραν ἑδραιωθῆναι τοῦ
παντὸς ἀξιοῖ· ἔνθέν τοι καὶ τὰ κατασπουδασθέντα οἱ ταῖς συχναῖς ἀναμο-
χλεύσεσι τῶν γραφῶν προτείνει τοῦ μέσου, καὶ λόγους ὅλους συντίθησιν ἐξ
αὐτῶν, κἀκ τῶν αὐτοῦ ἐμπεριεχομένων πατρικῶν θεσπισμάτων, καὶ θεολογι-
κῶν ἑρμηνειῶν, καὶ διασαφήσεων, τὴν τῶν δύο γενῶν ἕνωσιν ὡς ἀγαθὸν παρι-
στᾷ, καὶ ὡς ἀσπαστὸν δεικνύει καὶ ἀξιοπαράδεκτον· καὶ μηδὲν ἐμποδὼν ἐν-
τεῦθεν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ διασαφεῖ τοῖς οἰκείοις ἀμφοτέρων τηρουμένων ἐθί-
μοις, καὶ κατὰ τὸ τῆς ἐννοίας συνεχομένων εἰλικρινές· καὶ ἃ μὲν ἐπὶ τούτῳ
συνεγεγράφει θεμελίοις ὡς ἀσφαλέσι, τοῖς θεοειδέσι διδασκάλοις ἐπερειδόμε-
νος, πάρεισιν ἄρα διαμεμενηκότα 2), καὶ ὁ βουλόμενος ἀῤῥεπεῖ κριτηρίῳ τοῦ
συνειδότος κατεξετάσαι, γνοίη ἂν, ὁποῖα καὶ οἷς τισιν ἐνστηρίζονται, κἂν
ἡ κακία τῶν κατ' αὐτοῦ χαιρεκάκων ἕρμαιον λαβοῦσα, καὶ τὸ προκατειλῆφθαι
τὰ πλήθη καθ' Ἰταλῶν, μεγάλα εἰς ἐξουδένωσιν καὶ διαβολὴν τοῦ ἀνδρὸς
ἐσκαιώρησεν, ὅπως τε σφίσι τὰ σκαιουργηθέντα ἐπισυσταῖεν, ἀφανισμῷ παρα-
δοῦναι τὰ συγγραφέντα οἱ προεθυμήθη καὶ ἔσπευσε, καὶ προσέτι τοῖς καθ'
ἡμέραν ἐφευρισκομένοις ἐπὶ ῥαδιουργίᾳ καὶ παντοδαπῇ κακώσει δεινοῖς εἰς
τοῦτο σπεύδει καὶ διαμιλλᾶται διηνεκῶς.*

semet intendit, ad doctrinalem instructionem, et spiritalem quamlibet occupationem. Sed et plurimi momenti aestimavit hanc de qua loquimur duarum ecclesiarum, vel ut verius dicam, omnium, veluti sacer praeco Paulus, curam: siquidem his duabus ecclesiis reliquae etiam continentur, atque ad has tamquam generaliores, ceterae omnes singillatim undique reducuntur; et ab unionis concordia, stabiliri omnia iudicabat. Propterea et sententiam suam crebris, ut ita dicam, sacrarum scripturarum vectibus in medium adductis sustentat, et integras orationes ex his componit; et cognitis ab se patrum sententiis et theologicis interpretationibus et explanationibus, duarum nationum unionem ceu bonam optabilemque demonstrat, et nihil esse veritati contrarium declarat, suis utrique conservatis ritibus, et retenta puritate sententiae: quae denique de hac re scripsit, ea authenticis mirificisque doctoribus stabilit. Ecce illa prostant; et qui volet aequabili conscientiae criterio ipsa perpendere, profecto agnoscet, quae et quibus innitantur. Quamquam malignorum contra patriarcham perversitas, ansa arrepta ex populi adversus Latinos praeiudicio, magna molitur ad viri accusationem atque perniciem: et ut sua maleficia consistant, exitio tradere editas ab eo scripturas studet et satagit; et praeterea novis

1) Recte, nam quidquid rei christianae in orbe est, a duabus principalibus manat ecclesiis romana et graeca; dogmata nimirum, ritus plerique etc.

2) Multa Vecci reapse scripta supersunt in Allatii Graecia orthodoxa. Nos quoque reliquias alias in codd. vat. vidisse meminimus.

λδ'. Ἵνα δὲ τὸ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ὅπως ἀρχῆθεν εἴχομεν γνώμης εἰς ταῦτα, καὶ ὅπως διετέθοιμεν ἐφεξῆς, καὶ πέρας τίσι καὶ ποίοις λόγοις δογματικοῖς καὶ διδάγμασι θεοσόφοις τῶν ἐπὶ θεολογίᾳ κλέος μέγιστον ἀπενεγκαμένων πατέρων ἐνασμενίσαντες τὰ τῆς ὑποθέσεως εὖ προσηκάμεθα, παραστήσωμεν· ὡς ἂν ταύτη καὶ ἡ ἐκ τῶν τοιούτων λόγων ἀπάρτι προτεθείη διάγνωσις, ἄνωθεν cod. f. 20. a. ἐροῦμεν, ὡς οἷον τε βραχυλογήσαντες. Λαμβάνει κἀμέ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης πραγματείας ἡ κίνησις κατ' ἀρχὰς ἐπιδοιαζόμενον οἱονεί πως αὐτῇ καὶ ἀμφιβαλλόμενον δι' αἰτίας ἅσπερ καὶ ἕτεροι τῶν μὴ σφοδρότερον κατὰ Λατίνων τραχυνομένων, ἀλλὰ μόνον τηρούτων, τὸ ὡς ἔσχε γεγονὸς ἐπ' αὐτοῖς εἰς διάστασιν· τῶν δέ γε σφῶν ἕνεκα λόγων ταλαντευομένων ἑκάστης ἡμέρας, καὶ πρὸς τοῖς ἀεὶ τελουμένοις τούτων μέσον τε καὶ ἡμῶν εἰς ἐμπρέπουσαν κοινωνίαν ὁμοφρονοῦσι πᾶσι χριστιανοῖς· καί τινων παρενειρομένων μόνοις καθηκόντων ἱερωμένοις, ὡς ὁ δεῖνα πατριάρχης Μανουὴλ καθέστηκεν οὗτος, ὁ καὶ πρώην μνημονευθεὶς, μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν ἱεραρχικῆς τῶν ἀδελφῶν ὁμηγύρεως τοὺς ἀπὸ τῆς νήσου Σικελίας τῇ Νικαέων ἐπιδημήσαντας μοναχοὺς, καὶ παρ' ἐπισκόπων ἰταλῶν χειροτονηθέντας συνιερατεύειν τοῖς ἡμετέροις ἐδέξατο, καὶ τὴν εἰς τοῦτο προτροπὴν σφίσιν ἔγγραφον ἐποιήσατο. Καὶ ὡς ὁ ἐν πατριάρχαις ἀοίδιμος πρὸ αὐτοῦ καὶ συνάμα τῇ ἁγιωσύνῃ τόν τε βίον καὶ τὸν λόγον πολυΰμνητος Γερμανὸς, τοῖς ἐν τῇ Κύπρῳ τὸν ἱερατικὸν ἀποπληροῦσι κατάλογον, τὴν ἀπαιτουμένην ὑπακοὴν θέσθαι τῷ Ῥωμαίων προέδρῳ συνοδικῶς ἐνετείλατο. Ἔτι τε ἕτερος ἐπ' αὐτῷ τοιοῦτον ἕτερον πεπραχέναι καιροῖς ἰδίοις ἐγνώρισται· και ἄλλος αὖ ἄλλο τῶν, ἃ πολλὰ καὶ παρὰ πολλῶν πατριαρχικῇ κλεϊζομένων

quotidie commentis, improbitate ac omnimoda malitia imbutis, ad hoc tendit atque connititur.

34. Age vero quaenam fuerit nostra quoque ab initio sententia, et quo deinceps animo affecti fuerimus, et denique quibus qualibusque dogmaticis dictis theosophisque doctrinis patrum in theologia summam gloriam adeptorum acquiescentes, susceptum tractatum libenter admiserimus, in reliquis referemus: atque ut sic ab his quoque sermonibus ex hoc tempore proponatur disquisitio, rem altius repetemus, maiori qua fieri poterit brevitati servientes. Invenit me quoque ecclesiastici huius negotii commotio initio dubitantem ac veluti titubantem, ob easdem causas qua ceteri, qui non tantopere Latinis erant infensi, sed eam retinebant tantummodo, quae reapse existebat, ab illis secretionem. Ceteroqui ponderabam quotidianos inter illos ac nos sermones et actus, qui concordiam debitam inter omnes christianos suadebant. His nonnulla adnectebam, quae sacerdotes proprie spectabant; velut ille se gessit patriarcha Manuhel, quem et antea memoravimus, cum suo sacerdotali fratrum coetu, quum venientes de insula Sicilia Nicaeam monachos ab episcopis italis ordinatos, ut sacerdotio cum nostris fungerentur admisit, atque hanc ipsis facultatem scriptam tradidit. Item inclytus ante eum, et praeter sanctitatem, vitae genere ac litteratura valde celeber Germanus, iis qui in Cypro sacerdotum albo adscripti fuerant, mandavit cum sua synodo, ut romano antistiti debitam obedientiam praestarent. Sed et alium in re simili ita egisse propriis temporibus, exploratum est: et alium rur-

μεγαλειότητι χρόνου διαφόροις παραῤῥοαῖς ἐνηργήθησαν· ἐξ ὧν οὐκ ὀλίγοις καὶ ἡ διὰ γραφῶν εἰσέτι πίστις ἐμφέρεται. Τούτων γυμναζομένων οὕτω καὶ διευκρινουμένων ἐπὶ τοῦ μέσου τρανῶς, οὐ καινὸν εἶναι διενοεῖτο μοι στέρξαι
cod. f. 20. b. καὶ τὴν ἐν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις τοῦ Πάπα κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἀναφοράν· καὶ λοιπὸν εἴ τι τῶν ἐπ' αὐτῇ ζητηθέντων κεφαλαίων εἰς εἰρηναίας σπονδὰς, τῆς κοινωνίας οὕτως ἀμφοῖν ἐνεργουμένης πραγματικῶς· οὐκοῦν καὶ ταῦτα στέρξας καὶ ἀσπασάμενος, ὡς τοῖς τοῦ πατριαρχεύσαντος Φωτίου μετέπειτα τὰς ὄψεις ἐπέβαλον, καὶ τὸ πυρίκαυστον ἐκείνων ἴχνων, καὶ ὅσα μοι τούτοις διείληπται, ἐναγκαλίσασθαι μᾶλλον ἐπηυξήθη μοι τὰ πρὸς ἕνωσιν ἀποχρώντως, μαθόντι τὴν ὅπως παρεισέδυ τῶν σκανδάλων ἐπιφορὰν ἐκ φιλαρχίας ἀρξαμένην, καὶ εἰς λόγους ἐκκορυφωθεῖσαν φιλονεικίας μαχίμου καὶ ἔριδος· ἐξ ὧν καὶ τὸ προσεσχηκέναι τοῖς τῶν πατέρων ῥήμασιν ἀναχθεὶς, τούτοις τελεώτερον ὁδηγεῖσθαι πρὸς τὴν εἰρήνην ἐγνώρισα· τούτοις καθαρώτερον ἑωράκειν πρὸς αὐτὴν ἀνάγεσθαι τὸν αἱρούμενον· τούτοις κατειλήφειν ἑδράζεσθαι τὸν ἐθέλοντα· οἳ δὴ καὶ παρίτωσαν ἄρτι καὶ λεγέτωσαν τὰ αὐτῶν, ὅπως γνοῖεν οἱ μεθ' ἡμᾶς παρ' ὧν ἡμεῖς διεγηγερμένοι, καὶ οἷς ἀριδήλως ἐρηρεισμένοι τὰ τῆς ἑνωποιοῦ μοίρας ἐπρεσβεύσαμεν καὶ πρεσβεύομεν· καὶ πέρας, ὅπη πρὸς ταῦτα τοῖς λογικώτερον ἀντικαταστάσιν ἐξεκυλύσθη τὸ ἐθελόκακον.

λε'. Πρῶτος μὲν οὖν Ἀθανάσιος ὁ πολὺς (ἵν' ἐκ τοῦ τῶν ἱερῶν δογμάτων πρώτου θεμελίου, καὶ ἀῤῥαγοῦς χρυσέους εὐτυχεῖ θαλάμῳ κατὰ τὸν εἰπόν-
* Cant. III. 10 τα * κιόνας ὑποστήσωμεν) ἐν τῷ λόγῳ ὃς ἐπιγέγραπται ἔλεγχος ὑποκρίσεως τῶν περὶ Μελήτιον καὶ Εὐσέβιον, οὗ ἡ ἀρχὴ, ἄνθρωπος καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γέγονε, φησίν· "ἦν δὲ ἀδύνατον ἐν τῇ τῆς Τριάδος δόξῃ τὸ πνεῦμα δοξάζεσθαι μὴ

sus aliud, quae multa a multis in gradum patriarchalem sublimatis diversis temporibus acta sunt; a quibus non pauci testimonium quoque scripto exaratum impetrarunt. His ita examinatis et publica in luce diiudicatis, nihil iam novi mihi visum est, si admittatur in sacra quoque diptycha Papae iuxta priscum morem commemoratio; et si quid reliquum est controversorum capitulorum, ad pacificam conciliationem deducatur, communione sic utriusque gentis pragmatice effecta. Porro haec eo libentius admisi, postquam Photii patriarchae rebus mentem intendi, et illam combustionem cognovi, et quotquot alia mihi comperta fuerunt; tunc magis mihi cupiditas crevit ad unionem accedendi, praesertim gnaro quod scandalorum invectio ex ambitione coeperit, et in verba rixosa eruperit contentionis atque discordiae. Unde ego patrum dictis adhaerere compulsus, ab his denique ad pacem me deduci cognovi; ab bis purius vidi me ad illam trahi spontaneum; ab his intellexi meam confirmari voluntatem. Isti ergo (patres) in medium prodeant; et propriam sententiam dicant, ut posteri nostri agnoscant quibusnam nos excitati, et quibusnam aperte confisi, unionis partes secuti sumus et sequimur: postremo quomodo iis, qui subtilius his rebus contradicebant, abstersa sit voluntaria malitia.

35. Primus itaque praestans Athanasius (ut ex primaria et immobili sacrorum dogmatum basi aureas beato thalamo, ut ait ille, columnas subiiciamus) in sermone qui inscribitur reprehensio simulationis Meletii et Eusebii, qui incipit: homo ad

„ προοδικῶς ὂν ἐκ Θεοῦ δι' υἱοῦ, ἀλλὰ ποιητικῶς ἐκ Θεοῦ γεγονὸς, ὡς λέ-
„ γουσιν.„ Ἐν ᾗ ἐκτίθεται διαλέξει ὀρθοδόξου καὶ μακεδονιανοῦ, φησίν· "ἐὰν
„ οὖν δειχθῇ τῆς αὐτῆς εἶναι φύσεως καὶ Θεότητος τῷ υἱῷ καὶ τῷ πατρὶ τὸ cod. I. 21. a.
„ πνεῦμα, τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκχυθὲν, καὶ προσκυνητὸν
„ ἀποδειχθήσεται. „ Ὁ τὴν θεωρίαν οὐρανομήκης μέγας Βασίλειος ἐν ἑνὶ τῶν κεφαλαίων, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ, διὰ τί μὴ καὶ τὸ πνεῦμα υἱὸς τοῦ υἱοῦ, φησίν· "ὅτι οὐ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐκ Θεοῦ δι' υἱοῦ, ἀλλ' ἵνα ἡ Τριὰς μὴ πλῆ-
„ θος ἄπειρον νομισθῇ, υἱοὺς ἐξ υἱῶν ὡς καὶ ἐν ἀνθρώποις ἔχειν ὑποπτευ-
„ θεῖσα. „ Καὶ μετ' ὀλίγα· "διὰ τοῦτο τὸ μὲν ἐκ Θεοῦ τὸ πνεῦμα εἶναι,
„ τρανῶς ἐκήρυξεν ὁ ἀπόστολος λέγων *· Τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐλάβομεν· * 1. Cor. II. 12.
„ καὶ τὸ δι' υἱοῦ πεφηνέναι, σαφὲς πεποίηκεν, υἱοῦ πνεῦμα ὀνομάσας αὐτὸ,
„ καθάπερ Θεοῦ· καὶ νοῦν Χριστοῦ προσειπὼν, καθάπερ καὶ Θεοῦ πνεῦμα ὡς
„ τοῦ ἀνθρώπου.„ Ὁ τὴν κλῆσιν ἁρμοζόντως τοῖς ἔργοις λαχὼν Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς ἐν τῷ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, ἔχθιστοι καὶ ἀλλότριοι τῆς ἀποστολικῆς ὁμολογίας, οἱ τὸν υἱὸν ἐξ οὐκ ὄντων λέγοντες, φησίν· "ἀγεννήτου μέν
„ ὄντος τοῦ πατρὸς, γεννηθέντος δὲ τοῦ υἱοῦ ἐκ πατρὸς, τοῦ τε πνεύματος ἐκ
„ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ ἀϊδίως ἐκπεμφθέντος. „

λς'. Ἀλλὰ τί ταῦτα τάχα ἂν εἴποιεν, οἱ τῶν ἡμῖν ἐχθραινόντων ἀντιποιούμενοι, πρὸς τὴν ἣν ἔθεσθε μετὰ Ῥωμαίων καταλλαγὴν, ἐκπορεύεσθαι κἀκ τοῦ υἱοῦ κηρυττόντων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; ὦ βέλτιστοι, ἡμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι τὸν παράκλητον δόγμα παραδεδομένον εἰδότες καὶ στέργοντες ὡσαύτως ἐξ αὐτοῦ φυσικῶς καὶ οὐσιωδῶς ὑπάρχειν καὶ πηγάζειν, καὶ

similitudinem Dei factus est, ait. « Erat autem impossibile in Trinitatis gloria Spi-
» ritum glorificari, si non procederet ex Deo per Filium, sed creatura Dei esset,
» ut isti dicunt. » Tum in dialogo orthodoxi cum macedoniano ait. « Si ergo de-
» monstrabitur eiusdem esse naturae ac divinitatis cum Filio et Patre Spiritum, qui
» ex ipso Patre per Filium profusus est, is adorabilis quoque et colendus compro-
» babitur. » Ille autem qui contemplatione usque in caelum adsurgit magnus Basilius in uno capitulorum, cui titulus, cur non etiam Spiritus sit filius Filii, ait. « Non quod non sit ex Deo per Filium, sed ne Trinitas multitudo infinita reputetur,
» si filios ex filiis, ut inter homines usuvenit, habere eam suspicemur. » Et paulo post. « Quamobrem quod ex Deo quidem sit Spiritus, manifeste praedicavit aposto-
» lus dicens: Spiritum, qui ex Deo est, accepimus. » Et ex Filio effulsisse, perspi-
» cuum fecit dicendo ipsum Filii Spiritum, quemadmodum Dei; et mentem Christi
« appellando; uti et Dei Spiritum, quemadmodum hominis. » Qui agnomen operibus suis conveniens sortitus est Gregorius thaumaturgus in sermone, cuius est initium: infestissimi et ab apostolica confessione alieni, qui Filium ex non extantibus ortum dicunt, sic ait. « Cum ingenitus sit Pater, genitus sit Filius ex Patre, et Spiritus ex
» Patris substantia sit per Filium sempiternaliter emissus. »

36. At enim quid haec (dicent fortasse adversantes inimici nostri) ad illam quam cum Romanis fecistis conciliationem, qui ex Filio quoque Spiritum sanctum esse praedicant? O optimi! Nos quod ex Patre procedat Paraclitus, dogma esse

ἀναβλύζειν, καὶ ὅσα λοιπὰ τοῖς θεολόγοις ἀνδράσιν εἰς παράστασιν ἐλήφθη τῆς ἐκ πατρὸς ἀϊδίου προόδου τοῦ πνεύματος, εἴτ' οὖν ὑπάρξεως, ἢ καὶ ἐκφάνσεως· οὐδὲ τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ φυσικῶς ὑπάρχειν, ἀγνοούμενον ἡμῖν ἐγεγόνει, ἀλλὰ καὶ τοῦτο πρὸς τῶν θεοσόφων πατέρων μυηθέντες τρανῶς, ἔτι τε τὸ δι' αὐτοῦ προϊέναι καὶ προχεῖσθαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα τὴν δι' υἱοῦ δηλοῦσι
cod. f. 21. b. τοῦ ἁγίου πνεύματος ἀΐδιον πρόοδον, εἴτ' οὖν ἔκφανσιν, ἢ καὶ ἐκπόρευσιν, ἠσπασάμεθά τε καὶ ἀσπαζόμεθα· καὶ πρὸς τῶν αὐτῶν θείων διδασκάλων ἐντεῦθεν ὁδηγηθέντες, εἰρηνεῦσαι μετὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἠρετισάμεθα, οὐχ ὅσιον κρίναντες, ἐν οἷς ἡ τῆς σημασίας εἰλικρίνεια τὸ σύφωνον παριστᾷ, διαμάχεσθαι· εἰ γὰρ τὸ δι' υἱοῦ φυσικῶς καὶ οὐσιωδῶς ὑπάρχειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατέχοντες ἀσφαλῶς, οὐ παρ' ἑνὸς ἢ καὶ δύο τῶν θεηγόρων τῆς ἀληθείας ὑφηγητῶν θεολογηθὲν, ἀλλὰ παρὰ πάντων ἁπλῶς· εἶτα συντρέχειν τῷδε τὸ παρὰ Ῥωμαίοις, ὡς ἔφημεν, κηρυττόμενον, πρὸς τῶν αὐτῶν διδαχθέντες, τὸν φίλιον προειλόμεθα, τί τῶν ἀτόπων διεπραξάμεθα; Οἶδα μὲν οὖν οἶδα, ὡς πολλῶν ἂν ἡμῖν δεήσει λόγων πάσας κατὰ μέρος διαλαβεῖν τὰς τῶν πατέρων φωνὰς, αἳ τὸ δι' υἱοῦ συνιστῶσι σαφῶς, καὶ τὰς ἐπ' αὐταῖς ἀντιθέσεις, ὅσαι τὸ κατ' ἀρχὰς παρὰ τῶν ἀντιδιατιθεμένων ἐπιπλακεῖσαι κατήργηνται· ἐφ' ᾧ καὶ τὸ διελθεῖν ὁλικῶς ἀμφοτέρας ἀφέντες, ἐκείνας τό γε παρὸν τῶν χρήσεων διαληψόμεθα, τὰς αὐτολεξεὶ κεκτημένας τὸ ἐκπορεύεσθαι· τοῦτο γὰρ ἴσασι πάντες ἀεὶ περιζήτητον εἶναι τοῖς πρὸς ταῦτα διαγωνιζομένοις, ἅτε προφάσεις πάσας περιαιροῦν διαφόρων ἑρμηνειῶν, καὶ μόνην ἀποίκιλον καὶ ἁπλῆν φυσικῆς καὶ οὐσιώδους ὑπάρξεως παριστάνον σαφήνειαν· εἰ

scientes, pariterque admittentes ex ipso esse naturaliter et substantialiter, et scaturire ac derivare, et quotquot alia vocabula theologi homines usurpant de aeterna Spiritus ex Patre processione, sive existentia, sive etiam effulsione; ne illud quidem ignoramus, quod per Filium (nempe id quoque a theologis patribus liquido edocti) idem proveniat et effundatur; et quotquot huiusmodi vocabula sancti Spiritus denotant aeternam progressionem sive effulsionem, admisimus admittimusque; iisdemque divis magistris ducibus, pacem cum romana ecclesia elegimus; haud pium esse iudicantes, ubi significatûs perspicuitas concordiam suadet, illic depugnare. Nam, si ut per Filium naturaliter et substantialiter existere Spiritum sanctum tute credamus, id non ab uno vel duobus divinorum veritatis interpretum dictum theologice est, sed ab omnibus; cumque huic consentiat, id quod Romani praedicant, ut diximus, nos quidem ex patrum magisterio amicitiam cum illis amplectendo, quid absurdi egimus? Scio equidem scio, longis opus fore sermonibus, si cuncta singillatim patrum enumerare velimus dicta, quae processionem per Filium comprobant; simulque contradictiones apponere quae iam inde ab initio ab adversariis excogitatae sunt et elaboratae. Quamobrem utrasque simul omittentes, illas in praesenti tantum auctoritates recitabimus quae stricte ad litteram continent processionem. Hoc enim omnes sciunt conquisitum ab iis semper fuisse qui de hac re decertarunt, ceu praetextum quemlibet perimens diversarum interpretationum, solamque non variam sed simplicem naturalis et substantialis existentiae sistens notionem: quamvis eam nunc

καὶ νῦν εἰς ὁμωνυμιῶν καὶ τοῦτο συγχύσεις οἱ ἀπεναντίας περιτρέψαι διενοήθησαν, τὴν ἐντεῦθεν ἀντιπαλαμωμένην σφίσιν ἀλήθειαν συνορῶντες, καί τισιν ἐφευρέμασι διανοίας οἰκείας παρακρούσασθαι μηχανώμενοι· ὃ καὶ ἐκφαντικώτερον τοῖς αὐτῷ καταλλήλοις τόποις εἰρήσεται· νῦν δ᾽ αὐτὰς ἐπὶ λέξεων θετέον τὰς προσεχῶς ὑποσχεθείσας ῥήσεις τὰς πατρικάς.

λζ´ Αὐτίκα τοίνυν ὁ κατὰ φερωνυμίαν μέγιστος Μάξιμος, ἐν οἷς ἑρμηνεύει τί δῆτα βούλεται τῷ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ ἡ χρυσῆ λυχνία, καὶ τὸ ἐπ᾽ cod. f 33. a.
αὐτῇ λαμπάδιον, καὶ οἱ λύχνοι, φησί· "τὸ γάρ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὥσπερ φύ„ σει κατ᾽ οὐσίαν ὑπάρχει τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ τοῦ υἱοῦ κατ᾽ οὐσίαν ἐστὶν, „ ὡς ἐκ τοῦ πατρὸς οὐσιωδῶς δι᾽ υἱοῦ γεννηθέντος ἀφράστως ἐκπορευόμενος.„ Ὁ τὴν δογματικὴν ἐπιστήμην ἀγακλυτὸς Ἰωάννης ὁ δασμασκόθεν, ἐν τῷ τρισκαιδεκάτῳ τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ κεφαλαίων· "τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἡ ἐκ„ φαντορικὴ τοῦ κρυφίου τῆς θεότητος δύναμις τοῦ πατρὸς, ἐκ πατρός ἐστι δι᾽ „ υἱοῦ ἐκπορευομένη.„ Ὁ θεῖος Ταράσιος ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ ἱερεῖς Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, καὶ τῆς ἁγίας πόλεως ἐπιστολῇ, ἧς ἡ ἀρχὴ, πολλαῖς καὶ μεγάλαις προνοίαις κύριος ὁ θεὸς τοὺς τῶν ἀνθρώπων βίους διευθύνων τε καὶ διεξάγων, μετὰ πολλὰ καὶ ἕτερα φησίν· "καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ „ ἅγιον, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς δι᾽ υἱοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ αὐτὸ θεὸν εἶναι γνω„ ριζόμενον.„ Αὕτη ἡμῖν τρίπλοκος συμμαχία πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ἰδίαις ἐπινοίαις καὶ θηρολεξίαις κεχρημένων, καὶ φανέρωσιν τοῦ παντὸς ζητήματος ἀναντιῤῥητον. Καὶ ἦν ἂν μακάριον ἀληθῶς, εἴ γε ταύτας καὶ τὰς εἰς τοῦτο φερούσας λοιπὰς τῶν θεολόγων φωνὰς ἁπλαῖς ἐννοίαις δεχόμενοι, καὶ πρὸς τῶν τοιούτων ἔπειτα διδασκόμενοι, σύμφωνον ὅπως πρὸς ταῦτα τὸ ΕΞ ΑΜ-

inter homonymias confundere ac pervertere tentaut, quia biuc iugulantem ipsos veritatem exsurgere cernnnt; ideoque nonnullis mentis propriae commentis declinare illam nituntur; quae res evidentius propriis in locis dicetur. Nunc ipsas ad litteram ponere oportet promissas dudum patrum auctoritates.

37. En itaque ille idoneo nomine appellatus Maximus, ubi explanat quid apud prophetam Zachariam significet aureum candelabrum, et imposita illic lucerna, et candelae, ait. « Nam sanctus Spiritus sicut suapte natnra substantialiter Patris » est, sic etiam Filii substantialiter est, quatenus ex Patre substantialiter per genitum Filium ineffabiliter procedit. » Dogmatica scientia clarus Iohannes damascenus in tertio decimo theologicorum suorum capitulo. « Spiritus vero sanctus, qui » arcana deitatis manifestans virtus Patris, ex Patre est per Filium procedens. » Divus Tarasius in sua ad episcopos et presbyteros Autiochiae, Alexandriae, et sauctae civitatis epistola, quae incipit: multis magnisque providentiae curis dominus Deus hominum vitam regens et prosequens; ibi, inquam, post alia multa dicit. « Et » in Spiritum sanctum, qui ex Patre per Flium procedit; quem ipsum pariter Deum » esse cognoscimus. » Haec nobis triplex auxiliarium foederatio adest, ob repellendos eos qui propriis animi motibus et vocabnlorum captationibus utuntur, atque ad totius demum quaestionis invictam resolutionem. Atque utinam hae ceteraeque theologorum dictiones eodem pertinentes, simplici animo ab istis admitterentur!

ΦΟΙΝ, ὃ Ῥωμαῖοι διαγορεύουσιν, ἀριδηλότερόν γε καὶ μάλιστα παρ' ἑνὸς τοῦ
τῶν ἔγγιστα διαληφθέντων τριῶν, ἐξ ὧν οὗτος πρὸς Μαρῖνον ἐπιστέλλει
Κύπρου πρεσβύτερον, οὐ μόνον μεθ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ὧν ἡμεῖς
εἰς ἑνότητα συνελθεῖν διετέθειμεν, εἰρηνεύειν ἠβούλοντο· ποῦ γὰρ εἰς συγ-
κρότησιν τοῦ οὕτω διατεθῆναι καθαρώτερον ἢ σαφέστερον τῶν ὧν ὁ τοιοῦτος
διαλαμβάνει πρὸς τὸν δηλωθέντα πρεσβύτερον, ὡς ἂν τὰ τοῦδε τῶν ἄλ-
λων προανακρούσωμαι; καὶ τί φησι; "τῶν τοῦ νῦν ἁγιωτάτου Πάπα συν-
,, οδικῶν, οὐκ ἐν τοσούτοις ὅσοις γεγράφατε κεφαλαίοις, οἱ τῆς βασιλίδος
cod. f. 22. b. ,, τῶν πόλεων ἐπελάβοντο· δυσὶ δὲ μόνοις, ὧν τὸ μὲν ὑπάρχει περὶ θεολο-
,, γίας, ὅτι τε εἶπεν ἐκπορεύεσθαι κἀκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὸ δ'
,, ἄλλο περὶ τῆς θείας σαρκώσεως ὅτι περ γέγραφε δίχα τὸν κύριον εἶναι
,, τῆς τροπατορικῆς ἁμαρτίας ὡς ἄνθρωπον· καὶ τῷ μὲν πρώτῳ συμφώνους
,, παρήγαγον χρήσεις τῶν ῥωμαίων πατέρων· ἔτι δὲ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας
,, ἐκ τῆς πονηθείσης εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν αὐτῷ Ἰωάννην ἱερᾶς πραγματείας·
,, ἐξ ὧν οὐκ αἰτίαν τὸν υἱὸν ποιοῦντας τοῦ πνεύματος σφᾶς ἑαυτοὺς ἀπέ-
,, δειξαν· μίαν γὰρ ἴσασιν υἱοῦ καὶ πνεύματος τὸν πατέρα αἰτίαν, τοῦ μὲν
,, κατὰ τὴν γέννησιν, τοῦ δὲ κατὰ τὴν ἐκπόρευσιν, ἀλλ' ἵνα τὸ δι' αὐτοῦ
,, προϊέναι δηλώσωσι, καὶ ταύτῃ τὸ συναφὲς τῆς οὐσίας καὶ ἀπαράλλακτον
,, παραστήσωσι.,, Ποῦ τούτων ἁπλοϊκώτερον εἰς παραδοχὴν ὅλως, ἢ διαυγέ-
στερον; ὁ πάμμεγας οὗτος πατὴρ, ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦ-
μα διαῤῥήδην βοᾷ, καὶ τῶν ἐξ ἀμφοῖν ἐκπορεύεσθαι φθεγγομένων, αὐτὸς
οὕτως ἀντέχεται κραταιῶς, καὶ ὑπεραπολογεῖται στεῤῥῶς· καὶ ἦν ἂν ὡς ἔφην

et harum consonantiam cum illa EX AMBOBUS quam Romani pronunciant, a patribus condiscentes, clarius tamen ab uno praesertim trium illorum traditam quos nuper nominavimus (est enim hic qui ad Marinum Cypri presbyterum scribit) non nobiscum solum, sed et cum illis quibuscum nos coalescere decrevimus, pacem vellent conservare! Quid enim clarius aut evidentius ad concordiam suadendam, quam illa quae iste ad praedictum scribit presbyterum, ut verba eius prae ceteris ac primo adscribam? Quid ergo ait? « Hodierni sanctissimi Papae synodicas litteras ne-
» quaquam cum totidem, quot scripsistis, capitulis regiae urbis clerus recepit; sed
» cum duobus tantummodo, quorum alterum theologicum est, quod nempe dicit
» procedere etiam ex Filio Spiritum sanctum; alterum est de incarnatione, in quo
» scribit, fuisse absque originali peccato Dominum in humanitate. Et priori quidem
» capitulo consonas proferebant romanorum patrum auctoritates, itemque Cyrilli
» alexandrini ex elaboratis ab eo in evangelistam Iohannem sacris commentariis; ex
» quibus ostendebant non se facere Filium Spiritûs causam; etenim unam esse sciunt
» Filii et Spiritus causam Patrem; illius quidem per generationem, huius autem
» per processionem; sed ut vocabulum declararent processionis, et hunc substantia
» coniunctum planeque similem adsererent. » Quid hac dictione simplicius, et assensu dignius aut splendidius? Summus hic pater ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum aperte clamat; et iis qui ex ambobus procedere dicunt valide patrocinatur, fortiterque eos defendit. Et utinam quidem, ut dixi, secundum aliorum

μακαριστὸν, εἰ κατὰ τὰ τῶν ἑτέρων πατέρων καὶ ταῦτα δὴ τὰ τούτου θεο-
κρότητα λόγια, ἃ πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐκείνοις ἀποτείνεται νοῦν, τὸ μῖ-
σος οἱ ἀντικαταστάντες μεταμεῖψαι πρὸς διαλλαγὰς φιλίους προῄρηντο· πέ-
πεισμαι γὰρ ὡς εἰ πρὸς τοῦτ' εἶχον ἐπιῤῥεπῶς, οὐκ ἂν ἐναργεστέρων ἐδεή-
θησαν λόγων εἰς ἁπλῆν καὶ ὁμολογουμένην ἀληθείας ἀνάπτυξιν.

λη'. Ἐπεὶ δὲ τὸ πρὸς τοιοῦτόν τι ἐπιδεῖν ὅλως σφίσιν ἀβούλητον, τὸ
γὰρ ἀντίθετον περισπούδαστον, τὸ μὴ μόνον ἡμῖν ἐκπολεμῶσαι τοσοῦτον ἔθ-
νος χριστιανικὸν ἀκατάλλακτα, ἀλλὰ καὶ τοὺς οἰκείους κατ' ἀλλήλων ὁπλί-
σασθαι, καὶ παρὰ ταῦτα οὐκ ἀδυσώπητον τὸ τὰς ἐκφαντικωτέρας τῶν λέ-
ξεων διαστρέφειν, ἑτερῶν τε τὸν κατάδηλον νοῦν συνθολοῦν, καὶ πρὸς τὸν οἰ- cod. f. 23. a.
κεῖον μεταλλάττειν σκοπὸν τὴν σφετέραν ὡς ἂν κακίαν ἐκπλήσαιεν, φέρε τῆς
ἰδίας ἡμεῖς προθέσεως ἐξεχόμενοι ἁπλοικῶς καὶ ἀπεριέργως ἐκ τῶν ἐπιλοί-
πων, καὶ ἔτι τῆς ἐκκλησίας προβόλων τῶν κοινῶν ἡμῶν διδασκάλων καὶ κη-
δεμόνων, τοῖς προρηθεῖσι δείξωμεν ἀκολούθως σύνδρομον ταῖς αὐτῶν θεο-
σόφοις ὑψηγορίαις τὸ παρὰ Ῥωμαίοις ΕΞ ΑΜΦΟΙΝ πρεσβευόμενον· δείξωμεν
δὲ τὴν τοῦ υἱοῦ μεσιτείαν ἐπὶ τοῦ μέσου παραγαγόντες, καὶ αὐτὸν μὲν τὴν
ἐκ πατρὸς φυσικὴν καὶ ἀΐδιον πρόοδον προσεχῶς καὶ ἀμέσως, δι' αὐτοῦ 1) δὲ
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχειν γνωρίσαντες, δόγμα τοῖς θεοφόροις πατράσιν ἀρ-
χῆθεν δογματισθὲν, καὶ διευκρινηθὲν καθαρῶς, οὐκ οἶδα δ' ὅπως τοῖς νῦν
ἀθετούμενον· οὐ γὰρ ἀπεικός μοι διαπορεῖσθαι καὶ τεθηπέναι πρὸς οὕτω
φανερᾶς θεολογίας ἀθέτησιν, ἣν ἔδει τοὺς ἀθετοῦντας δι' οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ
μὴ ἐντεῦθεν ἀναφανῆναι τὴν μετὰ Ῥωμαίων ὁμόνοιαν εὐπαράδεκτον, ἐπείπερ

patrum dicta, et huius quoque divina effata, quae ipsimet ad unum eundemque sensum dirigunt, odium suum adversarii in amicam conciliationem vertere voluissent! Confido enim, quod si huc animum inclinassent, evidentiore oratione non indigerent ad simplicem confessamque veritatis explicationem.

38. Nunc quia isti nihil omnino hac in re discere volunt, nam contraria sententia plane placet; nempe ut non solum implacabiliter inimicam nobis faciant talem tantamque christianam gentem, sed et nostros inter se armatos committant; propterea que non pudet eos clarissima dicta pervertere, et aliorum quoque perspicuorum sensum obscurare, atque ad proprium scopum pertrahere, ut suam expleant malitiam; age sis proposito nostro insistentes, simpliciter ac sine ullo artificio ex reliquis item ecclesiae optimatibus, communibusque nostris magistris et curatoribus, praedictis adversariis ostendamus, recte congruere cum illorum theologicis praedicamentis illud quod Romani adfirmant EX AMBOBUS. Demonstremus autem Filii mediationem interponentes; et ipsum quidem naturaliter et sempiternaliter ex Patre provenientem contigue et immediate: per Filium autem existentiam sortiri Spiritum sanctum cognoscimus; dogma scilicet antiquitus a divis patribus pronunciatum et pure expositum, sed nescio quomodo a neotericis abolitum. Non enim absum a dubitando ac demirando de tam manifesta theologiae abolitione, quam factam oportet a deletoribus haud aliam ob causam, nisi ut hinc constaret, concordiam cum Romanis

1) Videtur scribendum δι' υἱοῦ.

οὐκ ἔχουσι πατρικαῖς χρήσεσιν ἀπελέγξαι, κἂν μυρίας τούτων στρεβλώσεις ἐπιτεχνάσωνται, ἀνθελέσθαι τὸ δι' ὃ ταύτην ἀθετεῖν κατεπείγονται· ἀλλ' οὐδὲν σφίσι, καὶ τῇ κατὰ Θεὸν εἰρήνῃ κοινὸν, ἅπαξ κατ' αὐτῶν δὴ τῶν διειλημμένων, καὶ τῶν οἰκείων ἀναῤῥιπίσασι πόλεμον· ἡμεῖς δ' ὅτι μοι τὰ διαγγελθέντα πέφυκεν ἀκραιφνῆ, τοὺς ἀκραιφνεῖς τούτων κήρυκας παραστήσομεν, οἳ καὶ προηγουμένως τὸ πρὸς τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ προσεχές τε καὶ ἄμεσον σαφηνίσουσιν· εἶθ' οὕτω καὶ τὸ ὑποσχεθὲν ἐφεξῆς.

λθ΄. Ἡ στεῤῥὰ τοιγαροῦν βάσις τῆς εὐσεβείας, ὁ κλεινὸς καὶ μέγας Βασίλειος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν πρὸς Εὐνόμιον, οὗ ἡ ἀρχὴ, ἐν τοίνυν τοῖς περὶ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων λόγοις, φησίν· " ἀρχὴ μὲν τοῦ πατρὸς οὐδεμία, ἀρχὴ
cod. f. 33. b. „ δὲ τοῦ υἱοῦ ὁ πατήρ· μέσον τούτων οὐδέν· πῶς οὖν οὐκ ἦν τὸ ἐξ ἀρχῆς, „ ὁ μηδὲν ἔχων προεπινοούμενον ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τὸν ἐξ οὗ ἔχει τὸ εἶναι, οὐ „ διαστήματι ὑπερέχοντα ἀλλὰ τῇ αἰτίᾳ προτεταγμένον; εἰ τοίνυν ἀΐδιος ἡ τοῦ „ υἱοῦ κοινωνία πρὸς πατέρα καὶ Θεὸν ἀναπέφανται, τῆς διανοίας ἡμῶν ἀπὸ „ τοῦ υἱοῦ δι' οὐδενὸς κοινοῦ πρὸς τὸν πατέρα χωρούσης, ἀλλ' ἀδιαστάτως „ τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν συναπτούσης, ὁ μηδενὶ μέσῳ διοριζόμενος, τινὰ ἔτι „ παρείσδυσιν καταλίπῃ πονηρᾷ αὐτῶν βλασφημίᾳ;„ Ἐν τῇ πρὸς τὰς κανονικὰς ἐπιστολῇ, ἧς ἡ ἀρχὴ, ὅσον ἠνιάσε πρότερον φήμη λυπηρὰ, φησίν· " εἰ „ γὰρ ἀνώτερον Θεοῦ τὸ πνεῦμα, οὐκ ἐκ τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ ἐκ τοῦ Θεοῦ, „ πῶς πρεσβύτερόν ἐστι τοῦ ἐξ οὗ ἐστιν; ἀλλ' οὐδὲ τοῦ μονογενοῦς πρότε„ ρον· οὐδὲν γὰρ μέσον υἱοῦ καὶ πατρός.„ Ὁ τηλεφανὴς τῶν Νυσσαέων φωστὴρ Γρηγόριος ὁ πολὺς ἐν ὀγδόῳ τῶν πρὸς Εὐνόμιον λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ,

minime esse probandam; quandoqnidem eam nequeunt patrum auctoritatibus improbare, etiamsi sexcentis fidiculis ad eam convellendam nitantur. Sed enim nihil commune his cum pace Dei, quandoquidem contra eos quos diximus, et contra suos bellum susceperunt. Nobis autem quoniam ea sunt vera, veraces eornmdem praecones coram sistemus, qui in primis Filii cum Patre immediatum nexum ostendent. Deinde et reliqua promissa faciemus.

39. Igitur firma illa religionis basis, magnus et inclytus Basilius, in secundo adversus Eunomium sermone, cuius est initium: in sermonibus ergo de omnium Deo, ait. « Patris quidem principium nullum, principium vero Filii Pater, inter » hos nihil medium. Quomodo ergo non fuerit ille a principio, qui nihil habet » excogitabile ante se, nisi illum a quo existentiam habet, non distantia temporis » superantem, sed causae tantum ratione praepositum? Si ergo sempiterna apparet » Filii cum Patre coniunctio, mente scilicet nostra a Filio nullo interposito medio » ad Patrem conscendente, et inseparabiliter Patri Filium copulante; qui nullo in» termedio disterminatur, quam relinquet horum malae blasphemiae rimam? » Item in epistola ad canonicas, quae incipit: quantum primo molestiae attulit tristis fama, dicit. « Si enim antiquior est Deo Spiritus, iam non est ex Deo. Quod si non » ex Deo, quomodo antiquior est illo a quo est? Sed ne Unigenito quidem prior » est; nihil enim inter Filium ac Patrem medium est. » Longe relucens Nyssenorum luminare praestans ille Gregorius in octavo adversus Eunomium sermone, cuius est

τὰ μὲν οὖν ἰσχυρὰ τοῦ Εὐνομίου τοιαῦτα, φησίν· “οὐδὲ γὰρ ἡ ἄμεσος αὕτη
„ συνάφεια ἐκβάλλει τὴν βούλησιν τοῦ πατρὸς, ὡς κατά τινα φύσεως ἀνάγ-
„ κην ἀπροαιρέτως τὸν υἱὸν ἐσχηκότος.„ Καὶ μετά τινα· “ἄμεσός ἐστιν ἡ τοῦ
„ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα συνάφεια, καὶ οὐκ ἐξωθεῖται ὑπὸ τῆς ἀδιαστάτου
„ συναφείας τὸ βούλημα, τὸ τῇ ἀγαθῇ φύσει ἐκτὸς ἐνυπάρχον.„ Ὁ θεοῤῥή-
μων καὶ θεσπέσιος Κύριλλος ἐν ἑνὶ τῶν κεφαλαίων τοῦ πρώτου τῶν θησαυ-
ρῶν, φησίν· “γεννᾷ ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν ἀμεσιτεύτως.„ Εἰς τὸ ῥητὸν τὸ, οὗτος
ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεὸν, ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Ἰωάννην· “ἀμέσως καὶ
„ προσεχῶς ἐστὶν ὁ υἱὸς ἐν θεῷ καὶ πατρί.„ Εἰς τὸ ῥητὸν τὸ, πάντα δι'
αὐτοῦ ἐγένετο· “συνεῖναι δὲ τῷ υἱῷ τὸν πατέρα νοοῦμεν, διὰ τὸ ἀπαράλλακτον
„ τῆς οὐσίας· καὶ τὸ ἄκρως προσεχές τε καὶ ἄμεσον αὐτοῦ, πρὸς τὸ ἐξ αὐ-
„ τοῦ φυσικῶς προελθὸν.„ Ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν πρὸς Ἑρμείαν· “ἑπόμενοι τοίνυν
„ τῇ τῶν ἱερῶν πίστει γραμμάτων, καὶ οἱονεὶ τὴν ἀτριβῆ τοῖς σοφοῖς ἁμα-
„ ξιτὸν διαστείχοντες, δύναμιν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτὸν εἶναι λέγομεν
„ τὸν υἱὸν, ἀμέσως τε ἅμα καὶ προσεχῶς.„ Οὗτος ἡμῖν ἔρανος ἐκ πολλῶν cod. f. 26. a.
οὐκ εὐαριθμήτων εἰς τράνωσιν τοῦ ἐκ πατρὸς τὸν υἱὸν ὑπάρχειν ἀμέσως καὶ
προσεχῶς.

μ'. Ἑπόμενον δ' ἂν εἴη τὸ πανσθενὲς πνεῦμα δι' υἱοῦ δεῖξαι τεθεολογημένον, ὡς προεθέμεθα· καὶ τοῦτο πάντως ἀναμφίλεκτον ἐξ ὧν γραφικῶν χρήσεων ἀνωτέρω προδιειλήφαμεν. Ἐκεῖνο δὲ τούτοις κατάλληλον εἰς διάσκεψιν, εἰ προσεχῶς καὶ τὸ πνεῦμα διηυκρινημένον ἐστὶν ἐκ οὗ πατρὸς, καὶ μηδὲ διαφέρει προσεχῶς εἰπεῖν τε καὶ δι' υἱοῦ, ὃ τοῖς ἐναντιουμένοις δοκεῖ,

initium: et valida quidem Eunomii argumenta haec sunt, ait. « Neque enim haec im-
» mediata coniunctio excludit Patris voluntatem, quasi naturali quadam necessitate
» absque libera voluntate filium habuerit. » Et paulo post. « Immediata est Filii cum
» Patre coniunctio; neque tamen excluditur ab hac inseparabili copula voluntas, quae
» bonae naturae ab extra inest. » Deiloquus venerandusque Cyrillus in uno capitulorum primi thesaurorum libri, ait. « Generat Pater Filium immediate » Tum ad illud dictum: hoc erat in principio apud Deum, in explanatione evangelii Iohannis « imme-
» diate, inquit, et proxime Filius est in Deo et Patre. » Et ad dictum: omnia per ipsum facta sunt « coëxistere autem cum Filio Patrem intelligimus, propter substantiae
» paritatem, et propter summam immediatamque cum proveniente ex se naturaliter
» cohaerentiam. » In sexto cum Hermia dialogo: « sequentes itaque sacrarum scri-
» pturarum fidem, et quasi vehiculari sapientium viae insistentes, Dei patris vir-
» tutem ipsum dicimus esse Filium, proxime inquam et nullo intermedio. » Haec nobis symbola confit ex multis nec facile numerabilibus auctoritatibus, ob ostendendum quod ex Patre proxime et immediate Filius sit.

40. Nunc sequitur ut omnipotentem Spiritum per Filium divinitatis esse compotem, uti proposuimus, demonstremus: quod quidem indubitabile fit ex illis Scripturae auctoritatibus, quas iam superius retulimus. Illud autem his est consentaneum, ut consideremus, num immediate Spiritus quoque ex Patre esse intelligatur, nihilque differat si immediate dicatur etiam per Filium, quod adversariis videtur.

ἀλλ' οὐκ ἂν ἄμφω συνέλθοιεν· εἰ δὲ μὴ δότωσαν οὗτοι, ἢ ἀμφότερα τινὶ τῶν θεηγόρων εἰρημένα ἐπὶ τοῦ πνεύματος, ἢ αὐτὸ δὴ μόνον τὸ προσεχῶς εὑρημένον, ὥσπερ σάφα λελεγμένον ἐστὶν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἡμεῖς ὑποκύψομεν, μηδὲν ἄλλο ἢ τὰ τοῖς θείοις διηρμηνευμένα πατράσιν ἐνστερνιζόμενοι, ὅλως δὲ μὴ ἔχοντες δοῦναι τὸν, ἢ ἄμφω, ἢ ἰδίᾳ τὸ ἕτερον τὸ προσεχῶς δογματίζοντα, ὅτι μηδέ τινι τῶν ἁπάντων διηγορευομένον ἐστί· τὸ γὰρ λοιπὸν ἀναμφίβολον· ἵνα τί πρὸς οὕτω δήλην ἀλήθειαν ἀντιβαίνουσιν; ὅταν δὲ πρὸς τῷ μὴ δύνασθαι τὸ παράπαν τὴν ἑκατέρων εὑρεῖν ἐπὶ τοῦ πνεύματος συμπερίληψιν, μήτε μὴν ἰδιαζόντως τὸ ἕτερον δηλονότι τὸ προσεχῶς, καὶ τὸ διάφορον τούτων παρὰ τῶν ἁγίων διατρανούντων ἀκούοντες συνιέναι οὐ πείθονται, ἆρ' οὐ κατὰ τῆς ἀληθείας μεμήνασιν; ἀλλ' ἡμεῖς τὸ μὲν προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου μαθόντες, τὸν υἱὸν δηλαδή· τὸ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, τὸ θεῖον πνεῦμα καὶ παναλκὲς, διαφορὰν ἀμφοῖν τοῦτο, κατὰ τὸν εἰρηκότα θεοπνεύστως οἴδαμεν καὶ πιστεύομεν, καὶ οὔποτ' ἂν φαίημεν ἀδιάφορον· κἀπειδὴ τόδε διωμολογημένον ἐστὶν, οὐκ ἀμφίβολον πάντως ὡς ἡ ΔΙ' ΥΙΟΥ φωνὴ φυσικῆς ἔχει δήλωσιν μεσιτείας ἐπὶ τῇ ἐκ πατρὸς ἐκπορεύσει τοῦ
Cod. f. 24. b. πνεύματος, καὶ ὁ εὐγνωμονῶν εἴσεται παρευθὺς, καὶ μακρὰν ἐστεῖται τοῦ ἀντιφέρεσθαι. Οἱ δέ γε δι' ὅλου στέργοντες τὸ ἀντικαθίστασθαι καὶ τὴν φυσικὴν τήνδε μεσιτείαν, καὶ τὸ εἰλικρινὲς προσέτι τῆς τάξεως ἀπαρνεῖσθαι οὐκ ἀναβάλλονται, ἃ πρὸς τοῖς ἔγγιστα διευλυτωθεῖσι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὄντα σειρᾶς, καὶ τοῖς θεοφόροις ἐπὶ τῆς Τριάδος εἰλημένα θεοπρεπῶς, τὴν ὅπως ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὰ πρόσωπα σχέσεως φυσικῆς καὶ ἐκφάνσεως παριστῶσι διαύγειαν· οἱ δὲ μὴ χρῆναι λέγειν ἐπὶ τῆς Τριάδος τάξιν, φασὶν ὡς

Atqui nequaquam ambo haec concurrunt. Quod si isti non concedant, vel utrumque scilicet ab aliquo divinorum patrum de Spiritu fuisse dictum, vel immediatum solum comperiri, prout manifeste dictum est de Filio, et nos fasces submittimus, quippe qui nihil aliud quam quod a divis expositum est patribus, admittimus; nec ullum prorsus exhibere possumus, qui vel utrumque vel seorsum alterum, immediatum definiat, quia nemo prorsus id docuit. Nam reliquum indubitatum est. Cur ergo adversus tam perspicuam veritatem incedunt? Quia vero non queunt omnino utriusque invenire in Spiritu complexionem, neque seorsum alterum id est immediatum; et horum differentiam a sanctis explanatoribus audientes nolunt intelligere, nonne omnino adversus veritatem insaniunt? Nos vero immediatum ex primo edocti, Filium scilicet; ex primo autem immediato divinum omnipotentem Spiritum: differentiam scilicet amborum esse hanc, iuxta illud ab inspirato viro dictum, scimus et credimus, neque unquam id indifferens esse dicemus. Et quia hoc in confesso est, omnino fit indubitatum, dictionem PER FILIUM naturalis habere mediationis notionem in Spiritus a Patre processione. Et qui aequo animo sit, id statim agnoscet, atque ab adversando longe aberit. At vero ii qui contradicendi studiosi sunt, tum hanc naturalem mediationem, tum praeterea ordinis evidentiam negare non cunctabuntur; quae praeter cetera proxime explicata, quae eiusdem seriei sunt, et ab inspiratis patribus Deo digne tractata, quomodo personarum naturalis relatio

ὑπὲρ τάξιν οὔσης τε καὶ νοουμένης ἁπλῶς, καὶ πολλὰ τὰ ἐντεῦθεν πλάττουσιν ἄτοπα.

μα΄. Ἡμεῖς δὲ πρὸς μὲν τὴν τοῦ υἱοῦ μεσιτείαν ἀρκοῦντα διαλαβόντες ἐξ ὧν προδιαχαράξαμεν, τὸ φωτοφανὲς καὶ ἔτι ταύτης παρακατιόντας ἐκθήσομεν· νῦν ὅ τι ἂν εἴποιμεν περὶ τάξεως οὕτως ἀποσοβουμένης διαφανῶς, εἰ τὸ πρὸς αὐτὴν ὑπεροχικῶς ἔχειν τὴν ὑπερκειμένην Τριάδα λαμβάνοντες, τάξιν ἐπ᾽ αὐτῆς ἐντεῦθεν οὐδοπωσοῦν παραδέχονται, τί καὶ πρὸς πᾶν ἕτερον ἐπ᾽ αὐτῆς καὶ λεγόμενον καὶ νοούμενον δράσαιεν, ἐπειδὴ πρὸς πάντα τὸ ὑπερεξῃρημένον αὐχεῖ, καὶ οὐκ ἔστιν οὐδὲν τῶν ἡρμοσμένων αὐτῇ θεολογικῶς, πρὸς ὃ μὴ ἐστί τε καὶ λέγεται καθὸ ὑπεροχήν; ἆρα καὶ τῶν ἁπάντων ἀργίαν καταψηφίσονται; καὶ εἰ τοῦτο, πάντως ἂν πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ αὐτό τὸ θεὸν εἶναί τε καὶ ὀνομάζεσθαι τὴν ὑπερφυῆ Τριάδα περιαιρήσωσιν· ἀλλ᾽ οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστιν· οὐδὲ γὰρ τὸ ὑπερανῳκισμένον αὐτῆς πρὸς ἅπερ ἐστί τε καὶ λέγεται, ἤδη σφῶν ἀναίρεσιν ὑποτίθησιν· ἀλλ᾽ ὅτι μὲν ἔστι θεὸς ἡ Τριὰς τρανῶς ὁμολογεῖται καὶ καταγγέλλεται, ὅτι δ᾽ ὑπὲρ πάντας τοὺς ὁπωσδήποτε τῇ Γραφῇ λεγομένους θεοὺς, καὶ ὑπέρθεος ὀνομάζεται, καὶ ὅτι μὲν ἐστὶν οὐσία καὶ φῶς, λαμπρῶς ἀνακηρύττεται καὶ πιστεύεται, ὅτι δ᾽ ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν καὶ φῶς ἅπαν αἰσθητόν τε καὶ νοητὸν, καὶ ὑπερφως ἀνυμνεῖται καὶ ὑπερούσιος. Καὶ τούτων διδάσκαλος ἀψευδὴς ὁ οὐρανοφάντωρ καὶ σοφὸς Διονύσιος, ὃς τὰ περὶ τῶν τοιούτων γράφων λεπτομερῶς, τὰς ἀποφάσεις ἐπὶ θεοῦ καὶ στερήσεις ὑπεροχικὴν ἔμφασιν ἔχειν θεολογεῖ· „φῶς, φησὶ, καὶ οὐ φῶς, „ ὡς ὑπέρφως ὑμνολογούμενος· ζωή τε καὶ ἄζωος, ὡς ὑπὲρ ζωὴν εὐφημού- cod. L 25. a.

et effulsio se habeat declarant. Illi autem negaut oportere in Trinitate ordinem dici, ceu qnae sit supra ordinem et ita prorsus intelligatur: et hinc absurda multa confingunt.

41. Nos vero ad Filii mediatiouem stabiliendam satis argumentorum ex iis, quae diximus, habentes, effulsionem quoque huius progredientes exponemus. Nunc quid dicamus de ordine tam manifeste excluso, si ii qui superiorem cuilibet ordini Trinitatem esse praesumuut, ordinem nullum idcirco admittuut? Quid vero censebunt de qualibet alia re, quae in Trinitate dicatur vel cogitetur, quandoquidem illa rei omni superior est; nullumque eius theologicum attributum vel est vel de ea praedicatur, quod nonnisi superlativo sensu intelligatur? Num ergo abolenda omnia decernent? Quod si fiat, praeter cetera, ipsam quoque divinitatem et esse et dici in supernaturali Trinitate vetabunt. Sed non ita hercle res se habet: ueque enim eius sublimitas supra omne quod est et de ea praedicatur, horum attributorum extinctionem suadet. Nam quod Deus sit Trinitas, pure confitemur et praedicamus: quia vero supra omnes est, qui quomodocumque in scripturis dicuntur dii, hypertheos appellatur. Et quod sit substantia et lux, clare praedicatur et creditur; quia vero supra omnem substantiam omnemque lucem sensibilem et iutelligibilem est, superlucida decantatur et supersubstantialis. Rerum harum verax magister est, caelorum iuterpres sapiensque Dionysius, qui de his subtiliter scribens, adfirmationes in Deo itemque negationes eminentem emphasim habere theologice dicit. « Lux, inquit, et non lux; ceu luce supe-

„ νος.„ Οὕτω καὶ τάξιν οἴδαμεν ἐπ' αὐτοῦ, καὶ τὸ ὑπὲρ τάξιν ὁμολογοῦμεν·
ὥσπερ καὶ παρελάβομεν· καὶ ὅτι μέν ἐστιν αὕτη, καὶ λέγεται παρ' ἡμῶν καὶ
πιστεύεται· ὅτι δ' ὑπὲρ πᾶσαν τὴν καθ' ἡμᾶς, καὶ ὑπὲρ τάξιν εἶναι τὸ θεῖον
ἀνακηρύττεται· οἱ δὲ φύσεων ὑπεροχὰς, καὶ μειώσεις, καὶ προβιβασμοὺς ἐν-
τεῦθεν χρόνων, καὶ ὑποβιβασμοὺς ἐπιπλέκοντες, ἐπιπλεκόντων καὶ διαβαλόν-
των ὡς βούλονται. οὐ φροντὶς μετὰ τῶν ταῦτα παραδόντων οὕτω φρονεῖν καὶ
παῤῥησιάζεσθαι.

μβʹ. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; αὐτῶν παρόντων αὐτόχρημα ταῖς οἰ-
κείαις φωναῖς καὶ διασαφούντων ἐπὶ τῆς ὁμοουσίου Τριάδος τὰ περὶ τά-
ξεως; ἐξ ὧν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς ἐν μιᾷ τῶν ὁμιλιῶν αὐτοῦ, τῇ εἰς τὸ
ῥητὸν τοῦ Ἀβμαὰμ τὸ λέγον, θὲς τὴν χεῖρα σου ἐπὶ τὸν μηρόν μου, τά-
δε φάσκει περὶ αὐτῆς· "λέγεται γὰρ μὴ ἔχειν τάξιν ἡ Τριὰς, οὐχ ὡς ἄτα-
„ κτος, ἀλλ' ὡς τάξιν ὑπερβαίνουσα.„ Ἡ κρηπὶς τῶν δογμάτων, ὁ τῆς ἀθα-
νασίας ἐπώνυμος, ἐν τοῖς πρὸς Σεραπίωνα φησί· "τοιαύτην δὲ τάξιν καὶ φύ-
„ σιν ἔχοντος τοῦ πνεύματος πρὸς τὸν υἱὸν, οἵαν ὁ υἱὸς ἔχει πρὸς τὸν πα-
„ τέρα, πῶς ὁ κτίσμα τοῦτο λέγων, οὐ τὸ αὐτὸ περὶ τοῦ υἱοῦ ἐξ ἀνάγκης
„ φρονήσει;„ Ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπιστολῇ, ἧς ἡ
ἀρχὴ, τὰ γράμματα τῆς σῆς ἱερᾶς διαθέσεως ἀπεδόθη μοι ἐν τῇ ἐρήμῳ, φησί·
" καὶ γὰρ εἰ διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα τοῦ λόγου ἑνότητα οὐ θέλουσιν εἶ-
cod f. 25. b. „ ναι τῶν γεννητῶν αὐτὸν τὸν υἱὸν, διά τι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ τὴν αὐτὴν
„ ἔχον ἑνότητα πρὸς τὸν υἱὸν, ἣν αὐτὸς ἔχει πρὸς τὸν πατέρα, κτίσμα λέ-
„ γουσι; καὶ ἠγνόησαν ὥσπερ μὴ διαιροῦντες τὸν υἱὸν ἀπὸ τοῦ πατρὸς,
„ σώζουσι τὸν ἕνα θεὸν εἶναι, οὕτω διαιροῦντες ἀπὸ τοῦ λόγου τὸ πνεῦμα,

» lebratus: vita simul et non vita, ceu supra vitam commendatus.» Sic et ordinem
in eo confitemur, sicut et traditione accepimus: et quod sit et dicatur, a nobis
creditur; quia vero supra omnem humanum ordinem est, ideo Deus supra ordinem
praedicatur. Qui autem naturarum sublimitates et deminutiones, ideoque et tempo-
rum incrementa et decrementa nectunt, nectant sane et obiiciant prout volunt: non
est cura nobis cum ita docentibus sentire pariter et audere.

42. Sed quid opus est plura dicere, cum ilico occurrant qui propriis vocabulis ordi-
nem in consubstantiali Trinitate demonstrant? Quos inter chrysoglossus in una homilia-
rum suarum ad illud Abrami dictum: pone manum tuam super femur meum; haec de
praedicto ordine ait. « Dicitur enim non habere ordinem Trinitas, non quod sit inordi-
» nata, sed quia ordinem superat.» Dogmatum basis, qui ab immortalitate nomen ha-
bet in capitulis ad Serapionem ait. « Talem autem ordinem naturamque quum Spiritus
» relate ad Filium habeat, qualem Filius ad Patrem, quomodo qui Spiritum creaturam
» dicat, non idem de Filio necessarie iudicet? » Et in epistola ad eundem de Spiritu
sancto, quae incipit: sacrae tuae amicitiae epistola tradita mihi fuit in deserto, ait.
« Nam qui propter unitatem Verbi cum Patre, nolunt ipsum Filium esse facturam,
» cur Spiritum sanctum, qui habet eandem cum Filio unitatem, quam cum Patre
» Filius, creaturam dicunt? Et ignorant, quod sicut non dividentes a Patre Filium,
» unum Deum esse conservant, ita si dividant a Filio Spiritum, iam non servant

„ οὐκέτι μίαν τὴν ἐν Τριάδι θεότητα σώζουσι.„ Καὶ μετὰ πολλά· “ ἑνὸς γὰρ „ ὄντος υἱοῦ τοῦ ζῶντος λόγου, μίαν εἶναι δεῖ τελείαν καὶ πλήρη τὴν ἁγια„ στικὴν καὶ φωτιστικὴν ζωὴν, οὖσαν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ δωρεὰν, ἥτις γε „ ἐκ πατρὸς λέγεται ἐκπορεύεσθαι· ἐπειδὴ παρὰ τοῦ λόγου τοῦ ἐκ τοῦ πα„ τρὸς ὁμολογουμένου ἐκλάμπει καὶ ἀποστέλλεται, καὶ δίδοται· ἀμέλει ὁ „ μὲν υἱὸς παρὰ τοῦ πατρὸς ἀποστέλλεται, ὁ δὲ υἱὸς τὸ πνεῦμα ἀποστέλλει.„

μγ. Ὁ τῶν ἀποῤῥήτων ὑφηγητὴς μέγας Βασίλειος, ἐν τῷ ἑπτακαιδεκάτῳ τῶν πρὸς Ἀμφιλόχιον κεφαλαίων φησίν· “ ὡς τοίνυν ἔχει ὁ υἱὸς πρὸς τὸν „ πατέρα, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν, κατὰ τὴν ἐν τῷ βαπτίσματι „ παραδιδομένην τοῦ λόγου σύνταξιν· εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τῷ υἱῷ συντέτακται, „ ὁ δὲ υἱὸς τῷ πατρὶ, καὶ τὸ πνεῦμα τῷ πατρὶ δηλονότι.„ Ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ τῶν αὐτῶν κεφαλαίων· “ ἓν δὲ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, δι' ἑνὸς τῷ „ ἑνὶ πατρὶ συναπτόμενον.„ Καὶ μετά τινα· “ ἡ τοίνυν ὁδὸς τῆς θεογνωσίας „ ἀπὸ ἑνὸς πνεύματος, διὰ τοῦ ἑνὸς υἱοῦ, ἐπὶ τὸν ἕνα πατέρα.„ Ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἀντιῤῥητικῶν φησίν· “ ὡς γὰρ ὁ υἱὸς τάξει μὲν δεύτερος τοῦ πα„ τρὸς, ὅτι ἀπ' ἐκείνου, καὶ ἀξιώματι ὅτι ἀρχὴ καὶ αἰτία τῷ εἶναι πα„ τέρα αὐτοῦ, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἡ πρόσοδος καὶ προσαγωγὴ πρὸς τὸν θεὸν „ καὶ πατέρα, φύσει δὲ οὐκέτι δεύτερος, διότι ἡ θεότης ἐν ἑκατέρῳ μία· οὕ„ τω δηλονότι καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ καὶ ὑποβέβηκε τὸν υἱὸν τῇ τάξει „ καὶ τῷ ἀξιώματι, οὐκέτι ἂν εἰκότως ὡς ἀλλοτρίας ὑπάρχον φύσεως.„ Ἐν τῇ πρὸς Γρηγορίον τὸν ἀδελφὸν ἐπιστολῇ, ἧς ἡ ἀρχὴ, ἐπειδὴ πολλοὶ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας ἐπὶ τῶν μυστικῶν δογμάτων μὴ διακρίνοντες, φησὶν· “ ὁ τὸ „ πνεῦμα νοήσας, αὐτό τε ἐφ' ἑαυτοῦ ἐνόησε, καὶ τὸν υἱὸν τῇ διανοίᾳ συμ- cod f. 26. a.

» unam in Trinitate deitatem. » Et multis interiectis. « Nam cum sit unus Filius, » vivens Verbum, unam esse oportet et plenam sanctificantem et illuminantem vi» tam, quae est operatio ipsius et donum, quae de Patre procedit; quandoqui» dem ex Verbo, quod esse ex Patre in confesso est, effulget et mittitur; Filius » autem Spiritum mittit. »

43. Mysteriorum enarrator magnus Basilius in decimo septimo ad Amphilochium capitulo ait. « Sicut ergo se habet Filius ad Patrem, sic etiam ad Filium Spiri» tus, secundum traditam in baptismo sermonis syntaxin. Si ergo Spiritus ordina» tur cum Filio, Filius autem cum Patre, utique cum Patre etiam Spiritus. » Et in » octavo decimo eorumdem capitulorum. « Unus autem et sanctus Spiritus per » unum Filium, uni Patri coniunctus. » Et paulo post. « Via igitur ad Dei co» gnitionem, ab uno Spiritu, per unicum Filium, ad unum Patrem. » Tum in tertio antirrheticorum, ait. « Sicut enim Filius ordine quidem secundus a Patre est, quia » ab illo est; dignitate item quia principium et causa existendi est illi Pater ip» sius, et quia per eum accessio et deductio ad Deum Patrem fit; at vero natura » non est secundus, quia divinitas in utroque una est. Sic videlicet et sanctus Spi» ritus, etsi infra Filium ordine est et dignitate, non tamen ita quasi alienae esset » naturae. » In epistola ad Gregorium fratrem, quae incipit: quoniam multi communionem substantiae in mysticis dogmatibus non discernunt, ait. « Qui Spiritu in-

„ παρεδέξατο· ὁ δὲ τοῦτο λαβὼν, τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα οὐκ ἀπεμέρισεν· ἀλλ' „ ἀκολούθως μὲν κατὰ τὴν τάξιν, συνημμένως δὲ κατὰ τὴν φύσιν τῶν τριῶν „ κατὰ ταυτὸ συγκεκραμένην ἐν ἑαυτῷ τὴν πίστιν ἀνετυπώσατο· καὶ ὁ τὸ πνεῦ- „ μα μόνον εἰπὼν, συμπεριέλαβε τῇ ὁμολογίᾳ τὸν οὗ ἐστι πνεῦμα· καὶ ἐπειδὴ „ τοῦ Χριστοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα, καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ καθώς φησιν ὁ ἀπόστολος, „ ὥσπερ ἐξ ἁλύσεως ὁ τοῦ ἑνὸς ἄκρου ἁψάμενος, καὶ τὸ ἕτερον ἄκρον συνε- „ πεσπάσατο· οὕτως ὁ τὸ πνεῦμα ἑλκύσας, δι' αὐτοῦ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν „ πατέρα συνεφειλκύσατο· καὶ τὸν υἱὸν ἀληθῶς ὅστις λάβῃ, ἕξει αὐτὸν ἑκα- „ τέρωθεν, πῆ μὲν τὸν αὐτοῦ πατέρα, πῆ δὲ τὸ ἴδιον πνεῦμα συνεπαγόμε- „ νον· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐπινοῆσαι τομὴν, ἢ διαίρεσιν, ὡς ἢ υἱὸν χωρὶς πατρὸς „ νοηθῆναι, ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ διαζευχθῆναι.„ Ἐν τῇ πρὸς τὰς κανονικὰς ἐπιστολῇ· "ὥς τι ἡ περὶ τὴν τάξιν καινοτομία, αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως ἀθέ- „ τησιν ἔχει, καὶ ὅλης τῆς πίστεως ἐστὶν ἄρνησις· ὁμοίως οὖν ἐστὶν ἀσεβὲς, „ καὶ ἐπὶ τὴν κτίσιν καταγαγεῖν, καὶ ὑπερτιθέναι αὐτὸ ἢ υἱοῦ, ἢ πατρὸς, „ ἢ κατὰ τὸν χρόνον, ἢ κατὰ τὴν τάξιν.„ Ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν τῷ πρώ- τῳ τῶν πρὸς Εὐνόμιον ἀντιῤῥητικῶν, οὗ ἡ ἀρχὴ, οὐκ ἦν ὡς ἔοικε τὸ πάντας ἐθέλειν εὐεργετεῖν, φησίν· "ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα „ ἀναχωροῦμεν.„

μδ'. Οὕτω τάξιν ἐπὶ τῆς Τριάδος οἱ θεοειδεῖς πατέρες διετράνωσαν, και παρέδωκαν· καὶ οὐκ ἂν ἔχῃ τις παριδεῖν, ἢ μεταθεῖναι ταύτην τὸ σύνολον· οὐ τὸν υἱὸν προτάξῃ τίς ἂν τοῦ πατρὸς, ἢ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ δεύτερον τὸ πνεῦμα φαίη τις τοῦ πατρὸς, αὐτοῦ δὲ τοῦ πνεύματος τὸν

» tellexit, et ipsum per se intellexit, et Filium simul mente comprehendit. Qui autem hunc adprehendit, a Filio Patrem non separat, sed seriatim secundum ordinem, coniunctim secundum naturam trium in una concretam, hic fidem in semet graphice deformavit. Et qui solum Spiritum nominat, is sua confessione complectitur etiam illum cuius Spiritus est. Et quia Christi Spiritus est, et ex Deo, ut ait apostolus, veluti qui catenae unum caput tenet, alterum quoque caput trahit; ita qui Spiritum trahit, per eum et Filium et Patrem simul attrahit. Et qui Filium vere adprehenderit, habebit ipsum utrimque, hinc quidem eius Patrem, illinc autem proprium illius Spiritum simul adunatum. Non enim licet imaginari divisionem aut separationem, ita ut aut Filius sine Patre intelligatur, aut Spiritus a Filio seiungatur. » Et in epistola ad Canonicas. « Ita ut ordinis ipsa novitas, existentiam destruat, et universae fidei negatio sit. Aeque ergo irreligiosum est, et ad creaturam deiicere, ac illum exaltare supra Filium vel Patrem, vel tempore priorem dicere aut ordine. » Nyssenus Gregorius in libro I. antirrheticorum adversus Eunomium, cuius initium: fieri, ut videtur, non potest, ut quis de omnibus bene mereri velit, ait. « Ex Patre per Filium ad Spiritum pergimus. »

44. Sic ordinem in Trinitate divini patres declaraverunt atque tradiderunt: neque hunc cuiquam licet negligere aut omnino pervertere; nec Filium aliquis Patri praeponat, aut Filio Spiritum sanctum, neque secundum quis dicat a Patre, neque ipsum Unigenitum a Spiritu; neque omnipotentis Filii prototypum dicat Para-

μονογενῆ· οὐ τοῦ πανσθενοῦς υἱοῦ πρωτότυπον φθέγξοιτο τὸν παράκλητον· εἰ δέ γε τοῦτο μὴ ἔχων ἐρεῖν, ὅτι μὴ κατ' ἀνάγκην ἅπασαν τὸ ἀνάπαλιν· εἶτα κατὰ μόνην ἀπαρίθμησιν εἶναι τὸ τοιοῦτον ἐνσταίνῃ, καὶ τὸ ἀδύνατον ἄλλως cod. f. 26. b.
ἔχειν, καὶ τὸ καινοτομίαν εἰρῆσθαι τῆς πίστεως κατὰ τοῦτο διϊσχυρίσαιτο καινοφονῶν ἐλεγχθείη καὶ οὕτως· εἴ γε κατ' αὐτὴν δῆτα τὴν ἀπαρίθμησιν ἔστιν ὅτε μετατίθενται τὰ ὀνόματα, καὶ τὸ ἀμετάθετον οὔμενουν ἡ τούτων ἔσχεν ἐκφώνησις, καθὼς ἐστι τὸν λόγον πιστούμενος ὁ ἀπόστολος*, οἷς περὶ *I. Cor. XII. 4.
διαφορᾶς χαρισμάτων καὶ ἐνεργημάτων φιλοσοφεῖ· "διαιρέσεις χαρισμάτων, „ φάσκων, εἰσὶν, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσὶν, ὁ δὲ αὐ„ τὸς κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ „ πάντα ἐν πᾶσι.„ Καὶ αὖ ἐκεῖνο συμμαρτυρεῖ*, τὸ "ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν *II. Cor. XIII. 13.
„ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου „ πνεύματος·„ καὶ τοιαῦθ' ἕτερα πολλαχοῦ τῆς γραφῆς. Ἡνίκα δὲ τοῖς θεοδιδάκτοις διδασκάλοις σκοπὸς περὶ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως τῶν προσώπων, τῆς φυσικῆς συναφείας καὶ ἀλληλουχίας ἐκ τῆς ἀϊδίου σφῶν καὶ οὐσιώδους καὶ ὑπάρξεως διαλαβεῖν, ὅπως τε ἐξ ἑνὸς ἄμφω, καὶ δι' ἑτέρου πάλιν τὸ ἕτερον, οὐκέτι μεταλλαγὴν ἐν τούτοις ἴδῃ τις ὁποσοῦν ἢ μετάθεσιν, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν σύμφασιν καὶ ἀκολουθίαν δογματικὴν τὴν τοῦ υἱοῦ μεσιτείαν αὐχοῦσαν, μηδαμῶς μετακινουμένην ἢ μεταπίπτουσαν· οὐ γὰρ ἂν ἐν σφίσιν εὕρῃ τὶς ὅπου δή ποτε τὸ προσεχῶς καὶ ἀμέσως λελεγμένον ἐπὶ τοῦ πνύματος, ὥσπερ σάφα δεδειγμένον ἐστὶν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ, οὐ διὰ τοῦ προσεχῶς τοῦ ζωοποιοῦ δηλονότι πνεύματος τὸν υἱὸν, ὡς δι' αὐτοῦ τὸ θεῖον πνεῦμα καὶ παναλκές· οὐ διὰ τοῦ πνεύματος τῷ πατρὶ συνάπτεσθαι τὸν υἱὸν, ὡς

clitum. Nisi vero et hoc dicendum est, quod vice versa interdum uti, nulla necessitas cogit: ita tamen ut in sola numeratione id sistat; aliter vero fieri nequeat. Neque haec fuerit in fide novitas; et qui id contendat, ipse novitatis potius coarguetur. Namque in ipsa numeratione perveruntur interdum nomina, nec vero immutabilis est illorum pronunciatio, cuius rei testis apostolus, dum de gratiarum et operationum diversitate disserit: « divisiones, inquit, gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Et di» visiones ministeriorum sunt, unus autem Dominus. Et divisiones operationum sunt, » idem autem Deus operans omnia in omnibus. Rursusque illud contestatur: gra» tia domini nostri Iesu Christi, et caritas Dei Patris, et communio sancti Spiritus.» Et alia huiusmodi saepe in scripturis. Verum enim vero quum divinitus edoctis magistris scopus est disserere de mutua personarum relatione, de naturali cohaesione, de mutua aeterna ipsarum et consubstantiali essentia; et quomodo ex una ambae, et per aliam rursus alia, nequaquam iam immutationem in his umquam quispiam videbit, aut transpositionem, sed unam eandemque constanter locutionem et seriem dogmaticam, Filii mediationem exprimentem, minime translocatam neque interversam. Neque enim apud patres comperiet quisquam alicubi vocabula contigue et immediate de Spiritu; quae contra aperte praedicantur de Filio; non videlicet contigue per vivificum Spiritum esse Filium, uti contra dicitur per ipsum Filium esse divinum ac omnipotentem Spiritum: non per Spiritum connecti Patri Filium, uti per Filium

διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ ὑπερτελὲς πνεῦμα καὶ ζωοπάροχον· οὐχὶ ὡς τὸ πνεῦμα ἔχει πρὸς τὸν πατέρα, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς πρὸς τὸ πνεῦμα· ὥσπερ δὴ τὸ ἀντίστροφον, ὡς ὁ υἱὸς ἔχει πρὸς τὸν πατέρα, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱόν· cod. f. 27. a. οὐκ εἰκόνα τοῦ πνεύματος τὸν υἱὸν, οὐ πρόσωπον, οὐ δύναμιν, οὐκ ἐνέργειαν, ὥσπερ ταῦτα τὸν υἱὸν τοῦ πατρὸς, τοῦ δὲ υἱοῦ τὸ πνεῦμα· ἐξ ὧν, ἵνα μὴ λέγω καθέκαστα, ὧν πλήρεις αἱ τῶν πατέρων θεηγορίαι, πλήρεις αἱ διδασκαλίαι τούτων αἱ θεοκρότητοι, τὸ ἀμετακίνητον τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας, καὶ ἡ φυσικὴ τῶν προσώπων πρὸς ἄλληλα σχέσις, ἥ τε συνάφεια, καὶ ἀλληλουχία, κατὰ τὴν ὑπέρχρονον σφῶν ὀντότητα, καὶ τὸ κοινὸν ὁμοῦ καὶ διάφορον δηλοποιεῖται σαφέστατα.

με΄. Καὶ ἵν' ἐντελέστερον τοῖς τοῦ μάκαρος Νύσσης χρησαίμην, καιρὸς γὰρ ἐπὶ τοῦ μέσου ταῦτα παραγαγεῖν, οὗτος τὰ περὶ αὐτῶν ἐπί τε νοημάτων καὶ λέξεων διηυκρίνησε τηλαυγέστερον, γράφων οὑτωσὶ πρὸς Ἀβλάβιον· "τὸ
,, ἀπαράλλακτον τῆς φύσεως ὁμολογοῦντες, τὴν κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτια-
,, τὸν διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα, ἐν ᾧ μόνῳ διακρίνεσθαι τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέ-
,, ρου καταλαμβάνομεν, τῷ τὸ μὲν αἴτιον πιστεύειν εἶναι, τὸ δὲ ἐκ τοῦ αἰ-
,, τίου, καὶ τοῦ ἐξ αἰτίας ὄντος ἄλλην πάλιν διαφορὰν ἐννωοῦμεν· τὸ μὲν γὰρ
,, προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, τὸ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου· ὥστε
,, καὶ τὸ μονογενὲς ἀναμφίβολον ἐπὶ τοῦ υἱοῦ μένειν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς
,, εἶναι τὸ πνεῦμα, μὴ ἀμφιβάλλειν· τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας καὶ ἑαυτῷ τὸ
,, μονογενὲς φυλαττούσης, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς φυσικῆς πρὸς τὸν πατέρα σχέ-
,, σεως μὴ ἀπειργούσης.,, τούτων τί ἂν εἴη καταφανέστερον τοῦ παντὸς προβλήματος εἰς διάρθρωσιν; Ταῦτα οὐκ ἔστιν ὃς ἂν ἀπαθέσι θεωρίαις ἐνοπ-

plusquamperfectus et vitae dator Spiritus: non quomodo Spiritus se habet ad Patrem, sic et Filius ad Spiritum. Quomodo certe quidem vice versa, sicut Filius se habet ad Patrem, sic etiam Spiritus ad Filium. Non est imago Spiritûs Filius, non figura, non virtus, non vis operans, sicut est Patris Filius, et Filii Spiritus. Ex quibus, ut iam singula omittam, quorum pleni sunt sacri patrum sermones, plenae ipsorum a Deo inspiratae insitutiones, quae nulli mobilitati obnoxiam Filii mediationem, mutuamque naturalem personarum relationem et coniunctionem atque conexionem secundum supertemporalem ipsarum essentiam et communionem simul cum differentia demonstrant.

45. Atque ut plenius beati Nysseni dictis utar; iam enim tempus est haec in medium proferendi: hic tum sensibus sum vocabulis accurate disputat ita scribens ad Ablavium. «Naturae paritatem confitentes, causantis et causati differentiam non nega-
» mus, qua in re tantummodo alterum ab altero distingui admittemus; unum scilicet
» causantem esse credimus; alterum vero, causatum. Sed causantis, et eius qui ex
» causa est, aliam rursus differentiam intelligimus: nam alterum contigue ex primo,
» alterum ab eo quod est contigue ex primo: ita ut et unigeniti notio non ambigue in
» Filio subsistat; et de exitu Spiritûs ex Patre non dubitetur; unigenito scilicet me-
» diationem sibi con servante, quae Spiritum a naturali erga Patrem relatione non
» arcet.» Quid his verbis evidentius, ad universum explanandum problema? Haec qui

τρισάμενος ἀμφιδοιάσειεν ὁπωσοῦν, καὶ μὴ ἀρκοῦσαν ἔχειν ἡγήσαιτο τὴν τῶν ζητουμένων φωταύγειαν, τὴν τοῦ υἱοῦ μεσιτείαν τρανουμένην ὁρῶν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν τῶν αἰτιατῶν ἀμφοτέρων διαφορὰν, ἵνα μὴ καὶ αὖθις ἐπαναλαμβάνων τὰ περὶ τούτων δόξω παλιλλογεῖν. Ἀλλὰ δεδοίκασι, φασὶν, υἱοῦ μεσιτείαν νοῆσαι ὅλως ἢ παραδέξασθαι, μή ποτε λάθωσι χρονικὴν ἐντεῦθεν ἔμφασιν παρεισάξαντες ἐν οἷς ἐκ τῆς αἰτίας ἄμφω πεφύκατον τὰ αἰτιατὰ, καὶ τούτων δι' ἑτέρου τὸ ἕτερον, καὶ τὸ ἅμα εἶναι ὀλέσωσι· καὶ ἡ μὲν ἐπίπλαστος αὕτη δειλία, οὐ δι' ἄλλο τι συνεσκευάσθη τοῖς λέγουσιν, ἢ διὰ τὸ σπεύδειν ὑπερβαλλόντως ἀποδιαπομπῆσαι τὴν ἣν ὁ προδιαληφθεὶς θεολογικώτατος Νύσσης διαφορὰν τοῦ αἰτιατοῦ παραδέδωκε, καὶ ἀνερυθριάστως ἔχειν ἑκάτερον τοδὶ μεγαληγορεῖν προσεχῶς, καὶ μηδὲν διαφέρειν προσεχῶς λέγειν καὶ διὰ τοῦ προσεχῶς· εἰς τοῦτο γὰρ τὰ τῆς πτοίας αὐτῆς ἀποτείνεται. cod. f. 27. b.

μς'. Ἡμεῖς δὲ ἐπείπερ εἰς ταῦτα προλαβόντες ἀνώτερον ἀπελογησάμεθα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν δι' ἡμῶν οἱ τῶν θείων λόγων ἐκφάντορες ἀπολελογημένοι, πανθ' ἁπλῶς περὶ ὧν ὁ λόγος ἔν τε λέξεσι καὶ νοήμασι διεσάφησαν, ἄγε δὴ τοῖς πατράσι ταυτοτρόπως ὑπηρετοῦντες, καὶ τὰς χρονικὰς αὐτῶν ὑπονοίας ὡς ἀνυπάρκτους παντάπασιν ἀπελέγξωμεν, καὶ μηδαμῶς πτοηθῆναι ταύτας κατὰ λόγον εὐθύτητος παραστήσωμεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ οἰκείου σπουδάσματος σύστασιν· πῶς γὰρ ἄν τις εὐλαβηθῆναι τούτους ἐν τοῖς περὶ θεοῦ τῶν θεοβραβεύτων πλέον τῆς ἀληθείας ὑπερμάχων ἀνάσχοιτο, διαῤῥήδην οὕτως ἐκτιθεμένων τὰ ἐξ ὧν αὐτοῖς τὰ τῆς ὑποστολῆς καὶ δειλίας συσχηματίζεται; εἶτα εἰ τὸ διὰ τοῦ προσεχῶς, ταυτὸν δ' εἰπεῖν δι' υἱοῦ, ὃ τοῖς θεο-

non praeiudicata consideratione apectet, fieri non potest ut ullatenua dubitet, vel non satis illustratam quaestionem iudicet : dum et Filii mediationem elucidatam videt, et eam quae hinc exsurgit causatorum amborum differentiam ; ne iam rursus dicta resumens, sermonem iterare videar. Sed hi timent, aiunt, de Filii mediatione cogitare aut omnino eam admittere, ne forte temporalem speciem incaute inducentes, quatenus ex causa ambo causati proveniunt, et horum alterius ex altero originem et coëxistentiam pariter pessum dent. Atqui hic simulatus timor non aliam ob causam a dicentibus excogitatus est, nisi quia enixe atudent illam causati differentiam excludere quam aummus Nyssae theologus tradidit, et quia impudenter iactant, perinde esse si dicatur contigue existere ex aliquo, ac si per aliquem qui contigue exiatat. Huc enim omnis timor recidit.

46. Nos vero, quoniam superius haec defendimus, vel potius pro nobis divini verbi explanatores tuiti sunt, qui cuncta prorsus, de quibus sermo est, vocabulis et sensibus declaraverunt, age nunc patribus eodem modo obsequentes, et circa tempus istorum suspiciones tamquam vanas coarguamus, atque ut nemini timorem ingerant, quod ad rectum ratiocinium attinet demonstremus, sed tantummodo secundum proprii studii structuram. Cur enim quisquam hos metuere in doctrinis divinis magis velit, quam divinitus inspiratos veritatis defensores, qui tam perspicue illa exposuerunt, unde hi timiditatem metumque confingunt? Deinde si verba « per eum qui contigue » quod idem est ac dicere « per Filium » quod apud divos patres natu-

φόροις εἰς φυσικῆς εἴληπται δήλωσιν μεσιτείας, διαστηματικὴν οὗτοι μή ποτε δοίη παρείσδυσιν ὑποπτήσσουσι· καὶ εἰ ἅμα τῷ υἱῷ τὸ πνεῦμα, πῶς δι' υἱοῦ ἐπαπορούμενοι ἀντεπάγουσιν, ὡς οὐκ ἂν συμβαίη ἀμφότερον, τί μὴ χρονικὰς παρειφθορὰς τὸν ὅμοιον τρόπον δεδίασι καὶ ἐν οἷς ἐκ τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν καταγγέλλουσιν; τὶ μὴ καὶ ἐν οἷς αὐτὸ δὴ τὸ πανσθενουργὸν καὶ τελειοποιὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ καθεκάστην ἀναγορεύουσι; καὶ εἰ ἅμα τὰ τρία καὶ ὡς ἀληθῶς συναΐδια πιστεύεται καὶ συνάναρχα, τί μὴ ἀμφισβητοῦντες ἀντεπιφέρουσι, πῶς ἐξ ἑνὸς ἄμφω, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἑκάτερον συνέλθῃ ἅμα καὶ ἐξ ἑνὸς, τριὰς δηλαδὴ καὶ δυάς; εἰ γὰρ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς περὶ τῇ ΔΙΑ τοιουτοτρόπως δειμαίνουσι, τί μὴ καὶ περὶ τῇ ΕΚ; ἐπειδή περ ὡς ἐκείνη καὶ αὕ-
cod. f. 28. a. τη τὰς χρονικὰς ἐν ἡμῖν ἐμφάσεις οὐκ ἀποβάλλεται; εἰ δ' αὕτη θεοπρεπέστερον ἐκλαμβάνεται, τί μὴ κἀκείνη οὐκ ἔστιν ὅπως ἡμεῖς διαστολαῖς τοιαύταις ληφθείημεν.

Ps. XIII. 5. μζ'. Οὐ φοβηθησόμεθα φόβον, οὗ μὴ εἴη φόβος ὡς γέγραπται· ἀλλ' ὡς ἐκ τοῦ πατρὸς τὸ μονογενὲς ὁμολογοῦντες ἀπαύγασμα, καὶ ἅμα τῷ πατρὶ ἀχρόνως εἶναι καὶ ἀϊδίως οὐκ ἀπαρνούμεθα, καὶ ὡς ἐκ τοῦ πατρὸς τὸ θεοποιὸν πνεῦμα κηρύττοντες, καὶ τὸ ἅμα εἶναι τῷ πατρὶ οὐκ ἀπαναινόμεθα· οὕτω δι' υἱοῦ τοῦτο φρονοῦντες ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ τὸ ἅμα τῷ υἱῷ ἀχρόνως εἶναι, καὶ συνανάρχως πεφηνέναι καὶ ὁμοτίμως φρονοῦμεν, καὶ οὐμενοῦν ἀποφάσκομεν· εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐν ῥοῇ καὶ γενέσει ἅμα εἶναι τοῖς δι' ὧν πεφύκασιν εὕρηται· τὸ ἡλιακὸν ἐν τούτοις λάβε μοι φῶς, διὰ γὰρ τῆς ἀκτῖνος τὸ τοιοῦτον, καὶ συνάμα τῇ ἀκτίνι καθέστηκεν, καὶ σύνδρομον ἔχει τὸ δι' αὐτῆς φυσικῶς εἶναι, καὶ ἅμα συνυπάρχειν αὐτῇ, καὶ οὐδαμῶς θα-

ralia mediationis habet notionem, isti distantiam temporis oggeri suspicantur; et si una cum Filio Spiritus, quomodo « per Filium » addubitantes opponunt, quasi utrumque non usuveniat? cur temporis obreptiones pariter non timent, in eo etiam dum ex Patre Filium esse profitentur? Quid ni, inqnam, et cum ipsum omnipotentem et omnia perficientem, ex eodem tertio quoque verbo depraedicant? Et si tres simnl vere coaeterni creduntur pariterque sine initio, cur in sua dubietate non opponunt, quomodo ex uno ambo, et quomodo singuli coaluerint, et ex nno trinitas scilicet et dualitas? Si enim nostrarum rerum exemplo, ob particulam PER ita formidant, quid ni etiam ob particulam EX? quandoquidem ut illa, sic etiam haec, temporis significationes non respuit. Quod si illa ut Deo dignior accipitur, quid ni et hanc sub eadem discretione recipiamus?

47. Ne timeamus timorem ubi non est timor, uti scriptum est; sed tamquam ex Patre unigenitum splendorem confitentes, simul etiam cum Patre intemporaliter esse et sempiternaliter non negemus: et sicut ex Patre divinum Spiritum praedicantes, ipsum esse cum Patre non abnuimus, ita per Filium hunc esse credentes ex Patre, etiam cum Filio intemporaliter esse, et aeque sine initio et pari in honore existimamus, nednm negamus. Nam si quae fluxu ant generatione fiunt, una existere cum gignentibus comperiuntur; verbi gratia in his sume mihi exemplum a luce: etenim per radium haec est, et cum radio coëxistit, et consentaneum ipsi

τέρου θάτερον ἀναιρετικὸν, πῶς οὐκ ἐν τοῖς ἀῤῥεύστοις τοῦτο καὶ ἀνωλέθροις, εἴη ἂν προσφυέστερον καὶ ὑπὲρ πᾶσαν σύγκρισιν ὑψηλότερον; οὕτως οὐχ ἕνα ἢ καὶ δύο τῶν θεοειδῶν διδασκάλων ἰδόντες, ἀλλ' ἅπαντας ἀτεχνῶς, ὅσοις ἡ τῆς θεολογίας χάρις ἐκκέχυται, δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα σαφηνίζοντας τὸ πανάγιον, ἐξ αὐτῶν ἀραρότως καὶ τὴν τούτου τράνωσιν ἔσχομεν, καὶ πανταχοῦ τῆς τοῦ υἱοῦ φυσικῆς μεσιτείας τὸ τοιοῦτον εἶναι χαρακτηριστικὸν ἐμυήθημεν· καὶ οὔ ποτ' ἂν ἄλλως ἢ οὕτως ἐννοεῖσθαι συνθείημεν, ἐν οἷς ὁ πηγασμὸς τοῦ πνεύματος δογματίζοιτο, ἥ τε δόσις καὶ χορηγία, ἡ ἔλλαμψις, ἡ φανέρωσις, ἡ ἀνάβλυσις, ἡ πρόχυσις, καὶ ἡ πρόοδος, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἡ ἔκπεμψις ἡ ἔκφανσις, ἡ ἐκπόρευσις· ὡς γοῦν ἐφ' ἑκάστου τῶν ἀπηριθμημένων λοιπῶν, οὕτω καὶ ἐπ' αὐτῆς δῆτα τῆς ἐκ τῆς ἐκπορεύσεως τὴν δι' υἱοῦ φωνὴν φυσι- Cod. f. 28 b.
κῆς μεσιτείας οἴδαμεν εἶναι δηλωτικὴν, διάφορον τρόπον ὑπάρξεως τὴν ἐκπόρευσιν· καὶ στέργομεν ἀμφοῖν καὶ στέρξομεν τὴν διαύγειαν, ἐπεί περ οὐχ ἡμετέρας διανοίας ἀνάπλασμα, πατρικῶν μενοῦν γε διασαφήσεων γνώρισμα· καὶ οὐκ ἔστιν ὅπη ἂν ὁπωσδήποτε ἄλλως, ἢ ὡς ἐῤῥέθη τὴν τοῦ πνεύματος ἐκπόρευσιν ἐκληψόμεθα, οὔτε ἐν οἷς ἐκ τοῦ πατρὸς αὖθις θεολογοῖτο, οὔτε ἐν οἷς δι' υἱοῦ καταγγέλλοιτο· ὡς οὐδὲ τὴν ΔΙΑ ἄλλως ἐπί γε πέμψεως καὶ τῶν τοιούτων τινὸς, ἤπερ ἐπὶ τῆς ἐκπορεύσεως, ὅτι μηδέ τινι τῶν θεηγορίαις διαλαμψάντων, τοῖοι ἐπενοήθησαν προσδιορισμοὶ, καὶ ὁμονυμιῶν ὁπωσοῦν ἑτερότητες.

μη'. Καὶ εἰ βούλονται, τὰ δοκοῦντα σφίσι καὶ αὖθις λεγέτωσαν οἱ διαφερόμενοι· καὶ εἰ συμβάλλει κακεμφάτως τῷ πατρὶ ὁ υἱὸς ἐπὶ τῇ ἐκπορεύσει

est ut a radio naturaliter sit, simulque existat, nec alterum alterius peremptorium est; cur in iis qui fluxu non fiunt, et in immortalibus, hoc contingere non sit convenientius, et omni comparatione mains? Sic itaque cum non unum vel duos sacrorum magistrorum videamus, sed omnes indubitanter, quicumque theologiae gratiam acceperunt, per Filium adfirmare sanctissimum Spiritum, ex his inquam perspicue et huius accuratam notitiam habemus, et usquequaque Filii naturalem mediationem Spiritui esse singulariter propriam edocemur. Atque ita et non aliter intelligere decrevimus quotiescumque derivati Spiritus dogma proponitur, et donum, et praebitio, et effulsio, et ostensio, et scaturigo, et effusio, et proventus, praetereaque missio, et manifestatio, et processio. Sicut ergo in singulis reliquis, quae enumeravimus, sic in ipsa videlicet processione, dictio « per Filinm » naturalis mediationis scimus esse significativam; et diversum esse existendi modum processionem, quoniam haud hoc nostrae mentis figmentum est, sed a patribus tradita nobis notio. Neque usquam licet aliter quam dictum est Spiritus processionem intelligere, neque cum a Patre procedere dicitur, neque cum per Filium adseritur: sicut etiam particulam PER haud aliter intelligimus cum de missione sermo est, aut de similibus, aut de processione; quia nemo deiloquus tales (ut isti volunt) verborum circumscriptiones excogitavit, et extranea homonymiarnm vocabula.

48. Porro si volunt, opinionem suam denuo dicant qui dissentiunt, et num indecenter concurrat Filius cum Patre in Spiritus processione, exquirant; quodque

τοῦ πνεύματος ἐρωτάτωσαν, καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἀτελῆ ἐκπόρευσιν εἶναι, εἰ δι υἱοῦ ἐστὶ, προφερέτωσαν· εἰ μὲν οὖν ἡ δι' υἱοῦ ἐκπόρευσις τοῖς τὸν ἄδυτον εἰσδῦσι γνόφον τοῦ πνεύματος ἀριδήλως οὐ διηγόρευται, εἰ αμφοῖν τοῖνδε τοῖν ῥησειδίοιν ὁ νοῦς τοῖς διερμηνεῦσι τῶν θείων οὐ διηρμήνευται, τάχ' ἂν εἰκότως ὁ τῶν προτεθέντων ἀτόπων λόγος τοῖς καὶ τοιαῦθ' ἕτερα συνείρειν ἐθέλουσιν ἐπεπλέκετο· ἐπεὶ δὲ καὶ κατὰ λέξεων καὶ ἐννοιῶν εἰλικρίνειαν τοῖς θεολήπτοις ἀνδράσι διήρθρωται, καθὰ δὴ καὶ εἰρήκειμεν, ποῦ χῶραν ἕξουσιν αἱ τοιαῦται τῶν ἀτόπων ἐπιπλοκαί; καὶ εἰ μὴ μεμηνέναι κατὰ τῶν τῆς ἀληθείας κηρύκων αἱρήσονται, ποῦ δὲ καὶ ἅπερ ἐπάγουσι παραπλήσια, ὡς εἰς ὀρθὴν ἔννοιαν ἐκλαβέσθαι τὰς τοιαύτας τῶν χρήσεων δεῖ, οὐχὶ καὶ τούτων οἴκοθεν, καὶ ἀπ' αὐτῆς προφορᾶς τὸ ἀπαράδεκτον προφανές; οὐχὶ καὶ τούτοις τὰ προσεχῶς εἰρημένα πρὸς ἔλεγχον ἐναργῆ; τί δέ φήσουσιν εἰ τὸν
cod. f. 29. a. ὅμοιον καὶ αὐτοὶ τρόπον περὶ της προόδου τοῦ πνεύματος ἀντερωτηθήσονται; ἆρα καὶ ταύτην ἀτελῆ δώσουσιν ἐκ πατρὸς, ἐπειδὴ δι' υἱοῦ; τί δὲ εἰ καὶ περὶ τῆς προχύσεως, καὶ ἐκλάμψεως, καὶ τῶν τοιούτων ἁπλῶς; ἆρα κἀπὶ ταύταις κατὰ τὴν σφῶν λῆψιν συμβαλεῖται τῷ πατρὶ ὁ υἱός; καὶ τὸ ἀτελὲς ἕξουσι καὶ αὗται κατ' αὐτοὺς ἐκ πατρὸς, ἐπειδὴ δι' υἱοῦ; Ἀλλ' αἱ τοιαῦται τῶν λέξεων οὔ, φασιν, τὴν ἀΐδιον δηλοῦσι τοῦ πνεύματος ὕπαρξιν· καὶ ἔστω τοῦτο καὶ δεδόσθω κατὰ τὴν ἐνοῦσαν σφίσιν ἀρέσκειαν, καὶ νοείσθω ἡ τοῦ πνεύματος πρόοδος κατὰ τὸ αὐτοῖς βουλητὸν, ἡνίκα καὶ οὐσιωδῶς δογματίζοιτο, καὶ ἡ ἔκφανσις ὡς αὐτοῖς θελητὸν ἡνίκα καὶ ἀΐδιος λέγοιτο, τί καὶ οὕτως ἐροῦσιν; ἆρ' ἀτελεῖς φαῖεν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἐπειδὴ δι' υἱοῦ; ἢ ἐπὶ μὲν τῶν

inde sequitur, num imperfecta sit per Filium processio, dicant. Quod si ergo processio per Filium, iis qui inaccessibilem Spiritus obscuritatem ingressi sunt, perspicue non fuisset patefacta; si duorum horum vocabulorum sensus a divinis interpretibus non esset explanatus, merito fortasse supradictarum absurditatum series, ab his qui et alia eiusmodi nectere solent, agglomeraretur. Nunc quia et in vocabulis et in sensibus res clarissime a divis viria explanata fuit, prout supra diximus, qui locus superest huiusmodi absurditatum cinno? Et si insanire adversus veritatis praecones pergent, quomodo ea quae haud dissimilia obiiciunt, recto sensu intelligere, tales nimirum sententias, licebit? Nonne harum intrinseca et in ipsis vocabulis repugnantia apparebit? Nonne et alia his consona manifeste reprehensibilia constabunt? Quid autem dicent, si pari modo et ipsi quomodo proveniat Spiritus interrogentur? Num et hanc imperfectam esse ex Patre concedent, quoniam per Filium fit? Quid vero et de profusione, et de effulsione, et his omnino similibus? Num in his quoque secundum illorum opinionem concurret cum Patre Filius, et imperfecta ipsi videbitur dictio « ex Patre » quia « per Filium » est? At haec vocabula, inquiunt, aeternam Spiritus essentiam non denotant. Esto hoc, et concedatur, prout illis placet, et intelligatur Spiritûs progressio ad ipsorum arbitrium, cum substantialis dicitur etiam effulsio, quod est ipsis fundamenti loco, quoniam etiam sempiterna affirmatur, quid ita adhuc dicent? Num dictiones imperfectas dicent « ex Patre » quandoquidem est « per Filium »? Vel ab his quidem imperfectionem arcebunt, in proces-

ἀπώσονται τὴν ἀτέλειαν, ἐπεὶ δὲ τῆς ἐκπορεύσεως καὶ συμπερανοῦσιν ἀναφανδόν; εἰ καὶ ἐν οἷς εὑρίσκοιτο δι' υἱοῦ, ἐκληφθείη καθ' ὃν λόγον οἱ θεορρήμονες αὐτὴν διεσάφησαν; καὶ εἰ τοῦτο νομοθετοῦντες ἂν φανεῖεν ἐν τοῖς περὶ θεοῦ, οὐ δογματικὴν ἀκολουθίαν τηροῦντες, οὔτε μὲν διδασκαλικοῖς κανόσιν ὑπείκοντες, ἀλλ' ἁπλαῖς ἐννοίαις, τούτοις ὑπηρετοῦντες, ἡμεῖς ὡς τὴν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ τοῦ θείου πνεύματος ἔκλαμψιν τελείαν οἴδαμεν ἐκ πατρὸς, καὶ οὐχ ὅτι δι' υἱοῦ ἀτελῆ, ὡς τὴν δόσιν καὶ χορηγίαν καὶ προσέτι τὴν ἀΐδιον ἔκφανσιν, λόγους δὴ κατὰ τοὺς αὐτούς, οὕτω καὶ τὴ ἐκπόρευσιν ὡς παρὰ τῶν θείων διδασκάλων διευλυτώθη, τελείαν οἴδαμεν καὶ πιστεύομεν ἐκ πατρὸς, καὶ δι' υἱοῦ κατεγγέλλομεν· καὶ οὔμενουν τὸ ἀτελὲς παρεισδῦναι ταύτῃ διδόαμεν, μήτε μὴν συμβάλλειν ἐπ' αὐτῇ, κατὰ τὸ τοῖς ἐναντίοις τοῖςδε δοκοῦν, τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν ἐνιστάμεθα, ἀλλ' ὅτι τῷ πατρὶ ἀδιαίρετος ὁ υἱὸς, δι' υἱοῦ τελείαν διαῤῥήδην ταύτην κηρύττομεν.

μθ'. Εἰ δέ που καὶ αὖθις ἀντιπροτείνοιεν κατὰ τὸν εἰωθότα τούτοις τρόπον τὸν μάχιμον, ὡς ἐπεὶ καὶ τὸ παναλκὲς πνεῦμα ἀδιαίρετόν ἐστι γεννῶντι cod. f. 20. b.
τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν, εἴη ἂν καὶ ἡ γέννησις τοῦ υἱοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον διὰ τοῦ πνεύματος, ἀκούσειαν τῆς συνήθους αὐτοῖς κατὰ τῶν θείων γραφῶν τόλμης, καὶ τῆς πρὸς πᾶσαν βλασφημίαν ἐπιῤῥεποῦς ἑτοιμότητος, καὶ ταύτην εἶναι τὴν πρότασιν· οὐ γὰρ ὅτι ἡ πρὸς ἄλληλα τῶν προσώπων ἐμπεριχώρησις τοῖς τρισὶν συνέχει τὸ ἀδιαίρετον, εἴη ἂν καὶ τῷ πνεύματι διὰ τὸ πρὸς τὸν πατέρα ἀδιαίρετον, ὅπερ καὶ τῷ υἱῷ διὰ τοῦτο, ἀλλ' ὅτι τὸ μέσον ἡ φυσικὴ τῆς ὑπάρξεως τῷ υἱῷ τάξις τετήρηκε, τὸ μὲν πνεῦμα τὸ πρὸς τὸν πατέρα ἕξει τὸ ἀδιαίρετον, ὡς διὰ τοῦ υἱοῦ τῷ πατρὶ συναπτόμενον· καὶ βλα-

sione autem manifeste admittent; et ubi legitur « per Filium » eo intelligetur sensu, quem deiloqui ostenderunt? Quod si hoc in divinis firme tenendum isti decreverint, non dogmaticam ratiocinii seriem sectantes, nec didascalicis regulis obsequentes, sed suismet simpliciter cogitatis indulgentes; nos quidem, sicut ex Patre per Filium divini Spiritus effulsionem perfectam novimus fieri ex Patre; et non quia per Filium fit, esse imperfectam, sicut donum pariter, et praebitionem, et denique sempiternam manifestationem, ob easdem rationes; sic etiam processionem, prout a divis magistris exposita est, perfectam scimus et credimus ex Patre, et per Filium fieri praedicamus: nullamque imperfectionem huic intervenire concedimus; neque componere in processione efficienda Patrem cum Filio, sicut adversariis videtur, recusamus; sed quia a Patre inseparabilis est Filius, per Filium diserte hanc fieri praedicamus.

49. Age vero si rursus pro suo litigioso more obiiciant, quod quoniam omnipotens Spiritus inseparabilis est a Patre Filium gignente, erit etiam ipsa generatio Filii, ob eandem rationem, per Spiritum; sciant utique propriam esse ipsorum adversus sacras scripturas audaciae, et ad omnimodam blasphemiam proclivitatis, hanc propositionem. Non enim quia mutua personarum circuminsessio tres facit inseparabiles, idcirco hoc idem Spiritui sancto erga Filium contingit; sed ideo potius quia naturalis ordo existentiae id Filio praestat, ut Spiritus a Patre propterea sit

σφημία λοιπὸν προφανὴς ἡ ἐπινοουμένη παρ' αὐτῶν γέννησις υἱοῦ διὰ πνεύματος· τῷ δὲ υἱῷ ἡ δι' αὐτοῦ τοῦ παναγίου πνεύματος ἐκπόρευσις, διὰ τὸ πρὸς τὸν πατέρα ἀδιαίρετον, τῆς θεολογικῆς ἀσφαλείας ἔσται πάνυ ἀξίως καὶ ἡ ἀπόδειξις, ἐξ ὧν οἱ τὰ περὶ συναφείας τῆς τριάδος δηγορήσαντες ἀριδήλως ἐθέσπισαν, ὁ μὲν φάσκων· "οὐ τὸ πνεῦμα τῷ πατρὶ τὸν λόγον „ συνάπτει, ἀλλὰ μᾶλλον παρὰ τοῦ λόγου τοῦτο λαμβάνει. Καὶ ἐν ἄλλοις· „ οὐ γὰρ ἐκτός ἐστι τοῦ λόγου τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ἐν τῷ λόγῳ ὄν, ἐν τῷ θεῷ „ δι' αὐτοῦ ἐστι· καὶ αὖ ἕτερος· ἓν δὲ καὶ τὸ ἅγιον δι' ἑνὸς υἱοῦ τῷ ἑνὶ „ πατρὶ συναπτόμενον. Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν· πῶς ἂν οὖν χωρίζοιτο τὰ ἀχώρι- „ στα, λόγος θεοῦ καὶ πνεῦμα ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ;„ Καὶ οὕτως οὐχ ἡ γέννησις διὰ τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἡ ἐκπόρευσις διὰ τοῦ υἱοῦ· καὶ οὕτω τὸ συναφὲς τῶν τριῶν καταφανὲς ὁμοῦ, καὶ τὸ ἀδιαίρετον οὐ μόνον τοῦ πατρὸς πρὸς τὰ ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀμφοῖν αὖθις πρὸς ἄλληλα· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ καὶ πνεύματι ἀδιαίρετος, καὶ ταῦτα τῷ πατρὶ ἀδιαίρετα· ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ ὑπάρχει οὐσιωδῶς, καὶ ἄμφω πρὸς ἄλληλα· ἐπειδὴ θάτερον διὰ θατέρου ἐστὶ, τὸ πνεῦμα δηλαδὴ διὰ τοῦ υἱοῦ.

ν'. Εἰ δέ τις τὸ ἀδιαίρετον ἐθέλων εἶναι σφίσι παρὰ τὸ ὁμοούσιον, εἶ-
cod. f 30. a. τα τοῦτο οὐ παρὰ τὸν δηλωθέντα τρόπον, ὅτι μὴ τὸ ἀνάπαλιν αὐτὸν παρὰ τοῦτο διϊσχυρίσαιτο, οὐκ οἶδα ὅπως ἂν ὡς ἔχει τηρῆσαι τὸ ὁμοούσιον, οὐκ οἶδα δ' ὅπως αὖθις τὸ ἀδιαίρετον· ὅτι μὲν γὰρ τῷ ὁμοουσίῳ τὸ ἀδιαίρετον ἕπεται, ὁ ἀμφιβάλλων ἐστὶν οὐδείς· ὅτι δὲ καὶ τὸ ὁμοούσιον παρὰ τὴν ῥηθεῖσαν θεολογίαν τὴν δι' υἱοῦ δεικνῦσαν τὸ φωταυγὲς πνεῦμα καὶ φωτοπά-

inseparabilis, quoniam per Filium Patri coniungitur. Superest ergo ut manifesta blasphemia sit, excogitata ab istis Filii generatio per Spiritum. Filio autem ea quae fit per ipsum sanctissimi Spiritus processio, propter suam a Patre inseparabilitatem, theologica certitudine digne prorsus adseritur, ex iis quae de cohaerentia Trinitatis divi auctores perspicue definiverunt; alius quidem dicens: « nequaquam Spiritus » Patri Verbum copulat, sed potius a Verbo ille accipit. » Et alibi. « Non enim ex- » traneus Verbo est Spiritus; sed in Verbo existens, per illud in Deo est. » Item alius. « Unus autem et sanctus Spiritus per unum Filium uni Patri copulatus. » Et rursus alibi. « Quomodo ergo separabuntur inseparabilia, Verbum Dei, et Spiritus » ex Deo per Filium »? Atque ita non fit generatio per Spiritum, sed processio per Filium. » Sic ergo ex cohaerentia trium, manifesta simul est etiam inseparabilitas, non Patris tantummodo erga provenientes ex se, sed et illorum duorum inter se. Nam et Pater inseparabilis est a Filio ac Spiritu, et hi vicissim a Patre inseparabiles; quoniam ex ipso existunt substantialiter, et hi ambo aeque inter se, quia alterum ex altero est, Spiritus nempe per Filium.

50. Quod si quis inseparabilitatem vult ipsis provenire a consubstantialitate, neque hoc ipsum supradicto modo, quia id vice versa non potest affirmare, haud scio an ita poterit consubstantialitatem servare; nescio item quomodo inseparabilitatem. Quod consubstantialitatem comitetur inseparabilitas, nemo est qui dubitet. Quod autem et inseparabilitas iuxta praedictam theologiam, quae per Filium esse demon-

ροχον, ἀμφοτέροις ἀκολουθεῖ, καὶ οὐδαμῶς αὕτη παρὰ τὸ ὁμοούσιον, οὐδὲ τοῦτο τοῖς ἀϖαθῶς θεωροῦσιν ἀμφίβολον· εἰ δὲ μὴ δότω, ὁ ἀνθιστάμενος λόγον καθ᾽ ὃν ἑκατέροις τὸ ὁμοούσιον· εἰ μὲν οὖν ὅτι ἐκ ϖατρὸς, ὁμοούσια· ὅτι δὲ ὁμοούσια, διὰ τοῦτο ἡ τοῦ πνεύματος ἐκπόρευσις δι᾽ υἱοῦ· καὶ γὰρ τοῦτο καὶ παρέδωσαν καὶ ἐτράνωσαν, οὔτε τὴν ἀδελφικὴν ἔχουσιν ἐκφυγεῖν ὁμοουσιότητα, καὶ ἀδιάφορον ἕξουσι τὸ ἄμφω λέγειν τὰ ϖρόσωϖα δι᾽ ἑτέρου τὸ ἕτερον· εἰ δὲ τὸ ἀδελφὰ φρονεῖν ἐκδιδράσκοντες, ϖῶς τοῦτο μέγα βοήσουσιν, εἴπερ ἑκάτεροι πρόεισιν ἐκ ϖατρὸς κατὰ διάφορον τρόπον ὑϖάρξεως, εὖ γε σφίσιν εἰρήσεται; ἐστὶ γὰρ τουτὶ ἀληθὲς, καὶ οὕτως ἐστὶν ὁ διάφορος τρόπος ἀμφοῖν· ὥς τε τὸ μὲν γεννώμενον εἶναι, τὸ δ᾽ ἐκϖορευόμενον ἐκ πατρὸς, καὶ τὸ ἐκπορευόμενον εἶναι διὰ τοῦ γεννωμένου υἱοῦ· καὶ τοῦτο γὰρ τῆς διαφορᾶς κατὰ τοὺς σοφοὺς τὰ θεῖα καὶ θεωρητικοὺς τὴν διάνοιαν, εἴπερ μὴ παρέργως ἐστὶ τεθεολογημένον· τὸ μὲν προσεχῶς, τὸ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς εἰς ταύτην δὴ τὴν διαφοράν· οὐ γὰρ ἑτέραν ἐρεῖν τίς τολμήσειεν ὃ καὶ λέγειν μοι πολλάκις οὐκ ὀκνηρόν· ἐπεὶ τὸ ἀλληλένδετον τὰ τῶν πατέρων ἔχουσι ῥήματα· καὶ λεγομένου ἑνὸς, συνεισάγεται καὶ τὸ ἕτερον, ὡς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος ἐμπνεόμενα· καὶ οὕτως οὔτ᾽ ἀδελφὰ καὶ ὁμοούσια καὶ συμφυῆ καὶ ἀχώριστα καὶ διάφορα προσέτι κατὰ τὴν σφῶν φυσικὴν καὶ ἀΐ- cod. f. 30. b.
διον πρόοδον· καὶ οὔμενουν σύγχυσίς τις ταῖς ἰδιότησιν, εἰ διὰ τοῦ γεννητοῦ τὸ ἐκπορευτόν· καὶ τοῦτο πλέξαντες ἀνθυϖήνεγκαν· εἰ γὰρ οὕτω χώραν ἕξει κατ᾽ αὐτοὺς τὸ τοιοῦτον, πολλῷ ἂν πλέον σχοίη ἐν οἷς ἐκ τοῦ ἀγεννή-

strat splendidum et illuminantem Spiritum, utrosque comitetur, et quod nequaquam haec a consubstantialitate sit, ne id quidem iis qui defaecata mente considerant, dubium est. Quod si vero aliter se habet, reddat adversarius rationem, quamobrem utrisque insit consubstantialitas. Si ergo quia sunt ex Patre, consubstantiales sunt; et quia sunt consubstantiales, ideo Spiritûs per Filium processio est; etenim hoc et tradiderunt et perspicue docuerunt, tum ne fraternam quidem possunt vitare consubstantialitatem; eritque illis indifferens ambas dicere personas aliam ex alia. Quod si de fraternitate cogitare vitant, quomodo hoc elata voce clamabunt, siquidem ambo proveniunt ex Patre diverso existentiae modo, ut merito nos illis dicemus? Est enim hoc verum, et ita se habet diversa amborum ratio; ita ut alter sit genitus, alter procedens ex Patre, et haec processio sit per genitum Filium. Atque haec est differentia iuxta divinarum rerum peritos, et speculatrice mente praeditos: siquidem non perfunctorie in theologia definitum est, illum quidem provenire contigue, hunc autem per illum qui contigue provenit, ut haec differentia habeatur; neque enim aliam quisquam dicere audebit; id quod me saepe repetere non piget. Quoniam hoc reciprocum patrum effata habent; et uno dicto, alterum consequitur, ceu ab eodem Spiritu utrumque inspiratum: ideoque non fratres sunt, sed consubstantiales, connaturales, inseparabiles, diversi tamen quod attinet ad ipsorum naturalem sempiternamque originem: neque ulla confusio proprietatum est, si per genitum existit procedens, ut alicubi cavillantes opposuerunt. Nam si hoc iuxta ipsos contingeret, multo magis id valeret cum ex ingenito affirmatur procedens: sed sicut inde proveniens

του τὸ ἐκπορευτὸν ὡμολόγηται· ἀλλ' ὡς ἐκεῖθεν προϊὸν πνεῦμα πρόεισιν, ᾧ σύνεστιν ἡ ἰδιότης εὐθὺς, ἐκπορευτῶς γὰρ καὶ οὐκ ἀγεννήτως οὔτε μὴν γεννητῶς· καὶ ὡς ἐκεῖθεν αὖ ὁ υἱὸς, υἱὸς πρόεισι, γεννητῶς γὰρ καὶ οὐκ ἀγεννήτως, οὔτε ἐκπορευτῶς, οὕτω καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον, πνεῦμα ἐστὶ μηδαμῶς τῇ ἰδιότητι συγχεόμενον· ἀλλ' οὕτω μὲν ἀμφοτέροις τὸ ὁμούσιον, καὶ οὐκ ὅτι ἀδιαστόλως ἐκ τοῦ πατρός· ἡ γὰρ ἂν οὕτως ἀδελφικὴ ἦν ἡ ὁμοουσιότης, ὡς ἔφημεν· ἀλλ' ὅτι ἑκατέρου ὄντος ἐκ τοῦ πατρὸς τὸ μὲν υἱὸς, τὸ δὲ πνεῦμα ἐστὶ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον.

να'. Καὶ τούτων οὕτω θεωρουμένων, πῶς ἂν ὅλως προσεισαχθείη τὸ τῆς ἀντιθέσεως ἕτερον, τὸ, ὅτι ὁμοούσια, διὰ τοῦτο τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπεπόρευται, καὶ οὐχὶ κατὰ τὸν δειχθέντα λόγον ἐμφανὲς γένοιτο τὸ ἀντίστροφον, ὅτι διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ἄμφω πρὸς ἄλληλα ὁμοούσια; εἶτα εἰ καὶ τοῦτ' αὐτὸ κατεξετασθείη, τὸ ἄτοπον καὶ οὕτως οὐκ ἄδηλον· ἀδιάφορον καὶ γὰρ ἐντεῦθεν φανείη τὸ, ἀμφοῖν τοῖν προσώποιν, θάτερον διὰ θατέρου λέγειν, ὡς προδεδήλωται, διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα καὶ διὰ τοῦ πνεύματος τὸν υἱόν· εἰ γὰρ ὅτι τὸ πνεῦμα ὁμοούσιον τῷ υἱῷ διὰ τοῦ υἱοῦ, ἔσεῖται καὶ ὁ υἱὸς διὰ τοῦ πνεύματος, ἐπειδὴ τῷ πνεύματι ὁμοούσιος, καὶ οὕτως ἡ παραπληξία σαφής· ἀλλ' ἡμεῖς ὥσπερ σφίσι τὴν πρὸς τὸν πατέρα οἴδαμεν ὁμοουσιότητα διὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ εἶναι καὶ λέγεσθαι, καὶ ουχ ὅτι τῷ πατρὶ ὁμοούσια τὸ ἐξ αὐτοῦ εἶναι πρεσβεύομεν· οὕτω γὰρ ἂν ἐξ ἑκατέρων, καὶ ὁ μὴ ἔκ τινος ὢν ἐκηρύττετο· ἄμφω μὲν οὖν τῷ πατρὶ ὁμοούσια, ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ πηγάζουσι φυσικῶς· καὶ οὗτος ἀμφοῖν ὁμοούσιος, ἐπειδὴ ἐξ ἑαυτοῦ συμφυῶς ἔχει,

Spiritus provenit, cui sua protinus inest proprietas, etenim processive, non ingenite neque genite. Et sicut inde etiam provenit Filius; genite enim non ingenite neque processive; ita et per Filium procedens Spiritus, proprietate sua cum illo non confunditur; sed sic ambobus inest consubstantialitas, non autem quia sine differentia ex Patre sint; alioqui fraterna esset consubstantialitas, ut diximus; sed cum uterque ex Patre sit, ille quidem Filius est, hic autem Spiritus per Filium procedens.

51. Atque his ita consideratis, qui omnino altera illa obiectio opponetur, nempe: quia sunt consubstantiales, ideo Spiritus per Filium procedit; et non potius iuxta praedictam rationem evidens sit conversum argumentum, quia per Filium est Spiritus, ideo invicem sunt consubstantiales? Deinde, si hoc ipsum consideretur, absurditas pariter non erit ambigua. Indifferens enim hinc quoque appareret ambabus personis contingere, alteram per alteram dicere, ut praemonstravimus; per Filium, Spiritum; et per Spiritum, Filium. Nam si quia Spiritus est consubstantialis Filio, ideo dicitur per Filium, erit et ipse Filius per Spiritum, quia Spiritui consubstantialis est. Atque ita erit insania manifesta. Atqui nos, sicut et illi, amborum consubstantialitatem cum Patre scimus, propterea quod ex illo sunt et dicuntur; non autem quia consubstantiales, idcirco ex Patre dicimus: sic enim ex ambobus diceretur etiam ille qui ex altero est. Ambo igitur sunt Patri consubstantiales, quia de illo naturaliter derivati. Ille autem ambobus consubstantia-

καὶ συναϊδίως ἐκλάμποντα· οὕτω καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ὁμολογοῦντες, οὐ παρὰ τὸ ὁμοούσιον τοῦτο, ἀλλ' ὅτι τοῦτο τὸ ὁμοούσιον ἀμφοῖν οἴδαμεν καὶ πιστεύομεν· καὶ οὐκ ἀμφίβολον ἐντεῦθεν ὅπως καὶ καθ' οὓς λόγους τῇ ὑπερφυεῖ Τριάδι τὸ ὁμοούσιον, καὶ παρὰ τοῦτο τὸ ἀδιαίρετον· καὶ ἢ κακίας ἐστὶν ἀπαγόμενος, ὁ μὴ ταῦθ' οὕτως ἀλλ' ἀντιστρόφως ἐκλαμβανόμενος. cod. f. 31. a.

νβ'. Κἀπειδὴ τοῦτο ἐναργὲς ὑπάρχει καὶ ἀναμφίλεκτον, οὐκ ἐν ἀδήλοις ὁμοίως ἐστὶν, ὡς δι' υἱοῦ τοῦ πανσθενοῦς ἐκπόρευσις πνεύματος, οὐκ ἐλλιπὴς καθέστηκεν ἐκ πατρὸς, ἀλλ' ἀδιαιρέτου τῷ πατρὶ ὄντος, δι' αὐτοῦ τελεία καὶ ἀνενδεὴς γνωρίζεται καὶ κηρύττεται· καὶ εἴ τι δι' υἱοῦ ἐστί τε καὶ λέγεται, λόγοις δὴ τοῖς αὐτοῖς τέλειον καὶ ἀνενδεὲς ἐστὶν ἐκ πατρὸς, καὶ διὰ υἱοῦ πεφυκέναι τρανοῦνται καὶ καταγγέλλεται· καὶ οὐκ ἔστιν ὅπως ἡ δι' υἱοῦ φωνὴ ἄτονόν τι ἢ ἐλλιπὲς προσάψει τῷ πατρί· οὔτε ἐν οἷς ἡ τοῦ πνεύματος ἐκπόρευσις ὑψηλολογεῖται, οὔτε ἐν οἷς ἡ χορηγία καὶ δόσις, οὔτε μὴν ἐν οἷς τὰ δημιουργήματα· οὐκ ἔστι δ' ὅπως καὶ ἡμᾶς ἐν τούτοις ἀτοπίας κρινοῦσι, διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ τὴν κτίσιν δοξάζοντας· ἀρκέσει γὰρ εἰς ὑπερηγορίαν ἡμῖν ὁ τῶν Νυσσαέων ποιμὴν, καὶ λαμπρὸς καὶ μέγας τῆς ἀληθείας συνήγορος, οὕτω ταῦτα παραδιδοὺς, καὶ τὴν διαφορὰν κατὰ τὸ τρεπτὸν καὶ ἄτρεπτον ἐκτιθέμενος, οἷς ἐν τῷ πρὸς Εὐνόμιον πρώτῳ τῶν ἀντιῤῥητικῶν οὕτω κατὰ ῥῆμα θεολογεῖ· "τὸ πνεῦμα τῷ πατρὶ κατὰ τὸ „ ἄκτιστον συναπτόμενον, πάλιν ἀπ' αὐτοῦ τῷ μὴ πατὴρ εἶναι καθάπερ ἐκεῖ- „ νος διαχωρίζεται· τῆς δὲ πρὸς τὸν υἱὸν κατὰ τὸ ἄκτιστον συναφείας, καὶ

lis, quia ex ipso ambo connaturaliter et coaeternaliter effulserunt. Sic etiam cum per Filium esse Spiritum confitemur, non propter consubstantialitatem hoc dicimus, sed quia hanc consubstantialitatem utriusque scimus et credimus. Ideo haud manet ambiguum, quomodo et qua ratione supernaturali Trinitati insit consubstantialitas, unde etiam inseparabilitas confit: grandique improbitate deerrat, qui id non ita sed contrario sensu intelligit.

52. Et quia hoc evidens est et indubitatum, ne illud quidem obscurum manet, quod omnipotentis Spiritûs per Filium processio, haud imperfecta ex Patre est; quia cum Filius inseparabilis a Patre sit, ea per illum perfecta et indeficiens fieri cognoscitur et praedicatur: et si quid per Filium est et dicitur, eadem ratione perfectum et indeficiens est ex Patre, et per Filium existere demonstratur atque annunciatur. Nec dictio per Filium debilitatem ullam aut defectum Patri attribuet, neque cum Spiritûs processio illa sublimis pronunciatur, neque cum is praebitio vel donum dicitur, neque cum creationes nominamus. Neque absurditatem nobis imputare queunt, qui per Filium Spiritum, et per eundem creationem esse dicimus: sufficiet enim nobis ad patrocinium Nyssenorum pastor, et splendidus atque magnus veritatis defensor, ita haec tradens, et differentiam mutabilis ab immutabili exponens, dum in primo antirrheticorum adversus Eunomiom sic ad litteram theologice loquitur. « Spiritus » cum Patre in eo congruens quod creatus non sit, vicissim ab eo differt quod Pater » sicut ille non sit. Item quatenus increatus est, et quatenus causam suae essentiae

„ ἐν τῷ τὴν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεως ἐκ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων ἔχειν, ἀφίσταται „ πάλιν τῷ ἰδιάζοντι ἐν τῷ μή τε μονογενῶς ἐκ τοῦ πατρὸς ὑποστῆναι, καὶ „ ἐν τῷ δι' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ πεφηνέναι· πάλιν δὲ τῆς κτίσεως διὰ τοῦ μονο- „ γενοῦς ὑποστάσης, ὡς ἂν μὴ κοινότητα τινὰ πρὸς ταύτην ἔχειν νομισθῇ „ τὸ πνεῦμα, ἐν τῷ ἀτρέπτῳ καὶ ἀναλλοιώτῳ διακρίνεται τὸ πνεῦμα ἀπὸ
cod. f. 31. b. „ τῆς κτίσεως. Τίς οὖν οὕτω τοῦ μεγάλου θεολογοῦντος, κἂν τοῖς ῥηθεῖσιν ὁρίζοντος τὸ διάφορον ἐπὶ μὲν τῶν λοιπῶν ὅσα δι' υἱοῦ ἐστί τε καὶ ὀνομάζεται, οὐδαμῶς ἔμφασιν ἐνδείας τῷ πατρὶ διδόναι ὑποτοπάσειεν; ἐπὶ δὲ τῆς ἐκπορεύσεως λεγομένης, καὶ νοουμένης, ὡς οἱ πατέρες αὐτὴν διεσάφησαν, ἀτονίαν τῷ πατρὶ προσάπτειν καὶ ἀτέλειαν φήσειεν;

νγ'. Πῶς δ' ἂν καὶ δύο αἰτίαι συναχθεῖεν, εἰ ὡς ἐλέχθη τοῖς ἁγίοις, ἡ τοῦ παμφαοῦς ἐκπόρευσις πνεύματος δι' υἱοῦ νοοῖτο καὶ ἀγορεύοιτο; εἰ ἐπὶ τῆς πέμψεως, καὶ τῶν ὅσα κατὰ τὸν οἰκεῖον λόγον εἴρηται δι' υἱοῦ διαρχίας παῤῥησιασθείη σκαιότης, παρεισφθαρείη ἂν ὁμοίως κἀπὶ τῆς δι' υἱοῦ τοῦ παναγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως· εἰ δ' ἐπ' ἐκείνων οὔμενουν ἕξει τι τοιοῦτον παρείσδυσιν, πῶς ἂν ἐν τούτοις σχοίη τὸ σύνολον; οὐ γὰρ δὴ ἐπ' ἐκείνων ἡ δι' υἱοῦ ῥῆσις ἀναφοράν ἔχει πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸ πᾶν ἐκείνῳ τῆς αἰτίας μαρτύρεται, ἐπὶ δὲ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦτο ἀποσκευάζεται· τῶν θεολόγων εὑρεθήτω ὁ ταῦτα διαστέλλων καὶ διαιρῶν, καὶ στερκτέα εἴη καὶ ἀπαρέγκλιτα· εἰ δὲ τὸ τριττὸν ἡ ΔΙΑ κεκτημένη τὴν τελεσιουργίαν τὴν ὀργανικὴν σημασίαν, καὶ τὴν φυσικὴν καὶ οὐσιώδη μεσότητα, καὶ κατὰ θάτερον τούτων τὸ ὕστατον δηλαδὴ πανταχοῦ τῷ υἱῷ συνεκφωνουμένη ἐπί τε δόσεως καὶ τῶν ἄλ-

» habet ab omnium Deo, cum Filio congruit; vicissimque ab eo proprietate sua » differt, quatenus haud Unigenitus Patris est; et quatenus per ipsum Filium effulsit. Rursus quum creaturae per Unigenitum extiterint, ne forte Spiritus com» mune aliquid existimaretur cum his habere, distinguitur per suam invertibilitatem » atque immutabilitatem a rebus creatis Spiritus.» Quis ergo, magno hoc theologo ita loquente, et differentiam in praedictis constituente, quis inquam in ceteris quidem quaecumque per Filium sunt et appellantur, nullam defectus speciem Patri tribui iudicet; at vero circa eam quae dicitur intelligiturque processio, ut eam patres declaraverunt, debilitatem Patri imputari atque imperfectionem dicat?

53. Cur item duae causae cumulentur, si, ut sancti dixerunt, processio splendidissimi Spiritus per Filium fieri intelligatur et praedicetur? Si circa missionem, et quaecumque peculiari locutione dicta sunt de Filio, duplex principium audeat perversitas invehere, utique pari modo obtruderetur etiam circa sanctissimi Spiritus per Filium processionem. Iam si in illis nihil huiusmodi aditum inveniet, cur in his inquam omnino? Non enim in illis quidem dictio per Filium relationem habet ad Patrem, et huic causam cuncta attestantur; circa processionem autem haec non admittitur. Inveniant hi theologum qui ista distinguat aut dividat, et tunc necessario res admittatur. Tertio demum, si praepositio PER, vim perfectivam et organicam significationem, naturalemque et substantialem mediationem denotat; et si iuxta hunc postremum sensum ubique de Filio pronunciatur; et si a vocabulo doni, et aliorum,

λων τὸ διπλοῦν τῆς ἀρχῆς ἀποπέμπεται, δῆλον ὡς τοῦτ' αὐτὸ πάντως ἐστὶ δεικνυμένη κἀπὶ τῆς ἐκπορεύσεως· ἐπειδὴ κἀνταῦθα κατὰ τοῦτο τῶν σημαινομένων, καθ' ὅπερ ἐν ἐκείνοις δεόντως λαμβάνεται, καὶ τῆς προκαταρκτικῆς αἰτίας ὁμολογίαν ἔχει σαφῆ· καὶ ὡς ἐν ἐκείνοις οὕτω κἀνταῦθα πρὸς τὴν πρώτην αἰτίαν τὰ τοῦ μονογενοῦς ἀναφέρεται. Βασίλειοι καὶ Γρηγόριοι ταῦτα μετὰ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος φθέγγονται, οἳ ὡς ἀληθῶς ὁμόφρονες καὶ ὁμόψυχοι· καὶ παρὰ τοῦτο ῥίζα καὶ ἀρχικὸν αἴτιον ὁ πατήρ· καὶ οὔμενουν ὅλως cod. f. 32. a. δύο ἀρχαὶ, εἰ διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ παναγάθου ἡ ἐκπόρευσις καταγέλλοιτο, καθὼς αὐτὴν ἐπί τε σημασίας καὶ λέξεως οἱ πατέρες παρέδοσαν.

νδ'. Ἐπεὶ γοῦν οὕτω ταῦτα, καὶ ἀληθές ἐστι δόγμα καὶ ἀναντίῤῥητον τὸ τὴν ἐκπόρευσιν εἶναι τοῦ ζωαρχικοῦ πνεύματος δι' υἱοῦ, τίς ἡ καινοτομία; ποῖα δογμάτων παρατροπή; εἰ τοῦτο κατέχοντες μετὰ τῶν καὶ ἐξ υἱοῦ ταύτην ὁμολογούντων, εἰρηνεῦσαι διενοήθημεν; ἆρα οὐχὶ μύσται καὶ ὀπαδοὶ ἐκείνων ἐσμὲν τῶν μὴ διὰ συλλαβῶν ἦχον ἐγκελευομένων ἀπ' ἀλλήλων διΐστασθαι, τῶν ῥημάτων εἰς ταυτὸν ἔστ' ἂν ἔρχηται ἡ διάνοια; ἆρα οὐχ ἡ μεγαλόφωνος σάλπιγξ τῆς ἀληθείας, ὁ τῆς εὐσεβείας ὑπέρμαχος Ἀθανάσιος, τοῦτο θεοσόφως διηνυκῶς ἐπὶ τῶν αὐτῶν καὶ ταῦτα κρατίστων ἐν χριστωνύμοις ἐθνῶν 1), περὶ ὧν ἡ νῦν σύγχυσις καὶ σκοτόμαινα, λόγοις οἷς σαβελλισμὸς ἐπενοεῖτο καὶ ἀρειανισμὸς, τὰ τῆς φιλονεικίας ἀναπλάσματα, τὴν φορὰν ἐντεῦθεν ἐπέσχε τοῦ συναποῤῥαγῆναι ταῖς συλλαβαῖς τὰ πέρατα· καὶ ὡς ἀσφαλὲς ἡμῖν ἀφῆκε τοῦτο παράδειγμα; οὐχ' ὁ γρήγορος νοῦς, καὶ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος διατόρως ὑψηγορῶν ἀποφαίνεται, μηδὲ γὰρ τὸ Ἰουδαίων ἔθ-

principii duplicitas excluditur, patet illam praepositionem id ipsum in processione quoque sonare; quia et heic iuxta eundem significatum, quo in illis, merito accipitur, et primariae causae confessionem manifestam prae se fert: atque ut in illis, ita et heic ad primam causam actio Unigeniti refertur. Basilius atque Gregorius eodem suggerente Spiritu id aiunt, vere concordes atque unanimes. Ideoque radix et originalis causa Pater est; nullatenus vero causae duae, cum per Filium processio optimi Spiritus praedicatur, quemadmodum eam et sensu et vocabulo patres tradiderunt.

54. Quae cum ita se habeant, verumque sit et irrefutabile dogma, quod vivifici Spiritus processio per Filium sit, quaenam heic novitas? quaenam dogmatum subversio? si nos hanc retinentes dictionem, cum illis qui ex Filio quoque eam confitentur, pacem habere decrevimus? Nonne discipuli et adseclae illorum sumus, qui propter verborum sonnm vetant invicem dissidere, cum certe idem sensus illarum est? Nonne clamosa veritatis tuba, et rectae fidei summus defensor Athanasius, id mire sapienterque effecit inter duas potentissimas christianas gentes, circa vocabula, quorum causa confusio nunc et tenebrae sunt offusae, cum sabellismus illic et arianismus intelligeretur, quae erant potius voluntariae rixae figmenta? Dissidii inquam cursum inhibuit, ne videlicet verborum causa termini abrumperentur. Nonne vigilans

1) Scilicet Romani ob theologicorum vocabulorum penuriam videbantur interdum a Graecis dissidere; verumtamen sensibus conciliatis, discordia evanuit. De theologicis vocabulis late S. Maximus in epistolis quae inscribuntur mixtim.

νος ἀποβαλεῖν ἄν, εἰ τὴν τοῦ Ἠλειμμένου 1) φωνὴν ἀντὶ τῆς Χριστοῦ πρὸς ὀλίγον ἐπιζητοῦντες, ἠξίουν μεθ' ἡμῶν τάττεσθαι; οὐχ ὁ τὴν ὁμολογίαν ἀπαράμιλλος Μάξιμος σύντροχα τούτοις ὑποτιθεὶς, μὴ ἐν ῥήμασιν ἡμῖν εἶναι τὴν πίστιν, ἀλλ' ἐν πράγμασι παραδίδωσιν; οὐχὶ καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι τῶν θεοκοσμήτων διδασκάλων τὰ αὐτὰ μετὰ τῆς αὐτῆς χάριτος ἐπιτρέπονται; εἰ ταῦτα βέβαια καὶ εἰλικρινῆ, πῶς οὐχὶ μαθηταὶ τούτων ἡμεῖς ἐννοιῶν ἐπὶ συμφωνίᾳ τὴν εἰρήνην μεταδιώξαντες;

νε'. Ἀλλ' οὐχὶ σύμφωνον ταῖς πατρικαῖς ἐννοίαις τὸ, καὶ ἐξ υἱοῦ λέγειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι· πῶς οὐχὶ σύμφωνον; ἐροίμην ἂν πρὸς
cod. f. 22. b. αὐτούς· εἰ μὲν γὰρ Ῥωμαῖοι τὴν ἐκ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ ἐκφωνοῦντες εἰς παράστασιν τοῦ καὶ αὐτὸν ῥίζαν καὶ ἀρχικὸν αἴτιον εἶναι, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πατρός ἐστιν εἰλημμένη λαμβάνουσι, σύμφημι καὶ αὐτὸς, καὶ κοινὴν τὴν μετ' αὐτῶν κοινωνίαν ὁλοσχερῶς ἀπωσόμεθα· εἰ δὲ μόνως ἐπὶ τοῦ πατρὸς οὕτω ταύτην ὁμολογοῦντες, οὐμενουν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ, ἦ γὰρ ἂν οὕτω καὶ οὐχ υἱὸν ἀλλὰ πατέρα τοῦτον ἐπρέσβευον, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τιθέντες αὐτὴν, ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦτο φρονοῦσι, τὸ μέσον αὐτὸν εἶναι καλῶς εἰδότες, καὶ θεολογικῶς ἐπιστάμενοι, πῶς οὐχὶ καὶ τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγειν ταῖς πατρικαῖς ἑρμηνείαις καθέστηκε σύνδρομον; ὅτι μὲν γὰρ ἡ ΕΚ ἐπὶ τοῦ ἀντὶ τῆς ΔΙΑ ἐστὶ λεγομένη, καὶ ὁ σὸς ἄρα Καματηρὸς 2) μετὰ τῆς ἀληθείας συμμαρτυρεῖ, οἷς τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων αὐτῷ πονηθέντα λογικὸν ἄεθλον συνεστήσατο, ἢ μᾶλλον ἰδέαν οἷς ἐκθεῖναι λογογραφικὴν ἐφιλοτιμήσατο· εἰ δέ σοι καὶ πάλιν ἀντιθέσεις ἐπιπλα-

illius viri mens, qui a theologia nomen accepit (Greg. naz.) clarissime clamans edicit, nolle se ne Iudaeorum quidem gentem excludere, si Uncti vocabulum, pro illo Christi parumper sibi concedi postulantes, vellent nobiscum convenire? Nonne et non pauci alii perornati a Deo doctores, eiusdem gratiae impulsu paria suadent? Iam si haec firma et explorata sunt, quid ni nos horum discipuli ob sensuum concordiam pacem sectemur?

55. At non est, inquiunt, consonum patrum mentibus dicere etiam EX FILIO Spiritum sanctum procedere. At cur non sit consonum? ego his responderim. Nam si Romani ita dictionem EX FILIO pronunciant, ut ipsum quoque Filium radicem esse denotent et causam originalem, eo sensu quo de Patre intelligunt, vobis et ego adsentiar, et communionem cum Romanis prorsus respuam. Sed si de Patre tantum ita confitentur, non de Filio; secus iam non hunc esse Filium sed Patrem crederent; Filio autem particulam EX addunt, quia per ipsum fieri processionem credunt, praeclare eius mediationem scientes theologiceque tenentes; nonne locutio EX FILIO patrum doctrinis consona apparet? Nam quod particula EX praeposita FILIO, pro particula PER dicatur, tuus quoque Camaterus veritati consentiens testatur, in eo quod adversus Romanos instituit logico certamine, vel potius certaminis specie, quod scripto ambi-

1) Ita codex, et quidem recte. Verumtamen Allatius ad Iohannis Vecci orationem I. p. 13. incaute interpretabatur *assumpti*, quasi ex εἰλημμένου. Ceterum recte postea idem interpres Allatius p. 36. Et quidem graece apud eum primo recte ἠλειμμένου, secundo mendose ἠλειμένου.

2) Adversus Camateri opus extant animadversiones Ioh. Vecci patriarchae apud Allatium T, II. G. O.

κήσονται, τὴν ΔΙΑ ὅπως οὐ τιθέασιν ἀντεπάγοντι, ἐνὸν ταύτην θεῖναι καὶ ἀπαλλαγῆναι πραγμάτων· ἀλλὰ τὴν ΕΚ ἐκφωνοῦντες ἀντὶ τῆς ΔΙΑ ἐκλαμβάνονται, ἔχῃς ἂν ἀκοῦσαι· καθὼς ἄρα κἀκεῖνοι, ὧν ἐπὶ τοῖς θεοφθόγγοις ῥητοῖς ὁ Καματηρὸς σημειοῦται τὴν τῶν τοιούτων προθέσεων ἀντιπεριχώρησιν· πάντως γὰρ ἐφ' ὧν ἡ ΔΙΑ λόγον φυσικῆς ἐμφαίνει μεσότητος, ἐπὶ τούτων καὶ ἡ ΕΚ οὐκ ἀπροσφυὴς πλὴν παρὰ τὴν ΔΙΑ· ἐπεὶ γὰρ τὸ φῶς, ἐκ τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου διὰ τῆς ἀκτῖνος ἐστὶ, καὶ ἐκ τῆς ἀκτῖνος λέγεται δῆτα· καὶ οὐκ ἀπᾴδον οὕτω λέγειν πέφυκε, καὶ ἀνάρμοστον· ὅμως ὅτι διὰ τῆς ἀκτῖνος, καὶ τοῦτο διατρανῶν ἐστιν ὁ ἐκεῖνο φθεγγόμενος.

νϛʹ. Ὅτι δὲ καὶ τὴν τῶν προθέσεων τούτων πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀντιμεταποίησιν σημαινόμενα πατρικαὶ χρήσεις στηρίζουσιν, δῆλον ἐντεῦθεν ἐστίν· ὁ τὸν βίον καὶ τὸν λόγον ἰσάγγελος μέγας Βασίλειος ἐν τῷ οὑτωσί πως ἐπιγραφομένῳ περὶ τοῦ παναγίου πνεύματος κεφαλαιώδει λόγῳ πέμπτῳ πρὸς τὸν μακάριον Ἀμφιλόχιον, οὗ ἡ ἀρχὴ, τὰ μὲν δὴ ἐκείνων τοιαῦτα· ἡμεῖς δὲ cod. f. 33. a.
δείξωμεν ὃ προεθέμεθα, φησίν· "ἤδη δὲ καὶ πρὸς τὰ ὑπ' ἀλλήλων ἐπὶ τῆς „ θεολογίας σημαινόμενα πολλάκις ἀντιμεθίσταται ἡ ΔΙΑ, καὶ ἡ ΕΚ, ὅταν ἑτέ„ ρα τὴν τῆς ἑτέρας σημασίαν ἀντιλαμβάνει· οἷον ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ „ τοῦ θεοῦ, ἴσον λέγων τῷ ἐκ τοῦ θεοῦ. Καὶ ἑτέρωθι· ὅσα ἐνετείλατο Μωϋ„ σῆς τῷ Ἰσραὴλ διὰ προστάγματος κυρίου. Καὶ πάλιν· οὐχὶ διὰ τοῦ θεοῦ „ ἡ διασάφησις αὐτῶν ἐστιν;„ ἀντὶ τοῦ ἐκ θεοῦ εἰπεῖν, διὰ τοῦ θεοῦ εἴρηκεν.„ Ὁ θεαυγὴς τῶν θείων διαγγελεὺς Ἀθανάσιος ἐν τῷ κατὰ ἀρειανῶν πρώτῳ λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, αἱ μὲν αἱρέσεις ὅσαι τῆς ἀληθείας ἀπέστησαν ἐπινοήσασαι μανίαν ἑαυταῖς φανεραὶ τυγχάνουσι, φησίν· "ὅταν οὖν εἰς τοῦθ' ἡλικίας ὁ ἄνθρω-

tiose exposuit. Quod si denuo tibi contradicenti opponant, cur PER non ponunt Romani, cum hanc adsciscere particulam possent, atque ita se negotio expedire? velim scias, Romanos dicentes EX, pro particula PER accipere; quemadmodum et illi, quorum in divinis locutionibus Camaterus adnotat harum particularum mutuam vicem. Prorsus enim ubi particula PER naturalis mediationis sensum denotat, ibi etiam EX non absurde, loco dictae PER adhibetur. Nam quia lux ex solari disco per radium fit, ideo etiam ex radio dicitur; neque sic loqui absonum est aut inconveniens, quia per radium fieri is adfirmat, qui sic loquitur.

56. Quod autem et harum particularum in suis significatibus commutationem, patrum auctoritates adfirment, hinc fiet manifestum. Ille vita et verbis par angelis Basilius in ea, quae inscribitur de sanctissimo Spiritu, compendiosa oratione quinta ad beatum Amphilochium, cuius initium: et illorum quidem haec sunt; nos vero quod proposuimus demonstrabimus, ait. « Iam enim etiam in alternantibus apud theolo» gos significatibus, saepe permutatur particula PER cum EX, quum altera alterius » significatum recipit, velut: possedi hominem per Deum, quod idem valet atque » ex Deo. Et alibi: quaecumque praecepit Israheli Moyses per mandatum Domini. Et » rursus: nonne per Deum manifestatio eorum est? Pro ex Deo, per Deum dixit.» Splendidus divinarum rerum promulgator Athanasius, in prima adversus Arianos oratione, cuius initium: haereses utique quotquot a veritate recesserunt, apparet in-

„ πος προέλθῃ, ᾗ καὶ τὸ δυνατὸν ἡ φύσις παρέχει, εὐθὺς ἀνεμποδίστως τῇ „ φύσει πατὴρ ὁ ἄνθρωπος γίνεται τοῦ δι' αὐτοῦ υἱοῦ.„ Ὁ μέγας καὶ θεόσοφος Κύριλλος ἐν μιᾷ τῶν πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῶν, ἧς ἡ ἀρχὴ, καταφλυαροῦσι μὲν ὡς μανθάνω τινὲς τῆς ἐμῆς ὑπολήψεως ἐπὶ τῆς σῆς θεοσεβείας, φησίν· "ἀλλ' ἴσως ἐκεῖνο ἐρεῖς, ὦ Νεστόριε, ἆρ' οὖν εἰπέ μοι θεότητος μή- „ τηρ γέγονεν ἡ παρθένος; καὶ πρός γε τοῦτο φαμὲν, ὅτι γεγέννηται μὲν „ ὁμολογουμένως ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὁ ζῶν τε καὶ „ ἐνυπόστατος λόγος, ἐν ἐσχάτοις δὲ τοῦ αἰῶνος καιροῖς ἐπειδὴ γέγονε σάρξ, „ τουτέστι ἡνώθη σαρκὶ ψυχὴν ἐχούσῃ τὴν λογικὴν, γεγεννῆσθαι λέγεται καὶ „ σαρκικῶς διὰ γυναικός. Καὶ μετά τινα· ὅ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος ἐκ τῆς „ ἁγίας παρθένου ἐστί. Καὶ μετὰ βραχὺ πάνυ· γεγέννηται καθ' ἡμᾶς ἐκ γυ- „ ναικός.„ Ἀποχρῶσαν ἔχει ταῦτα φανέρωσιν, τοῦ τὰς ῥηθείσας τῶν προθέσεων πρὸς τὰς ὑπ' ἀλλήλων σημασίας ἀντιμεθίστασθαι, καὶ τὸ ἰσοδύναμον ἐπιδείκνυσθαι; ἢ βούλει πολλῶν ὄντων, καὶ οὐκ εὐπεριγράπτων τῶν ἔτι
cod f. 23. b. τοῦτο διευλυγούντων προσθήσομέν σοι καὶ ἕτερα; οὐ γάρ μοι δυσχερὲς τὸ τοιοῦτον· φίλον δὲ μᾶλλον τὴν συντομίαν σκοποῦντι τὸ ἐκ πολλῶν ὀλίγοις ἀρκεῖσθαι εἰς μαρτυρίαν ἁπανταχοῦ.

νζ'. Ἀλλ' ὢ οἷον ἐστὶ κακία; καὶ ὅπως οὐκ ἔστι ταύτην περιελεῖν; καὶ πρὸς ταῦτα γὰρ ἀντιλέγων ἐπάγεις, ἐπὶ τῶν κτισμάτων εἰρῆσθαι, καὶ οὐ- μενουν ἐφ' ὧν ὁ λόγος ληφθῆναί τι τοιοῦτον δυνήσεται· καὶ οὐδὲ συνιδεῖν ἔχεις, ὡς ὃν ἐν πρώτοις τῶν οὕτω λεγομένων παρηγάγομεν μάρτυρα, θεῖον
* ita cod. ἄνδρα, προσφυέσπερον δ' εἰπεῖν θεῖον νόα * καὶ οὐρανόφρονα, τὴν λεχθεῖσαν διδασκαλίαν παραδιδοὺς ἐπὶ τῆς θεολογίας φησὶν ἐπὶ λέξεως· ἐκ τῶν κτι-

saniam sibi comparasse, ait. «Cum ergo ad eam aetatem homo pervenit, in qua » vires natura suppeditat, statim absque ullo impedimento, homo naturaliter fit pa- » ter filii qui per ipsum est.» Magnus etiam theologus Cyrillus in una suarum ad Nestorium epistolarum, cuius initium: nugantur quidam apud pietatem tuam, ut audio, contra existimationem meam, ait. «Sed illud fortasse dices, o Nestori: age » ergo, dic mihi, divinitatis mater facta est virgo? Ad hoc dicimus: natum revera » de substantia Dei Patris vivens, et in hypostasi sua existens Verbum; extremis » autem saeculi tempo ribus, cum caro factum est, id est carni unitum animam ra- » tionalem habenti, tunc natum dici etiam secundum carnem per mulierem.» Et » aliquot interiectis: «quod est ex Patre Verbum, idem ex sancta virgine est.» Et vix paulo post: «natum est aeque ac nos ex muliere.» Satis haec demonstrant, dictas particulas propter mutuos significatus permutari, et parem vim prae se ferre. Nisi forte vis, quia multi sunt nec facile numerandi qui id declarant, alia quoque tibi adiiciamus. Nec mehercule hoc mihi foret difficile; sed compendii studiosior, pauca semper de multis satis habeo testimonia proferre.

57. Sed o perversitas quanta est, quamque ea facile non aufertur! Namque et adversans pergis dicere: de creatis rebus sic esse dictum, non tamen de iis unde sermo sumere aliquid poterit. Tu vero inquam ignorans, illum quem in primis inter sic loquentes produximus testem, divinum hominem, atque ut aptius dicam divi-

σμάτων δὲ λαμβάνει τὰ πρὸς παράδειγμα, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο τοῖς θεολογοῦσιν οὐκ ἀποτρόπαιον· οὐ γάρ ἐστιν ἕτερον ὑπὲρ ταῦτα σφίσιν, ἐξ οὗπερ ἡνίκα χρῆσις εὑρεθείησαν παραδείγματα· ἀλλ' εἰ καὶ τάδε σοι καθὼς ἐράσμιον δοίημεν, ἕτερα παράξομεν ἐναργέστερα· καὶ αὖθις γὰρ ὁ θεόληπτος Κύριλλος ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν πρὸς Ἑρμείαν, φησί· "τίνα τρόπον καταθρήσαιμεν ἂν ζωὴν „ ὄντα κατὰ φύσιν καὶ τὸν υἱόν; τί δὲ οὐχὶ καὶ φάσκοντι πιστευτέον τὸ, „ ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή; συνάρθρως δὲ καὶ μοναδικῶς ἑαυτὸν εἶ„ναι λέγων τὴν ζωὴν, ἆρα οὐκ ἐξώσειεν ἂν τοῦ εἶναι ζωὴν τὸν πατέρα καὶ „ θεὸν, εἰ μὴ φύσεως μιᾶς ἄμφω τε εἶναι δώσομεν, καὶ δι' ἀμφοῖν εἰς ἡμᾶς „ ἐν ἴσῳ τὸ χρῆμα ἰέναι; καὶ οὔ τι που δυοῖν, ἀλλ' ὡς ἐξ ἑνὸς τὰ τοῦ πάν„τα ζωογονοῦντος θεοῦ; Ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν πρὸς αὐτόν· ὃ γὰρ ἂν δρῷτο πα„ρὰ πατρὸς, τοῦτο δὴ πάντως ἐστὶν ἐνέργημα τοῦ υἱοῦ· καὶ ὅπερ ἂν λέ„γοιτο διαπεραίνεσθαι δι' υἱοῦ, τοῦτο πάντως ἐστὶ κατόρθωμα τοῦ πατρός· „ πάντα γὰρ δι' ἀμφοῖν ἐν ἴσῳ.„ Εἰ μὲν οὖν οὐδὲ ταῦτα σοι πρὸς τὸ ζητούμενον ἱκανὰ, ἀλλ' ἔτι σοι τὸ τῆς ἐριθείας σχοινίον ἐνείρεται, διαλύσειε τοῦτο σοι τέλεον ὁ αὐτὸς θεοῤῥήμων πατὴρ, περὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ, περὶ οὗ ὁ λόγος, προβλήματος οὕτω λέγων καὶ γράφων ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς Παλλάδιον· "τρεπτὸν δὲ οὔ τί που τὸ πνεῦμα ἐστί· ἢ εἴπερ τὸ τρέπεσθαι νοσεῖ, „ ἐπ' αὐτὴν ὁ μῶμος τὴν θείαν ἀναδραμεῖται φύσιν, εἴπερ ἐστὶ τοῦ θεοῦ „ καὶ πατρὸς καὶ μὴν καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν, ἤγουν ἐκ πα„τρὸς δι' υἱοῦ προχεόμενον πνεῦμα.„ cod. f. 34. a.

νη'. Τί οὖν ζυγομαχήσαις ἂν καὶ ἔτι περὶ τοῦ εἰς ἀλλήλας τὰς πολλακις δηλωθείσας τῶν προθέσεων ἀντιμεταλλάττεσθαι; καὶ τὴν ΕΚ ἀντὶ τῆς ΔΙΑ

nam mentem et caelestia sapientem, praedictam doctrinam dum traderet theologicam, ita loqui ad litteram, et ex creatis rebus exemplum sumere; quoniam ne hoc quidem theologi aversantur. Non enim ipsis, praeter has, aliud superest unde capiantur exempla cum opus est. Sed etiamsi hoc quasi gratificantes tibi largiamur, evidentiora alia in medium adducemus. Ecce enim divus Cyrillus in quinto ad Hermiam ait. « Quomodo pervideremus vitam esse suapte natura Filium? Cur non sit » credendum dicenti: ego sum veritas et vita? Cum igitur et praeposito articulo » ἡ, et singulariter se dicit vitam, nonne Patrem excludit, quominus vita sit, nisi » utriusque unam esse naturam concedamus; et non ex duobus, sed ex uno qui » omnia vivificat Deo, vitam pariter ad nos derivare? » In sexto ad eumdem: « nam quicquid a Patre fiet, ea omnino est Filii operatio: quicquid a Filio perfici » dicetur, ipsa prorsus est Patris actio. Cuncta enim per ambos aequaliter. » Iam vero si ne haec quidem ad propositam quaestionem tibi sufficiunt, sed adhuc funem contentiosum trahis, solvet tibi hoc quoque postremum idem deiloquus pater, de praesenti nostro problemate ita loquens scribensque in primo ad Palladium. « Mutabilis nullatenus Spiritus est: secus enim si mutabilitate laboraret, ad ipsam decus hoc pertingeret divinam naturam; quandoquidem est Dei Patris immo et Filii, » qui est substantialiter ex ambobus, nempe ex Patre per Filium effusus Spiritus. »

58. Cur ergo iam diutius neges, has saepe particulas mutuo permutari? et ex

ἐπὶ τοῦ υἱοῦ ἐκλαμβάνεσθαι; ἢ τὸ διηυκρινημένον πρὸς ταῦτα τοῦ θεσπεσίου καταιδεσθήσῃ Κυρίλλου· καὶ εἰ τοῦτο δεόντως, καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἑπομένως αἰδέσθητι· καὶ μηδὲ Μαξίμου κατολιγώρει τοῦ τὸν κατὰ θεὸν ζῆλον, καὶ τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας περιφανοῦς, τὴν πρὸς τὴν ΔΙΑ τῆς ΕΚ ἀντιμεταπόρθμευσιν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι σαφηνίζοντος, οἷς τὸν ὑπὲρ τῶν Ῥωμαίων εἰς τοῦτο ποιεῖται ἀπόλογον· "ἀλλ' ἵνα τὸ δι' αὐ„ τοῦ προϊέναι δηλώσωσι, φάσκων, καὶ ταύτῃ τὸ συναφὲς τῆς οὐσίας καὶ ἀπα„ ράλλακτον παραστήσωσιν·„ Ὥστε δέ μοι καὶ τόδε δέχοιο πόρισμα, ὅπως ὁ μέγας τὸ ὁμοούσιον ἐνταῦθα θεολογεῖ· τὸ γὰρ ΤΑΥΤΗ ἀντὶ τοῦ ΟΥΤΩ πάντως εἰρημένον ἐστίν· ἀμέλει τὸ τῆς οὐσίας ἀπαράλλακτον καὶ τὸ συναφὲς, οὕτως ἀμφοῖν δηλονότι κατὰ τὸ ΔΙ' ΑΥΤΟΥ, καὶ οὐ τοὔμπαλιν τοῦτο διὰ τὸ ὁμοούσιον· οὗ σὺ διδάσκαλος διαπρύσιος κινδύνῳ οὐ πολλοστῷ, ὅπερ οὖν ἔλεγον, μήτε τὰ τῶν ἑτέρων, μήτε τὰ τοῦ θεοδοξάστου τούτου πατρὸς, ὥς τινα τῶν παραδρομῆς ἀξίων παρέτρεχε· σκόπει δὲ μᾶλλον ὡς αὐτός ἐστιν ὁ τὸ καὶ ΕΚ ΤΟΥ ΥΙΟΥ, ἀντὶ τοῦ ΔΙΑ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ἐνθάδε διευλυτῶν, καὶ αὐτός ἐστιν αὖθις ἐν ἄλλοις ὁ τὸ ΔΙΑ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ἐκπορευόμενον ἀριδήλως διατρανῶν, καὶ τέλος μὴ ἀσύμφωνον, ἀλλὰ συνᾷδον ὁμολογεῖ καὶ σύμφωνον τὸ καὶ ΕΚ ΤΟΥ ΥΙΟΥ τῷ ΔΙΑ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ἐκπορεύεσθαι καὶ προϊέναι, καθὼς οὐχ' ἡμεῖς καὶ τοῦτο κατὰ λέξιν τὸ σύμφωνον δηλαδὴ, οὗτος δ' ὡς ἀληθῶς, ὁ τὴν διδασκαλίαν
cod. f. 34. b. ἔνθεος ἀποφαίνεται· εἰ δέ σοι δειλία μὲν συνδιατεθῆναι τοῖς οἷς οἱ θεηγόροι θείῳ πνεύματι κινηθέντες δηηγορεύκασι, πρὸς δὲ τὰ ἀπὸ κοιλίας σοι ἐρευγόμενα οὐδεμία ὑποστολὴ, ἀλλ' ἡμῖν πρὸς τὰ σφῶν ἀφορῶσιν ἀεὶ, καὶ μηδὲν οἴκοθεν φθεγγομένοις, ὅ τι μὴ ἐξ αὐτῶν, οὐδὲ τὸ σύμφωνον ἔνεστι κατ-

pro PER in Filio adhiberi? Saltem divi hac in re Cyrilli perspicuam doctrinam reverere. Quod si ut par est facis, aliorum quoque sententiis consequenter obsequere. Neque Maximum negligas illum, divino zelo et exantlatis pro recta fide laboribus perillustrem, qui particulae PER cum EX permutationem in ipsa ex Filio processione ostendit, ubi pro Romanis circa hoc defensionem exequitur: « sed ut per » ipsum, inquit provenire demonstrent, et itidem coniunctionem substantiae parita» temque repraesentent. » Atque heic mecum hoc quoque lucrum percipe, quomodo scilicet magnus hic vir homousion simul theologice tradat: etenim vocabulum ITIDEM pro ITA omnino dictum est; nimirum substantiae paritas et coniunctio ita utrique est; iuxta illud PER IPSUM, et hoc haud vice versa per homousion. Cuius rei tu magister eximius haud multo cum periculo quicquid dixerint, esto; neque aliorum neque divinae sententiae patris verba ceu neglectu digna praetereas; sed potius animadverte ipsum esse qui dictionem EX FILIO, heic verbis PER FILIUM explanat: eundemque vicissim alibi perspicue docere, Spiritum PER FILIUM procedere: et denique non absonam sed consonam confiteri dictionem EX FILIO illi PER FILIUM procedere ac provenire: sicut hoc quoque omnino consonum, non nos, sed hic vere divini magisterii homo demonstrat. Verumtamen si tu adsentiri metuis doctrinis, quas deiloqui divino Spiritu moti praedicarunt, et ab iis quae de ventre eructantur non abstines; nos quidem ad eos semper respicientes, et nihil marte nostro loquentes, quod non ab ipsis sit, ne

ὀῤῥωδηκέναι διατόρως ὁμολογεῖν, καὶ παρὰ τοῦτο τοῖς ἐξ ὧν αὐτὸ δεδειγμένον πέφυκεν ἐρειδόμενοι, καὶ τὴν μετὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας εἰρήνην ἑλόμενοι, οὔτε τῶν ἐντεῦθεν εἰς ἄτοπόν σοι ἀπαγωγῶν, καὶ ῥαδιουργιῶν διαφόρων ἐπιστρεφόμεθα, καὶ τὰς πολυειδεῖς σοι τιμωρίας καὶ πολυμηχάνους κακώσεις δεχόμεθα.

νθ'. Τῶν δεόντων δ' ἡγούμεθα τὸ προϋπεσχημένον ἔχοντες ἐναργὲς, καί τινας ἀπάρτι τῶν εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ἑρμηνειῶν τοῦ θαυμασίου Κυρίλλου, αἷς μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὴν προδιηγγελμένην συμφωνίαν ὁ μέγας μαρτύρεται Μάξιμος ἐπὶ τοῦ μέσου παραγαγεῖν τῷ λόγῳ κατ' ἔπος ἐγκαταστρώσαντας, κἀκ τοῦ υἱοῦ κηρυττούσας τὸ παγκρατὲς πνεῦμα καὶ ὑπεράγαθον· τοῦ αὐτοῦ τε πάλιν ἑτέρας ἐκ τῶν ὧν θείαις ἐπιπνοίαις θεηγορήσας ἐφάνη κατὰ καιροὺς, καὶ λοιπῶν αὖθις πατέρων ἀμυδρὰς ἐκ πολυπληθῶν, πρὸς ἀλλήλας συντρεχούσας κατὰ τὸ τῆς ἐννοίας φωτοφανὲς, καὶ ταῖς προτέραις συνερχομένας εἰλικρινῶς· οὐ γὰρ τοῖς θεοφόροις ἀσύμβατόν τι τὸ παράπαν, ἢ ἀσυνάρτητον· μεθ' ἃς καὶ χωρῆσαι πρὸς τὰ ἑξῆς τῆς προθέσεως· τοιγαροῦν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ῥηθέντος εὐαγγελίου, εἰς τὸ ῥητὸν τὸ, κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ὁ δηλωθεὶς διαυγέστατος Κύριλλος οὕτω φησίν· "τῶν γὰρ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς φυσικῶν ἀγα-
„ θῶν οὐσιωδῶς ὑπάρχων κοινωνὸς ὁ υἱὸς, ἔχει τὸ πνεῦμα κατὰ τοῦτον τὸν
„ τρόπον, καθ' ὅνπερ ἂν νοοῖτο καὶ ὁ πατὴρ, οὐκ ἐπακτὸν οὐδὲ ἔξωθεν· εὐή- cod. f. 35. a.
„ θες γὰρ, μᾶλλον δὲ μανικὸν τὸ οὕτω φρονεῖν· ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἡμῶν ἕκα-
„ στος τὸ ἴδιον ἐν ἑαυτῷ τὸ πνεῦμα συνέχει, καὶ ἐκ τῶν ἐνδοτάτων σπλάγχ-
„ νων εἰς τὸ ἔξω προχέει· διὰ γάρ τοι τοῦτο καὶ σωματικῶς αὐτὸ ἐνεφύσησεν

synonymas quidem dictiones has elata voce appellare perhorrescimus; ideoque illorum argumentis freti, et cum romana ecclesia pacem amplexi, neque iniquas propter id, te auctore deportationes pensi habemus, multiplicesque a te impositas poenas variasque afflictiones ultro excipimus.

59. Age vero officii nostri esse credimus, postquam rem promissam evidenter fecimus, deinde aliquot admirabilis Cyrilli, ex interpretatione in evangelistam Iohannem, in medium proferre dictiones, atque huic sermoni substernere; quibus praeter alias fretus supradictam particularum consonantiam magnus Maximus attestatur, quae nempe omnipotentem optimumque Spiritum ex Filio quoque esse praedicant: rursusque ex eodem alias quae divino instinctu variis temporibus pronunciavit: nec non aliorum patrum exiguas ex ingenti numero, lucidam ex mutuo consensu efficientes sententiam, et cum superioribus perspicue congruentes: non enim inspiratis patribus quicquam accidit omnino discors et inconciliabile: quibus expositis, propositum nostrum postea prosequemur. Itaque in dicti evangelii explanatione, ad illa verba: et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis, praedictus splendidissimus Cyrillus sic ait. «Cum enim Dei Patris naturalium bonorum compos sit Fi-
» lius, habet eodem modo, quo etiam Pater habere intelligitur Spiritum non adventi-
» cium neque deforis; stultum enim vel potius furiosum ita sentire; sed sicut etiam
» unusquisque nostrum proprium in se ipso spiritum continet, et ex intimis visceri-

,, ὁ Χριστὸς, δεικνὺς ὅτι καθώς περ ἐκ στόματος τοῦ ἀνθρωπείου πρόεισι τὸ
,, πνεῦμα σωματικῶς, οὕτω καὶ ἐκ τῆς θείας οὐσίας θεοπρεπῶς* προχεῖται τὸ
,, ἐξ αὐτῆς.,, Εἰς τὸ ῥητὸν τὸ, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περιστεράν ἐξ οὐρανοῦ, φησιν· “οὐ γὰρ δήπου πρὸς τοσαύτην ἀλογίαν καταβησόμεθα
,, καὶ ἡμεῖς, ὡς οἴεσθαι μεθεκτὸν ἐν τῷ κατὰ φύσιν υἱῷ τὸ πνεῦμα ὑπάρχειν,
,, καὶ οὐχὶ μᾶλλον οὐσιωδῶς ἐμπεφυκὸς, ὥσπερ οὖν ἀμέλει καὶ αὐτῷ τῷ πα-
,, τρί· ὥσπερ γὰρ τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ τοῦ υἱοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ
,, μετά τινα· ἀπαράλλακτός ἐστιν ἡ τοῦ Χριστοῦ ὁμοιότης πρὸς τὸ ἴδιον αὐτοῦ
,, καὶ παρ' αὐτοῦ κατὰ φύσιν προχεόμενον πνεῦμα.,, Εἰς τὸ, οὐ γὰρ λαλήσει
,, ἀφ' ἑαυτοῦ, φησίν· ἵνα γὰρ εἰδοῖεν οἱ μαθηταὶ, ὡς οὐκ ἀλλοτρίας καὶ
,, ξένης αὐτοῖς δυνάμεως ἐπιφοίτησιν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἑτέρως ἐπιδώσειν ἐπαγ-
,, γέλλεται, πνεῦμα τῆς ἀληθείας, τουτέστιν ἑαυτοῦ, τὸν παράκλητον ἀπο-
,, καλεῖ· οὐ γὰρ ἀλλότριον τῆς τοῦ μονογενοῦς οὐσίας τὸ ἅγιον νοεῖται πνεῦ-
,, μα· πρόεισι δὲ φυσικῶς ἐξ αὐτῆς, οὐδὲν ἕτερον παρ' αὐτὸν ὑπάρχον ὅσον
,, εἰς ταυτότητα φύσεως, εἰ καὶ νοοῖτο τυχὸν ἰδιοσυστάτως. Καὶ μετά τινα·
,, διὰ γάρ τοι τοῦτο προστέθεικεν, ὅτι καὶ τὰ ἀρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν, μο-
,, νονουχὶ λέγων, σημεῖον τοῦτο ἔσται ὑμῖν, ὅτι δὴ πάντως ἐκ τῆς ἐμῆς οὐ-
,, σίας τὸ πνεῦμα ἐστὶ, καὶ οἷον ἐμός ἐστι νοῦς, τὸ ἐρεῖν αὐτὸν τὰ ἐσόμενα
,, καθάπερ ἐγώ· προείρηκα γὰρ, εἰ καὶ μὴ δεδύνησθε πάντα μαθεῖν.,,

ξ΄. Σὺ δ' ἀλλ' ἐνταῦθα γενόμενος, ὦ τῶν παρόντων λόγων ἀκροατὰ, πρόσχες
ὅπως ὁ θεοφάντωρ οὗτος πατὴρ, ἐπὶ τοῦ πανσθενοῦς πνεύματος πρόεισιν αὐτὸ φυσικῶς ἐκ τῆς τοῦ μονογενοῦς οὐσίας εἰπών· “καὶ πάλιν ἐκ τῆς ἐμῆς οὐσίας ἐστὶ,

* Deest in cod. θεοπρεπῶς.

cod. f. 35. b.

» bus foras effundit; propterea corporaliter quoque insufflavit Christus, demon-
» strans, quod sicut ex hominis ore prodit spiritus corporaliter, sic etiam ex di-
» vina substantia, ratione Deo congruente, profunditur is qui ab ea venit. » Et ad dictum illud: quia vidi Spiritum descendentem sicut columbam de caelo, ait.
» Non enim in tantum stultitiae et nos deveniemus, ut arbitremur participatum in
» naturali Filio Spiritum esse, et non potius substantialiter ipsi inhaerentem, quem-
» admodum scilicet ipsi Patri: nam sicut Patris, ita et Filii Spiritus sanctus est. »
Et aliquot interiectis. « Invariabilis est Christi similitudo cum suo proprio et ab se
» naturaliter profuso Spiritu. » Item ad illud: non enim loquetur a semet ipso, ait.
« Ut enim discipuli agnoscerent, quod non alienae extraneaeque virtutis adventum,
» sed se ipsum aliter daturum promitteret, Spiritum veritatis, id est sui ipsius, Pa-
» raclitum appellat. Non enim alienus ab Unigeniti substantia sanctus Spiritus in-
» telligitur, sed ab ea naturaliter prodit; non diversus ab illo, quod attinet ad na-
» turae unitatem, quamquam in propria subsistentia consideratur. » Et post alia.
« Propterea addidit, quod et eventura annunciabit vobis; quasi diceret: signum
» hoc erit vobis, quod ex mea substantia Spiritus sit, et quasi mens mea, quia elo-
» quetur sicut et ego. Praedixi enim; etiamsi omnia discere non potuistis. »

60. Tu vero hucusque provectus o sermonum horum auditor, animadverte quomodo hic theologus pater omnipotentem Spiritum educit naturaliter ex Unigeniti substantia dicens: « itemque de mea substantia est, Filii videlicet, ut mox addit. Non

,, γῆς τοῦ υἱοῦ δηλαδὴ, σύνεγγυς ἐπιφέρει· οὐκ ἂν οὖν ἄρα καθάπερ ἐγὼ προε-
,, ρεῖ τὰ ἐσόμενα, μὴ οὐχὶ πάντως ἐν ἐμοί τε ὑπάρχον καὶ δι' ἐμοῦ προϊόν.,,
Καὶ εἰς τὸ ἐκεῖνο, ἐμὲ δοξάσει ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, οὕτω θεολογεῖ·
" ἀκατηγόρητον οὖν ἄρα παντελῶς καὶ λοιδορίας ἁπάσης ἔξω κείσεται, τὸ
,, λαβεῖν λέγεσθαί τι παρὰ τοῦ μονογενοῦς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ· προϊὸν γὰρ δι'
,, αὐτοῦ φυσικῶς, ὡς ἴδιον αὐτοῦ, μετὰ πάντων ὧν ἔχει τελείως, λαμβάνειν
,, λέγεται τὰ δι' αὐτοῦ. Καὶ εἰς τὸ, ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, οὕτω διέ-
,, ξεισιν· ὥσπερ γάρ ἐστιν ἴδιον πνεῦμα τοῦ υἱοῦ φυσικῶς ἐν αὐτῷ τε ὑπάρ-
,, χον, καὶ δι' αὐτοῦ προϊὸν, οὕτω καὶ τοῦ πατρός.,, Ταῦτα σκοπῶν ἀκριβῶς
τὴν τῶν εἰρημένων ἀνωτέρω περὶ τῆς ΕΚ καὶ ΔΙΑ περίληψιν λάμβανε κατὰ
νοῦν· ἡμεῖς δὲ δράσωμεν ἂν καὶ ἔτι ὁ ἐπηγγειλάμεθα προσεχῶς.

ξα'. Ὁ αὐτὸς μέγας τῆς ἀληθείας διδάσκαλος ἐν τῷ πρὸς Νεστόριον λό-
γῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, τοῦ σωτῆρος ἡμῶν λέγοντος ἐναργῶς, ὁ φιλῶν πατέρα, ἢ
μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, φησίν· " εἰ καὶ ἔστιν ἐν ὑποστάσει τὸ
,, πνεῦμα ἰδικῇ, καὶ δὴ καὶ νοεῖται καθ' ἑαυτὸ, καθὸ πνεῦμα ἐστὶ καὶ οὐχ
,, υἱὸς, ἀλλ' οὖν ἐστιν οὐκ ἀλλότριον αὐτοῦ· πνεῦμα γὰρ ἀληθείας ὠνόμα-
,, σται καὶ προχεῖται παρ' αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τοῦ πατρός.,, Ἐν
τῇ ἑρμηνείᾳ τῇ εἰς τὸν προφήτην Ἰωὴλ τῇ ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου·
,, ἢ μὲν γὰρ ἐστὶ θεὸς καὶ ἐκ θεοῦ κατὰ φύσιν ὁ υἱός· γεγέννηται γὰρ ἐκ
,, τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ἴδιον αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦ-
,, μα ἐστὶ, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐπ' αὐτοῦ νοεῖται τοῦ θεοῦ καὶ πατρός.,,
Ἐν τῷ πρὸς βασιλέα Θεοδόσιον λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, τῆς μὲν ἐν ἀνθρώποις
εὐκλείας τὸ ἀνωτάτω, φησί· " βαπτίζοντα ἔφη τὸν Ἰησοῦν ἐν πυρὶ καὶ ἁγίῳ

» ergo, sicut ego, futura praedicet, nisi omnino in me ipso existat, et a me pro-
» veniat. » Tum et ad illud dictum: ille me glorificabit, quia de meo accipiet, sic theologice loquitur. « Irreprehensibile igitur usquequaque, et extra omne convicium
» erit, si dicatur aliquid ab Unigenito accipere Spiritus ipsius; namque naturaliter
» ab eo proveniens, tamquam eius proprius, cum omnibus quae perfecte habet,
» dicitur ea per illum accipere. » Denique ad illud: « eum ergo venerit Paracli-
» tus, ipse enarrabit. Sicut enim Spiritus, ut et Filii proprius est naturaliter in ipso
» existens, et per eum proveniens, sic etiam Patris est. » Haec tu accurate consi-
» derans, illorum, quae supra diximus de particulis EX et PER, summam mente complectere. Nos vero quae promisimus seriatim continuemus.

61. Idem magnus veritatis magister in sermone adversus Nestorium, cuius initium: Salvatore nostro manifeste dicente, qui amat patrem et matrem plus quam me, non est me dignus, ait. « Etiamsi est in propria subsistentia Spiritus, et per se ipse in-
» telligitur, quatenus Spiritus est, et non Filius; nihilominus haud est alienus ab eo.
» Spiritus enim veritatis nuncupatur, et ex ipso profunditur, sicut nimirum etiam
» ex Patre. » In explanatione Iohelis prophetae ad illud effundam de Spiritu meo, ait. « Ratione qua Deus est, et ex Deo naturaliter Filius, genitus enim est ex Deo
» Patre: proprius ipsius, et in ipso, et ex ipso Spiritus est, sicut nimirum et in ipso Deo Patre intelligitur. » In oratione ad Theodosium, cuius initium: supremus

„ πνεύματι, οὐ τὸ ἀλλότριον τοῖς βαπτιζομένοις ἐνιέντα δουλοπρεπῶς καὶ
„ ὑπηρετικῶς, ἀλλ' ὡς θεὸν κατὰ φύσιν μετ' ἐξουσίας τῆς ἀνωτάτω, τὸ ἐξ
cod. f. 36. a. „ αὐτοῦ καὶ ἴδιον αὐτοῦ. Καὶ μετ' ὀλίγα· ἀπολύων ἁμαρτίας τὸν αὐτῷ προσ-
„ κείμενον, τῷ ἰδίῳ λοιπὸν καταχρίει πνεύματι, ὅπερ ἐνίεισι μὲν αὐτὸς ὡς
„ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος, καὶ ἐξ ἰδίας ἡμῖν ἀποπηγάζει φύσεως. „ Ἐν τῷ
δευτέρῳ τῶν θησαυρῶν, ἐν τῷ λόγῳ οὗ ἡ ἐπιγραφὴ, ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ
πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φησίν· " ὅτε τοίνυν τὸ πνεῦμα τὸ
„ ἅγιον ἐν ἡμῖν γινόμενον συμμόρφους ἡμᾶς ἀποδεικνύει θεοῦ· πρόεισι δὲ
„ καὶ ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ, πρόδηλον ὅτι τῆς θείας ἐστὶν οὐσίας, οὐσιωδῶς ἐν
„ αὐτῇ καὶ ἐξ αὐτῆς προϊόν· ὥσπερ οὖν ἀμέλει καὶ τὸ ἐξ ἀνθρωπείου στό-
„ ματος ἐκτρέχον ἐμφύσημα· εἰ καὶ μικρὸν καὶ οὐκ ἄξιον τοῦ λόγου τὸ ὑπό-
„ δειγμα· πάντα γάρ ὑπερέξει θεός.„ Ἐν ἑνὶ τῶν κεφαλαίων τοῦ δευτέρου τῶν
θησαυρῶν· " ἴδιον δὲ πάντως τὸ πνεῦμα τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ καὶ ἔσωθεν ὑπο-
„ στατόν.„ Ἐν ἄλλῳ πάλιν· "νομοθετοῦντος τοιγαροῦν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐν
„ αὐτῷ καὶ ἐξ αὐτοῦ φυσικῶς ὑπάρχον τὸ πνεῦμα αὐτοῦ νομοθετεῖ. Καὶ πά-
„ λιν ἐν ἄλλῳ· ὡς γὰρ ἐκ τῆς οὐσίας ὑπάρχον τοῖς τοῦ χορηγοῦντος αὐ-
„ τὸ τοῖς ἁγίοις, Χριστοῦ δηλαδή.„ Καὶ αὖθις ἐν ἑτέρῳ· "ἀνάγκη λοιπὸν
„ ἐκ τῆς οὐσίας ὁμολογεῖν ὑπάρχειν αὐτὸ τῆς τοῦ υἱοῦ καὶ θεοῦ, πᾶσαν
„ αὐτοῦ τήν τε δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἔχον.„ Καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ· "οὐδε-
„ μίαν ἄρα φύσεως οἶδεν ὁ Παῦλος διαφορὰν τῆς τοῦ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύ-
„ ματος, ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ φυσικῶς ὑπάρχον, τῷ τῆς κυριό-
„ τητος ὀνόματι καλεῖ.„ Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ· "ἀνάγκη τὸ πνεῦμα ἐκ τῆς οὐ-
„ σίας ὑπάρχειν ὁμολογεῖν τοῦ υἱοῦ.„

quidem inter homines gloriae apex, ait. « Baptizantem dicit Iesum in igne et Spi-
» ritu sancto, non alienum profecto in baptizatos immittens, servi instar et admi-
» nistri, sed tamquam suapte natura Deum cum sublimissima potestate, nempe ex
» se ipso, et sui proprium. Et paulo post. Solvens peccato obnoxium, proprio mox
» inungit Spiritu, quem mittit quidem tamquam ex Deo Patre ipsum Verbnm, et
» ex propria in nos profundit essentia. » In secundo thesaurorum libro, cuius ti-
tulus est: quod ex essentia Patris et Filii Spiritus sanctus sit, ait. «Cum ergo Spiritus
» sanctus in nos adveniens, conformes nos faciat Deo; prodit autem ex Patre et Fi-
» lio; hine constat eum esse de divina substantialiter essentia, in ipsa et ex ipsa
» prodeuntem: quemadmodum nempe ex hominis ore decurrit spiritus; quamquam
» hoc exile est nec magni faciendum exemplum: cunctis enim supereminet Deus.
In uno capitulorum secundi thesaurorum libri. « Proprius omnino est Spiritus sub-
» stantiae Filii, neque extra subsistens. In alio rursus. Cum ergo leges tradit Chri-
» stus, Spiritus utpote in illo et ex illo naturaliter existens, aeque leges tradit.» De-
nuoque in alio. « Tamquam ex substantia illius existens, qui ipsum sanctis largitur,
» Christi scilicet. » Adbuc in alio. « Necesse proinde est eum de substantia Dei Filii
confiteri, omni eiusdem virtute et efficacia praeditum.» Tum et in alio. « Nullam
» sane Paulus naturae differentiam agnoscit Filii et sancti Spiritus; sed ceu ex ipso

ξβ'. 'Ο τῆς 'Ραϊθοῦ πρεσβύτερος θεοδώρητος ὄντως Θεόδωρος, περὶ τῶν
καθ' ἡμᾶς ὀρθῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων θεολογῶν, φησί. "Τοῦ δὲ σώμα-
,, τος τὸ ἰδίωμα λαβόντες ὡς παράδειγμα, τὴν ἀλληλουχίαν τῶν θείων ὑπο-
,, στάσεων παρεστήσαμεν, διὰ τῆς τῶν μελῶν ἀναλογιάς τε καὶ εἰκασίας·
,, ταύτῃ γὰρ καὶ πνεῦμα στόματος αὐτοῦ, δηλονότι τοῦ θεοῦ τὸ πνεῦμα τὸ cod. f. 36. b.
,, ἅγιον λέγεται, στόματος ὄντος τοῦ μονογενοῦς, καὶ πνεῦμα πάλιν ἐξ αὐ-
,, τοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ ἀποστελλόμενον οὐ μόνον παρὰ πατρὸς, ἀλλὰ καὶ
,, παρὰ τοῦ υἱοῦ.,, Καὶ μετά τινα· καὶ μὴν ὁ κύριος ἐξ ἑαυτοῦ δεικνὺς αὐ-
,, τὸ ὑπάρχειν, ἐμφυσῶν τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε· λάβετε πνεῦμα ἅγιον.,, 'Ο
τῶν τῆς ἐκκλησίας διειδῶν ναμάτων ἀνεξάντλητος πομὸς, ὁ χρυσόφωνος 'Ιω-
,, άννης ἐν τῷ λόγῳ τῷ εἰς τὴν ἀνθρώπησιν τοῦ κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χρι-
στοῦ, καὶ εἰς τὸ ἑκάστῳ κλίματι ἐφεστήκεσαν ἄγγελοι, οὗ ἡ ἀρχὴ, ὄντως
ἡμῖν ἐπεφάνη ἡ τοῦ θεοῦ χάρις, φησίν· "ἦλθεν ὁ Χριστὸς πρὸς ἡμᾶς, ἔδω-
,, κεν ἡμῖν τὸ ἐξ αὐτοῦ πνεῦμα, καὶ ἀνελάβετο τὸ ἡμέτερον σῶμα. 'Εν τῷ
περὶ τῶν δύο διαθηκῶν λόγῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ, θεὸν δὲ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν δε-
δηλώκασιν ἐξ ἀρχῆς νόμος καὶ προφῆται, φησί· "διὰ γὰρ τὸ γενέσθαι ναὸν
,, τῆς θείας δυνάμεως τὸ σῶμα τοῦ κυρίου τὸ θεοφόρον, γίνῃ καὶ σὺ ναὸς
,, καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ· δέχῃ γὰρ ἐκπεμπόμενον παρ' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα· ὡς
,, οὖν Χριστὸν ἐπιγνοὺς, ἐπέγνως θεὸν, οὕτω πνεῦμα Χριστοῦ δεξάμενος,
,, ἐδέξω θεόν. "'Εν τῷ πρώτῳ προφυλακτικῷ [1]) οὗ ἡ ἀρχὴ, ἐπειδὴ τῷ ἀγαθῷ
προσερχόμεθα, φυλάσσεσθαι δεῖ τὸν ἀντιπράσσοντα τῷ ἀγαθῷ διάβολον,
φησί· "καὶ οὕτως ἡμᾶς φυλάξοι τὸ παρὰ Χριστοῦ πνεῦμα εἰς τὴν ἡμέραν
,, τῆς μελλούσης ἀπολυτρώσεως.,,

» et in ipso naturaliter existentem, dominationis nomine appellat.» Pergit dicere in alio. « Necesse est Spiritum ex Filii substantia confiteri. »

62. Raithi presbyter a Deo vere datus Theodorus de rectis nostris veritatis dogmatibus theologice disserens ait. « Corporis proprietatem in exemplum sumentes, mu- » tuam connexionem divinarum personarum adseruimus a membrorum proportione » et assimilatione. Sic enim Spiritus etiam oris eius, id est Dei Spiritus sanctus di- » citur, cuius Unigenitus os est; et Spiritus item ex ipso procedens et missus non » a Patre tantum sed etiam a Filio. Et nonnullis interiectis. Et quidem Dominus, » ut ex se ipso demonstraret illum existere, insufflans in discipulos aiebat: accipite » Spiritum sanctum. » Limpidorum ecclesiae fluentorum inexhausta scaturigo Iohannes auriloquus in oratione de incarnatione domini nostri Iesu Christi, et de eo quod unicuique regioni praefecti sint angeli, quae incipit: « vere nobis apparuit gratia Dei, ait: « venit Christus ad nos, dedit nobis qui ex ipso est Spiritum, et corpus nostrum » assumpsit. » In oratione de duobus testamentis, quae incipit: unum eundemque Deum ostenderunt ab initio lex et prophetae, ait. «Quandoquidem factum est tem- » plum divinae virtutis corpus deiferum, fis tu quoque templum ad similitudinem » eius; recipis enim emissum ab eo Spiritum. Sicut ergo Christo agnito, Deum agno- » visti, ita Spiritu Christi recepto, Deum recepisti. » In prima prophylactica, cuius

1) Quaerant eruditi per otium de huius orationis, immo plurium orationum, titulo.

ξγ'. Ἡ ἄγκυρα τῶν ὀρθῶν δογμάτων ὁ θεοφανέρωτος Ἐπιφάνιος ἐν τῇ βίβλῳ τῇ καλουμένῃ ἀγκυρωτῷ φησί· "τὸ πνεῦμα ἀκατάληπτον οὐκ ἀλλό-
,, τριον πατρὸς καὶ υἱοῦ, οὐδὲ συναλοιφή ἐστι πατρὸς καὶ υἱοῦ.,, Καὶ μετ' ὀλίγα· "πνεῦμα ἅγιον οὐ συνάδελφον, οὐ πατράδελφον, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς οὐ-
,, σίας πατρὸς καὶ υἱοῦ· καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ μονογενὴς λέγει τὸ πνεῦμα τοῦ
,, πατρὸς, καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψε-
,, ται.,, Καὶ μετά τινα· "ἀλλ' ἐρεῖ τίς· οὐκοῦν φαμὲν δύο εἶναι υἱούς; καὶ
cod. f. 37. a. ,, πῶς μονογενής; μενοῦν γε σὺ τίς εἶ ὁ ἀντιλογιζόμενος τῷ θεῷ; εἰ γὰρ
,, τὸν υἱὸν καλεῖ τὸν ἐξ αὐτοῦ· τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα τὸ παρ' ἀμφοτέρων· ἃ
,, μόνον πίστει νοούμενα ὑπὸ τῶν ἁγίων φωτινὰ, φωτοδότα, φωτεινὴν τὴν
,, ἐνέργειαν ἔχει. Καὶ πρό γε τούτων· ἀμφότερα κατοικεῖ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ
,, δικαίῳ, ὁ Χριστὸς καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ· εἰ δὲ Χριστὸς ἐκ τοῦ πατρὸς πι-
,, στεύεται Θεὸς ἐκ Θεοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ Χριστοῦ, ἢ παρ' ἀμφοτέ-
,, ρων, ὡς φησὶν ὁ Χριστὸς, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ οὗτος ἐκ
,, τοῦ ἐμοῦ λήψεται. Καὶ πάλιν· πνεῦμα ἅγιον, πνεῦμα ἀληθείας, ἐστὶ φῶς
,, τρίτον πατρὸς καὶ υἱοῦ. "Καὶ μετὰ βραχέα· "ὃν γὰρ τρόπον οὐδεὶς ἔγνω τὸν
,, πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς, οὐδὲ τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὕτω τολμῶ λέγειν,
,, ὅτι οὐδὲ τὸ πνεῦμα εἰ μὴ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς παρ' οὗ ἐκπορεύεται, καὶ
,, παρ' οὗ λαμβάνει· καὶ οὐδὲ τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ
,, δοξάζον ἀληθῶς, τὸ διδάσκον τὰ πάντα, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ.,,
Καὶ μετά τινα· "τοίνυν πατὴρ ἦν ἀεὶ, καὶ υἱὸς ἦν ἀεὶ, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ
,, τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ πνέει.

initium: quoniam ad bonum accedimus, cavere oportet ab adversario boni diabolo, ait. «Atque ita nos custodiat qui a Christo est Spiritus in diem redemptionis futurae.»

63. Ancora rectorum dogmatum, a Deo datus Epiphanius in libro qui dicitur ancoratus ait: «Spiritus incomprehensibilis hand alienus a Patre et Filio, neque tamen » commixtio est Patris ac Filii.» Et paulo post. «Spiritus sanctus non est confrater, » non est patris frater, sed ex eadem substantia Patris ac Filii. Namque et ipse Uni- » genitus dicit Spiritum Patris, et ex Patre procedentem, et quod de meo accipiet.» Et nonnullis interiectis. «Sed dicet aliquis: num igitur dicimus duos Filios? quomodo » ergo Unigenitus? Sane tu qnis es, qui Deo contradicis? Nam si Filium appellat qni » ex ipso est, Spiritum autem sanctum eum qui est ex ambobus.» Quae quidem cum » fide intellecta a sanctis, lncida, illnminantia, splendidam habent operationem.» Et ante praedicta. « Ambo in homine habitant iusto, Christus et Spiritus eius. Quod si » Christus ex Patre creditur Deus de Deo, Spiritus quoque ex Christo, vel ex ambo- » bus, ut Christus dicit, qui ex Patre procedit, et hic de meo accipiet.» Et rursus. « Spiritus sanctus, Spiritus veritatis, lumen tertium est a Patre et Filio.» Et post pauca. «Quemadmodum enim nemo novit Patrem nisi Filius, nec Filium nisi Pater; » sic audeo dicere, ne Spiritum quidem nisi Pater et Filius a quo procedit et a quo » accipit. Sed neque Filinm ac Patrem nisi Spiritus Sanctus, qui vere glorificat, docet » omnia, qui est a Patre Filioque.» Et aliquot interpositis. «Ergo Pater erat semper, » et Filius erat semper, et Spiritus sanctus ex Patre Filioque spiratur.»

ξδ'. Ὁ θαυματουργὸς Γρηγόριος Νεοκαισαρείας ἐπίσκοπος, ἐν τῷ λόγῳ οὗ ἡ ἀρχὴ, ἔχθιστοι καὶ ἀλλότριοι τῆς ἀποστολικῆς ὁμολογίας οἱ τὸν υἱὸν ἐξ οὐκ ὄντων λέγοντες, φησί· "τοῦ κυρίου ὁ πατὴρ ἀρχὴ ἀϊδίως αὐτὸν γεν-
„ νήσας· καὶ πρωτότυπος τοῦ πνεύματος ὁ κύριος. Ὁ τῇ ὁμοφροσύνῃ πλέον ἢ τῇ ὁμωνυμίᾳ τῷ προλεχθέντι συνδούμενος, Φεραυγὴς τῶν Νυσσαέων λαμπτὴρ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς Εὐνόμιον ἀντιρρητικῶν, οὗ ἡ ἀρχή, οὐκ ἦν ὡς ἔοικε τὸ πάντας ἐθέλειν εὐεργετεῖν, φησὶν οὕτω περὶ τὸ τέλος· "εἰ μέν τινα χρονικὴν
„ ἔμφασιν ὑπερετίθει τῆς τοῦ μονογενοῦς ὑποστάσεως ὁ τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ
„ μόνῳ τῷ τῆς αἰτίας λόγῳ προθεωρῶν, εἰκότως ἂν ὁ τῆς ἀϊδιότητος ἡμῖν
„ περὶ τοῦ υἱοῦ λόγος ἐκινδυνεύετο. Καὶ μετά τινα· "ὥσπερ συνάπτεται τῷ πα-
„ τρὶ ὁ υἱὸς κατὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ εἶναι ἔχων, οὐχ ὑστερίζει κατὰ τὴν ὕπαρξιν, cod. f. 37. b.
„ οὕτω πάλιν καὶ τοῦ μονογενοῦς ἔχεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπινοίᾳ μόνῃ
„ κατὰ τὸν τῆς αἰτίας λόγον προθεωρουμένου τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως.„
Τὸ μέγα τεῖχος τῆς εὐσεβείας ὁ πολύαθλος Ἀθανάσιος ἐν τῷ περὶ τῆς ἐνσάρκου ἐπιφανείας τοῦ θεοῦ λόγου, οὗ ἡ ἀρχὴ, οἱ κακοτέχνως τὰς θείας· γραφὰς βουλόμενοι νοεῖν, φησίν· "αὐτὸς γὰρ αὐτὸ ἄνωθεν ἔπεμπεν ὡς θεός· καὶ αὐ-
„ τὸς αὐτὸ κάτωθεν ὑπεδέχετο ὡς ἄνθρωπος· ἐξ αὐτοῦ οὖν εἰς αὐτὸν κατῄει·
„ ἐκ τῆς θεότητος αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ. Ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ· οἶδε
„ γὰρ παρὰ θεῷ πατρὶ ὄντα τὸν υἱὸν τὴν πηγὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος.„

ξε'. Ἔχεις οὖν, ὦ φίλον ἀκροατήριον, πρὸς ὑμᾶς γὰρ τὸ τοῦ λόγου πρόσωπον ἀφορᾷ τοὺς κατὰ καιρὸν ἐντευξομένους αὐτῷ, καὶ δικασομένους ἀπροσπαθῶς τὰ ἐξ ὧν ὁ παρὼν τούτῳ κατεσπουδάσθη ἀγών· εἰ καὶ πρὸς τοὺς ἀν-

64. Thaumaturgus Gregorius, Caesareae episcopus, in oratione quae incipit: infestissimi et ab apostolica confessione alieni, qui Filium ex non extantibus ortum dicunt, ait. « Domini principium Pater est, qui aeternaliter ipsum genuit; et pro-
» totypus Spiritûs Dominus est. » Ille qui concordia magis sententiae, quam nomine, praedicto Gregorio coniunctus est, splendidum inquam Nyssenorum luminare, in primo adversus Eunomium antirrhetico, cuius initium: fieri, ut videtur, non potest, ut quis de omnibus bene mereri velit, sic ait circa finem. « Si temporalem ali-
» quam intercapedinem Filii personae apponeret is qui Patrem ante Filium sola cau-
» sae ratione considerat, merito sane sempiternitatis doctrina nobis periclitaretur. »
» Et post aliqua. « Sicut coniungitur Patri Filius, quatenus ab illo existentiam ha-
» bet, neque tamen posterior existentiâ est; ita vicissim ad Unigenitum se habet Spi-
» ritus sanctus, dum Filius mente tantum secundum causae rationem consideratur
» ante Spiritus personam.» Magnus orthodoxiae murus, patientissimus Athanasius, in oratione de Verbi Dei in carne apparitione, cuius initium: qui malitiose divinas scri-
» pturas volunt intelligere, ait. « Ille enim ipsum (Spiritum) superne misit uti Deus;
» et idem ipsum inferne suscipiebat, uti homo. Ex ipso igitur in eundem veniebat,
» ex divinitate eius in eiusdem humanitatem. » In eadem oratione. Namque sciebat
» apud Deum Patrem esse Filium sancti Spiritus fontem.»

65. Habetis igitur, o dilecti auditores, ad vos enim huius sermonis quasi facies conversa est, qui per tempora hunc legetis, puroque a perturbatione animo ea expendetis

τικαθισταμένους νόμῳ διαλέξεως ὀλιγοεποῦς ἐνατενίσας φθάνει τι πρὸς βραχύ· ἔχεις ὦ ἀῤῥεποῦς κριτήριον διαγνώσεως, πρὸς τοῖς ἀρχῆθεν ἀπὸ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ χρόνου παρατεθεῖσι, καὶ τὰς ἱερὰς τῶν πατέρων θεηγορίας, τὰς περὶ θεοῦ θεοπνεύστους ἐκφαντορίας, τὰς φωτοφανεῖς καὶ ἀριδήλους διασαφήσεις, καὶ θεοκροτήτους εἰσηγήσεις καὶ διδαχάς· μεθ᾽ ὧν καὶ δι᾽ ἃς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἕνωσιν ἐνηγκαλισάμεθα, εἰ καὶ ταύτας ὀλίγας ἐκ συχνῶν καὶ οὐ μετρητῶν, καὶ σχεδὸν ἀπειροπληθῶν παρηγάγομεν. Ἐῶ γὰρ τὰ κατὰ τῶν προδηλοτέρων ἐκ τῶν ἐναπολειφθεισῶν φάναι νεανιεύματα τῶν πυρὸς μένος πνεόντων ζήλῳ τοῦ συστῆσαι κακίαν, οὓς ὁ πρὸ ἡμῶν, καὶ οὓς ὁ νῦν αὖθις καιρὸς ἐσχεδίασε, τὰς προσθέσεις καὶ ἀφαιρέσεις, τὰς συγκοπὰς καὶ ἀποκοπὰς, ἐξ ὧν αἱ παραφθοραὶ τῶν κειμένων ῥημάτων καὶ ἐννοιῶν ἐπιγί- [cod. f. 38. a.] νονται· ἐῶ ταῦτα φάναι καὶ διηγήσασθαι· πλὴν ὁ εἰδὼς ὁ πρὸ μικροῦ δεδρακὼς ἐφ᾽ ἡμῶν κατεφάνη, τῶν τις ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς λογάσι δοκούντων λογιότητι ἐνσεμνύνεσθαι ἐπὶ τῇ τῆς εἰς τὸ πάτερ ἡμῶν ὁμιλίας τοῦ θεοφόρου πατρὸς Νύσσης θεοσόφῳ θεολογίᾳ παλαιᾷ τινὶ βίβλῳ τῶν ἐκκρίτων καὶ εὖ ἠσκημμένων ἐμπεριεχομένης, καὶ τὴν ἐπὶ τούτῳ γενομένην παρασημείωσιν, ἐξ ὧν ὁ τοιοῦτος χείλεσιν οἰκείοις τυγχάνει διωμολογηκώς· εἶδεν ὃ λέγω· καὶ οὐδὲ δυσπιστίαν ἐντεῦθεν ἕξει πρὸς τὰ λοιπὰ, ἐντετυχηκώς· καὶ μᾶλλον εἰ γένοιτο καί τισι συγγράμμασι περὶ τούτων διαλαμβανομένοις, τῶν τινῶν πρὸ ὀλίγου μετηλλαχότων τὸ ζῆν, ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀξιοπρεπείᾳ περιβοήτων καὶ ἑτέρων συνεξεταζομένων ἡμῖν· ἔχεις τὰ διαγγελθέντα καθ᾽ ὅσον. οἷόν τε κατ᾽ ἐπιτομήν 1).

quorum causa praesens concertatio elaborata fuit; si ea certe potest contra adversarios, quantum pusillae disputationis ratio patitur, brevi saltem tempore oculos attollere. Habes, o non praeiudicatum iudicii tribunal, praeter prisca argumenta ab historia et tempore suppeditata, sacras quoque patrum locutiones, et divinitus inratas de Deo explanationes, lucidas perspicuasque declarationes, superno favore compositas institutiones atque doctrinas, cum quibus et per quas ecclesiarum unionem amplexi sumus; etsi pauca ex obviis immodicisque multis attulimus et prope innumerabilibus. Mitto ea dicere, quae adversus publica nobis relicta monumenta iuveniliter ausi sunt homines igneam iram spirantes, ob confirmandae nequitiae zelum, quos et superior et haec nostra aetas protulit, nempe (in codicibus) additiones, subductiones, elisiones, truncationes, unde textuum sensuumque corruptiones natae. Mitto, inquam haec dicere et singillatim enarrare. Verumtamen est qui novit, vir quidam in ecclesiastica dignitate constitutus, doctrinaque clarus, qui nobis patefecit quod ipsemet paulo ante egerat in theologica de oratione dominica homilia theophori patris Nysseni, veteri cuidam nobilique et bene elaborato codici commendata: cuius rei adnotatio facta illic fuit, quantum ille ore proprio confessus fuerat. Scit ipse quod dico; neque aegre credentur reliqua quae forte quis leget, si praesertim incidat in quaedam de his disserentia scripta nonnullorum, qui paulo ante e vivis excesserunt,

1) Dixit hactenus Metochita de famosa illa corruptione a schismaticis in Nysseni supradictam orationem invecta, de qua nos quoque disseruimus copiose in huius novae bibliothecae tomo IV.

ξϛʹ. Καὶ δὴ πρὸς τὰ ἑξῆς τῆς ὑποθέσεως βαίνοντες, παρὰ τὰς ῥηθείσας φαμὲν ῥήσεις τὰς πατρικὰς, καὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς ἄνωθεν ἀπὸ τῆς ἱστορίας διειλημμένα· ὅσα καὶ θεοφιλῆ τὴν εἰρήνην ἦμεν ἐνστερνιζόμενοι, καὶ μηδὲν ἄλλο στρέφοντες ἐν τῇ συνειδήσει, ἢ ὅ τι πρός τε Θεὸν, πρός τε τὴν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων κατὰ τὴν χριστώνυμον πολιτείαν κυβέρνησιν, τὸ ἀγαθὸν αὕτη κέκτηται καὶ εὐπρόσδεκτον. Ἀλλ' οἱ ἀντιδοκοῦντες τὸ πλῆθος ἑτοιμοῤῥεπὲς εὑρηκότες πρὸς τὸν οἰκεῖον σκοπὸν, διϊστῶντες ἦσαν αὐτοὺς ὁσημέραι καὶ μεγάλα δεινὰ ἐπὶ ἐξουθενώσει τοῦ ἔργου ταῖς ἁπάντων ἐνσπείροντες ἀκοαῖς, καὶ μᾶλλον ἡ αὐθομαίμων τοῦ αὐτοκράτορος κορυφαῖος ἦν εἰς τοῦτο καὶ προεξάρχουσα λόγοις οἷς προϋπεφωνήσαμεν· καὶ ἵν' ἐπιτροχάδην ἐρῶ, ἀφορμῆς δραξάμενοι ταύτης, οἱ κατὰ διαφόρους αἰτίας καὶ λόγους μὴ προσκείμενοι τῷ κρατάνακτι (φείδομαι δ' ὅσον ἐπὶ τούτῳ σύνοιδα ἐξαγγεῖλαι, μή ποτε δόξαιμι λέγειν ταῦτα καὶ γράφειν διὰ τὴν σφῶν καθ' ἡμῶν ἐναντίωσιν· cod. f. 39. b. εἰ δὲ καὶ ἀνθρώπους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸν ἀλάθητον λάθοιεν ὀφθαλμὸν τὰ πολυτρόπως σφίσιν ἐξυφανθέντα, καὶ νῦν ἐπισυσκιαζόμενα) εἰς τοσοῦτον δὲ τῆς ταραχῆς ἐπιτεχνῶνται καὶ διαστάσεως, καὶ τοσαύτας δυσφημίας κατὰ τοῦ κρατοῦντος ἐγείρουσιν, ὡς αὐτὸν ἐρεθίσαι τοῦ προσηνῶς φέρεσθαι πᾶσιν ἀφέμενον, ἐφ' ᾗπερ εἰρήνῃ μεταχειριζόμενος ἦν, χρήσασθαι καὶ τῇ δυναστείᾳ· ἐμοὶ μὲν οὐκ ἐπαινετῶς· οὐ γάρ τι τῶν αὐτῆς δέον ἂν λογισαίμην ποτὲ, ἀλλὰ βουλοίμην ἐν πᾶσι τῶν δεόντων, ὅσα καὶ θειοτέρων εἰσὶν, οἴκοθεν ἕκαστον καὶ αὐθαιρέτως ἰέναι, μετὰ τὸ τὴν ὑποθημοσύνην αὐτῶν γενέσθαι καὶ τὴν παραίνεσιν παρὰ τοῦ εὖ εἰδότος καὶ ἡγεῖσθαι λαχόντος· εἰ δὲ μὴ, ἐᾶσθαι

quique erant sapientia et sanctimonia celebres, qui nobiscum ea de re quaestionem instituerunt. Habes quae annunciavimus quanta fieri potuit brevitate exposita.

66. Nunc ad reliquam argumenti nostri materiam accedentes; nos quidem propter dictas patrum auctoritates, et ea quae antiquitus atque ab initio historia continet, tamquam Deo gratam pacem amplexi sumus; nihil aliud intra conscientiam versantes, nisi Deum, et humanarum rerum iuxta christianam politiam regimen, cuius causa pax illa bona erat et acceptabilis. Verumtamen adversarii populum proclivem ad ipsorum scopum nacti, discordiam partium quotidie fovebant, magnaque et gravia ob opus disturbandum ad omnium aures occinebant: praesertim vero imperatoris soror, ducem se in his praebebat, ob eas quas supra diximus rationes. Atque ut cursim loquar, hac ansa arrepta, qui varias ob causas et rationes bene erga imperatorem non erant affecti (parco autem quae scio hac de re patefacere, ne haec dicere videar et scribere propter ipsorum erga nos repugnantiam; at vero etiamsi forte hominum, Dei tamen vigilem oculum non effugient) hi inquam tantum tumultus seditionisque, totque diffamationes contra principem suscitarunt, ut eum impulerint quô suam erga omnes benignitatem omitteret qua pacem reducere aggressus fuerat: immo et regali potentia iam illam urgere coepit; quod ego minime censeo laude dignum: neque enim id inter officia debita reputo; sed velim omne officium, et praesertim sanctiora, a singulis sensu intimo et voluntario peragi, non sine tamen monito et adhortatione illius qui recte sit imbutus, et negotii ducatum sortitus: secus vero eum qui nolit, suo arbitrio esse

τὸν μὴ αἱρούμενον· καὶ εἰ πάντες μὴ αἱροῖντο, παραχωρεῖσθαι· καὶ οὕτω γὰρ ὁ πιστὸς ἰσεῖται τῷ εὖ ὑποθεμένῳ καὶ μὴ ἀνύσαντι· κἀγὼ μὲν ὡς ἔχω περὶ τούτου γνώμης, οὕτω φιλαλήθως καὶ ἀποφαίνομαι. Ὁ δὲ πολὺς ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ βασιλέων ὄντως μεγαλουργότατος, πρὸς τῷ καὶ οὕτως ἐπὶ τῷ ἔργῳ διατεθῆναι καταναγκάζεται, τὸ αὐτοῦ συνορῶν πρὸς τῷ κατὰ ψυχὴν ἀζημίῳ λυσιτελές· κἀντεῦθεν ζήλῳ τῷ ὑπὲρ τοῦ οἰκείου λάχους κατορθῶσαι τοῦτο περὶ πλειόνος ἐφιέμενος.

ξζʹ. Οὐκ ἦν δὲ ἄρα τῷ τῶν ζιζανίων σπορεῖ πρὸς τηλικοῦτον ἀνασχέσθαι σύνδεσμον κοσμικόν· τοῦτο γὰρ ὅσον ἐν χριστωνύμοις ἡ γενῶν ἑκατέρων περὶ ὧν τὸ λέγειν συνάφεια, τῷ μηδ' ἐπὶ δυσὶ προσώποις ἑτέρως ἀνεχομένῳ τὴν τῆς ὁμοφροσύνης ὁρᾷν εἰλικρίνειαν· τῷ τοι καὶ ἐξ ὑποβολῆς δραστικωτέρας αὐτοῦ μᾶλλον οἱ ἀντιπαρατάττοντες διεγείρονται, πρὸς μὲν φανερᾶς διαλέξεως ὅρους οὐκ ἔχοντες λέγειν, καὶ τὸ σφίσι δοκοῦν συνιστᾷν· ἄλλως δὲ τῇ τῶν πολλῶν προλήψει θαῤῥοῦντες, καὶ σύντροχα ταῖς ἐξ αὐτῆς ὑπονοίαις ὑποσπείροντες· εἴ τι καὶ βούλοιντο πανταχοῦ, καὶ ὡς τὸ πᾶν τοῦ δρωμένου δυναστείᾳ τοῦ κυριαρχοῦντος ἐστὶ, πᾶσιν ὑποτιθέντες, μηδέν τι τῶν ἐνεκτῶν, ἀλλ' εἴ τι τῶν ἀπευκταίων καὶ ἀπηγορευμένων ἐπιφερόμενον· καὶ
cod. f. 20. a. ἐφεξῆς προφοιβασμοὶ τούτοις, καὶ καραδοκία καιροῦ δρᾶσαι τὰ αὐτοῖς καταθύμια· καὶ μελέται συχναὶ καὶ βαθεῖαι κατὰ τῶν ἡγησαμένων τοῦ πράγματος ὑψηλῶν καὶ οὐρανίων ἀνδρῶν, καὶ ἡμῶν αὐτῶν τοῦτο προσηκαμένων λόγοις οἷς παρεστήσαμεν, ἁπλοϊκῶς πορευομένων, καὶ μηδὲν ἄλλο εἰδότων, ἢ ὅτι θεοφιλὲς αὐτῷ καὶ συνοῖσον, καὶ παρὰ τοῦτο στεργόντων εὐθύτητι συνειδήσεως. Καὶ γοῦν τὸ μετὰ ταῦτα προσδοκώμενος αὐτοῖς καιρός· καὶ ὁ μὲν φιλευσεβὴς στεφηφόρος, τὸ μέγα τῶν Αὐσόνων καὶ ἀκατα-

permittendum; et si forte omnes nolint, aeque siuendum. Nam sic merces erit bene volenti, licet scopum non adsequenti. Et ego quidem prout hac in re opinor, sic veritatis amore pronuncio. At magnus ille vir et principum strenuissimus ad negotium ita conficiendum adigitur, suum spectans, dum animam pariter facit indemnem, emolumentum. Atque hinc zelo, qui praeter eius conditionem erat, ad absolvendum negotium impensissime incumbit.

67. Sed enim futurum haud erat, ut zizaniorum sator tale tantumque pateretur mundiale concordiae vinculum, nempe duarum christianarum gentium coniunctionem qui ceteroqui ne inter duos quidem homines pati sinceram concordiam vellet. Quamobrem vehementiore potius eius impulsu adversarii excitantur. Et publicas quidem disputationes adgredi non audebant, suamque sententiam adserere: multorum alioqui praeiudicio confidentes, et congruas huic opiniones, et quicquid denique libitum erat disseminantes; et quod omnia agerentur principis praepotentia cunctis suadentes, et nil tolerabile nil nisi detestabile inveheretur. Hinc de his vaticinia, et idonei temporis ad sua splendida vota expectatio, et consilia frequentia atque arcana contra negotii duces excelsos caelestesque viros; et contra nos ipsos qui rei favebamus, rationibus quas retro exposuimus, simpliciter agentes, nec aliud quicquam praeter Deo gratum, et utile, ideoque recta nostra conscientia contenti. Ecce autem post haec, expectatum ab

γώνιστον ἔρεισμα, νόμῳ φύσεως ὑποκύπτει, τὰ τῇδε λιπὼν, καὶ πρὸς Θεὸν ἐκδημήσας, ἢ μᾶλλον ἐνδημήσας, εἰπεῖν οἰκειότερον· οἱ δὲ ταῖς εἰς τοῦτο καθημέραν ἐλπίσι τρεφόμενοι, τυχόντες ἧς ἀδείας ἱμείροντο, πρῶτα μέν τὸν χαριτώνυμον ἐν πατριάρχαις, καὶ πολυειδέσι χαρίτων ὡραιότησι φαιδρυνόμενον, τοῦ οἰκείου θρόνου κατάγουσιν, ὥς τινα τοῦτο καταβαλόντες θεμέλιον, τῶν ὧν ἔμελλον ἀθεμίτων ἔργων ἐπὶ καταστροφῇ τῆς ἐκκλησίας τεκτήνασθαι· εἶτα τὸν τὴν πατριαρχικὴν καθέδραν μεθέντα παρὰ τὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως πραγματείαν, ἐκ τρόπων καὶ λόγων, ὧν ἀμυδρῶς φθάσαντες ἐνεφήναμεν, ἐπ' αὐτῆς πάλιν ἀνάγουσιν, οὐχ ἵνα αὐτός τι τῶν γλιχομένων τοῖς ἀναγαγοῦσιν ἐργάσηται, πῶς γάρ; ὅς γε παρὰ τοσοῦτον τοῖς ζῶσιν ἐγκατελέγετο, παρόσον πνέων ὡρᾶτο, καὶ μόνον ἐπὶ τῆς κλίνης, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς ἐστιν ὅτε ὑπανοιγνὺς, καὶ μόλις που καὶ βραδέως ἡνίκα πολλὴ χρεία καὶ κατεπείγουσα φωνὴν ἀφιεὶς οὕτω βραχυσύλλαβον καὶ λεπτὴν, ὡς μηδὲ σχεδὸν ἐξακούεσθαι, τὰ δ' ἄλλα νεκρὸς ὑπάρχων καὶ ἀνενέργητος· ἀλλ' ἵν' οὕτως ἐκ προσώπου δῆθεν αὐτοῦ τὰ δοκοῦντα τῇ σφῶν κακίᾳ τελέσωσι· καὶ ἦν ἂν αὐτοῖς συμφέρον κατὰ πολὺ, τἀληθὲς γὰρ εἰρήσεται, τούτου γὰρ ἡ ἀποκρυβή μοι ἀπόμοιρος, εἴ γε ὁ ἀναχθεὶς οὗτος ἐῤῥωμένος ἦν ὁπωσοῦν, καὶ πρὸς ὀλίγον ἐνεργὸς καὶ κινούμενος, εἶρξε γὰρ ἂν αὐτῶν τὴν ἄλογον μανίαν δήλην γενέσθαι, τῶν πολλῶν ἐπισχῶν αὐτοὺς καὶ μεγάλων ἀτοπημάτων, ἃ δρᾶσαι προάγονται· οἷα μὴ ὑπενδοὺς πρὸς αὐτὰ ἔκ τε τοῦ γήρους καὶ τῆς μοναδικῆς πολιτείας, ᾗ συνεβίῳ ἔχων, εἰς τοιαῦτα μὴ παρασύρεσθαι· εἰ καὶ ἄλλως ὡς ἐδηλώθη, ἐν τοῖς μικρὸν βαθυτέρου δεομένοις νοὸς τὰ πολλὰ ἦν ὑπαγόμενος. cod. f. 30. b

ipsis tempus adfuit: nam religionis amans imperator, grande Ausonum et inexpugnabile munimen, naturae legi cessit, et humana derelinquens, ad Deum migravit, vel ut verius dicam, in eo conquievit. Qui autem qnotidiana spe alebantur, adepti quam optaverant securitatem, primo quidem Iohannem patriarcham, de gratiae scilicet nomine dictum, et vario gratiarum genere ornatnm, sede sna deiiciunt, hoc veluti praeiacientes fundamentum impiorum quae machinabantur operum ad ecclesiae subversionem. Deinde illum (Iosephum) qui patriarchalem cathedram dimiserat ob ecclesiasticae unionis tractatum, iis modis causisque quas breviter supra innuimus, rursus in illa collocant; non ut illis optatum aliquid faceret; qui enim posset? qui eatenns tantum inter vivos censebatur, quatenus spirare cernebatur, in lecto semper iacens, oculos identidem aperiens; et vix interdum, gravi et urgente necessitate coactus, vocem emittens tam paucorum verborum et tam exilem, ut paene non audiretnr; cetera mortuus et actione carens; sed ut ita per eius personam propriae malitiae desideria explerent. Qui hominis status multum iis proderat: vere enim dicam, idque celare prorsus denego; si hic revocatus ad sedem aliquantnlum valuisset, et parum quid agere aut semet commovere potuisset, vetiturum fore quominus illorum vesania foras erumperet; et a multis magnisque quae acturi erant facinoribus prohibiturum; neque propter senium monasticamque cui assuetus erat vitam cedens, ad haec se pertrahi sivisset. Quamquam, ut iam ostendimus, in rebus quae paulo altiorem mentem postulabant, circumagi saepe solebat.

ξη'. Ἀλλ' οὐκ ἦν αὖθις ἐξ ἀντιθέτου τὰ συλληφθέντα σφίσι μη προαχθῆναι εἰς φῶς, ἔνθέν τοι καὶ σχεδιάζουσιν ἐντεῦθεν ἀρξάμενοι, ὡς ἐξ αὐτοῦ δῆθεν τοῦ ἔτι ἐμπνέοντος νέκυος ἀπόφασιν ἔγγραφον καθαιρέσεως, ἣν ἀνάῤῥησιν ἐγὼ μᾶλλον καλῶ (εἰ μὴ ἑτέρως ἐμποδίσαι δυνηθείη ἃ σύνοιδα ἐμαυτῷ πλημμελήματα) ὅμως αὐτὴν συσκευάζουσιν κατ' αὐτοῦ δὴ τοῦ ἐν πατριάρχαις χαριτωνύμου, τοῦ θεοφανοῦς Θεοφάνους Νικαίας, καὶ τοῦ προμνησθέντος Καρτοφύλακος, καὶ ἐμοῦ· τοῦ μὲν ὡς ἀλλότρια δόγματα παραδόντος, τὰ ἐξ ὧν οὗτος τῶν διαληφθέντων πλατύτερον πατρικῶν διδαγμάτων καὶ παραδόσεων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἔδειξεν εἰρήνην κραταιουμένην, οὕτω καλοῦντες· ἡμῶν δὲ τῶν ἐπιλοίπων τριῶν, ὡς εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν διαπρεσβευσαμένων, καὶ τοῖς ἐκεῖσε συλλειτουργησάντων· τὸ γὰρ αὐτοῖς συνεκκλησιάσαι ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις αἷς ἐτύχομεν συμπαρεῖναι, καθ' ἃς καὶ μᾶλλον τῷ Πάπᾳ δημοσίας ἐπιτελεῖν τελετὰς, καὶ μυσταγωγίας νενόμισθαι· καὶ μηδέν τι πλέον cod. f. 40. a. ἐν τούτοις ποιῆσαι τῶν ὧν πλειστάκις οἰκείοις ἑωράκαμεν ὀφθαλμοῖς αὐτὸν ἐκεῖνον ποιοῦντα μεθ' Ἰταλῶν, τὸν ἀφ' οὗ τὴν ἀπόφασιν οὗτοι ἐξήνεγκαν, ἐν ἄλλοις τε μέρεσι τῶν θείων σηκῶν, καὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου ἐντὸς, ἐπεί τοιγε τῶν ἡμετέρων ἐθίμων οὐδὲν παρελύσαμεν οὐδαμῶς· τὰ καθ' ἡμᾶς οὕτως οἱ διαβάλλοντες ἐξειλήφασι, καὶ ὡς ἔγκλημά τι κηρυκεῦσαι διενοήσαντο, οἱ μηδ' ὅτι αὐτοὶ ἑαυτοῖς περιπίπτουσι συνιέναι βουλόμενοι τῶν ἐνδοτέρων ὀφθαλμῶν ἐξ ὑπερβαλλούσης τυφλώσεως· καὶ τοῦτο διῆλθον, οὐχ ἵνα ἐμαυτοῦ τῆς ἀποφάσεως χάριν ὑπεραπολογήσωμεν· εἰ γὰρ οὕτω ταύτην ὡς προϋπεθέμην τό γε εἰς τὴν δ' ἧκον εὑρεθῆναι μοι θαῤῥαλέως ἐκδέχομαι, τί μοι χρεία λόγων καὶ ἀπολογιῶν ἐπ' αὐτῇ; ἀλλ' ἡ τῶν λεγομένων εἰς αὐτό με ῥύμη πρὸς βραχὺ μετεβίβασεν.

68. Sed iam adversarii sua praeconcepta consilia in lucem prorsus efferre volebant. Quare propere agentes hinc incipiunt; scilicet ex ipso adhuc vivente cadavere decretum scriptum extorquent depositionis, quam ego creationem potius appello (nisi hanc alioquin impedire potuerint ea quorum mihi conscius sum peccata) depositionem inquam faciendam curant Iohannis patriarchae, Theophanis inclyti Nicaeae episcopi, et supradicti Chartophylacis, ac mei ipsius: patriarchae quidem tamquam aliena dogmata docentis, ita nimirum illas nuncupantes late ab eo expositas patrum doctrinas et traditiones, ex quibus ecclesiasticam pacem firmandam esse ostenderat; nostrûm vero trium, quia ad romanam ecclesiam legati iveramus, ibique cum Latinis liturgiam feceramus. Etenim diebus sollemnibus, in quos tunc incidimus, ad ecclesiam simul convenire mos est, praesertim cum publicas facere Papam functiones et mystagogias, lege sancitum est. Nil ultra tamen egimus, quam quod illum ipsum (Iosephum) cum Italis facientem propriis oculis videramus; illum inquam a quo decretum isti retulerunt, et in aliis sacrorum templorum partibus, et intra ipsum sacrum altare: nam ritus certe nostros nullatenus violavimus. Nostra haec isti incusantes traduxerunt, et quasi crimen divulgandum curarunt. Atqui nolunt intelligere, ipsos sibimet contradicere, propter interiorum oculorum summam caecitatem. Porro haec dixi, non quia velim apologiam mei facere adversus decretum: nam si, ut iam exposui, scopum eius mihi esse

ξθ'. Ἐφ' ᾧ τῆς ἀκολουθίας αὖθις τῶν εἰς διήγησιν προκειμένων ἐχόμενος, οὕτως αὐτοὺς τὴν καθ' ἡμῶν ἀπόφασιν ἐξυφάναι φημί· οἵ και τῇ ἑξῆς βόμβον καὶ τάραχον ποιησάμενοι κρούσεσιν ἀνενδότοις τῶν παρὰ τῷ θείῳ τεμένει τῆς τοῦ θεοῦ λόγου σοφίας ἀπηωρημένων χαλκηλάτων κωδώνων λαώδεις ἀθροίζουσι στίφος, ἐκ διαφόρου τύχης καὶ ἐπιτηδεύματος συνιστάμενοι, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐκφωνοῦσι τὰ καθ' ἡμῶν, τῶν μὲν ἀπόντων, τῶν δὲ παρόντων καὶ μὴ εἰδότων· οὕτως ὑπὸ τοῦ ζήλου θεσμοὺς καὶ κανόνας τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ἐπαιδεύθησαν, ὧν καὶ ἔτι τῆς ἀκριβείας ἁπτόμενοι, μετ' οὐ πολὺ διάστημα ἡμερῶν τῆς σφῶν ἐκφωνήσεως καὶ πρὸς συσκευὰς δικαστηρίων ἐπαποδύονται· καὶ πάλιν ἦχοι καὶ κρότοι τῶν ῥηθέντων ἠχητικῶν ὀργάνων τῶν προτέρων βαρυηχέστεροι· καὶ πάλιν σύῤῥοιαι καὶ ἀθροίσεις δημώδους πλήθους πολυμιγοῦς, οὐ μόνον ἐκ τῶν ὧν ἔγγιστα διειλήφαμεν, ἀλλὰ καὶ τῶν φόνοις εἰωθότων ἐνασχολεῖσθαι καὶ αἵμασι· καὶ οἱ προκατακριθέντες καὶ ἐξουθενηθέντες ἡμεῖς, κρινόμενοι τότε καὶ ἐξουθενούμενοι βιαιότερον· καὶ κριταὶ τάχα ὁ τηνικαῦτα παρευρημένος τῶν ἀρχιέρεων χορὸς, κατάκριτοι δὲ πλέον ἤπερ κριταὶ, καὶ τότε μὲν ἀπειλούμενοι, ὕστερον δὲ καὶ ἀνηλεῶς εἰς τοῦτο συνελαυνόμενοι, καὶ τὸ σκοπιμώτατον ἐκ τούτων τοῖς τὰ μεγάλα καθ' ἡμῶν δυναμένοις, ὡς εἴ τις ἡμῶν τῆς ἐπὶ τῇ εἰρήνῃ τῶν ἐκκλησιῶν ὑποθέσεως, ἀντιλαβέσθαι προθυμηθείη τῶν λυσιτελῶν ὅσα δὴ καὶ θεοφιλῶν, καὶ μὴ κακίσαι ταύτην καθόσον αὐτοῖς θελητὸν προαχθείη· κἀντεῦθεν στερκτὰ δεῖξαι τὰ δρώμενα παρ' αὐτῶν· πέρα τῶν ἐπὶ τούτῳ λόγων τὴν τοῦ παμμι- cod. f. 10. b.

compertum fidenter adsero, quanam mihi apologia opus est? Sed tamen orationis cursus me paulisper excurrere fecit.

69. Post haec ad narrationis seriem revertens, sic eos suum contra nos decretum contexuisse aio; qui etiam seqnente die rumorem tumultumque concitantes, pulsationibus assiduis suspensarum apud augustum sapientiae (σοφίας) Dei Verbi templum aerearum nolarum, vulgi globum convocant ex diversis classibus et opificiis conflatum, apud eos clamitando contra nos partim praesentes partim vero etiam absentes et ignaros. Sic isti a proprio zelo leges canonesque ecclesiasticos edocti erant; quorum iam planam notitiam adepti, post paucorum dierum intervallum a sua decreti promulgatione, etiam apud synodica tribunalia machinas struunt. Denuoque sonitus et pulsationes dictorum resonantium organorum praeteritis etiam vehementiores: iterumque concursus et populares miscellae multitudinis globi, non modo classium quas commemoravimus, verum etiam hominum cruentis caedibus assuetorum: nos vero iam antea damnati et despecti, nunc iterum iudicati et vehementius spreti. Et iudex quidem tunc fortasse erat, qui compertus illic est episcoporum coetus, sed damnati reapse magis homines quam indices; tunc quidem minantes, postea vero ad crudelitatem quoque prolapsi. Sed praecipuus his qui tantopere contra nos valebant scopus erat, ut si quis ex nobis pacis ecclesiarum negotium defendere auderet tamquam utile et Deo gratum; neque contrarium tantopere vellet vituperare quantum ipsis luberet, simulque laudabilia eorumdem facta fateri; tunc praeter dictos verborum rumores, plebeiae quoque turbae impetum commoverent, et clamorem contra huius-

τοῦς λαοῦ κινῆσαι καὶ βοὴν κατ' αὐτοῦ ἐξικνουμένην ἐς ὅσον οἱ εἰδότες ἐπίστανται, καὶ γὰρ προκατειλημμένον ὄντα τοῦτον μαχίμοις ὑπονοίαις κατ' Ἰταλῶν, καὶ ἄλλως διεγηγερμένον ἐκέκτητο καθ' ἡμῶν, ἔτι κἀκ τοῦ ταῖς καινοτομίαις χαίρειν ὑπηγμένον ὁλοσχερῶς, καθὼς ἄριστα καὶ τοῦτο τῷ εἰρηκότι πεφιλοσόφηται.

ο'. Καὶ οὗτοι μὲν οὕτως· ἡμῖν δ' ὁ τοῦ καθήκοντος ἔξω γεγονὸς ἐπὶ τούτου συνεπεπτώκει, οὐδαμῶς ἀποκρύψασθαι δίκαιον κατασεισθῆναι τῷ ἀδοκήτῳ τῶν γινομένων ἡμᾶς συνέβη τηλικαύτην ἑωρακότας ἀθρόαν μεταβολὴν, καὶ δῆμον οὕτως ἀναφθέντα, καὶ θροῦν καὶ θόρυβον ἀνυπόστατον· ἔδει δὲ μὴ τοῦτο παθεῖν, ἀλλ' ἀνδρισαμένους γενναίως ἐνστῆναι μέχρι τοῦ καὶ ἀνήκιστα ὑποστῆναι, ὡς ὑπὲρ ἀγαθοῦ ἔργου τυραννουμένους, καὶ εἰ δεήσει θανεῖν· καὶ μήτις οἰέσθω με τούτων τὰ ἑξῆς διηγούμενον ὡς ἐν ἀπολογίας μέρει συντίθεσθαι, οὐ γὰρ ἂν οὕτω διωμολογηκὼς κατεφάνην, εἴ γε μοι πρὸς τοῦτο ὁ νοῦς ἀπετείνετο, ἀλλ' ὡς ἔσχε τὴν περὶ αὐτῶν ἀλήθειαν ἀπαγγέλλοντα· ἔδει μὲν οὖν τὸν ὃν εἰρήκειν δρόμον δραμεῖν· λογισμός δέ τις ἐπῆλθεν ἡμῖν συσταλεῖσιν, ἄλλον εἶναι τὸν εἰς τοῦτο καιρὸν, ἡνίκα ἂν καὶ παῤῥησιάσασθαι γένοιτο ἐμφανὲς, ἀκοῦσαί τε καὶ εἰπεῖν· καὶ τὸ μεῖζον καὶ κυριώτερον, οὐκ ἦν ἡμῖν προσδοκώμενον ἐς τοσοῦτον ἐληλακέναι κολοφῶνα δεινῶν, τοὺς εἴ τι καὶ βούλοιντο δρᾷν εὐποροῦντας, ἐς ὅσον ἀφίκοντο, τὸ τοσαύτας ἀνοσίους δηλαδὴ πράξεις διενεργῆσαι τῷ λόγῳ πρόσω ῥηθησομένας· καὶ τέλος εἰς λαμπρὰν διαμάχην δογμάτων καταντῆσαι τῶν πατρικῶν ἐξ ἀνυπερβλήτου κακίας τῆς καθ' ἡμῶν· εἰ γὰρ τοῦθ' ὅλως ὑπονοούμενον ἦν, οὐδὲ τηνικαῦτα ἑαυτοὺς ἐπισχεῖν ἠδυνήθημεν ἂν, μὴ οὐχὶ τὴν αὐτῶν ἀπελέγξαι κακόνοιαν,

cod. f. 41. a.

modi hominem attollerent, ut ii qui viderunt sciunt. Nam plebem praeoccupatam hostilibus contra Italos suspicionibus, et alioqui erectam tenebant adversus nos, cum praesertim novis semper rebus studere soleat, quemadmodum item hoc dicenti compertum est.

70. Isti quidem ita. Nobis autem quid praeter rectum officium in hac re contigerit, reticere aequum non sit. Nimirum percelli nobis inopinato eventu accidit, tantam tamque subitaneam videntibus conversionem, et populum adeo inflammatum, tumultumque et trepidationem intolerabilem. Atqui haud oportuisset nos ita adfici, sed virili fortiter animo resistere usque ad extremae aerumnae patientiam, tamquam boni operis causa vexatos, etiamsi moriendum foret. Nemoque putet me, quae deinceps dicturus sum, apologiae causa conscribere: non enim haec ita confessurus eram, si mihi apologiae tantum faciendae consilium esset: sed puram rerum veritatem exponere volui. Oportuisset itaque illum a nobis decurri cursum, quem dixi. Sed enim cogitatio quaedam nobis ita formidantibus incidit, aliud fore tempus, cum et fiducialiter agere, et audire, et loqui liceret; quodque magis interest, tantam superventuram malorum molem non expectabamus; nec istos si quid hac idonea sibi occasione agere vellent, ad impia tamen acta prorupturos, qualia deinceps dicemus; postremoque ad manifestam dogmatum a patribus traditorum oppugnationem, per summum scelus adversus nos deventuros. Certe si talis suspicio ullatenus occurrisset, continere nos ne tunc

καὶ ὑπὲρ ἀληθείας τλῆναι πᾶν ἐλευσόμενον· ὅτι δὲ ταῦτα δι' ἐλπίδος οὐκ
ἦν, τῇ σφῶν ἐνεδώκαμεν ἀλογίστῳ μανίᾳ, οἳ καὶ τούτου λαβόμενοι ἑτέραν
ἐτράποντο κἀν ταύτῃ χαλεπὰ ἐτεχνάσαντο κατ' αὐτοῦ καὶ μᾶλλον τοῦ ἐν
ἀρχιερεῦσιν ἀγακλεοῦς, καθ' οὗ καὶ τῆς κακίας ἦν ἡ ἀκρόπολις, καὶ καύ-
σεις καὶ ἀθετήσεις εἰργάσαντο, οὐ μετρίαις ἐπὶ διαβολαῖς εἰς αὐτὰ τοῦτον
ἀπηνῶς συνωθήσαντες, ἅπαξ ἐνδόντα τῇ σφῶν ἀκαθέκτῳ φορᾷ, λόγοις οἷς
ἐδηλώσαμεν· ὃν καὶ παρευθὺς ἐξόριστον πεποιήκεσαν· καὶ τὸ δὴ τερατῶδες
αὐτοὶ ταῦτα δραματουργῆσαι κατίσχυσαν, οἱ μεθ' ἡμῶν ἄχρι τέλους δια-
μεμενηκότες, καὶ κοινωνοῦντες καὶ τῇ ὑποθέσει τὸ καταρχὰς πάντων ἐπέκει-
να συναράμενοι, ὧν οἱ μὲν ἔρωτι τῆς πατριαρχικῆς ἀρχῆς καὶ μεγαλειότη-
τος κρατηθέντες, ἐπείπερ ἐκ τοῦ μεγάλην σπουδὴν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησιαστικῆς
εἰσενέγκασθαι πραγματείας ἑτέρως μεγαλυνθέντες, οὔμενουν καὶ τῆς ἄκρως
ἐφιεμένης ἀξίας ἐντεῦθεν ἐπέτυχον· ὡς ἂν ἀλλοτρόπως ὑφέλωνται ταύτην
τοῦ λαχόντος κανονικῶς, ἑτέραις πρώην ῥαδιουργίαις χρησάμενοι, καὶ ὑπού- cod. f. 11. b.
λως τὸν διὰ μέσου διηνυκότες καιρὸν, εἰς τὰς ὑπηγορευμένας τέλος σκαι-
ουργίας δεδώκασιν ἑαυτούς· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ τὸν ὅμοιον διακείμενοι τρόπον,
σχετικῶς τε τοῖς προῤῥηθεῖσι συνδούμενοι, καὶ κατὰ τοῦ νόμιμον ὡς ἐλέχ-
θη τὴν ἀρχιερατικὴν εἰληχότος τιμὴν κακίᾳ φερόμενοι, καὶ καθ' ἡμῶν αὖ-
θις ὑπονοίαις ἀνυποστάτοις, ὡς κατ' αὐτῶν δῆθεν ἐργασαμένων τὸ σύμπαν
ὑποβολῆς ἐκ σατανικῆς, ἐπεὶ καιροῦ τοῦ θυμήρους ἐδράξαντο, τὰ διαληφ-
θέντα πάντα γεγονέναι παρεσκευάσαντο, τοῖς ἀνακτόροις κραταιωθέντες· εἴ-
πέρ τινες καὶ τὴν φίλην τοῖς φιλουμένοις ἀρχὴν κατεπειχθέντες ὀρέξασθαι,
ἣν καὶ ὡς ἐν βραχεῖ παρέσχον καὶ ἐπεκύρωσαν, οὐ ψήφων ἀρχιερατικῶν δεη-

quidem potuissemus, quominus malam ipsorum mentem coargueremus, et quem-
libet pro veritate eventum pateremur: sed quia haec sperare non erat, illorum ces-
simus insano furori: qui capta occasione aliam viam ingressi, dira machinati sunt
adversus ipsum in primis inclytum patriarcham, quem summis nequitiae viribus im-
pugnabant; et ustiones ac deletiones (librorum) fiebant, nec mediocribus eum ca-
lumniis crudeliter urgebant, qui semel effreni illorum vehementiae ob ante dictas
causas cesserat; quem et ilico extorrem fecerunt. Quodque monstrosius fuit, drama
hoc illi peragere voluerunt, qui nobiscum hactenus fuerant, et tractatui operam con-
ferentes, ab initio prae ceteris eum adiuverant; alii quidem patriarchalis domina-
tionis amplitudinisque cupidi, quia cum propter magnum a se studium in ecclesia-
stica tractatione impensum amplificati fuissent, nondum tamen summa quam affecta-
bant dignitate potiti erant. Hi videlicet, ut alio modo eam eriperent canonice possidenti,
aliis antea fraudibus usi, et subdole interiectum tempus transigentes, dictis demum
improbitatibus semet dediderunt. Alii vero aeque ac praedicti odio imbuti, et contra
legitimo, ut diximus, pontificali honore ornatum, malitia tua invehentes, et contra
nos quoque gravissimis impulsi suspicionibus, quasi hostiliter in eos ageremus; sa-
tanico prorsus impulsu, capto irae effundendae tempore, praedicta omnia patrare
adgressi sunt, regali favore roborati; siquidem quidam ambitam ambientibus di-
gnitatem studiose exhibebant, quam et paulo post praebuerunt et confirmarunt,

θέντες, οὐ τῶν ἐπὶ τούτῳ νενομισμένων τινὸς, οὐ κανονικῆς θεσμοθεσίας, οὐ διαγνώσεως, ἀλλ' αὐτοτελεσταὶ σχεδιασθέντες αὐτοὶ, καὶ τούτων ἀντὶ πάντων ἀρκέσαντες.

οα'. Ὡς γὰρ ἐκπνευκὼς τέλεον ἐγνωρίσθη ὁ προαναχθεὶς λόγοις τοῖς τρανωθεῖσιν ἐπὶ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ, τὸ προμεμελετημένον σφίσιν ἀνύεται, καὶ ὁ ἐκ μικροῦ παρεσκευασμένος ὡς ἐδηλώθη τὸ τῆς οἰκείας σπουδῆς λαμβάνει κατάντημα, ὁ Κύπριος δηλαδὴ, καὶ τὸν ῥηθέντα θρόνον ἁρπάζει, κανονικῆς ἁπάσης ἐκτὸς παραδόσεως, μή τινος παῤῥησιασαμένης ὁπωσοῦν ἱερατικῆς συμφωνίας, ἀλλὰ τὸ πᾶν ἀπερικαλύπτως ἐπὶ τούτῳ κατορθωσάσης δυνάμεως καὶ θελήσεως κοσμικῆς τῶν αὐτῷ φιλίως διακειμένων, ὡς λέλεκται· καὶ ἡ σκῆψις ἐπὶ τούτοις ὡς εὐπρεπὴς τὸ μή τινα καθαρὸν εἶναι τῶν παρευρημένων ἀρχιερέων, ἀλλὰ πάντας μιανθῆναι τῷ ἐφ' ἑνώσει τῶν ἐκκλησιῶν
cod. f. 42. a. πρακτέῳ, μεθ' ὧν οὗτος καθ' ἑκάστην κοινωνῶν διετέλει, καὶ παρ' ὧν ἄχρι τῆς πρὸ ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ εἰς ταῦτα μεταβολὴ τὸν συνήθη πᾶσι χριστωνύμοις ἁγιασμὸν ὑπεδέχετο· ὡς ἂν μή τοί γε καλῶς εἰληφέναι τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα δείξειεν οὕτω λαβὼν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς τοῦτο θεοφιλῶς ἐμπεπιστευμένους κατὰ θεσμοὺς καὶ τάξεις οὓς ἴσασιν οἱ θεοῦ φόβον ἔχοντες ἐγκείμενον τῇ ψυχῇ, ὡς βδελυκτοὺς καὶ πλήρεις ἀσεβείας ἀπώσηται· παρὸ καὶ μικρὸν οἱονεί πως ἐνταῦθα νύττομαι παραθεῖναι τοῦ τρόπου τοῦ ἀνδρὸς εἰς παράστασιν, μὴ τοῦτο σκοπὸν ἔχων, ὅτι μὴ τὸ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἁπλοῦν καὶ ἀποίκιλον, καὶ καθόσον δέον συντομοεπὲς εἰς ἀφήγησιν· ἄλλοις δὲ εὖ οἶδα μελήσει τὰ περὶ αὐτοῦ πλατικώτερον· καὶ δὴ καὶ

haud episcopalibus suffragiis rogatis, non legitimo ad id iure, non canonicis regulis, non scrutinio, sed ipsi subito initiatores facti, actum proprium instar omnium habentes.

71. Statim ac igitur innotuit supremum spiritum efflasse eum qui praedicta ratione in patriarchalem sedem fuerat repositus, meditata sua in rem conferunt; et qui paulo ante se comparaverat, ut ostensum fuit, studii sui finem consequitur; Cyprius inquam praedictam sedem arripit, extra omnem canonicam traditionem, nullo cum libero sacerdotali suffragio, sed manifeste omnia per vim et saecularem illorum voluntatem qui eidem devincti affectu erant, ut diximus. Praetextus autem sic agendi sane speciosus fuit, quia nemo scilicet tunc praesentium episcoporum purus esset, sed omnes illo unionis opere contaminati: quibus tamen hic Cyprius quotidie communicaverat et interfuerat usque ad praesentem diem, quo haec rerum mutatio consuetam christianis cunctis sanctitatem restituit. Et quod is quidem non bene pontificalem dignitatem acceperit, demonstrat accipiendi modus: namque et alios omnes, qui illam religiose susceperant iuxta leges et ordines notos Dei timoratis, ceu profanos et impietate plenos expulit. Quapropter aliquantum nunc urgeor ad exponendos publice hominis mores; quamquam hic non est scopus, quia ad propositum nostrum quod attinet, non sunt hi satis simplices et sine varietate, ut possint paucis verbis narrari: sed aliis non dubito curae fore, res eius latius explicare: immo iam curae ut arbitror fuit, quibus demum innotuerint, temporis beneficio praeter expe-

ἐμέλησεν οἶμαι, οἷς μόλις ἐγεγόνει καταφανῆ, καὶ εὖ ποιῶν ὁ χρόνος ἔδειξε παρὰ τὴν ὑπόληψιν· πλὴν κἀμοὶ ῥητέον ἄρτι τὸ ῥηθῆναι διερεθίζον με τῶν προκειμένων εἰς τὸ λέγειν καὶ τοῦτο μὴ ἀφιστάμενον.

οβ'. Τῆς ἐπὶ τῇ πρὸς σύμβασιν τῶν ἐκκλησιῶν ἐργασίᾳ ποικιλοτρόπως ἐνσκευασθείσης πολυσχιδοῦς ταραχῆς, ἑτέρα τις προαρτύεται παρὰ τῶν ὑπὲρ τοῦ ἐν πατριάρχαις ἀοιδίμου Ἀρσενίου τοῦ πάνυ, τὸ κλέος οὐ πολὺ καὶ ὁ ζῆλος περίπυστος, ἑλομένων ἐπαγωνίσασθαι λόγοις οἷς ἡ περὶ αὐτοῦ περιλάλητος φήμη πανταχόσε παρέδωκε· τούτων ἡ πρὸς τὸν προδιηγγελμένον Ἰωσὴφ καὶ τοὺς αὐτοῦ ἔνστασις καὶ διαφορὰ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον εἰληφότα μετὰ τὸν πολυύμνητον ἀρχυθύτην Ἀρσένιον τοῖς ζῶσιν ἔτι συναριθμούμενον, τὴν ὑστέραν ἔριν ἐπλεόνασε καὶ ἐπεύξησε· ζήλῳ γὰρ τῷ πρὸς αὐτοὺς οὐκ ὀλίγον μέρος τοῦ λαοῦ ἰδιωσαμένους, καὶ οἱ τοῦ Ἰωσὴφ οὗτοι διεγερθέντες τῆς προβάσης τῶν ἐκκλησιῶν ὑποθέσεως δράττονται, καὶ ταύτῃ κραταιότερον ἐπιτίθενται τὸ λαῶδες ὑποσπάσαι καὶ αὐτοὶ φιλονεικοῦντες πλῆθος πρὸς ἑαυτούς, ἢ καί τι τό γε δεύτερον ἐξ αὐτῶν μέρος ἰδιοποιήσασθαι σπεύδοντες, τῶν προδηλωθέντων καὶ πρὸς τοῦτο κεκινημένων ὁλοσχερῶς, ὡς ἑκατέρους ἐρίζειν τῇ καὶ πρὸς ταῦτα σφοδρότητι καὶ ὁρμῇ, ὁποῖοι ἂν φανεῖεν τοὺς ἑτέρους ὑπερελάσαντες· Γίνονται γοῦν ἀμφότερα μέρη τῇ μὲν καθ' ἡμῶν ὡς τὴν εἰρήνην διωξάντων ἐναντιώσει συντρέχοντα, τῇ δὲ πρὸς ἀλλήλους διενέξει διαφερόμενα· ὡς οὖν οὕτω τῶν πραγμάτων αὐτοῖς περιενεχθέντων οἱ μὲν τοῦ Ἰωσὴφ ἐγκρατεῖς γεγονότες τῆς τῶν πνευματικῶν ὁλικῆς ἐξουσίας, καὶ πᾶν τὸ σφίσι καταθύμιον πειρατώσαντες ταχέως παρῆλθοσαν· cod f. 42. b.

ctatiouem ostensae. Attamen et ego eatenus dicam, quatenus me res praesens ad dicendum extimulat, et quateuus a proposito nou alienum sit.

72. Variae huic perturbatioui, quae ob ecclesiarum coniugeudarum tractatum conflata est, alia praecesserat, auctoribus illis qui iuclyti patriarchae Arsenii, gloria et zelo praestautis, partes defeudendas susceperaut, ob eas causas, quas fama celebris illius negotii quaquaversus patefecit. Horum contra memoratum a nobis Iosephum adversatio et contentio, quia patriarchalem sedem occupaverat post laudatissimum pontificem Arseuium iu vivis adhuc degentem; illa inquam perturbatio hanc posteriorem amplificavit et auxit. Aemulatione enim adversus illos, qui nou modicam populi partem sibi vindicaverant, hi Iosephi adseclae concitati, ansam arripiunt ex progrediente ecclesiarum negotio, ideoque enixius nituntur turbas ad se pertrahere, ipsi quoque popularis aurae cupidi, et ex his partem sibi adiungunt, quos diximus iam omnino commotos, ita ut utrimque iurgarentur gravi cum impetu ac vehementia, ut invicem, quicumque demum essent, superarent. Fiuut igitur ambae hae partes contra nos quidem pacis studiosos, concordes; mutua vero inter se contentione, adhuc discordes. Horum ita se rebus habentibus, Iosephi adseclae rerum omuium spirita-

t) Arsenium legitimum patriarcham inique gradu suo deiecerat Michahel imp., eique viventi Iosephum substituerat. Hinc in ecclesia byzautina schisma et contentio Arsenianorum cum Iosephianis; quam ob causam scripsit Methodius monachus opusculum pacificum a uobis editum Script. vet. T. III; itemque aliud Iohannes Clidas Ephesi metropolita, cuius nos itidem excerpta dedimus in Spicilegii rom. tomo VI. praef.

παρὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐκλήθησαν τοῖς ὡς ἐῤῥέθη δυναμένοις τὰ μέγιστα· μέλλον δὲ τοῦ λοιποῦ ἦν εἰς τοῦτο καὶ προσδοκώμενον, τοὺς Ἀρσενίου τοῦ τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν περιβοήτου ἐλεύσεσθαι, καὶ τὸ ὅλως παρεισαχθῆναι τοὺς προλεχθέντας ἀπαναινομένους καὶ δυσπανασχετοῦντας ἐπιεικῶς, ἅτε σφίσιν ἀποβλήτους πάντάπασιν· τό τε πλῆθος ῥέπον ἦν αὐτοῖς κομιδῆ καὶ προσκείμενον· καὶ τοῖς ἰσχύουσιν ἄλλως τὰ τοιαῦτα προῳκονόμηται, καὶ ὡς ἐκ μακροῦ μεμελέτηται, οὕτω δὴ καὶ ηὐτρέπισται· καὶ ὁ Κύπριος εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν τὸ ὑπεροχικὸν ἀξίωμα σφετερίζεται.

ογ΄. Τί γίνεται; καὶ τί τερατουργεῖται; γελοῖον ἐν οὐ παικτοῖς· πλὴν τοῦτο καλῶς ἔχον, ὅτι τῆς τοῦ ἀνδρὸς δυστροπίας στήλη τις καὶ θρίαμβος, ἐχρημάτισεν· ἕνα ἑαυτὸν οὗτος αὐθημερὸν ἀναπλάττει τῶν τῆς μοίρας Ἀρσενίου τοῦ ἐν πατριάρχαις περιφανοῦς, κἀπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ κάθηται θρόνου· ὡσεὶ τοιοῦτος εἶναι κηρυκευόμενος, τοὺς πολλοὺς ἐντεῦθεν ἑαυτῷ ἐφελ-
cod. f. 43. a. κύσαι, τῷ φενακίσαι οἰόμενος· ὡς κοινωνίαν στέργων τὴν μεθ' ἡμῶν ἄχρι τῆς ἐς τὰ παρόντα τῶν πραγμάτων μεταβολῆς, καὶ τῶν τῆς μερίδος τοῦ πατριαρχεύσαντος Ἰωσὴφ ἐπὶ τῆς πνευματικῆς πάντων ἡγεμονίας ἀφικομένων, τῇ τούτων συμμορίᾳ ἑαυτὸν εἶναι συνειλεγμένον ἐδείκνυε, καὶ ταύτην καθεστάναι τὴν αὐτῷ φίλην καὶ ἀσπαστὴν ἀνηγόρευε· συνδιατεθείς ἐπὶ πᾶσι σφίσι τοῖς δόξασιν, ἡνίκα καὶ τοὺς τοῦ ἑτέρου μέρους τούτοις ἀντιβαίνοντας, ὡς δεδήλωται, πρὸς τινὰς τῶν συνήθων ἠρέμα κακίζων, καὶ μὴ ἀποδεχόμενος κατεφαίνετο· οὕτω τοῦ καιροῦ πάλιν ἐπιστάντος καθ' ὃν καὶ τόδε τὸ μέρος ἀναμφιλέκτως τῆς ἐκκλησίας ἡγεμονεύσειν ἦν προσδοκήσιμον, ἀφορίσας ἑαυτόν ἐκείνων, ὥς τις τουτωνὶ προηγὸς, τὴν τοιαύτην ἡγεμονίαν κομίζεται· καὶ ὡς μετ'

lium potiti, et totius voti compotes facti, statim in scena aderant; ob id enim ab iis evocati fuerant, qui plurimum ut dictum est poterant. Verumtamen futurum erat quod expectabatur, nempe ut celebris etiam patriarchae Arsenii adseclae advenirent; et omnino hi iam accesserant repugnantes aegreque ferentes ceu ab illis prorsus reiecti. Plebs insuper his valde favebat adhaerebatque. Atque haec aliunde iam fuerant a potentibus praeparata, et ut iamdiu excogitata, ita etiam recte ordinata. Sic Cyprius ex his unus supremam sibi dignitatem vindicat.

73. Quid inde consequitur? quidve mirum? Ridiculnm scilicet in re seria. Verumtamen hoc bene se habet, quod hinc diffamatio quaedam extitit et publica ostensio huiusce hominis improbitatis. Hic nnnm se eodem die de Arsenii nobilissimi patriarchae partibus simulat, et patriarchalem occupat sedem. Sic ipse proclamatus multos ad se pellicere per frandem ratus: communionem nobiscum usqne ad praesentem rerum conversionem servans: deinde vero partes Iosephi patriarchae seqnens, postquam res omnes spiritales ad eum devenerant, huius quoqne societati adhaerere se demonstrans, sibiqne hanc esse gratam optatamque praedicans, cunctisque illorum voluntatibus annuens: dum interim nonnullos quoque contrariae partis illis adversantes, apud aliquos familiares suos secreto improbaret nec recipere videretur. Sic occasione iterum oblata, cum ab hac quoque parte principatum ecclesiae sine dubio occupatum iri expectaretur; semet ab illis separans, tamquam horum antesignanus tantum hunc

ἐκείνων, οὕτω δὴ καὶ μετά τινων ὀλίγων χυδαίων πάνυ, καὶ τῶν πολλῶν τούτου δῆτα τοῦ καταλόγου δώροις καθυπαχθέντων καὶ τιμῶν ὑποσχέσεσι τῶν κρειττόνων καὶ μειζόνων, μετὰ τοῦ καθολικοῦ στίχους ἀποφυγόντων τὰ τῆς ἐκκλησίας, αὖθις εὑρίσκεται ἀλλοιῶν, τοὺς μεθ' ὧν ὑπῆρχεν ἀεὶ κοινωνῶν εἰς κοινωνίαν ὡς ἀκοινωνήτους ἀνέδην ἐπ' ἐκκλησίας δεχόμενος· οὕτω τε μὴ μόνον τὰ καθ' ἡμᾶς διαβάλλων, καθ' ὧν ἡ πᾶσα σπουδὴ, ἀλλὰ καὶ ἃ οἱ τοῦ Ἰωσὴφ, ἢ μᾶλλον αὐτὸς σὺν ἐκείνοις εἰργάσαντο παροπτέα κρίνων τὸ παράπαν καὶ ἀπαράδεκτα· πρῶτοι καὶ γὰρ οὗτοι σὺν αὐτῷ τὰ τῆς κοινωνίας ταύτης ἐτερατεύσαντο· συμμεταβάλλεται γοῦν τοιουτρόπως κατὰ τοὺς ᾀδομένους χαμαιλέοντας, καὶ συσχηματίζεται, ποτὲ μὲν τοῦτο, ποτὲ δ' ἐκεῖνο γινόμενος· πλὴν τελευταίαν ταύτην ἀλλοιοῦται ἀλλοίωσιν ἐπὶ τῇ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀναγωγῇ.

οδ'. Καὶ ἵν' ἐφεξῆς ὁ λόγος προίοι, τοῦ λοιποῦ ἦν τυραννικώτερον χρώμενος τῇ ἀρχῇ· ὃν γὰρ τρόπον εἰς αὐτὴν προελήλυθε, τὸν αὐτὸν καὶ διέπειν cod. f. 43. b. τὰ κατ' αὐτὴν παρατάττεται, τὸ γαλήνιον μόνῳ τῷ δηλωθέντι μέρει μεθ' οὗ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπεκλήρωσε προσεπιτεχνώμενος, εἴπως δυνηθείη τοὺς ἀποφυγόντας τούτων ὑποποιήσασθαι, καὶ δι' αὐτῶν τὰ δημώδη πλήθη, καὶ τοὺς λαούς· ἄλλως δὲ μή τινα τῶν ἁπάντων ἀνήσειν ἑτοιμαζόμενος, μὴ τῶν ἀρχιερατικῷ σεμνυνομένων βαθμῷ, μὴ τῶν ἱερατικῷ οἵῳ δή τινι, ἀλλὰ πάντας προέσθαι καὶ ἀφανίσειν, καὶ πρὸς τούτοις νόμους καὶ κανόνας τοὺς ἱερούς, ὡς πάντα τοιουτώδη κατάλογον οἰκείους ἐκ τῶν ῥηθέντων αὐτὸς πλαστουργήσειε, τὸ ἐκ δυναστείας ἴδιον ἐντεῦθεν συστήσασθαι μηχανώμενος· οὐ μενουν τὸ σφῶν ὅλως περιποιούμενος, εἴ γε ἐκεῖνα τελέσας, ὡς προτεθύμητο·

principatum obtinet. Atque ut cum illis, ita etiam cum paucis aliquot plebeiis, multisque de ecclesiastico numero donativo captis, et honorum meliorum maiorumque promissionibus, iis videlicet qui cum catholico manipulo a praesentis ecclesiae statu recesserant; rursus demum variare comperitur, dum illos quibuscum semper communicaverat, nunc nonnisi tamquam excommunicatos impudenter in ecclesiam recipit. Atque ita non modo nos vituperabat, contra quos omnis eius impetus erat, sed ea etiam quae Iosephi adseclae, vel ipse potius cum illis fecerat, despicienda prorsus et improbanda ostendebat. Primi enim hi de sua cum ipso communione se iactaverant. Mutatur itaque ea ratione qua decantati illi chamaeleontes, et iisdem configuratur, modo hoc modo illud factus. Denique novissimam hanc mutationem facit, dum patriarchalem sedem conscendit.

74. Atque ut oratio nostra ad posteriora pergat, posthinc tyrannice magis dignitate sua uti coepit. Nam quo modo ad eam pervenerat, eodem et illam exercere disponit, mitem se ei tantummodo parti praebens, cui se addixerat, ut desertores suos revocandos curaret, et per hos plebeiam multitudinem atque populos: ceteroqui neminem omittere paratus, non episcopali fastigio sublimem, non sacerdotalis cuiusvis gradus, sed omnes abiicere atque annihilare, insuperque leges, sacrosque canones; et mox totum cleri huiuscemodi catalogum praedictis artibus sibi proprium creare, suam hoc pacto potentiam constabilire curans: neque tamen illos omnes, etiamsi tan-

καὶ τούτους μὴ πειθομένους εὑρὼν, ὕστατον καὶ αὐτοὺς ἐξορίαις καὶ φυλακαῖς παραπέμπεται· ἐπεὶ γὰρ τὴν ὑπερκειμένην καθέδραν κατάσχοιτο, τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων κατωρθωκέναι πᾶσαν ποιεῖται σπουδήν· καὶ πρῶτον ἄεθλον τίθησιν τὴν ἐν Βλαχέρναις περιώνυμον σύνοδον, ἥν τινες ἀληθείᾳ ὑπείκοντες λῃστρικὴν προσφόρως κατωνομάκασι· Ταύτην μεθ' ὧν ἡ τοῦ δρᾷν ἅπαν τὸ βουλητέον ἄδεια καὶ παντελὴς τούτῳ κατακυρίευσις, παρὰ βασιλείοις ὡς προϋπεσημάνθη σθένος κτησαμένων τοῖς πώποτε ἀπαράμιλλον, οὕτω συνίστησι· φθάνουσι προσλαβέσθαι τὸν ποτὲ τῆς ἐκκλησίας Σάρδεων ἀρχιερατεύσαντα, τηνικαῦτα δὲ τῆς μερίδος, ἧς αὐτοὶ ἑαυτοὺς συναριθμίους ἀπέφῃναν καὶ αὐτὸν λογιζόμενον· οὗτος εἷς ἐστιν ἄρα τῶν τὰ πρῶτα τῆς πρεσβείας ἐνεγκαμένων, ἣν ὁ ἐν βασιλεῦσι χαριτώνυμος καὶ ἀοίδιμος, καὶ ἡ τότε θεία τῶν ἀρχιερέων συνέλευσις συνάμα τῷ προϊσταμένῳ ταυτησὶ πατριαρχικῶς εἰς τὸν ῥωμαϊκὸν θρόνον πεπόμφασιν ἐντελεστάτην γεγονυῖαν ἐφ' ἅπασι, καὶ μὴ παρά τι τῶν πνευματικῶν ὅλως σχοῦσαν τὸ ἐμποδὼν, ὅτι μὴ σωματικωτέροις εἰς ἅπαν αἰτήσεσιν, ὡς ἀνωτέρω διηγούμενοι ἐπεμνήσθημεν· ὁ δὴ τοιοῦτος χρό-
cod. f. 44. a. νοις μετὰ τὴν ἐκεῖθεν πρεσβείαν συχνοῖς ἀλλεπαλλήλοις ἐμπεσὼν ὑποθέσεσι, καὶ τὸ μὲν συνοδικαῖς ἀποφάσεσι τὴν ἀρχιερατικὴν ἀξίαν ἀφῃρημένος, τὸ δὲ καὶ οἷς ἑαυτῷ τὰ τῶν μοναχῶν περιθεὶς ἐξ Ἀνδρονίκου τὴν Ἀθανάσιος κλῆσιν ἐπλούτησεν, ἐπείπερ τούτων ὀλιγωρήσας τῆς ἀρχιερωσύνης αὖθις ἀντιποιεῖσθαι ἐσπούδαζε· καὶ ὁ εἰς τοῦτο συναντιλαμβανόμενος ὑπῆρχεν οὐδεὶς, καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ ἐν πατριάρχαις μεγακλεοῦς Ἀρσενίου στερκτέα ἠδησαμένου τὰ κατ' αὐτόν· τέλος διὰ τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ ἐναντίωσιν, τῇ ὑπὲρ ἧς ἦν πλεῖστον ἐργομοχθήσας ἑνώσει τῶν ἐκκλησιῶν ἀντιδιατίθεται, καὶ τοῖς εἰς μέρος τοῦ προλεχθέντος ἑαυτοὺς ἀποταξαμένοις, ὃν ἐπὶ τῆς

topere sategerat, ad se ut aperabat pellexit. Quos cum obtemperantes non comperisset, ad extremum in exilia carceresque coniecit. Nam postquam supradictam cathedram inscendit, ad eiusmodi patrauda facinora toto animo iucubuit. Et primo quidem quasi certamen exhibet famosam illam in Blachernis synodum, quam nonnulli veritati obsequentes latrocinalem merito appellaverunt. Hanc ita congregat cum illis, quibus omnia libiti libertas, et absoluta facultas ab aula regia, ut innuimus, sine superiore exemplo permissa fuerat. Adiungere sibi satagunt illum qui tunc erat Sardium episcopus, et modo eiusdem factionis credebatur quam ipsi adoptaverant. Est hic unus ex illis qui primum locum eius legationis tenebant, quam inclytus imperator Iohannes, et sacra episcoporum synodus, una cum eo qui nunc patriarcha est, ad romanam sedem miserunt; quae legatio fuit apprime legitima et absque ullo spiritalis rei detrimento, quia nullo temporalis rei postulato vitiata, ut superius iam diximus. Hic ergo Sardius annis post eam legationem pluribus, in varias rerum mutuo succedentium vices incurrens, modo canonicis decretis episcopali dignitate deiectus, modo monachali habitu sumpto, et ex Andronico nominatus Athanasius; deinde his pensi non habitis, rursus episcopalem sedem recuperare studuit. Et sane nemo ei aemulus concurrit, et inclytus patriarcha Arsenius acta eius rata habuit; donec propter suam Michaheli imperatori adversationem, ecclesiarum unioni pro qua antea plurimum laboraverat,

πατριαρχείας διαβάλλων, καὶ περισύρων, καὶ τὸ, ὁ ἀνίερος Ἀρσένιος διαῤῥήδην ἐπιφημίζων οὐκ ἔληγε, συγκαταλεγόμενος ἀναδείκνυται.

οε'. Τοῦτον οἱ προειρημένοι τοῖς σφῶν εὑρηκότες διαβουλίοις συντρέχοντα, ἅτε δὴ καὶ παλαιτέρᾳ τῆς αὐτῶν κακίας συνισχημένον, κατὰ πάσης τῆς ἐκκλησίας σχεδόν ὅσα ταύτην ἀνασπάσαι προθέλυμνον· ἐπειδὴ καὶ πρώην κατὰ τοῦ ὑπὲρ οὗ μαχόμενος ἐφιλοτιμεῖτο μεθύστερον τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ ἐνιδρυμένου τοιαῦτα ἦν μελετῶν καὶ λέγων, καὶ δὴ καὶ ἐπιχειρεῖν προσέτι διανοούμενος, τοῦτον ὑπερβαλλούσης τιμῆς οὑτωσί διακείμενον ἀξιώσαντες, τὸ διαβόητον ἐν Βλαχέρναις συντίθενται συνέδριον, ἀντιδικαστῶν ἀπηρτισμένης συνεισδρομῆς, ἀρκεῖν αὐτὸν εἰς ἅπαν καταστησάμενοι. Καὶ τὸ ἐπὶ τούτοις; κάθηνται μὲν αὐτοὶ συνάμα τῷ τοιούτῳ βήματος ἐπὶ εὐπρεποῦς τῶν τῆς βασιλείου καὶ ἑτέρους αὐλῆς αὐχοῦνται συνεδριάζοντας· συντρέχει δὲ θέατρον παμμιγές ἐκ σύρφακος λαοῦ καὶ δημώδους, καὶ μοναχῶν συμπεφορημένον, ὧν τὴν ἀναστροφὴν εἰσὶν οἱ εὖ εἰδότες καὶ ἐξαγγέλλοντες· ἐμοὶ γὰρ cod. f. 44. b.
οὐ θέμιτὸν φάσκειν τί τοιοῦτον, ἢ καὶ ὅλως παραδιδόναι γραφῇ, τάχα καὶ αὐτῶν ἐκ τῆς ἴλης νομιζομένων, ὑπὲρ ὧν οἱ τοῦ δύνασθαι τὰ τοιαῦτα ποιεῖν ὑπεκρίνοντο, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἐκ πολυαφόρμων συνεστότων πολιτειῶν καὶ γνωμῶν, καὶ πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κατὰ τὸ τοῖς ἰσχύουσι δόξαν συνεληλυθότων ὁρμήν· οὐδέ στρατιωτικὸς ὅμιλος τῶν ἐκεῖσε ἀπῆν, οὔτε μὴν τῶν ἐν τάγμασι διαφόροις ὑπηρετικῶς ἐσταλμένων, καὶ χερσὶν ὅπλα φερόντων πρὸς τὰ ἀνάκτορα· ἐπιδεδημηκότες γάρ ἦσαν ὑποδρηστῆρες καὶ οὗτοι ταχεῖς, τῶν εἴ τι ποῦ καὶ προτρέψαι, τοῖς προτρέπειν ἠξιωμένοις δεήσειεν, οἷς ἄρα καὶ μετάπεμπτοι γίνονται τὴν ἀρχιερατικὴν ὁπόσοι κοσμεῖν ἀξίαν κανονικαῖς εἰ-

nec non iis qui in factionem praedicti Arsenii semet coniecerant contrarium se constituit: infinite patriarcham vituperans, et profanum Arseninm disertis verbis aine fine clamitans, atque ita de horum numero fit.

75. Hunc praedicti homines consiliis suis faventem nacti, quia iam antiquitus illorum morbo laborabat, et universam propemodum ecclesiam radicitus extirpare cupiebat: quandoquidem et nuper contra ipsum, pro quo nunc pugnabat, mox in patriarchali sede constitutum, eadem machinabatur et obloquebatur, et factis etiam deinde adgredi cogitabat. Hunc sublimi honore ita cupidum dignantes, celebrem in Blachernis synodnm convocant, adversariorum pleno coetui talem hominem opponendum rati. Quid deinde? Consident cum praedicto in subsellio decoro, aliis etiam ex aula regia gloriose adsidentibus: concurrit theatrum miscellum ex plebeia turba populoque, cum denso monachorum numero, quorum vitam sunt qui sciunt et narrant: mihi enim non licet aliqnid de his dicere vel omnino tradere: et fortasse hi putabantnr ex illorum agmine, pro quibus illi haec facere posse simulabant; reapse autem diversis studiis, et vitae moribus atque sententiis, et ut cum potentibns conspirarent. Neque illinc aberat militaris manipulus, neque homines dignitatibus conspicui ad subserviendum missi, et arma palatina gerentes. Advenerant etiam famuli expediti, si forte opus esse urgere iussu eorum, quorum urgere intererat. Convocantur omnes qnl ad episcopalem dignitatem ornandam canonico promoti ordine fue-

λήχασι διατάξεσι· καὶ παρευθὺς οἱ τῆσδε τῆς παρεμβολῆς προεξάρχοντες, ὃ προηυτρεπικότες βασιλικὸν ἐκέκτηντο πρόσταγμα, πάντα περιστρέφοντες, ὡς ἠβούλοντο, ἐξ ὧν καὶ οὐκ εὐεπιχείρητον μόνον ἅπαν αἱρετέον αὐτοῖς, ἀλλά γε δὴ καὶ λόγου θᾶττον παντὸς εὐκατέργαστον, ἐπὶ τοῦ μέσου ἀναγινώσκουσιν, μηδένα τῶν ἁπάντων διαταττόμενον τολμῆσαι δι᾽ ὄχλου γενέσθαι, ἢ ἀντιβῆναι, οἷς ἂν ὁ ἐπὶ τῆς πατριαρχικῆς καθέδρας ὁρώμενος Κύπριος, καὶ ὁ τηνικαῦτα καινοπρεπείας ἱερῶν καὶ κανονικῶν διαγνώσεων Σάρδεων εὑρεθεὶς, δράσωσί τε καὶ ἀποφήνωνται· τοιγάρτοι καὶ ὡς εὐκαίρου μὲν ἀδείας ἑτοιμαθείσης, μηδενὸς δὲ ὄντος τοῦ ἐφορῶντος, ἤ ποτε καὶ ἐτάσοντος, ἢ καὶ τῶν γινομένων λόγον αἰτήσοντος. Εἰσάγονται οἱ ἀπηνῶς κολασθησόμενοι μᾶλλον ἢ κριθησόμενοι, εἴπερ τὸ μὲν ὡς οἷον σκηνή τις ἐτεχνουργήθη, ἄχρι καὶ μόνου παραπετάσματος τὸ περικαλύψαι καὶ τούτου μὴ ἔχοντος, τὸ δὲ προκεκυρωμένον ὑπῆρξεν ἐκ προβουλεύσεως ἀπαραίτητα· εἰσάγονται οἱ τῶν πώποτε τιμωρίας αἰσχίστους ἀναμφιβόλως πεισόμενοι ἀρχιερεῖς.

cod. f. 45. a.

οϛ΄. Ὦ δίκη, καὶ ἱεροὶ νόμοι· νῦν εἴπερ ποτὲ τυραννούμενοι ἄνδρες λόγῳ καὶ σοφίᾳ διαπρεπεῖς, ἀρετῇ καὶ συνέσει κατάκοσμοι, θείοις ἠγλαϊσμένοι θεσμοῖς, πᾶσιν ἐνευθηνούμενοι κατάκρως οἷς τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐκοσμίας, καὶ εὐταξίας, καὶ εἰλικρινοῦς καταστάσεως ὡραΐζεται· καὶ τοῦτο μὲν ὅσον οἱ προὔχοντες· οἱ δέ γε τούτων ὑποδεέστεροι, ἐπειδή περ ἐν παντὶ καταλόγῳ βαθμοὶ καὶ λόγου καὶ τόπου καὶ λοιπῶν πλεονεκτημάτων πεφύκασιν, ἱκανῶς τὰ θεῖα πεπαιδευμένοι, τῆς ὑπερκειμένης ἐν ἡμῖν ἐκκλησίας ἀναγωγή τε καὶ μαίευμα, καὶ τὴν ἐκ παίδων ἐσχηκότες διατριβὴν θεατὴν πᾶσι καὶ εὔγνωστον, οὔμενουν σκολιὰν, ἢ πλανῆτιν, ἢ τὸ σύνολον ἀνεπίγνωστον·

rant. Confestim ergo huius exercitus duces, qui sibi mandatum regium curaverant, omnia pro libito tractantes, nec facile tantummodo deliberantes, sed verbo citius definientes, in medio decretum legunt, quo cavebatur ut nemo quicquam auderet per turbas agere aut obluctari iis quae Cyprius tunc in patriarchali throno conspicuus, nec non ille qui tunc novitatum muneri et canonicis cognitionibus praeerat Sardius, agerent atque decernerent; pro oblata sibi idonea securitate, nemine observante vel scrutante vel actorum rationem reposcente. Introducuntur qui ad poenam potius quam ad iudicium sistebantur: etenim hoc quidem tamquam in scena agebatur usque ad peripetasma tantummodo, quod rem tamen velare non poterat: poena antem iam antea sancita fuerat praevio decreto indeclinabiliter: introducuntur episcopi turpissimas et inauditas poenas sine dubio passuri.

76. O iustitia, sacraeque leges! Nunc maxime tyrannide oppressi viri, eloquentia et sapientia clari, virtute ac prudentia perornati, divis nobilitati regulis, omni laudum genere abundantes, quibus ecclesiastica maiestas et disciplina et nitida constitutio decoratur. Atque hi quidem primates. At vero inferiores, qnandoqnidem in omni numero sunt gradus litteraturae et loci ac reliquarum praerogativarum, recte in divinis instituti, supremae nostrae ecclesiae alumni ac foetus, qnorum a pueris vita spectabilis et bene explorata erat, non autem perversa et erronea aut omnino incognita.

τοῖοι μὲν οὗτοι καὶ οὕτως εἰσαγόμενοι πείσεσθαι· ἃ δὲ ἐπὶ τούτῳ καὶ πέπρακται, τίς ἂν ἀξίως ἐκτραγῳδήσειεν; ἦν ἰδεῖν αὐτοὺς τὸ ἐξῆς εὐσεβείᾳ ἐντεθραμμένους, ἀσεβείας γραφομένους γραφήν· ἦν ἰδεῖν χριστιανικῶν ἐθῶν τε καὶ παιδευμάτων προϊσταμένους, διωγμοῦ κρινομένους χριστιανῶν, παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν πραγματείαν, παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην καὶ ἑνοποίησιν· καὶ τοῦτο ἦν ἑκάστῳ τὸ ἔγκλημα, ἵν᾽ ἐρῶ κεφαλαιωδῶς, εἴ τι που καὶ γὰρ ἐκεῖσε πρὸς βραχὺ λαληθῆναι συνέπιπτεν, εἰς αὐτὸ τοῦτο κεφαλαιούμενον ἐτύγχανεν, καὶ συμπερατούμενον· οὗ τί ἂν γένοιτο ἀθλιώτερον; οἷς ἄρα καὶ αἱ ἀποφάσεις ἀραρότως προέβαινον, τὸ ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς ἔχουσαι κηρυττόμενον, καὶ ὅσα τούτοις συνᾴδοντα· τὰ δὲ τοῦ συνεῤῥυηκότος ὄχλου, καὶ μάλιστα τὰ τῶν μοναχῶν παρατεθηγμένων ὡς ἐδόκει τοῖς παραθήξασιν οἷα, οἱ μὲν αὐτῶν, Στέντορος γεγονώτερον, τὸ ἀνάξιος ἀνεβόων κα- cod. f. 45. b.
τὰ τῶν τοιαύταις ἀποφάσεσιν ὑποβαλλομένων· οἱ δὲ μεγαλοφωνότερον τὸ ἀνάθεμα, οἱ μὲν προπηλακισμοῖς καὶ ὀνείδεσιν ἔβαλλον· οἱ δὲ καπυρὸν καγχάζοντες κατεφαίνοντο, οἱ μὲν δράσειν ἠπείλουν, οἱ δὲ καὶ ἐπεχείρουν ἐλεεινῶς· ὢ χειρῶν ἐκείνων, αἳ μανίας ἐς τοσοῦτον ἀφίκοντο, ὡς τὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πῖλα σταυρίοις κεκασμένα κατὰ τὸν συνήθη κόσμον ἀρχιερεῦσι, τοὺς αὐτὰ φέροντας ἀφελέσθαι καὶ κατὰ γῆς ῥῖψαι, ποσὶ προκείμενα καταπάτημα· ὢ γνώμης ἐκείνων θρασείας, οἳ τοὺς οὕτω γυμνωθέντας τὸ κάρα, καὶ παρεστῶτας ἀκαλυφεῖς, γρόνθοις καὶ ὠθισμοῖς συνεσπάραττον, παίοντες καὶ ἀπελαύνοντες ἰταμῶς· ὢ τόλμης ἐκείνων καὶ ἀναιδείας, οἳ τοὺς ἱερούς χιτωνίσκους, ἱερὰ γὰρ ἀληθῶς τὰ τῶν ἱερῶν, μανδύας σύνηθες τούτους καλεῖν, τῶν περιβεβλημένων αὐτοὺς περιῄρουν, διέῤῥησσον, καὶ διεσφενδόνων θηριωδῶς·

Tales inquam hi erant, et taliter introducebantur plectendi. Iam quae mox agebantur, quis digne deploret? Cernere erat homines pietati innutritos, impietatis postulatos: cernere erat christianorum morum ac disciplinarum antesignanos, persecutione christianorum iudicatos, propter ecclesiasticum tractactum, propter ecclesiasticam pacem atque unionem. Atque hoc erat uniuscuiusque crimen, ut summatim dicam, si quid ibi breviter dici contingebat, atque in hoc quasi compendio summaque concluditur. Quare quid calamitosius esse poterat? Nam manifestis quoque dicteriis pulsabantur; verbi gratia: apage impie, publice dicendo, et quaecumque his sunt similia. Quae vero a concurrente turba, maximeque a monachis concitatis, prout eos concitantibus visum fuit, quae qualiaque erant! Horum quidam stentorea voce clamabant: *indignus*, adversus illos his decretis perculsos. Alii maiore adhuc voce *anathema* aiebant. Alii contumeliis conviciisque verberabant. Alios etiam effuso risu insultantes videre erat. Alii se aliquid acturos minitabantur, alii etiam, heu lugendum! agere adgrediebantur. Hem manus illae quae tantopere furori serviebant, ut etiam pileos crucibus interstinctos, qui est consuetus episcoporum ornatus, capitibus gestantium detraherent, humi proiicerent, proiectosque calcarent! O efferos illorum animos, qui ita nudis capitibus et intectis adstantes viros sibilis et propulsionibus lacerabant, percutientes abigentesque crudeliter! O impudentem illorum audaciam, qui sacras tunicas (revera enim sacrae sunt sacerdotum res) quas ipsi mandyas solent appellare, gestantibus

ῷ μηδεμίαν ὑπερβολὴν παραλιπούσης σκαιότητος, ἵνα μὴ ἀπαριθμοίην καθ' ἕκαστα.

οζ'. Τοῦτο καὶ μόνον ἔχων μὴ παριδεῖν· ὁρμᾷ τις τοιαύταις δίκαις καθυπαγομένων ἱεραρχῶν ἔτι μένων, μὴ ἐφελκόμενος εἰς αὐτάς· ἔννομος οὗτος ποιμὴν τῆς τῶν Σεῤῥῶν μητροπόλεως, καὶ αὐτοῖς βασιλεῦσιν αἰδέσιμος ἐξ αὐτῆς ἔτι βαθμίδος, καθ' ἣν τὰ τῶν διακόνων ὡρᾶτο πληρῶν, παῤῥησιαστικώτερον ἀπελέγξαι τὴν τῶν ἀρχηγῶν τοῦ τοιούτου δικαστηρίου τυραννικὴν καὶ ἀπάνθρωπον ἐπιχείρησιν· ὡς αὐτοὶ μᾶλλον αἰτίαις ὄντες ἀτοπωτάταις ὑπεύθυνοι, τηλικαῦτα ποιεῖν ἀνιέρως κατὰ ἱερέων οὐ καταισχύνονται· οὔπω καὶ καὶ γοῦν φθάνει τὸν τοῦ ἐλέγχου τοῦδε διηρθρωκώς, καὶ παρευθὺς τῶν τις ἐκ τῆς τῶν ἀρχείων αὐλῆς μεγιστάνων, οὓς ἔφημεν ἐκεῖσε συνεδριάζειν
cod. f. 16. a. τῶν ἐνεργουμένων εἰς συνασπισμὸν καὶ δεφένδευσιν, ἀκαθέκτως ἀναπηδήσας, βάλλει κατὰ κόῤῥης αὐτὸν, συγκινήσας ἀθρόον κατὰ τούτου τοὺς θεωμένους, οἷς ἕδρασε, καὶ ἐφώνησε, τοὺς ἐν ἀνακτόροις καὶ μᾶλλον εἰωθότας ὑπηρετεῖσθαι, πυγμαῖς τὸν βληθέντα καὶ λοιπαῖς μάστιξι μαστιγώσαντες· ὃν καὶ μικροῦ ἂν χερσὶ διεσπάσαντο, εἰ μὴ αὖ ἕτερος κεκραγὼς, τῆς αὐτῆς ὢν τῷ προτέρῳ συνεδρίας καὶ τάξεως, ἀπεσόβησε μόγις αὐτοὺς, καὶ ἐπέσχε τοῦ ἐγχειρήματος· οὐκ οἶδ' ὅπως κόρον λαβὼν καὶ ἐλθὼν εἰς συναίσθησιν· πάσχει τί παραπλήσιον καί τις ἄλλος ἐν τοῖς τὸν μονήρη βίον ἀνελομένοις ἐπίσημος, ἀρχιμανδρίτην τοῦτον ἡ κατὰ τὸν τοῦ μάκαρος Αὐξεντίου βουνὸν ἀνακτορικὴ περιώνυμος μάνδρα ἐπλούτησεν· οὐκ οἶδα δὲ εἰ καὶ εἰσέτι πλουτεῖ· παρατυχὼν γὰρ ἐκεῖσε καὶ οὗτος, ὡς ἐπὶ θέαν ἐνδεδημηκὼς, εἴ τε καὶ ἐκ προσκλήσεως, ἐπεὶ κατίδοι τὰ δρώμενα, ζήλῳ διαθερμανθεὶς τὴν ψυχὴν, τίνα ταῦτα τορῶς εἰς ἐπήκοον ἐπεβόα; βουλομένῳ δὲ καὶ ἔτι λόγους συνάπ-

detrahebant, lacerabant, ferinoque ritu dissipabant! O qui nullum improbitatis cuiusvis excessum omittebant, ne singula enumerem!

77. Unum tamen silentio non praetermittam. Quidam fuit istorum in iudicium postulatorum, stans adhuc, necdum illuc pertractus. Legitimus hic pastor erat metropoleos Serron, imperatoribus ipsis reverendus iam inde ab eo gradu in quo diaconatum gerebat. Hic, inquam, confidentiore impetu coepit reprehendere praesidentium huic iudicio tyrannicam et inhumanam agendi rationem, dicens simul ipsos gravissimis criminibus esse inquinatos, quos talia sacrilege adversus sacerdotes facere non puderet. Vix hanc reprehensionem ore protulerat, cum statim quidam de aula regia procerum, quos ibi diximus considentes ob actorum tutelam ac defensionem, cum impetu irruens percutit eum in capite, concitans subito adversus hunc spectatores tali facto et voce, palatinos praesertim ministros, qui pugnis contusum aliisque ictibus verberatum, manibus paene discerpsissent, nisi alius qui in eodem erat subsellio et ordine, exclamans illos aegre abegisset, et a facinore prohibuisset, nescio quomodo eam rem pertaesus, sensuque compunctus. Paria fere patitur alius de monastico coetu notabilis, qui regalis ad beati Auxentii collem monasterii archimandrita erat; nunc vero utrum eum locum retineat, nescio. Cum enim hic pariter ibi esset tamquam spectator, sive etiam appellatus; ut quae fiebant vidit, zelo accen-

τειν, τὸ τῶν τελουμένων ἄθεσμον στηλιτεύσοντας, αἴφνης ὥς τινες αὐτῷ αἱμοβόροι θῆρες ἐπεισπεσόντες οἱ τοιαῦτα ἐπ' ἀδείας ἔχοντες διαπράττεσθαι, τόνδε μὲν περιτρέπουσι, τὴν δ' ἐπὶ κεφαλῆς κατὰ μοναχοὺς ἐρέαν μακρὰν ἀκοντίζουσι, καὶ δεινὰς κομιδῆ καὶ βαρείας πληγὰς ἐπενεγκεῖν ἐπαΐξαντες, ἐπὶ πλέον αὐτόν τι δράσαι τισὶ τῶν ὑπερεχόντων ἀπείργονται, αἰδουμένοις ὅσον ἐν τούτῳ, οὐ τὸ κατὰ γνώμην οὔμενουν ἐπιτάττουσιν, εἴ γε ἐν τοῖς πρὸς οὓς ἡ κακία, οὐδ' αὐτὸ τὸ τῆς αἰδοῦς, εἰ μή τι ἄλλο σφᾶς ἐδυσώπησεν.

οη'. Ἵν' οὖν κἀνταῦθα μηκέτι φανείην μακρηγορῶν, τῶν τοῦ ἐν Βλαχέρναις δικαστηρίου τούτου διά τινων ἡμερῶν ὀλίγων ἀπαρτισθέντων, ὡς δοκοῦν ἐγεγόνει τοῖς ἀπαρτίσασι, καὶ τοσούτων καὶ τοιλικούτων ἀρχιερέων ἀπελαθέν- cod. f. 46. b.
των καὶ τηλικούτων ἀρχιερέων ἀπελαθέντων, ὡς δεῖν ἐνομίσθη τοῖς ἀπελάσασιν, ἐπάνεισιν ἐκεῖθεν εἰς τοὺς πατριαρχικοὺς δόμους ὁ Κύπριος ὥς τις ὀλυμπιονίκης τροπαίοις ἄλλοις τοῖς διηνυσμένοις ἐναβρυνόμενος· καὶ ἡμέρας ἐπιστάσης τότε κυριωνύμου τὸν ὃν ἐνσχολάσας τόμον ὑφαίνει κατὰ τῶν τοσαύταις ἀπηνείαις ὑποβεβλημένων ποιμεναρχῶν, εἰς κοινὴν ἐπ' ἐκκλησίας ἀκρόασιν τίθησιν, διώκτας τούτους ἀποκαλοῦντα, καὶ πολλαῖς αὐτῶν ἑτέραις ἐξουδενώσεσι καὶ συκοφαντίαις κατεπαιρόμενον· οὗ καὶ διαλαβεῖν τὰ τῆς περιλήψεως, ἢ καὶ πάντα κατὰ ῥῆμα διεξελθεῖν ἦν ἂν οὐκ ἀπᾷδον, ἀλλὰ καὶ λίαν προσφυὲς καὶ εὐάρμοστον, εἴ γε μὴ ἐπὶ μακρὸν ἐφαπλωθῆναι σφόδρα τὸν λόγον ἐντεῦθεν συνέβαινε· τοῦτο γὰρ ἀνάγκη παθεῖν τὸν πάνθ' ὁμοῦ τὰ τοιαῦτα πληρεστάτως ἀναγγελεῖν πειρασόμενον· ἐπεὶ δὲ οὐ τόδε προτεθειμένον ἡμῖν, ὅτι μὴ τὸ συνοπτικῶς ἕκαστα μᾶλλον· ἄλλως τε καὶ τοῦ τόμου πολλῶν ἐν

sus, quid hoc rei est elata voce clamavit? At enim orationem prosequi volenti, et actorum increpare impietatem, ceu cruentae ferae irruentes illi, quibus talia agendi licentia erat, hunc subvertunt, haerentemque capiti eius monastico ritu lanam procul iaculantur, et diras plane gravesque plagas insequentes imponunt; et quominus plura in eum facerent a quibusdam proceribus prohibentur, rei pudore non tamen ex mentis sententia iubentibus: quamquam improbos ne pudor quidem continere solet, nisi eos aliud quidquam cohibeat.

78. Ne igitur plura verba nunc etiam facere videar, hoc in Blachernis iudicio intra paucos dies absoluto, ut iis visum est quibus illud concludere libuit, et tot tantisque episcopis sede depulsis, revertitur illinc in aedes patriarchales Cyprius ceu quidam olympionica diversi certe generis trophaeis gloriosus: et instante tunc die dominico, tomum quem illic composuerat, in publico ecclesiae auditorio proponit, persecutores illos appellans, multisque aliis eosdem contumeliis calumniisque obruens: cuius scripti tenorem exponere, nedum absonum, immo pretium operae foret, nisi diu nimis orationem hinc protrahi contingeret: id enim necesse est evenire, si quis haec simul omnia plenissime narrare conaretur: praeter quam quod propositum nobis est nonnisi summatim de singulis dicere. Quia tamen tomus in multorum manibus est, et publica in luce versatur, unam vel alteram ex eo particulam seligens, breviter eloqui aggrediar, reliqua haud idoneum attingere ratus. Ergo lector in illo tomo com-

κατοχῇ γεγονότος καὶ ὄντος καταφανοῦς, ἐν ᾗ καὶ δύο τῶν τούτου ἀπολεξάμενος διὰ βραχέων ἐρεῖν προθυμήσομαι, τῶν λοιπῶν μὴ ἐπιστραφῆναι καίριον ἡγησάμενος· εὑρήσει τις οὐκοῦν ἐν αὐτῷ, τὸν ἐγγὺς διηγορευμένον, ἐπειδή περ εἰς ἐκεῖνα παρέλθοι, ὅπως ἅπαντας ὑπ' αὐτῷ ποιμαίνεσθαι δέον, καὶ μηδαμοῦ τινα τῆς ἐκκλησίας ἀρτίως ἀποδιΐστασθαι· ἡνίκα τὴν κακίαν, καὶ τοὺς τῆς κακίας ἐξοστρακίσας, ὅσαπερ ἀγαθὰ, καὶ τῆς ἀληθείας ὡς δεῖ κατορθώσεις, καὶ τὰ δέ πως περιαυτολογοῦντα τρανῶς· ὡς ὅ τι τὰ τῆς ἀσεβείας ἐκράτει, τὰ καὶ τὰ ἐποιούμην, καὶ δὴ καὶ παρῄνουν, καὶ ὑπετιθέμην τὸ ἀκοινώνητον· τῆς ἀναιδείας κοινωνῶν ἀριδήλως ἄχρι τελευταίας τῶν πραγμάτων μεταβολῆς· καὶ ὁ ἀγνοῶν ἐστιν οὐδεὶς, ἄλλοις ὑπετιθέναι τὸ ἀκοινώ-
cod. f. 17. a. νητον φάσκειν οὐχ ὑποστέλλεται· ἐατέον γὰρ νῦν ἑτέρου λόγου τυγχάνον, ἀλλὰ δὴ καὶ διαληφθὲν, ὡς καὶ πρωτουργὸς οὗτος ἀναντιῤῥήτων καὶ προΐστωρ τῆς ὑποθέσεως.

οθ'. Ἔτι μὲν οὖν μεγαλοῤῥημονοῦντα τοῦτον καὶ αὖθις κατίδῃ τις, νῦν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ θείῳ συμβόλῳ, ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον τὸ πνεῦμα διαῤῥήδην ἀναγινώσκεται, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ ὡς ἡ βλάσφημος καὶ φιλόνεικος γλῶσσα ἐκήρυττε, καὶ ἐδίδασκε· βαβαὶ τῆς ἀπερικαλύπτου σκαιωρίας, τῆς ἀνυποστόλου διαβολῆς, τῆς ἀνερυθριάστου θρασύτητος· τίς τὸν τοῦ εἰρηνάρχου Χριστοῦ μαθητὴν, ἀληθῆ τε πατριάρχην, καὶ παρὰ τὴν ἀληθινὴν εἰρήνην καθέδρας τῆς αὐτοῦ ὑπερόριον (τοῦτον γὰρ ὁ συκοφάντης αἰνίττεται) ἤ τινα τῶν ἁπάντων ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐπαρχίᾳ, τὸ ἅγιον σύμβολον ἑτέρως πρώην ἢ νῦν ὑπαναγινώσκειν ἀκήκοεν, εἰ καὶ σύμφωνον ὡς προεκτεθείκαμεν αὐτὸ δὴ τὸ παρὰ Ῥωμαίοις κηρυττόμενον ταῖς θεολογικαῖς διασαφήσεσι τῶν πατέρων, ἐξ αὐτῶν μυηθέντες μετὰ τῶν οὕτω διατρανούντων

periet prope ad verbum adfirmari, quandoquidem eo loci devenerit, ab ipso solo omnes pasci oportere, neminemque ab ecclesia iam dissidere, postquam ipse nequitiam nequitiaeque auctores in exilium pepulit, et rectitudinem veritatemque restituit; cetera pariter de se liquido narrans, nempe quis olim impietate dominante fuerit, et quod haec atque illa egerit; et quidem de se nominatim ait: haec et illa faciebam aut suadebam, et communioni incundae contradicebam. Sed impudentiae certe ipse communicavit usque ad postremam rerum conversionem: et quasi nemo gnarus adesset, aliis dissuasisse communionem dicere non erubescit. Nunc enim est omittendum, quod est alterius sermonis proprium et iam narratum, quod hic sine dubio primus auctor et antesignanus tractationis fuerit.

79. Age vero et patulis buccis hunc gloriantem spectare licet, quod nunc in sacro divinoque symbolo ex Patre procedens Spiritus diserte dicatur, non autem ex Patre Filioque, prout blasphema et iurgiosa lingua praedicabat atque docebat. Papae! manifestam malitiam, calumniam imperterritam, et impudentem audaciam! Quis paciferi Christi discipulum verumque patriarcham, et nunc contra veram pacem cathedra sua factum extorrem (hunc enim sycophanta innuit) aut omnino in ditione nostra quemvis alium, quis inquam sanctum symbolum aliter antea, quam nunc, legentem audivit? Etiamsi illud quod Romani recitant theologicis patrum

εἰρηνεύειν, ὁ θ' ἡμέτερος ποιμενάρχης καὶ ἡμεῖς προσηκάμεθα· ἀλλά τίς οὕτως ὑπαναγινώσκεσθαι φήσει; οὐδεὶς ἀληθῶς· εἰ μὴ καὶ τὰ κοινῶς εἰς ὅρασιν καθεκάστην προκείμενα, μὴ ὁποῖα πᾶσιν ἁπλῶς ὁρᾶται, τοὐναντίον δὲ μᾶλλον πειρῶτο τις εἶναι διϊσχυρίζεσθαι· ἀλλ' ὁ διειλημμένος καὶ πρὸς τοῦτο καταδήλως ἐληλακέναι οὐκ ἀπηξίωσεν· ὡς τῇ πράξει νόμον ἐπιστήσας τὸ τυραννεῖν, οὕτω τῇ γλώσσῃ νόμον ταυτοτρόπως τὸ ἄνετον, ὃς καὶ τὰ κατὰ τοὺς ἱερατεύειν ἐκ θεοῦ εἰληφότας, οἷς οὐχ ἁγιαζόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ γνησίως κολλώμενος ἦν.

π'. Οὕτω θέμενος ἐπὶ τηλίκων λόγων καὶ πραγμάτων διαστροφαῖς, οὐδὲ τοῦ μεγαλουργοῦ καὶ μεγαλωνύμου σκηπτούχου τοῦ θεοστεφοῦς καὶ ἀγγελωνύμου 1) κρατάρχου, παρ' οὗ πολλῶν καὶ μετρίων ἦν ἀπολαύσας χρηστῶν, cod. f. 47. b. καὶ ταῦτα μὴ ἰθαγενὴς ὤν, ἀλλ' ἐξ ἀλλοδαπῆς ἀφικόμενος, καὶ μηδὲ τῶν ἀναγκαίων εὐπόρως ἔχων πρὸς τὸ βιοῦν, ἀποσχέσθαι δεῖν ἔκρινεν· ἀλλὰ καὶ τούτου καταφέρεται θράσει πολλῷ, καὶ κατεξανίσταται ἀναιδῶς, καὶ καταδίκην ἐπάγει, μὴ ἂν αὐτὸν τῆς νενομισμένης βασιλεῦσιν ὁσίας ἀξιωθῆναι, μὴ ἐπιταφίων ὕμνων τυχεῖν, μὴ ἐπιτυμβίων ᾠδῶν, μὴ ἐπιθανατίου οἱασοῦν εὐφημίας, ἀλλὰ τούτων δὴ καὶ τῶν τοιούτων ἄμοιρον ἐαθῆναι τὸν τοσοῦτον, φεῦ, θεοσεβείᾳ καὶ ἀξιϋμνήτων ἔργων αὐτουργὸν τοῖς πώποτε ἀπαράμιλλον, ὃν αὐτὸς ἀεὶ μεγαλύνων καὶ ἄλλοτε μὲν ὤφθη φθάσας καὶ πολλοῖς ἐπαινετηρίοις ἐγκωμιάσας 2) τὰ πολλοῦ θειασμοῦ περιφανῆ τούτου πρακτέα, καὶ πολλῶν ὄντως ἐγκωμίων ἐπάξια, τό τε περὶ θεὸν σέβας, καὶ τὰ

doctrinia consonum est; a quibus nos edocti, cum illis qui ita recitant, pacem fovere et patriarcha noster et nos consensimus; quia nihilominus ita illud legi dicet? Nemo enimvero: nisi forte et illa quae vulgo et quotidie oculis patent, nequaquam prout videntur omnibus, sed contra potius conatur aliquis comprobare. Sed vir praedictus ad hoc etiam aperte proruere non est dedignatus: namque ut actuum suorum regulam habuit tyrannidem, ita etiam linguae normam effrenem licentiam: qui tamen antea cum electis a Deo sacerdotibus non modo consecratus fuerat, verum etiam ex animo iis adhaeserat.

80. Ita affectus cum esset, ac verborum huiusmodi et actuum perversitati assuetus, ne magnifico quidem et famigerato, sceptrigero atque a Deo coronato, et angelici nominis imperatori, a quo multa nec mediocria beneficia acceperat (et quidem non indigena, sed ab extranea regione advena, et vitae adiumentis indigens) parcendum iudicavit. Immo et in ipsum audacter admodum invehens consurrexit, et sententiam tulit non esse eum iustis regum exequiis honorandum, neque epitaphicis hymnis prosequendum, nec mortualibus canticis, neque ulla omnino laudatione funebri ornandum: sed talem tantumque principem his carere sinendum; tantae heu! religionis virum, et tam laudabilium operum auctorem, neminique comparandum! quem iste Cyprius alio tempore semper magnificaverat multis extollens encomiis facta eius, multa sane admiratione multisque laudibus digna; pietatem scili-

1) Ita dicit *Michahelis* nomen, ut alibi χαριτώνυμον *Iohannem*; et in aliis scriptis vidi λεοντώνυμον *Leonem*.

2) Reapse in codice parisiensi 3010. legitur G. Cyprii oratio panegyrica ad Michahelem VIII. imp.

ἐφεξῆς βασιλικὰ, καὶ ἀρεϊκά προτερήματα· περί που δὲ τὰ τελευταῖα τῆς βιο-
τῆς παρακλητηρίους ὑπὲρ αὐτοῦ κανόνας ἄριστα ἐμμελεῖς πρὸς τοὺς τῶν μαρ-
τύρων ἐξόχους συντεθεικὼς, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὁποῖον ἐκείνῳ προσεμαρτύρει
διὰ τούτων τὸ εὐσεβὲς, οἷον τὸ τῆς περὶ θεοῦ δόξης πάγιον καὶ ὀρθὸν, καὶ
ὅσον καὶ ἡλίκον τὸ τῆς γνώμης ἰθυτενὲς, καὶ φιλόθεον· ὧν ἕνα τῶν πάντων
ἀκροτελεύτιον, αὐταῖς τυγχάνει σχεδιάσας ταῖς ἀκροτελευτίοις ἐκείνου τῶν
ἡμερῶν, τῆς αὐτῆς ὄντα συμφωνίας τοῖς προτέροις, καὶ αὐτὰ προσφθεγγό-
μενον· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ θάνοι, καὶ πρὸς ὃν ἐφίλει μεταβαίη θεὸν, παραχρῆμα
τῷ τοιούτῳ διαγινώσκεται, μὴ καλῶς πρὸ τοῦ γινωσκόμενος, καὶ οὐκέτι λοι-
πὸν τῆς ὀρθῆς μοίρας, ἀλλ᾽ ἀλλοτριόφρων εὑρίσκεται· ἅμα γέγονεν ἐξ ἡμῶν,
καὶ ἅμα τῷ λεχθέντι τὰ τῆς ἀληθοῦς ἐπ᾽ αὐτῷ ἀνακαλύπτεται διαγνώσεως·
cod. f. 48. a. ἅμα παρῆλθε, καὶ ἅμα τὸ ἀπόβλητος εἶναι τῷ ῥηθέντι ἐμπνέεται· ἀπέπτη,
καὶ τὸ ἐναγὴς εἶναι παραυτίκα καταλαμβάνεται· οὐκέτι κοινωνικὸς κρίνεται
τούτῳ, οὐ προσιτὸς τὸ παράπαν, οὐ βραχέος κἂν λοισθίου προσρήματος
ἄξιος· ἀπείργεται πάσης ἐξοδίου τιμῆς, πάσης ἐπιτελευτίου ἀφοσιώσεως,
ἄταφος, ἄψαυστος, ἀθιγής· οὐχ ὅτι τὰ τῆς ἀνθρωπίνης εἰσδύοι νεκρώσεως,
ἀλλ᾽ ὅτι δόξῃ καὶ φρονήματι γένοιτο ἀποτρόπαιος· φεῦ, ὡς εἰ μὴ ἐκεῖνος οὗ-
τος, ὁ καθ᾽ ἑκάστην παρ᾽ αὐτοῦ πρὶν γεραιρόμενος· εἰ μὴ ἐκεῖνος, ᾧ συνεκκλη-
σιάζων ὅσα καὶ θεῷ προσανεῖχεν αὐτός· εἰ μὴ ἐκεῖνος, ὁ τοῖς βασιλικοῖς
θαλάμοις, ὅσα καὶ χριστῷ Κυρίου παραβάλλων ἀεί· συνεδρίας ἐστὶν ὅτε καὶ
πολλῆς ἀπέλαυεν οἰκειώσεως· καὶ αὖ ἐνίοτε τῇ βασιλικῇ παρεστὼς τραπέζῃ,
βασιλικὰς δαῖτας πίναξιν ἀργυρέαις ἐκ χειρῶν ἐκείνου τῶν βασιλικῶν εὐσε-
βῶς ὑπεδέχετο· εἰ μὴ ὁ προστάτης, ὁ κηδεμὼν, τὸ οὐράνιον χρῆμα, τὸ θεό-

cet erga Deum, et regia cetera ac bellica facinora. Idem circa vitae finem cum paracleticos pro se ipso canones valde suaves in praecipuos martyres composuisset, dici non potest quantam in iis pietatem testetur, quantam ob honorem Dei constantiam et rectitudinem, quantamque mentis aequitatem ac religiositatem! Quorum canonum unus totus acroteleuticus iisdem concluditur acroteleutiis, quo illius diei numerus, et consonantiam habet cum prioribus, et eadem repetit verba. Sed postquam obiit, et ad sibi dilectum Deum migravit, tunc demum repente huic Cyprio innotuit, quasi eum antea egregie non nosset; nec iam rectam fidem, sed aliena dogmata sectatus comperitur. Vix ille a nobis excessit, statimque Cyprio vera illius revelatur notitia: dum ille e vivis abit, simul huic quasi inspirato reprobandus apparet: discessit, eodemque tempore profanus esse cognoscitur: nec iam communionis nostrae particeps, nec adeundus cuiquam, nec ullo brevi licet extremoque alloquio dignus. Omni funebri honore privatur, omnique mortuali expiatione, insepultus, inaccessus, intactilis; non quia humanae mortalitatis viam ingressus, sed quia sententia et dogmate detestabilis. Hem! quasi hic Cyprius non ille esset, qui quotidie ab eo muneribus donabatur: quasi non ille, qui cum eo in ecclesiis tamquam cum Deo versabatur: quasi non ille, qui ad regia cubicula veluti ad unctum Domini semper accedebat; ubi et honore consessus multaque interdum familiaritate fruebatur; immo etiam regiae quandoque accumbens mensae, regios cibos in argenteis patinis

πεμπτον ἀγαθὸν, ὁ μετὰ θεὸν ἐπίγειος ἄλλος θεὸς καὶ ὢν αὐτῷ καὶ λεγόμενος· ἐῶ τ' ἄλλα πολλά γε ὄντα καὶ πολλοῖς κραυγαζόμενα πανταχοῦ, καὶ εἰσέτι μᾶλλον λαληθησόμενα· τοῦτο δὴ τὸ βραχὺ, εἰ μὴ ἐκεῖνος ὁ παρ' αὐτοῦ καθημέραν τοῖς μνημονευθεῖσι κανόσιν ἐπ' ἐκκλησίας εὐχῆς πᾶσιν ἔργον γινόμενος παρὰ τὸ θεοφιλὲς καὶ εἰλικρινὲς τοῦ σεβάσματος.

πα'. Ὢ οἷον ὁ ἥλιος ἀναισχυντίας εἶδος τεθέαται· παρεισκυκλῶ γὰρ καὶ ἀψύχων τῷ λόγῳ φύσιν κατὰ τὸ εἰθισμένον τοῖς ἐμπεσοῦσιν οἷον δή τινων μήπω θεωρηθέντων ὑπερβολαῖς· οἶμαι τὸν φωτοβρύτην δὴ τοῦτον μεγάλων καὶ ἀτεχνῶς ἀπειρίτων ἀπαυθαδιάσεων ἐν ἀνθρώποις χρηματίσαι αὐτοθεάμονα· ἀλλ' οὔπω τοιούτων ὁποίων ἐπὶ τῷ διηγγελμένῳ ἀνδρὶ, οἶμαι πλείστων καὶ οὐ ῥᾳδίων εἰπεῖν τολμηρῶν ἔργων καὶ ἀπηναιδευμένων ἐπιχειρήσεων διαφόροις cod. f. 48. b.
γενέσθαι καιροῖς θεωρόν· ἀλλ' οὐ πηλίκων οὐδέπω μέχρι καὶ νῦν ὁποῖα τῷ διειλημμένῳ τετόλμηται· τίς γὰρ τῶν ἁπάντων ὁτεδήποτε δραματουργηθῆναι κατὰ ἱεραρχικοῦ τοσούτου συστήματος παραστῆσαι δυνήσεται, ἢ βίβλοις ἐγκείμενα κατιδὼν, ἢ καὶ ὅλως παρειληφὼς ἀκοῇ ὁπόσα καὶ οἷα ὁ προειρημένος ἀνερυθριάστως οὕτω καὶ ἰταμῶς ἐνεανιεύσατο; τίς ἀθεμιτουργίαν ἐπὶ βασιλεῖ, φεῦ, Ῥωμαίων τοιάνδε, ἧς τερατωδῶς οὗτος πρώταρχος ἀνεφύη, τῶν χρόνων ὅτε νεωτερισθῆναι, ἢ ὀφθαλμοῖς ἀθροίσας, ἢ ὠσὶν ἐνωτισάμενος ὅλως φανήσεται; τίς (ἀλλὰ φρίττω καὶ γλῶτταν ἀληθῶς καὶ διάνοιαν) ἀνοσιουργίας, ὧν οὗτος κατέστη κύριος καὶ ταξίαρχος κατὰ τῶν ἀχράντων καὶ θεοποιῶν μυστηρίων σκαιουργηθῆναι, φρικτῶν καὶ αὐταῖς ταῖς ἐπουρανίαις δυνάμεσιν ἐνηχηθῆναι, ἢ καὶ ἑωρακέναι, ἐρεῖν ἂν ἔχοι τὸ σύνολον; ποῦ ποτε

ex illius regiis manibus cum reverentia excipiebat: quasi denique non hic esset celebratus ille a Cyprio defensor, curator, res caelestis, a Deo datum bonum, post Deum alius in terra Deus. Omitto alia multa multis ubique decantata, et quae deinceps magis etiam decantabuntur. Breve quid adhuc dicam: quasi hic non esset, cuius praedicti canones in ecclesiae quotidie precibus ab eo communi usui, propter pium atque sincerum religionis sensum, adhiberi solebant.

81. O quale impudentiae genus sol aspexit! Compello enim inanimes quoque naturas, ut ii solent, qui in quaedam nondum visa portenta incurrunt. Puto hunc lucis auctorem (solem) magnorum et utique infinitorum inter homines facinorum esse spectatorem, nondum ceteroqui talium, qualia praedicti hominis sunt. Puto plurimorum nec facile enarrandorum audacium operam crudeliumque facinorum diversis fuisse temporibus testem, non tantorum tamen quanta praedictus vir ausus fuit. Quis enim tanta adversus tantum patrata hierarchicum coetum repraesentare poterit, aut in libris legere, aut quomodocumque auditu percipere, quanta vir praedictus impudenter adeo crudeliterque patravit? Quis tantam heu! contra Romanorum imperatorem improbitatem, quantam hic monstrose exprompsit hisce novarum rerum temporibus, quis inquam aut oculis vidisse, aut auribus audisse comperietur? Quis (at enim lingua horret et mens) impia facta, quorum hic auctor fuit princeps et praecipuus adversus immaculata ac deifica mysteria, quae ipsis caelestibus potestatibus sunt tremenda auditu aut etiam visu, dicere omnino queat? Quandonam a sae-

ἤκουσται ἀπ' αἰῶνος, τὸ θεῖον μῦρον, τὸ θεῖον χρίσμα, τὸ ὑπερφυὲς δῶρον, τὸ θεουργὸν καὶ τελειοποιὸν τοῦ βαπτίσματος, οὗ ὁ κόσμος ἀντάξιος οὐδαμῶς, ὥς τι τῶν ἀνάτων ἐκκενωθῆναι, καὶ ὡσπερεί τι τῶν ἀνενεργήτων ἀποῤῥιφῆναι, ἵν' εὐφήμως ὡς οἷόν τε, καὶ μὴ καταλλήλως τῷ ἐπ' αὐτῷ πραχθέντι ἐξείποιμι· ὦ πόσῳ μὲν ἱδρῶτι περιῤῥεόμενος ὤφθην, οἵας δὲ σκοτοδίνης ἐπλήσθην, ἡνίκα τε τουτὶ διεπράχθη· ἀκοῇ μὲν τότε, νυνὶ δὲ μνήμῃ περισχεθείς· ὦ σχετλίας ἐκείνων φωνῆς, τῶν τοῦτο πρώτως ἀναγγειλάντων μοι, ἐν γωνίᾳ καθημένῳ, τό γε εἰς ἐμέ ἧκον θυμήρως πάνυ καὶ προσφιλῶς, ὡς οἱ τὰ κατ' ἐμὲ εἰδότες ἐγνώρισαν· ὦ φοβερᾶς ἀγγελίας ἐκείνων, τῆς πρώτης δὲ οὗτοι μοίρας τῶν τῆς ἐκκλησίας λογάδων, οἱ καὶ περιπαθῶς
cod. f. 49. a. πρὸς ταῦτα στένοντες διεβεβαιώσαντο· ἦ μὴν ἐν τῷ ἐκφορεῖσθαι τὸ οὐράνιον τοῦτο χρῆμα, τῆς ἐν ᾗ κατ' ἔθος ἐντεθησαυρισμένον ὑπῆρχεν ἀΐας δεξαμενῆς, καὶ ἵνα τοῖς καθηγηταῖς τῶν τοιούτων ἐδέδοκτο ἐκκομίζεσθαι, τοῖς ἀπὸ τοῦ ἄγγους ᾧ ἔτυχεν ἐξαντλεῖσθαι καταλειβομένοις σταλαγμοῖς ἐνσταλάττεσθαι, τῷ διοδευομένῳ τῆς γῆς ἐδάφει καταῤῥαινόμενον· τὸ δέ γε ἄγγος τοῖς ἐξ ὧν ἐλήφθη καὶ πάλιν ἀποδοθῆναι, ἐξ οἰκίας γὰρ ἦν, κοινὸν αὖ καὶ εἰς κοινὴν ὑπηρεσίαν ἐσόμενον· ὦ φευκτῶν ἐπιχειρημάτων· ὦ δραμάτων ἀπαισίων ἁπαξαπλῶς· ποῖά ποτε ἀκοὴ τοιούτων ἀκροαμάτων γέγονεν ὁπωσοῦν; τίς θέα τοιοῖς δή ποτε τὸ παράπαν τὰς οἰκείας ἐπαφῆκεν αὐγάς; ποῖος ἄρα διαλογισμὸς, τίνων ἐνθυμήσεων ῥήματα, ποίων διανοημάτων ἐπιβολαὶ, τίς σκῆψις, μελέτη ποία εὐπρεπὴς ὁπωσονοῦν καὶ εὐπρόσωπος τῷ συνειδότι τοῦ εὑρετοῦ τῶν οὕτω τελουμένων ἐπήλθοσαν; ἡνίκα ἐπὶ πᾶσι καὶ τὰ σεπτά καὶ φρικώδη θεῖα λύτρα τῶν θυσιῶν, ἱερουργηθέντα παρ' οἷς οὗτος, ὡς καὶ

culo auditum est, divinum unguentum, divinum chrisma, supernaturale donum, deificum baptismi complementum, cui mundi pretium non aequivalet, tamquam profanum quid evacuari, aut tamquam inutile proiici, ut mitioribus verbis et non pro patrata indignitate loquar? O quanto sudore ego manare compertus sum, quam tenebrosa vertigine occupari, cum haec agerentur! Et tunc quidem ex auditu, ex autem memoria attonitus sum. O importunam illorum vocem, qui mihi haec primum retulerunt sedenti in angulo, ad me quidem quod attinet libenter admodum et suaviter, prout noti mei sciunt! O tremendum nuncium illorum, superioris inquam classis ecclesiae procerum, qui dolentes gementesque nuncium confirmarunt! quomodo nempe cum efferretur caelestis res, quae de more in receptaculo clausa erat, et huius flagitii auctoribus tradita ad asportandum fuisset; cumque de vase hauriretur, manantes inde guttas publicum pavimentum aspersisse, vas autem ipsum antiquis dominis redditum (nam quadam ex domo erat) profanum rursus et communi usui futurum. O abominabiles ausus! o spectaculum prorsus infandum! Quis paria unquam audivit? Quis oculus aciem aliquando suam talibus intendit? Quae mentis ratiocinia, quorumnam sensuum verba, qui cogitationum motus, qui impetus, quae meditatio congrua quomodocumque et idonea conscientiam auctoris flagitiorum horum subierunt? Cum, praeter reliqua, sacrae etiam ac tremendae sacrificiorum divinae redimiae ab iis iam peractorum, quibus hic Cyprius ut dictum est nuper commu-

πρώην ἐνεσημάνθη κοινωνῶν ἐδείκνυτο καὶ ἁγιαζόμενος ὅσα τῶν ἀργῶν αὐτῷ καὶ ἀπράκτων καὶ ἀσυντελῶν παντάπασιν ἀπεπέμφθησαν.

πβʹ. Ἐμοὶ μὲν οὖν πρὸς ταῦτα μόγις ἂν ἤρκεσεν ἓν ἢ καὶ ὀλιγάττα τῶν λεχθέντων, ἢ καὶ τῶν παρεθέντων, λεπτομερῶς ὡς ἐνηργήθη διασαφῆσαι, καὶ τῷ λόγῳ θεῖναι οἷον ὑπόψια· τὸ γὰρ δὴ τοιουτοτρόπως διὰ πάντων ἰέναι, οὔ μοι δοκεῖ καὶ τῶν ὑπὲρ ἐμὲ πολλῷ τῷ μέτρῳ τῆς δυνάμεως καθεστάναι· εἴ γε τούτων ἕκαστον ἐμφανῶς εἰς ὅλην ἂν λογογραφίας ὑπόθεσιν, καὶ τοῖς οὕτως ὑπερτεροῦσιν ἀπέχρησεν· ἐφ' ᾧ καὶ τὸ κατ' ἐπιτομὴν ὡς ὑπεσχημένον στέργων ἀεὶ, καὶ οὐ δὲ τοῦτο διὰ πάντων· ἔστι γὰρ οὗ καὶ οὐ διά τινων παντελῶς. Καὶ ἄλλαις μὲν οὐ τυχούσαις αἰτίαις εἰς τὰ ῥηθέντα cod. f. 69. b.
τῶν ἀτοπημάτων συνελαθῆναι τὸν ὑπηγορευμένον ἄνδρα φημί· ἡ δέ γε πασῶν πλέον ἐκμήνασα, καὶ οἷον ὑποβάθρα τούτῳ παγιωθεῖσα, ῥίζα δὲ μᾶλλον στερρῶς ἄγαν ἐμφῦσα, ἐξ ἧς ἀνατεθήλασιν αἱ λοιπαὶ, ὁ ἀκρατὴς ἔρως τῆς φιλαρχίας ἐγνώρισται· καὶ οὐχ ὡς τοῖς πολλοῖς, οὕτω δὴ καὶ αὐτῷ κατ' ἐμφέρειαν ἴσην ἐνέσκηψεν, ὡς ἁπλοϊκῷ τινι λόγῳ μόνον ἓν ἐπισπεῦσαι τόνδε καταναγκάσαι τοῦ ποθουμένου τυχεῖν, καὶ στῆναι τοῦ λοιποῦ τῆς ὁρμῆς· οὐδαμῶς, ἀλλ' εἰ μὴ πρὸς τῇ τοῦ ἐρωμένου ἐπιτυχίᾳ, καὶ τὸν ὃν ἀφέλοιτο τοῦτο τυραννικῶς, καὶ πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν ἱερὰν καὶ ἀξίαν ὁμήγυριν, ἐξουθενημένους περὶ τὴν πίστιν ποιήσειεν, οὐχ ἕξειν ἂν ἔτι βίον βιῶναι τῇ σφετέρᾳ διαθέσει καὶ περινοίᾳ κατάλληλον· ἐνθέν τοι καὶ ἀκαθέκτως εἰς τὰ προκεχαραγμένα τῶν τολμημάτων ἐνήλλατο, τὸ τοιούτους σφᾶς ἀποφῆναι μᾶλλον ἐντεῦθεν ἐπιτεχνώμενος· καὶ ἡ πρὸς ταῦτα παῤῥησία καὶ πεποίθησις ἀῤῥαγὴς, ὅτι τε τοῖς πλήθεσι φίλα εἴη τετελεκὼς, τὰ τοιαῦτα διηνυκὼς ῥοπαῖς

nicans simulque sanctificans adfuerat, nunc tamquam vanae et ineptae atque omnino imperfectae, abiectae fuerunt.

82. Mihi quidem aegre sufficiebat, vel unum vel pauca quaedam iam dictorum aut etiam praetermissorum, particulatim prout ea acta fuerunt in lucem protrahere, meisque verbis oculo veluti supponere: namque omnia percurrere, tum meas tum etiam me valentiorum vires excedit: etenim horum singula ad integrae historiae argumentum etiam disertioribus satis essent. Quamobrem epitomen, quam promisi, constanter praefero; neque hanc ipsam ad omnia adhibeo: sunt enim quae nullatenus attingo. Profecto ob alias quoque non levis momenti causas, praedictum virum in memoratas iniquitates incidisse aio: quae tamen illum magis in insaniam adduxit, et fundamenti loco fuit, radixque firmissime infixa, unde cetera pullularunt, effrenata honoris ambitio fuit, quae non ut alios multos, ipsum quoque pari vi corripuit, ita ut unum quid simpliciter agere cogeret quô re cupita potiretur, ad reliqua vero impetum eius inhiberet; non ita, inquam; sed nisi, dum voti sui compos fieret, illum quoque a se dignitate spoliatum hominem, cum sacro eius dignoque clero, exhonoratum circa fidem efficeret, non videbatur sibi vitam victurus cupiditati suae mentique congruam. Hinc effrenate ad antedictos ausus ruebat, atque ut illos tali fama oneraret: quod quidem confidenter admodum firmiterque sperabat, quia nimirum populo gratificabatur si hoc perficeret, vi quoque indubia praeiudicii fretus illorum,

ἀναμφιβόλως ταῖς ἐκ προλήψεως κατὰ τοῦ ἔργου τῆς εἰρήνης ἐνασμενίζουσι· καὶ ὡς γηθόσυνοι παραυτίκα οἱ προσδράμοιεν ἅπαν σύνταγμα τὸ τῶν μοναχῶν, οἷς σύννομον οἴκοθεν ἑαυτὸν αὐθημερὸν ὡς εἴρηται κατεστήσατο, κυριωτέρως δ' εἰπεῖν ἀγελάρχην τῆς σφῶν ἀγέλης ἐξ ὑπογύου κεχειροτόνηκε· καὶ ὡς οὐδὲν ἐμποδὼν σφίσιν αὐτῷ προσρυῆναι, καθαρῶς ἀποδεικνυμένῳ οἷς φανείη διαπραξάμενος· τοὺς δὲ μὲν κατὰ ἀσεβείας μαχεσαμένους, ἑαυτὸν δ' ἐν τούτοις κορυφαιότατον· ἐκείνου δὲ καὶ λίαν ἐπιλανθάνεται οἱονεί τινι κάρῳ τῇ δοξομανίᾳ βεβακχευμένος, ὡς πράξεως ταύτης, ἣν ἀπάγειν εἰς ἀσέβειαν οὐκ ἐρυθριᾷ, πρῶτος συνεργὸς καὶ συμπράκτωρ, καὶ μὴ ἀμφιδοιάσιμος ἐπαινέτης καθέστηκεν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ἦν ὁ καιρὸς ἐμπνεύσας αὐτῷ· τὸ δ' ἕτερον αὖθις ὁ νῦν· κἀκεῖ μὲν θερμὸς ἀληθῶς ζηλωτὴς, καὶ σπουδαῖος ὑπὲρ τοὺς κατ' αὐτὸν συσπουδαζομένους, ὧν ὁ λόγος ἀνωτέρω που φθάνει μνησθείς· ἐνταῦθα δὲ θερμότερος πολλῷ πλέον καὶ βιαιότερος, οὐκ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ὅμοιος εὑρισκόμενος, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐναντίος μᾶλλον ὁρώμενος, πλὴν οὐκ ἐπίσης ἐν ἀμφοτέρῳ καιρῷ, μενοῦν γε καὶ μάλιστα σφοδρότερον ἐνταυθοῖ τῆς ἐναντιώσεως δράττεται, παρόσον καὶ οὐκ ἴσων· ἀλλ' ἐκεῖ μὲν μειόνων, ἄλλως δὲ ἱκανῶν, ἐνθαδὶ δὲ μειζόνων καὶ τῶν ἄκρως ὑπερκειμένων ἐπιτυγχάνει γερῶν· καὶ παρὰ τοῦτο εἰ ἦν ὡδί πως πρὸς πλείω χωρῆσαι καὶ δεινότερα τῶν πραχθέντων, ἀσχέτως ἂν μὴ ἐπιδιστάσας ἐχώρησε· ποῦ δ' ἂν καὶ εἴη ὅλως δραστηριώτερα, ὅπου γε καὶ τούτων αὐτῶν οὔμενουν τελεσιουργὸς ἄλλος, ἢ θεατὴς ὡς ἐῤῥέθη τῶν χρόνων ὁτεδήποτε πέφανται· εἰ ἦν δὲ καὶ δυσσεβείας ἐπέκεινα ὄνομα, πρὸς ἐκεῖνον ἂν κλήσει τὰ τῆς δηλωθείσης πραγματείας ἐκκορυφῶν ἐληλύθει· ὅτι δ' οὐκ ἦν εἰς, τοῦτο προάγεται· καὶ κατονομάζειν οὕτω πλατεῖ καὶ ἀπυλώτῳ στόματι ἀπαυθαδιάζεται.

quibus paci adversari placebat. Atque ut alacer statim ad se concurreret totus monachorum coetus, quicum sponte ipso die semet confoederaverat, statim ab initio ipsorum praesulem repente episcopum creat, ut nullum illis impedimentum foret quominus ad se accurrerent, cum aperte acta sua demonstrasset; et quod illi impietatis essent debellatores, et se cum illis praecipuum. Illud tamen multum obliviscitur, quodam veluti temeto gloriae amore ebriatus, nempe negotii illius quod impietatem appellare non verecundatur, se in primis fuisse cooperatorem, adiutorem, et indubium laudatorem. Sed enim hoc ipsi inspirabat tempus illud, alterum vero praesens. Et tunc quidem fervidus vere zelator erat ae sedulus prae ceteris cum eo studiosis, quorum superior nostra oratio meminit; nunc autem multo ferventior, longeque violentior, neque par inter contrarios inventus, sed plus quam illi contrarius visus, nec aequali ntroque tempore gradu; quippe multo vehementius nunc ad adversandum incumbit, quo magis inaequale negotium est; nam illic minora, aliàs mediocria, nunc maiora et summa emolumenta consequitur. Propterea cum nune liceat ad plura et graviora praeteritis acta excurrere, effrenate nihilque haesitans decurrit. Quid ni vero vehementiora sint? siquidem horum ipsorum effector alius aut spectator per tempora non apparuit. Quod si quid adhuc fuisset impietatis vocabulo (quod nobis impingit) magis dignum, eam ille appellationem cupide arripuis-

πγ΄. Ἀλλὰ τοσαῦτα πεπραχὼς ὁ Γεννάδας, καὶ καλεῖν οὕτω καὶ διαβάλ-
λειν ἐπὶ συστάσει τῶν αὐτῷ εἰργασμένων τὰ τῆς ὑποθέσεως ἀπαναιδευόμενος,
ὅπως καὶ εἰς ἔσχατον τοῦτο δὴ τῶν κακῶν αὐτὸς εἴη κατολισθήσας, ἔχει
μὲν ἀμυδρῶς ὁ λόγος ἐμφῄνας, καὶ ἐξ ὧν ἄνω διειλήφει πατρικῶν θεολο- cod. f. 80. b.
γιῶν καὶ διασαφήσεων· δηλώσει δὲ καὶ παρακατιὼν καθαρώτερον, τό γε ἀρ-
τίως τὰ τῶν λεγομένων κατὰ συνημμένην ἀκολούθησιν διερχόμενος. Τοιγα-
ροῦν ἦν μὲν ὁ μετέωρος οὗτος ἀνὴρ πάντα διηγωνισμένος ὡς λέλεκται· καὶ
πᾶσα ἦν ἐλπὶς, καὶ οὐδαμῶς οἱαδή τις διχόνοια προσδοκώμενον ἔπαθλον
εὑρεῖν τῶν καμάτων, τὸ πάντας προσελθεῖν ἀδιστάκτως τοὺς τὸ προϊστορη-
θὲν συμπληροῦντας περιζήτητον σύστημα, καὶ ὑπ' αὐτῷ ποιμένι καὶ διδα-
σκάλῳ διακυβερνᾶσθαι καὶ διϊθύνεσθαι· καὶ μάλιστα σφῶν ὅ τι χάριν τό-
σον ἀγῶνα εἴη διηθληκώς· οἱ δὲ μή τι τούτων, μηθ' ἑτέρων, ὅσα διὰ σπου-
δῆς θείη αὐτοὺς ἔνθεν ὑποποιούμενος σφοντίσαντες ὁπωσοῦν, τῆς αὐτοῦ κοι-
νωνίας πάμπαν ἀμέθεκτοι τηρηθῆναι παρασκευάζονται· καὶ ὁ μὲν ἀπέκειτο
παντοῖον εἶδος μεταχειρήσεως μετιὼν, ὑπαγαγέσθαι σφᾶς ἐκδεχόμενος, οἱ δὲ
ἀπεπέμποντο· ὁ μὲν ὑπισχνεῖτο, οἱ δὲ οὐδ' ἄχροις ὠσὶν αὐτὸν τὴν προστα-
σίαν ἀκηκοέναι ἠνείχοντο· ὁ μὲν ὅπως ἑτοιμάσειε σφίσι πάσας δὴ τὰς λαμ-
πρὰς καὶ περιφανεῖς τῶν μητροπόλεων προετίθει, τοὺς λαχόντας αὐτὰς ἐκ-
ποδὼν ποιησάμενος, οἱ δὲ καὶ τὸ πρὸς μικρὸν ὑπενδοῦναι παντάπασιν ἀνε-
βάλλοντο· καὶ ὁ μὲν ἔτι παντελῶς ἀπελάσειν τοὺς τῶν ἐπισκόπων ἐπιλοί-
πους, εἴ που τινὲς εἶεν ὅπως δή ποτε παραλελειμμένοι, καὶ μὴ δ' ἂν κατά-
λογον ἄλλον ἱερατικὸν μεθήσειν, μὴ δ' ἂν εἴ τι καὶ τοιοῦτον ἕτερον βού-
λοιντο, μόνον εἰ αὐτὸν παραδέξαιντο ἐπηγγέλλετο· οἱ δὲ οὐχὶ καὶ εἰ τὸ

set. Nunc quia nihil supra id vocabulum est, hoc ipsum patulo infrenique ore audet usurpare.

83. Age vero quod talia egregius hic peregerit, et ita nos accusare ac vituperare, ob confirmationem a se patratorum, susceperit, et quod in extremum nequitiae ruerit, oratio nostra adumbravit per eas quas retulit patrum theologicas demonstrationes; et adhuc clarius deinceps ostendet, cum integram continuamque seriem eorum quae dicta sunt decurret. Hic ergo vir in sublime elatus, certamen omne ut dictum est consummaverat, summaque in spe erat, nullumque ei dubium supererat, quin expectatum laborum praemium consequeretur; fore nempe ut omnes accederent ad praedictam explendam conquisitam coagmentationem, videlicet ut abs se pastore gubernarentur omnes et dirigerentur; iique maxime quorum gratia certamen tantum certaverat. At isti neque hos neque alios actus, quotquot quomodocumque is conabatur, pensi habentes, ab eius communione prorsus abstinere decernunt. Et ille quidem omne artificii genus expromens, ipsos sibi conciliare satagebat, qui nihilo minus renuebant: promittebat ille, at hi ne summis quidem auribus postulatum eius audire sustinebant: ille se parare ipsis splendidas omnes et nobiliores metropoles significabat, pastoribus earum eiectis, at hi ne tantillum quidem labefactari se permittebant. Ille se omnes expulsurum episcopos si quis adhuc superesset, nec alium sacerdotalem catalogum agniturum, ne si quidem aliud aliquid vel-

πᾶν μεταθείη, καθυποκύψαι οἱ βεβαίως αὖθις ἀντετίθουν καὶ διενίσταντο· ἦσαν μὲν γὰρ ἀληθῶς τοιαῦτά τινα δράσειν μελετῶντες μακρόθεν, καὶ θαμὰ συνδιασκεπτόμενοι, καὶ φθεγγόμενοι, ἅτε καὶ πρὸ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ταυ-
cod. f. 81. a. *τησὶ πραγματείας δι' αἰτίας ἃς προϋπεσημήναμεν, στρέφοντες κατὰ νοῦν, καὶ πᾶσαν ἀνατρέψαι καὶ ἀλλοιῶσαι τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐξ ἑαυτῶν νέαν συστήσασθαι φανταζόμενοι, πλὴν οὐχ' ὑφ' ἑτέρῳ τῶν ἁπάντων τινί· τὸ γὰρ δὴ καὶ ὅλως ὑπὸ τῷ δηλουμένῳ ἐρεῖν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' αὐτοὺς ἐγκρατεῖς, αὐτοὺς αὐτουργοὺς γενέσθαι ἠβούλοντο· ἐμοὶ δ' ἐπιεικῶς ἄπορον, ἐπὶ τούτοις καὶ δυσπαράδεκτον κρίνεται, εἰ τοῦ σκοποῦ τυχόντες αὐτοὶ πρὸς τοσοῦτον ὁρμαθὸν ἀθεμίτων πράξεων ἐληλάκεισαν, οὐ γὰρ οἴομαι· ὁπότερον γοῦν οἱ ζητεῖν ἐθέλοντες, διαγινωσκέτωσαν.*

πδ'. Σφίσιν δ' οὖν ὅμως φευκτὸν ἦν καὶ λίαν ἀπόστοργον, κοινωνίαν ἥν τιναοῦν τοῦ τῷ λόγῳ διαλαμβανομένου προσήκασθαι, καλῶς εἰδόσιν ὅπως ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς μέχρι καὶ εἰς δεῦρο, καὶ μεθ' οἵου τρόπου τὰ τῆς ὑποθέσεως οὗτος μετέλθοι καὶ πέρας ὅπως ἑταιρίᾳ τῶν διαφερόντως παρὰ βασιλείοις ἐνισχυθέντων κατασχεῖν καθέδραν τὴν ἀνωτάτω δυνήσαιτο, καὶ πολλῶν ἄλλων ἔτι τῶν αὐτοῦ εἰς γνῶσιν ἀφικομένοις, περὶ τὸ πρᾶγμα θεωρουμένων· τί γάρ μοι καὶ τοῖς ἐκτὸς ὅλως καὶ εἰς μνήμην ἰέναι ὅσα καὶ λέγεται; ὅπου γε καὶ τούτων αὐτῶν τῶν καθαρῶς τοῦ ἔργου γνωριζομένων πρὸς τοῦ ἀνδρὸς, ἐκεῖνα καὶ μόνον εἰς ἁπλὴν τῶν γραφομένων ἀφήγησιν παρεισάγεται, ἃ μὴ συμπεριληφθῆναι καί περ πολλαχοῦ αἱρουμένῳ οὐκ ἔνεστι, καὶ ἃ μηδέ τινι τῶν ἁπάντων ἀμφαγνοούμενα· τῷ τοι καὶ τὸ πρὸς αὐτὸν ὅσον οἱ τοῦ καταλόγου τοῦδε κάλλιστα διαγνόντες, τὸ παντελῶς τοῦτον φεύγειν τῶν

lent, modo se admitterent, denuntiabat; hi autem ne si totum quidem mutaret, subesse illi, firmiter adhuc obsistebant et pernegabant. Revera sic se gerere iamdiu constituerant, crebroque deliberaverant ac dictitaverant, etiam ante hunc ecclesiarum tractatum, ob eas quas supra diximus causas; mente revolventes universam subvertere ecclesiam et variare, novamque marte proprio formare cogitantes, ita tamen ut nemini subessent, minime vero omnium praedicto; sed ipsi proprii arbitrii esse et per se rem gerere volebant. Mihi tamen valde incertum et vix credibile videtur, fore ut si scopo suo potirentur, ad tam impia facta turmatim proruerent: si qui vero id volunt disquirere, sane diiudicent.

84. Interim illi defugiebant ac magnopere aversabantur communionem quamlibet cum praedicto habere; probe scientes quomodo ab initio usque ad id tempus in eo negotio versatus fuisset; et quomodo per amicitiam illorum qui apud regiam aulam praecipue valebant, obtinere supremam cathedram potuisset; denique et alia eiusdem multa ad hanc rem pertinentia cognoverant. Quid enim mei vel exterorum interest, quae de eo dicuntur commemorare? quandoquidem haec ipsa perspicue cognita hominis facta, soli historicorum narrationi obiiciuntur? quae ceteroqui nemini quamtumvis volenti complecti licet, neque cuiquam dubia sunt. Quamobrem hi ecclesiastici ordinis homines res illius optime pervidentes, ab eo se omnino abstinere necessarium iudicarunt. Et ex huius quidem moribus, et ex nobilibus eius de

ἀναγκαίων ἐνόμισαν· καὶ ἦν ἂν σφίσιν οὐκ ἀποδέον ἐξ αὐτοῦ τι καὶ τῶν περιφανῶν κατὰ κόσμον ἑταίρων πρὸς τὸ τοῦ καιροῦ μετατιθεμένων καὶ μεταλλαττομένων παλίνστροφον, καὶ συμπεριτρεπόντων ἀναφανδὸν, καὶ συμ- cod. f. 51. b. μεθιστώντων ἐς ὅσον πρόσφορον αὐτοῖς καὶ συντεῖνον τὰ τῆς ἑνοποιοῦ τῶν ἐκκλησιῶν συζητήσεως, εἰς συναίσθησιν μόλις ἐλθεῖν, καὶ σκέψει δοῦναι καὶ ἐξετάσει, καὶ κατάληψιν ἴσως σχεῖν ἀπροσδόκητον, εἴ γε καὶ ἀπροσδόκητος αὐτοῖς ἀνεφάνη, καὶ ἄλλως ἀναλογισαμένοις, ὁποία ἡ μεθ' Ἰταλῶν καθ' ἡμέραν ἡμετέρα πραγματικὴ κοινωνία καὶ συνδιαίτησις· ἀλλ' οὐκ ἦν αὖθις ἐξ ἀντιθέτου τὸ καὶ θελῆσαι πωσῶς εἰς τοιαύτην ἔννοιαν παρακῦψαι, ταραχὴν ἡλίκην ἅπαξ ἐργασαμένοις ἐκ τῆς πρὸς τοῦτο μᾶλλον ἐναντιώσεως, καὶ κλέος ἐντεῦθεν ἑαυτοῖς περιθεμένοις οὐ μέτριον· ἔνθέν τοι καὶ πρὸς αὐτὸ κακίζοντες αὖ ἐδείκνυντο καὶ ἀντιφερόμενοι, τὸ δὲ τὸν ἐπιβάντα τοῦ ὑπερέχοντος οὕτω θρόνου προσήσεσθαι, καὶ τοσαῦτα πεπραγμένον παρὰ τὸ σφᾶς οἰκειώσασθαι, ἀπευκταῖον ἡγοῦντο πάνυ καὶ ἀποτρόπαιον· εὖ καὶ ὡς ἦν ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους προβεβηκότα τὰ κατ' αὐτὸν ἐξακριβωσάμενοι.

πε'. Ἀλλ' ὁ τοιοῦτος καὶ ταῦτα βλέπων οὐκ εἶχεν ἀποστῆναι τοῦ, ὅπως ἂν δελεάσας αὐτοὺς ὑπαγάγοιτο, συνειδὼς ὅπως δυναστείᾳ τὸν θρόνον εἴη παρειληφὼς, καὶ κατέχων· καὶ ὅπως ταῖς αὐταῖς ἰδιοτροπίαις ὠχυρωμένος ἐκκλησίαν ὅλην σχεδὸν ἀϊστώσειε, τοῖς τοῦ λαοῦ νουνεχέσιν οὐ μέν τοι κατὰ θυμόν· καὶ ὡς εἰ καὶ τοὺς ῥηθέντας οὐδαμῶς ἰσχύσειεν εἰσοικίσασθαι, τὸ οἰκεῖον λάχος, τὴν σφετέραν συμμορίαν ὡς προδιήρθρωται οὐχ ἕξει προδήλως ἐν τίσιν ἂν τὰ τῆς κυρίας διενεργήσειε, καὶ τοῦ δημώδους ἔτι στίφους συναπαχθησομένου καταφανῶς, ὅθεν καὶ πρώην πάνυ πολλοστοὺς τῶν χυδαίων

mundo sodalibus, qui pro tempore variabant, et in contrariam partem vergebant, publiceque deficiebant, atque ad suam utilitatem uniendarum ecclesiarum tractatum inflectebant; ex his, inquam poterant tandem aliquando persentire, considerare, et exquirere, et insperato fortasse comperire, si tamen aliquid praeter illorum expectationem accidere poterat; aliunde etiam considerantes, quanta esset nostra cum Italis communio et convictus. Sed enim e contrario voluntas eorum, quominus de hac re (unione) cogitarent impediebatur, postquam tantum tumultum commoverant, dum huic olim negotio vehementius resisterent, et quia aut mediocrem famam hinc sibi comparaverant: quo fiebat, ut tractatum vituperare et oppugnare viderentur. Attamen ei, qui tantam sedem occupaverat, adhaerere; et eum qui talia egerat in communionem recipere, nefandum prorsus et aversandum iudicabant; quia nempe acta ab eo ex initio ad finem penitus introspexerant.

85. At vero Cyprius, quamquam haec cerneret, non se continebat quominus escà veluti alliciens eos seduceret: conscius sibi quomodo praepotenter sedem adeptus fuisset atque teneret, et quod suis quibusdam peculiaribus modis adiutus, ecclesiam prope universam extinxisset, in quo tamen cordatis e populo non satisfecerat. Videbat praeterea quod nisi praedictos conciliare sibi valeret, ut quasi pars sua suumque sodalitium fierent, veluti iam docuimus, haud se habiturum quibus principalem ecclesiam administraret vires. Itaque vulgarem quoque turbam palam conflans, atque

P

cod. f. 52. a. τούτου τοῦ μέρους δώροις ἐφελκύσας, καὶ συχναῖς ὑποσχέσεσιν, ὡς καὶ αὐτό που δεδήλωται, τρόπον καὶ πάλιν τὸν ὅμοιον μέτεισι, καθ' ἕνα ἢ καὶ ὅσους ἂν δυνηθείη τῶν ὁποιωνοῦν ἐξ αὐτῶν ὑποσπᾷν δεξιούμενος, ἄλλαις τε πλείσταις ἐπαγγελίαις, καὶ χρυσῶν ἔτι καὶ ἀργύρων καταβολαῖς, οὐκ ὀλίγους αὐτῶν ἐπὶ τούτῳ θησαυρῶν ἐκ βασιλικῶν πορισάμενος τῷ ἐκεῖθεν κρατύνεσθαι· οἷς καὶ εἰς εὐαρίθμητον ἄγαν, καὶ οὐδὲ λογίζεσθαι ἱκανὸν, τὸ τῶν ὑποσυρέντων περιέστη ποσόν· ἐξ ὧν ἄρα καὶ λοιπῶν ἑτέρων ἐκ πανσπερμίας εἴποί τις ἂν συνενηγμένων ἀρχιερατικὸς αὐτῷ καὶ οἰκεῖος ἐτεχνουργήθη κατάλογος, γνώριμος μὲν τοῖς νῦν γεγονὼς, οἶμαι δὲ καὶ τοῖς ὕστερον γενησόμενος φήμῃ. ἢ καί τινων ζῆλον ἀληθείας ἀναλαβόντων εἰκονικαῖς ἐκ λόγων διαμορφώσεσι· τέως γε μὴν καὶ τούτων οὕτω συσκευασθέντων, οἱ πρωτεύοντες ἄρα καὶ ἔξοχοι, καὶ τὸ πᾶν ἁπλῶς τῆς πολυεράστου κληρουχίας, καὶ ἰδιαζούσης τῷδε τὰ μάλιστα, τὸ ἀπαναίνεσθαι καὶ αὖ ὑπ' αὐτῷ καθορᾶσθαι περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο, καὶ τὸ συνεληλυθέναι ἀλυσιτελὲς ἐπέκρινον καὶ ἀπόβλητον· καὶ ταῦτα χερσὶν ἔχειν τὸ θήραμα οἰομένῳ, ἐκ τῆς τῶν ἡγησαμένων ἅτε προσαγωγῆς', καὶ τοὺς λοιποὺς ὑφελέσθαι πάντας τεκμαιρομένῳ κατὰ μικρόν· ἔνθα καί τι χάριεν καὶ πρὸς ἡδονὴν οἷον ἐπηκολούθησεν· ἐτύγχανε μὲν οὖν ὁ ὑψινεφὴς οὗτος διὰ πολλῆς τοὺς δηλωθέντας εὐφημίας ποιούμενος, ὅτε πρώτως ἐπιβαίη τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ· καὶ τί γὰρ ἄλλο, ἢ θείους, καὶ ζηλωτὰς, καὶ ἁγίους ἄνδρας ἐπιβοώμενος; τῆς σφῶν ὅσα καὶ αὐ-
cod. f. 52. b. τὸς ξυναυλίας εἶναι τερατευόμενος, καὶ τὸ μεθ' ἑαυτοῦ τούτους ἔχειν τῶν ὁμολογουμένων ἡγούμενος· ἀλλ' ἐπειδὴ προϊὼν ὁ χρόνος ματαίαν τοῦδε τὴν προσδοκίαν ἐλέγξειε, καὶ ἀνήνυτα ὅσα δὴ ἐπὶ ταύτῃ καὶ δράσειεν, οὐκέτι πρὸς ἐπαίνους, ἀλλὰ πρὸς τοὐναντίον ἅπαν χωρεῖ ἐν ταῖς ἐπ' ἐκκλησίας

ut antea plebeios multos donis assiduisque promissionibus pelliciens, quod item alibi patefactum fuit, mori suo insistit, singulos quosque et quotquot ex his poterat blande attrahens, aliisque promissis plurimis, et aureorum atque argenteorum nummorum diribitionibus, non paucis ob eum finem ex regia gaza acceptis quò semet corroboraret. Nihilominus exiguus oppido neque supputari dignus ei confectus est numerus: ex his tamen aliaque omnifaria turba, dici potest coagmentatum ei fuisse episcopalem proprium coetum, qui notus praesentibus est, et posteris quoque famà innotescet; nonnullis etiam zelum veritatis sumentibus ex his iconicis sermonis deformationibus. Ceterum his nihilominus artificiose peractis, primates tamen atque eminentes viri, cunctusque spectabilior clerus, peculiari studio huic resistebant, ab eodemque despici valde gloriabantur, cum eoque convenire noxium iudicabant atque aversabile. Interim ille praedam se habere prae manibus arbitrabatur; et si modo primarii accederent, reliquos paulatim se capturum omnes autumabat. Qua in re lepidum simul aliquid interveniebat. Etenim hic nubicola multis laudibus praedictos ornabat, cum primo patriarchalem sedem conscendit, nihil aliud nisi divinos et zelatores et sanctos viros clamitans, seque de illorum sodalitio esse iactabat, et eos sibi consentientes sine dubio aestimabat. Sed posteaquam decurrens tempus vanam ipsius expectationem arguit, et in cassum se adlaborasse cognovit, non iam laudativum sed con-

δημηγορίαις συχναῖς τῶν εὐφημουμένων ὕβρεσι καταχρώμενος· καὶ τὸ, δι' αὐτοὺς κατὰ τῶν ἀρχιερέων, οὓς φθάνει τηλικούτοις κολαστηρίων εἴδεσι παραδοὺς, βαρυτέρους ἐπενεγκεῖν κανόνας κηρύττων, κέντρῳ πάντως εἰς τοῦτο πλεοναζούσης ἀληθείας πληττόμενος· οὐκ οἶδα δ' ὁποίους ὅλως καὶ κανόνας φάσκειν προάγεται, εἰ μή που ἐκείνους ἐθέλει λέγειν, ὧν αὐτὸς ὡς καὶ πολλῶν ἑτέρων ἐφευρετὴς ἀρτίως καὶ καινουργὸς ἀναδέδεικται· ἀλλὰ βραχὺ πάνυ τὸ μεταξὺ, καὶ πάλιν ἐλπίδων ἀπαιωρήσεις τούτῳ ἐξ ὑπολήψεως, ἢ τινων προσαχθέντων ταῖς ὑπαγορευθείσαις πολυτρόποις ἐπιτεχνήσεσιν, ἢ καὶ λόγων παρεμπεσόντων ποθὲν, ψιλὴν ἐχόντων δόκησιν προσελεύσεως· καὶ πάλιν ἀναῤῥήσεις καὶ θειασμοί τῶν ἀνδρῶν διαφερόντως ἐπεκτεινόμενοι· πεῖρα ἐπὶ τούτοις βαθεῖα, καὶ τὰ τῶν ὑπειλημμένων φροῦδα καὶ οὐδαμοῦ· καὶ πάλιν δυσφημίαι καὶ καταῤῥήσεις τῶν προλαβουσῶν ἐπὶ πλέον προήκουσαι· καὶ τοῦτο μέχρι πολλοῦ· ἅγιοι, καὶ θεῖοι, καὶ πατέρες, σκαιοί γε καταδήλως, καὶ τὸν βίον ὡς ἐπίπαν κατεγνωσμένοι, οἱ αὐτοὶ παῤῥησίᾳ κηρυκευόμενοι· ἐκεῖνο, ἡνίκα ἂν πωσῶς ὑποληφθεῖεν ὑπείξοντες· καὶ τοῦτο, ἐπειδὰν σάφα γνωρισθεῖεν μὴ ὑπακούσοντες· ὀκνῶ γὰρ ὅλως καὶ τὰ αἴσχη τῶν ὕβρεων παραθεῖναι, μή ποτε σφᾶς λοιδορεῖσθαι δόξαιμι καὶ αὐτὸς ἐξεπίτηδες· ἴσασιν οἱ καὶ τὸ πρὸς ταῦτα τῆς γλώττης τοῦ ἀνδρὸς μεμαθηκότες ἀκρατὲς καὶ ἐλεύθερον, καὶ δι' ἐκπλήξεως ἐς ὅσον δὴ καὶ προεληλύθει ποιούμενοι· καὶ τοῖς cod. f. 53. a. ἑξῆς παραπέμψαι οἶμαι οὐκ ἀποκνήσουσιν.

πς'. Ὁ λόγος δὲ καθ' ὁδὸν οἷον προβαίνων, ἐφ' ἕτερον τῶν κατορθωμάτων ὁρμᾷ, θαυμαστὸν ὅσον καὶ διαβόητον· ἐπειδὴ πολλοῖς ὁ γενναῖος ἐνασχοληθεὶς μηχανήμασι, καὶ πολλὰς ταμὼν ἀτραποὺς, οὐκ ἔσχεν ἐπὶ τοῖς ῥηθεῖ-

rium potius morem induit; et in ecclesiasticis concionibus, crebris antea laudatos conviciis insectari coepit: et contra episcopos quos nuper tot poenarum generibus exercuit, graves iaculaturum se canones minitari, quia stimulo scilicet victricis veritatis compungebatur. Nescio autem quos plane canones innuat, nisi forte illos dicere velit, quos ipse itemque alios multos nuper novos procudit. Sed post intervallum spes huic rursus oboritur vel ipsius mera opinione vel nonnullorum intentatis artificiis, vel etiam ex auditis aliunde rumoribus, tenuem accessionis expectationem facientibus: rursus ergo laudes et eximia illorum hominum encomia. Sed mox altius experimentum, et omnia vana comperta; denuoque obtrectationes et maledicta, praedictis laudibus reapse iustiora: sancti et divi et patres; mox iidem improbi prorsus et in omni vita damnabiles audacter dictitabantur; illud quidem, quotiescumque annuere tantisper viderentur; hoc autem, statim ac minime eos obsequi manifeste appareret. Piget autem turpitudines conviciorum referre, ne illis quasi libens conviciari et ipse videar. Sciunt qui in his quoque intemperantiam et libertatem hominis exploratam habent, et quousque progredi soleat mirantur; posterisque haec transmittere non negligent.

86. Sed iam oratio nostra itinere suo pergens, ad aliud egregium facinus accedit, mirum sane et famigeratum. Postquam multis praeclarus hic machinationibus tempus impenderat, multasque semitas secuerat, nec tamen suum cum praedictis

σι περατῶσαι τὰ τῆς προθέσεως, τούτους μὲν συμβαίνοντας εἰληφέναι, ἑαυτὸν δ' ἐντεῦθεν μὴ μόνῃ δυναστείᾳ θαῤῥεῖν ἐπιδείκνυσθαι· τί ποιεῖ; σοφὸν ἕτερον ἐπινοεῖται λίαν καὶ δυσαντίβλεπτον βούλευμα, κοινὴν ἄθροισιν θέσθαι, κἀκεῖνα ἐν αὐτῇ διαπράξασθαι, οἷς οὐκ ἂν εἴη μὴ τὸ πᾶν γενέσθαι κατὰ γνώμην αὐτῷ· καὶ οἱ εἰς τοῦτο κοινωνοὶ καὶ συλλήπτορες ἐκεῖνοι καὶ πάλιν μεθ' ὧν, καὶ δι' ὧν, ἐκβεβηκὼς ἰδεῖν ἅπαν ἴσχυσεν καταθύμιον, οἱ περίβλεπτοι τῶν ἐν ἀνακτόροις ἑταίρων, οἱ σθεναροὶ, καὶ κραταιοὶ, καὶ ἀπρόσμαχοι, καὶ πᾶν θ' ἁπλῶς περιάγοντες ὡς βεβούληνται, Τούτοις τάχος ὅσον βασιλικὰ πανταχοῦ κελεύσματα καταπέμπονται, τοὺς αὐτῶν τε, καὶ τοῦ περὶ ὧν ὁ λόγος τάγματος, παρακελευόμενα μὴ μελλήσαντας ὁπωσοῦν, εἰς ἕνα χῶρον σπουδῇ συνδραμεῖν· καὶ ὁ χῶρος τὸ Ἀτραμύτιον 1)· Γίνεται τοῦτο· καὶ πάντες εἰς ταυτὸν συναγείρονται· εἶτα τί; λίαν ὑψηλῶς καὶ ὑπερφυῶς, καὶ οὐκ ὡς ἄν τις οἰηθείη τῶν χαμερπῶν, τὸ ἀμφισβητούμενον διαλῦσαι παραθαῤῥύνονται, καὶ πρὸς τόδε συμφωνίας συνέρχονται· θυμιατηρίου καινοῦ σφυρηλατηθέντος, τῶν ἁγνῶν ὡς εἴη καὶ ἀμολύντων· καὶ πεπυρωμένων ἀνθράκων ἔσωθεν ἐμβληθέντων, χάρτας ἐπ' αὐτῶν σπινθηρακιζόντων παρ' ἑκατέρων τεθῆναι
cod. f. 53. b. μερῶν· καὶ οὐκ ἔσται πάντως οὐχ ὅπως ἐν τούτοις μέγα τι, καὶ τῶν κομιδῇ παραδόξων τελεσιουργηθείη τρανῶς· εἴπερ κατὰ προφανοῦς κακίας τῆς προβάσης ἐκκλησιαστικῆς ἐργασίας, τοῦ συνθήματος τὸ κεφάλαιον, ἀμφοτέρων κατ' αὐτῆς διατεινομένων ὑπερβαλλόντως μαχέσασθαι· τῶν μὲν καθαρῶς καὶ ἀπὸ πρώτης εἰπεῖν εἰσβολῆς ἄχρι τέλους, καὶ παρὰ τοῦτο παρ'

negotium conficere potuerat, ut omnes congregatos caperet, seque non sola potentia nixum demonstraret, quid agit? Aliud valde astutum nec facile praevisum inventum excogitat, generalem videlicet indicendi conventum, ibique eam rem peragere, quam aliter ex sententia sua non erat conclusurus. Consilii huius participes adiutoresque fuerunt illi, quibuscum et per quos elatus quodvis volupe explere poterat. Hi erant nobiles in aula regia amici, validi, potentes, inexpugnabiles, cuncta ad suum libitum circumagere soliti. Per hos ilico regia quaquaversus edicta mittuntur, quibus cuncti, quos de praedicto ordine diximus, absque ulla mora iubentur in unum locum festinanter concurrere. Erat autem locus Atramytium. Fit hoc, euuctique una congregantur. Deinde quid? Alte admodum et supernaturaliter, quomodo nemo terrae incola existimasset, controversiam adgrediuntur solvere, idque voto concordi deliberant. Thuribolum novum malleo nuper elaboratum, ut purum impollutumque esse appareret, ardentibus introductis carbonibus replent, chartasque supra dictas prunas ab utraque contendentium parte iniiciendas esse decernunt; nec defuturum mox grande aliquod et insigne prodigium. Etenim contra manifestam nequitiam initi ecclesiastici negotii, quod erat foederis caput, utriusque partis homines enixe pugnabant; aliis quidem pure a primo ingressu ad finem, ideoque sibi primatum iure vin-

1) Centendio haec (cuius causa fabula atramytena excogitata fuit) non erat inter Romanorum studiosos vel osores, sed inter Arsenianos et Iosephianos quorum utraque pars patriarcham de proprio coetu eligi volebat adversus Cyprii ambitionem. Res atramytena narratur etiam a Pachymere in Andronico lib. I. 22.

αὐτοῖς εἶναι τὸ πρωτεῖον εὐλογουμένων· τῶν δὲ εἰ καὶ μὴ πρώην, ἀλλ' οὖν μεθ' ὕστερον ἰσχυρὰ δεδρακέναι, καὶ ἔτι μᾶλλον δρᾶσαι διενισταμένων, ὅσα καὶ δυναμένων τὰ μέγιστα, καὶ διὰ τοῦτο πᾶσιν ἀξιοπαραδέκτων ἐπὶ τῇ ὑπεροχῇ καθισταμένων τοῦ ἀξιώματος· ἐφ' ᾧ καὶ τὸ πέρας τοῦ καταντήματος· ὡς εἰ μὲν ἑκατέροις οἱ χάρται, παννυχίοις δεήσεσι προσκειμένοις τοῦ θυμιατηρίου ἐντὸς, πώμασι καὶ σφραγῖσιν ἀσφαλῶς κεκλεισμένου καὶ μετέπειτα διανοιγουμένου, σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς τηρηθεῖεν, ἄμφω θαυμαστοὶ καὶ λαμπροὶ, καὶ παρὰ θεοῦ κἀνταῦθα λαβόντες τῶν πόνων ἀξίας ἐπικαρπίας προβάλλεσθαι· οὐκέτι τὸ διχονοεῖν, ἀλλὰ τὸ ὁμονοεῖν πρὸς ἀλλήλους αἱρήσονται· ὑφ' ἑνὶ καθηγεμόνι τῷ ἐφ' ᾧ ταῦτα μὴ ἀμφιδοιαζομένῳ τὸ ἀπὸ τοῦ δε μηδέ τινι· εἰ δὲ τοῦ ἑνὸς καταναλωθέντος, ὁ ἕτερος ἀσινὴς φυλαχθείη, εἰ μὲν τοῦ ἐγγὺς ἐνσεσημασμένου τὸ αὐτὸ καὶ πάλιν ἔσεῖται· φαίην δ' ἂν ὅτι καὶ μᾶλλον παρόσον πρὸς τῇ ὑποταγῇ, καὶ αἰσχύνην οἱ τοῦ ἑτέρου μέρους ὀφλήσουσιν· εἰ δὲ τούτων ὁ ἀθεγὴς εὑρεθείη ἐκείνου δὲ ὀπυρπολυθεὶς, ὑποχωρήσαντος παρευθὺς, τὴν νικῶσαν οὗτοι δεόντως ἀποίσονται, καὶ τὴν ἐκκλησίαν ὁ κυβερνήσων ἐξ αὐτῶν ἀναμφιβόλως ἀναφανήσεται· τούτων οὕτω συντεθειμένων, καὶ ἀτελοῦς ἔτι τῆς διαιρέσεως ἀναφαινομένης, κατὰ τὴν εἰς θάτερον καὶ αὖθις ἐπωφειλημένην ἐμπεριχώρησιν· ὡς εἰ καὶ ἀμφοῖν δηλαδὴ τοῖν χάρτοιν τὸ κατακαῆναι συμβαίη, τί λοιπὸν τὸ γενησόμενον; τοῦτο γὰρ ἦν ἐναπολειφθέν· οἱ μὲν τοῦ Κυπρίου εὖ εἰδότες ὅπως ἔχουσι τὰ τοῦ πράγματος, καὶ ὅπη ἂν τὰ τῆς ἐπιχειρήσεως λήξωσι, τῶν συνθηκῶν καὶ τοῦτο γενέσθαι, τῶν εἰκότων εἶναι προέτεινον· οἱ δὲ τῆς ἑτέρας συνδιοικήσεως, καὶ τὸ ποσῶς τοιοῦτον τί τῷ νῷ παραδέξασθαι, μή τι γε καὶ ἐρεῖν ἀπεμφαῖνον ἔκρινον καὶ

cod. f. 54. a.

dicantibus: aliis autem etsi non ab initio, sed postea fortia agentibus, et adhuc magis agere paratis, ceu qui plurima vi pollerent, ideoque cunctorum iudicio in sublimi gradu constituti fuissent. Ergo siquidem chartae ab utraque parte iniectae, non sine vigilibus tota nocte precibus, intra thuribolum operculis et sigillis bene conclusum, et deinde apertum, incolumes indemnesque servarentur, ambae partes habeantur mirificae et spectabiles, et a Deo nunc etiam dignum laborum praemium consecutae; nec ulterius dissentire, sed concordare invicem decernent sub uno duce, de quo nemini deinceps dubitare liceat. Quod si una charta consumpta, altera indemnis permanserit, si nempe illa proxime signata, eodem statu fuerit, aio utique, praeter subiectionem, opprobrio quoque qui sunt in contraria parte adfectum iri. Sin vero ex his alterutra charta intacta comperietur, alterius autem partis exusta disparuerit ilico, victoriam ii merito consequentur, et ecclesiae ex ipsorum numero gubernator absque dubio deligetur. His ita de compecto decretis, imperfecta adhuc discriminatio erat ad alterutrius sortis necessarium exitum: nam si utrique chartae comburi contingeret, quid deinceps foret? hoc enim definiendum supererat. Cyprii sane adseclae probe sciebant, quid hoc negotii esset, et quinam futurus exitus; foederis nimirum futuri hoc signum habendum. At contrariae partis alumni, foedus hoc qualecumque in mentem recipere, nedum verbis confirmare, absurdum inauspicatumque iudicabant, ceu non liceret, nec prodigiosum quid fieret extra susceptum propositum, cuius causa certamen tan-

ἀπαίσιον· ὡς οὐκ ἐξὸν ὅλως μὴ τεράστιον οἷον συμπερανθῆναι παρὰ τὸ τῆς ὑποθέσεως, καθ' ἧς ὁ τόσος ἀγὼν εἰς κακίαν ὁμολογούμενον· ὅμως τῶν ἄλλων τὸ μὲν τὸ τοῦ αἰτουμένου ἀναγκαῖον προβαλλομένων, τὸ δὲ καὶ ἄλλως ἀντεπαγόντων ἠπίως, ὡς οὐδὲν τὸ κωλύον εἰ τοῖς συμπεφωνημένοις ὑποθετικῶς καὶ τοῦτο παραληφθήσεται, σχολῇ καὶ μόγις ἐπακουοὶ καθίστανται καὶ αὐτοὶ, καὶ ὡς τὰ τῆς διενέξεως ἀποθέσθαι· καὶ εἰ τοῦθ' οὕτως ἀποβαίη, συγκατανεύουσι· καὶ τὸ ἑξῆς ἐμπεδώσεις στεῤῥαὶ δι' ἐγγράφων ἀσφαλειῶν ἀπαρτίζονται, μηδαμῶς τι τῶν κοινῇ συνεπηγγελμένων ἀθετηθῆναι, μετὰ τὸ καταφανὲς γενέσθαι τὸ ἐκβησόμενον· εἶτα πρὸς τὸ ἔργον ὁρμὴ· καὶ πανθ' ὁμοῦ πρὸς αὐτὸ συντρέχοντα, καὶ συναμιλλώμενα· τὸ θυμιατήριον εὐτρεπὲς, ἡ ἀνθρακία σωρηδὸν, φλογερόν ἔνδοθεν ἀπαστράπτουσα· αἱ ἐπὶ ταύτης χαρτῷαι θέσεις· αἱ ὁλοσχερεῖς στάσεις, αἱ δι' ὅλων νυκτῶν ἀϋπνίαι,
cod. f. 54. b. τὸ τῆς ἱκετείας ἔντονον καὶ θερμὸν, τ' ἄλλα ὁπόσα συνέδραμεν, οἷς ἑπομένως καὶ ἡ ἔκβασις συναντᾷ· καὶ εἰ μὴ θαῦμα, τέως δ' οὖν ὁλοκαύτωμα τὰ θέντα τέλειον δείκνυται, θυμίαμα καπνῶδες εἰ καὶ μὴ εὐῶδες, ὁλοκλήρως προσψαύσει μόνῃ δαπανηθὲν καὶ εἰς ἀτμὸν καὶ κόνιν διαλυθέν· πολὺς ἐντεῦθεν ὁ δι' ὃν ἡ κοινὴ αὕτη παραδοξοποιΐα μεγαλουργὸς ἄλλος, ἢ μᾶλλον τερατουργὸς ἀπαράμιλλος· καὶ πῶς γὰρ οὔ; δεδικαιωμένος οὕτως ἀναφανεὶς, καὶ τοῦ λοιποῦ καθεστὼς μὴ ἀμφισβητήσιμος· ἐκπληρωταὶ τῶν συνθηκῶν οἱ συνθέμενοι προσάγουσι, διδόασιν ἑαυτοὺς, ὑπείκουσιν, ὑποτάττονται· ἐξαίρεται τοῦ μέσου σκάνδαλον πᾶν· ἀποῤῥαπίζεται τὸ ἀμφιῤῥεπές· τὸ ὁμόγνωμον ὡς ἐν ἀκλινεῖ καὶ παγίῳ παῤῥησιάζεται· καὶ τὸ τοῦ σπουδάσματος ἐφετὸν, ὡς εὐσταθὲς λαμβάνει συμπέρασμα.

πζ'. Καὶ τὰ μετὰ ταῦτα, τίνα; εἰ κατορθώματος τηλικούτου χωρὶς, εἰ

tum nequitiae vertebatur. Simul vero aliis postulati necessitatem ingerentibus, et clementer etiam urgentibus, quasi nihil obstaret, quominus id quoque ad concordata hypotetice adsumeretur, aegre ac vix illi pariter consentiunt; et ut discordiam omittant, si haec ita evenerint, annuunt. Et deinde firmae promissiones per scripta testimonia fiunt, nil quod communiter conventum fuerit abolendi, postquam rei eventus patefactus sit. Mox ad opus incumbitur, cuncta simul idonea conferuntur, thuribolum paratum, carbones cumulati qui flammam intus iactabant, super his chartae impositae, perpetuae stationes, noctes totae vigiles, precum instantia et fervor, et alia his comitantia; quae conveniens exitus subsecutus est. Et si minus miraculum, certae impositae chartae perfecti instar holocausti fuerunt; thymiama fumosum, si minus odoratum, solo tactu totum consumptum, et in vaporem cineremque evanescens. Hinc magnus evadit ille cuius gratia hoc commune prodigium, grandium rerum auctor novus, vel potius thaumaturgus incomparabilis. Quid ni enim? sic comprobatus apparuit, et posthinc praesul non dubius. Ad rei conventae exsecutionem, qui pacti fuerant, adsunt; semet tradunt, obediunt, subditi fiunt; omne de medio tollitur scandalum, excluditur titubatio, concordia secura et firma fiducialiter creditur, totiusque moliminis studium stabilem sortitur conclusionem.

87. Quaenam vero posthinc evenerunt? Si absque hoc facinore, nondum edito

τοιαύτης μήπω τελεσθείσης θαυματουργίας, εἰ μὴ οὕτως ἡδρασμένου τοῦ ἐν τούτοις ἡγεμονεύοντος, τοσαῦτα πέπρακται καὶ διήνυσται παρ' αὐτοῦ, πῶς ἔμελλεν ὁ τοσοῦτος νῦν ἠρεμήσειν μετὰ μεγάλην οὕτω σύστασιν ἑαυτοῦ καὶ βεβαίωσιν ἐπὶ μεγάλοις καὶ ἀξιαγάστοις ἀποτελέσμασι; μέν τοι γε καὶ οὐκ ἠρεμεῖ· ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τῶν ὧν ποιήσειεν ὑφ' αὐτὸν ἐπιστοιβάζων τὰ κατ' αὐτοῦ οὗ τὸν θρόνον ὑφαρπάσας αἱρεῖ, πάντας ὑφ' ἓν ἀπαξαπλῶς καθαιρεῖ τοὺς κανονικαῖς ψήφοις καὶ χειροθεσίαις παρ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν ἀρχιερεῦσι καὶ ἱερεῦσι, καὶ λειτουργικῷ διακόνων πληρώματι· καὶ δευτέρᾳ πληγῇ τοὺς τῇ προτέρᾳ ἐναπολειφθέντας μετέρχεται· καὶ ἀπωθεῖται πάμπαν καὶ ἀποσκορακίζει ὡς βδελυκτούς· καὶ λαμπρὸν τοῦτο βραβεῖον τῷ λαμπρῷ πρυτανεύει μεγαλουργήματι, παράδοξον ἐπὶ παραδόξῳ πρακτέῳ κανόνα τοῦτον ἐκθέμενος, καταδίκην τοιαύτην πᾶσι τοῖς διηγγελμένοις ἐπάγοντα, πλήν τινων ὀλίγων πάνυ ἱεραρχῶν, ὡσεὶ δύο ἢ καὶ τριῶν οὓς ἠβούλετο, καὶ οὓς περιποιήσασθαι διομολογεῖ, καὶ λοιπῶν ἱερατικῶν προσώπων ὁρίοις ὡρισμένοις θεωρουμένων· τὰς διαστολὰς καὶ ταύτας προσφυῶς ταῖς ἑτέραις ἐφαρμόσας νομοθεσίαις, ἐκ τῆς ἧς ἔσχεν ἐγκυκλίου τῶν μαθημάτων παιδεύσεως· ἔδει γὰρ ξενακούστων ἐνεργηθέντων σημείων, ξενακούστους προαχθῆναι καὶ ἀποφάσεις, καὶ θεσμούς· καὶ μὴ μέ τις οἴκοθεν ὀνομάζειν ἀστεϊσμοῦ χάριν τὸ καινὸν ἔργον τοῦτο ταῖς τῶν λέξεων εἰρημέναις οἰήσαιτο· οὐ γὰρ ἡμεῖς, αὐτοὶ δὲ μᾶλλον οἱ κατορθώσαντες τοῦ τὸ τοιοῦτον οὕτω διαγορεύειν διδάσκαλοι διαπρύσιοι, θεοσημίαν ἔστιν οὗ γεγραφότες, καὶ μεγαληγόρως οὕτω καλεῖν εἰς ἐπήκοον οὐκ ἀπαξιώσαντες· ἴσασι γὰρ μονονοὺ πάντες, ἐπεὶ τῶν διηγουμένων οὐδὲν ἀποκεκρυμμένον ἡμῖν, ὅτι μὴ καταφανὲς πάντῃ καὶ ἐγνωσμένον, τὴν ἐκ τοῦ

cod. f. 14. a.

tanto prodigio, si re huiusmodi adhuc ducatu suo non patrata, hic talia agere ac peragere potuit, quomodo inquam talis vir nunc quiesceret post tantam sui commendationem et confirmationem magno miroque cum successu? Profecto non quiescit, sed statim cum sibi subiectis globatim contra illum irruens cuius sedem usurpaverat, cunctos ad unum simul deponit, qui canonicis suffragiis et electionibus ab illo ordinati fuerant, episcopos videlicet, sacerdotes, cum administratorio diaconorum coetu. Deinde secundo ictu, eos qui primum evitaverant, aggreditur, expellitque omnino ac protrudit tamquam profanos, splendidamque hanc palmam splendido suo addit facinori, miraculum supra miraculum patrans, canone hoc proposito, quo tanta damnatio praedictis inferebatur; paucis aliquot exceptis sacerdotibus, duobus ferme vel tribus, quos ipse voluit, et quos sibi adquisivisse fatetur, et sacris hominibus ceteris qui in finitimis montibus vitam contemplativam agebant: has nimirum distinctiones, quasi interpunctiones, egregie accommodans legum lationibus pro sua encyclica scientiarum institutione. Decuit enim inauditis patratis miraculis inaudita pariter adiungi decreta, nec non canones et constitutiones. Nec vero quisquam me sponte mea, ioci causa, novum hoc opus praedicto vocabulo appellasse putet; non enim nos, sed ipsi potius rei auctores ita nuncuparunt clari magistri, qui diserte miraculum scripto et elata voce sic appellare in publico auditorio non sunt dedignati. Sciunt enim prope omnes narrationi meae nihil inesse, quod occul-

Ἀτραμυτίου τοῦ καινοῦ ἀριστέως ἐπάνοδον, ὅπως αὕτη μεγαλοτρεπὴς ἐγεγόνει, καὶ μεθ' οἵας οὕτως εἰσῄει βοῆς καὶ παρασκευῆς, τὸ περίκλυτον τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου σοφίας ἀνάκτορον, καὶ τὴν τότε δημώδη συνδρομὴν ἐκ προσκλήσεως, ἢ μᾶλλον τῶν τὰς δημοσίους διενεργούντων ὑπηρεσίας, σφοδρᾶς καὶ ἐπιτεταμένης ὠθήσεως, καὶ τὰς τηνικαῦτα διατόρους δημηγορίας, τὰς ἐνδιασκευοὺς καὶ λεπτομερεῖς ἀφηγήσεις, τὰς διαταγάς, καὶ τὰς ὑποθήκας ἐγγράcod. f. 55. b. φους τε καὶ ἀγράφους, ὅπως τὸ πᾶν τῆς συγκροτηθείσης συνόδου θείη καλῶς, καὶ πάντες ὑποταγεῖεν αὐτῷ, ἐν οἷς καὶ ἡ θεοσημία διαῤῥήδην κηρυττομένη· καὶ ὡς οὐχ ἕξει τίς ἐπ' ἀδείας τουνθένδε τὸ παράπαν ἀποδιΐστασθαι· ἴσασιν ἀληθῶς καὶ ὅθεν οὕτω μοι τὸ λέγειν καὶ γράφειν τὸ τελεσθὲν, εὐμαθὲς ἔχουσι καὶ εὐμύητον.

πη'. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῆς συμβάσεως τῶν ἐντεῦθεν ὑπηγμένων ἀνδρῶν, καὶ τῆς ἀσφαλοῦς ὁμονοίας, ὅπη περ ἐντελῶς ἔτι λήγει, καὶ πεπερασμένως οἷον ἀποκαθίσταται, τῷ καταλλήλῳ τόπῳ προϊὼν ὁ λόγος ἐρεῖ· νῦν δ' ἄλλον ἀγῶνα τοῦ τροπαιοφόρου τοῖς ἐξαισίοις ἄθλοις ἐπὶ τοῦ μέσου παραγαγεῖν προτρύνεται· βούλομαι μὲν εἰπεῖν τελευταῖον, ἅτε τοῖς μὴ κόρον ἐκ τῶν καθ' ἡμέραν καινουργουμένων λαμβανούσης κακίας εἰς ἄκρον ἱκόμενον· πείθει δέ με μηδαμῶς τουτὶ καταφάναι, τὰ καθ' ἑκάστην ἄλλα ἐπ' ἄλλοις τῷ εὑρετῇ τούτων εὑρισκόμενα καὶ καινοτομούμενα φοβερὰ καὶ περίπυστα· ὅμως ἔσχατον πρὸς τὸ παρὸν λογικὸν ἐγχείρημα ὀνομάσαι, εἴη ἄν μοι οὐκ ἀπεικὸς, ἔνθεν ἔχοντα τὰς ἀρχάς. Τῆς οἰκείας ἀπηνῶς ἀπεληλαμένος καθέδρας, κἀν τῇ πόλει Προυσάεων ὑπερόριος ἀφιγμένος ὁ ἐν ἀρχιερεῦσι θεοῦ χαριτώνυμος, ἐξ ἀρχῆς ἦν μελέτην ποιούμενος ἀπαραίτητον, ὡς μοι προϋποκέκρου-

tum sit. Nam manifestissimus etiam fuit atque notissimus ille ex Atramytio novi herois reditus, quamque fuerit magnificus, et qua cum acclamatione atque apparatu ingressus sit in inclytam sapientiae Dei Verbi basilicam, quam studiose concitatus populi concursus, aut illorum potius qui populi vicem gerebant, quam violentus et imperatus ad haec impulsus. Tunc clamosae conciones, tunc ornatae accurataeque narrationes, tunc ordinationes dispositionesque scriptae et non scriptae, ut omnia celebratae synodi acta rata haberentur, cunctique ei morem gererent: inter quae miraculum quoque illud diserte publicatum fuit; et quod nemini in posterum facultas foret ullatenus dissentiendi. Sciunt enimvero unde haec facta narrare et scribere mihi licuerit; recte inquam id noverunt et conscii sunt.

88. Sed enim quae pertinent ad conventionem cum seductis illis hominibus initam, stabilemque concordiam, quae iam plane dilabitur, paeneque finem attingit, idoneo loco reliqua nostra dicet oratio: nunc luctam aliam nostri triumphatoris cum eximiis praemiis in medium adducere festinat; extremum dico et summum non satiatae quotidianis novitatibus nequitiae facinus. Suadebant quidem mihi ne hoc in lucem proferrem, eae quae quotidie sibi succedunt inventoria huius excogitationes, et terribiles famosaeque novitates; nihilominus ut postremum hoc nuncupem verbale facinus, non est inconveniens, cuius iam narrandi initium facio. Pulsus a propria sede, et in urbe Prusa exulans pontifex Dei Iohannes, hoc ab initio firmum ba-

σται, ὅπως ἂν μικρὸν τοῦ τοσούτου λωφήσαντος κλύδωνος, εἰς μέσους αὐτὸς καταστὰς τοὺς αἰτίους καὶ διερεθιστὰς παῤῥησιάσαιτο τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἐπὶ ἀφορμῇ χρηστῆς καὶ θεοφιλοῦς πραγματείας, τῆς τῶν ἐκκλησιῶν οἰκονομηθείσης πρὶν φημι συνελεύσεως, ἀθέμιτα εἶεν δρῶντες καὶ ἔκτοπα· καὶ διαβολὰς ἐπὶ διαβολαῖς χαιρεκάκως ἀρτύοντες, καὶ εἰς μέγα σκαιωρίας ἐπαίροντες, καὶ ὡσεὶ μόνον ὀλίγης ἀδείας τυχὼν κατορθῶσαι δυνηθείη τὸ σπουδαζόμενον καὶ λαλῆσαι ὡς βουλητὸν, ἀλογῆσαι μετέπειτα πάσης ἐλευσομένης κακώσεως, καὶ εἰ τῶν λίαν ἀφορήτων, καὶ τῶν εἰς θάνατον· ἔχων οὖν ἀειμέριμνον τήνδε μελέτην, καὶ τὰ τῆς τρικυμίας καθεκάστην μανθάνων ἐπεγειρόμενα, καὶ μᾶλλον τοῦ δυναστείᾳ κατασχόντος, ἐξότου τὴν ἐκκλησίαν ἡ τυραννὶς ἐπιχωριάσειεν, ἐπὶ πλέον μὲν ὅσον ἐντεῦθεν πρὸς τὸ κατὰ σκοπὸν ὑπηλείφετο· τὰ κατ' αὐτὸν εὖ εἰδὼς ἐς ὅσον ἀτοπίας προυχώρησε· πρὸς δέ γε τὸ καθημέραν τουδὶ καὶ τῶν ὑπασπιστῶν σκαιουργίαις τὰ τῆς ταραχῆς ἐπιτείνεσθαι ἀφορῶν, διηπορεῖτο τίνα ἂν μεταχειρισάμενος μόνην δοίη τῷ ἐφετῷ παρεισένεξιν· πολλὰ γοῦν διανοηθεὶς, μόγις εὑρίσκει τὴν τοῦτο θήσουσαν μέθοδον, καὶ πρὸς αὐτὴν εὐθαρσῶς διανίσταται· ἐπιστολὴν οὐκοῦν ἐγχαράττει ἐγκύκλιον, καὶ διασπείρει ταύτην ἁπανταχοῦ, δικαστήριον δι' αὐτῆς ἐκκαλούμενος, εἰς κοινὴν ἀκρόασιν θεῖναι τὰ κατ' αὐτὸν ἐξαιτούμενος· καὶ δεῖξαι ὅπως ἐπὶ διαφορᾷ μὲν δογμάτων αὐτὸς διαβάλλοιτο, ὅπη δ' ὁ τὸν οἰκεῖον ὑφελόμενος θρόνον, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τὰ τῆς διαβολῆς συνιστῶντες πολυειδοῦς κακίας προὔκοψαν· καὶ τοῦτο ποιεῖ πρὸ τοῦ τὴν ἐν Ἀτραμυτίῳ συγκροτηθῆναι περιλάλητον σύνοδον. cod. f. 56. a.

πθ'. Τῆς οὖν ἐπιστολῆς πανταχόσε διϊκνουμένης, ἐγκρατεῖς αὐτῆς καὶ οἱ

buit propositum, ut a me superius subindicatum fuit, statim ac parumper tempestas tanta deferbuisset, medium se constituens inter accusatores et provocatores, confidenter veritatem defendere, more boni ac religiosi tractatus de procuranda ecclesiarum unione, ante quam enormia et insana fierent, et hi calumnias calumniis addentes in magnum perversitatis barathrum delaberentur. Quod si exiguam saltem facultatem impetraret voti sui exsequendi libereque loquendi, neglecturus erat deinceps quicquid mali sibi eveniret, quantumvis intolerabile vel etiam mortiferum. Igitur cum hanc curam semper mente revolveret, et procellam quotidie consurgentem cerneret, praesertim ab eo qui potentia nixus perstabat, ex quo ecclesia tyrannide premi coeperat, magis adhuc ad scopum hunc se intendebat, res illius in quantam indignitatem venissent probe cognoscens; praetereaque quotidie videns, Cyprii eiusque satellitum improbitatibus colluviem malorum increscere, aestuabat animo quemnam nancisceretur consequendi voti aditum. Multis itaque consideratis, vix denique invenit huius rei expediendae rationem, quam animose amplexus est. Epistolam ergo scribit encyclicam et quaqueversus diffundit ad iudicium provocans, atque ut ad publicum auditorium causa deferretur postulans; demonstraturus, quomodo de dogmatum diversitate accusaretur, et quousque is qui eius sedem invaserat, eiusdemque adseclae calumniis struendis ad multifariam perversitatem prorupissent. Idque egit, ante quam illa Atramytii congregaretur famigerata synodus.

προσεχῶς διειλημμένοι καθίστανται· καὶ παραυτὰ πρὸς τῇ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κατοχῇ, καὶ τὰ τῆς σωματικῆς δυναστείας αὐχοῦντες λόγοις, οἷς μοι πλειστάκις διήγγελται, τοὺς τηρήσεσι καὶ φυλακαῖς τὸν στείλαντα βαρυτάταις τηρεῖν καθέξοντας ἐν τῇ ὑπερορίᾳ ἐξαποστέλλουσιν, ἐξ ἑκατέρων τῶν ἐν ἀρχείοις ταγμάτων ἀπολεξάμενοι· ὧν τοῖς μὲν ἐκ τῆς ἡμετέρας οὖσι φυλῆς ἡ cod. f. 56 b. προσηγορία παραμοναὶ, τοῖς δὲ ἐξ ἐθνικῆς καὶ ἀλλοδαπῆς βάραγκοι προσηγόρευται· καὶ πρώτην αὐτῷ δικαστηρίου τήνδε θύραν ἀνοίγουσι, μηδαμῶς ἐπ' ἀδείας ἔχειν τῶν ἁπάντων διομιλῆσαι τινὶ, μὴ διαμηνύσασθαι· καὶ ἦν οὕτω τὸ λοιπὸν ἰσχυρῶς φυλασσόμενος· ἐπεὶ δὲ τῆς ἀσφαλείας οἱ φροντισταὶ, καὶ τὰ κατὰ τὸ Ἀτραμύτιον διανύσαντες ὡς δεδήλωται, πρὸς τὴν Βύζαντος ἐπανήκουσιν, σκέψει καὶ πάλιν τὰ τοῦ φρουρουμένου διδόασι, συνορῶντες ὅπως ἡ παρ' αὐτοῦ πεμφθεῖσα ἐπιστολὴ διαδράμοι πάντας σχεδὸν, καὶ ὡς ἀφ' οὗ στελείη συχνοῦ παρῳχηκότος καιροῦ μὴ διαλίποι οὗτος περιφανοῦς ἐντὸς καθειργμένος καὶ πολυανθρώπου σεμνείου, τὰ αὐτὰ καὶ αὖθις ἐπιβοώμενος τῶν μοναχῶν εἰς ἐπήκοον, τῷδε μὴ παραχωρουμένων πλησιάσαι τὸ σύνολον· ἐνθέν τοι καὶ τὸ πᾶν δράσειν δυνάμενοι ὡς βεβούληνται, ἤθελον μὲν μεταστείλασθαι τοῦτον, καὶ αὐτοπαρόντα καταδικάσαι, ὡς ἂν εὐπρόσωπα πράττειν δόξαιεν τοῖς πολλοῖς· ἐννοούμενοι δ' ὁποῖα τούτῳ τὰ τῆς προθέσεως, ὡς λαλῆσαι μὲν παῤῥησίᾳ, καὶ διαλεχθῆναι περὶ ὧν ἔχει ἐρεῖν, καὶ δειμαίνοντες μή ποτε καθαρῶς ἐντεῦθεν ἀλλοιωθείη, ἅπερ ἡ φήμη σφίσι κραταιωθεῖσα παντοίοις λόγοις καὶ τρόποις εἰς διαβολὴν κατ' αὐτοῦ διεσκέδασε, καὶ πρὸς τούτοις ἔλεγχον τὸν περὶ αὐτὸν, οἷς πολυσχιδῶς καὶ πολυελίκτως ἑαυτοὺς εἰδοῖεν μετελθεῖν τὰ τῆς ὑποθέσεως, τὸ μετακαλέσασθαι ἀνεβάλλοντο· καὶ ἦσαν

89. Epistola igitur per omnem locum delata, ea potiuntur etiam illi de quibus proxime diximus; statimque praeter ecclesiasticarum rerum occupationem, corporali quoque sua potentia gloriantes, verbis quae ad me saepissime delata sunt, homines qui epistolae auctorem custodia durissimoque carcere tenerent, ad exilii locum mittunt ex utroque palatino ordine delectos; quorum qui de nostro genere sunt, appellantur vigiliae; qui autem ex ethnica vel quavis regione, baranchi dicuntur. Atque hanc primam patriarchae nostro ianuam ad tribunal patefacinnt, nempe ne ullam colloquendi cum aliquo copiam habeat, nec quicquam significandi. Ac de reliquo valide custodiebatur. Postquam qui custodiendi illius curam gerebant, negotium sic suum Atramytii confecerunt, ut diximus, Byzantium revertuntur, captivi hominis negotium nova consideratione disquirunt, et quomodo missa ab eo epistola ad omnes dimanasset. Et ne post illam missam multo iam transacto tempore, hic insigni ac numeroso inclusus monasterio eadem ad aures monachorum recineret, dant operam ut his ad illum aditus non pateret. Exin cum omnia pro libito agere possent, volebant equidem hunc ad se vocare, praesentemque condemnare, ut aequa facere multitudini viderentur: sed mox reputantes, quale huic argumentum prae manibus esset, quam loqui promptus et disputare de iis quae adsereret; timentesque ne hinc liquido perverterentur, quae ipsi diffamatione constante, omni verborum et artificii genere, causa ipsius accusandi vulgaverant; praetereaquę refutationem formidantes

ἐπὶ τούτῳ μέχρι πολλοῦ φροντίσι συχναῖς διαμεριζόμενοι· ἐρήμην μὲν οὖν ἱστῶσιν αὐτοῦ τὰ πρῶτα καταψηφίσασθαι, μὴ δεῖν ὅλως ἐνδεδημηκέναι νομίσαντες, καὶ τὸν εἰς τοῦτο τόμον συντίθενται· κἀπειδὴ πρὸς ὑπογραφὰς ἐκκα- cod. f. 57. a. λεῖσθαι πάντας παρεσκευάζοντο, καὶ τὸν περὶ τούτου λόγον ἐποιοῦντο πρὸς τὰ ἀνάκτορα, ὅθεν ἰσχὺς ἅπασα σφίσι, καὶ ἡ τοῦ δρᾷν ἐξουσία ὅσα ἂν ἔχοιεν πρὸς βουλήσεως, τῶν τινες κοινολογουμένων φᾶναι προάγονται, ὡς οὐ δεῖ τοιαῦτ᾽ ἐκείνου καταπραχθῆναι, δίχα τοῦ παραγενέσθαι, καὶ κοινὸν δοθῆναι οἱ ἀκροατήριον· καὶ ταῦτα δήλην οὕτω θεμένου, καὶ κατεσπουδασμένην τὴν πρὸς αὐτὸ ἀναζήτησιν· ἄχρι τοσούτου περὶ τὸ εἰλικρινὲς τῆς ἀληθείας οἱ τοιοῦτοι εὐγνωμονήσαντες, οὐ μὴν ἐφεξῆς καὶ ἐπέκεινα, τὸ μὴ παθεῖν ὑπὲρ αὐτῆς οἷα τοῦ παθεῖν προελόμενοι· πλὴν αὐτοὺς πείθουσι τῷ τέως πρὸς οὓς ὁ λόγος καὶ μὴ αἱρουμένους ἀποστῆναι τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ μετάπεμπτον εἰς κρίσιν ἀγαγέσθαι τὸν ὑπερόριον· καὶ δὴ τούτων ἑνὸς τοῦ τὴν πνευματικὴν ἀρχὴν τυραννοῦντος, ἀπαναινομένου μὲν σφοδρῶς καὶ ἀπείργοντος, παραθαῤῥυνομένου δὲ βεβαίως πρὸς ὧν αὐτῷ πᾶσα πεποίθησις καὶ κραταίωσις, ὡς οὐδέν τι τῶν ἀβουλήτων ἀποβῆναι τούτῳ συγχωρηθείη.

ϥ΄. Καὶ σχολῇ κατανεύσαντες, μετάκλητος ὁ ἐν εἱρκταῖς τοῦ Θεοῦ ἀρχιθύτης τοῖς ἐκ τῶν βασιλειῶν ἐπὶ τούτῳ καταπεμφθεῖσι τῇ μεγαλοπόλει ἐπιδημεῖ, καὶ παραυτὰ τῷ πρὸ θυρῶν αὐτῆς ἱδρυμένῳ φροντιστηρίῳ τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων ἐγκλείεται, ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς οὐχ ἧττον ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον φρουροῖς καὶ φύλαξιν ὀπτανόμενος, μὴ θεατὸς γένοιτο τῶν ἁπάντων τινὶ, μὴ δι᾽ ὁμιλίας ἔλθῃ, μὴ δι᾽ ἐντεύξεως, μὴ διά τινος ὁπωσοῦν τῶν παρ᾽ αὐτὸ φερόντων τρόπων ἀφίκοιτο· καὶ αὐτὸς μὲν οὕτως ἐπὶ τῷ δικαστη- cod. f. 57. b.

eius, quem varie et multipliciter sciebant causam hanc tractasse; appellationem illius ad iudicium differebant: atque hac super re diu variis curis distracti manebant. Solitudinem ei primum decernunt, versari in turba non debere iudicantes, et de hac re tomum componunt: cumque ad subscribendum cunctos invitassent, et eadem super re apud regiam aulam verba fecissent, unde ipsis omne robur, et omnia pro libito agendi potestas; quidam de consultoribus processerunt dicentes, non oportere talia de eo decerni ante quam praesens adesset, et publicum ei auditorium concederetur; praesertim quia ille tam publicam fecerat et contestatam huius causae quaestionem. Hactenus isti purae veritatis studium prae se tulerunt; non tamen postea nec ulterius, quia pati pro illa noluerunt. Interim persuadent illis, quos alloquebantur, invitis licet, a suscepto consilio discedere, et exulem in iudicium vocare: etsi unus ille qui spiritalem auctoritatem tyrannice tenebat, vehementer obsisteret ac vetaret; simul tamen firme confidens, ab iis qui totam ei fiduciam viresque ministrabant, numquam permissum iri ut quicquam praeter eius voluntatem accideret.

90. Aegre igitur Cyprio annuente, advocatur ex vinculis pontifex Dei, missis propterea ex regio palatio apparitoribus. Venit ad urbem magnam, statimque in eo, quod ante portas est, prodigiosorum Anargyrorum monasterio includitur, sub iisdem, nisi forte et pluribus, custodibus vigilibusque coram spectantibus, ne cuiquam extraneo foret visibilis, ne quis cum eo loqueretur, neque alio quolibet illuc modo ad eum

ρίου τάχα τυχεῖν προσκληθείς· οἱ δέ γε κριταὶ καὶ ἀντίδικοι, καὶ πᾶν εἴ τι τοιοῦτον ὁμοῦ, ἢ καὶ ὑπὲρ ταῦτα τυγχάνοντες, τοῖς ἀνακτόροις παραβάλλοντες καθεκάστην βουλὰς καὶ σκέψεις ἐτίθουν, πανημερίως ἔστιν οὗ, καὶ παννυχίως αὐταῖς προσπαλαίοντες, ὅπως ἂν συνέδριον δῆτα τὸ γενησόμενον ὑπέρ τε ἑαυτῶν, καὶ καθ' οὗ ἡ ἀντιδικία μέλλοντες ἀποπερατῶσαι, νομίμως νομισθεῖεν τελέσαι, καὶ μὴ λαβήν τισι δοῖεν δυναστείας ὑποίσασθαι· διαμηνύματα γοῦν σφίσιν ἐκεῖθεν πρὸς τὸν ἐν φρουρᾷ καθημέραν ἐπέμποντο, πᾶν τὸ κατὰ σκοπὸν πειρωμένοις μαθεῖν· ὁ δὲ ἦν οὐδαμῶς ἀποκρύπτων, ἀλλ' ἐξαγγέλλων ὅσα καὶ μόνῃ τῇ ἀληθείᾳ θαῤῥῶν, καὶ μὴ τὸ μόνος εἶναι πρὸς ὅλους εἰς ἀντικατάστασιν δεδιώς· ὃς καὶ βίβλον ὀπτὴν, ἣν ἐν τῇ ὑπερορίᾳ λογογραφεῖ, καθ' ὧν οἱ τοῦ μέρους τῶν εἰρημένων κεφαλαιωδῶς ἐν δόγμασι κατ' αὐτοῦ συντεθείκασι, τοῖς μεταστελλομένοις πρὸς αὐτοὺς, ὡς τῇ βασιλευούσῃ μόνον προσπελάσειε πέπομφεν, ἀεὶ κατάδηλα τὰ οἰκεῖα ποιῶν οὐχ ὑποστελλόμενος· ἡμερῶν μὲν οὖν ἐπὶ πλείστων παραδρομῇ, πυκνοῖς οἷά τισιν ἀκροβολισμοῖς ταῖς ἐκ τῶν ἀρχείων ἀγγελίαις ἐβάλλετο, δεινῶς ἀπειλούμενος, εἰ πρὸς τὸ δικαστήριον ἀπαντήσας, τολμήσειεν ὅλως ἐρεῖν κατὰ τοῦ τῷ οἰκείῳ θρόνῳ ἐπιπηδήσαντος· οὐ γὰρ ἕξει πλέον ἐπ' ἀδείας ἐγκελευόμενος, ἢ τὸ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μόνον ἐπὶ τῇ τῶν ἐκκλησιῶν ὑποθέσει ἀπολογήσασθαι, ὅσον θελητὸν αὐτοῖς λαλῆσαι οἷον ὁροθετούμενος, καὶ μὴ τὸ βουλητὸν, ὡς τε τῶν
cod. f. 58 a. νενομισμένων ὁρίων ὑπερβῆναι σφίσι παραχωρούμενος, ἐκεῖνο λογιζομένοις, ὡς αὐτοὶ μὲν οὕτω τῶν ὧν συνοίδασιν ἑαυτοῖς ἀνώτεροι τηρηθεῖεν, καὶ προσέτι μεγαλουργίαν τῆς προτέρας περιβοητοτέραν ἐργάσαιντο, μεγαλόνικοι γενησόμενοι·

perveniret. Atque ita ille ut in iudicium celeriter adsit citatur. Iudices autem et adversarii, et quicquid huiusmodi hominum simul erat, vel etiam supra numerum, in aulam ventitantes quotidie consilia et deliberationes conferebant, modo tota die, modo etiam integris noctibus disceptantes, ut mox futurum synedrium, quod pro se et et contra adversarios peracturi erant, legitime celebrare aestimarentur, nec ansam quibusdam praeberent quasi praepotentiam exprobrandi. Exploratores itaque quotidie ab his mittebantur ad manentem in custodia, omnia quae scopo conferrent scire volentes. At ille nihil omnino celare, sed ultro profiteri, uni veritati fretus, neque vereri quod solus contra omnes decertaturus foret: namque et librum ostensum, quem in exilio composuerat (contra quosdam qui in praedictorum partibus cum essent, capitulatim de dogmatibus contra eum scripserant) legatis illis redeuntibus tradiderat, cum iam ad regiam urbem appropinquaret, publica semper sua faciens non subtrahens. Plurimis ergo transactis diebus, crebri quasi sagittae ex aula regia nuncii veniebant cum minis, ne cum ad tribunal venerit, quicquam dicere ausit adversus eum qi ipsius sedem inscenderat: etenim haud plus libertatis habere iubebatur, quam ut uni sibi in hoc ecclesiarum negotio patrocinaretur; sic nimirum tantum loqueretur, quantum ipsis praefinire lubebat; neque sinebatur pro sua voluntate quasi ultra legitimos fines progredi: illudque reputabant, fore ut sic ipsi quidem quae sibi ad victoriam favebant conservarent, et praeterea grande aliquod opus priore famosius ederent, postquam praeclari triumphatores evasissent.

ϙα'. Οὗτος δὲ τῆς προβάσης ἐκκλησιαστικῆς πραγματείας ὑπεραγωνιεῖσθαι συναπαχθεὶς, οἷς μέλλει τὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ποιεῖσθαι ἀπόλογον, εὐθύνας τῶν πρὶν χαλεπωτέρας εἰσπράξεται, ἐλλόγους πᾶσι φανησομένας, ταῖς καθ' Ἰταλῶν ὁμολογουμέναις προλήψεσι· καί τοι τρία ἦν ἀριδήλως κραυγάζων, ἐφ' οἷς ἐζήτει παῤῥησιάσασθαι· τοῦτο τε προηγουμένως, τὸ ὑπερηγορῆσαι δή φημι ἑαυτοῦ, καὶ τὸ τὸν ἀντιδικοῦντα καθαρῶς ἀπελέγξαι δόγμασι τῶν πατέρων ἐναντιούμενον, ἀδείᾳ τοῦ καθ' ὧν εὐαπόδεκτον τοῖς πλήθεσι λέγειν, τρανῶς αἱρετίζοντα· καὶ τρίτον δεῖξαι κατὰ κανόνας ἀνιέρως τῶν ἱερῶν ἐπιβαίνοντα· καὶ εἰ πρὸς ἄμφω, ἢ καὶ ὅσων ἂν ἑτέρων ηὐπόρει, ὃς δὴ νόμος πάλης ἐστὶν, οὐκ ἔδει κατὰ τοῦ ἐναντίου μαχέσασθαι πρὸς ἓν δὲ μόνον τὸ αὐτῷ τε δόξαν καὶ τοῖς συμμάχοις δοτέον· καὶ γὰρ πῶς ἂν καὶ πρὸς τοῦτο λογική τις ὅλως ἐγεγόνει διάλεξις, εἴπερ οὐκ ἦν ἐν αὐτῇ τὸν βάλλοντα βάλλειν, οἷς εἶχεν ἐπαφιέναι λόγοις ὡς βέλεσι, καὶ δεικνύειν ὅπη ἂν ἀτοπίας ἀπάγοιτο; καὶ μάλιστα οἷς ἐβόα πρὸς ταῦτα διαυγῶς ἀποφῆναι τοῦτον παρασυρέντα τοῦ καθ' ὧν ἐπεποίθει δογματίζειν ὡς ἐν προσχήματι. Ἀλλ' οὕτως ἐδέδοκτο τὰ περὶ αὐτῶν· καὶ οὐ δέον περὶ τούτου τὸ παράπαν μακρηγορεῖν· προσώπων δὲ περὶ ὧν ἔδει καὶ αὐτὸν ἀνακαλέσασθαι τὸν δικασθησόμενον, τί χρὴ καὶ λέγειν; ἢ ὡς ἀσπαστὸν κἀπὶ τούτῳ τοῖς δυναμένοις γεγένηται· ἵνα γάρ τ' ἄλλα παρήσω, δύο τῶν οἰκείων ἀρχιερέων ἀκροατὰς καὶ τούτους (τὸ cod. f. 58. b.
πᾶν ἐπείπερ τοῦ ἀγῶνος ἐν δόγμασιν ἐσομένου αὐτὸς ὑπῆρχεν ἀναδεχόμενος, ὅσα δὴ καὶ θεσπισμάτων οὗτος ἐκ πατρικῶν τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην συγκροτεῖσθαι παραστησόμενος) αἰτήσασθαι καταντᾷ, λογιότητι τῶν συναπελαθέντων σφίσι προέχοντας, ὧν ὁ μὲν τῆς Κυζικηνῶν μητροπόλεως ἀληθὴς ἀρ-

91. Is itaque a defendendo ecclesiastico, qui erat in manibus, tractatu abductus, et ad sui apologiam redactus, acriter expostulat (quod rationabile omnibus visum est) de manifestis adversus Italos praeiudiciis. Et quidem tria aperte clamitabat, quorum sibi copiam fieri volebat: in primis ut pro se apologiam faceret: deinde ut adversarium diserte coargueret dogmatibus patrum contradicentem, et securitate loquendi placentia populo, manifeste haeresim docentem: tertio denique ut demonstraret illum secundum canones sacrilege sacra tractare. Et si contra duo vel alia quotlibet, valebat, ut certe lex belli est non oportere se aiebat cum adversario manus conserentem, contra id solum pugnare quod huic bellique auxiliaribus concedendum sibi videretur. Quomodo enim rationabilis disputatio ageretur, siquidem non licebat percutientem percutere, ea quae poterat loquendo vibrare tela, atque ostendere in quantam pravitatem ille ruisset? praesertim quia clarisona voce clamabat, demonstraturum se deviantem illum ab iis quibus fidebat dogmatibus, tamquam obtentui. At illis sic visum fuit: neque opus est hac de re prolixius loqui. De hominibus autem, quos iudicio contendentem pro se advocare oportebat, quid interest dicere? quoniam in hoc etiam arrisit fortuna potentibus. Nam, ut cetera omittam, duos de suis episcopis et quidem auditores (quoniam hactenus ipse totam futuri pro dogmatibus certaminis molem exceperat, patrumque auctoritates pro concilianda ecclesiastica pace exhibendi) duos, inquam, postulat, litteratura prae ceteris exilii sociis eximios; quorum unus

χιποίμην, θάτερος δὲ τῆς Νικομήδους κανονικαῖς εἰσάπαν θεσμοθεσίαις προβέβληται· καὶ παρευθὺς οἱ καὶ δοκήσεως ἄχρι τὸ συνάρασθαι οἱ φαινόμενον περιτρέποντες, τοῦ μὴ παραγενέσθαι τὸ μὴ παρεῖναι σφᾶς αἰτίαν εὑρίσκουσιν· καὶ ἦν μὲν ἀληθὲς τὸ ἀπεῖναι, ἐξορίστους γὰρ καὶ αὐτοὺς ἐποιήσαντο μετὰ τὴν ἰταμωτάτην ἐκείνην τῶν οἰκείων θρόνων ἐξώθησιν· οὐ μὴν ἀδύνατον τὸ παρεῖναι· ῥᾴδιον γὰρ, εἴπερ ἠβούλοντο. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ ἡμῶν ἀμφοτέρων ἐνδεδημηκέναι τῇ ἐξετάσει ἐμνήσθη, τοῦθ' ἡμῖν συγκατακρίτου χαρτοφύλακος καὶ ἐμοῦ· τί καὶ πρὸς αὐτὸ διατίθενται; δράξασθαι μὲν ἀφορμῆς, ἧς κἀπὶ τοῖς ἐγγυτάτω διαληφθεῖσι μὴ ἔχοντες, ἑκάτερος γὰρ ἦμεν, ὁ μὲν ἔν τινι τῶν κατὰ τὴν Κωνσταντίνου φροντιστηρίων, ἐγὼ δὲ τῷ ἐμαυτοῦ κελλίῳ, ἠρέμα καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐνσχολάζοντες, ἑτέραν μετέρχονται· ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἐνστατικώτερον πρὸς αὐτοὺς διατεθέντα καὶ πρὶν θεωρήσαντες, τῆς μεταβολῆς ἡνίκα πρώτως ἐπεισφρησάσης, ὁ καθ' ἡμῶν πάνδημος σχεδὸν ἐκεῖνος καὶ ἀλλόθρους ὡς ἀμυδρῶς ἐνεσημάνθη τοῖς κεκινηκόσι κεκίνηται τάραχος, ὑπὲρ ὧν καὶ μᾶλλον λογοειδῶς καὶ αὐτὸς ἀνεφάνη τὴν τῶν ἐκκλησιῶν συνδρομὴν παραστῆσαι ὡς ἀγαθὸν, τοῖς αὐτοῖς διδασκάλοις ἐπερειδόμενος, οὐ πείρᾳ προσβάλλουσιν, ἀπηγορευμένον ὡς οἶμαι τὸ πρὸς ἑαυτοὺς μεταθεῖ-
cod. f. 59. a. ναι διανοούμενοι· ἐμὲ δὲ μὴ τηνικαῦτα κατιδόντες ἐνστάντα λόγοις οἷς τὰ τῆς ἐπισυστάσεως ἐκείνης διηγούμενοι ἐπεμνήσθημεν, ἄλλως τε καὶ πατέρα παίδων εἰδότες, ἀτελῶν ἔτι καὶ τούτων, κἀντεῦθεν οἷς ἂν ἐθέλοιεν ἐφελκύσασθαι βεβαιούμενοι, μετελθεῖν ἑτέρως παρασκευάζονται· εἰ δὲ καὶ λοιποὶ πρὸς τοῦτο λόγοι καὶ τρόποι πεφύκασιν, οἴδασιν αὐτοὶ καὶ εἰδέτωσαν· ἡμῖν γὰρ προσῆκον τοσοῦτον ἐπισταμένοις, καὶ πρὸς μικρὸν ἐνθαδὶ τὸν λόγον εἰς τὰ

erat Cyzicenorum metropoleos verus pastor, alter Nicomediae iuxta itidem canones electus. Protinus vero adversarii, ut vel probabilem defensionem illi eriperent, causam statim inferunt quominus ei adsisterent, quod praesentes non essent. Et re sane vera aberant, quia utrumque in exilium egerant, post crudelissimam illam de propriis sedibus expulsionem. Neque tamen ut adessent, curari non poterat; nam facile id erat volentibus. Quoniam vero et de utroque nostrûm mentio incidit, ut quaestioni interessemus, de damnationis inquam consorte meo Chartophylace et de me; quid etiam circa hoc excogitant? Ansam quidem eandem capere quam in superioribus non habentes, uterque enim eramus, ille quidem in quodam Constantinopoleos monasterio, ego autem in mea cellula, solitarii ambo degentes; aliam rationem ineunt. Namque illum vehementius contra eos concitatum iam antea noscentes, quo tempore primum versa rerum vice, ille contra nos generalis et clamosus, ut breviter adnotavimus, a seditiosis factus fuit tumultus: tunc enim et Chartophylax rationabiliter admodum peroravit, ecclesiarum unitatem bonam esse demonstrando, iisdem (quibus nos) magistris fretus. Hunc isti propterea experiri nolunt, de eo ad se convertendo desperantes. Me vero cum ignorarent iis rationibus insistentem, quas dum illam seditionem narraremus commemoravimus; alioquin liberorum adhuc impuberum parentem, ideo ad suam voluntatem pertrahere confidentes, alio modo adgredi parant. Quod si forte alii praeterea sermones rationesque extiterunt, ipsi sciunt et utique sciant.

καθ' ἡμᾶς καταστησαμένοις τὰ τῆς ἐπιχειρήσεως οὕτω σφίσι, καὶ μεθόδου πρός με διαλαβεῖν.

ϟβʹ. Μετὰ τὰς προτέρας ἐκείνας καθ' ἡμῶν ἐξουδενώσεις καὶ καταδίκας, καθ' ἑαυτὸν ἐκαθήμην διάγων, ὥς μοι διήγγελται, Τὸ μὲν ἔργον τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὁμονοίας γινώσκων οὐράνιον καὶ θεοφιλὲς, ἃ δὲ οἱ πράττοντες ἐπ' αὐτῷ διαπράττονται τῶν ἀθέσμων πάντη καὶ ἀνοσίων· καὶ μή τι γε καθάπαξ ἐπ' ἀγαθῷ τινι πράγματι ὡς ἐνταῦθα, ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ φευκτῷ καὶ ἀποτροπαίῳ, καὶ τῶν εἰς κακίαν ἐληλακότων ὑπερβολὴν, ἐκκλησιαστικῷ δ' ὅμως, τελεσιουργηθέντα ποτὲ τὰ χριστιανῶν, ἐξ οὗπερ ἐπισκοπῇ θείᾳ κρατεῖν ἐπὶ γῆς καὶ πολιτεύεσθαι πεφανέρωται· εἴπερ ἱστορίαι πᾶσαι καὶ πράξεις συνοδικαί, καὶ τὰ ἐντεῦθεν ἡμῖν παραδεδομένα, τὸ σαφὲς αὐχοῦσι καὶ ἀψευδὲς καὶ καθαρῶς ἀναμφήριστον· ἥμην οὕτω τῇ καθ' ἑαυτὸν ἐπιμένων σχολῇ, καὶ ἄλλους μὲν ὑπὲρ τῆς ῥηθείσης ὑποθέσεως πεπονθότας, ἀξίως δὴ καὶ τῆς πολιτείας μισθαποδοσίας μεγάλας λήψεσθαι λογιζόμενος, ἐμὲ δὲ τῶν τινῶν πολυαρίθμως μοι συμπεφορημένων ἀμπλακημάτων εὑρήσειν ἀπαλλαγήν· κἀπὶ τούτῳ ἡδόμενος, οἵαν ἄῤῥητον ἡδονὴν, ἀλήθειαν μαρτυρεῖ μοι τὸ συνειδός, ἣν παντὸς τοῦδε προεστησάμην πονήματος· καὶ εἰ μέ τινες τοῦ λοιποῦ [cod. f. 59. b.] πειράσαι θελήσαιεν, ἀπαραιτήτως ἐσκόπουν, μικρᾶς ὁπωσοῦν ἀδείας δοθείσης, ὃ καὶ πρώην ὁ λόγος ἐνέφηνε, τρανῶς ἂν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὁμογνωμοσύνης λαλῆσαι, καὶ παῤῥησίᾳ ἐρεῖν, ὅπως αὕτη χρηστὴ, καὶ λυσιτελὴς, καὶ φιλόθεος, κἂν ἀπώσωνται, μόνον στέρξαι, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἠρεμῆσαι· καὶ πάλιν, εἰ δέ γε καὶ συνθέσθαι τοῖς κατ' αὐτῆς, ὡς ἀπευκταίας ὅλως αἰτήσαιεν, ἐνστῆναι καὶ ἀνατλῆναι εἴ τι ἂν ἐπὶ τούτῳ ἐπινοηναι τελέσαι διαγνωσθείσης, ὥς μοι διέγνωσται, παντελῶς ἀδύνατον ἐνομί-

Nos autem decet, quatenus gnari sumus, eatenus heic breviter res nostras, et illorum adversus nos aggressiones atque astutiam exponere.

92. Post nostras illas priores clades et damnationes, mecum ipse habitabam, ut iam dixi, tractatum certe uniendarum ecclesiarum conscius caelestem Deoque gratum esse; quae vero isti contra agerent, illicita prorsus et impia: et neque umquam in bono aliquo ut heic, neque in vitando ac detestando hominum in extremam malitiam perlatorum, ecclesiastico tamen negotio inter Christianos, ex quo sacer episcopatus in terra versari et potestatem habere coepit, tale aliquid cognitum esse: quam rem historiae omnes et acta synodica, et inde nobis percepta notitia, perspicuum, verum, indubiumque probant. Ego itaque sic in otio versabar: et ceteros quidem hanc ob causam patientes, dignam vita sua magnamque mercedem percepturos reputabam, me autem multorum meorum veniam peccatorum; huiusque rei causa inenarrabili voluptate perfundebar. Conscientia mea testis mihi est veritatis, quam omni huic afflictioni praetuli. Et si qui me deinceps tentare voluissent, sine dubio cognovissent, exigua qualibet data libertate, prout etiam praecedens sermo ostendit, me pro ecclesiarum concordia locuturum, et bonam hanc esse et utilem Deoque gratam fiducialiter dicturum; eamque, quamvis ipsi renuerent, me amplexurum, et de cetero quieturum. Itemque si me forte consentire cum ipsis adversus illam quasi re-

θείη τῶν δυσχερῶν· τὸ μὲν γὰρ τῶν ἀπειρημένων τί κατ' αὐτῆς καταβιασθήζετο· τὸ δὲ μὴ βουλομένων στέργειν αὐτὴν τῶν πρὸς τοῦτο διαπληκτίζεσθαι, οὔ μοι ἐδόκει, τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἔθιμον πᾶν, καὶ πληρεστάτως πᾶσαν παράδοσιν ἀσφαλῶς κατέχοντι καὶ πρεσβεύοντι· καὶ τί πρός με τῇ διανοίᾳ συμβαλλομένῳ, εἰ τῆς ὁμονοίας ἐκ τῶν φωτοφόρων θεηγόρων ἀστραπτομένης, οἷς ἐξ αὐτῶν ὁ τῆς ἀθανασίας καὶ μᾶλλον φερώνυμος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἔθνεσι πεπραχὼς κατεφάνη, οἷς θ' ὁ μέγιστος Μάξιμος διαῤῥήδην ὤφθη τρανώσας 1)· τὴν ἔχθραν οὗτοι περὶ πλείονος ἀνθαιροῦνται, καὶ τὰ πρὸς ἐπίτασιν ταύτης διαφερόντως ἐργάζονται, μαχέσθωσαν, ταραττέσθωσαν, εἰ βούλονται καὶ πλείω καὶ καινότερα τῶν πραχθέντων, ὡς ὁ αἰὼν αὐτοῖς ἀτελεύτητος εἴη, δραματουργήτωσαν, ἡμεῖς ἡσύχως διαιτήσομεν ἑαυτοὺς ἐπὶ θεῷ τῶν ἡμῖν καὶ σφίσι πραγματευθέντων ἐφόρῳ καὶ μάρτυρι.

ϞΓ'. Τούτοις ἐπαναπεπαυμένῳ τοῖς λογισμοῖς, ἥκει τις ἐν μιᾷ χάρτας ἐγκολπίους ἐπιφερόμενος, οὓς καὶ παρευθὺς ἀνὰ χεῖρας λαβὼν ἐγχειρίζει μοι,
cod. f. 60. a. εἰρηκώς· ἴδε τούτους, καὶ δίελθε, καὶ μαθήσῃ ὡς οὐ μάτην ἦσαν οἱ λόγοι λεγόμενοι πρὸς ἀλλήλους πολλάκις οὕτως ἐποιούμεθα· εἴθε δὲ μάτην καὶ εἰς κενὸν, ὡς οὐκ ἔστι τοὺς τοσαύτας ἀνοσιουργίας διηνυκότας, μὴ καὶ ἐν τοῖς θείοις δόγμασι τῶν πατέρων τὴν οἰκείαν περιστῆσαι σπουδὴν, καὶ καινοτομῆσαι κακίαν νῦν πρόσφατον· ἐγὼ δὲ καθ' ἑαυτὸν ἀναγνοὺς, ζήλου ὅλως ἐπλήσθην, καὶ ἐφ' ἱκανὸν συννοίᾳ ληφθεὶς καὶ μόγις ἀνενεγκὼν, χάριτας τῷ θεῷ ὡμολόγησα, ὅτι με τῆς τῶν ταῦτα δογματιζόντων συναυλίας ἀποστῆναι προσ-

spuendam prorsus exegissent, restiturum me et omnia quae excogitari possent mala perpessurum. Namque ad illicitum aliquid agendum contra illam tam evidenter mihi cognitam, adigi me posse, impossibile omnino videbatur. Vicissimque nolentes concordiam illam amplecti, ad eamdem vi compellere, haud mihi probabatur, qui nostrae ecclesiae morem omnem et universam plenissime traditionem teneo et profiteor. Et quidem mente recolo, quomodo concordia haec ex deiloquis luminaribus eluceat, quorum de numero Athanasium, cum iisdem illis populis idem egisse exploratum est, quemadmodum eximius Maximus diserte narrat. Sane hi grave odium suscipiant, eiusque incrementum studiose curent, pugnent, tumultuentur, et praeteritis plura atque inaudita si volunt faciant, certamen ipsis infinitum sit, tragoedias agant: nos interim tranquille ad Deum nos componamus, operum tum nostrorum tum etiam illorum spectatorem ac testem.

93. In his considerationibus dum conquiescerem, venit quidam certa die chartas in sinu gerens, quas confestim manu corripiens, mihi tradit dicens: vide has, et collustra, cognoscesque haud vanos fuisse sermones, quos saepe mutuo habuimus. Atque utinam vani fuissent et cassi! Certe fieri nequit, quominus hi qui tam sacrilega egerunt, divinis quoque patrum dogmatibus vim inferant, et novam subitamque nequitiam committant. Ego vero solus relegens, zelo repletus sum, et diu cogitatione defixus, vixque demum expergiscens, gratias Deo professus sum, quod me ab huiusmodi dogmatizantium consortio abesse curasset. Posthinc enim non solum,

1) Rem narrat etiam Theodorus Studita in editione Sirmondi epist. 49. libri I.

κονόμησεν· ἤδη γὰρ οὐ διάξω μόνον κατ' ἐμαυτὸν, ἔφην, ἀλλά γε δὴ καὶ τῆς τῶν κολλωμένων σφίσι κοινωνίας ἀφέξομαι, τὸ μετ' αὐτῶν ὅπως εἴη μοι παντελῶς ἀνεπίμικτον· εἰ δέ που καὶ εἰς λόγους κληθείην, ὥς μοι προμεμελέτηται, ἀΐῶνα τὸν ἐπὶ τούτοις δραμοῦμαι πολλῷ τοῦ προυποτεθέντος ἐπικρατέστερον· καὶ ἦν μοι ταῦτα γνωσθέντα πρὸ τοῦ τὸν ἀληθῆ ποιμενάρχην τῆς Προύσης πρὸς τὴν Κωνσταντίνου μετακληθῆναι, συντεθειμένα ὡς ἔοικεν ἐξ ὧν αὐτοῦ πρώην ἀπόντος καταψηφίσασθαι συνετάξαντο· ὡς δὲ ἀφίκετο, καὶ οἱ ἀντιδικοῦντες καθ' ἑκάστην ὡς ἔθος τοῖς βασιλείοις φοιτῶντες, πρὸς αὐτὸν ἐκεῖθεν διαμηνυόμενοι καθειστήκεσαν, πᾶν μὲν τὸ καὶ μόνην τουτωῒ συνεργίας ἐμφαῖνον ὑπόληψιν ἀποσκευαζόμενοι, τὸ δ' ἄλλως ἔχον καὶ προσιέμενοι· ἐπείπερ οὗτος καὶ πάντας ἁπλῶς τοὺς ἀντικαταστάντας τῇ ὑποθέσει μοναχοὺς, καὶ λοιποὺς τῶν καὶ ποσῶς εἰδότων, ἀνακαλούμενος ἦν εἰς ἀκρόασιν· καὶ εἰς ἀμφοτέρους ἡμᾶς κατηντήκεισαν· καὶ τοῦ μὲν ἀπεῖπον πειρασασθαι, ἐμοῦ δὲ καὶ μάλιστα διεγνώκασι· πῶς καὶ τοῦτο διασκευάζονται, καιρὸς ἤδη κατὰ τὸ ὑποσχημένον ἐρεῖν· ἑσπέρα ἦν, καὶ ἡ νὺξ τὸ πᾶν ἄρτι καταcod. f. 80. b. σχοῦσα προέκοπτε, καί τις ἀγγέλλεταί μοι τῷ κελλίῳ παραβαλεῖν τῶν λογάσι κατειλεγμένων ἐκκλησιαστικοῖς, Κάλλιστος τουπώνυμον ὁ ἀνήρ· ὃς δὴ καὶ κληθεὶς καὶ πλησίον γενόμενος, λόγους ἐξ αὐτοῦ μοι κομίζει τοῦ τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα δυναστεύοντος, τὰ τῆς προσαγορίας πρῶτον εἰπὼν, εἶτα τὰ λοιπὰ προθέμενος εἰς ἀφήγησιν· καὶ ἦσαν ἐκ προοιμίων φιλίας ἀνάμνησις πρός με χρηστολογίαις ἐπὶ συχναῖς· καὶ τὸ κεφάλαιον, αὐτὸς ὁ ἐν φυλακαῖς τοῦ Θεοῦ ἱεράρχης, ὡς ἥκει, καὶ ὡς κέκλημαι πρὸς τῆς ἐκκλησίας, ὡς ἐχθρὸν αὐτῆς καταπολεμῆσαι· τῶν διαμηνυομένων δὴ τούτων τόνδε μὲν οὕτως, ἑαυτοὺς δ' ἐκκλησίαν κατὰ πολλὴν ὀνομαζόντων αὐτονομίαν· καὶ ὡς

inquam, solitarius versabor, sed ab eorum communione abstinebo, ne umquam cum iis commiscear. Quod si forte ad colloquia vocabor, quod antea mihi erat delibetum, pugnam multo vehementiorem praeteritâ decertabo. Atque haec mihi explorata fuerunt, ante quam verus ex urbe Prusa pastor Constantinopolim accerseretur, consarcinata ut videtur ab illis, qui absentem illum damnare constituerant. Cum autem adfuit, adversarii quidem more solito in palatium quotidie ventitabant, atque illinc huic significabant, ne spem quidem cuiuslibet auxilii exhibentes, cetera ultro offerentes. Tunc ille (Cyprius) monachos omnes qui (pacis) negotio contradixerant, ceterosque quomodocumque conscios ad auditorium vocabat: et nos quoque ambos quidam convenerunt; et illum quidem tentare noluerunt, me vero maxime decreverunt. Iam quomodo rem hanc tractaverint, tempus est ut promisi dicendi. Vespera erat, et sera iam nox cuncta obumbraverat. Nuntiatur mihi quendam ad domunculam meam adventasse de ecclesiasticorum procerum numero, Callistum nomine; qui intro vocatus accedens, verba mihi obtulit eius qui patriarchalem dignitatem vi tenebat; salutemque praefatus, reliquam subdidit narrationem. In exordio quidem, amicitiae commemoratio benignis plurimis verbis: summa vero erat, illum qui sub custodia tenebatur Dei praesulem venisse, et me quoque ab ecclesia vocari, ut hostem eius oppugnarem. (Sic hi, qui haec significabant, illum quidem tali nomine appellabant,

εἰς προκοπὴν ἀποβαίη μοι πέρας, καὶ γέρας οὐ τὸ τυχὸν, εἰ τόδε ποιήσαιμι, οὐκ ὀλίγων κἀπὶ τούτῳ λόγων ὑποσχετικῶν κενωθέντων ἐμμεθόδως καὶ πιθανῶς· κἀγὼ μὲν οὐκ ᾔδειν οὐδὲν, ὧν αὐτοὶ πρὸς τὸν ἐν φρουρᾷ σφίσιν ἐλογοπράγουν περὶ ἡμῶν, οὔτε μὴν περὶ ἑτέρων οὐδ' ὁπωσοῦν· μεθ' ὕστερον γὰρ ἡμῖν ἡ τούτων γνῶσις ἐφίσταται· ἄλλως δὲ δινρεθισμένος ἐξ ὧν ἀνωτέρω διῆλθον, καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπισχὼν, ὅμως βραχεῖαν οὕτω τίθημι τὴν ἀπόκρισιν· ὡς ἐλεύσομαι, καὶ τῶν λεχθησομένων ἀκροασάμενος, τῷ συνειδότι πάντως ἐπιτρέψω τὴν βάσανον· καὶ οἷς ἂν τὴν ἀλήθειαν διαγνοίη, τὴν οἰκείαν ἀνενδοιάστως δώσω ῥοπήν.

ιδ'. Διαπορθμεύεται ταῦτα τῷ διακομιστῇ πρὸς τὸν στείλαντα, καὶ ὃς μηδαμῶς ἀρεσθεὶς οἷς περ ἀκούσειε, τὴν ταχίστην αὖθις διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀντιπέμπει, δηλῶν ὡς οὐκ ἔδει με οὑτωσὶ ἀποκρίνασθαι· ἔδει δὲ μᾶλλον εὐθὺς ὑποσχέσθαι διαγωνίσασθαι καθ' οὗ τὸ πᾶν ὑπῆρχεν αὐτῷ τοῦ σπουδάσματος·
cod. f. 61. a. πρὸς ἅπερ ἔγω γε ἀντεπάγω τῷ μεταβιβάσαντι ὁμιλῶν, πῶς οὐ δέοντά μοι τὰ τῆς ἀπολογίας, εἰ μεθ' ὧν ἡ ἀλήθεια διαγνωσθείη μοι καθεστάναι, μετ' αὐτῶν ἔσεσθαι διηγόρευσα· ἐγώ φημι ἀντιστρέψας, καὶ μάλα δὴ καθηκόντως, ὡς οὐκ ἔδει τοιαῦτα ἀκηκοότα μᾶλλον αὐτὸν ἐθελῆσαι πλέον ζητῆσαι, καὶ μὴ τὸ ἀρκοῦν ἐπίπαν ἔχειν ἡγήσασθαι, εἴ γε καταφωνῶν ὅσα τοῦ ἀντιδίκου καθ' ἑκάστην ὁρᾶται, σύνοιδεν ἀληθῆ, καὶ μετὰ τῆς ἀληθείας εἶναι συνόλως ἑαυτὸν ἐξεπίσταται· οἷς ἀκολούθως ἐφ' ὅσον εἰρηκέναι μοι τὸ ἐντὸς ἀνεζωπυρήθη, εὐχερὲς ἐντεῦθεν τοῖς ἐχέφροσι συλλογίσασθαι· τὰ πολλὰ πλὴν οὕτω παρερχομένῳ, ἐκεῖνο μοι δέον μὴ παρελθεῖν ὃ λαληθέν οἶδα τούτοις μετέχον ἀστεϊσμοῦ· ἐν μιᾷ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀγγελλιῶν ὁ ἀγγέλλων φθάνει καὶ τόδε μοι φήσας, κεκελευσμένον αὐτῷ πρὸς τοῦ πέμψαντος, ὡς διεμηνύ-

semet vero ecclesiam multo sane cum arbitrio vocitabant.) Porro me valde provetum iri, nec modica praemia consecuturum, si ita agerem, non paucis verbis ac promissionibus callide apteque ad persuadendum oggerebant. Ego vero nihil sciebam eorum, quae isti cum illo captivo de nobis vel quibuslibet aliis tractaverant; nam nonnisi postea ea res mihi innotuit. Alioquin ob ea quae supra dixi indignatus, attamen sub initio memet cohibens, breve hoc responsum reddidi: veniam, et iis quae dicentur auditis, conscientiae meae totum disquirendum committam; ac prout haec veritatem agnoverit, meum indubitate suffragium feram.

94. Haec a legato referuntur mittenti; qui auditis non contentus, rursus mittit qui diceret, non debuisse me sic respondere, sed ilico potius promittere me decertaturum adversus hominem, cuius causa res ea tota ab eo gerebatur. Quibus ego respondebam, cum internuncio loquens: nulla opus esse mihi excusatione, si cum illis quibus veritas faverit, me fore recepi. Ego immo converso convenientissime argumento aiebam, non oportuisse eum qui talia audisset, ulterius velle pluraque exquirere; sed potius id satis habere, quod dum quotidie adversarium obiurgare conspicitur, quae vera sunt probe agnosceret, et se cum veritate omnino versari pervideret. Quae cum dicerem, merito me intus exarsisse, facile cordati colligent. Iam multis huiusmodi praetermissis, illud non omittam, quod ab illis lepide dictum audivi. Namque in una ex legationibus,

σατό τινι ὁ τοιοῦτος, παρεικάσας αὐτὸν ἀλβανίτῃ πολεμιστῇ· τούτῳ γὰρ ἔθος ἀεὶ τῶν πολεμουμένων ἀμφοτέρων τὰ μέρη τηρεῖν· καὶ οἷς ἂν καταπτῆναι τὴν νίκην ἐναργῶς ἀτενίσειε, σφίσι καὶ αὐτὸν παραχρῆμα εὑρίσκεσθαι συναρίθμιον· καὶ τέλος ὃ καὶ ἀρχόμενος, ὡς οὐ πρός με ἀλλὰ πρὸς ἕτερον ὁ λόγος ἐστίν· ἀληθῶς δ' οὐκ ἔχω τὸ παράπαν αὐτὸς συνιδεῖν, ὅπως κᾀκ ποίας ὁποσονοῦν ἀφορμῆς τῷ πεπομφότι τάδε διαμηνύεται, εἰ μή που συνελαθῆναι τοῦτον φαίη τις ἀτεχνῶς, ἔνθεν ἄκοντα περὶ ἑαυτοῦ τὸ ἀληθὲς ἀποφήνασθαι· ὡς γὰρ εἰς ἅπαν ἀπολογούμενος, κᾀνταῦθα δὴ ἐγενόμην, ὁ μὲν ἀγγελιαφόρος πάλιν ἐπέκειτο πυκνῶς ἐπιλέγων τὸ, οὐ πρός με ἀλλὰ πρός ἕτερον· ἐγὼ δ' οὐκ ἄξιον ἀντετίθουν τὸ ποσῶς ἐμοὶ δηλωθὲν, μὴ τυχεῖν ἀποκρίσεως· καὶ γοῦν εὖ ναὶ ὡς ἔχει φθέγγομαι διηυκρίνηται, τὸ τὸν μαχητὴν ἀλβανίτην ὁποτέροις ἂν εἴη τῶν συῤῥηγνυμένων ἐν ὑσμίναις τὴν νικῶσαν ὁρᾷν, ἐν ὑστέροις [cod. f. 61. b.] ἅμα σφίσι καθαρῶς ἐνοπτρίζεσθαι, αὐτὸ δὴ τοῦτο δι ὅλου, καὶ μηδὲν ἄλλο σκοπούμενον· κᾀγὼ μὲν οὐκ ἄν ποτε τοιοῦτος κριθείην παρά τινι, εἴ γε καταφανὲς ὑπάρχει πάντη καὶ ἀναμφίλεκτον τὸ, νῦν με τῇ παρούσῃ νίκῃ τῶν νικησάντων μετὰ τῶν σφοδρῶς πεπονθότων συναριθμεῖσθαι, καὶ τοῖς ἰταμῶς καταβεβλημένοις συνεξετάζεσθαι· ἐκεῖνος δὲ τοιοῦτος ἄγαν ἐμφανῶς ὁπλίτης, ἢ καὶ πολεμιστὴς, ὃς ἀριδήλως τῆς ὑποθέσεως, δι' ἣν αἱ πτώσεις αὗται καὶ δόξαι, καὶ τὰ λαμπρὰ γέρα, καὶ αἱ τροπαιουχίαι, πρὶν μὲν ἄλλως ἐχούσης, καὶ νῦν αὖθις ἑτέρως, περίδοξος ἐν ἑκατέροις ὑπῆρξε καιροῖς, μηδαμῶς τί τῶν δυσχερῶν ὑποστὰς, ἀλλ' ἐν ἀμφοῖν νικηφόρος ἀναφανεὶς καὶ περίβλεπτος· καὶ ἁπλῶς καλῶς μὲν ἔχων καὶ πρώην, καὶ λίαν περιφανῶς, νυνὶ δὲ κρειττόνως καὶ περιφανεστέρως πολλῷ· ἵνα καὶ αὐταῖς

missus ante omnia dixit, imperatum sibi a mittente fuisse, ut mihi significaret, se cuidam dixisse, similem illum esse militi albano, cui mos perpetuus erat dimicantium utrorumque latera observare, et cui fortunam manifeste favere vidisset, huic se statim connumerare. Finem fecit ut coeperat, dicens non de me sed de alio sermonem fuisse. Atqui ego, inquam, veritatem satis dispicere nequeo, cur vel quamobrem misso suo haec significaverit (Cyprius); nisi forte quis auctorem ipsum ignorasse imperite putet, quod de se ipso invitus veritatem pronunciaret. Atque haec quum apologiae meae tantum causa dicerem, missus instabat denuo affirmans, non de me sed de alio id dictum fuisse: at ego respondebam, aequum fuisse, ut qualicumque propositioni responsum congrueret. Porro ut recte et ut reapse est loquar, liquido apparet, albanum militem utri pugnantium victoria eveniret observantem, in his hodiernis quasi in speculo pure spectari, quoniam illud solum nec aliud quicquam ei propositum erat. Iam ego haud profecto talis a quoquam iudicabor, si constat indubiumque est nunc me in praesenti alienae victoriae triumpho cum graviter clade affectis connumerari, et cum crudeliter vulneratis in quaestionem vocari. Ille potius est manifeste miles immo et pugnator in negotio hoc, in quo hinc clades, illinc gloria, ac splendida praemia et triumphi; ubi prius aliter se res habebat, nunc rursus aliter; qui gloriosus utroque tempore extitit, nihil adversum passus, sed utrimque victor; et antea et nunc bene habens ac splendidissime: nunc tamen multo melius et illustrius; ut ipsissima,

αἷς εἰρήκειν χρήσωμαι λέξεσιν. Ἀκούει ταῦτα τῶν λόγων ὁ ἀγγελεύς· καὶ οὐκ ἦν ἐκείνῳ πάντως ἀμφιδοιάσαι ᾧ τινι καὶ ἐφήρμοσται· ὅλως δ' ὡς τὸ ἀστεῖον τοῦτο, οὕτω γὰρ ὁ στείλας ἀληθεύων ἐκάλεσε, καλῶς ὡς ὁ λόγος τυγχάνει διαμεμηνυκὼς τὰ κατάλληλα ἑαυτῷ ὡς ἄκων ἐξαγγείλοι σαφῶς, οὔ τινι τῶν ἁπάντων οἶμαι ἀξυμφανές· διαβιβάζεται δ' οὖν ὅμως καὶ ταῦτα τῷ διακομιστῇ πρὸς τὸν πέμψαντα· κᾀκεῖνος τὰ ἐξ ἔθους ποιῶν ἄγγελος εὐθὺς γίνεται τῶν τοιούτων πρὸς τὰ ἀνάκτορα, κᾀκεῖσε συντεταχὼς τὰ καθ' ἡμῶν ἀμφοτέρων ἀρτύει, παρασκευασμένων εἰς ἃ τουτωῒ μὲν δρᾶν, πάσχειν δ' ἡμᾶς, ἐπινοηθήσεται.

ιε'. Καὶ τοῦ λοιποῦ καλούμενος ἦν ἐκεῖθεν ὁ τοῦ θεοῦ ἀρχυθύτης εἰς τὸ διηυτρεπισμένον τοῖς ηὐτρεπικόσι συνέδριον, ὡς πρὸς τοῦτο κληθησομένων δὴ καὶ ἡμῶν· ὃ γνωστὸν ἐκείνῳ ἦν οὐδαμῶς, οὐδέ τι τῶν ὧν διαμηνυθέντες ἡμεῖς cod. f. 62. a. ἀπολελογήμεθα· ὥσπερ οὐδ' ἡμῖν τῶν ἐκείνῳ τί λεγομένων, ἢ ἀνταποκρινομένων οὐδ' ὁπωσοῦν· πλὴν οὕτως ἐκέκλητο, κᾀπὶ τῇ κλήσει ταύτῃ καὶ ἀπειλαὶ ἦσαν παραμιγνύμεναι, τοῖς πλήθεσιν ἔκδοτον ἐαθῆναι, εἰ μὴ τῶν ὧν ὑπῆρχεν ἀναζητῶν εἰς ἀπαιτουμένην δικαστηρίου τάξιν ἀφέμενος, ἀφίκοιτο ἂν εἰς τοῦτο, ὡς οἱ καλοῦντες εἴσιν ἑτοιμάσαντες· καὶ ὃς μὴ ἀγνοῶν, ὡς αὐτοὶ καὶ κριταὶ καὶ διαγνώμονες ἔσονται οἱ ἀντίδικοι· καὶ μόνον ἓν ἀπαραίτητον ἔχων τὸ ἐπὶ τῇ ἀληθείᾳ διαβαλλομένῃ παῤῥησιάσασθαι· τὰ δ' ἄλλα δεύτερα λογιζόμενος, ἐξουθενισμοὺς καὶ κακώσεις, καὶ ὃ πάντων ὑπέρτερον τὸ πρὸς ὅλους ἕνα ἑαυτὸν ἀντικαταστήσασθαι, καὶ θάνατον εἰ συμβαίη τὸ ἔσχατον θαῤῥαλέως καὶ οὕτω καθυπισχνεῖται τὴν ἄφιξιν· καὶ οὗτοι κυροῦσι τὴν κυρίαν παρ' ἑαυτοῖς· καὶ προσκαλεσαμένων, παραγίνεται μὲν αὐτός, παραγινόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς ἐν Βλαχέρναις βασιλείους ἑστίας τὸ τῆς

quibus tunc usus sum verba usurpem. Haec audiebat missus, nec cuinam homini quadrarent dubitabat. Nihilominus id tamquam ioculare (prout revera mittens appellaverat) accurate ut fama est, retulit invitus; verba scilicet satis illi congruentia, quod nemini obscurum puto. Haec nihilominus a misso renunciantur mittenti: qui ilico more suo fit horum in palatio nuncius; ibique contra nos ambos struit paratos ea pati, quae ipse facere excogitaret.

95. Deinde evocatus illinc fuit Dei pontifex ad paratum ab auctoribus ipsis synedrium, quo nos quoque vocandi eramus, quod ei prorsus erat ignotum, nec quicqnam ei significaverant eorum quae nos responderamus, nec omnino vicissim nobis si quid ille dixisset aut respondisset. Attamen sic vocatus fuit, vocationique admixtae minae, fore ut populi arbitrio permitteretur, nisi quaestionem ob quam in iudicium postulabatur omittens, ad ea veniret quae postulatores paraverant. Ille vero haud ignorans eosdem fore et iudices et inquisitores et adversarios, in hoc uno inexorabilis mansit, nempe ut accusatam veritatem confidenter defenderet, cetera deteriore loco habens contemptum scilicet et adflictiones; quodque plurimi erat, contra omnes unum se decertare, mortemque ipsam postremo subire; animose nihilominus se adfuturum promisit. Atque ita ei vadimonium decernunt apud se: et his vocantibus adest ipse: adsumus et nos in regias Blachernarum aedes, ubi conventûs praestituta fuerat statio. Et ille quidem

συνελεύσεως ἔνθα προστέτακτο σύνθημα· ὁ μὲν μηδὲ τοῦτ' αὐτὸ τὴν ἡμετέραν εἰδὼς ἐνδημίαν, τὴν αὐτοῦ δὲ μονον ἡμεῖς ἐγνωκότες διὰ τὸ τῆς ἐπὶ ταύτῃ κατάδηλον κλήσεως· λοιπὸν δὲ μή τι τῶν προηγησαμένων αὐτῆς οὐδαμῶς· καὶ ὁ μὲν δι' ἑτέρας εἰσόδου τὸ δικαστήριον προεισέρχεται· αὐτοὶ δὲ κατόπιν δι' ἑτέρας εἰσδύομεν, μὴ τῳδὶ θεαθέντες, λόγων ἄχρι κινήσεως ἱκανῶν, ὁπηνίκα καὶ ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου ἐδέησε φθέγξασθαι· ὃ καὶ ἀπροόπτως αὐτῷ μικρὸν οἱονεί πως ἐπιφαίνεται παραμύθιον, πηλίκον ἀγῶνα μόνῳ τεθαῤῥηκότι, καὶ παρ' ἐλπίδας εὑρηκότι τῆς προθέσεως κοινωνούς. Ἔστι μὲν οὖν οὐκ ἐμὸν καθεξῆς διαζωγραφῆσαι τῷ λόγῳ, καὶ ἀπηκριβωμένως διαμορφώσασθαι τά τε τοῦ συνεδρίου πρὸς ἅπαν ὅπως συντέτακται, καὶ τὰ τῶν διαλέξεων ὅθεν ἄρχεται, καὶ πῆ πεπεράτωται, κατὰ λεπτὴν πᾶσαν ἀκολουθίαν καὶ ἀμοιβαίαν συνάφειαν· ἄλλοις γὰρ ἔργον ὡς εἰκῶμαι γενήσεται τοιουτοτρόπως ταῦ- cod. f. 62. b.
τα διαλαβεῖν· καὶ ἴσως ἂν ἀνυστέον τοῦ λέγειν ἀναλόγως, καὶ τὸ τῆς μνήμης ἔχουσιν ἰδιαίτατον· ἐμοὶ δ' ἀρκέσει, τὸ πᾶν τῶν ἀντιθέσεων ἐν κεφαλαίοις περιληψόμενον, τὸν ἐφ' ἑκατέρων μερῶν ἐν τούτοις νοῦν παραθεῖναι, τὰ τῆς παρασκευῆς τοῦ δικαστηρίου μετρίως πῶς προδιασαφήσαντα· οὐδὲ γὰρ ἂν δέον ἐν πᾶσιν ἄλλοις σχεδὸν, ἃ τερματώσας ὁ λόγος ἐστὶ, τρανῶς τὸ τοιοῦτον μεταχειρισαμένους, ἑτέρας ἐνταυθοῖ μεθόδου γενέσθαι ἡμᾶς αὐτοὺς, ἔνθα καὶ μᾶλλον εἴη τὸ συνάγεσθαι, μή ποτε περιαυτολογεῖν οἷς ἀνάγκη δόξωμεν ἐπιμένειν, καὶ τοῦ εἰκότος πλέον ἐκτείνεσθαι.

ϛ'. Οὐκοῦν ἵν' ὁμοίως κἀν τοῖς ὡδὶ προχωροίημεν, εἰσήχθημεν τὸ συνέδριον ὡς προέφημεν· καὶ ἦν οὕτως ἔχον δὴ καὶ ὁρώμενον· καθῆστο μὲν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ κλίνης χρυσοκολλήτου βασιλικῆς, περιειστήκει δὲ τοῦτον οὐκ

interventum nostrum ignorabat, nos soli adventum ipsius, propter publicam ad eum locum appellationem; ceterum aliud nihil de praecedentibus rebus. Et ille per alium aditum ad tribunal ingrediebatur, nos vero parte alia postica introducebamur, nihil videntes nisi post multorum fluxum verborum, quando et nos oportuit in medium prodeuntes loqui; quod ei non praevisum aliquanto solatio fuit, qui cum solus certamen tantum ausus fuisset, causae suae participes insperato naneiscebatur. Non est autem munus meum deinceps verbis depingere exquisiteque deformare acta omnia synedrii qualia fuerint, qui dialogi, unde coeptum, ubi explicitum, et subtiliter totam rerum seriem mutuamque connexionem. Aliorum hoc erit opus, ut arbitror, tali modo haec enarrare; et fortasse accuratior opera danda est, ut digne dicantur ea quae dici merentur. Mihi quidem satis erit totam contradictionum struem summatim complecti, atque ita utriusque partis hac in re mentem exponere; si tamen iudicii apparatum modice prius repraesentavero. Non enim decet in aliis prope omnibus, quae sermo noster detexuit, simpliciter materiam tractasse, nunc autem aliam sequi methodum, cum maxime contrahere oportet, ne nimis multum de nobis ipsis loqui, ubi immorari necesse fuerit, videamur, et plus aequo dilatare orationem.

96. Ergo ut pari modo in praesentiarum quoque procedamus; introducti nos fuimus in synedrium, ut iam diximus. Erat autem eius conspectus huiusmodi. Sedebat imperator in aureo regali pulvinari: circumsistebat non exigua praecipuae affi-

ὀλίγη τῶν τῆς πρώτης οἰκειώσεως κατὰ συστοιχίαν ἀπόμοιρα· παρῆσαν οἱ τῶν ἀντιδιατιθεμένων ἡμῖν κορυφαῖοι, τὰ μεγάλα παρὰ τῷ κρατάρχῃ δυνάμενοι· ὁ μὲν ὁ τῆς πατριαρχικῆς ἐπιβήτωρ ἀξίας ἀγχοῦ παραδρεύων· οἱ δὲ οἱ τῆς συγκλήτου βουλῆς προηγοὶ καὶ προασπισταὶ τουδὶ καὶ συλλήπτορες παρὰ μέρος συνεδριάζοντες, ὅ τε τῶν μεγιστάνων ὡσαύτως ἐπίλοιπος σύλλογος τῆς συνεδρίας ταύτης, καὶ ὁ καινουργηθεὶς τῶν οἰκείων ἀρχιερέων ὅμιλος ἦν, τάς τε διαγνώσεις καὶ κρίσεις καὶ ἀποφάσεις ἐπιστημονικῶς ἄγαν συγκροτοῦντες καὶ ἐπιφέροντες τοῦ δηλωθέντος πολλάκις περιζητήτου συστήματος· ἐπιδη-
cod. f. 63. a. μοῦντες ἦσαν οἱ κρείττους καὶ ὑπερέχοντες, σὺν ἑτέροις σφῶν οὐκ ὀλίγοις, ἐφ' ὧν ἕκαστος τόπων ἠξίωται, οἱ μὲν ἐριτίμων ἁπλῶς ἐπὶ καθεδρῶν, οἱ δὲ τοῖς ἄλλως ἑζομένοις ἢ καὶ παρισταμένοις συμμέτοχοι, καὶ στῖφος ἕτερον ἦν ἠθροισμένον ἀριθμοῦ προῆκον ἐπὶ πολὺ, ἔκ τε τῶν τῆς βασιλείου αὐλῆς καὶ διαφόρων τάξεων συγκαταλεγόμενον· ὧν ἐπὶ μέσον ἁπάντων τὰ τῆς λογικῆς συμπίπτουσι προσβολῆς· κἀπειδήπερ οἱ τῶν ἀντικαθισταμένων ἡμῖν προεξάρχοντες ἐπ' ἐκείνοις ἤθελον τὸν ἀγῶνα συστήσασθαι, οἷς ὁ κρινομένου καὶ κατακαταδίκου τόπον ἐπέχων τοῦ θεοῦ ἱεράρχης, ἐπὶ φανερώσει τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης συνθέμενος ἦν, τὴν τοῦ πλήθους καθ' ἡμῶν ἐντεῦθεν ἀγανάκτησιν ἐπισπώμενοι, οὐκ ἀποδυσπετήσας οὗτος ἐφάνη, προηγουμένως τῶν ὧν εἶχεν ἑτέρων ἐπὶ τούτῳ διαγωνίσασθαι σπουδὴν τιθέμενος ἀμετάθετον· τῷ τοι καὶ λόγων ἀμφοτέρων κινηθέντων συχνῶν, ἓν ὥς τι τῶν ἀτόπων τοῦτο τοῖς ἐξ ἐναντίας συμπεραιοῦται κεφάλαιον, καὶ τῶν ἄλλων προτάττεται, τὸ τοῖς συγγράμμασι τοῦδε δι' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν τὸ πνεῦμα λέγειν τὸ ἅγιον· καὶ γοῦν ὡς ἐκ πατρικῶν θεολογιῶν εἰδόσι συγγραφὴν αὐτοῦ πᾶσαν ἀντεχόμενον

nitatis secundum gradus pars: aderant adversariorum nostrorum coryphaei, qui magnopere apud imperatorem gratia valebant: patriarchalis autem dignitatis ascensor prope adsidebat: quem senatores primarii et defensores atque adiutores circumsistebant, nec non procerum similiter delectus ad hunc consessum globus, itemque creatorum recenter episcoporum turba, qui disquisitiones, sententias, et definitiones sapienter admodum collaudabant et efferebant dicti iam iudicialis consessus: aderant potiores ac praecipui, cum amicis suis non paucis, in adsignatis cuique locis, alii decoris in cathedris, alii aliter sedentium vel etiam adsistentium comites, et miscella alia magno numero turma, tum de regia aula, tum de aliis ordinibus collecticia. Quorum omnium in medio verbalis conseritur pugna. Et quoniam adversariorum nostrorum coryphaei, ab iis voluerant certamen ordiri, quae rei simul et condemnati personam gerens Dei pontifex ob adserendam ecclesiasticam pacem praeparaverat, ut sic nimirum multitudinis contra nos indignationem commoverent, haud moleste id ferre noster visus est, quia de hoc praecipue ante alia controversiae capitula disceptandi constans studium gerebat. Quare post multos utrimque commotos sermones, unum tamquam ex absurdorum numero a parte contraria designatur capitulum, aliisque praeponitur, quod nempe in eius (Vecci) scriptis diceretur SPIRITUS SANCTUS A FILIO EXISTENTIAM HABERE. Et quia ipse theologicis patrum sententiis scriptum suum totum tuebatur, atque id fundamenti loco ponebat; nullam quippe, quicumque eius (Vec-

ὀχυροῦσθαι, καὶ ἀριδήλως ἑδράζεσθαι· οὐδεμίαν γὰρ ἂν δογματικὴν ἴδῃ τις πραγματείαν, ὡς ταύτην δὴ τὴν τούτῳ ληφθεῖσαν τοσαύταις χρήσεσιν ἐμφανῶς θεηγοριῶν διδασκαλικῶν ἐνστηρίζεσθαι· τὸ πᾶν σφίσι γίνεται τῆς ὁρμῆς, δεῖξαι μὴ κατὰ τοὺς πατέρας ἐρεῖν· ἀλλ' ἃ μᾶλλον αὐτοὶ μὴ εἰρήκασιν εἰρηκότα, καὶ ἃ μηδαμῶς ἐδογμάτισαν δογματίσαντα· "οὐδεὶς γάρ φασι τούτων δι' ,, υἱοῦ ὕπαρξιν παραδέδωκε· καὶ τὸ παρὰ τὴν παράδοσιν αὐτῶν λελεγμένον ,, βλάσφημον ἡμῖν ἥγηται καὶ ἀπόβλητον. ,, Τῶν οὖν ἐπ' αὐτοῖς ἀντιῤῥήσεων καθ' εἱρμὸν ἐπιπλεκομένων, καὶ τὸ δι' υἱοῦ τὸ πανσθενὲς ἐκπορεύεσθαι πνεῦμα, ὡς εἰ στερκτὸν ἔχοιεν οὗτοι προβαλλομένων, τὸν λόγον εὐθὺς ἐπισχόντες cod. f. 63. b. ὁμολογεῖν ὑπισχνοῦντο, τὸ προφανὲς ἅτε τῶν πατρικῶν ῥήσεων μὴ δυνάμενοι παρακρούσασθαι.

ϟζ'. Αὖθις δ' ἦσαν ἐνστατικῶς ἀπαιτοῦντες τὴν ὕπαρξιν ἐπὶ λέξεως εἰ εὕρηται δι' υἱοῦ· καὶ μέχρι τούτου στῆναι μὴ συγχωρούμενοι τὸ συνειδὸς οἷα τῷ καθαρῷ τῆς θεολογίας, ὡσεί τινι βέλει κεντούμενοι, καὶ σημασίας οἰκείας ἐπὶ ταύτῃ παραδοῦναι κατεναγκάζονται προφέροντες οὑτωσί. "Ἡ ὕπαρξις τοῦ ,, παναγίου πνεύματος ὁμολογουμένη ἐστὶν ἐκ πατρός· διὰ τοῦτο ἡνίκα ἂν αὐτὸ ,, ἐκ πατρὸς ἀκούοιμεν ἐκπορεύεσθαι, τὴν φυσικὴν αὐτοῦ νοοῦμεν ἐκεῖθεν ἔχειν ,, καὶ ἀΐδιον ὕπαρξιν· καὶ τοῦτο δηλοῦν ἀναντιῤῥήτως τηνικαῦτα τὴν ἐκπορεύ- ,, σθαι λέξιν οἴδαμεν καὶ πιστεύομεν· ἡνίκα δ' ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύ- ,, σθαι διδασκόμεθα, τοῦτο μὲν καὶ αὖ ἐκ πατρὸς, δι' υἱοῦ δὲ οὐ τὴν ὕπαρ- ,, ξιν, ἀλλὰ τὴν ἀΐδιον φρονοῦμεν σημαίνειν ἔκφανσιν, καὶ τὴν ἔκλαμψιν· δεῖ ,, γὰρ εἰς ὀρθὴν ἔννοιαν ἐκλαβέσθαι τὴν ῥῆσιν καὶ τὸ τῆς ὀρθῆς ἐννοίας οὐκ

ci) scripta legerit, dogmaticam rem tot deiloquis doctrinis, quot hanc manifeste comprobatam comperiet; propterea totis adversarii viribus ad demonstrandum incumbunt, hoc non secundum patrum sententiam dici, sed ipsum potius dicere quod ii non dixerunt; et quae dogmata illi non tradunt, ab hoc componi. « Namque aiebant: » nemo illorum Spiritum habere existentiam per Filium tradidit: quod autem prae- » ter illorum traditionem dicitur, blasphemum ab se iudicari ac reiecticium. » Sed enim obiectionis huius refutationibus ex ordine cumulatis, et per Filium procedere omnipotentem Spiritum, ut admitterent, nobis demonstrantibus, verba illi statim omittentes, confiteri id promittebant, quandoquidem scriptorum a patribus textuum evidentiam declinare non poterant.

97. Rursus pertinaciter postulabant, num dictio EXISTENTIA PER FILIUM reapse ad litteram reperiatur. Atque in hoc persistere a propria conscientia non permissi, propter theologiae evidentiam, teloque veluti confixi, sensus suos circa id exponere coacti, sic aiebant. « Spiritus sancti existentia sine dubio ex Patre est. Pro- » pterea cum eum ex Patre audimus procedere, naturalem intelligimus ipsum illinc » sempiternamque habere existentiam: atque id citra controversiam significari a vo- » cabulo PROCEDERE, scimus et credimus. Cum autem ex Patre per Filium procedere » docemur, tunc a dictione EX PATRE PER FILIUM, non existentiam, sed sempiternam » Spiritus manifestationem et splendorem denotari intelligimus. Oportet enim recto » sensu vocabulum accipere; et quidem rectus significatus nullus alius est. Qui autem

χιποίμην, θάτερος δὲ τῆς Νικομήδους κανονικαῖς εἰσάπαν θεσμοθεσίαις προβέβληται· καὶ παρευθὺς οἱ καὶ δοκήσεως ἄχρι τὸ συνάρασθαι οἱ φαινόμενον περιτρέποντες, τοῦ μὴ παραγενέσθαι τὸ μὴ παρεῖναι σφᾶς αἰτίαν εὑρίσκουσιν· καὶ ἦν μὲν ἀληθὲς τὸ ἀπεῖναι, ἐξορίστους γὰρ καὶ αὐτοὺς ἐποιήσαντο μετὰ τὴν ἰταμωτάτην ἐκείνην τῶν οἰκείων θρόνων ἐξώθησιν· οὐ μὴν ἀδύνατον τὸ παρεῖναι· ῥᾴδιον γὰρ, εἴπερ ἠβούλοντο. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ ἡμῶν ἀμφοτέρων ἐνδεδημηκέναι τῇ ἐξετάσει ἐμνήσθη, τοῦθ' ἡμῖν συγκατακρίτου χαρτοφύλακος καὶ ἐμοῦ· τί καὶ πρὸς αὐτὸ διατίθενται; δράξασθαι μὲν ἀφορμῆς, ἧς κἀπὶ τοῖς ἐγγυτάτω διαληφθεῖσι μὴ ἔχοντες, ἑκάτερος γὰρ ἦμεν, ὁ μὲν ἔν τινι τῶν κατὰ τὴν Κωνσταντίνου φροντιστηρίων, ἐγὼ δὲ τῷ ἐμαυτοῦ κελλίῳ, ἠρέμα καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐνσχολάζοντες, ἑτέραν μετέρχονται· ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἐνστατικώτερον πρὸς αὐτοὺς διατεθέντα καὶ πρὶν θεωρήσαντες, τῆς μεταβολῆς ἡνίκα πρώτως ἐπεισφρησάσης, ὁ καθ' ἡμῶν πάνδημος σχεδὸν ἐκεῖνος καὶ ἀλλόθρους ὡς ἀμυδρῶς ἐνεσημάνθη τοῖς κεκινηκόσι κεκίνηται τάραχος, ὑπὲρ ὧν καὶ μᾶλλον λογοειδῶς καὶ αὐτὸς ἀνεφάνη τὴν τῶν ἐκκλησιῶν συνδρομὴν παραστῆσαι ὡς ἀγαθὸν, τοῖς αὐτοῖς διδασκάλοις ἐπερειδόμενος, οὐ πείρᾳ προσβάλλουσιν, ἀπηγορευμένον ὡς οἶμαι τὸ πρὸς ἑαυτοὺς μεταθεῖ-
cod. f. 89. a. ναι διανοούμενοι· ἐμὲ δὲ μὴ τηνικαῦτα κατιδόντες ἐνστάντα λόγοις οἷς τὰ τῆς ἐπισυστάσεως ἐκείνης διηγούμενοι ἐπεμνήσθημεν, ἄλλως τε καὶ πατέρα παίδων εἰδότες, ἀτελῶν ἔτι καὶ τούτων, κἀντεῦθεν οἷς ἂν ἐθέλοιεν ἐφελκύσασθαι βεβαιούμενοι, μετελθεῖν ἑτέρως παρασκευάζονται· εἰ δὲ καὶ λοιποὶ πρὸς τοῦτο λόγοι καὶ τρόποι πεφύκασιν, οἴδασιν αὐτοὶ καὶ εἰδέτωσαν· ἡμῖν γὰρ προσῆκον τοσοῦτον ἐπισταμένοις, καὶ πρὸς μικρὸν ἐνθαδὶ τὸν λόγον εἰς τὰ

erat Cyzicenorum metropoleos verus pastor, alter Nicomediae iuxta itidem canones electus. Protinus vero adversarii, ut vel probabilem defensionem illi eriperent, causam statim inferunt quominus ei adsisterent, quod praesentes non essent. Et re sane vera aberant, quia utrumque in exilium egerant, post crudelissimam illam de propriis sedibus expulsionem. Neque tamen ut adessent, curari non poterat; nam facile id erat volentibus. Quoniam vero et de utroque nostrûm mentio incidit, ut quaestioni interessemus, de damnationis inquam consorte meo Chartophylace et de me; quid etiam circa hoc excogitant? Ansam quidem eandem capere quam in superioribus non habentes, uterque enim eramus, ille quidem in quodam Constantinopoleos monasterio, ego autem in mea cellula, solitarii ambo degentes; aliam rationem ineunt. Namque illum vehementius contra eos concitatum iam antea noscentes, quo tempore primum versa rerum vice, ille contra nos generalis et clamosus, ut breviter adnotavimus, a seditiosis factus fuit tumultus: tunc enim et Chartophylax rationabiliter admodum peroravit, ecclesiarum unitatem bonam esse demonstrando, iisdem (quibus nos) magistris fretus. Hunc isti propterea experiri nolunt, de eo ad se convertendo desperantes. Me vero cum ignorarent iis rationibus insistentem, quas dum illam seditionem narraremus commemoravimus; alioquin liberorum adhuc impuberum parentem, ideo ad suam voluntatem pertrahere confidentes, alio modo adgredi parant. Quod si forte alii praeterea sermones rationesque extiterunt, ipsi sciunt et utique sciant.

καθ' ἡμᾶς καταστησαμένοις τὰ τῆς ἐπιχειρήσεως οὕτω σφίσι, καὶ μεθόδου πρός με διαλαβεῖν.

ϟβ'. Μετὰ τὰς προτέρας ἐκείνας καθ' ἡμῶν ἐξουδενώσεις καὶ καταδίκας, καθ' ἑαυτὸν ἐκαθήμην διάγων, ὥς μοι διήγγελται, τὸ μὲν ἔργον τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὁμονοίας γινώσκων οὐράνιον καὶ θεοφιλὲς, ἃ δὲ οἱ πράττοντες ἐπ' αὐτῷ διαπράττονται τῶν ἀθέσμων πάντη καὶ ἀνοσίων· καὶ μή τι γε καθάπαξ ἐπ' ἀγαθῷ τινι πράγματι ὡς ἐνταῦθα, ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ φευκτῷ καὶ ἀποτροπαίῳ, καὶ τῶν εἰς κακίαν ἐληλακότων ὑπερβολὴν, ἐκκλησιαστικῷ δ' ὅμως, τελεσιουργηθέντα ποτὲ τὰ χριστιανῶν, ἐξ οὗπερ ἐπισκοπῇ θείᾳ κρατεῖν ἐπὶ γῆς καὶ πολιτεύεσθαι πεφανέρωται· εἴπερ ἱστορίαι πᾶσαι καὶ πράξεις συνοδικαί, καὶ τὰ ἐντεῦθεν ἡμῖν παραδιδομένα, τὸ σαφὲς αὐχοῦσι καὶ ἀψευδὲς καὶ καθαρῶς ἀναμφήριστον· ἤμην οὕτω τῇ καθ' ἑαυτὸν ἐπιμένων σχολῇ, καὶ ἄλλους μὲν ὑπὲρ τῆς ῥηθείσης ὑποθέσεως πεπονθότας, ἀξίως δὴ καὶ τῆς πολιτείας μισθαποδοσίας μεγάλας λήψεσθαι λογιζόμενος, ἐμὲ δὲ τῶν τινῶν πολυαρίθμως μοι συμπεφορημένων ἀμπλακημάτων εὑρήσειν ἀπαλλαγήν· κἀπὶ τούτῳ ἡδόμενος, οἷαν ἄῤῥητον ἡδονὴν, ἀλήθειαν μαρτυρεῖ μοι τὸ συνειδός, ἣν παντὸς τοῦδε προεστησάμην πονήματος· καὶ εἴ μέ τινες τοῦ λοιποῦ cod. f. 59. b. πειράσαι θελήσαιεν, ἀπαραιτήτως ἐσκόπουν, μικρᾶς ὁπωσοῦν ἀδείας δοθείσης, ὃ καὶ πρώην ὁ λόγος ἐνέφηνε, τρανῶς ἂν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὁμογνωμοσύνης λαλῆσαι, καὶ παῤῥησίᾳ ἐρεῖν, ὅπως αὕτη χρηστὴ, καὶ λυσιτελὴς, καὶ φιλόθεος, κἂν ἀπώσωνται, μόνον στέρξαι, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἠρεμῆσαι· καὶ πάλιν, εἰ δέ γε καὶ συνθέσθαι τοῖς κατ' αὐτῆς, ὡς ἀπευκταίας ὅλως αἰτήσαιεν, ἐνστῆναι καὶ ἀνατλῆναι εἴ τι ἂν ἐπὶ τούτῳ ἐπινοηναι τελέσαι διαγνωσθείσης, ὥς μοι διέγνωσται, παντελῶς ἀδύνατον ἐνομί-

Nos autem decet, quatenus gnari sumus, eatenus heic breviter res nostras, et illorum adversus nos aggressiones atque astutiam exponere.

92. Post nostras illas priores clades et damnationes, mecum ipse habitabam, ut iam dixi, tractatum certe uniendarum ecclesiarum conscius caelestem Deoque gratum esse; quae vero isti contra agerent, illicita prorsus et impia: et neque umquam in bono aliquo ut heic, neque in vitando ac detestando hominum in extremam malitiam perlatorum, ecclesiastico tamen negotio inter Christianos, ex quo sacer episcopatus in terra versari et potestatem habere coepit, tale aliquid cognitum esse: quam rem historiae omnes et acta synodica, et inde nobis percepta notitia, perspicuum, verum, indubiumque probant. Ego itaque sic in otio versabar: et ceteros quidem hanc ob causam patientes, dignam vita sua magnamque mercedem percepturos reputabam, me autem multorum meorum veniam peccatorum; huiusque rei causa inenarrabili voluptate perfundebar. Conscientia mea testis mihi est veritatis, quam omni huic afflictioni praetuli. Et si qui me deinceps tentare voluissent, sine dubio cognovissent, exigua qualibet data libertate, prout etiam praecedens sermo ostendit, me pro ecclesiarum concordia locuturum, et bonam hanc esse et utilem Deoque gratam fiducialiter dicturum; eamque, quamvis ipsi renuerent, me amplexurum, et de cetero quieturum. Itemque si me forte consentire cum ipsis adversus illam quasi re-

θείη τῶν δυσχερῶν· τὸ μὲν γὰρ τῶν ἀπειρημένων τί κατ' αὐτῆς καταβιασθήζετο· τὸ δὲ μὴ βουλομένων στέργειν αὐτὴν τῶν πρὸς τοῦτο διαπληκτίζεσθαι, οὔ μοι ἐδόκει, τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἔθιμον πᾶν, καὶ πληρεστάτως πᾶσαν παράδοσιν ἀσφαλῶς κατέχοντι καὶ πρεσβεύοντι· καὶ τί πρός με τῇ διανοίᾳ συμβαλλομένῳ, εἰ τῆς ὁμονοίας ἐκ τῶν φωτοφόρων θεηγόρων ἀστραπτομένης, οἷς ἐξ αὐτῶν ὁ τῆς ἀθανασίας καὶ μᾶλλον φερώνυμος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἔθνεσι πεπραχὼς κατεφάνη, οἷς θ' ὁ μέγιστος Μάξιμος διαῤῥήδην ὤφθη τρανώσας 1)· τὴν ἔχθραν οὗτοι περὶ πλείονος ἀνθαιροῦνται, καὶ τὰ πρὸς ἐπίτασιν ταύτης διαφερόντως ἐργάζονται, μαχέσθωσαν, ταραττέσθωσαν, εἰ βούλονται καὶ πλείω καὶ καινότερα τῶν πραχθέντων, ὡς ὁ ἀγὼν αὐτοῖς ἀτελεύτητος εἴη, δραματουργήτωσαν, ἡμεῖς ἡσύχως διαιτήσομεν ἑαυτοὺς ἐπὶ θεῷ τῶν ἡμῖν καὶ σφίσι πραγματευθέντων ἐφόρῳ καὶ μάρτυρι.

ϟγ'. Τούτοις ἐπαναπεπαυμένῳ τοῖς λογισμοῖς, ἥκει τις ἐν μιᾷ χάρτας ἐγκολπίους ἐπιφερόμενος, οὓς καὶ παρευθὺς ἀνὰ χεῖρας λαβὼν ἐγχειρίζει μοι,
cod. f. 60. a. εἰρηκώς· ἴδε τούτους, καὶ δίελθε, καὶ μαθήσῃ ὡς οὐ μάτην ἦσαν οἱ λόγοι λεγόμενοι πρὸς ἀλλήλους πολλάκις οὕτως ἐποιούμεθα· εἴθε δὲ μάτην καὶ εἰς κενὸν, ὡς οὐκ ἔστι τοὺς τοσαύτας ἀνοσιουργίας διηνυκότας, μὴ καὶ ἐν τοῖς θείοις δόγμασι τῶν πατέρων τὴν οἰκείαν περιστῆσαι σπουδὴν, καὶ καινοτομῆσαι κακίαν νῦν πρόσφατον· ἐγὼ δὲ καθ' ἑαυτὸν ἀναγνοὺς, ζήλου ὅλως ἐπλήσθην, καὶ ἐφ' ἱκανὸν συννοίᾳ ληφθεὶς καὶ μόγις ἀνενεγκὼν, χάριτας τῷ θεῷ ὡμολόγησα, ὅτι με τῆς τῶν ταῦτα δογματιζόντων συναυλίας ἀποστῆναι προω-

spuendam prorsus exegissent, restiturum me et omnia quae excogitari possent mala perpessurum. Namque ad illicitum aliquid agendum contra illam tam evidenter mihi cognitam, adigi me posse, impossibile omnino videbatur. Vicissimque nolentes concordiam illam amplecti, ad eamdem vi compellere, haud mihi probabatur, qui nostrae ecclesiae morem omnem et universam plenissime traditionem teneo et profiteor. Et quidem mente recolo, quomodo concordia haec ex deiloquis luminaribus eluceat, quorum de numero Athanasium, cum iisdem illis populis idem egisse exploratum est, quemadmodum eximius Maximus diserte narrat. Sane hi grave odium suscipiant, eiusque incrementum studiose curent, pugnent, tumultuentur, et praeteritis plura atque inaudita si volunt faciant, certamen ipsis Infinitum sit, tragoedias agant; nos interim tranquille ad Deum nos componamus, operum tum nostrorum tum etiam illorum spectatorem ac testem.

93. In his considerationibus dum conquiescerem, venit quidam certa die chartas in sinu gerens, quas confestim manu corripiens, mihi tradit dicens: vide has, et collustra, cognoscesque haud vanos fuisse sermones, quos saepe mutuo habuimus. Atque utinam vani fuissent et cassi! Certe fieri nequit, quominus hi qui tam sacrilega egerunt, divinis quoque patrum dogmatibus vim inferant, et novam subitamque nequitiam [illegible]. Ego vero solus relegens, zelo repletus sum, et diu cogitatione defixus, [illegible]u expergiscens, gratias Deo professus sum, quod me ab huinsmodi dogn[illegible]nsortio abesse curasset. Posthinc enim non solum,

1) Rem narrat etia[illegible]dita in editione Sirmondi epist. 49. libri I.

*κονόμησεν· ἤδη γὰρ οὐ διάξω μόνον κατ' ἐμαυτὸν, ἔφην, ἀλλά γε δὴ καὶ
τῆς τῶν κολλωμένων σφίσι κοινωνίας ἀφέξομαι, τὸ μετ' αὐτῶν ὅπως εἴη μοι
παντελῶς ἀνεπίμικτον· εἰ δέ που καὶ εἰς λόγους κληθείην, ὥς μοι προμεμε-
λέτηται, ἀγῶνα τὸν ἐπὶ τούτοις δραμοῦμαι πολλῷ τοῦ προυποτεθέντος ἐπι-
κρατέστερον· καὶ ἦν μοι ταῦτα γνωσθέντα πρὸ τοῦ τὸν ἀληθῆ ποιμενάρχην
τῆς Προύσης πρὸς τὴν Κωνσταντίνου μετακληθῆναι, συντεθειμένα ὡς ἔοικεν
ἐξ ὧν αὐτοῦ πρώην ἀπόντος καταψηφίσασθαι συνετάξαντο· ὡς δὲ ἀφίκετο,
καὶ οἱ ἀντιδικοῦντες καθ' ἑκάστην ὡς ἔθος τοῖς βασιλείοις φοιτῶντες, πρὸς
αὐτὸν ἐκεῖθεν διαμηνυόμενοι καθειστήκεισαν, πᾶν μὲν τὸ καὶ μόνην τουτωῒ
συνεργίας ἐμφαῖνον ὑπόληψιν ἀποσκευαζόμενοι, τὸ δ' ἄλλως ἔχον καὶ προ-
σιέμενοι· ἐπείπερ οὗτος καὶ πάντας ἁπλῶς τοὺς ἀντικαταστάντας τῇ ὑποθέσει
μοναχοὺς, καὶ λοιποὺς τῶν καὶ πωσῶς εἰδότων, ἀνακαλούμενος ἦν εἰς ἀκρό-
ασιν· καὶ εἰς ἀμφοτέρους ἡμᾶς κατηντήκεισαν· καὶ τοῦ μὲν ἀπεῖπον πειρασα-
σθαι, ἐμοῦ δὲ καὶ μάλιστα διεγνώκασι· πῶς καὶ τοῦτο διασκευάζονται, και-
ρὸς ἤδη κατὰ τὸ ὑποσχημένον ἐρεῖν· ἑσπέρα ἦν, καὶ ἡ νὺξ τὸ πᾶν ἄρτι κατα- cod. f. 60. b.
σχοῦσα προέκοπτε, καί τις ἀγγέλλεταί μοι τῷ κελλίῳ παραβαλεῖν τῶν λο-
γάσι κατειλεγμένων ἐκκλησιαστικοῖς, Κάλλιστος τουπώνυμον ὁ ἀνήρ· ὃς δὴ
καὶ κληθεὶς καὶ πλησίον γενόμενος, λόγους ἐξ αὐτοῦ μοι κομίζει τοῦ τὸ
πατριαρχικὸν ἀξίωμα δυναστεύοντος, τὰ τῆς προσαγορίας πρῶτον εἰπὼν,
εἶτα τὰ λοιπὰ προθέμενος εἰς ἀφήγησιν· καὶ ἦσαν ἐκ προοιμίων φιλίας ἀνάμ-
νησις πρός με χρηστολογίαις ἐπὶ συχναῖς· καὶ τὸ κεφάλαιον, αὐτὸς ὁ ἐν φυ-
λακαῖς τοῦ θεοῦ ἱεράρχης, ὡς ἥκει, καὶ ὡς κέκλημαι πρὸς τῆς ἐκκλησίας,
ὡς ἐχθρὸν αὐτῆς καταπολεμῆσαι· τῶν διαμηνυομένων δὴ τούτων τόνδε μὲν
οὕτως, ἑαυτοὺς δ' ἐκκλησίαν κατὰ πολλὴν ὀνομαζόντων αὐτονομίαν· καὶ ὡς*

inquam, solitarius versabor, sed ab eorum communione abstinebo, ne umquam cum iis commiscear. Quod si forte ad colloquia vocabor, quod antea mihi erat delibe-tum, pugnam multo vehementiorem praeteritâ decertabo. Atque haec mihi explorata fuerunt, ante quam verus ex urbe Prusa pastor Constantinopolim accerseretur, con-sarcinata ut videtur ab illis, qui absentem illum damnare constituerant. Cum au-tem adfuit, adversarii quidem more solito in palatium quotidie ventitabant, atque illinc huic significabant, ne spem quidem cuiuslibet auxilii exhibentes, cetera ultro offerentes. Tunc ille (Cyprius) monachos omnes qui (pacis) negotio contradixerant, ceterosque quomodocumque conscios ad auditorium vocabat: et nos quoque ambos quidam convenerunt; et illum quidem tentare noluerunt, me vero maxime decreve-runt. Iam quomodo rem hanc tractaverint, tempus est ut promisi dicendi. Vespera erat, et sera iam nox cuncta obumbraverat. Nuntiatur mihi quendam ad domunculam meam adventasse de ecclesiasticorum procerum numero, Callistum nomine; qui in-tro vocatus accedens, verba mihi obtulit eius qui patriarchalem dignitatem vi tenebat; salutemque praefatus, reliquam subdidit narrationem. In exordio quidem, amicitiae commemoratio benignis plurimis verbis: summa vero erat, illum qui sub custodia tenebatur Dei praesulem venisse, et me quoque ab ecclesia vocari, ut hostem eius oppugnarem. (Sic hi, qui haec significabant, illum quidem tali nomine appellabant,

r

εἰς προκοπὴν ἀποβαίη μοι πέρας, καὶ γέρας οὐ τὸ τυχὸν, εἰ τόδε ποιήσαιμι, οὐκ ὀλίγων κἀπὶ τούτῳ λόγων ὑποσχετικῶν κενωθέντων ἐμμεθόδως καὶ πιθανῶς· κἀγὼ μὲν οὐκ ᾔδειν οὐδὲν, ὧν αὐτοὶ πρὸς τὸν ἐν φρουρᾷ σφίσιν ἐλογοπράγουν περὶ ἡμῶν, οὔτε μὴν περὶ ἑτέρων οὐδ' ὁπωσοῦν· μεθ' ὕστερον γὰρ ἡμῖν ἡ τούτων γνῶσις ἐφίσταται· ἄλλως δὲ διηρεθισμένος ἐξ ὧν ἀνωτέρω διῆλθον, καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπισχὼν, ὅμως βραχεῖαν οὕτω τίθημι τὴν ἀπόκρισιν· ὡς ἐλεύσομαι, καὶ τῶν λεχθησομένων ἀκροασάμενος, τῷ συνειδότι πάντως ἐπιτρέψω τὴν βάσανον· καὶ οἷς ἂν τὴν ἀλήθειαν διαγνοίη, τὴν οἰκείαν ἀνενδοιάστως δώσω ῥοπήν.

ϟδ'. Διαπορθμεύεται ταῦτα τῷ διακομιστῇ πρὸς τὸν στείλαντα, καὶ ὃς μηδαμῶς ἀρεσθεὶς οἷς περ ἀκούσειε, τὴν ταχίστην αὖθις διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀντιπέμπει, δηλῶν ὡς οὐκ ἔδει με οὑτωσὶ ἀποκρίνασθαι· ἔδει δὲ μᾶλλον εὐθὺς ὑποσχέσθαι διαγωνίσασθαι καθ' οὗ τὸ πᾶν ὑπῆρχεν αὐτῷ τοῦ σπουδάσματος· cod. f. 61. a. πρὸς ἅπερ ἔγω γε ἀντεπάγω τῷ μεταβιβάσαντι ὁμιλῶν, πῶς οὐ δέοντά μοι τὰ τῆς ἀπολογίας, εἰ μεθ' ὧν ἡ ἀλήθεια διαγνωσθείη μοι καθεστάναι, μετ' αὐτῶν ἔσεσθαι διηγόρευσα· ἐγώ φημι ἀντιστρέψας, καὶ μάλα δὴ καθηκόντως, ὡς οὐκ ἔδει τοιαῦτα ἀκηκοότα μᾶλλον αὐτὸν ἐθελῆσαι πλέον ζητῆσαι, καὶ μὴ τὸ ἀρκοῦν ἐπίπαν ἔχειν ἡγήσασθαι, εἴ γε καταφωνῶν ὅσα τοῦ ἀντιδίκου καθ' ἑκάστην ὁρᾶται, σύνοιδεν ἀληθῆ, καὶ μετὰ τῆς ἀληθείας εἶναι συνόλως ἑαυτὸν ἐξεπίσταται· οἷς ἀκολούθως ἐφ' ὅσον εἰρηκέναι μοι τὸ ἐντὸς ἀνεζωπυρήθη, εὐχερὲς ἐντεῦθεν τοῖς ἐχέφροσι συλλογίσασθαι· τὰ πολλὰ πλὴν οὕτω παρερχομένῳ, ἐκεῖνο μοι δέον μὴ παρελθεῖν ὃ λαληθέν οἶδα τούτοις μετέχον ἀστεϊσμοῦ· ἐν μιᾷ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀγγελλιῶν ὁ ἀγγέλλων φθάνει καὶ τόδέ μοι φήσας, κεκελευσμένον αὐτῷ πρὸς τοῦ πέμψαντος, ὡς διεμηνύ-

semet vero ecclesiam multo sane cum arbitrio vocitabant.) Porro me valde provetum iri, nec modica praemia consecuturum, si ita agerem, non paucis verbis ac promissionibus callide apteque ad persuadendum oggerebant. Ego vero nihil sciebam eorum, quae isti cum illo captivo de nobis vel quibuslibet aliis tractaverant; nam nonnisi postea ea res mihi innotuit. Alioquin ob ea quae supra dixi indignatus, attamen sub initio memet cohibens, breve hoc responsum reddidi: veniam, et iis quae dicentur auditis, conscientiae meae totum disquirendum committam; ac prout haec veritatem agnoverit, meum indubitate suffragium feram.

94. Haec a legato referuntur mittenti; qui auditis non contentus, rursus mittit qui diceret, non debuisse me sic respondere, sed ilico potius promittere me decertaturum adversus hominem, cuius causa res ea tota ab eo gerebatur. Quibus ego respondebam, cum internuncio loquens: nulla opus esse mihi excusatione, si cum illis quibus veritas faverit, me fore recepi. Ego immo converso convenientissime argumento aiebam, non oportuisse eum qui talia audisset, ulterius velle pluraque exquirere; sed potius id satis habere, quod dum quotidie adversarium obiurgare conspicitur, quae vera sunt probe agnosceret, et se cum veritate omnino versari perspiceret. Quae cum dicerem, merito me intus exarsisse, facile cordati colligent. Iam multis huiusmodi praetermissis, illud non omittam, quod ab illis lepide dictum audivi. Namque in una ex legationibus,

σατό τινι ὁ τοιοῦτος, παρεικάσας αὐτὸν ἀλβανίτῃ πολεμιστῇ· τούτῳ γὰρ ἔθος ἀεὶ τῶν πολεμουμένων ἀμφοτέρων τὰ μέρη τηρεῖν· καὶ οἷς ἂν καταπτῆναι τὴν νίκην ἐναργῶς ἀτενίσειε, σφίσι καὶ αὐτὸν παραχρῆμα εὑρίσκεσθαι συναρίθμιον· καὶ τέλος ὃ καὶ ἀρχόμενος, ὡς οὐ πρός με ἀλλὰ πρὸς ἕτερον ὁ λόγος ἐστίν· ἀληθῶς δ' οὐκ ἔχω τὸ παράπαν αὐτὸς συνιδεῖν, ὅπως κἀκ ποίας ὁποσονοῦν ἀφορμῆς τῷ πεπομφότι τάδε διαμηνύεται, εἰ μή που συνελαθῆναι τοῦτον φαίη τις ἀτεχνῶς, ἔνθεν ἄκοντα περὶ ἑαυτοῦ τὸ ἀληθὲς ἀποφήνασθαι· ὡς γὰρ εἰς ἅπαν ἀπολογούμενος, κἀνταῦθα δὴ ἐγενόμην, ὁ μὲν ἀγγελιαφόρος πάλιν ἐπέκειτο πυκνῶς ἐπιλέγων τὸ, οὐ πρός με ἀλλὰ πρός ἕτερον· ἐγὼ δ' οὐκ ἄξιον ἀντετίθουν τὸ ποσῶς ἐμοὶ δηλωθὲν, μὴ τυχεῖν ἀποκρίσεως· καὶ γοῦν εὖ ναὶ ὡς ἔχει φθέγγομαι διηυκρίνηται, τὸ τὸν μαχητὴν ἀλβανίτην ὁποτέροις ἂν εἴη τῶν συῤῥηγνυμένων ἐν ὑσμίναις τὴν νικῶσαν ὁρᾷν, ἐν ὑστέροις cod. f. 61. b.
ἅμα σφίσι καθαρῶς ἐνοπτρίζεσθαι, αὐτὸ δὴ τοῦτο δι ὅλου, καὶ μηδὲν ἄλλο σκοπούμενον· κἀγὼ μὲν οὐκ ἄν ποτε τοιοῦτος κριθείην παρά τινι, εἴ γε καταφανὲς ὑπάρχει πάντη καὶ ἀναμφίλεκτον τὸ, νῦν με τῇ παρούσῃ νίκῃ τῶν νικησάντων μετὰ τῶν σφοδρῶς πεπονθότων συναριθμεῖσθαι, καὶ τοῖς ἰταμῶς καταβεβλημένοις συνεξετάζεσθαι· ἐκεῖνος δὲ τοιοῦτος ἄγαν ἐμφανῶς ὁπλίτης, ἢ καὶ πολεμιστὴς, ὃς ἀριδήλως τῆς ὑποθέσεως, δι' ἣν αἱ πτώσεις αὗται καὶ δόξαι, καὶ τὰ λαμπρὰ γέρα, καὶ αἱ τροπαιουχίαι, πρὶν μὲν ἄλλως ἐχούσης, καὶ νῦν αὖθις ἑτέρως, περίδοξος ἐν ἑκατέροις ὑπῆρξε καιροῖς, μηδαμῶς τί τῶν δυσχερῶν ὑποστὰς, ἀλλ' ἐν ἀμφοῖν νικηφόρος ἀναφανεὶς καὶ περίβλεπτος· καὶ ἁπλῶς καλῶς μὲν ἔχων καὶ πρώην, καὶ λίαν περιφανῶς, νυνὶ δὲ κρειττόνως καὶ περιφανεστέρως πολλῷ· ἵνα καὶ αὐταῖς

missus ante omnia dixit, imperatum sibi a mittente fuisse, ut mihi significaret, se cuidam dixisse, similem illum esse militi albano, cui mos perpetuus erat dimicantium utrorumque latera observare, et cui fortunam manifeste favere vidisset, huic se statim connumerare. Finem fecit ut coeperat, dicens non de me sed de alio sermonem fuisse. Atqui ego, inquam, veritatem satis dispicere nequeo, cur vel quamobrem misso suo haec significaverit (Cyprius); nisi forte quis auctorem ipsum ignorasse imperite putet, quod de se ipso invitus veritatem pronunciaret. Atque haec quum apologiae meae tantum causa dicerem, missus instabat denuo affirmans, non de me sed de alio id dictum fuisse: at ego respondebam, aequum fuisse, ut qualicumque propositioni responsum congrueret. Porro ut recte et ut reapse est loquar, liquido apparet, albanum militem utri pugnantium victoria eveniret observantem, in his hodiernis quasi in speculo pure spectari, quoniam illud solum nec aliud quicquam ei propositum erat. Iam ego haud profecto talis a quoquam iudicabor, si constat indubiumque est nunc me in praesenti alienae victoriae triumpho cum graviter clade affectis connumerari, et cum crudeliter vulneratis in quaestionem vocari. Ille potius est manifeste miles immo et pugnator in negotio hoc, in quo hinc clades, illinc gloria, ac splendida praemia et triumphi; ubi prius aliter se res habebat, nunc rursus aliter; qui gloriosus utroque tempore extitit, nihil adversum passus, sed utrimque victor; et antea et nunc bene habens ac splendidissime: nunc tamen multo melius et illustrius; ut ipsissima,

αἷς εἰρήκειν χρήσωμαι λέξεσιν. Ἀκούει ταῦτα τῶν λόγων ὁ ἀγγελεύς· κα οὐκ ἦν ἐκείνῳ πάντως ἀμφιδοιάσαι ᾧ τινι καὶ ἐφήρμοσται· ὅλως δ' ὡς τὸ ἀστεῖον τοῦτο, οὕτω γὰρ ὁ στείλας ἀληθεύων ἐκάλεσε, καλῶς ὡς ὁ λόγος τυγχάνει διαμεμηνυκὼς τὰ κατάλληλα ἑαυτῷ ὡς ἄκων ἐξαγγείλοι σαφῶς, οὔ τινι τῶν ἁπάντων οἶμαι ἀξυμφανές· διαβιβάζεται δ' οὖν ὅμως καὶ ταῦτα τῷ διακομιστῇ πρὸς τὸν πέμψαντα· κἀκεῖνος τὰ ἐξ ἔθους ποιῶν ἄγγελος εὐθὺς γίνεται τῶν τοιούτων πρὸς τὰ ἀνάκτορα, κἀκεῖσε συντεταχὼς τὰ καθ' ἡμῶν ἀμφοτέρων ἀρτύει, παρασκευασμένων εἰς ἃ τουτωῒ μὲν δρᾷν, πάσχειν δ' ἡμᾶς, ἐπινοηθήσεται.

ϟε΄. Καὶ τοῦ λοιποῦ καλούμενος ἦν ἐκεῖθεν ὁ τοῦ θεοῦ ἀρχυθύτης εἰς τὸ διηυτρεπισμένον τοῖς ηὐτρεπικόσι συνέδριον, ὡς πρὸς τοῦτο κληθησομένων δὴ καὶ ἡμῶν· ὃ γνωστὸν ἐκείνῳ ἦν οὐδαμῶς, οὐδέ τι τῶν ὧν διαμηνυθέντες ἡμεῖς
cod. f. 62. a. *ἀπολελογήμεθα· ὥσπερ οὐδ' ἡμῖν τῶν ἐκείνῳ τί λεγομένων, ἢ ἀνταποκρινομένων οὐδ' ὁπωσοῦν· πλὴν οὕτως ἐκέκλητο, κἀπὶ τῇ κλήσει ταύτῃ καὶ ἀπειλαὶ ἦσαν παραμιγνύμεναι, τοῖς πλήθεσιν ἔκδοτον ἐαθῆναι, εἰ μὴ τῶν ὧν ὑπῆρχεν ἀναζητῶν εἰς ἀπαιτουμένην δικαστηρίου τάξιν ἀφέμενος, ἀφίκοιτο ἂν εἰς τοῦτο, ὡς οἱ καλοῦντες εἴσιν ἑτοιμάσαντες· καὶ ὃς μὴ ἀγνοῶν, ὡς αὐτοὶ καὶ κριταὶ καὶ διαγνώμονες ἔσονται οἱ ἀντίδικοι· καὶ μόνον ἓν ἀπαραίτητον ἔχων τὸ ἐπὶ τῇ ἀληθείᾳ διαβαλλομένῃ παῤῥησιάσασθαι· τὰ δ' ἄλλα δεύτερα λογιζόμενος, ἐξουθενισμοὺς καὶ κακώσεις, καὶ ὃ πάντων ὑπέρτερον τὸ πρὸς ὅλους ἕνα ἑαυτὸν ἀντικαταστήσασθαι, καὶ θάνατον εἰ συμβαίη τὸ ἔσχατον θαῤῥαλέως καὶ οὕτω καθυπισχνεῖται τὴν ἄφιξιν· καὶ οὗτοι κυροῦσι τὴν κυρίαν παρ' ἑαυτοῖς· καὶ προσκαλεσαμένων, παραγίνεται μὲν αὐτὸς, παραγινόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς ἐν Βλαχέρναις βασιλείους ἑστίας τὸ τῆς*

quibus tunc usus sum verba usurpem. Haec audiebat missus, nec cuinam homini quadrarent dubitabat. Nihilominus id tamquam ioculare (prout revera mittens appellaverat) accurate ut fama est, retulit invitus; verba scilicet satis illi congruentia, quod nemini obscurum puto. Haec nihilominus a misso renunciantur mittenti; qui ilico more suo fit horum in palatio nuncius; ibique contra nos ambos struit paratos ea pati, quae ipse facere excogitaret.

95. Deinde evocatus illinc fuit Dei pontifex ad paratum ab auctoribus ipsis synedrium, quo nos quoque vocandi eramus, quod ei prorsus erat ignotum, nec quicquam ei significaverant eorum quae nos responderamus, nec omnino vicissim nobis si quid ille dixisset aut respondisset. Attamen sic vocatus fuit, vocationique admixtae minae, fore ut populi arbitrio permitteretur, nisi quaestionem ob quam in iudicium postulabatur omittens, ad ea veniret quae postulatores paraverant. Ille vero haud ignorans eosdem fore et iudices et inquisitores et adversarios, in hoc uno inexorabilis mansit, nempe ut accusatam veritatem confidenter defenderet, cetera deteriore loco habens contemptum scilicet et adflictiones; quodque plurimi erat, contra omnes unum se decertare, mortemque ipsam postremo subire; animose nihilominus se adfuturum promisit. Atque ita ei vadimonium decernunt apud se: et bis vocantibus adest ipse: adsumus et nos in regias Blachernarum aedes, ubi conventûs praestituta fuerat statio. Et ille quidem

συνελεύσεως ἔνθα προστέτακτο σύνθημα· ὁ μὲν μηδὲ τοῦτ' αὐτὸ τὴν ἡμετέραν εἰδὼς ἐνδημίαν, τὴν αὐτοῦ δὲ μονον ἡμεῖς ἐγνωκότες διὰ τὸ τῆς ἐπὶ ταύτῃ κατάδηλον κλήσεως· λοιπὸν δὲ μή τι τῶν προηγησαμένων αὐτῆς οὐδαμῶς· καὶ ὁ μὲν δι' ἑτέρας εἰσόδου τὸ δικαστήριον προεισέρχεται· αὐτοὶ δὲ κατόπιν δι' ἑτέρας εἰσδύομεν, μὴ τῳδὶ θεαθέντες, λόγων ἄχρι κινήσεως ἱκανῶν, ὁπηνίκα καὶ ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου ἐδέησε φθέγξασθαι· ὃ καὶ ἀπροόπτως αὐτῷ μικρὸν οἱονεί πως ἐπιφαίνεται παραμύθιον, πηλίκον ἀγῶνα μόνῳ τεθαῤῥηκότι, καὶ παρ' ἐλπίδας εὑρηκότι τῆς προθέσεως κοινωνούς. Ἔστι μὲν οὖν οὐκ ἐμὸν καθεξῆς διαζωγραφῆσαι τῷ λόγῳ, καὶ ἀπηκριβωμένως διαμορφώσασθαι τά τε τοῦ συνεδρίου πρὸς ἅπαν ὅπως συντέτακται, καὶ τὰ τῶν διαλέξεων ὅθεν ἄρχεται, καὶ πῆ πεπεράτωται, κατὰ λεπτὴν πᾶσαν ἀκολουθίαν καὶ ἀμοιβαίαν συνάφειαν· ἄλλοις γὰρ ἔργον ὡς εἴωμαι γενήσεται τοιουτοτρόπως ταῦτα διαλαβεῖν· καὶ ἴσως ἂν ἀνυστέον τοῦ λέγειν ἀναλόγως, καὶ τὸ τῆς μνήμης ἔχουσιν ἰδιαίτατον· ἐμοὶ δ' ἀρκέσει, τὸ πᾶν τῶν ἀντιθέσεων ἐν κεφαλαίοις περιληψόμενον, τὸν ἐφ' ἑκατέρων μερῶν ἐν τούτοις νοῦν παραθεῖναι, τὰ τῆς παρασκευῆς τοῦ δικαστηρίου μετρίως πῶς προδιασαφήσαντα· οὐδὲ γὰρ ἂν δέον ἐν πᾶσιν ἄλλοις σχεδὸν, ἃ τερματώσας ὁ λόγος ἐστὶ, τρανῶς τὸ τοιοῦτον μεταχειρισαμένους, ἑτέρας ἐνταυθοῖ μεθόδου γενέσθαι ἡμᾶς αὐτοὺς, ἔνθα καὶ μᾶλλον εἴη τὸ συνάγεσθαι, μή ποτε περιαυτολογεῖν οἷς ἀνάγκη δόξωμεν ἐπιμένειν, καὶ τοῦ εἰκότος πλέον ἐκτείνεσθαι. cod. f. 68. b.

ϟϛ'. Οὐκοῦν ἵν' ὁμοίως κἂν τοῖς ὡδὶ προχωροίημεν, εἰσήχθημεν τὸ συνέδριον ὡς προέφημεν· καὶ ἦν οὕτως ἔχον δὴ καὶ ὁρώμενον· καθῆστο μὲν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ κλίνης χρυσοκολλήτου βασιλικῆς, περιειστήκει δὲ τοῦτον οὐκ

interventum nostrum ignorabat, nos soli adventum ipsius, propter publicam ad eum locum appellationem; ceterum aliud nihil de praecedentibus rebus. Et ille per alium aditum ad tribunal ingrediebatur, nos vero parte alia postica introducebamur, nihil videntes nisi post multorum fluxum verborum, quando et nos oportuit in medium prodeuntes loqui; quod ei non praevisum aliquanto solatio fuit, qui cum solus certamen tantum ausus fuisset, causae suae participes insperato nanciscebatur. Non est autem munus meum deinceps verbis depingere exquisiteque deformare acta omnia synedrii qualia fuerint, qui dialogi, unde coeptum, ubi explicitum, et subtiliter totam rerum seriem mutuamque connexionem. Aliorum hoc erit opus, ut arbitror, tali modo haec enarrare; et fortasse accuratior opera danda est, ut digne dicantur ea quae dici merentur. Mihi quidem satis erit totam contradictionum struem summatim complecti, atque ita utriusque partis hac in re mentem exponere; si tamen iudicii apparatum modice prius repraesentavero. Non enim decet in aliis prope omnibus, quae sermo noster detexuit, simpliciter materiam tractasse, nunc autem aliam sequi methodum, cum maxime contrahere oportet, ne nimis multum de nobis ipsis loqui, ubi immorari necesse fuerit, videamur, et plus aequo dilatare orationem.

96. Ergo ut pari modo in praesentiarum quoque procedamus; introducti nos fuimus in synedrium, ut iam diximus. Erat autem eius conspectus huiusmodi. Sedebat imperator in aureo regali pulvinari: circumsistebat non exigua praecipuae affi-

ὀλίγη τῶν τῆς πρώτης οἰκειώσεως κατὰ συστοιχίαν ἀπόμοιρα· παρῆσαν οἱ τῶν ἀντιδιατιθεμένων ἡμῖν κορυφαῖοι, τὰ μεγάλα παρὰ τῷ κρατάρχῃ δυνάμενοι· ὁ μὲν ὁ τῆς πατριαρχικῆς ἐπιβήτωρ ἀξίας ἀγχοῦ παραδρεύων· οἱ δὲ οἱ τῆς συγκλήτου βουλῆς προηγοὶ καὶ προασπισταὶ τουδὶ καὶ συλλήπτορες παρὰ μέρος συνεδριάζοντες, ὅ τε τῶν μεγιστάνων ὡσαύτως ἐπίλοιπος σύλλογος τῆς συνεδρίας ταύτης, καὶ ὁ καινουργηθεὶς τῶν οἰκείων ἀρχιερέων ὅμιλος ἦν, τάς τε διαγνώσεις καὶ κρίσεις καὶ ἀποφάσεις ἐπιστημονικῶς ἄγαν συγκροτοῦντες καὶ ἐπιφέροντες τοῦ δηλωθέντος πολλάκις περιζητήτου συστήματος· ἐπιδη-
cod. f. 63. a. *μοῦντες ἦσαν οἱ κρείττους καὶ ὑπερέχοντες, σὺν ἑτέροις σφῶν οὐκ ὀλίγοις, ἐφ' ὧν ἕκαστος τόπων ἠξίωται, οἱ μὲν ἐριτίμων ἁπλῶς ἐπὶ καθεδρῶν, οἱ δὲ τοῖς ἄλλως ἑζομένοις ἢ καὶ παρισταμένοις συμμέτοχοι, καὶ στῖφος ἕτερον ἦν ἠθροισμένον ἀριθμοῦ προῆκον ἐπὶ πολὺ, ἔκ τε τῶν τῆς βασιλείου αὐλῆς καὶ διαφόρων τάξεων συγκαταλεγόμενον· ὧν ἐπὶ μέσον ἁπάντων τὰ τῆς λογικῆς συμπίπτουσι προσβολῆς· κἀπειδήπερ οἱ τῶν ἀντικαθισταμένων ἡμῖν προεξάρχοντες ἐπ' ἐκείνοις ἤθελον τὸν ἀγῶνα συστήσασθαι, οἷς ὁ κρινομένου καὶ καταδίκου τόπον ἐπέχων τοῦ θεοῦ ἱεράρχης, ἐπὶ φανερώσει τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης συνθέμενος ἦν, τὴν τοῦ πλήθους καθ' ἡμῶν ἐντεῦθεν ἀγανάκτησιν ἐπισπώμενοι, οὐκ ἀποδυσπετήσας οὗτος ἐφάνη, προηγουμένως τῶν ὧν εἶχεν ἑτέρων ἐπὶ τούτῳ διαγωνίσασθαι σπουδὴν τιθέμενος ἀμετάθετον· τῷ τοι καὶ λόγων ἀμφοτέρων κινηθέντων συχνῶν, ἓν ὥς τι τῶν ἀτόπων τοῦτο τοῖς ἐξ ἐναντίας συμπεραιοῦται κεφάλαιον, καὶ τῶν ἄλλων προτάττεται, τὸ τοῖς συγγράμμασι τοῦδε δι' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν τὸ πνεῦμα λέγειν τὸ ἅγιον· καὶ γοῦν ὡς ἐκ πατρικῶν θεολογιῶν εἰδόσι συγγραφὴν αὐτοῦ πᾶσαν ἀντεχόμενον*

nitatis secundum gradus pars: aderant adversariorum nostrorum coryphaei, qui magnopere apud imperatorem gratia valebant: patriarchalis autem dignitatis ascensor prope adsidebat: quem senatores primarii et defensores atque adiutores circumsistebant, nec non procerum similiter delectus ad hunc consessum globus, itemque creatorum recenter episcoporum turba, qui disquisitiones, sententias, et definitiones sapienter admodum collaudabant et efferebant dicti iam iudicialis consessus: aderant potiores ac praecipui, cum amicis suis non paucis, in adsignatis cuique locis, alii decoris in cathedris, alii aliter sedentium vel etiam adsistentium comites, et miscella alia magno numero turma, tum de regia aula, tum de aliis ordinibus collecticia. Quorum omnium in medio verbalis conseritur pugna. Et quoniam adversariorum nostrorum coryphaei, ab iis voluerant certamen ordiri, quae rei simul et condemnati personam gerens Dei pontifex ob adserendam ecclesiasticam pacem praeparaverat, ut sic nimirum multitudinis contra nos indignationem commoverent, haud moleste id ferre noster visus est, quia de hoc praecipue ante alia controversiae capitula disceptandi constans studium gerebat. Quare post multos utrimque commotos sermones, unum tamquam ex absurdorum numero a parte contraria designatur capitulum, aliisque praeponitur, quod nempe in eius (Vecci) scriptis diceretur SPIRITUS SANCTUS A FILIO EXISTENTIAM HABERE. Et quia ipse theologicis patrum sententiis scriptum suum totum tuebatur, atque id fundamenti loco ponebat; nullam quippe, quicumque eius (Vec-

ὀχυροῦσθαι, καὶ ἀριδήλως ἑδράζεσθαι· οὐδεμίαν γὰρ ἂν δογματικὴν ἴδῃ τις πραγματείαν, ὡς ταύτην δὴ τὴν τούτῳ ληφθεῖσαν τοσαύταις χρήσεσιν ἐμφανῶς θεηγοριῶν διδασκαλικῶν ἐνστηρίζεσθαι· τὸ πᾶν σφίσι γίνεται τῆς ὁρμῆς, δεῖξαι μὴ κατὰ τοὺς πατέρας ἐρεῖν· ἀλλ' ἃ μᾶλλον αὐτοὶ μὴ εἰρήκασιν εἰρηκότα, καὶ ἃ μηδαμῶς ἐδογμάτισαν δογματίσαντα· "οὐδεὶς γάρ φασι τούτων δι' „ υἱοῦ ὕπαρξιν παραδέδωκε· καὶ τὸ παρὰ τὴν παράδοσιν αὐτῶν λελεγμένον „ βλάσφημον ἡμῖν ἥγηται καὶ ἀπόβλητον. „ Τῶν οὖν ἐπ' αὐτοῖς ἀντιῤῥήσεων καθ' εἱρμὸν ἐπιπλεκομένων, καὶ τὸ δι' υἱοῦ τὸ πανσθενὲς ἐκπορεύεσθαι πνεῦμα, ὡς εἰ στερκτὸν ἔχοιεν οὗτοι προβαλλομένων, τὸν λόγον εὐθὺς ἐπισχόντες cod. f. 63. b. ὁμολογεῖν ὑπισχνοῦντο, τὸ προφανὲς ἅτε τῶν πατρικῶν ῥήσεων μὴ δυνάμενοι παρακρούσασθαι.

ϟζ'. Αὖθις δ' ἦσαν ἐνστατικῶς ἀπαιτοῦντες τὴν ὕπαρξιν ἐπὶ λέξεως εἰ εὕρηται δι' υἱοῦ· καὶ μέχρι τούτου στῆναι μὴ συγχωρούμενοι τὸ συνειδὸς οἷα τῷ καθαρῷ τῆς θεολογίας, ὡσεί τινι βέλει κεντούμενοι, καὶ σημασίας οἰκείας ἐπὶ ταύτῃ παραδοῦναι κατεναγκάζονται προφέροντες οὑτωσί. "Ἡ ὕπαρξις τοῦ „ παναγίου πνεύματος ὁμολογουμένη ἐστὶν ἐκ πατρός· διὰ τοῦτο ἡνίκα ἂν αὐτὸ „ ἐκ πατρὸς ἀκούοιμεν ἐκπορεύεσθαι, τὴν φυσικὴν αὐτοῦ νοοῦμεν ἐκεῖθεν ἔχειν „ καὶ ἀΐδιον ὕπαρξιν· καὶ τοῦτο δηλοῦν ἀναντιῤῥήτως τηνικαῦτα τὴν ἐκπορεύεσθαι λέξιν οἴδαμεν καὶ πιστεύομεν· ἡνίκα δ' ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι διδασκόμεθα, τοῦτο μὲν καὶ αὖ ἐκ πατρὸς, δι' υἱοῦ δὲ οὐ τὴν ὕπαρ- „ ξιν, ἀλλὰ τὴν ἀΐδιον φρονοῦμεν σημαίνειν ἔκφανσιν, καὶ τὴν ἔκλαμψιν· δεῖ „ γὰρ εἰς ὀρθὴν ἔννοιαν ἐκλαβέσθαι τὴν ῥῆσιν καὶ τὸ τῆς ὀρθῆς ἐννοίας οὐκ

ci) scripta legerit, dogmaticam rem tot deiloquis doctrinis, quot hanc manifeste comprobatam comperiet; propterea totis adversarii viribus ad demonstrandum incumbunt, hoc non secundum patrum sententiam dici, sed ipsum potius dicere quod ii non dixerunt; et quae dogmata illi non tradunt, ab hoc componi. « Namque aiebant: » nemo illorum Spiritum habere existentiam per Filium tradidit: quod autem prae- » ter illorum traditionem dicitur, blasphemum ab se iudicari ac reiecticium. » Sed enim obiectionis huius refutationibus ex ordine cumulatis, et per Filium procedere omnipotentem Spiritum, ut admitterent, nobis demonstrantibus, verba illi statim omittentes, confiteri id promittebant, quandoquidem scriptorum a patribus textuum evidentiam declinare non poterant.

97. Rursus pertinaciter postulabant, num dictio EXISTENTIA PER FILIUM reapse ad litteram reperiatur. Atque in hoc persistere a propria conscientia non permissi, propter theologiae evidentiam, teloque veluti confixi, sensus suos circa id exponere coacti, sic aiebant. « Spiritus sancti existentia sine dubio ex Patre est. Pro- » pterea cum eum ex Patre audimus procedere, naturalem intelligimus ipsum illinc » sempiternamque habere existentiam: atque id citra controversiam significari a vo- » cabulo PROCEDERE, scimus et credimus. Cum autem ex Patre per Filium procedere » docemur, tunc a dictione EX PATRE PER FILIUM, non existentiam, sed sempiternam » Spiritus manifestationem et splendorem denotari intelligimus. Oportet enim recto » sensu vocabulum accipere; et quidem rectus significatus nullus alius est. Qui autem

χιποίμην, θάτερος δὲ τῆς Νικομήδους κανονικαῖς εἰσάπαν θεσμοθεσίαις προβέβληται· καὶ παρευθὺς οἱ καὶ δοκήσεως ἄχρι τὸ συνάρασθαι οἱ φαινόμενον περιτρέποντες, τοῦ μὴ παραγενέσθαι τὸ μὴ παρεῖναι σφᾶς αἰτίαν εὑρίσκουσιν· καὶ ἦν μὲν ἀληθὲς τὸ ἀπεῖναι, ἐξορίστους γὰρ καὶ αὐτοὺς ἐποιήσαντο μετὰ τὴν ἰταμωτάτην ἐκείνην τῶν οἰκείων θρόνων ἐξώθησιν· οὐ μὴν ἀδύνατον τὸ παρεῖναι· ῥᾴδιον γὰρ, εἴπερ ἠβούλοντο. Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ ἡμῶν ἀμφοτέρων ἐνδεδημηκέναι τῇ ἐξετάσει ἐμνήσθη, τοῦθ᾽ ἡμῖν συγκατακρίτου χαρτοφύλακος καὶ ἐμοῦ· τί καὶ πρὸς αὐτὸ διατίθενται; δράξασθαι μὲν ἀφορμῆς, ἧς κἀπὶ τοῖς ἐγγυτάτω διαληφθεῖσι μὴ ἔχοντες, ἑκάτερος γὰρ ἦμεν, ὁ μὲν ἔν τινι τῶν κατὰ τὴν Κωνσταντίνου φροντιστηρίων, ἐγὼ δὲ τῷ ἐμαυτοῦ κελλίῳ, ἠρέμα καὶ καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐνσχολάζοντες, ἑτέραν μετέρχονται· ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἐνστατικώτερον πρὸς αὐτοὺς διατεθέντα καὶ πρὶν θεωρήσαντες, τῆς μεταβολῆς ἡνίκα πρώτως ἐπεισφρησάσης, ὁ καθ᾽ ἡμῶν πάνδημος σχεδὸν ἐκεῖνος καὶ ἀλλόθρους ὡς ἀμυδρῶς ἐνεσημάνθη τοῖς κεκινηκόσι κεκίνηται τάραχος, ὑπὲρ ὧν καὶ μᾶλλον λογοειδῶς καὶ αὐτὸς ἀνεφάνη τὴν τῶν ἐκκλησιῶν συνδρομὴν παραστῆσαι ὡς ἀγαθὸν, τοῖς αὐτοῖς διδασκάλοις ἐπερειδόμενος, οὐ πείρᾳ προσβάλλουσιν, ἀπηγορευμένον ὡς οἶμαι τὸ πρὸς ἑαυτοὺς μεταθεῖ-

cod. f. 59. a. ναι διανοούμενοι· ἐμὲ δὲ μὴ τηνικαῦτα κατιδόντες ἐνστάντα λόγοις οἷς τὰ τῆς ἐπισυστάσεως ἐκείνης διηγούμενοι ἐπεμνήσθημεν, ἄλλως τε καὶ πατέρα παίδων εἰδότες, ἀτελῶν ἔτι καὶ τούτων, κἀντεῦθεν οἷς ἂν ἐθέλοιεν ἐφελκύσασθαι βεβαιούμενοι, μετελθεῖν ἑτέρως παρασκευάζονται· εἰ δὲ καὶ λοιποὶ πρὸς τοῦτο λόγοι καὶ τρόποι πεφύκασιν, οἴδασιν αὐτοὶ καὶ εἰδέτωσαν· ἡμῖν γὰρ προσῆκον τοσοῦτον ἐπισταμένοις, καὶ πρὸς μικρὸν ἐνθαδὶ τὸν λόγον εἰς τὰ

erat Cyzicenorum metropoleos verus pastor, alter Nicomediae iuxta itidem canones electus. Protinus vero adversarii, ut vel probabilem defensionem illi eriperent, causam statim inferunt quominus ei adsisterent, quod praesentes non essent. Et re sane vera aberant, quia utrumque in exilium egerant, post crudelissimam illam de propriis sedibus expulsionem. Neque tamen ut adessent, curari non poterat; nam facile id erat volentibus. Quoniam vero et de utroque nostrûm mentio incidit, ut quaestioni interessemus, de damnationis inquam consorte meo Chartophylace et de me; quid etiam circa hoc excogitant? Ansam quidem eandem capere quam in superioribus non habentes, uterque enim eramus, ille quidem in quodam Constantinopoleos monasterio, ego autem in mea cellula, solitarii ambo degentes; aliam rationem ineunt. Namque illum vehementius contra eos concitatum iam antea noscentes, quo tempore primum versa rerum vice, ille contra nos generalis et clamosus, ut breviter adnotavimus, a seditiosis factus fuit tumultus: tunc enim et Chartophylax rationabiliter admodum peroravit, ecclesiarum unitatem bonam esse demonstrando, iisdem (quibus nos) magistris fretus. Hunc isti propterea experiri nolunt, de eo ad se convertendo desperantes. Me vero cum ignorarent iis rationibus insistentem, quas dum illam seditionem narraremus commemoravimus; alioquin liberorum adhuc impuberum parentem, ideo ad suam voluntatem pertrahere confidentes, alio modo adgredi parant. Quod si forte alii praeterea sermones rationesque extiterunt, ipsi sciunt et utique sciant.

καθ' ἡμᾶς καταστησαμένοις τὰ τῆς ἐπιχειρήσεως οὕτω σφίσι, καὶ μεθόδου πρός με διαλαβεῖν.

ϟβ'. Μετὰ τὰς προτέρας ἐκείνας καθ' ἡμῶν ἐξουδενώσεις καὶ καταδίκας, καθ' ἑαυτὸν ἐκαθήμην διάγων, ὥς μοι διήγγελται, Τὸ μὲν ἔργον τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὁμονοίας γινώσκων οὐράνιον καὶ θεοφιλὲς, ἃ δὲ οἱ πράττοντες ἐπ' αὐτῷ διαπράττονται τῶν ἀθέσμων πάντη καὶ ἀνοσίων· καὶ μή τι γε καθάπαξ ἐπ' ἀγαθῷ τινι πράγματι ὡς ἐνταῦθα, ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ φευκτῷ καὶ ἀποτροπαίῳ, καὶ τῶν εἰς κακίαν ἐληλακότων ὑπερβολὴν, ἐκκλησιαστικῷ δ' ὅμως, τελεσιουργηθέντα ποτὲ τὰ χριστιανῶν, ἐξ οὗπερ ἐπισκοπῇ θείᾳ κρατεῖν ἐπὶ γῆς καὶ πολιτεύεσθαι πεφανέρωται· εἴπερ ἱστορίαι πᾶσαι καὶ πράξεις συνοδικαί, καὶ τὰ ἐντεῦθεν ἡμῖν παραδεδομένα, τὸ σαφὲς αὐχοῦσι καὶ ἀψευδὲς καὶ καθαρῶς ἀναμφήριστον· ἥμην οὕτω τῇ καθ' ἑαυτὸν ἐπιμένων σχολῇ, καὶ ἄλλους μὲν ὑπὲρ τῆς ῥηθείσης ὑποθέσεως πεπονθότας, ἀξίως δὴ καὶ τῆς πολιτείας μισθαποδοσίας μεγάλας λήψεσθαι λογιζόμενος, ἐμὲ δὲ τῶν τινῶν πολυαρίθμως μοι συμπεφορημένων ἀμπλακημάτων εὑρήσειν ἀπαλλαγήν· κἀπὶ τούτῳ ἡδόμενος, οἵαν ἄῤῥητον ἡδονὴν, ἀλήθειαν μαρτυρεῖ μοι τὸ συνειδός, ἣν παντὸς τοῦδε προεστησάμην πονήματος· καὶ εἴ μέ τινες τοῦ λοιποῦ cod. f. 59. b. πειράσαι θελήσαιεν, ἀπαραιτήτως ἐσκόπουν, μικρᾶς ὁπωσοῦν ἀδείας δοθείσης, ὃ καὶ πρώην ὁ λόγος ἐνέφηνε, τρανῶς ἂν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὁμογνωμοσύνης λαλῆσαι, καὶ παῤῥησίᾳ ἐρεῖν, ὅπως αὕτη χρηστὴ, καὶ λυσιτελὴς, καὶ φιλόθεος, κἂν ἀπώσωνται, μόνον στέρξαι, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἠρεμῆσαι· καὶ πάλιν, εἰ δέ γε καὶ συνθέσθαι τοῖς κατ' αὐτῆς, ὡς ἀπευκταίας ὅλως αἰτήσαιεν, ἐνστῆναι καὶ ἀνατλῆναι εἴ τι ἂν ἐπὶ τούτῳ ἐπινοηναι τελέσαι διαγνωσθείσης, ὥς μοι διέγνωσται, παντελῶς ἀδύνατον ἐνομί-

Nos autem decet, quatenus gnari sumus, eatenus heic breviter res nostras, et illorum adversus nos aggressiones atque astutiam exponere.

92. Post nostras illas priores clades et damnationes, mecum ipse habitabam, ut iam dixi, tractatum certe uniendarum ecclesiarum conscius caelestem Deoque gratum esse; quae vero isti contra agerent, illicita prorsus et impia: et neque umquam in bono aliquo ut heic, neque in vitando ac detestando hominum in extremam malitiam perlatorum, ecclesiastico tamen negotio inter Christianos, ex quo sacer episcopatus in terra versari et potestatem habere coepit, tale aliquid cognitum esse: quam rem historiae omnes et acta synodica, et inde nobis percepta notitia, perspicuum, verum, indubiumque probant. Ego itaque sic in otio versabar: et ceteros quidem hanc ob causam patientes, dignam vita sua magnamque mercedem percepturos reputabam, me autem multorum meorum veniam peccatorum; huiusque rei causa inenarrabili voluptate perfundebar. Conscientia mea testis mihi est veritatis, quam omni huic afflictioni praetuli. Et si qui me deinceps tentare voluissent, sine dubio cognovissent, exigua qualibet data libertate, prout etiam praecedens sermo ostendit, me pro ecclesiarum concordia locuturum, et bonam hanc esse et utilem Deoque gratam fiducialiter dicturum; eamque, quamvis ipsi renuerent, me amplexurum, et de cetero quieturum. Itemque si me forte consentire cum ipsis adversus illam quasi re-

θείη τῶν δυσχερῶν· τὸ μὲν γὰρ τῶν ἀπειρημένων τί κατ' αὐτῆς καταβιασθῆζετο· τὸ δὲ μὴ βουλομένων στέργειν αὐτὴν τῶν πρὸς τοῦτο διαπληκτίζεσθαι, οὔ μοι ἐδόκει, τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ἔθιμον πᾶν, καὶ πληρεστάτως πᾶσαν παράδοσιν ἀσφαλῶς κατέχοντι καὶ πρεσβεύοντι· καὶ τί πρός με τῇ διανοίᾳ συμβαλλομένῳ, εἰ τῆς ὁμονοίας ἐκ τῶν φωτοφόρων θεηγόρων ἀστραπτομένης, οἷς ἐξ αὐτῶν ὁ τῆς ἀθανασίας καὶ μᾶλλον φερώνυμος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἔθνεσι πεπραχὼς κατεφάνη, οἷς θ' ὁ μέγιστος Μάξιμος διαῤῥήδην ὤφθη τρανώσας 1)· τὴν ἔχθραν οὗτοι περὶ πλείονος ἀνθαιροῦνται, καὶ τὰ πρὸς ἐπίτασιν ταύτης διαφερόντως ἐργάζονται, μαχέσθωσαν, ταραττέσθωσαν, εἰ βούλονται καὶ πλείω καὶ καινότερα τῶν πραχθέντων, ὡς ὁ ἀγὼν αὐτοῖς ἀτελεύτητος εἴη, δραματουργήτωσαν, ἡμεῖς ἡσύχως διαιτήσομεν ἑαυτοὺς ἐπὶ θεῷ τῶν ἡμῖν καὶ σφίσι πραγματευθέντων ἐφόρῳ καὶ μάρτυρι.

ϙγ'. Τούτοις ἐπαναπεπαυμένῳ τοῖς λογισμοῖς, ἥκει τις ἐν μιᾷ χάρτας ἐγκολπίους ἐπιφερόμενος, οὓς καὶ παρευθὺς ἀνὰ χεῖρας λαβὼν ἐγχειρίζει μοι,
cod. f. 60. a. εἰρηκώς· ἴδε τούτους, καὶ δίελθε, καὶ μαθήσῃ ὡς οὐ μάτην ἦσαν οἱ λόγοι λεγόμενοι πρὸς ἀλλήλους πολλάκις οὕτως ἐποιούμεθα· εἴθε δὲ μάτην καὶ εἰς κενὸν, ὡς οὐκ ἔστι τοὺς τοσαύτας ἀνοσιουργίας διηνυκότας, μὴ καὶ ἐν τοῖς θείοις δόγμασι τῶν πατέρων τὴν οἰκείαν περιστῆσαι σπουδὴν, καὶ καινοτομῆσαι κακίαν νῦν πρόσφατον· ἐγὼ δὲ καθ' ἑαυτὸν ἀναγνοὺς, ζήλου ὅλως ἐπλήσθην, καὶ ἐφ' ἱκανὸν συννοίᾳ ληφθεὶς καὶ μόγις ἀνενεγκὼν, χάριτας τῷ θεῷ ὡμολόγησα, ὅτι με τῆς τῶν ταῦτα δογματιζόντων συναυλίας ἀποστῆναι προσ-

spuendam prorsus exegissent, restiturum me et omnia quae excogitari possent mala perpessurum. Namque ad illicitum aliquid agendum contra illam tam evidenter mihi cognitam, adigi me posse, impossibile omnino videbatur. Vicissimque nolentes concordiam illam amplecti, ad eamdem vi compellere, haud mihi probabatur, qui nostrae ecclesiae morem omnem et universam pleuissime traditionem teneo et profiteor. Et quidem mente recolo, quomodo concordia haec ex deiloquis luminaribus eluceat, quorum de numero Athanasium, cum iisdem illis populis idem egisse exploratum est, quemadmodum eximius Maximus diserte narrat. Sane hi grave odium suscipiant, eiusque incrementum studiose curent, pugnent, tumultuentur, et praeteritis plura atque inaudita si volunt faciant, certamen ipsis infinitum sit, tragoedias agant; nos interim tranquille ad Deum nos componamus, operum tum nostrorum tum etiam illorum spectatorem ac testem.

93. In his considerationibus dum conquiescerem, venit quidam certa die chartas in sinu gerens, quas confestim manu corripiens, mihi tradit dicens: vide has, et collustra, cognoscesque haud vanos fuisse sermones, quos saepe mutuo habuimus. Atque utinam vani fuissent et cassi! Certe fieri nequit, quominus hi qui tam sacrilega egerunt, divinis quoque patrum dogmatibus vim inferant, et novam subitamque nequitiam committant. Ego vero solus relegens, zelo repletus sum, et diu cogitatione defixus, vixque demum expergiscens, gratias Deo professus sum, quod me ab huiusmodi dogmatizantium consortio abesse curasset. Posthinc enim non solum,

1) Rem narrat etiam Theodorus Studita in editione Sirmondi epist. 49. libri I.

κονόμησεν· ἤδη γὰρ οὐ διάξω μόνον κατ' ἐμαυτὸν, ἔφην, ἀλλά γε δὴ καὶ τῆς τῶν κολλωμένων σφίσι κοινωνίας ἀφέξομαι, τὸ μετ' αὐτῶν ὅπως εἴη μοι παντελῶς ἀνεπίμικτον· εἰ δέ που καὶ εἰς λόγους κληθείην, ὥς μοι προμεμελέτηται, αἴῶνα τὸν ἐπὶ τούτοις δραμοῦμαι πολλῷ τοῦ προυποτεθέντος ἐπικρατέστερον· καὶ ἦν μοι ταῦτα γνωσθέντα πρὸ Ἰοῦ τὸν ἀληθῆ ποιμενάρχην τῆς Προύσης πρὸς τὴν Κωνσταντίνου μετακληθῆναι, συντεθειμένα ὡς ἔοικεν ἐξ ὧν αὐτοῦ πρώην ἀπόντος καταψηφίσασθαι συνετάξαντο· ὡς δὲ ἀφίκετο, καὶ οἱ ἀντιδικοῦντες καθ' ἑκάστην ὡς ἔθος τοῖς βασιλείοις φοιτῶντες, πρὸς αὐτὸν ἐκεῖθεν διαμηνυόμενοι καθειστήκεσαν, πᾶν μὲν τὸ καὶ μόνην τουτωῒ συνεργίας ἐμφαῖνον ὑπόληψιν ἀποσκευαζόμενοι, τὸ δ' ἄλλως ἔχον καὶ προσιέμενοι· ἐπείπερ οὗτος καὶ πάντας ἁπλῶς τοὺς ἀντικαταστάντας τῇ ὑποθέσει μοναχοὺς, καὶ λοιποὺς τῶν καὶ ποσῶς εἰδότων, ἀνακαλούμενος ἦν εἰς ἀκρόασιν· καὶ εἰς ἀμφοτέρους ἡμᾶς κατηντήκεισαν· καὶ τοῦ μὲν ἀπεῖπον πειρασασθαι, ἐμοῦ δὲ καὶ μάλιστα διεγνώκασι· πῶς καὶ τοῦτο διασκευάζονται, καιρὸς ἤδη κατὰ τὸ ὑποσχημένον ἐρεῖν· ἑσπέρα ἦν, καὶ ἡ νὺξ τὸ πᾶν ἄρτι καταcod. f. 60. b. σχοῦσα προέκοπτε, καί τις ἀγγέλλεταί μοι τῷ κελλίῳ παραβαλεῖν τῶν λογάσι κατειλεγμένων ἐκκλησιαστικοῖς, Κάλλιστος τουπώνυμον ὁ ἀνὴρ· ὃς δὴ καὶ κληθεὶς καὶ πλησίον γενόμενος, λόγους ἐξ αὐτοῦ μοι κομίζει τοῦ τὸ πατριαρχικὸν ἀξίωμα δυναστεύοντος, τὰ τῆς προσαγορίας πρῶτον εἰπὼν, εἶτα τὰ λοιπὰ προθέμενος εἰς ἀφήγησιν· καὶ ἦσαν ἐκ προοιμίων φιλίας ἀνάμνησις πρός με χρηστολογίαις ἐπὶ συχναῖς· καὶ τὸ κεφάλαιον, αὐτὸς ὁ ἐν φυλακαῖς τοῦ θεοῦ ἱεράρχης, ὡς ἥκει, καὶ ὡς κέκλημαι πρὸς τῆς ἐκκλησίας, ὡς ἐχθρὸν αὐτῆς καταπολεμῆσαι· τῶν διαμηνυομένων δὴ τούτων τόνδε μὲν οὕτως, ἑαυτοὺς δ' ἐκκλησίαν κατὰ πολλὴν ὀνομαζόντων αὐτονομίαν· καὶ ὡς

inquam, solitarius versabor, sed ab eorum communione abstinebo, ne umquam cum iis commiscear. Quod si forte ad colloquia vocabor, quod antea mihi erat delibetum, pugnam multo vehementiorem praeteritâ decertabo. Atque haec mihi explorata fuerunt, ante quam verus ex urbe Prusa pastor Constantinopolim accerseretur, consarcinata ut videtur ab illis, qui absentem illum damnare constituerant. Cum autem adfuit, adversarii quidem more solito in palatium quotidie ventitabant, atque illinc huic significabant, ne spem quidem cuiuslibet auxilii exhibentes, cetera ultro offerentes. Tunc ille (Cyprius) monachos omnes qui (pacis) negotio contradixerant, ceterosque quomodocumque conscios ad auditorium vocabat: et nos quoque ambos quidam convenerunt; et illum quidem tentare noluerunt, me vero maxime decreverunt. Iam quomodo rem hanc tractaverint, tempus est ut promisi dicendi. Vespera erat, et sera iam nox cuncta obumbraverat. Nuntiatur mihi quendam ad domunculam meam adventasse de ecclesiasticorum procerum numero, Callistum nomine; qui intro vocatus accedens, verba mihi obtulit eius qui patriarchalem dignitatem vi tenebat; salutemque praefatus, reliquam subdidit narrationem. In exordio quidem, amicitiae commemoratio benignis plurimis verbis: summa vero erat, illum qui sub custodia tenebatur Dei praesulem venisse, et me quoque ab ecclesia vocari, ut hostem eius oppugnarem. (Sic hi, qui haec significabant, illum quidem tali nomine appellabant,

εἰς προκοπὴν ἀποβαίη μοι πέρας, καὶ γέρας οὐ τὸ τυχὸν, εἰ τόδε ποιήσαιμι, οὐκ ὀλίγων κἀπὶ τούτῳ λόγων ὑποσχετικῶν κενωθέντων ἐμμεθόδως καὶ πιθανῶς· κἀγὼ μὲν οὐκ ᾔδειν οὐδὲν, ὧν αὐτοὶ πρὸς τὸν ἐν φρουρᾷ σφίσιν ἐλογοπράγουν περὶ ἡμῶν, οὔτε μὴν περὶ ἑτέρων οὐδ' ὁπωσοῦν· μεθ' ὕστερον γὰρ ἡμῖν ἡ τούτων γνῶσις ἐφίσταται· ἄλλως δὲ διηρεθισμένος ἐξ ὧν ἀνωτέρω διῆλθον, καὶ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐπισχὼν, ὅμως βραχεῖαν οὕτω τίθημι τὴν ἀπόκρισιν· ὡς ἐλεύσομαι, καὶ τῶν λεχθησομένων ἀκροασάμενος, τῷ συνειδότι πάντως ἐπιτρέψω τὴν βάσανον· καὶ οἷς ἂν τὴν ἀλήθειαν διαγνοίη, τὴν οἰκείαν ἀνενδοιάστως δώσω ῥοπήν.

ϟδ'. Διαπορθμεύεται ταῦτα τῷ διακομιστῇ πρὸς τὸν στείλαντα, καὶ ὃς μηδαμῶς ἀρεσθεὶς οἷς περ ἀκούσειε, τὴν ταχίστην αὖθις διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀντιπέμπει, δηλῶν ὡς οὐκ ἔδει με οὑτωσὶ ἀποκρίνασθαι· ἔδει δὲ μᾶλλον εὐθὺς ὑποσχέσθαι διαγωνίσασθαι καθ' οὗ τὸ πᾶν ὑπῆρχεν αὐτῷ τοῦ σπουδάσματος·
cod. f. 61. a. πρὸς ἅπερ ἔγω γε ἀντεπάγω τῷ μεταβιβάσαντι ὁμιλῶν, πῶς οὐ δέοντά μοι τὰ τῆς ἀπολογίας, εἰ μεθ' ὧν ἡ ἀλήθεια διαγνωσθείη μοι καθεστάναι, μετ' αὐτῶν ἔσεσθαι διηγόρευσα· ἐγώ φημι ἀντιστρέψας, καὶ μάλα δὴ καθηκόντως, ὡς οὐκ ἔδει τοιαῦτα ἀκηκοότα μᾶλλον αὐτὸν ἐθελῆσαι πλέον ζητῆσαι, καὶ μὴ τὸ ἀρκοῦν ἐπίπαν ἔχειν ἡγήσασθαι, εἴ γε καταφωνῶν ὅσα τοῦ ἀντιδίκου καθ' ἑκάστην ὁρᾶται, σύνοιδεν ἀληθῆ, καὶ μετὰ τῆς ἀληθείας εἶναι συνόλως ἑαυτὸν ἐξεπίσταται· οἷς ἀκολούθως ἐφ' ὅσον εἰρηκέναι μοι τὸ ἐντὸς ἀνεζωπυρήθη, εὐχερὲς ἐντεῦθεν τοῖς ἐχέφροσι συλλογίσασθαι· τὰ πολλὰ πλὴν οὕτω παρερχομένῳ, ἐκεῖνο μοι δέον μὴ παρελθεῖν ὃ λαληθέν οἶδα τούτοις μετέχον ἀστεϊσμοῦ· ἐν μιᾷ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀγγελλιῶν ὁ ἀγγέλλων φθάνει καὶ τόδέ μοι φήσας, κεκελευσμένον αὐτῷ πρὸς τοῦ πέμψαντος, ὡς διεμνύ-

semet vero ecclesiam mnlto sane cum arbitrio vocitabant.) Porro me valde provetum iri, nec modica praemia consecuturum, si ita agerem, non paucis verbis ac promissionibus callide apteque ad persuadendum oggerebant. Ego vero nihil sciebam eorum, quae isti cum illo captivo de nobis vel quibuslibet aliis tractaverant; nam nonnisi postea ea res mihi innotuit. Alioquin ob ea quae supra dixi indignatus, attamen sub initio memet cohibens, breve hoc responsum reddidi: veniam, et iis quae dicentur auditis, conscientiae meae totum disquirendnm committam; ac prout haec veritatem agnoverit, meum indubitate suffragium feram.

94. Haec a legato referuntnr mittenti; qui anditis non contentus, rursus mittit qui diceret, non debnisse me sic respondere, sed ilico potius promittere me decertaturum adversus hominem, cuius causa res ea tota ab eo gerebatnr. Quibus ego respondebam, cum internnncio loquens: nulla opus esse mihi excusatione, si eum illis quibus veritas faverit, me fore recepi. Ego immo converso convenientissime argumento aiebam, non oportuisse eum qui talia audisset, ulterius velle pluraque exquirere; sed potius id satis habere, quod dum quotidie adversarium obiurgare conspicitur, quae vera sunt probe agnosceret, et se cum veritate omnino versari pervideret. Quae cum dicerem, merito me intus exarsisse, facile cordati colligent. Iam multis huiusmodi praetermissis, illud non omittam, quod ab illis lepide dictum audivi. Namque in una ex legationibus,

σατό τινι ὁ τοιοῦτος, παρεικάσας αὐτὸν ἀλβανίτῃ πολεμιστῇ· τούτῳ γὰρ ἔθος ἀεὶ τῶν πολεμουμένων ἀμφοτέρων τὰ μέρη τηρεῖν· καὶ οἷς ἂν καταπτῆναι τὴν νίκην ἐναργῶς ἀτενίσειε, σφίσι καὶ αὐτὸν παραχρῆμα εὑρίσκεσθαι συναρίθμιον· καὶ τέλος ὃ καὶ ἀρχόμενος, ὡς οὐ πρός με ἀλλὰ πρὸς ἕτερον ὁ λόγος ἐστίν· ἀληθῶς δ' οὐκ ἔχω τὸ παράπαν αὐτὸς συνιδεῖν, ὅπως κἀκ ποίας ὁποσονοῦν ἀφορμῆς τῷ πεπομφότι τάδε διαμηνύεται, εἰ μή που συνελαθῆναι τοῦτον φαίη τις ἀτεχνῶς, ἔνθεν ἄκοντα περὶ ἑαυτοῦ τὸ ἀληθὲς ἀποφήνασθαι· ὡς γὰρ εἰς ἅπαν ἀπολογούμενος, κἀνταῦθα δὴ ἐγενόμην, ὁ μὲν ἀγγελιαφόρος πάλιν ἐπέκειτο πυκνῶς ἐπιλέγων τὸ, οὐ πρός με ἀλλὰ πρός ἕτερον· ἐγὼ δ' οὐκ ἄξιον ἀντετίθουν τὸ πoσῶς ἐμοὶ δηλωθὲν, μὴ τυχεῖν ἀποκρίσεως· καὶ γοῦν εὖ ναὶ ὡς ἔχει φθέγγομαι διηυκρίνηται, τὸ τὸν μαχητὴν ἀλβανίτην ὁποτέροις ἂν εἴη τῶν συῤῥηγνυμένων ἐν ὑσμίναις τὴν νικῶσαν ὁρᾷν, ἐν ὑστέροις cod. f. 61. b.
ἅμα σφίσι καθαρῶς ἐνοπτρίζεσθαι, αὐτὸ δὴ τοῦτο δι ὅλου, καὶ μηδὲν ἄλλο σκοπούμενον· κἀγὼ μὲν οὐκ ἄν ποτε τοιοῦτος κριθείην παρά τινι, εἴ γε καταφανὲς ὑπάρχει πάντῃ καὶ ἀναμφίλεκτον τὸ, νῦν με τῇ παρούσῃ νίκῃ τῶν νικησάντων μετὰ τῶν σφοδρῶς πιπονθότων συναριθμεῖσθαι, καὶ τοῖς ἰταμῶς καταβεβλημένοις συνεξετάζεσθαι· ἐκεῖνος δὲ τοιοῦτος ἄγαν ἐμφανῶς ὁπλίτης, ἢ καὶ πολεμιστὴς, ὃς ἀριδήλως τῆς ὑποθέσεως, δι' ἣν αἱ πτώσεις αὗται καὶ δόξαι, καὶ τὰ λαμπρὰ γέρα, καὶ αἱ τροπαιουχίαι, πρὶν μὲν ἄλλως ἐχούσης, καὶ νῦν αὖθις ἑτέρως, περίδοξος ἐν ἑκατέροις ὑπῆρξε καιροῖς, μηδαμῶς τί τῶν δυσχερῶν ὑποστὰς, ἀλλ' ἐν ἀμφοῖν νικηφόρος ἀναφανεὶς καὶ περίβλεπτος· καὶ ἁπλῶς καλῶς μὲν ἔχων καὶ πρώην, καὶ λίαν περιφανῶς, νυνὶ δὲ κρειττόνως καὶ περιφανεστέρως πολλῷ· ἵνα καὶ αὐταῖς

missus ante omnia dixit, imperatum sibi a mittente fuisse, ut mihi significaret, se cuidam dixisse, similem illum esse militi albano, cui mos perpetuus erat dimicantium utrorumque latera observare, et cui fortunam manifeste favere vidisset, huic se statim connumerare. Finem fecit ut coeperat, dicens non de me sed de alio sermonem fuisse. Atqui ego, inquam, veritatem satis dispicere nequeo, cur vel quamobrem misso suo haec significaverit (Cyprius); nisi forte quis auctorem ipsum ignorasse imperite putet, quod de se ipso invitus veritatem pronunciaret. Atque haec quum apologiae meae tantum causa dicerem, missus instabat denuo affirmans, non de me sed de alio id dictum fuisse: at ego respondebam, aequum fuisse, ut qualicumque propositioni responsum congrueret. Porro ut recte et ut reapse est loquar, liquido apparet, albanum militem utri pugnantium victoria eveniret observantem, in his hodiernis quasi in speculo pure spectari, quoniam illud solum nec aliud quicquam ei propositum erat. Iam ego haud profecto talis a quoquam iudicabor, si constat indubiumque est nunc me in praesenti alienae victoriae triumpho cum graviter clade affectis connumerari, et cum crudeliter vulneratis in quaestionem vocari. Ille potius est manifeste miles immo et pugnator in negotio hoc, in quo hinc clades, illinc gloria, ac splendida praemia et triumphi; ubi prius aliter se res habebat, nunc rursus aliter; qui gloriosus utroque tempore extitit, nihil adversum passua, sed utrimque victor; et antea et nunc bene habens ac splendidissime: nunc tamen multo melius et illustrius; ut ipsissima,

αἷς εἰρήκειν χρήσωμαι λέξεσιν. Ἀκούει ταῦτα τῶν λόγων ὁ ἀγγελεύς· καὶ οὐκ ἦν ἐκείνῳ πάντως ἀμφιδοιάσαι ᾧ τινι καὶ ἐφήρμοσται· ὅλως δ' ὡς τὸ ἀστεῖον τοῦτο, οὕτω γὰρ ὁ στείλας ἀληθεύων ἐκάλεσε, καλῶς ὡς ὁ λόγος τυγχάνει διαμεμηνυκὼς τὰ κατάλληλα ἑαυτῷ ὡς ἄκων ἐξαγγείλοι σαφῶς, οὔ τινι τῶν ἁπάντων οἶμαι ἀξυμφανές· διαβιβάζεται δ' οὖν ὅμως καὶ ταῦτα τῷ διακομιστῇ πρὸς τὸν πέμψαντα· κἀκεῖνος τὰ ἐξ ἔθους ποιῶν ἄγγελος εὐθὺς γίνεται τῶν τοιούτων πρὸς τὰ ἀνάκτορα, κἀκεῖσε συντεταχὼς τὰ καθ' ἡμῶν ἀμφοτέρων ἀρτύει, παρασκευασμένων εἰς ἃ τουτωῒ μὲν δρᾷν, πάσχειν δ' ἡμᾶς, ἐπινοηθήσεται.

ιε'. Καὶ τοῦ λοιποῦ καλούμενος ἦν ἐκεῖθεν ὁ τοῦ θεοῦ ἀρχιθύτης εἰς τὸ διηυτρεπισμένον τοῖς ηὐτρεπικόσι συνέδριον, ὡς πρὸς τοῦτο κληθησομένων δὴ καὶ ἡμῶν· ὃ γνωστὸν ἐκείνῳ ἦν οὐδαμῶς, οὐδέ τι τῶν ὧν διαμηνυθέντες ἡμεῖς cod. f. 62. a. ἀπολελογήμεθα· ὥσπερ οὐδ' ἡμῖν τῶν ἐκείνῳ τί λεγομένων, ἢ ἀνταποκρινομένων οὐδ' ὁπωσοῦν· πλὴν οὕτως ἐκέκλητο, κἀπὶ τῇ κλήσει ταύτῃ καὶ ἀπειλαὶ ἦσαν παραμιγνύμεναι, τοῖς πλήθεσιν ἔκδοτον ἐαθῆναι, εἰ μὴ τῶν ὧν ὑπῆρχεν ἀναζητῶν εἰς ἀπαιτουμένην δικαστηρίου τάξιν ἀφέμενος, ἀφίκοιτο ἂν εἰς τοῦτο, ὡς οἱ καλοῦντες εἴσιν ἑτοιμάσαντες· καὶ ὃς μὴ ἀγνοῶν, ὡς αὐτοὶ καὶ κριταὶ καὶ διαγνώμονες ἔσονται οἱ ἀντίδικοι· καὶ μόνον ἓν ἀπαραίτητον ἔχων τὸ ἐπὶ τῇ ἀληθείᾳ διαβαλλομένῃ παῤῥησιάσασθαι· τὰ δ' ἄλλα δεύτερα λογιζόμενος, ἐξουθενισμοὺς καὶ κακώσεις, καὶ ὃ πάντων ὑπέρτερον τὸ πρὸς ὅλους ἕνα ἑαυτὸν ἀντικαταστήσασθαι, καὶ θάνατον εἰ συμβαίη τὸ ἔσχατον θαῤῥαλέως καὶ οὕτω καθυπισχνεῖται τὴν ἄφιξιν· καὶ οὗτοι κυροῦσι τὴν κυρίαν παρ' ἑαυτοῖς· καὶ προσκαλεσαμένων, παραγίνεται μὲν αὐτὸς, παραγινόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς ἐν Βλαχέρναις βασιλείους ἑστίας τὸ τῆς

quibus tunc usus sum verba usurpem. Haec audiebat missus, nec cuinam homini quadrarent dubitabat. Nihilominus id tamquam ioculare (prout revera mittens appellaverat) accurate ut fama est, retulit invitus; verba scilicet satis illi congruentia, quod nemini obscurum puto. Haec nihilominus a misso renunciantur mittenti; qui ilico more suo fit horum in palatio nuncius; ibique contra nos ambos struit paratos ea pati, quae ipse facere excogitaret.

95. Deinde evocatus illinc fuit Dei pontifex ad paratum ab auctoribus ipsis synedrium, quo nos quoque vocandi eramus, quod ei prorsus erat ignotum, nec quicquam ei significaverant eorum quae nos responderamus, nec omnino vicissim nobis si quid ille dixisset aut respondisset. Attamen sic vocatus fuit, vocationique admixtae minae, fore ut populi arbitrio permitteretur, nisi quaestionem ob quam in iudicium postulabatur omittens, ad ea veniret quae postulatores paraverant. Ille vero haud ignorans eosdem fore et iudices et inquisitores et adversarios, in hoc uno inexorabilis mansit, nempe ut accusatam veritatem confidenter defenderet, cetera deteriore loco habens contemptum scilicet et adflictiones; quodque plurimi erat, contra omnes unum se decertare, mortemque ipsam postremo subire; animose nihilominus se adfuturum promisit. Atque ita ei vadimonium decernunt apud se: et his vocantibus adest ipse: adsumus et nos in regias Blachernarum aedes, ubi conventûs praestituta fuerat statio. Et ille quidem

συνελεύσεως ἔνθα προστέτακτο σύνθημα· ὁ μὲν μηδὲ τοῦτ' αὐτὸ τὴν ἡμετέραν εἰδὼς ἐνδημίαν, τὴν αὐτοῦ δὲ μονον ἡμεῖς ἐγνωκότες διὰ τὸ τῆς ἐπὶ ταύτῃ κατάδηλον κλήσεως· λοιπὸν δὲ μή τι τῶν προηγησαμένων αὐτῆς οὐδαμῶς· καὶ ὁ μὲν δι' ἑτέρας εἰσόδου τὸ δικαστήριον προεισέρχεται· αὐτοὶ δὲ κατόπιν δι' ἑτέρας εἰσδύομεν, μὴ τῳδὶ θεαθέντες, λόγων ἄχρι κινήσεως ἱκανῶν, ὁπηνίκα καὶ ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ μέσου ἐδέησε φθέγξασθαι· ὁ καὶ ἀπροόπτως αὐτῷ μικρὸν οἱονεί πως ἐπιφαίνεται παραμύθιον, πηλίκον ἀγῶνα μόνῳ τεθαῤῥηκότι, καὶ παρ' ἐλπίδας εὑρηκότι τῆς προθέσεως κοινωνούς. Ἔστι μὲν οὖν οὐκ ἐμὸν καθεξῆς διαζωγραφῆσαι τῷ λόγῳ, καὶ ἀπηκριβωμένως διαμορφώσασθαι τά τε τοῦ συνεδρίου πρὸς ἅπαν ὅπως συντέτακται, καὶ τὰ τῶν διαλέξεων ὅθεν ἄρχεται, καὶ πῆ πεπεράτωται, κατὰ λεπτὴν πᾶσαν ἀκουλουθίαν καὶ ἀμοιβαίαν συνάφειαν· ἄλλοις γὰρ ἔργον ὡς ἐγῷμαι γενήσεται τοιουτοτρόπως ταῦ- cod. f. 63. b.
τα διαλαβεῖν· καὶ ἴσως ἂν ἀνυστέον τοῦ λέγειν ἀναλόγως, καὶ τὸ τῆς μνήμης ἔχουσιν ἰδιαίτατον· ἐμοὶ δ' ἀρκέσει, τὸ πᾶν τῶν ἀντιθέσεων ἐν κεφαλαίοις περιληψόμενον, τὸν ἐφ' ἑκατέρων μερῶν ἐν τούτοις νοῦν παραθεῖναι, τὰ τῆς παρασκευῆς τοῦ δικαστηρίου μετρίως πῶς προδιασαφήσαντα· οὐδὲ γὰρ ἂν δέον ἐν πᾶσιν ἄλλοις σχεδὸν, ἃ τερματώσας ὁ λόγος ἐστὶ, τρανῶς τὸ τοιοῦτον μεταχειρισαμένους, ἑτέρας ἐνταυθοῖ μεθόδου γενέσθαι ἡμᾶς αὐτοὺς, ἔνθα καὶ μᾶλλον εἴη τὸ συνάγεσθαι, μή ποτε περιαυτολογεῖν οἷς ἀνάγκη δόξωμεν ἐπιμένειν, καὶ τοῦ εἰκότος πλέον ἐκτείνεσθαι.

ϟϛ'. Οὐκοῦν ἵν' ὁμοίως κἂν τοῖς ὧδε προχωροίημεν, εἰσήχθημεν τὸ συνέδριον ὡς προέφημεν· καὶ ἦν οὕτως ἔχον δὴ καὶ ὁρώμενον· καθῆστο μὲν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ κλίνης χρυσοκολλήτου βασιλικῆς, περιειστήκει δὲ τοῦτον οὐκ

interventum nostrum ignorabat, nos soli adventum ipsius, propter publicam ad eum locum appellationem; ceternm aliud nihil de praecedentibus rebus. Et ille per alium aditum ad tribunal ingrediebatur, nos vero parte alia postica introducebamur, nihil videntes nisi post multorum fluxum verborum, qnando et nos oportuit in medium prodenntes loqni; quod ei non praevisum aliquanto solatio fuit, qui cum solus certamen tantnm ausus fuisset, causae suae participes insperato nanciscebatur. Non est autem munns meum deinceps verbis depingere exquisiteque deformare acta omnia synedrii qualia fuerint, qui dialogi, unde coeptum, ubi explicitum, et subtiliter totam rerum seriem mutuamque connexionem. Aliorum hoc erit opus, ut arbitror, tali modo haec enarrare; et fortasse accuratior opera danda est, ut digne dicantur ea quae dici merentur. Mihi qnidem satis erit totam contradictionum strnem summatim complecti, atque ita utriusque partis hac in re mentem exponere; si tamen iudicii apparatum modice prius repraesentavero. Non enim decet in aliis prope omnibus, quae sermo noster detexuit, simpliciter materiam tractasse, nunc autem aliam sequi methodum, cum maxime contrahere oportet, ne nimis multum de nobis ipsis loqui, ubi immorari necesse fuerit, videamur, et plus aequo dilatare orationem.

96. Ergo ut pari modo in praesentiarum quoque procedamus; introducti nos fuimus in synedrium, ut iam diximus. Erat antem eius conspectus huiusmodi. Sedebat imperator in aureo regali pulvinari: circumsistebat non exigua praecipuae affi-

ὀχυροῦσθαι, καὶ ἀριδήλως ἑδράζεσθαι· οὐδεμίαν γὰρ ἂν δογματικὴν ἴδῃ τις πραγματείαν, ὡς ταύτην δὴ τὴν τούτῳ ληφθεῖσαν τοσαύταις χρήσεσιν ἐμφανῶς θεηγοριῶν διδασκαλικῶν ἐνστηρίζεσθαι· τὸ πᾶν σφίσι γίνεται τῆς ὁρμῆς, δεῖξαι μὴ κατὰ τοὺς πατέρας ἐρεῖν· ἀλλ' ἃ μᾶλλον αὐτοὶ μὴ εἰρήκασιν εἰρηκότα, καὶ ἃ μηδαμῶς ἐδογμάτισαν δογματίσαντα· “οὐδεὶς γάρ φασι τούτων δι' „ υἱοῦ ὕπαρξιν παραδέδωκε· καὶ τὸ παρὰ τὴν παράδοσιν αὐτῶν λελεγμένον „ βλάσφημον ἡμῖν ἥγηται καὶ ἀπόβλητον.„ Τῶν οὖν ἐπ' αὐτοῖς ἀντιῤῥήσεων καθ' εἱρμὸν ἐπιπλεκομένων, καὶ τὸ δι' υἱοῦ τὸ πανσθενὲς ἐκπορεύεσθαι πνεῦμα, ὡς εἰ στερκτὸν ἔχοιεν οὗτοι προβαλλομένων, τὸν λόγον εὐθὺς ἐπισχόντες cod. f. 63. b. ὁμολογεῖν ὑπισχνοῦντο, τὸ προφανὲς ἅτε τῶν πατρικῶν ῥήσεων μὴ δυνάμενοι παρακρούσασθαι.

ϟζ'. Αὖθις δ' ἦσαν ἐνστατικῶς ἀπαιτοῦντες τὴν ὕπαρξιν ἐπὶ λέξεως εἰ εὕρηται δι' υἱοῦ· καὶ μέχρι τούτου στῆναι μὴ συγχωρούμενοι τὸ συνειδὸς οἷα τῷ καθαρῷ τῆς θεολογίας, ὡσεί τινι βέλει κεντούμενοι, καὶ σημασίας οἰκείας ἐπὶ ταύτῃ παραδοῦναι κατεναγκάζονται προφέροντες οὑτωσί. “Ἡ ὕπαρξις τοῦ „ παναγίου πνεύματος ὁμολογουμένη ἐστὶν ἐκ πατρός· διὰ τοῦτο ἡνίκα ἂν αὐτὸ „ ἐκ πατρὸς ἀκούοιμεν ἐκπορεύεσθαι, τὴν φυσικὴν αὐτοῦ νοοῦμεν ἐκεῖθεν ἔχειν „ καὶ ἀΐδιον ὕπαρξιν· καὶ τοῦτο δηλοῦν ἀναντιῤῥήτως τηνικαῦτα τὴν ἐκπορεύεσθαι λέξιν οἴδαμεν καὶ πιστεύομεν· ἡνίκα δ' ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι διδασκόμεθα, τοῦτο μὲν καὶ αὖ ἐκ πατρὸς, δι' υἱοῦ δὲ οὐ τὴν ὕπαρξιν, ἀλλὰ τὴν ἀΐδιον φρονοῦμεν σημαίνειν ἔκφανσιν, καὶ τὴν ἔκλαμψιν· δεῖ „ γὰρ εἰς ὀρθὴν ἔννοιαν ἐκλαβέσθαι τὴν ῥῆσιν καὶ τὸ τῆς ὀρθῆς ἐννοίας οὐκ

ci) scripta legerit, dogmaticam rem tot deiloquis doctrinis, quot hanc manifeste comprobatam comperiet; propterea totis adversarii viribus ad demonstrandum incumbunt, hoc non secundum patrum sententiam dici, sed ipsum potius dicere quod ii non dixerunt; et quae dogmata illi non tradunt, ab hoc componi. « Namque aiebant: » nemo illorum Spiritum habere existentiam per Filium tradidit: quod autem prae» ter illorum traditionem dicitur, blasphemum ab se iudicari ac reiecticium. » Sed enim obiectionis huius refutationibus ex ordine cumulatis, et per Filium procedere omnipotentem Spiritum, ut admitterent, nobis demonstrantibus, verba illi statim omittentes, confiteri id promittebant, quandoquidem scriptorum a patribus textuum evidentiam declinare non poterant.

97. Rursus pertinaciter postulabant, num dictio EXISTENTIA PER FILIUM reapse ad litteram reperiatur. Atque in hoc persistere a propria conscientia non permissi, propter theologiae evidentiam, teloque veluti confixi, sensus suos circa id exponere coacti, sic aiebant. « Spiritus sancti existentia sine dubio ex Patre est. Pro» pterea cum eum ex Patre audimus procedere, naturalem intelligimus ipsum illinc » sempiternamque habere existentiam: atque id citra controversiam significari a vo» cabulo PROCEDERE, scimus et credimus. Cum autem ex Patre per Filium procedere » docemur, tunc a dictione EX PATRE PER FILIUM, non existentiam, sed sempiternam » Spiritus manifestationem et splendorem denotari intelligimus. Oportet enim recto » sensu vocabulum accipere; et quidem rectus significatus nullus alius est. Qui autem

„ ἄλλως ἔχον ἐστίν· οἱ δὲ τὴν ὕπαρξιν λέγοντες δι' υἱοῦ, δότωσαν ἐπὶ λέ-
„ ξεως, καὶ πάνθ' ὅσα δηηγορευκότες εἰσὶν ἐφ' οἷς ἐγεγράφεισαν, τῆς εὐθύ-
„ τητος οὐκ ἐξίστανται· τοῦτο γὰρ βάθρον ἀληθῶς καὶ κρηπὶς, καὶ εἰ τοῖς
„ πατράσιν εἰρημένον ἐστὶ, τὰ ἐπ' αὐτῷ δὴ ᾠκονομημένα, τὸ στεῤῥὸν αὐχοῦσι
* cod. σύν. „ καὶ πάγιον· εἰ δ' οὔ*, θεμελίων ἀπ' αὐτῶν ἀνατέτραπται.„ Εἰς ταῦτα λή-
γει τὰ τῶν ἀντιθέσεων αὐτοῖς ἰσχυρὰ, καὶ κυρωθῆναι πᾶσιν ἐγκελευόμενα.

ϟη'. Σκοπητέον λοιπὸν ἃ καὶ ἡμεῖς τούτοις ἀντιβαίνοντες ἀντείπομέν τε καὶ ἀντιλέγομεν, δυνάμεως ὡς ἕκαστος εὐπορεῖ. Καλῶς ἔχειν ἡμῖν συνομολογεῖται τὸ τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος ὕπαρξιν ἐκ πατρὸς εἶναι φρονεῖν, καὶ κηρύττειν, καὶ μηδὲν ἄλλο ἢ τοῦτ' αὐτὸ τὴν ἐκπορεύεται λέξιν ἐπ' αὐ-
cod. f. 64. a. τοῦ παριστάνειν, ἡνίκα ἂν μόνῳ τε προσαρμόττοιτο αὕτη· καὶ ἡνίκα ἂν αὖθις τὸ δι' υἱοῦ ἔχῃ συνεκφωνούμενον· καὶ οὐκ ἔστιν ὃς μὴ τοῦθ' οὕτω πρεσβεύων, τῇ ὀρθῇ μοίρᾳ τῶν πιστευόντων ἐγκριθείη ποτέ· τὸ δ' ἐπὶ τοῦ υἱοῦ ἡνίκα ἂν δι' αὐτοῦ τὸ παναλκὲς καταγγέλλοιτο πνεῦμα, τὴν αὐτὴν λέξιν κειμένην ἕτερόν τι φάσκειν σημαίνειν, παρὰ τὴν αὐτοῦ φυσικὴν καὶ ἀΐδιον ὕπαρξιν, οὔμενουν ἂν ἡμεῖς φαίημεν πώποτε· καὶ τί καινὸν τοῦτο, φασί; καὶ μέντοιγε σαφῶς ἡμῖν ἐνωπίοις εἰρήκασιν· τί καινὸν ὁμωνυμοῦσθαι τὴν ἐκπόρευσιν ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἐκδιδάσκεις; ἤδη γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὡς εἰς ὁμαιχμίαν παρατάξεως μίαν τοὺς λόγους καὶ αὖ ἀπευθύνομεν· καὶ οὐ λογίζῃ καινὸν, διαφόρους αὐτῇ σημασίας οἴκοθεν ἐπιπλάττειν, καὶ οὐ ξένον ἡγῇ; τοῖς θεοειδέσι διδασκάλοις ἀπεναντίας φθεγγόμενος φαίνῃ· καὶ οὐ φωνῶν νομίζεις νεοφανῆ; τίς αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἐκπορεύσει διαστολὰς ἐδογμάτισε; τίς ἄλλως ἐν τῇ ἐκ πα-

» existentiam dicunt per Filium, demonstrent id ad litteram dictum: quod si fecerint, quicquid hactenus dixerunt aut scripserunt, a veritate non aberrabit. Hoc » enim est revera fundamentum ac basis. Quod si ita forte locuti sint patres, quae » exinde deducta ratiocinando fuerunt, stabilitate fruentur ac firmitate: secus, fun- » damentis ipsis laborant.» Hactenus validiora ab ipsis obiecta, quae ab omnibus sanciri volebant.

98. Superest nunc videndum, quae nos quoque pro suis quisque viribus contra dicamus ac respondeamus. Bene esse nos confitemur sancti Spiritus existentiam ex Patre censere ac praedicare, nihilque aliud a vocabulo PROCEDERE significari, quum hoc uni sensui congruat. Cumque item dictioni PER FILIUM iunctum pronuncietur, nemo ita agens, recte credentium parti non accensebitur. Iam vero ad Filium quod attinet, cum per eum omnipotens Spiritus PROCEDERE praedicatur, idem vocabulum alium gerere significatum, praeter naturalem Spiritus sempiternamque existentiam, nos quidem numquam dicemus. Quid vero novi hoc est, aiunt illi? Et quidem id coram nobis dixerunt. Et tu, inquam ego, cur noviter doces, in Spiritu PROCESSIONEM homonymum esse vocabulum? Iam enim contra illos tamquam foederata acie verba dirigimus. Non putas novum te facere cum diversos eidem vocabulo significatus marte proprio adfingis? Nonne, inquam, peregrinum id est? Certe divis magistris te contraria loqui apparet. Neque tu consideras vocum novitatem? Quis patrum in processione distinctiones dogmatizavit? Quis aliter in dictione EX PATRE vocabulum PRO-

τρὸς ἐκφωνήσει ταύτην νοεῖσθαι, κἂν τῇ δι' υἱοῦ ἑτέρως ἐθεολόγησε; καὶ τὸ δὴ παράδοξον, ἐφ' οὕτω μιᾷ ῥήσεως βραχυτάτῃ ὑφῇ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ, ἔνθα καὶ εἰ τῶν ὁμωνυμουμένων τὰ τῆς λέξεως ἦν· ὑποτεθήτω καὶ γάρ· οὐκ ἂν δυσὶν ὀνόμασι τούτοις ἐπιπλακέντα καθ' ἑτερότητας ἐννοιῶν, ἐλάθη τὸ τοιοῦτον τοῖς θείοις ἑρμηνεῦσιν ἀδιασάφητον· αἰνίγμασι γὰρ ἂν ἦν ἐοικός· Τὸ ὑψηλὸν αὐτῶν αἱ χρήσεις αὐχοῦσι καὶ δυσθεώρητον πράγμασιν ἀληθῶς, ἔστιν οὗ καὶ νοήμασι, καὶ ἀμφοτέροις παρὰ τὰ ἐν οἷς, ἢ ὑπὲρ ὧν ὁ λόγος ἐστί· τροπαῖς δὲ καὶ ὁμωνυμίαις τηλίκων λέξεων οὐδαμῶς· οὐχ ἁπλῶς οὗτοι καὶ ἀδιαστόλως διάφορον τρόπον, καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν τρόπον ἄλλον ὑπάρξεως τὴν ἐκπόρευσιν ἡρμηνεύκασιν· οὐκ αὐτὸς σφίσιν ἀντινομοθετῶν, ἔστιν οὗ μὴ τὴν ὕπαρξιν παριστάνειν, ἡνίκα ἂν δι' υἱοῦ δογματίζοιτο; καὶ τοῖς διὰ γλώττης λόγοις ἐμόρφωσας, καὶ γραφαῖς ἐπεκύρωσας, καὶ τοῦτο παραδιδοὺς εἰς ὀρθὴν ἔννοιαν ἄγειν τὴν ῥῆσιν ἐπέκρινας; οὐ σόν ἐστι τὸ ἀπαιτεῖν, τίς τῶν ἁγίων ἔφη; τίς τῶν πατέρων δισηγορεύκει; καὶ ὁ μὴ πᾶν αὐτῷ λελεγμένον κατὰ τὰς σφῶν παραδόσεις δεικνύων, βλάσφημος καὶ ἀπόβλητος· κρίναι οὖν ἐνταῦθα κατὰ τὴν ἐκ τοῦ συνειδότος σοι τρανουμένην διάγνωσιν, μὴ ἐξ ὧν ἄδειά σοι λέγειν, εἴ τι καὶ βούλοιο, πολλοῖς εἰς τοῦτο τρόποις θαῤῥῶν. cod. f. 64. b.

ϞΘ'. Τίς 1) ὁ τὴν ἀπόφασιν, ἣν ἀπεφήνω καθ' ἑαυτοῦ ἐπισπώμενος, ὁ τὴν ἐκπόρευσιν εἰς ὕπαρξιν κατὰ τοὺς εἰπόντας, πατέρες δὲ οὗτοι, μόνως ὁμολογῶν καὶ κηρύττων; ἢ ὁ ἔστιν οὗ μὴ εἰς ὕπαρξιν ἐννοεῖσθαι τούτοις

cessio intellexit, et in dictione PER FILIUM aliter theologice loquens docuit? quodque paradoxi instar est in uno brevissimo dictionis textu EX PATRE PER FILIUM, etiamsi vocabulum PROCESSIO de homonymorum numero esse praesumatur. Non enim si duobus his nominibus adiuncta vox esset cum significatus diversitate, id inexplicatum sivissent divi interpretes: quippe aenigmatibus id simile foret. Mysterium esse sublime, patrum verba ostendunt, et aegre comprehensibile re et intellectu, immo et utroque, et supra omnem qui fieri potest sermonem: sed ob tropos atque homonymias talium vocabulorum nusquam. Nequaquam patres simpliciter et indistincte diversum modum, et alibi rursus alium modum existentiae esse processionem interpretati sunt. Nonne tu ipsis contraria doces, qui existentiam significari negas, cum ea PER FILIUM esse adfiirmatur? Dum rem verbis linguae creas, dum scriptis confirmas, atque ad rectum sensum dictionem te trahere iudicas? Nonne tuum est inquirere quis sanctorum id dixerit? quis enarraverit? Sane dum quod indictum plane illis est, id tu analogum illorum traditionibus ostendere niteris, blasphemus es ac reiiciendus. Iudica igitur secundum conscientiae tuae perspicuam diagnosim; non autem ex tua libertate quicquid volueris dicendi, multifariis tropis te iactes.

99. Quis (inquit ille) quod protulisti effatum sibi vindicavit? Quis processionem nihil aliud esse quam existentiam, secundum certe patres, confitetur et praedicat? Nonne alicubi nequaquam intelligendam esse existentiam e contrario perspi-

1) Verba haec tribuenda videntur adversario respondenti; fitque saepe ambiguus hic dialogus, dum eius personae tamquam foederata acie (ut p. praecedente dicitur) loquentes vix distinguuntur; praeter ceteras scriptoris non optimi obscuritates, quae interpreti, paene ad impatientiam, crucem figunt.

ἀπεναντίας διδάσκων ἀναφανδόν; οἶδα ὡς οὐχ ἕλοιο ἂν τοῖς οἰκείοις σαυτὸν φανερῶσαι πτεροῖς ἁλισκόμενον· ἀλλά σε καὶ μὴ βουλόμενον ἁλῶναι ἡ ἀλήθεια φανεροῖ· ἡμεῖς 2) δέ σου καὶ τὰς ἀϊδίους ἐκφάνσεις καὶ τὰς ἐκλάμψεις δεχόμεθα, οὐχ ὡς ἐπινενοημέναι σοι καθεστήκασιν εἰς ταύτας ὁτὲ τὴν ἐκπόρευσιν μεθιστῶντι, καὶ τηνικαῦτα θεσμοθετοῦντι, σημασίας ἄλλης εἶναι παρὰ τὴν ὕπαρξιν, ἀλλ' ὡς οἱ θεοφόροι παραδεδώκασι· ἐκπόρευσιν οὗτοι διαῤῥήδην ἔφησαν ἐκ πατρός· καὶ ἡμεῖς σεβόμεθα ἐκπόρευσιν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ· καὶ οὐ διαφερόμεθα· εἰς ἑνιαῖον τὶ καὶ ἁπλοῦν τὸ εἰλικρινὲς αὐτῆς ἐξηγήσαντο, καὶ τοῦτο στέργομεν καὶ οὐχ ἕτερον· ἔκφανσιν αὖ οὗτοι τεθεολογήκασιν ἐκ πατρὸς, ἔκπεμψιν προσέτι, πρόχυσιν, ἔκλαμψιν, καὶ ἀνάβλυσιν, καὶ οὐκ ἀντιτείνομεν, οὔτε μὴν ἐντεῦθεν ἑτέρας δεκτικὴν ἐννοίας εἶναι τὴν ἐκπόρευσιν ἐπιπλάττομεν· ἀλλ' ὅτι περ αὕτη ἐκ τοῦ πατρὸς, ὡς τοῖς θεοφόροις διήρθρωται, κἀκεῖνα καταλλήλως διομολογεῖσθαι πρεσβεύομεν· τὰ αὐτὰ σφίσι διηγορεύεται δι' υἱοῦ, καὶ δεόντως ἐνστερνιζόμενοι, οὔμενουν εἰς ἀλλοιώσεις ἐντεῦθεν ἢ προσλήψεις τοῦ ἁπλοῦ καὶ ἀμεταπτώτου σημαινομένου τῆς ῥηθείσης ῥήσεως ἀπαγόμεθα· ἀλλὰ ταύτην τε κἀκεῖνα ὡς ἐῤῥέθη καὶ διευλυτώθη τοῖς τῶν θείων ἐκφάντορσι καταγγέλλομεν· τῷ Χρυσοῤῥήμονι θεοπρεπῶς εἰς τὸ εἰδέναι τὰ τοῦ θεοῦ βάθη, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι τὸν παράκλητον διηυκρινηκότι πειθόμεθα, καὶ οὐκ ἀντιβαίνομεν· καὶ ποῦ ἂν εὑρεῖν ἐν τούτοις ἔχῃ τις ὁπωσοῦν, ὡς τάδε δηλοῦν ἡ λέξις βούλεται, καὶ οὐχὶ τὴν ὕπαρξιν, ὡς αὐτὸς ὑπάρχεις διοριζόμενος; ἢ ὅλως τί τοιοῦτον ἐννοήσασθαι ἀπαυθαδειάσαιτο; μενοῦν γε καὶ μάλιστα τῆς τοῦ μεγάλου δια-

cod. f. 65. a.

cue doces? Equidem scio nolle te propriis videri alis captum; verum enimvero te nolentem quoque capi, veritas convincet. Atqui nos, inquam, tuas quoque sempiternas manifestationes et splendores admittimus, non tamen quomodo a te intelliguntur, dum in has processionem commutas, et sic statuis alium esse significatum quam existentiae; sed nos prout theophori patres tradiderunt tenemus. Processionem isti dixerunt ex Patre; et nos veneramur processionem ex Patre per Filium: neque idcirco discrepamus. Ipsi in unum quid et simplex, rei veritatem redegerunt; et hoc quoque nos complectimur, nequaquam aliud. Manifestationem hi theologice dixerunt ex Patre, emissionem insuper, profusionem, splendorem, effluvium; nos autem haud adversamur, neque idcirco alterius rationis patientem esse processionem confingimus; quod ea ex Patre fiat, ut theophori explanarunt, confiteri nos consone adfirmamus. Item patres dicunt per Filium; idque ut par est amplectimur; non idcirco tamen in praesumptiosas diversitates simplicem et immutabilem dicti vocabuli significationem abducimus, sed tum hoc tum alia prout dixerunt et explanaverunt divinarum rerum interpretes, nos quoque praedicamus. Chrysostomo qui Dei profunda scire, processionem esse Paracliti ex Patre mirifice exponit, credimus et non contradicimus. Et quomodo invenire aliquis in hoc textu poterit, quod ea quae dicis, significare vocabulum velit, et non potius existentiam, ut tu distermi–

2) Rursus auctor noster loqui videtur. Et mox adversarius vicissim. Quis hunc graecum Scotigenam moleste non ferat?

νοίας ἐξηρτημένος, παρὰ τοῦτο τὸ ὑπερτελὲς εἰδέναι πνεῦμα τὰ τοῦ θεοῦ βάθη ἐρεῖ, παρόσον τῆς αὐτοῦ πατρικῆς ἐστὶν οὐσίας ἐκπόρευμα ἐνυπόστατον, καὶ παρ' αὐτῆς λαμβάνει, καὶ τὴν φυσικὴν αὐχεῖ καὶ οὐσιώδη ὀντότητα· καὶ τούτου δὴ ὡμολογημένου, καὶ τὸ εἰδέναι καὶ ἐκφαίνεσθαι καὶ ἐκλάμπειν τὸ προσφυὲς πλουτοῦσι καὶ εὐπαράδεκτον· ἄλλως τε καὶ εἴ σοι μὴ ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ὑπερφυοῦς καὶ ἀκαταλήπτου ὑπάρξεως ἡ μεταπορθμευομένη σοι κατὰ λέξιν ἀΐδιος ἔκφανσις ὑπετίθετο, καὶ οὕτως ἄν σοι καλῶς τὸ τῆς ἐκπορεύσεως ἐτηρεῖτο ἰδιοσήμαντον, εἴπερ μὴ ὡς ἐν παρέργῳ κἀκεῖνο διέρχῃ, καὶ μὴ τῶν τυχόντων ὁ εἰρηκώς σοι λογίζεται· τὸ δὲ τῆς ἐκφάνσεως, ἵν' οὕτως εἴπω ἢ τῆς πρὸς ἄλληλα σχέσεως διάφορον, διαφόρους καὶ τὰς κλήσεις πεποίηκεν· οὐ γὰρ ἂν τερατολογήσῃς κἀνταῦθα εἰς παράστασιν τῆς οὐσιώδους cod. f. m. b.
ὑπάρξεως εἰλῆφθαι τῷ θεολογηκότι τὴν ἔκφανσιν.

ρ'. Εἴ σοι γοῦν μηδὲν νομίζοιτο ἀπεικὸς τὴν τῆς ἐκπορεύσεως ὁτὲ μεθιστάνειν εἰς ἕτερον διασάφησιν, μετάλλαττε καὶ τὴν τῆς γεννήσεως, ἐπειδὴ δύο ῥήσεις αὗται δυοῖν ἐπὶ τοῖνδε προσώποιν, υἱοῦ δηλονότι καὶ πνεύματος, τοῖς θεολογικωτάτοις διδασκάλοις ἀπεκληρώθησαν εἰς φανέρωσιν, καθόσον ἐστὶ χωρητὸν τῆς ἀμφοῖν ἐκ πατρὸς διαφερούσης ὑπάρξεως, καὶ ὡς ἰδιάζοντα ταύτης τρόπον ἡ γέννησις ὡρισμένως παρίστησιν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ οὐκ εἰς ἄλλό τι παρὰ τοῦτο μεταληφθείη ποτέ· τὸν αὐτὸν δὴ λόγον κἀπὶ τοῦ πνεύματος ἡ ἐκπόρευσις ἰδιοτροπίαν οὐσιώδους ὑπάρξεως ἐκδιδάσκουσα, οὐκ ἔστι ὅπῃ ἂν μεταβαίη πρὸς ἕτερον σημαινόμενον· ἀλλαχοῦ γὰρ οὐκ ἐνταῦθα τὸ αὐτῆς ἐστὶ κατιδεῖν πολυσήμαντον· σὺ δ' ὡς ταύτῃ διαστολὰς ἐνθαδὶ

nas? vel quis quidvis eiusmodi cogitare audebit? Itaque magni praecipue huius viri qui mentem secutus fuerit, ideo perfectissimum Spiritum profunda Dei scire dicet, quia paternae eius substantiae processio enhypostatica est, et ab ea accipit, naturalemque habet ac substantialem essentiam. Quod ubi in confesso fuerit, et manifestari et effulgere congrua sunt, et facile admittuntur. Alioqui si a te haud ob supernaturalis et incomprehensibilis existentiae exclusionem, traiecticia ad litteram sempiterna manifestatio ponatur, sic etiam bene tibi conservabitur processionis proprius sensus: si certe haud quasi perfunctorie illud quoque consideras, et si eius dicti auctorem (Chrysostomum) inter gregales minime numeras. Manifestationis autem, ut ita dicam, aut mutuae relationis differentia, appellationes quoque diversas fecit. Non enim absurde heic dices, ob adserendam substantialem existentiam, positam esse a theologo viro manifestationem.

100. Age vero si tibi non videris absurde facere, dum vocabulum PROCESSIO ad aliud significandum transfers; fac similiter immutes vocabuli quoque GENERATIO sensum, quoniam duo haec verba (generatio et processio) in duabus personis, Filio videlicet et Spiritu, a summis theologis adhibita sunt ob ostendendam, quoad fieri potest, amborum ex Patre diversam existentiam: atque ut huius proprium modum generatio ostendit in Filio, neque alio umquam sensu adsumetur; eadem ratione etiam in Spiritu PROCESSIO, quia proprium modum substantialis existentiae item denotat, non licet eam ad alium sensum detorquere: alibi enim, non hoc loco, vocabulum hoc cognosci-

παρεισείρων ἑρμηνειῶν, κἀπὶ τῇ γεννήσει παρομοίως παρέγγραφε· καὶ εἰ βούλει, εὐπορία σοι κἂν ταύτῃ ἐκφάνσεων καὶ ἐκλάμψεων, ὡς ἐκφωνουμένων εὖ κἀπὶ τοῦ υἱοῦ, πρὸς αὐτὰς ὡσαύτως μετατίθει τὰ τῆς γεννήσεως ἐφ' ἑτέρᾳ σαφηνείᾳ παρὰ τὴν ὕπαρξιν, ἵν' ἡμῖν ἔτι μᾶλλον τὰ τῆς διανοίας ῥιζοτομήσῃς προθέλυμνα, ὡς ὡδὶ τὰς τῶν φωνῶν τοιαύτας ἀσπαζομένοις, μὴ τοῦ τῆς γεννήσεως ἰδιοσημάντου τὸ σύνολον ἐπ' ἀνατροπῇ, οὕτω κἀπὶ τοῦ πνεύματος· οὔμενουν ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ἰδιοτρόπου φωταυγείας τῆς ἐκπορεύσεως· καὶ μὴ τοῦτο σκοπῶν ἔσο τὰ κατ' αὐτὴν, ὅτι σοι πρὸς εἰρημένας φωνὰς μετενήνεκται, ἀλλ' ὅτι τὰ τῶν πατρικῶν ἐπ' αὐτῇ διδαγμάτων προδήλως ἀνασκευάσται ἐπὶ λέξεων, σφίσι τὸ καταφασκόμενον ἀποφάσκοντι· καὶ ὡς εἰς
cod. f. 66. a. ἀῤῥαγὲς ἤδη σοι συμπέρασμα τοῦτο, τὸ περισπούδαστον ἐκεῖνο ἀποκαθίσταται, τὸ εἰς ὀρθὴν τὰς τῶν διδασκάλων χρήσεις ἔννοιαν ἐκλαμβάνεσθαι.

ρα΄. Ἀλλὰ σὺ μὲν ὑπὸ τῆς ἧς ἔχεις ἀδείας ταῦτα μὴ συνορῶν, ἢ καὶ παρατρέχων ἑκὼν, ὥς τινα τῶν ἀφορήτων ἐγκλημάτων ἐπάγεις τὸ, ἐκπόρευσιν οἱ θεηγόροι διετράνωσαν δι' υἱοῦ· καὶ τοῦτο λέγειν ὀφείλομεν, καὶ οὐχ ὕπαρξιν· οὐ γὰρ εὕρηταί τις οὕτω κατὰ ῥῆμα θεολογῶν· καὶ ὡς εἰ λελεγμένον ἐστὶ, τὸν φήσαντα δεδειχέναι χρεών· ἡμεῖς δέ σοι καὶ αὖ μηδαμῶς ἀποδοῦναι λόγους οἷς αἰτιᾷ κατανεύοντι, μόνοις δ' ἡμῖν τὸ τοιοῦτον δεσποτικῶς ἐπιτάττοντι, ἀνταποκρινόμεθα, ὡς κἀπὶ τῇ τῆς ἐκπορεύσεως ἐκφωνήσει, κἀπὶ τῇ τῆς ὑπάρξεως δι' υἱοῦ τοῖς θεοβραβεύτοις ἐσμὲν διδασκάλοις ὑπείκοντες· καὶ τὴν μὲν ῥῆσιν οἴδαμεν ἐκ τῶν ἱερῶν σφίσιν εὐαγγελίων ἀπολεχθεῖσαν, τὴν δὲ πρὸς τῶν αὐτῶν παραδεδομένην ταυτησὶ κατάλληλον διευλύτωσιν ἅπαξ ἀνα-

tur polysemum. Tu vero si heic distinctiones invehis interpretationum, idem in voce quoque GENERATIO scribe. Quod si tibi placet etiam in PROCESSIONE copia manifestationum et splendorum, prout sunt voce prolatae etiam de Filio, transfer similiter vocem GENERATIO ad alium praeter existentiam sensum, ut eo magis hanc significationem radicitus nobis amputes, qui hoc loco vocabula haec retinemus, ne generationis proprius sensus omnino subvertatur: atque ita etiam ubi de Spiritu agitur; non autem ob proprium explendescendi modum perimendum. Neque sic processionem consideres prout ea a te ad alia vocabula translata fuit; sed potius repules, patrum doctrinas labefactari, dum quod illi his verbis adfirmant, negas. Dum ergo haec tibi insolubilis conclusio conficitur, illud quoque desiderabile admodum obvenit, ut magistrorum dicta recto sensu intelligas.

101. Interim tu, pro ea qua uteris libertate ac fiducia, haec minime considerans, aut etiam sponte praeteriens, tamquam gravissimam criminationem infers hanc: processionem, inquis, deiloqui patres dixerunt per Filium; et hoc dicere debemus, non existentiam: nam nemo invenitur ita ad verbum theologice locutus: et si forte dictum fuerit, ab eo qui id adfirmet demonstrari oportet. Nos vero tibi, etiamsi criminationum tuarum rationem reddere non promittenti, et nobis tantum praepotenter hoc imperanti, respondemus: nos, inquam, et in processionis et in existentiae per Filium praedicatione, religiosissimis magistris obtemperamus. Et vocabulum quidem ex sacris evangeliis ab eis depromptum scimus, eiusdem autem ab ipsis traditam idoneam

πτυχθεῖσαν οἱασοῦν χωρὶς διαστίξεως. Καὶ τίς ἡ λεπτότης αὕτη τῶν νοημάτων, ἢ μᾶλλον ἡ σαφὴς εὑρεσιλογία, τὸ τὴν ῥῆσιν, ὡς ἐῤῥέθη, ἀνεξηγήτως ῥηθῆναι φάσκειν διακελεύεσθαι; καί τοι γε αὐτὸς σὺ ὁ ταῦτα θεσμοθετῶν, οὐκ ἀρκοῦν ἐλογίσω τὸ καθ' ἡμῶν ἐνταῦθα στῆναι σοι ἐπιχείρημα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐξηγήσεις οἰκείας ἐχώρησας, καὶ καταδήλους ταύτας πεποίηκας· καὶ πῶς ἡμᾶς ὡς τοῦτο δεδρακότας, καὶ ταῦτ' οἰκεῖον μηδὲν εἰρηκότας, ἀποβλήτους ἡγῇ; οὐ τοῖς οἷς αὐτὸς ἀποφαίνῃ περιπίπτεις καταιτιάμασιν; εἶτα τῆς λέξεως σημασίαν ἐξ ἀνάγκης αὐχούσης, οὐ γάρ ἐστιν οὐδεμία καὶ τῶν πάντη σχεδὸν νομιζομένων καταφανῶν μή τοι γε τῶν ὡς αὕτη βάθος ἐχουσῶν διανοίας, καὶ τὴν οἰκείαν πλουτεῖν διασάφησιν· καὶ σοῦ πρὸς ἰδίας ἐπὶ ταύτῃ θεωρίας παρορμηθέντος, τίνι τῶν ἐπ' αὐτῇ προαχθεισῶν ἐξηγήσεων προτρέπῃ προστεθῆναι ἡμᾶς, ἣν αὐτὸς οἴκοθεν παραδίδως; οὐ γὰρ ἔχεις ἀρνήσασθαι· ἢ καθάπαξ ἣν οἱ πατέρες φθάσαντες διετράνωσαν· οὐ ἆρ' ἐναργῶς τὴν αὐτῶν ὑπεκκλίνων, τὴν σαυτοῦ παρεισάγεις καὶ συνθέσθαι ταύτῃ τυραννικώτερον συνωθεῖς; ὁ τῇ ῥήσει τὸ ἀνεπεξήγητον ἐντελλόμενος, καὶ προφάσει τοῦ μὴ οὕτω τηρηθῆναι τὰ τοσαῦτα κομπάζων δραματουργῆσαι δεινά· ὅταν δὲ ταῦτα ποιῶν καὶ λέγων, καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ περιπίπτων, πρὸς τῷ παρορᾷν τὰ τῶν θεηγόρων, τά τε τῆς οἰκείας σπεύδειν συνιστᾷν διανοίας, καὶ ἐναντία σφίσιν εὑρίσκοιο ἐκτιθέμενος, ἐφ' ὧν ὕπαρξιν ἀδιαστόλως διευλυτοῦσι, σὺ μὴ ὕπαρξιν ἐστιν οὐ ἀντιδιαστέλλων, ποίους ἀνελίττων ἧς τῷ συνειδότι σοι διαλογισμούς· ἂν μὴ παρὰ φαῦλον τοῦτο τιθῇς, εἰπὲ καὶ αὐτὸς, οὐ γὰρ βασανίζων τὰ σὰ, παραδραμοῦμαι δὴ τὰ ἐμὰ, ὡς ἡμετέρου νοός ἐστι, καὶ οὐ τῶν πατέρων τὴν

cod. f. 88. b.

explanationem simpliciter fuisse expositam absque distinctione. Quae est autem (ait adversarius) haec cogitationum subtilitas, vel potius merum commentum, ut nempe vocabulum prout prolatum est, sine interpretatione pronunciari imperetur? Atqui tu ipse qui hanc legem fers, haud eum modum reputasti praescribere tibi in eo quod contra nos statuisti argumento, sed ad proprias explicationes excurristi, et has in lumine collocasti. Cur ergo nos idem facientes, et quidem nihil proprio marte dicentes, reiiciendos iudicas? Nonne in tuas ipse criminationes incurris? Praesertim quia vocabulum necessariam significationem habet: non enim ullum propemodum est omnium quae existimantur, perspicuorum vocabulorum, nedum profundo sensu pollentium, quod a semet ipso habeat explicationem. Et quia tu ad proprias theorias incumbis, cuinam a te adductarum explicationum nos adhortaris adhaerere, ex iis quae de penu proprio depromis? Non enim potes inficiari illam quam patres pridem proposuerunt. Nonne manifeste illorum explicationem declinans, tuam obtrudis, eique nos subscribere tyrannice admodum impellis? qui vocabulum absque interpretatione esse iubeas: et obtentu, quod haec non accurate observentur, iactabundus tragoedias agis. Cum vero haec facis aisque, tibimet contradicis, dum neglecta deiloquorum sententia, tuam stabilire conaris, et contraria illis proponere coargueris, quatenus illi existentiam absolute praedicant, tu vero distinguis. Quaenam, inquam, conscientiae tuae ratiocinia nobis exhibes? Nisi id nugaciter facis, dic tu ipse: non enim ut tua expendam, mea praetermittam; quasi nostra cogitatio sit, non vero patrum,

ἐκπόρευσιν εἰς ὕπαρξιν ἐκλαμβάνεσθαι· ὡς τὰ σφῶν ἐπὶ τοῦτο παρατρέχομεν ἀριδήλως, τὰ ἡμῶν ἀντεισάγοντες, ὡς ἀντικαθεστῶτες καθορώμενα ἑαυτοῖς, ἅπερ ἐξαγγέλλειν ὡς ἐῤῥέθη παρακελευομένοις τούτων οἴκοθεν ἐξηγήσεις εἰσφέρουσιν, ὡς ἐναντιοφωνῆσαι ταῖς τῶν διδασκάλων ἑρμηνείαις ἐπὶ λέξεων συνηλάθημεν· εἴ τι τοιοῦτον ἔστι σοι, ἀναβόησον· ἀλλ' οὐκ ἂν δύναιο ἐξειπεῖν· καὶ ἵνα τί τούτοις σεαυτὸν ἐμπεδώσας τῇ καθ' ἡμῶν ἀκαθέκτῳ μανίᾳ ἐναβρύνῃ ὡς μεγάλα κατωρθωκώς; ἔστιν ἕτερον λόγων καὶ πρακτέων βασανιστήριον, μὴ προλήψεσι καὶ δυναστείαις παρακρουόμενον, εἰ καὶ τὸ παρὸν ἐπέχεις, ἢ καὶ παριάγεις αὐτός.

ρβ΄. Νῦν δ' ἀλλὰ τοῖς ἀπηριθμημένοις σοι πρόσθες καὶ τὰ λοιπά· εἴ
cod. l. 67. a. τις ἡμῶν καὶ ἑτέρων ἐφευρετὴς ἐξηγήσεων πρὸς τοῖς δηλωθεῖσιν ἐπὶ τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος χρήσει τῶν θεόθεν κοινῶν δοθέντων καθηγεμόνων γεγένηται, ὡς αὐτὸς σὺ καὶ τῆς σῆς εἴ τις συμμορίας ἀπόλεκτος· προανάταξον τὸ, παρὰ τὸ ὁμοούσιον εἰρῆσθαι τὸ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι· ὡς εἴ τις ἀρίστως θεολογῶν, παρὰ τὸ ὁμοούσιον τὸ γεννᾶσθαι τὸν υἱὸν ἐκ πατρὸς φαίη· καὶ οὐ παρὰ τοῦτο μᾶλλον ἐκεῖνο ἐρεῖ, παρὰ τὸ γεννᾶσθαι δηλονότι τὸ ὁμοούσιον, περὶ οὗ πλατύτερον διειλήφαμεν· τούτοις μὴ ἀρεσθεὶς, τὸν ἔλεγχον ὅσα πάλαι λαβὼν, ἐφ' ἕτερον τράπηθι· δίδαξον τὸ δι' υἱοῦ, ἀντὶ τοῦ μετὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, εἰς τὴν ΜΕΤΑ τὴν ΔΙΑ μεταμείβων κατὰ παράδοσιν νέων πατέρων, οὓς σχεδιάσας ἔχεις τοῖς ἄρτι καιροῖς, ἵνα μὴ εἰς κενὸν ὀφθείην τὰ τοῦ θαυμαστοῦ τοῦδε θεωρήματος διαγράφων, τὸ σαφὲς αὐχοῦντα καὶ ἐμφανὲς, ἐπὶ διαβατικωτέραν ἔννοιαν ἄλλην ταυτὶ ἐάσας ἀνάχθητι, τὴν τὸ ΗΚΕΙΝ, καὶ ΔΙΗΚΕΙΝ διαλευκαίνουσαν· τῶν ἀγράφως ἔτι σοι τρα-

processionem tamquam existentiam admittere. Quare illorum argumenta in hoc praetermittimus, nostra recitamus; tamquam opponentes opinionem nostram iis qui suas proprias explicationes proferunt, ut nos ad contraria dicenda patrum explicationibus pertrahamur. Si quid tibi superest, clama; sed non poteris eloqui. Cur vero tu in tua adversus nos vesania defixus, gloriaris quasi magnum aliquid effeceris? Est alius verborum et operum explorandorum modus, a praeiudiciis et praepotentia invictus, etiamsi rem praesentem habes, vel etiam ipse circumagis.

102. Nunc age iam tibi enumeratis adde et reliqua; si quis certe inter nos est aliarum inventor explanationum, praeter hactenus elucidata, circa hanc de qua loquimur dictionem a Deo datorum communium praesulum, sicut tu ipse, et tuae si quis est factionis praecipuus. Praesuppone, propter consubstantialitatem dictum esse (Spiritum) ex Patre per Filium procedere. Veluti si quis egregius theologus, propter consubstantialitatem diceret genitum Filium ex Patre; et non contra potius dicat, propter generationem haberi consubstantialitatem, de qua re latius iam disseruimus. His haud contentus, ceu olim, ad aliud te converte. Doce dictionem PER FILIUM loco esse dictionis CUM FILIO, mutans particulam EX in CUM, secundum novorum patrum traditionem, quos subito natos habes praesenti tempore. Ne vero in cassum videar mirum hoc theorema scribere, manifestum oppido ac lucidum, ad faciliorem aliam, hoc omisso, dictionem perge, quae VENIRE et PERTRANSIRE sig-

τωθέντων ἀντιποιήθητι, ὡς μενέτω ῥηθὲν ἔνθα καὶ λέλεκται· ὡς οὐκ ἐξὸν πάσας ῥήσεις ἐντεῦθεν τῶν τῆς εὐσεβείας καθηγητῶν κηρύττειν καὶ καταγγέλλειν ἁπλῶς· ἐπείπερ ὡς αὕτη κἀκεῖναι, ποῦ, καὶ τίσιν ἐπὶ ὑποθέσεσι θεόθεν ἐμπνευσθεῖσαι διηγορεύθησαν· ἐῶ σε τῶν λοιπῶν ἀναμνῆσαι, ἴσως οἴκοθεν μιμνησκόμενον, τὸν ἐγγράφως ἡμῖν ἐνόντων καὶ ὅλως παῤῥησίᾳ λαληθέντων ἐπεὶ λόγος, ἵνα μὴ καὶ τὸ διαβάλλειν προσεπιτρίψῃς, ὃ καὶ αὐτὸ σὺ καθ' ἡμῶν οὐ παρῆκας ἀνερυθριάστως μεταχειρήσασθαι· διάγγειλον εἰ τῶν πολυπληθῶν τῶνδ' ἡμεῖς ἐξηγήσεων καινουργοί· ἔνστηθι εἰ μή σου ταῦτα τοῦ τῷ ἁπλῷ καὶ ἑνιαίῳ τῆς ἀληθείας ὅσα πεφυκότι ἐνασμενίζοντος· φράσον εἴπερ ἄλλό τι παρὰ τὴν παραδεδομένην ἐφ' οἷς ὁ λόγος μονολόγιστον δια- cod. f. 67. b. σάφησιν εἰρηκότες ἡμεῖς καθεστήκαμεν, εἰ μὴ ταύτην τηροῦντες ἐσμὲν εἰσαεὶ, ἐκπόρευσιν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ καθομολογοῦντες, καὶ ἣν μονοειδῶς πρὸς τῶν θεοσόφων σημασίαν αὐτῆς παρειλάβομεν ὕπαρξιν, μηδὲν ἕτερον εὐπαῤῥησιάστως φρονοῦντες αὐτὴν, ἢ ὅπερ ἐκείνην, κἀκείνην ὅπερ ταύτην ἁπανταχοῦ· ἐπεὶ γὰρ ἴδιος τρόπος ὑπάρξεως τοῦ πνεύματος ἡ ἐκπόρευσις, ὃ ὕπαρξις, τοῦτο πάντως ἐκπόρευσις ἐπ' αὐτοῦ· καὶ ὃ ἐκπόρευσις, τοῦτο ὕπαρξις ὁμολογουμένως ἐστὶ, καὶ ἀεί· καὶ οὐ πῆ μὲν, πῆ δ' οὔ, κατὰ τὰς σὰς ὑψηλὰς διαστίξεις, ἃς ἐκ τῶν διαφόρων σῶν συνελέξω διευλυτώσεων· ὡς γὰρ ἰδιότης ὑπάρχον τὸ ἐκπορεύεσθαι, οὐκ ἂν ἐφ' ἕτερον τοῦ οὗ ἐστι πρόσωπον μετασταίη ποτέ· ἢ πῶς ἂν ἰδιότης μείνῃ κινουμένη καὶ μεταπίπτουσα; οὕτως οὐδ' ἐπ' ἄλλό τι μεταβαίη ἂν σημαινόμενον· ἢ πῶς ἂν ἰδιάζων κληθείη τρόπος

nificet. Quae hactenus absque scripto dixisti retine, ut maneat dictum ubi et prolatum est; quatenus impossibile est dictiones cunctas religionis nostrae antesignanorum vel praedicare simpliciter et evulgare; nempe tum haec, tum illae, ubinam et quibusnam in argumentis Deo inspirante pronunciatae fuerint. Sino te reliquas commemorare, qui per te fortasse memineris earum quae scriptae nobis manent, confidenter dictarum ex quo loquimur, ne etiam calumniam aspergas, quam ipsam tu contra nos haud omisisti impudenter struere. Enarra numquid plurimarum harum explanationum novicinm sit. Incipe, nisi tu forte his ob simplicem et unicam veritatis naturam adquiescis. Dic utrum aliud nos, praeter traditam de hoc argumento constantem explicationem, dixisse videamur, nec nisi hanc unam perpetuo dictionem nsurpaverimus, processionem ex Patre per Filium confitentes, eamdem secundum theophororum sensum intelligentes esse existentiam; aliud quicquam andacter hanc esse censentes, praeter illam; et illam, praeter hanc ubique. Nam quia proprius existentiae modus Spiritui est processio; quae est processio, eadem existentia sine dubio est semperque erit; non autem modo utique, modo nequaquam, secundum tuas sublimes distinctiones, quas ex variis tuis collegisti interpretationibus. Cum enim procedere sit proprietas, numquam ad aliud, quam ad id cuius est persona, transibit. Nam quomodo maneret proprietas, si commoveretur aut transferretur? Sic itaque ad alium numquam sensum transibit. Vel quomodo proprius vocaretur existentiae modus (in hoc enim differentia consistit,) si non in se ipso per-

ὑπάρξεως; τοῦτο γὰρ ὁ διάφορος, μὴ ἐν αὐτῷ μένων, ἀλλὰ διαπίπτων πῇ καὶ πρὸς ἕτερον; ὡς ὕπαρξιν εἶναι καὶ μὴ ὕπαρξιν, κατά σε.

ργ΄. Εἰ γοῦν μή τινα λοιπὸν ἄλλον, τὸν Δαμασκόθεν φεγγοβόλον λαμπτῆρα τῆς ἐκκλησίας αἰδέσθητι, τῶν ῥητῶν ἑκάτερον, τό τε ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ τὸ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι δογματίζοντα, καὶ μεμονωμένως τὰ τῆς λέξεως σαφηνίζοντα· καὶ εἰ διαστολὰς οὗτος οἶδεν, ἄμφω προφέρων πάντως ἂν διεστείλατο· οὐ γὰρ μικρὸν τοῦτο καὶ περὶ μικρῶν ὁ λόγος αὐτῷ· οὗ σὺ καὶ τῶν κατ' ἐκεῖνον μείζων καὶ ὑψηλότερος ὀρθὰς ἐννοίας ἐπὶ τοῖς οἰκείοις παρὰ τὰς ῥηθείσας σφίσι καινολογῶν. Πλὴν ὡς τείχεσιν ἀκαταμαχήτοις τούτοις ἡμεῖς πεφραγμένοι, καὶ τὸν ἐν θεοῤῥημοσύνῃ πολὺν ἀντικαθιστῶμεν σοι
ed. t. 68. a. Κύριλλον ἐν τῷ δευτέρῳ σε τῶν πρὸς Ἑρμείαν ἀποπεμπόμενον, οἷς οὕτω διέξεισιν· "ἅγιον δὲ πνεῦμα προσερεῖς τὸ ἐκ θεοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ προχεόμενον „ φυσικῶς, καὶ καθάπερ ἐν τύπῳ τῆς ἐκ τῶν στομάτων διὰ πνοῆς τὴν ἰδίαν ἡμῖν „ κατασημαῖνον ὕπαρξιν· οὕτω τε σαφῆ καὶ ἀσύγχυτον τῶν τριῶν ὑποστάσεων „ ἐν ὑπάρξεσιν ἰδικαῖς ἰδιότητα τηρῶν, μίαν τε καὶ ὁμοούσιον τὴν ἁπάντων „ βασιλίδα προσκυνήσεις φύσιν.„ Εἰ ἀληθείας ἤρας, εἰ κακίας ἧς ἐμπέπλησαι καθ' ὑπερβολὴν ἠλλοτρίωσαι, οὔτ' ἐν τοῖς προδιειλημμένοις αὐθαιρέτων ἐξείχου ἂν ἀφορμῶν, ἐκπόρευσιν ἀκούων καὶ ὕπαρξιν ἀπαιτῶν, ὡς ἄμφω δεικνύναι θέλων τῶν ὀθνείων πρὸς ἄλληλα κατὰ προσδιορισμούς τινας σούς· καὶ εἴθε μόνων ἁπλῶς ἀφορμῶν πρὸς τὸ καὶ ἀψύχων εἰ δυνατὸν συγκινῆσαι φύσιν, εἰς προσθήκην τῶν καθ' ἡμῶν σοι πολυμηχάνων κακώσεων, ὧν ἡμῖν οὐκ ἔνεστιν ἐπιστρέφεσθαι, καὶ μὴ καθαρῶν πρὸς τοὺς τῆς εὐσεβείας ὑπερ-

maneret, sed aliquando excideret, et quidem ad alium sensum? ita ut existentia esset, et simul non existentia, secundum te.

103. Itaque si non alium, certe Damascenum, splendidum ecclesiae lumen, reverere, qui utramque dictionem, et EX PATRE et PER FILIUM procedere, dogmatice tradit, et unum eumdemque sensum dictioni attribuit. Quod si distinctiones iste novisset, quoniam ambas dictiones usurpat, prorsus ea distinxisset. Non enim parva res haec, neque de parvis sermo illi est; cuius tu, et aliorum huic similium (quasi sis maior ac sublimior) rectos sensus ad tuos novos reformas, praeter illorum sententiam. Verumtamen nos his quasi muris inexpugnabilibus muniti, magnum quoque theologum tibi opponimus Cyrillum, qui in secundo ad Hermiam libro sic te alloquitur: « sanctum vero Spiritum dices illum ex Deo Patre per Filium naturaliter profu» sum, et veluti specie illius spirationis, quae ore fit, suam nobis patefacientem exi» stentiam. Ita tu claram et inconfusam trium personarum in propriis subsistentiis » proprietatem servans, unam consubstantialem omnium rerum reginam adorabis na» turam.» Si veritatem amasses, si nequitia, qua scates, temet abalienasses, ne praedictis quidem voluntariis tuis praetextibus indulsisses, PROCESSIONEM audiens, et EXISTENTIAM requirens, quasi ambas denotare volens invicem alienas, secundum quasdam distinctiones tuas. Atque utinam solis simpliciter (usus esses) praetextibus, ob inanimatorum quoque, si fieri potest, commovendam naturam, in additamentum tuarum contra nos multiplicium nequitiarum, quas nobis retorquere non licet, et non

μάχους ἐναντιώσεων, οἷς ἐστι καὶ λίαν παθαίνεσθαι· οὔτ' ἐνταυθοῖ προφάσεων ἰδιοθελῶν αὖθις ἀντεποιοῦ, ἣν ἐζήτεις ὕπαρξιν ἐπὶ λέξεως ἔχων, καὶ πρὸς ἕτερα μεταβαίνων διανοίας εὑρέματα· καὶ τί σοι ἂν ἐπὶ τούτοις προσείποιμεν, ἅπαξ σφίσι προσηλώσαντι ἑαυτὸν, καὶ μὴ ἀποσχέσθαι βουλομένῳ μηδοπωσοῦν; οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ θᾶττον ἂν ἐλλιπὲς ὀφθῆναι τὸ χῦμα συχνῶν τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ μηδαμοῦ προσῆκον εἰς ἄπειρον, ἢ σε τῶν σαυτοῦ ληφθῆναι ἐφευρέσεων· τοῦτο μόνον καλῶς ποιουμένων, ὅτι σου πάντῃ καταφανὲς παριστῶσι τὸ ἐθελόκακον· καὶ νῦν γὰρ ἀντιφάσκων ἐπάγεις, ὡς σημαῖνον οὐκ ἔχον ἔφη τὴν ὕπαρξιν· δεῖ δὲ τοῦτο, μὴ ἐκεῖνο δεῖξαι τρανῶς· καὶ εἰ τὸ cod. f. 68. b. ἔχον σοι προὔκειτο, τὸ σημαῖνον ἂν ὡς ἐντελὲς ἀνηρευνᾶτο ζητούμενον· καὶ εἰ τόδε, πάλιν ἕτερον ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἐφεξῆς ἄλλο· καὶ οὕτως ἂν κατὰ τὸν ὑποτεθέντα λόγον ἐλελείπει σοι μᾶλλον ποσότης, ἢ πορισμὸς σκήψεων εἰς ἀπέραντον 1).

ρδ'. Ἀλλ' ὦ οὗτος· πνεῦμα ἅγιον ἀκούεις ἀπὸ τοῦ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ φυσικῶς προχεῖσθαι, τὴν ἰδίαν ἡμῖν κατασημαῖνον ὕπαρξιν, καὶ τῶν ἀηττήτων σοι προβλημάτων ἐκστὰς, τοῦ σημαῖνον αὖ δράττῃ, ὡς ἐντεῦθεν συστῆσαι πάλιν τὰ τοῦ σκοποῦ, καὶ τὴν δι' υἱοῦ ὕπαρξιν ἀνελεῖν· καὶ εἰ τοῦτο πάνθ' ἁπλῶς ἀναιρῆσαι σε χρὴ, ἐπειδὴ λέξεσι καὶ ταῖς δι' αὐτῶν ἡμῖν σημασίαις καθόσον οἷόν τε φανεροῦται καὶ εἰς κατάληψιν ἔρχεται· οὕτω τε διὰ τοῦ γεν-

meris adversus orthodoxiae propugnatores contradictionibus, quas nimium patimur! Neque heic rursus voluntarios obtentus prae te fer, quam quaerebas existentiam habens, et ad alia mentis commenta transiens. Nam quid tibi super his dicamus, qui te semel eis addixisti, neque recedere ullatenus vis? Nihil aliud, quam cito deficientem apparere numeri multitudinem, neque in infinitum procedere: aut certe te a frequentibus tuis irretiri commentis, quae nihil aliud quam voluntariam tuam nequitiam demonstrant. Et nunc enim contradicens addis, quod pronunciavit vocabulum significatum non habere, existentiam: oportet autem hoc, non illud, perspicue demonstrare. Quod si significatum habens tibi proposuisti, significatus ut perfectus rem quaesitam scrutatur. Et si hoc, rursus aliud post ipsum, et deinde aliud. Atque ita iuxta propositam rationem defecerit tibi potius quantitas, quam adquisitio commentorum in infinitum.

104. Sed heus tu: Spiritum sanctum audis ex Patre per Filium naturaliter effundi, atque ita nobis propriam ostendere existentiam. At enim tu ab invictis problematibus discedens, verbum SIGNIFICANS arripis, ut hinc scopum tuum denuo assequaria, et PER FILIUM existentiam perimas. Quod si fiat, cuncta a te perimi oportet, quandoquidem ea vocabulis, et horum significatibus nobis, quantum licet, manifestantur et ad mentis comprehensionem veniunt. Sic per vocabulum generare significatam vi-

1) Versamur in auctore apprime σκοτεινῷ. Audiendum heic summi hellenici Allatii iudicium de hoc opere et auctore lib. II. 9. de cons. et in dissertatione de Georgiis: *dictio in omnibus dura, compositio aspera, nullo fuco, nullo lenocinio emollita: ubique tamen pietatem redolet: sententiae graves, argumenta ad probandum id quod voluit firma, sed elocutione et compositione nominum horrida et confragosa.* Accedit ad stili duritiem scholastica argumentationis theologicae subtilitas. Utinam ipse Allatius in hoc opera interpretis munere fungi voluisset! quod minime ab eo factum apparet.

νᾶσθαι σημαινομένην ἡμῖν αὐχοῦμεν τὴν ἀπαθῆ καὶ ἀΐδιον ὕπαρξιν τοῦ υἱοῦ· καὶ διὰ τοῦ ἐκπορεύεσθαι, τὴν τοῦ πνεύματος· καὶ δι' ἑτέρων ἄλλα, ἵνα μὴ ἀπαριθμοίημεν ἕκαστα· καὶ τὰς ἑρμηνείας τῶν προτεθειμένων ἀμφοτέρων ῥήσεων τουτωνί, οὐ τὸ ἔχειν τοῖς θεοκοσμήτοις διδασκάλοις εὕρῃς ἂν παραλαμβανόμενον, ἀλλὰ διάφορον ὡς οἶδας, καὶ αὖ τρόπον ἄλλον, καὶ δήλωσιν ἰδίας ὑπάρξεως, καὶ τοιουτωδῶς ἀλλαχόσε διασαφούμενον· καὶ ὅτι μὴ ἐκεῖνο ἐγκείμενον παρὰ τοῦτο φαίης ἂν σημαίνειν ἢ δηλοῦν, καὶ οὐχὶ ἔχειν εἶπον τὴν ὕπαρξιν· καὶ ποῖον ἂν εἶδος οὐχ ὑπερβαίης παραπληξίας λέγων ταυτί; καὶ σὺ αὐτὸς οὐχὶ ταῖς πρὸς ἀνασκευὴν ἐπινοηθείσαις σοι διαστίξεσι, τὸ οὐ καθαρῶς τὴν ὕπαρξιν βούλεται σημαίνειν ἀντέθηκας, διὰ λέξεως τῆς σημαίνειν, ταύτην ἀνατρέψαι πειρώμενος· ἀλλ' ἐρεῖς ἐπ' ἐκείνων ὡς τοῖς πατράσιν ἐλέχθη καὶ τὸ ἔχειν τὴν ὕπαρξιν ἐπί τε υἱοῦ καὶ πνεύματος ἐκ πατρός· καὶ παρ' ἡμῶν ἐνωτίσῃ ὡς εὖγε σοι, καὶ οὐ πάντως ἂν ἐνσταίης ὡς οὐκ ἐκ τῶν δηλωθεισῶν ῥήσεων τοῦ γεννᾶσθαι καὶ ἐκπορεύεσθαι, καὶ τῶν αὐταῖς ἀρα-
cod. f. 90. a. *ρότως σημαινομένων οἱονεὶ θέσεων ἐναργῶν, καὶ ἀποδηλοῦν, καὶ ἔχειν ἐξεφωνήθη· καὶ τοιοῦτον εἴ τι περ ἕτερον, καὶ οὐκ ἂν ἀναιρετικὰ πρὸς ἄλληλα ταῦτα τολμήσαιο φθέγξασθαι, ὡς τῇ τοῦ ἑνὸς εἰσηγήσει τὴν θατέρου γίνεσθαι ἀποσόβησιν, εἰ μὴ μέμηνας· εἰ οὖν οὕτω ταῦτα συνομολογεῖται δέ σοι καὶ τὸ τὴν ἑτέραν ἑκατέρων τῶν οἱονεὶ πρὸς τάδε βάσεων λέξεων ἡρμόσθαι τοῖς δι' υἱοῦ, τίς ἡ ἐκ τοῦ σημαίνειν ἄκαιρος περιττολογία καὶ πλέον ἐπισφαλής; οὐδὲν ἄρ' ἐντεῦθεν ὀνούμενος, καὶ τὴν δι' υἱοῦ ὕπαρξιν τρανουμένην αὐχεῖς, καὶ προσέτι τὴν ἰδίαν· μὴ δὲ γὰρ τοῦτο παράτρεχε σκοπῶν ταῖς πατρικαῖς χρήσεσιν, ὁποῖον ἔνθεν πληρεστάτως τὸ ἀλληλένδετον, καὶ τὸ*

demus impassibilem et sempiternam Filii existentiam: et per vocabulum PROCEDERE, illam Spiritus: et per alia aliud, ne singula adnumeremus. Et interpretationes amborum horum quae ante diximus vocabulorum apud divinitus ornatos magistros invenies, sed alio ut scis modo; rursusque alio modo, et ostensionem propriae existentiae, et hac ratione alibi explicatum fuit. Et ne illud tibi inhaereat, ut praeterea dicas significare aut ostendere, ideo non habere dixi existentiam. Et quodnam genus insaniae non exsuperes, si haec dicas? Et tu ipse nonne ad destructionem excogitatae a te distinctionis, quod haud pure vult existentiam significare, per hoc quod opponebas, vocabulum *significare*, hanc evertere conatus es. At heic insuper dices, quod a patribus dictum fuerit habere etiam existentiam Filium et Spiritum a Patre. Et a nobis audies: euge tibi; neque omnino mireris, quod non ex praedictis vocabulis GENERARI et PROCEDERE, et congruentibus eorum significatibus, quasi thesibus perspicuis, et denotare et habere pronunciatum sit. Atque hoc vel aliud, haud profecto invicem peremptoria audeas dicere, ita ut uno admisso, alterius fiat exclusio, nisi forte insanis. Si ergo haec ita tu confiteris, et harum alterutra, quasi vocabulorum basis iaciatur verbis per Filium, quae erit ex significatu importuna vel intuta superfluitas? Nulla hinc capta utilitate, et per Filium manifestam existentiam profitens, et insuper propriam. Neque hoc item praetermittas, cernens in patrum textibus quam sit saepissime reciprocum, et in cunctis conspiratio atque consonantia. Quod enim

κατὰ πᾶν ὁμόπνουν καὶ σύμφωνον· ὃ γὰρ ἐκεῖ ῥῆσις ἡ ἐκπορεύεσθαι, μηδὲν ἄλλο ἢ ἰδίαν σημαίνουσα ὕπαρξιν, τοῦτ' ἐνταυθοῖ κείμενον ὁλοκλήρως κατὰ μηδεμίαν ῥηματίου παραλλαγήν.

ρε'. Σὺ δ' ὡς ἐγκλήματα ταῦτα προσάπτων, καὶ τὰ τῆς σῆς ὑπερεξαίρων διανοίας γεννήματα, καὶ πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν καθ' ἡμῶν σοι λεγομένων διάβηθι· κἀκείνοις ἵνα τὸ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἰθυτενές σοι δείξῃς καὶ ἀπαρέγκλητον· καὶ δεύτερος οὗτος ἀγὼν γενέσθω, τὸ καὶ τὰ τῆς θεολογίας τῆς τὸ προσεχῶς, καὶ διὰ τοῦ προσεχῶς κηρυκευούσης εἰς ἐννοίας ὀρθὰς ἀγαγεῖν· κἂν ταύτῃ γὰρ τοῖς προτέροις ὅμοια δρῶν φθάνας ἐγκελευσάμενος, ὡς τὸ πνεῦμα προσεχῶς ἐστιν ἐκ πατρὸς, οἰκεῖον ἀξίωμα τοῦτο παραδιδοὺς, ὡς ἐκεῖ μὴ τὴν ὕπαρξιν δι' υἱοῦ· κἀκ τούτων τὰ πατρικὰ διδάγματα διορθούμενος· "κἀνταῦθα γὰρ „ θεὶς τὸ διαληφθὲν, ἐπιφέρεις ὡς οὕτω δεῖ τοῦ λοιποῦ τὰ τῆς ῥήσεως καθο- „ μολογεῖν· εἴρηκεν ὁ εἰπὼν καὶ τοῦ ἐξ αἰτίας ἄλλην πάλιν διαφορὰν ἐννοοῦ- „ μεν· τὸ μὲν γὰρ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, καὶ οὐδεὶς ὁ ἀμφισβητῶν· εἶτα cod. f. 80. b. „ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου· ἐνθάδε φρονεῖν ἀνάγκη καὶ λέγειν, διὰ „ τοῦ προσεχῶς προσεχῶς· καὶ καθεξῆς αἱ κατασκευαί τε καὶ ἐρωτήσεις μετὰ „ σφοδρότητος· ἦ γὰρ οὐχ ὁμοτίμως ὁ υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρός; ἦ „ γὰρ οὐχ ἅμα; οὐκοῦν καὶ ἄμφω δὴ προσεχῶς; ὢ μανίας· ὢ ἐθελογνώμονος σκαιωρίας νικώσης πᾶσαν ὑπερβολήν· ἰδού σοι καὶ αὐτὸ τὸ προδήλους σκήπτεσθαι σκήψεις· ἐπισυσκιάσει τάχα τῆς οἰκείας ἐπὶ τοῖς ῥητοῖς ἀθετήσεως ἀπεσχοίνισται, καὶ λαμπρὰ πρὸς ταῦτα καὶ ἀπερικάλυπτος· ἡ ἀντίῤῥησις· οὐκέτι σοι τὸ διορθοῦν μόναις ἀμφιλοχωρεῖν ἐννοίαις ἀποθρασύνεται, ἀλλὰ

illic verbum PROCEDERE significat, id heic textus integre positus, sine ulla vel voculae diversitate.

105. Tu vero ceu crimina haec traducens, tuaeque exaltans mentis conceptus, iam ad reliqua tuorum contra nos obiectorum perge, ut te in veritate rectum indeclinabilemque demonstres. Et alterum hoc certamen sit, ut quod theologia de eo qui proxime praedicat, et de eo qui ex proximo, ad rectum sensum dirigatur. Namque et in hoc paria superioribus faciens, nuper constituisti, quod Spiritus proxime ex Patre sit, a quo dignitatem accipit, illinc nequaquam tamen existentiam per Filium; et hinc patrum doctrinas corrigis. « Namque et heic dictum vocabulum ponens, in- » fers quod ita de reliquo oporteat dictionem confiteri. Dixit disputator: locutionis » quoque EX CAUSA rursus differentiam consideramus: nam proxime ex primo, de » quo nemo dubitat; deinde per eum qui est proxime ex primo. Heic necessa- » rio censere oportet et dicere proxime proxime. Et deinde argumentorum stro- » phae fiebant et interrogationes cum vehementia. Nonne pari honore Filius et » Spiritus ex Patre sunt? Nonne simul? Nonne ergo ambo proxime? » O insaniam! o voluntariam perversitatem, quae omnem gradum exsuperat! En tibi contingit ut manifesta quoque struas commenta, quae fortasse ut tuam confutationem obveles, fune veluti trahis. Sed splendida ad haec est et minime velata responsio. Iam non amplius tibi recte facere videris si in solis verseris praetextibus, sed et ipsas ad litteram aggredi audes propositas theologias. Et nos quidem Filium immediate, Spi-

καὶ αὐταῖς ἐνάλλεσθαι κατὰ ῥῆμα ταῖς κειμέναις θεολογίας ἀπαναιδεύεται· καὶ ἡμεῖς μὲν τὸν υἱὸν προσεχῶς, τὸ δὲ πνεῦμα διὰ τοῦ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου· καὶ διαφορὰν ἀμφοῖν τοῦτο· οὐ γὰρ ἴσμεν ἄλλως ἢ ἀπαραλλάκτως, ὡς ἐῤῥέθη, κηρύττοντες, μεγάλης σοι ἀτοπίας κρινόμεθα· σὺ δὲ παρ' οὐδὲν τιθέμενος ταῦτα, καὶ ἀνέδην κατὰ λέξιν ἀποτρεπόμενος, καὶ τὸ διὰ τοῦ προσεχῶς προσεχῶς δογματίζων, καὶ τοιουτοτρόπως ἑκάτερον εἶναι προστάσσων, ὡς μὴ διαφορὰν τοῦθ' ὑπάρχειν, ἀλλ' ἀδιάφορον, ὑπερήγορον σεαυτὸν καὶ διορθωτὴν εὐσεβείας οὐκ αἰσχύνῃ ἀποκαλεῖν· καὶ σπουδαῖον ἀναιρέτην βλασφημιῶν· καὶ τίς τὴν ἐς τοσοῦτον ἐπεισχυθεῖσαν σκοτόμαιναν ἀποκλαύσεται, θρήνους ἐξισοῦν εἰδὼς πράγμασιν; ἀλλ' εἰ καὶ τῆς πατρικῆς εἰσηγήσεως τῆσδε κατεξανίστασαι, φράσον ἑτέρωσε τῶν ἁγίων, εἴπου τινὰ διατρανοῦντα τὸ προσεχῶς οὗρες ἐπὶ τοῦ πνεύματος· ὅσοι δεῖξαι οὐκ ἔνεστιν· πλὴν εἰ καὶ ἦν δοτέον· καὶ γὰρ ἐχρῆν καὶ οὕτω ταυτὶ πρὸς ἐκεῖνα, ἢ ἀντιστρόφος, τῶν εἰ-
cod. f. 70. a. κότων ὁπότερον συμβιβάσαι, καὶ μὴ ἀνερυθριάστως οὕτω δογμάτων σε τῶν διδασκαλικῶν κατεπαίρεσθαι· τούτων γὰρ ἐναργῶς ἀναιρέτην, καὶ οὐχ ὧν αὐτὸς βρενθύῃ ἡ ἀρίδηλος ἀλήθεια παριστᾷ· ὅμως ἀπόχρη σοι πρὸς δεφένδευσιν, τὸ ὁμοτίμως, καὶ τὸ ἅμα προϊέναι μεγαλοῤῥημονεῖν ἐκ πατρός· ταῦτα δὴ τὰ μετὰ σφοδροῦ τοῦ πνεύματος ἐπ' ἀθετήσει λαμπρᾷ τῆς παραδεδομένης διαφορᾶς προφερόμενα· καί μοι δοκεῖς ἐντεῦθεν καὶ πρὸς ἐκεῖνο τὰ αὐτὰ διαιτῆσαι, πῶς ἐκ τοῦ πατρὸς, εἴπερ ἅμα τῷ πατρὶ καὶ ὁμότιμος ὁ υἱός; καὶ προσέτι πῶς εἴπερ ἅμα καὶ ὁμότιμον τῷ ἐξ οὗ, τῶν προσώπων ἑκάτερον ἐξ αὐτοῦ; ὧν τὸ εὐέλεγκτον ἐμφανὲς ὑπάρχον, καὶ πρόχειρον, κᾂν τοῖς ἡμῖν ἄνω που προτεθειμένοις περὶ τούτου διείληπται, καὶ τὸ ἱκανὸν ἔχειν νενόμισται.

ritum autem, per eum qui est immediate ex primo. Et haec est inter eos differentia: neque enim aliter aut variabiliter ut dictum est praedicamus, et tamen grandis absurditatis reos nos agis. Tu vero haec teruncii faciens, impudenter ad litteram pernegas; et per proxime dogmatizas proxime; atque hoc modo utrumque esse iubes, ut non huius rei sit differentia, sed sit indifferens: et dictatorem te ac correctorem rectae fidei non erubescis appellare, et praeclarum blasphemiarum extinctorem. Quis tantas offusas tenebras satis deploret, et rem luctu adaequare queat? Sed si contra patrum quoque doctrinam insurgis, dic aliunde quemnam sanctorum vocabulum proxime de Spiritu adserentem inveneris, quod tibi certe ostendere non licebit. Verumtamen si hoc fieret, nam et hoc tibi permittitur, sic etiam oporteret haec cum illis, et vice versa conferre, quid magis conveniret disquirere, non autem adeo impudenter dogmaticis doctrinis adversari. Harum enim te extinctorem, et non illarum, quas iactas, manifesta veritas arguit. Attamen tibi ad defensionem sufficeret illud *pari honore*, et alterum *simul procedere* magna voce praedicare *ex patre*. Haec magno cum spiritu ob destruendam traditam differentiam prolata. Et mihi hinc videris, eadem in illo quoque disponere, quomodo ex Patre, si certe cum Patre est pari honore Filius. Et insuper, quomodo si simul et pari honore cum eo nude est, utraque persona ex ipso est; cuius rei reprehensio evidens est et obvia; atque a nobis, in superioribus de hoc dictum fuit, et bene se habere definitum.

ρϛʹ. Νῦν δ' ἕτερον ἐπὶ τοῦ μέσου σοι προαχθήτω· τὸ αἴτιον διὰ τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα λεχθῆναι, καὶ λογοπραγηθήτω σοι ἐμβριθῶς, κἂν ἑωρακὼς εἴης οὕτω κείμενον τοῦτο, καὶ συνημμένως εὐθὺς ἐπαγόμενον, τὸ, προβολεὺς γὰρ διὰ λόγου τοῦ ἐκφαντορικοῦ πνεύματος· ἀποπήδησον· κἂν ἐρόμενος τίς τῶν πατέρων αἴτιον δι' υἱοῦ εἰρήκει τοῦτ' αὐτὸ πάλιν ἀκούσαις, ὁ προβολεὺς φάμενος διὰ λόγου, μὴ προσχεῖν ἀνάσχοιο τὸ παράπαν, ἀλλὰ ῥιζόθεν ταμεῖν κατεπείχθητι, τὸ, προβολεὺς μὴ τὸν αἴτιον ἐνθαδὶ λέγειν ἀποφαινόμενος· καὶ τῶν συνήθων κἀνταῦθα γενοῦ σοι διαστολῶν· ἄλλως τὸν αἴτιον ἡνίκα μὴ δι' υἱοῦ δογματίζοιτο· ὡδὶ δὲ μηδαμῶς ἐμφαίνειν διοριζόμενος· καὶ πόσης ταῦτα δεσποτείας, ὅσης κυριαρχίας εἰσὶν, εἰ ὁ τὴν ὁμολογουμένην ἔννοιαν γεγραφώς; πάντες γὰρ οἱ θεηγόροι μονομερῶς ἐπὶ τῆς αἰτίας τὸ προβολεὺς ἐξειλήφασι· καὶ οὐδεὶς οὔμενουν ὁπουδήποτε πρὸς ἕτερον εὕρηται με- cod. f. 70. b.
θιστῶν, τῶν ἀσύγνωστα παρανομησάντων σοι γράφοιτο· σὺ δὲ ταύτης ἀπάγων καὶ ἀριστῶν τῆς κοινῇ σφίσιν ἁπλῶς εἰλημμένης, καθ' οὓς οἴκοθεν σχεδιάσας ἐφάνης ἀφορισμοὺς, εὖ ποιῶν οἴει καὶ φρυάττῃ διακενῆς· καὶ οὐ πάντως ἀγνοεῖν σε φαίην ἂν ἔγωγε, ὡς ἰδιαιτέρως ἐδήλωσε τὴν αἰτίαν τοῦ πνεύματος ὁ τὸ προβολεὺς καταγγείλας, ἢ ὁ τὸ αἴτιος· ὥσπερ ὁ τὸ γεννήτωρ, ἢ τὸ αἴτιος αὖ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ· τὸ μὲν γὰρ κοινὸν καὶ καθόλου· τὰ δὲ ἴδια· παρ' ὃ καὶ ἀμφοῖν μὲν αἴτιος ὁ πατὴρ, ἀλλ' οὐχ ἀμφοῖν γεννήτωρ, ἢ προβολεὺς, θατέρου δὲ μᾶλλον κατὰ θάτερον αἴτιος· καὶ ἀμφοῖν κατ' ἀμφότερα· ὡς τοῦ μὲν καθ' ὃ γεννήτωρ αἴτιος ἀνομολογεῖσθαι, τοῦ δὲ καθ' ὃ προβολεύς· τῷ τοι καὶ ὁ τὸν πατέρα τοῦ πνεύματος αἴτιον λέγων καθ' ὃ προβολέα

106. Nunc aliud a te in medium producatur, nempe quod Pater per Filium causa dicatur, idque gravibus a te verbis declametur, etiamsi videas sic se habere textum coniunctimque et statim addita verba : *profusor enim per Verbum effulgentis Spiritus.* Apage; etiamsi patrum aliquis *causam per Filium,* hoc vicissim tibi dictum audies : profusor dictus per Verbum : ne attendere patiaris omnino, sed radicibus amputare propera; vocabulum *profusor* negans heic *causativum* significare, solitisque nunc quoque distinctionibus tuis inhaerens. Aliàs dici *causativum* cum non *per Filium* dogmatizatur ; heic autem nequaquam id significare definiens. Quantae haec impudentiae sunt atque tyrannidis! qui confessum sensum scripsisti. Etenim omnes deiloqui concorditer ut causae significativam vocem *profusor* acceperunt : nemoque aliquando ad alium sensum transtulisse comperitur. Tibi ergo inveniabilia peccantium damnatio infligatur. Tu vero ab hoc sensu longe discedens, quem illi communiter adoptarunt, secundum quos sponte tua videris subitaneas intorsisse excommunicationes. Puta te bene egisse, et vana gloria te iacta. Neque ergo me plane nescire dicam, quod magis proprie denotavit Spiritus causam, is qui vocabulum *productor* intulit, quam qui *causativus :* sicut etiam *genitor* magis quam *causa*, cum agitur de Filio. Illud enim et commune et universale, haec autem propria. Unde et amborum genitor, ant profusor; sed alterius potius secundum alterum causa, et amborum secundum ambo; ita ut alterius quidem, secundum quod est genitor, causa improprie vocitetur; alterius autem, quatenus est

αἴτιόν ἐστιν ἀναγορεύων, κἂν συνεκφωνῶν εἴη τόδε, κἂν μὴ συνεκφωνῶν· καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλως ἢ οὕτως αἴτιον εἰρῆσθαι τοῦ πνεύματος· ὑπεξαιρουμένου γὰρ τούτου, ἀσεβὴς δὲ ὁ οὕτω φάσκων, συνεκβέβληται καὶ τὸ αἴτιον, εἰ μή που καθ' ὃ γεννήτορα, καὶ τοῦ πνεύματος αἴτιον ἐθέλει φρονεῖν· τρόπος γὰρ ἕτερος οὐδαμῶς· ὃ καὶ αὐτὸ προδήλου βλασφημίας ἐκτόκιον.

ρζ'. Πῶς οὖν ἰδιαίτατα τὸ τὴν αἰτίαν παριστάνων τοῦ πνεύματος, οὗ χωρὶς ὁ ταύτης εἰσαχθείη λόγος οὐδ' ὁπωσοῦν· ἔστιν οὗ μὴ σημαίνειν τὴν αἰτίαν διϊσχυρίσαιο, ὡς εἴ τις τῆς ὁμοίας ὢν διαθέσεως, ἐπειδήπερ ὅμοιος ἐν ἑκατέροις ὁ λόγος, τὸ τὴν ἰδιάζουσαν αἰτίαν τοῦ υἱοῦ ἐκδιδάσκων, τοῦτο δὲ ὁ γεννήτωρ· ἔστιν οὗ φάναι μὴ δηλοῦν αὐτὴν ἀπαυθαδειάσαιτο· ἢ πῶς ὁ ταῦτα νομοθετῶν οὐ καινοφωνῶν εἴη τῶν πατρικῶν ἀλλότρια παραδόσεων; ἓν σοι τὸ ἀσφαλές, εἰ πατέρα ἔχεις τὸν οὕτω διοριζόμενον· ἀλλὰ τούτου μὴ ὄντος, δεῖξον αὖ εἰ ἐκ προφάσεως οἱασοῦν τῶν ἐπὶ τῇ ῥήσει διηγορευμένων
cod. f. 71. a. τῷ θεολογηκότι πατρὶ, συνῆκταί σοι τὸ πρὸς ἑτέραν αὐτῆς παρὰ τὴν κειμένην ἔννοιαν ἐκπτωτον, εἴ ποθεν ὢν οὕτω φησίν· "οἶδα ὅτι ἐστὶν ὁ πατὴρ ὑπερού-
„ σιος ἥλιος, πηγὴ ἀγαθότητος, ἄβυσσος οὐσίας λόγου, σοφίας, δυνάμεως,
„ φωτὸς, θεότητος, πηγὴ γεννητικὴ καὶ προβλητικὴ τοῦ ἐν αὐτῇ κρυφίου ἀγα-
„ θοῦ·„ ποία σοι ἐντεῦθεν λαβὴ, μὴ περὶ τῆς αἰτίας εἶναι τὸν λόγον, ἀλλ' ἑτέρας ἁπλῶς τυγχάνειν παρὰ ταύτην ἐμφάσεως; ὅτι πηγὴν τὸν πατέρα διαρῥήδην βοᾷ· καὶ τίς ἀληθείας φίλος τοῦτο τρανῶς ἀκούων συμπερανεῖ, τὸ μὴ αἴτιον, ἀλλ' ὅτι τὴν πηγὴν γεννητικὴν εἶναι, καὶ προβλητικὴν διορίζεται

est profusor. Quamobrem et qui Patrem causam Spiritus dicit, quatenus est profusor, causam esse denuntiat; sive simul id pronunciet, sive secus: neque aliter licet nisi sic causam dicere Spiritûs: etenim hoc subtracto, irreligiosus fit qui *ita* loquitur. Simulque expellitur *causativum,* nisi forte quatenus Patrem etiam Spiritûs causam vult intelligere. Alius enim modus nullus est; immo et hic ipse manifestae blasphemiae foetus est.

107. Quomodo ergo apprime proprium sit causam exhibere Spiritus, sine quo de ipsa numquam sermo commoveretur? Est cuius significare causam non contenderes; veluti si quis pari esset babitu, quoniam similis in utrisque ratio, quae peculiarem Filii causam docet, id est genitor. Est ubi dicendi non ostenderes audaciam. Aut quomodo qui talia definit, non sit nova loquens, et a patrum traditionibus aliena? Unum tibi tutum est, si (theologum) patrem habes sic definientem. Sed si huius tibi copia non est, demonstra quonam praetextu doctrinae circa hanc dictionem a theologo patre traditae, colligatur tibi transitio ad alium eiusdem sensum, si forte sic dicat: « scio patrem esse supersubstantialem solem, fontem bo-
» nitatis, abyssum substantiae Verbi, sapientiae, virtutis, lucis, divinitatis, fon-
» tem generantem et profundentem id quod in ipso est bonum. » Quaenam tibi hinc ansa est, quominus de causa sit sermo, sed de altera omnino re sit haec locutio? siquidem fontem esse patrem diserte clamat. Quisnam veritatis amans haec liquido audiens, concludet non esse causativum, sed potius esse fontem genitalem et profundentem definiet absconsi in ea boni? Quis piorum dogmatum defensor,

τοῦ ἐν αὐτῇ κρυφίου ἀγαθοῦ· καὶ τὶς δογμάτων εὐσεβῶν προϊστάμενος, τὸ μὲν γεννητικὴν οὐχ ἁπλῶς τῆς αἰτίας, ἀλλὰ καὶ εἰς διαφορὰν αὐτῆς δεόντως ἐκλήψεται; διάφορον γὰρ υἱοῦ καὶ πνεύματος αἴτιον ὁ πατήρ· τὸ δὲ προβλητικὴν, μὴ αἰτίας, μὴ διαφορᾶς εἶναι δηλωτικὸν ἀπαρνήσεται; πῶς γὰρ ὅλως διαφορᾶς, εἴ γε μὴ ἁπλῶς τῆς αἰτίας ἐστί; τίς δ' ὁ ταῦτα καλῶς εἰδὼς, καὶ ἀμφότερα τῆς αἰτίας, καὶ ἀμφότερα τῆς διαφορᾶς; ἐπεί περ ἀνάγκη· εἶθ' ἑπομένως ἀΐων κατὰ συνάφειαν, αὐτὸς μὲν οὖν ἐστι νοῦς, λόγου ἄβυσσος, λόγου γεννήτωρ, καὶ διὰ λόγου προβολεὺς ἐκφαντορικοῦ πνεύματος· καὶ τὸ μὲν γεννήτωρ λόγου, τοῦ διευκρινηθέντος κρίνων διορισμοῦ τῷ τούτων ἐκφαντορι· τὸ δὲ προβολεὺς διὰ λόγου πρὸς ἕτερον ἀπάγων ἐπινενοημένον αὐτῷ; οὐχὶ δῆλος ἐστὶν ἀναντιῤῥήτως τῆς τοῦ συνειδότος κατεξανιστάμενος διαγνώσεως; τί δὲ σοὶ καὶ τὸ μεγαληγορεῖν, ὡς προβολέα ἔφη, καὶ οὐχὶ αἴτιον; ἐπὶ ἐξαπάτη δῆθεν, ᾗ πεποιθὼς ἧς τοῦ παρὰ τὰ διηγγελμένα τοῖς ἁγίοις φάναι παρασυρῆναι ἡμᾶς· τί φής; οὐχὶ παραδεδομένη τοῖς θεοφόροις λέξις ἡ προβολεὺς, ἀλλ' ἀσήμαντος· μενοῦν γε καὶ συνομολογήσαις, ὡς οὔτε μὴ cod. f. 71. b.
παραδεδομένη, καὶ προσέτι σφίσι σημαντική· πῶς οὖν ἐπὶ διαφορᾷ αἰτίας πάντως ἐρεῖς; ἰδοὺ γοῦν σοι κατ' ἄμφω τὸ ταύτης σθεναρὸν καὶ ἀπροσδεὲς κατά τε δήλωσιν καὶ ἐκφώνησιν· ἀλλ' οὐχὶ δήλωσις ἡ αὐτὴ, ἡνίκα λέγοιτο δι' υἱοῦ· καὶ ἤδη σοι ὁ πόνος ἔστραπται ἐπὶ κεφαλῆς· τίς αὐτῶν ὁ διαστειλάμενος; ἢ δεῖξον, ἢ δεῖ σε στέρξαι τὸ σφῶν εἰς παράδοσιν οὐ διάστικτον· συμβαίη μὲν δέ σοι καὶ καθαρῶς, εἰ βούλει, οἱ παρὰ τὸ τῆς εἰρήνης καλὸν ὡς εἶδεν ὁ ἀλάθητος ὀφθαλμὸς, καὶ πρὶν ὑπερμογήσαντες οὐ μικρῶς, καὶ νῦν οἷς αὐτὸς ἐπίσκηψας κατεξεταζόμενοι· ὁμολόγησον οὐκ αἰτίαν μόνον ἀλ-

generativum quidem non simpliciter causae, sed etiam ad differentiam eius accipiet? Diversum enim est Filii et Spiritus causativum pater. At profusivum, nec differentiae nec causae esse significativum negabit. Quomodo enim omnino differentiae, si quidem simpliciter causa est? Quis vero haec probe scit, et ambo causae, et ambo differentiae? namque ita necessitas postulat; deinde consequenter audiens secundum connexionem: ipse itaque est mens, Verbi abyssus, Verbi genitor, et per Verbum profusor explendescentis Spiritus; dictionem *genitor est Verbi*, perspicuo sensu tribuat manifestatori; dictionem autem *profusor per Verbum* ad aliam notionem trahat? Nonne apparet hunc sine dubio contra conscientiae suae diagnosim loqui? Cur autem tu magnificenter dicis, quod profusorem dixerit, non causam? quia nempe hinc falleris vel confidis, dum extra sanctorum dicta nos dicis abstractos. Quid ais? Nonne tradita est a theophoris vox profusor? num haec significatu caret? Utique confiteberis, qnod nec tradita non sit, et praeterea apud ipsos significativa. Quomodo igitur? Propter causae differentiam, prorsus dices. En ergo tibi in ambobus validus et nullius indigens significatus et praedicatio. Sed non est manifestatio haec, cum de Filio dicitur. Et iam tibi labor ad initium redit. Quis illorum distinxit? Vel ostende, vel oportet te dictum illorum amplecti tamquam traditum absque distinctione. Sed fac concedamus tibi pure, si vis; etiamsi nos ob pacis bonum, ut omnituens Dei oculus noscit, nec diu nec leviter iam laboravi-

λὰ καὶ διαφορὰν αἰτίας κατὰ τοὺς θεοειδεῖς ἀδιαστόλως διδασκάλους σημαίνειν τὸ προβολεύς· καὶ ἡμεῖς τούτῳ μόνῳ τὸ αἴτιον μὴ ἐκφωνοῦντες ἀρκεσθησόμεθα, καὶ γραφαῖς ἁπάσαις λόγων καὶ προφοραῖς· ἀλλὰ τὸν ἀναφαινόμενον ἐντεῦθεν αἰσχύνῃ μυκτηρισμόν· καὶ τί σοι τὸ λογισθῆναι τοδὶ πρὸς τὸ κερδανεῖν ἀδελφοὺς παροψομένους σοι τοσαῦτα ἐπὶ τούτῳ νεανιεύματα; μᾶλλον μὲν οὖν τάδ᾽ ἐπιβεβαιῶν, καὶ ταῖς ἰδιασυστάτοις σοι χρήσῃ διαιρέσεσι καὶ διαστολαῖς· καὶ οὐχ ἁπλῶς τὸ τοῦ μυκτῆρος ὀφλήσεις σαφὲς, ἀλλὰ καὶ προφανὴς ἡ κατὰ τῶν κηρύκων τῆς εὐσεβείας στησεταί σοι ἀντικατάστασις· πρώην μὲν γὰρ ἑνὸς μόνου τούτων ἔνοχον σεαυτὸν ἐδείκνυς, ἐπὶ δοκήσει δῆθεν θηρολεξίας ἠκριβωμένης· νῦν δ᾽ ἐξ ὧν εἰς ταῦτα γραφαῖς παραδέδωκας, οὐχ ἕξεις ἀμφοτέροις ἐξαλύξασθαι τὸ ὑπεύθυνον.

ρη΄. Καὶ τούτων οὕτως ἀποχρώντως ἐχόντων, ἐκεῖνα σοι καὶ τὴν αὐτολεξεὶ τῆς διὰ τοῦ υἱοῦ αἰτίας τράνωσιν παραθήσουσι· πολλάκις κατ᾽ ἀναγκαίαν τῷ λόγῳ παραληφθέντα περίληψιν· ὧν καὶ ὁ γεννήτωρ οὐκ ἀφανὴς, cod. f. 72. a.
ἀλλὰ τηλεφανὴς ἔστι σοι καὶ οὐράνιος· "τὸ ἀπαράλλακτον τῆς φύσεως ὁμο„ λογοῦντες τὴν κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα· ἐν „ ᾧ μόνῳ διακρίνεσθαι τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου καταλαμβάνομεν, τῷ τὸ μὲν αἴ„ τιον εἶναι πιστεύειν, τὸ δὲ ἐκ τοῦ αἰτίου, καὶ τοῦ ἐξ αἰτίας ὄντος· ἄλ„ λην πάλιν διαφορὰν ἐννοοῦμεν, τὸ μὲν γὰρ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, τὸ δὲ „ διὰ τοῦ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου.„ Διαυγὴς ἰδοὺ πάντη σοι, καὶ ἐπίοπτον, ὡς κατὰ πρώτην διαίρεσιν, διαφορὰν υἱοῦ καὶ πνεύματος πρὸς τὸν πατέρα παραδιδοὺς, τὸν μὲν αἴτιον εἶναι διαγορεύει· ἄμφω δὲ ἐξ αὐτοῦ αἰτίας ὄν-

mus; et nunc prout tu decrevisti exagitamur. Confitere non causam tantummodo, sed et differentiam causae secundum divinitus videntes magistros, absque distinctione significare verbum PROFUSOR; et nos hoc tantum, ne pronunciemus CAUSAM, contenti erimus, et scripturis omnibus sermonum et pronunciationibus. Sed tamen emergentis hinc pudeat te irrisionis. Et quid tua interest hoc reputari, prae lucrandis fratribus, qui has tibi dissimulabunt circa rem hanc nugas? Magis itaque haec confirma; et tuis sponte conflatis utere divisionibus et distinctionibus; neque omnino risui manifesto patebis; immo manifesta erit tua contra orthodoxiae praecones adversatio. Antehac enim uni tantum ex his criminibus reum te demonstraveras, nempe quod videreris vocabulorum venator acerrimus; nunc autem ob ea quae scriptis commendasti, non poteris utriusque culpae vitare poenam.

108. Quae cum ita, ut par est, se habeant, illa tibi ad litteram affirmationem causae per Filium apponent, quam saepe in sermone nostro necesse fuit commemorare complexionem; quorum et genitor non est obscurus, sed longe illustrissimus et caelestis. «Indifferentiam naturae confitentes, differentiam causantis et cau» santis non negamus, qua unice distingui alterum ab altero intelligimus; quia il» lud causativum esse credimus, hoc autem ex causativo. Et eius qui ex causa est » aliam rursus differentiam cogitamus: nam alterum immediate est a primo; alte» rum ab eo qui immediate est ex primo.» En tibi omnino perlucidum, iuxta primam distinctionem, differentiam Filii et Spiritus a Patre tradens; illum quidem cau-

τος αἰτιατά· εἶθ' ἑκατέρου πάλιν διασαφῶν τὸ διάφορον, τὸ μέν φησιν ἐξ αἰτίου τοῦ πατρὸς προσεχῶς· τὸ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς ἐξ αὐτοῦ· τίνι γοῦν τῶν ἁπάντων οὐκ ἀναμφήριστον, ὡς ἐξ αἰτίας τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ, τὸ θεῖον πνεῦμα θεολογεῖ, καὶ ὡς αἰτιατὸν ἐξ αὐτοῦ διὰ τοῦ υἱοῦ δογματίζει; ὁπότερον βούλει· ἐπεὶ καὶ ἀμφότερον ἀριδηλότατα διαρθροῖ· καὶ τίς εὑρεσιλογία σοι τὸ παράπαν ἐνθάδε, μὴ αἴτιον διὰ τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα λέλεχθαι; εἰ μὴ καὶ αὖ συνθολοῦν ἐθέλεις τὰ δίκην φωτὸς ἀπαστράπτοντα· φαίης ἂν ὡς ἐκ τοῦ πρώτου τὸ προσεχῶς, καὶ διὰ τοῦ προσεχῶς εἰρήκει· ἀλλ' ἐμφραγείης ἀκούων, καὶ τοῦ ἐξ αἰτίας ἄλλην πάλιν διαφορὰν ἐννοοῦμεν, καὶ συνορῶν τοῦθ' ὅπερ ἐκεῖνο, κἀκεῖνο ὅπερ τοῦτο τρανῶς· ὃ γὰρ αἰτίαν ἐπὶ τῇ ἐξ αὐτῆς τῶν αἰτιατῶν ἀμφοτέρων διαφορᾷ κατωνόμασε, τοῦτ' αὐτὸ ἐπὶ τῇ διαιρέσει καθ' ἣν ἡ διαφορὰ πρῶτον ἐκάλεσε· διαφόροις ὀνόμασι ἐν τῇ προφορᾷ κατὰ λεκτικῆς εἰθισμένην ἀκολουθίαν, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσι δηλοποιῶν· ἄλλως τε καὶ οὐδ' ἀλλαχόσε οὐκ ἔστι πρῶτον οὐδαμῶς cod. f. 72. b.
τὸν πατέρα ἐρεῖν, ὅτι μὴ ἐξ ἀνάγκης κατὰ τὸ αἴτιον· ἡνίκα δὲ καὶ διατόρως προαναφωνουμένων ἐνωτίζῃ, τὴν κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα· ἐν ᾧ μόνῳ θεσπίζει τὰς τῶν προσώπων διακρίσεις θεωρεῖσθαι πρὸς ἄλληλα· καὶ αὗται δῆλαι καθεξῆς, καὶ διαφανεῖς, ὡς τὸ μὲν αἴτιον εἶναι· τὸ δὲ ἑκάτερον, αἰτιατὸν ἐξ αὐτοῦ· καὶ τούτου τὸ μὲν προσεχῶς, τὸ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς· ἔχῃς ἂν εἰπεῖν, ὡς διαφοραὶ ταῦτα ἑτέρου πρὸς ἕτερον, καὶ ὡς οὐχὶ κατὰ τὸν παραδεδομένον λόγον ἁπλῶς τοῦ αἰτίου δηλαδὴ, καὶ αἰτία τοῦ.

sativum esse pronunciat, ambo autem illos ex ipsius causa esse causatos. Deinde utriusque rursus declarans differentiam, alterum quidem dicit esse ex causativo Patre immediate, alterum autem per eum qui immediate est ex illo. Cuinam igitur non est indubitatum, quod ex causativo Patre per Filium, divinum Spiritum theologice tradit? et quod causatum ex ipso per Filium dogmatizat, quomodocumque dicere velis, quoniam et utrumque evidentissime edisserit? Et quaenam tibi omnino loquacitas heic est, ut dicas non esse Patrem causativum per Filium? Nisi forte obscurare velis quae lucis instar splendent. Dicas licet quod ex primo proxime, et per illum qui est proxime, dictum sit; sed obmutesces audiens, quod eius etiam rursus differentiam intelligimus; vidensque hoc quod illud, et illud quod hoc perspicue. Nam qui causam propter differentiam ex se causatorum amborum appellavit, hoc ipsum propter distinctionem, iuxta quam est differentia primum nuncupavit, diversis nominibus in pronunciando, secundum sermocinandi solitam sequelam, unum idemque significans. Praeter quam quod non aliunde licet primum ullatenus appellare patrem, nisi necessario propter causativum. Cum autem clare nuncupatum audis, causantis et causati differentiam non negamus: et in hoc tantummodo alterum ab altero distingui intelligimus; utpote in quo solo definit personarum distinctionem spectari inter se: et ipsae cognitae deinde ac manifestae sunt; ita ut altera persona sit causa, altera causativa ex illa; idque in una proxime fiat, in altera autem ex ea quae ex alia est proxime. Potes ne dicere non esse has differentias unius ab altera? et quod non secundum traditam doctrinam simpliciter, causantis videlicet et causati?

u

ρθ′. Ἢ καὶ τόδ᾽ ἄκων ὁμολογῶν, ζητήσαις ἂν ἐπὶ πλέον, ὡς εἰ διὰ τοῦ υἱοῦ κατὰ λέξιν εὕρηται τοῦ πνεύματος αἴτιος ὁ πατήρ; οὔμενουν, εἰ μέτεστί σοι ἀληθείας τὸ σύνολον ἀλλὰ τοῦ οὕτω σε ὁδηγοῦντος, εἴ γε αἱρῇ, ἢ καὶ κατάγχοντος, εἰ μὴ βούλει· καὶ τάδε λόγῳ παραδείγματος λάμβανε τῷ κατὰ Μακεδονιανῶν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκτεθειμένῳ λόγῳ 1) διατρανούμενα· "ἐφ᾽ ὧν
,, γὰρ ἡ κατὰ τὸ ἀγαθὸν ἐνέργεια οὐδεμίαν ἐλάττωσιν, ἢ παραλλαγὴν ἔχει, πῶς
,, ἐστὶν εὔτον τὴν κατὰ τὸν ἀριθμὸν τάξιν, ἐλαττώσεως τινὸς, ἢ τῆς κατὰ φύσιν
,, παραλλολαγῆς οἴεσθαι σημεῖον εἶναι; ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν τρισὶ λαμπάσι διη-
,, ρημένην βλέπων τὴν φλόγα (αἰτίαν δὲ τοῦ τρίτου φωτὸς ὑποθώμεθα εἶναι τὴν
,, πρώτην φλόγα, ἐκ διαδοσεως διὰ τοῦ μέσου τὸ ἄκρον ἐξάψασαν) ἔπειτα κατ-
,, ασκευάζοι πλεονάζειν ἐν τῇ πρώτῃ φλογὶ τὴν θερμασίαν, τῇ δὲ ἐφεξῆς ὑποβε-
,, βηκέναι καὶ πρὸς τὸ ἔλαττον ἔχειν τὴν παραλλαγήν· τὴν δὲ τρίτην μηδὲ πῦρ
cod. f. 70. a. ,, ἔτι λέγεσθαι, κἂν παραπλησίως καίῃ, καὶ φαίνῃ, καὶ πάντα τὰ τοῦ πυρὸς
,, ἐργάζηται; ,, Πῶς ἂν οὖν τὴν κακίαν ἐκτιναξάμενος, ἀρίστως διέγνως ταῖς θεοκροτήτοις ὅπως εἰσηγήσεσι τῶν πατέρων, μετρίως ἐφ᾽ ὧν προβέβηκεν ἡ διά-

109. Quod si forte hoc vel invitus confiteris, quaeres insuper, an per Filium ad litteram comperiatur Spiritûs causa Pater? Minime gentium, si quid tibi veritatis inest. Sed quae te dirigant, si velis; vel suffocent, si nolueris, audi haec exempli causa in sermone de sancto Spiritu adversus Macedonianos edito, explanata. « In » quibus enim bonitatis operatio nullam deminutionem vel diversitatem habet, quo- » modo rationabile sit, numeri ordinem existimare indicium esse deminutionis ali- » cuius vel naturalis diversitatis? Veluti si quis in lucernis tribus subdivisam cer- » nens flammam (causam autem tertii luminis supponamus esse primam flammam » quae per mediam influens accendat extremam) postmodum existimaret abundare » in prima flamma calorem; et in sequente deminui, atque in minorem commutari; » et demum in tertia iam ne ignem quidem dici posse, etiamsi similiter urat, et pa- » reat, et omnia ignis officia peragat. » Quomodo igitur, depulsa improbitate, op-

1) Nysseni sermonem contra Macedonianos, quamquam revera ante nos ineditum, quater ex manuscriptis citatum a graecis hominibus diximus in huius bibliothecae tomo quarto p. 20; quibus addendus erat Allatius in vindiciis synodi ephesinae cap. 70. Insuper etiam Bandinius catal. gr. T. III. p. 324, plut. 86. in codice miscello 8, ait esse Nysseni fragmentum ex oratione de Spiritu sancto (quae eadem sine dubio est contra Macedonianos.) Tot vero testibus en nunc accedit Metochita noster, qui eamdem atque alii pericopen recitat. Et nos quidem in eodem tomo IV. capta occasione a testimonio genuino, quo Nyssenus dogma nostrum de processione Spiritus sancti etiam a Filio testatur, dissertationem scripsimus, qua varias a schismaticis illatas patribus corruptelas recensuimus. Unam ceteroqui obliti sumus referre, quod nempe Zachariam S. Gregorii M. interpretem, circa hoc ipsum dogma corrupisse videntur. Rem dicam ipsis Maurinorum verbis in praef. ad dialogos opp. T. II. p. 118. Sic ergo Maurini. » Hanc interpretationem fuisse » corruptam in dialogorum libro II. cap. ultimo, antiqua est Iohannis diaconi (in Gregorii vita n. 75.) alio- » rumque orthodoxorum querela; ubi enim latine legitur, *cum constet quia paraclitus Spiritus a Patre* » *semper procedat et Filio*; graecus interpres vel potius interpolator reddit: *manifestum est quod para-* » *clitus Spiritus ex Patre procedat, et in Filio maneat. (Quamvis astuta*, inquit Iohannes, *Graecorum* » *perversitas in commemoratione Spiritus sancti a Patre procedentis, nomen Filii suapte radens abstu-* » *lerit.)* Id ergo fraude Graecorum Spiritus sancti processionem a Filio impugnantium factum, quaeritur » Ioh. diaconus. Huius autem corruptelae auctorem fuisse Photium, peritissimum scilicet talium depra- » vationum artificem, inde maxime suspicor, ait Maurinus, quod Zachariae opus et Gregorii dialogos plu- » rimum commendet (cod. 252.) Nimirum ex illis interpolatis, iam sibi aut suis contra processionem Spi- » ritus sancti arma conflabat, et machinas comparabat. »

σκεψις, τρόπον ἡλίου καθαρῶς ἀπαστράπτει, τὸ ἀλληλουχεῖσθαι καὶ συνᾴδειν πρὸς ἑαυτὰς, καὶ μὴ ἀσυμφώνως ἔχειν ὁποσονοῦν· Τίς γὰρ ὁ τὸ ἐκπορεύεσθαι δι' υἱοῦ πρεσβεύων, καὶ τὰ τῆς λέξεως, ὡς οἱ θηγόροι διηρμηνευκότες εἰσὶν, ἀπροσδιορίστως φρονῶν, οὐ συνθείη μὴ ἂν ἄλλό τι κηρύττειν, ἢ τὸ προβολεὺς διὰ λόγου; καὶ τίς αὖ τοῦτο τρανῶς καταγγέλλων, ὡς οἱ αὐτοὶ κατὰ ῥῆσιν ἐκλαμβανόμενοι καθεστήκασιν, ἀποδυσπετήσειεν ἂν μὴ τοῦ ἐξ αἰτίας, τὸ μὲν προσεχῶς, τὸ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς ἀνομολογεῖν; καὶ μὴ μόνῳ ταυτὶ τῷ τοῦ αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ λόγῳ πρὸς ἄλληλα διακρίνεσθαι, τό τε ἐξ οὗ φημὶ, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ· καὶ τούτου αὖ τὸ δι' οὗ, ὡς οἱ θεαυγεῖς οὗτοι θεοπνεύστως ἀναπτύξαντες διεσάφησαν· καὶ τίς ὁ ταῦθ' οὕτω λέγων, καὶ διαρθρῶν, μὴ καὶ προφορᾷ γλώσσης καὶ διανοίᾳ, αἰτιατὸν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ αὖ ἐξ αἰτίας τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ φάσκειν, καὶ διατρανοῦν ἀπαρνήσαιτο; οὐκ ἔστι τὸν, ὡς ἐῤῥέθη καὶ διευλυτώθη, τὰς θεοδιδάκτους ταύτας θεοῤῥημοσύνας κατοπτριζόμενον, μὴ τὴν ἐν αὐταῖς οὕτω φεραλληλίαν καὶ ἀλληλουχίαν διαγινώσκειν λαμπρῶς· σὺ δ' ὡς τὸ φωτοφανὲς τούτων ἀειμέριμνον ἔχων σκοπὸν περιτρέπειν, τὰς εἰς ἄτοπον ἔτι σοι μᾶλλον ἀντιθήσεις ἀπαγωγάς;

ρι'. " Πῶς ἄρα, λίαν ἐριστικῶς ἀντεπάγων, συμβαλεῖται τῷ πατρὶ ὁ υἱὸς „ ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ τοῦ πνεύματος; εἴπερ αἴτιος ὁ πατὴρ δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ „ ἑνὸς, δύο αἴτιαι ὁ πατὴρ τε καὶ ὁ υἱός; ἀλλ' ἀτελὲς αἴτιον ὁ πατὴρ, ὡς cod. f. 72. b. „ ἑτέρου δεῖσθαι, κἀντεῦθεν συνεργὸν προσλαβέσθαι, καὶ συναίτιον τὸν „ υἱόν; ἀλλ' ἐκεῖνο αὖθις; ἀλλ' ἕτερον ἐπ' αὐτῷ;„ Καὶ σὺ μὲν ταῦτα διαπορήσεις, ἢ καὶ συμπερανεῖς· θαυμαστὸν δ' εἰ καὶ μὴ πρὸς τὰ ἐπὶ πλέον τού-

time cognovisti, divinas patrum doctrinas, qnatenus convenienter progressa est disquisitio, solis instar pure splendescere, connecti scilicet et consonare inter se, et nusquam dissonare. Quis enim processionem per Filium confitens, et hanc dictionem prout deiloqui explanaverunt limite credens, non consentiet aliud nihil praedicare, nisi PRODUCTOR PER VERBUM? Et quis item pure confitens, prout iidem ad litteram acceperunt, repudiabit illud ex causa, aliud quidem contigue, aliud ex eo quod est contiguum, confiteri? Et hac una causae et causati ratione invicem distingui? nempe EX QUO, itemque EX IPSO; et hoc demum PER QUEM, sicut hi divinitus illuminati inspiratique explicantes commonstrarunt. Et quis haec ita dicens et exponens, tum linguae pronunciatione tum mente, causatum ex Patre per Filium Spiritum, itemque ex causante Patre per Filium, dicere et adfirmare recusabit? Nemo; qui si, ut dictum est et declaratum, divinitus tradita oracula consideraverit, ipsorum mutuam relationem et conexionem non splendide agnoscet. Tu vero quasi horum evidentiam destruendam tibi proposueris, tuas oppones ad impossibile reducentes rationes?

110. « Quomodo vero, valde contentiose respondit, coniungitur cum Patre Fi-
» lius, quod attinet ad causam Spiritûs? Si Pater per se ipse causa est illius, num
» unius sunt causae duae, Pater et Filius? An imperfecta causa est Pater, ita ut al-
» terius egeat, ac proinde cooperatorem assumat et concausantem Filium? An illud
» rursus, et aliud post illud? » Et tu quidem sic ambiges, aut etiam concludes;

των ἀπόῤῥητα προχωρέσεις· καὶ πῶς ἑκάτερον ἐξ ἑνὸς πολυπραγμονήσεις· καὶ πῶς οὐ καθ' ἕνα τρόπον, ἀλλὰ διάφορον· κἀκ τῶν καθ' ἡμᾶς τοῖς εἰς ἀδύνατον ἐπὶ τούτῳ χρήσεις καὶ συλλογισμοῖς ὑποβαλεῖς τὰ ἀσυλλογίστως ἡμῖν πρεσβευόμενα· ἡμεῖς δ' ἐπὶ πᾶσι σου τοῖς τοιούτοις, καὶ τοῖς εἰ μυρία μέλλεις εὑρεῖν ἐπιλοίποις, αὐτά σοι καὶ πάλιν τὰ τῶν διδασκάλων ἁπλοϊκῶς ὡς καθ' εἱρμὸν ἐξεφωνήθη ἀντιπαρατιθέαμεν, σφίσιν ἀρκούμενοι, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς σὰς καινοφωνίας, καὶ ἀτόπους ἐπινοίας ἀποπεμπόμενοι· εἰ δὲ δεῖ τι καὶ πρὸς ἔλεγχον ἀντερεῖν, ἀμυδρά σοι καὶ πρὸς αὐτὸν ἀποχρήσουσι· καί σοι ῥαδίως τὰς ἐνδείας καὶ ἀτελείας ἐπὶ κακῷ σεαυτοῦ, καὶ τὰς τὸ συμβάλλειν κατὰ τὸ δοκοῦν σοι καὶ λοιπὰ τοιαῦτα συναγούσας φωνὰς παραστήσουσιν· εἰ γὰρ ὅτι ἐκ τῆς αἰτίας διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, ταῦτα σοι συμπεραίνεται, πόσων ἂν τοιούτων οὐκ ὀφθήσῃ συμπερασμάτων συναγωγεύς; ὅσης ἂν εὐπορίας οὐ παρεκτικὴ πρὸς τάδε γένοιτο ἡ ἐκπόρευσις διειλημμένη σοι κατὰ τὸ ἀρέσκον; οὐδὲ γὰρ ἀρτίως περὶ τούτου ζυγομαχήσομεν, ἐπειδὴ δι' υἱοῦ· πόσης οὐκ ἄν σε ἀτελείας ἐμπλήσειεν ἡ ἀΐδιος ἔκφανσις; ὅσης ἡ ἀΐδιος ἔκλαμψις, ὅτι σοι καθωμολόγηνται δι' υἱοῦ· οὐδὲ γὰρ τοῦτο λέγων κτίσματα καὶ αὐτὰς γνωματεύσαις· ταῦτα δή σοι τὰ πάνυ κομψά· καὶ προσέτι τὸ ἥκειν καὶ τὸ διήκειν, καὶ ὅσα τοιαδὶ τῶν σῶν ἐξηγήσεων· δοκεῖς δέ μοι καὶ
cod. f. 76 a. ἐνδεῆ προβολέα τὸν γεγεννηκότα πατέρα κατὰ τὸ ἑπόμενον ἀποφῆναι· ἐπειδὴ τοῦτο λέγεται καὶ ἔστι διὰ λόγου· καί τοι εἰλήφθω ὡς θελητόν· διδόαμεν γάρ· καὶ δύο προβολεῖς ἔτι γε μὴν συμπερᾶναι λόγους δὴ κατὰ τοὺς αὐτούς, καὶ πολλὰ τοιαῦτα κατὰ τὸ ἐκ τῶν σῶν ἀκόλουθον θέσεων· καὶ εἰ

mirumque adeo est, quod non ad plura inaudita excurras; et quomodo uterque ex uno, requiras. Et quomodo non una ratione, sed diversa. Et ex dictis a nobis, quasi per impossibile, textibus et syllogismis oppugnabis quae a nobis extra syllogismum prolata sunt. Nos vero ad haec tua omnia, et si forte sexcenta alia excogitare poteris, eadem tibi rursus magistrorum simpliciter, ut iam in sermonis serie exposita sunt, opponimus; his nimirum contenti, tuaque super his vana verba et absurda commenta reiicientes. Quod si nihilominus refutandi causa dicendum est aliquid, pauca quaedam circa hoc tibi sufficient; quae defectûs et imperfectionis, et huiusmodi alia pro tuo libito a te collecta vocabula, ad tuum detrimentum convertent. Si enim, quia velut ex causa, per Filium Spiritus, illa tibi concluduntur, quot demum aliarum huiusmodi conclusionum consarcinator videberis? Quantae copiae fons fiet processio ad placitum tuum intellecta? Neque enim nunc de eo contendimus quod sit per Filium. Quantâ te imperfectione obruet sempiterna manifestatio? quantâ sempiternus splendor? quae tamen tu confiteris fieri per Filium. Non enim cum has dicis, creaturas esse cogitabis. Haec tua elegantissima sunt, et praeterea VENIRE et PERTRANSIRE, et quotquot aliaei nterpretationes tuae sunt. Videris autem mihi imperfectum quoque productorem consequenter obiicere gignentem Patrem; quia hoc dicitur et est per verbum. Et quidem pro libito intelligatur; etenim concedimus: itemque duos esse productores, ex eadem ratione concludi, et multa huiusmodi ex thesibus tuis consequentia. Et si dictionem per Filium invitus

τὸ δι' υἱοῦ ἄκων δεχόμενος, ἵν' αὐτὸ συγχέῃς καὶ περιτρέψῃς διὰ πολυπλόκων καὶ πολυελίκτων τοιωνδὶ σῶν ἐπιχειρημάτων, ἀδείᾳ καὶ θάῤῥει τοῦ λέγειν ὡς οἶδας, εἰς τοσοῦτον βόθυνον ὀλισθαίνεις, τί σοι τὸ ἐργομοχθεῖν καὶ διαφόροις κρημνοῖς πρὸς αὐτὸν καταφέρεσθαι, ἐνὸν ἁπλῶς καὶ δίχα πλείστων ἀνοδιῶν; περίελε καθάπαξ τὸ δι' υἱοῦ· παρὰ τοῦτο γάρ σοι τὰ πολυσχιδῆ ταυτὶ καὶ ἐργώδη, καὶ δι' ἑνὸς ὀλίσθου πρὸς βόθρον τόνδε κατενεχθήσῃ, τῶν ποικίλων καὶ πολυειδῶν ἀποστάς· ἔχεις καὶ τὸν τοῦτο σοι ὑποθέμενον ἐκ τῶν σῶν, εἰ καὶ μετρίως, ὡς ἔστιν εἰκάσαι λόγους εἴπερ ἐκείνους ἐν μέσῳ δικαστηρίῳ πρὸς ἡμᾶς λαληθέντας πρὸς τοῦ εἰπόντος ἐπὶ σοφίᾳ περιφανοῦς περιφέρεις τῇ μνήμῃ, ὡς οἱ ἀπ' ἀρχῆς διδάσκαλοι τοῦ κηρύγματος, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς εἰς πλάτος παραδεδώκασιν· εἶτα τινὲς τῶν πατέρων καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος· διηρμηνεύκασι· καὶ κείσθω, ἢ γοῦν ἄπρακτον μενέτω καὶ παραφερέσθω σιγῇ, καθ' οὗ σὺ τὰ μέγιστα ἠγανάκτησας τὰ τῆς σῆς ἀμυδρῶς σκαιωρίας ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐκθριαμβεύσαντος· ὃν ἡμεῖς παρὰ τοῦτο μόνον, παρὰ τὸ τὴν αὐτῷ κεκηρυγμένην ἀλήθειαν παρατρέχειν ἐπικρίνειν, μὴ ἔχοντες ἐπαινεῖν, τ' ἀλλ' εὐγνώμονά πως ἐφόσον εἰκὸς λογιζόμεθα, τῷ καιρῷ καὶ μὴ αὐθαιρέτῳ κακίᾳ συνυπαγόμενον· πλὴν οὕτω σοι καὶ τῶν εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῶν ἀπεληλεγμένων, καὶ κατὰ τῆς σῆς ἐφευρημένων κεφαλῆς ἀποδεδειγμένων, τὸ ἀκραιφνὲς ἔτι σοι τῆς δι' υἱοῦ φωνῆς, ὅπως οὐδέν τι τούτων cod. f. 74. b.
ἐμφαντικὸν, ἀλλὰ τέλειον περίστησι τὸ παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἀνενδεὲς, κἂν τῇ ἄνω πρὸς τῶν θεοσόφων ἡμῖν συγκροτηθείσῃ θεηγορίᾳ κείμενόν ἐστι πλατυκώτερον, κἀκεῖνα τοῖς ὧδὶ συμπλακέντα τὸ ἱκανόν σοι παρέξουσιν· ἐν οἷς

admittens, eamque confundere ac subvertere conans multiplicibus variisque tuis hisce epichirematibus, libertate et audacia id dicendi quod tibi allubescit; si ita, inquam, in tam altam foveam prolaberis; cur laboras, et per varia praecipitia ad eam defereris, cum simpliciter possis et absque plurimis circumitionibus? Aufer prorsus dictionem per Filium (propter hanc enim tot tibi sunt distinctiones et labores) atque uno lapsu in hanc foveam defertor, omissis tortuosis et multiformibus. Habes enim et hoc a tuis subindicatum, etsi modeste, ut coniectare licet ex sermonibus, si meministi, in iudicio coram nobis habitis, ab illustri quodam philosophio, quod nempe ab initio magistri evangelicae doctrinae dictionem ex Patre explicate pronunciaverint. Deinde nonnulli patrum, aliam quoque dictionem, de qua nunc sermo, exposuerint. Sit hoc sane, id est quiescat, et silentio transmittatur: contra quem tu maxime indignabaris, quia tuam arcanam malitiam necessario palam faciebat: quem nos tamen, ob id solum quod praedicatam ab se veritatem deserendam iudicaverit, laudare non possumus; quamquam bona mente praeditum quantum fas est indicamus, temporis occasione, non voluntaria malitia, abductum. Verumtamen postquam te tuae ad absurda aberrationes deduxerunt, et in tuum caput recidere demontratum est, adhuc tibi integrum est illud per Filium, quasi nihil praedictorum significet, sed unice ostendat illud ex Patre, et nullius socii indigum; de qua re nos in superiore orationis parte latius tractavimus; quae illic dicta, si cum his coniungantur, sufficiens tibi responsum suppeditabunt: ubi etiam breviter expositum

τρανούμενοι ἔχεις διὰ βραχέων, καὶ τὸ μηδεμίαν αὖ τὴν δι' υἱοῦ ῥῆσιν διαρχίας παρείσδυσιν· εἴπερ αὕτη τῆς προκαταρτικῆς αἰτίας ὁμολογίαν αὐχεῖ· καὶ πρὸς τὴν πρώτην αἰτίαν τὰ τοῦ μονογενοῦς, ὥσπερ δὴ καὶ τὰ τοῦ πνεύματος ἀναφέρεται. Κοινῶν καὶ ταῦτα σωτήρων κοινῶν καθηγεμόνων καὶ ὁδηγῶν, καὶ οὐχ ἡμετέρας διανοίας εἰσὶ τὰ διδάγματα, οἷς ἡμῖν ἀεὶ τὸ ἐφ' ἅπασιν ἐπερείδεσθαι.

ρια' Σὺ δὲ καὶ πρώτην αἰτίαν ἀκούσας δυσχερανεῖς, καὶ χλευάζειν ἔνθεν καθ' ἡμῶν ὁρμηθήσῃ, ὡς πρὸς δευτέραν ἀναλίξεσι διανοημάτων παρασυρόμενος· καὶ γὰρ ἐν μέσοις ἀγῶσιν ἐφωρμήθης, οὕτω καὶ ἐδυσχέρανας, καὶ μακρὸν ἂν ὑπῆρξας ἐπὶ διαμάχῃ τούτου λόγον κεκινηκώς, εἰ μὴ παρά του τῶν σῶν ἐπεσχέθης προηγοῦ καὶ συμμύστου, ἐνταῦθα μόνον εὐγνωμονήσαντος· ἀλλ' ἡμεῖς τοῖς θείοις διδασκάλοις ἐρηρεισμένοι καὶ τὸ δι' υἱοῦ μὴ δύο αἰτιῶν ἔμφασιν ὅλως διδόναι ὁμολογοῦντες· ἐπειδὴ πᾶν εἴ τι ἐξ αὐτοῦ τε καὶ δι' αὐτοῦ καταγγέλλεται, πρὸς τὸν πατέρα θεολογικῶς ἐστιν ἀναγόμενον· ὅθεν αὐτῷ καὶ τὸ εἶναι συναναρχως καὶ ἀϊδίως, πρῶτον καὶ ἀρχικὸν αἴτιον τὸν πατέρα, στόματι καὶ καρδίᾳ κηρύττομεν, καὶ οὔμενουν δεύτερον τὸν υἱόν· καὶ ὡς τοῦ Δαμασκόθεν ἀειφανοῦς λαμπτῆρος ἐπακροώμενοι, προβολέα διὰ λόγου τὸν πατέρα διευκρινοῦντος· καὶ πάλιν ἐξ αὐτοῦ διὰ τοῦ
cod. f. 75. a. υἱοῦ τὸ θεῖον πνεῦμα ἐκπορευόμενον, καὶ λοιπῶν ἐπὶ σοφίᾳ, καὶ ἁγιότητι περιόπτων τοῦτο διασαφούντων, οὐ δύο προβολεῖς ἐντεῦθεν, ἀλλ' ἕνα τὸν πατέρα κατὰ τοὺς ἀποδοθέντας θεολογικοὺς κανόνας μυούμεθα, τὴν πρὸς τὸν πατέρα διοριζομένους εἶναι πᾶσαν ἀναφοράν· οὕτω καὶ τοῦ Νύσσης θεοφεγγοῦς φωστῆρος ἐξ αἰτίας διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ παναλκὲς πνεῦμα διαῤῥήδην ὑψη-

habes, quod dictio per Filium haudquaquam invehit duplex principium, quoniam principalem causam agnoscit et confitetur; et ad primam causam, quidquid babet Unigenitus ac Spiritus refertur. Sunt hae non mentis nostrae, sed communium servatorum, communiumque praesidum atque ducum doctrinae, quibus nos in cunctis semper innitimur.

111. At enim tu primam causam audiens stomacharis, et irridere nos pergis, quasi ad secundam funibus cogitationum pertractus. Nam in media disputatione concitabaris, et moleste ferebas, et diu in hoc argumento digladiabaris; nisi a tuo cohibitus fuisses praesule et rei sacrae socio, in hoc tantum recta mente utente. Sed nos divis magistris innixi, ne dictioni quidem per Filium, duarum causarum vim dare omnino profitemur. Nam quidquid ex ipso et per ipsum fieri praedicatur, ad Patrem theologice refertur: quare et ipsa Filii coaeternitas et immortalitas, primam habere originalem causam Patrem, ore et corde praedicamus: neque tamen in secundo loco esse Filium; sed Damasceno perpetuo luminari auscultamus, qui productorem per Verbum Patrem accurate pronunciat, itemque ex ipso per Filium Spiritum divinum procedentem. Nam et cum reliqui sapientia et sanctitate illustres id doceant, non duos idcirco productores sed unum Patrem secundum theologicas regulas edocemur, cuncta ad Patrem definite referentes. Sic videlicet Nyssenum quoque divinum luminare audientes ex causa per Filium omni-

γοροῦντος ἀκούοντες, οὐ δύο κατὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους, ἀλλ' ἕνα τὸν πατέρα αἴτιον διδασκόμεθα· παρ' οὓς ἄρα καὶ τὸ πᾶν τῆς αἰτίας, καὶ μόνην πηγὴν καὶ ῥίζαν, καὶ μόνον αἴτιον εἶναι πιστεύομεν, οὐδαμῶς ἐπ' ἀναιρέσει τῆς εἰλικρινοῦς δι' υἱοῦ θεοῤῥημοσύνης τῶν ἱερῶν τῆς ἀληθείας προασπιστῶν· ἡ γὰρ ἀναντίῤῥητος ὁμολογία καὶ ἀψευδὴς κατ' ἐκεῖνα πάντως ἅπερ ἰδιαζόντως ἀπονενεμημένα τῷ πατρὶ καθηστήκασι, τὸ μόνος ἐκλαμβάνεσθαι ἀπαιτεῖ· ἐφ' ᾧ καὶ ἀναμφιβόλου ὄντος τοῦ τῶν θεολήπτων τισὶ διδασκάλων, πρῶτον ὡρισμένως καὶ ἀρχικὸν αἴτιον τὸν πατέρα δογματισθῆναι, καὶ οὐ τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένον υἱόν· κατ' αὐτὸ δὴ καὶ τὸ μόνον τεθεολογημένον πέφυκεν ἐναργῶς· τοῦτο γὰρ μόνος ὁ γεννήσας, καὶ οὐχ ὁ γεννηθείς· οὐ γὰρ πρῶτον καὶ ἀρχικὸν αἴτιον ὁ υἱός· ἔστι γοῦν τὸ μόνος εἰλημμένον, καθ' ὃ εἴρηται καταδήλως, καὶ οὐ καθ' ὃ μὴ εἰρημένον ἐστίν· οὐ γὰρ ἀπηρνημένον τοῖς πατράσι τὸ δι' υἱοῦ, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ὡς ἐξετέθη διηυκρινημένως καθόσον ἦν χωρητὸν παραδέδοται.

ριβ'. Τίς οὐκοῦν κἀπὶ τῆς ἐνταυθοῖ μνημονευθείσης πηγῆς, μὴ κακίᾳ συνισχημένος, μόνην πηγὴν τοῦ πνεύματος τὸν πατέρα ἀκούων, καὶ πάλιν πηγὴν τοῦ πνεύματος τὸν υἱὸν (οἶδε γὰρ παρὰ θεῷ πατρὶ τὸν υἱὸν ὄντα τὴν πηγὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἐκεῖνο ὁ οὐρουνοφάντωρ καὶ πολὺς Διονύσιος, καὶ τοῦθ' ἡ τῶν δογμάτων κρηπὶς Ἀθανάσιος, ὅ τε Χρυσοῤῥήμων· διὰ τοῦτο ὁ σωτὴρ δείκνυσιν ἑαυτὸν πηγὴν ζωῆς, καὶ ὕδωρ ζῶν τὸ πνεῦμα cod. f. 76. b.
τὸ ἅγιον) οὐ κατὰ τοὺς ἐκ τῶν θείων ὑφηγητῶν προσφυεῖς καὶ συνηρτημένους τούσδε λόγους ἐρεῖ, τὴν τῆς προκαταρκτικῆς αἰτίας, καὶ τοῦ δι' υἱοῦ θεηγορίαν θεσπίζοντας; αὐτός γε μὴν τὸ μόνος λαμβάνων, ὥς σοι δοκοῦν,

potentem Spiritum diserte sublimi ore praedicantem, non duos, sed unum Patrem, secundum praedictos sermones, causam esse discimus: iuxta quos, totam causam, et solum fontem atque radicem, et unicum causantem esse credimus; non ita tamen ut perimamus puram illam per Filium locutionem sacrorum veritatis defensorum. Nam firma et sincera confessio, ob ea quae omnino proprie tribuuntur, postulat ut solus ille intelligatur: quia et indubitatum est, divos magistros primam definite et originalem causam Patrem dogmatizare; non autem, qui ab eo genitus est, Filium. Id secundum ipsam dictionem *solus*, evidenti theologico sermone conficitur, namque huiusmodi est solus generans, non genitus: non enim primus et originalis causans est Filius. Ergo vocabulum *solus* intelligitur ea ratione qua evidenter dictum est, non qua non est dictum. Quippe non negant patres esse per Filium; immo potius, prout liquido propositum est, quantum rei natura fert, id tradunt.

112. Quis itaque etiam in memorato heic fonte, nisi improbitate percellatur, solum fontem Spiritus Patrem audiens, rursusque fontem Spiritus Filium (scit enim apud Deum Patrem, Filium esse fontem sancti Spiritus; hoc enim caelestium rerum enarrator magnus Dionysius; hoc dogmatum basis Athanasius, nec non Chrysostomus, proptereaque Salvator dicit se vitae fontem, et viventem aquam esse Spiritum sanctum) quis, inquam, non secundum divorum interpretum egregios hos et connexos sermones non dicet, tum principalem causam, tum dictionem per Filium esse tenen-

εἶτα δι' αὐτοῦ τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος ἐκπόρευσιν, ὡς οἱ θεοφόροι διετράνωσαν ἀναισχύντως μὴ στέργων, ἀλλ' ἀθετῶν τὸ προβολεὺς ἀνέδην, ὡς παραδεδώκασιν ἀναιρῶν τὸ προσεχῶς, καὶ διὰ τοῦ προσεχῶς ἀνυποστόλως, ὡς διηρθρωκότες εἰσὶν ἀνατρέπων, μήθ' ἁπλῶς διάφορον, μή τε μὴν κατὰ μόνον τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν διακρίνεσθαι σφίσιν ἀπεναντίας νομοθετῶν, καὶ πᾶσαν ἄλλην ὁμοῦ θεολογικὴν εἰς τοῦτο φέρουσαν ῥῆσιν ἀπερικαλύπτως ἀποπεμπόμενος, εἰ καὶ τὸ παρὸν ἀῤῥεπὲς διαδράσεις βασανιστήριον, τί τῷ ἀψύχῳ καὶ μέλλοντι δράσειας; ἔνθα οὐ πρόληψις, οὐ ῥᾳδιουργία, οὐ τὸ δράξασθαι πολυχρονίου διαμάχης ἀμφοτέρων χριστωνύμων φυλῶν, καὶ ὡς ἐν προσχήματι εὐσεβείας, καὶ τοῦ δοκεῖν ὑπὲρ μέρους λέγειν μεθ' ὧν ἐστι συνεξεταζόμενος οἰκείας διενεργῆσαι σκαιωρίας, κἀπὶ τούτῳ ῥήματα τόσων βλασφημιῶν ἀπεῤῥεύξασθαι, πέφυκε τὰ ἰσχύοντα, ἢ ὅλως ἔχει ἀποκρυβῆναι, καὶ ὡς ἐν συγχύσει καὶ νυκτομαχίᾳ περιπολεῖν καὶ ἀνύειν τὰ πάνδεινα· πρὸς ἐκεῖνο μὲν οὖν ἀφορῶντες, τούτων ἡμεῖς ὡδί σοι κατέστημεν ὑποκείμενον.

ριγ΄. Τοιγαροῦν ἄγε καὶ πάλιν πρὸς ὑμᾶς τοῦ λόγου τας ἡνίας ἐπαναστρέψωμεν, ὦ συνέσει καὶ ἀπροσπαθείᾳ φιλακροάμονες, ὅθέν ποτε καταπεμφθησομένους πρὸς τῆς αὐτοαληθείας, οὐκ ἀπελπίζοντες· ταῦτα τῶν γενναίων ἀγωνιστῶν· ταῦτα τῶν καινῶν ἀριστέων κἀν ταῖς ἐκφανθείσαις θεολογίαις τὰ κατορθώματα· ταῦτα τῶν καινῶν τροπαιούχων κἀν ταῖς θεοσδότοις διδα-
cod. f. 75. a. σκαλίαις τὰ ἀριστεύματα· ταῦτα ὡς δογμάτων ἄλλοις ἐπεγκαλοῦντες παραφθορὰν, οὕτω ψευδηγόρους ἀπελέγχει τοὺς αὐτῆς διαβολῆς ἡ ἀλήθεια· οὕτω νόμων οὗτοι θείων καὶ κανόνων καὶ πάσης ἄρδην ἐκκλησιαστικῆς καταρ-

dam? At tu verbum tantum *solus* admittens, quo tibi libitum est modo; deinde secundum hoc, sanctissimi Spiritus processionem secus ac theophori declararunt, impudenter non admittens; sed vocabulum *productor* audacter contra ipsorum traditionem delens, eum qui proximus est, per eum qui est ex proximo indistincte, quamquam sunt distincti, subvertens; neque omnino diversum neque secundum vocabulum *solus* causam a causato distinguendum esse, contra illorum effata, statuens; et aliam omnem simul theologicam ad id conferentem dictionem non obscure reiiciens, etiamsi praesens districtum effugias examen, quid ages in indeclinabili illo futuro? ubi non praeiudicium, non improbitas, non concitatio in pugnam duarum gentium christianarum, non sub obtentu orthodoxiae, et simulatione dicendi pro parte, cum quibus satagis tuas exequi improbitates, et hac in re tot verba blasphema eructare, neque omnino latêre, aut quasi in confusione et proelio nocturno vagari et pessima perpetrare. Ergo ad illud spectantes, haec nos tibi consideranda proposuimus.

113. Quapropter agesis, denuo ad vos orationis habenas convertamus, o sapientes et vitiosa omni adfectione carentes auditores, quos huc undequaque ab ipso veritatis auctore missum iri non desperamus. Haec sunt generosorum agonistarum, haec novorum heroum etiam in manifestis theologiis egregia facta: haec novorum triumphatorum etiam in divinis doctrinis facinora: haec illorum qui aliis dogmatum corruptionem imputant; sed ipsorum calumniam veritas redarguit: hi legum, hi divinorum canonum et omnis funditus ecclesiasticae contemptores traditionis, po-

χησάμενοι παραδόσεως, πέρας καὶ πρὸς ἀλλοτρίους ἐπιτεχνήσεις ἐπινοιῶν ἐπὶ τοῖς θεοφθόγγοις τῶν πατέρων θεσπίσμασιν ἀπηνέχθησαν, ἀπὸ κοιλίας ἰδίας φθεγξάμενοι, ἃ οὐδεὶς οὐδέπω μέχρι καὶ νῦν εὕρηται εἰρηκὼς τῶν ὅσοι λογογραφικὰς ἰδέας ἐκθέσθαι κατὰ Ῥωμαίων ἐσπούδασαν· σφῶν γὰρ ἅπαντες ὡς ἡ κακόχαρτος ἔρις ἐδίδου ἐνσκήψασα τῷ καιρῷ, τὰς ἀντιῤῥήσεις ἄλλως συσκευαζόμενοι, τῶν ἀνεμφιλέκτων πάντη πρὸς εἰρήνην ἀπεῖχον χρήσεων πατρικῶν ἑκοντὶ παρατρέχοντες· οὗτοι δὲ πρὸς αὐτὰς κεχωρηκότες διαμαχέσασθαι πρὸς τὸ πάντων ἔσχατον τῶν κακῶν ἐξετράπησαν. Ἔνθέν τοι καὶ τὰ τοῦ ἀγῶνος ὡς ἔσχεν ἀφ' ἑκατέρων μερῶν κεφαλαιωδῶς ἐνταῦθα περιλαβόντες, λεχθέντα τε καὶ εἰσέτι λεγόμενα, εἴ τι που παραλελειμμένον αὖθις ἐροῦμεν, τὸν ὃν ἐν τούτοις καθ' ἡμῶν ἐξυφάνας ὑπαναγινώσκει τόμον, ὁ τῆς ἀντιθέτου μοίρας σχεδιασθεὶς ἀρχηγὸς, ἰδίαν λογικὴν ὑπόθεσιν ποιησόμενοι.

ριδ'. Νῦν δ' ὅπως οὗτος προέβη, καὶ τίνα τὰ ἐπ' αὐτῷ πραχθέντα συνοπτικῶς ὡς οἷον τε διελθόντες, τὸν λόγον ἐν αὐτοῖς καταπαύσομεν. Ἐκροτεῖτο μὲν ἐν ἀνακτόροις, ὡς ἐῤῥέθη, τὰ δικαστήρια· κἀπειδὴ τῆς πρώτης συνελεύσεως τελουμένης, καὶ τῶν ἀντιθέσεων κινουμένων κατά τινα παρηκολουθηκυῖαν ἐντεῦθεν ἀνάγκην, ὁποῖα διαλόγοις φιλεῖ παρεμπίπτειν τοῖς λογικοῖς, πρὸς ἡμῶν ἀπολογουμένων ἐξεφωνήθη τὸ, ῥήματος πλήρη βλασφημιῶν τὸν τῶν ἐναντίων ἡμῖν προηγὸν γεγραφέναι· καὶ ὡς εἰ βούλοιντο κατεξετασθῆναι καὶ ταῦτα χρεὼν ἐκεῖνα λεγόντων, ὧν οἴκοι μοι καθημένῳ γέγονεν ἡ ἐγχείρησις, καί με τῶν συμβάντων ἁπάντων κατ' ἐξοχὴν ὡς ἴστε τοῦτο διαγγελθὲν πρὸς τὸν ἀγῶνα παρώρμησεν· ἔτι τε λοιπὰ πρὸς τούτοις ἐχόντων, ἃ πρώην ὁ δηλωθεὶς ἀντιῤῥητικαῖς μεθόδοις συνέθετο· πρὸς μέσους ἐπεὶ ταῦτα cod. f. 76. b.

stremo et per alienas adinventiones commentorum deiloquis patrum decretis manus inferentes, a proprio ventre ut proverbium est loquentes, quae nemo hactenus dicere compertus est, ex eorum numero qui scripta sua contra Romanos edere voluerunt. Hi enim cuncti prout malae chartae rabies eos hoc tempore corripuit, struebant adversus pacem contradictiones, indubitabiles patrum auctoritates pensi non habentes. Hi vero adversus eas bello suscepto, ad omnium malorum supremum conversi sunt. Hactenus contentionis tenorem, prout ex utraque parte se habuit cum complexi summatim fuerimus, sive quae disputata sunt, sive adhuc in colloquio versantur, siquid forte praetermissum fuit, alias dicemus; illa quae in suo contra nos tomo contexuit, nuperus contrariae partis antesignanus, sermonis nostri materiam facturi.

114. Nunc quomodo hic progressus sit, et quae egerit, compendio quantum fieri poterit comprehendentes, finem libro in his faciemus. Actum fuit, ut diximus, in regio palatio iudicium; et primo congressu peracto; et contradictionibus commotis non sine quadam consequente necessitate, cuiusmodi in disceptationibus evenire solet, nobis causam defendentibus, succlamatum fuit: verba blasphemiarum plena antesignanum contrariae partis scripsisse: et quod vellent examinari etiam illa dicentes quae mihi domi sedenti erant in manibus, et me esse quae acciderunt omnium praecipuum auctorem: atque hoc ut scitis cognito, ille ad agonem decurrit: et insuper

διελαλήθη· ἦσαν μὲν ἐκ βασιλικῆς οὗτοι προστάξεως δεσποτικῶς ὡς ἐλέχθη προδιαπειλησάμενοι, μηδέν τι κατ' αὐτοῦ δῆτα παρεισαχθῆναι τοῦ τὴν ἡγεμονίαν σφίσι διέποντος, ὅμως ὡς παῤῥησιασάμενον τοῦτο κατεῖδον, ἄλλως τε καὶ ὅτι τὰ τῆς πτοίας οὐκ ἐν τοῖςδε τὸ παράπαν αὐτοῖς· ἢ γὰρ ἂν οὕτω καὶ ἐπεποίθησαν, ὡς καθ' ὧν ἀνέτως εἶχον λέγειν τυγχάνουσιν, ἀλλ' ἐν ἐκείνοις ὑπερβαλλόντως, μή που τί φθάσῃ μέσῳ τῷ θεάτρῳ παρεμβληθὲν, τῶν ὅπως ὁ ῥηθεὶς προΐστωρ ἀπεφάνθη παριστώντων τῆς πράξεως, ἐφ' ᾗ κριτὴς ἐκαθέσθη καὶ κολαστὴς ἀπαραίτητος· προτρέπουσιν ἐπὶ τοῦ μέσου προτεθῆναι θαῤῥαλεώτατα· ἀλλ' ὁ ἡμέτερος ἀρχιποίμην τὴν ἐπ' αὐτοῖς τῷ τέως προσβολὴν ὑπερτίθησιν, ἐκεῖνο τῶν δεόντων εἶναι διαγνούς τε καὶ εἰρηκὼς, καθ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀρχῆθεν ἀπαραλλάκτως ἔχοντα σκοπὸν τῆς αἰτήσεως τὸν ὑπὲρ τῶν οἰκείων πρότερον ἀπόλογον ἀπαρτίσαι· εἶθ' οὕτω τελευταίαν τὴν πρὸς αὐτὰ μετὰ τῶν συνθεμένων, πάλην ἐνστήσασθαι· γίνεται καὶ σφίσι τοῦτο δοκοῦν· καὶ τὰ μὲν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐπ' ἀέθλῳ τῷ κεκυρωμένῳ παρέρχεται, καὶ τὰ τῆς ἐφεξῆς ὡσαύτως· πλὴν οὐ κατὰ συνέχειαν αἱ τῶν ἡμερῶν αὗται δικαστικαὶ, τούτοις δὴ τοῖς τὸ κρίνειν καὶ ἀντιδικεῖν καὶ τάσσειν λαχοῦσι συντέτακται, εἰς τέσσαρας αἱ πᾶσαι ποσούμεναι, ἀλλὰ κατὰ διέχειαν ὅτι πλείστην τῶν διὰ μέσου παριουσῶν, ὡς ἐπ' ἀδείας ἔχειν αὐτοὺς βουλεύεσθαι καὶ πράττειν ἅτε μὴ ἀεὶ τοῖς προβάσιν ἀρεσκομένους, καὶ παρὰ τοῦτο τὰ
cod. f. 77. a. τῶν ἐσομένων κρειττόνως θήσειν ἐξασφαλιζομένους, ὡς τοὺς καλεῖν, ἑτέρους διεγείρειν, κἀκείνους μετέρχεσθαι, καὶ μηδὲν ἐλλείπειν τῶν ὅσα συγκινεῖν οἴδασιν ὅλα πλήθη καὶ δήμους, καὶ ἀξίαν πᾶσαν καὶ ἡλικίαν ἁπλῶς ἐπὶ συστάσει κακίας τῆς καθ' ἡμῶν, μὴ πρός τινα τὸ σύνολον ἐχόντων ἐνατενίσαι, ὅτι μὴ πρὸς τὸν πάντ' ἐφορῶντα μόνον καὶ ἑαυτούς.

reliqua, quae antea praedictus vir antirrhetica methodo composuerat, in medio ea disputavit. Minitabantur haec regio iussu isti despotice, ut diximus, ne quid scilicet proferretur contra ducem suum; quem tamen satis confidentem sciebant, et quia pavor eorum in his haud versabatur. Nam et sic confidebant, se habere quae dicerent; sed illi in primis cavebant, ne quid medio in theatro obiiceretur eorum quibus ille antesignanus obnoxius erat, dum ipse iudex sederet inexorabilis. Hortantur ut in medium perquam animose prodeat. Sed noster supremus pastor tunc congressum cum illi distulit, necessarium putans dicensque eundem scopum propriae habere postulationis, sui in primis defensionem facere, deinde supremam una cum auxiliatoribus suis pugnam conserere. Hoc quoque illis placet. Et illo quidem die, in constituto agone peracta sunt: et sequente die similiter. Verumtamen non erant hi iudiciales dies, neque erant continui; sed ii qui iudicare, contradicere ac disponere poterant, quatuor dierum numerum constituerunt; multis tamen cum intervallis; ita ut otium haberent consultandi et agendi, cum non semper successu laeti essent, ideoque ut futura melius fierent curabant; alios interim vocantes, aliis animos addentes, et alios adsciscentes, nihilque omittentes eorum quibus commotum iri sciebant universam plebem, populum, dignitatem quamlibet, atque aetatem, ad exse-

ριε'. Κἀπειδὴ τωνδὶ τοιουτωδῶς τελουμένων ἔδει πάντως τῶν συνάξεων ἐν μιᾷ κατὰ τὸ κοινῇ συμπεφωνημένων, καὶ αὐτὰ δῆτα τρακταϊσθῆναι τὰ συντεθῆναι προδηλωθέντα τῷ αὐτῶν πρωτοστάτῃ λίαν ἐπισφαλῶς· οὕτω δὲ καὶ πρὸς ταῦτα παρασκευάζονται· χρηματίζει σφίσι καταληπτὸν ὠτακουστὰς θεμένοις τῶν πᾶσι λαλουμένων ἀπαξαπλῶς, μὴ κατὰ προσδοκίαν τὰ τῶν παρῳχηκότων διαλόγων αὐτοῖς ἀποβῆναι, δυσὶ τότε συνεδρίοις συμπερανθέντα τὸν ἀριθμόν· οὐ γάρ τοι μόνον οὐδ' ὁποσοῦν, ὅπερ ἀναμφιλέκτον εἶχον μεμηνέναι τὰ πλήθη μανθάνουσι καθ' ἡμῶν, οἷς πρὸς τὸ ὑπεραπολογεῖσθαι δεδώκαμεν ἑαυτούς· ἀλλά γε δὴ τῷ πλείονι τούτων μέρει, καὶ σκαιοτροπίαν αὐτοῖς ἐγκαλεῖσθαι· ἡμᾶς δ' ἀδικεῖσθαι διαφερόντως ἀκούουσι· καὶ ὡς ἔοικε παντελὴς ἂν ἐπὶ τοῖς λογοπραγουμένοις ἐγεγόνει τοῖς ῥηθεῖσι κατάληψις, μετρίως πως διαγνοῦσι, κἀκ τῆς οὐ φανερωθείσης σκαιογνωμοσύνης τῶν ἀπεναντίας ὁδηγηθεῖσιν· εἰ τὸ εἰδέναι στίφεσιν οὖσι πείρᾳ καὶ μαθήσει ἐνῆν, ὅπου γε καὶ αὐτῶν τινες τῶν ἀμφοῖν μετεχόντων γνῶσιν ἀκριβῆ ἐσχηκότες, κρύπτεσθαι καὶ λανθάνειν προείλοντο πρὸς τοσαύτην ἀντιβαίνειν κακουργίαν ἐπὶ προλήψει βαθείᾳ ἐκκλίνοντες· τέως δ' οὖν ὡς ταῦτα γνοῖεν οἱ ἀντικαθιστάμενοι, ἀπᾶδον πάντῃ κρίνουσι, καὶ ἀσύμφορον ἐπὶ τοῦ μέσου τὰ σφῶν cod. f. 77. b. λαληθῆναι, ὡς ἡ ὑπόσχεσις· εἰ γὰρ ἐξ ὧν ἀναμφίμαχον ηὔχουν τὴν πεποίθησιν καθ' ἡμῶν τοῖα ἐπηκολούθησε, τί ἂν ἄρα συμβαίῃ, εἰ πρὸς τὰ οἰκεῖα λόγους ἀποδιδόναι ἀπαιτηθήσονται; καλῶς συμβάλλοντες τῷ νοΐ, καὶ τῷ συνειδότι καθαρῶς συνδιασκεπτόμενοι, ἀμέλει τοι καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς χωρήσαντες τῶν ἀθροίσεων, οὐ κατὰ τὰς προηγησαμένας διευπρεπίζουσι, ὅσον

rendam contra nos nequitiam, qui ad neminem nisi ad omnia videntem Deum, nostrasque vires, respicere poteramus.

115. Age vero his ita constitutis, oportebat omnino conventum celebrare in una de compecto statuta die, ibique tractari, quae fieri posse valde tamen lubrice, ipsorum antesignano visum erat. Sic autem ad haec comparantur. Deliberatum illis ut de auditu testes adhiberent omnino dictorum, ne, ut expectabant, res sibi ut in praecedentibus dialogis succederet, duobus in synedriis peracta. Non enim graviter solum de quo non dubitabant, furere contra nos plebem intelligunt, apud quam nos defensionem peroraturos ultro obtuleramus; verum etiam a maiore parte perversitatem ipsismet obiici, et nos iniuste vexari audiebant. Atque ut videtur, omnimoda fit dictis rumorum auctoribus exploratio, facile cognoscentibus, et a satis manifesta contrariorum perversitate sententiae deductis: si tamen id cogoscere, turbae cum essent, experientiâ et scientiâ licebat; quoniam et illorum nonnulli, utriusque partis sententiam probe callentes, celari et latêre decreverant, ad tantum maleficium firmo praeiudicio ruere declinantes. Tunc ergo horum gnari adversarii, absonum prorsus iudicant et non utile, sua in publico eloqui, quemadmodum promiserant. Si enim in nostris, contra quae tantopere confidebant, talis eis contigit clades, quid demum eveniret, si de suis rationem reddere postularentur? Ergo bene mente coniectantes, et suam conscientiam pure scrutati, utique et ad alios congressus venientes, nequaquam prout antea eos disponunt, quatenus obtentu

ἐν προσχήματι διαλογικῶν ἀγώνων· ἐστὶν οὗ τὰ τῶν δικαστηρίων ἐμφαίνοντες, ἀλλ' ἐκ προοιμίων εὐθὺς καταῤῥησιν ἡμῶν κομιδῆ πλατεῖαν μεστὴν ὕβρεων καὶ λοιδοριῶν ποιησάμενοι, τέλος προστακτικῶς εἰς ἄγαν, ὅριον τιθέασιν ἀμετάθετον, μή τοι γε μόνον ἡμᾶς μηδὲν ἐρεῖν, ἢ προκομίσαι κατὰ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀντιδιατιθεμένων ἡμῖν· ἐκεῖνο καὶ αὖ ὅπερ ἄνωθεν ὑπῆρχον ἐγκελευσάμενοι· ἀλλὰ καὶ ὃ τούτου πολλῷ τῷ κράτει τῆς ἰσχύος θαυμασιώτερον, μὴ τοῖς καθ' ἡμῶν σφίσι προτεινομένοις ἀνέτως ἔχειν πλέον, ἢ ὅσον ἂν αὐτοὶ ἀπαιτοῦντες εἶεν ἀπολογεῖσθαι, καὶ οἷς ἂν οὗτοι ἐθέλοιεν· ὡς οὖν ὁ ἡμέτερος ποιμενάρχης μικρά πως βουληθείη πρὸς ἔλεγχον τῆς τοσαύτης δυναστείας εἰπεῖν, ἐκ συνθήματος παραχρῆμα θυμοὶ καὶ ὀργαὶ καὶ κραυγαὶ καὶ τάραχοι διεγείρονται· ἔνθεν μὲν πρὸς τοῦ τὰ ἐκκλησιαστικὰ τυραννοῦντος, ἐκεῖθεν πρὸς τῶν συλληπτόρων τοῦδε καὶ συνεργῶν· καὶ αὖ ἑτέρωσε πρός τινων μοναχῶν, οὓς ἦσαν ἐπισεσωρευκότες, ἐξ ὧν πολλάκις ὤφθημεν ἐπισημηνάμενοι, πάντων μυρίοις καθ' ἡμῶν φερομένων σκώμμασι καὶ ἐξουδενώμασιν, ὁποῖον δὲ καὶ εἰς χόλον τὸ βασίλειον ὕψος διερεθίζουσιν· οἶμαί τισι τῶν παρατυ-
cod. f. 78. a. χόντων διαγγελήσεσθαι, ἐκ προβουλεύσεως εἰς ἅπαν ταυτὶ προδιαταξάμενοι· μόλις δέ ποτε καταστορεσθέντες, δρῶσιν ὡς ἦσαν διορισάμενοι.

ρις'. Τούτου μόνου προβάντος ἐπὶ τοῖς σφῶν ἔκ τινος περιπετείας τῶν λόγων, τῶν συνελεύσεων ἐν μιᾷ (οὐδὲ γὰρ δέον παραλιπεῖν) τοῦ βραχύτατον πάνυ μέρος ἑνὸς τῶν ἐμπεριεχομένων αὐτοῖς κεφαλαίων ἐνωτισθῆναι καὶ παραυτὰ τὸν ἀγνοοῦντα προσεπιπλάσασθαι, ἀλλ' εἰ καὶ ἑαυτῶν εἶναι τρανῶς ἔδραμον ἀπαρνήσασθαι, πλὴν οὐχὶ καὶ τῶν σφίσιν ἐπιλέκτων ἀπαγαγεῖν ἠδυνήθησαν· οὕτως γὰρ οὐκ οἶδ' ὅπως συνελαθέντες, ἐμφανῶς ἀντιποιεῖσθαι

dialogicorum certaminum, iudicii potius speciem exhiberent. Statimque initin invectiva contra nos facta prolixa admodum et iniuriarum atque conviciorum plena, deinde imperative decretum immobile edunt, ut nos non solum nihil dicamus aut proferamus contra adversariorum nostrorum coryphaeum, quod idem retro quoque iusserant, verum etiam hoc praepotentiae causa multn mirabilius, ut ne propter quidem ab iis obiecta nnbis liberius ageremus, nisi quantum ipsi postularent ut nosmet defenderemus, nec nisi ut ipsi vellent. Ubi ergo pontifex noster exiguum quid ob tantae praepotentiae reprehensinnem dicere vnluit, statim ex compecto indignationes et irae et clamores atque tumultus erumpunt, hinc quidem ab ecclesiae tyrannn, illinc autem ab huius auxiliaribus et cooperatoribus; immo et aliunde a quibusdam monachis quos coacervaverant, ut alibi saepe innuimus: cunctis innumera in nos convicia et irrisiones iaculantibus, ita ut ad iram regiam quoque celsitudinem commoverint. Et puto praesentibus aliqunt ita fuisse imperatum, ex suscepto ante consilin haec disponentibus. Aegre denique conquiescentes, id agunt quod praefiniverant.

116. Hoc tantum contigit inter illorum obiecta, ex quodam sermnnnm eventu, in una sessionum (quod praetermitti non debet) quae fuit brevissima omnino pars paratorum ab illis capitulorum, audiri statimque ab ignaro confingi. Sed quamvis id suum esse, manifeste festinarunt negare, nequaquam tamen a suis praecipuis

τῶν ἀκουσθέντων προεθυμήθησαν· εἰ καὶ αὐτοὶ πάλιν, ὅσα τὸ ὑπερτερεῖν κεκτήμενοι τοῦ μέσου κατασιγάσαντες περιεῖλον τῆς καθ' ἣν αἱ ῥηθεῖσαι τῶν ἐπιταγῶν προθέσεως ἐξεχόμενοι· συνιδεῖν οὐκοῦν ἐντεῦθεν ἐπιεικῶς οὐ περίεργον, ὁποῖα κατὰ λόγους ὀρθότητος τὰ τοιαῦτα, εἴπερ οὕτως ἀποσκευάσασθαι κατεφάνησαν· ὅταν δὲ καὶ δοθέντος τοῦ ἑτέρων εἶναι, τῆς σφετέρας δ' οὖν συμμορίας προκρίτων, εἴγε καὶ τοῦθ' ἱκανὸν εἰς ἀπολογίαν· καὶ αὐτὸς ὁ τὸ ἄρχειν τοῖς πνευματικοῖς αὐτονόμως λαβὼν ταῖς οἰκείαις ὑπογραφαῖς ὁρῶτο τὰ ἐξ ὧν ἐξελέγησαν ἐπιβεβαιῶν, τί ἂν ἔχῃ ἀνταποκρίνεσθαι; ὅλως δὲ εἰ πρὸς τοῦτ' ἦν ἐπινενευκὸς, τῷ ἀῤῥαγεῖ τοῦ συνειδότος κριτηρίῳ θαῤῥῶν, πάντως ἂν ἕτερα ἠκηκόει, οἷς οὐκ ἔσχεν ἂν εὑρεσιλογῆσαι τὸ μὴ τῆς οἰκείας εἶναι διανοίας γεννήματα· ὅμως εὖ ποιῶν κυριαρχικῶς ἐπίσαν πάντα περιαιρεῖ, καὶ ἡμῖν ἐπιτρέπει τὸ καὶ πάλιν βάλλεσθαι, παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τοῖς δοκοῦσι προβλήμασι, καὶ λόγους ἐπὶ τούτοις προφέρειν ὅσους ἂν καὶ ἐφ' ὅσον εἴη βουλόμενος.

ριζ'. Κατὰ ταῦτα γοῦν καὶ τῶν ἐφεξῆς τελουμένων δικαστηρίων, ἐπεὶ μηδ' οὕτως ὁρῶεν τὸ κατὰ σκοπὸν προποδίζον, μενοῦν γε καὶ μᾶλλον τὸ cod. f. 78. b. ἀπεναντίας σφίσι καὶ ἀπροσδόκητον· ἤδη καὶ τὰ τῆς φήμης ἐξικνεῖσθαι μυουμένοις, ὡς ἦν τοῖς πράγμασιν ἀληθεύοντα, τὴν ἐπιπλέον φανέρωσιν δείσαντες, στῆσαι τοῦ λοιποῦ σπεύδουσι τὰ συνέδρια, μὴ τὸ τῆς τετράδος ὑπεραναβάντα ποσὸν, καὶ ταῦτα ἓξ ἄχρις ὅλων συγκροτεῖσθαι μηνῶν, καὶ πολλῷ τούτων ἐπέκεινα καὶ ἐπαγγειλάμενοι, ἡνίκα τοῖς τὸ κατ' ἀρχὰς ἐκείνοις πρὸς τὸν ἱερὸν ἡμῖν ἐχρῶντο καθηγεμόνα διαμηνύμασιν, ἐν τῷ σημανθέντι φρον-

abducere potuerunt. Hi enim nescio quomodo simul conspirantes, clare coeperunt quae audierant defendere; etiamsi ipsi rursus, quatenus superiores esse senserunt, mediam partem tacite suppresserunt, extra propositum, quod fuerat in mandatis, excurrentes. Hinc ergo intelligere non admodum difficile est, quam gravia fuerint adversus orthodoxam doctrinam iacta, si quidem tantopere pernegare visi sunt. Quod si concedatur illorum non fuisse, nihilo minus praecipuos ipsorum habuisset auctores; si tamen hoc ad defensionem sufficit. Et ipsemet qui spiritalem auctoritatem solus sibi vindicaverat, propriis subscriptionibus selecta illa capita confirmare visebatur. Quid heic respondeat? Si forte quod his consentiebat, immoto conscientiae suae criterio fretus; alia audiet, quibus vana verba non posset opponere, nempe quod mentis suae non essent foetus. Simul tamen recte agens, pro absoluta sua potestate, cuncta supprimit; nosque sinit et denuo percuti suis et suorum speciosis problematibus, et de his sermones proferre quot et quamdiu quisque vellet.

117. Hoc ergo modo sequentibus etiam peractis iudiciis, quoniam ne ita quidem scopum suum sibi provenire videbant, immo contra potius expectationem accidere, et fama iam diffusa se deteri, prout revera eveniebat, ulteriorem patefactionem timentes, desinere de reliquo a celebrandis synedriis studiose curant, quae quaternum numerum vix excesserant, et quidem intra sex omnino menses immo et ulterius celebranda indixerant. Quo temporis intervallo, sicut iam inde a principio, nuncios cum mandatis mittebant ad sacrum praesulem nostrum in iam indicato monasterio

τιστηρίῳ φρουρούμενον· ὅθ' ὁ λόγος περὶ τῆς τῶν ἐξορίστων ἐπανόδου ἱεραρχῶν ἐπὶ τὸ καὶ αὐτοὺς παρεῖναι ταῖς τῶν διαλέξεων ἀκροάσεσιν· ὧν ἐπεὶ μὴ ἴδοι τὴν ἐνδημίαν ὁ μέγας ἀνυομένην, ἀλλ' εἰργομένην ἐπιπλάστοις ἀναβολαῖς καὶ προφάσεσιν, ἀπογινώσκει τὸ καὶ περὶ ἑτέρων ἀνενεγκεῖν, οὓς ᾔδει διαγνωσομένους ἀρίστως ὑπὲρ ἀληθείας διαγωνίσασθαι, καὶ μάλιστα περὶ τοῦ ὃν ἔξοχον ἐν τούτοις ἡ θεία χάρις ἀνέδειξε, ποιμένα δι' αὐτοῦ τῆς Ἀδριανοῦ καταστήσασα κανόνων ἱερῶν παραδόσεσιν, ἄνδρα βρεφόθεν πᾶσαν ὁδὸν μονήρους πολιτείας κατὰ τοὺς θεοκινήτους μετιόντας αὐτὴν ἐξασκήσαντα, καὶ τῇ ἐπιμόνῳ προσεδρείᾳ τῇ τῶν γραφῶν πεφωτισμένον ὅλον ἐκεῖθεν φανέντα, καὶ συνελόντα φάναι τῇ ἐκ τῆς θείας ἐπιπνοίας κλήσει καὶ κατορθώσει Θεόκτιστον καὶ θεόσοφον, τὸν τρόπον εὐθῆ, νοῆσαι τὸ ἰθυτενῶς μετέχον ὀρθότητος, συνετὸν, καὶ παρὰ τοῦτο τὴν παῤῥησίαν οὐκ ἀγεννῆ, καὶ λόγοις ἐμβριθέσι καὶ πράγμασιν· ὃς καὶ αὐτὸς τὰ πρῶτα τῇ ὑποθέσει ἀντιπεσὼν (κοινῶς γὰρ τοῦτο συνεπεπτώκει μετρίως, εἴπερ δὴ καὶ ἡμῖν καὶ
cod. f. 70. a. ἐξορίαις προσομιλήσας) μόνῳ τῷ δόξαι οἱ παρὰ τὸ κρατῆσαν ἔθος συντελεσθῆναι τὰ ἐπ' αὐτῇ, οὔμενουν κατά τινας τῶν λόγων, ὧν αὐτοθελῶς οἱ βουλόμενοι τερατεύονται, καθὼς καὶ τότε καὶ νῦν πολλοῖς τωνδὶ καὶ πολλάκις ἐμφανῶς ἐστι διαμαρτυράμενος, ἐπεὶ τὰ ταύτης βασάνῳ κρείττονι ταλαντεύσας, μετέπειτα τὴν εἰρήνην ἀνθείλοιτο, καὶ τὴν ἀρχιερατικὴν ἀξίαν κανονικαῖς ἐπίπαν ὑποθημοσύναις ἐγχειρισθείη κατὰ καιρὸν, τῆς τε μεταβολῆς ἐφεστηκυίας ἀπροσπαθέσιν εὐθὺς ὀφθαλμοῖς τὴν τοσαύτην σκαιωρίαν ἀθρήσειεν, ἐξ αὐτῆς εἰσβολῆς ἀντιλέγων ἦν τοῖς ἀθέσμως πραττομένοις, καὶ ἀντικείμενος· καὶ τῷ μᾶλλον καθορᾶν τὰς ἀνοσίους τῶν πράξεων διενεργουμένας, μᾶλ-

detentum. Tunc sermo infertur de exulantibus revocandis episcopis, ut et ipsi dialogorum auditionibus interessent; quorum adventum cum noster magnus perfici non videret, immo simulatis dilationibus obtentibusque intercisum, desperare coepit tum de ceteris quos sciebat deliberaturos egregie pro veritate decertare, tum praecipue de eo quem summum inter hos divina gratia effecerat, et se ordinante, urbi Hadrianopoli pastorem ex sacrorum canonum norma praefecerat, virum a pueris in omni monasticae vitae inter vocatos a Deo, disciplina exercitum, et qui assidua sacrarum scripturarum lectione totus illuminatus apparebat; atque ut summatim dicam, divina inspiratione tum nomine tum recte factis Theoctistum (creatum a Deo hominem) et theosophum, recto more praeditum, et rectitudini agnoscendae aptissimum, sapientem, insuperque audendo non ignavum, fortibus tum verbis tum factis uti solitum. Hic primum tractatui adversans (id communiter propemodum contigit, sicut et nobis quibuscum in exilium est actus) ob id unum quia videbatur ei de dominante ritu negotium tractari, non autem ob quasdam alias rationes, ut sponte qui volunt iactant; sicut olim, et nunc quoque nostris saepe ipse publice testatur; postea meliori examine re ponderata, paci deinceps favebat; et ad episcopalem dignitatem canonicis regulis per tempora promotus; facta postea rerum conversione, num hic indifferente oculo tantam improbitatem spectaret? Immo ex huius primo aditu, impiis actibus restitit: et quanto magis scelesta spectabat facinora, vehemen-

λον ἦν ἀπελέγχων, καὶ ἀντιφωνῶν κραταιότερον· μήτ' ἀπειλαῖς, αἷς τοῖς τούτων ἐργάταις ὑπῆρχεν ἀπειληθεὶς, μηθ' ἑτέροις τρόποις ὑποτρέσας, ἢ συσταλεὶς, ἐφ' ᾧ καὶ αὐτὸς ἔργον τούτων δὴ τῶν ἀθεμιτουργιῶν γεγονὼς, τῆς οἰκείας ἐξωθεῖται ποίμνης τυραννικῶς, τῇ τε μεγαλοπόλει ἐνδιατρίβων, καὶ τὴν κακίαν τοῖς πρωτουργοῖς αὐτοῖς ὁσημέραι κατὰ τοῦ οἰκείου πρώτου κοροφουμένην θεώμενος, τῷ κηρύσσειν, τῷ περισύρειν, τῷ ὑποσπείρειν, τῷ διαφημίζειν, πᾶσιν ἀπανταχοῦ ἐπὶ διαφθορᾷ δογμάτων τούτου τὸ ὄνομα, τῷ πάντα κάλων εἰς τόδε τὸ τοῦ λόγου κινεῖν, ἵν' ἐντεῦθεν καὶ πᾶν σφίσι τυραννηθὲν ἔχοιεν συγκαλύπτειν, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν συνιστᾷν· ἣν μὲν εἰδὼς τὴν συκοφάντιν δυσφημίαν αὐτῶν καὶ σκαιότητα, ἔκ τε τῶν κατὰ τὴν ὑπόθεσιν πραγμάτων αὐτῶν, καὶ τοῦ τὸν οἰκεῖον κορυφαῖον γινώσκειν καλῶς, πλείονος ὅμως ἐπὶ κτήσει πληροφορίας, καὶ τοῦ πρὸς αὐτὸ δύνασθαι τῆς δυστροπίας τὸ ἔσχατον τοῖς ῥηθεῖσιν ἀντικαθίστασθαι τοῖς αὐτοῦ συγγράμμασιν cod. f. 79. b. ἐντυγχάνει, οὔπω γὰρ ἦν ἐντετυχηκὼς, καὶ τοῦ λοιποῦ ὑπῆρχε διανοούμενος, εἴπως οἵων δή τινων δικαστηρίων γενησομένων (ποῦ γὰρ εἶχε τῶν κατὰ θεσμοὺς καὶ νόμους κρατουμένων, ἐκ τῶν καθεκάστην τελουμένων εἰς μνήμην ἐλθεῖν;) τὴν ἐπὶ διαβολαῖς κἂν τούτοις γλωσσαλγίαν τῶν ἀπεναντίας ἐλέγξειε, καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν τῇ ἀληθείᾳ συνάροιτο.

ριη'. Οὕτως οὖν προθέσεως ἔχοντος, ὁ μὲν ἡμέτερος θεῖος ποιμὴν (ἐξ ὧν μηδαμῶς ἑτέρων εἰσακουσθείη;) ἀπαγορεύει τὸ καὶ περὶ αὐτοῦ ἀφικέσθαι ταῖς τῶν λόγων ἐξετάσεσιν ἀνενέγκασθαι· θεὸς δὲ ἄρα οἷς εἶδε λόγοις οἰκονομεῖ· ὡς γὰρ ἐν μέσοις ἀγῶσι περὶ τούτου γένοιτό πως ἀναφορά, κληθῆναι προτρέπεται· καὶ κληθεὶς ἥκει τε παραυτίκα, καὶ τὸ κατὰ γνώμην ἀνύει καλῶς· τοῖς τε γὰρ ὑπεναντίοις, ἐφ' ὅσον ὁ καιρὸς ἐδίδου, σπμπλέκεται ἀντιμαχεσά-

tius reprehendebat, et fortius reclamabat; neque minis quas iniquitatum auctores intendebant, neque modis aliis territus aut cohibitus. Quamobrem ipse quoque victima horum scelerum factus, ovili suo depellitur tyrannice; et nunc in magna urbe degens, et nequitiam in eius ducibus quotidie crescentem, contra proprium antistitem videns, qui dictitando, detrahendo, rumores spargendo, diffamando ubique apud omnes nomen eius quasi dogmatum corruptoris, omnem rudentem contra eius doctrinam intendunt, ut hinc suam tyrannidem excusent, et pro voto suo constabiliant; Videns, inquam, calumniosam illorum maledicentiam et improbitatem, tum ex iis quae contra tractatum gerebant, tum etiam quia illorum coryphaeum perbene noverat, multum ad persuadendum valere, et versutia plurimum posse; postremo praedictis hominibus adversarius consurgit, postquam Cyprii scripta legit, neque enim antea legerat: et de reliquo deliberabat, qua ratione in futuris iudiciis (quomodo enim illorum canonice et legitime collectorum, ex quotidianis actibus recordari potuisset?) adversariorum in calumniando loquacitatem coargueret, et pro virili parte veritati patrocinaretur.

118. Hoc ille proposito cum esset, noster quidem divus pastor (a quibus enim aliis non audisset?) vetat quominus is quoque ad verbales disputationes accedat. Sed Deus ob exploratas sibi causas aliter disponit. Dum enim in mediis certaminibus de

μενος, καὶ ταῖς σφῶν καθ' ἡμῶν λογικαῖς ἁμίλλαις καὶ ἀντιθέσεσι κατ' αὐτῶν ὀχυροῦται μᾶλλον, καὶ ἀνισχύεται· τοίνυν καὶ ὃ φάσκοντες ἦμεν, ἐπείπερ οὗτοι κατεπειχθέντες ἱστῶσιν ἐν βραχεῖ τὰ συνέδρια, καὶ οὐκέτι πρὸς λόγους, ἀλλὰ πρὸς τὰς συνήθεις τρέπονται τῶν ἐργασιῶν, τοῦτον μὲν ἔξω τοῦ οἰκείου λάχους ἐν γωνίᾳ διάγειν ἀφιᾶσιν, ὅπη καὶ πρότερον, καὶ τῶν ἐφεξῆς ἡμῖν ἐπελθόντων προαιρέσει καταδήλῳ συγκοινωνήσαντα· οὕτω γὰρ καὶ ζέων τῷ πνεύματι παρεσκεύαστο, τρόποις δῆθεν τοῦ μὴ φανῆναί τινα προσθήκην ἡμᾶς τὸ παράπαν εὑρέσθαι· ἀλλὰ μεμονωμένους καθεστάναι παντάπασιν· εἰς τοῦτο γὰρ αὐτοῖς τὸ βρενθύεσθαι τὰ μεγάλα, καὶ δρᾷν ἀδεῶς εἴ τι καὶ βούλοιντο· τὸν δέ γε ἀληθῆ πατριάρχην, καὶ τοῦ εἰρηνάρχου Χριστοῦ μαθητὴν, ᾧ καὶ πρώην ὑπῆρχεν ἐγκεκλεισμένος σεμνείῳ ἀσφαλέστερον
cod. f. 80. a. καθειργνύουσι, πλείονας τῶν προτέρων καὶ νηφαλεωτέρους ἐπιστήσαντες φύλακας· καὶ ἡμᾶς ἀμφοτέρους τῷ εὐαγεῖ φροντιστηρίῳ τοῦ παντοκράτορος, τοῖς ἐκ τῶν ἀρχείων ὡσαύτως τηρουμένους φρουροῖς, καὶ πλέον ἀπαραμίλλως τοῖς ἐκεῖσε τότε παρευρεθεῖσιν ἐκ τοῦ συστήματος τῶν αὐτοσχεδίοις κανόσι πλαστουργηθέντων τοὺς ἀρχιερατικοὺς τόπους κατέχειν πρὸς τοῦ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κατασχόντος λόγοις περιᾳδομένοις ἐν ἅπασιν, οὐ μόνον ἐρεῖν τὸ ἐκεῖ καθ' ἡμῶν ἀπηνὲς, τούτοις δὴ τοῖς οἰκείοις ἐγκαθέτοις σοβούμενον, ἄλλης ἂν καὶ ἑτέρων ἐγεγόνει πραγματείας ὑπόθεσις· ἡμῖν γὰρ ὁ σκοπὸς τοῦ λόγου πρὸς ὅπερ ἀποτείνεται γνώριμος· πλὴν ἵν' εἴπω κἀνταῦθα τί συνελὼν, μέχρις αὐτοῦ τοῦ ἄρτου ἡμῖν τῷ τῆς μονῆς προεστῶτι σταλῆναι, καὶ ποτέ τισιν ἡμᾶς τῶν μοναχῶν θεαθῆναι μαθόντα, πρὸς ἀνημέρους ὀργὰς ἐξ-

hoc fieret relatio; iussum est, ut et hic advocetur; qui advocatus statim adest, et rem ex sententia gerit praeclare. Nam cum adversariis, quantum tempus tulit, congreditur contradicens, et illorum adversus nos argumentis repugnans, contra eosdem magis se commúnit et roborat. Igitur, quod aiebamus, isti brevi coguntur sessiones abrumpere: nec iam ad verba, sed ad consueta sibi vertuntur opera. Et hunc quidem procul dioecesi sua in angulo vivere sinunt, ut et antea, qui et casuum nobis deinceps supervenientium, manifesta sua voluntate particeps fuit; adeo fervente spiritu praeditus erat! Ne autem posthinc quisquam videretur ad nos accessurus, sed soli omnino perstaremus; sic enim ipsi et iactare magna et agere tute quidquid vellent poterant; verum patriarcham et pacifici Christi discipulum, in eo quo antea inclusus fuerat coenobio tutiore custodia cohibent, plures prioribus et vigilantiores apponentes custodes; et nos duos (Metochitam et Chartophylacem) sacro omipotentis monasterio tradunt, a palatinis similiter vigilibus observatos; multoque magis ab iis qui illic erant, ex classe eorum qui subitaneis canonibus creati fuerunt ad occupandas episcopales sedes, ab eo qui ecclesiasticam rem tenebat, omni scilicet laudum genere cumulati; cuius adversus nos crudelitatem, erga hos autem suos subornatos insolentiam, alieni operis argumentum fuit. Nam nostri sermonis scopus quo tendat, exploratum est. Verumtamen ut summatim aliquid dicam, usque ad ipsum panem, praeposito monasterii de nobis mandatum fuit; et cum nos a monachis aliquando visitatos rescivisset, inhumana ira exarsit, indeque nonnullorum

αρθῆναι· κἀκεῖθεν τινῶν ἐξ αὐτῶν ἀπελάσεις δεινὰς καταπράξασθαι, τὸ ἀκρατὲς αὐτοῦ τῆς καθ' ἡμῶν μανίας προέρχεται.

ριθ'. Ἀλλ' οὕτω μὲν ἀρτύουσι κἀπὶ τοιαύταις ἀσφαλείαις τὰ τῆς φρουρᾶς· ἔπειτα πρὸς τομογραφίας χωροῦσι περὶ ὧν ἀνωτέρω μικρὸν ἐπεμνήσθημεν· ταύτῃ πάλιν τὰ πλήθη σφοδρῶς ταράξαι καὶ περιτρέψαι καθ' ἡμῶν ἐπισπεύδοντες, καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν παρ' ἐλπίδας ἀναφανεῖσαν διάγνωσιν ἐκ τῶν ἐπ' ὀλίγον, ὡς ἐλέχθη, κροτηθέντων δικαστηρίων μεταθεῖναι καὶ μεταβαλεῖν μηχανώμενοι· ἐνθέν τοι καὶ αὐτὰς ἐξυφάναντες, κρούμασι καὶ πατάγοις εἴπέρ ποτε τῶν καὶ ἄλλοτε βαρυηχῶν δηλωθέντων κωδώνων, στίφη καὶ λαοὺς συναγείρουσι, καὶ ταύτας ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινώσκουσιν, ἀποκηρυττούσας ἡμᾶς, οὐχ ὧν ὁ γεννήτωρ τούτων ὁ Κύπριος τὴν ἀλήθειαν διαβάλλων ἐλέγχεται, ἀλλ' αὐτοῦ βεβαίως καὶ ἀψευδῶς, καὶ τῶν οἷος αὐτός· cod. f. 80. b.
ἐπεὶ καλῶς οὗτος προφθάσας, ἄλλοις τε καὶ ἡμῖν ἔκ τίνων διαμηνυμάτων, οἶμαι δὲ καὶ πᾶσιν, ἑαυτῷ περιγράφειν τὸ τῆς ἐκκλησίας ὄνομα ἐνεσήμηνεν· ἀντὶ τοῦ ἐγὼ λέγω τε καὶ ποιῶ, ἡ ἐκκλησία λέγει καὶ πράττει κατά τινα καὶ τοῦτο ἰδιοῤῥυθμίαν φθεγγόμενος· ταύτης γὰρ ἡμεῖς πολλῷ πρότερον ἑαυτοὺς ἐκκηρύκτους, καὶ ἀπεσχοινισμένους ἐθέμεθα· σεπτὴν καὶ ἁγίαν ἐκκλησίαν εἰδότες καὶ νοῒ καὶ γλώσσῃ τρανῶς κατεγγέλλοντες, τοὺς θεοειδεῖς πατέρας, καὶ τὰς ἐν δόγμασι θεοκροτήτους αὐτῶν παραδόσεις, ὧν αὐτὸς ἐνίαις, ὡς παρεστήσαμεν, αὐτολεξεὶ καθορᾶται κἂν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος τομογραφίᾳ μαχόμενος· ἔτι τε καὶ τὴν ἐξ ἐκείνων ἕως αὐτοῦ κατιοῦσαν ἱερὰν ἐκκλησίαν ταῖς θεοδιδάκτοις σφῶν ἑπομένην θεηγορίαις, στέργοντες καὶ ἐνστερνιζόμενοι, ἀφ' ἧς οὐδεὶς καί περ τινῶν, ὡς διείληπται διὰ μέσου Ῥωμαίοις

ex illis saevas expulsiones fecisse: tantopere intemperante eius contra nos rabie provecta!

119. Sic igitur in his quoque munitis locis custodias agebant. Deinde ad libellorum scriptiones veniunt, quorum breviter in superioribus meminimus, sic rursus plebem vehementer commovere et in nos immittere satagentes: et insperatam illam de nobis factam notitiam, per iudicia ut diximus breviter conciliatam pervertere atque immutare molientes. Hinc eadem subnectentes, pulsationibus et fragoribus, ut cum maxime resonantium velut alio tempore campanarum, turbas populosque concitant, et libellos in ecclesiis legunt, qui nos excommunicabant; sed non sane quos horum parens veritatem incusans reprehendebat, sed ipsummet potius firmiter ac veraciter, nec non pares eius. Quoniam egregie hic et aliis et nobis, immo et omnibus, nescio quo indicio nomina imponens; sibi quidem ecclesiae nomen tribuebat; pro eo ut diceret aio et facio, ecclesia dicit et facit, dicens; sic etiam secundum quoddam proprium ius loquens: namque ab hac quidem (ecclesia) multo ante nosmet extraneos separatosque effecimus: quippe qui scimus quae sit veneranda illa, quam mente et lingua sanctam praedicamus, divinitus dico illuminatos patres, et caelestes eorum in dogmatibus traditiones, quarum aliquas, ut demonstravimus, ipsis verbis in ea de qua loquimur tomographia oppugnare comperitur; insuper et extensam usque ad hunc sacram ecclesiam, divinitus tradita illorum oracula sectantem, amantes et

y

ἀντιδιατεθέντων, καινοφωνῆσαι ταῖς τῶν κοινῶν σωτήρων θεοῤῥημοσύναις, ὡς οὗτος ἀριδήλως ὀπτάνεται· ἄλλως ἐριστικώτερον εἰρηκότων ἔκ τινος δυσμενείας, ὁποῖα φιλεῖ συμβαίνειν παρεμπεσούσης, αἰτίαις αἷς ἀπ' ἀρχῆς ἡμῖν ὁ λόγος ὁδῷ προβαίνων τυγχάνει κατὰ μικρὸν διαμορφωσάμενος.

ρκʹ. Πλὴν οὕτω καὶ τὸ παρὸν ὁ γεννάδας ἀεθλούργημα διανύσας, καὶ πρὸς τὴν κατὰ τῶν θεοειδότων διδασκάλων διαμάχην ἐσχάτως κατενεχθεὶς, σπουδὴν ποιεῖται τῶν ἀπαραιτήτων, πάντας ἄρδην πρὸς αὐτὴν συνωθῆσαι δι' οἰκειών ὑπογραφῶν· πρῶτα μὲν οὖν εἰς τοῦτο πεποιθὼς προκαλεῖται τοὺς οὓς ἐπὶ διαφόροις ἐφευρέσεσι μηχανουργιῶν, μόλις ἱκέσθαι πρὸς φαινομένην ἕνωcod. f. 81. a. σιν ἑαυτῷ μεταπείσας, μεθύστερον αὖθις θεᾶται κραταιότερον ἀπ' αὐτοῦ διαστάντας, ὃ μηδαμῶς ὁ λόγος ὑπάρχει δεδηλωκώς· εἰς ἀκούσιον καὶ γὰρ οὗτοι σύμβασιν ἐκείνων ἐλθόντες, στεῤῥοτέραν τέλος ἐξ αὐτοῦ κρατύνουσι τὴν διάστασιν, τὸ τοῦ ἀνδρὸς καθάπαξ ἐγνωκότες δολερὸν καὶ κακόηθες, συμμεταβαλλομένου τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ὡς αὐτοὶ σάφα δεδειχότες εἰσὶ, καὶ πᾶν ὀπίσω τοῦ θηράσασθαι δόξαν ἀεὶ τιθεμένου, θεῖον ἐναργῶς καὶ ἀνθρώπινον· κἀντεῦθεν τὸ μετ' αὐτοῦ συνεῖναι θεομισὲς πάντῃ κρίνοντες καὶ ἀπαίσιον· τῷ τοι κἀνταῦθα πάλιν κληθέντες πρὸς τὰ ἀνάκτορα ἐπὶ τῷ τῇ ῥηθείσῃ τομογραφίᾳ ἐγγράψασθαι, τὸ μὲν καθ' ἡμῶν, τὸ δὲ ὑπὲρ τοῦ ἀναδειχθῆναι καὶ αὖ ἡνωμένους τῳδὶ, οὔτε τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν τὸ παράπαν προσίενται, καὶ τὸ συνθέσθαι τοῖς καθ' ἡμῶν λογογραφηθεῖσι μὴ στερκτὸν ἡγούμενοι ἀποτρέπονται· τῆς πρώτης οὖν ἔνθεν ἀποστὰς πείρας ὁ νέος οὗτος μεγαλουργὸς, καὶ πολλαῖς ἐφεξῆς καὶ πάλιν μεθόδοις

amplectentes; de cuius coetu nulli, etiamsi aliqua in re, ut diximus, a Romanis discreparet, novitates loqui, praeter communium salvatorum oracula ausi erant, velut iste contra evidenter conspicitur: quamvis ii ceteroqui contentiosius loquerentur, propter aliquam iracundiam, quae solet intercurrere, ob eas causas, quas ab initio praesens sermo noster paulatim repraesentavit.

120. Age vero hoc peracto heros athletico opere ad divinos quoque magistros oppugnandos se conferens, implacabile studium arripit, cunctos omnino homines in suam sententiam pertrahendi. Et primo quidem, hac sua opinione fretus, ad se per sua scripta, vocat illos quibus diversis excogitatis artificiis ad unionem secum ineundam accedere aegre persuaserat, quosque deinde rursus conspexerat firmius ab se dissidere, quam rem nondum sermo noster patefecit: cum enim involuntarium iis rebus assensum praebuissent, constantiorem demum ab illo dissensionem decernunt, postquam hominis dolosum pravumque ingenium cognoverunt, pro temporibus rebusque mutabile, ut ipsi publice declaraverunt, et omnia infra gloriae lucrum ponere solitum, res nimirum divinas atque humanas; ideoque cum eo congruere, Deo prorsus odibile iudicantes et inauspicatum. Propterea tunc rursus ad regium palatium vocati, ut dictae tomographiae subscriberent, tum contra nos, tum ut se demonstrent huic unitos; illi neque communionem cum eo prorsus admittunt; et ne consentire quidem scriptis contra nos libellis laudabile existimantes, recusant. Ergo ab hoc primo experimento discedens novus hic magnorum operum au-

ἐπινοιῶν διαμερισθεὶς, εἰς τὸ σφᾶς ὑπαγαγέσθαι πρὸς ἑαυτὸν, ἐπεὶ μὴ ἰσχύσειεν ὁπωσοῦν, τῶν κρειττόνων ἐξ αὐτῶν καὶ ὑπερεχόντων, τοὺς μὴν ἐξορίαις ἐπὶ εἱρκταῖς ἀσφαλεστάταις ἐναποπέμπεται, τοὺς δὲ φυλακαῖς ἑτέρως ἐγκλείεται, καὶ ἄλλως ἀποσκευάζεται, καὶ πρὸς τελικωτάτην ἔκβασιν τήνδε, ἣν προλαβὼν ὁ λόγος ἀναγγελεῖν καθυπίσχετο, καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς ἀποκαθιστᾷ· ὧν ὡς τῆς μερίδος ἐπὶ τοῦ μέσου στῆναι πρώην ἐκόμπαζε, πρὸς τὸ σύννομον ἑαυτὸν εἶναι σφίσι σχεδιάσας αὐθημερὸν, καὶ ὑπὲρ ὧν τερατολογῶν ὑπῆρχε τὰ τοσαῦτα τῶν κακουργημάτων νεανιεύσασθαι· προσβάλλει γε μὴν μετὰ ταῦτα τοῖς τοῦ κλήρου λογάσι σφοδρότερον, καθημέραν ἕλκων τούτους εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ταῖς ἐκεῖθεν ἐκδειματῶν ἀπειλαῖς, ἐξορίστους θήσειν, καὶ μυρίοις ἔτι δεινοῖς καθυποβαλεῖν, εἰ μὴ ταῖς ἐμπεριειλημμέναις τῷ καθ' ἡμῶν τόμῳ προδήλοις βλασφημίαις αὐτοῦ δι' ὑπογραφῶν φανεῖεν συνθέμενοι· οὓς γενναίως ἀντεχομένους ὁρῶν, ἐπιπλέον ἐκμαίνεται, ταῖς τε δι' ἔργων ἐμφιλοχωρεῖ σκαιωρίαις, τοῖς ἐκ τῶν ἀρχείων δραστικοῖς ὑπηρέταις συσχεθῆναι τὰς σφῶν οἰκίας παρασκευάσας, δεσμοῖς φύσεως δεσμουμένων γνησίων παίδων καὶ γυναικῶν· εἰσὶν οὓς ἐξ αὐτῶν προσέτι βιαίως καθείργνυσιν, ἄλλους ἐκτοπίζει τῶν συνήθων διατριβῶν, καὶ ἑτέρους ἄλλοις περιστοιχίζει ἀνιαροῖς· ἐπὶ τούτοις μέτεισι καὶ τὰ σαίνοντα χρυσῶν καὶ ἀξιωμάτων καταβολαῖς, ὑποσπάσαι τούσδε πρὸς τὸ τῆς κακίας θήρατρον ἐπειγόμενος· οἷς ἅπασι καὶ πλείοσιν ἐπιλοίποις ὧν νέος αὐτὸς τῶν πώποτε κολαστῶν ἐφευρετὴς ἀνεδείχθη· καί τινας ὑφαιρεῖται καὶ ὑποσπᾷ· εἰ δὲ καὶ τοὺς ἀνενδότως εἰσέτι μᾶλλον ἀνθισταμένους εἰς τοῦτο δὴ συνελάσειεν, ἐπεὶ καταχαυχᾶσθαι πάντων οἶδεν ἡ δυναστεία, καὶ ὀλίγοις τὸ μὴ ὑπείκειν, καὶ ταῖς

cod. f. 81. b.

ctor, multis posthinc denuo cogitationum versutiis distractus, quò illos ad se attraheret, cum nullatenus praevaleret, meliores ex ipsis et eminentiores exiliis et munitissimis carceribus tradit: alios autem alio modo custodia circumdat: alios aliter de medio submovet. Atque ad perfectum hunc exitum, quem nostra praecedens oratio describere promisit, res illorum reducit; quorum in medio se tamquam partem antea stare iactabat, praeter quam quod consortem illorum in praesenti semet declaraverat; et quorum causa mire satagebat talia facinora audacter agere. Aggreditur mox praecipuos vehementius de clero, quotidie pertrahens illos in palatium, et eos illinc minis territans, exules facturum, et sexcentis praeterea malis subiecturum, nisi contentis in tomo adversus nos manifestis ipsius blasphemiis subscribendo viderentur consentire. Quos fortiter resistentes cernens, magis fnrit, et iniquis factis studium impendit, actuosis regiae domus ministris mandans ut illorum familias captivent, nempe sanguinis vinculis coniunctos, genuinos filios, atque uxores. Quosdam etiam violenter intercipiendos curat: alios familiaribus aedibus pellit: alios aliis obruit molestiis. His blanda etiam admiscet, auri et dignitatum dationes, volens hos in suae malitiae rete pertrahere. Quibus omnibus pluribusque reliquis, quorum ipse novus punitor, inventor apparuit, nonnullos capit attrahitque; et quamquam hactenus praefracte adversantes, demum compellit: quoniam insultare omnibus praepotentia solet, et paucorum est non cedere,

πολυπλόκοις αὐτῆς ὑπενδιδόναι δεινότησιν· οὐ πρὸς ἡμᾶς τόδε, μὴ ἑτερώσε μηδαμῶς ἀναρτήσαντας ἑαυτοὺς, ὅτι μὴ πρὸς τὸν εἰς πᾶν ἔργον συνιέντα καὶ διαβούλιον· τοὐθ' ἡμέτερον ἐπὶ τοῖς οὕτω συνυπαγομένοις τὸ ἀνιᾶσθαι, καὶ γινόμενον καθέστηκεν ἀληθῶς· καθὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ προηγουμένως τῷ συνυπάγοντι, ὡς προΐστορι τῶν τοιούτων, καὶ πρὸς τοσαύτην ἔναντι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὑπερβολὴν ἀναισχυντίας ἐλάσαντι.

ρκα'. Ἐν τούτοις δ' οὖν ὄντων τῶν πραττομένων· ἥκουσί τινες τῆς βα-
cod. f. 82. a. σιλικῆς ἑστίας πρὸς τὴν ἐν ᾗ περ μονὴν ἐφρουρούμεθα· κἀκεῖθεν λαβόντες ἡμᾶς πρὸς τὴν ἐν ᾗ καθειργμένος ἦν ὁ τοῦ Θεοῦ ἀρχιθύτης μεταβιβάζουσιν, ἔνθα καὶ ἡμερῶν οὐκ ὀλίγων παρελθουσῶν, φοιτῶσιν αὖθις ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἄνδρες καταπεμφθέντες, οἱ μὲν τῶν πρὸς τὸ βασίλειον κράτος ᾠκειωμένων, οἱ δὲ τῶν ἄλλως ἐξυπηρετουμένων αὐτῷ· καὶ ἡ ἄφιξις ἐπὶ τῷ ἐπιμελῶς ἀνερευνῆσαι, εἴ που τινὲς τοῖς ἐν οἷς καταμένοντες ἦμεν κελλίοις εὑρεθεῖεν γραφαὶ, πρὸς ἡμᾶς ἔξωθεν ἀφικόμεναι· ὑποψίαν γὰρ ἔσχον οἱ τὴν τούτων ζήτησιν ἐπιτρέψαντες, τῶν ἀντιπιπτόντων σφίσι κατανοοῦντες τὸ ἀκλινὲς, καὶ στεῤῥὸν τῆς γνώμης πρὸς τὸ μὴ ὑποκύψαι τοῖς ἐπιταττομένοις καὶ ἀμετάθετον· ἤδη καί τινων ἀπ' αὐτῶν τῶν ὧν εἶχον εἰς συμμαχίαν πρωτίστων, τὴν σφῶν ἀποστρεφομένων κοινωνίαν ὁλοσχερῶς, ὡς ἐκ τούτων δὴ τῶν οἰκείων ἐξεταστῶν καὶ ἀγγελιαφόρων λεγόντων ἐγνώκαμεν, ἀφ' ἡμῶν γίνεσθαί τινα διεγέρσεις πρὸς τὸ τοὺς εἰρημένους μὴ ὑπείκειν, ἀλλ' ἀντιβαίνειν οὑτωσὶ καὶ ἀποδιΐστασθαι· δεχομένων τε καὶ ἀντεπιστελλόντων ἐπιστολάς· πρὸς ἅπερ ὁ ἡμέτερος ἀρχιποίμην, ἐπεὶ προφθάσας τὰς ἀντιῤῥήσεις κατ' ἔπος θείη τῶν ἐμπεριεχομένων τῷ καθ' ἡμῶν λογογραφηθέντι τόμῳ βλασφη-

et illius variis non vinci viribus; nedum ab eo, cui quodlibet factum et deliberatio pateat. Nostrum utique est dolere de circumventis; praecipueque de ipso circumveniente. Non est hoc nostrum ut a nemine alioquin pendeamus; vereque id accidit, sicut et ipsi seductori contingit, ut horum praescio, et in tantam coram Deo et hominibus impudentiam elato.

121. Haec dum fierent, veniunt quidam de regia domo ad eam in qua custodiebamur mansionem, unde nos abducentes, ad illum quo inclusus erat Dei praesul locum transferunt; ubi non paucis transactis diebus, veniunt rursus ex palatio missi homines, aliique principis contubernales, alii aliter ei servientes. Scopus autem adventus erat sedulo scrutandi num aliquae in iis quas habitabamus cellis invenirentur scripturae ad nos exterius missae. Suspicabantur enim ii qui hanc inquisitionem mandaverant, dum resistentium ipsis firmitatem viderent, sententiaeque constantiam et tenacitatem imperatis non obsequendi: cum iam nonnulli praecipui, quos in suas partes pellexerant, eorumdem communionem prorsus respuerent, prout ex his eorum scrutatoribus fando audivimus; nempe quod a nobis fierent incitamenta quaedam praedictis quominus cederent, sed adversarentur et dissentirent, cum etiam mutuae inter nos epistolae missitatae fuissent. Ad haec praesul noster, quia iam responsiones ad verbum confecerat contentarum in conscripto contra nos tomo blasphemiarum, festinanter scriptum suum manibus ca-

μιῶν τῷ σπουδάσαι τοῦτον ἀνὰ χεῖρας λαβὼν, καὶ κοινωσάμενος μεθ' ἡμῶν εἴη τὸ πρότερον τηνικαῦτα ταύτας ἐμφανεῖς ποιῆσαι τοῖς οἷς δέον ἐμφανισθῆναι· ἡνίκα ἄν τινες ἐξ αὐτῶν λόγοις ἐπί τισιν ἐσταλμένοι πρὸς ἡμᾶς παραγένοιντο· ὡς ἑρμαίου δραξάμενος τοῦ καιροῦ ἀνακηρύττει ταύτας, καὶ ἐγχειρίζει τοῖς σταλεῖσιν εὐθὺς, καὶ δυσωπητικοὺς προσφέρει λόγους ἐν πνεύματι ζήλου καὶ πρᾳότητος προηγμένους χωρὶς οἱασοῦν δυναστείας ἀῤῥεπῶς καὶ ὀρ- cod. f. 83. b. θῶς κατεξετασθῆναι, νομίμων δικαστηρίων προβησομένων, καὶ μὴ διὰ κακίαν τῶν καθ' ἡμῶν ἀκρατῶς κινουμένων· πρόσχημα τοῦ δοκεῖν καθ' ὧν τοῖς τῆς ἡμετέρας φυλῆς ἀρεστὸν λέγειν λαβόντων, νεοφανεῖς λόγων διατρανώσεις ἐαθῆναι παρ' αὐτῶν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐνφυτευθῆναι τῶν πατρικῶν ἀλλοτρίους ἑρμηνειῶν καὶ διασαφήσεων· καὶ τοῦ λοιποῦ διαγορεύσει τούτοις ἠκριβωμένως θέσθαι τὴν ἐφ' οἷς κατεπέμφθησαν ἔρευναν· οὐ μόνον γὰρ οὐκ ἦν ἡμῖν τῷ ἀσφαλῶς τηρεῖσθαι, τοιοῦτόν τι διαπράξασθαι, ὁποῖον οὗτοι ζητοῦντες ἧκον, ἀλλ' ὅτι καὶ παῤῥησίᾳ ἦμεν λαλοῦντες, καὶ οὐδὲν λαλεῖν ᾑρούμεθα ἐν κρυπτῷ· οἱ δὲ καὶ πολυπραγμονήσαντες ὡς ἠβούλοντο, ἐπεὶ τῶν ὧν ἐκελεύσθησαν οὐδὲν εἶχον ὅλως εὑρεῖν· καὶ μόνον τὸ τοῦ τόμου προθέντες, ἐξ ὧν τε κατεφάνησαν ἐπ' αὐτῷ ὑπειπόντες, δηλώσαντες ἐναργῶς, πεφυλαγμένον ἐθέλειν εἶναι τοῦτον τοὺς συνθεμένους τοῦ εἰς χεῖρας ἡμῶν ἐμπεσεῖν· καὶ πρὸς ἡμῶν αὖθις ἀκηκοότες ὡς καὶ αὐτοὺς ἐχρῆν μᾶλλον τοῦτο ποιῆσαι τὸ ἡμῖν ἐγχειρίσαι κατὰ τὴν ἀπαιτουμένην εἰς τὰ τοιαῦτα τάξιν ὁλικὴν καὶ συνήθειαν· καὶ ὡς δέον παραυτὰ συνιέντες, ᾤχοντο, ἐξ αὐτῶν τινας σὺν ἡμῖν καταλείψαντες· καὶ τοῦτο σφίσι προστεταγμένον, ὥς θ' ὁπηνίκα ἂν αὐτοῖς σημανθείη τὰ τοῦ πλοίου προευτρεπίσασιν ἔσωθεν ἡμᾶς ἐμβαλεῖν, καὶ ἀπαγαγεῖν εἰς ἣν ὑπερορίαν ὡρίσθησαν.

piens, quod nobis antea communicaverat, ut iis quibus opus erat manifestaremus, statim ac illorum aliqui qualibet de causa ad nos missi forent; nunc tamquam optimam occasionem nactus, responsiones illas palam facit, missisque hominibus statim tradit; et idonea pudori incutiendo verba dicit, cum zeli ac lenitatis spiritu prolata, nempe ut citra quamlibet praepotentiam, recte et sine praeiudicio examen fieret legitimis constitutis iudiciis, non autem per eorum nequitiam qui effrenate contra nos erant commoti, capto praetextu grata genti nostrae dicendi: novas scripturarum expositiones omitterent in ecclesiam invehere, a patrum interpretationibus declarationibusque alienas. Ceterum mandat illis ut accuratam faciant, cuius causa missi fuerant, scrutationem; non solum enim cura nobis haud erat quicquam huiusmodi clausum tenendi, cuius causa inquisituri venerant, sed et libere satis loquebamur, et nihil in occulto dicere constitueramus. At illi curiose quod voluerant scrutati, prout sibi imperatum fuerat, nihil omnino invenire potuerunt. Et de tomo tantum polliciti, ob ea quae in ipso agnoverant, suadebant aperteque significabant, oportuisse hunc custodiri a suis auctoribus, quominus in manus ipsorum incideret. Cumque a nobis mox audissent, ab ipsis potius curandum fuisse ut sua nobis traderentur iuxta debitum in his rebus universalem ordinem et consuetudinem; re ut par erat statim intellecta, abierunt, relictis apud nos de eorum numero aliquibus, qui-

ρκβʹ. Ὡς γοῦν ἐπὶ τοιούτοις λόγοις τουτωνὶ ἐναπολειφθέντων, ἐκεῖνοι ἀπέλθοιεν, καὶ πρὸς τοὺς πεπομφότας πάντα μετακομίσαιεν, οὗτοί τε γνοῖεν, ὡς ἄλλοις εἶεν ἐγκύρσαντες, ἕτερα ἀνιχνεύοντες, καὶ ὡς βουλεύ-
cod. f. 83. a. σεων πρὸς ταῦτα χρεία τοῖσδε καὶ σκέψεων, καὶ μάλιστα οἷς ἔσχον ἀκοῦσαι πρὸς τοῖς λοιποῖς, ἡμᾶς εἰρηκέναι τὰ τῶν ἀντιῤῥήσεων ἔξω που παραπέμψαι, καὶ εἰσέτι τοῦτο δρᾶσαι εἰ δυνατὸν, ἅτε τῶν μὴ κρύβδην ἀλλὰ παῤῥησίᾳ λεγομένων τυγχάνοντα, ὑπερτίθενται τὰ τῆς ὑπερορίας τοῖς ἐπὶ τούτῳ προσμεμενηκόσιν ἡμῖν ἀποστῆναι τὸ τέως ἐγκελευσάμενοι· ὅπερ ὡς εἴδομεν, ἐπῆλθε λογίσασθαι πρὸς διαλογικοὺς ἀγῶνας ἴσως αὐτοὺς ἀναγκασθέντας ὁρμῆσαι, συσκευὰς ἀρτίως εἴπερ ποτὲ συσκευασομένους, ὅπως ἄν τι φανεῖεν πρὸς δόκησιν κατορθώσοντες· καὶ ἦν ἡμῖν τὸ ὅπως δήποτε τοῦτο γενέσθαι περὶ πλείστου θυμῆρες, εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν ἀπροσπαθῶς ἀκροασομένων, κρειττόνως εἴπερ τὸ πρότερον νῦν τοιοῦτον τινῶν θεόθεν πεμφθησομένων ἐναποτεινομένοις, καὶ κέρδος τί προσκτήσασθαι ταύταις ἐπιπλέον ἂν πεποιθόσιν, εἴ γε καὶ μᾶλλον ἐξ ἀνάγκης πρὸς τοὺς προφανεῖς τῶν σφετέρων ἐλέγχων οἱ ἀπεναντίας συνελαθεῖεν ἀπολογήσασθαι· παρ' ὃ καὶ ἦμεν οὕτω κληθήσεσθαι προσδεχόμενοι· καὶ τελευταῖον τὴν ἣν ὑπῆρχον προτεταχότες ἀπαγωωγὴν ὑποστήσεσθαι· κἀκεῖνοι τὰ σφῶν ἐφ' ἱκανὸν κροτήσαντες βουλευτήρια, καὶ πρὸς συνελεύσεις ὅλως τε καὶ λόγους ἐλθεῖν ἀπειπάμενοι, ὃ καὶ ἡμῖν ἐκ τῶν μεταξὺ διαμηνυομένων συνορώμενον ἦν, βασάνους ἐπὶ τοῖς ἀμφοῖν ἐγγράφως προαχθεῖσι διατόρως ἐκκαλουμένοις, καὶ μηδέν τι ῥῆμα πρὸς τοῦθ' ἧκον λαμβάνουσιν ἀποκρίσεως· εἶτα καὶ μηδ' ἀμυδρῶς ὑπερηγορίας

bus mandatum fuit, ut cum eis significatum foret navim esse paratam, in eam iniiceremur, et ad destinatum exilii locum deportaremur.

122. His ergo hac de causa apud nos relictis, illi discedebant, ut omnia mittentibus renunciarent, atque ut certiores facerent se in alia incurrisse dum alia quaererent, et consultationibus opus esse ac considerationibus, praesertim ob ea quae insuper audierant: dictum a nobis fuisse, responsiones illas extra alicubi missas, idque et adhuc acturos, si fieri poterit; quandoquidem non clam sed confidenter loquentium opus erant. Ergo his qui ob id negotium apud nos remanserant, imperant ut interim abscedant; quod nos cum vidissemus, venit in mentem, fortasse illos coactos ad dialogorum certamina denuo venturos. Sed enim illi interim machinationes quam cum maxime struunt, ut rectum aliquid agere viderentur: eratque id nobis ut aliquando foret, summe exoptatum, ut ad conscientiam non praeiudicati auditorii melius quam antea paratam ea venirent, divina providentia occasionem lucrumque fore multo maius confidebamus; praesertim si urgente necessitate defensionem contra evidentes ipsorum confutationes susciperent. Unde et nos sic vocari expectabamus, et denique extremam quam illi praeparaverant deportationem subire: qui diu consultationibus suis peractis, negarunt prorsus ad congressiones et verba ulterius esse veniendum; quam rem nos quoque ex indiciis interim acceptis cognovimus, qui quaestionibus de utraque re scripto oblatis, diserte expostulantes, ne verbum quidem rei idoneum responsi loco accepimus. Deinde ne leves quidem

ἐπὶ τοῖς οἰκείοις, εἰ καὶ ἀντιθέσεις ἐπὶ τοῖς κατ' αὐτῶν ἡμετέροις συνθέσθαι δεῖν ἡγησάμενοι, τῷ ἐναργεῖς οὕτω τοὺς ἐλέγχους θεᾶσθαι· κἀντεῦθεν τὸ πλείω ἐρεῖν ὡς πρὸς πλείους τῶν βλασφημιῶν ἀπαχθησομένους δεδίττεσθαι cod. f. 63. b.
δίκας τέλος ἁπάσας συνεδρίων καὶ πᾶσαν ἀπολογητικὴν ἔκθεσιν, ἢ καὶ διάλεξιν, περιϊστῶσιν ἡμᾶς εἰς τὸ ἀπελάσθαι, καὶ ἀφανείᾳ βαθυτέρᾳ τάχιστα παραπέμψασθαι· ἧκον οὖν οἱ τοῦτο διενεργήσοντες· καὶ νυκτὸς ἐπιγενομένης προτρέπουσιν ἡμῖν τὴν ἀπέλευσιν, ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν τε καταβιβάσαντες, εἴσω τῆς ἀκάτου γενέσθαι παρασκευάζουσι, καὶ διαπλωϊσαμένους ὑπερορίους ποιοῦνται, πρὸς τὸ ἐν ᾧ διάγομεν ἄρτι φρούριον ἀγαγόντες, καὶ βιαιοτέραις εἱρκταῖς ἐγκαθείρξαντες· μὴ ἀρκοῦν ὡς ἔοικε κατανοήσαντες εἶναι τὸ ἔρυμα πρὸς φρουρὰν, ἐπὶ ὄρους, ἅ τε κείμενον μετεώρου, καὶ δυσαντίβλεπτον ὃν εἰσάπαν κύκλωσε καὶ ἀπόκρημνον· καὶ μή τοι γε τῶν μακρὰν ἐπὶ τῆς λεωφόρου παριόντων βάσιμον οὐδενί· ἀλλ' εἴ γε καὶ βουληθείη τὶς, οὐμενουν αὐτῷ ῥᾳδίως εἰσιτητόν· τὸν οἰκεῖον ἔχον κλειδοῦχον καὶ φύλακα μετά τινων ὅσον εἰς συντήρησιν ἔσω καὶ φυλακὴν προσκαθήμενον, καὶ τὸ πᾶν σκοπούμενον ἰσχυρῶς· μὴ ἱκανὰ νομίσαντες ταῦτα, καὶ παρὰ τοῦτο δεινοτέρους ἔτι, καὶ ἐπιστημονικωτέρους ἐκ τῶν ἐν ἀρχείοις διαφόρων ταγμάτων, οἷς τὸ ἐναλλάττον ἄνω που παρεστήσαμεν ἐπόπτας ἡμῖν ἐγκαταστησάμενοι· ὧν ἐνίων τὸ ὑπερβαλλόντως πικρὸν καὶ ἀπάνθρωπον πρὸς ἐπιπλοκὰς ἂν μακροτέρων λόγων ἐπήρκεσεν, εἰ σκοπὸς ἦν ἡμῖν τὰ τῶν κακώσεων ἐπίπαν εἴδη διαλαβεῖν· τὰς δέ γε μετὰ τὸ οὕτω θεῖναι τὰ καθ' ἡμᾶς, πολυτρόπους ἐπιχειρήσεις, καὶ σκαιωρίας ἐν αὐτῇ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων, καὶ προσέτι δυναστείας πολυσχιδεῖς πρὸς τὸ σύμφωνον ἀπαρτίσαι πᾶσι χρηματίσαι cod. f. 64. a.
μανίαν τὴν καθ' ἡμῶν· ἴσασιν οἷς εἰλικ:ινέσιν ἐνατενίζειν ὀφθαλμοῖς ἐκεῖσε

pro re sua defensiones, neque ad obiecta nostra contradictiones faciendas iudicant, proptcrea quod tam evidentes fuissent coargutiones: deinde quia plura dicendo, ad plures se pertrahendos blasphemias timebant, poenasque demum cunctorum synedriorum luere: omnem apologiae rationem et disceptationem eo conferunt, ut nos expellant, et profundiori oblivioni quam celerrime tradant. Venerunt itaque rei exsecutores, et nocte ingruente hortantur nos ad discessum, et ad littus deductos intra naviculam collocandos eurant, et maritimo itinere exules traducunt ad castellum quod antea incoluimus; et validiore praesidio includunt, non satis credentes, ut videtur, locum ipsum idoneum ad custodiam, in monte excelso situm, nulli circum aspectui patente, et praerupto; nulli iter facienti in publica via gradibile, etiamsi aliquis vellet, neque adibile. Et suum unusquisque clavigerum habebat et custodem cum nonnullis aliis, observationis internae gratia et custodiae adsidentem, et cuncta magnopere intuentem. Nec satis haec esse existimantes, acriores adhuc et cautiores ex palatinis variis ordinibus, quorum alternas vices retro memoravimus, observatores oculatos nobis constituerunt: atque horum acerbitas et inhumanitas, ad longiorem orationis contextum sufficeret, si nobis propositum esset omnia poenarum genera complecti; et illas post exilium nostrum varias strophas et improbitates in urbe regia: insuperque praepotentias multiplices, ut omnium concorditer furorem

καθειστήκει τὰ δρώμενα· τί γὰρ ἂν ἡμῖν ἐνταυθοῖ καὶ φανείη καταληπτὸν, οὐδενὸς ἀτεχνῶς ἄλλου ὅτι μὴ μόνον ἀεροπόρων ζώων θεωρίας ἐπαπολαύουσιν.

ρκγ΄. Ὡς οὖν ἄνωθεν καὶ ἐκ προοιμίων τάξει τινὶ παραχωροῦντες κατὰ μικρὸν ἐδηλώσαμεν, τὸ μεγάλων καὶ ἀφορήτων δεινῶν ἐμποιητικὸν ῥῆγμα τῶν ἐκκλησιῶν, ἀνθρωπίνων περιπετείαις πραγμάτων ἐξ ἐπηρείας τοῦ κοινοῦ πολεμίου, τοῖς ἀπὸ Χριστοῦ κεκλημένοις γνόντες ἀκριβῶς ἐπεισφρῆσαν· εἶτα τοῖς ἐξ ἐκείνου διὰ μέσου τῶν βασιλέων ἀγακλέεσι, καὶ πρᾶξιν ἅμα καὶ διάνοιαν μεγαλόφροσιν, ὡς κακῶς ἐνσκῆψαν, οὕτω περιαιρεθῆναι κρινόμενον, καὶ ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου σπουδαζόμενον, διαγνώσεως διαθέσει βελτίονος, ταῖς θ' ἡμετέραις ἡμέραις εἰς ἐνέργειαν ἀπωθήσεως προαχθῆναι ἰδόντες, προσηκάμεθά τε οὕτω προβὰν, καὶ τὴν ἀντ' αὐτοῦ ἀναφανεῖσαν εἰρήνην ἰθυτενῶς ἠσπασάμεθα, καὶ τῷ μᾶλλον ὑποτιθεμένην ταῖς σοφαῖς ὑποθημοσύναις τῶν θεοβραβεύτων διδασκάλων ἐξακριβώσασθαι, ὅσα καὶ θεοφιλῆ καὶ οὐράνιον ἐνηγκαλισάμεθα, ὑπὲρ ἧς καὶ διαπρεσβεύσασθαι καθωράθημεν, τῶν πώποτε βαρυτάταις ἐπὶ τούτῳ ταλαιπωρίαις, καὶ θανατηφόροις κινδύνοις πολλαχοῦ καὶ πολυειδέσι προσομιλήσαντες, ὡς αὐτὸς ὁ τὰ πάντα εἰδὼς ἐξεπίσταται, οἷς καὶ τοσοῦτον ἡμῖν ἐπῆλθε τὸ αἰσχύνεσθαί τε καὶ μεταμέλεσθαι, παρόσον καὶ ἐναβρύνεσθαι λαμπρῶς ὑπῆρξε καὶ ἐπιγάννυσθαι τηνικαῦτα μὲν ἀμυδρότερον, νυνὶ δὲ καθαρώτερον ἀσυγκρίτως καὶ τελεώτερον, καὶ ταῦτα σφοδρῶς
cod. f. 84. b. ἀποδυσπετοῦσιν ἐξυπηρετῆσαι τῇ διακονίᾳ ταύτῃ λόγοις οἰκείοις· οὐ μενοῦν παρὰ τὴν ὑπόθεσιν, μόλις τε πειθομένοις, καὶ τῷ πείρᾳ τοῖς δυσχερέσιν ἰσχύρσαι μᾶλλον ἐπευδοκοῦσιν, καὶ τό τε καὶ νῦν, ἡνίκα τούτων ἐς τοσοῦτον προ-

contra nos acuerent. Sciunt ii, quibus propriis oculis gesta illic spectare contigit. Quid enim nobis in his locis rescire licuerit, nulla profecto alia re fruentibus quam volatitium animantium aspectu?

123. Sicut ergo superius et ab exordio ordine quodam procedentes paulatim demonstravimus, magnorum et intolerabilium malorum causa extitit schisma ecclesiarum, quod ex humanarum rerum casibus, communis fraude hostis, gentibus a Christi nomine dictis, gnari sumus obrepsisse. Deinde interiectis principibus gloriosis, opere et mente simul excelsis, ceu perverse introgressum, auferendum esse iudicantibus; et prout tempus sinebat studentibus meliore instituto recte disponere. Nostris vero diebus facto ipso depulsum videntes, admisimus rem ita confectam, et succedentem schismati pacem recte adamavimus; praesertim a sapientibus divorum patrum oraculis accurate propositam, et ceu Deo gratam caelestemque amplexi sumus: pro qua et legationes obivimus, et gravissimas aerumnas, et morbifera pericula saepe et varia incurrimus, sicut ille scit qui omnia videt. Ex quibus nobis tantum ignominiae pati et compungi contigit, quantum secus extolli magnifice et laetari licuisset: tunc quidem levius, nunc autem prius incomparabiliter et perfectius. Et qui aegerrime hoc scribendi officium suscepimus, non tamen extra argumentum agere nobis suasimus, et multo magis in aerumnas incurrere acquievimus et tunc et in praesentiarum, cum tantopere haec se mala intenderunt. Su-

λήλυθεν ἡ ἐπίτασις· ἔστι γὰρ ὡς τὸ πᾶν φαίην, καὶ κατάκρως διαπορεῖσθαι ὅθεν ἡμῖν ἡ πρὸς τοῦτο ἄῤῥητος ἡδονή· ἀλήθειαν οἶδα λέγειν, οὐ ψεύδεσθαι· οὕτως ἡμεῖς συνειδότες ἅπερ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ πραγματείᾳ διενηργηκότες ἐσμὲν, τίσιν ἐρηρεισμένοι, καὶ μεθ' οἵου σκοποῦ, καὶ οἵας εὐθύτητος, ἅτε οἱ τῆς σφῶν κακίας ὕλην αὐτὴν ποιησάμενοι, καὶ ὁποῖα διέθεντο συμμορφαζόμενοι τοῖς καιροῖς καὶ συμποικιλλόμενοι, καὶ πέρας ὅπως εἰς ἀπηνεδευμένην διαμάχην δογμάτων τῶν πατρικῶν ἀπηνέχθησαν· ἐξ ὧν ἅπασιν ἐναργὲς συγκεφαλαιωσαμένοις τὰ καθ' ἡμῶν, ὡς τὰ πρῶτα τῶν δεινῶν ἐκείνων σκαιουργημάτων ὑπέστημεν, παρὰ μόνην εἰρήνην τὴν ἐκκλησιαστικήν· τὰ δέ τε προσεχῆ καὶ τὰ δεύτερα, εἰ καὶ αὖ αἰτίαις ταῖς ἐξ αὐτῆς, πλὴν παρὰ ῥημάτων ἀλλοτρίων νεογράφους ἀπαγωγὰς, αἷς πρὸ τῶν δικαστηρίων οἱ ἀπεναντίας ἐπὶ συστάσει δῆθεν τῶν σφετέρων ἀνοσιουργιῶν κατὰ μικρὸν παρασυρέντες ἐνήλλαντο· καὶ πάλιν αἷς μετ' αὐτὰ ταῖς καθ' ἡμῶν τομογραφίαις ἐχρήσαντο πρὸς οὐδέτερα τούτων δεσποτικῶς· μηδεμίαν ἀπολογίαν δοῦναι θελήσαντες· καὶ ταῦτα πεπαῤῥησιασμέναις ἐγκληθέντες φωναῖς.

ρκδ'. Εἰ δὲ καὶ τοσαύταις ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέροις συσχεθεῖσιν ἐπιφοραῖς, οὕτως ἐξεγένετο διακεῖσθαι, ὅσον δὴ τὸ πρὸς ἑαυτούς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῖς ἐκτὸς τρόπον δῆτα τὸν ὅμοιον· μενοῦν γε καὶ μάλιστα βαρυαλγεῖν αὐτοῖς ἔνεστι καὶ ἀδημονεῖν, ἀφορῶσιν ὅπη τὰ ἐνταυθοῖ καὶ ἡμέτερα ταράχου καὶ cod. f. 85. a.
ἀτοπίας προήγαγον, καὶ οἷον κλύδωνα ταῖς μεγίσταις ἀνήγειραν τῶν ἐκκλησιῶν, ὁποῖον οὐ πώποτε, τό τε ζητούμενον ἀεὶ συνουλωθῆναι τραῦμα τὸ ἐκ τοῦ σχίσματος τοῖς μεγάλοις ἐνθαδὶ καὶ ὑπερέχουσι τῶν ἀνδρῶν, οἷς τὸ μέλλειν

perest, ut omnia dicam, vel apprime disquirendum, unde nobis tanta in hac re voluptas? Veritatem sciebam me dicere, non mendacium. Sic nos nobismet conscii quid in hoc negotio egerimus, quo fulcimine, et quo scopo, et quanta rectitudine; et quae in illi suae nequitiae materiam fecerint, et qualia operati sint, temporibus se conformantes et simul variantes, et denique ad impudentem paternorum dogmatum oppugnationem progressi. Unde exploratum fit omnibus, qui summam dictorum nostrorum fecerint, nos mala illa priora pertulisse, propter solam ecclesiasticam pacem; subsequentia autem et secunda, etsi iisdem ex causis orta, praecipue tamen, ob irreligiosorum vocabulorum neoterice scriptorum expulsionem: quae vocabula adversarii ante instituta iudicia, ob suarum irreligiositatum fulcimen, paulatim pertracti inseruerunt; iisque in compositis contra nos tomographiis usi sunt: quorum neutrius pro sua praepotentia defensionem facere voluerunt; quamquam liberis admodum vocibus convicti fuerunt.

124. Quod si nobis tantas passis ob utramque rem incursiones, sic esse affectis contingit quod ad nos attinet; haud pari tamen conditione sunt isti ab ecclesia alieni: immo vero decet eos gravissime dolere et moestificari, videntes in quantum turbationis atque absurditatis regionem hanc resque nostras perduxerint; quantamque duabus maximis ecclesiis tempestatem concitaverint, cuiusmodi numquam fuit: et quod vulnus, id est schisma, cui remedium semper est quaesitum a magnis patriae nostrae et eminentibus viris, qui ad hoc adhibendi fuerant, nunc insanabile

περὶ τῶν τοιούτων ἐχρῆν, εἰς τὸ παντελῶς ὅπως ἀνίατον περιέστησαν, εἰ μή που τίς ἐκείνην ἐθέλει τοῦδε θεραπείαν ἐρεῖν, ὅπερ ἀπείη, τὴν ὀτὲ τῶν καιρῶν, ἐπὶ κακῷ μεγάλῳ προχώρησιν· ἀλλ' ἀνιωμένοις ἡμῖν ἐν τούτοις ἔξεστι φάναι, ὡς εἰδότων καὶ ποιούντων, οἷς οὕτω δέδοκται τὰ περὶ αὐτῶν· ἐπ' ἐκείνοις δὲ ἄρα οἷς καινοφωνῆσαι τοῖς θεσπίσμασι τῶν πατέρων ἀπηρυθρίασαν, οὐ μόνον οὐδὲν τοιοῦτον ἔνεστιν ἐξειπεῖν, ὡς ἐφησυχάσαι τινὶ τρόπῳ τούτοις ἢ συνελθεῖν· ἀλλ' ὅτι καὶ ἐνστάντες ἐνσταίημεν κραταιότερον, στέρξαντές τε πᾶσαν καταδίκην ἡμῖν ἐπαχθεῖσαν, καὶ καθ' ἑκάστην ἃς ἐπινοοῦσιν ἀσφαλειῶν καὶ καθείρξεων καὶ λοιπῶν πειρατηρίων καινότητας στέργοντες ὑποίσομεν ἔτι, καὶ εἰ μυρίων καθ' ἡμῶν ἑτέρων νεουργοὶ φανεῖεν τιμωριῶν καὶ κακώσεων, εἰδότες ὅπη σφίσι τε καὶ ἡμῖν ἐκβεβήκει τὰ τῆς ὁρμῆς, καὶ πρὸς ὅ τι πέρας εἰδοπεποιημένως τὰ τοῦ δρόμου κατήντησε. Φαίη τις ἂν ἴσως ἐν συναισθήσει τούτων γενόμενος, ὡς ἔστι θεὸς ἐκδικήσεων κύριος· ἐγὼ δὲ μικρὸν παρῳδήσας φθεγξαίμην, ὡς ἔστι θεὸς φανερώσεων κύριος· τοῦτο γὰρ ἡμῖν, οὐκ ἐκεῖνο, δι' ἐφετοῦ· οὐδὲ γὰρ ἀμύνης, οἷς ἐπεπόνθημεν ἔρως, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν στέργομεν ἐκκαλύψεως· ἣν ὁ τῆςδε ταμίας, εἴ γε μὴ τὸ παρὸν, ἀλλ' οὖν ἐν εκείνοις, οἷς γυμνὴν πάντων παραστῆναι, καὶ τετραχηλισμένην τὴν γνῶσιν ἀφώρισε, θείη πάντως διαφανῆ, ὁ πρὸς τῇ ελπίδι, καὶ
cod. f. 86. b. τὸ ἀδίστακτον ἐπιφέρον πρῶτον ἡμῖν καὶ μόνον καὶ τελευταῖον ἁπλῶς εἰς ἀναψυχήν.

effecerint: nisi quis forte illam velit medicinam dicere (quod absit!), quae aliquo tempore fiet, summi mali consummationem. Sed moerentibus ob haec nobis dicere licet, quod non nescii fecerimus, quae ita visa sunt de ipsis. Illis autem, quos non puduit nova vocabula patrum dictis opponere, non modo par aliquid licet dicere, ita ut iis aliquando adquiescamus consentire, sed resistentes resistemus validius, malentes quamlibet damnationem nobis inferri; et ab his quotidie excogitatas custodiarum, inclusionum et reliquarum tentationum novitates libenter perferemus; insuperque sexcentas alias quarum isti adversus nos novi creatores apparuerint, poenas atque afflictiones: gnari scilicet quò illorum et noster cursus ducat, et quis verisimiliter stadii finis futurus sit. Dicet fortasse aliquis talium rerum sensu tactus, esse Deum vindictarum dominum. Ego vero parva utens parodia dicam, esse quoque Deum manifestationum dominum. Has enim nos non illas optamus: neque vindictae ob ea quae passi sumus amor nobis est, sed rei, cuius causa tenebris obruimur, revelationem: quam eiusdem conservator, si minus in praesenti, certe tempore illo, quo nudam patentemque omnium notitiam exhibere decrevit, prorsus pleno in lumine ponet. Quod quidem non sperabile tantum, sed indubium est, et primarium nobis est immo unicum et extremum omnino solamen 1).

FINIS LIBRI I.

1) Hactenus interpretationem nostram latinam produximus. Reliquos libros duos, graeco textu contenti, hellenistarum futuro exercitio et labori committimus.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΟΥ ΜΕΤΟΧΙΤΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΟΣ ΕΠΙ ΤΩι ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΟΥ ΤΟΜΩι.

EIUSDEM GEORGII DIACONI METOCHITAE

ANTIRRHETICUS ADVERSUS CYPRII TOMUM.

α΄. Ὁ μὲν δὴ διεξοδικώτερος τῶν ἐμῶν λόγων ἔχει περανθεὶς ὡς οἷόν cod. f. 85. b.
τε ἀποχρώντως· ἀμφοτέρων ἐκκλησιῶν, ἐν ᾧ τὰ τῆς ὑποθέσεως, οἷς ἀχλὺς ἡ
παροῦσα ἐσκέδασται τοῦ ψηλαφητοῦ σκότους ἐκείνου πολλῷ βαθυτέρα, ἀρχῆς
ἀπ' ἄκρης ἐντελῶς ἀποδέδεικται, εἰ καὶ οὕτω συνεπτυγμένως τὰ μάλιστα·
δέδεικται δὲ ὡς μηδὲν ἄλλο, ἢ ῥῆγμα πρώην ὑπάρχοντα, ἐξ ἐριθείας καὶ
φιλαρχίας ἀνοήτου παρεισφθαρὲν, καὶ πολλοῖς τῶν πρὸ ἡμῶν περιόπτων
ἀνδρῶν, οἷς τὸ πρὸς ἀλήθειαν μὴ ματαίαν δοξομανίαν ἰθυτενῶς ἐνατενίζειν cod. f. 86. a.
ζῆλος ἐνῆν, περιαιρεθῆναι περὶ πολλοῦ ἐφιέμενον, οἱ νῦν σκεύη ἀπωλείας
ἑαυτοὺς ἀποφῆναι σπουδάζοντες, οὐχ ὅπως ὃ ἦν σχίσμα ταῦτ' εἴασαν μέ-
νειν, ἀλλ' ὅτι καὶ τοὺς οἰκείους ἐντεῦθεν διαφόροις κακίας ἐπιτεχνήσεσι
κατ' ἀλλήλων ὁπλίσαντες πρὸς τῷ μυρίων ἀνασιουργημάτων εἴδη τεκτήνασθαι,
καὶ κατὰ τῶν κειμένων πατρικῶν δογμάτων λυττήσαντες, εἰς καθαρὰν αἵρε-
σιν σφίσι τὰ τῆς διαστάσεως περιέστησαν· ὧν ἀρχηγὸς μετὰ τὸν πρῶτον σφῶν
ἀρχηγὸν, τὸν κατὰ Θεοῦ τῆς αὐτοειρήνης τραχηλιάσαντα, τὸ Κύπριον ἀνε-
φάνη τέρας, τὸ μηδὲν ἧττον τὸ νοούμενον, ἢ τὸ φαινόμενον ἀλλόκοτον πλά-
στούργημα φύσεως· ἀλλ' ὁ μὲν δηλωθεὶς τῶν ἐμῶν λόγων φθάνει περὶ τούτων
οὕτω διαλαβών· νῦν δ' ἄλλο ἡμῖν αὐτοῦ που προϋπεσχημένον ἐγχείρημα πρὸς
λογικὴν διάσκεψιν παρατίθεται· ὁ κώδιξ τοῦτο, ὃν αὐτὸς τὸ τῆς σατανικῆς
οἰήσεως ἔκγονον, καθ' ἡμῶν δῆθεν ὑφάνας ὡσεί τινα βρόχον ἀγχόνης ἑαυτῷ
περιάπτει ψυχῆς ὄλεθρον ἐπιφέροντα· εἰ καὶ τοῖς σωματικοῖς ἀνευθυνούμε-
νος καθορᾶται τυραννίσιν ὠχυρωμένος, καὶ ἡμᾶς ἐν τούτοις οὐ διαλιμπάνει
πιέζων πολυπλόκων ἐπινοίαις κακώσεων, ἐνδυναμοῦντος τοῦ τὰ ἀσθενῆ ἐνι-
σχύοντος.

β΄. Τὸ μὲν οὖν κατὰ λέξιν πάντα περιλαβεῖν, ὅσα περ ὁ γεννήτωρ οὗ-
τος τοῦ τόμου γράφων ἐν αὐτῷ καὶ λέγων συντίθησιν, οὐκ ἀναγκαῖον ὄν,
εἴ γε καὶ ὁ τῶν καιρίων ἐν πᾶσιν ἔλεγχος ἀπολελεγμένος τὸ ἱκανὸν πλου-
τεῖ πρὸς ἀντίῤῥησιν· εἰς ἀνάγκην ἄλλως ἡμῖν περιίσταται ἐκ τῆς ἀμφοῖν ἐν-
θεωρουμένης ἡμῖν, καὶ τοῖς ἀντιδίκοις πρὸς τὰς κατ' ἀλλήλων ἀντιθέσεις cod. f. 86. b.
διαφόρου μεταχειρήσεως, τοῖς μὲν ἀναβαλλομένοις τὸ κατ' ἔπος τὰ ἡμῶν τι-
θέναι ἐπηρτισμένως, εἶθ' οὕτως ἐπιφέρειν τὰ σφέτερα· κἀντεῦθεν ἔστι οὐ τὸ
σφίσι συναγόμενον, ὡς ἡμῖν λεγόμενον ὁμολογουμένως συντασσομένοις· ἔστι
δ' οὐ κεφαλαίων ὅλων, συκοφαντίας προσπιπλάττουσιν· ἡμῖν δὲ τοὐναντίον

ἅπαν εἰς τοὐφανὲς μετιοῦσι, καὶ προηγουμένως μὲν τὰ σφῶν κατὰ ῥῆσιν καταστρωννύουσιν, εἶτ' ἐπάγουσιν ἐφεξῆς τὰ ἡμέτερα, κἀντεῦθεν τὸ συναγόμενον, καὶ τὸ λεγόμενον αὐτοῖς, ὡς λεγόμενον, καὶ μηδὲ μέχρι συλλαβῆς ἀλλοιοῦσιν οὐδοπωσοῦν· ἐκ δὴ τούτων, καὶ παρὰ ταῦτα περὶ πλείστου πειρατέον τὴν πρὸς ἅπαν εἰωθυῖαν ποιήσασθαι ἀντεξέτασιν, ἐν ὅσοις καὶ μᾶλλον οἱ δογματικοὶ λόγοι περιλαμβάνονται· τοὺς γὰρ παρὰ τούτους ἐν ὕβρεσι τὸ πλέον θεωρουμένους, θήσομεν ἐν δευτέρῳ διελθόντες, ὡς τηνικαῦτα δεῖν νομισθήσεται· κἀπειδήπερ ἐκ τῶν εἰρημένων τὸ δεδολιευμένον τοῦ ἀνδρὸς ὑποκέκρουσται, καθ' ἡμῶν ἐν οἷς λογογραφῶν ἀπαυθαδιάζεται· τὸ γὰρ κατὰ πᾶν αὐτοῦ πληρεστάτως ἐπὶ τῷ τοιῷδε τρόπῳ πολύμορφον, οὐδ' ἂν ὅλως συγγραφαὶ παραστήσωσι, μικρὸν ἐνταῦθα τὸν λόγον προκαταστήσαντες, ὡς ἂν τὰ τοῦ προκειμένου ἐλέγχου ἐπὶ τῇ πρὸς τοῦτο ληφθείσῃ τομογραφίᾳ ἐν γραφῇ προσκιαγραφήσωμεν, ἐφεξῆς ἐπιβαλοῦμεν τῷ ἐγχειρήματι.

γ'. Νυκτομαχίας μὲν οὖν ὅτι περ ἀριδήλου, καὶ σκοτομήνης ἐξ ἀμιγοῦς κακίας, ἧς ὁ ταύτης δημιουργὸς πρωτουργὸς ὅσα τῷ Κυπρίῳ εἰς λαβὴν δρα-
cod. f. 87. a. ξαμένῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πραγματείας γεγένηται, τίς ἀντερεῖ τὸν νοῦν ἡγεμόνα τιθεμένων λεγομένου καὶ πλαττομένου παντός; ὡς δ' ἐπὶ πᾶσι, καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος, τῆς αὐτοῦ πωρώσεως ἐπινόημα, τί χρὴ καὶ λέγειν; ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀπόχρῃ πράγμασιν οὕτω διαβεβαιουμένων, καὶ οὐ προθέσεως ἡμῖν τῆς παρούσης φάναι περὶ αὐτῶν· ἐπὶ τούτου δ' ὅπερ αὐτῆς εἰ καὶ πραγματικὴν τὴν πίστωσιν ὁμοίως αὐχεῖ· ἐῶ γὰρ ὅτι καὶ μᾶλλον εἰπεῖν ἐκ τῶν τελουμένων ὁσημέραι, καὶ οἷς αὐτὸ διαῤῥήδην τοῖς δι' οὓς καθ' ἡμῶν ἐξετέθη τὸ δεκτὸν εἰς κοινωνίαν μαρτύρεται· ἀλλ' οὖν καὶ πρὸς λόγους ἧκον ἡμῖν, πῶς οὐχὶ τῆς ὡς ἐῤῥέθη νυκτοχαροῦς καθαρῶς φανεῖται ζοφώσεως, ἐκ διαβολικῆς ὑποβολῆς ἀποτέλεσμα πρὸς τῷ κατὰ τῶν δίκην φωτὸς λαμψάντων ἐν θεολογίαις διδασκάλων τόσα νεανιεύεσθαι, καὶ τηλίκους ὕθλους περιέχειν βλασφημιῶν; ὃ δῆλον γενέσθαι τῆς ὅλης ὑποθέσεως δῆτα κεφάλαιον· ἔτι πῇ μὲν δόλους συῤῥάπτον, καὶ ὅλας ἐξαρτύον διαβολάς· πῇ δὲ καὶ αὐτοὺς ἐξ ὧν ἀνεπλάσθη, καὶ συνετέθη, ἀφειδῶς βάλλον, καὶ στεῤῥῶς παῖον, καὶ ἀμφοτέραις ὃ λέγεται πάνυ διαμαχόμενον· ὃ πρὸς τῷ σκοτώσεως ἀνομολογεῖσθαι, καὶ τῶν κομιδῇ μαινομένων ἐλέγχεται· οὐκοῦν καὶ τοῦθ' ὧδε τῷ λόγῳ οἷα εἰκὸς προκαταστησάμενοι, πρὸς αὐτὸν ἤδη χωροῦμεν τὸν ἐν ᾧ διαμεμόρφωται κώδικα, οὑτωσὶ προοιμιαζόμενον.

δ' "Ἔσχε μὲν ἡ ἐπισυμβᾶσα πρὸ μικροῦ ταραχή τε καὶ ζάλη τῇ ἐκ-
„ κλησίᾳ πατέρα οἷον καὶ ἀρχηγὸν αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν ἀντικείμενον, φθόνῳ
cod. f. 87. b. „ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἀεὶ βαλλόμενον· καὶ τὰ ταύτην ἀπείργοντα
„ ζητεῖν τε καὶ πραγματεύεσθαι, οὐδέ ποτε ἀφιστάμενον· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ
„ καὶ ἀνθρώπους ἔσχεν, εἰ καὶ μὴ ἀρχηγοὺς καὶ τὰ πρῶτα τῆς αἰτίας
„ ἔχοντας, ὑπηρέτας δ' οὖν ὅμως καὶ ὄργανα, τοσαῦτα ἐκ προαιρέσεως εἰς
„ ταύτην τελέσαντας ὁπόσα δὴ κἀκεῖνος ἐβούλετο.„ Ἀλλὰ σκοπητέον ὅπως ἐξ

αὐτῆς εἰσβολῆς τῶν οἰκείων λόγων ὁ προσφυὴς καὶ γνήσιος τούτων πατὴρ, μὴ ὑπερθέμενος, μηδὲ πρὸς βραχὺ, τό τε μανιῶδες αὐτοῦ τῆς γνώμης, καὶ ἐμβρόντητον ἐμφανίζει, καὶ τὸ σκολιὸν καὶ κακόηθες παρενείρει τρόπον ἕτερον παρευθύς· τίς γὰρ ἀγνοεῖ τῶν ἁπάντων, τὸ τῶν πρώτων αὐτὸν ὑποδρηστῆρα γενέσθαι, τῆς δι᾽ ἣν ἐπισυμβῆναι φάσκει τὴν πρὸ μικροῦ ταραχὴν ὑποθέσεως; ὅμως οὕτω καθ᾽ ἑαυτοῦ τὰ οἰκεῖα βέλη πρὸ τῶν ἄλλων ἐπαφιεὶς ῥᾳδιουργῆσαι, καὶ συγχέαι τόδε πειρᾶται καὶ παραδοῦναι θέλει παρὰ τὴν κίνησιν τῶν δογμάτων τὰ τῆς ζάλης ἀρχὴν λαβέσθαι· ἀμέλει τὴν αὐτῷ συγκροτηθεῖσαν ὑπερβαλλόντως οἰκονομίαν, δέον ὂν ἐντεῦθεν, καὶ ὡς ἂν οἰκεῖον σπούδασμα μὴ κατηγορῆσαι, εἰ μὴ μᾶλλον φαίη τις ἂν αἰνέσαι· ὁ δὲ καὶ ταύτην συκοφαντῶν περισύρει ἐς τοσοῦτον καὶ δι᾽ ἐκείνων, ἐς ὅσον καὶ δι᾽ ὧν δόξειεν ἂν ἀθωοῦν ἑαυτὸν ἐμφῆναι, καὶ μηδ᾽ ἐπ᾽ αὐτῇ τὸ παράπαν ἐνέχεσθαι· καὶ τί φησι μεθοδεύων ὡς οἴεται, καὶ τῶν προῤῥηθέντων ἐπιφέρων ἐχόμενα; „Εἰρήνη μὲν οὖν τὸ κατ᾽ ἀρχὰς, καὶ οἰκονομία τίς ἀκίνδυνος, καὶ
„ ἐπὶ συμφέροντι δῆθεν τῷ ἡμετέρῳ οὐκ οὖσα τοιαύτη ταῖς ἀληθείαις, ἐπιφη-
„ μίζεται ὁ σκοπὸς εἶναι τῇ πράξει, καὶ προτείνεται τοῦτο καθάπερ τι δέ- cod. f. 88. a.
„ λεαρ ψυχὰς ἀνθρώπων ἕλκον πρὸς τὸ κρυπτόμενον· προτείνεται δὲ μεθ᾽
„ ὑποσχέσεων, καὶ ἀρῶν τῶν φρικωδεστάτων, καὶ λόγων ἐνόρκων, τοῦ μὴ
„ ἂν αὐτοῖς ἄλλό τι βούλεσθαι τὴν διάνοιαν, ἢ ὅπερ αὐτὰ ταῦτα μετὰ τοῦ
„ ἀζημίου, καὶ ἀκινδύνου, εἰτοῦν ἀναμαρτήτου, δηλοῖ· εἶτα βραχὺς ὁ μετὰ
„ ταῦτα χρόνος, καὶ ἀραὶ μὲν ἐκεῖναι καὶ ὅρκοι, ὥσπερ εἰ ἐπὶ παντὶ μᾶλ-
„ λον ἑτέρῳ, ἢ τῷδε συνέστησαν, ἀμελοῦνται· καταδύεται δὲ εἰς γῆν τὸ
„ τῆς εἰρήνης καὶ οἰκονομίας ὄνομα, καὶ τῆς τέως αὐτοῖς ἐκείνοις δοκούσης
„ κρείττονος πραγματείας· ἀνακύπτει δὲ τὰ τῆς κακουργίας ῥήματά τε καὶ
„ πράγματα.“

έ. Ἄγε δὴ λοιπὸν, ὦ αἰθέριε καὶ ὑψίνου, μικρὸν τῆς ὑπερνεφοῦς κατιὼν μεγαληγορίας ἐρωμένῳ μοι ἀποκρίθητι, εἰ ἐκ τῶν τεθέντων τὸ διφενδεύεσθαι πεπαῤῥησίασται· ἐφ᾽ ᾗπερ οἰκονομίᾳ μηδενὸς ἧττον, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον, τῶν τὰ πρῶτα συναραμένων ἠγώνισαι· ἵνα τί μὴ φανερῶς τὸ κατὰ σαυτὸν ἐπὶ ταύτῃ ταῖς ἐνσκευασθείσαις σοι μεθόδοις παρειληφὼς διὰ βραχέων ἐδεδηλώκεις, ὡς φανερὰν εἶχες ἂν ἔνθεν καὶ τὴν διφένδευσιν; ἀλλὰ τοῦθ᾽ οὕτω δράσαι μὴ βουληθεὶς καταλλήλως ἔχον τῇ περινοίᾳ, φὴς ὡς οἰκονομία τις ἀκίνδυνος τὸ κατ᾽ ἀρχὰς, καὶ ἐπὶ συμφέροντι δῆθεν ἐπιφημίζεται σκοπὸς εἶναι τῇ πράξει· καὶ ὡς μὲν αὕτη τοιαύτη ταῖς ἀληθείαις, καὶ πολλῷ πλέον θεοφιλὴς ὅσα, καὶ πατράσιν ὑποτιθεμένη τοῖς θεοπνεύστοις, ἱκανῶς ἐστι δεδειγμένον, ἐξ ὧν τὸ πολλοστὸν μέρος ἡμεῖς λόγων ἑτέρων πλατυκώτερον διειλήφαμεν, καὶ οὐ διαλαβεῖν κἀνταῦθα χρεών· σὺ δ᾽ ὃ καὶ καθάπερ τι δέλεαρ προτείνεται τοῦτο καθεξῆς ἐπάγων, ψυχὰς ἀνθρώπων ἐφέλκον πρὸς τὸ κρυπτόμενον, τί διανοῇ καὶ τί βούλει τὸ ἐντεῦθεν παραστῆσαι περὶ σαυτοῦ; ἆρ᾽ ὡς ἠπατημένος, καὶ μὴ εἰδὼς ὅπη περ ἂν προβαίη τὰ τῆς οἰκονομίας, cod. f. 88. b.

θερμὸν οἷον ἀνεδέξω ζῆλον συστῆσαι τὰ κατ' αὐτήν; καὶ πάντως ἔδει σε, καὶ οὕτω καλοῦ μὲν ἔργου δεδράχθαι ὁμολογεῖν, ἀποῤῥίπτειν δὲ τοῖς ἠπατηκόσιν ἐπευκταῖον κατὰ σὲ τὸ ὑπεύθυνον· εἰ δ' ὅτι μηδὲ τοῦτο σοι πρόσφορον τῷ καιρῷ περιτρέψαι τὸ πᾶν νομίζεις, κἀντεῦθεν ἕτερα γλωσσαλγῶν, ἐφ' ἑτέροις οἴει ἐγκρύπτεσθαι, κἀκεῖνο σοι τὸ πρὸς ταῦτα συμβάλλον ὡς παρὰ τὴν δευτέραν πρᾶξιν, ἡ σὴ προτέρα κακιστέα σοι καὶ ἀπόβλητος, καὶ οὐμενουν ὅλως ἐπαινετὴ, ὅτι περ ἐξ αὐτῆς ἐκείνη τὸ λάθρα παρεισαχθῆναι· καὶ παρίημι τὸ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ αὖθις ἕπεσθαι φᾶναι κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην· τί ἂν ἀντεπάξῃς, καὶ τί ἀπολογήσῃ, εἰ ἐκεῖνα σοι τίς προθείη, ἃ πρὸ μακροῦ συνειδέναι Λατίνοις βαττολογῶν ἀνεφάνης τῷ λόγῳ τοῦ δόγματος, παρ' αὐτοῖς ἅτε φοιτήσας, καὶ πλείστῳ μέρει λογικὰς ἐπιστήμας καὶ τέχνας ἀσκήσας, ἀτοπίαν ἅπασαν ὑπερβαίνοντα· ὧν ἴχνος μή τοι γε τῶν καθ' Ἰταλῶν τίς ἡμετέρων σφόδρῶς ἐξεννενεγμένων ἐνσημάνας εἴη γραφαῖς, ἀλλ' οὐδ' ἐννοήσας ὁτέ· καὶ σοι κἀνταῦθα τούτων ἔμφασις κατωτέρω κειμένη, ἣν ὅ που γενόμενοι λέξομεν.

ϛ'. Εἰ γοῦν ταῦτά σοι τις προθείη, καὶ προσέτι ἅπερ νῦν οἴκοθεν ἀποθρασύνῃ φθεγγόμενος ἔκφυλον καὶ πέρα ἀσεβείας τὸ τοῖς τοιούτοις ἀποκαλῶν πρεσβευόμενον· καὶ τοῦ λοιποῦ πρᾴως οὕτω πυνθανόμενος εἴπῃ· καὶ πῶς ὦ βέλτιστε σὺ τοιαδὶ γινώσκων, καὶ οὑτωσὶ προκατειλημμένος ἐξ ὧν ἐπὶ πολὺ συγγενόμενος μάθοις, ὡς οὔ τις τῶν τῆς καθ' ἡμᾶς ἐθναρχίας πώποτε οὐδαμῶς, εἶτα καὶ δίχα τοῦ τὴν κρυπτομένην ὡς φὴς κακίαν ἀναφανῆναι, τὴν
cod. f. 80. a. δογματικὴν ἐξέτασιν δηλαδὴ, οὕτω θερμῶς, οὕτω διακαῶς, οὕτω ζήλῳ διαθέσεως ἀκρατεῖ αὐτὴν ἐκείνην ὁποίῳ δή τινι τρόπῳ τὴν ἀρχῆθεν κεκινημένην εἰρήνην ἀναδεχόμενος καθορῶ; καὶ δέον ἐξ ὧν εἴπέρ τις αὐτὸς εἰδείη καὶ τὴν συνήθη ταύτην τὸ παράλογον ἔχειν κρίνειν, κἀκείνην σπουδὴν ἔθου διαφερόντως συστήσασθαι· καὶ ἡ ὁρμή σοι, καὶ τὰ εἰωθότα σοι ἀκάθεκτα τῆς ὁρμῆς τοιαδὶ καὶ τότε, ὁποῖα καὶ νῦν, δίχα τοῦ μὴ τηνικαῦτα τηλικαύτην δυναστείαν σεαυτῷ δυνηθῆναι περιποιήσασθαι, δι' ἣν αἱ τοσαῦται τερατεῖαι, μήτε μὴν τῷ ἀσχέτῳ σοι τῆς φορᾶς ὕλην εὑρεθῆναι, ὡς ἐνταῦθα ἀνάλογον εἰς τὸ δρᾷν· καὶ οὐδὲ ἐκεῖνο σοι πάντως τὸ μετὰ τὴν τῶν περὶ θεοῦ ζητημάτων λογοπραγίαν, τῆς τότε κοινωνίας ἐκστῆναι· μενοῦν γε καὶ ἑτέρους εἰς αὐτὴν ἐκκλίνοντας συνωθεῖν· καί τινας ἐπ' ἐκκλησίας σοι φωραθέντας ἐκδειματοῦν ἀπειλαῖς, εἰ μὴ ταύτην ἀσπάζοιντο· μέχρις ἂν καιροῦ τῆς μεταβολῆς ἐπιστάντος, τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος σοι δραματουργηθείη ἀνέδην οὕτω καὶ τολμηρῶς.

ζ'. Εἰ οὕτω σε μετ' ἐπιεικείας προθέμενος ἔροιτο, τί ἂν ἔχῃς ἐρεῖν; ἀπόκριναι ὁ σοφώτατος· καί τοι σοι καὶ αὐτῷ οἷς κακίζειν ἄρτι τὸ οἰκεῖον ἔργον ὑπερβαλλόντως ἐσπούδασται, τοὺς πολλοὺς ἔνθεν αἱρουμένῳ φρεναπατᾷν, τῷδὶ καὶ αὖθις τὸ ἀνέγκλητον ἐπιμαρτυρεῖν ἐπιφαίνεται, εἰρήνην διατρανοῦντι τὸ κατ' ἀρχὰς, καὶ οἰκονομίαν ἀκίνδυνον ἐπιφημισθῆναι, καὶ τὸ

δέλεαρ εἶναι, καὶ μὴ τοιαύτην παρὰ τὴν ἀνακόψασαν κρύβδην δογματικὴν εἰσαγωγὴν ἐπιφέροντι· ὥστε ταύτης ἀπούσης ἐκείνῃ προσεῖναι βεβαιοῦταί σοι τὸ ἀζήμιον, τό τε πρὸς τούτοις ἀναμάρτητον καὶ ἀκίνδυνον· καὶ πῶς ὦ λεπτὲ τὸν ζῆλον καὶ τὴν εἰς τοῦτο ζέσιν ἀνείκαστε, ἡ μετὰ τῶν τοιούτων οὐκ cod. f. 59. b. ἄλλως, ἢ ὡς αὐτὸς ἐβούλου εἰρήνη τὸ ὁπωσοῦν ἀκίνδυνον αὐχεῖ, καὶ ἀζήμιον· ὅμως σοι πρὸς σύναρσιν ἀῤῥαγὲς τὸ λέγειν λόγους προταθῆναι ἐνόρκους, καὶ ἀρὰς μεθ' ὑποσχέσεων τὰς φρικοδεστάτας, τοῦ μὴν ἂν ἄλλό τι βούλεσθαι προβῆναι, ἢ αὐτὴν δὴ τὴν οἰκονομίαν, ὡς προδιείληπται· καὶ μὴν ὦ γαθὲ σὺ, καὶ οὐκ ἄλλος ὁ ὑποσχέσεις τάσδε καὶ ὅρκους συντεθεικὼς, σὺ ὁ τὸν ἐν ᾧ ταῦτα χρυσοβούλιον λόγον λογογραφήσας τοῦ τρισευκλεοῦς ὡς προσώπου καὶ ἀοιδίμου ἐν βασιλεῦσιν· ὃν σὺ βαβαί σοι τῆς τόλμης, ἀνερυθριάστως οὕτω καταδικάσας, κρείττονος ἤπερ ἔμελλε δίχα τοῦδε παρὰ θεῷ στάσεως κατηξίωσας· σὺ ὁ θερμὸς τῶνδ' ὑπηρέτης, καὶ δι' ἑτέρους, οὔμενουν διὰ σέ· εἴ γε σοὶ μὲν καταδήλως ταυτησὶ τῆς πραγματείας ἐναρξαμένης μή τοι γε διστάσαι, ἢ ἀντιβῆναι, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ἦν ὑπερηγορεῖν καὶ ἀντέχεσθαι· ταδὶ δὲ δι' ἐκείνους, καὶ μετά τι χρόνου διάστημα, οἷς ὑπῆρχεν ἀποδίστασθαι· σὺ δ' ὁ τούτων οἰκονόμος, καὶ αὐτουργὸς, εἰ καὶ καλύπτειν σοι πειρωμένῳ οὐκ ἔνεστιν, ὥσπερ δῆτα κἀπὶ λοιποῖς ἑτέροις, καὶ δὴ καὶ ταῖς πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν πρὸ τῶν ἄλλων σταλείσαις ἐπιστολαῖς, σοὶ πονηθείσαις ἐπὶ παραστάσει τελείᾳ τοῦ πράγματος· εἰ δέ σοι κατὰ τὸ πάντη πλεονάζον κἀκεῖνο δὴ προσεξετασθείη, ὡς ἐν αὐτῇ σοι τῇ πρὸς τὸ οἰκεῖον πρακτέον σπουδῇ, τοῦ τὴν ἀξίαν καὶ πλέον δὴ τὴν σοφίαν μεγίστου λογοθέτου τοῦ Ἀκροπολίτου ἐκείνου, βραχεάττα ἐπρὶ τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως γραφαῖς ἰδίαις ἐπὶ τοῦ μέσου διαλαμβάνοντος, καὶ ταῖς ὀρθαῖς δεικνῦντος συμβαίνειν ἐννοίαις τὸ παρὰ Ῥωμαίοις ἐπ' αὐτῇ πρεσβευόμενον ἀντιποιού- cod. f. 60. a. μενος τῶν οὕτω τρανουμένων καθίστασο, καὶ τοῖς ὁπωσοῦν ἐναντιουμένοις δεινὸν πνέων, καὶ ὡς οὐδεὶς τῶν παρατυχόντων ἀντιμαχόμενος, τίνα σοι τὰ δελέατα, τίνα τὰ λεγόμενά σοι κρυπτόμενα ὄνησιν ἐμπαρέξουσι;

η'. Πλὴν φάσκεις "ὡς παρὰ ταῦτα ἀρχὴν ἡ ταραχὴ λαμβάνει καὶ ὁ μέ„γας τῆς ἐκκλησίας ἀναῤῥιπίζεται πόλεμος.„ Καί τί σοι τὸ ἐκ τῶνδε προυποκεκρουσμένων δηλούμενον; εἰ μὲν γὰρ ἄρξασθαι τὰ τῆς ζάλης ἐκ τῆς τῶν πατρικῶν δογμάτων γεγονυίας θεωρίας καὶ συζητήσεως, ἣν σὺ κεκρυμμένην μελέτην, καὶ ἃ σὺ ῥήματα κακουργίας ἀναισχύντως ἀποκαλεῖς· ὡς μὴ ἂν πρότερον μηδαμῶς οἵας δή τινος ταραχῆς ἀκολουθησάσης παρὰ τήν σοι κατεπειχθεῖσαν οἰκονομίαν λέγεις, καὶ διατείνῃ· τοῦτο γὰρ κατὰ τὸ πρόχειρον ὁ λόγος σοι παριστᾷ, τῆς συνήθους σοι ταῦτα ψευδηγορίας καὶ ἀπερικαλύπτου σκαιότητος· οὐ γάρ τις τῶν ἁπάντων ἐστὶ μὴ εἰδὼς, ὡς ἐκεῖθεν ἅμα τῇ κινήσει τὰ τοῦ θορύβου συμβέβηκεν· εἰ δέ γ' ἐκεῖ τὸ, ἡ ταραχή σοι ἀναφερόμενον, ὡς αὐτόθεν ἀναφανεῖσα τὸ κατ' ἀρχὰς, μετέπειτα πάλιν ἑτέραν ἀρχὴν ἐκ τῆς δηλωθείσης συζητήσεως εἰληφέναι, καὶ τὸν μέγαν ἐντεῦθεν ἐπισυστῆναι

πόλεμον εἴρηται, ὅ σοι δέχομαι δῆτα, καὶ οὐδὲ τῇ συγκρίσει σου διαφέρομαι, τὸ μέγεθος ἐνταυθοῖ ἀπονέμοντος, εἰ καὶ οὕτως αὖ ἐκεῖσε τὰ τῆς προηγησαμένης ἀρχῆς, ἐπεὶ ταῦθ' ὅπως, καὶ δι' ἃς αἰτίας ὁ μνημονευθεὶς πρότερός μοι τῶν λόγων, φθάνει διηρθρωκώς· ὅρα ὡς κᾂν εἰ μυρία πεπονηκὼς εὑρεσιλογήσῃς, οὐχ ἕξεις ὅλως ἐξαλύξαι, τὸ μὴ οὐχὶ γραφαῖς οἰκείαις ἐξ
cod. f. 90. b. αὐτῶν ἄρα προοιμίων ἀρχηγὸν ἐπὶ τῇ ὑποθέσει σχεῖν σε τὸν ἀντικείμενον ὡμολογηκέναι, καὶ ὄργανον αὐτοῦ γεγονέναι, εἴπερ ἡ προβᾶσα ταραχή τε καὶ ζάλη, ὡς εὐθὺς σοι προανατέτακται, καὶ τῆς σῆς ἐργασίας εἶναι βεβαίωται.

θ'. Τὸ δ' ἡμέτερον οὐχ ὅπως, οἷς ἐνταῦθα θεοφιλοῦς ἀντιλαβέσθαι πραγματείας μαρτύρεται, τὰς τοιαύτας σοι τῶν κατηγοριῶν ἀφ' ἡμῶν ἀποκρούεται ὁμολογίαις ἐνάργεισιν ἐχούσας οὕτω τὸ ἐπί σοι· ἀλλ' ὅτι κᾂν τοῖς ἑξῆς αἱρεσιαρχοῦντα σε παραστῆσαν δόγμασι θεοφθόγγοις τοῖς τῶν πατέρων, σχοίη ἂν ἀριδήλως καὶ λοιπὴν πᾶσαν ὕβριν, καὶ δυσφημίαν ἀντεστραμμένην σοι, ψευδῶς μὲν ἐξενηνεγμένην, ἀντεπενηνεγμένην δὲ ἀψευδῶς, παρά γε ἀληθείᾳ, καὶ τοῖς ὅσοι ταύτης εὑρεθεῖεν εἶναι μὴ δοκεῖν ζηλωταί· τέως γε μὴν ἀρτίως ἐπελθόντες πρὸς τὸ μικρὸν ἔτι διασαφῆσαι τὰς κεκηρυγμένας σοι ἐνόρκους ἀρὰς, ὁποῖα καὶ αὐτά σοι τὰ τῆς κακουργίας πεφημισμένα δὴ ῥήματα, πρὸς τὸ ἑξῆς σοι μετὰ ταῦτα βαδιοῦμεν τῆς ἐγχειρήσεως· ὅτι μὲν οὖν ἀραὶ καὶ ἔνορκοι οὗτοι λόγοι οὐκ ἐξ ἡμῶν, πρὸς δέ γε του περιφανοῦς ἐκείνου κατάρχου καὶ σοῦ συνετέθησαν, τοῦ μὲν κυριαρχοῦντος καὶ ἐπιταττομένου, καθυπηρετουμένου δέ σου καὶ συμπράττοντος, ἀληθὴς ἄρα λόγος καὶ λελεγμένος ἀγχοῦ· ὅτι δὲ τότε μὲν οὕτω συνδιατιθεμένῳ καὶ συνεισφέροντι, νυνὶ καὶ τοῦ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὕλη σοι κατηγορίας ἀνέδην κατὰ τοῦ κειμένου γεγένηται, ὁ ἐκ τῶν πραγμάτων ἔλεγχος κἀνταῦθα ἀρκέσει σοι πρὸς ἀντικατάσιν· εἴπερ αὐτὰ ταῦτα βοᾷ διαπρύσιον, τὸ μή τι τῶν ἐν ἡμῖν ἐθίμων ἀλλοιωθῆναι, ἢ ὅλως παραβαθῆναι· ὁ δέ γε σχεδιασθεὶς σοι χρυσοβούλλιος λόγος τούτων κυθυπισχνεῖτο μετ' ἀρῶν ὧν φάσκεις συντήρησιν· μάτην δέ σοι καὶ τὸ τοὺς δογματικοὺς λόγους ἐπὶ συγκροτήσει δῆθεν ταυτησὶ τῆς κατηγορίας λαμβάνειν, ὅτι μὴ παράδοσις ἐντεῦθεν· ἀνάπτυξις μὲν οὖν προβέβη-
cod. f. 91. a. κε καὶ φανέρωσις, ὅπως ἐκ τῶν δίκην μαρμαρυγῆς ἡλιακῆς ἀκτινοβολούντων πατρικῶν θεσπισμάτων, καὶ διδαγμάτων ἡ τῆς προαχθείσης εἰρήνης πρᾶξις τοῖς βεβουλημένοις αὐχεῖ τὴν οἰκείαν κραταίωσιν.

ι'. Κᾂν σὺ μὴ τὰ καθ' ἡμῶν ἀποχρώντως ἔχειν τόσα καὶ τηλίκα τῆς σῆς τυραννίδος καὶ δυναστείας ἡγούμενος, ἧς σὺ παρὰ τὸ τυχεῖν αἱ τοσαῦται ῥᾳδιουργίαι, καὶ τὸ ἐπὶ ἀσυμβάτοις οὕτω δραμεῖν, καὶ ἀτεχνῶς μανιώδεσι, καὶ ψευδηγορῶν ἄλλα ἐπ' ἄλλοις, καὶ συκοφαντῶν οὐκ ἀφίστασαι· οἷα γὰρ καὶ αὐτὰ, ἐπεὶ καὶ τάδ' ἀθρῆσαι καιρὸς ἐξ ὧν αἱ ἀθετήσεις τῶν συνθηκῶν, καὶ ἡ τῶν κακουργηθέντων ῥημάτων ἐκκάλυψις διαῤῥήδην σοι διαγγέλλεται· "Τολμᾷ τις ἐν ἡμῖν λέγειν, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ

„ τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεται ὥσπερ καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς, ὅτι καὶ ὁ μονογενὴς „ αἴτιος αὐτοῦ, καθὰ δὴ καὶ ὁ τὸν μονογενῆ γεννήσας πατήρ „; Ὦ ἀληθείας φίλε, ὦ ὑπερήγορε κραταιέ· εἰ ἐν οἷς ἐν αὐτῇ σοι τῇ τῶν λόγων εἰσόδῳ ἀναγκαίως ὑπήχθης, ἐξ ὧν ἀρχαί τῇ ὑποθέσει προοιμιάσασθαι, οὐχ ὅπως ἔσχε τὸ ἐκ τῶνδε αὐταῖς σοι ταῖς συντετμημένως οἰκονομηθείσαις μεθόδοις, δεῖν ᾠήθης διατρανώσασθαι, ὅτι μὴ τοῦτο καταλλήλως ἦν σοι τοῖς ἐνεστῶσι καιροῖς· ἔδει γε κἂν ἐνταῦθα οἷς σοι τὸ θαῤῥεῖν μέγα, οἷς μὴ ἀντιπράττων καιρὸς, οἷς λαοὶ καὶ πλήθη συνεφαπτόμενοι, καὶ συντρέχοντα πράγματα, οἷς πᾶσα ἡ ἐκ τούτων, καὶ τῶν τοιούτων ἰσχὺς, ἢ ὡς ἔχει λεχθὲν τὰ τοῦ τινὸς, ὃν λέγεις θεῖναι καὶ διελέγξαι, ὃ τοῦ ὀρθῶς καὶ ἀδολεσύτως ἀντιπίπτοντος γνώρισμα, ἢ ὁ πολὺ τούτου καθυστεροῦν, ἔτι γε καὶ δίχα δεκτὸν, ὅτι σοι συναγόμενον θέμενον τοῦτο φάναι, καὶ τοῦ λοιποῦ τὸ δοκοῦν διαπράξασθαι· νῦν δὲ κἂν τοῖς οὕτω σοι τεθεωρημένοις, οὐχ ἧττον cod. f. 91. b. τὰ εἰωθότα ποιῶν, πῶς παρὰ τοῖς ἀπροσπαθῶς εἰδόσι λόγους κρίνειν ὀρθότητος, οὐχ ὅπερ ἧς ὀφθῇς ἀναπόδραστα; ποῦ καὶ τισίν ἐν λόγοις ὁ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ὥσπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς, ὁ τὸν μονογενῆ λέγων, καθὰ δὴ καὶ τὸν γεγεννηκότα πατέρα τοῦ πνεύματος αἴτιον;

ια'. Πάντως ἂν τοῦτο δείξας καὶ ὁ λόγος τὸν τετυραννημένον σοι πατριάρχην αἰνίττεται, συναποφαινόμενον ἕξεις, καὶ τὸ πρῶτον καὶ ἀρχικὸν αἴτιον, τὸ γεγεννημένον ἀποκαλεῖν, ἔτι γε μὴν καὶ πατέρα κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἀνομολογεῖν, καὶ ἄλλ' ὁπόσα τοιαῦτα, ὧν ἡ ἀτοπία τρέποιτο κατὰ κεφαλῆς τοῦ μὴ ὡς εἰρημένα εἴη τὰ λελεγμένα προφέρειν καὶ γράφειν σπουδάζοντος· πλὴν ἀλλ' ἐπειδή σοι δέησαν πρὸς τῆς τῶν κεφαλαίων κατωτέρω συνθέσεως λόγους ἐν δόγμασιν ἐν βραχεῖ παραδοῦναι, οἷς αὐτοὶ ἐνησμενικότες λίαν καλῶς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν ἔχειν εἰρήνη διέγνωμεν, τοῖς ἐξ ἔθους στοιχοῦν τι δολίως οὕτω, καὶ μὴ πρὸς εὐθύτητα συνετέθησαν, φέρε καθόσον οἷόν τε τούτους ἡμεῖς συνελόντες ἐκθήσομεν· ἡμῖν ἵνα τ' ἄλλα παρήσω δόγμα θεῖον εἶναι καὶ πατρικὸν, ἐκπορεύεσθαι δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα κατιδεῖν ἐξεγένετο, ἄλλοις τε τῶν ἐπὶ θεολογίᾳ περυπίστων διδασκάλων παραδοθὲν, καὶ δὴ καὶ Ταρασίῳ τῷ οὐρανόφρονι γράμμασιν οἷς αὐτῷ πονηθεῖσι σύνοδος οἰκουμενικὴ πᾶσα συνεψηφίσατο, καὶ καλῶς δοκιμάσασα συνεφώνησε, καὶ οἱ πρὸς οὓς τῆς ἀνατολικῆς διοικήσεως πάντες συνήνεσαν· τοῦθ' ἡμῖν ὡς οὕτως ἔχον στερχθὲν εἰρηνικῶς διακεῖσθαι, καὶ μὴ μαχίμως πρὸς τοὺς ἐξ ἀμφοῖν ἐκπορεύεσθαι λέγοντας δεῖν ἐνομίσθη πολλοῖς τε λόγοις ἐπὶ τούτῳ, καὶ πα- cod. f. 92. a. ραινέσεσι πατρικαῖς, καὶ ὅτι θεολογίας ἀκραιφνοῦς, καὶ παραδόσεως διδασκαλικῆς τὸ ἐξ υἱοῦ εἰς τὸ δι' υἱοῦ ἥκειν καὶ συμφωνεῖν· καὶ τὴν ΕΚ ἐπ' αὐτοῦ ἀντὶ τῆς ΔΙΑ ἐκλαμβάνεσθαι, πρὸς ἔτι γε μὴν τὸ προβολεὺς διὰ λόγου τοῦ ἐκφαντορικοῦ πνεύματος, κατῖσον τῷ προῤῥηθέντι τρανώτατα ἐγνωκότας τὴν προβολεὺς φωνὴν, ὡς ὁ τῶν θεηγόρων ὅμιλος ἅπας καὶ ἡ ἀληθὴς ἐξ ἐκείνων δόξα τῆς ἐκκλησίας εἰληφέναι φαίνεται καθαρῶς.

ιβ΄. Οὕτω καὶ οὐχ ἑτέρως ἡμεῖς εἰληφότες ἐσμὲν καὶ κηρύττοντες εἰς δή-
λωσιν αἰτίας ἐναργεστάτην, αἷς ἀμφοτέραις χρήσεσι τῶν τῆς εὐσεβείας προ-
βόλων τῷ φωτοφανεῖ τῆς ἐννοίαις συντρεχούσαις εἰλικρινῶς, αἴτιον διὰ τοῦ
υἱοῦ τὸν πατέρα τυγχάνειν τοῦ πνεύματος ἀπαστράπτεται· κἀκεῖνα συνᾴδοντα
ὡς ἐπίπαν, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον διὰ τοὺς ἐπικενῆς ἐπηρεαστὰς φαίη τις ἂν τὸ
καταφανέστερον κεκτημένα, οἷς ὁ τῶν Νυσσαέων μέγας λαμπτὴρ τὴν κατὰ τὸ
αἴτιον καὶ αἰτιατὸν διαφορὰν παριστάνων ἐξ αἰτίας διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα
θεολογικῶς παραδίδωσι· τοῦθ᾽ ἡμῖν, ὦ τοῖς παροῦσιν οἱ ἐντυγχάνοντες, καὶ
εἴη τε ἀῤῥεπῶς· τοῦτο γὰρ τὸ εὐκταῖον, οὐχ ἕτερον, ὅσα καὶ σωτήρων φωναὶ
πρεσβευόμενα, διαρθρώσεως ἀμυδρᾶς χάριν προδιελήφθη· οἷς ὁ ἀνανταγώ-
νιστος οὗτος εἰς ἀνάγκην ἐλθὼν ἐπιτόμως περὶ τούτων ἐρεῖν, λόγοις καται-
τιάσεως περιέργως οὕτω, καὶ οὐ πρὸς ἀλήθειαν εἴρηκεν· ἐπεί τοι γε τὰ περὶ
αὐτῶν ἐντελέστερον ὅσον οὔπω προκείσεται· ἡνίκα μὲν αὐτὸς παρακαλιὼν ἀναι-
ρεῖν ἀποθρασυνθείη, καὶ ἀνασκευάζειν μανιωδῶς, ἅ τε καὶ τοῖς θεοφόροις
cod. f. 92. b. ἀντικαταστῆναι προῃρημένος· ἡμῖν δ᾽ ἡ πρὸς ταῦτα μελήσει τῶν ἐλέγχων ἀν-
τιπαράθεσις· νῦν δὲ πρὸς τὰ διὰ μέσου χωροῦντες, εἴ τι που λογικῆς ἐπικρι-
θείη συζητήσεως θεωρήσομεν.

ιγ΄. Ἀμέλει τοῖς κατοπτευθεῖσιν ἐπιφέρων ὁ Γεννάδας ἐγγὺς φάσκει περὶ
οὗ ὡς ἠβουλήθη προδιήγγειλε δόγματος· „ Ὡς οὐ πρόσφατον τὴν γένεσιν ὂν
„ καὶ παρ᾽ ἄλλοις ταύτην ἐσχηκὸς οὐχ ἡμῖν μετενήνεκται δεῦρο, οἷα τις ὑπε-
„ ρόριος λύμη, καὶ ὑποδοχεὺς, αὐτῷ καὶ οἷον ἄρουρά τις ἐκθρέψαι οὐκ ἀφυὴς
„ ἐγεγόνει ὁ δεῖνα, τὸν τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν θεόθεν λαχόντα δηλῶν· ἀρ-
„ δόμενος ὡς μὲν αὐτός ἐστι λέγων, ὁ ταῦτα συνείρων ἐκ τοῦ πονηροῦ καὶ
„ τῶν τῆς ἀνομίας χειμάῤῥων· ὡς δ᾽ ὁ τοῦ θεοῦ ἱεράρχης φθεγγόμενος ᾗ
„ ἐκ τῶν βίβλων τῶν ἱερῶν· καὶ ἑξῆς κακούργως ἀνελίττων αὐτὰς, καὶ σπερ-
„ μολογῶν ἐπάγων, καὶ τὸν νοῦν ἅμα μὲν τῆς γραφῆς κλέπτων, ἅμα δὲ
„ καὶ τῶν ἐπιπολαίως ἀκροωμένων, ἢ καὶ πρὸς τοὺς αὐτοῦ χρυσοῦς ἀφορών-
„ των „ Καὶ ὡς μὲν χειμάῤῥους ἀνομίας τὸ τῆς ἀνομίας ἀληθῶς ἀποκύημα
τὰς θεοκροτήτους εἰσηγήσεις τῶν πατέρων ἀποκαλεῖ, πάρεστιν οἷς μὴ σκαρ-
δαμύττειν πρὸς τὰς θεολογικὰς βολὰς ἐνοπτρίζεσθαι· ὅτι δὲ σπερμολογίας,
καὶ ἱεροσυλίας, καὶ κλοπιμαίων νοημάτων παρεμπλοκὰς τὰς ἐκ τῶνδε μαρ-
τυρίας ἀγορεύων οὐχ ὑποστέλλεται· ἐχρῆν ἄρα βίβλων ὅλων προκειμένων αἷς
τῷ πατριάρχῃ ἡ ἐκ τῶν ἱερῶν λογίων συγκρότησις, βίβλους λόγῳ καὶ σοφίᾳ
σεμνυνόμενον ἀντιπαραθεῖναι, καὶ πρὸς ἔπος ἔπη συμμίξαι καταστρωννύντα
κατ᾽ ἀμφότερον ὁλικῶς· ὡς αὐτός ἐστιν εὖ ποιῶν ὁ καθ᾽ οὗ τούτῳ τὰ τῆς
μανίας, καὶ προσέτι διεξοδικώτερον μᾶλλον τὰ τῶν θεηγόρων ἐγκαταλέξαι,
cod. f. 93. a. ὡς ἐντεῦθεν ὑπ᾽ ὄψιν ἔχειν δεικνύναι, πῇ μὲν τὸ ἀπ᾽ ἄλλων ἄλλα τῷ ἀντι-
δίκῳ συνάγεσθαι· μηδαμῶς τοῖς ἐξ ὧν παρήχθη πρὸς τὸ δοκοῦν· ἢ ἐφ᾽ ἃ
μετηνέχθη, ἢ πρὸς ἄλληλά πως τὸ συνηρτημένον ἔχοντα καὶ κατάλληλον·
ὃ πᾶσιν οἶμαι τοῦ σπερμολογεῖν ἐναργὲς ἀνομολογεῖσθαι τεκμήριον· πῇ δὲ

φθοριμαίους διανοίας ἐπισκευάζεσθαι· πῆ δὲ καὶ ἄλλ' ὁπόσα καθορᾶται κενοφωνῶν, ὡς δεδήλωται.

ιδ'. Ἀλλὰ τὸ τοιουτοτρόπως μετιέναι μὴ καθάπαξ βεβεβουλημένος· εἶτα καὶ ὧν ὡς ἡμετέρων τῇ σφετέρᾳ παρειληφὼς ὦπται τομογραφίᾳ· ἔστι μὲν ἃ παραπεποιημένως προφέρων, καὶ συκοφάντιδος εἶναι γλώττης τῆς αὐτοῦ παριστάνειν μὴ δεδιώς, ὡς πολλαχῶς ἐστιν εἰρημένον, πῶς οὐκ ἐπὶ παντὶ παρ' οἷς ἀπαθῶς τὸ θεᾶσθαι τὸ ἀψευδές; δῆλος ὅπερ ἐστὶ τοῦ ψεύδους γνωρισθείη προήγορος· οἷον δὲ καὶ τοῦτο ταῖς αὐτοῦ σκευωρίαις μὴ ἀπεμφαῖνον, τοῖς χρυσοῖς πείθειν τοὺς ἀκροωμένους τῷ μεγάλῳ προσεπιτρίβειν· ὃ γὰρ αὐτόχρημα γυνή τις τῶν ἑταιριζομένων δρᾷν εἰώθει πρὸς σώφρονα· φθάνει γὰρ αὕτη τὰ οἰκεῖα αἴσχη τῇ ἐκτὸς αἴσχους ἐν ταῖς κατ' αὐτῆς· ὡς ἀντικειμένης ἀντιλογίαις ἀπηναιδευμένως μεταπορθμεύουσα, τοῦτο καὶ αὐτὸς ποιῶν οὐκ ἀπαξιοῖ, τὰ οἰκεῖα πρὸς ὃν ἡ ἀντιδικία μεταβιβάζων, καὶ μὴ δ' ὅτι καταφανὲς μὲν αὐτῷ καὶ οἱονεί πως τρανώσει παγκόσμιον, τὸ χρυσοὺς καὶ ἀργύρους, ὡς ἀπὸ πηγῶν ἄλλων τῶν βασιλικῶν κενωθῆναι θησαυρισμάτων, πρὸς τὸ πλήθη καὶ λαοὺς, τῆς αὐτοῦ κοινωνίας ἀφισταμένους ὑποποιήσασθαι· ἐπειδὴ ταῦτα οἱ τὰ ἰσχυρὰ, ὡς καὶ τὸ μή τινος μηδοποσοῦν ἱερατικοῦ προσώπου παρουσίᾳ καὶ συναινέσει, ἀλλ' ὡς ἐπίπαν ἑταιρίας τῆς cod. f. 93. b. ἐν ἀκλτόροις τελεταρχίας, τῆς ἧς ἐστὶν ἐπειλημμένος ἀρχῆς δεδράχθαι, λογιζόμενος ὅλως ὑπὸ μανίας μή τε μὴν ὡς αὐτῷ μὲν καὶ οἱ λαμβάνοντες μάρτυρες ὁσημέραι, δωρουμένῳ πλουσίως ἅμα τῷ εἰληφέναι ταῖς ὕβρεσιν ἀντεπιφυόμενοι· ὅσα καὶ αὖθις ἀποτροπαίῳ τοῦ τῶν Μονεμβασιωτῶν οὗτοι στίφους καὶ μοναχῶν· τῷ δέ γε κατὰ θεσμοὺς ἱεροὺς ἀρχιθύτῃ τοιοῦτον οὐδὲν τὸ παράπαν, μή τ' οὐδένα τῶν ἁπάντων οὔμενουν εἶναι, ὃς ἂν ἐπὶ τοῖς πρὸς αὐτὸν ἤκουσιν, ὡς οὕτως κράζει διακενῆς συνειδέναι δόσεις διϊσχυρίσαιτο· ἐπάγει μέντοι μετὰ ψεύδους τὰ ἐξ ἔθους τοῦ πατριάρχου κατακενῶν· "ὡς παρ' ὅλον τὸν πρὸ „ τοῦ κράτος κατ' αὐτοῦ λαβέσθαι τὰ σκαιωρούμενα ἐπὶ τοῦ οἰκείου θρόνου „ καθεστῶτα τούτῳ καιρὸν ἀθλίως ἔχειν ὑπῆρχε τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ καρτερεῖν τὰ „ δεινότατα· τὸ δὲ μετὰ ταῦτα παρακαλεῖται θεὸς ἐφ' ἡμῖν καὶ ἵλεων ἐνορᾷ·„ ἑαυτὸν ἐντεῦθεν τοῖς μὴ κοινωνεῖν τηνικαῦθ' αἱρουμένοις, ὡς ὅτι τοῦτο κοινῇ καὶ καθάπαξ ἀναμφισβήτητον πᾶσι συντάττων· καὶ πεπονθότα παρεμφαίνειν προσμηχανώμενος, ὃ καὶ αὐτὸ τῆς ἀνυπερβλήτου τούτου ἀναιδείας οὐκ ἀποδέον, ἑτέροις κωτωτέρω τισὶν ἀτεχνῶς ὡς συντρέχων συνδιασκεφθὲν τρανωθήσεται· τό γε ἀρτίως ἐπειγομένου τοῦ λόγου πρὸς ἃ διὰ μέσου λίγων ὁρᾶται, τῶν διειλημμένων ἐχόμενα, πίστεως ἔκθεσιν ὑπογράφων, μεθ' ἣν τὴν προβᾶσαν οἰκονομίαν ὑπερβεβλημένως κακίζων· εἶτα περὶ οὗ τὸ πᾶν αὐτῷ τοῦ ἀγῶνος διαγορεύων δόγματος καθαρώτερον.

ιε'. Ἀλλ' ὅσα μὲν πρὸ τοῦδε λόγοις ὁμολογίας διαγγέλλων ὑπάρχει περὶ θεοῦ, χρεὼν οὐ πάντως ὡδί πως ἐγκαταθεῖναι, εἴπερ ἀνάγκη τοῦτο παρεῖναι, οἷς λόγοι διαμάχης οὐ συναινέσεως· περιττὸν δὲ καὶ ὁποῖα μὴ ἐρυ-

θριῶν ἐπὶ τῇ οἰκονομίᾳ κομπάζει, ἱκανῶς ἀπεληλεγμένων τῶν ἐπ' αὐτῇ· τά
cod. f. 94. a. γε μὴν μετὰ ταῦτα καὶ λίαν εἰκότως, ἃ καὶ οὕτως ἔχουσιν ἐπὶ λέξεως. “ Ἀθετοῦμεν τὰς ἐπικινδύνους περὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως „ λαληθείσας αὐτοῖς φωνάς· τὸ γὰρ πανάγιον πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπο„ ρεύεσθαι παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ λόγου μαθόντες ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τὴν ὕπαρ„ ξιν ἔχειν ὁμολογοῦμεν, καὶ αὐτὸν τοῦ εἶναι οὐσιωδῶς αὐχεῖν αἴτιον, „ ὥσπερ δῆτα καὶ αὐτὸς ὁ υἱός· τὸν δὲ υἱὸν ἐκ πατρὸς μὲν οἴδαμεν καὶ πι„ στεύομεν, καὶ αἴτιον αὐτοῦ καὶ ἀρχὴν φυσικὴν τὸν πατέρα πλουτεῖν· ὁμο„ ούσιον δὲ καὶ συμφυὲς τὸ ἐκ πατρὸς ἔχειν πνεῦμα, οὐ μὴν δὲ καὶ αἴτιον „ αὐτὸν τοῦ πνεύματος ὑπάρχειν, ἢ μόνον, ἢ μετὰ τοῦ πατρὸς· ὅτι μηδὲ ὕπαρ„ ξις τῷ παναγίῳ πνεύματι διὰ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ.„ Πρόσχες πρὸς θεοῦ, ὁ ἀκροατής· ἀθετοῦμεν τὰς ἐπικινδύνους εἰπὼν περὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως λαληθείσας αὐτοῖς φωνάς· καὶ παραυτὰ κατασκευάζειν ἐπιχειρήσας, τάς τ' ἀκινδύνους εὐθέως προδιομολογήσας, ὡς ἐκ τῶνδε τὰς ἐπικινδύνους ἐπισημηνάμενον διαστείλασθαι· εἰ τοῦτο τετηρηκὼς, ἢ τοῦτο φάμενος εἴη, εἰ τῆς ἐκπορεύσεως ὅλως ἐπὶ τοῦ υἱοῦ μεμνημένος, ὡς αὐτοί φάμεν διατόρως, δι' υἱοῦ ταύτην ὁμολογοῦντες, ἀποδεδωκὼς τὰς εἰς κίνδυνον ἐπ' αὐτῇ φερούσας φωνὰς φανείη· τοῦτο ἐπειδήπερ ἐνταυθοῖ τὸ σπουδαῖον· εἰ γὰρ τὴν ἐκπόρευσιν εἰς τὴν ὕπαρξιν οἶδε μόνος λαμβάνειν, καὶ φωνὰς ἐπικινδύνους ἔνθεν διαγινώσκει, τὰς δι' υἱοῦ λεγούσας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι· καὶ τοῦ λοιποῦ ἦν ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι τὸ πανάγιον πνεύμα μαθόντες, τρανῶς διηγορευκότι ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν ὁμολογοῦμεν, ἐπισυνθεῖναι· δι' υἱοῦ δ' ἐκπορεύεσθαι μὴ μαθόντες, οὔτε λέγειν ὁμολογοῦμεν· ὅτι μηδὲ ὕπαρξις τῷ παναγίῳ πνεύματι δι' υἱοῦ· οὕτω γὰρ καὶ τοῦτο ἐπαγόμενον ὂν
cod. f. 94. b. τὴν ἀπαιτουμένην ἁρμονίαν πλουτεῖ καὶ συνάφειαν· ἢ μὴ ἂν εἰς ἑνοειδῆ σημασίαν τὰ τῆς ἐκπορεύσεως εἰλημμένῳ, ἀλλ' εἰς διάφορον.

ιϛ'. Κἀντεῦθεν εἴ τις τὴν διηγγελμένην ὡς ἁπλῶς ὁμολογουμένην, καὶ μὴ παρὰ ταύτην ἑτέραν ἐφαρμόττει τῷ δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, φωνὰς ἐπὶ λύμῃ φάσκειν ἐκπορεύσεως διενισταμένῳ ἀκόλουθον ἦν ἐκ τοῦ πατρὸς εἰρηκότι τὸ πανάγιον ἐκπορεύεσθαι πνεῦμα μαθόντες, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν ὁμολογοῦμεν, ὅτι μηδαμῶς ὕπαρξις τῷ παναγίῳ πνεύματι δι' υἱοῦ· κἀντεῦθεν εἰς δήλωσιν ἑτέρας ἐννοίας τὴν ἐκπορεύεσθαι λέξιν ἀπαγαγεῖν, ὃ παρακατιὼν ἐστιν οἷα δὴ κατηναγκασμένος, πεποιημένος ἀναφανδόν· νῦν δ' ὡς εἰ λήθην ἔσχε βαθεῖαν, τῶν ὧν φθάσει προηργμένος ἐρεῖν, καὶ παραδοῦναι ἀφέμενος, μεταπηδᾷ πρὸς τὸ αἴτιον· καὶ πάντως ἂν εἶχεν ἑπομένως τῶν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως προδιηυκρινημένων ὀλεθρίων φωνῶν, ὡς εἰρήκει· καὶ περὶ τοῦδε διαλαβεῖν, ὡς βεβούλητο τὸ καθ' εἱρμὸν προῆκον τοῦ λόγου τηρῶν, καὶ καθόσον εἰκὸς ἀσυνάρτητον· τούτου δ' ἐκπίπτει παντάπασιν· οὐχ' ὡς ἐξ ἀγνοίας τὰ τῆς διανοίας οὕτως εἰωθὼς ἐκφερομυθεῖν, ἀλλ' ὅτι πρὸς τὸ τῆς

κακίας ἄκρον ἐληλαμένος, καὶ τὰ ταύτης ἐξανύσαι καθ' ἡμῶν διηρεθισμένος
τοῦ εὐθέος ἐκτρέπεται· καὶ τί ἄλλο τὸ ἐντεῦθεν, ἢ πρὸς οὕτως ἀσυμβάτους
καὶ ἀναποδότους λόγους χωρεῖν; καὶ εἴθε μέχρι προφορᾶς τὸ ἐν τούτοις, καὶ
μὴ πρὸς τὴν περὶ θεοῦ δόξαν ἀνοδίας καὶ τοῦ ὀρθοῦ κατὰ βάθος ἐκπτώσεως·
ἣν δεινὴν οὖσαν, καὶ ἡ σαφὴς κατὰ τῶν τῆς εὐσεβείας ὑπερμάχων ἐναντιοφα-
νία παρίστησιν, εἴπερ σφῶν ἀριδήλως θεηγορία· εἴπερ σφῶν ἐμπνευσθεῖσα
θεόθεν διδασκαλία ἡ τοῦ παναγίου πνεύματος ἐκπόρευσις δι' υἱοῦ· εἴπερ οἰ-
κονομικοῦ συνεδρίου πατέρων φωναὶ λέξεσιν αὐταῖς διαῤῥήδην ὅρον ὀρθοδο- cod. f. 95. a.
ξίας τὰ ταύτην περιέχοντα συνοδικὰ γράμματα μαρτυρούμεναι· ὧν πρώταρχος
καὶ ἐκφάντης ὁ διαληφθεὶς ἐν πατράσι Ταράσιος· εἴπερ αὖθις τῶν ἐπὶ θεολο-
γίᾳ λαμψάντων παράδοσις ἀδιάστικτος, ἄλλον τρόπον ὑπάρξεως ἐπὶ τοῦ πνεύ-
ματος δηλοῦν τὴν ἐκπόρευσιν· ὡς ἐπὶ τοῦ υἱοῦ δῆτα τὴν γέννησιν· καὶ εἴπερ
πρὸς ταῦτα τοῦ δι' ὃν ὁ λόγος ἀντινομοθεσίαι, καὶ προφανεῖς ἀντιπαραδό-
σεις· ὅτι μηδὲ ὕπαρξις τῷ παναγίῳ πνεύματι δι' υἱοῦ ὡς ἐντεῦθεν συνᾴδον
εἶναι, ὅτι μὴ δὲ ἐκπόρευσις.

ιζ´. Καὶ εἴπερ οὖν ἀντιδιαστολαὶ τούτου καὶ διαστίξεις, τῆς οἰκείας ἀλ-
λοιοῦσθαι σημασίας τὴν ἐκπόρευσιν ἐν τοῖς δι' υἱοῦ, καὶ τηνικαῦτα μὴ τὴν
εἰς τὸ εἶναι σημαίνειν πρόοδον διϊσχυριζόμεναι, ὃ καὶ αὐτῆς ἐκ μόνης τῆς
πρὸς τοὺς θεοφορουμένους διδασκάλους ἐναντιώσεως τὸ ἀντίδοξον οἷον φέρει
καταφανές· οὐχ' ἧττον δὲ καὶ οἷς ἀναφαινόμενον ἔνθεν ἔχει τὸ τῆς ὀργανικῆς
τρανώσεως ἔκτοπον· εἰ γὰρ οὐχ ὅτι περ ἡ φυσικὴ καὶ οὐσιώδης τοῦ πνεύματος
ὕπαρξις δι' υἱοῦ, τοῖς τῶν θείων ὑφηγηταῖς ἐκπόρευσις ἰδιαζόντως ὠνομασμέ-
νη, καὶ τὰ τῆς ἐκφάνσεως ἀραρότως εἰσὶν εἰρημένα καὶ τῆς ἐκλάμψεως· ἀλλ'
ὅτι ταῦτα καθὼς ἐστιν ὁ καινὸς οὗτος θεολόγος ἐπινενοημένος νοούμενα, ἥτ'
εἰς τὸ εἶναι δι' υἱοῦ τοῦ πνεύματος πρόοδος ἔνθεν ἀθετηθείη, ἥτε ἐκπόρευσις
εἰς αὐτὰ μεταβᾶσι τοῦδε τοῦ οἰκείου νοὸς ἐκσταίη, ὥρα λοιπὸν τὰ τῆς ἀρεια-
νικῆς μανίας μέγα πάλιν ἀναθαρσῆσαι, καὶ ἀναβιῶναι περιφανῶς πρῶτα τμη-
θέντα τῷ τμητικῷ τῶν πατέρων σιδήρῳ, τελευταῖα νῦν αὖθις παρεισερπύ-
σαντα· τίς γὰρ μὴ προκάτοχος ὢν, οἷα δή τινι τῶν τῆς ἐνσκεδασθείσης σκο-
τομήνης πολυειδῶν αἰτιῶν τὸ παναλκὲς πνεῦμα δι' υἱοῦ ἐκλάμπειν, καὶ ἐκ-
φαίνειν ἀκούων, εἶτα μὴ ὡς τὴν φυσικὴν δι' υἱοῦ ὕπαρξιν ἔχον, ἀλλ' ὡς cod. f. 95. b.
οὐκ ἔχον δεδιδαγμένος, ἔτι τε διήκειν αἰῶν, ἐπειδὴ καὶ αὕτη τῶν οἷος αὐτὸς
ὁ ταυτὶ κελεύων φωνὴ γεγραμμένη ἐπὶ ἐξηγήσει δῆθεν τῆς ἐκπορεύσεως· ἔπειτα
δι' υἱοῦ διήκειν, οὐχ ὡς ὅπερ αὕτη ταῖς ἀληθείαις ἐστὶ δηλοῦσα κεκτημέ-
νον, ἀλλ' ὡς οὐ κεκτημένον ἠνωτισμένος, οὐχὶ σάφα καὶ ἀναμφιλέκτως τοὺς
ταῦθ' οὕτω διαταττομένους ὀργανικὴν εἴτε λειτουργικὴν χρείαν εἰδοίη τὸν
υἱὸν ἀποπληροῦν διατείνεσθαι, κἂν ἀπαρνούμενοι μυριάκις εἶεν, κἂν τὸ φυ-
σικῶς, κἂν τῷ ἀϊδίως ὡς κάλυμμα προβαλλόμενοι;

ιη´. Τί γὰρ πρὸς ὄνησιν σφίσι τὸ φυσικῶς; τί τὸ ἀϊδίως, μὴ εἰς τὴν φυ-
σικὴν καὶ ἀΐδιον ὕπαρξιν λαμβανόμενα; ἐφ' ᾧ καὶ πάλιν αὐτὰ τὰ τοῦ νέου

τούτου νομεθέτου λαβόντες ἔπη· ὡς εἰ τῶν ἁπάντων ἦν ἐφ' ἑτέρῳ τινὶ μηδαμῶς ἢ καθ' ἑαυτοῦ συνθέσθαι κεκινημένος· καὶ σκεπτέον, εἴ γε τῆς ἀκολουθίας οὕτως ὅσα δὴ καὶ τῆς ἀληθείας τυγχάνοιεν ὄντα φαμὲν· ἀθετοῦμεν τὰς ἐπικινδύνους, προσθείην δ' ὅτι καὶ ὀλεθρίους περὶ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως αὐτῷ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ λαληθείσας φωνάς· τὸ γὰρ πανάγιον πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι παρ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ λόγου μαθόντες ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν ὁμολογοῦμεν, καὶ δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι παρ' ὧν πρὸς θεοῦ τὸ διαρθρῶσαι τὰ τοῦ θεοῦ διδαχθέντες, δι' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν ὁμολογοῦμεν· καὶ ὡς λίαν ἐπ' ἀμφοτέροις ῥήσεσι ταύταις οἴδαμεν τὴν ἐκπόρευσιν, οὕτω καὶ μίαν αὐτῆς ἐπ' ἀμφοτέραις οἴδαμεν τὴν διάνοιαν· καὶ ποῦ τὸ φωνὰς ἡμῖν ἐπικινδύνους λέγειν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως; ὅτι μίαν μονοειδῶς, ἣν παρελάβομεν, ἀμέλει καὶ ταύτας ἐκείνας εἰδόσιν, αἳ σημασιῶν ἑτερότητας τὰς ῥηθείσας, αἳ διαστολὰς ἀφορίζουσιν·
cod. f. 96. a. ἀντερεῖν οὐκ ἔστιν, ὡς μὴ οὐχ ἅπερ ἐπ' αὐτῆς καθ' ἡμῶν εἰρηκότες εἶεν οἱ ταῦτα θεσμοθετοῦντες καθ' ἑαυτῶν ἀριδήλως ἀποφηνάμενοι· κἀπειδή περ ἤδη πρὸς τὸ αἴτιον μετακεχωρηκέναι χρεὼν, οἷα δὴ τοῦ γενναίου μετακεχωρηκότος λόγοις οὕτως ἰθυτενέσιν ἐκεῖνα καὶ περὶ τούτου πρεσβεύοντες καταγγέλλομεν ἅπερ ἡμῖν ἀνωτέρω προτεθειμένα οἱ πατέρες ἡμῶν ἀνήγγειλαν, καὶ ἐθέσπισαν· ὧν καὶ τὰ τῆς συνδρομῆς ὡς ἐπίπαν τῶν εἰρημένων οὔμενουν ἀπολιμπανόμενα, καθὰ τῷ αὐτῷ πνεύματι στοιχειούμενα· τούτων ἐκ πατρὸς ἐπορεύεσθαι δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα· τούτων τηλαυγῶς ἐντεῦθεν προβολέα τοῦ πνεύματος δι' υἱοῦ τὸν πατέρα τρανοῦσθαι· ἀλλὰ καὶ φωναῖς διαπρυσίοις οὕτω κατὰ ῥῆσιν διαγορεύεσθαι· τούτων οὐχ ἁπλῶς εἰς αἴτιον πανταχόσε τὸ προβολεὺς, ἀλλὰ καὶ διάφορον μονοτρόπως λαμβάνεσθαι· τούτοις καὶ ἡμεῖς ἐξακολουθοῦντες, τὸ ἐκπορευτὸν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ πνεῦμα, αἰτιατὸν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ· καὶ τὸν αὐτοῦ προβολέα διὰ λόγου, αἴτιον εἰλικρινῶς διὰ λόγου, μετὰ τῆς κοινῆς σφίσι συμφωνίας, καὶ φρονοῦμεν καὶ λέγομεν.

ιθ'. Μετὰ τούτων τὸ μὲν αἴτιον εἶναι πιστεύομεν τῶν προσώπων, τὸ δὲ ἐκ τοῦ αἰτίου, καὶ τοῦ ἐξ αἰτίας, τοῦ υἱοῦ δή φημι καὶ τοῦ πνεύματος αἰτιατοῦ πεφυκότος, εἴ γε, τὸ ἐξ αἰτίας αἰτιατόν· ἄλλην πάλιν διαφορὰν ἐννοοῦντες, τὸ μὲν ἑκατέρων τὸν υἱὸν δηλαδὴ προσεχῶς οἴδαμεν ἐκ τοῦ πρώτου, τὸ δὲ τὸ ὑπερτελὲς πνεῦμα διὰ τοῦ προσεχῶς, τουτέστιν αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς ἐκ τοῦ πρώτου κηρύττομεν, τοῦ ταῦτα διευκρινοῦντος θεοειδοῦς διδασκάλου, αἴτιον τὸ αὐτὸ καὶ πρῶτον διασαφοῦντος ἀκολούθως τοῖς κατ' αὐτὸν θεηγόροις, οἳ πρώτην αἰτίαν ἡνωμένως τὸν πατέρα παρέδοσαν· καὶ τινὶ τῶν ἁπάντων μὴ συγχέειν οἷα δὴ παραβαίνειν θελόντων ὅρια πατέρων, οὐ-
cod. f. 96. b. χὶ καὶ κατὰ λέξιν ἐντεῦθεν διαφανὲς διὰ τοῦ προσεχῶς, τοῦ υἱοῦ δηλονότι, αἰτιατὸν ἐκ πατρὸς τὸ θεῖον πνεῦμα θεολογεῖσθαι, κἀκ τῆς αἰτίας διὰ υἱοῦ δογματίζεσθαι; εἰ μὲν οὖν οὐ φωναὶ ταῦτα τῶν ἐκ θεοῦ σωτήρων, εἰ μὴ παραδόσεις, εἰ μὴ τῶν καλῶς σφίσι τεθειμένων ὁρίων διαταγαὶ, τοῖς ὀρθῶς

αἱρουμένοις φρονεῖν ἀμετάθετοι, δειξάτω τῆς ἀληθείας ὁ αὐθαίρετος μαχητὴς, καὶ ἡμεῖς τῆς ὑπὲρ αὐτῶν τηλίκης τοῦδε τυραννίδος ὑποπεσόντες ἐκσταίημεν· εἰ δ' οὔμενουν ἔχει δεῖξαι, ὡς εἴ γε μὴ δὲ τὸν ἥλιον σκότος τὸ τοῦ σκότους ὄντως ἐκτόκιον, τί κατὰ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς ὀλοθρευτοῦ δίκην ὁ μάταιος μέμηνεν; Ἀλλ' ἡμῖν μὲν εἰ τοσοῦτον ὧδε καὶ περὶ τῆς αἰτίας, μηδὲν οἴκοθεν φωνοῦσιν, ὅτι μὴ λελεγμένον καθαρῶς εἴη τοῖς θεοῤῥήμοσιν· εἰ δὲ καὶ περὶ τούτου κενολογοῦν ὑπάρχει τὸ τὴν ὁρμὴν ἀνυπόστατον, ἐπὶ τῇ προβολεὺς αὖθις ῥήσει προστάσσον διανοίας εὑρέματα κακοδαίμονος· ἐπεὶ τοῖς κατωτέρω κειμένοις αὐτοῦ κεφαλαίοις τὸ πᾶν εἰ τόδε φανεῖται τῆς γλωσσαλγίας ποιούμενον., ἐντελῶς ἐκεῖσε γενομένων εἰρήσεται.

κ'. Νῦν δὲ τῶν ἐπεσκεμμένων ἑξῆς, ἀποκόπτειν ἡμᾶς τῆς αὐτοῦ κοινωνίας λέγων καὶ ἀποστρέφεσθαι, τὸ δεινότατον καὶ μέχρις αὐτῆς ἀκοῆς ἀφόρητον διαπεπραγμένους, ἐπάγει. „ Τοῦ γὰρ ἡμετέρου γένους τε καὶ δόγματος „ ἄνωθεν ὄντες, καὶ εἰς τήνδε τὴν ἐκκλησίαν τελοῦντες, ὅμως ἐπανέστησαν „ κατ' αὐτῆς, καὶ ἠθέτησαν τὴν καὶ ὠδινήσασαν αὐτοὺς πνευματικῶς καὶ ἐκ„ θρέψασαν.„ Καὶ λοιπὰ τούτοις ὅμοια παρενείρει, φορυτὸν ὅλον συμφορῆσαν λοιδοριῶν· πλὴν ἔστι τί καὶ καλῶς ἐνταῦθα προφέρον καὶ ἀψευδῶς, τὸ τῆς αὐτοῦ κοινωνίας, οὔμενουν ὧν ὁρᾶται κατωτέρω ψευδηγοροῦν, φάσκειν ἀποτέμνειν ἡμᾶς· ταύτης γὰρ ἑαυτοὺς εὐθύμως προτεταχότες ἡμεῖς διεστήσαμεν, οἷς τε δράμασι καὶ τρόποις τὸν ἱερὸν εἰσπηδῆσαν θρόνον ἀνιέρως, τὸ πάντολμον ὤφθη κατὰ ἱερῶν καὶ ἱερέων, ᾧ δίκῃ χρησάμενον· καὶ οἷς ἐς ὕστερον cod. f. 97. a. κατὰ τῶν περὶ θεοῦ πατρικῶν θεσπισμάτων λυττῆσαν ἀνεφάνη μανιωδῶς· κράζει ταῦτ' εἰργασμένον· „ τοῦ γὰρ ἡμετέρου γένους τε καὶ δόγματος ὄν„ τες, καὶ εἰς τήνδε τὴν ἐκκλησίαν τελοῦντες, ὅμως ἐπανέστησαν κατ' αὐτῆς.„ Ἐγὼ μὲν οὖν ἐπὶ τούτοις οὐκ εἰδώς εἰμι τὸ παράπαν, οὐθ' οἷον τῷ ἀνδρὶ τούτῳ τὸ γένος, οὔθ' οἱ φύντες ὁποῖοι, οὔτέ τι τῶν ὅσα χαρακτηρίζειν οἶδε τὴν ἐξ ὧν εἰς φάος προήχθη προαγωγὴν, καὶ πρώτην βλάστην αὐτοῦ καὶ ἀναγωγὴν, ὅτι μὴ καὶ πάντες ὅσον εἰδεῖεν οἱ τῶν ἡμετέρων κλιμάτων, ὡς εἴη μὲν γέννημα τούτων ὀθνεῖον, νήσου δὲ καὶ χώρας ἐξωρμημένον, ἀφ' ἧς καὶ κλῆσιν ἐξιδιώσατο· ὥστ' οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο ῥᾳδίως δεξαίμην, φυλῆς με τῆς αὐτοῦ καθεστάναι, εἴ γε ταύτην ἀμφίβολος· τὸ γὰρ δὴ καὶ τὴν πρὸς ταῦτα φήμην ἐλεῖν, ἢ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην λόγοις ἀτεχνῶς ὁμοφώνοις ἐπέδραμεν, ἀπὸ σκοποῦ μοι καὶ τὸ περὶ ταύτην προσεσχηκέναι ἀνοίκειον· πλὴν ὅτι μοι κἂν τῆσδε πρόσεστι τὸ ἀμφίῤῥοπον, ἄλλων ἐπ' αὐτῇ μέρος οἴπερ τὸ πλεονάζον, ἢ καὶ σύμπαν σχεδὸν, ἐχόντων ὡς ἔχουσιν· ἡμῖν δὲ καὶ τὸ ὁρμᾶσθαι δῆλον ὅθεν ὑπάρχον, οἵ τε τεκόντες οὐκ ἀνεπίγνωστοι γενεᾶς ἐπὶ τῆς παρούσης ὀφθέντες, ἥτε λοιπὴ τῶν ἀφ' αἵματος ἐναπολειφθεῖσα μερὶς, μάρτυρες τῆς ἡμῶν ἀνέκαθεν ῥωμαιότητος καθεστήκασιν.

κα'. Δόγμα δ' οὐ προσφάτοις, καὶ τοῖς ἐκ πατέρων ἀντιθέτοις, προφάσει τοῦ κατὰ τοιούτων ἀντιβῆναι, αὐτὰ ταῦτα παρεισενέγκασθαι προσηνέχ-

θημεν· ἀλλὰ τοῖς πατρίοις ὡς δεικνύντες ἐσμὲν, ἐνεμείναμεν ἀντιλήψει θεοῦ,
καὶ ἐμμένομεν, καὶ τὸ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνην ἑλέσθαι θεοφιλὲς ἡμῖν ἴσ-
cod. f. 97. b. μεν, οὐ μωμητὸν, κἂν διαῤῥαγοίη τὸ τοῦ ψεύδους τιθήνημα κεκραγός· κἂν εἰ
θαλάσσας ὅλας ὕβρεων ἀντλήσειε καθ' ἡμῶν· κἂν εἰ λίθους αὐτοὺς ἐπιθέσει
διαβολῶν συγκινήσειεν· οὐ γὰρ κατὰ τῆς ἡμῶν ἐκκλησίας ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῆς
καὶ γνώμῃ καὶ προθέσει καὶ διανοίᾳ τῶν τε θεοσδότων διδασκάλων θεοσόφοις
ὑποθημοσύναις τὸ τῆς ὁμονοίας καλὸν προειλόμεθα· οἵ γε καὶ οὕτως ἐξ αὐ-
τῶν διετέθημεν, ἔκ τε τῆς ὅπως παρεισεφθάρη τὰ τοῦ σχίσματος ἱστορίας,
καὶ ὁποῖα φεῦ ἔθετο παριστώσης, ὡς καὶ μεγάλους ὑπὲρ τούτου καμάτους
τῷ πρὸς τὴν ῥωμαϊκὴν διαπρεσβεύεσθαι καθέδραν ἀνειλημμένους, ὀκλάσαι
μὲν καὶ πρὸς ἀναβολὰς ἀπιδεῖν, μόχθοις καὶ κινδύνοις ἀπειρηκότας, ἀκου-
σίως δ' ἀναδεχομένους· συνίστορες τοῦδέ μοι καὶ οἱ νῦν αὐτοκράτορες· τοῦδέ
γε ῥηθησομένου θεὸς ὁ καρδιῶν καὶ ἐννοιῶν θεωρὸς ἐν αὐτοῖς καὶ μᾶλλον
ῥώννυσθαι τοῖς δεινοῖς, ἐν αὐταῖς περιστάσεσι ταῖς θανατηφόροις, ὡς οἷον
τε εὐψυχεῖν, ὡς ὑπὲρ ὁμοφύλων ἐπὶ κατὰ θεὸν ἔργῳ τληπαθοῦντας, καὶ
προϊεμένους τὰ τῆς ζωῆς· καὶ τοῦθ' οὕτως ἔχον, μή τοί γε τὰ δεινότατα καὶ
μέχρις αὐτῆς ἀκοῆς ἀφόρητα διαπεπραγμένους ἡμᾶς οὐ φανεῖ, ἀλλά γε τα-
ναντία τούτων καθ' ὁλοκληρίαν πεπραχότας παραστησάμενον· καὶ λοιπὴν ἐφε-
ξῆς δυσφημίαν ἀντεστραμμένως μᾶλλον ἡμῖν ἁρμόττειν προσβεβαιώσειεν,
παρά γε ἀληθείᾳ καὶ τοῖς εἴ ποθεν ἐκ θεοῦ δειχθεῖεν τῶν πραγμάτων ὀρ-
θοῖς διαγνώμοσι.

κβ'. Νῦν δέ γε καὶ τοῦτο κέρδος οὐ τῶν ὁποιωνοῦν καὶ τυχόντων, εἰ καὶ
κατὰ τηλίκην τυραννίδα καὶ βούλησιν τῷ τῆς ἀληθείας ἤπερ ἡμῶν ἀντιπάλῳ
συσταίη· τὸ πρὸς τῶν ὁμογενῶν ὑπὲρ αὐτῶν διανοηθέντας καὶ εἰργασμένους,
cod. f. 98. a. ὅσα καὶ κακούργους δυσφημεῖσθαι καὶ βάλλεσθαι. Ταύτῃ τοι καὶ τῶν ῥη-
θέντων πάλιν ἐχομένως βοᾷ τὸ ἀναιδείας ἀπαραμίλλου μεστόν· " δέον γὰρ
„ πάντα κίνδυνον ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ τῶν αὐτῆς ὑπομένειν δογμάτων, καὶ μὴ δ'
„ αὐτὸν ἀπαναίνεσθαι θάνατον, οἱ δὲ καὶ χεῖρον ἢ ἄνθρωποι φύσει πολέ-
„ μιοι διετέθησαν πρὸς αὐτήν.„ Καὶ ὡς μὲν ἡμεῖς οὔτ' ἐπ' ἀναιρέσει δογμά-
των, οὔτέ τινι πρόπῳ τῶν ἀπευκταίων, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἡμῶν ἐνδιαθέτως ἐκ-
κλησίας ἐκ τῶν θεοφόρων προηγόρων τῆς εὐσεβείας, ἥ γε καὶ ἀληθὴς ἐκ-
κλησία, καὶ οἷς τὸν τῆς ἀληθοῦς μὴ ἀντιπίπτειν, ἀλλ' ἐνστηρίζεσθαι τὰ τῆς
ἑνωτικῆς συμβάσεως ἠσπασάμεθα, οὐ πολέμιοι μᾶλλον ὅτι μὴ φύσει τῆς κα-
τὰ θεὸν ὑπὲρ αὐτῆς εἰρήνης ζηλωταὶ γεγονότες, ἱκανῶς ἐδείχθη τε καὶ δειχ-
θήσεται· τόσον δ' ἡμῖν καὶ τὸ πάντα κίνδυνον ὑπὲρ τῶν αὐτῆς ὑπομένειν
δογμάτων, καὶ μὴ δ' αὐτὸν ἀπαναίνεσθαι θάνατον, ὡς σφίσιν ἀπ' ἐναντίας
τρανῶς νεοφανῶν αὐτῷ τῷ ἀντιδίκῳ λαληθέντων ἀλλοτρίων ῥημάτων, ὑπερ-
βολῇ μανίας καθ' ἡμῶν ὡς κεκινημένῳ, τοιούτοις ἑαυτοὺς ἐπὶ τούτῳ δοῦ-
ναι, οἷς ἐνωράθημέν τε, καὶ ἐνορώμεθα· οὐ γὰρ ἂν παρὰ μόνην αὐτὴν τὴν
ἐκκλησιαστικὴν πραγματείαν, ἐπεί περ τῶνδε τῶν βλασφήμων ἀπόντων, ἀρ-

κούντως ἂν ἡμῖν εἶχεν ἐκεῖνα τὸ ἐπ' αὐτῇ, οἷς τὸ πρότερον καθυπήχθημεν,
ὡς ἔξ αὐτῶν παρεῖναι, λόγοις οὐμενοῦν, ἢ σημείοις τεκμηριωδῶς εἰδέναι τῷ
βουλομένῳ· πράγμασι δ' αὐτοπίστοις μὴ ἂν ἡμῖν ἀπόβλητον μὴ δ' αὐτὸν
νομισθῆναι τὸν θάνατον, εἰ δεήσειε· καὶ ὡς μὲν οὕτως ἡμεῖς οὐκ ἀμφιδοιά-
σιμον· πυνθάνομαι δ' οὖν ἀπάρτι τὸν ταῦτα φθεγγόμενον ἀριστέα· σύ δ' ὦ
στεῤῥὲ καὶ πολύτλα, φράσον ἡμῖν μεθ' ἧς εἴωθας παῤῥησίας, πρῶτα μὲν
δύο σοι πράξεων διηγωνισμένων ἐπὶ τῇ δι' ἣν οἱ λόγοι τρανῶς ὑποθέσει ὁ cod. f. 98. b.
ποτέραν ὑπὲρ τῆς ἡμῶν εἴης ἐκκλησίας διηνυκώς, ἵν' ἐντεῦθεν ὧν ἐκένωσας
ὕβρεων καθ' ἡμῶν, τοὔμπαλιν αὐχῶν αὐτὸς ἐπὶ εὐφημίᾳ φανείης, καὶ τέκνον
οὐ μωμητὸν ὀφθείης, καὶ υἱὸς μὴ χωλάνας ἀπὸ τῶν σῶν τρίβων, εὐθεῖα τε
γενεὰ καὶ μὴ διεστραμμένη καὶ πονηρά;

κγ'. Εἴ τι τε τούτων λοιπὸν ἦν ἐπὶ τῇ τῆς εἰρήνης οἰκονομίᾳ σπουδὴν οὐ-
μετρίαν θέμενος συνεστήσω· ἢ τήνδε τὴν ἑτέραν, ἣν ἐπ' ἐκείνης ἐντελεῖ κατωρ-
θώκεις ἀνατροπῇ· οὐ γὰρ δὴ καὶ ἀμφοτέρας ἐρεῖς· εἴγε μηδέν τι τὸ συμ-
βαῖνον ἀμφοῖν, ὅτε μὴ λίαν ἐμφανῶς τὸ ἀσύμβατον· οἶδα σε τὴν νῦν ὁλοψύ-
χως προκρίνειν, καὶ τοσοῦτον ὡς μακαριστὸν ἡγεῖσθαι, εἴ σοι τὰ ἐκείνοις
μυχοῖς ἀδύτοις ἐκρύβη μᾶλλον· ἤπερ εἰ μηδαμῶς ἐνηργήθη σοι· ἀλλ' ἐχουσῶν
ἑκατέρων τὸ δῆλον τά τε θατέρας πρὸς τὰ τῆς ἑτέρας παραβαλλόμενα οὐκ
ἐᾷ σοι τὰς τῶν δυσφημιῶν ῥηθείσας ἄλλως, ἢ ὡς αὐτὸς ἐκφωνήσας εἴης·
οὐχ ὡς ἐγὼ προσεχῶς καταστρώσας προσεφαρμόττειν σοι· σύνες γὰρ εἰ μὴ
τὰ τῆςδε πρὸς τὰ ἐκείνης ὁρώμενα, καὶ αὖ ἀντιστρόφως ὁποτέρως ἂν βού-
λει, γενεάν σε πονηρὰν καὶ διεστραμμένην, εἰ μὴ υἱὸν οὐ χωλάναντα καθά-
παξ ἀπὸ τῶν σῶν τρίβων, ἀλλὰ χωλαίνοντα καθαρῶς καὶ ἀναντιῤῥήτως δεικ-
νύει, εἰ μὴ ὅσα τῶνδε σοι ἐφεξῆς· καὶ ταῦτα μὲν κατὰ σὲ, ἐκ σῶν ἀποφά-
σεων, οὐδὲ τοῖς πολλοῖς οὐμενουν ἀγνοούμενα· εἰ δέ γε καὶ ἅπερ αὐτοὶ συν-
οίδαμεν ἐπὶ σοὶ, καὶ δι' ἃ τούςδε τους λόγους ἐνεστησάμεθα, καὶ ὧν ἕνεκα,
πάνθ' ὅσα σοι βουλητὸν ὑφιστάμεθα, θεοῦ παρεωρακότος ἁμαρτίας ἡμῶν, δι'
ἃς ἀνθρώποις λυμαιῶσι τὸ κρατεῖν καὶ ἰσχύειν παραχωρεῖσθαι, καὶ τὸν τῆς
κακίας ἰὸν εἰ δυνατὸν κατὰ πάντων ἐμεῖν, ἵλεων τ' ἐπιβλεψαμένου καταφανῆ cod. f. 99. a.
καὶ πλήθεσι τῶν ὁμοφύλων ἡμῖν ἐγεγόνει, μικρὸν τῆς ὑποθέσεως ἀρθείσης
ἀχλύος, ἣ σοι τὸ γεγηθέναι, καὶ τὰ πρὸς τοῦ τρόπου δρᾷν ἀδεῶς, τότ' ἂν
ἐπὶ μᾶλλον ἐγνώσθης, ὁποῖος σοὶ σφίσι πολέμιος καὶ ἀλάστωρ, καὶ πρὸ
τούτων οἷς τοῖς ἐκ θεοῦ δοθεῖσιν ὁδηγοῖς ἡμῖν καὶ προστάταις τοῖς θεοφό-
ρήτοις διδασκάλοις προφανὴς ἐχθρὸς καὶ ἀντίπαλος· ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τού-
των ὅπως ἀποβαίη, θεὸς ἂν εἰδοίη· ἡμῖν γὰρ οὐδὲν ἄλλο πρὸς ἐλπίδος, πρὸς
μόνον αὐτὸν ἀφορῶσιν, ἢ τὸ μέλλον καὶ ἀπαραλόγιστον ἐκδέχεσθαι λογο-
θέσιον.

κδ'. Σὺ δ' αὖ ἔπειτα κἀκεῖνο σαφηνίσας διάγγειλον τινὰς τῶν κινδύνων ὁ
ἀκάμας ἀνέτλης; ἐπειδὴ χρόνος ἦν κἀκεῖνος, ὡς ἀνωτέρω μεγαλαυχεῖς, ἡνίκα
παρ' ὅλον τοῦτον ὑπῆρχε τῇ ἐκκλησίᾳ καρτιρεῖν τὰ δεινότατα, οἷς συνεξετά-

ζεσθαι καὶ σαυτὸν παρεμφαίνεις, ἐξ ὧν καὶ μάλιστα συνημμένως ἐπάγεις ὡς τὸ μετὰ ταῦτα παρακαλεῖται θεὸς ἐφ' ἡμῖν, ὅπως μοι καὶ τοῦτο συμπαραληφθείη, ὡς ἡ ὑπόσχεσις· τίσι τῶν τιμωριῶν ὁ ἀδάμας, τῶν κακώσεων ὁποίαις ὁ ἀήττητος συνεσχέθη· ἐξ ὧν οὕτω σοι τὸ εὐπαῤῥησίαστον, ὡς μὴ δ' αὐτὸν ἑτέροις ἐπικρίνειν ἀπαναίνεσθαι θάνατον· ὢ πόσον σοι τὸ ἀναιδὲς ἐπὶ δυστροπίᾳ, οὕτως ἀποθρασυνομένῳ, οἷς ἐχρῆν ἐγκαλύπτεσθαι· πότε καὶ τίς ὁ καθ' ὃν σοι ταῦτα καιρὸς, ἤ τ' ἀληθὲς, ἵν' ἀντιστρέψας ἐγὼ φαίην, τί ποτε παρ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον διάστημα, καθ' ὃ πολλῆς οὐκ ἀπέλαβες ἀναδοχῆς παρὰ τῷ κρατάρχῃ καὶ οἰκειώσεως, παρά τε τῷ πατριάρχῃ δωρεῶν οὐ μεγίστων μετὰ τοῦ συνήθους ἁγιασμοῦ, εἰ μή που τὸ πρὸς βραχύ σε θέλεις ἐρεῖν ἰδιάσαι βαρυθυμήσαντα, ὅτι πρεσβείαν οἰκονομῆσαι πεπιστευμένος, οἷς μὴ κατὰ
[cod. f. 99. b.] τὸ δοκοῦν τῷ κρατοῦντι μετῆλθες τῆς παρ' αὐτοῦ διὰ λόγων ἐπειράθης ἀγανακτήσεως· ἢ ἐκεῖνο πάλιν, ὡς μετὰ τὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ἐπιτεταμένην συγκρότησιν, οἷς μὴ τῆς ἧς ἔχεις τυραννήσας ἀρχῆς ἀρτίως, ἠξιωμένος ὤφθης· ποῦ γὰρ ἦν τῆς βασιλικῆς ἐκείνου τοῦ σκηπτούχου ψυχῆς συνεργὸν ἐγχειρισθῆναι τοσοῦτον θρόνον τοιούτῳ φανῆναι, παρὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ποθουμένου μανεὶς, εἰς ἀντιδικίαν δῆθεν τοῦ κανονικῶς εἰληχότος κατὰ τῶν δογμάτων τῆς εὐσεβείας ἐχώρησας, σύγγραμμα κρύφα θέμενος ἐπὶ τούτῳ, καὶ βαθὺν ὑπὸ σκότον τηρήσας ἵν' εἴη σοι δέλεαρ ἐν καιρῷ; ἀλλ' εἰ ταῦτά σοι περὶ πλείστου, παρ' ἡμῶν ἐπιτόμως λέλεκται τῶν εἰδότων, μεθ' ἧς σύνοιδας ἀληθείας, καί τινες οὐκ ὀλίγοι συνοίδασιν ἕτεροι· εἰ δὲ καὶ τῶν οὐκ εἰδότων εἰσὶ, πρὸς τούτους, ἢ καὶ πάντας ὁμοῦ κεφαλαιωδῶς, ἀπόχρη τὸ μήτοι γε μηδαμῶς, μηδέν σε τῶν δυσχερῶν ὑποστῆναι παρ' ὅλον ἐκεῖνον ὃν φάσκεις καιρὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὧν εἰρήκειμεν διαφερόντως ἐπιτυγχάνειν, οὐθενὸς ἡμῖν τῶν εἰς κοινωνίαν τοῖς ἀπὸ Χριστοῦ κεκλημένοις ἀνηκόντων λειπόμενον· ἄχρις ὥρας καθ' ἣν ἡ εἰς τὸ δρᾷν τάδε σοι τῶν πραγμάτων ἐπισταίη μεταβολή· εἶτα τὸ μὲν τὰ τῆς θείας δίκης δεδιέναι, τὰ τῆς θείας ἀνοχῆς εὔκαιρα τῷ τρόπῳ σοι εὑρηκὼς παραφαῦλον οὕτω ποιῇ· αὐτὸ δ' εἰ μή τι ἄλλο τὸ πρὸς ἀνθρώπους ὁρᾷν ἐπὶ ἐξαπάτῃ μὴ τῶν κατὰ σὲ ἀμυήτους οὐκ ἐπαισχύνῃ, αὐτὸ τὸ τὰ τοιαῦτα σφᾶς ἐπὶ μέσους ἀδολεσχεῖν, οὐκ αἰδῇ; οὐκ ἐρυθριᾷς; καὶ πῶς ἄν τις ἐπὶ ἀπηναιδευμένῃ κακίᾳ πᾶσαν ὑπερελάσας φύσιν ἁπλῶς, φανείη, ζωτικῇ κινήσει καὶ δυνάμει συνεχομένην, καὶ μηδὲ θεοῦ λόγον, ἢ ὅσον ἐπὶ τῷ φενακίσαι ποιούμενος;

[cod. f. 100. a.] κε'. Ἄλλως ἢ οὕτω διανοηθεὶς καὶ διαπραξάμενος, ὅμως ἔτι σοι καὶ αὐτῷ τοιούτοις ἡμῖν ἐπεμβαίνειν, ἐξ οὗ περ ἰδίᾳ κατὰ τοῦ πατριάρχου σύντροχα τοῖς διηγγελμένοις ἐγκαταστρωννύεις λιβέλλου· ἴδε γὰρ ὡς πολὺ τὸ ἐντεῦθεν τοῖς σοῖς ἐμφερές· ἴδε ὡς λαμπρὸν λίαν τὸ παραπλήσιον· καὶ οὗτος ἐξ ἰδίας διανοίας, ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἐμφανῶς, οὐκ ἀναγκασθεὶς, οὐ τυραννηθεὶς τὰ τοῦδε συντίθησι· καιροῦ δ' αὖθις νῦν εὐθέτου λαβόμενος τὴν ἐναντίαν βαδίζει, καὶ πρὸς ἀνατροπὴν ἐκείνων ὁρμᾷ, τὸ τοῖς καιροῖς

ἄτε συντεῖνον σκοπῶν, οὐ τῆς ἀληθείας ἀντιποιούμενος· ἀλλ' οἶμαι τὸν ὀρθὸν
τὸν ζῆλον καὶ ἀπαρέγκλιτον, μὴ κἀνταῦθα βυθοῖς ἀφανείας παραπέμψαι
τὴν δεινὴν ἐκείνην τὸ κατ' ἀρχὰς ἀναστάτωσιν, ἡνίκα σοι σὺν τοῖς καθυπερ-
τεροῦσιν ἑταίροις τὰ πρὸς ἰσχὺν κυματοῦνται πλήθη, καὶ λαοὶ δημώδεις
ἀνάπτονται, μιαιφόνων ἀνδρῶν συστοιχίας ἐν μέσοις αὐτοῖς περιφέροντες· καὶ
σεισμὸς ἄλλος τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ἐγείρεται, τοῖς τὰ τὸν ἀρχιερατικὸν
ἀποπληροῦσι κατάλογον ἡ πολυμιγὴς σύῤῥοια τούτων, ὅσα καὶ σφίσι κατα-
δίκοις ἐπίκειται, φοβερὸν ἀπειλοῦσα, εἰ μὴ τὰ δοκοῦντα σοι καὶ τοῖς κατὰ
σὲ διαπράξαιντο· οἷς καὶ αὐτοῖς ὁπόσα σοι μετ' οὐ πολὺ ἐπενήνεκται, οὐδ'
ἂν ὅλος αἰὼν ἀμαυρώσειεν· οἶμαι σε ταῦτα μὴ ἂν οὐχ οὕτως ἐπιχειρῆσαι,
μὴ γεγονέναι διϊσχυρίσασθαι· καὶ ὁ ἐκ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἐνεργουμέ-
νων σοι καὶ τοῖς ὁμοπνόοις ὡς ἐκ προσώπου τοῦ ποιμενάρχου λίβελλος οὕτω
σχεδιασθεὶς, τί τὸ παράπαν, ἢ πρὸς τὰ τοῦ τρόπου σοι συμβαλεῖται, τὴν
ἴσην αὐτοῖς ἐμφέρειαν ὡς ἐντεῦθεν κομιουμένῳ, ἢ πρὸς ἅπερ ἐνταυθοῖ προ- cod. f. 100. b.
τίθης εἰς δοκιμὴν, μὴ γνώμης αὐθαιρέτου προβὰς οὑτωσὶ, μὴ προαιρέσεως
οἰκειοθελοῦς;

κϛ'. Εἰ δὲ καὶ πᾶν ἐν αὐτῷ παραδράμοιμι, δέον καὶ γὰρ, ὅσον συκοφάντης
αὐτὸν ἑαυτοῦ τὸν ἱερὸν ἀρχιθύτην εἰσάγει· καὶ ταῦτα δόγμασι τοῖς περὶ
θεοῦ· ἐπείπερ οἱ αὐτοῦ λόγοι τὰ αὐτῷ λεγόμενα παριστῶσι· καὶ ὅσον λοιπὸν,
τίνας ἂν εἰς τοῦτο κανόνας δοίης, οἷς καθ' ἑαυτοῦ καθαίρεσιν ἀποφαίνεσθαι
τὸν μέγαν ἀναγορεύει· ποίους ἂν θεσμοὺς ἐκκλησιαστικοὺς οὕτω παρακελευο-
μένους παράσχῃς, ὁ τὴν τούτων τήρησιν ἀσφαλής; ἢ τίνας ἂν ἔχῃς ὁτὲ δεῖ-
ξαι τοιαύτην ἀπόφασιν οἱῳδήτινι προσώπῳ ἐπιψηφιζομένους, καὶ μὴ σφίσιν
ἀρκουμένους ἰσχύϊ τῇ ἐπ' αὐτῇ, ἀλλὰ καὶ τοῦ καθ' οὗ λαμβάνοντας ἐγγρά-
φως τὰ πρὸς βεβαίωσιν, τοιούτοις καὶ ταῦθ' ὡς ἐνταῦθα καὶ δράμασι καὶ
διανοήμασιν, ἴσως ἂν οὐκ αὐτὸς, οὐ γάρ σοι καθῆκον· ἕτερος μὲν οὖν φαίη
πρὸς ἣν ἑαυτῷ σύνοιδεν ἀλήθειαν εἰωθὼς ἀπευθύνεσθαι, θάνατος ἔδει μᾶλ-
λον αἱρεθῆναι, τοιούτων τοῖς ἀνάπταις συσκευασθέντων, ἤ τι τῶν ἀβουλήτων
γενέσθαι λόγοις καὶ μάλιστα τοῖς περὶ θεοῦ· ἀλλὰ τοῦθ' ὡς οὕτω τῷ μεγά-
λῳ καὶ ἡμῖν πρὸς γνώμης ἀμεταθέτου, ἔδειξεν ἡ ἐν ἀνακτόροις μετὰ ταῦτα
παῤῥησία, καὶ ὁ ἐπὶ μέσον τοσούτων διαλογικὸς ἐκεῖνος ἀγών· καὶ ὅσοις ἐκεῖ-
θεν εἰς καταδίκην ἀεὶ περιστοιχιζόμεθα· τηνικαῦτα δ' ἀπειπεῖν ἐγεγόνει, καὶ
τοῖς ἀντιδιατιθεμένοις ὑμῖν πρὸς τὰ βουλητέα ὑποπεσεῖν· ὅτι μὴ πάροδος ἦν
ὅλως ὁρωμένη τῆς διὰ λόγων ἁμίλλης, ἐπὶ διαλαλιαῖς καὶ ὁμιλίαις ταῖς
ὑπὲρ ἀληθείας, ἀλλὰ θροῦς τὸ πᾶν καὶ φορά τις ἄσχετος δήμου πρὸς ἔργα
φόνου, τῆς ῥηθείσης ἄτερ κατεξετάσεως· ἀμέλει καὶ ταύτην περισπούδαστον cod. f. 101. a.
ἔχων ὁ τοῦ θεοῦ ἱεράρχης, πρὸς μικρόν τε παρὰ τὴν εὕρεσιν αὐτῆς ὑπενδοὺς,
ἡνίκα σχεῖν ὁπωσοῦν ἠδυνήθη, πάντως οὐκ ἐν μεταβολαῖς, οὐκ ἐν ἀλλοιώσε-
σιν, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς καὶ καιροῖς καὶ προσώποις καὶ πράγμασι· λόγισαι ὁ σο-
φὸς, εἰ τοῦ λοιποῦ ἃς ἔμελλεν εἰσπράττεσθαι δίκας, ὡς κομπάζων ὑπάρχεις,

ἐμβριθῶς σοι τετελεσμένας εἰς φροντίδα θέμενος εἴη· εἰ τὰς ἑξῆς ἐπενηνεγμένας σοι πολυελίκτους τῶν τιμωριῶν, εἰ καὶ αὐτὸν εἰ ἐπέλθῃ κίνδυνον τὸν πανύστατον, οὕτω καὶ ὁ λίβελλος ὡς ἐπιτάττων ἧς δοκιμασθησόμενος, πολλήν σοι τὴν ἰσχὺν πρυτανεύσει πρὸς τὸ σκοπούμενον.

κζ'. Ἥκει δ' ὁ λόγος ἤδη καὶ πρὸς τὰς ἐκθέσεις τῶν κεφαλαίων, οἷς αἱ καθ' ἡμῶν ἀποφάσεις, ἑνὶ πρὸς τῷ δεκάτῳ ποσουμένων τῷ ἀριθμῷ· σκόπει καὶ γοῦν ὁ τούτων ὀρθοβάμων διαιτητής· τῷ πρώτῳ μὲν ὁ Γεννάδας τὰς ἡμῶν κλήσεις τοῦ τε πατριάρχου, τοῦ χαρτοφύλακος, καὶ ἐμοῦ σὺν τοῖς ἐπωνύμοις προτέταχώς. „Τοῖς δεῖνα φησὶν ὅτι ἐξ ἡμῶν γεγόνασι, καὶ τοῖς ἡμετέροις ἐνε„τράφησαν ἤθεσί τε καὶ δόγμασι, καὶ οὐκ ἐνέμειναν τούτοις ἐγγενέσιν οὖσι „καὶ πατρίοις αὐτῶν, καὶ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου βεβαιωθεῖσιν, ἐξ οὗ Χρι„στὸς ἤρξατο καταγγέλλεσθαι καὶ ἐς δεῦρο· ἀλλὰ τούτων μὲν καθ' ὧν οὔτε „ᾅδου πύλαι ἴσχυσαν, οὔτε μὴν ἰσχύσουσιν, ὑπερεῖδον, οὐκ οἶδ' ὅτι καὶ „καταγνῶναι, ἢ μὴ ἐπαινεῖν αὐτῶν ἔχοντες· δόξαν δὲ ἀντεισήγαγον ἄγνω„στον παντάπασι τοῖς πατράσιν αὐτῶν, μήτε τὸ ἀπὸ τοῦ χρόνου τῶν κει„μένων αἰδεσθέντες πρεσβεῖον, μήτε μὴν τοὺς τούτων ἐκφάντορας, οἳ καὶ
cod. f. 101. b. „τὰ τοῦ πνεύματος οὐκ ἄλλως ἐλάλουν, ἢ πλήρεις γεγονότες τοῦ πνεύμα„τος· τούτοις οὖν ὅτι διαφθαρέντες τοσοῦτον, ἔκτοπα καὶ πόῤῥω τῶν πα„ραδεδομένων ἐπὶ λύμῃ καὶ καταστροφῇ τῆς ἐκκλησίας ἐφρόνησαν· εἶτα τῆς „μανίας ταύτης χρόνον δή τινα μετεβάλλοντο ἑαυτοὺς ἀπαράτους ἔσεσθαι „λόγοις τε καὶ πράγμασιν ἐπὶ μυρίας ὄψεως καὶ ἀκοῆς ἀποφηνάμενοι, εἰ μὴ „ὁλοσχερῶς εὑρίσκοιντο τοῦ λοιποῦ τὰ πάτρια στέργοντες· καὶ εἰς οὐδὲν „ἀλλότριον τῆς ἐκκλησίας ἐξελκόμενοι φρόνημα, καὶ οὐδὲ τοῖς ἑαυτῶν ἐπὶ „ταύτῃ τῇ μετανοίᾳ χειρογράφοις ἐνέμειναν· ἀλλὰ μετενόησαν, ὅτι δὴ καὶ „μετέγνωσαν, καὶ πάλιν εἰς τὴν προτέραν ἀποστασίαν ἐξέκλιναν, ὥσπερ φύ„σεως ἀποστάτιδος λαχόντες, καὶ πρὸς τοὺς ὅρους τοὺς πατρικοὺς ἀσυνθέ„του· τούτοις ἀποστραφεῖσιν ἀποστροφὴν πονηρὰν, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς ἰδίας „ἐκκλησίας μακρυσμὸν ἀγαπήσασιν, ἣν καὶ αὐτοὶ ἑαυτοῖς, εἰ τοῦτό ποτε „τολμήσουσιν ἐπήγαγον ψῆφον, ἐπάγομεν καὶ ἡμεῖς ἀποτέμνοντες αὐτοὺς „οὕτως ἔχοντας τῆς τῶν ὀρθοδόξων ὁλομελείας, καὶ ἀποκηρύκτους τῆς τοῦ „θεοῦ ἐκκλησίας καὶ τῆς ποίμνης ποιούμεθα.„

κη'. Ἐνταῦθα σχεδὸν πρὸς ἅπαν τῶν οὕτω προτεθέντων ἀπολελογημένους, οἷς τῷ ταῦτα φωνασκοῦντι μικρὸν ἀνωτέρω τὴν ἐκθρέψασαν ἡμᾶς ὡσαύτως ἐκκλησίαν ἠθετηκέναι λογολεσχοῦντι πρὸς ἔλεγχον ἀντιπαραθήκαμεν καὶ οἷς προσεχῶς ἐπὶ τῷ καταστρωθέντι λιβέλλῳ διήλθομεν· τῶνδε γὰρ ἀμφοτέρων ἡ αὐτὴ κἂν τοῖς ὧδε τοῦ ἐπὶ κενῆς ὕθλου διάνοια· ἐχρῆν ἄρα τοῦτο δεδηλωκότας, καὶ τόδ' ἐνσημηναμένους προσέτι τῆς συκοφάντιδος αὐτοῦ γλώττης τυγχάνειν, τὸ ληρῳδεῖν ἐπὶ μυρίας ὄψεως καὶ ἀκοῆς ἀπαράτους ἡμᾶς
cod. f. 102. a. θεῖναι· οὐ γάρ ἐστι τὸ παράπαν τοῦθ' οὕτως ἔχον μηδὲν πλέον ἐρεῖν· ἀλλ' ἐπεὶ τοὺς ἐκφάντορας τῶν θείων νενευκώς ἐστιν ὁ ὑπερνεφὴς διομολογῆσαι,

ὡς τὰ τοῦ πνεύματος οὐκ ἄλλως ἐλάλουν, ἢ πλήρεις γεγονότες τοῦ πνεύματος, ἀμυδράττα κἂν τούτοις φάναι προάγομαι· πῶς ὁ ταῦτα λέγων σφᾶς ἀκούων ἐκ πατρὸς ὑπάρχειν καὶ υἱοῦ τὸ πνεῦμα θεολογοῦντας ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ οὐσίας διευκρινοῦντας, δι᾽ υἱοῦ τὴν ἐκπόρευσιν διατόρως ὑψηγοροῦντας, τῆς δὲ τὰ τῆς ἑρμηνείας κατὰ λέξιν διασαφοῦντας, οὐδὲ διαστέργων καὶ ἐμμένων ὡς ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐμπνευσθεῖσι τοῖς εἰρημένοις· ἀλλὰ cod. f. m. b, a. 2ss. τὴν ἐντεῦθεν κραταίωσιν συνορῶν, καθ᾽ ἧς ἀπαυθαδειασάμενος οὕτω πραγματείας ἐφάνη, τοῖς μὲν τούτων ὡς τὸ πάντη καθαρὸν τῆς ἐννοίας περιστρέψῃ καὶ ἀλλοιώσῃ, ἐπινοίας οἰκείας ἐπὶ τῇ ἐξηγήσει δῆθεν πλάττει καὶ ἀφορίζει, ἃς οὐκ εἴδησαν οἱ πατέρες ἡμῶν τοῖς δὲ σφῶν ὅσα καὶ λεγόντων ἐξηγουμένων, μήτοι γε συνόλως οὐκ ἐπιστροφὴν ποιεῖται, ἀλλὰ καὶ οἰκείας αὖθις σημασίας ἐξευρημένος πρὸς ἔπος ἀντιθέτους καὶ ἀντιδόξους, ὀρθὰς ταύτας ὀνομάζειν οὐχ ὑποπτήσσει κατὰ τῶν παραδεδομένων σφίσι διαφανῶς, πῶς τινας αὐτῶν διαῤῥήδην τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ὑπεραπολογουμένους εἰς αὐτὸ τὸ ταύτῃ κατὰ ῥῆσιν ἐκφωνούμενον ἀπαραποιήτως, καὶ ταῖς γραφικαῖς χρήσεσι σύμφωνον ἀποφαινομένους οὐ βαθείᾳ σιγῇ γεραίρει· πῶς, ἵνα μὴ ἀπαριθμοίην καθέκαστα πρὸς ταῦτα καὶ πολλῷ τῶνδε πλείω τῶν θεολήπτων νομοθετῶν τὰ δοκοῦντα, καὶ τάσσων, κἀκ τῆς ἐνεργείας ἔτι τούτων ἀγχόμενος, φωνὴν ἐκείνην ἐν μέσοις δικαστηρίοις ἐκρήξας ὤφθη δυναστείᾳ νενευρωμένος, τὴν ὅτι γνήσιον μὲν τοῦ Νύσσης πόνημα τὰ μακρίνεια, πλὴν τῇ cod. f. 102. b. ἐκκλησίᾳ καθέστηκεν ἀπαράδεκτον, ἐντεῦθεν ἐμφανῶς ἄγαν ἐπὶ τοῦ μέσου καὶ τὰ τῶν λοιπῶν θεηγόρων μνημονευθέντα, τὸ ἀπαράδεκτον ἔχειν ἐγκελευόμενος, εἴ γε παρὰ ταῦτα τοῦτ᾽ εἰς φῶς ἐξενέγκας εἴη, εἰ μὴ πρὸς τὸ ἀρέσκον αὐτῷ διόρθωσιν λάβοιεν.

κθ΄. Εἶθ᾽ οἱ μὴ δίχα τοῦ πνεύματος φθεγγόμενοι τὰ τοῦ πνεύματος ὀρθῆς ἐννοίας περὶ τοῦδε δεόμενα παρέδοσαν ῥήματα, οἱ μὴ ἄλλως ἢ αὐτοῦ πλήρεις γεγονότες, τὰ αὐτοῦ λαλοῦντες, ἄλλως τῶν σφετέρων λόγων τὰ περὶ αὐτοῦ διηρμηνευκότες εἶεν, ἢ τὸ τῆς δεούσης ἀπαιτεῖ διανοίας ἰθύτατον, οἱ πνευματοφόροι βίβλους διαπεπονήκασιν, εἴγε βίβλος τὰ μακρίνεια τοῦ τοσούτου τὰ θεῖα, αἷς τὸ ἀποδεδοκιμασμένον τῇ ἐκκλησίᾳ ἐψήφισται· καὶ πῶς ἂν ὅλως ταδὶ συμβαίη, ἢ ποία τις ἥδε ἡ ἐκκλησία, καὶ ποῦ ποτε τοῦτο δράσασα φαίνεται; ἀλλ᾽ εἰ μὲν αὐτὴν εἰς ἑαυτὸν, ὁ τὴν τόλμαν πολὺς περιΐστησιν, ἐπεὶ καὶ ἄλλοτε τοῦτο ποιῶν ὦπται, πλειστάκις ἀντὶ τοῦ ἐρεῖν ὁ δεῖνα φησιν, ἰδιαζόντως περὶ ἑαυτοῦ, ὁ δεῖνα διαμηνύεται, ἡ ἐκκλησία λέγει καὶ διαμηνύεται μεγαληγορῶν, ὡς κἀνταῦθα τῶν κεφαλαίων ἀρχόμενος ταυτοτρόπως συντίθησιν· ὅθεν καὶ ὁ τῶν εὐσεβῶν ἅπας σύλλογος ζήλῳ δικαίῳ χρησάμενοι κατ᾽ αὐτῶν οὕτως ἀποφαινόμεθα φάσκων· εἶτα τοὺς τῆς ἐκκλησίας λογάδας, ὡς τοὺς ἑτέρους ἐάσω καθεκάστην τυραννίσι καθυποβάλλων, ἵν᾽ εἰς τοῦτο καὶ ἄκοντας συνωθήσειεν· ἐξ ὧν οὐκ ἀξυμφανὲς, ὡς εἰς ἑαυτόν τε καὶ τοὺς συμμύστας ἅπαν πλήρωμα περιγράφει τῶν εὐσεβῶν· οὐ και-

cod. f. 103. a. νὸν ταύτην δῆτα τὴν ἐκκλησίαν τῶν πατρικῶν οὕτω πονημάτων καταφρυάττεσθαι, εἴπερ καὶ κατὰ τῶν σφίσι θεολογηθέντων τοῖα νεανιεύεται· εἰ δ᾽ εἰς τὴν ἀρχῆθεν ἄχρις αὐτοῦ κατιοῦσαν ἀποτεινόμενος τήνδε διαγορεύει, τίς οὕτω τολμηρὸς, τίς οὕτως αὐθάδης, ὡς τοῦθ᾽ εὑρεῖν ἐξειπεῖν, ἢ συνιδεῖν ὁτεδήποτε; τίνες δ᾽ οὕτως ἐχόντων τουτωνὶ καταδήλως, οἱ τοὺς πατέρας, τοὺς σωτῆρας, ὑπὸ τοῦ πνεύματος κινουμένους τὰ τοῦ πνεύματος ἐγχαράττειν, καὶ μηδὲν ὅτι μὴ παρ᾽ αὐτοῦ διαγγέλλειν, οὐ ψιλῶν ἄχρι λόγων, ἀλλ᾽ ὁλοσχερεῖ διαθέσει καὶ φρονοῦντες εἰλικρινῶς καὶ κηρύττοντες, οἱ σφῶν ἐπὶ τοῖς αὐτῶν ὡς ἐῤῥέθη κατεπαιρόμενοι, ἢ πρὸς ἅπαν οἱ ἐξεχόμενοι; τίσι δὲ καὶ τὸ ὑπεριδεῖν ὧν οὐ κατίσχυσαν ᾅδου πύλαι, οὔτε μὴν κατισχύσουσι, τό τε καταγνῶναι, ἀλλὰ μὴ ἐπαινεῖν, κἀπὶ τούτοις ἡ ἔνδικος ἐπιτίμησις, ἢ μερίδος τῆς ὀρθόφρονος ἀλλοτρίωσις, καὶ ἁπλῶς ὅσα τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος κεφαλαίων ἐμπεριείληπται, πάντως ἐναργὲς καὶ ἐπίοπτον, οἷς μὴ τὸ εὐθὲς λόγοις προσπαθείας ἀπόβλητον.

λ΄. "Οὐκοῦν καὶ πάνυ φιλαλήθως καθ᾽ ἑαυτοῦ τὰς ἃς ἐστὶ καθ᾽ ἡμῶν ἀποφάσεις ψευδηγορῶν ἐπιτασσόμενος καὶ πρὸς τὸ τῶν κεφαλαίων δεύτερον ἀποδύεται καὶ φησί· "τῷ αὐτῷ σὺν τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ τοσοῦτον πρὸς τὴν ἀπο-
„ στολικὴν ἀποθρασυνομένοις ὁμολογίαν, ὥστε παρεμβάλλειν ἐν αὐτῇ, ἃ μήθ᾽
„ οἱ διδάσκαλοι τῆς ἐκκλησίας παρέδωκαν, μήθ᾽ ἡμεῖς παρ᾽ αὐτῶν παρελ-
„ λάβομεν τὴν προαναγεγραμμένην ψῆφόν τε καὶ καταδίκην ἐπάγομεν.„ Ἐφεξῆς ἐπισυνάπτων τὰ τῆς αὐτῷ καταλλήλως ἐχούσης εὐθύνης ὡς προεκτέθειται
cod. f. 103. b. ῥήματα, καὶ ταῦτα περ ἐφ᾽ ἑκάστῳ τῶν αὐτοῦ κενοφωνημάτων καθ᾽ ἑαυτοῦ συνείρων ἐπὶ τέλους, οἱονεί πως ἐπῳδοὺς καὶ ἐπᾴσματα· θαυμάσῃ δ᾽ ἄν τις ὅπως ὁ οὕτω σοφὸς ἅπερ εἰρηκώς ἐστι τῷ προτέρῳ σύνεγγυς οὐ μακρὰν, νῦν εἰς δεύτερον ἀποτάττει κεφάλαιον, ὡς εἰ τὰ ληθάργου πέπονθεν ἀτεχνῶς· ἀλλ᾽ εἰ μὲν συκοφαντῆσαι βεβουλημένος, εἶτα τῷ προδήλῳ κατῃσχυμένος, οὕτω δεῖν ἐκθέσθαι νενόμικεν, ἢ τέλεον ἐχρῆν ἀποστῆναι, ἢ μὴ καινὸν ὂν, ἅτε δὴ καὶ μάλιστα εἰωθὼς συκοφάντιδα γλῶσσαν καθ᾽ ἡμῶν ἀφιέναι, ἐντελῶς ἔδει φράσαι καὶ καθαρῶς παραστῆσαι τὸ πρὸς βουλήσεως· ἐπεὶ δ᾽ οὕτως εἰπόντι τὰ λεχθέντα, ὡς προσεχῶς διαληφθέντα προσεχῆ καὶ τὸν ἔλεγχον εἴληφεν, εἰς ἕτερον αὖθις ἰτέον τὸ τῇ τάξει τρίτον ἐνοπτριζόμενον.

λα΄. Ὃ δὴ καὶ ὅ τεταχὼς οὕτω συντίθησιν. "Τοῖς αὐτοῖς λέγουσι μὲν
„ ὅτι ὁ πατὴρ αἴτιός ἐστι τοῦ πνεύματος διὰ τοῦ υἱοῦ· καὶ μὴ ἄλλως αὐ-
„ τὸν αἴτιον εἶναι νοοῦσι τῆς τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως, εἰ μὴ διὰ τοῦ υἱοῦ
„ τὴν ὕπαρξιν καὶ τὸ εἶναι παρέχει τῷ πνεύματι, ἐξ οὗ καὶ συναίτιος κατ᾽
„ αὐτοὺς ὁ υἱὸς συνάγεται, καὶ εἰς τὸ εἶναι τοῦ πνεύματος αὐτῷ συμβαλ-
„ λόμενος· πίστιν δὲ τοῦ λόγου τούτου κομίζουσι τὴν τοῦ θείου Δαμασκη-
„ νοῦ ῥῆσιν τὴν, ὅτι προβολεύς ἐστι τοῦ ἐκφαντορικοῦ πνεύματος ὁ πατὴρ
„ διὰ τοῦ υἱοῦ, ἥ τις καὶ οὐδαμῶς εἰς τοῦτον φέρει τὸν νοῦν, ἀλλὰ βού-
„ λεται τρανῶς τὴν δι᾽ υἱοῦ τοῦ πνεύματος παριστάνειν φανέρωσιν· ἐπεὶ ὁ

„ αὐτὸς Δαμασκηνὸς οὐκ ἂν ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ μόνον αἴτιον ἐν
„ τῇ τριάδι τὸν Θεὸν καὶ πατέρα ἐδίδασκε· καὶ διὰ τῆς τοῦ μόνος φωνῆς
„ ἀφῃρεῖτο τὴν αἰτίαν τὰς λοιπὰς ὑποστάσεις· οὐδ' ἐν ἑτέροις πάλιν, υἱοῦ
„ μὲν πνεῦμα λέγομεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ αὐτὸ οὐ λέγο-
„ μεν, συμβαίνειν γὰρ ἀλλήλοις ταῦτα οὐ δύναται· πλὴν τούτοις οὕτω μὴ
„ πρὸς τὸν πατρικὸν σκοπὸν τὰς πατρικὰς ἐκδεχομένας φωνάς, πρὸς δέ τινα
„ ἕτερον καθάπαξ ἀπηγορευμένον τοῖς πατράσιν αὐτοῖς, τὴν προαναγεγραμ- cod. f. 104. a.
„ μένην ψῆφόν τε καὶ καταδίκην ἐπάγομεν.„ Καθεξῆς ἐπισυνάπτων τὰ τῆς αὐ-
τῷ καταλλήλως ἐχούσης ἀποφάσεως ῥήματα· ἰδοὺ γοῦν καὶ ἃ μήθ' οἱ διδά
σκαλοι τῆς ἐκκλησίας παραδεδώκασι, μήθ' ἡμεῖς παρ' αὐτῶν ἐλάβομεν, ἥτ'
ἄγνωστος παντάπασι τοῖς πατράσι δόξα, μετὰ τὸ κεφαλαιώδεις ὅλας λοι-
δορίας ἐξυφανθῆναι καθ' ἡμῶν ἐκπεφώνηται, τὸ τὸν πατέρα δι' υἱοῦ τοῦ πνεύ-
ματος αἴτιον λέγεσθαι παρ' ἡμῶν· πίστιν δὲ τοῦ λόγου τούτου κομίζεσθαι
τὴν τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ ῥῆσιν, τήν, ὅτι προβολεύς ἐστι τοῦ ἐκφαντορι-
κοῦ πνεύματος ὁ πατὴρ διὰ τοῦ υἱοῦ.

λβ'. Καὶ ἡμῖν μὲν τόση τις ἡ ἐντεῦθεν πίστις, ὡς τοῦτ' αὐτὸ τρανοῦσαν
ταύτην εἰδέναι, καὶ μὴ τοσύνολον ἕτερον οὐδαμῶς· τόση τις ἡ ἰσχὺς, ὡς
τήνδε σαφῶς γινώσκειν τὴν αἰτίαν ἰδιαζόντως παριστάνειν τοῦ πνεύματος·
καὶ μή τι τὸ παράπαν ἄλλο μηδέν· ἐπειδὴ κοινῶς μὲν ὁ πατὴρ αἴτιος προσ-
ώποιν ἀμφοτέροιν τοῖν ἐξ αὐτοῦ, ἰδιαζούσαις δὲ φωναῖς τοῦ μὲν τῇ γεν-
νήτωρ τοῦ δ' αὖθις τῇ προβολεὺς, καὶ τῷ βουλομένῳ τὴν αἰτίαν οὕτω δη-
λῶσαι τοῦ πνεύματος, οὐκ ἔστιν ἄλλως ἢ τοῦτο καὶ φρονήσαντα καὶ φθεγ-
ξάμενον· ἀλλ' αἰτεῖ κατὰ λέξιν ταύτην ὁ ἀντιβαίνων, ὡς εἴ γε μὴ καὶ πλέον
εἰς ἔκφανσιν εἶχεν ἐκ τῆς ῥηθείσης εἰλικρινῶς τὸ διάφορον· πλὴν ἐπείπερ
τοῦ τὰ αὐτὰ παράγειν, ὁ περὶ τὰ αὐτὰ στρεφόμενος πρόξενος ὁ φιλαίτιος,
οὐκ ὀκνηρὸς ὁ τῶν Νυσσαέων φωστὴρ φανεῖται τὰ περὶ αὐτῆς καὶ πάλιν πα-
ραθεῖναι πλατύτερον πρὸς Ἀβλάβιον οὕτω θεολογῶν. "Τὸ ἀπαράλλακτον τῆς
„ φύσεως ὁμολογοῦντες, τὴν κατὰ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν διαφορὰν οὐκ ἀρνού-
„ μεθα· ἐν ᾧ μόνῳ διακρίνεσθαι τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου καταλαμβάνομεν, τῷ τὸ cod. f. 104. b.
„ μὲν αἴτιον εἶναι πιστεύειν, τὸ δὲ ἐκ τοῦ αἰτίου, καὶ τοῦ ἐξ αἰτίας ὄντος·
„ ἄλλην πάλιν διαφορὰν ἐννοοῦμεν· τὸ μὲν γὰρ, προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου· τὸ
„ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου· ὥστε καὶ τὸ μονογενὲς ἀναμφίβολον
„ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ μένειν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι τὸ πνεῦμα μὴ ἀμφιβάλλειν,
„ τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας, καὶ ἑαυτῷ τὸ μονογενὲς φυλαττούσης, καὶ τὸ πνεῦ-
„ μα τῆς φυσικῆς πρὸς τὸν πατέρα σχέσεως μὴ ἀπειργούσης.„ Ἐντεῦθεν τηλε-
φανὲς τῷ μὴ πρὸς τὸ φῶς ἐθελοκάκοις ὁρμαῖς μυωπάζοντι, ὡς ἐκ μὲν τῆς
αἰτίας, ἣν καὶ πρῶτον λόγοις τοῖς αὐτοῖς κατωνόμασεν, ὁ υἱὸς προσεχῶς
προδιευκρινημένος αἰτιατός· ἐξ αὐτῆς δὲ διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ θεῖον πνεῦμα καὶ
πανσθενὲς προδιερμηνευμένον αἰτιατόν· καὶ ὡς ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ αἰτίῳ δη-
λαδὴ καὶ αἰτιατῷ τὸ τῶν προσώπων τριττὸν διακρίνεται· ἄμφω μὲν τοῦ

πατρὸς ὡς ἐξ αἰτίας αὐτοῦ πεφυκότα, θατέρου δ' ἑκατέρων τὸ ἕτερον, τῷ ἐξ αὐτῆς διὰ τοῦ υἱοῦ πνεῦμα εἶναι τὸ παναλκές· καὶ εἰ μὴ κατὰ λέξιν ἐνταῦθα πρὸς τῇ ἀπηρτισμένῃ διανοίᾳ αἴτιος, διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ πνεύματος ὁ πατὴρ κατιδέτω διαγνώμων ὁ ἀῤῥεπής· ἀλλὰ πῶς ἄν τις μυριάκις τοῖς ὡς ἀληθῶς θεοπνεύστοις ῥήμασι τούτοις τοῦ οὐρανομήκους πατρὸς προσέχων, οὐ κατεφωτίζοιτο ἐπὶ μᾶλλον, τὸ πᾶν τοῦ ζητήματος ἐν αὐτοῖς εὑρίσκων, ὡς ἀμφιδοιάζειν ἔχειν ἐν μηδενί· "καὶ ἡμεῖς μὲν οὕτως· ὁ δέ γε μὴ δόξης ἀγνώστου τῆς δὲ τῶν ἁγίων ἀντιποιούμενος, ὁποῖα ἡ προβολεύς φησι ῥῆσις οὐδαμῶς εἰς τοῦτον φέρει τὸν νοῦν, ἀλλὰ βούλεται τρανῶς τὴν δι' υἱοῦ τοῦ πνεύματος περιστάνειν φανέρωσιν.

λγ'. Κἀγὼ μὲν φανεροῦσθαι δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα, οὐκ ἂν ἀμφιβάλλοιμι· εἰ γὰρ δι' υἱοῦ προβολεύς ἐστιν αὐτοῦ ὁ πατὴρ, καὶ δι' υἱοῦ ἐκπορεύεται, cod. f. 105. a. καὶ δι' υἱοῦ χορηγεῖσθαι, καὶ δίδοσθαι, καὶ φανεροῦσθαι, ὁμολογούμενον· πλὴν οὐκ ἐπειδὴ ταῦτα τὴν οἰκείαν ἡ ῥῆσις σημασίαν ἀπόλλυσιν· ἀλλ' ὅτι περ αὕτη μᾶλλον, κἀκεῖνα προσφυῶς εἰρῆσθαι πεφύκασιν· ἢ δειξάτω ὁ οὕτως οἴκοθεν ἐξηγούμενος, εἰ ἔστι πού τις τῶν πατέρων ὅλως ἕτερον νοῦν ἐπὶ τῇδε παραδιδοὺς, ἢ λαμβάνων, ἥπερ ἐστὶν αὕτη δηλοῦσα τὸ διάφορον εἰσαεὶ τῆς αἰτίας τοῦ πνεύματος· αὐτὸς μὲν οὖν ὁ εἰρηκὼς μετὰ τὸ γεννητικὴν καὶ προβλητικὴν τὸν πατέρα φάναι πηγὴν, συνελὼν ἵν' εἴπω, πάλιν φησίν· "ἔστι νοῦς, λόγου ἄβυσ-„ σος, λόγου γεννήτωρ, καὶ διὰ λόγου προβολεὺς ἐκφαντορικοῦ πνεύματος„ ἐννοίας ἐνταῦθα παρείσδυσις ἄλλης παρὰ τὴν ὁμολογουμένην τε καὶ κοινὴν, ἔστιν ἑτέρως ἐκλαβέσθαι, τὸ γεννητικὸν καὶ προβλητικὸν τῆς πηγῆς· καὶ αὖθις τοῦ γεννήτωρ καὶ προβολεὺς, ἥπερ εἰς τὸ τῆς αἰτίας διάφορον; εἰ τὸ ἓν οὐκ εἰς τοῦτο, οὐδὲ τὸ ἕτερον, καὶ λοιπὸν δογμάτων ἄλλων γενέσθω θέσις, καὶ θεολόγων ἑτέρων εὑρεθήτω κατάλογος· ἄτοπα συνάγει τὸ τῆς ἀτοπίας ἀφίδρυμα, συμβαλλόμενον κακεμφάτως εἰς τὸ εἶναι τοῦ πνεύματος τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ φάσκει νοεῖσθαι· εἰ δι' υἱοῦ ἡ αὐτοῦ ὕπαρξις ὁμολογοῖτο, εἰ ὁ προβολεὺς δι' υἱοῦ, αἴτιος δι' υἱοῦ καταγγέλλοιτο· καὶ οὐδὲ συνιδεῖν ἔχει τῇ κακίᾳ λυσσῶν, ὡς τοῦτ' αὐτὸν ἐπακολουθήσει, κἀπὶ τῆς φανερώσεως, κἀπὶ τῆς ὑψηλοτέρως αὐτῷ προσέτι ἐπινοηθείσης ἀϊδίου ἐκλάμψεως, ἐπειδὴ δι' υἱοῦ· καὶ ὁ μὲν καθ' ἑαυτοῦ ταῦτα συλλέγων οὐ συνορᾷ· ἡμεῖς δ' ὡς φωνὴν οἴδαμεν κατέχειν τὴν προβολεὺς, τοῖς θεηγόροις ἑπόμενοι, καὶ τῇ παρ' αὐτῶν τῶν ὀρθοδοξεῖν αἱρουμένων δόξῃ κοινῇ, οὕτω σφίσιν ὡδηγημένοι, καὶ τὴν cod. f. 105. b. δι' υἱοῦ ῥῆσιν οὐκ εἰς ἔμφασιν τοῦ συμβάλλεσθαι τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν ἴσμεν εἰρῆσθαι κατὰ τὸ δόξαν τῷ συνθεμένῳ· πόῤῥω γὰρ θεοῦ τὰ τῆς ἀτελοῦς ὑπονοίας σὺν τοῖς κακοδόξως ὑπονοοῦσιν, ἀλλ' εἰς τράνωσιν φυσικῆς μεσιτείας ἁπανταχοῦ κατα τὸν ἀνωτέρω διευκρινοῦντα πατέρα.

λδ'. Καὶ ὡς ἡ θεολόγος Βασιλείου ἀκρότης εἰς ὁμολογίαν αἰτίας τῆς προκαταρκτικῆς, κατασκευάζων μέν τοι μετὰ τὰς οὕτως ἐχούσας ἀτοπίας ὁ πολὺς εἰς ταῦτα, μὴ τὸν αἴτιον σημαίνειν τὸ προβολεὺς, τὸ μόνος αἴτιος εἰς

τὸ μόνος αἴτιος εἰς παράστασιν τοῦ λόγου λαμβάνει· καὶ τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ
τὸ πνεῦμα οὐ λέγομεν, ἀμελεῖ τὸ μοναδικὸν εἰς σημασίαν ῥήσεως ἐχούσης τῆς
λελεγμένης, καὶ κοινῇ ὁμολογουμένον ὡς εἴρηται· τοῦ τε Νυσσαίων μάλα διηρ-
θρωμένως ἐξ αἰτίας διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα θεηγοροῦντος, καὶ τῶν λοιπῶν
διδασκάλων, ὡς ἀποφασκόμενον ἐνταῦθα τυγχάνει, καταφασκόντων ἐκ τοῦ υἱοῦ
χρήσεσιν ἀτεχνῶς μυρίαις. ἐῶ γὰρ τὰς ἐκ τῆς οὐσίας φασκούσας, καὶ ὅσαι μετὰ
τῶν ἰδίων ῥημάτων προφέρονται. τίνα συμφωνίαν τοῖς τῶν θείων ὑφηγηταῖς
αὕτη περ ἡ κατασκευὴ δοίη; καὶ οὐχὶ λαμπρὰν ἐκπολέμωσιν μᾶλλον· καὶ πρόγε
τῶν ἄλλων αὐτῷ τῷ Δαμασκόθεν λαμπτῆρι πρόστε ἑαυτὸν, καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν
τῶν οὐρανίων ἀγορητάς; εἰ γὰρ τὸ, μόνος, καὶ τὸ, ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ οὐ λέγο-
μεν· ἐπ' ἀναιρέσει τούτῳ τεθεολόγηται, τοῦ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ τὴν ἐκπόρευ-
σιν· ταυτόν δ' εἰπεῖν ὕπαρξιν εἶναι τοῦ πνεύματος· ὡς αὐτὸς καὶ λέγει καὶ
διαρθροῖ· καὶ τοῦ προβολέα τοῦ πνεύματος δι' υἱοῦ τὸν πατέρα ὑπάρχειν· καὶ
αἴτιον δι' υἱοῦ· ἃ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς ἐννοίας, καὶ τῶν ὅσα λοιπὰ πατέρων· πῶς οὐκ
ἀναντιῤῥήτως οὗτος μαχητὴς ἀσύμβατος ἑαυτοῦ· καὶ τῶν, ὅσοι ταυτὶ δογμα-
τίζουσιν· οὐκ ἔστι τοῦτο μήτοιγε λεχθῆναι; πολλοῦ γε δεῖν καὶ εὐσεβεῖ δια- cod. f. 108. a.
νοίᾳ ὑποπεσεῖν· λόγος ἕτερος τῷ πατρὶ τὸ μόνος ἀφιεροῖ· ὃς αὐτῷ πρόσεστι
κατ' ἀνάγκην οὐ τῷ υἱῷ· ἐξ οὗ καὶ σύμβασις τοῖς διειλημμένοις.

λε'. Οὐμενουν ἐναντιοφώνησις ἐπακολουθεῖ· ὃν καὶ οὐχ' ἡμεῖς ὡς ὁ ἐναν-
τίος ἐπὶ ῥήσει τῇ προβολεὺς, ἀλλ' οἱ θεοφόροι παραδεδώκασι· πρῶτον καὶ ἀρ-
χικὸν αἴτιον τὸν πατέρα θεσπίσαντες· τοῦ τ' ἀποκεκληρωμένον ὂν τῷ πατρὶ,
οὐ πρόσεστι τῷ υἱῷ· καὶ διὰ τοῦτο μόνος αἴτιος ὁ πατήρ· ἢ πῶς ἐκεῖνα λη-
φθήσεται τῷ γενναίῳ· ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεόν· καὶ τὸ περὶ
τῆς ἡμέρας ἐκείνης οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ μόνος· ὡς ἐκ πολλῶν καὶ οὐκ
εὐαριθμήτων μαρτυριῶν δυσὶ χρήσομαι ταύταις ἐκ τῶν ἐν εὐαγγελίοις τοῦ κυ-
ρίου φωνῶν, μὴ πρὸς ἕτερον νοῦν ἢ τὸν τοῦ ἀρχικοῦ αἰτίου. ἔστι μὲν οὖν
ἐνταυθοῖ καὶ ὁ τῆς ἀφαιρέσεως λόγος· ἀλλὰ πρὸς τοὺς ὀνομαζομένους ψευ-
δονύμους θεούς· ἀλλὰ πρὸς πᾶσαν ἁπλῶς φύσιν τῶν γενητῶν· οὔτε γάρ τι
τούτων ἀληθινὸς θεός· ἥ τ' εἴδησις ἐκείνη ἀφῄρηται· πρὸς δὲ τὸν υἱὸν καὶ
λόγον, οὐκ ἔστιν ἄλλως νοηθῆναι· ὅτι μὴ κατὰ τὸ παραδοθὲν πρῶτον αἴτιον.
ἐπειδὴ γὰρ αὐτῷ πάντα πρὸς τοῦ πατρὸς ἀχρόνως καὶ ὑπὲρ λόγον, ἅτε φυ-
σικῶς καὶ ὁμοουσίῳ γεννήματι θεοπρεπῶς ἀναφέρεται πάντα καὶ τῷ πατρί.
κἀπειδὴ φύσει θεὸς αὐτός· ὅτι τοῦθ' ὁ πατὴρ ἀναφέρει τὴν θεότητα τῷ πατρί·
κἀπειδὴ οἶδεν· ὅτι ὁ πατὴρ οἶδε τὸ εἰδέναι προσμαρτυρεῖ τῷ πατρὶ· οὐ ταῦτ'
ἀφαιρῶν ἑαυτὸν· ἀλλ' ὡς εἰς ἀρχὴν καὶ ῥίζαν τὸν πατέρα καταλλήλως ἀνάγων,
καὶ τοῦ μὴ δοκεῖν εἶναι ἀντίθεος. οὕτω καὶ τὸ μόνος αἴτιος· οὐ κατ' ἀφαί-
ρεσιν εἰρημένον ἐστὶ τῆς εἰς τὸ εἶναι δι' υἱοῦ προόδου τοῦ πνεύματος· ἀδιαί-
ρετος γὰρ ἐπ' αὐτῇ τῷ πατρὶ ὁ υἱός· εἴπερ δι' αὐτοῦ τρανέστατα ἡ ἐκπόρευσις· cod. f. 108. b.
οὔτε μὴν τοῦ δι' υἱοῦ τὸν πατέρα αἴτιον εἶναι· εἴ περ δι' αὐτοῦ ἐστι προβο-
λεὺς· καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ· διὰ τοῦ προσεχῶς, υἱοῦ δηλονότι πνεῦμα τὸ θεουρ-

γόν. ἀλλ' ὅτι ῥίζα καὶ ἀρχὴ ὁ πατὴρ· καὶ παρ' αὐτοῦ πάνθ' ὡς λέλεκται τῷ υἱῷ καὶ αὐτὸ τὸ ὑφεστᾶναι, καὶ τὸ ἀδιαίρετον ὑπάρχειν ἐπὶ τῇ φυσικῇ καὶ ἀϊδίῳ ὑπάρξει τοῦ πνεύματος· ἐπειδὴ δι' αὐτοῦ καὶ τὸ πᾶν τῷ πατρὶ μεμαρτύρηται τῆς αἰτίας· καὶ τὸ μόνος αἴτιος ἀφιέρωται. εἰς τοῦτο διανοίας ἥκει, καὶ τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ οὐ λέγομεν, οὐκ ἐπ' ἀναιρέσει ταυτησὶ τῆς τοῖς πατράσιν δοιηγορευμένης θεηγορίας, καὶ τῶν ὅσοι διαῤῥήδην ἐκ τοῦ υἱοῦ διεσάφησαν· ἀλλ' ὅτι τῇ δε συμφώνως τοῦθ' οὗτοι τεθεολογηκότες καὶ τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἀντὶ τοῦ διὰ τοῦ υἱοῦ εἰληφότες· ὡς ἐκ πολλῶν δῆλον ἑτέρων, καὶ ὧν πρὸς βραχὺ κατωτέρω διαληψόμεθα, ὡς ἐκ πρώτης αἰτίας. οὐ μὲν οὖν εἰρήκεισαν τοῦ υἱοῦ· καὶ τοῦτο λέγειν ἡμῖν οὐκ ἐξὸν· μόνῳ γὰρ ἀφώρισται τῷ πατρί. οὗτος ὁ νοῦς τοῖς θεοφορήτοις ἐπὶ τοῖς σφῶν· ἐξ αὐτῶν οὔμενουν ἐξ ἡμῶν, αὕτη ἡ συμφωνία. ὁ δ' ἐπ' ἀθετήσει τούτων οἰκείας ἐξηγήσεις ἐπὶ τῇ προβολεὺς ἀποτάττων φωνῇ· καὶ ταύταις ἐπερείδων βούλημα τὸ δοκοῦν· ὄργανον συνάγων ἐμφανῶς τὸν υἱόν, εἰ τὸ τῶν κειμένων αἰδεῖται πρεσβεῖον· εἰ παρ' αὐτῶν ἃ παρέλαβε στέργει τῶν διδασκάλων, καὶ μὴ τοὐναντίον ἅπαν, ὅσα καὶ ὁποῖα ψευδηγόρως προσεπιτρίβων ἡμῖν ὁρᾶται· φιλαλήθως ἑαυτῷ προσεπικυρῶν. κρινάτω θεῖος φόβος ᾧ τοῖς ἐγκάτοις ἔνεστιν ὠδινόμενος.

λϛ'. Αὐτοὶ δὲ τοῦ λοιποῦ τὸ τῶν κεφαλαίων τέταρτον κατοψόμεθα, τάδε κατὰ ῥῆμα διεξιόν. " τοῖς αὐτοῖς διαβεβαιουμένοις, ὡς διὰ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ
,, τοῦ υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχει παρὰ τοῦ πατρὸς ὁ παράκλητος· καὶ εἰς πίστιν
,, πάλιν τοῦδε προβαλλομένοις τὴν ὅτι διὰ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ὑπάρχει
cod. f. 107. a. ,, πνεῦμα-ἐνίων γραφὴν, ἥγε καὶ δηλοῖ μὲν τὴν ἐκεῖθεν αὐτοῦ ἔκλαμψιν καὶ
,, φανέρωσιν· δι' υἱοῦ γὰρ ὁμολογουμένως αὐτὸς ἀϊδίως ἐκλάμπει καὶ ἀνα-
,, δείκνυται ὁ παράκλητος, ὥσπερ ἐκ τοῦ ἡλίου διὰ τῆς ἀκτῖνος τὸ φῶς· δηλοῖ
,, δὲ καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς χορηγίαν καὶ δόσιν καὶ ἀποστολήν. οὐ μὴν δὲ καὶ ὅτι
,, ὑφίσταται δι' υἱοῦ καὶ ἐξ υἱοῦ, καὶ τὸ εἶναι παρ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ λαμ-
,, βάνει· ἐπειδήπερ ἂν εἶχεν ὄντως καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν αἴτιον καὶ ἀρχήν· ὥσ-
,, περ δὴ καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα· ἵνα μὴ λέγω καὶ μᾶλλον τοῦ πατρὸς τὸν
,, υἱόν· εἴπερ ἐξ οὗ τὴν ὕπαρξιν ἕκαστον ἔχειν λέγεται· ἐκεῖνο καὶ ἀρχὴν
,, πλουτεῖν, καὶ αἴτιον τοῦ εἶναι πεπίστευται. τούτοις τὰ τοιαῦτα καὶ φρονοῦσι
,, καὶ λέγουσιν τὴν προαναγεγραμμένην ψῆφόν τε καὶ καταδίκην ἐπάγομεν· ,,
εἶτα καθεξῆς ἐπισυνεῖρον τὰ τῆς αὐτῷ τῷ ἐκθεμένῳ καταλλήλως ἐχούσης ἀποφάσεως ῥήματα.

λζ'. Πάλιν οὖν ὁ κατὰ πολλὴν ἄδειαν ἅπερ ἐθέλει ἀπεῤῥευγόμενος τῶν χρήσεων ἐκείνας, αἵπερ ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ· καὶ αὖ διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ ὑπερθελὲς πνεῦμα διατρανοῦσιν ὑπάρχειν· ὧν τισι προσκείμενον ἄρα καὶ τὸ οὐσιωδῶς, ὁπόσον ἐπὶ τῇ τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνῃ τὸ στερέμνιον αὐχοῦσι κατανοῶν νομοθέτης κἀπὶ ταύταις κάθηται κραταιὸς· τό θ' ὑπάρχειν ἐπὶ ταῖς ἐξ υἱοῦ καὶ δι' υἱοῦ φωναῖς ἰδίᾳ λαβὼν, μὴ ὑπάρξεως λόγον ἔχειν· ἀλλὰ τὴν ἀΐδιον δηλοῦν ἔκλαμψιν ἐπιτάττει. καὶ προσέτι χορηγίαν τὴν εἰς ἡμᾶς, ὡς ἐντεῦθεν

ἐπὶ συνδεδεμένῃ ῥήσει μιᾷ βραχείᾳ ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ μερίζεσθαι κελεύειν ῥῆμα τουτὶ τὸ ἀρχοειδές. καὶ φωνῇ μὲν τῇ ἐκ πατρὸς, αὐτὸ τοῦτο μένειν τῇ δηλώσει μὴ ἀλλοιούμενον, τῇ ἐξ υἱοῦ δὲ μεθίστασθαι ἑαυτοῦ, καὶ σημασιῶν ἑτερότητας ἐπιδέχεσθαι. καθὰ δὴ καὶ τὸ ἐκπορεύεσθαι διαιρῶν ὑπάρχει, τῇ ἐκ πατρὸς μὲν ἑτέρας διαρθρώσει, καὶ αὖ τῇ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ σαφανείας cod. f. 107. b.
ἄλλης διοριζόμενος, καὶ τὸ προβολεὺς ὡσαύτως, ἡνίκα διὰ λόγου τε καὶ χωρίς. καὶ ποῦ ποτε ταῦτα; τίς τῶν θεοπνεύστων ὁ φάσκων; τίς ὁ παραδιδοὺς ποῦ ποτε αἱ τοσαῦται νομοθεσίαι καὶ διαιρέσεις ἐπὶ τοῖς κειμένοις οὕτω περιφανῶς, καὶ ὧν δῆλα τὰ τῆς ἑρμηνείας τοῖς θεοῤῥήμοσι; τίς δὲ καὶ τούτων ἄνευ ἐπί τινων ἄλλως ὁμοουσίων· ὁπηνίκα λέγοιτο ἕτερον ἐξ ἑτέρου ὑπάρχειν, ἢ οὐσιωδῶς ὑπάρχειν ὁρίσας ἐστὶ μὴ εἰς ὑπάρξεως λόγον ῥῆμα τοδὶ ἐκλαμβάνεσθαι; ἀλλ' εἰς ἕτερον παρ' αὐτὸν μεταλλάττεσθαι; ἀντεπιφέρει ταῖς ἀντιθέσεσιν ὁ στεῤῥὸς· ὅλως ἐπ' ἀμφοτέρων προσώπων πατρὸς καὶ υἱοῦ ἕξει τὸ ὑπάρχειν λόγον δὴ τὸν αὐτόν· ἀλλ' ἀντερωτώμενος παρ' ἡμῶν ἀκούει· ἢ γὰρ οὐκ ἀμφοτέροις ἐφήρμοσται τηλαυγῶς· ἢ γὰρ οἷα δή τις ἐδόθη πρὸς τοῦτο διαστολή· ἔχεις εἰ βούλει καὶ τὴν διαφορὰν, ἣν αὐτοὶ πάλιν οἱ τῶν θείων παρέδοσαν ἑρμηνεῖς, τὴν πρὸς τὴν διὰ τῆς ἐκ ἀντιπεριχώρησιν, καὶ τρανοῦντες ἁπανταχοῦ καὶ δεικνύοντες· παρ' ὃ καὶ τὸ ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ ὑπάρχειν, ἀντὶ τοῦ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ὑπάρχειν, καὶ τὴν ὕπαρξιν ἔχειν· ταυτὸν γὰρ ἀμφότερα· ὡς ἐντεῦθεν χρήσεις ἑκατέρας τὰς τῶν πατέρων, τάς τε ἐξ υἱοῦ καὶ δι' υἱοῦ διευκρινούσας ὑπάρχειν συντρέχειν, ὡς ἀναμφίβολον, τῶν προθέσεων οὕτω διαστελλομένων, τῆς μὲν ἐπὶ παραστάσει τοῦ ἀρχικοῦ αἰτίου, τῆς δὲ διὰ τὴν πρὸς τοῦτο κατὰ τοὺς εἰπόντας ἀναφοράν.

λη'. Εὖ δὲ σοὶ καὶ τοῦ παραδείγματος ὄντως· τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα ὑπάρχειν, ὡς ἐκ τοῦ ἡλίου διὰ τῆς ἀκτῖνος τὸ φῶς ἀνομολογοῦντι· καὶ οὐ πάντως ἂν ὁ μετέωρος ἀρνηθείης, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀκτῖνος ἐστί τε καὶ λέγεται· πλὴν ὅτι δι' αὐτῆς τηλαυγέστατα, ἅ τε φυσικῶς ἐπ' αὐτῇ τῇ ἐκ τοῦ ἡλίου τούτου δὴ τοῦ φωτὸς ἐκλάμψει μεσιτευούσης, ἥτις αὐτοῦ τὸ εἶναι, ὁποιόν cod. f. 108. a.
ποτε καὶ λογίσαιο. καὶ τούτων οὕτω κηρυττομένων ἡμῖν, τίνος ἀληθείας ἀντέχῃ λέγων· ἐπειδήπερ εἶχεν ἂν οὕτω καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν αἴτιον· ὥσπερ δῆτα καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα, ἔστιν ὅλως ἐξ ὧν εἰρηκότες ἐσμέν· οὐκ οἴκοθεν ἀλλὰ τὰ τῶν πατέρων φωνοῦντες πρῶτον αἴτιον συναχθῆναι καὶ τὸν υἱόν· κἀντεῦθεν ἐναργῶς καὶ πατέρα κατὰ τὰς οὕτω σοι πλασθείσας ἐπαγωγὰς, καὶ οὐ τοῖς ἀνωτέρω μᾶλλον λελεγμένοις ἡμῖν συμφωνία τῶνδε καταφανὴς εἰς τὸ προβολέα δι' υἱοῦ τὸν πατέρα τρανοῦσθαι καὶ αἴτιον δι' υἱοῦ· τῶν ἐκεῖ πρὸς ταῦτα λίαν ἐχόμενα· ὁ δ' ἐφεξῆς οὕτως συνημμένως συντίθης "ἵνα μὴ λέγω καὶ μᾶλ-
„ λον τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν· εἴπερ ἐξ οὗ τὴν ὕπαρξιν ἕκαστον ἔχειν λέγεται,
„ ἐκεῖνο καὶ ἀρχὴν πλουτεῖν καὶ αἴτιον τοῦ εἶναι πεπίστευται „ ποῦ κείσεται, καὶ τί βούλεταί σοι; τίνα δὲ καὶ ἀκολουθίαν ὁ λόγος σχοίη· ἐξ υἱοῦ καὶ δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα φάσκων ἡμᾶς πρεσβεύειν· εἶτα συνάγων ἐντεῦθεν τὸ μᾶλ-

λον αἴτιον ἔχειν τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν, ὡς ἐν σχήματι παραλείψεως, καὶ αὖ
τούτου σύντροχα πρὸς κατασκευὴν ἐπάγων, εἴπερ τὸ ἐξ οὗ τὴν ὕπαρξιν ἕκαστον
ἔχειν λέγεται ἐκεῖνο πλουτεῖν καὶ ἀρχήν· ἐξ υἱοῦ καὶ δι' υἱοῦ τὸ
πνεῦμα τῆς πρὸς τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν ὅπερ ὁμολογίας γνωριστικόν· εἶτ' αὖθις
ἐκ τοῦ υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχει, ὡς ἐξ ἀρχῆς καὶ ῥίζης· καὶ οὐ τοῦθ' οὕτως
ἐκ τοῦ πατρὸς· εἰς τόδε γὰρ ἡ ἔκφασις ἥκει, σαφὴς τοῖς ἐπεσκεμμένως ἐνο-
ρῶσι γινομένη κραυγή· καὶ τίς ἡ ἐντεῦθεν ἁρμονία, τίς ἡ καταλληλία, ποία
σύμφρασις ἡ κατὰ διάνοιαν; ποῦ θ' ἡμεῖς ταῦτα; ἐμφραγοίη σοι στόμα τὸ τη-
λίκην ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος λαλοῦν, ὅσα καὶ φιλονεικῆσαν ὄργανον ἐμφανῶς
cod. f. 108. b. γενέσθαι τοῦ ψεύδους ἀρχηγοῦ καὶ ἐφευρετοῦ· δοκῶ μοι καὶ λίαν εὐεπηβό-
λως οἶμαι, ἐκεῖνο σε λέγειν ἐνταῦθα, ὃ πρὸς τὸν συντετυραννημένον ἡμῖν σοι
λόγου καὶ ἀρετῆς ἄνδρα τὸν χαρτοφύλακα φθάσας πρότερον καθαρῶς εἰρή-
κεις· καὶ ἡμεῖς ἄνω τοῦ ἡμετέρου λόγου γενομένους ὡδὶ λέξαι καθυπεσχό-
μεθα· τὸ Ῥωμαίους τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος ὕπαρξιν ἐκ τοῦ υἱοῦ δοξά-
ζειν εἰδέναι· ὅτι δ' ὁ υἱὸς ἐκ πατρὸς λέγειν ἄρα καὶ ἐκ πατρός.

λθ'. Καὶ εἰ τοῦτο, πρῶτα μὲν πῶς ἡ φίλη σοι διαφερόντως οἰκονομία ζεόντως
κατεσπουδάσθη λόγων ὡς ἂν τῶν ἄνωθεν ἀγχοῦ τοῦ προοιμίου μο. τεθειμένων,
νῦν ἀναμνήσω σε· ἔπειτα μὴ συνεσκιασμένως οὕτω τιθεὶς καὶ ἀσυναρτήτως παν-
τάπασιν ἐπίφερε καθ' ἡμῶν. ἀλλὰ δεῖξον ὡς χρὴ δειχθῆναι, καὶ ἡμεῖς τοῖς
οὕτω φρονοῦσιν, οὐχ' ὅπως οὐ συμβῆναι νομίσομεν δεῖν, μενοῦνγε καὶ μάλα
κραταιῶς μαχεσόμεθα· ἀλλὰ ποῦ σοι πίστις ὧν λέγεις; εἴγε καὶ καθ' ἡμῶν
ὧν ἑτέρων προφέρεις οὐδὲν, ὅσοι σχεδὸν μὴ συκοφαντούμενον· τὸ μὲν μίξεσι
ψεύδους, τὸ δὲ τῆς ἐκ τοῦδε καθ' ὁλοκληρίαν ἅπασαν συσκευαῖς· ὅπως δ' αὖ
σοι καὶ τοῦτο τοῦ τρόπου καὶ τῆς ὁρμῆς ἐνθάδε μὴ ἀποδέον τὸ τὰς θεοκρο-
τήτους τῶν πατέρων θεηγορίας. ἁπλῶς ἐνίων γραφὴν κηρύττειν· μὴ διδασκά-
λων μὴ πατέρων μήτι τὸ παράπαν τῶν εἰς γέρας ἁγιοπρεπείας ἀπονενεμημένων
σφίσιν ἑτέρων προθέμενον, ἢ ὑποθέμενον, τὸ κατὰ διάθεσιν ἅτε τῆς ψυχῆς
ἐναργῶς ἐπ' αὐταῖς δεικνύντα, ὡς αἵδε τῶν τυχόντων αὐτῇ· ὅτι μὴ συνεφα-
πτόμεναι τοῦ σκοποῦ· ἡμεῖς μὲν οὖν σὺν αὐτοῖς καὶ τὸ πέμπτον σοι τῶν κε-
νοφωνημάτων ἐπισκεψόμεθα· ὃ καὶ τοῖσδε περιγράφεις ὁ ἰσχυρόν. “ τοῖς αὐ-
cod. f. 109 a. „ τοῖς φάσκουσιν, ὡς ἡ διὰ πρόθεσις ἁπανταχοῦ τῆς θεολογίας ἰσοδύναμός
„ ἐστι τῇ ΕΚ· καὶ διατοῦτο διισχυριζομένοις μηδὲν διαφέρειν διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπο-
„ ρεύεσθαι λέγειν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι· κἀντεῦθεν ἀναμ-
„ φιβόλως καὶ ὕπαρξιν τῷ πνεύματι ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ οὐσίωσιν νέμουσι· καὶ
„ ἢ τὸ διττὸν τῆς αἰτίας συνάγουσι· ἢ τὸ ἑνιαῖον μὲν· πλὴν τὸν υἱὸν τῷ πα-
„ τρὶ κατ' αὐτὸν δὴ τοῦτον τὸν τῆς αἰτίας λόγον συνάπτουσιν, ἅπερ ἀμφότερα
„ πάσης βλασφημίας ἐπέκεινα· οὐ γάρ ἐστιν ἐν τῇ τριάδι ἑτέρα τις ὑπόστα-
„ σις παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς, ἐξ ἧς ἂν εἴη τοῖς ὁμοουσίοις ὕπαρξις καὶ οὐ-
„ σίωσις· κατὰ δὲ τὴν κοινὴν τῆς ἐκκλησίας δόξαν, καὶ τοὺς εἰπόντας ἁγίους,
„ ῥίζα καὶ πηγὴ υἱοῦ καὶ πνεύματος ὁ πατὴρ, καὶ μόνη πηγὴ τῆς θεότητος

„ ὁ πατὴρ, εἰ γὰρ καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ παρά τισι τῶν ἁγίων ἐκπορεύεσθαι τὸ „ πνεῦμα ἅγιον εἴρηται, τὴν εἰς ἀΐδιον ἔκφανσιν ἡ λέξις ἐνταῦθα οὐ τὴν „ εἰς τὸ εἶναι καθαρῶς σημαίνειν βούλεται πρόοδον· ἐπεὶ ἀφῃρεῖτο ἂν τὸν „ πατέρα τὸ μόνον αἴτιον εἶναι καὶ μόνην πηγὴν τῆς θεότητος· ἀπήλεγχε „ δὲ καὶ τὸν φάσκοντα θεολόγον· πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, τοῦ υἱοῦ πλὴν „ τῆς αἰτίας, οὐκ ἀληθῆ θεολόγον· τούτοις οὕτω φάσκουσι, τὴν προαναγε„ γραμμένην ψῆφον τε καὶ καταδίκην ἐπάγομεν „ κατεξῆς ἐπισυνείρων τὰ τῆς αὐτῷ σοι καταλλήλως ἐχούσης ἀποφάσεως ῥήματα·

μ΄. Ὅρα ταῖς ἀληθείαις τὸν πολὺν ὁ ἀκροατὴς τῷ πρὸ τοῦ κεφαλαίῳ παραδόσεις οἰκείας συντάξας· ἐπὶ ταῖς αἷς αὐτόθι παραληφὼς ἐφάνη χρήσεσιν πατρικαῖς· ἐπεὶ μὴ πρὸς ἅπαν ἔσχεν ἀρεσκούσας τὸ τῇ προθέσει δοκοῦν, τελευταῖον ῥήμασι διαβεβλημένοις καὶ ἀνυποστάτοις ἀναπλάσμασι τοῖς ἀπὸ κοιλίας συμφύρει καὶ συνθολοῖ· νῦν δ' ἐξ αὐτῆς εἰσβουλῆς cod. f. 109. b. τὰ τῆς κακουργίας ἐπιτεχνάζεται. ποῦ γὰρ τῶν οἰκείων λόγων τοῦ θεσπίσμασιν ἱεροῖς ἀξίωμα περικειμένου τὸ πατριαρχικὸν περὶ τῆς εἰς τὴν ΔΙΑ τῆς ἘΚ ἀντιμεταστάσεως ἐπὶ τοῦ υἱοῦ κατὰ τὸ πάντῃ, τουτέστι παντελῶς ἀναμφίβολον ἐπὶ τῆς θεολογίας φαμένου αὐτὸς ἁπανταχοῦ τῆς θεολογίας φάσκειν ἡμᾶς ἰσοδύναμον εἶναι τῇ ΕΚ τὴν ΔΙΑ δολίως ἐκτίθεται. ἵν' οὖν ἡμῖν ὡς ἔχει τὰ περὶ τούτου δηλωθείη κἀνταῦθα, πέρας τε λάβῃ λόγων ἡμετέρων ἡ ἐπαγγελία τῶν ἔγγιστα. Βασίλειος μὲν ὁ μέγας πρὸς τὰ ὑπ' ἀλλήλων ἐπὶ τῆς θεολογίας σημαινόμενα πολλάκις ἀντιμεθίστασθαι τὴν ΕΚ καὶ ΔΙΑ βοᾷ τοῖς πρὸς Ἀμφιλόχιον· καὶ πολλὰ πρὸς τοῦτο παράγει τὰ παραδείγματα· ἐξ ὧν ἐστι μὲν εὐμαθὲς τὸ τῶν ῥηθεισῶν προθέσεων ἰσοδύναμον· ἔστι δ' ἑτέρωθεν αὖθις ἐξ αὐτοῦ καὶ τῶν οἷος αὐτὸς τρανέστατον τὸ διάφορον· εἴπερ τὰ τοῦ ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ καὶ ἐν ᾧ μὴ φύσεις τεμνόντων, ἀλλὰ χαρακτηριζόντων μιᾶς καὶ ἀσυγχύτου φύσεως ἰδιότητας· καὶ τὴν μὲν ΕΚ τράνωσιν φέρειν τῆς ἀρχικῆς αἰτίας· τὴν δὲ ΔΙΑ τὴν πρὸς αὐτὴν ἔχειν ὁμολογίαν, ἐναργῆ πρὸς παράστασιν· παρὸ καὶ τεθειμένη μὲν ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἐνίοτε ἡ ΔΙΑ, ἡ δέ γε ΕΚ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ, πλὴν λόγοις κυριολεξίας καὶ τῆς ἀμφοῖν ἐνυπαρχούσης διαφορᾶς. τῷ μὲν ἡ ΕΚ τῷ δ' αὖ ἡ ΔΙΑ τὸ ἀραρὸς αὐχεῖ καὶ κατάλληλον· κἀντεῦθεν δι' υἱοῦ ἐστιν ἀνομολογῶν, ὁ ἐξ υἱοῦ διαῤῥήδην φθεγγόμενος. πολύς τε πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῦτο διασαφῶν Κύριλλος ὁ θεοπέσιος μυριαχοῦ τῶν οἰκείων γραφῶν· ἔκ τε τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ· καὶ αὖθις ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ παναλκὲς πνεῦμα διδάσκων, καὶ δι' υἱοῦ σύνεγγυς ἐπιφέρων τρανότατα· κἀν τοῖς πρὸς Παλλάδιον οὐχ' ἧττον· ἐξ ἀμφοῖν οὐσιωδῶς, ἤγουν ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προχεῖσθαι προσμαρτυρόμενος· ἐξ ὧν θεολογικῆς ἀκριβείας εἶναι τὸ ἐξ cod. f. 110. a. ἀμφοῖν ἐκπορεύεσθαι πατρὸς καὶ υἱοῦ· τῷ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι συνᾴδειν καὶ συμφωνεῖν, οὐκ ἀμφίβολον.

μα΄. Εἰ δεῖ δὲ τὸν τῇ ὁμολογίᾳ προσλαβέσθαι περιβόητον Μάξιμον· αὐτὸς ἐπ' αὐτοῦ τούτου κατ' ἔπος διαρθρῶν ἐστιν οὕτω τῇ πρὸς Μαρῖνον ἐπιστολῇ,

διαυγὲς ὡς ἔνεστι τῷ βουλομένῳ παντὶ καθορᾷν· ἀλλ' ὁ καθ' ἡμῶν ἐκτόπως οὕτω φερόμενος· τὰ περὶ τούτου θεὶς ὡς βεβούλητο· καὶ τὸ δι' υἱοῦ λαμβάνειν ἡμᾶς εἰς τὸ ἐξ υἱοῦ φάσκων· καὶ οὐ τοὔμπαλιν μᾶλλον, ὡς ὁ θεολογικὸς ἀπαιτεῖ κανὼν καὶ ἡμῖν ἐστιν ἐκφωνούμενον, τὸ ἐξ ἀμφοῖν εἰς τὸ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐπ' αὐτοῦ δῆτα τοῦ ἐκπορεύεσθαι, νέμειν ἐντεῦθεν ὕπαρξιν καὶ οὐσίωσιν ἐκ τοῦ υἱοῦ συνάγει τῷ πνεύματι. πρὸς ὃν καὶ φᾶναι οὐκ ἀπεικὸς ὦ λεπτὲ συνιέναι καὶ συμπερᾶναι ταδί· εἰ τὸ δι' υἱοῦ εἰλημμένον ὡς οὐ προτίθης ἐκ τοῦ υἱοῦ πρόοδον εἰς τὸ εἶναι συνάγεσθαι δίδωσιν, εὔδηλον ὡς καὶ τὸ ἐξ υἱοῦ κατὰ σὲ πρὸς ἐκεῖνο μετατιθέμενον ὡς ἡ δεῖξις ἔχει· ἢ καὶ αὐτήπερ ἡ ΔΙΑ μεμενηκυῖα καθ' ἑαυτὴν τὸ αὐτὸ σημαίνει κατὰ τὸ ἀκόλουθον· ἐπεί σοι νῦν ὁ λόγος περὶ τῆς προθέσεως, οὐ περὶ τοῦ ῥήματος εἰς τὴν ὁμολογουμένην ἀδιαστόλως διάνοιαν ἥκοντος· καὶ εἰ ἐπ' ἐκείνου τῆς ἐκπορεύσεως οὕτω τρανούσης τὸ ἀπόβλητον ἔχειν νομίζεις, τὸ αὐτὸ κἀπὶ τοῦδε διευλυτούσης τὸ ἀποπεμπταῖον φέρειν ἡγήσαιο. καὶ τὸ λοιπὸν εἰ δι' υἱοῦ ἐκπόρευσιν καταγγέλλεις, συμπέραινε πρὸς ταῦθ' ὁ δεινὸς· ἀλλὰ σὺ μὲν τὸ τοῦ κρημνοῦ τοῦδε κα-
cod. f. 110. b. ταφανὲς δεικνῦναι θέλων διαδιδράσκειν, δεινότερον κατωτέρω σεαυτῷ κοιλανεῖς· τοῦ μονομεροῦς ἅτε τῆς ἐννοίας αὐτῆς μεστὴν ἀνομίας ἑρμηνείαν εἰς ἀναίρεσιν συσκευάσας· ἡμεῖς δὲ τό τε τῶν προθέσεων, ὡς ἐῤῥέθη· τά τε τῆς ἐκπορεύσεως, ὡς παρεδόθη κατέχοντες, δι' υἱοῦ τε ταύτην ὁμολογοῦντες· καὶ τὸ ἐξ υἱοῦ εἰς τοῦθ' ἥκειν μεμυημένοι, μετὰ τῶν οὕτω θεηγορούντων, καὶ ἃς ἀτοπίας ἐπὶ τῇ ὡς αὐτὸς ἐξέθου προφορᾷ τῶν προθέσεων ἀνελίττεις. ἐπείπερ αὗταί σοι κἀπὶ τοῖσδε τοῖς ὡς αὐτοί φαμεν ἐφεπόμεναι καθαρῶς ἀποσκευάζομεθα. εἰ γὰρ ἡ δι' υἱοῦ φωνὴ τῆς προκαταρκτικῆς αἰτίας ὁμολογίαν ἔχει· καὶ πανθ' ἁπλῶς τῷ γεγεννηκότι τὰ τοῦ μονογενοῦς ἀναφέρεται, πλατύτερον ὡς ἐκτέθειται· τίνα τὸ διττὸν τῆς αἰτίας ἕξει παρείσδυσιν τοῦτο δὴ τὸ τῆς ὑμῶν μανιώδους ἐπινοίας δυσαντίβλεπτον καὶ ἀκαταγώνιστον εὕρεμα.

μβ'. Πῶς δ' ἂν ἄλλως, ὡς πᾶσα τοιαδὶ περιαιρεθείη σοι ματαιολογία, ἢ κατὰ ἡμῖν προεκτεθειμένα τό τε τῶν προσώπων τριαδικὸν τρανοῖτο, ἥθ' ὁμοουσιότης καὶ συμφυΐα γνωρίζοιτο, καὶ τὸ διάφορον τῆς ὑπάρξεως καταστέλλοιτο· εἴγε τοιουτοτρόπως ῥίζα μὲν καὶ πηγὴ υἱοῦ καὶ πνεύματος ὁ πατήρ· ἄμφω δ' ἐξ αὐτοῦ κατὰ διενηνοχότα τρόπον τὸν εἰς τὸ εἶναι· ἐς τὸ μὲν γέννημα, τὸ δὲ ἐκπόρευμα θεοπρεπῶς ἀφορίζειν· καὶ τὸ μὲν ἐκ τῆς ῥίζης δι' οὐδενὸς· ἀμέσως γὰρ ὁ υἱὸς· τὸ δὲ δι' αὐτοῦ ἐκ τῆς ῥίζης κατὰ τὸ αὐτοῦ διαλλάσσον· δι' υἱοῦ γὰρ ἐκπορευτὸν. ἐξ ὧν ἥτε ῥίζα καὶ τὸ μονογενὲς καὶ ἐκπορευτὸν προσφυῶς ἀπονενεμημένα ταῖς ὑποστάσεσι, ὡς ἑκάστην αὐχεῖν τὸ οἰκεῖον ἀναμφιλέκτως· τό τε συνημμένον προσφόρως καὶ ἀδιαίρετον, καὶ τὸ ἐν μηδενὶ κατὰ τοὺς
cod. f. 111. a. θεόθεν ἐνηχημένους ἀσυμφώνως ἔχειν αὐτάς· ὅτι μὴ κατὰ τὸ αἰτιατόν τε καὶ αἴτιον· πῶς δ' ἂν καὶ μόνη πηγὴ τῆς θεότητος ὁ πατήρ; πηγὴ δ' αὖθις τοῦ πνεύματος ὁ υἱός· " οἶδε γάρ, φησιν ὁ τῆς ἀθανασίας ἐπώνυμος, παρὰ θεῷ „ πατρὶ τὸν υἱὸν ὄντα τὴν πηγὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος·„ ὅ τε χρυσοῤῥήμων

„ διατοῦτο δείκνυσιν ἑαυτὸν ὁ σωτὴρ πηγὴν τῆς ζωῆς, καὶ ὕδωρ ζῶν τὸ „ πνεῦμα τὸ ἅγιον.„ εἰ μὴ τὸ μὲν μόνη κατὰ τοὺς εἰρημένους λόγους τῆς ἀρχικῆς αἰτίας· τὸ δὲ πηγὴ ὁ υἱὸς κατὰ τὸ δι' αὐτοῦ τὸ ὑπερτελὲς ἔχειν πνεῦμα τὸν ἰδιάζοντα τρόπον αὐτοῦ τῆς ὑπάρξεως· πῶς δ' ἂν εἰ μὴ κατὰ ταῦτα· ἀρχὴ τοῦ υἱοῦ ὁ πατὴρ ἀϊδίως αὐτὸν γεννήσας καὶ πρωτότυπος τοῦ πνεύματος ὁ κύριος· εἰκὼν τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς· τοῦ δὲ υἱοῦ τὸ πνεῦμα· ἐνέργεια τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς· ἐνέργεια τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα· πρόσωπον τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς, πρόσωπον τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα· ἴδιον πατρὸς καὶ υἱοῦ· κοινὸν πατρὸς καὶ υἱοῦ· καὶ μηδέν τι τούτων ὁπωσοῦν κατὰ τὸ ἀντίστροφον· αὐτός γε μὴν τῶνδε μὴ ἐπιστρεφόμενος τὸ παράπαν καὶ τὸ ἐκπορεύεσθαι ἀλλοιώσεις προστάσσων· εἰ γὰρ καὶ δι' υἱοῦ παρά τισι τῶν ἁγίων ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἴρηται· τὴν εἰς ἀΐδιον ἔκφανσιν ἡ λέξις ἐνταῦθα οὐ τὴν εἰς τὸ εἶναι καθαρῶς σημαίνειν βούλεται πρόοδον· καὶ τὸ δὴ τερατῶδες. ἐνθάδ' ὁ πολὺς ὅπη προτεθεικὼς ἔγγιστα φθάνεις ἐντεῦθεν ἡμᾶς τῷ πνεύματι νέμειν ἀναμφιβόλως ὕπαρξιν καὶ οὐσίωσιν· οἷα περ τοῦτ' εἰδὼς ἀμεταθέτως τρανούσης τῆς λέξεως.

μγ'. Ἀλλὰ τί πρὸς ταῦτα καὶ φῶμεν; οὕτω σοι λυσσῶντι προαιρετῶς, εἰ τὸ τοῦ ἰδίου σοι κατεξανίστασθαι συνειδότος λελόγισται παρ' οὐδὲν; εἰ τὸ βόθρου κατασύρεσθαι θελητὸν; τίς ἂν λόγος ἀναχαιτίσων καὶ τῆς μανιώδους φορᾶς ἐξαιρήσων σε; κράζεις ὅμως, οὐ τὴν εἰς τὸ εἶναι σημαίνει πρόοδον καθαρῶς· τί δ' ἂν ἀμαυρῶς μέντοι δηλοῖ γε καὶ σκοτεινῶς; καὶ μὴν ὦ τὸν γνήσιον νοῦν διδαγμάτων cod. f. 111. b. τῶν πατρικῶν οἰκειούμενος; οὐκ ἔστιν ὃς ἂν εὐσεβεῖν αἱροῖτο μὴ πάνυ καθαρῶς καὶ ἀδιαστόλως ὡς τὴν γέννησιν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ· τὴν ἐκπόρευσιν οὕτως ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἐπὶ σημασίᾳ τῆς εἰς τὸ εἶναι σφῶν διαφόρου προόδου τοῖς ἐκφάντορσι τῶν θείων παραδεδόσθαι μέγα βοήσειε. καὶ τοῦθ' οὕτως ἔχων ἀναντιρρήτως ἀφαιρεῖται κατὰ σὲ τὸ μόνον αἴτιον καὶ μόνην εἶναι πηγὴν τῆς θεότητος τὸν πατέρα· ἀπελέγχει δὲ καὶ τὸν φάσκοντα θεολόγον "πάντα ὅσα ἔχει „ ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ πλὴν τῆς αἰτίας· οὐκ ἀληθῆ θεολόγον·„ δεδομένου σοι καὶ τοῦδε τοιουτωδῶς γεγράφθαι ἄλλως ἔχοντος ὡς εἰρήσεται; καὶ οὕτω τὰ καθ' ἡμῶν σοι πεπλασμένως συμπερανθέντα, λίαν ἀποδεδειγμένως ἀποφαίνῃ κατὰ σαυτοῦ τρανῶς μὲν καὶ μάλα διαγεστάτως· ἐξ ὧν τὴν ἐκπόρευσιν ὡς ἐλέχθη τῶν κειμένων εἶναι τῇ ἐκκλησίᾳ ὁμολογούμενον· ἀμαυρῶς δέ γε καὶ συγκεκαλυμμένως, ἐξ ὧν οὐ καθαροῦ νοὸς οὕτω; ἔχειν ἐπιτάττεις αὐτὸς· ὡς εἴη σοι κἂν τούτῳ τὸ κατὰ σέ· ἀλλ' ἡμεῖς τὸ συμβαῖνον τῶν διδασκαλικῶν θεσπισμάτων· οὕτως ἐξ αὐτῶν εἰδότες ὡς ἐξετέθη, καὶ μήτε τὸ μόνος ἐπ' ἀνατροπῇ καὶ συγχύσει τῆς δι' υἱοῦ τοῦ πνεύματος ἐκπορεύσεως διδαχθέντες, μήτε μὴν ἐπ' ἀναιρέσει τούτου τὰ κατ' αὐτὴν εἰλημμένα ὡς παραδέδοται· σοὶ γὰρ ὁ ἐκ τῶνδε βόθυνος ἑκατέρωθεν δικυτρέπισται τοῦ παντὸς ἀξιοῦντι θατέρῳ ἐμπεπτωκέναι· ὅσα καὶ θατέρου τὴν ἀναίρεσιν πειρωμένῳ κατασκευὴν τοῦ ἑτέρου δεικνῦναι.

μδ'. Εἴχομεν ἂν καὶ τὸ πλὴν τῆς αἰτίας προσφυῶς πάνυ καὶ ἡρμοσμένως κατὰ τοὺς ἀποδοθέντας τοῖς ῥηθεῖσι λόγους φάναι λελέχθαι· εἰ πατρὸς ἦν cod. f. 112. a.

ἐκείνου ῥῆσις ἀναμφιβόλως· οὗπερ ὡς οὖσαν τήνδε προτείνεις αὐτός· νῦν δ' εἰ μή τι ἄλλο οὐκ ἔδει σε ὁμολογουμένως ἐνταῦθα θεῖναι τὰ τῶν δικαστηρίων εἰς νοῦν λαβόντα, ἐν οἷς πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐξ ὧν τῆς δυναστείας ἀπούσης εἰς μεῖζον ἂν σοι τὰ τῆς καταγνώσεως ἢ προβεβήκει προέκοψεν· οὐδὲ ταύτην δεῖξαι βρενθυόμενος ἠδυνήθης, ταῖς μὲν τῶν βίβλων οὕτως ἐγκειμένην ἑωρακώς, ταῖς δὲ πλὴν τῆς ἀγεννησίας φανότατα· ὧν καὶ τίνι τίς ἂν προστεθείη διαγνῶναι θέλων ὀρθῶς. ἐπείπερ ἀνάγκη ἢ τοῖς ἄλλοις ἧπερ αὐτοῦ λόγοις χρώμενος ὁ μέγας ὁρῷτο τὰ τοῦ πατρὸς τοῦ υἱοῦ πάντα φάσκων πλὴν τῆς ἀγεννησίας ἁπανταχοῦ· τίνα δ' ἂν ἄλλως τε καὶ οὐ πείσειε τῆς κατὰ Ῥωμαίων οὔσης τῶν ἡμετέρων ῥοπῆς τηλίκης χρόνος ἐξ οὗ τοσοῦτος μὴ ἄν ποτε δοκοῦν τι σφίσι προσίστασθαι τῶν πατέρων πρὸς τὸ μὴ δοκοῦν τοῖς ἐνθάδε μεταμειφθῆναι; ὅτι μὴ τὸ ἀνάπαλιν μᾶλλον τὸ οὕτως ἔχον πρὸς τὸ ἐκείνῳ ἐνοπτριζόμενον· εἴ γε καὶ μάλιστα τῶν θεοφορήτων ἕτερα πλεῖστα πάντῃ τὰ τῆς ὑποθέσεως ἀκραιφνῶς παριστῶντα· παραφθοραῖς τοῖσδε διαφόροις πρὸς τὸ βουλητέον μεταπεποίηνται· ὃ καὶ δηλῶσαι καθόσον εἰκὸς ἄλλης ἂν εἴη λογογραφικῆς ἰδέας ἐγχείρημα· κἀκεῖνο δέ σοι πρὸς τοῖς λοιποῖς ὁποῖον, ὕπαρξιν δι' υἱοῦ κατὰ λέξιν αἰτοῦντι καὶ τοῦ θαυμαστοῦ Κυρίλλου τρανῶς ἐν τοῖς πρὸς Ἑρμείαν οὕτω θειηγοροῦντος ἀκούοντι· "ἅγιον δὲ τὸ πνεῦμα προσερεῖς τὸ ἐκ θεοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ προχεόμενον
„ φυσικῶς· καὶ καθάπερ ἐν τύπῳ τῆς ἐκ τῶν στομάτων διαπνοῆς, τὴν ἰδίαν ἡμῖν
cod. f. 112. b. „ κατασημαῖνον ὕπαρξιν, οὕτω τε σαφῆ καὶ ἀσύγχυτον τὴν τῶν τριῶν ὑποστάσεων
„ ἐν ὑπάρξεσιν ἰδικαῖς ἰδιότητα τηρῶν μίαν τε καὶ ὁμοούσιον τὴν ἁπάντων
„ βασιλίδα προσκυνήσεις φύσιν τοῦ σημαίνειν δέδραχθαι, ὡς εἴγε μὴ ἐκ λέξεων
„ καθόσον ἡμῖν χωρητὸν τὸ τὰ θεῖα δηλοῦσθαι· ἀπό τε τοῦ γεννᾶσθαι τὴν ἀΐδιον
„ ἡμῖν ὕπαρξιν σημαίνεσθαι τοῦ υἱοῦ· ἀπό τε τοῦ ἐκπορεύεσθαι τὴν τοῦ πνεύ-
„ ματος· ἀπό τε λοιπῶν ὡσαύτως σωτηριωδῶς τῇ ἐκκλησίᾳ πρεσβευομένων κἀν-
„ ταῦθα πάνυ περιόπτως ἀπὸ τοῦ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ φυσικῶς προχεῖσθαι τὸ
„ πανάγιον πνεῦμα τὴν ἐκ πατρὸς αὐτοῦ δι' υἱοῦ ὕπαρξιν καταγγέλλεσθαι·„
πῶς δ' ἂν ἐξ ὧν εἰς ταῦτα τορῶς κραυγάζεις ἔκφανσιν ἐπ' ἀντροπῇ καὶ συγχύσει λαμβάνων τῆς ἐκπορεύσεως· καὶ πάλιν ὕπαρξιν τὸ δι' υἱοῦ φυσικῶς προχεῖσθαι κατὰ ῥῆμα μανθάνων ἡμῖν σημαίνειν· εἶτα, οὐχ' ὅτι δι' υἱοῦ ἐστιν αὕτη, ἡμῖν δηλοῦται· ἀλλ' ὡς μὴ οὖσα δι' αὐτοῦ ἡμῖν ἐστι σημαινομένη διατεινόμενος· οὐχὶ προδήλως Ἄρειον ἀναζῆν θριαμβεύσας· ὄργανον ἀνακηρύττων ἀνέτῳ στόματι τὸν υἱὸν τῆς τοῦ ὑπεραγάθου πνεύματος ἀϊδίου ὑπάρξεως καὶ ἐκλάμψεως.

με'. Πλὴν ἀπάρτι σοι καὶ τὸ τῶν καθ' ἡμῶν ἕκτον παρίτω μηχανημάτων· ὃ καὶ οὕτω συντίθης ἀκαταμάχητος ἐπὶ λέξεως· "τοῖς αὐτοῖς διισχυριζομέ-
„ νοις ὡς ἡ μία οὐσία καὶ θεότης πατρὸς καὶ υἱοῦ τῆς τοῦ πνεύματος ὑπάρ-
„ ξεώς ἐστιν αἰτία, ὅπερ οὐδεὶς τῶν νοῦν ἐχόντων οὐδέποτε οὔτ' εἰρηκώς,
„ οὔτε φρονήσας ἐφάνη· οὐδὲ γάρ ἐστιν ἡ κοινὴ καὶ φυσις ὑποστάσεως

„ αἰτία, ἐπεὶ μηδὲ γεννητικὴ ποτὲ, οὐδὲ προβλητικὴ αὐτή γε ἡ κοινὴ „ οὐσία πέφυκε τῶν ἀτόμων· ἡ δὲ μετὰ ἰδιωμάτων οὐσία· ἥ τις σαφῶς „ κατὰ τὸν μέγαν Μάξιμον αὐτὴν δηλοῖ τὴν ὑπόστασιν. ἀλλὰ καὶ κατ' „ αὐτὸν δὴ τὸν μέγαν Βασίλειον· κἀκεῖνος γὰρ ὑπόστασιν ὁρίζεται εἶναι cod. f. 113. a. „ τὴν τὸ κοινόν τε καὶ ἀπερίγραπτον ἐν τῷ τινὶ πράγματι διὰ τῶν ἐπιφαι„ νομένων ἰδιωμάτων παριστῶσαν καὶ περιγράφουσαν· διὰ τοῦτο καὶ τὸ τῆς „ οὐσίας ἄτομον ἀεὶ προβάλλεται τὸ ἄτομον ἢ γεννᾷ· καὶ δεῖ τὸ γεννῶν „ ἄτομον, ὡς τὸ γεννώμενον εἶναι· καὶ τὸ προβάλλον ὡς τὸ προβαλλόμενον· „ πατρὸς δὲ καὶ υἱοῦ ἡ οὐσία μία καὶ οὐχ ὡς ὅλως ἄτομον· τούτοις οὕτως „ ἄτοπα βλασφημοῦσι τὴν προαναγεγραμμένην ψῆφόν τε καὶ καταδίκην ἐπά„ γομεν„ ἐφεξῆς ἐπισυνείρων τὰ τῆς αὐτῷ σοι καταλλήλως ἐχούσης ἀποφάσεως ῥήματα.

μϛ'. Ἡμεῖς πρὸς ταῦτα· μίαν πατρός φαμεν καὶ υἱοῦ οὐσίαν, αὐτὸν ἐντεῦθεν κηρύττοντες τὸν πατέρα ἐνυπόστατον καὶ ἐνούσιον, αὐτὸν τὸν υἱὸν ὡσαύτως· ἐπείπερ ἕκαστον τῶν προσώπων τελείαν οἴδαμεν οὐσίαν· τελείαν θεότητα κατὰ τὸν φωτοβολήσαντα Δαμασκόθεν ἀειφανῆ λαμπτῆρα· ὅταν νοήσω μίαν τῶν ὑποστάσεων δογματίζοντα· τέλειον αὐτὴν θεὸν οἶδα· τελείαν οὐσίαν· μίαν δὲ διὰ τὸ ταυτὸν πάντῃ καὶ ἀπαράλλακτον· ἐφ' ᾧ καὶ τὸ ἑνιαῖον τῆς ἀμφοῖν θεότητος καὶ οὐσίας αἴτιον τῆς τοῦ πνεύματος ὑπάρξεως διδασκόμεθα· ἐπειδήπερ ἐκ θεοῦ τοῦ πατρὸς διὰ θεοῦ τοῦ υἱοῦ θεὸν αὐτὸ τέλειον καταγγέλλομεν· ἔκ τε τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ τὸν διάφορον αὐτοῦ τρόπον τῆς οὐσιώσεως ἔχειν φρονοῦμεν· οὐ διαιροῦντας ἐπ' αὐτῇ τὸν υἱὸν τοῦ πατρὸς " εἴ γε ἐκ τῆς οὐσίας ἀμφοῖν τὸ πνεῦμα· καὶ διὰ τοῦ „ υἱοῦ προβολεύς ἐστι τοῦ πνεύματος ὁ πατήρ· οὕτω τε τὴν φυσικὴν ἐπὶ τῇ „ τοῦ πνεύματος προόδῳ τοῦ υἱοῦ μεσιτείαν τρανοῦντες „ καὶ τὴν ἀρχικὴν αἰτίαν διαπρυσίως πρεσβεύοντες· κἀκείνῃ τῆς αἰτίας ἔνθεν τὸ πᾶν ἀναφέροντες· σοὶ δὲ τῷ καινῷ θεολόγῳ πρὸς κατασκευὴν τῆς καθ' ἡμῶν ἐνταῦθα καταφθο- cod. f. 113. b. ρᾶς, τί τὸ ἐπάγειν· οὐδὲ γάρ ἐστιν ἡ κοινὴ οὐσία καὶ φύσις ὑποστάσεως αἰτία. ἀλλὰ πρῶτα φράσον ἡμῖν ὁ ὑπερνεφὴς ὅπως ποτὲ τήνδε καὶ δέχοιο ἐπινοίᾳ μόνῃ δίχα τῶν ὑποστάσεων· ἢ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἐκείνων χωρίς· οὐκ ὀλίγη γὰρ σοὶ πρὸς τοῦτο ἡ ἔμφανσις μονονοὺ τράνωσις οὖσα· εἰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον· τί σοι τὸ καθ' ἡμῶν ἐπιφέρειν ὡς ἔλεγον· εἴ γε τοῖς ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ ῥήμασι θεοφθόγγοις καὶ λοιποῖς τοῖς διηγγελμένοις ἐνυπόστατα καὶ ἐνούσια λαμβάνειν τὰ πρόσωπα καὶ τὸ μίαν οὐσίαν λόγους καθ' οὓς ἀναμολογοῦμεν δεδειχότες ἐσμὲν, τῆς ΕΚ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ νοουμένης ὡς προδιείληπται· ἔπειτα τῆς εἰς τὸ εἶναι δι' υἱοῦ προόδου τοῦ πνεύματος· πραγματικῶς οὔσης ἡμῖν καὶ δοξαζομένης· πῶς ἂν ἐκ τῆς ἐπινοίᾳ θεωρουμένης οὐσίας ὅλως τήνδε καὶ δοίημεν.

μζ'. Εἰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον οὕτω σοι τὰ πρὸς ἔλεγχον προφανῆ· εἰ δέ γε τὸ δεύτερον· ἡμῖν μὲν οἱ αὐτοὶ λόγοι καὶ πάλιν ἀποχρώντως ἔχουσι πρὸς

ἀποτροπήν· σοὶ δὲ τίς ἂν ἐπαρκέσῃ λόγος· τετράδι καὶ μὴ τριάδι προσανέχοντι τὸ ἐντεῦθεν· ἔτι τε τῶν Πλάτωνος ἰδεῶν παρεμφαίνοντι γραωδέστερα· οὗ καὶ τῶν οἷος αὐτὸς σοφίσμασί τισιν ἐνσχολάσας ἐς τοσοῦτον ἤλασας ἀπονοίας· ὡς καὶ τῶν θεοβραβεύτων διδασκάλων κατωφρυῶσθαι· τὰ σφῶν πολλῶν ἐπ' αὐτηκόῳ διοβελίζοντα φράσεσι καὶ νοήμασι· οὗ καρπός σοι τελευταῖος τὸ σφίσιν ἐπὶ τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀντιπνεῦσαι θεηγορίᾳ πληρέστατα· τέως δ' οὖν προϊὼν ἐπιφέρεις· ἡ δὲ μετ' ἰδιωμάτων οὐσία, αἰτία καθέστηκε δηλαδή· ἣν καὶ αὐτὴν ὁρίζεσθαι καὶ δηλοῦν τὴν ὑπόστασιν φάσκεις δυσὶ τῶν τῆς εὐσε-
cod. f. 114 a. βείας μεγάλων προηγόρων εἰς μαρτυρίαν χρησάμενος· φάθι καὶ γοῦν ὁ γενναῖος· τούτων οὕτως ἐχόντων ἄρα δοκεῖ σοι τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς ἔπος μετ' ἰδιωμάτων οὐσίαν σημαίνειν καὶ δηλοῦν ὑπόστασιν· ἢ οὔ; οἶμαι σε τῇ καταφάσει συμφήσειν· τί δὲ ὅλον εἰς αἰτίαν παραλήψῃ τὸν πατέρα τοὐντεῦθεν ἐνυπόστατον καὶ ἐνούσιον; ἐξ ὧν προδιομολογήσας εἴης ἀνάγκη σοι· πῶς οὖν ὁ πολὺς τῷ μνημονευθέντι σοι λόγῳ, οὗ τὸ τηρηθῆναι βαθὺν ὑπὸ σκότον τὸ ἰδιαίτατον ἐκ τῆς οὐσίας εἰρημένον ὂν τὸ πνεῦμα φωνῶν τοῦ πατρὸς· καλῶς ἂν ἔχῃ καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως λέγεσθαι ἀποφαίνῃ· καὶ τὸ μὲν ἐκ τῆς ὑποστάσεως τὴν αἰτίαν τρανοῦν κελεύεις· τὸ δὲ ἐκ τῆς οὐσίας τὸ ὁμοούσιον οὐ τὸ αἴτιον, πολὺν εἰς τοῦτο λόγον κατακενῶν· πῶς ταῦθ' ὁ σοφός· ἡ οὐσία τοῦ πατρὸς οὐ τὸ αἴτιον· εἶτα ἡ μετ' ἰδιωμάτων οὐσία τοῦτο περιφανῶς· οὐ μετ' ἰδιωμάτων οὐσία ἡ τοῦ πατρὸς· ἔστιν ἄλλῳπερ ἤ σοι φιλαλήθως τὸ μελαγχολίαν νοσεῖν οὕτω βάλλοντι καὶ δαρδάπτοντι ἑαυτόν; ἔστι δὲ καὶ τὸ διαιρεῖν οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν ὅλως διαφυγεῖν; καὶ αὖ οὐ τοῦτο· οἷς τὴν μετὰ τῶν ἀπονενεμημένων αὐτῇ πρὸς διαφορὰν οὐσίαν αἰτίαν ὁμολογεῖς· φὴς ὡς λόγῳ μόνῳ σοι λαμβάνεται ἡ διαίρεσις· εἶτα ἐκ τῆς λόγῳ σοι διαιρουμένης ὑποστάσεως διδοὺς τῷ πνεύματι τὴν οὐσιώσιν ὑφιστάμενον ἕξεις τοῦτο πραγματικῶς· καὶ οὐ λόγῳ μόνῳ καὶ ἐπινοίᾳ· κἀντεῦθεν εἰς τὴν τῶν φαντασιαστῶν δυσσεβεστάτην ἀπελαθείης ἀπόνοιαν· οὐ μένουν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἀνωτάτω θεολογίας αὐτῆς· ἀλλ' ἴδωμεν ὁποία σοι κἀπὶ τοῦ υἱοῦ· παρὰ τοῦτο γὰρ τὰ τοσαυταχῶς ἐπὶ τοῦ πατρὸς γλωσσαλγούμενα· οὐ μετ' ἰδιωμάτων οὐσίαν ἐρεῖς ὡσαύτως τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ βούλεσθαι διαρθροῦν·

cod. f. 114. b. μη'. Σὺ μὲν οὖν πρὸς ταῦτα θεσμοθετῶν αὖ καὶ τάσσων ὧν ὁ ἔλεγχος ἐναργής, ἐκεῖνο μᾶλλον ἀντεπάξεις· ὡς ταυτοτρόπως ἐπ' ἀμφοῖν τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ νοηθήσεται τὸ ἐκ τῆς οὐσίας, καὶ εἰς τὴν αἰτίαν ἄμφω ληφθήσεται· ἡμῖν δ' ἀρκούντως τὰ πρὸς ἀπολογίαν ἐπὶ τούτοις ἐκτεθειμένα, βραχυτάτως καὶ πάλιν εἰρήσεται, ὡς ἑκατέρῳ τῶν προσώπων τὸ ἐνυπόστατον ἔνθεν τρανῶς σημαίνεται καὶ ἐνούσιον· κἀκ τῆς ἀμφοῖν οὐσίας τῆς τοῦ πατρὸς δηλαδὴ διὰ τῆς τοῦ υἱοῦ συμφώνως τοῖς ἀποδειχθεῖσιν, αἰτιατὸν τὸ πνεῦμα γνωρίζεται· σὺ δὲ καὶ τοῦθ' ὅπως εἰδῇς· σύνες τὸ ἐκ τῆς οὐσίας οὕτως ἀποκληρῶν τῷ υἱῷ· ὡς οὐ μένουν αὐχεῖν ἐκ τῆς ὑποστάσεως· παρὰ τὸ δήλωσιν ὁμοουσιότητος

φέρειν, εἰ μὴ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην κἀκ τῆς οὐσίας τοῦ πνεύματος τὸν υἱὸν διδάσκεις, καὶ ἔτι τὸν πατέρα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος· τοῦτο γὰρ ἀκωλύτως ὁ οὕτω κατὰ σὲ τῆς ὁμοουσιότητος λόγος δοίη· εἴ γε πρὸς ἄλληλα ὁμοούσια· καὶ πρὸς τοῖς τοσούτοις, εἰ καὶ τὸ προβάλλον ἐνταῦθα καὶ τὸ προβαλλόμενον τηρηθείη σοι· πόσου θαυμασμοῦ ἂν οὐ κριθείη· οὕτως ὁμολογουμένως καὶ ἀδιαστόλως σύνεγγυς οὐ μακρὰν εἰς αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ λόγον σοι λαμβανόμενα· ὡς εἰ τὸ ἑνιαῖον ἔχειν ἁπανταχοῦ σοι διέγνωστο· πόθεν οὖν σοι τῷ ἀηττήτῳ ταυτὶ συμπεφορημένως, εἰ μὴ ἐκ τοῦ μὴ στέργειν τὰ τῶν διδασκάλων τὰ τῶν κηρύκων, ἀλλὰ διαστολὰς, ἀλλ᾽ ἐπινοίας ἐπιτεχνᾶσθαι αὐθαιρέτῳ κακίᾳ συνισχημένον εἰς ἀνατροπὴν σφῶν καὶ ἀναίρεσιν.

μθ΄. Νῦν δὲ καὶ τὸ ἕβδομον τῶν καθ᾽ ἡμῶν ἐπὶ ἐξαπάτῃ πολλῶν σοι σκαιουργημάτων οὕτως ἀρτύεις ὁ κραταιὸς " τοῖς αὐτοῖς ὅτι ὁ πατὴρ καὶ υἱὸς τῷ
,, αἰτίῳ κοινωνοῦσι τοῦ πνεύματος δογματίζουσι, οὐχ ὡς ἀρχαὶ καὶ αἴτια δύο,
,, καὶ ὅτι κατὰ τοσοῦτον κοινωνεῖ ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ καθόσον ἐστὶ ἧκον εἰς τὴν ΔΙΑ·
,, κἀντεῦθεν διαφορὰν τῆς αἰτίας τοῦ πνεύματος κατὰ τὴν τῶν προθέσεων τούτων cod. f. 115 a.
,, διαφοράν τε καὶ δύναμιν ἐπεισάγουσι· καὶ ἄλλως μὲν αἴτιον ὡς ἐκ τοῦ
,, λόγου τὸν πατέρα, ἄλλως δὲ τὸν υἱὸν καὶ φρονοῦσι καὶ λέγουσι· καὶ ἀριθμὸν
,, τοῦ λοιποῦ αἰτίων καὶ πλῆθος τοῦ πνεύματος ἐπιφέρουσι· κἂν μυριάκις
,, τοῦτο ἀπογορεύωσι τὴν προαναγεγραμμένην ψῆφόν τε καὶ καταδίκην ἐπά-
,, γομεν·,, καθεξῆς ἐπισυνείρων τὰ τῆς αὐτῷ σοι καταλλήλως ἐχούσης ἀποφάσεως ῥήματα· τῶν δεόντων ἦν ἐνταῦθα παραδραμεῖν πρὸς ἅπαν σοι τὰ λεγόμενα διαφόρως προτεθέντα, καὶ ἀπεληλεγμένα περιφανῶς· οἷς οὐ μόνον πρὸς ἃ καὶ σπεύδεις· τῷ μεγάλην ἰσχὺν αὐχοῦντι ὁ περὶ τοῦ αἰτίου σοι λόγος στρεφόμενος εἰσαεὶ· κἀντεῦθεν καὶ ἡμᾶς περὶ τὰ αὐτὰ στρέφεσθαι παροτρύνοντι· ἀλλ᾽ ὅτι καὶ αὐτή σοι μέθοδος ἡ ἐνθάδε τῆς ἐννοίας πλειστάκις προδιηγγελμένη καὶ ἀπολελογημένη καθέστηκε· πλὴν ὡς μὴ δόξειε τί σοι φάσκειν, ὃ μὴ πρὸς ἀπολογίαν ἡμῖν εὐπετὲς, θέα μοι ὃ καὶ φὴς, κοινωνεῖν ἡμᾶς εἰπὼν τοῦ πνεύματος τῷ αἰτίῳ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν δογματίζοντες· φύρδην καὶ συγκεχυμένως συμπεραίνεις πλήθη καὶ διαφορὰς αἰτιῶν· καὶ οὐδὲ συνιδεῖν ὃ ὕψίνους ἔχεις ὡς κοινωνίαν προθεὶς τῷ λόγῳ, καὶ μηδὲν ἐπὶ τῷ ἀποστρέψασθαι τῶν πλαττομένων σοι τοπαράπαν αὐτῇ προσάψας· ἐῶ γὰρ φᾶναι ὅτι καὶ θεηγορίαι διατρανοῦσι πατέρων κατέπος τῶν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς φυσικῶν ἀγαθῶν οὐσιωδῶς ὄντα τὸν υἱὸν κοινωνὸν ἔχειν τὸ πνεῦμα καθ᾽ ὃν ἂν νοοῖτο τρόπον καὶ ὁ πατὴρ· καὶ μηδενὸς τῶν αὐτοῦ δίχα τοῦ τεκεῖν μόνου ἀποστερούμενον· ἀλλοκότως καὶ ἀσυναρτήτως πάντῃ πληθυσμούς τε καὶ διαφορὰς συνάγεις καθ᾽ ἡμῶν αἰτιῶν.

ν΄. Ὅμως σοι πρὸς σύστασιν τούτων· τὸ καθόσον ἔστιν ἧκον εἰς τὴν ΔΙΑ ὃ τῷ πλείσταις καθεκάστην τυραννίσιν καθυπαγωμένῳ σοι πατριάρχῃ λελεγμένον ἐστὶν εἰς δήλωσιν τοῦ κατὰ τὴν ΔΙΑ συνάπτεσθαι τῷ πατρὶ τὸν cod. f. 115 b.
υἱὸν ἐπὶ τῇ προόδῳ τοῦ πνεύματος· καὶ ὡς οὐκ ἄλλως ἐπὶ τοῦ θεοῦ τὰ τῆς

ΕΚ καὶ ΔΙΑ εἰλημμένα· ὅτι μὴ κατὰ τὸ αἴτιον· εἰ γὰρ καὶ μυρίας σὺν τοῖς συμμύσταις σφῶν σημασίας αὐτὸς ἐφεύρῃς· οὐχ᾽ ἑτέρως ἡ λῆψις αὐτῶν ὅλως τὸ ἀκίνδυνον σχοίη ἐπὶ θεοῦ· ἢ πάνυ καθαρῶς ὡς δεδήλωται· παρὸ καὶ συναφείας οὐ διαιρέσεως ἡ ΔΙΑ παραστατική· τά τε τῆς διαφορᾶς αὖθις αὐτὴ δεικνῦσα τῷ πρὸς τὴν πρώτην αἰτίαν ὁμολογίαν ἔχειν, κατὰ τοὺς οὕτω διευκρινηκότας θεοπρεπῶς· σὺ δ᾽ ὡς κἀντεῦθεν κομίσῃ τὸν ἔλεγχον τοῦ προβολεὺς διὰ λόγου πρὸς τὸ δοκοῦν σοι λαμβανομένου· τῆς τ᾽ ἐκφάνσεως ὑψηλότερον τῆς χορηγίας δι᾽ υἱοῦ διασαφουμένης, τί φαίης ἂν ἐπὶ τῆς ἐνταῦθα ΔΙΑ· οὐκ ἐσμοὺς ἐξ αὐτῆς οὐκ ἀριθμοὺς διεννοχότας προβολέων συμπερανεῖς, οὐ διαφορᾶς αἰτίων καὶ ποσότητας τῆς ἐκφάνσεως· πάντως ἂν ὁμολογουμένως καὶ ἀναμφηρίστως τὸ κατὰ σέ· καὶ εἴη σοι ταῦτα καὶ τὰ τῆς παραπληξίας σοι πρέποιντο κατὰ κεφαλῆς, ἡμῶν τοῖς τῶν διδασκάλων ἐμμενόντων ὡς ἐῤῥέθη καὶ διευλητώθη σφίσιν εἰλικρινῶς.

να΄. Τὸ τῶν σῶν ἐπὶ ταύτοις ὄγδοον μηχανουργημάτων οὕτω συσκευάζεις ὁ ἀψευδής· "Τοῖς αὐτοῖς διατεινομένοις ὅτι ὁ πατὴρ αἴτιος τοῦ ἁγίου πνεύματος „ οὐ τῷ λόγῳ τῆς ὑποστάσεως, τῷ δὲ λόγῳ τῆς φύσεως· κἀκ τούτου καὶ τὸν „ υἱὸν αἴτιον ἀναγκαίως ἀποφαινομένοις τοῦ πνεύματος, τὸν αὐτὸν ἔχοντα τῷ „ πατρὶ τῆς φύσεως λόγον, καὶ μὴ συνορῶσιν ὅσον τὸ ἐνθεῦθεν ἑπόμενον ἄτοπον. „ δεῖ γὰρ πρῶτον μὲν καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα αἴτιόν τινος εἶναι τὸν αὐτὸν τῷ πατρὶ „ τῆς φύσεως δεχόμενον λόγον· δεύτερον δὲ καὶ εἰς πλῆθος προχωρεῖν τὰς

cod. f. 116 a. „ αἰτίας· ὅσαι γὰρ τῆς φύσεως μετέχουσιν ὑποστάσεις, καὶ τῆς αἰτίας μετέξουσι· „ καὶ τρίτον τὴν κοινὴν οὐσίαν καὶ φύσιν ὑποστάσεως αἰτίαν εἶναι· ὅπερ ἅπας „ ἀπηγόρευσε λόγος καὶ αὐτή γε μετὰ τοῦ λόγου ἡ φύσις· τούτοις ἔκτοπα „ φρονοῦσι καὶ τῆς ἀληθείας ἀλλότρια, τὴν προαναγεγραμμένην ψῆφόν τε καὶ „ καταδίκην ἐπάγομεν „ καὶ καθεξῆς ἐπισυνείρων τὰ τῆς αὐτῷ σοι καταλλήλως ἐχούσης ἀποφάσεως ῥήματα· ἴδε πᾶς ὁ τοῖς παροῦσιν ἐντευξόμενος καὶ ἐκπλάγηθι· ὅπως ὁ ἀκάμας οὗτος ταῖς πρὸς εὐθύτητα διαλαλιαῖς, μὴ θεὸς ὡς εἴη θέμενος κατὰ νοῦν, μὴ ἀνθρώπων ὅλως ὑπολογισάμενος νέμεσιν· ἀλλὰ τῷ καθεῖρξαι καὶ ἀφανείᾳ παραπέμψαι τὰ καθ᾽ ἡμᾶς φρουροῖς ἐγχειρίσας ἀπηνέσι τῶν πώποτε τελείαν ἑαυτῷ τῶν ὧν ἐθέλει λέγειν πραγματευσάμενος ἄδειαν πρὸς τοῖς τοσούτοις εἰς ἀνοσιουργίαν, καὶ τὰ τοῦ τόμου τοῦδε ποικίλλει διαφόροις ψεύσμασι καὶ συκοφαντήμασι· νῦν δὲ καὶ ὁλοσχερὲς ἐν αὐτῷ τῆς αὐτοῦ γλώττης καὶ διανοίας καθ᾽ ἡμῶν ἐπὶ διαβολαῖς προδήλοις ἀπαρτίζει κεφάλαιον· μιμούμενος ἐξ ὧν εὐθὺς ἐν προοιμίοις τῆς αὐτοῦ τοῦ κώδικος πραγματείας, διομολογήσας αὐτὸς ἐφάνη, καὶ παρ᾽ ἡμῶν ἐκεῖ σε διήρθρωται, τὸν οἰκεῖον ἀρχηγὸν τοῦ ψεύδους σατὰν, ἀεὶ καὶ πᾶσι, νῦν δὲ μάλιστα τελεώτερον· ἀλλ᾽ ἀμυδρῶς ῥητέον καὶ αὐτὴν αἰτίαν ἐξ ἧς εἰς τὰ τῆς ψευδηγορίας ταύτης ὁ δεινότητι τηλικοῦτος ἐνήλλατο, τῷ ἀποκρυβῆς ἀξίῳ τῆς οἰκείας κακοφροσύνης λόγῳ τὰς ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ μαρτυρούσας εἶναι τὸ πνεῦμα θεηγορίας περιτρέψαι βεβουλημένος, πρὸς τοὺς ἀπὸ κοιλίας συνήθεις κἀνταῦθα

χωρεῖ πρὸς διορισμούς· ἀμέλει τοι χρήσεων διαῤῥήδην τῶν πατρικῶν, τῶν μὲν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας, τῶν δὲ ἐκ τῆς τοῦ υἱοῦ ἰδίᾳ· καὶ αὖ ἐκ τῆς τοῦ cod. f. 116 b. πατρὸς καὶ υἱοῦ οὐσίας ἡνωμένως πνεῦμα θεολογουσῶν τὸ ὑπερτελές· νομοθετεῖ διαιρῶν ἐπί τε ταῖς ἰδίᾳ καὶ ἡνωμένως καὶ πάσαις ὁμοῦ· τὸ μὲν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως ἄρα δηλοῦν, τὸ δ' ἐκ τῆς τοῦ υἱοῦ οὐδαμῶς· καὶ τὴν ὑπόστασιν αἰτίαν εἶναι οὐ τὴν οὐσίαν διϊσχυρίζεται· διὰ τὸ ἐκ μὲν ταύτης τρανοῦσθαι τὸ ὁμοούσιον, ἐκ δ' ἐκείνης τὸ αἴτιον λόγῳ χωρίζων οὐσίαν ὑποστάσεως ὡς ἀγχοῦ διειλήφθη. κἀκ τῆς οὕτω θεωρουμένης ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς τὴν διάφορον ὕπαρξιν ἀπονέμων τῷ υἱῷ καὶ τῷ πνεύματι τότ' ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ τοῦτο εἰρῆσθαι, δίχα νοουμένης τῆς ὑποστάσεως κατὰ λόγον ὁμοουσιότητος ἐντελλόμενος.

νβ'. Κἀπειδὴ ταῦθ' ὁ σοφὸς πατριάρχης μάθοι τό θ' ὑπερβάλλον ἀπελέγξοι τῆς βλασφημίας, τὸ μὲν τοῖς προβάσι δικαστηρίοις, ὡς ὁ τῇ δυναστείᾳ συγκεκροτημένος καιρὸς παράσχοι, τὸ δὲ καὶ λόγοις ἑτέροις ἐκφαντικώτερον συνειδὼς ὁ τούτων καὶ τῶν τοιούτων γεννήτωρ, ὅπῃπερ ἀτοπίας προβαίη, κακῷ τὸ κακὸν συσκιάσαι δολίως ἐπείγεται, τῷ λόγῳ μὲν αὐτὸς τῆς ὑποστάσεως οὐ τῆς φύσεως αἴτιον υἱοῦ καὶ πνεύματος τὸν πατέρα διδάσκων. ἡμῖν δὲ τὸ πρὸς κακίαν ἰσόμετρον ἐπιῤῥίπτων, κἂν ἐν τοῖς ἐναντίοις εὑρίσκηται τὸ τῷ λόγῳ τῆς φύσεως οὐ τῆς ὑποστάσεως αἴτιον τὸν πατέρα πρεσβεύειν εἶναι τοῦ πνεύματος· ἀπόχρη μὲν οὖν φρονήματος ὅπως ἡμεῖς ἔχομεν περὶ τούτου πρὸς τράνωσιν, ἃ τῷ τοῦ σύνεγγυς ἀνωτέρῳ κεφαλαίῳ προδιειλήφαμεν· ἀπόχρη δὲ καὶ τῆς τούτου γλωσσαλγίας ὅσα περ ἐκεῖσε πρὸς θρίαμβον ἀντιπαρεθήκαμεν, ὅπως τε πρὸς τούτοις μαινομένου δίκην αὐτὸς ἑαυτὸν συμποδίζει καὶ ἀναιρεῖ καιριώτατα· νῦν δ' ἐκ τῶν οἷς οἴδαμεν ἐνστηρίζεσθαι βραχείας ἐκ πολλῶν μαρτυρίας πειράζομεν, μεγαληγόρως αἰτίαν κηρυττούσας οὐσίαν cod. f. 117 a. τὴν πατρικήν· καὶ αὖ ἑτέρας ἐκ πατρὸς λεγούσας· ὅπερ ὑποστατικὸν ὄνομα πάντως καὶ σαφανιζούσας τὸ ὁμοούσιον· ὡς ἂν ἑκατέρωθεν ἀντιπρόσωπον σταίη τῷ νέῳ νομοθέτῃ ἐπινοιῶν ἰδίων τὸ ἀπότρόπαιον. αὐτίκα τοίνυν Ἀθανάσιος ὁ πολύαθλος· “οἱ τὴν Ἀρειανὴν αἵρεσιν ἀναθεματίσαντες, φάσκει, γινώ„ σκοντές εἰσι μὴ κτίσμα, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας γέννημα εἶναι τὸν λόγον· καὶ τὴν „ οὐσίαν τοῦ πατρὸς ἀρχὴν καὶ ῥίζαν καὶ πηγὴν εἶναι τοῦ υἱοῦ·„ ὁ αὐτός· “οὐ τὸ „ μὴ γεννᾶσθαι τὸν θεὸν τῶν οὐσιῶν αἴτιον, ἀλλ' ἡ οὐσία τῶν οὐσιῶν αἰτία·„ ἡ στεῤῥὰ τῶν δογμάτων βάσις, Βασίλειος ὁ κλεινὸς “οὐκ ἀδελφὰ λέγομεν „ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν· ἀλλὰ πατέρα καὶ υἱὸν ὁμολογοῦμεν· τὸ δὲ τῆς „ οὐσίας ταυτὸν· ἐπειδὴ ἐκ τοῦ πατρὸς ὁ υἱός·„ Κύριλλος ὁ πολύς· “τὸ ἐκ „ τοῦ πατρὸς γεγεννῆσθαι τὸν υἱὸν, ἀναγκάσει δὴ πάντως καὶ οὐχ ἑκόντας „ ἡμᾶς ἀποδοῦναι τὸ ὁμοούσιον αὐτῷ·„ ἐντεῦθεν ἀμφοτέρωθεν ἐναργὲς τῷ τοῖς θείοις οἴκοθεν ἐπιπηδῶντι τῆς οἰκείας παρανοίας τὸ μάταιον. ὥσπερ οὖν τὴν τοῦ πατρὸς οὐσίαν ἀρχὴν καὶ ῥίζαν καὶ πηγὴν εἰρηκότες οἱ θεοφόροι, ἐνυπόστατον αὐτὴν διετράνωσαν· οὕτως ἐκ τοῦ παρὰ πατρὸς γεγεννῆσθαι τὸν

υἱὸν, τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας τεθεολογηκότες τὴν ἐξ ἐνουσίου πατρικῆς ὑπο-
στάσεως αἰτίαν παρέδοσαν· καὶ οὐκ ἔστι τὸ ἐκ τῆς οὐσίας μὴ καὶ ἐκ τῆς
ὑποστάσεως εἶναι· καὶ αὖ τὸ ἐκ τῆς ὑποστάσεως μὴ καὶ ἐκ τῆς οὐσίας ἀρι-
δηλότατα· κἀντεῦθεν τὸ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ μὴ διὰ τῆς ἐνυποστάτου οὐσίας
cod. f. 117 b τρανοῦσθαι, καὶ αἴτιον δι' αὐτοῦ τὸν πατέρα γνωρίζεσθαι· τῷ μέν τοι νέῳ
δογματιστῇ τοιαῦτα βλασφημοῦντι καὶ διαβάλλοντι, συγκαταλύεται τούτοις
καὶ ὅσα τῶν ἀτόπων ἀδολεσχῶν ἐστι καθ' ἡμῶν· τό τε πρῶτον τὸ δεῖν καὶ
αὐτὸ τὸ πνεῦμα αἴτιόν τινος εἶναι, ἐκ τοῦ μὴ γεννητικὸν ἢ προβλητικὸν
ἀναφανῆναί που· συμπληρωτικὸν μὲν οὖν τῆς τριάδος, ἀλλ' οὐ δὲ μὴν αἴτιον
ἐξέσται τούτῳ δι' αὐτοῦ συναγαγεῖν τὸν πατέρα, ὅπερ αὐτοί φαμεν ἐπὶ τοῦ
υἱοῦ· ἐπεὶ μὴ εἰρημένον ὅλως, μήτε μὴν ὡς δι' αὐτοῦ προβολεύς τινος ὁ πα-
τὴρ, ἢ ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς καὶ αὐτοῦ οὐσίας πρόσωπον ἕτερον. ἄμφω δὲ πάλιν
τὰ ἐφεξῆς, οἷς τῶν ἀναγεγραμμένων αἰτιῶν τὰ τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ τὰ τῆς
κοινῆς οὐσίας· ὅπως αὐτῷ παρείληπται, διελήλεγκται· ἣν κἀνταῦθα κακοσχό-
λοις ἐμφάσεσι παρενείρειν καὶ μετέχειν αὐτῆς τὰς ὑποστάσεις διαγορεύει
τρανότερον.

νγ'. Ἔννατον ἀγῶνα συντίθεται τοῦ λοιποῦ τὸν οὕτω κατὰ λέξιν διαλαμ-
βάνοντα "τοῖς αὐτοῖς λέγουσιν ὥσπερ ἐπὶ τῆς δημιουργίας ἡ δι' υἱοῦ φωνὴ
„ δήλωσιν μὲν τῆς προκαταρκτικῆς αἰτίας ἔχει· οὐ μὴν δὲ καὶ τὸν υἱὸν διαιρεῖ
„ τοῦ δημιουργὸν καὶ αἴτιον εἶναι τῶν δι' αὐτοῦ γεγονότων κτισμάτων· οὕτω
„ δὴ καὶ ἐπὶ τῆς θεολογίας αὐτῆς, εἰ καὶ ἀρχικὸν αἴτιον ὁ πατὴρ υἱοῦ καὶ
„ πνεύματος λέγεται, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ πνεύματός ἐστιν αἴτιον· οὐκ ἂν
„ διαιρεθείη τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἐπὶ τῇ προόδῳ τοῦ πνεύματος· ταῦτα δὲ
„ λέγουσι· καὶ τῷ πατρὶ παραλόγως τὸν υἱὸν ἐπὶ τῷ τοῦ πνεύματος αἰτίῳ
„ συνάπτουσιν· οὐδὲ γὰρ εἰ δημιουργὸς ὁ υἱὸς τῶν δι' αὐτοῦ γεγονότων
„ ὥσπερ καὶ ὁ πατὴρ, ἤδη καὶ τοῦ πνεύματος αἴτιος· ὅτι προβολεὺς τοῦ
„ πνεύματος δι' αὐτοῦ υἱοῦ ἐστιν ὁ πατήρ· οὐδὲ πάλιν ὅτι προβολεὺς τοῦ
„ πνεύματος διὰ τοῦ υἱοῦ ἐστὶν ὁ πατήρ· ἤδη καὶ δι' αὐτοῦ αἴτιός ἐστι
„ τοῦ πνεύματος· τὴν γὰρ εἰς ἔκφανσιν ἐνταῦθα καὶ ἔκλαμψιν, οὐ τὴν εἰς
„ τὸ εἶναι πρόοδον ἡ ῥῆσις περιΐστησιν· ἢ γὰρ ἂν οὐκ εὐαρίθμητα ἐτύγχανεν ὄντα
„ ὅσα ἐντεῦθεν συνάγεται ἄτοπα· πλὴν τούτοις ἀλογίστως ταῦτα λέγουσι·
cod. f. 118. b. „ καὶ τοῖς τῶν ἁγίων ῥήμασιν ἐπιφυομένοις καὶ βλασφημιῶν ἐντεῦθεν ἐνα-
„ κινοῦσιν ἑσμὸν, τὴν προαναγεγραμμένην ψῆφόν τε καὶ καταδίκην ἐπάγο-
„ μεν.„ ἐφεξῆς ἐπισυνάπτων τὰ τῆς αὐτῷ καταλλήλως ἐχούσης ἀποφάσεως,
ῥήματα· ὁ μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ φωνῶν ἅπερ ἐθέλει τοῦ λέγειν ἀδείᾳ μέσοις ἐν
δικαστηρίοις σὺν τοῖς ὑπασπισταῖς πλείστας φωνὰς κενώσας πλήθεσιν ἐξ ὧν
ὡς ἐνθείη, καὶ τοῖς ἄλλως ἀπερισκέπτως ἀκροωμένοις· εἰ καὶ μὴ συνιεῖσι
τὰ περὶ τούτων ἐφ' ὅσον εἰκὸς τῇ δι' υἱοῦ προαγωγῇ τῶν κτισμάτων, τὴν δι'
υἱοῦ πρόοδον ὡς ἐπίπαν τοῦ πνεύματος, ἡμᾶς παραβάλλειν· ἤχοις ἅτε λό-
γων καὶ τρόποις ἁπλῶς παντοίοις φρεναπατᾷν πάντας καὶ κυκᾷν καθ' ἡμῶν

μηχανώμενος· νῦν κἀνταῦθα κραυγάζει πρὸς τὸ εὐπρεπέστερον λογογραφήσας
ἄλλως ὡς βουλητόν· ἡμῖν δὲ ἐπείπερ οὐδὲν ἐκφωνούμενον ὅλως, ὃ μὴ τοῖς
τῶν πατέρων ἐρηρεισμένον τρανῶς παραχθήσεται, καὶ πρὸς τοῦτο τῶν Νυσ-
σαέων ὁ μέγας λαμπτὴρ, αὐτὸς τὰ περὶ τοῦδε διευλυτῶν καὶ λαμπρῶς οὕτω
σαφηνίζων ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς Εὐνόμιον· ,, τὸ πνεῦμα τῷ πατρὶ κατὰ
,, τὸ ἄκτιστον συναπτόμενον, πάλιν ἀπ' αὐτοῦ τῷ μὴ πατὴρ εἶναι καθάπερ
,, ἐκεῖνος διαχωρίζεται· τῆς δὲ πρὸς τὸν υἱὸν κατὰ τὸ ἄκτιστον συναφείας,
,, καὶ ἐν τῷ τὴν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεως ἐκ τοῦ θεοῦ τῶν ὅλων ἔχειν· ἀφίστα-
,, ται πάλιν τῷ ἰδιάζοντι ἐν τῷ μήτε μονογενὲς ἐκ τοῦ πατρὸς ὑποστῆναι,
,, καὶ ἐν τῷ δι' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ πεφηνέναι· πάλιν δὲ τῆς κτίσεως διὰ τοῦ
,, μονογενοῦς ὑποστάσης ἕως ἂν μὴ κοινότητά τινα πρὸς ταύτην ἔχειν νο-
,, μισθῇ τὸ πνεῦμα, ἐν τῷ ἀτρέπτῳ καὶ ἀναλλοιώτῳ διακρίνεται τὸ πνεῦμα
,, ἀπὸ τῆς κτίσεως· ,, διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ τὴν κτίσιν
ὁ μέγας δογματίζει διαφανῶς· εἶτα κοινότης τις ὡς μὴ νομισθείη τοῦ πνεύ-
ματος πρὸς αὐτὴν· ἐν τῷ ἀτρέπτῳ καὶ ἀναλλοιώτῳ τὴν διαφορὰν περιίστησι, cod. f. 118. b.
μονονουχὶ λέγων, εἰ καὶ ἀμφότερα δι' υἱοῦ· ἀλλ' οὖν τὸ πνεῦμα φυσικῶς
ὂν, ἄτρεπτον ἐστί τε καὶ ἀναλλοίωτον, ὅσα καὶ ὁμοούσιον· αὕτη δ' οὖσα
ποιητικῶς, τρεπτὴ καθίσταται καὶ ἀλλοιωτὴ, ὅσα καὶ δημιούργημα· καὶ ἡμεῖς
τοῖσδε πειθόμεθα κατὰ πᾶν ὡς ἐλέχθη· καὶ τὸ διαλλάττον ὡς παρεδόθη
κατέχομεν· τὴν ΔΙΑ μιᾶς ἐπὶ τοῦ υἱοῦ δυνάμεως εἰδότες πανταχόσε καὶ διαρ-
θρώσεως, μεσιτείας δηλονότι σημαντικὴν, πρός τε τὸ πρῶτον αἴτιον ἀναφο-
ρικήν· ὅτι δὲ τοῦτο κἀπὶ τῇ προόδῳ τοῦ πνεύματος ὁ θεόφρων οὗτος οἶδε
πατὴρ, ἐξ ἐκείνων ἔτι πάρεστι τηλαυγὲς, ἐξ ὧν ἐκ τοῦ πρώτου καὶ τῆς αἰ-
τίας· εἴγε πρῶτον αἴτιον τὸ οὕτω θεολογούμενον· τὸν μὲν υἱὸν προσεχῶς· τὸ
δὲ πνεῦμα δι' αὐτοῦ θεσπίζει τορῶς· καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ κηρύττει μεσιτείαν
θεοπρεπῶς.

νδ'. Ἀλλ' ὁ καθ' ἡμῶν ἀκαθέκτως κεκινημένος ἐπὶ τῇ δι' υἱοῦ θεηγορίᾳ
τοῦ παρακλήτου ταυτὶ κακίζων, ὡς ἀπόβλητα διαφημίζειν καὶ βλάσφημα,
οὐκ οἶδεν ἐπὶ τῆς ἐνούσης αὐτῷ μανίας τεθολωμένος· κατά τινων ὁ ματαῖος
ὑλακτεῖ, ὡς καὶ τῶν συλληπτόρων οἱ πρώτιστοι τούτου πρὸς τὰς τοιουτωδῶς
ἐχούσας πατρικὰς διδασκαλίας ἀντιφερόμενοι, καὶ ῥιζόθεν ταμεῖν ἐπισπεύ-
δοντες· φθάνουσιν ἔν τισι σφῶν συγγράμμασι μεγαληγόρως ἀποφηνάμενοι μη-
δαμῶς υἱοῦ καὶ πνεύματος καὶ τῆς κτίσεως αἴτιον ἡνωμένως ὀνομάζεσθαι τὸν
πατέρα, ἥπου τὸ παράπαν εὑρίσκεσθαι· καὶ οὐδὲ συνειδεῖν ἠβουλήθησαν πηρω-
θέντες ὑπὸ κακίας, ὡς κατὰ στόμα σφίσι προσαπαντᾷ τῶν δογμάτων ἡ κρηπὶς
Ἀθανάσιος· " αἰτία ἐστὶ ἡ τοῦ θεοῦ φύσις καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύ-
,, ματος, καὶ τῆς κτίσεως ἁπάσης ,, διδάσκων· εἶτα τοῦ μὲν υἱοῦ καὶ τοῦ cod. f. 119. a.
πνεύματος φυσικῶς, τῆς δὲ κτίσεως ἐπάγων ποιητικῶς. οὕτως αὐτοὺς Ἀριστοτέλεις
καὶ Πλάτωνες ἐξεπαίδευσαν, οἷς τῷ πρὸς ὀλίγον ἐνδιατρῖψαι μεγαλαυχοῦσιν
ἑλληνίζειν, ὡς ἐγκαυχᾶσθαι χριστιανίζειν ἡμῖν ἐξεγένετο· τέως γε μὴν ὁ στρο-

φαῖς λόγων περικλεής· ὡς ἂν παρέργως καὶ τοῦτο θεωρηθείη· “ εἰ καὶ ἀρχικὸν ,, αἴτιον ὁ πατὴρ υἱοῦ καὶ πνεύματος λέγεται, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ πνεύ- ,, ματός ἐστιν αἴτιος, οὐκ ἂν διαιρεθείη τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἐπὶ τῇ προόδῳ ,, τοῦ πνεύματος ἡμᾶς ὡς φάσκοντας αἰτιώμενος,, ἴστω μὴ εὐσυνθέτως, ὅτι μὴ κακοσυνθέτως μᾶλλον τὰ τῇδε συντεθεικώς· εἰ μὲν γὰρ εἰώθει τινὰ τῶν ἡμετέρων καταστρωννύειν ὁ τὲ τάχ’ ἂν ἔδοξεν ὡς σύνθεσιν ἡμετέραν, οὕτω ταῦτα τιθείς· ἐπεὶ δ’ οὐ τοῦτο, ἀλλ’ αὐτοῦ γε ἰδίᾳ· δέον εἰ καὶ ἀρχικὸν αἴτιον ὁ πατὴρ υἱοῦ καὶ πνεύματος φάμενον εἰρηκέναι· ἀλλ’ ἐπεὶ διὰ τοῦ υἱοῦ, ὁ δὲ καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ πνεύματός ἐστιν αἴτιος· οὐκ ἂν διαιρεθείη τοῦ πατρὸς ἔφησεν ὁ υἱός· πλὴν ἡμεῖς ἀδιαίρετον τοῦτον ἐπὶ τῇ εἰς τὸ εἶναι προόδῳ τοῦ πνεύματος οἴδαμεν τῷ πατρί· ἐπειδήπερ αὕτη τεθεολόγηται δι’ αὐτοῦ· ὁ δὲ διαιρῶν τὰς κατασκευὰς ἐπιφέρει ὁποίας· οὐ δὲ γὰρ εἰ δημιουργὸς ὁ υἱὸς τῶν δι’ αὐτοῦ γεγονότων, ὥσπερ καὶ ὁ πατήρ, ἤδη καὶ τοῦ πνεύματος αἴτιος, ὅτι προβολεὺς τοῦ πνεύματος δι’ αὐτοῦ ἐστιν ὁ πατὴρ δημιουργὸν τὸν υἱὸν διδαχθέντες, καὶ δι’ αὐτοῦ τὰ τῆς δημιουργίας μαθόντες· οὕτω καὶ φρονοῦμεν καὶ λέγομεν δι’ υἱοῦ τὴν φυσικὴν καὶ ἀΐδιον ὕπαρξιν τοῦ πνεύματος μυηθέντες· εἴγε τοῦθ’ ὁ διάφορος αὐτοῦ τρόπος τῆς οὐσιώσεως ἐξ αὐτοῦ τούτου τῆς τ’ ἀγχοῦ τοῦ Νύσσης ἐντελῶς διηρθρωμένης ὑψηγορίας· ἔτι τε τῶν
cod. f. 119 r λοιπῶν ὡσαύτως ἑτέρων, καὶ τοῦ, ὅτι προβολεὺς τοῦ πνεύματος δι’ υἱοῦ ἐστὶν ὁ πατήρ, αἴτιον δι’ αὐτοῦ τὸν πατέρα τοῦ πνεύματος καταγγέλλομεν, εὐλαβῶς πρὸς ἅπαν τοῖς οὕτω παραδιδοῦσιν ἑπόμενοι· ὁ δὲ δεσποτικώτερον εἰσέτι διατάττόμενος αὖθις φησίν· “ οὐδὲ πάλιν ὅτι προβολεὺς τοῦ πνεύμα- ,, τος διὰ τοῦ υἱοῦ ἐστὶν ὁ πατήρ· ἤδη καὶ δι’ αὐτοῦ αἴτιός ἐστιν τοῦ ,, πνεύματος.,,

νϛʹ. Ὦ Γενναῖε καὶ τὴν ἰσχὺν ἀπαράμιλλε πυνθάνομαι γάρ σε καὶ πάλιν· πόθεν αἱ πρὸς ταῦτα σοι δείξεις, ἐκ τίνων διδασκάλων, ἐκ ποίων χρήσεων γραφικῶν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, κατασκευάζειν δέ σοι τοῖς περὶ θεοῦ λόγοις ἀπὸ κοιλίας, καὶ οἴκοθεν δοίημεν; ποῖον σοι τὸ ποσῶς κᾂν ἔνθεν εἰς ψιλὴν φαντασίαν ἧκον λόγου τε καὶ παραδοχῆς; οὐ γὰρ εἰ τόδε ἤδη τοῦτο βοῶντι, καὶ αὖ οὐκ εἰ τοῦτο, ἤδη ἐκεῖνο ἐπάγοντι, καὶ ἀποχρώντως οὕτω δεικνύοντι τὸ δοκοῦν· οὐ κατασκευάζοντος ταῦτα, παρακελευομένου δὲ μᾶλλον, καὶ αὐθεντικώτερον ἀποφαινομένου καὶ ἐπιτάσσοντος. καὶ οὐαὶ τοῖσδε τῷ πειθομένῳ σὺν σοί· διὰ μέσου δὲ τῷ μεγάλῳ εἰς ἁπλὴν εἰλημμέναι σοι τὰ τοῦ προβολέως διάνοιαν, ἡνίκα τὸ προβάλλον ἐφυσιολογεῖτο καὶ προβαλλόμενον· πῶς ἐπ’ αὐτοῖς ὡς τὸ πρὶν ἀρτίως ἡ ἀναιρετικὴ τῆσδε σημασία σοι παραδίδοται· βοᾷ σοι τὰ πρὸς ἀπολογίαν αὐτόχρημα· αὐτὰ δή σοι τὰ τούτοις διαφόρως ἐφαρμοττόμενα· ἔστι μὲν ὡς τὰ περὶ τῶνδε λαμβάνειν· ἔστι δ’ ὡς, ἡνίκα καὶ ὡς σοι καθέστηκε βουλητόν· καὶ εἰ μὴ ἐπὶ μᾶλλον ἐντεῦθεν σοι τὸ οὐαί. σκεψάσθω τούτων ὁ εὐθυδρόμως βαίνων διαιτητής, ποῦ δέ σοι τῷ πολυσχιδεῖ τὰ θεῖα καὶ πολυγνώμονι, καὶ αἱ ἐκφάνσεις αἵδε καὶ αἱ ἐκλάμψεις

ἀρκέσουσιν· ὅπως δὲ καὶ ληφθήσονται· τό τε ἐξ υἱοῦ καὶ δι' υἱοῦ φυσικῶς
ὑπάρχειν τό τ' ἐκπορεύεσθαι τό τε προβολεὺς ὡσαύτως πρὸς αὐτὰς με- cod. f. 120. a.
τατιθεμένῳ καὶ μεταβάλλοντι. καὶ νῦν μὲν τὸ ὑπάρχειν εἰς τὸ ἐκλάμπειν· νῦν
δὲ τὸ ἐκλάμπειν οὐκ εἰς τὸ ὑπάρχειν ὁριζομένῳ· εἴτε τὴν ἔκλαμψιν οὐχ
ὕπαρξιν φὴς, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐκλάμπειν οὐχ ὑπάρχειν ἐναργῶς κατὰ
τὸ ἀκόλουθον. καὶ πῶς ὡς εἰς ταυτοδύναμον τοῦτο ἐκεῖνο σοι ἐκλαμβάνεται·
εἰ μή που πάλιν προσδιορισμοὺς πλαστουργήσεις, ὡς ἐκεῖ τὸ ὑπάρχειν καὶ
τὴν ὕπαρξιν ἑτεροσήμαντα πάντῃ παραδιδούς. οὕτως ἐνταυθοῖ τὸ ἐκλάμπειν
καὶ τὴν ἔκλαμψιν ταυτοσήμαντα· πλὴν καθ' ἑτέραν αὖθις διαστολὴν, ἄμφω
δὴ ὄνομα καὶ ῥῆμα ταυτὶ, ῥήματι τὸ ὑπάρχειν ἐκείνῳ συντρέχειν, ἀντικεῖσθαι
δὲ τούτου γε τῷ ὀνόματι· καὶ οὕτω σοι τὸ συγχεῖν καὶ πρὸς ἄλληλα φύρδην
ἐμπεριχωρεῖν τάδε κελεύειν, καὶ αὖ ἐναντιοφωνεῖν ῥᾴδιον καὶ εὐεπιχείρητον·
τόση δ' ἡ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἰσχὺς, ὡς καὶ ἐξ αὐτῶν ὧν ἐπινοῇ μυρίων τὰ πρὸς
περιτροπὴν αὐτῆς καὶ ἀφάντωσιν, τὸ εἰλικρινὲς αὐτῆς ἀναδείκνυται καὶ περίο-
πτον. καθὰ δὴ κἀκ τῶνδε τῶν ἐκφάνσεων καὶ ἐκλάμψεων ὡς οἱ πατέρες εἰληφό-
τες εἰσὶν εἰλημμένων, καθὼς ἐν ἑτέροις λόγων τῶν ἡμετέρων σαφῶς παρεστήσαμεν.

νζ'. Καὶ ἦν ἄν σοι συνοῖσον, εἰ μὴ περαιτέρω τῶνδε προβαίνων, ὅσα μὴ
συγκροτούσας σφᾶς πρὸς τὰ τοῦ σκοποῦ συνερῶν· ἀνέδην ὑπὸ μανίας καὶ πρὸς
ἀποφάσεις καὶ ἀναιρέσεις ἐχώρεις· "οὐ τὴν εἰς τὸ εἶναι πρόοδον ἡ ῥῆσις
„ παρίστησι „ κράζων ἀναφανδὸν. ἀλλὰ σοὶ καὶ πρὸς ταῦτα κατέπος ὁ τῆς
ἀθανασίας κατὰ φερωνυμίαν μέγας κληροῦχος εὐπροβλέπων ἕστηκεν ἀντιμέτω-
πος, δι' υἱοῦ προοδικῶς εἶναι θεσπίζων, ἐν οἷς οὕτω φράζει θεηγορῶν. "ἦν cod. f. 120 b
„ δὲ ἀδύνατον ἐν τῇ τῆς τριάδος δόξῃ τὸ πνεῦμα δοξάζεσθαι μὴ προοδικῶς
„ ὂν ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ· ἀλλὰ ποιητικῶς γεγονὼς ὡς λέγουσι. „ Καὶ σὺ μὲν
ἐπεί σοι πρὸς πάντα τὸ ἀντιβαίνειν· εἰς ἄρθρον τὸ τὸ καταφεύξῃ· μὴ οὕ-
τω πῶς εἰς τὸ εἶναι φιλονεικῶν τὸν πατέρα ἐρεῖν ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς δ' ὁ
θεοειδὴς τὴν ὡς ποίημα δι' υἱοῦ τοῦ πνεύματος ὕπαρξιν ἀποσκευασάμενος.
οὐ γὰρ τολμήσεις εἰπεῖν ὡς οὐ περὶ ταύτης ὁ λόγος αὐτῷ καὶ τὴν προτε-
θεῖσαν δι' υἱοῦ εἰς τὸ εἶναι φυσικὴν αὐτοῦ πρόοδον ἐντεῦθεν βεβαιωσάμενος·
ἐμφράττει σου πᾶν κατὰ τῆς ἀληθείας καὶ ῥῆμα καὶ διανόημα φίλερι· κα-
ταγέλαστον δὲ σοῦ ποιεῖται πρὸς τοῖς τοσούτοις ἀναντιῤῥήτοις εἰς δεῖξιν,
καὶ ἣν ἐπὶ τῇ ἐφ' ἑαυτοῦ σοι φωνηθείσῃ τῇδε τῆς ἐξηγήσεως ἀποφάσει θαυ-
μασίαν κατασκευὴν ἐπάγεις. ἢ γὰρ ἂν οὐκ εὐαρίθμητα ἐτύγχανεν ὄντα φά-
σκων, ὅσα ἐντεῦθεν συνάγεται ἄτοπα· καὶ τούτοις ἀντὶ πατρικῆς πάσης ἢ καὶ
γραφικῆς μαρτυρίας ἀρκούμενος, καὶ γενναίας ἁπάσης ἀντιλογικῆς ἀποδεί-
ξεως· καὶ εἰ τοῦτο εὐπετές σοι καὶ λοιπὸν ἅπαν δόγμα τῶν κειμένων οὕτως
ἀνασκευάζειν· εἴγε καὶ ἡ ἐφ' ᾗ σοι ταδὶ ῥῆσις τῶν κειμένων κατὰ τὸ τῆς ἐν-
νοίας ταύτης εἰλικρινὲς τῇ ἐκκλησίᾳ καθέστηκεν.

νη'. Ἀλλὰ λέγε σοι καὶ τὸ δέκατον τῶν καθ' ἡμῶν ἐπιχειρημάτων· οὕτω
δὴ καὶ τοῦτο συνθέμενος· "τοῖς αὐτοῖς· ὅτι καθ' ὃν τρόπον πηγὴ ζωῆς ἡ

„ παρθένος καὶ θεοτόκος ὀνομάζεται, οὕτω δὴ καὶ υἱὸς πηγὴ ζωῆς ὀνομά-
„ ζεται λέγουσιν· ἡ δὲ παρθένος οὕτω λέγεται διὰ τὸ τῷ μονογενεῖ λόγῳ
cod. f. 131. a „ ἔμψυχον σάρκα δανεῖσαι ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ· καὶ αἰτία αὐτοῦ τοῦ
„ κατὰ χριστὸν ἀνθρώπου γενέσθαι· καὶ ὁ υἱὸς ἄρα τοῖς τὴν ζωὴν εἰς τὸ
„ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκλαμβάνουσι κατὰ τὸν τῆς αἰτίας λόγον εἰρῆσθαι πηγὴ
„ ζωῆς νοηθήσεται· τούτοις ἐξ ἀνοικείων οὕτως ὁμοιώσεών τε καὶ ὑποδειγμά-
„ των τὰς ἀποδείξεις τοῦ κοινωνεῖν τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν ἐπὶ τῇ ὑπάρξει τοῦ
„ πνεύματος ποιουμένοις. καὶ γὰρ οὐχ ὡς ἡ παρθένος πηγὴ ζωῆς εἴρηται,
„ οὕτω δὴ καὶ ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος πηγὴ ζωῆς ὀνομάζεται· εἴπερ
„ ἐκείνη μὲν ὅτι ἐξ αὐτῆς ἡ ὄντως ζωὴ, αὐτὸς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος καὶ θεὸς
„ ἀληθινὸς ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· καὶ αὐτή γε τῆς θείας σαρκὸς αὐτοῦ
„ ὑπῆρξεν αἰτία· ὁ υἱὸς δὲ πηγὴ ζωῆς, ὅτι τοῖς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας νενεκρωμέ-
„ νοις ἡμῖν αἴτιος ὑπῆρξε ζωῆς· καὶ ὥσπερ τί ῥεῦμα ταύτην ποταμοῦ τοῖς
„ πᾶσιν ἐπήγασεν· καὶ ὅτι τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ὡς ἀπὸ πηγῆς αὐτοῦ
„ καὶ δι' αὐτοῦ χορηγεῖται τὸ πνεῦμα· καὶ αὐτή γε ἡ χάρις ἀναβλύζει τοῦ
„ πνεύματος· ἤ τις οὐδὲν καινὸν οὐδὲ, τῆς τῶν γραφῶν συνηθείας ἀλλότριον
„ ἐὰν ἅγιον ὁμωνύμως πνεῦμα καλεῖται· οἰκειοῦται γὰρ ἔστιν ὅτε καὶ ἡ ἐνέρ-
„ γεια τοῦ ἐνεργοῦντος τὴν κλῆσιν· ὥσπερ δῆτα καὶ ἥλιον πολλάκις τὴν τοῦ
„ ἡλίου αὐγὴν καὶ λαμπηδόνα λέγειν οὐκ ἀναινόμεθα. τούτοις οὕτω συμπε-
„ ραίνειν καὶ συμβιβάζειν τὰ μηδ' ὅλως πεφυκότα φιλονεικοῦσι, τὴν προ-
„ αναγεγραμμένην ψῆφόν τε καὶ καταδίκην ἐπάγομεν. „ ἐφεξῆς ἐπισυνάπτων
τὰ τοῖς αὐτῷ σοι καταλλήλως ἐχούσης ἀποφάσεως ῥήματα.

νθ'. Σκόπει μοι καὶ πάλιν ὁ ἐπεσκεμμένως ποιεῖσθαι τὴν τῶν παρόντων
cod. f. 131. b. λόγων βάσανον εἰληχώς· ὅπως ὁ πολύτλας οὗτος καθ' ἡμῶν δραξάμενος ὑπο-
θέσεως, καθ' ἣν αὐτῷ μὲν πρὸς τῇ τῶν κρατούντων ἰσχύϊ, καὶ τὸ λαοῖς
συγκροτεῖσθαι καὶ πλήθεσιν· ἡμῖν δὲ τὸ ἀπωθεῖσθαι, οὐ τῇ ἐντεῦθεν ἡλίκῃ
ῥοπῇ, καὶ τῇ τοῦ λέγειν, ἐξ ὧν ἡ σύστασις δυνάμει γραφικῶς ὡς ἀπατᾶν
οἴεται ἀποδείξεων· ψόφοις κομπάζων φωνῶν πρὸς τὰς καθ' ἡμῶν εὐθύνας,
καὶ τοὺς ἀγῶνας τὸ ἱκανὸν ἔχειν ἡγεῖται· ἀλλὰ καὶ ψεύδεσιν ἑαυτὸν καὶ
λόγων σκολιότησι πεποιθότα παρίστησι· παρίημι γὰρ ὅτι καὶ μᾶλλον τού-
τοις ἢ τοῖς προεκτεθεῖσι τῶν εἰρημένων ἐρεῖν· ὅπερ αὐτὸς φαίης ἂν διακρί-
νας, ἥπερ ἐγὼ ῥημάτων τῶν εἰς ταῦτα φειδόμενος. ἰδοὺ γὰρ καὶ τοῦδε δὴ
τὰ τοῦ κεφαλαίου, δόλῳ μιγνύμενος συσκευάζεται· δηλῶσαι δ' ὅπως καλὸν·
οὔ τις τῶν τοῦ πολοστοῦ μέρους ἡμῶν, μήτοιγε τοιούτοις ὑποδείγμασιν ἀνοι-
κείοις οὐμενοῦν χρησάμενος φαίνεται τὸ παράπαν, πρὸς ἅπερ ὁ λόγος
ἡμῖν, ἀλλ' οὐδ' ἐγκύψας ὅλως ἢ ἐνθεωρήσας νοΐ.

ξ'. Πῶς γὰρ ἂν οἷς ἑτέρῳ μηδενὶ τὸ θαῤῥεῖν ἢ τῷ τοῖς τῶν διδασκάλων κα-
τακράτος ἐρείδεσθαι· μὴ ἃς εἰκόνας οὗτοι καὶ τύπους παραδειγμάτων ἐτράνωσαν,
ἥλιον ἀκτῖνα καὶ φῶς παραδόντες, ὀφθαλμὸν πηγήν τε καὶ ποταμὸν καὶ ὅσα
λοιπὰ τὴν ἐκ τοῦ πρώτου διὰ τοῦ δευτέρου τοῦ τρίτου παριστῶσιν ἔκλαμψιν

ἢ ἀνάβλυσιν, ἢ καταλλήλως τοῖς λεγομένοις τοιανδήτινα πρόοδον εἰς τὸ εἶναι στέργοντες· ἀλλ' ἐῶντες πρὸς ἀνηκούστους οὕτω σφίσιν ὁμοιώσεις ἀπήχθημεν· μενοῦνγε καὶ μᾶλλον τῶν τινες τῆς αὐτοῦ μοίρας πρὸς τὰ τοῦ πατριάρχου κακῶς ἀντερίσαντες· ἐπειδὴ πρὸς περιλήψεις ἐκείνας ἄφηκοντο· αἳ πηγὴν ὕδατος ζῶντος κατὰ τοὺς οὕτω διηυκρινηκότας τῶν πατέρων τὸν υἱὸν καταγγέλλουσι· τοῦ πνεύ- cod. f. 122 a. ματος δηλαδή· φθάνουσιν ἀντιθεῖναι ὡς καὶ ἡ παρθένος ἄρα καὶ θεοτόκος τοῦ πνεύματος λέγοιτ' ἂν αἰτία, ἐπειδὴ πηγὴ ζωῆς ἀνηγόρευται, πρὸς οὓς ὁ ἱερὸς ἀρχιθύτης τὰς ματαιοπονίας σφῶν ἀπελέγχων ἀπολελογημένος ὀπτάνεται· ὡς οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον πηγὴ ζωῆς ἡ παρθένος ἔστι τε καὶ ὀνομάζεται, καθ' ὃν ἄρα καὶ ὁ υἱός, ἐκείνη μὲν γὰρ τοῦτο· καθότιπερ αὐτὸς ὁ μονογενὴς ἐξ αὐτῆς ἡ αὐτοζωὴ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον καθ' ὃ καὶ αὐτοῦ γε αἰτία· οὗτος δὲ πηγὴ ζωῆς κατὰ τοὺς θεηγόρους· καθότιπερ ἐκπορευτὸν δι' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ τούτου δι' αὐτοῦ αἴτιος ὁ πατήρ. ταῦθ' ὁ βουλόμενος κατὰ τὸ ἀπαράτρωτον εὑρήσει τῆς διανοίας τοῖς ἐπὶ τούτοις ἀντιρρητικοῖς τοῦ ἀληθοῦς ποιμένος ἐγκείμενα· ἐξ ὧν ὁ εὐθύτησι χαίρων, μὴ τῶν ἀπεναντίας αὐτῷ γεγραμμένων, οἷον δή τι βουληθεὶς ὁτεδήποτε κατὰ ῥῆσιν ἀνασκευάσασθαι θέμενον οὕτω πηγὴν ζωῆς τὸν υἱὸν εἰρῆσθαι λέγειν ἡμεῖς καθ' ὃν τρόπον καὶ τὴν τοῦτον κατὰ σάρκα γεννησαμένην τοδὶ λελέχθαι, δολερῶς τεκταίνει καὶ φθέγγεται.

ξα'. Πλὴν ἀλλὰ τούτων ὡς ἔχει διηγγελμένων θεωρηθήσεται τοῦ λοιποῦ καθαρῶς· διαβεβαιούμενος ἅπερ ὁρᾶται περὶ αὐτοῦ τοῦ οὕτως ὀνομάζεσθαι τὸν υἱόν· πηγὴ ζωῆς φησιν ὁ υἱός, ὅτι τοῖς ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας νενεκρωμένοις ἡμῖν αἴτιος ὑπῆρξε ζωῆς. καὶ τίς ὁ τοῦτ' ἀπαρνούμενος; εἴ γε τοῖς θεορρήμοσι προσφυῶς καὶ τόδε τοῖς οἰκείοις τόποις ἁρμόττεται, ὁ μὲν τῷ μονογενεῖ προσᾴδων ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, ὁ πηγάζων ζωήν· ὁ δὲ πηγὴν ζωῆς κέκτημαι σε τοῦ θανάτου τὸν καθαιρέτην· κἂν οἱ τῆς φατρίας τοῦ ψευδήγορον οὕτω καθ' ἡμῶν ἀφιέντος γλῶτταν, καὶ ταῦτα διαβαλεῖν ἐπεχείρησαν· ἡμῶν ὡς αὐτὰ cod. f. 122 b. προβαλλομένων ἐπὶ τῷ πηγὴν δεικύναι τοῦ πνεύματος τὸν υἱόν· καὶ μὴ ἐκεῖνα μᾶλλον τούτου διατράνωσιν ἅπερ ἔσχηκεν. ὅμως ἐπεὶ καὶ τὰ πρὸς τοῦθ' ἥκοντα καταδήλως καὶ ἄκοντι τῷ γενναίῳ διωμολόγηται, οἷς καὶ ὅτι τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ὡς ἀπὸ πηγῆς αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ χορηγεῖται τὸ πνεῦμά φησι, τίς ἐπιστατικοῖς ὄμμασι ἐνταῦθα προσχὼν οὐ τοῦ συνειδότος τόνδε καθαρῶς διαγνοίη καταθρασύνεσθαι, τῷ ταῦτα καθομολογοῦντα προφέρειν ἐπ' ἀθετήσει τῆς τοῦ πνεύματος ὡς βούλεται δι' υἱοῦ εἰς τὸ εἶναι προχύσεως· χορηγεῖσθαι μὲν γὰρ ὡς ἀπὸ πηγῆς τοῦ υἱοῦ καὶ δι' υἱοῦ τὸ πνεῦμα, θεολογίας ὡς οὐ καλῶς ἐχούσης οὐδεὶς φάναι τολμήσειεν, ἀλλ' ὡς δι' αὐτῆς κροκύπτον, καὶ τὴν εἰς τὸ εἶναι πλουτοῦν οὐσιώδη ἀνάβλυσιν. εἰ δ' οὐ τοῦτο, πῶς ἂν ὡς ἀπὸ πηγῆς, καὶ οὐχ ὡς δι' ὀργάνου κηρυττόμενον εἴη τρανότατα.

ξβ'. Κἂν εἰ μυρίας ὁ ταῦτα λέγων καὶ διισχυριζόμενος ἐπιτεχνήσεις εὑρήσειε, συντεθειμένω δὲ πηγὴν καὶ τὸν υἱὸν τοῦ παναγίου πνεύματος δογματίζεσθαι,

χρήσεις ἐπείπερ αἱ διαγορεύουσαι τηλαυγεῖς. τίς λοιπὸν ὁ περὶ τῶν χαρισμάτων αὐτῷ λόγος; εἰ μὴ καὶ οὕτω πάλιν τὸ ἑκατέρωθεν συγχεῖν καὶ περιτρέπειν τὴν ἀλήθειαν αἱρετὸν· πῇ μὲν ἀπεναντίας ὡς ἐῤῥέθη τῇ τῶν θεολογησάντων ἐκλαμβανομένῳ λήψει τὰ τῆς πηγῆς καὶ τῇ κοινῶς ὑποκειμένῃ δόξῃ περὶ αὐτῆς, ἔνθα μηδὲ δόκησις φαινομένη τὰς ἰδιαζούσας προσηγορίας τοῦ ὑπεραπείρου πνεύματος ἀλλοιοῦν· πῇ δ' αὐτὰς ἔνθα τὰ τῆς δοκήσεως ἔχειν ἡγήσαιτο διαστρέφοντι· καθώς ἐστιν ἄρα δεικνύων τῷ κράζειν, οὐδὲν καινὸν, οὐδὲ τῆς τῶν γραφῶν συνηθείας ἀλλότριον· ἐὰν ἡ χάρις ἅγιον ὁμωνύμως πνεῦμα καλῆται· πρὸς ὅπερ ὡς καινὸν,
cod. f. 123. a. καὶ ὡς ἀλλότριον μᾶλλον αὐτὸς ὁ χρυσοῤῥήμων ἀφ' οὗ μάτην οἴεται ταῦτα φάσκειν παραχθήσεσθαι παριστῶν, καλεῖσθαι μὲν λέγων καὶ τὸ δωρούμενον πνεῦμα ἅγιον, καλεῖσθαι δὲ καὶ τὸ δῶρον ὁμωνύμως τῷ χαρίζοντι· πλὴν ὅπῃ τὰ τῆς ὁμωνυμίας ἀποκληροῖ καὶ περιγράφει· δι' ὅλου τοῦ περὶ τῶν τοιούτων λόγου διασαφῶν καθαρώτατα· οὐ μόνον οἷς ἀπαριθμῶν τὰ χαρίσματα, καὶ πολλαχῶς ἄνω καὶ κάτω περιστρέφων διευκρινήσεως χάριν, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος καὶ καθεξῆς τοιουτωδῶς ὀνομάζει· καὶ οὐ μὲν σὺν ἅγιον οὐδαμῶς· ἀλλὰ καὶ οἷς ὁμοῦ περιλαμβάνων κεφαλαιωδῶς παραδίδωσι διαγγέλλων καὶ πάντα τὰ χαρίσματα τοῦ πνεύματος καλεῖται πνεῦμα· πνεῦμα δὲ ἅγιον καὶ πνεῦμα θεοῦ καὶ πνεῦμα χριστοῦ, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος κυριότητος κλήσεις ἁρμοζούσας μεγαληγόρως εἶναι μαρτύρεται διδάσκων οὕτω καὶ διαρθρῶν· “ λέγεται τοίνυν πνεῦμα ἅγιον· αὕτη „ γάρ ἐστιν ἡ κυρία καὶ πρώτη προσηγορία, ἡ ἐμφαντικώτερον ἔχουσα τὴν „ διάνοιαν, καὶ παριστῶσα τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν φύσιν. „ καὶ πάλιν· “ ἶσον ἐστιν εἰπεῖν πνεῦμα θεοῦ καὶ πνεῦμα χριστοῦ· ταῦτα τὰ ὀνόματα „ τῆς ἁγίας καὶ ἀχράντου δυνάμεως τοῦ ἁγίου ἐστὶ καὶ προσκυνητοῦ πνεύ- „ ματος· καὶ μετὰ βραχέα ταῦτα τὰ ὀνόματα αὐτῆς τῆς αὐθεντίας, αὐτῆς „ τῆς φύσεως καθὼς ὁ βεβουλημένος ἐκεῖσε προσεσχηκὼς ἐπόψεται πλα- „ τυκῶς. „ ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς ἐκκλησίας ἀῤῥαγὴς βάσις Βασίλειος ὁ πολὺς ὡς ἐκ πολλῶν δυσὶ τούτοις χρήσομαι μάρτυσι· “ πνεῦμα ἅγιον ἡ κυρία αὐτοῦ „ καὶ ἰδιάζουσα κλῆσις· ὅπερ δὴ παντὸς μάλιστα τοῦ ἀσωμάτου καὶ καθα- „ ρῶς αὔλου, καὶ ἀμέτρου ὄνομά ἐστιν· „ ἐν ταῖς περὶ τοῦ πνεύματος ἀφοριστικαῖς ἐννοίαις διέξεισι.

cod. f. 123. b. ξγ'. Λοιπὸν ἡμῖν ἀπάρτι τελευταῖον ὃ τῶν καθ' ἡμῶν αὐτοῦ κενοφωνημάτων ὁ ἀκάμας οὕτως συντίθησιν ἀριθμὸν ἀποπληροῦν τὸν ἑνδέκατον “ τοῖς „ αὐτοῖς τὰς τῶν ἁγίων φωνὰς οὐ πρὸς τὸν ὀρθὸν τῆς ἐκκλησίας σκοπὸν „ ἐκλαμβάνουσιν, οὐδὲ θεραπεύουσι τὸ δοκοῦν προσίστασθαι κατὰ τὰς πατρι- „ κὰς παραδόσεις, καὶ τὰς κοινὰς περί τε θεοῦ καὶ τῶν θείων ὑπολήψεις· „ ἀλλὰ πρός τινα νοῦν ἀπᾴδοντα τῶν προκειμένων αὐτὰς ἐκβιάζουσιν, ἢ ψι- „ λαῖς αὐταῖς προσέχουσι, καὶ πρὸς δόγμα ἐντεῦθεν ἐμφερομένοις ἀλλότριον, „ τὴν προαναγεγραμμένην ψῆφόν τε καὶ καταδίκην ἐπάγομεν· „ ἐφεξῆς ἐπισυνείρων τὰ τῆς αὐτῷ καταλλήλως ἐχούσης ἀποφάσεως ῥήματα. τίς κἂν τῶν

ὧδε λαληθέντων τῳδὶ βραχέως τὴν ἐν ὅλοις κεφαλαίοις γλωσσαλγίαν αὐτοῦ ταχέως; τίς τὴν ἐν πᾶσιν παραπληξίαν μαθεῖν αἱρούμενος οὐ κατίδῃ, καὶ περιπαθῶς ταλανίσειεν; ἀποφαίνεται καθ' ἡμῶν, ὅτι μὴ τὰς τῶν ἁγίων φωνὰς κατὰ τὰς πατρικὰς παραδόσεις ἐκλαμβανόμεθα. διαρθρωσάτω γοῦν τίς τί βουλόμενος ὁ τῇ διανοίᾳ πρὸς ἅπαν ἀντιθετικῶς ἄρα τῇ ἡλικίᾳ δεινὸς καὶ ὑψαύχην, καὶ ὡς πάντες ἴσασι ξένα καὶ ἀλλόκοτα ἐγκαυχώμενος· κυριωτέρως δ' εἰπεῖν, ὅτι μᾶλλον τερατευόμενος, ταῦτα βοᾷ· πότερον ἄλλους εἶναι τοὺς ἁγίους, ἑτέρους δὲ τοὺς πατέρας τοῖς περὶ θεοῦ λόγοις ἡμεῖς παρελάβομεν· ἀλλ' εἰ μὴ τοῦτο ἐρεῖν ἔχων, ὅτι μὴ τοὺς αὐτοὺς, σύνθοιτο ἂν καὶ φαίη πῶς τὰ τῆς προφορᾶς τοῦ λοιποῦ τῶν αὐτοῦ ῥημάτων συμβήσεται· πῶς δ' ἂν εἰ καὶ τοῦτο· φωναὶ μὲν ἐσαῦθις ἄλλαι, παραδόσεις δὲ τῶν ἑτέρων καινοτρόπως διορισθήσονται· φωνὰς ἡμεῖς ἃς οἴδαμεν τῶν ἁγίων, αὐτὰς καὶ παραδόσεις σφῶν ἐγνωρίσαμεν· καὶ ἃς παραδόσεις αὐτῶν ἐγνωρίσαμεν, σφᾶς καὶ φωνὰς αὐτῶν ἐμυήθημεν. καὶ οὐχ ἰδίᾳ μὲν ἐκείνας, ἰδίᾳ δὲ ταύτας cod. f. 134. a. ἀφωρισμένως πρός τινος ἐδιδάχθημεν· ἀλλὰ πάσας ὁμοῦ θεσμούς τε καὶ κανόνας ἔτι τε παραδόσεις καὶ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν διασαφηνίσεις τῶν περὶ τοῦ θεοῦ καὶ θείων ζητημάτων ἐμάθομεν.

ξδ'. Δοκῶ μοι τὸν μέγαν, εἰ μή γε τοῦτο πατρικὸς ἐνταῦθα βούλεσθαι λέγειν παραδόσεις, ἐπείπερ ἑκατέρων θάτερον ἐξ ἀνάγκης τὰς τοῦ Φουρνῆ καὶ τοῦ Στηθάτου καὶ τῶν ἄλλων οἱ κατὰ Ῥωμαίων ἀντιθέσεις φιλαπεχθείᾳ τῇ μεταξὺ συνεστήσαντο· ἔχρην οὖν ἀμυδρῶς ἄρα τοδὶ παραγυμνῶσαι τὸ διηρθρωμένον ὥσγε καὶ μεμορφωμένον καὶ παρὰ τοῦτο συμβαῖνον ὁ λόγος ηὔχει· ἀλλὰ τῷ συνήθει μὴ βεβουλημένος τρόπῳ λέγειν ὡς ἐντεῦθεν μᾶλλον δόξειε κραταιά, ψιλῇ τῇ οὕτως ἠχοῖ τῶν φωνῶν· πῶς ἂν ὡδί· καὶ πάλιν τὸν ὠφειλημένον ἔλεγχον οὐ κομίσαιτο· ἐπεὶ τίς ποτε νῷ καὶ λόγῳ διοικεῖσθαι θέλων, φωνὰς μὲν ἁπλῶς τὰς περὶ θεοῦ τῶν θεηγόρων ἐκφαντορίας κρινεῖ· πατρικὰς δὲ παραδόσεις τὰς τῶν εἰρημένων ἀντιῤῥήσεις διισχυρίσαιτο· πῶς δ' ἂν τοῖς τῶν τοιούτων ὁποῖά ποτ' ἂν ᾖ τὰ ἐκείνων ὑποβληθῆναι, καὶ κατὰ ταῦτα θεαθέντα θεραπευθῆναι γνώμην δοίη· καὶ οὐ τοὔμπαλιν ἐνσταίη μᾶλλον, ὡς θεσμοῖς καὶ κανόσι τοῖς τῶν θεοσδότων διδασκάλων τὰ τῶνδε δοκιμασθῆναι εἰ συμφωνεῖεν, εἰ ἀπευθύνοιντο ἵν' ὡς τοῖα μὲν ὀφθέντα τὸ στεῤῥὸν καὶ πάγιον ἔχοιεν· εἴδ' οὖν τῆς καιρικῆς ὅπερ ἐστὶν ἐριθείας καὶ διενέξεως κρίνοιντο· ὅταν δὲ καί τινες ἐξ αὐτῶν, ἵν' ὡς ἐν παρόδῳ καὶ ταῦτα δὴ τῷ λόγῳ παραληφθείη καθαρῶς φανεῖεν πνεῦμα λέγοντες τοῦ υἱοῦ οὐχ cod. f. 134. b. ὡς ἐξ αὐτοῦ προϊὸν, τῶν ἁγίων ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ· καὶ αὖ ἐκ τοῦ υἱοῦ προϊέναι διοριζομένων ἀτεχνῶς ἁπάντων· καὶ πάλιν, εἰ ἐξ υἱοῦ πάντως ἦν τὸ πνεῦμα μείζων ἄν που τοῦ πνεύματος ἐῤῥέθη τοῖς πατράσι καὶ ὁ υἱός· τοῦ μεγάλου πατρὸς Ἀθανασίου τῷ κατὰ Ἀρειανῶν πρώτῳ λόγῳ διαῤῥήδην θεοῤῥημονοῦντος· " τοῖς δὲ μαθηταῖς ὁ κύριος τὴν θεότητα καὶ μεγαλειότητα „ δεικνὺς ἑαυτοῦ οὐκ ἔτι ἐλάττονα ἑαυτὸν τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ μείζονα

„ καὶ ἴσον ὄντα σημαίνων· ἐδίδου μὲν τὸ πνεῦμα καὶ ἔλεγεν· ἐγὼ αὐτὸ ἀποστέλλω· κἀκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, καὶ ὅσα ἀκούσει λαλήσει·„ τί φήσειεν ὁ φωναῖς ἐπὶ ταῖς τῶν ἁγίων τάσσων, οὕτω καὶ παρακελευόμενος, πάντως ἂν ἔξει κατ' αὐτὸν τὰ σφῶν ἐνταῦθα συσκιάσαι· μὴ πρὸς τὰ τῶν ῥηθέντων κατεξετασθέντα διοβελισθῆναι· δόκησις αὐτοῖς ἐπεί τοι γε οὐδαμῶς· ὅτι μὴ πανυδιαυγῶς ἀπηρτισμένης ἀντιφάσεως εἰλικρίνεια· εἰ δὲ καὶ τούτου αὐτοὺς ὁ πολὺς καθ' οὓς διευθετεῖσθαι τὰ τῶν θεοπαρόχων ἐν τοῖς θείοις ὑφηγητῶν ὁρίζει· φαίνοιτο μαχόμενος ἀντιστάδην αὐτοῖς ἐκείνοις σφῶν τὰ τῆς διευθετήσεως οἷς ἐντέλλεται· καὶ ὡς ἑνὸς μόνου μνησθῶ τἆλλα παρεὶς λόγοις δῆτα τῆς ἐκπορεύσεως τῶν μὲν μηδὲν ὧν αὐτὸς ὁρῷτο πρὸς ἐξήγησιν, τῆς δὲ παραδιδοὺς φθεγγομένων, τῶν δὲ καὶ διατόρως αὐτοῖς τρανούντων τὸ μονολόγιστον.

ξε'. Ἐῶ γὰρ φάναι ὡς καί τισιν ἐξ αὐτῶν εὐγνωμοσύνης ἔμφασις οὐκ ὀλίγη, ῥήμασίν ἐστιν ὅπου· ποῖον εἶδος ἀτοπίας τοῦδε τῇ κακίᾳ παρισωθῇ; μᾶλλον δὲ ποῖον αὕτη καθ' ὑπερβολὴν οὐχ ὑπερελάσειε; τίνες δὲ καὶ αἱ κοιναὶ περὶ θεοῦ καὶ τῶν θείων ὑπολήψεις, καθ' ἃς αὖθις τῷ ματαίῳ θερα-
cod. f. 125 a. πείας ἀξιοῦσθαι τὰ τῶν θεοφόρων προσεπιτάσσεται· καὶ οὐ κοινὴ πᾶσα μᾶλλον ἂν εἴη ὑπόληψις ἐκ τῶν περὶ θεοῦ σφίσιν ἀξιωμάτων συνισταμένη καὶ παραδόσεων· καὶ πρὸς αὐτὰς ἀποτεινομένη· κἀκεῖθεν τὸ ἑδραῖον ἐπιφερομένη καὶ ἀναμφήριστον; ποία δὲ καὶ ἐκκλησία πρὸς ἣν τὰ σφῶν ἐκληφθῆναι δέον, καὶ οὐ τὰ τῆσδε πρὸς τὰ ἐκείνων μᾶλλον· καὶ οὕτως ἂν ἐκκλησία καὶ εἴη καὶ ὀνομάζοιτο· εἰ μή που ταύτην καὶ πάλιν εἰς ἑαυτὸν ὡς φιλεῖ περιίστησι· τῇδε γὰρ καθάπαξ ἄδεια πᾶσα καὶ ὁλοσχερὴς αὐτονομία καὶ βούλησις· ἐναργῶς δ' ὁ βλέπων ὅπως αὐτῷ κρίνοιτο καὶ καταδικάζοιτο, ψιλαῖς αὐταῖς ὁ προσέχων ταῖς τῶν θεηγόρων φωναῖς, εἰς μνήμην ἔλθῃ τῆς προσεχῶς διηγγελμένης ῥήσεως γραφικῆς, καὶ ἰδίως ἀπονενεμημένης τῷ πνεύματι, καὶ τήνδ' εἰς νοῦν λάβῃ κατὰ ψιλὴν αὐτῆς προφοράν, προσθείην δ' ἐγὼ καὶ ἀνάπτυξιν· ἀλλὰ καὶ τῶν ἄνω λοιπῶν ὡσαύτως. ποῦ μοίρας θήσει τὸν Γεννάδαν, καὶ εἰς οἷον ἐγκαταλέξει χορὸν τῶν πώποτε κατὰ τῶν θεοβραβεύτων ὑποφητῶν τοῦ πνεύματος μανέντων, καὶ ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος λαλησάντων· οὗπερ αἱ σφῶν ὑψηγορίαι καὶ θεοπρεπεῖς διατρανώσεις ἀνάγονται· οὕτως οὐ ψόφοις λόγων, ἀλλ' ἀληθείας τοὺς ἐκφάντορας τῶν θείων ὁ τοσοῦτος οἶδεν· ὡς τὰ τοῦ πνεύματος οὐκ ἄλλως ἐλάλουν ἢ πλήρεις γεγονότες τοῦ πνεύματος.

ξς'. Σφαδάζων μέντοι κατὰ τῶν τοιούτων οὕτως βλασφημίας αὖθις καὶ κακίας δόγματα τὰ σφῶν ὀνομάζει· καὶ πολλῶν ἐπὶ ἐξαπάτῃ ταυθ' ἡμέτερα κράζων, πλεῖστα τε γλωσσαλγῶν ἐπὶ τούτῳ καὶ τὸν λόγον οὕτω δια-
cod. f. 125. b. σκευάζων διερωτᾷ· “ποῦ γὰρ οἱ θεοφόροι τὸν θεὸν καὶ πατέρα διὰ τοῦ υἱοῦ „ αἴτιον τοῦ πνεύματος ἔφησαν; „ ἀκούει μὲν οὖν ὅπουπερ αὐτὸν προβολέα διὰ λόγου τοῦ ἐκφαντορικοῦ πνεύματος ἐδογμάτισαν· ὅπουπερ ἐξ αἰτίας

αὐτοῦ καὶ πρώτου διὰ τοῦ υἱοῦ πνεῦμα τὸ παναλκὲς διεσάφησαν· ὅπουπερ αὖ-
θις αἰτιατὸν ἐξ αὐτοῦ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐτράνωσαν. ποῦ τὸν παράκλητον εἶπον
ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ ἔχειν τὴν ὕπαρξιν; ὅπουπερ ἐκ τοῦ υἱοῦ καὶ
διὰ τοῦ υἱοῦ φυσικῶς καὶ οὐσιωδῶς ὑπάρχειν εἰρήκεισαν, τῆς ΕΚ ἐπὶ τοῦ
υἱοῦ τῇ ΔΙΑ πανταχοῦ συντρεχούσης, ὡς διευκρίνηται· μόνῳπερ ὅσα τῷ πατρὶ
κυρίως ἁρμοττομένης τῆς ἀρχικῆς αἰτίας εἰς ἔκφανσιν· ὅπουπερ ἐκπορεύεσθαι
δι' υἱοῦ διατόρως ἐθέσπισαν, τὴν δι' υἱοῦ φυσικὴν αὐτοῦ διηρθρηκότες καὶ
ἀΐδιον ὕπαρξιν “ ὅπου πνεῦμα δὲ προσειρεῖς ἅγιον διηγόρευσαν τὸ ἐκ θεοῦ
πατρὸς δι' υἱοῦ προχεόμενον φυσικῶς· καὶ καθάπερ ἐν τύπῳ τῆς ἐκ τῶν στο-
μάτων διαπνοῆς τὴν ἰδίαν ἡμῖν κατασημαῖνον ὕπαρξιν. εἶτα πυνθάνεται καὶ
οὕτω “ποῦ δὲ πάλιν αὐτὸν τὸν παράκλητον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ
„ ἔχειν ὕπαρξιν. „ ὡς εἰ τοῦ ζητουμένου περὶ τοῦ ἐξ υἱοῦ ὄντος· τοῦτ'
αὐτὸ μὴ διηρωθήτη, ἢ τοῦδε προβάντος ἀμφίβολον ἔτι τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ὑπε-
λείπετο· ἐφεξῆς “ ποῦ τὴν μίαν οὐσίαν καὶ θεότητα πατρὸς καὶ υἱοῦ αἰτίαν
„ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐδογμάτισαν; „ ὅπουπερ ἐκ τῆς τοῦ
πατρὸς οὐσίας καὶ τοῦ υἱοῦ· ὅπουπερ ἐκ πηγῆς τοῦ πατρὸς καὶ αὖ ἐκ πηγῆς
τοῦ υἱοῦ· ὅπουπερ ἐξ αἰτίας τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ ὑπερτελὲς πνεῦμα
θεολογικῶς ἀνεκήρυξαν. „ τὴν δὲ πατρικὴν ὑπόστασιν τίς ποτε καὶ ἐν ποίοις αὐ-
„ τοῦ συντάγμασι τοῦ μὴ μόνην αἰτίαν εἶναι υἱοῦ καὶ πνεύματος ἀπηγό-
„ ρευσεν; „ οὐδείς. διὰ τοῦτου δὴ οὐδ' ἡμεῖς, ἀλλ' αἰτίαν καὶ μόνην αἰτίαν
τρανῶς ἐδίδαξαν οἱ θεόφρονες πλὴν ἐνούσιον· οὐκ οὐσίας χωρὶς ὡς αὐτὸς ἐν- cod. f. 136 a.
ταῦθοι παρυποκρύπτων, ἀμυδρῶς δ' ἐμφαίνων, ἀλλαχοῦ προτίθησιν ἐναρ-
γέστατα· τοῦ μόνην κατὰ τὸ πρῶτον αἴτιον ἐκλαμβανομένου ὡς ἐλέχθη καὶ
ἀπεφάνθη.

ξζ'. Οὐ μὲν οὖν ἐπ' ἀναιρέσει τοῦ ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ εἶναι τὸ πνεῦμα
ἐκπορευτὸν, ἤγε αἰτιατόν· τοῦτο γὰρ καὶ παρεδόθη καὶ ἀνηγορεύθη τρανό-
τατα· “ τίς καὶ τὸν πατέρα αἴτιον φρονεῖν τοῦ πνεύματος οὐ τῷ λόγῳ τῆς
„ ὑποστάσεως, ἀλλὰ τῷ λόγῳ τῆς φύσεως ἐδογμάτισε· καὶ τοῦτ' αὐτὸ οὐκ
„ ἀπένειμεν ὡς ἰδίωμα τῶν ἄλλων δύο χορίζον ὑποτάσεων; „ συκοφαντιῶν
τῶν καθ' ἡμῶν αὐτῷ πεπλασμένων κἀνταῦθα πάλιν ὁ κολοφών· ἡμεῖς γὰρ ὡς
εἰρηκότες ἐσμὲν κατ' ἀμφότερα τοῦ πνεύματος αἴτιον φρονεῖν ἐμάθομεν τὸν
πατέρα καὶ νοῒ καὶ στόματι καταγγέλλομεν κατά τε λόγον τῆς οὐσίας, κατὰ
λόγον δηλαδὴ τὸν τῆς ὑποστάσεως· ἐπεὶ μήτ' οὐσίαν οἴδαμεν ἀνυπόστατον,
μήτ' ὑπόστασιν ἀνούσιον ἐδιδάχθημεν· ἅπερ ὁ ἐμβρόντητος οὗτος ὑπὸ κακίας
καὶ φρονήσας ὤφθη καὶ διαγγείλας μανιωδῶς.

ξη'. Νῦν δὲ πῶς ἐμφαίνων οὐ παῤῥησίᾳ δολίως μέντοι καὶ σχολιῶς· ὅτι
δὲ καὶ ὡς ὑποστατικὸν ἰδίωμα τῷ πατρὶ τῷ τοῦ πνεύματος αἴτιον εἶναι
τοὺς τῆς εὐσεβείας ἀπονεῖμαι διδασκάλους φάσκει διατεινόμενος, ὃ τὸ προ-
βλητικόν· κατὰ τοῦτο γὰρ τοῦ πνεύματος αἴτιος καὶ οὐκ ἄλλως, περιφανῶς
εὑρίσκεται κἂν τούτῳ τῶν τῆς ἀληθείας προηγόρων καταψευδόμενος· οὐδεὶς

γὰρ τούτων οὐκ ἔστιν ὅπου τῶν συνταγμάτων αὐτῶν ἰδίωμα τοῦτ' ἀποκλη-
ρώσας φαίνεται τῷ πατρί. τὸ γεννᾷν μὲν οὖν, τὸ πατὴρ, καὶ ὅσα τοῦτ' αὐτὸ
παριστάνει τηλαυγῶς οἱ θεόσοφοι, μόνον ἰδίωμα τοῦ πατρὸς ὁρῶνται μαρτυ-
ροῦντες, καὶ διαπρυσίως ἀποφαινόμενοι· φασὶ καὶ γάρ· " συναΐδιον πιστεύο-
„ μεν τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ· καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἰσόμετρον ἔχοντα, δίχα μόνου τοῦ
cod. f. 126 b „ τεκεῖν· πρόσηκοι γὰρ ἂν τούτῳ μόνῳ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, καὶ αὖθις ἐν
„ ἑτέροις ἐν υἱῷ μονογενεῖ κατὰ πάντα ὁμοίῳ καὶ ἴσῳ τῷ πατρὶ χωρὶς
„ τῆς πατρότητος.„ καὶ πάλιν " πάντων τῶν φυσικῶν ἀγαθῶν τοῦ πατρὸς
„ κοινωνός ἐστιν ὁ υἱὸς ἄνευ τοῦ πατὴρ εἶναι.„ καὶ αὖ ἐν ἄλλοις· " μέ-
„ νει δὲ ὁ υἱὸς μηδενὸς ἀποστερούμενος τῶν ἐνόντων τῷ πατρὶ· κἂν μὴ
„ νοεῖται πατήρ· „ καὶ παλιν ἐν ἑτέροις· " θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ
„ οὐκ εἰς ὀθνείαν τινὰ καὶ ἔκφυλον ἐκπεφυκότα φύσιν· ἀλλ' ὄντα τοῦτο
„ οὐσιωδῶς· ὅπερ ἂν εἶναι νοοῖτο καὶ ὁ πατὴρ, δίχα μόνου τοῦ εἶναι πατήρ·„

ξζ'. Οὕτω καὶ διὰ βραχέων τὰς ἀποκρίσεις ἡμεῖς διδόαμεν ἐρωτώμενοι·
καὶ σκεπτέον, εἴγε καὶ λέξεως ἄχρις αὐτῆς ἐν τούτοις ἡμετέρα φωνὴ καὶ μὴ
τῶν ἁγίων· ὅτι μὴ τοῦ λόγου μόνου ἡ σύνθεσις. εἰπάτω γοῦν καὶ ὁ τὴν ἰθυγνω-
μοσύνην περικλεὴς, ποῦποτε οἱ πατέρες μὴ εἰς αἰτίας λόγον διηρμηνευκότες,
ἢ παρειλημμένοι τὸν προβολέα εἶεν, μὴ τοῦ διαφόρου πρὸς τὸν υἱὸν αἰτίου
τοῦ πνεύματος εἰς παράστασιν; ποῦποτε ὁ θεοειδεῖς εἰς ἀνυπαρξίας σημασίας
ἐπὶ τοῦ πνεύματος παραδεδωκότες εἶεν τὸ ἐκπορεύεσθαι; ποῦποτε οἱ σωτῆρες
οὗτοι οὐ τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας, τῷ δὲ λόγῳ τῆς ὑποστάσεως αἴτιον τοῦ πνεύματος
ὑπάρχοιεν τεθεολογηκότες τὸν πατέρα; ποῦποτε τὸ ἐκ τῆς οὐσίας μὴ καὶ ἐκ
τῆς ὑποστάσεως εἶναι· καὶ αὖ τὸ ἐκ τῆς ὑποστάσεως μὴ καὶ ἐκ τῆς οὐσίας εἶναι
ἐνσημηνάμενοι; δειξάτω ποῦ τις αὐτῶν τὸ προβλητικὸν ἰδίωμα πατρικὸν δογμα-
τίσας ὦπται; ποῦ τὸ διὰ τοῦ προσεχῶς ταὐτὸν εἶναι τῷ προσεχῶς· τοῦ διηυκρι-
νηκότος μεγαληγόρως καὶ ταῦτα διάφορον εἰρηκότος· ὃ κἂν ἐνταῦθα φάμενος
ὁ ἀήττητος μὴ τυγχάνῃ· ἀλλ' οὖν ἐν μέσοις εἴη δικαστηρίοις φθεγξάμενος
ἐκδηλότατα· ποῦ τ' ἄλλα νομοθετῶν ἅπερ ἐπὶ τοῖς ῥητοῖς τῶν ἁγίων ἐπαυθα-
cod. f. 127. a. δίζεται· δειξάτω τῶν ἀπηριθμημένων. εἰ ἔχει τὶ τὸ παράπαν ἀλλοθέν ποθεν
παραστῆσαι· ὅτι μὴ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ κοιλίας καὶ διανοίας, ἣν ὑπὸ δυστροπίας
ὠδινήσας κατὰ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς ἀπεκύησεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν δυναστείᾳ καὶ τῇ
ἐνσκεδασθείσῃ σκοτομήνῃ νενευρωμένος την αὐτοῦ καθ' ἡμῶν ὡς ἐκπλήσῃ κα-
κίαν· οὓς ἀφανείᾳ παραδούς ἐστιν ὅλως ἰταμωτάτῃ· γνήσια καὶ οἰκεῖα τῇ
ἐκκλησίᾳ τῆς τόλμης ὅση καλεῖ· καὶ τὸ δὴ χαλεπώτατον κομιδῇ πρὸς τὸ τῶνδε
βάραθρον κατασπᾶσαι πάντας φιλονεικεῖ τοὺς μὲν ἀπατῶν τοὺς δὲ καὶ βιάζων
καὶ τυραννούμενος. τὰ δὲ τῶν θεοπνεύστων διδασκάλων, καθ' ὧν ἀντιπνεύσας
ὁ μάταιος εἴη, δυσφημῶν ὡς ἡμέτερα καὶ χλευάζων ἀκάνθας καὶ τριβόλους
ἀνακηρύττει, ἐχιδνῶν τε θανατηφόρων γεννήματα· καὶ ἀλλ' ὁπόσα τῇ φιλολοι-
δόρῳ τοῦδε καὶ βλασφήμῳ γλωσσαλγίᾳ καθήκοντα, πυρί τε καὶ σιδήρῳ κα-
τεργασθῆναι βαττολογῶν ἐπιτάσει τῆς θείας ἀνοχῆς ὅση δύναμις κατα-

φρυαττόμενος· ἐκεῖνο τε σπεύδων ὡς μήποτε τῆς ἀληθείας ἀπροόπτως ἀναφανείσης τὰ τῆς κακουργίας αὐτοῦ πάμπαν ἐκκαλυφθείη, καὶ ἡ καθ᾽ ὧν μέμηνε πᾶσιν ἐκπορευθείη παράνοια.

ξθ'. Ἐπεὶ δὲ τὰς τῶν πολλῶν δελεάζειν ἀκοὰς μεμηχανημένος ματαιολογῆσαι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο δὴ ἀπερυθριᾷ, ὡς οὐ τῶν πατέρων ἃ τῶν πατέρων ὁ τοῦ θεοῦ ἀληθὴς ἱεράρχης τῶν οἰκείων λόγων εἰς πίστωσιν ἐπιφέρει, ῥημάτων δ᾽ ἔστιν ὅπου τῶν σφετέρων παρ᾽ αὐτοῦ ῥᾳδιουργηθεῖσαι παραφθοραί· ἐατέον γὰρ ὁ τῶν ἐγκλημάτων δεύτερον τούτοις συνάπτει, εἴπερ αὐτοῦγε δι᾽ ὅλου τοῦ λόγου ἔλεγχος ἵνα τὶ μὴ κατὰ λέξιν ἐγκαταστρώσας ὡς ἡμεῖς ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ δρᾷν, ὥς τι τῶν εἰς ὀφειλὴν ἀναγκαίων ἡγούμεθα. cod. f. 127. b. ὧν σύνοιδε γενέσθαι τὰ τῆς παραφθορᾶς, ἢ πανθ᾽ ἁπλῶς, ἤ τινα ἐκ πολλῶν, ἢ καὶ ἐξ ὅλων ἕν τι παραστήσας ὡς θέμις τὰ τῆς ῥᾳδιουργίας ὀπτάνεται· οὐ γὰρ ἐντεῦθεν ὑπῆρξεν ἂν αὐτῷ μικρὰ τοῦ σπουδάσματος ἡ συγκρότησις· ὡς μεγίστη δὲ καὶ περιφανής· καὶ ἣν ἂν τὸν ὅμοιον τρόπον τῶν πρωτίστων δὴ καὶ κυριωτάτων ἐπὶ παντὸς ἀπεφηνάμην ἔσωσε πράγματος· ἀλλ᾽ εἴπου καὶ πάλιν ἔχει τι τοιοῦτον φανερωσάτω γραφῶν οἰκείων συντάγμασι, λόγῳ δὴ τῷ ῥηθέντι δείξας ἢ δικαστικοῖς ἐνθέσμοις διαλόγοις, ὡς φανείη τι καὶ τῶν ὧν ἡμεῖς ἐσμὲν ἐκκαλούμενοι πράξας· καὶ μὴ τὰ πάντα ψεύσμασιν καὶ ἀπάταις ἑαυτὸν ἐρειδέτω· καὶ τούτων αὖ ἐπὶ συναρήξει καθ᾽ ἡμῶν ἀπηνεστέροις ἀλληλοδιαδόχως φρουροῖς· ἐφεξῆς δ᾽ οὖν ὡς τὰ διὰ μέσου παραδράμοιμι τῆς αὐτοῦ ματαιοφωνίας τοῦτ᾽ αὐτὸ παράγει ἀληθείᾳ τοῖς διαληφθεῖσι συναποδεδειγμένα πρὸς τῷ τέλει τῆς αὐτοῦ ἀνομογραφίας, σχῆμα συστολῆς ἑαυτῷ καὶ εὐλαβείας θέλων προσάψαι, οἷς ἡμῖν εἴργασται ὡς παθαινομένῳ· εἰρηκώς τε· εἰ γὰρ τὰ καὶ τά, ποιοῦμεν τὰ τῆς αὐτοῦ καθ᾽ ἡμῶν λοιδωρίας ἐπάγει κατὰ λέξιν· οὐχ ὡς ἐφηδόμενοι τοῖς αὐτῶν παθήμασι τοῦτο δρῶμεν, οὐδ᾽ ὡς τῇ ἀποβολῇ τῶν ἀνδρῶν ἐπιχαίροντες· τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ ἀλγοῦμεν καὶ οὐκ ἀηδῶς τὴν διάζευξιν φέρομεν.

ο'. Οὐκοῦν αἱ πίστεις τοῦ οὕτως αὐτὸν διακεῖσθαι καὶ τοιαύτῃ ψυχῆς εἰλικρινείᾳ πᾶν αὐτῷ πραχθῆναι πεπραγμένον· καὶ τὰ καθ᾽ ἡμῶν οὕτω τελεσθῆναι, ἀφ᾽ ἑστίας ὅ φασι οὐ μακράν. τίς γὰρ ἂν ἐκ τῶν καθεκάστην αὐτῷ δρωμένων οὐ τῷ νοῖ ταῦτα συμβαλεῖται καὶ διαγνοίη· ὧν πάντες αὐτόχρημα θεαταί· καὶ ὄψις ἐπιστήμων οὐκ ἀκοὴ καὶ ὡς συλλήβδην ταυτὶ παρήσω; τίς cod. f. 128. a. οὐ τοιασδὶ διαθέσεως τόνδε κρινεῖ· μόναπερ εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις δραματουργηθέντα τοὺς διανοητικοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρείσας· οἷς τοσοῦτος ὅμιλος ἀρχιερέων μὴ δόγμασιν ἀντικαταστάντες, μὴ τυχοῦσι λόγοις, μὴ ῥήμασι· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ συχνὴν ἐλέους εἰσβουλὴν εἰσενέγκοντες, βλέμμασιν οἰκτροτάτοις καὶ φθέγμασιν, ὡς ὑπερβαλλόντως τὰ τῆς λῃστρικῆς ἐκείνης συνδρομῆς ὑποτρέσαντες, τῶν πώποτε ξενακούστοις καὶ ἀνυποίστοις δεινοῖς ὑπεβλήθησαν συρόμενοι, τυπτόμενοι, σπαραττόμενοι, σύρφακι λαῷ ἀναφθέντι, βαλλόμενοι κατὰ κόῤῥης κατὰ μεταφρένων· διαῤῥηγνυμένων ἀμφίων, ποσὶ

συμπατουμένων ἐνστερνίων σφίσι προβλημάτων, εἰκόσι σεπταῖς ἐντετυπωμένων τῶν ἐπὶ κεφαλῆς καλυπτρῶν σταυρίοις κεκασμένων, ὧν ἐπῳδὸς οἷον ἐσχάτη τὸ σφᾶς οὕτω καθυπαγωμένους ἀναθέμασι καὶ μυρίαις ὕβρεσι πλύνεσθαι· αὐτοῦ τελεταρχοῦντος σὺν τῇ ἀπὸ τῶν ἀρχείων ἑταιρείᾳ. τούτοις ἡμῖν οὕτω παρ' αὐτοῦ ψηφισθεῖσιν ὀδυνωμένου, καὶ τῆς πανηγύρεως προεξάρχοντος, ἅτε καὶ ἐπὶ θρόνου καθημένου· παρ' ὃν ὑφάνας ἔχει πᾶν οὕτω προαχθὲν καὶ δρᾶμα καὶ διανόημα κάκιστον· τοῖαι πίστεις αὐτοῦ τῶν λόγων, ἀλγεῖν οἷς καθ' ἡμῶν ἐπὶ ἐξαπάτῃ πολλῶν ἐτεχνάσατο· παρὸ καὶ τῆς δίκης συνελαυνούσης φθάνει τὰ τῆς ἀληθείας ἄκων ἐκφῆναι. τούτοις αὐτοῖς οἷς ἠβουλήθη τὰ τῆς ὑποκρίσεως σχηματίσασθαι τὸ μὴ ὄν τε προτεθυμημένος
cod. f. 129. b. ἐρεῖν, ἀπερικαλύπτως ἀνακηρύττει τὸ ὂν· ἀνθ' ὧν ἀηδῶς φᾶναι θέλων οὐκ ἀηδῶς διετράνωσε. τὸ γὰρ οὐκ ἀηδῶς τί ἄλλο, ἢ τὸ μεθ' ἡδονῆς, εἰ μὴ τῷ διττῷ τῆς ἀποφάσεως, ὃ δεδόμενον ἐστὶν, αὐτὴν τὴν μετ' ἀποφάσεως στέρησιν δοίη, γνωσιμαχῆσαι κἂν τούτοις ἠρημένος, ἃ παρὰ φαῦλον ἡμῖν.

οα΄. Ὡς μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀθεμιτουργίαις ἐσχάταις ἔκδοτον ἑαυτὸν ποιήσας, δῆλος ἐγεγόνει γνώμῃ τε καὶ τρόπῳ καὶ διανοίᾳ τοὺς εἰδότας εἰς τὸ πρὶν ἐλάνθανε σοφιζόμενος, καὶ παρὰ τοῦτ' ἀποτρόπαιος τῶν ἁπάντων ἀμφίρροπον οὐδενὶ, φαίην ἂν καὶ αὐτῶν ἐκείνων, οἷς τὸ προσκεῖσθαι τούτῳ κυριαρχοῦντι συμβέβηκεν· ὡς δὲ καὶ τῷ πάντων ἔνθεν ὑπηγμένος ἀκροτάτῳ τῶν κακῶν ἑαυτὸν ἐμπεδώσας εἴη, τῇ κατὰ δογμάτων τῶν πατρικῶν ἀκρατεῖ δηλαδὴ μανίᾳ· οὐδὲν ἧττον πάρεστιν ἐναργὲς, καὶ ἡ ἀλήθεια κήρυξ ἐνθαδὶ διαπρύσιος· εἰ δ' ὅτι ῥοπὴ πέφυκε πλήθους καθ' ἧς ποικιλοτρόπως μετέλθοι δὴ πραγματείας πρὸς τῇ χρονίῳ τῇσδε συγχύσει· καὶ ἅπερ ἕτερος οὐδαμῶς, ἢ νέον οὗτος ἐπ' αὐτῇ καινοτομήσας ἐφάνη τῶν περὶ θεοῦ παραδεδομένων ἔκπτωτα καὶ ἀλλότρια οἴεται καὶ μεγαλαυχεῖ συσκιάζειν τεθαρρημένος τὰ δοκοῦντα καὶ μᾶλλον λέγειν, οἷς ὅλως εὕρηται ταύτης κατὰ φωνῶν· τί πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡμᾶς, εἰ ἐπ' αὐτῶν τῶν κοινῇ πᾶσι κατεγνωσμένων, ἀνοσιουργημάτων δή φημι τῶν ἐνσημανθέντων· οὐχ ὅτιπερ ἐνισχύοιτο κατ' αὐτὴν, τῶν ἐπ' αὐτοῖς ἀπῃωρημένων αὐτῷ δικῶν ἔχει τὸ περιγίνεσθαι, ἀλλ' ὅτι βίᾳ καὶ τυραννίδι νέμων ὑπάρχει τὰ κατ' αὐτὸν, τὸ δυναμοῦσθαι πλουτεῖ καὶ κρατύνεσθαι· τί καινὸν εἰ κἀνταῦθα πατράσι κοινοῖς ἀντιβαίνων λόγοις εἰς κακίαν νεοφανέσι, πρὸς τῇ δυναστείᾳ καὶ τὰ τῆς ῥηθείσης ῥοπῆς ἐσχηκὼς καὶ συγχύσεως ὑπ' αὐτῶν οὐ τῇ ἀληθείᾳ φέροιτο κραταιούμενος.

cod. f. 130. a. οβ΄. Ἡμεῖς ὃ σύνοιδε πᾶς, μέσοις ἐν ἀνακτόροις κατέναντι τοσούτου συνεδρίου παρρησιασάμενοι, τὰ τῶν βλασφημιῶν αὐτοῦ παραστῆσαι μεγαληγόρως προήχθημεν· ἀλλ' ἐκεῖθεν ἡμῖν ὁροθετεῖται καὶ μετὰ χόλου προστάσσεται, μὴ τὸ παράπαν οἵους δή τινας κατ' αὐτοῦ λόγους προενεγκεῖν, ἢ μόνον ἐπ' ἀδείας ἔχειν τὸ ὑπὲρ ἑαυτῶν ὅσον ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι. ταῦτα γοῦν ὁποῖα πρὸς τὴν τοῦ ἀληθοῦς κατανόησιν· γίνεται πλὴν ἀναγκαίως τρόπῳ τοιῷδε κελευσθὲν· ἀλλ' οὕτως ἀρέσκεια σφίσιν· οὐ πρὸς τὸ κατὰ σκοπὸν

ἀνυομένη προχώρησις· ὠθετεῖται τοιγαροῦν δικαστήρια, μηδὲ πρὸς βραχὺ διαρκέσαντα· καὶ ταῦτα μηνῶν ἄχρις ἕξ· ἢ καὶ χρονικοῦ διαστήματος ὅλου προβάσης εἰς τὸ συγκροτεῖσθαι τῆς ὑποσχέσεως. καὶ πάλιν ἐπίνοιαι, πλήθη καὶ λαοὺς ἡμῖν ἐπισυνταράξαι, κραυγαῖς εἰωθυίαις, καὶ τὴν ἀναφανεῖσαν ὅλως ἐν δικαστηρίοις αἰσχύνην αὐτοῖς περιτρέψασθαι· καὶ ἡμῖν μὲν ἀπονενεμημένος παραχρῆμα χῶρος αἱ φυλακαὶ πάνυπερ ἀοφαλῶς, δήμοις δὲ καὶ συστήμασιν ὄχλων αἱ τομογραφίαι πολλῷ τῷ βόμβῳ περιηχούμεναι, καὶ τὰ τῶν ἀλλοτρόων ῥημάτων ἐντεῦθεν μᾶλλον αὐταῖς ἐκδηλότερα, καὶ θεοῦ νεύσει. ποῦ γὰρ ἄλλοθεν ὁπωσοῦν; εἰς χεῖρας αἵδε τοῦ πατριάρχου, καὶ ἀντιῤῥήσεις τῶνδε, καὶ οἱ ἔλεγχοι παραυτὰ· καί τινων ἡμῖν ἐνδεδημηκότων ἐκ βασιλείων κατεσπουδασμένης διερευνήσεως ἕνεκα, τῶν ἔξωθεν εἴ που γραφαὶ πρὸς ἡμᾶς εἰ καὶ λόγων ἁπλῶς ἐλεύσεις τοῖς προβάσιν ἀντισταμένων· αἱ τῶν ἀντιῤῥήσεων παρ' ἡμῶν αὐτῶν παῤῥησίαι καὶ ἐγχειρίσεις, καὶ κλήσεις ἐνθεσμῶν δικαστηρίων μεθ' ἱκετηρίας ὅσης ἐνησχολημένην γενέσθαι τῶνδε καὶ σαφῆ τὴν συζήτησιν· καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις, ἀντ' ἐπωφειλημενης οἱασοῦν ὑπερηγορίας, ἀντὶ βασάνου λόγων, ἀντ' ἐξετάσεως κακώσεις αὖθις καὶ φρουραὶ, καὶ καθείρξεις cod. f. 179. b.
δεινότεραι, καὶ ὅσα λοιπά μοι λόγων ὁ προγραφεὶς παρατίθησι ἐντελέστερον·

ογ'. Ἀλλὰ τούτοις τί κοινὸν ἀμωσγέπως καὶ τῇ ἀληθείᾳ; ὅμως τὸ εἶναι τε καὶ τελεῖσθαι οὕτως οὐδὲ ῥοπῇ καὶ συγχύσει πρὸς τὴν αὐτῆς εἰλικρινείαν, εἴγε τῇσδε καὶ ταῦτα πρὸς ἐπίκρυψιν οὐ φανέρωσιν· καὶ ἡμῖν εἴ γε μηδὲν ἄλλο διὰ σπουδῆς· ὅτι μὴ ταύτης ἡ κατεξητασμένη διαύγεια, ζήλῳ τῷ ὑπὲρ ὁμοφύλων τῆς ἀρτιφανοῦς κακίας· ὅτι μᾶλλον ἡ ἀποσόβησις· ἀλλά γε δὴ καὶ τοσούτοις προσπαλαίοντες καθ' ἡμέραν ὡς δεδυνημένον ἡμῖν ἐγεγόνει· οὐ μὲν οὖν ἐφ' ὅσον εἰκὸς πρὸς τὸν διὰ χάρτου καὶ μέλανος ἄλλως ἄεθλον τοῦτον ἀπεδυσάμεθα· καὶ τὰ ἐντεῦθεν δῆλα πᾶσι καὶ ἐναργῆ· οἷς τε πρὸς τὴν διαλογικὴν εὐθύτητα τῶν λόγων ἐρηρεισμένος ὁ ἀντίδικος καθορᾶται· πρὸς τ' αὐτὸ τὸ τοῦ ἀγῶνος σκοπιμώτατον ὡς ἐπίπαν, καὶ οἷς ἡμεῖς ἐπ' ἀμφοτέροις ἐνασμενίζομεν ἑδραιούμενοι. εἰ μὲν οὖν ὁ ἐπακούσων ἔσται καὶ κατοψόμενος, οὐκ εἰς μακρὰν ἂν αὐτοῖς τὴν ἐκ τοῦ συνειδότος σχοίη διάγνωσιν· εἰ τῳδὶ προτεθειμένος ἐναπευθύνοιτο· εἰ δ' οὖν καὶ πάλιν ἡμῖν τὸ οὐ πρὸς ἡμᾶς οἰκεῖον, ἐπείτοιγε τὸ ἡμέτερον, τοῦτο δινηνικῶς ὡς οἷόν τε, τὸν ἑαυτοῦ προκείμενον δρόμον ἔχει· οὗ καὶ ἐξηρτημένον ὁσημέραι μᾶλλον ἀνθέξεται πρὸς μόνην ἅτε βάσανον ἐκείνην τὴν ὅπη περιτροπῇ τοῦ ὀρθοῦ μηδαμῶς, σταθερῶς ἐναποτεινόμενον.

Τέλος τοῦ δευτέρου λόγου.

IOHANNES CHAMETES

DE OPERE GEORGII METOCHITAE

Angeli Maii morem secuti, qui nullam in libris suis supervacaneam edi paginam patiebatur, et si quid spatii typi in chartis relinquebant, statim aliquo occupare satagebat παρέργῳ, nos quoque in hac reliqua editionis pagella aliquid haud inopportunum adiungere constituimus. Libris hisce Georgii Metochitae olim argumentum apposuit Iohannes Chametes qui ibidem subscripsit se sacerdotem et chartophylacem Chiensem magnumque archimandritam magnae Ecclesiae. Fortasse authographon est huius argumenti scriptum, quod in fronte Codicis Vaticani 1583 a manu non modo diversa, sed et recentiore, quam ea codicis totius, adiectum est. Hinc certe Leo Allatius (Diatriba de Georgiis–De Consensu) *hoc deprompsit scriptum; attamen Maius idem graece manu sua exscripsit, una alteraque notula locupletavit, atque in latinum marte suo transtulit. Nos hanc ineditam Maii versionem hic edituri, tum ipsius Maii, tum etiam eruditorum virorum obsequi desiderio censemus, si una cum hac nova versione graecum quoque textum ex ipso codice et iuxta maianas curas exhibeamus.*

Αὕτη ἡ βίβλος Γεωργίου τοῦ Μετοχίτου διαλαμβάνει τὰ αἴτια καὶ τὰς ἀρχάς, δι᾽ ἃς οἱ γραῖκοι ἀπέκοψαν τὸ τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα μνημόσυνον· ὡς ἐγένετο διὰ φιλαρχίας ἧς ἦρξατο Φώτιος. πρὸς ἔτι δὲ καὶ τὸν τόμον ὃν ὁ Κύπριος πατριαρχεύων καὶ τὰς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἡνίας παρανόμως ἔχων σὺν τοῖς αὐτοῦ συνθιασώταις κατὰ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας φιλαρχῶν ἀπειργάσατο· ἐφ᾽ ᾧπερ παρανόμῳ καὶ ἀθέσμῳ κακίστῳ τόμῳ ὁ πρῴην τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἀρχιερεὺς Ἰωσὴφ *) τοὔνομα σὺν τῷ μεγάλῳ χαρτοφύλακι τῆς αὐτῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῷ προῤῥηθέντι διακόνῳ τῷ Μετοχίτῃ, τῇ εἱρκτῇ ἐνεβλήθησαν διὰ τὸ μὴ ὑπογράψαι αὐτοὺς ἐν τῷ αὐτῶν κακῶς εἰς τὴν τῶν ἐκκλησιῶν διαίρεσιν ἐκτεθέντι τόμῳ. οὗ ἕνεκεν ὁ αὐτὸς διάκονος Μετοχίτης ἐν φυλακῇ διάγων οἰκτρῶς τὸ παρὸν βιβίλον εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀληθείας ἀρίστως ἐγράψατο, καὶ τὰ κακῶς παρ᾽ αὐτῶν ἐκτεθέντα καὶ τυπωθέντα ἐντέχνως καὶ σοφῶς ἀνεσκεύασε. Καὶ πρώτιστον τὸν τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας π᾽ντων ἀρχιερέων ἀνέδειξε· καὶ διὰ μαρτυρίας τῶν θείων καὶ ἁγίων προαπελθόντων πατέρων ἀπεφήνατο ὡς τὸ θεῖον καὶ πανάγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται, καὶ οὐκ εἰσὶ δύο αἴτια οὐδὲ ἀρχαὶ δύο, ἀλλ᾽ ἡ μία καὶ ἡ αὐτὴ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἀρχὴ καὶ αἰτία ἐκπορεύει **) τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καθ᾽ ὅσον ἑνοῦται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρί, καὶ ὡς πάντα τὰ τοῦ Πατρὸς διαβαίνει φυσικῶς πρὸς τὸν Υἱὸν, κατὰ τὸν θεῖον καὶ πνευματοφόρον πατέρα τὸν Κύριλλον.

Ἱερεὺς Ἰωάννης Χαμέτης χαρτοφύλαξ Χίου καὶ μέγας ἀρχιμανδρίτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Hic Georgii Metochitae liber (1) causas et initia continet, cur Graeci deleverint sanctissimi Papae commemorationem; id quod ambitione actum fuit, cuius antesignanus Photius. Continet praeterea tomum, quem Cyprius dum esset patriarcha et orientalis ecclesiae habenas contra fas teneret, cum suis consectaneis adversus occidentalem ecclesiam confecit. Cui iniquo nefario pessimoque libello quum Iohannes orientalis pontifex cum magno eiusdem magnae Ecclesiae chartophylace (2) praedictoque diacono Metochita subscribere noluissent, utpote malitiose ob scindendas ecclesias composito, in carcerem coniecti fuere. Proptereaque idem diaconus Metochita in vinculis aerumnose degens praesentem librum ob veritatem demonstrandam egregie conscripsit; et quae illi prave edixerant ac decreverant perite sapienterque refutavit. Et occidentalis quidem ecclesiae pontificem, summum inter episcopos esse ostendit. Deinde congestis divorum sanctorumque praeteritae aetatis patrum testimoniis patefecit sanctissimum Spiritum ex Patre Filioque procedere, neque duas eius esse causas neque principia duo, sed unum idemque Patris Filiique principium et causa Spiritum sanctum emittit; quatenus nimirum coniunctus est Patri Filius, et quia Patris omnia in Filium transeunt, iuxta divi inspiratique patris Cyrilli doctrinam.

Sacerdos Iohannes Chametes Chii chartophylax et magnae ecclesiae magnus archimandrita.

*) Auctor huius argumenti mendose Ἰωσήφ: sed *Iohannes* (Veccus) fuit a nobis substituendus. A. M. — **) *Ita codex activo sensu, quod non recte fieri docent apud Allatium* (Gr. Orth. *I*, 245, II, 1018) Veccus et Metochita noster. A. M. — (1) *Nomine libri hic intelligendum est totum volumen, quod hos tres Metochitae* λογους *a Maio libros* Historiae dogmaticae *appellatos complectitur.* I. C. — (2) *Strenuus iste constantinopolitanus chartophylax erat Constantinus Meliteniota.* I. C.

PARS III.

SANCTORUM SYMEONUM

SERMONES

ET S. ISAACI SYRI

EPISTOLA

ΣΥΜΕΩΝ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑΣ (1)

ΛΟΓΟΣ

Περὶ τοῦ ἀεὶ ἐν νῷ ἔχειν τὴν ἡμέραν τῆς ἐξόδου βίου.

α'. Μὴ (2) ἀγνοῆτε, ἀδελφοί μου, ποῖον φόβον (3) καὶ ἀνάγκην ἔχομεν ὑπομεῖναι ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἐξόδου ἡμῶν τῆς ἐκ τοῦ βίου τούτου· ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ σώματος ἐξέρχεται, μέγας φόβος καὶ μέγα μυστήριον ἐκεῖ ἀποτελεῖται· παραγίνονται γὰρ ἐν αὐτῇ ἄγγελοι ἀγαθοὶ καὶ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου, καὶ πᾶσαι ἐναντίαι δυνάμεις καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ σκότους, ἑκάτεροι βουλόμενοι παραλαβεῖν τὴν ψυχὴν εἰς τοὺς ἑαυτῶν τόπους· ἐὰν οὖν ἡ ψυχὴ ἀπεντεῦθεν ἐκτήσατο ἀρετὰς ἀγαθὰς, καὶ ἔζησεν βίον σεμνὸν καὶ θεάρεστον, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐξόδου αὐτῆς, αὐταὶ αἱ ἀρεταὶ ἃς ἐκτήσατο ἀπεντεῦθεν, γίνονται ἄγγελοι ἀγαθοὶ, καὶ κυκλοῦσιν αὐτὴν, καὶ οὐκ ἐῶσιν τινὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων ἅψασθαι αὐτῆς, ἀλλ' ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιάσει παραλαμβάνουσιν αὐτὴν, ᾄδοντες ὕμνους ἐπινικίους τῷ Θεῷ· καὶ προσφέρουσιν αὐτὴν σωτῆρι Χριστῷ καὶ βασιλεῖ τῆς δόξης, καὶ προσκυνοῦσιν αὐτῷ σὺν αὐτῇ, Cod. vat. 1097 f. 176. b.

SIMEONIS MESOPOTAMII

SERMO

Quod semper mente versare debemus diem exitus de vita.

1. Nolite ignorare, fratres mei, qualem metum atque angustias passuri sumus in hora exitus nostri de hac vita. Etenim cum anima de corpore exit, ingens timor, grande mysterium, illic peragitur. Tunc enim ad eam veniunt boni angeli, et exercitûs caelestis multitudo, cunctaeque etiam contrariae potestates et tenebrarum principes, utrique volentes animam in suas sedes recipere. Si ergo anima egregias heic virtutes comparaverit, vitamque honestam Deoque placitam exegerit, in exitus sui die ipsae quas heic habuit virtutes, fiunt instar bonorum angelorum, eamque stipant, neque abs qualibet adversaria potestate contingi sinunt; sed cum gaudio et exultatione ipsam suscipiunt, triumphales hymnos Deo canentes: et servatori Christo glo-

(1) Simeon hic mesopotamius, Simeone stylita, de quo nos postea, saeculo ferme uno ac dimidio, antiquior fuit. De hoc seniore diligenter disseritur apud Lambecium lib. V. edit. nov. col. 199, post Bellarminum atque Labbeum, qui mortuum dicit Christi anno 460, aetatis suae 109. Vitam ab Antonio discipulo conscriptam habemus apud Rosweidum p. 131. Et quidem ipse pariter stylita, sive columnarius, fuit. Sermo autem hic extabat latine tantum in bibliotheca lugdunensi Patrum T. VII. p. 1228. Nos graece eum nacti in codice vaticano (praeter quam quod Vindobonae etiam habetur) typis tradimus, ut sit Stylitae iunioris praecursor; simulque interpretationem latinam necessario reformamus. Nescio autem quomodo sermonis huius partem aliquantulam Macario aegyptio inscripserit Pritius in Macarii sua editione n. XXII.

(2) Cod. εἰ. Num pro ἦ interrogationis: an *ignoratis?* Malui μή. Initium hoc, quod a Lambecio solum recitatur, caret omni particula et habet ἀγνοεῖτε, et sic etiam vetus lat. interpres legebat.

(3) Vetus interpres videtur interpositum legisse ποῖον ἀγῶνα, *quale certamen*. Sed vindobonense initium congruit cum nostro.

1

μετὰ πάσης δυνάμεως οὐρανίου· καὶ ἀπάγεται λοιπὸν εἰς τόπον ἀναπαύσεως εἰς τὴν χαρὰν τὴν
ἀνεκλάλητον, εἰς τὸ φῶς τὸ ἀΐδιον, ὅπου οὐκ ἔστιν λύπη, οὐδὲ στεναγμὸς, οὐδὲ δάκρυα
οὐδὲ μέριμνα, ἀλλὰ ζωὴ ἀθάνατος καὶ εὐφροσύνη αἰώνιος, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων τῶν τῷ
f. 177. a. Θεῷ εὐαρεστησάντων, ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ. Ἐὰν δὲ ἐν τῷδε τῷ βίῳ ἔζησεν ῥυπαρῶς,
καὶ ταῖς ἡδοναῖς τῆς σαρκὸς ὑποσυρόμενος, καὶ τῇ ματαιότητι τοῦ κόσμου τούτου, ἐν τῇ ἡμέρᾳ
τῆς ἐξόδου αὐτῆς ἐκ τοῦδε τοῦ βίου, αὐτὰ τὰ πάθη καὶ αἱ ἡδοναὶ ἃς ἐκτήσατο ἀπεντεῦθεν ἐν
τῷδε τῷ βίῳ, γίνονται δαίμονες πονηροὶ, καὶ κυκλοῦσιν τὴν ἐλεεινὴν ψυχὴν, καὶ οὐκ ἀφήσουσιν
ἐγγίσαι αὐτῇ ἀγγέλους Θεοῦ, ἀλλὰ παραλαμβάνουσιν αὐτὴν μετὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων καὶ τῶν
ἀρχῶν τοῦ σκότους, καὶ ἀπάγουσιν αὐτὴν ἐλεεινὰ δακρύουσαν καὶ κατηφῆ τε καὶ ὀδυρομένην
εἰς τόπους σκοτεινοὺς καὶ ζοφώδεις καὶ λυπηροὺς, ἔνθα πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τετήρηνται ἐν
ἡμέρᾳ κρίσεως καὶ κολάσεως αἰωνίου, ὅπου ὁ διάβολος βάλλεται μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.

β΄. Χρὴ οὖν ἡμᾶς ἀπεντεῦθεν πᾶσαν μέριμναν καὶ φροντίδα ποιήσασθαι περὶ τῆς
ἐξόδου ἡμῶν, καὶ ἑτοιμάσαι τὰς ὀφειλούσας ἡμῖν συνεκδημεῖν ἀρετὰς ἐκ τοῦδε τοῦ βίου,
καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι ἡμῶν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνάγκης. Τίνες δὲ εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ ἃς εἰρήκαμεν
ὅτι ἄγγελοι γίνονται, καὶ ἀνθίστανται τοῖς δαίμοσιν, τουτέστιν τοῖς πάθεσιν ἡμῶν; αὗται
εἰσὶν, ἀγάπη, ταπεινοφροσύνη, μακροθυμία, ἐγκράτεια, ὑπομονὴ, διάκρισις, ὑποταγὴ
τῷ Θεῷ, ἡσυχία, ἀνδρεία, δικαιοσύνη, σωφροσύνη, παρθενεία, κατάνυξις, καὶ τὰ ὅμοια
τούτοις· αὗται αἱ ἀρεταὶ ἀντιλαμβάνονται ἡμῖν ἐν τῇ φοβερᾷ ὥρᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐδεὶς ἐστὶν
ὁ ἀντιτασσόμενος αὐταῖς· τὰ δὲ πάθη ἃ εἰρήκαμεν ὅτι γίνονται δαίμονες, εἰσὶ ταῦτα,
f. 177. b. μῖσος, ὑψηλοφροσύνη, σκληρότης, ἀδικία, ἀργολογία, καταλαλιὰ, ὀξύτης, ἔρις, ζῆ-
λος, ὑπερηφανία, κενοδοξία, μνησικακία, ἀθυμία, ἀμέλεια, ἄγνοια, λήθη, θυμὸς,

riaeque regi sistunt, eumque pariter cum illa adorant, et cum universo caelorum exercitu. Moxque ipsa in locum quietis deducitur, in gaudium ineffabile, in sempiternam lucem, ubi non est maeror, neque gemitus, neque lacrymae, neque curae, sed immortalis vita, perennisque laetitia, cum sanctis omnibus qui Deo placuerunt, in regno caelorum. Sin contra homo lutulente vixerit, in ignominiae volutans cupiditatibus, et voluptatibus carnis atque huius mundi vanitati deditus, die quidem exitus animae ex hac vita, ipsaemet cupiditates ac voluptates quas in hac vita habuit, fiunt mali daemones, et infelicem animam circumstant, neque ad eam appropinquare sinunt angelos Dei, sed una cum adversariis potestatibus et tenebrarum principibus exceptam, miserabiliter lacrymantem, tristem, gementem, ad tenebrosa et obscura ac molesta loca deducunt, ubi cuncti detinentur peccatores ad iudicii diem aeternaeque poenae reservati, quô diabolus ipse cum suis angelis praeceps datur.

2. Oportet igitur nos, fratres, heic curam omnem ac sollicitudinem exitus nostri gerere, atque eas parare virtutes, quae nos ex hac vita digredientes comitari debent, et in illius necessitatis hora tueri. Quaenam porro sunt virtutes, quas diximus angelos fieri, et daemonibus, id est perturbationibus nostris, obsistere? Sunt hae: caritas, humilitas, longanimitas, continentia, patientia, discretio, submissio Deo, taciturnitas, fortitudo, iustitia, temperantia, virginitas, compunctio, et his similia. Hae virtutes nobis in illa hora tremenda patrocinantur, nemoque eis resistit. Perturbationes vero quas diximus, sunt: odium, mentis elatio, duritia, iniustitia, vana loquacitas, maledicentia, acerbitas, contentio, aemulatio, superbia, vana glo-

ὀργή, ὀκνηρία, ἐπιθυμία, μετεωρισμός, χαυνότης, γαστριμαργία, ἀκολασία, καὶ ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἡ φιλαργυρία. Ταῦτα οὖν τὰ πάθη εἰς δαίμονας μεταβαλλόμενα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐξόδου ἡμῶν παραλαμβάνουσι τὴν ψυχήν· καὶ εἰκότως· ὡς γὰρ προσελαβόμεθα ἀπεντεῦθεν, καὶ προετιμήσαμεν ἀντὶ τῶν ἀρετῶν τὰς κακίας, καὶ ἐδώκαμεν αὐταῖς χώραν ἐξουσιάσαι ἡμῶν, καὶ κυριεύσουσιν ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐξαιρούμενος ἡμᾶς ἐξ αὐτῶν.

γ'. Γνῶμεν οὖν ἕως καιρὸν ἔχομεν, καὶ συνιδῶμεν τίνες εἰσὶν οἱ ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ προσδράμωμεν ἐξ ὅλης ψυχῆς, καὶ οἰκειωσώμεθα αὐτούς· ἵνα προφθάσαντες τὴν ἡμέραν τῆς ἀνάγκης ἡμῶν βοηθήσωσιν ἡμῖν, καὶ ῥύσωνται ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἐναντίων· τοὺς δὲ καθ' ἡμῶν ὄντας, μαθόντες τίνες εἰσὶν, καὶ οἵων κακῶν πρόξενοι ἡμῖν γίνονται, φύγωμεν ὡς ἀπὸ ὄφεως ἢ πυρός· εἰ δὲ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς ὑπεσύρημεν ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἐν κατοχῇ ἡμῶν γεγόνασιν, ἕως καιρὸν ἔχομεν, καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, σπουδάσωμεν ἀπώσασθαι αὐτάς, καὶ διὰ μετανοίας καὶ ἐργασίας τῶν ἀρετῶν ἐξιλεώσασθαι τὸν θεόν, καὶ ἑαυτοὺς εὐτρεπίσαι πρὸς τὴν ἔξοδον· μὴ προσελθόντος καὶ κρούσαντος εὑρεθῶμεν ἀνέτοιμοι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ κύ- f. 178. a.
ριος εἶπεν· * γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ἐν ᾗ ὥρᾳ οὐ προσδοκᾶτε ὁ κύριος ἡμῶν ἔρχεται· ἵνα * Luc. XII. 40.
ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, εὑρεθῶμεν ἕτοιμοι εἰς τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ (1). Ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα σὺν πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Συνεγράφη διὰ χειρὸς θύτου τλήμονος Δοσιθέου ξένου· καθεὶς * ἐν ὄρει μονῆς τοῦ Μελιτηνοῦ. * Ita cod.

ria, iniuriarum memoria, desperatio, socordia, inscitia, oblivio, furor, ira, pigritia, cupiditas, inflatio, levitas, gula, intemperantia, et radix omnium malorum avaritia. Hae perturbationes igitur in daemones illa hora conversae animam nostram excipiunt. Et merito; quia enim has heic coluimus, virtutibusque praetulimus improbitates, quibus nostri copiam fecimus et dominatum concessimus; ipsae nunc quidem nobis dominabuntur, nemoque iam ex ipsarum nos eripiet potestate.

3. Cognoscamus itaque, donec tempus suppetit, atque intelligamus quinam sint pro nobis, ad eosque toto animo confugiamus, nobisque conciliemus, ut hi necessitatis nostrae diem praevenientes, opem ferant, atque ab adversariis expediant. At vero quinam contra nos sint discernentes, et quantorum malorum causa, tamquam serpentem et ignem aversemur. Quamvis autem initio ab ipsis abrepti fuerimus, hique nobis dominati forte sint, donec tempus habemus, et quamdiu vitam hanc retinemus, excludere eos satagamus, et paenitentia virtutumque exercitio Deum placemus, atque ad bonum exitum nosmet comparemus; ne quum ille venerit et pulsaverit, imparati ad occurrendum ei comperiamur. Propterea dixit Dominus: estote parati, quia qua hora non putatis Dominus noster venit; ut eo adveniente et pulsante, parati ad ei occurrendum simus. Quoniam ipsum decet gloria, una cum Patre et sancto Spiritu, nunc et per saecula saeculorum. Amen.

Scriptum manu sacerdotis infelicis Dosithei peregrini, residentis in monte monasterii Meliteni.

(1) Pauca quaedam adduntur in latina vetere editione, quae tamen et in graeco textu desunt, et fortasse aliena vel certe extra locum videntur. Sunt autem haec. « Harum rerum auctor est et causa cibi » potusque intemperantia, et de mulieribus stulta » cogitatio et conversatio. Haec autem rescindit fa- » mes, sitis, insomnia, secessus. Animum item a » sede sua deiiciunt aegrae rerum tristitiam afferen- » tium recordationes, puta, voluptatis libido, glo- » ria inanis, et nimia omnium cupiditas. His enim » rebus obnoxius tristatur, qui fraudatur ut minime » voti compos. Ceterum huiusmodi vitia repurget » earumdem rerum contemptus ac despectio, per » ferventem in Deum amorem. »

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΥΜΕΩΝΟΣ ΚΙΟΝΙΤΟΥ

ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΤΟΥ ΘΑΥΜΑΣΤΟΥ ΠΕΡΙ ΑΣΚΗΣΕΩΣ.

Ὃν εἰπεῖν διήγειρεν ὁ Θεὸς τὸν Δανιὴλ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, δι' ὧν κατηξίωτο θεωρειῶν, περὶ ὧν γυμνώσας ὁ κύριος ἐφανέρωσεν αὐτῷ ἐν καθαρότητι καρδίας εἰδέναι πάντα· ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ ἡλικίας.

ΛΟΓΟΣ Δ'. (1).

α'. Ἀδελφοί, φυσικὸς θάνατος ἀπόκειται τῷ μοναχῷ κινδυνεύοντι κατὰ ψυχὴν πρὸς τὴν παρασκευὴν τῶν δαιμόνων καὶ τὸν βρόχον (a) τῆς αὐτῶν πικροτομίας, ἡ καθημερία (b) δωδεκάωρος διαδρομὴ μέχρι τῆς τοῦ σώματος διαλύσεως· κρημνίζουσι γὰρ τὸν μοναχὸν (c) εἰς πάθη ἐπιθυμιῶν κακῶν, ἐν πολυλογίστῳ νοΐ, ἐν αὐθαδείᾳ καὶ πλούτῳ, ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ προσωποληψίᾳ, ἐν ἡδύτητι βρωμάτων (καὶ μορφῇ δουλευόμενοι πρὸς τὸν πλησίον) ἐν πορισμῷ φιλαργυρείας καὶ πλεονασμῷ κιχρᾶν περιαττεῦον βρῶμα, ἐν ὀργῇ καὶ θυμῷ καὶ τεταμένῃ φωνῇ, ἐν ὀφθαλμῷ ἀναιδεῖ καὶ πονηρευομένῃ ψυχῇ, ἐν διχοστασίαις καὶ ταραχαῖς ἀδελφῶν, ἐν μέθῃ καὶ καρηβαρίᾳ καὶ ἐν μυρίοις βέλεσι (d) ἁρμοζόμενοι κατα-

SERMO SANCTI SIMEONIS CIONITAE

IN MONASTERIO MONTIS MIRABILIS, DE VITA ASCETICA.

Quem sermonem ut diceret, excitavit eum Deus tamquam Danihelem in Spiritu sancto, per eas quibus eum dignatus est contemplationes; in his scilicet revelans Dominus, ob eius cordis puritatem, omnium notitiam, anno aetatis eius undecimo.

SERMO IV.

1. Fratres. Naturalis mors expectat monachum de anima sua periclitantem adversus daemonum apparatum, et ipsorum acerbitatis laqueum. Est hic quotidianus duodecim horarum cursus, usque ad corporis dissolutionem. Quippe daemones praecipitem agunt monachum in cupiditatum pravarum perturbationes, onerata multis cogitationibus mente, arrogantia, divitiis, superbia, personarum acceptione (pro oris etiam specie servitio proximi mancipantes) quaestu avaritiae, redundantia, et superflui cibi usu, ira, excandescentia, et intenta voce, oculo impudente, improba anima,

(a) Ed. βροχόν. — (b) Ed. καθημερίη. Vel potius scribe καθημερινή. — (c) Ed. μόναχον. Sed deinceps accentus ac spiritus, ubi opus fuerit, tacitus emendabo. — (d) Ed. prave μέλεσι, quia in codd. parum differt forma μ a forma β.

(1) Hunc iunioris Cionitae, sive Stylitae, sermonem, *quartum* adamussim inscriptum, edidit graece tantum vir cl. H. N. Clausenius danus in Miscellaneis hafniensibus T. II. fac. 2. p. 247, acceptum a docto praesule Frid. Muntero, cui Romae tradiderat abbas quidam Hannibaldius, cuius ego nostratis hominis nullam adhuc notitiam reperi. Neque vero caret danica editio mendis et corruptelis, quae imperito amanuensi pleraque imputandae sunt, neque facile nunc corrigendae, quia codex hannibaldianus sive eius origo nos latet, neque inter codices vaticanos exemplar aliud apparet. Nos hunc sermonem facimus latinum, et graecum textum coniecturaliter aliquando emendamus.

τιτρώσκειν τὴν ψυχὴν τοῦ μοναχοῦ· εἰ δὲ ἄρα ἐπὶ τούτοις δυνηθῶσιν ἀπατηλῶς τὸν ἡδοναῖς
καταλαβεῖν τὸν τοιοῦτον, τότε πληροῦται τὸ λεγόμενον· * « ἀνέτειναν τόξον αὐτῶν, πρᾶγμα * Ps. LXIII. 4.
πικρόν· ἐξάπινα κατατοξεύσουσιν αὐτὸν, καὶ οὐ φοβηθήσονται. » Νύκτωρ δελεάζουσι ἀγκί-
στρῳ τὸν μοναχὸν, δι᾽ ἐνυπνίων εἰδώλων φαντάσματα ἐνδεικνύμενα ἡδοναῖς μεμιγμένα·
ἄρα οὖν νηφάλιος ὀφείλει εἶναι ὁ μοναχὸς, μνησθῆναι τῆς πανοπλίας τοῦ σωτῆρος *, * Ephes. VI. 11.
καὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ ὑμνῳδοῦ λέγοντος· * τοὺς ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιὰς ἀπάξει * Ps. CXXIV. 5.
κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν· καὶ οὕτως ἐγρηγόρῳ ψυχῇ νικήσαντος τοὺς δαί-
μονας νοερῶς, συνανακρινομένους ἀφανῶς, ὁ ἄγγελος κυρίου καταδιώξει αὐτούς· ἴστων τὸ
εἰρημένον· * « ἐξηρεύνησαν ἀνομίαν, ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις. » * Ps. LXIII. 7.

β'. Πλὴν οὐδ᾽ οὕτως ὀφείλει ὁ μοναχὸς θαρσεῖν, ὡς ἤδη τὴν νυκτερινὴν πάλην νική-
σας καὶ τελειωθεὶς, ἀλλὰ καὶ τὴν μεθημερινὴν γυμναζέσθω ἄπτητος τὸν κίνδυνον διελ-
θεῖν, ὅπως μὴ τῇ τοῦ φάσματος τῶν εἰδώλων ἡδυπαθείᾳ πλέον ἐκπιεζωθῇ· προσάγων τὴν
θηλυμανῆ ὄρεξιν, ἕως εἰς πρόσωπον γυναικὸς ἐκκλίνῃ, καὶ ἔνδον μοιχείαν πολυμερῶς
ἀνέξεται· ψύχουσι γὰρ ἐν καιρῷ τοῦ ζωοπυρεῖν τὸ τοῦ θεοῦ χάρισμα, τὴν ψυχὴν πλανῶντες
πρὸς τὸ μὴ ἀπομνημονεύειν τῶν θείων γραφῶν, τυφλοῦντες τὴν ἔννοιαν εἰς τὸ μὴ ἐνατενί-
ζειν πρὸς τὸ μέλλον κριτήριον καὶ εἰς τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον Χριστὸν, ὥστε μήτε τὰ
πραττόμενα εἰδέναι ἁμαρτίας εἶναι· μέρος τῇ πυρᾷ φαλαγγοποιοῦντες, ἵνα δι᾽ αὐτῶν
ἀποκτείνωσι τὴν ψυχήν· εἰ δὲ γενναῖος εἰς θεὸν ἡ ἐλπὶς τοῦ μοναχοῦ, ῥυσθῆναι ἐκ τῆς πα-
γίδος τῶν θηρευόντων καὶ ἀπὸ λόγου ταραχώδους *, παύεται τὰ δυσκάθεκτα βέλη, προσευ- * Ps. XC. 3
χαῖς καὶ ψαλμῳδίαις τὸ θεῖον εἰς βοήθειαν αὐτοῦ ἐπικαλεσαμένου· τότε γὰρ ὁ δεσπότης

dissidiis iurgiisque fratrum, ebrietate, crapula, et innumeris telis instructi (daemones) ad monachi animam vulnerandam. Quod si fortasse potuerint capere hunc fraudulenter voluptatibus, tunc adimpletur effatum illud: « intenderunt arcum suum, rem amaram; subito sagittabunt eum, et non timebunt. » Noctu monachum hamo inescant, per somnia oblatis imaginum phantasmatibus, cum voluptatis admixtione. Quamobrem sobrium esse oportet monachum, armaturae memorem Salvatoris, sententiaeque psalmistae dicentis: declinantes in obliquitates adducet Dominus cum operantibus iniquitatem. Atque ita postquam vigilante anima daemonas intellectualiter vicerit monachus, eos invisibiliter condemnatos angelus Domini in fugam coniiciet. Sciunto quod dictum est: « scrutati sunt iniquitatem, defecerunt scrutantes scrutinia. »

2. Sed enim ne sic quidem confidere sibi debet monachus, quasi iam, quia nocturnam pugnam vicerit, perfectus sit; sed et diurnam posthinc gerat, et periculi stadium invictus decurrat, ne in hoc magis, quam a phantasmatum voluptate, subvertatur: nempe si sibi feminae cupiditatem suscitet, ad illius conspectum inclinando, et sic interiorem fornicationem multipliciter patiatur. Qui sunt huiusmodi, ii frigefaciunt divinam gratiam tempore quo ea succendebatur, animam suam decipientes quominus divinarum scripturarum sit memor, mentemque propriam excaecantes ne ad futurum iudicium respiciat, neque ad solem iustitiae Christum; in tantum, ut ne peccata quidem esse reputent quae committunt, incrementum incendio agglomerantes, ut peccatis animam interficiant. Secus vero, si generosa sit monachi erga Deum spes, fore scilicet ut eripiatur de laqueo venantium, et a perturbante verbo, tunc violenta tela quiescunt, dum ille precibus atque psalmodiis divinum implorat auxilium. Tunc enim Do-

ἐξ ἁγίων οὐρανῶν ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει ὑπὸ τὰς πτέρυγας τοῦ σωτῆρος ἠλπικότος αὐτοῦ· ὅπλῳ γὰρ κυκλώσει αὐτὸν ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ, διώκουσα τοὺς ὀλετῆρας μὴ παρεισδύειν· ὅτι κυκλώσαντες ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον ἐξεκαύθησαν, ὡσεὶ πῦρ ἐν ἀκάνθαις (a)· ἐν γὰρ τῷ ὀνόματι κυρίου (b) ἀμβυνόμενος (c) τοὺς τῆς Αἰθιοπίας ὑπασπιστὰς ἕως
* Ps. XC. 5. τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς, καυχήσεται ἐν τοῖς ἡγιασμένοις τοῦ μονογενοῦς, λέγων· * οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ.

γ΄. Ἐν τούτῳ τῷ ἀγῶνι τῶν ἀρετῶν φανεροῦται ἐν τοῖς μέλεσιν (d) ὑμῶν τοὺς δαίμονας ἀθλίους (e) ἐν φόβῳ ὑπάρχοντας, καὶ δειγματίζει καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸν εἶναι τὴν ἁμαρτίαν (1)· ὅσοι γὰρ τῷ Χριστῷ συναποθνήσκουσιν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ τῇ νεκρώσει τοῦ σώματος, πτωχικῶς φερόμενοι τῇ πολυειδεῖ μορφώσει τῶν οὐρανίων ἐν αὐτῷ καθημένων ἐκ δεξιᾶς τοῦ πατρὸς ἐνθρονισθήσονται εἰς ζωὴν ἀτελεύτητον καὶ δόξαν ἀνεκλάλητον· πότερον (f) ἐλευθερούμενοι τῆς ἁμαρτίας δουλώθητε τῷ Χριστῷ, ἵνα ἐν τούτῳ υἱοὶ γένησθε τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ζωῆς, καὶ τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον ὁδὸν τὴν εἰς ἀπώλειαν ποδηγοῦσαν ἐκκλίνοντες· ζητήσατε τὴν διὰ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ στενὴν καὶ τεθλιμμένην, τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν ζωήν· αὕτη (g) γάρ ἐστιν ἡ ὁδὸς ἡ ἁγία καὶ ζῶσα καὶ ἀληθής, ἡ εἰσάγουσα ἡμᾶς εἰς ἐμφανισμὸν τοῦ σωτῆρος· τὸ ἐν ὑποκρίσει τῶν ψευδολόγων δυσβάστακτον τοῦ ἐχθροῦ φορτίον ἀποθέμενοι, προσέλθετε τῷ Χριστῷ ὡς κεκοπιακότες, ἄραντες τὴν τοῦ Χριστοῦ μαθητείαν, ὅτι πρᾶός ἐστι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· δωρήματα τῶν τοῦ σωτῆρος χαρι-

minus de sanctis caelis post dorsum eius obumbrabit, qui in alis Salvatoris confidit: armis quippe circumdabit ipsum veritas illius, persequens interfectores, quominus aditum inveniant; qui circumdantes, quasi apes favum, exarserant quemadmodum ignis in spinis. Namque in nomine Domini clypeatos Aethiopiae satellites retundens usque ad extremum spiritum, exultabit cum Unigeniti sanctis dicens: non timebo a timore nocturno, a sagitta volante per diem, ab incursu et daemonio meridiano.

3. In hoc virtutum agone palam fit, in membris vestris infelices daemonas non sine timore versari, patetque summopere peccatum esse culpabile. Quotquot enim commoriuntur cum Christo in hoc saeculo per corporis mortificationem in paupertate degentes, multifaria mox caelestium dotium figura ornati, ad patris dexteram in thronis sedebunt, cum immortali vita et gloria ineffabili. In primis igitur peccato liberi, Christo subiecti estote, ut sic filii sitis auctoris vitae; et latam spatiosamque viam, quae ad perditionem ducit, vitate: quaerite potius angustam passionis Christi viam, et afflictam illam quae deducit ad vitam. Haec enim est via sancta et vivens ac vera, quae nos ad Salvatoris conspectum defert. Quod falsi hypocritae gestant, grave inimici iugum abiicite, et ad Christum quasi laborantes accedite, et Christi disciplinae vos tradite, quia mitis est et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Qui dona gratiarum Salvatoris habetis, cavete ne iis qui bene vobis consulunt, mo-

(a) Ed. ἀκάνθαις. — (b) Ed. κυρίου. — (c) Recte Clausenius putat emendandum ἀμβλυνόμενος. — (d) Ed. μέλεσιν. — (e) Ed. ἀθλίους. — (f) Ita editio, quae mihi lectio suspecta est, nec obviam loci interpretationem facit. Suspicabar dicendum πρότερον. — (g) Ed. αὐτός.

(1) Videsis ἁμαρτωλὸν ἁμαρτίαν apud S. Cyrillum in commentario in epistolam ad Romanos cap. VII. 3. in hac nostra bibliotheca tom. III. p. gr. 10.

σμάτων ἔχοντες, τοῖς ὑμῶν προηγουμένοις καλὰ μὴ δ' ὅλως ἐπιβαρεῖτε, ἀλλὰ τοῖς βαροῦσιν ἐν ὀφθαλμοῖς ἁπλουστέροις εὐποιεῖτε, ἵνα μή τις ἐξ ὑμῶν, ἀνταπόδομα μισθοῦ νοσφισάμενος, ἐξαγοράσῃ ἑαυτῷ τὸ πάθος Ναιμὰν τοῦ σύρου, καὶ εὑρεθῇ λεπρὸν ψυχικῶς κατὰ τὴν ἁμαρτίαν· τὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα ἀδόλως μεμαθηκότες, ἀφθόνως μεταδίδοτε, μὴ πωλοῦντες ὀψωνίοις ἐν προσωποληψίᾳ τὸ κριτήριον τοῦ Θεοῦ, ἵνα μὴ εὑρεθῆτε δικαιοῦντες τὸν ἀσεβῆ, καὶ τὸ δίκαιον τοῦ δικαίου αἴροντες.

δ'. Ναὸς μολύνας τὸν ἐνοικοῦντα, ὑπὸ τοῦ διασώσαντος καταλιμπάνεται πρὸς πτῶσιν· καὶ ἡ παροικία τοῦ χοϊκοῦ σώματος τῇ τοῦ πυρὸς δοκιμασίᾳ, ἐὰν ᾖ ἀμόλυντος τῷ Θεῷ, ὡς χρυσὸς ἐν καμίνῳ λαμπρυνθήσεται τῇ δόξῃ· εἰ δὲ πεφθαρμένος ὀφθῇ, τῇ κρίσει πρὸς τιμωρίαν ἐκδίδοται· ὥσπερ τάφος κεκονιαμένος ἔξωθεν ὡραῖος ὤν, ἔνδοθεν πεπλήρωται ἀκαθαρσίας, οὕτως καὶ μοναχὸς ὑποκριτής, κατὰ κενοδοξίαν τὴν εὐσέβειαν εἰς πορισμὸν κεκτημένος· ταμιεῖον (a) τὰ μὲν προπύλαια ἔχον (b) ἄτιμα, τὰ δὲ ἔνδον τῇ ποικιλίᾳ κεκοσμημένα, ἀγαθύνει τὸν διασώσαντα, τοῦ δοξάσαι καὶ τὸ τῇ θέᾳ χρηστόν, οὕτως μοναχὸς κεκτημένος ἄσκησιν καὶ καρδίαν καθαρὰν διὰ πάσης ἐντολῆς, ἐγκρατευσάμενός τε ἐν τῷ κρυπτῷ ἀπεριέργως, καὶ οὐκ ἐν σχήμασι φαινόμενος ἀνθρώποις, ἀγαθύνει τὸν Χριστὸν τὸν ἐν δόξῃ σώματος ἐπαινεθῆναι ὑπὸ τῶν ἀρχαγγέλων, οἰκήσαντος ἐν αὐτῷ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἥλιος ἐπιλάμπων ἐπὶ βόθρον βορβόρου, τὰς ἀκτῖνας οὐ μολύνει, οὕτως καὶ μοναχὸς ἐργαζόμενος δικαιοσύνην καὶ ἁμαρτωλοῖς συναναστρεφόμενος, τῇ ἀπαθείᾳ ἀβλαβὴς διαμένει· θυσιαστήριον ἁγιάζει τὰ προκείμενα δῶρα, οὕτως καὶ μοναχὸς τῇ φρονήσει τοῦ πνεύματος ἁγιάζει τὸ σῶμα· ἐργάτης δόκιμος περιουσίαν τὸν

lesti sitis; sed iis qui vos coram adgravant stultioribus, bene facite: ne quis vestrûm quasi retributam mercedem surripiens, coëmat sibi Naamani syri morbum, et in anima propter peccatum leprosus comperiatur. Filii Dei iustitias quum gratis didiceritis, sine invidia communicate, nequaquam vendentes opsoniorum causa, et propter personarum acceptionem, iudicium Dei; ne inveniamini iustificantes impium, et iustum a iustitia abstrahentes.

4. Templum quod polluit inhabitantem, derelinquitur a domino ad ruinam; et pulverei corporis habitaculum igne exploratur; quod si fuerit coram Deo purum, tamquam aurum in fornace gloria rutilabit: secus, si corruptum videbitur, iudicio ad poenam tradetur. Sicut sepulcrum dealbatum extrinsecus speciosum, intrinsecus immunditia plenum; ita etiam monachus hypocrita, per vanam gloriam quasi lucrum et mercaturam pietatem habet. Conclave quod vile vestibulum habet, penetralia vero varie exornata, exhilarat dominum, ut existimet visu quoque esse iucundum: ita monachus ascesim et purum cor per omne maudatum habens, in occulto sine ulla curiositate se continens, et non in carpentis se ostentans hominibus, exhilarat Christum, qui in sui corporis gloria ab archangelis laudatur, habitante in eo per saecula Spiritu sancto. Sol resplendens supra luti foveam, radios non inquinat; sic et monachus iustitiam exercens, et tamen in mediis peccatoribus versans, impassibilis indemnisque manet. Altare sanctificat oblata dona; sic monachus prudentia spiritûs sanctificat corpus. Operarius bonus abundatiorem accipit mercedem pro laboris me-

(a) In ed. ταμιεῖον adiungitur praecedenti commati. Mihi secus faciendum videbatur. — (b) Ed. ἔχων.

μισθὸν κατ' ἀξίαν τοῦ κόπου, οὕτως καὶ μοναχὸς ἀποτιθέμενος παρὰ Χριστῷ τὰ ἀγαθὰ ἐν ἐπιδείξει τῶν πραχθέντων· ἔμπορος πανοῦργος ἀνυψώσει πλοῦτον, οὕτως καὶ μοναχὸς πάντοτε ἀγωνιζόμενος εἰς ἀγαθὰ, προσθήσει ἐν οὐρανοῖς τὴν δόξαν, ἐμπορευσάμενος τοὺς ἀσύλους θησαυρούς· ὁ ἀπτόμενος μαχαίρας, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολεῖται· οὕτως καὶ μοναχὸς ἁμαρτίας (a) ἐν αὐτῇ πρὸς θάνατον καταπίπτει· σάλπιγξ ἠχοῦσα παρασκευάζει πόλεμον, καὶ ὑμνῳδία μοναχοῦ τιτρώσκει τοὺς δαίμονας· πᾶν κοινούμενον ὑπὸ ἀνθρακιᾶς ἁγνίζεται, καὶ πᾶσα σὰρξ μοναχοῦ τῇ ἀσκήσει ἀφθαρσίαν εἰσδέχεται· ναὸς ἅγιος ἁγιάζει τὸν ἐν αὐτῷ σκηνοῦντα, καὶ σῶμα ἀμόλυντον ἀναπαύσει μετὰ δόξης τὴν ψυχήν· κηρὸς διαλύεται ἐξ ἐναντίας πυρὸς, οὕτως μοναχὸς πεφθαρμένος τῇ σαρκὶ, δυσωδέστατός (b) ἐστιν πλησιάζων τῇ κρίσει· σῖτον καλὸν πνίγουσιν ἄκανθαι, καὶ λογισμοὶ ῥυπαροὶ συγχέουσι μοναχὸν μέλλοντα δικαιοῦσθαι· ἄγκιστρον ἁλιέως δελεάζει τὸν ἰχθύν, καὶ μοναχὸς ταπεινόφρων ἐπιδεικνύων τὸν σταυρὸν, φλογίζει τὸν ἐχθρόν· πῦρ φλογίζον ἀποσβέννυσιν ὕδωρ, καὶ μοναχὸς ἐν ἐλεημοσύνῃ ἐξιλάσεται ἁμαρτίας· κῆπος ἀρδευόμενος ἀνθήσεται ὥσπερ κρῖνον, καὶ μάθησις μοναχοῦ δείξει τὰ ἔργα αὐτοῦ· πᾶν σκάφος ἐν θαλάσσῃ ὑπάρχει ἀθεμελίωτον, οὕτως καὶ μοναχὸς περίακτος ἐν ἀλισμοῖς τραπέζης τῇδε . . . κάλαμος (ἰξώδης) καταφέρει πετεινὸν ἀπὸ ὕψους, οὕτως καὶ μοναχὸς τῇ ὑπερηφανείᾳ ἐκπίπτει ἀπ' οὐρανῶν· οἶνος ὕδατι κιρνάμενος ἐφθῷ εὔχρηστος ἔσται τῇ γεύσει, καὶ ἔργα μοναχοῦ μετὰ λόγων πιστῶν καὶ γνώσεως ἀληθοῦς εὐπρόσδεκτα· ἔλαιον ἐξ ὕδατος διΐσταται, καὶ νηστεία ἐβδελυγμένη ἀδίκου οὐκ ἐγγίζει θεῷ· λέων ὠρύεται ἐπὶ θήραν, οὕτως καὶ φθόνος μοναχοῦ εἰς ἁρπαγὴν τοῦ πλησίον· τράγος δασὺς εἰς ὅρασιν ἀγαθὸς, οὕτως ῥύπος μοναχοῦ διὰ κενοδοξίαν· πρόβατον

rito; sic et monachus cumulat apud Christum bona sua in rectae vitae ostensione. Mercator callidus amplificat opes; sic et monachus in bonis semper operibus satagens, augebit sibi in caelis gloriam, thesauros numquam diripiendos conquirens. Qui arripuerit gladium, gladio peribit; sic et monachus peccans, cum peccato in mortem incurrit. Bucina clangens, pugnam concitat; monachi hymnodia, daemonas vulnerat. Omne immundum carbone ardente purgatur, et tota monachi caro per ascesim incorruptibilitatem nanciscitur. Templum sanctum inhabitantem suum sanctificat, et corpus purum requiem cum gloria conciliat animae. Cera igni opposita liquescit; sic monachus in carne corruptus, graveolentior fit iudicio exhibitus. Bonum triticum obruunt spinae, et spurcae cogitationes confundunt monachum semet iustificare volentem. Piscatoris hamus piscem inescat, et monachus humilis crucem ostentans inimicum amburit. Ignem ardentem extinguit aqua, et monachus eleemosyna peccatia veniam impetrat. Hortus irriguus florebit sicut lilium, et disciplina monachi manifestabit opera eius. Navis quaelibet in mari fundamento caret, sic et monachus circumactus mensae saporibus, hac illac *vagatur*. Arundo *viscosa* volucres de alto devocat; sic et monachus superbia de caelo decidit. Vinum aqua calida mixtum, iucundum erit gustui, et monachi opera cum sermone fideli veraque scientia, gratiora sunt. Oleum repugnat aquae, et ieiunium hominis iniusti detestabile, non appropinquat Deo. Leo rugit ad venationem, sic et invidia monachi ad proximi praedam. Hircus pilosus visui placens, sic et monachi illuvies ob vanam gloriam. Ovis quae lanam amittit, inutilis est

(a) Ita ed. Num *ἁμαρτήσας*? — (b) Ed. *δυσωδεύτατος*.

ἀπόῤῥιπτον τὰ ἔρια ἀνωφελὲς τοῦ κεκτημένῳ, καὶ μοναχὸς κεκαρμένος ἄνευ ψαλμῳδίας οὐκ οἰκοδομεῖ εἰς Θεόν· ἀστὴρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ καθ' ὅρασιν τοῦ φωτός, οὕτως καὶ μοναχὸς διαφέρων ἀδελφῶν δι' ὑπερβάλλουσαν ἀρετῶν κατόρθωσιν· κάλαμος ὑπὸ ἀνέμου καμπτόμενος ἀβλαβὴς διαμένει, καὶ ὑποταγὴ μοναχοῦ καταστήσει ἐν οὐρανοῖς τὴν ψυχήν· πηγὴ ἀέναος ποτίζει ψυχὰς πολλῶν, καὶ διδασκαλία μοναχοῦ ἐνάρετος πιαίνει ὀστᾶ ἀνδρῶν· οἶκος ἔχων θεμέλια ἐπὶ πέτραν ἀσάλευτος διαμένει ἐξ ὑετοῦ καὶ ποταμῶν καὶ ἀνέμων, καὶ μοναχὸς ἐν πίστει ἐστηριγμένος δόκιμος ἀναφανεῖται πρὸς τὸ μὴ σαλεύεσθαι ὑπὸ τῆς μεθοδείας τῆς πλάνης ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων . . . φλὸξ ἐμπυρισμοῦ καταφάγεται δρυμόν, καὶ μοναχὸς γαστρίμαργος ἐν σπατάλῳ σώματι ἐξάψει φλόγα παθῶν· βέλος ἐκλεκτὸν πεμφθὲν πήγνυται πρὸς πόνον, καὶ συγκαταβάσει μοναχοῦ μετὰ ἀπολογίας φλέγει καρδίαν ἐχθροῦ· μάχαιρα δίστομος δυσὶ στόμασι κατεσθίει, καὶ μοναχὸς δίγλωσσος ἐκφέρει διχοστασίας· δαίμων κατόπτης ἐστὶν ὁμιλίας, καὶ μοναχὸς δίθυρος φάντασμα διαβόλου· ποιμὴν ἀγαθὸς ἀφελεῖται ἄρνα ἐκ στόματος θηρίου, καὶ μοναχὸς δίκαιος ἐξελεῖται ἄνδρα ἐκ χειρὸς ἀδικοῦντος· ξύλον ἄσηπτον δόκιμον πρὸς ἐργασίαν, καὶ μοναχὸς πραῢς καὶ πρόθυμος εἰς τύπον καὶ διδαχὴν ἀφθαρσίας· ἡ δολερὰ ἀλώπηξ λυμαίνεται ἀμπελῶνα, καὶ μοναχοῦ μνησικακία φθείρει ἔθη χρηστά· στρουθὸς κεκράτηται ἐν παγίδι, καὶ ὄρεξις μοναχοῦ κατασπᾷ ψυχὴν ἀπὸ Θεοῦ· πέρδιξ θηρευθεὶς ἐν καρτάλλῳ καλαδῶν προσκαλεῖται τὰ ἄγρια, καὶ μοναχὸς ἐν ἐρημίᾳ τῇ παραινέσει ἐπιστρέφει ἁμαρτωλοὺς σὺν αὐτῷ πρὸς τὸν Θεόν· συνάντημα δαιμονίου ὑπτιάζει ἄνθρωπον ὑφαρπάζον τὰς φρένας, καὶ ῥαθυμία μοναχοῦ βαρύνει ὕπνον ἐν ὥρᾳ τῆς προσευχῆς δι' ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ· κύων ἐνυπνιάζεται διὰ πεῖναν, καὶ μοναχὸς ῥάθυμος ἐν ψαλμῷ διαλύεται ὑπὸ νυσταγμοῦ· πῶλος ἄστρωτος ἐπι-

domino, et monachus tonsus absque psalmodia non est aedificationi in Domino. Stella a stella differt in gloria spectaculo lucis, sic monachus differens a fratribus maiore virtutum exercitio. Arundo vento inflexa indemnis manet; et subiectio monachi, in caelis eius animam collocabit. Fons perennis animas potat multorum, et sana monachi doctrina impinguat ossa virorum. Domus in petra fundata perstat immobilis adversus pluviam et flumina ac ventos, et monachus in fide stabilitus, habilis apparet quominus ab artificiis erroris quatiatur in hominum. . . . Flamma incendii consumit silvam, et monachus gulosus in luxuriante corpore succendet flammam cupiditatum. Telum electum missum infigitur ad dolorem, et monachi condescensione et excusatione comburitur inimici cor. Gladius anceps utroque ore vorat, et monachus bilinguis dissidia serit. Daemon inspector est colloquiorum, et monachus biforis phantasma est diaboli. Bonus pastor eruet agnum de ore ferae, et monachus iustus eripiet virum de manu iniuriam facientis. Lignum putredine non vitiatum utile est opificio, et monachus mitis atque alacer aptus est ut sit forma et doctrina incorruptibilitatis. Dolosa vulpes demolitur vineam, et monachi simultas corrumpit bonos mores. Passer capitur laqueo et cupiditas monachi abstrahit animam a Deo. Perdix captus in fiscella canendo advocat agrestes feras, et monachus in deserto adhortatione convertit peccatores secum ad Deum. Occursus daemonis resupinat hominem et mente deiicit, et ignavia monachi adgravat somnum in orationis hora, operante diabolo. Canis dormitat propter famem, et monachus ignavus ad psalmum, in somnum dissolvitur. Pullus non stratus ferens sarcinam, pedibus non valet; et neophytus

φερόμενος γόμον ἀδόκιμος τοῖς ποσὶ, καὶ νεόφυτος μοναχὸς ἀκρασίᾳ δουλούμενος βαρυνθήσεται πειρασμοῖς· ζῶον ἐμψυχοῦται ἐν τῷ αἵματι, καὶ μοναχὸς ἐν ἀσκήσει φρονήσει τὰ οὐράνια· περιστερὰ ἀμόλυντος ἀκεραία (a) ἐν στερήσει τέκνων, καὶ μοναχὸς διὰ σωφροσύνης ἀπότακτος τῶν γηΐνων· χαλκεὺς σφυροκοπῶν (b) σπινθηροβολεῖ ἐν καμάτῳ, καὶ μοναχοῦ ποικίλη μέριμνα τὸ πέρας τοῦ βίου ἐν καλῇ ὁμολογίᾳ τελέσει· χύτρα ἀποδύεται ἐν μελαίνῃ τέφρας, καὶ ἀφροσύνη μοναχοῦ περιπίπτει ἀσελγεῖ ἡδονῇ· δορκὰς φεύξεται ἀπὸ βρόχων παγίδος, καὶ μοναχὸς ἐκκλίνων ἐκ πορνείας διασωθῇ ἐκ δεσμῶν ἁμαρτίας· τάξις συγκλητικὴ προσομιλεῖ παρισταμένη βασιλεῖ, καὶ μοναχοῦ διάθεσις ἑστῶσα εἰς ὕμνον διαλέγεται θεῷ· ὑφάντης χιτῶνα διεῤῥωγότα (c) ἐνυφαίνει ἁρμοδίως, καὶ μοναχὸς ἁμαρτήσας ἐλθὼν εἰς μετάνοιαν ἀνορθοῖ βίον σεμνόν· καβιδάριος ζητήσας εὑρήσει μαργαρίτας, καὶ μοναχὸς ἀγωνιστὴς καταλήψεται τὸν Χριστόν· οὐρανοῦ τὸ φαιδρὸν ὡραῖον ἐν καθαρότητι, οὕτως θεράπων μοναχὸς καιρῷ τῆς ἐπισκοπῆς ἐνδόξως δοξασθήσεται· ἱμάτιον φθείρεται ὑπὸ σητὸς, καὶ μοναχοῦ πικρία διὰ λήθην διδασκαλίας ἐκτείνει (d) ψυχήν· σελήνης πληρωθείσης ἄρχεται λήγειν αὐτῆς τὸ φῶς, καὶ μοναχὸς, κοπιάσας καὶ σκοτωθεὶς προσκόμματι ἐκ τῆς λαμπρᾶς ἀσκήσεως, ἀπώλεσε τὸν μισθόν· κανδήλα (e) φαιδρὰ φαίνει τοῖς βαδίζουσι, καὶ μοναχὸς ἀποτακτικὸς τῶν γηΐνων ἑνοῦται τοῖς οὐρανίοις, ἐπισπώμενος τῷ λόγῳ τῆς δικαιοσύνης τοῦ φωτίζειν τοὺς ἐγγίζοντας αὐτῷ· ἱμάτιον ἐν αἵματι πεφυρμένον οὐκ ἔστι καθαρὸν, καὶ μοναχὸς ἐν δόλῳ προσομιλῶν ἐπενδύτης δαιμόνων· λίθος συγκρουσθεὶς ὀστράκῳ συντρίψει αὐτὸν, καὶ λόγος εὔτακτος μοναχοῦ ἐν μεταχειρισμῷ ὑποτάξει τὸν σύμφοιτον αὐτοῦ· ἐν ἅλατι ἀρτυθήσεται πᾶν βρῶμα διὰ πυρὸς ἑψόμενον, καὶ ἐν χαρίσματι

monachus intemperantiae serviens gravabitur tentationibus. Animal animatur sanguine, et monachus ope asceseos res caelestes sapiet. Immaculata manet et illaesa columba cum privatur natis, et monachus per temperantiam valedicit terrenis. Faber ferrarius incudem pulsans scintillas spargit in suo labore, et monachi multiplex sollicitudo finem vitae cum pulcra confessione imponet. Olla auffunditur nigro cinere, et stultitia monachi incidit in intemperantem voluptatem. Caprea fugiet de funiculis laquei, et monachus vitans fornicationem servabitur a peccati vinculis. Senatorius ordo loquitur coram rege, et monachi devotio ad hymnum consistens alloquitur Deum. Sartor vestem discissam apte sarcit, et monachus qui peccavit, mox veniens ad paenitentiam instaurat laudabilem vitam. Lapidarius quaerens inveniet margaritas, et monachus pugil perveniet ad Christum. Serenum caelum pulchrum a puritate, ita famulus Dei monachus tempore visitationis gloria exornabitur. Vestis a tinea corrumpitur, et monachi acerbitas propter doctrinae oblivionem enecat animam. Lunae iam plenae incipit minui lumen, et monachus defatigatus et offendiculo obtenebratus post praeclaram ascesim, amittit mercedem. Candela splendida lucet ambulantibus, et monachus valedicens terrenia, copulatur caelestibus, perductus sermone iustitiae ad illuminandos accedentes ad se. Vestis sanguine imbuta non est pura, et monachus dolose loquens, tunica daemonum est. Lapis allisus testae, hanc conteret, et sermo aptus monachi emendationi supponet discipulum suum. Sale condietur cibus igne coctus, et adhortatio gratiosa monachi dulcis erit sapientium gutturi. Accipiter venator

(a) Ed. ἀκέραια. — (b) Ed. σφυρακοπῶν. — (c) Ed. διερωγότα. — (d) Ed. ἐκτείνει. — (e) Ed. κάνδηλα.

περιδινήσεως μοναχοῦ γλυκανθήσουσι) φάρυγγες σοφῶν· ἱέραξ θηρευτὴς πετεινῶν νομὴν σκοπευόντων, καὶ μοναχὸς ὑπερήφανος διώκτης πενήτων ἄρτον δι' ἔνδειαν αἰτούντων· γυναικὸς ἐν ὠδῖνσι τικτούσης διπλῆ χαρὰ μετὰ τὴν κύησιν, καὶ ὑπομονὴ μοναχοῦ βίος εἰρηνεύων καὶ εὐφροσύνη οὐράνιος· πένθος νεκροῦ ξενώσει δόξαν μετ' ὀλίγον τοῦ συγγενοῦς ποιουμένη λήθην, καὶ μοναχὸς ἀρνησίκοσμος πρὸς τὰ τέλη βλέψας οὐ μνημονεύσει θλίψεως διὰ τὴν χαράν· ἐπαινετὸν καὶ ἡδὺ ἐν ἀνθρώποις τὸ κάλλος, καὶ μοναχὸς ἐν παγκοσμίᾳ ἀρετῶν μορφὴ ἐστι τῆς καλλονῆς τοῦ Θεοῦ· ἀνὴρ ὀργίλος τέρας ὑπάρχει (πρὸς) τοὺς οἰκείους, καὶ ἀσιτία μοναχοῦ σκεδασμὸς καὶ θρίαμβος δαιμόνων· νεανίας συγκαθεύδων παρθένῳ εὐπερακτός ἐστιν φαυλισμοῦ, καὶ ἁγνεία μοναχοῦ συναναπαυομένη ψαλμῳδίᾳ ἐστὶ ψυχωφελής· νεφέλη ἄνυδρος φθασθεῖσα ὑπὸ ἀκτῖνος ἡλίου διελύθη, καὶ ὄρεξις μοναχοῦ καυτηριάσασα τὸν νοῦν ἐξώλεσε τῆς αἰωνίου ζωῆς (1)· ἀτραπὸν εἰς πλάνησιν τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ, καὶ μοναχὸς μετὰ … τῶν κακῶν ἑτεροζυγήσας προσέπεσεν· χεὶρ καὶ κοιλία τεθρύβλωνται ἐν βρώμασι, καὶ προσβολὴ ἐναντία ἐνδελεχοῦσα διαβάλλει μοναχόν· χεῖρες ἀργοῦσαι, πόνος δυσβάστακτος, οὕτως καὶ μοναχὸς κακόνοιαν κεκτημένος· αὐστηρία μοναχοῦ συνταράττει ὀφθαλμούς, ἐκ δὲ ὀρέξεως ἀνανήψας προβιβάζει δάκρυα· ψωμὸς σαρκὸς σύμποτος ὕδατι, καὶ μοναχὸς ἀσελγὴς συμπνεύσης ἀνομίας· καλάμη στυππίου φλογισθεῖσα σβέννυται πρὸς ἀφανισμόν, καὶ ἐμπαθοῦς μοναχοῦ τὸ δουλεύειν τῷ Θεῷ δείκνυται πρόσκαιρον· λύκος ἀποδιωχθεὶς ποίμνης πανοῦργος τηρήσας, ἐπαναστρέψει ἐπὶ τὴν θήραν, καὶ μοναχὸς σβ … ἐσχηκὼς μετάνοιαν, πλειστάκις ἁμαρτήσας, δοκῶν τοῦ ἐπιστρέφειν ἐν τῷ αὐτῷ συμπεσεῖται· ὡς ἀνελλιπὴς ποταμὸς τοῦ ῥέοντος ὕδατος, οὕτως λογισμοὶ διάφοροι κλύζοντες ψυχὴν μοναχοῦ·

est volucrum qui pascua quaerunt, et monachus superbus persecutor pauperum panem ob inopiam quaerentium. Mulieris cum dolore parientis duplicatur post partum gaudium, et patientia monachi, vita est pacifica et caelestis laetitia. Luctus mortui immutabit paulo post mentem affinis ad oblivionem, et monachus qui mundo abrenunciavit rerum finem spectans, non recordabitur tribulationis propter consequens gaudium. Laudahilis grataque est inter homines pulchritudo, et monachus in suo omnigeno virtutum ornatu, figura est pulchritudinis Dei. Vir iracundus monstrum est adversus domesticos, et ieiunium monachi dispergit daemonas deque iisdem triumphat. Adolescens dormiens cum virgine faciliter flagitium committit, et castitas monachi in psalmodia conquiescens utilis animae est. Nubes arida a solis radio praeoccupata dissolvitur, et cupiditas monachi mentem vulnerans, aeternâ vitâ privat. Semita de via regia deflectens, et monachus . . . cum improbis iugum ducens concidit. Manus et venter turbantur in escis, et contrarius continuo conflictus monachum accusat. Manus otiosae, labor vix ferendus; sic et monachus mala mente praeditus. Tetricitas monachi turbat oculos, sed mox de suo instinctu evigilans profundit lacrymas. Tamquam iusculum carnis cum aqua bibitum, ita monachus luxuriosus conspirans cum peccato. Calamus stuppae combustus extinguitur in nihilum, et monachi passionibus obnoxii servitus erga Deum temporanea apparet. Lupus de ovili depulsus in otio observans, redibit ad praedam, et monachus . . . quem paenituerat, saepissime peccans, dum videtur converti, in idem recidet. Sicut est indeficiens flu-

(1) Ita interpungendum putavi, separandumque ἀτραπὸν a commate praecedente.

ζυγὸς ἱμάντινος ἐν λήψει καὶ καταβολῇ χρυσίου, καὶ σταθμὸς μοναχοῦ ὁ περίγειος βίος ἐναμάρτητος ἢ ὅσιος· ἄμπελων ἀγαθὸς πληθυνθήσεται βότρυσιν, οὕτως καρποὶ εὐκλεεῖς προσφέρονται τῷ θεῷ ἐν τελευτῇ μοναχοῦ· τίμιος γὰρ ὑπάρχει ἐνώπιον θεοῦ ὁ θάνατος
* Ps. CXV. 15. τῶν ὁσίων αὐτοῦ *.

ε΄. Πρέπει οὖν τὸν μοναχὸν κοσμίως βιοῦντα, ἀγαθότητι καὶ ταπεινοφροσύνῃ καὶ σεμνότητι λόγων τὴν ὑπερηφανίαν ἀναιρεῖν, εὐαρέστως δὲ πειθαρχεῖν τῷ θεῷ καὶ ἀνθρώποις, καὶ κατὰ τὴν ἐντολὴν ἔχειν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν, μὴ ἐν θυμῷ μήτε ἐν ἐξουσίᾳ (ἀλλ') ἀμώμως ἐργάζεσθαι τὴν δικαιοσύνην, μὴ τύπτειν συνείδησιν ἀδελφοῦ . . . προσκόμματι, μὴ δουλοῦσθαι τραπέζαις . . . ἀνακρίσεις βρωμάτων πολυλογεῖν· ἀλλὰ πρέπει μοναχοῖς ἐπαγγελλομένοις θεοσέβειαν (a), ἧς τὸν μισθὸν ἕκαστος λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον· θεοῦ γὰρ ἐσμὲν συνεργοί, θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή, καὶ ἐργάται τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ τῆς . . . ὅπως τοὺς προκεκοπιακότας ἁγίους μιμησάμενοι (b), τοὺς προφήτας, ἀποστόλους, καὶ μάρτυρας . . . τοῖς, τ . . . πρὸς εὐτελεύτητον ζωὴν ληψόμεθα, ὑπὸ τῆς ἐπιρροπῆς τῆς παρακλήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος· ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ἐν τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν (1).

men decurrentis aquae, ita diversae cogitationes animam monachi obruentes. Statera lorea in sumendo tradendoque auro, et lanx monachi terrena vita peccatrix aut sancta. Bona vinea abundabit botryonibus, ita felices fructus Deo offeruntur in monachi obitu: pretiosa est enim coram Domino mors sanctorum eius.

5. Expedit itaque monachum decoriter viventem, bonitate, humilitate et gravitate sermonum superbiam extinguere, libenter obedire Deo et hominibus, atque uti mandatum est, proximum tamquam se ipsum aestimare, neque cum ira neque potestativo modo sed irreprehensibiliter iustitiam operari, conscientiam fratris non pulsare . . . scandalo, dapum non fieri mancipium, neque de escarum discriminibus multa verba facere. Sic decet monachos, qui religionem profitentur, cuius meriti mercedem unusquisque proprio pro labore percipiet. Dei enim cooperatores sumus, Dei agricolatio, Dei aedificatio, operarii Christi in iustitia . . . ut sanctos qui ante nos labori indulserunt, prophetas, apostolos, martyrasque imitantes . . . felicem vitae terminum consequamur, curante et auxiliante Spiritu sancto. Atque uno simul ore, unoque corde, gratias agentes Deo et patri in domino nostro Iesu Christo, cui gloria et potestas per saecula saeculorum. Amen.

(a) Ed. θεοσεβεῖν, quod non componitur cum ἧς seq. — (b) Libenter admitto coniecturam pro μιμνησάμενοι. Scripsi etiam latine ubique *Simeon*, utpote usitatius, etsi graece videbam Συ, pro Σι.

(1) Danus homo, ut diximus, sermonem hunc ex Italia extulit; danus alter in patria sua typis commisit; attamen eiusdem patria Roma, ut etiam reliquorum qui nunc per nos lucem aspicient sermonum.

ΛΟΓΟΣ Ε'. (1).

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΩΝ ΠΡΟΦΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΩΝ.

α'. Θαῦμα μέγα τὸ παράδοξον τοῦ θεάματος, τὸ περὶ προφητῶν καὶ ἀποστόλων ᾀδόμενον, ὅπερ δὴ μᾶλλον ἆθλον καλεῖν καρτερικὸν κατὰ τὸ γεγραμμένον *, ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς· περὶ γὰρ ταύτης τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐλπίδος λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος· * τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς, ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; ὅθεν οἰκειουμένην αὐτοῖς εὑρίσκομεν τὴν μαρτυρίαν· ποτὲ μὲν θλίψεσι κακουχουμένοις ὑπὸ Ἰουδαίων καὶ ἐθνικῶν· ἔπειτα λιμῷ καὶ γυμνότητι καὶ κινδύνοις καθημερινοῖς, ἐν στενοχωρίαις φυλακιζομένοις, δαιρομένοις, διωκομένοις ὑπὲρ Χριστοῦ· σίδηρον διῆλθεν ἡ ψυχὴ αὐτῶν· στόμα γὰρ μαχαίρας αὐτοὺς οὐκ ἐφόβησεν, πῦρ τε οὐκ ἀπέστρεψεν, καὶ δεσμὰ οὐκ ἐφόβησεν, αἰσχύνη οὐκ ἐμάρανεν, καὶ δόξα καὶ ἀπόλαυσις πρόσκαιρος οὐκ ἔκλινε· τὰ γὰρ πάντα ὑπερεῖδον ὡς φθαρτὰ δελεάσματα· εἰς κρείττονα πλοῦτον ἀποβλέψαντες, τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ.

Cod. vat. 2021. f. 1.

* Ps. XLIII. 22.

* Rom. VIII. 35.

SERMO V.

DE HUIUS VITAE CERTAMINE PROPHETARUM ET APOSTOLORUM AC MARTYRUM.

1. Magnum insperatumque spectaculum est, quod de prophetis apostolisque decantatur; quod qnidem constantiae potius certamen appellandum est, prout ait scriptura: *propter te mortificamur tota die; aestimati sumus sicut oves occisionis.* Nam de hac expectatione ac spe dicit apostolus Paulus: *quis nos separabit a caritate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius?* Quamobrem congruum illis hoc videmus esse testimonium, qui tribulationes a Iudaeis atque ethnicis experti sunt: fame insuper, nuditate, quotidianis periculis, et arcta custodia pressi, verberati, persecutionem Christi causa passi. Ferrum pertransiit anima eorum; gladii acies metum illis non attulit, flamma non avertit, vincula non exterruerunt, ignominia non enervavit, gloria ac temporalium rerum oblectatio non inclinavit: cunctas enim caducas illecebras contempserunt, meliores divitias speculantes, id est improperium Christi.

(1) Hinc incipit codex acephalus vaticanus 2021, pulcher, membraneus, olim cryptoferratensis, manu scriptus sancti Bartholomaei, quarti in illo monasterio abbatis, cuius vitam in volumine sexto vulgavimus; scripturae autem autographae testimonium in horum sermonum calce apponemus, immo et aere cusum oculis subiiciemus. Incipit, inquam, codex adamussim ex tertio quaternione signato Γ, unde patet praecedentes quatuor sermones occupasse in codice folia sexdecim. Quartum tamen sermonem Hannibaldius hinc, ut puto, non sumpsit, quia codicis damnum antiquius aevo nostro videtur. Praeit unicuique sermoni eadem illa epigraphe, quam in quarto exhibuimus, quamque solam retinendam censemus, quia semel eam extare satis est. Et hic quidem quintus, aeque ac praecedens, recitatus a Simeone aetatie suae undecimo dicitur, et sic deinceps reliqui usque ad XXIV. annum; verum has epigraphas tum inutiles iudicavimus, tum etiam haud verisimiles. Itaque ex his verba illa tantum, quae argumentum sermonis continent, in titulis retinebimus.

β'. Διὰ ταῦτα πατριάρχαι ἐξενίτευον, καὶ ὁ σώφρων Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπιπρά-
σκετο, καὶ ὅσιος λαὸς ὑπὸ πολεμίων κατεδυναστεύετο· καὶ ὁ μακάριος δὲ καὶ εὐπαῤῥησία-
στος Ἱερεμίας διὰ τοῦτο ποτὲ αἰσχύνης καταφρονῶν περιζώματι γυναικείῳ ἐθεατρίζετο,
καὶ τὴν μαρτυρίαν ἀναλαμβάνων δεύτερον εἰς λάκκον βορβόρου ἀπεῤῥίπτετο· καὶ Ἡσαΐας ὁ
λαμπρὸς προαγορευτὴς τῆς ἐνσάρκου τοῦ Θεοῦ λόγου παρουσίας, γυμνὸς καὶ ἀνυπόδετος πρὸς
ὑπόδειγμα λαοῦ περιπατεῖν προσετάττετο, ξυλίνῳ τε πρίονι πριζόμενος ὑπέφερεν. Ἰεζε-
κιὴλ τὸν ὁραθέντα Θεὸν γυμνὸν ἐπὶ τροχῶν φλογερῶν καὶ ζώων χερουβικῶν ὑπεδείκνυε τῷ
λαῷ· τὸ γένος τῶν προφητῶν ὑπὸ Ἰεζάβελ κατεσφάττετο. Δαυὶδ ὁ τοῦ Χριστοῦ τὸ κατὰ
I. 2. σάρκα κληθεὶς πατὴρ, ὑπὸ Σαοὺλ κατεδιώκετο. Ὁ τῆς ἐμφανείας πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἐν πνεύ-
ματι ἠξιωμένος, καὶ τῆς κρίσεως δηλωτὴς, Δανιὴλ εἰς λάκκον λεόντων, δεύτερον ἐβάλ-
λετο. Ἡ πυρμαχοῦσα τρίβλαστος εὐωδία, φημὶ δὴ Ἀνανίας, Ἀζαρίας, καὶ Μισαὴλ, ἐν
τῇ καμίνῳ τῶν Χαλδαίων ἐβάλλοντο. Οἱ Μακκαβαῖοι ὑπερομολογοῦντες πατρῴου νόμου
ἀνῃροῦντο. Ἰωάννης ὁ μέγας ἐν πᾶσιν ἁγίοις, ὡς τῆς μοιχείας ἔλεγχος, τὴν κεφαλὴν
ἀπετέμνετο· Παῦλος ὁ θεσπέσιος, ὁμοίως ἀπεκεφαλίζετο. Πέτρος ὁ κορυφαῖος τῶν ἀπο-
στόλων ἐσταυροῦτο. Ἰάκωβος μαχαίρᾳ ἀνῃρεῖτο. Θωμᾶς ἐν τῇ Ἰνδίᾳ ὑπὸ τεσσάρων στρα-
τιωτῶν λόγχῃ ἐνύττετο. Στέφανος ὁ πρωτομάρτυς ἐλιθοβολεῖτο. Οἱ παῖδες ἐν Βηθλεὲμ
ἐθυσιάζοντο. Οἱ μάρτυρες ἀπεκτέννοντο· κεφάλαιον δὲ ἐπὶ πᾶσιν, αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς
ζωῆς ἡμῶν Χριστὸς, ὁ Θεὸς λόγος καὶ σωτὴρ ἡμῶν, μέχρις αἵματος γεγονὼς, ἐν τῷ σταυρῷ
ἐσφαγιάσθη σαρκὶ, ἵνα διὰ τοῦ οἰκείου θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου,
τουτέστι τὸν διάβολον.

2. Propterea patriarchae peregrinati sunt; et pudicus Iosephus in Aegypto venditus; et sanctus populus dominatu hostium pressus: ideoque et beatus confidentissimus Hieremias, ignominia contempta, femineo cum perizomate palam circumibat. Et testimonio accepto, in lutosum postea puteum proiiciebatur. Esaias item splendidus Verbi Dei cum carne advenientis vaticinator, nudus et excalceatus, quasi populi spoliandi exemplum, incedere iussus est, et lignea serra dissectus supplicium pertulit. Ezechiel visum a se Deum in igneis rotis cherubicisque animalibus nudum populo ostendebat. Gens prophetarum tota a Iezabele interficiebatur. David Christi secundum carnem pater appellatus, persecutionem a Saule patiebatur. Is qui conspicere Patrem ac Filium in spiritu dignus fuit, et iudicium demonstrare, Danihel inquam, postremo in lacum leonum proiectus fuit. Invictus ille ab igne trigeminus odorus surculus, Ananias inquam, Azarias, et Misaël, in Chaldaeorum fornacem coniecti fuerunt. Maccabaei patriae legis confessores neci occumbebant. Iohannes inter omnes sanctos magnus, tamquam adulterii reprehensor, capite minutus fuit. Paulus divus similiter decollatus est. Petrus apostolorum princeps in crucem agebatur. Thomas in India a quatuor militibus lancea confossus fuit. Stephanus primus martyr lapidibus obruebatur. Infantes apud Bethleemum immolabantur. Martyres interficiebantur. Quod autem omnium praecipuum est, ipse vitae nostrae auctor Christus, Deus Verbum, nosterque salvator, usque ad sanguinis effusionem provectus, crucifixus in carne trucidatus est, ut propria morte, illum evacuaret qui potentiam mortis habebat, id est diabolum.

γ'. Καὶ διὰ τοῦτο οὗτοι πάντες οἱ ἐν αὐτῷ τεθνηκότες, ἔτι λαλοῦσιν, ἐν τῷ λέγειν·
ἔδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως· ταύτῃ γὰρ καταβιασάμενοι ἔτι ζῶντες ἐν σαρκὶ,
κατεδίωκον τὴν πολιτείαν ἐπ' ἐρημίαις καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς καὶ τοῖς τῶν πετρῶν
φωλαιοῖς· καὶ ταῦτα πάντα ἔπασχον διὰ τὸ ἀποβλέπειν εἰς τὴν μισθαποδοσίαν, κατὰ τὴν μαρ-
τυρίαν τὴν λέγουσαν· * πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτοὺς * Ps. XXXIII. 20.
ὁ κύριος· ἐδιώκοντο γὰρ ὡς ξένοι καὶ παρεπίδημοι ὄντες ἐν τῇ γῇ, τοῦ καταλαβεῖν τὴν τῶν
οὐρανῶν ἀκατάλυτον μονήν· λιμοκτονούμενοι ἐνθάδε, διὰ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς κρύφιον τῆς
ζωῆς ἄρτον κατατρυφῶντες· θανατούμενοι, ἀλλ' ἀθανασίας πλήρης ἡ ἐλπὶς αὐτῶν· ἐξαπο-
ρούμενοι, ἀλλὰ τοῖς ἀγγέλοις χαρὰν πολλὴν συμμεριζόμενοι· ἐκδεχόμενοί τε τὴν τοὺς
θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός· ἀστατοῦντες μέχρι καιροῦ καὶ
διαλύσεως σώματος· πεινῶντες τε καὶ διψῶντες, καὶ κολαφιζόμενοι, διωκόμενοι, δαι-
ρόμενοι, ὑβριζόμενοί τε καὶ ἐξουθενούμενοι, καὶ γυμνητεύοντες, ἐν ὑποταγῇ καὶ ἐγκρατείᾳ
ἐπιθυμιῶν, νικήσαντες στόματα μαχαίρας, καταπαλαίσαντες δύναμιν πυρός· δυναμω-
θέντες ἀπὸ ἀσθενείας· μὴ κυριευθέντες ὑπὸ ἡδονῆς· εὐλογοῦντες γὰρ καὶ εὐχαριστοῦντες ἀπηρ- I. 2.
νήσαντο τὰς τοῦ σώματος πρ . . . μενοι σκιάν τινα παρέχουσαν τὸ . . . τοῦτο· καὶ ὡς τρυφήν
τινα τὸν θάνατον . . . βάνοντες τῇ νεκρώσει τοῦ Χριστοῦ συνετ . . . τὴν ἐν αὐτῷ ζωὴν, τὴν
δόξαν τὸ α . . . νοοῦντες, ἐκ τοῦ εἰρημένου ὅτι τίμιος ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων
αὐτοῦ· * οὐ γὰρ συνείχοντο φόβῳ, ἐξ ὧν ἔπασχον ἔξωθεν, ἀλλ' ἐνεδυναμοῦντο πίστει, εἰς ὃν * Ps. CXV. 15.
ἀπέβλεπον πλοῦτον· καὶ διὰ τοῦτο χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πλούτου καὶ δόξης καὶ κτημάτων, ἐν
οἷς ἐστὶ τὸ φθαρτὸν τοῦ βίου, ὑπεριδόντες τὰ πάθη, διαφανῶς ἐν δόξῃ Χριστοῦ ἐλάμπρυναν·
καὶ ὡς φωστῆρες ἔλαμψαν ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες· δι' ἣν προσδοκίαν καὶ ὁ ἀπό-

3. Idcirco hi omnes in Deo mortui, adhuc loquuntur aientes: *tradidisti nos quasi oves devorationis.* Sic enim violentiam vivi adhuc in carne patientes, deserta loca habitaverunt, in speluncis, in terrae cavernis, in petrarum latibulis. Atque haec omnia ferebant, mercedem spectantes, iuxta illud testimonium quod ait: *multae tribulationes iustorum, et ex his omnibus eripiet eos Dominus.* Nam velut extranei et in terra peregrini insectationem patiebantur, ut aeternam in caelis mansionem consequerentur: fame heic enecti, sed abscondito in caelis vitae pane fruituri: morte affecti, sed immortalitatis pleni spe: angustiati, sed cum angelis grande gaudium participantes: scilicet in bene fundatam urbem recepti, euius auctor fabricatorque Deus est. Eversi interim fortunis usque ad corporis dissolutionem, famem sitimque patientes, alapis contusi, perpulsi, verberati, maledicti, spretni habiti, et spoliati, in negatione et continentia cupiditatum, gladii aciem vincentes, flammarum vim superanter, ex infirmitate vires sumentes, volnptati non obtemperantes. Etenim benedicentes gratiasque agentes corporis eruciatus ferebant, veluti quid umbratile; mortem denique in delieiis habebant, Christi mortificationem aemulantes, et dummodo in ipso viverent, satis sibi gloriae esse reputantes, quia dictum est: *pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius.* Neque enim timore qnatiebantur ob ea quae exterius contingebant, sed fide roborabantur erga illas quas spectabant divitias: ideoque auri et argenti et opum et gloriae et possessionum, in quibus mundi corruptela versatnr, aspernati cupiditates, splendide in Christi gloria elaruerunt, et tamque luminaria in mundo fulserunt, vitae verbum habentes. Quam ob spem apostolus quoque nonnul-

στόλος τινὰς ἐν τῷ ἀγῶνι ὑποστηρίζων φησίν· ἐν τῇ λαμπρότητι τῶν ἁγίων, εἰς καύχημα
* Phil. II. 16. ἐμοί, εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα *.

δ΄. Οἶδα τοίνυν κἀγώ, κατ' ἴχνος τῆς ἁγίας ψυχῆς ἐκείνης βαίνων, ἐν σπουδῇ μανθάνειν, καὶ ἐν τῷ παρόντι νῦν πρὸς ὑμᾶς ἀγῶνι διδάσκειν καὶ λέγειν· μιμήσασθε τὸν τῶν ἁγίων χορόν, καὶ ἐξακολουθεῖτε τῷ . . . τῶν ἁγίων πατέρων· καὶ γὰρ πρὸς οἰκοδομὴν . . . καλὴν ὁμολογίαν ἐμαρτύρησαν τὴν . . . ἐκλεξάμενοι, ἵνα καὶ ἡμεῖς σὺν . . . ἐν τῷ τρυγητῷ τῶν καρπῶν . . . τῆς ἀκοῆς δεξάμενοι, ὥσπερ . . . διὰ χρηστότητος καὶ ἀγαθοποιΐας καὶ ἐλεημοσύνης, μακροθυμίας τε καὶ ἐγκρατείας ἡδονῶν, τοῖς θείοις λόγοις τῶν γραφῶν ὑπωπιάζοντες τὸ σῶμα, καὶ τῇ εὐσπλαγχνίᾳ τοῦ Χριστοῦ μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες,
Col. III. 15. I. Cor. II. 13. προνοούμενοι δὲ καλὰ τοῖς ἐχθροῖς ὑμῶν, ἔχετε τὴν ἀγάπην· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ βραβευέτω (1) ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε· καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε· ὁ λόγος ὁ τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ γνώσει καὶ εὐσεβείᾳ, ἐν πάσῃ ῥίζῃ λόγων καὶ ἔργων ἀληθινῶν, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου, καὶ ἀντιλήψει τῶν ἐν πνεύματι ἁγίῳ πολιτευομένων· πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες, καὶ ἀνακρίνοντες ἑαυτοὺς διὰ φρονήσεως
l. 4. ὀρθῆς ἐν φυλακῇ χειλέων ἀπὸ αἰσχρῶν λόγων καὶ δ . . . ων θεοσεβείας· εἰρηνεύειν μετὰ πάντων . . . τὸ κολαφίζειν πάντοτε τὴν σάρκα δουλ . . . τὴν ψυχὴν διὰ τῶν ἐπιθυμιῶν· ἐν . . . πῦρ τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· νήφειν τε ἐν κυρίῳ, καὶ μνημονεύειν . . . ἀσθενῶν· καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀγαθοῖς καρποφορεῖν τῷ θεῷ πρὸς δόξαν αὐτοῦ ἐν τριάκοντα καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑκατόν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν κ. τ. λ.

los in agone confirmans ait: *in splendore sanctorum, ad gloriam meam, in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi.*

4. Igitur ego quoque valeo vestigia illius sanctae animae premens condiscere, et in praesente certamine vos docere ac dicere: imitamini sanctorum coetum, exempla sanctorum patrum sectamini. Etenim hi ad posterorum aedificationem, praeclaram confessionem fecerunt, meliorem partem praeferentes, ut et nos in fructuum collectione simul participes . . . *et* per mansuetudinem ac bonitatem, per eleemosynam, longanimitatem, et voluptatum abstinentiam, sub divinis scripturarum oraculis corpora elidentes, et secundum Christi clementiam, nemini malum pro malo retribuentes; immo vero bona inimicis vestris providentes, caritatem habetote. Et pax Christi vincat in cordibus vestris, ad quam etiam vocati estis, et grati estote. Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni scientia et pietate in omni radice verborum atque operum sincerorum et fidei non simulatae, et opitulatione omnium qui secundum Spiritum sanctum vivunt; spiritualibus spiritualia comparantes, et scrutantes nosmet ipsos recta prudentia, cum labiorum a turpibus sermonibus custodia, et religionis prosecutione, pacem retinentes erga omnes, carnem castigantes, animum a cupiditatibus avertentes. Etenim ignis paratus est diabolo et angelis eius. Insuper sobrii estote in Domino, infirmorum mementote, et in omni opere bono fructificetis Deo ad gloriam ipsius, fructum tricesimum, sexagesimum, et centuplicem, in Christo Iesu domino nostro, cui honor et potestas cum Patre et sancto Spiritu nunc etc.

(1) Libenter sequor S. Augustinum, qui prout iam observavit Sabaterius, βραβευέτω interpretatur *vincat*. Nam reliquae huius paulini vocabuli interpretationes apud varios criticos extant.

ΛΟΓΟΣ ϛ΄.

ΠΡΟΣ ΤΙΝΑ ΚΤΗΤΟΡΑ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ.

α΄. Πολλὴ ἡ βιωτικὴ τοῦ κόσμου ἡδονή· πολλὴ ἡ τῆς φιλαργυρίας ἐν πλεονεξίᾳ f. 4.
ἀπάτη· πολλὴ ἡ τοῦ ἱματισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης περισπάθεια· πολὺς ὁ πόθος τοῦ γάμου τοῖς βιωτικοῖς, καὶ τῶν τέκνων στοργή· καὶ πολλὴ ἡ ματαιότης τοῦ βίου ἐν πολλῇ . . . κρίσει, μάλιστα τοῖς ῥαθύμοις· ταύτης γὰρ γνόντες . . . μετὰ τῆς τοῦ κυρίου ἐνεργείας ἀποδείξωμεν τὴν πρὸς τὰ μάταια φρενοβλάβειαν, μωράν τε καὶ ἀπαίδευτον σπουδὴν τῶν πλουσίων· πῶς γὰρ οὐκ ἂν ἡ πολλὴ τοῦ κόσμου βιωτικὴ ἡδονή; διότι πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ μέχρι ὁράσεως τὴν τέρψιν τῶν καλῶν ἔχει, τῆς τε πορείας τὸ βάδισμα, ἰχνῶν τὸ βλακὸν κίνημα, καὶ συνεργμένων τὸ σύστημον, ὀφθαλμῶν τε τὸ νεῦμα, ἐν ὡραϊσμοῖς καὶ στιβισμοῖς καὶ μυρισμοῖς· ὡσαύτως κοίτης ἡ μίξις, καὶ γυμνώσεως τὸ εἶδος, θερμότητος τε τὴν ἔκκαυσιν, καὶ ἱματισμοῦ καὶ θερίστρων τὴν φαντασίαν, χρυσίου τε καὶ ἀργυρίου τὴν λύχνον, δούλων τὴν παράταξιν, καὶ δουλίδων τὴν ἀκολουθίαν, ἔρωτος τὸ φίλτρον, καὶ βρωμάτων τὴν γαστριμαργίαν, οἴνου τὴν δαιμονικὴν μέθην, καὶ ἐδεσμάτων τὸ δυσῶδες, θεάτρων τὸ μετέωρον, καὶ μιλλάδων τὸ ἄσεμνον, κρουσμάτων καὶ ὀργάνων καὶ κυμβάλων τὸ ἀπρεπὲς ἦχος, νεότητος τὸ καύχημα, καὶ ἵππων ἡ ἐπίβασις, ῥαβδούχων ἑκατέρωθεν τὸ πόμπευμα, καὶ ἐώρισμα κτήσεως.

β΄. Διὰ τοῦτο πολλὴ ἡ τοῦ κόσμου ἡδονή, καὶ τὸν προσελθεῖν βουλόμενον τῷ θεῷ,
ἐν ἀπάτῃ ἐκκλίνει, διὰ τῆς τῶν νομιζομένων καλῶν (φαντασίας) ἐν προσκαίροις ἀγα- f. 6.
θοῖς μηδὲν ὄφελος ἔχοντος τοῦ διεφθαρμένου βίου· καὶ γὰρ μετὰ τὴν ἀπατάλην τῆς ὥρας, εἰς

SERMO VI.

AD LOCUPLETEM QUENDAM ANTIOCHENSEM.

1. Multa est in mundo vitae voluptas; multa avaritiae atque aviditatis illusio; multus vestimentorum atque humanae gloriae amor; multa nuptiarum in mundanis cupiditas, et liberorum affectus; multa vitae vanitas . . . iudicio, praesertim ignavis. Iam vero nos his cognitis, Deo cooperante, demonstrabimus insanum vanitatum appetitum, stultumque et improvidum divitum studium. Quid ni enim multa sit vitae in mundo voluptas? Quidquid enim in ipsa est, quantum quidem oculis apparet, pulcram prae se fert delectationem, incedendi modus, mollis pedum motus, loquendi conventa ratio, oculorum nutus, fucatus color et odorum flagrantia: simulque cubile geniale, et nuditatis species, calores succensi, vestimentorum aestivorum levitas et ornatus, auri argentique splendor, servorum turba, ancillarumque sequela, amoris illecebra, ciborum ingluvies, vini daemoniaca ebrietas, eduliorum colluvies, theatrorum stupor, scortorum turpitudo, musicorum modorum organorumque et cymbalorum indecens sonus, adolescentiae exultatio, equitatio, stipatorum ex utroque latere comitatus, et opum tumor.

2. Propterea magna est mundi voluptas, quae hominem Deo adhaerere volentem, ad errorem inflectit, per apparentium bonorum phantasiam; qui tamen nullam ex his temporalibus corruptae vitae oblectamentis utilitatem capit. Etenim post unius

ἑαυτὸν γενόμενος τάχα ποτὲ ὁ πλούσιος ἐν πλησμονῇ ὢν κοιλίας, συμβουλεύει ἑαυτῷ λέγων· ἀπόλαυσον ψυχή μου τῷ κυρίῳ· ἀνωφελὴς γὰρ καὶ ὀλίγος ἐστὶν ὁ βίος, καὶ πρὸς τὴν ἀπόταξιν μεγάλως συγκατατίθεται· καὶ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ πρὸς ὥραν δαψιλῶς διαγράψας, μετὰ μικρὸν τῇ πείνῃ συσχεθεὶς, καὶ γυναικείᾳ ὀρέξει, ὡς ἐν παρόδῳ διέρχεται τὸν ἐπίλοιπον βίον, πρὸς τὸ ἡδυπαθὲς τῆς αὐτοῦ γαστριμάργου κοιλίας τὰ τῆς φαντασίας τοῦ κόσμου ὑπομνήματα λαβὼν, εἰς ἔρωτα κοίτης, καὶ ὡραϊσμὸν ὀρχήσεως θηλύων, ἐν ὀργάνοις καὶ αὐλοῖς καὶ κυμβάλοις καὶ διαφόροις ἤχοις τὸν νοῦν μετεωρίζων· καὶ οὐδαμοῦ ἡ πρὸ μικροῦ οὐρανομήκης διάνοια ῥυθμίζουσα πρὸς σώφρονα λογισμὸν, ἐνάρετόν τε καὶ ἔνθεον πολιτείαν· ὅθεν καί τινας μαθητευθέντας τῷ ἀποστόλῳ εὑρίσκομεν ἀπατηλῶς πάλιν τραφέντας πρὸς τὰς ἐπιθυμίας, λέγοντος αὐτοῦ, ὅτι ἤδη τινὲς ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σατανᾶ· * τῇ γὰρ ἡδονῇ τοῦ αἰῶνος τούτου νικώμενοι, οἱ τῆς μελλούσης ζωῆς, ἀλλότριοι, ὀπίσω τῶν ἰδίων
* I. Tim. V 15. ἐπιθυμιῶν ἐκκλίνουσι τὴν καρδίαν, ὡς τὸ πρόσκαιρον τῆς παρούσης ζωῆς προκρίνοντες ἐπισφαλοῦς αὐτοῖς φθάνοντος τοῦ θανάτου· ἀγνοοῦντες οἱ τάλανες, ἢ μᾶλλον κρύπτειν τὴν ἀλήθειαν διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς κραιπάλην βουλόμενοι, ὅτι ἡ σωματικὴ τοῦ ἑκάστου πεπραγμένων πολιτεία, ἐν δίκῃ ἐκκλησιάζεται, ἐλεγχομένη διὰ πυρὸς τὴν εὐφροσύνην τοῦ σώματος.

γ'. Καὶ τί δεῖ μοι νοεῖν περὶ τῶν τὰ τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ περιπείροντας ἕως γήρους καὶ πρεσβείου τὰ ἑαυτῶν σώματα τῆς ἀκαθαρσίας τοῦ ῥύπου τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν; καὶ ἐν τῇ ταλαιπωρίᾳ τῆς σαρκὸς παλαιωθέντας διὰ κακῶν ἡμερῶν, εἰρηνικὸν καὶ ἀσφαλῆ νομίζοντες τὸν θάνατον, ὡς ὕπνου ἀνάπαυσιν; οἵτινες οὐκ ἐπίστανται τὴν γραφὴν λέγουσαν *, ὅτι
* Sap. XVII. 15. αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, τοῦ κατ' ἀξίαν τῶν πεπραγμένων ἐμβληθῆναι αὐτοὺς εἰς τόπον ὑποβρύχιον καὶ σκότος ἐξώτερον, καὶ πῦρ ἄσβεστον, καὶ σκώληκα ἀθάνατον· καὶ

horae delicias, in se fortasse reversus aliquando dives, ventre saturo, secum ipse deliberat dicens: servi, anima mea, Domino: inutilis enim brevisque vita est; ideoque rebus huiusmodi abrenunciare magnopere proponit. Atque his apud se brevi temporis intervallo liberaliter constitutis; paulo post, fame correptus, et feminae desiderio, transitorie veluti reliquam vitam prosequitur, ad gulosi ventris sui delicias mundanae phantasiae recordationem revocans, ad rei venereae amorem, ad elegantiam femineae saltationis; organis et tibiis et cymbalis, variisque sonis, mentem suam veluti extollens. Neque iam illa paulo ante in caelum sublata mens, ad sobrias cogitationes convertitur, neque ad religiosam et virtutibus ornatam vitam. Quare et nonnullos apostoli discipulos comperimus, rursus errore deceptos ad cupiditates esse conversos, dicente ipso, quod iam quidam conversi essent retro satanam. Nam saeculi huius voluptate victi, abalienato a futura vita animo, ad concupiscentias suas cor convertunt, et praesentis vitae temporale bonum anteponunt supervenientis mortis periculo: ignari hi miseri, vel potius veritatem celare ob suam crapulam volentes, quod acta cuiusque in corpore vita, in publicum iudicium vocabitur, et per ignem corporis voluptas coarguetur.

3. Quid ego de illis existimem, qui talia agunt, et usque ad senium atque canitiem corpora propria laedunt immunditiis sordibusque iniquitatum suarum; et in carnis miseria veterascentes per dies malos, pacificam tutamque mortem sibi fore putant, quasi somni quietem? neque sciunt scripturam aientem, quod improvisum illis superveniet exitium, ut eos pro actorum meritis in profundum locum proiciat,

τοῦ θεσπεσίου Παῦλον λέγοντα· οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε πόρνοι, οὐ λοίδοροι, οὐ μέθυ-
σοι, οὐχ ἅρπαγες, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε πλεονέκται, ἢ φαρμακοὶ, ἢ ἀνδραποδισταὶ, ἢ ψεύ-
σται, ἢ ἐπίορκοι, ἢ εἰδωλολάτραι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν· ἀλλὰ κατὰ τὴν σοφίαν * * Sap. IV. 20.
ἐν τῇ κρίσει ἐλεύσονται ἐν συλλογισμῷ ἁμαρτημάτων αὐτῶν δειλοί· καὶ ἐροῦσιν ἐν ἑαυτοῖς I. 6.
μετανοοῦντες· τί ὠφέλησεν ἡμᾶς ἡ ὑπερηφανία ἡμῶν; καὶ τί ὁ πλοῦτος ὁ μετὰ ἀλαζονείας
συμβέβληται ἡμῖν; ὅτι ἐκεῖνα πάντα παρῆλθεν ἡμᾶς ὡς σκιά· ἐν γὰρ τῇ ζωῇ αὐτῶν
ἐλογίσαντο δουλῶσαι τὸν βίον ἐν καταδυναστείαις καὶ ἁρπαγμοῖς, ὀρεγόμενοι τὴν φιλαργυρίαν,
ὡς λέων ἐν τῷ δρυμῷ τοῦ καταρπάξαι πένητας· τί γάρ, φησι, μελετῶντες; τέκνα ἔχω,
ἁρπάξω, τρυφήσω, θησαυρίσω· ταῦτα γάρ μοι ἐστὶ σύμβολα εὐφροσύνης· ἀλλὰ μὴν σύ
γε, ὦ ἄφρον, τί ταῦτα διαλογίζῃ; πρόσδεχε μᾶλλον τῇ ἀκοῇ τὴν τοῦ Δαυὶδ διδασκα-
λίαν, ὅτι μήν τοι γε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος, πλὴν μάτην ταράσσεται· θησαυ-
ρίζει, καὶ οὐ γινώσκει τίνι συνάξει αὐτά *. *Ps. XXXVIII. 7.

δ'. Τούτοις οὖν τοῖς ῥήμασιν ἐξακολούθει φιλάργυρε· τίνι γὰρ ἐξ ἀδικίας τὰ ἀνέλ-
πιστα εἰς τὴν αὔριον ἀποκρύπτεις; ἆρα οἶδας εἰ πρὸ σοῦ ὁ υἱός σου θνήξεται; ὅτι τὰ ἐκ
νόθων μοιχευμάτων οὐ δώσει ῥίζαν εἰς βάθος· * πῶς δὲ καὶ δυνήσεται ὁ τοιοῦτος ἀντιλέγειν * Sap. IV. 3.
τῇ δυνάμει τοῦ θεοῦ; εἰ δυνατός ἐστι, ῥυσάσθω ἑαυτὸν ἐκ τῆς γεέννης τοῦ πυρός· ἄκουε τοίνυν
πάλιν τοῦ ἀποστόλου ὡς πατρὸς νουθετοῦντος τοὺς ἀτάκτους ἐν τῷ λέγειν· * οἱ γὰρ θέλοντες * I. Tim. VI. 9.
πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς παγίδα τοῦ διαβόλου καὶ ἐπιθυμίας ἀνοήτους (1) καὶ βλαβεράς· ῥίζα
γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία· ἀπέχου ἄνθρωπε τῆς ἀδικίας, τῆς διὰ τοῦ ἀδίκου

et in tenebras exteriores, et in ignem inextinguibilem, vermemque immortalem. Paulo apostolo dicente, quod neque masculorum concubitores, neque fornicarii, neque maledici, neque ebriosi, neque fures, neque molles, neque avari, aut venefici, neque mangones, aut mendaces, aut periuri, aut idolorum cultores regnum Dei possidebunt. Sed ut ait Sapientia, iudicii tempore venient in cogitationem peccatorum suorum, timidi atque intra se cum paenitentia dicent: quid nobis profuit superbia nostra? Et divitiarum iactantia quid contulit nobis? Quandoquidem illa omnia quasi umbra nos praeterierunt. Quippe in vita sua cogitaverunt aevum exigere dominando, rapiendo, pecuniae avare inhiando, ceu leo in saltu, ut opprimerent pauperes. Quid, inquam, apud se reputantes? Filios habeo, rapiam, deliciis indulgebo, thesauros congeram: haec enim mihi gaudiorum instrumenta sunt. Verum enimvero, cur haec, o stulte, animo agitas? Audi potius Davidis doctrinam, quod nempe in imagine transit homo: sed et frustra conturbatur: thesaurizat, et ignorat cui congregabit ea.

4. His itaque verbis aurem praebe, o avare. Cui enim iniusta et insperata haec in crastinum reponis? Nescis fieri posse ut ante te filius tuus moriatur? Quia spuria vitulamina non dabunt radices altas. Quomodo autem hic Dei resistet potentiae? Si valet, igne gehennae semet eripiat. Rursus itaque audi apostolum paterno more monentem inordinate viventes, dicendo: nam qui volunt divites fieri, incidunt in laqueum diaboli, et desideria stulta et noxia. Radix enim omnium malorum avaritia est.

(1) Ita legebat graecum textum ἀνονήτους, non ἀνοήτους, etiam S. Augustinus, ut Sabaterius observat. Sed ἀνονήτους *inutiles*, vulgatus latinus cum aliis, quos inter gothus Ulphilas, qui a nobis Deo iuvante in palimpsestis Mediolani inventus, nunc fons novus sacrae criticae hortos irrigat.

μαμωνᾶ· ἡ γὰρ φιλαργυρία τὰ καλὰ ἀμαυροῦσα, τῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ διΐστησιν· φόνους γὰρ διδάσκει, καὶ ἀγριοῖ ἐν μανίᾳ τήκουσα τὴν ψυχὴν, μερίμνας τε ὑποβάλλει καὶ ὕψωμα, πρὸς αὐθάδειαν καὶ πλοῦτον ἐπάγει, ἐν ὄχλοις φυσιοῖ, καὶ δίκας πραιτωρίοις συνάγει· ἐν νυκτὶ σκέπει λογισμῶν πονηρῶν τὸ συνειδὸς ἐκπληροῖ· πῶς ἁρπάξω, φησὶν, καὶ συνάξω θησαυρίζων τέκνοις; ἢ πῶς ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῇ, πεποιθὼς ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλούτου μου; κτήσομαι βάρεις, ὠνήσομαι ἀγροὺς, καὶ κρατήσω λαὸν, διὰ δούλων καὶ παιδίσκων·
I. 7. ἁρπάξω τοῦδε τὴν γῆν ἐν τῷ ἀγρῷ· ὅτι καλλίκαρπος αὕτη, ἐν εὐφορίαις χρυσὸν προσ-
* Hab. II. 6. δεύσει μοι, καὶ προσθήσω ἐπιθεῖναι κλοιὸν βαρὺν * ἐπὶ τοὺς γηπόνους μου· καὶ δώσω εὐφροσύνην τῇ ψυχῇ μου· ὅτι ὀλίγος καὶ λυπηρός ἐστιν ὁ βίος, καὶ οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τελευτῇ ἀνθρώπου· καὶ οὐκ ἐγνώσθη ὁ ἀναλύσας ἐξ ᾅδου· ἕνεκα τούτου ζητήσω πολυκτήμονα γυναῖκα τῷ υἱῷ μου· ἵνα διασώζων πλούτου, σιτείων (1) τε καὶ ἐδεσμάτων καὶ κραιπάλης, ἀπολαύσω, τῶν ὄντων ἀγαθῶν· καὶ τὰ σύμβολα τῆς εὐφροσύνης ταύτης καταλείψω αὐτῷ· χρησάμενος τῇ κτίσει ἐν νεότητι σπουδαίως, οἴνου πολυτελοῦς καὶ μύρων πλησθεὶς, στέψομαι κάλυξι ῥόδων, πρὶν ἢ μαρανθῆναι· ὅτι αὕτη μοι μερὶς, καὶ οὗτός μου κλῆρος· καταδυναστεύσω πένητα, οὐ φείσομαι χήρας, οὐδὲ πρεσβύτου ἐντραπήσομαι πολιάν· καὶ ἔσται μου ἡ ἰσχὺς νόμος τῆς δικαιοσύνης· τὸ γὰρ ἀσθενὲς ἄχρηστον ἐλέγχεται.

ε'. Θεωρεῖς πόσης γέμει κακίας ἡ μέριμνα τοῦ βίου, καὶ πικρίας ἡ συναναστροφὴ αὐτῆς;
* Sap. I. 3. διὰ τοῦτο πάλιν αὐτὴ ἡ σοφία διδάσκει ἡμᾶς λέγουσα· * σκολιοὶ λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπὸ Θεοῦ· καὶ ὅτι οὐ μὴ παροδεύσει αὐτοὺς ἐλέγχουσα ἡ δίκη· διὰ τὴν τοιαύτην ἀπάτην ἐλέγχων
* Matth. XIX. 24. ὁ σωτὴρ τοὺς φαρισαίους φιλαργύρους ὑπάρχοντας, ἔλεγεν· * εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ

Abstine, homo, ab iniustitia, quae ex iniquo mamona consurgit. Namque avaritia praeclara quaeque obscurans, a Dei bonis separat: homicidia suadet, ad furorem animum exacerbat, curas iniicit et elationem, audaciam cum rerum copia adducit, hominem in plebe inflat, lites ad praetoria defert, et noctu pessimarum cogitationum imaginibus conscientiam replet. Quomodo rapiam, inquit, et thesauros liberis meis acervabo? Vel quomodo exaltabor in terra, divitiarum mearum copia fretus? Domos adquiram, agros coëmam, fiam plebis dominus per servos meos atque ancillas: huius praedium in agris mihi vindicabo, quia fructuosum est, et aurum mihi ubertate sua pariet: item collare adgravabo super agricolas meos: exhilarabo animam meam; quandoquidem brevis tristisque vita est, et non est in morte hominis sanitas, nec quemquam ex inferis reversum scimus. Idcirco divitem uxorem filio meo conciliabo. Atque ita divitiis potitus, sagina et conviviis et crapula fruar, quae vera sunt bona: atque huius gaudii instrumenta ei relinquam. Ego vero in aetatis flore studiose his opibus utens, pretioso vino et unguentis repletus, rosarum folliculis coronabor ante quam marcescant. Haec pars mea esto, haec sors: pauperem opprimam, viduae non parcam, neque senis canitiem reverebor. Potentia mea, lex mihi iustitiae erit: namque infirmitas reputatur inutilis.

5. Viden' quanta scateat iniquitate vitae mundanae cura? quam amara sit conversatio eius? Ideo rursus eadem Sapientia docet nos his verbis: perversae cogitationes a Deo separant; neque eos praeteribit vindex ultio. Culpae huius coarguens Salvator avaros Pharisaeos, aiebat: facilius est rudentem in acus foramen intrare,

(1) Ita codex. Sed malim σιτιῶν vel σιτίων.

τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. διὰ γὰρ τὴν φιλαργυρείαν, ἕτερος τὰ ἑτέρου τὴν γῆν διήρπασεν, καὶ τὰς βάρεις κατέσπασεν· ἄλλοι ἀγροὺς ὠνησάμενοι ἐξ ἀδικίας ἀπ' ἀλλήλων ἀπέσπασαν· εἰς δίκας εἰσιόντες φόνους συνέστησαν, ἐπιορκίαις τὸν θεὸν παροργίζουσι· καὶ ἐν ἁρπαγμοῖς ψυχὰς τῶν πενήτων πνίγουσι· καὶ διὰ σιδηρῶν γραμμάτων τόκον πλεονάζουσιν· ἐν ἡμέρᾳ οὖν ἐπισκοπῆς, τί ὠφελήσει αὐτοὺς ἡ τυραννία (1); πῶς οὐ καταπτώσεται αὐτῶν ἡ ὑπερηφανία; τί ἠλεήθησαν ἐκ τῆς γλώττης; τί ηὔφρανεν ἐκ τῆς κοιλίας; τί συνεστήσαντο ἐκ τῆς πορνείας; προεγράφη ῇ ὅτι οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν πεσοῦνται, τουτέστιν οἱ ἀποστάντες τῶν οὐρανίων φρονημάτων· διὰ τοῦτο πάλιν λέγει· * πρόσθες κακά, κύριε, πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τῆς γῆς· διὰ γὰρ τὴν τῶν κακῶν καὶ πονηρῶν αὐτῶν πράξεων ὧν ἡρετίσαντο ἁρπαγὴν, κακῶς καὶ τὰς καταδίκας ηὕροσαν. * Is. XXVI. 15. l. c.

ς'. Γνῶτε οὖν τοὺς λόγους μου οἱ ἀσθενοῦντες καὶ κατοικοῦντες ἐν στενοχωρίᾳ, οἱ νομίζοντες εὐθηνεῖν· ἀρνήσασθε τὸ ἐκ τοῦ λαιμοῦ ψεῦδος· τίς γὰρ ὑμῶν ὁ διαλογισμὸς, ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῶν θησαυρισθέντων τοῖς τέκνοις; τί οἶδας, εἰ πρὸ σοῦ τεθνήξονται; καὶ οὐ γινώσκεις τίνι ἔσται ἡ ἀλαζονεία τοῦ πλούτου σου· περὶ σεαυτὸν, ἄνθρωπε, μερίμνησον, περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως ἀσχολοῦ, ἀναμιμνησκόμενος Δαυὶδ τὸν βασιλέα λέγοντα· * * Ps. XXXIII. 22.
θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρός· καὶ τὴν σοφίαν λέγουσαν· * δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζῶσι, καὶ ἐν * Sap. V. 16.
κυρίῳ ὁ μισθὸς αὐτῶν· καὶ ὅτι λήψονται τὸ βασίλειον τῆς εὐπρεπείας· τῆς γὰρ πορνείας πρότερος πορισμός ἐστιν ἡ φιλαργυρεία, τῆς δολιότητος ἡ συγγένεια, καὶ τῆς ὑπερηφανίας συνεργὸς, τῆς ἐν ταπεινοφροσύνῃ δοξολογίας τοῦ κτίστου ἀλλοτρία, καὶ πάσης ἀρετῆς θεοῦ ἐναντία· λογιζομένη μάταια ματαιοτήτων· δι' ἣν αἰτίαν καὶ ὁ κύριος ἔλεγεν· * ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος * Matth. XIII. 22.
τούτου, καὶ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται· διὰ ταύτην ἡ κρίσις

quam divitem in regnum caelorum. Namque avari invicem praedia diripiunt, domos sibi vindicant: alii agros iniusto pretio alter alterius occupant, concitatis litibus caedes patrant, periuriis Deum irritant, rapinis animas pauperum suffocant, et ferreis syngraphis usuras multiplicant. Iam vero visitationis die, quid proderit ipsis sua tyrannis? quomodo illorum superbia non concidet? Quid illis profuit lingua? quid venter contulit? quid iuverunt scortationes? Iamdiu scriptum est, quod habitantes terram cadent, id est ii qui a caelestibus cogitationibus recedunt. Propterea rursus ait: adde mala, Domine, cunctis gloriosis terrae. Nam ob suam malam improbamque agendi rationem quam sectari maluerunt, malam quoque punitionem experti sunt.

6. Intelligite ergo sermones meos, vos qui cum sitis infirmi et in angustiis versemini, tamen copiis abundare arbitramini. Abiicite gulam fallacem. Quae sunt enim consilia vestra, aut congestorum filiis thesaurorum utilitas? Fortasse hi ante te morientur, ideoque nescis cui congreges, et cuius futurus sit divitiarum tuarum fastus. De te ipso, o homo, cogita; de futuro iudicio esto sollicitus; regis Davidis dicentis memor: mora peccatorum pessima. Item Sapientiae dicentis: iusti in perpetuum vivunt, et apud Dominum est merces eorum; et quod accipient regnum decoris. Nam primus scortationis quaestus avaritia est, fraudis cognata, superbiae ministra, a laude creatoris, quae humili corde fit, aliena, cuilibet divinae virtuti contraria, merasque vanitates meditans. Quamobrem Dominus quoque aiebat: sollicitudo saeculi istius, et fallacia divitiarum, suffocat verbum, et sine fructu efficitur. Propterea iudicium pa-

(1) Ita cod. pro τυραννίς, non sine aliis aliorum exemplis.

ὑβρίσαντι· διὰ ταύτην τὰ δεινὰ ἀναμένει· ἐξ ἧς ἀδίκου πλεονεξίας καὶ φιλαργυρίας ῥυσθῆναι ἡμᾶς αἰτῶ τὸν βασιλέα τῶν αἰώνων· ὅπως εὑρεθείημεν ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου εὐάρεστοι, ὅτ' ἂν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ ἐν πυρὶ φλογὸς ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ τῶν οἰκτιρμῶν αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα κ. τ. λ.

ΛΟΓΟΣ Ζ'.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΥΞΕΩΣ.

f. 9. α'. Της κατ' ἔννοιαν πορνείας τίς δικαιώσει τὸν ἁμαρτωλὸν ἐλεύθερον εἶναι, εἰ μὴ
τὸ σπουδαιότατον καὶ κάλλιστον τῆς μετανοίας φάρμακον; καὶ γὰρ ὁ προφήτης πλημμελήσας,
* Ps. VI. 7. ταύτῃ χρησάμενος τῇ προσοδίᾳ, διὰ δακρύων ἔλεγεν· * λούσω καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν
κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω. εἰώθασι δὲ καὶ ἰατρῶν παῖδες εὐταξίαν
βρωμάτων προστάττειν διά τινα τῶν παθῶν, καθότι τῇ ἀταξίᾳ εἰς τὸ χεῖρον περιέρχεται ἡ
πληγή· ὡσαύτως καὶ τὰ ψυχικὰ πάθη ἐν μέθαις καὶ κώμοις σηπεδόνα ἀνίατον ἀπεργάζεται· ἐπὶ δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ διὰ τῶν ἀρετῶν κουφίζονται τῷ εὐθέτῳ τῆς παρακλήσεως λόγῳ·
* Deut. XXXII. 39. θεραπεύει ὁ οὐράνιος ἰατρὸς, καθὼς φησι διὰ τοῦ προφήτου· * πατάξω, κἀγὼ ἰάσομαι.

β'. Σκοπεῖν δὲ χρὴ τὸν Χριστὸν τὸν ἄριστον τὸν ἡμετέρων ψυχῶν ἰατρὸν, πῶς ἐκμάσσει τὴν σηπεδόνα καὶ τὸν ἰχῶρα τῆς σήψεως· ἰδοὺ γὰρ τοῦ ἁγίου Παύλου τῆς σωτηρίου ἰατρείας ἀστοχοῦντος, καὶ τῇ ἀθεσίᾳ βλαπτομένου διὰ τὴν ἐν νόμῳ ζηλοτυπίαν, ἑκουσίως τὸ ἀτακτοῦ-

ratum est: propterea eum qni eiusmodi est horrenda expectant. A qua iniqua cupiditate atque avaritia, ut nos liberet, regem saeculorum oro: ut coram tremendo tribunali grati probatique inveniamur, cum veniet glorificandus in sanctis suis, et in ignis flamma, ad retribuendum unicuiqne secundum opera eius, cum iustitia misericordiae suae, dominns noster Iesus Christus; cum quo Patri est honor etc.

SERMO VII.

DE PAENITENTIA ET COMPUNCTIONE.

1. A mentis fornicatione quis peccatorem liberum iustificatumque dimittet, nisi accuratissimum et optimum paenitentiae pharmacum? Namque et propheta post errorem in viam reversus cum lacrymis aiebat: lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Solent vero medici ordinatam diaetam in aliquo morbo imperare, prout antea ob inordinatam in peins deflexerat infirmitas. Similiter animae quoque passiones ex ebrietatibus et comissationibus insanabilem putredinem contrahnnt; secus vero continentiae virtute alleviantur per idoneum adhortationis sermonem. Curat caelestis medicus, prout ore prophetae ait: ego percutiam, et ego sanabo.

2. Observandum vero est quomodo optimus nostrarum animarum medicus Christus putredinem saniemque corruptionis abstergat. En sanctus Paulus a salutari medicina abhorrens, et perfidia laborans propter legis zelum, spontanea petulantia utens,

τος, καὶ δραπετεύοντος τοῦ σκότους· εἶθ' οὕτως τὸ φιλάνθρωπον χριόμενον, καὶ ῥᾶσιν ἐρω-
τῶντα, εὕρηκε ταύτην τῇ μετανοίᾳ, ἐν τῷ εἰπεῖν *, τί ποιήσω κύριε; διὸ καὶ ἀκούει, εἴσελθε * Act. IX. 6.
εἰς Δαμασκὸν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται, τί ποιήσεις· ὅθεν εὐτακτήσας νηστείᾳ τριημέρῳ,
ἐλαφρύνει τὴν ψυχήν· τῇ τε προσευχῇ δοκιμωτέραν ταύτην κτησάμενος, τῇ ἐπιθέσει τῶν
χειρῶν Ἀνανία, διὰ τῆς ἀποβολῆς τῶν λεπίδων, τηλαυγῶς ἀναβλέπει· καθάπερ δὲ ὁ τῇ
ὀδύνῃ ἀλγυνόμενος ὀλολύζει τῇ ἐνστάσει τοῦ τὴν περικοπὴν ποιουμένου ἰατροῦ, οὕτως ὅρα μοι
καὶ τοὺς τῆς Νινευῆς οἰκήτορας ἀπαγορευθέντας τοῦ ζῆν, δυσωπῆσαι τὸ θεῖον· ὧν τὴν
βοὴν οἰκτείρας ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, νηπίων τε καὶ κτηνῶν, τῆς ἐκκεκαυμένης ὀργῆς
κατεπαύθη, νικηθεὶς ὑπὸ τῆς ἀῤῥήτου εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγαθότητος· καὶ γὰρ ὁ τῆς ἐρημώσεως
τοῦ προφήτου λόγος ἐστηλιτεύθη, ἐπειδὴ ἀντὶ διαδήματος λίθων πολυτελῶν ἐπὶ κεφαλῆς i. 10.
τοῦ βασιλέως τέφρα, ἀντὶ πορφύρας σάκκος προσηνέχθη· διὸ καὶ καταπίπτειν μέλλουσαν
τηλικαύτην πόλιν περιποιήσατο καὶ ἀνέστησε τριήμερος νηστεία, μετὰ καὶ τῶν θερμῶν δακρύων
ἰαθέντων τῆς ἀνιάτου πληγῆς.

γʹ. Μὴ οὖν δίσταζε ὦ ἄνθρωπε περὶ θεραπείας ψυχῆς, προστρεχόμενος τῷ οὐρανίῳ
ἰατρῷ· μὴ δὲ λέγε· τίς δικαιώσει τὸν ἀσεβῆ, ἢ τὸν φονέα, ἢ τὸν πόρνον, ἢ τὸν ἀλλογενῆ, ἢ τὸν ἕλ-
ληνα καὶ σαμαρείτην, ἢ τὸν τελώνην, ἐκ τῶν πεπραγμένων κακῶν; καθὸ ἑνὶ λόγῳ διὰ τῆς
μετανοίας πάντας ἰάσατο, φήσας· * οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς * Luc. V. 12.
μετάνοιαν· καὶ οὐκ ἀπογνώσει ἀσεβήσαντες ἄνθρωποι· χώραν συγγνώμης ἐκ τοῦ δεσπότου ἔχο-
μεν· ἀλλ' ἐπιμελώμεθα μετανοίᾳ τῶν φαύλων ἐγκρατευόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐντρυφᾶν τῇ
ζωῇ· φειδόμενος γὰρ ἡμῶν, ἐν τῷ προφήτῃ λέγει· * καὶ ἀφελῶ ἀσεβείας ἐξ Ἰακώβ· ἔχει δὲ * Is. XXVII. 9.
καὶ ὁ φονεὺς μετάνοιαν· λῃστὴς γὰρ ἐπὶ σταυροῦ διὰ λόγου ἐξομολογήσεως κληρονόμος ἐγεν-

et in tenebras se coniiciens; deinde caritate imbutus, sanitatemque quaerens, banc invenit in paenitentia, dicendo: quid faciam, Domine? Quare et audit: ingredere Damascum, et ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Quamobrem triduano semet ieiunio comparans, animam levavit, eaque per preces meliori statui reddita, per manunm Ananiae impositionem, squamis oculorum depositis, clarum visum recepit. Sicut autem qui dolore aliquo cruciatur, instante qui incisionem facit medico eiulat; ita specta mecum Ninives quoque cives, de vita sua desperantes, Deum exorare; quorum miseratus clamores, virorum scilicet, feminarum, parvulorum ac iumentorum, succensam iram suam placavit, ineffabili misericordia et bonitate victus. Statim ac enim prophetae de exterminio civitatis sermo innotuit, pro pretiosis diadematis lapidibus, cinis in capite regis fuit, pro purpura saccus est adhibitus: quapropter ruituram mox civitatem tantam servavit suscitavitque triduanum ieiunium, cum fervidis lacrymis, quae insanabilem ceteroqui plagam sanaverunt.

3. Ne dubites ergo, homo, de reddenda animae valetudine, si ad caelestem medicum accesseris. Neque dicas: quis iustificabit impium, aut homicidam, aut scortatorem, aut alienigenam, aut ethnicum, aut samaritanum, aut publicanum, a patratis criminibus? Etenim uno verbo per paenitentiam omnes sanavit, qui dixit: non veni vocare iustos, sed peccatores ad paenitentiam. Nequaquam igitur ex desperatione impie se gerant homines, quia veniae locus a Domino nobis oblatus est; sed paenitentiae cura nobis sit, cum abstinentia a peccatis, neque voluptariam vitam agamus. Deus enim nobis indulgens ait per prophetam: auferam iniquitates ex Iacob.

μάτων παραδείσου· εἰ δὲ καὶ ἐπόρνευσας, πρόσελθε· μὴ ἐπιλαθῇς τῶν ποταμῶν τῶν δακρύων
τῆς πόρνης, καὶ τὸν καρδιακὸν τῆς ἐξομολογήσεως πόθον διὰ φιλημάτων εἰσάγων, τὴν ἀναψυ-
* Ps. L. 9. χὴν τῆς ἀφέσεως λήψῃ· καθὼς καὶ ὁ Δαυὶδ στενάζων ἐβόα· * ῥαντιεῖς με ὑσσώπῳ, καὶ
καθαρισθήσομαι· πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι· εἰ δὲ καὶ πέπληξαι τὴν καρδίαν,
* Is. I. 16. παυσάμενος μετανόει· ὅτι ἐμεγάλυνε διὰ Ἡσαΐου, τοῦ ποιῆσαι μεθ' ἡμῶν παρακαλῶν· *
ἀφέλεσθε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου· καὶ ἀλλογενὴς ὢν μὴ
* Is. LVI. 3. δυσπίστει τῇ μετανοίᾳ καταλογισθῆναι ἐν υἱοῖς θεοῦ· * τοῦτο γὰρ προορῶν ὁ προφήτης εἴρηκε·
μὴ λεγέτω ὁ ἀλλογενὴς ὁ προσκείμενος πρὸς θεόν· ἄρα ἀφοριεῖ με κύριος ἀπὸ τοῦ λαοῦ
αὐτοῦ; εἰ δὲ καὶ λόγῳ ἥμαρτες, ἢ ἔργῳ, ὅρα τελώνην δίκαιον ἀναδειχθέντα τῇ μετανοίᾳ
I. 11. τῆς ἐξομολογήσεως, ἐν τῷ κεκυφότα ἱστάμενον κρούειν τὸ στῆθος, καὶ βοᾶν πρὸς τὸν θεόν,
ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ· εἰ δὲ καὶ ἑλλήνευσας, οἰκτίρμονα ἔχομεν καὶ φιλάνθρωπον
δεσπότην τὸν Χριστὸν τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου, τὸν ἰασάμενον τὸν λεπρὸν ὄντα σαμαρείτην, οὗ
καὶ τὴν πίστιν ἐθαύμασεν, ὅτι στραφεὶς ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ· καὶ ἕλλησι δὲ θεαθῆναι διὰ
* Ioh. XII. 20. Φιλίππου καὶ Ἀνδρέου κατεδέξατο· ἐπὶ * πᾶσι δὲ τούτοις συμφωνεῖ ἡμῖν καὶ ὁ ἀπόστολος λέ-
* I. Cor. I. 24. γων· αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, Χριστὸς θεοῦ δύναμις, καὶ θεοῦ σοφία· *
ἁμαρτωλοῖς γὰρ καὶ τελώναις συναναλινόμενος, ἔλεγεν· οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰα-
* Matth. IX. 12. τροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες· * διότι πᾶσα ἡ εἰς αὐτὸν μετάνοια δυνατὴ καθέστηκεν· αὐτὸς
γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν· ὡς καὶ ἐν ψαλμοῖς δηλοῦται ἡ μετάνοια κατὰ
* Ps. L. 3. τὸν λέγοντα *, ἐλέησόν με ὁ θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν
σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου· διὰ ταῦτα ὦ ἄνθρωπε, ὅτι ἂν τοῖς ὀξυτάτοις βέλεσι τοῦ

Utique etiam homicidae paenitentia patet: ecce enim latro in cruce per verborum confessionem, heres paradisi factus est. Quod si etiam scortatus fueris, accede; fluminis lacrymarum ne obliviscaris quas meretrix fudit. Sic tu corde exprimens cum affectu et osculis confessionem, veniae consolationem consequêris. Sicut etiam David cum gemitu clamabat: asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor. Quod si etiam cor vulneratum geris, desine per paenitentiam; quia munifice Deus per Isaiam nobiscum agit adhortans: auferte iniquitates ab animabus vestris coram oculis meis. Iam si forte es alienigena, ne desperes quominus per paenitentiam catalogo filiorum Dei sis adscribendus. Hoc enim praevidens propheta ait: ne dicat alienigena, qui ad Deum accedit, num me Dominus a populo suo separabit? Quod si verbis peccasti aut opere, specta publicanum paenitente confessione iustum effectum, dum stans incurvus, et pectus percutiens ad Deum clamat: propitius esto mihi peccatori. Quod si etiam ethnicus es aut samaritanus, misericordem habemus clementemque dominum Christum mundi salvatorem, qui leprosum samaritanum sanavit, cuius etiam fidem admiratus est, quia reversus dedit gloriam Deo. Ab ethnicis quoque se conspici per Philippum et Andream passus est. Praeter haec omnia, apostolus etiam consonat: ipsis autem vocatis Iudaeis atque Graecis, Christus Dei virtus, et Dei sapientia. Nam et cum peccatoribus publicanisque discumbens aiebat: non est opus valentibus medico, sed male habentibus. Propterea omnis apud eum paenitentia potens est: ipse enim salvabit populum suum a peccatis eorum. Cuiuscemodi scilicet in psalmis quoque demonstratur paenitentia, ubi dicitur: miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, et secundum multitudinem miserationum

ἁμαρτίας κατατρωθῇς τὴν ψυχήν, μὴ ἀμέλει τὸν πόνον προσφέρειν τῷ ψυχωφελεῖ ἰατρῷ (1)· τῇ γὰρ ταχίστῃ μετανοίᾳ ὡς Ναιμὰν ἀπολούσῃ δάκρυσι τὴν λέπραν τῶν ἀνομιῶν· ὑμνῶν ὡς ἐν σοφίᾳ Σολομὼν καὶ λέγων· * ἐλεεῖς πάντας, ὅτι πάντα δύνασαι, καὶ παρορᾷς ἁμαρτήματα ἀνθρώπων εἰς μετάνοιαν. * Sap. XI. 24.

δ΄. Τί δέ μοι ἀδελφοὶ χριστιανῶν περὶ μετανοίας ὄντος τοῦ λόγου, μὴ λέγειν καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, ὁποῖα δυσβάστακτος τυγχάνει; οὐ γὰρ ἀργὸς ὁ τοῦ ἀποστόλου λόγος, ὁ διαρρήδην βοῶν *, ὅτι ὁ ποιῶν τὸ φορτίον, εἰ μὴ οἱ καρποὶ τῆς ἁμαρτίας, τουτέστι πορνεία, μοιχεία, φόνοι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, καταλαλιαί, ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· καὶ ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν· * θριαμβεύσω δὲ καὶ τὸ ἄφυκτον τῆς ἁμαρτίας, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰωνᾶ ἀποδιδράσκειν λογισαμένου τὸν τὰ πάντα βλέποντα καὶ περιέχοντα, μὴ λαβόντος κατὰ νοῦν τὴν ἔντευξιν τοῦ εἰπόντος· * ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν ᾅδην, πάρει· ἐὰν ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον, καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, ὥστε λαθεῖν σου τὸν ὀφθαλμόν, ἐκεῖ φησὶν ἡ χείρ σου ὁδηγήσει με, καὶ καθέξει με ἡ δεξιά σου· ταῦτα δὲ δικαίως, διὰ τοῦ ὁμοουσίου καὶ συνθρόνου ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς καθεζομένου λόγου ἀποτελεῖσθαι μέλλοντα, διετυποῦτο· διὰ γὰρ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας, πληρῶσαι πᾶσαν νόμου προφητείαν εὐδοκήσας, καὶ τὴν διὰ τοῦ κήτους προμηνυθεῖσαν ἀνάστασιν ἐξεπλήρωσεν· εἰσελθὼν γὰρ ἐν τῷ πλοίῳ ὁ προφήτης ἐκάθευδεν· ἡ δὲ ἁμαρτία βαρήσασα, τὸ σκάφος ἐβύθιζε· καὶ ἡ θάλασσα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, σύνδουλον ἐπταικότα, καὶ φυγῇ χρώμενον εὑραμένη, ἐπανιστᾷ τὰ κύματα, καὶ λαβοῦσα ὡς εἰς φρουρὰν ἐν τῷ κήτει ἠσφαλίσατο, ἄχρις ἂν ἡ τριήμερος προθεσμία ἔφθασε

* Gal. V. 19.
* Gal. VI. 8.
* Ps. CXXXVIII. 8. 12.

tuarum dele iniquitatem meam. Quapropter, o homo, quum acutissimis peccati telis vulneratus fueris, ne omittas plagam tuam animarum medico exponere: nam promptissima paenitentia, veluti Neeman, lacrymis lepram peccatorum absterges. Canesque ut in libro sapientiae Salomon: misereris omnium, quia omnia potes, et dissimulas peccata hominum propter paenitentiam.

4. Cur vero, o christiani fratres, cum de paenitentia verba faciam, nihil dicam de instante nobis peccato, quamque id vitare sit difficile? Non enim vanus est apostoli sermo, qui aperte clamat, quod quae onus faciunt, nonnisi ex peccati fructibus sunt, id est fornicatio, adulterium, caedes, furta, falsa testimonia, obtrectationes, rixae, aemulationes, irae, et his similia. Et quod qui seminat in carnem, de carne metet corruptionem. Demonstrabo item inevitabile quasi peccatum veluti in Iona, qui fugere se putavit ab omnia vidente et continente; neque mente revolvit orationem dicentis: si ascendero in caelum, tu illic es; si descendero in infernum, ades: si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris, ut oculos tuos lateam, ibi inquit manus tua deducet me et tenebit me dextera tua. Haec autem iuste a consubstantiali et throni participe in patris dextera sedente deinde complenda, typo portendebantur. Nam suo cum carne adventu cunctas legis prophetias explere dignatus, praemonstratam quoque a Ionae ceto resurrectionem exsequutus est. Namque navim ingressus propheta, somno se tradidit; sed interim peccati pondus navigium deprimebat; et mare, ut breviter dicam, servum peccatorem et fugitivum inveniens, comprehensum tamquam carcere in ceto conclusit; donec condictus advenit tertius

(1) Testimonium de peccatorum confessione sacerdoti facienda.

τοῦ δεσπότου· θαῦμα δὲ μέγιστον, πῶς ἐκκενωθὲν ἐν τῷ προφήτῃ τὸ πλημμέλημα, γα-
* Ita cod. λήνην εἰργάσατο, καὶ οἱ ναυτίλοι * σωτηρίας ἔτυχον.

ε΄. Σὺ οὖν ἀποτίθου τὸ βάρος τῆς κρίσεως, ὅπερ ἐκ τῆς ὕλης τῆς φθορᾶς ἐν ταῖς τρι-
κυμίαις τῶν πειρασμῶν τοῦ κλύδωνος τοῦ αἰῶνος συνέστησας, εἰς ἄνεσιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ
* Ps. XXXVII. 5. σώματος· ὥσπερ καὶ Δαυὶδ δι' ὃ πέπονθε δυσβάστακτον φορτίον τῆς ἁμαρτίας ἔλεγεν· * αἱ
ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλήν μου, ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ· γνωστὴ
οὖν ἡ ἁμαρτία τοῖς καθαροῖς εἰς ἔλεγχον· τοῖς δὲ ἀχρήστοις καὶ βεβήλοις, εἰς πτῶσιν καὶ
ἀπώλειαν· ἐν ταύτῃ καὶ ὁ σοφὸς κινηθεὶς σχετλιάζει, ἐπιθυμία λέγων μεταλλεύει νοῦν
* Sap. IV. 12. ἄκακον· * ἐκ γὰρ τῆς ἀτάκτου ὀρέξεως τῶν βρωμάτων λωβηθεὶς τῇ γαστριμαργίᾳ ὁ Ἀδὰμ
ἐδραπέτευσε πρὸς τὰ τῶν κακῶν ἐπιθυμιῶν πάθη· καὶ οὕτως τὸν θάνατον φθόνῳ διαβόλου
ἑαυτῷ ἐπήνεγκεν· ἐν ταύτῃ τῇ ὀρέξει τῆς ἁμαρτίας ἀτακτήσας ὁ λαὸς ἐλοιδορεῖτο πρὸς
f. 13. * Exod. XVI. 3. τὸν τοῦ θεοῦ θεράποντα Μωϋσῆν, γογγύσας διὰ τὸ πλῆσαι τὴν κοιλίαν ἄρτων καὶ κρεῶν· * δι'
ἣν καὶ τοῖς ὑπεναντίοις παρεδόθησαν, καὶ εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας οὐκ εἰσελήλυθαν· καὶ
* Sap. I. 11. τοῦτο μεμφόμενον τὸ γράμμα, ἠρεμεῖν ἡμᾶς παραγγέλλει λέγων· * φυλάξασθε ἀπὸ γογ-
γυσμοῦ ἀνωφελοῦς, καὶ ἀπὸ καταλαλιᾶς φείσασθε γλώσσης· ταύτῃ τῇ ἀταξίᾳ ἀπατηθεὶς
ὁ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ, ὁ ἐλθὼν εἰς Βηθὴλ, τῇ τοῦ λέοντος θηριώδει μανίᾳ παραδίδοται,
* III. Reg. XIII. 17. καὶ εἰς τάφον οἰκεῖον οὐκ εἰσφέρεται· εἶπε γὰρ αὐτῷ ὁ θεός· * οὐ φάγεσαι ἄρτον, οὐδὲ πίεσαι
ὕδωρ ἐκεῖ· καὶ ἡ τῆς γαστριμαργίας θορυβήσασα φαντασία παριδοῦσα τὴν ἐντολὴν, θάνατον
αὐτῷ ἐπήνεγκεν· οἴμοι πόσος σταθμὸς βαρὺς ὁ ζυγὸς τῆς ἁμαρτίας· ἧς πεῖραν ἔχων καὶ
* Rom. VII. 11. ὁ διδάσκαλος τῶν ἐκκλησιῶν ἔλεγεν· * ἀφορμὴν λαβοῦσα ἡ ἁμαρτία (διὰ τῆς ἐντολῆς)
ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινε.

dies Domini. Miraculum vero maximum fuit, quomodo evacuatum in propheta peccatum, serenitatem restituit, et nautae salutem adepti sunt.

5. Ergo tu iudicii onus dum vivis depone, quod ex materia corruptelae in tentationum procellis ac tempestatibus saeculi conflasti, ut animam corpusque leves. Sicut etiam David intolerandum peccati onus expertus aiebat: iniquitates meae supergressae sunt caput meum, et sicut onus grave gravatae sunt super me. Ergo peccatum agnitum, fit mundis in coargutionem; pravis autem impurisque, lapsus et perditionis occasio. Idcirco ille cui sapientia congenita fuit, conqueritur: concupiscentia, dicens, transvertit sensum sine malitia. Namque ob inordinatum escae desiderium depravatus gula Adam, ad malarum cupiditatum passiones declinavit; atque mortem, invidiâ diaboli, sibi attraxit. Hoc peccandi impetu male tumultuans populus, servo Dei Moysi maledicebat, concitato murmure ob ventrem panibus carnibusque replendum: quam ob causam hostibus traditi fuerunt, et in promissam regionem non sunt ingressi. Quae sacra scriptura vituperans, quietos nos esse iubet dicens: custodite vos a murmuratione quae nihil prodest, et parcite linguae a detractione. Hac intemperantia deceptus homo Dei, qui in Bethel venerat, leonis furori obiicitur, et in proprio sepulcro non conditur. Dixerat enim illi Deus: panem non comedes, neque aquam bibes illo in loco: verumtamen gulae phantasia interturbans, spreto mandato, mortem illi conciliavit. Hem quanti ponderis est peccati iugum! Quod ecclesiarum quoque magister expertus, aiebat: peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, et per illud occidit.

ϛʹ. Προσέλθωμεν τοιγαροῦν τῷ πηλουργῷ βοῶντες· ἐπίστρεψον κύριε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἱλάσθητι ἡμῖν· ὅτι ἡμεῖς πηλὸς, καὶ σὺ ὁ πλάστης ἡμῶν· ἄρατε τὸν τῆς χρηστότητος ζυγόν· βαστάσατε τὸ φορτίον, τὸ ἐλαφρὸν, τὸ ἡσύχιον καὶ γέμον ἐπιεικείας καὶ ἀναπαύσεως ψυχῶν· ἔσοπτρον γάρ ἐστιν τῆς τοῦ παντοκράτορος δόξης εἰλικρινὲς, μεταμορφοῦν εἰς εἰκόνα ἀφθαρσίας ἐν τῷ ἀφθάρτῳ πνεύματι· εἴρηται δὲ ὅτι οἱ ὅσιοι ὁσίως ὁσιωθήσονται· * τί δὲ τὸ * Sap. VI. 10.
ὅσιον; ἢ κατὰ τὸ γεγραμμένον *, ὁ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν * Gal. VI. 8.
αἰώνιον· τοίνυν σπουδαίαν εὑρηκότες βλαστήσασαν φιλοπόνως τὴν μετάνοιαν, μὴ δουλοῦσθε τραπέζαις, μὴ κατέχεσθε θυμῷ, μὴ ζηλοῦτε ἐπιθυμίας βλαβεράς· ἐν ἀγάπῃ πραΰτητος περιπατεῖτε, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ· τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι, καὶ τὸ οὖς ἐκ παρακοῆς κωλύοντες· λόγον ἀντιλογίας περιΐστασθε, ταῖς συχνοτέραις ἐγκρατείαις ἀσκητικῶς δουλαγωγοῦντες τὸ σῶμα ὑπωπιάζετε· καθότι οὐκ ἀρεστὸν καταλιπόντας ἡμᾶς f. 14.
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις· * ὅθεν δοκιμάζοντες, ἀγαπητοὶ, τὰ εἰρημένα, διώ- * Act. VI. 2.
κετε πάντοτε τὴν μετάνοιαν, δι' ἧς τελειωθέντες λήξετε πρὸς τὸ βῆμα τῆς ζωῆς· ἐκολ-
λήθη ἡ ψυχή μου ὀπίσω σου· ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιά σου· * εὐχαριστηρίους ὕμνους * Ps. LXII. 9.
ἀναπέμποντες τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΛΟΓΟΣ Ηʹ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΥΠΕΡΟΧΗι ΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΑΔΕΩΣ ΑΜΑΡΤΑΝΟΝΤΩΝ.

αʹ. Ἡ γλυκερὰ γεῦσις τῆς τοῦ εὐαγγελίου φωνῆς, εἰσάγουσα πρὸς ἀρετὴν τὴν τῆς f. 14.
ψυχῆς φάρυγγα, διεγείρει πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, ἣν οἱ ἅγιοι πατέρες ἡμῶν κατὰ πολλὴν

5. Accedamus igitur ad luti nostri fictorem clamantes: convertere de caelo Domine, et esto nobis propitius; quia lutum sumus, et tu nos formasti. Tollite suave iugum, ferte leve onus, quietum oppido et mansuetudine plenum et animarum tranquillitatis. Est enim gloriae Dei omnipotentis purum speculum, quod nos in imputribilem imaginem transformat spiritu incorruptibili. Dictum porro est, sanctos sancte sanctificatum iri. Quid est autem sanctum? nisi, prout scriptum est, qui seminat in spiritum, de spiritu metet vitam aeternam. Cum itaque paenitentiam passim fructuosam esse cognoveritis, ne quaeso mensis indulgeatis, ne ira vincamini, ne cupiditates noxias sequamini; sed in caritate mansueta ambulate, in verbo veritatis, in virtute Dei: humilium societatem adamate, aurem contumaciae oppilate, verba contradictionis coërcete, frequenti abstinentia et ascetico opere corpus in servitutem redigite. Quia minime placet, nos derelicto verbo Dei, mensis ministrare. Quamobrem dicta hactenus expendentes, o carissimi, sectemini omnino paenitentiam; a qua perfecti apud vitae sedem quiescetis. Adhaesit anima mea post te, me suscepit dextera tua. Hymnos autem gratiarum actionis Deo attollamus, in Christo Iesu domino nostro, cui honor et potestas in saecula saeculorum.

SERMO VIII.

DE SUPERBIS ET SECURE PECCANTIBUS.

1. Dulcis evangelicae vocis gustus, animae guttur ad virtutem convertens,

παρηκολουθηκότες μετέδωκαν ἡμῖν· ὅπως καὶ ἡμεῖς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς ὑμετέρας ἀγάπης μεταρυθμιζόμενοι, τὸ τοῦ θεοῦ χάρισμα ἐνηχῶμεν ὑμῖν ἐν πνεύματι ἀφθαρσίας, ὅπως
* Matth. XIII. 22. τὴν ἐξ αὐτοῦ ἄχραντον φωνὴν θεολογοῦσαν λάβωμεν· ὡς ἔστιν ἀκοῦσαι τοῦ κυρίου λέγοντος· * ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται· καὶ ἰδοὺ οὐ παρῆλθε τὸ σημεῖον τῆς οὐρανίου μαρτυρίας ἐπὶ τοὺς τὰ μεγάλα φρονοῦντας· ὅτι τὰ ἐπίγεια φρονοῦσι, διὰ τῆς φροντίδος τῆς περιουσίας τῆς ἀπάτης, καὶ γυναι-
* cod. αἷς. κῶν καὶ τέκνων ματαιοπονίας· * οἷς ἀνέλπιστός ἐστιν ἡ ζωὴ τῆς ἐπιούσης, ὀλίγος τε ὁ βίος
* Ps. CXLIII. 4. καὶ λυπηρὸς εἰς οὐδὲν λογισθήσονται· περὶ ὧν καὶ ὁ μακάριος Δαυῒδ ἔλεγεν· * αἱ ἡμέραι
f. 15. ἡμῶν ὡσεὶ σκιὰ παράγουσιν· καὶ αὖθις τὸν ὑπέρογκον ἀριθμὸν τῆς ἐπιγείου ἐλπίδος, ἐν
* Ps. LXXXIX. 10. τῷ σήμερον εἶναι τὸν ζῶντα, καὶ αὔριον μὴ ὁρᾶσθαι, δηλῶν ἔλεγεν· * αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς, ἑβδομήκοντα ἔτη· ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη· καὶ τὸ πλεῖον
* Ps. LXX. 9. αὐτῶν κόπος καὶ πόνος· καὶ ἀλλαχοῦ αἰτεῖται φάσκων· * καὶ ἕως γήρους καὶ πρεσβείου ὁ θεός μου μὴ ἐγκαταλίπῃς με.

β'. Τί οὖν; μετὰ τὸ γῆρας ἐγκαταλείπει ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον; μὴ γένοιτο· ἀλλ' ὅτι τὸ περισσὸν αὐτῶν κόπον καὶ πόνον ὀνομάσας, τὴν κρίσιν ὀνομάζει, εἰς ἣν ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου τοὺς πλεονέκτας συλήσασα ἐνέβαλεν· ὥσπερ καπνῷ διὰ τῆς ἐνύλου γνώμης συμπνίξασα τῷ ἀσβέστῳ πυρί, εἰς τὸ κάμνειν πόνοις δεινοῖς ἐκ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀτελευτήτου σκώληκος, ἐν τῷ βάρει τοῦ σκότους, ἔνθα ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· ὧν ὁ θεὸς ὡς λεληθώς ἐστιν, ἐπαισχυνόμενος αὐτῶν ἐπικαλεῖσθαι θεός, ὡς
* Matth. XXII. 32. φησὶν ὁ κύριος· * οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων, ὅτι πάντες οἱ δίκαιοι ζῶσιν ἐν αὐτῷ· καὶ τοῦτό ἐστιν ἐπ' ἐκείνοις εἰρημένον· τὸ δὲ πλεῖον τούτων κόπος καὶ πόνος· τὴν γὰρ

excitat nos commonitione, quam patres nostri per tempora succedentes, nobis communicaverunt. Ita et nos aedificationi caritatis vestrae intenti, Dei charisma vobis accinimus in spiritu incorruptionis, ut eius puram ac theologicam loquelam excipiamus. Nempe Dominum dicentem audimus: sollicitudo saeculi istius, et fallacia divitiarum suffocat verbum, et sine fructu efficitur. En minime praeteriit caelestis testimonii indicium in iis qui superbe sapiunt, quorum sunt corruptae cogitationes et pravae: quia mente in terrenis defixa, illudentium opum sollicitudine, et uxorum filiorumque vanis curis impliciti sunt: quibus desperata est futuri temporis vita, et breve hoc aevum et triste nihili reputabitur. De quibus beatus quoque David aiebat: dies nostri tamquam umbra praetereunt. Rursusque summum terrenae spei numerum significare volens, et quod hodie homo vivit, cras non apparet, ait: dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni; si autem in potentatibus, octoginta anni: et amplius eorum labor et dolor. Et alibi petit dicens: et usque ad gravem senectutem ne derelinquas me, Deus meus.

2. Quid ergo? Num post senectutem derelinquit Deus hominem? Absit. Sed quia dum supervacaneum illorum laborem curamque appellat, iudicium innuit, in quod sollicitudo huius saeculi et divitiarum illusio avaros spoliatos coniicit, fumo veluti materialium cogitationum suffocans et inextinguibili igne, ut magnos experiantur cruciatus ab ira vermis immortalis, in tenebrarum gravitate, ubi fletus et stridor dentium. Quorum Deus quasi oblitus, vocari ipsorum Deus erubescit, ut ait Dominus: non est Deus mortuorum sed viventium, quia omnes iusti in ipso vivunt. Et hoc

ἐπιθυμίαν τῶν ὁρωμένων φθαρτῶν ἀγαθῶν συνεισφέρουσα ἡ τρυφὴ τῷ σώματι, τὴν ἀπώλειαν ἐν τῇ κρίσει κατασκευάζει· ἀλλὰ μέντοι γε βριθὸν τὸ γεῶδες σκῆνος, πρὸς μὲν τὸ παρὸν προφασίζεται ἀρνεῖσθαι τὸν αἰῶνα· καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἀπάτῃ τοῦ πλούτου, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γηΐνων πραγμάτων, κακεφωμένης ὑπὸ δαιμόνων τῆς ψυχῆς, ἐπικαλύπτεται σκότει νοερῷ· καὶ τῇ μὲν ἀναγνώσει τῶν θείων γραφῶν, τὸν σπόρον δεχομένη τοῦ λόγου, μετὰ χαρᾶς ἀποτάσσεται· τῇ δὲ περὶ τὴν κτῆσιν καὶ τὸν πλοῦτον ἐπιθυμίᾳ, ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἁρπάζεται,
καὶ ἄκαρπος τῇ δικαιοσύνῃ καθίσταται· περὶ ἧς αἰτίας καὶ ὁ κύριος ἔλεγεν *, ὅτι οἱ τὰ χρή- * Matth. XIX. 23.
ματα ἔχοντες, δυσκόλως εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

γ'. Ὥσπερ δὲ εἴωθεν ὁ τὴν μακροδημίαν ἐπὶ ξένης πατρίδος ποιούμενος, τοῖς ἰδίοις
πρῶτον συντάττειν διαθήκας βεβαίας, χαριζόμενος τὰ ὄντα κατὰ πρόθεσιν, καὶ μετ' ὀδυρ- l. 10.
μῶν πολλῶν ἄρχεται τὴν ξενιτείαν ποιεῖσθαι, οὕτω δεῖ καὶ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ πρὸς τὴν κληρονομίαν τὴν οὐράνιον τὰ κακῶς ἐκ τῆς ἀδικίας τοῦ μαμωνᾶ συναχθέντα, καλῶς διοικῆσαι τοῖς πένησιν, ἔχοντα τὴν διαθήκην κατ' ἀξίαν γεγραμμένην ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ τῶν θείων γραφῶν· καὶ ὁμοίως δάκρυσι καθημερινοῖς ὡς ξένον καὶ παρεπίδημον διΐστασθαι τοῦ κόσμου, ἐν τῇ ἐλπίδι τοῦ καταλαβεῖν τὸν Χριστὸν, εἰς ὃν πᾶσα κληρονομία καὶ ἀπαρχὴ τῶν
ἀθανάτων μυστηρίων ὑπάρχει καὶ ἀποκαλύπτεται· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ κύριος ἔλεγε· * * Matth XIX 29.
ὁ μὴ καταλιπὼν πατέρα ἢ μητέρα, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ ἀγροὺς, ἢ οἰκίας, καὶ λαβὼν τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθῶν ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· διότι ὁ χρυσὸς τὸν Χριστὸν ἀπώλεσε πρὸς τὴν τοῦ Ἰσκαριώτου ἀπώλειαν· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ τὸν πλοῦτον ἀγαπῶντες, σὺν αὐτῷ ἀπολοῦνται· ὁ δὲ Χριστὸς τὸν ὄγκον τοῦ χρυσίου βδελυξάμενος, θεὸς ὑπάρχων,

de illis dictum est: quod autem amplius eorum est, labor et dolor. Nam corruptibilium bonorum concupiscentiam ingerens voluptas corporalis, perditionem in futuro iudicio parat. Sed praegravans nos terrenum corpus, in praesentiarum quidem renuit saeculo abrenunciare: simulque divitiarum illusione, et terrenorum negotiorum mole, et a daemonibus pariter circumventa anima, tenebras intellectus patitur. Et in divinarum quidem scripturarum lectione, verbi semine recepto, cum gaudio proponit: sed mox per possessionum et opum concupiscentiam a diabolo abripitur, et iustitiae fructuum sterilis constituitur. Quare et Dominus aiebat, fore ut qui divitias habent, difficulter regnum caelorum ingrediantur.

3. Sicut autem qui longum iter ad peregrinam patriam suscepturus est, primo quidem necessariis suis firmas testamenti tabulas condere solet, bona sua largiens prout destinavit, et mox cum ploratibus multis peregrinationem ingreditur; sic et illum qui ad Deum pergit, atque ad caelestem hereditatem, oportet quaecumque ex iniusto mamona coacervavit, laudabiliter pauperibus distribuere; quippe qui habet dignam testamenti formulam in divinarum scripturarum promissione: pariterque quotidianis lacrymis, ceu peregrinum et advenam a mundo secedere, spe utique Christum adsequendi, in quo omnis hereditas et immortalium mysteriorum primitiae sunt reconditae. Ideo enim Dominus ipse dixit: qui non reliquerit patrem aut matrem aut fratres vel sorores aut agros aut domos, nec tollens crucem suam me secutus fuerit, non est me dignus. Idcirco aurum Christum exitio tradidit per Iscariotae proditionem: atque ita divitiarum quoque amatores cum illo pereunt. Christus autem auri fastum abominatus, cum Deus esset, paupertate sua omnia in secunda nativitate re-

διὰ πενίας τὰ σύμπαντα εἰς δευτέραν γέννησιν ἀνεκαίνισεν· ἵνα οἱ συστέλλοντες ἑαυτοὺς τῶν
γηΐνων, σὺν αὐτῷ δοξασθῶσιν· ὁ γὰρ πλοῦτος τῆς ὕλης τοῦ χρυσοῦ ἔστηκε φόρτος, καὶ ἰσχὺς
* Is. XXVI. 15. κακῶν, εἰς πόλεμον ζώντων· περὶ ὧν φησὶν Ἡσαΐας· * πρόσθες αὐτοῖς κακὰ κύριε,
πρόσθες κακὰ τοῖς ἐνδόξοις τῆς γῆς· εἰ γὰρ καὶ γαυριῶσιν ἐν ὀχυρότητι πλούτου, τὰ κακὰ
ἀνύουσιν· ὅτι δικαιοσύνη εἰς ἔλεγχον ἀνομημάτων αὐτῶν, διὰ τὸ πρὸς αὐτὴν μῖσος, λοιμὸς αὐτοῖς ἀποφαίνεται.

δ΄. Πολλάκις γὰρ ἐν πλησμονῇ κοιλίας, καὶ διαφθορᾷ γυναικῶν, εὑρήσεις μετανοοῦντα
τὸν πλούσιον, καὶ ῥίζαν μὴ ἔχοντα διὰ τὴν περιουσίαν· ὅταν γὰρ ἐπὶ τῇ ἀδιαφορίᾳ καὶ βίᾳ τῆς
γαστριμάργου κοιλίας γένηται, φησὶν εἰς ἑαυτόν· δούλευσον ψυχή μου τῷ κυρίῳ· ἀνωφελὴς
γὰρ ὁ βίος ἐστὶν ἀνθρώποις· καὶ οὕτως δαψιλῶς τὰς συνθήκας ποιήσεται· τί γάρ μοι, φησὶν,
f. 17. ἐπιλαμβάνεσθαι τὴν κρίσιν τῇ σπατάλῃ τῶν βρωμάτων, ὧν ἐστὶν ἀπόρροια μετὰ πόνων; ἢ
τί με ὠφελεῖ ὁ ἐπόδυνος γάμος, εἰς διαφθορὰν σαρκὸς φέρων; τί δέ μοι τὰ τῆς ἀδικίας
χρήματα, εἰς κόλασιν ἄγοντα, καὶ ταῦτα ἀπροσδόκητα ὄντα τῇ ἐπαύριον; καὶ τοῖς γηΐνοις πᾶσιν ἀποτάξασθαι διὰ τὴν μακαριότητα τῶν ἀρρήτων ἀγαθῶν, τῶν ἐν καιρῷ χρείας
δωρουμένων τοῖς ἁγίοις, ἡνίκα ἐνδεεῖς ὦσιν οἱ πολυκτήμονες, καὶ ἀφορήτοις βασάνοις κατακριθήσονται, διὰ τὴν ἀλαζονείαν τοῦ πλούτου, καὶ τὴν ἐν βίῳ αὐτῶν ὑπερηφανίαν· ὅτι οὐδεὶς ὁ
βοηθῶν, οὐ πατὴρ υἱῷ, οὐ μήτηρ θυγατρὶ, οὐ πλοῦτος τῷ συνάξαντι· πάντες γὰρ τὰ ἑαυ-
* Ps. XLVIII. 8. τῶν μεριμνήσουσι *.

ε΄. Καλῶς ὦ πλούσιε ταῦτα συνελογίσω· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς· μόνον κἂν χθαμαλὴν φύσας δώσῃς ῥίζαν, καὶ ἐκ ταύτης καλλικάρποις σου ἀγαθοὺς πόνοις ὡραΐσῃς· ἀλλ' οὐαί, ὅτι τάχα ἡ πλησμονὴ ἠπάτησε, πρὸς σοῦ τῆς εὐσεβείας ἀγῶνας ἀλείψασα· καὶ

novavit; ut qui se terrenis abstrahunt, cnm ipso glorificentur. Namque opes auri materia constantes, onus sunt, malisque vires addnnt, ut viventibus bellum inferant. De quibus dieit Isaias: adde illis mala, Domine, adde mala gloriosis terrae. Etsi enim exultant in divitiarum eumulo, attamen male se gerunt, quia iustitia iniquitatem illorum coarguens qui ipsam oderunt, fit eisdem in exitium.

4. Equidem saepenumero in ventris saturitate et feminarum corruptela, invenies paeniteutem divitem, qui in rerum copia fundamentum non iecit. Nam eum forte coeperit aspernari ae vilipendere ventris ingluviem, ait sibimet: servi, anima mea, Domino: nihil enim prodest vita hominibus. Atque ita generosum satis faciet propositum. Cur enim mihi, inquit, attraham iudicium, dapum crapulâ, quarum cum doloribus fit digestio? Vel quid mihi proderit molestum coningium, quod carnis corruptelam adducit? Cnr mea intersint opes iniustae, quae supplicium promerentur, quaeque ad diem erastinum incertae sunt? Quin age, terrenis omnibus nuncium remitte, propter ineffabilium bonorum beatitudinem, quae tempore idoneo sanetis confertur; cum egebunt qui nunc snnt divites, et intolerandis cruciatibus plectentur, propter opum iactantiam, et suam in vita superbiam: cum nullus adiutor aderit, non pater filio, non filiae mater, nec divitiae illi qui coacervavit. Omnes enim suamet curabunt.

5. Praeclare, o dives, haec deliberasti; cape vitam aeternam. Ita tamen si profundam radicem egeris, quô labores tui pulcris fructibus exornentur. Sed hem, te fortasse saturitas ad pietatis exercitium quasi seduetum impulit; at mox divitiarum

ταχέως ἐσκελλίαθης, βάρος ἔχων τὸν πλοῦτον· τὴν γὰρ τοῦ ὕπνου καὶ τῶν βρωμάτων ἀδιαφορίαν, ἐκ πείνης ὑπομνησθεὶς, καὶ τὴν πλάνην τοῦ κόσμου τῶν γυναικῶν θεωρήσας, ἄρχῃ ὑπὸ δαιμονικῆς βακχείας * φανταζόμενος, λογίζεσθαι τὴν εὐσέβειαν· καθώς πού καὶ ἡ σοφία τὴν τούτων ἀμαύρωσιν ἱστοροῦσα * φησί· * βδέλυγμα ἁμαρτωλῷ, θεοσέβεια· καὶ ὅτι ἐπιθυμήσας σοφίαν, διατήρησον ἐντολάς· ἀλλ᾽ ὡς ἔφην ὁ πλούσιος, οὐκ ἐν τῇ νήψει τῆς ψυχῆς ἐπεθύμησε τὰ καλά· ἡ γὰρ ἀδολεσχία τῶν λόγων, διὰ τὴν πολλὴν τῶν βρωμάτων ἀταξίαν ἐκ μέθης θορυβήσασα, λογίσασθαι ταῦτα παρεσκεύασεν· ὧν τὸ δρᾶμα ἐστὶν εὑρεῖν τὸν ψαλμῳδὸν λέγοντα· * καὶ εἰς ἐμὲ ἔψαλλον οἱ πίνοντες οἶνον· ταῦτα δὲ μαρτυρήσει αὐτοῖς τὰ ῥήματα, διὰ τὸ ἐν γνώσει ἁμαρτάνειν, ἄγοντα αὐτοὺς πρὸς τὴν ἀναπολόγητον τῆς κατακρίσεως αὐτῶν ἡμέραν· δι᾽ ἣν αἰτίαν αὐτὸς ὁ κύριος ἔλεγεν· * εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν· ὁρῶν γὰρ ἡμᾶς κραιπαλῶντας, ἀναμένει τὴν ἐξ ὕπνου τῶν κακῶν ἡμῶν ἀνάνηψιν· νῦν γάρ ἐστιν ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία *.

* Ita cod.
* cod. αν.
* Sap. I. 26. gr.
* Ps. LXVIII. 13.
* Ioh. XV. 22.
t. 18.
* Rom. XIII. 11.

ς΄. Ὁ δὲ πλούσιος διά τινος θυρίδος ἑαυτὸν ἐπαίρων, καὶ θεωρῶν τὰς ἀπολαύσεις τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, τῶν τε χρυσοφορούντων ὡραϊζομένων, καὶ τὰς πλατείας ὁδοποιούντων, δι᾽ εὐλόγους δῆθεν προφάσεις, λοιπὸν ταῖς ἀκάνθαις τῶν γηΐνων ἑαυτὸν περιπείρων, ἄρχεται λέγειν· τί βέλτιον τῆς δόξης ταύτης; τί πλέον τῆς τῶν γονέων στοργῆς; ἢ ἀπολαυστικώτερον τῶν παρόντων ἀγαθῶν; ἅτινα φησὶ τέκνα συνετῶν καταχρήσονται, ἐν νεότητι σπουδαίως· ὅθεν οἴνου πολυτελοῦς καὶ μύρων σὺν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐδωδίμοις θαλφθῶμεν· ὅτι ὀλίγος καὶ λυπηρός ἐστιν ὁ βίος ἡμῶν, καὶ τὸ σῶμα τέφρα ἀποβήσεται, τὸ δὲ πνεῦμα διαλυθήσεται ὡς χαυνὸς ἀήρ· διὰ τοῦτο σὺν αἱρησόμεθα πρὸ καιροῦ τῆς ταφῆς

pondere debilitatus es. Etenim de somno et dapum abundantia ex superveniente fame admonitus, et feminei ornatus illusionem spectans, denuo incipis daemoniaco oestro alucinante, de pietate ambigue deliberare. Sicut alicubi etiam Sapientia horum caecitatem describens ait: abominatio est peccatoribus religiositas. Tu vero qui sapientiam cupis, serva mandata. Sed, ut dixi, dives non cum animi sobrietate cupit quod honestum est. Nam ratiociniorum otiositas, ex inordinata dapum crapula scatens, ita cogitare suadet. Quorum acta apud psalmistam recitari comperimus: et in me psallebant bibentes vinum. Haec contra illos testimonium dicent verba, quae tamquam voluntarie peccantes adducent ipsos ad inexorabilem iudicii diem. Qua de causa Dominus quoque aiebat: si non venissem, et locutus fuissem eis, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Quippe nos cernens crapulantes, expectat nostram de iniquitatum somno evigilationem. Nunc enim propior est nostra salus.

6. At enim dives quasi ad fenestram se attollens, spectansque mundi gaudia et pompam, ornatosque auro homines ac relucentes in plateis obambulare, quasi iustum hinc capiens praetextum, terrenarum mox curarum spinis compunctus, incipit dicere: quid hac pompa melius? quid hoc spectaculo ornatius? quid praestantius parentum erga liberos amore? quid denique praesentibus bonis suavius? quibus, inquit, cordati quilibet uti, praecipue florente iuventute, volent. Quamobrem pretioso vino et unguentis, cum ceteris omne genus esculentis, fruamur: quia brevis tristisque vita nostra est, et in cinerem corpus abibit, spiritus autem tamquam inanis aër dissol-

ἐνοικήσωμεν εἰς τὰς τοιαύτας βάρεις· καὶ πρὸ καιροῦ τῆς τέφρας, ἐν ποικίλαις τῶν διαχρύσων καὶ σηρικῶν χιτώνων ἀμφιάζειν τὸ σῶμα· πρὸς δὲ τῆς ἐσχάτης σιγῆς, εὐφραίνεσθαι ῥήματι καὶ γέλωτι καὶ χαρμοναῖς καὶ πολυστρόφοις σκιρτήμασι· τί δὲ πάντων τῆς ὁμοζύγου ἥδυτερον; μεθ' ἧς ἡ γλυκερὰ τοῦ βίου ἀνάπαυσις ἐπιφώσκουσα καταυγάζει· εἰσελθὼν γὰρ εἰς τὸν οἶκον μου προσαναπαύσομαι αὐτῇ· οὐ γὰρ ἔχει πικρίαν ἡ συναναστροφὴ αὐτῆς, ἀλλ' εὐφροσύνην καὶ χαράν· τὴν γὰρ γραφὴν μὴ ἀληθεύειν μυθολογοῦσιν, ἑτέραν μυριοπλασίονα βασιλείαν καὶ τρυφὴν καὶ κρείσσω ἀποφαίνουσαν τῆς ἐνεστώσης ζωῆς· οὐ γὰρ πλέον ἀποκαλοῦσι τοῦ φαγεῖν καὶ παίζειν, καὶ μετὰ γυναικὸς ἧς ἠγάπησεν ἀναπαύεσθαι.

ζ'. Ὁρᾶτε οὖν, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, ὅτι πάντα προειδὼς ὁ κύριος σαφῶς ἔλεγεν· ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιθυμία συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται· ἤδη γὰρ ἐν μεστῇ πλησμονῇ κοιλίας, ζητήσας τὸν κύριον ἐψηλάφησεν καὶ ἐπεκαλέσατο αὐτόν· ἐν δὲ τῇ ἀποχῇ τῆς ἀδηφαγίας τῶν τοιούτων βρωμάτων, τῇ
f. 19. πείνῃ συσχεθεὶς ἀπεσυλήθη τοῦ τοιούτου σκοποῦ· τάχα δὲ καὶ εἰς εἰδωλομανίαν μετεστράφη, ὡς ἐκ τῶν παρόντων ἀγαθῶν λανθάνειν τὸν δοτῆρα· εἰ οὖν τὰ παρόντα οὕτω θαυμάζεις, ὦ πλούσιε γαστρίμαργε, λογίζου πόσον ἔδει πιστεύειν τῷ τεχνίτῃ ἐπὶ τοῖς ἀνεκλαλήτοις αὐτοῦ ἀγαθοῖς τοῖς ἐπηγγελμένοις τοῖς ἁγίοις, ὅταν ἔλθῃ δικάσαι ἀφθάρτως τοῖς δικαίοις τὸν
*cod. ας; οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· ὁ γὰρ τοῦ κάλλους γενεσιάρχης ἔκτισεν ἅπαντα * Χριστός· καὶ ἐκ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως θεωρεῖται· τὸ δὲ νενεκρωμένον οὐδαμῶς συλλογισθήσεται πρὸς τὴν δόξαν τοῦ ζῶντος· οὕτως εἰς οὐδὲν ἔσται τὰ πρόσκαιρα καὶ βλεπόμενα πρὸς τὰς ἐπαγγελίας ἃς ἐν δόξῃ δωρεῖται ὁ θεὸς τοῖς ποιήσασι τὸ θέλημα αὐτοῦ· καὶ γὰρ τὸ ἀμετάθετον

vetur. Propterea igitur ante sepulturae diem hisce pulchris in aedibus habitemus; et ante quam cinis fiamus, auratorum sericorumque vestimentorum varietate corpus induamus: et ante extremum silentium, garrulitate ac risu et gaudiis et chorearum saltatione oblectemur. Quid autem uxore iucundius? cum qua dulcis vitae usus ceu lumen nobis oboritur? Hac ego domum meam ingressus condelectabor; neque enim amara est consuetudo eius, sed iucunditatem habet et gaudium. Nam scripturam quidem mendacem esse fabulantur, quae aliud infinite maius regnum, delicias alias, melioremque praesente vita statum promittit. Nihil enim praestantius esse dicunt, quam comedere, et ludere, et cum dilecta uxore versari.

7. Videtis itaque, fratres carissimi, quod omnium provisor Dominus aperte aiebat: sollicitudo huius saeculi, et divitiarum deceptio, reliquarumque rerum cupiditas verbum suffocat, quod idcirco sterile evadit. Nuper enim pleno ventre, Dominum invocans quaerebat, et paene attingebat; sed mox escarum varietate privatus, famem expertus, a suo proposito excidit, et fortasse etiam ad idololatriam revolvitur; adeo ut ob praesentia bona, datorem ipsum ignoret. Si ergo praesentia tantopere admiraris, o dives gulose, reputa quaeso quantopere credere oporteat horum auctori, qui ineffabilia bona sua sanctis promittit, cum caelum terramque venerit iustis hominibus incorruptibiliter retributurus. Nam pulchritudinis primus parens cuncta condidit Christus, qui ex creaturae ornatu congruenter agnoscitur: mortale vero quodvis cum viventis gloria nullatenus comparabitur. Atque ita nihil reputabuntur temporalia ac visibilia, prae iis quae in gloria daturum se promittit Deus facientibus voluntatem eius. Porro immutabilem ipsius voluntatem cernere licet in evangelio,

τῆς βουλῆς αὐτοῦ ἐστιν ὁρᾶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διηγουμένου σαφῶς τὴν ἀγαθὴν τῶν δικαίων ἐλπίδα, καὶ τὴν σκυθρωπὸν τῶν ἁμαρτωλῶν κατάκρισιν, τό τε ὀλέθριον τῶν ἀπίστων τέλος, ἐν τῷ λέγειν· * ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. * Matth. XXIV. 35.

η'. Ἕλληνες δὲ τῇ προτροπῇ τῶν συμβούλων δαιμόνων ἀπατῶνται ἐπὶ τῇ τῶν στοιχείων παρούσῃ ἀπολαύσει· καὶ ἐκ ταύτης προσλαμβανόμενοι τινὸς ὑπονοίας μέθους, ἐκ βρωμάτων τάχα καὶ ἀταξίας γάμων, παχυνθέντες τοῖς σώμασιν εἰς τὸν ἑαυτῶν καιρόν· Ἡρακλέα μὲν πρὸς τὰς παλαίστρας, καὶ Ἀνταῖον, καὶ Σκαμάνδρου τοῦ γόητος, τῆς πυρὸς καὶ μοιχοῦ τῆς Μηδείας, Κρόνου τοῦ ἐν τῇ Περσίδι τυράννου μετὰ τῆς Σεμιράμεως, ἣν καὶ ἔγνω ὁ ἴδιος αὐτῆς γόνος· καὶ τὰ ἔγγονα δὲ τούτων ταῖς ἰδίαις ἀδελφαῖς καὶ θυγατράσι συνεγίνοντο· οὕτω γὰρ ἀσεβῶς ὡς νόμον τὰ τούτων ἤθη κρατήσαντες Πέρσαι, μέχρι τῆς σήμερον τὰς ἰδίας μητέρας καὶ θυγατέρας καὶ ἀδελφὰς διαφθείρουσιν. Διὸς γὰρ ὁ καὶ Πεζεκός, ὃν καὶ Ζέα ἐπονομάζουσιν, μάγος καὶ ἄσωτος τυγχάνων, μαγικαῖς περιεργείαις ἐκ τοῦ 1. 20. ἡλιακοῦ φωτὸς ὡς ἐνόμιζεν, ἀπατῶν πάσας τὰς εὐπρεπεῖς τῶν ἀνθρώπων θυγατέρας ὡς κακὸς φθορεὺς ἐμίαινεν, υἱὸς ὑπάρχων τοῦ Κρόνου· οἳ καὶ τὸ δυτικὸν κατεδίωξαν μέρος, ἐν ταῖς τοιαύταις ἀχλύσι καὶ τυραννίαις, ἀβασίλευτον ὂν τότε· μεθ' ὧν καὶ Ἑρμῆς ὁ δολερός, καὶ Ἥφαιστος, ὃν καὶ Πλούτωνα ἐπωνόμασαν, διὰ τὴν τοῦ χρυσοῦ ἀπάτην· φεύγων γὰρ τὴν τῶν ἀδελφῶν ἐπιβουλὴν, ἐφευρὼν τὰ μέταλλα τοῦ χρυσίου, καὶ καταλαβὼν τὴν Αἴγυπτον, πλήρης γόμων τῶν πλοίων, ἀπεθεώθη παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις (1), ὡς πλοῦτον δωρούμενος· καὶ ἵνα μὴ διὰ πολλῶν λόγων κατακόπτω τὸν ἑκάστου τῶν δυσσεβῶν θεσμὸν, Ἄρεος τε καὶ Ἀφροδίτης, ἥν τινα διὰ τὴν πρὸς τὸν Ἡρακλέα φιληδονίαν ἀπεθέωσαν· πολλάκις δὲ καὶ

dnm aperte exponit spem instorum, tristemque peccatorum condemnationem, et exitiosum infidelium finem, dnm ait: caelum et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt.

8. At vero ethnici snadentium daemonum impulsu falluntnr circa praesentem elementorum oblectationem. Atque hinc velnti opinionum vehementia correpti, ob escarum fortasse et nuptiarum intemperantiam, per omnem aetatem suam corporibus saginandis indulgebant: colebantque Herculem palaestrae praesidem, et Anteonem, et Scamandrum praestigiarum, pyrismi et adulterii Medeam, Cronum Persidis tyrannum, cum Semiramide quam etiam proprius filius polluit: quare et horum posteri propriis sororibus filiabusque miscebantur: tam enim impie istorum mores, legis instar, Persae retinuerunt usque ad praesentem diem, ut matres suas, et filias, atque sorores stuprent. Nam Iuppiter, qui et Pezecus, quem etiam Zeam nominant, magus luxnriosusque cum esset, magicis artibus solari lumine, ut videbatur deludens, formosas quaslibet hominum filias ceu improbus corruptor polluebat; atque hic erat Croni filius. Porro hi homines occidentales quoque partes tenebris huiusmodi ac tyrannide occupaverunt, in quibus nemo adhuc regnabat. Cum his fraudulentus quoque Mercurius, nec non Vulcanus quem Plutonem quoque appellaverunt propter auri illecebras. Is enim fratrum insidias vitans, inventis auri metallis, plenis cum navibus in Aegyptum veniens, Deus ab Aegyptiis est consecratus, ceu divitiarum donator. Et ne longis sermonibus singulorum ex his impiorum ritus recenseam, Martis nimi-

(1) Manetho apud Eusebium chron. in nostra editione lib. I. 20, et apud Syncellum ed. paris. p. 19. et 51.

σωφροσύνην ταύτην ἀποκαλοῦσιν βλασφημοῦντες· καὶ ἄλλοτε δὲ τοῦ ῥιφέντος πατρὸς ἐν θαλάσσῃ τὸ ἐπιπολάζον ἐν τοῖς κύμασιν αἷμα συναχθὲν, ἐξεφάντασαν ἐξαγαγεῖν ἐκεῖθεν τὸν τῶν καλῶν ὡς φασὶν ἔρωτα, Ἀφροδίτην δὲ ταύτην ὠνόμασαν, ἀπατῶν τῆς ἀπὸ βάθους ἐπιθυμίαν.

θ'. Οὗτοι δὲ πάντες τὰ τῶν πλανητῶν ἀστέρων ὀνόματα ἑαυτοῖς ἐπιφέροντες, διέπεσαν ἐν ὅλοις· καθότι καὶ διαβάντων τῶν χρόνων αὐτῶν οἱ ἀνόητοι λέγουσιν αὐτοὺς θεοὺς εἶναι οὐρανίους· σώματα δὲ ἔχον πεφθαρμένα καὶ σκωληκόβρωτα, φλέγματι συμπεπλεγμένα, ἄνθρωποι θνητοί· ἐκ βίας γὰρ γυναικῶν, καὶ ἡδονῆς ἀνθρώπων πονηρῶν ἐν ὕπνῳ συνελθόντων συνελήφθησαν, καταδυναστεύοντες καὶ μεγαλυνόμενοι ἐπὶ πάντα ἄνθρωπον· μεθ' ὧν πλανῶνται τινὲς, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς παρ' αὐτοῖς ψευδωνύμοις θεούς· οἵτινες διὰ τὰ πονηρὰ αὐτῶν ἔργα ἀναλίσκοντες καὶ ἀναλισκόμενοι, διῃρέθησαν τῶν δυσσεβῶν σκηνωμάτων, διὰ πυρὸς καὶ ξιφῶν καὶ ὑδάτων καὶ θείου, πικρῷ θανάτῳ καταδαπανηθέντες· ὧν τὰ ὀνό-
I. 21. ματα ἐν βίβλῳ ἀπωλείας πρὸς κατάκρισιν αὐτῶν· τοσοῦτον γὰρ εἰς ἔλεγχον ἁμαρτημάτων πλάνης, ὁ θεσμὸς τῆς παρανόμου αὐτῶν θρησκείας ἐλέγχεται, ὥστε πρὸς τὰ μεγέθη τῶν προλεχθέντων, καὶ ξύλα γλύφοντες ἕλληνες, καὶ γλυπτὰ θρησκεύουσι, προσκυνοῦντες ὡς θεούς· καὶ ποτὲ μὲν χρυσοχόοις καὶ ἀργυροκόποις καὶ ἀνδριοπλάσταις χαλκοῦ, καὶ πηλουργοῖς, καὶ ἱστοριογράφοις, οὐκ ἐντρέπονται προσερχόμενοι, καὶ αἰτούμενοι ἀναστῆσαι τὸ ὅμοιον τοῦ
* Sap. XIII. 13. κιβδήλου· περὶ ὧν καὶ ἡ σοφία ἔλεγεν· * ἐν ἐπιμελείᾳ ἀργίας αὐτοῦ ἔπλασε γλυπτὸν, καὶ ἐν κόλλῃ ἐῤῥύθμισεν αὐτό· καὶ ποιήσας αὐτῷ οἶκον ἄξιον, κατέχρισε γῆν· ἐν τοίχῳ ἔθηκεν αὐτὸ ἀσφαλισάμενος σιδήρῳ· ἵνα μὲν οὖν μὴ καταπέσῃ προενοήσατο αὐτοῦ, εἰδὼς ὅτι

rum ac Veneris, quam ob exercitam cum Hercule voluptatem, deam fecerunt, et pudicam etiam non sine blasphemia dicunt. Insuper de proiecti in mare genitoris supernatante in fluctibus crasso sanguine confinxerunt educere pulchrorum amorem, cui nomen Venus fecerunt, ut infima cupiditate illiceret.

9. Atque hi omnes nomina sibi planetarum imponentes, ab omni veritate recesserunt: sed tamen temporum lapsu a stultia dii caelestes dicti fuerunt. Atqui corpora habuerunt putribilia, vermium pabula, pituitosa, homines in summa mortales. Etenim ex violatis mulieribus, et improborum virorum in somno concumbentium voluptate procreati fuerunt, donec tyrannidem sunt adepti, et inter reliquos homines sublimati. Praeter quos, nonnulli circa alios quoque falsi nominis deos deerrant; qui quidem per suorum actuum improbitatem exitiales et exitio traditi, a suis impiis divulsi fuere tabernaculis, et igne, gladiis, aquis, sulphure, acerba nece consumpti: quorum nomina in libro perditionis sunt ad ipsorum condemnationem. Tantopere enim ob criminosum coarguendum errorem, impiae ipsorum religionis institutum apparuit, ut praeter iam dictorum enormitatem, ligna quoque ethnici sculpserint, sculptilibus cultum exhibuerint, tamquam deos adoraverint. Neque eos puduit ad auri argentique opifices, ad statuarios in aere, ad plasticos, pictoresque accedere, eosque orare ut sibi vanam imaginem elaborarent. De quibus etiam Sapientia dicit: homo inter otii sui curas sculptile formavit, glutine apte composuit, eique dignam aediculam struens, rubrica perlinivit, in muro statuam collocavit, ferroque ne caderet firmavit, probe sciens non posse illam sibimet auxiliari: est enim merum simulacrum, et alienae opis indigum. Et mox pro re familiari sua pro coniuge ac liberis

ἀδυνατεῖ ἑαυτῷ βοηθῆσαι· καὶ γὰρ ἔστιν εἰκὼν, καὶ χρείαν ἔχει βοηθείας· περὶ δὲ κτημάτων καὶ γάμων αὐτοῦ καὶ τέκνων εὐχόμενος, οὐκ αἰσχύνεται τῷ ἀψύχῳ προσλαλῶν· καὶ περὶ μὲν ὑγείας τὸ ἀσθενὲς ἐπικαλεῖται· περὶ δὲ ζωῆς τὸ νεκρὸν ἀξιοῖ· περὶ δὲ ὁδοιπορείας τὸ μηδὲ βάσιν κτήσασθαι δυνάμενον· καὶ περὶ πορισμοῦ καὶ ἐργασίας χειρῶν τὸ ἀδρανέστατον τῶν χειρῶν εὐδράνειαν αἰτεῖται· ἴδετε ὅτι σποδὸς ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ γῆς εὐτελεστέρα ἡ ἐλπὶς αὐτῶν.

ι'. Ὁρᾷς ταῦτα ὦ πλούσιε, εἰς σὲ γὰρ ἀφορῶσιν ὀξέως οἱ λόγοι μου, περὶ ὧν ἔχεις ἐπιθυμιῶν τοῦ αἰῶνος τούτου· οὕτως γὰρ ἀπόκειται τοῖς ἕλλησι νεκρὰ προσδοκία· πλεονεκτοῦσι γὰρ πρὸς τὰς ἡδονὰς τοῦ αἰῶνος, ἑαυτοὺς ἐν αὐταῖς ἐπείγοντες, πρὸς δὲ τὰ εἴδωλα συγχαίρειν αὐτοῖς, καὶ συναιρεῖσθαι ἐν ταῖς ἀδικίαις δὲ τρυφαῖς καὶ πορνείαις καὶ μιαραῖς πρὸς τελετῶν τῶν δαιμόνων θυσίαις καὶ σπονδαῖς· παρατιθοῦντες τράπεζαν τῇ ψυχῇ, τουτέστι τῷ δαίμονι, καὶ οἴνου κέρασμα πρὸς μέθην, ἐν κώμοις δὲ μέθαις καὶ ᾄσμασι πορνικοῖς καὶ πολυστρόφοις χορείαις, ἔνθα ἡ πᾶσα κνίσσα τῶν εἰδώλων αὐλίζεται· πρὸς τὰς ἀνόμους ταύτας καὶ βλαβερὰς ἡδονὰς, συγχαίροντες τοῖς σκολιοῖς διαλογισμοῖς· εἰ γὰρ δὲ χριστιανὸς εἶ λεγόμενος, ἐν τούτοις ὡς διεφθαρμένος κεχώρισαι ἀπὸ θεοῦ, ὅτι εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία *. * Sap. I. 4.

ια'. Ἴσως δέ τις τῶν ἀπίστων φιλόνεικος ἂν ἀμφισβητοίη λέγων, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις εἰκόσι προσκυνοῦντες, ὡς ἀψύχοις προσερχόμενοι εἰδώλοις λογισθησόμεθα· μὴ οὖν γένοιτο τοῦτο ἡμᾶς ποιεῖν (1)· τὰ γὰρ τῶν χριστιανῶν πίστις ἐστὶ, καὶ ὁ ἀψευδὴς ἡμῶν θεὸς ἐνεργεῖ τὰς δυνάμεις· οὐ γὰρ τοῖς χροαδίοις προσερχόμεθα, ἀλλ' ἐν ὑπομνήσει τοῦ

orans, non pudet eum cum inanimi loqui: et pro sanitate infirmum invocat: pro vita mortuum rogat: pro auxilio ineptissimum deprecatur: pro itinere faciendo, gradiendi facultate mancum: pro ope manuumque labore, a manuum usu destituto dexteritatem sibi petit. Profecto cernitis cinerem esse illorum cor, atque in re, quae est pulvere vilior, spem collocari.

10. Viden' haec, o dives? Prorsus enim te spectant verba mea, qui tantam saeculi huius prae te fers cupiditatem. Haec est videlicet ethnicorum mortua expectatio. Certatim quippe saeculi voluptatibus indulgent, seque in illas ingurgitant, quasi secum etiam idola gaudeant, ipsorumque iniquitatibus faveant, deliciis, scortationibus, et impuris initiationibus daemonumque sacrificiis ac libationibus: exhibentque genio proprio, id est daemoni, mensam, vinum miscent ad ebrietatem, ganeis, propinationibus, amatoriis canticis, et incompositis choreis dant operam, ubi nonnisi idolorum nidor versatur. Atque in his illicitis noxiisque voluptatibus exultant, et perversis animi cogitationibus oblectantur. Atqui etiamsi christiani nomen tu geris, nihilo tamen minus a Deo propter tuam corruptelam longe abes: quoniam in malivolam animam non introibit sapientia.

11. Fortasse infidelium aliquis, contendendi studio, ambiguitatem prae se feret dicens, quod nos quoque dum in ecclesiis imagines veneramur, ad carentia animo idola reputemur accedere. Absit autem ut nos huiusmodi quicquam faciamus. Christianus enim cultus fide constat, atque a veraci Deo nostro prodigia patrantur. Neque

(1) Notandum hoc hominis qui sexto saeculo vixit, id est ante tempora iconomachorum, testimonium et apologia evidens de ss. imaginum apud Christianos cultu.

ἀντιτύπου ὑπογράμματος, ὁρῶντες τὸν ἀόρατον διὰ τῆς ὁρωμένης γραφῆς ὡς παρόντα δοξά-
ζομεν· οὐχ ὡς μὴ ὄντι θεῷ πιστεύοντες, ἀλλ' ὡς ὄντι ἀληθῶς· οὔτε δὲ τοῖς ἁγίοις ὡς μὴ
οὖσι, ἀλλ' ὡς οὖσι καὶ ζῶσι παρὰ τῷ θεῷ, τῶν πνευμάτων αὐτῶν ἁγίων ὄντων, καὶ δυνάμει
* Ps. CXXXIV. 6. θεοῦ βοηθούντων τοῖς ἀξίως δεομένοις· γέγραπται γάρ· * ὁ θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν
τῇ γῇ πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν· ἐξομολόγησις καὶ ὡραιότης ἐνώπιον αὐτοῦ, ἁγιωσύνη
καὶ μεγαλοπρέπεια ἐν τῷ ἁγιάσματι αὐτοῦ· οἱ δὲ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαιμόνια, καὶ ἔργα χειρῶν
* Ps. XCV. 6. ἀνθρώπων· * διὰ τοῦτο καὶ οἱ πιστεύσαντες αὐτοῖς, ἕτερος τὸν ἕτερον εἰς ἀναίρεσιν ἤνεγκαν·
ἐξέχεον γὰρ αἵματα ἐν φόνοις, διὰ κλοπὴν καὶ δόλον, φθοράν τε καὶ ἀπιστίαν, ταραχὴν
καὶ ἐπιορκίαν, θορύβοις ἀτάκτοις, χαρίτων ἀμνηστίας, ψυχῶν μιασμόν, γενέσεως ἐναλ-
* Rom. I. 26. λαγὰς *, καὶ γάμων ἀταξίας, μοιχείας τε καὶ ἀσελγείας· ἡ γὰρ τῶν ἀνωνύμων εἰδώλων
θρησκεία ἐν τῷ πλούτῳ, τοῦ αἰῶνος παντὸς κακοῦ αἰτία, ἀρχή τε καὶ πέρας ἐστίν· ἢ γὰρ
εὐφραινόμενοι μεμήνασιν, ἢ προφητεύουσι ψευδῆ, ἢ ζῶσιν ἀδίκως, ἢ ἐπιορκοῦσι ταχέως·
ἀψύχοις γὰρ εἰδώλοις πεποιθότες, κακῶς ὀμόσαντες, ἀδικηθῆναι οὐ προσδέχονται· ἀμ-
φοτέρωθεν δὲ αὐτοῖς μετελεύσεται τὰ δίκαια· οὐ γὰρ ἡ τῶν ἀμυνομένων δύναμις, ἀλλ' ἡ
I. 28. τῶν ἁμαρτανόντων δίκη ἐπεξέρχεται τῇ τῶν ἀπίστων καὶ ἀδίκων παραβάσει· ὅτι κακῶς
ἐφρόνησαν περὶ θεοῦ, προσεσχηκότες εἰδώλοις, καὶ ἀδίκως ὀμόσαντες, κατεφρόνησαν ὁσιό-
τητος· Χριστὸς δὲ ὁ θεὸς ἡμῶν ἐπιεικὴς καὶ ἀληθής, μακρόθυμος καὶ ἐλεεῖ διοικῶν τὰ πάντα
ὅσα ἐποίησεν· ὅτι αὐτοῦ ἐστὶ τὰ πάντα, καὶ αὐτῷ πρέπει ἡ δόξα, σὺν τῷ πατρὶ καὶ ἁγίῳ
πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ad illas picturas quasi supplices accedimus, sed ab imaginis repraesentatione admoniti, dum invisibilem in visibili pictura spectamus, tamquam praesentem veneramur: neque Deo alicui non existenti credimus, sed illi qui vere existit: neque sanctis qui non sunt confidimus, sed existentibus et apud Deum viventibus, quorum sanctae sunt animae, et Dei virtute digne invocantibus praesto sunt. Scriptum est enim: Deus noster in caelo et in terra omnia quaecumque voluit fecit. Confessio et pulchritudo in conspectu eius; sanctimonia et magnificentia in sanctificatione eius. Dii vero gentium daemonia sunt, et opera manuum hominum. Ideo qui illis confidunt, alter alterum in exitium perduxerunt, sanguinem enim caedibus patrandis effuderunt, furtis, dolis, corruptelis, incredulitate, seditione, periurio, insanis tumultibus, ingrato animo, animarum inquinatione, naturalis nativitatis immutatione, nuptiis inordinatis, adulterio et incontinentia, grassati sunt. Etenim anonymorum idolorum in auro cultus, malorum omnium in saeculo causa est, initium atque complementum. Nam vel gaudio elati insaniunt, vel falsa vaticinantur, vel iniuste vivunt, vel facile peierant. Dum enim carentibus anima idolis confidunt, male iurantes, se laesum iri non verentur. Sed undique supervenit illis merita poena. Non tam enim vindicum defensorum potentia, quam debita peccantibus poena, infidelium et iniquorum criminibus supervenit: quia male de Deo senserunt, idolis potius adhaerentes; falsoque iurantes, sanctitatem aspernati sunt. Christus autem Deus noster, mitis ac verax, longanimis est, et creata a se omnia misericorditer administrans. Quia illius sunt omnia, ipsique honor debetur, cum Patre et sancto Spiritu per saecula saeculorum. Amen.

ΛΟΓΟΣ Θ'.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΠΕΡΙ ΜΕΡΙΚΗΣ ΤΩΝ ΔΑΙΜΟΝΩΝ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ.

α'. Ὁ τῆς μνήμης τῶν δαιμόνων θόρυβος προσκαρτερεῖ μοναχοῦ ἀσταθοῦντι τὸν f. 23.
βίον· ἐπίσταμαι γὰρ ἀναβλύζειν τὴν ψυχὴν τοῦ μοναχοῦ λογισμῶν κενῶν, διὰ τὸν φανταζο-
μένου πολέμου, ἐν ἀπειρίᾳ τῆς αὐτῶν θεωρίας· τῷ μὲν γὰρ φόβῳ δειλαίνουσι τὴν ψυχήν·
τὴν δὲ δύναμιν τῶν λεγομένων παρ' αὐτῶν, ἤτοι δεικνυμένων, οὐ δύνανται ἐπιφέρειν· καὶ
ὡς εἴ τις λογικεύει ἐν ἀγοραῖς, διαχλευάζων τὸν ἁρπάσαι πενόμενον ἄπειρον· θρασέως δὲ
ὀφθέντος, φυγὰς γίνεται, οὕτως καὶ τὰ ὑπὸ τῶν δαιμόνων δεικνύμενα φάσματα, φαῦλα
ὄντα, τὸν μὲν ἄπειρον ἐκφοβοῦσιν εἰς τὸ ἀφιστᾷν τῆς εὐσεβείας· ὁ μέν τοι νοήμων τῇ τοῦ
σταυροῦ σφραγῖδι φλέγει καὶ ἐκδιώκει τὴν αὐτῶν φαντασίαν εἰρηνεύουσαν ἐν θεῷ· ὄντως γὰρ
δοκιμάσας ἐγὼ κατέλαβον τὴν θεωρίαν· ποτὲ μὲν γὰρ ἐν σωφροσύνῃ φιλερημοῦντος τοῦ
μοναχοῦ, ἐν βασκανίᾳ τῷ χασμητῷ βαρύνουσι τὸ σῶμα, χεῖράς τε ἐναγκαλίζειν παρα-
σκευάζοντες, τὴν πεῖναν αὐτῷ ὡς κακὸν ὁδοιπόρον προσάγουσι, διὰ ταύτης πύρωσιν ἐπά-
γοντες τῇ ψυχῇ, ἀλόγοις τε προφάσεις ἐπαλισμοῦ * τραπεζῶν, καὶ οἰνοποσίαις ὑποτίθεν- f. 24. * Ita cod.
ται· καὶ μετὰ τοῦτο ὡς λάβρον κάμινον τὴν θηλυμανῆ πύρωσιν εἰς αὐτὸν ἐξάπτουσιν· ἐντεῦθεν
τε τὸν λογισμὸν ἄγχοντες, ἄγουσι δέσμιον, ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν εἰς τὴν τῶν σωμάτων
μοιχείαν· καὶ τοῦτον τῇ ἁμαρτίᾳ ἀποκτείναντες, ὥσπερ φόνου αἴτιον καταστάντα, εἰς ἀπό-
γνωσιν· εἶθ' οὕτως πάλιν διὰ τῆς χρηστολογίας, μετάνοιαν ὑποτίθενται ἀνέγκλητον εἶναι
παρὰ θεῷ, τὴν ἁμαρτίαν λυσσῶντες ἐν τῷ νοΐ αὐτοῦ, ἀρραβονιζόμενοι αὐτόν, τὸν οὕτως

SERMO IX.

DOCTRINALIS AD MONACHOS DE SINGULIS DAEMONUM PHANTASIIS.

1. Inconstantis vitae monacho semper haeret memoriae tumultus daemonum. Scio enim scatere animam monachi vanis cogitationibus propter imaginarium bellum, dum illorum liquidam notionem non habet. Nam daemones pavore mentes replent, quae vim dictorum ab eis vel ostensorum sustinere non queunt. Ac veluti si quis meditatur in foro per ludibrium spoliare imperitum egenum; si forte aliquis asper appareat, fugit ille; ita obiectae a daemonibus phantasiae, cum sint vanae, imperitum quidem exterrent ut a pietate discedat; sed vir cordatus crucis signo exurit dispellitque illorum phantasiam, quae pace Dei sedatur. Revera ego experimento comperi huius rei notionem. Aliquando enim dum temperanter quieteque se habet monachus, invidi daemones corpus eius oscitatione gravant, manusque sub axillis complicare suadent, famemque illi ceu malum viae comitem admovent, eaque spiritum eiusdem incendunt, vanosque subdunt praetextus conditarum mensarum vinique potationum: posteaque quasi vehementem fornacem in eo succendunt feminarum cupiditatem. Atque hinc mentem eius occupantes, captivum ducunt veluti ovem ad occisionem, ad corporum moechiam: quem postquam peccato occiderunt, tamquam sibimet mortis causam, in desperationem deiiciunt. Deinde blandos adhibentes sermones, paenitentiam suadent gratam esse Deo; atque interim peccatum in eius mente acrius ex-

* Rom. VII. 21. αὐτὸν ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ ματαίως διάγειν· τοῦτο δὲ ὁ ἀπόστολος κατανοήσας ἔλεγεν· * εὑρίσκω
οὖν τὸν νόμον τῷ θέλοντί μοι ποιεῖν τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται· τὸ μὲν
γὰρ θέλειν, παράκειταί μοι· τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὔ· οὐ γὰρ ὃ θέλω ἀγαθὸν, τοῦτο
ποιῶ, ἀλλ' ὃ μισῶ κακὸν τοῦτο πράσσω.

β'. Δεῖ οὖν τὸν μοναχὸν, οὐ μόνον ἐν τῷ ἡμερινῷ φωτὶ νήφειν, ἀλλὰ δὲ ἐν μικρᾷ
ἀφαρπαγῇ τοῦ ὕπνου γρηγορεῖν, καὶ τῷ φόβῳ τῆς κρίσεως μὴ ἐγκαταλείπειν τὰς φρένας τοῦ
πνεύματος, ἐν τῇ μέθῃ τῶν δαιμόνων τοῦ ὕπνου· ὅταν γὰρ ἐν τῷ ἡμερινῷ πολέμῳ νική-
σας ὁ μοναχὸς καταισχύνῃ τοὺς δαίμονας, ἐν νυκτὶ ἐπιστάντες θεατρίζουσιν αὐτόν· ὃ κἀγὼ
εἰς ὕπνον μικρὸν ἐλθὼν κατώπτευσα, μετασχηματιζομένους αὐτοὺς ἐν κολακείαις, εἰς φυ-
σικὰς ἡδονῶν μίξεις, καὶ εἰς πρόσωπα φαντασίας κάλλους· ἐν ἐκλύσει τῆς θεωρίας ἀφαρ-
πάζοντες τὸν νοῦν, διὰ συνθέσεως κόσμου κεφαλῆς, καὶ ἐπαγγελίας πλούτου πολυτελοῦς,
καὶ παίδων καὶ παιδίσκων, καὶ ὀσμῆς εὐωδίας μυριζομένους· οὕτως ἐν τῇ ἀπάτῃ διαχ-
χλευάζοντες ἐξεπαίρουσι τὴν ψυχὴν τοῦ μοναχοῦ, καὶ ἐκκλίνοντες ἐπὶ τὴν πρᾶξιν τῆς ἁμαρ-
τίας, φαυλίζουσιν αὐτοῦ τὸ σῶμα, ἐν τῇ ἡδονῇ τῶν θεαθέντων μολύνοντες αὐτοῦ τὴν σάρκα·
καὶ τὸ ἐναντίον τῇ ἐπιφωσκούσῃ ἡμέρᾳ ὑπονύσσουσιν αὐτοῦ τὸν λογισμὸν, τῇ μνήμῃ θορυ-
βοῦντες τῆς νυκτερινῆς ἡδονῆς πρὸς τὸ ἐκκλῖναι αὐτὸν πρὸς γνῶσιν γυναικῶν· ὥσπερ γὰρ
l. 25. δυνατῷ ἄρχοντι προευτρεπίζουσιν ἐν τόπῳ τινὶ δορυφόροι ὑπηρεσίαν ἀρίστου, ἧς αὐτὸς δικα-
στὴς μεταλήψεται· οὕτως καὶ οἱ δαίμονες προκαταρτίζουσι τὸ ἐνύπνιον ἐπὶ τῇ ἡμερινῇ
καταυγάσει, κατατιτρώσκοντες αὐτοῦ τὴν καρδίαν πρὸς πάθη ἐπιθυμιῶν κακῶν· οὐ πάσαις
δὲ ψυχαῖς εἰώθασι τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ ταῖς ἐκλελυμέναις πρὸς τὴν δουλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ

asperant, eique obstrepentes, ut per omnem vitam sic insane se habeat suadent. Hoc apostolus quoque reputans aiebat: invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet. Nam velle quidem, mihi adiacet; perficere autem bonum non invenio: non enim quod volo bonum, hoc facio; sed quod odi malum, hoc ago.

2. Oportet itaque monachum non modo in diurno lumine sobrium esse, verum etiam adversus brevem somni subreptionem vigilare; propositoque sibi iudicii timore, spiritus vigorem non remittere, in diabolica scilicet somni ebrietate. Nam quando in diurna pugna victor monachus daemonas pudefactos repulerit, hi noctu supervenientes, hunc in scenam veluti producunt. Quod ipse quoque ad somnum breviter conversus expertus sum, daemonas scilicet adulantes, corporeos voluptatis concubitus exercentes, et venustorum vultuum phantasias obiicientes; imaginariae visionis quasi deliquio mentem abripientes, despondendo mundi praecipua, pretiosarum opum promissione, servis atque ancillis, odorumque grata effusione; sic decipientes illudentesque, monachi animum extollunt, atque ad peccatum patrandum impellentes, corpus eius emolliunt, illa imaginum voluptate carnem inquinantes. Contra autem, illucescente mox die, conscientiam mordent, memoria conturbantes nocturnae voluptatis, ut ipsum ad feminarum consortium impellant. Sicut enim potenti principi praeparant certo in loco satellites sui mensae ministerium, quod ipse iudex participabit; ita et daemones somnium diurnae luci praemittunt, cor eius vulnerantes malarum cupiditatum affectionibus. Neque tamen cum omnibus indiscriminatim animabus ita se gerunt, sed cum illis tantum quae in Dei famulatu socordes, ad ma-

ῥεπούσαις πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ μαμωνᾶ· διὸ καὶ ἀπέχουσι τὸν μισθὸν οἱ τοιοῦτοι· ἐγὼ γὰρ ἐλθὼν εἰς ὕπνον, καὶ τὴν συνήθειαν τοῦ κόσμου τῶν ἡδονῶν θεωρήσας, ἀντέλεγον τοῖς ὁρωμένοις, ἐννοῶν ὅτι φάλαγγες τῶν δαιμόνων, καὶ ὁ τούτων ἄρχων, καὶ δόξης φαντασιώδους ἐπαγγελίας οὔσης, ὅρκῳ ἐπιστωσάμην ἐν τῇ θεωρίᾳ κατὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μὴ προσκαταπίπτειν τοῖς προκειμένοις ἔργοις ἐν τῷ ἐνυπνίῳ· καὶ οὕτως ἡ ἀέριος ὀπτασία ἐξεδιώκετο· καὶ τῷ Χριστῷ συνταγὰς ἀρετῶν καὶ εὐχῶν ἐποιούμην, δεχόμενος μετ' ὀσμῆς εὐωδίας ἐν μεταλήψει ζωῆς τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ *, εἰς ὃ ἐπιστωσάμην τὸν ὅρκον, δι' ἀνδρὸς συνετοῦ· καὶ ἐν αὐτῷ τὴν ἀνάτηψιν εἶχον ἐκ τῆς ὁράσεως τοῦ θεάματος. * Eucharistia.

γ'. Καὶ πῶς λέξω τὴν κακουργίαν αὐτῶν; ὅτι μὴ δυνάμενοι περιγενέσθαι τῶν δικαίων, τὴν ὑψηλοφροσύνην αὐτοῖς ἐπάγουσιν, καὶ ἐν ἐπάρσει διαχλευάζουσι τὸν μοναχὸν, ὡς ἄγγελοι φωτὸς μετασχηματιζόμενοι· καὶ οἴμοι ὅτι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν κύριον μεταμορφοῦνται, δι' ὑποσχέσεως τῶν οὐρανίων, ὡς ἐργάτας τῶν ἐντολῶν καὶ τοῦ θείου θελήματος, δολιευόμενοι τοὺς δικαίους, ὅπως εἰ δυνηθείησαν, καὶ ἐν τούτῳ καταβαλεῖν τὴν ψυχὴν τοῦ μοναχοῦ· εἰ δὲ νήφει πρὸς κύριον ἡ ψυχὴ, ἐπιγνώσεται εὐθέως ἐν διαφόροις τρόποις πρὸς τὴν κακουργίαν καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς παγκακίστου αὐτῶν φαντασίας· οὐ γὰρ δύνανται ἐπὶ πολλῇ ἀνακρίσει φέρειν τὴν φρόνησιν τοῦ μοναχοῦ· αὐτομάτως γὰρ ἐν τῇ τοῦ πνεύματος νήψει ἄρρητα ῥήματα ἐκζητοῦντος, εὐθέως αὐτοὶ ἐκ τῶν ἀκαθαρσιῶν αὐτῶν ἀφανῶς μεταμορφοῦνται· καὶ ποτὲ μὲν f. 28. τοῦ ἀπειράστου μοναχοῦ ἐκδειλαίνοντες τὴν ψυχὴν ἐκφοβοῦσιν, καὶ τῷ φόβῳ συνέχουσι τὴν φρόνησιν, καὶ τὰς χεῖρας ἐκλύουσι μὴ τὴν σφραγίδα προσάγειν τῷ μετώπῳ· ὅταν δὲ ἀνακαλεσάμενος εἰς ἀνάτηψιν τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα μετὰ καμάτου ὀνομάζει, κάμνων σώματι

monae cupiditatem declinant, ideoque et meritam mercedem referunt. Equidem somno cum me tradidissem, et voluptatum mundi factam mihi oblationem spectarem, visis huiusmodi obsistebam; consideransque daemonum esse phalanges cum suo principe, et imaginariae gloriae promissiones, iureiurando inter spectandum spondebam, per Christi corpus, me propositis in somnio actibus operam non daturum. Atque ita aërea visio dispellebatur, et Christo condicebam virtutes precesque; suscipiens cum odore suavitatis, simul cum vita, corpus illius ac sanguinem, per quae iure iurando me adstrinxeram, prudentis viri ministerio. Atque ita ex illa visionis contemplatione expergiscebar.

3. Quid autem de eorumdem daemonum malitia dicam? qui si forte hominibus iustis praevalere nequiverint, superbiam illis inspirant, et per animi elationem monacho fucum faciunt, in angelos lucis transformati. Et heu, quod in Dominum ipsum se transfigurant! promittentes caelestia, ceu mandatorum et divinae voluntatis exsecutoribus, atque ita prosternere monachi animam connituntur. Atqui si vigilet ad Dominum anima, cito agnoscet multimodis, praeter illorum malitiam, pessimae quoque phantasiae multiplicem varietatem. Non enim possunt diutina contentione sapiens monachi propositum sustinere. Nam cum hic motu proprio, spirituque vigilans, arcana verba requirit, statim illi a suis impuritatibus invisibiliter evolvuntur. Et aliquando quidem inexplorati adhuc monachi animum pavore percellunt, et metu intellectum eius constringunt, manus denique eiusdem laxant, quominus salutare signum fronti imprimat. Sed cum ad evigilandum confirmatus, Christi nomen enixe pronunciat, corpus defatigans, crucis symbolo frontem diu obsignando; molestam

τῇ ἐπὶ τοῦ μετώπου σημειώσει τοῦ σταυροῦ, ἄφνω τὴν φαλαγγοποιίαν ἐκδιώκει φλογερῶς· πλη-
* Ps. CXLIV. 14. ρουμένου τοῦ γεγραμμένου· * ὑποστηρίζει κύριος πάντας τοὺς καταπίπτοντας, καὶ ἀνορθοῖ
πάντας τοὺς κατερραγμένους· οὐκ ἐν μιᾷ δὲ ὀπτασίᾳ ὑφίστανται οἱ δαίμονες, ἀλλ' ἕκαστος
ἰδίων κακῶν τὸ ἐγχείρημα ἔχει ὑπὸ τοῦ ἀρχικάκου δαίμονος.

δ'. Μνημονεύοντες οὖν ἀδελφοὶ τὴν πολυποίκιλον αὐτοῦ κακουργίαν, προσέχετε ἑαυτοῖς· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν· ἀπαρχὴ γὰρ αὐτοῦ πρώτη ἡ τρυφὴ ἐστὶ τοῦ ἐμβαλεῖν τὸν μοναχὸν εἰς πορνείαν· ὅθεν καὶ ἐπιστρατεύεται αὐτοῦ, προσκαρτερῶν τῇ πυρώσει, ἥ τις ἐστὶ πνεῦμα ἐκλελυμένον, πολύμορφον, φρεναπατοῦν· καὶ αὕτη ἐστὶ πρώτη δυσδιεξόδευτος ὕλη τοῦ μοναχοῦ καὶ σκόλοψ εἰς μολυσμὸν σαρκὸς καὶ πνεύματος· διὰ τοῦτο χρὴ δι' ἐγκρατείας συχνοτέρας τὴν ἀποταγὴν ποιεῖσθαι, καὶ τῇ μελέτῃ καὶ συνεχεῖ προσευχῇ λογισμοὺς καθαίροντες, ἐκ τῶν ὀρέξεων κωλύεσθαι· ὅτι ὁ ἰατρὸς πρὸς τὸ πάθος καὶ τὴν θεραπείαν προσάγει· καὶ ὁ μοναχὸς πρὸς τὸν γενναῖον ἀγῶνα ἱστάμενος, καταισχύνει τοὺς δαίμονας· οἶδα γὰρ καὶ πέπεισμαι πρὸς ἕκαστον εἶδος μεταμορφοῦσθαι τοὺς δαίμονας, τοὺς μὲν εἰς ταύρους πρὸς φόβον πειράζοντας τὸν μοναχόν· τοὺς δὲ εἰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας διαρρέμβοντας, καὶ τὸν νοῦν ἐκ τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ σκορπίζοντας· ἄλλους ἐν ἀλλοτρίῳ κάλλει θέλγοντας τὸν μοναχόν· ἑτέρους ἐν ὑψηλοφροσύνῃ τὴν δύναμιν τῆς ταπεινοφροσύνης καταβάλλοντας· ἔτι μὲν καὶ ἐν περιβολαῖς γηΐνων, καὶ πραγματείᾳ πλούτου, ἐν δωροληψίᾳ πτωματίζοντας τὴν ψυχὴν, ἐκτυφλοῦντας ἐκ τῶν ἀρετῶν τῆς εὐσεβείας, ἐν περιφορᾷ κό-
f. 27. * Matth. XIII. 22. σμου, τῷ αἰωνίῳ πυρὶ κατακλεισθῆναι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ κύριος ἔλεγεν· * οἱ ἐπὶ τὰς ἀκάν-
θας πεσόντες, εἰσὶν οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες· καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη
τοῦ πλούτου, συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται.

ilico phalangem quasi fulmine fugat; atque effatum illud impletur: allevat Dominus omnes qui corruunt, et erigit omnes elisos. Neque tamen in unica visione adversantur daemones, sed singuli habent proprium scelerum traditum a supremo daemone officium.

4. Memores itaque fratres multiplicis illius perversitatis, vobismet consulite: non enim cogitationes eius ignoramus. Deliciae primum illi initium sunt coniiciendi monachi in fornicationem. Unde illum oppugnat constante uredine, id est spiritu dissoluto, multiformi, fallaci. Atque hoc est primum monacho difficile ad evadendum materiale obstaculum, carnis videlicet et spiritus inquinamentum. Propterea oportet frequentiore continentia, mundanis abrenunciare, perpetuaque cum meditatione atque oratione cogitationes purgantes, a cupiditatibus nosmet cohibere. Nam medicus morbo medicinam facit; monachus autem fortiter dimicans, daemones confundit. Porro scio et credo in quamlibet speciem transformari se daemonas; modo quidem in tauros, ut monachum tentatione timoris pulsent: modo dignitatum potestatisque ambitionem suadentes, a Dei mandatis mentem avertunt: modo aliquo pulchro vultu monachum emollientes: modo superbia virtutem humilitatis oppugnantes: insuper terrenis pompis, divitiarum occupatione, munerum acceptione, animam prosternentes, religiosisque illam virtutibus tamquam oculis privantes, interque mundi tumultum ad aeternum ignem trahentes. Idcirco Dominus quoque aiebat: qui autem inter spinas ceciderunt, ii sunt qui verbum audiunt; sed sollicitudo saeculi istius, et fallacia divitiarum, suffocat verbum, et sine fructu efficitur.

ε′. Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν ἐγκρατείαις ὄντος μοναχοῦ ἐπιστᾶσαν φάλαγγα δαιμόνων, καὶ πυρετὸν δριμύτατον ἐπενέγκασαν τῷ σώματι· ὅπως δι' εὐλόγων δῆθεν προφάσεων συμβουλεύοντες ἐμβάλωσι χαύνωσιν τῷ λογισμῷ, ὅτι ἐὰν οὕτως καταχρήσῃ τῇ νηστείαις, ἀφανίζεταί σου τὸ σῶμα, καὶ περιπίπτεις πάθει δεινῷ καὶ ἀποθνήσκεις· ἀλλὰ μᾶλλον φάγε, φησί, πίε, εὐφράνθητι, καὶ ἀναπαύου· μὴ ὁ θεὸς εἶπε, μὴ φάγῃς, μὴ πίῃς, μὴ καθευδήσῃς; καὶ ἐπὶ τούτοις ἁρπάζοντες τοῦ μοναχοῦ τὸν ἔνθεον καὶ σώφρονα λογισμόν, δυθῦσιν ἐν τῇ φθορᾷ τοῦ αἰῶνος, μεθ' ἑαυτῶν * τοῦτον κατακρίνοντες, ἐν ὀλεθρείῳ καὶ αἰωνίῳ θανάτῳ· οἶδα δὲ πάλιν ἐγώ, καὶ ἑωράκειν μεταμορφουμένους δαίμονας εἰς θεῖον φῶς, ὅπως διὰ τῆς ἐπάρσεως σκοτίσωσι τὸν μοναχόν. καὶ εἰς πετεινὰ δὲ μεταμορφουμένας φύσεις δαιμόνων πολλάκις ἐθεώρησα· καὶ τὸ τῆς φιλαργυρίας εἶδον πνεῦμα λοιμὸν καὶ αἰσχροκερδῆ κεχηνότα τὸ καταπιεῖν τὸν κόσμον· καὶ ἰδοὺ αὐτὸ ἦν πενόμενον κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν, ὀλέθριόν τε καὶ ἀνθράκων ἐμπεπλησμένον· ἑωράκειν πάλιν πνεῦμα μωρίας, πλάνον, μικροκέφαλον, καὶ κατακώδωνον, ὑψηλὰ γελῶντα· καὶ ἦν ἡ ἐσθὴς αὐτοῦ ψιαθώδης, καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ διπλοῦν, τὸ μῆκος αὐτοῦ τετραπηχέου ἀνδρός· καὶ αὐτὸ λοιμαῖνον τοὺς ἐγκρατεῖς, καὶ παροξῦνον εἰς πορνείαν· εἶδον πάλιν δαίμονας προτρεπομένους εἰς θέαμα νύμφης, καὶ τοὺς ἅπαντα πλοῦτον τοῦ κόσμου ἐπαγγελλομένους.

ϛ′. Καὶ πόλιν δὲ αὐτῶν κατεῖδον· ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἐξήγησις τῆς ὁράσεως· ἐκεῖ τύμπανα καὶ αὐλοὶ καὶ κιθάραι καὶ ὄργανα καὶ ἄλλα πολλά· καὶ ὁ πατὴρ αὐτῶν ὁ διάβολος διάδημα ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἀλλ' οὐκ ἦν δόξα· καὶ πλῆθος παρεστώτων, ἀλλ' οὐκ ἦν ἀρχή· καὶ ἐν πολλοῖς προετρέπετό με νομισθεῖσι μοι καλοῖς· καὶ ὑπισχνεῖτο πάντων τῶν φαλάγγων αὐτοῦ διαπόζειν, μετὰ καὶ ἱματισμοῦ λαμπροῦ, ἀλλ' οὐκ ἐσθῆτος· ὑπέδειξέ μοι

* cod. ἱαυτόν.

f. 22.

5. Prorsus ego scio, monacho continenter viventi supervenisse daemonum turbam, eiusque corpori vehementissimam febrim inspirasse, ut huiusmodi honesto obtentu utentes, mentis illi vigorem infringerent, ita quasi alloquentes: si tu quidem ieiuniis abuti perges, corpus tibi deperit, gravem morbum incurris ac moreris. Quin potius comede, inquit, bibe, laetare, quiesce. Num Deus edixit, ne comedas, ne bibas, ne dormias? Sic isti religiosam ac sobriam monachi mentem abripientes, saeculi corruptelae subdunt, et exitiali secum aeternoque igni reum addicunt. Item ego scio vidique transfiguratos daemones in divinam lucem, ut mentis elatione monachum obtenebrarent. In volucres quoque conversos daemonum naturas saepe conspexi. Avaritiae quoque vitium exitiosum et turpis lucri avidum, et universo mundo absorbendo inhians: et ecce ipsummet, in propria substantia egenum erat, miserum, et carbonibus plenum. Vidi etiam stultitiae spiritum, errabundum, tenui capite, garrulum, largo risui indulgentem: eratque vestis ipsius tegete texta, celsitudo solito duplex, latitudo quadricubitalis viri. Spiritus hic continentes infestinabat, et ad fornicandum incitabat. Vidi pariter daemones, qui ad spectandam puellam permovebant: alios qui cunctas mundi opes spondebant.

6. Civitatem quoque illorum spectavi, sed tamen visionis huius nulla fieri potest narratio: ibi tympana et tibiae et citharae et organa et alia plura: paterque illorum diabolus diadema in capite gestans, nulla tamen cum gloria: et adstantium multitudo, sed sine regimine. Atque ad multa impellebat me evidentia peccata: promittebatque fore me cunctarum eius cohortium ducem, cum splendido amictu, qui ve-

δὲ καὶ θησαυροὺς χρυσίου μαργαριτῶν τε καὶ λίθων, ἐκ τῶν δεξιῶν αὐτοῦ· ἐκ δὲ τῶν εὐωνύμων τὰ ἄλλα πάντα πλήρης δόλου· καὶ ὡς θυγάτηρ ἦν αὐτοῦ ἐν εὐειδεστάτῃ θέᾳ, ἣν κολακείαις ἄρας με ἐβιάζετο· αὕτη δὲ ἦν ἡ πρωτότοκος αὐτοῦ ἔκγονος ἁμαρτία· τὸ δὲ σταυροῦ σημεῖον ἐσκόρπισεν αὐτῶν τὴν πολλὴν φαντασίαν· πολλοὺς οὖν καὶ διαφόρους τῶν δαιμόνων μετασχηματισμοὺς εἰς ἑτέρας φαντασίας ἐθεασάμην, ἅπερ ἐπιλείψει με διηγούμενον ὁ χρόνος· εἴς τε γὰρ δράκοντας, καὶ ὄφεις, καὶ χοίρους μετελθόντες κατεπάλαιόν με, ζητοῦντες μου τὴν παλάμην τῆς χειρὸς, ἣν καὶ δείξαντός μου αὐτοῖς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, οὐδὲν ἄτοπον ἦν ἐν ἐμοί· ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ζώνης τῆς ὀσφύος μου διεκόπησαν, ἐπιδεικνυμένου μου τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ· ζώνην δὲ νενόηκα τὴν περιοῦσαν καὶ συμπαραλαμβάνουσαν ἡμᾶς τὴν σταυρωθέντος θεοῦ σοφίαν· δι᾿ ἧς καὶ τὰ δήγματα αὐτῶν αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς εὑρίσκοντες, τὴν ἑαυτῶν χολὴν ἀναμάσσονται· χοίρους δὲ αὐτοὺς φημὶ διὰ τὰ πάθη· διωκόμενα γὰρ, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ ἀνακυλιόμενα, ἐπὶ τὸ αὐτό τε βορβορούμενα, ἀφανίζονται διὰ τῶν ἐπιγινομένων ἁμαρτιῶν· διὸ καὶ ἐπαναστρέφειν συγκεχώρηνται ἐπὶ τοὺς ἀστηρίκτους καὶ φιληδόνους· δράκοντες δέ εἰσιν, οἱ διὰ πολλῶν πειρατηρίων φυσᾶν θέλοντες καθ᾿ ἡμῶν, ἐκ τοῦ περιγείου τούτου καὶ ἐπαιρομένου βίου.

ζ´. Ἡμεῖς δὲ μετὰ τοῦ Δανιὴλ τὸ ἰσχυρὸν τῆς ἐνεργούσης χάριτος ἔχοντες, δυνάμει τοῦ Ἐμμανουὴλ φρουρούμενοι, ἀΰλῳ τῇ πανοπλίᾳ, τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης περιεζωσμένοι, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ῥήματι θεοῦ πιστεύομεν· ὡς ἐκεῖνος ποτὲ τὸν δράκοντα μετὰ τοῦ Βὴλ, οὕτως καὶ ἡμεῖς καταβαλεῖν τὸν διάβολον, καὶ τοὺς μετ᾿ αὐτοῦ καθ᾿ ἡμῶν φυσῶντας οὐρὰν ῥομφοβόλον· ἰδοὺ γὰρ οὐδὲ ταύτης ἐποίησεν ὁ θεὸς λαθεῖν ἡμᾶς τὴν ἐνέργειαν, τρὶς καὶ τετράκις ὑποδείξας ἡμῖν τὴν ἀνομίαν καὶ τὴν ἁμαρτίαν· καὶ ἡ μὲν ἔρρει τὴν δυσωδίαν,

stis tamen instar non erat. Ostendit mihi auri quoque thesauros et margaritarum ac lapidum pretiosorum in latere suo dextro, in sinistro autem plena omnia dolo erant. Erat illi quoque tamquam filia formosissimi aspectus, quam mihi cum blanditiis oggerebat. Ipsa autem primogenita eius erat, nempe peccatum. Verumtamen crucis signum multiplicem illorum phantasiam dissipavit. Multos denique variosque daemones transfiguratos in alienas phantasias conspexi, quas ut narrem tempus me deficit. Nam et in dracones ac serpentes suesque conversi oppugnabant me, meaeque manus palmam exquirebant; quam cum non absque crucis signaculo ostenderem, nihil mali mihi fiebat. Sed etiam de meorum lumborum cingulo decutiebantur, facto crucis signo: cingulum autem intelligo eam quae nos comitatur et adiuvat crucifixi Dei sapientiam, cuius ope, postquam illorum morsus in nobis experimur, venenum inde exprimimus. Sues autem dico passiones: quae pulsae, et nihilominus reversae, et in luto se volutantes, disparent peractis peccatis: sed tamen redire sinuntur ad inconstantes et voluptarios. Dracones vero sunt, qui multis tentationibus exsufflare adversus nos volunt in hoc terreno superboque mundo.

7. Nos autem cum Danihele vim operantis gratiae habentes, Emmanuhelis virtute defensi, spiritali scilicet armatura, thorace iustitiae muniti et gladio spiritus, divinis verbis confidimus, quod sicut ille draconem cum Belo, ita nos diabolum proaternemus, eiusque socios sibilantes caudamque versatilem adversus nos commoventes. Ecce enim ne huius quidem vim ignorare nos Deus voluit, ter quaterque peccati flagitiique naturam demonstrans: nam peccatum quidem putore diffluebat, plagam

ἀπέραντον πληγὴν ἔχουσα· καὶ ἐδόθησάν μοι ὀφθαλμοὶ τοῦ βλέπειν τὰ πάθη τὰ παρ' αὐτῆς
ἐπαιρομένης κακίας· καὶ οὐδ' οὕτως κατέλαβον τὸ τέλος αὐτῆς· ἡ δὲ ἔπνεεν τὸ δυσῶδες· f. 10.
διὸ καὶ ἔφυγον ἀπ' αὐτῆς· ἡ γὰρ πορνεία ἐχρημάτιζεν αὕτη· ἐστένωσε δέ μου τὴν ψυχὴν ἡ
ὀσμὴ τῶν δύο τούτων, λέγω δὴ τῆς πορνείας καὶ τῆς κακίας· καὶ ἐπέβλεψα τοῦ φυγεῖν ἀπ'
αὐτῶν· καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν τόπος, ὅτι πᾶσα ἡ γῆ ἦν πεπληρωμένη τῆς δυσωδίας αὐτῶν·
ἐκέκραξαν δὲ πρός με μεγάλῃ τῇ φωνῇ λέγουσαι· ὦ παιδίον διὰ τί φεύγεις ἡμᾶς; καὶ
γὰρ τὰ ἡμῶν κάλλη ἐπιθυμητά εἰσι σφόδρα τοῖς ἀνθρώποις· ἀλλὰ ὁ θεὸς διὰ τὸ γνησίως
ἀγαπᾷν αὐτὸν, ὑπέδειξέ σοι τὴν ἡμῶν ἀτιμίαν, καὶ ὀσμὴν ἣν ἐπὶ πάντας πνέουσας ἐξόζο-
μεν· ἐμοῦ δὲ ἐπὶ τούτοις δεδιότος, ἦλθέ τις ἅγιος ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ῥυσάμενος ἐνίσχυσέ με,
καὶ ἠφάνισεν ἐκείνας ἀπὸ προσώπου μου, ὥστε μὴ φαίνεσθαι αὐτὰς μηκέτι· καὶ τὴν ὀσμὴν
αὐτῶν ἀπήλλαξεν ἀπ' ἐμοῦ.

η'. Ταῦτα εἶδον ἐγὼ, καὶ ἐπέγνων τὰ πάντα· καὶ πλείονα δὲ τούτων οὐκ ἔκρυψε κύ-
ριος ἀπ' ἐμοῦ· ἀλλὰ μέρος τι συνέταξα, τὰ πολλὰ σιωπήσας, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκούειν
μὴ χωρούντων· καθότι καὶ ὁ κύριος παραθεὶς τὰς παραβολὰς αὐτοῦ τοῖς ὄχλοις ἔλεγεν· ὁ
ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω· * πρὸς δὲ πίστωσιν τούτων, μέρος τι καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως * Matth. XIII. 9.
συμβεβηκότων τοῦ σωτῆρος διηγήσομαι· τοῦ γὰρ ἀρχεκάκου διαβόλου ἐν τοῖς τῆς γαστριμαργίας
καὶ φιλαργυρίας καὶ κενοδοξίας πάθεσι, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως ἀποτολμήσαντος,
προσελθεῖν καὶ πειράσαι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἐν τῷ εἰπεῖν, εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένων-
ται, ὁ σωτὴρ πρὸς ὑπόδειγμα ἡμῶν ἀπεκρίνατο λέγων· οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται
ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ· πάλιν δὲ ἐπὶ τὸ πτερύγιον, τὸ τῆς ὑψηλοφροσύνης
πτῶμα προσφέρων ἐν τῷ λέγειν, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· ἤκουσε διὰ τῆς

maximam relinquens: mihique oculi concessi fuere, ut passiones ex ipsa nequitia scatentes agnoscerem. Sed ne sic quidem finem eius intellexi: illa vero foetorem spirabat; quamobrem procul diffugi. Erat quippe haec fornicatio. Angustiabat autem animam meam harum duarum foetor, fornicationis atque nequitiae; circumspexique quonam effugerem; at locus non erat, quia universa terra foetore earum redundabat. Mihi autem magna voce inclamabant dicentes: o adolescens cur nos fugis? Nam nostri certe vultus desiderabiles valde sunt hominibus. At enim Deus, propter sinceram tuam erga eum caritatem, nostra tibi dedecora ostendit, foetoremque nostrum cuius afflatu omnes inficimus. Mihi interim his conterrito advenit sanctus quidam de caelo, qui me ereptum corroboravit; illasque a meo conspectu ablegavit, quin umquam postea apparuerint, atque earumdem foetorem procul me submovit.

8. Haec ego vidi, probeque omnia cognovi, et his plura me Dominus non celavit: sed partem aliquam congessi, multa reticens, ob illorum infirmitatem, qui haec audire non patiuntur. Quare et Dominus parabolas suas turbis proponens, aiebat: qui habet aures ad audiendum, audiat. Atque ob haec confirmanda, nonnulla etiam quae incarnato Salvatori evenerunt, narrabo. Nam quando malorum origo diabolus cum gulae, avaritiae et vanae gloriae perturbationibus, incarnationis tempore accedere ausus est ad Dei filium tentandum, dicendo: dic ut lapides isti panes fiant; Salvator exempli nostri gratia, respondit: non in pane solo vivet homo, sed in omni verbo Dei. Deinde super templi pinnaculo, cum ei diabolus superbiae lapsum suaderet dicens: si filius Dei es, mitte te deorsum; audivit a Domini humilitate nequi-

f. 30. ταπεινοφροσύνης τοῦ κυρίου ἀντικρούοντος αὐτοῦ τὴν κακίαν, γέγραπται· οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου· εἶτα καὶ τὴν τῆς φιλαργυρίας ὕλην τοῦ κόσμου προσφέροντος αὐτῷ, ἐν τῷ λέγειν, ταῦτα πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς με· δέχεται τὴν ἀπόφασιν ἀκούων, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ· γέγραπται γάρ, κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.

θ'. Τὰς τοιαύτας τοίνυν τοῦ διαβόλου μεθοδείας εἰδότες, ἀγαπητοί, σπουδάσωμεν καταπατῆσαι αὐτὸν διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ ὑποταγῆς, μακροθυμίας τε καὶ ἀγάπης, ἐν πνεύματι πραΰτητος περιπατοῦντες· ἵν' οὕτως ἐν πνεύματι ἁγίῳ σύμφυτοι γενώμεθα τοῦ ὁμοιώματος τοῦ Χριστοῦ· τὸν ὄγκον τοῦ πλούτου ἀναιροῦντες, καὶ τὴν ὑψηλοφροσύνην καταβάλλοντες, τήν τε γαστριμαργίαν καταργοῦντες, καὶ τὴν ὄρεξιν τῆς πυρώσεως κωλύοντες, τὰ μέλη ψυχραίνοντες διὰ τῆς ἐκ πάντων τῶν ἐπιθυμιῶν ἐγκρατείας· τὸν ὀφθαλμὸν ἐν ἁπλότητι κεκτημένοι, καὶ μὴ ἐν ἀλλοτρίῳ κάλλει ἀπατώμενοι· μὴ ἐπαιρόμενοι κατὰ γνώσεως θεοῦ ἐν λογισμοῖς πονηροῖς, πάντοτε κλαίειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἀγωνιζόμενοι, καὶ σπουδῇ τῇ προσευχαῖς προσκαρτεροῦντες, καὶ ἀῤῥώστοις ἐπιμελῶς διακονοῦντες, λόγον ἀντιλογίας κωλύοντες, καὶ οὓς παρακοῆς μὴ ἔχοντες, μετὰ σεμνότητος εὐσχημόνως περιπατοῦντες καὶ μὴ ἐν κενοδοξίᾳ, μὴ ἀμειροῦντες πολιτείας ἁγίων, μὴ δανείζοντες ἐπὶ τόκῳ, μὴ δὲ ἀποστεροῦντες ζωὴν πτωχοῦ, μὴ δὲ τύπτοντες τὸν πλησίον· ταῦτα γὰρ πάντα καθαίρεσίς ἐστιν τῆς δαιμονικῆς ἀπάτης, καὶ κατὰ τῶν τοιούτων οὐδὲν ἰσχύσει τῶν ἐναντίων· ἐπειδὴ κατὰ τὸ γεγραμ-
* Ps. LXIII. 4. et 7. μένον *, ἐντείνοντες τόξον αὐτῶν πρᾶγμα πικρόν, ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις· ἐν τούτοις οὖν χρὴ πολεμῆσαι τοὺς δαίμονας, καὶ κτήσασθαι τὸν τίμιον μαργαρίτην καὶ τὸν ἀνέκλειπτον θησαυρόν, καὶ γενέσθαι μέρος τῶν πιστῶν καὶ φρονίμων οἰκονόμων· ἵνα ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει ἡμᾶς τὰ πέντε τάλαντα, δέκα ποιήσαντας· καὶ οὕτω καταστήσει ἐπὶ πᾶσι τοῖς

tiam suam reprimi dicendo: scriptum est, non tentabis dominum Deum tuum. Postea avaritiam quoque mundanam oggerens diabolus his verbis: haec omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me; responsum audiit: vade post me, Satana; scriptum est enim: dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.

9. Harum itaque diaboli artium conscii, o carissimi, curemus eum conculcare humilitate atque obedientia, patientia et caritate, in spiritu mansuetudinis ambulantes; ut sic in Spiritu sancto complantati fiamus in similitudinem Christi: divitiarum tumorem extinguentes, superbiam abiicientes, gulam omittentes, appetitus ardorem compescentes, membra frigefacientes per omnium cupiditatum continentiam: oculum simplicem habentes, aliena formositate minime illusi, neque adversus Dei scientiam pravis cogitationibus elati; sed peccata semper deflere curantes, sedulo in precibus perseverantes, aegrotis studiose ministrantes, verba contradictionis omittentes, contumacem aurem non habentes, cum gravitate decenter viventes, non cum vana gloria; haud vitantes sanctorum conversationem, ab usuris alieni, victu pauperem non fraudantes, proximum non pulsantes. Haec quippe omnia diabolicum errorem expellunt, et sic agentibus nulla adversitas praevalet. Quia, prout scriptum est, intendentes arcum ipsorum, rem amaram, defecerunt scrutantes scrutinia. Sic ergo oportet expugnare daemones, et pretiosam margaritam adquirere, et thesaurum qui eripi nequit; et inter fideles ac prudentes oeconomos numerari: ut veniens Dominus inveniat nos de quinque talentis decem effecisse, atque constituat super cuncta promissa

παρ᾽ αὐτοῦ ἐπηγγελμένοις ἀγαθοῖς τῶν δέκα πόλεων, τουτέστιν ἑπτὰ οὐρανῶν, καὶ τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ, τῆς τε ἐν ἀφθαρσίᾳ γῆς, καὶ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς· φαιδρὰς οὖν ἔχοντες τὰς f. 31. λαμπάδας διὰ τῆς πίστεως, καὶ τῆς τῶν πτωχῶν ἐλεημοσύνης, ἐν τοῖς σωματικοῖς ἀγγείοις γρηγορεῖτε, ἵν᾽ ὅταν γένηται ἡ κραυγὴ τῆς σάλπιγγος, ἰδοὺ ἔρχεται ὁ νυμφίος, προσδράμωμεν δρομαίως εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ κράζοντες, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι πατρὸς, θεὸς ἐκ θεοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ι΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΔΗΛΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

α΄. Τὸ κάλλος τοῦ βίου, ὡραιότης ἄδηλος· καὶ ὁ τῶν οἰκιῶν * κόσμος, σκιὰ παρα- f. 31. * cod. οἰκείων.
τρέχουσα· ὅτι ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, καὶ εἰς ἀφανισμὸν τὰ πάντα καταντήσει· οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτὸν *, εἰς τὸ ποιεῖν μετ᾽ αὐτῶν διὰ παντὸς ἔλεος· * Ps. XXXII. 18.
οὕτως οὖν μεγάλης οὔσης τῆς ἐλπιζομένης αὐτοῖς παρακλήσεως, προτρέπεται αὐτοὺς ὁ θεῖος λόγος λέγων· οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον, ἀναμείνατε τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐκκλίνητε, ἵνα μὴ πέσητε· καὶ οἶδα ἐγὼ τὴν ῥῆσιν τοῦ προφήτου, μὲ * προσεκρίπτουσαν τοῖς τοῦ ᾅδου βαρά- * cod. μή.
θροις διὰ τοῦ κρημνοῦ τῶν γηΐνων· ἐν τούτοις γάρ ἐστιν ὅλον τὸ τοῦ διαβόλου βάραθρον, ἐπὶ τὸν κίνδυνον ἕλκον τῆς ἀπωλείας· διὰ ταύτης τῆς μηχανῆς τῶν προσκαίρων καὶ διεφθαρμένων ἀγαθῶν, θέλουσιν οἱ δαίμονες ἀπατᾶν τοὺς εὐσεβῶς ζῆν βουλομένους· περὶ ὧν καὶ Ἡσαΐας ἔλεγεν· * ἐπλαγίασαν ἐν ἀδίκοις δίκαιον· ἀλλ᾽ ὅταν τις τῶν δοκίμων τὴν ἑκατέρωθεν * Is. XXIX. 21.
ἐπιφερομένην ἀτοπίαν τῆς ἐπιθυμίας κατανικῆσαι σπουδάζει, τότε τῷ θεῷ ᾄσμασιν ἐπινι-

ab se bona decem civitatum, id est septem caelorum, Deique civitatis, regionis imputribilis, paradisi deliciarum. Ergo splendidas fidei tenentes lampades, nec non eleemosynae erga pauperes, in his corporalibus vasis vigilate, ut cum tubae clangor sonuerit: ecce sponsus venit; cursim pergamus cito in occursum eius clamantes: benedictus qui venit in nomine Patris, Deus de Deo; cui honor et imperium per saecula saeculorum. Amen.

SERMO X.

DE INCERTA HOMINUM VITA.

1. Vitae decor, incerta est pulchritudo: et palatiorum ornatus, umbra praeteriens: quia caelum et terra transibunt, et in nihilum cuncta redigentur. Oculi Domini super metuentes eum, ut faciat semper cum iis misericordiam. Quum ergo grandem expectent consolationem, hortatur eos divina scriptura dicens: qui timetis Dominum, expectate misericordiam eius; et ne declinetis, ne forte cadatis. Et scio ego hoc prophetae dictum deiicere me ad inferni barathra, per terrenarum rerum praecipitium: in his enim totum est diaboli barathrum, quod ad periculum trahit perditionis. Hac nimirum temporalium et corruptibilium bonorum machina volunt daemones eos decipere, qui pie vivere decreverunt. De quibus etiam Esaias aiebat: obliquaverunt ad iniusta iustum. At vero cum cordatus aliquis ingruentem undique concupiscentiae turpitudinem debellare studet, tunc Deo triumphale canticum attollat

* Ps XVIII. 14. κίοις προσφερέτω ἐν τῷ λέγειν· * ἐὰν μή μου κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι, καὶ
L. f. 28. καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἁμαρτίας μεγάλης· καὶ ἐννοησάτω μᾶλλον διὰ τῶν ἀρετῶν κατασβεννύειν τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα, ἃ μάλιστα ῥυπαροῖς λογισμοῖς ἐξακονῶσι, καὶ τῇ ἀδιαπτώτῳ πίστει συμφωνείτω τοῖς ἔργοις· ὅπως ἡ ἐλπὶς ὑπομονὴν κατεργάζηται, καὶ ἡ ὑπομονὴ δοκιμήν, καὶ ἡ δοκιμὴ ἀγάπην ἀνυπόκριτον· τότε ὥσπερ ἀστραπὴ ἡ χάρις ἄνωθεν καταλάμψασα τὸ ἔνδον τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ μάγγανα τούτων καταλύουσα ἀθρόως διασκεδάζει, καὶ τὰ τῆς θεότητος ἐπινίκια βέβαια κομίζει.

β'. Ἀλλ' ἐγὼ οἶδα ἐμαυτὸν χόρτον ξηραινόμενον, καὶ ἤδη ὡς τὸ ἄνθος τῶν κρίνων τοῦ ἀγροῦ, ἅπερ αὐξάνων ὁ θεὸς ἀμφιέννυσι· τὴν ζωὴν διαλέλυμαι, μέλλων ἐξομοιοῦσθαι ἐν τῇ γῇ· ὃν τρόπον γὰρ κατὰ καιρὸν ὁ χόρτος, σήμερον ὤν, αὔριον εἰς κλίβανον βάλλεται, οὕτως καὶ ὁ θάνατος ἐλεεινοῖς δάκρυσι πρὸς τὴν ἀνάγκην πάντας ἐφέλκεται· καὶ ἡ ἀναβολὴ τῆς μετανοίας πρὸς καιρὸν ἀπατᾷ με· ὅταν ἐννοῶ μου τὸ πταῖσμα, δειλιῶ τὸ θανεῖν· καὶ ὅταν μετανοῶ, τὰ τερπνά με διαβαίνει, καὶ τὸ γῆρας ἔχοντός μου κατὰ νοῦν, ἡ ταφή με τοῦ θανάτου γυμνὸν τῶν ἐντολῶν καὶ ἀνέτοιμον ἕλκει πρὸς τὴν κρίσιν· πλίνθος ἐπλάσθην, καὶ μετὰ χρόνον λύομαι, καὶ εἰς γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθην, ἀπέρχομαι· φυτὸν ἀνεδείχθην εὐθαλές, καὶ ἐκ τῆς παλαιότητος διαφθαρεὶς ἐκκόπτομαι πρὸς κατάκαυσιν· * σῖτός εἰμι λευκανθείς, καὶ ὑπὸ τῶν δρεπανιστῶν ἀγγέλων θερίζομαι· δειλίασον ὦ ψυχή μου τοὺς πυρφόρους λειτουργούς, τοὺς ἐν τῇ ἀνάγκῃ ἐρχομένους ἐπὶ σέ· καὶ τοὺς ἀκολακεύτους κτῆσαι φίλους διὰ τῆς ἀποταγῆς, πρὸ τῆς δωδεκάτης ὥρας· αἰδέσθητι ὦ ψυχή μου ἐν ζωῇ μετανοεῖν, ἵνα μὴ μετέπειτα ὑποπέσῃς τῷ ἐχθρῷ· συμπαθῶς ἐκ τῆς ἀπαθότητος τὴν συγχώρησιν λάβε, καὶ πρᾶον ἐκ τῆς ὀργῆς τὰ ἀστραποειδῆ τῶν ἀγγέλων πρόσωπα· ἐλέησον ὦ ψυχή μου ὅπως ἐλεηθῇς, καὶ τοὺς ὀλιγοψύχους τῶν πενήτων παρακάλει· ἵνα ῥυσθεῖσα διὰ

* cod. κατάπαυσιν.

dicens: si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, et emundabor a delicto magno. Potius vero satagat virtutibus extinguere tela maligni ignea, quae turpibus praesertim cogitationibus exacuuntur; et immobili fidei consonent opera: ut spes patientiam operetur, et patientia probationem, probatio autem caritatem non fictam. Tunc ceu fulgur gratia caelitus humanae animae interiora illuminat, praestigiasque discussas cito dispergit, et deitatis victorialia praemia affert.

2. Ceteroquin ego novi me esse aridum foenum, et tamquam florem liliorum in agro, quae Deus auget et vestit: vita mea dissolvitur, et in pulverem convertendus sum. Sicut enim per tempora foenum, hodie est, cras autem in clibanum mittitur, ita mors miserandis cum lacrymis ad eam cunctos necessitatem pertrahit: paenitentiae vero in aliud tempus dilatio me decipit: nam cum peccatum meum considero, mori formido: et cum huic meditationi indulgeo, delectabilia diffugiunt: senectus mentem meam occupat: sepultura mortualis, me praeceptorum observantia nudum atque imparatum, in iudicium postulat. Laterculus formatus fui, et post tempus dissolvor, atque in terram unde sumptus fui relabor. Arbor fui florida, sed nunc senio corruptus succidor ad comburendum. Triticum sum albescens, et a falcatis angelis metor. Time, anima mea ignitos ministros, qui ad te in illa necessitate venturi sunt; et sinceros adquire amicos per abrenunciationem, ante duodecimam horam. Pudori tibi sit, o anima mea, non paenitere dum vivis, ne postea inimico succumbas. Misericors ex immisericorde factus, indulgentiam lucrare, et fulgurantium angelorum

πέτων ἐκ θανάτου καὶ δακρύων, ἀπενιχθῆς ἐν χώρᾳ ζώντων ἐπὶ τὴν ἀνάπαυσιν, ἐν τῷ εὐαρεστῆσαί σε ἐνώπιον κυρίου.

γʹ. Οὐαὶ ἐπὶ τελευτῇ ἁμαρτωλοῦ πονηρᾷ· οὐ γὰρ ἄξιον πενθεῖν τὸ τοῦ σώματος f.
ἄφωνον, ἀλλὰ μᾶλλον θρηνεῖν τὸ τῆς ψυχῆς κατάκριμα· ὃς σήμερον ζῶν, αὔθις ἀπο-
θνήσκει· καὶ ἀποξενούμενος πατρίδος καὶ συγγενῶν, εἰς ἀνεπίγνωστον χώραν ἄγεται, φόβῳ
συνεχόμενος· εἰς γὰρ ὀδυνηρὰν ὁδὸν ὑπὸ ἀνελεημόνων ἀπελαύνεται, τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς
κακοπραγίαν εἰς πρόσωπον ἑαυτοῦ κατέχων· οὐαὶ ἐπὶ πονηρᾷ τελευτῇ ἁμαρτωλοῦ, ὅτι οὐκ
ἄξιον λυπεῖσθαι τὴν τοῦ σώματος νέκρωσιν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν τῆς ψυχῆς κόπτεσθαι δεύτερον
θάνατον, ἐν τῷ ἀσβέστῳ πυρί· οὐαὶ, ὅτι ὁ ζῶν θεραπεύεται ἐπὶ ἀναπαύσει * τῶν φθαρ- * Malim ἀπο-λαύσει.
τῶν, ἐν λύσει δὲ σώματος κολάζεται τοῖς δεινοῖς εἰς κρίσιν ὀδυνώμενος· οὐαὶ, ὅτι τὸ ἔν-
δοθεν γαυρίαμα ἐπιπλήττει καὶ βρίθει τὸ σκήνωμα πρὸς τὸ φοβερὸν κριτήριον· οὐαὶ τοῖς
ἀπολελωκόσι τὴν ὑπομονήν· καὶ τί ποιήσετε ὅταν ἐπισκέπτηται ὁ κύριος; φοβήθητι ὦ ψυχὴ
τὸ φρικτὸν δικαστήριον· φρίξον τὴν κατάκρισιν τοῦ σκότους, καὶ τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον· ὅτι κύ-
ριος ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· πρόσταγμα γὰρ ἔθετο καὶ οὐ παρελεύσεται·
διὰ ταύτην τὴν νῆψιν εἴρηται· * μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἁμαρτίαι· ἐν ταύτῃ, μακάριοι * Ps. XXXI. 1.
πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον, καὶ οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, οἳ καὶ φάγονται τοὺς
πόνους τῶν καρπῶν αὐτῶν· καὶ καυχήσονται ὅσιοι ἐν δόξῃ· ἐν ταύτῃ, μακάριος ὁ συνιὼν
ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα, ὅτι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ κύριος, καὶ διαφυλάξει καὶ f. 34.
ζήσει αὐτόν· ἐν ταύτῃ, μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν κύριον, ὅτι ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ
θελήσει σφόδρα· ἐν ταύτῃ, μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ κυρίου,
καὶ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ· πρὸς ταύτην θαυμαστῶς καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ μεγάλου

vultus ex ira ad lenitatem converte. Miserere, o anima mea, ut misericordiam consequaris: et pusillanimes pauperes recrea, ut horum gratia, ex morte et lacrymis in regionem viventium ad quiescendum transferaris, et Domino placeas.

3. Vae morti peccatoris malae! Non enim aequum est mutum corpus deflere, sed animae potius damnationem deplorare. Qui hodie vivit, cras moritur; et a patria cognatisque proterritus, in incognitam regionem abducitur, pavore consternatus: in aerumnosam viam ab immitibus deducitur, suam in cruciatibus infelicitatem prae oculis habens. Vae malo peccatoris fini! quandoquidem haud par est de corporis interitu tristari, sed animae potius secundam mortem elugere in aeterno igni. Vae, quia vivens in rerum corruptibilium usu oblectatur; corpore autem dissoluto, cruciatibus a iudice addictus torquetur! Vae, quod mentis gaudium, pulsat aggravatque tabernaculum nostrum in tremendo iudicio! Vae, qui perdiderunt patientiam! Quid acturi estis in adventu Domini? Metue, anima, tremendum tribunal: time tenebrarum damnationem, et ignem inextinguibilem: quia Dominus retribuit unicuique iuxta opera eius: praeceptum posuit, quod non praeteribit. Huius vigilantiae gratia, dictum est: beati, quorum remissae sunt iniquitates. Item: beati omnes qui timent Dominum: et qui ambulant in viis eius, qui etiam manducabunt labores manuum suarum. Et exultabunt sancti in gloria. Item, beatus qui intelligit super egenum et pauperem, quia in die mala liberabit eum Dominus, et conservabit ac vivificabit eum. Item, beatus vir qui timet Dominum, quia in mandatis eius volet nimis. Item, beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini, et scrutantur testimonia eius. Ad

ψαλμοῦ ῥυθμίζει τὸν ἄνθρωπον· ἐν ταύτῃ, χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτείρων καὶ κιχρῶν, οἰκονομήσει γὰρ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει· ἐν ταύτῃ, μακάριος ὁ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ.

I. 24. δ΄. Ἐν ταύτῃ, ὁ κύριος ἐπὶ τοῦ ὄρους καθήμενος, μισθοδοτῶν τοῖς ἁγίοις κατὰ τὴν
* Matth. V. 3. πρᾶξιν αὐτῶν, τὸν μακαρισμὸν ἀπονέμει λέγων· * μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι
αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν·
μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες
τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται· μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν
θεὸν ὄψονται· μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται· περὶ τούτων καὶ ὁ
* Is. LVI. 2. προφήτης Ἡσαΐας ἔλεγεν· * μακάριος ἀνὴρ ὁ ποιῶν ταῦτα, καὶ ἄνθρωπος ὁ ἀντεχόμενος
αὐτῶν· ἐν ταύτῃ, ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· ἐν ταύτῃ,
τίμιος ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ· αἱ δὲ ψυχαὶ αὐτῶν ἐν χειρὶ θεοῦ, καὶ οὐ
μὴ ἅψηται αὐτῶν βάσανος· διότι ἡ ἐλπὶς αὐτῶν, ἀθανασίας πλήρης· ἐν ταύτῃ, κατατρυ-
φήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης, καὶ κατασκηνώσουσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ἐν τῷ λέγειν αὐτοὺς
μετ᾽ εὐφροσύνης, ἥκοντας πρὸς τὴν ἀποδημίαν· τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγήσει με ἐν
γῇ εὐθείᾳ· καὶ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου κύριε ζήσεις με· καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ἐξάξεις
ἐκ θλίψεως τὴν ψυχήν μου· οὐαὶ δὲ ὅτι ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀπολοῦνται
πάντες οἱ διαλογισμοί, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα θάνατος ἄωρος ποιμανεῖ αὐτόν· οἱ γὰρ τάφοι
αὐτῶν οἰκίαι αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἡ δόξα αὐτῶν οὐ συγκαταβήσεται ὀπίσω αὐτῶν· ταύ-
* Ps. XLVIII. 16. της ἐφορῶν τὸν φόβον καὶ ὁ Δαυὶδ ἐβόα λέγων· * πλὴν ὁ θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχήν μου
ἐκ χειρὸς ᾅδου, ὅταν λαμβάνῃ με· ἐν ταύτῃ ἐστὶν ὅλον τὸ εἰρημένον, θάνατος ἁμαρτω-
λῶν πονηρός· ὅτι ἡ τελευτὴ αὐτῶν, κρίσις σώματος σὺν τῇ ψυχῇ, ἐξ αὐστηρείας τῆς

haec mirifice reliqua quoque magni psalmi hominem informant. Item, iucundus homo qui miseretur et commodat, disponet sermones suos in iudicio. Item, beatus qui operatur iustitiam omni tempore.

4. Item Dominus in monte residens, mercedem sanctis retribuens iuxta opera eorum, beatitudines sic distribuit: beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur. De his propheta quoque Esaias dicebat: beatus vir qui facit haec, et homo qui haec apprehendit. Item, oculi Domini super iustos, et aures in preces eorum. Item, pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Animae autem eorum in manu Dei, et non tanget eos tormentum; quia spes illorum immortalitate plena est. Item, gaudebunt in multitudine pacis, et habitabunt per saeculum saeculi. Dicent quippe laetanter dum iter ingrediuntur: spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam; et propter nomen tuum Domine vivificabis me, et in iustitia tua educes de tribulatione animam meam. Vae autem, quoniam in hora necessitatis peccatoris peribunt omnes cogitationes eius, atque in aeternum mors praecox depascet eum! Nam sepulcra sunt habitacula eorum perpetua, et gloria ipsorum non descendet post eos. Mortis huius horrorem David quoque contemplans clamabat dicens: verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi cum acceperit me. Sed

ἀσωμάτων ἀγγέλων, καὶ ἀπόφασις πρὸς δεύτερον θάνατον, πῦρ τε ἄσβεστον, καὶ σκώληξ ἀθάνατος, σκότος ἐξώτερον, καὶ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· αὕτη ἡ τελευτὴ τῶν ἀμελούντων τῆς τῶν ἀγαθῶν ἐργασίας· τὸ γὰρ τάλαντον τῇ ἀργίᾳ κρύψαντες, διχοτομηθήσονται μετὰ τῶν κατακρίτων· περὶ γὰρ τῶν ἐν τοιαύταις ἀδολεσχούντων ὁ ἀπόστολος f. 36.
ἔλεγεν· * ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, τῶν λεγόντων, ποιήσωμεν τὰ κακὰ ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά· * Phil. III. 19.
καὶ πάλιν· ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι· διὰ ταῦτα δεῖ τὸν κόσμον ὅλον ἀπολιπεῖν, καὶ καταφρονεῖν τῶν προσκαίρων, ὅπως τὴν ψυχὴν ἀκόλαστον εἰς ζωὴν αἰώνιον κερδήσωμεν· ἐκλευκανθῶμεν καὶ ἐκλαμπρυνθῶμεν ἐκ γῆς χώματος ἀναστάντες, κατὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ· κατὰ τὸν τοῦ κυρίου λόγον *, δικαιωθέντες λάμψωμεν ὡς ὁ ἥλιος * Matth. XIII. 43.
ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ τῇ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων εἰς καύχημα ἡμῶν, εἰς ἡμέραν Χριστοῦ· αὐτῷ γὰρ ἡ δόξα, ἅμα τῷ εὐλογημένῳ πρέπει πατρί, καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, πάντοτε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑʹ. (1).

ΠΕΡΙ ΠΟΝΗΡΑΣ ΤΕΛΕΥΤΗΣ ΑΜΑΡΤΩΛΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΥΣΕΙ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΔΙΚΑΙΟΥ.

αʹ. Θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρός, καὶ τὴν τούτων μνήμην διὰ τῶν οἰκείων γνωρίσω A. f. 25. B. f. 73.
μαρτυριῶν, περὶ ὧν ὁ ἀπόστολος ἔφη· * τινῶν αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγουσαι εἰς * 1. Tim. V. 24.

omnia uno dicto concluduntur: mors peccatorum mala; quia finis eorum, iudicium corporis animaeque secundum severitatem incorporeorum angelorum: et damnatio ad secundam mortem, ignisque inextinguibilis, et vermis immortalis, tenebrae exteriores, fletus et stridor dentium. Hic finis est bene agere negligentium; nam talentum otii amore abscondentes, separabuntur cum damnatis. Quippe de desidentibus in peccatis huiusmodi aiebat apostolus: quorum finis interitus. Qui dicunt, faciamus mala ut veniant bona. Et rursus: quorum iudicium iustum est. Propterea totum mundum oportet dimittere, et temporalia contemnere, ut impunem animam aeternae vitae servemus. Dealbemur et clarificemur, ex hac terrae fovea emergentes, iuxta firmamenti caelestis splendorem. Nempe prout est Domini dictum, iustificati fulgeamus sicut sol in regno caelorum, id est patris luminum, cum gaudio nostro, in diem Christi. Ipsi enim gloria cum benedicto Patre debetur, omni tempore et nunc et semper per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XI.

DE MALA PECCATORIS MORTE, ET QUIETA IUSTI HOMINIS DORMITIONE.

1. Mors peccatorum mala: quorum refricanda idoneis testimoniis memoria est. Et quidem de ipsis ait apostolus: quorumdam peccata manifesta sunt praece-

(1) Hactenus ex codice vat. 2021. Deinde in alio quoque vat. 2089, aeque pulchro ac vetere, invenimus novem ex his sermonibus, nempe XI. XIV. XVI. XXI. XXII. XXV. XXVI. XXVIII. XXIX. In his ergo novem, priorem codicem dicemus A, secundum B.

κρίσιν· τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσι· καὶ γὰρ τὸν Ἀδὰμ ὑπεύθυνον γενόμενον ἁμαρτίας, θανάτῳ ἀποθανεῖν κατεδίκασε· τοιαύταις ἁμαρτίαις, Πεντάπολιν ἀνόμων ἐνεχομένην, θείῳ καὶ πυρὶ ἐλίκμησεν ὁ θεός· Αἰγυπτίους μετὰ Φαραὼ ἐπὶ νηπιοκτόνῳ διατάγματι, ἐν μάστιξι
A. ἐ. 20. συντέλεσε καταποντίσας ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ· τὸν λαὸν ἁμαρτάνοντα μαχαίραις κατασφαγῆναι συνεχώρησε· Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν καὶ Κορὲ ἀντιλέξαντας μετὰ συναγωγῆς λαοῦ διὰ πυρὸς εἰς τὴν γῆν κατήγαγεν· τὸν προφήτην ἐν Βεθὴλ διαμαρτάνοντα ἐν παρακοῇ, τῇ τοῦ λέοντος θηριώδει μανίᾳ παρέδωκεν· οὐκ ἐν τούτοις δὲ μόνον ἡ πᾶσα ἐκδίκησις· ἡ γὰρ καθολικὴ τῶν ἁμαρτωλῶν ἀνταπόδοσις, τὸν δεύτερον θάνατον ἀναμένει πρὸς κατάκρισιν· διότι θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρός· ἐν γὰρ ἀτελευτήτοις κακοῖς συγκαλύψει αὐτούς· ὅτι ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τὸ πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων οὐκ ἐνδώσει ποτέ· οὐδὲ ἀνήσει αὐτοὺς τὸ σκότος τῆς ἀπωλείας. Καὶ ἐπὶ τούτοις πάλιν θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρός· ἐν γὰρ τῇ λύσει τοῦ σώματος, τὴν ὄχλησιν τῶν βασάνων
* A. B. ῥωπ. ὑφίστανται, καὶ ῥοπάλοις * φλογεροῖς δέξονται μάστιγας· τῆς μὲν ἄνεσιν τῆς ἐν τῷ κόσμῳ λεληθότες, τῶν δὲ πραχθέντων κακῶν τὴν μνήμην παράνομον ἔχοντες εἰς κατάκρισιν· καὶ οὕτως τῷ ταρτάρῳ παραπεμφθήσονται· οὐκ ὀνήσει χρυσίον πρὸς ἐξιλασμὸν ἰδίων τέκνων
* B. ἴθιρα. τὲ καὶ συγγενῶν καὶ φίλων τοῦ κεκτημένοις, ὅτι πρὸς ἕτερα * ἑλκόμενοι τῇ ἀμεταθέτῳ βουλῇ, θανάτῳ τελευτῶσιν, ἔνδικον τὸ κρίμα ληψόμενοι.

β'. Ὁ οὖν θεοσεβεῖ πόθῳ τὴν ἀνάπαυσιν ἐκδεχόμενος, τὴν τελευτὴν μεριμνάτω, καὶ τὸν βίον πρὸς τὸ βῆμα τὸ φοβερὸν ῥυθμιζέτω· καὶ ἐν τῷ ἔχειν καιρὸν, ἐργαζέσθω τὸ ἀγαθὸν ἐν παντὶ εἴδει ἀρετῆς, τὴν τῶν ἡδονῶν κακίαν ἀποκρίνων τῇ νίκῃ, διὰ τῆς ἀκτημοσύνης καὶ ἀκεραιότητος τῶν κοσμικῶν· καὶ τὸ νῦν θνητὸν πρὸς θεὸν ζωοποιείτω, φιλαν-

dentia ad iudicium; quosdam autem et subsequuntur. Namque et Adamum reum peccati factum, morti obeundae Deus addixit. Ad hisce flagitiosorum hominum peccatis Pentapolim sulphure et igne purgavit Deus. Aegyptios cum Pharaone propter infantium interfectionem, plagis et demum in mare rubrum submersione punivit. Populum peccantem gladiis interimi sivit. Dathanem atque Abironem et Corem seditiosos, cum populi turba, igne correptos terra infodit. Prophetam in Bethel dicto non obsequentem, ferino leonis furori contradidit. Neque in his tota ultio stitit; namque universalis peccatorum retributio secundam mortem expectat ad damnationis sententiam. Quamobrem mala est peccatorum mors: eos enim sine fine miseriis obvolvet, quia vermis eorum non morietur, et ignis eorumdem non extinguetur, et fletus stridorque dentium numquam desinent, neque illos perditionis tenebrae destituent. Mors denique peccatorum mala: namque in corporis dissolutione, cruciatuum multitudinem subeunt, et ignearum clavarum ictus perpetiuntur. Tunc mundi recreationum obliviscuntur, et patratarum iniquitatum memoriam improbam retinent ad damnationem: atque ita ad tartarum compingentur. Nihil proderit aurum ad impetrandam filiis suis et affinibus amicisve clementiam; quia iam ad alium statum immutabili decreto translati morte extinguuntur, vindicem sententiam experturi.

2. Qui ergo pio desiderio requiem expectat, is mortem cogitet, suamque vitam tremendi tribunalis iuri conformet; et dum tempus habet, bonum operetur in omni virtutis genere, voluptatum flagitium invicte repellens, per voluntariam paupertatem et a mundanis rebus puritatem: et mortalitatem hanc cum Deo vivificet, be-

θεραπευόμενος· καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἕξει εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας
Χριστοῦ, καὶ ἀγαπητὴν πολιτείαν σὺν τοῖς ἀγγέλοις ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τῶν γὰρ ἁμαρτωλῶν χαρὰ
καὶ εὐφροσύνη ἀφίσταται· τοῖς δὲ εἰλικρινῶς μετανοήσασι καὶ φυλάξασι κατὰ τὸν Δαυὶδ * τὰς * Ps. XVIII. 21.
ἐντολὰς, ἀνταπόδοσις πολλή· ἡ γὰρ τελευτὴ αὐτῶν ἡγιασμένη εἰς ἀθάνατον ζωήν· καὶ ἀπάν- I. 37.
τησις σωτήριος, καὶ φίλημα εἰρηνικὸν καὶ ἅγιον, καὶ δόξα ἀδιάπτωτος, καύχημα ἀγαλλιά-
ματος, καὶ εὐφροσύνη αἰώνιος, στέφανος δικαιοσύνης, καὶ χαρὰ ἐν ὑψίστοις πάσης στρατιᾶς
τῶν ἀρχαγγέλων· ὅτι τίμιος ἐναντίον κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων· καὶ ἐν τούτῳ μισθὸς B. I. 71.
πολὺς, καὶ τρυφὴ ἀγαθῶν, ἔνδυμά τι ἀφθαρσίας, καὶ ἔπαινος ἀκηλιδώτου βίου, σκηναὶ
ἀκατάλυτοι καὶ θρόνος τιμῆς, βασιλεία ἀπέραντος καὶ κληρονομία τῶν ἀπ' αἰῶνος
κεκρυμμένων ἀγαθῶν, εἰς ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαπώντων τὸν θεὸν, μετὰ σώματος ἀφθαρσίας
συμμορφουμένου τῇ εἰκόνι τῆς δόξης αὐτοῦ· ὅτι κατὰ τὸν ὑμνῳδὸν *, φυλάξει κύριος πάντα τὰ * Ps. XXXIII. 20. 22.
ὀστᾶ αὐτῶν· καὶ λυτρώσεται κύριος ἐξ ἀνάγκης τοῦ πονηροῦ τῶν ἁμαρτωλῶν θανάτου, ψυχὰς
δούλων αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν.

γ'. Ὅτι δὲ οὐκ ἔχει τις ἀπολογίαν, ἄγνοιαν προσποιούμενος τῆς κρίσεως, αὐτοὶ ἑαυτοῖς τοῦτο πεπείσμεθα· ἢ γὰρ δικαίων πολιτείας μακαρίζομεν, τῶν ἐκ τοῦ πνεύματος ἔχοντες γνῶσιν· ἢ ἁμαρτανόντων τινῶν πλητόμεθα τὴν καρδίαν συνειδυῖαν τὸ ἀποκείμενον αὐτοῖς πῦρ· καὶ πρός γε τὴν τελευτὴν ὀδυρόμενοι κοπτόμεθα περὶ ἁμαρτιῶν, προπέμποντες ἐπὶ τὸν τάφον· τοσαύτας μαρτυρίας εἰς ἔλεγχον ἔχομεν τῆς καταφρονήσεως, τῆς ἐν γνώσει ἁμαρτάνειν. Διὰ τί οὖν εἰ προκομιδὴν ἀνοφελῆ ποιεῖς τοῦ πλησίον σου, σεαυτὸν οὐκ ἐπισκέπτῃ; ὅθεν πρὶν πενθεῖν τὴν τοῦ ἑτέρου τελευτὴν, τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας κόπτου καὶ μετανόει, ἵνα μὴ τῆς ἐκείνου κοινωνίας συμμέτοχος ὢν, ἐν αὐτῇ ἀποθάνῃς· μὴ οὖν ἱματίοις μεμελανωμένοις

nignitate impertita utens: atque ita fiduciam habebit in adventn sempiterne viventis Christi, iucundamque cum angelis in caelis conversationem. Nam peccatorum laetitia et gaudium abscedunt: sincere autem paenitentibus, et mandata ut ait David custodientibus, retributio multa. Quippe mors eorum ad immortalem vitam sanctificatur. Tunc salutaris occursus, tunc pacificum sanctumque osculum, et non caduca gloria, exultationis iubilatio, hilaritas sempiterna, corona iustitiae, gaudium in excelsis universi exercitus archangelorum. Quia pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum, atque in hac merces multa, bonorum deliciae, indumentum immortalitatis, laus immacnlatae vitae, tabernacula non peritura, thronus honoris, regnum sine fine, hereditas repositorum ab aeternitate bonorum, a diligentibus Deum fruendorum, cum impntribili corpore ad imaginem gloriae Dei conformato. Quia iuxta hymnographum, custodiet Dominus omnia ossa eorum; et redimet Dominus ex angustiis malae peccatorum mortis animas servorum suorum, et non delinquent omnes qui sperant in eum.

3. Quod vero defensione careat, is qni iudicii ignorantiam simulat, ipsi nobismet conscii sumus. Vel enim iustorum vitas dicimus beatas, infusa a Spiritu notione; vel cum aliqui peccant, vulneramur in corde, quod repositum illis ignem non ignorat. Tum in ipsorum morte peccata comploramus dum ad sepulcrum deducimus. Talia quippe habemus testimonia neglectus nostri, et quod scienter peccemus. Cur igitur qui inutili proximum tuum comitatu decoras, temet ipse non inspicis? Ideo ante quam alterius mortem lugeas, peccata tua detestare, ac resipisce, ne consors illius factus, similiter moriaris. Ne igitur atris vestibus mortem proximi honestes,

ἀνακαλῶν τὸν θάνατον τοῦ πλησίον, χάριν εὐνοίας, εἰς οὐδὲν ὄφελος, ἀλλ' ἔνδυσαι ταπεί-
νωσιν, κολαφίζων τὸ σῶμα καὶ σκυθρωπάζων διὰ νηστειῶν, καὶ τῶν ἐκ τούτων κατορθωμά-
των, ἐν τῷ πενθεῖν τὸν δεύτερον θάνατον ἵνα ζήσῃς· ὁ γὰρ δευτέρα τελευτὴ, οὐ τοῦ σώμα-
τος μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς συγκτισθείσης ψυχῆς κριτικὴ τυγχάνουσα, καταδικάσει εἰς ἀπέραντον
A. I. 38. θάνατον· πρὶν οὖν πολλῇ τῇ ἐπιμελείᾳ τὴν ἔξοδον τοῦ πλησίον ποιεῖ, λούσας ἐπιμελῶς,
καὶ ὡς ἐν εὐφροσύνῃ καινοῖς ἱματίοις κηδεύσας, ἀναστρέφεις τὸ ὑπὲρ ἐκείνου δεῖπνον φαγεῖν
καὶ πιεῖν ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς, τὸ ἑαυτοῦ σκήνωμα καθάριζε τῶν ἀνομιῶν, καὶ κήδευσον
τιμίως εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῇ νεκρώσει τῶν κοσμικῶν ἡδονῶν, ἐπὶ τῷ ἐνδύσασθαι τὴν ἀφθαρ-
σίαν εἰς ζωὴν αἰώνιον· καὶ μηκέτι ὡς ἁμαρτωλὸν τῇ φθορᾷ τοῦ δευτέρου θανάτου, δεῖπνον
γενέσθαι τοῦ ἀθανάτου σκώληκος· ὁ γὰρ τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου ἀναλαβὼν, καὶ τὴν ἀγγελικὴν
πολιτείαν ἐν τῷ σώματι φέρων, οὗτος φρονίμῳ οἰκονομίᾳ ἑαυτὸν ἐκήδευσε πρὸς τὴν και-
νότητα τῆς ζωῆς, ἀποκρύψας ἑαυτὸν πρὸς ἐλπίδα ἀφθαρσίας.

δ'. Τί οὖν ὦ ἄνθρωπε προφασίζῃ προφάσεις, ἐν συνοχῇ πατρὸς καὶ μητρὸς, ἀδελ-
φῶν τε καὶ τέκνων, πλούτου καὶ δόξης, ὑλοφορτῶν πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους;
Matth. XIII. 22. διὸ καὶ ὁ κύριος ἔλεγεν· * ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου καὶ τῶν λοι-
B. I. 75. πῶν ἐπιγείων, συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται· μνήσθητι τῶν κινδύνων τῆς ἀνάγκης
τοῦ δευτέρου θανάτου, εἰς ὃν οὐ παρίστανται γονεῖς, οὐ γυνὴ, οὐ τέκνα, οὐ φίλος, οὐ χρυ-
σὸς, οὐκ ἄργυρος, οὔτε δόξα φθαρτή· εἰ μὴ εἰς τὸ δογματίζειν τὴν ἐργασίαν εἰς τάξιν μι-
σθοδοσίας· πάντα γὰρ ἐν τῇ ἐξόδῳ ἐγκαταλείψαντος τοῦ ἀνθρώπου τὸν βίον, οὐ συγκαταβή-
Ps. XLVIII. 18. σεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ ὀπίσω αὐτοῦ· τέλειον δὲ σωτήριον διὰ τῶν ἔργων ψάλλοντα λέγειν· *
πλὴν ὁ θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχήν μου ἐκ χειρὸς ᾅδου, ὅτ' ἂν λαμβάνῃ με· καὶ εἰ καθ'

benivolentiae causa, quod nihil prodest, sed indue humilitatem, castigans corpus et ieiuniis affligens atque aliis huiusmodi rectis operibus, ut dum secundam mortem defles vitam adquiras. Nam secunda mors non solius corporis, sed etiam creatae simul animae, cum sit iudicialis, aeternum decernet interitum. Ante igitur quam multa cum cura exitum proximi tui prosequaris, sedulo lavans, et tamquam in gaudio novis vestimentis exornans, et mox ad epulum propter eum convertaris atque ad potationem, quasi in sacrificii die, tabernaculum (corpus) tuum purifica a flagitiis, et honorifice compara ad odorem suavitatis, per mundanarum voluptatum mortificationem, ut immortalitate induaris ad aeternam vitam: nec ulterius ceu peccator in secundae mortis corruptione epulum vermis immortalis fias. Nam qui Domini mortificationem amplectitur, et angelicam vitam in corpore gerit, hic demum prudente oeconomia sibi ad vitae novitatem exsequias, ut ita dicam curat, intra spem immortalitatis semet veluti abscondens.

4. Cur igitur, homo, excusando excusas patris matrisque vinculum, sororum atque filiorum, opum et gloriae, sic materiam ad tenebrarum mundi rectores comportans? Hinc Dominus aiebat: sollicitudo saeculi istius, et fallacia divitiarum atque aliorum terrenorum, suffocat verbum, et sine fructu efficitur. Memento periculorum in angustiis mortis secundae, cui non prosunt neque parentes, neque uxor, neque liberi, neque amicus, neque aurum, neque argentum, neque corruptibilis gloria; nisi ad constituendum opus in ordine remunerationis. Quippe homine omnia deserente in interitu suo, non descendet in sepulcrum gloria eius post ipsum. Perfecta vero

ἑαυτῷ περιμήνιας σὺν δι' ἡδονῆς ἐν ὕπνῳ συνελθούσης γεννήτορας, κατάλαβε μᾶλλον τὸν πλάσαντα καὶ ἐμφυσήσαντα ψυχὴν ἐνεργητικήν· τοῦτον ζητήσας ἐπίμεινον, μὴ τῇ φθορᾷ προσομιλῶν τῇ ὕλῃ τοῦ βίου περιπέσῃς· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς· κληρονόμησον τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου νυμφίου, καὶ πάντα ἃ ἡτοίμασεν ἀγαθὰ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐντρυφῶν καὶ χορεύων ἐν τῷ παραδείσῳ ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ· ἵνα μὴ ἐναντία τῶν καλῶν ἐπαγγελιῶν τῇ ἀπάτῃ κερδήσαντες, ἀπενεγκώμεθα εἰς τὴν κάμινον τοῦ f. 30.
πυρός· ἐκεῖ γὰρ ἔσται, φησιν, ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· ἐξ ἧς τῷ ἐλέει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ῥυσθῆναι σπουδάσωμεν· εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ, σὺν ἁγίῳ πνεύματι· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΑΣ ΑΝΤΑΠΟΔΟΣΕΩΣ.

α'. Τῇ μακαρίᾳ δόξῃ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ f. 20.
Χριστοῦ προσελθόντες υἱοὶ φωτός, νοήσατε ταύτην συνετῶς· καὶ τῶν περιγείων πραγμάτων ἀπαλλαγέντες, τὸν παραγινόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως πολλῆς, ἀγωνίσασθε κτήσασθαι· ἰδοὺ γὰρ ἡ δόξα κυρίου ὀφθήσεται, καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ ἡμῶν· ὅτ' ἂν αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλεύονται, καὶ ἡ γῆ περιφέρεται, ἄγγελοι φρίττουσι, καὶ δίκαιοι ἀγάλλονται ἐπὶ τῇ ἀιδίῳ λαμπρότητι· ἤγγικε γὰρ αὐτοῖς ἡ βασιλεία, ἐν ἀφθαρσίᾳ σώματος, τὸν ἑαυτοῦ κόπον ἑκάστου προσφέροντος· τότε τὰ

salus est per opera psallentem dicere: verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me. Et si per te vereris parentes tuos qui in somno voluptatis concubuerunt, suscipe potiore iure creatorem inspiratoremque activae animae. Hunc quaerens expecta, ne corruptelae adhaerens in mundanam materiam proruas. Aeternam vitam apprehende: posside incorruptibilis sponsi gloriam, et illa omnia quae in regno caelorum praeparavit, deliciis choreisque indulgens in paradiso, propter rectam mandatorum Dei observantiam. Et caveamus, ne contraria bonis promissionibus errore nostro merentes, in ignis fornacem proiiciamur: ibi enim erit, inquit, fletus et stridor dentium: a qua per domini nostri Iesu Christi misericordiam liberari satagamus; gratias agentes Deo patri per ipsum, cum sancto Spiritu; cui honor et potentia per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XII.

DE SECUNDO ADVENTU DEI VERBI, ET DE IUSTA RETRIBUTIONE.

1. Ad beatam gloriam manifestationis magni Dei et salvatoris nostri Iesu Christi accedentes, o filii lucis, sapienter hanc considerate; et a terrenis negotiis expediti, advenientem in nubibus caeli cum virtute multa, possidere conemini. Ecce enim gloria Domini apparebit, et videbit omnis caro salutare Dei nostri: quo tempore virtutes caelorum commovebuntur, et terra circumagetur, angeli pavebunt, iusti exultabunt in aeterna claritate. Appropinquavit enim eis regnum, cum corporis incorru-

ἠλλοτριωμένα τοῦ φωτίσματος ἔθνη ταραχθήσονται· οἱ δὲ εἰς Χριστὸν ἠλπικότες εὐφρανθήσονται ἐπὶ τῷ παραδόξῳ τῆς σωτηρίας αὐτῶν· ἐροῦσι γάρ· ἰδοὺ ὁ Θεὸς ἡμῶν· καὶ διαβάντες τὸν πύρινον ποταμὸν ἕκαστος πρὸς ἃ ἔπραξε κομίσεται· ἐκεῖ κατὰ κόποις εὑρήσουσι δίκαιοι τρίβους ζωῆς, ἐν παῤῥησίᾳ καὶ τιμῇ τῶν ἀγγέλων καὶ ἀναπαύσει πολλῇ· ἐκεῖ ἀσεβεῖς ἐν ἀπειλῇ φοβερᾷ, ἔνδικον ὀργὴν εὑρήσουσιν, ὅτι κατακρατήσει αὐτῶν θυμὸς καὶ ὀργή, ὀδύνη καὶ στεναγμὸς, καὶ εἰς τὸ ἄσβεστον φλόγα διαβαίνοντας ἀπωλέσει, ἐν τῷ ἀεὶ ἀλύ-
f. 40. τοις ἐν βασάνοις διαμένειν· οὐ βοηθήσει δίκη δυναστῶν γῆς, οὐδὲ δώσει βασιλεὺς ἢ ἄρχων ἢ κριτὴς χρυσίον, ἢ δῶρα, ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· δυνατοὶ γὰρ ἀνθ᾽ ὧν ἠδίκησαν, δυνατῶς ἐτασθήσονται· καὶ δι᾽ ὧν παρεωρακότες κρίματα δίκαια, κατέκρινον ἀναιτίως πένητα, κατακριθήσονται· οὐ γὰρ λήψεται πρόσωπον ὁ πάντων δεσπότης· εἰ δέ τις ἐλάχιστος ἐν ἐλαχίστοις ἥμαρτεν, συγγνωστὸς ἔσται ἐλέους· πάντα δὲ τὰ ἄκρα τῆς γῆς μετὰ τῶν οὐρανίων καὶ καταχθονίων ἐρεῖ· δίκαιος εἶ κύριε, καὶ δικαία ἡ κρίσις σου· ὅτι δικαιοσύνην καὶ κρίσιν ἠγάπησας· τότε οὐ γονέων καὶ συγγενῶν συμπάθεια ῥύσεται, οὔτε καυχήματα τῆς ἀλαζονείας, ἔπαινον πρὸς ἄφεσιν παρασχήσει· πλοῦτος τε οὐ παρίσταται, εἶδος παρασκευάζων θαυμάσαι.

β'. Ταῦτα εὑρήσει τοὺς ἀσεβεῖς, ἀνθ᾽ ὧν ἐνεχυρίαζον πτωχοὺς ἀδελφοὺς, καὶ διήγειρον φόνους καὶ δόλους, ταπεινῶν ἐκοίμιζον κόρας ὀφθαλμῶν· ἐδάνειζον δὲ χρυσίον ἐπὶ τόκῳ, καὶ ἐθαύμαζον πρόσωπα, καὶ φροντίδων ἀτόπων ἐνέπλησαν τὸν νοῦν· τοῦ ἁρπάσαι τὸν ψωμὸν τοῦ ὀφείλοντος, τὸ δὲ ἄρτον τοῦ πεινῶντος διείλαντο· καὶ τὸ δίκαιον ἐπολιόρκησαν διακενῆς· τὸν δὲ ἀσεβῆ ὕψωσαν ἕνεκεν δώρων· ἰδόντες τὰ βρώματα ἐσπατάλουν ὡς ἐν

ptibilitate, singulis pensnm sunm proferentibus. Tunc alienae a fidei lumine gentes conturbabuntur: qui autem in Christum speraverunt, mirabili salute sua laetabuntur. Dicent enim: ecce Deus noster, traiectoque igneo flumine, unusquisque secundum opera sua destinabitur. Ibi pro suis laboribus invenient iusti vitae semitas, cum fiducia et angelorum honore, et requie multa. Ibi impii cum tremendis minis vindicem iram experientur: etenim corripiet eos ira furorque, dolor ac gemitus, in inextinguibilem ignem abeuntes ad perditionem, ut ibi devincti in perpetuis poenis perseverent. Nihil iura proderunt potentium terrae, neque rex aut princeps aut iudex aurum vel munera pro sua anima dabunt: potentes enim ob ea quae peccaverunt potenter punientur: et quia iusto iudicio neglecto, pauperem sine causa damnaverunt, condemnabuntur. Non enim reverebitur cuiusquam personam omnium dominus. Quod si minimus aliquis in minimis peccaverit, benignam indulgentiam consequetur. Cuncti vero terrae termini, cum caelestibus atque infernis dicent: iustus es, Domine, et iustum iudicium tuum, quia aequitatem et iudicium dilexisti. Tunc neminem liberabit parentum aut cognatorum compassio, neque gloriosa iactantia commendationem ad veniam praestabit. Neque rursus divitiae defendent, quasi admiratione sui percellentes.

2. Haec impiis evenient, quia a pauperibus fratribus pignora abstulerunt, caedes fraudesque suscitarunt, humiliorum hominum pupillas fregerunt, pecuniam usurae causa commodaverunt, personarum respectum habuerunt, pravisque curis mentem suam oppleverunt, debitori bucellam abstulerunt, et famelico panem subduxerunt: iustum hominem sine causa circumvenerunt, impium muneribus acceptis extu-

ἡμέρᾳ σφαγῆς, ἐκδύοντες κοίτην ἐνδεοῦς καὶ περιβαλλόμενοι, καὶ δόξαν Θεοῦ διὰ πενίας, τὴν αὐτὴν ἐχούσης κατ' εἰκόνα Θεοῦ δημιουργίαν, ἐβδελύξαντο· διὰ τί, ὦ πλούσιε, οὐκ εἰς τὴν αὐτὴν ἀγαθότητα τὴν εἰς τὸ ζῆν σε ἀγαγόντος μεταρρυθμίζῃ, εὔνοιαν ἀπονέμων τῷ πενιχρῷ, οἵαν καὶ σεαυτῷ ἐπιζητεῖς; διὰ τί μᾶλλον οὐ προσδέχῃ πένητα ὑπὲρ ἄρχοντα κόσμου, ἀλλ' ἐξουθενεῖς τὸν σύνδουλόν σου ἀδελφόν; οὐκ ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας πεφύρασαι; ἐν τῇ ὁμοίᾳ κοιλίᾳ συλληφθείς, καθότι μία εἴσοδος εἰς τὸν κόσμον, ἔξοδός τε ἴση ἐστὶ πᾶσι· καὶ εἰς γῆν ὅθεν τὸ σύμπαν ἐπλάσθη, ἐκεῖ καὶ ἀπελεύσεται· ὡς ἀθάνατον κεφαλὴν νομίζεις τὸν πλοῦτον ἔχειν, μὴ ἐννοῶν τὸν διδάσκαλον καὶ βασιλέα Δαυὶδ ὑπομιμνήσκοντα t. 41.
ἡμᾶς σωφρονεῖν ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοῦ βίου, μεμνημένους τὰ ἔσχατα ἐν τῷ λέγειν· * μὴ φοβοῦ * Ps. XLVIII. 17.
ὅτ' ἂν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ἢ ὅτ' ἂν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ· ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα, οὐδὲ συγκαταβήσεται ἡ δόξα αὐτοῦ ὀπίσω αὐτοῦ.

γ'. Σκόπει γάρ, ὦ ἄνθρωπε, τὸν παντὸς πλούτου ὑπερέχοντα, διὰ σὲ ῥακίοις ἐν φάτνῃ σπαργανωθέντα πτωχικῶς· καὶ τὸν ἀκαταπαύστῳ φωνῇ ὑπὸ ἀγγέλων δοξολογούμενον, διὰ σὲ Πιλάτῳ παραστάμενον· καὶ τὸν τὴν ἀθάνατον κορυφὴν αὐτοαθανασίᾳ κεκτημένον, διὰ σὲ θανάτῳ ὑποπεσόντα, ἵνα σε τὸν ἐν τῷ παραπτώματι ἀπολωλότα ἀνακαλέσηται διὰ τὴν ἑαυτοῦ φιλανθρωπίαν· ὥστε μὴ διὰ τὸ ὑπεράγαν τοῦ πλούτου ἕνα ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς φυσιοῦσθαι, ἢ ἡδύνεσθαι ἐκ κενοδοξίας, ζητοῦντας τὰ ὑψηλά, ἀλλὰ φρονεῖν, καὶ ἐννοεῖν τὰ ταπεινά, καὶ τὰ πρόσωπα τῶν συνδούλων ἀδελφῶν μὴ καταισχύνειν· τύπτεσθαι μᾶλλον διὰ Χριστὸν ἢ τύπτειν, ἀδικεῖσθαι ἢ ἀδικεῖν, ἀποστερεῖσθαι ἢ ἀποστερεῖν, διδόναι ἢ λαμβάνειν· μετὰ καὶ τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν ἐκ τῆς ἁμαρτίας μολυσμάτων, ὀργάνων καὶ κρότων καὶ ἡδονῶν, αὐλῶν καὶ

lerunt: epulis indulgentes, tamquam in sacrificii festo: lectulo ipso pauperem spoliaverunt sibimet vindicantes; et gloriam Dei, id est hominem ad imaginem Dei aeque creatum, propter eius egestatem, spreverunt. Quid ni potius, o dives, ad eandem te bonitatem accommodas illius qui te in vitam eduxit; benignitatem pauperi impertiens, quam ipse tibi conquiris? Quid ni, inquam, egenum potius quam mundi potentem suscipis? Cur conservum fratremque suum aspernaris? Nonne ex eadem substantia plasmatus es? Simili in ventre conceptus fuisti, parque omnium ingressus egressusque de mundo est; et unusquisque in terram unde sumptus est dissolvetur. Tamquam caput immortale habere tibi divitias putas, neque mente revolvis magistrum regemque Davidem, qui nos modestiam in cunctis vitae actibus tenere admonet, novissimorum memores, his verbis: ne timueris cum dives factus fuerit homo, et cum multiplicata fuerit gloria domus eius: quoniam cum interierit, nihil omnino sumet, neque descendet gloria eius post ipsum.

3. Specta enim, o homo, illum qui omnibus divitiis redundat, propter te in praesepi pannis involutum iacentem more pauperum: et illum qui perpetua angelorum voce celebratur, propter te Pilato praesentatum: illum, inquam, qui aeternam sublimitatem naturali sua immortalitate possidet, tui causa morti suppositum, ut te lapsu tuo pereuntem repararet per benignitatem suam. Quamobrem nemo adversus alterum infletur, vel gloria vana oblectetur, dum alta petuntur; sed cuncti modestiam adament, humiliter sentiant, neque conservorum fratrum vultum pudore afficiant: verberari potius pro Christo, quam verberare velint; iniuriam pati magis, quam inferre; spoliari, quam spoliare; dare quam accipere. Simulque peccati maculis carea-

* cod. πόσει. κυμβάλων, καὶ συνομιλίαν γυναικῶν, καὶ πόσεως * οἴνου πολυτελοῦς· ὅπως τῷ ἁγνῷ τὰ ἁγνὰ τηρηθείη, διὰ τοῦ ἔχεσθαι ἀκακίας· πᾶσι δὲ τοῖς τοῦ κόσμου περικαθάρματα θεατρίζεσθαι ὑβριζομένους· τιμᾶν, καὶ μὴ ἀνθυβρίζειν, ἵνα συνδοξασθῶμεν Χριστῷ τῷ ἀκούσαντι σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις· καὶ καθ' ὑπερβολὴν πρὸς πάσας αὐτοῦ τὰς ἐντολὰς κατορθούμενοι, μηδαμῶς ὀργιζόμεθα, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς ἁμαρτανόντων ἡμῶν ὀργισθῇ ἡμῖν· μακροθυμούντων ἡμῶν, κρείττονα εὑρήσομεν παρ' αὐτοῦ μακροθυμίαν· καὶ ἐλεοῦντες, πολὺ ἔλεος· καὶ προσευχόμενοι ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν ἐπηρεαζόντων, ἀφιέντες τε τὰ
f. 42. ἁμαρτήματα τοῖς πλησίον, πολλὴν αὐτοῦ τὴν συγχώρησιν παρεχομένην ἡμῖν ἐν τῷ λήθην ποιεῖσθαι τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν· τοῦτο γὰρ καὶ αὐτὸς διὰ τῆς μακαρίας αὐτοῦ φωνῆς διδάσκει
* Luc. VI. 38. ἡμᾶς λέγων· * ἄφετε καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν· ταύτῃ αὐτοῦ τῇ δικαιοκρισίᾳ παραστήσονται βασιλεῖς ἀλαζόνες, γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι πεμπόμενοι εἰς αἰώνιον θάνατον ἐν τιμωρίαις πικραῖς· ὑπὸ ταύτης ἄρχων καταπειθὰς ἐκπέμπεται εἰς πῦρ ἄσβεστον, καὶ τόπον ὑποβρύχιον, ἐν σκότει ἀωρίας, καὶ ἀθανάτῳ σκώ-
* cod. semper ἕνεκε. ληκι· διὰ τὸ δικαιοῦν τὸν ἀσεβῆ ἕνεκεν * δώρων, καὶ ἀποκρύπτειν κρίματα πενήτων, εἰς τὸ ἀδικεῖν αὐτῶν χήρας καὶ ὀρφανούς· καὶ γὰρ ὁ ζῶν τῇ σπατάλῃ, τέθνηκε διὰ τῆς τῶν βρωμάτων ἀλλοιώσεως· ἐν ταύτῃ μετὰ παῤῥησίας ἡ κρίσις τοῦ δικαίου· αὐτῷ τῷ κυρίῳ συνδοξασθήσεται ἐπὶ θρόνου ἀρχῆς, κατακρίνων ἀγγέλους ἁμαρτήσαντας, καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαγγέλων δοξαζόμενος· εὐλόγως γὰρ τὴν πολιτείαν σὺν Χριστῷ βιώσαντες οἱ ἅγιοι, τότε ἀπολήψονται τὸ βασίλειον τῆς εὐπρεπείας, καὶ τὸ διάδημα τοῦ κάλλους κληρονομήσουσιν, ἐπὶ τοῖς βραβείοις τῆς ἄνω βασιλείας, εἰς ἐφόδιον ζωῆς αἰωνίου, καὶ τρυφὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀφθάρτων,

mus: organa, plausns, voluptates, tibias, cymbala, feminarum congressus, et pretiosi vini potationes vitemus: ut puro pura serventur, dum innocentiam sectamur. Quasi purgamenta mundi huius publice traducamur: convicieantes nobis homines honoremus, non autem in eos vicissim contumeliosi simus; ut glorificemur cum Christo, qui se samaritanum appellari audivit et habentem daemonium. Denique cuncta eius mandata accurate observantes, numquam irascamur, ut ille vicissim nobis peccantibus non irascatur. Si patientes fuerimus, maiorem eius erga nos patientiam experiemur; si misericordes, misericordem habebimus: si pro inimicis oraverimus et pro nocentibus, peccata proximis remittentes, multam Dei indulgentiam, et peccatorum nostrorum oblivionem apud eum consequemur. Id enim ipse beata voce sua nos docet dicens: dimittite, et dimittetur vobis: et qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Ideo ante eius iustum tribunal consistent reges superbi, nudique et obtorto collo, in aeternam mortem cum acerbis cruciatibus compingentur. Illinc damnatus princeps in ignem inextinguibilem mittetur, in profundum locum, in caecas tenebras, ad vermem immortalem: quia scilicet scelestum ob dona absolvit, et pauperum iustum ius dissimulavit, viduis illorum iniurius fuit atque pupillis. Et quidem ille etiam qui luxuriose vivit, alteratis cibis morietur. Interim cum omni fiducia iusti hominis iudicium fiet: is cum ipso Domino glorificabitur in regni throno, angelos qui peccaverunt iudicans, et ab archangelis laude ornatus. Etenim qui laudabilem vitam in Christo sancti vixerint, tunc accipient speciosam regni dignitatem, et diadema decoris possidebunt, cum caelestis regni praemiis, et ad aeternam vitam introducentur; prorsus incorruptilium bonorum delicias, cum ipso Domino in perpetua quiete

σὺν αὐτῷ τῷ κυρίῳ πάντοτε ἐν ἀναπαύσει ἐπιμένοντες, καὶ εὐχαριστοῦντες ἐν χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙ' ΥΨΗΛΟΦΡΟΣΥΝΗΣ ΕΚΠΙΠΤΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

α'. Ἡ κτίσις προφέρει ἡμῖν τινὰ τῶν φυτῶν ὑπὸ χθαμαλότητος, ταπεινὰ μὲν t. 42
θεωρούμενα, καλλίκαρπα δὲ καὶ εὐθαλῆ, εἰς εὐφροσύνην τοῦ γεωπόνου ὄντα· οὕτω καὶ οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, οἵτινες ἐν αὐτοῖς πέπειρον καρπὸν μεμεστωμένοι ἐπὶ τοῦ στελέχους τοῦ σώματος, χαρὰν πλείστην ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων ἐπιδεικνύουσιν· ὧν μέμνηται t. 43.
καὶ ὁ Δαυὶδ λέγων· * ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ· ὥσπερ δὲ τὰ μετέωρα τῶν δένδρων, τὴν τῆς φυλλάδος ὑπόστασιν κύοντα, φαῦλα ἐκ τοῦ γλυκυτάτου καρποῦ ὄντα, κυριεύονται * σιδήρῳ πρὸς τὴν καῦσιν, οὕτως καὶ οἱ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, μετέωροι ὄντες τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἄκαρποι δικαιοσύνης εἰσὶν παρὰ τῷ κτίσαντι· ἔμπροσθεν μὲν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον κομιζόμενοι, ἐντὸς δὲ ὄντες τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς ἄξιοι, ἔνθα ἐστὶν ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· καὶ καθάπερ τῶν μετεώρων ξύλων τὸ ἀπόκαυμα, τέφρα καθίσταται, οὕτως καὶ τοῖς ὑψηλοφρονοῦσιν ἀπόκειται τὸ σκότος ἐξώτερον· τοῦτο γὰρ ἐστηλίτευσεν ὁ κύριος εἰπὼν *, ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ· ὅθεν ὁ μὲν Ἀδὰμ τῇ ὑψηλοφροσύνῃ θεὸς βουλόμενος γενέσθαι, εἰς τὸν ᾅδην ἐξέπεσε, καὶ διὰ παρακοῆς θανάτῳ περιέπειρεν ἅπαντας· Χριστὸς δὲ θεὸς ὢν κατὰ φύσιν, τῇ ταπεινοφροσύνῃ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ πατρὸς, ἀπολωλότα τὸν κόσμον ὡσεὶ εἰς ὁμοίωσιν ἐνέγκας, ἐζωοπλάστησεν, αἰσχύνης τὸ καταφρονήσας, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς

* Ps. LI. 10.
* cod. κυριεύονται.
* Luc. XVI. 15.

manentes, eique gratias cum ineffabili gaudio agentes; cui gloria et potestas per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XIII.

DE IIS QUI OB SUPERBIAM PROMISSIONIBUS DEI EXCIDUNT.

1. Natura nobis progignit plantas quasdam, quae utpote humi repentes, videntur humiles, et nihilominus fructuosae et floridae sunt, atque agricolam valde delectant. Sic etiam pauperes spiritu fructum suum in corporis stipite ad maturitatem producentes, gaudium plurimum Dei et electorum angelorum conspectui exhibent: quorum meminit quoque David dicens: ego vero sicut oliva fructifera in domo Dei. Sicut autem procerae arbores, quae foliorum copia luxuriantur, sed fructuum dulcedine carent, ferro sectae igni traduntur, ita pariter superbia elati, celsi utique humanis obtutibus apparent, sed tamen vacui iustitia coram creatore, ab hominibus quidem laudes referunt, reapse autem camino ignis digni sunt, ubi est fletus et stridor dentium. Ac veluti celsarum arborum combustio cinis fit; ita etiam superbos tenebrae manent exteriores. Sic enim publice edixit Dominus: quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. Quare et Adamus dum superbe Deus fieri vult, in infernum decidit, et inobedientia sua cunctos morte multavit. Christus autem naturaliter Deus, dum humiliter patri obedit, perditum mundum, veluti ad novum sta-

μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς· ὡς καὶ τοὺς τῷ πνεύματι πτωχεύσαντας, ἀϊδίως πλουτήσει τῇ
Eccl. IV. 11. οὐρανίῳ βασιλείᾳ· ὡς φησὶ διὰ τοῦ προφήτου· * ἡ σοφία υἱοὺς αὐτῆς ἀνύψωσε, καὶ ἐπιλαμβά-
Matth. V. 3. νεται τῶν ἀγαπώντων αὐτήν· καὶ ὁ κύριος διὰ τοῦτο ἔλεγεν· * μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύ-
ματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

β'. Τῆς δὲ ὑψηλοφροσύνης τὸ μετέωρον προασφαλιζομένη ἡ γραφή, παραγγέλλει
Is. II. 11. 12. σοι λέγουσα· μὴ ἐξύψου σεαυτόν, ἵνα μὴ πέσῃς· ἀλλὰ μὴν οὖν καὶ Ἡσαΐας ἐβόα· * ἡμέρα
κυρίου παραγίνεται ἐπὶ πάντα ὑβριστὴν καὶ ὑψηλὸν καὶ μετέωρον· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ
μετέωροι συντριβήσονται· τί δὲ τὸ τῆς ὑψηλοφροσύνης πτῶμα, καὶ τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης
δικαίωμα, εὔδηλον· ὅτι ὁ διάβολος ὅμοιος θέλων γενέσθαι τοῦ ὑψίστου, τῆς δόξης ἐξέπεσε·
f. 44. Χριστὸς δὲ ὁμοούσιος ὢν τῷ πατρί, καὶ τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, κλίνας οὐρανοὺς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς
II. Cor. VIII. 9. κατελθών, οὐδένα ἐπαισχύνθη· καθὰ καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος μαρτυρήσει μοι λέγων· * ὅτι
Ἰησοῦς Χριστὸς πλούσιος ὤν, ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτή-
σωμεν· καὶ ὅτι Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν, υἱός μου εἶ σύ,
ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε· ταῦτα δὲ ὁρῶν πρὸς δεσπότην διὰ ταπεινοφροσύνην ὑποδεί-
ξαντα, πῶς τὸ τῆς ὑψηλοφροσύνης πτῶμα ἀναλαβὼν λέγεις τῷ ἀδελφῷ σου, οὐκ προη-
γήσει μου, οὐκ διακονῶ σοι, μείζων σου ὤν; τὰ τοιαῦτα δὲ μέρος ἐστὶ τοῦ ἀντιχρίστου τοῦ φρο-
νοῦντος τὰ ὑψηλά, καὶ ἐπαιρομένου κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ.

γ'. Κατανόει, ὦ ἄνθρωπε, τὸν Χριστὸν ταπεινὸν τὴν καρδίαν· παιδεύθητι τὸ ἀποστολικὸν
II. Cor. X. 5. λόγιον τὸ φάσκον· * αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν ἑτοίμῳ
ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ υἱὸς

tum reducens, vitae restituit, et ignominia contempta, sedet in dextera throni magnifici in excelsis. Pari ratione pauperes quoque spiritu, aeternaliter caelesti regno donabit, quemadmodum per prophetam ait: sapientia filios suos exaltavit, et apprehendit diligentes se. Propterea et Dominus aiebat: beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.

2. Porro superbiae elationem cavens, scriptura, admonet te his verbis: noli in altum te attollere, ne forte cadas. Sed et Esaias clamabat: dies Domini adventat, super omnem arrogantem, et elatum, et excelsum. Et oculi sublimes conterentur. Quinam vero sit superbiae casus, et quaenam humilitatis iustificatio, exploratum est. Nam diabolus volens Altissimo fieri similis, gloria excidit: at Christus patri consubstantialis cum esset, quatenus Deo par erat, caelos inclinans, et in terram veniens, nullius hominis conditionem refugit. Sicut etiam divus apostolus his mihi verbis testificabitur: quod Iesus Christus dives cum esset, propter nos egenus factus est, ut nos illius inopia divites essemus. Et quod Christus non se ipsum glorificavit, sed ille potius qui ad eum sic est locutus: filius meus es tu, ego hodie genui te. Haec cum videas Dominum humilitatis gratia prae se ferentem, cur tu superbiae culpam contrahens, ais fratri tuo: mihi non anteibis, neque tibi ministro, quia te maior sum. Haec enim portio est Antichristi sublimia affectantis, et adversus Dei scientiam semet efferentis.

3. Considera, o homo, Christum humilem corde. Disce ab apostolico oraculo dicente: in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia.

τὸ Θεοῦ διδάσκει λέγων· * ὁ θέλων ἐν ὑμῖν μέγας εἶναι, ἔστω πάντων ἔσχατος, καθὼς καὶ * Matth. XX. 27.
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν· ἀλλὰ σὺ μήπω ταῦτα πληρώσας, μὴ δὲ ἔχων τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, ὑψηλὴν δὲ κατέχων τὴν καρδίαν, καυχᾶσαι εἰς ἃ οὐκ ἔλαβες· εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί ἀρέσκεις ἀνθρώποις; ἐν περιττολογίαις φάσκων· νηστεύω, καὶ τρέφω πτωχούς, καὶ ἀπέχομαι γυναικός, καὶ τοῖς τοῦ βίου πᾶσιν ἀποταξάμενος· καὶ ἡδύνῃ ἐν τῷ τῆς κενοδοξίας συμπτώματι· καὶ οὐ μᾶλλον οὐ μνημονεύεις τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· * εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ * Gal. I. 10.
δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην· τίνι οὖν ἀρέσκειν αἱρεῖ *; ἀνθρώποις τοῖς σήμερον οὖσι, καὶ αὔριον οὐκ * Ita cod.
οὖσι διὰ πρόσκαιρον δόξαν, ἢ τῷ Θεῷ ἀεὶ διαμένοντι; ὃς θεωρῶν τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας, δωρεῖται πλουσίως ἐν φανερῷ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀληθοῦς αὐτοῦ δόξης, τοῖς ἐν τῷ Χριστῷ εὐαρεστοῦσιν αὐτῷ, καὶ πληροῦσι τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν λέγουσαν· * ὃ ποιεῖ ἡ δεξιά σου, μὴ * Matth. VI. 3.
γνώτω ἡ ἀριστερά σου· διὸ καὶ τὰς ἐλεημοσύνας ἀποτρεπόμεθα ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ μὴ θεαθῆναι ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀποχεῖν τὸν μισθόν· διὰ γὰρ τὰ κρυφῇ γινόμενα, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀφράστου πατρὸς μὴ λανθανόμενα· ἐμφανῶς κατ' ἀξίαν ἀποδίδοται τὰ χρηστά.

δ'. Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖς· εἰς ὠφέλειαν ἀδελφῶν ἐκαυχησάμην· κἀγώ σοι ἐρῶ· μὴ ἄλ- I. 63.
λους εἰς τὴν κοινωνίαν ἐφελκόμενος, θανατώσῃς ἑαυτὸν κενοδοξίᾳ καὶ ὑψηλοφροσύνῃ· εἰς δὲ καὶ ὠφέλειαν ψυχῶν, μᾶλλον, ὡς ὁ τελώνης, τύπτε τὸ στῆθος, καὶ κεκυφὼς παράστασο ἐπὶ τῇ ἐξομολογήσει τῶν πραχθέντων κακῶν, ἐν στενοχωρίᾳ πνεύματος λέγων τῷ οὐρανίῳ δεσπότῃ· ἱλάσθητί μοι ὁ Θεός· εἰς ὠφέλειαν ψυχῶν τὸ μέλλον φοβερὸν κριτήριον διηγοῦ, τὸ κατακρῖνον εἰς αἰώνιον θάνατον καὶ τιμωρίας πικράς· καὶ ταῦτα λέγων, μὴ κατάκρινε,

Hoc enim Dei quoque filius docuit dicens: qui voluerit inter vos magnus fieri, ait omnium postremus; quemadmodum et filius hominis non venit ministrari sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis. Tu vero cum nihil horum adhuc patraveris, et supernae vocationis bravium nondum acceperis, tumidum cor gerens, de his gloriaris quae adeptus non es. Quod si forte es adeptus, cur placere hominibus studes? vana loquacitate dictitans: ieiuno, pauperes alo, uxore abstineo, mundi rebus omnibus nuncium remisi. Atque ita in hac iactantiae culpa oblectaris; nec illud potius apostoli cogitas: si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Cuinam itaque servire mavis? hominibus ne, temporalis gloriae causa, qui hodie sunt, cras non apparent; an Deo in aeternum manenti? qui abscondita cordis videns, donat affluenter in manifesto verae suae gloriae bona iis qui in Christo eidem placent, et evangelicam exsequuntur doctrinam dicentem: quid faciat dextera tua, nesciat sinistra tua. Quare et eleemosynas vetamur largiri coram hominibus, ut ab his videamur, atque ita mercedem amittamus. Namque ob ea quae clam facimus, patri illi inenarrabili non sumus incogniti, qui bona publice pro meritis retribuit.

4. Sed forte dicis: ad fratrum utilitatem sic ostentavi. Ego autem tibi aio: cave ne dum alios ad bonorum communionem trahis, te ipsum vana gloria ac superbia perimas. Quod si de utilitate animarum sollicitus es, pectus potius aeque ac publicanus pulsa, pronusque ad confessionem peccatorum accede, in spiritus angustiis dicens caelesti domino: propitius mihi esto, Deus. Et interim ob utilitatem animarum, futurum narra tremendum iudicium, a quo aeternae morti et acerbis cruciatibus addicimur. Atque haec loquens, cave alios condemnes, ne ut ille, qui semet

ἵνα μὴ ὡς ὁ φαρισαῖος σεαυτὸν δικαιῶν ἁμαρτήσῃς· οὐκ εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ ὠφέλειαν τῶν
ἀκουόντων λαλῶν, διὰ εἰς δυσβάστακτον φορτίον τῆς ὑψηλοφροσύνης· ἀμέλει γοῦν καὶ ὁ σω-
* Matth. XVI. 15. τὴρ, εἰδὼς τὰς καρδίας τῶν φαρισαίων, ἤλεγχεν αὐτοὺς λέγων· * ὑμεῖς ἐστὲ οἱ δικαιοῦντες
ἑαυτοὺς, τὰς δὲ καρδίας ὑμῶν ἐπίσταται ὁ Θεός· εἰς ὠφέλειαν ψυχῶν, πρὶν ἐπαίνους πο-
ρίζῃ, ἔλεγξον τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας σου, ἔκβαλε τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, ὅπως
διαβλέψῃς ἐκβάλαι τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου· ἢ οὐκ ἤκουσας, ὅτι πᾶς
* Matth. XXIII. 12. ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται *; μετὰ γὰρ τὸ δοκεῖν σε
* Ps. L. 7. δίκαιον εἶναι καὶ ἀναίτιον ἁμαρτίας, ὑπόκειται λέγειν κατὰ τὸν προφήτην Δαυὶδ *, ὅτι ἰδοὺ
ἐν ἀνομίαις συνελήφθην, καὶ ἐν ἁμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου· ἄρα δὲ ἀναίτιος
εἶ κλοπῆς, ὕβρεώς τε καὶ βλασφημίας, ἀδικίας τοῦ πλησίον, καὶ πάσης ἀντιλογίας, ἢ
πορνείας ἤτοι σωματικῆς ἤτοι πνευματικῆς ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ· εἰ γὰρ καὶ καυχήσει ὅτι ἐκ
σωματικῆς οὐ βεβορβόρωσαι ἁμαρτίας, ἀλλ' οὐ μὴ δοκεῖς ἀναίτιος εἶναι τῷ ῥεμβῷ ὀφ-
* Matth. v. 28. θαλμῷ ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν προσώπων· ἢ ἀλληγορικῶς σοι δοκεῖ ὁ λόγος τοῦ σωτῆρος ὃν εἴρηκεν *,
ὃς ἐὰν βλέψῃ γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ;
ποῖον ἄνδρα ἄρα ἐκ ποίου τόπου εὑρήσομεν ἀνένδεκτον τῇ σαρκὶ πρὸς τὰ βλεπόμενα, βα-
f. 46. σκανίᾳ τῆς φαυλότητος τοῦ βίου; ὅπου γε καὶ ὁ μακάριος Παῦλος τοῦτο αἰνιττόμενος
* II. Cor. XII. 7. ἔλεγεν· * ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ, ἄγγελος Σατάν· ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκά-
* cod. μου. λεσα, καὶ εἴρηκέ μοι, ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς σου * ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται· ἐν
τούτῳ δὲ προελέσησεν, ἵνα μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τὸ ὅλον ἐλπίζῃ
διὰ τῶν κρυπτῶν ἔργων τῆς ταπεινοφροσύνης, εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀναμάρτητον, τὸν δι-
καιοῦντα ἐν τῷ θέλειν τὸν ἀσεβῆ διὰ τῆς μετανοίας.

iustificabat pharisaeus, culpa te irretias; dum non ob Dei gloriam utilitatemve audientium loqueris, sed quia vanae gloriae pondus sustinere nequis. Utique et Salvator, cui nota erant corda pharisaeorum, illos reprehendens aiebat: vos estis qui vosmet iustificatis, sed corda vestra novit Deus. Oh utilitatem animarum, ante quam laudem tibi tribuas, evolve arcana cordis tui, eiice de oculo tuo trabem ut postea videas quomodo de oculo fratris tui trabs eiicienda sit. Nonne andisti, quod omnis qui se exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur? Nam postquam tibimet iustus visus fueris et peccato haud obnoxius, superest nt cum Davide propheta dicas: ecce in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis genuit me mater mea. Fortasse reus non es furti, iniuriae, blasphemiae, iniquitatis in proximum, altercationis cuiuslibet, et fornicationis sive corporalis sive spiritalis, id est concupiscentiae. Sed si forte gloriaberis quod corporali non sis iniquinatus peccato, haud tamen negare poteris quod vagante oculo alienos vultus spectaveris. An fortasse allegorica tibi videtur Salvatoris oratio: qui viderit mulierem ad concupiscendum, iam moechatus est eam in corde suo? Quem hominem, quove in loco reperiemus haud obnoxium carni circa obiecta, ob pravi mundi videlicet fascinationem? quandoquidem et beatus Paulus id innuens aiebat: datus est mihi stimulus carnis, angelus Satanae. Propter quod ter Dominum rogavi, et dixit mihi: sufficit tibi gratia mea; nam virtus tua in infirmitate perficitur. In hac autem conditione constitutus fuit, ne glorietur omnis caro coram Deo, sed occultis humilitatis actibus insistendo, omnino speret ab eo qui solus est impeccabilis, qui voluntate sua impium per paenitentiam iustificat.

ε΄. Ὡς οὖν γήϊνος ὑπάρχων, λάβε κατὰ νοῦν μεγάλως τὸ θεόγνωστον νόημα· καὶ ὡς
Ἀβραὰμ καὶ Ἰακὼβ φαυλίσας ἑαυτὸν λέγε· ἥγημαι ἑαυτὸν γῆν καὶ σποδόν· καὶ μὴ φυσιῶ
διακονεῖν τῷ συνδούλῳ ἀδελφικῶς, δι᾽ ὃν * ὁ δεσπότης ἠξίωσε συμπαθῶς ἀποθανεῖν· καὶ * cod. ἀν.
ταῦτα ὑποδεικνύων θέαμα, ἔφη *, καθὼς ἐποίησα ἐγὼ ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς ποιῆτε ἀλλήλοις· * Ioh. XIII. 15.
ἀναμάρτητον καλεῖς σεαυτὸν, δι᾽ αἰσχύνην ἀνθρώπων ἀποκρύπτων σου τὸ τοῦ συνειδότος
τραῦμα, διαφανὲς ὑπάρχον ταῖς πράξεσι τῷ ἀνυποτάκτῳ ὀφθαλμῷ· ἢ προσδοκᾷς ὅτι οὐκ
ἔστιν βλέπων ὁ θεὸς σκοτεινῶς ἐν τῇ καρδίᾳ σου κατεργαζόμενον ἔργον; καὶ καταφρονεῖς
τοῦ φόβου τοῦ μέλλοντος ἐτάζειν καρδίας καὶ νεφροὺς ἐν ἀνεικάστῳ φλογί; εἰ γὰρ τοῦτον κατεῖ-
δες ἔλεγχον, ἀντὶ τῶν φαύλων, τοῖς ἀγαθοῖς ἑαυτὸν κατεκόσμεις· εἶθ᾽ οὕτως ἐπίεζες τὸ
σαυτοῦ συνειδὸς ἐκ τῶν προσόντων δεινῶν· ἰδοὺ γὰρ ὁ μὲν Ἡσαΐας αὐτοπροσώπως τὸν θεὸν
βλέπων, ἐταλάνιζεν ἑαυτὸν καὶ ἀκάθαρτον ἀπεκάλει· * ὁ δὲ κύριος ἐνετέλλετο, ἵν᾽ ὅτ᾽ * Is. VI. 5.
ἂν τὰς προστεταγμένας ἐντολὰς ποιεῖν ἐξισχύσωμεν, τότε ἀχρείους δούλους ἑαυτοὺς λογιζό-
μεθα· * τί τοίνυν περισκοπεῖς αἰσχύνην διὰ σκωληκοβρώτους ἀνθρώπους; ἐν γὰρ τῇ ἐνε- * Luc. XVII. 10.
στώσῃ τῆς ἀνάγκης ὥρᾳ, προφανῶς ἐλέγχεταί σου πᾶσα ἡ πολιτεία· καὶ ἐν παραδείγματι
τῶν ἀγγέλων πᾶσι τοῖς λαοῖς βδέλυγμα ἀναφαίνεται· ποίαν πατρίδα σπεύδεις ἐκφυγὼν
καταλαβεῖν ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐκείνῃ πανηγύρει; ἢ πρὸς ἐκεῖνο γνῶθι τὸ ἄσβεστον πῦρ,
ἔνθα ἐστὶν ἀκολούθως καὶ τὰ ἄλλα κεντήρια· διὰ τοῦτο φησὶν ἡ γραφή· * μὴ καυχᾶσθε, καὶ * I. reg. II. 3.
μὴ λαλεῖτε ὑψηλὰ εἰς ὑπεροχὴν, μὴ δὲ ἐξελθέτω μεγαλορημοσύνη ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν· I. 47.
αὕτη ἡ ὑψηλοφροσύνη ἀρχὴ πτώσεως γέγονεν καὶ τῷ πρωτοπλάστῳ Ἀδὰμ, ὡς μήτηρ ὑπάρ-
χουσα πάντων τῶν φερόντων εἰς πλάνην· ὑπερηφάνοις γὰρ ἀντιτάσσεται Χριστὸς, ταπεινοῖς
δὲ δίδωσι χάριν· ἐπαίρεται γὰρ ἐν μεγάλοις καὶ θαυμαστοῖς, λαλοῦσα ὑπὲρ τὰ μέτρα ἑαυ-

5. Igitur tamquam terra concretus, magnopere mente concipe divinam cogitationem; et aeque ac Abrahamus et Iacob, temet spernens dic: existimo me terram ac pulverem. Neque typho inflatus renuas ministrare fraterne conservo tuo, pro quo Dominus mori misericorditer dignatus est: atque haec ob oculos ponens, ait: quemadmodum ego feci vobis, ita et vos invicem faciatis. Peccato carentem te appellas, atque homines reverens conscientiae tuae vulnus celas, quod tamen ipsis factis invicto Dei oculo patet. Putasne Deum non cernere, quod occulte in corde tuo agitur opus? Num timorem negligis eius qui scrutaturus est corda et renes inaestimabili igne? Certe si hanc convictionem considerares, vitiorum loco temet virtutibus exornares: atque ita conscientiam tuam compesceres ab adhaerentibus maleficiis. Ecce enim Esaias, quamquam ipsam Dei faciem videbat, attamen se miserum pollutumque appellabat. Dominus autem praecepit, ut postquam mandata eius exequi valuerimus, tunc servos nos inutiles existimemus. Cur ergo te pudet hominum qui vermium esca futuri sunt? Profecto instante illa necessitatis hora, vita tua palam coarguenda est, et spectaculum angelis eris, cunctisque populis abominabilis. Quam patriam exul putas te adepturum in illo universi mundi conventu? nullam aliam, scito, praeter inextinguibilem ignem, ubi et alia consequenter supplicia sunt? Propterea scriptura dicit, ne gloriemini, neque excelsa loquamini cum superbia, neque prodeat iactantia de ore vestro. Superbia haec initium cadendi fuit primo creato Adamo, quae nimirum mater est rerum omnium quae in errorem deducunt. Superbis resistit Christus, humilibus autem gratiam dat. Superbia enim extollitur ad grandia et mira, praeter modulum

* Sap. V. 8. τῆς, μὴ βλέπουσα τὰ θνητὰ, μὴ δὲ μεμνημένη τὰ ἐν ᾅδου, ἐν μεταμελείᾳ λεγόντων· * τί ὠφέλησεν ἡμᾶς ἡ ὑπερηφανία, καὶ ὁ πλοῦτος μετὰ ἀλαζονείας ποῦ συνελάβετο ἡμῖν; ὅτι παρῆλθεν ἐκεῖνα πάντα, καὶ ἀρετῆς σημεῖον οὐδὲν ἔχομεν ἐπιδεῖξαι· ἐκ ταύτης καὶ γίγαντες πυργομάχοι, τὰ ὑψηλὰ διώκοντες συνεχύθησαν, εἰκόνα φέροντες τῆς διὰ τὴν ἐπάρσεως, λύσει τοῦ σώματος, ἀπαντώντων τιμωρίαις· οὔτε γὰρ τέχνῃ λόγων πείσει τὸν τῆς σοφίας εὑρετὴν θεὸν ὄντα καὶ μηδὲν λανθάνοντα· οὔτε μεγέθει σωμάτων ἐν πλήθει ἰσχύος ἐξενίσει τὸν δέρμασι καὶ κρέασι ἀμφιάσαντα, ὀστέοις τε καὶ νεύροις ἐνείραντα τὸν ἄνθρωπον, καὶ διαλύοντα τοῦτον πάλιν εἰς γῆν· ἀλλὰ καὶ τῶν τὰ φθαρτὰ καὶ ὑλικὰ χρήματα ἐν ἀθεότητι καρδίας κεκτημένοις ἐγγελάσεται ὁ παντὸς πλούτου δημιουργὸς κύριος· διὸ καὶ τὸ θεῖον
* Hier. IX. 23. ἀποτρέπει λόγιον φάσκον· * μὴ καυχάσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ· ἐν τούτῳ δὲ καὶ καυχάσθω, φησὶν, ὁ καυχώμενος ἐν τῷ συνιεῖν καὶ γινώσκειν τὸν κύριον, καὶ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐν μέσῳ τῆς γῆς· ἐν ταύτῃ τῇ συνέσει, ἐπιλαθόμενοι τῆς ὑψηλοφροσύνης οἱ πατριάρχαι, ἐν διαθήκῃ βασιλείας οὐρανῶν γεγόνασιν· ὁμοίως καὶ οἱ προφῆται ἀρνησάμενοι τὴν ὑψηλοφροσύνην, εἵλαντο κακουχεῖσθαι ἐν μεγάλῃ πτωχείᾳ, μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενοι τοῦ περιγείου κόσμου τὸν ὀνει-
* Rom. VII. 24. δισμὸν τοῦ Χριστοῦ· ταύτην ὑπεκδὺς τὴν ὑψηλοφροσύνην ὁ ἅγιος ἀπόστολος Παῦλος ἔλεγεν· * ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; ἐν νῷ γὰρ ἔχων τὸν Χριστὸν, τὸν ἐν τῇ ταπεινώσει κατελθόντα εἰς ᾅδου, καὶ τῇ δικαιοσύνῃ ἀνελθόντα
f. 48. * Rom. VIII. 35. ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἔφασκε· * τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; καὶ ἀδελφικῶς
* I. Cor. IV. 5. νουθετῶν παρῄνει *, μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνειν, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος τῆς δόξης, ὃς καὶ φω-

suum blaterat, nec spectat mortalitatem, neque inferorum meminit, nbi cum paenitentia clamant: quid nobis profuit superbia, et divitiae cum iactantia qnid nobis contulerunt? Cuncta illa praeteriernnt, nullumque virtutis indicium exhibere possumus. Gigantes quoque ob superbiam, illi inquam turrium expugnatores, dum alta petunt, confusione correpti fuerunt, exemplum facti eorum, qui ob snam elationem, in corporis dissolutione, snpplicia incurrunt. Nemo enim verborum artificio permovebit repertorem sapientiae Deum, quem nihil latet: neque corporum vastitate, aut virium magnitudine terrebit illum, qni pelle et carnibus hominem vestivit, ossibus nervisque compegit, rursusque in terram resoluturus est. Profecto et corruptibilium materialiumque opum possessores irridebit ille, qui omnium divitiarum creator est Dominus. Quare et divinum oraculum deterret dicens: non glorietur fortis in fortitudine sua, neque dives item glorietur in divitiis suis. Sed in hoc, inquit, glorietur qui gloriatur, nempe in intelligendo cognoscendoque Domino, faciendoque iudicium atque iustitiam in medio terrae. Hoc intellectu praediti, omissa superbia, patriarchae in regni caelorum testamento extiterunt. Similiter et prophetae, fastn abiecto, maluerunt gravi paupertate vexari, opes terreno hoc mundo maiores existimantes improperium Christi. Hac item superbia deposita sanctus apostolus Paulus aiebat: infelix ego homo, qnis me liberabit de corpore mortis huius? Nam mente retinens, Chriatum cum humilitate venientem usque ad inferos descendisse, et mox ob suam iustitiam supra caelos conscendisse, aiebat: qui nos separabit a caritate Christi? Fraternaque commonitione hortabatur, nihil ante tempus iudicare, quoadusque veniat dominus gloriae, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit con-

τίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν· καὶ τότε γενήσεται ἑκάστῳ ἔπαινος ἀπὸ θεοῦ· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα, σὺν ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΚΑΙΡΟΥ ΤΩΝ ΠΛΟΥΣΙΩΝ ΦΑΝΤΑΣΙΩΔΟΥΣ ΟΙΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΤΑΚΡΙΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ.

α'. Προφητικὴ μὲν οὖν ἐστιν, ἀδελφοί, μνήμη, ἐν τῇ παραινέσει σωτηρίῳ εἰ- A. f. 48. B. f. 76. b.
πεῖν· * ὁ θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις, βοηθὸς ἐν θλίψεσι ταῖς εὑρούσαις ἡμᾶς σφόδρα, * Ps. XLV. 2.
τῶν ζητούντων τὴν τὰ πάντα ἔχουσαν μετάνοιαν· διὸ ποθῶν ταύτην εὑρεῖν, ἔγκυψε εἰς μνη-
μεῖον, καὶ ὄψει ὅτι γῆ καὶ σποδὸς τὸ ἑκάστου γαυρίαμα· καὶ τότε ἀποβλέψας εἰς τὸ φοβερὸν
δικαστήριον, ἀναμιμνήσκου τὰ τελευταῖα· οὐ γάρ ἐστι παρὰ τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων Χρι-
στῷ προσωποληψία ἀνδρός, οὔτε χρυσίον ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ δοῦναι· οὐ παρα-
σίτων θράσος, καὶ οἰκείων βοήθειαι, οὐ φίλοι δυνάμενοι ἐξελέσθαι ψυχήν· οὗτοι γὰρ
μᾶλλον καθ' ἑαυτοὺς κόπτονται διὰ τὸ παρελθόντα τὸν μετανοίας καιρόν· οὐ δῶρα ἐκτυ-
φλοῦντα ὀφθαλμοὺς πρὸς συγχώρησιν· οὐδὲ γονέων παραδρομή, ἢ συγγενῶν συμπάθεια·
οὐκ ἔσται ἄρχων ὑπὲρ πένητα, οὐδὲ βασιλεὺς ὑπὲρ πτωχόν· ἀλλ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλούσιος καὶ
πένης παραστήσονται· τότε βασιλεῖς ἀλαζόνες, γυμνοὶ καὶ τετραχηλισμένοι παριστάμενοι, B. f. 76.
ἐκπέμπονται εἰς αἰώνιον θάνατον καὶ τιμωρίας πικράς· ἐκεῖ ἄρχων κατακριθεὶς ἐκρίπτεται A. f. 49.
εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον καὶ εἰς τόπον ὑποβρύχιον, ἐν ἀθανάτῳ σκώληκι· διὰ τὸ δικαιοῦν

silia cordium; et tunc laus erit unicuique a Deo; in Christo Iesu domino nostro; cum quo Patri sit gloria et cum sancto Spiritu, nunc, et semper, et per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XIV.

DE TEMPORALI DIVITUM FASTU PHANTASTICO, EORUMQUE APUD CHRISTI TRIBUNAL CONDEMNATIONE.

1. Meminimus, fratres, prophetae cum salutari admonitione dicentis: Deus noster refugium et virtus, adiutor in tribulationibus quae invenerunt nos nimis: si certe eam cupimus quae omnia bona continet paenitentiam. Qui ergo hanc cupis, inspice sepulcrum, videbisque nihil esse, praeter terram ac cinerem, uniuscuiusque superbiam: et mox converso ad tremendum tribunal oculo, recordare novissima. Non enim est apud regem saeculorum Christum acceptio hominis, neque licet redemptionis nomine pro anima aurum dare. Non parasitorum audacia, non domesticorum adiutoria, non denique amici liberare animam queunt. Ili enim potius secum ipsi plangunt, propter iam elapsum paenitentiae tempus. Nulla sunt dona quae excaecent oculos ad indulgentiam; non parentum supplicatio, non cognatorum compassio. Princeps non eminebit supra pauperem, neque rex supra egenum: dives aeque ac pauper ante idem tribunal consistent. Tunc superbi reges nudi obtortoque collo adstantes, in aeternam mortem, acerbasque poenas mittentur. Ibi princeps condemnatus in ignem

* Ita etiam B. τὸν ἀσεβῆ ἕνεκεν * δώρων, καὶ ἀποκρύπτειν κρίματα πενήτων, εἰς τὸ ἀδικεῖν αὐτῶν χήρας καὶ ὀρφανούς, καὶ σπαταλᾷν ἐν ἡδύτητι βρωμάτων· ἐκεῖ πένης δίκαιος ὑψοῦται ὑπὸ Χριστοῦ ἐν δόξῃ, τοῦ καθίσαι μετὰ ἀρχόντων λαοῦ ἐν ζωῇ ἀτελευτήτῳ ὑπὸ ἀγγέλων δοξαζόμενος.

* Is. LXVI. 2. β'. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ κύριος δηλῶν, διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου ἀπεφθέγγετο· * ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους· ὁ γὰρ ἄνομος, φησίν, ὁ θύων μοι μόσχον, ὡς ὁ τύπτων ἄνδρα· θυσιάζων πρόβατον, ὡς ὁ ἀποκτείνων κύνα· εἰπὲ γάρ μοι, ὦ πλούσιε, ποία σοι προσφορὰ ἐστὶ τὸ εὖ ποιεῖν ἐξ ἁρπαγῆς, καὶ δωροσκοπεῖν ἐν ἀποκρύψει κριμάτων, κρίνειν ἐν ἀδικίᾳ, καὶ πρόσωπα ἁμαρτωλῶν λαμβάνειν; ἐν γὰρ σπατάλῃ βρωμάτων ἐκτρέφεις σου τὰς σάρκας εἰς βρῶμα τοῦ ἀκοιμήτου σκώληκος· καὶ ἀσπαζόμενος τὸν ὑπὲρ σὲ ἐν χρυσίῳ, ἕνεκεν φαντασίας φθαρτῆς, ἐξουθενεῖς πένητα δεδικαιωμένον παρὰ τῷ θεῷ· μιαίνεις δὲ τὴν στρωμνὴν ἐν κοίταις γυναικῶν ἀλλοτρίων· καὶ συγγινόμενος ἀνδρῶν παρανόμων, ἀφορᾷς εἰς ἑαυτὸν ὡς ἀθάνατον κεφαλὴν κεκτημένος, ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένος· καὶ μετεωρίζων ἐπιθυμίας σου ἐν ὀρχήμασι θηλυών, καὶ φαντασίᾳ ῥαβδούχων ἑκατέρωθεν, καθίσμασι ἵππων, παρορᾶσει πτωχῶν· καὶ βλασφήμοις λόγοις, καὶ ἐξαγορασμοῖς κάλλους, παρεκτὸς τῶν λοιπῶν ὧν διεπράττεις ἅτινα αἰσχρόν ἐστι καὶ τὸ λέγειν· καὶ ἐν τούτοις ἀνθίστασαι τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· διὰ τί οὐκ ἀδικεῖσθαι μᾶλλον, ἀλλ' ἀδικεῖς; διὰ τί οὐ προσδέχῃ πένητα ὑπὲρ

A. f. 60. ἄρχοντα κόσμου; τί ἐξουθενεῖς τὸν σύνδουλόν σου ἀδελφόν; καὶ οὐκ ἀφορᾷς εἰς τὸν Χριστὸν πλούσιον ὄντα θεόν, καὶ τὰ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγόντα, πρὸς διεω-

proiicitur inextinguibilem, in profundum locum, ad vermem immortalem: quia iustificavit impium propter dona, et aubtraxit iudicia panperum, et iniuste egit adversus horum viduas atque pupillos, et in dulcibus epulis crapulatus est. Illic pauper iustus exaltatur a Christo in gloriam, ut sedeat cum principibus populi in vita fine carente, ab angelis glorificatus.

2. Hoc etiam Dominus significans, per Esaiam prophetam dicebat: ad quem respiciam, nisi ad humilem et quietum, et sermones meos trementem? Nam iniustus quidem, qui mihi vitulum immolat, idem facit hominem verberanti; et si ovem victimet, instar est eius qui canem occidit. Dic enim mihi, o dives, cuiusmodi futura sit oblatio tua, si bene alicui facias de rapina, si dona spectans indicia subtrahas, si iniuste iudices, si faciem peccatorum verearis? Certe per luxuriosas epulas, carnes tuas alis ad vivacia vermis epulum. Tu quidem hominem qui te superat auri copia, propter corruptibilem phantasiam, in pretio habes; pauperem vero, qui iustus est coram Deo, contemnis: cubile autem mulierum alienarum concubitu maculas, et cum prava hominibus conversaris, teque putas caput habere immortale. mollibus indumentis uteris, cupiditates tuas excitas choreis feminarum, atipatorum utriusque lateris pompa, equorum sessionibus, cum pauperum despicientia, blasphemis verbis, formae mercatu, praeter reliqua facta tua, quae turpe est etiam nominare. Atque ita sanae adversaris doctrinae salvatoris Dei nostri, qui omnes homines vult salvos fieri atque ad veritatis notionem venire. Cur ergo non vis iniuriam potius pati quam facere? Cur pauperem potius non suscipis, quam mundi potentem? Cur fratrem conservum tuum aspernaris? Neque respicis Christum, qui cum dives sit

νίων τῆς ἡμετέρας ζωῆς, πῶς διὰ σὲ κατελθὼν ἐξ οὐρανοῦ, ἐν γαστρὶ κατῴκησε, καὶ ἐν
τοιαύτῃ πτωχείᾳ σπαργανωθεὶς, φάτνῃ προσανεπαύετο; τίς εἶδεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν
κατάδικον παραινοῦντα, καὶ ἐκ θανάτου εἰς ζωὴν αὐτὸν καλοῦντα; ἰδοὺ οὖν ὁ δεσπότης
τῇ ἁμαρτίᾳ σε θανόντα οὐχ ὑπερεῖδεν· ἀλλ' ἐν ῥακίοις πτωχεύσας ὁ ἐνδόξως δεδοξα-
σμένος καὶ ὑπὸ πάσης κτίσεως προσκυνούμενος, συμπαθήσας τῷ σῷ θανάτῳ ὑποπέ-
πτωκε, τῷ πάθει τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τὸ ἴδιον πλάσμα ἐκ θανάτου ῥύσασθαι βουλόμενος, B. I. 77.
δοξάσαι τε εἰς οὐρανοὺς σὺν αὐτῷ, καὶ ποιῆσαι σύμμορφον τῆς εἰκόνος τῆς δόξης αὐτοῦ.

γ'. Διὰ τί οὖν οὐκ ἀποβλέπεις εἰς αὐτὸν τὸν διὰ σὲ ταῦτα οἰκονομήσαντα, χάριν
τοῦ ὑπερβάλλοντος ἐλέους τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας; ἀλλὰ πέποιθας ἐπὶ τῷ πλούτῳ σου, ἐξου-
θενῶν πενίαν· καὶ ἐν ματαίοις ματαιοτήτων μαινόμενος, ἐν θρυπτικοῖς ἑταιρίδων λό-
γοις, καὶ μουσικοῖς ὀργάνοις, αὐλοῖς τε καὶ κυμβάλοις καὶ διαφόροις ἤχοις τερπόμενος, ἐν
ὀφθαλμοῖς ὑψηλοῖς καὶ μετεώροις, τὸν πολυτελῆ οἶνον τῇ μέθῃ κραιπαλῶν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ
σφαγῆς, ἐν φαντασίᾳ μελετῶν· φάγωμεν καὶ πίωμεν, πορνεύσωμεν, καὶ σπαταλήσωμεν,
ἐκθρέψωμεν τὰς σάρκας ἐν ἐλαίῳ καὶ λουτροῖς· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν· περιβλεπό-
μενος ἐν συρισμοῖς τὰ τῶν θηλειῶν νεύματα, κατανοῶν τοὺς συρομένους χιτῶνας, τά τε
ἐνώτια, καὶ τὰ περιδέξια, καὶ τὰ ἐμπλόκια, καὶ τὰ μεσοπόρφυρα, καὶ τὸν κόσμον τὸν χρυσοῦν
τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, ἐν οἷς ἑαυτὰς κοσμοῦσι· καὶ πῶς τοῖς ποσὶ παίζουσι πρὸς ὅρασιν
ἡδονῆς· καὶ οὐκ εἰς τὸν θεὸν ὁρῶν τὸν αἰώνιον, διδοὺς τὴν ἐξομολόγησιν· τοιαῦτα γὰρ καὶ ὁ μα-
κάριος Ἠσαΐας κατανοῶν, καὶ συμπάσχων τῇ ψυχῇ, ἔλεγεν· * οὐαὶ οἱ ἐγειρόμενοι τὸ * Is. V. 11. A. I. 61.
πρωῒ, καὶ τὰ σίκερα διώκοντες, οἱ μένοντες τὸ ὀψέ· ὁ γὰρ οἶνος αὐτοὺς συγκαύσει· μετὰ γὰρ
κιθάρας, καὶ ψαλτηρίου, καὶ αὐλῶν, καὶ κυμβάλων τὸν οἶνον πίνουσι· τὰ δὲ ἔργα κυρίου οὐκ

et omnia ex nihilo ad existentiam traxerit, ut vitae nostrae servirent; attamen tui causa de caelo venit, in utero habitavit, summa in egestate fasciis obvolutus fuit, et in praesepi reclinatus. Quis umquam principem iudicemve vidit damnatum reum consolari, et ex morte in vitam reponere? En itaque Dominus, te in peccatis mortuum non neglexit. In laceris panniculis iacet, qui est in gloriae splendore: et qui ab omni creatura adoratur, tecum morti succubuit; carnis suae passione propriam creaturam volens de morte eripere, secum in caelis glorificare, et conformem facere imagini gloriae suae.

3. Cur itaque ad eum non respicis, qui ob suam nimiam benignitatem talia propter te facienda suscepit, sed opibus tuis confidens paupertatem aspernaris? in vanitate vanitatum insaniens, blandis meretricum sermonibus oblectaris, musicis organis, tibiis et cymbalis varioque sonorum genere, superborum oculorum extollentia, pretioso vino ad ebrietatem crapulans tamquam in die victimationis; mente tua sic cogitans: manducemus, bibamus, scortemur, crapulemur, carnem oleo balneisque foveamus; etenim cras moriemur. Interea tu sibilantium circumspicis feminarum nutus, longa syrmata observas, inaures, armillasque, torques, clavosque purpureos, aurea capitum ornamenta, quibus illae semet exornant, et quomodo pedibus ludunt ad spectantium voluptatem: neque potius ad Deum aeternum respicis, simul dans confessionem. Talia enim beatus Esaias considerans, animoque commotus aiebat: vae qui surgitis mane, et siceram conquiritis, qui sic usque ad vesperam manetis! Hosce enim vinum inflammavit: cum cithara enim, psalterio, et cymbalis vinum bibunt;

ἐμβλέπουσι, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ οὐ κατανοοῦσιν· ὧν τὴν ἀπάτην σπεύσωμεν ἐκφυγεῖν, εἰς τὴν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐλπίδα πρὸς ζωὴν αἰώνιον ἀφορῶντες· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· μεθ' οὗ τῷ πατρὶ ἡ δόξα πρέπει σὺν ἁγίῳ πνεύματι πάντοτε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΘΕΟΥΝΤΩΝ ΤΗΝ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΣΥΖΥΓΙΑΝ.

f. 51. α΄. Περὶ τῶν ἀποθεούντων τὸν γάμον, ὡς τῇ ἰδίᾳ δυνάμει καὶ αἰτίᾳ γίνεσθαι νομιζόντων, τὸ εἶδος ἐκ τῆς μίξεως γινόμενον, περιττός μοι λόγος· τῶν γὰρ τοιούτοις γραώδεις μύθοις ληρούντων ἡ πρωτολογία οὕτως ἔχει· ὅτι οὐκ ἄλλως ἴσχυσεν ὁ θεὸς τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων παραγαγεῖν, εἰ μὴ ἐκ τῆς τοῦ γάμου εὐεργεσίας· ἔνθεν δὲ καὶ Ἕλληνες ταχέως πλανῶνται, θεοποιοῦντές τινας, ὡς οἱ λέγοντες τάχα θεὸν τὸν γάμον καὶ προσκυνοῦσι σεβόμενοι τοὺς ἐκ φθορᾶς ἀρρένους τε καὶ θηλείας κτιστοὺς γεγονότας κατὰ γένος· τοσούτων γὰρ καὶ ἀναριθμήτων λαῶν κυϊσκομένων, παραστήσει τὸ θαῦμα τοῦ πράγματος τὰ τοῦ θεοῦ μυστήρια· πεισθεῖεν δὲ οἱ τάλανες κρίσεως θεοῦ ἀξιοῦσθαι εἰς τιμωρίαν, ἐν τῷ ἀπαρνεῖσθαι τὴν οἰκονομίαν τοῦ κτίσαντος, καὶ ἀναφέρειν τὴν δημιουργίαν εἰς ἀλαζόνας ἀνθρώπους, εἰς τὸν ἑαυτῶν καιρὸν γεγονότας· καὶ τούτους αὐτοὺς ὄντας, καὶ πνεύματα ἐκ τοῦ ἀγενήτου ἐν χρήσει ἐσχηκότας· εἰ γὰρ ἀθάνατοι ἦσαν, τάχα ἂν ἤμελλον πολὺ πλεῖον πλανώμενοι, θεοὺς ὀνομάζειν, τοὺς δαίμονας, καὶ τὸν γάμον.

opera autem Domini non respiciunt, neque opera manuum eius considerant. Quorum nos errorem fugere festinemus, ad futurorum bonorum spem aeternamque vitam mente tendentes, in Christo Iesu domino nostro; cum quo Patri debetur gloria simulque Spiritui sancto, ubique, et nunc, semperque per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XV.

DE IIS QUI NUPTIAS DIVINO PROPEMODUM PRAECONIO EXTOLLUNT.

1. De illis qui prope apotheosim nuptias commendant, et quasi harum propria virtute et causa confieri putant, quod in speciem ex concubitu gignitur, superfluum sit me loqui. Isti enim anilium suarum fabularum ita initium faciunt; nempe quod haud aliter potuerit Deus humani generis multitudinem procreare, nisi nuptiarum beneficio. Hinc ethnici facile errant, dum quosdam inter deos referunt; veluti illi qui coniugium instar Dei habent, religioseque adorant masculos atque feminas ex corruptione genitos. Nam cum tot, immo innumerabiles, populi geniti fuerint, rei huius miraculum, Dei mysteria explorata efficiet: agnoscentque hi miseri se Dei indicio merito ad poenam damnari, qui conditoris providam administrationem negant, et ad superbos homines creationem transferunt aevo suo viventes: et quidem tales cum sint, et spiritus usum a proprio auctore acceperint. Nam si immortales essent, fortasse peius multo errantes, deos appellarent qui sunt daemones, et ipsas nuptias.

β'. Ἡμῖν δὲ ἡ γραφὴ ἐξαγορεύει, ὅτι ἔγνω Ἀδὰμ Εὔαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλ- f. 52.
λαβοῦσα ἔτικε υἱὸν, καὶ εἶπεν· ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ θεοῦ· καὶ Σάῤῥα δὲ συνερχο-
μένη μέχρι νεκρώσεως σώματος τῷ Ἀβραὰμ, στεῖρα μεμένηκε· καὶ ταύτην τὴν τεκνο-
γονίαν ἐξ ἐπιθυμίας ζητοῦσιν, ὁ γάμος οὐκ ἴσχυσε δωρήσασθαι· βοηθὸς γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἐδόθη
ἡ γυνὴ εἰς ἀνάπαυσιν καὶ γονῆς ὑποδοχήν· διὰ γὰρ τοῦτο φησί· καταλείψει ἄνθρωπος τὸν
πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ
δύο εἰς σάρκα μίαν· τῇ γὰρ ἀϊδίῳ τοῦ θεοῦ προγνώσει, ἡ ἐκ τοῦ προστάγματος αὐτοῦ
δύναμις δημιουργοῦσα, ὡς τύπον ἔχουσα τῆς ἐν ἀρχῇ διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ κατασκευῆς, καὶ
τῆς πνοῆς ἧς ἐνέπνευσεν ἐν τῷ θέλειν αὐτὸν κτίσαι εἰς ψυχὴν ζῶσαν τὸν ἄνθρωπον, ἀεὶ
τὸ γεννώμενον εἰς τὸ εἶναι προφέρει· ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ποικίλης δημιουργίας εὐδοκίᾳ εἶπε καὶ
τῷ Ἀβραὰμ, ὅτι εἰς τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάῤῥᾳ υἱός· * ἡ καὶ συλλα- *Gen. XVIII. 10.
βοῦσα ἔτικεν υἱὸν τὸν Ἰσαάκ· τί δέ μοι μὴ καθεξῆς προσφέρειν τὰς τῶν ἄλλων γραφῶν
μαρτυρίας εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας, ἐπιδεικνυμένας τὴν τοῦ κτίστου δημιουργίαν; ἤδη γὰρ
τὴν μητέρα τοῦ Σαμψὼν ἐκ πολλοῦ χρόνου κοίτην ἐχούσης τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Μανωὲ, καὶ τῆς
ζωοπλαστήσεως τοῦ ὑψίστου ἀπούσης, ἡ διὰ τῆς ἡδονῆς σπουδὴ, οὐ περιεποιήσατο αὐτῇ βροτόν,
ἕως οὗ ἀπεστάλη ἄγγελος εὐαγγελίσασθαι αὐτῇ τὸν υἱόν· διὸ καὶ συλλαβοῦσα ἐκ τοῦ ἀνδρὸς
αὐτῆς, ἔτικε τὸν Σαμψὼν *. Ἥ τε Ἄννα πολλάκις συνελθοῦσα τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς Ἐλκανᾷ *Iud. XIII. 24.
μεμένηκε στεῖρα· καὶ γὰρ ἡ γραφὴ προφέρει τὴν μαρτυρίαν, ὅτι συνέκλεισεν ὁ θεὸς τὰ περὶ
τὴν μήτραν αὐτῆς· τί δὲ ἄρα ἐστὶ τὸ συνέκλεισεν; ἢ δῆλον ὡς μήπω γεωργηθείσης αὐτῆς τῷ
βουλήματι τῆς θείας δημιουργίας; ὁ γὰρ λόγος ὁ πλάσσων ἄνθρωπον τῇ ἀϊδίῳ δυνάμει, f. 53.
οὔπω ἐν αὐτῇ τὸ τοῦ σπέρματος κτιστὸν ζωοπλαστῆσαι ηὐδόκησεν· ἀμέλει γοῦν προσευ-

2. At enim nobis sacra scriptura narrat, quod cognoverit Adamus uxorem suam Evam, quae concipiens peperit filium dixitque: possedi hominem per Deum. Item Sara congrediens usque ad corpus emortuum cum Abrahamo, sterilis mansit: atque his per concupiscentiam liberos quaerentibus, nuptiarum vis nihil largita est. Nam mulier data est auxiliatrix viro ad requiem et geniturae susceptionem. Propterea dicit: derelinquet homo patrem suum ac matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una. Namque ex sempiterna Dei praescientia, virtus eius praecepto creans, figura est illius creationis quam manus eius effecerunt, itemque illius spiritus, quem inspiravit, cum voluit hominem in animam viventem condere: adeoque quod perpetuo generatur, ipse ad existentiam deducit. Ob hanc multiplicis creationis voluntatem, dixit etiam Abrahamo: tempore hoc revoluto veniam, et erit Sarae filius: quae reapse concipiens, filium peperit Isaacum. Cur ego autem proferre omittam deinceps scripturarum aliarum testimonia, ob confirmandam veritatem, quae creatoris efficacem operam ostendunt? Ecce enim et matri Sampsonis diuturno tempore cum viro suo Manoe consuetudinem habente, quia Altissimi creatrix opera defuit, voluptarius conatus, nullam exhibuit prolem, donec ei angelus filium praenunciavit: atque ita ex viro suo conceptum peperit Sampsonem. Anna pariter diu viri sui Elcanae consuetudine usa, sterilis mansit. Etenim scriptura testatur Deum conclusisse vulvam eius. Quid erat autem conclusio vulvae, nisi quod hanc divinae creationis voluntas nondum excoluerat? Nam verbum illud quod hominem sempiterna virtute plasmat, nondum in ea genitale semen vivificare voluerat. Nimirum in Silom et ante

ξαμένη ἐν Σιλὼμ, καὶ τῇ σκηνῇ τῆς θεοφόρου κιβωτοῦ μετὰ κλαυθμοῦ ἰσχυροῦ, λαμβάνει τὴν αἴτησιν· ἀποστρεψάσης γὰρ αὐτῆς εἰς Ἀρμαθὲμ τὴν πόλιν αὐτῆς, καὶ κοιμηθείσης μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, καθὼς λέγει ἡ γραφὴ, ἐμνήσθη αὐτῆς ὁ θεὸς, καὶ τότε διήνοιξεν αὐτῆς τὴν μήτραν, ὅτι διηνοίγει αὐτῆς ἡ καρδία συλλαβεῖν τὴν πίστιν· ἐξ ἧς καὶ συνειληφυῖα, ἔτεκεν υἱὸν μέγαν προφήτην, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Σαμουὴλ, λέγουσα· παρὰ κυρίου θεοῦ
* 1. reg. 1. 20. ᾐτησάμην αὐτόν *. Ὁμοίως καὶ Ἐλισάβετ ἐκ νεότητος μέχρι γήρους συνοῦσα τῷ δικαίῳ
* cod. διανοίγον. ἐκείνῳ καὶ ἁγίῳ ἱερεῖ, δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος διανοίγειν * μήτραν οὐκ εἶχεν ἕως οὗ ἐν γήρει αὐτῆς; ἐξ ἐπαγγελίας τοῦ Γαβριὴλ συνειληφυῖα, ἔτεκε τὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν πρόδρομον Ἰωάννην· καίτοι τοῦ Ζαχαρίου ἀπιστίᾳ φερομένου ἐν τῷ ὑπειληφέναι ὡς ἤδη νενεκρωμένου τοῦ σώματος, ἀδυνατεῖν πρὸς τὴν δημιουργίαν τὸ ἐπαγγελθέν· διὸ
* Luc. 1. 37. καὶ ἀκούει παρὰ τοῦ ἀγγέλου, ὅτι πᾶν ῥῆμα οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ θεῷ *.

γ'. Τί οὖν πρὸς ταῦτα, ἄνθρωπε, ἔτι θεοποιεῖς τὸν γάμον διὰ τὸν κτιστὸν καὶ γεννητὸν ἄνθρωπον; καὶ πῶς οὐ συνιεῖς, ὅτι πᾶσα πρὸς ἡδονὴν συνέλευσις ἀνδρός τε καὶ γυναικὸς, ἄνευ τῆς ζωοτόκου τοῦ Χριστοῦ δημιουργίας, εἰς κενὸν καθίσταται; ἴδε μοι δὴ καὶ αὐτὸν τὸν πλάστην ἐν τῇ ἀσπόρῳ μήτρᾳ ἄνευ σπέρματος ἀνδρὸς κατοικήσαντα, καὶ γινόμενον αὐτὸν πλάστην τοῦ οἰκείου σώματος· τῇ γὰρ ἀϊδίῳ δυνάμει, διὰ πνεύματος ἁγίου συλληφθεὶς, εἰς τὸν τοῖς γεννητοῖς ἀφομοιοῦται τόκον ἀστενοχωρήτως διὰ κλείθρων παρθενικῶν, τὸ τῆς σαρκώσεως αὐτοῦ παράδοξον ἐργασάμενος· οὕτως γὰρ ηὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς
f. 54. * Coloss. II. 9. θεότητος αὐτοῦ κατοικεῖν σωματικῶς· * ὥσπερ γὰρ ξύλον ζῶν, ἐν ξύλῳ ζῶντι ἐμφυλλιάζεται, καὶ ὅτ' ἂν ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ δένδρου μετάσχῃ τὴν δύναμιν τὸ καλῶς ἐγκεντρισθὲν, τότε βλαστάνει κατὰ γένος, οὕτως καὶ ἡ γυνὴ, παραπλησίως οὖσα δένδρῳ ἀκάρπῳ, ἐκ τοῦ ἀνδρὸς συλλαμβάνουσα, ἐγκυασοῖ τὸ γεννώμενον, ὅτ' ἂν ἡ χάρις τοῦ ἁγίου πνεύματος

arcam Deo plenam, cum valido clamore orans, voti compos fit. Nam reversae in civitatem suam Armathem, et cum viro suo congressae, sicut ait scriptura, recordatus est Deus, et tunc eius vulvam aperuit, postquam cor ad concipiendam fidem aperuerat: ex qua fecundante magnum prophetam peperit, cui nomen imposuit Samuheli dicens: a domino Deo postulavi illum. Elisabet pariter a iuventute ad senectam in convictu iusti illius sanctique sacerdotis versata, geniturae suscipiendae vi caruit, donec iam vetula Gabrihele nunciante concipiens, magnum mirumque praecursorem Iohannem edidit, quamvis Zacharia conceptui futuro non credente, quia corpus emortuum rei nunciatae efficiendae impar erat. Quamobrem et ab angelo audiit: quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.

3. Cur ergo his auditis, o homo, adhuc quasi divinas miraris nuptias propter procreatum et genitum ab his hominem? neque intelligis, omnem viri cum uxore delectabilem congressum, absque vivifici Christi opera, cassum evadere? Videsis mecum, ipsum quoque creatorem in virgine vulva absque viri semine habitantem, et suimet corporis formatorem effectum, sempiterna vi de sancto Spiritu conceptum, natis ceteris assimilatum, infinitum licet virgineo claustro contentum; atque ita incarnationis suae prodigium operantem. Sic enim ei placuit omnem divinitatis plenitudinem inhabitare corporaliter. Sicut enim vivens lignum in vivente ligno inoculatur, et postquam bona insitione illius ligni qualitatem participaverit, tunc iuxta genus suum pullulat; sic et mulier, infructuoso ligno similis, de viro concipiens,

πλεία περιχεθῇ ἐν ζῶντι λόγῳ, δι' αὐτοῦ τοῦ τὰ πάντα δημιουργοῦντος πατρὸς, ἐκ τῆς ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγῆς· καλεῖ γὰρ τὰ μὴ ὄντα, καὶ εἰς τὸ εἶναι παράγει· καθάπερ δὴ καὶ τὸ ἐξ ὕλης τοῦ νομίσματος βασιλικὸν χάραγμα πειθαρχεῖται ἐν ἀνθρώποις διὰ τὸ ὁμοίωμα, περιφερόμενον πανταχόσε πρὸς δοσοληψίαν ζωῆς βροτῶν, ὡσαύτως καὶ τὸ κατ' εἰκόνα θεοῦ, διὰ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀφράστου θεότητος τιμηθὲν, καὶ εἰς ψυχὴν ἀθάνατον προελθὸν, ἀεὶ πλεονάζει· διὰ γὰρ πνεύματος ἁγίου ἐν τῷ προστάγματι τοῦ θελήματος αὐτοῦ, ζωοπλαστουμένου τοῦ σπειρομένου, ὑπερπερισσεύει ἡ κτιστὴ καὶ γεννητὴ τῶν ἀνθρώπων φύσις· ἐν οἷς ἐστι θεὸς ὁ ἐνεργῶν εἰς τὸ πολύγονον τοῦτο φύραμα, ὁ ἐξ ἀρχῆς λόγος, ὁ ἀκούσας διὰ τὴν ὑπακοὴν, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν· κατ' εἰκόνα γὰρ αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος δεσπότης γέγονε τῶν ἐπὶ γῆς· εἶχε δὲ καὶ καθ' ὁμοίωσιν μεῖναι ἀθάνατος ὁ Ἀδὰμ, εἰ μὴ παρέβη τὴν ἐντολήν· διὸ καὶ θαυματουργεῖ ἡ δύναμις τοῦ γινομένου προστάγματος τοῦ πατρὸς πρὸς τὸν ὁμοούσιον υἱὸν, τὸ πλάσμα πληθύνουσα, ἥτις ἐνεργεῖ ὅρῳ καὶ σταθμῷ καὶ ἀριθμῷ τῶν τριχῶν, κατὰ καιροὺς ἀνατέλλουσα καὶ αὐξάνουσα· ὅπως ἐκ τοῦ δημιουργοῦ τὴν ὕπαρξιν κατὰ χάριν σὺν πᾶσι τοῖς βλεπομένοις ἀγαθοῖς ἐσχηκέναι πιστωθείημεν, εἰς εὐχαριστίαν καὶ δόξαν αὐτοῦ.

δ'. Πρόδηλον δὲ ὅτι ὁ γάμος τίμιος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος ἐκτίσθη ὑπὸ θεοῦ τοῖς τὴν σωφροσύνην ἐκ παρθενίας, κατὰ τὴν τρυγόνα φυλάττουσι, πρὸς τὸ μὴ ἑτεροζυγεῖν ἑτέρῳ σώματι· ὃ γὰρ ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω· διότι ὁ τοιοῦτος γάμος κατὰ s. 68.
τὸν ἀπόστολον τίμιος· * πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ σώματα * Hebr. XIII 4.
ἐν δικαιοσύνῃ ἀπαρατηρήτως τίς πίστει μεταλαμβάνων, ἀκατάκριτός ἐστιν· ὅτι πᾶν κτίσμα

foetu gravidatur, qunm sancti Spiritus gratia perfecta suppeditatur in vivo verbo ab eo qui omnia creavit patre, atque ex non existente ad existentiam perducitur. Vocat enim quae non sunt, atque ad existendum deducit. Sicut enim materialis in nmmmo regia imago cusa, auctoritatem apud homines habet propter similitudinem, quaqueversus diffusa, atque in mortalium commercio versatur; sic homo ad imaginem Dei factus, et ineffabilis deitatis charactere donatus, in immortalem animam provectus ingiter multiplicatur. Nam per sanctum Spiritum, voluntate sna praecipientem, eo qni seminatur informato, exuberat creata ac genita hominum natura: cuius rei operator est Deus, qui in hoc foecundum plasma influit, nempe illud ab initio Verbum, quod obedienter andivit: faciamns hominem ad imaginem nostram ac similitudinem. Namque ad Dei imaginem, factus est homo dominus terrestrium rerum. Poterat autem secundum eandem similitudinem immortalis esse Adamus, nisi mandatum violavisset. Propterea mirabilis est impositi a patre mandati consubstantiali filio vis, quae plasma conficit, quaeque operatur cum mensura et pondere, usque ad ipsum capillorum numerum, ut a creatore existentiam et beneficium cum visibilibus cunctis bonis habuisse nos crederemus, quo ei gratias et gloriam referremus.

4. Exploratum vero est connubium honorabile et torum immaculatum a Deo esse constitutum iis, qui temperantiam iam inde a virginitate, columbae instar, observant, quominus alieno corpori copulentur. Nam quod Deus coniunxit, homo non separet. Quamobrem huiusmodi connubium de sententia apostoli honorabile est. Fornicatores autem et adulteros Deus iudicabit. Vicissim vero et qui res corporeas cum fide indifferenter participat, nulli obnoxius iudicio est; quia omnis Dei creatura bona,

Θεοῦ καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου
* I. Tim. IV. 5. Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. * πῶς δέ με ὁ λόγος περὶ τῆς συλλήψεως τοῦ πλάσματος διαλεγόμενον, ἐξώσεν ἐπὶ τὰ βρώματα; διὰ τὴν ἑτέρων κακοπιστίαν κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς εἰς μετάληψιν ἔκτισε τοῖς πιστοῖς, διὰ τὸ θέλειν μετ' εὐχαριστίας. Καὶ γάρ τις τὸν ἐκτὸς τῆς μοιχείας γάμον μεμφόμενος, ἀμαυροῦται ἐκ πλάνης δαιμόνων, ὡς δῆθεν διὰ τὴν συνέλευσιν μὴ δυναμένων βασιλείαν Θεοῦ κληρονομεῖν. διότι ὁ μετὰ σωφροσύνης γάμος, τίμιος ἀναδείκνυται· περὶ γὰρ τῶν οὕτως οἰομένων ἐγράφη· * ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις
* II. Tim. III. 5. ἀναστήσονται ψευδόχριστοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι.

ε'. Διὰ τί δὲ ἀκαίρως ἡμῖν φιλονεικοῦσιν οἱ τὴν ζωοπλάστησιν τῆς ἡμετέρας ὑπάρξεως τῷ γάμῳ προσαναφέροντες; πρὸς οὓς ἐροῦμεν ὅτι ὕπνος ἐστὶ μεθ' ἡδονῆς τῶν ἀλλήλοις βοηθούντων· διὰ γὰρ τοῦτο ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς ἐλήφθη· ἐπειδὴ τούτου ὁ Θεὸς τύπον διδοὺς ἐπέβαλεν ἔκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδὰμ, ὡς ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ ὁ ἦν ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ κτιζομένης τῆς Εὔας· δι' ἣν αἰτίαν καὶ τὸ πρόσταγμα τὸ σύμβολον τοῦ πλάσματος ἔχον, τῇ
* Ps. CXLVIII. 6. ἐνεργείᾳ τοῦ Χριστοῦ ἀεὶ καταρτίζεται· λέγει γὰρ καὶ ἡ γραφὴ *, ὅτι πρόσταγμα ἔθετο καὶ οὐ παρελεύσεται· ὥσπερ γὰρ ἐν ἀρχῇ τῆς κοσμοποιΐας ἐκ τοῦ προστάγματος τοῦ Χριστοῦ δύναμιν δεχομένη ἡ γῆ, ἐν τῷ λέγειν βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα, μέχρι τέλους κατὰ καιρὸν ἐκ τοῦ μὴ ὁρωμένου, τῇ κελεύσει τῆς θείας
c. 60. δημιουργίας τὰ ποικίλα βλαστήματα ἀναφύει, καὶ κατὰ γένος σπερματίζον τοῦτο καρποφορεῖ, οὕτως καὶ ἐπὶ τῇ κατὰ φύσιν τοῦ θελήματος συνδρομῇ, κατ' ἐνέργειαν τῆς τοῦ προστάγματος δυνάμεως, ὁ κτιστὸς καὶ γεννητὸς ὑπὸ Θεοῦ δημιουργεῖται ἄνθρωπος· διὸ καὶ ὁ ἀπόστολος

nihilque est repudiabile, modo cum gratiarum actione sumatur: sanctificatur enim per verbum Dei et orationem. Sed quorsum me de conceptione creaturae disserentem, sermo transtulit ad escas commemorandans? Nempe ob aliornm hominum pravam opinionem qui nubere vetant, et escis abstinere iubent quas Deus ad credentium usum creavit, ut cum gratiarum actione sumant. Nonnulli enim extra adulterium nuptias reprehendentes, daemonum fraude infuscantur, quasi propter concubitum nequeant homines regnum Dei consequi. Ergo modestum connubium honorabile esse constat. Nam de illis aliter opinantibus scriptum est: quod postremis temporibus surgent pseudochristi, habentes speciem quidem pietatis, virtutem antem eius abnegantes.

5. Cur igitur importune nobiscum pugnant ii qui substantiae nostrae in vitam productionem nuptiis acceptam referunt? Qnibus utique aiemus, voluptarium hunc esse somnum illorum qui ad mutuum auxilium sunt creati: nam idcirco mulier de viro sumpta fuit; ideoque ut rei huius Deus figuram exhiberet, extasim Adamo immisit, quasi ex semine, quod in latere eius erat, Eva creata sit. Quamobrem mandatum quoque divinum, creationis symbolum habens, per Christi efficaciam perpetuo perficitur. Ait quippe scriptura: praeceptum posuit, et non praeteribit. Quemadmodum enim creati mundi initio, Christi mandato suscepto tellus, per ea verba: germinet terra herbam foeni, semen ferens secundum genus et speciem suam, ad mundi usque finem per tempora ex invisibili semine, divini conditoris mandato, varia germina effert, et pro singulis generibus fructuum de semine gignit; sic etiam in naturali voluntatis concursu, ex praecepti efficacia, creatus genitusque a Deo conficitur homo. Propterea et apostolus inquit: nudum granum quis seminat, puta tritici, aut

ἔλεγεν· * γυμνὸν κόκκον σπείρει τίς, εἰ τύχῃ σίτου, ἤ τινος τῶν λοιπῶν σπερμάτων· ὁ δὲ θεὸς δίδωσιν αὐτὸ σῶμα καθὼς ἠθέλησεν· οὕτως οὖν νοητέον ἡμῖν, ὅτι ὁ μὲν ἄνθρωπος ἐκ τοῦ φυράματος τοῦ πηλοῦ, σπέρμα κιρνᾷ· ὁ δὲ θεὸς ὥσπερ οἶδεν, ἐν τῇ κοιλίᾳ φέρει τὸ πλάσμα, καὶ φρονήσει ἀρρήτῳ ἄγει ἐπὶ ζωὴν, πρὸς ὁλκὴν ἀέρος τὸν ψυχικὸν ἄνθρωπον. * I. Cor XV. 37.

ϛ'. Ἅπερ πιστούμενος αὐτὸς ὁ πλάστης καὶ τῶν ὅλων τεχνίτης, ὡς ὑπὸ τῆς ἀφάτου αὐτοῦ οἰκονομίας τὰ πάντα φιλανθρώπως δημιουργεῖται, πρὸς ὀνειδισμὸν ἡμῶν ἔφασκε· * τίς δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; ἀποτρέπων τε ἅμα πρὸς τὸ μὴ πταίειν τινὰς ἐκ τῶν παρακολουθούντων ζητημάτων, προσετέθη· ὅτι τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει καὶ ἀμφιέννυσιν αὐτά· πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; ὅθεν καὶ ὁ ψαλμῳδὸς, Χριστοῦ ἡμᾶς ἐπιστάμενος εἶναι κτίσματα ἔλεγεν· * αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με, καὶ ἔπλασάν με· καὶ ἐν ἑτέρῳ δὲ πάλιν *, ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν· περὶ οὗ κεφαλαίου ἔστιν ἀκοῦσαι καὶ τοῦ ἀποστόλου λέγοντος· * αὐτοῦ ἐσμὲν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τουτέστι γεγονότες ὑπὸ Χριστοῦ Ἰησοῦ· ταῦτα δὲ καὶ ὁ τῷ Ἱερεμίᾳ χρηματίσας αἰνιττόμενος ἔλεγεν· * πρὸ τοῦ σε πλάσαι, ἔγνων σε· καὶ πρὸ τοῦ σε ἐκ μήτρας προελθεῖν, ἡγίακά σε, καὶ προφήτην εἰς ἔθνη τέθεικά σε· οὐ γὰρ εἰς πρόσωπον αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πολυχώρητον τῶν ἀνθρώπων γένος, τὴν φωνὴν ταύτην διαβαίνειν νοοῦμεν, ὃς τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ θελήματος αὐτοῦ πάντας κατὰ καιρὸν δημιουργεῖ· πάρεστι γὰρ αὐτῷ πάντοτε ἐν τῷ θέλειν τὸ δύνασθαι· ὥσπερ δὲ τὸ σπέρμα τοῦ σίτου λαβὼν ὁ γεώπονος εἰς γῆν καταβάλλει, καὶ ἀναφύει ὁ χλόη καὶ αὐξάνεται, ὡσαύτως καὶ ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς καὶ ἐπιθυμίας γυναικὸς, ὁ θεὸς ὁ ζωοπλαστῶν τὸν ἄνθρωπον προφέρει αὐξάνων ἐν τῷ κόσμῳ· ἐν δὲ τῷ γήρει, ὡς ἐν δρεπάνῳ θερίζει αὐτὸν ὁ λόγος ὁ εἰπὼν διὰ τὸν

* Matth. VI. 27.
* Ps. CXVIII. 73.
* Ps. CXII. 14.
* Eph. II. 10.
* Hier. I. 5.
t. 37.

alicuius ceterorum seminum; Deus autem dat illi corpus sicut vult. Sic nos ergo reputare debemus, hominem quidem de luteo suo corpore genituram praebere; Deum autem, eo quem scit modo, in utero plasma efformare, atque ineffabili sapientia ad vitam, atque ad aëris respirationem, animalem hominem perducere.

6. Porro ut huius rei fidem faceret ipse conditor rerumque omnium artifex, nimirum quod ab eius ineffabili oeconomia cuncta benivole conficiantur, ad increpationem nostram aiebat: quia potest adiicere ad staturam suam cubitum unum? Cavens insuper nequis in suborientes hinc quaestiones incideret, addidit: quoniam lilia agri non laborant neque nent, et pater vester caelestis alit ea vestitque; quanto magis vos modicae fidei? Ideo etiam psalmista, Christi nos creaturas esse sciens aiebat: manus tuae fecerunt me, et plasmaverunt me. Et in alio rursus psalmo: quoniam ipse cognovit figmentum nostrum. Qua super re praestat audire apostolum quoque loquentem: ipsius sumus factura, creati Christo Iesu, id est a Christo Iesu facti. Idem etiam innuebat per oraculum Hieremiae dicens: prius quam te formarem, novi te; et ante quam exires de vulva, sanctificavi te, et prophetam ad gentes posui te. Non enim ad huius personam tantummodo, sed ad multiplicatum ubique hominum genus, hoc dictum pertinere arbitramur, nempe quod Deus voluntatis suae beneplacito omnes homines per tempora creat. Semper enim ei praesto est cum voluntate potentia. Sicut autem tritici semen agri cultor in terram iacit, indeque herba nascitur, et culmus crescit, et albescens spica demetitur, ita de viri genitura et de mulieris concupiscentia Deus creator hominem producit et adultum mundo tradit.

* Ps. LXXXIX. 6. et 7. παρακολεῖ, ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ· τοῦτο δὲ ὁ ψαλμῳδὸς σημαίνων ἔλεγεν· * τὸ
πρωῒ ὡσεὶ χλόη παρέλθοι, τὸ πρωῒ ἀνθήσει καὶ παρέλθοι, τὸ ἑσπέρας ἀποπέσοι δὲ σκλη-
ρυνθείη καὶ ξηρανθείη· ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου.

ζ'. Οὕτως οὖν ἡμεῖς πιστεύομεν· ὁ γὰρ γάμος πρὸς τεκνογονίαν ἐδόθη τῇ σαρκὶ
* I. Cor. VII. 29. τοῖς ἀμέμπτως καὶ ἀπροσκόπτως ἐν αὐτῷ σωφρονοῦσιν· ἵνα κατὰ τὸν ἀπόστολον *, δὲ οἱ ἔχοντες
γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν· δὲ οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ, ὡς μὴ καταχρώμενοι· παρά-
γει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου· τὸ δὲ κτιζόμενον τῇ γεννήσει, οὐ διὰ τοῦ γάμου, ἀλλὰ τὸ ὅλον
* Ps. XXXII. 9. διὰ τοῦ κυρίου παράγεται· κατὰ τὸ γεγραμμένον· * ὅτι αὐτὸς εἶπε δὲ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνε-
* I. Cor. VII. 8. τείλατο δὲ ἐκτίσθησαν· καλὸν δὲ ἀνθρώπῳ, κατὰ τὸν θεσπέσιον Παῦλον *, τὸ διαμένειν οὕτως·
διὰ δὲ τὰς πορνείας, φησὶν, ἕκαστος τὴν αὐτοῦ γυναῖκα ἐχέτω· καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα
* v. 5. ἐχέτω· κρεῖττον γὰρ γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι· δὲ πάλιν· * μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μή τι ἂν
* Coloss. III. 19. ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν· καὶ ἀλλαχοῦ· * οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ὑμῶν, δὲ μὴ
πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς· διὰ οὖν τὴν ἀνάγκην τῆς ὀρέξεως σωφρονῶν πρὸς μίαν γυναῖκα,
καλῶς ποιῶν, μισθὸν ἀπολήψεται· ὁ δὲ ἁγνὸν ἑαυτὸν τῷ κυρίῳ τηρῶν, κρεῖσσον ποιήσει·
* I. Cor. VII. 32. μετὰ γὰρ πάσης δικαιοσύνης ὁ τοιοῦτος, κληρονόμος θεοῦ ὀφθήσεται· ὁ γὰρ ἄγαμος, φησὶ *,
μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ· τοῦτο γὰρ κρεῖττον τὸ διὰ πολλῆς ἐγκρα-
* Rom. XIV. 6. τείας ἄφθαρτον τὸ σῶμα διαφυλάττειν· ὅτι ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ· * καὶ ἡ
* I. Cor. III. 13. et 38. ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται· * καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ
δοκιμάσει· ἐν τῷ καὶ τὸν κύριον εὐλογεῖν τοὺς δικαίους, καὶ εἰς κληρονομίαν τοῦ πατρὸς
καλεῖν τῶν ἀποκειμένων ἀγαθῶν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· ὁμοίως

Mox eundem in senectute demetit verbum quod in transgressione fuit pronunciatum: quia terra es, et in terram dissolvêris. Idem hoc etiam psalmista significans inquiebat: mane sicut herba transeat: mane floreat, et transeat; vespere decidat et induret et arescat; quia defecimus in ira tua.

7. Sic ergo nos credimus. Scilicet connubium datum est carni ob liberos procreandos iis qui inculpatim et absque offendiculo illo utuntur, ut ex apostoli sententia, qui uxores habent, tamquam non habentes sint; et qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: praeterit enim figura mundi. Quod autem generatione creatur, non ex causa coniugii, sed omnino per Dominum producitur; prout scriptum est: quoniam ipse dixit, et facta sunt; ipse mandavit, et creata sunt. Bonum est homini, ut ait divus Paulus, sic permanere; propter ardorem tamen, unusquisque propriam habeat uxorem, et unaquaeque proprium virum possideat; melius est enim nubere quam uri. Et rursus: nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus. Et alibi: viri diligite uxores vestras, et nolite amari esse ad illas. Ergo ille, qui ob cupidinis necessitatem cum unica uxore temperanter versatur, recte agit, et praemium consequetur. Qui tamen purum se Domino conservaverit, melius aget: cum omnimoda enim iustitia homo huiusmodi heres Dei apparebit. Nam qui sine uxore est, inquit scriptura, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Domino. Praestat enim multa cum continentia incorruptum corpus custodire: nam qui sapit diem, Domino sapit: et dies declarabit, quoniam in igne revelatur: et uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Quippe Dominus benedicit iustis, et in hereditatem patris vocat, bonorum scilicet iam a mundi initio praeparatorum diligen-

δὲ καταχρίνει τοὺς ἀσεβεῖς εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἔνθα ἐστὶν ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

η'. Οἴμμοι οἴμμοι τῷ ἁμαρτωλῷ· κύριε ὁ θεὸς ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ, ἐξελοῦμαι ἐκ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἀποφάσεως, καὶ μὴ ποιήσῃς με ἐκ τῶν ἐξ εὐωνύμων ἐρίφων· ἀλλὰ συγχώρησόν μοι τῷ ἀθλίῳ τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ τῶν ἐκ δεξιῶν προβάτων με ποίησον· ὅπως κἀγὼ μετ' αὐτῶν ἀκούσω· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· καὶ ποίησόν με ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ἁρπαγῆναι, καὶ ἐλθεῖν εἰς ἀπάντησίν σου, μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐαρεστησάντων ἁγίων σου· ἵνα κράζωμεν καὶ λέγωμεν· εὐλογημένος ὁ ἐλθὼν, καὶ πάλιν ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι θεοῦ καὶ δόξῃ πατρός· μεθ' οὗ σοι δόξα καὶ κράτος σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Iϛ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΥΠΕΡΟΧΗ͂ι ΟΝΤΩΝ, ΚΑΙ ΑΔΕΩΣ ΑΜΑΡΤΑΝΟΝΤΩΝ (1).

α'. Ὁ κύριος μετὰ πολλὰς παραινέσεις καὶ ἐπιπλήξεις καὶ τῶν περὶ φιλαργυρίας A. f. 88. B. f. 77.
καὶ τρυφῆς τοῦ αἰῶνος τούτου ὀνειδισμὸν, προέφερεν ἡμῖν ταλανίζων, οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν· οὐαὶ ὑμῖν τοῖς ἐμπεπλησμένοις, ὅτι πεινάσετε· οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε· οὐαὶ ὅτ' ἂν καλῶς λέγωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι·
τῇ γὰρ φιλαργυρίᾳ οἱ πλούσιοι ἐμπλέκονται τοῖς μηχανήμασι τοῦ διαβόλου· καὶ οὓς μὲν A. f. 89.

tibus eum. Pariterque impios damnat ad tenebras exteriores, ubi est fletus et stridor dentium.

8. Heu heu mihi peccatori, domine Deus Christi pater! Utinam ab illa tremenda sententia liberer, nec me inter sinistrae partis haedos reponas: sed condona mihi misero peccata mea, et unum de ovibus dextris me fac, ut ego quoque cum his audiam: venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a mundi constitutione. Fac ut ego supra caeli nubes transferar, tibique occurram, cum omnibus qui tibi a saeculo placuerunt sanctis tuis, ut clamantes dicamus: benedictus qui olim venit, denuoque nunc venit, in nomine et cum gloria Dei patris, cum quo tibi honor et imperium et cum sancto Spiritu per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XVI.

DE IIS QUI IN EXCELSO GRADU SUNT, ET SECURE PECCANT.

1. Dominus post monitiones multas et obiurgationes, et avaritiae atque deliciarum mundi huius increpationes, ita nos deplorans ait: vae vobis divitibus, quia consolationem vestram habetis! vae vobis saturis, quia esurietis! vae vobis ridentibus, quia lugebitis et eiulabitis! vae cum benedicent vobis homines! Scilicet ob avaritiam divites artificiis diaboli implicantur. Quos auro et vita splendida praepollere

(1) Eundem titulum habuit codex in octavo sermone. Nos ibi τοὺς ἐν ὑπεροχῇ diximus *superbos*; nunc maluimus *in excelso gradu*.

προσκυνοῦνται διὰ χρυσίον καὶ δόξαν ἀνθρωπίνην, ἀσπαζόμενοι ἐν τιμῇ· τοὺς δὲ ὡς πτω-
B. f. 78. χοὺς καταισχύνουσι· καὶ ποτὲ μὲν ἐξαγοράζουσι κάλλη σωμάτων δι' ἔρωτα, πρὸς ἡδονὴν μιασμάτων, τοῦ πένητος τὴν ζωὴν ἀφαιρούμενοι· ποτὲ δὲ καὶ ἐπιορκοῦσι ταχέως, τὸν δὲ γάμον ἀθετοῦντες ἀτακτοῦσι, καὶ αἰσχρολογοῦντες οὐκ αἰδοῦνται μοιχείας· τὰ μὲν σώματα τρέφουσι ἐν ἐδέσμασι σιτευτοῖς, ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς· τὸν δὲ πολυτελῆ οἶνον πρὸς ἀσέλγειαν καταχρῶνται· διὰ τοῦτο οὐαὶ τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχουσι τὴν παράκλησιν αὐτῶν· εἴτε γὰρ προσδοκίας ὁρῶσι, θεομαχοῦσι βλασφήμοις λόγοις· εἴτε πρὸς ὄρεξιν ἔρχονται, θεότολμον μανίαν κατέχουσι, καὶ δίκαια ῥήματα λυμαίνονται· τὸν μὲν ἀσεβῆ δικαιοῦντες διὰ δῶρα, τὸν δὲ ὅσιον καὶ πρᾶον ἀναιροῦντες· καὶ ὀρφανὸν μὲν πνίγουσιν εἰς προνομήν, χήραν δὲ εἰς ἁρπαγήν, τύπτοντες ἀδίκως, καὶ φονεύοντες δολίως, καὶ ἱκέτην προσδεόμενον ἐξουδενοῦντες· ὁμοίως τὸν ἄρτον ἀποστεροῦντες τοῦ ὀφείλοντος· κρίνουσί τε ψευδῆ, καὶ κατακρίνουσί τε ψευδεῖ, καὶ λαλοῦσιν ἄνομα, καὶ κατακρίνουσι ψευδηγοροῦντες ἀναιτίους, καὶ κωμῳδοῦσιν, ἀτιμάζοντες ψυχὰς δικαίων, κιχρῶσι τε δι' ἐνεχύρων καὶ σιδηρῶν γραμμάτων, καὶ τόκον ἀπαιτοῦσιν ἐξ ἀδικίας· ὁμοίως πλαστογραφοῦντες τῇ βίᾳ φαυλίζουσι τὸν νόμον τοῦ ὑψίστου.

Sap. II. 22. B. γέρα.
β'. Περὶ ὧν καὶ ἡ σοφία φησίν· * οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν· οὐ γὰρ ἔκριναν γέρα * ψυχῶν ἀμώμων· ἐπειδὴ γὰρ πολλὰ λογίζονται τῇ ἀλαζονίᾳ τοῦ πλούτου κακά, καὶ ἡ καρδία αὐτῶν μάταια ἐκφέρει· ὅθεν καὶ τὴν μακαρίαν ἐλπίδα ἀθετοῦσι, διὰ τὸ δοκεῖν αὐτοὺς συγκαταλύεσθαι τῷ βίῳ· καὶ διὰ τοῦτο οὐαὶ ὑμῖν τοῖς ἐμπεπλησμένοις, ὅτι πεινάσετε· τῷ γὰρ ῥύπῳ τὸν ῥύπον ἐπεσπάσασθε, κατασμήχοντες τὸ σῶμα ἡδυπαθείαις φίλτρων, ἐν ἐλαίῳ καὶ
A. f. 60. λουτροῖς, δι' ὧν ἐν πάσῃ ἀκαθαρσίᾳ καὶ ἀνομίᾳ, τῷ βορβόρῳ τὸν βόρβορον ἐφελκύσασθε,

vident, hos honorant et colunt; ceteros tamquam egenos contemnunt. Et modo quidem pulchra corpora emunt, libidine perciti, ut detestabili voluptate fruantur; atque interim pauperem vita spoliant. Aliàs facile peierant, et contempto coniugio inordinate vivunt, et non sine turpiloquio adulteriis indulgent: corpora sua dapibus abunde nutriunt, tamquam in die festi sacrificii, pretiosoque vino ad luxuriam abutuntur. Propterea vae divitibus, quoniam habent consolationem suam! Nam sive quae expectantur cernunt, blasphemis verbis in Deum invehuntur: sive libidine incitantur, furore irreligiosissimo utuntur, et rectas sententias subvertunt. Et impium quidem propter dona iustificant, sanctum vero et mansuetum opprimunt: pupillum quasi praedam strangulant, viduam diripiunt, verberantes immerito, dolose occidentes, supplicem egenum spernentes, debitoque pane fraudantes. Falso iudicant, in ius inique vocant, et innocuos a se iniuste accusatos damnant, iisque illudunt cum animarum iustarum contemptu: mutuum dant cum pignerationibus ferreisque syngraphis, et usuras iniquas exigunt. Item suppositiciis tabulis legem Altissimi quasi vi oblitterant.

2. De his Sapientia dicit: vae animae ipsorum! non enim reputaverunt honorem animarum immaculatarum: quia multa pessima moliuntur ob divitiarum superbiam, et cor eorum stulta eructat. Quapropter beatam quoque spem abolent, dum se una cum vita destrui putant. Propterea vae vobis saturis, quia esurietis! Nam sordes sordibus cumulastis, eluentes corpus voluptariis illecebris, oleo balneisque, per quae cum omni immunditia et flagitio lutum luto additis, pleni cupiditatibus luxu-

ἐμπιπλώμενοι τῶν ὀρέξεων καὶ ἀσελγείαν ὑμῶν, διαφθείροντες σώματα ἃ ἔδει ἁγνὰ
τηρεῖσθαι τῇ ἀμιάντῳ κοίτῃ τοῦ κτίσαντος· κατὰ τὸν θεσπέσιον Παῦλον λέγοντα· * τὸ σῶμα * I. Cor. VI. 13.
οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ· καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι· καὶ πάλιν· * μέλη ἐσμὲν τοῦ * v. 15.
Χριστοῦ, καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἄρα οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσω πόρνης μέλη;
μὴ γένοιτο· καὶ εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός· * ὅτ᾽ ἂν γάρ τις ἀνομῇ * I. Cor. III. 17.
ἐν τῷ ἰδίῳ σώματι, εἰς τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ ἁμαρτάνει ἐκπορνεύων· ὡς γὰρ ἐκεῖ κατοικεῖ
πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, οὕτως τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις
πᾶσιν ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται· περὶ οὗ καὶ ἡ σοφία λέγει· * κύριε, τὸ * Sap. XII. 1. gr.
ἄφθαρτόν σου πνεῦμά ἐστιν ἐν πᾶσιν.

γ΄. Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς ἐμπεπλησμένοις, ὅτι πεινάσετε· πλήρεις γὰρ γεγονότες τῆς ἀπάτης,
τοῖς πολλοῖς καὶ ἀπλήστοις ἀρώμασι κατασπαταλήσαντες, πρὸς βρῶμα τῶν σκωλήκων ἑαυτοὺς
ἐξεθρέψατε, καὶ τῇ συμπλοκῇ τῆς ἁμαρτίας τὸ σῶμα πρὸς δυσωδίαν ἑτοιμάσαντες, καὶ τῇ
φθορᾷ τὸ καλλίμορφον τοῦ κτίστου ἐκδεδωκότες, τὸν τοῦ σώματος ὄλεθρον προσεδοκήσατε· B. f. 70.
ἀρχὴ γὰρ ἁμαρτίας, ἐπίνοια πορνείας· εὕρεσις δὲ αὐτῆς, ζωῆς φθορά· διὰ τί γὰρ ὑψηλοῖς
κλινιδίοις ἑαυτοῖς ἐντρυφερεύσαντες, χαμαικοιτείαις οὐ μᾶλλον τὰ ὀστᾶ συνεθλάσατε, τὴν
γῆν τῇ γῇ προσκολλίζοντες, εἰς τὸ διώκειν τὴν ἐπουράνιον ἄνεσιν; καὶ δάκρυσι στρωμνῆς
ἑαυτοὺς οὐκ ἀπωδύρεσθε, ὡς ὁ Δαυὶδ *, λούσω γάρ φησι καθ᾽ ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην * Ps. VI. 7.
μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνήν μου βρέξω· διὰ τοῦτο οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πεν-
θήσετε καὶ κλαύσετε· θελγέτροις καὶ αὐλῶν καὶ ᾄσμασι πορνικοῖς ἑαυτοὺς ἐξεδώκατε, ἡδυ-
νόμενοι τὸν αἰῶνα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ παίγνια, ἐπὶ τῇ χαρμονῇ τῶν θηλειῶν ὄντες ὡς ἵπποι
θηλυμανεῖς, σκιρτῶντες ἐν τρυφῇ ἀσώτῳ, καὶ τὸν βίον εἰς γέλωτα καταλύοντες, τερπόμενοι
κάλλει καὶ θέᾳ ἁμαρτωλῶν, καὶ ῥήμασι τοῖς μὴ καθήκουσι, καὶ χαίροντες ἐπ᾽ ἀπωλείᾳ

riisque vestris, corpora corrumpentes quae pura conservare oportebat immaculato creatoris cubili, prout divus Paulus ait: corpus non fornicationi sed Domino, et Dominus corpori. Et rursus: membra sumus Christi, et templum Spiritus sancti. Num igitur membra Christi faciam membra meretricis? Absit. Et si quis templum Dei corrumpit, corrumpet hunc Deus. Etenim cum aliquis peccat in proprio corpore, adversus Christi carnem fornicando peccat. Nam sicut ibi tota habitat divinitatis plenitudo corporaliter, ita cum gratia ipsius in omnes homines sancti Spiritus donum effunditur. De quo etiam Sapientia dicit: Domine, incorruptus spiritus tuus in omnibus est.

3. Vae vobis saturis, quia esurietis! Multis enim immo innumeris unguentis luxuriantes, ad escam vermium vosmet enutritis, in peccati complexu corpus ad foetorem praeparantes, et corruptelae pulchram quam dedit creator formam tradentes; atque ita corporis exitium expectatis. Initium quippe peccati est fornicationis cogitatio; eius autem executio, vitae corruptela. Cur enim in sublimibus lectis deliciamini, et non potius humi cubantes ossa conteritis, terram terrae applicantes, ut caelestem requiem consequamini? Cur lacrymis in lecto vosmet non defletis, veluti David? Lavabo enim inquit per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Propterea vae vobis ridentibus, quia flebitis. Delenimentis item tibiarum et meretriciis canticis indulgetis, vitam oblectantes eiusque ludicra exercentes, ad muliebria gaudia tamquam equi lascivi adhinnientes, intemperante luxuria exultantes, vitam risu transigentes, conspectu et pulchritudine flagitiosorum fruen-

ζώντων· καὶ ἐμπαίζοντες δικαίοις διὰ τὴν σωφροσύνην· καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ὅσιον ἐγενήθη ὑμῖν εἰς γέλωτα καὶ εἰς ἐμπαιγμόν· καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἡ σοφία Σολομῶντος προ-
* Sap. V. 1. κατήγγειλε τὸ μέλλον ὑμῖν προσγίνεσθαι ἐν τῇ κρίσει πένθος· * τότε γάρ φησι στήσεται ὁ δίκαιος ἐν παῤῥησίᾳ πολλῇ κατὰ πρόσωπον τῶν θλιψάντων αὐτὸν, καὶ ἀθετησάντων τοὺς πόνους αὐτοῦ· κἀκεῖνοι ἰδόντες ταραχθήσονται φόβῳ δεινῷ, καὶ διὰ στενοχωρίαν πνεύματος ὀλολύξουσι λέγοντες· ἰδοὺ ὃν ἔχομεν ποτὲ εἰς γέλωτα καὶ εἰς ἐμπαιγμὸν καὶ εἰς παραβολὴν ὀνειδισμοῦ· ἡμεῖς οἱ ἄφρονες τὸν βίον αὐτοῦ ἐλογισάμεθα μανίαν, καὶ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ ἄτιμον· πῶς κατελογίσθη ἐν υἱοῖς θεοῦ; καὶ πάλιν· πῶς κατέσχεν ἡμᾶς ἡ ἀλαζονεία ἡμῶν; καὶ ποῦ ὁ πλοῦτος ὃς μετὰ ὑπερηφανείας συμβέβληται ἡμῖν; οὐαὶ οὖν καὶ ὅτ᾽ ἂν καλῶς λέγωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι· κατὰ γὰρ δυναστείαν πλούτου ἐπαίνους λαμβάνετε· ὧν ἡ αἰσχύνη εἰς κρίσιν ἐπακολουθεῖ, καὶ τὸ ζυχόμενον πένθος μετὰ τὴν τελευτὴν ἀναδώσει· καὶ γὰρ δοξάζεσθε
* Is. III. 12. ἐν ψεύδει κατὰ προσωποληψίαν ὑποκριτῶν· περὶ ὧν φησι καὶ ὁ Ἡσαΐας· * λαός μου, οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς πλανῶσιν ὑμᾶς, καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ὑμῶν ἐκταράσσουσι· καὶ πάλιν· ἀλλὰ νῦν καταστήσεται εἰς κρίσιν κύριος, καὶ στήσει εἰς κρίσιν τὸν λαὸν αὐτοῦ· διὰ τοῦτο οὐαὶ ὅτ᾽ ἂν καλῶς εἴπωσιν ὑμᾶς· τὰ γὰρ ἔργα τῆς καλλονῆς ἀπηρνήσασθε, καὶ ἐν ὑποκρίσει πρὸς μόρφωσιν εὐσεβείας περιβέβλησθε, ἐπαινούμενοι ὑπὸ ἀρξάντων ἀνθρώπων ἁρπαγῆς καὶ ὑποκρίσεως, καὶ τοῦ τύψαι πυγμαῖς τὸν ταπεινόν· τοῦ συκοφαντεῖν ῥήματα, καὶ μυστη-
A. f. 62. ριάζειν ἐπιβουλὰς, εἰς προσθήκην πλεονεξίας καὶ τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀρεστῶν· ἐν τούτοις γὰρ
B. f. 80. ἔστι καὶ τοῖς ὁμοίοις ὁ τῶν πλουσίων ἔπαινος· ἐξ ὧν ἀθῷον ἑαυτὸν καθιστῶν ὁ ἀπόστολος
* Gal. I. 10. πρὸς ὄνειδος τῶν ταῦτα προσαγόντων ἔλεγχον· * εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην.

tes, verbis quae non decent utentes, perditione viventium animarum gaudentes, et iustorum modestiae illudentes; nam sanctitas vobis derisui est et despectui. Hanc ob causam sapientia Salomonis eventurum vobis praenunciavit in iudicio luctum. Tunc stabit, inquit, iustus multa cum fiducia coram iis qui se tribulaverunt, et labores eius destruxerunt. Et illi videntes turbabuntur timore horribili, et prae angustia spiritus eiulabunt dicentes: ecce quem habuimus aliquando in derisum, et in similitudinem improperii! Nos insensati vitam eius aestimabamus insaniam, et finem eius sine honore. En quomodo nunc computatus est inter filios Dei. Et mox. Quomodo decepit nos iactantia nostra? Et ubinam divitiae, quae cum superbia nobis fuerant congestae? Vae igitur etiam cum benedixerint vobis homines! Namque ob divitiarum potentiam laudibus ornamini: quarum ignominia ad iudicium vos sequetur, luctumque amarum post mortem adducet. Etenim nunc falsis praeconiis ab hypocritis in faciem celebramini; de quibus Esaias dicit: popule mi, qui vos beatos dicunt, decipiunt vos, et viam pedum vestrorum dissipant. Et mox. Sed nunc consurget ad iudicium Dominus, et sistet sibi in iudicio populum suum. Ideo vae, cum benedixerint vobis. Nam pulchre agere detrectastis, et cum hypocrisi speciem pietatis vobis circumposuistis: laudamini ab hominibus rapinae et hypocrisi deditis, dum pugno humilem tunditis, verbis calumniamini, arcanas insidias struitis, cum avaritiae et humanarum blanditiarum incremento. In his enim ac similibus divitum laudes vertuntur. Quibus se immunem exhibens apostolus, ad horum laudantium exprobrationem dicit: si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

δʹ. Ἀλλὰ τί φησι πρὸς ταῦτα ὁ πλούσιος· ποιῶ ἐλεημοσύνας ἐξ ὧν διασωθήσομαι· καλῶς λέγεις, εἴπερ μᾶλλον πράττεις ἐν τῷ κρυπτῷ, ἵνα ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως τύχῃς τὰ ἀγαθὰ ἐν τῷ φανερῷ· κατ᾽ αὐτὸν τὸν τοῦ κυρίου λόγον λέγοντα· * μὴ ποιεῖτε τὰς ἐλεημοσύνας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι ὑπ᾽ αὐτῶν, ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν· ποία δὲ ταύτη ἐλεημοσύνη ὦ πλούσιε οἰκονόμε τῆς ἀδικίας; ἐξ ἁρπαγῆς γὰρ εὖ ποιεῖς, καὶ δωροδεκτεῖς διὰ κρυφίων κριμάτων· διὰ τί δὲ μᾶλλον οὐκ ἀδικῆσαι *, ἀλλ᾽ ἀδικεῖς; βαρύνων τὸν ζυγὸν τῶν γεηπόνων σου, καὶ ἐκ τῆς πλεονεξίας τῆς ἁρπαγῆς ποιῶν τὰς ἐλεημοσύνας σου· ὦ ἄνθρωπε, τί ταῦτα λογιζόμενος πράττεις; εἰ γὰρ ἐλεεῖς ἐξ ὧν ἀδικεῖς, ἐλέησον οὓς ἀδικεῖς, εὖ ποιῶν τοῖς πένησιν ἐκ τῶν σῶν· τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; ἢ πῶς ἐπηρεάζων τὸν πλησίον, ἕτερον ἐλεεῖς· τίς ὁ μισθὸς τῶν εὐποιηθέντων, ἀπέναντι τῶν στεναγμῶν τῶν ἀδικηθέντων; τούτων γὰρ καταρωμένων, κἀκείνων εὐχομένων, τίνος ὁ οὐράνιος δεσπότης καὶ κριτὴς εἰσακούσεται; πάντως τῶν ἀδικηθέντων, πρὸς τὸ σωρεῦσαι ἄνθρακας πυρὸς ἐπὶ τὴν κεφαλήν σου· φησὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος· * διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε, ἀλλ᾽ ὑμεῖς μᾶλλον ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ τοῦτο ἀδελφούς; ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν; ἡ δὲ σοφία φησί· * μὴ δῷς στόμα ἀνθρώπου καταράσασθαί σε· καταρωμένου γάρ σε ἐν πικρίᾳ ψυχῆς αὐτοῦ, τῆς δεήσεως αὐτοῦ εἰσακούσεται ὁ ποιήσας αὐτόν· οὐ γὰρ τὸ ἐκ πλήθους ἀδικίας καὶ πλεονεξίας εὖ ποιεῖν δικαιοῖ, ἀλλὰ τὸ ἐξ ὑστερήματος βίου μισθαποδοτεῖ ὁ θεός· ὅτι ἱλαρὸν δότην ἀγαπᾷ· ὡς καὶ ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ θεωρῶν τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα, οὐδένα ἐδικαίωσεν, εἰ μὴ τὴν ἁγίαν ἐκείνην χήραν τὴν τὰ δύο λεπτὰ βαλοῦσαν· πάντες γάρ *, φησιν, ἐκ τοῦ περισσεύματος ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος ὅλον τὸν βίον αὐτῆς ἔβαλε.

* Matth. VI. 2.
* A. B ἀδικεῖσθαι.
* I. Cor. VI. 7.
* Eccli. IV. 6.
A. 2. 63.
* Luc. XXI. 4.

4. Quid vero ad haec dives ait? eleemosynas inquit largior, quarum merito salvus fiam. Recte dicis, si eas potius occulte largitus fueris, ut die iudicii bona publice consequaris; iuxta Domini verba dicentis: nolite facere eleemosynas vestras coram hominibus, ut videamini ab his; nam qui ita se gerunt, iam receperunt mercedem suam. Qualis vero est haec eleemosyna o dives villice iniquitatis? ex rapina bene facis, et clam muneribus iudicia corrumpis. Quapropter ne potius iniuriam patiaris, iniurius es. Iugum colonorum tuorum aggravas, et ex rapinarum copia eleemosynas tuas facis. O homo, qua mente haec agis? Si ex iniusto misereris, miserere utique illorum quibus es iniustus, et de tuo pauperibus bene fac. Nam quae participatio iustitiae cum iniquitate? Et quomodo proximum fraudans, alieni misereris? Quae erit retributio bene affectorum, prae gemitu male mulcatorum? Nam si hi maledicant, illi autem bene precentur, utros caelestis dominus et iudex exaudiet? prorsus iniuriam passos audiet, ob congerendos in caput tuum carbones. Dicit enim apostolus: quare non magis fraudem patimini; sed vos potius iniuriam facitis, et fraudatis, et quidem hoc fratribus? An nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Sapientia autem ait: ne sinas ut os hominis tibi maledicat: maledicentis enim tibi in amaritudine animae suae deprecationem exaudiet qui fecit eum. Non enim ex cumulo iniusto et copia conlatum beneficium iustificat, sed quod ex penuria proprii victus largimur, hoc praemio donat, quia hilarem datorem diligit. Sicut etiam cum proiicientes in gazophylacium munera sua videret, non propterea eos iustificavit, sed illam tantummodo viduam aera munita duo mittentem: omnes enim, inquit, ex abundanti sibi miserunt, haec autem ex eo quod deest illi omnem victum suum misit.

ε΄. Τί οὖν δοκεῖ σοι πρὸς ταῦτα φιλάργυρε, ὁ μᾶλλον ἐξ ἁρπαγῆς βουλόμενος ἐλεεῖν; εἰ οὖν ἐλεεῖς, τὰ ὑπάρχοντά σου διάδος τοῖς πένησιν, ᾧ μὲν ἐσθῆτα, ᾧ δὲ τροφήν, καὶ ἀδικουμένους ῥῦσαι, χήρας οἰκτείρησον, καὶ ὀρφανοὺς εὖ ποίησον, ἄδικον συγγραφὴν διάσπασα, καὶ πάντα σου κόσμον τοῦ χρυσίου δανείζων ἀπεντεῦθεν θεῷ, καταβάλλων ταῦτα τῷ τραπεζίτῃ, τουτέστι τῷ ἁγίῳ πνεύματι, τῷ τὰ πάντα καταλλάσσοντι πρὸς τὴν ἐπουράνιον πόλιν Ἱερουσαλήμ· ἵνα ὅτ᾽ ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος ἐν δόξῃ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα
B. f. 81. αὐτοῦ, ἀπολάβῃς ταῦτα παρ᾽ αὐτοῦ μετὰ τόκων· χάριν γὰρ τῆς οἰκτειρήσεως τῶν χηρῶν ἐγγραφήσῃ τοῦ ἐλέους τοῦ θεοῦ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς· διὰ δὲ τὴν εὐποιΐαν τῶν ὀρφανῶν καταντήσεις εἰς τὴν τῶν νεκρῶν ἐξανάστασιν· καὶ ὁ μὲν τὴν ἐσθῆτα σκεπασθείς, δεικνύων τῷ βασιλεῖ τῆς δόξης, εὐνοήσει σοι τὸ ἔνδυμα τῆς ἀφθαρσίας· ὁ δὲ τὴν τροφὴν λαβὼν προσφωνῶν, ἀνύσει σοι κληρονομῆσαι τὴν ἄφθαρτον γῆν, καὶ πᾶσαν τὴν τρυφὴν τοῦ παραδείσου, καὶ τοὺς ἑπτὰ περιβόλους τῶν οὐρανῶν, καὶ τὰ ἄλλα εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι· ἅπερ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· καὶ οὗτινος τὴν ἄδικον διέσπασας συγγραφήν, ὁμολογῶν τῷ κυρίῳ, ἀναρτήσει τῆς συμφορᾶς σου τὴν κατάκρισιν· ὑπὲρ δὲ τῶν ἀδικιῶν ἐξελεῖταί σε ἐκ τῆς καμίνου τοῦ ἀσβέστου πυρός· εἰ δὲ ἐν φυλακαῖς ἐπισκέψῃ τινάς, γενήσονταί σοι ἐπίσκοποι, ἀνακαλούμενοί σε ἐκ τοῦ σκότους τοῦ ἐξωτέρου, ἔνθα ἐστὶν ὁ λάκκος τῆς ἀπωλείας, καὶ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, καὶ ὁ ἀθάνατος σκώληξ· μετὰ δὲ τὴν ῥυσθῆναί σε πάντων τούτων
A. f. 81. τῶν κινδύνων, εὑρήσεις καὶ τὸν ἔπαινον τοῦ κυρίου, ἀκούων μετὰ πάντων τῶν ἁγίων, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· πεινῶντα γάρ με εἴδετε, καὶ ἐθρέψατε· διψῶντα, καὶ ἐποτίσατε· γυμνόν,

5. Quid ergo tibi deinde videtur, o avare, qui ex rapina potius vis esse misericors? Si ergo misericors es, de substantia tua largire pauperibus, alii vestem, alii escam; oppressos libera, viduae miserere, pupillis bene fac, iniquam syngrapham lacera, cunctumque tuum auri mundum posthinc Deo mutuum trade, dans illum trapezitae, id est sancto Spiritui, qui omnia reddet in caelesti urbe Hierusalem: ut quum venerit cum gloria Dominus ad reddendum cuique secundum opera sua, recipiat illa ab eo cum usuris. Nam propter erga viduas misericordiam inscribêris misericordiae Dei in libro vitae; et propter erga pupillos beneficentiam, particeps eris resurrectionis mortuorum: et vestem, qua eum induisti, regi gloriae ostendens pauper, immortalitatis indumentum tibi impetrabit: et qui a te fuit nutritus, clamore suo incorruptilis terrae possessionem tibi obtiuebit, et omnes paradisi delicias, septemque caeli stationes, et cetera in quae desiderant angeli prospicere, quae nec oculus vidit, nec auris audivit, et in cor hominis non ascenderunt, quae nempe praeparavit Deus diligentibus eum. Et ille cuius iniustam syngrapham conscidisti, confitens Domino, suspendet calamitatis tuae sententiam; et a debita iniquitatibus fornace ignis te eripiet. Quod si aliquos in carcere visitasti, hi tibi fient visitatores, ab exterioribus tenebris revocaudo, ubi est perditionis lacus, et fletus ac stridor deutium et vermis immortalis. Cumque haec omnia pericula evaseris, laudem a Domino consequêris, cum omnibus sanctis audiens: venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione muudi: nam me esurientem videntes pavistis, sitientem potastis, nudum cooperuistis, aegrotantem visitavistis, in carcere positum invisistis: quicquid

καὶ περιεβάλετε· ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἤλθατε πρός με· ἐν φυλακαῖς, καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐφ' ὅσον γὰρ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· ὁρᾷς οὖν τὰς προσκαίρους ἐλεημοσύνας ποιοῦντας, πόσῃ δόξῃ οὐρανίων ἀγαθῶν ἀμείψεται ὁ Χριστὸς, ἀδελφοὺς τούτους καλεῖν μὴ ἐπαισχυνόμενος; τί οὖν οὐκ ἀφορᾷς εἰς ταῦτα, καὶ εὖ ποιεῖς ἐκ τῶν σῶν, καὶ οἰκτείρεις οὓς ἀδικεῖς, ἀφιστάμενος ἐκ τῆς πλεονεξίας; οὐ γὰρ θέλει ὁ θεὸς ἐξ ἀδίκων τρέφεσθαι τοὺς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· πῶς γὰρ ἡ ἐλεημοσύνη (1) συμφωνήσει τῇ ἀδικίᾳ;

ς'. Ἀλλ' ἐρεῖς μοι σὺ ὁ ἀγαπῶν κακίαν ὑπὲρ ἀγαθοσύνην, ἀδικίαν ὑπὲρ τοῦ λα-
λῆσαι δικαιοσύνην, ὅτι τῶν γεηπόνων μου ὄντων ἀργυρωνήτων, οὐκ ἄν μοι λογισθείη ἄδικον,
ἀπαιτοῦντι παρ' αὐτῶν τὰ ὄντα αὐτοῖς, ὅτι ἐξουσία μου ἐστὶ καὶ τὸ ζῆν αὐτοῖς· ὦ ἄφρον,
τί ὑποκουεῖς ῥήματα διαβόλου, τοῦ μελετᾷν ἀεὶ πονηρὰ εἰς τὸ ἀδικεῖν σε τὸν σύνδουλόν σου
ἀδελφόν; εἰ γὰρ ἐξ ἑνὸς αἵματος τὸ πολὺ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐδημιούργησεν ὁ θεὸς,
κατοικεῖν ἐπὶ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ὁ γενεσιουργὸς ἐτίμησέ σε
προηγεῖσθαι τῶν ἀδελφῶν σου ἐπὶ τὸ λαμβάνειν τὰ δίκαια εἰς τὸ τελεῖσθαι φόρους τοῖς
ἐξουσίαις, διδωκὼς κρίματα ὅσα εἰς τὸ μὴ ἀλλήλους ἀποπνίγειν, δάκνειν τε καὶ κατ-
εσθίειν, τί ὑποφορᾶς κρύπτων τὴν ἀλήθειαν, τοῦ ἐπαίρεσθαι καθ' ὧν ὁ οἰκοδεσπότης εἰς εἰρή- B. f. 82.
νην κατέστησέ σε; μὴ ἕτερον ἄρα Ἀδὰμ ἔκτισε δοῦλον, καὶ ἕτερον ἐλεύθερον; καὶ εἰ οὕτως
εἶχεν, ὡς ἐκ τοῦ ἐλευθέρου ὑπάρχοντά σε, φυλάττειν σε ἔδει τὰ δίκαια, τοῦ μὴ ἀδικεῖν
τοὺς ἐκ τοῦ δουλωθέντος Ἀδὰμ γεγεννημένους οἰκογενεῖς καὶ γεηπόνους, πρατάς τε καὶ μετα- A. f. 75.
δότας καὶ ὠνουμένους· ἀλλ' οὐχ οὕτως διαπράξω· ὅτ' ἂν σὺ ἐπὶ στρωμνῆς ὑψηλῆς (2) φαν-
τάζῃς τοῖς ὀνειράτοις, ἐκεῖνος ὡς παρηλλαγμένος ἐν τῷ δρυμῷ χαμευνοιτεῖ καὶ θηριο-

enim cuilibet horum minimorum fecistis, mihi fecistis. Viden' qui temporales eleemosynas faciunt, quanto eos caelestium bonorum splendore remunerabitur Christus, qui etiam fratres appellat? Cur ergo his mentem non intendis, et de tuo beneficia non confers, et eorum quos iniuste premis non misereris, omissa avaritia? Non enim vult Deus iniustis opibus ali pauperes populi sui. Nam quomodo eleemosyna cum iniustitia conveniet?

6. Sed dices mihi tu, o homo, qui diligis iniquitatem prae bonitate: coloni mei empti meo pretio fuerunt, ideoque mihi iniquitas imputanda non est, si rem illorum mihi vindico, quia in eorum quoque vitam potestas mihi est. O stulte! Cur diaboli verbis auscultas, ut improba cogites ad inique agendum adversus conservum fratrem tuum? Nam si ex unius viri sanguine hanc hominum multitudinem Deus creavit ad inhabitandam terram; atque ex eadem massa auctor generationum tibi honorem detulit, ut emineas inter fratres tuos, atque ab iis quod iustum est exigas, quo tributa principibus solvas; sanctis tamen impositis legibus, ne invicem suffocetis, neque mordeatis ac devoretis; cur his neglectis et veritatem dissimulans, fastu extolleris adversus eos, quos tibi paterfamilias pacifice administrandos commisit? Num Deus Adamum unum servum, alterum liberum condidit? Atque etiamsi res ita se haberet, tuque ex libero Adamo ortus esses, nihilo tamen minus a te oporteret aequum ius servari, ut ne genitos ex Adamo servo vernas atque colonos, venditos, et tralaticios atque coëmtos inique tractares. Neque tamen ita egisti. Ecce dum tu in sublimi

(1) Uterque codex ἀσώλεια. Scribo ἐλεημοσύνη coniecturaliter. Alii iudicent.

(2) Uterque codex ὑψηλοῖς. Sed emendavi, respiciens ad pag. 75. v. 13.

μάχεται, ἐν ἤχῳ τῆς κραυγῆς αὐτῶν· καὶ σοῦ τῇ τρυφῇ σπαταλῶντος, ἐκεῖνος τῷ καμάτῳ τοῦ καύσωνος ὡς νεκρὸς συνθάπτεται, ὅπως σοι τὰς ὀφειλὰς κατὰ τὴν ἔννομον τοῦ ζωοδότου θεοῦ
Rom. XIII. 7. ψῆφον ἑτοίμως παρέξει· τοῦτο γὰρ πρεπόντως δικαιοῖ καὶ ὁ ἀπόστολος λέγων· * ἀπόδοτε πᾶσι τὰς ὀφειλάς· τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον· τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος· τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμήν· διὰ τοῦτο γάρ φησι καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες· ὁρᾷς ὅτι καὶ σοὶ τὸ δίκαιον παρακελεύεται δίδοσθαι, ὡς ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ καὶ ὑπουργῷ τοῦ νόμου; κἀκεῖνος δὲ οἷς κατεπέρχῃ δούλοις, παραινεῖ περὶ σοῦ, εἰς τὸ τελεῖν σοι ὡς λειτουργῷ θεοῦ τὰ ὀφειλόμενα; ἡ γὰρ ἀρχὴ τῆς ἐξουσίας πρὸς διακονίαν δεδώρηται ὑπὸ θεοῦ τοῦ νόμου τοῦ ὑψίστου, τοῦτον μὲν ποιήσαντος ὡς σκεῦος ἐκλογῆς, εἰς τιμὴν καὶ δόξαν· καὶ στήσαντος ἐπὶ λαοὺς τοῦ κρίνειν κρίσεις, καὶ τὴν τῶν αὐτοῦ θρόνων πάρεδρον σοφίαν πρὸς ἐξουσίαν δεδωκότος· τὸν δὲ δεσποζόμενον καὶ γηπονοῦντα, ὡς σκεῦος εἰς διακονίαν καταρτίσαντος, ἵνα ἕκαστος τὰ ὑπὲρ ἀλλήλων δίκαια μεριμνῶμεν· βασιλεὺς μὲν ὑπὲρ λαῶν, ἔθνος δὲ εἰς ὑπηρεσίαν τὰ ὅμοια μεριμνᾷ· καὶ κτήτωρ μὲν φροντίζει ἐν ἀντιλήψει κτήσεως· δοῦλοι δὲ ὁμοίως εὐνοοῦσι τῷ κυρίῳ αὐτῶν· ὅπως πάντες τὰ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶντες, ἀλλήλοις τὰ ὅσια ὁσίως ἀποδώσωμεν, καὶ μὴ ὡς ἀπὸ καταδυναστείας ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθείημεν· οἱ γὰρ πάντες ἑνὸς Ἀδὰμ ὄντες θνητοὶ, μία σάρξ, καὶ ἓν αἷμα ἐσμὲν ἐν Χριστῷ τῇ ζωῇ ἡμῶν, τὴν μισθαποδοσίαν τῶν πεπραγμένων παρ' αὐτοῦ κομιζόμενοι κατ' ἀξίαν· καὶ ὡς ἐδιδάχθημεν τοῦτο φρονείσθω ἐν ἡμῖν· ὅτι οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος· πάντες γὰρ ἡμεῖς εἷς ἐσμὲν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

lecto somniis illuderis, ille tamquam alienae naturae esset, in saltu humi cubat, et cum feris depugnat, harum fremitu circumsonante. Et dum tu deliciis diffluis, ille sub aestus labore quasi mortuus obruitur, ut tibi debitam stipem, iuxta Dei vitae datoris decretum, prompte persolvat. Id enim merito etiam apostolus probat dicens: reddite omnibus debita: cui timorem, timorem: cui vectigal, vectigal: cui honorem, honorem. Ideo enim, inquit, et tributa praestatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Viden' tibi quoque imperatum iustitiae munus, ut principi et subdito, et legis ministro? Et ille quidem quibus uteris servis mandat de te, ut tibi tamquam Dei ministro debita pendant. Nam potentiae primatus ministrandi causa datus est a Dei altissimi lege, qui talem effecit vas electionis ad honorem et gloriam, populisque praefecit ab ius reddendum, eique contulit potentatus causa adsistentem throno suo iustitiam. At vero subditum et colonum, tamquam vas ad ministrandum constituit; ut singuli de reddendo invicem aequo iure solliciti simus. Rex quidem curam populorum gerit: populi vicissim deservire student. Emptor empto patrocinatur: servi pariter domino suo benivoli sunt: ut sic omnes mutuam curam gerentes, quod iustum est iuste reddamus: non autem praepotentia invicem consumamur. Quippe omnes mortales ab uno Adamo progeniti, caro una unusque sanguis sumus in Christo vita nostra; mercedem operum ab eo pro meritis referentes. Atque ut edocti fuimus, ita nostra sententia sit, quod videlicet neque servus sit neque liber: cuncti enim unus sumus in Christo Iesu domino nostro, cui gloria et imperium per saecula saeculorum. Amen.

ΛΟΓΟΣ ΙΖʹ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΑΤ' ΕΥΣΕΒΕΙΑΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΘΕΑΤΡΟΥ, ΕΚ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΟΣΜΟΝ ΤΕΡΠΝΩΝ.

αʹ. Ἡ παρελασία τῶν κοσμικῶν τοῦ διαβόλου ἐργαστηρίων, ἐν πάσῃ τῇ περὶ τὴν 1. 66.
κεφαλὴν ξυρήσει, τῷ θεάματι εὐστάθειαν ἑαυτῇ προνοοῦσα, πρός τε τὸν παρόντα δῆμον καὶ τὸν δικαστὴν, ἐξελέγχει κατακρίνουσα τὴν τῶν ἀμελούντων περὶ τὰς ἀρετὰς καταφρόνησιν, καὶ τῷ ζήλῳ τὸν πρὸς τὸν πλησίον καταισχύνει παροξυσμόν· εἰ γὰρ τοῦ ῥητορεύοντος μίμου, γυμνοῦ ἐν περιβολαίῳ τῷ λαῷ ἐπιδεικνυμένου, μόνον φυλαττομένου τῷ περιζώματι, μὴ ἀνακαλύπτειν αὐτοῦ τὴν ἀσχημοσύνην, πῶς ἡμᾶς οὐκ ἀναγκαῖον κρείττονος πολιτείας ἐραστὰς ὑπάρχοντας, τὴν σωφροσύνην περὶ τὴν ὀσφὺν περιβεβλημένους, γυμνοῦν ἑαυτοὺς τῶν γηΐνων ἁπάντων, καὶ κατενώπιον τοῦ βασιλέως τῶν αἰώνων, καὶ τοῦ δήμου τῶν ἀγγέλων, χαρμονὴν ἡγεῖσθαι τὸ στάδιον τοῦ βίου τούτου; καὶ ὥσπερ ὁ μιμηλὸς τῆς πάντων αἰσχύνης καταφρονῶν, τέρπει τοὺς συναιρημένους αὐτῷ, οὕτως καὶ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς κατὰ Χριστὸν Θεοῦ ζῆν, αἰσχύνης καταφρονεῖν ὀφείλουσι, τὸν ἔπαινον ἐκ τῶν πνευματικῶν δυνάμεων προσκαλούμενοι· κατὰ τὸν εἰρηκότα ἅγιον *, ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις * I. Cor. IV. 11.
καὶ ἀνθρώποις· ἄχρι γὰρ τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν, πάντων περίσημα ὄντες· καθὼς γὰρ φασί τινες, ὁ θεατρίζων οὐ κάθηται εἰς βρῶσιν καὶ πόσιν ῥεμβόμενος, εἰ μὴ μόνον τῷ ἰδίῳ σκοπῷ, ἐφορῶν εἰς τὸ προκείμενον αὐτῷ, τοῦ χαροποιεῖν ἀτάκτοις ῥήμασι τὸν δικαστὴν προκαθήμενον· καὶ πάντα ἀπεκδυσάμενος, μετὰ πάσης ἀκριβείας διὰ τῶν χειρῶν μυθολογεῖται τῷ λαῷ· ὅτ' 1. 67.

SERMO XVII.

DE SANCTORUM EXERCENDAE PIETATIS THEATRO, AB EXEMPLO DELECTABILIUM IN MUNDO SPECTACCLORUM.

1. Mundanarum diaboli officinarum pompa, ubi comoedi decalvatis capitibus, eo aspectu gratum corporis habitum sibi coram populo ac iudice comparant, coarguit condemnatque segniorum ad virtutes socordiam, suoque impenso studio pudorem incutit nostrae erga proximum asperitati. Si enim recitator mimus, nudus in scena populo exhibetur, excepto tantum perizomale, ne ignominiam suam revelet; quid ni oporteat nos melioris vitae adseclas, pudicitia lumbos succinctos, terrenis omnibus nosmet nudare, et coram rege saeculorum, et angelorum populo, festale gaudium existimare huius vitae stadium? Et sicut ioculator omni pudore deposito delectandae adstantium coronae curam impendit; ita qui volunt secundum Christum Dei pie vivere, ignominiam contemnere debent, laudem a spiritalibus potestatibus aucupari; velut ille sanctus ait: spectaculum facti sumus mundo et angelis et hominibus. Nam usque in hanc horam et esurimus et sitimus et nudi sumus et colaphis caedimur et instabiles sumus atque omnium perissema. Ceu vero quidam dicunt, theatralis homo non escam potumve sectatur, sed suo unico scopo deditus, propositum sibi finem spectat delectandi inconditis verbis praesidentem iudicem; cunctisque so-

ἂν δὲ μειζόνως τις θεατρίζῃ ἑαυτὸν τῷ κυρίῳ πρὸς χαρὰν ἀνεκλάλητον ἀγόμενος, ᾀσάτω καὶ ψαλέτω ἐν τῷ σταδίῳ τῆς κακοπαθείας, μετ' εἰλικρινείας θεολογῶν σὺν τοῖς ἀγγέλοις· καὶ μάλιστα ἐν νηστείᾳ καὶ ἀκριβεστάτῃ ἀσκήσει καὶ ἀποβολῇ τῶν γηΐνων, γυμνητεύων τὸν βίον,
* Ps. LXXXVII. 10. λέγων τῷ θεῷ· * διεπέτασα πρὸς σὲ τὰς χεῖράς μου· διότι κρεῖσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ
* Ps. LXII. 4. ζωάς· καὶ τὰ χείλη μου ἐπαινέσουσί σε *.

β'. Θέλεις δὲ ἐπὶ τούτοις ἀκοῦσαι, πῶς οἱ παρὰ Χριστῷ τερπνοὶ ἡδύνουσιν ἐν ὕμνοις
* Ps. CIII. 34. αὐτὸν τὸν οὐράνιον ἄρχοντα; ἄκουε τοῦ ψαλμῳδοῦ λέγοντος· * ἡδυνθείη τῷ θεῷ ἡ διαλογή μου· πῶς δὲ θεωρεῖται ὁ τοῦ σταδίου βαττολόγος ῥαπιζόμενος τὴν κεφαλὴν ἐκ τοῦ ἑτέρου μακροθυμεῖ, καὶ τέρπειν εἴωθε τοὺς θεωροῦντας, κινοῦν πρὸς εὔφημον φωνήν· πῶς οὖν οὐκ ἂν πρέπον εἴποιμι τοὺς τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὰς κολάφοις καὶ μάστιξι ῥαπιζομένους ἐκ τῶν πλησίον φέρειν γενναίως, καὶ τοὺς ἀγγέλους ἐν οὐρανοῖς εὐφραίνεσθαι σὺν τῷ θεῷ; ἐπὶ γὰρ
* Matth. V. 39. ταύτῃ τῇ θεωρίᾳ καὶ ποιεῖν διδασκόμεθα τό * ἐάν τις σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· δεῖ οὖν καὶ κατὰ τὸν καλλωπισμὸν τῆς πόρνης, στιβιζομένης καὶ μυριζομένης εἰς ἔρωτα τῶν αὐτῆς ἐραστῶν, καὶ ἡμᾶς πνευματικῶς κοσμεῖσθαι, ἵνα μὴ ἀμελοῦντας ὁ καιρὸς ἀπορρίψῃ· τοίνυν διὰ τὸν ἄφθαρτον καὶ ζηλωτὴν νυμφίον, τὴν ὁμόζυγον ψυχὴν καλλωπίσωμεν τῷ κόσμῳ τῶν χρυσοϋφῶν ἀρετῶν, ἐν σώματι ἀμιάντῳ ταῖς εὐχαῖς μυριζόμενοι· ἵνα πρὸς τὸν φιλόψυχον ἐραστὴν ἀναπαυσώμεθα ἐν τῇ ἀμιάντῳ κοίτῃ· ὅπως τὸ παραυτίκα ἐλαφρὸν καὶ πρόσκαιρον τῆς θλίψεως ἡμῶν, καθ' ὑπερβολὴν
* II. Cor. IV. 17. εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζηται ἡμῖν *.

γ'. Ὥσπερ δὲ τοῖς δημοχαρέσιν ἀνθρώποις κατακοσμοῦσα ἡ πόρνη τὸ σῶμα, τῆς ἁμαρτίας τὰς ὀφειλὰς ἐκ τοῦ φίλτρου τῶν συγκοίτων ἀξίως κομίζεται, οὕτως ἐν ἁγιασμῷ

positis studio omni, manuum gesticulatione ad populum loquitur. Cum igitur aliquis multo maiore in theatro se Domino ad ineffabilem laetitiam exhibet, cantet sane et psallat in stadio tribulationis, pure de Deo disserens una cum angelis: praecipueque ieiunio, accurato more monastico, et terrestrium omnium omissione, vitam suam quodammodo denudet, dicens Deo: expaudi ad te manus meas. Quoniam melior est misericordia tua super vitas. Et labia mea laudabunt te.

2. Vin' autem insuper audire, quomodo Christo iucundi homines hymnis eundem laetificant caelestem principem? Audi psalmistam dicentem: iucundum sit Deo eloquium meum. Et quemadmodum iu stadio battologus ab alio in capite percussus patienter perseverat, atque delectare spectantes solet, et ad plausum commovere; quid ni delectabile dixerim, cum Christi athletae colaphis verberibusque pulsati a proximis suis, fortiter tolerant, et angelos in caelo Deumque oblectant? Namque in huiusmodi spectaculo illud quoque facere docemur: si quis te percusserit in dexteram maxillam, praebe illi et alteram. Oportet itaque more ornantis se meretricis, et stibio atque aromatibus amatores suos pellicientis, nos quoque spiritaliter nosmet exornare; ne per negligentiam nostram lapsu temporis abiecti fiamus. Quare propter immortalem zelotemque sponsum nostram animam ei coniugatam venustemus aurearum virtutum ornatu, cum puro corpore precibus delibuto, ut cum animarum amatore in immaculato cubili requiescamus: ut quod in praesenti est leve ac momentaneum tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondua operetur in nobis.

3. Sicut autem coram exhilarata populi turba ornans corpus meretrix, peccati

καλλωπισμὸν τῆς ψυχῆς ἐπιζητῶν ὁ Θεὸς συμπλέκεται μυστικοῖς φιλήμασι, καὶ διαψιλευό-
μενος τὰ ἀποκείμενα ἀγαθὰ πλουσίως αὐτῇ δωρεῖται· ὡς καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἁγνῶς καὶ I. 09.
ἀσάρκως καὶ ἀπροσκόπως συνῆλθε τῇ μακαρίᾳ καὶ ἀΰλῳ μίξει, ἐν εὐφροσύνῃ τῶν νεο-
κτίστων τέκνων· ἔλεος γὰρ καὶ ἀλήθεια συνήντησαν, δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν· * * Ps. LXXXIV. 11.
καὶ ὥσπερ τὰ πρὸς τὸν δῆμον καὶ τὸν ἄρχοντα χαριεντίσματα ποιεῖ ὁ θεατρίζων, οὕτως καὶ
ἡμῖν ἡ ἐκ τῶν δεήσεων ἀγαλλίασις ἀνύεται, ἐκ παρρησίας κατενώπιον τοῦ βήματος τοῦ
Χριστοῦ, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ ἀγγέλων· τὰς εὐχάς μου γάρ, φησιν, ἀποδώσω ἐναντίον
παντὸς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· * διόπερ ὁ παρ' ἡμῖν μελῳδὸς ἐπιφωνῇ συμμέτρῳ, καὶ οὐ τεταμένῳ * Ps. CXV. 14.
λόγῳ, ἀλλ' ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι στεναγμοῖς ἀλαλήτοις ὑπερεντυγχάνει ᾄδων· * κολληθείη * Ps. CXXXVI. 6.
ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου Χριστέ· καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ἔστιν ἀκοῦσαι
τὸ εὔηχον τοῦ ᾄδοντος· * ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου· ὅτι δόξαν ἀναπέμπει * Ps. CXVIII. 103.
τῷ βασιλεῖ τῶν ὅλων, τῷ δυνάμει τὰ πάντα θεμελιώσαντι· ζητήσωμεν οὖν τῇ μελέτῃ
ὥσπερ οἱ ἐκεῖ θυμελικοὶ τὴν παρὰ Θεῷ καὶ ἁγίοις τερπνότητα, καὶ εὑρήσομεν ἐν μέσῳ τοῦ
χοροῦ αὐτῶν Μαριὰμ τὴν ἀδελφὴν Μωϋσέως ἐν τυμπάνῳ μεθ' ἑτέρων γυναικῶν ἐξάρχουσαν
τῷ Θεῷ ᾄσμασιν ἐπινικίοις ἐν τῷ λέγειν· * ᾄσωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται· * Exod. XV. 21.
καὶ ὁ μελῳδὸς δὲ Δαυὶδ * ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν προτρέπει ἐν ἐκκλησίαις εὐλο- * Ps. LXVII. 26.
γεῖν τὸν Θεόν.

δ'. Ἔστι δὲ μουσικὰ παρ' ἡμῖν τὸ μέλος τῆς ᾠδῆς δεχόμενα, οὐ θέλγητρα καὶ ᾄσματα πορνικὰ ἐν μέθαις καὶ κώμοις καὶ γάμων ἀταξίαις· ἀλλ' ἐνταῦθα παρὰ Θεῷ εἰρήνη καὶ ἀφθαρσία καὶ πᾶσα δικαιοσύνη πρὸς δόξαν τοῦ ὑψίστου Χριστοῦ αὐλίζεται· μᾶλλον δὲ παρ' ἡμῖν τὸ τοῦ στόματος ὄργανον τῇ δοξολογίᾳ θεραπεύει Θεὸν καὶ τῶν αὐτοῦ λειτουργοὺς· διά τε

stipendia a concubinorum affectu congruenter refert; ita sanctitatis ornatum quaerens Deus in anima, copulatur ei cum mysticis osculis, et reposita bona abundanter ei largitur. Quemadmodum etiam ecclesiae pure et non carnaliter et inoffense coniungitur beato et immateriali concubitu cum gaudio de susceptis nuviter liberis. Misericordia enim et veritas obviaverunt sibi, iustitia et pax osculatae sunt. Ac veluti coram populo et principe iucunda ac delectabilia facit mimus; sic etiam a nobis precum oblectatio conficitur confidenter ante thronum Christi et electorum eius angelorum. Vota mea, inquit, reddam coram omni populo eius. Quamobrem noster melodus moderata exclamatione, non intenta voce, sed in sancto Spiritu gemitibus inenarrabilibus precatur canens: adhaereat lingua mea faucibus meis, si oblitus tui fuero, Christe. Item alibi audire datur suavitatem cantantis: quam dulcia faucibus meis eloquia tua! quia laudem extollit regi universali, qui virtute sua cuncta fundavit. Ergo studiose quaeramus, velut illi thymelici, Dei et sanctorum iucunditatem; quorum in choro mediam inveniemus Mariam Moysis sororem tympanum tenentem, cum aliis mulieribus Deo exordientem cantica triumphalia dicendo: cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est. Nec non melodus David, in medio iuvencularum tympanistriarum hortatur in ecclesiis benedicere Deo.

4. Sunt autem musica apud nos illa, quae odae harmoniam admittunt, non mollia quasi meretricum cantica, ut solet in ebrietatibus et comessationibus nuptiarumque tripudiis; sed apud nos pax Dei, et pudicitia, et omnimoda iustitia ad altissimi Christi gloriam resonat: immo potius corporis nostri organum doxologia Deum

* Ps. XCIV. 1. γάρ, φησιν *, ἀγαλλιασώμεθα τῷ κυρίῳ, ἀλαλάξωμεν τῷ θεῷ τῷ σωτῆρι ἡμῶν· προ-
φθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, καὶ ἐν ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν αὐτῷ· τοὺς
δὲ περὶ Χριστὸν ᾄδοντας καὶ ᾀδούσας ὁρᾷ ἡ ἐξ ὕπνου ἡμᾶς τῆς ῥαθυμίας ἐξεγείρουσα (1)
* I. reg. II. 1. f. 60. ἐν τῷ ἤχῳ τῆς ἀγάπης· ὡς καὶ ἡ μακαρία Ἄννα βοᾷ ἐν τῇ ᾠδῇ· * ἐστερεώθη ἡ καρδία
* Is. V. 1. μου ἐν κυρίῳ, ὑψώθη κέρας μου ἐν θεῷ μου· καὶ ὁ μακάριος Ἡσαΐας φησίν· * ᾄσω δὴ
τῷ ἠγαπημένῳ ᾆσμα τοῦ ἀγαπητοῦ μου, τῷ ἀμπελῶνί μου· Δαυὶδ δὲ πάλιν ὁ ψαλμῳδὸς
* Ps. CXLIX. 1. φησίν· * ᾄσατε τῷ κυρίῳ ᾆσμα καινόν· καὶ ἡ θεοτόκος Μαρία τὸν ἐν τῇ γεωργήτῳ μήτρᾳ
* Luc. I. 46. κατοικοῦντα Ἰησοῦν ἀνύμνει λέγουσα· * μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον, καὶ ἠγαλλίασε
τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου· οὕτως ὁ τῶν ἁγίων χορὸς οὐκ ὀρχήσει πολυ-
στρόφῳ πρὸς πλάσιν, ἀλλὰ σκιρτήμασι θεοφόρων ψυχῶν ἀναδείκνυται, ὡς πρέπει τῷ παρ'
ἡμῖν θεάτρῳ· ἐν οἷς καὶ ὁ μακάριος προφήτης καὶ βασιλεὺς ἔμπροσθεν τῆς ἀχράντου κι-
* II. reg. VI. 22. βωτοῦ ἀνακρουόμενος καὶ χορεύων ἠγάλλετο, φάσκων ἐν πνεύματι καὶ ἡδονῇ· * καὶ παίξο-
μαι καὶ ὀρχήσομαι ἐνώπιον κυρίου· ἀλλὰ μὴν καὶ πρόδρομος Ἰωάννης ἐν κοιλίᾳ τῆς Ἐλι-
* Luc. I. 44. σάβετ ἐσκίρτα ἐν ἀγαλλιάσει ἐπὶ τῇ ἐπισκιάσει τοῦ βασιλέως τῆς δόξης· * καὶ ἀντὶ ἐγκω-
μίου δὲ ὀρχηστοῦ τοῦ παρ' Ἕλλησιν, ὡς φασίν, ἐπιδεικνυμένου Ἱππολύτου (2), εὑρήσεις
παρ' ἡμῖν Δαυὶδ ὀρχηστὴν τῆς θεοφόρου κιβωτοῦ, ψαλμῳδοῦντα κατενώπιον τοῦ θεοῦ καὶ
τῶν χερουβὶμ, εἰς Ἰωσὴφ τὸν σώφρονα ἐν τῷ προτρέπεσθαι καὶ λέγειν, ἐν ἐπιδείξει τῆς ἀνα-
* Ps. LXXIX. 2. στασίμου ἡμέρας· * ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, πρόσχες· ὁ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ·
ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν χερουβὶμ, ἐμφάνηθι, ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου, καὶ ἐλθὲ εἰς
τὸ σῶσαι ἡμᾶς.

celebrat eiusque administros. Venite enim, inquit, exultemus Domino, iubilemus Deo salvatori nostro: praeoccupemus faciem eius in confessione, et in psalmis iubilemus ei. Eos autem qui Christo canunt cantores et cantatrices, spectat illa quae ex somno socordiae nos excitat cum sonitu caritatis. Sicut etiam beata Anna clamat in cantico: solidatum est cor meum in Domino, exaltatum est cornu meum in Deo meo. Item beatus Esaias ait: cantabo dilecto meo canticum dilecti mei, vineae meae. David pariter psalmista ait: cantate Domino canticum novum. Denique Maria deipara habitantem in fecunda vulva Iesum celebrabat dicens: magnificat anima mea Dominum, et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo. Ita sanctorum chorus nequaquam versatili et lapsui obnoxia saltatione, sed sacrarum animarum chorea semet ostentat, prout nostrum decet theatrum. Quos inter et beatus propheta ac rex ante intactam arcam psallens et choream ducens, exultabat dicens in spiritu ac voluptate: et ludam et saltabo in conspectu Domini. Quin etiam propheta praecursorque Iohannes in Elisabetae ventre saltabat cum gaudio in obumbratione regis gloriae. Locoque encomii in saltatorem apud ethnicos, ut in proverbio est, scenicum Hippolytum, invenies apud nos Davidem divinae arcae saltatorem, psallentem in conspectu Domini et angelorum de casto Iosepho, adhortantemque dum ait ob significandum resurrectionis diem: qui regis Israhel, intende: qui deducis velut ovem Ioseph. Qui sedes super Cherubim, manifestare. Excita potentiam tuam, et veni, ut salvos nos facias.

(1) Cod. ἐξεγείροντας, quod vocabulum visum est emendare seu paululum immutare, quia heic videtur sermo esse de sponsa Canticorum.

(2) Confer Diogenianum proverb. V. 32, cum Suida. Et quidem Photius in lexico: Ἱππόλυτος σωφροσύνης παράδειγμα.

ε'. Ἔνθεν δὲ ἡμεῖς οὐ ῥοπαῖς σαρκὸς ταῦτα πρὸς ὑμᾶς νεανιευόμενοι πρὸς ἔρωτα
ἐξωρχησάμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον τῇ ἀγάπῃ ἐν πνεύματι πραΰτητος, ἐπαλείφοντες τῷ ἀγῶνι
τῆς δουλείας τῷ κυρίῳ· ἵνα καὶ τὸ ἐν μονάδι τριταῖον * τὸν σταυρὸν τὸν πρὸς τὸν πατέρα καὶ * cod. τριβαῖον.
τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα δεξάμενοι ἐν τελειώσει, διώξωμεν τὸ βραβεῖον τῆς κατὰ τοῦ δια-
βόλου ἀθανάτου νίκης, μᾶλλον ἐπιβοῶντες *, ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅτ' ἂν ἐπλά- * Ps. CXVIII. 32.
τυνας τὴν καρδίαν μου. εἰ γὰρ καὶ ὁ κυνηγὸς διὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν ἑαυτὸν παραδιδοὺς πρὸς
θηριομαχίαν, πρῶτον μὲν ἀποτάσσεται τῷ βίῳ· πάλιν δὲ οὐκ ἀπελπίζει τὸ νῖκος, ποι- f. 70.
κίλαις ἐπινοίαις τὸν κίνδυνον διαδιδράσκων· πόσῳ μᾶλλον ἡμᾶς τοὺς τῷ Χριστῷ συν-
ταξαμένους δεῖ κεκτῆσθαι ἀνεπίληπτον καὶ παραινετὸν βίον, διά τε ἐγκρατείας καὶ ἀγάπης
καὶ διωγμῶν καὶ θλίψεων ἀνθρωπίνων καταπαλαίειν τῷ ἀρχεκάκῳ δαίμονι· ὡς ἤδη
ἀποθνήσκοντας, καὶ μὴ θανατουμένους, ἀεὶ δὲ χαίροντας· ὡς πτωχούς, πολλοὺς δὲ πλουτί-
ζοντας· ὡς μηδὲν ἔχοντας, καὶ πάντα κατέχοντας· ὅθεν καὶ ὁ κύριος ἔφασκεν· * ἐγὼ ἀπο- * Matth. X. 16.
στέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων· τὴν δὲ αἰτίαν τῆς τερπνότητος ἔχομεν τὸ πάσχα
τοῦ κυρίου· δι' αὐτὸ γὰρ καὶ λελάληται ἡμῖν *, ὅτι συστήσασθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως * Ps. CXVII. 27.
τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου· ἑορτὴν δὲ ταύτην ὡς εἴρηται οἴδαμεν, τὴν τοῦ Χριστοῦ· δι' ἣν τὰ
ἄνω καὶ τὰ κάτω, καὶ οἱ ἄξονες ὑμῶν ἐφαιδρύνθησαν· ἔνθα καὶ πᾶσα ἑορτὴ παρ' ἡμῖν
αὐλίζεται, ἐπὶ τὸ ἀεὶ μένον βρῶμα καὶ πόμα ἐν τῇ προσφορᾷ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ
καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ *, δι' ἧς ὁδοποιοῦνται οἱ πιστῶς δεχόμενοι ἐπὶ τὰ οὐράνια· καὶ ἐν αὐτῇ * Eucharistia.
τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀναμένουσιν· ἐπιτελοῦσι δὲ καὶ ἄλ-
λως; καὶ οἱ ἀμελεῖς τῶν ἀρετῶν ἑορτάς, σφάζοντες μόσχους καὶ πρόβατα ἐν πλησμονῇ
ἄρτων καὶ κρεῶν καὶ βαρείᾳ μέθῃ, δι' ἧς ἀταξίας θεραπεύουσι τοὺς δαίμονας· ἑορτὴ δὲ

5. Haec nos non carnis impulsu apud vos iuveniliter et quasi amatorie exponimus, sed cum caritate potius et in spiritu lenitatis, adhortantes ad agonem servitutis Domini: ut crucem in monade triplicem, Patrem inquam et Filium et sanctum Spiritum, in consummatione nostra excipientes, perveniamus ad bravium immortalis de diabolo victoriae, magis clamantes: viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Nam si venator in praesente vita ferarum persecutioni se impendit, et modo quidem quasi vitae valedicit, mox autem de victoria non desperat, dum variis artificiis periculo evadit; quanto magis nos Christo addictos decet agere irreprehensibilem ac laudabilem vitam, et per continentiam et caritatem, persecutionesque hominum ac pressuras, adversus malorum auctorem daemonem decertare, ut iam morientes et non mortuos, ut tristes semper autem gaudentes, ut pauperes multos autem locupletantes, tamquam nihil habentes, et omnia possidentes. Quare et Dominus aiebat: ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Causam porro iucunditatis habemus pascha Domini. Propterea enim dictum nobis est: constituite diem sollemnem in condensis usque ad cornua altaris. Diem vero sollemnem heic dici scimus illam passionis Christi ac resurrectionis, a qua res supernae et infernae vestrique axes exhilarati sunt: unde et quaevis sollemnitas apud nos celebratur, cum perpetuo cibo potuque in corporis sanguinisque Christi oblatione: a qua, qui cum fide recipiunt, ad caelestia deducuntur, ibique aeternorum bonorum gaudium in resurrectione futura expectant. Sed et ethnici, et ii qui virtutes negligunt, sollemnitates celebrant, immolantes vitulos et oves cum panis carniumque copia et profunda ebrie-

* Matth. IV. 4. ψυχῶν ἁγίων φρονεῖν τὸ γεγραμμένον· * ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ'
* Ps. XLIX. 13. ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ· καὶ ψάλλοντας λέγειν· * μὴ φάγομαι
κρέα ταύρων, ἢ αἷμα τράγων πίομαι; θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ
* v. 23. ὑψίστῳ τὰς εὐχάς σου· καὶ πάλιν· * θυσία αἰνέσεως δοξάσει με· διὰ ταύτην τὴν τῶν θεοφόρων
* Rom. XIV. 17. δικαίων ἑορτὴν, εἴρηκεν * ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν οὐκ ἔστι βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιο-
* Hab. II. 4. f. 71. σύνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ· περὶ ταύτης καὶ ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου λέγει· * ὁ δίκαιος
ἐκ πίστεως ζήσεται· καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ.

ϛʹ. Θέλεις δὲ θεωρῆσαι καὶ τοὺς παρ' ἡμῖν δήμους, ἐν οἷς ὁ ἄφραστος Θεὸς καὶ ἄρχων εἰρήνης, ὁ αὐτὸς καὶ κριτὴς καὶ δικαστὴς μεσιτεύει; καὶ τὸ μὲν ἄτακτον μέρος κατακρίνει θανάτῳ, τὸ δὲ ἕτερον τῶν πραέων ἑαυτῷ συνδοξάζει, καὶ ἀπονέμει ἐπαίνοις ἐπὶ ἀθανα-
* Matth. XXV. 32. σίᾳ· ὅρα μοι ἐν εὐαγγελίοις τὸν κύριον λέγοντα *, ὅτι τοὺς δικαίους ἀφορεῖ ἐκ δεξιῶν, τοὺς δὲ ἁμαρτωλοὺς ἐξ εὐωνύμων, ὥσπερ ἀφορίζει ὁ ποιμὴν τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων· καὶ τότε ἐρεῖ τοῖς δικαίοις· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· καὶ τοῖς ἁμαρτωλοῖς, πορεύεσθε οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις
* Sap. XI. 11. αὐτοῦ· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς τῶν ὀδόντων· εἰς τὸ πληρωθῆναι τὴν γραφὴν λέγουσαν· * τούτους μὲν γὰρ ὡς πατὴρ νουθετῶν ἐδοκίμασας, ἐκείνους δὲ ὡς ἀπότομος βασιλεὺς καταδικάζων ἐκόλασας· ἀλλὰ νῦν ἐμοὶ τοῦ θεάτρου ἡ μνήμη, εἰς ἀγῶνα πρόκειται ἀρετῆς, ἵνα καὶ ὑμεῖς τοὺς τούτων πρὸς τὴν ἀνομίαν πόνους ἀκούσαντες, πολλῷ κρεῖττον τὸ χάρισμα ζωπυροῦντες, ζηλωταὶ τῆς εὐσεβείας γένησθε· ὅπως εὑρεθείημεν ἐν δόξῃ τῆς ἐπαγγελίας τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν ἀπολαύοντες, μετὰ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων, εὐχαριστοῦντες τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

tate, quibus lustris daemones colunt. Secus vero sanctarum animarum sollemnitas est illud aestimare quod scriptum est: non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Psallentesque dicunt: num manduco carnes taurorum, aut sanguinem hircorum bibo? immola Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua. Et rursus: sacrificium laudis honorificabit me. Propter hanc afflatorum numine iustorum sollemnitatem dixit: regnum caelorum non est esca neque potus, sed iustitia et gaudium in Spiritu sancto. De hac Deus quoque per prophetam dicit: iustus ex fide vivet; et si se subtraxerit, non sibi complacet anima mea in illo.

6. Vin' autem cognoscere plebes quoque nostras, in quibus ineffabilis Deus ac rex et princeps pacis, idemque iudex et vindex versatur? Utique perversam partem morti damnat; at vero alteram mansuetorum secum glorificat, et cum praeconio immortalitate donat. Videsis mecum in evangeliis dicentem Dominum: iustos separabit in parte dextra, peccatores autem in sinistra; sicut pastor segregat oves ab haedis. Et tunc dicet iustis: venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Peccatoribus autem: ite maledicti in tenebras exteriores, paratas diabolo et angelis eius: ibi erit fletus et stridor dentium. Ut adimpleatur scriptura quae dicit: hos quidem tamquam pater monens probasti; illos autem tamquam durus rex damnatos punivisti. Porro hanc theatri commemorationem ad agonem virtutis mihi proposui, ut et vos scenicorum hominum labores audientes, multo melius datam gratiam inflammantes, studiosi pietatis fiatis: quò inveniamur in gloria, pro-

ΛΟΓΟΣ ΙΗ'.

ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΘΕΟΦΙΛΩΝ ΔΙΑ ΚΡΕΙΤΤΟΝΟΣ ΑΓΩΝΟΣ ΕΥΑΡΕΣΤΟΥΝΤΩΝ.

α'. Ἀναγνοὺς δὲ λαβὼν κατὰ νοῦν, ἔγνων ἐγὼ διά τινος σχιδῆς (1) περί τινος νουμέρου I. 11.
τῶν πρὸς τοὺς πολέμους στρατευομένων τῷ βασιλεῖ, ὁ ἔξαρχος πρὸς αὐτοὺς ἐπιστείλαντος I. 12.
τὸν τύπον τοῦτον· εἰδότες τὴν τοῦ βασιλέως περὶ ὑμᾶς πρόνοιαν, τῇ μὲν μελέτῃ τῶν ὅπλων τὸν νοῦν προσέχετε, καὶ τοῖς πολεμίοις ἔσεσθε χαλεποί, πρᾶοι δὲ καὶ ἥμεροι πρὸς τοὺς οἰκείους· καὶ ὡς ὅτι μάλιστα ταύτας ὑμῶν τὰς προαιρέσεις καταμανθάνων ὁ βασιλεὺς ὁ κράτιστος, ὅτι μᾶλλον προσέλθοι φιλοτιμότερον, καὶ πρὸς εἴδησιν ἔχετε καὶ διὰ θείου γράμματος· θαυμαστὸν οὖν, ἀγαπητοί, ὅτι διά τινα φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα ὀψώνια ἐκδιδοῦσιν οὗτοι τῷ θανάτῳ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ὑπὲρ φιλοτιμίας καὶ δωρεάς· διὸ καὶ ἐπαλείφων
πρὸς ἀγῶνα ὁ ἅγιος Παῦλος φησὶ * πρὸς τοὺς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα ἀναλειφότας· οὐδεὶς * II. Tim. II. 4.
στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ· καὶ πάλιν· ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ.

β'. Πόσον οὖν τὸ παρὸν εἰς ἔκπληξιν ἡμᾶς ἀγαγεῖν ὀφείλει; εἰ γὰρ ἐκεῖνοι διὰ θνητὸν καὶ πρόσκαιρον βασιλέα φιλοτιμούμενον διὰ γραμμάτων ὀλίγα ὀψώνια, παραδιδοῦσιν εὐ-
χερῶς τὴν ζωὴν αὐτῶν, ἣν οὐ δύναται ὁ βασιλεὺς πρὸς ἀναβίωσιν ἀγάγαι *, πόσῳ μᾶλλον * Ita cod.
ἀναγκαιότερόν ἐστιν ἡμᾶς ὑπὲρ τοῦ ἀθανάτου νυμφίου καὶ βασιλέως φιλοτιμουμένου ἃ ὀφθαλ-

missis bonis caelestibus fruentes, cum omnibus a saeculo sanctis, gratias agentes domino nostro Iesu Christo, cui gloria et imperium per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XVIII.

DE MILITIA PIORUM QUI OB PRESTANTIUS CERTAMEN (DEO) PLACENT.

1. Memoria teneo me in quadam scheda legisse de nescio qua cohorte hominum regi ad bella militantium; quod nempe militiae dux ad eos hoc verborum tenore scripserit: gnari regis erga vos providentiae, armorum quidem exercitio mentem impendite, hostibusque terribiles estote; mansuetudine vero et tranquillitate erga vestros utimini. Et quam primum hos vestros actus potentissimus rex cognoverit, eo liberalior erga vos erit, quod et aliunde scitis et ex divali etiam epistola. Mirum itaque est, carissimi, quod propter quaedam caduca et temporaria stipendia tradunt hi morti animas suas, ob congiarium videlicet atque dona. Quare et ad agonem cohortans sanctus Paulus ait illis qni ad spiritale certamen se praeparabant: nemo militans implicat se negotiis saecularibus, ut ei placeat qui se in militiam conscripsit. Et mox: etiamsi aliquia certet, non coronatur, nisi legitime certaverit.

2. Quanto magis igitur res, de qua agimus, stupore nos percellere debet? Si enim illi propter mortalem temporariumque regem, exigua stipendia cum epistola mittentem, vitam facile suam profundunt, quos sane rex ad novam vitam revocare nequit; quanto magis necessarium est, nos pro immortali sponso ac rege, largituro

(1) Ita cod., non σχίδης. Et quidem apud Ciceronem *scida* pro *scheda*, ut nonnulli legunt.

μὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς
τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, παραδοῦναι τὰ ἑαυτῶν σώματα τῇ ἀκροτάτῃ ἀσκήσει κολαφίζον-
τας ἑαυτοὺς, καὶ μὴ συμπλεκομένους ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι
ἀρέσωμεν; καὶ ἐκεῖνοι τοῖς ὑπεναντίοις ἀνηλεῶς προσερχόμενοι, γαληνιῶσι πρὸς τὰ ἴδια
συστήματα· πῶς ἡμεῖς οὕτως χαλεπῶς ἀντιλέγουσι τοῖς πολεμίοις δαίμοσιν, οὐκ ἂν γεν-
ναιοτέρως προσέρχεσθαι ὀφείλομεν, ἐπὶ τῷ καὶ εἰρηνεύειν πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως;
κἀκείνων τῇ μελέτῃ τῶν ὅπλων τὸν νοῦν ἀπασχολούντων, πῶς οὐκ ἂν κρειττόνως ἐννοεῖν
I. 12. ἡμᾶς δεῖ περὶ τῆς ποικίλης μηχανῆς αὐτῶν, πρὸς τὸ δοκιμωτέρως νικᾶν τὸν πόλεμον τοῦ
* I. Cor. IX. 25. διαβόλου, ἵνα κατὰ τὸν ἅγιον Παῦλον τὸν ἀπόστολον *, πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύε-
ται· κἀκεῖνοι μὲν τὸ σχῆμα τῆς πλεονεξίας περιβέβληνται, οἱ μὲν μανδύας, οἱ δὲ γουνία,
ἄλλοι μανιάκια, καὶ δεξιάρια, καὶ χλαμύδας, καθότι ἄλλον τινὰ καρπὸν πολιτείας οὐ
προσδέχονται· ἡμεῖς δὲ τὸ σχῆμα τῆς εὐσεβείας περιφέροντες σὺν τοῖς ἀγγέλοις, οἱ μὲν
μηλωταῖς καὶ αἰγίοις δέρμασιν, οἱ δὲ χιτῶσι τριχίνοις, μετὰ κλοιῶν ἰσχυρῶν, ἐπ' ἐρημίαις
πολιτευόμενοι, καταδιώκομεν τοῦ μισοκάλου τὰς ἐνεργείας, ὅπως ζωὴν ἀτελεύτητον μετά-
σχωμεν παρὰ τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως Χριστοῦ, καὶ παρ' αὐτοῦ ὀψώνια ἀπολάβωμεν, τὰ
ἡτοιμασμένα ἀγαθὰ εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι· καὶ ὥσπερ οἱ ἐν τῇ στρατείᾳ,
δι' ἀγῶνος τὴν προκοπὴν λαμβάνουσιν, ὡσαύτως καὶ ἐν ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις, καθὼς
* Ps. VIII. 6. εἴρηκέ που τίς λέγων· * ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, ἐν τῇ παναρέτῳ πολι-
τείᾳ προκόψαντες τοῦ Χριστοῦ, τῶν ἀγγέλων ἔξαρχοι γινόμεθα.

γ'. Καὶ τὰ μὲν ἐκείνων ὅπλα πρὸς ἀπώλειαν ὁρᾷ, φαρέτρας λέγω, καὶ βέλη, καὶ
κασσίδας, καὶ ῥομφαίας διστόμους, καὶ δόρατα, καὶ ἀσπίδας, καὶ θυρεούς· θέλεις δὲ ἰδεῖν

quae nec oculus vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascenderunt, quae nempe praeparavit Deus diligentibus eum, tradere corpora nostra summo asceticae vitae generi, castigantes nos, et non implicantes saeculi negotiis, ut ei qui nos in militiam conscripsit placeamus? Et si illi tam aspere hostibus congredientes, pacem tamen cum suis commilitonibus servant; quid ni nos inimicis daemonibus tam horribiliter oppugnantibus, fortius repugnare debemus, simulque cum fidei domesticis pacem conservare? Si denique illi in armorum meditatione mentem exercent, quid ni nos accuratius cogitare decet de variis daemonum machinis, ut diabolicum bellum peritius profligemus? Ut, veluti sanctus ait Paulus apostolus: qui in agone contendit, ab omnibus se abstineat? Et illi quidem vestimenta mundanae cupiditatis gestant, alii penulas, alii vestes pelliceas, alii manicas et armillas et chlamydes, quandoquidem alium vitae suae fructum non sperant. Nos vero pietatis schema angelicum circumferentes, alii melotas et caprinas pelles, alii cilicinas tunicas, cum validis numellis, in solitudinibus viventes, mali daemonis repellimus impetum, ut immortalem vitam consequamur a caelesti rege Christo, ab eoque stipendia recipiamus, bona scilicet illa praeparata, in quae prospicere desiderant angeli. Et quemadmodum milites pugnando provectionem merentur; sic nos homines, quos ut quidam ait, paulo minus ab angelis Deus minuit, in omnimodae virtutis Christi instituto progredientes, angelorum veluti tribuni efficimur.

3. Et illorum quidem arma ad alienum exitium spectant, pharetrae scilicet, tela, cassides, gladii ancipites, lanceae, scuta et umbones. Vin' autem cognoscere

τὰ παρ' ἡμῖν ὅπλα, οὐ τοιαῦτα ἀλλὰ νοερὰ ὄντα καὶ θεοφόρα, ἐν οἷς ὁ στρατευόμενος ἄνθρωπος οὐ πρὸς ἀπώλειαν ἔχει τὸν κατὰ διάνοιαν πόλεμον, ἀλλ' εἰς ἀθάνατον ζωήν; ἡ γὰρ ἡμετέρα φαρέτρα, τὸ βάθος τῆς πρὸς θεὸν καρδίας, ἐν ᾧ ἔχομεν τὰ στερεὰ βέλη τῶν λογισμῶν, ἃ ὡς διὰ τόξου ἐκπέμπομεν ἐπὶ τὸ κατατιτρώσκειν τοὺς δαίμονας, διὰ τὴν καθ' ἡμᾶς στρεβλωτικοῦ παθήματος τοῦ προσκαίρου· καὶ ἡ κασσὶς ἡμῶν, τὸ ἐπιφοιτοῦν ἡμῖν τῆς εὐλογίας πνεῦμα, ὡς ὁ προφήτης λέγει· * ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν αἴνεσις καὶ εὐπρέπεια· ἡ * Is. LI. 11.
δὲ ῥομφαία ἡμῶν ἡ δίστομος, ἡ πίστις καὶ ἡ πρᾶξις, ὡς φησὶν ὁ ψαλμῳδὸς *, καὶ ῥομφαῖαι * Ps. CXLIX. 6.
δίστομοι ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν· ἀσπὶς ἀκαταμάχητος, ἡ ὁσιότης ἡμῶν, καὶ τὸ τεῖχος τῆς προσευχῆς· καὶ ὁ αἴρων αὐτὰ ἔμπροσθεν ἡμῶν, ὁ ἄγγελος τῆς εἰρήνης· δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγεν καὶ f. 74.
ὁ ψαλμῳδὸς *, παρεμβαλεῖ ἄγγελος κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται * Ps. XXXIII. 7.
αὐτούς· τὸ δὲ δόρυ μετὰ χεῖρας ἡμῶν ἐστιν ὁ σταυρὸς, ὁ τὸν βασιλέα τῶν δαιμόνων διάβολον τροπωσάμενος· καὶ ὡς εἴ τις στρατοπεδάρχης παρακελεύεται τῷ στρατῷ τὸν πρὸς τὸν πόλεμον ἀντιλαβέσθαι πανοπλίαν, οὕτως ἔχομεν καὶ ἡμεῖς Παῦλον τὸν ἔξαρχον τῆς τῶν χριστιανῶν στρατιᾶς λέγοντα προσδοκιμεῖν βουλομένοις· * ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, πρὸς τὸ * Ephes. VI. 11.
ἀντιστῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου· ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ· τοὺς πόδας ὑποδησάμενοι ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης· ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι.

quomodo arma nostra non talia sint, sed intellectualia et divinitus instructa, quibus militans homo, non ad perniciem gerit intellectuale bellum sed propter aeternam vitam? Nostra scilicet pharetra, est profunditas cordis ad Deum tendentis, in qua habemus quasi valida tela cogitationes, quas velut arcu emittimus ad daemones vulnerandos, propter cruciantem nostram rerum temporalium concupiscentiam. Cassis nostra est, qui supervenit nobis benedictionis spiritus, ut ait propheta: in capite eorum laus et decor. Noster autem anceps gladius, fides est et actio, ut ait psalmista: et gladii ancipites in manibus eorum. Scutum inexpugnabile, integritas nostra, et orationis murus. Et armiger noster est pacis angelus. Quamobrem aiebat psalmista castrametabitur angelus Domini circa timentes illum, et eripiet eos. Lancea vero in manibus nostris crux est, quae regem daemonum diabolum debellavit. Et sicuti dux exercitus mandat militibus ut omnia ad proelium arma expediant, ita nos Paulum habemus christiani exercitus ducem monentem ut in promptu sint ii, qui pie se gerere volunt: induite armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli: quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in caelestibus. Propterea accipite armaturam Dei, induentes loricam iustitiae, et galeam salutis sumite, et gladium spiritus, quod est verbum Dei: calceati pedes in praeparatione evangelii pacis: in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere.

δ'. Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανὸς τοῦ λέγειν τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα τῶν στρατευομένων
πνευματικῶς τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ; τῶν γὰρ τῷ φθαρτῷ βίῳ στρατευομένων, ἐάν τις
τραυματίας ἀποπεσὼν βοήσῃ, σῶσόν με ὁ βασιλεύς μου, φρεναπατᾷ ἑαυτόν· οὐ γὰρ δύν-
αται αὐτῷ πορίσασθαι ζωὴν σωτηρίας· ἐπ' ἂν δέ τις τῶν ἀγωνιζομένων κατὰ διάνοιαν ἐξ
ἡδονῶν πολεμούμενος ὑπὸ τῶν δαιμόνων κινδυνεύσῃ, βοήσας διὰ ψαλμοῦ πρὸς τὸν Ἰησοῦν
* Ps. XXXIV. 1. δύναται ῥυσθῆναι· ἐν τῷ λέγειν· * δίκασον κύριε τοὺς ἀδικοῦντάς με, πολέμησον τοὺς
πολεμοῦντάς με· ἐπιλαβοῦ ὅπλου καὶ θυρεοῦ, καὶ ἀνάστηθι εἰς τὴν βοήθειάν μου· ἔκχεον ῥομ-
φαίαν καὶ σύγκλεισον ἐξεναντίας τῶν καταδιωκόντων με· ἀλλ' ὁ μὲν τῶν στρατιωτῶν συναθροι-
f. 75. σμὸς ἔχει τὰ μετάτα ἐπίσαθρα· ὁ δὲ τῶν φιλοθέων, σκηνὰς αἰωνίους· ἐκείνοις πρόσεστι τὸ
οἰνόκρεον πρὸς ὄρεξιν καὶ φθοράν, ἀνομίαν τε καὶ μέθην, καὶ δι' ὧν τάχιον κατοικίζονται
οἱ δαίμονες· τῷ δὲ εὐσεβεῖ τροφὴ τὸ νήφειν ἐν ἀνοινίᾳ πρὸς ἀφθαρσίαν τῆς μεμενηκυίας
ἀννόνας, καὶ εἰς εὐχάριστον ζωὴν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἐλπίδα
ἀθάνατον· οὐ γὰρ διὰ πλησμονῆς ἄρτου καὶ ὕδατος καὶ θυμοῦ καὶ τῶν ἄλλων τῶν τούτοις ὁμοίων
ἀδίκων, δύναταί τις τὸν κατὰ διάνοιαν πόλεμον τῶν δαιμόνων νικῆσαι· τελεία δέ ἐστι νίκη,
* Ps. LXII. 4. τὸ κατὰ διάνοιαν λέγειν τῷ θεῷ, ὅτι κρεῖττον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζωάς· * μειζόνως γὰρ καὶ χα-
λεπῶς τοῖς τοιούτοις κατορθώμασιν εἰς ἐναντιότητα τοὺς δαίμονας διεγείρομεν· κατὰ τὸ γε-
* Ps. CXIX. 7. γραμμένον· * ὅτ' ἂν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἐπολέμουν με δωρεάν· ἵν' οὕτως τὴν νίκην διὰ τοῦ
γενναίως φέρειν τὰ ἐπαγόμενα πληθύνοντες, μεγάλως ἐν προκοπαῖς στρατευώμεθα τῇ
βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ἤδη γὰρ ὁ πρόδρομος Ἰωάννης ἐρωτώμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν περὶ
* Luc. III. 14. καρποῦ δικαιοσύνης φησί· * μηδένα διασείσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν.

ε'. Οὕτως δεῖ καὶ ἡμᾶς πειθομένους τὴν πᾶσαν ὠφέλιμον καὶ θεόπνευστον γραφὴν

4. Post haec quis enarrare potest spem militum spiritaliter pro Christi corpore pugnantium? Nam militantium in hoc corruptibili vita, si quis vulneratus decidens clamaverit, salva me mi rex, sibi ipsi illudet; neque enim hic potest ei vitam salutemve praebere. Secus autem si quis de athletis nostris bellum a voluptatibus in mente patiens a daemonibus periclitetur, clamans per psalmum ad Iesum liberari potest, dicendo scilicet: iudica Domine nocentes me: apprehende arma et scutum, et exsurge in adiutorium mihi. Effunde frameam et conclude adversus eos qui persequuntur me. Sed enim militum turba habet marcida valla; at piorum coetus aeterna tabernacula. Illi habent mistum ad suscitandam cupiditatem et corruptelam, ad flagitia et ebrietatem, quorum causa citius fiunt daemonum habitaculum. At pio homini esca est abstemia sobrietas ad perseverantis annonae imputribilitatem, ad suavem vitam corporis sanguinisque Christi, ad immortalitatis spem. Non enim saturitate panis et aquae, et ardore animi, et aliis huiusmodi iniquis adiumentis, potest aliquis in intellectuali daemonum bello superior discedere. Est autem perfecta victoria dicere intra mentem Deo: melior est misericordia tua super vitas. Fortius enim et terribilius adversus daemones bene sic agendo consurgimus; prout scriptum est: cum loquebar illis, inpugnabant me gratis: ut sic victoriam, per adversitatum constantem patientiam complentes, magnis cum profectibus militemus regno caelorum. Ecce enim praecursor Iohannes interrogatus a militibus de iustitiae fructu, respondit: neminem concutiatis, et contenti estote stipendiis vestris.

5. Sic nos oportet, morem gerentes universae utili et a Deo inspiratae scriptu-

στρατεύεσθαι τῷ Χριστῷ, καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις ἐπαρκεῖν ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ὑστερουμένοις, καὶ ἠρεμεῖν
ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, καὶ κατὰ τὸν Δαυὶδ τὸν προφήτην πολιτευομένους πληροῦν τό, ὅλην
τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος. * καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ· χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτείρων καὶ * Ps. XXXVI. 26.
κιχρῶν, οἰκονομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει· * διότι ἄδικοι βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονο- * Ps. CXI. 5.
μήσουσιν· ὁ δὲ ἐλεῶν, εἰς σωτηρίαν μένουσαν ἑαυτῷ δανείζει Θεῷ, πρὸς τὸ βῆμα τὸ φρι-
κτὸν καὶ ἀδέκαστον ὁρῶν· διὰ τοῦτο ἀκούσωμεν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, τοῦ κυρίου λέγοντος·
μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, τουτέστι τὸν πλησίον, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται· * ὅτ' ἂν γάρ τις ἑαυτὸν * Matth. V. 7.
ἐλεᾷ, καὶ ἑαυτοῦ φείδεται καὶ οὐχὶ τοῦ πλησίον, ἀπώλειαν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ κατασκευάζει·
εἰ δὲ θέλομεν στρατευθῆναι τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, τὴν ἑαυτῶν ὠφέλειαν τῷ πλησίον ἐπι- I. 76.
νοήσωμεν, καὶ τὴν ἰδίαν ἀνάπαυσιν τῷ ἀσθενεῖ· τὰ χρήματα τοῖς πενομένοις, καὶ τὴν τροφὴν
τῷ πεινῶντι, καὶ αὐτὸ ὅλον τὸ τοῦ βίου ὑστέρημα, ὡς ἡ χήρα, διαδῶμεν· τοῖς γὰρ φοβουμένοις
τὸν Θεὸν οὐχ ὑστερήσει τὰ ἀγαθά· πλούσιοι δέ φησι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν· * ὡς ἤδη μὴ * Ps. XXXIII. 11.
ἔχοντες ἀρετῆς σημεῖον πρὸς ἔνδειξιν· γυμνοὶ γάρ εἰσι τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ ἑαυ-
τοὺς θάλπειν, καὶ ἑαυτῶν φείδεσθαι, καὶ ἐννοεῖν τὴν ἀπατάλην, καὶ παρορᾶν ταπεινόν· ἡ γὰρ
πᾶσα τοῦ κυρίου εὐλογία πρὸς τοὺς δικαίους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως αὕτη ἐστίν· ἐφ' ὅσον
ἐποιήσατε τῷ ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε· καὶ πᾶσα ἡ κατά-
κρισις καὶ ἡ αἰσχύνη τῶν ἑαυτοὺς ἀγαπησάντων, αὕτη ἐστίν· τὸ ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ
τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε.

ς'. Ὁ γὰρ ἀδίκως ζῶν τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐν τοῖς κάλλεσι τῶν φθαρτῶν, νοησάτω τί ἄρα ἀντάλλαγμα δώσει τῷ Θεῷ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τοῦ ῥυσθῆναι τῆς καμίνου τοῦ πυρός; χρυσόν; καὶ πῶς; οὐδεὶς γὰρ ὁ λαμβάνων· ὅτι δόξα καὶ ἡ λοιπὴ περιουσία οὐ συγκαταβήσεται

rae, Christo militare: nempe et nostris contentos esse, et egentibus subvenire, et omni avaritia vacare, et ex norma Davidis prophetae viventes, dictum illud adimplere: vir iustus tota die miseretur et commodat. Sicut etiam alibi: iucundus homo qui miseretur et commodat, disponet sermones suos in iudicio. Quia iniusti regnum Dei non possidebunt. Qui autem miseretur, is cum salute sibi permanente commodat Deo, ad terribile et incorruptum tribunal oculum intendens. Propterea audiamus, fratres carissimi, dicentem dominum: beati misericordes, nempe erga proximum, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Nam cum aliquis suimet miseretur, sibique parcit, et non proximo, exitium animae suae comparat. Quod si volumus regno caelorum militare, utilitates nostras proximo procuremus, nostramque requiem infirmo: opem pauperibus, escam famelico, et totam adeo vitae substantiam instar illius viduae largiamur. Nam timentibus Deum non deerunt bona: divites vero, inquit, eguerunt et esurierunt; utpote qui nullam habent virtutis speciem quam ostendant: nudi enim sunt a mandatis Dei, dum suae tantum quieti consulunt, semet fovent, sibi parcunt, delicias excogitant, miserum negligunt. Tota enim Domini benedictio erga iustos die iudicii, huiusmodi erit: quodcumque uni ex his minimis fratribus meis fecistis, mihi fecistis. Item tota damnatio et dehonestatio eorum qui semet ipsos amarunt, nec proximi miserti sunt, haec erit: quodcumque non fecistis uni horum fratrum meorum minimorum, ne mihi quidem fecistis.

6. Nam qui iniuste vitam hanc, in bonis putribilibus transigit, cogitet quamnam daturus sit commutationem Deo pro anima sua, ut ab ignis fornace liberetur.

ἡμῖν εἰς ᾅδου· οὔτε φίλοι φανήσονται πρὸς βοήθειαν, ὁπότε τὰ ἑαυτῶν φορτία μεριμνῶσιν· ἐν τούτῳ δὲ δικαιοῖ πάντας τοὺς ἀκούοντας ἐν τῷ λέγειν· ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν αὐτὴν ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν· ἀδελφικῶς ἡμῖν ὁ κοινὸς δεσπότης συμπαθείᾳ κέχρηται λέγων· τί ὠφελήσει ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων· καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

ζʹ. Θέλεις δὲ ὁ τὴν φιλαργυρίαν ὡς ἀγχόνην περιάπτων ἑαυτῷ, δοῦναι ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς σου τὸ χρυσίον; πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἀνάγκης θησαύρισον ἐν οὐρανοῖς, λαμβάνων
f. 77. τὸν σταυρὸν τῆς κακοπαθείας ἐν τῇ ἀσκήσει· ὁ γὰρ εἰς τὸ ζῆν σε ἀγαγών, προθύμως σε πράττειν τοῦτο διακελεύεται· διάθρυπτε τοίνυν πεινῶντι τὸν ἄρτον ἐκ ψυχῆς σου, ἵνα λήψῃ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς κρυπτόμενον ἄρτον τῆς ζωῆς· καὶ πτωχὸν ἄστεγον εἰσάγαγε εἰς τὸν οἶκον σου, ἵνα ἀνοιγῇ σοι βασιλεία ἀτελεύτητος, καὶ εὕρῃς ὡς ὁ λῃστὴς εὐθείας καὶ τὰς τοῦ παραδείσου πύλας· οἱ γὰρ κλείοντες τὴν εἴσοδον τῷ αἰτοῦντι διὰ τὸ ὑστερεῖσθαι, κλείουσι τὴν νοητὴν οἰκίαν αὐτῶν· σκοτεινὴν ἔχοντες τὴν λαμπάδα, διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὸν τῆς ἐλεημοσύνης ἔλαιον ἐν τῷ ἀγγείῳ τοῦ σώματος· διὸ καὶ βοώντων αὐτῶν, κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν, ἐρεῖ πρὸς αὐτοὺς ὁ νυμφίος· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ· ἐὰν γάρ τις νηστεύων ἐθελοθρησκῇ, αἱρετικὸς ὤν, ματαιοπονῶν ἑαυτὸν ἐκδαπανᾷ· ὡσαύτως καὶ ὁ προσευχόμενος, μὴ συμφωνῶν τοῖς ἔργοις τοῦ ἐλεῆσαι τὸν πλησίον, ὡς κύμβαλον ἀλαλάζον λογισθήσεται, ὅτ' ἂν τῆς φωνῆς μὴ ἔστι σύμφωνος ὁ βίος· οὐ πᾶς γάρ, φησιν, ὁ

Num aurum? at quomodo? nemo enim est qui accipiat. Et quidem gloria et reliquae divitiae non descendent nobiscum ad inferos: neque amici auxiliando aderunt, quia de propriis ponderibus erunt solliciti. Denique iudicium cunctis audientibus sic concludit: qui amat animam suam, perdet eam: et qui illam propter me odit, in vitam aeternam eam servabit. Fraterne nobiscum communis dominus compassione utitur dicens: quid proderit homini si uuiversum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur? Filius enim venturus est cum gloria patris sui cum sanctis angelis suis; et tunc reddet unicuique iuxta opera sua.

7. Vin' vero tu, qui avaritiam tamquam laqueum tibi circumponis, dare commutationem pro anima tua aurum? Ante tempus necessitatis fac tibi thesaurum in caelis, sumens crucem afflictionis in ascetico instituto. Nam qui te ad vitam deducit, alacriter te id agere iubet. Frange itaque esurienti panem animae tuae, et recipies in caelis absconditum vitae panem. Et pauperem tecto carentem introduc in domum tuam, ut tibi sempiternum regnum patefiat, et invenias sicuti latro rectam viam et paradisi fores. Nam qui occludunt introitum petenti, ut eum excludat, intellectualem sibi domum claudunt; tenebrosam habentes lampadem, quia non habent eleemosynae oleum in corporis lecytho. Quare et clamantibus ipsis: domine, domine, aperi nobis, respondebit sponsus: amen amen dico vobis, nescio vos undenam sitis. Nam si quis ieiunans pro libito suo velit esse religiosus, et tamen haereticus est, vano labore consumitur. Pariter qui orationi incumbit, nec tamen opere consonat miserendo proximi, tamquam cymbalum tinniens reputabitur, cum videlicet moribus nequaquam consons vox est. Non omnis, inquit, qui dicit mihi domine, domine, in-

λέγων μοι κύριε κύριε εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς· * οὐ γὰρ διὰ προσευχῆς μόνης ἐλεεῖ τις ἑαυτὸν, καὶ Θεὸν θεραπεύει, ἀλλὰ διὰ πράξεων ἔργων ἀγαθῶν, καὶ ἠρεμίας σώματος καὶ γλώττης, καὶ ἐποχῆς ἡδονῶν, διανίστησι τὸν Θεὸν πρὸς τὸ ἐλεῆσαι αὐτὸν, καὶ διὰ ταῦτα δωρήσασθαι αὐτῷ στέφανον δόξης, σῶμά τε πνευματικὸν, καὶ ἔνδυμα ἀφθαρσίας, τρυφὴν ἀγαθῶν, καὶ ταμιεῖα ἐπουράνια, καὶ διακονίαν ἀσωμάτων ἀγγέλων· εἰς ἃ οἱ πάντες εὑρεθῆναι σπουδάσωμεν, εὐχαριστοῦντες τῷ Θεῷ διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὗ αὐτῷ τῷ πατρὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, σὺν ἁγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

* Matth. VII 21.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ'.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΘΕΝΙΑΣ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ, ΚΑΙ ΠΑΡΟΔΟΥ ΤΟΥ ΒΙΟΥ.

α'. Τί τὰ φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα ἐν τῷ ἀνωφελεῖ τούτῳ βίῳ ἐπιθυμεῖτε, διὰ τὸ ἀφανοῦς ἡδονῆς πικρασμὸν συνάγοντες; ὡς γὰρ γλυκεῖα εὐφραίνει τῇ ἀπάτῃ πρὸς ὀλίγον, καὶ ὡς τραχεῖα εἰς αἰῶνας μαστίζει· πῶς οὖν ἐπιζητητέον τὸ πρὸς ἀπόρροιαν ἐπιθυμητὸν βρῶμα, καὶ αὐτὸ μετ' ἀπλήστου θορύβου; ἐξ οὗ τὸ ἀποκείμενον δέλεαρ τροφὴ σκωλήκων, καὶ τὸ σωρηδὸν ἀπαλλαγὴν πόνους παρέχει καὶ δυσωδίαν· καὶ τὴν εὐωδίαν ἡ εὐωχία τῆς ἐν ζωῇ φροντίδος τοῦ σώματος παρεπέμψατο· ὀλίγος ὁ βίος ἀνθρώπου καὶ λυπηρὸς, καὶ βραχεῖα ἡ ἀνάπαυσις, ἀλλ' ἀνελλιπῶς δαμάζει κόλασις· οὗ τὸ νεώτερον χαρᾶς καὶ ζωῆς μερίζεται, τὸ δὲ γηραλέον ἐγγίζον θανάτῳ, ἐφ' ἁμαρτήμασι καταλέγχεται· ἀώρει τῇ αὐτῇ t. 78.

trabit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatem patris mei qui in caelis est. Nimirum haud sola oratione quisquam sibi misericordiam conciliat, Deumque colit, sed bonorum operum praxi, quiete corporis atque linguae, nec non voluptatum abstinentia Deum ad sui miserendum provocat, atque ob haec gloriae coronam donandam, nec non spiritale corpus, immortalitatis indumentum, bonorum oblectationem, caelestem gazam, et incorporeorum angelorum ministerium. Quae sane bona omnes consequi studeamus, Deo gratias agentes per miserationes domini nostri Iesu Christi. Cum quo gloria sit Patri et imperium, una cum sancto et bono et vivifico Spiritu, nunc et semper et per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XIX.

DE VIRGINITATE, ET DIVINO AMORE, ET VITAE TRANSITU.

1. Cur caduca et temporaria in hac inutili vita concupiscitis, per cito evanescentem voluptatem, amaritudinem comparantes? Nam quatenus dulcia sunt, brevi deceptione delectant; quatenus vero acerba, in aeternum flagellant. Cur ergo conquirendae sunt fluxae volnptatis dapes, et quidem cum infinita perturbatione? ex quo insitae illecebrae cibus vermium fiunt; et quod cumulatum secernitur, molestiam foetoremque praebet; et suavitatem dapes corporalis in vita curae missam faciunt. Brevis est vita hominis et doloribus plena, exigua quies, sed insuperabilis premit

ὑπὸ πατρὸς καταστύχεται, τοῦ δὲ τῆς ψυχῆς τιμίου ἐκτὸς φαυλισμοῦ ὄντι, μὴ συγχαίροντος·
γάμος ἁρμόζεται εἰς φθοράν, καὶ ἡ ἡδονὴ ὑφ' ἡδονῆς πρὸς μοιχείαν θρυβεῖ· τὸ δὲ στενὸν
τῆς ψυχῆς ὡς διεφθαρμένον ἐν μιασμῷ σώματος, οὐκ ἀποδύρεται ὁ ἄνθρωπος· ἁρμόζεται σῶμα πρὸς πᾶσαν βρῶσιν ἐμποιοῦσαν ἡδονήν· καὶ ἀπόλλυται ἡ ψυχὴ ἐμπλησθεῖσα
τῶν φθαρτῶν πρὸς δαπάνην σκωλήκων· τί τὸ βοστρυχούμενον ἐν κόσμῳ καὶ κάλλει ἀπάτης, πρὸς τὸ μαραινόμενον τῇ τελευτῇ τῆς ψυχῆς εἰς κατάκριμα ῥερυπωμένης ταῖς κακοπραγίαις; ἀποστατεῖ γὰρ ὡς βδελυκτὸς ὁ τοιοῦτος πρὸς ἔρωτα διεγείρειν τοῦ ἀθανάτου νυμφίου τὸ κάλλος· οὐκ ἄσημον ἄρα τοῦτο, ὅτι καλλίμορφον τοῦ πλάσου τοῖς φθαρτοῖς τοῦ
σώματος κατακοσμήμασι ὡραΐζεται, καὶ οὐκ ἐνοπτρίζεται τὸν λόγον ἐφαπτόμενον τῆς διανοίας, ἵνα διὰ ταύτης τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα,
ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν· οὐ πρὸς αἰσχρὰν μίξιν προσβάλλοντες συνομιλίαις, ἀλλ' ἵνα ἡ
f. 70. ὡραιότης καὶ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς διεγείρῃ τὸν πρὸς θεὸν ἔρωτα ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πρᾳότητος καὶ δικαιοσύνης.

β'. Ἰδοὺ γὰρ ὁ κύριος θέλων ὑποδεῖξαι ἡμῖν τὸν τῆς ψυχῆς θεοφόρον καὶ κατάκο-
Matth. XXV 1. σμον ἐν ἀφθαρσίᾳ γάμον, λέγει· * ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις,
αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου· καὶ οὐ παρεπλησίασε τὴν ἑαυτοῦ ἔνδοξον βασιλείαν χρήμασιν ἢ κάλλεσι, διότι ταῦτα φθαρτὰ ὄντα καὶ παρέρχεται, καὶ καταρυποῦντα τὴν ψυχήν, πρὸς αὐτὸν ποιεῖ ἀκαλλώπιστον· τὸ δὲ ὄνομα τῆς παρθενίας, ἁγνεία καὶ ἐλαφρεία σώματος ὑπάρχει, εὐωδία τε καθαρὰ καὶ θεοφόρος σκηνή· μακάριοι γὰρ οἱ ἁγνὴν τὴν σάρκα τηρήσαντες, ὅτι ναὸς τοῦ θεοῦ γενήσονται· διὰ ταύτην γὰρ τὴν παρθενίαν δεδόξασται Μαρία ἡ θεοτόκος καὶ ἀειπάρθενος· διὰ ταύτην ἐμεγαλοποιήθη

punitio: cuius iuventus laetam vitam participat, senectus autem morti propinquans peccatis coarguitur. Immaturi hominis mors a patre lugetur, qui propter animae non spernendum pretium, solatium non capit. Coniugium comparatur ad corruptelam, sed de voluptate in voluptatem ad adulterium prorumpitur. Sed animae angustias corporali corruptela olentis non deplorat homo. Traditur corpus cuilibet escae voluptatem efficienti; perit vero anima vermibus comedentibus plena. Quid est ornatu et venustate floridum, prae marcore emortuae animae, et damnationis nota obscuratae, propter infelicia opera? Homo huiusmodi factus abominabilis longe abest a commovenda sponsi immortalis formositate. Nonne indecorum est, si pulchram a creatore conditam formam, corruptibilibus corporis ornamentis venustemus, neque Dei verbum contemplemur menti impressum, ut ita gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformemur, de gloria in gloriam? non ad turpem copulam tendentes per confabulationes, sed ut pulchritudo animae et formositas excitet erga Deum amorem, propter veritatem et mansuetudinem ac iustitiam.

2. Ecce enim Dominus volens nobis ostendere sanctum et apprime decorum cum incorruptione coniugium, dicit: simile est regnum caelorum decem virginibus, quae accipientes lampades suas exierunt obviam sponso. Non autem assimilavit gloriosum regnum suum pulchritudini aut divitiis, quia hae corruptibiles sunt et transitoriae, et animam inficientes Deo exhibent perquam deformem. Iam virginitatis vocabulum castitatem et corporis levitatem quandam denotat: beati enim qui castam carnem servant, quia Dei templum fient. Nam propter hanc virginitatem inclyta

ὡς μείζων πάντων ἐν τῇ βασιλείᾳ ὁ πρόδρομος· διὰ ταύτην καὶ ἀείμνηστος Ἰωάννης τὴν
θεολογίαν ἐγκεχείρισται· ἐν ταύτῃ τις ἰσχύει κατὰ πρόσωπον τὸν θεὸν [ὄπτεσθαι·] μακάριοι
οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται.

γʹ. Ἔχει ἰσότιμον αὐτῆς τὴν ταπεινοφροσύνην· καὶ φεῦγε πάντοτε πρὸς τὸν θεόν, ἵνα
ἰάσηταί σε· οὕτως ἐποίησε πολλάκις ἀλγήσας ἐν ἁμαρτίαις καὶ ὁ Δαυίδ· προσέδραμεν ἐν
ἐξομολογήσει τῷ εὐσπλάγχνῳ ἰατρῷ, καὶ τῷ φαρμάκῳ τῆς μετανοίας ἰατρεύθη, τὸν ἰχῶρα
τῆς σήψεως αὐτοῦ τῷ πλήθει τῶν δακρύων ἐκπλύνας· καρδίαν γὰρ συντετριμμένην καὶ τετα-
πεινωμένην ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει· * οὐκ ἀποστρέφεται γὰρ οὐδὲ βδελύσσεται, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς * Ps. L. 19.
οὐρανοῖς σὺν αὐτῇ αὐλίζεται· καὶ στόμα πρὸς στόμα κολλήσει αὐτῇ ἐνώπιον τοῦ πλήθους τῶν
ἀγγέλων αὐτοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον· * ἔλεος καὶ ἀλήθεια συνηντήσαν, δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη * Ps. LXXXIV. 11.
κατεφίλησαν· ἐν ταύτῃ, τῇ ἁγνείᾳ αὐλίζεται ὅλος ὁ θεός, ζητῶν τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς,
καθάπερ ηὗρεν Ἡλίαν καθαρὸν καὶ ζηλωτήν· θέλει δὲ δοξάσαι καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιγείου βασι-
λείας, ὥσπερ τοὺς ἁγίους τρεῖς παῖδας, καὶ Δανιὴλ τὸν εὐσεβῆ· καὶ γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου f. 10.
ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· * ἐν τούτῳ μετὰ φόβου ἀνθεῖ τὸ κάλλος τῆς * Ps. XXXIII. 16.
ψυχῆς πρὸς τὸ μὴ ἀσχημονεῖν· καὶ πρὸς ἣν ἂν ἐπιζητεῖ ἡ δόξα αὐτοῦ ἀδιάπτωτον φρό-
νησιν ῥυθμίζεται τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας· ἵνα συνταξάμενος αὐτῷ ἐν ἀρραβῶνι τοῦ
πνεύματος, ἐνοπτρίζηται γενέσθαι εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, πρὸς πᾶσαν καλλονὴν
δικαιοσύνης.

δʹ. Ὡσαύτως νόμος ἡμῖν ὑπάρχει προστάττων, ὅτι ὁ ποιήσας τὴν ἐκ τοῦ νόμου δικαιο-
σύνην, ζήσεται ἐν αὐτῷ· καὶ τοῦτο δὲ ὅλον τέλειον ἐστὶν ἀγαθόν, ἵνα ἀγαπητὴν ἔχῃ τις
τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ, ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ φθαρτοῦ ἔρωτος τῶν ἀνθρώπων· πρὸς γὰρ

est Maria deipara et semper virgo. Propter hanc magnificatus est quasi maior omnibus in regno Praecursor. Propter hanc celebratissimo Iohanni theologia tradita est. Hac comite potest quispiam Dei faciem videre: beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

3. Habet (virginitas) parem sibi honore humilitatem. Semper ad Deum confugito, ut te sanet. Ita factitavit gemens in peccatis David, et cum confessione cucurrit ad misericordem medicum, paenitentiaeque pharmaco sanatus est, sanici suae cruorem ubertate lacrymarum diluens: cor enim contritum et humiliatum Deus non despiciet: quippe huiusmodi animam non reiicit neque abominatur, sed cum illa in caelo versatur, et os ori eius iungit coram angelorum multitudine, prout scriptum est: misericordia et veritas obviaverunt sibi, iustitia et pax osculatae sunt. In hac puritate totus Deus habitat, animae pulchritudinem quaerens, cuiusmodi invenit Eliam purum atque zelotem. Immo vult in terreno quoque regno honorare, veluti tres sanctos pueros, piumque Danihelem. Oculi enim Domini super iustos, et aures eius in preces eorum. Ita, non absque tamen timore, floret animae pulchritudo, ne umquam turpiter agat, sed ad illam quam gloria eius requirit immotam prudentiam, mentis oculos collineat, ut cum eo foederata per arrham spiritûs illuminetur, quô fiat imago bonitatis eius ad omnem iustitiae pulchritudinem.

4. Est item apud nos lex mandans, ut qui fecerit legis iustitiam, in illa vivat. Et hoc totum est perfectum bonum, ut caram quisque habeat immortalis Dei gloriam, prae corruptibilis hominum amoris gloria. Etenim iis qui animarum pulchri-

διὰ τὰ κάλλη τῶν ψυχῶν τῆς ἀρεταῖς κατακοσμήσαντας εἰς ἔρωτα θεῖον, αὐτὸς ὁ ἀγα-
* Ioh. XV. 10. πητὸς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ πατρὸς λέγει· * ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρῆτε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ
* Ps. LXII. 9. τῇ ἐμῇ· ἐν ταύτῃ τῇ θεοφόρῳ ἀγάπῃ διαμένων καὶ ὁ μακάριος Δαυῒδ ἔλεγεν· * ἐκολ-
* Hier. XVII. 16. λήθη ἡ ψυχή μου ὀπίσω σου· ἐν ταύτῃ διαμένων καὶ Ἱερεμίας ἔλεγεν· * ἐγὼ δὲ οὐκ ἐκο-
πίασα κακοπαθῶν ὀπίσω σου, καὶ ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα· ἐπὶ τούτῳ τῷ τῆς
ἀγάπης ἔρωτι καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, μεθ' ἑτέρων σὺν αὐτῷ κεκοσμημένων ἁγίων,
* Rom. VIII. 35. ἔλεγε· * τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; ἐπὶ τούτῳ τῷ τῆς ἀγάπης κάλλει τῶν
* Lev. XXVI. 12. θεοφόρων ψυχῶν τερπόμενος, καὶ τῇ ἀγάπῃ διαμένων ὁ κύριος ἔλεγεν· * ὅτι ἐνοικήσω
ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω· καὶ ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας· διὰ τί οὖν ἄνθρωπος
τὸ σκῆνος τοῦ σώματος εἰς διαφθορὰν τῆς ψυχῆς κοσμεῖ ἐν ἀμελείᾳ, καὶ ὡσεὶ τοῖχος κεκο-
* Ps. XXXVIII. 7. νιαμένος ζωγραφεῖται πρὸς ἀπάτην; καὶ ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος· * διὰ γὰρ τὰς
* Ps. LXXII. 26. τοῦ σώματος πράξεις προσεφώνησεν ὁ προφήτης τῷ κυρίῳ· * ὅτι ἐξολοθρεύσεις πάντα
τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ· θεὸς γάρ, φησι, ζηλωτὴς ἐγώ εἰμι· ὅπως τὸ μυριζόμενον τῆς
f. 81. ἁμαρτίας σῶμα, πρὸς δυσωδίαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων καταρτίζει
τὴν ψυχήν, ἐν τῇ σκοτώσει τοῦ τῆς πορνείας πνεύματος· ἐξανθεῖ δὲ τὸ σῶμα ἐν τῷ βίῳ,
καὶ μαραίνεται πικρῶς ἐν τῇ κρίσει.

ε΄. Οὐαὶ τῇ ἀπάτῃ τοῦ βίου, ὅτι παρομοιοῦται συκῇ ἐχούσῃ ὀλύνθους, ὧν τὰ μὲν
ἄωρα ἐν τῇ γῇ καταπεσόντα ἀπόλλυται, ἢ εἰς βρῶσιν χοίρων χωρεῖ· τὰ δὲ ἀκμάζοντα
καταρρεῖ ἐν τῷ ἐδάφει ἐν ἀφανείᾳ καταπατούμενα· οὕτως ἡ νεότης πειραζομένη ἐν ἁμαρ-
τίαις τελευτᾷ εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῶν δαιμόνων ἀναλωθεῖσα, καὶ ἐν γήρει ἀτίμῳ τὴν κρίσιν
λαμβάνει· ὅτι πάντα ἐκ γῆς ἐλήφθη, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσεται· τοῖς δὲ φυλάττουσι τὰς
* Sap. III. 1. ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, ἀνταπόδοσις πολλή· καὶ κατὰ τὴν σοφίαν *, δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ θεοῦ, καὶ

tudinem virtutibus exornant ad divinum amorem, ipse dilectus filius et Verbum patris dicit: si praecepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea. In hac divina dilectione manens beatus David aiebat: adhaesit anima mea post te. In hac manens etiam Hieremias dicebat: ego non sum fatigatus aerumnam tolerare post te, et diem hominis non concupivi. In hoc dilectionis aestu beatus quoque Paulus cum aliis similiter ornatis sanctis dicebat: quis nos separabit a caritate Christi? Hac dilectionis pulchritudine piarum animarum delectatus, et in amore constans Dominus inquiebat: habitabo in eis, et inambulabo, et eritis mihi quasi filii et filiae. Cur ego homo, corporis tabernaculum ad corruptelam animae exornat, quam negligit, et quasi parietem dealbatum depingit ad illusionem? Atqui in imagine pertransit homo. Nam propter corporis acta exclamabat propheta ad Dominum: perdes omnem fornicantem abs te. Deus, enim, inquit zelator ego sum. Nempe unguentis delibutum corpus peccati, facit ut anima coram Deo et electis angelis male oleat, propter obtenebrationem spiritus fornicationis. Floret corpus in vita, sed acerbe flaccescit in iudicio.

5. Vae illusae vitae! quia similis est ficui grossos habenti, qui partim immaturi in terram decidui pereunt, vel porcorum pastus sunt; partim iam mites humi defluunt et incaute calcantur. Atque ita iuventus in peccatorum tentationibus perit, daemoniacis desideriis consumpta, et in turpi senectute iudicium subit. Quia omnia de terra sumpta sunt, et in terram revertentur. Dei vero mandata observantibus, multa remuneratio, atque ut ait sapientia, iustorum animae in manu Dei sunt, et

οὐ μὴ ἅψεται αὐτῶν βάσανος. τί δὲ τὸ πρόσκαιρον τερπνὸν, πρὸς τὴν ἀνεώπτον δόξαν; ἀγγελία γὰρ παρατρέχουσα ὅλος ὁ βίος ἀνθρώπου· οὗ σβεσθέντος τοῦ πνεύματος, τέφρα ἀποβήσεται· τὴν γὰρ ἐν μετανοίᾳ τῆς ἀφθαρσίας ζωὴν λανθάνει, καὶ τῷ βίῳ ἄφνω ἀποτάσσεται πρὸς τὴν καταδίκην ἑλκόμενος· δειλίᾳ τε συνέχεται ἡ ψυχή· καὶ τὸ ἀμετάθετον ἰδοῦσα τοῦ προστάγματος, κολακεύειν πειρᾶται τοὺς μὴ πεισθῆναι βουλομένους, αἰτοῦσα καιρὸν μετανοίας, καὶ μὴ εὑρίσκουσα· ὅτε δὲ πλέον ἐνοχλήσωσιν αὐτῇ τὰ στενὰ τῆς ὀδύνης, ἀποκλαίεται· καὶ τὴν κακίαν τῶν ἁμαρτημάτων ἐν τῷ ἐγκλήματι τῆς δίκης ὑπονοοῦσα, σκότει περικαλύπτεται· καὶ ψυχομαχοῦσα, πρὸς τοὺς ἀγγέλοις βασάνοις ἐτάζεται· καὶ ἐν κρίσει μετ' ὀδυρμῶν ὑπὸ τῶν ἀσωμάτων ἐκτιλλομένη, πρὸς τὴν ὀδυνηρὰν ὁδὸν κακοῖς μάστιξιν ἕλκεται· καὶ κατὰ Παῦλον τὸν ἀπόστολον * ἐτάζεται ὑπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ ἐξουσιῶν * Eph. VI. 12.
καὶ τῶν κοσμοκρατόρων τοῦ σκότους, καὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, καὶ ἀνηλεῶς σφιγγομένη ἄγεται πρὸς τὴν ἀπόφασιν εἰς ἀφειδῆ τιμωρίαν, ἀγγέλοις παραδιδομένη μὴ ποιοῦσιν ἔλεος ἢ οἰκτιρμούς.

ς'. Καὶ οὐαὶ τῷ ἀπατηλῷ βίῳ· οὐδὲν γὰρ τὸ γαυρίαμα παρίσταται, οὐδὲ ἔστησεν εἰς αἰῶνα τὸ κάλλος τοῦ σώματος, ἀλλ' ἐν κακοῖς καὶ τὴν ψυχὴν ἐμόλυνε· καὶ ποῦ ἡ ἀλα- f. 82.
ζονεία καὶ τὸ πλοῦτος, ἀντίλυτρον οὐκ ἴσχυσε δωρήσασθαι· ποῦ οἱ βόστρυχοι ἀναστρεφόμενοι, καὶ τῶν μαζῶν ἡ περιπλοκή; ἰδοὺ τὸ κάλλος ἐμαράνθη, τὸ φίλτρον ἐτάκη, ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν· ἠλλοιώθη ὁ συριγμὸς, καὶ τῶν βλεφάρων τὰ νεύματα· ὁ γὰρ θεὸς παρέδωκε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀτιμάζεσθαι αὐτὰ ἐν κρίσει· καὶ ὁ βροτὸς ὑπὸ σκωλήκων ἑλκόντων τιτρώσκεται· καὶ ὁ ζῶν ὑπὸ τοῦ χρόνου συληθεὶς, ἐν τῷ μὴ ἔχειν ἀρετῆς σημεῖον πρὸς ἔνδειξιν, τῇ κακίᾳ ἀπολωλὼς ἐκδαπανᾶται· ὅτι ὄρη

non tanget illos tormentum. Quid porro est temporarium hoc delectabile, prae invisibili gloria? Est enim veluti quidam praeteriens nuncius tota hominis vita; cuius extincto instar scintillae spiritu, corpus in cinerem dilabetur. Nescit enim vitam quae per paenitentiam fit immortalis, subitoque mundo exiens in iudicium pertrahitur. Tunc formidine corripitur anima, et immutabile iussum cernens, blandiri molitur eis qui inexorabiles sunt, postulans sibi dari paenitentiae tempus, neque id impetrans. Dum vehementius ipsam urgent angustiae ac dolores, luget; et peccatorum suorum nequitiam in iudicii accusatione cognoscens, tenebris obruitur: et ad extremum spiritum depugnans, ab angelis tormentis examinatur; atque ita in iudicium ab incorporeis cum eiulatibus pertracta, per luctuosam semitam diris flagellis urgetur; et ut apostolus Paulus ait, examinatur a principibus et potestatibus, et huius mundi rectoribus tenebrarum, et nequitiae spiritibus, crudeliterque vincta ducitur ad sententiam poenamque inexorabilem, tradita angelis immitibus et misericordiae nesciis.

6. Vae fallaci vitae! Nulla enim iam superbia superest, neque in perpetuum perstat corporis pulchritudo, quod malitia sua animae pulchritudinem commaculavit. Et ubinam superbia et divitiae? Certe redemptionis pretium nemo dare potuit. Ubinam attracti cincinni et in volumen complicati? En pulchritudo emarcuit, illecebrae contabuerunt, foenum exaruit et flos decidit: praeteriit oris sibilus, et palpebrarum nutus. Deus enim tradidit corpus et animam ad dehonestandum in iudicio. Et pars quidem hominis mortalis a vermibus depascentibus pungitur: pars autem vivax tempore iam spoliata, dum nullum virtutis indicium prae se fert, pessumdata devoratur.

θεοῦ ἐπήχθησαν, καὶ οὐ παρελεύσονται· πρόγνωσις γὰρ ἐξῆλθε, καὶ οὐκ ἐπιλησθήσεται· ὅτι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ὡσεὶ σκιὰ παράγουσι, καὶ ἕκαστος ἃ ἔπραξεν ἀξίως ἀπολήψεται· τίς δώσει ὕδατα πολλὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ δάκρυα τοῖς βλεφάροις μου, καὶ κόψομαι καὶ πενθήσομαι καὶ κλαύσομαι τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς; ὅτι ἐκ παραπτώματος κακοῦ ὀλισθάνει ψυχή· καὶ ἐξενεδρευόντων αὐτῇ ἀγγέλων διὰ περιφάσεως ὑψίστου τίς λυτρώσεται; δεῖ οὖν ὡς ἀληθῶς πένθει καὶ κοπετῷ κόπτεσθαι τελευτὴν ἁμαρτωλοῦ· ἀλλ' ἐκείνην τὴν φωνὴν καὶ τὴν λύσιν τοῦ συνδέσμου τῶν ἡμῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας ῥᾳθυμιῶν, υἱὲ τοῦ θεοῦ δώρησαί μοι, λέγων, ὡς ἐπὶ τοῦ παραλύτου καὶ τῆς πόρνης, ἀφίονταί σοι αἱ πολλαί σου ἁμαρτίαι· καὶ ὡς τὸν τελώνην δικαίωσόν με, ἐν ἡμέρᾳ ὅτι κελεύσῃς με παραστῆναι τῷ βήματί σου· ὅτι εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ εὐλογημένῳ πατρί σου, καὶ τῷ ἁγίῳ σου πνεύματι, πάντοτε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Κʹ.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΩΣΗΣ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ.

f. 83. αʹ. Σκάφος οἶμαι νοεῖσθαι τὸν περίγειον κόσμον περιφερόμενον ὑπὸ κυμάτων θαλάσσης καὶ τῇδε κἀκεῖσε δονούμενον· κινδυνεύειν εἰς ἀπώλειαν τῶν σαρκικῶς διὰ τὰ χρήματα πελαγιζόντων, ἐπὶ τὰ συγκρούσματα τῶν γηΐνων ἁπάντων· καὶ ὥσπερ τὸ ἐπίσαθρον πλοῖον, ἡρμοσμένῳ τάφῳ παρεικαζόμενον, διὰ τὸν πορισμὸν ἐν χειμῶνι τινὶ φερόμενον, τὴν ὅλην κατασκευὴν καὶ ἐνθήκην ζημιοῖ τῶν ἐμπόρων· οὕτως ἀνθρώπου παραλαμβανομένου ἐν τελευτῇ πρὸς ταφὴν, ἐκ μὲν τῆς ἀμελείας ὑλοφορτεῖ ἡ ψυχὴ τὰς ἀνελπίστους κτήσεις

Nam divini termini sunt constituti, neque eos praetergredi licet. Praevisio prodiit, quae oblivioni non tradetur. Nam dies nostri tamquam umbra transeunt, et quae unusquisque egit, merito recipiet. Quis uberes dabit aquas oculis meis, et palpebris lacrymas ut plangam, et elugeam, et deplorem mortis diem? quum malo lapsu corruit anima; et tunc grassantibus in eam, Altissimi decreto, angelis quis redimet? Vere itaque oportet luctu et planctu mortem peccatoris deplorare. At enim illam meorum scilicet vinculi peccatorum atque infelicium negligentiarum absolutionem, fili Dei, largire mihi, dicendo veluti paralytico et meretrici, dimittuntur tibi multa peccata tua. Vel sicut publicanum iustifica me die qua me adstare tribunali tuo iubebis. Quia benedictus es cum benedicto Patre tuo, et sancto Spiritu tuo, ubique et nunc et semper et per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XX.

DIDASCALICUS DE DIVINA GRATIA HOMINEM GUBERNANTE.

1. Terrestrem mundum puto aestimari navim marinis fluctibus circumactam, et hac illacque agitatam, in qua perire pereclitantur qui corporaliter opum studio mare decurrunt, cum rerum omnium terrenarum exitio. Et quemadmodum putris navis exstructo sepulcro comparanda, quae cursum in tempestate peragens, totum aedificium suum cum imposita mercatorum sarcina pessum dat; ita homine obitus

συνάγουσα, ἐν ἡμέρᾳ δὲ θυμοῦ χειμῶνος ἐνεστῶτος διὰ τὴν ἀλαζονείαν, παραγινομένης τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ἐν πυριπνόοις τῶν ῥαθύμων μάστιξι καὶ φλογεροῖς κύμασι κρίσεως, τὴν ὅλην ἑαυτῆς καὶ τοῦ σώματος κατασκευὴν ζημιωθήσεται ἐπὶ τὸ συγγενὲς τοῦ διαβόλου πύρινον σκότος ἐκριπτομένη· ἀλλ' ὅμως ἐξ αὐτοῦ τοῦ παραδείγματος σώζεσθαι δεῖ τὸν εὐσεβῆ, ὅπως τὸ σκάφος τοῦ σώματος μὴ παντὶ ἀνέμῳ περιφέρωμεν, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἵνα μὴ τῇ διαφθορᾷ συγκρούσαντες, πλέον πρὸς ἐρήμωσιν συμβιβάζωμεν, αὐτοὶ ἑαυτοὺς καταλείπωμεν τῷ κυβερνήτῃ Χριστῷ, αὐχενίζοντι τῷ πηδαλίῳ τῆς ψυχῆς ἐκκλίναι πρὸς τὴν ζωήν· ὅπως καὶ τοῦτο τὸ ἀψευδὲς νοήσωμεν, ὅτι ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός *. * Gal. V. 17.

β'. Ἐν τούτῳ καὶ πνευματικὸν τύπον διαδοὺς Ἰησοῦς ὁ Ἐμμανουὴλ, χειμαζομένων τῶν μαθητῶν, ἐντὸς ἐκάθευδεν· πῶς δὲ διυπνίζεται; δηλονότι διὰ προσευχῆς καὶ νηστείας καὶ πάσης ἀκτημοσύνης καὶ ἀγάπης· ἐξ ὧν διεγειρόμενος εἰς βοήθειαν τῆς ψυχῆς ἐν τῷ σκάφει f. 84. τοῦ σώματος κατασκηνοῖ· καὶ διὰ τοῦτο ἐπιτιμῶν τῷ ἀνέμῳ ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς ἐνδόξου παρουσίας αὐτοῦ ῥύεται, ὅπως τῇ καλῇ αὐτοῦ κυβερνήσει, ἐν ἀληθείᾳ τὸ εἰρημένον ἐν ψαλμοῖς πληρωθῇ· καὶ ὡδήγησεν αὐτοὺς ἐπὶ λιμένα θελήματος αὐτοῦ· * οἱ γὰρ τὸν θεοφιλῆ φόβον * Ps. CVI. 30. κεκτημένοι, διανύουσι τὸν πλοῦν νεκρώσει τοῦ σώματος, καὶ τῇ τοῦ σταυροῦ δυνάμει πρὸς τὸν πατέρα τῶν φώτων εὐπλοοῦσι, τῷ σώζοντι τὰς ψυχὰς ἡμῶν· καὶ γὰρ τίς ταῖς ἰδίαις ἐπιθυμίαις κατεχόμενος, πρὸς τὰ ἐκ τούτων πιθανὰ ἐν τοῖς πελάγεσι ναυαγεῖ, καὶ τὸν φόβον τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀποφάσεως, καὶ τὴν ζημίαν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ὑποστήσεται, ὅλον ἑαυτὸν βρῶμα ἀντὶ ἰχθύων τοῖς σκώληξι καταστήσας· καὶ ἡ μὲν πρώρα ἐκ τῆς ἀπάτης ἐπιμένουσα τῇ ἀπαθείᾳ, μένει ἀσάλευτος· ἡ δὲ πρύμνα τῇ βίᾳ τῶν ἀμπώτεων διαλυομένη, σαρκὶ μακρυνεῖ τὴν σωτηρίαν πρὸς ἔλεον.

tempore ad sepulcrum delato, ob boni operis neglectum gravatur anima, quae insperatas opes congesserat; sed die irae, ingruente eius superbiae procella, adstante Christi praesentia, ignitis quae ignavo imponi solent flagris, et flamma iudicii fluctibus, tota sui corporis machina mulcabitur, in proprias diaboli igneas tenebras coniecta. Attamen sub eodem exemplo, salvari oportet pium hominem, qui corporis navim haud sinit omni vento deferri malarum cupiditatum, ne in exitium incurrens dum in solitudine navigat confringatur; ideoque se Christo gubernatori committit, qui fractum animae gubernaculum ad vitam dirigit: ut sic verum esse agnoscamus, quod caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem.

2. Huius rei spiritalem imaginem praebens Iesus ille Emmanuhel periclitantibus in tempestate discipulis, intra navim dormiebat. Quomodo autem somno excitatur? oratione videlicet, ieiunio, omnimoda paupertate, et caritate: quibus experrectus ad auxilium animae in corporis navicula diversatur: ideoque ventum increpans in sui gloriosi adventus apparitione liberat: ut propter eius bonam gubernationem, vere illud in psalmis dictum adimpleatur: et deduxit eos in portum voluntatis suae. Nam qui religiosum timorem possident, navigationem suam peragunt corporis mortificatione, et cum crucis virtute ad patrem luminum feliciter navigant, qui salvat animas eorum. At vero si quis cupiditatibus suis victus, suadente harum libidine maria decurrit; is et terribilem Christi sententiam, et animae corporisque detrimentum incurret, totumque se non piscibus sed vermibus pabulum tradet. Et

γ'. Ἀλλ' ὁ σοφώτατος Σολομὼν τὴν εἰς Θεὸν κύριον ἐλπίδα τῆς σωτηρίας, ἐν τῷ
Sap XIV. 3. πελάγει τοῦ κόσμου ὑποδεικνύων, ἐξ ὧν ἐδοκίμασεν ἔργων πιστεύσας ἔλεγεν· * ἡ δὲ σὴ πρόνοια, πάτερ, πάντα διακυβερνᾷ· ὅτι καὶ ἐν θαλάσσῃ ἔδωκας ὁδὸν, καὶ ἐν ὕδατι ἰσχυρῷ τρίβον ἀσφαλῆ· κἂν γὰρ ἄνευ τέχνης τὶς ἐπιβῇ, τῇ σῇ κυβερνώμενος χειρὶ σωθήσεται· ἵνα χεῖρα δεξιὰν αὐτὸν νοήσωμεν τὸν Χριστόν· ἔσωσε γὰρ ἑαυτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ κυβερνήτης, καὶ λυτρωτὴς τῶν φοβουμένων αὐτὸν, ἐπὶ τὰς ἀγκύρας τοῦ ἁγίου πνεύματος· πῶς δὲ αὐτὸς ὁ φόβος προσγενήσεται ἡμῖν, ἀλλ' ἢ ἐπὶ συννοεῖν τὰ θνητὰ, καὶ τρέμειν τὴν κρίσιν; ὅπως ἡ ψυχὴ τοῦ θανάτου μνησθεῖσα, τὸ σκάφος τοῦ σώματος τῷ εὐδίῳ λιμένι τῶν ἐντολῶν προσορμήσῃ, καὶ εὐσταθοῦσα ἐκ τῆς τῶν κυμάτων ὀρέξεως, γαλήνης
f. 86. ἀπολαύοι· εἰσὶ γὰρ τέσσαρες πόλεμοι προπορευόμενοι ἔμπροσθεν πάσης ῥυπαρίας τοῦ δαίμονος, ἀπάτη, καὶ λήθη, καὶ ῥαθυμία, καὶ εἰς πάντα κακὴ ἐπιθυμία· τῇ γὰρ ἀπάτῃ τῶν βλεπομένων φθαρτῶν συμφώνως παρεισδύουσα ἡ λήθη· τῆς δὲ λήθης ὑπήκοος ἐστὶν ἡ ῥαθυμία· τῆς δὲ ῥαθυμίας ἄριστος σύμβουλος ἡ εἰς πάντα ἐπιθυμία· ταύταις δὲ λοιπὸν κακὸς ἐπινοεῖται πορισμὸς ἡ φιλαργυρία, καὶ σὺν αὐτῇ ἡ γαστριμαργία, ἐξ ἧς ἀνάπτεται ἡ πορνεία· ταύτην δὲ ἀνταξίως διαδέχεται κυματίζον τὸ ἄσβεστον πῦρ, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ἀντὶ τῆς προσκαίρου χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης.

δ'. Διὰ τί γὰρ μὴ τὸ παράτρεχον τοῦ βίου βδελυκτὸν λογισάμενος ἄνθρωπος, πρὸς ἐλεημοσύνην ῥυθμίζεται, ἐπὶ τὸ ἀκηλίδωτον τῆς θρησκείας μεταβεβηκὸς πολίτευμα, εἰς τὸ ὀψὲ ὄψεσθαι τὰ μὴ παρερχόμενα; ὅρα γάρ μοι πῶς οἱ δύο πρεσβύτεροι ἐπὶ τοῦ εὐσεβοῦς Δανιὴλ, πεπαλαιωμένοι κακῶν ἡμερῶν, τῷ κάλλει ἀπατηθέντες ἀπώλλοντο, καὶ τῇ

prora quidem deceptione sua perseverans in incredulitate manet immota; puppis autem peccatorum violentia confracta, a carne submovet salutis misericordiam.

3. Verumtamen sapientissimus Salomon spem salutis a Domino in mundi pelago prae se ferens, et iis quas expertus erat rebus confirmans, ait: tua autem, pater, providentia omnia gubernat: quoniam dedisti etiam in mari viam, et in fluctu valido semitam tutam: quamvis enim sine arte aliquis adeat mare, manu tua gubernante salvabitur. Nempe ut manum eius dexteram Christum existimemus. Salvavit quippe eum manus ipsius. Ipse enim est gubernator, et timentium se redemptor, per sancti Spiritus ancoram. Quomodo autem timor hic nobis continget, nisi mortalitatem nostram cogitando, et iudicium formidando? ut anima mortis memor, corporis navim ad tranquillum mandatorum portum appellat, quae ex fluctibus cupiditatis emersa, pace fruatur. Quippe quatuor sunt bellorum genera, quae omni daemonis immunditiae antecedunt: deceptio, oblivio, ignavia, et quaqueversus improba concupiscentia. Nam deceptioni visibilium caducorum congruenter obrepit oblivio: subsequitur oblivionem ignavia: denique ignaviae egregia ad omnia consiliaria est concupiscentia. His deinceps incrementum accedit avaritia, cum eaque gula, ex cuius incendio inflammatur fornicatio; quam postremo digne subsequitur inextinguibilis ignis procella, ubi fletus et stridor dentium, pro temporali gaudio et delectatione.

4. Quid ni igitur homo transitorium et abominabilem mundum reputans, ad eleemosynam mentem convertit; et immaculatam cum pietate vitam amplectitur; ut, sero licet, videat quae non praetereunt? Videsis mecum quomodo duo seniores, pii Danielis temporibus, malis diebus inveterati, pulchritudine decepti perierunt; et con-

ἐπιθυμίᾳ τῆς σαρκὸς κινηθέντες, τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπόφασιν ἀπέλαβον· δι' ἧς γὰρ ἐπιθυμίας ἁμαρτάνει ἄνθρωπος, διὰ ταύτης καὶ τὴν τῆς καταδίκης κρίσιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὑποδέχεται· ἄδικοι γὰρ ἀδικηθήσονται ἐν ὑπερεχούσαις τιμωρίαις ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ παντεπόπτου κυρίου· καὶ οἱ ἀνηλεεῖς οὐκ ἐλεηθήσονται, ἐπὶ ταῖς θλίψεσι καὶ ταῖς ἀνάγκαις τοῦ σώματος ὀδυνώμενοι, καὶ ὑπὸ ἀγγέλων ἀνηλεῶν ἐπὶ τὴν τοῦ σκότους ἀπώλειαν φερόμενοι· καὶ ὁ ἀρνούμενος τὴν ἔννομον διδασκαλίαν Χριστοῦ, ἀπαλλοτριωθήσεται τῆς παρ' αὐτοῦ προσδοκωμένης αἰωνίου ζωῆς· καὶ οἱ παροργίζοντες μυκτηρισθήσονται· καὶ οἱ ἐκπορνεύοντες τὸ καλλίμορφον τοῦ κτίστου ἐν τοῖς οἰκείοις αὐτῶν σώμασι φθορᾷ καταφθαρήσονται τῇ κατακρίσει τῶν δεινῶν· καὶ ἐν ᾧ κρίματι κρίνει τις, κριθήσεται· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖ τις, ἀντιμετρηθήσεται αὐτῷ *. f. 86.

ε'. Περὶ ταύτης τῆς δικαιοκρισίας καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν *, ὅτι ἐν ᾧ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων· ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ δυσθεράπευτος πρὸς σωτηρίαν τῆς κρίσεως πληγή, ὅτ' ἂν τις ἁμαρτάνων, τὸν πλησίον ἐξουθενεῖ ὡς ἀσεβῆ· ὅτ' ἂν ἀδικῶν καὶ καταδυναστεύων, ἑαυτὸν δικαιοῖ· καὶ τῆς φρικτῆς εἰσόδου τοῦ Χριστοῦ καταφρονεῖ· ὅτ' ἂν θεραπεύων ἑαυτὸν ἀναπαύῃ τρυφαῖς, τὸν δὲ πλησίον πολιορκίαις πνίγει τοῦ ἁρπάσαι ἐν βασκανίᾳ· ὅτ' ἂν τις ἐν ἀσθενείᾳ σώματος ἑαυτοῦ φροντίζων ἐπιμελεῖται, τὸν δὲ ὑποχείριον μαλακισθέντα παροδεύει ὀνειδισμοῖς· ὅτ' ἂν ψευδόμενος τις κατηγορεῖ ἑτέρου· ἐπὶ τούτοις ὁ ἀγνοῶν τὸν Θεὸν φθονερὸς ἄνθρωπος, οὐχ ἕξει ἐφόδιον σωτηρίας πρὸς τὴν ἀποδημίαν· ἡ γὰρ ἐν ἀλαζονείᾳ μάχη τοῖς ἀγγέλοις τοῖς παρισταμένοις ἐν τῇ ἀνάγκῃ παραδειγματίζουσα πρὸ προσώπου στήσει αὐτῷ, παραμύθιον ἀναψυχῆς, οὐκ ἀπολογίαν ἐν ἐξουσίᾳ χειλέων· καὶ τὸ δύσπιστον τῆς φρικωδεστάτης ὥρας, τότε πιστοποιήσει αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν

* Luc. VI. 38.

* Rom. II. 1.

cupiscentia carnis permoti, divinam sententiam pertulerunt. Etenim per quam cupiditatem peccat homo, per hanc ipsam damnationis iudicium apud Deum incurrit. Namque iniuriosi iniuriam experientur summarum poenarum apud omnia cernentis Domini tribunal: et immisericordes misericordiam non consequentur, sed in tribulationibus angustiisque corporis dolebunt, et ab immitibus angelis ad tenebrarum perditionem compellentur: et qui abnegaverit legitimam Christi doctrinam, excludetur ab illa quam ab eo expectamus vita: et qui irritant, contemnentur: et qui prostituunt pulchram a creatore acceptam formam in propriis corporibus corruptela corrumpentur ad horribilia damnati: et quo iudicio quispiam iudicabit, eodem iudicabitur: et qua mensura mensus fuerit, remetietur ei.

5. De hoc iusto iudicio Paulus quoque dicebat: in quo iudicas alterum, te ipsum condemnas; eadem enim agis tu qui iudicas. In hoc est vix sanabilis plaga iudicii, cum aliquis peccator proximum suum tamquam impium aspernatur: cum aliquis iniquus praepotenter se iustificat, et tremendum Christi adventum contemnit: cum se ipsum bene curans in deliciis adquiescit, proximum autem oppressionibus suffocat, ut spoliet cum livore: cum proprii corporis infirmitati medicinam studiose facit, subditum vero suum aegrotantem contumeliose negligit: cum mendax homo alium accusat. Postremo qui Deum nescit invidus homo non habebit effugium salutis in obitu suo. Nam pugna arrogans cum angelis extremo agoni praesentibus, ostentabit ei spectanti solamen aliquod recreans, non tamen potente labio defensionem. Et quod aegre credebant de formidolosissima illa hora, tunc eis fiet persuasum cum

θαμβοιῶ, εἰς κλαυθμὸν ἀνωφελῆ, εἰς κόλασιν καὶ ὄνειδος τῶν ἐπ' αὐτῇ ἐρχομένων κριτικῶν λειτουργῶν· διέρχεται γὰρ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας κρατηθεὶς, καὶ πρὸς τὴν τῆς αἰθέρος χώραν θορυβούμενος καταισχύνεται ὑπὸ λεγεώνων ἀγγέλων, καὶ ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ κριτοῦ ἐλεγχόμενος ἐντραπήσεται, ἀφώνως διοδεύων ἐξ ἀποφάσεως θεοῦ εἰς ταρταροῦχον κόλασιν· καὶ τὸ πῦρ ἐπιλαβόμενον αὐτοῦ τῆς ζωῆς, τὴν μετάνοιαν ἀποξενοῖ, τὴν περὶ τῶν τερπνῶν περιπάθειαν ὑπομιμνήσκων· ἡ δὲ ἐκ συμπαθείας βοήθεια, ἀποστήσεται ἀπ' αὐτοῦ ὡς ἀπὸ ἀκαθαρσίας.

* cod. ὡς. ϛ'. Ταύτην εἰδυῖα τὴν καταδίκην, ὦ ψυχή μου, ἕως * ἔτι ζῇς μετανόησον· φρόντισον
f. 87. τῶν ἐκεῖ· ἀνάμενε τὴν τῆς εἰσόδου προθεσμίαν· ἐλέησον, σπλαγχνίσθητι, οἰκτείρησον, ῥῦσαι ἀδικούμενον, προσεύχου ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων, φύγε τὴν ἀδικίαν, φύλαξαι ἀπὸ γλώσσης μεγαλορρήμονος καὶ ἀπὸ χειλέων δολίων καὶ ψιθύρων, θοῦ φυλακὴν τῷ στόματι, ὅτι καὶ ὑπὲρ ἀργοῦ ῥήματος οὗ ἐὰν λαλήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, λόγον ἀποδώσεις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, καὶ ὑπὲρ ὧν ἔδρασας πράξεων ἐν τῷ εὐφθάρτῳ σχήματι τοῦ κόσμου· μετανόησον ὅπως εὕρῃς ἔλεος εἰς πρόσωπον τῆς εἰσόδου τοῦ φοβεροῦ καὶ φρικτοῦ βήματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· μεθ' οὗ πρέπει ἡ δόξα τῷ εὐλογημένῳ πατρὶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

attonita paenitentia, cum fletu inutili, supervenientibus ad imponendam poenam et ignominiam iudicialibus administris. Transit enim huiusmodi homo per medios principes ac potestates captivus, et per aëream regionem agitatus a legionibus angelorum illuditur, et a tremendo iudice coargutus confundetur, mutus incedens decreto Dei ad Tartari poenam: ubi ignis vitam eius corripiens, paenitentiam excludit, et praeteritarum deliciarnm sensum in memoriam revocat. Attamen omne compassionis auxilium procul eo fiet tamquam ab immunditia.

6. Huius gnara damnationis, o anima mea, dum adhuc inter vivos versaris, ad paenitentiam convertere: cogita loci illius res: expecta profectionis statutnm terminum: esto misericors, clemens, compatiens, libera oppressum, ora pro peccatoribus, fuge iniustitiam, cave a lingua superbe loquente, a labiis dolosis et susurrantibus, pone ori custodiam, quia et de verbo otioso rationem reddes die iudicii, et de actibus in hac fragili mundi figura perpetratis. Resipisce nt misericordiam invenias, cum ad formidabile tremendumque tribunal accedes domini nostri Iesn Christi; quicum decet gloria benedicto Patri, cum sanctissimo, bono, vivificoque Spiritu nunc et semper et per saecula.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΗΤΟΙΜΑΣΜΕΝΗΣ ΓΕΕΝΝΗΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝΩΝ ΩΝ ΕΠΗΓΓΕΙΛΑΤΟ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΙΣ ΑΓΙΟΙΣ.

α'. Ξύλα καὶ πῦρ καὶ χόρτος καὶ καλάμη ζοφερὸν καὶ δριμύτατον καπνὸν διεγεί- A. l. 27. B. l. 82.
ρουσιν· οὕτως οὖν ὅσοι τῇ τοῦ σώματος λίχνων καὶ ἀπολαυστικῶν ἐπιρρέειν τὰ πάθη παρασκευάζουσιν, εἰς τὴν τῆς καμίνου τῆς κρίσεως ἀξίως εἰς τὸ ἐξώτερον πῦρ ἐπὶ τὴν ἄσβεστον φλόγα ἐκρίπτονται, ὅπου ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· καὶ ὥσπερ τὸ δὴ λεχθὲν ἐξ ὕλης πῦρ σκιὰ ὑπάρχον τοῦ αἰωνίου πυρὸς ἐξάπτει φλόγα σφοδράν, τὸν ἀφανισμὸν τοῦ σώματος εἰς ἀδηλότητα καθιστῶν τὴν ψυχήν, οὕτως καὶ τὸ τῆς γεέννης τῆς ἡτοιμασμένης τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, καὶ τοῖς σκεύεσιν αὐτοῦ, οἵτινες εἰσὶν ἀμελοῦντες τῶν ἰδίων ψυχῶν, περὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Χριστοῦ, ἢ κακουχοῦν ἀπαύστως τοὺς ἁμαρτωλοὺς οὐ παύεται·
εἰ οὖν ἐπὶ τοσοῦτον πρόσκαιρον ἐξαφθὲν ἐξογκοῦται ὕλης, κριτικοῖς δαμάζει πόνοις, ὥστε A. l. 30.
τὰ ὄντα εἰς τὸ μὴ ὄντα ποιεῖν· καὶ μάλιστα τούτου τοῦ πυρὸς ἀσθενοῦς ὑπάρχοντος ἐν τῷ σβέννυσθαι δι' ὕδατος· πόσον οἶμαι νοεῖσθαι τὸ ἄσβεστον καὶ ἀτελεύτητον καὶ αἰώνιον πῦρ, καὶ τὴν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀπότομον ὀδύνην, ὅτε αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν καὶ πάντα τὰ ἔθνη ταράσσεται, καὶ ὀργὴ τοῦ σκότους τοῦ ἐξωτέρου βυθίζουσα εἰς ἄμετρα βάθη τοῦ πυρὸς τοῦ ἀσβέστου δαμάζει αὐστηρῶς, εἰς αἰῶνας κατακρίνουσα τοὺς ἡμαρτηκότας· καὶ γὰρ ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον, πάλιν διὰ πυρὸς τιμωρεῖται· πάρεστι γὰρ αὐτῷ πάντοτε ἐν τῷ θέλειν τὸ δύνασθαι καὶ τῷ πυρὶ δαμάζων τὰ πάντα, ἐν μέτρῳ ἐξυπηρετεῖσθαι διέταξε πρὸς ἀφανισμὸν πάντων τῶν ἀνομούντων.

SERMO XXI.

DE PRAEPARATA GEHENNA, ET DE BONIS QUAE DEUS SANCTIS PROMISIT.

1. Ligna et ignis et foenum et stipula, tenebrosum et acerbum suscitant fumum. Sic itaque quotquot corporeis liguritionibus ac voluptatibus diffluere student, in iudicii fornacem merito, in exteriorem inquam ignem, in flammam inextinguibilem proiiciuntur, ubi fletus et stridor dentium. Et quemadmodum qui appellatur materialis ignis, umbra cum sit aeterni ignis, vehementem flammam extollit, corpus destruens, animam invisibilem reddens; sic ille gehennae, diabolo et angelis eius paratae eiusque vasis, qui sunt nempe homines suarum animarum negligentes quominus eas Christi virtutibus ornent, prorsus non desinit peccatores sine pausa cruciare. Si ergo temporarius ignis in tantum incendium attollitur, ita ut quae sunt ad nihilum redigat; praesertim cum ignis hic adeo sit debilis, ut aqua extinguatur; quantum puto aestimandum esse inextinguibilem illum, immortalem, sempiternumque ignem, saevumque diei illius dolorem, cum caelorum potestates, et gentes omnes conturbabuntur, et ira tenebrarum exteriorum demergens in immensa ignis inextinguibilis barathra, dire cohercebit damnatos per saecula peccatores. Etenim qui facit angelos suos spiritus, et ministrum suum ignem urentem, per ignem quoque punit. Adest enim ei semper cum voluntate potentia. Et qui igne omnia domat, non sine mensura hunc deservire disposuit omnium iniquorum exitio.

β΄. Θέλεις δὲ τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον, ὁποῖον ἐστι πρὸς δευτέραν τελευτὴν θεωρῆσαι;
* Is. XXVI. 11. 14. ἄκουε τοῦ Ἡσαΐου λέγοντος· * καὶ νῦν πῦρ τοὺς ὑπεναντίους ἔδεται· καὶ ὅτι οἱ δὲ νεκροὶ ζωὴν οὐ μὴ ἴδωσι· νεκροὶ γὰρ καλοῦνται οἱ τῇ ἁμαρτίᾳ θνήσκοντες, οἵτινες ἀναστήσονται μὲν, οὐκ ἐν βουλῇ δὲ δικαίων, ἀλλ' ἐν κατακρίσει τοῦ δευτέρου θανάτου· πρὸς τούτοις γὰρ καὶ ὁ θεῖος
* Matth. XXV. 30. λόγος ἀποφαίνεται· * πορεύεσθε οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Ταῦτα ἀεὶ ἐν νῷ ἔχοντες οἱ ἅγιοι οὐκ ἠλέησαν τὰ ἑαυτῶν σώματα, ἢ ἠδύνθησαν τι τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· οἱ δὲ μὴ ἔχοντες οὐδὲν, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν προσεκτήσαντο· πολλοὶ γὰρ προσερχόμενοι τῷ κυρίῳ, καὶ τὸν μονήρη βίον ἑλόμενοι, διὰ τὸ μὴ ὁλοψύχως καὶ ἀνενδοιάστως προσιέναι, ἀλλὰ ῥᾳθύμως καὶ ἠμελημένως, ἢ προθύμως μὲν προσελθεῖν, μὴ ταπεινῶσαι δὲ ἑαυτοὺς τῷ πλησίον, καὶ τῷ τοῦ Χριστοῦ
A. f. 80. B. f. 84. ζυγῷ τὸν αὐχένα ὑποθέσθαι, τοῦ κατὰ θεὸν σκοποῦ ἔξω γεγόνασι· καὶ ὅτε μὲν ἐνάρχεται μετανοίας, ἐῶσι τέως αὐτὸν οἱ δαίμονες παραμένειν τῇ νηστείᾳ, προθύμως τε ἀνίστασθαι εἰς προσευχὰς, καὶ εὐψύχως ψάλλειν, ζέειν τε ἐπὶ τὰς συνάξεις, καὶ θερμὸν εἶναι τῇ φιλοπτωχείᾳ· καὶ μετὰ τοῦτο χαλινὸν ἐμβάλλοντες τῇ διανοίᾳ, ἄγχουσι τὸν λογισμὸν δῆθεν εἰς εὐλόγους προφάσεις ὑποτιθέμενοι· ἐνήστευσας, πάλιν ἀπόλαυσον· θεράπευσον τὸ σῶμά σου, ἵνα κατὰ μέρος τὰς προκοπὰς ποιήσῃ· μὴ ἀσθενήσας περιπέσῃς πάθει δεινῷ· καὶ λοιπὸν ὡς διὰ τῶν βρωμάτων προσλαμβάνονται αὐτὸν ἐν ἀκηδίᾳ ῥέμβεσθαι ἐκ τῶν εὐχῶν, τὸν λόγον παρατείνειν, καὶ τὸν ὕπνον συγκαθίζουσιν αὐτῷ, καὶ νόμῳ πρεπούσας τάξεις θεσπίζουσιν αὐτῷ, ὡς ἤδη συνήθει ἔχειν τοῦ πρὸ καιροῦ τῆς νηστείας, καὶ συνάξεως μεταλαμβάνειν αὐτὸν βρωμάτων· καὶ τὴν ξενοδοχίαν δὲ διαλύουσιν ὡς ἀηδῆ καὶ ἐνοχλοῦσαν, καὶ μὴ ἐῶσαν τοῦ ἡσυχάζειν· εἶτα ὡς λάβρον κάμινον τὴν πύρωσιν αὐτῷ ἐξαγριώσαντες, τὸν νοῦν ἐκ τῆς

2. Vin' autem cernere inextinguibilia ignia cuiusmodi in secunda morte ait? Audi Esaiam dicentem: et nunc ignia adversarios devorat; et mortui vitam non videbunt: mortui enim appellantur qui in peccato moriuntur, qui resurgent quidem, sed non in concilio iustorum, sed in secundae mortis damnatione. Nam de his divinus quoque sermo decernit: ite maledicti in tenebras exteriores; ibi erit fletus et stridor dentium. Haec semper mente agitantes sancti homines, non sunt miserti corporum suorum, neque ulla re terrena molliti fuerunt. Qui autem secus, nullum aeternum bonum adquisiverunt. Multi enim Domino se applicantes, et monasticam amplectentes vitam, quia tamen non tota anima nec sine haesitatione, sed socorditer negligenterque potius quam alacriter accesserunt, nec se humiliare proximo, neque Christi iugum subire voluerunt, a divino scopo aberrarunt. Et dum paenitentiae quidem initium faciunt, ainunt eos daemones ieiunio instare, prompte ad orationem surgere, libenter psallere, ferventer synaxibus interesse, et benignitati erga pauperes impense indulgere. Postea vero frenum menti iniicientes, ratiocinium angunt speciosos praetextus obiicientes: ieiunasti, rursus fruere; curam corporis tui gere, ut pedetemptim proficias, ne forte debilitatus in gravem morbum incurras. Et mox quasi escis eum capientes, cum acedia vagari faciunt omissa oratione, confabulationes producere, fastidire psalmodiam, et somno eum obsident; et consuetudini congruas dispositiones ei decernunt, ut iam soleat ante ieiunii tempus atque synaxeos cibum sumere. Item hospitalitatem abolent ceu semper molestam, nec quiescere sinentem. Deinde quasi vehementem fornacem, appetitus ardorem in eo exasperant, mentem a man-

ἐντολῶν σκορπίζουσιν, ῥεμβάζοντες ἑαυτὸν εἰς ἔρωτα· καὶ οὕτως σκανδαλίζοντες αὐτοῦ τὴν ψυχήν, τῆς μάνδρας χωρίζουσι, τὸν μύλον τῆς τοῦ κόσμου περιφορᾶς ἀληθῶς ἐπάγοντες.

γ'. Ἀλλὰ τοῖς μὲν πρᾳοπαθέσι χαλεπῶς ἐνοχλοῦσι, διεγείροντες ταραχὴν καὶ θόρυβον, καὶ ἀντικειμένους πολλοὺς εἰς κρίσεις καὶ μάχας, μῖσος αὐτοῖς ἐπιφέροντες· καὶ διὰ τὸ μὴ φέρειν αὐτοὺς τὴν ἐξουδένωσιν, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀπάτην τοῦ βίου ἀποστρέφειν διὰ φιλαργυρίας μηχανῶνται· τῷ γὰρ πλήθει τῶν σκανδάλων τὸν λογισμὸν ἀρτύσαντες παροξύνουσι φάσκοντες· ἀπόστρεφε εἰς τὰ οἰκεῖα, καὶ μὴ ἐνυβρίζου ὑπὸ εὐτελοῦς· ἐπὶ γὰρ τῶν σῶν πλείστων ἐξουσιαστὴς ὑπάρχεις, ἀπαλλαττόμενος μάχης καὶ ὀνειδισμῶν καὶ κόπου· δύνασαι γὰρ καὶ καθ' ἑαυτὸν προσεύχεσθαι, καὶ ψάλλειν, καὶ ποιεῖν ἐλεημοσύνας τοῖς πένησι· καὶ λοιπὸν ὁ τῆς φιλαργυρίας δαίμων ἐπὶ τούτοις συντρίψας αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐκδύει αὐτὸν τὴν A. f. 80. δορὰν τοῦ προβάτου, διὰ σκολιῶν πραγμάτων, ὡς κτῆνος πανταχόθεν πλανώμενον, εἰς βορὰν τῶν ἡδοναῖς τὸ περιπείρει, προσκείμενον τῷ αἱμοβόρῳ λύκῳ τῷ διαβόλῳ· ὅτ' ἂν καὶ τέλειός τις τὸ δοκεῖν εὑρεθῇ, τηνικαῦτα ὁ τῆς φιλαργυρίας δαίμων λίαν ἀπατηλὸς ὑπάρχων, πρῶτον παρεισφέρει αὐτῷ ὀχλήσεις ἐπιδεομένων, καὶ πενίαν ἀπότομον· καὶ εἰς συντυχίας πλουσίων λοιπὸν ἐμβάλλει αὐτὸν τοῦ λαβεῖν τι διὰ τοῦ ἀποκλαίεσθαι πρὸς αὐτούς· καὶ διὰ ταύτης ἀνύουσιν ἐπ' αὐτῷ οἱ δαίμονες τὴν προσωποληψίαν τῆς ὑποκρίσεως, τοῦ διδόναι ἐν ἀφροσύνῃ διαστολὴν ἀνὰ μέσον πλουσίου καὶ πένητος· καὶ πάλιν μετὰ τοῦτο ὁ τῆς ὑπερηφανίας δαίμων συνομιλῶν αὐτῷ παρασκευάζει, βδελύσσεσθαι πᾶσαν ἀρετῆς δύνα- B. f. 85. μιν, ἐπὶ ἀδελφικῆς διακονίας· καὶ τὸν μὲν πλούσιον προηγεῖσθαι πείθει διὰ κενοδοξίαν· τοῦ δὲ πτωχοῦ τὸ πρόσωπον καταισχύνει· καὶ τὸ μὲν σῶμα Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ πένητος ἀπονοεῖται, τὸ δὲ ἔνδυμα τοῦ φθαρτοῦ διὰ τὰ χρήματα ἀνυψοῖ· καὶ διὰ τοῦτο ἀληθὴς ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου *, ὅτι ῥίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία. * I. Tim. VI. 10.

datis abstrahunt, occupantes eam concupiscentiâ. Atque ita animam illius scandalizantes, coetu religioso separant, molare saxum mundanae rotationis eidem impingentes.

3. Verumtamen eos qui tranquilliore sunt animo terribiliter vexant, perturbationem ac tumultum excitantes, et adversarios multos per contentiones ac iurgia cum odio opponentes; et quia hi contemni se non ferunt, ad mundi errores convertere eos per avaritiam nituntur. Tum multitudine scandalorum mentem eius inficientes, exasperant dicentes: revertere ad propria, et a vili quopiam ne iniuriam patiaris. Namque in tuis opibus dominus es, procul omni contentione, convicio, et molestia. Potes solus orare, et psallere, et eleemosynas largiri. Hinc avaritiae daemon mentem hominis his labefactans, ovina pelle eum spoliat, et per sinistra opera ritu pecoris ubique errantem, praedam voluptatum facit, et cruento lupo diabolo tradit. Quod si quis forte inveniatur qui perfectus videtur, tunc avaritiae daemon ceu apprime dolosus, primo obiicit illi molestias indigentium, duramque pauperiem; et accessiones ad divites suadet, ut inde aliquid accipiat, cum apud eos lamentatur. Ac propterea imbuunt eum daemones personarum, ut dicitur, acceptione; ita ut stulte distinguat inter divitis personam ac pauperis. Post haec superbiae daemon cum eo diversans comparat ipsum ad aspernandam quamlibet virtutis vim, quae de fraterno ministerio provenit; eidemque suadet, ut divitem ob vanam gloriam praeferat, pauperis autem faciem quasi ignominiosam aversetur. Et Christi quidem corpus in paupere de-

δ'. Συμφωνεῖ δὲ τῇ πράξει τούτου καὶ ὁ τῆς πορνείας δαίμων, ἀνάπτων πρὸς ἔρωτα, καὶ ὁμιλίας γυναικῶν· τὰ μὲν ῥυθμίζων αὐτοῦ τῇ καρδίᾳ πρὸς μοιχείαν· εἶτα τῷ νοῒ προσβάλλων, τὰ ἤθη τῆς λύσσης ὑποδεικνύει, καὶ ὡς ἀνέγκλητον τὸ κατὰ φύσιν· πρὸς ὃν ὑποφαίνων, ὑποτυφλοῖ τὴν διάνοιαν ἐκ τοῦ φόβου τῆς κρίσεως, καὶ διά τινος εὐλόγου προβολῆς χρησολογῶν ἐν δωροληψίαις, τῆς φιλαργυρίας τὴν παῤῥησίαν κρατύνει· καὶ τότε θαρσαλέως πρὸς τὸ κύλισμα τῆς ἀνομίας ἐκκλίνει, βεβαιῶν τό, ἐξάπινα κατατοξεύσουσιν
A. f. 61. αὐτὸν καὶ οὐ φοβηθήσονται· ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονηρόν, διηγήσαντο τοῦ κρύψαι
* Ps. LXIII. 5. παγίδα· * ὅτ' ἂν μέντοι θεωρήσωσιν οἱ δαίμονες ταπεινόφρονας, τούτοις τὴν ἑαυτῶν κακίας συνάπτουσι· καὶ κόλαφον αὐστηρὸν ἐξάψαντες, δι' ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων ἀτίμων, τὸν ἰὸν τῆς ἑαυτῶν πικρίας ἐκχέουσιν· ἵνα τὴν εὐτέλειαν μηκέτι φέροντες βαστάζειν, τὴν ἐκ ταπεινοφροσύνης ὑποταγὴν ἀρνήσωνται· καὶ δι' ἐπάρσεως ζηλῶσαι ἐν πονηρευομένοις μεγαλορρημονήσαντες, τῷ πτώματι τῆς ὑψηλοφροσύνης τάχιον περιπέσωσι, γυμνοὶ φανέντες τῆς ὁσιότητος· καὶ διὰ τοῦτο ὁ κύριος τὸ ἄγαν τῆς ταπεινοφροσύνης ἔτι μᾶλλον ἐπαυξῶν διὰ τῆς
* A. a. σιαγόνα. ὑπομονῆς, παρακελεύεται τῷ τύπτοντι εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα *, στρέψαι αὐτῷ καὶ τὴν
* Matth. V. 39. ἄλλην *, ὡς ἐκ τούτου κολαφιζομένων καὶ ὑποπιπτόντων τῶν δαιμόνων.

ε'. Καὶ ὅτε μὲν τὴν ἡσυχίαν ἀσπάζεται, τὸν παρὰ φύσιν τῆς ἀγαθότητος θυμὸν ἐν παροξυσμῷ ἐρεθίζουσιν, ἐπάγοντες αὐτῷ μανίαν ἐν τρισμῷ ὀδόντων, καὶ ἠγριωμένου προσώπου, καὶ διὰ τῶν πολλῶν κόπους εἰς ἀθεμίτους λόγους βλασφημίας καὶ αἱματεκχυσίας ἐμβάλλοντες, τῇ ἀπωλείᾳ παραπέμπουσι· καὶ ἐπὶ μὲν συμφοιτητοῦ ἐν προκοπῇ τῆς ἀσκήσεως τῇ θερμότητι ζωπυροῦντες, τὸ τοῦ Χριστοῦ χάρισμα ζήλῳ δεινῷ παροξυνόντες, γυμ-

testatur; ornatum autem mortali corpori adhibitum, propter opes demiratur. Ideoque verum est apostoli dictum, radicem omnium malorum esse avaritiam.

4. Consonat praedicti daemonis operae, fornicationis pariter daemon, inflammans ad libidinem et feminarum familiaritatem. Interim cor eius ad adulteria comparat; et mox menti exponit libidinis mores, et quod non sit reprehendendum quicquid ad tramitem naturae fit; cuius ita edocti mentem excaecat ad iudicii metum, et specioso aliquo praetextu donorum acceptionem blande suadens, avaritiae impudentiam corroborat: et tunc demum in peccati volutabrum audacter praecipitat; confirmans illud: subito sagittabunt eum, et non timebunt: firmaverunt sibi sermonem nequam: narraverunt ut absconderent laqueum. Iam si forte daemones observent aliquos humiles, hos pariter cum sua malitia adeunt, colaphumque infligentes, irrisionibus flagrisque inhonestis, acerbitatis suae venenum effundunt; ut contemptum minime ferre valentes, humilem submissionem mox recusent: et elato animo ac zelo verbisque tumidis erga male agentes utentes, cito superbiae lapsu corruant, et sanctitate vacui appareant. Ideo Dominus magnam licet humilitatem patientia volens augere, dexteram maxillam percutienti, alteram quoque exhiberi iubet; daemonibus ita colaphizatis et debellatis.

5. Age vero si quis quietam solitudinem praeoptat, hunc praeter bonitatis naturam ad iram vehementem concitant, furorem nescio quem iniicientes cum stridore dentium, ac vultus torvitate, perque varias molestias ad blasphema verba, et sanguinis effusionem, male perdunt. Et sodalis monachi in ascetica virtute progressum calidius incendentes, et Christi donum forti zelo exacuentes, interim infelicem alte-

νοῦσι τὸν τάλανα, ὅτι τῇ ἀρετῇ τοῦ πλησίον ἴσχυσεν ἰσοθῆναι· καὶ ζηλώσας τὸν ἰσχύοντα ἐν
πάλῃ περὶ τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν, τῇ κακίᾳ ἀπερρίφη διὰ τὸ ὑπὲρ αὐτὸν προσδουλεύειν Χρι-
στῷ· οὐ μόνον γὰρ ἐπὶ τοῦτο γυμνώσαντες οἱ δαίμονες τῶν ἀρετῶν τοῖς ἀγγέλοις παρεδειγ-
μάτισαν, ἀλλὰ καὶ λύπαις αὐτὸν ἐν τῇ κενοδοξίᾳ ἐξεδαπάνησαν· ὡς ἤδη ὑπὲρ αὐτὸν εὐσε- B. f. 86.
βούντων τινῶν καὶ προκοπτόντων εἰς Θεόν· οὕτω δὲ ὁ τῆς βασκανίας δαίμων καὶ χαρμονὴν
ἐπ' ἀπωλείᾳ ἐχθρῶν ὑποβάλλει, ἐκκαίων εἰς μεγαλορρημοσύνην, ἐπὶ παραπτώμασι τοῦ
τὰ ὅσια σὺν αὐτῷ σπουδάζοντος ἐκτελεῖν· οὐ γὰρ συμπάσχει θρηνῶν, μὴ καὶ αὐτὸς ὑπὸ
τοῦ διαβόλου τὰ ὅμοια πειρασθῇ· θανάτῳ δὲ ἐξουσιαστοῦ ἐπευφραίνεται, διὰ παντὸς ἑαυτὸν A. f. 92.
δικαιῶν, τὸν παντοίως ἀπατηθέντα καὶ ἠλλοτριωμένον τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ.

ς'. Ὁ δὲ τῆς ἀκηδίας δαίμων, καὶ αὐτὸς ἐνδελεχῶν, προσκαρτερεῖ τῷ μοναχῷ τὸν ὕπνον βαθέως ἐπιφέρων, καὶ ἀμέλειαν τῆς θεολογίας, μῖσος τῇ ψυχῇ πρὸς τὴν ἄσκησιν, καὶ μαλακίαν ἐν ἐκλύσει καὶ χασμητῷ τοῦ σώματος, λήθην τῶν ἀκουσίως ψαλλομένων, καὶ μέθην τινὰ ἐξ ἀνοινίας ὀλίγης συνθρύπτουσαν τὴν ψυχήν, ὄρεξίν τε βρωμάτων ἐξ ὀλίγης ἀσκήσεως· καὶ οὕτως διὰ πλησμονῆς ἄρτου καὶ ὕδατος καὶ τῶν τοιούτων πολεμικῶν ὅπλων, τῶν δαιμόνων τὰς ἡδονὰς ἐπεγείρας αὐτῷ, ὑποχείριον ἑαυτῷ καὶ τοῖς ὁμοίοις καθιστᾷ· καὶ τότε δι' ἐνυπνίων φαυλίζοντες αὐτοῦ τὸν νοῦν, τῇ ἐγέρσει ὡς δέσμιον ἀμνὸν πρὸς σφαγὴν τῷ ἀπαυγάσματι τῆς φαντασίας ἐν ἡδονῇ περιπείρουσι· καὶ ἄφνω πρὸς αὐτὴν τὴν πρᾶξιν ἀπορρίπτουσι· καὶ ποτὲ μὲν διὰ πλησμονῆς θρυβοῦσι, ποτὲ δὲ δι' ὑστερήματος ταράσσουσιν· ἔτι δὲ δι' ἐπιτροπὴν διακονίας, διὰ τὸν γογγυσμὸν συνασπίζουσι· καὶ πρὸς τὴν μάθησιν καὶ μελέτην τῶν ἐντολῶν τοῦ κυρίου ἐμποδίζοντες, ἐμβάλλουσιν αὐτὸν εἰς συμπλοκὰς ἀνοφελεῖς καὶ φροντίδας γηΐνας, εἰς περιεργείας τε ἀπατηλὰς καὶ μὴ πρεπού-

rum spoliant, quia se non possit proximi virtuti exaequare. Invidens itaque illi in pugna propter Dei pietatem praevalenti, malae mentis fit, quia ille prae se magis Christo servit. Neque ob id tantummodo spoliatum eum virtutibus daemones angelis traducunt, sed et moerore vanae gloriae causa exedunt; quasi nonnulli plus quam ipse pietate erga Deum increscant. Sic enim invidiae daemon gaudium quoque de inimicorum pernicie suggerit, et ad verba superba incendit in sodalis lapsu qui sanctum vitae genus secum sectari studebat. Etenim non compatitur cum suspirio, ne forte et ipse a diabolo aeque tentetur: et morte superioris aemuli delectatur, per omnia se iustificans, cum sit tamen errore prorsus inflatus, et a vita secundum Deum alienus.

6. Age vero acediae quoque daemon perpetuo instans monacho adsidet, gravem somnum ingerens, et theologicae meditationis neglectum, animaeque inspirans odium vitae asceticae, mollem dissolutionem et corporis oscitantiam, ingratae psalmodiae oblivionem, et quandam, post brevem vini abstinentiam, ebrietatem quae animam opprimit; nec non cibi, post non diuturnam ascesim, cupiditatem. Atque ita hic daemon panis et aquae saturitate, et aliis huiusmodi quasi armis bellicis, voluptates daemoniacas in eo suscitans, servum sibi et sui similibus hominem huiusmodi facit. Tunc vero et somniis menti eius illudentes daemones, statim ac evigilat, ceu vinctum agnum qui ad caedem ducitur, voluptariae phantasiae alucinatione occupant, et confestim ad ipsum actum propellunt. Et modo quidem conturbant crapula, modo penuria terrent. Insuper et in commisso ministerio querelis obsident; eumque a cognitione mandatorum Dei avertentes, in conflictus coniiciunt inutiles, in terrenas cu-

σας μοναχοῖς, ὡς ἐν χρηστολογίαις δῆθεν περιποιήσεως ἀπάγοντες, ἢ πρὸς οἰκοδομάς, ἢ ἀμπελουργίαις καὶ κτηνῶν εὐνοίας· καὶ ἐν τούτοις περιάπτοντες αὐτόν, ἄκαρπον καθιστῶσι μὴ ἔχοντα σημεῖον ἀρετῆς ἐπὶ τῆς διαγνώσεως τοῦ φοβεροῦ καὶ φρικτοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ μορφώσει τοῦ ὀνόματος τοῦ μοναχοῦ, παραδειγματίζοντες διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἡμαρτημένων, τὴν καταδίκην τῆς πικροτάτης κρίσεως ἐν τῇ κολάσει καταδικάζουσιν.

A. f. 93. ζʹ. Καὶ ὅτ᾽ ἂν ἄρχηται, ἐῶσιν αὐτὸν ἐν ταῖς τέως ἔχειν ὑποταγήν, ἀγάπην, πραϋπάθειαν, ἀγῶνα· εἶναι τε συμπαθῆ, ἐλεύθερον, ἄμεμπτον, καρτερικόν, ὑπήκοον περὶ τὰ κελευόμενα, τῇ φωνῇ ἥσυχον καὶ εὐδιάθετον, καὶ μὴ ὀμνύοντα ἔν τινι, μὴ ἢ ἀτακτοῦντα λόγοις ἀηδέσι· καὶ πάντα τὰ κατορθώματα συγχωροῦσιν αὐτῷ θησαυρίζειν ἐν οὐρανοῖς· καὶ λοιπὸν βλέποντες τὸν θεὸν διεγειρόμενον πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ, τοῦ ἐγγράψαι τὸ ὄνομα
B. f. 87. αὐτοῦ ἐν βίβλῳ ζωῆς, τότε ἐξάπινα ὡς βίαιον ὕδωρ περιχυθέντες αὐτῷ, κάμνουσι τὸν κόπον αὐτοῦ ἀπολέσαι διὰ τῶν ὀρέξεων· καὶ προφάσεις εὐλόγους πρὸς τὰς πράξεις περισωάξαντες αὐτῷ, ἄρχονται δι᾽ ἀντικειμένων καὶ ἀπαρνουμένων τὴν ἐλευθερίαν στενοῦν αὐτόν· ὥστε ἑνὸς ἄρτου κλοπὴν μελετᾶν, τὴν ἀγάπην θολοῦν, τήν τε μακροθυμίαν ἀπωθεῖσθαι, τὴν ἐκ ταπεινοφροσύνης ὑποταγὴν πρὸς ἀντίστασιν ἔχειν, τὴν συμπαθῆ διακονίαν βδελυκτῶς τῇ ὑπερηφανίᾳ παραδοῦναι, τοῦ ἀσθενοῦντος ἀποῤῥίπτειν, καὶ παραδοῦναι τὴν ἀκρόασιν, τοῦ ἀσκήσεως λειποτακτεῖν τοῖς βρώμασιν, καὶ τὸ ἄορκον εἰς ἐπιορκίας συμφέρειν, καὶ τὴν ἡσυχίαν εἰς θορύβους καὶ αἰσχρολογίας μετάγειν· καὶ ἐπὶ τούτοις μεταλλεύσαντες τὸν ταλαίπωρον τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας, ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς ἐξαλειφθῆναι παρασκευάζουσι· καὶ μεταναστεύοντες πρὸς τὸν διάβολον, τῇ βίβλῳ τῆς ἀπωλείας ἐγγράφουσι· καὶ οὕτως κυριεύ-

ras, in fallaces curiositates minimeque monachum decentes, ad blandas veluti adquisitiones impellendo, vel ad aedificandum, aut vineas excolendas, et rei pecuniariae studium. Atque his eum alligatum, infructuosum sistunt, nec ullam virtutis notam habentem, ad formidabilis horrendique tribunalis Christi iudicium: et obiecta monastici nominis imagine illudentes ei propter peccatorum multitudinem, damnationis sententiam gravissimam cum poena impingunt.

7. Et sub eius quidem initiis, sinunt eum habere obedientiam, caritatem, mansuetudinem, pietatis exercitium: item esse benignum, liberum, inculpabilem, patientem, mandatis obtemperantem, silentii tenacem, bene compositum, numqnam iurantem, neque sermonibus iniucundis utentem; omnimodos demum bonos actus ei permittunt in caelis congregare. Deinde vero Deum ad auxilium eius paratum videntes, nomenque eiusdem in vitae libro scribendum, tunc subito, instar aquae violentae, ei circumfusi dant operam ut labores eius per concupiscentias evacuent: honestosque praetextus adversus illius acta obtendentes, incipiunt per oppositiones et negationes libertatem eius restringere; ac unius panis furtum meditari, caritatem turbidare, patientiam abiicere, humilem obedientiam repugnantia commutare, benivolum ministerium cum stomacho et superbia omittere, infirmum derelinquere, concionis lectionisve auditionem negligere, cibum asceticum deserere, ex non iurante fieri iurantem, silentium in tumultum turpiloquiumque convertere. His artibus miserum hominem a benignitate Dei abstrahentes, de libro vitae delendum curant; et ad diabolum transferentes, in libro perditionis scribunt. Atque ita sibi subiicientes

σαντες τῇ κατακρίσει τοῦ θανάτου, εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος καὶ τὸ ἄσβεστον πῦρ ἑαυτοῖς συγκαταδικάζουσιν, ὅπου ἐστὶν ὁ κλαυθμὸς καὶ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

η'. Ὅτ' ἂν ᾖ ἀμέριμνον βίον ζῇ, ἐπὶ τὰ λόγια τοῦ θεοῦ διεγείρουσι, λογισμοῖς φαντάζοντες αὐτὸν ὧδε κἀκεῖσε πελάζοντες πρὸς ἀνυπομόνητον στάσιν· καὶ διασαλεύουσιν ὥσπερ A. f. 94.
σκάφος φερόμενον καὶ ἀποφερόμενον ὑπὸ κυμάτων θαλάσσης· καὶ φησὶ τοῖς λογισμοῖς περικλύζουσι· διὰ τί οὐ κατακέχρησαι τῇ ἐξουσίᾳ σου, καὶ ποιεῖς ἑαυτῷ ἴδιον καταγώγιον; καὶ ἐκ τούτου λοιπὸν τὴν πλεονεξίαν παρεισφέροντες, ἄρχονται ὑποβάλλειν αὐτῷ, ὅτι νῦν γοῦν πολυκτήμων, καὶ χρυσίον τι προσπορίζου· καὶ ἀπελεύσῃ καὶ ποιήσῃς σεαυτῷ μοναστήριον ἴδιον, ἵνα ἐν ἐξουσίᾳ ἔχῃς ἀδελφοὺς εἰς τὸ ψάλλειν καὶ ποιεῖν τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ, διατρέφων καὶ πένητας· καὶ ἐκ τούτων τῆς μάνδρας σκορπίσαντες, πάλιν ἄρχονται ἐν ταῖς προσβολαῖς αὐτῶν συνείρειν λόγους μετ' αὐτοῦ· ὅτι ἰδοὺ ὧδε γαλήνη καὶ εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια καὶ ἐγκράτεια, καὶ τὸ στόμα ἀπαύστως δοξολογεῖ τὸν θεόν· ἐκεῖσε μὲν γὰρ ταραχαὶ καὶ ἐκπλήξεις καὶ μισαδελφίαι· ἐνταῦθα ἡ ἠρεμία στόματος καὶ γλώσσης ἀπὸ αἰσχρότητος· καὶ τότε λοιπὸν τὸν ἀκτήμονα προτεθείκασι περισπᾶν πρὸς οἰκοδομὰς καταγωγίου· καὶ ἐξ ὁδοῦ ζωῆς ἀπασχολοῦντες, εἰς φροντίδας καὶ μερίμνας ἐν ἀμελείᾳ τῶν εὐχῶν ἐκβάλλουσιν αὐτὸν εἰς κλεῖθρα τε καὶ ἀπαντήματα κακά, πρὸς τὸ μηδὲ ἐπιούσιον ζωὴν προσπορίζεσθαι· καὶ ἐνίοτε μὲν ἐνδιδόασιν αὐτῷ πρὸς ἓν κατόρθωμα, ἑπταπλασίως δὲ εἰς ζημίας ἑτέρας περιστρέφουσιν αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ μόχθῳ γυμνὴν τῶν ἐντολῶν καταστήσαντες τὴν ψυχήν, εἰς μεταμέλον περὶ τῆς ἐξόδου τοῦ μοναστηρίου ἄγουσιν· ὅτι ἐκεῖσε, φησίν, ἀκτήμονα καὶ σώφρονα βίον διετέλεις, ἔνδυμα ἢ βρῶμα ἢ πόμα οὐδέποτε ἐμερίμνας, ἀλλὰ τῷ B. f. 88.
θεῷ μόνον προσμένων δουλεύων καὶ προσομιλῶν αὐτῷ ταῖς εὐχαῖς καὶ ταῖς ψαλμῳδίαις καὶ

per mortis damnationem, tenebris exterioribus et inextinguibili igni secum addicunt, ubi est fletus et stridor dentium.

8. Porro autem si quis incuriosam vitam agit, hunc ad Dei oracula excitant, phantasticis eum cogitationibus hac illacque impellentes ad intolerabilem perturbationem, agitantque veluti navim a marinis undis impulsam atque repulsam; ut sibi dicat fluctuantibus cogitationibus: cur tuo arbitrio non uteris, tibique propriam non facis habitationem? Posthinc avaritiam inferentes, incipiunt ei suggerere: nunc dives esto, et auri aliquid impende, et abiens fac tibi proprium monasterium, ut habeas sub tua auctoritate fratres, ad psallendum, et Dei legem observandam atque mandata, pauperes simul alendo. Atque his suggestionibus coetu monastico abstrahentes, rursus tentationibus suis fabulas nectunt huiusmodi: ecce heic tranquillitas, pax, et securitas et continentia, et os indesinenter Deum laudat. Illic utique perturbationes, consternationes, et iracundia fratrum: heic autem corporis atque linguae quies ab omni turpitudine. Tunc deinde nihil illum possidentem impellunt curis distrahi propter habitaculi aedificium: et a cogitando vitae exitu avertentes, in curas ac sollicitudines, neglecta oratione coniiciunt, et in leschas pravosque congressus, ut ne victum quidem quotidianum sibi comparet. Et interdum quidem concedunt ei ut recte aliquid agat, sed septemplici mox detrimento adficiunt; et in ea lassitudine nudatam bono mandatorum Dei animam eius constituentes, paenitentiam de monasterio derelicto iniiciunt; quia tu illic, inquit, pauperem sobriamque vitam agebas, vestimenti, escae, potusque haud sollicitus, sed Deo uni vacabas, famulans conversansque cum

συνάξεσι, πρὸς τῇ ἀναγνώσει τῶν γραφῶν ἀπασχολούμενος· καὶ ἔνθεν πάλιν ἀναπτεροῦσιν
A. I. 96. εἰς ἐπιστροφὴν τοῦ καταγωγίου, καὶ προλαβόντες αὐτὸν, παροξύνουσιν ἐν πονηρίᾳ τὴν ἀδελφότητα τοῦ μὴ δέξασθαι αὐτόν· καὶ τέλος ἀγριώσαντες αὐτὸν πρὸς τὴν ποίμνην, εἰς τὰ κοσμικὰ διὰ ταύτης τῆς μεθόδου καὶ τέχνης ἀναστρέφουσιν, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου βυθίζουσιν· ὡσαύτως καὶ τὴν ἑκάστου τῶν μοναχῶν πολιτείαν προφάσεσιν εὐλόγοις μαγγανεύσαντες οἱ δαίμονες, πρὸς ἐμπαιγμὸν καταστρέφειν ἀργαλέα χαλκεύουσι, πρὸς τὴν σὺν αὐτοῖς ἀπώλειαν τοῦ πυρὸς, ἀποστατοῦντες τῆς ἀνεπιγείου τοῦ ὑψίστου νομοθεσίας.

θ'. Καὶ περὶ μὲν τούτων πάντων μηδεὶς ἐγκαλείτω τῷ Χριστῷ, ὡς ἤδη συγχωροῦντι πειρασθῆναι τοὺς προσερχομένους αὐτῷ· τῇ γὰρ ἀναγνώσει τῶν γραφῶν, τὰ ἀγαθὰ ἐκ τῶν φαύλων τῶν δαιμόνων πρὸς καρτερίαν διακρίνει· καὶ προασφαλιζόμενος ἐπαλείφει τῷ ἀγῶνι ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ καὶ θλίψεων ὑπομονῇ, εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τί οὖν, ὦ μοναχὲ θέλων σωθῆναι, οὐ νικᾷς τὸ ἐπιφερόμενόν σοι τῶν λογισμῶν, καταδικῶν διὰ τοῦ ἀγαθοῦ; καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐγκρατείᾳ φυλάσσων ἑαυτοῦ τὸ προαύλειον τοῦ σώματος ἐν τῇ ψυχῇ, μετ' εἰρήνης ἕξεις τὰ ὑπάρχοντά σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καταισχύνων τοὺς δαίμονας· καὶ ἀνθ' ὧν ὑπενόησας ἀκτήμων οἰκοδομὰς τῆς γῆς πιπτούσας, πολυκτήμων γίνου τὰ ἐκ θεοῦ ἀναπλάττων εἰς ἀφθαρσίαν, πρὸς ἀνακαίνωσιν ζωῆς ἀθανάτου τοῦ σωματικοῦ καὶ πνευματικοῦ σου σκήνους· καὶ πρὸ τοῦ μοχθεῖν ἐν ἀμπελῶνι
* Ioh. XV. 6. χερσωθησομένῳ πρὸς καῦσιν *, ἐγκέντρισον εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀρετὴν, πρὸς τὸ σύμφυτον γενέσθαι τοῦ πνευματικοῦ καὶ νοεροῦ ἀμπελῶνος τῶν δικαίων, μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων· καὶ ἀνθ' ὧν ἐν ἀμελείᾳ ἀρετῶν περισπᾶσθαι πρὸς κτηνοτροφίαν, μᾶλλον διὰ τῆς ἐγκρατείας ἀμερίμνησον, ἐν εἰρήνῃ νομεύων πρὸς ἀνάπαυσιν τοὺς πυρίνους ἵππους, τοὺς ἐν δόξῃ Χριστοῦ

illo precibus et psalmodiis et synaxibus, sacrarum scripturarum lectioni intentus. Atque hinc rursus calcaria ei subiiciunt ut in monasterium redeat; sed interim eundem praevenientes, improbe concitant fratres quominus illum recipiant. Tum demum eum adversus coetum monasticum irritantes, astutia hac atque artificio ad mundana avertunt, et in ipsum mundi peccatum demergunt. Pari modo, et singulorum monachorum vitam, honestia daemones decipientes praetextibus, cum ludibrio graviter nexos secum trahunt ad perditionis ignem, a supermundiali Altissimi lege facti apostatae.

9. Et de his quidem omnibus nemo Christum incuset, propterea quod ad se accedentes tentari permittat. Etenim per sanctarum scripturarum lectionem, quod bonum est, a pravitate daemonum, ut se quisque confirmet, distinguit: et sic praemunitos dispouit agoni, ut cum corde puro et pressurarum patientia in regnum caelorum ingrediatur. Cur ergo, o monache, si modo salvus esse vis, non superas cogitationum impetum, virtute tua contradicens? Namque hac continentia custodiens animae tuae vestibulum, id est corpus, in pace quae tua sunt habebis in regno caelorum, daemonibus ignominia notatis: et pro caducis terrenis domibus quas pauper exstruere cogitabas, esto dives rem Dei converteus in incorruptibilitatem, ut ad immortalem vitam tabernaculum tam corporeum quam spiritale renoves. Et pro laborifera terrenae vineae igne comburendae cultura, insere tibi virtutem, ut fias complantatus in spiritali et intellectuali vinea iustorum cum sanctis angelis. Postremo noli, neglectis virtutibus, ad pecoris curam incumbere: immo vero cum continentia curas sepone, nutrique potius cum pace igneos illos equos, qui te in Christi gloria

ἅρματι ζωηφόρῳ, μέλλοντας ἐποχούμενόν σε δρόμοις ἀερίοις ἁρπάζειν· διὰ γὰρ ταύτης τῆς ἀκτημοσύνης, ἐν μόνῃ μηλωτῇ καὶ τεσσαράκοντα ἡμερῶν νηστείᾳ, ἐπ' ὄρεσι Καρμηλίου κατοικῶν ὁ προφήτης, τὴν ἄνοδον τῆς βασιλείας ὑπέδειξε, τῆς θεοδρόμου ἀναλήψεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος πάντοτε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΤΗΣ ΕΞΟΔΟΥ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑΣ ΕΞΟΥΣΙΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΑΓΓΕΛΩΝ ΕΠΑΙΝΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΜΑΡΤΙΑΙΣ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΩΝ.

α'. Ἤρκει μὲν ἡ μαρτυρία τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ ἀποστόλου παραστῆσαι ὁποία ἐστὶν ὀδυνηρὰ ἡ τοῦ σώματος ἔξοδος, ἣν τινα πονηρὰν ἡμέραν καλεῖν εἴωθεν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ καθ' ὑμᾶς ἀγάπη ἀναγκαιότατα λίαν καὶ πρὸς ὠφέλειαν καὶ ἀσφάλειαν διεγείρει, ἀπὸ τῶν αὐτοῦ ῥημάτων εἰς πόλεμον ὑμᾶς διανιστῶντες, τὸ βραβεῖον τῆς ἀθανάτου νίκης ὑμῖν ἐγχειρήσωμεν· λέγει γὰρ οὕτως· * ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ· ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδίας τοῦ διαβόλου· ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ· ἡ γὰρ ἀνάγκη τῆς ἐκ τοῦ σώματος ἐξόδου, ἡμέρα πονηρὰ ἐμπέφανται· συλλαμβάνεται γὰρ ἡ ψυχὴ ἐκτειλλομένη τοῦ σώματος, ὥσπερ ἐάν

A. f. 86. B. f. 80.

* Eph. VI. 10.

vivifico currui impositum, cursu aëreo rapturi sunt. Etenim in hac paupertate, cum sola melote, et quadraginta dierum ieiunio, in Carmelo monte babitans propheta, ascensum ad regnum portendit, id est divinum ascensionis cursum domini nostri Iesu Christi. Cui honor et imperium ubique et nunc et semper per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XXII.

DE ANIMAE EX CORPORE EXITU, ET DE SPIRITALIBUS NEQUITIAE POTESTATIBUS, ET DE DEI ATQUE ANGELORUM LAUDIBUS, ET DE IIS QUI IN PECCATO DEPREHENDUNTUR.

1. Sufficiebat sancti Pauli apostoli testimonium demonstrando quam sit acerbus de corpore exitus, quem diem malum solet appellare. Sed quia nos caritas necessario nimis ad utilitatem vestram cautelamque exstimulat, verbis eius ad bellum vos excitantes, immortalis victoriae praemium conciliare studebimus. Verba enim eius sunt: confortamini in Domino, et in potentia virtutis eius: induite armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli. Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum huius saeculi, contra spiritalia nequitiae in caelestibus. Propterea accipite sumite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo. Quippe necessitatem exeundi de corpore, diem malum esse constat. Comprehensa enim anima de corpore trahitur, veluti si quis carbonem de clibano eripiat. Tunc expavescet anima

τις ἁρπάσῃ ἄνθρακα ἀπὸ κλιβάνου· τότε διαλιάσει ἡ ψυχὴ διερχομένη μετὰ τῶν συνιόντων
A. f. 87. αὐτῇ ἀγγέλων τὸν ἀέρα, τοῦ διαβόλου μετὰ τῶν συνιόντων αὐτοῦ δαιμόνων ὡς πικροῦ ἀρχι-
τελώνου τῶν ἁμαρτωλῶν κωλύοντος αὐτῇ ἀμέμπτως διελθεῖν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τοῦ φωτὸς
εἰς τὸν τῆς μεγαλειότητος οὐρανόν (1).

β΄. Ἰδοὺ δὴ μυστήρια ὑμῖν λέγω· οἶδα ἐγὼ ἄνθρωπον ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ πεπληρο-
φορημένον, ὅτι νῦν ὀλίγοι εὑρίσκονται οἱ εἰς χεῖρας ἀγγέλων παραδιδόντες τὰς ψυχὰς
αὐτῶν· ἐπληθύνθη γὰρ ἡ ἀνομία καὶ ἡ ἀδικία, ψυγείσης τῆς ἀγάπης· καὶ δαίμονές εἰσιν
* B. ἀνηλεοῖς. οἱ παραλαμβάνοντες αὐτάς· διὸ καὶ ἀνηλεοῖς * βασάνοις κέχρηνται αὐτάς, μετὰ δεινῆς κρί-
σεως, ἐν τῇ ἐκ τῶν σωμάτων ἀποζεύξει τῶν ἀναριθμήτων ἀνθρώπων· καὶ ὡς ἕλκοντας
τὰς ψυχὰς ἐκ τῶν σωμάτων, μέχρι τῶν ἀναβλέψαι εἰς αὐτὰ τὰ πιπλάρια (2) τῶν ὀφθαλμῶν·
καὶ ἐμβριμησαμένου αὐτοῖς ἐν δυνάμει τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἐκτείναντός τε τὴν χεῖρα,
ἐπὶ τὴν βιαζομένην ἐν ἀνάγκῃ ψυχὴν, εὐθέως ἐκεῖνοι ῥομάξαντες, ἔασαν αὐτὴν καὶ
ἔφυγον· κἀκείνη ἐπιστρέψασα εἰς τὴν αὐτῆς τοῦ σώματος κατάστασιν ἐγένετο. Ταῦτα οὖν ὁρῶν
B. f. 90. σχεδὸν καθ' ἑκάστην ἡμέραν γινόμενα ἐκ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, καθ' ἑαυτὸν ἐχό-
λαζε, καὶ στενάζων καὶ λυπούμενος ἀπεκλαίετο τὴν ἀνθρωπίνην ματαιότητα· καί ποτε
βοήσας ὡς Μωϋσῆς τῇ καρδίᾳ πρὸς τὸν θεὸν, ἐπηρώτα μαθεῖν τί περὶ τοῦ ῥήματος
τούτου· καὶ ἐχρηματίσθη αὐτοῦ διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἀπὸ μυρίων μίαν μόλις εὑρί-
σκεσθαι ψυχὴν ἐν τοῖς ἐνεστῶσι χρόνοις, ἐν χερσὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων προερχομένην· τὴν
τοιαύτην γὰρ δικαίαν οὖσαν καὶ ἄσπιλον κολακεύοντες μετὰ τιμῆς ἀναλαμβάνουσιν ἐν ὕμνοις,
ἀντιπολεμοῦντες τοῦ ἐχθροῦ τὰς δυναστείας, κατὰ τὸ γεγραμμένον.

pergens deducentibus angelis per aërem; dum interim diabolus cum comitibus suis daemonibus, tamquam supremus peccantium publicanus, prohibet eam quominus impunita cum lucis angelis ad magnificentiae caelum transeat.

2. Ecce mysteria vobis dico: novi ego hominem aetate mea adfirmantem, paucos nunc comperiri, qui animas suas in angelorum manus commendent: multiplicata est enim nequitia atque iniquitas, et refriguit caritas; et daemones potius illas excipiunt. Quamobrem saevis cruciatibus urgent, cum iudicio terribili, innumeros homines qui de corpore seiunguntur: animas quippe de corporibus extrahi videbat, donec usque ad oculorum palpebras ascenderent. Cumque vir praedictus in virtute Spiritus sancti illos increparet, manumque ad oppressam necessitate animam tenderet, statim illi perterriti, ea omissa diffugerunt; ipsa vero in sui corporis reversa est stationem. Haec cum paene quotidie videret a nequitiae spiritibus fieri, secum ipse tacitus reputabat, moestusque et gemens humanam vanitatem deplorabat. Quandoque autem clamans veluti Moyses corde suo ad Deum, rogabat cognoscere aliquid de huiusmodi re; editumque ei oraculum fuit a sancto Spiritu, ex decem millibus vix unam inveniri animam per illa tempora, quae in sanctorum angelorum manibus egrederetur: quam quidem utpote iustam et immaculatam blande honorificeque excipiunt cum hymnis, profligantes inimici potestates, prout scriptum est.

(1) Collocat auctor daemones in portis caelestis civitatis, quasi molestos publicanos ab ingressu prohibentes animas bonorum operum syngrapha et testimonio non instructas.

(2) Ita perspicue uterque codex; quod vocabulum in glossariis non inventum, coniecturaliter explico *palpebras*.

γʹ. Ἀναλαμβανομένης δὲ ἀναβαινούσης τῆς τοῦ τελωνισμοῦ τούτου (πλάνη γὰρ) ἐξουσίας, ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἀγαθότητος, συμπάσχοντες αὐτῇ δὲ λυπούμενοι, συνεχόντων αὐτὴν A. f. 93. τῶν δαιμόνων, συμπαραφέροντες ἰδεῖν τί τὸ τέλος, ἐλπίζοντες ἰδεῖν τι τῶν ἰδίων ἐν αὐτῇ φωτίζον αὐτήν· ὑπόσχεσιν γὰρ λαμβάνει ὁ διάβολος, καὶ λόγον ποιεῖται τοῖς διασώσασι τῶν πταισμάτων αὐτῆς, ὡς ὑπεύθυνον αὐτῷ γενομένην· καὶ ὅτ' ἂν οὕτως ἐπιχειρεῖ τῆς ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀγγέλων ἡττηθεῖσαν τοῖς κακοῖς αὐτῆς ἀναγορεύμασι, διασπαθίζων κυριεύσει πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοὺς κωλύοντας διαβῆναι ὑπὲρ τὰ ἀνώτατα τοῦ ἀέρος, μὴ ἔχουσαν σημεῖον ἀρετῆς εἰς ἐφόδιον σωτηρίας· καθότι τοῦτον ὡς μετέωρον δικαστὴν καθήμενον, διδάσκει αὐτὸς ὁ θεῖος ἀπόστολος λέγων· * κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, * Eph. II. 2. τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· αὐτὸς γὰρ ἀπόστολος ὡς πειράσας ἐν τῷ ἁρπαγῆναι, εἴτε ἐν σώματι εἴτε χωρὶς τοῦ σώματος, ἕως τρίτου οὐρανοῦ· καὶ ἰδὼν τὸν τῶν ψυχῶν ἐν ἀέρι πολέμιον, ταῦτα διηγήσατο.

δʹ. Πρὸ γὰρ τῆς πύλης παρίστανται αἱ διάφοροι ἐξουσίαι τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, κατὰ τὴν ἑκάστου ἀναλογίαν τῶν ἐπιθυμιῶν· διερευνᾷ γὰρ τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας εἰ λόγον φθορᾶς εἰς δυσωδίαν ἔχει ἐν τῇ ψυχῇ· ὡσαύτως καὶ τὸ πνεῦμα τῆς λήθης, εἴ ποτε διὰ μέθης καὶ κραιπάλης βαρήσας τὴν καρδίαν, λήθην ἐνεποίησε τοῦ μὴ μνημονεύειν τοῦ νόμου καὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ θεοῦ· συναίρει δὲ λόγον δὲ τὸ πνεῦμα τῆς δολοφονίας, εἴ ποτε ἐμιάνθη ἐν αἵμασι· τὸ δὲ πνεῦμα τῆς φιλαργυρίας, εἴ ποτε ἁρπάζοντα αὐτὸν παρεσκεύασεν, ἢ μὴ δι' ὅλως ποιῆσαι ἔλεος· συγκρίνεται δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς καταλαλιᾶς, εἴ ποτε καταψεύσασθαι τινῶν ἐξέκαυσεν ἀδίκως· καὶ τὰ ἄλλα μυρία πνεύματα τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, συναίρει λόγον πρὸς τὰς πύλας τῆς εἰσόδου τῶν ἐπουρανίων· ταῦτα γὰρ τηλαυγῶς τις ἰδὼν

3. Verumtamen cum aliqua excipitur, et ex huius telonii (id est fraudis) potestatibus evadit; angeli quidem insita naturae bonitate compatientes moestique, possidentibus eam daemonibus comitantur, ut videant rei exitum, sperantesque aliquid proprii luminis videre in ea relucens. Nam sibi iure debitam censet diabolus, et liberatoribus narrat peccata illius, quorum causa in potestatem ipsius venit. Atque ita dum dat operam eripiendo ex angelorum manibus animam criminibus obnoxiam, gladio quasi educto dominabitur inter rectores mundi tenebrarum harum, qui illam ad superna aëris ascendere prohibent, nullum habentem virtutis indicium quo salva fiat. Sic enim eum reapse velut in sublimi aëre sedentem iudicem repraesentat ipse apostolus dicens: secundum principem potestatis aëris, qui nunc operatur in filios diffidentiae. Ipse quin immo apostolus hoc expertus, cum raperetur, sive in corpore, sive extra corpus, usque ad tertium caelum; vidensque animarum in aëre hostem, haec enarravit.

4. Quippe in foribus consistunt potestates variae spirituum nequitiae, secundum uniuscuiusque animae cupiditatea. Scilicet fornicationis spiritus scrutatur, si quid corruptelae male olentis in anima sit. Similiter oblivionis spiritus, num homo aliquando ebrietate et crapula cor gravans, oblitus fuerit legis mandatorumque Dei. Reposcit rationem etiam spiritus dolosi homicidii, num forte ille sanguine contaminatus fuerit. At vero avaritiae spiritus, num aliquid idem rapuerit, aut nihil eleemosynae impenderit. Venit in iudicium spiritus quoque obtrectationis, num forte ad calumniandum alicui exarserit. Alii demum plurimi spiritus potestatis aëris, ratio-

διηγήσατο· καὶ ὅτι οὐκ ἦσαν ἐπί τινος ἐν τῷ ἀέρι ἰσάμενα τῶν πνευμάτων τὰ φάσματα,
B. I. 91. αὐτός τε ὁ διάβολος τὰς φάσεις κατὰ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἀνέμενε, καὶ βλέπων τί καὶ
A. I. 90. ἀκούων, οὕτως ἐπ' αὐτὰς προσπίπτων κατέτρεχε· καὶ ἡ πτόησις αὐτοῦ μεγάλη ἐπ' αὐτάς,
* Ps. CXVI. 6. ἕως τοῦ διασωθῆναι, κατὰ τὸ γεγραμμένον· * ἀναλαμβάνων πραεῖς ὁ κύριος, ταπεινῶν δὲ ἁμαρτωλοὺς ἕως γῆς· ἐξάρξατε τῷ κυρίῳ ἐν ὁμολογήσει, ψάλατε τῷ θεῷ ἡμῶν ἐν κιθάρᾳ· κιθάρα δὲ νοεῖται τὸ ὄργανον τοῦ σώματος· δώσει γὰρ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ καὶ τὸ σῶμα ὡς ἅγιον, καὶ τὰ ἐντὸς δόξαν ἐν εὐλογίαις ἐξομολογήσεως τῷ θεῷ· ὅπως μνησθῇ τοῦ ἐν κόπῳ τοῦ σώματος γενομένης ὑπομονῆς, κατὰ τὸ λόγιον αὐτοῦ τὸ ἅγιον, ὃ διέθετο αὐτὸς
* Luc. XXI. 19. εἰρηκώς *, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν· αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς
* Rom. IX. 5. ἀναστάσεως αὐτῶν ὁ Χριστός, ὁ ἐπὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ ζώντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας· ἔσονται γὰρ σὺν αὐτῷ τῷ κυρίῳ ἐν σώμασιν ἀφθάρτοις πάντοτε διαμένοντες· ὅτι αὐτῷ τῷ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ, τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας· ὄψονται γὰρ αὐτὸν εὐθεῖς τότε καὶ εὐφρανθήσονται κατὰ τὴν ἐπιχορηγουμένην αὐτοῖς δόξαν καὶ ἀνεκδιήγητον ἐπαγγελίαν.

ε΄. Τούτου ἕνεκεν καὶ ἐξερχομένην τὴν ψυχὴν παρακαλοῦσιν ἐν μεγάλῃ παρακλήσει ἀσπαζόμενοι ὡς φίλοι οἱ ἅγιοι ἄγγελοι, καὶ ἄφοβον αὐτὴν γίνεσθαι παραθαρρύνουσιν· ἐπὶ δὲ φαυλοπραγοῦς ψυχῆς ἐφέρετο ἐπί τινας ἐν καιρῷ καὶ καιρῷ, ὥσπερ ἦχος· ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰὼβ οὕτως συνέβη· ἐπερωτηθεὶς γὰρ ἀπὸ τοῦ ὕψους φωνὴν ἐνηχήθη· καὶ αἰτησάμενος καὶ λαβὼν ἐξουσίαν καὶ κατὰ τῶν ὄντων αὐτῷ πάντων προέπεμψε καὶ ἀπώλεσε πάντα τὰ ὄντα αὐτῷ· τέλος δὲ καὶ αὐτὸς ἐπ' αὐτὸν ἦλθε πειρᾶσαι αὐτοῦ τὴν ψυχήν, μὴ ἔχων ἐξουσίαν τοῦ

nem reposcunt ante fores introitus in caelestes aedes. Haec enim perspicue vir quidam qui vidit enarravit: et quod non fuerint vana quaedam in aëre depicta spirituum spectra; et quod ipse diabolus accusationes humanarum animarum expectaret, et prout aliquid videret audiretve, ita in illas persequens irruebat. Interim videntis magnus terror erat, donec anima salva fieret, veluti scriptum est: auscipiens mansuetos Dominus, humilians autem peccatores usque ad terram. Praecinite Domino in confessione, psallite Deo nostro in cithara; cithara vero intelligitur humani corporis organum. Dabit enim in illa hora corpus quoque utpote sanctum, et interiora eius gloriam in benedictionibus confessionis Deo; ut memor sit patientiae in labore corporis toleratae; iuxta sanctum eius oraculum, quod ipse edidit dicens: in patientia vestra possidete animas vestras. Ipse enim Christus spes est resurrectionis eorum, qui est super omnia quae in ipso vivunt Deus benedictus in saecula. Erunt enim cum ipso Domino in corporibus imputribilibus semper permanentes: quia ipsi regi saeculorum, incorruptibili, invisibili, soli sapienti Deo, honor et gloria per saecula. Videbunt enim ipsum tunc recti, et laetabuntur propter collatam ipsis gloriam et inenarrabilem promissionem.

5. Propterea egredientem animam grandi solamine consolantur, salutantes sancti angeli ceu amici, eamque absque metu esse iubentes. Super autem malae vitae anima, resonabat idemtidem veluti quidam multarum aquarum strepitus. Crede autem visioni huic, namque et Iobo par casus obtigit. Etenim interrogatum ex alto vox quaedam circumsonabat. Postulataque diabolus et impetrata adversus omnia, quae illius erant, potestate festinavit cuncta destruere eiusdem bona. Postremo et ipse in

ἀπολέσαι αὐτόν· ὅτ' ἂν ᾖ ὑπεύθυνον αὐτοῖς τῆς κακοπραγίας ἴδωσι ψυχήν, συγχαίρουσιν, ὡς κατακρινομένης αὐτῆς τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν· ἐπὶ δὲ τῶν ἁγίων καὶ δικαίων ἐν κατηφείᾳ γίνονται καὶ κλαυθμοῖς, βλέποντες τὸν συνιόντα χορὸν τῶν δυνάμεων, τὰς θεοτιμήτους καὶ A. f. 100.
εὐπρεπεῖς δόξας τῶν συγχαιρόντων τῇ γινομένῃ ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τοῦ σώματος ἀπαντῇ· ἔστιν γὰρ ἀκοῦσαι μυρίων μυριάδων, ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος μίαν ἡνωμένην ἁγίαν φωνὴν ἠχούντων πρὸς αὐτήν, ὅτι μὴ ξενίζου ψυχή, διάκονοι γάρ σου ἐσμέν· αὐτοὶ γὰρ οἱ ἄγγελοι εὐφραίνονται ὡς τῷ θεῷ διακονοῦντες ἐν τοῖς ἁγίοις· ὅπερ καὶ ὁ ἅγιος ἀπόστολος σαφηνίζει λέγων *, ὅτι λειτουργικὰ πνεύματά εἰσιν, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν. * Hebr. I. 14.

ϛ'. Τῇ γὰρ ἡμέρᾳ τῆς ἐξόδου, ἐὰν ᾖ τελεία ἡ ψυχή, ἔσται αὐτῇ τὸ γεγραμμένον *, τὸ * Ps. CXLII. 10.
πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγήσει με ἐν γῇ εὐθείᾳ, τουτέστιν εἰς τὰς νομὰς τοῦ παραδείσου, ὑποδεικνύων αὐτῇ τὰ πάντα· κἀκεῖ ὁ κύριος ἐμφανίζεται αὐτῇ μυστικῶς· καθὼς εἶπε καὶ τῷ λῃστῇ, ὅτι σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ· βοᾷ γὰρ καὶ ἡ ψυχή· μνήσθητί B. f. 93.
μου, κύριε, ὅτ' ἂν ἔλθῃς εἰς τὴν βασιλείαν σου· καὶ ἀκούει τῆς ἀχράντου φωνῆς, ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν· * ἐγγύτατος γὰρ ὁ λόγος τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ, καὶ δωρεῖται * Luc. XVII. 21.
αὐτῇ ὅλην τὴν βασιλείαν, λέγων ἐκεῖνο τὸ προφητικὸν λόγιον· * μὴ φοβοῦ, μετὰ σοῦ γάρ * Is. XLI. 10.
εἰμι· μὴ πλανῶ, ἐγὼ γὰρ ὁ θεός σου, καὶ ἐνισχύω σε· ταῦτα ἀκούει μέχρι τῆς τριημέρου τοῦ σωτῆρος ἀναστασίμου προθεσμίας· καὶ ἀνάγεται τότε εἰς οὐρανούς· ἐκεῖ δὲ ἀπαντῶσιν αὐτῇ τελῶναι πονηροί, δυσκολίαι δαιμόνων εἰς ὅλον τὸν ἀέρα· καὶ τούτοις ἀντιπολεμοῦσα ἐξαστράπτουσά τε καὶ φλογίζουσα, οὕτως διέρχεται ὑμνοῦσα καὶ λέγουσα· * κύριος φωτισμός μου, * Ps. XXVI. 1.
καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;

illum irruit, tentaturus animam eius, quandoquidem pessum dandi potestas non erat. Cum autem sibi obnoxiam propter peccata animam daemones comperiunt, gratulantur quia ad eandem secum poenam damnata est. At vero propter animas sanctas et iustas torvi fiunt atque plorantes, dum comitantem potestatum chorum aspiciunt, et eximias felicesque gratulantium laudes erga animam corpore egressam. Licet enim audire innumerabilium tamquam uno ore sanctam coniunctim vocem adclamantium illi: noli conturbari, o anima; ministri tui sumus. Ipsi enim angeli laetantur in Deo dum sanctis deserviunt. Quod et sanctus apostolus manifestat dicens, administratorios spiritus esse, in ministerium missos propter eos qui hereditatem capient salutis.

6. Scilicet exitus sui die, si anima perfecta fuerit, continget ei quod scriptum est: spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam, id est in paradisi pascua, demonstrans ei omnia: ibique Dominus mystice ipsi manifestatur; sicuti latroni quoque dixit: hodie mecum eris in paradiso. Namque et anima clamat: memento mei, Domine, cum veneris in regnum tuum. Auditque sinceram vocem: regnum Dei intra vos est. In proximo est enim verbum promissionis eius, datque ei universum regnum suum, dicens propheticum illud effatum: ne timeas, quia ego tecum sum: ne declines, quia ego Deus tuus, et conforto te. Haec audit usque ad tertiam Salvatoris statutam resurrectionis diem, et tunc in paradisum deducitur. Ibi ei occurrunt improbi publicani, daemonum per totum aërem molestiae: at enim haec omnia expugnans, splendoribus fulgens, praeterit cantans dicensque: Dominus illuminatio mea et salvator meus, quem timebo? Dominus protector vitae meae, a quo trepidabo? Haec

τούτοις νικησάσης αὐτῆς, καὶ διελθούσης ὅλας τὰς ἐξουσίας τῶν κοσμοκρατόρων τοῦ σκότους, ἐχούσης βραβεῖον καὶ στέφανον ἐκ θάλλων τοῦ παραδείσου, ἀπαντῶσιν αὐτῇ λαοὶ καὶ ἔθνη,
A. f. 101. πλήθη τῶν ἁγίων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων.

ζʹ. Καὶ οὕτως μέχρις ἡμερῶν τεσσαράκοντα περιβολοῦσα εἰς τὰ πλάτη καὶ μήκη τῶν οὐρανῶν ἀναλαμβάνεται κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἀνάληψιν, καὶ προσκυνεῖ ἐμφανῶς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα· καὶ πατέρα μὲν καὶ υἱὸν προσκυνεῖ· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον συνίσταται πρὸ προσώπου αὐτῆς πρεσβεύον, ἐπειδὴ παράκλητον λέγεται· πάλιν ὁρᾷ τὸ ἅγιον πνεῦμα σὺν τῷ πατρὶ καθήμενον, καὶ τὸν υἱὸν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ πνεύματος, καὶ ὡς ἀρχιερέα ὑπὲρ αὐτῆς ἐντυγχάνοντα· αὖθις βλέπει τὸν υἱὸν καθήμενον, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν δόξῃ· καὶ ὅτι ὁ πατὴρ πρῶτος περιπλέκεται αὐτῆς τῷ τραχήλῳ, καὶ καταφιλῶν τὸ ἄλυπον αὐτῇ ἐπαγγέλλεται, ἐπειδὴ θεὸς πάσης παρακλήσεως ἐστί τε καὶ ὀνομάζεται· καὶ τότε δοξάσει αὐτὴν, διδοὺς σὺν ἀρραβῶνας ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ βραχίονι ὑψηλῷ· ἐπιθεὶς αὐτῇ διάδημα στεφάνου δόξης ἀμαράντου ἐν πνεύματι ζωῆς· ἐξαστράπτων ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων ἀρραβῶνα τοῦτον ἔχειν ζωῆς αἰωνίου καὶ βασιλείας οὐρανῶν, καὶ τρυφῆς παραδείσου· ταῦτα δὲ πάντα ἐμφανίζει τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις, οἵτινες σκιρτήσουσι συγχορεύοντες τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ κρίμα τοῦ λόγου· καὶ δώσουσιν αἶνον καὶ προσκύνησιν τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, δοξάζοντες ἐν τῷ ἀλληλούϊα.

ηʹ. Ταῦτα δὲ ἀψευδῶς εἴρηται παρ' ἐμοῦ, καθότι καὶ αὐτὸς ὁ κύριος μαρτυρεῖ μοι
* Luc. XV. 7. περὶ τούτων ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ εὐαγγελίοις λέγων *, πολλὴν χαρὰν γίνεσθαι ἐν τοῖς οὐρανοῖς
* Matth. V. 3. ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τῶν δικαίων· ὡς καὶ ὁ μακαρισμὸς αὐτοῦ ἀποδεικνύει λέγων· * μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ἀγαπητοί μου, σπουδά-

omnia superans, cunctasque potestates pertransiens mundi rectorum ac tenebrarum, accepto praemio ac de paradisi frondibus serto, habet obvios populos atque gentes, cum sanctorum angelorum archangelorumque multitudine.

7. Sic porro quadraginta diebus per latitudinem vagans longitudinemque caelorum, assumitur una cum ascendente Salvatore, adoratque manifeste Patrem et Filium et sanctum Spiritum. Et Patrem quidem ac Filium veneratur; at Spiritus sanctus consistit ante faciem eius deprecans, quoniam est spiritus consolationis. Rursus videt Spiritum sanctum cum Patre sedentem, et Filium stantem a dextris Spiritûs, et tamquam pontificem pro ipsa (anima) orantem. Denuo videt Filium sedentem, et Spiritum sanctum in gloria: et quod primus pater amplectitur animae collum, osculansque caritatem omni moerore denunciat; quoniam Deus totius consolationis et est et nuncupatur. Tunc vero eam glorificabit, dans manu potenti brachioque excelso arrham, imponensque ipsi diadema, coronam scilicet gloriae immarcescibilem in spiritu vitae: ut coram angelis coruscans habeat hanc arrham aeternae vitae, regnique caelorum, et deliciarum paradisi. Atque haec omnia sanctis angelis palam facit, qui laetas choreas ducturi sunt cum anima, propter editum decretum; reddentque laudem et adorationem Patri et Filio et sancto Spiritui canentes alleluia.

8. Haec citra mendacium a me dicta sunt, quemadmodum et ipse Dominus mihi testatur in sanctis suis evangeliis dicens, multum fieri gaudium in caelis propter iustorum salutem. Sed et illa dicta ab eo beatitudo idem demonstrat his verbis: beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Demus, carissimi,

σπουδὴν παραστῆσαι τὰ ἑαυτῶν σώματα ἅγια τῷ κυρίῳ εἰς τιμιότητα τῆς ψυχῆς διὰ δόξης
καὶ ἀφθαρσίας· ἵνα πάλιν ὅμοια τῷ κυρίῳ ἀπολάβωμεν αὐτά· καὶ κατὰ τὸν ἅγιον Δανιὴλ *, a. f. 93. * Dan. XII. 10.
τῇ σάλπιγγι τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου, ἐκ γῆς χώματος ἀναστάντες, ἐκλευκανθῶμεν καὶ A. f. 102.
ἐκλαμπρυνθῶμεν, ὡς ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος τοῦ οὐρανοῦ, ἀποβαλλόμενοι τὸν ῥύπον
τῶν ἀνομιῶν, καὶ τὸ ὑλῶδες τῆς φθορᾶς· μὴ οὖν διὰ τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος δοκῶμεν
παραλύεσθαι τὸν βίον ἡμῶν· σὰρξ γὰρ φθαρτὴ τοῖς ἁμαρτήμασι καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ
οὐ κληρονομεῖ· πῶς γὰρ ἡ φθορὰ τῆς ἀφθαρσίας κυριεύσει; φθαρτὸν γὰρ σῶμα ἁμαρτωλῶν
εἰς ἀπώλειαν· τὸ δὲ ἁγνὸν καὶ ἀφθαρσίας πλῆρες *, ἅγιον καὶ ζωῆς οἰκητήριον· πολλὰ μὲν * codd. πλήρης.
γάρ ἐστι τὰ τοῦ σώματος κακὰ, ἅπερ φορτία δυσβάστακτα λέγων ὁ κύριος, πάλιν συμ-
παθῶς προσκαλεῖται διὰ τῆς μετανοίας· * δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορ- * Matth. XI. 28.
τισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ
ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.

θ'. Ἤρκει μὲν τῇ τοιαύτῃ μεγίστῃ τοῦ θεοῦ παρακλήσει παρακαλέσαι ἡμᾶς τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, καὶ ἰθύνειν ἐπὶ τὸν χρηστὸν τοῦτον τοῦ κυρίου ζυγόν· ἅπερ ἐστὶν ἰσχυρὰ ἄσκησις ἡμῶν, καὶ ἡ προσευχὴ, δι' ὧν ὀφείλομεν ἔχειν ἀφομοίωσιν τῆς πραΰτητος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀκτήμονας, σώφρονας, ἁγνοὺς, καὶ τῶν ἡδονῶν ἀνωτέρους· καὶ μήτε ὅλως ἔχειν φρόνημα σαρκὸς, ἢ ἐπαίρεσθαι καθ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ κρατεῖν τὸ ἀόργητον καὶ τὰ ἤθη τῆς ἐπιεικείας, τὸ ἀκενόδοξον, τὸ ἀσκανδάλιστον, τὸ ἄκλοπον καὶ ἀγαστρίμαργον, ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ, ὅσα τε σεμνὰ καὶ ὅσα εὐσχήμονα, ὡς καθημέραν ἀποθνήσκοντες, ἵνα ζῶμεν τῇ ἰσαγγέλῳ πολιτείᾳ· μὴ ἐκκακῆτε οὖν ἀδελφοὶ ἐν ταῖς θλίψεσι, μηδὲ μέγα ἡγεῖσθε τὸ μέχρι τῆς ἀποδημίας διάστημα τῆς ἀσκήσεως· ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννοήσατε τὸ διὰ θλίψεως τοῦ

operam ut exhibeamus corpora nostra sancta Domino ad animae honorem per gloriam et incorruptionem, ut vicissim recipiamus dominico corpori similia; atque ut ait sanctus Danihel, tuba nunciante adventum Domini, de terrae fovea resurgentes, candidi splendidique fiamus, ut est caelestia firmamenti splendor, abiectis peccatorum sordibus lutoque corruptelae. Ne igitur per carnales affectus videamur transigere vitam nostram: nam corrupta peccatis caro et sanguis regnum Dei non hereditabunt. Quomodo enim corruptio incorruptionem possidebit? Nimirum putre peccantium corpus in exitium it; at purum et incorruptione plenum, sanctum est et vitae habitaculum. Etenim multa sunt corporis mala, quae vix tolerabilia pondera appellans Dominus, clementerque ad paenitentiam invitans, venite inquit ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos: tollite iugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris.

9. Sufficeret profecto tanta haec et maxima Dei invitatio animabus nostris recreandis, atque ad hoc tam suave Domini iugum dirigendis: quae est nostra districta monasticae vitae exercitatio, et oratio; per quas debemus mansuetudini eius assimilari, ut simus pauperes, temperantes, puri, et voluptatibus superiores: numquam carnis affectum habere, aut contra nosmetipsos consurgere, sed conservare mites sine ira mores, sine vana gloria, sine scandalo, sine alienae rei usurpatione, sine gulae vitio, libero animo, cum omni sanctitate et decore, tamquam quotidie morientes, ut vivamus parem angelis vitam. Ne ergo animum despondeatis in pressuria, fratres, neque magnum existimetis usque ad mortem intervallum exercitii monastici; sed il-

σώματος πρόσκαιρον ἆθλον· εἰδότες μεῖζον εἶναι τὸ καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον ἀπέραντον διάστημα τῆς αἰωνίου ζωῆς· ὡς μέλλοντες τῇ προσδοκίᾳ σὺν τῷ κυρίῳ διαμένειν ἀεί· καὶ ὡς οὐ μακρὰν ἡγεῖται ἕκαστος τὴν οἴκησιν αὐτοῦ, ἀπιὼν εἰς τὸν πλησιόχωρον τόπον· οὕτως καὶ ὁ κύριος ἀδιστάκτως ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ οὐράνια, ἐπερωτώμενος παρ' ἡμῶν, ὡς φίλοις καὶ συμπολίταις αὐτοῦ, περὶ τοῦ πατρὸς διηγεῖται, ὅτι ἡ βασιλεία ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν· * αὐτῷ σὺν τῷ πατρὶ σὺν τῷ μονογενεῖ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι πρέπει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

A. f. 103. — * Luc. XVII. 21.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΜΠΡΑΚΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ.

A. f. 103. α'. Τὸν ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ὀφείλομεν ποθῆσαι, ἀγαπητοί· αὐτὸς γὰρ ὁ τοῦ κάλλους γενεσιάρχης Χριστὸς ἔκτισε τὰ πάντα, ὁ τῶν αἰώνων βασιλεὺς καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος· ἄρα σὺν ἁγιασμὸν ζητήσωμεν, ἁγνείαν τε καὶ ἀποταγήν, καὶ ὡς κατάσκοποι τὸν βίον ξενιτεύοντες ἐνδημήσωμεν πρὸς τὸν γενεσιουργὸν κύριον, ἐμφυσήσαντα τῷ Ἀδὰμ πρὸ τῆς παραβάσεως ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τρυφῆς, αὐλισθῶμεν σὺν αὐτῷ τῷ κυρίῳ· θάλασσαν γὰρ πολλάκις πλέουσιν ἄνθρωποι διὰ χρημάτων φθαρτῶν εἰς ἀπώλειαν· ἡμεῖς δὲ βασιλείαν πορίζειν θέλοντες, πραγματευσώμεθα τὸ χρέος τῶν κακῶν ἀποτίσαι, ὡς ξένοι καὶ παρεπίδημοι τῆς γῆς πελαγίζοντες ἐν τοῖς πυριπνόοις τοῦ νοὸς ἡμῶν κύμασι, κατ' ἀνατολὰς εἰς Ἐδὲμ τὸν παράδεισον, ὅπου ἐστὶν χαρὰ ἀνεκλάλητος καὶ στέφανος, τρυφή, τε καὶ ἀπόλαυσις, ζωὴ καὶ ἀφθαρσία, ἔπαινος ἀληθὴς καὶ δόξα ἀδιάπτωτος, χορεῖαι μετ'

lud esse reputate corporalis castigationis temporarium certamen: gnari scilicet maius esse et prorsus immensurabile aeternae vitae spatium; in quo expectamus permansuros nos semper cum Domino; et unusquisque haud procul esse existimet habitaculum suum, quasi in proximum locum migraturus. Sic et Dominus, ut indubitanter caelestia prae oculis habeamus, interrogatus a nobis tamquam amicis et concivibus eius, respondit de Patre loquens: regnum caelorum intra vos est. Ipsum itaque Patrem cum unigenito Filio et sancto Spiritu decet gloria per saecula saeculorum.

SERMO XXIII.

DE ACTUOSA MONACHI VITA.

1. Illum qui supra caelos est debemus appetere, carissimi: ipse enim Christus, pulchritudinis auctor, omnia condidit, saeculorum nimirum rex, et qui in sanctis requiescit. Ergo sanctitatem quaeramus, puritatem et abnegationem, et quasi speculatores in alieno solo vivamus sub auctore nostri generis Domino, qui spiritum Adamo indidit ante ipsius in voluptatis paradiso culpam, et cum ipso Domino diversemur. Mare saepe navigant homines opum studio cum proprio exitio: nos autem regnum volentes adquirere, satagamus debitum male actorum dissolvere, tamquam terrae hospites atque advenae, cursum per aestuantes mentis nostrae fluctus dirigentes ad orientalem Edem paradisum, ubi est ineffabile gaudium, corona, deliciarum

ἀγγέλων, καὶ συνοδίαι μετὰ πατέρων καὶ πατριαρχῶν, προφητῶν καὶ ἀποστόλων, ἀσκητῶν καὶ
ὁμολογητῶν καὶ μαρτύρων, περὶ ὧν λέγει ἡ σοφία· * καὶ βασιλεύσει αὐτῶν κύριος εἰς τοὺς * Sap. III. 8.
αἰῶνας· καὶ ἅπαξ οἱ περιιδόντες τὰ εἰς γῆν συρόμενα, τοῦ ἐπουρανίου κατατρυφήσουσι πλούτου· f. 104.
μαρτυρεῖ γὰρ καὶ ὁ κύριος * ὅτι οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες, δυσκόλως εἰσελεύσονται εἰς τὴν * Luc. XVIII. 24.
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

β'. Ὅμως μέντοι καὶ τούτων τὴν ὕλην τῇ ἀποταγῇ διὰ τὸν θεὸν ὑπεριδόντες, μὴ
καυχώμεθα μεγαλορρημονοῦντες ὡς δυνατῶς ἀσκήσαντες, μήτε τὸν χρόνον τῆς ὑπομονῆς
θεατρίσωμεν· ἀλλὰ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον *, τῶν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενοι, τοῖς ἔμπροσθεν * Phil. III. 16.
ἐπεκτεινόμεθα, καὶ ὀλίγα τὰ πρόσκαιρα λογιζόμενοι, μεγάλα προσδοκήσωμεν τὰ ἐλ-
πιζόμενα· ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν· καὶ τὸ
πρόσκαιρον καὶ ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν, καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος
δόξης κατεργάζεται ἡμῖν· * καὶ ὧδε μὲν ὃ ἀφίησι τις εἰς παραθήκην, τοῦτο καὶ λαμβάνει· * II. Cor. IV. 17.
ἡμεῖς δὲ ἀντὶ τῶν ἐπιγείων τὰ οὐράνια, καὶ ἀντὶ τῶν προσκαίρων τὰ αἰώνια, καὶ ἀντὶ τῶν
φθαρτῶν τὰ ἄφθαρτα ἀναμένομεν· ἐν ἀφθαρσίᾳ σώματος κατὰ τὸ κυριακὸν τοῦ σωτῆ-
ρος, πνευματικοὶ καὶ ἀκέραιοι καθιστάμενοι· πολὺς γὰρ ὁ στέφανος ὑπὲρ τῶν ὀλίγων ἄθλων
τοῦ σώματος· καὶ τὸ μὲν βασίλειον τῶν ἁγίων ἡ εἰς Χριστὸν διαμένουσα ζωή· βασίλειον
δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν ὁ θάνατος ἐπὶ τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον· καὶ τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον ὅπου ὁ
κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, μετὰ τοῦ ἀθανάτου σκώληκος εἰς ἄλυτον τιμωρίαν, ὡς
λέγει Δαυίδ· * ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός, οὕτως ἀπολοῦνται οἱ ἁμαρτωλοὶ * Ps. LXVII. 3.
ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ· καὶ οἱ δίκαιοι εὐφρανθήτωσαν· ἐν γὰρ τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου σαλ-
πίσει Μιχαὴλ ἐν σάλπιγγι θεοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, καὶ οἱ νεκροὶ

delcctatio, vita immortalis, laus vera, gloria non caduca, choreae cum angelis, conversatio cum patribus, patriarchis, prophetis, apostolis, ascetis, confessoribus, atque martyribus; de quibus dicit Sapientia: et regnabit Dominus illorum in perpetuum. Et omnino qui congestas opes spreverunt, caelestibus divitiis fruentur. Testatur pariter Dominus: qui pecunias habent, difficile in regnum caelorum intrabunt.

2. Nihilominus postquam his materialibus, propter Deum abdicatis, nuncium miserimus, ne quaeso gloriemur tumidis verbis tamquam egregie monasticam vitam agentes, neque tempus patientiae nostrae publice magnificemus, sed iuxta divum apostolum, quae retro sunt obliviscentes ad ulteriora tendamus; et haec temporalia parvifacientes, magna illa expectemus quae speramus: quia non sunt condignae passiones huius temporis prae futura gloria: et temporaneum ac leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis. Et heic quidem quod quisque relinquit in deposito, hoc et recipit: nos vero pro terrenis, caelestia; pro temporariis, aeterna; pro corruptilibus, incorruptibilia expectamus; et cum corporis incorruptibilitate, ad instar domini Salvatoris, spiritales iam facti et indemnes. Grandis est enim corona pro levibus corporis certaminibus. Et regnum quidem sanctorum est permanens in Christo vita: at peccatorum regnum mors in aeterno igne et tenebris exterioribus, ubi fletus et stridor dentium, cum verme immortali, ad interminabilem poenam, ut ait David: sicut fluit cera a facie ignis, sic peribunt peccatores a facie Dei. Et iusti laetentur. Namque in adventu Domini tubâ Dei clanget Michaël, et virtutes caelorum commovebuntur, et mortui

ἄφθαρτοι ἀναστήσονται, καὶ πρὸ προσώπου ἑκάστου τὰ ἔργα εἰς ἔλεγχον παρέστανται· καὶ
οἱ μὲν δίκαιοι ὑπὸ νεφελῶν ἁρπαγέντες, ἐν χαρᾷ πορεύσονται εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, τῇ
f. 106. δόξῃ τοῦ κυρίου εὐφραινόμενοι· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν πυρὶ φλογὸς λήψονται ἐκδίκησιν ἀπὸ
προσώπου τοῦ Χριστοῦ.

γ΄. Ποῖον οὖν τίνος, ἀγαπητοί, προτιμότερον κρίνετε; ἢ δι᾽ ὀλίγου θλίψεως πλήρη
ἀπάθειαν εἰς ἀνάπαυσιν, ἢ τὸ πρόσκαιρον ἡδὺ τοῦ κόσμου καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα εἰς
κρίσιν καθιστᾷν καὶ ἀφειδῆ τιμωρίαν; μὴ οὖν ἐκκακήσωμεν ταῖς θλίψεσι, μὴ δὲ ὀλιγωρή-
σωμεν τοῖς πειρασμοῖς, μήτε ἐκλυώμεθα τῇ ἀσκήσει, ἀλλὰ κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, ἐνι-
* II. Cor. XII. 10. σχύσωμεν νικῆσαι τοῦ μισοκάλου τὰς προσβολάς, ἐν τῷ λέγειν· * ὅτ᾽ ἂν ἀσθενῶ, τότε
δυνατός εἰμι· μὴ οὖν στραφῶμεν εἰς τὰ ὀπίσω διὰ κενῆς, μὴ δὲ ἀπατάτωσαν ἡμᾶς οἱ
δαίμονες διὰ κτήσεως καὶ μεριμνῶν ἀνωφελῶν καὶ φροντίδων, ἢ πατρὸς στοργῇ καὶ μητρὸς
* Luc. IX. 62. καὶ συγγενῶν· ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ κύριος τοῦτο παρακελεύεται λέγων· * οὐδεὶς βαλὼν τὴν χεῖρα
αὐτοῦ ἐπ᾽ ἄροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν·
* v. 60. πάλιν δὲ πρὸς τὸν θέλοντα θάψαι τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀπεκρίνατο· * ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι
τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι· τῷ κυρίῳ οὖν καὶ ἡμεῖς, ποθεινότατοι,
μαθητεύοντες ἀκολουθήσωμεν αὐτῷ, πρὸς πάσας τὰς ἐντολὰς κατορθούμενοι· ἐπιλαβό-
μενοι ἔχειν πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφοὺς αὐτὸν τὸν σωτῆρα ἡμῶν καὶ κύριον Ἰησοῦν Χρι-
* Matth. XII. 49. στὸν τὸν θεὸν λόγον τὸν λέγοντα· * ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου, διὰ τοῦ ποιεῖν τὸ
θέλημα τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρός· οὐδὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς οὐδενὶ παρέσταται, οὔτε δώσει τὶς λύτρα
τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς· οὐ παραμύθιον τὶς εὑρήσει παρηγορείας· ὁ γὰρ ποιῶν, φησί, τὸ φορτίον,
αὐτὸς καὶ βαστάσει· ἀκάκως οὖν καὶ ἀπροσκόπως καὶ ἀκαταγορήτως κατὰ τὸν δίκαιον Ἰὼβ

iam incorruptibiles resurgent, et ante cuiusque faciem propria opera ad coarguendum consistent. Et iusti quidem a nubibus abrepti cum gaudio ibunt in occursum Domini, gloria eius exhilarati; peccatores autem in flamma ignis perfererent damnationem a conspectu Christi.

3. Ex his utrum, carissimi, praeferendum iudicatis? Num post levem tribulationem plenam immunitatem doloris et requiem, an post temporariam mundi dulcedinem corpus et animam in iudicium adducere et inexorabilem poenam? Ne itaque alacritate excidamus in tribulationibus, nec pusillo animo simus in tentationibus, neque religiosum exercitium omittamus, sed iuxta divum apostolum nitamur vincere maligni impetum dicentes: cum infirmor, tunc potens sum. Ne ergo retro convertamur in vacuum, neque nos decipiant daemones divitiarum possessione curisque inutilibus et sollicitudinibus, vel utriusque parentis affectu et propinquorum. Namque ipse Dominus hoc mandat dicens: nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno caelorum. Rursus volenti patrem suum sepelire respondit: sine ut mortui sepeliant mortuos suos, et veniens sequere me. Dominum nos quoque, o carissimi, ceu discipuli sequamur, ad omnia praecepta parati; putantes patria habere ac matris fratrumque loco ipsum salvatorem nostrum ac dominum Dei Verbum Iesum Christum, qui dixit: ecce mater mea et fratres mei, ideo scilicet quia faciunt caelestis patris voluntatem. Nemo enim, ut vere dicam, cuipiam patrocinabitur, nec item pro anima sua redemptionis pretium solvet: nullum quisquam inveniet consolationis genus. Nam qui pondus glomerat, ipse portabit. Innocuos igitur,

φυλαξώμεθα ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐπερχομένοις ἡμῖν πειρασμοῖς τοῦ μὴ ἁμαρτῆσαι μήτε ἐν τοῖς χείλεσιν ἡμῶν *, μήτε ὅλως φθέγξασθαι εἰκῆ· ὅτι καὶ ὑπὲρ ἀργοῦ ῥήματος οὗ ἐὰν λαλήσωμεν, λόγον ἀποδώσομεν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· εἴτε οὖν χαίρομεν ὡς ὁ Ἰὼβ, ᾄσωμεν ᾄσματα τῷ κυρίῳ· εἴτε πειραζόμεθα καὶ θλιβόμεθα, ὡσαύτως ὑπομένωμεν εὐχαριστοῦντες αὐτῷ· ἵνα καὶ ὡς ὁ Ἰὼβ τὴν μαρτυρίαν λαβόντες, ἄμεμπτοι, δίκαιοι, θεοσεβεῖς, ἀληθινοὶ ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ ἡμῶν, γενώμεθα ὡς αὐθημερινοὶ μίσθιοι, καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν σὺν αὐτῷ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς τῶν φώτων κληρονομήσωμεν· εὐχαριστοῦντες τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

* Iob. I. 22.

f. 105.

ΛΟΓΟΣ ΚΔʹ.

ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΠΑΡΘΕΝΟΝ.

αʹ. Δρόσον ἔοικεν ὀνομάζειν ἡ θεία γραφὴ τὴν ἐκ τῆς καθαρότητος τοῦ οὐρανοῦ πίπτουσαν τῆς ἐν παρθενίᾳ καθαρότητος· κατέβη γὰρ παρὰ κυρίου, συμπίνουσα τὴν τοῦ σώματος ἐλαφρείαν (1), καὶ ἠρεμεῖν ποιοῦσα τὰς ὀρέξεις· διὸ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς εὐλογίαν χαρισμάτων εὑρισκόμενον, ἑκάστην πολιτείαν κοσμεῖ· νύμφη γὰρ θεοῦ ἐστὶν ἡ παρθενία ἐν ἁγιασμῷ, καθότι ἐν σώματι ἀμιάντῳ κατοικεῖ ὁ θεὸς, καὶ αὐλίζεται ὡς ἐν ναῷ βασιλικῷ καὶ τερπνῷ ἡ δόξα τοῦ ἀχράντου καὶ ὑψίστου καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυομένου· καὶ εὐφραίνεται ἡ ἐπισκοπὴ τοῦ δικαίου λαμπρυνομένη ὁμοίως χρυσῷ τῇ ταύτης παρθενίας καθαρότητι, καὶ ὡς ἄργυρον τὸ διαφανὲς τῆς νηστείας καὶ δεήσεως· ἤτοι ὡς λίθους τιμίους τὸ γαληνὸν

f. 106.

inoffensos, irreprehensos, iusti Iobi more, nosmet custodiamus in cunctis quae nobis evenerint tentationibus, quominus ne labiis quidem peccemus, neque omnino vane loquamur; quia de otioso etiam verbo rationem reddemus iudicii die. Sive ergo laeti sumus, ut Iobus, cantemus cantica Domino: sive tentamur ac tribulamur, aeque persistamus gratias illi agentes, ut aeque ac Iobus testimonium reportantes, irreprehensibiles, iusti, religiosi, tota vita nostra veraces, fiamus tamquam diurni operarii, et caelorum regnum cum ipso in patris luminum sinu possideamus; gratias agentes domino nostro Iesu Christo, cui gloria per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XXIV.

ADMONITIO AD VIRGINEM.

1. Rorem caeli videtur nuncupare divina scriptura illam, quae de caeli puritate cadit, virginitatis puritatem. Descendit enim a Domino, ut absorbeat corporis salacitatem, et cupiditatum quietem invehat. Quapropter Spiritus quoque sanctus ad benedictionem charismatum impetratus, singula vitarum genera exornat. Sponsa enim Dei est virginitas in sanctitate, quatenus in impolluto corpore inhabitat Deus, et tamquam in regali iucundoque templo gloria versatur purissimi et altissimi illius qui in sanctis requiescit; et exhilaratur iusti dignitas relucens, quasi auro, virginitatis huius

(1) Ἐλαφρείαν hoc loco interpretor *salacitatem*. Nam S. Cyrillus comm. in epistolam I. ad Corinthios cap. VII. 5. apud nos T. III. p. 57: ἐλαφροὶ εἰς πᾶν ὁτιοῦν τὰς καθ' ἡδονήν.

a ita cod. καὶ περιϋπαθεῖς τῇ * τῆς νηστείας περιφέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς τῶν αἰσθήσεων κατὰ τὸν προφήτην εἰρη-
Zach. IX. 16. κότα· * λίθοι ἅγιοι κυλίονται ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ μακάριον οὖν ἀληθῶς τὸ μακαρίζειν παρ-
θενίαν, τὴν διὰ πάσης ἀρετῆς κεκοσμημένην εἰς τὸ παραζηλοῦσθαι. Θεὸς γὰρ οὐ θαυμάζει
οὐδὲ τέρπεται ἐπὶ κάλλει οὐρανοῦ καὶ τῷ ἐν αὐτῷ κόσμῳ, οὐδὲ μεγέθει γῆς καὶ ὕψει τοῦ ἀέρος·
f. 107. ὅτι τὰ πάντα δοῦλα πεποίηκε τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἴσασεν αὐτὸν οὐδὲν τῶν κτισμάτων. Καὶ εἰ
ἁμαρτάνων ἄνθρωπος τῶν ὁρωμένων πάντων κύριος κατέστη, πόσῳ κρεῖττον ὁ κατὰ παρ-
θενίαν ἐγκρατῆ βίον τελέσας, στεφανηφορῶν πομπεύσει, καὶ ἐν τοῖς ἀρρήτοις τοῦ Θεοῦ τα-
μείοις τῶν ἀφθάρτων διανύσει, λαμβάνων τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως; ἔνθα καὶ τὸ σῶμα
ἅγιον καὶ ἄμωμον καὶ καθαρὸν προβεβηκὼς δύναται πνευματικὸν κοσμηθῆναι. τοῦτο γὰρ
ἐστι τὸ δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὑπερέχον οὐράνιον κάλλος, ὁ εὐτελὴς πηλὸς ἡμῶν· οὐ γὰρ
ἐν ἑτέρῳ μεγέθει καὶ κάλλει κτίσματος καθέζεται ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρός, τὸ ἀπαύγασμα
τῆς δόξης, καὶ ὁ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ· ἀλλ᾽ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σαρκὶ καθέζεται εἰς τὸ
ὕψος τοῦ θρόνου, τοσοῦτον αὐτὴν τιμήσας· ὅθεν καὶ ἡμεῖς φυλάττοντες ἑαυτούς, καὶ εἰς ἕτερον
πνευματικὸν καθιστάμενοι σῶμα, μεταμορφούμεθα κατὰ τὴν δόξαν τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, τοῦ εἰς
τὸ εἶναι σοφῶς ἡμᾶς ἀγαγόντος.

β'. Τίς ἄρα ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος, ὁ δυνάμενος ὥσπερ ὁ καλὸς ἔμπορος ἐν τιμῇ
παραστῆσαι τὸν κατὰ παρθενίαν ἁγιασμὸν τοῦ σώματος, ἀτίμητον μαργαρίτην; οὐρανὸν γὰρ
ἐὰν εἴπῃς καὶ θάλασσαν καὶ γῆν, οὐκ ἐξισοῦνται ταύτῃ· διότι ὑπεράνω πάντων ἐστίν, καὶ
πάντα ὑποτέτακται ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς· εἰ δὲ καὶ τὰς δυνάμεις τὰς ἐπάνω τῶν οὐρανῶν
εἴπῃς, οὐδὲ οὕτως ἐξισοῦνται αὐτῇ· ὅτι γε λειτουργοῦσαι προσκυνοῦσιν αὐτῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου
τοῦ Θεοῦ· ἄρα οὖν οὐκ ὀνειδίσει ἡμᾶς τοὺς ἀμελεῖς τὸ παρὸν μυστήριον, καὶ τῆς πυρός, καὶ τῆς

puritate, nec non argento pellucido ieiunii atque orationis. Isti, tamquam lapides pretiosos, tranquillitatem ac lenitatem circumferunt sensuum suorum cum ieiunio, prout ait propheta: lapides sancti volvuntur super terram. Beatum est igitur vel ipsam praedicare beatam virginitatem, omni virtute exornatam ad sui provocandam aemulationem. Deus non admiratur neque delectatur pulchritudine terrae vel aëris altitudine, quia haec omnia ad hominis famulatum creavit, nec ullam huic creaturam exaequavit. Quod si homo peccator visibilium omnium constitutus fuit dominus, quanto magis ille qui in virginitate continentem vitam exegerit, coronatus pompatice incedet, et ex arcanis Dei thesauris incorruptibilia obtinebit, praemium supernae vocationis accipiens? ubi et corpus quod sancte immaculateque se gessit, potest induere spiritalitatem. Haec est enim factura Dei, eximia caelestis pulchritudo, vile nostrum lutum. Non enim cum diversae creaturae magnitudine ac pulchritudine in dextera patris sedet ille, qui est splendor gloriae, et figura substantiae eius, sed cum carne nostra sedet in celsitudine throni, tanto illam honore adficiens. Quamobrem et nos custodiendo nosmet ipsos, et in aliud spiritale commutando corpus nostrum, transformamur in gloriam imaginis illius, qui nos ad existentiam sapienter eduxit.

3. Quis est fidelis et prudens oeconomus, qui valeat tamquam bonus mercator cum debito honore exponere corporis in virginitate sanctitatem, inaestimabile scilicet margaritum? Nam si dicas caelum et mare ac terram, non sunt haec illi paria, qui cuncta superat, et omnia sunt pedibus eius subiecta. Quod si et virtutes, quae supra caelos sunt, dicas, ne istae quidem eam exaequant, quippe quae eandem in Dei throno

σκότους βαρυτέρας ἡμῖν κατακρίσεις ἐπιφέρει, ὡς καθυβρίσασι τὸ καλλίμορφον τοῦ κτίστου, διὰ τοῦ φθεῖραι τὰ ἑαυτῶν σώματα; ὢ ποίας δόξας ἐπαγγελίαν ἔχουσαι ὑπερλάμπειν τῶν φωτεινῶν καὶ ἀστραπειδῶν ἀρχαγγέλων, ἐν αἷς προετιμήθημεν πάντες· τοῦτο γὰρ ἐνδεικνύων καὶ ὁ κύριος ἔλεγεν· * τότε λάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. * Matth. XIII. 43.

γ'. Πῶς οὖν κτησόμεθα παρθενίαν καὶ τὸν ἐν αὐτῇ κόσμον, ἵνα ἑτοίμως συναπαυ- f. 108.
σώμεθα τῷ νυμφίῳ ἐν τῇ ἀμιάντῳ κοίτῃ; ἀγρυπνοῦντες νηφαλαίῳ καρδίᾳ πρὸς τὸ μὴ συλλᾶσθαι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν κακίστων ἡδονῶν· τὰς δὲ λαμπάδας ἡμῶν φαιδρὰς κατέχοντες εἰς τὸ ἀεὶ ζωπυρεῖν ἐν ἡμῖν πρὸς πᾶν κατόρθωμα τὸ τοῦ θεοῦ χάρισμα· οὐ γὰρ τὸ ὄνομα μόνον τῆς παρθενίας τοῦτο ἁγνεία, ὥστε θαρρεῖν εἰς αὐτὴν καὶ μοιχεύειν ἐν ἑτέροις, καταφθείρειν τε ταύτην ῥυπαροῖς λογισμοῖς, καὶ ἀσωτείᾳ βρωμάτων, καὶ οἰνοποσίᾳ, ἀμελείᾳ τε ψαλμῳδίας καὶ προσευχῶν, ἐν ῥαθυμίᾳ ἀγρυπνίας, καὶ ἀσπλαγχνίᾳ πενήτων· παρθενία γὰρ ἐν τούτοις οὐ γνωρίζεται παρὰ τῷ θεῷ· ψέλλια γὰρ αὐτῆς πολυτελῆ, νηστεία καθημερινή, καὶ ἐγκράτεια βρωμάτων διαφόρων· δραυκεῖον (1) δὲ αὐτῆς ἡ πραότης, καὶ κατὰ τὰς ἐλεημοσύνας συμπέπλεκται αὐτῇ παντοφθαλμοῖς μαργαρίταις· ποδόψελλα δὲ αὐτῆς βάδισμα εἰρήνης συμπαντὶ τῇ ἡμέρᾳ κυρίῳ διακονοῦσα· * μίτρα κεφαλῆς αὐτῆς διὰ χρυσίου καθαροῦ, προσευχὴ καὶ ψαλμῳδία ἐν χερσὶ φιάλων ἁγίων ἀρχαγγέλων ἐπιδεικνῦσαι τῷ Χριστῷ· γέγραπται γάρ· ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν αἴνεσις καὶ εὐπρέπεια· γαιτάνον (2) δὲ ἐπὶ τῷ στήθει αὐτῆς, ἔχουσαν εἰκόνα βασιλέως, τῷ κωλύεσθαι ὑπὸ λογισμῶν κακῶν· καθαρεύουσα * Ita cod.

ministrantes adorant. Num ergo ignominiosum nobis non erit negligere tale mysterium? et ignis etiam ac tenebrarum poenis gravior damnatio nobis non impingetur dehonestantibus pulchram creatoris formam, dum corpora nostra corrumpimus? O quot sententiae nobis promittunt, fore ut fulgeamus supra luminosos et coruscantes archangelos, quibus effatis nos quidem omnes honore praeferimur! Hoc demonstrans etiam Dominus aiebat: tunc fulgebunt iusti sicut sol in regno patris ipsorum.

3. Quomodo igitur possidebimus virginitatem eiusque ornatum, ut prompte conquiescamus cum sponso in immaculato cubili? sobrio nempe corde vigilantes, ne umquam nobis a pessimis voluptatibus illudatur: sed lampades nostras lucentes habentes, ut semper in nobis incendamus ad omne opus bonum gratiam Dei. Non enim nomen solum virginitatis, est puritas, ut ei confidamus, et in ceteris fornicemur, turpibus eam cogitationibus corrumpentes, et intemperantibus dapibus, vini potu, neglectu psalmodiae et orationis, ignavia ad vigilias, et nulla pauperum misericordia. Namque virginitas in iis qui sunt huiusmodi a Deo non agnoscitur: etenim armillae eius pretiosae sunt quotidianum ieiunium, et a varietate ciborum abstinentia: monile eius, mansuetudo quae eleemosynis collum eius ambit quasi conspicuis undique margaritis: caligae eius, gressus pacis tota die Domino famulans: mitra capitis eius ex auro puro, oratio et psalmodia, quasi phialae in manibus sanctorum archangelorum Christo oblatae. Scriptum est enim: in capite eorum laus et decor: zona circa pectus eius, habens imaginem regis, ob pravas averruncandas cogitationes: purum cor, et

(1) Hactenus nonnisi in glossis (ubi δραυκίον) hoc vocabulum; nunc bono exemplo augetur eius auctoritas.

(2) Apud Cangium scribitur γαϊτάνιον.

καρδία καὶ μεταρρυθμιζομένη εἰς θεόν, εἰς τὸ μελετᾷν τὰ τοῦ κυρίου, καὶ τὰ αὐτοῦ νοεῖν
καὶ φρονεῖν, ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ καταγίνεσθαι ἡμέρας καὶ νυκτός, τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μνημο-
νεύειν, καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ φυλάττειν· σκέπασμα γὰρ ἄξιον τῆς παρθενικῆς καθαρό-
τητος, τὸ διὰ παντὸς εὐσεβεῖν καὶ νήφειν ἐν κυρίῳ, πρὸς τὴν προσδοκίαν τῆς παρουσίας
αὐτοῦ, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τῶν φρονίμων παρθένων, αἵτινες γνωρισθεῖσαι συνῆλθον ἐν τῇ ἀνα-
παύσει τοῦ ἀθανάτου νυμφίου· χωρὶς γὰρ τῶν κατ' ἀξίαν κοσμητικῶν τῆς παρθενίας ἀρετῶν,
οὐκ ἔστιν ἡ παρθενία καθαρά· μοιχεύεται γὰρ φθειρομένη δι' ἑτέρων ἡδονῶν· καὶ ἡ μὲν
f. 100. εὐσχήμων γυνὴ διὰ τῆς πορείας καὶ τοῦ στολισμοῦ τοῦ κόσμου γνωρίζεται ἐλευθέρα καὶ σώφρων·
ἡ δὲ ἄσωτος περὶ γωνίαις ῥερυπωμένη, δελεάζει τοὺς πάντας τῇ ἀταξίᾳ αὐτῆς εἰς τὸ μὴ
συναναπαύεσθαι τῷ εὐσχήμονι ἀνδρί· οὕτως τὰς γυμνὰς περὶ τὰς ἀρετὰς παρθένους νυ-
σταγμῷ κατεχομένας, τῶν λαμπάδων ἐσβεσμένων, μωρὰς ὁ κύριος ἀποκαλεῖ, κλείσας
κατ' αὐτῶν τὴν θύραν, καὶ εἰπὼν αὐταῖς· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς· παρθενία
μετὰ ἀρετῶν τετελειωμένη ἔστησε τὸν ἥλιον ἐν Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ναυῆ τῇ κελεύσει αὐτοῦ· παρ-
θενία μετὰ ἀρετῶν ἐκράτησε τὸν ὑετὸν τῆς οἰκουμένης ὅλης τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ, αὐθεντίᾳ
* III. reg. XVII. 1. χρησαμένου Ἡλιοῦ· * παρθενία μετὰ ἀρετῶν ἠξίωσε τὸν Πρόδρομον ἐπιλαβέσθαι τῆς ἀχράντου
κεφαλῆς, δι' ἧς μείζων πάντων πεφανέρωται· παρθενία μετὰ ἀρετῶν τὸν μαθητὴν ὃν
ἠγάπα ὁ κύριος προσελάβετο ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ φέροντος τὰ πάντα ἀναπεσεῖν ἀξιώσασα·
κἀμὲ οὖν, δέσποτα, διὰ παρθενίας καὶ ἀρετῶν ἀκατάκριτον συντήρησον, καὶ διὰ τὴν ἄμε-
τρόν σου ἀγαθότητα ἀξίωσόν με τυχεῖν τοῦ σοῦ νυμφῶνος, ἄφθαρτε νυμφίε, μετὰ πάντων
τῶν φοβουμένων σε ἔχοντα ἔνδυμα γάμου· ὅτι εὐλογητὸς εἶ σὺν τῷ δεδοξασμένῳ σου πατρὶ
καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ad Deum directum, ad meditandum quae Domini sunt, ut ea intelligat atque sapiat: in lege eius versari diu noctuque, mandatorum eius recordari, et statuta observare. Munimen quippe idoneum virgineae puritatis, per omnia pium esse ac sobrium in Domino ad expectandum adventum eius, in similitudinem prudentium virginum, quae agnitae convenerunt in immortalis sponsi requiem. Nam absque ornantibus congruenter virginitatem virtutibus, non est pura virginitas: moechatur enim ab aliis voluptatibus corrupta. Et honorata quidem mulier incessu et cultus ornatu cognoscitur libera atque pudica: at lasciva in angulis pollui solita inescat omnes incontinentia sua, quominus uno viro pudico contenta sit. Sic nudatas virtute virgines, somno oppressas, lampadibus extinctis, stultas Dominus appellabat, occlusa ex adverso ianua, dicensque eis: amen, amen dico vobis, nescio vos. Virginitas virtutibus perfecta solem inhibuit, nutu Iosuae filii Navae. Virginitas cum virtutibus pluviam prohibuit in toto mundo annos tres cum mensibus sex, Elia iubente. Virginitas cum virtutibus dignum fecit Praecursorem tangendi purissimum (Christi) caput, a quo etiam omnium maximus declaratus fuit. Virginitas cum virtutibus discipulum quem diligebat Dominus, fecit in pectus incumbere illius qui cuncta sustinebat. Igitur me quoque, Domine, per virginitatem atque virtutes, damnatione immunem conserva, et infinita tua bonitate fac thalamo tuo dignum, o incorrupte sponse, cum omnibus te timentibus, atque habentem vestem nuptialem. Quia benedictus tu es cum glorificante te Patre et sancto Spiritu, nunc et semper et per saccula saeculorum. Amen.

ΛΟΓΟΣ ΚΕ΄.

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΤΗΡΙΓΜΟΥ ΜΟΝΑΧΩΝ.

α΄. Μαρτυρίου αἷμα οὐ τιμιώτερον τῆς τοῦ μοναχοῦ πολιτείας· βίαιον μὲν γὰρ τὸ παθητὸν τῆς μαρτυρίας, ἑκούσιον δὲ τὸ κακοπαθὲς πρὸς ἀρετὴν τοῦ μοναχοῦ· ὥσπερ γὰρ ὁ κύριος εὐδοκίᾳ τὸ πάθος κατεδέξατο δι' ἡμᾶς, οὕτως καὶ τὸ ἄφθαρτον πολίτευμα τοῦ μοναχοῦ ὢν τοῦ σωτηρίου πάθους σταυρὸν περιφέρει ἐν ὅλῳ τῷ σώματι· καθαρότης γὰρ μοναχοῦ, ναὸς θεοῦ ἅγιος ὑπάρχει· οἱ μὲν γὰρ ἐν μηλωταῖς καὶ αἰγείοις δέρμασιν· ἕτεροι δὲ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς τῶν πετρῶν φωλεοῖς, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, τὸν τῆς ἀσκήσεως τόνον ἐκπληροῦντες, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀφθαρσίας κατὰ τῶν ἁγίοις ἀγγέλοις ἐνδυόμενοι· δι' ἣν αἰτίαν καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐδίδασκε λέγων· * ὅτ' ἂν ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι· πολλοὶ γὰρ σατράπαι καὶ ἄρχοντες τῶν δαιμόνων, οἱ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ μοναχοῦ νύκτωρ τε καὶ μεθημέραν παραταττόμενοι πολεμικῶς· ὁ μὲν γὰρ ἀγαγὼν τὴν ἰδίαν φάλαγγα, πρὸς πεῖναν ἐν ἐγκρατείαις ὄντα τοξεύει, καὶ ἤδη ἑτοίμων γινομένων αὐτῶν τοῦ καταβαλεῖν, αὐτὸς μνήμην λαβὼν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ὑπὸ θεοῦ δωρεῖσθαι, ὡς ἐν ῥομφαίᾳ τῇ προσευχῇ τούτους ἀπόλλυσιν· εἶτα ἕτερος σὺν τοῖς αὐτοῦ ἐπιστὰς, εἰς μνήμην κηδεμονίας φέρων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἰδίων, χρυσίου τε καὶ ἱματισμοῦ καὶ τῆς ἁπάσης περιουσίας, εὐλόγως δοκεῖ ῥίπτειν τὰ βέλη· τοῦ δὲ τῆς ἀφῆς (1) μεμνημένου, καὶ τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς μελετῶντος κατ' ἐκεῖνον ὄντα φάσκοντα *, ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς

A. f. 109. B. f. 98. — A. f. 110. — * II. Cor. XII. 10. — * Ps. CXLII. 2.

SERMO XXV.

DE VIRTUTIBUS ET CONSTANTIA MONACHORUM.

1. Martyrii sanguis haud est pretiosior quam monastici instituti vita. Utique violenta est passio martyrii, sed voluntaria monachi afflictio virtutis causa. Sicut enim Dominus sponte passionem excepit propter nos, ita incorrupta monachi vita, salutaris passionis crucem toto corpore gestat: nam monachi puritas templum Dei sanctum est. Alii enim sunt in melotis et caprinis pellibus, et in petrarum cavernis, egentes, angustiati, afflicti, asceticae regulae rigorem adamussim retinentes, et incorruptionis virtute instar angelorum vestiti. Quam ob causam etiam divus apostolus nos erudiebat dicens: cum infirmor, tunc potens sum. Multi enim sunt satrapae et principes daemoniorum, qui mentem monachi diu noctuque perturbant hostiliter. Ille quidem phalangem suam ad molestiam inferendam ducens, monachum in fame et continentia degentem sagittat: sed cum iam daemones ei prosternendo imminent, ipse revocatis in mentem futuris a Deo donandis bonis, oratione quasi gladio ipsos perimit. Deinde alius daemon cum sociis adveniens, curamque refricans eius in mundo propriorum bonorum, auri et vestis et luxus omnimodi, apte tela videtur coniicere: at enim dum ille recordatur dimissionis suae, et intellectuales animae res meditatur, iuxta illud effatum: non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens; illi

(1) Sic in utroque codice. Sed videtur scriptum pro ἀφέσεως.

ζειν· ἐκεῖνοι πάλιν πεσόντες ἀφανεῖς γίνονται, προσαπελάζοντες πενθήρεις τῷ βασιλεύοντι αὐτῶν, ὡς μὴ δι' ὅλως δυνάμενοι πρὸς τὴν νίκην τοῦ μοναχοῦ.

β'. Οἱ δὲ λοιπὸν πρὸς τὰ τοιαῦτα προσιόντες, πυρετὸν δριμύτατον ἐπάγουσιν, τοξεύοντες τῷ σώματι τοῦ μοναχοῦ πρὸς πάθος καὶ γνῶσιν τῆς πορνείας· εἶτα τούτων μὲν τοῖς βέλεσι διαγαργαλιζόντων, τοῦ δὲ λοιπὸν ὡς ὑπὸ αἵματος τοῖς λογισμοῖς περιερχομένου, ἡ τῆς ἀφθαρσίας μνήμη, τὸ ἐγγὺς εἶναι θεοῦ ἐπαπειλήσασα τῇ διανοίᾳ καὶ τὸν τοῦ θεοῦ
A. f. 111. φόβον, τήν τε φρίκην τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σκότους καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίων κολάσεων· καὶ οὕτως ὡς ὑπὸ συμμάχου διασωζόμενος, καταβάλλει καὶ τὸν τῶν δαιμόνων ἄρχοντα· καὶ καθάπερ βασιλεὺς τραυματίας πεσὼν τοῦ δυνατωτέρου βασιλέως καταπτήσσει τὸ ὄνομα, οὕτως ὁ τῆς κακίας πατὴρ περίφοβος γίνεται τὸ κἂν εἰς μνήμην λαμβάνειν τὸν τοῦ στεφανηφόρου προσηγορίαν· ἀλλ' οὔτε οὕτως τοῦ ἐχθροῦ πεπτωκότος, ἀμελεῖν ὀφείλει ὁ μοναχός· καὶ γὰρ πάντοθεν ὡς τὰ χερουβεὶμ καὶ τὰ σεραφεὶμ ὀφθαλμὸν αὐτὸν εἶναι δεῖ πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν θεωρίαν, καὶ ὅλον ὡς πῦρ πρὸς τὴν τοῦ ἐχθροῦ καῦσιν· καὶ διὰ παντὸς μετὰ φόβου καὶ τρόμου καὶ δακρίων
B. f. 95. καὶ πτερύγων ταπεινοφροσύνης καὶ αἰδοῦς σκεπόμενον ἀσιγήτῳ δοξολογίᾳ ἀνυμνεῖν τὸν κτίστην, κενοδοξίας ἀπεχόμενον, καὶ μετριότητα κατέχοντα, καὶ ἀγάπην ἔμφυτον κεκτημένον ἐν μέτρῳ φθέγγεσθαι, καὶ μὴ πληροῦν κοιλίαν, μὴ φιλονεικεῖν διὰ κενῆς, ἐταστὴν εἶναι ἑαυτοῦ, παιδεύειν τε τὴν γνώμην μὴ φιλαργυρεῖν, μὴ δὲ φιλαρχεῖν, καύχημα καταβάλλειν, καὶ ὄρθρον ἐν προσευχῇ εἶναι, ἐν νυξὶ δὲ μονάζειν ὡσεὶ στρουθίον ἐπὶ δώματι· τὸ θέλημα κυρίου ποιεῖν ἐν τῷ διακονεῖν τοῖς ἀνθρώποις· μὴ παντὶ κινήματι λογισμοῦ περιφέρεσθαι· ποιεῖν δὲ δεῖ πρὸ πάντων ἃ καὶ διδάσκει.

γ'. Οὕτως ἐστὶν ἡ ζωὴ τοῦ μοναχοῦ· καὶ τὸ μετὰ τούτων τῶν ἀρετῶν ἐπινοεῖν ἑαυτοῦ τῷ σώματι θλίψεις ἑτέρας μαρτυρικὰς κατὰ δύναμιν· καθάπερ γὰρ ἡ θάλαττα ἐστὶν ἅπαντας

rursus victi evanescunt, redeuntque moesti ad regem suum, ceu nihil omnino valentes ad monachi expugnationem.

2. Ecce autem alii mox accedentes febrim veluti acutissimam immittunt, sagittantes monachi corpus ad passionem phantasiamque fornicationis. Interim illis titillationum tela iacientibus, hic quasi iam cruentus et cogitationibus obsessus, immortalitatis memoriam, Deique praesentiam in mentem revocans, et eiusdem Dei timorem, et ignis formidinem ac tenebrarum, aliarumque huiusmodi poenarum, ab his tamquam belli auxiliaribus servatus daemonum principem profligat. Ac veluti rex sub vulnere cadens, potentioris regis nomen pertimescit; ita malitiae pater fit attonitus vel sola memoria nominis coronati victoris. Sed tamen ne sic quidem profligato hoste, socordem oportet esse monachum; sed haud secus quam cherubim atque seraphim oculatus is esse debet ad virtutum contemplationem, totusque ignitus ad hostis exustionem, atque omnino cum timore et tremore ac lacrymis, et alis humilitatis reverentiaeque protectus, indesinente doxologia celebret creatorem, a vana gloria abhorrens, et modestiam tenens, insitamque caritatem habens: parce loquatur, ventrem non impleat, frustra non contendat, sui examinator sit, propriam mentem erudiat: non sit avarus, non ambitiosus, iactantiam abiiciat, matutinus in precibus, noctu solitarius tamquam passer in tecto: voluntatem Domini adimpleat hominibus ministrando: haud omni motu cogitationis circumferatur, atque in primis id ipse agat quod docet.

3. Ita monachi vita se habet. Et cum hoc virtutum apparatu, excogitat alias

ποταμοὺς δεχομένη, οὐδαμῶς ἐμπίπλαται, ἕως ἂν οὐρανὸς καὶ γῆ παλαιωθῇ, οὕτως ὀφείλει
τὸν μοναχὸν εἶναι ἀκόρεστον τὸ διὰ παντὸς ἀγῶνας αὐτῷ ἐπιφέρειν ἕως τῆς ἐξόδου τοῦ σώμα- A. f. 112.
τος, ἵνα λοιπὸν καυχήσηται τὰ διὰ τοῦ Δαβὶδ γεγραμμένα· * ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, * Ps. CXVIII. 32.
ὅτ' ἂν ἐπλάτυνας τὴν καρδίαν μου· δράμωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοί, ἵνα στεφανωθῶμεν,
πρὸ τοῦ τὴν θύραν κλεισθῆναι· ἰδοὺ οὐ παράκλησις λοιπὸν, οὐ μετάνοια, οὐ δάκρυα, οὐ
πένθος ἀνοίξει· καὶ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ δίκαιος ἠδολέσχει Ἰὼβ, ὁ τὰς τοσαύτας καὶ μεγάλας
κατορθώσας ἀρετὰς λέγων· * θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις, τουτέστι παῦσις πράξεων· οὗ ἡ * Iob. III. 23. gr.
ὁδὸς ἀπεκρύβη, πρὸς τὸ μὴ εἰς κατόρθωσιν πολιτεύσασθαι· συνέκλεισε γάρ, φησιν, ὁ κύριος
κατ' αὐτόν· * ὡς καὶ τὴν ἀπόφασιν τῶν μωρῶν παρθένων λεγουσῶν· κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν, * Ps. XXXIV. 3.
ἐποίει τὸ ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς· διὰ τί; ἐπειδὴ τὸ ἔκλαμπρον τῆς ἐν
ζωῇ πολιτείας ἐν τοῖς τοῦ σώματος σκεύεσιν ἔλαιον οὐκ ἐβάσταζον, ἀλλ' ἔμειναν κατηφεῖς καὶ
ἀναπολόγητοι ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ἡμεῖς δυσωπήσωμεν αὐτὸν τάξαι ἡμᾶς μετὰ τῶν φρο-
νίμων παρθένων· ὅτι αὐτῷ πρέπει ἡ δόξα τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι
νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΛΟΓΟΣ Κϛʹ.

ΠΕΡΙ ΜΕΡΙΚΗΣ ΩΝ ΚΑΤΗΞΙΩΘΗ ΘΕΩΡΙΩΝ ΘΕΙΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΩΝ.

αʹ. Δεῦτε, ἀγαπητοί μου, δεῦτε πατέρες καὶ ἀδελφοί· ἐγκαινίζεσθε τὰ τῆς αἰωνίου A. f. 112. B. f. 70.
ζωῆς ῥήματα, βραχὺν ὁρῶντες τὸν νῦν αἰῶνα, εἰς ὃν ὡς ξένοι καὶ παρεπίδημοι κατοι-

corpori suo afflictiones pro viribus. Sicut enim mare flumina omnia recipiens non impletur, donec caelum et terra senescant, sic debet monachus esse insatiabilis, ut semper certamina sibi inferat, usque ad exitum suum de corpore; ut postea glorietur cum scribente Davide: viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum. Curramus ergo nos quoque, fratres, ut coronemur ante quam ianua claudatur, quam neque preces deinde neque paenitentia neque lacrymae neque luctus aperiet. Propterea iustus quoque Iobus meditabatur, qui tales tantasque virtutes exercuerat, dicens: mors viro est requies, id est ab agendo cessatio. Cuius via absconsa fuit, quatenus non bene vixit; conclusit enim Dominus, inquit, adversus eum. Cuiusmodi et sententiam in stultas virgines quae dicebant, domine, domine, aperi nobis, protulit inquiens: amen amen dico vobis, nescio vos. Cur? quia lucidum vitae actae oleum in corporis vasis non tulerunt, sed torvo vultu et absque defensione manserunt in conspectu Christi. At nos deprecemur eum, ut cum prudentibus virginibus collocet. Quia ipsum decet gloria, Patrem scilicet et Filium et sanctum Spiritum nunc et semper et per saecula saeculorum.

SERMO XXVI.

DE PARTE DIVINARUM CONTEMPLATIONUM ET REVELATIONUM QUIBUS SIMEONEM DEUS DIGNATUS EST.

1. Venite, carissimi mei, venite patres fratresque; sinite renovemus aeternae vitae verba, breve videntes hoc saeculum, in quo tamquam peregrini et advenae

κοῦμεν· τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι, τῶν δὲ ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενοι· καὶ ὡς ἐν
A. f. 113. B. f. 90. κλύδωνι τῷ κόσμῳ διὰ τῶν παθῶν πολλάκις χειμαζόμενοι, ἀναγκαίως πρὸς λιμένα διώ-
ξωμεν, ἔνθα ἐστὶν ἡ πᾶσα εὐδία, γαλήνη τε καὶ ἀπάθεια καὶ τὸ νῖκος τὸ ἀήττητον· ἔνθα
ἐστὶ τὸ ἀπρόσιτον φῶς ὁ θεὸς, χαρά τε, καὶ ζώντων γῆ ζωῆς καὶ ἀφθαρσίας, τὰ με-
γάλα καὶ πολλὰ κυΐσκουσα πρὸς ἄφθαρτον τρυφήν· ταύτης ἔτυχον ἐκ φωνῆς θεοῦ οἱ πραεῖς
* Ita heic codd. εἶναι κληρονόμοι τῆς γῆς· λέγω γὰρ ἀκριβῶς ὅτι τῶν ὄπισθεν ἐπιλαθόμενοι * κακῶν διέβησαν
σὺν λῃστὰς καὶ τὰ θηρία τὰ πονηρὰ, σὺν ἀθέοις βαρβάροις, καὶ τὸν ἀρχέκακον ἐκφυγεῖν
δυνηθέντες, ἔλαβον τὴν ἀήττητον χώραν, ἔνθα ὁ καταβαίνων περὶ τὸ δείλης, τουτέστι περὶ
τὰ ἔσχατα τῆς τελειώσεως, πάντοτε συμπαρέσται αὐτοῖς, ἐνοικῶν ἐν αὐτοῖς φανερῶς καὶ ἐμ-
περιπατῶν, καὶ συναναστρεφόμενος τοῖς ἀξίοις αὐτοῦ ἀνθρώποις, θεὸς ὢν ἀθάνατος, τῇ
ἑαυτοῦ ἀφθονίᾳ κοσμήσας καὶ καταστήσας αὐτοὺς ἀνθρώποις οὐρανίους καὶ ἀθανάτους, ἀφθαρ-
σίᾳ κρατηθέντας, καὶ ἀλύτους μένοντας· ταύτῃ τῇ χαρᾷ, πάντων κακῶν ἐπιλήσονται τῶν
ὄπισθεν, τοῦ σκότους λέγω καὶ τῶν ἐν πυρὶ κολάσεων· φόβος γὰρ καὶ φωνὴ κλαυθμοῦ οὐχ
εὑρεθήσεται ἐν αὐτοῖς· καθότι οἱ κατὰ τὴν μακαρίαν φωνὴν πενθοῦντες νῦν· τῇ ἀνεκλαλήτῳ
χαρᾷ παρακληθήσονται δόξα τε καὶ ἀγαλλίασις ἐν εὐφροσύνῃ ἀγαθῶν μονίμων, καὶ εὐ-
πρέπεια, οἱ ἀμάραντοι στέφανοι ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν, ἔχοντες τὸν σταυρὸν ἐν αἰνέσει πεπα-
γιωμένον τοῖς διαδήμασιν· καὶ διὰ τοῦτο ἀπέδρα ἀπ' αὐτῶν ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός·
οὐ γὰρ προσέσχον εἰς τὰ ὀπίσω προσανέχειν τοῖς ματαίοις· διότι ματαιότης ματαιοτήτων,
τὰ πάντα ματαιότης· εἶπε δὲ καὶ ὁ μονογενὴς θεοῦ υἱὸς τῷ πειράζοντι, ὕπαγε ὀπίσω μου
* Marc. VIII. 33. σατανᾶ· * καὶ ἡ γυνὴ δὲ τοῦ Λὼτ ὀρεγομένη χώρας ἀσεβῶν πυρὶ φλογιζομένων, στραφεῖσα

habitamus; ad ulteriora nosmet extendentes, retro actorum obliti; et in mundo, tamquam procella, cupiditatum causa saepe periclitantes, necessario ad portum confugiamus, ubi omnis tranquillitas, pax, impassibilitas, et constans victoria: ubi inaccessibile lumen Deus, gaudium, et viventium terra, et vitae atque immortalitatis, quae multa ac magna germinat ad aeternas delicias. Ut terrae huius sint heredes, mansueti ius nacti sunt a Dei oraculo. Dico enim adseveranter, eos quae retro fuerunt nequitiarum oblitos, vitasse latrones et malas bestias, impios barbaros, et mundi rectores tenebrarum; et ex ipso malitiae principe et auctore elapsos, inexpugnabilem regionem obtinuisse; in qua Deus ascendens ad occasum, id est in extremo mundanae consummationis, semper illis aderit, in ipsis manifeste habitans et inambulans, et cum dignis se hominibus conversans, Deus ipse immortalis, copia sua illos exornans, et homines caelestes constituens atque immortales, incorruptione potitos et numquam dissolvendos. His elati laetitiis, malorum omnium quae retro sunt obliviscentur, tenebrarum inquam et poenarum ignis: nam neque timor, neque luctuosa vox apud eos comperietur: quandoquidem qui nunc iuxta dictum in evangelicis beatitudinibus lugent, inenarrabilis gaudii solatium percipient, gloriam et exultationem cum hilaritate constantium bonorum ac decore: coronae immarcessibiles in capitibus eorum, habentes crucem cum laude fixam in diadematibus suis. Propterea fugit ab eis dolor et gemitus: non enim voluntas eis fuit revertendi retro ad vanitates; quia vanitas vanitatum et omnia vanitas. Dixit etiam unigenitus Dei filius tentatori: vade retro me, Satana. Et Loti uxor dum regionem impiorum igne succensorum desiderat,

δὲ εἰς τὰ ὀπίσω, τῇ τῆς παρακοῆς δίκῃ εἰς στήλην λιθώδη ἐπάγη, μηκέτι διάξαι δυνηθεῖσα τὴν τῆς παρούσης ζωῆς ἀνάπαυσιν.

β'. Τὰ μὲν οὖν ὄπισθεν καὶ ἡμεῖς ἐν ᾧ ἐσμὲν ἀνωφελεῖ βίῳ ἐπιλαθώμεθα, καὶ τοῖς A. f. 114.
ἔμπροσθεν καλοῖς τῶν ἀρετῶν ἑαυτοὺς ἐπεκτείνωμεν· ὅπως οἱ τὰ ὄπισθεν βλέπειν παρα-
φρονοῦντες, θαυμάσωσιν ἐν τῷ σώζεσθαι ἡμᾶς· καὶ αὐτοὶ ὡς ἤδη ἐν τῷ σαρκικῷ δια-
λυόμενοι ἐλεγχθῶσιν· ἐπὶ γὰρ τῇ ἀποφάσει τοῦ κυρίου κατακριθήσονται τῇ λεγούσῃ· * οὐδεὶς * Luc. XI. 62.
βαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν· καὶ γὰρ γέγονεν ὁ ἀψευδὴς λόγος πολλοῖς εἰς παρόρασιν, καθὼς πάλιν αὐτὸς ἔφη· * * Matth. XV. 14.
ἄφετε αὐτούς, τυφλοί εἰσι· τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον ἐμπεσοῦν-
ται· ἰδοὺ γὰρ οὗτοι τὴν βακτηρίαν ἔρριψαν, τὸν σταυρὸν τοῦ κυρίου μὴ ἄραντες ἐν ζυγῷ τῶν θεοσδό-
των ἐντολῶν, ὅπως μὴ ὀπίσω τοῦ θελήματος αὐτοῦ καταδιώκοντες ἀκολουθήσωσι· σκότος B. f. 97.
γὰρ μετ' ἀλλήλων ἐψηλάφουν τῇ ἀγνοίᾳ τοῦ νοὸς περιπίπτοντες, τῶν ἡδυπαθῶν πληρούμενοι παθῶν. αὐτῷ οὖν τῷ Χριστῷ χρήσιμον ἀκολουθεῖν τὰς ἡμετέρας ψυχάς, ἐπειδὴ φῶς ἐστι φωτὸς ὑπὲρ πᾶν ἀεὶ ὂν φῶς, ἐξ οὗ τὸ πᾶν πεπλήρωται, καταλάμψαντος τὰς ἡμετέρας ψυχὰς τὸ φῶς τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ· καὶ τῇ νίκῃ διὰ τῆς ἁγίας ἧς ἀνεδέξατο σαρκός, θαρρεῖν καὶ καυχᾶσθαι δωρησαμένου ἡμῖν νικᾶν τὸν κόσμον· ἐπειδὴ ἀσθενὴς γέγονεν ὁ διάβολος πληγεὶς διὰ τῶν ἥλων τοῦ σταυροῦ, καὶ μηκέτι ἔχων δύναμιν· τὰ κέντρα τοῦ θανάτου πέπαυκεν τῷ ἱλασμῷ τοῦ μὴ προσθεῖναι ἡμᾶς ἁμαρτίας ἐφ' ἁμαρτίας· ἀθανασίᾳ τὰς ψυχὰς ἐνισχύσας τῇ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν πατέρα βουλῇ καὶ ἀσφαλείᾳ· ἐν ᾧ ἐνέπνευσε πνεύματι, ἁγιάζων ἡμᾶς πρὸς τὸ οὐράνιον φρόνημα· τὸ γὰρ ἐπίγειον, γήϊνον ὄν, φθορὰ λέγεται, τουτέστι λύσις· τὸ δὲ ἅγιον οὐρανόθεν ὄν, σὺν τῇ προαιρέσει τὰ τοῦ θεοῦ φρονεῖν ἁγιάζοντας, δι' ἑαυτοῦ ἁγιάζει.

conversa retro, ad inobedientiae poenam in statuam lapideam solidata est, neque ulterius persequi potuit praesentis vitae quietem.

2. Iam vero nos quoque eorum, quae retro sunt, in hac inutili vita obliviscamur, et ad ulteriora virtutum bona nosmet extendamus: ut ii qui spectare retrorsum insane volunt, nostram admirentur salutem, et ipsi tamquam adhuc carnaliter dissoluti coarguantur. Nam Domini sententia condemnabuntur quae ait: nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno caelorum. Porro a multis verax hic sermo negligitur, prout item Dominus dixit: sinite illos, caeci sunt; caecus autem si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadent. Ecce enim hi virgam abiecerunt, cruce Domini non sumpta, sub divinorum mandatorum iugo, ne obedientes eius voluntati subsequantur. Tenebris enim mutuis obsidentur, in ignorantiam mentis delapsi, voluptuosarum cupiditatum pleni. Igitur optimum est animas nostras Christum sequi, qui lumen est, lumen super omne semper lumen, ex quo omnia implentur, animas nostras luce mandatorum suorum collustrans; et per sanctam suam quam assumpsit carnem, fiduciam nobis et gloriationem donans, nec non de mundo victoriam. Quia iam debilitatus est diabolus crucis clavis percussus, nec iam vires suas retinet. Stimuli mortis per Dei misericordiam desiverunt, ne peccata peccatis accumulemus. Animas nostras immortalitate roboravit, propter ipsarum, se intermedio, erga patrem voluntatem et fiduciam, dum spiritum inspiravit, sanctificans nos ad caelestium rerum affectum. Nam terrenum cum luteum sit, corruptio

γ'. Οὗτός ἐστιν ἡ ὁδὸς τῆς ζωῆς, ὑπὲρ πάντων θυσίαν ἁγίαν ἑαυτὸν εὐπρόσδεκτον
A. f. 115. τῷ πατρὶ προσενέγκας, δι' ἧς πρὸς πᾶσαν ὁδηγούμεθα γνῶσιν, ἐπιγνῶναι τοῦ ἀγεννήτου
τὸ θέλημα διὰ τῶν ἀρετῶν· διότι οὐδεὶς ποτὲ ἔγνω νοῦν κυρίου, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ ἐξ αὐτοῦ
ἀφράστως γεννηθεὶς μονογενὴς υἱὸς καὶ θεὸς λόγος, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἐπὶ
τῆς ἀθανασίας θεὸς ἀθάνατος, καὶ σύμβουλος τῆς τοῦ εὐλογημένου πατρὸς θεότητος, ἔχων
τὸ ὑπὲρ πᾶν μέγεθος τῆς δυνάμεως· ὃς δέδωκεν ἡμῖν τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἵνα
γνῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, ἃ καὶ λαλοῦμεν· αἰτήσωμεν οὖν ἐν τῇ πίστει
ἡμῶν, ζητήσωμεν ἐν τῇ ἐλπίδι καὶ ἐν τῇ κατανύξει, κρούσωμεν καὶ ἀνοιγήσεται ἡμῖν· διὰ
πίστεως καὶ ἐλπίδος εἰδότες προσεγγίζειν τῇ θύρᾳ, δι' ἧς καὶ εἰσερχόμεθα πρὸς τὸν πα-
τέρα· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ πύλη τῆς ζωῆς ἡμῶν, τὸ τοῦ κυρίου σῶμα· καὶ δίκαιοι εἰσελεύσονται
ἐν αὐτῇ· ἡ ἐσφραγισμένη ἀσφαλῶς μακροβίωσις, καὶ ἀνοιγεῖσα τῇ γνώσει καὶ βουλῇ τῶν
αἰωνίων ἀγαθῶν, διδομένων τοῖς ἀγαθοῖς παρὰ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ· αὕτη ἡ τῆς σωτηρίας
θύρα δείκνυσιν ἡμῖν τὸ πρόσωπον τῆς μεγαλειότητος, ἡ ἐμφαίνουσα διὰ τῆς αὐτοῦ ἀγαθό-
τητος ἀθανασίαν, ζωήν, ἀφθαρσίαν τε καὶ ἔλεος καὶ χαρισμάτων διανομήν· οὕτως τε
ἤκουσαν οἱ φίλοι· ὅτι ὁ ἑωρακὼς ἐμέ, ἑώρακε τὸν πατέρα· καὶ οὐδεὶς δύναται ἰδεῖν τὸν
* Matth. XI. 27. πατέρα, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι· * καὶ πάλιν· τοσοῦτον χρόνον
μεθ' ὑμῶν εἰμί, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με Φίλιππε; καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε τὸν πατέρα, καὶ ἑω-
* Ioh. XIV. 9. ράκατε αὐτόν· * τοῦτο δὲ καὶ διὰ τοὺς πολλοὺς κλητοὺς καὶ ἐκλεκτοὺς εἴρηκε, τοὺς μέλλοντας
B. f. 98. κληρονομεῖν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· τούτους καὶ ἐμακάρισε πτωχοὺς εἶναι τῷ πνεύ-
ματι· καὶ οὐκ εἶπε τοῖς χρήμασιν, ἵνα μάθωμεν ἐξ αὐτοῦ, ἐξ οὗ τὸ μαθεῖν ἐστι, τὸ φι-

dicitur, id est dissolutio; at sanctum cum sit caeleste, eos qui sponte sua quae sunt Dei sancte sapiunt, per se ipsum sanctificat.

3. Ipse est vitae via, qui pro omnibus hostiam sanctam et acceptabilem semet patri obtulit, per quam in omnem deducimur scientiam, ut cognoscamus ingeniti voluntatem, virtutes exercendo. Quia nemo umquam novit voluntatem Domini, nisi ipse qui est ex eo ineffabiliter natus, unigenitus filius et Deus Verbum, dominus noster Iesus Christus, qui est supra omnem immortalitatem Deus immortalis, deitatisque benedicti patris sui consors, habens super omnia potentiae magnitudinem; qui dedit nobis spiritum caritatis suae, ut cognoscamus quae nobis munera Deus largitus est, quae et enarramus. Petamus igitur fide nostra, quaeramus spe cum compunctione: pulsemus, et aperietur nobis: fide ac spe scientes appropinquare ianuae, per quam ad patrem adimus. Haec est enim vitae nostrae ianua, Domini corpus, et iusti in eam introibunt: haec est obsignata tuto longaevitas, patefacta scientiae ac voluntati aeternorum bonorum, quae bonis dantur ab omnium Deo: haec salutis via, quae ostendit nobis faciem divinae maiestatis; quae exhibet bonitate sua immortalitatem, vitam, incorruptionem, misericordiam et charismatum diribitionem. Sic sibi dictum amici auscultarunt: qui videt me, videt patrem; et nemo potest videre patrem nisi filius, et cui voluerit filius revelare. Item: tanto tempore vobiscum sum, et non cognovisti me, Philippe? Et amodo cognoscitis patrem, et vidistis eum. Hoc autem propter multos vocatos et electos dixit, qui caelorum regnum possessuri erant. Hos pauperes beatos etiam appellavit spiritu; et non dixit beatos opibus, ut discamus ab eo, a quo discendum est, mansuetudinem, benignitatem, misericordiae bonitatis-

λάνθρωπον, τὸ μέτριον ἔλεος καὶ ἀγαθότητος, καὶ ταπεινὸν τῇ καρδίᾳ· δι' ὧν ἡ ἀνάπαυσις
τῆς θεολαμποῦς εὑρίσκεται ψυχῆς· οὐδεὶς γὰρ ἀγαθὸς, εἰ μὴ αὐτὸς μόνος, ὁ διὰ τοῦ εὐαγ- A. f. 116.
γελίου λαλήσας θεός· ἀφ' οὗ δὲ μεταλαμβάνοντες τῆς ἀγαθότητος ὥσπερ πηγῆς γλυκα-
ζούσης, τὸ τῆς χολῆς ἰώδες τοῦ ὄφεως ἀπορρίπτειν, καὶ αὐτὸν ἀγαπᾷν ἐξ ὅλης καρδίας,
τουτέστι τὸν πατέρα ἐξ ὅλης ἰσχύος, τὸν ταῦτα καταξιώσαντα ἡμᾶς νοεῖν υἱὸν, δι' οὗ τὰ
πάντα· καὶ ἐξ ὅλης διανοίας, τὸ ὁδηγοῦν ἡμῶν τὸν νοῦν πνεῦμα ἅγιον· λέγει γὰρ Σολο-
μῶν *, τὸ ἄφθαρτόν σου πνεῦμα ἐστιν ἐν πᾶσι· διὰ τοῦτο γὰρ ἡμῖν καρδία οὐκ ἄτονος, καὶ * Sap. XII. 1.
γόνατα οὐ παραλελυμένα εἰς τὸ τρέχειν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς· ὀφθαλμοὶ διανοίας τὰ ἀπόκρυφα
βλέποντες καὶ μακράν· ὑπερβαίνει τῶν οὐρανῶν τὸ ὑπερβάλλον μυστήριον· καθότι τὰ παρ'
αὐτῶν κρυπτόμενα ἐν πετάλοις ὁρᾶται τῷ ἀΰλῳ σκοπῷ ἡ τούτων φανέρωσις.

δ'. Ὅτι ἄϋλος ὁ θεὸς, καὶ ὁ τὰ θεῖα φρονῶν καθαρὸς τῇ καρδίᾳ τῷ μακαρισμῷ
τῶν ἀπεράντων χρόνων ὄψεται τὸν θεόν· ἔπειτα διὰ τὰς παρ' αὐτοῦ γινομένας ἀρετὰς,
ἐν ἀπολαύσει τῶν ἀγαθῶν γενήσεται· μέγας οὖν ἀῤῥαβὼν, τῷ τῇ διανοίᾳ καθαρῶς καὶ
εὐαρέστως μετέχειν τῶν ἐν καιροῖς ἰδίοις ὡρισμένων τῷ λόγῳ τῷ ἁγίῳ τοῦ θεοῦ· τουτέστι δι'
οὗ ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια δεδώρηται ἡμῖν, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν· οὗτός ἐστιν ἡ ὁδὸς
καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ὁ βίβλος τῆς ζωῆς, ὁρώμενος ἐν κόλπῳ πατρικῷ καὶ πᾶσιν ἀναγινω-
σκόμενος τοῖς υἱοῖς τοῦ φωτός· δόξαν ἔχων ὡς μονογενὴς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος
καὶ ἀληθείας, καὶ δοξάζων τοὺς δοξάζοντας αὐτόν· μέγα οὖν ἀγαθόν ἐστι τὸ γρηγορεῖν
καὶ προσεύχεσθαι, ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν· αἱ δὲ σωματικαὶ κινήσεις εἰσὶν, καὶ
ἡ νὺξ ἡ σκοτίζουσα, ἡ ὄψις τῶν βλεπομένων περιγείων πραγμάτων, ἐν πιθανολογίαις A. f. 117.
ἀπίστων καὶ ἀκαθάρτων καὶ κακὰ φρονούντων ἐν ἀμελείᾳ τῶν ψυχῶν αὐτῶν· οὗτοί εἰσιν οἱ

que plenitudinem, cordis humilitatem, per quae requiem illustrata a Deo anima invenit. Nemo quippe bonus est, nisi ipse solus qui per evangelium locutus est Deus. A quo participantes bonitatem, tamquam ex dulci scatebra, venenatum serpentis fel eiiciamus, ipsumque toto corde amemus, id est patrem totis viribus; et eum qui nos his bonis dignatus est, filium per quem omnia: et ex tota mente ducem nostrum Spiritum sanctum. Ait enim Salomon: incorruptibilis spiritus tuus in cunctis est. Huius ope cor nostrum non est languidum, et genua nostra non dissoluta ad decurrendam vitae viam. Mentis oculi arcana de longe vident: excedit caelos sublime mysterium; quatenus quae illic abscondita sunt sub foliis, eorum cernitur immateriali visu manifestatio.

4. Immaterialis est Deus, et qui Dei sensum habet mundusque corde est, in beatitate infinitorum temporum Deum videbit. Deinde ob suas proprias virtutes aeternis bonis fruetur. Grandem igitur arrham habet, qui potest mente tua pure grateque participare decreta temporibus propriis a Verbo sancto Dei, id est per quem gratia et veritas donata est nobis, Iesu Christo domino nostro. Hic est via et veritas et liber vitae, visus in paterno sinu, et ab omnibus perlectus filiis lucis, gloriam habens tamquam unigenitus a patre, plenus gratia et veritate, et glorificans glorificantes eum. Magnum itaque bonum est vigilare et orare, ne intremus in tentationem; qui sunt carnales motus, nox obtenebrans, spectaculum visibilium terrestrium rerum, in persuasionibus infidelium, impurorum, et prava opinantium cum suarum animarum neglectu. Hi sunt sues atque canes, qui murmurare atque allatrare in impura vita

χοῖροι καὶ οἱ κύνες, οἷς τὸ γογγύζειν καὶ ὑλακτεῖν ἐν ἀκαθάρτῳ ζωῇ, ἔθος ἐστίν· οἱ δὲ
καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὧν αἱ πράξεις ἁγναὶ τετήρηνται, πιστεύουσιν ἐν τῷ μαθήματι, ὡς
τέλειον ἀγαθόν ἐστι τὸ ὄψεσθαι τὸν θεὸν καὶ τὰ ἐκ θεοῦ καλὰ κυρίως κληρονομεῖν· ἀφρά-
στως καὶ ἐπαινετῶς τοιαύτης ἀρχῆς τῶν ἐξουσιῶν ἀνθρώποις οὖσι δεδομένης, τοιαῦτα ἡμῖν
μέγιστα χαρίζεται.

ε'. Οὐδεὶς τῶν ἀρχαγγέλων τοιαύτας ὑποσχέσεις ἐδέξατο, ὅπου γε τῆς τούτων λειτουρ-
γοὶ τυγχάνουσι διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς θεότητα· ἀλλ' οὔτε πρὸς τὰς οὐσίας τῶν ἐν δόξῃ ἀποκειμένων
ἀγαθῶν ἐνέκυψαν, ἄχρις ἂν οἱ καιροὶ καταντήσωσι τῶν κληρονόμων· ὅτ' ἂν θεοὶ λέγωνται
B. f. 90. καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες οἱ εἰρηνοποιοί, οὓς κατηξίωσεν ἀδελφοποιήσασθαι ὁ πάντων δημιουργὸς
καὶ δεσπότης· ἐμιμήσαντο γὰρ θεὸν εἰς τὸ ἀγαθοποιεῖν, καὶ πρὸς πάντα τὸ ἄτρεπτον ἐπέχον
τῆς εἰρήνης, ἄκακοι κατὰ τὸν ἄκακον γινόμενοι, ἄφθαρτοι καὶ καθαροί, κατὰ τὸν ἄφθαρτον
θησαυρὸν τῆς ἁγνείας· ἄφθονοι, κατὰ τὸν τὰς πλουσίας δωρεὰς παρέχοντα διὰ τῶν ἐντολῶν
αὐτοῦ, τοῦ μὴ μηνιεῖν τοῖς ἐχθροῖς, μᾶλλον δὲ δι' αἰτιῶν ἀγαθῶν εὐεργετεῖν αὐτοῖς· διότι
προσεύχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ἐντολὰς ἔχομεν· ὅπως περισσεύῃ ἡ δικαιοσύνη τῶν
ἁγίων πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων, τουτέστι τὸν νόμον τῶν ἀνθρώπων· τὸ γὰρ ὑπερέχον
νόμου, θεός ἐστιν· καὶ ἵνα μὴ τὸ καθ' ἓν λεπτὸν λέγων, πλεονάσω τοὺς λόγους, ὡμοιώθησαν
τῇ καλῇ πολιτείᾳ τοῦ θεοῦ, τὰ δόξαντα αὐτῷ ἔργοις ἐκτελέσαντες, ὡς καὶ τοσοῦτον μέ-
* cod. θεοῦ. γεθος τῆς ἀγαθότητος χωρήσαντες· οἳ καὶ θεοί * εἰσι, τὸν ὅλων πατέρα σὺν τῷ μονογενεῖ
A. f. 118. υἱῷ ἐν ἁγίῳ πνεύματι κτησάμενοι· ὅθεν καὶ υἱοὶ καὶ φίλοι, ἀδελφοί τε καὶ κληρονόμοι γε-
γόνασιν, εἰς τὸ εἶναι πάντα ἐν πᾶσι· ἐξ αὐτοῦ γὰρ καὶ δι' αὐτοῦ ταῦτα.

* Ps. XLIX. 1. ϛ'. Διὰ τοῦτο θεὸς θεῶν κύριος ἐλάλησε, καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν, ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου
μέχρι δυσμῶν· ἐκ Σιὼν ἡ εὐπρέπεια τῆς ὡραιότητος αὐτοῦ· ὁ θεὸς ἐμφανῶς ἥξει· ὃς ἀπο-

solent. Mundi autem corde, quorum actus sanctitate informantur, doctrinae credunt tradenti quod summum bonum sit Deum videre, et manantia ab illo bona stabiliter possidere; videlicet ineffabiliter et mirabiliter dignitate caelestium virtutum hominibus data, haec nobis maxima donantur.

5. Nullus archangelus tales promissiones recepit, quandoquidem horum sunt administri ob illam quae in ipsis residet deitatem. Sed neque ad copias repositorum in gloria bonorum prospiciunt, donec venerint heredum tempora, cum dii dicentur et deorum filii cuncti pacifici, quos dignatus est facere fratres omuium creator ac Dominus. Imitati enim Deum sunt bonis operibus, et in cunctis constantiam pacis retinuerunt, innocui ad normam illius innocui viventes, incorrupti, mundi, ad normam illius incorrupti puritatis thesauri: sine invidia, sicut ille qui ditia dona suppeditat per mandata sua: non irascentes inimicis, immo vero iustis de causis iuvantes: quia orandi pro noxiis mandatum habemus, ut abundet iustitia sanctorum plus quam scribarum et pharisaeorum, id est plus quam lex hominum. Nam excellit supra legem Deus. Et ne minutatim dicens, prolixiorem faciam orationem, Deo se assimilarunt praeclaro agendi modo, quae placita sunt ei opere complentes; nempe tantam bonitatis magnitudinem possidentes. Quin adeo dii sunt, qui omnium patrem cum unigenito Filio et Spiritu sancto continent. Unde et filii et amici, fratresque et heredes facti sunt, ut sint omnia in omnibus: ex ipso enim et per ipsum haec.

6. Propterea Deus deorum dominus locutus est, et vocavit terram a solis ortu

ἑκάστῳ κατὰ τὰς πράξεις αὐτοῦ, ἐνίοις ἀγαθὰ, ἐνίοις δὲ κακά· διὰ τοῦτο ἡμῖν τὸ ἀκούειν κεχάρισται· μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· τίς δὲ ὁ διωκόμενος; ὁ τὰ καλὰ διώκων, καὶ διωκόμενος ὑπὸ τῶν κακῶν· διώκουσι γὰρ ἀλλήλας αἱ ἀρεταὶ ποθοῦσαι θεὸν, καὶ φθάνουσιν αὔξουσαι τοῖς χρηστοῖς ἔργοις ἐν τοῖς αὐτῶν μέρεσι κόλποις θεοῦ, ἥ τις νοεῖται βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὅτι ἴδιον θεοῦ ἐστὶ πᾶν ἀγαθόν· καὶ ὁ ἐργασάμενος ἐν τῷ ἰδίῳ τοῦ θεοῦ, ἄγεται πρὸς θεὸν, κληρονόμος λοιπὸν γενόμενος καὶ υἱὸς, ὅπως σὺν τῷ ἠγαπημένῳ υἱῷ κληρονομήσῃ τὰ πάντα, τουτέστιν ὅλων τῶν καλῶν τρυφήν· ἐπειδὴ ὢν ἐν τῇ γῇ, γέγονεν εἰκὼν καὶ ὁμοίωμα τῆς ἀναστροφῆς τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ λόγου· ὅθεν οὖν πάλιν προῆλθεν ὁ λόγος οἰκῶν ἐν ἡμῖν, θέλων ἡμᾶς συμπαραλαβεῖν, ὡς ἄφθονος καὶ ἀγαθὸς τῶν ἰδίων συγκληρονόμους ἀποδεῖξαι· ὡς γὰρ σπέρμα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γῇ, διὰ τοῦ ἡμετέρου θανάτου καταβληθεὶς, πολλοὺς οὖν ζῶντας ἐν αὐτῷ κόκκους θρέψας ἀπέδωκε τῷ πατρὶ, καὶ ἀποδώσει ἡ ἀθάνατος αὐτοῦ ῥίζα· αἰτία δὲ τοῦ ἀγαθοῦ ἡ προαίρεσις, ἐν ᾗ οἱ βουλόμενοι, σύσσωμοι καὶ συμμέτοχοι γίνονται, καὶ τῇ πιότητι αὐξάνοντες ἀποδιδόασιν ἐν καιρῷ τῆς ἀκμῆς· καὶ γνωρίζονται τῷ θεῷ ἰσχὺς ἄρτου, τουτέστι ζωὴ ἀδιάδοχος, συγκραθέντες τῷ φωτὶ τῆς ἀθανασίας. B. f. 100.

ζ'. Οὗτος ὁ λόγος ἀκράτητος, γέγονε κρατητὸς, ἵνα ἡμᾶς κρατήσῃ· ἐνεκέντρισέ τε A. f. 110. ἡμῶν, διὰ πατρὸς ἀθανάτου τὸ ἀγριέλαιον, καὶ δέδωκεν ἡμῖν καρποὺς πεπείρους ἐν ἐλέει ἔχειν· καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων ἐλεεινοτέρους εἶναι, φιλαγάθους, φιλοστόργους, ἀγαπητοὺς, ἐγγίζοντας τῇ αὐτοῦ ἀθανασίᾳ, καὶ ἀφθονίᾳ, καὶ ἀκακίᾳ, τοῖς οἰκτιρμοῖς, τῇ χρηστότητι, χωροῦντας μᾶλλον καὶ χωρουμένους τὸ τῆς αὐτοῦ θειότητος ἴδιον, ἵνα τὰ κακὰ ἐκφύγωμεν

usque ad occasum. Ex Sion species decoris eius. Deus manifeste veniet. Is reddet unicuique secundum opera eius, aliis bona, aliis vero mala. Ideo nobis concessum est audire: beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Quis vero persecutionem patitur? ille qui bona opera sequitur, et quem mali idcirco persequuntur. Porro invicem persequuntur virtutes, Dei studiosae, mutuoque praeveniunt auctae bonis operibus in suis quaeque partibus, Dei sinubus, quod esse intelligitur regnum Dei: quoniam proprium Dei est omne bonum: et qui operatur in se opus Dei, probatur a Deo, heres mox factus et filius, ut cum dilecto filio possideat omnia, id est omnes bonorum delicias. Siquidem in terra versans, factus est imago et similitudo conversationis immortalis Dei Verbi. Unde hoc rursus processit, in nobis habitans, et receptaculum ipsius facti sumus. Mansit itaque in nobis, volens nos secum assumere, et quia sine invidia bonus est, suarum rerum coheredes efficere. Nam quasi semen in terra nostra, per mortem nostram iactum, multa viventia in ea grana aleus patri reddidit, reddetque immortalis eius radix: causa autem boni est electio, qua qui volunt, concorporati et participes fiunt, et pinguedine aucti dant suo tempore summum fructum; Deoque apparent fortitudo panis, id est vita perpetua, concreti immortalitatis luci.

7. Hoc Verbum incomprehensibile factum est comprehensibile ut nos comprehenderet. Inseruit nostrum per immortalem Patrem oleastrum, deditque nobis mites fructus habere in misericordia, ita ut simus omnium hominum misericordissimi, bonitatis amatores, quasi patres filiive benigni ac dilecti, propinquantes immortalitati Dei, liberalitati, et sanctitati, misericordiae, et benignitati, continentes magis quod

τῇ ὑπομονῇ τῶν καλῶν· περὶ ὧν καὶ λέγει· * μακάριοί ἐστε ὅτ' ἂν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώ-
* Matth. V. 11. ξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τίνες οἱ διώκοντες ἐν δευτέρῳ; οἱ δαίμονες καὶ αἱ τούτων προσβολαί, ὀνειδίζοντες τὰς θεολαμπεῖς ψυχάς· τῷ γὰρ συμπλέγματι τὸ ἧττον ἀποφερόμενοι, λέγουσιν πᾶν πονηρὸν καθ' ἡμῶν ἐν τοῖς βλεπομένοις φθαρτοῖς· ταῦτα γάρ εἰσιν ἅπερ καθ' ἡμῶν κέχρηνται εἰς τὸ πείθειν τοῖς ὄψει βλεπομένοις φθαρτοῖς· καὶ ψεύδεσθαι περὶ ὧν ἐλπίδας καὶ ἐπαγγελίαν κατέχομεν, ἐν ἀφθαρσίᾳ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως μετὰ δόξης τῶν ἀφθάρτων αἰώνων, ἀφθάρτοις καὶ τὰς ἀπολαύσεις γεμόντων· οὕτως γὰρ ἐδίωκον τοὺς πρὸ ἡμῶν προφήτας, τοὺς προάρξαντας λογισμούς, ἐν οἷς πόνοις ἀγαθοῖς ἐθαυμαστώθησαν· προφήτας, τὰς προϋπάρξεις εἶπε, τοῖς δι' αὐτὰς ἀγωνιζομένοις·
* codd. κτήσεως. προϋπαρξιν δὲ λέγω, οὐ τὸ ἡμᾶς γενέσθαι, ἀλλὰ τὴν ἀπαρχὴν κτίσεως κόσμου * γεγυμνασμένην δόσιν τῶν ἀγαθῶν· καθ' ὃ εἴρηται ὑπ' αὐτοῦ τό, δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός
* Matth. XXV. 34. μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου *.

A. f. 120. η'. Ταύτην τὴν ἀρχὴν λαβεῖν ἐπιποθοῦντες, ὑπέμειναν πάντα διὰ Χριστὸν οἱ προφῆται διωκόμενοι, οἱ ἀπόστολοι ὀνειδιζόμενοι, οἱ μάρτυρες πάσχοντες, οἱ τὸν μονήρη βίον φιλοσοφοῦντες τὸ ἀσκεῖν ἑλόμενοι σὺν τοῖς ἄλλοις πνευματικοῖς κατορθώμασιν· ἐπήγγελται δὲ καὶ τοῖς ὀλίγα καμοῦσι, τὰ πολλὰ διδόναι· οἱ ὧδε ἀπόλιδες, ἐκεῖ πολῖται· οἱ ὧδε πτωχοὶ διὰ Χριστόν, ἐκεῖ πλούτῳ γέμοντες ἀφθαρσίας· οἱ ὧδε διὰ Χριστὸν δοῦλοι, ἐκεῖ βασιλεῖς· οἱ ὧδε μωροὶ διὰ Χριστόν, ἐκεῖ τὸ φρονεῖν θεὸν ἔχοντες· οἱ ὧδε ἄτιμοι, ἐκεῖ ἔντιμοι· ὧν ὁ ἔπαινος, ὑπὸ τῶν ἀρχαγγέλων τοῦ θεοῦ· καὶ ἡ δόξα, ἡ εἰς Χριστὸν εὐγένεια τῆς θεότητος·

est divinitatis eius proprium, quam ab eo contenti. Ut mala vitemus expectatione bonorum; de quibus etiam dicit: beati estis cum maledixerint vobis et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum verbum adversum vos, mentientes propter me: gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis. Quinam sunt secundo loco persecutores? daemones cum suis aggressionibus, qui divinitus ornatis animabus maledicunt. Namque in congressu cladem passi, dicunt omne malum verbum adversus nos in his visibilibus et corruptibilibus. Haec enim sunt quae in nos intorquent, ut credamus his quae sub obtutum cadunt corruptibilibus; negemus autem illa quae speramus et promissa sunt nobis, mortuorum cum imputribilitate resurrectionem, cum saeculorum aeternorum gloria, immortalis gaudii plenorum. Sic enim persecuti sunt, qui fuerunt ante nos, prophetas, id est praevias cogitationes; in quibus egregiis laboribus mirabiles extiterunt. Prophetas praeexistentias dixit, propter ipsas decertantes. Praeexistentiam autem dico non existentiam nostram, sed a principio creati mundi praeparatam bonorum dationem. Sicut a Christo dictum fuit: venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.

8. Hunc principatum consequi cupientes, omnimodas propter Christum persecutiones toleraverunt prophetae, apostoli contumelias, martyres passiones, monasticae vitae adseclae asceticum institutum, cum aliis spiritalibus recte factis. Promissum porro fuit et pauca perpetientibus, multa datum iri: qui heic sine patria, illic cives: qui heic pauperes propter Christum, illic divitiis immortalitatis affluentes: qui heic propter Christum servi, illic reges: qui heic propter Christum stulti, illic Dei intelligentiam habentes: qui heic ignobiles, illic honorati: quorum laus ab archangelis

ὁ πᾶς γὰρ τῶν δικαίων λόγος, νοῦς ἐστὶ πατρὸς, τουτέστι κατὰ υἱὸν Θεοῦ συναναστραφέντα ἐν κόσμῳ, εἰσπραττόμενος φρόνησιν, τὸ ἕνεκεν Χριστοῦ ἀσθενεῖν, πτωχεύειν τε καὶ μωροὺς εἶναι, ἐξηπορημένους καὶ ἀτελεῖς· πρὸς οὓς καὶ ἔλεγεν αὐτὸς ὁ σωτήρ· * ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς· * Matth. V. 13.
ὅτ' ἂν οὖν μωροὶ ἤκουσαν διὰ Χριστὸν, φρόνιμοι γεγόνασιν ἐν Χριστῷ· τίς γάρ ἐστι τὸ τῆς B. f. 101.
γῆς ἅλας; ἐπειδὴ Ἀδὰμ ἐστὶ πᾶσα ἡ γῆ, ἐξ οὗ καὶ πάντες ἄνθρωποί εἰσιν ἐν πάσῃ τῇ γῇ· καὶ ὁ νόστος πάσης τῆς γῆς, ἐστιν ἡ τούτων διδασκαλία, καὶ ὥσπερ ἐν λέβητι τῷ κόσμῳ διὰ τῶν θλιβερῶν τοῦ βίου συνεψόμενοι ἐν τῇ μωρᾷ καὶ ἀνοστωτάτῃ ζωῇ ἀρτύουσι πάντας, συγχεόμενοι πᾶσι κατὰ τὸ φιλάνθρωπον, συγκατερχόμενοι πάντας ἁλίζουσι, καθάπερ καὶ αἱ ἐλαῖαι ὑγραινόμεναι ἐν ὕδατι ἁλίζονται ἅλατι, καὶ τότε καλῶς ἐκπιεζόμεναι, τὸ ἔλαιον ἀποστάζουσιν· βάπτισμα γὰρ εἰλήφαμεν, καὶ ἐν τῷ βαπτίσματι ὥσπερ ἐν ἅλατι, τὰς ὑπομονητικὰς διδασκαλίας δεχόμεθα· καὶ γὰρ ἡ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμῶν μήτρας γέννησις ἁλίζεται· ὡσαύτως οὖν καὶ ἡ ἀναγέννησις ἡμῶν, ἐν δευτέρᾳ ἀσφαλείᾳ, φρονήσεως καὶ ὑπομονῆς χρείαν ἔχει, ἵνα ποιήσωμεν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

θ'. Καὶ ἐσμὲν καὶ ἡμεῖς μετὰ τῶν ἀγωνιζομένων ἀεὶ σὺν τῷ Θεῷ· ἡ γὰρ θάλασσα ζωή A. f. 121.
ἐστι τῷ κόσμῳ ἐν αὐτῇ ἁλμυρίζουσα, καὶ πικράζουσα· καὶ οἱ μένοντες καὶ διατρέχοντες, εἴτε πτεροφυῶς ἐλαφροὶ, εἴτε καὶ παχυτέρῳ λογισμῷ, ἐν τῇ ἀκαταλήπτῳ θεότητι, ποτὲ μὲν εἰς βάθη, ποτὲ δὲ εἰς ὕψη, οὐκ ἔξωθεν τῶν διὰ τὴν θεότητα θλιβερῶν βιοῦντες ἢ φρονοῦντες, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν δυσχερῶν σωθήσονται, καὶ ζήσονται τὴν αἰώνιον ὄντως ζωήν·
οὐ γὰρ ἁπλῶς εἶπεν πάλιν αὐτὸς ὁ κύριος *, ὅτι ἐὰν τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθή- * Matth. V. 13.
σεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· συνετισθῶμεν οὖν, περί τινος ὁ λόγος αὐτῷ ἐστὶν, ἢ δηλονότι περὶ ὧν εἶπεν ἡ σοφία αὐτὸς

Dei provenit: quorum gloria est, in Christo nobilitas divinitatis. Omnis enim sanctorum sermo, mens est patris, id est ex norma filii in mundo versati, cum sapientia debita, nempe Christi causa pati, pauperes esse, stultos videri, egentes et imperfectos. Quibus dicebat ipse Salvator: vos estis sal terrae. Cum ergo stultos propter Christum se vocari audierunt, tunc prudentes in Christo fuerunt. Quod enim est terrae sal? Quoniam Adam est omnis terra, ex quo et omnes homines existunt in universa terra; et dulcedo totius terrae est apostolorum doctrina; et tamquam in olla, id est mundo, vitae aerumnis concocti in stulta et insuavissima vita, condiunt omnes commixti omnibus per benignitatem, conversantes cunctos saliunt; nec non sicut olivae in aqua mollitae condiuntur sale, et tunc bene pressae, oleum de se exprimunt. Baptismum quippe suscepimus; et in baptismo tamquam in sale, doctrina patientiae imbuimur. Nam et generatio a prima nostra vulva salitur: similiter ergo et regeneratio nostra in secundo foedere, sapientia indiget et patientia, ut Dei voluntatem faciamus.

9. Sumus autem nos perpetuo cum decertantibus Deo comite. Nam mare vita est in mundo, salsa atque amara. Qui autem ibi sunt et decurrunt, sive quasi aligera velocitate, sive etiam graviore cogitatione, erga incomprehensibilem deitatem, modo in profundum modo in altum delati, non sine pressuris propter Deum, viventes atque credentes, ex iisdem molestiis eripientur, viventque aeternam vere vitam. Non enim frustra dixit rursus idem Dominus: quod si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus.

* Luc. VIII. 15. ὁ Χριστός· * οὐαὶ τοῖς ἀπολελωκόσι τὴν ὑπομονήν· καὶ τί ποιήσετε ὅτ' ἂν ἐπισκέπτηται ὁ
κύριος; οἱ γὰρ τὴν ὑπομονὴν ἀπολελωκότες, καὶ ἄπιστοι καθεστήκασιν· ὅτ' ἂν δέ τις ἄπιστος
* I. Cor. V. 5. ἐστιν, ἀφορίζεται· ἀφορίσατε γάρ, φησι, τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός· *
* Matth. VIII. 12. τῷ δὲ σατανᾷ ἔξω συνεκβέβληται ὅπου ὁ κύριος ἔφη *, εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·
ἐκεῖ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων· τὸ δὲ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,
ἐπειδὴ σαρκικῷ φρονήματι ματαιοπόνως ἐμωράνθησαν σὺν τοῖς κακοῖς· διὸ καὶ συγκα-
τακρίνονται μετὰ τῶν κακῶν, τουτέστι σὺν τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ.

* Matth. V. 14. ι'. Τοῖς δὲ ἀξίοις αὐτοῦ προστιθέμενος λέγει· * ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου· οὐ δύναται
πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν
μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ λαμπάσαι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ· ἤδη γὰρ οἱ ἅγιοι ἔλαμψαν
A. f. 122. B. f. 102 ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ λόγον ζωῆς ἐπέχοντες· ἐν οἷς καὶ καυχήσονται ἐν δόξῃ· διότι δόξα
ἡ αὐτὴ ἔσται πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ, ἥτις καὶ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ πρέπει· ἡ γὰρ πανάρετος αὐτῶν
πολιτεία εἰς ὕψος ᾠκοδομημένη, φανερὰ πᾶσι γέγονέ τε καὶ γενήσεται· καίουσι γὰρ λύχνον
ἐπὶ λυχνίας, τὸ ἄρδην διὰ τῆς ἐλεημοσύνης ἔχοντες ἔλαιον· καὶ τούτους ἡ χάρις ἐπὶ τὰ
ἀνώτατα τῶν οὐρανῶν ὑψοῦσα, ἐκ τῶν τῆς καρδίας ἀκτίνων καταλάμπει τοῖς ἐν τῇ οἰ-
κίᾳ, τουτέστιν ἐν τῷ ἑκάστου σκηνώματι, πᾶσι τοῖς ἀπὸ τῆς καρδίας λογισμοῖς· ὁπότε ὅλαι
αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ ἀπροσίτου γίνονται φῶς φωτὸς τοῖς βλέπουσι
τοῦ ἐξομολογεῖσθαι τοῖς ἐνθυμίοις, καθὼς ἐπηγγείλατο τὸ ὑπὲρ πᾶν φῶς τὸ φωτίσαν αὐ-
τούς· ὅτι οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ
καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· * οἷς καὶ ἡμᾶς συγκα-

Intelligamus itaque, de quibusnam haec verba fiunt, nisi de quibus sapientia ipsa Christus loquitur? Vae vobis qui perdidistis patientiam! Et quid agetis, cum Dominus ad visitandum venerit? Nam qui patientiam perdiderint, iidem et infideles evadunt: infidelis autem separatur: separate enim, inquit, hunc Satanae in interitum carnis. Cum Satana autem foras eiicitur in locum quem dixit Dominus in tenebras exteriores, ubi fletus et stridor dentium. Conculcari vero ab hominibus ideo dictum est, quia stulto labore infatuati sunt cum improbis. Quare et damnantur cum improbis, id est cum diabolo et angelis eius.

10. At enim se dignis pergit dicere: vos estis lux mundi; non potest civitas abscondi super montem posita, neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt. Iam enim sancti splenduerunt tamquam luminaria in mundo, verbum vitae habentes. Quare et exultabunt in gloria, quia eadem gloria erit omnibus sanctis eius, quae Dei filium decet. Nam vita ipsorum, utpote cunctis ornata virtutibus, in sublimi posita, manifesta fuit eritque omnibus. Accendunt enim lucernam supra candelabrum, quia riguum misericordiae habent oleum, et hos gratia ad celsissima caelorum extollens, cordis eorum radiis illuminat illos qui domi sunt, id est in suo quemque habitaculo, cunctis quae e corde procedunt cogitationibus. Siquidem omnes iustorum animae, ab inaccessibili igne fiunt lux lucis spectantibus, ut confiteantur in suis cogitationibus, sicut nunciavit illa suprema lux quae ipsos illuminat: nempe sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant bona opera vestra, et glorificent patrem vestrum qui in caelis est. Quibus utinam nos quoque connumeret in eadem gloria, precibus san-

περιθμήσειν, τῶν αὐταῖς δόξαις διὰ τῆς ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ πάντων τῶν ἁγίων (1)· ὅτι αὐτῷ τῷ εὐλογημένῳ πατρὶ πρέπει ἡ δόξα, σὺν τῷ ἠγαπημένῳ αὐτοῦ υἱῷ Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, καὶ τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

ΛΟΓΟΣ ΚΖ'.

ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΣ ΤΟΙΣ ΠΡΟΣ ΑΠΟΓΝΩΣΙΝ ΑΥΤΤΩΣΙΝ ΚΑΙ ΔΟΚΟΥΣΙΝ ΕΝ ΤΩ͂Ι ΣΑΡΚΙΚΩ͂Ι ΔΙΑΛΥΕΣΘΑΙ ΤΟΝ ΒΙΟΝ.

α'. Ἀδελφοί, ὁ κόσμος οὗτος, νέφος ἀνομίας τυγχάνει, πάχνη λυομένη, ἐνύπνιον διαβαῖνον, σκιογραφία λεπτυμένη, ῥοπὴ ἱπποδρομίου, σκιὰ κεκλεικυῖα, ἄνεμος λόγων, διαδοχὴ δόξης ἀνθρώπων, ἄδηλος οἰκητόρων φθορεύς, λέβης ἢ ἄβυσσος ὡς χαλκεῖον ἐξ αἰῶνος ἀναβράζων πῦρ ἀσεβῶν· ὅτι ὡς ζιβεὺς πέφηνε τοὺς ἅπαντας τῇ γηΐνῳ διαλύων ὁμίχλῃ *, καὶ δρόσος παρελθοῦσα· * καὶ εἰς τὰ ἐλέη τοῦ θεοῦ ἀφειδοῦντες, τυφλοὶ διαβαίνομεν· ἐξηγήσατο ἄνθρωπος ἰδὼν ἄνθη τοῦ βίου· μὴ εἰσβλέψῃ ἄνθρωπος λόγοις εἰκαίοις * ἀψύχοις, ὅτι κινήσει θυμὸν θεὸς ἀπολέσαι πλήθη λαῶν ζητούντων ἀπολαύσεις· εἰ δὲ χριστιανοῖς ὁ Ἰησοῦς θεός ἐστι, καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀψευδεῖς εἰσίν· φησὶ γάρ· * ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ παρέλθωσιν· * ἐδίδαξε γὰρ ὅτι πῦρ ἡτοίμασται, καὶ σκώληξ ἀκοίμητος, σκότος ἐξώτερον, καὶ κλαυθμὸς καὶ βρυγμὸς ὀδόντων· δικαίου ἑνὸς τοῦ Λὼτ ἐφείσατο· δι' ὃν ἐπείχοντο οἱ οὐρανοὶ βρέξαι τὸ πῦρ ἐν ἀναβολῇ αὐτοῦ, ἀγγέλων

A. f. 122. b. — f. 123. — * cod. ὁμίχ λαι. — * cod. παρ ελεύσαν. — * cod. εἰ καὶ εἰς — * Matth. XXIV, 35.

ctae deiparae semperque virginis Mariae et omnium sanctorum. Quia ipsum benedictum Patrem decet gloria, cum dilecto eius Filio, et sancto eiusdem bono vivificoque Spiritu, perpetuo nunc et semper et per saecula saeculorum.

SERMO XXVII.

ADHORTATIO AD EOS QUI VESANA DESPERATIONE SUNT, ET CUM CARNE VITAM SUAM FINIRI AUTUMANT.

1. Fratres, mundus hic turbo iniquitatis est, gelu quod solvitur, somnium fugax, delineatio adumbrata tenuiter, circensis equi cursus momentaneus, umbra reflexa, ventus verborum, humanae gloriae alternatio, secreta terrigenarum corruptio, olla vel abyssus, quasi fervens ahenum a saeculo eiiciens ignem impiorum. Quia (mundus) quasi pistillus videtur, qui nos omnes ceu terrena dissipat nebula, et ros praeteriens. Et sic misericordiam Dei non curantes, caeci pertransimus. Narravit homo quidam flores vitae videns: ne respiciat homo ad sermones vanos et exanimes; quia commovebit furorem suum Deus ad perdendam multitudinem populorum voluptates quaerentium. Iam si christianis Christus Deus est, verba quoque eius sine mendacio sunt. Ait enim: caelum et terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt. Nam docuit, ignem paratum esse, et vermem immortalem, tenebras exteriores, et fletum

(1) Viden' ab hoc prisco auctore B. Mariae et sanctorum agnitam intercessionem?

θρυβέντων ἐξελθὼν, πόλιν ἀπαντῶσαν αἰτησάμενος εἰς κατοίκησιν αὐτοῦ διέσωσεν· πλῆθος δὲ ἀμέτρου λαοῦ, μικρῶν τε καὶ μεγάλων, τῷ πυρὶ καὶ τῷ θείῳ ἀπώλετο· ὡς καὶ Νῶε μόνος δίκαιος ὢν, ἐκράτει τὰς βρύσεις τῶν ὑδάτων, δι' ὃν ἀνέμενον οἱ καταρράκται τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ πύλαι τῆς ἀβύσσων· κατασκευάζοντα σωτηρίαν ἑαυτοῦ τὴν κιβωτόν· ἣν σκευασίαν κυβερνῶν, εἰς περιποίησιν ἑνὸς, ὁ σωτὴρ τοῦτον πανοικὶ διέσωζεν, καὶ τὰ πάμπολλα ἔθνη τῆς γῆς ἀπώλεσεν.

β'. Εἷς ἦν καὶ Ἠλίας ὁ τοῦ θεοῦ προφήτης ζητούμενος εἰς κράτησιν, καὶ δύο πεντηκόνταρχοι δι' αὐτὸν κατεκάησαν, κόσμος δὲ τῇ λιμῷ καὶ τῇ δίψῃ ἀπώλετο· οὗ τῇ γλώττῃ τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν ἐμπιστεύσας, οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ. Δι' ἑνὸς θεράποντος ὁ θεὸς τὰ πάμπολλα καὶ φρικτὰ γέμοντα τέρατα ἐν Αἰγύπτῳ ἐποίησεν, πατάξας πλῆθος ἀπείρων παίδων, οἳ οὐκ ᾔδησαν δεξιὰν ἢ ἀριστεράν· καὶ δύναμιν ἀλόγων ζώων
I. 124. κατέβαλλεν διὰ τοῦ προβρέχοντος ἐν τῇ χαλάζῃ πυρὸς, ἐπὶ φθορᾷ τῶν καρπῶν τῆς γῆς αὐτῶν, τρόπον τινὰ κινῶν, ὥσπερ ἔθνη εἰς χλεύην ἐπ' αὐτοὺς ἀκρίδων πλήθη καὶ βατράχων ἐπαπέστειλεν, ἐρυσίβης τε καὶ χαλάζης *, φλογερὰ ὁμοίως βέλη διὰ τοῦ ἀέρος, τὰ ἕλκη τῶν φλυκτίδων γινόμενα· καὶ ὕδατα εἰς αἷμα καταβαλὼν ἐπολιόρκει δίψῃ, ἵνα Μωσῆς διασωθῇ μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· καὶ δι' αὐτὸν θάλασσαν ἐρήμωσεν, καὶ ἅρματα μεθ' ἵππων καὶ ἀναβατῶν κατεπόντισεν· εἷς ἦν μόνος Ἀαρὼν ὁ ἅγιος κυρίου, καὶ δι' αὐτὸν Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν καὶ Κορὲ μετὰ συναγωγῆς λαῶν κατεπόθησεν.

* cod. mendose θαλάσσης.

Matth. XI. 28. γ'. Μονοειδῶς ὁ σωτὴρ δι' ἑαυτοῦ καλεῖ ἡμᾶς· * δεῦτε πρός με, λέγων, οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ τοῦτο δὲ ὅλον δέδωκε τόπον τῇ μετανοίᾳ, ὡς ἔχων

dentiumque stridorem. Uni iusto pepercit Loto, cuius gratia caeli cohibiti sunt ignem pluere, dum is moras necteret, angelis eum ut exiret urgentibus; qui et egressus, civitatem proximam ad sui refugium postulans, secum eam conservavit: multitudo autem populi innumerabilis parvulorum et adultorum igne et sulphure periit. Sicut et Noë solus iustus cum esset, inhibuit aquarum scatebras, eiusque gratia expectarunt cataractae caeli, et portae abyssorum, donec ob propriam salutem arcam aedificavit: quam fabricatam gubernans, sic in unius conservatione Deus salvator totam domum salvavit, et plurimas interim terrae gentes exterminavit.

2. Unus pariter erat Elias propheta Dei, ad capturam quaesitus; duo tamen quinquagenarii tribuni combusti fuerunt. Mundus fame et siti peribat; nam cum Eliae linguae claves caelorum contulisset, non pluit tres annos mensesque sex. Per unum famulum suum Deus plurima et terribilia portenta in Aegypto patravit, percussa etiam innocuorum infantium multitudine, qui dexteram sinistramque nesciebant. Vim quoque magnam brutorum animalium igne ac procella extinxit, corruptis antea terrae fructibus: permovens quodammodo, quasi gentes illudentes eis, locustarum examina atque ranarum immisit, bruchosque et grandinem, et ignita pariter per aërem tela, pustularumque plagas; aquis item in sanguinem versis, siti oppugnans; ut Moyses cum suo populo salvus fieret: propterque eum mare exsiccavit, currusque cum equis submersit. Unus item erat Aaron sanctus Domini, propterque eum Dathan Abiron atque Core, cum ipsorum factione, terra absorbendos curavit.

3. Eodem modo Salvator ore proprio nos invitat dicens: venite ad me qui laboratis et onerati estis, et reliqua. Atque hoc totum, ut paenitentiae det locum,

τὸ γνώρισμα τῆς φιλανθρωπίας· ἐπειδὴ κρίσις ἐστὶν, καὶ κολαστήρια φρικτὰ, καὶ ἕκαστος ἃ ἔπραξεν, ἀξίως ἀπολήψεται· εἶπε δὲ ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, οὐκ ἔστι Θεός· ἔοικε δὲ λέγειν ὁ τοιοῦτος, ὅτι οὐδὲ κρίσις ἐστίν· εἰ δὲ κρίσις οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Ἰησοῦς ἔστιν, οὐδὲ τὰ εὐαγγέλια κεκήρυκται· καὶ Ἰησοῦς Θεὸς ἐστι· διὸ καὶ κόλασις ἀψευδὴς παρ' αὐτοῦ ἐπήγγελται· ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ὀκνηροὶ καὶ ταλαίπωροι τῇ ῥαθυμίᾳ ἐκτὸς ἔσμεν τῶν θεοπίστων ἐργατῶν, τὴν μὲν δίκελλαν ἔχοντες ἐν τοῖς λόγοις ἡμῶν, τὰς δὲ χεῖρας τῇ ἀργίᾳ ὀπισθοφανεῖς ἐματαιώσαμεν· οἱ τῆς πρώτης εἰσῆλθον προφῆται· καὶ ἀπόστολοι, οἱ τῆς τρίτης· οἱ τῆς ἕκτης, οἱ ἔνδοξοι μάρτυρες· οἱ τῆς ἐννάτης, οἱ θεοφιλεῖς πατέρες ἀσκήσαντες· οἱ δὲ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ ἱστάμενοι ἀργοὶ, τὸν ὀνειδισμὸν ἀκούοντες παρὰ τοῦ κυρίου ὅτι τί ἑστήκατε ἀργοί; μισθωσώμεθα οὖν ἑαυτοὺς ὡς ἐν ῥοπῇ τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς ἡμῶν, ἵνα ἐν τῷ μισθῷ τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀποστόλων τε καὶ μαρτύρων καὶ ἀσκητῶν τῶν βαστα- t. 126.
σάντων τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα συναριθμήσῃ ἡμᾶς τῇ αὐτοῦ ἀγαθότητι, διὰ τοῦ ἐπιτρόπου τουτέστι τοῦ παναγίου καὶ παρακλήτου πνεύματος.

δ'. Τί προσθείη μοι δάκρυα καὶ στεναγμοὺς, καὶ πενθήσω ἐμαυτὸν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν, τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν, ὅτι θερινοὶ ἐσμὲν, τετραμηνιαῖοι ἅγιοι, καὶ ἐν τῷ χειμῶνι τὰς πόλεις ἐκζητοῦμεν· ὁ ἔπαινος τῶν ἀνθρώπων ἀναγκάζει ἡμᾶς φοβεῖσθαι τὸν Θεὸν, ἐν δὲ τῷ ἡσυχίῳ βίῳ οὐ ζητοῦμεν αὐτόν· θεραπείας κηδόμενοι, ὑπομονὴν οὐκ ἔχομεν, καὶ μακάριον τὸν βίον ἐκ τῶν ἑαυτῶν θλίψεων τοῖς ἀνθρώποις λυπούμεθα· ὁ ῥιγάσας, τῶν λουτρῶν μνημονεύσας ἐξέφυγεν· καὶ ὁ πεινάσας, ἄγνωστος ἐγένετο διὰ τὰς ἀδιαφορίας τῶν ἐδεσμάτων διώξας τὴν σπατάλην· ὁ μὴ δουλωθεὶς, καλῶς ὁμόζυγον ὑπὸ Θεοῦ ἑαυτῷ ἁρμόττειν ἐδικαίωσε, καὶ τὰ πενθήρη πάντα καταμωκησάμενος, τέλος σὺν ἀλιφῇ

propter suam notam benignitatem. Alioquin iudicium instat, et poenae horribiles, et unusquisque prout egit, ita merito recipiet. Dicit porro insipiens in corde suo: non est Deus. Et quidem dicere hic videtur, ne iudicium quidem esse: quod si iudicium non est, ne Iesus quidem est, neque praedicatio evangelii. Atqui Iesus Deus est, ideoque vera poena ab eo denunciata fuit. Sed nos socordes miserique ignavia nostra extra numerum fidelium Dei operariorum consistimus, habentes quidem sarculum in sermonibus nostris, manus autem retro conversas otiosas atque inutiles. Prima hora intravere prophetae: tertia hora apostoli: sexta gloriosi martyres: nona religiosi patres asceticam disciplinam amplexi: undecima hora nos sumus, qui stamus otiosi, et increpantem Dominum audimus: cur otiosi statis? Mercenariis itaque nosmet adscribamus, tamquam in reliquae vitae nostrae momento, ut mercedi sanctorum prophetarum, apostolorum ac martyrum ascetarum, qui portaverunt pondus diei et aestum, adnumeret nos bonitate sua, per villicum suum, id est per sanctissimum et consolatorem Spiritum.

4. Quis dabit mihi lacrymas gemitusque, ut ipse me deplorem, ob malorum multitudinem et peccata nostra? quia aestivales homines sumus, quadrimestres sancti, hieme autem civitates exquirimus. Laus hominum cogit nos timere Deum, quem in solitaria vita non quaerimus: valetudinis solliciti, patientiam non habemus; et beatam vitam in nostris afflictionibus cum indignatione hominibus invidemus. Si quis friget, balneorum memor diffugit. Si quis esurit, repente se subtrahit, per promiscuas dapes luxum exercens. Verumtamen qui his non est factus captivus, is egregie se sub-

γέλωτος καὶ εὐφροσύνης κατέλυσεν· ποῦ ἡ μνήμη ἐκείνη, ἡ πληθύνουσα κλαυθμόν; ποῦ ὁ φόβος τοῦ θανάτου; πρὸς συντέλειαν ἡμῶν οὐκ ἀπεπτήξαμεν· τῶν ψυχῶν κολαζομένων βασάνοις ποικίλαις καὶ δειναῖς θεωρῆσαι τῷ νοῒ ἐξεκλίναμεν· καὶ διὰ τοῦτο πρόδηλοι οὖσαι αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν εἰς κρίσιν ἡμῖν ἐπακολουθοῦσι· καὶ τότε γνωσόμεθα ὅτι ἐν ἀκάνθαις ἀνεστράφημεν, ταῖς βιωτικαῖς μερίμναις καὶ ἀπάταις, ἀναστραφέντες καὶ ἀποπνιγέντες· μᾶλλον δὲ ἀπεθάνομεν ταῖς αἰωνίοις καὶ ἀγηράτοις βασάνοις περιπεσόντες· περὶ ὧν αἰτοῦμαι τὴν σὴν εὐσπλαγχνίαν ὁ θεὸς τῶν δοξῶν καὶ τῶν κυριοτήτων, ὡς τὸν λῃστὴν ἐκεῖνον λύτρωσαί με ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ μνήσθητί μου ὅτ' ἂν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου· ὅτι σοὶ πρέπει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος ἅμα τῷ εὐλογημένῳ πατρί σου καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ'.

ΑΣΚΗΤΙΚΟΣ.

A. f. 136. B. f. 102. α'. Μεμύθευται ὁ βίος, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, διὸ καὶ ἡμῖν λογιζέσθω ὥσπερ ἐνύπνιον καὶ φάσμα νυκτερινόν, ὅπως μετὰ χαιρόντων χαίρειν ἰσχύσωμεν, καὶ μετὰ κλαιόντων κλαίειν, καὶ τῇ μνήμῃ τοῦ τάφου ἑαυτοὺς καταθάπτειν· ὁ παράδεισος στενάζει, καὶ τὸ πῦρ ἀναμένει, καὶ οἱ χρηστοὶ ἄγγελοι ὀδύρονται δι' ἡμᾶς· οὐαὶ ἡμῖν ὦ μοναχοὶ τοῖς τάλασιν, ὅτι τὸ ἀπλάστως βιοῦν ἀπηρνήμεθα, καὶ τῆς μακαρίας φωνῆς ἐξεκλίναμεν, βοώσης πρὸς
* Matth. V. 4. ἡμᾶς· οἱ πρᾳεῖς κληρονομήσουσι τὴν γῆν· * ποία δὲ γῆ, ἡ τοιαύτην τιμὴν ἔχουσα ὑπὸ θεοῦ, ἢ πάντως ὁ παράδεισος; ἀλλ' οὐδεὶς πρᾶος, καὶ οὐδεὶς ἡσύχιος, οὐδεὶς ὁ φοβούμενος, καὶ

ditum Deo accommodare curat, et haec flebilia omnia irridens, ad extremum risu et gaudio delibutus obit. Ubinam memoria illa, quae luctum multiplicat? Ubinam mortis timor? Finem nostrum non perhorrescimus; punitas cruciatibus variis horrendisque animas contemplari mente vitamus: ideoque iam publica peccata nostra ad iudicium nos prosequuntur. Tunc cognoscemus, spinis nos fuisse volutatos et suffocatos; immo potius mortuos in aeterna sine fine supplicia incurrisse. Quapropter deprecor misericordiam tuam Deus gloriarum et dominationum, ut instar illius latronis me a peccatis redimas. Et memento mei cum veneris in regnum tuum. Quia te decet gloria et imperium una cum benedicto Patre tuo et sanctissimo ac vivifico Spiritu, perpetuo nunc et semper per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XXVIII.

ASCETICUS.

1. Fabula vita est, fratres carissimi, ideoque a nobis quoque existimetur quasi somnium et spectrum nocturnum; ut cum gaudentibus gaudere possimus, et cum lugentibus lugere, et in sepulcri memoria nosmet sepeliamus. Paradisus gemit, ignis expectat, et angeli boni lamentantur propter nos. Vae miseris nobis, o monachi, quia sinceram vitam abnegavimus, et a beata illa voce declinavimus nobis inclamante: mites possidebunt terram. Quaenam vero terra tantam habet a Deo ae-

οὐδεὶς κληρονομεῖ ἐν τοῖς χρόνοις ἡμῶν· διὰ τοῦτο, ἀδελφοί, στενάζει ὁ παράδεισος· πολυχώρητος γάρ ἐστι, καὶ ἀναρίθμητοι πύλαι, καὶ ὑπόφαια ἔνδοξα ὧν οὐκ ἔστιν ἐξήγησις, καρποὶ ἀφθαρσίας καὶ ἀγαθὰ πάμπολλα· καὶ ἡ ἀφροσύνη ἡμῶν στερεῖ ἡμᾶς τῶν τοσούτων ἀγαθῶν; ὢ πλάνη καὶ κοπετός· ὅτι οὐδεὶς γρηγορεῖ, καὶ κλυδωνιζόμεθα ἐν μεθοδίαις ἀνθρώπων· οἱ ἅγιοι πατέρες ἔφυγον τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐν ἡσύχῳ βίῳ τὸ σωτήριον ἔλαβον τοῦ παραδείσου· ἤσκησαν, ἐπείνασαν, καὶ οὐδέποτε ἐγόγγυσαν, θέλοντες χορτασθῆναι τοῦ ὡραϊσμοῦ τοῦ κήπου· νῦν δὲ ἀπολαύουσι καὶ κατασκιρτῶσι, πληρώσαντες ἐν ἔργοις νόμον ἀποστολικόν· * οὐ γογγύσαντες, ὥς τινες ἐγόγγυσαν δι' ὄρεξιν βρώσεως, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων * 1. Cod. X. 10.
ἐξεδαπανήθησαν· οὐκ ἐκπειράσαντες, ἀλλὰ πίστει μόνον ἐλπίσαντες, κατηγωνίσαντο δι' A. f. 127.
ὑπομονῆς πολλῆς ἐκεῖνον καὶ μόνον ὃν ἀπέβλεπον πλοῦτον· τίς οὖν ἄρτι ταπεινός; ἢ τίς εὐκατάστατος, ἢ τίς πολυέλεος; πάντες γὰρ φιλάργυροι· διὰ τοῦτο οὐδεὶς βλέπει τὰ ἐν ὑψίστοις ἀγαθά, ὅτι ἐκράτηται ἕκαστος τῇ ὕλῃ τῇ γηΐνῃ, ἱματίων καλλωπισμῷ στολιζόμεθα κακῶς, καὶ οἱ ἄνωθεν ὁλοΰφαντοι χιτῶνες * ἐξέφυγον ἡμᾶς· οὐκ εἰσὶν αἱ ἀρεταί, καὶ ἐκρύβη * Ioh. XIX. 23.
τὰ τῆς σοφίας ποικίλα χαρίσματα, ἰαμάτων ἐνέργειαι διώκουσαι δαίμονας· τῷ σκότει δεδώκαμεν τὴν διατριβὴν ἡμῶν· καὶ τὸ φῶς ἀνελήφθη, καὶ γελῶσι δαίμονες· τότε ἑκάστη πολιτεία ἐξεφλόγιζεν αὐτούς, νῦν δὲ ὡμοιώθημεν ταῖς αὐτῶν ἡδυπαθείαις.

β'. Μέγιστος διδάσκαλος ὁ ἐντειλάμενος, μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε *, ἀδελ- * Iac. III 1.
φοί μου· πῶς οὖν κατηχούμενος τὰς νομοπρεπεῖς πράξεις εὐλόγως χειρονομεῖς (1), μὴ εἰδὼς ἀλφάβητον; εὐστεβοῦντες δι' ἀργίαν, ἐλευθεροῦμεν τοῖς δακτύλοις ζυφεροῦντες ἐπὶ χει-

stimationem, nisi omnino paradisus? Sed hem nemo mitis, nemo silentio addictus, nemo timoratus, nemo hereditatem adit temporibus nostris. Propterea, fratres, gemit paradisus, cuius magna latitudo, innumerae portae, lacunaria splendida, quae describi nequeunt, fructus immortalitatis, bona plurima. Nostra vero stultitia talibus nos privat bonis? Hem error! hem planctus! quia nemo vigilat, et in astutiis hominum fluctuamus. Sancti patres vitabant homines, et in solitaria vita consecuti sunt paradisi salutem: asceticum laborem pertulerunt, famem tolerarunt, numquam murmurarunt, volentes horti venustate satiari. Nunc vero oblectationibus indulgent et luxuriantur, factisque suis apostolicam regulam exprimunt: neque murmurantes, sicut quidam murmuraverunt propter escae cupiditatem, et a serpentibus consumpti fuerunt: neque tentantes, sed fide tantum sperantes, expugnaverunt sibi per patientiam illas solas quas spectabant divitias. Quis vero nunc humilis? quis placidus, aut misericors? Cuncti oppido avari. Propterea nemo quae sunt in excelsis bona videt; quia unusquisque capitur terrena materia, vestium elegantia perverse induimur; et quae desuper per totum contextae sunt tunicae, eae a nobis recesserunt: nullae sunt virtutes, et sapientiae multiplicia charismata latent, et remediorum efficacia quae daemones fugat: in tenebras contulimus mores nostros, et lumen sublatum est, ridentque daemones. Tunc uniuscuiusque vita illos urebat, nunc illorum iucunditatibus conformati sumus.

2. Maximus est magister qui praecepit: nolite plures magistri fieri, fratres mei. Quomodo tu igitur cum catechumenus, legis peritum te geris, belle gesticulans, al-

(1) Loquitur sub metaphora chironomiae, id est gestuum doctrinae.

στολογίαις, ἀσθένειαν τῶν θλιβομένων οὐκ ἐπεσκεψάμεθα, καὶ πεινῶντα ἐν θλίψει οὐ προσ-
ανεψύξαμεν· ἕκαστος προλαμβάνει τοῦ φαγεῖν, καὶ θάλπει τὰ κρέα τοῖς σκώληξιν, ἐν
σαπρίᾳ ἑτοιμάζων τοῦ τάφου· ἁγνοὶ ἐπικληθέντες, πόρνοι καθεστήκαμεν, πράξεσι βεβη-
λοῦντες τὴν θείαν ἐλευθερίαν, μῖσος καὶ ψεῦδος ἐνισχύσαμεν· καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἡμῖν οὐδὲν
λάμπει ἀληθείας· ὦ μοναχοί, κλαύσωμεν μοναχοὶ καλούμενοι· μοναχοὶ οὐκ ἐμείναμεν
συμπολιτευσάμενοι τοῖς ἔργοις τῶν δαιμόνων· ἡμᾶς ὁ Χριστὸς ἔλεγεν ὑποκριτάς, ὡς κατ'
ὀφθαλμοδουλείαν, ὡς τάφου ἐντὸς τὴν ἔσωθεν ἡμῶν δείξας ἀκαθαρσίαν, καὶ τὴν ἐν σχήματι
μόνῳ ἔξω ὡραιότητα· ἡ ὀσμὴ τῆς κεδρίας οὐκ ὠφέλησεν ἡμᾶς· καμήλων γὰρ χρῆσις ἐπέ-
χετο ἡμῖν· λώρῳ πλατυφορήτῳ οὐκ εὐαρεστήσαμεν· εὐπρεπὲς δὲ καὶ ὄνον ζώσασθαι τὸ
A. f. 128. ὅμοιον· πλοκάμοις αὐξάνοντες, γυναιξὶ παρεβλήθημεν· καὶ οἱ κατακηρωσάμενοι, μίμοις
ὡμοιώθησαν· ἐν σάκκοις περιερχόμενοι ὑλοφοροῦμεν τὰ κακά· καὶ κλοιὰ περιτεθέντες ὡς
ἵπποι θηλυμανεῖς ἐν χαλινῷ βαρούμεθα· οἱ κοσμικοὶ ἐν κόσμῳ ἐπιβρίθονται ἡμῖν διὰ
χλεύην τῶν τοιούτων, δι' ὧν προσεκύνουν ἡμᾶς.

γ'. Κλαύσωμεν ὦ ποθητοὶ καὶ πενθήσωμεν πικρῶς, μή ποτε ὡς ἄσοφοι πλανηθῶμεν
τῆς ὁδοῦ· ἀκοῇ ἠκούσαμεν τῶν ἀρχαίων τὰς πληγὰς καὶ οὐκ ἐπτοήθημεν, ὡς μηδὲν θεωρή-
σαντες· καταιγίδας θυμῶν κατὰ καιροὺς ὁμοίως οὐκ ἐπιστεύσαμεν· εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν
B. f. 104. ἥλιον σκοτισθέντα, καὶ σεισμοὺς κατὰ πόλεις καὶ χώρας, καὶ ἐμπρήσεις καὶ πτώσεις, καὶ σημεῖα
γεγονότα, ἐθνῶν ἐπαναστάσεις, καὶ αἱμάτων ἐκχύσεις, καὶ χάσματα ἀπειλοῦντα καταπό-
σεις, ἀκρίδων στρατοπεδεύσεις, καὶ θηρίων αἱμοβόρων ἐπαναστάσεις, ἀνθρώπων καὶ παιδίων
ἁρπάγματα· τούτων δὲ πάντων οὕτως τοῖς ἡμετέροις κακοῖς συμβεβηκότων, ὁ φόβος ἐν

phabeti nondum gnarus? Religiosi otiantes motitamus digitos, deliciamur inter bona verba, infirmitatem interim male habentis non visitamua, et famelicum in aerumna non recreamus: unusquisque festinat comedere, et carnem vermibus fovet, putredinem parans sepulcro. Qui casti vocamur, fornicatores nosmet effecimus, actibua contaminantes diam libertatem, odium et mendacium auximus; ideoque nihil in nobis veritatia relucet. O monachi! doleamus sane quod monachi vocemur; nam monachi non permansimus, qui in urbana quasi daemonum turba actibus versati sumus. Nos Christus hypocritas nuncupabat, tamquam ad oculum servientes, tamquam inclusam sepulcro nostram indicans immunditiam, et exteriorem tantummodo venustatem. Nil prodest nobis cedrini unguenti odor. Quod camelis usui est, nobis impouitur; sed latis loris Deo uon placemus; etenim vel asinum similiter ornare possumus. Cincinnos augeutea, feminis assimilamur: et qui cera se illinunt, imitantur mimos: saccis induti prodeuntes, peccatorum pondera ferimus: collaria nobis circumponentes, tamquam equi lascivi freno gravamur. Mundani do mundo homines in uos invehunt, illa irridentes quorum gratia uos adorabant.

3. Ploremus, carissimi, amare fleamus, ue insipienter a via aberremua. Aure audivimus antiquorum plagas, et non exhorruimus, quasi nihil cognovissemus: nimbos item irarum per tempora, et uon credidimus. Viderunt oculi nostri solem obtenebratum, terraemotua in urbibus ac territoriis, incendia ac ruinas, aigna ostensa, populorum rebelliones, sanguinis effusiones, voragines degluttire minantes, locustarum agmina, cruentarum ferarum incursiones, hominum ac puerorum rapinas. Cumque haec omnia peccatis nostris aupervenerint, timor noster momentaneus statim de-

ἡμῶν ἕως ῥοπῆς καὶ λέληθεν· καὶ ὁ ὕμνος ἡμῶν καὶ ἡ προσευχὴ ὡς τραγῳδία ἐξῆλθεν· οὐκ ἐν στεναγμοῖς, οὔτε ἐν ὀδυρμοῖς, οὔτε ἐν πυγμαῖς τοῦ στήθους καὶ τοῦ προσώπου, ὅπως ἐξομολογησώμεθα τοῦ παρελεύσαντος χρόνου τὴν ῥᾳθυμίαν· αἱ λαμπάδες ἡμῶν ἐσβέσθησαν, τὸ τάλαντον κέκρυπται, ὁ οὐράνιος δεσπότης ἄνωθεν δυνατῶς εἰς κρίσιν ἀνιστάμενος ἔρχεται· τί ἀπολογησόμεθα, ἢ τί ἐροῦμεν αὐτῷ; ὅτι δωροδοτήσαντες λυτρωσόμεθα ἑαυτούς; ἀπολογία ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν οὐδεμία· μορφούμενοι γὰρ ἐν θεοσεβείᾳ, ταύτην ἀπηρνησάμεθα· δῶρα δὲ οὐδεὶς ὁ λαμβάνων, ἅπερ οὐδὲ ἔχομεν, μὴ ἔργοις καλοῖς κτησάμενοι, τὸν ἀγγελικὸν βίον καταπατήσαντες· ὡς ὁ κύριος ὡμοίωσεν ἡμῶν τὴν πολιτείαν εἰπών· * οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίσκονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι εἰσὶν ἐν οὐρανῷ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς διὰ παντός. * Matth. XXII. 30.

δ'. Οἴμοι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἐν ταῖς πόλεσιν ἀσχημονοῦμεν, καὶ τῷ βορβόρῳ συναλλαστόμενοι, τὸ ὅμοιον σχῆμα τῶν ὁμμάδων (1) νηπιοκτόνων συνεσκευάζομεν· καὶ ὁ ψαλμὸς ἡμῶν ἀπέβη εἰς κιθάραν· ποῦ ὁ φόβος τοῦ θεοῦ; ποῦ ἡ μνήμη τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, καὶ ἀπειλὴ τῶν ἀρρήτων κολάσεων; ἐπὶ γὰρ τούτοις πᾶσι στενάζει ὁ παράδεισος, δι' ὃν οἱ ἔνδοξοι μάρτυρες καταφρονήσαντες τῶν σωμάτων, κρατοῦσι τῆς αἰωνίου ζωῆς· τινὲς μὲν ἐκδαρέντες, καὶ ἄλλοι μελοκοπηθέντες, ἕτεροι τηγανισθέντες· καὶ οὕτως ᾤχοντο, τὰς ἐκ πάσης κακίας τῶν βασάνων δι' ἐπινοιῶν στρεβλώσεις ἐπιφερόμενοι· ἐν γὰρ μεγίστῃ ἔπασχον ἀναπαύσει, τῇ ἐλπίδι τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀντὶ τοῦ σαρκὸς θάνατον ζωὴν λογισάμενοι, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ παραδείσου κληρονομήσωσιν· ὧν ταῖς εὐχαῖς, καὶ τῇ δυσωπήσει τῆς ἁγίας καὶ ἐνδόξου μητρός σου ἱκετεύομεν Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ τοῦ θεοῦ υἱός, ἡ ἐλπὶς τῶν ἐπὶ σὲ ἐλπιζόντων, οἰκτειρῆσαι τὴν ἀθλίαν μου ψυχήν, ἐν ῥανίδι μικρᾷ τοῦ ἐλέους τῶν τῶν ἁγίων, εὔσπλαγχνε· καὶ πλήρωσον ὁ θεὸς τῶν μετανοούντων, καὶ ἐν ἐμοὶ δείξας τὴν ἀγα- A. C. 120.

fluxit. Hymnus autem noster atque oratio tamquam in theatrali tragoedia sonuit, non enim gemitibus vel eiulatibus, neque cum pectoris vultusque tunsione, ut confiteremur praeteriti temporis socordiam. Lampades nostrae extinctae sunt, talentum defossum, caelestis dominus desuper ad iudicium potenter commotus venit. Qua defensione utemur, vel quid ei dicemus? An quod donis nosmet redimemus? Nulla nobis defensio superest: nam postquam religiosam vestem assumpsimus, eandem abnegavimus, angelicam vitam conculcantes; cuiusmodi imaginem nobis obtulerat Dominus dicens: non nubunt neque nubuntur, sed sicut angeli sunt in caelo, in regno Patris semper.

4. Heu mihi! quia quotidie per urbes inhoneste nos gerimus; et in luto volutantes parem infanticidis turbis habitum comparavimus. Psalmus noster in citharam transiit. Ubinam timor Dei? ubi aeternorum bonorum memoria, stabiliumque poenarum? Ob haec gemit paradisus, cuius amore gloriosi martyres, spretis corporibus, aeternam vitam possident: alii quidem verberati, alii minutatim caesi, alii sartagine excocti; sic evaserunt, cunctos a nequitia excogitatos cruciatus tolerantes. Non sine magna enim tranquillitate patiebantur, spe in Deum nostrum et salvatorem Iesum Christum, mortem corporis loco vitae reputantes, ut promissum paradisum consequerentur. Quorum precibus, meritisque sanctae et gloriosae matris tuae oramus, Iesu Christe, fili Dei, spes illorum qui in te sperant, miserere infelici animae meae, tenuem guttam impertiendo misericordiae sanctorum tuorum, o benigne. Tuque pae-

(1) Ita uterque codex, fortasse pro ὀμμάτων. At Suidae ὅμαδος est θόρυβος, aliis ὁμάς est *turba*, vel *summa*. Locum non satis intelligo. Vocabulo νηπιοκτόνος utitur sacer auctor Sapientiae XI. 8.

θεσπίζω σου· ὅτι ἀνάξιον ὄντα σώσεις με κατὰ τὸ πολὺ ἔλεός σου· καὶ αἰνέσω σε διὰ παντὸς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ζωῆς μου· ὅτι σὲ ὑμνεῖ πᾶσα ἡ δύναμις τῶν οὐρανῶν· καὶ σοῦ ἐστιν ἡ δόξα ἅμα τῷ εὐλογημένῳ πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΘ'.

ΠΑΡΑΙΝΕΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΑΣΚΟΝΤΑΣ ΜΑΡΤΥΡΕΙΝ, ΚΑΙ ΜΗ ΔΕ ΨΙΛΟΝ ΛΟΓΟΝ ΒΑΣΤΑΖΟΝΤΑΣ.

A. f. 129. B. f. 105. α'. Μαρτυρεῖν ἐπαγγέλλονταί τινες, οἱ ὅλως μὴ δὲ ψιλὸν λόγον βαστάζοντες· μαρτυρεῖν ἐπαγγέλλονται, οἱ δὲ ἀντιμισθίαν ἀγαθῶν τε καὶ φαύλων ποιοῦντες τῷ πλησίον· ἀγαθὸν ἡ συνείδησις, καὶ οὐκ ἐπεμείναμεν· ἡνίοχος καρδία τῶν ἐν ἡμῖν θελημάτων, καὶ οὐχ ὑπετάγημεν· τύπτειν ἀπειλοῦμεν, μὴ θέλοντες τύπτεσθαι· καὶ ἐν ἀντιλογίαις ὑψώσαμεν τράχηλον· μεγαλαυχεῖ ὁ σοφὸς κατὰ τοῦ ἰδιώτου· καταπνίγει δυνατὸς τοῦ ἀσθενοῦς· ἐπιβρίθει ὁ κρατῶν τῷ οἰκέτῃ· νηστείαν ποιήσαντες, πεινᾶν ἀποκλαιόμεθα· πρῶτον ἑαυτοὺς εὖ ποιοῦμεν, καὶ τὸ ἐκ περισσείας μετὰ ἀναγκαστικοῦ πολέμου τῷ ἐνδεεῖ παρέχομεν· ἐπὶ τῷ ῥεύματι φλεβῶν ὄντες ὁμοιοπαθεῖς, οὐ διεκρίναμεν ἑαυτούς· διὰ τοῦτο καὶ πληθύνεται
A. f. 130. ἀκαθαρσία καὶ πορνεία παρ' ἡμῖν, καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀντιμισθίαν ἀλλήλοις ἀντιστήσαμεν.

β'. Τίς οὖν ἡμῖν καύχησις, ἐν καταφρονήσει τοὺς τῶν ἁγίων πόνους ἑαυτοῖς ἐπιφημίζειν; αὐτοὶ γὰρ πριζόμενοι οὐκ ἠρνήσαντο θεόν· ξεόμενοι, προσηύχοντο· τηγανιζόμενοι,

nitentium Deus, culmen operi impone in me quoque bonitatem tuam demonstrans: quia indignum licet, salvabis me secundum magnam misericordiam tuam: teque semper laudabo per vitae meae dies. Nam te universus caeli exercitus hymnis celebrat; tuaque est gloria cum benedicto Patre, et sancto vivificoque Spiritu, nunc et semper et per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XXIX.

ADHORTATIO AD EOS QUI SE PARATOS MARTYRIO AIUNT, ET NE LEVE QUIDEM VERBUM TOLERANT.

1. Paratos se martyrio dictitant nonnulli, qui ne exigui quidem verbi ictum pati queunt. Martyres se fore promittunt, qui solent retribuere sive bonum sive malum proximo. Bonus testis est conscientia, cui tamen non acquiescimus: auriga voluntatum nostrarum cor est, cui ceteroqui non obtemperamus: verberare minamur, qui nolumus verberari: in contradictionibus cervicem erigimus: tumide loquitur sapiens contra idiotam: opprimit debilem potens: deprimit dominus servum: ieiunantes, esuriem lamentamur: primo nobismet ipsis bene facimus, et quod redundat non sine coacta contentione egenti praebemus: et cum idem sanguis in venis omnium sit, non recte nos diiudicamus. Propterea multiplicatur impuritas et fornicatio apud nos, et malorum retributionem invicem facimus.

2. Quae est ego iactantia nostra et contemptus, sanctorum labores nobis adscribendi? Illi dissecti non negaverunt Deum, scalpti orabant, et sartagine assi gau-

εἰς χαρὰν ἀπέβλεπον· ἐν καμίνῳ βαλλόμενοι, ἑαυτοῖς ὡς ἐν εἰσόδῳ παλατίου οὐρανίου προθυμίαν ἐδίδουν· ἐκδερόμενοι, οὐ τὴν ἔξοδον ὁρῶντες ἐφείδοντο τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ λαμπρότητα κατενόουν, τῇ καὶ τὸ σῶμα ἄφθαρτον ἀπολαμβανούσῃ· καὶ τί λέγω; χωνευόμενοι, καὶ τυπτόμενοι, καὶ ὑβριζόμενοι, καὶ ἀσφαλιζόμενοι ἐν πλείοσι τοῦ ξύλου κεντήμασι, λιμοκτονίαις τε καὶ πείναις καὶ δίψαις, τὸ καθάπαξ πιεζόμενοι· καὶ ἐν πᾶσι τούτοις εὐλόγουν τὸν Θεόν· ὡς γὰρ ἐν συμποσίοις βασιλικοῖς ἦσαν διὰ παντὸς εὐφραινόμενοι ὅτι εἰ καὶ μὴ ἔπασχον, ἀπέθνησκον, ἐννοοῦντες τὴν ἀποκειμένην κόλασιν ἐξ ἧς πάντα παθόντες ἐξέφυγον· ἔβλεπον γὰρ οὐ πολὺ τοῦ θανάτου ἀπέχοντα τὸν καθ' ἕνα ἄνθρωπον, καὶ ἐπενοοῦντο τοῦ Θεοῦ λόγου τὸ ἔγκλημα, λέγοντος πρὸς αὐτούς· * ὃς ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. * Matth. X. 33.

γ'. Τίνος οὖν τὴν ἀπειλὴν φοβηθῶμεν, ἄνθρωπε; τοῦ ἐπιγείου δικαστοῦ ἀποκτένοντος τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένου ἀποκτεῖναι, ἢ τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως δεσπότου καὶ δημιουργοῦ τῶν πάντων, τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι εἰς τὴν γέενναν; βάσανα γὰρ οὐχ ὁρᾷς ἐν τῷ νῦν καιρῷ, χριστομάχε, καὶ πῶς ὁ ἄρχων τοῦ ἀέρος καθ' ἑκάστην πολεμεῖ· μαρτύρησον ἑκουσίως, ὑπόμενον διὰ τὸ θέλειν, παράδοσον τὸ σῶμα σου σκληροτέραις ἀγωγαῖς, πείναις, δίψαις, ἁγνείαις, σπουδῇ, ἀγρυπνίαις, προσευχαῖς, B. f. 106.
ψαλμῳδίαις, στηθισμοῖς, κλαυθμοῖς τε καὶ ἐξομολογήσει, ἀγάπῃ, πραΰτητι· τὸ ὑστέρημα τῆς ζωῆς εὐνοῶν τοῦ πλησίον, τῇ ἀλλοτρίᾳ γυμνώσει συγκακοπαθῶν, μὴ ὢν ἀντίλογος καὶ ὑπερήφανος, ἀλλὰ μᾶλλον πραῢς καὶ φιλάγαθος, μάλιστα διὰ τὴν ἐπαγγελίαν τὴν λέγουσαν· * οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πραεῖς (1) τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ· * Ps. C. 6.

dium futurum spectabant; in fornacem coniecti, ipsi sibi animos addebant tamquam in palatii caelestis introitu: excoriati, necem imminentem spectantes corpori non parcebant, sed splendorem animae cogitabant quae etiam corpus incorruptile recuperabit. Et quid aio? conflati, verberati, contumeliis affecti, constricti multis equulei pnnctionibus, fame sitique enecti, uno verbo excruciati; in his omnibus Deo benedicebant: quasi enim in conviviis regiis per omnia gaudebant propter futura bona; reputantes, quod etiamsi nihil paterentur, nihilominus sibi moriendum foret; cogitantes simul de praeparatis poenis quas praesente passione vitabant. Videbant enim unumquemque hominem haud multum morte distare. Item illam Dei Verbi intimationem considerabant dicentis eis: qui negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram patre meo qui in caelis est.

3. Utrius igitur minas timebimus, o homo? num terreni iudicis corpus occidentis, animam autem interficere non valentis, an caelestis regis domini et omnium creatoris, qui habet potestatem animam et corpus perdendi in geennam? Praesenti quidem tempore tormenta non vides, o inimice Christi, et quomodo princeps aëris quotidianum bellum gerit. Perfice martyrium sponte, tolera voluntarius, trade corpus tuum disciplinae asperiori, fami, siti, puritati, meditationi, vigiliis, orationibus, psalmodiis, pectoris tunsionibus, fletibus et confessioni, caritati, mansuetudini: benigne proximo impendens qnod eius victui deest, et alienam nuditatem miserans. Ne contradicas, ne sis superbus, sed mitis potius ac benignus, praesertim propter il-

(1) Sic uterque codex. At vulgatus psalmi textus πιστούς, etiam in codice nostro infra p. 150.

φοβερὸν τὸ ἀκοῦσαι καὶ γέμον φρίκης πάσης, μετὰ Θεοῦ τοῦ ἀφθάρτου ἀῤῥήτου καὶ ἀΰλου, ἀοράτου τε καὶ ἀκαταλήπτου, καὶ ἀνεξιχνιάστου συγκαθεσθῆναι, τοῦ ποιήσαντος τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὴν γῆν
A. f. 131. καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλὰ μὴν καὶ λειτουργεῖσθαι ἐν ὑπεροχῇ ὑπὸ τῶν ἀρχαγγέλων, ἐπὶ τὰς ἀσυμμέτρους μονὰς τῶν οὐρανῶν συμπορευομένοις αὐτῷ· διὸ
* Item Ps. C. 6. καὶ λέγει· * πορευόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, οὗτός μοι ἐλειτούργει.

δ'. Ποῦ δὲ καὶ πάσας τὰς μαρτυρικὰς ἀρετὰς ἐν ὑπεροχῇ καὶ ὑπομονῇ ποιήσαντες, ἔφησαν· ὧν ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέμεινεν ἐπιδειξόμεθα· δι' ἡμᾶς γὰρ σαμαρείτης ἤκουσεν, ὁ παντὸς ἔθνους δημιουργὸς, ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι ἀγαγών· τόν τε ἀμίαντον καὶ ἄῤῥητον καταδεξάμενος τῆς ἑνώσεως τόκον, καὶ ὠνειδίσθη ἀκούσας ἐκ πορνείας γεγενῆσθαι· καὶ πάλιν ἀκούων, δαιμόνιον ἔχεις, αὐτὸς οὐκ ἀντιλοιδορῶν ἀπελογεῖτο, τιμῶν τὸν πατέρα· πειρασμὸν ὑπὸ διαβόλου τρίτον κατεδέξατο· ὃν οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν περικάλυπτον, καὶ τὰ ζωο-
* Is. VI. 2. φόρα ζῶα σκεπόμενα πτέρυξιν ἀσιγήτως δοξολογεῖ· * ταῦτα προσῆγον ἐπὶ γῆς· ὑπέμεινε διωγμὸν, πεῖνάν τε καὶ δίψαν, νηστείαν τεσσαρακονταήμερον, ἐπ' ἐρημίαις αὐλιζόμενος, ἐν προσευχῇ τῷ πατρὶ προσδιανυκτερεύων· καὶ τὸ πᾶν τῆς νυκτὸς παννύχιον ἐκτελῶν ἐν εὐλογίαις τοῦ ἄρτου, ὑπείκων τῷ πατρὶ, ἐν τῷ ἐπιδεικνύειν αὐτῷ παρεδόθη δι' ἡμᾶς, καὶ ἐνεπτύσθη, νῶτον ἄχραντον εἰς μάστιγας διδωκὼς ἱματίῳ περιεκαλύπτετο τὸ ἀπρόσβλεπτον πρόσωπον, καὶ ῥαπίσματα ὑπὸ ἀσεβῶν μετὰ ἐμπαιγμῶν ἐδέχετο, εἰς ὃν τὰ πλήθη τῶν ἀγγέλων οὐκ ἴσχυον ἀτενίζειν· καὶ τί δὴ μυρίοις ἄλλοις τὸ φιλάνθρωπον δεικνύειν, δι' ὧν ὁ Θεὸς πρὸς πάντας ἀνεξικάκως οἰκονομεῖ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν; τῷ τιμίῳ ξύλῳ προσηλούμενος, καὶ μετὰ ἀνόμων ἀνδρῶν καταλογιζόμενος, καλάμῳ τε τυπτόμενος τὴν ἄφραστον

Iam promissionem: oculi mei super mansuetos terrae, ut sedeant mecum. Terribile auditu est et omni horrore plenum, cum Deo incorruptibili, ineffabili, immateriali, invisibili et incomprehensibili considêre, qui et caelos fecit ac terram, et ipsos nos homines: sed etiam sublimiter ministrari nobis ab archangelis, dum in spatiosissimis caelorum stationibus cum Deo ambulabimus. Ideo dicit: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

4. Aliquando autem et omnes martyriales virtutes sublimi cum patientia exercentes aiebant: quae Deus utique propter nos sustinuit, ea nos quoque praestemus. Propter nos enim samaritanum se appellari audiit, qui omnium gentium creator erat, ex nihilo ad existentiam productarum: quique immaculatum et ineffabilem in incarnatione admiserat partum, convicium audiit quasi ex fornicatione generatus. Item audiit se daemoniacum dici, neque ideo vicissim maledicens se defendebat, patrem honorans. Tentationem a diabolo trinam pertulit is, quem caeli caelorum circumoperiunt, et vivifica animalia alis velantia incessabili voce dilaudant. Haec ei facta sunt in terra: persecutionem pertulit, famem, sitim, ieiunium quadragesimale: in desertis habitavit, in oratione ad patrem pernoctavit. Et cum totam noctem in panis benedictione exegisset, deinde patri obediens, ut ita se ei comprobaret, traditus est propter nos, et sputis illusus: et dum innocentes humeros flagellis offerret, velo vultus eius, quem nemo videre dignus, coopertus fuit: colaphum ab impiis cum irrisione pertulit, is in quem angelorum multitudines oculum intendere nequeunt. Cur vero opus sit innumeris aliis verbis benignitatem ostendere, qua Deus erga omnes patienter utens, nostram salutem operatus est? venerandae cruci confixus, et cum scelestis

κορυφὴν, καὶ ὄξει μετὰ χολῆς ποτιζόμενος, καὶ ὑπὸ πλήθους ἐκμυκτηριζόμενος· καὶ ἐπὶ
πᾶσι τούτοις μᾶλλον τῇ ἀγαθότητι ἐπιμένων· καὶ ἔχων ἐν τῷ θέλειν τὸ δύνασθαι ὡς θεὸς,
οὐκ ἀπεδίδου· οὐκ ἔλεγε τῷ πατρὶ ἀποδοῦναι, ἀλλ' ἐδυσώπει λέγων· * πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, * Luc. XXIII 34.
οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι.

ε΄. Τί οὖν πρὸς ταῦτα παραστησόμεθα; τί καυχησόμεθα; τί ἐροῦμεν αὐτῷ καὶ ὑπο-
δείξομεν ἐν ἡμέρᾳ τῆς φαιδρᾶς καὶ ἐνδόξου αὐτοῦ παρουσίας, ὅτ' ἂν ἐλεύσεται ἐνδοξασθῆναι f. 107.
καὶ θαυμαστωθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ; ἐκ μέρους γὰρ τῶν αὐτοῦ καθ' ὧν οἱ μάρτυρες δεί-
κνυνται προφῆται τε καὶ ἀπόστολοι τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγώνων, καὶ ἐκ μέρους ἀσκηταὶ τῶν ὑπο- A. f. 133.
τακτικῶν καμάτων· τὸ ἐκ μέρους γὰρ ὧν ὁ θεὸς πέπονθεν ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, ὁ μονογενὴς
υἱὸς τοῦ θεοῦ ὑποδείξαντες, μεγάλως θαυμασθήσονται· καὶ μνημονευθήσεται φωνὴ προφη-
τικὴ λέγουσα· * οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ὑψηλοὶ, ὁ δὲ ἄνθρωπος ταπεινός· τίς γὰρ ταπεινὸς, ὡς * Is. II. 11.
ὁ θεὸς ἐταπείνωσεν ἑαυτόν; τίς πέπονθεν, ὅσα αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέμεινε; τίς ἀνεξίκακος
ὡς αὐτὸς ἀνεξικακῶν ἔσωσεν ἡμᾶς, διδοὺς χρόνους εἰς τόπον; τῇ μετανοίᾳ; μὴ ἀποστρε-
φόμενος, ὅτι οὐ δέχομαι τὸν ἐκ πρῴην μὴ δουλεύσαντά μοι· πόρνην γὰρ ἐδέξατο, καὶ
σαμαρείτου τὴν προσκύνησιν οὐκ ἀπείπατο· γυναιξὶν ἐλάλησε, καὶ τελώνην ἐμαθητεύσατο,
καὶ τῷ λῃστῇ συνεχώρησεν· ὅπως πᾶσι διὰ παντὸς πρὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐξόδου μετανοοῦσιν
ὑποδείξῃ τὸ ἀντενέχυρον τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας καὶ εὐσπλαγχνίας, ὃς πάντας ἀνθρώπους
θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· διὸ καὶ Πέτρῳ ἀρνησαμένῳ ἐξιλασμὸν
δέδωκεν ἐν σπουδῇ τῶν δακρύων· μαρτυρεῖ γὰρ ὅτι ἔκλαυσε πικρῶς, διὰ τὸ ἀπὸ καθαρᾶς
μετανοίας προσελθεῖν, διὰ τὸ ὑπομεῖναι λοιπὸν πάντα δι' αὐτὸν, καὶ περιζώσασθαι τὰ

hominibus connumeratus, virga percussus numquam satis laudabile caput, aceto cum felle potatus, et a plebe irrisus: et post haec omnia in bonitate magis perseverans; et cum voluntatem potentiae comitem haberet utpote Deus, non ulciscebatur, neque a patre ultionem requirebat, immo rogabat dicens: pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt.

5. Quid ergo nos prae his exhibebimus? in quo gloriabimur? quid ei dicemus et demonstrabimus in die splendidi gloriosique eius adventus? cum nempe venerit glorificari et mirificari in sanctis suis? Ex uno latere apparent martyres, prophetae, et apostoli cum suis pro eo certaminibus; ex altero ascetae cum obedientiae laboribus. Ex altera parte, quae Deus pro nobis in carne passus est, unigenitus scilicet filius Dei, demonstrantes magnopere mirabuntur; venietque in mentem prophetica vox quae ait: oculi Domini sublimes, homo vero humilis. Nam quis tam humilis, quam Deus semet humiliavit? Quis tanta passus est, quanta ipse pro nobis pertulit? Quis adeo patiens, ut ille patientia sua nos salvavit, dans nobis tempus locumque paenitendi? Neque est aversatus dicens: non recipio qui mihi ab initio non est famulatus. Meretricem admisit, et samaritani adorationem non recusavit. Mulieres allocutus est, et publicanum fecit discipulum, et latroni condonavit; ut cunctis semper, ante mortis tempus resipiscentibus, ostenderet clementiae suae misericordiaeque pignus, qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. Quare et Petro negatori veniam dedit propter lacrymarum studium. Testatus enim ipse est se amare flevisse, atque ad sinceram paenitentiam venisse, quia deinceps cuncta propter illum perpessus est, sibique eiusdem passiones applicuit per crucifixionem. Nam

πάθη δι' αὐτὸν τοῦ σταυρώσεως αὐτοῦ· ὁ γὰρ τὴν ἄρνησιν μηνύσας αὐτοῦ Θεὸς, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ
* Ioh. XXI. 18. ὁμολογίαν προείρηκε λέγων· * ὅτ' ἂν γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ ἔσῃ ὅπου οὐ θέλεις· πάντα γὰρ ἐγνώρισε πρὸ τοῦ γενέσθαι αὐτά.

* Matth. XI. 28. ς'. Πάντας ἡμᾶς ἐλεεῖ, καλῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, λέγων· * δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· ἐπὶ ταύτῃ τῇ κλήσει μετάνοιάν μοι δώρησαι ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ἵνα τὴν ἀνάπαυσιν λαβὼν τῆς σῆς δωρεᾶς, χριστιανὰ καὶ εὐάρεστα τὰ τέλη ἐπιτύχω· ὅτι δεδοξασμένος ὑπάρχεις, ἅμα τῷ σῷ εὐλογημένῳ πατρὶ, καὶ τῷ ζωοποιῷ πνεύματι, πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Λ'.

ΠΕΡΙ ΩΝ ΚΑΤΗΞΙΩΤΟ ΘΕΩΡΙΩΝ.

A. f. 132. α'. Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες ἀδελφοὶ, οἱ τὸν ζυγὸν τοῦ κυρίου βαστάζειν ποθήσαντες· ἀκούσατε καὶ μάθετε τὴν τοῦ σωτῆρος πραότητα, ἀναλάβετε τὴν ταπείνωσιν εἰς ἀνάπαυσιν τῶν ψυχῶν ὑμῶν· ὅτι καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ θεὸς οὐκ ἐξουδε-
* Ps LXXXI. 6. νώσει· διὰ ταύτης γὰρ ἀντιδωρεῖται, τὸ θεοὶ ἐστὲ καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες *, μίμημα φορούσης τῆς τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ συγκαταβάσεως· κλήσει ἁγίᾳ καλεῖ ἡμᾶς· γενώμεθα οἱ κατὰ πρόθεσιν κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοί· σπουδάσωμεν φθᾶσαι εἰς τὴν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν ἐλευθερίαν καὶ διαθήκην· κληρονόμους γὰρ ἑαυτοῦ καὶ συγκληρονόμους τοῦ ἰδίου ἡμᾶς πεποίηκεν

qui negationem eius innuerat Deus, idem etiam confessionem de se faciendam praedixit inquiens: eum senueris, extendes manus tnas, et alius te cinget, erisque ubi non vis. Ipse enim cuneta novit ante quam fiant.

6. Omnium nostrûm miseretur, vocans ad regnum suum dicensque: venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Huius gratia vocationis, paenitentiam mihi concede, o rex regum et domine dominantium, nt refectionem a tuo dono naetus, christianum gratumque finem consequar. Quia in gloria es cum tuo benedicto Patre, et cum vivifico Spiritu, perpetuo nnnc et semper et per saecula saeculorum. Amen.

SERMO XXX.

QUIBUS CONTEMPLATIONIBUS SIMEONEM DEUS DIGNATUS FUERIT.

1. Venite fratres omnes qni laboratis, qui ingum Domini portare cupitis: audite et discite Salvatoris mansuetndinem: amplectimini humilitatem ob animarum vestrarum requiem, quia cor contritum et humiliatum Deus non despiciet. Hanc humilitatem remnneratur his verbis: dii estis et filii Altissimi omnes. Haec imitationem prae se fert unigeniti filii Dei demissionis. Vocatione sancta vocat nos: fiamns iuxta eius voluntatem vocati et electi: satagamus pervenire ad Dei patris libertatem et te-

υἱοῦ, τὸν χάρτην ἐξήπλωσε τῆς ἁγίας σαρκός· καὶ ἀντὶ μέλανος, αἵματι ἀμώμῳ καὶ ἀχράντῳ γράφειν τὸν παράκλητον ὑπηγόρευσεν· ἐκεῖνος ὁ ἀρχαῖος νομικὸς, ὁ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, προφήταις τε καὶ ἀποστόλοις, μάρτυσι καὶ ἀσκηταῖς ἐπιφοιτῶν, καὶ τὰ νόμιμα ἑαυτοῦ δικαίως ἀσφαλιζόμενος ἑαυτοῖς· πᾶσα ἡ κτίσις κατηφὴς ἵστατο, ὡς ἐν τάξει τοῦ διατιθεμένου τὴν τῶν ἐνύλων κληρονομίαν· ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, τὰ ἄστρα στυγνάζοντα, οἱ οὐρανοὶ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς σαλευόμενα, γῆ καὶ ὁ ναὸς διαῤῥησσόμενα, ἡ ἡμέρα ἀπολιποῦσα ἐν σκότει τὸ φῶς· καὶ ἦν ἰδεῖν τὰ πάντα ἀλλοιώμορφα, μεριμνῶντα τῷ τίνι ἐγκαταλειφθήσονται εἰς δουλείαν· οἱ κληρονόμοι τοῦ πατρὸς καὶ συγκληρονόμοι τοῦ υἱοῦ, διαῤῥήσσοντες τὰς θήκας τῶν μνημείων ἔτρεχον, βλέποντες τὴν αὐτοῖς ἑτοιμασθεῖσαν κληρονομίαν, τῷ σταυρῷ ἐσφραγισμένην, ἥτις ἐκδημοσιεύετο ὑπὸ τοῦ υἱοῦ ταῖς δυνάμεσι δεικνυμένη· ἐν μέσῳ δύο ζώων ἐγνωρίζετο, ἑνουμένων τῶν οὐρανίων καὶ ἐπιγείων· καὶ ἐν τῇ τῶν περάτων τοῦ υἱοῦ κατασχέσει, χάριτι ἔσχον οἱ ἅγιοι τὴν κατάσχεσιν, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν τῆς οὐσίας κοινωνίαν· τὰ πάντα κατελάμπετο φωτὶ, καὶ ὑπερελαμπρύνετο ὁ κόσμος τῶν οὐρανῶν ἐπὶ τῇ γῇ, τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ γνωρισάσῃ ἐν τῇ ἀναστάσει τοῦ ἀθανάτου.

β′. Θαυμαστὸς οὖν ἐν ὑψηλοῖς ὁ κύριος, μέγας ὁ δεσπότης, καὶ μεγίστη ἡ οὐσία αὐτοῦ· ι. 131.
ὁ θεὸς ἐν βουλῇ ἁγίων αὐτοῦ, οἷα βουλεύεται πρὸς αὐτοὺς κληρονομίαν διδοὺς, καὶ διαμερίζων τοὺς ἀποκρύφους αὐτοῦ θησαυροὺς, ἃ ἐλάνθανε τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀγγέλων, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦντες παρακύψαι, οὐ συνεχωροῦντο· ἐκεῖνο οὖν μὴ παρελθέτω ἡμᾶς τὸ βασίλειον, τὰ ἐν τῷ βασιλεῖ τοῖς βασιλεύουσι διαμεριζόμενα· οὐκ ἔστιν ἓν προαύλιον, οὐ δύο, οὐ τρία, οὐκ ἔστι μονάζουσα χώρα, ἡ δυὰς, ἡ τριπέρατος· τριὰς ἐστὶ καὶ ἀπέραντος, ἡ περιβάλλουσα τὰς ἑπτὰ χώρας τῶν οὐρανῶν· ταύτας ἐνδόξους καὶ ἐξουσίους ἐσήμανεν ὁ μονογενὴς

stamentum: etenim heredes suos, et coheredes proprii filii nos fecit: syngrapham explicuit carnis suae, et pro atramento, sanguine immaculato purissimo scribi illam voluit a Paracleto. Ille erat antiquus legislator, qui angelis, et hominibus, prophetis, apostolis, martyribusque et ascetis supervenit, et legitima sua iuste illis constituit. Creatura omnis moesta fuit, in procinctu eius qui testamento assignabat materialium rerum hereditatem. Sol, luna, astra torva fuerunt, caeli et quae erant in ipsis concussa, terra et templum discissa, dies amittens in tenebris lucem. Eratque videre omnium mutatam faciem, cogitantium cuinam tradenda forent ad servitutem. Heredes patris, et coheredes filii diffractis sepulcrorum arcis discurrebant paratam sibi cernentes hereditatem, cruce videlicet obsignatam, quae promulgabatur a filio, et caelestibus potestatibus ostentabatur. In medio duorum animalium agnoscebatur, coniunctis iam caelestibus cum terrenis; et in terminorum filii possessione, habuerunt sancti per gratiam possessionem, et substantiae cum eo communionem. Omnia luce collustrata sunt, et eximio splendore caelestis orbis telluri illuxit, revelationem filiorum Dei significans in immortalis resurrectione.

2. Mirabilis itaque in excelsis Dominus, et maxima substantia eius. Deus in concilio iustorum, dans eis quam decrevit hereditatem, id est absconditos suos thesauros distribuens, quae res videlicet latebant angelorum principes, et in quas prospicere desiderantibus non erat concessum. Illud itaque nos non fugiat regale donum, nempe quae in rege regnantibus nobis sunt diribita. Non unum est vestibulum, nec duo vel tria. Non est unica regio, vel duplex vel tripertita. Trinitas est infinita,

* Ioh. XIV. 2. υἱὸς εἰπών· * ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν· ἐγὼ δὲ εἰδὼς τὴν ἀγαθότητα τοῦ
υἱοῦ, τὸ αὐτῆς ἀγαθότητος οὖσαν τοῦ πατρὸς, λαβὼν τὴν παρρησίαν εἰπεῖν, ὅτι πολλαὶ πόλεις
εἰσὶ, καὶ χῶραι πολλαί εἰσι, φῶτα πολλά εἰσι, καὶ δόξαι πολλαί εἰσι, χαρὰ πολλή ἐστι,
ζωὴ ἐκείνη γέμουσα εὐφροσύνης, τρυφαὶ τῶν ἀγηράτων, καὶ ἀποθῆκαι τῶν ἀγαθῶν θησαυρῶν,
ἔνθα κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὔτε σῆτες ἀφανίζουσιν· ἐκεῖ ἀσκανδάλιστον ἔχε τὸν νοῦν, καὶ
ὑπὸ τῶν δαιμονίων τῇ μνήμῃ τῶν γηΐνων οὐ κλαπήσῃ· ἐκεῖ ἅλιζε τῆς ψυχῆς σου τὰ ἀπό-
θετα, καὶ τῶν γευστικῶν πράξεων τὴν ἁλμυρίδα ἔχων, οὐ κόπτει καὶ ἀφανίζει· ἡ γὰρ προκοπὴ
ἡμῶν ἡ τῆς οὐσίας ἐκ τῆς ζωῆς διαίρεσις, καθ' ὃ ἀφανισμὸς, ἡ καθόλου ἀπώλεια.

γ'. Μακάριοι τοίνυν οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ, οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ κυρίου· εὕροσαν
γὰρ τῇ στενῇ καὶ τεθλιμμένῃ ὁδῷ τὸν ἀπέραντον βίον· πῶς δὲ τοῦτο συνέβη; ἡ γυμνότης ἐκεῖ
βάρος δόξης κατειργάσατο· τῇ λιμῷ τὴν αἰωνίαν ζωὴν ἔχουσιν· τῇ ἀγρυπνίᾳ οἱ ἀγωνισά-
μενοι, τὸν ἀνύστακτον καὶ ἀθάνατον περιεβάλλοντο ὀφθαλμόν· οἱ ἀτιμασθέντες, δοξάζον-
ται· οἱ τὰ πάθη βαστάσαντες, πάθειαν πρὸς ἀφθαρσίαν ἐνεδύσαντο· οἱ διακονήσαντες,
ὑπὸ ἀγγέλων δορυφοροῦνται· οἱ πένθει καὶ δάκρυσι καὶ στεναγμοῖς συμβιώσαντες, τῇ ἀνεκ-
λαλήτῳ χαρᾷ παρακαλοῦνται· οἱ ἐν πτωχείᾳ πνεύματος διηχθέντες, ἐν συγκαθέδρᾳ δο-
* Ps. C. 6. ξάζονται· λέγει γὰρ διὰ τοῦ Δαυὶδ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· * οἱ ὀφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς
f. 136. τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ· μηδαμῶς οὖν ἀπιστήσωμεν τὰς ἐπαγγελίας· πιστὸς
γάρ ἐστιν ὁ ἐπαγγειλάμενος· ἀναιδῶς μόνον ἐν ἔργοις ζητήσωμεν, καὶ δίδωσι πλείονα ὧν
αἰτούμεθα καὶ νοοῦμεν· καθότι οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς
ἀγαπῶσιν αὐτόν· τί ξένον, ἢ τί ἄπιστον εἰ κληρονομήσωμεν τὸν θεὸν, συγκληρονόμοι γενό-

septem caeli regiones complectens. Has esse gloriosas eximiasque significavit unigenitus filius dicens: in domo patris mei mansiones multae sunt. Ego vero sciens filii bonitatem, quae eadem est patris bonitas, fiduciam sumo dicendi: multae civitates sunt, regiones multae, multa lumina, gloriae multae, gaudium multum est, vita illa multa redundat hilaritate, deliciae ibi senii expertes, bonorum thesaurorum horrea, ubi fures non effodiunt, neque tineae demoliuntur. Illuc absque ullo obstaculo mentem intende, et a daemonibus per terrenorum memoriam non spoliaberis. Illic sale condi animae tuae penum; nam si gustandarum rerum salsuginem habueris, illi neque laedent neque corrumpent. Porro incrementum nostrum est, materiae a vita divisio, ita ut plena illius abolitio fiat et exterminium.

3. Beati ergo immaculati in via qui ambulant in lege Domini; invenerunt enim per arctam asperamque viam aeternam vitam. Quomodo autem id obtigit? Nuditas pondus illic gloriae operatur: famis causa aeternam vitam possident: vigiliarum certamine, immortalem et numquam dormitantem oculum adquisiverunt: dehonestati, glorificantur: passi, impassibilitate et imputribilitate induuntur: qui servierunt, angelos stipatores habent: qui in luctu lacrymis gemitibusque vixerunt, inenarrabili gaudio hilarescunt: qui in paupertate spiritus deguerunt, consessu cum Deo honorantur. Ait enim per Davidem Spiritus sanctus: oculi mei ad fideles terrae, ut sedeant mecum. Ne ergo promissis discredamus, fidelis enim est qui promittit: fiducialiter modo operibus postulemus, et plura dat quam petimus et imaginamur: sicuti ne in cor quidem hominis ascendunt quae praeparavit Deus diligentibus eum. Quid mirum est aut incredibile, nos fieri Dei heredes, qui coheredes sumus filii eius? Ad imaginem

μόνοι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ; κατ' εἰκόνα ἰδίαν ἔκτισεν ἡμᾶς, καὶ στήσας ἡμῖν τὸ ἀψευδὲς ὡς φιλάνθρωπος, δέδωκεν ἡμῖν τὸ ὁμοούσιον σῶμα· ἰδοὺ γὰρ διὰ τὸ κατάρχειν ὅλων τῶν κτισμάτων ἔσχατον δημιουργήσας τὸν Ἀδὰμ, κατέστησεν αὐτὸν κύριον τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἄρχοντα πάσης τῆς κτίσεως αὐτοῦ· ὁ δὲ τοῦ ἄρχοντος βασιλεὺς ἐνοικήσας ἐν αὐτῷ εὐδοκίᾳ, καὶ ἐμπεριπατήσας συγκληρονομεῖ τῇ σαρκὶ αὐτοῦ· ἐπειδὴ πάντα δι' ἡμᾶς ἐποίησεν, οὐρανοὺς καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, γῆν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, παράδεισον καὶ τὰ ἐκεῖ ἀγαθὰ, ναοὺς καὶ τὰς πόλεις ὧν τεχνίτης καὶ δημιουργός ἐστιν αὐτός.

δ'. Περὶ οὖν κυρίως ὁ λόγος ἡμῖν· εἰ ζωὴ ζωῆς ἐστὶν, ζωὴν οὐκ ἐπιδέχεται, οὐδὲ γέγονε δι' ἡμᾶς· φῶς ἐκ φωτὸς ἀληθινοῦ· φῶς ὑπάρχων φωτὸς, οὐκ ἐκλείπεται· γλυκασία παραδείσου, καὶ πάντων τῶν τοῖς δικαίοις ἀποκειμένων σὺν ἀφθαρσίᾳ ἀγαθῶν, μετ' ὀσμῆς εὐωδίας τῶν ἀρωμάτων, ἐξ αὐτοῦ αὐξανομένων καὶ ἀκμαζομένων, καὶ τὴν ἀποφορὰν διδόντων, καὶ οὐδέποτε ἐκλιπόντων· ἀπόδος μοι οὖν τὸ τοῦ μύρου μέρος, ἔν τινι πεποίηται· δός μοι τὴν τοῦ οἴνου εὐφροσύνην, διὰ τί ποθεῖται· πίνει γὰρ καὶ πίνεται παρ' ἡμῶν τὸ γέννημα τῆς ἀμπέλου ἐκείνης ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, κατασκιαζούσης καὶ τὸν κόσμον βασταζούσης· βαστάζεται ὡς νομίζεται, ἵνα ἡμῖν βασιλείαν ἀποδώσῃ εἰς κατάσχεσιν· ὁ τοὺς οὐρανοὺς ἐν ἀέρι κρεμάσας, καὶ τὴν γῆν θεμελιώσας ἐπ' οὐδενὸς, περιέχων τὰ πάντα οὐχ ἡττᾶται, τὸ ὑπὲρ πᾶν ἔχων μέγεθος, καὶ ἐν τῷ θέλειν τὸ δύνασθαι· πάντα δὲ συνεστήσατο δι' ἡμᾶς, πνεύσας ἐν τῷ πνεύματι, εὗρεν τὰ ὕδατα, καὶ ἐν τῇ σαμαρείτιδι συμπίνειν ἡμῖν αἰτεῖται· ὅτι θεὸς ἦν ὁ λόγος· ἀκούσωμεν οὖν ὅτι πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέν· ἵνα τὰ δι' ἡμᾶς γενόμενα, δι' ἡμῖν * περιποιήσῃ, θρόνους καὶ συνθρόνους, βασιλείαν καὶ συμβασιλεύσῃ, στεφάνους ἀμαράντους σὺν τῷ καταλάμποντι

f. 136.

* Ita cod.

suam creavit nos: atque ut non mendacem testem praeberet, pro sua benignitate dedit nobis consubstantialem sibi Spiritum, quo tempore assumpsit consubstantiale nobis corpus. Ecce enim, ut creaturis omnibus dominaretur, postremum creavit Adamum; constituit eum dominum domus suae, et principem omnis creationis suae: principis autem ipsius rex, in eodem per suam benivolentiam habitans et inambulans assumit eum ad hereditatem carnis suae. Cuncta enim nostri causa creavit, caelos et quae in eis sunt, terram et quae terra habet, paradisum et quae illic sunt bona, templa et urbes, quarum artifex et conditor ipse est.

4. De hoc (Christo) nobis praecipue sermo est. Si vitae vita est, ipse quidem vitam non accepit, nec nostri causa existit: lux de luce vera, cum sit lux lucis, ipse eclipsim non patitur. Paradisi dulcedo est et omnium iustis repositorum bonorum, cum immortalitate, cum odoris fragrantia de aromatibus ab eo auctis, ad maturitatem productis, fructumque praebentibus, et numquam deficientibus. Da mihi igitur unguenti partem, quomodo id fiat. Da mihi vini laetitiam, et cur illud optetur. Bibit enim et bibitur a nobis genimen vitis illius in regno caelorum condensae, quae mundum gestat; et gestatur ut creditur, quò nobis regnum ad possidendum tradat. Qui caelos in aëre suspendit, et terram sine basi fundavit, omnia continens non deminuitur, habens prae omnibus magnitudinem, et parem voluntati potentiam. Omnia propter nos constituit; et qui spiritu aquas adinvenit, idem a samaritana potum aeque ac nos postulat, quia Verbum Deus erat. Audiamus igitur, quod per ipsum omnia sint facta, et sine ipso factum nil fuerit; ut quae propter nos sunt facta, eadem pro nobis con-

τὰ πάντα διαδήματι τῆς αὐτοῦ εὐπρεπείας ἀπέναντι τῶν χερουβεὶμ καὶ σεραφεὶμ τῶν ἵππων τῶν πυρίνων καὶ τὰ ὀχήματα. καὶ οὐχ οἷα τὰ ἐπίγεια, μικρὰ γὰρ καὶ σκοτεινὰ ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα τὰ ἀπέραντα καὶ ἄπειρα.

ε'. Ἀπένεγκε τὴν διάνοιαν εἰς τὴν βασιλεύουσαν· ἴδε τὸ παλάτιον, βλέπε ἐν θρόνῳ τὸν βασιλέα, οὗ τὴν τιμὴν τῆς πορφύρας ζῶον μικρὸν καὶ βαφὴ εἰργάσατο· καὶ τὸ πλῆθος τῶν μαργαριτῶν ἐκείνων, καὶ ὁ χρυσὸς ἐκ γῆς καὶ ὕδατος συνέστηκεν· ἐκεῖ βλέπε τὴν σύγκλητον, τοὺς ἄρχοντας, τοὺς ἀριθμοὺς τῶν στρατιωτῶν ἐκ πλακὸς τῶν σκωλήκων καὶ ἐρίων τῶν κτηνῶν ἠμφιεσμένους· ὧν τὰ μανιάκια καὶ τὰ δεξιάρια καὶ ζῶναι, γῆ ὑπάρχει· χρήματα λέγονται διὰ τὰς παρ' αὐτῶν χρείας· καὶ ταῦτα δὲ πρὸς μικρὰς καὶ ὀδυνηρὰς καὶ λυπηρὰς ἡμέρας· στρέψον πάλιν ἐκεῖθεν τὸν νοῦν, καὶ προσεύξαι τῷ Θεῷ σκεπασθῆναι, εἰ δύνασαι βαστάσαι, καὶ δὸς τὴν ῥοπὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν εἰς αὐτὴν τὴν θεότητα, καταστίλβουσαν τὴν περικειμένην ὑπὲρ ἔννοιαν ἐν ἀμετρήτῳ φωτί, τοῦ διαδήματος δόξαν, τὰς καμάρας ἐκείνας, τὰς ἀκτῖνας ἐκείνας, τὸν θρόνον τὸν ὑπὸ πυρὸς στρεφόμενον, τὰ χερουβεὶμ καὶ σεραφεὶμ, τὸν τὸ φῶς τοῦ φωτὸς ἀναβαλλόμενον ὡς ἱμάτιον, τὴν ἱεροπρεπῆ ὡς κληθεῖσαν σύνοδον καὶ σύγκλητον τῶν ἀποστόλων προφητῶν τε καὶ μαρτύρων· διότι πάντες οἱ κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ ἱερουργῶς ἐτελειώθησαν· εἰ δὲ καὶ τὰ τάγματα τῶν εὐαρεστησάντων
I. 137. ἀρχόντων, ἁγίων ἀσκητῶν, ἐν πολλῇ δόξῃ ὑπάρχοντας· γέγραπται γὰρ, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν
*Matth. XIX. 28. κόσμον κρινοῦσιν *.

ϛ'. Ἐν ἡμῖν οὖν κρινομένου τοῦ κόσμου, εἰ θέλωμεν, ἀνάξιοί ἐσμεν κριτηρίων ἐλαχίστων, ἐπειδὴ μεγάλης ἀρχῆς ἐκρατήσαμεν τῇ ἁγιότητι· ἀντὶ τῶν παριστώντων κύκλῳ τῶν στρατιωτῶν, ὑπερλάμπρους λαοὺς ἀρχαγγέλων, καὶ πλήθη ἀγγέλων προσηγουμένων καὶ χαιρόν-

servet: thronos et throni consortes; regnum, ut conregnare faciat; coronas immarcessibiles, cum illuminante omnia diademate decoris eius, coram cherubim et seraphim, qui sunt equi ignei et currus. Neque porro tanti sunt terrena, utpote parva et obscura, quanti illa immensa atque infinita.

5. Verte sis mentem ad regiam urbem, specta palatium, cerne in throno regem, cuius purpurae honorem parvum animal et tinctura fecerunt. Multitudo quoque illa margaritarum et aurum, de terra et mari concreta sunt. Ibi specta senatum, principes, exercituum agmina, crustis vermium et pecudum velleribus amicta; quorum torques et armillae ac zonae, terra sunt. Opes dicuntur, quia illis opus est; et quidem hae ad paucos aerumnosos tristesque dies. Converte vicissim illinc mentem, et Deum ora ut tibi obumbret, si certe sustinere poteris, et oculi aciem ultra caelos in ipsam deitatem fige, quaqueversus coruscantem supra quam cogitari potest immensa luce: vide diadematis gloriam, lacunaria illa, radios illos, thronum igne rotatum, cherubim et seraphim, illum inquam qui luce lucis ut vestimento amicitur, dignam illam quasi convocatam sacerdotalem synodum ac senatum apostolorum, prophetarum et martyrum; quia omnes vocati et electi sacris sunt initiati. Videsis ordines quoque Deo gratorum praesulum, et sanctorum ascetarum, in magna gloria constitutos. Scriptum est enim, sanctos mundum fore iudicaturos.

6. Si ergo a nobis iudicatur mundus, si certe volumus, indigna nobis sunt iudicia minima, qui grandi principatu ob sanctitatem pollemus. Ecce enim pro adstantibus lateri exercitibus, splendidas archangelorum turbas habemus, et multitu-

των καὶ ἐν ὕμνοις δοξαζόντων τὸν θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ· ἔνθεν ὁρᾶτε τοὺς ἁγίους αὐτοῦ καυχωμένους ἐν δόξῃ, λαμπρὸν καὶ ὀλόφθαλμον ἔχοντας ἔνδυμα, ζώνας καὶ ὑποδήματα διὰ λίθων ζώντων, μανιάκια καὶ τὰ αὐγάζοντα ὑπὲρ ἀστραπὴν, στολὰς ὑπερνικώσας τὴν ἡμέραν, ἐν ὀνόματι καὶ χαρακτῆρι κατεστιγμένας τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ· διὸ καὶ τὰ σεραφεὶμ προσκυνοῦσιν, καὶ ἀρχάγγελοι τρέμουσιν, οἱ ἄγγελοι προσπίπτουσιν, τὸ φῶς ὑπερπληθύνεται, τὸ πῦρ ὑπερεκπυροῦται, τὰ φυτὰ ὑποκλίνουσιν, οἱ ἀθάνατοι ἵπποι σκιρτῶσι, καὶ τὰ ὀχήματα ἐν εὐπρεπείᾳ ἅλλονται, αἱ νεφέλαι μετεώρους φέρουσι τοὺς ἐπιβαίνοντας· τούτων δὲ οὕτως ἐσομένων, ἄλλοι τῶν ἁγίων πτεροφυήσουσιν ὡς ἀετοὶ, καὶ τινες ὡς περιστεραὶ πεταθήσονται (1)· τὰ δὲ πάντα εὐφροσύνην καὶ χαρὰν ἐξανθήσουσι· καὶ οἱ ἐν θεῷ δοξαζόμενοι ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν τῆς ἀναπαύσεως αὐτῶν.

ζ'. Ταῦτα δὲ, πατέρες, γράφων οὐκ ἐκαινοφώνησα· δῆλον γὰρ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς ἐν εἰκόνα θεοῦ τιμήσαντα ἡμᾶς· σπουδάσατε τοίνυν, τέκνα, καὶ μὴ καταφρονήσητε, διότι ἐν κόσμῳ ὄντων ἡμῶν, βλέπουσιν οἱ ἡμέτεροι ἄγγελοι διὰ παντὸς τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς· καὶ ἡμεῖς δὲ ὀψόμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ τῇ ἀγαπήσει τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς· ἠγάπησε γὰρ ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ἐσόμεθα καθὼς ἐστι· μόνον περιπατήσωμεν καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησεν εὐγενῶς, ταπεινῶς, ἀκάκως, δικαίως, t. 136.
ἀμέμπτως, ὁσίως, ἀληθινῶς, ἐλεημόνως, μακροθύμως· τιμῶντες τοὺς ἀτιμάζοντας, δοξάζοντες καὶ ὑπείκοντες· ὑπογραμμὸς γὰρ ἡμῶν γεγονὼς ἐν πᾶσιν, ἐπολιτεύσατο ἐν τῷ ἡμετέρῳ σώματι, καὶ ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ· βαβαὶ τὸ θαῦμα τοῦ μυστηρίου· θεὸς ἰσχυρὸς, καὶ πάθει οὐκ ἐκρατεῖτο ἐπὶ τοὺς ἀγνοοῦντας· ἄρχων

diuem angelorum stipantium, gaudentium, et hymnis Deum laudantium in sanctis eius. Hinc aspicitis sanctos eius in gloria exultantes, splendidum oculisque plenum habentes indumentum, zonas et calceos de vivis lapidibus, torques fulgure micantiores, stolas diei claritatem vincentes, nomine et charactere interstinctas filii Dei. Idcirco et seraphim adorant, et archangeli tremunt, et angeli procidunt, et lux eximie multiplicatur, et ignis maiore igne augetur, virgulta inclinantur, immortales equi saltant, currus decore agitantur, nubes in sublime attollunt sibi insidentes. His ita se tunc habentibus, sancti quidem alii plumescent ut aquilae, quidam ut columbae volabunt, cuncti gaudio laetitiaque florescent; et qui in Deo sunt glorificati, exultabunt in cubilibus requiei suae.

7. Haec, o patres, scribens nil novi egi. Manifesto enim vobis, ut cognoscatis eum, qui ab initio quasi imaginem Dei nos honoravit. Satagite ergo, filii, et ne aspernemini; quia dum nos sumus in mundo, angeli nostri semper vident faciem patris qui in caelis est: et nos quoque videbimus gloriam eius diligendo filium qui dilexit nos. Dilexit enim nos, et nos erimus prout ille est. Tantum ambulemus, sicut ille ambulavit ingenue, humiliter, innocue, iuste, irreprehensibiliter, sancte, veraciter, misericorditer, longanimiter, honorantes eos qui inhonorant, magnificantes eisque cedentes. Christus enim factus nobis in cunctis exemplar, vitam in nostro corpore exegit, et peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore eius. Papae,

(1) Metaphorice haec dicuntur de levitate corporum gloriosorum: non enim cogitandum est de origeniano resurrectionis genere.

τῆς εἰρήνης, καὶ οὐκ ἐξεπλήττετο· καὶ ὡς πατὴρ κατὰ τὴν ἄναρχον φύσιν διδάσκει, νουθετεῖ, παρακαλεῖ λέγων· μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· τὴν παρουσίαν ἔχων τῆς θεότητος, καὶ ὡς κριτὴς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, αὐτὸς ὁ μόνος ἔχων πᾶσαν ἀγαθότητα τοῦ . . . καὶ ἡμεῖς χριστιανοὶ . . . καὶ μὴ μόνον τῷ ὀνόματι· λάβωμεν καὶ
* Ps XXXIII. 9. τὸ λεγόμενον, γεύσασθε καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος *.

η'. Καὶ εἶθ' οὕτως ἐκ τοῦ φθαρτοῦ καὶ θνητοῦ μεταμορφούμενοι, ὁμοιωθῶμεν συνεγειρόμενοι τῷ ἀθανάτῳ καὶ ἀφθάρτῳ νυμφίῳ· τῷ προπάτορι συμπεπτωκότες, τῷ ἀπταίστῳ
* Ephes. II. 6. καὶ ἀναμαρτήτῳ συναναστῶμεν· συνήγειρε γὰρ καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· * εἰ πνεῦμα ὢν ὁ θεὸς γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι τὸ θεοῦ πνεῦμα κατηχούμενοι γενώμεθα πνευματικοί· καθαρὸν τὸν νοῦν ἑτοιμάσωμεν τῷ ἐνοικοῦντι· καλαῖς τῇ πράξεσι πολιτευσώμεθα τῷ συναναστραφέντι, ἵνα ἐν πᾶσιν ὁμοιωθέντες, παντελοῦς τῆς σωτηρίας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τυξάμενοι, τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν συμβασιλεύσωμεν· φεισώμεθα τῶν σωμάτων, ἐλεήσωμεν τὰς ψυχάς· ὁ διάβολος ἐξ ἀρχῆς ἁμαρτάνει, καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ σὺν αὐτῷ κατακρίνονται· τὰ ἔργα τὰ πονηρὰ καὶ φαῦλα ἐν σκότει γίνονται· καὶ
I. 130. τὴν ἀνταπόδοσιν τῷ ἐξωτέρῳ διαδέξονται· βρονταί, ἀστραπαί, ὑετός, ἥλιος, σελήνη, ἄστρα, τροπαὶ οὐρανοῦ καὶ ἀέρος, γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, πηγαί, καὶ οἱ χείμαῤῥοι, ἐπόνησαν· καὶ ἡμεῖς τῶν κακῶν ἡμῶν λῆξαι οὐκ ἠθελήσαμεν· τοῦ ψάλλοντος κατεγνώκαμεν, καὶ τὴν θυμέλην ἐπῃνέσαμεν· ἐκ τῆς θείας ἀναγνώσεως τὰ ὦτα βύομεν, καὶ ταῖς αἰσχρολογίαις τὰς ἀκοὰς ὑπεώξαμεν· τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ ἐλέγχῳ μεμισήκαμεν, καὶ τὸ ψεῦδος ἐν τῷ ἐπαίνῳ ἠγαπήσαμεν· τῆς πρὸς θεὸν δοξολογίας καὶ εὐχαριστίας ὑστερήσαμεν, τῶν δὲ πο-

mirum mysterium! Deus fortis, nec passioni obnoxius, apud sui ignaros: princeps pacis, et nullo conturbandus terrore: parque patri secundum sempiternam naturam, docet, monet, adhortatur dicens: paenitentiam agite, appropinquavit enim regnum caelorum. Deitatem praesentem in se habens, et tamquam iudex futuri saeculi, patienter expectat, benignitate utitur, cum ipse solus omnem bonitatem habeat . . . et nos christiani . . . et non nomine tenus. Arripiamus et illud dictum: gustate et videte quoniam suavis est Dominus.

8. Sic deinde ex corruptibili mortalique transformati, assimilemur surgentes immortali et incorruptibi sponso. Qui cum primo parente cecideramus, cum numquam lapso et impeccabili potiamur resurrectione. Conresuscitavit enim nos, et consedere fecit in caelestibus. Si Deus, spiritus cum sit, factus est homo, nos quoque homines spiritum Dei edocti, fiamus spiritales. Mundam paremus mentem inhabitanti: bonis cum operibus cum diversante nobiscum vivamus; ut per omnia similes, omnimodam salutem a salvatore nostro consecuti in regno caelorum conregnemus. Parcamus corporibus, misereamur animarum. Diabolus iam inde ab initio peccat, et peccatores cum ipso damnantur. Mala opera et prava in tenebris fiunt, at retributionem palam percipient. Tonitrua, fulgura, pluvia, sol, luna, astra, caeli vices et aëris, terra et quae in ea sunt, fontes, torrentes, desinunt; nos autem a peccatis nostris cessare noluimus. Psalmos canentem vituperamus, thymelem laudamus: divinae lectioni aures obstruimus, turpiloquio auditum praebemus: veritatem reprehendentem odivimus: mendacium, si laudaret, dileximus: doxologiam erga Deum gra-

γῶνας ἐφιλοκαλήσαμεν· ἀρετῆς σημεῖον οὐδὲν ἔχομεν δεῖξαι, τὰς δὲ στολὰς ἡμῶν ἐν βλακείᾳ (1) ἀφανίζομεν.

θ'. Κλαύσωμεν οὖν ἀγαπητοί, ὅτι ποίαν δόξαν μέλλουσαν ἀμελοῦντες, εἰς ποίαν ματαιότητα κατηντήσαμεν· αἱ ἄνω προλεχθεῖσαι τῶν οὐρανῶν δυνάμεις, ἓν θέλημα ἔχουσι θεαρεσκείας, ἡμεῖς δὲ . . . ἐκεῖναι μιᾶς καὶ ἀκαταπαύστου λειτουργίας φροντίζουσι, ἡμεῖς δὲ ἐν ῥοπῇ μυρίοις κακοῖς πράξαντες, καὶ λόγῳ καὶ γνώσει τοῦ ῥεμβασμοῦ συμπλεκόμεθα· ἐκεῖναι πρὸς τὸ ἓν καὶ τὸ ἁπλοῦν κάλλος ἀκορέστως ἔχουσιν πόθῳ πυρποθέῳ, ἡμεῖς τὴν ὅλην τοῦ διαβόλου ἐνοπτριζόμεθα κακίαν· βλέπετε τὸν εἰπόντα πρὸς ἡμᾶς· * φοβοῦμαι μήπως ὡς ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς Χριστόν· Εὔα ἐπιθυμία κόσμου ἑρμηνεύεται, τὸ ἡδυπαθὲς τῶν κοσμικῶν διαγράφουσα· αὕτη τετράστοιχος, ἀνατολῆς, δύσεως, ἄρκτου, καὶ μεσημβρίας προσηγορεύθη· διὸ ἡμῖν τὸ κεφάλαιον τοῦ κηρύγματος ἐκ τεσσάρων θείων εὐαγγελίων· κρίσιν τε καὶ ἀνταπόδοσιν τοῖς κατ' ἀξίαν βεβιωκόσιν ἑτοίμως ἔχον πῦρ ἄσβεστον καὶ σκότος ἐξώτερον, ἀθάνατον σκώληκα καὶ κλαυθμὸν καὶ βρυγμὸν τῶν ὀδόντων· σφραγῖδα τε ἔθηκε παρθένων ἀφθόρων, καὶ τὴν ἄφθαρτον βασιλέα· ἐξ ὧν αἱ πέντε φρόνιμοι διὰ τὸ κεφάλαιον τῆς τελειότητος ἐν τῇ περὶ θεὸν δεήσει ἀσκήσει λάμψασαι καὶ ἐν τοῖς ἀγγείοις τῶν σωμάτων τὸ ἔλαιον τηρήσασαι, τὰς λαμπάδας τοῦ ἐκλάμπρου βίου θεοπρεπῶς ἐφαίδρυναν· καὶ ἡμεῖς οὖν τὸ τῆς ἐλεημοσύνης ἁγνείας τε καὶ καθαρότητος ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις ἡμῶν ἀποθέσθαι σπουδάσωμεν· ὅπως καὶ τῆς τοῦ νυμφῶνος εἰσόδου, καὶ τῆς ἀφράστου καὶ ἀλήκτου χαρᾶς ἐπιτύχωμεν·

* II. Cor. XI. 3.

f. 140.

tiarumque actionem deseruimus: barbas studiose excoluimus: nullum virtutis indicium ostentare possumus, vestes vero nostras in inertia deterimus.

9. Ploremus itaque, carissimi, quod tantam futuri temporis gloriam negligentes, in tantam stultitiam incurrerimus. Quas supra memoravimus caelestes potentias, eae unam voluntatem habent placendi Deo, nos autem . . . Illae unius et incessabilis liturgiae sollicitae sunt, nos vero in momentanea vita innumera mala perpetrantes, et sermonis et cogitationis vago errore raptamur. Illae erga unicam simplicemque pulcritudinem insatiabiliter inflammato divinitus amore feruntur, nos totam diaboli tamquam in speculo contemplamur nequitiam. Respicite dicentem nobis: timeo ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, et excidant a simplicitate quae est in Christo. Evam mundi concupiscentiam interpretamur, eademque mundanam voluptatem significat. Mundus quadripartitus, orientis, occidentis, septentrionis, et meridiei vocabulis denotatus fuit. Propterea et nobis initium praedicationis ex quatuor evangeliis. Item iudicium et retributio quadripartita, prout quisque vixerit parata, ignis inextinguibilis, tenebrae exteriores, vermis qui non moritur, fletus cum dentium stridore. Exemplumque posuit virginum incorruptarum, regisque item incorrupti; quarum quinque prudentes, vigili perfectione in auis ad Deum precibus et ascetico studio relucentes, et in corporum vasis oleum conservantes, lampades splendida religiosaque vita illuminarunt. Nos quoque igitur eleemosynae, castitatis puritatisque oleum in vasa nostra infundere studeamus: ut ingressum ad thalamum, et inenarrabile perpetuumque gaudium impetremus; cum eodem Christo Iesu

(1) Βλακεία interdum etiam *tactatio*, qui vocabuli sensus non foret heic contemnendus.

σὺν αὐτῷ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Θεῷ ἡμῶν· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις, σὺν ἅμα τῷ εὐλογημένῳ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ καὶ προσκυνητῷ πνεύματι, νῦν καὶ καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

Ἐπληρώθη ἡ παροῦσα βίβλος τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Συμεὼν μηνὶ μαΐῳ ις', ἡμέρα γ', ὥρα θ' τῆς ς' ἑβδομάδος τῆς ν' τοῦ ,ςχιγ' ἔτους, ἰνδ. ιγ'. Ἐγράφη χειρὶ Βαρθολομαίου ἀναξίου μοναχοῦ (1). Οἱ χρώμενοι αὐτῆς εὔχεσθε καὶ συγχωρήσατέ μοι διὰ κύριον.

Deo nostro; quem decet omnis gloria, honor, et adoratio, cum benedicto Patre, et sancto vivifico adorandoque Spiritu, nunc et semper et per saecula saeculorum. Amen.

Expletus fuit hic liber sancti patris nostri Symeonis mensis maii die sexta decima, sextae hebdomadae pentecostes die tertia, hora nona, anno 6613. (Christi 1105.) Scriptus fuit manu Bartholomaei indigni monachi. Qui hoc utimini, orate et ignoscite mihi propter Dominum.

(1) Bartholomaeus Cryptae ferratae monachus, non tamen ille S. Nili socius et congregationis fundator, qui ut tradit Sciommarus in sua de monasterio illo commentatione, obiit anno Christi 1065, id est quadraginta ante huius codicis scriptionem sonis. Etenim annus aerae constantinopolitanae 6613, congruit cum Christi anno 1105. (Reformentur ergo de scriptore huius codicis verba nostra T. VI. p. 526. adnot. 2.) Porro seram praedictam usui fuisse in eo monasterio, constat ex codice cryptoferratensi apud Montfauconium palaeograph. gr. p. 37.

MONITUM.

Extant in codice vaticano gr. 391. *f.* 166-346. *Isaaci syri ascetae primum et anachoretae, deinde Ninives episcopi, sermones ascetici* 89, *et mox loco nonagesimi prolixa eiusdem ad cionitam nostrum Simeonem epistola. Praedictos quidem Isaaci sermones cum quatuor eiusdem epistolis edidit graece (nam auctor syriace scripserat; quare et syrismorum vestigia in graeco remanent) a Patricio et Abramio abbatibus conversos, Lipsiae anno* 1770 *Nicephorus Theotokius, monachus antea, deinde archiepiscopus Slabinensis et Chersonensis, sedem Astracani tenentis; qui vir doctus vulgavit item paulo post Lipsiae graecam catenam in octoteuchum et libros regum. Atque hanc ego catenam, plurimi faciendam, prae manibus habeo, eamque codicum vaticanorum collatione cumulari posse cognovi. Verumtamen praedictorum sermonum libro quid postea factum sit, ignoro, etenim toto fere Europa quaesitum, nondum reperi; et puto editorem exemplaria paene omnia in Graeciam vel in Moscoviam secum abstulisse. Missos itaque faciam hos sermones; sed epistolam negligere nequeo, longam atque praeclaram; etsi unam esse ex illorum numero suspicari licet, quas graece Theotokius, numquam tamen latine, quod modo nos facimus, vulgavit. Huius quidem epistolae utilitas prima est, quod ipsius Isaaci aetatem prodit, nempe sextum Christi saeculum. Etenim (ut iam observavit Assemanus B. Or. T. I. p.* 445.*) Simeon cionita, ad quem Isaacus scribit, anno Christi* 593. *obiit, Mauricio imperante, testibus Evagrio hist. lib. VI.* 23, *et Nicephoro magistro in eius vita cap. ult. En igitur quantae aetatis auctores luce nos impertimur! qui et christianorum dogmatum concordiam, et fidei stabilitatem, et summum virtutis apicem, et contemplativae insuper scientiae theorias sublimes ostendunt.*

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΣΑΑΚ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΗΜΩΝ ΣΥΜΕΩΝΑ

ΤΟΝ ΕΝ ΤΩ͂ι ΘΑΥΜΑΣΤΩ͂ι ΟΡΕΙ.

SANCTI PATRIS NOSTRI ISAACI

EPISTOLA

AD SANCTUM PATREM NOSTRUM SYMEONEM

IN MONTE MIRABILI COMMORANTEM.

1. Litterae tuae, vir sancte, non sunt verba in iis impressa, sed tuam potius erga nos caritatem vivide pictam in iisdem ostendisti. Atque ut existimas nos esse, ita ad nos reapse scripsisti, quia eximie nos diligis: in tantum ut ob amoris tui magnitudinem, moduli nostri oblitus sis. Quamobrem quod nostri officii erat, scribere scilicet ad sanctitatem tuam, et interrogare ac discere a vobis veritatem; si certe salutis nostrae cura nobis fuisset; hoc tu pro caritatis tuae amplitudine ad nos potius scripsisti. Sed enim hoc tu fortasse divinae philosophiae artificio fecisti, ut in tuis interrogationibus minutis ac spiritalibus, quibus ego a vobis rogor, expergiscatur anima mea de socordia in qua est depressa. Nihilo tamen minus, ego quoque ob divinam eam caritatem, quae tibi medioeritatis meae oblivionem iniecit, ob hanc inquam obliviscor insufficientiae meae, ita ut iam non considerem quid praestare valeam, sed quid possint preces tuae efficere. Dum enim ego parvitatis meae obliviscor, et tu interim apud Deum precibus instabis, ut postulatio tua exitum consequatur; sine dubio quod orando petis, Deus concedet.

2. Prima epistolae tuae interrogatio haec est, num omnia Domini mandata oporteat observari; et num resit aliqua salutis ratio non

α΄. Ἡ ἐπιστολή σου, ἅγιε (1), οὐχὶ λόγοι ἐγκεχαραγμένοι εἰσὶν ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην σου τὴν πρὸς ἡμᾶς ὡς ἐν ἐσόπτρῳ ἐζωγράφησας καὶ ὑπέδειξας ἐν αὐτῇ· καὶ ὡς νομίζεις ἡμᾶς εἶναι, οὕτως γεγράφηκας ἡμῖν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις, ὅτι ὑπερβαλλόντως ἀγαπᾷς ἡμᾶς· ὥστε ἐκ τῆς πολλῆς ἀγάπης ἐπιλαθέσθαι τοῦ μέτρου ἡμῶν· διότι ὅπερ ἔδει ἡμῖν γράψαι τῇ σῇ ὁσιότητι, καὶ ἐρωτῆσαι καὶ μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν παρ' ὑμῶν, εἰ πρόνοιαν τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐποιούμεθα, τοῦτο διὰ τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης σου σὺ γεγράφηκας ἡμῖν· καὶ τάχα τοῦτο ἐν τέχνῃ φιλοσοφίας θείας πεποίηκας, ἵνα ἐν ταῖς ἐρωτήσεσι ταῖς σαῖς λεπταῖς καὶ πνευματικαῖς, ἐν αἷς ἐγὼ ἐρωτῶμαι παρ' ὑμῶν, ἐξυπνισθῇ ἡ ψυχή μου ἐκ τῆς ἀμελείας ᾗ ἐβυθίσθη ἐν αὐτῇ· ὅμως καὶ ἐγὼ ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ θείᾳ ἐκείνῃ, ἐν ᾗ ἐπιλάθου τοῦ μέτρου ἡμῶν, ἐν αὐτῇ ἐγὼ ἐπιλανθάνομαι τῆς ἀνικανίας μου· ὥστε μὴ προσέχειν με τί δύναμαι ἀρκέσαι, ἀλλὰ τί δύναται ἡ εὐχή σου ποιῆσαι· ὅτε γὰρ ἐγὼ ἐπιλάθομαι τοῦ μέτρου μου, καὶ σὺ ταῖς εὐχαῖς τὸν Θεὸν ἐκλιπαρήσεις, ὥστε τελειῶσαι τὴν σὴν αἴτησιν, δοθήσεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πάντως σοι ὅπερ ᾔτησας ἐν τῇ εὐχῇ.

Cod. vat. 301. f. 349. b. — f. 350. a.

β΄. Ἡ ἐρώτησίς σου ἡ πρώτη ἡ ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου, ἐστὶν αὐτή· εἰ δεῖ πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ κυρίου φυλάττεσθαι· καὶ εἰ οὐκ ἔστι

(1) Ergo extitit Simeonis nostri ad Isaacum ninivitam praevia epistola, quae nunc desideratur. Obiter moneo, in collectione canonum ecclesiae armeniacae a nobis edita in Script. vet. tomo X. p. 301. legi Iohannis stylitae canones interrogatorios ad Isaacum patriarcham Armeniorum.

τρόπος σωτηρίας τῷ μὴ φυλάττοντι αὐτά (1). Καὶ περὶ τούτου, καθὼς δοκῶ, οὐδὲ ἐρωτᾷν θέλει τίς· ἐὰν γὰρ καὶ πολλαί εἰσι, φυλάττεσθαι ὀφείλουσιν· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ὤφειλον δοθῆναι παρὰ τοῦ σωτῆρος· τί γὰρ περισσὸν ὑπάρχον, καὶ μὴ ἔχον αἰτίαν καὶ χρείαν, καθὼς δοκῶ, οὐκ ἐῤῥέθη οὐδὲ ἐπράχθη παρὰ τοῦ κυρίου; διότι ὁ σκοπὸς τῆς παρουσίας αὐτοῦ γέγονεν, ἵνα καθαρίσῃ τὴν κακίαν τῆς πρώτης παραβάσεως ἐκ τῆς ψυχῆς, καὶ μεταβάλῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς κατάστασιν, ἡνίκα τὰς ζωοποιοὺς ἐντολὰς αὐτοῦ ὥσπερ φάρμακα καθαρτικὰ τῆς ἐμπαθείας τῆς ψυχῆς δέδωκεν ἡμῖν· ὅπερ γὰρ τὰ φάρμακα τῷ νοσοῦντι σώματι ἐμποιεῖ, τοῦτο ποιοῦσι καὶ αἱ ἐντολαὶ τῇ ἐμπαθεῖ ψυχῇ· καὶ δῆλον ἐστὶν ὅτι αἱ ἐντολαὶ ἐξ ἐναντίας τῶν παθῶν ἐτέθησαν πρὸς ἰατρείαν τῆς παραβάσης φύσεως· καθὼς λέγει ὁ
* Ioh. XIV. 21. κύριος τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ φανερῶς· * ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνος ἀγαπᾷ με· καὶ ἐκεῖνος ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν· καὶ πά-
* Ioh. XIII. 35. λιν· * ἐν τούτῳ γνώσεται ὁ κόσμος ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστὲ, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε εἰς ἀλλήλους· καὶ δῆλόν ἐστιν, ὅτι ἡ ἀγάπη μετὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς προσκτηθῆναι δύναται· καὶ ἡ ψυχὴ οὐχ ὑγιαίνει, εἰ μὴ φυλάξῃ τὰς ἐντολάς· ἡ φυλακὴ τῶν ἐντολῶν ἀκμὴ ὑποκάτωθεν τῆς πνευματικῆς ἀγάπης ἐστί· καὶ διὰ τὸ εἶναι τοὺς πολλοὺς φυλάττειν τὰς ἐντολὰς ἐκ τοῦ φόβου, ἢ ὑπὲρ ἀμοιβῆς τῶν μελλόντων, καὶ οὐχὶ δια τὴν ἀγάπην, πολλὰ παραινεῖ εἰς τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν ἐκ τῆς ἀγάπης, τῶν παρεχόντων τῇ ψυχῇ τὸ φῶς· καὶ πά-
* Matth. V. 16. λιν· * ἵνα θεωρῶσιν οἱ ἄνθρωποι τὰ ἀγαθὰ ὑμῶν ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ οὐ δυνατὸν ὁρᾶσθαι ἐν τῇ ψυχῇ τὰ ἀγαθὰ ἔργα, ἅπερ ἐδίδαξεν ὁ κύριος, εἰ μὴ φυλαχθῶσιν αἱ ἐντολαί· καὶ ὅτι οὐκ εἰσὶν αἱ ἐντολαὶ βα-
f. 250. b.
* Matth. XI. 28. ρεῖαι τοῖς ἀγαπῶσι τὴν ἀλήθειαν, ὁ κύριος εἶπε· * δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ὅτι ὁ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.

γ΄. Ὅτι δὲ πᾶσαι αἱ ἐντολαὶ ὀφείλουσι φυλάττεσθαι ὑφ' ἡμῶν ἐπιμελῶς, αὐτὸς ἐνετείλατο
* Matth. V. 19. φανερῶς λέγων· * ὁ καταλύων μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάσκων τοὺς ἀνθρώπους οὕτως, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ

observanti. De hac quidem re, ne interrogationem quidem a quovis instruendam puto: etiamsi enim multa sunt, attamen omnia observari debent; secus, ne tradenda quidem a Salvatore fuissent. Nam quod supervacaneum esset et absque causa vel usu, quantum ego quidem existimo, neque dicendum neque agendum a Domino erat. Quandoquidem scopus adventûs eius fuit, ut primae transgressionis vitium ex anima eiiceret, eamque in antiquum statum reponeret, dum salutaria sua mandata, veluti pharmaca passionum animae purgatoria nobis imposuit. Nam quod pharmaca aegro corpori praestant, hoc mandata faciunt animae passionibus perturbatae. Exploratumque est, mandata passionibus adversantia, ad medelam lapsae naturae esse proposita; prout manifeste discipulis suis Dominus dicit: qui habet mandata mea, et servat ea, ille me diligit; idemque me diligens, diligetur a patre meo; et ego diligam eum. Et manifestabo ei me ipsum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Et rursus: in hoc cognoscet mundus quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem. Age vero constat, caritatem nonnisi post animae sanitatem posse adquiri: neque animam sanari, nisi observet mandata: nam mandatorum observantia summus spiritalis caritatis in hac terra vertex est. Et quia multi ob metum mandata observant, vel propter futuram remunerationem, non propter caritatem, diu hortatur ad servanda mandata et caritatem, quia lumen animae suppeditant. Et rursus: ut videant homines opera vestra bona, et glorificent patrem vestrum qui in caelis est. Fieri autem non potest, ut in anima spectentur bona opera, quae Dominus docuit, nisi mandata serventur. Et quod non sint gravia mandata veritatem diligentibus, Dominus dicit: venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos; quia iugum meum suave est, et onus meum leve.

3. Quod autem omnia mandata observari a nobis accurate debeant, ipse iussit dicens: qui solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum. Sequitur itaque, ut ego

(1) Loquitur praesertim de consiliis Domini, quae in evangeliis mandatorum instar pronunciari solent.

post haec omnia scripta ad salutem nostram, nequaquam dicere possim non oportere mandata omnia observari. Sed neque ipsa anima purgari potest, nisi mandata custodiat, quae tamquam pharmaca purgandis passionibus et peccatis a Domino tradita fuerunt. Profecto non ignoras, improbitatem ex mandatorum transgressione nobis obrepsisse. Manifeste itaquo superest, ut per mandatorum observantiam cupiamus atque speremus animae purgationem; quandoquidem ab initio nequaquam ambulavimus via illa, quae ad animae puritatem nos duceret. Nequo dicas, quod Deus possit etiam absque practico mandatorum exercitio, donare nobis gratuito animae munditiem. Haec enim in arbitrio sunt Domini, neque ecclesia sic nos postulare docet. Quippe et Iudaei, tempore reditus sui Babylone ad Hierosolyma, via naturaliter trita incesserunt, atque ita ad sanctam civitatem venerunt, et mirabilia Domini viderunt. At enim Ezechiel supernaturaliter in negotio revelationis raptus fuit, et usque Hierosolyma translatus. Revelatione scilicet divina spectavit futuram eius urbis renovationem.

4. Prorsus ita contingit in animae quoque purgatione. Nonnulli sunt, qui via trita et legitima per mandatorum observantiam, laborioso vitae genere, atque ut ita dicam, per sanguinem suum ad animae munditiam perveniunt: et sunt alii, qui gratiae dono illa digni fiunt. Atque hoc mirum est, quod dandam ex gratia munditiem, non admonemur oratione postulare, immo vero eam operosa vita impetrare iubemur. Et diviti illi roganti Dominum, quomodo vitam aeternam posset obtinere, manifeste respondit: serva mandata. Cumque illo diceret: et quaenam mandata sunt? ait ei ut apprime a pravis operibus abstineret; atque ita admonuit ut naturalia praecepta exsequeretur. Rursus cum exquireret, quid praeterea sibi discendum foret, ait illi: si vis perfectus esse, vade, vende omnia quao habes, et da pauperibus; et tolle crucem tuam ac sequere me. Id est da operam, ut rebus tuis omnibus moriaris, atque ita in me vivas. Egredere de mundo vetere cupiditatum, atque ita ingredere in mundum novum spiritus. Tollo a te et exue scientiam morum tortuosorum et calliditatis, atque ait

τῶν οὐρανῶν· λοιπὸν οὐχὶ, μετὰ ταῦτα πάντα τὰ γραφέντα εἰς σωτηρίαν ἡμῶν, δύναμαι εἰπεῖν, ὅτι οὐ δεῖ φυλάττειν πάσας τὰς ἐντολάς· ἀλλὰ καὶ οὐδὲ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἱκανὴ καθαρθῆναι, ἐὰν μὴ φυλάξῃ τὰς ἐντολὰς, αἵτινες ὡς τὰ φάρμακα καθαίρειν τὰ πάθη καὶ τὰ πταίσματα ἐδόθησαν παρὰ κυρίου· οὐ γινώσκεις ὅτι ἡ κακία διὰ τῆς παραβάσεως τῶν ἐντολῶν ὑπεισῆλθεν ἡμῖν· λοιπὸν δῆλόν ἐστιν ὅτι ἐν τῇ φυλακῇ τῶν ἐντολῶν, δεῖ ἡμᾶς ἐπιθυμεῖν ἢ ἐλπίζειν τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς, ἡνίκα ἐν πρώτοις οὐ βαδίζομεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ τῇ ἀπαγούσῃ ἡμᾶς πρὸς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς· καὶ μὴ εἴπῃς ὅτι ὁ θεὸς δύναται καὶ χωρὶς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν πρακτικῶς, δωρήσασθαι ἡμῖν χάριτι τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς· ὅτι ταῦτα τὰ κρίματά ἐστι τοῦ κυρίου, καὶ οὐ παραγγέλλει ἡ ἐκκλησία τοιαῦτα ἡμᾶς ἐπερωτᾷν· καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐπανόδου αὐτῶν τῆς ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἐν τῇ ὁδῷ τῇ τετριμμένῃ ὑπὸ τῆς φύσεως ὥδευσαν, καὶ οὕτως ἦλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν αὐτῶν, καὶ ἐθεάσαντο τὰ θαυμάσια κυρίου· ἀλλ᾽ ὁ Ἰεζεκιὴλ ὑπὲρ φύσιν ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς ἀποκαλύψεως ἡρπάγη, καὶ ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ· καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῇ θεϊκῇ ἐγένετο θεωρὸς τῆς μελλούσης ἀνανεώσεως πραχθῆναι ἐν αὐτῇ.

δ΄. Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐγγίνεται καὶ ἐν τῇ καθαρότητι τῆς ψυχῆς· γίνονται τινὲς, ὅτι ἐν τῇ ὁδῷ τῇ πατουμένῃ καὶ νομίμῳ διὰ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν ἐν πολιτείᾳ πολυμόχθῳ ἐν τῷ αἵματι αὐτῶν εἰσέρχονται εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς· καὶ εἰσὶν ἄλλοι, οἵτινες ἐκ τῆς δωρεᾶς τῆς χάριτος αὐτῆς ἀξιοῦνται· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ θαυμαστὸν, ὅτι τὴν διὰ τῆς χάριτος δωρουf. 351. a. μένην οὐκ ἐπετράπημεν ἡμεῖς αἰτήσασθαι ἐν προσευχῇ, καὶ παραστήσασθαι τὴν πολιτείαν τῆς ἐργασίας· καὶ ἐκείνῳ τῷ πλουσίῳ τῷ ἐρωτήσαντι τὸν κύριον πῶς κληρονομήσω τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, φανερῶς εἶπεν αὐτῷ· * φύλαξον τὰς ἐντολάς· * Matth. XIX. 17. καὶ ὅτε εἶπε, ποῖαι εἰσὶν αἱ ἐντολαὶ, εἶπεν αὐτῷ ἐν πρώτοις ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν κακῶν ἔργων· καὶ οὕτως ὑπέμνησεν αὐτὸν τὰς φυσικὰς ἐντολάς· καὶ ὅτε ἐζήτησε τί περισσὸν μαθεῖν, εἶπεν αὐτῷ· εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἆρον τὸν σταυρόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι· τοῦτο δέ ἐστιν, ἵνα νεκρωθῇς πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσί σοι, καὶ οὕτως ζήσῃς ἐν ἐμοί· ἔξελθε ἐκ τοῦ κόσμου τοῦ παλαιοῦ τῶν παθῶν, καὶ οὕτως εἰσέρχῃ εἰς τὸν κόσμον τὸν καινὸν τοῦ πνεύματος· ἆρον καὶ ἀπόδυσον τὴν γνῶσιν τῶν τρόπων καὶ τῆς πανουργίας, καὶ οὐ-

τως ἐνδύῃ τὴν γνῶσιν τὴν ἁπλῆν τῆς ἀληθείας·
ἐν τῷ εἰπεῖν γὰρ ἆρον τὸν σταυρόν σου, νέκρωσιν
ἐκ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἐδίδαξεν ὁ κύριος· καὶ
ὅτε ἐνέκρωσεν ἐν αὐτῷ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον,
ἤτοι τὰ πάθη, τότε εἶπεν αὐτῷ, ἐλθὲ ὀπίσω
μου· οὐκ ἔστι τόπος τῷ παλαιῷ ἀνθρώπῳ πορευ-
θῆναι ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Χριστοῦ, καθὼς ὁ μακάριος
* 1. Cor. XV. 50. Παῦλος εἶπεν *, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν
θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύναται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν
* Eph. IV. 22. 24. ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ· καὶ πάλιν· * ἐκδύσασθε τὸν
παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπι-
θυμίας, καὶ τότε δυνήσεσθε ἐνδύσασθαι τὸν νέον
τὸν ἀνακαινούμενον ἐν ἐπιγνώσει τῆς ὁμοιώσεως τοῦ
* Rom. VIII. 7. κτίσαντος αὐτόν· καὶ πάλιν· * τὸ φρόνημα τὸ χοϊ-
κὸν, ἔχθρα εἰς θεόν· τῷ νόμῳ γὰρ τοῦ θεοῦ οὐχ
ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται· οἱ γὰρ ἐν σαρκὶ
ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσι· καὶ ἀρέσαι τῷ
θεῷ ἐν τῷ φρονήματι τοῦ πνεύματος οὐ δύνανται.

ε'. Σὺ δὲ ὦ ἅγιε, ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν καθαρό-
τητα τῆς ψυχῆς καὶ τὸ φρόνημα τὸ πνευματι-
κὸν, ὅπερ εἶπας, κολλήθητι ταῖς δεσποτικαῖς ἐν-
* Matth. XIX. 7. τολαῖς, καθάπερ εἶπε φανερῶς· * ἐὰν ἀγαπᾷς
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, φύλαξον τὰς ἐντολὰς, διὰ
τὴν ἀγάπην τοῦ τεθεικότος αὐτὰς, καὶ οὐχὶ διὰ
f. 351. b. τὸν φόβον, ἢ διὰ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ μισθοῦ· διότι
οὐχ ὅτε πράξομεν τὴν δικαιοσύνην, γευσόμεθα τῆς
ἡδονῆς τῆς κεκαλυμμένης ἐν τῇ δικαιοσύνῃ, ἀλλ'
ὅτε ὁ πόθος τῆς δικαιοσύνης ἐσθίει τὴν καρδίαν
ἡμῶν· καὶ οὐχὶ ὅτε πράξομεν τὴν ἁμαρτίαν, γι-
νόμεθα ἁμαρτωλοὶ, ἀλλ' ὅτε μὴ μισήσωμεν τὴν
ἁμαρτίαν καὶ μεταμεληθῶμεν ἐπ' αὐτῇ· καὶ οὐ
λέγω ὅτι οὐ γέγονέ τις ἄνθρωπος οὐδὲ ἐκ τῶν
ἀρχαίων οὐδὲ ἐκ τῶν ἐσχάτων, μὴ φυλάξας τὰς
ἐντολὰς, φθάσας τὴν καθαρότητα, καὶ ἀξιωθεὶς
τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ὡς δοκῶ ὅστις
τὰς ἐντολὰς οὐκ ἐφύλαξε, καὶ κατ' ἴχνος τῶν μα-
καρίων ἀποστόλων οὐχ ὥδευσεν, οὐδὲ δεῖ καλεῖ-
σθαι αὐτὸν ἅγιον. Ὁ μακάριος Βασίλειος καὶ οἱ
μακάριοι Γρηγόριοι, περὶ ὧν εἶπας ὅτι ἦσαν ἀγα-
πῶντες τὴν ἔρημον, καὶ ἦσαν στύλοι καὶ φῶς τῆς
ἐκκλησίας, καὶ ἦσαν ἐπαινοῦντες τὴν ἡσυχίαν,
οὐχ ὅτε ἦσαν ἀργοὶ ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντο-
λῶν ἦλθον εἰς τὴν ἡσυχίαν, ἀλλὰ πρότερον κατ-
ῴκησαν ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἐφύλαξαν τὰς ἐντολὰς, ἃς
ἔδει τοῖς οἰκοῦσι μετὰ πολλῶν φυλάττεσθαι, καὶ
οὕτως ἦλθον εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, καὶ
ἠξιώθησαν τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος· ἐγὼ πι-
στεύω ἀληθῶς, ὅτι ὅτε ἦσαν οἰκοῦντες ἐν ταῖς
πόλεσιν, ἦσαν ὑποδεχόμενοι τοὺς ξένους, καὶ ἐπι-
σκεπτόμενοι τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τοὺς γυμνοὺς ἐν-

indue scientiam simplicem veritatis. Namque dum dixit tolle crucem tuam, mortificationem a mundanis omnibus docuit Dominus. Et postquam in illo mortificavit veterem hominem, seu cupiditates, tunc ait eidem: veni post me. Non est facultas veteri homini gradiendi in Christi via, sicuti beatus Paulus dixit, quoniam caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam hereditat. Et rursus: exuite veterem hominem qui corrumpitur in concupiscentiis; et tunc poteritis novum induere, renovatum in agnitione similitudinis creatoris sui. Et denuo: sensus terrenus, inimicus Dei est; nam legi Dei non subiicitur; nec enim potest. Quippe qui in carne sunt, carnalia sapiunt, et placere Deo in sensu spirituali nequeunt.

5. Tu vero, vir sancte, si puritatem animae amas, et sensum spiritalem, prout dixisti, adhaere mandatis dominicis, sicut ille manifeste dixit: si cupis ad vitam ingredi, serva mandata; amore tamen eius qui illa tradidit, non timore, nec propter mercedis remunerationem. Quamobrem non quando iustitiam exercebimus, tunc reconditam in iustitia voluptatem gustabimus, sed tunc demum cum iustitiae amor cor nostrum consumet. Neque tam cum peccatum committimus, tunc sumus peccatores; sed quando peccatum non detestamur, neque illius nos poenitet. Neque tamen adfirmo, quod nemo sive ex priscis, sive ex novissimis, etiamsi mandata non servaverit, ad puritatem pervenerit, et spiritûs theoria dignus evaserit; sed, quantum ego iudico, qui mandata non servarit, neque apostolorum vestigia sectatus sit, hic sanctus appellari non debet. Beatus Basilius, et beati Gregorii, quos amatores eremi fuisse dixisti, et columnas lumenque ecclesiae, ac solitudinis laudatores; hi inquam non quia essent ad mandatorum executionem segnes, quietum vitae genus sectati sunt: sed primum in pace habitarunt, et mandata servarunt, prout oportebat eos observare qui multorum contubernales erant: atque ita animae puritatem consecuti sunt, et spiritûs theoria digni habiti sunt. Equidem vere credo, quod cum in urbibus habitabant, hospites exciperent, infirmos inviserent, nudos vestirent, pedes fessorum la-

varent, et quod si quis eos angariaret ad mille passus, bis millibus irent. Et quod postquam mandata observassent, quae oportet ab iis custodiri qui inter multos versantur, tunc coepisse mentem illorum ad primam quietem regredi divinasque et mysticas theorias, et denique in eremi quietem secessisse: ex quo tempore res interioris hominis experti sunt, donec contemplativi evaserunt: manseruntque in spiritali theoria, quoad usque vocati a gratia fuerunt, ut ecclesiae Christi pastores fierent.

6. Illud vero quod de beato Basilio dixisti, nempe eum modo contubernium eum multis laudare, modo solitudinem; id eo fit, quia duobus modis lucrum obvenit in veritate studiosis hominibus, unicuique secundum vires, et diversam rationem, et scopum, quem sibi proposuit. Nam fortes interdum iuvantur in multorum contubernio, interdum etiam infirmi. Atque etiam in eremo eodem modo res evenit. Qui firma animae sanitate viget, et cuius mens spiritui conglutinata est, et humanae conversationi mortua, huic multorum contubernium non obest, si certe sibi vigilet. Et hic quidem non ut iuvetur, sed ut iuvet, a Deo vocatus est in patrum reliquorum nomine. At enim si quis infirmus est homo, et qui omnino eget incrementum accipere a lacte mandatorum, huic magnopere prodest multorum sodalitas, donec exerceatur, et vexetur, et colaphizetur tentationibus, et cadat, et resurgat cum multis, et animae sanitatem consequatur. Nullus est infans qui sine lacte nutriatur: nullus item monachus qui lacte mandatorum non alatur, prospere agendo et vincendo cupiditates, ut fiat puritate dignus. Eodem modo eremus saepe quidem reis peccatorum fit utilis, interdum vero etiam fortibus. Reis quidem, ne materiam habeant, quae ipsorum cupiditates augeat: fortibus autem, quia in media materia versantur, et diaboli bella sustinent.

7. Revera enim cupiditates sedat eremus, prout dixisti; verumtamen non id solum quaeritur, nempe ut cupiditates suas quisque sedet, verum etiam ut radicitus evellat; id est ut eas superemus quotiescumque adversus nos insurgunt. Secus enim, sedatae tantum passiones, siqua causa nobis occurrat, expergi-

δύοντες, τοὺς πόδας τῶν κοπιώντων ἀπένιπτον· καὶ εἰ ἠγγάρευεν αὐτούς τίς μίλιον ἕν, δύο ἀπήρχοντο· καὶ ὅτε ἐφύλαξαν τὰς ἐντολὰς τὰς δεομένας μεταξὺ τῶν πολλῶν ἀναστρέφεσθαι, καὶ ἤρξατο ὁ νοῦς αὐτῶν τῆς ἀκινησίας τῆς πρώτης, καὶ τῶν θείων καὶ μυστικῶν θεωριῶν, ἐκ τοτε ἔσπευσαν καὶ ἐξῆλθον εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς ἐρήμου· καὶ ἐκ τοτε ὑπέμειναν μετὰ τοῦ ἔσω αὐτῶν ἀνθρώπου· ὥστε γενέσθαι αὐτοὺς θεωρητικούς· καὶ διέμειναν ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ πνεύματος, ἕως ἂν ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς χάριτος γενέσθαι αὐτοὺς ποιμένας τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

ς΄. Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ εἶπας περὶ τοῦ μακαρίου Βασιλείου, ὅτι ποτὲ μὲν τὴν συνοίκησιν τῶν πολλῶν ἐπαινεῖ, ποτὲ δὲ τὴν ἀναχώρησιν, διότι ἐν τοῖς δυσὶ τρόποις εὑρίσκεται τὸ κέρδος ἐν ἀληθείᾳ τοῖς σπουδαίοις, ἑκάστῳ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ τὴν διαφορὰν καὶ τὸν σκοπὸν ὃν ἔθηκεν ἐν αὐτῷ· γίνεται γάρ ποτε τοῖς δυνατοῖς ὠφέλεια ἐν τῇ συνοικήσει τῶν πολλῶν, καὶ γίνεταί ποτε καὶ τοῖς ἀσθενέσι· καὶ ἡ ἔρημος τῷ αὐτῷ τρόπῳ ὁμοίως· t. 312 a.
ὁ σταθεὶς ἐν τῇ ὑγείᾳ τῆς ψυχῆς, καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ συνεκράθη μετὰ τοῦ πνεύματος, καὶ νεκρωθεὶς τῇ πολιτείᾳ τῇ ἀνθρωπίνῃ, τῷ τοιούτῳ οὐ γίνεται βλαβερὰ ἡ συνοίκησις τῶν πολλῶν, ἐὰν νήφῃ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ· καὶ οὗτος οὐχ ἵνα ὠφεληθῇ, ἀλλ' ἵνα ὠφελήσῃ· ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐκλήθη ἐν τῷ ὀνόματι τῶν λοιπῶν πατέρων· ἐὰν γένηται ἄνθρωπος ἀσθενής, καὶ ἀκμὴν χρήζῃ αὐξῆσαι ἐν τῷ γάλακτι τῶν ἐντολῶν, καὶ τούτῳ ὠφελεῖ μεγάλως ἡ συνοίκησις τῶν πολλῶν, ἕως ἂν γυμνασθῇ καὶ κατεργασθῇ καὶ κολαφισθῇ ἐν τοῖς πειρασμοῖς, καὶ πέσῃ, καὶ ἀναστῇ μεταξὺ τῶν πολλῶν, καὶ κτήσηται τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς· οὐκ ἔστι βρέφος ὅπερ ἀνετράφη χωρὶς γάλακτος, οὐδὲ μοναχὸς μὴ ἀνατραφεὶς ἐν τῷ γάλακτι τῶν ἐντολῶν, κατορθῶν καὶ νικῶν τὰ πάθη, καὶ ἀξιούμενος τῆς καθαρότητος· κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον δὲ καὶ ἡ ἔρημος πολλάκις ποτὲ μὲν τοῖς φεύγουσι γίνεται ὠφέλιμος, ποτὲ δὲ τοῖς δυνατοῖς· τοῖς φεύγουσι μὲν, ἵνα μὴ εὑρεθῇ αὐτοῖς ὕλη αὐξῆσαι τα πάθη αὐτῶν· τοῖς δυνατοῖς δὲ τῷ μεσάζειν ἐν ὕλῃ καὶ καταντῆσαι πρὸς τοὺς πολέμους τοῦ πονηροῦ.

ζ. Ἐν ἀληθείᾳ γάρ ἐστιν ὅτι ἡ ἔρημος κατακοιμίζει τὰ παθη καθὼς εἶπας, ἀλλ' οὐ τοῦτο μόνον ζητεῖται τοῦ κατακοιμίσαι τινὰ τὰ πάθη αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκτίλλαι· τοῦτο δέ ἐστι τοῦ νικῆσαι αὐτὰ ἡνίκα φιλονεικήσωσιν ἐξ ἐναντίας ἡμῶν· τὰ πάθη γὰρ τὰ κοιμισθέντα, ὅτ' ἂν ἀπαντήσῃ αὐτοῖς αἰτία τίς, ἐξυπνίζει αὐτὰ

εἰς τὴν πρᾶξιν αὐτῶν· πῶς δὲ μάθῃς ὅτι οὐχ ἡ ἔρημος μόνη κοιμίζει τὰ πάθη καθὼς εἴρηκας; κατανόησον ἐν τῷ καιρῷ τῆς νόσου καὶ τῆς πολλῆς ἀσθενείας, ὅτι σφοδρῶς οὐ πολεμοῦσι τὰ πάθη· καὶ αὐτὰ τὰ πάθη ποσάκις κοιμίζουσιν ἀλλήλους, ὅτε δώσουσι τόπον ἀλλήλοις καιρόν τινα καὶ στρέφονται· τὸ πάθος γὰρ τῆς κενοδοξίας, ποσάκις κοιμίζει τὸ πάθος τῆς πορνείας; καὶ τὸ τῆς πορνείας, τὸ τῆς δόξης; λοιπὸν μὴ θελήσωμεν καταδιώξαι τὴν ἔρημον, διότι κοιμίζει τὰ πάθη μόνον· ἀλλ᾽ ὅτι ἐν τῇ ἀπορίᾳ τῶν αἰσθητῶν, καὶ ἐν τῇ ἀναχωρήσει τῇ ἐκ πάντων, σοφιζόμεθα ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ ἀνα-
f. κε. b. καινίζεται ἐν ἡμῖν ὁ ἔσω ἄνθρωπος τοῦ πνεύματος ἐν Χριστῷ τῆς ἐλπίδος ἡμῶν· καὶ πᾶσαν ὥραν γινόμεθα θεωρητικοὶ ἑαυτῶν· καὶ γίνεται ὁ νοῦς ἡμῶν ἐγρήγορος, καὶ φυλάττει ἑαυτὸν καθ᾽ ὥραν, μή πως κλαπῇ ἐξ αὐτοῦ ἡ μνήμη τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ· ταῦτα ὡς δοκῶ ἀρκοῦσι πρὸς τὴν ἐρώτησίν σου τὴν πρώτην, εἰ καὶ ταῦτα ἔχρῃζεν.

η΄. Ἡ ἐρώτησίς σου ἡ δευτέρα ἐστὶν αὕτη· διὰ τί ὁ κύριος ἡμῶν πρὸς τὴν ὁμοίωσιν ἐκείνης τῆς μεγαλωσύνης τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς, τὴν ἐλεημοσύνην ὥρισεν, οἱ μοναχοὶ δὲ τὴν ἡσυχίαν τιμῶσιν ὑπὲρ αὐτήν; Ἡ δὲ ἀπόκρισις αὐτῆς, αὕτη. Καλῶς ὅτι ἐκ τοῦ εὐαγγελίου παράδειγμα ἤνεγκας καὶ τύπον ἐξετάσεως τῆς πολιτείας τῆς μεγάλης τῆς ἡσυχίας· ἡμεῖς κατέναντι ταύτης ἴσμεθα ἢ ζητοῦμεν τοῦ καταργῆσαι αὐτὴν ὡς πρᾶγμα τί περισσόν· ὁ κύριος τὴν ἐλεημοσύνην ὥρισε πρὸς τὴν ὁμοίωσιν τοῦ πατρὸς, ὡς προσεγγίζουσαν αὐτῷ τοὺς τελοῦντας αὐτήν· τοῦτο ἀληθές ἐστι· καὶ οὐδὲ ἡμεῖς οἱ μοναχοὶ τὴν ἡσυχίαν χωρὶς τῆς ἐλεημοσύνης τιμῶμεν· ἀλλ᾽ ὅτι ἐκ τῆς μερίμνης καὶ τῆς ταραχῆς καθόσον δυνατὸν ἀπέχεσθαι σπουδάζομεν· οὐχὶ ὅτ᾽ ἂν ἐξ ἐναντίας τῶν ἀναγκαίων, ὅτ᾽ ἂν ἀπαντήσωσιν ἡμῖν, ἀντιστῆναι βουλόμεθα, ἀλλὰ φροντίζομεν τῆς ἡσυχίας, ἵνα ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ τοῦ θεοῦ διαμείνωμεν· ἐν ᾗ δυνάμεθα ἐπὶ πλέον διυλισθῆναι τῆς θολώσεως καὶ προσεγγίσαι αὐτῷ· ἐὰν δὲ ἅπαξ ποτὲ πρὸς ποσότητα καιρῶν ἐπέλθῃ ἡμῖν χρεία τὶς καὶ ἀνάγκη ἀδελφῶν, μὴ δὲ ταύτης ἀμελεῖν ἡμᾶς προσήκει· ἀναγκάσωμεν οὖν ἑαυτοὺς διηνεκῶς ἵνα γενώμεθα ἐν παντὶ καιρῷ ἔσωθεν ἐλεημοσύνης ὑπὲρ πάσης τῆς φύσεως τῶν λογικῶν· οὕτως γὰρ ἐπιτρέπει ἡ διδασκαλία τοῦ κυρίου· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ διαφορὰ τῆς ἡσυχίας ἡμῶν, καὶ οὐχ ὡς ἔτυχε.

scuntur ad actus suos. Quomodo autem disces, non solam eremnm cupiditates sedare, nt dixisti? At tu observa, quod morbi tempore gravisque iofirmitatis, non magnopere nos oppugnaot cupiditates. Quin lmmo quoties mutuo sedantur, cum loco invicem cedoot et coovertuntur? Quoties enim vanae gloriae cupiditas scortationem iohibet? vicissimqoe scortatio, gloriae amorem? Reliquum ergo est, ut eremum haod ob id solum praeoptare velimus quia cupiditates sedat; sed quia sensibilibus illic deficientibus, eom omnimoda a rebus humanis separatione, sapientiae sensum in eremo lucramur, atqne in nobis renovatur interior homo spiritalis io Christo qui spes nostra est: atque omni hora oostri ipsorum contemplatores efficimur, mens nostra evigilat, seque ipsam qoovis temporis puncto custodit, ne quasi furto sibi surripiatur spei suae memoria. Haec, primae tuae ioterrogationi, nt reor sufficiunt; si tameo his ipsis opus erat.

8. Secunda interrogatio tua est haec: cur Dominus noster ad similitodinem illius munificentiae patris caelestis, eleemosynam fieri constitocrit, monachi vero eremiticam quietem ei praeferunt? Sic autem huic respoodetur. Bene habet, quod ex evangeiio exemplum tulisti ac typum, ad quem grande hoc vitae genus, id est quietis monasticae, exigatur. Nos probe id scimus, nec eleemosyoam antiquare qoaerimus, qoasi opus superfluum. Eleemosynam Dominus imperavit ad similitudinem seo normam patris sui, utpote quae largitores beneficos ad Deum proxime facit accedere. Sane hoc verum est; ac ne oos quidem monachi quietem ab eleemosyna disiunctam in pretio habemus: a curis tantum et perturbatione, quantum fieri potest, abesse stodemus. Necessariis aotem, siquando nobis occurraut, adversari oolomus: sed quietem sectamur, ut in Dei meditatione perseveremus: cuius ope magis magisque purgari loquioamentis, et Deo appropioquare possimus. Quod si aliquando, pro temporum qoalitate eveniat fratribus usus aliquis aot oecessitas, ne hanc quidem oegligi a nobis decet. Itaque cooemur omni tempore ioteriorem eleemosynam erga qoamlibet rationalem creaturam conservare. Sic enim iubet Domini magisterium. Atque haec est differentia quietis nostrae, qoae peculiari forma pollet.

9. Neque tamen hanc solam servamus eleemosynam interiorem; sed cum tempus agendi incidit, operumque necessitas, nemo ex nobis negligere debet caritatis suae demonstrationem, et quidem manifeste, praecipue si quietem plenissimam apud se non statuit conservare, ita ut nulli rei interveniat; sed nititur hebdomadarum regula, atque eorum qui septies multiplicatam quietem sibi conciliant. Nam qui sunt huiusmodi, vel in mediis regularum claustris, non se continent quominus proximo haec officia praestent; nisi forte aliquis valde durus est et inhumanus, et quietem suam coram facie tantum oculisque hominum tenere decrevit. Quamobrem scimus, sine caritate erga proximum, ne mentem quidem conversatione et amore Dei posse illuminari. Et nunc certe, quis est monachus (de monachis loquor sapientibus) qui si escam et indumenta habeat, videatque fratrem suum esurientem aut nudum, quis inquam patitur rei suae parcere? Vel quis, si quem carnis suae participem aegrotum aut afflictum et visitatione indigentem *sciat*, quis, aio rursus, propter suae quietis amorem servare mavult inclusionis suae regulam, quam vitam proximo conservare?

10. Quamdiu igitur necessitates huiusmodi non incumbunt, mente contineamus caritatem et eleemosynam erga proximum. Secus, rerum conditione postulante, vult Deus ut opere quoque eleemosynam perficiamus. Porro exploratum est, quod si nihil in nostra potestate sit, nullatenus iubemur, pauperum causa sollicitudinem ac perturbationem suscipere. Nam quod habemus, id demum a nobis exigitur. Rursusque, si incolatus noster absit a contuberniis atque convictibus, et hominum conspectu, non oportet deserere nos cellam nostram, sedemque propriam monasticam et anachoreticam, nosque tradere mundanis circumitionibus, et visitare infirmos, et huiusmodi actibus occupari. Patet enim tunc monachum rem minorem, omissa maiore, sectari. Quod si quis in multorum contubernio vivit, aut stationem suam hominibus proximam habet, et alii laborem tolerant, dum ipse sive valens sive aegrotus quiescit, hic plane debet idem praestare vicissim, non autem perpetuam ab aliis requiem sibi expectare. Cum autem viderit carnis suae vel schematis sui filium,

θ΄. Καὶ οὐ μόνον ταύτην τὴν ἔσωθεν ἡμῶν φυλάξομεν, ἀλλὰ καὶ ὅτ᾽ ἂν καλῇ καιρὸς τῶν ἔργων καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων, οὐ δεῖ τινὰ ἡμῶν ἀμελεῖν τοῦ δεῖξαι τὴν ἀγάπην αὐτοῦ φανερῶς, μάλιστα εἰ τὴν ἡσυχίαν τὴν παντελῆ οὐκ ἔκρινε καθ᾽ ἑαυτὸν, τοῦ μὴ ἀπαντῆσαι τινά· ἀλλὰ τῷ κανόνι τῶν ἑβδομάδων καὶ τῶν ἑπτάκις ἑπτὰ ποιούντων ἑαυτοῖς ἡσυχίαν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι f. 323. a.
ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς ἐλεημοσύνης τῆς πρὸς τὸν πλησίον οὐδὲ ἐν μέσῳ τῶν ὅρων τῶν κανόνων αὐτῶν ὄντων, πρὸς τὸ πληρῶσαι ταῦτα κατέχουσιν ἑαυτούς· εἰ μὴ ἐὰν ᾖ τίς πολὺ ἀπότομος καὶ ἀπάνθρωπος, καὶ κατέναντι τοῦ προσώπου καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων κρατῇ τὴν ἡσυχίαν· διότι γινώσκομεν ὅτι χωρὶς τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον, οὐδὲ ὁ νοῦς δύναται ἐν τῇ ὁμιλίᾳ καὶ τῇ ἀγάπῃ τῇ θείᾳ φωτισθῆναι· καὶ νῦν τίς ἐστὶ μοναχὸς ἐκ τῶν σοφῶν μοναχῶν, ὅτ᾽ ἂν ἔχῃ τροφὴν καὶ ἐνδύματα, καὶ θεωρεῖ τὸν πλησίον αὐτοῦ πεινῶντα καὶ γυμνητεύοντα, καὶ καρτερεῖ φείδεσθαι τινὸς ἐξ αὐτοῦ; ἢ τίς ὅτε τῶν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τινὰ νοσοῦντα ἢ μοχθοῦντα καὶ χρείαν ἔχοντα ἐπισκέψεως, καὶ αὐτὸς διὰ τὸν πόθον τῆς ἡσυχίας θέλει τιμῆσαι τὸν κανόνα τοῦ ἐγκλεισμοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τὴν ζωὴν τοῦ πλησίον αὐτοῦ;

ι΄. Ὅτ᾽ ἂν οὖν τινὰ τοιαῦτα οὐκ εἰσὶν ἐγγὺς, ἐν τῷ νοῒ φυλάξωμεν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐλεημοσύνην εἰς τὸν πλησίον· ὅτ᾽ ἂν δὲ πράγματα ἐγγὺς, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ πληρῶσαι καὶ τελειῶσαι ἀπαιτεῖ παρ᾽ ἡμῶν ὁ Θεός· δῆλον γὰρ ὅτι ἐὰν μὴ κτησώμεθά τι, οὐκ ἐπετράπημεν πεσεῖν εἰς μέριμναν καὶ ταραχὴν διὰ τοὺς πτωχούς· ἀλλ᾽ ὅπερ ἔχομεν, ἀπαιτούμεθα· καὶ ἐὰν πάλιν ἀπέχωμεν ἐν τῇ διαγωγῇ ἡμῶν ἐκ τοῦ συγκαθῆσθαι καὶ συναναμίγνυσθαι, καὶ ἐκ τῆς θεωρίας τῶν ἀνθρώπων, οὐ χρὴ ἡμᾶς καταλιπεῖν τὸ κελλίον ἡμῶν καὶ τὸ κάθισμα ἡμῶν τὸ μοναστικὸν καὶ ἐκδοῦναι ἑαυτοὺς πρὸς τὸ γυρεῦσαι εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀῤῥώστους, καὶ ἀσχολεῖσθαι ἐν πράγμασι τοιούτοις· δῆλον γὰρ ὅτε ἐκ τοῦ μείζονος εἰς τὰ ἐλάττονα ἔρχονται τὰ τοιαῦτα· ἐὰν δέ τις συνοικῇ τοῖς πολλοῖς, καὶ πλησίον ἐστὶ τῶν ἀνθρώπων εἰς τὴν διαμονὴν τοῦ καθίσματος αὐτοῦ τὴν μετ᾽ αὐτῶν, καὶ ἀναπαύεται ἐν κόποις ἑτέρων ἐν τῷ καιρῷ τῆς ὑγείας αὐτοῦ καὶ τῆς ἀῤῥωστίας αὐτοῦ, τὸ αὐτὸ καὶ αὐτὸς ὤφειλε ποιῆσαι· καὶ οὐχὶ αὐτὸς ἐξ ἄλλων ἐντελῶς ἀπαιτεῖν τὴν ἀνάπαυσιν· ἡνίκα δὲ ἴδῃ τὸν υἱὸν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ

σχήματος αὐτοῦ ἐν στενώσει, μᾶλλον δὲ τὸν
f. 304. b. Χριστὸν ἐῤῥιμμένον καὶ μοχθοῦντα ὑποχωρεῖν καὶ κρύπτεσθαι ἐξ αὐτοῦ, ἡνίκα φαντάζηται τὴν ψευδῆ ἡσυχίαν· ἕκαστος γὰρ τοιοῦτος ἀνελεήμων ἐστί.

ια'. Καὶ μὴ ἀγάγῃς μοι εἰς μνήμην Ἰωάννην τῆς Θηβαΐδος καὶ τὸν Ἀρσένιον, καὶ εἴπῃς τίς ἐστιν ἐκ τούτων ὃς εἰς τὰ τοιαῦτα ἐξέδωκεν ἑαυτὸν, ἢ ἐπεμελήσατο τῶν ἀῤῥώστων καὶ τῶν πτωχῶν, καὶ ἠμέλησεν εἰς τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ; μὴ ἐγγίσῃς πράγμασι τισὶ τοιούτων· ἐὰν γὰρ ἀπέχῃς ἀπὸ πάσης ἀναπαύσεως καὶ ἀπαντήσεως ἀνθρώπων, ὡς ἦσαν οὗτοι, ἐπιτρέπεταί σοι καταφρονεῖν τῶν τοιούτων· ἐὰν δὲ ἐξ ἐκείνης τῆς τελειότητος ἀπέχῃς, καὶ ἐν τοῖς κόποις τοῦ σώματος καὶ τῇ συντυχίᾳ τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχῃς ἐν παντὶ καιρῷ, διὰ τί ἀμελεῖς εἰς τὰς ἐντολὰς, ἃς τὸ μέτριον σου δέον φυλάξαι; ὅτ' ἂν προφασίζῃ εἰς τὴν πολιτείαν τὴν μεγάλην τῶν ἁγίων, ἥν τινα οὐ προσήγγισας, ἐγὼ δὲ καὶ τοῦ μνημονεῦσαι τῆς τοῦ ἁγίου Μακαρίου τοῦ μεγάλου χρήσεως οὐκ ἀμελήσω, ἥτις πρὸς ἔλεγχον τῶν καταφρονούντων τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ἐσημάνθη· ἀπῆλθε γὰρ ἅπαξ ἐπισκέψασθαι τινὰ ἀδελφὸν ἀσθενοῦντα· καὶ ὅτε ἠρώτησεν αὐτὸν τί ἐπιθυμεῖ, εἶπεν αὐτῷ· ἐπιθυμῶ ἄρτον ὀλίγον τρυφερὸν, ὅτι οἱ μοναχοὶ τότε τὸν ἄρτον τοῦ χρόνου ὅλου ἐποίουν πάντες ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οὕτως γὰρ ἦν τὸ ἔθος τοῦ τόπου ἐκείνου· καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖνος ὁ ἀξιομακάριστος ἀνὴρ ἐννενήκοντα ἐτῶν ὑπάρχων ἐκ τῆς Σκήτεως εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὴν πόλιν, ἡνίκα ἄρτους ξηροὺς ἔλαβεν ἐν τῷ μηλωταρίῳ αὐτοῦ, καὶ ἤλλαξεν αὐτοὺς καὶ ἤνεγκεν αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ μεῖζον τούτου ἄλλος ἐποίησεν ὁ ὅμοιος αὐτοῦ ἀββᾶς Ἀγαθὼν, ἀνὴρ ἐμπειρότατος πάντων τῶν μοναχῶν τῶν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἀνὴρ, ὅς τις ὑπὲρ πάντας τὴν σιωπὴν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἐτίμα· οὗτος ἐν καιρῷ ἀπῆλθε πανηγύρεως πωλῆσαι τὸ ἐργόχειρον αὐτοῦ· καὶ εὗρεν ἐν τῇ ἀγορᾷ τινὰ ξένον ἐῤῥιμμένον καὶ ἀσθενοῦντα, καὶ ἐμισθώσατο οἶκον, καὶ ἔμεινε παρ' αὐτῷ ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερσὶ, καὶ ἐξοδιάζων ὑπὲρ αὐτοῦ· καὶ ἐδίδου καὶ τὸ μίσθωμα τοῦ οἴκου, καὶ ὑπηρέτει αὐτῷ ἓξ μῆνας ἕως ἂν ὑγίανεν· οὗτος καθὼς διηγεῖται ἡ ὑπό-
f. 334. a. θεσις, ἔλεγεν· ὅτι ἤθελον εὑρεῖν λωβὸν, καὶ δοῦναι αὐτῷ τὸ σῶμα μου, καὶ λαβεῖν τὸ αὐτοῦ· αὕτη ἐστὶν ἡ τελεία ἀγάπη.

ιβ'. Οἱ φοβούμενοι τὸν Θεὸν, ὦ ἀγαπητὲ, εὐμαρῶς προθυμοῦνται καὶ προνοοῦσι φυλάξαι τὰς

vel potius ipsum Christum, angustiis pressum, iacentem, et afflictum, oequaquam se subtrahere debet ab illo, et celare debet, et falsam quietem imaginari: namque omoes huiusmodi, immisericordes sunt.

11. Neque mihi in memoriam reducas Iohaooem illum Thebaidis atque Arsenium, et dicas: quis horum talibus curis se implicuit, aut curam aegrotorum gessit ac pauperum, propria quiete oeglecta? Atqui, o bone, nolim te attiogere horum facioora. Nam si tu abstineres ab omni hominum recreatione et convictu, ut isti fecerunt, liceret tibi quamlibet eiusmodi occupationem respuere. Sin vero longe abes a perfectione illa, et in corporeis laboribus homioumque convictu omni tempore versaris, cur mandata negligis, quae pro tuo modulo debes observare? Profecto cum tu praetendis magnam illam sanctorum politiam, a qua looge abes; ego tibi revocare in mentem sententiam magni Macarii non omittam, quae ad reprehensionem eorum pertioet qui suus fratres uegligunt. Perrexit enim aliquando ad aegrotum fratrem invisendum; quem cum interrogasset, numquid cuperet; ille cupio inquit parvum delicatum panem; quia illa aetate mooachi paoem semel pro totius anni spatio plerumque conficiebant; haec enim illius loci consuetudo erat. Tunc ille vere beatissimus vir, anoos iam nonaginta natos, de Scete Alexandriam perrexit, quò aridos panes in suo sacculo repositos portans, delicato alio commutavit, quem ad aegrum reportavit. Sed et maius suprascripto facinus patravit alius Macario similis, abbas Agatho, vir ioter omnes eius temporis mooachos prudentissimus, qui et prae cunctis sileotium quietemque colebat. Hic nundioarum tempore ad veodendum opus quoddam soarum manuom abiit; invenitque in foro peregrioom qoendam iaceotem et aegrum; et conduxit pretio domum, mansitque apud eum propriis manibus ministrans, impensasque pro eo faciens, mercedem iocolatus solvens: atque huic inserviit mensibus sex, donec valetudioem recuperavit. Hic, sicuti narrat historia, aiebat: utinam truncatom aliquem membris invenirem, ut ei corpus meum traderem, et illius vicissim reciperem! Haec est perfecta caritas.

12. Qui timeot Domioum, o carissime, facili alacritate sunt, et mandata observare sa-

tagunt. Quod si inter agendum contingat aliquem ope indigentem comperire, aut in periculum praedicti causa incurrere; Deus quidem perfectionem hominis illigavit suspenditque mandatis duobus, nempe amore erga Deum, parique erga creaturam eius amore, scilicet erga Dei imaginem. Et prior quidem amor scopum adsequitur spiritalia theoriae; alter autem theoriam simul complectitur atque praxim. Nam divina quidem natura simplex est, et compositionis expers, invisibilis, nullius rei indiga in quiete sua, nempe nec corporalis actionis, neque cuiusvis operae aut crassae cogitationis. Simplex enim est divina via, et in una mentis particula, secundum adorabilis causae simplicitatem, quae est supra sensum sensibilis carnis, operatur. Secundum vero mandatum, quod est caritas erga homines, sicut est humana natura duplex, ita duplici cum cura exercetur; id est, quod intra conscientiam invisibiliter facimus, hoc pariter corpore quoque praestare volumus, neque manifeste tantum, sed etiam clam: vicissimque quod externo actu efficimus, idem intra quoque conscientiam perficimus. Sicut homo duabus partibus constat, id est anima et corpore, ita omnia illius dupliciter fieri censentur secundum eius constitutionis duplicitatem. Et quia in omni loco praecedit actio theoriam, fieri nequit ut quisquam celsam illam adipiscatur, nisi antea inferiorem actu exercuerit. Et nunc certe nemo audet dicere se caritate erga proximum intra animum suum pollere, si desit ei pars illa, quae corpore exercetur, pro viribus, tempore, ac loco, et pront agendi occasio fert. Et tunc demum credimus, possidere nos et cognoscere theoricam etiam caritatem. Et postquam in his fuerimus fideles sincerique pro viribus, tunc licebit animae ad magnificam illam theoriae partem excelsae ac divinae semet extendere simplicibus liberisque cogitationibus.

13. Ubi autem homo in rebus visibilibus exercere erga proximum caritatem corporaliter atque opere nequit, tunc coram Deo sufficit custodita intra mentem tantum caritas erga proximum: praesertim si genus illud secutus fuerit inclusionis ac solitudinis, et in hac vitae exercitiique sublimitate abunde permanserit. Quod si omni dictae solitudinis quietisve parte

ἐντολάς· καὶ ἐὰν ἐπ' ἔργοις ἐγγένηται πεσεῖν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν ἡ εὕρεσις αὐτῶν, ἢ κίνδυνον ὑποφέρειν χάριν αὐτῶν, ἐδέσμησε τὴν τελειότητα αὐτῶν, καὶ ἐκρέμασεν ὁ ζωοποιὸς ἐν δυσὶν ἐντολαῖς περιεχούσαις πάσας, τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῇ ὁμοίᾳ τῆς κτίσεως αὐτῆς, τῇ ἀγάπῃ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ· καὶ ἡ μὲν πρώτη κατορθοῖ τὸν σκοπὸν τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος· ἡ δευτέρα δὲ, θεωρίαν καὶ πρᾶξιν· διότι ἡ φύσις ἡ θεϊκὴ ἁπλῆ ἐστι, καὶ ἀσύνθετος, καὶ ἀόρατος, καὶ ἀνενδεὴς κατὰ τὴν φύσιν ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ αὐτῆς, πράξεως σωματικῆς, καὶ ἐνεργείας τινὸς, καὶ ἐννοιῶν παχύτητος· ἁπλῆ γάρ ἐστιν ἡ ἐνέργεια αὐτῆς, καὶ ἐν τῷ ἑνὶ μέρει τοῦ νοὸς κατὰ τὴν ἁπλότητα τῆς προσκυνητῆς αἰτίας, τὴν ὑπὲρ αἴθησιν * τῆς αἰσθήσεως τῆς σαρκὸς, ἐνεργεῖ· ἡ δευτέρα δὲ ἐντολὴ ἥτις ἐστὶν ἡ φιλανθρωπία, κατὰ τὸ διπλοῦν τῆς φύσεως, οὕτως καὶ ἐν διπλότητι ἡ μέριμνα τῆς ἐργασίας αὐτῆς· λέγω δὲ ὅτι ὅπερ ἐν τῇ συνειδήσει πληροῦμεν ἀοράτως, θέλομεν καὶ ἐν τῷ σώματι ὁμοίως πληρῶσαι· καὶ οὐ μόνον φανερῶς, ἀλλὰ καὶ κρυπτῶς· καὶ ἡ ἐν τοῖς πράγμασι τελειουμένη, μετὰ τῆς συνειδήσεως τελειουμένη· καθάπερ ὁ ἄνθρωπος ἐκ δύο μερῶν ἐγένετο, ἤτοι ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, οὕτως τὰ αὐτοῦ πάντα διπλῶς φροντίζονται κατὰ τὴν διπλῆν τῆς καταστάσεως αὐτοῦ· καὶ διότι προηγεῖται ἡ πρᾶξις τῆς θεωρίας ἐν παντὶ τόπῳ, ἀδύνατον τινὰ ὑψωθῆναι εἰς τὸ μέρος ἐκείνης τῆς ὑψηλῆς, εἰ μὴ πρῶτον τελειώσῃ τὴν ὑποδεεστέραν τῷ ἔργῳ· καὶ νῦν οὐδεὶς ἄνθρωπος τολμᾷ εἰπεῖν περὶ τῆς κτήσεως τῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον, ὅτι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ κατορθοῖ, ἐὰν περιλειφθῇ τὸ μέρος ἐκεῖνο ὅπερ ἐν τῷ σώματι πληροῦται κατὰ δύναμιν καὶ κατὰ τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον τὸν παρέχοντα χεῖρα εἰς τὸ πρᾶγμα· καὶ τότε πιστεύεται ὅτι ἡ ἀγάπη ἡ ἐν θεωρίᾳ κατέχεται καὶ γνωρίζεται· καὶ ὅτε ἐν τούτοις γενόμεθα πιστοὶ καὶ ἀληθινοὶ κατὰ τὸ δυνατὸν, τότε πρὸς τὸ μέρος τὸ μέγα τῆς θεωρίας τῆς ὑψηλῆς καὶ θεϊκῆς δίδοται τῇ ψυχῇ δύναμις ἐκτείνεσθαι ἐν ταῖς ἐννοίαις ταῖς ἁπλαῖς καὶ ἀνομοίοις.

ιγ'. Ὅπου δὲ οὐκ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος ἐν τοῖς πράγμασι τοῖς ὁρατοῖς τελειῶσαι τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον ἐν πράγμασι καὶ ἐν σώματι, αὐταρκεῖ πρὸς τὸν Θεὸν ἡ ἐν τῷ φρονήματι μόνον φυλαττομένη ἀγάπη τοῦ πλησίον ἡμῶν· μάλιστα ἐὰν τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ ἐγκλεισμοῦ καὶ τῆς ἡσυχίας, καὶ ἡ ἐν αὐτῇ ὑπεροχῇ, ἀρκούντως διαμένῃ ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτῆς· ἐὰν δὲ ἐξ ὅλων τῶν μερῶν ἐκεί-

* Ita cod.

f. 324. b.

νης τῆς ἡσυχίας ὑστερούμεθα, πληρώσωμεν τὴν ἔλλειψιν αὐτῆς εἰς τὴν ἐντολὴν τὴν μετ' αὐτήν, ἥτις ἐστὶν ἡ πρᾶξις ἡ αἰσθητή, ἥν τινα ὡς πλήρωμα τῆς ἀναπαύσεως τῆς ζωῆς ἡμῶν πληρώσωμεν ἐν τῷ κόπῳ τοῦ σώματος ἡμῶν· ἵνα μὴ εὑρεθῇ ἡ ἐλευθερία ἡμῶν πρόφασις ἡμῖν ὑποταγῆναι τῇ σαρκί, ἡνίκα ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἀναχωρητικῷ ματαίως κοπιῶμεν· δῆλον γὰρ ὅτι οὐκ ἐπιτρέπει ὁ ἐκ τῆς συντυχίας τῶν ἀνθρώπων ἀπορῶν τελείως, καὶ ἐν τῷ Θεῷ ἐννοῶν ὅλως, ἡνίκα ἐστὶ νεκρὸς ἐκ πάντων ἐν τῇ ἀποχῇ τῇ ἀπ' αὐτῶν, ὑπηρετεῖν καὶ διακονεῖν τοῖς ἀνθρώποις· ὁ δὲ ἔχων τὸν κανόνα τῆς ἡσυχίας αὐτοῦ ἐν ὅρῳ ἑβδομάδων ἑπτά, ἢ καθ' ἑβδομάδα, καὶ μετὰ τὸ πληρῶσαι τὸν κανόνα αὐτοῦ ἀπαντᾷ καὶ συμμίσγεται τοῖς ἀνθρώποις καὶ συμπαραμυθεῖται μετ' αὐτῶν, καὶ ἀμελῶν εἰς τοὺς ἐν θλίψει ὄντας ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἡνίκα δοκεῖ ὅτι τὸν ἑβδομιαῖον κανόνα κατέχει ἐν δεσμῷ, οὗτος ἀνελεὴς καὶ ἀπότομος· καὶ τοῦτο ἔκδηλόν ἐστιν, ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ἔχειν ἐλεημοσύνην, καὶ ἐκ τῆς οἰήσεως, καὶ ἐκ τῶν λογισμῶν τῶν ψευδῶν αὐτοῦ, κοινωνῆσαι τοῖς τοιούτοις πράγμασιν οὐ συγκαταβαίνει· ὁ καταφρονῶν τοῦ ἀσθενοῦς, οὐκ ἔτι ὄψεται φῶς· καὶ ὁ ἀποστρέφων τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐν στενοχωρίᾳ ὄντος, σκοτισθείη ἡ ἡμέρα αὐτοῦ· καὶ ὁ καταφρονῶν τῆς φωνῆς τοῦ ἐν μόχθῳ ὄντος, ἐν τῇ ἀορασίᾳ ψηλαφήσαισαν υἱοὶ οἴκου αὐτοῦ.

f. 266. a. ιδ'. Μὴ καθυβρίσωμεν τὸ ὄνομα τὸ μέγα τῆς ἡσυχίας ἐν τῇ ἀγνωσίᾳ ἡμῶν· πάσῃ γὰρ πολιτείᾳ καιρός ἐστι, καὶ τόπος, καὶ διαφορά· καὶ τότε τῷ Θεῷ ἔγνωσται πᾶσα ἡ ἐργασία αὐτῆς, εἰ δεκτὴ γενήσεται· καὶ ἐκτὸς τούτων ματαία ἡ ἐργασία τῶν πάντων τῶν τὸ μέτρον μεριμνώντων τῆς τελειότητος· ὁ προσδοκῶν παρακληθῆναι καὶ ἐπισκεφθῆναι τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ ἐξ ἄλλων, οὗτος ταπεινώσει ἑαυτόν, καὶ συγκοπιάσει τῷ πλησίον αὐτοῦ ἐν τοῖς καιροῖς ἐν οἷς πειράζεται· ἵνα γένηται ἐν χαρᾷ ἡ ἐργασία αὐτοῦ, ἡ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ αὐτοῦ, ἀπέχουσα ἀπὸ πάσης οἰήσεως καὶ πλάνης τῶν δαιμόνων. Ἐῤῥέθη τῶν ἁγίων γνωστικῷ ὄντι, ὅτι οὐδὲν δύναται λυτρώσασθαι τὸν μοναχὸν ἐκ τοῦ δαίμονος τῆς ὑπερηφανίας, καὶ συνεργῆσαι τῷ ὅρῳ τῆς σωφροσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξάψεως τοῦ πάθους τῆς πορνείας, ὡς ἐκεῖνο τὸ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κατακειμένους ἐν ταῖς στρωμναῖς αὐτῶν, καὶ τοὺς κατατηχθέντας ἐν τῇ θλίψει τῆς σαρκὸς ἐπισκέπτεσθαι· μεγάλη ἐστὶν ἡ πρᾶξις ἡ ἀγγελικὴ τῆς ἡσυχίας, ὅτ' ἂν διάκρισιν τοιαύτην συμμίξῃ ἑαυτῇ, διὰ τὴν χρείαν

caruerimus, defectum hunc supplebimus, secundi praecepti observantia, id est sensibili opere, quod ceu supplementum quietae vitae nostrae per corporis laborem praestabimus; ne sit nostra libertas causa, quamobrem carni subiiciamur, dum sub anachoretico nomine incassum laboramus. Exploratum quippe est, non sini eum qui commercio hominum prorsus caret, et de Deo tantummodo cogitat, quandoquidem quasi mortuus est ob suum ab his omnibus recessum, non sini inquam subservire hominibus ac ministrare. At enim qui habet regulam solitudinis suae ad septem hebdomadarum spatium praefinitam, vel certa ad hebdomadam; et postquam regulam suam adimpleverit, admiscetur hominibus et cum iis recreatur; negligitque fratres in tribulatione versantes, propterea quod alligatum se hebdomadariae regulae dicit; hic demum immisericors est et crudelis. Idque patet, tum quia eleemosynam non largitur, et quia de se praesumit, et quia falsas cogitationes fovet, ideoque ad huiusmodi opera participanda non flectitur. Qui infirmum contemnit, lumen non videbit. Qui faciem suam avertit ab angustiato, obtenebretur dies eius. Postremo, qui negligit vocem hominis in afflictione versantis, in caecitate palpent filii domus eius.

14. Ne, quaeso, magnum solitudinis vocabulum, ob inscititiam nostram iniuria afficiamus. Cuilibet enim vivendi generi suum tempus est, et locus, et diversitas. Et tunc a Deo cognoscitur opus hominis, cum acceptabile fuerit. His omissis, vanum est opus quodlibet, cuiuslibet hominis de perfectione cogitantis. Qui expectat recreari, et in infirmitate sua ab aliis visitari, hic humiliabit se, et collaborabit proximo suo temporibus quibus ille tentatur; ut fiat cum gaudio opus eius, nec non solitudo quiesque eius, ab omni praesumptione doloque daemonum remota. Dictum est ab uno ex sanctis illuminato, nihil tam posse monachum a superbiae daemone redimere, nihil item tam posse proposito eius pudicitiae prodesse, si quando fornicationis passio in eo exardescat, quam infirmorum in lectis iacentium, et corporis doloribus cruciatorum inspectio. Magnum est negotium hoc angelicae solitudinis, ita tamen si ei admisceatur haec temperatio, humilitatis conciliandae

gratia. Nam cum non cognoscimus, tunc subripimur.

15. Haec dixi, fratres, non ut negligamus aut aspernemur solitudinis quietisve professionem: nos enim omni loco hanc suasimus. Neque item contrarii nostris ipsis verbis deprehendamur. Nemo sumat et proferat particulam aliquam sermonum nostrorum, et reliquis omissis, huic insipienter adhaereat. Nam memini me multis locis dixisse cum admonitione, ut siquando contingat aliquem in perfecta quiete versari intra cellulam suam, hanc propter necessitatem quae nobis obveniat, non debere absolutum egressum praeoptare, neque opus exterius existimare melius esse quam vitae genus in claustro agendae. Exitum absolutum dixi, non si casus necessarius vobis accidat, tuque tunc aliquot hebdomadibus exeas, ut in his solamen vitamve proximo tuo lucreris; quod quidem neque otium neque vacationem existimare debes. Si quis vero se perfectum existimet, et rebus omnibus mundanis excelsiorem, propter suam cum Deo coniunctionem, et a visibilibus cunctis abstractionem, hic quidem cum recto obtentu exteriora opera recuset. Ceteroqui magni momenti est discretio illorum qui opem ferunt sub directione Dei, qui misericordia sua praestabit nobis ut verba eius opere compleamus. Si quid volueritis vobis ab hominibus fieri, similiter et vos illis facite. Ipsi gloria et honor per saecula.

Pars reliqua epistolae.

16. Insuper in epistola tua scripsisti, monachum diligendi Dei cupidum, prae omnibus curam velle purgandae animae gerere. Recte dixisti, si ad hoc tibi vires sufficiant. Et quia dixisti, non posse animam confidenter orare, nisi omnino passiones debellaverit, a me quoque duo haec contraria existimantur, etiamsi idiota sum. Nam si passiones nondum debellaverit, quomodo de animae puritate cogitat? Et quoniam a spiritalis iustitiae regula nondum id ei conceditur, quia passionibus haud est facta superior; tu sane quaeris quae supra vires eius sunt. Etenim haud ideo quia quisquam cupit, propterea amare cognoscitur; sed si amat, inde eum cupere apparet. Namque amor naturaliter cupiditati praecedit:

τῆς ταπεινώσεως· ὅτι ὅπου οὐ γινώσκομεν, κλεπτόμεθα.

ιε΄. Ταῦτα εἶπον, ἀδελφοί, οὐχ ἵνα ἀμελήσωμεν καὶ καταφρονήσωμεν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἡσυχίας· ἡμεῖς γὰρ εἰς ἕκαστον τόπον περὶ τούτου πείθομεν· καὶ οὐχὶ ἐξ ἐναντίας τῶν ῥημάτων ἡμῶν ἀνθιστάμενοι εὑρέθημεν νῦν· μηδεὶς λάβῃ καὶ ἐξοίσῃ λόγον γυμνὸν ἐκ τῶν λόγων ἡμῶν, καὶ ἀφήσῃ τὸ ὑπόλοιπον, καὶ κρατήσῃ αὐτὸν ἀνοήτως· ἐγὼ μνημονεύω ὅτι ἐν τόποις πολλοῖς εἶπον παρακαλῶν, ὅτι καὶ ἐὰν συμβῇ τινὶ ἐν ἀργίᾳ τελείᾳ εἶναι ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ, διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀσθενείας ἡμῶν τῆς ἐπερχομένης ἡμῖν, χάριν τούτου οὐ δεῖ ἐπιλέγεσθαι ἔξοδον τελείαν ἐξ αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐξωτέραν ἐργασίαν κρείττονα εἶναι τῆς ἐργασίας τῆς ἐκεῖσε λογίσασθαι· ἔξοδον τελείαν εἶπον, οὐχὶ ἐὰν ἀπαντήσῃ ὑμῖν πρᾶγμα ἀναγκαῖον, καὶ ἐξέλθῃς ἐν αὐτῷ ἑβδομάδας τινας τοῦ ἐμπορεύσασθαι ἐν αὐταῖς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ πλησίον, ἵνα τοῦτο ἀργίαν καὶ ἀσχολίαν ψηφίσῃς ἢ λο- f. 56. b.
γίσῃ τοῦτο· ἐὰν δέ τις δοκήσῃ ἐν ἑαυτῷ ὅτι τέλειός ἐστι καὶ ἀνώτερός ἐστιν ἐκ πάντων τῶν ἐνταῦθα τῇ διαμονῇ αὐτοῦ τῇ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τῇ ἀποχῇ τῇ ἐκ πάντων τῶν ὁρωμένων πραγμάτων, εὐλόγως καὶ ἐκ τούτων παραιτησάσθω· μεγάλη ἐστὶν ἡ ἐργασία τῆς διακρίσεως τῶν συνεργουμένων ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὃς τῷ ἐλέει αὐτοῦ δώσει ἡμῖν πληρῶσαι τὸν λόγον αὐτοῦ ὃν εἴρηκεν· εἴ τι θέλετε ἵνα ποιήσωσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ὁμοίως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· αὐτῷ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἐπιστολῆς.

ις΄. Πάλιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου ἔγραψας, ὅτι ὁ μοναχὸς ὁ θέλων ἀγαπῆσαι τὸν Θεὸν, πλέον πάντων θέλει μεριμνῆσαι περὶ τῆς καθαρότητος τῆς ψυχῆς αὐτοῦ· καὶ καλῶς εἶπας, ἐὰν ἱκανῇς πρὸς τοῦτο· καὶ ἐπειδὴ εἶπας ὅτι οὐκ ἔχει ἡ ψυχὴ παῤῥησίαν ἐν τῇ εὐχῇ, ἡ ἀκμὴν νικήσασα τὰ πάθη, καὶ ἐμοὶ τὰ δύο ταῦτα ἐναντία νομίζεται, κἂν ἰδιώτης εἰμί· ἐὰν τὰ πάθη οὐκ ἐνίκησε, πῶς μεριμνᾷ τὴν καθαρότητα; καὶ ὡς ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δικαιοσύνης τῆς πνευματικῆς οὐκ ἐπιτέτραπται αὐτῇ, ἐπειδὰν τὰ πάθη αὐτῆς οὐκ ἐνίκησε, ζητεῖς ὅπερ ἐστὶν ὑψηλότερον αὐτῆς· οὐχὶ γὰρ ἐξ ὧν ἐπιθυμεῖ τίς, γνωρίζεται ὅτι ἀγαπᾷ· ἀλλ' ἐξ ὧν ἀγαπᾷ, γνωρίζεται ὅτι ἐπιθυμεῖ· ὁ πόθος γὰρ κατὰ φύσιν προηγεῖται τῆς ἐπιθυμίας· εἰ μὴ ἀγαπήσει, οὐδὲ ἐπιθυμήσει· τὰ πάθη γὰρ

θύρα εἰσὶ κεκλεισμένη ἐπὶ πρόσωπον τῆς καθαρότητος· καὶ ἐὰν τὴν κεκλεισμένην θύραν μὴ ἀνοίξῃ τίς, εἰς χώραν ἁγνὴν καὶ καθαρὰν τῆς καθαρότητος οὐκ εἰσελεύσεται.

ιζ. Καὶ ἐκεῖνο ὅπερ ἔγραψας, ὅτι οὐκ ἐν παῤῥησίᾳ ἐγγίνεται ἡ ψυχὴ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς προσευχῆς, ἀληθῶς εἶπας· ἡ παῤῥησία νῦν οὐχὶ ὑπεράνω τῶν παθῶν μόνον ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὑπεράνω τῆς καθαρότητος· καὶ οὕτως γίνεται ἡ τάξις τῆς παραδόσεως καθὼς λέγω· ἡ ὑπομονὴ ἡ μετὰ βίας ἀντιπαλαίει τοῖς πάθεσιν ὑπὲρ τῆς καθαρότητος· ἐὰν οὖν νικήσῃ τὰ πάθη, προσκτᾶται ἡ ψυχὴ τὴν καθαρότητα· ἡ καθαρότης δὲ ἡ ἀληθὴς
f. 306. a. ποιεῖ τὸν νοῦν κτᾶσθαι παῤῥησίαν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς προσευχῆς· ἆρα καὶ αὐτὴν ἴσως ἣν εἴπομεν καθαρότητα ψυχῆς αἰτούμενοι ἐν προσευχῇ, ὑπὸ τὴν μέμψιν ἐσμέν; ἢ ἆρα αὕτη ἡ αἴτησις, τῆς οἰήσεως καὶ τῆς ὑπερηφανίας, τὸ αἰτήσασθαι παρὰ τοῦ θεοῦ ἐκεῖνο ὅπερ ἡ θεία γραφὴ καὶ οἱ πατέρες παραγγέλλουσι; καὶ αὐτὸς ὁ μοναχὸς ὀπίσω αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἀναχώρησιν· ἀλλ' ἐγὼ νομίζω, ἅγιε, ὅτι ὥσπερ ὁ υἱὸς οὐ διστάζει εἰς τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ οὐκ αἰτεῖ παρ' αὐτοῦ οὕτω λέγων, δίδαξόν με οὕτως τέχνην, ἢ δός μοι τάδε· διότι γινώσκει ὅτι ὑπὲρ ὃ προνοεῖ ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ, ἡ πρόνοια τοῦ θεοῦ ἐστιν εἰς ἡμᾶς· καὶ διὰ τοῦτο πρέπει ἡμῖν ταπεινῶσαι ἑαυτοὺς καὶ πενθῆσαι ὑπὲρ τῶν αἰτίων τῶν παραπτωμάτων τῶν ἐκτὸς τοῦ θελήματος ἡμῶν, ἐὰν ἐν τοῖς λογισμοῖς, καὶ ἐὰν ἐν τοῖς ἔργοις ἐπράχθη παρ' ἡμῶν· καὶ εἰπεῖν ἐν καρδίᾳ συντετριμμένῃ ἐκεῖνο ὅπερ ὁ τελώνης εἶπεν· ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ· καὶ ἐργάσασθαι κρυπτῶς καὶ φανερῶς ὅπερ ἐδίδαξεν ὁ κύριος, νικήσατε ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν· καὶ ὅτ' ἂν ποιήσητε πάντα τὰ προστεταγμένα ὑμῖν, εἴπατε ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοι ἐσμέν· ὃ ὠφείλομεν ποιεῖν πεποιήκαμεν· ἵνα ἡ συνείδησίς σου μαρτυρῇ σοι ὅτι ἁμαρτωλὸς εἶ, καὶ χρείαν ἔχεις ἐλέους· καὶ σὺ γινώσκεις, ὅτι οὐχὶ τὰ ἔργα καὶ αἱ πολιτεῖαι ἀνοίγουσι τὴν θύραν τὴν κεκλεισμένην τῆς καρδίας, ἀλλὰ καρδία συντετριμμένη καὶ ἡ ταπείνωσις τῆς ψυχῆς, ὅτε νικήσεις τὰ πάθη ἐν τῇ ταπεινώσει, καὶ οὐχὶ ἐν τῇ περιφρονήσει· ἐκεῖνος γὰρ ὁ νοσῶν ἐν πρώτοις ταπεινοῦται, καὶ μεριμνᾷ τὴν ὑγείαν τῶν παθῶν αὐτοῦ· καὶ τότε ἐκζητεῖ γενέσθαι βασιλεύς· ἡ καθαρότης γὰρ καὶ ἡ ὑγεία τῆς ψυχῆς ἐστιν ἡ βασιλεία τῆς ψυχῆς· καὶ τίς ἐστιν ἡ βασιλεία τῆς ψυχῆς; ὥσπερ ὁ νοσῶν οὐ λέγει τῷ πατρὶ αὐτοῦ ποίησόν με βασιλέα, ἀλλὰ πρῶτον μεριμνᾷ τὴν ἀῤῥωστίαν αὐ-

nisi amet, ne cupiet quidem: nam passiones veluti clausa ianua puritati obsistunt: quam obseratam ianuam nisi quis reseret, in castam mundamque puritatis regionem non ingredietur.

17. Illud pariter quod scripsisti, non confieri in anima fiduciam orationis tempore, vere adfirmasti. Nam fiducia nunc, non passionibus tantum sed ipsa quoque puritate excelsior est. Atque hic est traditionis ordo, uti iam dicam: patientia passionibus violenter repugnat, propter obtinendam puritatem: quod si passiones vicerit, tunc demum anima puritatem adipiscitur: vera autem puritas facit ut anima orationis tempore fiducia fruatur. Num igitur si ipsam, quam diximus, animae puritatem orando postulamus, reprehendi possumus? Vel haec ipsa postulatio praesumptiosa ac superba est, nempe si id a Deo postulamus quod sacra scriptura patresque suadent, et cuius obtinendi causa monachus in solitudinem secessit? Verumtamen ego existimo, o vir sancte, quod sicuti filius haud dubitat dicere patri suo: doce me artem, aut rem hanc mihi concede; ita monachus haud haesitans a Deo petere debeat: da mihi hoc vel illud; quia nimirum novit, patris providentiâ erga filium potiorem esse illam quam Deus de nobis gerit. Ideoque decet, ut nosmet humiliemus, et causas deploremus peccatorum illorum quae praeter nostram voluntatem peccavimus cogitatione et opere; et contrito corde publicani verba dicamus: propitius esto mihi peccatori; et tum occulte tum manifeste faciamus quod dixit Dominus: vincite in bono malum. Et postquam egeritis omnia quae praecepta sunt vobis, dicite: servi inutiles sumus; quod debuimus facere, fecimus: nempe ut conscientia tua testificetur tibi peccatorem te esse, et misericordiae indigentem. Et tu quidem nosti, haud ab operibus et acta vita clausam cordis ianuam patefieri, sed potius a corde ipso contrito et ab animae humilitate; quum passiones humilitate non autem sapientiae abundantia viceris. Nam qui infirmus est, apprime humiliatur, et de passionibus suis curandis cogitat, et tunc demum rex fieri quaerit: etenim puritas et sanitas animae, regnum animae est. Quodnam vero est animae regnum? Sicut aegrotus haud a patre suo postulat ut fiat rex, sed in primis

curam habet valetudinis suae, et postquam animae adeptus est sanitatem tuno plane istud est patris regnum. Ita peccator et poenitens et qui accepit animae suae sanationem, ingreditur cum patre in regionem naturae purae, et regnat in gloria patris sui.

18. Et hoc quidem factum esse meminerimus in beato apostolo Paulo, qui ipse defectus suos enarrat, et in novissimo et humillimo loco animam suam collocat. Ait: Iesus Christus in mundum venit peccatores salvos facere, quorum ego primus sum; sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primum ostenderet omnem patientiam suam; quoniam prius fui persecutor et contumeliosus et blasphemus; sed misericordiam consecutus sum; quia ignorans feci in incredulitate. Haec quando, et qua occasione dixit? Postquam agones magnos et facinora, quanta fieri poterant, exantlasset, post praedicationem, quam in universo mundo de Christi evangelio annunciavit: postquam mortem continue oppetiisset, post varias tribulationes, quas ab Iudaeis et ethnicis passus est. Hoc pacto profectum suum vel ab initio sectabatur; et non modo non multi faciebat puritatem illam animae, quam adeptus erat; sed neque se computandum inter discipulos arbitrabatur, ut quidem par erat. Dicebat enim: non sum dignus vocari apostolus, quia ecclesiam Dei persecutus sum. Et postquam prae omnibus hominibus de cupiditatibus suis victoriam retulisset aiebat: castigo corpus meum et in servitutem redigo, ne cum aliis praedicaverim ipse reprobus efficiar. Si vero dicas ipsum quibusdam in locis magna quoque de se dicere; ipse tibi suadet non sponte et voluntate sua hoc facere, nec pro se haec dicere; sed ob praedicationem. Et quando ad utilitatem fidelium narrat quae istiusmodi sunt, mentis suae propositum super hac laude declarat, dicens et proclamans: Vos me coegistis; et rursus: Non dico haec secundum Dominum, sed in insipientia in hac occasione laudis. Ecce norma quam nobis proposuit sanctus apostolus, iusta et recta: hanc custodiamus et in hac aemulemur. Recusemus quidem quaerere sublimia Dei, si ipse Deus haec nobis non porrigat, et gratia sua

τοῦ, καὶ μετὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς ἐκ παντὸς
ἡ βασιλεία τοῦ πατρὸς αὕτη ἐστί. οὕτως καὶ ὁ
ἁμαρτωλὸς καὶ μετανοῶν καὶ λαμβάνων τὴν ὑ-
γείαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εἰσέρχεται μετὰ τοῦ πα-
τρὸς εἰς τὴν χώραν τῆς φύσεως τῆς καθαρᾶς·
καὶ βασιλεύει ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. I. 356. b.
ιή. Ὅτε μνημονεύομεν τοῦ ἁγίου ἀπο-
στόλου Παύλου, ὅτε τὰ πλημμελήματα αὐτοῦ
διηγεῖται, καὶ ἐν τῷ μέρει τῷ ἐσχάτῳ καὶ
κατωτέρῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θεῖ. Ἰησοῦς χρι- I Tim. 1.
στὸς, φησιν, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον σῶσαι ἁ-
μαρτωλοὺς, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ-
τοῦτο ἠλέησέ με, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρῶτον ἐνδεί-
ξηται τὴν ἅπασαν αὐτοῦ μακροθυμίαν· διότι
ἐξ ἀρχῆς ἤμην διώκτης καὶ λοίδορος καὶ βλά-
σφημος. ἀλλ' ἐλεήθην ὅτι ἀγνοῶν ἔπραξα ἐν
ἀπιστείᾳ. ταῦτα πότε καὶ ἐν ποίῳ καιρῷ ἔλε-
γεν; μετὰ τοὺς ἀγῶνας τοὺς μεγάλους καὶ
τὰ ἔργα τὰ δυνατὰ, μετὰ τὸ κήρυγμα, ὃ ἐκή-
ρυξεν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἰς τὸ εὐαγγέλιον
τοῦ χριστοῦ· μετὰ τοὺς θανάτους τοὺς συν-
εχεῖς, καὶ τὰς θλίψεις τοὺς πολυτρόπους, ἃς
ἔπαθεν ἐκ τῶν ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν οὕτως
ἀκμὴν ἐν τοῖς πρώτοις αὐτοῦ ἐθεώρει· καὶ
οὐχὶ μόνον ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν καθαρότητα τῆς
ψυχῆς οὐκ ἐνόμιζεν· ἀλλ' οὐδὲ ψηφισθῆναι
μαθητὴν ἐπενόησεν· ὅτι πρέπον ἐστίν. ἔλεγε
γάρ· ὅτι οὐκ εἰμὶ ἄξιος καλεῖσθαι ἀπόστολος, I Cor. 15.
διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ· καὶ ὅτε
ὑπὲρ πάντας τοὺς ἀνθρώπους ἐκέκτητο τὴν
νίκην κατὰ τῶν παθῶν, ἔλεγεν· ὑποπιάζω I Cor. 9.
μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, ἵνα μὴ ἄλλοις
κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι. ἐὰν δὲ εἴ-
πῃς ὅτι καὶ τὰ μεγάλα ἐν τόποις διηγεῖται
περὶ αὐτοῦ, αὐτὸς πείθει σε περὶ τούτου ὅτι
οὐχ ἑκουσίως ἐποίησεν, οὐδὲ περὶ αὐτοῦ εἴ-
πεν· ἀλλὰ περὶ τοῦ κηρύγματος· καὶ ἡνίκα
ὑπὲρ τῆς ὠφελείας τῶν πιστῶν διηγεῖτο ταῦ-
τα, ἔθηκεν ἑαυτὸν ἐστερημένον διανοίας ὑπὲρ
ταύτης τῆς καυχήσεως ἡνίκα κράζει καὶ βοᾷ
λέγων· ὑμεῖς μὲ ἠναγκάσατε· καὶ πάλιν οὐ II Cor. 12.
κατὰ κύριον λαλῶ ἐνταῦθα· ἀλλ' ἐν ἀφροσύ- II Cor. 11.
νῃ ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ τῆς καυχήσεως. ἰδοὺ
οὗτος κανὼν ὃν ἔθηκεν ἡμῖν ὁ ἅγιος Παῦλος,
ὁ δίκαιος καὶ εὐθὺς. αὐτὸν φυλάξωμεν καὶ ἐν
αὐτῷ ζηλώσωμεν· καὶ τοῦ μὲν ζητῆσαι ἡμᾶς
τὰ ὑψηλὰ τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτοῦ ταῦτα ἡμῖν μὴ
παρέχοντος μὴ δὲ δωρουμένου ἐν χάριτι, πα-
ραιτησώμεθα· διότι ὁ θεὸς γινώσκει τὰ σκεύη
τῆς ἐκλογῆς τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ. ὁ μακά-

f. 357. a. ριος γὰρ Παῦλος οὐδὲ μετὰ ταῦτα ᾐτήσατο τὴν βασιλείαν τῆς ψυχῆς· ἀλλὰ μετὰ τὰ ἄλλα εἶπεν· ηὐχόμην γὰρ ἀνάθεμα εἶναι· καὶ
Rom. 9. τὰ ἐξ ἧς. καὶ πῶς ἡμεῖς τολμήσωμεν καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ τοῦ γινωσκομένου ὑπ' αὐτοῦ αἰτήσασθαι τὴν βασιλείαν τῆς ψυχῆς· ὅπου οὔτε τὰς ἐντολὰς ἐτηρήσαμεν, οὐδὲ τὰ πάθη ἐνικήσαμεν, οὐδὲ τὸ χρέος ἡμῶν ἀπεδώκαμεν; παρακαλῶ ὦ ἅγιε, ἵνα μηδὲ ἐπὶ τῷ λογισμῷ σου ἀνέλθῃ τοῦτο· ἀλλὰ κτῆσαι ὑπὲρ ἅπαντα ὑπομονὴν τῶν ἐπερχομένων· καὶ ἐν ταπεινώσει μεγάλῃ καὶ συντριμμῷ καρδίας ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καὶ τοῖς λογισμοῖς ἡμῶν αἰτησώμεθα παρὰ τοῦ θεοῦ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν καὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς ψυχῆς.

ιθ. Ἐγράφη ὑπό τινος τῶν ἁγίων· ὅτι ἕκαστος, ὅστις οὐ λογίζεται ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν, οὐκ ἔστιν ἡ εὐχὴ αὐτοῦ εὐπρόσδεκτος παρὰ κυρίῳ. ἐὰν δὲ εἴπῃς ὅτι τινες τῶν πατέρων ἔγραψαν περὶ τούτων, τί ἐστιν καθαρότης ψυχῆς; καὶ τί ἐστιν ἡ ὑγιία ψυχῆς; καὶ ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ θεωρία τῆς ψυχῆς; οὐχὶ ἵνα ζητήσωμεν αὐτὰ πρὸ καιροῦ ἐν προσδοκίᾳ ἔγραψαν. διότι ἐγράφη ὅτι
Prov. 17. οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐν παρατηρήσει προσδοκίας· καὶ οἱ ἐν τούτῳ τῷ σκοπῷ εὑρεθέντες ὑπερηφανίαν ἐκτήσαντο καὶ πτῶσιν. ἀλλ' ἡμεῖς καταστήσωμεν τὴν χώραν τῆς καρδίας ἐν τοῖς ἔργοις τῆς μετανοίας, καὶ ταῖς πολιτείαις ταῖς εὐαρεστούσαις τῷ θεῷ· καὶ τὰ τοῦ κυρίου ἀφ' ἑαυτῶν ἔρχονται, ἐὰν ὁ τόπος τῆς καρδίας γίνηται καθαρὸς καὶ ἀμόλυντος. ἐκεῖνα δὲ ἅπερ ζητοῦμεν ἐν παρατηρήσει τὰ ὑψηλὰ τοῦ θεοῦ· ἀδόκιμόν ἐστι τοῦτο τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ· καὶ οἱ λαβόντες ὑπερηφανίαν ἐκτήσαντο καὶ πτῶσιν· καὶ τῇ πτώσει ἐγένοντο· καὶ οὐχὶ σημεῖον ἔστι τοῦ ἀγαπᾷν τινὰ τὸν θεὸν, ἀλλὰ νόσος ψυχῆς. καὶ πῶς ἡμεῖς ζητήσομεν τὰ ὑψηλὰ τοῦ θεοῦ. ὅπου Παῦλος ὁ θεῖος καυχᾶται ἐν ταῖς θλίψεσιν, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων τοῦ χριστοῦ ἡγεῖται εἶναι τὰ ὑψηλὰ τοῦ θεοῦ;

κ΄ Πάλιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἔγραψας, ὅτι ἠγάπησεν ἡ ψυχή σου ἀγαπῆσαι τὸν θεὸν, ἀλλ' οὐκ ἔφθασας τοῦ ἀγαπᾷν, εἰ καὶ ἐπιθυμίαν πολλὴν ἔχεις τοῦ ἀγαπᾷν· καὶ περὶ τούτου ἡ ἀναχώρησις τῆς ἐρήμου ποθητή ἐστί σοι· καὶ
f. 357. b. ἔδειξας ἐν τούτοις, ὅτι ἡ καθαρότης τῆς καρδίας ἤρξατο ἐν σοί, καὶ ἡ μνήμη τοῦ θεοῦ ἐπιμελῶς πυροῦται καὶ θερμαίνεται ἐν τῇ καρ-

donet; quia ipse cognoscit vasa clecta ad ministerium suum. Beatus enim Paulus neque post hoec quaesivit animae regonm, adiungens: desideravi enim anathema esse: et quae sequuntur. Et quo pacto, etiam ante tempus quod ipse Deus noverit audebimus quaerere animae regnum: postquam neque mandata custodivimus, neque cupiditates devicimus, neque quod debueramus, reddidimus? Quaeso, o pater sancte, ne haec tibi in mentem veniant; sed prae omnibus satage acquirere patientem futurorum expectationem; et in magna humilitate et contritione cordis, in iis quae nostra referunt et cogitationibus nostris, a Deo precemur remissionem peccatorum et animae humilitatem.

19. Quidam sanctorum scripsit: si quis se peccatorem non existimat, preces eius non sunt Domino acceptabiles. Sin autem dixeris, nonnullos Patrum hac in re scripsisse: quid sit animae puritas; quid animae curatio; quid cupiditatum subiectio; quid animae contemplatio. Sed minime haec scripserunt, ut ante tempus in anxietate ea quaeramus. Scriptum est enim: quod regnum Dei non venit in expectatione praestolantis; et quotquot in hunc finem laborare inventi sunt, superbia elati ceciderunt. Nos vero prius praeparemus regionem cordis in operibus poenitentiae, et exercitationes Deo acceptas praemittamus; tunc dona Dei ultro venient, si locus cordis purus sit et impollutus. Exquirere autem illa sublimia Dei in anxietate minime probata res est in ecclesia Dei; et qui hoc tentaverunt, superbia elati ceciderunt, et facti sunt in offendiculum; neque hoc est indicium quod aliquis diligat Deum; sed potius morbus animae eius. Quomodo vero nos quaeremus sublimia Dei, quando divinus Paulus in tribulationibus gloriatur, et participari passionibus Christi sibi sublimia Dei esse arbitratur?

20. Rursus tu in epistola aiebas, quod anima tua amat amare Deum; attamen ad eum amandum non pervenisti, etsi desiderium amandi multum habeas: atque hac de causa tibi dulcis est in eremo secessus. Equidem in his demonstrasti, quod iam in te nata est cordis puritas, et sedula memoria Dei accenditur, et calorem auget in corde tuo.

Haec si vera, magna quidem sunt: sed a te scribi nollem. Non enim omnia eiusdem sunt ordinis; si vero secundum interrogationem haec pertractavero, haud certe talis esset interrogationis ordo. Etenim ille qui dicit animam suam in oratione non obtinere fiduciae augmentum, quia non devicit cupiditates, quomodo audet asserere quod anima sua amat amare Deum? Alius enim modus adest nullus, ut in anima divina charitas dominetur, ad quam tu consequendam cursum anachoreticae vitae instituisti, nisi anima cupiditates devincat. Quoniam dicit quod anima sua non vicit cupiditates, et tamen amat amare Deum, quid dicat nescio. Tu vero ais te non dixisse: ego amo; sed ego amo amare. Sed neque illud locum habere potest, nisi anima sit in puritate. Si vero subtilius loqui cupias, non tu solus hoc dices; sed unusquisque dicet se velle amare Deum. Quinimo non solum christiani viri, sed et ceteri omnes, etsi non recte Deum colant, atque a singulis hic idem sermo proprie usurparetur. In iis autem verbis lingua tantum movetur; mens autem haud percipit quae dicit; sicut multi ex infirmis haud norunt se morbo detineri. Quandoquidem malitia est morbus animae; et error est pernicies veritatis. Plurimi homines, etsi iis in rebus velati infirmi sint, sanitatem praedicant et a multis laudantur. Etenim nisi anima sanata sit a morbo malitiae et restituta sit illi naturali sanitati, in qua creata fuit, ita ut a sanitate spiritus nascatur spiritus desiderium, fieri non potest ut homo desideret ea quae sunt spiritus, quaeque naturam superant. Iccirco quantumcumque anima sit; tamen in morbo cupiditatum non percipit sensum rerum spiritualium, neque novit eas desiderare, sed tantum audiens vel legens eadem concupiscit. Itaque iure quidem paulo ante dicebam necesse omnino esse, ut qui perfectionem desiderant, omnia custodiant mandata: quoniam abscondita mandatorum operatio sanat vim animae. Haec autem operatio haud quidem ultro fit ut quasi fortuito; scriptum est enim: -absque sanguinis effusione non fit remissio - Et quidem in primis per incarnationem Christi natura nostra accepit renova-

διά σου. καὶ ταῦτα εἰ ἀληθῆ, μεγάλα εἰσί· γραφῆναι δὲ ταῦτα παρὰ σοῦ οὐκ ἤθελον· οὐκ ἔχουσι γὰρ μίαν ἐξ αὐτῶν τάξιν· ἐὰν δὲ διὰ τὴν ἐρώτησιν διηγήσω αὐτά· ἦν γὰρ ἄλλως πῶς ἡ τάξις τῆς ἐρωτήσεως. ἐκεῖνος γὰρ ὁ λέγων ὅτι οὐκ ἔχει ἀκμὴν παῤῥησίας ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν τῇ προσευχῇ, διότι οὐκ ἐνίκησε τὰ πάθη, πῶς τολμᾷ εἰπεῖν ὅτι ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀγαπῆσαι τὸν θεόν; οὐκ ἔστι τρόπος τοῦ νικηθῆναι ἐν τῇ ψυχῇ τὴν θείαν ἀγάπην, ἣν μυστικῶς ἐν ἀναχωρήσει τρέχεις ὀπίσω αὐτῆς· εἰ μὴ ἐνίκησεν ἡ ψυχὴ τὰ πάθη. καὶ σὺ εἶπας ὅτι ἡ ψυχή σου τὰ πάθη οὐκ ἐνίκησεν, καὶ τὸν θεὸν ἠγάπησεν ἀγαπῆσαι· ὅπερ οὐκ ἔχει τάξιν. ὁ γὰρ λέγων ὅτι τὰ πάθη οὐκ ἐνίκησε, καὶ ὅτι ἀγαπᾷ ἀγαπῆσαι τὸν θεὸν ἐγὼ οὐκ οἶδα ὅπερ λέγει. ἀλλὰ σὺ λέγεις, ὅτι οὐκ εἶπον ὅτι ἀγαπῶ· ἀλλ᾽ ἀγαπῶ ἀγαπῆσαι, καὶ οὐδὲ τοῦτο ἔχει τόπον, ἐὰν οὐκ ἔστιν ἡ ψυχὴ ἐν καθαρότητι. ἐὰν δὲ λόγον ψιλὸν θέλῃς εἰπεῖν· τοῦτο οὐ σὺ μόνον λέγεις· ἀλλ᾽ ἕκαστος λέγει τὸν λόγον τοῦτο· ὅτι θέλει ἀγαπῆσαι τὸν θεόν. καὶ οὐχὶ μόνον ὁ χριστιανὸς, ἀλλὰ καὶ οὗτοι οἱ μὴ ὀρθῶς προσκυνοῦντες τῷ θεῷ. καὶ οὗτος ὁ λόγος οἰκείως ἐξ ἑκάστου λέγεται. ἀλλ᾽ ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἡ γλῶσσα μόνον κινεῖται, τῆς ψυχῆς μὴ αἰσθανομένης τὸ τί λέγει· καὶ πολλοὶ νοσοῦντες καὶ οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπίστανται ὅτι νοσοῦσι· κακία γὰρ νόσος ἐστὶ ψυχῆς, καὶ πλάνη τῆς ἀληθείας ἀπώλεια. καὶ οἱ πλειστοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν τούτοις ἀῤῥωστοῦντες ὑγείαν κηρύττουσιν καὶ ὑπὸ πολλῶν εὐφημοῦνται· ἐὰν γὰρ μὴ ὑγιάνῃ ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς κακίας, καὶ σταθῇ ἐν τῇ ὑγείᾳ τῇ φυσικῇ, ἐν ᾗ ἐκτίσθη, ὅπως γεννηθῇ ἐκ τῆς ὑγείας τοῦ πνεύματος ἡ ἐπιθυμία τοῦ πνεύματος ἐπιθυμεῖν ἄνθρωπον τὰ τοῦ πνεύματος τὰ ὑπὲρ φύσιν οὐ δυνατόν ἐστι. διότι ὅσον ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἐν τῇ νόσῳ τῶν παθῶν οὐκ αἰσθήσει αἰσθάνεται τῶν πνευματικῶν, οὐδὲ ἐπιθυμεῖν αὐτὰ οἶδεν· ἀλλ᾽ ἐκ τῆς ἀκοῆς τῶν ὤτων καὶ τῶν γραφῶν μόνον ἐπιθυμεῖ. λοιπὸν δικαίως ἄνωθεν εἶπον, ὅτι χρὴ τοὺς ἐπιθυμοῦντας τῆς τελειότητος φυλάττειν πάσας τὰς
ἐντολάς· διότι ἡ ἐργασία ἡ κρυπτὴ τῶν ἐν- f. 258. a.
τολῶν ἰατρεύει τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς· καὶ
αὕτη οὐχ᾽ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἐγένετο· διότι Hebr. 9.
γέγραπται· ὅτι χωρὶς ἐκχύσεως αἵματος οὐκ ἔστιν ἄφεσις. ἀλλὰ ἐν πρώτοις ἐν τῇ ἐναν-

θρωπήσει τοῦ χριστοῦ ἐδέξατο ἡ φύσις ἡμῶν τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος, καὶ ἐκοινώνησε τῷ πάθει αὐτοῦ καὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ. καὶ τότε μετὰ τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος ἀνεκαινίσθη, καὶ ἡγιάσθη ἡ φύσις ἡμῶν, καὶ ἱκανὴ ἐγένετο δέξασθαι τὰς ἐντολὰς τὰς νέας καὶ τελείας. εἰ γὰρ ἐδόθη αὐτὴ πρὸ τῆς ἐκχύσεως τοῦ αἵματος, πρὸ τοῦ ἀνακαινισθῆναι καὶ ἁγιασθῆναι τὴν φύσιν ἡμῶν, τάχα καὶ αὗται αἱ ἐντολαὶ αἱ νέαι κατ᾽ ἐκείνας τὰς παλαιὰς τὴν κακίαν ἔκοπτον ἐκ τῆς ψυχῆς, καὶ οὔτε αὐτὴν τὴν ῥίζαν τῆς κακίας ἐκτίλλαι ἐκ τῆς ψυχῆς ἠδύναντο. νῦν δὲ οὐχ᾽ οὕτως· ἀλλ᾽ ἡ κρυπτὴ ἐργασία ἡ ἐξακολουθοῦσα, καὶ αἱ ἐντολαὶ αἱ καιναὶ καὶ πνευματικαί, ἃς ἡ ψυχὴ φυλάττει ἐν τῇ περιβλέψει τοῦ φόβου τοῦ θεοῦ, ἀναβιβάζουσιν αὐτὴν καὶ ἁγιάζουσι καὶ κρυπτῶς ἰατρεύουσι πάντα τὰ μέλη αὐτῆς. ὅτι ἑκάστη ἐντολὴ δῆλόν ἐστι ὁποῖον πάθος ἰατρεύει ἐν τῇ ψυχῇ ἡσύχως· καὶ τῆς ἐνεργείας τούτων αἰσθάνεται ὁ ἰατρεύων καὶ ὁ ἰατρευόμενος μόνοι καθ᾽ ὁμοιότητα τῆς αἱμοῤῥοούσης γυναικός.

κα΄. Σὺ γινώσκεις, ὦ ἀγαπητέ, ὅτι εἰ μὴ ἰατρευθῇ πρῶτον τὸ ἐμπαθὲς μέρος τῆς ψυχῆς, καὶ ἀνακαινισθῇ καὶ ἡγιασθῇ κρυπτῶς, καὶ δεσμευθῇ ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ πνεύματος, οὐ μὴ κτήσηται ὑγείαν, οὐδ᾽ ἐλευθερωθήσεται τοῦ λυπεῖσθαι ἐκ τῶν ἀπαντώντων αὐτῇ πραγμάτων τῶν ἐν τῇ κτίσει. καὶ αὕτη ἡ ἰατρεία ἐστὶ ταύτην γενέσθαι ὑπὸ τῆς χάριτος, καθάπερ ἐπὶ τῶν μακαρίων ἀποστόλων· ὅτι ἐν τῇ πίστει ἐτελειώθησαν ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ χριστοῦ. καὶ ἔστιν ὅτε νομίμως ὑποδέχεται ἡ ψυχὴ τὴν ὑγείαν· ἐκεῖνος γὰρ ὁ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν καὶ τοῖς σκληροτέροις ἔργοις τῆς πολιτείας τῆς ἀληθοῦς νικήσας τὰ πάθη, τοῦτο γνωστόν ἐστι, ὅτι τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς νομίμως ἐκτήσατο, καὶ ἀπεγαλακτίσθη ἀπὸ τῆς σωματώσεως τούτου τοῦ κόσμου, καὶ ἐκόπη ἐξ αὐτοῦ τὸ ἔθος τῶν προλήψεων αὐτοῦ· καὶ ἀνεγεννήθη ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐν τοῖς πνευματικοῖς· καὶ ἑωράθη ἐν
f. 268 b. τῇ χάριτι ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς ἐννοίαις τοῦ ἐσωτέρου ἀνθρώπου, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν κοσμὸς καινὸς ἀσύνθετος. ὅτε ἀνακαινισθῇ ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία ἁγιασθῇ, πᾶσαι αἱ ἔννοιαι αἱ κινούμεναι ἐν αὐτῇ, κατὰ τὴν φύσιν ἐκείνου τοῦ κόσμου, ἐν ᾧ εἰσ-

tionem per sanguinis effusionem, et particeps facta est passionis et mortis eius. Et tunc post renovationem per sanguinis effusionem natura nostra renovata, et sanctificata est et idonea effecta ut acciperet mandata nova atque perfecta. Si enim haec remissio hominibus concessa fuisset ante sanguinis effusionem, naturaeque nostrae renovationem et sanctificationem, iam haec nova mandata, sicut illa vetera, amputarent quidem malitiam animae; at vero radicem malitiae ab anima non possent evellere. Sed modo non ita res se habet: verum abscondite operatio quae sequitur, et mandata nova et spiritualia, quae anima custodit in circumspectione timoris Dei, faciunt eam crescere et sanctificant, et abscondite sanant omnes partes eius; quoniam manifesta res est unumquodque mandatum specialem passionem in anima abscondite curare. Horum mandatorum operationem dumtaxat sanator et qui sanatur sentiunt; uti in illa muliere haemorroissa factum esse legimus.

21. Tu plane nosti, frater charissime, quod nisi prius curata fuerit infirma pars animae et renovata, et abscondite sanctificata et alligata in ea vivendi ratione, quae proprie est spiritus, non consequetur sanitatem, nec liberabitur ab occurrentium sibi terrenarum rerum sensu. Huiusmodi curatio talis est, ut per gratiam evadat anima, sicut anima beatorum Apostolorum, qui in fide perfecti evaserunt in charitate Christi; quod quidem evenit, quando anima recte suscipit sanationem. Etenim manifesta res est eum, qui in operatione mandatorum et in durissimis operibus rectae conversationis cupiditates devicerit, legitime esse adeptum animae sanationem, et ablactatum a corporeis rebus mundi huius et a se consuetudinem sollicitudinum illius abscidisse, regeneratumque esse in spiritualibus, sicut fuerat a principio; nec non in gratia versari conspicitur in regione spiritus, in cogitationibus hominis interioris, atque in mundo quodam novo et immateriali susceptum. Quando igitur mens est renovata et cor sanctificatum, tunc omnes cogitationes, quae

in corde agitantur, iuxta naturam mundi illius, quem ingreditur, moventur. Primum omnium movetur desiderium istud harum rerum divinarum, et concupiscit conversationem cum angelis, et revelationes mysteriorum et mens experitur cognitionem spiritalem creaturarum, exoritur in ea contemplatio mysteriorum sanctae Trinitatis una cum mysteriis venerandae oeconomiae Verbi pro nobis incarnati; et tunc illa perfecte in cognitione spei rerum futurarum coniungitur.

22. Quaeso igitur mecum considera et cum istis, quae tibi scripsi compara verba tua, utrum in veritate possit amare Deum anima, quousque detineatur in regione cupiditatum suarum; haud magnam experitur necessitatem quaerendi et addiscendi mysteria spiritus. Verum ex his liquido apparet doctrinas et cognitionem non prodesse in mediis cupiditatibus, neque haec valere ad aperiendam ianuam illam, quae puritate absente clausa fuit. Si cupiditates ab anima auferantur, mens illuminatur, et in loco puro naturae suae constituitur; neque opus habet quaeritandi, quia splendide contempletur bona quae in loco suo reperiuntur. Sicut enim sensus nostri exteriores, qui neque ex doctrina, neque ex inquisitione norunt res naturales et actiones quae sese sibi obiiciuntur; et sensus suapte natura et absque ulla inquisitione percipit ea, quae sibi repraesentantur; quoniam nullum intercedit magisterium inter sensibilia et inter actus, qui illa percipiunt. Quicquid caeco praedicetur de solis et lunae laudibus atque universi chori stellarum, de fulgore lapidum pretiosarum, tantum in nominibus percipit et discernit et cogitat de pulchritudine illorum; sed cognitio et discretio eius longe absunt a gustu, qui eorum visu percipitur. Eodem porro ratione circa spiritualem contemplationem contingere arbitror; mens enim contemplativa mysteriorum spiritualium absconditorum, si in sanitate naturae suae versatur, perfecte contempletur Christi gloriam, nec aliquid quaeritat neque addiscit, sed gaudet in deliciis mysteriorum huius novi mundi superni in libertate voluntatis iuxta fervorem fidei et spei quae est in Christo: si-

ἔρχεται, κινοῦνται. πρῶτος κινεῖται ἐν αὐτῷ ὁ πόθος οὗτος τούτων τῶν θείων· καὶ ἐπιποθεῖ τὴν κοινωνίαν τὴν μετὰ τῶν ἀγγέλων· καὶ τὰς ἀποκαλύψεις τῶν μυστηρίων τῆς γνώσεως τοῦ πνεύματος· καὶ αἰσθάνεται ὁ νοῦς αὐτοῦ τῆς γνώσεως τῆς πνευματικῆς τῶν ποιημάτων· καὶ ἀνατέλλει ἐν αὐτῷ ἡ θεωρία τῶν μυστηρίων τῆς ἁγίας τριάδος, σὺν τοῖς μυστηρίοις τῆς οἰκονομίας τῆς προσκυνητῆς τῆς ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ τότε ἑνοῦται ὁλοτελῶς τῇ γνώσει τῆς ἐλπίδος τῶν μελλόντων.

κβ΄. Κατανόησόν μοι λοιπὸν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὧν ἔγραψά σοι, τὰ σά, ἐὰν ἠδύνατο ἡ ψυχή, ἡνίκα ἦν ἐγκεκλεισμένη ἐν τῇ χώρᾳ τῶν παθῶν, ἀγαπῆσαι τὸν θεὸν ἐν ἀληθείᾳ· οὐ πολλὴν χρείαν εἶχε τοῦ ἐρωτῆσαι καὶ μαθεῖν τὰ μυστήρια τοῦ πνεύματος· ἀλλὰ δῆλον ὅτι οὐκ ὠφελοῦσιν αἱ μαθήσεις καὶ ἡ γνῶσις ἐν τοῖς πάθεσιν, οὐδὲ ἱκανοῦσι τοῦ ἀνοῖξαι τὴν θύραν τὴν ἀποκεκλεισμένην τῆς καθαρότητος κατὰ πρόσωπον. ἐὰν δὲ ληφθῶσι τὰ πάθη ἐκ τῆς ψυχῆς, φωτίζεται ὁ νοῦς καὶ συνίσταται ἐν τῷ τόπῳ τῷ καθαρῷ τῆς φύσεως· καὶ οὐ χρήζει ἐρωτήσεως, ὅτι τηλαυγῶς θεωρεῖ τὰ ἀγαθὰ τὰ εὑρισκόμενα ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. καθάπερ γὰρ αἱ αἰσθήσεις ἡμῶν αἱ ἔξω οὐχὶ ἐκ μαθήσεως καὶ ἐρωτήσεως αἰσθάνονται τῶν φύσεων καὶ τῶν πραγμάτων τῶν συγγενόντων αὐτῶν· ἀλλ᾽ ἑκάστη τῶν αἰσθήσεων φυσικῶς, καὶ οὐχὶ μετ᾽ ἐρώτησιν αἰσθάνεται τοῦ πράγματος τοῦ ἀπαντῶντος αὐτῇ. ὅτι οὐκ ἔστι διδαχὴ μεσιτεύουσα μεταξὺ τῶν αἰσθητικῶν καὶ τῶν αἰσθητῶν. τῷ τυφλῷ πόσον ἐὰν λέγεται αὐτῷ περὶ τῆς δόξης τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἀστέρων καὶ τῆς λαμπηδόνος τῶν λίθων τῶν τιμίων, ἐν ὀνομασίᾳ μόνον δέχεται καὶ διακρίνει καὶ νοεῖ τὴν ὡραιότητα ἣν ἔχουσιν· ἡ δὲ γνῶσις αὐτοῦ καὶ ἡ διάκρισις, ἀπέχουσιν ἀπὸ τῆς ἡδονῆς τῆς ὁράσεως αὐτῶν. f. 350. a.
οὕτως καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ νοεῖ μοι περὶ τῆς θεωρίας τοῦ πνεύματος· ὁ νοῦς γὰρ ὁ θεωρητικὸς τῶν κρυπτῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος ἐὰν ἔστιν ἐν τῇ ὑγείᾳ τῆς φύσεως αὐτοῦ, θεωρεῖ ἀρτίως τὴν δόξαν τοῦ χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐρωτᾷ καὶ μανθάνει· ἀλλὰ τρυφᾷ ἐν τῇ ἡδονῇ τῶν μυστηρίων τοῦ κόσμου τοῦ καινοῦ ὑπεράνω τῆς ἐλευθερίας τοῦ θελήματος κατὰ τὴν θερμότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος τῆς εἰς τὸν χριστόν· καθὼς ἔγραψεν ὁ μακά-

Rom. 8. ριος Παῦλος· ὃ βλέπομεν, τί καὶ ἐλπίζομεν; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. ὀφείλομεν λοιπὸν ἀπεκδέχεσθαι καὶ ἐμμένειν μυστικῶς καὶ μετὰ ἁπλότητος πρὸς τὸν ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπον, ὅπου οὐκ ἔστιν ἐκτυπώματα τῶν λογισμῶν καὶ οὐδὲ θεωρία τῶν συνθέτων· διότι ὅπερ ὁ νοῦς βλέπει, οὕτως ὑποδέχεται τὰ παραδείγματα. ὅταν γὰρ πρὸς τὸν κόσμον βλέπει κατὰ τὴν παραλλαγὴν τῶν σχημάτων οἷς ἂν μετεωρίζεται· κατὰ τοσοῦτον δέχεται ἐξ αὐτῶν ὁ νοῦς τύπους καὶ ὁμοιώματα· καὶ ταῦτα πρὸς τὸ μέτρον τοῦ πλήθους αὐτῶν· καὶ πρὸς τὴν διαφορὰν τῆς ἀλλοιώσεως αὐτῶν κινοῦσιν ἐν αὐτῷ λογισμούς· καὶ ὅτε κινηθῶσιν οἱ λογισμοί, σφραγίζουσι τὸν νοῦν· ἐὰν δὲ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἀποβλέπει, ὅπου οὐκ ἔστι τί, καὶ τί χρήσασθαι δυνατὸν ἐν τῇ ἀλλοιώσει τῶν σχημάτων, οὐδὲ σύνθετον τῶν συνθέτων διαιρεῖται ἐν τῇ ἀλλοιώσει τῶν τύπων· ἀλλ' ὅλον ἐξ ὅλου χριστός.

κγ'. Δῆλον ὅτι τὴν ἁπλὴν θεωρίαν δέχεται ὁ νοῦς, ἣν οὐδέν τι μυρίζει τὸν φάρυγγα τῆς ψυχῆς καὶ κτήσασθαι αὐτὴν ποιεῖ παῤῥησίαν ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς προσευχῆς ὥσπερ αὕτη. διότι αὕτη ἐστὶν ἡ τροφὴ τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς· καὶ ἡνίκα στῇ ὁ νοῦς ἐν τῇ χώρᾳ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ἀληθείας οὐ χρήζει τῆς ἐρωτήσεως· ὅτι ὥσπερ ὁ ὀφθαλμὸς ὁ σωματικὸς οὐκ ἐρωτᾷ, καὶ οὕτως βλέπει τὸν ἥλιον· οὕτως οὐδὲ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς· οὐκ ἐξετάζει, καὶ οὕτως θεωρεῖ τὴν γνῶσιν τοῦ πνεύματος· οὕτως καὶ ἡ θεωρία ἡ μυστική, ἣν ἐπιθυμεῖς ὦ ἅγιε, μετὰ τὴν ὑγείαν τῆς ψυχῆς ἀποκαλύπτεται τῷ νοΐ· ἐκείνη δὲ ἡ μετὰ ἐξετάσεως καὶ ἀνακρίσεως μαθεῖν μυστή-
2. Co. b. ρια τοιαῦτα θέλουσα, ἀφροσύνη ψυχῆς ἐστί. καὶ γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος οὐχὶ ἐν μαθήσει ἢ ἐν τόπῳ ὑλικῷ εἶπεν, ὅτι εἶδε καὶ ἤκουσε μυστήρια καὶ ἄῤῥητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι· ἀλλὰ ἁρπαγῇ ἡρπάγη εἰς τὴν χώραν τὴν πνευματικήν, εἶπε καὶ ἐθεάσατο τὴν ἀποκάλυψιν τῶν μυστηρίων.

κδ'. Καὶ σύ, ὦ ἅγιε, ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν καθαρότητα, κόψον ἐκ πάντων ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐκκεχυμένῃ πρὸς πάντας· καὶ εἴσελθε, ἔργασαι ἐν τῷ ἀμπελῶνι τῆς καρδίας σου· ἔκτιλλον ἐκ τῆς ψυχῆς τὰ πάθη, ἔργασαι μὴ γνῶναι κακίαν ἀνθρώπου. ἡ καθαρότης βλέ-

cut scribit b. Paulus: Quod vidot quis, quid sperat? Si autem qood non videmus, speramus, per patientiam expectamus. Expectandum itaque et mystice permanendum nobis est, et cum simplicitate iuxta nostrum interiorem hominem; ubi non sunt species cogitationum, neque contemplatio rerum materialium. Quamobrem mens nostra iuxta id qood videt, sibi exemplaria efformat. Siquidem quando ad mundum respicit iuxta illam diversitatem specierum, quibus trabitur, mens ab eis suscipit exemplaria et similitudines; atque haec iuxta mensuram commovent in ea ratiocinationes; et cum ratiocinationes moventur, tunc quasi signum menti imprimunt. Si vero ad interiorem hominem respiciat, ibi nihil est, nihilque aptum esse potest ad excipiendam varietatem specierum, neque compositio ex variis compositionibus distrahitur in divisione exemplarium; sed omne et ex omni re est Christus.

23. Tunc itaque apertum est mentem accipere simplicem contemplationem; qua nihil quicquam maius gustum animae delectat, et illam perducit ad acquisitionem libertatis tempore precationis, ut ipsa exigit natura sua. Ipsa enim est animae alimentum naturale; et quando mens permanet in loco cognitionis veritatis, tum minime opus habet inquisitionis; nam sicut oculus corporis haud inquirens statim solem videt; ita et animae oculus haud inquirens illico contemplatur spiritualem cogitationem. Hac itaque ratione mystica contemplatio, quam tu, vir sancte, exoptas, post animae sanitatem menti revelatur; illa vero quae per inquisitionem et responsionem addiscere vult huiusmodi mysteria, est animi stultitia. Nam b. Paulus non ex doctrina vel in aliquo materiali loco dixit, se vidisse et audivisse mysteria et arcana verba, quae non licet homini loqui; sed raptu raptus est ad spiritualem regionem, et contemplatus est mysteriorum revelationem.

24. Tu, o vir sancte, si cupis puritatem, proficе ex omnibus in charitate, quae in omnes diffusa est; ingredere, operare in vinca cordis tui; evelle ab anima cupiditates; satago ne humanam malitiam quidem cognoscas. Puritas illa quae vidot Deum,

non ex inquisitione nascitur et viget in anima; sed ex eo quod ignoret cuiusvis hominis malitiam. Si vis itaque cor tuum fieri locus mysteriorum mundi novi; prius esto dives operum spiritualium et corporalium: scilicet ieiuniorum, vigiliarum, ministerii, asceticae exercitationis, patientiae, purificationis cupiditatum, et aliorum huiusmodi. Mentem tuam cohibe in lectione scripturarum et earundem meditatione. Scribe praecepta ante oculos tuos, et cupiditatibus redde debitum, si quando vincaris et tu vincas. Et per continuum orationis et precum et meditationum exercitium e corde tuo dele omnem imaginem et speciem, quibus forte incaute praeventus es. Assuesce mentem tuam meditandis continue Verbi incarnati mysteriis; dimitte inquisitionem cognitionum et contemplationis, quae verbis exaequari nequeunt, neque eorum tempus neque locus exprimi possunt. Perdura in exercitio mandatorum et in operibus quae ad consequendam puritatem apta sunt. Et per orationem postula a Domino in omnibus sensum ardentem ignis illius, quem ipse in Apostolorum et Martyrum et Patrum cordibus effudit, ut eundem infundat in corde tuo; et dignus habearis spiritualis vitae capessendae. Huiusce autem vitae spiritualis initium et medium et finis est segregatio ab omnibus in unione in Christo.

25. Si cupis contemplationem obtinere mysteriorum, in operibus exerceare praecepta in teipso, minime vero in persequenda illorum cognitione gestias. Itaque spiritualis contemplatio in puritatis regione intra nos operatur, ubi inhabitat Christus princeps vitae nostrae. Et prius ediscas, quomodo regionem spiritualium mysteriorum ingrediaris, atque hoc pacto manum operi admove. Puritas, quae consequitur per exercitium mandatorum, dicitur mysteriorum primum; contemplatio autem est considerstio rationalis mentis absorptae et meditantis praeterita et futura: est talis visio mentis de providentia Dei in omni generatione de gloriosis eius et de novi mundi terribilibus, in quibus cor obtinet contritionem, et sicut parvuli Christi, renovatur lacte

πει τὸν Θεὸν, οὐχὶ ἐξ αἰτήσεως ἀνατέλλει καὶ ἀνθεῖ ἐν τῇ ψυχῇ· ἀλλ᾽ ἐξ ἐκείνου τοῦ μὴ γινώσκειν κακίαν τινὸς ἀνθρώπου· ἐὰν δὲ θέλῃς ἵνα γένηται ἡ καρδία σου τόπος μυστηρίων τοῦ καινοῦ κόσμου, πρῶτον μὲν πλούτησον ἐν ἔργοις σωματικοῖς καὶ ψυχικοῖς· νηστείᾳ, ἀγρυπνίᾳ, λειτουργίᾳ, ἀσκήσει, ὑπομονῇ, καθαιρέσει τῶν λογισμῶν καὶ τοῖς λοιποῖς. δέσμευσον τὸν νοῦν ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν γραφῶν καὶ τῇ μελέτῃ τῇ ἐν αὐταῖς· γράψον τὰς ἐντολὰς κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου· καὶ ἀπόδος τὸ χρέος τῶν παθῶν ἡνίκα ἡττᾶσαι καὶ νικᾷς. καὶ ἐν τῇ ὁμιλείᾳ τῇ διηνεκεῖ τῆς εὐχῆς καὶ τῆς λιτῆς καὶ τῇ μελέτῃ ἐν αὐταῖς. ἔκτιλλον ἐκ τῆς καρδίας σου πᾶσαν εἰκόνα καὶ πᾶν ὁμοίωμα, ᾧπερ προληπτικῶς προελήφθης· ἔθισον τὸν νοῦν σου ἀεὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς οἰκονομίας τοῦ σωτῆρος μελετᾶν· καὶ ἄφες τὴν αἴτησιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς θεωρίας, ἅπερ ὑπερβάλλει τὴν διήγησιν τῶν λόγων εἰς τὸν τόπον καὶ τὸν καιρὸν αὐτῶν· καὶ ἀκολούθει τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν καὶ τοῖς ἔργοις τῆς ὑπὲρ τῆς καθαρότητος· καὶ αἴτει σεαυτῷ παρὰ τοῦ κυρίου ἐν τῇ προσευχῇ λύπην πυρὸς πεπυρωμένην ἐν πᾶσιν, ἣν ἔσταξεν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀποστόλων καὶ μαρτύρων καὶ τῶν πατέρων· ἵνα στάξῃ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἀξιωθῇς τῆς πολιτείας τῆς διανοίας· ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ μέσον καὶ τὸ τέλος τῆς πολιτείας τῆς διανοίας αὕτη ἐστίν· ἡ ἐκκοπὴ ἐκ πάντων ἐν τῇ ἑνώσει τῇ ἐν χριστῷ.

κε΄. Ἐὰν δὲ ἐπιθυμεῖς τῆς θεωρίας τῶν
μυστηρίων, ἐν ἔργοις ἔργασαι τὰς ἐντολὰς ἐν f. 300. a.
σεαυτῷ, καὶ οὐχὶ ἐν τῇ καταδιώξει τῆς γνώσεως αὐτῶν. ἡ θεωρία οὖν ἡ πνευματικὴ ἐν τῇ χώρᾳ τῆς καθαρότητος ἐνεργεῖ ἐντὸς ἡμῶν ὅπου οἰκεῖ ὁ χριστὸς ὁ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς ἡμῶν· καὶ σὺ ζήτησον πρῶτον μαθεῖν πῶς εἰσέρχῃ εἰς τὴν χώραν τῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος· καὶ οὕτως ἄρξαι· πρῶτον τῶν μυστηρίων καλεῖται ἡ καθαρότης ἡ συνισταμένη ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν ἐντολῶν· θεωρία δέ ἐστιν ἡ θεωρία ἡ πνευματικὴ τοῦ νοὸς, τὸ ἐκπλήττεσθαι καὶ κατανοεῖν ἐν πᾶσιν οἷς ἐγένοντο καὶ γενήσονται· θεωρία ἐστὶν ἡ ὅρασις τοῦ νοὸς ἐκπλήττεσθαι ἐπὶ τῇ οἰκονομίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ ἐν πάσῃ γενεᾷ, καὶ κατανοεῖν τὰς δόξας αὐτοῦ καὶ τὰ δυσχερῆ τοῦ καινοῦ κόσμου, ἐν οἷς συντρίβεται ἡ καρδία καὶ ἀνακαινίζεται καθομοιότητα τῶν νηπίων τῶν ἐν χριστῷ· ἀνατρέ-

φεται ἐν τῷ γάλακτι τῶν ἐντολῶν τῶν καινῶν καὶ πνευματικῶν, καὶ γίνεται χωρὶς κακίας καὶ ἐθίζεται ἐν τοῖς μυστηρίοις τοῦ πνεύματος καὶ ἐν ταῖς ἀποκαλύψεσιν τῆς γνώσεως ἐπαιρόμενος ἀπὸ γνώσεως εἰς γνῶσιν, καὶ ἀπὸ θεωρίας εἰς θεωρίαν καὶ ἀπὸ κατανοήσεως εἰς κατανόησιν, καὶ μανθάνει καὶ κραταιοῦται μυστικῶς ἕως ἂν ὑψωθῇ ἐν τῇ ἀγάπῃ, καὶ ἑνωθῇ τῇ ἐλπίδι καὶ ἐνδομυχήσῃ ἐν αὐτῷ ἡ χαρὰ καὶ ὑψωθῇ ἐν τῷ Θεῷ, καὶ στεφανωθῇ τῇ δόξῃ τῇ μυστικῇ τῆς δημιουργίας αὐτοῦ ἐν ᾗ ἐκτίσθη.

κϛʹ. Ἐν ταύταις ταῖς νομαῖς τοῦ πνεύματος ἀνέρχεται ὁ νοῦς ἐν ταῖς ἀποκαλύψεσι τῆς γνώσεως, καὶ πίπτει καὶ ἐγείρεται, καὶ νικᾷ καὶ ἡττᾶται, καὶ τυγανίζεται ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ κελλίου· καὶ οὕτως καθαίρεται καὶ γίνεται τὸ ἔλεος, καὶ πρακτικῶς ἀξιοῦται τῆς θεωρίας τῆς ἁγίας τριάδος, ἧς ἐν ἐπιθυμίᾳ ὑπάρχεις. Θεωρίαι γάρ τῶν φύσεων ἐν αἷς ὁ νοῦς ὑψοῦται καὶ ἐνεργεῖ καὶ γυμνάζεται τρεῖς εἰσί· δύο τῶν φύσεων τῶν κτιστῶν τῶν λογικῶν καὶ ἀλόγων καὶ πνευματικῶν καὶ σωματικῶν. καὶ ἡ ἄλλη τῆς ἁγίας τριάδος. πρῶτον μὲν εἰς πᾶν ἐλθὼν εἰς κτίσιν γίνεται θεωρία καὶ διέρχεται δι' αὐτῆς ὁ νοῦς ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς γνώσεως. τὰ δὲ μὴ ὑποπίπτοντα τῇ αἰσθήσει, θεωρία νοητὴ γίνεται ἐν
f. 160 b. αὐτοῖς· καὶ ὁ νοῦς ἔχει θεωρίαν τοῦ θεωρεῖν ἑαυτόν· ἐν ᾗ οἱ φιλόσοφοι ἔξω ἐμετεώρησαν τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν κτισμάτων. Θεωρία οὖν τῶν υἱῶν τοῦ μυστηρίου. τῆς πίστεως μετὰ τῆς πίστεως συγκεκολλημένη ἐστί· καὶ ἐν τῷ λειμῶνι τῶν γραφῶν ποιμαίνεται.

κζʹ. Εἴ τις συνάγει τὸν νοῦν ἀπὸ παντὸς μετεωρισμοῦ ἐξωτέρου, καὶ δεσμεύει αὐτὸν ἐν τῇ ἑνώσει τοῦ Χριστοῦ καθ' ὁμοιότητα Βασιλείου καὶ Γρηγορίου· καὶ εἰς τοὺς μυστικοὺς λόγους τοὺς τεθέντας ἐν τῇ γραφῇ γίνεται ἡ θεωρία αὐτοῦ· καὶ οἱ μὴ καταλαμβανόμενοι ὑπὸ τῆς γνώσεως λόγοι δεκτοὶ διὰ τῆς γνώσεως ὑφ' ἡμῶν γίνονται καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ δεχόμεθα γνῶσιν ὑπὲρ αὐτῶν, ἥ τις γίνεται ἐν ἡμῖν μετὰ τὴν κάθαρσιν, καὶ διὰ τὰ μυστήρια τοῦ πνεύματος τὰ ὑπὲρ τὴν γνῶσιν· ὥσπερ αἱ αἰσθήσεις τοῦ σώματος οὐκ αἰσθάνεται οὐδὲ τὸ λογικὸν τοῦ νοός. ἔδωκεν ἡμῖν πίστιν ὁ Θεὸς ἐν ᾗ γινώσκομεν μόνον ὅτι εἰσί· καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πίστεως γεννᾶται ἐν ἡμῖν ὑπὲρ αὐτῶν· ἐν τῇ

mandatorum novensilium et spiritualium et enutritur, fit expers malitiae, et in mysteriis spiritus et in revelationibus, a cognitione ad cognitionem, a contemplatione ad contemplationem, ab intellectuali comprehensione ad comprehensionem mystice addiscit et roboratur, quousque elevetur per charitatem, et per spem uniatur, atque in eo gaudium inhabitet, et exaltetur in Deo, et mystica gloria creationis, in qua creatum fuerat, coronetur.

26. Ad haec pascua spiritus mens accedit in revelationibus scientiae, cadit et surgit, vincit et vincitur; et examinatur in fornace cellulae, et sic purificatur, et misericordiam consequitur, et practice digna efficitur contemplatione sanctae Trinitatis, cuius tu es avidus. Tres quidem sunt contemplationes naturarum, in quibus mens elevatur et operatur et exercetur: duo de rebus creatis sunt, rationabilibus et irrationabilibus, spiritualibus et corporalibus: alia vero de sancta Trinitate. Primo quidem mens ad omnia se convertens in rebus creatis, fit contemplatio, per quam attingit ad scientiae manifestationem, quae vero sensibus non sunt obnoxia, mentalem efficiunt in semetipsis contemplationem, et mens contemplationem obtinet contemplando semetipsam. In ea profani philosophi mentem suam per phantasiam rerum creatarum elevaverunt. Contemplatio igitur filiorum mysterii fidei cum fide coniuncta est, et in pratis divinarum scripturarum pascua invenit.

27. Si quis mentem colligit ab omni externa elevatione, et devincit eam in unione Christi; sicut fecerunt Basilius et Gregorius; et in mysticis verbis sacrarum litterarum contemplatio eius versatur; tunc verba, quae per scientiam non comprehenduntur, comprehensibilia nobis fiunt per fidem, et in contemplatione de ipsis scientiam adipiscimur, quae in nobis oritur post purgationem et per mysteria spiritus, quae scientiam superant, et quae nec corporeis sensibus, neque mentis viribus possunt attingi. Fidem nobis dedit Deus, in qua tantum ea mysteria esse dignoscimus; ex hac fide nascitur in nobis spes in iisdem. In fide

confitemur Deum esse Dominum et regem et creatorem et factorem rerum omnium, et in scientia discernimus debitum esse nostrum illius obtemperare mandatis; ac novimus quod timor vetera servat mandata, nova vera et vivifica mandata Christi amor custodit: sicut ipse dixit: Ego custodivi mandata Patris mei, et maneo in charitate eius. Manifesta autem res est filium non in timore custodire praecepta Patris, sed ex amore. Proinde mandat nobis, ut nos ex amore praecepta custodiamus dicens: – Si diligitis me, praecepta mea servate; et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum mittet vobis. Adventum Paracliti hic appellat charismata revelationis mysteriorum spiritus; ita ut perfectio cognitionis spiritualis fiat in ea susceptione spiritus, quam acceperunt Apostoli. Et ipse Dominus confessus est et promisit post mandatorum observantiam et puritatem se rogaturum Patrem, et daturum eis Paraclitum, ut maneret cum eis in saecula post mandatorum observantiam purgationemque.

28. Eo vides per observantiam mandatorum mentem dignam effici gratia mysticae contemplationis et revelationis cognitionis spiritualis; non vero, sicut tu o sapiens rebaris, opera observantiae mandatorum impedimenta esse contemplationi arcanorum Dei, quae in quiete perficitur. Quaeso itaque si experiaris in anima tua te iam attigisse regionem charitatis, custodi mandata nova ob charitatem illius qui dedit ea, non vero ob timorem: sicut beatus Paulus divino succensus amore dicebat: Quis me separabit a charitate Christi? tribulationes, an carceres? an persecutiones? et quae sequuntur. Et rursus addit: Confido enim, quod neque mors, neque vita, neque praesentia, neque futura separare me possint a charitate Dei, quae est in Domino nostro Iesu Christo.

29. Ne vero quis crederet illum desiderasse mercedem magnam vel honorem et gloriam supernam rerum spiritualium, ut sanctitas tua desiderat, ipse ait: Desideravi anathema esse a Christo, si possibile esset, ut alii sint domestici Christi. Et ut co-

πίστει ἐξομολογούμεθα, ὅτι ὁ Θεὸς κύριος καὶ δεσπότης καὶ κτίστης καὶ δημιουργός τῶν ἁπάντων ἐστί· καὶ ἐν τῇ γνώσει διακρίνομεν ὅτι δέον ἡμᾶς φυλάξαι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ νοῆσαι τοῦτο καὶ ἡμεῖς· ὅτι τὰς ἐντολὰς τὰς παλαιὰς ὁ φόβος φυλάττει, τὰς δὲ ζωοποιοὺς ἐντολὰς τοῦ χριστοῦ ἡ ἀγάπη φυλάττει· καθὼς εἶπεν αὐτός· ἐγὼ τετήρηκα τὰς ἐντολὰς τοῦ Io. 14. πατρός μου καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ· καὶ δῆλον ὅτι οὐκ ἐν φόβῳ φυλάττει ὁ υἱὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἐξ ἀγάπης. διὰ ταῦτα παραγγέλλει ἡμῖν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐξ ἀγάπης τηρήσωμεν τὰς ἐντολὰς ὡς λέγει· ἐὰν ἀγα- Io. 14 πῆτε με τὰς ἐντολὰς ἐμὰς τηρήσατε· καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου· καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν· τὴν παρουσίαν τοῦ παρακλήτου καλεῖ τὰ χαρίσματα τῆς ἀποκαλύψεως τῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος, ὡς εἶναι ἐν τῇ ὑποδοχῇ τοῦ πνεύματος, ἣν οἱ ἀπόστολοι ὑπεδέξαντο ἡ τελείωσις τῆς γνώσεως τῆς πνευματικῆς, καὶ τὸν παράκλητον καθωμολόγησε καὶ ὑπέσχετο ὁ κύριος ἐρωτῆσαι τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ δοῦναι αὐτοῖς τὸν παράκλητον, ὅπως διαμένει μετ᾽ αὐτῶν εἰς τοὺς αἰῶνας μετὰ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν καὶ τὴν κάθαρσιν.

κη΄. Ὁρᾷς ὅτι ἐκ τῆς φυλακῆς τῶν ἐντο- f. 201. a. λῶν ἀξιοῦται ὁ νοῦς τῆς χάριτος τῆς θεωρίας τῆς μυστικῆς καὶ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς γνώσεως τοῦ πνεύματος· οὐχὶ ὡς ἡ σοφία σου ὑπενόησε, ὅτι τὸ ἔργον τῆς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν ἀναχαιτισμὸς τῆς θεωρίας τῶν θείων μυστηρίων τῶν ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τελουμένων ἐστί. παρακαλῶ οὖν ἐγώ, ὅτι ἐὰν αἰσθηθῇς ἐν τῇ ψυχῇ σου, ὅτι ἔφθασας τὴν χώραν τῆς ἀγάπης, τήρησον τὰς ἐντολὰς τὰς νέας διὰ τὸν πόθον τοῦ θήσαντος αὐτάς· καὶ οὐχὶ διὰ τὸν φόβον· καθὼς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἡνίκα ἐπυροῦτο ἐν ἀγάπῃ τῇ θείᾳ εἶπε· τίς χωρίσει με ἀπὸ Rom. 8. τῆς ἀγάπης τοῦ χριστοῦ; θλίψεις; ἢ φυλακαί; ἢ διωγμοί; καὶ τὰ ἑξῆς – καὶ πάλιν προστιθεῖ – πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὐδὲ ἐνεστῶτα, οὐδὲ μέλλοντα δύνανται χωρίσαι με ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

κθ΄. Καὶ ἵνα μὴ νομισθῇ ὅτι τὸν μισθὸν τὸν πολὺν ἢ τὴν τιμὴν ἢ τὴν δόσιν τὴν ὑπερβάλλουσαν τῶν πνευματικῶν ἐπιθυμεῖ, καθὼς ἡ σὴ ἁγιωσύνη ἐπιθυμεῖ, εἶπεν· ηὐχόμην γὰρ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ· καὶ εἰ δύνατον ἐν τούτῳ ἵνα Rom. 9. οἱ ἀλλότριοι οἰκειωθῶσι τῷ χριστῷ· καὶ ἵνα γνῷς,

ὅτι οὐ τὴν θεωρίαν τὴν μυστικὴν καὶ ἀναχωρητικὴν
ἦν καταδιώκων καθ' ὁμοιότητα τῆς σῆς πατρο-
σύνης· ἀλλ' ἐπεθυμεῖ ἐκείνην ἧς πολλάκις τινες
ἄξιοι ἠξιώθησαν αὐτῆς διὰ τῆς χάριτος. ἄκουσόν
τι λέγει ἐν ἄλλῳ τόπῳ· ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν
1 Cor. 13. ἀγγέλων λαλῶ καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀγάπην δὲ
μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλα-
λάζον· καὶ ἐὰν ἔχω προφητείας, καὶ ἴδω τὰ μυ-
στήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἔχω
τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν· ἀγάπην δὲ μὴ
ἔχω, οὐθέν εἰμι· ὅτι ἡ θύρα ἡ νομίμη ἡ εἰσφέ-
ρουσα εἰς ταῦτα ἡ ἀγάπη ἐστίν. ἐὰν δὲ κτήσο-
μαι ἀγάπην, αὐτὴ εἰσφέρει με εἰς ταῦτα· ἐὰν
δὲ ἐν χάριτι ἀξιωθῶμεν τούτων, χωρὶς ἀγάπης
οὐ πάντως ποτὲ γενήσεται ἡμῖν ἀποκτήσασθαι
αὐτά. ἡ κτῆσις γὰρ καὶ ὁ φρουρὸς τῶν ὑψη-
λοτέρων τῶν ἁγίων, καὶ τῆς θείας πολιτείας
ἡ ἀγάπη ἐστίν. εὐθέως γὰρ ἡνίκα ἀποκτήση-
f. 381. b. ται ὁ μοναχὸς τὴν ἀγάπην, ἡ καρδία ἀποκτᾶ-
ται τὴν εἰρήνην· αὕτη δέ ἐστι τὸ σκήνωμα τοῦ
θεοῦ· καὶ ἀποκλείεται αὐτῷ ἡ θύρα τῆς χά-
ριτος, ἐν ᾗ ὁ κύριος ἐν ἡμῖν εἰσελεύσεται καὶ
ἐξελεύσεται, καθὼς εἶπεν· ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα
τῆς ζωῆς· καὶ ἐν ἐμοὶ ὁ ἄνθρωπος εἰσελεύ-
Io. 10. σεται ζῆσαι, καὶ νομὴν εὑρήσει εἰς ἀναστρο-
φὴν τῆς ζωῆς αὐτοῦ τῆς πνευματικῆς· ὅπου οὐκ
ἀναχαιτίζεται, οὔτε ἀπὸ κακίας, οὔτε ἀπὸ πλά-
νης, ἀλλ' ἐν πάσαις ταῖς ἀναβάσεσι τῶν ἀ-
ποκαλύψεων τῆς γνώσεως καὶ τῶν θεωριῶν τῶν
μυστικῶν εἰσάγει αὐτὸν καὶ ἐξάγει ἡ θεία ἀ-
γάπη, κατὰ τοὺς ἐλευθέρους τοὺς τοῦ χρι-
στοῦ.

λ'. Καὶ ἵνα γνῷς τὴν ἀλήθειαν τούτων, μάθε ἐκ τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Παύλου, ὅτι ἐν ἀληθείᾳ ἡ ζωὴ ἡ πνευματικὴ τοῦ νοὸς ἡ θεωρία ἡ θεία ἐστίν· αὐτὸς βοᾷ· ὅτι οὐκ εὐδοκῶ ἐν αὐτῇ, χωρὶς τῆς ἀγάπης οὐκ εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτήν, ἤτοι πρὸς τὴν θεωρίαν· οὐδὲ ἐπιθυμίᾳ ἐπιθυμήσω αὐτήν· καὶ ἐὰν δοθῇ μοι κατὰ χάριν ἡνίκα οὐκ ἐκτησάμην τὴν ἀγάπην, ἐγὼ οὐ ζητῶ αὐτήν· ἡνίκα οὐκ εἰσῆλθον πρὸς αὐτὴν διὰ τῆς θύρας τῆς φυσικῆς αὐτῆς, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀγάπη. θέλω οὖν πρῶτον κτήσασθαι ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ ἡ θεωρία ἡ προτέρα τῆς ἁγίας Τριάδος· καὶ τότε χωρὶς δόσεως ἔσται μοι φυσικῶς ἡ θεωρία τῶν πνευματικῶν. κατανόησόν μοι τὴν θείαν σοφίαν τοῦ μακαρίου Παύλου, ὅτι κατέλιπε πάντα τὰ χαρίσματα τὰ μεταδιδόμενα ἀπὸ τῆς χάριτος· καὶ ᾐτήσατο αὐτὸς αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τῶν πραγ-

gnoscas illum quidem non ut tu, pater mi, exquisiviase mysticam et anachoreticam contemplationem; sed illam desiderasse, qua saepe nonnulli digni effecti sunt per gratiam. Accipe quae alio in loco ipse dicit: Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum veluti aes sonans, aut cymbalum tinniens; et si habuero prophetiam, et noverim mysteria omnia et omnem scientiam, et si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam; charitatem autem non habuero, nihil sum. Siquidem legitima ianua, quae ad haec ducit, charitas est: et si charitatem adeptus fuero, ad haec me adducet. Si vero absque charitate donis huiusmodi dignos per gratiam nos effici censeamus, minime prorsus ea valebimus possidere. Acquisitio enim et custodia sublimium sanctarum rerum et divinae conversationis charitas est. Nam vix asceta obtinet charitatem, cor possidet pacem, et fit habitaculum Dei, reseratur ei ianua gratiae; qua Christus in nobis ingredietur et egredietur, sicut dixit: Ego sum vitae ostium, et in me homo ingredietur ad vivendum, et pascua inveniet ad vitae suae spiritualis conversionem; ubi non impeditur neque a malitia neque ab errore; sed per omnes revelationum cognitionis et contemplationum arcanorum gradus adducit et educit eam charitas divina, ut fit de iis qui Christi fruuntur libertate.

30. Ut autem horum agnoscas veritatem, a b. Paulo disce veram spiritualem vitam mentis esse contemplationem divinam. Ipse clamat: absque charitate in hac contemplatione haud mihi complaceo; neque ad eam accedam, neque desiderio eam concupisco. Et quamvis secundum gratiam mihi largiatur; si charitatem non acquisivero, illam non quaero; cum per naturalem ipsius portam, quae est charitas, ad eam non intraverim. Prius enim charitatem consequi volo, quae est prima contemplatio sanctae Trinitatis; et postea absque donatione spiritualium rerum contemplationem modo naturali acquiram. Considera quaeso, divinam b. Pauli sapientiam, cum praetermissis omnibus gratiae charismatibus, sibi exquirendum fundamentum harum rerum propo-

suit, quod suscipit supra se et custodit charismata. Sicut quidam dixit; charisma contemplationis creaturarum Moysi datum est, et plurimi eodem digni facti sunt, non pariter in confirmatione, sed in revelatione. Ego vero qui in Spiritu sancto baptizatus sum, et gratia repletus suscipere volo in me ipso sensum Christi in me inhabitantis: Christus enim operatus est naturae renovationem in persona sua; et nos eum induti sumus ex aqua et spiritu; atque in mysterio ineffabili nos sibi univit et fecit nos membra in corpore suo. Heic quidem in arrhabone; sed in novo mundo naturaliter comunicat vitam ceteris membris.

31. Cur praeterea vis et quaeris contemplationem prius quam charitatem, cum divinus Paulus contemplationem sine charitate improbandam duxerit? Verba tua - exercitium mandatorum impedit me a contemplatione - manifestant te non curasse charitatem erga proximum, et praeferre contemplationem, illiusque gustum quando nobis, o sapientissime, haec habere non est concessum. At vero contemplatio haec nobis in loco suo sese tradit spectanda, et sicut physico aetate succrescente anima suscipit scientiae discretionem, et sensum rerum mundi experitur, et in eis exercetur in dies; hoc eodem pacto in iis quae sunt spiritus, spiritualem contemplationem et divinum sensum homo percipit, et in iisdem exercetur. Et haec eo magis progrediuntur, quo mens in spirituali conversatione crescit, et ulterius proficit; cum autem ad regionem charitatis pervenerit, spiritualia in loco suo contemplatur. Haec non assequuntur, quantum quis ad se trahere conetur, et audactor phantasiae laxet habenas, speculetur, consideret et caecutiat; profecto visio et phantasiae et imagines quaedam pro veris ei videbuntur. Ut autem quae vera sunt perfecte mente tua discretiva possis suscipere, ne quaeras contemplationem practer tempus. Quod si tibi videaris iam modo contemplationem videre, umbra haec est et contemplatio phantasiae, sed non vera contemplatio. Cuique enim menti oritur similitudo et imago phantasiae, et insuper in ea vera

μάτων· ἥτις ὑποδέχεται τὰ χαρίσματα καὶ φυλάττει αὐτά· καθὼς τις λέγει τὸ χάρισμα τῆς θεωρίας τῶν κτισμάτων καὶ τῷ Μωυσῇ ἐδόθη, καὶ πολλοὶ αὐτῆς ἠξιώθησαν· ὅμως οὐχὶ ἐν βεβαιώσει, ἀλλ' ἐν ἀποκαλύψει· ἐγὼ δὲ ὁ βαπτισθεὶς ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ πεπληρωμένος χάριτος ὑπάρχων, θέλω δέξασθαι αἴσθησιν ἐντὸς μου τοῦ χριστοῦ τοῦ οἰκοῦντος ἐν ἐμοί· ὁ χριστὸς γὰρ ἐποίησεν τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς φύσεως ἡμῶν ἐν τῇ ὑποστάσει αὐτοῦ. καὶ ἐνεδυσάμεθα αὐτὸν ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος· καὶ ἐν μυστηρίῳ τῷ ἀῤῥήτῳ ἥνωσεν ἡμᾶς ἑαυτῷ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς μέλη ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν ἐν ἀῤῥαβῶνι, ἐν δὲ τῷ καινῷ κόσμῳ φυσικῶς μεταδιδεῖ τὴν ζωὴν τοῖς λοιποῖς μέλεσι. f. 388. a.

λα'. Τί λοιπὸν θέλεις καὶ ζητεῖς τὴν θεωρίαν πρὸ τῆς ἀγάπης, ὁπότε Παῦλος ὁ θεῖος ἀδόκιμον αὐτὴν ἐποίησε χωρὶς ἀγάπης; ἐκεῖνο γὰρ ὃ εἶπας, ὅτι ἡ ἐργασία τῶν ἐντολῶν ἀναχαιτίζει με τῆς θεωρίας· δῆλον ὅτι ἔψεξας τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον, καὶ προέκρινας τὴν θεωρίαν καὶ ἐπιθυμεῖς ἰδεῖν αὐτήν, ὅπου οὐ θεωρεῖται· ἕως ὅτε ἡμεῖς οὐ δυνάμεθα ἰδεῖν τὴν θεωρίαν, ὦ σοφώτατε. ἀλλ' ἡ θεωρία αὐτη δεικνύει ἡμῖν ἑαυτὴν ἐν τῷ τόπῳ αὐτῆς, καθάπερ ἐν τῇ αὐξήσει τῆς ἡλικίας τῆς φύσεως δέχεται ἡ ψυχὴ τὴν διαφορὰν τῆς γνώσεως καὶ αἰσθάνεται τῶν τοῦ κόσμου καὶ γυμνάζεται ἐν αὐτοῖς ἡμέραν καθ' ἡμέραν· οὕτως καὶ ἐν τοῖς τοῦ πνεύματος δέχεταί τις τὴν θεωρίαν τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν θείαν αἴσθησιν καὶ γυμνάζεται ἐν τοῖς τοῦ πνεύματος· καὶ καθόσον αὐξάνει ὁ νοῦς ἐν τῇ πολιτείᾳ τῆς διανοίας, καὶ προκόπτει ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν· ἐὰν δὲ φθάσῃ τὴν χώραν τῆς ἀγάπης θεωρεῖ τὰ πνευματικὰ εἰς τὸν τόπον αὐτῶν ταῦτα· ἅτινα καθ' ὅσον ἐάν τις βιάσηται καταβῆναι πρὸς αὐτὸν οὐ πείθονται. ἐὰν δὲ φαντασθῇ τολμηρῶς, καὶ θεωρήσῃ καὶ κατανοήσῃ ἐν αὐτοῖς καὶ ἐν οὐ καιρῷ, ἀμβλυωπεῖ εὐθὺς ἡ ὅρασις αὐτοῦ· καὶ φαντασίαι καὶ τύποι ἀντὶ τῶν ἀληθινῶν θεωρηθήσονται αὐτῷ. ταῦτα ἀρτίως ἡνίκα λάβῃς ἐν τῷ νοΐ σου τῷ διακριτικῷ μὴ ζητήσῃς τὴν θεωρίαν ἐν οὐ καιρῷ αὐτῆς· ἐὰν δὲ δοκῇ σοι καὶ νῦν ὁρᾶσθαί σοι τὴν θεωρίαν, σκιά ἔσται τις φαντασίας ἡ θεωρία καὶ οὐ θεωρία· ὅτι παντὶ νοηθῷ γίνεται ὁμοίωμα καὶ τύπος φαντασίας· καὶ γίνεται πάλιν ἐν αὐτῷ θεωρία ἀληθινή. ἰδοὺ γὰρ καὶ ταῖς φύσεσι ταῖς συνθέτοις

γίνεται αὐταῖς ἔχειν φαντασίαν· καὶ ἔστιν ὅτε ἔχουσι θεωρίαν ἀληθινήν· ἐὰν δὲ ἡ θεωρία ὑγιὴς, καὶ τὸ φῶς εὑρίσκεται, καὶ ἐκεῖνο τὸ θεωρούμενον, πλησίον τῇ ἀληθείᾳ θεωρεῖται· ὅταν δὲ γένηται ἐξεναντίας τούτων σκιὰν ἀντὶ τῆς ἀληθείας θεωρεῖ ὁ ὀφθαλμός· ὅτε θεωρεῖ ὕδωρ ὅπου οὐκ ἔστιν ὕδωρ, καὶ οἰκοδομὰς ἐπηρμένας καὶ κρεμαμένας ἐν τῷ ἀέρι, καὶ εἰσὶν ἐν τῇ γῇ κείμεναι. ἐν τοιαύτῃ δηλώσει τῇ ἐπὶ τῶν σωματικῶν, τὸ αὐτὸ νόει μοι καὶ ἐπὶ τῶν νοητῶν.

f. 862. b. λβʹ. Ἐὰν μὴ καθαρισθῇ ἡ ὅρασις τοῦ νοὸς ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν τῶν πολιτειῶν τῆς συντυχίας οὐχί. ἀλλὰ τῆς ἡσυχίας· καὶ κτήσεται τὸ φῶς τῆς ἀγάπης ἐν τελειότητι καὶ αὐξηθῇ ἐν τῇ ἡλικίᾳ τῆς καινότητος τοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν τῇ διαφορᾷ τῆς γνώσεως πλησιάσῃ ἐγγὺς τῶν φύσεων τῶν πνευματικῶν ἐν τῇ τάξει, ἐν ᾗ ζητεῖ ἐν αὐτῇ τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν τοῦ πνεύματος, οὐ δύναται θεωρητικὸς ἀληθινὸς γενέσθαι τῆς θείας θεωρίας. καὶ ὅσα ὁμοιώματά τινα νομίζει ὁ νοῦς ὑπὲρ αὐτὸν ποιεῖσθαι, φαντασία λέγεται καὶ οὐκ ἀλήθεια· καὶ τοῦτο τὸ ἐκ τοῦ μὴ καθαρεύειν συμβαίνει τῷ νοΐ· τοῦ ἰδεῖν τι ἀντ' ἄλλου· ἡ φύσις δὲ τῆς ἀληθείας ἀναλλοίωτος μὲν ἀεὶ μένει· μὴ ἀλλοιουμένη ποτὲ εἰς ὁμοιώματα. ἡ αἰτία δὲ τῆς φαντασίας καὶ τῶν εἰκόνων ἐστὶν ἡ ἀσθένεια τοῦ νοὸς καὶ οὐχὶ ἡ καθαρότης αὐτοῦ. τοῦτο συνέβη καὶ τοῖς ἔξω φιλοσόφοις· ἐπειδὴ ἐνόμισαν εἶναι ταῦτα πνευματικὰ περὶ ὧν διδαχὴν ἀληθινὴν ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἐκ τοῦ σφυγμοῦ καὶ τῆς κινήσεως τοῦ λογιστικοῦ αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἐννοιῶν τῶν λογισμῶν αὐτῶν, ἔδοξαν τῇ οἰήσει αὐτῶν ὅτι εἰσί τι· καὶ μετὰ τοῦτο καὶ πῶς εἰσὶ διελογίσαντο, ἵνα ἡ εὕρεσις τῆς γενέσεως αὐτῶν, καὶ ἡ ἀλλοίωσις τῆς ἀφομοιώσεως αὐτῶν αὐτοῖς γένωνται τὰ ἀμφότερα· καὶ διελάλησαν περὶ αὐτῶν ἐν οἰήσει τῇ μὴ καθηκούσῃ· καὶ τὸν ἕνα θεὸν διεμέρισαν εἰς πολυθεΐαν· καὶ ἐλάλησαν καὶ συνέθεντο ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ τῶν λογισμῶν αὐτῶν· ὅπερ οὐκ ἐστί· καὶ περὶ τῶν φύσεων τῶν πνευματικῶν, καὶ τῆς ἐργασίας αὐτῶν διελάλησαν· καὶ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁμιλείᾳ τῶν λογισμῶν αὐτῶν· καὶ ταύτην τὴν φαντασίαν τῆς παραφρονήσεως τῶν λογισμῶν αὐτῶν θεωρίαν τῶν φύσεων αὐτὴν ἐκάλουν.

λγʹ. Θεωρία οὖν ἡ ἀληθινὴ τῶν φύσεων τῶν αἰσθητῶν καὶ ἀναισθήτων· καὶ αὐτῆς τῆς

rerum idea nascitur. En etiam in ipsis compositis naturis nasci phantasiam; et hoc contingit, si rerum habeatur idea vera; si apprehensio sana sit, tunc lumen reperitur apparens ut a veritate haud alienum conspicitur. Si contra evenit, tunc umbram pro veritate oculus videt; ut quando conspicit aquam ubi aqua non est, et aedificia elata et suspensa in aëre quae revera iacent in terra. In hac rerum corporearum declaratione considera idem in spiritualibus fieri.

32. Nemo potest verus fieri contemplativus visionis divinae, nisi animae facultas videndi pura evadat in exercitio mandatorum et in actionibus vitae non utcumque, sed ascetico more traductae, atque adipiscatur charitatis lumen in perfectione, et crescat in aetate renovationis Christi, et in scientiarum diversitate prope accedat ad naturas spirituales in ordine, in quo angelicam spiritus conversationem quaerit. Omnia vero simulacra, quae mens facere conatur, non veritas; sed phantasia appellantur. Et eo quod sese non purgaverit, hoc accidit menti, ut aliud pro alio videat; natura autem veritatis semper immutabilis perseverat, et numquam in simulacrum immutatur. Causa autem phantasiae et simulacrorum est mentis imbellicitas, minime vero eius puritas. Haec acciderunt profanis philosophis; quoniam arbitrati sunt ea esse spiritualia, de quibus veram doctrinam a Deo non receperunt; sed ex venae pulsu et motu mentis et cogitationibus opinione sua se aliquid esse crediderunt. Dein cogitaverunt quomodo existerent, ut inventio originis et varietas similitudinis suae ambo sibi forent manifesta, et de his multa sermocinati sunt in commentis haud sibi consequentibus, et de uno Deo commentati sunt dividentes deorum multitudinem, et locuti sunt, et composuerunt multa in garrulitate commentationum suarum. Quod non erat, etiam de naturis spiritualibus et de earum operatione sunt loquuti, et ratiocinati in commentis suis; atque huiusmodi phantasiam delirii cogitationum suarum appellaverunt naturae contemplationem.

33. Igitur vera naturae tum sensibilia, tum insensibilia, et ipsius sanctae Trini-

tatis contemplatio nobis adnascitur in revelatinne Christi, quam ipse docuit et ostendit hominibus, in primis quando operatus est in persona sua renovationem humanae naturae universae, et ipsam immutavit, illi dedit libertatem pristinam, nobisque viam in seipso complanavit, ut per vivifica mandata sua ad veritatem accederemus. Et hoc pacto natura nostra valida est, ut fiat contemplativa non phantasticae, sed verae visionis. Cum in primis per patientiam cupiditatem et labores et tribulationes aliquis exuerit veterem hominem cupiditatum, sicut infans involucro uteri exuitur; tunc mens spiritualis fieri valet, et sese conspicere in mundo spiritus collocatam, et accipere contemplationem patriae suae. Reapse igitur contemplatio rerum creatarum, etsi dulcis sit, tamen est veluti umbra scientiae; et dulcedo illius haud abest a phantasia somniorum. Contemplatio itaque novi mundi in spiritu revelationis, in qua mens spiritualiter oblectatur, est operatio gratiae, non vero umbra scientiae; et deliciae eius haud absunt ab illis, de quibus scripsit Apostolus: Quod oculus non vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus diligentibus se. Sanctis autem revelavit Deus per spiritum eius; ipse autem spiritus omnia scrutatur etiam profunda Dei. Huiusmodi autem contemplatio fit cibus menti, quousque valeat contemplationem sublimiorem accipere primae contemplationis. Etenim contemplatio contemplationi aliquid participat, quousque in regionem perfectae charitatis mens ingrediatur. Charitas enim est locus proprius rerum spiritualium, et in puritate animae commoratur. Cum vero mens in regione charitatis stabilita sit, tunc gratia operatur, et mens accipit rerum spiritualium contemplationem, et arcanorum speculatrix evadit.

34. Iam superius dixi bifariam tribui gratiam revelationum mentalis contemplationis; et quidem tribuitur tum ex fidei fervore per gratiam; tum vero ex mandatorum exercitio et puritate, et quidem per gratiam; sicuti factum est beatis Apostolis, qui non per exercitium mandatorum puram effecerunt mentem suam, et tamen digni

ἁγίας τριάδος ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ χριστοῦ προσγίνεται, ἣν ἐδίδαξε καὶ ἔδειξε τοῖς ἀνθρώποις, ἡνίκα ἐν πρώτοις ἐποίησεν ἀνακαινισμὸν ἐν τῇ ὑποστάσει αὐτοῦ πάσῃ τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ· καὶ ἔτρεψε αὐτὴν καὶ ἔδωκεν τὴν πρώτην ἐλευθερίαν· καὶ κατέτριψεν ἡμῖν ὁδὸν ἐν αὐτῷ τοῦ διαβῆναι ἐν ταῖς ζωοποιοῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς πρὸς τὴν ἀλήθειαν· καὶ τότε ἱκανεῖ ἡ φύσις γενέσθαι θεωρητικὴ τῆς ἀληθινῆς θεωρίας καὶ οὐχὶ τῆς φανταστικῆς. ὁπόταν ὁ ἄνθρωπος ἐν πρώτοις ἐν τῇ ὑπομονῇ τῶν παθῶν f. 163. a.
καὶ τῇ ἐργασίᾳ καὶ τῇ θλίψει καὶ ἀποδύσηται τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῶν παθῶν, καθὼς ἀποδύεται τὸ βρέφος τὸ εὐθυγενὲς τὸ τῆς μήτρας ἔνδυμα· τότε ἱκανεῖ ὁ νοῦς γεννηθῆναι πνευματικῶς καὶ ὁραθῆναι ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ πνεύματος, καὶ δέξασθαι θεωρίαν τὴν τῆς πατρίδος αὐτοῦ. ἡ θεωρία οὖν ἀρτίως τῶν ποιημάτων καὶ ἐὰν ἐστι γλυκεῖα, ἀλλὰ σκιά ἐστι τῆς γνώσεως· καὶ οὐκ ἔστιν ἡ γλυκύτης αὐτῆς ἀφορισμένη ἐκ τῆς φαντασίας τῶν ὀνείρων. θεωρία οὖν τοῦ καινοῦ κόσμου ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀποκαλύψεως, ἐν ᾗ κατατρυφᾷ πνευματικῶς ὁ νοῦς, ἐνέργειά ἐστι τῆς χάριτος, καὶ οὐχὶ σκιὰ τῆς γνώσεως· καὶ οὐκ ἔστιν ἡ ἡδύτης αὐτῆς ἀφορισμένη ἐξ ἐκείνης ἧς ἔγραψεν ἀπόστολος. ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, οὐδὲ οὖς οὐκ ἤκουσεν, 1 Cor. 2.
οὐδὲ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· τοῖς ἁγίοις δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ· αὐτὸ δὲ τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. καὶ αὕτη ἡ θεωρία γίνεται τῷ νοῒ τροφὴ ἕως ἂν ἰσχύσῃ καὶ δυνηθῇ δέξασθαι θεωρίαν ὑψηλοτέραν τῆς πρώτης θεωρίας. διότι ἡ θεωρία τῇ θεωρίᾳ μεταδιδεῖ, ἕως ἂν εἰσαχθῇ ὁ νοῦς εἰς τὴν χώραν τῆς τελείας ἀγάπης. ἡ ἀγάπη γὰρ τόπος ἐστὶ τῶν πνευματικῶν, καὶ ἐν τῇ καθαρότητι τῆς ψυχῆς αὐλίζεται· καὶ ὅτε σταθῇ ὁ νοῦς ἐν τῇ χώρᾳ τῆς ἀγάπης, ἐνεργεῖ ἡ χάρις καὶ δέχεται ὁ νοῦς τὴν θεωρίαν τοῦ πνεύματος καὶ θεωρητικὸς γίνεται τῶν κρυπτῶν.

λδ'. Εἶπον γὰρ ὅτι ἐκ δύο δίδοται τὸ χάρισμα τῶν ἀποκαλύψεων τῆς θεωρίας τοῦ νοός· καὶ ἔστιν ὡς ἐκ τῆς θερμότητος τῆς πίστεως διὰ τῆς χάριτος δίδοται. ἔστι δὲ ὅτε ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καὶ τῆς καθαρότητος· ἐκ τῆς χάριτος μὲν, καθὼς πρὸς τοὺς ἀποστόλους τοὺς μακαρίους, οἱ οὐκ ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν ἐντολῶν καθῆραν τὸν νοῦν καὶ ἠξιώ-

θησαν τῆς ἀποκαλύψεως ὡς τῆς θεωρίας· ἀλλ' ἐκ τῆς θερμῆς τῆς πίστεως. διότι ἐπίστευσαν ἐν ἁπλότητι εἰς τὸν χριστὸν, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ἐν καρδίᾳ διαπύρῳ ἀδιαστάκτως· καὶ ὅτε ἐτελείωσε τὴν οἰκονομίαν αὐτοῦ τὴν προσκυνητὴν, ἀπέστειλεν αὐτοῖς τὸ παράκλητον πνεῦμα, καὶ καθῆρε καὶ ἐτελείωσε τὸν νοῦν
f. 884. b. αὐτῶν, καὶ ἐνεργητικῶς ἐνέκρωσεν ἐντὸς αὐτῶν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῶν παθῶν, καὶ ἐνεργητικῶς ἐζωοποίησεν ἐν αὐτοῖς τὸν καινὸν ἄνθρωπον τοῦ πνεύματος· καὶ ἐδέξαντο τὴν αἴσθησιν τῶν ἀμφοτέρων αὐτῶν. οὕτως καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἀνεκαινίσθη μυστικῶς, καὶ οὕτως ἐδέξατο τὴν θεωρίαν τῆς ἀποκαλύψεως τῶν μυστηρίων, καὶ σὺν τούτοις οὐκ ἦν πεποιθὼς εἰς αὐτὴν, ἐνεργητικῶς ἐδέξατο χάριν καὶ δωρεάν· ἀλλ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐποίει τὸν δρόμον, ἵνα ἀνταποδώσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τῇ χάριτι, ᾗ ἠξιώθη. ἐξότε συνωμίλησεν αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ ὡς οἰκείῳ, καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Δαμασκόν· οὐκ ἐγράφη ὅτι ὡμίλησε μετ' αὐτοῦ φανερῶς ὁ Ἰησοῦς· ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀνανίας. οὕτως γράφει ὅτι εἶπεν αὐτῷ·
Act. 9. Σαοὺλ ἀδελφὲ, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἀπέστειλέ με πρός σέ, ἕως ἀναβλέψωσιν οἱ ὀφθαλμοί σου, καὶ πληρωθήσῃς πνεύματος ἁγίου. καὶ ὅτε ἐβάπτισεν αὐτὸν ἐνεπλήσθη πνεύματος ἁγίου καὶ αἰσθητῶν μυστηρίων τῆς ἀποκαλύψεως τῶν ἀποκρύφων· καθὼς ἐνεργήθη καὶ ἐν τοῖς ἀποστόλοις τοῖς ἁγίοις ἡνίκα συνεστρέφετο μετ' αὐ-
Io. 14. τῶν ὁ σωτὴρ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὐτὸς ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὰ μέλλοντα ἀναγγέλλει ὑμῖν. καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, δηλονότι ἡνίκα ἐδέξατο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἀνακαινίσθη ἐν τῷ πνεύματι, ἠξιώθη τῆς ἀποκαλύψεως τῶν μυστηρίων, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀποκαλύψεως ἐθεώρει· καὶ κατετρύφα ἐν τῇ θείᾳ θεωρίᾳ· καὶ ἤκουσεν ἄῤῥητα ῥήματα, καὶ ἐθεώρει θεωρίαν ὑψηλοτέραν τῆς φύσεως καὶ ἀπήλαυσεν ἐν ταῖς θεωρίαις τῶν οὐρανίων δυνάμεων καὶ τῶν ταγμάτων τῶν πνευματικῶν ἦν κατατρυφῶν.

λε΄. Καὶ τοῦτο μὴ γένοιτο, ὡς παραφρονοῦσιν οἱ αἱρετικοὶ οἱ λεγόμενοι Εὐχῆται· ὅτι τὴν ἄνοδον ἐκείνην ἀνῆλθε θελήσει αὐτοῦ· οὐδὲ ὅλως δύναται ὁ νοῦς ἀνελθεῖν ἐκεῖσε· ἀλλ' ἁρπαγῇ ἡρπάγη ἐν τῷ πνεύματι τῶν ἀπο-

facti sunt revelationem contemplationis ob fervidam fidem obtinere. Quandoquidem in simplicitate crediderunt in Christum, et corde ardenti absque haesitatione sequuti sunt eum. Qui cum absolvisset adorabilem oeconomiae suae missionem, misit ad eos Spiritum paraclitum, et puram effecit et perfectam mentem eorum, et operatione sua mortificavit in parte eorum interiori hominem veterem passionum, et hac operatione vivificavit novum hominem spiritus: et tunc utriusque rei sensum ii sunt experti. Ita b. Paulus mystice renovatus est, et revelationis mysteriorum contemplationem accepit; in hac tamen haud totus erat confisus quam acceperat gratiam et donum; sed toto vitae suae tempore cursum conficiebat suum, ut iuxta facultatem suam responderet gratiae, qua dignus fuerat effectus. Cum in itinere conversatus esset cum eo quasi familiari suo Christus, eumque Damascum misisset, non scripsit secum manifeste collocutum esse Iesum, sed Ananiam, quem sic se compellasse scribit: Saul frater, Dominus Noster Iesus Christus, qui apparuit tibi in via misit me ad te, ut videant oculi tui et implearis Spiritu sancto. Et cum baptizatus esset, repletus est, Spiritu sancto et invisibilibus mysteriis revelationis arcanorum. Hoc pacto operatus est ipse servator noster in Apostolis sanctis, quando versatus est cum eis et dicebat: Non potestis portare modo; cum autem venerit Spiritus sanctus, deducet vos ad omnem veritatem, et quae ventura sunt annunciabit vobis – Beatus itaque Apostolus cum accepisset Spiritum sanctum, et in spiritu esset renovatus, tunc dignus habitus est manifestatione mysteriorum, et in spiritu revelationis contemplatus est, in divina contemplatione est delectatus, audivit arcana verba, vidit subliminorem naturae contemplationem, elevatus est, et in visionibus caelestium potestatum, et spiritalium ordinum gavisus est

35. Quae quidem minime facta sunt, ut commentiuntur haeretici, qui appellantur Euchitae, quasi ascensionem illam voluntate sua ascenderit; minime enim valet mens illuc ascendere, sed raptu raptus

est in spiritu revelationum, ut ipse scripsit in epistola ad Corinthios adversus stultos illos, qui similes se esse sanctis Apostolis comminiscebantur, et phantasias cogitationum suarem praedicant, et has appellant visiones spirituales. Hoc idem adversus multos haereticos manifestum est valere, utpote sectatores Origenis et Valentini, et filii Dissan, et Marcionis et Manetis, aliorumque veterum haeresiarcharum, qui a temporibus Apostolorum ad nostram usque aetatem variis in locis reperti sunt. Quoniam itaque per phantasiam a daemonibus excitatam seductores quidam corrupti doctrinam Apostolorum foedare tentaverunt; ideo iactantias haereticorum, qui se gloriabantur sub umbra operationis daemonum sibi apparentium, Paulo necesse fuit abscindere narrans visionem suam divinam in humilitate et timore multo. Haec eadem in aliena persona collocat dicens: Scio enim hominem talem in Christo ante annos quatuordecim sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit, raptum fuisse usque ad tertium coelum. Et scio huiusmodi hominem, quoniam raptus est in paradisum, et audivit arcana verba, quae non licet homini loqui. Et quidem raptu elevatum esse adiunxit, non quidem voluntate sua in visione mentali ad tertium coelum ascendisse; sed et vidisse visionem scribit, et verba audivisse dicit. Quid vero fuerint huiusmodi sermones, quidve imagines visionum, describere non valuit; mens enim quando in spiritu revelationis in loco illarum haec vidit, non accepit facultatem de illis loqui in loco non proprio; quod etsi vellet, nequiret. Iccirco non in sensibus corporeis haec vidit; quaedoquidem quae mens in sensibus corporeis percepit, potest rursus in iisdem corporeis sensibus in regione corporum declarare; illud vero quod intra se in spiritali regione mens sensu suo contemplatur, vel audit, vel experitur, haud potis est narrare, ad corpus reversa; sed tantum illa se meminit vidisse.

36. Et ex hoc ipso, quod nullo modo potest illa perspicue declarare, facile improbantur falsae illae scripturae quas Apo-

καλύψεων, καθὼς γεγράφηκεν ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ ἐξεναντίας τῶν ματαίων ἀνθρώπων· οἵτινες ἐφωμοίουν ἑαυτοὺς τοῖς ἁγίοις ἀπο- f. 204. a.
στόλοις, καὶ ὡμολόγουν τὰς φαντασίας αὐτῶν τῶν λογισμῶν καὶ ἐκάλουν αὐτὰς θεωρίας πνευματικάς· τοῦτο πρὸς αἱρετικούς, πολλοὺς εὑρέθη. λέγω δὴ ἐγγὺς τοῦ Ὠριγένους καὶ τοῦ Οὐαλεντίνου καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Δισσάν, καὶ τοῦ Μαρκίωνος, καὶ τοῦ Μάνεντος, καὶ τῶν λοιπῶν παλαιῶν αἱρεσιαρχῶν τῶν κακῶν αἱρέσεων τῶν ἐκ τῶν καιρῶν τῶν ἀποστόλων ἀρξαμένων καὶ ἕως τῆς σήμερον εὑρισκομένων ἐν τόποις τόποις. διότι ἐν τῇ φαντασίᾳ τῇ ἀπὸ τῶν δαιμόνων ἠθέλησάν τινες πεφθαρμένοι φθεῖραι τὴν διδαχὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ ἠναγκάσθη ὁ ἅγιος Παῦλος καταλῦσαι τὸ καύχημα τῶν αἱρετικῶν τῶν καυχωμένων ἐν τῇ φαντασίᾳ τῆς πλάνης· καὶ καυχωμένων ἐν τῇ σκιᾷ τῆς ἐργασίας τῶν δαιμόνων τῶν φαινομένων αὐτοῖς· ἡνίκα διηγεῖτο τὴν θείαν θεωρίαν τὴν ἑαυτοῦ ἐν ταπεινώσει καὶ φόβῳ πολλῷ· καὶ ἐτίθει αὐτὴν εἰς πρόσωπον ἄλλου. οἶδεν γάρ, φησιν, ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ δεκατεσσάρων ἐτῶν· εἴτε ἐν σώ-
ματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος οὐκ οἶδα· ὁ θεὸς II Cor. 12.
οἶδεν· ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον ἕως τρίτου οὐρανοῦ· καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, ὅτι ἡρπάγει εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἀκούσαντα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι· καὶ ἁρπαγῇ ἡρπάγη λέγει· οὐχὶ ὅτι ἑκουσίως ἀνῆλθεν ἐν τῷ νοῒ αὐτοῦ ἐν τῇ θεωρίᾳ εἰς τὸν τρίτον οὐρανόν, ἀλλ᾽ ὅτι εἶδε θεωρίας ἔγραψεν· καὶ ἤκουσε ῥήματα, εἶπε. τί δὲ εἰσιν οἱ λόγοι· ἢ τί εἰσιν οἱ τύποι τῶν θεωριῶν, οὐκ ἠδυνήθη γράψαι· ὁ γὰρ νοῦς, ἡνίκα ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἀποκαλύψεως εἶδεν αὐτὰ ἐν τῷ τόπῳ αὐτῶν, οὐκ ἐδέξατο παράθεσιν λαλῆσαι αὐτὰ ἐν τῷ τόπῳ τῷ μὴ ἰδίῳ αὐτῶν, οὔτε, εἰ ἠθέλησε λαλῆσαι αὐτὰ ἠδυνήθη. διότι οὐχὶ ἐν ταῖς αἰσθήσεσι τοῦ σώματος εἶδεν αὐτά· ὥσπερ γὰρ δέχεται ὁ νοῦς ἐν ταῖς αἰσθήσεσι ταῖς σωματικαῖς δύναται πάλιν ἐν αὐταῖς ταῖς αἰσθήσεσιν ἑρμηνεῦσαι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν σωμάτων· ὅπερ δὲ ἐντὸς αὐτοῦ ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ πνεύματος αἰσθητικῶς θεωρεῖ, ἢ ἀκούει, ἢ αἰσθάνεται ὁ νοῦς, ἡνίκα στρέφεται πρὸς τὸ σῶμα, οὐκ ἱκανεῖ διηγήσασθαι αὐτά· μνημονεύει δὲ μόνον ὅτι εἶδεν αὐτά.

λς'. Πῶς δὲ οὐ τρανῶς γινώσκει διηγήσασθαι, καὶ ἐκ τούτου ἐλέγχονται καὶ αἱ γραφαὶ αἱ ψευδεῖς αἱ καλούμεναι ἀποκαλύψεις,

f. 364 b. αἱ ἐκτεθεῖσαι ὑπὸ τῶν αἱρεσιαρχῶν τῶν πεφθαρμένων αἱρέσεων ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν δαιμόνων, περὶ τῶν μονῶν τοῦ στερεώματος, ἐν αἷς ἀνάγουσι τὸν νοῦν εἰς τὸ μαθεῖν ἑκουσίως· καὶ περὶ τῶν εἰσόδων τοῦ νοὸς εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ περὶ τῶν τόπων τῶν ἀφορισμένων τῇ κρίσει, καὶ περὶ τύπων τῶν πολυτρόπων τῶν ἄνω δυνάμεων· καὶ περὶ τῆς ἐνεργίας αὐτῶν· ἅπερ εἰσὶ πάντα σκιὰ τοῦ νοὸς τοῦ μεμεθυσμένου τῇ οἰήσει καὶ παραπεπληγμένου ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν δαιμόνων. ὅθεν ὁ μακάριος Παῦλος, ἑνὶ λόγῳ ἀπέκλεισε τὴν θύραν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς πάσης θεωρίας, καὶ εἰσήνεγκε τὸν ἀποκλεισμὸν αὐτῆς ἐντὸς σιωπῆς· ὅπου οὐδὲ εἰ ἠδυνήθη ὁ νοῦς δεῖξαι αὐτὰ ἐδέξατο παράθεσιν. εἶπε γὰρ πάσας τὰς θεωρίας ἃς ἡ γλῶσσα ἱκανοῖ δεῖξαι αὐτὰς ἐν τῇ χώρᾳ τῶν σωμάτων, φαντασίαι εἰσὶ τῶν λογισμῶν τῆς ψυχῆς, καὶ οὐχὶ ἐνεργεία τῆς χάριτος. λοιπὸν ἡ ὁσιότης σου μνημονεύουσα τούτων, παρατήρησαί μοι τὰς φαντασίας τῶν λογισμῶν τῶν βαθέων. πρὸς μοναχοὺς γὰρ ἔχοντας ἀγχίνοιαν, καὶ ἐξετάζοντας τὰς κενοδοξίας καὶ ἐπιθυμοῦντας τὰς καινουργίας καὶ ἐν προσώπῳ διάγοντας μάλιστα ὁ πόλεμος οὗτος γίνεται.

λζ΄. Μαλπὰτ γάρ τις ὀνομαζόμενος, ὃς ἐν καιρῷ τινὶ ἐν Ἐδέσσῃ τῇ πόλει ἦν εὑρηκὼς τὴν αἵρεσιν τῶν Εὐχητῶν, καὶ ἐν πολιτείᾳ μεγάλῃ διάγων καὶ ἐν ἔργοις βιαιοτέροις ἐγκαρτερῶν τὰς θλίψεις· λέγεται γὰρ ὅτι καὶ μαθητὴς τοῦ μακαρίου Ἰουλιανοῦ τοῦ καλουμένου Σαβᾶ καιρὸν ὀλίγον ἦν πρὸς αὐτόν. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ Σίναιον καὶ εἰς Αἴγυπτον· καὶ εἶδε τοὺς πατέρας τοὺς μεγάλους τοὺς ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ· εἶδε τὸν μακάριον Ἀντώνιον, καὶ ἤκουσεν ἐξ αὐτοῦ λόγους ἐκείνους τοὺς μυστικοὺς, οὓς ἐλάλει περὶ καθαρότητος καὶ σωτηρίας τῶν ψυχῶν· καὶ ἤκουσεν ἐρωτήσεις λεπτὰς περὶ τῶν παθῶν· δι' ὧν ἑρμήνευον ὅτι ἔχει ὁ νοῦς θεωρίας περὶ τῶν μυστηρίων τοῦ πνεύματος μετὰ τὴν κάθαρσιν αὐτοῦ· καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ δύναται διὰ τῆς χάριτος ἀξιωθῆναι τῆς ἀπαθείας ἡνίκα ἀποδύσηται ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν τὰ πάθη τὰ παλαιὰ, καὶ σταθῇ ἐν τῇ ὑγείᾳ τῆς φύσεως αὐτῆς πρώ-
f. 365 a. της. καὶ ὅτε ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους Μαλπὰτ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νεότητος αὐτοῦ ἐθερμάνθη, καθάπερ πῦρ, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ, ἡνίκα ἐπυρώθη ἐν αὐτῷ τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας, καὶ ἐξελέξατο ἑαυτῷ οἴκημα ἀνα-

calypses appellantur, a corruptis haeresiarchis in diabolica phantasia concinnatae; ubi agitur de mansionibus firmamenti, ad quas mentem adducunt, ut ultro addiscat, nec non de vario ingressu mentis in coelum, de locis iudicio segregatis, de variis imaginibus supernarum virtutum et de earumdem potentia. Haec autem omnia simulacra sunt mentis ebriae et diabolico opere plagatae. Proindeque beatus Paulus uno verbo veluti in faciem omnis revelationis portam clausit, et eiusdem reserationem obduxit silentio, ubi mens neque, si valeret, ea declarandi facultatem acciperet. Dicit enim: visiones omnes, quas in regione corporum declarare valet lingua, phantasiae sunt cogitationum animi, minime vero operationes gratiae. Caeterum sanctitas tua haec commemorans vitet, quaeso, profundarum cogitationum phantasias; siquidem bellum istud praecipue agitur adversus ascetas illos, qui excitatae sunt mentis, vanae gloria cupidi, rerum novarum studiosi, quique sine consilio audacter se gerunt.

37. Fuit siquidem vir nomine Malpat, qui olim in Edessa urbe haeresim Euchitarum excitavit, severissimam vitae rationem servans, quaeque magis sunt ardua et fortia faciens et aspera sustineos. Discipulus quoque Iuliani, qui Saba appellabatur, fuisse traditur; quocum cum per breve tempus versatus esset, abiit cum eo ad Sinam atque in Aegyptum et patres magnos, qui tunc florebant, vidit. Vidit beatum Antonium et mysticos illos sermones, quos is de animarum puritate et salute habebat, ab ipsius excepit ore. Audivit etiam de cupiditatibus quaestiones subtiles, in quibus demonstrabatur animam, post purgationem, pervenire ad contemplationem mysteriorum spiritus et per gratiam obtinere a cupiditatibus liberationem, postquam sese per exercitium mandatorum Dei antiquis vitiis spoliaverit atque in integritate naturae pristinae constituerit. Cum in ipso iuventutis flore Malpat sermones huiusmodi audivisset, fervidus, velut ignis, effectus est; urbem suam repetens vanae gloriae cupiditate incensus, sibi anachoreticum selegit ba-

bitaculum, totumque ad opera durissima, ad afflictationes et incessantes orationes se tradidit.

38. Et tunc in eo exarsit cupido ad sublimia quae audiverat obtinenda, ut sperabat, ignorans artem bellandi contra veritatis hostes, neque adversarii insidias et dolos machinationesque intelligens, quibus etiam fortes et strenuos ad perniciem callide pertrahit. Totusque sese confidit operibus et afflictationibus, paupertati, exercitiis et continentiae; cum tamen non esset adeptus suipsius exinanitionem, humilitatem, cordisque contritionem. quae contra hostiles maligni daemonis incursus insuperabilia sunt arma; et minime recordaretur quod scriptum est: Quando consummaveritis opera, et custodieritis mandata, et sustinueritis tribulationes, reputate vos uti servos inutiles. In opinione vero, quam de se ipso sublimem habebat ob exercitationes vitae sibi parta valde aestuabat, et urebatur desiderio rerum sublimium, quae audiverat. Et postquam multum temporis in istiusmodi exercitationibus suis insumpsisset, diabolus eum vid408 humilitate carentem, et carentem quoque cognitione exercitationis huius virtutis, ac dumtaxat contemplationem arcanorum, quae audiverat, experiri cupientem, sese illi in immenso fulgentem lumine ostendit, dixitque: Ego sum Paraclitus ad te missus a Patre ad remunerationem operum tuorum, ut dignum te efficiam videre contemplationem, quam desideras, atque a cupiditatibus liberationem donem, et ab operibus tuis requiescere te faciam. Et pro his omnibus petiit ab eo ut adoraretur. Ille stultus, et diabolici belli imperitus, haud haesitans eum laetus suscepit et adoravit. Statimque redactus est sub potestate illius qui pro divina contemplatione replevit eum diabolicis phantasiis, eumque ab operibus veritatis cohibuit, exaltavit, illusitque in spe vana apathiae, dicens ei: nunc haud opus est te tradere afflictationibus corporis, et propositum bellum contra passiones et cupiditates gerere; et eum efficit haeresiarcham Euchitarum. Cum vero hi aucti, et horum doctrinae spuriae et profa-

χωρητικόν· καὶ ἀφώρισεν ἑαυτὸν εἰς ἔργα καὶ θλίψεις σκληρὰς καὶ εἰς ἀδιαλήπτους εὐχάς.

λη'. Καὶ τότε ἐξεκαύθη ἐν αὐτῷ τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας· ἅπερ ἦν ἐλπὶς αὐτοῦ φθάσαι τὰ ὑψηλὰ ὅπερ ἦν ἀκούσας, ἡνίκα οὐκ ἔμαθε τὴν τέχνην τὴν ἐναντιουμένην τοῖς ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας. καὶ οὐκ ἐνόησε τὰς ἐνέδρας καὶ τοὺς δόλους καὶ τὰς μηχανὰς τοῦ ἀντιπάλου, ἐν αἷς κλέπτει τοὺς ἰσχυροὺς καὶ τοὺς κραταιοὺς εἰς ἀπώλειαν· ἐθάῤῥησε δὲ μόνον ἐπὶ τὰ ἔργα καὶ τὰς θλίψεις καὶ τὴν ἀκτημοσύνην καὶ τὴν ἄσκησιν καὶ τὴν ἐγκράτειαν· καὶ οὐκ ἐκτήσατο τὴν ἐξουδένωσιν ἑαυτοῦ καὶ τὴν ταπείνωσιν καὶ συντριμμὸν τῆς καρδίας, ἅπερ εἰσὶ ὅπλα ἀήττητα πρὸς τὰ ἐναντιώματα τοῦ πονηροῦ· καὶ οὐκ ἐμνήσθη ὅτι ἐγράφη· ὅταν πληρώσητε τὰ ἔργα, καὶ φυλάξητε τὰς ἐντολὰς καὶ ὑπομείνητε τὰς θλίψεις, λογίσασθε ἑαυτοὺς, δούλους ἀχρείους· ἀλλ' ἐν τῇ οἰήσει τῇ ὑψηλῇ τῇ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τῇ ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν πολιτειῶν αὐτοῦ γινομένῃ, ἦν πυρούμενος καὶ κατακαιόμενος τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν ὑψηλῶν ὧν ἤκουσε· καὶ μετὰ καιρὸν πολὺν τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ὅτε εἶδεν αὐτὸν ὁ διάβολος κενὸν ἐκ τῆς ταπεινώσεως καὶ κενὸν καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ἐργασίας αὐτῆς, καὶ ἐπιθυμοῦντα αὐτὸν μόνον αἰσθηθῆναι τῆς θεωρίας τῶν μυστηρίων ὧν ἤκουσεν, ἔδειξεν αὐτῷ ἑαυτὸν ἐν φωτὶ ἀπείρῳ, λέγοντα αὐτῷ. ἐγώ εἰμι ὁ παράκλητος· καὶ ἐπέμφθην πρὸς σὲ παρὰ τοῦ πατρὸς ἀντὶ τοῦ μισθοῦ τῶν ἔργων σου· ἵνα ἀξιώσω σε ἰδεῖν τὴν θεωρίαν ἣν ἐπιθυμεῖς, καὶ δοῦναι σοι τὴν ἀπάθειαν, καὶ ἀνέσαι σε τῶν ἔργων. καὶ ἀντὶ τούτων ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ προσκύνησιν. ἐκεῖνος δὲ ὁ μωρὸς διὰ τὸ μὴ αἰσθηθῆναι αὐτὸν τοῦ πολέμου τοῦ ἐκ τοῦ πονηροῦ, εὐθέως μετὰ χαρᾶς ἐδέξατο αὐτὸν, καὶ προσεκύνησεν αὐτόν· καὶ εὐθέως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ ἀντὶ τῆς θεωρίας τῆς θείας ἐπλήρωσεν αὐτὸν φαντασίας δαιμόνων, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀργῆσαι ἐκ τῶν πράξεων τῶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ ὕψωσεν αὐτὸν καὶ ἐχλεύασεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐλπίδι τῇ κενῇ τῆς ἀπαθείας λέγων αὐτῷ· νῦν οὐ χρήζεις τῶν ἔργων καὶ τῶν κολαφισμάτων τοῦ σώματος· καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ἀντικείμενον τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις· καὶ ἐποίησεν αὐτὸν αἱρεσιάρχην τῶν Εὐχητῶν. καὶ ὅτε ἐπληρώθησαν καὶ ἐφανερώθη ἡ διδαχὴ αὐτῶν ἡ βίβλος

Luc. 17.

f. 303. b.

καὶ νόθος, ἐδιώχθησαν ἐκ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ.

λθ΄. Πάλιν δὲ ἄλλος ἄνθρωπος ἐν αὐτῇ τῇ Ἐδέσσῃ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῷ Ἀσὼν ποιήσας πολλὰ τρίλεξια ψαλλόμενα ἕως τῆς σήμερον· οὗτος ἐν πολιτείᾳ μεγάλῃ διῆγε· καὶ ἐν ἔργοις σκληροτέροις ἀκρίτως ἐδέσμησεν ἑαυτὸν ἕως οὗ δοξασθῇ· καὶ ἐπλάνησεν αὐτὸν ὁ διάβολος καὶ ἐξήνεγκεν αὐτὸν ἐκ τοῦ κελλίου αὐτοῦ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπάνω τοῦ ὄρους καλουμένου Στορίου καὶ συνέθετο καὶ ἔδειξεν αὐτῷ σχήματα τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν ἱππέων· καὶ εἶπεν αὐτῷ· ὁ Θεὸς ἔπεμψε πρὸς σὲ λαβεῖν σε εἰς τὸν παράδεισον κατὰ τὸν Ἠλίαν· καὶ ὡς ἠπατήθη ἐν τῇ νηπιοφροσύνῃ αὐτοῦ· καὶ ἀνῆλθε καθῖσαι ἐπὶ τὸ ἅρμα, καθελύθη ἐκείνη πᾶσα ἡ φαντασία καὶ κατῆλθεν ἀπὸ ὕψους πολλοῦ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἀπέθανε θάνατον γέλωτος.

μ΄. Ταῦτα εἶπον ἐνταῦθα οὐ ματαίως· ἀλλ᾽ ἵνα μάθωμεν τὸν ἐμπαιγμὸν τῶν δαιμόνων τῶν διψώντων τὴν ἀπώλειαν τῶν ἁγίων· καὶ μὴ ἐπιθυμήσωμεν ἐν οὐ καιρῷ τὰ ὑψηλὰ τῶν πολιτειῶν τῆς διανοίας· ἵνα μὴ καταγελασθῶμεν ὑπὸ τοῦ πονηροῦ καὶ ἀντιπάλου ἡμῶν· διότι ὁρῶ σήμερον ὅτι καὶ νεώτεροι οἱ πλήρεις παθῶν βαττολογοῦσι καὶ λαλοῦσι καὶ δογματίζουσι περὶ τῶν μυστηρίων τῆς ἀπαθείας· ἀφέβως ἐγράφη τινὶ τῶν ἁγίων, ἐξ ἀνθρώπων πεπληρωμένων παθῶν, ἐξεταζόντων περὶ λόγων τῶν σωματικῶν καὶ ἀσωμάτων· οἱ οὐκ ἦσαν ἀφωρισμένοι ἀπὸ τῶν νοσιρῶν τῶν
I. Cor. 3. δογματιζόντων περὶ ὑγείας. ὁ μακάριος Παῦλος ἡνίκα ᾐσθήθη περὶ τῶν μαθητῶν τῶν καταφρονησάντων τῶν ἐντολῶν, καὶ μὴ νικησάντων τὰ πάθη, καὶ τὴν μακαριότητα τῶν μυστηρίων τῆς θεωρίας τῆς μετὰ κάθαρσιν ἐπιθυ-
Col. 3. μούντων, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἐν πρώτοις ἀποδύσασθε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τῶν παθῶν· καὶ τότε ἐπιθυμήσατε ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν τὸν ἀνακαινούμενον ἐν ἐπιγνώσει τῶν μυστηρίων καθ᾽ ὁμοιότητα τοῦ ποιητοῦ· καὶ μὴ ἐπιθυμήσατε ἐκείνην τὴν ἐμὴν καὶ τῶν ἀποστόλων τὴν
Rom. 9. ἐνεργετικῶς διὰ τῆς χάριτος γενομένην· διότι ὁ Θεὸς ὃν θέλει ἐλεεῖ· ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. τίς γὰρ κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ στήσεται; ἢ ἐξεναντίας τοῦ θελήματος αὐτοῦ; ἐστὶ γὰρ ποτε, ὅτι δωρεὰν παρέχει ὁ Θεός· ποτὲ δὲ τὰ ἔργα καὶ τὴν κάθαρσιν ζητεῖ; καὶ οὕτως δεδεῖ· καὶ ἐστιν, ὅτι οὐδὲ μετὰ τὰ ἔργα

nae essent manifestatae, ab eo qui tunc Episcopus agebat, sunt profligati.

39. Alius quoque fuit in eadem Edessae urbe vir Ason appellatus, qui multa concinnavit trilexia hucusque decantata. Is vitae rationem severam agebat in arduis exercitiis temere se constringens, quousque in opinionem sui elatus est. Diabolus autem decepit illum atque e cella sua educens constituit eum super montem quemdam qui Storion nuncupatur; eique hallucinate ostendit simulacra curruum et equitum, aiens: « Dominus misit ad te, ut suscipiaris in paradisum sicut Helias » Cumque deceptus esset in puerilitate sua, et currum conscensum adiret, dissipata est omnis illa phantasia, et ab alto cadens ruit praeceps in terram, subiitque mortem risu quoque dignam.

40. Haec autem haud frustra heic ego commemoravi; sed ut cognoscamus illusionem daemonum, qui veluti siti rabidi, in ruinam sanctorum anhelant; et minime cupiamus sublimes mentis conversationes, quando tempus nondum est ut eas consequamur, ne risui et ludibrio simus, hosti nostro maligno. Siquidem nunc video iuniores quoque etsi cupiditatibus deditos audacter garrire et dogmatizare de arcanis apathiae. De his qui cupiditatibus pleni tamen de corporeis et incorporeis quaerunt, quique haud alieni sunt a perniciosis doctrinis circa animae curationem, cuidam sanctorum iam scriptum est. B. Paulus cum comperisset discipulos quosdam, praetermissis mandatis, et cupiditatibus non domatis, cupientes beatitudinem arcanorum contemplationis, quae post puritatem oritur, dixit ad eos: Exuite prius veterem hominem, et tunc desiderate novum induere, qui est in agnitione mysteriorum secundum imaginem eius qui creavit illum. Et nolite desiderare contemplationem illam meam et Apostolorum, quae operative per gratiam facta est. Iccirco Deus cuius vult miseretur, et quem vult indurat. Quis ergo stabit ante faciem eius, vel adversus voluntatem eius? Aliquando contingit, ut Deus gratis concedat gratiam; aliquando vero opera et puritatem requirit, et postea donum largitur.

Neque tamen necessario fit, ut post opera et puritatem in hac vita tribuat; sed quoque tardat, ut in loco suo tribuat eam.

41. Nos quidem hoc ab eo fieri reperimus in ea, quae hac inferior est, gratia, idest in remissione peccatorum. Nosti enim baptismum gratiam concedere, nihilque prorsus, nisi fidem requirere. In poenitentia vero peccatorum, quae est post baptisma, non donat gratis, sed requirit conatus et afflictiones et dolorem compunctionis et lacrymas et multum planctus tempus; et hoc pacto remittit. Et sane latroni in cruce per confessionem dumtaxat gratis peccata remisit, et regnum praenunciavit: a peccatrice autem muliere fidem et lacrymas expostulavit; a martyribus vero et confessoribus praeter cordis fidem et oris confessionem requisivit etiam afflictiones, tormenta, abrasiones, cruciatus et mortis varium genus.

42. Tu vero, vir sancte, in his et similibus persuasus considera et prima et ultima; nec exquiras contemplationem tempore non suo, et quoadusque in carcere corporis detineris, sollicitus sis operum poenitentiae, et strenuus adversus cupiditates athleta, multa sustinens in exercitatione mandatorum; teque custodi ab illusione daemonum, et eorum qui quandam praedicant perfectionem numquam mutabilem in hoc cupiditatibus obnoxio et nutanti mundo, ubi quidem non versantur angeli sancti administri ignis et spiritus, qui mediam quandam suscipiunt renovationem; ita ut liberati sint a servitute corruptionis in libertate filiorum Dei. Perfectio enim quam hic potest haberi, est veluti sol consurgens et occidens, vel mediis in nubibus vel sereno coelo vel squalido; nempe modo gaudium et modo moeror; tempus vero hoc adversum, ut verbis cuiusdam viri sancti utar, tempus est luporum. Laus Deo, qui confirmet fundamenta vitae nostrae spiritualis in vera doctrina sua sancta per omnia saecula. Amen.

καὶ τὴν κάθαρσιν παρέχει ὧδε· ἀλλὰ φυλάττει αὐτήν, ἵνα δώσῃ αὐτὴν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς.

μα'. Καὶ ἡμεῖς εὑρίσκομεν ὅτι τοῦτο ποιεῖ, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐλαττοτέρᾳ ταύτης, ἥ τις ἐστὶ συγχώρησις τῶν ἁμαρτιῶν· ἰδοὺ γὰρ εἰς τὸ βάπτισμα δωρεὰν συγχωρεῖ, καὶ οὐ ζητεῖ ὅλως τι, εἰ μὴ πίστιν· ἐν τῇ μετανοίᾳ δὲ τῶν ἁμαρτιῶν τῇ μετὰ βάπτισμα οὐχὶ δωρεὰν συγχωρεῖ, ἀλλὰ ζητεῖ κόπους καὶ θλίψεις καὶ λύπας τῆς κατανύξεως καὶ δάκρυα καὶ κλαυθμοῦ καιρὸν πολύν, καὶ οὕτως συγχωρεῖ· τῷ λῃστῇ γὰρ ἐν τῇ ἐξομολογήσει μόνον τῇ ἐν λόγῳ ἐν τῷ σταυρῷ, δωρεὰν συνεχώρισεν αὐτῷ τὰς ἁμαρτίας, καὶ ἐπηγγείλατο βασιλείαν· καὶ παρὰ τῆς ἁμαρτωλοῦ πάλιν πίστιν καὶ δάκρυα ἐζήτησεν· ἐκ τῶν μαρτύρων δὲ καὶ ὁμολογητῶν, μετὰ τῆς πίστεως τῆς καρδίας αὐτῶν καὶ τῆς ἐξομολογήσεως τοῦ στόματος αὐτῶν, ἐζήτει παρ' αὐτῶν θλίψεις, βασάνους, κτενισμόν, τιμωρίας, θανάτους πολυτρόπους.

μβ'. Ἡ δὲ σὺ ἁγιωσύνη πεπεισμένη ἐν τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅρα ἐν τοῖς πρώτοις καὶ τοῖς ἐσχάτοις· καὶ μὴ ζητήσῃς τὴν θεωρίαν ἐν οὐ καιρῷ αὐτῆς· καὶ ὅσον ἐν τῷ τόπῳ τοῦ σώματος εἶ κεκλεισμένος, γίνου σπουδαῖος ἐν τοῖς ἔργοις τῆς μετανοίας καὶ παλαιστρίτης πρὸς τὰ πάθη, καὶ ὑπομονητικὸς ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῶν ἐντολῶν· καὶ παραφύλαξαι ἐκ τοῦ ἐμπαιγμοῦ τῶν δαιμόνων καὶ τῶν κηρυττόντων τὴν τελειότητα ἄτρεπτον ἐν τῷ κόσμῳ τῷ ἐμπαθεῖ καὶ ἐγκλινομένῳ· ὅπου εἰσὶν οὔτε οἱ ἄγγελοι οἱ ἅγιοι οἱ λειτουργοὶ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ πνεύματος· οἵτινες ἐκδέχονται τὸν ἀνακαινισμὸν τῆς μεσότητος τοῦ ἐλευθερωθῆναι τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. τελειότης γὰρ ἡ ἐνταῦθα, ἔστιν ἥλιος ἀνατέλλων καὶ δύνων, ἐν μέσῳ τῶν νεφελῶν, ἐν καιρῷ εὐδίᾳ, καὶ ἐν καιρῷ αὐχμοῦ· ἐν καιρῷ χαρά, καὶ ἐν καιρῷ κατήφεια· καὶ ὅπερ ἐναντίον τούτων μέρος ἐστὶ τῶν λύκων, καθώς τις τῶν ἁγίων ἔφη. τῷ Θεῷ δόξα· καὶ ἡμῶν στηρίξαι τὴν βάσιν τῆς πολιτείας ἐν τῇ βεβαιώσει τῆς ἀληθινῆς διδαχῆς αὐτοῦ τῆς ἁγίας εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν.

AD OPERA ISAACI SYRI

VERSUS IAMBICI

A TACHA MONACHO APPOSITI

Hos haud inopportunos versus, quos quidam Tacha monachus, ut in postremo versu legimus, composuit in librum Isaaci nostri e syriaco idiomate in graecum translatum, non incongrue hic exprimere iudicavimus. Post eiusdem Epistolam hi novissimam paginam occupant codicis Barberiniani graeci V, 5 de quo in praefatione diximus, et unde tantum eosdem decerpsimus, ut in hac reliqua pagella editionis a Maio susceptae coniiceremus. Iambos istos longe diversos esse ab iis quos Amadutius (Anecd. litt. II, 27) *edidit vix est animadvertendum.* I. C.

Ἡ βίβλος ἥδε πέφυκε θαῦμα μέγα·
φέρει γὰρ ἔνδον ὑψηλῆς πολιτείας
ἀναχωρητῶν ὁδὸν τὴν τεθλιμμένην.
καὶ πῶς ἑκάστη ἀρετῶν κατορθοῦται·
τὸν μονάζοντα διδάσκει θαυμασίως
ὡς ἀπὸ γραμμῆς ἀρχομένης πανσόφως.
ἧς πᾶς μονάζων κατέχων διακρίσει
οὐκ ἐμπεσεῖται τῆς εὐθυμόλου τρίβου,
ἀνάγων τ' αὖθις πρὸς θεωρίας ὕψος
τὸν προσεχόντως κατεχόμενον ταύτης *).
ἀλλ' εἴπῃς δ' αὖθις ἔκ τινος ἐπονήθη,
καὶ πῶς ἀκριβῶς διδάσκει πανσόφως
καὶ τίς ἡ κλῆσις τοῦ ταύτην ἐκτεθέντος;
ἐγώ σοι φράσω, εἴπερ οὐκ οἶδας φίλε.
ἔγνως τὸν Σύρον Ἰσαὰκ δὲ τὴν κλῆσιν
τὸν ἐν μονασταῖς ἄριστον ἐποφθέντα.
τούτου σύγγραμμα ἡ βίβλος ἥδε πέλει
ἀρχιερατεύσαντος ψήφῳ τῇ θείᾳ
τῶν Νινευητῶν πόλει τῇ θαυμασίᾳ
μεταβληθεῖσα **) πρὸς ἡμετέραν γνῶσιν
ὑπὸ πατέρων θαυμασίων μεγάλων
Πατρικίου τε καὶ Ἀβραμίου κλήσει
ἀναχωρητῶν καὶ φιλοσόφων μέγα
ἐν τῇ μονῇ τοῦ θαυμασίου Σάββα.
ἔγνωκας λοιπὸν τὰ πάντα εἴπερ θέλεις·
καὶ νῦν μόχθησον, εἰς ἅπερ σοι διδάσκει,
ὅπως τυχεῖας οὐρανῶν βασιλείας
ἐξευμενιζόμενος ἀεὶ τὸ θεῖον,
καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ Τάχα μονοτρόπου.

Viden ut liber iste magnum sit miraculum; nam arduam viam complectitur sublimis conversationis anachoretarum; et quomodo quaeque virtus sit dirigenda; et mirabiliter sapienterque ascetam edocet veluti a primis stadii carceribus. A recto tramite haud excidet, quisquis ex ascetis huic prudenter insistat, et ad excelsam contemplationem adducat, qui haec attente sequitur.

At rursus inquies: quis auctor? et quomodo tam diligenter edoceat? et qui hunc vulgavit, quomodo appelletur?

Amice haec a me accipe, si ignoras: Nosce Syrum nomine Isaac, qui maximus visus est inter ascetas. En liber iste opus est huius, qui Dei nutu egit pontificem in mirabili Ninevitarum urbe; translatus est autem ad nostram cognitionem ab admirandis magnisque patribus, qui vocabantur Patricius et Abraamius, anachoretis et sanctae philosophiae valde studiosis in asceterio Sabae admirabilis

Nosti ergo omnia, si quid velis; nunc adlobora in iis quae te docet, ut caeleste regnum sortiaris, propitiam semper deprecans divinitatem etiam pro me Tacha monacho.

*) Codex hic habet τῶν προσεχόντως (prius προσεχόντων). — **) Cod. μεταβληθέσης

INDEX TOMI VIII

NOVAE PATRUM BIBLIOTHECAE.

PARS I TOMI VIII

SANCTI THEODORI STUDITAE EPISTOLAE

Supplementa lacunarum editionis Sirmondi.

PARS II

GEORGII METOCHITAE DIACONI HISTORIA DOGMATICA.

PARS III

SIMEONIS MESOPOTAMII SERMO

S. SIMEONIS CIONITAE SERMONES

FINIS.

Notizie sul restauro effettuato nell'anno 1996
dal laboratorio Pietro Gozzi & C. Snc Modena.

Segnatura 2. 4. 202. (9 volumi)

Bibliotecario conservatore

Restauratore progettista C. Montelatici

Sintesi delle operazioni effettuate con
specificazione dei materiati impiegati.

Controllo della numerazione. Scucitura mediante taglio della vecchia cucitura e distacco dei singoli fascicoli. Spolveratura totale e rimozione di particelle fangose con l'uso di bisturi e gomme polivinitiche.
Lavaggio in acqua demineralizzata e rimozione del fango mediante pennello a setole morbide e colla Tylose. Deacidificazione in soluzione acquosa semisatura di idrossido di calcio. Ricollatura con Tylose MH 300 P al 2% per immersione.
Restauro delle carte con uso di carta e velina giapponese fornitaci dalla ditta Vangerow e colla Tylose al 6%.
Nuove carte di guardia uso mano Ingres 20231 della ditta Vangerow e tela pelle-ovo di puro cotone.
Cucitura intrecciata eseguita a pieno punto con filo ritorto di puro cotone su fettucce di lino spigato da mm.15 di larghezza.
Capitelli eseguiti a mano con cucitura primaria a filo refe (stesso usato in cucitura) e con passaggio al centro di ogni singolo fascicolo; la secondaria colorata con filo di puro cotone.
Indorsatura eseguita a più strati di carta giapponese 25527 e colla Tylose.
Esecuzione del tubo con tela pelle-ovo, carta giapponese 25517 e colla Tylose.
Quadranti in cartone fibrato della ditta Marzotto di Firenze e cartone durevole alla conservazione del tipo Museum 22834, ditta Vangerow, da 800 gr. accoppiati con colla (85% Tylose 15% vinilica).
Coperta eseguita in quarto di pelle di capra, debitamente scarnita e fornitaci dalla ditta Scaricaciotoli, punte cieche in pergamena di capra.
Cartoncino di compensazione sia all'interno che all'esterno è tipo FotoKarton 22780 della ditta Vangerow e colla mista.

Collaudatore Data del collaudo